Coperta: Mircia DUMITRESCU

Tehnoredactare computerizată: Diana TATU, Mihaela TUDOR, Gabriela IANCU, Liliana KIPPER

Iconografia dicționarului a folosit fotografii din fototecile B.A.R., Muzeului Literaturii Române, Editurilor Humanitas și Minerva, precum și din fototeca Ion Cucu; de asemenea, fotografii trimise de scriitori

ISBN 973-637-070-4
973-637-111-5

II 32.416

Academia Română

DICȚIONARUL GENERAL AL LITERATURII ROMÂNE

București
2005
Editura Univers Enciclopedic

L/O

31.000

COORDONATOR GENERAL

Eugen SIMION

COORDONARE ȘI REVIZIE

Magdalena BEDROSIAN, Mihai CIMPOI, Crișu DASCĂLU,
Iordan DATCU, Gabriela DRĂGOI, Victor DURNEA, Florin FAIFER,
Laurențiu HANGANU, Dan MĂNUCĂ, Gabriela OMĂT,
Rodica PANDELE, Mircea POPA, Remus ZĂSTROIU

AUTORI

Carmen ANDRAȘ, Manuela ANTON, Ion APETROAIE, Șerban AXINTE, Leon BACONSKY,
Delia BADEA, Cristina Martha BALINTE, Fănuș BĂILEȘTEANU, Nicolae BÂRNA,
Liviu Petru BERCEA, Lucia BERDAN, Nicolae BILEȚCHI, Nicoleta BORCEA, Grigore BOSTAN,
Liliana BOTEZ, Grigore BOTEZATU, Carmen BRĂGARU,
Ana-Maria BREZULEANU, Gheorghe BULUȚĂ, Alexandru BURLACU, Doru BURLACU,
Constanța BUZATU, Vlad CHIRIAC, Lucian CHIȘU, Mihai CIMPOI, Alina CIOBANU,
Ion CIOCANU, Vasile CIOCANU, Alexandra CIOCÂRLIE, Ileana CIOCÂRLIE, Constantin CIOPRAGA,
Lucia CIREȘ, Ion H. CIUBOTARU,
Alina CONSTĂNCEANU, Liliana COROBCA, Nicolae CREȚU, Stănuța CREȚU, Valeriu CRISTEA,
Daniel CRISTEA-ENACHE, Constantin CUBLEȘAN, Gabriela DANȚIȘ, Crișu DASCĂLU,
Iordan DATCU, Cristina DEUTSCH, Marin DIACONU,
Daniel DIMITRIU, Mihail DOLGAN, Magda DRAGU, Gabriela DRĂGOI,
Sebastian DRĂGULĂNESCU, Livia DUMITRU, Raluca DUNĂ, Victor DURNEA, Marcel DUȚĂ,
Georgeta ENE, Florin FAIFER, Alexandru FARCAȘ,
Mira FETICU, Nicolae FLORESCU, Maria FOARȚĂ, Anca GOȚIA, Dorina GRĂSOIU, Dan
GRIGORESCU, Laurențiu HANGANU, Ion HANGIU,
Alec HANȚĂ, Constantin HÂRLAV, Eleonora HOTINEANU,
Sorina IANOVICI-JECZA, Ofelia ICHIM, Nicolae ILIESCU, Stancu ILIN, Mariana IONESCU,
Mihai IOVĂNEL, Ion ISTRATE, Ion LĂZĂRESCU,
Valentina MARIN CURTICEANU, Dana MARINESCU, Dan Horia MAZILU,
Dan MĂNUCĂ, Nicolae MECU, Dumitru MICU,
Valentin F. MIHĂESCU, Ileana MIHĂILĂ, Dan C. MIHĂILESCU, Florin MIHĂILESCU, Andrei MILCA,
Ioan MILEA, Emil MOANGĂ, Doina MODOLA,
Ilie MOISE, Tudor NEDELCEA, Andrei NESTORESCU, OLOSZ Katalin, Gabriela OMĂT,
Eugen ONU, Ionel OPRIȘAN, Constantin PAIU, Sava PÂNZARU, Petru POANTĂ,
Mihaela PODOCEA-CONSTANTINESCU, Catrinel POPA, Mircea POPA, Corina POPESCU,
Tania RADU, Petre RĂILEANU, Ion ROTARU, Aurel SASU,
Nicoleta SĂLCUDEANU, Alexandru SĂNDULESCU, Algeria SIMOTA, Oana SOARE, Roxana
SORESCU, Monica SPIRIDON, Vasile SPIRIDON,
Valeriu P. STANCU, Michaela ȘCHIOPU, Ion ȘEULEANU, Rodica ȘUIU,
Elena-Esther TACCIU, Valentin TAȘCU, Ioana TĂMÂIAN, Mihai Bogdan TĂNASE,
Constantin TEODOROVICI, Andrei TERIAN, Călin TEUTIȘAN,
Teodor TIHAN, Mariana VARTIC, Marian VASILE, Teodor VÂRGOLICI, Cătălina VELCULESCU,
Stan VELEA, Dumitru VLĂDUȚ, Amalia VOICU,
Leon VOLOVICI, Smaranda VULTUR, Magda WĂCHTER, Joachim WITTSTOCK, Remus ZĂSTROIU

NOTĂ

Dicționarul general al literaturii române (DGLR) este o lucrare complexă, care include următoarele tipuri de articole: autor (scriitor, cronicar, autor de scrieri bisericești, folclorist, publicist, traducător ș.a.), editor, scriere cultă anonimă sau cu paternitate controversată (text cu caracter religios, cronică istorică etc.), carte populară, operă folclorică, specie folclorică, publicație periodică (revistă literară sau culturală, gazetă cu rubrică sau pagină literară), curent literar, societate literară sau culturală, instituție cu specific literar (uniune de consacrare sau profesională, institut de cercetare etc.).

Fiecare articol are un caracter monografic. Dimensiunile unui articol corespund locului ocupat de autor, publicație periodică etc. în cadrul general al literaturii noastre. Articolul dedicat unui autor are următoarea structură: titlul articolului (nume și prenume; paranteză care conține eventualele schimbări de nume și datele biografice limită) urmat de trei secțiuni — biografie, comentariul operei, bibliografie. Secțiunile articolului sunt corelate în funcție de ponderea activității autorului respectiv. În general, partea biografică selectează elementele relevante pentru activitatea literară a unui autor (informații despre familie, studii, formație intelectuală, debut, participare la cenacluri, prezența în publicații periodice, pseudonime, colegi de generație, implicare socială și o prezentare de ansamblu a operei). Comentariul operei urmărește, de obicei cronologic, domeniile literare abordate de scriitor și se bazează pe o medie a receptării critice, fără a exclude punctele de vedere proprii. Secțiunea bibliografică este compusă din două capitole. Primul, intitulat **SCRIERI**, înregistrează cronologic volumele originale, antume și postume, precum și principalele ediții; tot aici sunt incluse traducerile din opera autorului în discuție și traducerile din scriitori străini și români efectuate de acesta. Nu au fost menționate lucrările fără caracter literar sau cultural (de exemplu, cărți de matematică, medicină, drept etc.). Cel de-al doilea capitol, intitulat **Repere bibliografice**, înregistrează cronologic referințe din periodice (se indică autorul, titlul articolului, denumirea periodicului — în întregime sau siglată —, anul calendaristic și numărul ori, în unele cazuri, ziua și luna) și din volume (se indică autorul, titlul cărții — în întregime sau siglat —, locul și anul de apariție — atunci când nu există siglă —, pagina sau paginile). Informațiile bibliografice se opresc la sfârșitul anului 2003. Articolele consacrate unor autori reprezentativi sunt însoțite de citate critice semnificative. În cazul marilor scriitori se adaugă un tabel cronologic al vieții și al operei. Și alte tipuri de articole, cu excepția celor dedicate publicațiilor periodice, sunt, de regulă, însoțite de un capitol bibliografic în care se menționează edițiile ori sursele și de un capitol de referințe bibliografice.

Corpul de articole al fiecărui volum este precedat de indicații pentru utilizarea dicționarului, cuprinse în **NOTĂ**, de o listă cu abrevieri și de lista autorilor de articole, întocmită în ordinea alfabetică a inițialelor cu care aceștia semnează. Urmează **BIBLIOGRAFIA**, alcătuită din două capitole: A. ENCICLOPEDII, DICȚIONARE, ISTORII LITERARE, MONOGRAFII, STUDII, EDIȚII; B. ARHIVE, PERIODICE, CULEGERI, ANTOLOGII. Volumele citate frecvent sunt menționate într-o formă abreviată transparent, iar pentru publicațiile periodice, culegeri și antologii s-au utilizat sigle formate din majuscule.

Au fost preluate și adaptate la specificul lucrării normele lexicografice redactate de Corneliu Morariu pentru *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900.*

ABREVIERI

B. A. R.	= Biblioteca Academiei Române
ed.	= ediție ; ediția
edit.	= editor(~ului) ; editori(~lor)
f.a.	= fără an de apariție
fasc.	= fascicula ; fasciculele
f.l.	= fără localitate de apariție
fragm.	= fragment(~e) ; fragmentar
introd.	= introducerea; introducere de...
îngr.	= (ediție) îngrijită de...
j.	= județul
ms.	= manuscris
ms. rom.	= manuscris românesc
n.	= născut(~ă)
pref.	= prefața; prefață de...
publ.	= publicat (de...)
reed.	= reeditat (de...)
republ.	= republicat (de...)
sec.	= secolul
supl.	= supliment
t.	= tomul
tr.	= traducere (de...); traduceri (de...)
trad.	= traducător(~ului) ; traducători(~lor)
vol.	= volumul ; volumele

INIȚIALELE AUTORILOR DE ARTICOLE

A. B.	Alexandru BURLACU
A. C.	Alexandra CIOCÂRLIE
A. Cb.	Alina CIOBANU
A.Ct.	Alina CONSTĂNCEANU
A. F.	Alexandru FARCAȘ
A. Gț.	Anca GOȚIA
Al. H.	Alec HANȚĂ
A.-M. B.	Ana-Maria BREZULEANU
A. Ml.	Andrei MILCA
A. N.	Andrei NESTORESCU
A. S.	Aurel SASU
A. Sm.	Algeria SIMOTA
Al. S.	Alexandru SĂNDULESCU
A. Tr.	Andrei TERIAN
A. V.	Amalia VOICU
C. A.	Carmen ANDRAȘ
C. Br.	Carmen BRĂGARU
C. Bz.	Constanța BUZATU
C. C.	Constantin CIOPRAGA
C. D.	Crișu DASCĂLU
C. Dt.	Cristina DEUTSCH
C. H.	Constantin HÂRLAV
C. M. B.	Cristina Martha BALINTE
C. P.	Constantin PAIU
C. Pp.	Corina POPESCU
Ct. P.	Catrinel POPA
C. T.	Constantin TEODOROVICI
Ct. C.	Constantin CUBLEȘAN
C. Tt.	Călin TEUTIȘAN
C. V.	Cătălina VELCULESCU
D. B.	Doru BURLACU
Dl. B.	Delia BADEA
D. C. M.	Dan C. MIHĂILESCU
D. C.-E.	Daniel CRISTEA-ENACHE
D. D.	Daniel DIMITRIU
D. G.	Dan GRIGORESCU
D. Gr.	Dorina GRĂSOIU
D. H. M.	Dan Horia MAZILU
D. M.	Dan MĂNUCĂ
D. Mc.	Dumitru MICU
D. Md.	Doina MODOLA
D. Mr.	Dana MARINESCU
D. V.	Dumitru VLĂDUȚ
E.-E. T.	Elena-Esther TACCIU
E. H.	Elena HOTINEANU
E. M.	Emil MOANGĂ
E. O.	Eugen ONU
F. B.	Fănuș BĂILEȘTEANU
F. F.	Florin FAIFER
F. M.	Florin MIHĂILESCU
G. B.	Grigore BOSTAN
G. Bl.	Gheorghe BULUȚĂ
G. D.	Gabriela DRĂGOI
G. Dn.	Gabriela DANȚIȘ
G. E.	Georgeta ENE
G. O.	Gabriela Omăt
Gr. B.	Grigore BOTEZATU
I. A.	Ion APETROAIE
I. C.	Ion CIOCANU
I. D.	Iordan DATCU
I. H.	Ion HANGIU
I. H. C.	Ion H. CIUBOTARU
I. I.	Ion ISTRATE

I. L.	Ion LĂZĂRESCU
Il. C.	Ileana CIOCÂRLIE
I. M.	Ioan MILEA
I. Ms.	Ilie MOISE
I. O.	Ionel OPRIȘAN
I. R.	Ion ROTARU
I. Ș.	Ion ȘEULEANU
I. T.	Ioana TĂMÂIAN
Il. M.	Ileana MIHĂILĂ
J. W.	Joachim WITTSTOCK
L. B.	Leon BACONSKY
L. Bd.	Lucia BERDAN
L. Bz.	Liliana BOTEZ
L. Ch.	Lucian CHIȘU
L. Cr.	Liliana COROBCA
L. Cș.	Lucia CIREȘ
L. D.	Livia DUMITRU
L. H.	Laurențiu HANGANU
L. P. B.	Liviu P. BERCEA
L. V.	Leon VOLOVICI
M. A.	Manuela ANTON
M. B. T.	Mihai Bogdan TĂNASE
M. C.	Mihai CIMPOI
M. Dg.	Mihail DOLGAN
M. Dn.	Marin DIACONU
M. Dr.	Magda DRAGU
M. Dț.	Marcel DUȚĂ
M. F.	Maria FOARȚĂ
M. I.	Mihai IOVĂNEL
M. In.	Mariana IONESCU
M. P.-C.	Mihaela PODOCEA-CONSTANTINESCU
M. Pp.	Mircea POPA
M. S.	Monica SPIRIDON
M. Ș.	Michaela ȘCHIOPU
M. V.	Mariana VARTIC
M. Vs.	Marian VASILE
M. W.	Magda WĂCHTER
Mr. F.	Mira FETICU
N. Bc.	Nicoleta BORCEA
N. Bl.	Nicolae BILEȚCHI
N. Br.	Nicolae BÂRNA
N. Cr.	Nicolae CREȚU
N. Fl.	Nicolae FLORESCU
N. I.	Nicolae ILIESCU
N. M.	Nicolae MECU
N. S.	Nicoleta SĂLCUDEANU
O. I.	Ofelia ICHIM
O. K.	OLOSZ Katalin
O. S.	Oana SOARE
P. P.	Petru POANTĂ
P. R.	Petre RĂILEANU
R. D.	Raluca DUNĂ
R. S.	Roxana SORESCU
R. Ș.	Rodica ȘUIU
R. Z.	Remus ZĂSTROIU
S. C.	Stănuța CREȚU
S. D.	Sebastian DRĂGULĂNESCU
S. I.	Stancu. ILIN
S. I.-J.	Sorina IANOVICI-JECZA
S. P.	Sava PÂNZARU
S. V.	Smaranda VULTUR
St. V.	Stan VELEA
Ș. A.	Șerban AXINTE
T. N.	Tudor NEDELCEA
T. R.	Tania RADU
T. T.	Teodor TIHAN
T. V.	Teodor VÂRGOLICI
V. C.	Vasile CIOCANU
V. Cr.	Valeriu CRISTEA
V. D.	Victor DURNEA
V. F. M.	Valentin F. MIHĂESCU
V. M. C.	Valentina MARIN CURTICEANU
V. P. S.	Valeriu P. STANCU
V. S.	Vasile SPIRIDON
V. T.	Valentin TAȘCU
Vl. C.	Vlad CHIRIAC
***	în redacție

BIBLIOGRAFIE

A. ENCICLOPEDII, DICȚIONARE, ISTORII LITERARE, MONOGRAFII, STUDII, EDIȚII

Acterian, *Privilegiați* = Arșavir Acterian, *Privilegiați și năpăstuiți*, pref. Mircea Zaciu, Iași, 1992

Aczél, *Scriitori rom. Israel* = Emanuel Aczél, *Scriitori de limba română din Israel. Generația contemporană*, pref. Shaul Carmel, București, 2003

Adam, *Planetariu* = Ioan Adam, *Planetariu*, București, 1984

Adamek, *Trupul* = Diana Adamek, *Trupul neîndoielnic*, București, 1995

Adamescu, *Contribuțiune* = Gh. Adamescu, *Contribuțiune la bibliografia românească*, I–III, București, 1921–1928

Adamescu, *Ist. lit.* = Gh. Adamescu, *Istoria literaturii române*, București, 1913

Aderca, *Contribuții* = F. Aderca, *Contribuții critice*, I–II, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1983–1988

Agârbiceanu, *Meditație* = Ion Agârbiceanu, *Meditație în septembrie. Publicistică literară*, îngr. Aurel Sasu, pref. Mircea Zaciu, Cluj, 1971

Alboiu, *Un poet* = George Alboiu, *Un poet printre critici*, București, 1979

Alexandrescu, *Confesiuni* = Matei Alexandrescu, *Confesiuni literare*, București, 1971

Alexiu, *Ideografii* = Lucian Alexiu, *Ideografii lirice contemporane*, Timișoara, 1977

Anania, *Rotonda* = Valeriu Anania, *Rotonda plopilor aprinși*, București, 1995

Andriescu, *Disocieri* = Al. Andriescu, *Disocieri*, Iași, 1973

Andriescu, *Relief* = Al. Andriescu, *Relief contemporan*, Iași, 1974

Anestin, *Schiță* = Ion Anestin, *Schiță pentru istoria teatrului românesc*, București, 1938

Anghel–Iosif, *Portrete* = D. Anghel, St. O. Iosif, *Portrete*, București, 1910

Anghelescu, *Creație* = Adrian Anghelescu, *Creație și viață*, București, 1978

Anghelescu, *Vedere* = Adrian Anghelescu, *Vedere dinspre Eyub*, București, 1986

Anghelescu, *Lectura* = Mircea Anghelescu, *Lectura operei*, București, 1986

Anghelescu, *Preromant. rom.* = Mircea Anghelescu, *Preromantismul românesc*, București, 1971

Anghelescu, *Scriitori* = Mircea Anghelescu, *Scriitori și curente*, București, 1982

Anghelescu, *Textul* = Mircea Anghelescu, *Textul și realitatea*, București, 1988

Antonescu, *Scriitori* = Nae Antonescu, *Scriitori uitați*, Cluj-Napoca, 1980

Apetroaie, *Lit. rom.* = Ion Apetroaie, *Literatura română a secolului al XX-lea*, I, Iași, 1978

Apolzan, *Aspecte* = Mioara Apolzan, *Aspecte de istorie literară*, București, 1983

Apostolescu, *Infl. romant.* = N. I. Apostolescu, *L'Influence des romantiques français sur la poésie roumaine*, pref. Émile Faguet, Paris, 1909

Apostolescu, *Ist. lit.* = N. I. Apostolescu, *Istoria literaturii române moderne*, I–II, București, 1913–1916
Ardeleanu, *„A urî"* = Virgil Ardeleanu, *„A urî"... „A iubi". Puncte de reper în proza actuală*, Cluj, 1971
Ardeleanu, *Însemnări* = Virgil Ardeleanu, *Însemnări despre proză*, București, 1966
Ardeleanu, *Mențiuni* = Virgil Ardeleanu, *Mențiuni*, Cluj-Napoca, 1978
Ardeleanu, *Opinii* = Virgil Ardeleanu, *Opinii. Prozatori și critici*, Cluj-Napoca, 1975
Ardeleanu, *Proza* = Virgil Ardeleanu, *Proza poeților*, București, 1969
Arghezi, *Scrieri* = Tudor Arghezi, *Scrieri*, vol. I–XXXIII, București, 1962–1983, vol. XXXIV–XXXVIII, îngr. Mitzura Arghezi, București, 1985–1988, vol. XXXIX–XLIV, îngr. Mitzura Arghezi și Traian Radu, București, 1994–2003
Arimia-Bobocescu-Mischie-Negulescu-Păsărin, *Personalități gorjene* = Vasile Arimia, Vasile Bobocescu, Nicolae Mischie, Dan Negulescu, Alexandru Păsărin, *Personalități gorjene de-a lungul istoriei*, Târgu Jiu, 2000
Baconsky, *Poeți* = A. E. Baconsky, *Poeți și poezie*, București, 1963
Baconsky, *Marginalii* = Leon Baconsky, *Marginalii critice și istorico-literare*, București, 1968
Balacciu-Chiriacescu, *Dicționar* = Jeana Balacciu, Rodica Chiriacescu, *Dicționar de lingviști și filologi români*, București, 1978
Balotă, *Absurdul* = Nicolae Balotă, *Lupta cu absurdul*, București, 1971
Balotă, *Arte* = Nicolae Balotă, *Arte poetice ale secolului XX*, București, 1976
Balotă, *Euphorion* = Nicolae Balotă, *Euphorion*, București, 1969
Balotă, *Ion* = Nicolae Balotă, *De la Ion la Ioanide*, București, 1974
Balotă, *Labirint* = Nicolae Balotă, *Labirint*, București, 1970
Balotă, *Scriitori maghiari* = Nicolae Balotă, *Scriitori maghiari din România. 1920–1980*, București, 1981
Balotă, *Umanități* = Nicolae Balotă, *Umanități*, București, 1973
Balotă, *Universul* = Nicolae Balotă, *Universul prozei*, București, 1976
Baltag, *Polemos* = Nicolae Baltag, *Polemos*, București, 1978
Baltazar, *Evocări* = Camil Baltazar, *Evocări și dialoguri literare*, București, 1974
Barbu, *O ist.* = Eugen Barbu, *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini până în prezent*, vol. I: *Poezia contemporană*, București, 1975
Barbu, *Momente* = Nicolae Barbu, *Momente din istoria teatrului românesc*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1977
Barbu, *Sine ira* = Nicolae Barbu, *Sine ira...*, Iași, 1971
Bădăuță, *Note* = A. Bădăuță, *Note literare*, București, 1928
Băileșteanu, *Abside* = Fănuș Băileșteanu, *Abside*, București, 1979
Băileșteanu, *Aorist* = Fănuș Băileșteanu, *Aorist. Eseuri, proză, prozatori, proporții*, București, 1988
Băileșteanu, *Refracții* = Fănuș Băileșteanu, *Refracții. Prozatori români contemporani*, București, 1980
Bălan, *Artă* = Ion Dodu Bălan, *Artă și ideal*, București, 1975
Bălan, *Condiția* = Ion Dodu Bălan, *Condiția creației*, București, 1968
Bălan, *Ethos* = Ion Dodu Bălan, *Ethos și cultură sau Vocația tinereții*, București, 1972
Bălan, *Repere* = Ion Dodu Bălan, *Repere critice*, București, 1988
Băncilă, *Portrete* = Vasile Băncilă, *Portrete și semnificații*, îngr. Ileana Băncilă, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1987
Bărbulescu, *Comentarii* = Simion Bărbulescu, *Comentarii critice*, București, 1969
Bârlea, *Efigii* = Ovidiu Bârlea, *Efigii*, București, 1987

Bârlea, *Ist. folc.* = Ovidiu Bârlea, *Istoria folcloristicii românești*, București, 1974
Bârna, *Comentarii* = Nicolae Bârna, *Comentarii critice*, București, 2001
Bârsănescu, *Medalioane* = Ștefan Bârsănescu, *Medalioane. Pentru o pedagogie a modelelor*, Iași, 1983
Behring, *Scriit. rom. exil* = Eva Behring, *Scriitori români din exil. 1945–1989*, tr. Tatiana Petrache și Lucia Nicolau, București, 2001
Bejenaru, *Dicț. botoșănenilor* = Ionel Bejenaru, *Dicționarul botoșănenilor*, Iași, 1994
Beke, *Fără interpret* = Beke György, *Fără interpret. Convorbiri cu 56 de scriitori despre relațiile literare româno-maghiare*, București, 1972
Berca, *Dicț. scriit. bănățeni* = Olimpia Berca, *Dicționar al scriitorilor bănățeni (1940–1996)*, Timișoara, 1996
Bezviconi, *Profiluri* = Gheorghe Bezviconi, *Profiluri de ieri și de azi*, București, 1943
Biberi, *Eseuri* = Ion Biberi, *Ultime eseuri*, București, 1985
Biberi, *Études* = Ion Biberi, *Études sur la littérature roumaine contemporaine*, Paris, 1937
Biberi, *Lumea* = Ion Biberi, *Lumea de azi*, Iași, 1980
Bitte-Chiș-Sârbu, *Dicț. scriit. Caraș* = Victoria I. Bitte, Tiberiu Chiș, Nicolae Sârbu, *Dicționarul scriitorilor din Caraș-Severin*, Reșița, 1998
Bogdan, *Scrieri* = Ioan Bogdan, *Scrieri alese*, îngr. și introd. G. Mihăilă, București, 1968
Bogdan-Duică, *Ist. lit.* = Gheorghe Bogdan-Duică, *Istoria literaturii române moderne. Întâii poeți munteni*, Cluj, 1923
Bogdan-Duică, *Studii* = G. Bogdan-Duică, *Studii și articole*, îngr. și pref. D. Petrescu, București, 1975
Borbély, *Grădina* = Ștefan Borbély, *Grădina magistrului Thomas*, București, 1995
Borbély, *Xenograme* = Ștefan Borbély, *Xenograme*, Oradea, 1997
Bote, *Simbolismul* = Lidia Bote, *Simbolismul românesc*, București, 1966
Botez, *Memorii* = Demostene Botez, *Memorii*, I–II, București, 1970–1973
Botez, *Figuri* = Octav Botez, *Figuri și note istorico-literare*, București, 1944
Botez, *Pe marginea cărților* = Octav Botez, *Pe marginea cărților*, Iași, 1923
Botez, *Scrieri* = Octav Botez, *Scrieri*, îngr. Ilie Dan, pref. Zaharia Sângeorzan, Iași, 1977
Boz, *Anii* = Lucian Boz, *Anii literari '30*, Sydney, 1981
Boz, *Cartea* = Lucian Boz, *Cartea cu poeți*, București, 1935
Bradu, *Poeții* = Ioan Bradu, *Poeții și prozatorii bihoreni*, Beiuș, 1948
Braga, *Destinul* = Mircea Braga, *Destinul unor structuri literare*, Cluj-Napoca, 1979
Braga, *Ist. lit.* = Mircea Braga, *Istoria literară ca pretext*, Cluj-Napoca, 1982
Braga, *Sensul* = Mircea Braga, *Când sensul acoperă semnul*, București, 1985
Braga, *Sincronism* = Mircea Braga, *Sincronism și tradiție*, Cluj, 1972
Braga, *Tradiție* = Mircea Braga, *Recursul la tradiție. O propunere hermeneutică*, Cluj-Napoca, 1987
Brateș, *Aspecte* = Radu Brateș, *Aspecte din viața Blajului*, Blaj, 1942
Brateș, *Oameni* = Radu Brateș, *Oameni din Ardeal*, București, 1973
Bratu, *Ipoteze* = Savin Bratu, *Ipoteze și ipostaze. Pentru o teorie a istoriei literare*, București, 1973
Bratu-Dumitrescu, *Contemporanul* = Savin Bratu și Zoe Dumitrescu, *Contemporanul și vremea lui*, București, 1959
Brădățeanu, *Comedia* = Virgil Brădățeanu, *Comedia în dramaturgia românească*, București, 1970
Brădățeanu, *Drama* = Virgil Brădățeanu, *Drama istorică națională (Perioada clasică)*, București, 1966

Brădățeanu, *Istoria* = Virgil Brădățeanu, *Istoria literaturii dramatice românești și a artei spectacolului*, I–III, București, 1966–1982

Breazu, *Studii* = Ion Breazu, *Studii de literatură română și comparată*, I–II, îngr. Mircea Curticeanu, Cluj, 1970–1973

Buculei, *Prezențe* = Toader Buculei, *Prezențe brăilene în spiritualitatea românească*, Brăila, 1993

Bucur, *Istoriografia* = Marin Bucur, *Istoriografia literară românească de la origini până la G. Călinescu*, București, 1973

Bucur, *Poezie* = Marin Bucur, *Poezie. Destin, dramă*, București, 1982

Bucur, *Poeți optzeciști* = Romulus Bucur, *Poeți optzeciști (și nu numai) în anii '90*, Pitești, 2000

Bucuța, *Scrieri* = Emanoil Bucuța, *Scrieri*, I–II, îngr. Lucia Borș-Bucuța și Violeta Mihăilă, București, introd. Perpessicius, 1971–1977

Bugariu, *Incursiuni* = Voicu Bugariu, *Incursiuni în literatura de azi*, București, 1971

Bulgăr, *Cultură* = Gh. Bulgăr, *Cultură și limbaj*, București, 1986

Bulgăr, *Problemele* = Gh. Bulgăr, *Problemele limbii literare în concepția scriitorilor români*, pref. Perpessicius, București, 1966

Burada, *Ist. teatr.* = Teodor T. Burada, *Istoria teatrului în Moldova*, I–II, Iași, 1915–1922

Busuioc, *Scriitori ieșeni* = Nicolae Busuioc, *Scriitori ieșeni contemporani. Dicționar biobibliografic*, Iași, 1997; ed. 2, Iași, 2002

Busuioceanu, *Figuri* = Al. Busuioceanu, *Figuri și cărți*, București, 1922

Buteanu, *Teatrul* = [Aurel Buteanu], *Teatrul românesc în Ardeal și Banat*, Timișoara, [1944]

Caracostea, *Scrieri* = D. Caracostea, *Scrieri alese*, I–III, îngr. și pref. Mircea Anghelescu, București, 1986–1992

Caragiale, *Opere* = I. L. Caragiale, *Opere*, vol. I–III, îngr. Paul Zarifopol, București, 1930–1932, vol. IV–VII, îngr. Șerban Cioculescu, București, 1938–1942

Caraion, *Duelul* = Ion Caraion, *Duelul cu crinii*, București, 1972

Caraion, *Pălărierul* = Ion Caraion, *Pălărierul silabelor*, București, 1976

Caraion, *Tristețe* = Ion Caraion, *Tristețe și cărți*, București, 1995

Carandino, *De la o zi* = N. Carandino, *De la o zi la alta*, I, București, 1979

Carianopol, *Scriitori* = Virgil Carianopol, *Scriitori care au devenit amintiri*, vol. I, București, 1973, vol. II, Craiova, 1982

Cartojan, *Cărțile pop.* = Nicolae Cartojan, *Cărțile populare în literatura românească*, I–II, București, 1929–1938

Cartojan, *Ist. lit.* = Nicolae Cartojan, *Istoria literaturii române vechi*, I–III, București, 1940–1945; ed. îngr. Rodica Rotaru și Andrei Rusu, pref. Dan Horia Mazilu, București, 1996

Călinescu, *Biblioteci* = Al. Călinescu, *Biblioteci deschise*, București, 1986

Călinescu, *Perspective* = Al. Călinescu, *Perspective critice*, Iași, 1978

Călinescu, *Cronici* = G. Călinescu, *Cronici literare și recenzii*, I–II, îngr. Andrei Rusu și Ion Bălu, București, 1991–1992

Călinescu, *Gâlceava* = G. Călinescu, *Gâlceava înțeleptului cu lumea. Pseudojurnal de moralist*, I–II, îngr. Geo Șerban, București, 1973–1974

Călinescu, *Ist. lit.* (1941); *Ist. lit.* (1982) = G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, 1941; ed. 2, îngr. Al. Piru, București, 1982

Călinescu, *Literatura* = G. Călinescu, *Literatura nouă*, îngr. și pref. Al. Piru, Craiova, 1972

Călinescu, *Principii* = G. Călinescu, *Principii de estetică*, îngr. și postfață Al. Piru, București, 1968

Călinescu, *Scrisori* = G. Călinescu, *Scrisori și documente*, îngr. N. Scurtu, pref. Al. Piru, București, 1979
Călinescu, *Studii* = G. Călinescu, *Studii și cercetări de istorie literară*, îngr. și pref. Al. Piru, București, 1966
Călinescu și contemporanii = *G. Călinescu și contemporanii săi (Corespondență primită)*, I–II, îngr. Nicolae Mecu, București, 1984–1987.
Călinescu, *Ulysse* = G. Călinescu, *Ulysse*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 1967
Călinescu, *Aspecte* = Matei Călinescu, *Aspecte literare*, București, 1965
Călinescu, *Eseuri* = Matei Călinescu, *Eseuri critice*, București, 1967
Călinescu, *Fragmentarium* = Matei Călinescu, *Fragmentarium*, Cluj, 1973
Căprariu, *Jurnal* = Al. Căprariu, *Jurnal literar*, București, 1967
Cărtărescu, *Postmodernismul* = Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, postfață Paul Cornea, București, 1999
Cărturari brașoveni = *Cărturari brașoveni (Sec. XV–XX). Ghid biobibliografic*, Brașov, 1972
Cândroveanu, *Alfabet* = Hristu Cândroveanu, *Alfabet liric*, București, 1974
Cândroveanu, *Aromânii* = Hristu Cândroveanu, *Aromânii ieri și azi*, Craiova, 1995
Cândroveanu, *Lit. rom.* = Hristu Cândroveanu, *Literatura română pentru copii*, București, 1988
Cândroveanu, *Poeți* = Hristu Cândroveanu, *Poeți și poezie*, 1980
Cândroveanu, *Printre poeți* = Hristu Cândroveanu, *Printre poeți*, Cluj-Napoca, 1983
Cesereanu, *Ipostaze* = Domițian Cesereanu, *Ipostaze*, Cluj, 1970
Cesereanu, *Permanențe* = Domițian Cesereanu, *Permanențe ale criticii*, București, 1968
Ceuca, *Teatrologia* = Justin Ceuca, *Teatrologia românească interbelică*, București, 1990
Cheie-Pantea, *Palingeneza* = Iosif Cheie-Pantea, *Palingeneza valorilor*, Timișoara, 1982
Chendi, *Foiletoane* = Ilarie Chendi, *Foiletoane*, ed. 2, București, 1925
Chendi, *Fragmente* = Ilarie Chendi, *Fragmente*, București, 1905
Chendi, *Impresii* = Ilarie Chendi, *Impresii*, ed. 2, București, 1924
Chendi, *Pagini* = Ilarie Chendi, *Pagini de critică*, îngr. și introd. Vasile Netea, București, 1969
Chendi, *Schițe* = Ilarie Chendi, *Schițe de critică literară*, București, 1924
Chendi, *Scrieri* = Ilarie Chendi, *Scrieri*, I–VI, îngr. și pref. Dumitru Bălăeț, București, 1988–2003
Chihaia, *Mărturisiri* = Pavel Chihaia, *Mărturisiri din exil*, Iași, 1994
Chinezu, *Pagini* = Ion Chinezu, *Pagini de critică*, îngr. și pref. I. Negoițescu, București, 1969
Chițimia, *Folcloriști* = I. C. Chițimia, *Folcloriști și folcloristică românească*, București, 1968
Chițimia, *Probleme* = I. C. Chițimia, *Probleme de bază ale literaturii române vechi*, București, 1972
Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia* = Mihai Cimpoi, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, ed. 2, Chișinău, 1997
Ciobanu, *Critica* = Nicolae Ciobanu, *Critica în primă instanță*, București, 1974
Ciobanu, *Imaginar* = Nicolae Ciobanu, *Între imaginar și fantastic în proza românească*, București, 1987
Ciobanu, *Incursiuni* = Nicolae Ciobanu, *Incursiuni critice*, Timișoara, 1975
Ciobanu, *Însemne* = Nicolae Ciobanu, *Însemne ale modernității*, I–II, București, 1977–1979
Ciobanu, *Nuvela* = Nicolae Ciobanu, *Nuvela și povestirea contemporană*, București, 1967
Ciobanu, *Opera* = Nicolae Ciobanu, *Întâlnire cu opera*, București, 1982
Ciobanu, *Panoramic* = Nicolae Ciobanu, *Panoramic*, București, 1972
Ciobanu, *Cultura* = Ștefan Ciobanu, *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă*, Chișinău, 1923

Ciobanu, *Ist. lit.* = Ștefan Ciobanu, *Istoria literaturii române vechi*, I, București, 1947; ed. îngr. și pref. Dan Horia Mazilu, București, 1989

Ciobanu, *Poporanismul* = Valeriu Ciobanu, *Poporanismul. Geneză, evoluție, ideologie*, București, 1946

Ciocârlie, *Eseuri* = Livius Ciocârlie, *Eseuri critice*, Timișoara, 1983

Cioculescu, *Amintiri* = Șerban Cioculescu, *Amintiri*, București, 1981

Cioculescu, *Aspecte* = Șerban Cioculescu, *Aspecte literare contemporane (1932–1947)*, București, 1972

Cioculescu, *Itinerar* = Șerban Cioculescu, *Itinerar critic*, I–V, București, 1973–1989

Cioculescu, *Prozatori* = Șerban Cioculescu, *Prozatori români. De la Mihail Kogălniceanu la Mihail Sadoveanu*, București, 1977

Cioculescu, *Varietăți* = Șerban Cioculescu, *Varietăți critice*, București, 1966

Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.* = Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria literaturii române moderne*, ed. 2, București, 1971

Ciompec, *Motivul* = Gh. Ciompec, *Motivul creației în literatura română*, București, 1979

Ciopraga, *Amfiteatru* = Const. Ciopraga, *Amfiteatru cu poeți*, Iași, 1995

Ciopraga, *Lit. rom.* = Const. Ciopraga, *Literatura română între 1900–1918*, Iași, 1970

Ciopraga, *Personalitatea* = Const. Ciopraga, *Personalitatea literaturii române*, Iași, 1973

Ciopraga, *Portrete* = Const. Ciopraga, *Portrete și reflecții literare*, București, 1967

Ciopraga, *Propilee* = Const. Ciopraga, *Propilee. Cărți și destine*, Iași, 1984

Ciopraga, *Ulysse* = Const. Ciopraga, *Între Ulysse și Don Quijote*, Iași, 1978

Ciorănescu, *Lit. comp.* = Alexandru Ciorănescu, *Literatura comparată*, Craiova, 1944

Ciorănescu, *Teatr. rom.* = Alexandru Ciorănescu, *Teatrul românesc în versuri și izvoarele lui*, București, 1943

Cistelecan, *Poezie* = Al. Cistelecan, *Poezie și livresc*, București, 1987

Cistelecan, *Top ten* = Al. Cistelecan, *Top ten (recenzii rapide)*, Cluj-Napoca, 2000

Cocora, *Privitor* = Ion Cocora, *Privitor ca la teatru*, I–III, Cluj-Napoca, 1975–1982

Colesnic, *Basarabia* = Iurie Colesnic, *Basarabia necunoscută*, I–IV, Chișinău, 1993–2002

Comșa-Seiceanu, *Dascălii* = Nicolae Comșa, Teodor Seiceanu, *Dascălii Blajului. 1754–1948*, București, 1994

Condurache, *Portret* = Val Condurache, *Portret al criticului în tinerețe*, București, 1984

Constantin, *A doua carte* = Ilie Constantin, *A doua carte despre poeți*, București, 1973

Constantin, *Complicitatea* = Ilie Constantin, *Complicitatea fertilă (Poeți români. 1950–1973)*, tr. Liliana și Valentin Atanasiu, Cluj-Napoca, 1994

Constantin, *Despre poeți* = Ilie Constantin, *Despre poeți*, București, 1971

Constantin, *Prozatori-critici* = Ilie Constantin, *Despre prozatori și critici*, Cluj, 1973

Constantinescu, *Studii* = Emilian I. Constantinescu, *Studii literare*, îngr. și pref. Cristian Popescu, postfață Șerban Cioculescu, Cluj-Napoca, 1983

Constantinescu, *Mișcarea* = Pompiliu Constantinescu, *Mișcarea literară*, București, [1927]

Constantinescu, *Opere* = Pompiliu Constantinescu, *Opere și autori*, București, 1928

Constantinescu, *Scrieri* = Pompiliu Constantinescu, *Scrieri*, I–VI, îngr. Constanța Constantinescu, pref. Victor Felea, București, 1967–1972

Corbea, *Mărturisiri* = Dumitru Corbea, *Mărturisiri*, București, 1987

Corbea-Florescu, *Biografii* = Ileana Corbea, Nicolae Florescu, *Biografii posibile*, I–III, București, 1973–1984

Corespondență. Ramuri = *Corespondență. „Ramuri"*, îngr. și pref. Florea Firan, Craiova, 1973
Cornea, *Alecsandrescu – Eminescu* = Paul Cornea, *De la Alecsandrescu la Eminescu*, București, 1966
Cornea, *Aproapele* = Paul Cornea, *Aproapele și departele*, București, 1990
Cornea, *Itinerar* = Paul Cornea, *Itinerar printre clasici*, București, 1984
Cornea, *Oamenii* = Paul Cornea, *Oamenii începutului de drum*, București, 1974
Cornea, *Originile* = Paul Cornea, *Originile romantismului românesc*, București, 1972
Cornea, *Semnele* = Paul Cornea, *Semnele vremii*, București, 1995
Cornea, *Studii* = Paul Cornea, *Studii de literatură română modernă*, București, 1962
Cornea-Păcurariu, *Ist. lit.* = Paul Cornea și D. Păcurariu, *Curs de istoria literaturii române moderne*, București, 1962
Cornel, *Figuri* = Theodor Cornel, *Figuri contimporane din România* (în colaborare), I–III, București, 1909–1914
Cosco, *Bunica* = C. Cosco, *Când era bunica fată*, București, 1942
Cosma, *Geneza* = Anton Cosma, *Geneza romanului românesc*, București, 1985
Cosma, *Romanul* = Anton Cosma, *Romanul românesc contemporan. 1945–1985*, I, București, 1988, II, Cluj-Napoca, 1998
Cosma, *Bănățeni* = Aurel Cosma, *Bănățeni de altădată*, Timișoara, 1933
Costin, *Viața* = Lucian Costin, *Din viața scriitorilor*, I–II, București, [1937]
Coșovei, *Pornind* = Traian T. Coșovei, *Pornind de la un vers*, București, 1990
Cotruș, *Meditații* = Ovidiu Cotruș, *Meditații critice*, îngr. și introd. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1983
Craia, *Fețele* = Sultana Craia, *Fețele orașului*, București, 1988
Craia, *Orizontul* = Sultana Craia, *Orizontul rustic în literatura română*, București, 1985
Crăciun, *Confesiuni* = Victor Crăciun, *Confesiuni sonore. O istorie a literaturii române la microfon*, București, 1980
Crețu, *Constructori* = Nicolae Crețu, *Constructori ai romanului*, București, 1982
Cristea, *Arcadia* = Dan Cristea, *Arcadia imaginară*, București, 1977
Cristea, *Faptul* = Dan Cristea, *Faptul de a scrie*, București, 1980
Cristea, *Un an* = Dan Cristea, *Un an de poezie*, București, 1974
Cristea, *Alianțe* = Valeriu Cristea, *Alianțe literare*, București, 1977
Cristea, *A scrie* = Valeriu Cristea, *A scrie, a citi*, Cluj-Napoca, 1992
Cristea, *Domeniul* = Valeriu Cristea, *Domeniul criticii*, București, 1975
Cristea, *Fereastra* = Valeriu Cristea, *Fereastra criticului*, București, 1987
Cristea, *Interpretări* = Valeriu Cristea, *Interpretări critice*, București, 1970
Cristea, *Modestie* = Valeriu Cristea, *Modestie și orgoliu*, București, 1984
Cristea, *Teleorman* = Stan V. Cristea, *Județul Teleorman. Dicționar biobibliografic*, Alexandria, 1996
Cristea-Enache, *Concert* = Daniel Cristea-Enache, *Concert de deschidere*, pref. C. Stănescu, București, 2001
Cristofor, *Țara Sfântă* = Ion Cristofor, *Scriitori din Țara Sfântă*, I–II, Cluj-Napoca, 2000–2002
Crișan, *Confesiuni* = Constantin Crișan, *Confesiuni esențiale*, București, 1977
Crișan-Crăciun, *Literatura* = Constantin Crișan, Victor Crăciun, *Literatura română în lume*, pref. Pierre de Boisdeffre, București, 1969
Crohmălniceanu, *Al doilea suflu* = Ovid. S. Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, București, 1989

Crohmălniceanu, *Cinci prozatori* = Ovid. S. Crohmălniceanu, *Cinci prozatori în cinci feluri de lectură*, București, 1984

Crohmălniceanu, *Cronici* = Ovid. S. Crohmălniceanu, *Cronici literare. 1954–1956*, București, 1957

Crohmălniceanu, *Literatura* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, I–III, București, 1972–1975; vol. I, ed. 1, București, 1967

Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr.* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Literatura română și expresionismul*, București, 1971

Crohmălniceanu, *Pâinea noastră* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Pâinea noastră cea de toate zilele*, București, 1981

Cubleșan, *Civic – etic* = Constantin Cubleșan, *Teatrul între civic și etic*, Cluj-Napoca, 1983

Cubleșan, *Miniaturi* = Constantin Cubleșan, *Miniaturi critice*, București, 1969.

Cubleșan, *Teatrul* = Constantin Cubleșan, *Teatrul. Istorie și actualitate*, Cluj-Napoca, 1979

Culcer, *Citind* = Dan Culcer, *Citind sau trăind literatura*, Cluj-Napoca, 1976

Culcer, *Serii* = Dan Culcer, *Serii și grupuri*, București, 1981

Curticăpeanu, *Orizonturile* = Doina Curticăpeanu, *Orizonturile vieții în literatura veche românească (1520–1743)*, București, 1975

Curticăpeanu, *Mișc. cult.* = Vasile Curticăpeanu, *Mișcarea culturală românească pentru Unirea din 1918*, București, 1968

Dafin, *Figuri* = Ioan Dafin, *Figuri ieșene*, I–IV, Iași, [1927]; ed. 2, Iași, 1928

Dafin, *Iașul* = Ioan Dafin, *Iașul cultural și social*, I–II, Iași, 1928–192

Damian, *Direcții* = S. Damian, *Direcții și tendințe în proza nouă*, București, 1963

Damian, *Intrarea* = S. Damian, *Intrarea în castel. Încercări de analiză a prozei*, București, 1970

Dan, *Proza* = Sergiu Pavel Dan, *Proza fantastică românească*, București, 1975

Datcu, *Dicț. etnolog.* = Iordan Datcu, *Dicționarul etnologilor români*, București, I–III, 1998–2001

Datcu, *Repere* = Iordan Datcu, *Repere în etnologia românească*, București, 2002

Davidescu, *Aspecte* = N. Davidescu, *Aspecte și direcții literare*, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1975

Demetrescu, *Însemnări* = Romulus Demetrescu, *Însemnări critice*, îngr. Nae Antonescu și Dimitrie Danciu, Cluj-Napoca, 1979

Demetrescu, *Profile* = Traian Demetrescu, *Profile literare*, Craiova, 1891

Densusianu, *Lit. rom.* = Ovid Densusianu, *Literatura română modernă*, I–III, București, 1920–1933

Densusianu, *Opere* = Ovid Densusianu, *Opere*, I–VI, îngr. și pref. B. Cazacu, V. Russu, I. Șerb, Florica Șerb, București, 1968–1985

Diaconescu, *Dramaturgi* = Romulus Diaconescu, *Dramaturgi români contemporani*, Craiova, 1983

Dicț. analitic = *Dicționar analitic de opere literare românești*, I–IV, coordonator Ion Pop, 1998–2003

Dicț. esențial = *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, coordonatori Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, București, 2000

Dicț. lit. 1900 = *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, coordonatori Gabriela Drăgoi, Florin Faifer, Dan Mănucă, Alexandru Teodorescu, Leon Volovici, Remus Zăstroiu, București, 1979

Dicț. scriit. rom. = *Dicționarul scriitorilor români*, I–IV, coordonatori Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, București, 1995–2002

Dima, *Dezbateri* = Al. Dima, *Dezbateri critice*, București, 1977

Dima, *Studii* = Al. Dima, *Studii de istorie a teoriei literare românești*, București, 1962

Dima, *Viziunea* = Al. Dima, *Viziunea cosmică în poezia românească*, Iași, 1982
Dimisianu, *Lecturi* = Gabriel Dimisianu, *Lecturi libere*, București, 1983
Dimisianu, *Lumea* = Gabriel Dimisianu, *Lumea criticului*, București, 2000
Dimisianu, *Nouă prozatori* = Gabriel Dimisianu, *Nouă prozatori*, București, 1977
Dimisianu, *Opinii* = Gabriel Dimisianu, *Opinii literare*, București, 1978
Dimisianu, *Prozatori* = Gabriel Dimisianu, *Prozatori de azi*, București, 1970
Dimisianu, *Repere* = Gabriel Dimisianu, *Repere*, București, 1990
Dimisianu, *Schițe* = Gabriel Dimisianu, *Schițe de critică*, București, 1966
Dimisianu, *Subiecte* = Gabriel Dimisianu, *Subiecte*, București, 1987
Dimisianu, *Valori* = Gabriel Dimisianu, *Valori actuale*, București, 1974
Dimitriu, *Singurătatea* = Daniel Dimitriu, *Singurătatea lecturii*, București, 1980
Dobrescu, *Foiletoane* = Alexandru Dobrescu, *Foiletoane*, vol. I, București, 1979, vol. II–III, Iași, 1981–1984
Doinaș, *Diogene* = Ștefan Aug. Doinaș, *Lampa lui Diogene*, București, 1970
Doinaș, *Lectura* = Ștefan Aug. Doinaș, *Lectura poeziei, urmată de Tragic și demonic*, București, 1980
Doinaș, *Poezie* = Ștefan Aug. Doinaș, *Poezie și modă poetică*, București, 1972
Dorcescu, *Embleme* = Eugen Dorcescu, *Embleme ale realității*, București, 1978
Dorcescu, *Metafora* = Eugen Dorcescu, *Metafora poetică*, București, 1975
Dragomirescu, *Sămănătorism* = Mihail Dragomirescu, *Sămănătorism, poporanism, criticism*, București, 1934
Dragomirescu, *Scrieri* = Mihail Dragomirescu, *Scrieri critice și estetice*, îngr. Z. Ornea și Gh. Stroia, introd. Z. Ornea, București, 1969
Drăgan, *Ist. lit.* = Gabriel Drăgan, *Istoria literaturii române*, ed. 3, București, 1943
Drăgan, *Aproximații* = Mihai Drăgan, *Aproximații critice*, Iași, 1970
Drăgan, *Clasici* = Mihai Drăgan, *Clasici și moderni*, București, 1987
Drăgan, *Lecturi* = Mihai Drăgan, *Lecturi posibile*, Iași, 1978
Drăgan, *Reacții* = Mihai Drăgan, *Reacții critice*, Iași, 1973
Drăganu, *Hist. litt.* = N. Drăganu, *Histoire de la littérature roumaine de Transylvanie des origines à la fin du XVIII-e siècle*, București, 1938
Drouhet, *Studii* = Charles Drouhet, *Studii de literatură română și comparată*, București, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, 1983
Dumitrescu-Bușulenga, *Valori* = Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Valori și echivalențe umanistice*, București, 1973
Dunăreanu–Apostoleanu–Corcheș, *Scriit. Tomis* = Ovidiu Dunăreanu, Corina Apostoleanu, Victor Corcheș, *Scriitori de la Tomis. Catalog biobibliografic*, Constanța, 1997
Durnea, *Orizonturi* = Victor Durnea, *Orizonturi regăsite*, Iași, 1999
Duțu, *Cărțile* = Alexandru Duțu, *Cărțile de înțelepciune în cultura română*, București, 1972
Duțu, *Coordonate* = Alexandru Duțu, *Coordonate ale culturii românești în secolul al XVIII-lea*, București, 1968
Duțu, *Explorări* = Alexandru Duțu, *Explorări în istoria literaturii române*, București, 1969
Eftimiu, *Amintiri* = Victor Eftimiu, *Amintiri și polemici*, București, 1942
Eftimiu, *Portrete* = Victor Eftimiu, *Portrete și amintiri*, București, 1965

Eliade, *Împotriva* = Mircea Eliade, *Împotriva deznădejdii. Publicistica exilului*, îngr. Mircea Handoca, pref. Monica Spiridon, București, 1992

Eliade și corespondenții = *Mircea Eliade și corespondenții săi*, I-III, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1993-2003

Encicl. istoriografiei rom. = *Enciclopedia istoriografiei românești*, coordonator Ștefan Ștefănescu, București, 1978

Encicl. rom. = *Enciclopedia română*, I-III, publ. C. Diaconovici, Sibiu, 1898-1904

Encycl. jud. = *Encyclopaedia judaica*, I-XVI, Ierusalim, 1972-1978

Faifer, *Dramaturgia* = Florin Faifer, *Dramaturgia între clipă și durată*, Iași, 1983

Faifer, *Faldurile* = Florin Faifer, *Faldurile Mnemosynei*, Iași, 1999

Faifer, *Pluta* = Florin Faifer, *Pluta de naufragiu*, pref. Paul Cornea, Iași, 2002

Faifer, *Semnele* = Florin Faifer, *Semnele lui Hermes. Memorialistica de călătorie (până la 1900) între real și imaginar*, București, 1993

Fanache, *Întâlniri* = V. Fanache, *Întâlniri...*, Cluj-Napoca, 1976

Fanache, *Vârstele poeziei* = V. Fanache, *Eseuri despre vârstele poeziei*, București, 1990

Felea, *Aspecte* = Victor Felea, *Aspecte ale poeziei de azi*, Cluj-Napoca, I-III, 1977-1984

Felea, *Dialoguri* = Victor Felea, *Dialoguri despre poezie*, București, 1965

Felea, *Poezie* = Victor Felea, *Poezie și critică*, Cluj, 1971

Felea, *Prezența* = Victor Felea, *Prezența criticii*, București, 1982

Felea, *Reflexii* = Victor Felea, *Reflexii critice*, București, 1968

Felea, *Secțiuni* = Victor Felea, *Secțiuni*, București, 1974

Firan, *Macedonski-Arghezi* = Florea Firan, *De la Macedonski la Arghezi*, pref. Ovidiu Papadima, Craiova, 1975

Firan, *Profiluri* = Florea Firan, *Profiluri și structuri literare*, I-II, pref. Liviu Călin, introd. Const. M. Popa, Craiova, 1986-2003

Flămând, *Intimitatea* = Dinu Flămând, *Intimitatea textului*, București, 1985

Flora, *Lit. rom. Voivodina* = Radu Flora, *Literatura română din Voivodina. Panorama unui sfert de veac (1946-1970)*, Pančevo, 1971

Florescu, *Itinerarii* = Nicolae Florescu, *Itinerarii mirabile*, București, 1991

Fundoianu, *Imagini* = B. Fundoianu, *Imagini și cărți*, îngr. Virgil Teodorescu, tr. Sorin Mărculescu, introd. Mircea Martin, București, 1980

Gafița, *Fața lunii* = Mihai Gafița, *Fața ascunsă a lunii. Studii de istorie literară. Epoca 1870-1900*, București, 1974

Gáldi, *Introducere* = Ladislau Gáldi, *Introducere în istoria versului românesc*, București, 1971

Gaster, *Lit. pop.* = Moses Gaster, *Literatura populară română*, București, 1883.

Gârleanu și contemporanii = *Emil Gârleanu și contemporanii săi*, îngr. Georgeta Stoia-Mănescu, București, 1988

George, *Petreceri* = Alexandru George, *Petreceri cu gândul și inducții sentimentale*, București, 1986

George, *Reveniri* = Alexandru George, *Reveniri, restituiri, revizuiri*, București, 1999

George, *Semne* = Alexandru George, *Semne și repere*, București, 1971

George, *Sfârșitul* = Alexandru George, *La sfârșitul lecturii*, I-IV, București, 1973-1993

Georgescu, *Încercări* = Paul Georgescu, *Încercări critice*, I-II, București, 1957-1958

Georgescu, *Păreri* = Paul Georgescu, *Păreri literare*, București, 1964

Georgescu, *Polivalența* = Paul Georgescu, *Polivalența necesară. Asociații și disociații*, București, 1967

Georgescu, *Printre cărți* = Paul Georgescu, *Printre cărți*, București, 1973
Georgescu, *Volume* = Paul Georgescu, *Volume*, București, 1978
Georgescu, *Ideile politice* = Vlad Georgescu, *Ideile politice și iluminismul în Principatele Române. 1750–1831*, București, 1972
Gheorghiu, *Reflexe* = Mihai Dinu Gheorghiu, *Reflexe condiționate*, București, 1983
Ghidirmic, *Proza* = Ovidiu Ghidirmic, *Proza românească și vocația originalității*, Craiova, 1988
Ghițulescu, *Istoria* = Mircea Ghițulescu, *Istoria dramaturgiei române contemporane*, București, 2000
Ghițulescu, *O panoramă* = Mircea Ghițulescu, *O panoramă a literaturii dramatice române contemporane*, Cluj-Napoca, 1984
Giurescu, *Contribuțiuni* = Constantin Giurescu, *Contribuțiuni la studiul cronicilor muntene*, București, 1906
Giurescu, *Noi contribuțiuni* = Constantin Giurescu, *Noi contribuțiuni la studiul cronicilor moldovene*, București, 1908
Glodeanu, *Dimensiuni* = Gheorghe Glodeanu, *Dimensiuni ale romanului contemporan*, Baia Mare, 1998
Glodeanu, *Incursiuni* = Gheorghe Glodeanu, *Incursiuni în literatura diasporei și a disidenței*, București, 1999
Glodeanu, *Poetica* = Gheorghe Glodeanu, *Poetica romanului românesc interbelic*, București, 1998
Gorcea, *Nesomnul* = Petru Mihai Gorcea, *Nesomnul capodoperelor*, București, 1977
Gorcea, *Structură* = Petru Mihai Gorcea, *Structură și mit în proza contemporană. Eseu despre destinul literar al „generației șaizeci"*, București, 1982
Grigor, *Moromete* = Andrei Grigor, *Căruța lui Moromete*, București, 2001
Grigurcu, *Critici* = Gheorghe Grigurcu, *Critici români de azi*, București, 1981
Grigurcu, *Eminescu – Labiș* = Gheorghe Grigurcu, *De la Mihai Eminescu la Nicolae Labiș*, București, 1989
Grigurcu, *Existența* = Gheorghe Grigurcu, *Existența poeziei*, București, 1986
Grigurcu, *Idei* = Gheorghe Grigurcu, *Idei și forme critice*, București, 1973
Grigurcu, *Între critici* = Gheorghe Grigurcu, *Între critici*, Cluj-Napoca, 1983
Grigurcu, *Peisaj* = Gheorghe Grigurcu, *Peisaj critic*, București, I–III, 1993–1999
Grigurcu, *Poeți* = Gheorghe Grigurcu, *Poeți români de azi*, București, 1979
Grigurcu, *Poezie* = Gheorghe Grigurcu, *Poezie română contemporană*, I–II, Iași, 2000
Grigurcu, *Teritoriu* = Gheorghe Grigurcu, *Teritoriu liric*, București, 1972
Haneș, *Scriitorii* = Petre V. Haneș, *Scriitorii basarabeni*, ed. 2, București, 1942
Haneș, *Stud. cercet.* = Petre V. Haneș, *Studii și cercetări*, București, 1928
Haneș, *Studii* = Petre V. Haneș, *Studii de literatură română*, București, 1910
Haneș, *Studii ist. lit.* = Petre V. Haneș, *Studii de istorie literară*, pref. Mihai Gafița, București, 1970
Hangiu, *Dicț. presei rom.* = Ion Hangiu, *Dicționarul presei românești (1790–1990)*, ed. 2, București, 1996
Hinescu, *Oameni* = Ana Hinescu, Arcadie Hinescu, *Oamenii de ieri și de azi ai Blajului. Mic dicționar*, Blaj, 1994
Holban, *Opere* = Anton Holban, *Opere*, I–III, îngr. și introd. Elena Beram, București, 1970–1975
Holban, *Literatura* = Ioan Holban, *Literatura subiectivă*, vol. I: *Jurnalul intim. Autobiografia literară*, București, 1989
Holban, *Profiluri* = Ioan Holban, *Profiluri epice contemporane*, București, 1987
Holban, *Proza* = Ioan Holban, *Proza criticilor*, București, 1983

Hrimiuc-Toporaș, *Atelier* = Gheorghe Hrimiuc-Toporaș, *Atelier de istorie literară*, Iași, 1999

Ibrăileanu, *Opere* = G. Ibrăileanu, *Opere*, I–X, îngr. Rodica Rotaru și Al. Piru, pref. Al. Piru, București, 1974–1981

Ideologia 1848 = George Em. Marica, Iosif Hajós, Călina Mare, Constantin Rusu, *Ideologia generației române de la 1848 din Transilvania*, București, 1968

Ierunca, *Dimpotrivă* = Virgil Ierunca, *Dimpotrivă*, București, 1994

Ierunca, *Românește* = Virgil Ierunca, *Românește*, București, 1991

Ierunca, *Semnul* = Virgil Ierunca, *Semnul mirării*, București, 1995

Ierunca, *Subiect* = Virgil Ierunca, *Subiect și predicat*, București, 1993

Ilea, *Mărturisirile* = Ion Th. Ilea, *Mărturisirile unui anonim*, postfață Mihai Gafița, București, 1974

Iliescu, *Poezia* = Adriana Iliescu, *Poezia simbolistă românească*, București, 1985

Iliescu, *Rev. lit.* = Adriana Iliescu, *Reviste literare la sfârșitul secolului al XIX-lea*, București, 1972

Indrieș, *Polifonia* = Alexandra Indrieș, *Polifonia persoanei*, Timișoara, 1986

Ionescu, *Palimpseste* = Cornel Mihai Ionescu, *Palimpseste*, București, 1979

Ionescu, *Război* = Eugen Ionescu, *Război cu toată lumea. Publicistica românească*, I–II, îngr. Mariana Vartic și Aurel Sasu, București, 1992

Ionescu, *Romanul* = Gelu Ionescu, *Romanul lecturii*, București, 1976

Ionescu, *Artă* = Mariana Ionescu, *Artă și aspirație*, Cluj-Napoca, 1977

Iorga, *Ist. Bis.* = Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, I–II, Vălenii de Munte, 1908–1909

Iorga, *Ist. lit.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești*, I–III, ed. 2, București, 1925–1933

Iorga, *Ist. lit. cont.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești contemporane*, I–II, București, 1934; ed. I–II, îngr. Rodica Rotaru, pref. Ion Rotaru, București, 1986

Iorga, *Ist. lit. relig.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii religioase a românilor până la 1688*, București, 1904

Iorga, *Ist. lit. XVIII* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, I–II, ed. 2, îngr. Barbu Theodorescu, București, 1969

Iorga, *Ist. lit. XIX* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea – de la 1821 înainte*, I–II, București, 1907–1908, III, Vălenii de Munte, 1909

Iorga, *Ist. presei* = Nicolae Iorga, *Istoria presei românești de la primele începuturi până la 1916*, București, 1922

Iorga, *Oameni* = Nicolae Iorga, *Oameni cari au fost*, I–IV, București, 1934–1939

Iorga, *O luptă* = Nicolae Iorga, *O luptă literară*, I–II, Vălenii de Munte, 1914–1916; ed. I–II, îngr. Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1979

Iorga, *Pagini* = Nicolae Iorga, *Pagini de tinerețe*, I–II, îngr. și pref. Barbu Theodorescu, București, 1968

Iorgulescu, *Al doilea rond* = Mircea Iorgulescu, *Al doilea rond*, București, 1976

Iorgulescu, *Ceara* = Mircea Iorgulescu, *Ceara și sigiliul*, București, 1982

Iorgulescu, *Critică* = Mircea Iorgulescu, *Critică și angajare*, București, 1981

Iorgulescu, *Firescul* = Mircea Iorgulescu, *Firescul ca excepție*, București, 1979

Iorgulescu, *Prezent* = Mircea Iorgulescu, *Prezent*, București, 1985

Iorgulescu, *Rondul* = Mircea Iorgulescu, *Rondul de noapte*, București, 1974

Iorgulescu, *Scriitori* = Mircea Iorgulescu, *Scriitori tineri contemporani*, București, 1978

Iosifescu, *De-a lungul* = Silvian Iosifescu, *De-a lungul unui secol*, București, 1983

Iosifescu, *Drumuri* = Silvian Iosifescu, *Drumuri literare*, București, 1957

Ist. comp. Rom. = *Istoria și teoria comparatismului în România*, îngr. Al. Dima și Ovidiu Papadima, București, 1972

Ist. filos. rom. = *Istoria filosofiei românești*, I-II, București, 1972–1980

Ist. lit. = *Istoria literaturii române*, București, vol. I, ed. 1, 1964, ed. 2, 1970, vol. II, 1968, vol. III, 1973

Ist. teatr. Rom. = *Istoria teatrului în România*, I-III, București, 1965–1973

Ivașcu, *Confruntări* = G. Ivașcu, *Confruntări literare*, I-III, București, 1966–1988

Ivașcu, *Ist. lit.* = G. Ivașcu, *Istoria literaturii române*, I, București, 1969

Kalustian, *Simple note* = L. Kalustian, *Simple note*, I-IV, București, 1980–1985

Lascu, *Clasicii* = Nicolae Lascu, *Clasicii antici în România*, Cluj-Napoca, 1974

Lația, *Cărturari* = Trandafir Lația, *Cărturari din Banat*, București, 1939

Laurențiu, *Eseuri* = Dan Laurențiu, *Eseuri asupra stării de grație*, București, 1976

Lazarovici, *Dicț. scriit. botoșăneni* = Silvia Lazarovici, *Dicționarul scriitorilor botoșăneni. 1945–2000*, [Botoșani], 2000

Lăudat, *Ist. lit.* = I. D. Lăudat, *Istoria literaturii române vechi*, I-III, București, 1962–1968

Lăzăreanu, *Glose* = Barbu Lăzăreanu, *Glose și comentarii de istoriografie literară*, îngr. Ion Crișan și George Baiculescu, București, 1958

Lăzărescu, *Prezențe* = George Lăzărescu, *Prezențe românești în Italia*, București, 1995

Lăzărescu, *Romanul* = Gheorghe Lăzărescu, *Romanul de analiză psihologică în literatura română interbelică*, București, 1983

Lefter, *Critica* = Ion Bogdan Lefter, *Anii '60–'90. Critica literară*, Pitești, 2002

Lefter, *Scriit. rom. '80–'90* = Ion Bogdan Lefter, *Scriitori români din anii '80–'90. Dicționar biobibliografic*, I-III, Pitești–Brașov–București–Cluj-Napoca, 2000–2001

Leon, *Umbre* = Aurel Leon, *Umbre*, I-VI, Iași, 1970–1991

Leonte, *Prozatori* = Liviu Leonte, *Prozatori contemporani*, I-II, Iași, 1984–1989

Literatura = *Literatura română. Dicționar cronologic*, coordonatori I. C. Chițimia, Al. Dima, București, 1979

Lit. rom. cont. = *Literatura română contemporană*, coordonator Marin Bucur, vol. I: *Poezia*, București, 1980

Livescu, *Scene* = Cristian Livescu, *Scene din viața imaginară*, București, 1982

Loghin, *Ist. lit. Bucov.* = C. Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina (1775–1918), în legătură cu evoluția culturală și politică*, Cernăuți, 1926

Lovinescu, *Critice* = E. Lovinescu, *Critice*, ed. definitivă, I-VII, București, 1925–1929

Lovinescu, *Ist. civ. rom.* = E. Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne*, I-III, București, 1924–1925

Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.* = E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, I-VI, București,1926–1929; *Istoria literaturii române contemporane. 1900–1937*, București, 1937

Lovinescu, *Maiorescu post.* = E. Lovinescu, *T. Maiorescu și posteritatea lui critică*, București, 1943

Lovinescu, *Opere* = E. Lovinescu, *Opere*, I-IX, îngr. Maria Simionescu și Alexandru George, București, 1982–1992

Lovinescu, *Sburătorul* = E. Lovinescu, *Sburătorul. Agende literare*, I-VI, îngr. Monica Lovinescu, Gabriela Omăt, Alexandru George și, de la vol. III, Margareta Feraru, pref. Alexandru George, București, 1993–2002

Lovinescu, *Scrieri* = E. Lovinescu, *Scrieri*, I-IX, îngr. și introd. Eugen Simion, București, 1969–1982

Lovinescu, *Întrevederi* = Monica Lovinescu, *Întrevederi cu Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Ștefan Lupașcu și Grigore Cugler*, București, 1992

Lovinescu, *Unde scurte* = Monica Lovinescu, *Unde scurte*, I–VI, București, 1990–1996
Lungu, *Școala Ardeleană* = Ion Lungu, *Școala Ardeleană*, București, 1978
Lupaș, *Cronicari* = I. Lupaș, *Cronicari și istorici români din Transilvania*, I–II, Craiova, 1941
Lupi, *Storia* = Gino Lupi, *Storia della letteratura romena*, Firenze, 1955
Lupi, *Umorismo* = Gino Lupi, *Umorismo romeno*, Milano, 1939
Macrea, *Contribuții* = Dimitrie Macrea, *Contribuții la istoria lingvisticii și filologiei românești*, București, 1978
Macrea, *Lingviști* = Dimitrie Macrea, *Lingviști și filologi români*, București, 1959
Maftei, *Personalități* = Ionel Maftei, *Personalități ieșene*, I–IX, Iași, 1972–2001
Maiorescu, *Critice* = Titu Maiorescu, *Critice*, I–III, îngr. I. Rădulescu-Pogoneanu, București, 1926–1930
Mancaș, *Teatrul* = Mircea Mancaș, *Trecut și prezent în teatrul românesc*, București, 1979
Manea, *Contur* = Norman Manea, *Pe contur*, București, 1984
Manolescu, *Enciclopedia* = Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc. 1945–1989*, București, 2003
Manolescu, *Literatura SF* = Florin Manolescu, *Literatura SF*, București, 1980
Manolescu, *Litere* = Florin Manolescu, *Litere în tranziție*, București, 1998
Manolescu, *Poezia* = Florin Manolescu, *Poezia criticilor*, București, 1971
Manolescu, *Arca* = Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*, I–III, București, 1980–1983
Manolescu, *Istoria* = Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, I, București, 1990
Manolescu, *Lecturi* = Nicolae Manolescu, *Lecturi infidele*, București, 1966
Manolescu, *Lista* = Nicolae Manolescu, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu*, I–III, Brașov, 2001
Manolescu, *Metamorfozele* = Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei*, București, 1968
Manolescu, *Poeți* = Nicolae Manolescu, *Poeți romantici*, București, 1999
Manolescu, *Teme* = Nicolae Manolescu, *Teme*, I–VII, București, 1971–1988
Manu, *Eseu* = Emil Manu, *Eseu despre generația războiului*, București, 1978
Manu, *Reviste* = Emil Manu, *Reviste românești de poezie*, București, 1972
Manu, *Sensuri* = Emil Manu, *Sensuri moderne și contemporane*, București, 1982
Manu, *Sinteze* = Emil Manu, *Sinteze și antisinteze literare*, Cluj-Napoca, 1975
Marcea, *Atitudini* = Pompiliu Marcea, *Atitudini critice*, București, 1985
Marcea, *Concordanțe* = Pompiliu Marcea, *Concordanțe și controverse*, București, 1983
Marcea, *„Convorbiri"* = Pompiliu Marcea, *„Convorbiri literare" și spiritul critic*, București, 1972
Marcea, *Varietăți* = Pompiliu Marcea, *Varietăți literare*, Craiova, 1982
Marino, *Biografia* = Adrian Marino, *Biografia ideii de literatură*, I–VI, Cluj-Napoca, 1991–2000
Marino, *Dicționar* = Adrian Marino, *Dicționar de idei literare*, I, București, 1973
Marino, *Hermeneutica* = Adrian Marino, *Hermeneutica ideii de literatură*, Cluj-Napoca, 1987
Marino, *Introducere* = Adrian Marino, *Introducere în critica literară*, București, 1968
Martin, *Acolade* = Aurel Martin, *Acolade*, București, 1977
Martin, *Metonimii* = Aurel Martin, *Metonimii*, București, 1974
Martin, *Paranteze* = Aurel Martin, *Paranteze*, București, 1981
Martin, *Poeți* = Aurel Martin, *Poeți contemporani*, București, I–II, 1967–1971
Martin, *Pro Patria* = Aurel Martin, *Pro Patria*, București, 1974

Martin, *Dicțiunea* = Mircea Martin, *Dicțiunea ideilor*, București, 1981
Martin, *Generație* = Mircea Martin, *Generație și creație*, București, 1969
Martin, *Identificări* = Mircea Martin, *Identificări*, București, 1977
Martin, *Singura critică* = Mircea Martin, *Singura critică*, București, 1986
Martinescu, *Cronicari* = D. Martinescu, *Cronicari și cronici din țările române*, București, 1967
Martinescu, *Umbre* = Pericle Martinescu, *Umbre pe pânza vremii*, București, 1985
Massoff, *Despre ei* = Ioan Massoff, *Despre ei și despre alții*, București, 1973
Massoff, *Teatr. rom.* = Ioan Massoff, *Teatrul românesc*, I-VIII, București, 1961-1981
Mazilu, *Lit. rom.* = Dan Horia Mazilu, *Literatura română în epoca Renașterii*, București, 1984
Mazilu, *Noi* = Dan Horia Mazilu, *Noi despre ceilalți. Fals tratat de imagologie*, Iași, 1999
Mazilu, *Proza* = Dan Horia Mazilu, *Proza oratorică în literatura română veche*, I-II, București, 1986-1987
Mazilu, *Recitind* = Dan Horia Mazilu, *Recitind literatura română veche*, I-III, București, 1994-2000
Mazilu, *Vocația* = Dan Horia Mazilu, *Vocația europeană a literaturii române vechi*, București, 1991
Măciucă, *Motive* = Constantin Măciucă, *Motive și structuri dramatice*, București, 1986
Mănucă, *Analogii* = Dan Mănucă, *Analogii. Constante ale istoriei literare românești*, Iași, 1995
Mănucă, *Lectură* = Dan Mănucă, *Lectură și interpretare. Un model epic*, București, 1988
Mănucă, *Perspective* = Dan Mănucă, *Perspective critice*, Iași, 1998
Mănucă, *Scriit. jun.* = Dan Mănucă, *Scriitori junimiști*, Iași, 1971
Mărcuș, *Thalia* = Ștefan Mărcuș, *Thalia română. Contribuții la istoricul teatrului românesc din Ardeal, Banat și părțile ungurene*, postfață Petru Comarnescu, Timișoara, 1945
Metzulescu, *Literile* = Stelian Metzulescu, *Literile în Țara Banilor*, I-II, pref. Paul I. Papadopol, Craiova, 1936
Micu, *„Gândirea"* = Dumitru Micu, *„Gândirea" și gândirismul*, București, 1975
Micu, *Ist. lit.* = Dumitru Micu, *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, București, 2000
Micu, *În căutarea* = Dumitru Micu, *În căutarea autenticității*, I-II, București, 1992-1994
Micu, *Început* = Dumitru Micu, *Început de secol. 1900-1916*, București, 1970
Micu, *Lecturi* = Dumitru Micu, *Lecturi și păreri*, Cluj-Napoca, 1978
Micu, *Limbaje* = Dumitru Micu, *Limbaje lirice contemporane*, București, 1988
Micu, *Literatura* = Dumitru Micu, *Literatura română la începutul secolului al XX-lea. 1900-1916*, București, 1964
Micu, *Modernismul* = Dumitru Micu, *Modernismul românesc*, I-II, București, 1984-1985
Micu, *Scriitori* = Dumitru Micu, *Scriitori, cărți, reviste*, București, 1980
Micu, *Scurtă ist.* = Dumitru Micu, *Scurtă istorie a literaturii române*, I-IV, București, 1994-1997
Micu-Manolescu, *Literatura* = Dumitru Micu, Nicolae Manolescu, *Literatura română de azi. 1944-1964*, București, 1965
Mihăilă, *Contribuții* = G. Mihăilă, *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi*, București, 1972
Mihăilescu, *Întrebările* = Dan C. Mihăilescu, *Întrebările poeziei*, București, 1988
Mihăilescu, *Conceptul* = Florin Mihăilescu, *Conceptul de critică literară în România*, I-II, București, 1976-1979
Milea, *Sub semnul* = Ioan Milea, *Sub semnul poeziei*, Pitești, 1999

Miller-Săndulescu, *Evoluția* = Margareta Miller-Verghi și Ecaterina Săndulescu, *Evoluția scrisului feminin în România*, București, 1935
Mincu, *Critice* = Marin Mincu, *Critice*, București, I-II, 1969-1971
Mincu, *Eseu* = Marin Mincu, *Eseu despre textul poetic*, București, 1986
Mincu, *Poezie* = Marin Mincu, *Poezie și generație*, București, 1975
Minea, *Letopisețele* = Ilie Minea, *Letopisețele moldovenești scrise slavonește*, Iași, 1925
Mioc, *Curs* = Simion Mioc, *Curs de istoria literaturii române. 1900-1918*, II, Timișoara, 1972
Mirodan, *Dicționar* = Al. Mirodan, *Dicționar neconvențional al scriitorilor evrei de limbă română*, I-II, Tel Aviv, 1986-1997
Mîndra, *Clasicism* = V. Mîndra, *Clasicism și romantism în dramaturgia românească (1816-1918)*, București, 1973
Mîndra, *Incursiuni* = V. Mîndra, *Incursiuni în istoria dramaturgiei române. De la Gh. Asachi la Camil Petrescu*, București, 1971
Mîndra, *Ist. lit. dram.* = V. Mîndra, *Istoria literaturii dramatice românești*, I, București, 1985
Mîndra, *Jocul* = V. Mîndra, *Jocul situațiilor dramatice*, București, 1978
Modola, *Dramaturgia* = Doina Modola, *Dramaturgia românească între 1900-1918*, Cluj-Napoca, 1983
Moraru, *Obsesia* = Cornel Moraru, *Obsesia credibilității*, București, 1996
Moraru, *Semnele* = Cornel Moraru, *Semnele realului. Secționări critice convergente*, București, 1981
Moraru, *Textul* = Cornel Moraru, *Textul și realitatea*, București, 1984
Moraru, *Ceremonia* = Cristian Moraru, *Ceremonia textului*, București, 1985
Moraru-Velculescu, *Bibliografia* = Mihai Moraru, Cătălina Velculescu, *Bibliografia analitică a literaturii române vechi*, vol. I: *Cărțile populare laice*, partea I, București, 1976, partea II, București, 1978
Munteano, *Panorama* = Basil Munteano, *Panorama de la littérature roumaine contemporaine*, Paris, 1938
Munteanu, *Opera* = Aurel Dragoș Munteanu, *Opera și destinul scriitorului*, București, 1972
Munteanu, *Aristarc* = George Munteanu, *Sub semnul lui Aristarc*, București, 1975
Munteanu, *Atitudini* = George Munteanu, *Atitudini*, București, 1966
Munteanu, *Jurnal* = Romul Munteanu, *Jurnal de cărți*, I-VII, București, 1973-1998
Murărașu, *Ist. lit.* = D. Murărașu, *Istoria literaturii române*, ed. 4, București, 1946
Muscalu, *Dicț. scriit. vrânceni* = Florin Muscalu, *Dicționarul scriitorilor și publiciștilor vrânceni. De la origini până în anul 2000*, Focșani, 1999
Muthu, *Cântecul* = Mircea Muthu, *Cântecul lui Leonardo*, Cluj-Napoca, 1995
Muthu, *Lit. rom.* = Mircea Muthu, *Literatura română și spiritul sud-est european*, București, 1976
Muthu, *Orientări* = Mircea Muthu, *Orientări critice*, Cluj, 1972
Nedelcovici-Popescu-Protopopescu, *Cartea* = Viorica Nedelcovici, Elvira Popescu, Constanța Protopopescu, *Cartea românească în lume. 1945-1972*, introd. Mihnea Gheorghiu, București, 1975
Negoițescu, *Alte însemnări* = Ion Negoițescu, *Alte însemnări critice*, București, 1980
Negoițescu, *Analize* = Ion Negoițescu, *Analize și sinteze*, București, 1976
Negoițescu, *Engrame* = Ion Negoițescu, *Engrame*, București, 1975
Negoițescu, *Ist. lit.* = Ion Negoițescu, *Istoria literaturii române*, I, București, 1991
Negoițescu, *Însemnări* = Ion Negoițescu, *Însemnări critice*, Cluj, 1970
Negoițescu, *Lampa* = Ion Negoițescu, *Lampa lui Aladin*, București, 1971
Negoițescu, *Scriitori* = Ion Negoițescu, *Scriitori moderni*, București, 1966

Negoițescu, *Scriitori contemporani* = Ion Negoițescu, *Scriitori contemporani*, îngr. Dan Damaschin, Cluj-Napoca, 1994
Negrici, *Expresivitatea* = Eugen Negrici, *Expresivitatea involuntară*, București, 1977
Negrici, *Figura* = Eugen Negrici, *Figura spiritului creator*, București, 1978
Negrici, *Imanența* = Eugen Negrici, *Imanența literaturii*, București, 1981
Negrici, *Introducere* = Eugen Negrici, *Introducere în poezia contemporană*, București, 1985
Negrici, *Lit. rom.* = Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism. Proza*, București, 2002
Negrilă, *Dicț. scriit. arădeni* = Iulian Negrilă, *Dicționarul scriitorilor arădeni de azi*, Arad, 1997
Negrilă, *Însemnări* = Iulian Negrilă, *Însemnări despre scriitori*, Timișoara, 1987
Negrilă, *Scriitori* = Iulian Negrilă, *Scriitori tribuniști din perioada arădeană*, Timișoara, 1983
Negruzzi, *Junimea* = Iacob Negruzzi, *Amintiri din „Junimea"*, București, 1921
Nemoianu, *Utilul* = Virgil Nemoianu, *Utilul și plăcutul. Comentarii asupra literaturii și culturii*, București, 1973
Netea, *Maior–Goga* = Vasile Netea, *De la Petru Maior la Octavian Goga*, București, 1944
Nicolescu, *Șc. Ardeleană* = Aurel Nicolescu, *Școala Ardeleană și limba română*, București, 1971
Nicolescu, *Contemporanul* = G. C. Nicolescu, *Curentul literar de la „Contemporanul"*, București, 1966
Nicolescu, *Starea* = Vasile Nicolescu, *Starea lirică*, I–II, București, 1975–1984
Nițescu, *Atitudini* = M. Nițescu, *Atitudini critice*, București, 1983
Nițescu, *Poeți* = M. Nițescu, *Poeți contemporani*, București, 1978
Nițescu, *Proletcultismul* = M. Nițescu, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, îngr. M. Ciurdariu, București, 1995
Nițescu, *Repere* = M. Nițescu, *Repere critice*, București, 1974
Nițescu, *Scylla* = M. Nițescu, *Între Scylla și Charybda. Delimitări critice*, București, 1972
Noica, *Istoricitate* = Constantin Noica, *Istoricitate și eternitate. Repere pentru o istorie a culturii românești*, îngr. și introd. Mircea Handoca, București, 1989
Noica, *Semnele* = Constantin Noica, *Semnele Minervei*, îngr. Marin Diaconu, București, 1994
Oarcăsu, *Destine* = Ion Oarcăsu, *Destine și valori*, Cluj, 1974
Oarcăsu, *Oglinzi* = Ion Oarcăsu, *Oglinzi paralele*, București, 1967
Oarcăsu, *Opinii* = Ion Oarcăsu, *Opinii despre poezie*, București, 1965
Odangiu, *Romanul* = Marian Odangiu, *Romanul politic*, Timișoara, 1984
Oprea, *Incidențe* = Al. Oprea, *Incidențe critice*, București, 1975
Oprea, *Mișcarea* = Al. Oprea, *Mișcarea prozei*, București, 1967
Oprea, *5 prozatori* = Al. Oprea, *5 prozatori iluștri, 5 procese literare*, București, 1971
Oprescu, *Scriitori* = Horia Oprescu, *Scriitori în lumina documentelor*, București, 1968
Opriș, *Reviste* = Tudor Opriș, *Reviste literare ale elevilor. 1834–1974. Istoria presei școlare românești*, București, 1977
Opriță, *Anticipația* = Mircea Opriță, *Anticipația românească*, ed. 2, București, 2003
Ornea, *Actualitatea* = Z. Ornea, *Actualitatea clasicilor*, București, 1985
Ornea, *Interpretări* = Z. Ornea, *Interpretări*, București, 1988
Ornea, *Înțelesuri* = Z. Ornea, *Înțelesuri. Medalioane de istorie literară*, București, 1994
Ornea, *Junimea* = Z. Ornea, *Junimea și junimismul*, București, 1975
Ornea, *Junimismul* = Z. Ornea, *Junimismul. Contribuții la studierea curentului*, București, 1966
Ornea, *Medalioane* = Z. Ornea, *Medalioane*, Iași, 1997

Ornea, *Poporanismul* = Z. Ornea, *Poporanismul*, București, 1972
Ornea, *Portrete* = Z. Ornea, *Portrete*, București, 1999
Ornea, *Sămănătorismul* = Z. Ornea, *Sămănătorismul*, București, 1970
Ornea, *Tradiționalism* = Z. Ornea, *Tradiționalism și modernitate în deceniul al treilea*, București, 1980
Paleologu, *Alchimia* = Alexandru Paleologu, *Alchimia existenței*, București, 1983
Paleologu, *Bunul simț* = Alexandru Paleologu, *Bunul simț ca paradox*, București, 1972
Paleologu, *Ipoteze* = Alexandru Paleologu, *Ipoteze de lucru*, București, 1980
Paleologu, *Simțul practic* = Alexandru Paleologu, *Simțul practic*, București, 1974
Paleologu, *Spiritul* = Alexandru Paleologu, *Spiritul și litera*, București, 1970
Pamfil, *Spațialitate* = Alina Pamfil, *Spațialitate și temporalitate. Eseuri despre romanul românesc interbelic*, Cluj-Napoca, 1993
Panaitescu, *Contribuții* = P. P. Panaitescu, *Contribuții la istoria culturii românești*, îngr. Silvia Panaitescu, pref. Dan Zamfirescu, București, 1971
Panaitescu, *Începuturile* = P. P. Panaitescu, *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București, 1965
Panu, *Junimea* = G. Panu, *Amintiri de la Junimea din Iași*, I–II, București, 1943; ed. I–II, îngr. și pref. Z. Ornea, București, 1971
Papadima, *Creatorii* = Ovidiu Papadima, *Creatorii și lumea lor*, București, 1943
Papadima, *Ipostaze* = Ovidiu Papadima, *Ipostaze ale iluminismului românesc*, București, 1975
Papadima, *Scriitorii* = Ovidiu Papadima, *Scriitorii și înțelesurile vieții*, București, 1971
Papahagi, *Critica* = Marian Papahagi, *Critica de atelier*, București, 1983
Papahagi, *Cumpănă* = Marian Papahagi, *Cumpănă și semn*, București, 1991
Papahagi, *Eros* = Marian Papahagi, *Eros și utopie*, București, 1980
Papahagi, *Exerciții* = Marian Papahagi, *Exerciții de lectură*, Cluj-Napoca, 1976
Papahagi, *Fragmente* = Marian Papahagi, *Fragmente despre critică*, Cluj-Napoca, 1994
Papahagi, *Interpretări* = Marian Papahagi, *Interpretări pe teme date*, Cluj-Napoca, 1995
Papu, *Apolo* = Edgar Papu, *Apolo sau Ontologia clasicismului*, București, 1985
Papu, *Clasicii* = Edgar Papu, *Din clasicii noștri. Contribuție la ideea unui protocronism românesc*, București, 1977
Papu, *Lumini* = Edgar Papu, *Lumini perene. Retrospecții asupra unor clasici români*, București, 1989
Papu, *Luminile* = Edgar Papu, *Din luminile veacului*, București, 1967
Papu, *Motive* = Edgar Papu, *Motive literare românești*, București, 1983
Păcurariu, *Clas. rom.* = D. Păcurariu, *Clasicismul românesc*, București, 1971
Păcurariu, *Scriitori* = D. Păcurariu, *Scriitori și direcții literare*, I–II, București, 1981–1984
Păcurariu, *Teme* = D. Păcurariu, *Teme, motive, mituri și metamorfoza lor*, București, 1990
Păcurariu, *Dicț. teolog.* = Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, București, 1996
Păcurariu, *Ist. Bis.* = Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, I–III, București, 1991–1994
Pecie, *Romancierul* = Ion Pecie, *Romancierul în fața oglinzii*, București, 1989
Perian, *Pagini* = Gheorghe Perian, *Pagini de critică și de istorie literară*, Târgu Mureș, 1998
Perian, *Scriitori* = Gheorghe Perian, *Scriitori români postmoderni*, București, 1996
Perpessicius, *Alte mențiuni* = Perpessicius, *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor*, I–III, București, 1961–1967
Perpessicius, *Lecturi* = Perpessicius, *Lecturi intermitente*, Cluj, 1971

Perpessicius, *Mențiuni* = Perpessicius, *Mențiuni critice*, I–V, București, 1928–1946
Perpessicius, *Mențiuni ist.* = Perpessicius, *Mențiuni de istoriografie literară și folclor (1948–1956)*, București, 1957
Perpessicius, *Opere* = Perpessicius, *Opere*, I–XII, București, 1966–1983
Pervain, *Studii* = Iosif Pervain, *Studii de literatură română*, Cluj, 1971
Petraș, *Lit. rom.* = Irina Petraș, *Literatura română contemporană*, București, 1994
Petraș, *Panorama* = Irina Petraș, *Panorama criticii literare românești. 1950–2000*, Cluj-Napoca, 2001
Petrașcu, *Icoane* = Nicolae Petrașcu, *Icoane de lumină*, I–IV, București, 1935–1941
Petrașcu, *Scriitori* = Nicolae Petrașcu, *Scriitori români contimporani*, București, 1898
Petrescu, *Configurații* = Ioana Em. Petrescu, *Configurații*, Cluj-Napoca, 1981
Petrescu, *Romanul* = Liviu Petrescu, *Romanul condiției umane*, București, 1979
Petrescu, *Scriitori* = Liviu Petrescu, *Scriitori români și străini*, Cluj, 1973
Petrescu, *Studii transilvane* = Liviu Petrescu, *Studii transilvane. Coduri etice și estetice la scriitorii transilvăneni*, București, 1997
Petrescu, *Vârstele* = Liviu Petrescu, *Vârstele romanului*, București, 1992
Petrescu-Paraschiva, *Dicț. lit. Dâmbovița* = Victor Petrescu, Serghie Paraschiva, *Dicționar de literatură al județului Dâmbovița. 1508–1998*, Târgoviște, 1999
Petreu, *Jocurile* = Marta Petreu, *Jocurile manierismului logic*, București, 1995
Petreu, *Teze* = Marta Petreu, *Teze neterminate*, București, 1991
Petria, *Vâlcea* = Petre Petria, *Vâlcea. Oameni de știință, cultură și artă. Dicționar*, Râmnicu Vâlcea, 1997
Petroveanu, *Pagini* = Mihail Petroveanu, *Pagini critice*, București, 1958
Petroveanu, *Profiluri* = Mihail Petroveanu, *Profiluri lirice contemporane*, București, 1963
Petroveanu, *Traiectorii* = Mihail Petroveanu, *Traiectorii lirice*, București, 1974
Philippide, *Considerații* = Alexandru Philippide, *Considerații confortabile*, I–II, București, 1970–1972
Philippide, *Scrieri* = Alexandru Philippide, *Scrieri*, I–IV, București, 1976–1978
Pillat, *Itinerarii* = Dinu Pillat, *Itinerarii istorico-literare*, îngr. și pref. George Muntean, București, 1978
Pillat, *Mozaic* = Dinu Pillat, *Mozaic istorico-literar. Secolul XX*. București, 1969
Pillat, *Tradiție* = Ion Pillat, *Tradiție și literatură*, București, 1943
Piru, *Analize* = Al. Piru, *Analize și sinteze critice*, Craiova, 1973
Piru, *Critici* = Al. Piru, *Critici și metode*, București, 1989
Piru, *Debuturi* = Al. Piru, *Debuturi*, București, 1981
Piru, *Ist. lit.* = Al. Piru, *Istoria literaturii române*, I–II, București, 1970; *Istoria literaturii române de la început până azi*, București, 1981
Piru, *Panorama* = Al. Piru, *Panorama deceniului literar românesc 1940–1950*, București, 1968
Piru, *Permanențe* = Al. Piru, *Permanențe românești*, București, 1978
Piru, *Poezia* = Al. Piru, *Poezia românească contemporană. 1950–1975*, I–II, București, 1975
Piru, *Reflexe* = Al. Piru, *Reflexe și interferențe*, Craiova, 1974
Piru, *Valori* = Al. Piru, *Valori clasice*, București, 1978
Piru, *Varia* = Al. Piru, *Varia*, I–II, București, 1972–1973
Poantă, *Dicț. poeți* = Petru Poantă, *Dicționar de poeți. Clujul contemporan*, Cluj-Napoca, 1998
Poantă, *Modalități* = Petru Poantă, *Modalități lirice contemporane*, Cluj, 1973
Poantă, *Radiografii* = Petru Poantă, *Radiografii*, I–II, Cluj-Napoca, 1978–1983
Poantă, *Scriitori* = Petru Poantă, *Scriitori contemporani. Radiografii*, Cluj-Napoca, 1994

Podoleanu, *60 scriitori* = S. Podoleanu, *60 scriitori români de origină evreească*, I, București, [1935]
Pop, *Mărturia* = Augustin Z. N. Pop, *Mărturia documentelor de la vechile tiparnițe românești la Nicolae Labiș*, București, 1985
Pop, *Avangarda* = Ion Pop, *Avangarda în literatura română*, București, 1990
Pop, *Jocul* = Ion Pop, *Jocul poeziei*, București, 1985
Pop, *Lecturi* = Ion Pop, *Lecturi fragmentare*, București, 1983
Pop, *Pagini* = Ion Pop, *Pagini transparente. Lecturi din poezia română contemporană*, Cluj-Napoca, 1997
Pop, *Poezia* = Ion Pop, *Poezia unei generații*, Cluj, 1973
Pop, *Recapitulări* = Ion Pop, *Recapitulări*, Cluj-Napoca, 1995
Pop, *Transcrieri* = Ion Pop, *Transcrieri*, Cluj-Napoca, 1976
Pop, *Viață* = Ion Pop, *Viață și texte*, Cluj-Napoca, 2001
Pop, *Conspect* = Vasile Gr. Pop, *Conspect asupra literaturei române și literaților ei de la început și până astăzi, în ordine cronologică*, I–II, București, 1875–1876
Popa, *Clasici* = Const. M. Popa, *Clasici și contemporani*, Craiova, 1987
Popa, *Comicologia* = Marian Popa, *Comicologia*, București, 1975
Popa, *Competență* = Marian Popa, *Competență și performanță*, București, 1982
Popa, *Dicț. lit.* = Marian Popa, *Dicționar de literatură română contemporană*, București, 1971; ed. 2, București, 1977
Popa, *Forma* = Marian Popa, *Forma ca deformare*, București, 1975
Popa, *Ist. lit.* = Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, I–II, București, 2001
Popa, *Modele* = Marian Popa, *Modele și exemple*, București, 1971.
Popa, *Convergențe* = Mircea Popa, *Convergențe europene*, Oradea, 1995
Popa, *Estuar* = Mircea Popa, *Estuar*, București, 1995
Popa, *Reîntoarcerea* = Mircea Popa, *Reîntoarcerea la Ithaca*, București, 1998
Popa, *Spații* = Mircea Popa, *Spații literare*, Cluj-Napoca, 1974
Popa, *Tectonica* = Mircea Popa, *Tectonica genurilor literare*, București, 1980
Popa, *Lit. rom. Voivodina* = Ștefan N. Popa, *O istorie a literaturii române din Voivodina*, Pančevo, 1997
Popescu, *Teatrul* = Marian Popescu, *Teatrul ca literatură*, București, 1987
Popescu, *Cărți* = Titu Popescu, *Cărți cu ieșire la mare. Critica, memorialistica, literatura de călătorie*, Cluj-Napoca, 1980
Popovici, *Cercetări* = D. Popovici, *Cercetări de literatură română*, Sibiu, 1944
Popovici, *Romant. rom.* = D. Popovici, *Romantismul românesc (1829–1840)*, îngr. Ioana Em. Petrescu, cuvânt înainte Tudor Vianu, pref. Dan Simonescu, București, 1969
Popovici, *Studii* = D. Popovici, *Studii literare*, I–VI, îngr. Ioana Em. Petrescu, Cluj, 1972–1989
Popovici, *Eu, personajul* = Vasile Popovici, *Eu, personajul*, București, 1988
Prangati, *Dicț. oamenilor din Neamț* = Constantin Prangati, *Dicționarul oamenilor de seamă din județul Neamț. De la Grigore Ureche până în zilele noastre*, Piatra Neamț, 1999
Predescu, *Encicl.* = Lucian Predescu, *Enciclopedia „Cugetarea"*, București, 1940
Protopopescu, *Romanul* = Al. Protopopescu, *Romanul psihologic românesc*, București, 1978
Protopopescu, *Volumul* = Al. Protopopescu, *Volumul și esența*, București, 1972.
Pușcariu, *Călare* = Sextil Pușcariu, *Călare pe două veacuri. Amintiri din tinerețe (1895–1906)*, București, 1968
Pușcariu, *Cinci ani* = Sextil Pușcariu, *Cinci ani de mișcare literară (1902–1906)*, București, 1909

Pușcariu, *Ist. lit.* = Sextil Pușcariu, *Istoria literaturii române. Epoca veche*, ed. 2, Sibiu, 1930
Rachieru, *Poeți Bucovina* = Adrian Dinu Rachieru, *Poeți din Bucovina*, Timișoara, 1996
Rachieru, *Vocația* = Adrian Dinu Rachieru, *Vocația sintezei*, Timișoara, 1985
Radian, *Portrete* = Sanda Radian, *Portrete feminine în romanul românesc interbelic*, București, 1986
Radu, *Pagini* = Olimpia Radu, *Pagini de critică*, Cluj-Napoca, 1988
Raicu, *Descoperirea* = Al. Raicu, *Descoperirea păsării Sitela*, introd. George Macovescu, București, 1989
Raicu, *Calea de acces* = Lucian Raicu, *Calea de acces*, București, 1982
Raicu, *Contemporani* = Lucian Raicu, *Printre contemporani*, București, 1980
Raicu, *Critica* = Lucian Raicu, *Critica – formă de viață*, București, 1976
Raicu, *Fragmente* = Lucian Raicu, *Fragmente de timp*, București, 1984
Raicu, *Practica scrisului* = Lucian Raicu, *Practica scrisului și experiența lecturii*, București, 1978
Raicu, *Structuri* = Lucian Raicu, *Structuri literare*, București, 1973
Ralea, *Scrieri* = Mihai Ralea, *Scrieri*, vol. I–III, îngr. și pref. N. Tertulian, București, 1972–1981, vol. IV–VII, îngr. și pref. Florin Mihăilescu, București, 1988–1989
Rașcu, *Amintiri* = I. M. Rașcu, *Amintiri și medalioane literare*, București, 1967.
Razba, *Personalități hunedorene* = Maria Razba, *Personalități hunedorene (sec. XV–XX). Dicționar*, Deva, 2000
Răduică, *Calendare* = Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Calendare și almanahuri românești. 1731–1918. Dicționar bibliografic*, București, 1981
Răduică, *Dicț. presei* = Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Dicționarul presei românești 1731–1918*, București, 1995
Rău, *Efigii* = Aurel Rău, *Efigii*, București, 1989
Râpeanu, *Cultură* = Valeriu Râpeanu, *Cultură și istorie*, I–III, București, 1979–1989
Râpeanu, *Interferențe* = Valeriu Râpeanu, *Interferențe spirituale*, București, 1970
Râpeanu, *Memoria* = Valeriu Râpeanu, *Memoria și fețele timpului*, București, 1983
Râpeanu, *Noi* = Valeriu Râpeanu, *Noi și cei dinaintea noastră*, București, 1966.
Râpeanu, *Scriitori* = Valeriu Râpeanu, *Scriitori dintre cele două războaie mondiale*, București, 1986
Rebreanu, *Opere* = Liviu Rebreanu, *Opere*, I–III, îngr. Niculae Gheran și Nicolae Liu, introd. Al. Piru, București, 1968, IV–XXII, îngr. Niculae Gheran, 1970–2003
Regman, *Cărți* = Cornel Regman, *Cărți, autori, tendințe*, București, 1967
Regman, *Colocvial* = Cornel Regman, *Colocvial*, București, 1976
Regman, *Confluențe* = Cornel Regman, *Confluențe literare*, București, 1966
Regman, *Cronicari* = Cornel Regman, *Cică niște cronicari...*, București, 1970
Regman, *De la imperfect* = Cornel Regman, *De la imperfect la mai puțin ca perfect*, București, 1987
Regman, *Dinspre Cercul Literar* = Cornel Regman, *Dinspre „Cercul Literar" spre „optzeciști"*, București, 1997
Regman, *Explorări* = Cornel Regman, *Explorări în actualitatea imediată*, București, 1978
Regman, *Noi explorări* = Cornel Regmen, *Noi explorări critice*, București, 1982
Regman, *Nu numai* = Cornel Regman, *Nu numai despre critici*, București, 1990
Regman, *Ultime explorări* = Cornel Regman, *Ultime explorări critice*, București, 2000
Românii = *Românii în știința și cultura occidentală*, Davis (SUA), 1992
Rom. magy. ir. lex. = *Romániai magyar irodalmi lexikon*, I–III, îngr. Balogh Edgar, București, 1981–1994

Rosetti, *Dicț. cont.* = Dimitrie R. Rosetti, *Dicționarul contimporanilor din România (1800–1898)*, București, 1898

Rosetti–Cazacu–Onu, *Ist. lb. lit.* = Al. Rosetti, Boris Cazacu, Liviu Onu, *Istoria limbii române literare*, I, ed. 2, București, 1971

Roșu, *Dicț. lit. Iugoslavia* = Costa Roșu, *Dicționarul literaturii române din Iugoslavia*, Novi Sad, 1989

Rotaru, *O ist.* = Ion Rotaru, *O istorie a literaturii române*, I–III, București, 1971–1987; ed. I–VI, Galați, 1994–2001

Rotaru, *Valori* = Ion Rotaru, *Valori expresive în literatura română veche*, I–II, București, 1976–1983

Ruja, *Parte* = Alexandru Ruja, *Parte din întreg*, I–II, Timișoara, 1994–1999

Ruja, *Valori* = Alexandru Ruja, *Valori lirice actuale*, Timișoara, 1979

Rusu, *Membrii Academiei* = Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române 1866–1999. Dicționar*, București, 1999

Rusu, *Utopica* = M. N. Rusu, *Utopica*, București, 1969

Sadoveanu, *Cărți* = Izabela Sadoveanu, *Cărți și idei*, I–II, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 2001

Sadoveanu, *Opere* = Mihail Sadoveanu, *Opere*, I–XXII, București, 1954–1973

Sanielevici, *Cercetări* = H. Sanielevici, *Cercetări critice și filosofice*, îngr. și introd. Z. Ornea, București, 1968

Sanielevici, *Încercări* = H. Sanielevici, *Încercări critice*, pref. C. Rădulescu-Motru, București, 1903

Sasu, *Dicț. scriit. SUA* = Aurel Sasu, *Dicționarul scriitorilor români din Statele Unite și Canada*, București, 2001

Sasu, *În căutarea* = Aurel Sasu, *În căutarea formei*, Cluj-Napoca, 1979

Sasu, *Progresii* = Aurel Sasu, *Progresii*, Cluj, 1972

Sasu, *Retorica* = Aurel Sasu, *Retorica literară românească*, București, 1976

Satco–Pânzar, *Dicționar* = Emil Satco, Ioan Pânzar, *Dicționar de literatură. Bucovina*, Suceava, 1993

Săndulescu, *Citind* = Al. Săndulescu, *Citind, recitind...*, București, 1973

Săndulescu, *Constelații* = Al. Săndulescu, *Constelații literare*, București, 1998

Săndulescu, *Continuități* = Al. Săndulescu, *Continuități*, București, 1976

Săndulescu, *Lit. epistolară* = Al. Săndulescu, *Literatura epistolară*, București, 1972

Săndulescu, *Memorialiști* = Al. Săndulescu, *Memorialiști români*, București, 2003

Săndulescu, *Pagini* = Al. Săndulescu, *Pagini de istorie literară*, București, 1966

Săndulescu, *Portrete* = Al. Săndulescu, *Portrete și analize literare*, București, 1982

Sângeorzan, *Anotimpurile* = Zaharia Sângeorzan, *Anotimpurile criticii*, București, 1983

Sângeorzan, *Conversații* = Zaharia Sângeorzan, *Conversații critice*, Cluj-Napoca, 1980

Scarlat, *Ist. poeziei* = Mircea Scarlat, *Istoria poeziei românești*, I–IV, București, 1982–1990

Scrisori – Camil Petrescu = *Scrisori către Camil Petrescu*, I–II, îngr. și pref. Florica Ichim, București, 1981

Scrisori – Densusianu = *Scrisori către Ovid Densusianu*, I–IV, București, 1979–1989

Scrisori – Ibrăileanu = *Scrisori către G. Ibrăileanu*, I–IV, îngr. M. Bordeianu, Gr. Botez, Viorica Botez, I. Lăzărescu, Dan Mănucă, Al. Teodorescu, pref. Al. Dima și N. I. Popa, București, 1966–1973

Sebastian, *Eseuri* = Mihail Sebastian, *Eseuri. Cronici. Memorial*, îngr. și pref. Cornelia Ștefănescu, București, 1972

Sebastian, *Jurnal* = Mihail Sebastian, *Jurnal de epocă*, îngr. și introd. Cornelia Ștefănescu, București, 2002

Seche, *Schiță* = Mircea Seche, *Schiță de istorie a lexicografiei române*, I–II, București, 1966–1969

Sevastos, *Amintiri* = Mihail Sevastos, *Amintiri de la „Viața românească"*, București, 1966
Silvestru, *Jurnal* = Valentin Silvestru, *Jurnal de drum al unui critic teatral, 1944–1984*, I, București, 1992
Silvestru, *Un deceniu* = Valentin Silvestru, *Un deceniu teatral*, București, 1984
Simion, *Dimineața* = Eugen Simion, *Dimineața poeților*, București, 1980
Simion, *Ficțiunea* = Eugen Simion, *Ficțiunea jurnalului intim*, I–III, București, 2001
Simion, *Fragmente* = Eugen Simion, *Fragmente critice*, I–IV, București, 1998–2000
Simion, *Genurile* = Eugen Simion, *Genurile biograficului*, București, 2002
Simion, *Întoarcerea autorului* = Eugen Simion, *Întoarcerea autorului. Eseuri despre relația creator–operă*, București, 1981; ed. 2, București, 1993
Simion, *Mercuție* = Eugen Simion, *Moartea lui Mercuție*, București, 1993
Simion, *Orientări* = Eugen Simion, *Orientări în literatura contemporană*, București, 1965
Simion, *Scriitori* = Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, I–IV, București, 1974–1989; vol. I, ed. 2, București, 1978
Simuț, *Critica* = Ion Simuț, *Critica de tranziție*, Cluj-Napoca, 1996
Simuț, *Diferența* = Ion Simuț, *Diferența specifică*, Cluj-Napoca, 1982
Simuț, *Incursiuni* = Ion Simuț, *Incursiuni în literatura actuală*, Oradea, 1994
Solomon, *Dialog* = Dumitru Solomon, *Dialog interior*, București, 1987
Sorescu, *Teoria sferelor* = Marin Sorescu, *Teoria sferelor de influență*, București, 1969
Sorescu, *Ușor cu pianul* = Marin Sorescu, *Ușor cu pianul pe scări*, București, 1985
Sorescu, *Interpretări* = Roxana Sorescu, *Interpretări*, București, 1979
Sorescu, *Liricul* = Roxana Sorescu, *Liricul și tragicul*, București, 1983
Sorescu, *Lumea* = Roxana Sorescu, *Lumea, repovestită*, București, 2000
Sorianu, *Contrapunct* = Vlad Sorianu, *Contrapunct critic. Valori, idei, tendințe literare actuale*, Iași, 1971
Sorianu, *Glose* = Vlad Sorianu, *Glose critice*, București, 1968
Sorohan, *Introducere* = Elvira Sorohan, *Introducere în istoria literaturii române*, Iași, 1997
Sperantia, *Figuri* = E. Sperantia, *Figuri universitare*, București, 1967
Spiridon, *Aparența* = Monica Spiridon, *Despre „aparența" și „realitatea" literaturii*, București, 1984
Spiridon, *Interpretarea* = Monica Spiridon, *Interpretarea fără frontiere*, Cluj-Napoca, 1998
Spiridon, *Melancolia* = Monica Spiridon, *Melancolia descendenței*, București, 1989
Spiridon, *Cuprinderi* = Vasile Spiridon, *Cuprinderi*, București, 1993
Stanca, *Fragmentarium* = Horia Stanca, *Fragmentarium clujean*, Cluj-Napoca, 1987
Stănescu, *Cronici* = Constantin Stănescu, *Cronici literare*, 1971
Stănescu, *Jurnal* = Constantin Stănescu, *Jurnal de lectură*, I–III, București, 1978–1988
Stănescu, *Poeți și critici* = Constantin Stănescu, *Poeți și critici*, București, 1972
Steinhardt, *Critică* = N. Steinhardt, *Critică la persoana întâi*, Cluj-Napoca, 1983
Steinhardt, *Incertitudini* = N. Steinhardt, *Incertitudini literare*, Cluj-Napoca, 1980
Steinhardt, *Între viață* = N. Steinhardt, *Între viață și cărți*, București, 1976
Steinhardt, *Monologul* = N. Steinhardt, *Monologul polifonic*, Cluj-Napoca, 1991
Stoica, *Caligrafie* = Petre Stoica, *Caligrafie și culori*, București, 1984
Stolnicu, *Printre scriitori* = Simion Stolnicu, *Printre scriitori și artiști*, îngr. și pref. Simion Bărbulescu, București, 1988
Straje, *Dicț. pseud.* = Mihail Straje, *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, București, 1973

Streinu, *Clasicii* = Vladimir Streinu, *Clasicii noștri*, București, 1969

Streinu, *Pagini* = Vladimir Streinu, *Pagini de critică literară*, vol. I–II, București, 1968, vol. III–V, îngr. George Muntean, București, 1974–1977

Streinu, *Versificația* = Vladimir Streinu, *Versificația modernă*, București, 1966

Suchianu, *Aspecte* = D. I. Suchianu, *Aspecte literare*, București, 1928

Suciu, *Lit. băn.* = I. D. Suciu, *Literatura bănățeană de la început până la Unire (1582–1918)*, Timișoara, 1940

Suțu, *Iașii* = Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, Iași, 1923–1928

Șchiau, *Cărturari* = Octavian Șchiau, *Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval*, Cluj-Napoca, 1978

Șerban, *Exegeze* = Geo Șerban, *Exegeze*, București, 1968

Șerban, *Ispita* = Geo Șerban, *Ispita istoriei. Investigații, precizări, demersuri metodologice*, București, 1980

Șiadbei, *Cercetări* = I. Șiadbei, *Cercetări asupra cronicelor moldovene*, Iași, 1939

Ștefănescu, *Dialog* = Alex. Ștefănescu, *Dialog în bibliotecă*, București, 1984

Ștefănescu, *Jurnal* = Alex. Ștefănescu, *Jurnal de critic*, București, 1980

Ștefănescu, *Preludiu* = Alex. Ștefănescu, *Preludiu*, București, 1977

Ștefănescu, *Prim-plan* = Alex. Ștefănescu, *Prim-plan*, București, 1987

Ștefănescu, *Momente* = Cornelia Ștefănescu, *Momente ale romanului*, București, 1973

Șuluțiu, *Scriitori* = Octav Șuluțiu, *Scriitori și cărți*, îngr. și pref. Nicolae Florescu, București, 1974

Tacciu, *Romant. rom.* = Elena Tacciu, *Romantismul românesc*, I–III, București, 1982–1987

Tanco, *Dicț. lit. Bistrița* = Teodor Tanco, *Dicționar literar (1639–1997) al județului Bistrița-Năsăud. Autori–publicații–societăți*, Cluj-Napoca, 1998

Tartler, *Melopoetica* = Grete Tartler, *Melopoetica*, București, 1984

Tașcu, *Incidențe* = Valentin Tașcu, *Incidențe*, Cluj-Napoca, 1975

Tașcu, *Poezia* = Valentin Tașcu, *Poezia poeziei de azi*, Iași, 1985

Teodorescu-Branițe, *Presă și lit.* = T. Teodorescu-Branițe, *Între presă și literatură*, I–II, București, 1989

Teodorescu-Sadoveanu, *Amintiri* = Ion Teodorescu, Izabela Sadoveanu, *Amintiri (Din lumea umbrelor. Sufletul altor generații)*, îngr. Aristița Avramescu și Tiberiu Avramescu, introd. Tiberiu Avramescu, București, 1980

Theodorescu, *Ist. bibl.* = Barbu Theodorescu, *Istoria bibliografiei române*, ed. 2, București, 1972

Tihan, *Apropierea* = Teodor Tihan, *Apropierea de imaginar*, Cluj-Napoca, 1988

Titel, *Cehov* = Sorin Titel, *În căutarea lui Cehov și alte eseuri*, București, 1984

Titel, *Pasiunea* = Sorin Titel, *Pasiunea lecturii*, Timișoara, 1976

Todor, *Confluențe* = Avram P. Todor, *Confluențe literare româno-maghiare*, îngr. și pref. Dávid Gyula, București, 1983

Todoran, *Secțiuni* = Eugen Todoran, *Secțiuni literare*, Timișoara, 1973

Tomescu, *Calendarele* = Mircea Tomescu, *Calendarele românești. 1733–1830*, București, 1957

Tomescu, *Ist. cărții rom.* = Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești. De la începuturi până la 1918*, București, 1968

Tomuș, *Carnet* = Mircea Tomuș, *Carnet critic*, București, 1969

Tomuș, *Istorie* = Mircea Tomuș, *Istorie literară și poezie*, Timișoara, 1974

Tomuș, *Mișcarea* = Mircea Tomuș, *Mișcarea literară*, București, 1981

Tomuș, *Răsfrângeri* = Mircea Tomuș, *Răsfrângeri*, Cluj, 1973

Tomuș, *15 poeți* = Mircea Tomuș, *Cincisprezece poeți*, București, 1968
Trandafir, *Dinamica* = Constantin Trandafir, *Dinamica valorilor literare*, București, 1983
Trifu, *Cronica* = Constanța Trifu, *Cronica dramatică și începuturile teatrului românesc*, București, 1970
Trifu, *Presa* = Constanța Trifu, *Presa umoristică de altădată*, I–II, București, 1974–1980
Trivale, *Cronici* = Ion Trivale, *Cronici literare*, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1971
Tuchilă, *Cetățile* = Costin Tuchilă, *Cetățile poeziei*, București, 1983
Tuchilă, *Privirea* = Costin Tuchilă, *Privirea și cadrul*, București, 1988
Tudor, *Pretexte* = Eugenia Tudor, *Pretexte critice*, București, 1973
Tudor, *Mișcarea* = Iorgu Tudor, *Mișcarea culturală-socială în Basarabia după Unire*, București, 1976
Tudor-Anton, *Ipostaze* = Eugenia Tudor-Anton, *Ipostaze ale prozei*, București, 1977
Tupan, *Scenarii* = Ana-Maria Tupan, *Scenarii și limbaje poetice*, București, 1989
Țârcovnicu, *Contribuții* = V. Țârcovnicu, *Contribuții la istoria învățământului românesc din Banat (1780–1918)*, București, 1970
Țepelea, *Amintiri* = Gabriel Țepelea, *Amintiri și evocări*, București, 1994
Țepelea, *Opțiuni* = Gabriel Țepelea, *Opțiuni și retrospective*, București, 1989
Țepelea, *Rememorări* = Gabriel Țepelea, *Rememorări de istorie, literatură și cultură națională*, București, 1994
Țepelea, *Studii* = Gabriel Țepelea, *Studii de istorie și limbă literară*, București, 1970
Țepelea-Bulgăr, *Momente* = G. Țepelea, Gh. Bulgăr, *Momente din evoluția limbii române literare*, București, 1973
Țeposu, *Istoria* = Radu G. Țeposu, *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, București, 1993
Țeposu, *Viața* = Radu G. Țeposu, *Viața și opiniile personajelor*, București, 1983
Țirioi, *Premise* = Nicolae Țirioi, *Premise literare*, Timișoara, 1976
Ulici, *Lit. rom.* = Laurențiu Ulici, *Literatura română contemporană*, I. *Promoția '70*, București, 1995
Ulici, *Prima verba* = Laurențiu Ulici, *Prima verba*, vol. I–II, București, 1975–1978, vol. III, Timișoara, 1991
Ulici, *Recurs* = Laurențiu Ulici, *Recurs*, București, 1971
Ungheanu, *Arhipelag* = Mihai Ungheanu, *Arhipelag de semne*, București, 1975
Ungheanu, *Fiii* = Mihai Ungheanu, *Fiii risipitori (Noi și secolul XIX)*, București, 1988
Ungheanu, *Lecturi* = Mihai Ungheanu, *Lecturi și rocade*, București, 1978
Ungheanu, *Pădurea* = Mihai Ungheanu, *Pădurea de simboluri*, București, 1973
Ungheanu, *Scriitorii* = Mihai Ungheanu, *Scriitorii de la miezul nopții*, Galați, 1996
Ungureanu, *Contextul* = Cornel Ungureanu, *Contextul operei*, București, 1978.
Ungureanu, *Imediata* = Cornel Ungureanu, *Imediata noastră apropiere*, I–II, Timișoara, 1980–1989
Ungureanu, *La umbra cărților* = Cornel Ungureanu, *La umbra cărților în floare*, Timișoara, 1975
Ungureanu, *La vest* = Cornel Ungureanu, *La vest de Eden. O introducere în literatura exilului*, I–II, Timișoara, 1995–2000
Ungureanu, *Proza rom.* = Cornel Ungureanu, *Proza românească de azi*, I, București, 1985
Ungureanu, *Proză* = Cornel Ungureanu, *Proză și reflexivitate*, București, 1977.
Urechia, *Ist. șc.* = V. A. Urechia, *Istoria școalelor de la 1800–1864*, I–IV, București, 1892–1901
Ursu, *Memorialistica* = G. G. Ursu, *Memorialistica în opera cronicarilor*, București, 1972
Ursu, *Contribuții* = N. A. Ursu, *Contribuții la istoria culturii românești*, Iași, 2002

Vaida, *Mitologii* = Mircea Vaida, *Mitologii critice*, București, 1978
Valea, *Oameni* = Lucian Valea, *Oameni pe care i-am iubit*, Iași, 1977
Valmarin, *Studii* = Luiza Valmarin, *Studii de literatură română modernă și comparată*, București, 1987
Vartic, *Modelul* = Ion Vartic, *Modelul și oglinda*, București, 1982
Vartic, *Spectacol* = Ion Vartic, *Spectacol interior*, Cluj-Napoca, 1977
Vasile, *Poezia* = Geo Vasile, *Poezia română între milenii. Dicționar de autori*, Cluj-Napoca, 2002
Vasile, *Proza* = Geo Vasile, *Proza românească între milenii. Dicționar de autori*, București, 2001
Vasile, *Conceptul* = Marian Vasile, *Conceptul de originalitate în critica literară românească*, București, 1988
Vârgolici, *Comentarii* = Teodor Vârgolici, *Comentarii literare*, București, 1971
Vârgolici, *Începuturile* = Teodor Vârgolici, *Începuturile romanului românesc*, București, 1963
Vârgolici, *Portrete* = Teodor Vârgolici, *Portrete și analize literare*, București, 2001
Vârgolici, *Retrospective* = Teodor Vârgolici, *Retrospective literare*, București, 1970
Vârgolici, *Scriitori* = Teodor Vârgolici, *Scriitori și opere*, București, 1978
Velculescu, *Scriere* = Cătălina Velculescu, *Între scriere și oralitate*, București, 1988
Velea, *Interferențe* = Stan Velea, *Interferențe literare româno-polone*, București, 1989
Velea, *Paralelisme* = Stan Velea, *Paralelisme și retrospective literare*, București, 1974
Velea, *Plămada* = Stan Velea, *Plămada cărților*, București, 1997
Velea, *Universaliști* = Stan Velea, *Universaliști și comparatiști români contemporani*, București, 1996
Vianu, *Arta* = Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, I–II, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 1966
Vianu, *Opere* = Tudor Vianu, *Opere*, I–XIV, îngr. Sorin Alexandrescu, Matei Călinescu, Gelu Ionescu, George Gană și Vlad Alexandrescu, București, 1971–1990
Vianu, *Scriitori români* = Tudor Vianu, *Scriitori români*, I–III, îngr. Cornelia Botez, pref. Pompiliu Marcea, București, 1970
Vianu, *Studii* = Tudor Vianu, *Studii de literatură română*, București, 1965
Vintilescu, *Secvențe* = Virgil Vintilescu, *Secvențe literare. Repere literare bănățene (1880–1917)*, Timișoara, 1987
Vișan, *Semnături* = Constantin Vișan, *Semnături în contemporaneitate*, București, 1986
Vitner, *Semnele* = Ion Vitner, *Semnele romanului*, București, 1971
Vlad, *Analiză–sinteză* = Ion Vlad, *Între analiză și sinteză. Repere de metodologie literară*, Cluj, 1970
Vlad, *Convergențe* = Ion Vlad, *Convergențe. Concepte și alternative ale lecturii*, Cluj, 1972
Vlad, *Descoperirea* = Ion Vlad, *Descoperirea operei*, Cluj, 1970
Vlad, *Lect. prozei* = Ion Vlad, *Lectura prozei*, București, 1991
Vlad, *Lectura* = Ion Vlad, *Lectura – un eveniment al cunoașterii*, București, 1977
Vlad, *Lectura rom.* = Ion Vlad, *Lectura romanului*, Cluj-Napoca, 1983
Vlad, *Povestirea* = Ion Vlad, *Povestirea. Destinul unei structuri epice*, București, 1972
Vodă-Căpușan, *Accente* = Maria Vodă-Căpușan, *Accente*, Cluj-Napoca, 1991
Vodă-Căpușan, *Teatru* = Maria Vodă-Căpușan, *Teatru și actualitate*, București, 1984
Vrabie, *Folcloristica* = Gheorghe Vrabie, *Folcloristica română. Evoluție, curente, metode*, București, 1968
Vrabie, *Gândirismul* = Gh. Vrabie, *Gândirismul. Istoric, doctrină, realizări*, București, 1940
Vuia, *Studii* = Romulus Vuia, *Studii de etnografie și folclor*, I, îngr. Mihai Pop și Ioan Șerb, pref. Mihai Pop, București, 1975
Vulcan, *Panteonul* = Iosif Vulcan, *Panteonul român*, Pesta, 1869

Vulturescu, *Cultură* = George Vulturescu, *Cultură și literatură în ținuturile Sătmarului. Dicționar. 1700–2000*, Satu Mare, 2000
Zaciu, *Alte lecturi* = Mircea Zaciu, *Alte lecturi și alte zile*, București, 1978
Zaciu, *Bivuac* = Mircea Zaciu, *Bivuac*, Cluj-Napoca, 1974
Zaciu, *Clasici* = Mircea Zaciu, *Clasici și contemporani*, București, 1994
Zaciu, *Colaje* = Mircea Zaciu, *Colaje*, Cluj, 1972
Zaciu, *Cu cărțile* = Mircea Zaciu, *Cu cărțile pe masă*, București, 1981
Zaciu, *Departe* = Mircea Zaciu, *Departe / aproape*, București, 1998
Zaciu, *Glose* = Mircea Zaciu, *Glose*, Cluj, 1970
Zaciu, *Lancea* = Mircea Zaciu, *Lancea lui Achile*, București, 1980
Zaciu, *Lecturi* = Mircea Zaciu, *Lecturi și zile*, București, 1975
Zaciu, *Masca* = Mircea Zaciu, *Masca geniului*, București, 1967
Zaciu, *Ordinea* = Mircea Zaciu, *Ordinea și aventura*, Cluj, 1973
Zaciu, *Viaticum* = Mircea Zaciu, *Viaticum*, București, 1983
Zaharia-Filipaș, *Retorică* = Elena Zaharia-Filipaș, *Retorică și semnificație*, București, 1993
Zalis, *Aspecte* = Henri Zalis, *Aspecte și structuri neoromantice*, București, 1971
Zalis, *Estetica* = Henri Zalis, *Estetica imperfecției. Contribuții la studiul naturalismului românesc*, Timișoara, 1979
Zalis, *Scriitori* = Henri Zalis, *Scriitori pelerini*, București, 1973
Zalis, *Tensiuni* = Henri Zalis, *Tensiuni lirice contemporane*, București, 1975
Zamfir, *Cealaltă față* = Mihai Zamfir, *Cealaltă față a prozei*, București, 1988
Zamfir, *Proza poetică* = Mihai Zamfir, *Proza poetică românească în secolul al XIX-lea*, București, 1971
Zamfir, *Secolul* = Mihai Zamfir, *Din secolul romantic*, București, 1989
Zamfirescu, *Istorie* = Dan Zamfirescu, *Istorie și cultură*, I–II, București–Chișinău, 2003
Zamfirescu, *Studii* = Dan Zamfirescu, *Studii și articole de literatură română veche*, București, 1967
Zarifopol, *Eseuri* = Paul Zarifopol, *Eseuri*, îngr. Al. Săndulescu și Radu Săndulescu, pref. Al. Săndulescu, București, 1988
Zarifopol, *Pagini* = Paul Zarifopol, *Pagini de critică*, îngr. și postfață Al. Săndulescu, București, 1984
Zarifopol, *Pentru arta lit.* = Paul Zarifopol, *Pentru arta literară*, I–II, îngr. și introd. Al. Săndulescu, București, 1971

B. ARHIVE, PERIODICE, CULEGERI, ANTOLOGII

AA = „Ardealul", București, 1941 ș. u.
AAF = „Anuarul Arhivei de Folclor", Cluj, 1932 ș. u; din 1980, „Anuarul de folclor"; din 1991, „Anuarul Arhivei de Folclor"
AAR = „Analele Societății Academice Române", București, 1867 ș. u.; din 1879, „Analele Academiei Române"
AC = „Academica", București, 1990 ș.u.
ADLTR = Arhiva *Dicționarului literaturii române. 1900–1950*, Institutul de Filologie Română „A. Philippide", Iași
ADV = „Adevărul", București, 1888 ș. u.; 1990 ș.u.

AFT = „Amfiteatru", București, 1966 ș. u.
AIN = „Anuarul Institutului de Istorie Națională", Cluj, 1921 ș. u.
AIX = „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»", Iași, 1964 ș. u.
ALA = „Adevărul literar și artistic", București, 1920 ș. u.; 1990 ș.u.
ALD = „Almanahul dicționar al presei din România și al celei românești de pretutindeni", București, 1926
ALIL = „Studii și cercetări științifice", filologie, Iași, 1950 ș.u.; din 1964, „Anuar de lingvistică și istorie literară"
ALR = Sașa Pană, *Antologia literaturii române de avangardă*, pref. Matei Călinescu, București, 1969
AMET = „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei", Cluj, 1958 ș. u.
AMI = *Arborele memoriei. Antologia poeților de limbă română din Israel*, îngr. Radu Cârneci, pref. Roxana Sorescu, București, 1997
ANB = „Analele Banatului", Timișora, 1928 ș. u.
ANPR = „Anuarul presei românești al lumei politice", București, 1907 ș. u.
AO = „Arhivele Olteniei", Craiova, 1922 ș. u.
APF = „Apostrof", Cluj-Napoca, 1990 ș. u.
ARG = „Argeș", Pitești, 1966 ș. u.
ASO = *Antologia scriitorilor ocazionali*, îngr. E. Lovinescu, București, 1943
AST = „Astra", Brașov, 1966 ș. u.
ATN = „Ateneu", Bacău, 1964 ș.u.
AUB = „Revista Universității «C. I. Parhon»", București, 1952 ș. u.; din 1964, „Analele Universității București"
AUC = „Analele Universității din Craiova", Craiova, 1972 ș. u.
AUI = „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» din Iași", Iași, 1955 ș. u.
AUT = „Analele Universității din Timișoara", Timișoara, 1956 ș.u.
BOR = „Biserica Ortodoxă Română", București, 1874 ș. u.
BRV = *Bibliografia românească veche. 1508–1830*, I–IV, întocmită de Ioan Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu, București, 1903–1944
BSS = „Buletinul Societății Scriitorilor Români", București, 1916 ș. u.
BUC = „Buletinul cărții", București, 1923 ș. u.
BVS = „Buna Vestire", București, 1937 ș. u.
CAP = „Capitala", București, 1936 ș. u.
CC = „Caiete critice", București, 1982 ș. u.
CEL = „Cercetări literare", București, 1934 ș. u.
CFL = „Cercetări folclorice", București, 1947.
CGM = „Cuget moldovenesc", Bălți, Iași, 1932 ș. u.
CHRM = *Chrestomație română*, I–II, îngr. M. Gaster, Leipzig–București, 1891
CI = „Cercetări istorice", Iași, 1925 ș. u.
CIL = *Contribuții de istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, I–III, publ. Tudor Vianu, București, 1956–1962
CL = „Convorbiri literare", Iași, București, 1867 ș. u.; Iași, 1970 ș. u.
CLG = „Cercetări de lingvistică", Cluj, 1956 ș. u.
CLI = „Cuvântul liber", București, 1919 ș. u.; 1933 ș. u.

CLJ = „Clujul românesc", Cluj, 1923 ș. u.
CML = „Curentul magazin", București, 1939 ș. u.; din 1940, „Curentul magazin literar"; din 1941, „Curentul literar"
CN = „Contimporanul", București, 1922 ș. u.
CNP = „Contrapunct", București, 1990 ș.u.
CNT = „Contemporanul", București, 1946 ș. u.; din 1990, „Contemporanul - Ideea europeană"
CPL = *Cărțile populare în literatura românească*, I–II, îngr. și introd. I. C. Chițimia și Dan Simonescu, București, 1963
CPV = *Cronici și povestiri românești versificate (sec. XVII–XVIII)*, îngr. și introd. Dan Simonescu, București, 1967
CRC = „Cronica", Iași, 1966 ș. u.
CRE = „Curentul", București, 1928 ș. u.
CREL = „Cahiers roumains d'études littéraires", București, 1973 ș. u.
CTC = „Cele trei Crișuri", Oradea, București, 1920; Oradea, 1990 ș. u.
CU = „Cuvântul", București, 1924 ș. u.
CVC = „Convorbiri", București, 1907; din 1908, „Convorbiri critice"
CZ = „Cosinzeana", Orăștie, 1911 ș. u.
D = „Datina", Turnu Severin, 1920 ș. u.
DAA = „Dacia", București, 1941 ș. u.
DCL = *Documente literare*, I–II, îngr. Gh. Cardaș, București, 1971–1973
DCM = *Documente*, vol. I, îngr. Gh. Ungureanu, D. Ivănescu și Virginia Isac, București, 1973, vol. II: *Documente din arhive ieșene*, București, 1976
DCS = *De ce scrieți? Anchete literare din anii '30*, îngr. Gheorghe Hrimiuc-Toporaș și Victor Durnea, pref. Victor Durnea, Iași, 1999
DEP = „Dreptatea", București, 1927 ș. u.; 1944 ș. u.; 1990 ș. u.
DFC = *De la N. Filimon la G. Călinescu. Studii de sociologie a romanului românesc*, introd. Paul Cornea, București, 1982
DIF = *Din istoria filosofiei în România*, I–III, București, 1955–1960.
DIPR = *Din istoria pedagogiei românești*, I–IV, București, 1956–1969.
DL = „Dacia literară", Iași, 1840; 1990 ș.u.
DML = *Documente și manuscrise literare*, vol. I–II, publ. Paul Cornea și Elena Piru, pref. Al. Dima, București, 1967–1969, vol. III, publ. Paul Cornea, Elena Piru, Roxana Sorescu, introd. Paul Cornea, București, 1976, vol. IV–V, publ. Paul Cornea, Andrei Nestorescu, Petre Costinescu, pref. Paul Cornea, București, 1981–1986, vol. VI, publ. și pref. Andrei Nestorescu, București, 1993
DMN = „Dimineața", București, 1904 ș. u.
DR = „Dacoromania", Cluj, 1920 ș. u.
DRI = Aurel Sasu, Mariana Vartic, *Dramaturgia românească în interviuri*, I–V, București, 1993–1997
DRO = „Dacoromania", Freiburg, 1973 ș. u.
ECD = „Echidistanțe", Iași, 1991 ș. u.
ECH = „Echinox", Cluj, 1969 ș. u.
EL = „Előre", București, 1953 ș.u.
F = „Familia", Pesta, Oradea, 1865 ș. u.; Oradea, 1926 ș. u.; 1934 ș. u.; 1944 ș. u.; 1965 ș. u.
FCI = „Facla literară", București, 1923 ș. u.

FCL = „Facla", București, 1910 ș. u.
FDZ = „Foaia diecezană", Caransebeș, 1886 ș. u.
FF = „Făt-Frumos", Cernăuți, Suceava, Râmnicu Vâlcea, 1926 ș. u.
FK = „Filológiay Közlöny", Cluj, 1961 ș. u.
FLC = „Flacăra", București, 1948 ș. u.
FLR = „Flacăra", București, 1911 ș. u.
FMIL = „Foaie pentru minte, inimă și literatură", Brașov, 1838 ș. u.
FON = „Foaia noastră", Budapesta, 1957 ș. u.
FRZ = „Frize", Brașov, 1934 ș. u.
G = „Gândirea", Cluj, București, 1921 ș. u.
GBV = „Glasul Bucovinei", Cernăuți, 1918 ș. u.
GL = „Gazeta literară", București, 1954 ș. u.
GR = „Gând românesc", Cluj, 1933 ș. u.
GT = „Gazeta de Transilvania", Brașov, 1938 ș. u.
HT = „A Hét", București, 1970 ș. u.
IB = *Lui Ion Bianu. Amintire*, București, 1916.
IGZ = „Igaz Szó", Târgu Mureș, 1953–1989.
IIȘ = „Însemnări ieșene", Iași, 1936 ș. u.
IL = „Iașul literar", Iași, 1955 ș. u.
JL = „Jurnalul literar", Iași, 1939; București, 1947 ș.u.; 1990 ș. u.
KOR = „Korunk", Cluj, 1926 ș. u.; 1957 ș. u.
L = „Literatorul", București, 1880 ș. u.; 1991 ș. u.
LA = „Literatură și artă", Chișinău, 1954 ș. u.
LAI = „Litere, arte&idei", supl. al ziarului „Cotidianul", București, 1991 ș. u.
LAR = „Literatură și artă română", București, 1896 ș. u.
LCF = „Luceafărul", București, 1958 ș. u.
LL = „Limbă și literatură", București, 1955 ș. u.
LR = „Limba română", București, 1952 ș. u.
LRM = *Literatura română medievală*, coordonator și pref. Dan Horia Mazilu, București, 2003
LRV = *Literatura română veche (1402–1647)*, I–II, îngr. și introd. G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, București, 1971
LU = „Luceafărul", Budapesta, Sibiu, București, 1902 ș. u.; Sibiu, 1941 ș.u.
LUP = „Lupta", Iași, București, 1884 ș. u.
LUT = „Lupta", București, 1921 ș. u.
MA = „Mitropolia Ardealului", Sibiu, 1956 ș. u.
MB = „Mitropolia Banatului", Timișoara, 1951 ș.u.
MCF = „Memoriile Comisiei de Folclor", București, 1987 ș. u.
ME = „Buletinul «Mihai Eminescu»", Cernăuți, Piatra Neamț, Râmnicu Vâlcea, 1930 ș. u.
MLI = „Minerva literară ilustrată", București, 1909 ș. u.
MM = „Mitropolia Moldovei", Iași, 1925 ș. u.
MMN = „Meșterul Manole", București, 1939 ș. u.
MO = „Mitropolia Olteniei", Râmnicu Vâlcea, 1950 ș.u.
MOM = „Le Moment", București, 1935 ș. u.

MOT = „Momentul", București, 1945 ș. u.
MS = „Manuscriptum", București, 1970 ș. u.
NRL = „Neamul românesc literar", Vălenii de Munte, 1908 ș.u.
NRR = „Noua revistă română", București, 1900 ș. u.
NYRK = „Nyelv-és Irodalomtudományi közlemények", Cluj, 1957 ș. u.
O = „Scrisul bănățean", Timișoara, 1949 ș. u.; din 1964, „Orizont"
OC = „Observator cultural", București, 2000 ș.u.
ORT = „Orizont", București, 1944 ș. u.; în 1947, „Revista literară"
PAU = *Poeții și prozatorii Ardealului până la Unire (1800–1918)*, îngr. și introd. Gh. Cardaș, București, 1936
PBU = *Poeții și prozatorii Basarabiei până la Unire (1812–1918)*, îngr. și introd. Gh. Cardaș, București, 1937
PE = „Presa", București, 1939 ș. u.
PIL = „Prietenii istoriei literare", București, 1931 ș. u.
PL = „Preocupări literare", București, 1936 ș. u.
PLI = „Pagini literare", Turda, 1934 ș. u.
PND = *Primii noștri dramaturgi*, îngr. Al. Niculescu, introd. Florin Tornea, București, 1960
POS = *Poeți de la „Sămănătorul"*, îngr. Petru Homoceanul, pref. Al. Piru, București, 1978
PRA = Marin Mincu, *Poezia română actuală*, I–III, Constanța, 1998–1999
PRL = „Propilee literare", 1926 ș. u.
PRP = Constantin Abăluță, *Poezia română după proletcultism*, I–II, cuvânt înainte Eugen Negrici, pref. edit., Constanța, 2000
PRR = *Pionierii romanului românesc*, îngr. și pref. Șt. Cazimir, București, 1962
PRS = „Presa", Craiova, 1930 ș. u.; din 1934, „Presa Olteniei"
PRV = „Porunca vremii", București, 1932 ș. u.
PSS = „Poesis", Satu Mare, 1990 ș.u.
R = „Ramuri", Craiova, 1905 ș. u.; 1964 ș. u.
RA = „Revista arhivelor", București, 1924 ș. u.
RAZ = „Raza literară", București, 1932 ș. u.
RC = „Revista clasică", București, 1910 ș.u.
RCM = „Revista cultului mozaic", București, 1956 ș. u.
RCR = „Revista Cercului Literar", Sibiu, 1945.
REF = „Revista de folclor", București, 1947 ș. u.; din 1964, „Revista de etnografie și folclor"
REVR = „Revue roumaine", București, 1946 ș. u.
RFR = „Revista Fundațiilor Regale", București, 1934 ș. u.
RI = „Revista istorică", Vălenii de Munte, București, Iași, 1915 ș. u.
RIAF = „Revista pentru istorie, arheologie și filologie", București, 1882 ș. u.
RIR = „Revista istorică română", București, 1931 ș. u.
RITL = „Studii și cercetări de istorie literară și folclor", București, 1952 ș. u.; din 1964, „Revista de istorie și teorie literară"
RL = „România literară", București, 1968 ș. u.
RLRO = *Reviste literare românești din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea*, îngr. Ovidiu Papadima, București, 1974

RLSL = „Limba și literatura moldovenească", Chișinău, 1958 ș. u.; din 1989, „Revistă de lingvistică și știință literară"
RMB = „România liberă", București, 1944 ș. u.
RML = „România literară", București, 1939 ș. u.
RMZ = „Revista muzeelor", București, 1964 ș. u.
RP = „Rampa", București, 1911 ș.u.; din 1915, „Rampa nouă ilustrată"
RR = „Revista română", Iași, 1995 ș.u.
RRI = Aurel Sasu, Mariana Vartic, *Romanul românesc în interviuri*, I–IV, București, 1985–1991
RSE = „Revue des études sud-est européennes", București, 1963 ș. u.
RSL = „Romanoslavica", București, 1953 ș. u.
RVM = „Revista vremii", Galați, 1934 ș. u.
RVS = „Revista scriitoarei", București, 1926 ș. u.; din 1929, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români"
RVTR = *Reviste literare românești din secolul al XIX-lea*, îngr. și pref. Paul Cornea, București, 1970
RVVR = „Revista vremii", București, 1921 ș. u.
SBR = „Sburătorul", București, 1919 ș. u.
SC = „Studii clasice", București, 1959 ș.u.
SCB = „Studii și cercetări de bibliologie", București, 1955 ș. u.
SCD = „Studii și cercetări de documentare și bibliologie", București, 1964 ș. u.
SCIA = „Studii și cercetări de istoria artei", București, 1954 ș. u.
SCL = „Studii și cercetări lingvistice", București, 1950 ș.u.
SDIR = *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, I–XXV, publ. N. Iorga, București, 1901–1913
SDL = *Studii și documente literare*, vol. I, publ. I. E. Torouțiu și Gh. Cardaș, vol. II–XIII, publ. I. E. Torouțiu, București, 1931–1946
SDM = „Societatea de mâine", București, 1924 ș. u.
SE = „Seara", București, 1937 ș. u.
SI = „Studii italiene", București, 1934 ș. u.
SIL = *Studii de istorie a literaturii române. De la C. A. Rosetti la G. Călinescu*, îngr. Ovidiu Papadima, București, 1968
SILF = „Studii de istorie literară și folclor", Cluj, 1951 ș.u.
SILL = *Studii de istoria limbii române literare. Secolul XIX*, I–II, București, 1969
SL = „Studii literare", Cluj, Sibiu, 1942 ș. u.
SLAST = „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»", București, 1981 ș. u.
SLC = *Studii de literatură comparată*, București, 1968
SLF = *Studii de limbă literară și filologie*, I–III, București, 1969–1974
SLS = *Studii de limbă și stil*, îngr. G. I. Tohăneanu și Sergiu Drincu, Timișoara, 1968
SLU = „Studii de literatură universală", București, 1956 ș. u.
SPM = „Săptămâna culturală a Capitalei", București, 1962 ș. u.
SPS = *Studii de poetică și stilistică*, îngr. Tudor Vianu, Al. Rosetti și Mihai Pop, București, 1966
ST = „Steaua", Cluj, 1954 ș. u.
STD = „Studii. Revistă de istorie", București, 1948 ș. u.; din 1974, „Revista de istorie"
STRS = *Structuri tematice și retorico-stilistice în romantismul românesc (1830–1870)*, îngr. și introd. Paul Cornea, București, 1976

SUB = „Buletinul Universităților «V. Babeș» și «Bolyai»", Cluj, 1956 ș.u.; din 1958, „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»"
SXX = „Secolul 20", București, 1957 ș. u.; din 2000, „Secolul XXI"
T = „Transilvania", Brașov, Sibiu, 1868 ș. u.; Sibiu, 1972 ș. u.
TBR = „Tribuna României", București, 1972 ș. u.
TF = *Temelii folclorice și orizont european în literatura română*, îngr. Ovidiu Papadima, București, 1971
TIA = „Tribuna", Cluj, Brașov, 1937 ș. u.
TIL = „Timpul", București, 1937 ș. u.
TM = „Timpul", București, 1876 ș. u.
TMS = „Tomis", Constanța, 1966 ș. u.
TR = „Tribuna", Sibiu, 1884 ș. u.; Cluj, 1957 ș. u.
TTR = „Teatrul", București, 1956 ș. u.; din 1990, „Teatrul azi"
ȚA = „Țara noastră", Sibiu, Cluj, 1907 ș. u.
U = „Universul", București, 1884 ș. u.
UR = „Unirea", Blaj, 1891 ș. u.; Alba Iulia, 1968 ș. u.
UTK = „Utunk", Cluj, 1946 ș. u.
UVPA = *Un veac de poezie aromână*, îngr. Hristu Cândroveanu și Kira Iorgoveanu, introd. Hristu Cândroveanu, București, 1985
UVR = „Universul literar", București, 1888 ș. u.
VAA = „Viața", București, 1941 ș. u.
VAN = „Vieața nouă", București, 1905 ș. u.
VBA = „Viața Basarabiei", București, 1932 ș. u.
VL = „Viața literară", București, 1926 ș. u.
VLT = „Viața literară", București, 1906; din 1907, „Viața literară și artistică"
VR = „Viața românească", Iași, București, 1906 ș. u.; București, 1948 ș. u.
VRA = „Vremea", București, 1928 ș. u.
VRP = „Versuri", „Versuri și proză", Iași, 1911 ș. u.
VS = „Vestul", Timișoara, 1930 ș. u.
VSD = *De la Varlaam la Sadoveanu (Studii despre limba și stilul scriitorilor)*, București, 1958
VST = „Viața studențească", București, 1956 ș. u.
VTRA = „Vatra", Târgu Mureș, 1971 ș. u.

L

Labiș, Nicolae

Lazăr, Gheorghe

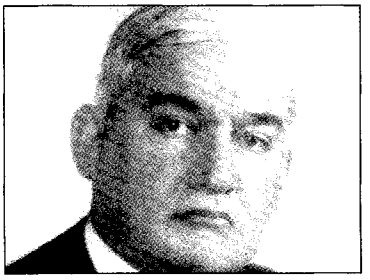

Lovinescu, E.

Lovinescu, Horia

LABIȘ, Nicolae (2.XII.1935, Mălini, j. Suceava – 22.XII.1956, București), poet. Este fiul Anei-Profira Labiș (n. Luca-Asandei) și al lui Eugen Labiș, învățători. Începe școala primară în satul natal. Războiul obligă familia să se refugieze în sudul țării, în părțile Muscelului, unde urmează clasa a III-a la Văcarea, pentru a reveni la Mălini în 1945. Copilăria lui **L.** a fost marcată de două experiențe, una fericită și alta tragică. Prima experiență o reprezintă viețuirea în peisajul miraculos al pădurilor din zonele premontane, pe care copilul le-a colindat împreună cu tatăl său, încercat vânător; aici a întâlnit sălbăticiuni, ciobani cu turme de oi, rapsozi populari, un tărâm feeric, protejat de expansiunea civilizației și marcat de ritmurile cosmice ale succesiunii anotimpurilor. Însă la școală copilul ia contact cu o realitate brutală, amplificată până la catastrofă de experiența războiului. Întors din refugiu, găsește în satul natal proiectile neexplodate, gospodării părăsite. Războiul, apoi seceta îl fac să perceapă viața ca pe o luptă pentru supraviețuire. Era un pasionat cititor, bineînțeles de basme, dar și de romane, și un talentat desenator. Primele versuri le-a scris la sfârșitul clasei I. Studiile gimnaziale le face la Liceul „Nicu Gane" din Fălticeni, începând din 1946; continuă să compună, adunându-și poeziile într-un caiet, sub titlul *Cântecul unui adolescent*. Însemnări de lectură, rezumate și câteva versuri se regăsesc într-un jurnal, sub genericul *Antologie și informații literare*. Era deja cunoscut în mediile școlare ca autor de versuri, astfel că în 1950 participă la Iași, la Consfătuirea Tinerilor Scriitori din Moldova, iar în decembrie i se publică în revista „Iașul nou" prima poezie, *Fii dârz și luptă, Nicolae!* În continuare, îi apar în același periodic și alte versuri, unele semnate cu pseudonimul N. Mălin. În 1951 se transferă la Școala Medie nr. 1 (azi Liceul Național din Iași), unde va absolvi clasa a X-a. Este distins cu premiul I la Concursul Național de Limba și Literatura Română. Trimite o poezie, *Gazeta de stradă*, și la „Viața românească". În 1952 este înmatriculat la Școala de Literatură „M. Eminescu" din București, unde audiază cursuri ținute de Camil Petrescu, Tudor Vianu, Mihail Sadoveanu. Urmează clasa a XI-a la Liceul „Nicu Gane" din Fălticeni, la fără frecvență, și tot aici susține examenul de absolvire. Face parte din echipa redacțională a revistei „Ani de ucenicie", scoasă de elevii Școlii de Literatură. După absolvire se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din București, pe care o abandonează încă din primul an. Este redactor la „Contemporanul" și la „Gazeta literară". În 1954 publică în „Viața românească" *Moartea căprioarei*, iar în 1956, în „Gazeta literară", poemul *Primele iubiri*. Și-a văzut poeziile tipărite în cele mai importante reviste de cultură ale vremii. În 1956 îi sunt editate două cărți de versuri – *Primele iubiri* și *Puiul de cerb* –, singurele antume. Pregătește și a treia carte, *Lupta cu inerția*, care va apărea după moartea lui, în 1958. În noaptea de 9 spre 10 decembrie 1956 este victima unui accident de tramvai și se stinge după aproape două săptămâni de agonie. Pe patul de spital a dictat poezia *Pasărea cu clonț de rubin*.

Volumul *Primele iubiri*, structurat în patru cicluri (*Liliacul timpuriu*, *Sadoveniene*, *Rapsodia pădurii*, *Primele iubiri*), se

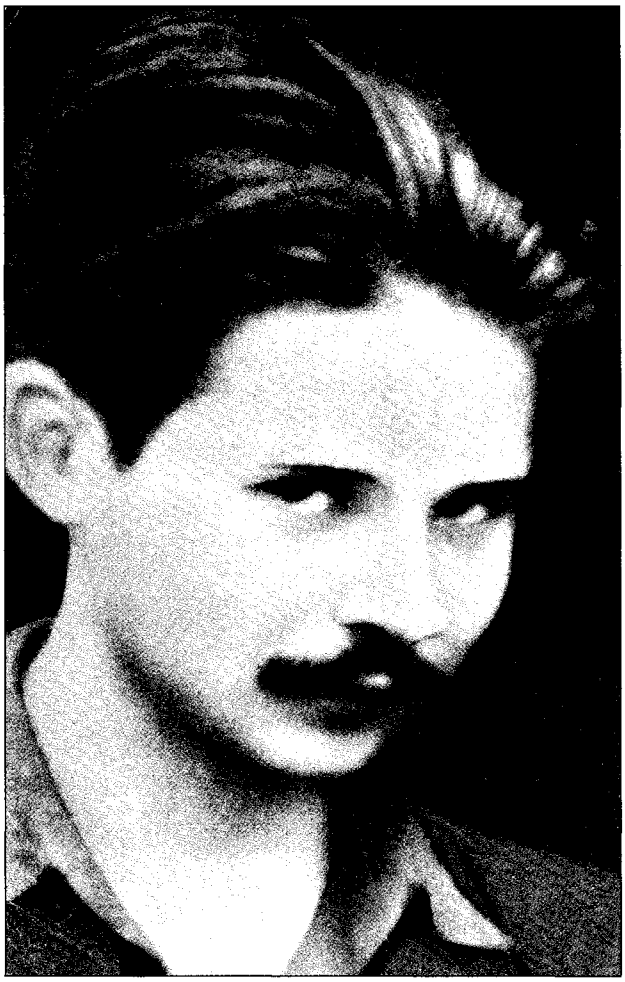

deschide cu *Meșterul*, o evocare baladescă a Meșterului Manole, numit „Prometeu român", poem care, prin motivul sacrificiului pe altarul artei, este o premoniție a propriului sfârșit tragic. *Primele iubiri* dă expresie amintirilor din prima copilărie, fericită, petrecută în lumea satului natal, dar și unui psihism infantil care își pierde din inocență traumatizat de coșmarul războiului, de spaimele și durerile pe care i le pricinuiește inițierea prematură într-o viață aspră. **L.** nu transferă această experiență copleșitoare într-o evocare sentimental-patetică, ci într-o confesiune tensionată, într-un discurs liric dinamic, în care irup antiteza și imagismul metaforic. Copilăria nu este paradisul pierdut, ci vârsta „viselor haotice", a „nopților zbuciumate ori calme", a „feților-frumoși cu stele [...] în creștet" și a „dracilor blajini", a „tristeților sensibile" și a „uriașelor bucurii", o lume „compusă din lumini și umbre". „Moartea căprioarei" și distrugerea „liliacului timpuriu" sunt metaforele inocenței sacrificate, așa cum va fi „albatrosul ucis" în *Lupta cu inerția*: „Când dintre pomi spre mare se răsucise vântul / Și-n catifeaua umbrei nisipul amorțea / L-a scos un val afară cu grijă așezându-l / Pe-un cimitir de scoici ce strălucea. // La marginea vieții

clocotitoare-a mării / Stă nefiresc de țeapăn, trufaș însă răpus. / Privește încă parcă talazurile zării / Cu gâtul galeș îndoit în sus. // Murdare și sărate-s aripile-i deschise / Furtuna ce-l izbise îi cântă-un surd prohod, / Lucesc multicolore în juru-i scoici ucise / Al căror miez căldurile îl rod." În finalul cărții, adolescența, vârstă a schimbărilor, este asociată unui timp istoric nou, „primele iubiri" fiind „închinate Partidului". Bineînțeles, confesiunea e afectată de retorica așa-numitei lirici angajate, însă dincolo de acest compromis inevitabil (care în anii '50 condiționa orice debut literar) se constată o schimbare esențială, o adevărată mutație în poezia românească postbelică, scoțând discursul din inerția versificației plate și reabilitând totodată egotismul liric. Versurile lui **L.** sunt un demers major de recuperare a tradiției și de înnoire a poeziei. Lumea satului, viziunea și structurile specifice folclorului poetic sunt absorbite de o sensibilitate proaspătă, zguduită de convulsiile unei istorii agresive, care perturbă o ordine străveche, firească. Această atmosferă generală se regăsește în ciclurile *Confesiuni, Destinderi, Oda soarelui, Intima comedie* din *Lupta cu inerția*, volum care preia texte apărute în periodice sau găsite în arhiva poetului de Savin Bratu, Aurel Covaci, Eugen Mandric și Lucian Raicu. Se confruntă aici din nou demersul creator energic, înnoitor, și modelul restrictiv al liricii angajate, spiritul vizionar și spiritul conformist. Astfel, un ciclu de „pseudo-spleenuri" stă alături de poeme dedicate muncii, Partidului, lui Marx. Din aceeași

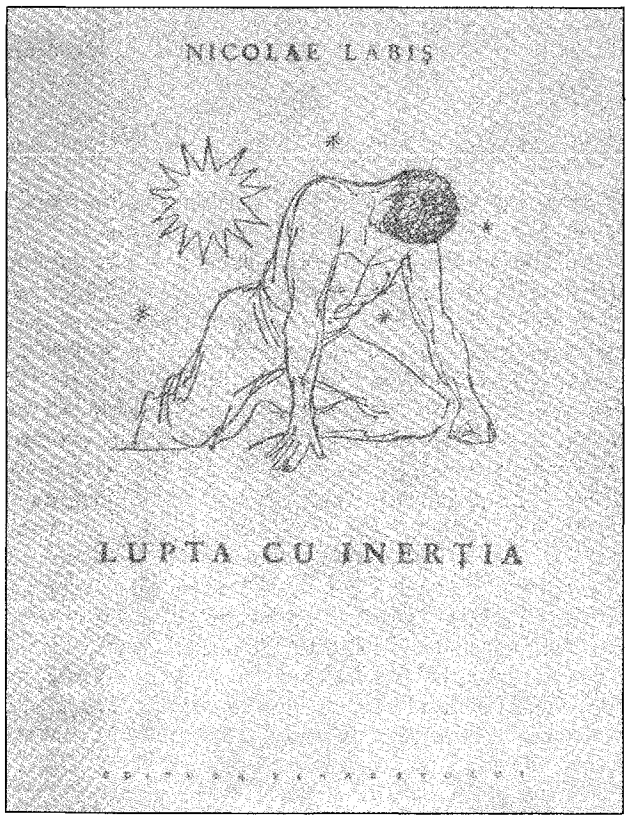

perspectivă trebuie văzut amplul poem *Omul comun* (din care **L.** publicase fragmente în presă). E vorba tot de o autobiografie lirică, evidențiind o metamorfoză a identității provocată de schimbările sociale și de imperativele oficiale specifice epocii. Nu lipsesc clișeele, estompate însă de același lirism dinamic și incandescent, de imaginarul extrem de productiv al poetului. Ciclul *Albatrosul ucis* e o prevestire a morții, conturând un destin ce stă sub semnul sacrificiului de sine. Poetul își asumă riscul de a restaura un edificiu liric degradat de seisme ideologice, de a-l reintegra în patrimoniul literaturii române. Insurgența lui scoate poezia din chingile „spiritului revoluționar" la modă, specific proletcultismului. Una dintre consecințele importante ale acestui efort, deopotrivă temerar și pieziș, a fost apariția, în deceniul al șaptelea, a unui val nou în lirica românească, o promoție de tineri poeți pe care comentatorii au numit-o chiar „generația Labiș", și care s-a impus prin valori incontestabile (unele dintre ele, cum este Nichita Stănescu, între timp clasicizate), probând remarcabila capacitate de regenerare a poeziei românești, proces declanșat în bună măsură de autorul *Luptei cu inerția*. Posteritatea a lucrat pentru **L.** și în vederea recuperării unei cantități impresionante de versuri din paginile revistelor și din laboratorul lui de creație. E ceea ce a făcut în primul rând Gheorghe Tomozei. Noutățile nu schimbă esențial imaginea poetului, dar o întregesc semnificativ. De astă dată, conformismul „angajat", cel din unele versuri adunate de editor în *Vârsta de bronz* (1971), bunăoară, este dublat de gestul ce demască demagogia discursului politic, ca în *Singular și plural*, ceea ce înseamnă că există și un fond „strict secret" al poeziei labișiene. Cel mai important se dovedește însă ciclul de inedite inclus de Gheorghe Tomozei în volumul *Moartea unui poet* (1972), unde se arcuiește confesiunea tensionată a eului liric, proiectat deopotrivă în spațiul infinit al lumilor cosmice (*Legea pasiunilor defuncte*) și în abisurile conștiinței (*M-am cufundat în mine*). Un moment important în recuperarea ineditelor îl reprezintă editarea unui ciclu de cincizeci și două de poeme (câteva sunt variante ale unor texte publicate), sub titlul *Dor căzut*, în revista „Secolul 20" (1987), identificate de Nicolae Cârlan. Se întâlnesc aici aceleași „poeme din munți" care evocă o lume de basm, se regăsesc „setea" și „arșița" distrugătoare. Spațiul geografic se mută spre Câmpia Bărăganului, văzută în succesiunea anotimpurilor, și spre lumea mirifică a Deltei. Un segment interesant este poezia erotică, zonă de care **L.** s-a apropiat ezitant. În trei catrene dintr-un *Eseu erotic* se deslușesc ecouri insistente din Mihai Eminescu. Ciclul de inedite surprinde și scene din viața boemei literare bucureștene a anilor '50, din care poetul a făcut parte. Unele poeme trimit explicit la baladele lui François Villon. **L.** a fost un pasionat culegător de folclor, în arhiva sa descoperindu-se numeroase texte folclorice. Indiscutabil, literatura populară a dat creației sale un prim impuls, menținându-se ca model și reper și în versurile de mai târziu, cum ar fi baladele din *Lupta cu inerția*. Poetul s-a bucurat de privilegiul unei receptări insistente și totodată contradictorii (ceea ce dovedește vitalitatea liricii sale), atitudinea posterității fiind marcată inițial de emoția produsă

În fața Casei Scriitorilor, cu Paraschiva și Tudor Arghezi (1965)

de moartea lui timpurie și ulterior de luciditatea detașării în timp. „Timpul va da probabil acestui meteor o sclipire mai profundă", afirma în 1956 G. Călinescu, ipoteză care s-a adeverit.

Labiș reprezintă, azi, mitul rimbaldian al adolescentului care de-abia desprins de lumea fabuloasă a copilăriei intră în alta, unde universul i se înfățișează cu mari și grele enigme. Luarea în stăpânire a lumii – act poetic decisiv, propriu doar creatorilor ieșiți din comun – presupune o energie spirituală și o percepție adâncă a elementelor, însușiri pe care, cu hotărâre, acest adolescent le-a avut.

EUGEN SIMION

Nicolae Labiș nu a fost numai o promisiune. Cine citește Primele iubiri *și* Lupta cu inerția *are acea tresărire pe care o avem în fața poeților realizați. Realizarea lui nu înseamnă că, dacă ar mai fi trăit, n-ar mai fi avut ce spune. Noi am asistat la prima țâșnire a talentului său, care a fost atât de bogată, încât putem spune că următoarele ne-ar fi arătat pe deplin întinderea și adâncimea stratului său subteran.*

MARIN PREDA

Poezia lui Labiș nu se constituie din teme tratate, deși vremurile i-o cereau, iar el nu le refuza; indiferent de cele cerute și chiar de cele autopropuse, poezia este la el izbucnire și curgere, o emoție *fundamentală, care de la sine se face vers. Tot ce spune, superficial sau adânc, naiv sau rafinat, prozaic sau eterat sau toate aceste laolaltă, cum e mai curând drept să spunem, inspiră încredere, un „om"* vorbește *și tot interesul stă în această mobilizare a umanului în vorbire, în voce, în timbru, în ritm. Uneori, cu o seriozitate copilărească, descoperă marile locuri comune ale eticii umane, dar accentul de convingere și de fervoare neînduplecată salvează cursul prozaic. Poezia sa este în întregime ocazională, strict determinată de împrejurări biografice, dar „sunetul" pare straniu și face aceste împrejurări de nerecunoscut sau neglijabile în sine.*

LUCIAN RAICU

SCRIERI: *Primele iubiri*, București, 1956; ed. pref. Paul Georgescu, București, 1962; *Puiul de cerb*, București, 1956; *Lupta cu inerția*, pref. Geo Bogza, București, 1958; *Păcălici și Tândălet*, București, 1963; *Anotimpurile*, București, 1964; *Moartea căprioarei*, pref. Gheorghe Tomozei, București, 1964; ed. pref. Victoria-Ana Tăușan, București, 1969; *Versuri*, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1964; *Albatrosul ucis*, îngr. și postfață Gheorghe Tomozei, București, 1966; *Scufița roșie. Poveste despre prietenie*, București, 1967; *Poezii*, București, 1968; *Scrisoare mamei*, București, 1969; *Poezii*, introd. Virgil Cuțitaru, Iași, 1971; *Sunt spiritul adâncurilor*, îngr. Gheorghe Tomozei, București, 1971; *Vârsta de bronz*, îngr. și pref. Gheorghe Tomozei, București, 1971; *Primele iubiri – Premiers amours*, ed. bilingvă, tr. A.G. Boești eanu, pref. Tudor Vianu, București, 1974; *Poezii*, îngr. și pref. Voicu Bugariu, București, 1976; *Moartea căprioarei*, îngr. și introd. Ion Bălu, București, 1983; *Poezii*, îngr. Gheorghe Tomozei, pref. G. Călinescu, București, 1984; *Poezii*, îngr. Antoaneta Tănăsescu, București, 1985; *Poezii*, îngr. și postfață

Paul Dugneanu, București, 1987; *Poezii*, îngr. Gheorghe Tomozei, pref. Radu Cârneci, București, 1997; ed. București-Chișinău, 2001.

Repere bibliografice: Călinescu, *Literatura, 97-101*; Petroveanu, *Pagini, 170-176*; Georgescu, *Încercări*, II, *264-268*; Vianu, *Opere*, III, *533-536*; Călinescu, *Aspecte, 231-252*; Ivașcu, *Confruntări*, I, *455-465*; Eugen Luca, *Poezia tinereții avântate: Nicolae Labiș*, București, 1966; Căprariu, *Jurnal, 148-152*; Martin, *Poeți*, I, *188-194*; Regman, *Cărți, 177-181*; Ștefan Bitan, *Labiș, albatrosul ucis*, București, 1970; Constantin, *Despre poeți, 97-100*; Gheorghe Tomozei, *Moartea unui poet*, pref. Mihai Gafița, București, 1972; Raicu, *Structuri, 249-259*; Balotă, *Umanități, 405-407*; Poantă, *Modalități, 91-99*; Dumitrescu-Bușulenga, *Valori, 144-150*; Pop, *Poezia, 41-76*; Andriescu, *Disocieri, 46-51*; Cristea, *Un an, 98-100*; Tomuș, *Istorie, 210-214*; Streinu, *Pagini*, III, *37-40*; Felea, *Secțiuni, 49-55*; Barbu, *O ist., 72-73*; Mincu, *Poezie, 11-20*; Tașcu, *Incidențe, 28-30*; Piru, *Poezia*, II, *64-68*; Oprea, *Incidențe, 103-110*; Lucian Raicu, *Nicolae Labiș*, București, 1977; Ștefănescu, *Preludiu, 63-69*; Martin, *Identificări, 192-196*; Daniel Dimitriu, *Ares și Eros*, Iași, 1978, *56-65*; Simion, *Scriitori*, I, *157-163*, IV, *144-150*; Grigurcu, *Poeți, 108-113*; Alboiu, *Un poet, 97-98*; Ion Bălu, *Nicolae Labiș*, București, 1982; Livescu, *Scene, 99-106*; Stănescu, *Jurnal*, II, *92-94*; Ștefănescu, *Dialog, 170-177*; Gheorghe Tomozei, *Urmele poetului Labiș*, București, 1985; Ștefănescu, *Prim-plan, 191-198*; Cristea, *Fereastra, 72-78*; Nicolae Cârlan, *Nicolae Labiș. Album memorial*, București, 1987; Cândroveanu, *Lit. rom., 257-259*; Micu, *Limbaje, 201-209*; Papu, *Lumini, 388-390*; Grigurcu, *Eminescu-Labiș, 462-469*; Constantin Ciopraga, *„Albatrosul ucis"*, CNP, 1996, 12; Mihai Cimpoi, *Cele două morți ale lui Labiș*, LCF, 1996, 12; Cezar Ivănescu, Stela Covaci, *Timpul asasinilor. Mărturii despre viața, moartea și transfigurarea lui Nicolae Labiș*, București, 1997; Nicolae Cârlan, *Virtuți și virtualități poetice în manuscrisele lui Nicolae Labiș*, Suceava, 1998; Mănucă, *Perspective, 47-54*; Irimie Străuț, *Labiș, contemporanul nostru*, ALA, 1999, 498; *Dicț. analitic*, II, *395-397*, III, *406-408*; Mioara Cremene, *La ce folosește Parisul?*, București, 2000, *passim*; Lucian Dumbravă, *Ei, care au scris...*, Iași, 2000, *68-95*; *Dicț. esențial, 445-446*; Adrian Dinu Rachieru, *Nicolae Labiș și furiile revizioniste*, CNT, 2001, 1; Nicolae Cârlan, *„Lupta cu inerția" la timpul prezent*, Timișoara, 2001; *Nicolae Labiș. Viața și opera*, îngr. George Bădărău, Iași, 2001; Popa, *Ist. lit.*, I, *915-920*; Alex. Ștefănescu, *Nicolae Labiș*, RL, 2002, 39; Negrici, *Lit. rom., 64-65*. *D.D.*

LABOREMUS, publicație literară apărută la Arad, bilunar, în două serii: 25 aprilie-2 iunie 1926 și martie 1968-1989, ca revistă a elevilor de la Liceul „Moise Nicoară". Prima serie este editată „sub supravegherea" lui Inocențiu Langa, redactor fiind Gheorghe M. Floru. Intențiile publicației sunt explicate într-un *Cuvânt înainte*: „Vrem ca surplusul de energie tinerească ce avem în noi să-l întrebuințăm în încercarea de a pune pe hârtie un gând sau o simțire ce țâșnește involuntar din sufletul nostru plin de entuziasm. Vrem să cunoaștem și să facem cunoscut, în măsura puterilor noastre, un colț din frumosul nostru pământ românesc." La seria a doua redactor-șef este Ion Antone, secretar de redacție — Martin Naht. Începând cu numărul 8/1971 redactor îndrumător devine Dumitru Vancu, iar din 1978 redactor responsabil este Pascu Ursu; apariția revistei se întrerupe între 1980 și 1983. La prima serie colaborează cu poezie Mihai Beniuc — care debutează aici cu o traducere, *Clopote de seară* după Thomas Moore —, Aurel Olariu, Vincențiu Bugariu, cu proză — Gheorghe M. Floru. Mihai Beniuc este și autorul recenziilor la volumele *În robia lor* de Aron Cotruș și *Scut și targă* de Perpessicius. După 1968 semnează versuri Diana Huiu, Ioana Oprița, Gheorghe Tătar, Călin Dan, Sorin Țăranu, Romulus Bucur, Adriana Stanca, Radu Negrilă, proză dau Carmen Vlad, Viorica Vulpe, Sonia Maderer, Adriana Marinescu, Doina Bunaciu, iar eseuri critice scriu Călin Manilici, Rodica Filipaș, Ioana Budaca, Sonia Maderer, Ligia Popa, Răzvan Bănescu. Se publică traduceri din A.S. Pușkin, La Fontaine, Somerset Maugham, Antonio Machado, Jacques Prévert, William Shakespeare, Baudelaire, Alain Bosquet, J.B. Priestley. În numărul 16/1978 Tudor Opriș publică articolul *„Laboremus" și debutul lui Mihai Beniuc*. *A.S.*

LADMISS-ANDREESCU, N. (pseudonim al lui Nicolae Andreescu; 4.II.1907, Râmnicu Vâlcea — 2000), prozator și eseist. Provine dintr-o familie de funcționari. Urmează o școală tehnică de aeronautică, Liceul Teoretic din Dumbrăveni, Facultatea de Litere din București și cursuri de aerodinamică. Lucrează ca maistru de escadrilă (1929-1945), tehnician, maistru și profesor la o școală profesională (1946-1947). Debutează în 1927, cu poezie, la „Șoimii" din Târgu Mureș, revistă a elevilor din liceele militare. Colaborează la „Revista Fundațiilor Regale", „Lanuri" (Mediaș), „Convorbiri literare", „Flacăra Sibiului", „Argeș", „Viața românească" ș.a.

În eseurile din *Semne și mituri* (1937), **L.-A.** prezintă cu entuziasm, dar și cu spirit critic, starea liricii contemporane, oprindu-se mai cu seamă asupra unor autori ca Emil Giurgiuca, Virgil Carianopol, Eugen Jebeleanu, Ștefan Baciu. Meditațiile asupra esteticii zborului și a spiritului icarian, incluse în ultimul ciclu al volumului (*Eldorado*), prefigurează interesul său constant pentru lumea aviatorilor. Fascinația zborului și gustul sportivității, relevate de scrierile lui V. I. Popa, Camil Petrescu sau Cezar Petrescu, sunt filtrate printr-o experiență directă de viață și dobândesc astfel un plus de autenticitate. Din lumea temerară a aviatorilor sunt decupate secvențe semnificative, situații-limită, cum ar fi scenele de front, în care se verifică atât curajul, cât și spiritul de camaraderie. În chip firesc, tema războiului revine cu insistență în paginile de proză ale lui **L.-A.**: *În țara cerului* (1939), *Zburăm spre Răsărit* (1942), *Ochiul din neguri* (1943; Premiul Societății Scriitorilor Români), *Pilot de vânătoare* (1968), *Necunoscuții* (1969). Sunt experimentate aici formule literare diferite, uneori prea apropiate de documentul brut, insuficient transfigurat estetic. De la jurnalul de campanie (*Carnet de zbor*, 1973) până la reconstituirea biografiei unui individ excepțional, ca aviatorul și graficianul Vasile Scripcaru (*Pe un cer de foc și lupte*, 1981) — acesta ar fi registrul narațiunilor. Autorul, interesat preponderent de fapte, de situații, rezolvate adesea convențional, caută să descifreze și motivația lăuntrică a gesturilor individuale sau colective. Într-un alt fel de scriitură, plecând de la tipul cuceritorului aflat într-o dilemă amoroasă, romanul *Între două femei* (1941) încearcă să avanseze câteva explorări psihologice, uneori prolixe, discursive și confuze, în timp ce, tot aici, tentativa de reconstituire a

universului satului ardelenesc, cu mentalitatea sa ancestrală codificată în datini și prejudecăți iraționale, permite schițarea unor caractere fruste, pline de vigoare.

SCRIERI: *Semne și mituri*, Mediaș, 1937; *În țara cerului*, București, 1939; *Între două femei*, București, 1941; *Zburăm spre Răsărit*, București, 1942; *Ochiul din neguri*, București, 1943; *Pilot de vânătoare*, București, 1968; *Necunoscutii*, pref. Ovidiu Papadima, București, 1969; *Carnet de zbor*, București, 1973; *Pe un cer de foc și lupte*, București, 1981.

Repere bibliografice: Ovidiu Papadima, *„Semne și mituri"*, G, 1938, 2; Octav Șuluțiu, *„În țara cerului"*, F, 1941, 2-3; Teodor Scarlat, *„Zburăm spre Răsărit"*, SE, 1942, 1343; Nicolae Roșu, *„Ochiul din neguri"*, G, 1943, 7; Emil Manu, *„Pilot de vânătoare"*, „Viața militară", 1969, 3; Nae Antonescu, *„Pilot de vânătoare"*, ST, 1969, 8; Titu Popescu, *Două cărți de proză*, TR, 1970, 6; *Dicț. scriit. rom.*, II, 67-68. *A.C.*

LAHOVARI, George I. (1.VI.1838, Râmnicu Vâlcea – 13.VI.1909, București), prozator. Urmaș al unei cunoscute familii boierești, **L.** a primit cele dintâi îndrumări școlare în casa părintească, apoi în pensionul bucureștean „Schewitz". Din 1855 studiază la Berlin, apoi la Heidelberg (1858) și la Școala Politehnică din Karlsruhe. În 1862 se întoarce în țară cu titlul de inginer, ulterior fiind numit director general al Poștelor și Telegrafelor. În 1875, împreună cu Al. Cantacuzino, a contribuit la întemeierea Societății Geografice Române, al cărei secretar general a fost, redactând și „Buletinul Societății Geografice Române". În 1888 a tipărit un *Dicționar geografic al județului Argeș* – primul de acest fel în România –, iar între 1898 și 1902, împreună cu C.I. Brătianu și Gr. G. Tocilescu, a „alcătuit și prelucrat după dicționarele parțiale pe județe" cinci volume din *Marele dicționar geografic al României*. Pentru lucrările sale de geografie va fi ales în 1901 membru de onoare al Academiei Române.

L. și-a început activitatea scriitoricească în 1868, trimițând la „Convorbiri literare" traduceri semnate Gil, pseudonim pe care îl va păstra în continuare și cu care va semna cărțile *Popa Roșu. Amintire din copilărie* (1890), *Moș Kivu* (1894) și *Săptămâna Patimilor* (1894). Deși participa uneori la întâlnirile Junimii, nu a fost membru al Societății. A colaborat totuși statornic la „Convorbiri literare" până în 1891, fie cu beletristică, fie publicând documente referitoare la „geneza ostirii românești" (*Hârtii vechi*). Unora dintre acestea le-a dat forma eseului literar-istoric, vădind umor în comentarii, precum în *A 1003-a noapte (Singura adevărată)*. Lucrările sale literare, deși puține la număr, atestă un talent real. Predilecția autorului se îndreaptă către povestire, care îi dă prilejul de a-și pune în valoare iscusința de narator și abilitatea în înlănțuirea evenimentelor. Faptele sunt relatate cu liniște, efect al temperamentului și al opticii evocatorului. De aici, și o melancolie blândă, prezentă mai ales când este vorba de rememorare (*Moș Kivu*, *Săptămâna Patimilor*). **L.** nu are darul observației psihologice, personajele se comportă banal și după clișeele melodramei. Înfățișarea lor este însă plastică și expresivă, contribuind la realizarea atmosferei de epocă. Pitorescul se întregește cu aventura și cu preferința pentru reliefarea originilor obscure (*Popa Roșu*, *Radu Negru*) sau pentru ciudățenia comportamentului (*Moș Kivu*). Lipsite de dramatism, povestirile câștigă prin finețea umorului și prin pitorescul idilic (*Săptămâna Patimilor*). Corect, dar fără strălucire, **L.** a tradus și a publicat în „Convorbiri literare" versuri de Lessing, Em. Geibel, Chamisso, Heine, Lamartine.

SCRIERI: *Popa Roșu. Amintire din copilărie*, București, 1890; *Moș Kivu*, București, 1894; *Săptămâna Patimilor*, București, 1894. **Traduceri:** Eugène Labiche, *Pentru ochii lumii*, Brașov, 1901.

Repere bibliografice: Negruzzi, *Junimea, 132*; Iorga, *Ist. lit. cont.*, II, 36; I.E. Torouțiu, *Heinrich Heine și heinismul în literatura românească*, București, 1930, *154*; Predescu, *Encicl.*, *473*; *Dicț. lit. 1900*, *484-485*. *D.M.*

LALESCU, Traian (10.III.1920, București – 15.X.1976, București), poet. Fiul cel mai mic al matematicianului Traian Lalescu are nenorocul să-și piardă mama, Ecaterina, aproape fără să o fi cunoscut, la numai un an după naștere. Familia, originară din Banat, va face eforturi să suplinească dureroasa absență, cei patru copii rămânând în grija bunicilor și a unui tată extrem de ocupat. Familia avea preocupări literare și muzicale – tatăl scria poezii, cânta la violoncel, desena în peniță, iar printre apropiații ei se numărau scriitorii Adrian Maniu, Victor Eftimiu, actorii Tony Bulandra și Lucia Sturdza Bulandra. **L.** își publică primele poezii ca elev, în „Vlăstarul", revista Liceului „Spiru Haret". Face studii de drept la Universitatea din București, fără a profesa vreodată ca avocat. În schimb, e prezent de-a lungul întregii vieți în paginile multor reviste literare, ca „Viața românească", „Epigrama", „Claviaturi", „Zarathustra", „Festival", „Mlădițe" ș.a., semnând și cu pseudonimele T. Lungu, I. Smărăndescu, Ion Ștefan, Trall.

Debutul editorial are loc în 1939, cu volumul *Lumină tristă*. Încă din primele versuri poetul împărtășește cititorilor povara pierderii timpurii a părinților (tatăl murise la doar patruzeci și șapte de ani) și încearcă să reconstituie imaginea mamei cvasi-necunoscute (*Întoarcerea la rugăciune*, *Noapte*). Tonul elegiac domină reflecția asupra destinului nedrept cu cei apropiați lui: „M-au blestemat pesemne ursitoare/ Să cresc mereu în veșnică durere". Lacrimile, suferința nu pot fi învinse nici măcar de iubire, căreia îi lipsește văpaia, iar obiectul adorației, „o fată blândă ca o poezie/ Cu parfum vechi de levănțică și gutui", nu descătușează energii, ci trăiește cuminte în iatacul unei bunici care nu mai zâmbește de mult decât din fotografii. **L.** nu reușește să se distanțeze de influențe și plătește tribut liricii bacoviene ori celei coșbuciene. Placheta *Lanterna magică* (1941), scrisă în colaborare cu Ștefan Baciu, se cantonează în aceeași atmosferă de melancolie și regret. Versul nu cultivă nevroze, ci îl îndeamnă pe cititor să-și amintească de copilăria pierdută, să privească mai atent un decor autumnal, să-și recheme din uitare figuri de prieteni. Moartea nu înspăimântă, ea e „fata gătită-n rochie de mireasă", prietenă și iubită. După o pauză editorială destul de lungă, **L.** revine cu volumul *Dantelă veche* (1972), în care unor poezii reluate li se adaugă cicluri noi. Poetul trăiește mai mult în trecut, acolo e atmosfera care îi prieste, de-acolo vin figurile unor scriitori tutelari, copilăria cu

Moșii, circul și filmele mute. Conștient de anacronismul întreprinderilor sale lirice, autorul îl poematizează: „Mi-s versurile tot mai demodate [...]/ Sonetul astăzi nu prea se mai poartă", dar când încearcă să părăsească forma fixă nu mai este el însuși. Derutat de cursul evenimentelor politice, **L.** încearcă să se alinieze, prin câteva piese de teatru schematice, despre viața comuniștilor în ilegalitate și a țăranilor peste care vine „fericirea" colectivizării. *Sărbătoarea recoltei* (1960) și *Nota 10 la muzică* (1972) nu se pot reține drept contribuții dramatice valide, subminate cum sunt de falsitatea situațiilor, de conflictele artificioase și replicile lozincarde. Volumul *Mă gândesc la tata* (1978) este o caldă evocare a părintelui său și a familiei în mijlocul căreia și-a petrecut primii ani de viață. **L.** a fost prezent în multe dintre periodicele vremii, a jucat un rol activ de animator cultural, fără să considere participarea la cenacluri și serbări școlare, pentru care a bătut țara în lung și în lat, altfel decât o datorie a scriitorului de a se implica în viața publică.

SCRIERI: *Lumină tristă*, București, 1939; *Lanterna magică* (în colaborare cu Ștefan Baciu), București, 1941; *Sărbătoarea recoltei*, București, 1960; *Dantelă veche*, București, 1972; *Nota 10 la muzică*, București, 1972; *Mă gândesc la tata*, pref. Edmond Nicolau, București, 1978; *Poezii*, îngr. Traian Fințescu, București, 1999.

Repere bibliografice: Al. Ruja, *„Dantelă veche"*, O, 1972, 32; Manu, *Reviste*, *101*, *103*; Gheorghe Luchescu, *Lugojul cultural-artistic*, Timișoara, 1975, *24*, *147*, *314*; Opriș, *Reviste*, *128*, *138*, *190*, *201*, *203*; Ion Maxim, *„Mă gândesc la tata"*, O, 1978, 22; Ștefan Baciu, *Însemnările unui om fără cancelarie*, București, 1996, *210*; *Dicț scriit. rom.*, II, *713-714*. *N.Bc.*

LAMBRIOR, Alexandru (12.I.1846, Fălticeni – 20.IX.1883, Iași), filolog și folclorist. Fiu al pitarului Dimitrachi Lambrior, **L.** rămâne orfan de ambii părinți la vârsta de cinci ani. Urmează școala primară la Fălticeni, Târgu Neamț și Piatra Neamț, iar în 1860 intră ca bursier la Gimnaziul Central din Iași. Se înscrie apoi la Facultatea de Litere a Universității ieșene. Din 1872 este profesor de istorie la Școala Militară din Iași, intrând, la începutul aceluiași an, în societatea literară Junimea, la ale cărei „prelecțiuni populare" participă de câteva ori, iar din 1874 predă istoria la Liceul Național. Cu sprijinul lui Titu Maiorescu este trimis la Paris în 1875, ca bursier al statului. Bacalaureat în același an, se înscrie la École des Hautes Études. Este remarcat de profesorii săi, publică, începând din 1877, câteva articole de lingvistică romanică în prestigioasa revistă „Romania" și e admis ca membru al Societății Franceze de Lingvistică. Se întoarce la Iași în 1878, reluându-și catedra de la Liceul Național. Bun prieten cu Eminescu și Creangă, continuă să colaboreze la „Convorbiri literare", unde, de altfel, în 1873 și debutase. În 1882 devine repetitor la Școala Normală Superioară și continuă cursul liber de filologie română pe care îl începuse în 1879 la Universitatea din Iași. Tot în 1882 este ales membru corespondent al Academiei Române.

L. s-a remarcat ca filolog îndată după publicarea studiului *Limba română veche și nouă. Tălmăcirea românească a scrierilor lui Oxenstiern* (1873), unul dintre textele reprezentative ale orientării junimiste în probleme de limbă. Plecând de la principiile unui pozitivism lingvistic de esență neogramatică, s-a arătat preocupat de aflarea unor legi fonetice, morfologice și sintactice ale limbii noastre. De mare ajutor i-au fost cunoașterea istoriei limbii române și a dialectelor ei, precum și încadrarea acesteia nu în contextul limbilor balcanice, așa cum se procedase, în genere, până la el, ci printre limbile romanice. Energic apărător al păstrării unor strânse legături cu limba vorbită de popor, **L.** s-a manifestat ca un adversar înverșunat al neologismelor de orice natură, pe care le considera nocive pentru spiritul limbii române și pentru caracterul ei național. Cât privește limba literară, însușirile pe care le aprecia erau forța expresivă și plasticitatea, proprii numai cuvintelor din limba veche, nu și neologismelor. Recomandând îmbogățirea limbii literare prin cuvinte din graiul popular, el arăta o deosebită prețuire față de scriitorii care o foloseau. Consecvent acestor principii și condus de ideea junimistă a unei educații în spirit național, a alcătuit în 1882 și o *Carte de citire, cuprinzând texte vechi românești*. A demonstrat un deosebit interes față de istoria și tradițiile poporului român, ceea ce i-a permis să încadreze folclorul literar într-un ansamblu cuprinzător. În concepția lui, folclorul are în primul rând valoare documentară atât pentru istoria, cât și pentru lingvistica națională. Din această perspectivă recomandă culegerea folclorului nu de la oamenii instruiți, ci direct de la locuitorii satelor, și combate culegerile întocmite de latiniști. El este, la noi, cel dintâi folclorist care susține ideea alcătuirii unui corpus al literaturii

populare prin înregistrarea tuturor variantelor și speciilor în forma lor autentică, spre înțelegerea exactă a ideilor, credințelor, spiritului și înclinațiilor literare ale poporului român. Susținând existența în secolele trecute a unei comuniuni de tradiție între boieri și țărani, **L.** era de părere că în secolul al XIX-lea cei dintâi s-au dezrădăcinat, iar ceilalți sunt supuși tot mai mult unor influențe culte, ceea ce dăunează producerii și perpetuării folclorului. Așa s-ar explica dispariția unor specii, cum ar fi balada.

SCRIERI: *Carte de citire, cuprinzând texte vechi românești*, Iași, 1882; *Studii de lingvistică și folcloristică*, îngr. și introd. Ion Nuță, Iași, 1976.

Repere bibliografice: Negruzzi, *Junimea, 231;* Panu, *Junimea*, I, *153–156;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *383, Ist. lit.* (1982), *440;* Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit., 210–211;* I.C. Chițimia, *A. Lambrior, folclorist*, RITL, 1957, 1–2; G. Călinescu, *Folclorul la „Convorbiri literare"*, SIL, *92–95; Ist. lit.*, III, *847–861; Dicț. lit. 1900, 485–486.* *D.M.*

LAMURA, revistă apărută la București, lunar, între octombrie 1919 și decembrie 1928, ca organ al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice. Director: Al. Vlahuță (1–2/1919), I. Al. Brătescu-Voinești (1919–1927), I. Simionescu (1928);

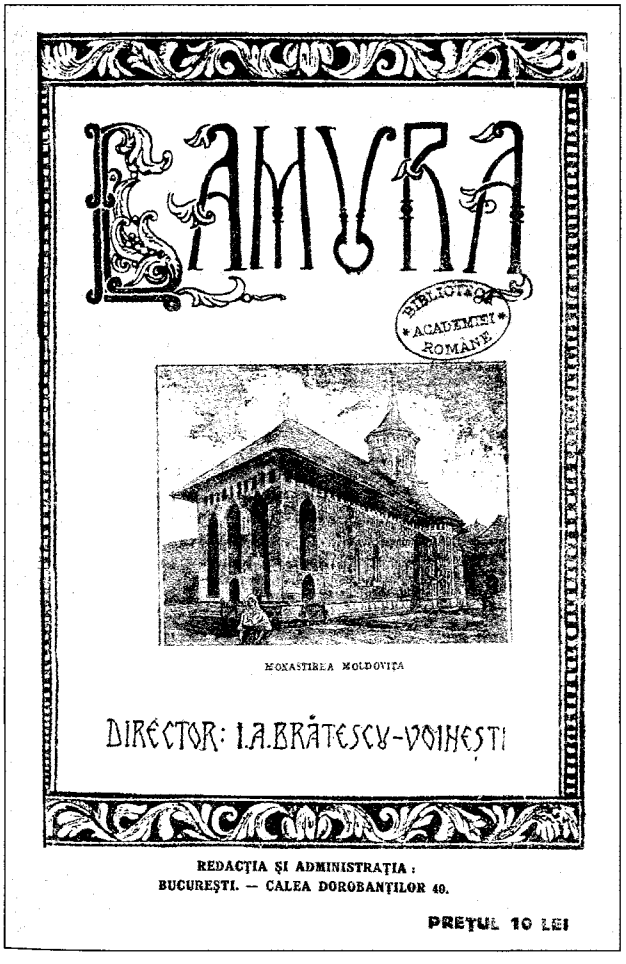

redactori: Gh. D. Mugur, Apostol D. Culea. Din comitetul de redacție au mai făcut parte Al. Busuioceanu, Nichifor Crainic, D. Pompei, I. A. Rădulescu-Pogoneanu, Izabela Sadoveanu, V. Voiculescu. În 1922 subtitlul „Revistă de cultură, literatură, artă, știință" este înlocuit cu „Revistă de cultură generală", iar în 1927 e modificat în „Revistă pentru îndrumări pedagogice și propagandă culturală". **L.** urmărea „să recheme din umbra trecutului nostru figurile mari și faptele vitejești care alcătuiesc bogăția nesfârșită și puterea cea pururi vie a unui neam și să facă din cultul amintirii lor sprijinul nostru moral și îndreptarea de fiecare ceas a străduințelor noastre spre mai bine". În numărul 2/1919, un necrolog semnat de Gh. Adamescu anunță încetarea din viață a lui Al. Vlahuță. Revistă de cultură și educație națională, **L.** publică literatură — versuri, proză, teatru —, cronici, recenzii, note, articole de critică și istorie literară, lingvistică, filosofie, psihologie, etică, știință popularizată, traduceri, precum și folclor. Sunt găzduite versuri de Lucian Blaga (*Liniște, Pan, Vară, Heraclit lângă lac*), Tudor Arghezi (*Biserica din Gropi*), Aron Cotruș, Nichifor Crainic, N. Iorga (*Înainte*), Adrian Maniu, Ion Pillat (*Biserica lui Horia*), Mihail Sorbul, Al. T. Stamatiad, Zaharia Stancu, V. Voiculescu. Proza aparține lui Ion Agârbiceanu (*Spre biruință*), I. Al. Brătescu-Voinești (*Amintirile copilăriei*), N. M. Condiescu, Al. Lascarov-Moldovanu, Gib I. Mihăescu (*Baba Măndica*), Cezar Petrescu (*Predoslovie*), Liviu Rebreanu (*Fiara*), Mihail Sadoveanu (*Cheia*), I. C. Vissarion, iar un fragment din piesa de teatru *Constantin Brâncoveanu* e semnat de N. Iorga. Sunt reproduse aforisme de Lucian Blaga, N. Iorga, I. Al. Brătescu-Voinești ș.a., cuvinte despre „cititul cărților" culese de Apostol D. Culea. Gh. Adamescu scrie articolul *Viața și opera lui Vlahuță*, Gala Galaction semnează *Amintiri despre Vlahuță*, Al. Busuioceanu prezintă opera lui V. Alecsandri, Mihai Eminescu, Ion Creangă și I. L. Caragiale, iar N. Iorga dă articolul *Literatura care ne trebuie*. Recenziile și notele pe marginea cărților consemnează îndeosebi apariția unor lucrări cu un conținut instructiv și educativ. De menționat și rezumatul conferinței *Unitatea națională în literatura românească*, ținută de N. Iorga la Timișoara, câteva *Glose despre roman* de A. Bădăuță, precum și medalioanele închinate unor personalități românești și străine (I. Al. Brătescu- Voinești, D. Gusti, George Enescu, H. Ibsen). Alți colaboratori: Emanoil Bucuța, Tiberiu Crudu, I. Gr. Oprișan. *I.H.*

LAMURA, publicație literar-culturală apărută la Craiova începând din noiembrie 2001, fără periodicitate regulată. Fiecare apariție cuprinde două, trei sau patru numere cumulate, oscilând între patruzeci și cincizeci de pagini. Director fondator e poetul și publicistul Dan Lupescu, căruia îi dau concursul Ovidiu Ghidirmic (director), Marian Barbu (redactor-șef), Ion Pătroiu și Romulus Turbatu (editor coordonator). Șefi de departamente redacționale sunt Patrel Berceanu (literatură-artă), George Obrocea (educație permanentă), Cornel Rusu (comunități românești), Marcel Birindei (patrimoniul cultural național), Tudor Nedelcea (patrimoniul științific). Revista are corespondenți în Canada,

Elveția, Franța, Germania, Italia, Serbia, SUA, Australia, Suedia și valorifică cu precădere teme și subiecte legate de personalități originare din Oltenia. Sunt de reținut comentarii, contribuții și analize despre Constantin Brâncuși, Tudor Arghezi, Petre Pandrea, V. G. Paleolog, C. S. Nicolăescu-Plopșor, Ștefan Odobleja, Sabin Bălașa, Mihnea Gheorghiu, I. D. Sârbu, dar și despre Constantin Noica, Petru Comarnescu, Geo Bogza, Simion Mehedinți, Mircea Eliade, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, Titu Maiorescu, Dimitrie Gusti. Nu lipsesc materialele dedicate unor momente culturale în desfășurare. Semnături permanente în acest sens — Iosif Constantin Drăgan și Răzvan Theodorescu. Fiecare număr are pagini deschise pentru românii de dincolo de hotarele țării. În **L.** au apărut inedite semnate Edgar Papu despre Tudor Vianu, Lucian Blaga, Petru Comarnescu, Mihai Ralea, G. Călinescu, Camil Petrescu, Constantin Noica, Nichita Stănescu și traduceri din literaturile franceză, spaniolă, portugheză, bulgară. Se reproduc note, însemnări, articole, studii despre români și valorile lor de patrimoniu (din Japonia, SUA, Suedia, Marea Britanie, Germania). Dintre scriitorii contemporani sunt prezenți D.R. Popescu, Fănuș Neagu, Dumitru M. Ion, Carolina Ilica, Nicolae Dabija, Mihai Cimpoi, Grigore Vieru, C. Zărnescu, Constantin Cubleșan, Nicolae Cârlan, Mihai Dușescu, Florea Miu ș.a. Revista consemnează înființarea Centrului Cultural „Marin Sorescu" din comuna Bulzești, relatează despre Festivalul Internațional „Nopți de poezie la Curtea de Argeș", omagiază aniversările lui Eminescu, Caragiale, Brâncuși, Zaharia Stancu, Șerban Cioculescu, Nicolae Titulescu. Prompte, numeroase recenzii, cronici, eseuri, dezbateri relatează noile apariții editoriale din țară. *T.N.*

LANURI, revistă apărută la Mediaș, lunar, între septembrie 1933 și iulie 1939, sub conducerea unui comitet. Începând cu numărul 4-5/1933 apare de șase ori pe an. De la numărul 2/1936 director este Mihail Alexe și redactor — George Popa. Programul sugerează adaptarea tradiționalismului la noile orientări moderne (un „tradiționalism dârz, evolutiv"), și ca soluție reformatoare, „acceptarea literaturii bune sub orice înfățișare" (*Gânduri de început*). Colaborează cu versuri Radu Stanca, Ion Pillat, Radu Gyr, Al. T. Stamatiad, George Popa, Ion Th. Ilea, Virgil Carianopol, Lucian Costin, Ion Sân-Giorgiu, Traian Chelariu, Ștefan Baciu, Aron Cotruș, Horia Bottea, Aurel Chirescu, Emil Isac, Aurel Marin, Constantin Salcia, V. Copilu-Cheatră, Mircea Streinul; cu proză — Victor Papilian (*Fără limită*), Teodor Scarlat (*Răspântii*), Mihail Chirnoagă, B. Jordan, N. Ladmiss-Andreescu; cu eseuri critice — George Popa (*Ștefan Petică în zodia tăcerii viorilor*), N. Ladmiss-Andreescu (*Un rac: Eugen Ionescu, Octavian Goga*), N. Albu (*Contribuție la o istorie literară a Ardealului*), Victor Iancu (*Estetica și estetismul*), Stelian Constantin-Stelian (*Interpretările „Luceafărului", Personalitatea lui P.Cerna*), Olimpiu Boitoș (*Sărăcia literaturii noastre dramatice*). Mai apar articole despre Peter Neagoe, Panait Istrati, Al. Vlahuță, Gib I. Mihăescu, N. Cantonieru, George Boldea, precum și cronici și recenzii la volume de Titu Maiorescu (*Critice*), Ion Minulescu (*3 și cu Rezeda 4*), Ionel Teodoreanu (*Golia*), Tudor Teodorescu- Branișteu (*Băiatul popii*), Al. Lascarov-Moldovanu (*Mamina*), Anton Holban (*Ioana*), Aron Cotruș (*Horia*), Tudor Arghezi (*Cărticică de seară*), Damian Stănoiu (*Pensionarii*), G. M. Vlădescu (*Moartea fratelui meu*), Pericle Martinescu (*Adolescenții de la Brașov*), I. Valerian (*Cara-Su*), V. Voiculescu (*Urcuș*), Victor Papilian (*Fără limită*), Cezar Petrescu (*1907*). Numărul 18-19/1935 este dedicat lui Ilarie Chendi. Semnează amintiri și comentarii Tudor Arghezi, Ion Minulescu, Gala Galaction, George Togan, Ion Sân-Giorgiu, Victor Eftimiu. Alți colaboratori: Horia Petra-Petrescu, C.S. Anderco, Teofil Lianu, Paul Constant. *A.S.*

LANURI, publicație literară a Liceului CFR „Aurel Vlaicu" apărută la București, lunar, între aprilie și decembrie 1934. Comitetul de direcție este alcătuit din Bartolomeu Popescu, Constantin Gerota, Dumitru Murărașu și Virgil Tempeanu. În articolul-program (*Mărturisiri*), semnat de Bartolomeu Popescu, se susține că revista va fi prilej de manifestare liberă a tinerimii studioase: „Cei mulți au tot atâta dreptul să tindă spre mai multă lumină, ca și cei puțini. Și cei tineri mai mult, desigur, decât cei în vârstă." Lipsită de o „ideologie specifică" și fără „idoli de tămâiat", publicația se remarcă prin câteva contribuții documentare datorate lui D. Murărașu (*Actualitatea lui Eminescu. Călin Nebunul. Model și creație*, studiu însoțit de transcrierea basmului versificat și a modelului, după manuscrisul 2268 aflat la Biblioteca Academiei Române), și lui C. Gerota (*Cincizeci de ani de la reprezentarea comediei „O scrisoare pierdută" a lui I. L. Caragiale*). Colaborează cu poezie I. U. Soricu, Ilariu Dobridor și Virgil Tempeanu. Pompiliu Constantinescu semnează cronica literară la romanele *Velerim și Veler Doamne* de V. I. Popa, *Doctorul Taifun* de Gala Galaction și *Golia* de Ionel Teodoreanu. Virgil Tempeanu traduce din Gottfried Keller. *A.S.*

LAPEDATU, Ioan Al. (6.VII.1844, Colun, j. Sibiu — 6.IV.1878, Brașov), poet și prozator. Este fiul Anei (n. Panga) și al lui Alexa Lapedatu, țărani. Frecventează școala săsească din Hosman și Liceul Romano-Catolic din Sibiu (1860-1868), fiind unul dintre primii studenți trimiși la Paris cu o bursă a Societății „Transilvania" din București. După ce între 1868 și 1870 audiază cursuri la Collège „Sainte-Barbe", Collège de France și la Sorbona, își ia doctoratul în litere și filosofie la Bruxelles, în 1871. În țară va fi profesor de limbi clasice la Liceul Ortodox din Brașov. Istoricul Alexandru I. Lapedatu, președinte al Academiei Române, și economistul Ion I. Lapedatu, membru de onoare al Academiei Române, sunt fiii săi.

Debutează în 1865 la revista „Aurora română" din Pesta, scriind apoi la „Familia", ca și Mihai Eminescu, căruia i-a fost prieten și cicerone la trecerea prin Sibiu. Va colabora și la publicațiile de dincolo de Carpați („Albina Pindului", „Traian", „Columna lui Traian", „Revista literară și științifică" ș.a.). O energie deosebită cheltuiește în redacția a două periodice: ziarul „Orientul latin", editat în 1874 la Brașov de Aron Densușianu (unde semna și cu pseudonimele Narcis și Nouraș), și „Albina Carpaților", revistă scoasă în 1877 la Sibiu

de Visarion Roman. Susținând cu entuziasm ideea „daco-romănismului", **L.** afirmă într-o serie de articole politice, social-educative și culturale nevoia abandonării provincialismului și a recuperării adevăratei identități istorice, culturale. În versurile lui, cuprinse în volumul *Încercări în literatură* (1874) ori rămase în presă, modelele, ușor identificabile, sunt Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, Cezar Bolliac, Andrei Mureșanu. Multe poezii, izvorâte din sentimentul amar al oprimării, se structurează ca niște compoziții oratorice, în tradiția mesianismului pașoptist, prefigurând și tonalități specifice lui O. Goga (*La îngerul libertății, Dumnezeul nostru, Glasul strămbunilor, Apel la unire*). Deși se considera o „mediocritate" necesară într-o epocă fără mari talente, **L.** a fost, mai mult decât alții, un poet care face, în Transilvania, legătura dintre Andrei Mureșanu și G. Coșbuc sau O. Goga. Aflându-se printre cei care sprijineau înființarea unui teatru românesc în Transilvania și pledând pentru un repertoriu inspirat din istorie și datini, pentru o limbă îngrijită, încearcă el însuși să scrie câteva piese. *Tribunul*, una dintre primele drame compuse de un autor ardelean, își plasează acțiunea în timpul revoluției de la 1848 din Transilvania, prilej pentru a reveni patetic la crezuri pe care le slujește în permanență. Și în nuvelele istorice, care apar abia postum (*Nuvele istorice*, I-II, 1905-1906), autorul are meritul unui deschizător de drum în literatura ardeleană. Evocarea unor momente istorice dramatice, agrementate cu intrigi sentimentale, precum și alegerea modelului stilistic în scrisul cronicăresc și în limba populară atestă aspirația de a continua o linie nuvelistică ilustrată dincolo de munți de C. Negruzzi și A. I. Odobescu. Câteva însemnări de călătorie (*Bărăgan, Pe Dunăre*), o traducere din Schiller indică aceeași bună stăpânire a limbii, caracteristică de prim-plan a scrisului său.

SCRIERI: *Încercări în literatură*, Brașov, 1874; *Asupra situațiunei*, Brașov, 1877; *Nuvele istorice*, I-II, pref. Andrei Bârseanu, Sibiu, 1905-1906; *Mira, fată de împărat*, Sibiu, 1909; *Încercări în literatură*, îngr. și pref. Dimitrie Vatamaniuc, Cluj-Napoca, 1976.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, *205-208*; Andrei Bârseanu, *Ion Lăpădatu*, Brașov, 1898; Iorga, *Oameni*, I, *171-177*; Ion Mateiu, *Ion Al. Lăpedatu*, Cluj, 1934; [*I.Al. Lapedatu*], în *Omagiu fraților Alexandru și Ion Lăpădatu la împlinirea vârstei de 60 de ani*, București, 1936, *VII-XXIII, 3-28, 149-180, 209-211, 675-685*; Dimitrie Braharu, *Nuvela istorică în literatura română transilvană. Ion Al. Lăpădatu*, București, 1936; *Cărturari brașoveni, 127*; Nae Antonescu, *„Încercări în literatură"*, CRC, 1976, 48; *Dicț. lit. 1900, 486-487*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *714-716*. *G.D.*

LARI, Leonida (pseudonim al Liubei Tuchilatu; 26.X.1949, Bursuceni, j. Bălți), poetă și eseistă. După studii de filologie română făcute la Universitatea de Stat din Chișinău (1965-1971), a fost colaboratoare la Muzeul Literaturii Române din Chișinău, redactor la Editura Cartea Moldovenească (din 1977) și la săptămânalul „Literatura și arta" (din 1979). Din 1987 este redactor-șef la gazeta „Glasul" („Glasul națiunii"). În 1988 va fi aleasă deputat în Sovietul Suprem al URSS, iar în 1992, deputat în Parlamentul României. Tipărește cu mari dificultăți, din cauza cenzurii ideologice, placheta de debut, *Piața Diolei* (1974). Îi apar apoi alte cărți, între care *Mitul trandafirului* (1985), *Scoica solară* (1987), *Insula de repaos* (1988), *Dulcele foc* (1989, 1991; Premiul „Mihai Eminescu" al Academiei Române), *Anul 1989* (1990), *Lira și păianjenul* (1992), *Epifanii* (1994), *Scrisori de pe strada Maica Domnului, Lunaria* (1995), *Infinitul de aur* (2001).

Având un temperament liric neoromantic cu tentă expresionistă, **L.** preferă totuși formula bine articulată, muzicală. Fondul mistic și metaforic se întâlnește simbiotic cu un orfism imnic de tip Hölderlin, susținut de credința în poezie ca act demiurgic, taumaturgic și misionar. Simbolurile și miturile sunt romanticizate prin contrafacere mitopoetică sau prin preluare directă din repertoriul medieval și romantic. „Piața Diolei" este un tărâm al visului (fantasticului, bizarului) și, totodată, „a ceea ce este și nu e ce pare-a fi". „Scoica solară" semnifică universul construit pe principiul luminii, „dulcele foc" e stihialul generator de viață, întemeietor de ființă, „Marele Vânt" e duhul eternității înseși, „trandafirul" este medievala *rosa mystica*, atribut al Fecioarei Maria, care transpune esența soarelui într-un element terestru. Poeta caută să depășească sfera concretului printr-o iluminare, printr-o epifanie care se naște ca rod al trăirii ardente. Este un proces general de orfizare, de identificare rilkeană a existenței și cântării. Într-un poem consacrat lui Mihai Eminescu, o Cătălină astrală trăiește într-o lume uranică și vorbește „în imagini", ca o poetă ce răspunde la singurătatea cosmică a

unui poet hyperionic și așteaptă o atingere „stelară" (*Sybila*). Chiar dacă o asemenea viziune eminesciană răsturnată are o nuanță de naivitate, ea reușește să susțină un dialog între „formele vremelnice" și cele eterne, între contingent și transcendent, între fenomene efemere și lucrarea veșnică a artei. De la stările proiectate fantasmagoric sub semnul unui romantism „defect", pe fundalul căruia se dă lupta între spirit și materie, se face trecerea la trăiri ideale, purificate în cel mai înalt grad prin lumina solară. Actul poetic ține de sacru și nu poate fi conceput decât ca spiritualizare, purificare, înnobilare. Poeta devine cu timpul mistică, fără ca misticismul să fie direct exprimat artistic, și mesianică, făcând o cronică lirică a procesului de renaștere a românilor de peste Prut. În acorduri patetico-publicistice, solemn-civice sau mânios-etice, ea exaltă idealurile naționale și veștejește gesturile imperiale, hăul, minciuna, vanitatea, nepăsarea, mediocritatea. Această Jeanne d'Arc a renașterii basarabene, cum era privită, demonică, necruțătoare, a semnat versuri care, chiar inegale din punct de vedere artistic, au înfiorat ani în șir mulțimile. După cum observa Marin Sorescu în prefața la volumul *Lira și păianjenul*, poezia se confundă în cel mai înalt grad cu viața poetei, iar viața devine poezie. **L.** are o sensibilitate de seismograf la schimbările meteosociale, lăsându-se învăluită de o tristețe adâncă atunci când asistă la vânzarea de țară, la trădare „ca-n Miorița", când detectează lichelismul bolșevic și obediența față de „ocupanți", de demonii albi, lupii lăsați la „stână pentru pace", când îi privește pe îmbolnăviții de sine și de neant. Timpul îi amintește clipa „căderilor ancestrale", iar între Poet, identificat cu Geniul, Dăruitul suprem, Ascetul, și lumea schimbătoare se înalță o piatră de hotar marcând genunea. Din conștiința electrizată a prezenței acestei linii despărțitoare se nasc imprecații cu adresă uneori confuză, dar și poezii străbătute de un puternic fior.

SCRIERI: *Piața Diolei*, pref. Andrei Lupan, Chișinău, 1974; *Marele Vânt*, Chișinău, 1980; *Mitul trandafirului*, pref. George Meniuc, Chișinău, 1985; *Scoica solară*, Chișinău, 1987; *Insula de repaos*, Chișinău, 1988; *Dulcele foc*, Chișinău, 1989; ed. îngr. Doina Uricariu și Victor Negară, cu un portret literar de Ioan Alexandru, pref. Doina Uricariu, București, 1991; *Anul 1989*, Chișinău, 1990; *Lira și păianjenul*, pref. Marin Sorescu, Chișinău, 1992; *Al nouălea val*, Chișinău, 1993; *Epifanii*, Galați, 1994; *Scrisori de pe strada Maica Domnului*, București, 1995; *Lunaria*, București, 1995; *Aldebaran*, ed. bilingvă, tr. Constantin Frosin, Galați, 1996; *Între îngeri și demoni*, București, 1998; *Învingătoarele spații*, pref. Tudor Palladi, postfață Andrei Langa, București, 1999; *Avatar*, Galați, 1999; *Infinitul de aur*, Timișoara, 2001; *Răstignirea porumbeilor*, București, 2003.

Repere bibliografice: Ion Ciocanu, *Viziune romantică și atitudine civică*, „Nistru", 1981, 5; Ion Ciocanu, *Măsura adevărului*, Chișinău, 1986, *170–191*; Marin Sorescu, *Un sunet tulburător*, R, 1990, 1; Ana Bantoș, *O poetă zidindu-și ființa prin cuvinte*, „Nistru", 1990, 4; Adrian Popescu, *Anul de foc*, ST, 1990, 11–12; Adrian Popescu, *Discursul „răsturnat"*, TR, 1991, 39; Micu, *Scurtă ist.*, II, *392–393*; Munteanu, *Jurnal*, VI, *107–110*; Andrei Țurcanu, *Bunul simț*, Chișinău, 1996, *127–143*; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *225–226*; Andrei Langa, [*Leonida Lari*], în *Literatura română postbelică. Integrări, valorificări, reconsiderări*, Chișinău, 1998, *549–557*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1193–1194*. *M.C.*

LARIAN, Sonia (pseudonim al Arianei Lewenstein; 15.V.1931, București), prozatoare. Este fiica Antoniei Lewenstein (n. Reissman), funcționară, și a lui Mordco Lewenstein, comerciant. A urmat școala primară (1938–1942), liceul și Facultatea de Filologie (1949–1953) la București. Debutează cu proză în 1947 la „Revista elevilor", colaborează și la alte publicații pentru copii, la unele lucrând în redacție, este redactor la „Viața românească" (1950–1958), scrie la „Contemporanul", „România literară" ș.a. În 1988 se stabilește la Paris împreună cu soțul ei, criticul literar Lucian Raicu.

Ființă extrem de discretă, **L.** a ajuns cu timpul să fie cunoscută numai printre inițiați, ca autoare de cărți pentru copii sau ca subiect pentru analiștii pasionați de etajările textuale, parabola fantasmatică, „pirandellismul animalier" (Ion Vartic). După o adevărată năvală editorială cu cărți pentru copii în anii '50 (*Ghiduș Arcăduș*, 1953, *Cutia de sticlă*, 1957, *Șmecherul în paradis*, 1957, *Băiețașul din stele*, 1958 ș.a.), multe apărute în colecția „Înșir'te mărgărite. Cartea școlarilor mici", unele traduse în germană și maghiară, îmbinând sfaturi utile cu moralizarea specifică anilor de avânt stalinisto-dejist, **L.** ajunge la „pădurea de povești și fabule" din *Biblioteca fantastică* (1976; Premiul Uniunii Scriitorilor), proză influențată de literatura lui Borges, pentru a se defini ca romancier de „saga familială" în romanul *Bietele corpuri* (1986). Nu au fost puțini cei care au citit în *Bietele corpuri* povestea „ființei românești" ori, în filigran, povestea evreității în spațiul românesc și european, romanul fiind afiliat *Metamorfozei* lui Franz Kafka ori „pasajelor letale" din Jens Peter Jacobsen și Rainer Maria Rilke. Referințe oculte, o onomastică aproape transparentă, cohorte de aluzii la mai-marii zilei din dictatura ceaușistă, exerciții de dexteritate fabulatorie, drame singulare cu valoare de destin etnic, nu fără un pigment ludic, toate acestea nu pot ascunde „fenomenologia letalului". Cum remarca Ion Vartic, prozatoarea „devine un anatomopatolog îndurerat și patetic, precis și crud însă, care descrie cu minuție «priveliștea cadavrului uman» încă viu și apoi imediat după extincție".

SCRIERI: *Cei dintr-a V-a* (în colaborare cu Victor Vântu), București, 1952; *Ghiduș Arcăduș*, București, 1953; *Prietenul meu Vasile Clăbuc*, București, 1956; *Cutia de sticlă*, București, 1957; *Șmecherul în paradis*, cu ilustrații de Val Munteanu, București, 1957; *Băiețașul din stele*, cu ilustrații de Tia Peltz, București, 1958; *Călătorii extraordinare la grădiniță și la școală*, București, 1961; *Continentul colorat sau Prima călătorie a lui Aurel Pistrui*, București, 1964; *Biblioteca fantastică*, București, 1976; *Bietele corpuri*, București, 1986.

Repere bibliografice: Ion Vitner, *Vieți paralele*, GL, 1958, 33; Claudia Samoilă, *„Continentul colorat..."*, CNT, 1965, 4; Valeriu Cristea, *Lumea de fabule*, RL, 1976, 27; Florin Manolescu, *„Biblioteca fantastică"*, FLC, 1976, 30; Dumitru Micu, *Literatură animalieră*, CNT, 1976, 38; Titel, *Cehov, 185–187*; Tania Radu, *„Bietele corpuri"*, FLC, 1986, 24; Valeriu Cristea, *O carte neobișnuită*, RL, 1986, 27; Al. Călinescu, *Jurnale și cronici de familie*, CRC, 1986, 40; Dana Dumitriu, *„Bietele corpuri"*, T, 1986, 11; Cândroveanu, *Lit. rom., 154–157*; Livius Ciocârlie, *„Și moartea nu va fi biruitoare"*, VR, 1990, 9; Cristea, *A scrie, 127–135*; Ioana Pârvulescu, *Marea evadare*, RL, 1994, 20; Ion Vartic, *Sonia Larian*, în *Dicț. scriit. rom.*, II, *716–718*; Manolescu, *Enciclopedia*, *446*. *T.R.*

LASCAROV-MOLDOVANU, Alexandru (5.IV.1885, Tecuci – 18.IV.1971, București), prozator și publicist. Bunicul pe linie paternă, venit din Macedonia, ajunsese mic moșier în Tutova, însă murind prematur, copiii lui vor fi crescuți de o rudă apropiată, Lascăr Moldovanu. În amintirea acestuia, viitorul scriitor adaugă numelui său de familie – Lascarov sau Lascaroff – pe cel de Moldovanu. Tatăl, Alexandru (Alecu) Lascaroff, fusese coleg pe la 1871 cu Al. Vlahuță și N. Petrașcu, despre care va lăsa câteva amintiri. Mama sa, Zoe, fiica marchitanului bârlădean Anghel Ionescu, e o vreme directoarea Școlii de Fete din Tecuci. **L.-M.** începe ciclul secundar în orașul natal (1895) și îl continuă la Liceul „Gh. Roșca Codreanu" din Bârlad, pentru a-l termina la Liceul Internat din Iași, unde este elev între 1899 și 1902. Se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din București, luându-și licența în 1906. Curând e numit administrator de plasă în județul Covurlui, de unde se mută la Tulcea și în cele din urmă la Focșani. Aici va practica avocatura și va intra în politică, activând în Partidul Național Democrat, condus de N. Iorga. Mobilizat în 1913, participă la operațiunile militare din Bulgaria, care îi prilejuiesc o carte de însemnări – *Zile de campanie* (1915). Mai iscălea tot atunci articole și proză în „Drum drept" și „Neamul românesc". După primul război mondial, petrecut în tranșee și în spitale, își reia activitatea la Focșani, publicând frecvent în gazeta locală, „Crai nou". În 1923 se mută în capitală și va lucra la Fundația Culturală „Principele Carol", la Direcția Educației Poporului și la Radio. Într-un rând va fi și senator (1931–1932). Inspector general la Fundația Culturală, **L.-M.** este „licențiat din serviciu" la 28 ianuarie 1948. După venirea în București colaborează asiduu, cu nuvele, povestiri, fabule, satire, amintiri, însemnări și articole diverse, mai ales pe teme moral-educative, la „Ramuri", „Flacăra", „Adevărul literar și artistic", „Lamura", „Viața literară", „Țara de Jos", „Țara noastră", „Universul literar", „Universul copiilor", „Dimineața copiilor", „Fântâna darurilor", „Biruința", „Tinerimea creștină", „Satul", „Țara Bârsei", „Flori de crin", „Ortodoxia", „Progresul", „România", „Timpul" ș.a. Aceleași preocupări vădesc și cărțile tipărite. Astfel, apar pe rând volumele de proză scurtă *Povestirile lui Spulber* (1921), *Hotare și singurătăți* (1922), *În grădina lui Naș Mușat* (1926), *Nopți de Moldova* (1926), *Domnul președinte...* (1928), de memorialistică – *Cohortele morții* (1930), *Pe drumuri de țară...* (1930), *Pe urma vijeliei* (1931), *Omul care tace...* (1935), *Drumuri...* (1938), *Amintiri cu învățători* (1943), *Cutreierând Basarabia dezrobită* (1943) sau romanele *Biserica năruită* (1932), *Mamina* (1934), *Romanul furnicei* (1936), *Întoarcerea lui Andrei Pătrașcu* (1936), *Tătunu* (1937). Concomitent, **L.-M.** dă la iveală, pe lângă manuale și lucrări de jurisprudență, două volume de publicistică – *Revoluția de mâine...* (1925) și *Cruce și naționalism* (1938) – și o serie de lucrări de edificare morală și religioasă – *Înseninare...* (1928), *Casa din pădure* (1932) *Schitul cu plopi* (1933) *Flori creștine* (1935), *La apusul soarelui* (1938), *Alte flori creștine* (1939), *Stând la foc...* (1941). Pe aceleași coordonate se situează și tălmăcirile făcute din operele unor scriitori ca Eugène Fromentin, Alphonse Daudet, Ivan Turgheniev, Bernardin de Saint-Pierre, Daniel Defoe, Oliver Goldsmith. A tălmăcit, de asemenea, *Viețile sfinților* (I–VII, 1934–1941), precum și *Asemănarea cu Domnul Hristos (Imitatio Christi)*, a transpus în românește *Histoire des Roumains et de leur civilisation* a lui N. Iorga, iar în colaborare cu Apostol D. Culea a alcătuit *Antologia Dobrogei*. Această bogată activitate încetează aproape total după 1944.

În tematică și în factură, proza scurtă pe care o dă la iveală **L.-M.** la începutul deceniului al treilea vădește urmărirea de aproape a modelului sadovenian. Un talent cert de povestitor, un lirism molcom, întemeiat pe o reală sensibilitate față de natură și de soarta lumii de la țară, și o undă de umor ce învinge uneori tonul elegiac și coloritul idilic detașează unele pagini din *Povestirile lui Spulber, Hotare și singurătăți, În grădina lui Naș Mușat* și *Nopți de Moldova* pe fundalul epigonilor lui Sadoveanu. Conștient de necesitatea unei maniere care să îl diferențieze, **L.-M.** abordează mai târziu, cu inflexiuni satirice, lumea citadină a micilor funcționari în *Domnul președinte* și *Omul care tace*. Experiența se repetă și în încercările romanești. Deși subintitulată „roman", *Biserica năruită* e o povestire mai amplă, „o romantică poveste de dragoste din vremuri apuse", al cărei idilism e reliefat de sfârșitul tragic al personajelor. Idilice sunt și câteva din tablourile epice din *Mamina*, care, montate, sfârșesc prin a înfățișa un personaj memorabil, cu valoare generică – mama, ca nucleu unificator al familiei. Un pandant al acestui roman e, într-o oarecare măsură, cel următor – *Tătunu*, însă în final accentul cade pe evoluția sufletească a eroului, în fapt un alter ego ce descoperă calea spre Dumnezeu, devenind la senectute monah. Mai bine marcată este această evoluție în romanul *Întoarcerea lui Andrei Pătrașcu*. Mijloacele sunt cele ale analizei psihologice clasice, dar îndemânarea cu care sunt folosite dă o structură robustă romanului, pregătind logica și verosimila iluminare finală a eroului. În schimb, *Romanul furnicei*, adresat tineretului întru demonstrarea complementarității modurilor de viață simbolizate prin greiere și furnică, e artificios și conține multe prolixități. Segmente pur literare, adesea veritabile nuvele și povestiri, sunt cuprinse în numeroasele scrieri de edificare morală și religioasă, destinate îndeosebi sătenilor. Ceea ce le distinge e profunda credință a scriitorului, precum și o veritabilă conștiință de misionar. Acesteia i se datorează și cele mai multe dintre tălmăcirile efectuate de **L.-M.**

SCRIERI: *Petre Liciu*, Focșani, 1914; *Zile de campanie*, București, 1915; *Povestirile lui Spulber*, Craiova, 1921; *Hotare și singurătăți*, București, 1922; *Revoluția de mâine...*, București, 1925; *Fabule și satire*, Arad, 1925; *În grădina lui Naș Mușat*, București, [1926]; *Nopți de Moldova*, București, 1926; *Înseninare...*, Craiova, 1928; *Domnul președinte...*, București, [1928]; *Cohortele morții*, București, 1930; *Pe drumuri de țară...*, București, [1930]; *Pe urma vijeliei*, București, 1931; *Ceas de cumpănă...*, București, 1931; *Biserica năruită*, București, [1932]; *Casa din pădure*, București, 1932; *Schitul cu plopi*, Sibiu, 1933; *Mamina*, București, 1934; ed. Craiova, 1991; *Omul care tace...*, București, [1935]; *Flori creștine*, București, [1935]; *Romanul furnicei*, București, [1936]; *Întoarcerea lui Andrei Pătrașcu*, București, [1936]; *Tătunu*, București, [1937]; *La apusul soarelui*, București, 1938; *Cruce și naționalism*, București, [1938], *Drumuri...*, București, [1938]; *Alte flori creștine*, București, [1939]; *Furnica*, București, [1940]; *Stând la foc...*, București, [1941]; *Fabule*, București,

[1942]; *Amintiri cu învățători*, București, [1943]; *Cutreierând Basarabia dezrobită*, f.l., 1943; *Buga*, îngr. Dora Mezdrea, pref. Liviu Franga, București, 2002. **Antologii:** *Antologia Dobrogei*, București, 1928 (în colaborare cu Apostol D. Culea). **Traduceri:** Eugène Fromentin, *Dominique*, București, 1922; Alphonse Daudet, *Scrisori din moara mea*, București, 1923, *Din uimitoarele isprăvi ale lui Tartarin din Tarascon*, București, 1942; Ivan Turgheniev, *Anciar sau Arborele morții*, București, [1912]; N. Iorga, *Istoria românilor și a civilizației lor*, București, 1929; *Tâlmăciri alese din Sf. Ioan Gură-de-Aur*, București, [1937]; Samuel Smiles, *Ajută-te singur sau Caracter, purtare și stăruință*, București, [1935]; *Viețile Sfinților*, I–VII, București, [1934–1941]; Nicholas Patrick Stephen Wiseman, *Fabiola sau Biserica din catacombe*, București, [1937]; Vladimir Ghika, *Femeia adulteră*, Săbăoani, [1938]; John Lübbock, *Fericirea de a trăi*, București, 1939; Bernardin de Saint-Pierre, *Paul și Virginia*, București, [1939]; Oliver Goldsmith, *Preotul din Wakefield*, București, 1940; *Asemănarea cu Domnul Hristos (Imitatio Christi)* și *Meditațiile lui Lamennais*, București, [1940]; Jules Sandeau, *Magdalena*, București, 1941; Daniel Defoe, *Viața și aventurile lui Robinson Crusoe*, București, [1945].

Repere bibliografice: Al. Busuioceanu, *„Revoluția de mâine...”*, CU, 1925, 307; N.I. Herescu, *Însemnări literare*, Arad, 1926, *74–77, 80–83*; Const. Șăineanu, *Recenzii*, București, f.a., *121–124*; Const. Șăineanu, *Noui recenzii*, București, 1930, *201–204, 222–224*; Pompiliu Constantinescu, *„În grădina lui Naș Mușat”*, SBR, 1926, 2; Bădăuță, *Note, 27–30*; G. Călinescu, *„Biserica năruită”*, ALA, 1932, 614; Perpessicius, *Opere*, V, *333–334*; Octav Șuluțiu, *„Mamina”*, „Reporter”, 1934, 11; Constantin Gerota, *„Mamina”*, CL, 1934, 3; Lovinescu, *Scrieri*, V, *78*; Iorga, *Ist. lit. cont.*, II, *332*; D. Murărașu, *Romanul românesc contimporan*, CTC, 1937, 11–12; I.M. Rașcu, *Convingeri literare*, București, 1937, *84–92*; Predescu, *Encicl.*, *476*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *846*, *Ist. lit.* (1982), *932*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *718–719*; Cornelia Ștefănescu, *Istorie patetică*, RL, 2003, 50. *V.D.*

LASCU, Nicolae (20.IV.1908, Benic, j. Alba – 24.VI.1988, Cluj-Napoca), istoric literar și traducător. Este fiul Savetei (n. Frâncu) și al lui Amos Laslo, țărani. Urmează cursurile Liceului „Mihai Viteazul” din Alba Iulia și din 1927, când susține bacalaureatul, pe cele ale Facultății de Filologie Clasică a Universității din Cluj, luându-și licența în 1931. Obține specializări postuniversitare la Școala Română din Roma (1932–1934) și la École des Hautes Études din Paris (1938–1939), căpătând între timp, în 1936, titlul de doctor. Între 1934 și 1973 predă la catedrele de limbi clasice și de istorie ale Universității din Cluj, unde în 1959 și 1960 activează ca decan și între 1962 și 1968 ca prorector. Debutează în 1923 la „Anuarul Liceului «Mihai Viteazul»” din Alba Iulia. Colaborează la „Ausonia”, „Maia” (Florența), „Revista clasică”, „Studi ovidiani” (Roma), „Studii literare”, „Transilvania”, „Țara nouă”, semnând și cu pseudonimele N. Beniceanul și N. N. Romanul. A fost membru în Société des Études Latines din Paris. Alcătuiește manuale, crestomații și culegeri de texte din scrierile Antichității, traduce din poeți și istorici greci și latini (Ovidiu, Tibul, Horațiu, Herodot, Strabo, Plutarh ș.a.).

În *Cum trăiau romanii* (1965), **L.** reconstituie viața latinilor urmărită în evoluția ei, oprindu-se atât asupra civilizației materiale, cât și asupra detaliilor existenței cotidiene. Deși operează cu precizia savantului, iar nu cu imaginația artistului, autorul reușește ca dincolo de exactitatea și erudiția expunerii să recompună o frescă animată și plină de culoare a lumii evocate. După mai bine de treizeci de ani dedicați studierii operei ovidiene, va sintetiza rezultatele cercetărilor în monografia *Ovidiu. Omul și poetul* (1971), prima consacrată poetului latin în România, lucrare ce va fi concentrată la datele esențiale și totodată accesibile publicului larg în compendiul *Ovidiu, poetul exilat la Tomis* (1973). **L.** analizează personalitatea clasicului latin, creația sa, dar și atitudinea posterității europene, inclusiv a celei românești față de acela pe care îl consideră cel mai senin poet din întreaga Antichitate. Autorul încearcă să descifreze mesajul profund uman al unei opere-efigie pentru noua sensibilitate născută în Roma secolului I d.Hr. și îl invită pe cititor să participe la lectura poeziei lui Ovidiu. Confirmând interesul pentru cunoașterea și buna receptare a elegiacului latin, **L.** realizează antologia de evocări literare ale poetului antic în spațiul românesc intitulată *Lui Ovidiu* (1977), mergând de la piese folclorice până la creațiile unor autori consacrați, ca Gh. Asachi, V. Alecsandri, Ștefan Aug. Doinaș, Cezar Baltag ș.a. Prin lucrarea *Clasicii antici în România* (1974) eruditul oferă un instrument de lucru indispensabil specialiștilor: după ce trece în revistă diferitele căi de pătrundere a literaturilor clasice în cultura română, de la învățământ la inițiativele Academiei Române, el alcătuiește un repertoriu bibliografic aproape exhaustiv al traducerilor – integrale sau fragmentare, publicate în periodice și în volume sau rămase în manuscris – din opera a 157 de autori greci și a 80 de autori latini. Înregistrând cu migală ecourile scrierilor antice în România, **L.** evidențiază sentimentul clasic drept componentă esențială a spiritului românesc și pune în valoare propensiunea spre valori antice ca semn al apartenenței la spațiul istoric și cultural al Romei.

SCRIERI: *Cum trăiau romanii*, București, 1965; *Ovidiu. Omul și poetul*, Cluj, 1971; *Ovidiu, poetul exilat la Tomis*, Constanța, 1973; *Clasicii antici în România*, Cluj-Napoca, 1974; *Călători și exploratori în Antichitate*, București, 1986. **Antologii:** *Lui Ovidiu*, Cluj-Napoca, 1977. **Traduceri:** Roberto Paribeni, *Traian, preabunul împărat*, Sibiu, 1943; Tacit, *Opere*, vol. II: *Istorii*, introd. trad., București, 1963; Raymond Bloch, *Etruscii*, București, 1966; Salustiu, *Opere*, introd. trad., București, 1969.

Repere bibliografice: Hadrian Daicoviciu, *„Cum trăiau romanii”*, TR, 1965, 13; Constantin Daicoviciu, *„Ovidiu. Omul și poetul”*, TR, 1972, 7; D. A. Aricescu, *„Ovidiu. Omul și poetul”*, TMS, 1972, 4; D. Florea-Rariște, *„Ovidiu. Omul și poetul”*, ATN, 1972, 8; Bucur, *Istoriografia*, *309*; Gheorghe Ceaușescu, *„Clasicii antici în România”*, RITL, 1974, 4; N. A. Ursu, *Traduceri românești din clasicii antici*, CRC, 1975, 40; Mircea Popa, *„Clasicii antici în România”*, „Synthesis”, 1976, 3; Mircea Popa, *Cultură și clasicism*, TR, 1988, 35; V. Moga, *In memoriam: Nicolae Lascu*, „Apulum”, 1989, 26; *Dicț. scriit. rom.*, II, *719–720*. *A.C.*

LASZLO Alexandru (4.V.1966, Cluj), critic literar, eseist și traducător. Este fiul Mariei și al lui Nicolae Laszlo, muncitor. Urmează Liceul „Ady-Șincai” din Cluj-Napoca (1980–1984). A absolvit în 1989 Facultatea de Filologie, secția română-italiană, a Universității „Babeș-Bolyai” din același oraș, devenind profesor la Cârlibaba, în județul Suceava, apoi la Liceul

„Gh. Barițiu" din Cluj-Napoca. Este director al Fundației Culturale „Amici" din Cluj-Napoca și al revistei româno-italiene cu același nume (1996–1997). Debutează la „România literară" în 1991, debutul editorial reprezentându-l volumul de polemici *Între Icar și Anteu* (1996), urmat de altă carte de polemici, *Orient-Expres* (1999). Colaborează la „România literară", „Contrapunct", „Luceafărul", „Apostrof", „Echinox", „Steaua", „Familia", „Euphorion", „Observator cultural" ș.a.

Subiectele alese de **L.** în eseurile și comentariile sale sunt dintre cele mai diverse, de la teatrul și eseurile lui Václav Havel la biografia papei Ioan Paul al II-lea, de la moravurile presei literare românești la pretexte autobiografice. „În război cu toată lumea", **L.** nu se sfiește să-și mărturisească, ionescian, „marea frenezie și imensa voluptate intelectuală de a spune, cu idei și argumente, Nu!". Polemist fără complexe, el nu-și slăbește adversarul și își susține argumentele într-o manieră didactică, cu o vocație care ar părea desuetă dacă nu ar reuși să convingă. „Adversarii" săi sau „adversarii" incomodelor sale interogații sunt, unii, personalități ale vieții culturale românești: Petru Dumitriu, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Alex. Ștefănescu ș.a. Întreține un timp o strânsă prietenie intelectuală cu Paul Goma, dovedită și în corespondența online pe care nu ezită să o publice în volumul *Orient-Expres*. Când nu polemizează în reviste sau online, **L.** alcătuiește scrisori deschise sau provoacă dialoguri. Un exemplu interesant este confesiunea intitulată *Pretext autobiografic*, ce exprimă protestul încărcat de resentimente al unui intelectual care se crede marginalizat. **L.** are și o bogată activitate de traducător din italiană și franceză.

SCRIERI: *Între Icar și Anteu*, Cluj-Napoca, 1996; *Orient-Expres*, Cluj-Napoca, 1999; *Grâul și neghina*, Chișinău, 2002; *Criticul literar Nicolae Manolescu*, Cluj-Napoca, 2003. **Ediții:** Paul Goma, *Scrisori întredeschise. Singur împotriva lor*, Oradea, 1995, *Jurnal pe sărite*, București, 1997. **Traduceri:** Romain Gary, *Ai toată viața înainte*, București, 1993; *Omaggio a Dinu Adamești eanu. Studii istorice sub auspiciile Academiei Române*, Cluj-Napoca, 1996 (în colaborare); Luigi Accattoli, *Karol Wojtyła – omul sfârșitului de mileniu*, pref. trad., Cluj-Napoca, 1999; Renzo Allegri, *Padre Pio. Anul speranței*, Cluj-Napoca, 2001; Raymond Queneau, *Zazie în metrou*, pref. Luca Pițu, Cluj-Napoca, 2001.

Repere bibliografice: Gheorghe Grigurcu, *Un polemist*, RL, 1997, 11; Daniel Cristea-Enache, *Polemica găunoasă*, ALA, 1997, 374; Florin Mihăilescu, *Moralitatea polemicii*, ST, 1997, 11–12; Alex. Ștefănescu, *Viermele din măr*, RL, 1999, 41; Ștefan Borbély, *Un scandalagiu*, APF, 1999, 11; Gheorghe Grigurcu, *Canonul etic*, VTRA, 1999, 12; Florin Mihăilescu, *Adevăr și diversitate*, ST, 2000, 2–3; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, II, 124–125; C. Stănescu, *Confesiunea unui marginalizat*, ALA, 2002, 633. *Mr.F.*

LATZINA, Anemone (17.II.1942, Brașov – 18.XI.1993, București), traducătoare. După absolvirea Liceului German din orașul natal (1960) și după o perioadă în care a fost secretară la o școală, **L.** a urmat Facultatea de Limbi Germanice a Universității din București (1962–1967). Lucrează ca documentarist la revista „Lumea" (1967–1969), iar ulterior devine redactor la revista „Neue Literatur", post pe care îl deține până la decesul subit (a murit într-un accident de circulație). Două burse i-au permis stagii în străinătate, la Freiburg (Germania, 1969) și Iowa City (SUA, 1972–1973), prilejuri folosite spre a se familiariza cu literatura acestor arii culturale. A fost căsătorită cu scriitorul Szász János. Pentru un volum de poezie proprie (*Was man heute so dichten kann*), a obținut Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor (1971).

Având o fire nonconformistă, **L.** a fost atrasă de modernismul literar, preferință ce i-a deschis calea spre scrisul avangardist. Împreună cu poetul berlinez Heinz Kahlau, **L.** a realizat în limba germană un substanțial volum de poezie avangardistă românească, *Die Wolkentrompete* (1975), pe baza *Antologiei literaturii române de avangardă* (1969) întocmite de Sașa Pană. Tălmăcirile semnate de **L.** au intrat în repertoriul versiunilor străine ale scrierilor românești în discuție și au fost reproduse cu ocazia editării unor antologii, în România și în Germania. De unul dintre poeții din constelația avangardei – Gellu Naum – **L.** s-a ocupat și mai târziu, alcătuind volumul de transpuneri *Zähne von Worten zermalmt* (1983). Fascinația straniului o determină să abordeze proza românească, bunăoară romanul *Ciuleandra* de Liviu Rebreanu (cartea a apărut în versiunea germană cu titlul *Madeleine*, 1975). Francheța tonului din romanul *Serenadă la trompetă* al colegei de generație Sânziana Pop o cucerește pe traducătoare, care își mobilizează resursele lirico-narative și dinamismul verbal pentru a obține un text german afin ca autenticitate cu textul original.

Traduceri: Sânziana Pop, *Trompetenserenade*, București, 1973; Liviu Rebreanu, *Madeleine*, Cluj-Napoca, 1975; *Die Wolkentrompete. Rumänische Dichtung der Avantgarde*, București, 1975 (în colaborare cu Heinz Kahlau); *In einem einzigen Leben. Zeitgenössische rumänische Lyrik*, Cluj-Napoca, 1975; *Lyrik aus Rumänien*, îngr. Eva Behring, Leipzig, 1980; *Zeitgenössische Dichter aus Rumänien*, București, 1981; Gellu Naum, *Zähne von Worten zermalmt*, București, 1983; Francisc Păcurariu, *Das Labyrinth*, București, 1983; Maria Banuș, *Schau, die Zypressen dort*, București, 1986 (în colaborare); *Texte der rumänischen Avantgarde. 1907–1947*, îngr. Eva Behring, Leipzig, 1988.

Repere bibliografice: Stefan Sienerth, *Tineri poeți de limbă germană din România*, T, 1977, 7; Ion Bogdan Lefter, *Tineri poeți germani din România*, RL, 1983, 13; *Francisc Păcurariu, „Das Labyrinth"*, „Neuer Weg", 1983, 10 684; Horst Samson, *Gellu Naum, „Zähne von Worten zermalmt"*, „Neuer Banater Zeitung", 1984, 6657. *J.W.*

LAURENȚIU, Dan (pseudonim al lui Laurențiu Ciobanu; 10.VIII.1937, Podu Iloaiei, j. Iași – 22.XII.1998, București), poet și eseist. Este fiul Anicăi și al lui Ion Ciobanu, țărani. A făcut școala primară și gimnaziul la Podu Iloaiei (1944–1950), continuându-și învățătura la Liceul Național din Iași (atunci Școala Medie nr. 1; 1951–1955). Tot aici, în 1958 devine student al secției de filosofie a Facultății de Filologie a Universității „Al.I. Cuza", obținând licența în 1963. A fost profesor de latină (1963–1966), redactor la revistele „Cronica" (1966–1968) și „Luceafărul" (1968–1993), apoi la Editura Cartea Românească. A debutat în 1959 la „Iașul literar", iar prima carte, *Poziția aștrilor*, îi apare în 1967. I s-a acordat Premiul Asociației

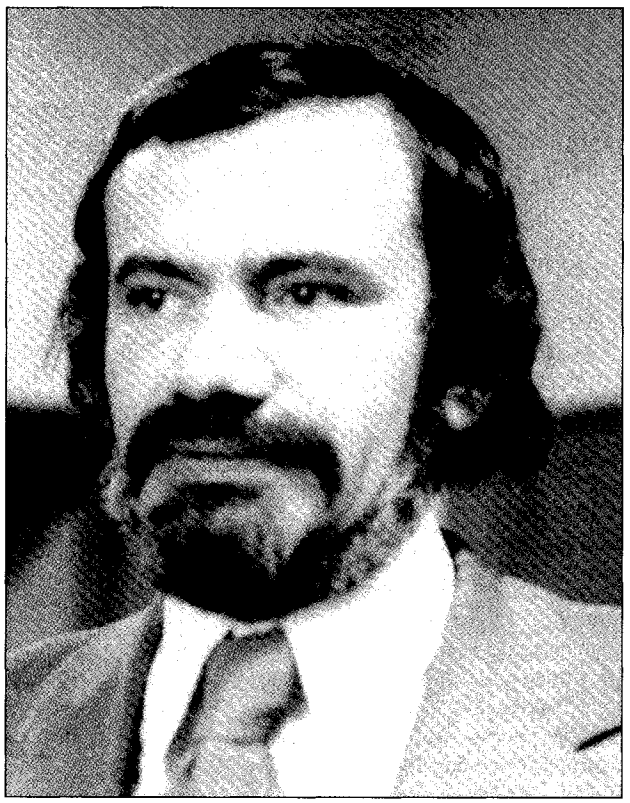

Scriitorilor din București pentru volumul *Eseuri asupra stării de grație* (1976), Premiul Uniunii Scriitorilor (1978, 1984, 1994, 1995) și Premiul Academiei Române (1989).

Poezia lui **L.** își extrage substanța din valorificarea unui paradox. Structură artistică preponderent cerebrală și iubitoare de abstracțiuni, susținută de o pregătire filosofică riguroasă și de o bună cunoaștere a deschiderilor teoretice oferite de experiența marii poezii moderne, poetul adoptă o atitudine lirică romantică, în care reluarea unor teme la prima vedere învechite — precum aceea a poetului-profet îmbrăcat în veșminte de ceremonie și binecuvântând lumea cu gesturi hieratice — este investită cu o nouă semnificație în lumina unui limbaj modern, intens metaforic, și a unei structuri poematice respirând din plin libertatea dobândită în urma revoluțiilor formale din literatura începutului de secol XX. Ca și în cazul altor scriitori moderni, lirismul este însoțit de o reflecție teoretică susținută asupra poeziei și a actului creator în special, până într-acolo, încât atenția acordată nașterii poemului — „stare de grație" a spiritului creator — devine, alături de iubire, una dintre constantele întregii sale opere. Ca și romanticii, de cealaltă parte, **L.** este pătruns de conștiința unei misiuni sacre, ceea ce conferă demersului său o tentă profund etică: trecând conștient peste faptul că lirica modernă și-a asumat demult divorțul dintre artă și morală, reafirmă convingerea după care „o artă poate deveni mare numai atunci când ea este morală". În spirit byronian, are loc aici revalorificarea titanismului și a religiei panteiste, în cadrul căreia poetul își atribuie poziția privilegiată: „Și luminat de fulgere negre spre munți / Eu vin cu dreptul la un cânt universal". Pregătit pentru tainicul sacerdoțiu, el nu ezită să scuture praful de pe recuzita romantică: „Poetul în haine de purpură / Întâmpină zorile zorile / Albe și albe cavouri / Ale frumoaselor nopții". Influența temperamentului vulcanic al lui Walt Whitman răzbate, cu minime modificări, în textul programatic: „A încerca să vorbesc despre mine / înseamnă să vorbesc despre absolut / eu am cunoscut lumina bărbaților / eu am cunoscut întunericul femeilor // [...] ritmul profund al unei vieți / sub zodia mândră a leului / care veghează cu o / indiferență regală pustiul artei". Un loc aparte îl ocupă volumul *Imnuri către amurg* (1970), în care nostalgia unei vârste de aur umbrește trăirea plenară a prezentului: „O când priveai lumea cu ochii în lacrimi / sfere luminoase cădeau din ceruri / și cu aripi de îngeri se așezau / la picioarele tale predicând iubirea și pacea // [...] ce fiare întunecate beau astăzi / apa muzicii funerare o styxul / era pe atunci încă un slăvit / loc al mântuirii și ochii tăi străluceau fericiți". O melancolie delicată cutreieră acum versurile, structurând discursul liric și în același timp constituindu-se într-o contrapondere la retorica vitalistă, însoțită de gesturi ample, a poemelor anterioare: „Studiul profund al melancoliei / cere o masă de brad și / un câine roșu trebuie / să latre pe o mare neagră". Poetul se retrage din lume și își concentrează atenția asupra muzicii îndepărtate, provenind din adâncimile insondabile ale sufletului: „Fericit este sufletul meu / scufundat în tăcere și așteptare / stau singur și ascult amurgul / cucerindu-mă ca pe o cetate părăsită". Cele două tonalități dominante din primele cărți de poezie ale lui **L.** — una debordantă, amplă, hiperbolică, cealaltă simplă, delicată și exprimată într-o notă ce se apropie de șoaptă — își dispută întâietatea de-a lungul întregii sale opere, regăsindu-se, într-un chiasm semnificativ, în poemele de celebrare a iubirii universale: „Nimic din ceea ce am pierdut / n-am avut / cu astfel de vorbe trebuie să sfârșească / viața unui om // [...] mă întreb astfel dacă în această / săracă viață am pierdut ceva / și-mi răspund cu barba albă în piept / nu te speria ai pierdut totul ai cucerit / ceea ce este peste puterile tale / n-ai avut niciodată nimic / dar ce-ți dăruiesc eu cu mâna blândă / cerșetor la marginea lumii // vine din instinctul meu paradisiac / al iubirii / acest instinct / nu mai are nevoie de vorbe". Natură duală, încercând să împace uscăciunea și răceala din zonele înalte ale spiritului cu impulsivitatea și pasiunea rostirii tipic romantice, **L.** dezvăluie parcursul aventurii lirice într-o ecuație programatică: *ars amandi = ars scribendi = ars moriendi.*

Esența poeziei lui Dan Laurențiu — ca și aceea a poeziei lui Emil Botta — o constituie un romantism livresc și sumbru, teoretic demodat, dar reușind totuși să se impună unui cititor de azi. Dan Laurențiu nu are elocvența demonică a lui Emil Botta și nici curajul acestuia de a fi ridicol la scenă deschisă. În schimb, el își calculează atent efectul fiecărei combinații de cuvinte. Cu o generozitate care, în

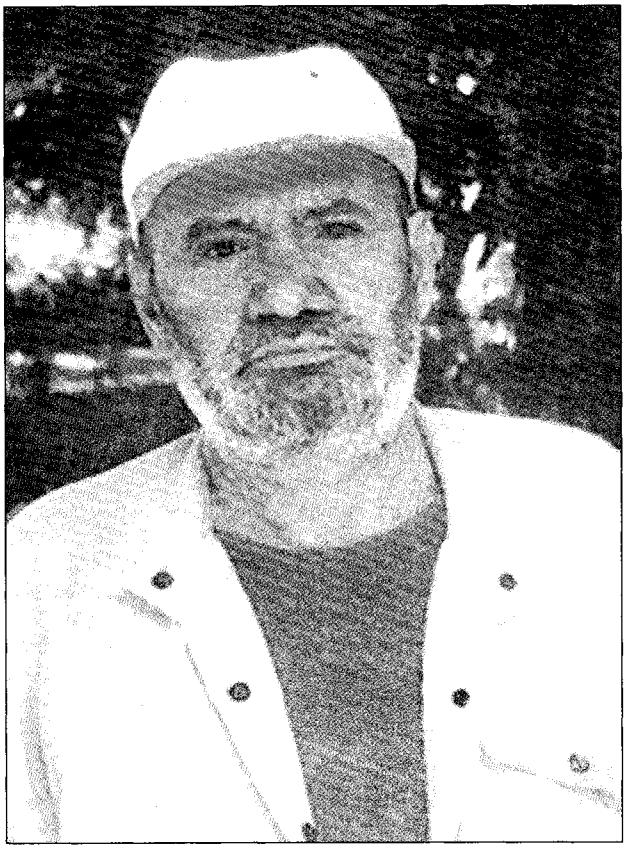

fond, nu-l costă presară în aproape toate poemele sale diamante, aur și stele, știind sigur că această recuzită, oricât ar considera-o unii desuetă, are o valoare poetică în sine.

ALEX. ȘTEFĂNESCU

SCRIERI: *Poziția aștrilor*, București, 1967; *Călătoria de seară*, București, 1969; *Imnuri către amurg*, București, 1970; *Poeme de dragoste*, București, 1975; *Eseuri asupra stării de grație*, București, 1976; *Zodia leului*, București, 1978; *Poziția aștrilor*, postfață Dan Cristea, București, 1980; *Privirea lui Orfeu*, București, 1984; *Ave Eva*, București, 1986; *Psyche*, București, 1989; *Călătoria mea ca martir și erou al timpului*, București, 1991; *Femeie dormind*, București, 1993; *101 poezii (Un zeu care dorește să moară)*, București, 1993; *Mountolive*, București, 1994; *Privirea lui Orfeu. Jurnal metafizic*, București, 1995; *Poziția aștrilor*, București, 1996; *Călătoria mea ca erou și martir al timpului*, îngr. și postfață Irina Mavrodin, București, 1999.

Repere bibliografice: Mincu, *Critice*, I, *159–161*; Constantin, *Despre poeți, 161–168*; Felea, *Poezie, 83–88*; Grigurcu, *Teritoriu, 179–183*; Caraion, *Duelul, 70–72*; Ciobanu, *Panoramic, 92–95*; Andriescu, *Disocieri, 113–124*; Cristea, *Un an, 196–200*; Petroveanu, *Traiectorii, 302–304*; Cândroveanu, *Alfabet, 109–116*; Barbu, *O ist., 358–362*; Piru, *Poezia*, II, *277–281*; Ungheanu, *Arhipelag, 237–240*; Felea, *Aspecte*, I, *168–172*, II, *201–203*; Iorgulescu, *Scriitori, 88–90*; Raicu, *Practica scrisului, 344–351*; Grigurcu, *Poeți, 265–269*; Alboiu, *Un poet, 141–142*; Negoițescu, *Alte însemnări, 146–150*; Cristea, *Faptul, 132–135*; Sângeorzan, *Conversații, 79–82*; Felea, *Prezența, 109–112*; Grigurcu, *Între critici, 271–275*; Tuchilă, *Cetățile, 223–239*; Simion, *Scriitori*, III, *353–365*; Grigurcu, *Existența, 293–302*; Cistelecan, *Poezie, 87–90*; Eugen Simion, *Un studiu al melancoliei*, RL, 1991, 7; Ioan Holban, *Pentru femei și pentru filosofi*, CRC, 1991, 21; Ovidiu Verdeș, *Satanismul poetului*, VR, 1992, 6–7; Vasile Spiridon, *Călător fără prihană*, F, 1992, 7–8; Ierunca, *Subiect, 131–136*; Valeriu Cristea, *Între îngeri și demoni*, CC, 1993, 5–6; Ioana Pârvulescu, *Erotica morții*, RL, 1993, 31; Doina Tudorovici, *Poetul are nevoie de dragoste*, CNT, 1993, 37; Constantin, *Complicitatea, 134–137*; Răzvan Voncu, *Postmodernism religios*, L, 1997, 8; Andrei Grigor, *„Privirea lui Orfeu. Jurnal metafizic"*, L, 1997, 35; Liviu Grăsoiu, *Bucuria, extazul, beatitudinea*, JL, 1997, 1–4; Pop, *Pagini, 149–150*; Gabriel Dimisianu, *Leul în iarnă*, RL, 1999, 1; Nora Iuga, *O femeie trece prin poemele lui*, RL, 1999, 1; Grigurcu, *Poezie*, I, *654–656*; *Dicț. esențial, 447–449*; *Dicț. analitic*, III, *405–406*; Manolescu, *Lista*, I, *173–180*; Popa, *Ist. lit.*, II, *538–540*. *L.H.*

LAURIAN, August Treboniu (17.VII.1810, Fofeldea, j. Sibiu – 25.II.1881, București), filolog și istoric. Este fiul preotului unit Pavel Trifan; gazetarul Dimitrie August Laurian este fiul său. **L.** a urmat școala primară germană și gimnaziul la Sibiu, iar din 1831, cursurile superioare ale Liceului Piarist din Cluj. Și-a continuat studiile la Viena, la Institutul Politehnic, probabil și la Universitate ca audient, și a făcut cercetări de istorie și filologie în arhivele vieneze. Aici își tipărește prima lucrare de lingvistică, *Tentamen criticum in originem, derivationem et formam linguae romanae in utraque Dacia vigentis vulgo valachicae* (1840). La solicitarea Eforiei Școalelor din București este numit în 1842 profesor de filosofie la Colegiul „Sf. Sava", și din necesități didactice traduce manualele de filosofie ale lui A. Delavigne (1846) și Wilhelm Traugott Krug (1847), contribuind prin aceasta la formarea terminologiei filosofice în limba română. Împreună cu N. Bălcescu editează în 1845 „Magazin istoric pentru Dacia", în care publică studii de istorie națională (*Discurs introductiv la istoria românilor, Temisiana sau Scurta istorie a Banatului temisian*), numeroase colecții de documente, cronici. Colaborează, de asemenea, cu articole de lingvistică și filologie la revista „Universu" (1848). Membru în Asociația Literară a României (1845), **L.** a participat direct și cu un rol de frunte la mișcarea revoluționară de la 1848, îndeosebi în Transilvania, unde a fost unul dintre conducători. S-a implicat în redactarea programului revoluționarilor români ardeleni, pe care l-a citit el însuși la adunarea de la Blaj, și a făcut parte din delegația care a prezentat revendicările românilor în fața împăratului Franz Joseph. După înfrângerea revoluției rămâne la Viena, unde își continuă cercetările istorice și filologice până în 1852, când este chemat la Iași și numit inspector general al școlilor. **L.** are merite deosebite în reorganizarea învățământului din Moldova. Redactează numeroase manuale de istorie, dintre care *Istoria românilor* (I–III, 1853) a cunoscut mai multe ediții, deși a fost foarte criticat pentru excesele latiniste. În urma unor conflicte cu Gh. Asachi, apoi cu fostul său prieten Simion Bărnuțiu, demisionează în 1858 și se mută la București. Profesor de limba și literatura latină la Colegiul „Sf. Sava", redactor la revista pedagogică „Instrucțiunea publică" (1859), devine curând director al Bibliotecii Naționale și membru al

31.000

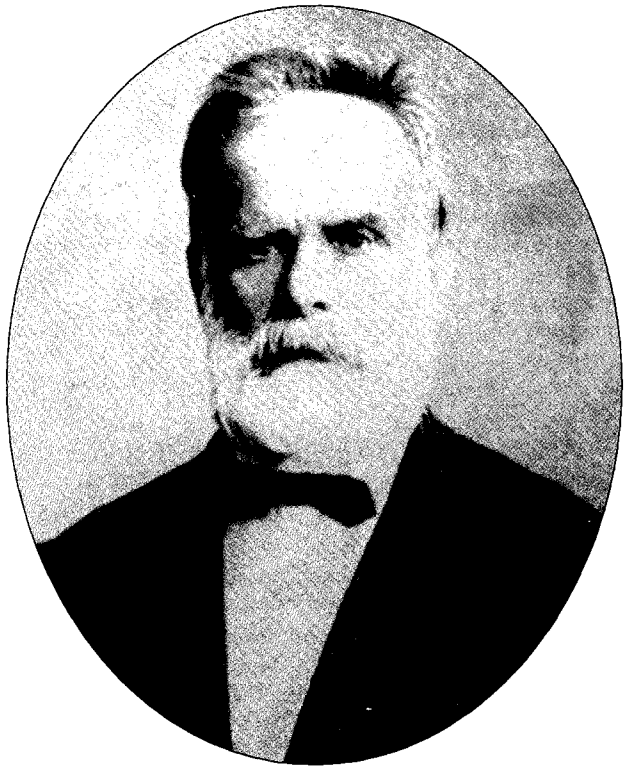

Eforiei Școalelor (transformată în 1862 în Consiliul Superior al Instrucțiunii Publice). Din 1864, când ia ființă Universitatea din București, funcționează ca profesor de istoria literaturii clasice, fiind primul decan al Facultății de Litere (până în 1878). Funcțiile însemnate se succedă mereu și **L.** pune multă abnegație în îndeplinirea lor. În 1866, la înființarea Societății Literare Române, este ales secretar general, apoi președinte al Societății Academice Române (1870-1872, 1873-1876). Din însărcinarea forului academic a redactat împreună cu I. C. Massim *Dicționarul limbei române* (I-II, 1871-1876) și un *Glosariu* (1871). După contestarea lucrării de către mulți cărturari, pentru același latinism extrem, se retrage din activitatea publică.

L. a avut puține preocupări legate în vreun fel de literatură. A ținut expuneri erudite despre literatura dramatică la greci, pe care le-a publicat, împreună cu alte câteva articole despre literatura latină, în „Instrucțiunea publică" (*Essagiu asupra lui Omer, Esiod și Erodot, Literatura latină, Ovidiu, Scepticismul la greci, Poezia dramatică la greci, Poezia lirică la greci, Poezia bucolică, satira și epigrama*). În domeniul istoriei naționale și al filologiei, contribuția sa este însă remarcabilă. În tradiția Școlii Ardelene, al cărei continuator se considera (este editor al cronicii lui Gh. Șincai, 1853-1854), a inaugurat, alături de M. Kogălniceanu și N. Bălcescu, studiul sistematic al istoriei naționale, văzută, în concepția lui latinistă, ca o continuare a istoriei romanilor. Aceeași perspectivă domină și studiile lingvistice și mai ales dicționarul, care rămâne totuși o lucrare importantă în istoria lexicografiei românești, impunătoare prin erudiție și calitatea definițiilor.

SCRIERI: *Discurs la deschiderea cursului de filosofie în Colegiul Național de la Sf. Sava din București, septembrie 1842,* în Ilie Popescu-Teiușan, Vasile Netea, *August Treboniu Laurian. Viața și activitatea sa,* București, 1970, *275-282; Cuvânt academic. Filosofia* (1845), în *Antologia gândirii românești,* I, București, 1967, *404-407; Cuvântare la deschiderea anului școlar (1846),* în *Antologia gândirii românești,* I, București, 1967, *408-409.* **Ediții:** *Cronicarii Țării Românești,* I-II, București, 1846-1847; Gh. Șincai, *Hronica românilor și a mai multor neamuri,* I-III, Iași, 1853-1854 (în colaborare cu A. Panu și M. Kogălniceanu). **Traduceri:** A. Delavigne, *Manual de filosofie,* București, 1846; Wilhelm Traugott Krug, *Manual de filosofie,* București, 1847.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect,* II, *140-144;* G. Barițiu, *Un monument pus lui August Treboniu Laurian,* „Observatoriul", 1881, 33-38; I. Bianu, *A. Treb. Laurian,* „Revista nouă", 1889, 2; G. Ibrăileanu, *A.T. Laurian,* „Epoca", 1903, 3 iulie; Iorga, *Oameni,* I, *11-15;* D. Macrea, *Studii de lingvistică română,* București, 1970, *67-94;* Seche, *Schiță,* I, *131-180; Ist. lit.,* II, *622-624;* Ilie Popescu-Teiușan, Vasile Netea, *August Treboniu Laurian. Viața și activitatea sa,* București, 1970; Heinz Stănescu, *Poezia pașoptistă germană a lui August Treboniu Laurian,* RITL, 1970, 4; *Ist. filos. rom.,* I, *278-292; G. Barit și contemporanii săi. Corespondență,* I, îngr. Ștefan Pascu, Iosif Pervain, I. Chindriș, Titus Moraru, București, 1973, *89-201;* Balacciu-Chiriacescu, *Dicționar, 160-162; Dict. lit. 1900, 487-488;* Ioan Oprea, *Terminologia filozofică românească modernă,* București, 1996, *111-119, passim.* *L.V.*

LAURIAN, Dimitrie August (1846, București – 25.X.1906, București), gazetar și critic literar. Fiu al lui August Treboniu Laurian, **L.** a primit o educație îngrijită în familie, din 1853 urmând, în București, școala primară, liceul și Facultatea de Litere și Filosofie, pe care a terminat-o în 1868. Ca bursier, studiază filosofia la Paris și ulterior la Bruxelles, unde își susține și doctoratul. Revenit în țară, va fi, din 1871 până în preajma morții, profesor la câteva licee bucureștene („Sf. Sava", „Matei Basarab" ș.a.), predând filosofia și uneori latina (corect, fără merite deosebite, a și tradus din Vergiliu, Horațiu și Cicero). Deosebit de prețuit pentru activitatea sa didactică, va ocupa, în diverse perioade, funcții în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, având totodată un rol însemnat în definitivarea principiilor care au inspirat reforma învățământului românesc din 1898. În 1887 a fost ales membru corespondent al Academiei Române. În 1872, împreună cu Șt. C. Michăilescu, a întemeiat și condus revista „Tranzacțiuni literare și științifice", care va fuziona peste un an cu „Revista contimporană", iar în 1877 scoate ziarul „România liberă", unul dintre cele mai bune periodice ale timpului. Din 1889 „România liberă" (care din 1884 devenise oficios al grupării politice junimiste) se va numi, unindu-se cu „Epoca", „Constituționalul", apărut până în 1900. La toate aceste ziare și reviste **L.** a desfășurat o extrem de bogată activitate jurnalistică, publicând articole politice și susținând polemici de-a lungul a aproape trei decenii. Deși nesemnate ori semnate cu foarte numeroase pseudonime ocazionale, articolele sale erau recunoscute și apreciate pentru siguranța și eleganța stilului. Membru în comitetul de conducere al Societății Presei,

a ajuns în mai multe rânduri președinte al ei. Adversar al junimiștilor, **L.** a trecut în 1884 în gruparea politică a acestora. Fără să fi fost vreodată om politic influent, el a susținut constant și cu eficiență campaniile și ideologia Junimii, cu deosebire în paginile „Constituționalului". De altfel, între 1888 și 1895 a fost deputat și senator.

Ideile sale filosofice nu au depășit niciodată limitele unui eclectism lipsit de profunzime și uneori de spirit critic. Sub aspect social și cultural, plecând de la constatarea că românilor le lipsește capacitatea de a concentra voința națională și că țara se află într-o stare deplorabilă din cauza imitării Occidentului, **L.** cerea o corijare energică a generației tinere prin intermediul școlii. Critică literară **L.** a făcut scurtă vreme, între 1871 și 1876. Era totuși un critic pătrunzător, chiar dacă fără o personalitate distinctă. Cronicile sale, apărute în „Tranzacțiuni literare și științifice" și în „Revista contimporană", conțin observații pertinente. Considera că unor scrieri românești slabe le sunt de preferat lucrări străine valoroase în bune traduceri, căci numai în acest fel se poate educa gustul cititorilor. Lăudând lucrările inspirate din trecutul național, cerea totodată ca adevărul istoric să fie supus celui artistic și imaginației creatoare. De la scriitor reclamă o bună cunoaștere a mediului, precum și realizarea unor caractere puternice. **L.** rămâne o figură remarcabilă a ziaristicii noastre, distingându-se totodată în calitate de critic prin finețea analizei și a gustului (a avut, între altele, cuvinte de apreciere, dar și îndreptățite rezerve față de volumul de debut al lui Al. Macedonski), ca și prin eleganța stilului.

SCRIERI: *Metodul de care debe să ne servim la determinarea facultăților sufletului și diviziunea lor*, București, 1868. **Traduceri:** Cicero, *Filipicele sau Discursurile contra lui M. Antoniu*, București, 1877.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, *35-36*; Lazăr Spiridon Bădescu, *Lui Dimitrie August Laurian*, București, 1911; Iorga, *Oameni*, I, *239-242*; Petrașcu, *Icoane*, IV, *127-135*; *Ist. filos. rom.*, I, *547-553*; *Dicț. lit. 1900*, *487-488*. *D.M.*

LAZAR, Monica (5.X.1933, Cluj – 8. IV. 1984, Cluj-Napoca), critic și istoric literar. Este fiica Mariei Lazar (n. Goia), contabilă, și a lui Ioan Lazar, magistrat. Urmează școala primară germană din Dumbrăveni, localitate în care începe și cursurile liceale, pe care le încheie la Cluj în 1952. Imediat după aceea devine studentă a Facultății de Filologie a Universității din aceeași localitate; în paralel lucrează ca bibliotecară. După absolvire (1956) se angajează la Editura Tineretului, post la care renunță după un an în favoarea celui de redactor la revista „Tribuna". Din 1961 devine lector universitar la Baia Mare, iar între 1970 și 1979 ocupă aceeași funcție la Institutul de Perfecționare a Cadrelor Didactice din Cluj-Napoca. În 1967 obține titlul de doctor în filologie cu o teză despre Pavel Dan. În perioada 1979-1984 va funcționa ca lector la Facultatea de Filologie a Universității clujene. Debutează la „Tribuna" în 1957. Colaborează cu articole de critică și istorie literară la „Iașul literar", „Familia", „Steaua", „Orizont", „Cronica" ș.a. Este coautoare a *Dicționarului scriitorilor români* coordonat de Mircea Zaciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu.

În ciuda prezenței sale constante în presa literară românească, și mai ales în pofida vocației de critic și istoric literar, **L.** a publicat o singură carte, *Pavel Dan*, apărută în 1967. Lucrarea are însă importanța ei de netăgăduit. Și asta pentru că scriitorul ardelean era, la data apariției acestei monografii, un autor aproape uitat, deși nu trecuseră decât treizeci de ani de la dispariția lui prematură. Cercetătoarea își orientează demersul critic în funcție de cele două mari axe care dau și structura monografică a lucrării: biografia autorului și analiza scrierilor sale. **L.** îmbrățișează această manieră pentru a descoperi elementele esențiale care au generat numeroasele „scene de viață" ce animă spectacolul plin de mistere al universului narativ. Studiul pledează pentru repunerea în circulație a unei opere care, după părerea multor istorici literari, e continuatoarea de drept a celei lăsate de Liviu Rebreanu. **L.** depistează filiațiile, observă asemănările și deosebirile dintre nuvelistica lui Pavel Dan și cea a unor prozatori ardeleni mult mai cunoscuți, precum Ioan Slavici sau Ion Agârbiceanu. Un merit esențial al exegezei este pătrunderea în atelierul de creație al scriitorului. Pagini întregi sunt dedicate unor analize comparatiste între manuscrisele originale și variantele finale, tipărite. Cititorul are acces în acest fel la diversele stadii în care s-au aflat multe dintre scrierile analizate. **L.** se bazează mult pe documentele din epocă, dar nu neglijează nici opiniile sau informațiile obținute în mod direct de la apropiați ai lui Pavel Dan. Autoarea nu ordonează sursele în funcție de importanța numelor, ci în funcție de rolul acestor mărturii și observații în argumentația proprie.

SCRIERI: *Pavel Dan*, București, 1967. **Ediții:** Radu Stanca, *Versuri*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1980.

Repere bibliografice: Mihai Drăgan, *O monografie Pavel Dan*, TR, 1967, 7; Mircea Zaciu, *„Pavel Dan"*, ST, 1967, 6; Nicolae Barbu, *„Pavel Dan"*, IL, 1967, 8; Nae Antonescu, *Pavel Dan. Marginalii la un studiu despre scriitor*, ATN, 1967, 9; Ion Apetroaie, *„Pavel Dan"*, CRC, 1967, 48; Cornel Ungureanu, *„Pavel Dan"*, O, 1968, 1; *Dicț. scriit. rom.*, II, *722-723*. *Ș.A.*

LAZĂR, Gheorghe (5.VI.1779 sau 9.I.1782, Avrig, j. Sibiu – 15.IX.1823, Avrig, j. Sibiu), cărturar și pedagog. Gheorghe Eustratie, al șaselea și ultimul copil al țăranilor Maria și Gheorghe Lăzăroaie, învață la Școala Normală din Avrig cu Ioan Barac și, mai târziu, la Liceul Piarist din Cluj (1798-1805), cu excepția anului 1802, când trece la Liceul Catolic din Sibiu. În 1805 a mai urmat două trimestre cursuri de drept la Cluj, întreținându-se din lecții particulare în familia contelui Gyulai. Cu o bursă obținută prin episcopul ortodox Nicolae Hutovici, din 1806 va fi student la Viena. Cursurile audiate – de teologie, filosofie, drept, pedagogie, literatură, matematică, inginerie, științe militare, medicină – îi asigură o pregătire enciclopedică, în spirit iluminist. Intenția de a se dedica unei cariere ecleziastice, prin încercarea din 1809 de a urma și Academia Teologică Ortodoxă din Carlowitz, îi este zădărnicită de mitropolitul sârb Ștefan Stratimirovici, a cărui adversitate față de liberalismul apusean al lui **L.** nu excludea

intuirea exactă a vocației acestuia mai curând pentru învățământ și cultură. Din nou la Viena în 1810, stipendiat acum de Cancelaria Imperială, **L.** satisfăcea politica acesteia de culturalizare a provinciilor, traducând în românește lucrări educative și religioase. Întors acasă în 1811, din anul următor este profesor la Seminarul Episcopiei Ortodoxe din Sibiu. Ostilitățile pe care le suportă în special din partea episcopului Vasile Moga, pe fondul unui conflict ireductibil între obtuzitatea clerului tradiționalist și deschiderea inițiativelor unui vizionar, vor culmina cu destituirea din profesorat în 1815 și compromiterea sa morală și politică în fața autorităților transilvănene și a Curții Aulice. Oportunitatea de a se angaja ca preceptor în casa din Brașov a logofetesei muntence Catinca Bărcănescu îl conduce în 1816 la București. Aici se va împlini rolul său predestinat, de întemeiere și dezvoltare a învățământului național. Anaforaua Eforiei din 24 martie 1818, aprobată de domnitorul Ioan Gheorghe Caragea, consfințește deschiderea în august a primei școli superioare românești, în localul de la „Sf. Sava". Într-o *Înștiințare. De toată cinstea vrednică tinerime* (1818), **L.** expune un program de studii în patru trepte, cea superioară incluzând dreptul și filosofia, iar teologia studiindu-se separat. Dând prioritate unor discipline ca limba română, matematica, istoria națională, introdusă pentru prima dată ca obiect de studiu, **L.** desfășoară un program de învățământ complet și realist, care răspunde cerințelor societății (aici se formează primii ingineri hotarnici). El însuși predă matematica și filosofia nu doar elevilor, ci și în cadrul unor prelegeri publice, când făcea deopotrivă educație culturală și patriotică. Frecvent este ajutat de Eufrosin Poteca, L. Erdeli, Petrache Poenaru și, din 1819, de fostul său elev, I. Heliade-Rădulescu. Sentimentele sale patriotice îl apropie de mișcarea revoluționară de la 1821 și de Tudor Vladimirescu, pe care îl cunoscuse prin episcopul Ilarion al Argeșului. Tot mai bolnav de plămâni, **L.** se stinge la scurt timp după ce fusese purtat spre casă de fratele său, Onea (Ioan), primar în Avrig.

Principala operă a lui **L.** o constituie faptele sale culturale și activitatea pedagogică de sorginte iluministă, cu mare rol în renașterea națională a epocii moderne. Prelungind tradițiile Academiei Grecești, școala lui **L.** de la „Sf. Sava" va da roade în plan social-național prin pregătirea generației pașoptiste. Ideile din discursuri, înștiințări, apeluri ș.a. reflectă formația sa de *Aufklärer*, în care se îmbină teologismul cu raționalismul. Influențat în special de filosofia lui Chr. Wolf, el nu rămâne străin nici de opera iluminiștilor francezi. Opiniile politice, marcate de josefinism, au ca sursă opera lui J. Lanjuinais (*Le Monarque accompli*). Morala îi este cunoscută prin opera lui Fr. S. Karpe, care susținea doctrina dreptului rațional sau natural, iar ideile pedagogice se revendică de la filantropism, prin J. H. Campe, urmașul lui Johann Basedow. **L.** a fost unul dintre primii adepți la noi ai filosofiei lui Immanuel Kant, după care a redactat cursuri de filosofie, logică și metafizică, pierdute însă. Ideile lui se reflectă cel mai bine în discursuri. *Cuvânt al lui G. Lazăr, la înscăunarea mitropolitului Dionisie* (1819) pleacă de la o antiteză, în tradiția oratorică a Școlii Ardelene, între gloria strămoșilor romani și decăderea prezentului, făcând apel la emanciparea națională a românilor. Pentru redeșteptare este nevoie de „duh românesc" și de „braț voinicesc". Mai interesant, discursul dedicat domnitorului Grigore Dimitrie Ghica la 30 iulie 1822 dezvoltă într-un stil mesianic, ce îl anunță pe acela al lui I. Heliade-Rădulescu, o filosofie a istoriei de inspirație iluministă. Dialectica istoriei se revendică de la antinomia bine-rău. Convertibilitatea celor două esențe determină evoluția ciclică a omenirii. „Roata veacurilor" este mișcată de alternarea stărilor de sărăcie (răul) și de bogăție (binele). Discursul se încheie cu o personificare a patriei, dând expresie mândriei de a fi dobândit în sfârșit un stăpân din neamul românesc. În *Înștiințare...*, **L.** cheamă pe toți la „izvorul tămăduirii", în noua școală românească. Două plachete tipărite la Viena în 1808 și 1810 conțin încercări poetice omagiale, ocazionate de „logodirea" împăratului Austriei, Francisc I și de aceea a lui Napoleon. Printre lucrările teologice și moral-educative traduse de **L.** din germană în perioada vieneză, astăzi pierdute, s-au aflat *Învățătura ortodoxă* a arhiepiscopului Platon Levșin din Tver, lucrarea lui J. H. Campe *Învățături morale ale lui Gottlieb Ehrenweich pentru băieți*, precum și povestiri populare și romantice. **L.** a mai compilat la Viena și la Sibiu, în 1815, o serie de manuale didactice — *Compendiu de geografia Transilvaniei* și *Gramatica româno-germană*. La București pregătise în 1822 cursuri de matematică, după Chr. Wolff și după manuale germane, interesante pentru fixarea unei terminologii de specialitate incipiente. Personalitate complexă, **L.** și-a împlinit vocația de ctitor al învățământului românesc, manifestându-se totodată ca autor de manuale

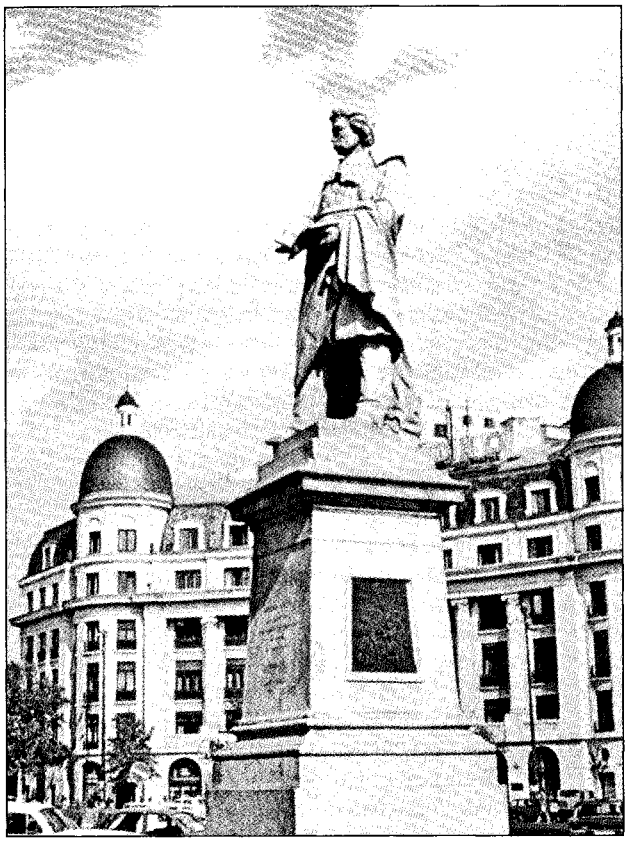

Statuia lui Gheorghe Lazăr din Piața Universității, București. Sculptură de Ion Georgescu

didactice, inginer, orator, moralist și scriitor. Din perspectiva acțiunilor sale, el se înscrie printre întemeietorii culturii române moderne.

A fost autorul celei dintâi programe și al celor dintâi manuale școlare; îndrumătorul primilor pași ai teatrului în limba română; stihuitor cu plachetă tipărită în limba „daco-românească" la 1808, dar poet mai mult în proza sa; poliglot și traducător în primele linii, care s-a străduit să pună la îndemâna conaționalilor săi, cât mai devreme, opere literare, științifice și filosofice; orator cu putere de convingere prin organizarea argumentelor și prin expresia aleasă și colorată.

EMILIA ȘT. MILICESCU

SCRIERI: [*Scrieri*], în G. Bogdan-Duică, G. Popa-Lisseanu, *Viața și opera lui Gheorghe Lazăr*, București, 1924.

Repere bibliografice: Petrache Poenaru, I. Heliade-Rădulescu, *George Lazăr*, îngr. Sextil Pușcariu, introd. G. Bogdan-Duică, București, 1923; Urechia, *Ist. șc.*, I, *108–109*, IV, *185–199*; Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, *423–431*; Iorga, *Ist. lit. XIX*, I, *12–14*; Avram Sădean, *Date nouă despre Gheorghe Lazăr*, Arad, 1914; Ioan Lupaș, *Episcopul Vasile Moga și profesorul Gheorghe Lazăr*, București, 1915; N. Iorga, *Cel dintâi învățător de ideal național: Gheorghe Lazăr*, București, 1916; Ibrăileanu, *Opere*, VII, *333–342*; I. Georgescu, *Gheorghe Lazăr*, Sibiu, 1923; G. Bogdan-Duică, *Gheorghe Lazăr*, București, 1924; G. Bogdan-Duică, G. Popa-Lisseanu, *Viața și opera lui Gheorghe Lazăr*, București, 1924; N. Bănescu, *Academia Grecească din București și școala lui Gheorghe Lazăr*, Cluj, 1925; C. Găvănescul, *Din geniile neamului*, București, 1932, *293–381*; I. Mateiu, *Gheorghe Lazăr*, Cluj, 1936; Ion Agârbiceanu, *Cărturari români*, Sibiu, 1937, *34–46*; Paul I. Papadopol, *Gheorghe Lazăr și opera sa*, București, 1937; Popovici, *Studii*, I, *323–348*; Breazu, *Studii*, I, *357–366*; Traian Chelariu, *Gheorghe Lazăr*, DIPR, I, *101–142*; Piru, *Ist. lit.*, II, *244–248*; *Ist. lit.*, II, *160–164*; Cornea, *Originile*, *70–73*; George Macovescu, *Gheorghe Lazăr*, București, 1973; Onisifor Ghibu, *Din istoria literaturii didactice românești*, îngr. Octav Păun și Vasile Popeangă, introd. Vasile Popeangă, București, 1975, *88–99*, *254–255*; *Dicț. lit. 1900*, *488–491*; *Gheorghe Lazăr. 1779–1823. Bibliografie*, București, 1979; Emilia Șt. Milicescu, *Gheorghe Lazăr*, Cluj-Napoca, 1982. *A.Sm.*

LA ZID, săptămânal satiric apărut la București, în două serii, în 1932 și 1933 și din 3 octombrie 1935 până în iulie 1936, sub redacția lui Ion Anestin. **La z.** se vrea „o revistă de luptă" și un „ecou cetățenesc fără adulație politică, fără ocolișuri spre sud, spre nord, spre dreapta sau spre stânga". Rubrici: „Zvonuri, șoapte, strigăte", „La microscop", „Povestea vorbei", „Mica publicitate", „Cupletul săptămânii", „Cronica" (literară, mondenă, diplomatică, muzicală, a ecranului, a culiselor). Ilustrații semnează Ion Anestin. Numerele sunt tematice: omul politic, parlamentul, bugetul, specula, farsa, circul etc. Colaborează cu proză scurtă Mircea Ștefănescu, Victor Eftimiu, Ion Anestin, Mihail Sebastian, iar Pompiliu Constantinescu susține cronica literară. Alți colaboratori: Andrei Tudor, I. Peltz, Florin Iordăchescu, Paul Gheorghe, Traian Șelmaru. *A.S.*

LĂCUSTĂ, Ioan (15.IX.1948, Vârfurile, j. Arad) prozator și eseist. Este fiul Antoninei (n. Movileanu) și al lui Dumitru Lăcustă, învățători. A absolvit Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1972), lucrând apoi ca profesor, ziarist și redactor la revista „Magazin istoric". Membru al cenaclului de proză Junimea, figurează în antologia *Desant '83*. Debutează în „Vatra" (1980), iar prima carte, *Cu ochi blânzi*, îi apare în 1985 (Premiul Uniunii Scriitorilor pentru debut). Colaborează cu proze scurte și cu articole de opinie la „Tribuna", „Vatra", „Tomis", „Convorbiri literare", „România literară", „Luceafărul", „Caiete critice" ș.a.

Unanim apreciată de critică, prima culegere de proze a lui **L.** a reținut atenția îndeosebi prin secțiunea intitulată revelator, *La ușa domnului Caragiale*. Formula a căpătat circulație datorită cronicii cu același titlu semnată în „România literară" de Mircea Iorgulescu, devenind în scurt timp o deviză sui-generis a generației optzeciste. Ea racorda în mod surprinzător producția tinerilor iconoclaști la un filon autohton de creație, în condițiile în care autorii înșiși exploatau, declarativ, la maxim retorica rupturii, în timp ce puterea se străduia să-i compromită, denunțându-i drept cosmopoliți, decadenți, anemici. Ce oferea în fapt I.L. Caragiale era rețeta convertirii cotidianului în literatură, a revalorificării materialelor joase, paraliterare, reportericești, în scrieri canonice. Schimbând ce era de schimbat, instantaneele din primul volum al lui **L.** sunt de fapt reportaje tip Caracudi: un fel de variațiuni pe temă dată aduse tehnic la zi, adică în era

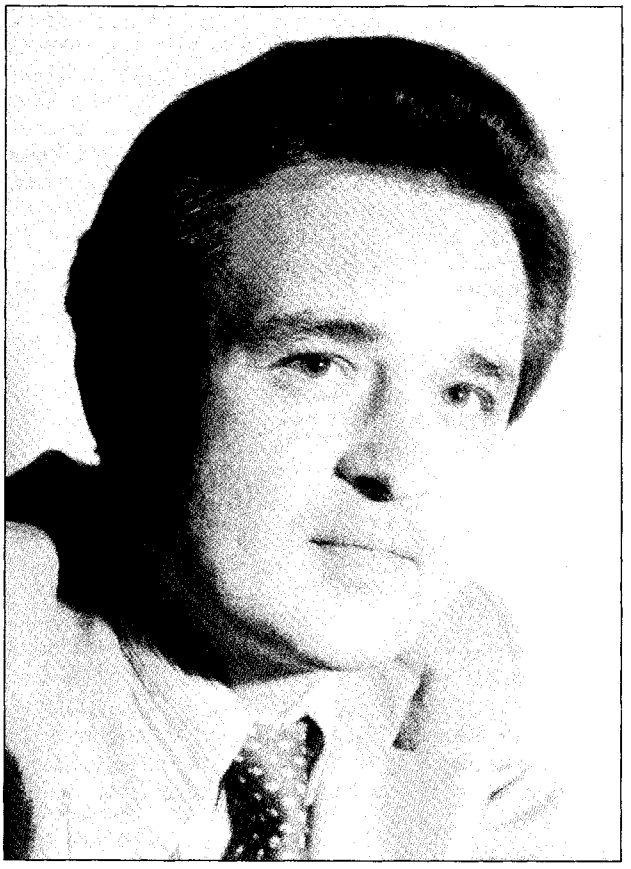

reportofonului și a camerei de luat vederi. Cartea trădează o înverșunare emfatică împotriva clișeului, a ticurilor de limbaj care camuflează vacuitatea sensului, în sfârșit, împotriva așa-zisului simț comun. Strict tematic vorbind, textele se situează pe firul principal al curentului optzecist-desantist: abandonul marilor probleme în favoarea banalului, denunțarea mediocrității sufletești și a uzurii morale în zone periferice, deși veleitare, ale socioculturalului. Audiția lexicală bine antrenată a autorului trădează, de asemenea, un stagiu convenabil „la ușa domnului Caragiale", ca și croiala economicoasă, decisă, tactica regizorală și ritmul dramatic susținut. Cel de-al doilea volum, *Liniște. Povestiri din viața mea* (1989), îl continuă pe primul, fără a aduce vreo schimbare. Textele par a fi fost compuse concomitent și, la publicare, împărțite arbitrar în două cărți. Numerotate în serie și intitulate generic *Scrisori către mașina de scris*, mai multe bucăți ilustrează vocația reportericească a genului de proză impus de generația '80: „E fascinant să asculți viața. E atâta încărcătură de viață în spusele celor din preajmă (pe stradă, în autobuze, în magazine, la cozi, în fine, peste tot), încât nu-ți trebuie decât o ureche imensă și un suflet pe măsură pentru a le cuprinde. Și un ochi atoatevăzător pentru a înregistra, cu toate fascinantele ei lumini, această viață despre care mă tot prefac a scrie." **L.** formulează aici o artă poetică neostentativă, și de aceea mai convingătoare decât orice manifest gălăgios. Imaginea urechii imense și a ochiului atoatevăzător fixează obiectivul comportamentist al prozei sale. Ea refuză, aparent, construcția, în favoarea unui miraj înșelător în literatură: transparența perfectă, observația și transcrierea directă. Expresia ei ideală ar fi sincronia – irealizabilă – între percepție, expresie și scris. Adaptată epistemei și tehnologiei sale, o atare sincronie își asimilează un element mecanic, naturalizându-l: mașina de scris. Conștient de imposibilitatea unei astfel de coordonări monstruoase, prozatorul se joacă afișând, în alt loc, decalajele fatale, dar necesare, desincronizările între faptul brut ca punct de pornire și dezvoltarea lui literară. De pildă, *Gând de miercuri* face ritmic naveta între ceea ce se consemnează conștiincios la rubrica intitulată (cu ironie subțire) *Fapte* și ceea ce se naște prin elaborarea în discurs, numită școlărește *Dezvoltare* – adică o serie de continuări alternative, notate pedant cu a, b și c. În 1990 **L.** revine cu un roman, *Calendarul de nisip*, confirmând consecvența exemplară cu sine, dar și disponibilitatea unui autor care izbutește să nu-și devină sie însuși epigon. Cartea exploatează până la epuizare toate efectele care se pot scoate dintr-o rețetă a romanului în roman, despre care unul dintre personaje crede că se ocupă cu „treburi de-astea, la modă acum, scrisul care-l scrie pe unul, cu altul care-l scrie pe altul, ceva de mai mare hazul". În afară de cele două personaje-autor, Ovidiu Rădulescu și Dumitru G. Stan (primul romancier, celălalt romancier și memorialist), creaturile fictive ale lui **L.** sunt, în viață, producători, cititori și imitatori maniaci de literatură. De la pupitrul lui de dispecer, prozatorul reușește să controleze ferm rețeaua de circuite complicate prin care parvin informațiile în cartea sa, împiedicând-o să devină ilizibilă. O ironie bine temperată asigură întregului timbrul tonal potrivit, ferindu-l de stridențe. Stagiul „la ușa domnului Caragiale" se trădează și aici, ca și în proza scurtă, prin profunzimea inciziei în cele mai eteroclite medii sociale. Ca toți optzeciștii de altfel, **L.** se aventurează pe teren bine înzestrat tehnic, cu un reportofon și cu o cameră de luat vederi, semn că este, înainte de orice, un scriitor al timpului său.

SCRIERI: *Cu ochi blânzi*, București, 1985; *Liniște. Povestiri din viața mea*, București, 1989; *Calendarul de nisip*, București, 1990; *1919-1937. Zece alegeri interbelice - Cine a câștigat?*, București, 1998; *În șoaptă*, București, 1999; *23 august 1944 - 30 decembrie 1947. 41 de luni care au schimbat România*, București, 1999; *Fără Caragiale... Carte a mamei, a iubirii, a morții*, București, 2001; *Cartea luminării*, Râmnicu Sărat, 2001.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *„Cu ochi blânzi"*, RL, 1985, 9; TR, 1985, 16; Nicolae Manolescu, *„Cu ochi blânzi"*, RL, 1985, 16; Val Condurache, *Alte glasuri, alte încăperi*, CL, 1985, 4; Tia Șerbănescu, *Proza scurtă actuală*, RMB, 1985, 28 mai; Ion Simuț, *Proza noului val*, ST, 1985, 5; Liviu Petrescu, *„Cu ochi blânzi"*, ST, 1985, 5; Florin Faifer, *Cu ochi reci*, „Dialog", 1985, 107-108; Radu Călin Cristea, *O proză blândă*, F, 1985, 8; Cornel Ungureanu, *Incursiuni în proza tânără*, O, 1985, 20; Iorgulescu, *Prezent*, 323-327; Cristian Livescu, *Spațiul povestirii*, ATN, 1986, 2; Holban, *Profiluri*, 427-429; Regman, *De la imperfect*, 100-103; Dimisianu, *Subiecte*, 256-263; Simion, *Scriitori*, IV, 663-670; Ovid S. Crohmălniceanu, *Din nou la ușa domnului Caragiale*, VR, 1990, 1; Valeriu Cristea, *Unde au împins ăștia de acum libertatea*, CC, 1990, 3; Laura Pavel, *Dilemele „ființei de hârtie"*, ECH, 1990, 3-4; Diana Adamek, *Timpul cărții*, TR, 1990, 31; Constantin Cubleșan, *Romanul care se scrie*, „Adevărul de duminică", 1990, 35; Vlad, *Lect. prozei*,

251–256; Țeposu, *Istoria, 124–126;* Negoițescu, *Scriitori contemporani, 240–242;* Petraș, *Lit. rom., 163–165, 180;* Lovinescu, *Unde scurte,* IV, *193–198,* V, *106–110;* Micu, *Scurtă ist.,* III, *406–407; Dicț. scriit. rom.,* II, *723–724;* Lucian Chișu, *Un clivaj literar,* CC, 1999, 5; Simion, *Fragmente,* IV, *253–258;* Cristea-Enache, *Concert, 223–228;* Popa, *Ist. lit.,* II, *921–922; Dicț. analitic,* IV, *489–492.* *M.S.*

LĂCUSTEANU, Grigore (1813 – 23.V.1883, București), memorialist. Este fiul Elenei (n. Dedulescu) și al lui Ștefan Lăcusteanu, stolnic, și se trage dintr-o veche familie gorjeană, cu prețuire pentru foloasele cărții. Încă nevârstnic, **L.** e dat la învățătură în grija unor dascăli cu bună reputație. După o întrerupere de trei ani, timp în care familia înfricoșată de mișcarea lui Tudor Vladimirescu se refugiază la Sibiu, își va relua, la întoarcere, studiile întrerupte, acasă, cât și la școala Bărăției; printre profesori – Neofit Duca. La șaptesprezece ani, rămas orfan de tată, se hotărăște pentru cariera ostășească, intrând, la fel ca și vărul său, poetul Vasile Cârlova, în oștirea națională, nou înființată. În timpul mișcării de la 1848, **L.**, aprig vrăjmaș al revoluției, participă la arestarea Guvernului Provizoriu. Înaltele recunoașteri oficiale la care aspiră întârzie însă, și când în urma unor intervenții este în sfârșit numit polcovnic, iar domnitorul Al.I. Cuza îi oferă prezidența Consiliului Ostășesc, **L.**, acum dezamăgit și mizantrop, are sentimentul de a fi fost un nedreptățit. Mare proprietar, polcovnicul în retragere intră în viața politică, fiind ales cinci ani la rând senator de Vlașca.

Frapante în sinceritatea lor nudă, impudică aproape, *Amintirile colonelului Lăcusteanu* – scrise în 1874, dar apărute postum, în 1935 – au ceva din caracterul vechilor cronici muntenești prin accesele pătimașe și vehemența verbală, de tip pamfletar, prin spiritul partizan care le însuflețește. Omul, cu toate că boieria lui e una de rang secundar, ceea ce îl face să arunce priviri piezișe protipendadei, are o teribilă aroganță a castei sale, privilegiile nobiliare fiind pentru dânsul sacrosancte. Reacționar îndârjit și agresiv, el vede revoluția ca o zaveră pusă la cale de oameni de rând pentru a surpa vechea și buna rânduială. Cu toate acestea, zelosul militar nu apare mai niciodată ca o figură antipatică. Veșnica lui fanfaronadă, când nu devine agasantă, își are hazul ei și, dacă **L.** sfârșește prin a se acoperi nu de glorie, ci de ridicol, e cel puțin un ridicol pitoresc și amuzant. Pentru că, în fond, omul e de bună credință în convingerea lui neclintită că el este cel chemat să apere ordinea și instituțiile legiuite. Ciudată, dar nu inexplicabilă, apare în aceste memorii devierea înspre parodie, alunecarea, fără voia autorului, în grotesc. Hazul însemnărilor, generat de nepotrivirea flagrantă dintre situația reală și felul în care e răstălmăcită, este involuntar, memorialistul, mereu crâncen și pus pe răfuială, fiind aproape cu totul lipsit de umor. Nu însă și de darul povestirii. Evocarea e vie, cu o energică mișcare a epicului, punctată de accente sugestive în portretistică și înzestrată cu un dialog nu fără resurse expresive. Stilul slobod, fără vreun dichis, a făcut ca **L.** să fie socotit de Camil Petrescu un precursor al anticalofilismului la noi.

SCRIERI: *Amintirile colonelului Lăcusteanu,* îngr. Radu Crutzescu, postfață Ioan C. Filitti, București, 1935; ed. îngr. Sande Vârjoghe, pref. Petru Creția, postfață Ioan C. Filitti, Galați, 1991.

Repere bibliografice: Camil Petrescu, *Teze și antiteze,* București, 1936, *69–85;* Călinescu, *Ulysse, 252–256;* Călinescu, *Ist. lit.* (1982), *192–193; Ist. lit.,* II, *604–607;* Radu Albala, *Un viguros „anticalofil" – Grigore Lăcusteanu,* VR, 1973, 3; *Dicț. lit. 1900, 491–492;* Manolescu, *Istoria,* I, *252–255; Dicț. scriit. rom.,* II, *724–726;* Bârna, *Comentarii, 182–187;* Simion, *Genurile, 145–155.* *F.F.*

LĂNCRĂNJAN, Ion (13.VIII.1928, Oarda de Sus, j. Alba – 4.IV.1991, București), prozator și eseist. Este fiul Iovei (n. Romcea) și al lui Ion Lăncrănjan, țărani. **L.** se simte mândru de originea sa, fapt sesizabil mai ales în intenția de a da o dimensiune epopeică monografiei satului tradițional, precum și în propensiunea pentru tipul eroului naționalist, de o fervoare aproape mistică în tendința sa revoluționară. Cel căruia, în virtutea acestui fapt, i se va spune mai târziu în mediul scriitoricesc Bădia, frecventează până în 1956, când va fi selecționat pentru Școala de Literatură „M. Eminescu", două școli cu profil tehnic: între 1942 și 1946 o școală de ucenici aparținând Uzinelor Astra din Brașov, și între 1948 și 1951, la Câmpina, Școala Medie Tehnică Metalurgică. Aceasta este, până la un punct, și biografia lui Vasile Pozdare, eroul din *Fiul secetei* (1979). **L.** va debuta în 1954 la revista „Tânărul scriitor", și editorial în 1963, cu romanul *Cordovanii* (I–III; Premiul de Stat și Premiul Uniunii Scriitorilor). Imaginea scriitorului ar putea fi cea dintr-o încercare de portretizare pe care i-o face Eugen Barbu: „În câmpul literar a apărut un individ păduros, dur, cu ceva apăsat în mers și glas, cu o revendicare pătimașă în ședințele noastre de breaslă. [...] M-au impresionat [...]

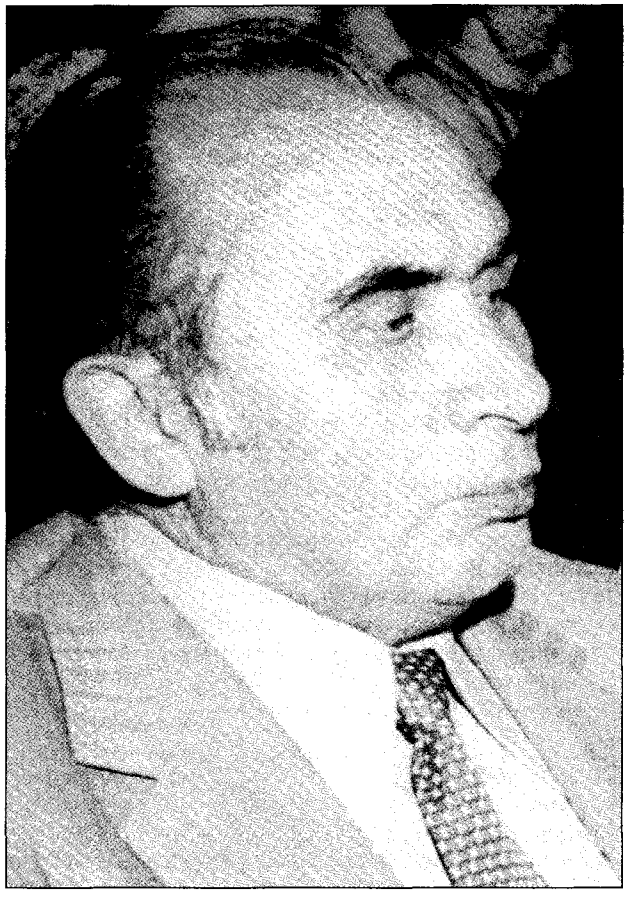

logica lui țărănească, patosul său subteran pentru adevăr." Între 1965 și 1967 este redactor-șef adjunct la „Gazeta literară". Colaborează în special cu articole pamfletare și polemice – reunite apoi în volumele *Fragmentarium* (1969) și *Nevoia de adevăr* (1978) – la „Luceafărul", „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»" ș.a.

Opera lui **L.** evoluează pe două coordonate: romanul social cu tematică rurală și romanul politic. În cazul primului filon, în care se înscriu romane precum *Cordovanii*, *Suferința urmașilor* (1978), volume de nuvele ca *Eclipsă de soare* (1969), *Vuietul* (1969) și *Ploaia de la miezul nopții* (1974), tematica, schema conflictului și tipologia personajelor sunt repetitive. Monografia satului surprins într-un moment de cumpănă se realizează prin reverberarea conflictelor în biografia eroului principal. Pe autor îl interesează perioada „obsedantului deceniu" ca epocă, ca eveniment principal – colectivizarea, văzută ca un fel de cabală strunită de alogeni cu interese potrivnice nației, iar ca tip de erou, țăranul onest și frust, cu nostalgii ducând spre origini, care privește acest eveniment traumatizant prin optica strămoșilor săi, transpunerea romanescă fiind lungul traseu al analizării acestui proces de conștiință. Lumea se împarte în două după o schemă maniheistă, simplificatoare, iar narațiunea se centrează pe procesul trenant de elucidare a eroului, pentru care întâmplările exterioare, precum și structura proprie realității interioare devin un cerc vicios, care îl absoarbe treptat. În romanul politic, problematica se întoarce obsesiv la clarificarea dramelor și a compromisurilor săvârșite de deținătorii (micii) puteri, scriitorul având grijă să alterneze de la o scriere la alta punctele de vedere prin selecția diferită a personajelor care prezintă evenimentele. Astfel, în *Fiul secetei* activistul de partid este reprezentat printr-un erou pozitiv, iar în *Suburbiile vieții*, prima și singura parte scrisă dintr-o proiectată tetralogie, *Coridorul puterii*, publicată postum (1994), evenimentele tulburi ale perioadei sunt filtrate prin prisma unui „om-capsulă", Vincențiu Răpceanu, politician fără o minimă moralitate, îndepărtându-și pseudomachiavelic adversarii. Romanul de debut, trilogia *Cordovanii*, dezvoltând nuvela cu același titlu apărută în 1954 în „Tânărul scriitor", mizează pe o formulă narativă nepotrivită, din care derivă și lipsa lui de autenticitate: trilogia este monologul personajului principal, Lae Cordovan, care își rememorează o parte a vieții, începând cu întoarcerea din război și terminând cu înscrierea, după o lungă ezitare, în gospodăria agricolă colectivă. Situându-se în linia realismului tradițional, romanul își ia ca model creațiile lui Liviu Rebreanu, de care vrea să se apropie prin unele detalii ale conflictului și prin tipologie. Saga Cordovanilor este de fapt o rescriere a dramei pământului din *Ion*: întors de pe front, protagonistul încearcă să recupereze prin acte nebunești de violență partea lui de pământ pe care și-o însușise propria familie. Pe de altă parte, autorul dorește să surprindă ieșirea din matcă a satului tradițional, provocată de evenimente de neînțeles – reforma agrară și colectivizarea – și să dea o variantă a dramei înstrăinării țăranului. Din acest punct de vedere, romanul ratează rezolvarea conflictului: Lae se dovedește până la urmă un revoltat de carton, care, după ce se îndepărtează de familie și de comunitate, cutreierând munții alături de un grup de legionari, se hotărăște totuși să se înscrie în colectivă din rațiuni pragmatice. Romanul este rebarbativ la lectură, mai ales din pricina stilului, fie prea reportericesc (în consemnarea unor fapte), fie liricoid (în exaltările protagonistului sau în elogiile bombastice aduse clasei țărănești). Reușite sunt figurile satului de odinioară (strămoși ai eroului) și personajele feminine. Speciale au fost și unele circumstanțe legate de receptarea cărții, nu doar aspru primită de critica de întâmpinare din cauza neajunsurilor ei evidente, dar atrăgându-și și adversitatea unor medii foste staliniste, care se simțeau vizate în roman. Însă **L.** nu numai că nu va renunța la ideologia afișată, ci o va afirma și mai răspicat în scrierile ulterioare. În opinia sa, colectivizarea a fost un fenomen condus din umbră de inși dubioși. Când nu cultivă utopia vocației constructive prin gustul pentru macroepic, autorul surprinde tragismul vieții în tușe puternice. Dovadă stă ampla nuvelă *Drumul câinelui* (1974). Deși păcătuiește prin armătura tezistă care transformă unele personaje în marionete ideologice, scrierea reprezintă pariul câștigat de a reuni sub același acoperământ tematica politică, filonul tragic și un conflict din zona baladescului. Doi frați, Mihai și Jilu, repetă povestea lui Cain și Abel: primul, activist de partid, și-a făcut

din Stalin un idol, celălalt, pe care toți cei din jur, cu excepția mamei, îl consideră mort, are simpatii legionare și este nevoit să se ascundă în permanență. Mama încearcă să amâne inevitabilul, dar când acesta se produce, ea nu ezită să echilibreze balanța unei justiții majore: îl omoară pe ucigaș, după care se sinucide. Ritmul și maniera de soluționare a conflictului, precum și puternica figură a mamei amintesc de tiparele tragediei. Următorul roman, *Caloianul* (1975), face figură aparte în proza lui **L.** prin problematică, prin formula narativă și prin arhitectură: este un roman social camuflat într-un metaroman. Protagonistul, Dumitru Ghețea, un scriitor bătrân și ratat, își rememorează viața și compromisurile sociale sau politice săvârșite de-a lungul carierei; țelul său este conceperea unei cărți mântuitoare, *Caloianul*. Dorindu-și înfrigurat identificarea cu eroul mitic din titlu, simbol al fertilității, nu reușește decât să caligrafieze, pe zeci de file, titlul operei pe care o plănuiește. Subiectul (evocarea vădit documentară a anilor '50, precum și meditația asupra problemelor politice ale perioadei) este incongruent ca tehnică narativă. După cum mărturisește **L.** într-o petiție adresată lui Nicolae Ceaușescu, publicarea cărții a fost tergiversată; evident, funcționau antipatiile pe care scriitorul și le atrăsese din varii motive. *Suferința urmașilor* reia schema monografică a romanului social, înrudindu-se cu *Cordovanii* mai mult decât s-ar bănui. *Suferința...* pare o rescriere mai fericită a romanului de debut, nemaifrizând lipsa de adevăr a acestuia. Monu, protagonistul de acum, este un Lae revoltat împotriva tuturor. Conflictul și mediul sunt cele cunoscute: sistemul lumii funcționează după legi maniheiste, în care axa eroilor pozitivi (ca Monu) este contrabalansată de cea a personajelor negative (ca Ionel al lui Țâncuș). Din cauza invidiei și a machiavelismului lui Ionel al lui Țâncuș, deținător al unei funcții politice importante în sat, Monu este silit să treacă prin experiențe dramatice: exclus din Partid, se vede treptat marginalizat, refuză să se înscrie în colectivă, iar fiul său, căruia i se interzice să se mai ducă la școală, se sinucide. Hăituit, Monu nu mai deslușește hotarul dintre utopia compensatoare și realitate. Crezându-se un alt Horea, pune la cale, alături de alți doisprezece săteni, o revoltă, repede înăbușită de autorități. Paralelismul dintre Monu și Iisus deformează psihologia eroului. Stăpânit de febrilitate dostoievskiană, autorul vrea să facă din Monu un damnat mistic, multe dintre acțiunile acestuia parodiindu-le involuntar pe cele ale unui nebun iluminat. *Suferința urmașilor* este, cu toate acestea, un roman cu o construcție masivă, care își propune în primul rând să surprindă dimensiunea abisală a conștiinței țăranului român, fapt mai puțin întâlnit la scriitorii realiști români. Cu *Fiul secetei* **L.** inaugurează seria romanului politic propriu-zis, amalgamând diverse formule românești: romanul politic, bildungsromanul și chiar metaromanul. Prin prezentarea biografiei unui activist de partid, cartea vrea să ilustreze, într-un moment când acest lucru era chiar oficial oportun, anii tulburi ai „obsedantului deceniu". Dezmeticirea treptată și dureroasă a unui comunist fanatic, Vasile Pozdare, este, de fapt, un rechizitoriu la adresa oportuniștilor de tot felul, care s-ar fi grăbit să exploateze noile idealuri. Romanul folosește tehnica focalizării variate. Cele patru părți ale cărții, purtând titluri metaforice, sunt tot atâtea puncte de vedere asupra biografiei și a caracterului lui Vasile Pozdare: ele aparțin activistului Iuliu Sever, soției, fiului și personajului însuși. Copil născut în timpul secetei din 1946, dezmoștenit de soartă și fără vreun sprijin, Pozdare e văzut a deveni, datorită patosului și a intransigenței sale, un foarte competent activist de partid. În dorința de a-i da complexitate, autorul îi atribuie alambicate procese de conștiință și are grijă să sublinieze vitregia destinului, precum și forța interioară a personajului de a lupta și de a rămâne un învingător. Echilibrul lui Pozdare se manifestă la moartea idolului său, Stalin, când ia cunoștință de aspectele sumbre ale personalității acestuia, fiind nevoit să parcurgă un contorsionat traiect de revizuire a atitudinii față de Iosif Vissarionovici. Eroii participă mai mult exterior la dramele provocate de fanatismul politic, iar perspectivismul adoptat ca strategie narativă rămâne inoperant din cauza vehiculării aceluiași set de informații despre un personaj sau altul. Romanul politic este direcționat de scriitor în primul rând ca armă ideologică; sunt înșirate astfel și o serie de comentarii teziste despre colectivizare, revolta anticomunistă din Ungaria anului 1956, schimbarea conducerii de stat din 1965. În *Toamnă fierbinte* (1986), problematica politică apare potențată. Romanul este o meditație cu un puternic accent ideologic naționalist asupra ocupației horthyste. După mai mulți ani de la această epocă, doi țărani, Ion și Gyuri, caractere antitetice, sunt nevoiți să facă un drum împreună. Trecutul celor doi nu este unul inocent: Gyuri lichidase un grup de țărani transilvăneni, Ion fiind singurul supraviețuitor. Între cei doi există și un conflict erotic: după război Ion trăise cu nevasta lui Gyuri. Narațiunea prezintă pozițiile celor două personaje care, în încercarea de a elucida obsesiile trecutului, rememorează evenimentele, se apără și se acuză reciproc. Câștig de cauză are — se înțelege — Ion. Schimbarea la față pe care o aduc scrierile lui **L.** publicate după 1989 este una de îngroșare până la violență a mesajului. Încrâncenarea de a spune apăsat adevărul despre anomaliile unui sistem politic opresiv crește, și romanele pot funcționa, în acest sens, ca niște documente epice. Maniera de construcție epică reflectă însă același calapod maniheist. În *Umbra răsculatului* (1996), bunăoară, este surprins momentul sistematizării satelor românești, locul ales și personajele fiind edificatoare pentru ideea unei iminente răsturnări a regimului. Atunci când nu mai simte nevoia să plaseze ideologia în scenarii epice, **L.** o prezintă direct. *Cuvânt despre Transilvania* (1982), carte repede retrasă de pe piață, este o colecție de eseuri tributare doctrinei naționalismului mistic, cu îngroșate note polemice antirevizioniste. Culegerea este structurată în patru părți: *Rapsodie transilvană*, pledoarie exaltată pentru arhaicitatea ținutului, *Meleaguri natale*, un soi de imn glorificând influența civilizatoare a socialismului, *Patriotismul — o necesitate vitală*, un manifest împotriva revizionismului, și *Cuvânt despre Transilvania*, unde sunt prezentate antitetic Transilvania milenară și Ungaria posesivă. Eseurile sunt mai ales reacții polemice, stârnite de vehicularea, în politica și presa maghiară,

a unor sintagme ca „Ungaria Mare" sau „Transilvania-conglomerat național", și sunt propuse ca replică la o lucrare a al lui Méliusz Jozsef, *Destin și simbol*, care insista asupra rolului civilizator al Ungariei în ținuturile românești și asupra hegemoniei teritoriale a acesteia. Accentele mesianice sunt înlocuite aici cu ieșiri disproporționat umorale, iar ideea subiacentă a „misiei" istorice providențiale a neamurilor este schițată în manieră rigidă. În plus, sunt vehiculate multe dintre locurile comune ale politicii oficiale ceaușiste. **L.** și-a adunat publicistica în volumele *Fragmentarium*, *Nevoia de adevăr* și *Vocația constructivă* (1983), care cuprind fie texte pronunțat ideologice, exaltând politica vremii, fie pledoarii pentru propriile scrieri, un fel de dialoguri imaginare cu un interlocutor atent și comprehensiv, căruia i se explică problematica articolelor și represaliile pe care le-a suportat autorul lor, prilej pentru acesta de a polemiza cu critica literară. În *Vocația constructivă* sunt inserate și replici la reacțiile vehemente pe care le provocase în presa maghiară volumul *Cuvânt despre Transilvania*.

Cine a citit marea nuvelă Cordovanii, *pe care Ion Lăncrănjan a publicat-o anul trecut* [1954] *în „Tânărul scriitor", cunoaște originalitatea robustă a acestui prozator. Cordovanii sunt un neam de oameni aspri, tenaci, neînduplecați, așa cum literatura ardeleană i-a înfățișat nu o dată de la Slavici și Agârbiceanu până la Liviu Rebreanu și Pavel Dan.*

PERPESSICIUS

Există în literatura română o rea înțelegere a prozatorilor transilvăneni, care se perpetuează. [...] *În literatura acestora e mai interesantă masivitatea și concepția, profunzimea, și mai puțin aptitudinea calofilă. Deficitul de stil, real, al prozei lui Ion Lăncrănjan nu poate anula însă valoarea acestui roman* – Suferința urmașilor –, *care nu stă în stil.*

MIHAI UNGHEANU

SCRIERI: *Cordovanii*, I-III, București, 1963; *Eclipsă de soare*, București, 1969; *Vuietul*, București, 1969; *Fragmentarium*, București, 1969; *Ploaia de la miezul nopții*, Cluj-Napoca, 1974; *Drumul câinelui*, Cluj-Napoca, 1974; *Caloianul*, București, 1975; *Nevoia de adevăr*, București, 1978; *Suferința urmașilor*, București, 1978; *Fiul secetei*, București, 1979; *Cuvânt despre Transilvania*, București, 1982; *Eclipsă de soare. Drumul câinelui*, București, 1982; *Vocația constructivă*, București, 1983; *Toamnă fierbinte*, București, 1986; *Lostrița*, București, 1990; *Omul de sub munte*, Alba Iulia, 1990; *Cum mor țăranii*, București, 1991; *Coridorul puterii*, vol. I: *Suburbiile vieții*, Deva, 1994; *Umbra răsculatului*, București, 1996.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Tinerii noștri scriitori*, „Flacăra roșie" (Arad), 1955, 3429; Nicolae Manolescu, *„Cordovanii"*, CNT, 1963, 36, 37; Eugen Simion, *„Cordovanii"*, GL, 1963, 39; Dumitru Micu, *O epopee a satului contemporan*, VR, 1963, 10; Ion Lungu, *Itinerar critic*, București, 1965, *182–201*; Râpeanu, *Noi*, *215–220*; Regman, *Confluențe*, *87–91*; Oprea, *Mișcarea*, *181–196*; Mihai Ungheanu, *„Eclipsă de soare". „Fragmentarium"*, LCF, 1969, 14; Gabriel Dimisianu, *„Eclipsă de soare". „Fragmentarium"*, RL, 1969, 14; Teodor Tihan, *„Fragmentarium"*, ST, 1969, 8; Ciobanu, *Panoramic*, *136–144*; Oprea, *Incidențe*, *91–95*; Culcer, *Citind*, *173–179*; Zaharia Sângeorzan, *Satul și țăranii lui Ion Lăncrănjan*, CRC, 1978, 44; Iorgulescu, *Firescul*, *171–179*; Culcer, *Serii*, *154–161*; Marcu Mihail Deleanu, *Glasul pământului*, Timișoara, 1981, *81–83*, *passim*; Mircea Iorgulescu, *Pentru „cinstea breslei"*, RL, 1982, 17; Livescu, *Scene*, *204–209*; Gheorghe Pituț, *Locuri și oameni. Simboluri și parabole*, București, 1982, *127–136*; Adrian Dinu Rachieru, *Un romancier în agora*, LCF, 1983, 20; H. Zalis, *„Vocația constructivă"*, CNT, 1983, 33; Mihai Ungheanu, *„Vocația constructivă"*, LCF, 1983, 33; Laurențiu Ulici, *Confort Procust*, București, 1983, *117–124*; Cristea, *Modestie*, *151–160*; Sorescu, *Ușor cu pianul*, *39–48*; Ungureanu, *Proza rom.*, I, *666–687*; Rotaru, *O ist.*, III, *775–788*; Mihai Ungheanu, *Un mare destin literar*, LCF, 1988, 33; Băileșteanu, *Aorist*, *134–139*; Cosma, *Romanul*, I, *129–132*; Alex. Ștefănescu, *Povești de dragoste*, RL, 1990, 39; Mircea Popa, *Ion Lăncrănjan*, TR, 1991, 11; Constatin Cublesan, *Opera literară a lui Ion Lăncrănjan*, Alba Iulia, 1993; Ion Bălu, *Destinul unui prozator*, ST, 1994, 10–11; *Dicț. esențial*, *449–455*; George Morărel, *Agenți și supra-agenți în comunism*, București, 2000; Marin Radu Mocanu, *Național și epic*, CNT, 2001, 18; Popa, *Ist. lit.*, II, *721–726*; Negrici, *Lit. rom.*, *243–248*; *Dicț. analitic*, IV, *173–176*. *O.S.*

LĂUDAT, I.[on] D. (3.XI.1909, Socu, j. Gorj – 8.XI.1996, Iași), istoric literar. Este fiul Mariei (n. Ștefănescu) și al lui Dumitru Lăudat, țărani. Urmează școala primară la Bărbătești (până în 1922), Școala Normală „Vasile Lupu" din Iași (1922–1928) și Seminarul Central din București (1929–1933). În 1933 susține examenul de bacalaureat la Liceul „Marele Voievod Mihai" din capitală, iar în toamna aceluiași an devine student la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității ieșene, pe care o termină în 1938. Între profesorii ale căror cursuri le-a urmat s-au numărat G. Ibrăileanu, G. Pascu, Iorgu Iordan și G. Călinescu. Tot în 1938 a absolvit și Seminarul Pedagogic Universitar, iar câțiva ani mai târziu (1943) își va susține examenul de capacitate pentru învățământul secundar la specialitatea limba și literatura română. Profesor de liceu la Iași (Liceul Național și Școala Normală „Vasile Lupu", 1938–1940), apoi la Craiova (Colegiul „N. Bălcescu" și Liceul „Frații Buzești", 1944–1951), **L.** va fi numit în 1951, după plecarea lui Dan Simonescu la București, lector la Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza" din Iași și titular al cursului de istoria literaturii române vechi. Profesor din anul 1969, **L.** s-a dedicat muncii didactice și în general școlii, pe care a slujit-o cu devotament. A debutat cu articole de istorie literară în revista „Vremea școlii" din Iași (1941), continuând să publice contribuții de aceeași natură în periodicele academice „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» din Iași", „Anuar de lingvistică și istorie literară", „Studii și cercetări științifice", „Revista de istorie și teorie literară" ș.a., ca și în „Argeș", „Ateneu", „Iașul literar", „Convorbiri literare" ș.a.

Lucrarea *Contribuții la cunoașterea lui G. Ibrăileanu în prima etapă a activității sale (1889–1900)*, prezentată ca teză de doctorat în 1958 și tipărită în 1965 sub titlul *Contribuții la cunoașterea activității lui G. Ibrăileanu în etapa sa socialistă (1889–1895)*, este o reconstituire a unei perioade esențiale în primul rând sub raport formativ din viața criticului ieșean, în care amănuntul biografic, descoperit în documente de arhivă și în mărturii ale contemporanilor, se îmbină cu analiza publicisticii de început,

pentru a se configura un portret intelectual veridic. Cărțile următoare pornesc mai toate de la materialul didactic utilizat pentru redactarea propriilor cursuri. Dintre ele, *Istoria literaturii române vechi* (I-III, 1962-1968) și monografia *Dimitrie Cantemir* (1973) ilustrează metoda de lucru și liniile de evoluție ale cercetărilor lui **L.**, riguros informate, bazându-se pe surse importante, urmărind în primul rând faptele și într-un plan secundar semnificațiile lor, cu formulări limpezi, concise, cu portrete pregnante. Criticul cedează aici terenul istoricului literar, pentru care esențiale sunt sistematizarea și transmiterea corectă a informației. Perspectiva este una în care relației cu viața socială i se dă o importanță excesivă; se insistă pe așa-zisa poziție de clasă a cronicarilor, se acordă credit nelimitat rolului maselor populare etc. În pofida acestor elemente specifice epocii în care au fost elaborate, nota sociologizantă face mai mereu loc informației istorice relevante în sine, portretului realizat în tușe sigure, evocării pline de căldură. O altă serie de contribuții este aceea a lucrărilor didactice scoase în editura Universității ieșene: *Grigore Ureche* (1969), *Studii și articole despre Dosoftei, mitropolitul Moldovei* (1975), *Ion Neculce și alte studii de literatură română veche* (1975) ș.a. Cercetător sedus de exactitatea amănuntului și de geografia interioară a unei personalități, avându-i drept modele pe profesorii Dan Simonescu și P.P. Panaitescu, **L.** a cultivat studiul aplicat, exact, dovedindu-se egal cu sine în insistenta obiectivare, în recursul la o expresie clară, cu discrete note lirice, în care esențial este scopul profesoral al cercetării.

SCRIERI: *Istoria literaturii române vechi*, I-III, București, 1962-1968; *Contribuții la cunoașterea activității lui G. Ibrăileanu în etapa sa socialistă (1889-1895)*, Iași, 1965; *Dimitrie Cantemir*, Iași, 1973; *Curente literare*, Iași, 1987; *Personalități literare românești*, Iași, 1988.

Repere bibliografice: Dan Zamfirescu, *„Istoria literaturii române vechi"*, LCF, 1962, 22; Octavian Șchiau, *„Istoria literaturii române vechi"*, TR, 1962, 48; Ion Apetroaie, *O nouă contribuție la cercetarea literaturii române vechi*, IL, 1964, 7; Mihai Zamfir, *„Istoria literaturii române vechi"*, CNT, 1964, 43; Mircea Muthu, *„Dimitrie Cantemir"*, TR, 1973, 25; *I. D. Lăudat. Biobibliografie*, Iași, 1974; Firan, *Macedonski-Arghezi, 252-254;* Mihai Drăgan, *Profesorul I. D. Lăudat la 65 de ani*, CRC, 1975, 27; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (1997), *228-229; Dicț. scriit. rom.*, II, *728-729*. *I.A.*

LĂZĂREANU, Barbu (pseudonim al lui Baruch Lazarovici; 5.X.1881, Botoșani – 19.I.1957, București), poet, istoric literar și publicist. Este fiul lui Herschel Lazarovici și se naște în suburbia botoșăneană Târgul Calicilor. A absolvit cursurile primare la școala din cartier și le-a început pe cele secundare la Liceul „A.T. Laurian", întreținându-se din lecții date elevilor mai înstăriți. Din acea vreme se alătură cercurilor de orientare socialistă care activau în zonă și o face cu atâta convingere, încât în 1898 este eliminat din toate școlile din țară, sub acuzația de a fi făcut propagandă anarhistă. În 1905, chemat la București de C. Mille la ziarul „Adevărul", continuă agitația în mediile muncitorești, până ce în 1907 este expulzat. La Paris pune bazele unei grupări a muncitorilor români socialiști, intră în echipa editorială a ziarului „L'Humanité", conferențiază la o universitate muncitorească. Întors acasă în 1912, organizează și aici o universitate sui-generis, unde ani de zile îi învață pe muncitori istoria mișcării socialiste, predând și cursuri de literatură română și universală. Între 1945 și 1948 este rector al unei așa-zise Universități muncitorești înființate de el însuși; în 1945 este primit în Societatea Scriitorilor Români, iar în 1948 devine membru al Academiei Republicii Populare Române, membru în prezidiul acesteia și director general al Bibliotecii Academiei (până în 1957).

Primele versuri, pe care **L.** le publică în „Zeflemeaua" din 1901, sunt încercări în manieră umoristică, însă cu timpul lirica sa capătă accente sociale tot mai pronunțate. În 1902 redactează și publică la Botoșani revista „Victor Hugo" (număr unic, scos la o sută de ani de la nașterea scriitorului francez), în care semnează poezia militantă *Jos arta!* și traduce din opera acestuia. Până în 1907, precum și după 1912, este prezent cu versuri și cronici rimate în „România muncitoare", „Tribuna liberală", „Arhiva", „Curierul român", „Avântul", „Arta", „Renașterea", „Reînvierea", „Viitorul social", „Pagini libere", „Scena" ș.a. și redactează revista „Țivil-Cazon" (1906). A fost redactor la ziarele „Adevărul" (în care ține și o rubrică interesantă prin atitudinea polemică, având titlul „Carnetul meu") și „Dimineața" (unde, pe lângă numeroase cronici literare și texte în proză sau versuri, ține rubrica „Din freamătul zilei") și a colaborat, mai ales începând din 1919, cu articole sociale și politice, poezii inspirate din suferința celor năpăstuiți, pamflete, portrete literare, polemici de tot felul, glose, note și însemnări despre scriitorii zilei, studii de folclor și estetică etc., într-un fel de radiografiere neîntreruptă a vieții culturale și sociale, la numeroase reviste și ziare, semnând și Trubadurul, Arald, Alex, Bucur, Bélé, Barbu Lăzărescu, Matei Rareș, Matheiu H. Rareșiu, Alexandru B. Trudă. Mai însemnată este activitatea lui **L.** în direcția istoriografiei literare și a folclorului, domenii în care contribuția sa relevă mai degrabă o disimetrie între omul de carte și militantul politic. Istoriograful, spirit ce cocheta cu enciclopedismul, reușește uneori să pătrundă dincolo de suprafața fenomenului cultural, aducând în glosele și comentariile sale referințe inedite, rezultate din cercetarea atentă a manuscriselor și a documentelor. Începute în 1917 sub titlul generic *Arheologie literară*, cercetările lui **L.** prind mai întâi forma unor articole de revistă, pentru ca ulterior să fie tipărite în broșură. În afara unor volume mai degrabă neînsemnate de studii politice și sociale – printre ele, *Anton Bacalbașa* (1924) și *Ioan Păun-Pincio* (1948) –, publică în 1924 broșurile *Lespezi și moloz din templul lui Epidaur* și *Câțiva povestitori: Nic'a lui Ștefan a Petrei, Nedea Popescu, Noel Wolf*, apoi *Humorul lui Hasdeu* (1927), în a cărui personalitate pare să-și proiecteze propriile năzuințe de enciclopedist. Vocația căutătorului prin arii disciplinare diferite și dibăcia polemistului se relevă și în cele douăzeci și patru de fascicule publicate în 1937 și 1938 sub titlul unic *Cu privire la...* Sunt aici studii comparative din care nu lipsesc datele de biografie literară și problemele de limbă, uneori cu relevanță în înțelegerea unor pasaje din opera literară, iar în cazul folclorului, sunt inserate note despre personalități,

obiceiuri ori texte cu anumite particularități. I se tipăresc, de asemenea, studiile *Ion Creangă* (1947) și *Ion Creangă și basmul rusesc* (1949), unde identifică eronat în creația povestitorului român un model rusesc. Face, sporadic, tălmăciri din limba franceză pentru reviste, ocupându-se, de asemenea, de îngrijirea unei ediții I.L. Caragiale, *Versuri* (1922), a două volume din *Studii critice* de C. Dobrogeanu-Gherea (IV și V, 1926–1927), precum și a câtorva ediții de scrieri neliterare.

SCRIERI: *Constantin Radovici, Agatha Bârsescu, Nora Marinescu*, București, 1917; *Lespezi și moloz din templul lui Epidaur*, București, 1924; *Doctorul Ottoi (O. Călin)*, București, f.a.; *Anton Bacalbașa*, București, 1924; *Câțiva povestitori: Nic'a lui Ștefan a Petrei, Nedea Popescu, Noel Wolf*, București, 1924; *Humorul lui Hasdeu*, București, 1927; *Ursitul fetelor și al vădanelor... și alte schițe de literatură populară și păreri critice privitoare la destinul unor cuvinte*, București, 1927; *Cu privire la Coșbuc*, București, 1937; *Cu privire la Creangă*, București, 1937; *Cu privire la Alecsandri*, București, 1937; *Cu privire la I.L. Caragiale*, București, 1937; *Cu privire la epigramă și epigramiști*, București, 1937; *Cu privire la umor*, I–II, București, 1937; *Cu privire la folclor*, I–II, București, 1937; *Cu privire la Eminescu*, I–IV, București, 1937–1938; *Cu privire la Hasdeu*, I–III, București, 1937–1938; *Cu privire la gramatică și vocabular*, I–III, București, 1937–1938; *Cu privire la traduceri și traducători*, I–II, București, 1938; *Cu privire la teatru*, I–II, București, 1938; *Cu privire la Asachi și Heliade*, București, 1938; *Ion Creangă*, București, 1947; *Cântăreți români ai Comunei din Paris: Mihai Eminescu, Constantin Mille, Gheorghe din Moldova, Traian Demetrescu*, București, 1948; *Ioan Păun-Pincio*, București, 1948; *I.C. Frimu*, București, 1948; *Ion Creangă și basmul rusesc*, București, 1949; *Eminescu, om al cărții*, București, 1950; *Glose și comentarii de istoriografie literară*, îngr. Ion Crișan și George Baiculescu, București, 1958; *Cu privire la Mihail Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, G. Coșbuc, B.P. Hasdeu, V. Alecsandri, G. Asachi și I. Heliade-Rădulescu. Glose și comentarii*, îngr. George Baiculescu, introd. Perpessicius, București, 1971; *Cu privire la meșteșugarii cuvintelor*, îngr. Mariana și Victor Iova, București, 1975.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, XII, *560*; Podoleanu, *60 scriitori*, I, *159–170*; Predescu, *Encicl.*, *479*; [*B. Lăzăreanu*], RMB, 1957, 3820; Baltazar, *Evocări*, *179–184*; Al. Graur, *B. Lăzăreanu*, AAR, memoriile secției de științe filologice, literatură și artă, 1981, *187–191*; *Encycl. jud.*, X, *1514–1515*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *729–731*. *V.P.S.*

LĂZĂRESCU, Adriana (26.IV.1926, București), traducătoare. Este fiica Nataliei (n. Iarca) și a lui Dumitru Grigorescu, medic neurolog. Urmează Institutul de Fete „Sf. Elena" și susține examenul de bacalaureat la Liceul „Spiru Haret" din București. Se înscrie apoi la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității bucureștene, obținând în 1948 licența în specialitatea limba și literatura italiană. În 1950 este arestată împreună cu alți frecventatori ai bibliotecii Institutului Italian și eliberată, fără proces, după patru luni de detenție. Căsătorită în 1957 cu italienistul George Lăzărescu, se va dedica traducerilor și promovării literaturii italiene în România.

Debutează în 1962 cu traducerea a două volume de nuvele, unul dintre ele, *Povestiri din Roma* de Alberto Moravia, marcând un pas important în receptarea pe teren românesc a noilor modalități de cultivare a realismului în literaturile occidentale. Treptat aria de cuprindere a tălmăcirilor semnate de **L.** se lărgește, incluzând opere clasice ale literaturii italiene, volume de istorie a culturii și piese de succes destinate teatrului radiofonic (Eduardo de Filippo, Paolo di Vincenzo). Un loc aparte îl ocupă transpunerile din Gabriele D'Annunzio, o tentativă de a readuce un mare scriitor în atenția publicului românesc după o lungă perioadă de interdicție. Criticii au remarcat frecvent virtuozitatea stilistică a traducătoarei, capabilă să păstreze „toată subtilitatea expresivă a sondajului psihologic" (Al. Balaci) și să echivaleze exuberanța lexicală și muzicalitatea frazei lui D'Annunzio, bunăoară. Un filon bine reprezentat în activitatea de transpunere și de prelucrare de texte desfășurată de **L.** pe durata mai multor decenii este cel al literaturii pentru copii: de la *Cuore* de Edmondo de Amicis până la *Bertoldo și Bertoldino*, cele mai cunoscute cărți italiene pentru cei mici au făcut obiectul unor transpuneri și prelucrări inspirate, iar basmele populare italiene și-au găsit loc în diferite antologii. O serie de dicționare, ghiduri de conversație și compendii de gramatică stau și ele mărturie pasiunii sale pentru limba și cultura italiană.

Traduceri: Carlo Montella, *Cu limuzina în paradis*, București, 1962; Alberto Moravia, *Povestiri din Roma*, București, 1962 (în colaborare cu George Lăzărescu), *Ciociara*, pref. George Lăzărescu, București, 1970 (în colaborare cu George Lăzărescu); Enzo Maizza, *Mulatrul*, București, 1963; Nino Palumbo, *Printre munții neclintiți*, București, 1967; Renée Reggiani, *Mâine, poimâine*, București, 1968; Michele Pantaleone, *Mâfia și stupefiantele*, București, 1970 (în colaborare cu Eugen Costescu); Leonardo Sciascia, *Fiecăruia ce i se cuvine*, București, 1970; Edmondo de Amicis, *Cuore*, București, 1971 (în colaborare cu George Lăzărescu); Luigi Ugolini, *Lorenzo Magnificul*, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1971, *Romanul lui Caravaggio*, București, 1976, *Divina nebunie*, București, 1993, *Fra Diavolo*, București, 1998; Carlo Cassola, *Logodnica lui Bube*, București, 1974; Ruggero Zangrandi, *Trenul de Brennero*, Iași, 1974; Antonio Fogazzaro, *Daniele Cortis*, București, 1975; Sabatino Moscati, *Lumea fenicienilor*, București, 1975, *Vechi imperii ale Orientului*, București, 1982; Alessandro Manzoni, *Doamna din Monza*, București, 1977; Lydia Ugolini, *Întâmplările unui cățel răsfățat*, București, 1978, *Un bătrân copac povestește*, București, 1983, *Câței bogați, câței săraci*, București, 1998; Maria Bellonci, *Secretele familiei Gonzaga*, București, 1979; Mario Soldati, *Cele două orașe*, București, 1979; Gabriele D'Annunzio, *Focul*, pref. Nicolae Balotă, București, 1979 (în colaborare cu George Lăzărescu); *Inocentul*, București, 1983; Benvenuto Cellini, Vittorio Alfieri, Giacomo Casanova, *Memorii*, București, 1981; Luigi Pirandello, *Exclusa. Rândul*, București, 1983, *Giustino Roncella*, București, 1988, *Iubirea lui*, Craiova, 1994; *Bertoldo și Bertoldino*, București, 1984; Luigi Capuana, *Medicul săracilor*, București, 1984; Matilde Serao, *Speranțe*, București, 1984; Silvio Guarnieri, *Condiția literaturii*, București, 1986; Vamba [Luigi Bertelli], *Gian Burrasca*, București, 1992; Stanislao Nievo, *Din dragoste adevărată*, București, 1994 (în colaborare cu George Lăzărescu); Luigi Presto, *Dilema iubirii*, București, 1994; *Umor celebru*, București, 1994; *Basme din lumea întreagă*, București, 1994; *Basme de pretutindeni*, București, 1995; *Anecdote despre mari personalități*, București, 1997; Cristiana-Maria Purdescu, *Respir amurgul – Respiro il crepusculo*, ed. bilingvă, București, 2003 (în colaborare cu George Lăzărescu); Brillat-Savarin, *Fiziologia gustului*, București, 2003.

Repere bibliografice: Al. Balaci, *Un roman de război*, RL, 1975, 6; Dan Grigorescu, *Focul solitar*, CNT, 1980, 3; Al. Balaci, *Introspecția nemiloasă*, R, 1984, 4. *C.Pp.*

LĂZĂRESCU, Alexandru (30.XII.1830, București – 31.VII.1876, Kissingen, Germania), dramaturg și poet. Fiu al unui comerciant, **L.** învață la Colegiul „Sf. Sava" și la Școala de Drept din București și își continuă studiile la Paris, începând din 1858. Magistrat, apoi avocat, a fost în două legislaturi deputat liberal de Vlașca.

Scriind, **L.** trece cu ușurință de la teatru la poezie, de la proză la cronica literară și dramatică. Vodevilul *George sau Un amor românesc* (1851), piesă convențională despre triumful dragostei asupra moravurilor „moleșite", este influențat de vodevilurile lui E. Scribe și Mélesville, după cum *Sanuto* (1851), o dramă emfatică, plasată în Veneția secolului al XVI-lea, pare mai curând tradusă ori cel puțin prelucrată. Alte lucrări dramatice sunt *Massim pictorele* (1858) și *Boierii și țăranii odinioară*, piesă reprezentată, dar nepăstrată, despre care Mihai Eminescu are cuvinte dure. Har puțin se află și în poezia lui **L.**, strânsă în două volume intitulate *Ore de repaos* (1853) și *Alfredo. Ore de repaos* (1854) sau publicată în „Albumul literar" și în „Secolul". Versificatorul este influențat până la epigonism de Gr. Alexandrescu și de D. Bolintineanu ori îl imită jalnic pe Byron. După 1870 **L.** scrie, semnând Laerțiu, cronici literare și foiletoane dramatice în „Românul", „Telegraful", „Alegătorul liber". Considerat de Al. Macedonski drept unul dintre primii săi îndrumători întru poezie, **L.** a avut mai mult faima decât substanța unui cronicar exigent, meticulos, care nu se lasă intimidat de nume consacrate în epocă, precum cele ale lui V. Alecsandri și V.A. Urechia. Postum, în 1885, i s-a editat romanul *Stroie Corbeanul*, amestec aproape ilizibil de tirade politice și senzațional foiletonistic.

SCRIERI: *George sau Un amor românesc*, București, 1851; *Sanuto*, București, 1851; *Ore de repaos*, București, 1853; *Alfredo. Ore de repaos*, București, 1854; *Massim pictorele*, București, 1858; *Stroie Corbeanul*, îngr. și pref. Teodor I. Focșăneanul, București, 1885.

Repere bibliografice: Mihai Eminescu, *Scrieri politice și literare*, îngr. și introd. Ion Scurtu, București, 1905, *57*; Pop, *Conspect*, II, *8–10*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *480*, *Ist. lit.* (1982), *543*; *Dicț. lit. 1900*, *492*. *G.D.*

LĂZĂRESCU, George (6.V.1922, Călărași), istoric literar și traducător. Este fiul Ecaterinei (n. Boeru) și al lui Ioan Lăzărescu, mic comerciant. Își face studiile secundare la liceele „Știrbei Vodă" din Călărași și „Gheorghe Șincai" din București, după care se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității bucureștene, obținând în 1945 licența în literatura italiană. Repartizat în învățământul mediu, în 1954 se transferă la Catedra de limba și literatura italiană a Facultății de Filologie din București, unde funcționează până în 1987. Din 1991 este profesor la Catedra de limbi străine a Academiei de Arte Plastice din București. În 1964 și 1965 a fost atașat cultural la Ambasada României din Roma, oraș în care se va întoarce în 1968 ca bursier. Cercetările de arhivă îi vor împlini teza de doctorat, *Raporturi româno-italiene de-a lungul secolelor*, susținută în 1969. Între 1970 și 1978 este detașat ca profesor la Universitatea din Pisa. Membru al mai multor asociații culturale din țară și academii din Italia, a fost distins cu titlurile de cavaler (1971) și comandor (1992) ale ordinului Meritul Cultural Italian.

Debutând în 1956 ca traducător, cu *Epistolarul* lui Torquato Tasso, **L.** va publica primul volum de istorie literară abia în 1972 – *Țările Române și Italia până la 1600* (în colaborare cu N. Stoicescu), acesta completând parțial problematica disertației de doctorat, elaborată cu câțiva ani înainte. Folosind și citând conștiincios lucrările predecesorilor, autorii acoperă întinse spații de referință, propunându-și realizarea unei sinteze a legăturilor româno-italiene din secolele al XIII-lea-al XVI-lea. Precumpănitor istorice, investigațiile subliniază pătrunderea, mai întâi în Transilvania, a elementelor culturii umaniste, care au accelerat formarea conștiinței naționale pe baza latinității, precum și aportul cărturarilor italieni la difuzarea în perimetrul european a numeroase informații despre istoria, geografia, economia, cultura și obiceiurile din ținuturile locuite de români. Datele vor fi completate pe alte direcții în volumul *Prezențele românești în Italia* (1995). Interesul pentru epocile mai vechi ale literaturii italiene este certificat și de micromonografia închinată prozei lui Petrarca, *Petrarca prozatorul* (1975). Din scrierile în proză, țesătura sociobiografică recompune analitic atât elemente despre curgerea vieții, cât și mărturii ale personalităților care l-au cunoscut pe marele florentin, alcătuind un portret aproape complet, cu vădite valențe parenetice. Interpretarea faptelor este întrucâtva subțiată de citatele frecvente și ample, autorul încrezându-se mai mult în puterea de convingere a documentului nemijlocit decât în caracterizarea interpretativă. Sinteză a aspirațiilor umaniste, Petrarca întrunește adeziunea contemporanilor săi – este concluzia la care ajunge, firesc, finalul exegezei. Procedee și intenții similare vor configura volumul *Galileo Galilei. Dialog cu planetele* (1982). Istoricul literar tinde spre cuprinderi globale, care să circumscrie procesual fenomenele de cultură. Astfel, în *Storia della civiltà italiana* (1977) înfățișează etapele principale ale civilizației italiene – Antichitatea, Evul Mediu, Renașterea, Barocul, Risorgimento și contemporaneitatea –, opțiunea autorului îndreptându-se spre ideile, fenomenele și personalitățile mai însemnate, care întruchipează ipostaze specifice și valori proprii acestei arii de cultură. Acoperind contribuția științelor pozitive și domeniile umaniste, comentariul îmbină analiza cu privirea de sinteză, fără să avanseze spectaculoase răsturnări de viziune, dar insistând îndeosebi pe reliefurile imaginii. Abordând aceeași problematică, integrator și complementar, alte cărți vor spori densitatea informațiilor. Numeroase lucrări concepute în scopuri didactice și mai cu seamă traducerile întregesc activitatea italienistului.

SCRIERI: *Țările Române și Italia până la 1600* (în colaborare cu N. Stoicescu), București, 1972; *Petrarca prozatorul*, București, 1975; *Storia della civiltà italiana*, București, 1977; *Dicționar mitologic*, București, 1979; *Italia – cultura e civiltà*, București, 1980; *Galileo Galilei. Dialog cu planetele*, București, 1982; *Repere de cultură*, București, 1982; *Civilizație italiană*, București, 1987; *Prezențe românești în Italia*, București, 1995; *Școala Română din Roma*, București, 2002. **Traduceri:** Torquato Tasso, *Epistolarul*, București, 1956; Edmondo de Amicis, *Cuore*, București, 1956; ed. București, 1971 (în colaborare cu Adriana Lăzărescu); Alberto Moravia, *Povestiri din Roma*, București, 1957; ed. București, 1962 (în colaborare cu Adriana Lăzărescu), *Ciociara*, București, 1961;

ed. pref. trad., București, 1970 (în colaborare cu Adriana Lăzărescu); Giuseppe Bandi, *Cei o mie ai lui Garibaldi*, București, 1964; Mario Tobino, *Organizația clandestină*, București, 1964; Luigi Preti, *Tinerețe, tinerețe...*, București, 1967, *Drama lui Oberdan*, București, 1987, *Planeta Terra în pericol*, București, 1991, *Imigrația în Europa*, București, 1993; Leon Battista Alberti, *Tratatul despre pictură*, București, 1968; Ippolito Nievo, *Memoriile unui italian*, I–II, București, 1969; Giulio Carlo Argan, *Căderea și salvarea în arta modernă*, București, 1970, *De la Bramante la Canova*, București, 1974, Lina Putelli, *Tițian*, București, 1972; Gaetano Gangi, *Familia Espinosa*, București, 1974; Nicola Rossi Lemeni, *Dincolo de neliniște*, București, 1974, *Tainic nemărturisit*, București, 1983; Gabriele D'Annunzio, *Focul*, pref. Nicolae Balotă, București, 1979 (în colaborare cu Adriana Lăzărescu); Ioan Alexandru, *Poezii – Poesie*, ed. bilingvă, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1981; Francesco Petrarca, *Scrieri alese*, București, 1982; Eugenio Battisti, *Antirenașterea*, I–II, București, 1982; Stanislao Nievo, *Din dragoste adevărată*, București, 1994 (în colaborare cu Adriana Lăzărescu); Cristiana-Maria Purdescu, *Respir amurgul – Respiro il crepusculo*, ed. bilingvă, București, 2003 (în colaborare cu Adriana Lăzărescu).

Repere bibliografice: Valeriu Gherghel, *„Galileo Galilei. Dialog cu planetele"*, CL, 1982, 10; Simion Bărbulescu, *„Repere de cultură"*, R, 1983, 7; Velea, *Universaliști, 146–151; Dicț. scriit. rom.*, II, *732–734.* ***St.V.***

LĂZĂRESCU, Gheorghe (23.IV.1948, București), istoric literar și traducător. Este fiul Corinei (n. Popovici) și al lui Gheorghe Lăzărescu. După absolvirea Liceului „Emil Racoviță" (1966), a urmat Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1966–1971). Și-a început activitatea la Institutul de Științe Pedagogice, făcând cercetări în domeniul predării limbii și literaturii române în școală. În urma desființării Institutului, a fost transferat ca profesor la Liceul „Nicolae Bălcescu" din București. În 1978 a obținut titlul de doctor în filologie. Colaborează la „România literară", „Revista de istorie și teorie literară", „Ramuri", „Limbă și literatură", „Revista de pedagogie" ș.a.

În amplul studiu *Romanul de analiză psihologică în literatura română interbelică* (1983), la origine teză de doctorat, **L.** urmărește evoluția acestei specii între anul 1922, când apare *Pădurea spânzuraților* de Liviu Rebreanu, considerat „cel dintâi valoros roman românesc de analiză psihologică", și anul 1939, când E. Lovinescu încheie publicarea în „Revista Fundațiilor Regale" a unor fragmente din *Acord final*. În sfera romanelor care au ca premisă fundamentală luciditatea și autenticitatea analizei psihologice, **L.** așază în primul rând romanele lui Camil Petrescu, *Patul lui Procust* și *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, ale căror personaje sunt definite structural prin trăirea unor drame de conștiință. Tot aici intră romanele lui Anton Holban, *O moarte care nu dovedește nimic*, *Ioana* și *Jocurile Daniei*, în care trama epică este aproape inexistentă; definindu-le drept romane „statice", **L.** demonstrează că în ele predomină variația subtilă pe aceeași temă psihică sau morală. În alt capitol se urmărește modul în care motivul obsesiei, în diversele lui configurări, a funcționat în romanul românesc interbelic, examinând *Pădurea spânzuraților* de Liviu Rebreanu, *Brațul Andromedei* și *Rusoaica* de Gib I. Mihăescu, *Simfonia fantastică* de Cezar Petrescu. Romanele Hortensiei Papadat-Bengescu sunt privite prin prisma „dezagregării personajului", unul și același personaj trecând prin „multiple ipostaze". Din aceeași perspectivă sunt analizate romanele *Omul descompus* de F. Aderca, *Interior* de C. Fântâneru, *Întâmplări în irealitatea imediată* de M. Blecher. În monografia *Adrian Maniu* (1985), **L.** pornește de la premisa că poetul care a debutat sub zodia simbolismului, șocând printr-o originalitate accentuată, s-a clasicizat mai târziu, când a încercat să se apropie de spiritul și arta creatorilor anonimi. Impresia e totuși superficială, deoarece – argumentează autorul – inspirându-se din folclor, tinzând spre stilizare și imagine plastică, Adrian Maniu nu a renunțat la experiența dobândită în contactul cu realizările formale ale unor curente ca simbolismul sau expresionismul. În colaborare, **L.** a întocmit numeroase manuale de limba și literatura română, antologii de texte comentate, culegeri de noțiuni de stilistică, de compoziție și de termeni literari. A tradus, în colaborare cu Maria Brăescu, *Catherine-Paris* de Martha Bibescu (1996) și corespondența scriitoarei cu Paul Claudel (1992). A transpus, de asemenea, piesele *Trei femei înalte* de Edward Albee, reprezentată la Teatrul de Comedie din București, și *Dragoste în hala de pește* de Israel Horovits, jucată la Teatrul Național din București.

SCRIERI: *Romanul de analiză psihologică în literatura română interbelică*, București, 1983; *Adrian Maniu*, București, 1985. **Traduceri:** Martha Bibescu, *Corespondență cu Paul Claudel*, București, 1992 (în colaborare cu Maria Brăescu), *Catherine-Paris*, București, 1996 (în colaborare cu Maria Brăescu).

Repere bibliografice: Al. Călinescu, *„Romanul de analiză psihologică în literatura română interbelică"*, CL, 1983, 12; Dan C. Mihăilescu, *De patru ori Anton Holban*, ST, 1984, 2; Ion Bogdan Lefter, *O lume într-o carte*, RL, 1984, 9; Ion Dună, *Ordinea și sobrietatea*, RL, 1984, 20; Nicolae Manolescu, *Critica nouă*, RL, 1984, 46; Micu, *Scurtă ist.*, III, *453.* ***T.V.***

LEAHU, Nicolae (20.VII.1963, Bădicul Moldovenesc, j. Cahul), poet și eseist. Este fiul Nadejdei (n. Postolache) și al lui Gheorghe Leahu, țărani. În 1980 a absolvit Școala Medie din satul natal, iar în 1985 Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic de Stat „Alecu Russo" din Bălți. În 2000 obține titlul de doctor la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași. A lucrat mai întâi la o gazetă raională din Cahul; în 1985 și 1986 e lector universitar la Bălți, apoi devine redactor-șef adjunct al cotidianului „Glia drochiană" (1986–1993) și, prin cumul, continuă activitatea universitară, fiind și profesor de liceu. Titular al Catedrei de limba și literatura română la Facultatea de Filologie a Universității din Bălți, șapte ani mai târziu e numit șef al Catedrei de literatura română și universală. În calitate de redactor-șef, conduce revista literară „Semn".

În volumul de poezii *Mișcare browniană* (1993; Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova) și în *Personajul din poezie* (1997; Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova), **L.** înfățișează spectacolul brownian al existenței și al metafizicii absurdului, întreținut de un sentiment al golului. Atmosfera este de esență bacoviană, conștiința identității alunecând în zona de indeterminat a realului. Piesa *Cvartet pentru o voce și toate cuvintele* a fost

reprezentată la Teatrul Național din Bălți. În studiul monografic *Poezia generației '80* (2000), la origine teză de doctorat, sunt analizate pertinent trăsăturile specifice ale liricii optzeciste.

SCRIERI: *Mișcare browniană*, Chișinău, 1993; *Personajul din poezie*, Chișinău, 1997; *Poezia generației '80*, Chișinău, 2000; *Cvartet pentru o voce și toate cuvintele*, Chișinău, 2001; *Eratokritikon. Eseu ludic*, Iași, 2001. **Ediții:** *Literatura din Basarabia în secolul al XX-lea. Poezie*, Chișinău, 2003.

Repere bibliografice: Mircea A. Diaconu, *Poeți din Basarabia*, CL, 1997, 9; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *251-252*. *M.C.*

LECCA, Constantin (4.VIII.1807, Brașov – 14.X.1887, București), editor și traducător. Aparține ramurii brașovene a unei vechi familii boierești de origine italiană, cunoscută în Țara Românească încă din secolul al XVI-lea. Tatăl, Dumitru Lecca, a fost unul dintre negustorii de vază ai Brașovului. În cartierul Șchei, el și frații lui au ridicat o biserică și mai multe școli. Mama sa a fost Maria (n. Alexovici), a cărei nepoată de soră, Ecaterina Karaboas, va fi mama dramaturgului I. L. Caragiale. La o școală din Șcheii Brașovului **L.** a urmat cursul primar, deprinzând carte românească și grecească. A învățat apoi la gimnaziul săsesc din Brașov (unde a putut dobândi o bună cunoaștere a limbii germane) și, se pare, la Blaj. Prin 1827 este trimis la Buda pentru studii de istorie; el este însă atras de „arta zugrăvitului" și i se dedică. În mediul intelectualilor români din capitala Ungariei, unde spiritul creat de Școala Ardeleană era viu, se formează ca pictor istoric, interesat de trecutul neamului. În revista lui Zaharia Carcalechi, „Bibliotecă românească", el face să apară primele portrete – litografiate – ale domnitorilor Țării Românești și ai Moldovei, publică, în traducere, un fragment din *Istoria romanilor* de O. Goldsmith, începută de Damaschin T. Bojincă, *Viața prințipului și eroului Moldovei, Ștefan cel Mare*, scriere de popularizare, precum și nuvela *Jucătorul de cărți*, o tălmăcire din nemțește. După studii de pictură la Viena, poate și la Roma, **L.** vine în Craiova ca profesor de desen și caligrafie la Școala Centrală (aici îl are elev pe Theodor Aman, viitorul pictor). Realizează portrete ale boierilor localnici și decorația bisericii Madona Dudu. Face parte din cercul de literați din jurul lui Ioan Maiorescu, preocupați de ridicarea culturală a orașului. În 1837, sprijinit de Petrache Poenaru, cu care se înrudea prin soția sa, Victoria Otetelișanu, înființează, „pentru cultura limbii române", o tipografie, prima în Craiova, iar în 1838 și 1839 scoate cea dintâi publicație din Bănie, revista „Mozaicul". Aflându-se pe listele proscrișilor din cauza participării la revoluția de la 1848, se refugiază la Brașov, unde execută pictura interioară a bisericii „Sfântul Nicolae" din Șchei. Călătorește din nou în Italia pentru studii. După 1851 se stabilește în București, ca profesor la „Sf. Sava" și din 1864 la Școala de Arte Frumoase. Fiica lui, actrița Cleopatra Poenaru, i-ar fi inspirat poetului Mihai Eminescu o iubire ale cărei ecouri au putut fi recunoscute în elegia *Pe lângă plopii fără soț*.

Pictor care exaltă și poetizează trecutul național, mare portretist, **L.** este și ca literat reprezentativ pentru climatul romantic premergător anului 1848. „Mozaicul", publicație în paginile căreia apar numai traduceri (majoritatea îi aparțin lui **L.**, dar sunt fie nesemnate, fie trecute sub pseudonime precum Scumpescu sau Gr. Canuș), arată o preferință marcată pentru romanesc. Influențat de ideile lui Ioan Maiorescu, care încerca, prin modelul german, să contracareze invazia literaturii franceze (ce îi părea „ușoară, imorală și fadă"), **L.** adună în „Mozaicul" numeroase transpuneri din foiletonistica germană: *Moneda*, subintitulată *O povestire fantastică într-o întâmplare adevărată* (aceasta i-ar fi servit lui Vasile Alecsandri drept punct de plecare în *Istoria unui galbân*), *O execuție, Istoria arapului de la Veneția*, „adevărata istorie a arapului Othelo, care a dat lui Șekspir materie la tragedia sa", ca și relatări asupra magnetismului animal, note despre alchimie ș.a. Autorul preferat este E.T.A. Hoffmann. **L.** era interesat deopotrivă de valorile morale, de unde prezența în revistă a mai multor fabule ori pilde (*Ochii, O scrisoare a unui părinte către fiul său ce umbla în străinătate spre desăvârșirea meșteșugului, Oglinzile*). El traducea din nemțește fără intermediar. Tălmăcind o dramă a lui Aug. von Kotzebue, *Die Kreutzfahrer*, a izbutit o versiune corectă.

Traduceri: Aug. von Kotzebue, *Cruciații*, Craiova, 1839.

Repere bibliografice: O.G.L. [Octav George Lecca], *Familia Lecca*, București, 1897; Barbu Theodorescu, *Constantin Lecca*, București, 1938; Jack Brutaru, *C. Lecca*, București, 1956; Petru Comarnescu, *Pictori ardeleni animatori ai culturii secolului XIX*, TR, 1959, 10; Cornea, *Originile*, *444*, *448*, *454*, *487*; Paul Rezeanu, *Pictorul C. Lecca la Craiova*, R, 1974, 3; Nicolae Andrei, *Anii de lumină. Istoria Liceului „N. Bălcescu" din Craiova*, Craiova, 1976, *307-320*; *Dict. lit. 1900*, *493*; [*Constantin Lecca*], „Mozaicul", 1998, 1. *S.C.*

LECCA, Haralamb G. (10.II.1873, Caracal – 9.III.1920, București), poet, dramaturg, prozator și traducător. Este fiul Zoei (n. Monastericeanu) și al lui George Lecca, ofițer de cavalerie; fratele său, Octav George Lecca, s-a impus ca istoric și genealogist. **L.** face clasele primare în Caracal, absolvind apoi Liceul Central din Craiova. După ce termină Facultatea de Drept a Universității din București, începe să studieze medicina la Paris, dar se întoarce în țară și se dedică activității teatrale. A fost director de scenă al Teatrului Național din Iași, subdirector general și inspector general al teatrelor, regizor și chiar interpret în câteva din propriile piese; ca actor, a folosit pseudonimul Sybil. În 1891 **L.** debutează cu o poezie în „Revista nouă" a lui B.P. Hasdeu. A colaborat la „Flacăra", „Flamuri", „Literatură și artă română", „Vatra", „Convorbiri literare", „Rampa", „Scena" ș.a., semnând și Câmpeanu. În volum a debutat în 1896, cu versuri – *Prima (1890-1895)*. Deși B.P. Hasdeu a semnat prefața cărții, dându-și girul în privința talentului tânărului poet, producția lirică a lui **L.**, deosebit de abundentă, nu confirmă nici pe departe așteptările. Aceeași prolificitate în detrimentul calității artistice marchează și dramaturgia lui **L.**, definiția adecvată pentru activitatea sa literară fiind aceea de poligraf, un poligraf care a dorit cu orice

preț, abordând toate genurile literare, să rămână autorul unei opere valoroase. Se află, alături de alți confrați, între fondatorii Societății Scriitorilor Români. Pentru volumele *Prima* și *Secunda (1895-1897)* (1898) a fost distins cu Premiul Academiei Române. Amintirile și experiența de combatant în războiul balcanic din 1913 pe frontul de operațiuni din Bulgaria sunt împărtășite în volumul *Dincolo. Din Dunăre-n Balcani* (1913).

În dramaturgie — segment cu oarecare împliniri — autorul alege mediul social al celor avuți, conturând caractere sau scoțând în evidență moravuri, dar nu posedă forța de a susține, în stil ibsenian, așa cum încerca, problemele existențiale pe care le atacă. Totuși, **L.** se pricepe să imagineze scene cu un număr mare de personaje ori să realizeze o gradație a efectelor teatrale. În *Tertia. Casta Diva* (1899), piesă căreia i s-a acordat Premiul Teatrului Național din București, abordează, în manieră moralizatoare, conflictul de caractere. Personajele feminine principale sunt exponentele a două mentalități antagonice: Lelia, principiu al răului, o împinge la pierzanie pe inocenta Gina. Datorită intrigii și a tensiunii dramatice, piesa s-a bucurat de succes. Cu *Quinta. Suprema forță* (1900) **L.** încearcă analizarea unei zone din viața politică autohtonă. El surprinde cinismul cu care unii politicieni își manipulează „victimele" după ce se văd ajunși în funcția dorită. Piesa abundă în lungimi și este lipsită de ritm dramatic, iar tehnica supralicitării contrastelor de caractere generează schematismul specific unor astfel de producții: Mircea — fratele altruist, Alexandru — fratele egoist, Sylvia — fiica vitregă a cărei venerație pentru tatăl decedat se transformă într-o ură patologică față de mamă, Zoe — mama vitregă care iubește cu pasiune alt bărbat ș.a.m.d. *Septima. Câinii* (1902), dramă cu intenții satirice, face din aceeași tagmă a politicienilor, împărțită în „dulăi, potăi, javre", obiectul unei critici virulente, „sarcasmul, șarja, grotescul fiind fructificate în creionarea unei faune politice care îi prevestește pe T. Mușatescu, G. M. Zamfirescu, M. Sebastian" (Doina Modola). O altă dramă, *A zecea. I.N.R.I.* (1904), scrisă în versuri, urmărește câteva episoade din viața lui Iisus Hristos. Perspectiva abordată este a unei divinități abstracte, distante și reci; personajelor, copleșite de livresc, le lipsește tocmai latura umană. Totuși, unele dintre piesele lui **L.** au avut oarecare succes la public, fiind gustate critica politicianismului veros ori melodramaticele relații sentimentale. În poezie, scriitorul se încearcă în poemul amplu, de factură modernă; limbajul este însă prozaic, lipsit de expresivitate și sugestie. El glosează predilect pe tema morții iubitei, a deșertăciunii vieții, a naturii, într-o cheie mult uzitată la 1900, dar fără personalitate. A scris și amintiri despre B. P. Hasdeu, G. Ionnescu-Gion și Nicolae Vaschide, reunite sub titlul *Noi, românii. Trei oameni. Actorii* (1912). Numele lui **L.** se reține în legătură cu o intensă și nu lipsită de interes activitate de traducător. A făcut transpuneri din Shakespeare (*Femeia îndărătnică*, *Romeo și Julieta*), Victor Hugo (*Hernani*), Racine (*Atalia*), Sienkiewicz (*Quo vadis*), Maupassant (*O viață*), Swift (*Gulliver în Țara Uriașilor*), Balzac (*Moș Goriot*) ș.a. A știut să selecteze și să dea versiuni în limba română ale unor capodopere, doar în acest sens fiind un făuritor de cultură.

SCRIERI: *Prima (1890-1895)*, pref. B.P. Hasdeu, București, 1896; *Cinci poeme*, București, [1896]; *Secunda (1895-1897)*, București, 1898; *Tertia. Casta Diva*, București, 1899; *Quarta. Jucătorii de cărți*, București, 1900; *Quinta. Suprema forță*, București, 1900; *Sexta. Versuri (1889-1900)*, București, 1901; *Septima. Câinii*, București, 1902; *Octava. Poezii*, București, 1904; *A noua. Poezii*, București, 1904; *A zecea. I.N.R.I.*, București, 1904; *Cancer la inimă*, București, 1907; *Din viața lui Napoleon*, București, 1908; *Poezii*, București, 1911; *Noi, românii. Trei oameni. Actorii*, București, 1912; *Dincolo. Din Dunăre-n Balcani*, București, 1913; *Moartea lui Sherlock Holmes*, București, 1913; *Crăngi*, București, [1914]; *Zece monologuri*, București, [1915]. **Traduceri:** Alfred Tennyson, *Enoch Arden*, București, 1896; William Shakespeare, *Femeia îndărătnică*, București, 1897, *Romeo și Julieta*, București, 1907; Carmen Sylva, *Povestea unei Regine*, București, 1899, *Mărioara. În ziua scadenței*, Iași, 1904; C. Flammarion, *Tainele cerului*, București, 1904; Victor Hugo, *Ernani*, București, 1904; Franz Grillparzer, *Hero și Leandru*, București, 1907; Racine, *Atalia*, București, 1907; Théodore de Banville, *Sărutarea*, București, 1907; H. Sienkiewicz, *Quo vadis*, București, 1908; H. Sudermann, *Moara părăsită*, București, 1908; Maurice Maeterlinck, *Inteligența florilor*, București, 1908, *Timpul florilor și nemurirea*, București, [1914]; Beaumarchais, *Bărbierul din Sevilla*, București, 1908; Émile Zola, *Atacul morii*, București, [1908]; Guy de Maupassant, *Domnișoara Fifi*, București, 1909, *O viață*, București, 1909; Jonathan Swift, *Gulliver în Țara Uriașilor*, București, 1909; Jules Verne, *Ocolul pământului în 80 de zile*, București, [1911]; Corneille, *Horațiu*, București, 1912; Molière, *Tartuffe*, București, 1913; Balzac, *Moș Goriot*, București, 1914; Alphonse Daudet, *Jack*, București, 1914; Diderot, *Călugărița*, București, 1926; Boccaccio, *Povești din Decameron*, București, 1926; Hector Malot, *Singur pe lume*, București, [1931]; Edward George Bullwer-Lytton, *Ultimele zile ale Pompeiului*, București, f.a.

Repere bibliografice: Victor Anestin, *Haralamb Lecca, autor dramatic*, București, 1902; Chendi, *Schițe, 178-181*; Chendi, *Impresii, 189-193*;

Petre V. Haneș, *Istoria literaturii românești*, București, 1924, *266–267*; Chendi, *Foiletoane*, *148–152*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *525*, *Ist. lit.* (1982), *592–593*; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, *155*, *162–164*; Mihail Iorgulescu, *Marginalia*, București, f.a., *57–64*; Ioan I. Livescu, *Amintiri și scrieri despre teatru*, București, 1967, *62–64*; Massoff, *Teatr. rom.*, III, *342*, *386*, IV, *19*, *25*, *55*, *77*; *Ist. teatr. Rom.*, II, *215–217*; Ion Petrovici, *Prin meandrele trecutului*, București, 1979, *218–224*; Brădățeanu, *Istoria*, II, *70–73*; Modola, *Dramaturgia*, *239*, *255–256*, *265–266*; Firan, *Profiluri*, I, *428–429*; Stanca, *Fragmentarium*, *196*; Rebreanu, *Opere*, XIV, *13–14*; *Haralamb G. Lecca*, DRI, III, *107–118*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *734–735*. *O.I.*

LECCA, Irina G. (20.I.1881, Piatra Neamț – 30.XI.1953, Mănăstirea Văratic, j. Neamț), prozatoare. Familia ei provine din Basarabia; printre rude se numără actorul Matei Millo și scriitorul Gr. N. Lazu, frate cu mama sa. În Piatra Neamț **L.** este membră a Ligii Culturale; un timp trăiește retrasă la Tarcău, în județul Neamț, iar din 1929 îmbracă haina monahală la mănăstirea Văratic, a cărei stareță a fost între 1940 și 1942, 1946 și 1951. Debutează în 1905 cu proză, la „Jurnalul femeii". Colaborează cu schițe, povestiri, romane în diferite publicații, precum „Neamul românesc literar", „Ramuri", „Viitorul românceior", „Luceafărul", „Unirea femeilor române", „Revista scriitoarelor și scriitorilor români", „Universul" ș.a. În 1912 și 1913 a semnat articole socioculturale la rubrica „Cronica femenină. Scrisoare către nepoată" din „Neamul românesc". În volum debutează cu romanul *Dreptul vieții*, apărut în 1908.

Prin personajele feminine, având rol central în proza sa, autoarea subliniază menirea femeii ca liant al familiei și totodată ca personalitate puternică, rostindu-și răspicat opiniile și judecând tot ce se întâmplă în jur după propriul cod de valori; într-un cuvânt, prin intermediul personajelor, scriitoarea pledează pentru dreptul femeilor de a se emancipa. Femeia-păpușă, menită doar să satisfacă vanitatea bărbatului, este ridiculizată. Din păcate, romanele sunt gândite ca niște pilde moralizatoare, cu personaje construite maniheist, în alb sau negru, pozitive ori negative. Totuși, există și cărți în care acest schematism este depășit. Astfel, protagonista din romanul *Slutica* (1925) se detașează printr-o intensă trăire sufletească, prin zbuciumul continuu al revoltei. Pe de altă parte, **L.** reușește să contureze cu gingășie portrete de copii supuși dificilei probe de a înțelege ordinea, nefirească pentru ei, a lumii adulților. Trimiteri la situația social-politică a românilor din Transilvania din perioada austro-ungară face în romanul *Marcu Ulpiu Traian Stănoiu* (1920), unde încearcă și o revalorizare în spirit sămănătorist a vieții rurale. **L.** vede satul ca unic păstrător al adevăratelor valori spirituale și sociale, în absolută contradicție cu orașul, considerat un loc al pierzaniei. În general, clișeul contrastului sat-oraș este o constantă în prozele ei: la sate trăiesc boieri bătrâni, care își ajută „poporenii", spre deosebire de tinerii orășeni din înalta societate, superficiali, fără orizont spiritual, robiți plăcerilor ușoare. Piesa de teatru *Hazail* (1931) înfățișează patimile și răstignirea Mântuitorului, ilustrând forța credinței.

SCRIERI: *Dreptul vieții*, București, 1908; *Pe urma dragostei*, București, 1910; *Marcu Ulpiu Traian Stănoiu*, București, 1920; *Slutica*, Botoșani, 1925; *Hazail*, Mănăstirea Neamț, 1931.

Repere bibliografice: N. Iorga, *„Dreptul vieții"*, NRL, 1909, 2; *[Scrisoare deschisă a Irinei G. Lecca]*, „Viitorul românceior", 1912, 11; Chendi, *Schițe*, *39–42*; Nichifor Crainic, *Viața Agapiei*, U, 1931, 236; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, *209*; Dimitrie Hogea, *Din trecutul orașului Piatra Neamț*, Piatra Neamț, 1936, *166*; Predescu, *Encicl.*, *481*; Iosif E. Naghiu, *O scriitoare*, VAA, 1942, 470; Mircea Popa, *Ilarie Chendi*, București, 1973, *157*; G. T. Kirileanu, *Corespondența*, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1977, *500–501*. *O.I.*

LECTURA, revistă literară apărută la Turnu Severin, lunar, din noiembrie 1895 până în octombrie 1896. Este o bună publicație provincială, scoasă de un grup de tineri intelectuali care, preocupați de starea literaturii și a culturii naționale, își propun să concentreze în jurul revistei literații ce locuiesc în provincie, cu scopul de a însufleți viața intelectuală a micilor orașe. Totodată, urmărește educarea gustului artistic al publicului, trezirea interesului pentru literatură și pentru scriitorii români. Beletristica tipărită în **L.** nu mai interesează decât în măsura în care aduce o mărturie în privința gustului și a culturii autorilor. Nuvelele scrise de A. Livianu și Șt. Bodin sunt simple încercări de tinerețe, foarte apropiate de model (nuvelistica lui Maupassant, bunăoară), dar nu li se pot nega o oarecare sinceritate și mai ales acuratețea stilului. Un Carm, rămas ascuns sub acest pseudonim, compune cu ușurință versuri în care răsună ecouri din poezia lui Mihai Eminescu. Cea mai mare parte a articolelor de critică sunt dedicate literaturii române posteminesciene. Șt. Bodin, criticul revistei, se arată familiarizat cu poezia marelui liric român, pe care îl consideră strâns legat de realitățile politice și sociale ale epocii. Articolul său intitulat *Mihail Eminescu*, semnat cu pseudonimul Marius, este una dintre primele contribuții analitice închinate poetului. Alte studii, bine informate, sunt consacrate de Aureliu Sever romanului în literatura română și de B. Branișteе modernismului german, acesta folosind ca argumente tezele despre literatură ale lui Fr. Engels. **L.** a publicat și traducerile lui C. Tanoviceanu din Vergiliu și Ch.-H. Millevoye. *R.Z.*

LECTURA, revistă apărută la Craiova, lunar, din martie până în iulie 1923, menționând ca redactor pe George Voevidca. Succintul *Cuvânt înainte*, semnat Ion Frunză, recomandă publicația – care tipărește exclusiv literatură – drept una de propagare a „germenilor" culturii generale, exprimând atitudinea și mesajul tipic multor gazete efemere din țara reîntregită: „tânăra generație", sub entuziasmul idealului național împlinit și în orizontul lărgit al României Mari, „pornește la luptă" cu elan și „suflete dezinteresate", răspunzând nevoii „de o cultură mai intensă" și conștientă că, „pentru a făuri acest ideal", „gustul cititului trebuie să pătrundă mai mult ca oricând în toată pătura socială". Nu lipsește obișnuita provocare lansată centrului de mișcarea revuistică locală, cu critica prezumțiilor capitalei și ale vechii generații. Un text cu

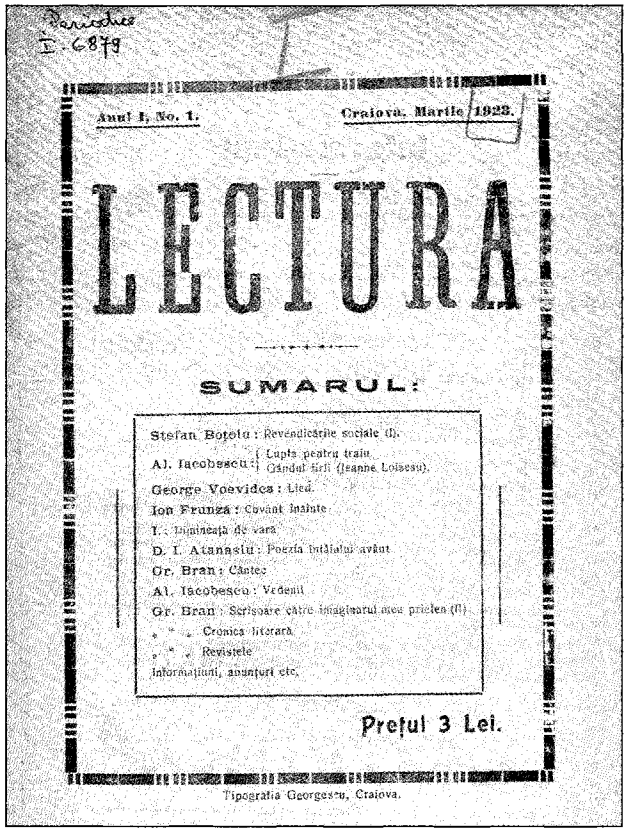
Anul I, No. 1. Craiova, Martie 1923.

LECTURA

SUMARUL:

Ștefan Botoiu: Revendicările sociale (I).
Al. Iacobescu: Lupta pentru traiu. Cântul fiării (Jeanne Loiseau).
George Voevidca: Lied.
Ion Frunza: Cuvânt înainte.
I.: Dimineața de vară.
D. I. Atanasiu: Poezia tinerilor avânt.
Gr. Bran: Cântec.
Al. Iacobescu: Vedenii.
Gr. Bran: Scrisoare către imaginarul meu prieten (II).
„ „ Cronica literară.
„ „ Revistele.
Informațiuni, anunțuri etc.

Prețul 3 Lei.

Tipografia Georgescu, Craiova.

accente programatice și polemice, *Provincia. O linie strategică pe frontul vieții naționale*, aparținând (sub pseudonim) lui Al. Iacobescu, desfide „ironiile atât de dese, de variate și de ieftine" care discreditează „specificitatea creatoare a provinciei" și declară solemn: „Accentuăm azi superioritatea liniei strategice pe care o înfățișează provincia olteană pe frontul vieții noastre morale și sociale", cu „autohtonii ei stângaci", însă „treji, autentici și creatori de realități morale". Publică versuri George Voevidca, Al. Iacobescu (care mai semnează Daniel Aramă, Th. Roman și t.r.), prezent și cu note diverse, proză, traduceri din Jeanne Loiseau, Paul Bourget ș.a. Alte proze mai apar sub semnăturile Gr. Cristescu, Gr. Bran. Ioan Timuș colaborează cu entuziaste însemnări – *Din Japonia. Ceva despre literatura japoneză*. Rubrici constante, conținând note minuscule, sunt „Revistele", favorizând fățiș localismul, „Informațiuni" și „Cronica literară", unde (sub inițialele t.r. și pseudonimul Gabaldo) e bine primită „factura nouă" din volumul *Versuri. Ideea. Ciclul morții* de Camil Petrescu, autor pe care „îți face impresia că numai războiul l-a făcut poet și că în alt gen n-ar reuși", sau simplicitatea contemplației din *Povestea omului* de Demostene Botez, dar e calificată ca o decepție reeditarea cărții lui Radu D. Rosetti, *Din Egipt. Note din călătorie*. O linie clasicizant normativă și tardiv sămănătoristă asumă **L.** prin editorialul lui D.I. Atanasiu din numărul 2, *Unde sunt criticii?* O retrospectivă sumară arată reverență pentru acțiunile lui Titu Maiorescu, instauratorul „științei de a critica", C. Dobrogeanu-Gherea, șeful unei „noi școli", „magistrul" N. Iorga, a cărui epocă „de directivă" a dat „întreaga pleiadă" a vremilor lui Mihail Sadoveanu, Emil Gârleanu ș.a., „cu acea literatură țărănistă care îi mirosea a opincă literatului diplomat Duiliu Zamfirescu", Ilarie Chendi, „analistul fin și desăvârșit", G. Ibrăileanu, „o autoritate determinând un curent nou" potrivit principiilor de luptă socială ale lui C. Stere. În schimb, îi persiflează pe Mihail Dragomirescu și pe „secondantul" său E. Lovinescu, „veșnicul sburător literar" care a „născocit" noul gen de critică, simbolistă. În final, autorul crede a elucida absența unei noi generații de critici, fenomen „asupra căruia nu s-a gândit nimeni să-i analizeze motivele", prin dispariția literaturii înseși: „Azi nu mai avem o literatură, ci un haos. Un poet azi se dezinteresează complect de formă, de cizelare, de limbă. Elementele clasice ale unei poezii azi nu mai au cădere. Și atunci, natural că nu mai are rațiunea critica. [...] Trebuie, pentru vremile de azi, un Maiorescu și, ca și atunci, prin ridiculizare, să purifice." *G.O.*

LECTURA PENTRU TOȚI, revistă de actualități și literatură apărută la București din decembrie 1918 până în aprilie 1920 (cu o întrerupere de două luni), sub direcția lui E. Lovinescu. Purta subtitlul „Magazin ilustrat lunar". Articolul-program, *Ce voim să facem...*, semnat „Lectura pentru toți" (dar redactat de director), anunță inaugurarea în România a noului gen de publicație – magazinul literar, asociind scrisul cu imaginea fotografică și situându-le manifest în pulsul intens al momentului postbelic din țara reîntregită: „Neamul românesc trece printr-o prefacere uriașă. [...] Aproape cincisprezece milioane de români se vor înfrupta din binefacerile unei vieți de stat comune și din fagurele unei limbi pe care n-au putut-o înăbuși atâtea veacuri de vitregie. [...] Slova românească se va îndrepta de astăzi spre un public larg, felurit, cu adânci deosebiri de cultură. Veacurile de despărțire [...] au pus totuși între noi oarecare stăvilare, îndreptându-i pe unii spre formele culturii germane, iar pe alții spre cultura rusească. Va fi o datorie a generației tinere de astăzi de a face fuziunea sufletului românesc. Și prin nimic nu se poate face mai bine această topire decât prin scris și prin imagine." Sub idealismul acestei mize, strategia ad-hoc a publicației nu adoptă „o direcție literară hotărâtă", ci promovează o tematică „în marginea vremei", „actualizînd literatura și literaturizând actualitatea". Se argumentează cu înflăcărare necesitatea unei literaturi militante, „patriotică, de solidaritate națională", dar cu angajamentul de a publica „înainte de toate o literatură. Cu nici un preț nu vom renunța la cerințele estetice ale scrisului." Ca temă cardinală se anunță întoarcerea cu „pietate spre epopeea războiului", „tragic și înălțător", „punctul cel mai luminos al istoriei întregului nostru neam" pe care „mulți l-au hulit", dar care se cuvine preamărit, cântat și idealizat „în eroii lui umili și în căpeteniile lui destoinice". „Programul nostru e mare", suna concluzia, dar în indigența postbelică, „mijloacele materiale mici". Modeste se vor dovedi și resursele literare angajate în realizarea programului. Cu poezie colaborează

G. Caïr, Radu Cosmin, Ion Al-George, Ion Sân-Georgiu, Alexandrina Scurtu, G. Rotică, Constantin și Cezar Titus Stoika; prezențe mai pregnante: Elena Farago (cu traduceri din Verhaeren și poeme închinate poetului), Ludovic Dauș (*În noaptea rusească*, *Povestea unei mari mizerii*), Dimitrie Nanu, Al. Rally, Radu D. Rosetti, Mircea Rădulescu (*Se scoală morții*). Se reproduc poeme de Nichifor Crainic (*Lauda regelui*), St. O. Iosif (*Gorunul lui Horia*), Al. T. Stamatiad, Ion Pillat (*Unei amfore*). Proză publică G. Caïr, George Cornea, I. Dragoslav, D. Iov, Sandu Teleajen, I.C. Vissarion ș.a.; se remarcă unele schițe și povestiri de Caton Theodorian și Constanța Marino-Moscu, dar prezențele de relief sunt Gh. Brăescu, Victor Eftimiu, Liviu Rebreanu (*Catastrofa*), Hortensia Papadat-Bengescu (*Pe praguri de biserici*, *Patrula*) și E. Lovinescu însuși (cu povestirea *Vrabia*). Teatru semnează Victor Eftimiu (*Prometeu*, actul I, *Poveste de Crăciun*) și Alfred Moșoiu. Ambiționând să devină „un fel de arhivă literară și ilustrată a războiului", revista consacră spațiul rubricii „Epiloguri" retrospecțiilor nonfictive — cu precădere memorialistică sau analize și reportaje în marginea unor fapte eroice sau acte politice majore, dar și a unor actualități care sunt consecințe ale trecutului recent. Octavian Goga e autorul comentariului *Pleacă și Maniu*, G. Rotică al portretului *Ion Grămadă*, Hortensiei Papadat-Bengescu îi aparține evocarea *De ziua Anului Nou*, elogiul *Femeile noastre în război* poartă semnătura reginei Maria, iar E. Lovinescu are în fiecare număr relatări, reflecții morale sau medalioane: *Intrarea triumfală a Regelui în capitală*, *Pe spada de onoare a lui Berthelot*, *Unirea tuturor românilor*, *Regina*, *Generalul Averescu*, *Linia Siretului*, *Carpații* etc. Rubrica „Documentele vremei", grupând mărturii documentare sau consemnări de evenimente, este susținută de N. Davidescu (*Amintiri din Bulgaria*, *Suveranii în Ardeal*), George Cornea (*Luptele de la Jiu*), Radu Cosmin (*Pe câmpul bătăliei de la Mărășești*, *Budapesta sub comunism*) și, din nou, de E. Lovinescu (*Revoluția din Germania*, *Românii din Ungaria*, *Cum a abdicat Kaizerul*, *Cum s-a încheiat armistițiul* etc.). Asigurată exclusiv de E. Lovinescu, rubrica „Mișcarea culturală" oferă succinte cronici literare, culturale, artistice și teatrale (despre *Mărgăritarele* lui Al. T. Stamatiad sau *Literatura de război*, *Gânduri și icoane din vremea războiului* de regina Maria, *Note din închisoare* de D. Burileanu, despre *Ape adânci* de Hortensia Papadat-Bengescu, spectacolele cu *Jocul apelor* de Alfred Moșoiu, *Dezertorul* de Mihail Sorbul, *Bujorești* de Caton Theodorian ș.a.). În aceeași rubrică apar cu titlu excepțional și note sau replici polemice, fie imprecându-i pe literații filogermani, fie demontând șicanele publicațiilor care, așa cum proceda revista „Însemnări ieșene", „puneau în contradicție" exigența lovinesciană de „intelectualizare" a literaturii și estetismul antitezist, cu militantismul programatic al **L. pentru t.**, care însă „nu e o revistă, ci un «magazin» literar. Teoriile mele literare n-au deci ce căuta în paginile ei.[...] Să nu ni se ceară ceea ce nu voim să dăm deocamdată." În penultimul număr apărut, Lovinescu semnează un scurt preambul, *Anul al doilea*, care e, de fapt, un epilog anticipat. Invocând persistența „tenace" a greutăților economice postbelice, se prevede dispariția presei culturale: „Asistăm la asasinarea cugetării tipărite. În curând, orice publicație culturală va deveni imposibilă." *G.O.*

LEFTER, Ion Bogdan (11.III.1957, București), poet și critic literar. Este fiul Ceciliei Lefter (n. Trufin) și al lui Virgil Lefter, ingineri. Urmează cursurile Facultății de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București, secția română-engleză, absolvind în 1981. Lucrează ca redactor la „Caiete critice", redactor și ulterior director la Editura Litera. După 1989 devine cadru didactic la Universitatea din București, profesor invitat la Universitatea din Amsterdam, corespondent și director al secției române a postului de radio Europa Liberă. Este fondator și director al revistelor „Contrapunct" (1990) și „Observator cultural" (2000), fondator și președinte al Asociației Scriitorilor Profesioniști din România. Debutează în 1978, cu un grupaj de versuri, la „Luceafărul". Figurează în volumele colective *Cinci* (1982), *Desant '83*, *Experimentul literar românesc postbelic* (1998), a coordonat lucrarea *Scriitori români din anii '80–'90. Dicționar bio-bibliografic* (I–III, 2000–2001).

Alături de Romulus Bucur, Bogdan Ghiu, Mariana Marin și Alexandru Mușina, **L.** este prezent în volumul *Cinci* cu poezie de tip avangardist, în care gustul pentru palpabil este dublat de capacitatea de a încorpora abstractul, ca și de o dezvoltată conștiință livrescă. Prima carte personală, *Globul de cristal* (1983; Premiul Uniunii Scriitorilor), propune o poezie condensată, ce caută principiul dincolo de imagine, conceptul dincolo de învelișul material al realității, într-un proces de purificare continuă, de esențializare. Inteligent și pătrunzător, **L.** știe să descompună și apoi să refacă mecanismul poemului, părând interesat, cu deosebire în prefețe și arte poetice, mai degrabă de procesul scrierii decât de rezultatul ei. Dacă se deosebește de colegii de generație printr-o pondere mai redusă a elementului ironic, se apropie de ei prin utilizarea pe scară largă a intertextualității: trimiterile la poezia lui Paul Valéry sau Ezra Pound, Ion Barbu sau Gellu Naum sunt ușor de recunoscut. Emul al lui Stéphane Mallarmé în realizarea unei poetici cristalografice, **L.** poate fi citit și ca un autor postmodernist, dispus să experimenteze toate tehnicile spre a le nega în final, pentru care poezia se reduce la actul textualizării, cum remarcă Marin Mincu, în timp ce Gheorghe Grigurcu consideră poezia lui o abordare validă a lirismului în miezul său programatic, iar Eugen Simion pare, de asemenea, îndreptățit să prefere momentele în care poetul își depășește programul, lăsând versurile lucide și reci, aseptice uneori, să fie contaminate de stările lumești. Înzestrarea analitică îi permite o valorificare superioară pe terenul criticii literare, **L.** dovedindu-și aptitudinile în comentarii ample la autori ca George Bacovia, Jean Bart, Liviu Rebreanu sau Mircea Ivănescu. Se remarcă îndeosebi studiile, fertile polemic, despre Alexandru Ivasiuc (1986) și despre Hortensia Papadat-Bengescu, postfață la o ediție din 1988. Interpretul răstoarnă imaginea critică a anilor '70, mutând accentul pe latura analitică, iar nu pe cea socială a romanelor lui Ivasiuc, și propune o nouă lectură a operei Hortensiei Papadat-Bengescu, contestând ruptura dintre narațiunile scurte, de debut, și marile romane, ca și evoluția scriitoarei către obiectivitate, sub influența lui G. Ibrăileanu și a lui E. Lovinescu, general admisă de critici. La origine teză de doctorat, *Recapitularea modernității. Pentru o nouă istorie a literaturii române* (2000) abordează modernitatea literară românească din perspectivă postmodernă: pornind de la contribuția marilor critici interbelici – E. Lovinescu, Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, Perpessicius, G. Călinescu –, **L.** deduce un concept de modernism pe care îl corectează prin raportare la viziunea integratoare a epocii actuale. Schițează apoi un model personal de structurare a criticii românești moderne, precum și o reinterpretare a secvențialității istoriei literaturii române, bazată pe delimitarea curentelor pașoptism, junimism, modernism, proletcultism, neomodernism și postmodernism. Volumul *Postmodernism. Din dosarul unei „bătălii" culturale* (2000) reunește, ca probe în vederea unei pledoarii ulterioare, diversele intervenții ale autorului pe tema postmodernismului: articole, eseuri, răspunsuri la anchete, interviuri publicate în presă în decursul a cincisprezece ani. Varietatea ansamblului, care este structurat pe cinci secțiuni, mergând de la textele cu pronunțat caracter teoretic până la simplele precizări de detaliu, lasă să se întrevadă o viziune unitară, ca și o preocupare constantă de a clarifica în context românesc conceptul cultural postmodern în constituirea și dimensiunile sale esențiale.

SCRIERI: *Cinci* (volum colectiv), pref. Nicolae Manolescu, București, 1982; *Globul de cristal*, București, 1983; *Alexandru Ivasiuc. „Păsările"*, București, 1986; *Experimentul literar românesc postbelic* (în colaborare cu Monica Spiridon și Gheorghe Crăciun), Pitești, 1998; *A Guide to Romanian Literature. Novels. Experiment and the Post-Communist Book Industry*, București, 1999; *Recapitularea modernității. Pentru o nouă istorie a literaturii române*, Pitești, 2000; *Postmodernism. Din dosarul unei „bătălii" culturale*, Pitești, 2000; *Scriitori români din anii '80–'90. Dicționar bio-bibliografic*, I–III, Pitești–Brașov–București–Cluj-Napoca, 2000–2001; *Alexandru Ivasiuc, ultimul modernist*, Pitești, 2001; *Bacovia – un model al tranziției*, Pitești, 2001; *Doi nuveliști: Liviu Rebreanu și Hortensia Papadat-Bengescu*, Pitești, 2001; *Mic dicționar de scriitori bucureșteni din secolul XIX sau Despre cum se trăia altădată fala de a reprezenta Capitala*, Pitești, 2001; *Scurtă istorie a romanului românesc*, Pitești, 2001; *Anii '60–'90. Critică literară*, Pitești, 2002; *Primii postmoderni. „Școala de la Târgoviște"*, Pitești, 2003; *5 poeți: Naum, Dimov, Ivănescu, Mugur, Foarță*, Pitești, 2003.

Repere bibliografice: Eugen Simion, *Sfidarea retoricii, retorica sfidării*, RL, 1982, 42; Constanța Buzea, *„Globul de cristal"*, AFT, 1983, 3; Nicolae Manolescu, *„Globul de cristal"*, RL, 1983, 18; Mircea Mihăieș, *„Globul de cristal"*, O, 1983, 19; Laurențiu Ulici, *„Globul de cristal"*, RL, 1983, 31; Tartler, *Melopoetica, 19–21;* Dobrescu, *Foiletoane*, III, *45–50;* Grigurcu, *Existența, 486–491, 499–504;* Mincu, *Eseu, 110–113;* Nicolae Manolescu, *„Revalorificarea" lui Ivasiuc*, RL, 1987, 6; Nicolae Manolescu, *Sinceritate și disimulație*, RL, 1988, 23; Simion, *Scriitori*, IV, *514–518;* Țeposu, *Istoria, 65–66; Dict. scriit. rom.*, II, *735–736;* Cărtărescu, *Postmodernismul, 387;* Luminița Marcu, *Un dosar critic încă deschis*, RL, 2001, 17; C. Rogozanu, *O combinație rară*, RL, 2001, 34; Daniel Cristea-Enache, *Ion Bogdan Lefter și critica interbelică*, ALA, 2001, 4 decembrie; Popa, *Ist. lit.*, II, *621–622;* Liviu Grăsoiu, *O carte perfect inutilă*, LCF, 2003, 10; Bogdan-Alexandru Stănescu, *Sinteza epică și cinci poeți*, LCF, 2003, 26; Ciprian Șiulea, *Retori, simulacre, impostori*, București, 2003, *186–218.* *A.C.*

LEGALITATEA, gazetă politică și literară apărută la București, bisăptămânal, între 10 aprilie și 27 noiembrie 1866. „Românul" din ianuarie 1867 semnala și alte numere din **L.**, care nu s-au păstrat. Gazeta era proprietatea profesorului P. Georgescu, acesta cumulând și funcțiile de redactor și administrator. S-a afirmat că sub acest nume, ca și sub M. (E.) Anagnoste, cu care sunt iscălite unele articole politice, se ascunde I. Heliade-Rădulescu, principalul colaborator al gazetei și, cu toată certitudinea, autorul programului editorial în cincisprezece puncte, apărut nesemnat, în primul număr. Redactorii, se menționează în program, nu vor publica în **L.** nici un rând care să nu se inspire din datinele, deprinderile și credințele poporului român. Obiectivele pentru care militează gazeta sunt, între altele, libertatea cetățeanului, a comunei, garantarea unității naționale. Aceste idei ar fi extrase din „constituția [...] de la 1848, adoptată și susținută de nația

întreagă". Primele opt numere sunt predominant politice. În cel de-al nouălea este inserată o notă redactată evident de Heliade, prin care se anunță o schimbare a obiectivelor. Se renunță la militantismul politic și se trece la acțiune pe tărâmul literar. N.B. Locusteanu și G.P. Bacaloglu colaborează la partea politică. G. Baronzi, N.I. Șerbescu, P.M. Georgescu și E.C. Viișoreanu dau versuri și fabule, unele reproduse din „Albina" și din alte publicații ale vremii. Heliade scrie numeroase articole politice, atacând cu fervoare toate chestiunile la ordinea zilei. Începând cu numărul 11 el își republică versurile pe care le crede semnificative pentru creația sa poetică. Întâia poezie aleasă este o traducere din Lamartine, *Singurătatea*, tipărită în două variante, prima din 1826, cea de-a doua din 1847 (intitulată *Isolementul*). Urmează *Suvenirul, Seara, Deznădăjduirea* ș.a., dintr-o serie retrospectivă, care se întrerupe când publicația își încetează apariția. *R.Z.*

LEGENDĂ, specie a epicii populare, în proză, de mică întindere, care explică, utilizând de obicei miraculosul, cauzele unor fenomene ale naturii înconjurătoare sau evocă, din aceeași perspectivă, făpturi supranaturale, evenimente și personaje biblice și istorice. Termenul folosit astăzi în limbajul cult, provenit din latinescul *legenda* „narațiune", a avut inițial o accepție restrânsă, referindu-se doar la prezentarea sfinților. Cu timpul și-a lărgit sensul, incluzând în sfera lui toate categoriile amintite. Pentru **l.** istorică cu caracter local se mai folosește cuvântul „tradiție". Cunoscută în popor sub denumirea „poveste", i se atribuie o vechime mai mare decât a basmului. Se consideră că ar fi descins din preistorie și ar fi avut la începuturile ei o funcție cultică, constând în evocarea, în cadrul ritualurilor, a faptelor zeilor sau ale strămoșilor. Acest sens restrâns s-a păstrat în definirea mitului. De o mare varietate și bogăție, **l.** românească a fost împărțită în funcție de tematica abordată, în patru mari categorii: etiologică, mitologică, religioasă și istorică. **L.** etiologică este cea mai cuprinzătoare, încorporând vechile mituri ale genezei, povestirile legate de floră și faună, de viața omului, de toponimice și antroponimice. În cadrul **l.** despre facerea lumii se conturează un strat arhaic, care consideră lumea drept opera unor animale, și altul, mai nou, de influență bogomilică, atribuind geneza colaborării dintre Dumnezeu și diavol. Subiectele referitoare la plante, animale sau la diferite forme de relief cunosc cea mai mare răspândire. **L.** etiologică relevă în majoritatea cazurilor o viziune antropomorfă, o concepție animistă, reminiscențe ale unei mentalități primitive despre univers. Cea de-a doua categorie tematică include motive referitoare la destin (ursitoare, spirite prezicătoare ș.a.), subiecte legate de spiritele naturii (ale apelor, ale munților, ale nopții, ale văzduhului), de metamorfozări (pricolici, strigoi ș.a.) și de alte apariții miraculoase. **L.** religioasă grupează vechile istorisiri legate de personajele biblice, de sărbătorile creștine, de practicile sau de obiceiurile liturgice. Ea a suferit o puternică influență cultă, pe calea manuscriselor cu caracter religios traduse la noi (legende religioase apocrife). Motivele biblice au fost asimilate și prelucrate de popor într-o manieră proprie, mai liberă. Ultima categorie tematică a **l.** tratează subiecte privitoare la personalități (domnitori, haiduci, capi ai răscoalelor) și evenimente istorice. De o deosebită însemnătate prin amploare și răspândire sunt ciclurile legate de figurile lui Ștefan cel Mare și Al. I. Cuza. **L.** istorică este populată și de alte figuri de domni (Negru Vodă, Dragoș, Mihai Viteazul ș.a.), dar nici una dintre celelalte categorii nu adună în jurul ei o bogăție atât de impresionantă de motive și variante. Adevărul cu caracter general al unei **l.** istorice se sprijină pe o serie de amănunte, uneori reale, de cele mai multe ori fictive. Unele dintre acestea pot migra de la o **l.** istorică la alta, devenind adevărate laitmotive (recunoașterea ciobanului drept frate bun cu voievodul ș.a.). În cazul unor tradiții sau amintiri istorice aureola legendară se pierde, narațiunea rămânând o simplă relatare a unor fapte neobișnuite. Fixarea unei anumite perioade în **l.** istorică este făcută cu mare aproximație, legată fiind de epoca în care au trăit marile personalități („pe vremea lui Ștefan cel Mare", „după moartea lui Cuza Vodă"). **L.** este străbătută deseori de un fior tragic, care îi marchează evoluția până la punctul final. Ciocnirea eroului cu forțele adverse nu are totdeauna deznodământ fericit, ca în basme, ci creează o stare de tensiune mereu crescândă. Conținutul **l.** impune relatarea ei mai ales în anumite împrejurări, când rememorarea este provocată, prin asociație de idei, de un fapt sau de un eveniment recent. La baza istorisirilor legendare a stat întotdeauna dorința de a descifra tainele universului și ale destinului uman. Orice **l.** conține o parte de adevăr, dar explicația lui se caracterizează printr-o viziune genuină asupra lumii. Pe măsură ce conținutul **l.** își pierde creditul, ea intră în declin, dispărând cu timpul sau contaminându-se cu alte narațiuni populare. Rezistă, fiind percepute strict estetic, numai variantele cele mai izbutite. Există și motive comune la diferite popoare, care se explică prin migrație sau prin fenomenul de poligeneză. De obicei scurtă și concentrată ca formă, nu de puține ori **l.** recurge la imagini cu o putere expresivă remarcabilă. Poezia care se desprinde din textul ei dezvăluie o mare sensibilitate, asociată spiritului de observație al poporului. Ca tip compozițional, **l.** se prezintă ca o narațiune simplă, alcătuită în mod obișnuit din unul până la trei episoade. Se întâlnesc și tipuri care înregistrează mai multe secvențe, luând proporțiile basmului fantastic. De altfel, elementul fantastic, frecvent în **l.** (în special în primele categorii tematice), face ca aceasta să încalce hotarul basmului, uneori până la identificare. Și snoava se poate transforma ușor în **l.**, dacă motivul ei se adaptează normelor speciei. O altă apropiere se poate constata între **l.** religioasă și descântecul cu formulă epică, apropiere mijlocită de personajele comune, cu un comportament similar (Dumnezeu, Maica Domnului, Iisus Hristos, Sfântul Petru). Uneori **l.** se prezintă și sub forma descântecului (în special cele etiologice sau mitologice). Motivele legendare, mai ales cele de circulație universală, au constituit o bogată sursă pentru balade ca *Soarele și luna, Meșterul Manole, Voica* ș.a. Primele colecții românești de **l.** apar

spre sfârșitul secolului al XIX-lea, importante fiind cele alcătuite de S. Fl. Marian, C. Rădulescu-Codin, Dumitru Furtună, Simion T. Kirileanu. Intrată în circuitul literaturii culte odată cu scrierile lui Varlaam, Dosoftei, Miron Costin, Ion Neculce, **I.** a cunoscut o valorificare deosebită la scriitorii secolului al XIX-lea, îndeosebi la Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu și George Coșbuc. Într-o prelucrare modernă, în care capătă valori simbolice noi, ea se regăsește în operele lui Gala Galaction, Ion Pillat, Lucian Blaga, V. Voiculescu, Mihail Sadoveanu ș.a.

Surse: S. Fl. Marian, *Ornitologia poporană română*, I-II, Cernăuți, 1883; S. Fl. Marian, *Tradiții poporane române din Bucovina*, București, 1895; I. Pop-Reteganul, *Pintea Viteazul. Tradiții, legende și schițe istorice*, Brașov, [1899]; Simion T. Kirileanu, *Ștefan-Vodă cel Mare și Sfânt*, Mănăstirea Neamț, 1903; Elena Niculiță-Voronca, *Datinile și credințele poporului român*, Cernăuți, 1903; S. Fl. Marian, *Insectele în limba, credințele și obiceiurile românilor*, București, 1903; S. Fl. Marian, *Legendele Maicii Domnului*, București, 1904; C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiții și amintiri istorice adunate din Oltenia și din Muscel*, București, 1910; Tudor Pamfile, *Firișoare de aur. Povești și legende din popor*, București, 1911; C. Rădulescu-Codin, *Îngerul românului. Povești și legende din popor*, București, 1913; C. Rădulescu-Codin, *Din trecutul nostru. Legende, tradiții și amintiri istorice*, București, f.a.; Dumitru Furtună, *Izvodiri din bătrâni*, îngr. și pref. Gheorghe Macarie, București, 1973; Alexandru Vasiliu, *Povești și legende*, București, 1927; Ovid Densusianu, *Tradiții și legende populare*, București, f.a.; I. Pop-Reteganul, *Legende, povestiri și obiceiuri românești*, îngr. și pref. Vasile Netea, București, 1943; *De la Dragoș la Cuza Vodă*, îngr. și pref. Vasile Adăscăliței, București, 1966; *Antologie de proză populară epică*, III, îngr. Ovidiu Bârlea, București, 1966; *Povești, snoave și legende*, îngr. și pref. I. C. Chițimia, București, 1967; *Cuza Vodă în tradiția populară*, îngr. și postfață Vasile Adăscăliței, București, 1970; Tony Brill, *Legende populare românești*, București, 1970; Petru Rezuș, *Dochița împărătița*, București, 1972; *Horea și Iancu în tradițiile și cântecele poporului*, îngr. Ovidiu Bârlea și Ioan Șerb, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1972; Gh. Vrabie, *Basmul cu soarele și fata de împărat*, București, 1973; *Legende geografice românești*, îngr. Tony Brill, București, 1974; *Legende populare românești*, îngr. Octav Păun și Silviu Angelescu, introd. Octav Păun, postfață Silviu Angelescu, București, 1983; *Legendele românilor*, I-III, îngr. și pref. Tony Brill, București, 1994; *Legendele și tradițiile Dunării*, îngr. Cornelia Călin, București, 1994.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop., 114-125, 253-400, 430-458*; S. Fl. Marian, *Sărbătorile la români*, I-III, București, 1898-1901; Tudor Pamfile, *Sfârșitul lumii. După credințele poporului român*, Bârlad, 1911; Elena Niculiță-Voronca, *Studii în folclor*, I, București, 1908, II, Cernăuți, 1912; N. Densușianu, *Dacia preistorică*, introd. C. I. Istrati, București, 1913; Tudor Pamfile, *Povestea lumii de demult*, București, 1913; Tudor Pamfile, *Cerul și podoabele lui*, București, 1915; Tudor Pamfile, *Văzduhul*, București, 1916; Tudor Pamfile, *Mitologie românească*, București, I-III, 1916-1924; I.-A. Candrea, *Iarba fiarelor. Studii de folclor*, București, 1928; Cartojan, *Cărțile pop.*, I, *10-172*, II, *33-98, 131-181*; Pușcariu, *Ist. lit., 82-84*; Cartojan, *Ist. lit.*, I (1940), *65-71*; Mircea Eliade, *Comentarii la legenda Meșterului Manole*, București, 1943; *Ist. lit.*, I, *90-95*; Tony Brill, *Principiile clasificării legendelor populare românești*, REF, 1966, 3; Mircea Eliade, *De Zalmoxis à Gengis-Khan*, Paris, 1970, *passim*; Al. Dima, *Arta populară și relațiile ei*, București, 1971, *238-256*; Gh. Vrabie, *Folclorul. Obiect, principii, metodă, categorii*, București, 1970, *366-373*; I. Oprișan, *Preliminarii la o „poetică" a legendei populare românești*, LL, 1973, 4; I. Oprișan, *Structura artistică a legendei populare românești*, LL, 1974, 2; Ovidiu Bârlea, *Mică enciclopedie a poveștilor românești*, București, 1976, *213-227*; Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu, *Folclor literar românesc*, București, 1976, *271-274*; *Dicț. lit. 1900, 494-495*; Ovidiu Bârlea, *Folclorul românesc*, I, București, 1981, *45-139*; Mihai Coman, *Mitologie populară românească*, I-II, București, 1986-1988; Silviu Angelescu, *Legenda*, București, 1995; Nicolae Panea, *Antropologie a tradițiilor. Tradiția populară și mecanismele de reglare a mentalității*, Craiova, 1995; Sabina Ispas, *Legenda populară românească între „canonic" și „apocrif"*, MCF, 1997, *7-86*. *C.Bz.*

LEHTȚIR, Samuil (25.X.1901, Otaci, j. Edineț – 15.X.1943), poet, prozator, dramaturg și critic literar. Este fiul lui Ruvim Lehtțir, meșteșugar. Își începe studiile la Facultatea de Filosofie a Universității din Cernăuți, dar lipsit de resurse materiale abandonează, stabilindu-se mai întâi la Iași, apoi la București. În 1925 pleacă în Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească, unde activează în cadrul Editurii de Stat a Moldovei, al Comitetului Științific Moldovenesc, al revistei „Octombrie" și al organizației scriitoricești „Răsăritul". Debutează în 1929 cu placheta *Poezii*, după care urmează culegerile de versuri *În flăcări* (1931), *Sirenele zidirii* (1932), *De pază* (1935), *Dezrobire* (1935), lipsite de valoare literară, ca și piesele *Codreanu* (1930) și *Biruința* (1933). Articolele sale de critică literară aparțin unui lector nu lipsit de gust, dar adânc marcat de dogmele sociologismului vulgar. A tradus din Pușkin, Lermontov, Esenin ș.a.

SCRIERI: *Poezii*, Balta, 1929; *Codreanu*, Tiraspol, 1930; *Întrebări literare* (în colaborare cu I. Vainberg), Tiraspol, 1930; *În flăcări*, Tiraspol, 1931; *Tinerimea în luptă și zidire* (în colaborare cu Leonid Corneanu), Tiraspol, 1931; *Sirenele zidirii*, Tiraspol, 1932; *Biruința*, Tiraspol, 1933; *De pază*, Tiraspol, 1935; *Dezrobire*, Tiraspol, 1935; *A. Vlahuță*, Tiraspol, 1935; *1 mai*, Tiraspol, 1935.

Repere bibliografice: I. Grecu, *Mereu pe prima linie*, „Nistru", 1985, 10; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 162*. *N.Bl.*

LEIBOVICI-LAIȘ, Șlomo (11.XII.1927, Botoșani), istoric al culturii și editor. Urmaș al unei familii de rabini din nordul Moldovei ilustrând curentul hasidic, **L.-L.** face la Botoșani Școala elementară israelită-română și liceul, luându-și bacalaureatul în 1944 la Suceava. În 1950 a absolvit la București Institutul Pedagogic, secția limba idiș. De la treisprezece ani intrase în mișcarea sionistă, care milita în ilegalitate împotriva ideologiei fasciste, și devenise între timp unul dintre conducătorii ei. În 1950 se stabilește în Israel, în kibbutzul Nir-Etion, apoi ca profesor în Kfar-Saba. Conduce în această perioadă organizația de tineret Bnei-Akiva. După satisfacerea serviciului militar, lucrează în cadrul Ministerului de Externe, însărcinat cu problemele reîntregirii familiei. În 1995 își susține doctoratul în științe istorice la Universitatea Bar-Ilan din Tel Aviv. Colaborează la publicațiile în limba română „Viața noastră", „Revista mea" și este laureat al Premiului „Iacob Groper".

Numele lui **L.-L.** este strâns legat de Asociația Culturală Mondială a Evreilor de Origine Română (ACMEOR), pe care a

înființat-o și o conduce din 1980. ACMEOR deține o colecție de documente rare și o bibliotecă, organizează întruniri periodice și manifestări comemorative, invită istorici și oameni de cultură români, acordă – prin sponsori internaționali – premii și burse de cercetare în România tinerilor israelieni dotați, editează cărți ale scriitorilor de limba română din Israel sau traduceri în limba română din scriitorii israeliți clasici și contemporani. Activitatea de scriitor și editor a lui **L.-L.** răspunde și servește programului acestei asociații. Istoria gândirii iudaice de la *Vechiul Testament* până la Martin Buber și-a aflat în el un popularizator cu vocație deosebită, care își propune să-i familiarizeze cu zestrea tradiției străvechi pe nou-veniții din România în Israel. Astfel, *Lexicon. Noțiuni, obiceiuri, sărbători evreiești* (1974) este o carte de căpătâi, cu structură de dicționar. *Șabat, cunună a creației* (1979) dă, odată cu istoricul sărbătorii, reperele necesare despre sensul spiritual al sabatului, care implică un răgaz de meditație asupra înnoirii ciclului cosmic al Facerii, în *Vechiul Testament, Talmud, Kabala*, hasidism sau la Martin Buber. Capitolul despre sabat în hasidism insistă asupra aspectului de comunicare a omului cu semenii, de contopire întru bucurie la masa bogată, în tactul muzicii și al dansului hasidic. Texte filosofice bine alese din Proudhon, N. Bialik, M. Buber sunt urmate, inspirat, de mici antologii de texte lirice și epice dedicate sărbătorii. Volumul *Reflecții despre iudaism* (1989) prezintă istoria și credința evreilor într-un mod esențializat, cu citate biblice pregnante, într-o traducere românească armonioasă. Claritatea tezelor se îmbină cu scrupulul istoric, fiecare capitol fiind însoțit de o serioasă bibliografie. După elaborarea acestor repere fundamentale pentru iudaism și după susținerea unui ciclu de conferințe la postul național de radio, Khol Israel, autorul a dat lucrarea sa fundamentală, *Între legendă și realitate. Lumea hasidică* (1995). Teză de doctorat în istorie, dar și evocare captivantă, cartea pornește de la legenda apostolului hasidic Baal Șem-Tov, născut între văile Carpaților, în spațiul dintre Prislop și Cârlibaba, în ținutul Neamț. Rămas orfan în 1710, adolescentul cărturar adună ierburi de leac, vindecă pe cei din neamul său loviți de boli, dar și pe români sau ruteni. Se scaldă zilnic în râu, are viziuni, ghicește din ochi, intuind grijile fiecăruia. Învățăceii săi se numără cu sutele, totuși dorul Sionului îl face să ajungă în Țara Sfântă în 1747. Între timp, învățătura hasidică se răspândește din Moldova în Polonia, Ungaria, Rusia. Descendent el însuși al acestor *admori* (conducători spirituali ai obștii hasidice), **L.-L.** oferă cititorilor de limbă română posibilitatea de a evada din capcanele uscăciunii științifice, pentru a poposi în lumea fabuloasă a unei cronici vechi de două sute de ani despre cei patru sute de rabini mitologici (secolele al XVIII-lea și al XIX-lea). Ei aveau castele și „scaun" la Chișinău, Iași și Sadagura, precum Rabi Israel Friedman care primea ca oaspeți feldmareșali, sau ca Rabi Itțhak din Buhuși care, în secolul al XIX-lea, a trimis bani ca să se cumpere pământ. Mai toți rabinii hasidici sunt autori de snoave și povești cu tâlc, prin care demonstrau zădărnicia avuției și veșnicia înțelepciunii. **L.-L.** urmărește și drumul „dinastiilor" de *admori* din Vijniț până la Țfat, Ierusalim, Bnei-Brak, Haifa, bătrânii rabini fiind convinși că ating fericirea supremă dacă sunt înmormântați în pământul Israelului. Nunțile fabuloase, ospețele strălucite sau catastrofa gazărilor din 1944 la Auschwitz compun pagini impresionante. **L.-L.** este un adevărat compendiu de istorie și cultură iudaică, dar și un evocator de târguri și peisaje românești în imagini expresive, plastice. Ca filolog, a alcătuit câteva dicționare utile și azi: ebraic-român (1958), român-ebraic (1961), român-ivrit, ivrit-român (1972).

SCRIERI: *Lexicon. Noțiuni, obiceiuri, sărbători evreiești*, Tel Aviv, 1974; *Șabat, cunună a creației*, Tel Aviv, 1979; *Reflecții despre iudaism*, Tel Aviv, 1989; *Între legendă și realitate. Lumea hasidică*, Tel Aviv, 1995.

Repere bibliografice: Elena-Esther Tacciu, „*Lumea hasidică*", „Ultima oră" (Tel Aviv), 1995, 7 iulie; Solo Har, *Generația confruntărilor*, București, 1997, *325–337*;Valeriu Stancu, *Metafore românești în Israel*, București, 1998, *126–142*. *E.-E.T.*

LEMNARU, Oscar (pseudonim al lui Oscar Holtzman; 1.II.1907, București – 17.V.1968, București), prozator și traducător. Născut în familia unui negustor mărunt, Solomon Holtzman, **L.** a început școala la Brăila. Se pare că nu a terminat liceul, pe care l-ar fi părăsit pentru a nu fi silit să preia meseria tatălui său. În București, unde și-a petrecut restul vieții, a dus o viață de boem, fiind un nelipsit al cafenelei artistice și un conviv spumos. A lucrat sporadic în redacțiile câtorva publicații, mai mult timp la „Facla" (1934–1937). A debutat ca jurnalist în efemera publicație brăileană „Florile Dunării" (1927), unde a semnat cu pseudonimul Vasile Cărămidaru. Va continua să publice în „Cuvântul", „Tribuna politică, parlamentară, economică, socială, culturală și artistică", „Credința", „Revista Fundațiilor Regale", „Revista scriitoarelor și scriitorilor români", „Azi", „Lumea românească", „Libertatea", „Gazeta capitalei", „Gazeta femeilor", „Patria", „Reporter", „Realitatea ilustrată", „Viața de azi" ș.a. Până prin 1940 a vădit preferință pentru eseul filosofic, deși pregătirea sa în domeniu era aceea a unui autodidact ambițios. Învață germana și franceza, citește cărți de filosofie, atașându-se de principiile eticii lui Spinoza, la care apreciază îndeosebi raționalismul absolut. Stilul alert și proprietatea exprimării i-au adus o oarecare reputație în presa vremii. După război colaborează la „Bis", „Revista literară", „Libertatea", „Unirea", „Dreptatea", „Dreptatea nouă", „Revista familiei", „România liberă", „Veac nou", „Contemporanul", „Magazin" ș.a. Acum se consideră un justițiar și publică articole dure la adresa unor confrați. De sub condeiul lui ies însă și portrete obiective, dintre care se disting cele apărute în „Dreptatea nouă" (Camil Petrescu, Victor Eftimiu, F. Aderca, Elena Farago, Anton Bibescu).

L. era de părere că literatura și-a epuizat resursele expresive și că numai romanul fantastic le poate revigora prin crearea unei noi convenții. Credincios acestui crez, a început să scrie povestiri fantastice pe care le publică în „Facla", „Azi" și „Viața de azi". Prelucrate și completate cu altele, acestea vor

forma volumul *Omul și umbra* (1946). Povestitor în linia fantasticului autohton abordat prin prisma unei argumentări paradoxale, el urmărește să pună în dezbatere cu deosebire un principiu filosofic ori științific, pe care îl dezvoltă în raționamente frecvent surprinzătoare. Atras de efectele luminii, experimentatorul Crookes inventează un aparat care, sfidând legile obișnuit admise, creează întuneric în inima luminii și îl transformă pe cercetătorul însuși într-o crisalidă incandescentă (*Triumful lui Crookes*); un „străin" își transferă viața în umbra proprie și moare când aceasta este lovită de o piatră (*Omul și umbra*); Bronislav inventează un aparat care întipărește pe retina victimei imaginea călăului (*Ochiul de mort*). Logica povestirii este strânsă, întemeindu-se mai ales pe raționamente absurde, care șochează simțul comun, și pe care autorul le înlănțuie cu vervă. Fraza este cizelată, deși textul cade nu o dată în manierism. Atras de teatru, **L.** a compus și o piesă, *Călătoriile pe apele groazei*, nejucată însă. A tradus din teatrul lui Ibsen (*John Gabriel Borkmann*) și din R. Matisson (*Cel din urmă avertisment*). După 1950 s-a dedicat traducerilor de proză, dintre care unele, precum *Germinal* de Émile Zola și *Jean-Christophe* de Romain Rolland, au cunoscut numeroase ediții.

SCRIERI: *Omul și umbra*, București, 1946; ed. îngr. și pref. Mircea Braga, Cluj-Napoca, 1975. **Traduceri:** Vera Panova, *Crujiliha*, pref. Petre Solomon, București, 1949 (în colaborare cu M. Baras); Huan Ai, *Deceniul furtunos*, București, 1952 (în colaborare cu Valeria Popescu); L.N. Tolstoi, *Teatru*, București, 1953 (în colaborare cu Al. Kiriţescu, Ada Petrari și Tamara Gane); *Problemele măiestriei în arta cinematografică sovietică*, București, 1955 (în colaborare cu Irina Butmy); Romain Rolland, *Jean-Christophe*, I-III, pref. Dumitru Hâncu, București, 1957-1958; Émile Zola, *Germinal*, I-II, pref. Theodora Ioachimescu, București, 1960; N.E. Virta, *Stepă cât vezi cu ochii*, pref. Maria Arvinte, București, 1961 (în colaborare cu I. Jurist); Erwin Strittmatter, *Poneiul Pedro*, București, 1963; Robert Merle, *Insula*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1964; Jean Villain, *Și astfel zămisli Dumnezeu apartheidul. Șase mii de kilometri prin Africa de Sud*, pref. Cristian Popișteanu, București, 1964.

Repere bibliografice: Mihaela Bulgărea, *Robert Merle, „Insula"*, IL, 1965, 3; Al. Rosetti, *Cartea albă*, București, 1968, 73-77; Piru, *Panorama*, 367-369; Călinescu, *Literatura*, 44-47; Popa, *Spații*, 164-183; Dan, *Proza*, 131-133, 287-289; Cioculescu, *Amintiri*, 362-366; A.I. Brumaru, *Un Borges de la Dunăre?*, LCF, 1986, 40; Lucia Demetrius, *Oscar Lemnaru*, JL, 1990, 22; Acterian, *Privilegiați*, 30-31; *Dicț. scriit. rom.*, II, 736-738; Mănucă, *Perspective*, 107-114; *Dicț. analitic*, III, 219-220; Opriță, *Anticipația*, 79-81. *D.M.*

LENDVAY Éva (24.VI.1935, Brașov), traducătoare. Este fiica poetului Szemlér Ferenc. După absolvirea Liceului de Muzică din orașul natal (1953), urmează Facultatea de Filologie a Universității din Cluj (1954-1959), lucrând apoi în redacția revistei clujene „Utunk" (1959-1962), la săptămânalul brașovean „Új Idö" (1963-1966), la „Művelödés" (1967-1968) și ulterior la „Brassói Lapok". Debutează cu poezie în „Utunk" (1958), fiind prezentă cu versuri, traduceri, cronici teatrale, recenzii, schițe și reportaje în „Igaz Szó", „Utunk", „Elöre", „Új Élet", „Korunk", „Művelödés", „Astra", „Convorbiri literare", „Cronica" ș.a.

Conform tradițiilor brașovene, prin traducerile pe care le face **L.** adâncește relațiile literare româno-maghiaro-germane. Astfel, publică în presă tălmăciri în limba română din poezia lui Radnóti Miklós, Juhász Gyula, Szabó Lörinc, Garai Gábor, Nemes Nagy Ágnes, Juhász Ferenc. Din literatura română traduce în egală măsură proză și poezie. Poezia lui Anghel Dumbrăveanu, Mircea Ciobanu și a Anei Blandiana este inclusă în câte un volum de transpuneri în limba maghiară. În antologiile *Kutak* (1981) și *Házinapló* (1990) își adună tălmăciri din poezia română clasică și contemporană. Două romane ale Hortensiei Papadat-Bengescu, *Concert din muzică de Bach* și *Drumul ascuns*, apar în limba maghiară tot în transpunerea ei (1964), ca și romanele *Rămas bun* de Ileana Vulpescu (1982) și *Trandafirul alb* de Constantin Chiriță (1968). **L.** traduce, de asemenea, din germană; astfel, poema *Siebenbürgische Elegie* a lui Adolf Meschendörfer este cunoscută în limba maghiară datorită tălmăcirii ei.

Traduceri: Hortensia Papadat-Bengescu, *Kamarazene* [*Concert din muzică de Bach*]. *Rejtett út* [*Drumul ascuns*], București, 1964; Constantin Chiriță, *A fehér rózsa* [*Trandafirul alb*], București, 1968; *Kutak* [*Fântânile*], București, 1981; Ileana Vulpescu, *Az utolsó névjegykártya* [*Rămas bun*], București, 1982; Anghel Dumbrăveanu, *Fejedelmi tél* [*Iarnă imperială*], București, 1987; Mircea Ciobanu, *Versei* [*Versuri*], postfața trad., Budapesta, 1987; Ana Blandiana, *A megálmodott* [*Cel visat*], Budapesta, 1990; *Házinapló* [*Jurnal de casă*], Budapesta, 1990.

Repere bibliografice: [Szentmihályi Zoltán], *Constantin Chiriță, „A fehér rózsa"*, UTK, 1968, 36; Krajnik-Nagy Károly, *Három nyelven a Cenk alatt*, „Brassói Lapok", 1979, 30; *Rom. magy. ir. lex.*, III, 364-365. *O.K.*

LEON, Aurel (13.IX.1911, Cogeasca, j. Iași – 3.X.1996, Iași), gazetar, poet și prozator. Este fiul Profirei și al lui Constantin Leon, învățător. După ce urmează școala elementară în comuna natală, frecventează la Iași cursurile Liceului Internat (1923-1928) – ultimele două clase în particular –, susținând bacalaureatul la Liceul Național (1933) și concomitent (1931-1933) fiind student la Academia de Muzică și Artă Dramatică (clasa Agatha Bârsescu). Între 1934 și 1937 face studii de drept la Universitatea din Iași. Încă din timpul liceului și al studenției lucrează ca redactor la ziarele „Ziua" (1933), „Grai moldovenesc" (1935), „Opinia" (1935-1939). După absolvirea facultății se dedică publicisticii. De la „Opinia" trece redactor la „Prutul" (1939-1944, unde semnează D. Arbore și Al. Arbore), „Momentul", „Drapelul", „România liberă" (1945-1950). Între 1951 și 1958 este profesor și director de școală, din 1958 până în 1967 activează ca metodist la Școala Populară de Artă din Iași, iar din 1966 până la pensionare, ca redactor la săptămânalul „Cronica". A debutat cu o schiță în revista „Vremea școlii" (1930). Publică versuri și epigrame (neadunate în volume), cronici dramatice și plastice, interviuri cu scriitori și personalități artistice, recenzii, reportaje în „Adevărul literar și artistic", „Presa", „Însemnări ieșene", „Luminătorii", „Scânteia", „Scânteia tineretului", „Steaua", „Scrisul bănățean", „Tribuna", „Albina",

„Flacăra Iașului", „Iașul literar", „Convorbiri literare", „Cronica", „Ateneu" ș.a. După 1990 susține rubrica intitulată „Cafeaua de dimineață" în ziarul „Monitorul" (Iași) și conduce revista ieșeană „Cuvânt și suflet".

Prima carte a lui **L.**, *Din pridvor* (1962), reunește schițe și povestiri de pronunțată factură reportericească, pe tema-clișeu a prefacerilor socialiste și a mutațiilor de conștiință. Se relevă schița *Zestrea Elvirei*, ce creionează fugar profilul Elvirei Cantacuzino-Pașcanu, personaj central în romanul *Landoul cu blazon* (1984). Motivul omului care schimbă locul și civilizează satul arhaic impunând armonia în viața colectivității — exemplificat schematic și tendențios de majoritatea prozelor din acest prim volum — este reluat în romanul *Cărări peste dealuri* (1988), proză de factură statică, susținută de o caracterologie previzibilă și dezvoltată în linia unor tipare desuete. Romanul *Landoul cu blazon*, conceput în maniera balzacian-călinesciană a *Bietului Ioanide*, constituie o incursiune în universul vechii boierimi ieșene. Prințesa Adela Cantacuzino-Pașcanu, căsătorită Rosetti-Roznovanu, recăsătorită Kogălniceanu, și fiul ei, Georges Rosetti-Roznovanu, sunt personajele principale. Împingând caracterologia, tipologia și studiul genealogic spre o prea minuțioasă cercetare de caz, romanul își relevă greu liniile narative și pune la încercare răbdarea cititorului. Partea finală, declanșată de moartea eroinei, se transformă într-un veritabil roman polițist de sine stătător, al descoperirii mobilului și făptuitorului crimei. Prezentarea documentelor anchetei, cercetările la fața locului ale procurorului și reconstituirile sale imaginare, confruntarea martorilor cu cadavrul sau aducerea lor la locul crimei se împletesc captivant cu intervențiile mărimilor politice și cu încercările de explicare freudistă a conduitei personajelor. Dezlegarea faptelor survine imprevizibil, fiind comunicată într-un capitol special: criminala fusese o servitoare țigancă, deconspirată în final ca soră vitregă a prințesei. Partea cea mai valoroasă din scrisul lui **L.** o constituie cele șase volume de evocări intitulate *Umbre* (1970–1991), prin care se încearcă o reconstituire mozaicală a vieții culturale a Iașului dintre anii 1930 și 1990. Deși autorul declară că textele ar fi simple demersuri reportericești, „fără pretenții literare", unde meritele sale sunt doar „sagacitatea și ținerea de minte" care îi sunt proprii, ele se înscriu printre paginile cele mai bune ale genului. Portretizarea subtilă, descrierile ambianței naturale, desenul unor medii, mai cu seamă chipul urbei moldovene, și evocarea lirică, referința la operă și citarea unor caracterizări sau aprecieri memorabile, șarja îngăduitoare și replica epigramatică, amănuntul pitoresc și anecdota savuroasă sunt chemate să stea alături de mărturisirile celor evocați, înregistrate într-o prezentare policromă, predominant lirică, de reală frumusețe. Peste două sute de figuri ieșene (și nu numai), în primul rând scriitori, dar și actori, pictori, regizori, artiști dramatici, arhitecți, profesori universitari, gazetari, se adună aici ca într-un portret de grup — adevărată arhivă de viață spirituală a ultimei jumătăți de secol a culturii române. Sub semnul evocării stau și alte trei lucrări ale lui **L.**: *Iași* (1965), *Destinul unui artist: Ștefan Ciubotărașu* (1973) și postfața la monografia lui Vasile M. Lișman, *Hârlău* (1972).

SCRIERI: *Din pridvor*, București, 1962; *Iași*, București, 1965; *Umbre*, I–VI, Iași, 1970–1991; *Destinul unui artist: Ștefan Ciubotărașu*, Iași, 1973; *Landoul cu blazon*, Iași, 1984; *Cărări peste dealuri*, Iași, 1988; *Cafeaua de dimineață*, Iași, 1995.

Repere bibliografice: Ov. S. Crohmălniceanu, *„Din pridvor"*, GL, 1962, 12; Eugen Simion, *Două cărți despre viața satului*, CNT, 1962, 15; Ion Lungu, *Contradicțiile unui debut*, TR, 1962, 18; Lucian Dumbravă, *„Din pridvor"*, IL, 1962, 5; Liviu Leonte, *„Umbre"*, CRC, 1970, 47; Al. Piru, *Umbre ieșene*, RL, 1970, 47; Mircea Tomuș, *„Umbre"*, TR, 1970, 47; Cioculescu, *Itinerar*, III, *361–365*; Vasile Pavelcu, *Farmecul evocării*, CRC, 1979, 40; Dan Mănucă, *„Umbre"*, CL, 1979, 12; Nicolae Turtureanu, *„Landoul cu blazon"*, CRC, 1984, 40; Nicolae Barbu, *Blazonul prozatorului*, CRC, 1984, 44; Dan Mănucă, *„Umbre"*, CL, 1988, 4; Ioan Holban, *Galeria de portrete*, CRC, 1988, 51; Grigore Ilisei, *Portrete în timp*, Iași, 1990, *145–155*; Nicolae Turtureanu, *Portretul artistului la bătrânețe*, CRC, 1994, 21; Liviu Antonesei, *Modelul Aurel Leon*, „Monitorul" (Iași), 1996, 237; Ioan Holban, *Cafeaua de care m-am îndrăgostit*, „Symposion", 1996, 47; Maftei, *Personalități*, VII, *167–173*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *738–739*. *I.O.*

LEONARDESCU, Constantin (3.XII.1846, Craiova — 20.VIII.1907, Slănic-Moldova), estetician. Licențiat în litere și filosofie al Universității bucureștene (1866), **L.** urmează dreptul la Paris, obținând licența în 1872. Este numit profesor de istoria filosofiei la Universitatea din Iași, iar din 1879 devine membru al Junimii, între 1882 și 1895 colaborând cu articole de filosofie la „Convorbiri literare". Apărută în 1898, opera sa pricipală se intitulează *Principii de filosofia literaturei și a artei. Încercare de estetică literară și artistică.*

A debutat ca filosof în „Revista contimporană" (1873), cu un studiu ce oscilează între spiritualism și pozitivism. Aproape în același timp cu V. Conta, el încearcă, timid, să pună bazele unei metafizici materialiste. Concepția sa estetică este eclectică, alăturând mecanic idei pozitiviste și idei aparținând esteticii transcendentale. Cu toate acestea, **L.** ocupă în epocă un loc distinct, prin larga răspândire, asigurată de cursurile sale universitare, a principiilor esteticii pozitiviste. Influențat de metoda sociologică a lui Auguste Comte, el și-a sprijinit opiniile pe cercetarea evoluției artei începând din comuna primitivă, analizând pe rând „arta simbolică" (a popoarelor orientale), „arta imitativă și ideală creatoare" (a Antichității greco-latine), arta religioasă (a Evului Mediu), arta romantică, arta naturalistă. Concluzia sa este că arta a rezultat din prisosul energiei umane și ar fi „un joc neinteresat" al facultăților sufletești. Rezultat al muncii artistului, opera conține în sine frumosul, care se distinge prin ordine, proporție, armonie și seninătate — ideal în numele căruia **L.** a dezavuat naturalismul. Bazată în întregime pe psihologie, estetica sa consideră creația artistică un intermediar prin care transpar profunzimea psihologică a artistului și forța de viață pe care acesta a pus-o în exprimarea a ceea ce ar fi „văzut" în imaginație. Pe aceleași baze psihologiste, el consideră că emoția estetică este o „contagiune nervoasă" între autor și cititor. Critica literară s-ar întemeia pe principiile invariabile ale judecății, de unde și prezența unor „reguli absolute ale frumosului". Ca un adevărat pozitivist, autorul nu deduce însă aceste reguli din

filosofie, ci din realitatea artei. Principiile esteticii sale nu mai sunt formaliste, ci istorice și sociologice, dovedind în cele din urmă înțelegere față de toate școlile artistice. În concepția lui, estetica nu trebuie să propună formule artistice, ci doar să le constate și să le explice pe acelea care există și să le critice numai atunci când nu corespund orientării generale a progresului social. Critica literară este datoare a semnala orice îndepărtare a operei de artă de adevărurile psihologice și științifice predominante în epoca respectivă. O bună parte a lucrării *Principii de filosofia literaturei și a artei* este rezervată istoriei esteticii – cea dintâi încercare de acest fel care a apărut la noi. Deși sumară și cu multe lacune, expunerea surprinde uneori esențialul sistemelor discutate.

SCRIERI: *Principii de filosofia literaturei și a artei. Încercare de estetică literară și artistică*, Iași, 1898.

Repere bibliografice: Ioan Pop-Florantin, *Frumusețea liniară și frumusețea omului*, Iași, 1897, *73-79*; N. Vaschide, *„Principii de filosofia literaturei și a artei"*, „Revue philosophique de la France et de l'étranger", 1900, ianuarie-iunie; *Ist. filos. rom.*, I, *524-546*; *Dicț. lit. 1900, 500-501*; Al. Husar, *Tradiții naționale (în estetică și filosofia artei)*, Iași, 2001, *107-130*. *D.M.*

LEONESCU, Vasile (1866, București – 11.III.1927, București), autor dramatic. Fiu al lui Ioan Leonida, **L.** face primii ani de școală la București. Înainte de a termina liceul, fuge cu trupa fraților Vlădicescu la Buzău. În 1883 joacă la Teatrul „Dacia", iar după o stagiune îl va urma pe Grigore Manolescu. Angajat la Teatrul Național din București, frecventează concomitent, din 1885, Conservatorul de Artă Dramatică. Numele de Leonida nu a fost pe placul profesorului său, Ștefan Vellescu, care îl preschimbă în Leonescu. În 1897 **L.** este înaintat societar al Teatrului Național. Adept al manierei romantice, cu gesturi largi și o rostire afectată, avea să renunțe spre sfârșitul carierei la acest mod nenatural de a juca. Actor de forță, cu o statură impunătoare și un temperament impetuos, modelul său era Mounet-Sully, de la care se pare că ar fi luat lecții la Paris. A făcut parte din Societatea Dramatică și din primul comitet de lectură al Naționalului bucureștean. Moare în urma unei gripe contractate într-un turneu.

A scris sporadic proză, apărută în „Revista theatrelor", „Pagini literare" ș.a. A tradus, după Plaut – *Oșteanul lăudăros*, din Corneille – *Cidul* și *Polyeucte*, din Friederich von Halm – *Fiul pădurilor*, iar împreună cu Grigore Ventura – piesa *Sappho* de Franz Grillparzer. În comediile sale, *Șarpele casei*, *În timpul alegerilor*, *În flagrant delict* ș.a., **L.** vizează năravurile politice, manevrele electorale, complicațiile dubioase din viața conjugală. Urmărit de patosul și grandilocvența personajelor, îndeosebi tragice, pe care le întruchipa pe scenă (Nero, Lear, Othello, Karl Moor), el are ambiția de a compune drame și tragedii. Mai puțin preocupat de adevărul istoric și chiar de verosimilitatea celor înfățișate, mizează pe efecte menite să impresioneze și să zguduie. Astfel, eroul din *Ion Vodă cel Cumplit* (piesă jucată în 1896) amintește oarecum de Ivan cel Groaznic. *Traian și Andrada*, concepută (și publicată) în 1893 împreună cu Grigore Ventura, plasează o intrigă amoroasă în epoca războaielor dintre daci și romani. În întortocheata tragedie *Rozamunda*, unde se pare că **L.** ar fi prelucrat pe Vittorio Alfieri, întâmplările se petrec în timpul gepizilor și longobarzilor. O emfatică „legendă națională", *Jianu* (tipărită în 1900), și o euforică „dramă războinică", *Peneș Curcanul* (1903), un prolog la *Povestea neamului...*, proiectatul poem istoric în versuri al lui Al. Davila, dar și *Zavistie*, care aduce cu *Năpasta* lui I.L. Caragiale, și *Ucigă-l crucea* (aceste ultime două piese alcătuiesc volumul *Două drame țărănești*, 1903), drama *Oricum!* (reprezentată din 1912 până în 1916 pe scena Teatrului Național din București) sunt scrise în colaborare cu T. Dușescu-Duțu. E posibil ca autorii să se fi inspirat din piese franțuzești. Mai izbutită, deși tezistă, cu accente moralizatoare, este *Crai de ghindă* („Convorbiri literare", 1899), un fel de *Dama cu camelii* autohtonă, a cărei acțiune se desfășoară în mediul mahalalei. Înrudită tematic este „drama socială" *Minciuni convenționale*, de fapt o melodramă. Scrisă alert, nervos, piesa vădește un bun spirit de observație. O dramă „forte", nu și ca mijloace de realizare, e *Feciorul de milionar*. În epocă, **L.** este un autor dramatic notabil.

SCRIERI: *Traian și Andrada* (în colaborare cu Grigore Ventura), București, 1893; *Jianu* (în colaborare cu T. Dușescu-Duțu), București, 1900; *Peneș Curcanul* (în colaborare cu T. Dușescu-Duțu), București, 1903; *Două drame țărănești* (în colaborare cu T. Dușescu-Duțu), București, 1903; *Prolog în 16 cânturi la „Povestea neamului de la Traian la Carol I. 106-1906" de Alexandru Davila* (în colaborare cu T. Dușescu-Duțu), București, 1906.

Repere bibliografice: Sanielevici, *Încercări, 68-76, 98-101*; Chendi, *Scrieri*, IV, *140-143*; Mihail Dragomirescu, *Dramaturgie română*, București, 1905, *324-344*; Rebreanu, *Opere*, XII, *106-107, 109-111*; Ion Marin Sadoveanu, *Vasile Leonescu*, TTR, 1963, 8; Brădățeanu, *Comedia, 154-155*; *Dicț. lit. 1900, 501*. *F.F.*

LEONTE, Liviu (8.IV.1929, Ceplenița, j. Iași), critic și istoric literar. Este fiul Mariei (n. Scutaru) și al lui Vasile Leonte, învățători. A absolvit Liceul Internat din Iași (1947), apoi Facultatea de Filologie a Universității ieșene (1952). Redactor mai întâi la revista „Iașul nou", a devenit în 1953 cercetător la Institutul de Istorie și Filologie al Filialei Iași a Academiei Române. În intervalul 1961-1970 este cadru didactic la Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza", iar până în 1979, redactor-șef la revista „Cronica". În 1979 obține titlul de doctor în filologie și își reia activitatea didactică la Facultatea de Filologie. A funcționat ca lector și conferențiar asociat la Universitatea „Paul Valéry" din Montpellier (1964-1969) și ca lector și profesor invitat la Universitatea din Toulouse (1990-1994). Debutează în 1950 la „Iașul nou", unde mai mulți ani a fost titularul cronicii literare. A colaborat cu recenzii, articole, eseuri, studii la reviste culturale și academice din țară și de peste hotare.

Activitatea lui **L.** este consacrată de la început lui Costache Negruzzi, fiind angajată pe două trasee ce se interferează: editarea operei și studiul monografic. Prima ediție Negruzzi,

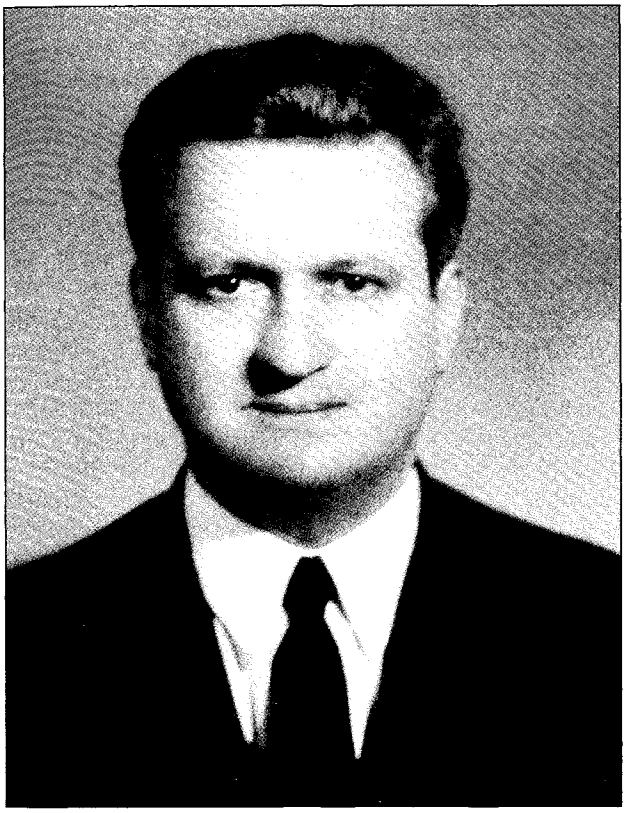

pe care o realizează în 1959, este *Păcatele tinereților și alte scrieri*, ulterior alcătuind ediția critică *Opere* (I-III, 1974-1986). Competența editorului a fost recunoscută și prin decernarea Premiului „Perpessicius" al Muzeului Literaturii Române (1974) și a Premiului Uniunii Scriitorilor (1984). Recuperarea operei marelui prozator a stimulat în mod benefic demersul analitic și interpretativ al criticului și istoricului literar, fiind întregită de un studiu monografic pe cât de consistent, pe atât de informat: *Constantin Negruzzi* (1980; Premiul „B.P. Hasdeu" al Academiei Române). O epocă, o biografie, o mentalitate, o operă diversificată sunt componentele unui tablou vast, care se conturează prin deslușirea meticuloasă a detaliilor. Sunt clarificate aspecte biografice (inclusiv cel referitor la anul nașterii), sunt investigate zone ale creației mai puțin cunoscute, evidențiindu-se modul în care activitatea literară și publicistică a lui Negruzzi se integrează în mentalitatea și manifestările literare ale vremii prin traduceri, imitații, localizări, adaptări, dar și prin capacitatea de a asimila modelele, de a le ilustra cu indiscutabilă originalitate (nuvela), și nu în ultimul rând prin impunerea unor specii și formule artistice noi (eseul, epistola, foiletonul literar), care configurează, mai mult decât reprezentările literare tradiționale, tabloul epocii. Referirile la nuvelistică evidențiază modul în care Negruzzi s-a atașat sentimentalismului romantic, ca în *Zoe*, dar mai ales cum „s-a vindecat" de „romantismul melodramatic" în *O alergare de cai*, cum a transferat modelul nuvelei istorice romantice în „capul de serie al nuvelei istorice românești", capodopera *Alexandru Lăpușneanul*. Monografia oferă o informație vastă, de la documente de arhivă la receptarea scrierilor lui Negruzzi, informație analizată riguros, prelucrată eficient și integrată într-o sinteză interpretativă de referință. Experiența publicistică, îndeosebi cea a cronicarului literar, i-a înlesnit lui **L.** apropierea profitabilă de literatura actuală, în prim-plan situându-se proza românească postbelică, domeniu căruia i-a consacrat două volume intitulate generic *Prozatori contemporani* (1984-1989). Cel dintâi se referă la ce au publicat după război Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Ion Marin Sadoveanu, G. Călinescu, Geo Bogza, precum și la începuturile și la consacrarea lui Marin Preda, Eugen Barbu, Titus Popovici, încheindu-se cu prezentarea modului în care, la sfârșitul deceniului al șaselea, a demarat o nouă generație de prozatori, reprezentată de Dumitru Radu Popescu, Fănuș Neagu, Nicolae Velea. În volumul al doilea, criteriului cronologic i se substituie cel al grupării, al asocierii scriitorilor în familii de spirite creatoare. Este reconstituit „romanul liric" al lui Zaharia Stancu, este evidențiată trecerea „de la reportaj la foileton" a lui Geo Bogza, sunt puse „sub semnul realismului" textele lui Marin Preda, Titus Popovici, Nicolae Velea și sub acela al barocului romanele lui Eugen Barbu, Dumitru Radu Popescu și Fănuș Neagu. Această panoramă a prozei românești postbelice este întregită de prezentarea „romanului problemă" al lui Alexandru Ivasiuc. Comentariul, articulat la text, dar și la context (evoluția prozei românești), se ordonează în jurul structurilor narative și tipologice, făcându-se remarcat și printr-un echilibru între analiză și privirea de sinteză, specific cercetătorului, criticului și istoricului literar **L.** Discursul interpretativ evită excesele (ca și în monografia consacrată lui Constantin Negruzzi), nu acceptă nici divagația eseistic-impresionistă, nici exprimarea didactic-pedantă, domeniul predilect rămânând, indiscutabil, proza.

SCRIERI: *Constantin Negruzzi*, București, 1980; *Istoria literaturii române. Proza contemporană*, Iași, 1980; *Prozatori contemporani*, I-II, Iași, 1984-1989; *Scriitori, cărți, reviste*, Iași, 1998. **Ediții**: Constantin Negruzzi, *Păcatele tinereților și alte scrieri*, pref. N.I. Popa, București, 1959, *Opere*, I-III, introd. edit., București, 1974-1986.

Repere bibliografice: Zaciu, *Lecturi*, 39-46; Al. Călinescu, *O sinteză de referință*, CL, 1981, 8; Andrei Nestorescu, *C. Negruzzi, „Opere"*, 2, RITL, 1983, 4; Cristea, *Modestie*, 243-247; Constantin Călin, *„Prozatori contemporani"*, ATN, 1984, 7; Alex. Ștefănescu, *Un critic care nu exagerează*, RL, 1984, 35; Ion Vlad, *Perspectiva istorică a criticii literare*, TR, 1984, 52; Florin Faifer, *„Prozatori contemporani"*, ALIL, t. XXX-XXXI, 1985-1987; Piru, *Critici*, 234-237; Constantin Ciopraga, *Prestigiu intelectual*, CRC, 1989, 15; Ioan Holban, *Orizontul sintezei*, CRC, 1989, 31; Nicolae Busuioc, *Oglinzile cetății. Dialoguri ieșene*, Chișinău, I, 1994, 95-107; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (1997), 233-235; *Dict. scriit. rom.*, II, 739-740; Daniel Dimitriu, *Cititorul, cercetătorul și interpretul Liviu Leonte*, CRC, 1999, 8; Z. Ornea, *Istorie literară cu intermitențe*, RL, 1999, 44. *D.D.*

LEONTESCU, Alexandru Al. (17.II.1896, Vlăsinești, j. Botoșani – 12.V.1978, București), poet, prozator și publicist. Este fiul lui Al. Leontescu și provine dintr-o veche familie răzeșească. Și-a

făcut studiile la Liceul „A.T. Laurian" din Botoșani, continuându-le, după ce a participat la primul război mondial (când a fost și rănit), la Universitatea din Iași, unde a urmat dreptul și filosofia. A profesat toată viața avocatura la București. Având simpatii legionare, după 1950 a făcut mai mulți ani de închisoare, unde l-a cunoscut, printre alții, pe N. Steinhardt.

Debutul lui **L.** are loc în săptămânalul craiovean „Drum drept" (1915), cu nuvelele *Vanușa* și *Boarul Baltă,* urmate de câteva poezii în „Tribuna" (1915–1916). Adună folclor, pe care îl publică în revista „Ion Creangă" din Bârlad. Colaborează destul de frecvent cu schițe, nuvele, versuri, eseuri, recenzii, foiletoane de bună ținută literară în „Ramuri", „Cuvântul", „Facla", „Azi", „Dimineața", „Relief dunărean", „Pagini basarabene", „Timpul", „Universul literar", „Convorbiri literare", „Gândul nostru" (Iași), „Cuvântul liber", „Viața literară", „Viața românească", „Gazeta literară", „România literară", „Luceafărul", „Steaua", „Familia", ajungând chiar prim-redactor al cotidianului „Capitala" (1943). Un volum târziu de poeme și balade orientale, *Cântecele pescarului Seled* (1972), include și versuri din reviste, înfățișându-se ca un ciclu unitar, care degajă o atmosferă exotică aparte. Sub pretextul atribuirii înfocatului poem de dragoste unui pescar aramean, poem tălmăcit de un ierusalemitean, în două secvențe lirice se conturează povestea inițierii erotice a unui tânăr, care însă nu ajunge la împăcarea dintre inimă și minte. Sursa de inspirație este paradigma înțelepciunii de a trăi și a înțelege iubirea din *Cântarea Cântărilor* și din lirica persană (Omar Khayyam, Hafiz, Firdousi). Exaltarea senzuală și delirul imaginativ, trecute prin gingășia și simplitatea sufletească a poetului-pescar, sunt coordonatele esențiale ale acestor texte. În culegerea de proză scurtă *Valetul de pică* (1980), predomină obsesia iubirii neîmplinite, pe fondul experienței de război a autorului. Apare aici și nuvela *Fata barâșnicului,* o variantă a micro-romanului *Plimbarea domnișoarei Sura,* publicat în 1925, scriere unde este incriminat absurdul unei iubiri care se vede „răsplătită" în cele din urmă pecuniar. În general, se poate vorbi la **L.** de o proză realistă, tradiționalistă, deseori cu accente melodramatice.

SCRIERI: *Plimbarea domnișoarei Sura,* București, 1925; *Cântecele pescarului Seled,* pref. Șerban Cioculescu, București, 1972; *Valetul de pică,* București, 1980.

Repere bibliografice: Teodor Scarlat, *La porțile Răsăritului,* „Românul", 1936, 156; Predescu, *Encicl., 485;* Mihai Dascal, *„Cântecele pescarului Seled",* RL, 1972, 20; *[Alexandru Al. Leontescu],* RMB, 1978, 10 435; N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii,* Cluj-Napoca, 1991, *128.* *A.V.*

LESNEA, George (pseudonim al lui George Glod; 25.III.1902, Iași – 6.VII.1979, Iași), poet și traducător. Este fiul Ilenei și al lui Doroftei Glod, căruțaș. Face școala primară la Iași, după care intră ucenic la tipografia revistei „Viața românească". Ulterior lucrează ca tipograf, funcționar la tipografii și edituri, bibliotecar la Baroul Iași și redactor la „Iașul literar". Debutează cu poezia *Din adâncuri* în revista ieșeană „Gândul nostru" (1922) și editorial, cu volumul de versuri *Veac tânăr* (1931). Colaborează la „Viața românească", „Adevărul literar și artistic", „Pagini moldovene", „Cuvântul liber", „Gândirea", „Bilete de papagal", „Însemnări ieșene", „Contemporanul", „Iașul literar", „Gazeta literară", „Cronica", „Convorbiri literare", „România literară" ș.a. Activitatea literară îi este răsplătită prin importante premii: Premiul „Demostene Constantinidi" al Academiei Române (1935), Premiul Societății Scriitorilor Români pentru poezie (1939), Premiul de Stat pentru literatură (1954), Premiul Asociației Scriitorilor din Iași (1977) și Premiul Special al Uniunii Scriitorilor (1978).

Autodidact, **L.** s-a format într-un climat dominat de spiritul revistei „Viața românească". Cunoștința și prieteniile legate cu mari scriitori și îndrumători literari ai deceniilor interbelice (Ionel Teodoreanu, G. Topîrceanu, Mihail Sadoveanu, Demostene Botez, G. Ibrăileanu) au însemnat o ambianță culturală determinantă pentru formația literară a poetului. Încă de la început el își conturează preferințele pentru anumite teme, lăsând să se întrevadă influențe constante din poezia lui Tudor Arghezi, G. Bacovia, G. Topîrceanu, mai puțin din Mihai Eminescu și sporadic din E. A. Poe. De altfel, în poemul *Izvod,* care deschide volumul de debut, fixează programul propriei inspirații poetice: folclorul, natura, istoria, viața socială, tradiția. Chiar dacă în *Veac tânăr* sunt încă evidente unele stângăcii, versurile de aici, ca și cele ce

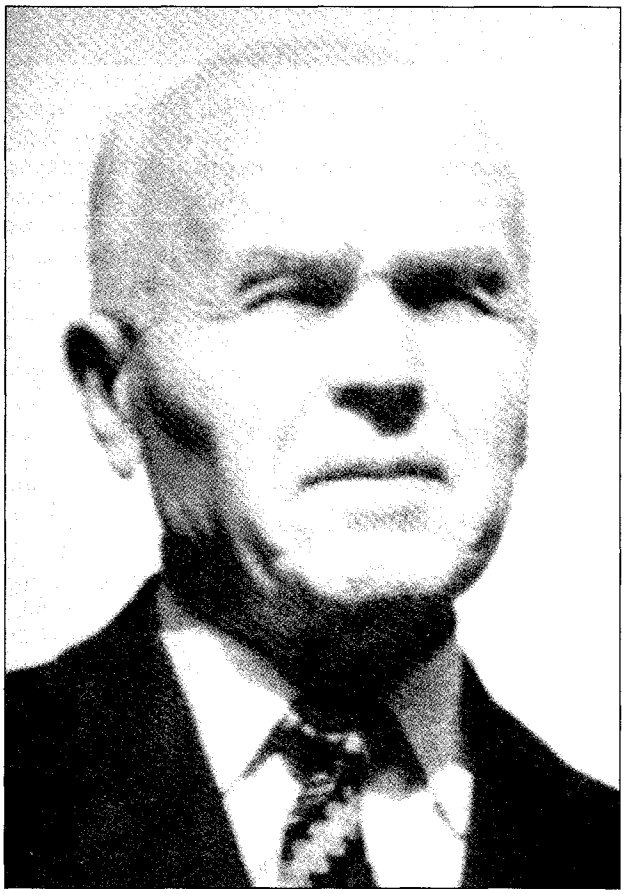

vor urma, impun prin întinderea și varietatea registrelor poetice de cea mai bună factură tradiționalistă, prin capacitatea de evocare a unor momente din trecutul istoric (în special al Moldovei), prin poezia socială de o vigoare deosebită. Autorul se consideră depozitarul unui legat istoric, de aceea istoria e pentru el un reper la care se întoarce ori de câte ori simte nevoia compensatorie de a compara prezentul sau de a se refugia dintr-o lume care îi provoacă insatisfacții și dezamăgiri. Unele poeme sunt portrete ale unor personalități istorice, altele compun tablouri vii ale unor evenimente fundamentale, evocând mai cu seamă rezistența și permanența spiritului moldav. Tradiția, natura și sentimentul creștin al românismului sunt motive constante, care atestă din ce în ce mai limpede un poet format, un bun tehnician al versului. Influențe bacoviene și argheziene continuă să se regăsească nu numai la nivelul motivelor (spleenul, oboseala, moartea), ci și în imagini, în construcții sintactice, în versificație. Poezia socială este și ea frecventată cu perseverență, avându-și, desigur, punctul de plecare în condiția socială a poetului, dar și în observarea unor diferențe sociale supărătoare, însă fără notele protestatare din modelele pe care uneori le urma. Volumele publicate după 1960 – *Treptele anilor* (1962), *Versuri* (1964), *Ulcioare de piatră* (1969) ș.a. – consună cu tonul „stenic", „optimist" al epocii. Chiar dacă acum scrie o poezie ocazională, festivistă, declarativă, **L.** nu abandonează câteva dimensiuni la care se raportează: natura, istoria, vitalismul românesc. Traducător remarcat încă din deceniul al patrulea, **L.** transpune în românește din poezia lui Pușkin, Lermontov, Esenin, Mihalkov, dovedind reale afinități cu autorii la care se oprește. Specialiștii au apreciat inventivitatea lexicală și imagistică a versiunilor sale, în special a celor din Esenin, nu o dată concurând expresivitatea originalului.

SCRIERI: *Veac tânăr*, Iași, 1931; *Cântec deplin*, București, 1934; *Argint*, București, 1938; *Poezii*, Iași, 1938; *Cântec*, București, 1940; *Ceaslov*, București, 1940; *Izvod*, București, 1943; *Pomul vieții*, Iași, 1943; *Treptele anilor*, București, 1962; *Versuri*, pref. Demostene Botez, postfață Nicolae Manolescu, București, 1964; *Ulcioare de piatră*, Iași, 1969; *Chipul din fântână*, Iași, 1972; *Poeme patriei*, București, 1975; *Poeme*, cu un portret de Ionel Teodoreanu, îngr. și pref. Zaharia Sângeorzan, Iași, 1977; *Cântece de noapte*, Iași, 1979; *Pe-un prag de fum*, îngr. Dumitru Ignea, postfață Val Condurache, Iași, 1983. **Traduceri:** Serghei Esenin, *Poeme*, pref. Ionel Teodoreanu, Iași, 1937, *Poezii*, postfață Tamara Gane, București, 1957, *Versuri – Stihi*, ed. bilingvă, București, 1964, *Scrisoare mamei*, Iași, 1970, *Poezii și poeme*, pref. Lucian Raicu, București, 1976; M.I. Lermontov, *Demonul*, Iași, 1939, *Poeme*, București, 1954, *Versuri – Stihi*, ed. bilingvă, București, 1964; Iosif Utkin, *Tălmăciri*, București, 1945; A. S. Pușkin, *Poeme*, București, 1947, *Călărețul de aramă*, București, 1949, *Fântâna din Bakcisarai*, București, 1949, *Poltava*, București, 1949, *Povestea craiului Saltan...*, București, 1949, *Țiganii*, București, 1949, *Poezii*, București, 1953, *Opere alese*, I, pref. Tamara Gane, București, 1954, *Evgheni Oneghin*, București, 1955, *Lirice*, București, 1957, *Poeme*, București, 1957, *Versuri*, pref. Tatiana Nicolescu, București, 1958, *Versuri și proză*, îngr. și pref. Tatiana Nicolescu, București, 1965, *Versuri*, București, 1974; Serghei Mihalkov, *Aveam treizeci de ani*, București, 1949; E. Privalova, *Corăbioara*, București, 1949.

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, VI, *104–106, 453*; Cioculescu, *Aspecte, 119–121*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont., 180*; Perpessicius, *Opere*, V, *84–85*, VII, *207–210*, X, *171–174*, XI, *113–118*; Munteano, *Panorama, 305–306*; Murărașu, *Ist. lit., 444*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *854–855*, *Ist. lit.* (1982), *940*; Gino Lupi, *La letteratura romena*, Milano, 1968, *346*; Magda Ursache, *O sinteză și un debut*, CRC, 1969, 40; Pillat, *Mozaic, 177–179, 185–187*; Natalia Cantemir, *George Lesnea, traducător al lui Pușkin*, CRC, 1972, 12; Rotaru, *O ist.*, II, *553–557*; Andriescu, *Disocieri, 125–132*; Teodor Vârgolici, *Aspecte istorico-literare*, București, 1973, *282–283*; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, *187–190*; Piru, *Poezia*, I, *99–103*; Horia Zilieru, *Sufletul celest al poetului*, CL, 1977, 3; Grigore Ilisei, *Cu George Lesnea prin veac*, Iași, 1977; Mariana Stescu, *George Lesnea. Bibliografie*, Iași, 1977; Maftei, *Personalități*, IV, *151–156*; Leon, *Umbre*, V, *205–219*; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (1997), *236–238*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *740–741*; Faifer, *Faldurile*, *22–24*; Ion Bălu, *Prezența discretă a lui George Lesnea*, CL, 2002, 4; Livia Cotorcea, *George Lesnea – traducătorul*, CL, 2002, 4. *L.P.B.*

LESNEA, Sanda (pseudonim al Alexandrei Lisnic; 3.VIII.1922, Dumbrăvița, j. Bălți), prozatoare și poetă. Este fiica lui Vasile Lisnic, țăran. Absolventă a Liceului „Regina Maria" din Chișinău (1940) și a Școlii de Medicină din Orhei (1957), a lucrat ca medic la Orhei și Chișinău. A fost și redactor la *Enciclopedia Sovietică Moldovenească* (1971–1979). **L.** debutează editorial în 1972, cu volumul de povestiri *Clopoțeii primăverii*, urmat de alte câteva cărți dedicate micilor cititori: *Inimi înflăcărate* (1973), *Brânduș* (1975), *Vulcan* (1976), care urmăresc, în spiritul pilduitor al genului, procesul de formare a caracterului. A scris și nuvele (*Moara ciorii*, 1981), epigrame, parodii și fabule (*Din desaga cu ciulini*, 1988), precum și două romane istorice, *Sub cârma vremii* (1986), consacrat domniei lui Vasile Lupu, și *Zbucium* (1989), dedicat lui Ion Neculce. Pe baza scenariilor scrise de **L.** s-au turnat două filme.

SCRIERI: *Clopoțeii primăverii*, Chișinău, 1972; *Inimi înflăcărate*, Chișinău, 1973; *Brânduș*, Chișinău, 1975; *Vulcan*, Chișinău, 1976; *Moara ciorii*, Chișinău, 1981; *Sub cârma vremii*, Chișinău, 1986; *Din desaga cu ciulini*, Chișinău, 1988; *Zbucium*, Chișinău, 1989.

Repere bibliografice: N. Bilețchi, *Mesajul inimilor înflăcărate*, „Moldova socialistă", 1973, 31 decembrie; N. Bilețchi, *Într-o nouă viață a căutărilor*, „Moldova socialistă", 1977, 9 ianuarie; Vasile Badiu, *De pe vremea lui Vasile Lupu*, LA, 1985, 22 august; A. Roșca, *Durerea creației*, „Moldova suverană", 1992, 1 august; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 214; *Femei din Moldova*, îngr. Iurie Colesnic, Chișinău, 2000, *173*. *N.Bl.*

LETOPISEȚI, revistă apărută la București, de trei ori pe lună, între 10 noiembrie 1918 și 1 martie 1919. Director este Dragoș Protopopescu (care semnează și Dragoș Protopopescu-Blebea, Dragoș Blebea), prim-redactor – Scarlat Struțeanu, redactor – Perpessicius. De la numărul 7/1919 intră sub conducerea unui comitet format din Sergiu Manolescu, Dragoș Protopopescu, Alfred Moșoiu, Scarlat Struțeanu, Barbu Berceanu, Ion Marin Sadoveanu, Tudor Vianu. Programul e un elogiu adus spiritului, preeminenței literaturii și înțelegerii „celor viitoare" – despre care a scris Miron Costin, citat în primul editorial –, într-o vreme de criză și materialism. Colaborează cu versuri Perpessicius, Tudor Vianu, Ion Pillat, Ion Minulescu, Demostene Botez, Ion Marin Sadoveanu,

Dragoș Protopescu, iar cu teatru, Camil Petrescu și I.M. Sadoveanu. Publică eseuri critice Scarlat Struțeanu, Dragoș Protopopescu (*Ovid Densusianu*), Tudor Vianu (*Romain Rolland*). La rubrica „Trimensualia", Scarlat Struțeanu comentează adaptarea după Dostoievski a romanului *Frații Karamazov* și piesa *Dezertorul* de Mihail Sorbul. Alte rubrici: „Creionări", „Elogii", „Cavalcade", „Ecouri", „Nota censoria". Basil Munteanu traduce din *Solvet Saeculum* de Leconte de Lisle și poemul *Moise* de Alfred de Vigny. Alți colaboratori: Barbu Solacolu, Teodor Solacolu, Alfred Alexandrescu. *A.S.*

LETOPISEȚUL ANONIM AL MOLDOVEI. 1733–1774 (Letopisețul Țării Moldovei de la domnia întâi și până la a patra domnie a lui Constantin Mavrocordat), scriere alcătuită în Moldova în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Transmisă într-un manuscris semnat de Enache Kogălniceanu, în care succedă letopisețului *Pseudo-Amiras*, cronica a fost atribuită la un moment dat unui înaintaș al lui Mihail Kogălniceanu, Enache Kogălniceanu – colecționar de texte istorice și cărți populare, frate cu bunicul viitorului om de cultură pașoptist –, dar ipoteza rămâne insuficient argumentată. De cultură mijlocie, ignorând cronica lui Ion Neculce, cu care expune paralel evenimentele deceniului 1733–1743, ca și pe aceea, mai modestă, a contemporanului Ioan Canta, autorul *Letopisețului anonim al Moldovei* consemnează istoria unei epoci de declin feudal și de apogeu al fanariotismului în Țările Române. Cronicarul prezintă faptele onest, detaliat, fără comentarii inutile, fără elanuri și efuziuni lirice. Vremurile, pe care le înregistrează cu anume culoare ochiul unui martor aflat adesea în mijlocul evenimentelor narate, nu predispun la entuziasm. Ceremonia înscăunării fanariotului (remanierea divanului domnesc, slujba de la Mitropolie și ospățul tradițional) ori, dimpotrivă, sosirea firmanului de mazilire a domnului alcătuiesc laturile unui ritual ce exclude orice element de surpriză. Tarele vremii – războaie, năvăliri tătărești, biruri abolite prin anatema Bisericii, dar reînființate sub alt nume (văcăritului i se substituie, în domnia lui Ioan Teodor Callimachi, fumăritul), se înscriu ca într-o ordine naturală alături de alte calamități – epidemii, invazia lăcustelor, seceta. Arătarea pe cer a unei comete nu tulbură mai puțin ca trecerea prin țară a unui pașă „cu trei tuiuri", condus cu onorurile cuvenite și cu multe precauții până la hotare pentru ca, în sfârșit, încordarea și nesiguranța să dispară. În limitele mentalității boierimii mărunte căreia îi aparține, cronicarul își îngăduie totuși preferințe față de unele dintre domniile evocate, după cum își rezervă și dreptul de a dezaproba altele. Galeria de portrete din cronică, toate asemănătoare până la un punct datorită mai ales reacțiilor determinate de împrejurări identice (ce creează uneori impresia de tragice marionete ale istoriei), se însuflețește astfel, lăsând să se întrevadă câte o atitudine neașteptată, ticuri sau chiar personalități distincte. Sistemul politic al epocii generează o optică până într-atât deformatoare, încât se admite mai curând cazul domnului care „nu prea știa rândul să cârmuiască", decât cel al unui fanariot respectat de propriii miniștri sau credincios cuvântului dat. Ilustrând o astfel de excepție fericită, Grigore Alexandru Ghica conduce țara cu autoritate, dovedindu-se un bun gospodar, preocupat de lucrări edilitare în capitala Moldovei. Promotor al progresului economic și social, Ghica ridică în Iași așezăminte școlare și înființează prima manufactură de postav la Chiperești. În schimb, nici una dintre cele patru domnii în Moldova ale lui Constantin Mavrocordat nu face să înceteze iritarea cronicarului față de cel ce se dovedește prea îngăduitor cu „prostimea", desființând „vecinia", războindu-se – fără folos, insinuează ostil autorul – cu moravurile și incultura unei anumite categorii de clerici. Portretul memorabil al cronicii, trasat din câteva linii, este al bătrânului și avarului Ioan Teodor Callimachi, „fricos de frig", tremurând în blănuri în orice anotimp, în odaia în care arde în permanență mangalul. (Pagina transmite ceva atmosferei din *Princepele* lui Eugen Barbu.) Dacă dintre personajele reale ale timpului cel „jucat" de Iordache Stavarache – grec, conducând ca prim sfetnic sau ca reprezentant la Constantinopol al mai multor domni destinele Țărilor Române – se ridică la valoarea de simbol al parvenitismului fanariot, descrierea războiului ruso-turc dintre anii 1768 și 1774, cu care se încheie letopisețul, rămâne nesemnificativă în raport cu amploarea și consecințele evenimentului.

Ediții: *Letopisețul Țării Moldovei de la domnia întâi și până la a patra domnie a lui Constantin Mavrocordat (1733–1774)*, în *Cronicele României sau Letopisețele Moldovei și Valahiei*, III, publ. Mihail Kogălniceanu, București, 1874, *195–274*.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. XVIII*, I, *391–398*; Constantin Giurescu, *Pseudo-cronicari*, București, 1916; Giorge Pascu, *Istoria literaturii române din secolul al XVIII-lea*, București, 1927, *86–93*; Pușcariu, *Ist. lit.*, *204*; Piru, *Ist. lit.*, I, *630–634*; Ursu, *Memorialistica*, *68–69*; *Dict. lit. 1900*, *502–503*. *R.Ș.*

LETOPISEȚUL ANONIM AL ȚĂRII MOLDOVEI. 1661–1709 (Letopisețul Țării Moldovei de la Ștefan sin Vasile vodă, de unde este părăsit de Miron Costin logofătul), scriere terminată în 1712 de un autor necunoscut, atribuită de Dumitru Velciu lui Sava ieromonahul. Cronica, cunoscută în istoriografie și sub denumirea de *Pseudo-Nicolae Costin*, conține, în continuarea letopisețului lui Miron Costin, expunerea evenimentelor petrecute în Moldova în intervalul 1661–1709. Se menționează drept izvoare ale acestei lucrări cu caracter de compilație „izvodul lui Vasile Damian ce au fost treti-logofăt" și „izvodul lui Tudosie Dubău logofătul", de fapt și acestea tot scrieri anonime. Autorul, având o bună cultură bisericească și slavonă, pare atașat în oarecare măsură familiei Cantemireștilor – lui Constantin Cantemir și fiului acestuia, Antioh –, fără ca lucrarea să aibă caracterul oficial al unui letopiseț de Curte. Situat între cronica lui Miron Costin și cea a lui Ion Neculce (căruia îi va servi și de izvor), acest letopiseț, departe de valoarea literară a operelor celor doi cronicari, are o fizionomie distinctă, caracterizată prin bogăție portretistică și amănunte semnificative, creatoare de atmosferă. Începe cu domnia lui Eustratie Dabija, urmărind în continuare prezen-

tarea tuturor domnilor moldoveni care i-au succedat. Iliaș Alexandru, domn milostiv, care nu de puține ori plătea datoriile săracilor reclamați la judecăți, moare probabil, otrăvit de Gheorghe Duca. Ștefan Petriceicu fusese un domn slab și influențabil. Antonie Ruset, cel pârât la turci de boierii grupați în jurul lui Gheorghe Duca (între ei și cronicarul Miron Costin), ucis în chinuri atroce, fusese „nelacom, bun la judecăți, libovnic", ultima trăsătură având-o și fiul său, Alexandru Ruset, ale cărui chefuri rămân de pomină în multe din letopisețele cronicarilor moldoveni. Un spațiu mai larg ocupă evocarea lui Gheorghe Duca, a cărui domnie nefastă a polarizat resentimentele tuturor cronicarilor. Răutatea lui Duca era celebră și dincolo de hotare, fiind cunoscută de vecinii turci, tătari, greci și sârbi. Duca este pizmaș, „îndelungareț" la mânie, lacom de averi, iar doamna sa îi seamănă întru totul. Jafurile și abuzurile săvârșite pentru a smulge banii supușilor sunt înfricoșătoare: Ursache vistiernicul este dezbrăcat și legat de un stâlp în ger, Ion Iser, vistiernic, și Andrei Șipoteanu, vornic, pedepsiți vara, sunt dezbrăcați, unși cu miere și legați la stâlp. Luat prizonier de polonezi, Duca nu mai poate fi salvat cu banii trimiși pe ascuns de doamna lui, aflată la Constantinopol. Morții lui Duca cronicarul îi consacră o pagină sarcastică: în trupul domnitorului s-ar fi găsit pietre prețioase. Constantin Cantemir este lăudat pentru că, deși necărturar, știa bine turcește, avea limba dulce, era milostiv și nelacom. Domnia lui a fost tulburată de incursiunile pline de cruzime ale podgheazurilor leșești și de bandele de tâlhari. Când mitropolitul Dosoftei a fost luat de Jan Sobieski în Polonia, un leah a prins-o pe Ruxanda, fiica lui Vasile Lupu, fostă soție a lui Timuș Hmielniţki, și i-a tăiat capul pentru a o jefui. Antioh Cantemir, deși mai grosolan în relațiile cu supușii, chiar cu cei de rang mare (episcopul Varlaam de Huși era înfruntat fără reverență: „Popo, [...] ți-oi rade pletele"), era iubitor de dreptate și un bun domnitor. Constantin Duca își dezvăluie înalta învățătură în intervențiile ceremonioase pe care le face în adunările divanului. Epoca e zguduită deopotrivă de evenimente sângeroase și de calamități naturale. În timpul lui Dumitrașcu Cantacuzino a bântuit o foamete mare, urmată de ciumă și de năvălirea fiarelor; lupii ajunseseră până la Iași, atacând în plină zi. Letopisețul se încheie cu prezentarea celei de-a doua domnii a lui Mihai Racoviță. În cronică sunt incluse și știri despre evenimente externe: informații despre domnia regelui Carol al XII-lea al Suediei și conflictul acestuia cu țarul Petru cel Mare, descrierea luptei de la Poltava. Limba cronicarului se caracterizează printr-o mare claritate, o topică apropiată celei actuale, printr-o cursivitate rece, asemănătoare expunerii unui istoric.

Ediții: *Letopisețul Țării Moldovei de la Ștefan sin Vasile vodă, de unde este părăsit de Miron Costin logofătul*, în *Letopisițele Țării Moldovii*, II, publ. Mihail Kogălniceanu, Iași, 1845, 1–130, în *Cronicele României sau Letopisețele Moldovei și Valahiei*, II, publ. Mihail Kogălniceanu, București, 1872, 1–117; *Letopisețul Țării Moldovei de la Istratie Dabija până la domnia a doua a lui Antioh Cantemir (1661–1705)*, îngr.și pref. C. Giurescu, București, 1913.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, *481–485*; Constantin Giurescu, *Contribuțiuni la studiul cronicelor moldovene (Nicolae Costin, Tudosie Dubău, Vasile Dămian)*, București, 1907; Constantin Giurescu, *Izvoadele lui Tudosie Dubău, Miron logofătul și Vasile Dămian*, București, 1914; Iorga, *Ist. lit.*, I, *341–346*; Giorge Pascu, *Istoria literaturii române din secolul al XVIII-lea*, București, 1927, *39–40*; Cartojan, *Ist. lit.*, III (1945), *177–179*; Lăudat, *Ist. lit.*, I, *287–301*; Piru, *Ist. lit.*, I, *331–337*; *Ist. lit.*, I, *552–554*; Dumitru Velciu, *Izvodul lui Miron logofătul*, RITL, 1976, 1; *Dicț. lit. 1900, 503–504.* *A.Sm.*

LETOPISEȚUL CANTACUZINESC (Istoria Țărâi Rumânești de când au descălecat pravoslavnicii creștini), scriere anonimă redactată între 1688 și 1690. Adunând și punând cap la cap cam tot ce însemna izvor intern (vechile anale în slavonă, *Viața patriarhului Nifon* de Gavriil Protul, *Cronica Buzeștilor*, scrierile lui Stavrinos și ale lui Matei al Mirelor, o bănuită cronică – poate în grecește – redactată la Curte), scriind una dintre „istoriile posibile" ale Țării Românești (istorisirea evenimentelor cuprinse între 1290 și 1688 cu o completare până la 1690), autorul, identificat de N. Iorga în persoana logofătului Stoica Ludescu, „slugă bătrână" în casa Cantacuzinilor, produce indiscutabil literatură. Căci prelucrarea și reașezarea datelor în funcție de comandamentele ce dirijează demersul unui cronicar partizan reprezintă un pas decisiv spre literaturizare, pe care Stoica Ludescu ori altcineva îl face cu destulă dezinvoltură. Este îndemnat de o atitudine prezentă încă din etapa selecției faptelor și care ar declara un soi de simpatie rezervată celor „săraci și împresurați de bir și năpăști" – în fapt un exercițiu retoric lipsit de substanță –,

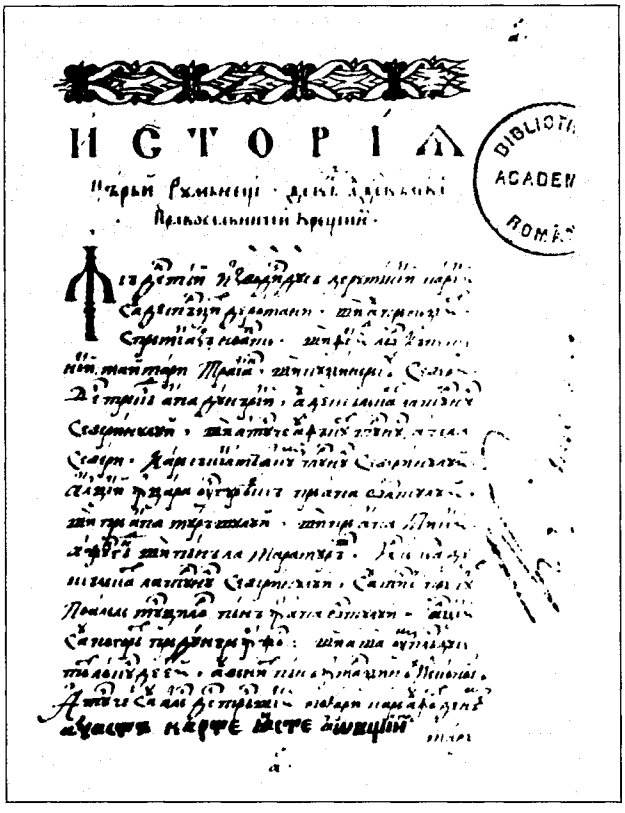

o ostilitate față de suzeranul de la Stambul – și ea de o descurajantă superficialitate, mai mult cârteală de rutină –, cât și o mult comentată „grecofobie" ce îi are în vedere, selectiv, doar pe cei ce descindeau lacomi de la Țarigrad în suita unor voievozi la fel de hămesiți. Împinge cu nonșalanță istoria în obscuritate și își asigură, reinterpretând datele (potrivit unor opinii de grup) și redistribuind accentele, niște exemple mai mereu oportune. El oficiază ca un veritabil sacerdot, aflat în posesia unor instrumente a căror cizelare (notabilă, întrucât autorul a fost practic lipsit de experiențe preexistente) nu poate fi conciliată cu imaginea – propusă adesea – a scribului mărunt ce proferează doar blesteme și își consumă, pe hârtia menită să adăpostească o invectivă poruncită, rația cotidiană de cerneală îndoită cu venin. Contemplarea și moralizarea se desfășoară sub supravegherea unui cod etic ce definește și starea de idealitate (instaurată printr-o veritabilă preceptistică a armoniei, pusă în mișcare de faptele Cantacuzinilor care au, toate, atributele solare ale unor apoteotice triumfuri ale binelui), dar și dezordinea (instituită de obicei de abaterile de la precept, de actele aberante produse de adversarii acelorași Cantacuzini, acte ce stârnesc antipatia – un fel de factor omogenizator al întregii cronici – și atrag sancțiunea). În acest fel, narațiunile devin istorisiri morale pe un traseu care duce de la culpă la o pedeapsă adesea anticipată: „Și aceștia o vor lua [pedeapsa], precum zice la Sfânta Evanghelie: «Cum ați judecat, așa vi să va judeca, și cum ați măsurat, așa vi să va măsura»", ori constatată cu satisfacție: „Luară-și și ei plată după faptă". În scrisul cronicarului, în textul său încărcat de patimă, stigmatizator (în care drumul spre imprecație este cu grijă netezit), violent în acuză și în vehemența denunțului (moral) și aprig (dar și abil) în atitudine, compunerile pamfletare se alcătuiesc fără dificultate. Provocatorii întâmplărilor, din care mereu ofensații și „obijduiții" Cantacuzini ies în pagubă, sunt urmăriți cu meticulozitate. Voievodului Radu III Mihnea, omorâtorul de boieri (victimele lui sunt înșirate de cronicar într-o cutremurătoare „listă"), primul mare inamic al patronilor săi, îi este cercetată cu multă culoare originea (pe care insul o falsificase), îi este dezvăluită lipsa de onestitate (călcase o „convenție" cu Cantacuzinii), iar țelurile lui combatante (antiturcești) sunt taxate drept „visuri nebunești", iresponsabile și complet opuse atitudinii unor boieri prudenți și „cuminți". Figurile detestabile abundă în cronică. Deloc reținut, autorul îi atacă, le rezervă stigmatizări particulare, execrații individualizate, precise, eficiente. Mai cu seamă celor „amestecați" în sângele lui Costandin postelnicul (postelnicul Constantin Cantacuzino), precum marele paharnic Constantin Vărzaru, moștenitor al unor gene malefice („Că adevăr, cum nu poate face den mărăcine strugure și den rug smochine, așa nu să poate face den neamul rău bun; ci din varza cea rea ce-i zic morococean au ieșit fie-său și mai morococean el"), sau tatăl paharnicului, armașul Radu Vărzaru, fost „grădinar de verze la Ploiești", care va fi prezentat drept o variantă a arhetipului jefuitorului. Aceeași stigmatizare pentru figurile spăimoase ale celor care au inspirat, regizat și înfăptuit – sub protecția lui Grigore Ghica Vodă (un mare ingrat și el) – uciderea postelnicului, cele „două vase rele, unul rumânesc, altul grecesc, anume Stroe vornicul Leurdeanul și Dumitrașco vel-vistier Țarigrădeanul", pilde de nerecunoștință și de infamie. Drept contrapondere, se propune, firesc, panegiricul. Patetic în tot ce întreprinde (și în culpabilizări, și în entuziasme), reașezând valorile într-o lume care nu mai este a istoriei, ci a povestirii, cronicarul face din eroul exemplar o efigie impusă viitorimii. Pilduitor este nu Șerban Cantacuzino (singurul din neam ce atinsese până atunci suprema poziție ierarhică), ci tatăl acestuia, postelnicul Constantin Cantacuzino, căruia îi sunt elogiate bunătatea, înțelepciunea, prudența, generozitatea, abilitatea și priceperea politică, patriotismul. Durerea pricinuită de dispariția nedreaptă a acestui „noroc" al țării ia forma unei lamentații universale, remarcabil turnată într-o foarte frumoasă construcție bimembră, simetric guvernată de două interogații ce prepară terenul pentru lansarea imprecației: „Iar toată țara plângea pre Costandin postelnicul, că au pierdut un stâlp mare, care au sprijinit toate nevoile țărâi. Plângându-l și săracii, că și-au pierdut mila; plângându-l carii au avut de la el multă căutare; plângându-l și păgânii, și creștinii, și toate țările care l-au știut și carii nu l-au știut, ci numai de numele lui au auzit, pentru multă înțelepciune și bunătate ce făcea în toate părțile. Și de la cine fu acea moarte necuviioasă? De la Gligorașco, pre carele l-au făcut domn, și l-au cinstit și i-au slăvit numele."

Ediții: *Istoria Țărei Românești de când au descălecat românii* (publ. N. Bălcescu), „Magazin istoric pentru Dacia", 1846, *231–372*, 1847, *3–32*; *Istoria Țărei Românești începând de la descălecătoarea românilor...*, în *Istoria Moldo-Românie*, II, București, 1859, *1–165*; *Letopisețul Țării Românești* (publ. Stoica Nicolaescu), RIAF, XI, 1910, partea I, *97–186*, partea II, *346–355*; *Istoriile domnilor de la Adam până au venit Radul Negru voievod domn din Țara Ungurească în Țara Românească* (publ. M. Gaster), RIR, 1937, 1–2; *Letopisețul cantacuzinesc* (și *Variante*), în *Cronicile românești*, II-III, îngr. și pref. N. Simache și Th. Cristescu, București, 1942; *Istoria Țării Românești. 1290–1690 (Letopisețul cantacuzinesc)*, îngr. și introd. Constant Grecescu și Dan Simonescu, București, 1960; *Istoria Țării Românești de când au descălecat pravoslavnicii creștini (Letopisețul cantacuzinesc)*, în *Cronicari munteni*, I, îngr. Mihail Gregorian, pref. Dan Horia Mazilu, București, 1984, *77–213*.

Repere bibliografice: Gr. G. Tocilescu, *Studie critice asupra cronicelor române*, RIAF, II, 1884, vol. III, fasc. 2; I. G. Sbiera, *Mișcări culturale și literare la românii din stânga Dunării în restimpul de la 1504–1717*, Cernăuți, 1897, *185–195*; N. Iorga, *Cronicele muntene*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XXI, 1898–1899; Giurescu, *Contribuțiuni*, *5–8*, *20–22*; Ilie Minea, *O versiune a cronicii lui Stoica Ludescu. Manuscrisul lui Șerban logofătul*, CI, 1925, 2–7; Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, *497–500*; Al. Ciorănescu, *Un act al lui Stoica Ludescu*, RI, 1934, 7–9; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *33–34*; Cartojan, *Ist. lit.*, III (1945), *233–239*; Ion I. Ionașcu, *Documente inedite din perioada 1517–1774*, STD, 1955, 4; Ion I. Ionașcu, *Despre logofătul Stoica Ludescu și paternitatea cronicii „Istoria Țării Românești"*, AUB, istorie, t. V, 1956; Constant Grecescu, *Rostul „Vieții lui Nifon" în „Istoria Țării Românești de când au descălecat românii"*, BOR, 1958, 9; Constant Grecescu, Dan Simonescu, *Introducere* la *Istoria Țării Românești. 1290–1690 (Letopisețul cantacuzinesc)*, București, 1960, *I–LXII*; Eugen Stănescu, *Valoarea istorică și literară a cronicilor muntene*, în *Cronicari munteni*, I, îngr. Mihail Gregorian, București, 1961, *V-CXXVI*; I.I. Georgescu, *O copie necunoscută a „Letopisețului canta-*

cuzinesc", MO, 1961, 7-9; Cioculescu, *Varietăți, 29-44*; Zamfirescu, *Studii, 184-231*; Pavel Chihaia, *A fost Negru Vodă un personaj real sau legendar?*, „Magazin istoric", 1969, 5; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, *152-155, 208-214*; Virgil Cândea, *Letopisețul Țării Românești (1292-1664) în versiunea arabă a lui Macarie Zaim*, STD, 1970, 4; *Ist. lit.*, I, *384-394*; G. Mihăilă, *Letopisețul Țării Românești în secolul al XVI-lea*, LRV, I, *221-225*; Panaitescu, *Contribuții, 390-476*; Rosetti-Cazacu-Onu, *Ist. lb. lit.*, I, *303-360*; Liviu Onu, *Date noi cu privire la Stoica Ludescu. Din nou problema paternității „Letopisețului cantacuzinesc"*, LR, 1972, 1; Piru, *Analize, 21-37*; Cătălina Velculescu, *Observații asupra „Cronicii lui Mihai Viteazul" din „Letopisețul cantacuzinesc"*, RITL, 1973, 2; Ștefan Andreescu, *Considérations sur la date de la première chronique de Valachie*, „Revue roumaine d'histoire", 1973, 2; Țepelea-Bulgăr, *Momente, 88-90, 94-97*; Mircea Anghelescu, *Asupra cronicilor muntene din a doua jumătate a secolului al XVII-lea*, RITL, 1976, 1; Cătălina Velculescu, *Continuitate și salt în transmiterea variantelor „Letopisețului cantacuzinesc"*, RITL, 1976, 1; Cătălina Velculescu, *Legende: reflexe în istoriografie*, RITL, 1978, 1; Dan Horia Mazilu, *Cronicarii munteni*, București, 1978, *11-88*; *Dicț. lit. 1900, 504-505*; Mazilu, *Vocația, 66-74*; Cătălina Velculescu, *Din nou despre „Cronica paralelă" și „Letopisețul cantacuzinesc"*, RITL, 1994, 3; Mazilu, *Noi, 189-193, 195-203*. *D.H.M.*

LETOPISEȚUL DE LA BISTRIȚA (Letopisețul de când s-a început, cu voia lui Dumnezeu, Țara Moldovei), cea mai veche scriere istoriografică românească în limba slavonă. Descoperită la Tulcea, într-un manuscris copiat în Moldova în a doua jumătate a secolului al XVI-lea (pe la 1710 aparținea preotului „Gheorghi din Băiceni", dăruit lui de „preuteasa răposatului" protopop Ursul din Iași), cronica a fost publicată pentru prima dată de Ioan Bogdan, în 1895. Protograful, dispărut în decursul secolelor, a fost alcătuit în parte în timpul domniei lui Ștefan cel Mare (1457-1504) de unul sau mai mulți dieci de cancelarie (care puteau fi și slujitori ai Bisericii), sub supravegherea domnului și a marilor logofeți Dobrul (până în 1468), Toma (până în 1474) și mai ales Tăutul (care a continuat și în timpul lui Bogdan III) ori, poate, chiar de unul dintre aceștia. Cei mai mulți cercetători consideră însă că manuscrisul păstrat în Biblioteca Academiei Române urmează cu destulă fidelitate textul inițial, în comparație cu variantele interne (*Letopisețul de la Putna*, prescurtat și în parte completat în această mănăstire până în 1518, respectiv până în 1526) și externe (*Cronica moldo-germană*, *Cronica moldo-rusă* și *Cronica moldo-polonă*). Ca structură, *Letopisețul de la Bistrița* are patru părți, inegale ca întindere. Partea întâi reprezintă o simplă înșiruire a domnilor, de la Dragoș (probabil 1352 – cum presupun istoricii de azi –, dată prezentă în *Cronica moldo-polonă*, și nu 1359, cum apare în manuscris) până la Alexandru cel Bun (cu greșeli privind numărul anilor de domnie atribuiți câtorva dintre voievozi). Partea a doua, ce se deschide cu un titlu aparte, *Țarii Moldovei*, de la Alexandru cel Bun până la anul 1457, oferă știri mai detaliate în special despre urmașii acestuia, rivalitățile dintre ei, incursiunile tătărești, desigur pe baza unor însemnări preexistente. Partea a treia, cea mai amplă, a fost alcătuită în mai multe etape, pe măsura desfășurării principalelor evenimente, de la urcarea pe tron a lui Ștefan cel Mare, în anul 1457, „luna aprilie 12, marțea mare [...], cu ajutorul lui Dumnezeu", până la moartea gloriosului domn, în 1504, „luna iulie 2, marți [...], cam la al 3-lea ceas din zi", prevestită de o „iarnă grea foarte aspră, cum nu fusese niciodată", de „ploi mari și revărsări de ape". În sfârșit, partea a patra relatează oprirea confruntării dintre Bogdan III și Radu cel Mare la 28 octombrie 1507, prin solia de pace a lui Maxim Brancovici, „fiindcă – după cum spune acesta – sunteți creștini și de același neam" (una dintre primele confirmări scrise ale conștiinței de unitate a poporului român). Textul se întrerupe la mijloc de frază (ultimele două file au fost rupte între timp), fiind completat de Ioan Bogdan pe baza *Cronicii polone* și a *Letopisețului Țării Moldovei* al lui Grigore Ureche. Comparația cu *Letopisețul de la Putna* permite însă concluzia că pe cele două file dispărute din *Letopisețul de la Bistrița* istorisirea continua, probabil, până în anii 1518-1526 sau până la o dată apropiată. Față de paginile referitoare la domniile din secolul precedent, cele șaisprezece pagini de manuscris consacrate lui Ștefan cel Mare vădesc un contemporan – pe alocuri chiar martor ocular – al victoriilor și înfrângerilor temporare ale voievodului: eliberarea Chiliei în zilele de 23-25 ianuarie 1465, când „a intrat Ștefan voievod în cetate, cu voia lui Dumnezeu"; înfrângerea lui „Matiaș" Corvin la Baia în 1467; înlăturarea din domnie în 1473 a lui Radu cel Frumos din „cetatea sa de scaun, numită Dâmbovița", cu care prilej Ștefan „a luat și pe doamna lui Radul voievod, și pe singura sa fiică", Maria, ce avea să-i devină soție în 1478; bătălia victorioasă din 1475 „ianuarie 10, marți [...], la Văslui, cu puterile turcești", după care domnul „s-a întors cu toți oștenii săi ca un biruitor în cetatea sa de scaun, Suceava, și i-au ieșit în întâmpinare mitropolitii și preoții, purtând în mâini sfânta Evanghelie și slujind și lăudând pe Dumnezeu pentru darul cel de sus și binecuvântând pe domn: «Să trăiască domnul!»" (în text: țar) ș.a.m.d. Autorul chiar era la Curtea domnească în ziua de 29 august 1471, când „a fost un cutremur peste tot pământul, în vremea când ședea domnul la prânz". Așadar, nu încape îndoială că este vorba de un text contemporan evenimentelor consemnate – consonant, între altele, cu scrisoarea-circulară trimisă de Ștefan cel Mare principilor creștini la 25 ianuarie 1475, cu solia încredințată lui Ioan Țamblac Paleolog, unchiul doamnei Maria din Mangop, pentru a fi expusă în fața dogelui Andrea Vendramin și a senatului Veneției, și cu inscripția de la Războieni, din 8 noiembrie 1496. Textul acesta a stat în cea mai mare parte, alături de celelalte versiuni interne, la baza capitolelor dedicate domniei lui Ștefan cel Mare în letopisețul scris de Grigore Ureche. Străbătut de suflul eroic și evlavios al epocii, *Letopisețul de când s-a început, cu voia lui Dumnezeu, Țara Moldovei* este cea mai însemnată operă istoriografică și literară românească în limba slavonă din a doua jumătate a secolului al XV-lea și de la începutul celui de-al XVI-lea, continuată de episcopul Macarie, egumenul Eftimie și călugărul Azarie, iar mai târziu în limba națională, la un nivel superior de informație, interpretare și artă literară, de marii cronicari din

secolul al XVII-lea și din prima jumătate a celui de-al XVIII-lea, Grigore Ureche, Miron Costin și Ion Neculce.

Ediții: *Letopisețul de când s-a început, cu voia lui Dumnezeu, Țara Moldovei*, în Ioan Bogdan, *Cronice inedite atingătoare de istoria românilor*, București, 1895, *34–78*, în *Cronicile slavo-române din sec. XV–XVI, publicate de Ion Bogdan*, îngr. P.P. Panaitescu, București, 1959, *1–23*, în LRV, I, *26–55*.

Repere bibliografice: Bogdan, *Scrieri, 46–59, 374–393, 678–680*; Iorga, *Ist. lit.*, I, *125–131*; I. Ursu, *Ștefan cel Mare, domn al Moldovei de la 12 aprilie 1457 până la 2 iulie 1504*, București, 1925, *passim*; Ion Vlădescu, *Izvoarele istoriei românilor*, I, București, 1926, *114–132*; Cartojan, *Ist. lit.*, I (1940), *30–42*; Șerban Cioculescu, *O cronică a „vitejilor"*, VR, 1966, 4; Panaitescu, *Contribuții, 71–73, 125–153*; Chițimia, *Probleme, 13–27*; Mihăilă, *Contribuții, 104–182*; *Dicț. lit. 1900, 505–506*; *Istoria literaturii române vechi*, pref. Dan Zamfirescu, postfață Dan Simonescu, București, 1980, *V-XVII, 48–71, 499–550*; G. Mihăilă, *O chestiune de principiu (Reflecții privind literatura română veche)*, RITL, 1991, 1–2. *Il.M.*

LETOPISEȚUL DE LA PUTNA (Povestire pe scurt despre domnii Moldovei), versiune a cronicii scrise în limba slavonă la Curtea lui Ștefan cel Mare. Textul aparține istoriografiei din veacurile al XIV-lea și al XV-lea, derivând dintr-un trunchi comun cu *Letopisețul de la Bistrița* și *Cronica moldo-germană*. Se păstrează în două versiuni descoperite de Ioan Bogdan la Kiev și la Sankt Petersburg și intitulate *Povestire pe scurt despre domnii Moldovei*. În *Letopisețul de la Putna* se narează întâmplări petrecute între 1359 și 1526, adică de la domnia lui Dragoș Vodă până la cea a lui Ștefan cel Tânăr, multe dintre ele relatate și în *Letopisețul de la Bistrița*. Cu toate acestea, letopisețul, în cele două variante ale lui, conține informații inedite, ce completează imaginea Moldovei din perioada medievală. Prima versiune se conservă într-un sbornic din Kiev, alături de cronicile lui Macarie și Eftimie. Pe filele manuscrisului apar câteva rânduri în slavonă semnate de cel care a copiat textele la scurt timp după conceperea lor, călugărul Isaia de la Slatina. Pornind de la această însemnare, P. P. Panaitescu a demonstrat că varianta datează din jurul anului 1561, de pe vremea lui Alexandru Lăpușneanu. De mai mică întindere decât *Letopisețul de la Bistrița*, cronica prezintă unele lacune, dar și evenimente care nu au fost consemnate acolo. Episodul luptei din Codrii Cosminului împotriva polonezilor lipsește aici, la fel amănuntele despre domnia lui Bogdan III. În schimb, sunt furnizate date despre adunarea de la Direptate și despre a doua luptă purtată de Ștefan cel Mare cu asasinul părintelui său, Petru Aron, la Orbic în 1457, despre victoria lui Ștefan I împotriva lui Sigismund I de Luxemburg, regele Ungariei (1395), despre Conciliul de la Florența din 1439 și despre lupta de la Mohács (1526), știri care nu se întâlnesc în nici un alt text. Cronicarul se oprește, dând numeroase detalii, și asupra unor întâmplări din viața mănăstirii Putna: începerea ridicării lăcașului, sfințirea din 1470, incendiul din noaptea de 15 martie 1484, moartea arhimandritului Iosif (1485), instalarea arhimandritului Paisie ș.a. Este ceea ce i-a determinat pe cercetători să identifice ca loc de redactare mănăstirea Putna. Cealaltă variantă se prezintă ca un text mai dezvoltat, dar care se oprește la anul 1518. Știrile privind mănăstirea, mai numeroase, fac referire la îngroparea aici a Mariei, doamna lui Radu cel Frumos, a lui Paisie cel Scurt, a duhovnicului Bolsun Andonie și a lui Bogdan III. Sub semnul informațiilor inedite stau urcarea în scaunul mitropoliei a lui Teoctist în vremea lui Gheorghe Brancovici, despotul Serbiei, precum și ajutorul dat de Radu cel Mare, voievodul Țării Românești, lui Ștefan în bătălia din Codrii Cosminului. Și sbornicul de la Sankt Petersburg, din care face parte *Letopisețul de la Putna*, mai conține letopisețul lui Macarie și pe cel al lui Azarie. Spre deosebire de prima versiune, nu se cunoaște locul de copiere a textului. O traducere românească a *Letopisețului de la Putna* a fost făcută probabil în jurul anului 1770 de Vartolomei Măzăreanu, viitorul arhimandrit al Putnei. Alte traduceri de referință, nu doar ale acestui manuscris, ci ale tuturor cronicilor slavo-române din secolele al XV-lea și al XVI-lea, se datorează lui Ioan Bogdan și P. P. Panaitescu.

Ediții: *Povestire pe scurt despre domnii Moldovei*, în Ioan Bogdan, *Vechile cronice moldovenești până la Ureche*, București, 1891, *143–148, 193–198*, în Ioan Bogdan, *Letopisețul lui Azarie*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XXXI, 1908–1909, în *Cronicile slavo-române din sec. XV–XVI, publicate de Ion Bogdan*, îngr. P.P. Panaitescu, București, 1959, *43–52, 55–66, 69–73*.

Repere bibliografice: Bogdan, *Scrieri, 270–302, 346–372, 416–431, 457–463*; Iorga, *Ist. lit.*, I, *125–131*; Pușcariu, *Ist. lit.*, *44–45*; Cartojan, *Ist. lit.*, I (1940), *30–38*; Panaitescu, *Contribuții, 71–73, 125–153*; Piru, *Ist. lit.*, I, *19–24*; *Ist. lit.*, I, *258–261*; Mihăilă, *Contribuții, 104–163*; Chițimia, *Probleme, 13–27*; Ștefan Andreescu, *Începuturile istoriografiei în Moldova*, BOR, 1975, 1–2; *Dicț. lit. 1900, 506–507*. *S.Mr.*

LETTRE INTERNATIONALE, revistă de literatură și cultură apărută la București, trimestrial, sub auspiciile Fundației Culturale Române, cu începere din primăvara anului 1992. Publicată simultan în Franța și Italia, **L. i.** se tipărește din 1992 în mai multe capitale ale lumii, în versiuni diferite, „dar care se reflectă una pe cealaltă". În cuprinsul ediției românești se reproduc, prin urmare, alături de contribuții ale autorilor români, texte reprezentative din variantele europene, menite să „stârnească satisfacția lecturii" și să provoace dialogul între intelectuali aparținând unei elite „oarecum dispersate" (*Către cititorii noștri*). Consiliul redacțional inițial era alcătuit din Marin Sorescu, George Bălăiță, Carmen Firan, redactori-șefi fiind B. Elvin și Antonin J. Liehm, iar Roger Câmpeanu, secretar general de redacție și Irina Horea, redactor. Se publică poezie de Ștefan Aug. Doinaș, Marin Sorescu, Gabriela Melinescu, Constanța Buzea, Florența Albu, Ioana Ieronim, Ileana Mălăncioiu, Radu Cosașu, Mihail Crama, Dan Laurențiu, Alexandru Lungu, Mircea Ciobanu, Ion Horea, Cezar Baltag ș. a., proză de Augustin Buzura, Paul Georgescu, Petru Dumitriu, Mircea Horia Simionescu și Mircea Ciobanu. Chiar din primele numere, la ancheta *Cum este receptată viața intelectuală din România?*, realizată de Carmen Firan, răspund Vladimir Kadavy, Norbert Dodille, Allen Docal, Milos Alkalay, Luigi Zecchini și Claus Henning. Colaborează cu

eseuri culturale, politice și sociale Alexandru George, Mihai Zamfir, Mircea Horia Simionescu, Iordan Chimet, Alexandru Papilian, Ov. S. Crohmălniceanu, Mihai Giugariu, Andrei Pippidi, Z. Ornea, Nicolae Balotă, Andrei Pleșu, Ștefan Aug. Doinaș, iar B. Elvin poartă un dialog cu Mircea Iorgulescu (*Exerciții de luciditate*). Matei Călinescu publică un fragment dintr-un volum, proiectat să poarte titlul *Pe două voci*, care să cuprindă convorbiri cu Ion Vianu. Sunt inserate file de jurnal aparținând lui Eugen Jebeleanu și Marthei Bibescu. La rubrica de filosofie se remarcă studiul *Europa și conflictul unor imagini* de Andrei Pippidi. Se publică traduceri din Thomas Mann, Mario Vargas Llosa, Susan Sontag, Carlos Fuentes, Jan Kott (*Eugen Ionescu sau O moarte gravidă*), Jorge Luis Borges, Iannis Ritsos, Octavio Paz, Salman Rushdie, William Styron, Václav Havel, George Orwell, Joseph Brodsky, Italo Calvino ș.a. Alți colaboratori: Mariana Șora, Andrei Cornea, Mihai Botez, Radu Tudoran, Iordan Chimet, Mircea Cărtărescu, Andrei Codrescu.

A.S.

LEU, Corneliu (21.VII.1932, Medgidia), prozator și dramaturg. Este fiul Valentinei Leu (n. Șora), medic, și al lui Ioan Leu, avocat. Între 1942 și 1950 a urmat Liceul „Mircea cel Bătrân" din Constanța, fiind apoi student (1950–1953) al Facultății de Pedagogie și Psihologie a Universității din București și ulterior (1963–1964) al Facultății de Ziaristică din același oraș. A fost redactor la „Pagini dobrogene" din Constanța (1948–1950), la Radiodifuziunea Română (1950–1958), la „Roumanie d'aujourd'hui" (1952–1962), „Luceafărul" (1962–1965), redactor-șef al Editurii Eminescu (1970–1971), director general adjunct la Consiliul Național al Cinematografiei (1971), director al Casei de Filme 4 (1971–1979), redactor-șef adjunct la „Contemporanul" (1979–1986). În 1990 a înființat Editura Realitatea, în 1998 revista „Pluralitas", iar în 2002, „Albina românească", publicație a Mișcării pentru Progresul Satului Românesc. A debutat la „Flacăra" în 1948, cu povestirea *Patru sute la sută*.

Începându-și activitatea în perioada instaurării regimului comunist, **L.** s-a lăsat, ca și alții, sedus de propaganda lozincardă a Partidului, apoi i-a servit pe cei care o impuneau în literatură, răspunzând prin scrierile sale mai tuturor comandamentelor politice ale momentului. Primul său roman, *Ochiu-dracului* (1956), dezbătea o temă frecventă în literatura română, aceea a dezumanizării prin setea de avere, dar ajungea, în final, la o demascare rudimentară a chiaburului, considerat personaj odios. După o relativă distanțare de „comanda socială" prin evocarea atmosferei și a peisajului pitoresc al Dobrogei, cu valorificarea unor legende de factură orientală (*Nopți dobrogene*, 1958), **L.** se angajează consecvent în ilustrarea tematicii dictate de ideologia comunistă sub tutela realismului socialist, abordând subiecte-șablon: construirea unui „viitor luminos", „lupta de clasă", formarea „omului nou". Romanul *Puterea* (1964) elogiază lupta comuniștilor pentru preluarea puterii după 1944, iar *Romanul unei zile mari* (1979) reconstituie evenimentele din august 1944. Transformarea conștiinței individului în procesul construirii societății socialiste este teza romanului *Viața particulară a lui Constant Hagiu* (1967), personajul central evoluând de la parvenitismul de tip Rastignac sau Julien Sorel la integrarea „sinceră și entuziastă" în activitatea de partid dedicată industrializării socialiste. Figura vajnicului activist de partid este zugrăvită în romanul *Patriarhii* (1979). Nu lipsesc nici evenimentele din procesul colectivizării agriculturii și al confruntării de atitudini într-o cooperativă agricolă de producție, ca în romanul *Prețul dragostei, al credinței și al urii* (1976). Problemele tineretului și ale iubirii stau în centrul romanului *Vârsta de aur* (1957) și al nuvelelor din *Viitorul al doilea* (1963) și *Dreptul la dragoste* (1968), respectarea prescripțiilor fiind aici oarecum estompată. Scrieri mai puțin alterate de tezele ideologiei oficiale sunt cele de inspirație istorică. În romanul *Plângerea lui Dracula* (1977), printr-o ingenioasă armonizare a documentelor istorice cu ficțiunea, autorul reconstituie destinul dramatic al lui Vlad Țepeș înfățișându-l în închisoare, unde voievodul își rememorează domnia și își lămurește sieși gândul care l-a călăuzit. Scris cu destulă sobrietate este și *Romanul nopții de februarie (Plângerea Domnului Alexandru)* (1984), axat pe complotul din februarie 1866, care l-a detronat pe Alexandru Ioan Cuza. După 1989 **L.** se adaptează noului curs al istoriei și temelor pe care acesta le făcuse accesibile. Romanul *Iarna iubirii* (2000) este consacrat evenimentelor din decembrie 1989 și perioadei imediat următoare, eroina principală, tânăra Miruna, dăruindu-se cu pasiune și luciditate înfăptuirii idealurilor de libertate și democrație. Bazându-se pe cercetări întreprinse în arhivele fostei Securități, în *Cartea episcopilor cruciați* (2001) **L.** a reprodus o serie de documente care reconstituie tragismul vieții unor înalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, înaintași ai familiei sale, condamnați și întemnițați de regimul comunist. În *Amintiri din Casa Scriitorilor* (2002) sunt evocate întâmplări din propria experiență de viață și de creație.

SCRIERI: *Ochiu-dracului*, cu ilustrații de Tia Peltz, București, 1956; *Vârsta de aur*, București, 1957; *Nopți dobrogene*, București, 1958; *Sângele și apa*, București, 1959; *Cu mâinile noastre*, București, 1961; *O familie puternică*, București, 1963; *Viitorul al doilea*, București, 1963; *Puterea*, București, 1964; *Balade*, București, 1965; *Viața particulară a lui Constant Hagiu*, București, 1967; ed. (*...Această viață sentimentală*), București, 1976; *Dreptul la dragoste*, București, 1968; *Femeia cu ochii albaștri*, Iași, 1970; *Teatru*, București, 1974; *Femeia fericită*, București, 1974; *Trei prinți de la Carpați*, București, 1976; *Prețul dragostei, al credinței și al urii*, București, 1976; *Plângerea lui Dracula*, București, 1977; ed. (*Romanul unui mare caracter sau Plângerea lui Dracula*), București, 1985; *A doua dragoste și altele...*, București, 1979; *Patriarhii*, București, 1979; *Reporter romantic în țară și pe glob*, Iași, 1979; *Teatru comentat*, București, 1979; *Baladele pământului natal*, București, 1979; *Romanul unei zile mari*, București, 1979; *Insulele*, București, 1982; *Simboluri*, București, 1983; *Romanul nopții de februarie (Plângerea Domnului Alexandru)*, București, 1984; *Rănile soldaților învingători*, București, 1985; *Faptele de arme ale unor civili în secolul războaielor mondiale sau Ce înseamnă puterea*, I–III, București, 1987–1989; *De groază și de râs*, București, 1991; *Poetul ca o floare*, București, 1992; *Drumul spre Damasc*, București, 1995; *Democrația locală*, București, 1995; *Spionii birocrați*, București, 1996; *Fiii risipitori ai*

Europei, București, 1997; *Iarna iubirii*, București, 2000; *Cartea episcopilor cruciați*, București, 2001; *Amintiri din Casa Scriitorilor*, București, 2002; *Romanul plângerilor sau Călăul lui Dracula*, București, 2003.

Repere bibliografice: H. Zalis, *Un debut promițător*, „Steagul roșu", 1956, 1 septembrie; Eugenia Tudor, *„Vârsta de aur"*, VR, 1958, 2; Teodor Vârgolici, *„Sângele și apa"*, O, 1959, 11; Ion Dodu Bălan, *Delimitări critice*, București, 1964, 273; Alexandru Sever, *„Puterea"*, VR, 1964, 11; Teodor Vârgolici, *„Viitorul al doilea"*, GL, 1964, 5; Dumitru Solomon, *„Puterea"*, LCF, 1964, 13; Valeriu Cristea, *Personaj și biografie*, RL, 1976, 20; Dumitru Micu, *Două romane*, CNT, 1976, 31; Valentin F. Mihăescu, *Eros și ethos*, LCF, 1978, 5; Valentin Tașcu, *Teoria „petelor de necompromis"*, ST, 1978, 2; Laurențiu Ulici, *Teatrul tezei morale*, CNT, 1979, 25; Constantin Cubleșan, *Atitudinea morală ca act politic*, TR, 1979, 51; Alex. Ștefănescu, *Un roman al aducerii-aminte*, RL, 1980, 4; Costin Tuchilă, *Alt roman despre „obsedantul deceniu"*, LCF, 1980, 12; Ion Cristoiu, *Un roman kitsch*, SLAST, 1982, 30; Cubleșan, *Civic-etic, 146-151*; Ghițulescu, *O panoramă, 282-284*; Silvestru, *Un deceniu, 267-268*; Laurențiu Ulici, *„Romanul unei zile mari"*, CNT, 1984, 35; George Pruteanu, *Romane și însăilări*, CL, 1985, 12; Tuchilă, *Privirea, 89-98*; Simuț, *Incursiuni, 34-39*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *741-743*; Ion Roșioru, *„Iarna iubirii"*, TMS, 2000, 12; Micu, *Ist. lit., 485*; Popa, *Ist. lit.*, I, *1 035*. *T.V.*

LEVIT, Efim (10.IX.1921, Chișinău – 30.XII.2001, Chișinău), istoric literar. Este fiul Fanei și al lui David Levit și a primit la naștere prenumele Froim. A absolvit Facultatea de Litere a Universității de Stat din Moldova (1951), fiind apoi conferențiar la Institutul Pedagogic „Alecu Russo" din Bălți; între 1956 și 1988 a lucrat în cadrul Institutului de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a Republicii Moldova. Și-a luat doctoratul în filologie (1965) cu teza *Gheorghe Asachi. Viața și opera*, publicată în anul următor.

L. a abordat probleme de ordin teoretic legate de geneza curentelor literare, precum originile romantismului sau istorismul în creația lui C. Negruzzi ș.a. (*Studii de istorie literară*, 1971). A elaborat și alte cercetări de tip monografic, consacrate lui Ioan Cantacuzino, Costache Conachi, Alecu Russo, Victor Crăsescu, Al. Mateevici ș.a. *File vechi necunoscute...* (1981) este o culegere de studii întemeiate exclusiv pe materiale de arhivă. **L.** a participat la elaborarea multor lucrări colective: *Istoria literaturii moldovenești* (I-II, 1986-1988), *Schițe asupra relațiilor literare moldo-ruso-ucrainene* (1978, în limba rusă), *De la cronografie la literatura modernă* (1974) ș.a. Noutatea cercetărilor pe care le întreprinde rezidă atât în bogăția și, deseori, în ineditul materialului documentar, cât și în capacitatea de a analiza cu minuție toate aspectele unei probleme, formulând supoziții judicioase și concluzii întemeiate. **L.** a desfășurat și o intensă activitate de editor. A îngrijit, singur sau în colaborare, ediții din scrierile lui Costache Conachi, Gh. Asachi, Alecu Russo, Victor Crăsescu, Al. Mateevici ș.a., a colaborat la alcătuirea unor manuale de literatură și a alcătuit antologia *Poezia moldovenească modernă la începuturile ei (1770-1840)* (1976). Din păcate, **L.** a teoretizat și a susținut, prin multe dintre lucrările lui, existența unui „popor moldovenesc".

SCRIERI: *Gheorghe Asachi. Viața și opera*, Chișinău, 1966; *Studii de istorie literară*, pref. Haralambie Corbu, Chișinău, 1971; *De la cronografie la literatura modernă* (în colaborare), Chișinău, 1974; *File vechi necunoscute...*, Chișinău, 1981; *Istoria literaturii moldovenești* (în colaborare), I-II, Chișinău, 1986-1988. **Antologii:** *Poezia moldovenească modernă la începuturile ei (1770-1840)*, Chișinău, 1976.

Repere bibliografice: Andrei Țurcanu, *„Studii de istorie literară"*, „Nistru", 1972, 8; Pavel Zavulan, *„File vechi necunoscute..."*, RLSL, 1982, 2; Vasile Ciocanu, *Erudiție, pasiune, perseverență*, RLSL, 1996, 4; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 273*. *VI.C.*

LEVIȚCHI, Leon (27.VIII.1918, Edineți, j. Hotin – 16.X.1991, București), istoric literar și traducător. Este fiul Zinoviei Levițchi (n. Ghiolea), învățătoare, și al lui Dimid Levițchi, preot. A urmat cursurile liceului din Hotin (1929-1937) și pe cele ale Facultății de Litere, secția engleză, a Universității din București (1937-1941), unde l-a avut profesor pe Dragoș Protopopescu și unde va deveni el însuși cadru didactic (1950-1980).

L. este o figură proeminentă a anglicisticii românești, creator de școală. Înzestrat cu o impresionantă putere de muncă, cu o exemplară rigoare, atent la cele mai mici amănunte, de o mare modestie, s-a dedicat înfăptuirii unei opere ample, cuprinzând dicționare, istorii ale literaturii engleze, studii de shakespearologie, traduceri din și în limba engleză ale unor autori foarte diverși, toate realizate cu talent. În colectivul Shakespeare, constituit în redacția Clasicii literaturii universale a Editurii de Stat pentru Literatură și Artă la mijlocul anilor '50 sub conducerea lui Tudor Vianu, **L.** a fost cel care împreună cu Dan Duțescu a stabilit regulile unei traduceri fidele, care să respecte structura prozodică a originalului (fragmentele în proză, în vers alb sau rimat, variațiile de ritm), demonstrând cu argumente filologice că

Shakespeare însuși a recurs la aceste modalități ale formei poetice pentru a sugera diverse stări de spirit ale personajelor. Principiul acesta – coincizând cu teoria lui M. C. Bradbrook (*Shakespeare and Elizabethan Poetry*, 1951), căreia cărturarul român i-a adăugat noi dovezi exegetice menite să o consolideze și să îi lărgească orizontul – s-a impus și a devenit esențial pentru traducătorii români din opera shakespeariană și din dramaturgia renascentistă engleză. Cu standardele ei ridicate, seria *Opere* (I-XI, 1955-1963) a reprezentat un reper la care se vor raporta toate traducerile românești din teatrul și poezia engleză. Împreună cu Tudor Dorin **L.** a îngrijit o antologie a poeziei americane (I-II, 1977-1978) și o antologie a poeziei engleze (I-IV, 1980-1984), concepute ca ilustrări ale evoluției liricii din cele două țări de la începuturi până în contemporaneitate. Cu excepția comediei *Mult zgomot pentru nimic*, **L.** s-a consacrat cu precădere tălmăcirii unor piese shakespeariane în care se deslușește un clar accent tragic – *Henric al IV-lea* (partea a doua), *Troilus și Cresida*, *Timon din Atena*, *Hamlet*. Traducerea *Furtunii* e, fără îndoială, una dintre cele mai importante dovezi ale virtuozității tălmăcitorului, ale cunoașterii profunde a nuanțelor lexicale deopotrivă din limba engleză și din cea română. Dar **L.** a demonstrat – de pildă în traducerea *Călătoriilor lui Gulliver* sau a *Poveștii unui poloboc* ale lui Jonathan Swift – un umor rafinat, ce provine din respectarea formei și sensului aluziilor și insinuărilor, adesea greu de sesizat, care individualizează originalul. *Studii shakespeariene* (1976) dau măsura erudiției anglistului, a cunoașterii în adâncime atât a operei marelui dramaturg, cât și a posibilelor ei izvoare și influențe. Se susține, cu argumente filologice și de istorie a culturii greu de contrazis, „teoria baconiană", potrivit căreia adevăratul autor al creației lui Shakespeare ar fi contemporanul său, lordul Francis Bacon. Acest punct de vedere e dezvoltat pe temeiul unor analize stilistice comparative, care implică referiri sistematice la filosofia baconiană și a altor reprezentanți ai gândirii și ai poeziei renascentiste engleze; cartea devine astfel un comentariu al direcțiilor principale dintr-o perioadă dinamică a culturii Angliei. **L.** e și autor al unor excelente lucrări lexicografice: un amplu *Dicționar englez-român* (1974) și un *Dicționar român-englez* (1988). „Ca autor de dicționare și traducător – scria el –, susțin cu toată convingerea că limba română este la fel de bogată și plină de nuanțe ca și limba engleză, după cum literatura română, deși considerabil mai tânără decât cea engleză, dispune de numeroase lucrări care merită să fie traduse pentru folosul și plăcerea cititorului anglo-saxon." El însuși a realizat mai multe traduceri în engleză, foarte exacte atât din punctul de vedere al lexicului și al prozodiei, cât și din cel al nuanțelor sensibilității poetice. Marea vocație didactică a lui **L.** s-a vădit nu numai în cursurile de literatură veche și renascentistă și de limbă engleză, ci și în excelente manuale (*Să învățăm limba engleză fără profesor*, 1965, în colaborare cu Dan Duțescu) sau în sinteza *O istorie a literaturii engleze și americane* (I, 1985), cuprinzând literatura de expresie engleză de la începuturi până la sfârșitul secolului al XVII-lea. **L.** a fost unul dintre fondatorii unei perspective noi asupra studiilor de anglistică în România, o personalitate deopotrivă ca traducător, profesor și lexicolog.

SCRIERI: *Îndrumar pentru traducătorii din limba engleză în limba română*, București, 1975; *Studii shakespeariene*, Cluj-Napoca, 1976; *O istorie a literaturii engleze și americane*, I, Cluj-Napoca, 1985. **Traduceri:** Upton Sinclair, *Balaurul*, I-II, București, 1946 (în colaborare cu Dan Duțescu); *Povestiri din America*, București, [1951]; Theodore Dreiser, *O tragedie americană*, I-II, pref. Radu Lupan, București, 1954 (în colaborare cu Pericle Martinescu); Jonathan Swift, *Călătoriile lui Gulliver*, București, 1956, *Călătoriile lui Gulliver. Povestea unui poloboc și alte satire*, București, 1985 (în colaborare cu Andrei Brezianu); Shakespeare, *Mult zgomot pentru nimic*, în Shakespeare, *Opere*, III, București, 1956, *Henric al IV-lea* (partea a doua), în *Opere*, IV, București, 1957, *Troilus și Cresida*, în *Opere*, VIII, București, 1960, *Timon din Atena*, în *Opere*, X, București, 1962 (în colaborare cu Dan Duțescu), *Furtuna*, în *Opere*, XI, București, 1963, *Hamlet*, în *Teatru*, București, 1964 (în colaborare cu Dan Duțescu), *Antologie bilingvă*, București, 1964 (în colaborare cu Dan Duțescu); Huges Langston, *O întâmplare neplăcută cu îngeri*, București, 1956; Sheridan, *Rivalii. Școala bârfelilor*, pref. Petru Comornescu, București, 1956; Jerome K. Jerome, *Trei într-o barcă (fără a mai socoti și câinele)*, București, 1957; A.L. Morton, *Utopia engleză*, București, 1958; Paul Robeson, *Aceasta este poziția mea*, București, 1958; Christopher Marlowe, *Tragica istorie a doctorului Faust*, București, 1964, *Teatru*, București, 1988 (în colaborare); Ralph Waldo Emerson, *Eseuri*, pref. trad., București, 1968; *Beowulf*, București, 1969 (în colaborare cu Dan Duțescu); *Balade engleze*, pref. trad., București, 1970; Philip Gosse, *Istoria pirateriei*, pref. Sergiu Columbeanu, București, 1975; *Antologie de poezie americană*, I-II, pref. Dan Grigorescu, București, 1977-1978 (în colaborare); Mihai Eminescu, *Poezii-Poems*, ed. bilingvă, București, 1978 (în colaborare cu Andrei Bantaș); *Balade populare românești – Romanian Folk Ballads*, ed. bilingvă, București, 1980 (în colaborare cu Andrei Bantaș); *Antologie de poezie engleză*, I-IV, pref. Dan Grigorescu, București, 1980-1984 (în colaborare); G. Coșbuc, *Poezii-Poems*, ed. bilingvă, îngr. Petru Poantă, pref. Constantin Cubleșan, București, 1980; O. Goga, *Poezii-Poems*, ed. bilingvă, pref. Ion Dodu Bălan, București, 1982; *Like Diamonds in the Coal Asleep. Selections from 20th Century Romanian Poetry*, București, 1985 (în colaborare cu Dan Duțescu și Andrei Bantaș).

Repere bibliografice: Dan Grigorescu, *A Romanian Translation of English Medieval Ballads*, „PMLA" (New York), 1972; Dan Grigorescu, *„Studii shakespeariene"*, SXX, 1977, 11-12; N. Harsanyi, *Fericitul călător*, O, 1985, 32; Dan Duțescu, *In memoriam – Leon Levițchi*, VR, 1992, 1-2; *Dicț. scriit. rom.*, II, 743-745. *D.G.*

LEWIK, Włodzimierz (8.IV.1905, Cracovia – 19.X.1962, Varșovia), traducător polonez. După absolvirea studiilor filologice la Universitatea din Lvov lucrează la Radio și la câteva edituri din același oraș. Obține titlul de doctor în 1932. În 1939 este internat în lagărul de la Târgu Jiu, apoi în Germania, în alte două lagăre pentru ofițeri. Între 1945 și 1950 lucrează la Misiunea Polonă de Repatriere și la Consulatul General al Poloniei; din 1951 este șeful secției de literatură engleză la Institutul Editorial Polonez din Varșovia. Debutează cu poezii în 1926 la „Słowo Polskie", iar editorial în 1929, cu volumul *Moje prowincjałki*. Publică articole și recenzii, dar se remarcă în special ca traducător de poezie engleză, franceză, germană și română. S-a concentrat asupra poeziei românești și

a transpus, de-a lungul timpului, din versurile lui Aron Cotruș, Mihai Eminescu și Tudor Arghezi.

Traduceri: Aron Cotruș, *Wybór poezji* [*Poezii alese*], Lvov, 1936; Mihai Eminescu, *Poezje* [*Poezii*], Varșovia, 1960 (în colaborare), *Poezje* [*Poezii*], Varșovia, 1977 (în colaborare), *Poezje wybrane* [*Poezii alese*], Varșovia, 1983 (în colaborare); Tudor Arghezi, *Ex libris*, Varșovia, 1966 (în colaborare).

Repere bibliografice: Velea, *Interferențe*, 20–21. *St.V.*

LIANU, Teofil (pseudonim al lui Teofil Coștiug; 11.XII.1908, Capu Câmpului, j. Suceava – 15.IX.1997, Suceava), poet. Este fiul Glicheriei (n. Olaru) și al lui Grigore Coștiug, țărani. Din cauza războiului **L.** nu poate urma cursul primar la vârsta cuvenită. Ar fi învățat, astfel, să citească abia pe la paisprezece ani, după care, dându-și examenele, s-a înscris la Școala Normală din Vășcăuți pe Ceremuș, pe care a absolvit-o în 1929. A fost învățător în Plaiu Cosminului și în alte localități din zonă. Primele versuri, iscălite cu numele real, îi apar în „Dorința" (1928), revista normaliștilor vășcăuțeni, în „Moldova literară" (Mihăileni), „Zorile Romanatului" (Caracal) și în „Voința școalei", unde publică ani în șir. Alegându-și pseudonimul Teofil Lianu, se alătură grupării literare din jurul lui Mircea Streinul și colaborează la periodicele bucovinene „Argonaut", „Glasul Bucovinei", „Orion", „Junimea literară", „În preajma gândului", „Pana literară", „Flux", „Timpul", „Iconar", la unele fiind și redactor, dar și la „Frize" din Brașov ori „Lanuri" din Mediaș. A condus câteva publicații efemere, „Flanc", „Izvodiri" și „Crai nou". Trei plachete – *Rod* (1933), *Stampe în lumină* (1933), *Cer valah* (1934) –, precum și un ciclu găzduit în „Revista Fundațiilor Regale" îi aduc un început de notorietate, pe care o consolidează volumele *Cuvintele s-au scuturat peste file* (1937) și *Curcubeu peste țară* (1937; Premiul Societății Scriitorilor Români). „Gândirea", „Gând românesc", din nou „Revista Fundațiilor Regale" și îndeosebi „Convorbiri literare" îi deschid coloanele. Mobilizat, învățătorul-poet participă la prima fază a celui de-al doilea război mondial, experiență ce transpare în plachetele *Cartea stihurilor* (1942) și *Carte de cruciat* (1943). Scrie frecvent la „Bucovina", „Bucovina literară", „Revista Bucovinei", „Credința" ș.a. După 1944 dispare o vreme din viața literară, pentru a reapărea în 1947 la „Zori noi". Se pare că ulterior a fost și închis pe motive politice. Stabilit la Rădăuți, unde este muzeograf și funcționar la o bancă, izbutește să publice, sub un nou pseudonim, Teofil Dumbrăveanu, o suită de cărți pentru copii – *Semăn flori...* (1955), *Hai, teiule, hai...* (1955), *Bună dimineața, Soare!* (1955), *Ascultați ce spune vântul* (1958), *Cântăreții nopții* (1961), *Țara Soarelui* (1967). Acestora li se adaugă, târziu, alte trei volume de poezii, proiectate încă din anii '40: *Cântece și distihuri* (1981), *La poarta lui Ștefan Vodă* (1985), și după 1989, când intră în viața monahală, *Rapsod în Arboroasa* (1995).

Înrădăcinat în ruralitatea bucovineană și ispitit mai puțin de orizontul altor culturi, „iconarul" **L.** își nutrește sensibilitatea precumpănitor descriptivă din izvoarele folclorului. Din acesta, cu bună intuiție, ia mai ales imagini de mare forță, comparații și metafore „revelatoare". Nota personală, la care ajunge treptat, provine din juxtapunerea unor elemente aparent disparate, ceea ce dă impresia unui tablou poantilist („Codru, verde lăicer,/ Cu lăute-n guște, cuci,/ Soare, galben semincer,/ [...] Vultur, fulger pe Rarău,/ Frunză-n dungă și haiduci,/ Ziua, clopot peste hău,/ Cer bucovinean, ștergar"). Regionalismele (burdujel, malaiște, lăicer, calamăr), interjecțiile și exclamațiile naiv admirative („Măi și măi, crește aurul în clăi" sau „Ce muiere, măi, și luna") sunt destul de rare, iar „tonul țărănesc silit" (G. Călinescu) are rostul de a întrerupe aglomerarea suavităților. Și în versificație tiparul folcloric face loc unor rafinate experimente („Pe ogor de malaiște,/ Sună boabele ca niște/ Bani de aur în chimir" sau „Năruie-te, năruie,/ Lutule, pe anii mei,/ Lună, codrilor de tei,/ Dăruie-te, dăruie"). Prin „stampe în lumină" ori în pasteluri pline de culoare, subiectivitatea se lasă întrevăzută în bucuria de a trăi în ritmul naturii și al cutumelor ancestrale, într-un eros ce împletește adorarea marianică și impulsul primar în relația, familiară orizontului rustic, cu sacrul și, mai rar, în luciri de conștiință socială și revoltă („Plug înfipt în lut și-n carne/ Și norod flămând, răscoală" sau „Drum bătut de țară plină/ Cu de toate și străină"). „Cartea a doua" din *Curcubeu peste țară* distilează aceleași teme și motive într-un șir de distihuri al căror model îl constituie cimiliturile și ghicitorile populare, dar și, poate, „poemele într-un vers" ale lui Ion Pillat. Alunecările în manierism și chiar în artificiu, semnalate de unii critici, nu vor fi scăpat nici poetului, care în *Cartea stihurilor* și *Carte de cruciat* adâncește filonul religios (*Hram la Putna*) și dă expresie unor trăiri noi, în special sentimentului acut al „marii treceri", proiectat pe fundalul sumbru al războiului. La distanță de câteva decenii, *Cântece și distihuri* relevă același pastelist, acum într-o expresie epurată, decantată, amintind poezia concisă a Extremului Orient, precum și un rapsod (una dintre piese se intitulează *Eu, rapsodul Teofil*) al confruntării dureroase cu sfârșitul, îndulcită de credință, de dragostea pentru cei apropiați, pentru limbă și meleagul străbun. Circumscris unor trăiri identice este și volumul *La poarta lui Ștefan Vodă*, un fel de epopee constituită din nouăzeci și două de piese, toate în spirit popular, turnate în tipar de baladă, doină, bocet sau pastel. Capitol foarte bogat, nefiind doar teren de evaziune în anii proletcultismului, poezia pentru copii a lui **L.** e de bună calitate, duioșia, umorul bonom al omului matur unindu-se aici cu vocația pedagogului.

SCRIERI: *Rod*, Cernăuți, 1933; *Stampe în lumină*, București, 1933; *Cer valah*, Cernăuți, 1934; *Cuvintele s-au scuturat peste file*, Cernăuți, 1937; *Curcubeu peste țară*, București, 1937; *Cartea stihurilor*, Cernăuți, 1942; *Carte de cruciat*, Cernăuți, 1943; *Semăn flori...*, București, 1955; *Hai, teiule, hai...*, București, 1955; *Bună dimineața, Soare!*, București, 1955; *Ascultați ce spune vântul*, București, 1958; *Cântăreții nopții*, București, 1961; *Țara Soarelui*, București, 1967; ed. pref. George Muntean, Iași, 1976; *Cântece și distihuri*, București, 1981; *La poarta lui Ștefan Vodă*, Iași, 1985; *Rapsod în Arboroasa*, Câmpulung Moldovenesc, 1995.

Repere bibliografice: Pompiliu Constantinescu, *„Stampe în lumină"*, VRA, 1933, 310; Mircea Streinul, *„Rod"*, GBV, 1933, 4127; Crev.

[N. Crevedia], *„Rod"*, „Calendarul", 1933, 536; George Drumur, *„Cer valah"*, GBV, 1934, 4285; Papadima, *Creatorii*, *527–530*; Adrian Maniu, *Unui poet tânăr*, UVR, 1937, 329; Horia Stamatu, *„Curcubeu peste țară"*, BVS, 1937, 191; Mircea Streinul, *Poeți tineri bucovineni*, București, 1938, *passim*; Perpessicius, *Opere*, VIII, *82–83*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *823*, *Ist. lit.* (1982), *907*; Predescu, *Enciclopedia*, *489*; Ion Șiugariu, *Viața poeziei*, îngr. Marcel Crihană, Timișoara, 1999, *40–42*, *155–157*; Satco-Pânzar, *Dicționar*, *69*; Rachieru, *Poeți Bucovina*, *164–167*; Mircea A. Diaconu, *Mișcarea „Iconar". Literatură și politică în Bucovina anilor '30*, Iași, 1999, *174–179*. *V.D.*

LIBERALUL, cotidian politic apărut la Iași între 26 noiembrie 1880 și 31 martie 1888. Oficios al Partidului Național Liberal, **L.** înlocuiește gazeta „Ștafeta" (1878–1880) și e condus, până în 1884 (când va scoate „Lupta"), de G. Panu, cu o întrerupere în 1881, tânărul politician și scriitor devenind atunci șef de cabinet la Ministerul de Interne. Din 1884 până când își va înceta apariția, gazeta a fost redactată de poetul și ziaristul I.N. Roman. G. Panu inaugurează foiletonul gazetei cu un studiu despre Alfred de Musset, în care încearcă să caracterizeze comparativ și metoda de creație a lui Mihai Eminescu. Panu este, probabil, și autorul cronicilor dramatice apărute în **L.** prin anii 1881 și 1882, cronici care protestau împotriva avalanșei de traduceri din repertoriul teatral francez de bulevard. Referindu-se la reprezentațiile Teatrului Național din Iași, cronicarul analizează textul dramatic în sine ca pe orice operă literară, calitatea traducerii, jocul actorilor și chiar mizanscena. Preluând rubrica, I.N. Roman, care se ascunde sub anagrama Morna, continuă în același spirit, ilustrându-se mai ales în discutarea spectacolelor cu piesele lui I.L. Caragiale. Tot el, într-un ciclu de cronici se referă la stilul publicistic, ceea ce și aduce un răspuns de o asprime nejustificată din partea „Contemporanului", prin Mordax (Ioan Nădejde). În **L.** s-au publicat sau republicat versuri de C. Negri (*Hora de la Răducăneni*), Veronica Micle, Matilda Cugler-Poni, V. Alecsandri, Traian Demetrescu și I.N. Roman. Cu excepția unor nuvele ale lui N. Gane și Duiliu Zamfirescu, reluate, ca și studiul *Poeți și critici* al lui T. Maiorescu, din „Convorbiri literare", proza este neglijabilă (B.N. Lupu, V. Marinescu). Un ciclu de schițe intitulat *Din viața poporului evreu* semnează Magnus (poate M. Gaster). Câteva traduceri din A. Achard, A. Marcade, Catulle Mendès, Em. Gaboriau și Maupassant (făcute de B.N. Lupu și N.D. Popescu) asigură materia literară necesară foiletonului. *R.Z.*

LIBERTATEA, gazetă apărută la Orăștie, săptămânal între 1 ianuarie 1901 și 1 iulie 1914, bisăptămânal între 10 iulie 1914 și 19 ianuarie 1915, săptămânal între 21 octombrie 1915 și 21 decembrie 1918 și neregulat până la 11 decembrie 1924. Între 21 octombrie 1915 și 17 august 1916 s-a editat la București, între 2 august și 6 septembrie 1917 la Cleveland (Ohio, SUA), revenind cu sediul la Orăștie la 26 decembrie 1918. Titlul gazetei a suferit mai multe modificări: „Libertatea din Ardeal" (pentru seria de la București) „The Liberty" (în Cleveland, alături de titlul în limba română), ca și subtitlul, care din 26 decembrie 1918 este „Foaie politică, socială și economică". Redactor responsabil și editor este preotul Ioan Moța. La conducerea redacției se succedă I. Munteanu, I.V. Ioanovici, Nic. Oprișiu, Șt. Popp, Savu Roman, Iulius Ioanovici, Alex. Iozon, Ioan Adam, Const. Șandru, Pompiliu Albu, Cornel Muntean, Ioan Vasiu, Ioan Moța, care la 21 octombrie 1915 preia funcția de director (până la 17 august 1917), devenind editor-proprietar. **L.** nu a adoptat un program literar propriu-zis, dar la „Foița" gazetei s-a publicat literatură inedită sau reprodusă din alte periodice, răspunzând obiectivului anunțat în *Cuvântul nostru. Program*, acela de a promova în „afacerile culturale orice acțiune din principiile culturii naționale, dezvoltând dragostea pentru limba și literatura română și veghind asupra mersului școlilor noastre naționale". De atenție se bucură poezia militantă, cu caracter patriotic, semnată de St. O. Iosif, Eugeniu Revent, Sebastian Bornemisa, I.U. Soricu, C. Manolache. Lirica reunește nume ale poeților consacrați: George Coșbuc (mai ales cu reproduceri din „Sămănătorul" și „Familia"), St. O. Iosif, alături de colaboratori din Transilvania, ca Emil Borcia, Maria Ciobanu, Emil A. Chiffa, sau localnici, ca Victor Bontescu (nume frecvent întâlnit în primii ani de apariție ai gazetei), ce cultivă o poezie romantică, cu accente nostalgice. Adresându-se în primul rând oamenilor din popor, **L.** este deschisă și poeziei în grai popular. Proză semnează scriitori de dincolo de Carpați: I.L. Caragiale, Mihail Sadoveanu, Al. Vlahuță, Emil Gârleanu, Victor Crăsescu. Nu lipsesc nici traducerile, adaptările în limba română aparținându-le lui Octavian Goga (*Hora câinilor*, *Hora lupilor* de Petőfi Sandor), lui Ioan Adam sau Mariei Ciobanu (*Pe lac* de Lenau). Chiar dacă literatura tipărită aici nu este bogată, fapt explicabil și prin apariția unui supliment literar al **L.**, „Foia interesantă" (1905), și a „Calendarului național al «Foii interesante»" (1907), prezența ei și în coloanele gazetei a avut menirea de a oferi mai ales cititorilor de la țară o lectură de bună calitate. Rubrica „Literatură" semnalează în mod regulat noile apariții de poezie, proză sau literatură folclorică, ca și noutățile literare din alte publicații. Cultivarea bunului-gust în lectură este susținută și de articole de critică literară (G. Bogdan-Duică, *Limba literară și Asociațiunea*, *Literatură edită și inedită*), ce pledează pentru valoarea cuvântului scris. *A.Gț.*

LIBERTATEA, săptămânal politico-informativ apărut în Iugoslavia, la Vârșeț din mai 1945 până în noiembrie 1962, la Pančevo din noiembrie 1962 până în februarie 1988, la Novi Sad din februarie 1988 până în 1990 și din nou la Pančevo din 1990, ca organ al Uniunii Culturale a Românilor din Banatul iugoslav, apoi al Frontului Popular pentru Voivodina și al Uniunii Socialiste a Poporului Muncitor din Voivodina. Publicația a avut numeroși redactori responsabili: Aurel Gavrilov, Ion Marcoviceanu, Aurel Trifu, Ion Tăpălagă, Tudor Ghilezan, Florin Ursulescu, Costa Roșu, Iota Bulić, Pavel Șămanț. Editează suplimentele „Cuvântul tineretului" (1945–1947),

„Tinerețea" (1948), „Bucuria pionierilor" (1946, devenită „Bucuriile copiilor" din 1947), „Cuvântul românesc" (din 1991), „Libertatea literară" (1946), precum și „Calendarul poporului" (1947-1989, devenit în 1989 „Almanahul «Libertatea»"). În ciuda caracterului predominant informativ, **L.** nu a neglijat viața culturală și literară a românilor din Banatul iugoslav. După 1950 în paginile ei apar primele încercări de critică literară, satiră și umor, bibliografii, pagini de literatură, artă și cultură. Începând cu anii '70 rubrica de cultură devine cea mai citită. Redactori culturali au fost Mihai Avramescu, Mihail Condali, Cornel Bălică, Simion Drăguță, Florin Ursulescu, Costa Roșu, Cornel Mata, Mărioara Stojanović, Ioan Flora, Eugenia Ciobanu Bălteanu, Simeon Lăzăreanu. În cadrul acestei rubrici au apărut poezii, schițe, povestiri, cronici și articole de istorie literară, romane în foileton. Aici au publicat majoritatea scriitorilor români din Banatul iugloslav: Radu Flora, Florica Ștefan, Ion Bălan, Mihai Avramescu, Aurel Trifu, Ion Marcoviceanu, Cornel Bălică, Miodrag Miloș, Slavco Almăjan, Felicia Marina, Costa Toader, Petre Cârdu, Pavel Gătăianțu, Nicu Ciobanu ș.a. Importantă este prezența scriitorilor din România, de la cei clasici (Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici) la cei moderni (Sadoveanu, Rebreanu, Goga, Eftimiu, Pillat, Barbu, Blaga) și, îndeosebi, la cei contemporani (G. Călinescu, Gellu Naum, Zaharia Stancu, Geo Bogza, Cezar Baltag, Nichita Stănescu, Marin Preda, Ioan Alexandru, D.R. Popescu, Leonid Dimov, Nicolae Breban, Ștefan Bănulescu, Ana Blandiana, Dumitru Țepeneag, Anghel Dumbrăveanu, Ștefan Aug. Doinaș). Nu este neglijată nici literatura universală (Goethe, Cehov, Poe, Esenin, Ungaretti, Franz Kafka, Evtușenko, Dino Buzzati). Literaturii din Iugoslavia i se acordă o atenție constantă (Blaže Koneski, Miodrag Pavlović, Vasko Popa, Oscar Davičo, Ivo Andrić, Desanka Maksimović, Miroslav Krleža ș.a.). **L.** are meritul de a întreține interesul cititorilor pentru scrisul în limba română, de a încerca să le formeze gustul și de a-i educa în spiritul respectului față de valorile artistice autentice. *C.D.*

LIBERTATEA LITERARĂ, publicație apărută la Vârșeț (Iugoslavia), lunar, între 1 aprilie și 31 decembrie 1946, ca supliment literar și artistic al săptămânalului „Libertatea". Redactor-șef este Vasko Popa, iar din comitetul de redacție fac parte Radu Flora, Ion Bălan, Aurel Păsulă, Doina Mihailov și Florica Ștefan. **L. l.** este prima publicație a românilor din Iugoslavia care are un caracter strict literar. Într-un *Cuvânt înainte*, redacția promite că, pe de o parte, va susține promovarea tinerilor scriitori de expresie românească din spațiul iugoslav, iar pe de altă parte, va tipări pagini de literatură contemporană universală și din Iugoslavia. Dintre genurile literare pe primul loc se situează poezia, dar apar și proze scurte, fragmente de roman și eseuri. Principalii colaboratori sunt Mihai Avramescu, Ion Bălan, Radu Flora, Simion Drăguță, Teodor Șandru, Florica Ștefan, Ion Marcoviceanu, Traian Doban și Vasko Popa. Se publică traduceri din Federico García Lorca, Vladimir Maiakovski, Branko Cipić, Cedomir Minderović, Vladimir Nazor și Oskar Davičo. Pe lângă prozele colaboratorilor permanenți sau traducerile din Maxim Gorki și Iovan Popovici, este reprodus un fragment din *Păcat boieresc* de Mihail Sadoveanu (singurul scriitor din România inclus în **L. l.**). Eseuri semnează Vasko Popa și Radovan Zogović. *I.M.*

LIBERTATEA ROMÂNEASCĂ, revistă apărută la Madrid, cu intermitențe, din august 1951 până în mai 1955. Redactor este Horia Stamatu. În spatele gerantului indicat, Mihai Fotin Enescu, se găsesc, probabil, fondurile principelui Nicolae, al cărui secretar particular era acesta. În *Cuvânt înainte* Horia Stamatu precizează menirea și obligația morală a exilului, rosturile militante ale publicației: „Suntem români liberi, care au ales tabăra libertății [...]. Această alegere impune datoria celor ce, părăsindu-ne pământul natal al țării, nu vrem să ne părăsim și românitatea, să fim, într-un fel sau altul, militanți ai libertății pentru cei de-acasă. Ceea ce însemnează că gândul libertății trebuie să fie impulsul fundamental al oricărei acțiuni românești pentru a ne menține liberi, pentru a ajuta eliberarea celor ce ne așteaptă încă, sub scut sau pe scut, și pentru a o asigura apoi în țară." Rolul preponderent în organizarea numerelor îl joacă scrisul lui Horia Stamatu, fie sub propria semnătură, fie sub inițiale sau sub pseudonimul Martor. Preocupările literare ale redactorului se vădesc și în diversitatea textelor, de la versuri, eseuri și comentarii critice până la recenzii și note polemice. Importante pentru definirea aspectelor supuse dezbaterii sunt eseurile *Cinci sute de ani de la căderea Bizanțului* și *450 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare* sau *Povestea cu doi coți de postav și două sute de galbeni*, deoarece Horia Stamatu consideră necesar să fixeze dimensiunile specifice ale latinității răsăritene și totodată să clarifice polemic problema abandonării ei, în evoluția istoriei românești, de către romanitatea occidentală. Este și acesta un mod de a răspunde cu argumentul tradiției unei politici pe care Occidentul o introducea conceptual în manifestările sale, în numele „coexistenței pașnice" cu sovietele. În același spirit, Horia Stamatu definește Spania ca „excepția Occidentului", ceea ce conferă constatărilor sale un relief mai clar. Au mai colaborat Antoaneta Bodisco (*Traduceri din Propertiu*), Gheorghe V. Bumbești (*Revoluția lui Serdiakov*), Octavian Vuia (*Muncitorul și nihilismul contemporan*), Octavian Buhociu (*E. Lovinescu, teoretician al civilizației românești*) ș.a. *N.Fl.*

LICĂRIRI, revistă literară apărută la Galați, bilunar, între 15 octombrie 1921 și iunie 1922, editată de Cercul cultural al Liceului „Vasile Alecsandri", iar între ianuarie și decembrie 1923, lunar, cu o scurtă mutare la București unde, după numărul 1/1923 rămâne numai administrația. Lansată sub conducerea unui comitet, de la numărul 2 are ca redactor pe Gr. Veja, președintele Cercului. *Cuvântul înainte* cere sprijin din partea tinerimii și promite „sacrificii multe" pentru a promova „o literatură cuminte și mai ales sinceră". Angajamentele sunt

modestia, idealismul și atitudinea combativă față de estetism și față de „vârtejul nebun de vorbe" de pe piața literară, calificată ca „un pustiu de întuneric". Sunt tipărite cu precădere producțiile Cercului, ale cărui întruniri, consacrate omagial lui Al. Vlahuță sau lui I. Popovici-Bănățeanul, sunt relatate pe larg. Un spirit tutelar e Duiliu Zamfirescu, din scrierile căruia se reproduc versuri și proză, evocat (sub semnătura Nylen) în ipostaza de ministru al afacerilor străine și comemorat la un an de la dispariție. Un necrolog e consacrat și lui N. N. Beldiceanu, iar Paul I. Papadopol dă evocarea *Cum l-am cunoscut pe Iosif.* Debutând cu vădite înclinări tradiționaliste, orientarea revistei se va radicaliza din anul al doilea în plutonul neosămănătorist, sub o deviză din N. Iorga: „Tineretul să încerce a face mai bine, pe urmă, dacă e nevoie, să încerce și mai nou". *Cuvântul nostru* (1/1923) respinge modernismul și avangardele, care ar cultiva „pornografia și obscenitățile": „La noi nu se va găsi acea serie de isme (futurisme, cubisme, expresionisme etc. pe care le putem cuprinde sub un nume comun de aiurisme)"; „noi facem zid contra curentului". Rubrici relativ constante sunt „Reviste", „Culturale", „Curiozități", „Oameni celebri", „Gânduri", „Însemnări", „Sacul cu perle" (furnizoare de mostre comice fiind poezia modernistă a lui Camil Baltazar, Adrian Maniu și G. Bacovia), „Pagina veselă", unde semnează versuri și anecdote N. Argintescu, „Ecouri", „Crâmpeie" și „Cronici" (semnate Dianu), cu mențiuni sumare despre apariții editoriale și unde sunt desființate volumul *Morții* de Al. Bilciurescu și versurile lui Cezar T. Stoika. Poezie minor confesivă dau, număr de număr, Gr. Veja, I. Giurgea, G. Bujoreanu, N. și I. Argintescu, Zoe G. Frasin (Zoe G. Tutoveanu), C.Z. Buzdugan, Cornelia Buzdugan, George Pallady, George Baiculescu, G. Tutoveanu, Sandu Teleajen. De la numărul 11-14/1922 colaborează „Zaharia Th. Stancu din Roșiori de Vede" (*Scrisorile, Plângeri de toamnă, Dorință, Cântec în amurg, Miniatură, Dimineață orientală*) și i se anunță apariția plachetei *Desenuri.* Printre prozatorii revistei sunt Ovidiu Manițiu, I. Manoliu, S. Semilian, sporadic semnând Horia Rebreanu, Zoe Verbiceanu, G. M. Vlădescu, Al. Lascarov-Moldovanu. Din Albert Samain traduce C. Z. Buzdugan. Fără rubrică de recenzii literare, **L.** acordă intermitent spațiu unor note sau luări de poziție, precum *Limba ziarelor,* semnată de Paul I. Papadopol, *Aristocrație literară,* în care G. M. Vlădescu taxează opinia lui E. Lovinescu privitoare la superioritatea lui Liviu Rebreanu în raport cu Duiliu Zamfirescu drept „caracteristică epocii noastre de cumplită dezechilibrare mintală", sau *Cazul Cezar Petrescu,* unde tot G. M. Vlădescu îl creditează în alb pe întemeietorul „Gândirii" ca „una din marile nădejdi literare", somându-l însă la replică în acuzația de plagiat avansată de F. Aderca. Notele, de neascunsă ironie, de la rubrica „Reviste" confirmă partizanatul publicației: „Încetarea «Sburătorului literar» aduce fără îndoială o pierdere. Erau câteva tinere nume cari acolo se manifestaseră și acolo publicau mai mult: Camil Petrescu, Sanda Movilă, Vl. Streinu, I. Valerian. Întrebăm, fără să fim răutăcioși, și cu o legitimă curiozitate, unde o să-și mai plaseze producțiile d-l Camil Baltazar, Ilarie Voronca (cum i-o fi chemând în realitate?) și d-na Hortensia Papadat-Bengescu?" (*Deces*). *G.O.*

LICĂRIRI, revistă literară apărută la București, bilunar, între 30 martie 1930 și februarie 1931. Inaugurată „sub conducerea unui comitet" devenit de la numărul 2 un „grup de studenți", publicația menționează abia la începutul anului al doilea pe Doru Belimace ca „director prim" și „gruparea revistei" cu N.N. Angelescu, Alexandru Talex, Al. Dumitrescu-Redea și Aurel Iancu. Nesemnat, un scurt *Prolog* cu asperități și exprimări confuze anunță insolit asocierea prin „impetuozitate" a unor coechipieri „uniți sufletește, deși cu laturi diferite și oarecum adverși în atitudini", dar „având cu toții același ideal" și „expunând *licăririle* unor suflete care se înțeleg destul de bine". Sub argumentația precară, se vede ambiția de a nu intra pe drumuri bătute, de a oferi opinii diverse și de a rezista întâmpinărilor sceptice. Pe parcursul primului an de existență, revista (corelată și cu un cerc literar omonim) s-a păstrat, potrivit editorialului *Continuăm,* semnat Jeana Eftimian, neafiliată. Orientarea conservatoare, în linia lui Mihail Dragomirescu, se face totuși sesizabilă. Cu o literatură modestă – versurile lui Paul Bărbulescu, N.N. Angelescu, Mihail Ilovici, Aurel Chirescu ș.a. și prozele lui George P. Capagea-Rosetti, Bogdan Agapie, Tache Belimace, Mihail Ilovici –, **L.** se manifestă ofensiv în critica de la rubricile „Cronici mărunte", „Recenzii", „Actualități". O adeziune la „memoria clasicilor" arată At. Alexandrescu în notele intitulate *Sacrilegiu,* care contestă premierea de către Societatea Scriitorilor Români a lui Ion Barbu și a lui Lucian Blaga, și în *Săptămâna poeziei,* unde conchide că publicul e interesat de Panait Cerna, V. Alecsandri și Mihai Eminescu, nu de Ion Barbu. Același cronicar recomandă *Umbre chinezești* de Lucia Mantu „celor cari vor ceva simplu și bun, nu bazaconii moderne". Într-o tonalitate mult mai agresivă, cu derapaj xenofob, Doru Belimace desființează în editorialul *Modernismul exagerat* scrisul lui Virgil Gheorghiu, Geo Bogza, Sașa Pană, Ștefan Roll, Dan Faur, Victor Brauner, plasându-l în zona patologicului. Antologabil într-o istorie a presei tinere românești e numărul 8-9/1931, prin care, după trei luni de întrerupere (15 noiembrie 1930 – februarie 1931), **L.** se relansează în anul al doilea. Sub frontispiciu, o casetă anunță printre colaboratori nume noi: G. Călinescu, E. Lovinescu, Mihail Dragomirescu, George Dumitrescu, Ilariu Dobridor, Eugen Ionescu, Eusebiu Camilar și Neagu – pentru caricaturi. Ca editorial apare patetic-optimistul text *La un nou Pegas,* semnat de G. Călinescu, lăudând „îndărătnicia" în „cultul scrisului" a „unui grup de adolescenți"; criticul declară solemn că pentru a regăsi „năzuințele și dulcile înșelăciuni" ale tinereții primește „ca o onoare invitația de a colabora [...], iar nu ca un calvar al profesiunii". Poezie semnează Eusebiu Camilar și George Dumitrescu, proză, Doru Belimace și din nou sectorul criticii și al opiniilor este cel remarcabil. Alăturați îndrăzneț în pagină sub genericul *Literatura de avangardă,* adversarii E. Lovinescu și Mihail Dragomirescu exprimă succinte opinii, parțial convergente; cel dintâi subliniază că susținerea sa pentru estetica și dinamica inovatoare din „toate mișcările literare de după război" respectă principiul teoretic al diferențierii, fără să însemne și recunoașterea valabilității lor,

cu atât mai puțin adeziunea propriei sensibilități, cu o „elasticitate" limitată; potrivit teoreticianului capodoperei, „adevărata literatură de avantgardă este a literaților înzestrați cu genialitate creatoare", ca Dante, Shakespeare, Goethe, Flaubert, iar fenomenul contemporan autodenumit astfel „nu merită nici o atenție" din punct de vedere estetic. Tot Mihail Dragomirescu inaugurează rubrica „Un sfert de oră cu...", în care, întrebat despre rolul tinerei generații, modernism, poezia viitorului, critica literară ca știință a literaturii și sistemul integralismului, contestă modernismul ca o pură imitație, recomandă o literatură a tinerilor respectând marea tradiție și își reafirmă tezele despre capodoperă. Eugen Ionescu comentează spectacolul *Cruciada copiilor* de Lucian Blaga, observând că „ideea tragică de o rară elevație poetică" a piesei – „unicul ei personagiu" – depășește resursele reprezentării scenice, pentru care potrivită ar fi fost tehnica teatrală antică. Alți colaboratori: Aurel Iancu, Al. Talex, D. Șandru. *G.O.*

LICEUL ROMÂN, publicație apărută la București, bilunar, între 24 ianuarie și 24 mai 1870. Gr. H. Grandea a editat și a redactat această revistă subintitulată „Organul celor ce voiesc să învețe singuri". Este, probabil, prima inițiativă de acest gen în istoria presei românești. **L. r.** avea un aspect compozit – Grandea o voia chiar enciclopedică, dar multe dintre articolele publicate nefiind redactate de profesioniști, ci transcrise grăbit din diverse dicționare și manuale, par simple rezumate ale unui diletant. Totuși, printre contribuții sunt și câteva care aparțin unor specialiști, precum profesorul N.I. Șerbănescu, dr. C.I. Istrati ș.a. Gr. H. Grandea republică un interminabil studiu în care încearcă să definească literatura ca artă, text evident tradus, din franceză sau din germană. B.V. Vermont tălmăcește câteva fragmente din *Don Carlos* de Schiller. În două numere consecutive este republicat *Cuvânt pentru deschiderea cursului de istorie națională* al lui Mihail Kogălniceanu, rostit în 1843 la deschiderea Academiei Mihăilene din Iași. *R.Z.*

LIGA CONSERVATOARE, săptămânal apărut la București între 17 iulie 1905 și 15 ianuarie 1906, sub direcția Comitetului Ligii Conservatoare, grupare reprezentând falanga din jurul lui G. Gr. Cantacuzino. Între obiectivele fracțiunii se numără întărirea „marelui partid", întoarcerea la „tradițiile naționale", la „limba Eliazilor, Bolintinenilor, Alecsandrinilor și Bălcești-lor", concomitent cu „păstrarea în întregime a avutului național". Colaborările câtorva scriitori se pierd printre polemicile de partid sau printre discuțiile despre „politica viitorului" și „proletariatul orașelor". Merită consemnată prezența lui Al. Macedonski (*Antigrecismul, Simțirile în poezie, Romanelli*), G. Bacovia (*Rar*), Mihail Cruceanu (*Pastel de toamnă, Simțiri deșarte*), Eugeniu Sperantia și Al T. Stamatiad. După „Adevărul" se reproduce notița *Poetul Macedonski la Paris*, conținând aprecieri ale unor critici francezi asupra romanului *Thalassa*. Articolul *O treime de poeți* atrage atenția, într-o manieră exaltată, asupra noutății poeziei lui Al. T. Stamatiad, Mihail Cruceanu și Eugeniu Sperantia. Sub semnătura Spectator, în trei numere consecutive se tipărește un studiu despre viața publică a criticului Titu Maiorescu, „simplă copie după natură luată de la cursul de *Istoria filosofiei contimporane*" (*Un bun actor, Același bun actor* și *Titu Maiorescu*). Alți colaboratori: G. Boldur-Epureanu, N. Țincu. *A.S.*

LIGA LITERARĂ, revistă apărută la București, lunar, din iunie 1893 până în octombrie 1895, și în august 1898. Revistă de grup, **L. l.** a publicat cu regularitate încercări de „poezie nouă", „decadentă", exerciții simboliste, fără a susține teoretic această atitudine de frondă. Mircea Demetriade dă o poezie a nevrozei cu accente de sinceritate, dar și cu multă poză; Al. Obedenaru cultivă macabrul, amintind atmosfera de morbid și bizar din *Nevrozele* lui Maurice Rollinat; motive romantice și simboliste apar în versurile lui Iuliu C. Săvescu. Mircea Demetriade și Al. Obedenaru, discipoli ai lui Al. Macedonski, au la rândul lor imitatori: O. Dabija, poet nu lipsit de îndemânare, și I. Ianovitz, în timp ce Bonifaciu Florescu rămâne la exerciții de versificație și la cultul poemului în proză. Versuri mai semnează Ana Ciupagea, proză – Vladimir Macedonski, I.I. Livescu, Septimiu Sever Secula. Traducerile sunt eterogene (din Ovidiu, Victor Hugo, Petőfi, Tolstoi, Catulle Mendès, Jules Lemaitre). Mai interesante sunt tălmăcirile din E.A. Poe, între care poemul *Corbul* în versiunea lui I.C. Săvescu, care transpune și din *Antigona* lui Sofocle. **L. l.** a publicat o selecție din versurile lui Al. Depărățeanu, poet prețuit de Al. Macedonski. Printre colaboratori figurează și obscurii I. Ianovitz, Chr. Dimpol și E. Umbreanu. *S.C.*

LIGA ORTODOXĂ, cotidian apărut la București între 20 iulie 1896 și 1 ianuarie 1897, sub direcția lui Al. Macedonski. De la 20 octombrie la 8 decembrie 1896 editează un supliment literar săptămânal cu același titlu. **L. o.** este ziarul disidenței liberale a lui P.S. Aurelian, care, împotriva noului guvern al lui D.A. Sturdza, ia apărarea mitropolitului Ghenadie, caterisit de Sfântul Sinod la presiunea guvernului. Al. Macedonski dezlănțuie în **L. o.** o violentă campanie antidinastică, regele fiind acuzat de „trădarea românismului" și de surparea Bisericii Ortodoxe. În foiletonul literar el publică poezii contestatare (*Pământ, Proletarii*) și nuvela naturalistă *Între cotețe*. Se traduce din Zola *Le Ventre de Paris*. Suplimentul literar

a încercat să suplinească „Literatorul" într-o perioadă în care revista nu a apărut. **L. o.** a continuat pledoaria pentru simbolism începută de „Literatorul". Poezia era definită ca „muzică" (Al. Macedonski, *Poezie și poeți contemporani*), „armonie" (Gr. Pișculescu, *Macedonski*), ca rod al momentelor de exacerbare senzuală, de „nevroză" (Al. Macedonski, *Simțurile în Poezie*). Gr. Pișculescu (Gala Galaction) găsește în poezia lui Macedonski corespondențe baudelairiene. Macedonski distinge între poezie — „fantezie, muzică, imagine, culoare" — și cugetare (*Despre poezie*). Contra imitatorilor lui Eminescu, el se străduiește să impună nume noi. Astfel, **L. o.** are meritul de a fi adăpostit în paginile ei primele versuri ale lui Tudor Arghezi și încercări literare ale lui Gala Galaction. Ion Theo (Tudor Arghezi) intră în literatură la 30 iulie 1896, cu poezia *Tatălui meu*. Încă de acum Macedonski vedea în el un deschizător de drum: „Acest tânăr, la o vârstă când eu gângăveam versul, rupe cu o cutezanță fără margini, dar până astăzi coronată de cel mai strălucit succes cu toată tehnica veche a versificației, cu toate banalitățile de imagini și de idei ce multă vreme au fost socotite, la noi și în străinătate, ca o culme a poeticei și a artei. El, împreună cu alți câțiva, [...] a cutezat ce încă, la noi, afară de două sau trei excepții, n-a cutezat nimeni, și anume a ermetiza poezia, altfel zis a o aristocratiza". Dar în dorința de a păstra în jurul său un grup și de a impune o direcție literară, Macedonski îl lansează în **L. o.** și pe unul dintre discipolii săi, Constantin Cantilli, poet lipsit de originalitate, la care descoperă însă naturalețe și simplitate. Alături de Al. Macedonski (*Psalmi moderni, Ploaia, Gusla, Ecourile nopții, Cameea*) și de Ion Theo (*Valea Saulei, Mai în roz, Do-re-mi*), poezie au mai publicat Aristide și Constantin Cantilli, Elisabeta M.Z. Ionescu, iar D. Caselli, fragmente de roman. Concise portrete de scriitori străini (Pierre Loti, Paul Bourget, Sully Prudhomme, Catulle Mendès, Jean Richepin, Alfred Tennyson, Shakespeare) apar alături de traduceri din Ludwig Uhland și Jean de Rouvray. *S.C.*

LIGA ROMÂNĂ, publicație apărută la București, săptămânal, între 16 iunie 1896 și 2 ianuarie 1900, ca organ de presă al Ligii pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor. Până la începutul anului 1897 **L. r.** are format de ziar, apoi de revistă. Un comitet de redacție, din care fac parte toți membrii comitetului executiv al Ligii (politicieni, universitari, scriitori), își asumă răspunderea redacțională. Printre gazetarii profesioniști care au redactat de fapt **L. r.**, se numără G. Bogdan-Duică și Nerva Hodoș. Revista urmărea, așa cum reiese din articolele-program, realizarea unității culturale a românilor, socotită un prim pas spre înfăptuirea unității naționale. Interesele naționale, se afirmă în numărul din 5 ianuarie 1897, sunt înlănțuite și se combină cu chestiunile de politică generală, de știință sau de literatură. **L. r.** își propune să le discute în ansamblu. Colaboratorii politici ai revistei sunt V.A. Urechia, I.G. Sbiera, C. Rădulescu-Motru, în vreme ce Mihail Strajanu, Nerva Hodoș (sub pseudonimul Nerva Codru) și G. Bogdan-Duică împletesc publicistica literară cu cea politică. Bogdan-Duică dă pentru fiecare număr și recenzii, note, informații culturale. Em. Grigorovitza publică un ciclu de amintiri din tinerețe, vizibil influențate de *Amintiri din copilărie* ale lui Ion Creangă, interesante și ca document. Însemnările de călătorie ale lui Ovid Densusianu și minuțioasele foiletoane literare scrise de G. Bogdan-Duică, dedicate mai ales realităților culturale transilvănene, echilibrează sumarul periodicului, ale cărui scopuri rămân în primul rând politice. *R.Z.*

LIICEANU, Gabriel (23.V.1942, Râmnicu Vâlcea), eseist și traducător. Este fiul Ioanei Liiceanu (n. Marineanu), profesoară de matematică, și al lui Petre Liiceanu, economist. Își face studiile la București, urmând Liceul „Gh. Lazăr", Facultatea de Filosofie (1960–1965) și Facultatea de Limbi Clasice (1968–1973). Tot aici este cercetător la Institutul de Filosofie (1965–1975) și la Institutul de Istorie a Artei (1975–1989). Își ia doctoratul în filosofie în 1976, cu teza *Tragicul. O fenomenologie a limitei și depășirii*, publicată în 1975, și beneficiază de o bursă a Fundației Humboldt (1982–1984). Din 1990 este director general al Editurii Humanitas, iar în 1992 devine profesor la Facultatea de Filosofie a Universității din București. Este membru în Comitetul director al Uniunii Scriitorilor (1990–1992), membru al comisiei Librairie Européenne des Idées a Ministerului Culturii din Franța, care în 1991 îi acordă titlul Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres. Colaborează la „Revista de filosofie", „Secolul 20", „Viața românească",

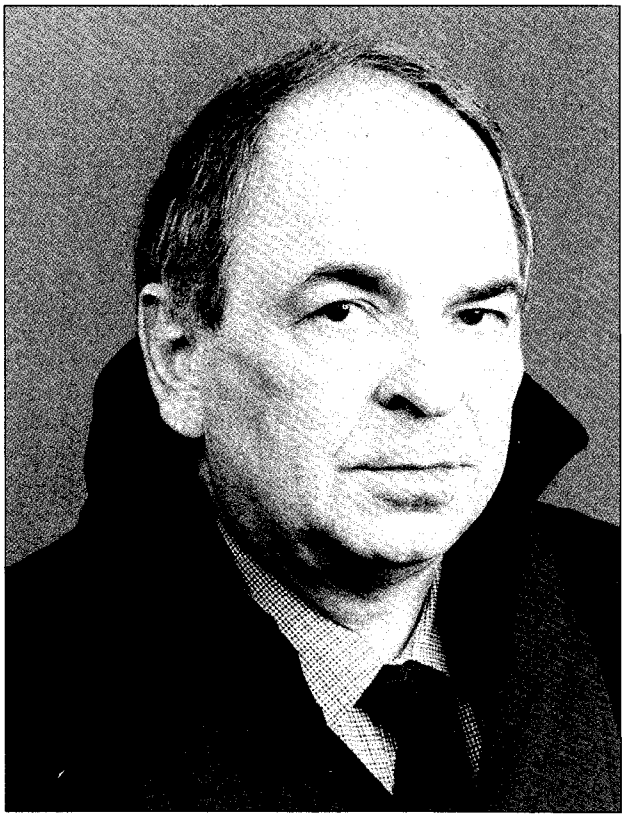

„Revue roumaine des sciences sociales", „România literară", „22" ș.a., precum și la „Cahiers de l'Herne", „Annalecta Husserliana", „Le Messager européen" ș.a.

Traseul cultural al lui **L.** poate fi definit prin recursul la două jurnale apărute la un interval de aproximativ două decenii: *Jurnalul de la Păltiniș* (1983) și *Ușa interzisă* (2002). Acestea oferă, prin modelul polarizat pe care îl structurează, o serie de date privitoare nu atât la distanța parcursă, cât la schimbarea perspectivei asupra drumului căutat în cultură. Primul jurnal (scris între 21 martie 1978 și iulie 1981 din ipostaza de discipol al lui Constantin Noica) avansează „un model paideic în cultura umanistă", ipoteza ascensiunii spirituale prin exercițiul ascezei filosofice. Finalul acestei narațiuni paideice – singulară în cultura română – echivalează cu rezolvarea în cheie deceptivă a discipolatului: **L.** schițează aici gesturile unei despărțiri simbolice de Noica, înghețată totuși, convenabil, la stadiul de preliminarii, de incertitudine tensionată. Un ecou al acestei indecizii de a repinge în nume propriu modelul noician al filosofiei sistemice – în fond un subansamblu esențial al dispozitivului retoric prin care **L.** își construiește identitatea – apare în culegerea de eseuri *Cearta cu filosofia* (1992). În spațiul unui tablou taxinomic privind „Genurile filosofiei" poate fi identificată definiția registrului predilect al scrierilor lui **L.**: „Jurnalul, epistola, cuvântarea, dialogul, fragmentul, eseul și epica de idei pot fi numite genuri artistice ale filosofiei nu din cauza stilului, ci pentru că: 1. întreține un raport mimetic cu gândirea naturală; 2. își primesc unitatea nu numai din perspectiva obiectului gândit, ci și din aceea a eului cognitiv determinat ca individ, așadar din perspectiva orizontului afectiv din care se desfășoară gândirea". Despărțirea de facto se produce abia în *Ușa interzisă*. „Gândirea lor era într-o parte, iar viața lor într-alta", scrie **L.** aici despre filosofi. Jurnalul său recuperează anecdoticul autobiografic sub specia romanescului: gândirea și viața ajung să se suprapună, să se amestece. Dacă în *Jurnalul de la Păltiniș* romanescul, deși efectiv, era lăsat în planul secund, „tehnic", al prelucrării anecdoticii pentru a crea efectul de realitate necontingentă, în *Ușa interzisă* literatura este asumată fățiș, ca finalitate suficientă sieși. Aspirația către rigorile unui sistem filosofic performant a rămas undeva în urmă; producerea de literatură este noul cuvânt de ordine, vocație, în fine, recunoscută ca legitimă din unghiul capacității ei de a face audibil în mod autentic murmurul „vibrației de ființă": „Citind aceste pagini, mi-am dat seama că *am tăcut bine* atâția ani de zile. Neputința de a mă *exprima* m-a făcut, desigur, nefericit, dar ceea ce până acum m-a împiedicat să vorbesc liber a fost tocmai «sentimentul conștient al insuficienței personale». Veninul strâns în mine nu atinsese concentrația necesară pentru a deveni leac. Eram pur și simplu necopt. A trebuit să cunosc spaima cărnii și lehamitea ultimă a sufletului, să mă desprind de oameni care plecând au luat părți din mine, să-mi îngrop prieteni, să trăiesc o revoluție și să am șocul întâlnirii cu poporul meu, să mă destram, să mă detest, să mă înec în regrete și remușcări și să mai vreau, totuși, să mă adun din nou. Fără toate astea, orice pagină scrisă în nume propriu nu este decât o enormă pălăvrăgeală." „Sentimentul conștient al insuficienței personale", asumat în cuprinsul cărții ca autoexplicitare a relativei sterilități care îi califică ansamblul scrierilor, își află astfel o compensare prin schimbare de „gen". Un astfel de *finish* era, în linii mari, previzibil. În spațiul eclectic acoperit de cărțile lui **L.**, accentul cade pe excelența stilistică, și în plan secundar pe punerea în funcțiune a unui angrenaj performant, ideatic, și nu retoric. Pe lângă cele două jurnale, paginile memorabile ale autorului sunt de găsit în *Epistolar* (1987), volum îngrijit în calitate de editor, compus din reacțiile provocate de *Jurnalul de la Păltiniș*, în speță în „portretele" și „scenele" din scrisorile către Alexandru Paleologu, în unele texte publicistice – preponderent de natură civic-moral-politică – din *Apel către lichele* (1996), în breviarul biografic dedicat lui Emil Cioran (*Itinerariile unei vieți. E.M. Cioran urmat de Apocalipsa după Cioran. Trei zile de convorbiri – 1990*, 1995), ca și în pateticele „exerciții de admirație" care alcătuiesc *Declarație de iubire* (2001), adresate lui Mihail Sebastian, Cioran, Virgil Ierunca, Monicăi Lovinescu, lui Andrei Pleșu ș.a. Mai puțin în lucrarea *Tragicul. O fenomenologie a limitei și depășirii*, care prefațează, într-un tipar academic, preocuparea insistentă a lui **L.** pentru peratologie (aici inspirată și susținută în principal de o lectură a lui Nietzsche), sau în culegerea *Încercare în politropia omului și a culturii* (1981), alcătuită din eseuri inspirate cu precădere de domeniul artelor plastice. Un melanj de literatură și filosofie, de eseu și tratat, de ontologie și etică este prelucrat în *Despre limită* (1994), volum liber de aparatul bibliografic al filosofiei academice, compus în siajul limbajului heideggerian. Traducerile din Platon și Heidegger (acestea din urmă realizate în colaborare) sunt de o importanță excepțională pentru cultura română.

Scris cu un talent literar remarcabil, ce dubla în chip fericit înzestrarea filosofică a autorului său, Jurnalul *reușise să contureze o imagine foarte vie a micii comunități de „ucenici" într-ale culturii constituită în jurul lui Constantin Noica, gânditor a cărui vitalitate creatoare reînnoită se voia manifestată și pe tărâmul unei pedagogii aparte, îndrumând spre realizarea „culturii de performanță". Și magistrul – de talie –, devenit „personaj", și „modelul paideic în cultura umanistă", propus de el, erau de natură să trezească atenția, îndreptățind, în ambianța socioculturală dată, cele mai diverse – uneori neașteptate – alianțe sau „despărțiri". Însuși faptul ca atare, al existenței „Păltinișului" ca instituție sui-generis, ce deborda tiparele știute, contrazicea destule habitudini, putea fascina, putea surprinde, putea neliniști sau revolta: noul, straniul „joc cu mărgele de sticlă" își oferea prismatic fațetele mai multor lumini.*

ION POP

SCRIERI: *Tragicul. O fenomenologie a limitei și depășirii*, București, 1975; *Încercare în politropia omului și a culturii*, București, 1981; *Jurnalul de la Păltiniș. Un model paideic în cultura umanistă*, București, 1983; *Dialoguri de seară* (în colaborare cu Părintele Galeriu, Andrei Pleșu și Sorin Dumitrescu), București, 1991; *Apel către lichele*, București, 1992; *Cearta cu filosofia*, București, 1992; *Despre limită*, București, 1994; *Itinerariile unei vieți. E. M. Cioran urmat de Apocalipsa după Cioran. Trei zile de convorbiri – 1990*, București, 1995; *Declarație de iubire*, București, 2001; *Ușa interzisă*, București, 2002. **Ediții:** *Epistolar*, București, 1987;

Constantin Noica, *Jurnal de idei*, București, 1990 (în colaborare cu Thomas Kleininger, Andrei Pleșu și Sorin Vieru), *Introducere la bunătatea timpului nostru*, București, 1992 (în colaborare cu Marin Diaconu), *Introducere la miracolul eminescian*, București, 1992 (în colaborare cu Marin Diaconu); Emil Cioran, *Scrisori către cei de acasă*, București, 1995 (în colaborare cu Tania Radu, Dan C. Mihăilescu și Theodor Enescu). **Traduceri:** David Amennius, *Introducere în filosofie*, introd. trad., București, 1977; Norbert Groeben, *Psihologia literaturii*, pref. trad., București, 1977 (în colaborare cu Suzana Mihăilescu); Platon, *Hippias Maior*, în Platon, *Opere*, II, București, 1976, *Euthydemos*, în *Opere*, III, București, 1978, *Phaidros*, în *Opere*, IV, București, 1983; Martin Heidegger, *Originea operei de artă*, București, 1982 (în colaborare cu Thomas Kleininger), *Repere pe drumul gândirii*, introd. trad., București, 1988 (în colaborare cu Thomas Kleininger), *Introducere în metafizică*, București, 1999 (în colaborare cu Thomas Kleininger), *Ființă și timp*, București, 2003 (în colaborare cu Cătălin Cioabă); F. W. J. Schelling, *Despre relația artelor plastice cu natura*, în Schelling, *Filosofia artei*, București, 1993.

Repere bibliografice: Doinaș, *Lectura*, *381–387*; Nicolae Mecu, *„Încercare în politropia omului și a culturii"*, RITL, 1982, 1; Condurache, *Portret*, *195–200*; Eugen Simion, *Sfidarea retoricii*, București, 1985, *206–211*; Liviu Petrescu, *Sus, la locul Păltiniș*, ST, 1987, 10; Dan Pavel, *Cum pătrunde spiritul în lume*, „22", 1992, 6; Gabriel Andreescu, *Resurecție spirituală la Păltiniș?*, „22", 1992, 6; Ierunca, *Subiect*, *159–173*; Ioana Pârvulescu, *Cunoașterea limitelor*, RL, 1994, 44; Negoițescu, *Scriitori contemporani*, *243–248*; Edgar Papu, *Scriitori-filosofi în cultura română*, Craiova, 1994, *78–89*; Ierunca, *Semnul*, *87–91*; Ștefan Borbély, *Gabriel Liiceanu*, F, 1995, 1; Papahagi, *Interpretări*, *97–103*; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, *351–356*, *361–366*; Alex. Ștefănescu, *Un dizident de azi*, RL, 1996, 8; *Dicț. esențial*, *455–457*; *Dicț. analitic*, II, *308–310*; Micu, *Ist. lit.*, *788–789*; Pop, *Viață*, *95–100*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1065–1066*; Alex. Ștefănescu, *Gabriel Liiceanu*, RL, 2002, 20; Mircea Iorgulescu, *Gabriel îngerul și Liiceanu demonul*, „22", 2002, 664, 665; Alex. Ștefănescu, *Jurnalul lui Liiceanu*, RL, 2002, 45; Constantin Abăluță, *Jurnalul unei traume*, „22", 2003, 671. *M.I.*

LILĂ, Ion (17.II.1951, Alimpești, j. Gorj) prozator. A debutat cu poemul *Eseu* în „Caiet de poezie", supliment al „Vieții românești", în 1970. Debutul editorial îl va reprezenta, în 1978, volumul de povestiri *Ploaie amară*. Colaborează la „Viața românească", „Luceafărul", „România literară", „Ramuri" ș.a. Obține premii la concursurile literare organizate de Festivalul Național „Cântarea României", precum și un premiu al Uniunii Tineretului Comunist.

Tematica și maniera narativă specifice scrierilor lui **L.** se conturează în nuvela eponimă a cărții de debut. Pe autor îl interesează sondarea universului adolescentin, surprinzându-și de regulă eroii în acele momente de criză care anticipează marile hotărâri. Idealiști, dornici de a lua viața în piept și implicit de a se elibera de sub tutela familiei, ei sunt preocupați în esență să-și marcheze individualitatea. Se vor conduce, așadar, după o variantă banală și lipsită de profunzimea intelectuală a conceptului *vivere pericolosamente*, se vor lăsa ispitiți de dificultăți, vor lua adesea hotărâri cruciale etc. Problematica personajelor înglobează o serie de aspecte comune scrierilor de acest gen. Lipsite de profunzime, ele se pierd printre țelele unor conflicte convenționale, deci previzibile, iar supremele provocări de a înfrunta viața și de a o trăi frenetic sunt stagiul militar și șantierul. La suma de clișee ce caracterizează viziunea și maniera narativă a acestor texte se mai adaugă unul: cel al finalului fericit, prevăzut cu o obligatorie încărcătură simbolică. Printr-un soi de „ploaie amară" izbăvitoare, trece, de pildă, Ciu Ispas, adolescent rebel plecat în căutarea propriei identități; în cele din urmă ajunge pe un șantier, unde își găsește și o soție. Substanța epică își trage sevele atât din analiza psihologică (realizată prin modalități standard ca monologul interior și retrospectiva), cât și din radiografierea mediilor parcurse de personaj. Aceeași problematică formează armătura și în romanul *Cu pieptul în bătaia vântului* (1980), doar că acum autorul dorește să diversifice miezul epic prin prezentarea unor destine paralele. Nucu Antim și surorile sale, Moisa și Tamina, trec prin tot felul de peripeții amoroase, scopul fiind încheierea unei căsătorii. Personajele rămân mai degrabă niște șabloane livrești. De pildă, Paula și Cornelia (între care oscilează Nucu) sunt două marote ale imaginarului scriitorului, alcătuite dintr-o sumă de clișee ținând de melodramă sau de romanul sentimental: prima este seducătoarea ratată, care după o tentativă de suicid își găsește fericirea în conjugalitate; a doua este o penelopă a statorniciei, lipsită de dramatism și profunzime. Dacă în alte scrieri, precum nuvelele din volumul *Cascadorul* (1981) sau romanul *Învingătorului i se dau flori* (1989), tematica și tipologia sunt aceleași, registrul narativ se schimbă. De pildă, în *Cascadorul*, al cărui pretext narativ este realizarea unui film, personajele sunt surprinse atât pe platourile de filmare, cât și în culise. În *Învingătorului i se dau flori* procedeul povestirii în ramă se combină cu acela al dosarului de existențe. Unul dintre personaje vede într-o zi pe stradă un bărbat ce seamănă cu locotenentul care îl avea în subordine în armată; întâmplarea este un prilej al rememorării și constituie rama și pretextul epic al scrierii. Dosarele de existență sunt un soi de nuvele, cu titluri date de numele protagoniștilor: *Andrei*, *Petru*, *Marian* ș.a., în care sunt relatate la persoana întâi detalii despre viața și problemele fiecăruia dintre ei: unul a ratat admiterea la facultate, al doilea are dileme legate de alegerea profesiei, al treilea trece printr-o criză sentimentală etc. Toți se vor întâlni în armată și, evident, vor găsi soluții mai mult sau mai puțin îndrăznețe pentru problemele cu care se confruntă. *Lumea, de la început* (1984) și *Luna de pe cer* (1988) reiau, compunându-i alte circumstanțe, subiectul din *Cu pieptul în bătaia vântului*. Anton și Mura se regăsesc după o lungă despărțire. Happy-endul este strident: bărbatul își descoperă, uimit și înduioșat, fiul, autorul vădind și acum „nesiguranțe de debutant" (Valeriu Cristea). *Să visezi în crângul de salcâmi* (1985) se bazează exclusiv pe stratagema povestirilor paralele, bun prilej de a invita (prea) multe personaje în scenă și de a sonda medii și psihologii diverse; pericolul constă în repetitivitatea psihologiilor și a poveștilor, precum și în maniera de a forța intersectarea destinelor. În colectivul unei întreprinderi oarecare sunt aduși laolaltă oportunistul seducător și grosolan (Tăchiță), individul onest și păgubos (Haralambie), femeia frivolă (Rozela) și ambițioasa sentimentală (Gabriela). Pe lângă aceștia,

numeroase alte personaje joacă în roman roluri de simpli figuranți (actrița Viva, secretara Carmen). Tipurile nu sunt foarte complexe și nici nu li se creează spațiul epic necesar spre a se desfășura. Rezolvările conflictelor vin brusc și neverosimil. Autorul preferă și aici finalul excesiv de sentimental, în care, privind spre cerul înstelat, protagoniștii își fac declarații bombastice de dragoste și se asigură reciproc că pot lua lucrurile de la capăt.

SCRIERI: *Ploaie amară*, București, 1978; *Cu pieptul în bătaia vântului*, București, 1980; *Cascadorul*, București, 1981; *Hai să fim prieteni*, București, 1981; *Aventurile lui Pălăriuță*, București, 1983; *Peștele cel mic*, București, 1983; *Lumea, de la început*, București, 1984; *Să visezi în crângul de salcâmi*, București, 1985; *O poveste cu pantofi*, București, 1986; *Ca vântul pe câmpie*, București, 1987; *Luna de pe cer*, București, 1988; *Învingătorului i se dau flori*, București, 1989; *Orașul cu prieteni*, București, 1989; *Insula*, București, 1995; *Hai să învățăm*, București, 1997; *Morcoveață cu dulceață*, București, 1999; *Un cadou pentru tine*, București, 1999.

Repere bibliografice: Johana Botez, *„Ploaie amară"*, CL, 1978, 11; Mircea Doru Lesovici, *„Ploaie amară"*, CRC, 1979, 17; Ioan Holban, *Vitrine, oglinzi, măști*, CRC, 1982, 12; Radu G. Țeposu, *Viața ca o așteptare*, RL, 1982, 26; Iulian Constandache, *„Peștele cel mic"*, SLAST, 1983, 34; Elena Tacciu, *„Eroul" și personajele secundare*, RL, 1983, 36; Valentin F. Mihăescu, *„Aventurile lui Pălăriuță"*, CNT, 1984, 23; Valeriu Cristea, *Talent și experiență*, RL, 1984, 43; Ioan Holban, *„Lumea, de la început"*, CL, 1984, 12; Adriana Iliescu, *Proză realistă*, RL, 1987, 11; Doina Pologea, *Fantezia la ea acasă*, R, 1987, 5; Irina Petraș, *„Ca vântul pe câmpie"*, ST, 1988, 11; Adriana Iliescu, *Documente omenești*, RL, 1988, 47; *Dict. scriit. rom.*, II, *748–749*; Popa, *Ist. lit.*, II, *935*; Firan, *Profiluri*, II, *411*. *O.S.*

LIMBA ROMÂNĂ, revistă apărută la Timișoara, de trei ori pe săptămână, între 22 ianuarie și 19 iunie 1920, în limbile română, germană și maghiară. Director — Camil Petrescu. Cea mai importantă rubrică a publicației este „România de azi" și vizează îndrumarea cititorilor spre „orizonturile și adâncurile" vieții contemporane. Dintr-o notă introductivă rezultă că revista urma să se ocupe „de instituțiile din București, în special de școlile de acolo, de teatre, de muzee, de presă, de reviste literare și de specialitate, de bănci și industrie, de literatură și de muzică, de pictură și arhitectură etc.". În acest program se înscriu articolele *Presa bucureșteană*, *Reviste literare actuale*, *Revistele politice*, *Cum scriu autoritățile* și *Limba română*. În numărul 13 e prezentată *Istoria literaturii române* de Mihail Dragomirescu și Gh. Adamescu. *A.S.*

LIMBA ROMÂNĂ, revistă apărută la București, bilunar, între 1 martie 1929 și 15 februarie 1932, sub redacția lui Vladimir Corbasca. Publicația este destinată tinerilor dornici să se familiarizeze cu „literatura scriitorilor contemporani". Articolul *Cuvânt la încheierea anului* (15/1930) se vrea un rechizitoriu al „realităților morale, dacă nu imorale în care se zbate cartea", Vladimir Corbasca deplângând aici „copleșirea sufletului de o conștiință bolnavă a vremilor". De la numărul 1/1931 se publică separat un „Buletin al școalelor", supliment destinat elevilor. Începând cu numărul 3/1932 redactori sunt Al. Halunga și Vl. Corbasca. Colaborează cu versuri Tudor Arghezi, Perpessicius, Dan Petrașincu, Eugen Jebeleanu, Petre Strihan, Mihai Moșandrei, Virgil Gheorghiu, Artur Enășescu, Constantin Nisipeanu, Tudor Măinescu, George Nichita, cu proză — N.N. Beldiceanu, Al. Lascarov-Moldovanu, Ștefania Zottoviceanu ș.a. Sunt publicate sau reproduse multe contribuții critice și de istorie literară: E. Lovinescu (*Cornelius Tacitus, Judecata lui Tacit asupra împăraților, C. Hogaș, Mihail Dragomirescu, Matei Cantacuzino*), Th. D. Speranția (*Școala Ardeleană și curentul latinist*), Aurel C. Vasiliu (*Eminescu, un mare neînțeles, Faze în evoluția literară și sufletească a lui Eminescu, Ideile lui Eminescu în perioada 1869–1874*), Em. Elefterescu (*Samuil Micu-Clain, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ion Barac, Timotei Cipariu, Simion Bărnuț*), Paul I. Papadopol (*Anton Pann*), Ionel Jianu (*Note asupra clasicismului*). Camil Petrescu publică eseul *Poezia pură* și un fragment din drama *Danton*. Perpessicius, Scarlat Struțeanu, Mihail Ilovici, Gh. H. Popa, Vl. Corbasca și Carol Drimer comentează cărți de Ion Barbu (*Joc secund*), Lucian Blaga (*Eonul dogmatic*), Ionel Teodoreanu (*Fata din Zlataust*), Ion Călugăru (*Omul de după ușă*), Tudor Arghezi (*Cartea cu jucării*), Cezar Petrescu (*Întunecare*), Ion Agârbiceanu (*Arhanghelii*), Mateiu I. Caragiale (*Craii de Curtea-Veche*), Mihail Sadoveanu (*Zodia Cancerului*). La „Cronica teatrală", Camil Petrescu semnează articolul *Producțiile Conservatorului*, iar Al. Halunga scrie despre spectacolul de la Compania Bulandra cu *Primul rol*, comedie în trei acte de C. Martin. „Cronica sociologică" e susținută de Mircea Vulcănescu, iar cea „plastică" de Paul B. Marian. Se publică traduceri din T. S. Eliot și Henry de Régnier. Alți colaboratori: Al. Bilciurescu, Dem. Bassarabeanu, Ion Pillat, Ilariu Dobridor, F. Aderca, Neagu Rădulescu, Vladimir Cavarnali, Victor Valeriu Martinescu, Al. Raicu. *A.S.*

LIMBA ROMÂNĂ, revistă apărută la București, de șase ori pe an, între 1952 și 1991, din 1997, și lunar între 1992 și 1996, editată de Institutul de Lingvistică al Academiei Române. Redactor-șef: Dimitrie Macrea (1952–1958), Iorgu Iordan (1959–1982), Alexandru Graur (1982–1989), Ion Coteanu (1990–1997), Marius Sala (din 1998). Revista abordează studiul limbii române: gramatică, vocabular, onomastică, istoria lingvisticii românești, etimologie, dialectologie, ortografie, cultivarea limbii, filologie, limbă literară și stilistică. Începând cu numărul 4/1959 se publică bibliografia anuală a lucrărilor de lingvistică apărute în țara noastră (în prima fasciculă cu bibliografie au fost cuprinși anii 1944–1958). Pentru istoria literaturii sunt fundamentale articolele referitoare la stilistică, limba literară, filologie, editarea critică a textelor și tehnica edițiilor, problema începuturilor scrisului românesc, semnalări de texte vechi, chestiuni de natură textuală: filiație, localizare, datare, studiere a izvoarelor etc. Se cuvin amintite numerele dedicate lui Mihail Sadoveanu (5/1955, 4/1980), Tudor Arghezi (4/1980) și Mihai Eminescu (5/1975). Un loc deosebit îl au cercetările referitoare la literatura română veche, unde se disting câteva direcții: începutul scrisului în limba română (studiile înnoitoare metodologic publicate de I. Gheție și Alexandru Mareș de-a lungul mai multor ani au dus la

elaborarea lucrării de sinteză *Originile scrisului în limba română*, 1985); letopisețe (P.P. Panaitescu despre letopisețul lui Grigore Ureche și editarea lui, Liviu Onu despre problema paternității *Letopisețului cantacuzinesc*); cărți populare (Alexandru Mareș despre *Cele 12 vise ale lui Mamer, Floarea darurilor*, Dosoftei și cărțile populare, I. Gheție și Alexandra Roman-Moraru despre *Floarea darurilor*, Eugenia Dima despre *Erotocritul*, N.A. Ursu despre *Critil și Andronius* și *Filerot și Antusa*, Gabriel Țepelea despre *Alexandria*, I. Rizescu despre *Varlaam și Ioasaf*, Mircea Anghelescu despre *Halima*); cărți bisericești (Alexandru Mareș despre activitatea diaconului Coresi etc., Al. Rosetti despre *Codicele voronețean* și diaconul Coresi, despre curentele culturale din secolul al XVI-lea; despre alte cărți bisericești: Dan Simonescu, Gabriel Țepelea, Violeta Barbu); texte juridice (Gheorghe Chivu despre stilul textelor juridice și administrative în secolele al XVI-lea – al XVII-lea, Alexandru Mareș despre Udriște Năsturel și *Pravila de la Govora*, Radu Constantinescu despre identificarea unor pravile inedite din secolul al XVII-lea); traduceri datorate mitropolitului Varlaam (Florentina Zgraon); despre Nicolae Milescu, Dosoftei și Dimitrie Cantemir (Alexandru Mareș, Dragoș Moldovan, E. Petrovici, N.A. Ursu); problema editării critice a textelor vechi românești (Dan Simonescu, N. A. Ursu, Violeta Barbu, Mioara Avram, Florica Dumitrescu). Dintre studiile despre secolul al XVIII-lea, incluzând perioada Școlii Ardelene, pot fi amintite articolele despre câteva probleme generale, semnate de Werner Bahner (*Problemele îmbogățirii lexicale în cadrul Școlii Ardelene raportate la mediul european din secolul al XVIII-lea*) și I. Gheție (*Contribuții la problema unificării limbii române literare. „Momentul 1750"*), despre Petru Maior, semnate de Dimitrie Macrea (*Petru Maior*) și N.A. Ursu (*Cărți de popularizare a științei traduse de Petru Maior*), despre I. Budai-Deleanu, semnate de I. Gheție (*I. Budai-Deleanu, teoretician al limbii literare*), Ladislau Gáldi (*Încă o dată despre metrul „Țiganiadei"*) și Florea Fugaru (*Despre lectura manuscriselor lui Ion Budai-Deleanu* și *Influența versificației populare asupra poeziei lui Ion Budai-Deleanu*), despre Samuil Micu și Gheorghe Șincai, semnate de N. A. Ursu (*Modelul gramaticii lui Samuil Micu și Gheorghe Șincai*), Dimitrie Macrea (*Gheorghe Șincai*) și Mioara Avram (*200 de ani de la prima gramatică tipărită a limbii române*), despre Dimitrie Eustatievici, semnat de N.A. Ursu (*Modelul latin al gramaticii lui Dimitrie Eustatievici Brașoveanul*); articole despre Paul Iorgovici, semnate de N. A. Ursu (*Un calendar istoric-literar publicat de Paul Iorgovici*) și de Crișu Dascălu (*Iorgovici și Condillac*); despre literatura cu caracter didactic, semnate de Ileana Vîrtosu (*Primele manuscrise românești ale „Întâmplărilor lui Telemac". Descriere* și *Un manuscris românesc al „Întâmplărilor lui Telemac" de Fénelon: filieră, localizare, datare, paternitate*) și de Florentina Zgraon (*Tipăriturile vieneze din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și unificarea limbii române literare*), un articol despre traducerile din Voltaire, semnat de Violeta Barbu (*Cele mai vechi traduceri din Voltaire în limba română*) ș.a. Scriitori români din perioada modernă și contemporană sunt studiați mai ales din perspectivă stilistică (Costache Negruzzi, George Barițiu, N. Filimon, Ion Heliade-Rădulescu, Vasile Alecsandri, Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, Petre Ispirescu, B.P. Hasdeu, Ion Creangă, Mihai Eminescu, I.L. Caragiale, Titu Maiorescu, Ioan Slavici, George Coșbuc, Duiliu Zamfirescu, Barbu Delavrancea, Al. Macedonski, Ștefan Petică, G. Topîrceanu, G. Ibrăileanu, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Lucian Blaga, Ion Barbu, V. Voiculescu, Marin Preda), articolele aparținând unor specialiști precum Tudor Vianu, Lia Brad-Chisacof, Grigore Brâncuș, Gh. Bulgăr, Boris Cazacu, Ladislau Gáldi, I. Gheție, Dimitrie Macrea, Al. Niculescu, Marius Sala, Luiza Seche, Mircea Seche, Dan Simonescu, Flora Șuteu, G.I. Tohăneanu, N.A. Ursu ș.a. Deși dedicată în primul rând cercetărilor de lingvistică, **L. r.** include contribuții importante privind istoria literaturii române. *M.A.*

LIMBA ROMÂNĂ, revistă apărută la Chișinău, trimestrial, din ianuarie 1991, editată de Ministerul Științelor și Învățământului din Republica Moldova, cu concursul Societății „Limba noastră cea română"; din ianuarie 1993 revista devine bilunară și este editată de un colectiv redacțional. Primul redactor-șef a fost Ion Dumeniuk (1991-1992). În 1993 din colegiul de redacție fac parte Alexandru Bantoș – redactor-șef adjunct, Leo Bordeianu – secretar de redacție, Vasile Bahnaru, Ion Ciocanu, Emil Mândâcanu – redactori. Din ianuarie 1994 redactor-șef este Alexandru Bantoș, în colegiul de redacție fiind incluși Anatol Ciobanu, Nicolae Mătcaș ș.a. Apărută în urma desființării revistei „Limba noastră", **L. r.** și-a propus de la început să contribuie la trezirea și menținerea conștiinței naționale a cititorilor, să readucă în prim-plan obiectivele pentru care au militat românii basarabeni decenii în șir. Publicația înțelege să se adreseze tuturor celor pentru care limba română, „modelul cel mai puternic, dacă nu chiar temelia" neamului, este averea inestimabilă a națiunii, în primul rând a „pedagogilor, a studenților, elevilor, într-un cuvânt, a școlii de toate treptele, unde se dă de fapt bătălia decisivă pentru revigorarea și perpetuarea neamului și graiului matern, pentru conștientizarea unității etnice și spirituale a românilor de pretutindeni". Majoritatea materialelor publicate vor avea – se specifică în cuvântul inaugural – un caracter practic, aplicativ, fiind deopotrivă destinate specialiștilor în materie, și celor care se află la început de drum în acumularea cunoștințelor de limbă și literatură. Rubrici: „Opinii și atitudini", „Antologia «Limbii române»", „Obârșii", „Permanența clasicilor", „Fuziune și redimensionare", „Analize și interpretări", „Eminesciana", „Sociolingvistica", „Metodică", „Cum vorbim, cum scriem", „Laborator", „Prezentări și recenzii" ș.a. Articolul, studiul, recenzia, consemnarea unor metode și procedee din practica pedagogilor, poezia – în cadrul rubricii „Antologia «Limbii române»" – sunt instrumente folosite de colaboratorii de pe ambele maluri ale Prutului, ca și din Occident, printre care se numără Eugen Coșeriu (*Unitate lingvistică – unitate națională, Latinitatea orientală*), Constantin Ciopraga (*Un urmaș al lui Parmenide: Ion Barbu*), Fănuș Neagu (*Cu dragoste din București*),

Ioan Alexandru (*Luchian, zugravul*), Mihai Cimpoi (*Eminescu, homo folcloricus*), Ion Ciocanu (*În căutarea numitorului comun, Andrei Lupan și limitele sale*) Ion Hadârcă (*Răzbunarea prin scris*), Alexandru Gromov (*Din vremile „ciocălăilor de aur"*) ș.a. *I.C.*

LIMBĂ ȘI LITERATURĂ, publicație apărută la București, anual în 1955, bianual din 1964 și trimestrial din 1968, editată de Secția de filologie a Societății de Științe Istorice și Filologice. În primii ani din comitetul de redacție fac parte Al. Bistrițeanu, Gh. Bulgăr și Emil Manu. În 1963 redactor responsabil devine Perpessicius și redactor adjunct — Emil Boldan, iar din 1965 funcția de redactor responsabil e îndeplinită succesiv de Al. Graur, Al. Dima, Boris Cazacu, Mircea Frânculescu, Ion Hangiu și Florentina Sâmihăian. Revista se adresează cadrelor didactice din învățământul mediu și superior, propunându-și să aducă „interpretări noi și, în parte, materiale necunoscute". Rubricile obișnuite sunt „Lingvistică", „Istorie și critică literară", „Folclor literar", iar în 1956 se adaugă „Texte și documente". În 1995 Mircea Anghelescu scrie editorialul *„Limbă și literatură" la patruzeci de ani*, în care evocă perioada de început a publicației. El constată că materialele nu aveau „nici o temă centrală sau o idee coagulantă", erau „lipsite de actualitate, cu un risc ideologic scăzut", evidențiind totodată că revista s-a bucurat de colaborarea unora dintre cele mai prestigioase personalități ale cercetării literare și lingvistice: Ovidiu Papadima, Gheorghe Vrabie, Dan Simonescu, Aram Frenkian, Petre V. Haneș ș.a. De remarcat sunt textele publicate la rubrica „Documentar" despre „Courrier de Moldavie", identificări de vechi traduceri, scrisori inedite etc. Anul 1972 înseamnă o diversificare a rubricilor: „Limbă și stil", „Limba română azi", „Teorie, critică și istorie literară", „Analize de text", „Limba și literatura română peste hotare", „Didactica modernă", „Cronică", „Recenzii și note". La rubrica „Teorie, critică și istorie literară" accentul cade pe probleme ale literaturii române, câteva studii de literatură universală fiind semnate în anii de început de Ion Brăescu, Tudor Vianu, Ovidiu Drimba, Valeriu Ciobanu. De mare interes sunt materialele referitoare la literatura română veche, aparținând lui Virgil Cândea, Dumitru Velciu, Cătălinei Velculescu, lui Alexandru Duțu ș.a., micromonografiile unor reviste mai puțin cunoscute, realizate de Nae Antonescu, Ovidiu Papadima, Emilia Șt. Milicescu ș.a., studiile de estetică literară sau sintezele teoretice semnate de Tudor Vianu, Adrian Marino, Matei Călinescu, Livius Ciocârlie. Nu lipsesc nici articolele de sociologie literară, datorate lui Paul Cornea ș.a., sau cele dedicate noilor curente literare, scrise de Grigore Zmeu, Monica Spiridon ș.a. Rubrica „Analize de text" se axează pe interpretarea și analiza unor creații poetice sau narative din literatura română, pentru a facilita elevilor și studenților o înțelegere a sensurilor unei opere. Sunt de remarcat și încercări de bibliografiere a unor probleme literare (Al. Bojin, *Tudor Arghezi văzut de contemporani*, Ion Brăescu, *Literatura franceză în traducerea scriitorilor români* ș.a.). Cei interesați de specificul lectoratelor de limba română din străinătate găsesc informații bogate despre activitatea acestora la rubrica „Limba și literatura română peste hotare". Mai rar întâlnite în paginile altor publicații, articolele și studiile de stilistică, incluse în rubrica „Limbă și stil", se adresează celor atrași de lingvistică și în egală măsură celor ce studiază literatura. Antrenând în activitatea sa alături de specialiști profesori din învățământul mediu și studenți, revista păstrează constant o ținută academică, fiind preocupată de acuratețea și rigoarea științifică, ca și de accesibilitate, cu tendința marcată de a da la iveală date noi despre toate epocile literaturii române. Au mai colaborat Ioana Em. Petrescu, Ion Rotaru, Sorin Alexandrescu, Mircea Anghelescu, Dan Simionescu, D. Murărașu. *M.Ș.*

LIMBĂ ȘI LITERATURĂ PENTRU ELEVI, revistă apărută la București, trimestrial, începând din 1972. Editată de Societatea de Științe Filologice din România, în primii ani a fost tipărită sub îngrijirea unui colectiv din care făceau parte Al. Bistrițeanu (redactor responsabil), Mircea Frânculescu (redactor), Emil Giurgiuca, Ion Hangiu, G.G. Ursu, profesori de liceu și elevi (Diana Adamek, Liviu Papadima, Florin Iaru). Din 1975 titlul se schimbă în „Limba și literatura română", cu subtitlul „Revistă trimestrială pentru elevi". Noua redacție, menționată în numărul 1/1978, este alcătuită din Ion Hangiu, redactor-șef, Mircea Anghelescu și Mircea Frânculescu, redactori. Medalioane critice, analize literare și contribuții documentare semnează G.G. Ursu, Florin Mihăilescu, Al. Dima (*G. Călinescu estetician*), Al. Balaci (*Francesco Petrarca*), Zoe Dumitrescu-Bușulenga (*Tudor Vianu*), D. Murărașu (*Liviu Rebreanu*), D. Micu (*St.O. Iosif. Un veac de la naștere*), Al. Săndulescu, Liviu Leonte (*Constantin Negruzzi*), Niculae Gheran (*Liviu Rebreanu academician*), Al. Piru (*Titu Maiorescu*) ș.a. Poezie și proză sunt publicate la rubrica „Șantier de creație". Alte rubrici: „Caiet de analize", „Stil, compoziție", „Analize, sinteze", „Tinere talente", „Fișier editorial", „Gramatică, vocabular", „Recenzii", „Dialoguri", „Curier". Revista răspunde unor necesități didactice imediate, întreține pasiunea cercetării în rândul profesorilor și încurajează preocuparea pentru cultură a elevilor (o secțiune este consacrată examenului de admitere în facultățile de filologie). Alți colaboratori: Ion Diaconescu, Aurelian Sacerdoțeanu, Boris Cazacu, Gh. Bulgăr, Roxana Sorescu, Ion Dumitrescu, Dan Simonescu, Al. Graur, Șerban Cioculescu, Dan Ion Nasta, G. I. Tohăneanu, Mioara Avram, Silviu Angelescu, Rodica Zafiu, Theodor Hristea, Teofil Răchițeanu, I. Buzași. *A.S.*

LIMES, publicație apărută la Zalău, trimestrial, din ianuarie 1997, editată de Inspectoratul Județean pentru Cultură Sălaj. Redactor-șef este Cornel Grad, care în articolul-program *De ce „Limes"?*, afirmă că revista dorește să reflecte înainte de toate realitățile social-culturale ale Sălajului dinspre trecut spre actualitate. În vederea acestui scop sunt deschise numeroase rubrici: „Historia", „Ethnos", „Literatură", „Confluențe", „Poesis", „Philobiblon", „Patrimoniu cultural", „Literatură universală", „Semnal", „Caleidoscop". **L.** va include îndeosebi

articole despre trecutul istoric și oamenii importanți ai locului, inițiind chiar un fel de dicționar de personalități sălăjene. Se publică materiale de istorie literară (Mircea Popa, *Din corespondența politică a lui Octavian Goga*), sunt prezentate cărți și tablouri de patrimoniu, se descoperă jurnalul de călătorie în Orient al unui român, datând din anii 1913 și 1914 (Dumitru Nistor, *De la Aden la Colombo*). Cu poezii originale colaborează Viorel Tăuțan, Marcel Lucaciu, Dumitru Mureșan, iar proză semnează Constantin Zărnescu și Györfi Déak György. Se fac traduceri din Anna Ahmatova, Marina Țvetaeva, Jacques Prévert, Antonio Amurri, Graham Greene și Antoine de Saint-Exupéry. Rubrica „Ethnos" scoate la lumină adevărate tezaure de descântece, ghicitori și obiceiuri din partea locului. Echilibrat structurate sunt paginile în limba maghiară, unde pe lângă nume de oarecare notorietate (Balla Zsófia, Visky András), figurează colaboratori locali statornici. Sunt incluse, de asemenea, memoriale de călătorie în Italia sau Grecia, comentarii pe marginea unor cărți recent ieșite de sub tipar și consemnate diverse evenimente culturale, revista dorindu-se o oglindă fidelă a vieții ținutului. *M.Pp.*

LIMITE, revistă de literatură apărută la Paris între septembrie 1969 și noiembrie 1986; periodicitatea variază de la patru numere pe an (1970-1971) la trei (1972-1975), apoi la două (1975-1977, 1982-1985) și chiar la unul singur, dublu (1978-1981). Redactori sunt Virgil Ierunca și Nicolae Petra. Publicația are formatul „Biletelor de papagal" argheziene și un număr de pagini ce crește progresiv de la opt la patruzeci. **L.** este, prin varietatea și calitatea textelor publicate și prin prestigiul colaboratorilor, una dintre cele mai importante reviste românești din exil. Înrudită structural cu celelalte publicații din Paris care au precedat-o („Luceafărul", „Caete de dor", „Ființa românească"), au apărut simultan sau au fost editate și mai târziu („Ethos"), **L.** realizează o mai profundă cercetare a fenomenului literar românesc contemporan. Fără un articol-program propriu-zis, intențiile și atitudinea revistei se relevă totuși de la primul număr: **L.** tinde să reprezinte, într-o formă sau alta, întreaga mișcare literară românească, să fie un periodic al exilului care manifestă o atitudine protestatară față de regimul din România și apără permanent demnitatea scriitorului român, a culturii române în general. În editoriale sau în rubrici speciale – „Aspecte literare din țară", „Sub zodia ipocriziei", „Insectar", „Curtenii de stil vechi" – sunt denunțate, sub semnătura Monicăi Lovinescu și a lui

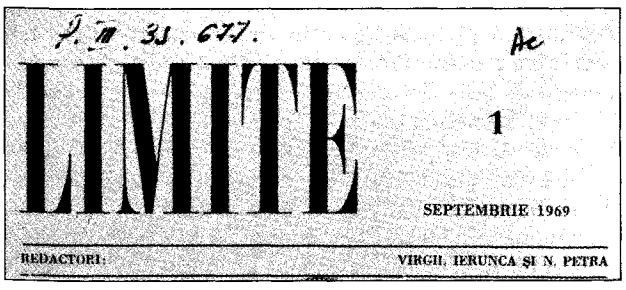
P. II. 31. 677.

Ac

LIMITE

1

SEPTEMBRIE 1969

REDACTORI: VIRGIL IERUNCA ȘI N. PETRA

Virgil Ierunca, a lui Horia Stamatu, Paul Goma, Dorin Tudoran ș.a., tot mai vizibilele „vicii" ale vieții literare românești, de la lașitate la „evazionism" și duplicitate, de la „orchestrarea imposturii" la plagiat și sfidare, de la trecerea sub tăcere a aspectelor neconvenabile la festivismul degradant, regimul comunist făcându-și „din excesul de comemorări și ceremonii un fel de normă și de fanfară" (Virgil Ierunca, *Eminescu nu e acasă*). Sunt comentate congresele și conferințele scriitorilor, oglindind „nu numai precauțiile unui regim care se teme de scriitorii săi, dar și oscilațiile scriitorimii întru conștiința vagă a rolului pe care l-ar putea juca dacă ar fi cu adevărat unită, fără rivalitățile, invidiile și interesele de moment" (Monica Lovinescu, *Conferința scriitorilor din România*, 10/1972), ca și ravagiile cenzurii și ale autocenzurii, care „i-a făcut pe unii nu numai să nu exprime ce gândeau, ci chiar să nu gândească ce gândeau" (Paul Goma, *Cenzura, autocenzura și paraliteratura*). Revista militează pentru rezistența scriitorului român ca singura șansă de a duce literatura contemporană „pe poziții cu adevărat fără întoarcere" (Monica Lovinescu, *Evazionismul: o falsă problemă*). Tabloul deteriorării vieții literare sub presiunea politicului este completat de documente precum *Memoriul scriitorului Dorin Tudoran adresat lui Nicolae Ceaușescu* sau scrisoarea deschisă a lui Mircea Eliade, protestând față de publicarea trunchiată, în „Contemporanul", a interviului acordat lui Adrian Păunescu la Chicago (Mircea Eliade, *Dezmințire*). În plan literar, **L.** a promovat mai ales lirica exilului, cele mai importante și mai frecvente semnături în revistă fiind Horia Stamatu, Virgil Ierunca, Miron Kiropol, Yvonne Rossignon, Ștefan Baciu, Nicu Caranica, Vintilă Horia, Ion Cușa, Ion Caraion, G. Tomaziu, I. Negoițescu, Ilie Constantin, Ben Corlaciu, Mihai Ursachi, Dorin Tudoran, Ion Pârvulescu, Antoaneta Bodisco, Elena Florica Lorinț. Sporadic sunt publicate versuri de Ion Barbu, Paul Sterian, Mircea Vulcănescu ș.a., precum și proză (D. Țepeneag). Paginilor inedite de jurnal li se consacră în schimb un spațiu larg, autorii fiind Ion Petrovici, E. Lovinescu, Camil Petrescu, Grigore Nandriș, Mircea Eliade ori Dan Petrașincu, aceeași atenție acordându-se evocărilor și memorialisticii: Horia Roman (*Mircea Grigorescu și drama unei generații*), Virgil Ierunca (*Cei plecați: Constantin Fântâneru, Radu Gyr, Dinu Pillat*), Horia Stamatu (*Cronică la moartea Anișoarei Odeanu*), Șt. Baciu (*Omagiu lui Grigore Cugler*), Al. Ciorănescu (*Poetul întâlnit* – despre Ion Barbu), Pavel Chihaia (*Constant Tonegaru*). Prin Monica Lovinescu, Horia Stamatu, Sanda Stolojan, Ioan Petru Culianu, Virgil Ierunca, Gelu Ionescu, Șerban Cristovici, critica literară, cronica și recenzia de carte îmbrățișează fenomenul literar românesc cvasiintegral, încercând să corecteze ignorarea unor cărți și scriitori în țară și practicând critica obiectivă, nesupusă rigorilor din documentele de partid ce țințeau, în anii '70-'80, dacă nu o „întoarcere la proletcultism", cel puțin „un nou compromis cu adevărul" (Monica Lovinescu, *Noua gardă a compromisului*). În rubrici precum „Semne bune", „Actualitatea literară", sunt semnalate aparițiile editoriale din țară, alte spații găzduind comentarii critice pe marginea scrierilor lui Mircea Eliade, Emil Cioran,

Vintilă Horia, Lucian Blaga, Constantin Noica, Dumitru Radu Popescu, Pericle Martinescu, Olga Caba, Marin Preda ș.a. Considerațiile critice vin adeseori în contradicție cu aprecierile formulate în țară, ca în cazul romanului *Delirul* de Marin Preda. La apariția romanului *Cel mai iubit dintre pământeni*, Monica Lovinescu remarcă însă cum „pentru prima oară un autor publicat în țară dibuiește esența răului în însuși actul revoluționar", sesizând că în vreme ce alți scriitori „oferă doar fâșii de memorie, Marin Preda a mers cel mai departe în această carte, care merită într-adevăr titlul pe care nu-l poartă: *Era ticăloșilor*". Virgil Ierunca, Șerban Cristovici, Paul Barbăneagră, Monica Lovinescu, Sanda Stolojan, Lucian Bădescu, Ionel Jianu, Matei Cazacu, Matei Călinescu, Brutus Coste ș.a. consemnează la rubrica „Confluențe", singura rubrică ce apare de la primul până la ultimul număr, activitatea literară și culturală a emigrației române, mai multe generații de intelectuali și scriitori întreținând cu talent și patriotism spiritul creator românesc. Sunt trecute în revistă publicațiile exilului, cărți și reviste, expozițiile de pictură și sculptură (inclusiv cele venite din țară), spectacole teatrale, aparițiile la televiziune, filmul, congresele Societății Academice Române la Paris, tipăriturile fundațiilor culturale, activitățile cenaclurilor literare. Rubrica „Primite la redacție" înregistrează volume ale autorilor români din emigrație. Cu numărul 42-43/1979 debutează rubrica „Antologia rușinii", ce adună fragmente de texte conjuncturale, scrise sau rostite de scriitori și oameni de cultură din țară. *M.P.-C.*

LINIA DREAPTĂ, revistă apărută la București, bilunar, între 15 aprilie și 15 iunie 1904, anunțând ca director pe V. Demetrius. Redacția i se datorează însă cu precădere lui Tudor Arghezi (oprit, ca monah și diacon la Mitropolie, să practice gazetăria), poetul folosind aici pentru prima oară pseudonimul devenit apoi celebru. Sub semnătura Redacțiunea, grifa scrisului arghezian se recunoaște chiar în cuvântul introductiv, *A.B.C...*, care se referă expres la o conducere colectivă a revistei, vorbind despre „prietenii grupați în direcțiunea ei", cu privirile înălțate către același ideal. Preambulul nu asumă explicit un program, ci numai crezul autonomiei artei și veghea de „a călca pe cât se poate mai puțin strâmb cu ideea și cu condeiul" într-o lume literară care abundă în „publicațiuni cu firmă" nerespectată sau „prost reprezentată". Nota polemică și chiar dinamitardă vizează balastul convențiilor, care „într-o climă mai relativă și brutală" copleșesc absolutul artistic ideal. „Noi dăm Artei în concepțiune universală și multiplă zona superioară" – e afirmația definitorie care opune concepția echipei de la **L. d.** celei localiste, etnocentriste și teziste a sămănătorismului în plină afirmare. Iar „convențiunile" contingente, făcute să „încurce condeiul ca un bumbac", sunt contestate și se cer abolite în numele libertății senine de expresie: „Acest bumbac ce pare din depărtare nori încărcați cu belșug [...] ne-a lăsat loc să năzuim la aprinderea lui totală. E un ideal pentru toată viața; răbdarea și hotărârea sunt cu noi. Pentru ce orizontul atât de senin să fie spurcat, ci nu senin?" Fără o compartimentare pe rubrici, revista publică, în succesiune aleatorie, literatură și asigură, în primele patru numere, o secțiune finală de „Note", în principal cu recenzii de carte. Poezia e ilustrată prin apariția câtorva dintre arghezienele *Agate negre* (*36, 3, 31, 21, 32, 4, 41*), adevărat blazon al publicației, și numeroase poeme reflexive de V. Demetrius. Pentru proză, piesele de rezistență sunt *Îl osândesc jurații?*, mostră de literatură cu țărani nonidilică și conflictuală, *Scrisori către Simforoza*, semnate G. Galaction – încă un pseudonim impus de **L. d.** –, și *Lotar*, o nuvelă poematică de Tudor Arghezi. Sub pseudonimul Radu Mihnea, V. Demetrius publică schițele *Marieta*, *Vrăjmășie veche*, *Taifas la cafea*, *Poveste-vis*, *Norocul săraculuí* (tipărită în volum cu titlul *Găina*), iar Constanța Zissu poemul în proză *Crina*. Numărul 2 se deschide cu amplul eseu care marchează o dată în istoria modernismului românesc, *Vers și poezie* de Tudor Arghezi (continuat în numărul 3), replică la opiniile pe această temă exprimate de G. Panu în „Săptămâna" și „Epigonii". Mitologia sacralității harului și concepția despre lirismul intelectual al școlii simboliste, în linia Mallarmé-Valéry, iar la noi – Al. Macedonski, sunt asociate în apărarea principiului artei pentru artă: „Arta nu e o meserie și nu slujește în principiu decât sieși, și rolul ei nu e cel de a «produce efecte convingătoare» [...], nu e un apendice de vulgarizare. Înțeleasă sau nu, trăiește." Axa textului este disocierea versificației de poezie, „dar al zeilor", sfidând „corsetul" de „cuvinte măsurate și rimate la capăt" și plutind „ca o vapoare ideală" printre stările sufletului omenesc; poetul e alesul care pune „poezia interioară" a celorlalți „în stare de spasm și ondulare către nelimitat"; „tonul de poezie cade-se a fi general, cu tendința de a condensa totul în ceva", fiindcă numai astfel „stârnește poezia din cel care citește, poezia profundă a nostalgiei omenești". Combătând discreditarea simbolismului ca decadență, dar și maimuțăreala joasă a curentului la noi, textul restituie simbolului străvechea lui demnitate în comunicarea gândirii, definind omul ca ființă simbolizantă. Un lung post-scriptum al articolului – demonstrând pe text incompetența în materie de poezie a lui G. Panu care profanează, încercând să și-o explice, eminesciana *Mortua est!* – prilejuiește aprecieri superlative ale modernului Arghezi pentru înaintașul său romantic: „Eminescu [...], mai mult decât oricine, caută expresia fericită, sintetică și o găsește foarte des [...]. Lui Eminescu îi trebuiesc sinteze; d-lui Panu nu-i trebuiesc. Dar cine îl obligă? – Eminescu n-a scris decât pentru pricepători." Tot Tudor Arghezi (semnând și I. Gabriol) comentează la „Note" Salonul de pictură Tinerimea artistică, ridiculizează prestația arhitecților și a zugravilor unei noi biserici bucureștene și recenzează acid câteva cărți (*Aphorismes du coeur* de Lelia Georgesco, *A New Catechism* de Leclerc de Pulligny), cel mai dur tratament aplicându-l *Istoriei lui Ștefan cel Mare* de N. Iorga, „scrisă greoi și încurcat" în ciuda „erudițiunii", vădind „reacțiuni retrograde, bizarerii, capricii" și, prin urmare, condamnată la refuzul publicului de a o citi. Cu anunțul că numărul 6 al revistei va ieși după lunile de vilegiatură, **L. d.** își încheie, de fapt, apariția. *G.O.*

LINIA DREAPTĂ, „revistă săptămânală de luptă națională și creștină" apărută la București între 24 noiembrie 1935 și martie 1938. Director: Al. Hodoș. Programul e spectacular-agresiv, de o agresivitate mimată, tipică mișcărilor de avangardă, într-un stil ce sugerează mai degrabă inconformismul vârstei decât rigiditatea și intoleranța unei orientări doctrinare: „Ne avântăm spre riscurile încăierării, cu viziera deschisă, cu lancea în cumpănire și cu armurile fluturând spre cer, oricât de donquijotesc ar părea unora acest fel de atac, nepotrivit cu stilul tehnicii moderne. [...] Dușmănim demonstrativ și suntem în dragoste statornici. Lovim cu sete în numele Tatălui și ne așezăm piepturile înainte pentru prieteni" (Al. Hodoș, *Prezentare*). Mai explicit, Octavian Goga vede **L. d.** ca „o rectificare de simțire a celor mulți", sugestie prezentă în majoritatea articolelor publicate de revistă: Camil Petrescu, *Sensul civilizației*, Pan M. Vizirescu, *Între literatură și neam*, George Acsinteanu, *Destinul tineretului*, Scarlat Struțeanu, *Naționalism și democrație*, Dragoș Protopopescu, *Dreapta europeană*, *Dreapta românească*, *Stat țărănesc*, *stat naționalist*, *Țărănismul poetic*. Alte comentarii sunt dedicate însă exclusiv problemelor de cultură: Toma Vlădescu, *Caragiale, azi*, Dragoș Protopopescu, *De la Lucian Blaga la Tudor Mușatescu*, Horia Teculescu, *Un dascăl de naționalism: Aron Pumnul*, *Un dar de lumină: Lucian Blaga*, I.P. Prundeni, *Cultul lui Eminescu*, Bucur Țincu, *N. Iorga și noua generație* sau Al. Hodoș, *Amintirea lui Eugen Goga*. Numărul 11/1936 e închinat lui Octavian Goga. Semnează Paul I. Papadopol, Al. Hodoș, Ioan Lupaș și Ioan Gh. Savin. Publică poezie Radu Gyr, George Gregorian, D. Ciurezu, Virgil Carianopol, Vlaicu Bârna, Grigore Diaconu, proză – George Acsinteanu (*Așteptare*, nuvelă). Apar cronici la volumele *Schimbarea la față* de Emil Cioran și *Fortul 13* de Dragoș Protopopescu. Ion Agârbiceanu e prezent în paginile revistei cu *File dintr-un carnet*. Extrem de utilă este cercetarea lui Ion Banu, *Ardealul și „Convorbirile literare"*. Cronica teatrală e susținută de Ion Cantacuzino. Alți colaboratori: T.C. Stan, Ion Molea, Vintilă Paraschivescu, Mihail Novac, Petre Paulescu, Alexandru Al. Leontescu, Ovid. Densusianu-fiul. *A.S.*

LINIA NOUĂ, revistă apărută la Craiova, lunar, din aprilie 1933 până în martie 1934. Director: Stelian Metzulescu. Publicația se dorea în primul rând o contribuție la reînvierea spiritului și la ceea ce G. Murnu numea „valorificarea eului colectiv" sau resuscitarea puterilor active ale sufletului românesc. În articolul *Pentru începuturile „Liniei noi"*, Ion Marin Sadoveanu precizează că „într-o epocă mai puțin creatoare și mai mult ordonatoare, o revistă poate contribui la revizuirea și clarificarea ideilor". De altfel, programul e explicitat câteva numere la rând prin articole pe tema muncii și a economiei (Iulian Teodorescu, *Muncă, muncă și... economie*, Gr. Trancu-Iași, *Munca națională*, G. Murnu, *Spre înfăptuire*). Revizuirea conceptului de viață publică (aflată în captivitatea cuvântului) și afirmarea violentă a năzuinței constructive („omul faptei" ca model de existență) reprezintă o orientare mai generală în epocă. **L. n.** face din ea „problema de bază a țării", transformând-o într-un principiu de morală absolută. **L. n.** publică versuri, proză, recenzii și rubrica „Spicuiri critice". Colaborează cu versuri G. Bacovia (*Undeva*, *Poeme în proză*), Radu Gyr, Dan Petrașincu, Constantin Nisipeanu, Gh. Șt. Cazacu, Aurel Marin, Al. Iacobescu, Dem. Bassarabeanu, Coca Farago, Agatha Grigorescu-Bacovia, G. Fonea, cu proză – G. Bacovia (*Amăgire*, *Iarmaroc*), N. Pora, Aurel Marin, cu eseuri – Eugen Herovanu (*Ideea de patrie*), Paul I. Papadopol (*Grigorescu și Hasdeu*), G. Murnu, Gr. Trancu-Iași. „Cronica literară" este susținută de Paul I. Papadopol, care polemizează cu G. Călinescu, cronicarul literar al „Adevărului literar și artistic", iar „Cronica politică" îi aparține lui Al. Șahighian. Alți colaboratori: Eugen Relgis, Neagu Rădulescu. *A.S., I.H.*

LINȚA, Elena (15.I.1933, Constanța – 22.VIII.1988, București), slavistă și traducătoare. Absolventă în 1956 a Facultății de Polonistică de la Universitatea Jagelloană din Cracovia, **L.** și-a început cariera pedagogică la Facultatea de Limbi și Literaturi Slave a Universității din București, unde a predat slava veche, gramatica comparată a limbilor slave și gramatica istorică a limbii polone, promovând treptat până la gradul de conferențiar (1974). Își susține doctoratul în 1970, cu o lucrare din domeniul lingvisticii. Publică numeroase articole în „Romanoslavica" și în alte reviste de profil, tratând cel mai adesea probleme de slavistică, dar și de istorie a literaturii române vechi ori, spre exemplu, creația poetică a lui Tadeu Hâjdeu. A tradus din clasicii polonezi, îndeosebi proză, semnând și Elena Lintz. În 1974 a fost distinsă cu insigna Meritul Cultural Polonez.

Traduceri: Iaroslaw Iuraszkievicz, *Fuga lui Felek Okoń*, pref. trad., București, 1959; *Nuvele clasice polone*, București, 1963 (în colaborare); Stefan Żeromski, *Ecourile pădurii*, pref. trad., București, 1964; Julius Slowacki, *Teatru*, pref. Stan Velea, București, 1964 (în colaborare cu Miron Radu Paraschivescu și Constantin Nisipeanu); Maria Dombrowska, *Nopți și zile*, I-IV, pref. trad., București, 1968 (în colaborare cu Virgil Teodorescu); Henryk Sienkiewicz, *Quo vadis*, pref. Stan Velea, București, 1967 (în colaborare cu Remus Luca), *Aniela*, București, 1975; Alina și Czesław Centkiewicz, *Copiii din Țara de gheață*, București, 1969, *Nu i-a călăuzit Steaua Polară*, pref. trad., București, 1980; Anka Kowalska, *Sâmburele*, București, 1972; J. I. Kraszewski, *Contesa Cosel*, București, 1973; Krystyna Berwinska, *Con amore*, București, 1982; Tadeu Hâjdeu, *Scrieri alese*, îngr. și pref. trad., București, 1985.

Repere bibliografice: Velea, *Interferențe*, *96*, *passim*; Stan Velea, *Literatura polonă în România*, *București*, 2001, *passim*. *St.V.*

LIPATTI, Valentin (26.III.1923, București – 25.III.1999, București), traducător și eseist. Este fiul Anei (n. Racoviceanu) și al lui Theodor Lipatti, diplomat; este frate cu pianistul Dinu Lipatti. Urmează liceul la Paris și București (1934–1942), apoi Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1942–1945), după care este cadru didactic la Facultatea de Limbi Romanice și Clasice (1947–1964); funcționează în continuare la Ministerul Afacerilor Externe (1964–1984) ca reprezentant al României la UNESCO (1965–1971) și

ambasador cu misiuni speciale (1972–1975). Este primit în 1982 în Academia Europeană de Arte, Științe și Literatură. I s-au decernat Steaua Republicii clasa a IV-a, Ordinul Muncii clasa a II-a, Ordinul 23 August clasa a II-a, Ordinul Național al Belgiei în grad de Mare ofițer (1970) ș.a.

Dacă preocupările didactice ale lui **L.** se concretizează într-un interesant și fluent *Cours de littérature française* (1967), revizuit și adăugit pentru reeditarea din 1976, intitulată *Le Dix-huitième siècle français*, în care atenția este reținută de capitolul consacrat relațiilor româno-franceze în secolul Luminilor, ori în elaborarea câtorva manuale de limba franceză, contribuțiile critice și istorico-literare vor fi adunate în două volume intitulate *Valori franceze* (1959–1968). Întemeiate pe o ideologie de stânga, mărturisită cu onestitate și curaj chiar și după 1989, când o asemenea atitudine era blamată de mediile intelectuale, intențiile cărții sunt declarat polemice, cu o dublă finalitate în timp – una generală și una imediată. În studiile din primul volum autorul află seve revigorante în moștenirea clasicilor. De aceea năzuiește să readucă în actualitate personalități ale Franței de odinioară, alături de „adevărații" scriitori ai Franței de azi, pentru a susține permanența umanismului în lume, rolul literaților francezi în promovarea idealurilor morale și sociale. O primă secțiune cuprinde studii ample despre scriitori consacrați, autorul argumentând cu rigoare analitică justețea unor etichetări. Fără a demola opinii statornicite în istoria literară, **L.** rejudecă operele din unghiul câte unei trăsături definitorii pe care o enunță încă din titlu. Sprijinindu-se în primul rând pe text, comentariul argumentează cu eleganță și nu evită formularea directă, fără echivoc a judecății de valoare. Accentele deliberat polemice feresc demonstrațiile de uscăciunea expunerilor documentar-universitare. A doua secțiune se încheagă mai ales din evocări ocazionale. Mai interesante sunt intervențiile din cel de-al treilea grupaj, reprezentând răspunsuri la unele afirmații conjuncturale, ceea ce nu îndreptățește seriozitatea cu care sunt combătute de autor. Spiritul disputei transmite comentariului o anume oralitate, absentă în studiile mai dezvoltate. Și în unele, și în altele răzbat modalități de tratare eseistică. Sumarul volumului al doilea evidențiază aceleași structuri și metode de analiză, îmbogățind ilustrările de mai înainte. **L.** a completat interesul pentru „valorile franceze" prin mai multe traduceri. În ultimii ani de viață a publicat câteva cărți legate de activitatea sa diplomatică.

SCRIERI: *Istoria literaturii italiene (de la origini până la 1900)*, București, 1945; *Montesquieu, gânditor iluminist*, București, 1955; *Valori franceze*, I-II, 1959–1968; *Le Dix-huitième siècle français*, București, 1976; *Titulescu, notre contemporain* (în colaborare cu George Gr. Potra, Constantin I. Turcu), tr. Micaela Slăvescu, Paris, 1982; *Modigliani*, București, 1984; *Strada Povernei 23. Memorii*, București, 1993; *În tranșeele Europei. Amintirile unui negociator*, București, 1993; *Război și pace în Balcani*, București, 1994; *Lumea în tranziție*, București, 1995. **Traduceri:** Molière, *George Dandin sau Soțul păcălit*, introd. trad., București, 1951; I.L. Caragiale, *Oeuvres*, București, 1952; Victor Hugo, *Despre literatură*, pref. trad., București, 1957, *Versuri*, pref. trad., București, 1958; Liviu Rebreanu, *La Révolte*, pref. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1957; Jean Anouilh, *Ciocârlia*, București, 1958; Louis Aragon, *Poeme*, pref. trad., București, 1958; Honoré de Balzac, *Iluzii pierdute*, pref. trad., București, 1959; Constantin Prisnea, *Bacchus en Roumanie*, București, 1962; Paul Vialar, *Vremea impostorilor*, pref. trad., București, 1964; *Teatru francez contemporan*, București, 1964 (în colaborare); Beaumarchais, *Bărbierul din Sevilla. Nunta lui Figaro*, pref. Mihai Murgu, București, 1967 (în colaborare cu Anda Boldur).

Repere bibliografice: Corneliu Nistor, *„Valori franceze"*, O, 1968, 9; George Pruteanu, *„Valori franceze"*, IL, 1968, 9; Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *O nouă carte despre secolul XVIII francez*, RL, 1976, 47; Velea, *Universaliști, 158–161*; *Dicț. scriit. rom.*, II, 749–750. *St.V.*

LITERA, revistă cultural-literară apărută la Arad, lunar, între 1 octombrie 1938 și iunie 1939, sub direcția lui Fane George Pajiște. Laconic, dar exaltat, *Cuvântul înainte*, semnat cu numele publicației, anunță: „Ne încolonăm în șirul revistelor care poartă pe umerii tineri și viguroși aspirația cea mai frumoasă, cea mai înaltă, de a ridica neamul românesc spre culmile apogeului cultural, spre culmile civilizației." Adoptând, în climatul de escaladare a revizionismului postTrianon, o poziție legalistă, **L.** susține un program de argumentații juridice ale cauzei românești în domeniul istoric (*Primatul statului național* de George Sofronie, *Oficialitatea și problemele de cultură*, *Teoria dirijării* de Ambrozie Melinte ș.a.) și, fără manifestări șovine, sunt blamate – în concepția utilitaristă și tezistă asupra artei – demisiile de la militantismul național. Comentarii și texte literare sunt consacrate unității culturale românești, tradiției și datinilor, temei obsedante a dacismului și a Marii Dacii. Ca exponenți ai acestor valori, un ciclu susținut de Ion C. Pojana promovează *Figuri arădene* (Teodor Botiș, Augustin Aron Hamsea, Ioan Suciu). Literatura publicată e modestă. Versuri semnează (printre mulți, inclusiv directorul revistei) D. Iov, Grigore Bugarin, Constantin Barcaroiu, Petru Sfetca, Ion Șugariu, I. Gh. Severeanu, Coriolan Bărbat, Ion Potopin, Romulus Fabian, Volbură Poiană-Năsturaș ș.a. M. Ar. Dan (Dion Mardan) și Proor (F. G. Pajiște) publică epigrame. Sub genericul *Din Țara Soarelui*, apar traduceri ale lui Al. T. Stamatiad din lirica japoneză. Reduse ca număr, textele de proză sunt datorate lui Eugen Mihailovici și lui Eugen Victor Popa, activ și cu eseuri: *Romanul social românesc*, *Criza intelectualității românești*, ca și Ion Potopin, preocupat de condiția geniului în *Destinul marelui Însingurat*, sau Cuza Marinescu, descriind lupta pentru expresivitate în *Dificultățile și eroismul poetului*. Semnalabil e și studiul doct al lui Florea Țuțugan, *Operele filosofice ale lui Dimitrie Cantemir*. Sectorul animat al revistei este ilustrat de rubricile de cronici – literară, istorică, teatrală și chiar sportivă – și „Reviste". La „Cronica literară" F. G. Pajiște consemnează elogios volumele *Shakespeare* de Haig Acterian și *Sonete* de G. Tutoveanu, Ștefan Codreș comentează *Bilanțele literare*, iar V. Iftode plachetele *Jocul cuvintelor* de Matei Alexandrescu și *Cartea dorurilor mele* de Petru Stati; tot aici se consacră o evocare scriitorului George Mihail Zamfirescu. „Cronica teatrală" elogiază, sub semnătura lui V. Iftode, spectacolele *Trandafirii roșii* de Zaharia Bârsan și

Hamlet cu Ion Manolescu, jucate în turneu la Cluj de trupe bucureștene, argumentând și înființarea unui teatru permanent la granița de vest a țării. Printre recenziile de reviste – a căror selecție implică mesajul integrității naționale („Ideea națională", „Gândirea", „Însemnări ieșene", „Hotarul", „Societatea de mâine", „România literară", „Universul literar") –, câte un text de comentariu, ca *Revistele provinciale* de Ștefan Codreș, relevă emulația presei locale cu capitala, adesea surclasată de „atitudinea impecabilă" moralmente și profesional a „provinciei". O mențiune se cuvine și graficii revistei, cu xilogravuri de Marcel Olinescu. *G.O.*

LITERATORUL, revistă literară apărută la București, cu mari întreruperi, de la 20 ianuarie 1880 până în martie 1919, sub direcția lui Alexandru Macedonski. În prima serie, până la 17 martie 1885, **L.** are o apariție regulată, deși din 1884 nu se cunosc decât cinci numere, nedatate, iar din 1885 (ianuarie–martie), șapte numere. Seria a doua (noiembrie 1886–mai 1887) are trei numere, iar a treia (1890), de asemenea trei numere. Din 15 iunie 1892 reapare lunar, însă în 1895, din cauza plecării lui Macedonski la Paris, ies numai două numere. În anii de până la apariția unei noi serii, alte publicații macedonskiene, „Revista literară" (1885–1888), „Revista independentă" (un număr, 1887) și „Liga ortodoxă" (1896–1897), sunt destinate să-i întrețină spiritul. **L.** reapare în 1899 (20 februarie–10 iunie), în 1900 (număr unic) și în 1904 (două numere). În ultima serie, 29 iunie 1918–martie 1919, se subintitulează „Organ al grupării intelectualilor". Sufletul revistei a fost Al. Macedonski, directorul ei. În 1893 pe copertă este menționat numele lui V.A. Urechia, președintele de onoare al Societății Literare, societate care a patronat revista. În 1892 și 1893 figurează ca director, alături de Macedonski, și mai mult onorific, principesa Maria D. Ghica, poetă de limba franceză, care susținea materialicește publicația și prin persoana căreia **L.** primea girul aristocrației, măgulitor pentru orgoliosul ei inițiator. Redactor și administrator al primei serii a fost Th. M. Stoenescu. În 1890 redactori sunt Mircea Demetriade, Al. Obedenaru, Carol Scrob, I. S. Spartali. În 1892 și 1893 prim-redactor este Cincinat Pavelescu, iar în 1899 secretar de redacție va fi Ștefan Petică. Revista,

ANUL I. Numĕrul 20 bani No. 1.

LITERATORUL

Apare Duminecă

— Duminecă, 20 Ianuariŭ 1880 —

Abonamentul: pe trei luni 5 lei; pe șase luni 9 lei. — Anunciurile: pe pagina 18 și 45 linia 30 b

Scrisorile nefrancate se refusă. Administrația Str. Sfirbey-Vodă No. 9.

SUMARUL: Cronica. — O lecțiune d'Amor, (poesie) — Destul, (poesie) — Aquarele. — Fluturele (poesie) — Tipuri Disparute. — Tinerețea (poesie) — Latăl tragedies — (poesie) — Inîz un Album (poesie) — Roza. (poesie) — Genele Ei. (poesie) — Mozaicuri

BIBLIOTHECA ACADEMIEI ROMÂNE

gândită de mentorul ei ca publicație antijunimistă, afișa, cu o superbie mai mult teoretică, un purism programatic – stindard intransigent al artei pure (al „literaturii înalte") – și se adresa „oamenilor de gust". Frondei antiburgheze și antifilistinismului li se dădea îndreptățire estetică: Macedonski se voia creatorul unei direcții noi. Prin el, **L.** își revendica drept tradiție pașoptismul (privit în epocă și chiar mai târziu ca o țintă a criticii junimiste) și opunea pozitivismului junimist atașamentul față de religie. Acuzând Junimea de „germanism" și de „pesimism schopenhauerian", Macedonski susținea apartenența noastră la spiritualitatea tonică a lumii latine. Criteriul latinității, ferment al spiritului național, va deveni argumentul cel mai utilizat și mai specific antijunimist. În virtutea lui, Macedonski reabilita lirica de influență franceză (D. Bolintineanu, Gr. Alexandrescu, Al. Depărățeanu, Al. Sihleanu), iar colaborării unor scriitori francezi (St. Le Métayer, L. Chardon, Fr. Nizet ș.a.) i se dădea semnificația de adeziune la universul latin (odată cu iluzia că prin asemenea nume revista ar intra în circuitul european de valori). Macedonski se străduiește să facă din **L.** o școală, lecțiile de prozodie clasică și de artă literară urmărind să impună poeziei românești reguli, să fixeze limba și versul. Respingerea lirismului elegiac-intimist, care prolifera prin epigonismul posteminescian, se face de pe poziția poeziei sociale, o poezie „bărbată", cugetată, izvorâtă din suferință, umanitară. Adevărate texte-manifest sunt poezia lui Macedonski *Destul* și prefața volumului său de poezii din 1882, apărute aici. În critică Macedonski va contesta poziția lui Titu Maiorescu – ceea ce el numea, evident nedrept, verdictul dat de la înălțimea „unei simple slăbiciuni sau bunăvoințe" – printr-o pledoarie pentru critica analitică. Atacurile împotriva Junimii (față de care la început se încercase timid o politică de apropiere: Macedonski îi dedicase „cu înaltă stimă" volumul *Poezii* din 1882 lui T. Maiorescu) debutează prin lovirea lui Eminescu. *Frunze găsite prin volume*, semnat Rienzi, analizează poemul *Călin (File din poveste)* cu o totală lipsă de înțelegere a artei eminesciene, redusă, iritat, la „idei bolnave", transpuse în „cuvinte pocite". Este reprodus, după „Telegraful", un portret insultător pe care N.D. Xenopol îl făcea marelui poet. În 1883, coincizând în mod nefericit cu îmbolnăvirea poetului, apărea epigrama care a dezlănțuit o adevărată campanie împotriva lui Macedonski și i-a hotărât destinul în epocă. În 1890 încă, în articolul *Chestiuni ortografice, literare și politice*, Macedonski formula, în același spirit deformator, observații asupra versificației eminesciene. Doar târziu, în 1904, discipolul său, Mircea Demetriade, în *Iconoclaștii*, îi va recunoaște lui Eminescu talentul, explicând evoluția lui „nefericită" prin influența Junimii. Între cei împotriva cărora **L.** a dus campanii polemice este și V. Alecsandri. Iritat de „domnia" literară a acestuia, Macedonski îi supune opera unei analize critice tăioase, pătimașe, reproșându-i superficialitatea (din cauza inexistenței unei experiențe a durerii), sărăcia ideilor, excesul diminutival. Răspunsul Junimii va fi ignorarea disprețuitoare a **L.** și a directorului său. Dar capitolul campaniilor revistei este mult mai amplu. Articolul *Les Petits maîtres*, semnat Polit, îi atacă pe

Delavrancea, Vlahuță și C. Mille. În „Contemporanul", față de care **L.** se găsea într-un total dezacord de poziție și de ideal estetic, sunt surprinse greșeli de istorie literară. În 1893 o notiță îl acuză de plagiat pe G. Coșbuc. Față de aproape toți scriitorii epocii, **L.**, prin Macedonski, s-a aflat pe o poziție negativistă (explicabilă, în parte, prin eforturile de a impune o poezie pe care gustul epocii încă nu o accepta, dar agravată de patimă și de invidie). Constantă, structurală, rămâne opoziția față de intimismul elegiac și față de tradiționalism. Excesele moderniste sub semnul cărora a fost așezată revista sunt totuși rare. Poezia parnasiană, picturală și obiectivistă, este respinsă pentru lipsa „simțământului" (Bonifaciu Florescu, *Despre poezia descriptivă*). Articolele lui Macedonski *Poezia viitorului* (1892) și *În pragul secolului* (1899), ca și *Noul curent literar* (1899) al lui Șt. Petică au fost considerate actul de naștere al simbolismului în literatura noastră. Dar Macedonski vedea în simbolism un neoromantism, „triumf al fanteziei și cugetării". Iar în 1918, după ce simbolismul se impusese pe plan european, Macedonski condamna de pe poziții clasice afectarea, poza, lipsa de conținut din poezia decadentă (*Versul simfonic*). Chiar fără recunoaștere în epocă, în domeniul ideilor literare și al teoriei poeziei, favorizând deschideri spre specificul poeziei moderne, **L.** a jucat prin Macedonski un rol de pionier. Șocante în momentul formulării, teoretizările lui Macedonski asupra specificului poeziei pregătesc terenul celor mai noi experiențe ale lirismului. El a publicat versuri libere (*Hinov*, 1880) înaintea lui Gustave Kahn și Jules Laforgue. Absurdul poeziei, „nelogica" ei sublimă, ce o înrudește în esență cu muzica, idei formulate de Macedonski în *Despre logica poeziei* (1880), reprezintă o aproximare intuitivă a inefabilului poetic. Într-o formă mai simplă, Macedonski anticipează experiențele instrumentaliste ale lui René Ghil. În 1892 el proclama unirea simbolismului cu instrumentalismul drept „ultimul cuvânt al geniului omenesc". Pledoaria pentru simbolism este continuată în 1899 (*În pragul secolului*); cuceririle simboliste („muzică, imagine, culoare") rămân însemnele adevăratei poezii. Macedonski a schițat (*Simțurile în poezie*, 1895) și o teorie senzorialistă a cunoașterii poetice, punct de plecare pentru acea direcție a poeziei moderne care face din senzație un material unic oferit literaturii (dar și experiențelor sinestezice). Ștefan Petică atrăgea și el atenția asupra acțiunii de înnoire în lirică și a rolului de deschizător de drumuri al **L.** (*Noul curent literar*). În primii ani ai revistei, poezia, căreia i se acordă cel mai larg spațiu, are un izbitor aspect tradițional: romantism macabru și byronian, erotică sentimentală, pastel clasic, satiră în linie pașoptistă. Teoretizarea poeziei sociale este susținută de o lirică a durerii proletare. În prima perioadă, în afară de Duiliu Zamfirescu (1880) și de Traian Demetrescu (1885), care debutează aici, ca și Anton Bacalbașa, au mai colaborat Bonifaciu Florescu, Th. M. Stoenescu, Carol Scrob, I.N. Polychroniade, junimiștii Th. Șerbănescu, Matilda Cugler-Poni, Veronica Micle, ca și începătorii I.I. Trutescu, I.N. Iancovescu, St. Grozea ș.a. Meritul revistei este de a fi publicat cea mai mare parte din poezia lui Al. Macedonski și de a fi încercat, mai ales sub raport tematic, o înnoire, prin

ANUL AL XXXVIII-lea al Revistei „Literatorul" — 25 BANI NUMĂRUL — FONDAT LA 1880 — ANUL AL XXVI-lea al Revistei

Literatorul

ORGAN AL GRUPĂRII INTELECTUALE

DIRECTOR: ALEXANDRU MACEDONSKI

deschiderea față de orientările zilei, manifestată în versurile lui Mircea Demetriade, I.C. Săvescu, Al. Obedenaru, C. Cantilli, Cincinat Pavelescu, iar după 1890, la autori ca Șt. Petică, Al. Petroff, D. Karnabatt, G. Donna, G. Orleanu, Al. T. Stamatiad, Oreste. Evoluția unor motive romantice și influențe apusene duc la amestecul specific de romantism, parnasianism și simbolism. Parnasiene sunt poemul *Levante și Calavryta* al lui Duiliu Zamfirescu, poemul macedonskian *Ospățul lui Pentaur*, o *Fantezie blondă* a lui Cincinat Pavelescu, *Către lună* de I.C. Săvescu. La Al. Petroff (*Helina*), parnasianismul este tulburat de reminiscențe simboliste (exacerbare senzorială, note muzicale). Din satanismul baudelairian – bogat ilustrat în revistă – Macedonski reține implicațiile titaniene și frământările scindării între puritate și păcat, în timp ce I.C. Săvescu îi adaugă expresia unui orgoliu creator victorios. La aceeași sursă trimit plăcerile „îngrozitoare", stările ambigue, Baudelaire fiind receptat ades prin discipolul său, Maurice Rollinat (tradus în **L.** chiar în 1883, anul apariției *Nevrozelor*). Th. M. Stoenescu, cu o gesticulație agonică și fantezii macabre (*Necrofilul, Prințul Ral*), Al. Obedenaru, cu desfășurările sale în fantastic și bizar (*Cadavrul și scheletul*), se numără printre imitatorii marelui poet francez. Sub influența lui Baudelaire apare (la Mircea Demetriade mai ales) o poezie a spleenului. Peisajul devine proiecție interiorizată și evocă tărâmurile visului. Regresia în trecut ajunge la identificarea cu stări vechi (avataruri), în decorul epocilor revolute. Călătoria e fie nedefinită, fie exotic îndepărtată. Se cultivă o poezie a pietrelor prețioase. Explorarea universului floral incitând la fiori, extaze, sinestezii, erotica instinctuală și demistificatoare, acompaniată baudelairian de viziunile descompunerii (Al. Macedonski, *Idile brutale*, Mircea Demetriade, *Spasm, Desflorare, Beția cărnii*, Cincinat Pavelescu, *Senzitivă*), ca și poezia obiectelor evocatoare (G. Orleanu, *Pendula de stejar*) nu sunt străine de simbolism. La Șt. Petică apar stilizări prerafaelite (*Serenadă, Imn profan*), anticipate, prin religiozitate și hieratism grațios, de Cincinat Pavelescu (*Fecioara, Bisericească*). Dintre marii poeți români ai secolului al XX-lea sunt prezenți, la începuturile creației lor, în paginile **L.** G. Bacovia, care debutează la 20 martie 1899 cu poezia *Și toate*, semnată V. George, și Ion Barbu, al cărui debut are loc în ultima serie a revistei, la 28 septembrie 1918, cu poezia *Ființa*. Proza publicată aici rămâne remarcabilă îndeosebi prin Al. Macedonski: *Palatul fermecat*, capriciu fantezist de mare strălucire metaforică, *Casa cu nr. 10*, pătrundere în universul lucrurilor mărunte, *Dramă banală*, impunătoare prin pictura de moravuri și tipice tablouri de interior, și prima parte a romanului *Thalassa* (în 1893). Proza colaboratorilor – poem (Mircea Demetriade, Bonifaciu

Florescu), schiță de moravuri (D.D. Racoviță, D. Teleor), observații naturaliste (Th. M. Stoenescu, Șt. Vellescu) – nu se ridică la același nivel. Duiliu Zamfirescu are în **L.** o nuvelă sentimentală, *Cum a iubit Depărățeanu*. După 1900 colaborează I. Peltz și Tudor Vianu. Prin traduceri, **L.** îi face cunoscuți pe romantici (Murger, Musset, Lamartine, Hugo, Byron, Walter Scott, Schiller, Heine, Leopardi) și pe modernii vremii (Maurice Rollinat, José-Maria de Heredia, Jean Richepin, Villiers de l'Isle-Adam, Catulle Mendès). *S.C.*

LITERATORUL, revistă de literatură apărută la București, săptămânal, din septembrie 1991 până în 1999 și, sporadic, în 2001 și 2003, editată de Ministerul Culturii; din 1995 periodicitatea nu este riguros respectată, înregistrându-se mai multe întreruperi; în 2002 apare ca serie nouă, cu titlul „Noul Literator". Inițial redactor-șef este Marin Sorescu, iar din comitetul director fac parte Valeriu Cristea, Fănuș Neagu, Eugen Simion, Marin Sorescu și, începând cu numărul 49/1993, Gheorghe Tomozei; de la numărul 41–42/1997 comitetul director e format din Dan Grigorescu, Dumitru Micu, Fănuș Neagu și Eugen Simion, în 2002 redactor-șef este George Cușnarencu, iar în 2003 – Fănuș Neagu. Redactori-șefi adjuncți au fost, pe rând, Lucian Chișu, Ion Cocora, Nicolae Iliescu, Fănuș Neagu, George Cușnarencu. Articolul-program *Cu avânt spre Apa Sâmbetei*, semnat de Marin Sorescu, afirmă principiile unei acțiuni exclusiv culturale („să urnim, să unim și să afirmăm", „să păstrăm cumpătul și cumpăna"), într-un moment de confuzie a valorilor și de agresivă invazie a politicului în domeniile spiritului. Revista militează, așadar, pentru „producerea de valori propriu-zise dincolo de conjunctură și cu acel dram de atemporalitate care să potențeze clipa și să hipnotizeze eternitatea". Opțiunea pentru „realitatea transcendentă" a cărților și abordarea subiectelor în idealitatea lor sunt norme călinesciene aplicate cu măsură și, din când în când, cu scepticism. Se publică poezii de Cezar Baltag, Marin Sorescu, Ștefan Aug. Doinaș, Gheorghe Pituț, Dan Laurențiu, Nichita Stănescu, Traian T. Coșovei, Adrian Popescu, Grigore Vieru, Adrian Păunescu, George Cușnarencu, Mircea Ciobanu, Aurel Rău, Constantin Nisipeanu, Slavco Almăjan, C. Abăluță, Ion Stratan, Leonida Lari, Ioanid Romanescu, Gheorghe Tomozei, Corneliu Sturzu, Dim. Rachici; proză de Marin Sorescu (fragmente din romanul postum *Japița*), Fănuș Neagu, Ileana Vulpescu, Titus Popovici, Paul Anghel, Francisc Munteanu, Radu Ciobanu, Iulian Neacșu, H. Zincă, Petre Sălcudeanu, D. Țepeneag, Ion Lăcustă, Nicolae Iliescu, Dan Grădinescu ș.a.; teatru de Marin Sorescu (*Desfacerea gunoaielor*), George Genoiu. Sunt publicați și scriitori tineri, unii dintre ei debutanți (Ioana Drăgan, Bogdan Popescu ș.a.) Cronica literară e susținută de Eugen Simion, comentarii și eseuri critice semnează Valeriu Cristea (*Dicționarul personajelor lui Dostoievski*), Edgar Papu, Eugen Simion (*Tânărul Nichita Stănescu, Cultură și politică*), D. Micu, Al. Piru, Ov. S. Crohmălniceanu, Andrei Pleșu, Marian Popa (*Adâncul sens estetic al strungului în mers*), Mihai Cimpoi, Constantin Ciopraga, D. Vatamaniuc, Mircea Popa, Dan Mănucă, Iordan Datcu, Romul Munteanu, Mihai Drăgan. Din 1998 rubrica „Lecturi critice", asigurată de Răzvan Voncu și Lucian Chișu, include comentarii de carte ample, dublând uneori cronica literară. Apar interviuri cu Aurora Cornu (de Eugen Simion), Fănuș Neagu (de Lucian Chișu), Eugen Simion (de Andrei Grigor), Romul Munteanu (de Lucian Chișu), N. Steinhardt (de Zaharia Sângeorzan), un fragment (*Ce-i lipsește literaturii române?*) din volumul *Convorbiri cu Petru Dumitriu* de Eugen Simion. Pagini de literatură memorialistică, jurnale, confesiuni poartă semnăturile lui Petre Pandrea (*Epistolar din închisoare*), I.D. Sârbu și Marin Sorescu. Despre spectacole de teatru scriu Ion Cocora și Jeana Morărescu, cronica cinematografică e ținută de Valerian Sava, iar despre arta plastică se pronunță Dan Grigorescu, semnatar ulterior al rubricii „Carnet", în care abordează subiecte de estetică a cotidianului. Sub genericul „Scaunul catodic", Nicolae Iliescu susține o cronică subiectivă a emisiunilor de televiziune. Poziția particulară apărată de revista **L.** în contextul confruntării de idei din presa literară și culturală a momentului constă în ocrotirea unor valori literare și culturale cvasiunanim prețuite în epoca imediat anterioară și contestate violent și mult prea radical în anii '90. Invocându-se necesitatea schimbării canonului literar, operele unor scriitori de prim rang – a căror recunoaștere anterioară nu fusese impusă de oficialitatea comunistă, ci acreditată, conform unui canon estetic, de critica avizată – erau subapreciate drastic, pe temeiul unor (reale sau presupuse) culpe de natură moral-politică. Firească și de altfel inevitabila revizuire a tabloului de valori literare a fost uneori supralicitată și invocată abuziv, pentru „excluderi" și „retrogradări" din rațiuni extraestetice. Mobilizându-se pentru a combate astfel de excese ale revizuirilor, susținând necesitatea unei continuități în materie de valorizare a literaturii și convinsă de inoportunitatea politizării abuzive a comentariului critic, echipa de la **L.** a adoptat la rându-i o tactică ofensivă, sacrificând uneori nuanțarea în favoarea claritățiii mesajului. Într-un articol intitulat *Revizuirea revizorilor*, Răzvan Voncu opinează tranșant: „Ca atare, cu toate sforțările (penibile, dacă ne gândim că Gheorghe Grigurcu a scris peste treizeci de articole împotriva lui Nichita Stănescu!) ale demolatorilor, ierarhia literară acreditată înainte de 1989 va rămâne în picioare. Iar dacă se va modifica, va fi doar în sensul recuperării scriitorilor interziși din diferite motive, nicidecum prin excluderea altora." Reacționând la cruciada revizionistă a lui Gheorghe Grigurcu, Eugen Simion afirmă la un moment dat: „N-am ce-i spune și n-am ce să-i răspund. Domnul Grigurcu, încurajat zgomotos de o galerie literară dubioasă, formată din scriitori minori și resentimentari, atacă vitejește pe marii scriitori români." Polemica se radicalizează și – în scurtele note din pagina a doua, semnate cu pseudonimul colectiv „Diac tomnatic și alumn" – atinge tonalități pamfletare. Se dau traduceri din Ray Bradbury, W.D. Snodgrass, Vladimir Nabokov, Lorenzo Mondo, Stephen King, Kjell Espmark, Isaac Asimov, Tomas Tanströmer, Tom Stoppard ș.a. Rubrici: „Sine ira et studio", „Istorie literară", „Eveniment", „Comedia inumană", „Graffiti",

ținută un timp de Gheorghe Tomozei. Alți colaboratori: Ilie Purcaru, Petru Poantă, Mihai Firică, Adela Popescu, Marius Iancu, Dan Lupescu, Nicolae Diaconu, Val Mănescu, Marinela Preoteasa. *A.S., N.Br.*

LITERATORUL ROMANULUI, revistă apărută la Roman, săptămânal, apoi lunar, din 15 mai până în decembrie 1930. Director este Gheorghe Mihu, înlocuit la numărul 6-8 de Nicolae Mihu, iar redactor — Victor Mocanu. Într-un *Cuvânt înainte* se precizează: „Revista are un scop literar și unul cultural. Deci unul de specialitate și altul de a da satelor și tuturor acelor doritori de a se cultiva, o posibilitate imediată. [...] Totul și totul ce se face e pentru restabilirea aureolei vechiului oraș și a țării în general." Este o tipică revistă de provincie, dar cu pretenții. Rubrici: „Pagina de filosofie", „Informațiunile «Literatorului Romanului»", „Revista revistelor". Poezie publică Andrei Ionescu, N. Mihu, Gh. V. Butnariu (poet lansat de N. Iorga), Victor Mocanu, Ion V. Butnariu, Gh. Năsturaș, Maria Muntean, D. Iov, George Voevidca, C. Procopie, Th. Scarlat ș.a. Cu foarte puține excepții, aceștia au intrat în uitare, valoarea versurilor lor fiind submediocră. Proză semnează Radu Movilă, Ion V. Butnariu (fragmente din romanul *Inimă de mamă*). De oarecare interes sunt comentariile didactice de istorie literară și, uneori, de critică literară despre Liviu Rebreanu (Const. Popovici), Duiliu Zamfirescu (Al. Epure), Petrarca (M. Niccolo), Grigore Ureche (Al. Epure). Sunt de semnalat interviurile cu Ionel Teodoreanu și Emanoil Bucuța. *V.T.*

LITERATURA STRĂROMÂNĂ. În spațiul unde s-a petrecut geneza poporului român s-au scris cărți („Conservarea în limba noastră a cuvintelor de origine latină *a scrie* și *carte*, sub forma corespunzătoare cu legile fonologiei românești, dovedește — observa Sextil Pușcariu — că noțiunile exprimate prin aceste cuvinte au fost în toate timpurile curente la poporul nostru și ne îndreptățește să credem că după stingerea culturii romane în regiunile dunărene, strămoșii noștri n-au uitat niciodată meșteșugul de a scrie și de a citi cărți") și s-au citit cărți (verbul lecturii este de origine slavă, pentru că „cititorul" textelor, adică preotul, făcea acest lucru într-o biserică, loc unde s-a oficiat mult timp în această limbă de cultură) mai întâi în latinește și în grecește, ulterior în slavă (cea mai veche inscripție slavă descoperită pe teritoriul românesc, aflătoare în localitatea dobrogeană Mircea Vodă, aparține veacului al X-lea). Sediile acestor îndeletniciri erau neîndoielnic mănăstirile și celelalte organizări ecleziastice ființând aici de timpuriu. „Comerțul" cultural pe care instituția creștină l-a desfășurat și l-a protejat a făcut ca pe acest teritoriu să circule texte redactate în alte zone, texte purtătoare de informație și incitatoare, în același timp, la muncă scriitoricească între oamenii locului. Existența între daco-romanii ce populau Dacia și Scythia Minor a unor mânuitori ai condeiului (oameni ai Bisericii) poate reprezenta o dovadă a procesului neîntrerupt ce a dus la conservarea în limba română a cuvintelor fundamentale pentru exercițiul cărturăresc. Prin întinderea sa în timp, seria scriitorilor străromâni (evocată uneori cu rost, alteori fără temeiuri deosebite), argumentează tocmai continuitatea acestei îndeletniciri și face din spațiul daco-roman sau protoromânesc un loc integrat pe deplin în ansamblul unor preocupări ce aveau drept scop producerea cărții. Cel mai vechi text (păstrat) scris aici este o relatare (de factură hagiografică) despre martiriul Sfântului Sava, un capadocian ajuns să predice între goții aflați în zona de azi a Buzăului, personaj care va suporta supliciile poruncite pe la anul 372 de regele Athanaric și va sfârși înecat în râul Buzău. I s-a zis Sfântul Sava Gotul, și povestirea faptelor sale, intitulată *Scrisoarea bisericii din Goția către biserica din Capadocia* (conservată în două manuscrise grecești de prin secolele al X-lea și al XI-lea), va însoți rămășițele pământești ale martirului în drumul spre Capadocia, la cererea lui Vasilie cel Mare (nu mai puțin de trei scrisori ale acestui faimos părinte al Bisericii, pe atunci arhiepiscop de Caesarea Capadociei, atestă interesul său față de întâmplările ce veneau în atingere cu Biserica și cu slujitori ai ei, mai cu seamă dacă aceia proveneau din Capadocia). Istorisirea aceasta, ferită de intruziuni suprafirești, conținând în schimb știri însemnate despre viața în Dacia sub ocupația gotă relatate expresiv, a fost scrisă probabil în grecește (un titlu al său fiind *Martyrion tou agiou Saba Gotthou*, adică *Pătimirea Sfântului Sava Gotul*), într-o manieră utilizată în epocă. Redactarea s-a petrecut la Tomis (unde moaștele Sfântului fac un prim popas), dar cu înglobarea datelor primite din stânga Dunării de Jos. Literatura teologică a episcopilor misionari se cuvine a fi înregistrată, de asemenea, în acest inventar al „suportului latin", căci și Niceta de Remesiana, și Laurențiu de Novae au scris în latinește, au propovăduit în limba celor ce locuiau atunci în cele două Dacii (Traiană și Aureliană), provincii neîncetat comunicante prin romanitate și creștinism până târziu, la venirea slavilor. De la Niceta de Remesiana, episcop sud-dunărean cu o activitate de propagator al unui creștinism de factură latină, „minte vestită în lumea creștină a secolelor V și VI" (Ioan G. Coman), au rămas mai multe scrieri cu conținut catehetic (*Libelli instructionis*, în șase cărți) sau dezbătând felurite aspecte privitoare la oficiere (*De vigiliis servorum*), la practici creștine (*De psalmodiae bono*) ori la probleme controversate (*De diversis appellationibus Christi*). Același Niceta „candidează" împreună cu alți câțiva scriitori la ipostaza de presupus autor al faimosului imn *Te Deum laudamus*. Numele său este pomenit cu argumente alături de cel al Sfântului Ilarie ori al Sfântului Ambrozie, sau de cel al Fericitului Augustin (pe ultimii doi îi socotește autori ai rugăciunii și mitropolitul Dosoftei, tipărind-o în slavonește la sfârșitul *Psaltirii în versuri* — dovadă că este vorba de o completare de ultim moment — sub titlul *Mărturisirea credinței ortodoxe. Stihuri ale părinților noștri episcopi Ambrozie al Mediolanului și Augustin al Hipponiei*). Din matricea literară a lui Niceta de Remesiana descind și două omilii ce tratează chestiunile pocăinței (*De poenitentia*) și ale milosteniei (*De eleemosyna*), atribuite unui episcop Laurențiu, care pare să fi fost Laurențiu de Novae (sec. IV-V), misionar în mijlocul

populației romanizate din sudul Dunării (căci el rezida într-o localitate aflată aproape de Nicopolis), una și aceeași persoană cu Laurențiu de Sirmium. Una dintre figurile proeminente ale acestei serii de cărturari este Sfântul Ioan Cassian (?360–430 sau 435) zis și Scitul sau Romanul. Născut în Scythia Minor și instruit tot aici (îi erau familiari marii scriitori ai latinității), Ioan Cassian pornește pe un drum al șlefuirii spirituale care a avut ca principale etape Locurile Sfinte (unde a și fost călugăr într-o mănăstire de lângă Bethleem), Egiptul, iarăși Palestina, Constantinopol (a trăit o vreme în preajma lui Ioan Hrisostom, care îl va hirotoni ca ierodiacon), Roma (ducea acolo o epistolă către papa Inocențiu I în sprijinul exilatului, atunci, Ioan Gură de Aur), pentru a se sfârși la Marsilia, loc în care Ioan Cassian va ajunge ieromonah și va întemeia câteva așezăminte monastice. Informația impresionată de care dispunea ca un adânc cunoscător al patristicii răsăritene, experiența diversă acumulată i-au îngăduit să discute în cărțile sale – mai toate lucrări de mari dimensiuni – chestiuni ale organizării vieții monahale (*De institutiis coenobiorum et de octo principalium vitiorum remediis*, în douăsprezece cărți, *Conlationes Sanctorum Patrum*, în douăzeci și patru de cărți) sau probleme legate de mișcările religioase divergente în raport cu norma creștină, cum a fost contribuția *De incarnatione Domini contra Nestorium Libri VII*, scrisă la solicitarea lui Leon, arhidiaconul ce va ajunge apoi papă, unde, după o trecere în revistă a dezvoltărilor eretice, demontează tezele lui Nestorie, cel care refuza să admită că Hristos s-a născut din Fecioara Maria, contestând numele de Maică a Domnului ori Născătoare de Dumnezeu. Într-o înșirare ghidată nu neapărat de cronologie, ar urma textele episcopilor tomitani, ale ierarhilor care au păstorit în Scythia Minor, spațiu unde cultura latină se întâlnea cu spiritul grec, loc de contact între Apus și Răsărit, între Roma și Bizanț, zonă a unor sinteze creștine locale de unde – zic specialiștii – este posibil ca teologia creștină, în exprimări savante ce puneau la contribuție patristica răsăriteană, să se fi răspândit pe o arie semnificativă în stânga Dunării, în Dacia. Scriu aici, în Tomisul care iubea deopotrivă limba latină și limba greacă, câțiva cărturari de foarte bun nivel. Unul dintre ei a fost episcopul Teotim I (sec. IV-V), scit de origine (zicea istoricul bisericesc Sozomen), adică verosimil un daco-roman aflat în scaunul episcopal pe la anul 392. Era un învățat pe care Fericitul Ieronim îl evocă în cartea sa, *De viris illustribus*. Cunoștea sistematic opera lui Origene, astfel că la un sinod ținut în anul 403 lângă Calcedon a putut să o comenteze corect și să îl apere pe Ioan Hrisostom (cu care era, de altfel, prieten) de acuza cum că i-ar fi protejat pe cei ce stimau învățăturile lui Origene. Ar fi scris niște omilii pe teme legate de instituția călugăriei, ce vădeau un respect profund față de manierele clasice (erau redactate sub formă de dialoguri) și o deplină familiarizare cu arta oratorică. Despre un alt episcop al Tomisului, Ioan (păstor în acel scaun pe la anii 448–449), trăitor o vreme și la Constantinopol, se știe că scria în limba latină (din păcate, din opera sa s-au păstrat doar câteva fragmente, identificate în textul lui Marius Mercator) și că era un participant frecvent la disputele teologice din epocă, ca polemist înzestrat, ce s-a exersat combătând ereziile lui Nestorie și Eutihie. Împotriva acelorași concepții monofizite redactează o epistolă în latinește alt episcop al Tomisului, Teotim al II-lea (aflat în rang în anul 458), răspunzând unei „circulare" prin care împăratul Leon I (457–474) îi consulta pe episcopii din provincii în legătură cu deciziile celui de-al patrulea conciliu ecumenic care avusese loc la Calcedon (de altfel, la aceste sinoade ierarhii din Dacia au fost prezenți de la început: la primul conciliu, cel din anul 325, participă și un Theofil „al Goției"; Gherontius al Tomisului s-a aflat la Constantinopol în anul 381, la al doilea sinod ecumenic etc.). Tot printr-o epistolă s-a manifestat literar și episcopul tomitan Valentinian (sec. VI), participant astfel la o dispută teologică de faimă în veacul său (controversa „celor trei capitole"). Scrisoarea lui Valentinian, redactată în latină, nu s-a conservat, dar din răspunsul pe care i l-a adresat papa Vigilius (*dilectissimo fratri Valentiniano episcopo de Tomis provinciae Scythiae*), și el amestecat în dispută, cercetătorii au dedus un Valentinian consecvent în apărarea deciziilor sinoadelor ecumenice, partizan al unei stabilități ecleziastice prielnice. Impunătoare a fost și statura scriitoricească a lui Dionisie Exiguul (*exiguus* înseamnă „umil", „smerit", „plecat"), alt „dobrogean" (căci se născtea în Scythia Minor prin anul 470) ce va face o carieră literară remarcabilă departe de locul său de baștină. O „cale a șlefuirii", începută după anii de formare ce se vor fi petrecut într-o mănăstire din Dobrogea, îl va duce pe Dionisie la Constantinopol și apoi la Roma, unde își va afla și sfârșitul (între anii 540 și 545). A fost un mare învățat, cunoscător adânc al limbilor latină și greacă, un erudit care i-a impresionat prin cunoștințele sale pe romani. Acest „scit" cu maniere „întru totul romane" (cum îl va evoca prietenul său Cassiodorus, prim-ministru sub Theodoric și coleg „de cancelarie" cu Dionisie la școala mănăstirii Vivarium din Roma, unde cei doi predau dialectica) va tălmăci în latinește scrierile din patristica orientală (epistole ale lui Chiril al Alexandriei, *Despre crearea omului* de Grigorie Nyssis, scrieri ale lui Athanasie al Alexandriei, Grigorie Teologul, Vasilie cel Mare ș.a.), însoțind aceste texte cu prefețe substanțiale, aducătoare de știri necunoscute apusenilor. Culegerea alcătuită de el, *Exempla Sanctorum Patrum*, cuprinde o sută de fragmente din impresionanta literatură patristică a Răsăritului. A tradus, uneori la solicitarea compatrioților săi sciți, și câteva vieți de sfinți: *Viața Sfântului Pahomie, Pocăința minunată a Sfintei Thaisia, Descoperirea capului Sfântului Ioan Botezătorul*. De la Dionisie au rămas și câteva lucrări de drept bisericesc (traduceri din greacă) și o *Cronologie creștină*, în care este folosită era alexandrină, iar ciclul pascal începe de la Întruparea Domnului. Ar trebui adăugate, în fine, și textele (epistole cel mai adesea) călugărilor sciți (adică din Scythia Minor) cu cel puțin doi autori faimoși – Ioan Maxențiu și Leontiu, zis și din Bizanț –, ecouri, toate, ale unor dispute hristologice și trinitariene din secolul al VI-lea, consecvente în a proteja hotărârile sinodului din Calcedon. Literatura română veche va cunoaște, desigur, unele dintre compunerile acestor scriitori străromâni, dar aceasta se va întâmpla mult mai

târziu, scrierile lor venind pe „canale" îndeobște frecventate de literații români din Evul Mediu.

Repere bibliografice: Dom Germain Morin, *Le Témoignage perdu de Jean de Tomis sur les hérèsies de Nestorius et d'Eutiches*, „Journal of Theological Studies", 1905, 7; A. E. Burn, *Niceta of Remesiana. His Life and Works*, Cambridge, 1905; Iorga, *Ist. Bis*, I, *1-14*; Hippolyte Delahaye, *Saints de Thrace et de Moésie*, „Analecta Bollandiana", t. XXXI, 1912; Al. Procopovici, *Introducere în studiul literaturii vechi*, Cernăuți, 1922, *37-42*; Pușcariu, *Ist. lit.*, *11-14*; J. Muyldermans, *Evagriana*, Paris, 1931; D. Georgescu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, București, 1933; Vasile Gh. Sibiescu, *Călugării sciți*, Sibiu, 1936; Ioan Pulpea, *Episcopul Valentinian de Tomis*, BOR, 1947, 4; Dumitru Stăniloae, *Evagrie Ponticul. Viața și scrisul lui*, în *Filocalia*, I, Sibiu, 1947; Nicolae Chițescu, *Învățătura Sfântului Ioan Cassian despre raportul dintre har și libertate*, „Telegraful român", 1955, 306-316; Ioan G. Coman, *Operele literare ale Sfântului Niceta de Remesiana*, „Studii teologice", 1957, 3-4; Antoine și Claire Guillaumont, *Evagre le Pontique. Vie, oeuvres, doctrine et influence*, în *Dictionnaire de spiritualité*, Paris, 1961, *XXX-XXXII, 1731-1744*; Jean Claude Guy, *S.J. Cassien. Vie et doctrine spirituelle*, Paris, 1961; I.I. Georgescu, *Viața creștină în vechiul Tomis*, MM, 1962, 1-2; Klaus Gamber, *Niceta von Remesiana. Introductio ad competentes*, Regensburg, 1964; Owen Chadwick, *John Cassian*, Cambridge, 1968; D. Onciul, *Scrieri istorice*, I, București, 1968, *89-279*; Ștefan C. Alexe, *Sfântul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea patristică din secolele IV și V*, „Studii teologice", 1969, 7-8; Vasile Gh. Sibiescu, *Sfântul Sava „Gotul"*, „Glasul Bisericii", 1972, 3-4; Ioan Rămureanu, *Noi contribuții privind pătrunderea creștinismului la traco-geto-daci*, „Ortodoxia", 1974, 1; Ioan G. Coman, *Operele literare ale Sfântului Ioan Cassian*, MB, 1975, 10-12; Ioan G. Coman, *Misionari creștini în Scythia Minor și Dacia în secolele III-VI*, BOR, 1978, 7-8; Ligia Bârzu, *Continuitatea creației materiale și spirituale a poporului român pe teritoriul fostei Dacii*, București, 1979, *15-76*; Ioan G. Coman, *Scriitori bisericești din epoca străromână*, București, 1979; Păcurariu, *Ist.Bis.*, I, *59-182*; *Actele martirice*, îngr. și introd. Ioan Rămureanu, București, 1982; Nestor Vornicescu, *Scrieri patristice în Biserica Ortodoxă Română până în sec. XVIII*, Craiova, 1983, *27-84*; Ioan Cassian, *Scrieri alese*, tr. Vasile Cojocaru și David Popescu, îngr. și introd. Nicolae Chițescu, București, 1990; Gheorghe I. Drăgulin, *Identitatea lui Dionisie Pseudo Areopagitul cu ieromonahul Dionisie Smeritul (Exiguul)*, Craiova, 1991; Mazilu, *Recitind*, I, *11-14*; Sfântul Dionisie Areopagitul, *Opere complete*, tr. și introd. Dumitru Stăniloae, îngr. Constanța Costea, București, 1996; Gheorghe I. Drăgulin, *Areopagitica. Dionisie Smeritul (Exiguul) și alți teologi străromâni în context european (secolele V-VI)*, București, 1998; Mihail Diaconescu, *Istoria literaturii dacoromâne*, București, 1999. *D.H.M.*

LITERATURA ȘI ȘTIINȚA POPULARĂ, revistă apărută la Piatra Neamț, săptămânal, din ianuarie 1902 până în februarie 1903. Scopul este de a conserva „odoare moștenite din străbuni", revista ocupându-se mai ales de etnografia și folclorul ținutului prin culegeri de literatură populară sau articole ca *Jocurile de copii la români*, *Elementul dramatic în jocurile copiilor*, ori prin amplul poem folcloric *Șezătoarea*. Mai sunt de amintit numeroasele traduceri din literatura universală (Byron, *La Inez*, Arsène Houssaye, *Lacrimile Jeanei*, Lev Tolstoi, *Romanul căsătoriei*, M.G. Saphir, *Istoria unei umbrele* ș.a.). *M.Pp.*

LITERATURĂ ȘI ARTĂ ROMÂNĂ, revistă apărută la București, lunar, între 25 noiembrie 1896 și 25 decembrie 1910, avându-l ca director pe Nicolae Petrașcu. O bună parte din capitalul necesar editării l-a oferit D.C. Ollănescu-Ascanio, care prin prestigiul său și prin vigoarea inițiativelor a știut, în același timp, să atragă și să păstreze un mare număr de colaboratori. **L. și a. r.** a căutat să se definească prin opoziție cu „Convorbiri literare", socotind că revista junimistă, depășită de mersul vieții literare, ar fi introdus o stare de neîncredere a scriitorilor față de propriile posibilități. Se considera, în consecință, că este neapărat necesară o acțiune fermă de încurajare a oricărui talent, spre îmbogățirea patrimoniului literar național. Revista își propunea să acorde o mai mare importanță tradiției autohtone, pentru a pune capăt la ceea ce ea numea lipsa de originalitate a literaturii române din ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, și să contribuie totodată la formarea unor cititori care să sprijine cultura națională. La **L. și a. r.** au colaborat unii dintre cei mai de seamă poeți ai vremii, publicația acordând întâietate celor care se inspirau din tradiție. Tipăresc aici G. Coșbuc poemele *Moartea lui Gelu* și *Ghiaură*, Duiliu Zamfirescu poeziile *Domnița Mezirea*, *Fiica Haosului*, *În ruine*, D.C. Ollănescu-Ascanio basmul în versuri *Împăratul șoarecilor*, poezia *De la Grivița*, satire. Cu foarte multe poezii este prezent, după 1900, D. Anghel (*În grădină*, *Floarea soarelui*, *Se trec și florile de toamnă* etc.). Sporadic este întâlnit Al. Vlahuță. Mai semnează Haralamb G. Lecca, Th. Șerbănescu,

V.D. Păun, Th. D. Speranția, Florian Becescu, D. Nanu, Andrei Naum, I.N. Roman, I. Bârseanul, Al. Davila, Corneliu Moldovanu, V. Militaru, G. Tutoveanu. Din N. Beldiceanu se dau versuri inedite. În ceea ce privește proza, **L. și a. r.** a tipărit scrieri de Duiliu Zamfirescu (între care nuvela *Cu bilet circular* și romanul *Îndreptări*), I.L. Caragiale (schița *Între două povețe*), Al. Vlahuță (povestirea *Predare*, precum și fragmente din *România pitorească*). Se publică și romanul de moravuri *Marin Gelea*, al lui N. Petrașcu. Lui Ollănescu-Ascanio i se tipăresc pitorestile nuvele *Burdumba, Fecior de bani gata, Banul alb*, lui Em. Grigorovitza câteva portrete din seria *Chip și grai din Bucovina* (*Soartă, Iancu Scripcarul*), iar lui Ciru Oeconomu, romanul istoric *Fiica lui Sejan*. Sunt găzduite, de asemenea, povestiri și nuvele ale unor tineri scriitori ce se vor afirma în literatura primei jumătăți a secolului al XX-lea: Virgil Cioflec, N.D. Cocea, Gala Galaction (*Moara lui Călifar*). Mai mult decât oricare altă revistă a vremii, **L. și a. r.** a acordat atenție dramaturgiei naționale, incluzând în sumar numeroase piese care au intrat în repertoriul epocii, dar au căzut în uitare nu mult după premieră. Agreat în mod deosebit și ca dramaturg a fost Haralamb G. Lecca, autor al dramelor *Bianca* și *Câinii*. Gh. Bengescu-Dabija semnează piesa de inspirație istorică *Silvina Doamna*, iar Ludovic Dauș, *Akmiutis*. Mai sunt prezenți cu drame M. Polizu-Micșunești, A. Orna, Șt. Mihăileanu-Stempo, Iosif Vulcan și V. Cosmovici. Revista a acceptat și o piesă a lui Șt. Petică, *Solii păcii*. În **L. și a. r.** și-au găsit loc multe studii de critică, istorie și teorie literară, întemeiate, parte dintre ele, pe estetica deterministă, amendată cu idei din romantismul german. Cele mai serioase contribuții se datorează lui N. Petrașcu, autor al unor pagini de fină analiză a operelor unor scriitori ca Eminescu, Duiliu Zamfirescu, I.L. Caragiale, B.P. Hasdeu sau I. Ghica. Anghel Demetriescu studiază lirica lui Eminescu, relevă valoarea literară a discursurilor parlamentare ale lui Titu Maiorescu și comentează poezia lui Al. Sihleanu. Despre Delavrancea scrie N.I. Apostolescu, iar Gala Galaction despre Iulia Hasdeu. Preocupându-se în mod constant de istoria literaturii române, revista a inclus în paginile ei lucrări referitoare la *Codicele Voronețean* și *Psaltirea Șcheiană*, la Antim Ivireanul și cronicarul Constantin Filipescu. Despre D. Bolintineanu exprimă păreri V.D. Păun, iar P.V. Haneș își continuă acțiunea de aducere în actualitate a lui Alecu Russo. Sunt prezentate numeroase documente literare inedite referitoare la V. Alecsandri, I. Ghica, Iancu Alecsandri. La evoluția romanului românesc se referă Iuliu Dragomirescu, iar N. Iorga face să apară o serie intitulată *Studii de istorie și istorie literară*. Lucrările de teorie literară prin care revista a încercat să-și definească poziția sunt eterogene și frecvent eclectice. Sub semnătura lui Anghel Demetriescu pot fi întâlnite ample studii despre *Obiectul artei în general* sau despre „poezia dramatică". Mai precise ca orientare și mai ferme ca atitudine se dovedesc studiile lui V.D. Păun (*Conflictul tragic, Criza geniului, Sublimul în estetică*). C. Hamangiu se ocupă de un important aspect al mișcării literare – legislația proprietății literare și artistice în România, asociindu-se preocupărilor asemănătoare ale lui A.D. Xenopol. Revista a găzduit o bogată rubrică de cronici și recenzii literare, susținută consecvent mai ales de N. Petrașcu. Mai participau N.I. Apostolescu, I.D. Manolache. În genere pozitive, cronicile au avut în vedere majoritatea scriitorilor vremii. Atenție s-a arătat și autorilor tineri, fiind discutate cărți de H. Sanielevici, Șt. C. Hepites, Gala Galaction, G. Ranetti, M. Sadoveanu, Il. Chendi. Cărți și reviste străine recenza, în mod obișnuit și amplu, N. Petrașcu. De altfel, revista arată interes și față de literatura universală, promovând studii despre antici (datorate lui N. Bănescu), despre Shakespeare și Zola ori traduceri din Euripide (*Ifigenia în Aulida*, în versiunea lui Edgar Th. Aslan) și Dante (*Infernul*, în tălmăcirea lui Coșbuc). Eseurile, numeroase, poartă semnătura unora dintre oamenii de cultură însemnați ai epocii. Victor Babeș, B.P. Hasdeu, G. Dem. Teodorescu, I. Mincu, N. Iorga, G.I. Ionnescu-Gion, Gavril Musicescu, Al. Vlahuță, V.A. Urechia sunt autorii unor note de călătorie, descrieri de monumente istorice, pagini de memorialistică despre mari personalități, opinii despre istoria societății românești în diferite epoci ori despre psihologia anumitor pături sociale. Un loc privilegiat îl au artele plastice. Delavrancea și N. Petrașcu studiază pictura lui N. Grigorescu, iar I. Mincu se oprește asupra lui Gh. Petrașcu. Se dau diverse informații despre pictori străini și se scriu cronici la cele mai importante expoziții. În fiecare număr figurează reproduceri ale unor tablouri sau sculpturi de N. Grigorescu, I. Andreescu, Th. Aman, Șt. I. Valbudea, G.D. Mirea, A. Verona, I. Strâmbulescu, I. Georgescu, C. Artachino, Fr. Storck. De altfel, autorul copertei – aceeași de-a lungul întregii apariții a revistei – este Ion Mincu. Pentru condițiile grafice excepționale, publicația a primit și un premiu la o expoziție internațională de la Paris. Sunt de semnalat, de asemenea, articolele și cronicile despre viața muzicală a României, precum și partiturile aparținând lui G. Stephănescu, Gavril Musicescu, M. Mărgăritărescu, G. Enescu, Gh. Dima. Promovând o serie de valori consacrate, accentuând importanța tradiției în viața culturală a epocii, **L. și a. r.** a creat o atmosferă prielnică apariției sămănătorismului și poporanismului, fiind însă în mod esențial una dintre cele mai importante reviste literare românești de la sfârșitul secolului al XIX-lea. *D.M.*

LITERATURĂ ȘI ȘTIINȚĂ, publicație apărută la București în anii 1893 și 1894. Deși C. Dobrogeanu-Gherea proiecta să scoată revista semestrial, nu au ieșit decât două numere, la interval de un an. Discuțiile în jurul apariției începuseră cu mult înainte, în 1891, când Gherea îl anunța pe Ronetti-Roman că se hotărâse editarea unei publicații literare la care ar fi urmat să colaboreze un grup de scriitori reputați: I.L. Caragiale, Al. Vlahuță, B. Delavrancea, I. Nădejde, C. Mille, G. Panu. Era proiectat ca periodicul să fie intitulat „Lumea nouă" și trebuia, după cum scria Gherea, să stimuleze oamenii de talent. Cum însă între timp mișcarea socialistă hotărăște să tipărească un cotidian politic cu acest titlu, Gherea se oprește la denumirea **L. și ș.** Publicația înlocuia „Contemporanul" și, la rându-i, în 1895 va fi înlocuită de săptămânalul „Lumea nouă literară și științifică", supliment al oficiosului socialist. Director este Gherea, care are, totodată, și colaborarea cea mai consistentă. Spre deosebire de „Contemporanul", la care exista un echilibru între rubricile literare, științifice și culturale, **L. și ș.** este o

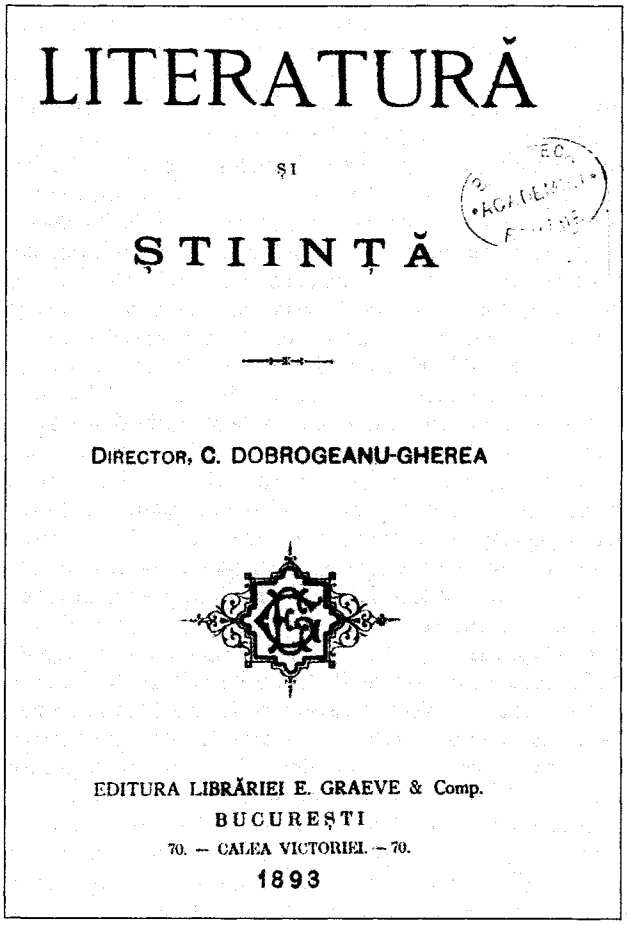
LITERATURĂ

ȘI

ȘTIINȚĂ

DIRECTOR, C. DOBROGEANU-GHEREA

EDITURA LIBRĂRIEI E. GRAEVE & Comp.

BUCUREȘTI

70. — CALEA VICTORIEI. — 70.

1893

revistă în care literatura primează sau, mai curând, un almanah literar cu proză și versuri, cu studii ample dedicate unor chestiuni teoretice (*Mișcarea literară și științifică* și *Asupra esteticei metafizice și științifice* de Gherea, *Noi cuceriri transformiste* de N. Voinov). Colaboratorii părții științifice și sociale sunt Sofia Nădejde (articole despre condiția femeii în societatea modernă), N. Voinov, I. Nădejde, Alceu Urechia, G. Proca (O. Carp), Gr. I. Alexandrescu și un E. Arald, care, de pe poziții materialiste, critică vehement *Sic cogito* de B.P. Hasdeu. D.A. Teodoru, în studiul *Clasificarea genurilor literare*, și Al. Vlahuță, în articolul *Onestitatea în artă*, se ocupă de probleme mai generale. Gherea continuă polemica sa cu Titu Maiorescu, căruia i se alătură P. Th. Missir, A. Philippide și P.P. Negulescu, dar nici criticul socialist, și nici preopinenții lui nu aduc argumente noi, ci reiau vechii termeni ai disputei. În articolele sale Gherea este preocupat mai ales de aspectele teoretice ale literaturii, și nu de analiza operei unui scriitor, motiv pentru care va renunța să publice în **L. și ș.** studiul despre G. Coșbuc. Datorită bucăților literare ale lui B. Delavrancea (*Bunicul, Bunica, Două lacrimi, Marele Duce*), Paul Bujor (*Mi-a cântat cucu-n față*) și Anton Bacalbașa, proza este superioară artisticește poeziei. Tot cu proză colaborează I. Găvănescul, V. Miclescu și V.G. Morțun. Versuri semnează O. Carp, Artur Stavri, I.N. Roman, N. Iorga (*Înainte*), N. Beldiceanu (*Sorin*, poem profund pesimist), Anton Bacalbașa, Al. Vlahuță (*Iubire*), I. Găvănescul și I.Păun-Pincio (*Vară, Toamnă*). *R.Z.*

LITERE, revistă apărută la București din octombrie 1933 până în aprilie 1935, cu subtitlul „Mensual de atitudine tinerească". Redactor este Aurel Chirescu, iar secretari de redacție C. Federeanu și M. Tache. În 1934 redactori sunt Matei Alexandrescu și Aurel Chirescu. Rubrici: „Galantar" „Cronica literară", „Cronica poeziei", „Reviste", „Teatru", „Cărți". Colaboratorii principali sunt Mihail Ilovici, I.E. Torouțiu, Ovidiu Papadima, Alexandru Talex, C. Rădulescu-Motru, Nichifor Crainic, Alexandru Ionescu, Radu Gyr, Simion Stolnicu, Augustin Pop, Mihail Stelescu, Pericle Martinescu, Pan M. Vizirescu. În ciuda spațiului restrâns și a puținelor numere apărute, **L.** are merite deosebite în ce privește promovarea unor idei sociologice, filosofice sau a unor opinii de critică și teorie literară. Orientarea politică a majorității semnatarilor spre dreapta și extremă dreapta nu influențează în mod direct aceste intervenții, publicația impunând un anume echilibru valoric, într-un spirit de obiectivitate. Este găzduită poezie de Aurel Marin, Pan M. Vizirescu, Ștefan Stănescu, Victor Valeriu Martinescu, Emil Botta, Gellu Naum, Radu Gyr, Aurel Chirescu, Vlaicu Bârna, Simion Stolnicu, Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu, Al. Raicu, Mircea Pavelescu, Const. Salcia, Coca Farago, Theodor Scarlat, Ovid Caledoniu, Virgil Carianopol, Al. T. Stamatiad – o constelație destul de diversă ca proveniență și exprimare estetică. Proză (fragmente de roman îndeosebi) oferă Ștefan Anton Cosma, Isaiia Răcăciuni (*Mâl*), Scarlat Callimachi (*Învierea lui Iuda*), Anton Holban (*Ioana*), Anișoara Odeanu, G.M. Vlădescu, Matei Alexandrescu. Interesantă este preocuparea revistei pentru soarta poeziei. După ce Mihail Ilovici anunță *Falimentul trecutei generații*, revista deschide în numărul 12-13/1934 o anchetă asupra poeziei actuale, la care răspund Sandu Tudor, Eugen Jebeleanu, Petru Manoliu, Al. Robot, N. Crevedia, George A. Petre, Eugen Ionescu, Constantin Nisipeanu ș.a. Se reține intervenția lui Eugen Ionescu, caracteristică pentru atitudinea sa violent negatoare: „Între poezie și public nu există nici un fel de legătură. Lucrul acesta este și spre norocul publicului (din punctul său de vedere), și, mai ales, spre norocul poeziei «actuale». Poezia este destinată poeziei, și nu publicului. Poetul nu are nevoie de public. Publicul confundă poezia cu șansoneta, și când este îndopat (vezi liceele) cu poezie, o transformă în șansonetă." Alți colaboratori: Alfons Adania, Radu Bogdan, Constantin Noica, Ury Benador. *V.T.*

LITERE, revistă de cultură care apare la Găești, lunar, din aprilie 2000. Editată din inițiativa scriitorului Tudor Cristea, publicația reia titlul „mensualului de atitudine tinerească" scos în octombrie 1933 de un grup din care făceau parte Aurel Chirescu, Matei Alexandrescu și Mihail Ilovici. Așa cum se arată în editorialul din primul număr, semnat Redacția, ca și în

cel intitulat *La aniversară*, semnat de Tudor Cristea la un an de apariție, **L.** urmărește să promoveze spațiul cultural dâmbovițean, încercând să îl scoată din localismul păgubos și din complexul față de trecut. De la început revista a atras atenția prin incisivitatea articolelor, amintind spiritul „Kalendelor" gândite la sfârșitul deceniului al treilea, tot la Găești, de Vladimir Streinu și Șerban Cioculescu. Dezideratul, întrucâtva polemic, este, așa cum afirmă alt editorial, „scrisul scurt", așadar concentrarea. Primul colectiv redacțional e format din Tudor Cristea (redactor-șef), Dumitru Ungureanu, Daniela Iordache (redactori), secretar de redacție fiind Mihai Stan, director al Editurii Bibliotheca din Târgoviște, unde se tipărește revista. În primele numere semnează alături de redactori și alți autori din zonă: Ioana Dana Nicolae, George Geacăr, Marin Neagu, Victor Petrescu, Ion Mărculescu, Mihai Gabriel Popescu. De la numărul 3 Alexandru George susține regulat o rubrică intitulată „Accente", abordând cu incisivitate diferite aspecte ale vieții literare din perioada comunistă și postcomunistă, evocând personalități și retușând portrete. **L.** este realizată fără nici un fel de complex provincial, în acest spirit fiind scrise editorialele lui Tudor Cristea, care semnează și cronici la cărți de Augustin Buzura, Adrian Păunescu, Mircea Cărtărescu, Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Horia Roman Patapievici, Mircea Horia Simionescu, Alexandru George, Marian Popa, dar recenzează și literatura unor autori dâmbovițeni, ca Dumitru Ungureanu, Nicolae Neagu, Ioana Dana Nicolae, George Geacăr ș.a. Comentariul de carte este ilustrat și de rubrica „Lecturi". De la numărul 6/2001 revista apare cu sprijinul financiar al Consiliului Județean Dâmbovița, prin Centrul Creației Populare. Odată cu numărul 1/2002 are redacție dublă, la Găești și la Târgoviște, Tudor Cristea devine director, Mihai Stan redactor-șef, iar în caseta redacțională sunt înscrise numele principalilor colaboratori: Alexandru George, Mircea Horia Simionescu – titularul rubricii „Literatură dus-întors" –, Ștefan Ion Ghilimescu, Daniela Olguța Iordache, Dumitru Ungureanu, Victor Petrescu, Mihai Gabriel Popescu, George Coandă, Ioana Dana Nicolae, George Geacăr și Iulian Filip (subredacția Chișinău). Vor deveni colaboratori Nicolae Neagu, Barbu Cioculescu, titular al rubricii „Breviar", unde scrie subtile comentarii de carte, Mircea Constantinescu, deținătorul rubricii „Raftul de sus", în cadrul căreia comentează mai ales autori străini, Margareta Bineață, Christian Crăciun, H. Zalis. Mai publică George Muntean, Emil Manu, Raluca Ciochină, Alecu Vaida Poenaru, George Vulturescu, Ștefania Rujan ș.a. Deși este, în principal, o revistă de opinie critică, **L.** găzduiește și proză ori poezie, fără a face concesii unui așa-zis localism creator și respingând în chip declarat producțiile slabe. Se remarcă și rubrica „Poezia acasă", realizată de scriitorul Iulian Filip, care prezintă într-o selecție personală poeți basarabeni, demersul său și al revistei materializându-se și în publicarea acestora într-o antologie. Un marcat caracter de atitudine prezintă rubrica „Revista revistelor", semnată Lector, cu texte adesea ironice ori polemice. **L.** a reușit să coaguleze un grup de autori legați de spațiul dâmbovițean, de la reprezentanții Școlii de la Târgoviște până la generațiile mai noi, și s-a impus prin valoarea materialelor publicate, prin fermitatea și caracterul avizat al opiniilor, dar și printr-un mod elegant de a polemiza. Legând prezentul de trecut, **L.** aspiră, așa cum sună titlul unei rubrici, să realizeze o „Școală dâmbovițeană". ***

LITERE, ARTE & IDEI, supliment săptămânal al ziarului „Cotidianul" apărut la București între 1 mai 1991 și 18 noiembrie 1996, apoi din 19 noiembrie 2001, la inițiativa lui Ion Rațiu și a Doinei Bâscă, sub redactarea integrală a Taniei Radu și a lui Dan C. Mihăilescu. Cele opt pagini ale revistei abordează dintru început trei direcții. Prima este recuperarea handicapului în materie de politologie și politici culturale occidentale, zeci de numere fiind dedicate traducerilor din Tocqueville, Raymond Aron, J. F. Revel, Alain Besançon, François Furet, F. A. Hayek, Arthur Koestler, Hannah Arendt, Andrei Siniavski, Alex. Koyré, Walter Lippmann, Ralph Dahrendorf, Michael Oakeshoat, Karl Popper, Jan Potocka, Alex. Soljenițân, Vladimir Volkoff, Vladimir Bukovski ș.a. Altă preocupare va fi recuperarea valorilor exilului cultural românesc, cu precădere a tradiției generației '27, ceea ce a însemnat înscrierea în paginile publicației a unor „dosare" dedicate unor personalități ca Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Eugen Ionescu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Vintilă Horia, Haig, Jeni și Arșavir Acterian, Vasile Băncilă, D. Gusti, Petre Țuțea, N. Steinhardt, Petre Pandrea, Alice Voinescu, Virgil Nemoianu, Sanda Golopenția-Eretescu, Vasile Lovinescu ș.a. La capitolul interviuri se remarcă aria largă de nume din literatură și filosofie, religie și teatru, istorie, muzică, muzeografie, coregrafie, istoria ideilor și a mentalităților, de la Alexandru Vona, Ștefan Agopian, L. M. Arcade, Pascal Bentoiu și Sorin Alexandrescu la Marcel Iureș, Mihai Măniuțiu, Alexandru Dabija sau Gigi Căciuleanu, de la Al. Paleologu, Lucian Pintilie, Tompa Gabor, Silviu Purcărete și Matei Vișniec la Alina Mungiu, Vladimir Tismăneanu, Nicolae Manolescu, Dominique Fernandez sau Ioan Petru Culianu, de la Giorgio Strehler, Nina Berberova, Ionel Jianu, Ioan Holender, V. I. Stoichiță la Paul Barbăneagră și Felix Alexa. În al treilea rând, revista recuperează tradiția anticomunistă și valorile pozitive ale dreptei românești. neextremistă. Se comentează memorialistica și discursurile parlamentare ale lui Titu Maiorescu, P. P. Carp, Al. Marghiloman, C. Argetoianu, I. G. Duca ș.a., istoriile orale ale rezistenței din munți în anii '50 ai secolului trecut, sunt promovate „noile energii valahe" în gândirea teologică și creștin-democrația anilor 2000 - Teodor Baconsky, Cristian Bădiliță, Mihail Neamțu, Mircea Platon, Toader Paleologu, Adrian Papahagi ș.a. Aici au apărut primul interviu cu Horia Roman Patapievici, precum și primele texte substanțiale ale acestuia, au fost susținuți la debut Adrian Cioroianu și Aurelian Crăiuțu, Cristian Preda și Vlad Zografi, Răzvan Popescu, Radu Aldulescu, Dan Stanca, Petre Barbu, Caius Dobrescu, Adrian Oțoiu ș.a., și-au tipărit Adrian Marino pledoaria *Pentru Europa*, dar și Bogdan George Rădulescu sau Varujan Vosganian pledoariile pentru „noua dreaptă

românească". Cronica literară este susținută în ambele serii ale revistei de Tania Radu, fie săptămânal, fie bilunar („Chenzina literară"). Au deținut sporadic rubrici Victor Scoradeț (teatru), Mioara Apolzan și Mioara Caragea (cronica TV), Vivia Săndulescu (coregrafie) ș.a., o mențiune specială impunându-se în cazul celor patru editorialiști din 2003, Horia Roman Patapievici, Mircea Cărtărescu, Tania Radu și Dan C. Mihăilescu. În redacție au mai lucrat Anca Vaidesegan și Elena Popescu (în anii '90), Claudia Tița și Matei Martin în a doua serie, concepția grafică de la primul la ultimul număr fiind realizată de Constantin Ciubotaru. ***

LITERE ȘI ARTE, supliment al ziarului „Adevărul" apărut la București, săptămânal, între 5 februarie 1903 și 28 ianuarie 1904. În rubrica „Săptămâna" sunt înregistrate evenimente culturale la zi, apariții de cărți noi, spectacole de operă, expoziții de pictură, traduceri recente din literatura universală. Poezie publică Radu D. Rosetti, Dem. Moldoveanu, Haralamb G. Lecca, Cincinat Pavelescu, Corneliu Moldovanu, Victor Bilciurescu, Elena Văcărescu, iar proză – Petru Vulcan (*Baba Sanda*) și Artur Gorovei (*Note de călătorie*). Se inițiază anchetele *Cel mai mare poet* și *Cel mai mare prozator român*, în schimb alta, anunțată sub titlul *Care este cauza căderii Teatrului Național?*, nu va mai apărea. Articole de critică și istorie literară semnează D. Teleor (*Din viața lui Eminescu*) și D. Karnabatt (*Moartea lui I.C. Săvescu*). Aici debutează în numărul din 22 octombrie 1903 E. Lovinescu, cu studiul *O tragedie antică...*, despre *Perșii* lui Eschil. Se traduce un fragment din drama *Torquemada* de Victor Hugo. *V.T.*

LITERE – ȘTIINȚE – ARTE, revistă apărută la București, săptămânal, la 15, 22 și 29 martie 1898. Într-un *Cuvânt începător*, grupul de tineri care a inițiat redactarea și editarea acestei publicații declară că și-a propus să ofere un prilej de afirmare noii generații scriitoricești. La cele trei numere colaborează cu versuri St.O. Iosif, D. Nanu, C.Z. Buzdugan, V. Poenaru, G. Russe-Admirescu, D. Karr (Dimitrie Karnabatt), Gh. Iacobescu, Const. Mugure, C. Cosco, Vintilă Noreanu, iar Al. Antemireanu, I. Simionescu, Toma Florescu, V. Mereanu și Gr. Mărunțeanu-Sfinx dau schițe și nuvele de un modest nivel literar. Mai interesante sunt încercările de critică literară și recenziile semnate cu pseudonimele Mihnea, Mision, Gh. Vișin, Nestor. În articolul *Const. Mille*, Mihnea creionează portretul unui scriitor preocupat de realitatea socială și de literatura inspirată din această realitate. Recenziile la volumul *Epigrame* de Virgiliu N. Cișman și Toma Florescu, la cartea de versuri a lui C.Z. Buzdugan și la aceea de proză a lui Gr. Mărunțeanu-Sfinx, deși discută produsele literare ale unor membri ai cercului de colaboratori, nu au un caracter amical sau publicitar, ci sunt redactate cu seriozitate și discernământ critic. *R.Z.*

ANUL I, No. 1. 10 Bani Exemplarul, Bani 10 15 Martie, 1898

LITERE-ȘTIINȚE-ARTE

PUBLICAȚIUNE ENCICLOPEDICA SAPTAMÂNALA

Articolele nepublicate se ard. | ABONAMENTE: Ediția de lux: 10 lei pe an, sătmănată: 5 | Scrisorile nefrancate se refuză.

REDACȚIA: Str. Puțu cu apă rece, 57. | ADMINISTRAȚIA: Strada Puțu cu apă rece, 57.

LITUON, C. T. (pseudonim al lui Constantin Tutică; 1922–1948, București), poet. Despre existența lui se știe foarte puțin. S-a născut în Oltenia și în 1946-1947 va fi student în agronomie la București. A frecventat cenaclul ziarului „Facla" și apoi Sburătorul postlovinescian. După debutul la revista școlară „Ion Maiorescu" din Craiova, în 1941, colaborează la „Ramuri", „Kalende", „Vremea" și „Scânteia tineretului". În 1945 Ion Caraion îi tipărește poeme în „Lumea", iar alte versuri îi apar în „Caiet de poezie", suplimentul „Revistei Fundațiilor Regale". În volum nu a ajuns să publice și nici nu a fost editat postum. Unica sursă de informație, nu doar biografică, ci și bibliografică, este un studiu al lui Emil Manu, ce include și citate din manuscrise.

Producția lirică a lui **L.** – atâta cât poate fi reconstituită – excelează prin unitatea de stil, de tonalitate, ceea ce o integrează poeziei boeme, nonconformiste din timpul războiului și din primii ani postbelici. Versul e totdeauna liber și nerimat, adesea discursiv în chip insidios, derutant prin inadecvarea formulărilor la conținut: banalul apare în alianță cu insolitul, prozaicul cu poeticul uneori sublim, realul cu oniricul și fabulosul livresc. Reminiscențe de simbolism decadent sunt încorporate într-o imagistică de tip suprarealist, pătrunsă de spiritul expresionismului. Modurile poetice mai ușor identificabile sunt evazionismul fantezist, profesat cu deosebit răsunet în epocă de Constant Tonegaru, și ironismul lui Geo Dumitrescu, temperat prin exprimarea constantă a palpitului propriu-zis afectiv. Într-un poem reprezentativ, *Studiu la proiectul de poduri*, personajul liric anunță o „Domnișoară Inginer" că „au înflorit trandafirii nobili din parc, / Altoiți de grădinarul importat din Olanda". Ideea este invadarea anorganicului de organic, biruirea inanimatului de splendorile naturii vii. O toamnă exuberantă, fabuloasă, „se așterne ca o ultimă aventură / Peste podul ciudat și uriaș al Domnișoarei Inginer". Domnișoara încarnează mentalitatea pozitivistă, inima ei e „călită la temperatura cuptoarelor înalte". Resurecția organicului, mai ales în varianta vegetală, e un laitmotiv în poezia lui **L.** Natura învinge tehnica: „Nu vezi cum / Peste străzile geometrice, peste sulemeneala orașului [...] cresc [...] pădurile, / Imensele păduri care stăpâneau odată / Și pe care sufletele noastre de atunci / Le puteau cuprinde și asculta?" Atracția spre elementar, spre organic generează nu doar viziuni, ci și foarte intense, uneori deosebit de fine sentimente. Poetul imaginează regresiuni în paradisuri din ere revolute, își autocontemplă chipul „pădureț și grav" în lacuri „cu fund mâlos și puhav", se lasă „ademenit" – în închipuire – de „vreo femelă cu sâni făloși și brațe pline", în „culcușuri virginale". Adorația față de vegetal merge până acolo, încât poetul dorește ca o „plantă înaltă" să îi „țină loc de iubită". Într-un vis, el și iubita devin „doi arbori uriași, cu crengile lacom întinse către cer". Altă dată proiectează în viitor un mit

în care „vrăjitoarele se vor transforma în râsuri tinere". Posibilitatea regenerării umanității o asigură, în viziunea lui, natura. Demonii veacului vor fi răpuși de „fâpturi noi", născute „din iarba aceasta nefiresc de verde, / De sănătoasă, plină de must" și unde „Maci uriași, cu frunțile de adieri fierbinți coapte, / Vor lumina efigii florale din cea mai îndepărtată noapte". Asemenea altor poeți ai momentului imediat postbelic, **L.** anticipează modalități și experiențe lirice care aveau să se afirme începând din deceniul al șaptelea.

Repere bibliografice: Emil Manu, *Generația literară a războiului*, București, 2000, *128-135*. *D.Mc.*

LITZICA, Constantin (21.V.1875, Bârlad – 25.VI.1921, Bocșa Montană, azi Bocșa), filolog, bibliograf și traducător. Absolvent al Liceului „Gh. Roșca Codreanu" din Bârlad (1891), **L.** se înscrie la Facultatea de Litere a Universității din București, luându-și licența în 1894. Pleacă la Paris cu o bursă acordată de Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor și se specializează în filologie greacă și bizantină (1895-1897). Titlul de doctor în filosofie l-a obținut la Universitatea din München, în 1898, cu teza *Das Meyersche Satzschlussgesetz in der byzantinischen Prosa mit einem Anhang über Prokop von Kăsarea*. Întors în țară, este profesor de latină la Liceul „Sf. Sava" și profesor repetitor la Seminarul Pedagogic Universitar din București, apoi, din 1907, conferențiar de limbi orientale la Facultatea de Litere și Filosofie, unde din 1908 predă filologia bizantină. În 1913 devine profesor suplinitor la Catedra de studii bizantine a Universității din București. Începând din 1893 colaborează cu studii de literatură română, de lingvistică și pedagogie la „Convorbiri literare", „Revista nouă", „Aurora", „Revista de filosofie și pedagogie", „Revista generală a învățământului" ș.a. Între 1900 și 1906 este membru în comitetul de redacție al revistei „Convorbiri literare". A alcătuit manuale școlare de limba franceză și, împreună cu D. Evolceanu, de limba latină. A tradus din *Dialogurile* lui Lucian.

După o lucrare de licență referitoare la opera poetului grec Herondas, reluată și publicată în 1901, **L.** se dedică studiilor de elină și bizantinologie, contribuțiile sale având un caracter documentar. Vreme îndelungată lucrează la clasarea manuscriselor grecești aflate în Biblioteca Academiei Române. Astfel, realizează o bibliografie fundamentală pentru istoriografia și istoria literară românească, *Catalogul manuscriptelor grecești* (1909), în care înregistrează manuscrisele și tipăriturile grecești din secolul al XVI-lea până la începutul secolului al XIX-lea. Lucrarea va fi continuată de Nestor Camariano, care în 1940 publică al doilea volum.

SCRIERI: *Poezia religioasă bizantină*, București, 1899; *Manuscrisele grecești din Biblioteca Academiei Române*, București, 1900; *Herondas*, București, 1901; *Catalogul manuscriptelor grecești*, I, București, 1909; *Studii și schițe greco-române*, I, București, 1912; *Procopie din Cesarea*, Iași, 1926. **Traduceri:** Lucian din Samosata, *Dialogii morților*, București, 1896; A. Papadopulos-Kerameus, *Scrieri și documente grecești privitoare la istoria românilor*, București, 1914 (în colaborare cu G. Murnu).

Repere bibliografice: D. Evolceanu, *„Poezia religioasă bizantină"*, CL, 1900, 4; [*Necrolog*], U, 1921, 143; I. Rădulescu-Pogoneanu, *C. Litzica*, CL, 1921, 6-7; Marin Popescu-Spineni, *Contribuțiuni la istoria învățământului superior*, București, 1928, *44-45, 122*; [*C. Litzica*], „Almanahul literar", 1971, *204*; Traian Nicola, *Liceul „Gh. Roșca Codreanu"*, Bârlad, 1971, *214-216*; Maria Marinescu-Himu, Adelina Piatkovski, *Istoria literaturii eline*, București, 1972, *488*; Bucur, *Istoriografia, 242-243*; *Titu Maiorescu și prima generație de maiorescieni*, îngr. și pref. Z. Ornea, București, 1978, *115*; Balacciu-Chiriacescu, *Dicționar, 162-163*. ***

LIU, Nicolae (14.III.1927, Sibiu), editor, bibliograf și poet. Este fiul Mariei Liu (n. Poplăceanu), nepoată a lui Octavian Goga, și al lui Anastasie Liu, aromân de origine, funcționar vamal. Face primele clase de liceu la „Emil Gojdu" din Oradea, iar după 1940 învață la „Frații Buzești" din Craiova. Urmează Facultatea de Litere și Filosofie în paralel cu Facultatea de Drept, fixându-se în cele din urmă la Facultatea de Istorie a Universității din Cluj (1945-1950); beneficiază aici de îndrumarea unor dascăli ca Lucian Blaga, Liviu Rusu, D. Popovici, Ștefan Pascu, David Prodan și activează în cercurile literare studențești. După un an de stagiatură la Arhivele Statului din Cluj, urmat de profesoratul la țară, se transferă la București, la Biblioteca Academiei Române (1952-1968), apoi la Institutul de Istorie „N. Iorga" (1968-1982), unde se dedică activității de cercetare științifică în domeniile bibliologie, istorie și istorie literară. Ca poet, debutează în „Revista elevilor Liceului «Frații Buzești»" (1942). Colaborează la „Gazeta literară", „Limbă și literatură", „Luceafărul", „Manuscriptum", „Revista de filosofie", „Revista de istorie", „România literară", „Steaua", „Studii și cercetări de bibliologie", „Viața românească", „Literatorul" ș.a., dar și la publicații din străinătate. Participă la numeroase reuniuni științifice în țară și peste hotare, organizează expoziții pe teme culturale, este cofondator al Cenaclului „G. Călinescu".

Versurile din *Călătorie într-un cosmos interior* (1988) aparțin unui spirit sensibil, rafinat, erudit, ce căutându-se pe sine își descoperă eul liric pendulând între oniric și real. Ca editor, **L.** se remarcă prin edițiile din scrierile lui Liviu Rebreanu: *Opere alese* (I-V, 1959-1961), o primă imagine de ansamblu a operei, ce include pe lângă retipăriri și un bogat material publicistic identificat și ales din toate compartimentele ziaristicii marelui prozator, *Opere* (I-III, 1968), în colaborare cu Niculae Gheran. O altă ediție, N. Iorga, *Eminescu* (1981), cuprinde contribuția lui Iorga la exegeza eminesciană. Ca bibliograf, **L.** realizează *Catalogul corespondenței lui Ion Ghica* (1962), sursă de prim ordin pentru studiul istoriei Balcanilor. Participă ca inițiator și coordonator, alături de Valeria Trifu, la *Bibliografia Mihai Eminescu. 1866-1970* (vol. I: *Opera*, 1976) și face parte din colectivele care alcătuiesc *Bibliografia literaturii române. 1948-1960* (1965), *Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România. 1867-1967. Cartea centenarului* (1968) ș.a. Ca istoric, **L.** scrie cărți ce prezintă interes și pentru istoria literaturii, evidențiind înrâurirea transformărilor instituționale asupra istoriei ideilor și a mentalităților: *N. Iorga și marea răscoală țărănească din 1907* (1984), *Revoluția franceză, moment de răscruce în istoria umanității* (1994). În aceeași calitate, colaborează la *Bibliografia istorică a României. Secolul XIX* (I, 1972, V, 1974) și la

volumul *Institutul de Istorie „N. Iorga"* (1975). Publică studii, articole și eseuri, principiul fundamental ce stă la baza lor fiind respectul față de document.

SCRIERI: *Catalogul corespondenței lui Ion Ghica*, București, 1962; *N. Iorga și marea răscoală țărănească din 1907*, București, 1984; *Călătorie într-un cosmos interior*, Iași, 1988; *Revoluția franceză, moment de răscruce în istoria umanității*, București, 1994. **Ediții:** Liviu Rebreanu, *Opere alese*, I–V, București, 1959–1961, *Opere*, I-III, introd. Al. Piru, București, 1968 (în colaborare cu Niculae Gheran); N. Iorga, *Eminescu*, București, 1981.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *Nicolae Iorga, „Eminescu"*, RL, 1981, 32; Ștefan Olteanu, *Iorga și mărturiile lui 1907*, RL, 1984, 43. *I.D.*

LIUBA, Sofronie (3.XII.1850, Măidan, azi Brădișoru de Jos, j. Caraș-Severin – 3.X.1929, Măidan, azi Brădișoru de Jos, j. Caraș-Severin), folclorist. După terminarea primelor clase în satul natal, învață la Oravița și la Arad, revenind la Măidan ca învățător. A fost un harnic colaborator al lui At. M. Marienescu, trimițându-i balade din Măidan, între care șase variante despre Novăcești. În colaborare cu ginerele său, preotul Aurel Iana, în 1895 a publicat în o monografie a satului Măidan, urmată de un studiu al lui At. M. Marienescu. Sub semnătura Liuba-Iana au mai apărut, în revista „Familia", cercetări de medicină populară (credințe, leacuri și descântece), balade și poezii lirice, mici povestiri hazlii scrise în grai bănățean, precum și câteva texte ale jocurilor de copii, acestea la un apel al lui At. M. Marienescu. A răspuns, de asemenea, la chestionarele lui B. P. Hasdeu și N. Densușianu (împreună cu Aurel Iana). Interesante obiceiuri în legătură cu „frăția de cruce" publică **L.** în „Foaia diecezană" din Caransebeș (1890). Continuă să culeagă anecdote și fabule, pe care le trimite revistei „Munca literară și științifică" din Piatra Neamț (1905). A mai colaborat la „Tribuna", „Poporul român" și la „Revista Societății «Tinerimea Română»", cu descrieri de „jocuri copilărești" și de dansuri populare.

SCRIERI: *Topografia satului și hotarului Măidan* (în colaborare cu Aurel Iana), cu un studiu de At. M. Marienescu, Caransebeș, 1895.

Repere bibliografice: Predescu, *Encicl.*, *493*; *Dicț. lit. 1900*, *513–514*; Bitte-Chiș-Sârbu, *Dicț. scriit. Caraș*, *152–153*; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *46*. *L.Cș.*

LIUBAVICI, Dimitrie (prima jumătate a sec. XVI), tipograf. Nepot al voievodului sârb Bojidar Vukovici, **L.** s-a refugiat și a devenit editor de cărți în limba slavă la Veneția, dedicându-se meșteșugului imprimeriei în acest oraș, apoi la Gracianița (Serbia). Prin anul 1544 înființează în Țara Românească, la Târgoviște, o tipografie, în care ieromonahul sârb Moise tipărește un *Molitvelnic* slavonesc (1545), cu o anexă, *Pravila sfinților apostoli*, considerată prima carte de legi apărută pe teritoriul românesc. Aici s-au format ucenici tipografi autohtoni, precum diecii Oprea și Petre, care l-au ajutat pe **L.** să imprime, în 1547, un *Apostol* (în două ediții, una pentru Țara Românească, alta pentru Moldova). Cel mai de seamă discipol al tipografului a fost diaconul Coresi, semnatar, alături de Oprea logofătul, al ultimei cărți ieșite din atelierul târgovișteam – un *Triod-Penticostar* (1558). Deși inferioare sub aspect grafic tipăriturilor lui Macarie, lucrările realizate aici au meritul de a continua pe teritoriul românesc, după o întrerupere de peste treizeci de ani, o activitate fundamentală pentru dezvoltarea culturii. Mai mult, fiind una dintre puținele tipografii slavonești ale vremii, aceasta furniza cărți pentru aproape întreg spațiul de cultură slavă.

Repere bibliografice: [*Note bibliografice*], BRV, I, *23–32*; Iorga, *Ist. lit.*, I, *171–173*; Ciobanu, *Ist. lit.* (1947), *120–122*; *Ist. lit.*, I, *247–250*; Panaitescu, *Începuturile*, *122–123*; Tomescu, *Ist. cărții rom.*, *34–36*; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, *98–99*; *Dicț. lit. 1900*, *514*. *C.T.*

LIVADĂ, Melania (28.II.1909, București – 3.XI.1988, București), critic și istoric literar. Este fiica Georgianei (n. Barbu) și a lui Adolf Hayeck, contabil. A urmat la București cursurile Școlii Centrale de Fete, luându-și bacalaureatul în 1930, și Facultatea de Litere și Filosofie, obținând licența în 1935. Între 1939 și 1965 a funcționat ca profesoară la Ploiești, Iași, Dorohoi, Cernăuți și București. Debutează în 1933 la „Curentul", cu un articol semnat Melania Hayeck, și colaborează la „Universul literar", „Bucovina literară", „Revista Fundațiilor Regale", „Saeculum", „Contemporanul", „Viața românească" ș.a. Prima ei carte, *Lucian Blaga. Comentarii la o discuție filosofică*, a apărut în 1944.

Lucrarea de debut, entuziastă în sensul originar al cuvântului, încearcă o apărare a operei filosofice și poetice a lui Lucian Blaga împotriva detractorilor care o așezaseră sub semnul „iraționalismului", „misticismului" etc. și este urmată de un studiu despre același scriitor, *Inițiere în poezia lui Lucian Blaga*, încheiat în 1947, dar publicat abia în 1974. Într-o serie de scrisori trimise autoarei în anii 1946 și 1947, Blaga califică drept „imanentă" critica acesteia. Textul e, într-adevăr, o introducere, păstrează virtuțile unei „inițieri", a cărei utilitate ar fi fost pusă mai bine în valoare dacă ar fi apărut în 1947, adică la începuturile exegezei privind poezia lui Blaga. Probabil din motive conjuncturale (persista umbra asupra filosofului „iraționalist"), **L.** desparte răspicat poezia de filosofia lui Blaga. Capitolele studiului enunță, cu o bogată ilustrație de citate (de fapt o mică antologie), principalele teme lirice: viziunea cosmică – sentimentul identității ontologice a lumii, relansat odată cu *Nebănuitele trepte*, când, crede **L.**, sentimentul cosmic cedează locul problematicii personale și apoi „umanizării și clarificării"; misterul și mitul (un mister „metafizic", nu „estetic", ca la alți poeți moderni); sentimentul tragic al vieții („tragism psihic" ca „spaimă de neant și de moarte"), nu însă și nihilism (de la care îl salvează, în opinia autoarei, „echilibrul moral de esență stoică, simțul estetic, forța mitică, puntea solidă cu sursele preclasice, convingerea unității și armoniei ei cosmice, ingenuumul în forța lucrurilor și capacitatea de a înțelege"); panteismul (Dumnezeu e în lume, însă inactiv, prin contrast cu prezența păgânului Zamolxe); copilăria și satul natal, erosul, inserțiile folclorice sub forme

originale etc. O paralelă stilistică Arghezi-Blaga relevă virtuozitatea „cuvântului adjectival și atributiv" la primul, „poezia substantivului" la al doilea, respectiv sentimentul detaliului *versus* sentimentul întregului. Celelalte două cărți, *Pompiliu Constantinescu – „un Saint-Just al opiniei critice"* (1981) și *G. Călinescu – poet și teoretician al poeziei* (1982), sunt acumulări de locuri comune, într-un stil al exaltării, lipsite de capacitatea de a izola trăsătura dominantă și specifică și mai ales de a o conceptualiza convenabil. Locul expresiei pregnante este luat de indigeste descrieri în care citatul își pierde forța de a defini, contopindu-se în platitudinea unui comentariu ce nu se poate desprinde de text.

SCRIERI: *Lucian Blaga. Comentarii la o discuție filosofică*, Sibiu, 1944; *Inițiere în poezia lui Lucian Blaga*, București, 1974; *Pompiliu Constantinescu – „un Saint-Just al opiniei critice"*, Iași, 1981; *G. Călinescu – poet și teoretician al poeziei*, București, 1982.

Repere bibliografice: Cioculescu, *Itinerar*, II, *331–336*, IV, *385–390*; Mircea Zaciu, *„Pompiliu Constantinescu – «un Saint-Just al opiniei critice»"*, ST, 1981, 12; Cristian Moraru, *„G. Călinescu – poet și teoretician al poeziei"*, LCF, 1983, 16; Grigurcu, *Peisaj*, I, *100–103*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *750–751*. *N.M.*

LIVESCU, Cristian (24.XII.1945, Focșani), critic și istoric literar. Este fiul Georgetei (n. Calogera) și al lui Ioan Livescu, inginer constructor. După clasele primare și liceale (Liceul „Petru Rareș") la Piatra Neamț și Brăila (bacalaureatul în 1963), a absolvit Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1968), în cadrul căreia, între 1966 și 1968, a condus Cercul studențesc de teorie și critică literară. În 1967 înființează împreună cu Dan Mutașcu, Dorin Liviu Zaharia și Adriana Bittel Cenaclul Atlantida. Între 1968 și 1990 a fost redactor la ziarul „Ceahlăul" din Piatra Neamț, iar începând cu 1990 activează în calitate de consilier la Inspectoratul pentru Cultură al județului Neamț. Din 1971 până în 1977 a condus Cenaclul „Calistrat Hogaș", apoi, în 1983, Cenaclul Scriitorilor, devenit din 1990 Societatea Scriitorilor din județul Neamț. În 1997 a fondat Editura Crigarux, iar din 2000 conduce, în calitate de redactor-șef, revista „Antiteze". Debutează în 1973 la „Ateneu", colaborând ulterior la „Steaua", „Tribuna", „Luceafărul", „Cronica", „Familia", „România literară", „Viața românească", „Teatrul", „Hyperion", „Asachi", „Convorbiri literare", „Poezia", „Antiteze".

Cartea de debut a lui **L.**, *Introducere în opera lui Ion Pillat* (1980), este o monografie în care criticul reușește să identifice și să caracterizeze metamorfozele prin care trece poezia lui Ion Pillat. Metoda utilizată este cea a criticii antropologice, cu ajutorul căreia se operează o lărgire a orizontului critic și o mai atentă studiere a detaliului. Cele șapte capitole circumscriu două tendințe fundamentale în poezia lui Pillat: pe de o parte, „identificarea unei incinte originare, care să favorizeze declanșarea imemorialului edenic al copilăriei", iar pe de altă parte, „interiorizarea spațiului contemplației poetice". **L.** argumentează, prin analiza poemelor, metamorfozarea operei lui Pillat într-o „mitologie poetică" și încearcă să aducă în prim-plan arhetipurile și simbolistica unei poezii aflate într-o permanentă mișcare și transformare, ca o substanță proteică, sesizabilă doar prin fixarea și interpretarea fiecărui detaliu în parte. În *Voluptatea labirintului* (1995) autorul va aplica același tip de critică pe o arie de cercetare lărgită, eseurile de aici devenind „glose la o hermeneutică a insolitului". Accentul cade mai mult pe studiul prozei, dar este analizată și „utopia eutanasică" la Mihai Eminescu. Prin prisma insolitului, **L.** întreprinde o exegeză aprofundată a povestirilor lui Mihail Sadoveanu sau îl interpretează pe Mircea Eliade ca pe un autor ce trece de la „dionisiacul fantastic" la „halucinația banalului". Cu *Întâiul Eminescu* (1998) va încerca o reinterpretare a operei eminesciene din perspectivă contemporană, respingând festivismul și mitizarea facilă. Izbutind să dizolve clișeul didactic cu care imaginea lui Eminescu a fost atât de des împovărată, exegetul nu se mai referă strict la text, ci încearcă plasarea acestuia în contextul literaturii universale și în spațiul, mai larg, al culturii. „Semnificația" propriu-zisă a textului investigat, „decriptarea" vor deveni obiective ale analizei numai după ce opera lui Eminescu va fi plasată în contextul filosofic adecvat; critica de tip antropologic primează și în acest studiu, ducând într-o oarecare măsură la o aparentă dezinteresare de text. De fapt, demersul critic demitizează, dar și reconstruiește, având ca punct de reper tot timpul lectura proaspătă a textului.

SCRIERI: *Introducere în opera lui Ion Pillat*, București, 1980; *Scene din viața imaginară*, București, 1982; *Voluptatea labirintului*, Iași, 1995; *Întâiul Eminescu*, Piatra Neamț, 1998; *Copiii lui Saturn*, Piatra Neamț, 1998. **Ediții:** Calistrat Hogaș, *Pe drumuri de munte. Integrala prozei*, pref. edit., Piatra Neamț, 2003; Mihai Eminescu, *Poemele Ondinei. Caietul vienez și alte poezii ale începuturilor*, Piatra Neamț, 2003.

Repere bibliografice: Gheorghe Grigurcu, *„Introducere în opera lui Ion Pillat"*, F, 1981, 2; Laurețiu Ulici, *Structurile imaginarului*, RL, 1981, 9; Dan C. Mihăilescu, *Pertinența metodei*, LCF, 1981, 16; Dan Mutașcu, *Epica spațiului poetic*, SPM, 1981, 531; Sorin Pârvu, *Critică antropologică*, CRC, 1981, 18; Mircea Muthu, *„Introducere în opera lui Ion Pillat"*, CREL, 1982, 2; Ion Simuț, *„Scene din viața imaginară"*, ST, 1983, 7; Vasile Spiridon, *Ițe și noduri ale fantasticului. Cristian Livescu*, F, 1996, 10; Gheorghe Grigurcu, *Ideea de geniu*, RL, 1999, 48; Prangati, *Dicț. oamenilor din Neamț, 141–142*; Adrian Dinu Rachieru, *De la lectură la statuie și retur*, LCF, 2000, 1; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, II, *138–140*. *C.Dt.*

LIVESCU, Ioan I. (19.III.1873, Ismail – 7.II.1944, București), publicist, memorialist și autor dramatic. Fiu de magistrat, **L.** învață într-un institut particular și la liceele „Sf. Sava", „Matei Basarab" și „Sf. Gheorghe" din București. Înscris la Facultatea de Drept a Universității din capitală, o părăsește spre a urma Conservatorul, completându-și studiile de artă dramatică la Viena și Paris. Actor la Teatrul Național din București și la cel din Craiova, subdirector general al teatrelor, profesor la Catedra de dicție și artă dramatică a Conservatorului din București, director artistic al Teatrului Popular (inițiat de N. Iorga), în sfârșit director al Teatrului Național din Chișinău, **L.** este un om de teatru inteligent și energic, cultivat și

întreprinzător. Excelează în roluri de compoziție, desigur și pentru că stăpânea până la nuanță meșteșugul actoricesc, cunoscându-i componentele psihologice și sociologice. Printre elevii lui se numără Elvira Popescu, Tina Barbu, Ion Sârbu, Ion Manu, N. Bălțățeanu ș.a. O vocație de profesor transpare și din incursiunile în lumea și istoria teatrului, popularizate prin conferințe, publicate în gazete și reviste sau în cărțile *Din tainele scenii* (1898), *De-ale teatrului la noi și-n alte țări* (1907), *Evoluția teatrului românesc în ultimii 30 de ani* (1937) ș.a.

Nutrind în tinerețe visuri de poet și autor dramatic, având și o remarcabilă disponibilitate publicistică, **L.**, care debutează în 1888 la „Revista societății «Studentul român»", este redactor la „România literară", „Fântâna Blanduziei", „Revista poporului", „Arhiva nouă" și „Generația nouă", unde asigura și direcția literară. Mai colaborează la „Biblioteca familiei", „Românul literar", „Ilustrațiunea română", „Literatorul", „Liga literară", „Arta", „Literatură și artă română", „Biblioteca modernă", „Rampa" ș.a. Bună parte din scrieri sunt republicate în „Revista theatrelor" (1893–1903), pe care o conduce. Semna și Lear, Don Livio, Rex. Ca versuitor posteminescian, **L.** transpune, declamativ și fără prea multă fantezie, discrepanța dintre real și ideal, invocând mândra izolare a poetului etc. Piesele în versuri, *Floarea din Firenze* („comedie-idilă", 1893), *Cerșetorul* („dramă-idilă", 1894) și *Îngerii lui Rafael* („fantezie", 1894), jucate pe scena Teatrului Național din București, construiesc, fluid și inconsistent, pe o schemă romantioasă. Cam în aceeași vreme **L.** traduce din poeți felibri (Aug. Barbieri și Ch. Fuster) ori transpune pentru scena craioveană comedia *Le Flibustier* de Jean Richepin. În articole și conferințe, în scrierile despre teatru, există și tentația comentariului literar. Dar aprecierile, altfel făcute cu distincție, dintr-o perspectivă culturală, rămân mereu la suprafața lucrurilor. Mult mai inspirate sunt „profilurile din foaier", schițe memorialistice și impresii risipite în revistele de după 1900, precum și paginile din *Treizeci de ani de teatru* (1925). Toate recompun o imagine, deopotrivă documentară și pitorească, a unei etape din viața scenei românești. Îndrăgostit de teatru și de slujitorii lui, **L.** știe și să decupeze ironic varii tipuri umane, să facă figură de moralist ori să pledeze pătimaș pro domo.

SCRIERI: *Mihail Kogălniceanu*, București, 1891; *Floarea din Firenze*, București, 1893; *Cerșetorul*, București, 1894; *Îngerii lui Rafael*, București 1894; *Din tainele scenii*, Craiova, 1898; *De-ale teatrului la noi și-n alte țări*, București, 1907; *Treizeci de ani de teatru*, București, 1925; *Evoluția teatrului românesc în ultimii 30 de ani*, București, 1937; *Amintiri și scrieri despre teatru*, postfață Mihai Vasiliu, București, 1967.

Repere bibliografice: C. Rădulescu-Motru, *„Treizeci de ani de teatru"*, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XLVII, 1926–1927; Ioan Massoff, *Ioan Livescu în intimitate*, RP, 1932, 4390; *40 de ani de activitate artistică-culturală (1892–1933). Volum omagial închinat maestrului Ioan I. Livescu*, București, 1933; *50 de ani de activitate artistică-culturală (1892–1942). Volum omagial închinat maestrului Ioan I. Livescu*, București, 1942; Eftimiu, *Portrete*, 226–229; *Ist. teatr. Rom.*, II, 343–345, 524; *Dicț. lit. 1900*, 514–515; Brădățeanu, *Istoria*, II, 164–167. *G.D.*

LOCUSTEANU, Petre (1883, București – 3.III.1919, București), gazetar, prozator și autor dramatic. Elev la Liceul Internat din Iași, apoi la Liceul „Matei Basarab" din București, **L.** prinde încă din ultimii ani de școală gustul actoriei. Urmează Conservatorul de Artă Dramatică la clasa lui C.I. Nottara, dar, cum făceau și alții, se înscrie și la Facultatea de Drept a Universității din București (luându-și licența tocmai în 1917). Student încă, îi este acceptată colaborarea la „Belgia Orientului", precum și la „Voința națională", unde lucrează ca redactor. Renunță după un timp la gazetărie, angajându-se în trupa Teatrului Național din Craiova. A mai jucat pe scena Naționalului din București, în 1915 fiind numit subdirector al acestei instituții în care a activat și ca secretar literar și director de scenă. Când armata germană ocupă capitala, **L.** se refugiază la Iași, făcând aici, în ziarul „România" (1917–1918), cu a cărui administrare se vede însărcinat, o combativă, nu rareori exaltată publicistică. În 1911 se afla alături de C. Banu între cei care editează revista „Flacăra", una dintre publicațiile de elită ale vremii, ilustrându-se ca un destoinic secretar de redacție; în urma unor neînțelegeri, în 1914 demisionează. În 1916 scoate „Ziarul meu", de fapt o revistă „literară, socială și artistică" pe care o scrie aproape singur, iar un an mai târziu, la Iași, face să apară foaia umoristică „Greierul" (1917–1918). Cu articole politice, cronici teatrale, cronici artistice, interviuri, note și însemnări diverse (de multe ori cu accente zeflemiste), publicistul este prezent în „Epoca", „Liberalul" (Iași), „Viitorul", „Furnica", „Minerva", „Seara", „Rampa nouă ilustrată", „Mișcarea" (Iași), „Semnalul", „Universul". A mai semnat cu pseudonimele Aghiuță, Sfredeluș (și prescurtările Sf., Sfr., Sfred.), Spurcocea, Cronicarul Dâmboviței (și C. D.). Fire energică, jovială, cu manifestări histrionice de exuberanță, **L.** șochează pe toată lumea, și prieteni și inamici, punându-și capăt zilelor cu un foc de revolver.

„Amator de glume", cum singur își zice, **L.** nu este, din păcate, atât de spiritual pe cât se crede. Uneori, poantele pe care le aruncă, aluziile persiflante, jocurile de cuvinte sunt izbutite, adesea însă, trase de păr și fără un bob de sare, nu-l servesc deloc. Încercările sale literare se vor resimți de această facilitate. Surprinzător, în publicistica de atitudine **L.** ține în mână alt condei: nervos, agresiv, patetic. Însuflețirile de care se lasă cuprins pot lua, în „preumblările" prin Transilvania, Banat, Bucovina, expresia indignării sau trădează o emoție ce îi umple ochii de lacrimi. Ghidușul se dă peste cap luând o înfățișare severă, încruntată, de cruciat al unor idei impregnate de radicalism. Câte „o fabulă de actualitate", niște schițe după natură, evocarea unor „figuri dispărute" constituie antrenamentul lui de portretist. Cu o îngustă percepție a literaturii moderne (și, în genere, a curentelor noi în artă), el nu vede în gesturile necanonice decât trăsneli și „nerozii". Criteriul pare să fie acela al unui realism destul de strict. În ceea ce privește „chestiile teatrale", se dovedește a fi, în pofida înclinației obișnuite spre rostirea mucalită, un cronicar serios. Cu meticulozitate, el povestește analitic subiectul, cântărește „valoarea dramatică" și „valoarea tehnică" a textului pus în scenă, evaluând atent, cu un ochi avizat, însușirile și cusururile

montării și ale interpretării. Dând la o parte învelișul literar, insistă întotdeauna asupra „meșteșugului teatral". Dar nici nu se dă în vânt după piesele străine (ce lansau ostentativ tot soiul de „aberații psihologice și îndrăzneli amorale"), oricât ar fi fost ele de dibaci articulate. A tradus, fiind inclusă în repertoriul Teatrului Național din București (stagiunea 1909–1910), piesa *Fracul verde* de Émile Augier și Alfred de Musset. O „antologie eroică", însoțită de comentarii avântate, este *Glasul vitejiei* (1915), în care **L.** se include și pe sine cu niște versuri jucăușe. O „încercare critică", oscilând între judecata de bun-simț și exagerări diletante, prefațează „colecția de hohote și zâmbete" intitulată *Umorul românesc* (1915). Disociind între noțiuni (umor și ironie, umor și umoristic), teoreticianul de circumstanță identifică specia franțuzească, apoi pe cea anglo-saxonă, pentru a se opri la „umorul național", ale cărui izvoare le află, bineînțeles, în producția populară. Un umor cu tumbe burlești în absurd se chinuie să înfiripe în prozele din *Suntem nebuni...* (1914). Simple crochiuri, eroii schițelor de aici au câte o scrânteală care, podidindu-i cu „senzații ciudate", îi proiectează în plină bizarerie. Nătăfleți, fanfaroni, fricoși, neisprăviții cochetează cu nonsensul. Sunt „fantaziile", așa-zicând, ale unui condeier care se îndârjește să curteze o muză cam năzuroasă. Simțul dialogului (cu pigment caragialesc) e un atu, dar insuficient. Înzestrarea, câtă este, a lui **L.** ține de portretistică. Cartea *Cincizeci figuri contimporane* (1913), cu incisive desene de Iosif Iser, înșiruie ca într-o galerie de oglinzi „deformante" figuri de prim-plan ale vremii – membri ai familiei regale, oameni politici, scriitori, artiști. Uneori forțate, alteori închistându-se în clișeu, creionările lui **L.** sunt gata oricând să pună în relație opera cu înfățișarea cuiva. Maliția insinuantă, împletirea de contraste, sintagma pe alocuri frapantă îi stau la îndemână în executarea unor șarje care, dincolo de ieftinătăți și alte nepotriveli, își au subtilitatea lor. Vioaie, cu o replică promptă și calambururi urmărind efectul de ilaritate, farsele lui **L.**, *Nevasta lui Cercelus* (1910) și *Funcționarul de la Domenii* (1911), și-au avut micul lor succes la un public dornic să se amuze. Plecând de la motivul clasic al păcălitorului căzut în plasa propriilor urzeli, *Nevasta lui Cercelus* pune în mișcare un frivol comic de situații. Pivotul comedioarei *Funcționarul de la Domenii* este quiproquoul, și nu se poate spune că **L.** nu-l mânuiește cu oarecare abilitate. Altfel, cele două compuneri sunt firave de tot.

SCRIERI: *Nevasta lui Cercelus*, București, 1910; *Funcționarul de la Domenii*, București, 1911; *Cincizeci figuri contimporane*, cu desene de Iser, București, 1913; *Suntem nebuni...*, București, 1914; *Comisarul Străjescu*, București, [1915]. **Antologii:** *Umorul românesc*, București, [1915]; *Glasul vitejiei*, București, 1915.

Repere bibliografice: A. de Herz, *Portretul unui portretist*, RP, 1913, 383; G. Topîrceanu, *Scrieri alese*, II, îngr. Al. Săndulescu, București, 1971, *578–585*; Arghezi, *Scrieri*, XXIII, *267–268*, *369–371*; Lovinescu, *Opere*, VIII, *163–165*; Lovinescu, *Scrieri*, II, *187–189*; Gaby Michailescu, *Culise și reflectoare*, București, [1937], *184–185*; Corneliu Moldovanu, *Autori și actori*, București, 1944, *227–230*; Ion Pas, *Prezențe*, pref. Teodor Vârgolici, București, 1968, *237–238*; *Umoriști de altădată*, îngr. și pref. Ion Roman, București, 1969, *231–272*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *577–579*; *Ist. teatr. Rom.*, II, *212–213*; Vicu Mîndra, *Istoria literaturii române. Evoluția genului dramatic*, partea II, București, 1977, *176–180*; Brădățeanu, *Istoria*, II, *77*; Constanța Trifu, *Presa umoristică de altădată*, II, București, 1980, *208–209*; Modola, *Dramaturgia*, *297–300*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *751–752*; Faifer, *Pluta*, *103–106*. **F.F.**

LOGAN, Genoveva (pseudonim al Genovevei Pogorilovschi; 6.III.1938, Șcheia, j. Iași), prozatoare. Este fiica Elenei (n. Doboș) și a lui Gheorghe Gherguț, țărani. A absolvit liceul în Roman (1957) și Facultatea de Istorie-Filosofie a Universității „Al. I. Cuza" din Iași (1962). Se specializează în psihologie, domeniu în care își susține doctoratul (1973). Lucrează la Institutul de Psihologie din București până la începutul anilor '80, când în urma scandalului stârnit de meditația transcendentală, institutul este desființat, iar membrii acestuia sunt dați afară. Debutează în 1957 la „Cuvântul nostru", cu poezia *Toamnă*, semnată cu un pseudonim, Flavia Tennedo, atribuit de comitetul de redacție al revistei. Mult mai semnificativă e prezența în paginile „Gazetei literare", cu povestirea, *Tampon și trambulină* (1967). În același an va publica în „Ateneu" un eseu amplu pe tema etnopsihologiei. Ulterior colaborează la „România literară", „Luceafărul", „Cronica", „Ateneu", „Contemporanul", „Hyperion" ș.a., cu proză scurtă, fragmente de roman, parodii, note polemice, recenzii.

Prima carte este *Idolii peșterii* (1969), roman în care sunt urmărite cu umor și compasiune deambulările unei promoții de absolvenți în complicatul proces de integrare socială și profesională. Romanele semnate de **L.** sunt relativ omogene și ca tehnică, și ca teme, majoritatea personajelor, psihologi de meserie sau numai buni psihologi, fiind tineri absolvenți, rebeli împotriva a tot ce poate însemna ipocrizie și convenție socială. Având o repulsie organică față de rutină, integrarea lor în cotidian este extrem de anevoioasă, cu atât mai mult cu cât nu reprezintă „cazuri izolate", ci aparțin unei generații de „inadaptați", de fapt inadaptabili, ce își caută refugiul în sensibilitate, în imaginație, în propria lume interioară. Găsindu-și destui congeneri printre foștii colegi de studenție, se întâlnesc adesea în câte un apartament (uneori închiriat chiar în acest scop) din care „evadează" în orașe sau în insule imaginare, eliberați de orice fel de constrângeri. Personajele-femei, pe lângă toate încorsetările sociale, sunt apăsate până la depresie de rutina familială. Rareori (precum Anca Cerchez din *Idolii peșterii*) ele se sustrag de la aceste obligații împotrivindu-se firii și refuzându-și condiția biologică și socială. De aici fronda insistentă, exhibiționismul, mizantropia, extravagațele de vocabular sau de comportament puțin înțelese de critica vremii, care le considera lipsite de autenticitate. Tehnica aleasă de prozatoare este aceea a „vocilor" narative, textul nefiind altceva decât însumarea unor confesiuni pe care cititorul are sarcina de a le atribui diverselor personaje. S-a spus că **L.** aspiră la o literatură „complicată și subtilă, o proză în care planul real și cel imaginar să se suprapună între ele, fără să existe o delimitare precisă" (Sorin Titel), romanele sale fiind, în consecință, subsumate prozei de analiză de tip Virginia Woolf sau Hortensia Papadat-Bengescu.

Critica anilor '70 i-a mai imputat o contradicție frapantă între „vocea" unor personaje masculine și maniera feminină de scriitură, contradicție care dispare când personajele sunt femei, autoarei reușindu-i, în asemenea situații, secvențe de viață autentică. Vocația sa rămâne totuși nu aceea de romancieră, ci aceea de nuvelistă sau de autoare de proză scurtă. Romanul *Văzând și făcând*, scris înainte de 1989, dar apărut în 1994, este mai reușit decât *Idolii peșterii*, *Alergie* (1973), *Fără identitate* (1982) și *Pentru toate vine o zi* (1986). Propunând un subiect polițist destul de alert, debarasat de balastul de verbozitate, scrierea se sprijină pe o intrigă centrată pe teoria hipnozei, care se dovedește în final și o alegorie a manipulării persoanei în regimul comunist.

SCRIERI: *Idolii peșterii*, București, 1969; *Alergie*, București, 1973; *Fără identitate*, București, 1982; *Pentru toate vine o zi*, București, 1986; *Văzând și făcând*, București, 1994; *Papa Ioan Paul al II-lea și România* (în colaborare), București, 1999; *Pianul hipnotic*, București, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *„Idolii peșterii"*, CNT, 1969, 44; Damian, *Intrarea, 141-144*; Constantin Boureanu, *„Alergie"*, AST, 1974, 1; Val Condurache, *„Alergie"*, CL, 1974, 2; Titel, *Pasiunea, 169-172*; Dana Dumitriu, *Analiză, simpatie, patetism*, RL, 1983, 34; Nicolae Georgescu, *„Pentru toate vine o zi"*, LCF, 1987, 9; Victor Atanasiu, *Un roman despre satul actual*, RL, 1988, 7; Micu, *Ist. lit., 544*; Popa, *Ist. lit.*, II, *864-865*. *C.Br.*

LOGHIN, Constantin (4.IX.1891, Budeniț-Storojineț – 23.II.1961, Gura Humorului), gazetar și istoric literar. Este fiul Rozaliei și al lui Leon Loghin, țărani. A urmat școala primară în satul natal, terminând-o în 1903. Va absolvi în 1912 Liceul Clasic din Cernăuți și tot acolo, în 1919, Facultatea de Litere, specializându-se în limbile română și latină. În anul următor este numit profesor la Școala Reală Superioară Greco-Ortodoxă din Cernăuți (ulterior Liceul Ortodox „Mitropolitul Silvestru"), unde deține o catedră până în 1940. În timpul ocupației sovietice funcționează alternativ la Liceul „Matei Basarab" din București, apoi din nou la Cernăuți, la Școala Normală de Băieți și la Liceul Ortodox „Mitropolitul Silvestru". După 1944 este profesor la Liceul Comercial, la Colegiul Național „C. Diaconovici-Loga" din Timișoara și la Școala Pedagogică din Gherla, până în 1957. Pensionat, se stabilește la Gura Humorului tot ca profesor de liceu.

L. a fost o personalitate a culturii din Bucovina interbelică. În 1928 devine membru, apoi vicepreședinte al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, implicându-se în activitatea acesteia timp de mai bine de un deceniu. În 1943 va publica o amplă și documentată monografie a acestei societăți, despre care a scris și alte pagini, difuzate în presa timpului. A elaborat o monografie complexă a capitalei Bucovinei istorice (*Cernăuți*, 1936). Corespondent și redactor pentru Bucovina al ziarului „Universul" vreme de cincisprezece ani, a fost în același timp întemeietorul și directorul Editurii Mitropolitul Silvestru din Cernăuți, unde au apărut numeroase și importante lucrări referitoare la provincia din nordul țării. De asemenea, se numără printre fondatorii Societății Scriitorilor Bucovineni. A căutat să coaguleze viața culturală a bucovinenilor refugiați după 1940 în alte provincii. Preocupat în mod preponderent de literatura română scrisă pe teritoriul Bucovinei istorice, **L.** a colaborat, începând din 1923, la majoritatea periodicelor cernăuțene: „Poporul", „Glasul Bucovinei", „Codrul Cosminului", „Cuvântul țărănimii", „Bucovina", „Tribuna", „Revista Bucovinei", „Bucovina literară", „Cronicar", „Junimea literară", „Spectatorul". Ocazional a semnat în „Adevărul literar și artistic", „Unirea" (București), „Familia" (Oradea). Intervențiile sale completau cu documente noi anumite fapte legate de literatură și de contextul în care acestea au avut loc. În același sens este concepută și *Istoria literaturii române din Bucovina. 1775-1918* (1926), creația literară fiind studiată „în legătură cu evoluția culturală și politică". Periodizarea îmbină elemente de sociologie literară cu criterii privind evoluția presei și a vieții politice. Literatura scrisă în Bucovina este analizată în perspectiva întregii literaturi române, iar comentariile vizează mai ales conținutul etnic și social. Utilă prin corectitudinea informațiilor și prin obiectivitatea analizelor este lucrarea *Aron Pumnul – Mihai Eminescu* (1943). Chiar dacă își propune „reabilitarea" lui Aron Pumnul, **L.** discută cu luciditate opiniile filologice și literare ale profesorului cernăuțean și cu discernământ relațiile dintre aceste opinii și opera eminesciană. După sumara și incompleta antologie *Scriitori bucovineni* (1924), **L.** a alcătuit, în 1938, o lucrare în două volume, *Antologia scrisului bucovinean până la Unire*, cuprinzând o selecție reprezentativă și biobibliografii bogate și exacte. Împreună cu

S. Drimmer a tipărit în 1934 *Geschichte der rumänischen Literatur*, carte care prezintă succint și exact fenomenul literar românesc, de la folclor până la cenaclul Sburătorul. A editat, în 1924, *Scrieri literare* de Ion Grămadă, iar în 1943, volumul colectiv *Eminescu și Bucovina*. **L.** a mai realizat o *Istorie a literaturii române* (1926), manuale de limba română și tot pentru uz didactic a prelucrat, sub pseudonimul C. Frunză, o lucrare de J. Nestroy, cu titlul *De-ale lui Păcală* (1927), și o dramatizare după *Țiganiada* de I. Budai-Deleanu, sub titlul *Tabăra țiganilor* (1931).

SCRIERI: *O sută de ani de la nașterea lui Alecu Hurmuzachi*, Cernăuți, 1924; *Anul 1848 în cultura și literatura Bucovinei*, Cernăuți, 1926; *Istoria literaturii române din Bucovina. 1775–1918*, Cernăuți, 1926; ed. îngr. și pref. Alexandrina Cernov, Cernăuți, 1996; *Istoria literaturii române (de la început până în zilele noastre)*, Cernăuți, 1926; *Din trecutul Societății pentru Cultură (1862–1932)*, Cernăuți, 1932; *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (1862–1932)*, Cernăuți, 1932; *Geschichte der rumänischen Literatur* (în colaborare cu S. Drimmer), Cernăuți, 1934; *Cernăuți*, Cernăuți, 1936; *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (1862–1942)*, Cernăuți, 1943; *Aron Pumnul – Mihai Eminescu*, Cernăuți, 1943; *Iancu cav. de Flondor*, București, 1944. **Antologii:** *Scriitori bucovineni*, București, 1924; *Antologia scrisului bucovinean până la Unire*, I–II, Cernăuți, 1938. **Ediții:** Ion Grămadă, *Scrieri literare*, Cernăuți, 1924; *Eminescu și Bucovina*, Cernăuți, 1943.

Repere bibliografice: Șt. Ciobanu, *„Istoria literaturii române din Bucovina"*, „Ardealul", 1926, 39; Perpessicius, *Opere*, VIII, *153–155;* Mircea Streinul, *Scrisul bucovinean până la Unire*, RFR, 1939, 3; Mircea Lutic, *Un mare bucovinean: Const. Loghin*, LA, 1992, 50; Satco-Pânzar, *Dicționar, 120–121; Dicț. scriit. rom.*, II, *752–753.* *D.M.*

LOGHINOVSKI, Elena (26.VII.1932, Krasnoturinsk, Rusia), comparatistă și traducătoare. Este fiica actriței Maria Manșina și a lui Vasili Loghinovski, geolog. După absolvirea Facultății de Filologie a Universității de Stat din Ural, în 1971 obține titlul de doctor în filologie la Universitatea din București și devine lector la Catedra de literatura rusă a Institutului „Maxim Gorki" din același oraș (1954–1973), apoi la Catedra de literatură comparată și universală a Facultății de Filologie de la Universitatea din București (1973–1975). Între 1975 și 1990 lucrează la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" al Academiei Române, iar în 1990 și 1991 ca lector la Catedra de limba și literatura rusă a Facultății de Limbi Străine din Universitatea București. Este autoarea unor cursuri universitare și a numeroase studii și articole, eseuri și recenzii despre literatura rusă și universală publicate în „Secolul 20", „Viața românească", „România literară", „Adevărul literar și artistic", ca și în publicații din Rusia, Franța, Italia, Olanda.

De la Demon la Luceafăr (1979) este o bună introducere didactică în analiza unui motiv fecund, aria de investigare fiind precizată din subtitlu: *Motivul demonic la Lermontov și în romantismul european*. Un excurs preliminar definește conceptul „daimon" – caracter vag, nesupus figurativului, aparținând zonei obscure a simțămintelor, spirit înzestrat totodată cu însușiri aparținând naturii umane. Ipostaze veterotestamentare și gnostice sunt convocate pentru a contura îmbinarea celor două aspecte, divin-antidivin și uman-antiuman, ale daimonului, așa cum se va regăsi el în literatură. Cain, Manfred, Conrad, Ghiaurul sunt tipuri intens personalizate, nonconformiști religioși, cu conștiința deplină a negației și a aspirației către ideal, dar și a propriilor contradicții lăuntrice. Într-un capitol special sunt descrise motive demonice la câțiva urmași ai lui Eminescu (de la Ștefan Petică până la Nichita Stănescu) și sunt enumerați predecesorii nemijlociți ai lui Eminescu din poezia română. Reeditare a lucrării *Eminescu în limba lui Pușkin* (1987), studiul *Eminescu universal* (2000) este dedicat „spațiului culturii ruse", și anume traducerilor din opera eminesciană în limba rusă. Preliminariile teoretice reiau critic rezultatele stilisticii contrastive (Charles Bally) și ale poeticii contrastive (Efim Etkind), asigurând „nivelele de comparație" între două sisteme de limbă, între sistemele de stil, între sistemele prozodice ale celor două limbi, între tradițiile culturale ale celor două popoare, între două sisteme individuale (autorul și traducătorul). Documentată cercetare comparatistă, *Pușkin și problemele existenței în memoria literaturii* (2000) urmărește în diacronie asocierile contrastive și convergente ale operei pușkiniene cu alte opere. O lectură a lui Pușkin prin Dostoievski, dar și a lui Dostoievski prin Pușkin se referă la tema religioasă, mod de cunoaștere și devenire a personalității: omul prevestit de cei doi este „omul în om"; omul solar al lui Pușkin și omul sfâșiat între elanuri sublime și ispite abjecte al lui Dostoievski întregesc visul armoniei în contradicții care tentează conștiința. În relația Pușkin–Lermontov, **L.** descrie metamorfozele eului liric, travestirea acestuia în personaj liric, ca fenomen al unei literaturi care își găsește substanța emblematică într-o serie de personaje-pelerini, eroi ai unei spiritualități abisale.

SCRIERI: *De la Demon la Luceafăr. Motivul demonic la Lermontov și în romantismul european*, București, 1979; *Eminescu în limba lui Pușkin*, Iași, 1987; ed. (*Eminescu universal. Spațiul culturii ruse*), București, 2000; *Pușkin și problemele existenței în memoria literaturii*, Chișinău, 2000; *Dostoievski și romanul românesc*, București, 2003; *Pușkin universal*, București, 2003. **Traduceri:** G. Ciprian, *Faraon piatâi*, București, 1960; Paul Everac, *Zapozdalâi vzrâv*, București, 1961; Marin Preda, *Semia Moromete*, București, 1961; Eugen Barbu, *Koneț otpuska*, pref. Paul Ionescu, București, 1964; Ovidiu Drimba, *Ovidii, poet Rima i Tom*, București, 1967; Tudor Vianu, *Issledovania po estetike*, București, 1972; Victor Ion Popa, *Viun-Letun*, pref. Vicu Mîndra, București, 1973; Mircea Sântimbreanu, *Bolșie kanikulî*, cu desene de Iurie Darie, București, 1977; Costache Anton, *Golubâe vecera*, I–II, București, 1978, *Kanikulî*, București, 1986; Serghei Kozlov, *Cum să prinzi un nor*, București, 1978 (în colaborare cu Costache Popa); Vladimir Colin, *Zubî Hronosa*, București, 1979; Camil Petrescu, *Poslednaia noci liubvi, pervaia noci voinî*, Moscova, 1979; Profira Sadoveanu, *Pokinutaia planeta*, București, 1980; Ionel Pop, *Odinokii volk*, pref. Titus Popovici, București, 1980 (în colaborare); Nicolae I. Ștefănescu, *Zagadka arhiva*, București, 1982; Nichita Stănescu, *Pesni Rumânii*, București, 1987; Nichita Danilov, *Ciornâi anghel*, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Sorin Titel, *Metamorfozele unui personaj*, RL, 1979, 21; Nicolae Ciobanu, *„De la Demon la Luceafăr"*, LCF, 1979, 43; Victor Ivanovici, *Comparatisme moderne*, REVR, 1980, 4; George Muntean, *Versurile lui Eminescu traduse în limba lui Pușkin*, CNT, 1987, 41; Monica Spiridon, *După Babel*, R, 1988, 7; Sorina Bălănescu,

„Eminescu în limba lui Pușkin", „Synthesis", 1988; Mihai Cimpoi, *Dialog cu Elena Loghinovski*, „Columna", 1990, 1; Constantin Crișan, *Comparatismul textologic*, ST, 1990, 2; Cornelia Cârstea, *Pagini noi în hermeneutică*, ALA, 1999, 559; Carmen Brăgaru, *„Pușkin i literatura vecinâh voprosov bâtia"*, „Synthesis", 1999; Ioan Holban, *Miracolul traducerii reușite*, „Kitej-grad", 2001, 1-2; Irina Marin, *Roman „postdostoievskian"*, RL, 2003, 33. *E.M.*

LOMBARD, Alf (8.VII.1902, Paris – 1.III.1996, Lund, Suedia), filolog și romanist suedez. Membru al Academiei Regale de Litere, Istorie și Antichități a Suediei, membru corespondent (1947) și membru de onoare al Academiei Române (1992), *doctor honoris causa* al unor universități din Franța, Suedia, Italia, Norvegia, Danemarca, România, **L.** este un cercetător și un propagator asiduu al limbii și culturii române, autor de evocări, consemnări de călătorie și amintiri despre personalități și locuri din România și din țările romanice, autor de studii docte asupra limbilor acestor țări, dar și asupra unor limbi slave și germanice. La baza erudiției sale stau anii de liceu petrecuți în Franța, când a învățat latina (materie principală și la bacalaureat), franceza, germana, rusa. Reîntorcându-se în Suedia după moartea timpurie a tatălui său, se înscrie la Facultatea de Litere a Universității din Uppsala, specializându-se în limbile romanice. Foarte tânăr, a publicat, în 1926, lucrarea *Limbile Europei*, pe care a reluat-o târziu, cu amplificări și documentări vaste, în *Limbile de pe pământul nostru* (1991). Și-a luat licența în 1927 cu studiul *Construcțiile nominale în franceză* (1927); doctor în litere în 1930, docent la Uppsala, va fi preocupat să integreze studiul limbii române în învățământul universitar al limbilor romanice, convins că această limbă este de fapt „al patrulea picior al mesei" pentru aria studiilor romanice, bazate pe franceză, italiană, spaniolă, limbi studiate pretutindeni în universitățile occidentale. În 1934 vine în România, sprijinit de Ovid Densusianu, și învață româna, atras de peisajul spiritual și geografic al țării. Rămâne legat pe viață de limba română, căreia i-a consacrat o mare parte a activității sale de cercetare, de difuzare și aprofundare a analizei structurilor, bogăției, originalității ei expresive. În 1935 a tipărit lucrarea *La Prononciation du roumain*, cu o riguroasă sistematizare a aspectelor fonetice, ortoepice, gramaticale ale rostirii literare românești. A fost începutul unor cercetări de profunzime, dar și de mare întindere documentară asupra particularităților de construcție a sistemului limbii române, de la fonetică și lexic la gramatică și stilistică. În octombrie 1936 **L.** a inaugurat la Uppsala primele cursuri de limba și cultura română, mutându-le în 1938 la Universitatea din Lund, unde timp de peste treizeci de ani a predat și a studiat, publicând numeroase studii cu tematică românească și formând o școală de romaniști, unii specializați în limba română, capabili să realizeze teze de doctorat în acest domeniu. În timpul războiului **L.** a apărat în presa suedeză neutră drepturile României asupra Transilvaniei, protestând contra anexării părții de nord a provinciei de către Ungaria prin Dictatul de la Viena, pe care îl considera o măsură injustă istoricește și imorală diplomatic.

Al. Rosetti și Alf Lombard

După război a făcut numeroase vizite și a ținut conferințe în România, iar la congresele internaționale de filologie romanică a abordat adesea teme românești. După o lungă elaborare, a tipărit în Suedia lucrarea *Le Verbe roumain* (I-II, 1954-1955), cea mai vastă analiză a unui capitol de morfologie romanică. În prefață citează câteva opinii de autoritate asupra importanței limbii române, dintre care cea a lui V. Kiparski (savant finlandez), „în același timp slavist și romanist", care a scris într-o revistă prestigioasă, în 1944, că „limba română [...] din punct de vedere lingvistic este cea mai interesantă din Europa", ceea ce explică atașamentul constant și atât de fertil al lui **L.** față de această limbă. După un deceniu a tipărit la Paris *La Langue roumaine* (1974), tratat despre specificul fonetic și gramatical al limbii, cu o prefață densă, în care afirmă: „Româna, parte a familiei neolatine și rudă apropiată, deci, a francezei, italienei, spaniolei și portughezei, este limba maternă a douăzeci de milioane de oameni și e una din marile limbi ale continentului nostru. [...] Fără această limbă nu ne-am putea face o idee cât de puțin completă despre ce a devenit în zilele noastre latina, fără ea nu putem comunica liber cu cea mai mare națiune din sud-estul Europei, fără ea ne lipsim de orice contact direct cu una din marile literaturi ale Europei actuale." Ultima lucrare importantă a lui **L.** (în colaborare cu Const. Gâdei) este *Dictionnaire morphologique de la langue roumaine* (1981), care ilustrează tocmai originalitatea de structură a acestei limbi romanice și sintetizează cercetările savantului suedez asupra unui domeniu care a stat în centrul activității sale științifice. **L.** a fost omul de știință străin care a făcut, poate, cel mai mult, pentru cunoașterea și difuzarea în lume a limbii și culturii române. Ținta lui permanentă a fost să situeze limba și cultura română la același nivel de interes istoric și științific cu celelalte culturi romanice occidentale, dată

fiind persistența eroică a acestei romanități orientale în condiții istorice de mare dificultate.

SCRIERI: *La Prononciation du roumain*, Uppsala, 1935; *Le Verbe roumain*, I-II, Lund, 1954-1955; *La Langue roumaine*, Paris, 1974; *Dictionnaire morphologique de la langue roumaine* (în colaborare cu Const. Gâdei), București, 1981.

Repere bibliografice: *Mélanges de philologie offerts à Alf Lombard*, Lund, 1969; D. Macrea, *Alf Lombard*, în *Limbă și lingvistică română*, București, 1973, 62-65; Gh. Bulgăr, *Un savant romanist, exeget al limbii române: Alf Lombard*, „Comunicările Hyperion", 1993, 9-19; Marius Sala, *Alf Lombard*, LR, 1996, 1-6; Florica Dimitrescu, *Alf Lombard*, RL, 1996, 12; Alexandra Roceric, *Un gând la plecarea lui Alf Lombard*, JL, 1996, 5-8; Rusu, *Membrii Academiei*, 302. *Gh.B.*

LÖRINCZI László (21.I.1919, Țeline, j. Sibiu), traducător. După ce învață la Colegiul Reformat din Cluj luându-și bacalaureatul în 1937, urmează cursurile Facultății de Drept a Universității din același oraș, obținând și titlul de doctor în drept. Face ulterior studii filologice și economice în Italia și în țară. Este, succesiv, avocat și judecător adjunct la tribunalul din Cluj (1942-1946), apoi se mută la București, unde, după o scurtă perioadă în care activează ca secretar cultural al Alianței Populare Maghiare (1946-1949), va fi redactor la Editura de Stat (1949-1951), fondator și colaborator principal al cotidianului „României Magyar Szó" și al revistei „Művelődési Útmutató". Între 1951 și 1981 conduce subredacția bucureșteană a revistei „Új Élet".

De numele lui **L.** se leagă o prodigioasă activitate de traducător. Transpune în limba maghiară deopotrivă din literaturile italiană, franceză, spaniolă, engleză, germană, rusă și mai ales din română, oprindu-se la proza lui Ioan Slavici, Mihail Sadoveanu, G. Călinescu. Din creația lui Tudor Arghezi realizează tălmăciri inspirate, publicate în mai multe ediții. **L.** rămâne cel mai devotat traducător maghiar al lui Ioan Slavici, marea majoritate a nuvelelor și povestirilor scriitorului circulând în această limbă în versiunile lui.

Traduceri: Ioan Slavici, *A kincs* [*Comoara*], București-Budapesta, 1954, *A Jószerencse malma és egyéb elbeszélések* [*Moara cu noroc și alte nuvele*], București, 1959, *Az erdei lány* [*Pădureanca*], București, 1973; Francisc Munteanu, *A feleség* [*Nevasta*], București, 1955; Mihail Sadoveanu, *A Nyestfiak* [*Frații Jderi*], București, 1956; *A balta — Baltagul*, ed. bilingvă, București-Budapesta, 1960, *A parasztkapitány* [*Neamul Șoimărești*], București, 1969; *Inasévek* [*Anii de ucenicie*], București, 1981, G. Călinescu, *Ottilia titka* [*Enigma Otiliei*], București, 1964, Budapesta, 1965; Tudor Arghezi, *Boldogasszony mosolya*, Budapesta, 1972; B. Fundoianu, *A költö és aranyéka* [*Poetul și umbra sa*], București, 1972 (în colaborare cu Éltető József și Majtényi Erik); Mateiu I. Caragiale, *Remember. Óvárosi gavallérok* [*Craii de Curtea-Veche*], București, 1984 (în colaborare cu Senczei László).

Repere bibliografice: Koppany Gyula, *Francisc Munteanu, „A feleség"*, UTK, 1956, 7; Gréda József, *„A Nyestfiak", magyarul*, UTK, 1957, 13; Kakassy Endre, *Sadoveanu, „A Nyestfiak"*, IGZ, 1957, 3; Kakassy Endre, *Kétnyelvü Sadoveanu-kiadas*, UTK, 1960, 1; Petre Pascu, *Arghezi într-o versiune maghiară*, VR, 1964, 7; Constantin Olariu, *Lörinczi László*, LCF, 1968, 12; V. Roxin, *De vorbă cu László Lörinczi*, FON, 1970, 16; Beke, *Fără interpret*, 308-323; *Rom. magy. ir. lex.*, III, 397-399. *O.K.*

LORINȚIU, Cleopatra (26.IX.1957, Năsăud), poetă și prozatoare. Este fiica Eleonorei (n. Leonte) și a lui Virgil Lorințiu, silvicultor. Urmează școala primară la Năsăud și Bistrița, apoi Liceul „Liviu Rebreanu" din Bistrița (absolvit în 1976) și Facultatea de Cibernetică a Academiei de Studii Economice din București (1976-1981). A lucrat o vreme la Institutul de Cercetări pentru Electrotehnică, iar din 1983 ca redactor la „Scânteia tineretului". În 1992 și 1993 este producător al programului românesc de televiziune „Romanian Soul" din Chicago, iar din 1994 va fi realizator la Televiziunea Română. Debutează în revista școlară „Zări senine", cu versuri și articole; alte versuri îi apar în 1970 în revista „Tribuna", **L.** colaborând apoi cu poezie, proză, critică literară și de artă la „Luceafărul", „România literară", „Amfiteatru", „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»", „Viața românească", „Tribuna" ș.a.

Fervoarea sentimentală din prima carte, *Regina cu pași furați* (1978; Premiul de debut al Editurii Dacia), nu se regăsește în versurile din volumele ulterioare. *Peisajul din care lipsesc* (1981) dezvăluie un lirism neliniștit, cenzurat de cerebralitate, sentimente evanescente, topite în nostalgii și resemnări. Aceeași formulă — sugestia și ambiguitatea, elaborarea expresiei artistice, chiar estetizarea imaginilor și un simbolism de sorginte culturală — duce la estomparea stărilor recuperate ca trăiri lirice și în *Terasa cu oleandri* (1985; Premiul Asociației Scriitorilor din București). Moderne ca simțire poetică, versurile decupează dintr-un jurnal intim, cu precizie, cu luciditate de chirurg, stări de spirit surd-persistente, trezite de o imagine, o amintire (*Aproape imaginară*, 1987). Poemele vorbesc despre singurătate, teamă, tristețe, analizate cu gravitate, dar lirica este mai curând intelectuală, căci își propune să surprindă inefabilul unei existențe. Poeta construiește după o logică a revelației, tinzând spre obiectivarea vocii poetice. De aici lirismul în surdină, detașarea, austeritatea discursului, ceea ce nu înseamnă însă nici o clipă răceală, golire de fiorul comunicării adevărate, vulnerabilă și de aceea cu atât mai prețioasă. **L.** a mai publicat volumul *Există un limpede loc* (1989), cuprinzând reportaje despre zona Năsăudului și a Bistriței, și romanul *Iubirea nu trece* (1992) — o poveste despre o iubire eșuată, pe care Grig, un chirurg promițător, o rememorează în încercarea de a înțelege resorturile interioare ale femeii iubite, Unda, poetă sensibilă, ființă generoasă, dar misterioasă în dorința de a-și păstra intact eul lăuntric. Spre final narațiunea este agrementată cu scene și peisaje din Italia și cu o foarte expediată istorioară despre un agent de contraspionaj. **L.** a scris, de asemenea, proză și versuri pentru copii (*Ora culorilor*, 1979, *Libeluliada*, 1982, *Exerciții de vacanță*, 1986).

SCRIERI: *Regina cu pași furați*, Cluj-Napoca, 1978; *Ora culorilor*, București, 1979; *Peisajul din care lipsesc*, București, 1981; *Libeluliada*, București, 1982; *Terasa cu oleandri*, Cluj-Napoca, 1985; *Exerciții de vacanță*, București, 1986; *Aproape imaginară*, București, 1987; *Există un limpede loc*, București, 1989; *Coroniță de premiant*, București, 1990; *Iubirea nu trece*, București, 1992; *Fără contract* (în colaborare), București, 1992; *Ceaiul amanților*, București, 1993; *Fetița care eram*, București, 1993; *Cineva din trecut*, București, 1995; *Un ghem de vise*, București, 1998;

Simplă suflare – Souffle éphémère, ed. bilingvă, tr. Oana Cuzub, Botoșani, 2002. **Traduceri:** Kenneth Grahame, *Vârsta de aur*, pref. trad., București, 1983, *Am găsit o prințesă*, București, 1994.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Interogații lirice*, RL, 1978, 37; Constanța Buzea, *„Regina cu pași furați"*, AFT, 1978, 9; Valentin F. Mihăescu, *„Peisajul din care lipsesc"*, LCF, 1981, 24; Ion Bogdan Lefter, *Poezie sentimentală*, RL, 1981, 31; Laurențiu Ulici, *Monografie lirică: Cleopatra Lorințiu, „Peisajul din care lipsesc"*, CNT, 1981, 35; Daniel Dimitriu, *„Terasa cu oleandri"*, CL, 1985, 6; Florin Costinescu, *Poezie și feminitate*, CNT, 1988, 10; Valentin F. Mihăescu, *„Aproape imaginară"*, LCF, 1988, 9; Radu Comănescu, *Un blazon de apărat*, LCF, 1988, 42; Ioana Bot, *Definiții și exemple*, TR, 1992, 38; Tanco, *Dicț. lit. Bistrița, 201–202; Dicț. scriit. rom.*, II, *753–755*; Popa, *Ist. lit.*, II, *570*. *II.C.*

LOTEANU, Emil (6.XI.1936, Clocușna, j. Edineț – 18.IV.2003, Moscova), poet. A absolvit Institutul de Artă Cinematografică din Moscova (1962), după care a lucrat la studiourile Moldova-Film (Chișinău) și din 1974 la Mosfilm (Moscova). A fost președinte al Uniunii Cineaștilor din Republica Moldova. A primit titlurile de maestru emerit al artei din Republica Moldova (1969), artist al poporului din Federația Rusă (1980) și este laureat al Premiului de Stat al Republicii Moldova (1988). Filmele sale, între care *Poenile roșii* (1966), *Lăutarii* (1971), *Șatra* (1976), au fost premiate la mari festivaluri internaționale.

Volumele de versuri *Zbucium* (1956), *Chemarea stelelor* (1962) și *Ritmuri* (1965), concepute în spiritul esteticii

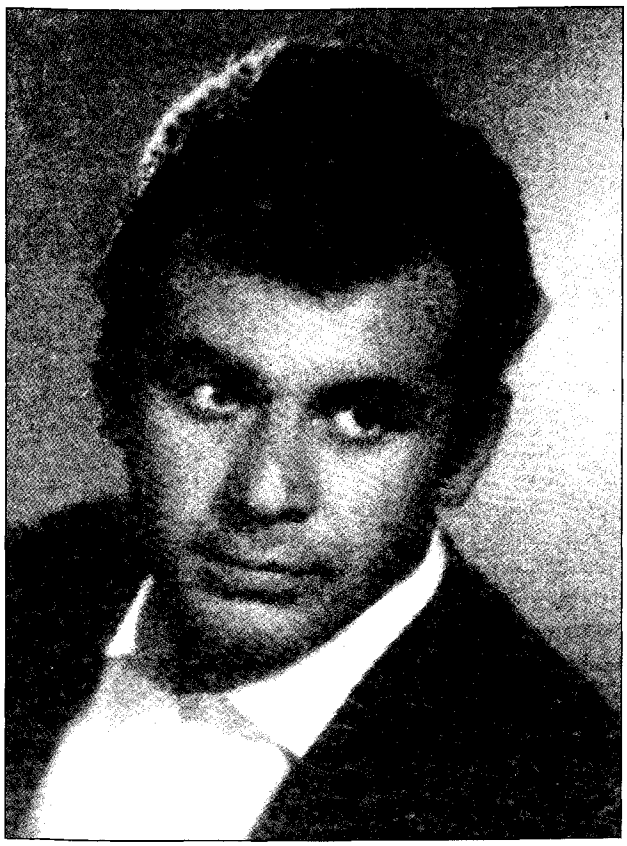

(neo)romantismului, se caracterizează prin impetuozitate și tensiune lirică, prin activism civic și elan mobilizator, printr-o sugestivitate metaforico-simbolică frapantă. Este o poezie oratorică, plină de contraste patetice și de dramatism (uneori simulat), al cărei pivot îl constituie dorul de necunoscut. *Sufletul ciocârliilor* (1974) extinde și aprofundează viziunea romantică. **L.** a semnat și câteva cărți de proză: *Vioara albă* (1963), *Bucolica* (1966) și *Lăutarii* (1972), ultimele două fiind nuvele inspirate din viața ciobanilor și a lăutarilor. Talentul lui **L.** se exprimă cu deosebire în arta cinematografică, în filmul poetic, pe subiecte frecvent „exotice", de un dramatism-limită, din lumea țiganilor, a oamenilor de artă, a combatanților ș.a.

SCRIERI: *Zbucium*, Chișinău, 1956; *Chemarea stelelor*, Chișinău, 1962; *Vioara albă*, Chișinău, 1963; *Ritmuri*, Chișinău, 1965; *Ciuleandra*, Chișinău, 1965; *Bucolica*, Chișinău, 1966; *Versuri*, Chișinău, 1970; *Lăutarii*, Chișinău, 1972; *Sufletul ciocârliilor*, Chișinău, 1974.

Repere bibliografice: Mihail Dolgan, *Coordonatele poeziei lui Emil Loteanu*, RLSL, 1966, 1; Serafim Saka, *Emil Loteanu*, „Nistru", 1970, 7; Mihail Dolgan, *Idee și imagine poetică*, Chișinău, 1971, *262–278*; A. Conunov, *Emil Loteanu*, Chișinău, 1968; L. Tarasenko, *Ecran: Razmâșlenija i obzorî*, Moscova, 1979, *136–141*; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 208*. *M.Dg.*

LOTREANU, Ion (pseudonim al lui Ion Lăbușcă; 2.V.1940, Alimpești, j. Gorj – 22.V.1985, București), poet, eseist și prozator. Este fiul Mariei (n. Albeanu) și al lui Petre Lăbușcă, țărani. După liceul urmat la Târgu Jiu și Câmpulung Moldovenesc (1954–1957), face Școala Militară de Ofițeri din Sibiu (1957–1960), activând apoi ca ofițer instructor la Timișoara (1960–1967). Se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara, dar se transferă la Universitatea din București, unde obține licența în 1970. Funcționează ca redactor principal la „Viața militară" (1967–1973), secretar de redacție la „Săptămâna" (1973–1984) și secretar literar la Teatrul „Constantin Tănase" din București (1984–1985). Colaborează la „Viața militară", „Amfiteatru", „Ateneu", „Săptămâna", Luceafărul", „Scrisul bănățean" „Orizont", „România literară", „Astra", „Tribuna", „Ramuri", „Argeș", „Cronica", „Steaua", „Familia", „Contemporanul". Debutează în 1959 cu poezie în revista „Apărarea Patriei", iar editorial, în 1971, cu volumul de versuri *Azimut*.

Patria, locurile natale, natura, istoria neamului sunt teme frecvente mai cu seamă în primele volume, teme tratate într-o manieră destul de convențională, în ciuda eforturilor poetului de a compensa, prin cizelarea versului și metafore șocante, modestia elanului liric. Livrescă și cerebrală, mai rar elegiacă, lirica lui **L.** îmbină un neotradiționalism emfatic, retoric, cu unele îndrăzneli moderniste, vizibile încă din *Lăcuste și aeroporturi* (1972), pentru a se accentua în *Aerul de sub fluturi* (1974; Premiul Asociației Scriitorilor din București), cartea cea mai bine primită de critică. Romanele *Elvira și locotenentul* (1978), *Iluzia* (1981), *Cârtița albă* (1984) și *Cămașa de mire* (1985), cu tentă autobiografică, sunt destul de schematice și teziste, nereușind să compenseze, prin ușurința de a povesti, lipsa de

autenticitate a dramelor, rezolvate neconvingător. Eseistul, în general informat și cu apetit teoretic, abordează în *Analogia suverană* (1975), *Creație și implicare* (1976), *Caligrafii critice* (1977), *Teme și variațiuni* (1979) chestiuni variate, de estetică, de teorie a poeziei, cu aplicații la literatura română și universală, dar practică și portretul literar, cronica, ambele nescutite pe alocuri de reflexe și partizanate ideologizante.

SCRIERI: *Azimut*, București, 1971; *Lăcuste și aeroporturi*, București, 1972; *Aici, lângă Carpați*, București, 1972; *Aerul de sub fluturi*, București, 1974; *Analogia suverană*, București, 1975; *Creație și implicare*, București, 1976; *Punctul sensibil*, București, 1976; *Caligrafii critice*, București, 1977; *Acordul cu lumea*, București, 1978; *Elvira și locotenentul*, București, 1978; *Ochiul mierlei*, Craiova, 1979; *Teme și variațiuni*, București, 1979; *Introducere în opera lui Mircea Eliade*, București, 1980; *Iluzia*, București, 1981; *Despre analogie și alte eseuri*, București, 1982; *Cârtița albă*, București, 1984; *Cămașa de mire*, București, 1985.

Repere bibliografice: Dan Laurențiu, *„Azimut"*, LCF, 1971, 10; Adrian Popescu, *„Azimut"*, TR, 1971, 12; Daniel Dimitriu, *„Lăcuste și aeroporturi"*, CL, 1972, 11; Nicolae Manolescu, *„Aerul de sub fluturi"*, RL, 1974, 8; Daniel Dimitriu, *Naturaliști, caligrafi și alții*, CL, 1974, 6; Liviu Călin, *Ion Lotreanu*, LCF, 1974, 37; Eugen Dorcescu, *„Aerul de sub fluturi"*, O, 1974, 43; Mircea Iorgulescu, *Ion Lotreanu*, LCF, 1975, 24; Lucian Alexiu, *„Analogia suverană"*, O, 1975, 39; Barbu, *O ist., 206–208*; Firan, *Macedonski-Arghezi, 255–257*; Mincu, *Poezie, 190–192*; Piru, *Poezia*, II, *347–348*; Petru Poantă, *„Punctul sensibil"*, ST, 1976, 6; Cristian Livescu, *„Creație și implicare"*, ST, 1977; 1; Ruja, *Valori, 59–60*; Dan Mutașcu, *Elanul temperat*, T, 1979, 6; H. Zalis, *„Acordul cu lumea"*, RL, 1979, 28; Bucur, *Poezie, 606–607*; Mihai Dinu Gheorghiu, *„Introducere în opera lui Mircea Eliade"*, CL, 1981, 2; Viorel Știrbu, *Locotenentul Dima sau Dilemele libertății*, LCF, 1981, 23; Firan, *Profiluri*, I, *431–436*; Ulici, *Lit. rom.*, I, *275–276*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *755–756*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1080*. *S.V.*

LOVINESCU, E.[ugen] (31.X.1881, Fălticeni – 16.VII.1943, București), critic și istoric literar, prozator și traducător. Este al patrulea dintre cei șapte copii ai Profirei (n. Manoliu) și ai lui Vasile T. Lovinescu (numele real – Vasile Teodorescu), profesor de istorie. La Gimnaziul „Alecu Donici" din localitatea natală, unde tatăl său este director, **L.** a fost coleg cu Mihail Sadoveanu (1892–1896). Absolvent (primul clasat) al Liceului Internat din Iași (1898), își începe studenția la Facultatea de Litere din același oraș, transferându-se după scurt timp la Facultatea de Litere și Filosofie din București, secția limbi clasice, unde în 1903 obține licența cu teza *O chestiune de sintaxă latină*. Îi audiase pe Titu Maiorescu, D. Evolceanu, Grigore Tocilescu, C. Rădulescu-Motru, Ovid Densusianu, N. Iorga; printre colegi – Panait Cerna, Ion Petrovici, D. Caracostea. Colaborează la ziarul „România jună", condus de A.C. Popovici (februarie și aprilie 1900), dar **L.** apreciază drept debut („cea dintâi manifestare critică") studiul *O tragedie antică...*, despre *Perșii* lui Eschil, publicat la 22 octombrie 1903 în revista „Litere și arte", supliment al cotidianului bucureștean „Adevărul". Colaborează ulterior la „Epoca" (1904–1906), foiletoanele publicate aici fiind strânse în *Pași pe nisip* (I–II, 1906). Obține locul întâi la examenul de capacitate și devine profesor de limba latină la Școala Comercială, apoi la Liceul „Sf. Petru și Pavel" din Ploiești (1904–1906). Face studii în vederea unui doctorat la Sorbona (1906–1909). I se conferă doctoratul de stat după susținerea tezei principale, *Jean-Jacques Weiss et son oeuvre littéraire*, și a tezei complementare, *Les Voyageurs français en Grèce au XIX-ème siècle*, ambele publicate în 1909, una prefațată de Émile Faguet, cealaltă, de Gustave Fougères. În octombrie 1910 se transferă la Liceul „Matei Basarab" din București, predând și ore de istorie la Liceul „Spiru Haret". Docent la Facultatea de Litere din București, ține aici un curs despre Costache Negruzzi. În 1911–1912 este profesor suplinitor la Facultatea de Litere și Filosofie din Iași. Drumul titularizării la Universitate fiindu-i barat – la concurs este preferat G. Ibrăileanu –, **L.** rămâne profesor la Liceul „Matei Basarab" și, din 1928, la Liceul „Mihai Viteazul" din București, de unde în 1938 se pensionează din motive de sănătate. Sporadic, îi suplinise pe Pompiliu Eliade (1912) și pe Charles Drouhet (1919) la Universitatea din București. După primul război mondial fondează „Lectura pentru toți", magazin ilustrat (1918–1920), și „Sburătorul" (1919–1922, 1926–1927). Colaborează de-a lungul timpului la „Convorbiri critice", „Viața românească", „Convorbiri literare", „Falanga",

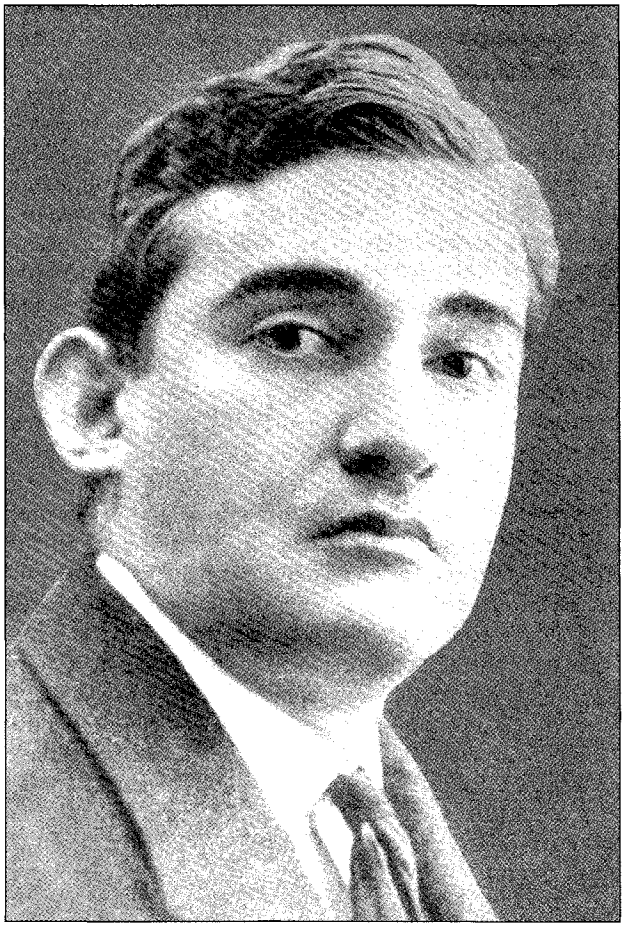

„Viitorul", „Cele trei Crișuri", „Noua revistă română", „Românul" (Arad), „Flacăra", „Rampa", „Adevărul", „Naționalul", „Adevărul literar și artistic", „Mișcarea literară", „Cuvântul liber", „Săptămâna muncii intelectuale și artistice", „Revista Fundațiilor Regale", „Capitala", „Vremea", „Viața", „Timpul", „Kalende" ș.a. Și-a deconspirat ca pseudonime Delmonte și Anonymus Notarius. Cele peste șaizeci de volume (critică, istoriografie literară, proză, traduceri) îl recomandau pentru un loc în Academia Română; este susținut în 1936 de Ion Petrovici, Mihail Sadoveanu, de elenistul G. Murnu, dar întâmpină opoziția înverșunată a lui N. Iorga, care, tradiționalist radical, nu accepta ideea de modernitate, ceea ce determină respingerea candidaturii la votul în plen. De numele lui **L.** se leagă însă activitatea și prestigiul pe care îl are cenaclul literar Sburătorul, deschis tuturor din aprilie 1919 în locuința criticului, un amfitrion desăvârșit. Au trecut prin acesta, într-un sfert de veac, reputați creatori și o sumedenie de aspiranți, esențială fiind însă contribuția la modernizarea literaturii române. Imaginea criticului în posteritate îndreptățește convingerea lui Eugen Simion că după Titu Maiorescu **L.** este „cel mai important critic român". Mărturii autobiografice diverse, pagini epistolare și memorialistice vorbesc despre un **L.** înclinat spre autoscopie, solitar, sceptic, dar mai ales contemplativ; tentat să se afirme ca prozator, s-a stins îndoindu-se de sine, torturat de o adevărată dramă a nerealizării: „Când mă gândesc la mine — îi scria Hortensiei Papadat-Bengescu la 10 august 1930 — mi-e rușine de sterilitatea sufletului și de mediocritatea debitului de lucru și de expresie". Printr-o dreaptă compensație, numele criticului (care, în chiar această postură, este un excelent stilist) s-a fixat demult în conștiința generațiilor: el este un critic de statură europeană, un clasic, a cărui autoritate în epoca interbelică, deși contestată de unii, a fost enormă. „Nu mă interesa decât părerea a doi oameni din România: G. Ibrăileanu și E. Lovinescu. De verdictul lor depindea întreaga carieră a mea și încrederea în mine", afirmă G. Călinescu într-un interviu luat de Profira Sadoveanu.

Încă înainte de primul război mondial, cultivând „metoda impresionistă", criticul nu scăpa prilejul de a face un *distinguo* între impresionismul diletant al unor publiciști și celălalt, sintetizator, esențializant, organizat: „Divers apreciabil, impresionismul n-are nevoie de un fond bogat sufletesc, de o concepție, de o putere de creație, dar are nevoie de alte însușiri, fără de care nu mai e literar. El zugrăvește anume în marginea vieții curgătoare icoane repezi și fugare, jocuri de lumină și de umbre; arta de a închide în câteva linii o siluetă hotărâtă; însușiri, de altfel, ale rasei noastre, istețe, vioaie, artistice, fără răbdare și fără adâncime, rasă iubitoare de lumină, de simplificare până la unitate." Cum impresionismul e „una din expresiile caracteristice ale literaturii franceze", definiția se întregește cu tușe suplimentare, vizând un climat în care „roiesc sute de cronice, spirituale, șerpuitoare, zâmbitoare și limpezi, trase în marginea unui fapt neînsemnat al vieții, cerând puțină fantezie, o cultură întinsă dacă nu și adâncă, un zâmbet muiat într-o lacrimă, un zbor grăbit deasupra lucrurilor mici pentru a se ridica apoi la idei generale". Totuși, un impresionism integral și absolvit de orice intruziune a vreunei ideologii se dovedește impracticabil. În textele trimise de la Paris „Convorbirilor critice" — medalioane, siluete și figurine „cu evidente intenții de realizare artistică" — se vedeau la tânărul **L.** influențe, franc recunoscute ulterior, din Émile Faguet, din Anatole France și, mai puțin, din Jules Lemaitre, adică de la așa-zișii impresioniști. Dezbaterea se ducea între câțiva parteneri de dialog imaginari „fixați tipologic", Agathon, Picrophonios, Glykion și alții (în tradiția lui La Bruyère), criticul asumându-și rolul de moderator, din necesitatea de „a armoniza părerile contradictorii" sau de a „determina sugestii personale". Primele două volume din *Critice* (1909–1910) dobândeau astfel un „caracter impresionist" tot mai accentuat, cu timpul repudiat, părăsit și deplâns ca superficial. Stând și judecând, foiletonistul de la „Convorbiri critice" era mai aproape de Lemaitre decât de Faguet, ambii academicieni și perfect contemporani; îl preocupa prioritar, cum preciza în compendiul din 1937 — *Istoria literaturii române contemporane. 1900–1937*, aspirația „de a face din critică o categorie pur literară, un joc spiritual în jurul operelor de artă, o construcție personală, care să poată rezista timpului dacă piloții afirmațiilor s-ar surpa". O astfel de critică pe bază de intuiții, în genere „sceptică și rafinată, cu un fond de cultură greacă", persistă și la „Sburătorul" în prima lui serie, cu deosebire bogată în „profiluri" și „figurine". În 1932, în al doilea volum de *Memorii*, un **L.** în plină audiență, având

distanța necesară retrospecției, nu ezita să releve la rece, detașat, limitele „metodei impresioniste", care într-o primă etapă, cea a textelor din culegerea *Pași pe nisip* comporta un stil „abrupt, familiar, anecdotic, dialectic și mai ales prolix". Prin apelul la dialog se urmărea atunci un limbaj cât mai „natural", însă „calitatea artistică" a expunerii era astfel jertfită. În etapa primelor volume de *Critice* — „pur estetică" sub aspectul concepției — „confuzia criticii cu literatura" se reflecta în stilul „odihnitor și cu deosebire clar și înflorit", cu „volute grațioase" și „tendințe lirice", în timp ce, lipsit de „desen și densitate", discursul „trăda și mai mult absența voită a ideilor generale". Ecouri din cea de-a doua fază impresionistă durează și în următoarea, de după război, acum cu vizibile tendințe spre organizare, probabil trăsături caracteristice vârstei. Nu a dispărut din practica lovinesciană „intenția expresiei literare", însă față de limbajul anterior, „exclusiv artistic", fraza înclină spre intelectualizare, ideile generale nemaifiind evitate „ca elemente caduce", dimpotrivă, articulându-se nu doar pentru a configura o sugestie, ci „și pentru a trezi și o convingere". Cum apelul la intelectualizare a fost luat drept dogmatism, cum impresionismul însuși a putut fi adoptat de „spirite mai mult sau mai puțin dogmatice" (Faguet și „chiar Taine") — iată motive de noi precizări metodologice. Față de dogmatisme mai vechi sau contemporane, față de raportarea „la un principiu stabil", deși „arbitrar" — ca la Brunetière, la Paul Souday ori la Mihail Dragomirescu —, în faza sa modernistă autorul *Criticelor* admite, în ce-l privește, „existența unei infiltrații dogmatice în afirmarea principiului de *diferențiere* și deci de înnoire a expresiei artistice, fără ca ea să fi luat însă niciodată un caracter de exclusivitate". Vechiul scepticism, oarecum empiric, evolua acum „spre un relativism estetic pur principial, reatașat la teoria cunoașterii". Cele mai multe cărți îmbătrânesc, mai multe încă mor repede; judecățile de valoare despre atâtea cărți se învechesc și ele, devenind truisme sau anacronisme. De necesitatea revizuirii unor astfel de judecăți (devenite prejudecăți), mai exact de inerentele mutații în materie de gust și receptare, frecventatorii lucizi ai artelor erau conștienți de mult. Totuși, pronunțându-se pentru reconsiderarea miturilor, pentru izgonirea locurilor comune, aducând argumente logice, adesea impecabile, **L.** se expunea, după primul război mondial, ironiilor în serie, dacă nu unei cabale. Depășind faza criticii impresioniste, mentorul de la Sburătorul opunea atacurilor concertate împotrivă-i o știință și o conștiință, ambele perfect adecvate momentului, de unde autoritatea și interesul peste timp; odată cu revizuirile, apoi cu ideea modernizării literaturii, teze interferente în fond, se afirma ultimul mare critic de directivă, un reper de excepție. „Lovinescu nu se revizuiește", preciza el respingând incriminările despre inconsecvențe imaginare, cu urmări de ordin axiologic. Redactând *Istoria literaturii române contemporane* (I-VI, 1926-1929), scopul declarat *expressis verbis* era de „a stabili sub o formă determinată, în orice caz actuală, noua tablă a valorilor noastre literare", acestea urmând a fi considerate prin prisma altei concepții decât, bunăoară, cea din „manualele didactice" ale lui Mihail Dragomirescu. Scepticismul nu trebuie condamnat, dar nici acceptat până la ultimele lui limite. „Problema supraviețuirii literare e conjuncturală și, de altfel, și relativă, deoarece măsurăm imensitățile cu măsurile noastre, iar destinul orb ne dezminte, trecând posterității opere din considerații imprevizibile și sugrumând altele." Ce va deveni Al. Vlahuță peste timp? „Nu se poate ști de va rămâne ceva din opera lui", dar, deși „sub acest aspect, dezarmată", critica „domină totuși prin prejudecata ei, care n-are nevoie de valorificarea timpului". Cu trecerea anilor intră în acțiune o „critică tardivă", suprapusă „criticii sincronice"; entuziasmul se estompează progresiv, distanțele înlesnesc o anumită detașare, reliefurile apar frapante prin comparație cu altele, din aceeași serie. „Devenită din dinamică statică, critica nu mai e o armă de luptă în serviciul unei formule noi, ci un *instrument de preciziune*, pe care îl putem întrebuința după ce scriitorul și-a fixat forma definitivă și a pus între dânsul și noi o *perspectivă necesară*, ce topește amănuntul și desprinde *linia întregului*". Un comentariu consacrat romanelor lui Duiliu Zamfirescu începe cu date lămuritoare despre originalitate și accent. Dacă romancierul Comăneștenilor a rămas într-un „con de umbră și în indiferența publicului", e pentru că el „nu și-a dat măsura talentului dintr-odată", cu o originalitate izbitoare. „Nimic nu fixează mai repede decât *originalitatea*, chiar când nu se sprijină

Desen de Marcel Iancu

pe un suport sufletesc mai mare și pe un talent mai robust; *accentul* personal impresionează chiar de rămâne un simplu accent." Un Al. Macedonski frondeur, imprevizibil, teatral, un fantast, un egotist nutrit cu iluzii plutind pe suprafața realităților amintea de plăsmuirile navigatorilor greci întorși din lungi călătorii; minținд „în povestirile lor despre oameni și locuri", inventivitatea acelor navigatori a făcut să apară *Odiseea*. În relațiile sociale obișnuite „invențiunea e *minciună*, pe când în artă devine o funcție estetică". A defini valoarea celor „revizuiți" e totuna cu a stabili prin reducere la unitate gradul lor de obiectivitate sau, cum ar fi spus Ibrăileanu, sunetul unic (de caracterul „unic" exprimând valoarea aveau să vorbească ulterior Gabriel Marcel și alții). Un Brătescu-Voinești lesne „reductibil la unitate" a putut fi caracterizat în „termeni identici" atât de Maiorescu, cât și de Ibrăileanu, ca exponent al „echilibrului clasic"; dar spre deosebire de „critica sincronică", înclinată să privească opera cu „legitimă simpatie", rolul „criticii târzii" e de a merge spre opera integrală și a o reevalua dincolo de ideile primite. Din această perspectivă, aprecierea centrată pe „echilibrul clasic" nu mai rezistă; altfel spus, fără să se prefacă într-un defect, meritul devine „de o importanță secundară și unilaterală". În esență, principiul revizuirilor propus de **L.** stă în picioare oricând. Frecvent se repetă ideea de axă polarizantă, care, devenită procedeu, manieră chiar, vrea să puncteze capacitatea unui creator de a da un sens personal unor elemente preexistente, amorfe ori disparate. Clasicul poem horațian *Ad fontem Bandusiae* constituie „axa întregii piese" *Fântâna Blanduziei* a lui Alecsandri, opera în cauză fiind o „cristalizare" sufletească în jurul unei axe stabile; pe axa unui pesimism fundamental „se grupează întreaga poezie a lui Eminescu, considerată sub toate aspectele ei, în poezia de dragoste sau filosofică, în satire ca și în poeziile inspirate de natură [...]. Îndărătul operei lui Macedonski nu găsim o unitate fecundă, un sentiment generator sau numai un simplu focar radiator: poezia lui nu e cristalizată și organică, ci o simți mobilă și inconsistentă." Totuși, căutând, „din nevoia psihologică a simplificării, o unitate în fiecare om", axa lui Macedonski ar fi nemulțumirea. Eroarea lui C. Dobrogeanu-Gherea, referindu-se la *Năpasta*, a fost de a vedea ca „figură centrală a piesei" nu pe Anca, ci pe Dragomir, „și că axa în jurul căreia se răsucește acțiunea nu e răzbunarea femeii, ci remușcarea bărbatului ucigaș". La Brătescu-Voinești, prin aceeași reducere la unitate, „axa" e „resemnarea". Fondul din care derivă critica și în genere cugetarea maioresciană este „credința în biruința binelui [...], *singura axă cu putință a moralei*, dincolo de care domnește lumea instinctelor și a patimilor". În căutarea sunetului unic al unor contemporani, autorul „revizuirilor critice" a putut greși (de notat, bunăoară, subestimarea estetică a dramaturgiei caragialiene și a prozei lui Slavici, negarea nuvelisticii lui Galaction, supraevaluarea unor Gh. Brăescu, Ion Iovescu, Camil Baltazar și a altora), dar linia globală trasată de critic intră în categoria evaluărilor durabile. Nici o consonanță de metodă nu leagă cele zece volume de *Critice* (1909–1929), de factură impresionistă, de tezele de doctorat în spirit sorbonian, observație aplicabilă și studiilor monografice *Grigore Alexandrescu. Viața și opera lui* (1910), *Costache Negruzzi. Viața și opera lui* (1913) și *Gheorghe Asachi. Viața și opera lui* (1921). În postură de istoriograf, **L.** unifică ceea ce Gustave Lanson numea „noțiunile pozitive asupra scriitorilor și scrierilor", altfel spus, critica externă cu demersul estetic, înțelegând să pună în valoare ceea ce prestigiosul istoric al literaturii franceze numea „opiniile, impresiile, formele personale de gândire și de sentiment, pe care le-a determinat contactul imediat și perpetuu cu operele". Interesat de documente de arhivă, monografistul român privea lucrurile în perspectivă dihotomică (viața și opera), punându-se „la curent cu cercetările noi", valorificând fapte biografice și bibliografice, surse de tot felul, pentru ca în lumina lor să confrunte, să rectifice interpretări anterioare sau să revină asupra propriilor afirmații; studiile despre Alexandrescu și Negruzzi comportă, de altfel, câte trei versiuni, iar acela despre Asachi, două. Un sens discret-testamentar aveau în ochii lui **L.** din ultimii săi ani studiile consacrate lui Maiorescu; masiva monografie din 1940, *T. Maiorescu* (I–II), în care biografia releva în fapt evoluția ideilor, volumele *T. Maiorescu și contemporanii lui* (I–II, 1943–1944) și *T. Maiorescu și posteritatea lui critică* (1943), însumând aproape două mii de pagini, reprezentau în momentul apariției cercetări fundamentale. Li se alătură opusculul *P. P. Carp, critic literar și literat* (1942) și *Antologia ideologiei junimiste* (1943).

O lucrare de profil sociologic, dar și de filosofie a culturii este *Istoria civilizației române moderne*, în trei volume: *Forțele revoluționare* (1924), *Forțele reacționare* (1925), *Legile formației civilizației române* (1925). Paralel cu examinarea structurilor sociale românești din secolul al XIX-lea și din primele decenii ale celui următor, autorul formulează tezele despre imitație și în special despre sincronism în cultură; acesta din urmă, transpus în plan literar, stă la baza pledoariei lovinesciene pentru modernitate. Declarat ori nu, amplul eseu vehiculând opinii fertile era o replică la *Spiritul critic în cultura românească* de G. Ibrăileanu (1909). Pe scurt, „o cultură nu se verifică decât prin caracterul ei național"; vechea cultură religioasă, „străină prin limbă", deși exaltată de tradiționaliști, nu a produs „nimic românesc". Forțele revoluționare înfrânte în 1848 au căutat modele în spațiul apusean, „i-au imitat formele sociale". Teza maioresciană despre așa-zisele forme fără fond e, principial, eronată: „Departe de a fi fost vătămătoare, prezența *formelor* a fost chiar rodnică; prin legea *simulării-stimulării*, ea a produs, în unele ramuri ale activității noastre, o mișcare spre *fond* până la desăvârșita lor adaptare [...]. Critica Junimii a fost lipsită de simțul contingențelor istorice, pe care le-a reclamat altora." **L.** preluase termenul „imitație" de la Gabriel Tarde (*Les Lois de l'imitation*); practic, imitația și sincronizarea sunt fenomene corelative, în strânsă interdependență. Realitățile istorico-sociale arată că „popoarele rămase înapoi nu refac evoluțiile popoarelor înaintate, ci se pun deodată în planul vieții contemporane"; factorul receptor modifică însă datele în funcție de împrejurări: de timpul când se împrumută, de locul

	VIAȚA	OPERA
1881	**octombrie 31** Se naște la Fălticeni Eugen Lovinescu, al patrulea dintre cei șapte copii ai Profirei (n. Manoliu) și ai lui Vasile T. Lovinescu (în realitate, Teodorescu, dar care adoptase patronimul unor rude, spre a evita, în școală, omonimia cu un coleg). Ambii părinți descindeau din familii de preoți. Tatăl, profesor de istorie, este directorul Gimnaziului „Alecu Donici", viitor deputat și senator liberal.	
1888–1892	Urmează Școala Primară nr. 1 din Fălticeni.	
1895		Potrivit unei mărturii din *Memorii*, trimite, sub pseudonimul Delmonte, încercări literare la ziarul socialist „Lumea nouă" al lui Ioan Nădejde.
1892–1896	Învață la Gimnaziul „Alecu Donici", în aceeași clasă cu Mihail Sadoveanu.	
1896–1898	Urmează Liceul Internat din Iași.	
1898	**octombrie** Înscris pentru două săptămâni la Facultatea de Litere a Universității din Iași, se decide brusc să vină la București, unde se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie.	
1900		**februarie, aprilie** Colaborează la ziarul „România jună".
1902	Călătorește pentru prima oară în străinătate, cu prilejul unei excursii studențești în Grecia.	
1903	**iunie** Devine licențiat în litere și filosofie.	
1904	Susține examenul de capacitate la limba latină. Devine profesor la Școala Comercială, apoi la Liceul „Sf. Petru și Pavel" din Ploiești.	**octombrie 22** În „Litere și arte", supliment al „Adevărului", apare studiul *O tragedie antică...*, despre *Perșii* lui Eschil.
		iunie 16 Începe colaborarea la „Epoca", cu un foileton despre volumul *Povestiri* al lui Mihail Sadoveanu. Momentul e apreciat de critic drept începutul celei mai lungi bătălii literare purtate în cultura română. Debutează în volum cu studiile filologice *O chestiune de sintaxă latină* și *Pronunțarea latină în epoca clasică*.
	toamna Călătorește la München (unde urmează un tratament pulmonar), apoi la Florența, unde petrece iarna.	
1906	**toamna** Pleacă la Paris pentru pregătirea unui doctorat în litere.	Colaborează la „Protestarea" și la „Viața literară și artistică". Adună foiletoanele din „Epoca" în două volume, sub titlul *Pași pe nisip*. Apare drama *De peste prag*.
1907		**iulie** Este cooptat în comitetul de redacție al „Convorbirilor critice". Trimite de la Paris colaborări la „Convorbiri critice" și „Viața românească". Apare volumul *Nuvele*.
1909	**primăvara** Susține examenul de docență la Universitatea din București. **vara** Călătorește în Franța și Elveția. **octombrie** Se transferă, tot ca profesor de latină, la Liceul „Matei Basarab" din București; predă și ore de istorie la Liceul „Spiru Haret". Susține o serie de prelegeri libere la Universitatea din București, despre Costache Negruzzi și începuturile prozei românești. **decembrie 8** Obține titlul de doctor în litere la Sorbona, sub conducerea lui Émile Faguet și a elenistului Gustave Fougères.	**iunie–octombrie** În urma articolului *Impresionismul în critică*, publicat în „Convorbiri critice" (25 iunie), susține o dispută cu Mihail Dragomirescu. Colaborează la „Convorbiri literare", „Noua revistă română", „Viitorul", „Cele trei Crișuri". Apare volumul I din *Critice*; seria se va încheia în 1929, cu volumul X. **decembrie** Publică, la Paris, cele două teze de doctorat, *Jean-Jacques Weiss et son oeuvre littéraire*, prefațată de Émile Faguet, și *Les Voyageurs français en Grèce au XIX-ème siècle*, prefațată de Gustave Fougères.

1910	**ianuarie–februarie** Face parte din comitetul de conducere al revistei „Falanga literară", patronată de Mihail Dragomirescu.	Începe colaborarea la „Convorbiri literare" de sub direcția lui Simion Mehedinți; scrie și la „Noua revistă română". Piesa într-un act *Cine era?* e jucată la Teatrul Național din Craiova și publicată în revista „Luceafărul". Apare monografia *Grigore Alexandrescu. Viața și opera lui.*
1911	**noiembrie** Devine profesor suplinitor la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași, unde predă un curs despre Gheorghe Asachi.	Colaborează la „Românul" (Arad), „Flacăra", „Rampa". Apare volumul *Scenete și fantezii.*
1912	**iunie** Ratează titularizarea la Catedra de literatură română a Universității ieșene, pentru care este preferat G. Ibrăileanu. Călătorește la Paris. **toamna** Suplinește, la Catedra de literatură franceză a Universității din București, pe Pompiliu Eliade, predând un curs despre romantism.	Colaborează la „Flacăra" lui C. Banu, în special cu cronici dramatice. Apare culegerea de nuvele *Crinul*, reelaborare a volumului *Nuvele* din 1907.
1913		Apar monografia *Costache Negruzzi. Viața și opera lui*, comedia *Cine era?* și romanul *Aripa morții.*
1914		**martie** Publică, în „Flacăra", articolul *Zece ani de critică*, primul bilanț dintr-o suită continuată cu *Douăzeci de ani de critică* (1923), *După treizeci de ani de critică* (1935) și *Cariera mea de critic* (1942).
	septembrie La izbucnirea primului război mondial, care îl găsește la Paris, revine în țară.	
1915	**noiembrie** Se căsătorește cu Ecaterina Bălăcioiu, profesoară de limba franceză. Începe să locuiască în strada Câmpineanu nr. 40.	În perioada neutralității, duce în „Naționalul" și „Flacăra" o fervență campanie proantantistă și împotriva literaților germanofili.
1915		**iulie** Deschide, în revista „Flacăra", un serial sub genericele *Revizuiri literare* și, din decembrie până în ianuarie 1916, *Revizuiri morale*, pe subiecte foarte sensibile: *„Filosofia" lui Eminescu, Lipsa de originalitate a teatrului lui Caragiale, Un fetiș modern: poezia populară*; episoadele consacrate cărții *O luptă literară* de N. Iorga combat sămănătorismul; cele despre T. Maiorescu și C. Dobrogeanu-Gherea reclamă necesitatea unei critici literare „ieșită din scutecele criticii culturale". N. Iorga, Tudor Arghezi, Al. Busuioceanu, D. Caracostea publică replici dure la tezele provocatoare ale „revizuirilor". Colaborează la „Rampa nouă ilustrată" cu cronici teatrale și la „Naționalul".
1916	**august 15** România intră în război de partea Antantei. Se oferă voluntar; este mobilizat la Cenzura Militară a Poștei. **noiembrie** Aflat în refugiu, predă la gimnaziul din Fălticeni.	Se tipărește volumul de publicistică *Pagini de război*, care va intra în librării în 1918. Apare traducerea Tacit, *Anale*, I, II.
1917	Deschide, la Fălticeni, cursuri particulare pentru refugiați. **octombrie** Începutul revoluției bolșevice îl găsește în refugiu la Odessa.	
1918	**toamna** Începe, în locuința sa din București, reuniuni literare care se vor cristaliza într-un cenaclu.	**decembrie** Conduce hebdomadarul „Lectura pentru toți", care va apărea până în aprilie 1920.
1919	**ianuarie–mai** Predă, ca suplinitor al lui Charles Drouhet la Catedra de literatură franceză a Universității din București, zece prelegeri despre influența literaturii franceze asupra literaturii române. **aprilie** Au loc primele ședințe publice ale cenaclului Sburătorul.	**aprilie 19** Apare primul număr al revistei săptămânale „Sburătorul", cu orientare de centru, „eclectică", între tradiționalismul doctrinar sămănătorist și „extremismul" avangardist; prima serie își încheie apariția la 7 mai 1921.

1919

mai 3 În articolul *Cei ce vin*, din numărul 3 al „Sburătorului", considerat adevăratul program al primei ei serii, revista se deschide manifest promovării tinerilor.

decembrie 6 Publică în „Sburătorul" articolul *Un poet nou*, consacrat lui Ion Barbu, semnalând coincidența simbolică dintre intrarea poetului pe scena literară și înmormântarea lui Al. Vlahuță.

Polemizează cu „Însemnări literare", „Hiena", cu Mihail Dragomirescu, N. Iorga și Tudor Arghezi.

Sunt editate volumele *În cumpăna vremii*, *În marginea epopeei*, *Note de război* — reunind articolele din campania anticolaboraționistă susținută în „Naționalul", „Flacăra" și „Lectura pentru toți".

Apare romanul *Comedia dragostei*.

1920

Apar romanul *Lulu*, volumul *Epiloguri literare*, cu publicistica din „Sburătorul", și, în ediția a doua, mult revizuită, *Critice*, I-IV.

1921

septembrie 17 Sub titlul „Sburătorul literar", periodicul lovinescian reapare într-o a doua serie până la 22 decembrie 1922; ținând pasul cu literatura tinerilor, „revista alunecă spre modernism"; deși se recunoaște a fi un „temperament tradiționalist, de cultură clasică", directorul publicației acceptă presiunea realității literare și devine teoretician al modernismului, într-o formă nu încă doctrinară, ci numai „empirică".

Apar monografia *Gheorghe Asachi. Viața și opera lui*, *Critice*, V, VI, și *Antologie critică*.

1922

octombrie 6–27 Apare în „Sburătorul literar" suita de articole *Există o literatură română?*, replicând vehement lui B. Fundoianu care, în *Prefața* la *Imagini și cărți din Franța*, contestase individualitatea literaturii naționale, precum și tezelor despre simbolism ca adevăratul început al literaturii române moderne, susținute de N. Davidescu și Ovid Densusianu.

Colaborează la „Adevărul literar și artistic".

1923

septembrie 4 Face primele însemnări în „jurnalul" („agendele") cenaclului Sburătorul, pe care le va continua, cu întreruperi nesemnificative, până în ajunul morții.

noiembrie 19 Se naște, la București, fiica sa, Monica Lovinescu.

La Teatrul Național din București e pusă în scenă dramatizarea romanului *Lulu*, la care cooperase Hortensia Papadat-Bengescu.

1924

Colaborează la „Mișcarea literară", „Cuvântul liber", „Săptămâna muncii intelectuale și artistice".

Apare primul volum, *Forțele revoluționare*, din *Istoria civilizației române moderne*; volumele II, *Forțele reacționare*, și III, *Legile formației civilizației române*, sunt publicate în 1925.

1925

ianuarie Revista „Convorbiri literare", prin I.C. Filitti, atacă *Istoria civilizației române moderne*, contestându-i paternitatea ideilor.

mai C. Rădulescu-Motru combate, într-o ședință a Academiei Române, teoria sincronismului.

Revista „Viața românească" lansează o campanie de contestare a *Istoriei civilizației române moderne*, G. Ibrăileanu acuzîndu-l pe autor de plagiat după propria-i lucrare, *Spiritul critic în cultura românească*.

1925

iulie Revista „Gândirea" definește disputa tradiționalism *versus* europenism, aprinsă de *Istoria civilizației române moderne*, drept „procesul cel mare al anului". Prin controversa cu adeziuni și contestări la fel de energice, cartea a contribuit decisiv la impunerea deplină a mișcării moderniste.

Începe, la Editura Ancora-Benvenisti, ediția definitivă a *Criticelor*, care se va încheia în 1929 cu volumul VII.

octombrie Devine membru al Comisiunii istorico-filologice a Editurii Casa Școalelor.

1926

martie 6 Reapare, lunar, ultima serie a revistei „Sburătorul", care nu se mai definește ca revista „celor ce vin", ci a „celor care au venit": Hortensia Papadat-Bengescu, Ion Barbu, Camil Baltazar, Gh. Brăescu; periodicul își încetează apariția în iunie 1927.

Apar volumul I, *Evoluția ideologiei literare*, și volumul II, *Evoluția criticei literare*, din *Istoria literaturii române contemporane* și volumul *Figuri ardelene*.

1927

Apare volumul III, *Evoluția poeziei lirice*, din *Istoria literaturii române contemporane*.

Ion Barbu contestă, în „Ideea europeană", tezele din *Evoluția poeziei lirice*. Poetul e susținut de G. Călinescu în „Viața literară".

Răspunde tirurilor concertate împotriva *Istoriei civilizației...*, polemizând cu Mihai Ralea, Nichifor Crainic, Scarlat Struțeanu, Mihail Dragomirescu, D. Caracostea; cu G. Călinescu polemizează în problema sincronismului și a diferențierii.

D. Caracostea strânge în volumul *Un mare critic român modernist: domnul Eugeniu Lovinescu* o suită de articole-rechizitoriu.

1928

octombrie Devine profesor de limba latină la Liceul bucureștean „Mihai Viteazul".

Apare volumul IV, *Evoluția poeziei epice*, din *Istoria literaturii române contemporane*.

Inaugurează, la Editura Ancora, colecția „Biblioteca clasicilor români", în care va edita nouăsprezece volume.

1929

Apare volumul VI, *Mutația valorilor estetice*, din *Istoria literaturii române contemporane* și romanul *Viața dublă* (contopind, într-o nouă elaborare, *Comedia dragostei* și *Lulu*).

noiembrie Întreprinde o călătorie de lucru la Paris.

Începe, la Paris, redactarea *Memoriilor*.

1930

noiembrie 23 Un număr omagial al revistei „Vremea" e consacrat aniversării semicentenarului și deceniilor de activitate literară a criticului.

decembrie G. Călinescu îi dedică aproape integral un număr omagial din „Capricorn" și începe, la „Vremea", studiul *Masca apoloniană a lui E. Lovinescu*.

Apare primul volum din *Memorii*, marcând un reper în portretistica literară românească.

1931

vara La Fălticeni, lucrează „frenetic" încheind volumul II al *Memoriilor* și publică șapte ediții școlare de texte latine.

1932

aprilie 3 „Vremea" consacră un număr revistei „Sburătorul". Ies de sub tipar *Memorii*, II, și *Bizu*, primul dintr-un ciclu de cinci romane cu substanță autobiografică.

Memorii, II, declanșează reacții negative ale criticii și scriitorilor portretizați: Mihail Sebastian, Nicolae Roșu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Anton Holban, Eugen Ionescu ș.a.

1933

Camil Petrescu își adună violentele foiletoane în volumul *Eugen Lovinescu subt zodia seninătății imperturbabile*.

Publică traducerea în proză a *Eneidei* de Vergiliu.

1934	**septembrie** Încheie prin divorț căsătoria cu Ecaterina Bălăcioiu.	Apar *Firu-n patru*, al doilea roman din „ciclul lui Bizu", și *Mite*, primul dintr-un proiectat triptic biografic romanțat consacrat lui Mihai Eminescu și prelucrând recent publicatele amintiri ale Mitei Kremnitz.
1935		Apare *Bălăuca*, al doilea roman din ciclul eminescian, evocând relația dintre Eminescu și Veronica Micle. Publică traducerea în proză a *Odiseiei*, la care lucrase aproape două decenii.
1935–1937		Colaborează la „Adevărul" și „Dimineața" cu „scene din viața literară", fragmente din viitoarea *Istorie a literaturii române contemporane* și cu articole de atitudine. Romanele *Mite* și *Bălăuca* îi atrag o virulentă contestare instrumentată de N. Iorga în cadrul unei lungi campanii „împotriva pornografiei", a cărei principală țintă este, alături de Tudor Arghezi. Angajat în bătălia împotriva „spiritului retrograd" al controlului oficial asupra libertății de expresie, apără scriitorii condamnați pentru imoralitate și invocă energic „patronatul" maiorescian.
1936	**iunie** Ion Petrovici îl convinge să candideze la un fotoliu academic devenit vacant prin decesul lui G. Bogdan-Duică. După intervenția lui N. Iorga, este respins la votul în plen. **octombrie 14** Părăsește locuința din Câmpineanu nr. 40 (programată pentru demolare), închiriind un apartament pe aceeași stradă, la nr. 31. **decembrie** Devine membru în consiliul de administrație al Societății „Adevărul", prezidat de Mihail Sadoveanu.	Apar romanele *Mili* și *Diana*.
1937	**ianuarie, mai** Moartea nepotului său, Anton Holban, apoi a Profirei Lovinescu, mama sa, determină un sever examen al propriilor cenzuri afective. Prin influența și autoritatea pe care o avea, N. Iorga contribuie la respingerea lui de la Premiul Național pentru critică, în favoarea lui Mihail Dragomirescu.	Apar *Memorii*, III, și *Istoria literaturii române contemporane. 1900–1937*, care „năzuiește la rolul de îndreptar literar al generației actuale", pe baza „înregistrării și consfințirii unor situații de fapt bine stabilite și necontestate de critica literară" de orientare estetică. **iunie** Publicațiile iorghiste „Cuget clar" și „Neamul românesc" susțin, pe parcursul mai multor luni, o nouă campanie, acum împotriva *Istoriei literaturii române contemporane. 1900–1937*. În replică, ziarul „Adevărul" îi consacră o pagină omagială semnată de principalii critici ai momentului.
	decembrie 30 Suprimarea ziarelor „Adevărul" și „Dimineața" de către guvernul Goga — Cuza îi răpește principalele tribune de expresie, cu grave urmări în echilibrul său moral.	
1938	**primăvara** Starea sănătății i se înrăutățește.	În împrejurări vitrege, lucrează la o nouă traducere a *Eneidei* de Vergiliu, „o carte tragică", reușind să o publice în noiembrie. **septembrie** Sub restricțiile cenzurii, începe să publice, după șapte luni de tăcere, la „Lumea românească", texte dintr-un proiectat ciclu de „bucolice", inclus mai târziu în volumul *Aqua forte*.
	octombrie 25 Se instalează în locuința din Bulevardul Elisabeta. Se pensionează din postul de profesor la Liceul „Mihai Viteazul".	
1939	**vara** Petrece ultima vacanță de lucru în casa de la Fălticeni, care urmează a fi vândută.	Colaborează la „Revista Fundațiilor Regale", „Timpul", „Comuna", „Capitala". Apare monografia în două volume *T. Maiorescu*.
1940		**iulie 13** Consemnează în „agendă" începutul redactării romanului *Mălurenii*, râvnită consacrare ca prozator și al cărui manuscris (rămas inedit) va număra peste patru mii de pagini. Apare *Aqua forte*, considerat al patrulea volum de memorii.
1941		**iunie — octombrie** Începe să publice, în „Vremea", fragmente din romanul *Mălurenii*.
	iunie 29 „Agenda" consemnează cea din urmă ședință a cenaclului Sburătorul.	
1942	Monografia *T. Maiorescu* este respinsă de la Premiul „Hamangiu" al Academiei Române.	Apare *P.P.Carp, critic literar și literat*. Postfațează volumul omagial *E. Lovinescu*, apărut la Editura Vremea, cu o (auto)biografie (semnată Anonimus Notarius) și cu o conferință, *Cariera mea de critic* (radiodifuzată în februarie).

1943

mai Internat în sanatoriul doctorului N. Lupu, criticul își trăiește ultimele săptămâni de viață.

iulie 16 E. Lovinescu moare la București, în locuința sa din Bulevardul Elisabeta.
iulie 18 Este incinerat la Crematoriul „Cenușa".

Apar *Antologia ideologiei junimiste*, *Antologia scriitorilor ocazionali*, *T. Maiorescu și contemporanii iui* (volumul I), *T. Maiorescu și posteritatea lui critică*.
mai 13 Apare, în ziarul „Viața", scrisoarea-manifest de adeziune lovinesciană, împotriva neosămănătorismului localist ardelean, semnată de membrii Cercului Literar de la Sibiu.
mai 27 Se publică, tot în „Viața", *Răspunsul d-lui E. Lovinescu la scrisoarea Cercului Literar din Sibiu*, compendiu al situației literare a momentului și bilanț testamentar personal.
mai 29 În ziarul „Informația zilei", Tudor Arghezi pune capăt unei vechi stări conflictuale publicând o scrisoare de elogiu și suport moral.
mai 31 Răspunde, în același ziar, scrisorii lui Tudor Arghezi, printr-un suprem elogiu pentru artist și o dureroasă reflecție asupra propriului absolutism rațional și estetic, sub care își „ignorase bătăile inimii".
iunie – iulie „Timpul" și „Kalende" îi publică ultimele texte.

1944

Se tipărește postum, prin grija lui Pompiliu Constantinescu, volumul II din *T. Maiorescu și contemporanii iui*.

de unde se împrumută și de condiții speciale, încât diferențierea e fenomen normal. În viziunea lovinesciană, prin sincronism se înțelege ceva analog cu germanul *Zeitgeist*, un spirit al timpului. Puncte de vedere și idei din *Istoria civilizației...* aveau să fie reluate în *Istoria literaturii române contemporane*. În volumul introductiv (*Evoluția ideologiei literare*) se luau în dezbatere principalele tendințe (sămănătorism, poporanism, mișcarea modernistă), operația implicând redefinirea conceptelor de tradiționalism și modernism, încorporând polemici cu N. Iorga și G. Ibrăileanu, precizări vizând statutul romanului și observații despre influențe străine. Strâns legate de aceste direcții, comentariile din al doilea volum, centrate pe *Evoluția criticei literare*, demonstrau prin trimiteri la Dobrogeanu-Gherea „confuzia eticului cu esteticul", iar prin referiri la N. Iorga, totdeauna tratat cu răceală, cea a „etnicului cu esteticul". Odată cu următoarele două volume – *Evoluția poeziei lirice* și *Evoluția poeziei epice* – erau schițate profiluri și fizionomii, scriitorii fiind grupați pe curente sau în funcție de afinități, în capitole ca *Poezia de „sentiment"*, *Poezia de „fantezie"*, *Poezia de tendințe „extremiste"*, *Contribuția „Sburătorului" la epica urbană și la obiectivare*, *Contribuția „Gândirii" la poezia epică* ș.a. Substanța următorului volum, *Evoluția poeziei dramatice*, redactat ulterior, poate fi dedusă din compendiul *Istoria literaturii române contemporane. 1900–1937*. Relevând mutațiile estetice în poezie de la tradiționalism și neoclasicism la modernism, iar în proză de la subiectiv la obiectiv și de la rural la urban, **L.** vede în fenomenul de diferențiere, luat în sens creator, „adevăratul agent al progresului și [...] singurul reactiv împotriva multiplicării în serie și a continuității vegetative". Al șaselea volum adună concluziile sub semnul ideii din titlu, *Mutația valorilor estetice*, introducând în demonstrație conceptul de relativism, adică de gust variabil, deschis reevaluărilor. Prin imitație, zice criticul, valorile se difuzează de la o cultură la alta, dar imitația nu se încheie cu o „transplantare integrală", ci „se continuă prin asimilare, adaptare și elaborație sub o formă proprie, în care *factorul rasei* are un rol important"; aceasta fiindcă, „trecând de la un mediu la altul, invențiile se refractă și unghiul de refracție, pe lângă facultatea de creație proprie, constituie, în cea mai largă parte, originalitatea fiecărui neam". Aplicativ, originalitatea literaturii române ține de „caracterul unic al refracției în structura etnică a scriitorului", ca și de „materialul în care ea se încorporează", de unde armonia distinctă din *Somnoroase păsărele* de Eminescu în raport cu modelul german *Gute Nacht*. De vreme ce în artă originalitatea „se resoarbe, în bună parte, în talent și în capacitatea de a produce emoția estetică", nu poate fi vorba de o originalitate ținând strict de teme, cum credeau unii tradiționaliști. Prin scriitori mai vechi (Alecsandri, Eminescu, Creangă, Caragiale, Coșbuc) sau mai noi (Sadoveanu, Agârbiceanu, Goga, Hogaș, Brătescu-Voinești, Rebreanu, Pillat ș.a.), „sufletul românesc nu se ridică numai până la o expresie artistică întâmplătoare, ci până la o artă națională, conștientă de solidaritatea ei și profund originală". Diferențierea în funcție de un moment literar implică o adaptare la un nou stil, la alte coduri, evoluția intrând în logica nesfârșitelor căutări individuale și colective. Sustrăgându-se procesului firesc de sincronizare, sămănătorismul („un cimitir al poeziei române") reprezintă o „epocă de decadență poetică" întru nimic diferențiată de epoci mai vechi. O „rezultantă a sincronismului" e poezia modernistă, expresie a unei orientări

diferențiate, dar nu în manifestările ei extremiste, respinse de critic. Invocat în preambulul la *Istoria literaturii române contemporane*, conceptul de „moment" indică un „spațiu de timp" relativ scurt, în care „sensibilitatea estetică suferă variațiuni destul de apreciabile", meritând, ca atare, a fi cercetate de istoria literară; neexistând o „știință a literaturii" în sens pragmatic, ci numai o „istorie a ei", aceasta din urmă nu va relaționa valorile la un „imutabil ideal estetic", ci le va raporta la „momentul istoric, adică la congruența tuturor factorilor sufletești ce i-au determinat stilul". Metoda, succint definită astfel în primele pagini ale *Istoriei literaturii...*, relua în linii mari principii enunțate în *Istoria civilizației române moderne*, scriitorii fiind văzuți din perspectivă sincronă, în raport cu „dezvoltarea vieții noastre sociale și culturale [...], cu multiplele întretăieri de curente ideologice, dar și din punctul de vedere al efortului de *diferențiere față de ce a fost înainte*". Privind literatura contemporană, criticul schițează portrete de reținut. Frapantă la Tudor Arghezi ar fi antinomia; personaj „faustian", în el sălășluiesc nu numai „două suflete, ci se ciocnesc principiile contradictorii ale omului modern". La Lucian Blaga, un anxios lirico-reflexiv, atrage atenția „cugetarea plasticizantă". În cadrele modernismului, Blaga e „unul din cei mai originali creatori de imagini ai literaturii noastre", excelând în descoperirea corelației dintre idee și fenomenele lumii materiale. Sensibil la „noul alfabet stilistic" al prozei argheziene, criticul e refractar la Mihail Sadoveanu, cu motivarea că nimic din literatura lui nu ar aparține creației moderne.

Vivacitatea ideatică, limpezimea, eleganța frazării, constante ale *Criticelor*, au făcut impresie de la primii „pași"; în posesia unui limbaj nuanțat, de remarcabilă ținută literară, **L.** a năzuit însă toată viața să fie beletrist. Peste cincisprezece volume și opuscule sub semnătura sa învederează o perseverență îndârjită. Inițial tentat de dramaturgie, dăduse texte fără nerv, nejucate vreodată: *De peste prag*, dramă în trei acte (1906), *Cine era?*, comedie într-un act (compusă în 1910) și douăsprezece *Scenete și fantezii* (1911). Inexpresive se dovedesc și nuvelele cu subiecte florentine, incluse într-un volum din 1907; din fuziunea a două romane, *Comedia dragostei* (1919) și *Lulu* (1920), s-a ivit *Viața dublă* (1929), proză cu tramă psihologică. Oarecare ecou au avut însă romanele *Bizu* (1932), *Firu-n patru* (1934), *Mili* (1936), *Diana* (1936) și *Acord final* (publicat fragmentar în „Revista Fundațiilor Regale", în 1938 și 1939, editat în 1974), constituind ciclul *Bizu*. În căutarea unei serenități ideale, Bizu (care nu se confundă întocmai cu autorul, deși implică răsfrângeri ale acestuia) întregește galeria intelectualilor nepractici, nostalgici, din prozele lui Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu și Cezar Petrescu; patru personaje contrastante, incongruente se înseriază în situații definitorii: un Bizu delicat, sfios, deschis reveriei, radical diferit de vărul său, Lică Scumpu, acesta arivist abject, fără scrupule; paralel, o Diana Verea, perversă, înșelând iluziile lui Bizu, și o suavă Mili, soție a funestului Lică. Naratorul, un observator în contemporaneitate, e un moralist amar. Romane ale iubirilor lui Eminescu sunt *Mite* (1934) și *Bălăuca* (1935), contestate la vremea lor de N. Iorga și de G. Călinescu. Datelor biografice verificabile li se suprapun trăsături fictive, derivate din lirica poetului, de unde un serafism romantic patetic, alternând cu sentimentul incompletitudinii ca sursă de nefericire. Dacă orizontul erotic eminescian e unul de lungă așteptare neîmplinită, de perpetue neliniști și exaltări, dacă totul focalizează în perspectiva iluzionării și a morții, Poetul, depășind servitutile omenești, se ridică suveran în etern. Speranțe își punea **L.** în *Mălurenii* (peste patru mii de pagini manuscrise), roman nedefinitivat, la care lucrează în ultimii ani de viață; fragmente au apărut în „Vremea" (1941 și 1942). Romanul („cea mai mare lucrare a vieții mele") era o saga românească extrem de complicată, începând cu un Udrea Mălureanu, boier oltean de la sfârșitul secolului al XVI-lea; un descendent al acestuia, viforosul Pană (Celebiul), aventurier la Stambul, ulterior întors în Oltenia natală și ținându-se de tot soiul de răutăți, apoi alți Mălureni, în nota balcanicilor lui N. Filimon și a „crailor" lui Mateiu I. Caragiale, unii, teribil dezmățați, ajung la măriri în capitala României interbelice. Retrospecția istorico-socială se vrea una de suflu larg. În lipsa textului integral e greu de estimat dacă naratorul construise

caractere puternice, cu psihologii diferențiate. Memorialistica, alt capitol al operei lui **L.**, nu va înceta să încânte, în ea relevându-se un prozator de mare rafinament stilistic. Publicate la maturitate, volumele de *Memorii* (I-III, 1930-1937), *Aqua forte*, 1941, fiind considerat al patrulea volum) încheiau, provizoriu, un panoramic ce urma să fie rotunjit cu un al cincilea. Zeci de profiluri de intelectuali începând de pe la 1900, profesori de la Liceul Internat din Iași, figuri din „ambianța universitară" de la București și Paris (contactele cu Faguet, doctoratul), relațiile cu diverși scriitori înainte de război urmate de portrete și scene din viața literară postbelică (în special climatul de la cenaclul Sburătorul) se succedă în reconstituiri pe bază de anecdotism psihologic și de portretistică morală. Prima constatare e că metoda din mai vechile „figurine" nu suferă modificări importante; de altminteri, **L.** a simțit nevoia unor precizări, el fiind cel dintâi memorialist român care, ca autor, teoretizează inteligent despre problemele genului. „Purificare prin despersonalizare", iată direcția preconizată; aceasta implică un transfer programatic de la tensiunea în conștiință la trăsături „mai stinse", estompate, „mai amorțite prin stilizare, strămutând interesul brut al faptelor în planul unui interes exclusiv psihologic și în cadrul unei portretistice morale oarecum generalizată, dar nu și abstractizată". În actul de valorificare a semnificațiilor, criticul împinge pe scriitor de la spate, aducându-l în prim-plan. Apăsarea insistentă, pentru efecte scenice, pe note de caracter relevante demonstrează la memorialist mai curând propensiune spre șarjă decât dorința pătrunderii psihologice. Moralist sever, criticul își ia toate precauțiile să apară în fața posterității sub masca unui ironist detașat sau chiar a unui observator clasic, educat să cultive serenitatea. Resemnarea, întâlnită frecvent și în corespondență, e negreșit sinceră. Incontestabil, **L.** știe să stoarcă din anecdotă promisele semnificații cu ecou psihologic-etic, cărora le dă utilizare unde nu te aștepți; pigmentându-și expunerea cu amănunte tăioase, picante sau tandre, anecdota devine o dată surâs, altă dată caricatură. Tehnica plastică a colajului atinge în savurosul capitol despre N. Iorga (de fapt un tur de orizont despre ambianța universitară antebelică) o netă virtuozitate. Ca vorbitor, Iorga impresionează, fără îndoială, la catedră el fiind un „animator", un vraci dominând sala în alt mod decât Maiorescu. În pagina scrisă, același tumult vital nestăpânit, dar și excese neiertate: „Informația parazitară se răsfață trufaș, fără procedeul eliminării metodice, ci cu o risipă de fișe scăpate dintr-o vastă bibliotecă, pe o rază de lună, într-o noapte de Walpurgis". **L.** însuși contaminat, încălzit, deși pornind de la date verificate, le topește în cuptorul imaginației, fantazând și dând despre Iorga pagini de cea mai bună literatură. Fragmentul de început, în care „se prăbușeau Tocilescu, Urechia, Xenopol și chiar Hasdeu" și „se despica pământul" lăsând să apară triumfător ca un zeu N. Iorga, e magistral și, fără îndoială, i-a servit ca model lui G. Călinescu în portretul consacrat istoricului. Nici V. Pârvan, „îmbrăcat în negru ca un pastor protestant" (detaliu preluat de Călinescu: „Pastorul Brand al lui Ibsen, cu haina neagră"), nu e cruțat, cu toate că i se recunoaște știința. Din obediența tânărului Pârvan față de Iorga, profesorul său, se trag concluzii defavorabile pentru caracterul marelui arheolog. În portretul în cărbune al lui Sadoveanu, ca și în cel al lui Pârvan, asperitățile, estompate discret, nu sar în ochi. Față de Camil Petrescu însă, „tânăr scriitor vioi, inteligent, cu siguranță mai mult dramaturg decât poet", nici o reticență; dimpotrivă, penița muiată în acid tare îngroașă, divulgă și zdrobește orgoliul omului, văzut ca o infirmitate, dezarticulat, ironizat, persiflat prin reducere la absurd. Deasupra altor schițe de portret e prinsă câte o tăbliță explicativă, traducând simpatia sau prețuirea. Astfel, Dan Petrașincu, Ieronim Șerbu și Horia Liman sunt „discobolii", iar Mihail Celarianu „seraful pogorât printre oameni". Delimitându-se, memorialistul era în fond un cerebral ultrarafinat, care își revendica de la latini interesul pentru expresia clară, „liniară, geometrică, arhitecturală", iar de la „rasa" sa de moldoveni, un anumit echilibru. Pagini de jurnal evocând ambianța de la Sburătorul au fost date la iveală de Monica Lovinescu (fiica criticului), Gabriela Omăt, Alexandru George și Margareta Feraru în *Sburătorul. Agende literare* (I-VI, 1993-2002). Dincolo de punctele de vedere amendabile, a devenit de mult evident că evoluția lui G. Călinescu, a lui Pompiliu Constantinescu și Perpessicius, cea a lui Vladimir Streinu și a lui Șerban Cioculescu au fost înlesnite de modelul lovinescian. Timpul probează că **L.** rămâne una dintre personalitățile tutelare ale criticii literare române.

Cariera sa a străbătut toate etapele unei mari vocațiuni, cu o strădanie elaborată în forme diverse; de la cronică a trecut la portret, de la studiu s-a îndreptat spre monografie și construcția de sinteză. Între primii săi Pași pe nisip *și* Istoria civilizației *și* Istoria literaturii contemporane *și-a creat o metodă, o tehnică a scrisului și o ideologie de o prestanță pe care n-am mai întâlnit-o de la Titu Maiorescu în celelalte popasuri ale criticei naționale. În momentul de față, personalitatea sa domină genul prin întinderea și varietatea operei, prin formula unui stil și a unei structuri intelectuale, ca și printr-un punct fix de vedere teoretică.* [...] *Opera sa afirmă prima etapă strălucită a unei creații critice la nivelul modern al genului, pe treapta posibilă a comparației cu un Faguet, un Anatole France, un Jules Lemaitre.*

POMPILIU CONSTANTINESCU

Criticul literar se dovedește cu deosebire neîntrecut. Nici unul dintre înaintași sau urmași nu are puterea de percuție a observării critice și a formulării ei. El este unic la noi prin capacitatea de a cuprinde în fraza cea mai economic restrânsă personalități oricât de arborescente. Prin limpezime, proprietate și concizie latină, chiar când scrisul lui, de obicei dens și lapidar, i se eliberează în lărgimi și bolti sintactice, ca în ultima perioadă de activitate, marele critic a dat stilului studiilor literare, între Maiorescu și Călinescu, o altă vârstă a maturității lui.

VLADIMIR STREINU

Revizuirea nu-i deci expresia unei elasticități morale, ci opera unui spirit critic ieșit din comun, un act de asceză spirituală. La nici un alt

critic român nu se observă un atât de dramatic efort de a smulge din operă inima adevărului ei, o împresurare mai abilă și mai stăruitoare pentru a găsi o cale spre secretul artei.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Pași pe nisip*, I–II, Fălticeni, 1906; *De peste prag*, Ploiești, 1906; *Nuvele*, București, 1907; *Jean-Jacques Weiss et son oeuvre littéraire*, pref. Émile Faguet, Paris, 1909; *Les Voyageurs français en Grèce au XIX-ème siècle*, pref. Gustave Fougères, Paris, 1909; *Critice*, I–X, București, 1909–1929; ed. 2, I–IV, București, 1920; ed. definitivă, I–VII, București, 1925–1929; *Grigore Alexandrescu. Viața și opera lui*, București, 1910; ed. 2, București, 1928; ed. 3 (*Grigore Alexandrescu. Viața și opera lui și corespondența lui cu Ion Ghica*), București, 1928; *Scenete și fantezii*, București, 1911; *Crinul*, București, 1912; *Costache Negruzzi. Viața și opera lui*, București, 1913; ed. 2, București, 1924; ed. 3, București, 1940; *Cine era?*, Iași, 1913; *Aripa morții*, București, 1913; *Pagini de război*, București, 1916; *În cumpăna vremii*, București, 1919; *În marginea epopeei*, București, 1919; *Note de război*, București, 1919; *Comedia dragostei*, București, 1919; *Epiloguri literare*, I, București, 1920; *Lulu*, București, 1920; *Antologie critică*, București, 1921; *Gheorghe Asachi. Viața și opera lui*, București, 1921; ed., București, 1927; *Portrete literare*, București, [1921]; *Istoria civilizației române moderne*, I–III, București, 1924–1925; ed. îngr. și introd. Z. Ornea, București, 1972; ed. București, 1992; ed. București, 1997; *Figuri ardelene*, Arad, 1926; *Istoria literaturii române contemporane*, I–VI, București, 1926–1929; *Viața dublă*, București, 1929; *Memorii*, I, București, 1930, II, Craiova, 1932, III, București, 1937; *Bizu*, București, 1932; *Firu-n patru*, București, 1934; *Mite*, București, 1934; *Bălăuca*, București, 1935; *Mili*, București, 1936; *Diana*, București, 1936; *Istoria literaturii române contemporane. 1900–1937*, București, 1937; *T. Maiorescu*, I–II, București, 1940; ed. pref. Alexandru George, București, 1972; *Aqua forte*, București, 1941; *P. P. Carp, critic literar și literat*, București, 1942; *T. Maiorescu și posteritatea lui critică*, București, 1943; *T. Maiorescu și contemporanii lui*, I–II, București, 1943–1944; ed. I–II, îngr. Z. Ornea și Maria Simionescu, pref. Z. Ornea, București, 1974; *Texte critice*, îngr. și introd. Ion Negoițescu, București, 1968; *Scrieri*, I–IX, îngr. și introd. Eugen Simion, București, 1969–1982; *Mite. Bălăuca*, îngr. și introd. Ion Nuță, Iași, 1980; *Acord final*, îngr. și pref. Aurel Sasu, Cluj-Napoca, 1974; *Articole vorbite*, București, 1974; *Corespondență cu M. Dragomirescu și Elena Farago*, îngr. și introd. C. D. Papastate, Craiova, 1976; *Scrisori și documente*, îngr. și pref. N. Scurtu, București, 1981; *Opere*, I–IX, îngr. Maria Simionescu și Alexandru George, introd. Alexandru George, București, 1982–1992; *Sburătorul. Agende literare*, I–VI, îngr. Monica Lovinescu, Gabriela Omăt, Alexandru George și, de la vol. III, Margareta Feraru, pref. Alexandru George, București, 1993–2002; *Memorii. Aqua forte*, îngr. Gabriela Omăt, București, 1998; *Revizuiri*, îngr. și introd. Ion Simuț, pref. Mircea Martin, Pitești, 2003. **Antologii:** *Antologia ideologiei junimiste*, București, 1943; *Antologia scriitorilor ocazionali*, București, 1943. **Traduceri:** James Caterly [George B. Știrbei], *Românii*, București, 1910; Homer, *Batracomiomahia*, în *Critice*, I, București, 1909, *Odiseia*, București, 1935; Tacit, *Analele*, I–II, București, 1916, *Pagini asupra epocii lui Tiberiu*, Arad, 1927; Horațiu, *Odele și epodele*, București, 1923, *Satire și scrisori*, București, 1923; Vergiliu, *Eneida*, București, 1933; versiune nouă, București, 1938.

Repere bibliografice: Trivale, *Cronici*, *112–114*, *191–198*, *438–439*, *444–449*; Aderca, *Contribuții*, I, *100–110*, *255–257*, *530–531*, *544–548*, II, *16–21*, *58–61*, *104–107*, *371–372*, *434–438*, *442–447*, *460–461*, *506–507*; Perpessicius, *Opere*, II, *420–435*, *440–446*, III, *43–56*, *196–200*, *252–265*, IV, *319–324*, V, *263–267*, VI, *50–54*, VII, *107–108*, *232–233*, *329–330*, IX, *55–78*, *282–287*, *379–384*, X, *78–84*, *126–132*, *159–163*, XII, *527–528*, *561*; Constatinescu, *Scrieri*, III, *305–462*, IV, *259–263*, *365–367*; D. Caracostea, *Un mare critic român modernist: domnul Eugeniu Lovinescu*, București, 1927; Cioculescu, *Aspecte*, *329–339*, *563–574*, *698–700*, *704–705*, *721–723*; Camil Petrescu, *Eugen Lovinescu subt zodia seninătății imperturbabile*, București, 1933; Streinu, *Pagini*, I, *136–149*, *162–179*, *202–208*, IV, *111–114*, *186–201*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *715–724*, *Ist. lit.* (1982), *799–808*; Vianu, *Opere*, I, *227–233*, III, *144–148*, *416–417*, V, *255–258*; Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *E. Lovinescu*, București, 1942; Arghezi, *Scrieri*, III, *409–410*; Simion, *Orientări*, *301–314*; Ileana Vrancea, *E. Lovinescu critic literar*, București, 1965; Negoițescu, *Scriitori*, *335–339*; Regman, *Cărți*, *257–263*; Felea, *Reflexii*, *195–201*; Piru, *Panorama*, *481–486*; Ileana Vrancea, *E. Lovinescu, artistul*, București, 1969; I. Negoițescu, *E. Lovinescu*, București, 1970; Eugen Simion, *E. Lovinescu, scepticul mântuit*, București, 1971; Florin Mihăilescu, *E. Lovinescu și antinomiile criticii*, București, 1972; *E. Lovinescu interpretat de...*, îngr. și introd. Florin Mihăilescu, București, 1973; Ungheanu, *Pădurea*, *173–184*; Raicu, *Structuri*, *15–25*; Cioculescu, *Itinerar*, I, *210–213*, II, *286–290*, V, *406–431*; George, *Sfârșitul*, I, *134–141*, II, *158–165*, IV, *130–141*, *148–161*; Baltazar, *Evocări*, *107–116*; Zaciu, *Bivuac*, *11–15*; Popa, *Spații*, *48–64*; Ungheanu, *Arhipelag*, *287–292*; Crohmălniceanu, *Literatura*, III, *119–159*; Negoițescu, *Engrame*, *189–194*; Ileana Vrancea, *Confruntări în critica deceniilor IV–VII*, pref. George Macovescu, București, 1975; Alexandru George, *În jurul lui E. Lovinescu*, București, 1975; G. Gheorghiță, *Sburătorul*, București, 1976; Steinhardt, *Între viață*, *206–216*; Papahagi, *Exerciții*, *147–177*; Cristea, *Arcadia*, *133–138*; Ungureanu, *Contextul*, *154–164*; Ileana Vrancea, *Între Aristarc și Bietul Ioanide*, București, 1978; Dobrescu, *Foiletoane*, I, *28–43*, III, *207–216*; Mancaș, *Teatrul*, *85–93*; Iorgulescu, *Ceara*, *78–82*; Săndulescu, *Portrete*, *219–229*; Raicu, *Calea de acces*, *135–183*; Zaciu, *Viaticum*, *252–258*; Paleologu, *Alchimia*, *54–71*; Trandafir, *Dinamica*, *125–148*; Holban, *Proza*, *9–175*; Grigurcu, *Între critici*, *12–26*; Păcurariu, *Scriitori*, II, *116–124*; Steinhardt, *Critică*, *194–198*; Manolescu, *Teme*, IV, *7–11*, VII, *5–10*; Papahagi, *Critica*, *39–57*; Sângeorzan, *Anotimpurile*, *34–44*; Dimisianu, *Lecturi*, *10–12*; Lăzărescu, *Romanul*, *14–17*, *118–129*; Ciopraga, *Propilee*, *214–235*, *317–327*; Ornea, *Actualitatea*, *122–125*; Scarlat, *Ist. poeziei*, III, *63–67*; Zamfir, *Cealaltă față*, *92–103*; Vasile, *Conceptul*, *222–231*; Florin Mihăilescu, *Portret de critic la maturitate*, ST, 1990, 11–12; Lovinescu, *Unde scurte*, I, *52–56*, IV, *28–33*; Ierunca, *Românește*, *38–44*; Steinhardt, *Monologul*, *324–328*; Alexandru George, *„Reacționarul" E. Lovinescu*, RL, 1991, 29; Nicolae Manolescu, *Lecția lui E. Lovinescu*, RL, 1991, 46; Negoițescu, *Ist. lit.*, I, *176–180*; [*E. Lovinescu*], RL, 1993, 26 (semnează Horia Roman Patapievici, Andreea Deciu, Z. Ornea, Gheorghe Grigurcu, Alexandru George); Gheorghe Grigurcu, *Pledoarie pentru E. Lovinescu*, VR, 1993, 6–7; Mircea Braga, *E. Lovinescu sau Moralitatea revizuirilor*, ST, 1993, 7; Z. Ornea, *Un eveniment: jurnalul lui Lovinescu*, RL, 1993, 35; Tania Radu, *Mizantropul sociabil*, LAI, 1993, 40; *E. Lovinescu*, CC, 1993, 10–12 (semnează Eugen Simion, Al. Piru, Dumitru Micu, Alexandru George, George Bălăiță, Z. Ornea, Gabriel Dimisianu, Florin Iaru, Nicolae Iliescu, Andrei Grigor, Nicolae Bârna, Octavian Soviany, Valeriu Cristea, Ștefan Aug. Doinaș, Geo Dumitrescu, Horia Roman, Vlaicu Bârna, Ioana Postelnicu, Gabriela Omăt, Carmen Brăgaru, Alexandra Crăciun, Dinu Pătulea); Florin Mihăilescu, *E. Lovinescu și contemporanii săi*, ST, 1993, 12; Gheorghe Grigurcu, *Considerații asupra lui E. Lovinescu*, RL, 1994, 2; Nae Antonescu, *Jurnalul lui E. Lovinescu*, ST, 1994, 4–5; Nicolae Manolescu, *Mai este E. Lovinescu actual?*, VR, 1994, 5–6; Gheorghe Grigurcu, *Agendele lui E. Lovinescu*, VR, 1994, 9–10; Aurel Sasu, *Eul suveran. Paradigme lovinesciene*, Cluj-Napoca, 1994; Borbély, *Grădina*, *51–61*; Gheorghe Grigurcu, *E. Lovinescu între continuatori și uzurpatori*,

postfață Monica Lovinescu, București, 1997; *Dicț. analitic*, III, 45–49; Valentina Marin Curticeanu, *E. Lovinescu. Critic și istoric literar*, București, 1998; Horia Stamatu, *Locul lui Eugen Lovinescu în literatura română*, JL, 1999, 21–24; Ion Negoițescu, *Despre E. Lovinescu*, Pitești, 1999; Monica Lovinescu, *La apa Vavilonului*, I–II, București, 1999–2001, *passim*; *Dicț. esențial*, 457–461; Eugen Dimitriu, *Lovinești*, îngr. și pref. Constantin Severin, Suceava, 2001, 39–72, *passim*; Gabriela Omăt, *E. Lovinescu... victimă a mitului eminescian*, RL, 2002, 49; Nicolae Manolescu, *„Agendele" lui Lovinescu*, RL, 2003, 7; Săndulescu, *Memorialiști*, 146–161. *C.C.*

LOVINESCU, Horia (20.VIII.1917, Fălticeni – 15.IX.1983, București), dramaturg. Este fiul Anei (n. Cetățeanu), descendentă din Ion Budai-Deleanu, și al lui Octav Lovinescu, avocat, frate mai mare al criticului literar E. Lovinescu; este frate cu eseistul Vasile Lovinescu. Face școala primară și Liceul „Nicu Gane" (1932–1936) în localitatea natală, apoi Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, absolvită în 1942. Își ia doctoratul la Iași, în 1946, cu o teză despre poezia lui Arthur Rimbaud, premiată de cenaclul Sburătorul, dar publicată abia în 1981. Lucrează la Institutul de Statistică din București și la Radiodifuziunea Română. Debutează în 1953 la „Viața românească", cu piesa *Lumina de la Ulmi*, care va fi pusă în scenă în același an (premiera la 23 decembrie) la Teatrul Municipal din București și va fi distinsă cu Premiul de Stat. Urmează o perioadă de activitate intensă, când scrie piese de succes pentru marile teatre, dar și pentru teatrele de amatori, scenarii radiofonice și de film sau face traduceri din dramaturgia străină. În 1960 devine director al Teatrului „C. I. Nottara" din București. Este ales de mai multe ori în conducerea Uniunii Scriitorilor; în ultimii ani ai vieții este vicepreședinte al secției române a PEN-Club. A fost decorat cu Ordinul „Meritul Cultural", Ordinul Muncii, Ordinul „Steaua Republicii". I s-au acordat numeroase premii: Premiul de Stat pentru *Citadela sfărâmată* (1955), Premiul Uniunii Scriitorilor și Premiul Academiei Române pentru *Și eu am fost în Arcadia* (1971), Premiul Asociației Scriitorilor din București (1978) ș.a.

Ambiționând – caz rar – să fie numai dramaturg, **L.** este, fără îndoială, cel mai interesant scriitor de teatru român al epocii de după 1948, autorul care a dat cea mai importantă operă dramatică, luându-și ca subiect contemporaneitatea, transformările și conflictele sociale, metamorfoza oamenilor în aceste decenii. Chiar dacă suferă de oscilații valorice semnificative, întrucât nu a putut evita întotdeauna imperativul ideologic, teza oficială a momentului, creația sa este foarte unitară sub aspectul problematicii. Pentru a transpune dramaturgic o epocă istorică plină de contradicții derutante, **L.** adoptă ca premisă un fel de luciditate amintind „oglinda" stendhaliană „purtată de-a lungul unui drum". El face parte din acea categorie de artiști rari al căror ideal de personalitate este anonimatul total. Păstrându-și originalitatea pentru actul analitic precreator, care ajunge cu timpul să devină o *Weltanschauung*, aceștia creează opere a căror viață este independentă, aproape fără relație necesară cu artistul; în fața unei astfel de opere, spectatorul sau cititorul va atribui insatisfacțiile sale mai degrabă istoriei, nu autorului. **L.** este dramaturgul care a asimilat integral experiența unui strălucit înaintaș, Camil Petrescu, în datele ei esențiale, încercând să substituie individualismul „dramei absolutului" prin căutarea de soluții dincolo de acesta, în social. Poate că – asemenea eroului din *Febre* (1961) – el găsește justficată „convingerea că, atunci când oamenii sunt de bună calitate, nu există drame irezolvabile. Totul e o chestiune de voință și demnitate." Într-o aspirație vag prezumțioasă (dacă nu e și conjuncturală) va căuta în haosul realității istorice ideile, simbolurile, miturile în stare să dea lumii dacă nu armonie, cel puțin coerență, dacă nu veșnicie, măcar un sens – „să sugereze saltul omului într-un ev, să se înalțe până la mit". Așa, tânărul burghez din *Citadela sfărâmată* – „arcă a lui Noe eșuată" –, trezit de revoluție la realitatea vieții, încearcă să se facă util prin cunoștințele lui muzicale, prilejuind altui personaj din piesă evocarea miticilor Orfeu și Acteon, ca sugestie a incompatibilității dintre clasele sociale, purtând amprenta sociologismului anilor '50. Ca și la Camil Petrescu, unul dintre personajele lui **L.**, artist, face teoria necesității restrângerii la câteva motive artistice, încontinuu aprofundate prin noi interpretări, mereu îmbogățite prin alte idei: „Opera tuturor artiștilor – afirmă Manole din *Moartea unui artist* (1965) – e

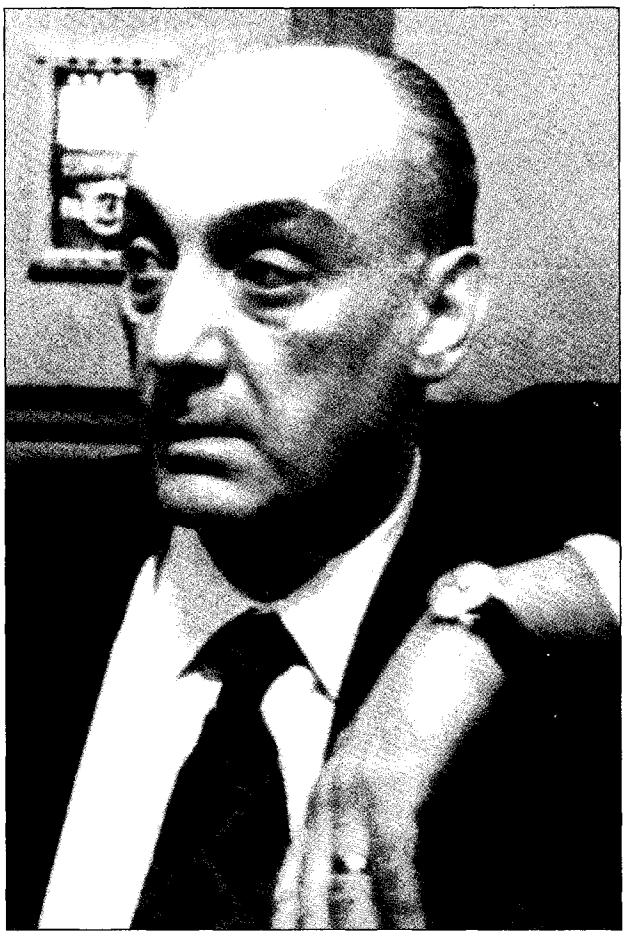

construită în jurul unui număr foarte restrâns de motive, de idei creatoare". Și într-adevăr, opera dramaturgului se dezvoltă pe câteva coordonate fundamentale, urmărite în felurite întrupări și din variate unghiuri de vedere. Se disting clar între acestea destinul creatorului în raport cu societatea, dualitatea dramatică a ființei umane – combinație inconsistentă de dragoste și ură, sublimare monstruoasă sau ideală a unuia dintre cele două principii esențiale, soarta tragică a individului închis în citadela singurătății, iubirea – vrajă devastatoare a vieții omului, iar înainte de toate, credința în puterea artei de a înrâuri perfectibilitatea umanității. Această din urmă idee, primordială în concepția lui **L.** ca dramă a „obsesiei responsabilității" scriitorului față de oameni, a atras atenția asupra sa încă de la debut: „Mulțime de oameni vor primi cuvintele drept în inimă și poți să-i faci mai buni, mai tari". Astfel, odată cu scriitorul Emil Comșa se deschide seria personajelor care se confruntă direct cu societatea într-o raportare de ample implicații filosofice, cu transfigurări dintre cele mai diverse: contemporane – filosoful Matei din *Citadela sfărâmată* și doctorul Toma din *Febre*; istorice – domnitorul Petru Rareș, ca în piesa *Petru Rareș sau Locțiitorul* (1967); folclorice și mitice – artistul și constructorul Manole din *Moartea unui artist* și din *Omul care și-a pierdut omenia* (1957); chiar științifico-fantastice, parodiate în *Paradisul* (1974). Piesa *Omul care și-a pierdut omenia* este oarecum drama-sinteză, cuprinzând totalitatea problemelor fundamentale care îl animă dintru început pe dramaturg, de la rostul și țelul creației la dualitatea sufletului, pe întreaga spirală a experienței creatorului. Manole este personajul complet, întruchipând eroul-creator, care parcurge până la ultimele consecințe criza de însingurare „supraumană". Deși simbolul îl apropie de Peter Schlemihl, „omul care și-a pierdut umbra", Manole nu vizează atât cunoașterea, cât creația, care „să-i facă pe oameni mai buni și mai înțelepți", iar intenția lui secretă este chiar să devină, cum spune ucenicul său, „omul care a detronat zeii și le-a luat puterea", ceea ce îl și apropie de familia lui Faust. Dar Manole își va ispăși prin sacrificiu păcatul rătăcirii sale de supraom, descoperind astfel „piatra unghiului" – „simțul umanului, solidaritatea cu omul". Deși piesa, ca orice „moralitate medievală", se petrece într-un timp imemorial, mitic, implicațiile ei se vor actuale și chiar premonitorii prin personajul *homo tehnicus/homo abstractus*, „monstru prorocit să apară doar pe la anul 2000". Viziunea dualã a sufletului omenesc este întrupată în „negativul" personaj „oribil" Eloman (anagrama lui Manole), ucenicul goethean ale cărui înfățișări succesive – robot, păcat, deznădejde – au menirea de a susține drama și de a delimita treptele sortite creatorului. *Citadela sfărâmată* și mai ales cehoviana *Surorile Boga* (1959) sunt drame ale revoluției, în care toate raporturile dintre oameni, dintre idei capătă brusc un caracter acut, necesitatea opțiunii devenind imperioasă. Revoluția socială se dezlănțuie asupra individului în mod neașteptat, fiind ceva „mai presus de toate". Oamenii, „niște frunze pe apă, duse de curent", sunt zdrobiți dacă nu au luciditatea înțelegerii realității în mișcarea ei, iar nu în dorințele lor, dacă nu își găsesc un loc în imensul și complicatul angrenaj. Personajele acestor drame apar astăzi ca fiind lucrate prin simplificare, iar acțiunile lor, schematice; e drept, adevăratele explozii ale timpului simplifică și schematizează prin ele însele, nu însă și întru totul. Comunistul Pavel vede în revoluție un fel de dialectică devenită tranșantă și implacabilă: „Putregaiul se curăță numai cu toporul. De abia după aceea trebuie alte unelte"; omenirea stă pe două roți care se contrabalansează, iubirea și ura, altfel „nu e bine, se răstoarnă"; desigur, el vede „toate aceste lucruri nu ca scopuri în sine, ci ca trepte și mijloace. La capătul lor omenirea va găsi fericirea." Și deloc în mod paradoxal, valoarea umană, semnificația mai profundă a acestor drame sunt de găsit tocmai în personajele rivale revoluției, neschematice și neconvenționale, refuzând să se integreze și acceptând condamnarea. Așa, în *Citadela sfărâmată*, Matei Dragomirescu, tip de Narcis fatalist care profesează filosofic teoria *vivere pericolosamente*, dar se retrage într-o iubire-vrajă, ca în povestea medievală a lui Tristan și a Isoldei, și eșuează în suicid: „Poate nici dragostea noastră nu e făcută pentru timpurile astea". Sculptorul Manole Crudu este tipul cel mai conturat de artist biruitor, echilibrat și armonios, un adevărat „clasic în viață", care – asemenea lui Béranger din *Rinocerii* lui Eugen Ionescu – crede că „în imensitatea unui univers ostil sau indiferent, unica soluție pentru om e de a rămâne cu înverșunare fidel lui însuși, de a rezista fricii de abis, de a se bate împotriva necunoscutului și de a câștiga teren pentru ordinea lui umană"; pentru un astfel de artist „funcția artei e să afirme și să ordoneze, nu să nege și să dizolve", convins fiind că „arta este, înainte de orice, semnul puterii omului asupra haosului și morții". Față de interpretarea în tonalitate comică la Aurel Baranga sau în cheie tendențios-minoră la Paul Everac, dramaturgia lui **L.**, însumând zece piese mari și o duzină de piese într-un act, mult jucate nu numai pe scenele românești, dar și în URSS, China, SUA, Franța, Ungaria, Germania, Bulgaria, Cehoslovacia, ilustrează poate cel mai bine tipologia și conflictele epocii comuniste într-o modalitate teatrală care încearcă însă să depășească realismul primar, critic sau socialist, prin moralism, proiecții simbolice și mitice, folclorice și chiar prin sugestii expresioniste, într-un stil reflexiv, care prelungește spectacolul/lectura în interogație și meditație.

Citadela sfărâmată, *întemeindu-se pe observarea realității contemporane, dădea autorului posibilitatea să zugrăvească un tablou de moravuri, cu tipuri și conflicte ușor de recunoscut în jurul nostru.* Hanul de la răscruce *ni se înfățișează ca o construcție dramatică menită să ilustreze o idee.* [...] *Observatorul realist al societății contemporane a făcut deci loc unui dramaturg cerebral, pentru care conflictele se desfășoară mai degrabă între ideile întâmpinate de personajele sale decât între oameni urmăriți în împrejurările concrete ale vieții lor.* [...] *Simbolismul generalizator al personajelor, înfățișate printr-una singură din trăsăturile lor de caracter, prezentarea lor în reacțiunea tipică față de același eveniment înrudesc* [...] *drama lui Horia Lovinescu cu* moralitățile *medievale sau ale epocii următoare.*

TUDOR VIANU

SCRIERI: *Lumina de la Ulmi*, București, 1954; *Citadela sfărâmată*, București, 1955; *Oaspetele din faptul serii*, București, 1955; *Elena*, București, 1956; *Hanul de la răscruce*, București, 1957; *Omul care și-a pierdut omenia*, București, 1957; *O întâmplare*, București, 1958; *...Și pe strada noastră*, București, 1959; *Surorile Boga*, București, 1959; *Revederea*, București, 1962; *Teatru*, București, 1963; *Moartea unui artist*, București, 1965; *Teatru*, București, 1967; *Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă. O casă onorabilă*, București, 1968; *Al patrulea anotimp*, București, 1969; *Maria*, București, 1970; *Și eu am fost în Arcadia*, București, 1971; *Teatru*, București, 1971; *Teatru*, I-II, București, 1973; *Paradisul*, București, 1974; *Ultima cursă*, București, 1976; *Adolescentul*, București, 1977; *Patima fără sfârșit*, București, 1977; *Picu*, București, 1978; *Teatru*, I-II, București, 1978; *Rimbaud*, București, 1981; *Noaptea umbrelor. Orașul viitorului. Karamazovii*, București, 1983; *Negru și roșu*, București, 1984. **Traduceri:** Mihail Șatrov, *În numele revoluției*, București, 1959 (în colaborare cu Nadia Lovinescu); M. Sizova, *Mica balerină (Galina Ulanova)*, București, 1961 (în colaborare cu Nadia Lovinescu); Andrei Veițler, Alexandr Mișarin, *Cântecul vântului*, București, 1961 (în colaborare cu Nadia Lovinescu).

Repere bibliografice: Traian Liviu Birăescu, *„Lumina de la Ulmi"*, O, 1955, 1; Traian Șelmaru, *„Citadela sfărâmată"*, „Scânteia", 1955, 14 iunie; Vicu Mîndra, *„Citadela sfărâmată"*, GL, 1955, 39; Constantin Ciopraga, *Construcția eroilor din „Citadela sfărâmată"*, IL, 1955, 12; Mihai Botez, *„Febre"*, LCF, 1962, 6; Mihai Botez, *„Teatru"*, LCF, 1963, 24; Gabriel Dimisianu, *„Teatru"*, GL, 1963, 43; Ion Pascadi, *Înfruntarea valorilor*, LCF, 1964, 9; Râpeanu, *Noi, 187-190*; Căprariu, *Jurnal, 132-141*; Ștefănescu, *Preludiu, 227-232*; Cubleșan, *Teatrul, 157-161*; Iorgulescu, *Critică, 144-147*; Brădățeanu, *Istoria*, III, *210-223*; Vartic, *Modelul, 276-282*; Cocora, *Privitor*, III, *63-68*; Faifer, *Dramaturgia, 71-79*; Diaconescu, *Dramaturgi, 82-105*; *Horia Lovinescu interpretat de...*, îngr. și pref. Radu G. Țeposu, București, 1983; *Literatur Rumäniens. 1944 bis 1980*, Berlin, 1983, *238-245*; Silvestru, *Un deceniu, 264-267*; Natalia Stancu, *Horia Lovinescu. O dramaturgie sub zodia luciditătii*, Cluj-Napoca, 1985; *Horia Lovinescu*, DRI, III, *119-204*; Durnea, *Orizonturi, 241-261*; *Dicț. analitic*, I, *183-185*, III, *88-90*; *Dicț. esențial, 461-463*; Ghițulescu, *Istoria, 214-225*; Eugen Dimitriu, *Lovinești*, îngr. și pref. Constantin Severin, Suceava, 2001, *98-112, passim*; Popa, *Ist. lit.*, I, *1055-1056*; Alex. Ștefănescu, *Horia Lovinescu*, RL, 2003, 14. *M.Dț.*

LOVINESCU, Monica (19.XI.1923, București), critic literar, eseistă, jurnalistă și traducătoare. Este fiica Ecaterinei Lovinescu (n. Bălăcioiu), profesoară de limba franceză, și a criticului literar E. Lovinescu. După ce urmează în particular școala primară, își continuă studiile la Liceul „Notre Dame de Sion" din București (1934-1942), iar bacalaureatul îl trece la Școala Centrală. În 1946 obține licența, cu specializare în limba franceză, la Facultatea de Litere a Universității din București. Devine asistentă a lui Camil Petrescu la Seminarul de regie experimentală, organizat pe lângă Universitatea bucureșteană. În paralel susține cronica dramatică la săptămânalul „Democrația", condus de Anton Dumitriu. În septembrie 1947 pleacă la Paris ca bursieră a statului francez și în august 1948 obține azil politic, stabilindu-se în Franța. Revista „Dimineața copiilor" îi publică, în 1931, un basm. O altă scriere în proză, intitulată *Stanca*, îi apare, pe când era încă elevă, în ianuarie 1942, în „Revista scriitoarelor și scriitorilor români". Tot atunci, câteva schițe și scenete îi sunt tipărite în „Vremea" și în „Kalende" sub semnătura Ioana Tăutu, iar la „Era nouă" va publica cu pseudonimul Monica Dan. Numai după moartea lui E. Lovinescu semnează, în câteva numere din „Revista Fundațiilor Regale", cu numele real, fragmente din romanul *În contratimp*. La Paris este angajata unor companii teatrale, realizând în colaborare regia câtorva piese de avangardă; lucrează totodată pentru o agenție literară, încercând să promoveze editorial literatura română în Franța. Temându-se pentru soarta mamei ei, rămasă ostatică în țară, apoi încarcerată și lăsată să moară în penitenciar, publică, sub pseudonim; semnează Stepan Lighton, cartea *Amérique n'a pas encore parlé* (1949), scrisă în colaborare cu Virgil Ierunca, Monique Saint-Côme traducerea în limba franceză a romanului lui Constantin Virgil Gheorghiu, *Ora 25* (1949), și Claude Pascal versiunea franceză a scrierii memorialistice *La început a fost sfârșitul* (1951), aparținând Adrianei Georgescu, șefa de cabinet a generalului Nicolae Rădescu, prim-ministru între decembrie 1944 și ianuarie 1945. Își începe activitatea radiofonică în 1951, la Radiodifuziunea Franceză (unde lucrează până în 1975 ca realizatoare a unor emisiuni literare și muzicale), iar în 1962 trece la Biroul de corespondență din Paris al Europei Libere, până la închiderea acestuia, în 1992. Aici, timp de trei decenii, **L.** a realizat săptămânal emisiuni literare, iar din 1967 o cronică de carte românească la rubrica „Actualitatea

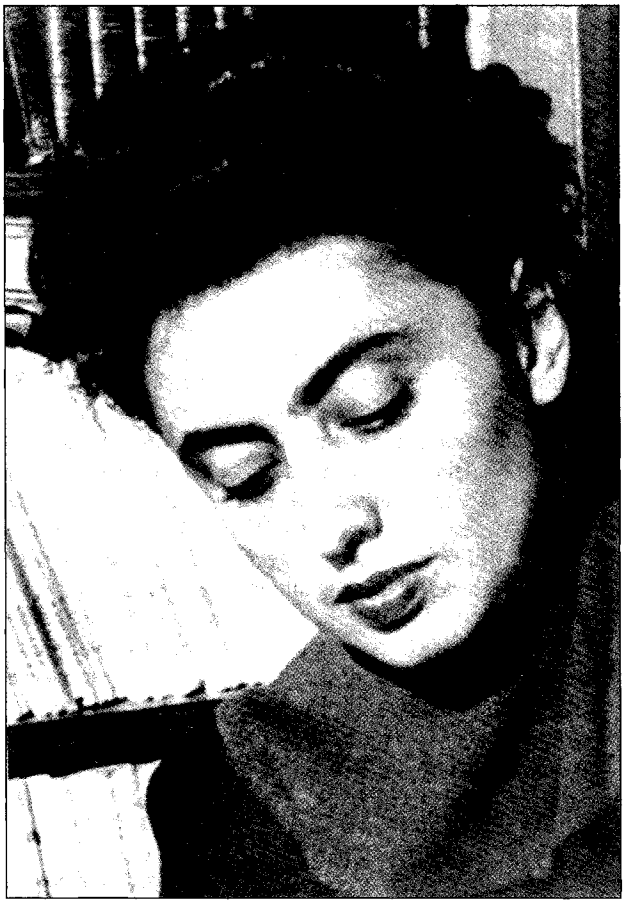

culturală" și o radiografie a climatului intelectual parizian, intitulată „Teze și antiteze la Paris". Paradoxal, cea mai semnificativă recunoaștere a impactului cultural, moral și civic major al emisiunilor sale rămâne încercarea de asasinat politic din 18 noiembrie 1977, când este transportată în comă la spital, după ce fusese agresată de un terorist palestinian în solda lui Nicolae Ceaușescu. Activitatea publicistică începută la București își află un făgaș nou la Paris. Studiile și articolele sale consacrate literaturii române apar în limba franceză în periodicele „Preuve", „L'Alternative", „Les Cahiers de l'Est", „Témoignages", „La France catholique", iar în limba rusă, în revista „Kontinent". Colaborează, de asemenea, la revista „East Europe" din Statele Unite. Redactează capitolul despre dramaturgia românească din volumul *L'Histoire du spectacle,* în seria „Encyclopédies de la Pléïade" (1965). Revistele românești din exil o numără printre colaboratorii consecvenți („Luceafărul", „Limite", „Caete de dor", „Ethos", „Cuvântul românesc", „Ființa românească", „Dialog", „Agora", „Lumea liberă", „Contrapunct" ș.a.). A mai semnat I. Cristu, Ina Cristu. În 1978 Editura Limite din Madrid îi tipărește cronicile radiofonice difuzate între 1962 și 1971, cu titlul *Unde scurte.* Ca traducătoare mai publică, sub pseudonimul Claude Jaillet, *Journal d'un hérétique* (1976), versiunea franceză a jurnalului lui Miron Radu Paraschivescu. În nume propriu, se asociază cu Eugen Ionescu pentru a transpune în franțuzește piesele lui I.L. Caragiale *O noapte furtunoasă, Conu Leonida față cu reacțiunea, O scrisoare pierdută* (*Théâtre,* 1994). **L.** revine pentru prima oară în țară în 1990. Cu acest prilej este aleasă membră de onoare a Uniunii Scriitorilor, care îi acordă Marele Premiu al anului, pentru întreaga activitate. După 1989 e prezentă cu articole în „România literară", „Viața românească", „Convorbiri literare", „Vatra", „Ramuri", „Familia", „22", „Contrapunct", „Apostrof", „Jurnalul literar", „Calende" ș.a. Editura Humanitas tipărește seria *Unde scurte* (I-VI, 1990-1996) – cronici dintre 1972-1992, completate de „partea a doua", *Postmicrofon,* unde sunt incluse câteva texte apărute în revistele românești „22", „Viața românească" și „Vatra" (1992-1995). În 1992 iese de sub tipar volumul *Întrevederi cu Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Ștefan Lupașcu și Grigore Cugler.*

Ciclul editorial *Unde scurte,* inițiat în 1990, are simptomele evidente ale unei recitiri. **L.** și-a revăzut textele, le-a regrupat atașându-le câte unui reper contextual esențial și țintuindu-le sub titluri sugestive: *Seismograme* (1993), *Posteritatea contemporană* (1994), *Est-etice* (1994), *Pragul* (1995) și *Insula Șerpilor* (1996). Citite, textele redactate din mers și difuzate ritmic sub un voltaj emoțional înalt, își revelează valoarea documentară inalterabilă. Privite în ansamblu, ele reconstituie panorama culturală a anilor '70-'90, cu tropismele, obsesiile, personajele și lexicul lor inconfundabil. Dacă se poate vorbi de un gen proxim al ciclului *Unde scurte,* nu se pot trece cu vederea nici diferențele specifice. Ele țin mai ales de strategia retorică și, în funcție de aceasta, volumele pot fi repartizate în trei grupe. În prima intră primele patru. Referindu-se la rețeta lor narativă, autoarea le distribuie într-o clasă formală numită *Jurnal indirect.* Un asemenea model de expresie cultivă distanța formală dintre autor și personaje, consacrată mai ales de romanul zis obiectiv, la persoana a treia. Sub presiunea clandestinității, transmisia pe unde scurte a afișat cu ostentație strategică o anumită rezervă securizantă; ea îi proteja pe autorii comentați de excesele cenzurii, când nu de represiune. A doua categorie este ilustrată de volumul *Pragul.* Acesta face trecerea de la etapa conspirativă la cea desfășurată la scenă deschisă. Prin urmare, autoarea dublează vocea relativ prudentă din textele anterioare, existentă și aici în prim-plan, cu alta, care se exprimă într-un *Jurnal direct.* Acesta intervine contrapunctic, revelând fața ascunsă a evenimentelor prezentate în *Jurnal indirect.* E vorba mai ales de complicitatea responsabilă, dar subterană dintre exilul extern și cel intern. Contextul particular al textului critic din *Jurnal indirect* devine astfel public, își pierde calitatea de subtext. În decembrie 1989, textul și contextul se întâlnesc în prag. Un prag în primul rând de conștiință, căruia autoarea îi consacră pagini cu un statut aparte. Ele nu sunt nici recitite, nici reinterpretate în vederea publicării. Ca să nu compromită starea ingenuă de grație care urmează coșmarului, autoarea le retranscrie pur și simplu, cu o emoție bine strunită. În fine, a treia categorie este reprezentată de ultimul volum, *Insula Șerpilor,* acoperind perioada 1990-1992. Textele țin pasul cu prezentul, făcându-i radiografia cu luciditate. Inovația constă în contextualizarea insistentă a comentariilor critice, situate comparativ în orizontul cultural european; cel din Vest și cel din Est. Prin comentariile critice sagace, prin luciditatea și demnitatea intelectuală a autoarei lor, ca și prin contribuția sa semnificativă la perpetuarea axiologică a creației în limba română în condiții potrivnice, **L.** rămâne una dintre figurile marcante ale vieții intelectuale românești contemporane. Memorialistă în *La apa Vavilonului* (I-II, 1999-2001) și diaristă în *Jurnal* (I-III, 2002-2003), **L.** oferă, ca și Virgil Ierunca în *Trecut-au anii...,* mărturii de prim ordin, energic subiective, dar de neînlocuit, asupra destinului propriu și asupra destinului intelectualilor români sub zodia cortinei de fier. Asemenea articolelor critice din *Unde scurte,* și această literatură subiectivă e publicată sub regimul recitirii și, după drastice amputări (mărturisite), al rescrierii. Caracterizat chiar de autoare ca un „jurnal al *Jurnalului*", *La apa Vavilonului* reproduce și comentează – cu distanțări atât de severe încât acuză pe alocuri „o criză de identitate", dar și cu regăsiri afectuoase – pagini din jurnalele de tinerețe, ținute între iunie 1941 și septembrie 1947 (sosirea la Paris); ele alternează acum cu sonde memorialistice în viața familiei, a prietenilor din studenție, a lumii literare interbelice. *Jurnalul* restituie, tot selectiv, însemnări de exil, ale anilor '80, până în imediata actualitate postdecembristă. Cu un condei incisiv, dar și ironic, tandru sau chiar nostalgic pentru rarele momente de grație ale unei existențe eminamente angajate, mereu somată de opțiuni grave, sunt decupate crochiuri în spectacolul uman al exilului românesc sau al contactelor clandestine ori oficiale, loiale ori ipocrite, cu emisari ai lumii literare din țară. Canalele de informare și convenirea strategiilor de combatere prin microfonul Europei Libere a politicii oficiale din țară, agitația

montării unor campanii, cu succese, eșecuri, înșelări și dezînșelări, riscuri și represalii, într-o luptă necurmată de câteva decenii, sunt aduse la lumină în pagini scrise cu nerv și densitate. Renegându-și categoric scrisul de tinerețe și recunoscătoare dezastrelor istoriei, care „împiedicându-mă să duc la îndeplinire vastele mele planuri literare m-au salvat nu doar de eșec, dar și de ridicol", **L.** recuperează în literatura sa nonfictivă un statut cert de prozator.

Capabilă să dezvolte fraze arborescente și să găsească jocuri de cuvinte semnificative, [...] *Monica Lovinescu se aventurează în exprimarea unor idei foarte greu de exprimat. Paginile ei eseistice sunt torențiale și polifonice, elanul intelectual asociindu-se cu sarcasmul cel mai caustic. Puțini scriitori reușesc, prin talentul lor, să acopere un atât de întins registru al afectivității, de la entuziasm (eruptiv și solemn) și până la dispreț.* [...] *Talentul ei literar, remarcabil, se manifestă cu predilecție în* dramatizarea ideilor [...]. *Chiar și când este vorba doar de idei, și nu de personaje, ea reușește să realizeze un spectacol, al argumentării, al contrazicerii, al reducerii la absurd. Povestită de Monica Lovinescu, viața ideilor devine la fel de importantă și pasionantă ca viața.*

ALEX. ȘTEFĂNESCU

SCRIERI: *L'Amérique n'a pas encore parlé* (în colaborare cu Virgil Ierunca), Paris, [1949]; *Unde scurte,* Madrid, 1978; *Unde scurte,* I–VI, București, 1990–1996; *Întrevederi cu Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Ștefan Lupașcu și Grigore Cugler,* București, 1992; *La apa Vavilonului,* I–II, București, 1999–2001; *Diagonale,* București, 2002; *Jurnal. 1981–1984,* București, 2002; *Jurnal. 1985–1988,* București, 2003; *Jurnal. 1990–1993,* București, 2003. **Ediții**: E. Lovinescu, *Sburătorul. Agende literare,* I–VI, pref. Alexandru George, București, 1993–2002 (în colaborare cu Gabriela Omăt, Alexandru George și, de la vol. III, Margareta Feraru). **Traduceri:** Constantin Virgil Gheorghiu, *La Vingt-cinquième heure,* pref. Gabriel Marcel, Paris, 1949; Adriana Georgescu, *Au Commencement était la fin,* Paris, 1951; Miron Radu Paraschivescu, *Journal d'un hérétique,* Paris, 1976; I. L. Caragiale, *Théâtre,* Paris, 1994 (în colaborare cu Eugen Ionescu).

Repere bibliografice: Ion Simuț, *Un exercițiu al speranței,* F, 1990, 12; Ovidiu Pecican, *Departe, aproape,* ST, 1990, 11–12; I. Negoițescu, *În cunoștință de cauză,* Cluj-Napoca, 1990, *140–142;* George Pruteanu, *Monica Lovinescu sub zodia intransigenței imperturbabile,* RL, 1991, 5; Nicolae Manolescu, *Cel mai ascultat cronicar literar,* RL, 1991, 11, 12; Gheorghe Grigurcu, *O Cassandră a criticii: Monica Lovinescu,* VR, 1991, 5; Alex. Ștefănescu, *Gloria de a vorbi într-un pustiu,* FLC, 1991, 22; Tania Radu, *Lecția distanței,* LAI, 1993, 26; Doina Tudorovici, *Cine-și uită trecutul e condamnat să-l repete,* CNT, 1993, 42; Ovidiu Pecican, *Seismografia literară ca politică,* ST, 1993, 10; [*Monica Lovinescu*], VTRA, 1994, 3 (semnează Al. Cistelecan, Mihai Dragolea, Sanda Cordoș, Iulian Boldea, Angela Marinescu, Gheorghe Crăciun); Gheorghe Grigurcu, *Între judecată și prejudecată (Monica Lovinescu),* VR, 1994, 3–4; Jean-Pierre Thibaudat, *M'sieur Caragiale face à la traduction,* „Libération", 1994, 25 mai; Irina Mavrodin, *A inventa o nouă limbă,* RL, 1994, 26; Al. Niculescu, *Vâltorile unui text,* RL, 1994, 26; Ioana Pârvulescu, *Depărtarea care apropie,* RL, 1994, 32; Tania Radu, *Începutul sfârșitului,* LAI, 1994, 34; Tania Radu, *Tăcere de sprijin,* LAI, 1994, 37; Negoițescu, *Scriitori contemporani, 248–250;* Simuț, *Incursiuni, 329–332;* Gabriela Adameșteanu, *Obsesia politicii,* București, 1995, *18–30;* Horia Roman Patapievici, *Cerul văzut prin lentilă,* București, 1995, *158–163;* Ungureanu, *La vest,* I, *165–173;* Monica Spiridon, *Dincoace și dincolo de prag,* LCF, 1996, 3; Tania Radu, *Sfârșit de capitol,* LAI, 1996, 3; Al. Niculescu, *Prezentul continuu,* APF, 1996, 3; Monica Spiridon, *Pentru o morală a urgenței,* LCF, 1996, 33; Dorin Tudoran, *Această Monică de necrezut!,* RL, 1997, 19; Alex. Ștefănescu, *Monica Lovinescu,* RL, 1998, 6; Monica Spiridon, *Omagiu aniversar. Monica Lovinescu la 75 de ani,* R, 1998, 10; Nicolae Florescu, *Întoarcerea proscrișilor,* București, 1998, *179–183;* Mănucă, *Perspective, 168–177; Ce vă spune astăzi numele Monica Lovinescu?,* JL, 1998, 21–24; Gheorghe Glodeanu, *Întrevederi pe unde scurte,* JL, 1998, 21–24; Alexandru George, *O luptătoare,* LCF, 1999, 41, 42; Alexandru George, *Dincolo și dincoace de cortină,* LCF, 1999, 43; Z. Ornea, *O voce inconfundabilă,* RL, 2000, 10; Dimisianu, *Lumea, 108–118; Dicț. esențial, 463–466;* Alex. Ștefănescu, *Pagini de mare literatură,* RL, 2001, 12; Behring, *Scriit. rom. exil, 65–67, passim;* Manolescu, *Lista,* III, *155–162;* Pop, *Viață, 135–140;* Eugen Dimitriu, *Lovinești,* îngr. și pref. Constantin Severin, Suceava, 2001, *113–126, passim;* Gheorghe Grigurcu, *Un jurnal est-estic,* RL, 2002, 50; Ileana Corbea, Nicolae Florescu, *Resemnarea Cavalerilor,* București, 2002, *67–143;* Mircea Iorgulescu, *Stenogramele destrămării,* „22", 2003, 721; Manolescu, *Enciclopedia, 452–458; Dicț. analitic,* IV, *579–581.* *M.S.*

LOVINESCU, Tania (9.XII.1924, Ploiești), poetă și prozatoare. Este fiica Rebecăi Goldenberg (n. Feldman), învățătoare, și a lui Herman Goldenberg, chimist. A absolvit Liceul „Cultura" și Facultatea de Fizico-Chimice din cadrul Universității bucureștene, luându-și licența în 1949. A lucrat la Radiodifuziunea Română (1949–1983), la Institutul Român de Relații Culturale cu Străinătatea (1953–1955), la Consiliul Național al Femeilor (1955–1967), la revista „Agricultura socialistă", devenită „Satul socialist" (1967–1975). În 1989 a emigrat în Israel. Debutează în 1957, cu un reportaj, la revista „Femeia" și mai colaborează la „România liberă", „Contemporanul", „Magazin", „Albina", „România literară". Debutul editorial îl reprezintă volumul de poezie *Oamenii, visele* (1968), căruia îi urmează alte cărți de versuri: *Arpegii de toamnă* (1973), *Pescărușii* (1984), *Exerciții de luciditate* (1985), *Abel* (2001). Este laureată a Premiului internațional de poezie „Iacob Groper" (1979), a Premiului orașului Haifa (1992) și a Premiului ACMEOR (1998).

L. a început prin a scrie o poezie cantabilă, de care nu era străină conlucrarea sa cu numeroși compozitori. Tonalitatea se schimbă însă treptat, și în *Reversul unui zbor* (1993), antologie de autor, locul dominant îl ocupă invocarea elementelor evreiești biblico-istorice și contemporane. Regele David devine astfel prototipul clasic, întrupând victimele persecuțiilor, dar și seria urmașilor glorioși. Tema atât de dificilă a holocaustului și-a aflat mai greu aici echivalențe stilistice pregnante. Mai izbutite apar poemele delicate și memorabile ale nostalgiei, ale stingerii. Moartea părinților, succesiunea generațiilor, drama bătrâneții sunt transpuse în versul muzical și nostalgic al postsimbolismului românesc. Ca topică și structură lexicală, poezia aceasta se reclamă din tradiția clasicilor. **L.** trece la roman după ce acumulase suficientă experiență lirică și gazetărească. În centrul câtorva dintre construcțiile ei epice — *Aproapele meu* (1979) și *Femeia lui Loth* (1990) — se află criza sociopolitică a unor cupluri. Sunt romane de familie, pe

fundalul cărora personajele feminine au de înfruntat propria memorie traumatizată de malaxorul fascismului, care a strivit fie viața, fie sănătatea părinților și a familiilor pe drumurile prigoanei. Bărbatul de care acestea se apropie, aparținând de regulă etniei române, străbate și el în anii dictaturii comuniste o criză psihologică și socială. Profesiunea de gazetar îl pune pe un asemenea personaj în fața adevărului văzut ca dilemă. Dacă îl va spune răspicat, va plăti cu ostracizarea la „munca de jos" sau poate și mai rău. Dacă îl va tăinui, conștiința și imperativul estetic al artei îi vor transforma viața în infern. Femeia lui Loth, din romanul cu același titlu, se numește Tisa și păcătuiește, ca și personajul biblic, prin curiozitatea de a ști și a vedea lucruri teribile. Ea sondează drama spirituală a lui Adrian, care începe să-și ascundă tot mai greu ostilitatea față de regimul totalitar și-și asumă afectiv trauma de familie a Tisei. Tatăl iubitei, ucis în pogromul din ianuarie 1941, mama rămasă de atunci cu sufletul strivit și mintea rătăcită sunt chemări ale unei realități din trecut pe care nici nu o bănuise. Tragedia iernilor bucureștene din anii '80, cu procesiuni de bătrâni porniți prin nămeți spre cozile din fața Alimentarelor, situează narațiunea în sinistra „epocă de aur". Bucureștiul vremii oferă puține consolări: colegul lui Adrian, Mauriciu, e concediat din cauza demersurilor oficiale pentru emigrare, presa caută „țapi ispășitori" pentru ilustrarea tezelor lansate de plenarele Comitetului Central, iar Alexandru, personaj misterios, fost înalt demnitar, trezit acum la realitate și ostil puterii, ține un jurnal secret și decide să-și adăpostească periculosul manuscris tocmai la Adrian. Toate aceste agresiuni ale epocii îi leagă și mai mult pe îndrăgostiții ce au tăria să spere în umanism și dreptate. Împrejurări imprevizibile de ieri și de azi joacă rolul destinului, apropiind și despărțind oamenii în crepusculul sistemului comunist. *Mă numesc Alzheimer*, roman scris în Israel și apărut în 1995 la București, nu mai are aceeași incisivitate socială. Localizarea e ambiguă: poate fi în România sau în Israel. Dar acest contur fluctuant se explică prin unghiul tematic. Romanul este dosarul psihologic al unei boli fără cruțare, ce lovește „vârsta a treia", nimicind aspirațiile întregii familii, degradând relațiile cuplului, făcând din ritualurile calde ale căminului un jalnic și patologic substitut. Solo, soțul arhitectei Gala, profesionista mândră de succesele ei, începe să dea semne clare de involuție intelectuală după ani de subordonare față de un autoritar director de instituție. Medicii, total dezarmați, nu fac efortul minim de a sprijini familia derutată. Luciditatea o ajută pe Gala să-și păstreze calmul și să regizeze ritualul cotidian, ca și cum „piesa continuă". De fapt, ea descoperă cu oroare că începe să renunțe la propria meserie, asumată, cu pasiune, de decenii. Meritul cărții nu stă nici în introspecție, nici în dureroasa patologie a degradării, ci în sufocarea simbolică tot mai densă din strâmta casă a Galei. Ca scenă de tensiune epică este de reținut golirea fostului birou al lui Solo de toate rechizitele sale, în vreme ce bolnavul stă impasibil, detașat, inconștient, privind peste umărul soției sale cererea de internare definitivă, fără a ști că e vorba despre el. Chiar și casa, adăpost cu simbolism feminin, se golește de pulsația vieții, ca și trăirea pe vremuri debordantă a eroinei principale. Romanul, scris cu sensibilitate lucidă, a avut nu doar succes de public și de critică, dar a provocat și simpatie și solidaritate față de cei atinși de teribila maladie.

SCRIERI: *Oamenii, visele*, București, 1968; *Arpegii de toamnă*, București, 1973; *Aproapele meu*, București, 1979; *Pescărușii*, București, 1984; *Exerciții de luciditate*, București, 1985; *Femeia lui Loth*, Tel Aviv, 1990; *Reversul unui zbor*, Tel Aviv, 1993; *Mă numesc Alzheimer*, București, 1995; *Abel*, București, 2001.

Repere bibliografice: A. B. Yofe, *Copilăria pierdută*, „Hamiș-mar", (Ierusalim), 1981, 7 iunie; Barbu Cioculescu, *„Aproapele meu"*, RL, 1980, 30; Adriana Kisseleff, *Pledoarie pentru „aproapele meu"*, SPM, 1980, 1 august; Felicia Antip, *Însemnări din Londra*, TBR, 1981, 15 aprilie; Elena-Esther Tacciu, *Memoria necruțătoare*, „Ultima oră" (Tel Aviv), 1990, 3 octombrie; Armand Gufrin, *„Femeia lui Loth"*, „Adevărul" (Tel Aviv), 1990, 2 noiembrie; I. Suhor, *„Femeia lui Loth"*, RCM, 1991, 1 octombrie; Sadi Rudeanu, *„Femeia lui Loth"*, „Facla" (Tel Aviv), 1991, 7 noiembrie; Solo Har, *Generația confruntărilor*, București, 1994, *173–176*; Eugen Campus, *„Mă numesc Alzheimer"*, „Minimum" (Tel Aviv), 1995, octombrie; Sebastian Costin, *„Mă numesc Alzheimer"*, „Tribuna" (Tel Aviv), 1996, 5 iunie; Gina Sebastian Alcalay, *Pe urmele altora*, București, 1997, *77–81*; Cristofor, *Țara Sfântă*, I, *137–139*; Nicolae Cajal, *Încleștarea cu viața*, „Realitatea evreiască", 2000, 31 ianuarie; Aczél, *Scriitori rom. Israel, 94–96*. *E.-E.T.*

LOVINESCU, Vasile (17.XII.1905, Fălticeni – 14.VIII.1984, Fălticeni), eseist. Este primul copil al Anei (n. Cetățeanu) și al lui Octav Lovinescu, avocat, frate mai mare al criticului literar E. Lovinescu. **L.** este frate cu dramaturgul Horia Lovinescu. Urmează cursurile școlii primare și gimnaziale la Fălticeni, iar liceul la Colegiul „Sfântul Sava" din București, absolvindu-l în 1925. Se înscrie la Facultatea de Drept și își ia licența în 1929. Între 1930 și 1942 este membru al Baroului Ilfov, ulterior funcționând în calitate de consilier juridic la Uzinele Siderurgice din Reșița, până la pensionare. **L.** își va dedica însă întreaga viață studiului științelor „tradiționale", devenind unul dintre cei mai subtili cunoscători și hermeneuți ai fenomenului. Și-a început cariera scriitoricească în anii '30, când după contactul hotărâtor cu opera lui René Guénon începe să publice în revistele vremii studii de prezentare și popularizare a ezoterismului. Tot acum (1935 și 1936) face pelerinaje la Muntele Athos, la Amiens (Franța) și Basel (Elveția). Își desăvârșește pregătirea spirituală după război, când, renunțând o perioadă la scris, se dedică lecturilor și meditației. În 1948 înființează la București, împreună cu Mihail Vâlsan, un grup de preocupări ezoterice, iar după 1959 un cerc de studii și meditații asupra științelor tradiționale. Își reia activitatea de scriitor în 1964, dar lucrările îi rămân în manuscris până la apariția volumului *Al patrulea hagialâc* (1981), urmat, după moartea sa, de *Creangă și Creanga de aur* (1989), *Monarhul ascuns* (1992), *Incantația sângelui* (1993), *Mitul sfâșiat* (1993) ș.a. A colaborat la „Viața literară", „Viața românească", „Adevărul literar și artistic", „Credința", „Familia", „Azi", „Vremea", „România literară", „Convorbiri literare", „Orizont" ș.a.

Opera lui **L.** se structurează în cercuri concentrice, reprezentând o continuă căutare și adâncire a „misterului ultim" al lumii, a „miezului de semnificații" care dă sens existenței umane și universale. Pe urmele lui René Guénon, mentorul său spiritual, **L.** aprofundează cu fiecare scriere secretele științelor așa-numite tradiționale, științe care, transmise prin inițiere de la maestru la discipol, sunt socotite a perpetua de-a lungul generațiilor adevărul metafizic primordial, revelat unui număr restrâns de „aleși". Iar calea cea mai sigură pentru surprinderea acestui adevăr este studiul mitului. Spre deosebire de mentalitatea modernă, pentru care mitul nu este altceva decât o fabulă, o poveste, științele tradiționale îl consideră a fi explicația ontologică a lumii, „adevărul penultim", în spatele căruia se întrezărește, într-o strălucire, chipul Creatorului. Pentru exeget, mitul este o „realitate ambiguă", „echivocă", a cărei esență antinomică nu poate fi surprinsă cu mijloacele cunoașterii de tip științific. Încercarea de explicare, de definire a mitului de către antropologie și istoria religiilor, în lipsa considerării relației cu adevărul primordial, nu poate duce decât la pierderea irevocabilă a înțelesului originar. Este și motivul pentru care **L.** îl învinovățește pe Mircea Eliade de a fi „amputat mitul de jumătatea superioară a lui": „Fără primul fond metafizic, mitologia este un haos de puerilități, un muzeu de superstiții, o magazie de recuzite". Mitul nu trebuie explicat, el trebuie „trăit", prins într-o „învăluire spirală", care, sporindu-i ambiguitatea, asigură transmiterea „misterului". Este, așadar, o viziune apropiată de aceea a lui Lucian Blaga din *Poemele luminii*. Simbolologia, știința care se ocupă cu aprofundarea misterelor conținute de mituri, este, conform hermeneutului, o știință exactă în adevăratul înțeles al cuvântului, „mai riguroasă decât celelalte științe, pentru că procede din principii axiomatice, imuabile, vechi de când lumea" (*Al patrulea hagialâc*). Una dintre formele cele mai răspândite în care s-a păstrat, criptat, adevărul mitic este basmul, iar **L.** face din studiul acestuia una dintre preocupările sale cele mai importante. Adoptând punctul de vedere al lui Guénon, conform căruia literatura populară nu este o creație spontană a geniului poporului, ci o formă de transmitere a unor adevăruri ezoterice încredințate memoriei colective din cauza stingerii unei organizări inițiatice, autorul interpretează basmele și baladele populare românești în acord cu istoriile sacre de la începutul lumii. Istoria Mușatinilor, începând cu Ștefan cel Mare, precum și referirile la Ciubăr Vodă în operele lui Vasile Alecsandri și Mihai Eminescu sunt puse în legătură cu ceea ce știința tradițională desemnează drept „monarhul ascuns", „regele lumii", cel care dirijează universul din punct de vedere spiritual. De asemenea, toate basmele lui Ion Creangă, ca și povestea *Crailor de Curtea-Veche* a lui Mateiu I. Caragiale (trecută într-o „exegeză nocturnă") sunt analizate din perspectiva adevărurilor oculte prezente în aceste scrieri sub aparența de fabulă. O mențiune specială merită jurnalul scriitorului, denumit de el însuși „alchimic": neavând, cu excepția notării datei, nimic din ceea ce se înțelege de obicei printr-un jurnal, însemnările lui **L.** transpun pas cu pas desăvârșirea sa spirituală ca transmutare inițiatică în acord cu regulile științei tradiționale – a trecerii „plumbului" existenței cotidiene în „aurul" adevărului revelat.

Toată critica mateină *a vorbit de ezoterismul* Crailor... *V. Lovinescu vrea să dovedească mai mult decât atât:* Craii... *este o scriere deliberat hermetică, un* Athanor, *un «vas filozofal» alchimic, în care aflăm toate simbolurile hermeneutice fundamentale (de la «crucea cosmică» la culorile heraldice).* [...] *Unele explicații ajung departe și par* [...] *cam fanteziste. Autorul are însă prevederea să declare în mai multe rânduri că lectura lui este una posibilă, nu absolută. Adevărul este că lectura simbolologică vine în întâmpinarea unei curiozități a cititorului, provocată de critica tradițională care s-a mărginit să vorbească mereu de stratul ezoteric al* Crailor de Curtea-Veche, *dar n-a explicat niciodată în ce constă el. Unele ipoteze sunt verosimile prin coerența lor interioară (Curtea-Veche ca o Cetate Primordială sub masca unei «cetăți a Smintelii», simbolistica multiplă a* Crailor...) *și deschid o cale de analiză ce duce spre subsolurile textului matein.*

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Al patrulea hagialâc. Exegeză nocturnă a „Crailor de Curtea-Veche"*, București, 1981; *La Dacie hyperboreénne*, Puisseaux (Franța), 1987; *Creangă și Creanga de aur*, București, 1989; *Monarhul ascuns*, îngr. Alexandrina Lovinescu și Petru Bejan, pref. Ștefan S. Gorovei, Iași, 1992; *Incantația sângelui. Câteva elemente ezoterice din iconografia și literatura cultă*, îngr. Alexandrina Lovinescu și Petru Bejan, pref. Petru Bejan, Iași, 1993; *Interpretarea ezoterică a unor basme și balade populare românești*, București, 1993; *Mitul sfâșiat. Mesaje străvechi*, îngr. și introd. Petru Bejan, Iași, 1993; *Dacia hiperboreeană. Steaua fără nume*, București, 1994; *Jurnal alchimic*, pref. Florin Mihăescu, Iași, 1994; *Scrisori crepusculare*, îngr. Florin Mihăescu și Roxana Cristian, București, 1995; *O icoană creștină pe Columna Traiană*, îngr. Roxana Cristian, Florin Mihăescu și Dan Stanca, București, 1996; *Dacia hiperboreană. Însemnări inițiatice*, îngr. Florin Mihăescu și Roxana Cristian, București, 1996; *Meditații, simboluri, rituri*, București, 1997; *Exerciții de meditație*, îngr. Florin Mihăescu și Roxana Cristian, București, 2000.

Repere bibliografice: Mihai Dinu Gheorghiu, *„Al patrulea hagialâc"*, CL, 1982, 4; Simion, *Scriitori*, III, *568–570*; Ioan Holban, *Creangă după Creangă*, CRC, 1990, 3; Cornel Ungureanu, *Creangă al sărbătorilor*, O, 1990, 3; Virgil Cândea, *Viziuni ale Daciei arhaice în perspectiva istoriei ideilor*, VR, 1990, 2; Florin Mihăescu, *Vasile Lovinescu*, ST, 1992, 1; Romanița Constantinescu, *Străfulgerați de priviri feline*, RL, 1992, 27; Mircea Braga, *Pe pragul criticii*, Cluj-Napoca, 1992, *99–103*; Maria Genescu, *Ivan Turbincă: o interpretare ezoterică*, RL, 1993, 7; Cornel Ungureanu, *Vasile Lovinescu și tradiția hermeneutică*, O, 1993, 9; Simona Sora, *Logica lui „hop-de-o parte"*, RL, 1993, 17; Elisabeta Lăsconi, *„Literatura de sertar" și criticul-„sacerdot"*, CC, 1993, 5–6; Simona Sora, *Ravagiile bunului-simț*, RL, 1993, 27; George, *Sfârșitul*, IV, *102–112*; Dan Stanca, *Sacrificiu și anamneză*, VR, 1994, 3–4; *Simbolologul Vasile Lovinescu*, CC, 1994, 9–11 (semnează Eugen Simion, Valeriu Cristea, Florin Mihăescu, Roxana Cristian, Radu Vasiliu, Silvia Chițimia, Jana Morărescu, Aluniță Cofan și Dan Stanca); Ștefan Borbély, *Un ezoteric: Vasile Lovinescu*, APF, 1995, 3–4; Dan Stanca, *Contemplatorul solitar. Introducere în opera lui Vasile Lovinescu*, Iași, 1997; Claudio Mutti, *Penele Arhanghelului. Intelectualii români și Garda de Fier*, tr. Florin Dumitrescu,

pref. Philippe Baillet, postfață Răzvan Codrescu, București, 1997, *105–114; Dicț. scriit. rom.*, II, *768–771;* Simion, *Fragmente*, IV, *237–258;* Eugen Dimitriu, *Lovinești*, îngr. și pref. Constantin Severin, Suceava, 2001, *85–97, passim;* Claudio Mutti, *Génon în România*, tr. Elena Pîrvu, pref. Florin Mihăescu, prezentare Enrico Montmari, București, 2003, *64–79.* *L.H.*

LOZOVAN, Eugen (2.V.1929, București – 3.XII.1997, Copenhaga), filolog, istoric literar, jurnalist, memorialist, traducător și poet. Este descendentul unei vechi familii boierești din Basarabia, cu uric de la Alexandru cel Bun, datat 25 aprilie 1420. Urmează cursurile gimnaziale și liceale la Liceul „Gh. Lazăr" din București, încheindu-le cu un „bacalaureat clasic" în 1947. Primește, în același timp, o bună educație muzicală din partea mamei, absolventă a Conservatorului. În 1947 devine student al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, frecventând secțiile de filologie franceză-italiană și engleză-germană; optează pentru ultima, plus filologie romanică și lingvistică generală. În vacanțe muncește ca brigadier pe șantierul Bumbești-Livezeni. În noiembrie 1950, aflat la Viena cu o delegație studențească, trece în zona liberă apuseană, ajutat de Marcel Fontaine, director al Institutului Francez din București, și de I. V. Emilian, fondatorul ziarului „Stindardul" din München. Își continuă studiile – grație burselor acordate de Fundația Regală Universitară „Carol I" din Paris și de Colegiul Europei Libere din München – la Sorbona, la École Pratique des Hautes Études din Paris (1953–1957) și la Universitatea din Strasbourg. Obține licența în litere și limba italiană în 1951, iar în 1953 o „diplôme d'études supérieures", echivalând cu încă o licență. Cunoaște toate personalitățile exilului românesc, care îi înrâuresc formația. Debutează în 1954 la revista „Orbis" din Louvain (Belgia), fondată și condusă de Sever Pop. Participă la marile congrese de filologie ale vremii și călătorește în Europa de Apus, în Brazilia, Argentina, SUA, Antile, Mexic, Africa de Nord. În 1957 este chemat la Institutul de Romanistică al Universității din Copenhaga, unde va funcționa patru decenii, până la pensionare. Profesor invitat la mai multe universități străine (printre care Universitatea din La Plata, Argentina, unde este încununat cu titlul de *doctor honoris causa* în 1968, și la Universitatea Harvard, 1975–1976), este unul dintre fondatorii, în 1957, ai Societății Academice Române de la Roma și membru al Academiei Internaționale Libere de Știință. Între 1954 și 1961 lucrează ca redactor la revista „Bibliographie linguistique" din Utrecht, Olanda, iar în 1968 este cooptat în colegiul de redacție la „Revue des études roumaines".

Contribuția esențială a lui **L.** aparține lingvisticii și filologiei. Dar preocupările multiple, la hotarul dintre filologie, istorie (chiar arheologie și epigrafie), folcloristică, istoria culturii și a civilizației, îl apropie de domeniul literaturii, invocată ca perspectivă și sursă în mai toate studiile sale. În paralel cu lucrările strict științifice, **L.** a fost și un asiduu comentator, prezent în „Stindardul" mai bine de un deceniu, al fenomenului literar din țară și de peste hotare, abordând concomitent memorialistica (dedică pagini de evocare lui N. I. Herescu și D. Găzdaru), traducerile (din Konstantinos Kavafis, de pildă) și chiar lirica. Între altele, trebuie menționate polemicile pe teme literare cu personalitățile înregimentate politic. O chemare specială a simțit **L.** față de marile figuri enciclopedice ale culturii române, congenere preocupărilor sale, precum D. Cantemir, B. P. Hasdeu, ca și față de poeții Ovidiu și Eminescu. Într-un proiect de structurare editorială a scrierilor proprii, dedica – în afara volumelor consacrate istoriei și lingvisticii (*Dacia fără Roma* și *Miscellanea*) – trei volume masive cercetărilor și notațiilor de istorie literară: *Studii ovidiene, Studii despre D. Cantemir* și *Articole românești din diverse publicații.* O mică parte din contribuțiile sale, cu caracter compozit, a fost selectată după o viziune proprie în culegerile *Pătimirea moldovenilor* (1993), mult amplificată sub titlul *Scolii paralele* (1997), și *Glose istorico-literare* (1994). În fine, *Dacia Sacra* (1999), tipărită postum, cuprinde în afara studiilor de istorie referitoare la perioada veche și medievală a romanității dunărene, corespondența autorului cu Constantin Noica. Erudiția, stilul viu, nuanțat și mai ales patosul ce străbate toate intervențiile, ca și infiltrațiile filosofico-moraliste sau aluziile la cotidian dau operei lui **L.** o aură deosebită, apropiind-o, pe o bună parte a întinderii ei, de sfera literaturii.

SCRIERI: *Pătimirea moldovenilor*, pref. Al. Duțu, Aalborg (Danemarca), 1993; ed. (*Scolii paralele*), Aalborg (Danemarca), 1997; *Glose istorico-literare*, Aalborg (Danemarca), 1994; *Dacia Sacra*, tr. Mihai Popescu, îngr. și postfață I. Oprișan, București, 1999.

Repere bibliografice: Al. Duțu, *„Glose istorico-literare"*, RITL, 1995, 1; Alexandru Niculescu, *Eugen Lozovan (1929–1997)*, RL, 1997, 51–52; *Dicț. scriit. rom.*, II, *771–775;* Fănuș Băilești eanu, *Personalități culturale românești din străinătate*, București, 1999, *120–122;* Manolescu, *Enciclopedia, 459–463.* *I.O.*

LUCA, B. (pseudonim al lui Luca Bernstein; 6.VI.1873, București – 22.III.1931, Râmnicu Sărat) dramaturg, poet și prozator. Total necunoscut în lumea literară până la vârsta de patruzeci de ani, timp în care a practicat comerțul, **L.** publică primele versuri în „Revista copiilor și tinerimii" (1913) și în „Acțiunea" (1913–1914) în urma unei tragedii familiale, moartea unui copil. Până în 1925 va colabora cu versuri, proză, fragmente dramatice, articole pe subiecte literare, sociale și politice la numeroase reviste și ziare, în 1919 figurând chiar ca redactor al unei publicații efemere din Craiova, „Zorile". Semnează în „Flacăra", „Noua revistă română", „Egalitatea", „Versuri și proză", „Rampa nouă ilustrată", „Absolutio" (Iași), „Scena", „Săptămâna ilustrată", „Sburătorul" „Cuvântul liber" ș.a. Editorial, debutează cu placheta de versuri *Reflex de suflet* (1915), căreia îi urmează, până în 1922, alte cinci volume. A rămas în manuscris poemul dramatic *Soarele*, din care publicase un fragment în presă (1923). Câteva scene din piesa *Omul de mâine* apar în „Almanahul ilustrat al ziarului «Adevărul»" (1925). Ultimii ani ai vieții lui **L.** n-au mai înregistrat nici o tangență cu literatura sau cu publicistica.

Modest și puțin luat în seamă de critica literară a vremii, **L.** se dovedește în scrierile sale un observator atent al realității, pe

care o transpune și o comentează cu accente de sinceritate și de patos participant. După ce în *Reflex de suflet* și în *Primitive* (1916) poetul, în dispoziție contemplativă, se apleacă asupra propriilor stări și trăiri afective, în *Golgota* (1918) el ocolește orice poetizare a întâmplărilor, versurile aducând „icoane și momente din război" și avansând o literatură de notații realiste, care evocă viața aspră de pe linia frontului, cu frustrările și deseori cu tragediile trăite de combatanți. Și în acest volum, și în proza scurtă din *Păcate* (1918) considerațiile sunt vii, directe, demitizante, cuprinse în notații abrupte, relevante. Lui E. Lovinescu **L.** îi apare ca un precursor al literaturii române de condamnare a războiului, versurile sale oferind imaginea unui prim material, insuficient prelucrat artistic, regăsit în poeziile de gen ale lui Camil Petrescu. Dacă proza și mai ales versurile i-au fost comentate în câteva cazuri cu ostilitate explicită, autorului reproșându-i-se „brutalitățile senzuale", „decadentismul modern", „nota morbidă", „indiferentismul estetic", „nihilismul formei" și chiar „denigrarea neamului" prin zugrăvirea procesului de dezumanizare la care este supus luptătorul din tranșee, dramaturgia — *Omul de prisos* (1921), *Teatru. Creditorii, Șacalii, Turmele* (1922) — a cunoscut o bună primire din partea criticii, exceptând câteva reacții șovine irelevante. S-a mers până la unele exagerări comice în efortul de a-l plasa pe **L.** printre reprezentanții emblematici ai dramaturgiei românești; un obscur recenzent craiovean al piesei *Creditorii* îl compară cu Ibsen, descoperindu-i chiar calități superioare, rezultate din eliminarea rezolvărilor absurde în situațiile psihosociale. Fără a putea emite pretenții deosebite, teatrul lui **L.** se aliniază tonului general al producției cultivate în deceniile al doilea și al treilea ale secolului al XX-lea, rezistând unei raportări la valoarea medie a acestei dramaturgii. Autorul se simte atras de problematica relației individ-colectivitate socială, laitmotiv prezent, în diferite variante, în toate piesele sale. Se pot recunoaște și aici trăsături comune cu creația lui Camil Petrescu, argumentul conflictului dintre individul cu aspirații înalte, vizând atingerea absolutului, și societatea preocupată doar de interese mărunte și imediate oferind substanța pledoariei dramatice. Personajele centrale ale pieselor sunt revoltați revendicându-și dreptul la o existență dacă nu desăvârșită, cel puțin corectă. *Omul de prisos* și *Creditorii* abordează această problematică din unghiul comentariului moral, în *Șacalii* primează demonstrația psihologică, iar în *Turmele* subiectul este dezvoltat cu apel preponderent la instrumentarul sociologicului. Cu o singură excepție, cea a lui Sever, protagonistul din *Turmele*, celelalte personaje sfârșesc prin a fi învinse. Andrei, din *Omul de prisos*, revenit de pe front, nu se mai poate integra familiei sale, contaminată grav de amoralitatea instalată în climatul de nesiguranță și de libertinaj al războiului. Stroe, din *Creditorii*, vizionar și idealist iremediabil în relațiile cu o lume dominată de compromis și de fals, sfârșește în închisoare, pentru că nu poate accepta calea abaterii de la principii considerate sacre nici atunci când datoria morală față de „creditorii" săi, soția și copiii, îi solicită apelul la mijloace neortodoxe de îmbogățire. Ines, din *Șacalii*, se sinucide pentru a se salva de la tratamentul înjositor la care este supusă, prin conjugarea agresivității lor senzuale, de fostul prieten, de soțul bătrân și de fiul vitreg. Sever, din *Turmele*, rezistă imposturii și lipsei de principii doar după ce își găsește aliați în alți oameni, la fel de dornici ca el să așeze relațiile dintre grupurile umane într-un făgaș corect. Scrierile teatrale ale lui **L.** beneficiază de acțiuni concentrate, autorul distingându-se printr-o bună stăpânire a tehnicii dramatice, prin siguranța în conducerea conflictului și printr-un dialog viu, antrenant, fluent, cu o imagistică bogată. Incursiunile în psihologia și în motivația personajelor principale sunt abile și de o logică densă, calitate care nu se regăsește întotdeauna și în cazul personajelor secundare, insuficient urmărite.

SCRIERI: *Reflex de suflet*, Craiova, 1915; *Primitive*, Craiova, 1916; *Golgota. Icoane și momente din război. 1916–1918*, Craiova, 1918; *Păcate*, Craiova, 1918; *Omul de prisos*, București, 1921; *Teatru. Creditorii, Șacalii, Turmele*, București, 1922.

Repere bibliografice: Rodion [A. Steuerman], *„Reflex de suflet"*, „Opinia", 1915, 2557; Tudor Vianu, *„Golgota"*, L, 1918, 8; Rodion [A. Steuerman], *„Golgota"*, „Opinia", 1918, 3425; A. H. [Alfred Hefter], *„Șacalii"*, „Lumea", 1921, 704; I. Ludo, *„Omul de prisos"*, „Mântuirea", 1921, 692; Lovinescu, *Scrieri*, IV, *498–500*, VI, *121*; Carol Drimer, *Viața și opera lui B. Luca*, „Pe drum" (Piatra Neamț), 1927, 3–4; Doctorul Ygrec [I. Glicsman], *A murit B. Luca*, DMN, 1931, 8733; Podoleanu, *60 scriitori, 175–178*; G. Păun, *„Creditorii"*, „Fapta", 1945, 270; Ion Pas, *Carte despre vremuri multe*, București, 1963, *181–182*; *Encycl. jud.*, XIV, *426*; Sașa Pană, *Evocări*, RCM, 1972, 277; Marius Mircu, *Filantropia*, RCM, 1972, 285; *Dicționarul personalităților doljene*, Craiova, 1999, *124*. *C.P.*

LUCA, Eugen (pseudonim al lui Israel Leibovici; 21.VI.1923, Iași — 13.VII.1997, Haifa, Israel), critic și istoric literar. Urmează la Iași Liceul Național (1933-1941) și Facultatea de Litere, absolvită în 1946. Înainte de 1949 a semnat cu pseudonimul Ion Lucrețiu în „Opinia" și „Lupta Moldovei"; mai târziu devine redactor la „Contemporanul". Colaborează la „Iașul nou", „Iașul literar", „Gazeta literară", „Luceafărul", „Viața românească". În 1976 emigrează în Israel, unde din 1985 este redactor la revista literară „Izvoare", editată la Tel Aviv de Asociația Scriitorilor Israelieni de limbă română; aici îi apare, printre altele, și eseul *Despre caracterul contribuției evreilor la literatura română*. Va colabora și la „Shevet Romania", „Viața noastră", „Ultima oră", „Minimum" (Tel Aviv) ș.a.

Prima carte a lui **L.**, monografia *Poezia lui Marcel Breslașu* (1959), îl așază între criticii literari ai primului val proletcultist. Supralicitat apologetic, conceptul poetului-militant este aplicat inadecvat, analiza textului și considerațiile interpretative lipsesc, iar câteva aprecieri pertinente referitoare la ascendența melodică din poezia lui Breslașu sunt minate de un limbaj precar, emfatic și găunos („zguduitorul cânt de leagăn" ș.a.). La fel se întâmplă și în „materialul documentar" din *Poezia tinereții avântate: Nicolae Labiș* (1966), unde sporadicele note critice cu o amprentă oarecum personală sunt axate pe o paralelă între „moartea căprioarei" și mitul Meșterului Manole. Întoarcerea parțială la valorile tradiționale se face

treptat, începând cu studiul *Grigore Alexandrescu, poet satiric,* din volumul colectiv *Literatura noastră clasică* (1971). Dincolo de exagerările sociologizante, ținând într-un fel de o ideologie, se vede, greu de depășit, în *Mihail Sadoveanu sau Elogiul rațiunii* (1972) atitudinea critică valabilă ar consta în corecta considerare a procedeelor ce aparțin „artei tăcerii", precum și în analiza manierei de echilibrare între marele și micul cosmos. Mai puțin vulnerabile sunt comentariile din *Demers critic* (1973), oscilând mereu între canon și anticanon, epurate, mai bine zis reformate în oarecare măsură în capitolele despre I. L. Caragiale, Al. A. Philippide, Marin Preda, Perpessicius ș.a. Zgura realismului socialist rămâne aproape compactă în aserțiunile referitoare la Eugen Jebeleanu, G. Călinescu, C. Dobrogeanu-Gherea ș.a. După stabilirea în Israel **L.** este preocupat de holocaust, ca în volumul memorialistic *Pogrom. Iași, duminică, 29 iunie 1941* (1989).

SCRIERI: *Poezia lui Marcel Breslașu,* București, 1959; *Poezia tinereții avântate: Nicolae Labiș,* București, 1966; *Mihail Sadoveanu sau Elogiul rațiunii,* București, 1972; *Demers critic,* Cluj, 1973; *Aproximații pe teme generale,* Tel Aviv, 1982; *Pogrom. Iași, duminică, 29 iunie 1941,* Tel Aviv, 1989.

Repere bibliografice: Leon Baconsky, *„Poezia lui Marcel Breslașu"*, SUB, Philologia, 1959, *192–194;* Al. Dobrescu, *„Mihail Sadoveanu sau Elogiul rațiunii"*, CL, 1972, 24; Florin Mihăilescu, *„Mihail Sadoveanu sau Elogiul rațiunii"*, VR, 1973, 6; Ana Selejan, *Literatura în totalitarism,* București, 1996, *passim;* Gabriela Melinescu, *Eugen Luca – In memoriam,* RL, 1997, 34; *Dicț. scriit. rom.,* II, *775-776;* Cristofor, *Țara Sfântă,* II, *70–76;* Aczél, *Scriitori rom. Israel, 97-99;* Manolescu, *Enciclopedia, 463-464.* *A.V.*

LUCA, Gherasim (pseudonim al lui Salman Locker; 23.VII.1913, București – 9.II.1994, Paris), poet, prozator și eseist. Este fiul lui Berl Locker, croitor. După absolvirea Liceului „Matei Basarab" din București, se pare că s-a înscris la Institutul Politehnic. Debutează la șaptesprezece ani în revista „Alge" (1930), al cărei colaborator este alături de Aurel Baranga (director), Jules Perahim, Sesto Pals ș.a. Scrie în continuare la „unu", „Muci" (număr unic, editat de colectivul redacțional de la „Alge"), „Cuvântul liber", „Meridian" ș.a. Poeziile publicate între 1930 și 1933 ar fi trebuit să apară într-un volum cu titlul *Bumerang,* anunțat în „Alge", dar niciodată tipărit. În 1933, după ce revistele de avangardă „Alge" și „Contimporanul" își încetaseră apariția, **L.** se alătură lui Geo Bogza, editorul unicului număr al revistei „Viața imediată". Aici ei semnează manifestul *Poezia pe care vrem s-o facem,* text ce reprezintă un moment important în migrarea avangardei românești spre suprarealism. Unele scrieri apărute în periodice le-a semnat cu pseudonimele Costea Șor sau Petre Malcoci (acesta utilizat împreună cu Virgil Teodorescu). Tot acum publică (anti)romanele *Roman de dragoste* (1933) și *Fata Morgana* (1937) – pus sub motouri din Marx și Lautréamont. Intervalul 1934–1938 constituie o perioadă de inițiere în suprarealism, ani în care, revenind în țară după o expoziție pariziană prefațată de André Breton, pictorul Victor Brauner se manifestă ca mesager al mișcării din Franța. **L.** și Gellu Naum, discipolii cei mai fervenți ai lui Victor Brauner, îl urmează la Paris în 1938, unde frecventează cercurile suprarealiste. La izbucnirea războiului, în iunie 1940, când Brauner, ca de altfel toți ceilalți suprarealiști francezi, se refugiază în sudul Franței, **L.** se întoarce acasă împreună cu Gellu Naum. Pe drum, în tren, dincolo de Triest, se naște ideea unui suprarealism românesc, după cum afirmă Gellu Naum în confidențele și relatările cuprinse în cartea lui Rémy Laville, *Gellu Naum. Poète roumain prisonnier au château des aveugles* (Paris, 1994). Anii războiului sunt ani de elaborare a unor texte ce vor fi publicate ulterior, în cadență strânsă, între 1945 și 1947. În 1945, împreună cu D. Trost, dă publicității un manifest, *Dialectique de la dialectique,* adresat mișcării suprarealiste europene. Aceasta este și perioada în care **L.** începe să scrie în limba franceză, pregătindu-și „pașaportul" pentru Franța (cum va declara Gellu Naum, cu maliție, biografului său francez). Adoptând limba franceză, el se îndreaptă către o nouă identitate culturală și un nou destin literar, pe urmele unor Tristan Tzara, Ilarie Voronca, Claude Sernet sau B. Fundoianu. Din 1948, când Grupul suprarealist român se dizolvă trebuind să cedeze locul realismului socialist, până în 1952, anul în care părăsește definitiv România emigrând în Israel, **L.** nu mai poate publica. Ajuns în Franța regăsește fervoarea libertății, mediul propice pentru a-și continua experiența poetică începută la București. Cărțile publicate acum, atestând o extraordinară îndrăzneală

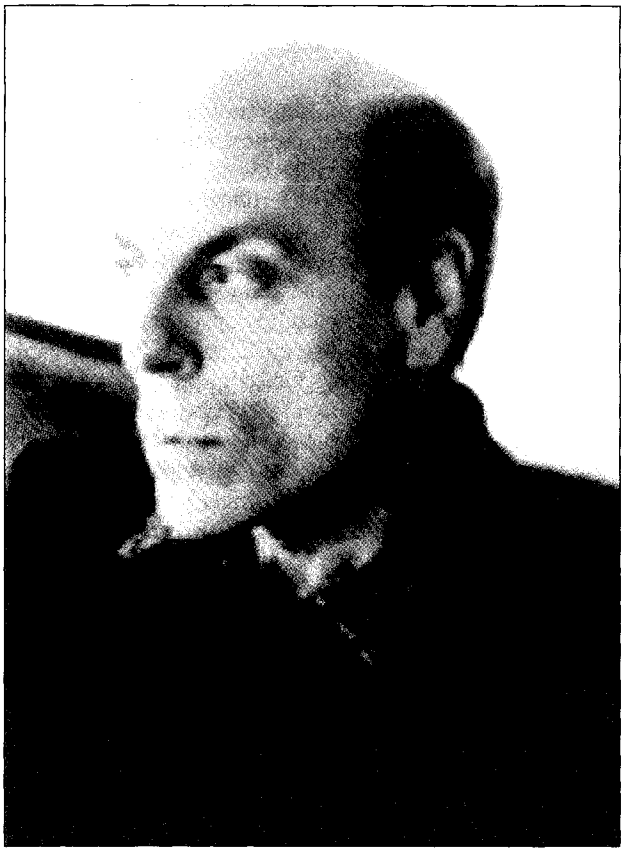

în aprofundarea „cabalei fonetice" și în destructurarea-restructurarea limbajului poetic, îi atrag aprecierea lui Gilles Deleuze: „Gherasim Luca este un mare poet, printre cei mai mari". La mijlocul lunii martie 1994, mai multe ziare pariziene anunțau moartea lui **L.**, poet „francez de origine română", găsit înecat în Sena.

Primele texte poetice ale lui **L.** sunt încă marcate de o retorică grandilocventă, mascând cu greu „reziduurile" sentimentaliste ale ultimilor simboliști români. Dar în afara acestor ecouri perfect explicabile în climatul literar românesc al epocii, se observă, chiar și aici, utilizarea, cu o surprinzătoare ușurință, a ultimelor achiziții ale poeticii moderne. Tânărul **L.** își bazează discursul poetic pe deconstrucția sintaxei, pe reînnoirea limbajului poetic și pe imagine, considerată loc de întâlnire a realităților celor mai îndepărtate. Un text reprezentativ din această perioadă este poemul *Femeia Domenica d'Aguistti*, publicat în „Alge". Violența percepției amintește de *Jurnal de sex* al lui Geo Bogza: „Femeile cu părul pe piept, / femeile au pumnii închiși în mâini, / femeile au dinți în gură, / femeile au dinți în unghii, / femeile care fug după mine au toți / ogarii în picioare, / femeile care se învârtesc în mine / au numai ceasornice în sânge, / femeile care-mi sparg capul cu / ciocane / sunt femeile care-mi beau creierii / și-mi culeg bucățile de țeastă / ca bucățile de pâine". Poemul are valoarea unui test: el pune la încercare cuvintele pentru a se asigura că acestea pot să exprime inexprimabilul, emoțiile puternice ce se reclamă de la o nouă sensibilitate. Dar *Femeia Domenica d'Aguistti* este, de asemenea, în accepția mediilor avangardiste, o sfidare de ordin social: femeia cu acest nume era o prostituată faimoasă în epocă, frecventată de tinerii de la „Alge" (informație furnizată de Jules Perahim). A-i consacra un poem era un gest de îndrăzneală poetică, dar și un act de nonconformism social. În alt text, publicat în 1933, ofensiva contestatară are drept obiectiv literatura instituționalizată, cu tentațiile ei ierarhizante: „poetul și câinele gherasim luca urlă în mijlocul străzii / câinele ăsta e un câine de valoare / îi vom transmite felicitările noastre / și îi vom da locul al 3642-lea în literatura română". La douăzeci de ani poetul parcursese deja o etapă și se îndrepta către alte orizonturi, presimțite în manifestul *Poezia pe care vrem s-o facem*. Semnatarii se despart de poezia practicată de predecesorii lor avangardiști și se declară în favoarea „unei estetici elementare a vieții". Ecourile doctrinei lui André Breton din *Manifeste du surréalism* (1924) sunt prezente în acest text. *La beauté convulsive* de care vorbea Breton devine în textul românesc „frumusețea violentă". La fel, cuvântul de ordine preluat de suprarealiști din Lautréamont, *la poésie sera faite pour tous*, se regăsește în manifestul din „Viața imediată", abia modificat în „o poezie pentru toți". **L.** se apropie treptat de suprarealism; ceea ce ar putea părea în scrierile sale gesticulație, retorism sau pur joc de mim, constituie, de fapt, latura „trăită" a unei estetici care nu va mai separa literatura de viață. În țesătura scrierilor începe să-și facă loc reflecția asupra literaturii; literatură și manifest, lirism și autodescriere sunt de aci înainte inseparabile. Cărțile scrise în anii războiului, după experiența pariziană, sunt

Desen de Perahim

asemenea texte în care literatura, metaliteratura și discursul programatic coexistă. Volumele *Un lup văzut printr-o lupă* și *Inventatorul iubirii. Parcurg imposibilul. Moartea moartă*, ambele tipărite în 1945, sunt sonde aruncate în profunzimea temelor suprarealiste: hazardul obiectiv, iubirea, visul, conștientul și inconștientul, natura, imaginea poetică. Obiectivul pe care și-l fixează autorul este nu numai estetic, dar și ontologic: el vizează construirea unui univers nonoedipian, eliberat de constrângerile și frustrările mitului grec, reinterpretat de Freud. Carte după carte, **L.** își urmărește proiectul cu o remarcabilă coerență. Toate descoperirile suprarealiștilor sunt puse în serviciul acestei ontologii, chiar dacă ea nu este decât una de uz personal. Un sfert de secol mai târziu, Gilles Deleuze, el însuși autor împreună cu Félix Guattari al tratatului *Anti-Oedip*, îl va omagia pe **L.** ca pe un deschizător de drumuri. „Dialectica demoniacă" va fi instrumentul său preferat, pentru că noua construcție teoretică este clădită pe negarea lumii, așa cum există ea de la creația primordială, o lume dominată de relații oedipiene. Negarea și reinventarea iubirii, a morții, a naturii, a relațiilor dintre oameni, depășirea ipostazei omului născut din complexul de castrare și din traumatismul natal — acestea sunt obiectivele. Hazardul obiectiv, visul și înlocuirea realului prin posibil sau contopirea lor reprezintă bazele noii construcții a lui **L.** *Inventatorul iubirii*, datat 24 octombrie 1942, introduce în literatura română un tip de îndrăzneală morală și estetică nemaiîntâlnită. Această formă de iubire poate fi calificată, este de părere **L.** însuși, „ca orice formă de simplificare mitică și legendară", drept sadism. Teribila pasiune pentru sacrilegiu se explică prin refuzul

violent, total, fără rest, „a tot ce există". Autorul își ia libertatea de a nu iubi o imagine, o ființă creată. În opoziție cu „una din acele tumori parfumate ale filosofiei idealiste", femeia iubită este increată, este fructul imaginației și al reflecției. Iubirea devine în felul acesta mijlocul de a atinge miraculosul, *le merveilleux*, cuvânt-cheie și punct de sosire al oricărei creații suprarealiste. *Moartea moartă* este negarea morții „cu o singură dimensiune", acea „moarte grosolană, naturală, traumatică și mai castrantă chiar decât nașterea pe care o reflectă și o completează", moartea ca obstacol, ca opresiune, ca tiranie, ca limită, ca inamic personal. Cele cinci tentative de sinucidere descrise în continuare, însoțite de comentarii și de texte grifonate în chiar timpul experiențelor pentru a proba funcționarea gândirii în acea stare-limită, sunt, în maniera autorului, prima victorie „reală și virtuală" împotriva „acelui Paralitic General Absolut care este moartea". Ca la toți suprarealiștii, analogia ajunge nu numai figura retorică preferată, dar și modalitatea privilegiată de cunoaștere. Sensul figurat al cuvintelor fiind abandonat, nu se reține decât sensul lor propriu, funcția lor denotativă. De vreme ce *Niciodată destul* (1947) este un poem tipărit, în stil suprarealist, ca foaie volantă, *Inventatorul iubirii...* este ultima carte publicată în limba română și, simetric, ultimul text transpus de poet în limba franceză, editat abia în 1994, la Paris. Într-o perfectă continuitate, **L.** își mută obsesiile pe teritoriul limbii franceze, ca semn al deplinei aderențe la suprarealism, dar, poate, și pentru alt motiv: dorința de a pune la încercare „rezistența" scrisului său la confruntarea cu altă limbă, în contextul altei culturi. *Le Vampire passif* (1945, difuzat la Paris, însă imprimat la București) reprezintă căutarea corespondențelor misterioase din univers, pe care el încearcă să le capteze prin Obiectul Obiectiv Oferit (O. O. O.) și prin relații mediumnice. Asemenea lui Tristan Tzara, care în *Grains et issues* (1935) reda visului caracterul de „fenomen social activ" într-o lume care va face loc gândirii „nedirijate", **L.** predică venirea unui timp în care fenomenele mediumnice, ca proiecții ale inconștientului, vor deveni o calitate comună. Asemenea celorlalți membri ai Grupului suprarealist român, **L.** explorează toate temele mitologiei suprarealiste, aducând un plus de fervoare în căutarea miraculosului, în inventarea iubirii și în admirabila dialectică a negării morții.

Ca toți suprarealiștii, Luca sugerează „o oră mediumnică, permanent mediumnică", un timp și un spațiu permeabile la mister, aflate în așteptarea tensionată a unor «mesaje» tainice. [...] *Stranietățile tulburătoare a unor imagini tipic suprarealiste i se adaugă* [...] *acel proces de remodelare și transformare a plasmei sonore a cuvintelor antrenate în jocul complex al combinărilor (pe bază de paronomasii, omonimii, redistribuiri spectaculoase ale grupurilor de litere (sunete), sugerând acea „permanentă stare de disponibilitate" a spiritului și a cuvântului.*

ION POP

SCRIERI: *Roman de dragoste*, București, 1933; *Fata Morgana*, Craiova, 1937; *Quantitativement aimée* (exemplaire unique orné de 944 plumes d'acier), București, 1944; *Un lup văzut printr-o lupă*, cu trei vaporizări de D. Trost, București, 1945; ed. (*Un Loup à travers une loupe*), tr. autorului, Paris, 1998; *Inventatorul iubirii. Parcurg imposibilul. Moartea moartă*, București, 1945; ed. (*L'Inventeur de l'amour*), tr. autorului, Paris, 1994; *Le Vampire passif*, București, 1945; ed. Paris, 2001; *Dialectique de la dialectique. Message adressé au mouvement surréaliste international* (în colaborare cu D. Trost), București, 1945; *Présentation de graphies colorées, de cubomanies et d'objets* (în colaborare cu D. Trost), București, 1945; *Les Orgies des Quanta. Trente-trois cubomanies non-oedipiennes* (în colaborare cu D. Trost), București, 1946; *Infra-Noir* (în colaborare cu Gellu Naum, Paul Păun, Virgil Teodorescu și D. Trost), București, 1947; *Niciodată destul*, București, 1947; *Amphitrite. Mouvements sur-thaumaturgiques et non-oedipiens*, București, 1947; *Le Secret du vide et du plein*, București, 1947; *Éloge de Malombra. Cerne de l'amour absolu* (în colaborare cu Gellu Naum, Paul Păun, Virgil Teodorescu și D. Trost), București, 1947; *Le Sable nocturne* (în colaborare cu Gellu Naum, Paul Păun, Virgil Teodorescu și D. Trost), în *Le Surréalisme en 1947. Exposition Internationale de Surréalisme présentée par André Breton et Marcel Duchamp*, Paris, 1947; *Héros-limite*, cu o gravură și desene de Jacques Hérold, Paris, 1953; *Ce Château pressenti*, cu o gravură de Victor Brauner, Paris, 1958; *La Clé. Poème-Tract*, Paris, 1960; *La Lettre*, Paris, 1960; *L'Extrême-Occidentale*, cu gravuri de Victor Brauner, Max Ernst, Wilfredo Lam, Jacques Hérold, Laussane, 1960; *Sept slogans ontophoniques*, Paris, 1964; *Poésie élémentaire*, Vaduz, 1966; *Apostroph' apocalypse*, cu gravuri de Wilfredo Lam, Milano, 1967; *Sisyphe géomètre*, Paris–Geneva, 1967; *Droit de regard sur les idées*, Paris, 1967; *Déférés devant un tribunal d'exception* (în colaborare cu Jacques Hérold), Paris, 1968; *Dé-monologue*, Paris, 1969; *La Fin du monde*, Paris, 1969; *Le Chant de la carpe*, Paris, 1973; *Paralipomènes*, Paris, 1976; *Théâtre de bouche*, Paris, 1984; *Satyre et Satrape*, Barfleur, 1987; *La Proie s'ombre*, Paris, 1991; *Le Cri*, Paris, 1995; *La voici la voie silanxieuse (9 cubomanii)*, Paris, 1997; *Héros-limite. Le Chant de la carpe. Paralipomènes*, pref. André Velter, Paris, 2001; *Inventatorul iubirii și alte scrieri*, îngr. și pref. Ion Pop, Cluj-Napoca, 2003; *Présence de l'imperceptible*, Chatelet, f.a.

Repere bibliografice: *Arestarea unei bande de întinători ai scrisului*, U, 1933, 190; G. Călinescu, *Anul literar 1937*, ALA, 1938, 891; Mihail Cosma, *„Inventatorul iubirii"*, „Tinerețea", 1945, 6; Virgil Ierunca, *„Un lup văzut printr-o lupă"*, „Victoria", 1945, 11; G.D. [Geo Dumitrescu], *Carnet*, „Victoria", 1945, 306; Petru Dumitriu, *Gherasim Luca*, „Victoria", 1946, 400; Piru, *Panorama*, *120–128*; Ion Pop, *Avangardismul poetic românesc*, București, 1969, *237–251*; Munteanu, *Opera*, *132–138*; Claire Parnet, Gilles Deleuze, *Dialogues*, Paris, 1977, *10*; Piru, *Ist. lit.*, *434*; *Dictionnaire général du surréalisme et de ses environs*, coordonatori Adam Biro și René Passeron, Fribourg-Paris, 1982, *250–251*; Robert Sabatier, *Histoire de la poésie française*, vol. II: *La Poésie du XXe siècle. Évolutions et conquêtes*, Paris, 1982, *566–567*; Valentin F. Mihăescu, *Timp și mod*, București, 1983, *139–184*; Simion, *Scriitori*, III, *59–60*; Mincu, *Eseu*, *302–303*; Pop, *Avangarda*, *324–334*; Gérard de Cortanze, *Le Monde surréaliste*, Paris, 1991, *114–115*; Marina Vanci-Perahim, *Le Surréalisme en Roumanie. Un peu, beaucoup*, *„passionnément"*, „Opus international" (Paris), 1991, 123–124; Ioan Mihuț, *Modernismul*, București, 1992, *21*; Romanița Constantinescu, *Gherasim Luca*, „Euresis", 1993, 1–2; Bernard Heidsiech, *Gherasim Luca*, „Euresis", 1993, 1–2; Ion Pop, *Gherasim Luca*, „Euresis", 1994, 1–2; Jean-Christophe Bailly, *Moartea lui Gherasim Luca*, F, 1994, 3; Valeriu Stancu, *Ce-ai fi zis de asta, Gherasime?*, CRC, 1994, 15, 16; Petre Răileanu, *„La Dialectique démoniaque". Le Parcours roumain de Gherasim Luca*, „Mélusine" (Paris), 1995, 14–15; Marina Vanci-Perahim, *Gherasim Luca en Roumanie: d'„Alge" à „Amphitrite"*, „Supérieur Inconnu", 1996, 5; Pericle Martinescu, *O vizită (ratată) la Malraux*, RL, 1996, 41; *Dicț. scriit. rom.*, II, *776–777*; Ovid S. Crohmălniceanu, *Evreii*

în mișcarea de avangardă românească, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 2001, *148-157, 195-197*; Ion Pop, *Publicistica lui Gherasim Luca*, RL, 2003, 15; *Dicț. analitic*, IV, *301-305*; Manolescu, *Enciclopedia*, *464-466*; Ovidiu Morar, *Avatarurile suprarealismului românesc*, București, 2003, *218-229, passim*. *P.R.*

LUCA, Ion (7.XII.1894, Roman – 30.I.1972, București), dramaturg. Este fiul Emiliei și al lui Emanoil Luca, croitor militar. Frecventează școala primară în orașul natal și la Bacău, după care se orientează spre teologie și urmează Seminarul „Veniamin Costache" din Iași, absolvind, cu diplomă de învățător, în 1915. Între 1915 și 1919 va fi student la Facultatea de Drept și la Facultatea de Teologie din același oraș, susținându-și doctorate în ambele discipline (1920 și 1921) la București. Funcționează o vreme (1919-1922) ca diacon și profesor suplinitor de limba latină la Liceul „Ferdinand I" și la Școala Normală „Ștefan cel Mare" din Bacău. Între 1922 și 1948 este pofesor de religie la Școala Normală de Învățătoare, iar din 1948 până în 1952 predă limba română la o școală elementară tot în Bacău. În 1949 se retrage la Vatra Dornei, într-o vilă „pentru creație și odihnă", unde va locui până la sfârșitul vieții, întreținându-se cu destule dificultăți dintr-un salariu de profesor de limba rusă, dintr-o mică pensie obținută în 1955 și din drepturile firave de autor pe care le primește. Membru al Societății Autorilor Dramatici din România, în 1948 este ales și membru al Uniunii Scriitorilor; în 1934 și în 1940 a fost distins cu Marele Premiu al Teatrului Național din București.

Fire ciudată și neliniștită, dominată de suspiciuni continue și de un narcisism care a dăunat nu doar omului, ci și receptării operei sale, **L.** a confundat în relațiile sociale și literare orgoliul absolut cu demnitatea creatorului, fapt care l-a condus spre o izolare autoimpusă, spre o continuă stare de nemulțumire și de frondă explicită. Ambiționând o singularizare care să îi aducă recunoașterea de a fi cel mai important dramaturg român din toate timpurile, a abordat, până după al doilea război mondial, o tematică inspirată de mitologie și de trecutul românesc sau de zonele romantice ale istoriei Egiptului și a Bizanțului. Între 1933, când debuta cu trei lucrări dramatice – tragicomedia *Alb și negru* (*Constantin Vodă Cantemir*), poemul dramatic în zece scene *Icarii de pe Argeș* și *Iuda din Cariot*, dramă scrisă în colaborare cu Gheorghe Ciprian, reprezentată la Teatrul Național din București –, și 1971, când lucra încă la piesa, rămasă neterminată, *Emilia*, a oferit scenei în jur de patruzeci de titluri, un sfert dintre ele fiind tipărite, restul păstrându-se, dactilografiate, în bibliotecile unor teatre. Fără a impune prin calități deosebite ale tehnicii construcției sau prin excelența mesajului, piesele atrag și reține atenția în mod diferit de la o lucrare la alta, prin rigoarea uneori excesivă a demonstrației, prin vigoarea limbajului dramatic, prin controlul permanent exercitat asupra componentei lirice și prin robustețea caracterelor care se implică în întâmplările narate. Nu poate trece însă neobservat un anume schematism păgubitor pentru flexibilitatea destinelor omenești investigate, după cum restricția deliberată în ce privește rimele, folosite în perechi care să nu se repete pe toată întinderea textului, se răsfrânge cu un efect similar asupra tehnicii poetice, ca și asupra fluidității și firescului replicii. Dramaturgia lui **L.** propune o paletă destul de largă: *Ra* (1936), cu titlul *Amon-Ra* în următoarele ediții, lucrare cu implicații filosofice, își plasează acțiunea în Egiptul antic; *Salba reginei* (1947), variantă nouă a dramei *Iuda din Cariot*, acum aparținând integral lui **L.**, prezintă o fațetă a vieții cristice; *Evdochia* (1938), cu titlul *Femeia cezarului* în următoarele ediții, și *Năframa iubitei* (1944) își extrag pretextele dramatice din viața Bizanțului și au evident țeluri teologice; *Icarii de pe Argeș* apelează la motivul Meșterului Manole; *Cele patru Marii* (în *Teatru*, 1968) stăruie asupra domniei lui Ștefan cel Mare, propunând patru ipostaze posibile ale feminității; *Alb și negru*, *Rachierița* (1934) și *Chiajna* (în *Teatru*, 1968) dezvoltă subiecte din trecutul istoric național, ultimele două relevând puternice caractere feminine; *Dumitra* (*Fata din flori*) (1958), *Cuza-Vodă* (în *Teatru*, 1968) și *Leana vrăjitoarea* (în *Teatru*, 1968) evocă evenimente și personalități din secolul al XIX-lea; *Javra pământului* (1942) așază în centrul acțiunii figura enigmatică a lui Rasputin; *Neliniștea Doamnei* (nepublicată) abordează problema maternității; *Morișca* (1937) este o satiră socială inspirată de realități românești interbelice; *Pelina* (în *Teatru*, 1963) rememorează momente ale răscoalelor țărănești din 1907 ș.a.m.d. După 1945 **L.** încearcă o aliniere la cerințele literaturii

realist-socialiste, producând scrieri lipsite de valoare dramatică și literară, câteva dintre ele montate în spectacole efemere, una singură publicată – *Apele-n jug* (în *Teatru*, 1963). Piesele *Femeia cezarului, Femeia, fiica bărbatului* și *Morișca* i-au fost traduse în franceză, engleză, germană, italiană și greacă, autorul manifestându-și interesul pentru finalizarea unor astfel de transpuneri. Deceniul al patrulea, în care debutează dramaturgul, consemnează, în general, scrieri pentru scenă cu o atenție acordată preponderent contemporaneității. Spre deosebire de confrați, **L.** se arată preocupat de trecut și de mit, adică de o tematică ostentativ romantică. Teatrul lui nu stă sub semnul unei idei, singurul element stabil de legătură între cele mai reprezentative creații dramatice ale sale fiind componenta mistică declarată sau implicită. Mistica devine și mijloc de vehiculare a unor considerații filosofic existențialiste cultivate în epocă. Conflictul este, de regulă, dispersat într-o atmosferă poematică, structurată potrivit cerințelor genului dramatic, iar arhitectonica lucrărilor este concepută cu rol de ilustrare a ideii-nucleu. Rezultatul vădește o constrângere procustiană a logicii întâmplărilor și a comportamentului personajelor, care trebuie să evolueze, rigid, către un deznodământ prestabilit. Tenta moralizatoare a finalurilor este evidentă, formația teologică, dar și nonconformismul funciar al autorului rimând inevitabil cu un astfel de teatru strunit. *Amon-Ra*, poem dramatic alimentat de întâmplări imaginare din Egiptul antic, propune o ambianță dominată egal de perfidie și de inocență. Iubirea, incriminată fariseic de autoritatea religioasă ca blasfemie, se relevă ca un atribut al împlinirii și al continuității, iar oamenii se mișcă sub semnul zeului solar Ra, care înseamnă viață. Pe căi diferite, marele preot Bubasta și faraonul Amenhotep caută să-și apropie dragostea frumoasei preotese Ti, ființă fragilă, din familia celor care cred în puritatea sentimentului. Personajele parcurg cu emoție și cu participare drumul ce desparte efemerul de etern, cunoscând tensiunea ezitărilor, a întrebărilor aparent fără răspuns, gustul abandonului și al clipei de fericire. Bubasta, un Iago al Egiptului antic, va triumfa, împingându-l pe Amenhotep în viciu și ruină morală, în vreme ce Ti, dezamăgită în dragostea sa, se va sinucide. Dincolo de aparenta distanță dintre conflictul acestei lucrări și zona de interes a dramaturgiei românești interbelice, meditațiile și destinele personajelor au numeroase tangențe cu cele propuse de Camil Petrescu, V.I. Popa sau G.M. Zamfirescu. *Femeia cezarului* își plasează acțiunea în Bizanțul secolului al V-lea, concentrându-se asupra unor conflicte religioase, declanșate de interese întru totul pământene. Dragostea adulteră și imposibil de împlinit a soției împăratului pentru Paulinus se confruntă cu apriga dorință de putere a cumnatei sale, Pulcheria. Pledoaria dramatică situează datoria femeii de a naște viață înaintea sentimentului. Ucigând rodul dragostei neîngăduite, Evdochia trăiește o dramă a culpabilității, prelungită în criză mistică. Explicabilă omenește, această stare limită ar fi putut genera o demonstrație dramatică densă. Cazul în sine este abandonat în favoarea teoretizării dogmatice, care diminuează fiorul poetic al piesei. Lucrările dedicate istoriei românești comunică un sentiment statornic de patriotism, construcția vădește rigoare, personajele participă motivat la evenimentele prezentate. Nici piesele din această categorie nu sunt absolvite de tributul plătit preconcepției, unei scheme căreia narațiunea i se subordonează. *Rachierița*, dramă a dedublării, este considerată o reușită a teatrului istoric scris de **L.** Întâmplările înfățișate, având drept punct de plecare cronica lui Ion Neculce, se petrec în secolul al XVII-lea, sub domnia lui Dumitrașcu Vodă, și glosează pe motivul romantic al purității maculate de viciu. Sunt surprinse realități proprii unei perioade de gravă criză, în care boierii moldoveni și cei venetici se angajează în turniruri fals principiale, contradicțiile de fond trebuind căutate în situarea cât mai avantajoasă pe scara profitului imediat și substanțial. Anița, femeie de condiție modestă ajunsă în postura de favorită a domnitorului, este un personaj de excepție, care se pliază stării de compromis pentru a putea îmblânzi măcar în parte soarta ingrată a celor dintre care se ridicase. Duplicitatea devine arma de apărare cea mai eficace împotriva marilor corupți. Aparenta acceptare a situației este, la acest personaj, similară cu cea a lui Vlaicu din piesa lui Al. Davila, care trebuie să câștige timp pentru ceea ce și-a propus, după cum relația cu bătrânul domnitor, hulită de toată lumea, aduce aminte de stratagemele unor personaje precum Anca din *Năpasta* lui I.L. Caragiale sau Nastasia din *Domnișoara Nastasia* de G.M. Zamfirescu. Finalul piesei este unul în notă pesimistă, virtutea dovedindu-se copleșită de impostură: Anița și iubitul ei, cântărețul Dan, vor sfârși tragic. **L.** izbutește uneori studii de caracter relevabile, ca în *Chiajna*, unde căutările personajului central sunt ecoul unei conștiințe neliniștit-active, meditând la șansele de împlinire fără a apela la vanități, concomitent cu gândul armonizării cu lumea din jur; este o modalitate diferită de abordare demitizată a personalității istorice. Comedia satirică *Morișca* are în atenție lumea ziariștilor care tratează conștiințele oamenilor ca pe un obiect de schimb oarecare. De aici până la cercurile de interese ale politicienilor este un singur pas, pe care **L.** îl face preluând discret sugestii de la înaintași ca I.L. Caragiale, Camil Petrescu sau Liviu Rebreanu. Scriitura este vioaie, inventivă, fluentă, iar personajele ilustrează izbutit categorii sociale sau comportamentale. Comicul rezidă în ridicolul gesturilor și al pretențiilor faunei care populează întâmplările, în contradicția permanentă dintre aparență și substanță.

SCRIERI: *Alb și negru (Constantin Vodă Cantemir)*, București, 1933; *Icarii de pe Argeș*, București, 1933; *Rachierița*, București, 1934; *Ra*, București, 1936; ed. *(Amon-Ra)*, Bacău, 1940; *Morișca*, Bacău, 1937; *Evdochia*, Bacău, 1938; ed. *(Femeia cezarului)*, Bacău, 1940; *Femeia, fiica bărbatului*, Bacău, 1938; *Javra pământului*, Bacău, 1942; *Femeia cezarului. Morișca*, București, 1943; *Năframa iubitei*, București, 1944; *Salba reginei*, București, 1947; *Cuscrii Gherghinei*, București, f.a.; *Dumitra (Fata din flori)*, București, 1958; *Teatru*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1963; *Teatru*, București, 1968; *Alb și negru*, îngr. și pref. Sanda Anghelescu-Mogoș, București, 1976; *Jertfa care creează*, pref. Marin Cosmescu Delasabar, Bacău, 1994. **Traduceri:** A. Panteleev, *Prima săptămână*, București, 1950 (în colaborare cu Andrei Ivanovschi); Al. Volosin, *Pământul Kuznețkului*, postfață Ion Călugăru, București, 1950 (în colaborare cu Elena Constantinescu); Leonid Andreev, *Minciuna. Manuscrisul unui nebun*, București, f.a.

Repere bibliografice: Romicus [Romulus Seișanu], *„Iuda"*, U, 1934, 79; Sandu Teleajen, *Piesa confraților I. Luca și G. Ciprian: „Iuda"*,

„Lumea", 1934, 4776; Al. Kiriţescu, *„Iuda"*, „Gazeta", 1934, 64; Papadima, *Creatorii, 477–482;* Erasm [Petru Manoliu], *„Rachieriţa"*, „Credinţa", 1935, 376; G. Dem. Loghin, *„Icarii de pe Argeş"*, „Cetatea Moldovei", 1941, 11–12; Ciorănescu, *Teatr. rom., 247–250;* Şerban Cioculescu, *„Năframa iubitei"*, „Semnalul", 1946, 1374; Gala Galaction, *Cu prilejul unui eveniment teatral*, „Jurnalul", 1946, 607; Arghezi, *Scrieri*, XXVII, *379–381;* Râpeanu, *Noi, 154–174;* Aurel Leon, *Totuşi, un dramaturg*, CRC, 1972, 6; Mircea Mancaş, *Ion Luca, dramaturgul*, ATN, 1973, 1; Marin Cosmescu Delasabar, *Debutul dramaturgului Ion Luca*, ATN, 1975, 2; Barbu, *Momente, 199–201;* Valentin Silvestru, *Clio şi Melpomene*, Bucureşti, 1977, *143–146;* Massoff, *Teatr. rom.*, VII, *85, 96, 136, 301, 419;* Carol Isac, *Permanenţe în dramaturgie*, Iaşi, 1982, *9–85;* Brădăţeanu, *Istoria*, III, *173–177;* Stanca, *Fragmentarium, 211–212;* [*Ion Luca*], ATN, 1994, 11 (număr omagial); Valeriu Anania, *„... Mistuiam dramele lui Luca..."*, TR, 1994, 51; Iordan Datcu, *Centenar Ion Luca*, ALA, 1994, 246; *Ion Luca*, DRI, III, *208–222;* Nicolae Cârlan, *Dramaturgul Ion Luca între alb şi negru*, CL, 1998, 4; *Dicţ. esenţial, 466–467;* Ghiţulescu, *Istoria, 82;* Marin Cosmescu Delasabar, *Ion Luca, o jertfă creatoare*, Bacău, 2000. *C.P.*

LUCA, Remus (25.V.1923, Târgu Mureş), prozator. Este fiul Zamfirei Luca (n. Pop), croitoreasă, şi al lui Ştefan Luca, ofiţer de poliţie; este frate cu scriitorul Ştefan Luca. Învaţă la Liceul „Al. Papiu-Ilarian" din Târgu Mureş, apoi la Liceul „Sfântul Vasile cel Mare" din Blaj, unde familia se refugiază în 1940, după Dictatul de la Viena, luându-şi bacalaureatul în 1943. Debutează în acelaşi an la „Revista Fundaţiilor Regale", cu un ciclu de poeme (*Vitrina cu păpuşi de porţelan*). Între 1943 şi 1946 face Şcoala de Ofiţeri, fiind lăsat la vatră cu gradul de sublocotenent. Se înscrie la Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti, dar o abandonează. Lucrează o vreme ca învăţător. Între 1946 şi 1951 este redactor la ziarul judeţean din Târgu Mureş. În 1951 şi 1952 urmează Şcoala de Literatură „M. Eminescu" din Bucureşti. Debutează editorial în 1952, cu povestirea *Într-o gară*, într-un volum ce cuprindea şi povestirea *Preşedintele* de Ion Istrati. Din 1952 până în 1974 lucrează ca redactor la „Viaţa românească", unde o vreme (1956–1957) a condus secţia de proză, încurajând şi înlesnind debutul unor scriitori ca Titus Popovici, Francisc Munteanu, Nicolae Ţic, Radu Petrescu ş.a. A colaborat cu proză, eseuri, recenzii, cronici etc. la „Viaţa românească", „Tânărul scriitor", „Gazeta literară", „România literară", „Luceafărul" şi la ziarele „România liberă" şi „Scânteia tineretului". Prima carte personală tipărită este nuvela *Ana Nucului* (1953).

Scrierile lui **L.** din primul deceniu de după debut sunt marcate de caracteristici contradictorii: vădesc, pe de o parte, cedarea în faţa tezismului politico-propagandistic impus în epocă, iar pe de altă parte, constituie o manifestare pregnantă a vigorii talentului său, revelată în abordarea tematicii rurale. Tezismul a contribuit decisiv la perimarea acestor scrieri, care îi aduseseră o glorie oficială în anii când era considerat un reprezentant de frunte al realismului socialist, fiind traduse şi editate în ţările „frăţeşti" şi în limbi de circulaţie internaţională, ca opere exemplare ale „noii literaturi". Fibra epică ar îndreptăţi considerarea acestor pagini cu mai mult interes decât cărţile ulterioare, din anii '60, din care tezismul e eliminat treptat, dar care nu se mai remarcă prin originalitate. Lumea prozelor rurale ale lui **L.** este cea din jurul oraşului său natal şi, în sens mai larg, a câmpiei transilvane (în esenţă, lumea din nuvelistica lui Pavel Dan sau din memorialistica lui Ion Vlasiu); momentul istoric al evocării surprinde instaurarea şi consolidarea orânduirii social-politice de după 1948. *Ana Nucului*, compromisă de tezismul afişat, reia în context istoric diferit schema din *Popa Tanda* de Ioan Slavici, fiind o pledoarie pentru efectul edifiant al exemplului personal şi al tenacităţii. Cartea, cu o protagonistă ţărancă „promovată" directoare de cămin cultural, include numeroase clişee, dar reuneşte pasaje descriptive, pagini de observaţie, portrete, creionări de situaţii diverse nu lipsite de interes. Prezentarea vieţii rurale, deslu-şirea complexităţii psihologice a oamenilor aşa-zis simpli, interesul pentru savoarea anecdoticii cotidianului sătesc prilejuiesc autorului pagini compuse cu autenticitate şi expresivitate lingvistică, în pofida schematismului şi a falsităţii ideii de ansamblu, de altfel copleşitoare. Cam aceleaşi trăsături divergente se manifestă şi în celelalte scrieri cu subiecte din lumea satului. După 1960 prozatorul abandonează tematica rurală, dar nu regăseşte în investigarea mediului urban şi a vieţii moderne formula epică proprie, într-o măsură individualizatoare, de până atunci. Proza din anii '60–'70 indică o scădere a interesului scriitorului pentru domeniul social-politic şi concentrarea atenţiei asupra relaţiilor din cuplu, asupra erotismului, a vieţii de familie şi chestiunilor de morală din sfera cotidianului. Ilustrative pentru această manieră sunt romanul *Cu ce se şlefuiesc diamantele* (1966), de fapt o naraţiune „cu sertare" alcătuită dintr-o serie de povestiri distincte grupate după tehnica *Decameronului*, şi volumul de nuvele *Nume* (1972). Romanul *Drum de soartă şi de răzbunare* (1970), subintitulat „o baladă din Ardeal", evocă figura haiducului ardelean Văleanu, iar *Astă-seară îl arestăm pe asasin* (1967) ilustrează genul romanului poliţist.

SCRIERI: *Într-o gară*, Bucureşti, 1952; *Ana Nucului*, Bucureşti, 1953; *Prostul*, Bucureşti, 1953; *Povestiri*, Bucureşti, 1955; *Liniştea iernii*, Bucureşti, 1956; *Cămaşa de mire*, Bucureşti, 1958; *Dimineaţă de mai*, Bucureşti, 1959; *Revedere şi alte schiţe şi nuvele*, Bucureşti, 1960; *Poveste de dragoste*, Bucureşti, 1962; *Ziua întâlnirilor*, Bucureşti, 1963; *Cu ce se şlefuiesc diamantele*, Bucureşti, 1966; *Astă-seară îl arestăm pe asasin*, Bucureşti, 1967; *Drum de soartă şi de răzbunare*, Bucureşti, 1970; *Nume*, Bucureşti, 1972; *Apocrife*, Bucureşti, 1975. **Traduceri:** Asztalos István, *Inimă tânără*, Bucureşti, 1953; Sütő András, *Candidatul necunoscut*, Bucureşti, 1954, *A şaptea bucurie*, Bucureşti, 1954 (în colaborare cu Alexandru Aldea), *Cireşe tomnatice*, pref. Gálfalvy Zsolt, Bucureşti, 1963 (în colaborare cu Constantin Olariu, Alexandru Aldea şi Nicolae Străvoiu); József Attila, *Csoszongyi – bătrânul cizmar*, Bucureşti, 1954 (în colaborare cu T. Cozma); Papp Ferenc, *Rugina*, Bucureşti, 1955; Simon Magda, *Nunta mare*, Bucureşti, 1959; Szabó Gyula, *Neamul Gondoşilor*, Bucureşti, 1967; Henryk Sienkiewicz, *Quo vadis?*, pref. Stan Velea, Bucureşti, 1967 (în colaborare cu Elena Linţa); Ranko Marinković, *Mâinile şi alte povestiri*, Bucureşti, 1968 (în colaborare cu Voislava Stoianovici); Fodor Sándor, *Mofeta*, Bucureşti, 1972; Kahána Mózes, *Şase zile şi a şaptea*, postfaţă Lucian Cursaru, Bucureşti, 1972; Nagy István, *Nepoţii oltenilor*, pref. D.R. Popescu, Bucureşti, 1972.

Repere bibliografice: Sergiu Fărcăşan, *„Ana Nucului" – nuvelă de Remus Luca*, „Scânteia", 1953, 24 decembrie; Petru Dumitriu, *Un*

prozator autentic, VR, 1953, 10; Lucia Olteanu, *„Ana Nucului"*, CNT, 1954, 8; Titus Priboi, *„Ana Nucului"*, „Tânărul scriitor", 1954, 4; Ovid S. Crohmălniceanu, *Trei nuveliști: Silviu Podină („Mlaștina"), Francisc Munteanu („Lența"), Remus Luca („Ana Nucului")*, VR, 1954, 6; Dumitru Solomon, *„Povestiri"*, GL, 1955, 36; Mira Iosif, *Pe marginea povestirilor lui Remus Luca*, „Tânărul scriitor", 1955, 10; Lucia Olteanu, *Eroii lui Remus Luca*, CNT, 1956, 2; Lucian Raicu, *Aspecte noi în nuvelistica actuală*, VR, 1956, 5; Savin Bratu, *„Liniștea iernii"*, GL, 1957, 10; Perpessicius, *„Liniștea iernii"*, „Tânărul scriitor", 1957, 5; Ion Vitner, *Creatori și opere: Remus Luca*, VR, 1959, 3; Lucian Raicu, *„Dimineață de mai"*, VR, 1959, 8; Ion Sârbu, *Proza lui Remus Luca*, IL, 1959, 9–10; Eugenia Tudor, *„Revedere"*, LCF, 1960, 12; Paul Georgescu, *„Dimineață de mai"*, GL, 1960, 15; Ion Lungu, *Subiect și conflict*, TR, 1960, 19; S. Damian, *„Revedere"*, GL, 1960, 23; Ion Lungu, *Avantajele și dezavantajele povestirii. Marginalii la volumul „Revedere" de Remus Luca*, TR, 1960, 24; Ion Vitner, *Prozatori contemporani*, București, 1960, *280–295;* Damian, *Direcții*, *270–273;* Georgescu, *Păreri*, *273–276;* Ovid S. Crohmălniceanu, *„Ziua întâlnirilor"*, GL, 1964, 6; Silvian Iosifescu, *Artă și arte*, București, 1965, *104–108;* Valeriu Cristea, *„Cu ce se șlefuiesc diamantele"*, GL, 1966, 14; Victor Crăciun, *Să discutăm despre eroii literari (la Remus Luca)*, LCF, 1966, 16; Ciobanu, *Nuvela*, *218–227;* Eugenia Tudor, *„Drum de soartă și de răzbunare"*, VR, 1971, 3; *Dicț. scriit. rom.*, II, 779–781. *N.Br.*

LUCA, Ștefan (7.IX.1924, Berghia, j. Mureș – 13.I.1991, București), prozator. Este fiul Zamfirei Luca (n. Pop), croitoreasă, și al lui Ștefan Luca, ofițer de poliție; este frate cu scriitorul Remus Luca. Urmează Liceul „Al. Papiu-Ilarian" din Târgu Mureș (1935–1937) și Școala Normală din aceeași localitate (1937–1940). În 1940, după Dictatul de la Viena, familia se refugiază la Blaj. Absolvind Școala de Ofițeri (1944), **L.** participă la luptele din regiunea Mocrea–Sebiș–Arad. Întors de pe front în 1945, funcționează o perioadă ca pedagog în comuna Dumbrăveni din județul Sibiu, apoi, din 1946, ca redactor la „Ardealul nou". Între 1952 și 1954 urmează Școala de Literatură „M. Eminescu" din București. Începând din 1954 desfășoară o intensă activitate ziaristică. Este repartizat la „Contemporanul", iar ulterior devine redactor la „Narodnaia Rumânia" și la „Gazeta literară". Din 1969 este lector la Editura Eminescu. Colaborează la „Viața românească", „Vatra", „Albina", „Luceafărul", „Tribuna", „Familia". În presă debutează în 1953 la „Viața românească", cu schița *Cișmele și noroi*, iar editorial în 1954, cu volumul *Cișmele și noroi*, cuprinzând șase schițe satirice în spiritul vremii, la adresa moralei și a comportamentului burghezului mărunt.

Înrâurit în mare măsură și de exercițiul ziaristic, scrisul lui **L.** se transformă cu timpul atât la nivel stilistic, cât și tematic. Culegerile *Aventurile lui Nucu* (1956), *Din satul meu* (1956), *Zile de iulie* (1956), *An de școală* (1957), în majoritatea lor includ pagini autobiografice, povestiri cu sursa în viața satului lovit de cel de-al doilea război mondial. De altfel, imaginea satului transilvănean, cu transformările de după 1945, va reveni sistematic în proza lui **L.** Reportajele „la ordinea zilei" din *Călător pe întinsul patriei* (1960), construite fără excepție pe antiteza trecut–prezent, în maniera realist-socialistă caracteristică epocii, subordonează cele câteva calități evidente de bun povestitor și portretist care reușește de multe ori să sugereze atmosfera locurilor evocate. Va scrie o mulțime de nuvele și romane, inegale, fără să depășească întotdeauna schematismul tipologic și conflictual. *Balul intelectualilor* (1961), roman de analiză caracterologică (sau „procesul spiritului mic-burghez", cum l-a definit Eugen Luca), concentrează întreaga acțiune în doar câteva ore, înfățișând, tendențios, burghezia de provincie la un bal tradițional, ce are loc chiar înaintea alegerilor din 1946. Romanul *Penumbre* (1969), ilustrând crâmpeie din lupta pentru eliberarea ultimelor brazde de pământ românesc, prezintă hiperbolic războiul, văzut ca o grozăvie insuportabilă de către tinerii dintr-o școală de ofițeri din Transilvania. În literatura lui conformistă, fie că este vorba de război, de amintiri din copilărie, de anii de ilegalitate și de așa-zisă afirmare a Partidului Comunist sau de prefacerile din lumea satului sau a micilor orașe de provincie, autorul dovedește meșteșug, fiind un povestitor meticulos.

SCRIERI: *Cișmele și noroi*, București, 1954; *Aventurile lui Nucu*, București, 1956; *Din satul meu*, București, 1956; *Zile de iulie*, București, 1956; *An de școală*, București, 1957; *Lala*, București, 1957; *S-a-ntors Achim*, București, 1957; *Drumul trece prin pădure*, pref. Cezar Drăgoi, București, 1960; *Călător pe întinsul patriei*, București, 1960; *Balul intelectualilor*, București, 1961; *Itinerar neobișnuit*, București, 1962; *Însemnările unui învățător*, București, 1963; *Septembrie pe Crișuri*, București, 1963; *Moștenirea*, București, 1964; *Servieta Eleonorei*, București, 1964; *Salcia supărată*, București, 1965; *Sub cerul toamnei de atunci*, București, 1965; *Cuib cu viespi*, București, 1966; *Penumbre*, București, 1969; *Nu e senină dimineața*, București, 1970; *Cheia de fa*, București, 1972. **Traduceri:** Fáy András, *Fabule*, București, 1955.

Repere bibliografice: Dumitru Carabăț, *„Cișmele și noroi"*, VR, 1954, 9; Gh. Achiței, *„Balul intelectualilor"*, GL, 1961, 24; Ion Lungu, *Un roman izbutit*, TR, 1961, 25; Eugen Luca, *„Balul intelectualilor" sau Procesul spiritului mic-burghez*, VR, 1961, 7; Nicolae Manolescu, *„Zile de iulie"*, CNT, 1962, 14; Virgil Ardeleanu, *„Zile de iulie"*, ST, 1962, 3; Dumitru Solomon, *„Itinerar neobișnuit"*, GL, 1962, 21; Camil Baltazar, *„Însemnările unui învățător"*, GL, 1963, 10; Valeriu Cristea, *„Septembrie pe Crișuri"*, GL, 1964, 14; Constantin Cubleșan, *„Moștenirea"*, TR, 1965, 10; Valeriu Cristea, *„Moștenirea"*, GL, 1965, 14; Ardeleanu, *Însemnări*, *220–224;* Mircea Iorgulescu, *Cronica reeditărilor. „Balul intelectualilor"*, ARG, 1971, 11; Sorin Titel, *„Cheia de fa"*, RL, 1973, 30; Popa, *Dicț. lit.* (1977), *320;* *Dicț. scriit. rom.*, II, *781–782;* Ana Cosma, *Scriitori români mureșeni*, Târgu Mureș, 2000, *76–77.* *C.Br.*

LUCEAFĂRUL, gazetă politică apărută la Craiova, săptămânal, între 8 aprilie și 2 octombrie 1890. La această publicație cu o ușoară atitudine anticonservatoare, director și prim-redactor este V. Ștefănescu, iar redactor politic și literar, începând din luna august, Traian Demetrescu. Poetul craiovean și-a publicat aici câteva schițe și impresii de călătorie, precum și un inspirat articol dedicat lui Mihai Eminescu, care atrage atenția mai ales prin paralela cu Alfred de Musset și prin afirmația că la 1890 Eminescu era poetul de predilecție al tineretului. În ultimul număr Traian Demetrescu tipărește recenzia *Poveștile lui Ion Creangă*, în care comentează, printre cei dintâi, comuniunea de sentimente și de cugetare dintre povestitor și oamenii simpli, de la țară. *R.Z.*

LUCEAFĂRUL, revistă literară apărută la București, săptămânal, între 10 septembrie și 8 octombrie 1900. Director al acestei publicații, promițător subintitulată de „literatură, artă, știință, politică", este Ludovic Dauș și tot el, probabil, autorul unui articol-program care anunță intenția de a combate „bisericuțele" literare, mercantilismul, nechemații în literatură. **L.** publică beletristică, cronici de teatru și artă plastică, articole politice, știri din viața literară, caricaturi. H.G. Lecca, Dem. Moldoveanu, Al. Obedenaru, N. Țincu, Radu D. Rosetti, Ludovic Dauș și N.G. Rădulescu-Niger sunt prezenți cu versuri, iar Constanța Dunca-Schiau, C. Săteanu, N.G. Rădulescu-Niger, Ludovic Dauș și Charles-Adolphe Cantacuzène, cu proză. *R.Z.*

LUCEAFĂRUL, revistă literară apărută la Budapesta între 1 iulie 1902 și 1 octombrie 1906, la Sibiu între 15 octombrie 1906 și 15 august 1914, apoi la București între 1 ianuarie 1919 și septembrie 1920, cu o periodicitate variabilă: bilunar, săptămânal, lunar. În articolul *În loc de program*, semnat de Al. Ciura în primul număr, publicația își propune să fie în primul rând „o revistă literară a tinerimii academice" și să promoveze „cultura națională", pentru ca mai târziu să se rezume – declarativ – la a fi „o revistă a tinerimii" în general. În 1904 sunt anunțate câteva inițiative menite să îmbunătățească conținutul, de pildă cooptarea drept colaboratori a scriitorilor „de valoare", semnalarea „cărților literare bune" ș.a. Se menționează, de asemenea, că se va lua „notă de publicațiunile în limba ungară care ne privesc și pe noi". În articolul *Acasă* de Oct. C. Tăslăuanu, publicat în 1906 în primul număr apărut la Sibiu, e afirmată hotărârea de a se realiza „propovăduirea culturii în popor", de a se acorda o mai mare atenție literaturii, dar și celorlalte arte, de a se păstra obiectivitatea în judecățile emise, așezând la baza acestora „adevărul, gândurile bune și cinstite". În același timp e exprimată dorința de a se „întrebuința toate mijloacele [...] pentru a apropia pe ai noștri de cultura mai înaintată din Regat și de graiul mai desăvârșit și mai frumos de acolo". Începând cu numărul 24/1911, conform celor afirmate de Oct. C. Tăslăuanu în articolul *Reorganizarea revistei „Luceafărul"*, publicația își propune să vizeze și problemele politice și „să fie o oglindă a tuturor frământărilor vieții românești [...] prin prisma judecății ardelene, care își are caracterul ei specific". De la numărul 31/1912 se renunță la problematica politică, profilul urmând a fi acela de „revistă de familie artistică-literară, care va îmbrățișa mișcarea culturală de la noi și din străinătate". Rubrici mai importante: „Foi răzlețe" (în care se reproduc pagini valoroase din literatura română și din alte literaturi), „Din popor" (folclor), „Pagini străine", „Dări de seamă", „Bibliografie", „Cronică", „Poșta redacției". Cu poezie, principalul colaborator este Octavian Goga, care s-a lansat și s-a afirmat prin intermediul **L.** El dă aici (semnând și cu pseudonime) majoritatea versurilor incluse ulterior în volumul de debut, *Poezii* (1905), ca și numeroase altele. Alături de O. Goga, condeiele care conferă prestigiu acestui sector al revistei sunt Al. Vlahuță, Duiliu Zamfirescu, St. O. Iosif și Dimitrie Anghel (ultimii doi inclusiv în ipostaza colaborării lor sub pseudonimul A. Mirea), Victor Vlad-Delamarina, Elena Văcărescu, G. Topîrceanu, Mihai Codreanu, Mihail Săulescu, Aron Cotruș (care debutează cu *Noaptea*, 11–12/1908), Nichifor Crainic, Lucian Blaga, V. Voiculescu. Se tipăresc și versuri de George Coșbuc, dar dintre cele destinate copiilor, parodia lui I.L. Caragiale după Bolintineanu, *Pașa din Silistra*, iar în numărul 5/1914 figurează o poezie inedită de Gh. Asachi, *Viitorul*. Între colaboratori: Maria Cunțan, Zaharia Bârsan, Ecaterina Pitiș, I. Borcia, I.U. Soricu, G. Rotică, Teodor Murășanu, Elena Farago, D. Nanu, Victor Eftimiu. Prozatorul lansat de **L.** a fost Ion Agârbiceanu, cu schița *Badea Niculae*, în numărul 10–11/1902, prezent apoi cu numeroase proze scurte (*Mătușa Stana, Mistrețul, Costea Pădurarul, Domnișoara Linuța, Ghiuțu, Copilul Chivei, Melentea, Din Luncșoara, Două iubiri* ș.a.), dar și cu romanele *Povestea unei vieți* (în 1912) și *Arhanghelii* (în 1913). Au mai colaborat I. L. Caragiale, I. Slavici, Al. Vlahuță, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu (schița *Codrea*), Emil Gârleanu, I. Al. Brătescu-Voinești, I.A. Bassarabescu. După război li se alătură Gala Galaction, Gh. Brăescu, Gib I. Mihăescu (care debutează aici în februarie 1919 cu schița *Linia*

Nrul 2. Budapesta, 15 Iulie n. 1902. Anul I.

LUCEAFERUL

REVISTĂ LITERARĂ

APARE: In 1 și 15 a fiecărei luni, după stil nou. Prețul unui esemplar 50 bani.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: VI., STRADA VÖRÖSMARTY 60a

ABONAMENTUL: Pe 1 an 10 cor., pe jumătate de an 5 cor. Pentru străinătate 1 an 15 franci.

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

CEVA DESPRE DRAMĂ.

Sălășluit este în sufletul omului un dor de a se avênta tot mai mult peste marginile acestei vieți materiale ,de a se smulge din ghiarele cinicei realități. Această tendință s'a validat din timpurile cele mai vechi, putem zice, că deodată cu omul. Și e și natural. Proza ocupațiunilor omenești e atât de seacă, încât omul are lipsă de ceva, care să-i scoată din această monotonie, să-i șteargă de pe frunte crețele încordării și să verse în inima lui un balsam nobil, care să-i înviorieze, să-i facă să uite sbuciumul luptei pentru esistență și să-i sădească în suflet dorul și plăcerea de a trăi. Viața de toate zilele cu toate peripețiile ei e stăpânită de un caracter animalic, de puterea instinctelor diabolice, cari n'au alt scop, decât susținerea în patimi a acestei vieți și cari, dându-te pradă lor, te aruncă în întunerecul stupidității. Omul însă ca singura ființă rațională și cea mai înaltă creațiune are lipsă de ceva nobil, care să-l ridice în sferele idealismului și să-l apropie tot mai mult de perfecțiune.

Acesta e frumosul, care se manifestă prin creațiunile artistice ale celor patru ramuri de artă. Sub impresia productelor de artă ființ realitatea vieții, sufletul se înalță în sfere senine, inima se oilibrează de cătușele moleșirii, puterea bolduritor animalice se timpește, sentimentele se nobilitează și în imperiul rațiunii răsare lumină și seninătate.

„Didicisse fideliter artes emollit mores, nec sinit esse feros" — zice Ovid.

In sbuciumul vieții de toate zilele, în lupta realității foarte adeseori se întêmplă, că isbânda planurilor noastre e necredincioasă armelor, de cari ne folosim. „Sunt însă biruințe, cari nu sunt urmate de înfrângeri, este un imperiu, care nu poate să decadă. Acele biruințe sunt biruințele pacinice ale rațiunii asupra barbariei; acel imperiu e neperitoriul imperiu al artelor." (Macaulay).

Ajuns omul în mâna artelor, tendința generală nesuprimabilă a sufletului omenesc se sbate dupănou și iară nou. Sufletul omului tinde să se înalțe tot mai mult, să se apropie tot mai mult de perfecțiune.

Această tendință a dat naștere artei dramatice, celui mai desăvêrșit ram al artelor. Drama se ridică pe cel mai înalt piedestul artistic, drama nu lucră numai asupra sentimentelor: asupra voinței omului ființește ea direct. Prin frumsețea compositiunei te delectează, te însenînează, prin acțiune însă îți atinge coardele rațiunii și-ți determină voința spre fapte nobile.

Acțiunea, aceasta este puterea, care ridică drama peste toate celelalte ramuri de artă. Prin acțiune se apropie arta dramei mai mult de om. Acțiunea face ca noi să vedem arta întrupată pe scenă în ființe omenești, ca și noi, din carne și oase și prin aceasta influința asupra noastră e cu mult mai adâncă, decât a tuturor celorlalte arte.

Drama ne deschide orizontul privirii, ne pune înaintea ochilor lumea cu toate virtuțile, cu toate păcatele ei, singură drama nu se sfiește să desbrace omenimea de haina neagră a patimilor și să ne-o presinte în toată goliătatea, așa cum într'adevêr lucră și nu cum se manifestează în afară. Și prin aceasta lovește foarte fin în conștiința privitorului, care își compară inconștiu acțiunile sale cu ale persoanelor dramatice și acțiunile bune și nobile îl transpun într'o stare de adâncă mulțămire sufletească, pe când cele mârșave și păcătoase îl fac în

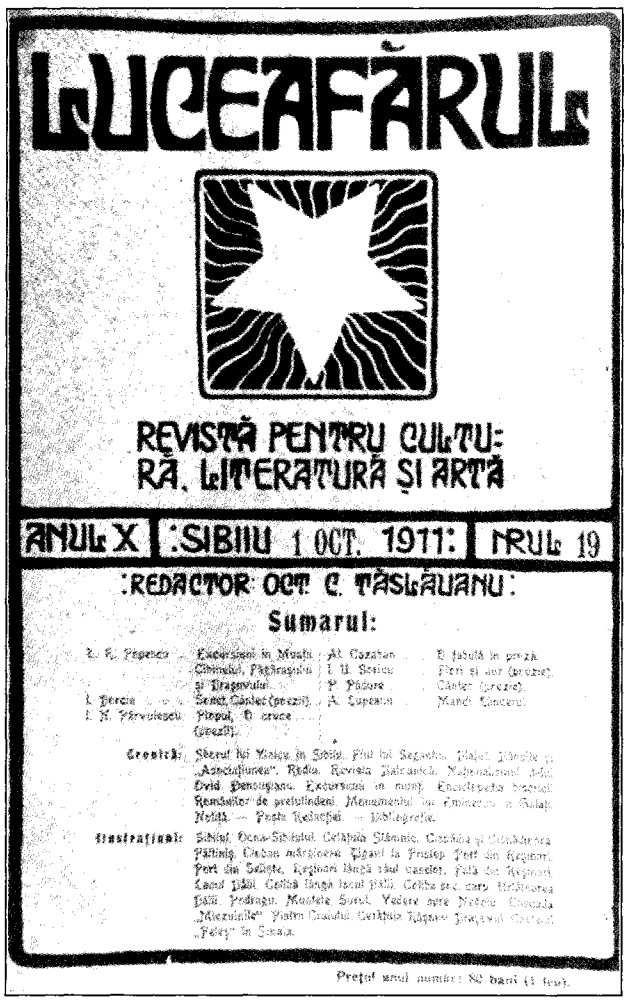
LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU CULTU-
RĂ, LITERATURĂ ȘI ARTĂ

ANUL X :SIBIIU 1 OCT. 1911: NRUL 19

:REDACTOR: OCT. C. TĂSLĂUANU:

Sumarul:

întâi). Proză semnează și O. Goga, D. Anghel, Emil Isac, Victor Eftimiu, E. Lovinescu, Al. Ciura (Simin), Constanța Hodoș, C. Sandu-Aldea, D. D. Pătrășcanu, Al. Cazaban, I. Pas. În domeniul criticii și istoriei literare contribuțiile cele mai importante sunt ale lui Sextil Pușcariu, G. Bogdan-Duică și Ilarie Chendi. Primul semnează comentarii despre V. Alecsandri, G. Coșbuc, D. Anghel, I. Agârbiceanu ș.a., iar într-o sinteză, *Grupări literare și idei politice*, face referiri la I. Heliade-Rădulescu, Gh. Asachi, generația de la 1848, Junimea, „Sămănătorul". G. Bogdan-Duică trimite cronici și corespondențe din București, în care, pe lângă subiecte culturale și sociale, abordează mai cu seamă probleme literare (viața revistelor, poezia lui Panait Cerna, romanele lui Duiliu Zamfirescu, trilogia istorică a lui B. Delavrancea, Gh. Asachi ca poet, studiul lui G. Ibrăileanu *Spiritul critic în cultura românească*, *Răzvan și Vidra* de B.P. Hasdeu, motive poetice). Ilarie Chendi colaborează cu cronici, recenzii, articole, printre care un bilanț intitulat *Viața literară în 1911*. Își mai aduc contribuția E. Lovinescu (cu pagini din monografia dedicată lui Grigore Alexandrescu și cu o conferință în care, plecând de la „cazul" Ilarie Chendi, face considerații asupra condiției criticului literar în general), V. Goldiș, Oct. C. Tăslăuanu, I. Scurtu, I. Duma, Al. Bogdan, M. Simionescu-Râmniceanu, Octav Minar, D. Tomescu, Radu S. Dragnea, Al. Busuioceanu. În 1905 sunt reproduse răspunsurile la un chestionar adresat nuveliștilor din Regat, semnate de N. Gane, Iacob Negruzzi, I. Slavici, Duiliu Zamfirescu, I. Al. Brătescu- Voinești, I.A. Bassarabescu, M. Sadoveanu ș.a. În 1910 se lansează o anchetă literară despre poporanism, oferindu-se cititorilor opiniile venite de la I.L. Caragiale, C. Dobrogeanu-Gherea, E. Lovinescu, M. Sadoveanu, C. Rădulescu-Motru, I. Agârbiceanu, I. Slavici, M. Dragomirescu. Se dedică numere speciale lui Al. Vlahuță (2/1905), G. Coșbuc (8/1905), V. Alecsandri (11/1905), Victor Vlad-Delamarina (11–12/1908), M. Eminescu (13/1909, 12/1914), I. Creangă (1/1910), I. L. Caragiale (26/1912), St. O. Iosif și Ilarie Chendi (15–16/1913), Carmen Sylva (2/1904, 24/1913). **L.** acordă spațiu și traducerilor, din Homer, Hafiz, Shakespeare, Lessing, Goethe, Schiller, Heine, Petőfi, Madách (*Tragedia omului*, în versiunea lui O. Goga), Verlaine, Longfellow, Carducci, Ibsen, Zola, Cehov, Gorki, Sienkiewicz ș.a. Sumarele revistei conțin, de asemenea, numeroase contribuții privind domeniul artelor plastice, muzica, folclorul și etnografia, istoria, economia, științele,politica etc. În numărul 4/1908, în articolul – care a stârnit vii reacții – *Două culturi. Cultura domnilor și cultura țăranilor*, Oct. C. Tăslăuanu afirmă că doar cultura țăranilor e „națională", pe când „cultura domnilor noștri e străină". **L.** a fost „o revistă literară a întregii țări nu numai prin faptul de a se fi bucurat de colaborarea mai tuturor scriitorilor români de frunte, ci și prin poziția adoptată față de mișcarea literară de dincolo și de dincoace de munți" (Dumitru Micu). *E.O.*

LUCEAFĂRUL, publicație apărută la Sibiu, lunar, din ianuarie 1934 până în septembrie 1939, având subtitlul „Revistă pentru propășire culturală și armonie socială". Redactor este Ioan N. Ciolan, care de la numărul 4–5–6/1934 devine redactor responsabil. De la numărul 7/1934 comitetul de conducere este alcătuit din Ioan N. Ciolan (director), Petru Olariu (redactor responsabil), Miron Bibu, Nicolae Martin, I. Tănase, Samoilă Banciu, S. Dragoman, N. Hanzu; cu numărul 1/1937 director este Ioan N. Ciolan, iar redactor responsabil, Petru Olariu. Începând cu numărul 7/1938 comitetul de redacție și administrație îi cuprinde pe I. N. Ciolan, director, Petru Olariu, director literar, Samoilă Banciu, redactor responsabil. De la numărul 2–3/1939 administrator e Alex. B. Lupescu. Cu numărul 7/1934 titlul devine „Luceafărul cultural-literar". În articolul *Cuvânt înainte* din primul număr, I.N. Ciolan afirmă că **L.** vrea „să contribuie [...] la triumful faptei [...] care înalță și consolidează", cititorii cărora li se adresează fiind „forțele vii de susținere și întărire a națiunii". Redactorul precizează că „va fi evidențiat [...] spre cunoaștere și valorificare [...] tot ceea ce închide în sine viața satului, privită din toate punctele de vedere"; de asemenea, „vom căuta să dăm [...] elemente de cultură generală și mai ales profesională, lăsând să se mani-

feste [...] talentele tinere și înțelepciunea celor cu experiență". În altă parte se precizează că revista se adresează „învățătorilor, preoților, notarilor și celorlalți intelectuali ai satelor, profesorilor secundari, universitari și tuturor scriitorilor care își iubesc cu adevărat țara și neamul și le cere deopotrivă concursul". Rubrici mai importante: „Literatura și arta", „Învățământ-educație", „Viața culturală și națională a satului", „Oameni și fapte", „Folclor și artă populară", „Recenzii", „Știri și informațiuni". Colaboratorii sunt în cea mai mare parte învățători (publicația se tipărea „sub auspiciile Asociației Învățătorilor din județul Sibiu"). În domeniul poeziei, pe lângă versuri ale unor „autori" obscuri, sunt reproduse *Note de primăvară* de G. Bacovia și *Miez de noapte* de Tudor Arghezi, ca și o serie de poeme din volumul *Horia* de Aron Cotruș. Moartea Mariei Cunțan e marcată prin retipărirea unor poezii. În ce privește proza, sunt de reținut doar prezențele lui Petrea Dascălul (Petru Olariu), cu pagini memorialistice, schițe, povestiri, nuvele, și a lui Mihail Lungianu, cu povestea *Piperuș Împărat*. Cele câteva piese de teatru sunt cu totul insignifiante. Publicistica e foarte diversă ca problematică (pedagogie, psihologie, filosofie, administrație, economie, educație sanitară, istorie, politică, științe, cultură etc.). Și în acest sector revine frecvent numele lui Petrea Dascălul, căruia i se datorează și un documentat articol despre I. Pop-Reteganul; cu o colaborare (*Învățătorul și noile curente de culturalizare*) figurează și Al. Dima. Numărul 10/1936 este consacrat lui Gheorghe Lazăr, cu ocazia dezvelirii bustului său de la Avrig (semnează, printre alții, Nicolae Colan, episcop al Clujului, și e reprodusă o scrisoare a lui Lazăr adresată din Viena părinților săi). La capitolul traduceri se reține fragmentele din *Confesiunile* lui J.-J. Rousseau, poezii de Uhland (*Bisericuța de pe deal*) și Jean Richepin. *E.O.*

LUCEAFĂRUL, publicație apărută la Timișoara, lunar, între ianuarie 1935 și decembrie 1940, sub direcția lui Aurel Cosma jr., în format carte și purtând subtitlul „Revistă culturală, literară și artistică". Începând din 1938 e condusă de un comitet de redacție alcătuit din Traian Topliceanu, Ioachim Miloia, Vichentie Ardeleanu și Aurel Cosma jr. Această serie își schimbă subtitlul în „Revista Regionalei bănățene a Astrei". **L.** apare sporadic în 1941 și 1942, iar în 1943 și 1944 are titlul „Revista Banatului" și același comitet de redacție. Programul, mai ales la început, este unul de promovare a literaturii, culturii și artei dincolo de perimetrul provincial bănățean, selecția materialelor făcându-se după criteriul valoric. Orientarea estetică se reflectă și în ținuta grafică, în designul copertei și în reproducerile de artă. **L.** a adunat colaboratori prestigioși și din afara Banatului, printre care Ion Pillat, Cezar Petrescu și Adrian Maniu sunt susținători permanenți ai revistei. Cezar Petrescu publică în 1935, în câteva numere succesive, fragmente din *Romanul lui Eminescu*. Mai colaborează Victor Eftimiu, G. Bacovia, Emil Isac, D. Iov, Victor Al. Stamatiad și Coca Farago. Din aria bănățeană se lansează nume noi sau se promovează scriitori consacrați: Anișoara Odeanu, Constantin Miu-Lerca, Grigore Bugarin, Dorian Grozdan, Grigore Popiți, Gheorghe Atanasiu, Ion Jebeleanu, Petru Sfetca, Pavel Bellu, Traian Birăescu, Mircea Șerbănescu, Petre Pascu, Virgil Birou, Nicolae Țirioi ș.a. Secțiunea de cultură și artă, ca și cea de istorie și etnografie mobilizează semnăturile unor valoroși intelectuali bănățeni: Ioachim Miloia, Filaret Barbu, Sabin V. Drăgoi, Aurel Peteanu, Traian Topliceanu, Gheorghe Cotoșman. Rubrica „Cronici" informează despre viața cultural-artistică din toată țara, iar „Cărți" recenzează cele mai semnificative apariții editoriale ale momentului (Liviu Rebreanu, Adrian Maniu, Aron Cotruș, Radu Boureanu), precum și volume editate în străinătate (Stefan Zweig, André Malraux, Axel Munthe). Sunt prezentate, de asemenea, cele mai importante publicații literare. Revista susține modernismul în artă cu studii despre pictura impresionistă și prin traduceri din poezia de avangardă, mai ales din literatura italiană — Giuseppe Gerini, Gionello Fiumi, Fausto Salvadori, Lorenzo Stacchetti, Enrico Panazacchi —, datorate lui Pimen Constantinescu, sau din literatura neogreacă: Konstantinos Kavafis, Kostis Palamas, în versiunea lui Anton Mistakide. Alți colaboratori: I.C. Chițimia, Radu Stanca, Onisifor Ghibu, Ion Clopoțel, Victor Bilciurescu, Ion Breazu, Alexandru Lapedatu, Ion Dongorozi. *M.F.*

LUCEAFĂRUL, revistă apărută la Cluj, bilunar, de la 1 aprilie până în decembrie 1938, sub îngrijirea unui comitet compus din elevi ai Liceului „Gh. Barițiu". Pe coperta primului număr se tipărește o poezie cu titlul *Sfinte Părinte*, având caracter de program: „Peste tot bine primite/ și citite cu plăcere,/ ca s-aducă unor tineri/ sufletească mângâiere". Un *Cuvânt înainte* semnat de Dumitru Cotuțiu precizează intențiile publicației: „De mult nutrim gândul înființării unei reviste a noastră, a școlilor, care să completeze și să lărgească cunoștințele obținute pe băncile școlii [...]. Vom lucra cu deosebit interes în domeniul literar, publicând atât lucrări originale, cât și reflexii, caracterizări etc." Rubrici: „Jocuri", „Bloc-notes". Poezie scriu, marcând astfel câteva debuturi semnificative, Milu Mălin, Dominic Stanca, Petre Bucșa, Teodor Boșca, Ionel Manițiu, Francisc Păcurariu. Se publică și proză, dar fără valoare artistică. Importantă și surprinzătoare este activitatea sectorului de critică literară, unde se remarcă apariția unor studii pertinente: *Realitățile sufletești și poezia pură* de Ionel Manițiu, *Despre un Eminescu nemuritor* de Dan Constantinescu, *Poezia lui G. Bacovia* de Francisc Păcurariu, *Panorama literaturii române*, o recenzie la exegeza cu același titlu a lui Basil Munteanu, articol care marchează debutul în critică al lui Ion Negoițescu. Tot el semnează „Cronica dramatică". Importanța acestei publicații școlare rezidă în elanurile unui grup de tineri care vor avea un cuvânt de spus în literatură. *V.T.*

LUCEAFĂRUL, revistă apărută la Sibiu, lunar, din aprilie 1941 până în decembrie 1944. Comitetul de redacție este alcătuit din Victor Papilian, Grigore Popa și Olimpiu Boitoș, ultimul fiind și secretar de redacție. De la numărul 3/1941 în comitetul de redacție intră D. Stăniloae și Mihai Beniuc, iar în 1942, D. D. Roșca. În articolul *Cuvânt de început* se arată că publicația, pe urmele înaintașei sale de la începutul secolului, va sluji „Patria largă, românească, peste hotarele timpului sălbatic", cu credința în „sfințenia ideii de unitate panromânească". În numărul 9/1942 Olimpiu Boitoș precizează: „În mod firesc și necesar, aria manifestărilor noastre este Transilvania", adăugând însă: „departe de noi gândul de a ignora fenomenele literare ce se produc în cuprinsul capitalei" (*Rostul nostru*). Rubrici mai importante: „Gând și faptă" (publicistică pe diferite teme), „Texte, scrisori și amintiri" (mărturii documentare, multe interesând istoria literară), „Cronici". În domeniul poeziei se întâlnesc numele lui George Murnu, Mihai Beniuc, Vlaicu Bârna, Ion Șiugariu, I. Negoițescu, Ștefan Aug. Doinaș, Victor Felea, Teodor Murășanu, D. Gherghinescu-Vania, George Popa, Marcel Romanescu, Petre Pascu, Grigore Popa, Aurel Marin, Lucian Valea, Petre Bucșa, Ion Apostol Popescu, V. Copilu-Cheatră, Al. Jebeleanu, Virgil Șotropa, Octav Sargețiu, Ion Potopin, Letiția Papu, Dominic Stanca, Radu Brateș ș.a. În numărul 2/1941 figurează o traducere inedită în germană a poeziei *Noi* de O. Goga, realizată de Maria Cunțan. Proza e reprezentată de Ion Agârbiceanu, Victor Papilian, Vintilă Horia, I.D. Sârbu, Paul Constant, N. Albu, V. Copilu-Cheatră, Vasile Gionea, Ion Vlasiu. Sunt incluse și câteva piese într-un act, precum și o pantomimă, însă toate lipsite de interes. Consistent se arată sectorul de istorie și critică literară. Colaborează Vasile Netea (cu contribuții referitoare la biografia și activitatea lui Ilarie Chendi), Olimpiu Boitoș (*Proza lui Pavel Dan*), Ștefan Aug. Doinaș (*Ultimul vagabond: Panait Istrati*), G. C. Nicolescu (*Traduceri din literatura română – Caragiale, Sadoveanu*), Victor Felea (*Poezie și artificialitate*), Al. Dima, I. Negoițescu. Mai semnează publicistică literară Ilie Dăianu, Grigore Popa, V. Gionea, I. Verbină (Iosif Pervain), D. Gherghinescu-Vania, George Popa, Victor Papilian, Petre Pascu, N. Albu, I. Domșa, N. Lascu, Ion Apostol Popescu, V. Copilu-Cheatră, Marcel Romanescu, Grigorie T. Marcu ș.a. Având rezerve față de E. Lovinescu, redacția consideră că scrisoarea-manifest adresată acestuia de Cercul Literar de la Sibiu și apărută în ziarul bucureștean „Viața" este „plină de locuri comune" și deplânge faptul că printre semnatari se află și colaboratori ai **L.** Cu articole, eseuri și studii de literatură universală sunt prezenți Șt. Bezdechi, Marcel Romanescu, Horia Petra-Petrescu, George Hanganu, I. Oană. Nu lipsesc nici contribuțiile de estetică, datorate în principal lui Al. Dima (*Relativismul estetic al d-lui E. Lovinescu, Asupra domeniului și constituirii științifice a esteticii, Cu privire la natura valorilor estetice*), precum și lui Victor Iancu (*Despre natura valorilor estetice*). Numărul 7-8/1942 e dedicat împlinirii a patruzeci de ani de la întemeierea „Luceafărului" budapestan, numărul 10/1942 îi este consacrat lui I. Agârbiceanu la împlinirea a șaizeci de ani, numărul 12/1942 lui Oct. C. Tăslăuanu la moarte, numărul 2/1943 mișcării culturale la românii din Ardealul ocupat. Chiar dacă puțin numeroase, în **L.** sunt și traduceri din Eschil, Ovidiu, Dante, Verlaine, Jean Moréas, José Maria de Heredia ș.a. Paginile revistei conțin o bogată publicistică pe subiecte culturale – filosofie, artă plastică, teatru, muzică, istorie, psihologie, pedagogie, teologie, etnologie, lingvistică, drept și știință ș.a.m.d. Bunăoară, se publică un capitol din studiul *Religie și spirit* de Lucian Blaga, două eseuri ale lui D. D. Roșca, *Fond și formă în filosofie* și *Europeanul Bărnuțiu*. În numărul 7-8/1942 Onisifor Ghibu dă un fragment din lucrarea autobiografică *Pe baricadele vieții*, iar în numărul 10/1942 Victor Eftimiu o evocare a Sibiului. *E.O.*

LUCEAFĂRUL, publicație apărută la Sibiu, lunar, din ianuarie până în mai 1945. Comitetul de redacție este alcătuit din Victor Papilian, D.D. Roșca, Mihai Beniuc și Grigore Popa; începând cu numărul 2, director devine Victor Papilian, iar secretar de redacție, Stella D.D. Roșca. Printre colaboratorii revistei se numără I. Agârbiceanu, Vlaicu Bârna, Lucian Blaga, Al. Dima, Victor Iancu, D. Stăniloae, Octav Șuluțiu, Gabriel Țepelea, Raul Șorban, Emil Zegreanu ș.a. D.D. Roșca trasează orientarea universalistă a publicației, ținând seama și de schimbările substanțiale ale perioadei: „În măsura în care «Luceafărul» va discuta [...] probleme politice și sociale, acestea vor fi examinate cu obiectivitatea cea mai mare pe care o îngăduie natura acestor probleme" (*Oportunitate și oportunism*). Rubrici:

„Cronici", „Note și recenzii", „Însemnări". Colaborează cu poezie Romeo Dăscălescu, George A. Petre, Zorica Latcu, Olga Cruşevan, Dimitrie Danciu, Ana Voileanu-Nicoară, A.R. Odeşteanu. Proza este semnată de Victor Papilian, Const. Lupan, Virgil Nistor. Este publicat și un fragment din „drama-parabolă" *Întoarcerea fiului risipitor* de Petre Hossu. Punctul de referință al publicației îl constituie articolele semnate de D.D. Roșca (*Lenin, Rezistența, Limpeziri* ș.a.). *E.M.*

LUCEAFĂRUL, publicație apărută la Paris în noiembrie 1948 și în mai 1949. Caseta redacțională lipsește, dar animatorii revistei sunt, conform mai multor mărturii, N. I. Herescu, Mircea Eliade și Virgil Ierunca (secretar de redacție). Editată pe fondul unei grave crize care vizează „răstălmăcirea tradiției noastre istorice, ponegrirea graiului, credințelor și culturii, nimicirea spiritualității noastre autentice", într-un moment de „sincopă a literaturii și culturii românești", revista se adresează românilor de peste granițe, pe care îi îndeamnă să păstreze vie legătura cu limba și cultura din țara natală. Articolul-program (*Cuvânt de început*) afirmă că în paginile **L.** sunt așteptați toți scriitorii români de peste hotare, „oricât de diverse ar fi idealurile lor estetice și de antagoniste perspectivele lor spirituale", pentru a oferi o imagine „a bogăției și varietății curentelor culturale românești". Totodată este respinsă în termeni virulenți concepția „retrogradă, obscurantistă și reacționară" impusă în țară de „normativele ocupantului și susținută prin mitralierele lui". Articolul *Literatură și destin* de Alexandru Busuioceanu, de fapt o introducere la o istorie a literaturii române, încearcă o definire a spiritului românesc în raport cu cei doi poli tutelari – Orientul bizantin și Occidentul european –, arătând că bizantinismul culturii române vechi a însemnat racordarea firească la o sursă culturală la adăpostul căreia poporul nostru „s-a putut apăra de influența slavă și de cruda dominație turcească, chiar în vremea când Bizanțul încetase de a mai avea o existență politică și era numai un simbol al credinței și al spiritului" și că „experiența de cultură a trecutului a condus poporul român la conștiința autonomiei sale intelectuale și a infecundității contactului său cu spiritul slav". Reluând ideile dintr-o conferință susținută în 1948 la Asociația „Mihai Eminescu", Mircea Eliade afirmă în *Două tradiții spirituale românești* că „momentul istoric actual [...] care pregătește atâtea noi forme de universalism, începând cu organizarea federativă a continentelor și sfârșind cu idealurile ecumenicităților spirituale [...] încurajează și, ceva mai mult, solicită chiar o experiență și o înțelegere globală a lumii și a existenței [...], mai spornic înfăptuită în cadrul diasporei". Autorul crede că în virtutea „polarității antinomice și complementare" a culturii, „spiritualității românești care se manifestă în țară prin rezistență și protest trebuie să-i corespundă în diaspora o spiritualitate care să valorifice în chip pozitiv libertatea umană, [...] adică o spiritualitate de tip universalist". Prin aceasta, creațiile diasporei nu vor pierde „nici autenticitatea lor curat românească, nici locul lor în istoria culturii românești". Tot în seria teoretizărilor asupra fenomenului cultural se înscrie și articolul *Scrisul și misiunea literară*, unde, pornind de la mult dezbătuta obligație a scriitorului de a oglindi momentul istoric, Mircea Eliade răspunde la întrebarea „Cum s-ar putea angaja un scriitor, ca scriitor?" Revista publică versuri de Elena Văcărescu (însoțite de o scurtă prezentare a poetei), Vintilă Horia (*Sonet la statuie, A murit un sfânt, Exil*), Constantin Virgil Gheorghiu (*Dorul de țară, Primăvară în surghiun*), N. I. Herescu, Florin Zaharia, Alexandru Ciorănescu, sub pseudonimul Mihai Tăcutu (*Dor, Dunăre, Dunăre*), Horia Stamatu, N. S. Govora (*Exilații*), Titus Barbu, I. G. Dimitriu, Georges Rosetti, Vasile Posteucă ș.a. Sub iscălitura Valeriu Anghel se tipărește poemul *Adio libertății*, transmis clandestin din țară de V. Voiculescu. Apar povestiri de D. N. Ciotori, Daniil Rosculescu și fragmente de roman de Mihail Villara (Mihail Fărcășanu) și D. N. Ciotori, precum și povestirea fantastică *Un om mare* de Mircea Eliade. În ambele numere sunt menționate cărțile recent publicate în străinătate de scriitorii români: Constantin Virgil Gheorghiu, *La Vingt-cinquième heure*, Mircea Eliade, *Traité d'histoire des religions* și *Mädchen Maitreyi*, Emil Turdeanu, *La Littérature bulgare du XIV-e siècle et sa diffusion dans les Pays Roumains*, Mitache Pribeagu, *Roumania: the Land between East and West*, Alexandru Busuioceanu, *Poemas patéticos.* *Il.C.*

LUCEAFĂRUL, revistă literară apărută la București din 1 iulie 1958, bilunar, apoi săptămânal, ca revistă a Uniunii Scriitorilor. Conducerea este asigurată în timp de Mihai Beniuc (1958–1961), Dan Deșliu (1961–1963), Eugen Barbu (1963–1968), Ștefan Bănulescu (1968–1972), Virgil Teodorescu (1972–1974), Nicolae Dragoș (1974–1980), Nicolae Dan Fruntelată (1980–1989), Laurențiu Ulici (1990–2000), Marius Tupan (din 2000). **L.** a avut o perioadă de întrerupere între 1993 și 1995, după care a reapărut sub egida Uniunii Scriitorilor, a Fundației Luceafărul și cu sprijinul Fundației Soros, apoi al Ministerului Culturii. Din 1963 **L.** a acordat premii literare pentru scriitorii tineri, iar din 1990 și pentru cei consacrați. **L.** se situează în continuarea revistei „Tânărul scriitor", având ca obiectiv principal promovarea talentelor tinere. De altfel, într-un *Prolog* nesemnat din primul număr se precizează: „Ne adresăm în primul rând tinerilor, celor care s-au afirmat de pe acum sau celor ce se vor afirma". Dar în afara acestei idei generoase, programul publicației conținea fraze tipice pentru ideologia comunistă: „«Luceafărul» nu poate fi decât o revistă a actualității, una dintre nenumăratele energii izvorâte din și pentru conștiința socialistă"; „trăim marea epocă a leninismului învingător"; „literatura în care credem și pe care o vom promova este literatura acestui prezent, literatura partinică, literatura realismului socialist"; „Revista nu este a noastră. Noi doar o scriem. Revista este a cititorului: muncitor, profesor, ostaș, student, activist de partid, tânăr de pe șantiere sau țarini." În mod cu totul surprinzător, primele numere respectă o linie estetică aproape decentă, neangajată strident. Mihu Dragomir, cel care a coordonat și girat rubricile consacrate debuturilor, „Dintre sute de catarge" și „Steaua fără nume", a

păstrat un oarecare echilibru și o justă măsură. În chiar numărul inaugural figurează două poete care s-au impus ulterior: Aurora Conțescu și Constanța Buzea. Alte rubrici care au dat personalitate publicației: „O seamă de cuvinte" (recenzii), „Mențiuni critice" (Perpessicius), „Vitraliu", „Viața cărților" „Spirale" (Eugen Barbu), „Arte-spectacole" (Valeriu Râpeanu, Dinu Săraru ș.a.), „Biografia debuturilor" (interviuri cu tineri scriitori), „Cartea de debut" (Nicolae Ciobanu), „Biblioteca «Luceafărului»" (grupaje masive din creațiile tinerilor), iar după 1990, „Promoția reformată" (Laurențiu Ulici), „Povestea vorbei", „Solilocvii" ș.a. În primii ani de apariție **L.** se dorea a fi și o școală de creație, oferind tinerilor scriitori „lecții" de poetică (*Mic dicționar de poetică, Măiestria literară*). Importantă este editarea pe parcursul câtorva ani, începând cu 1962, a unui *Dicționar de istorie literară contemporană*, în care și-au găsit loc portretele celor mai cunoscuți autori contemporani. A doua perioadă de activitate a publicației se leagă de numele lui Eugen Barbu, care în numărul 17/1962 remarca nu fără un ușor accent critic: „Întrebarea rămâne dacă «Luceafărul» a răspuns sarcinilor impuse de viața noastră literară". Perioada a coincis cu un timp politic ceva mai relaxat, cu deschideri pronunțate spre literatura universală și cu un spirit creator relativ liber. Drept urmare, de numele **L.** se ating destinele mai tuturor poeților tineri care vor domina literatura română în următoarele două decenii. Ideile sunt mai liberale și se consemnează chiar și unele acte de curaj, prin includerea unor proze nonconformiste ca *În treacăt* de Nicolae Velea sau *Leul albastru* de Dumitru Radu Popescu. Până la apariția „României literare" **L.** a deținut supremația între revistele de cultură. Mișcarea din jurul noii publicații a generat un conflict între Eugen Barbu și o parte a scriitorilor de valoare, ceea ce a dus la îndepărtarea acestuia de la conducerea revistei. Anii 1968 și 1974 delimitează o perioadă de normalitate, în care periodicul se menține pe o linie de echilibru valoric. Odată cu venirea la conducere a lui Nicolae Dragoș, descins din presa de partid, apoi a lui Nicolae Dan Fruntelată, activist al Uniunii Tineretului Comunist, **L.** se transformă treptat într-o publicație subordonată partinic, conformându-se comandamentelor politice și delimitându-se de categoria scriitorilor care au practicat o lungă, chiar dacă fragilă disidență față de presiunile administrației și ale ideologiei comuniste. Acum își fac loc tot mai des numerele tematice care reduc la limită literatura, poezia și mai ales reportajul, devenind ostentativ obediente față de regimul politic. Revista își pierde credibilitatea și simțul valorilor, promovând o literatură fadă și autori dispuși să-și sacrifice talentul pe scena oportunismului politic. Anul 1989 este semnificativ pentru deruta redacției, care, până la ultimul număr (16 decembrie 1989), nu a înregistrat nici un semnal privind schimbările de concepție ce se vor manifesta curând și care se vehiculau deja în spațiile culturale din vecinătatea imediată, chiar și în URSS. Numărul 1/1990, ieșit la 31 ianuarie, menționează o serie nouă a **L.**, anunțând „o revistă fără prejudecăți ideologice, neangajată politic în sensul curent al termenului, dar făcând totuși politică literară în sensul superior al cuvântului, de încurajare, promovare și afirmare a valorilor estetice, a bunului-simț critic ce nu lasă loc înghețului spiritual și a contactelor cu literatura universală, în numele ideii că numai întrucât suntem noi înșine putem fi europeni și universali". Din păcate, o vreme publicația s-a confruntat cu probleme financiare care au dus la întreruperi în apariție, la acceptarea unei formule grafice modeste, la restrângerea numărului de colaboratori, la o difuzare slabă.

Dincolo de fluctuațiile ideologice și valorice, generate mai cu seamă de evoluția societății românești din ultimele patru decenii ale secolului trecut, **L.** reprezintă o dovadă viabilă de cultură și literatură, în care își găsesc locul, cu rare excepții, majoritatea autorilor importanți, dar și foarte mulți aspiranți la notorietatea literară. Frecvența cea mai mare o are, de-a lungul timpului, poezia, pe care o semnează întreg arcul poetic contemporan: Mihai Beniuc, Mihu Dragomir, Tudor Arghezi, Radu Boureanu, Nina Cassian, Demostene Botez, Cicerone Theodorescu, Tiberiu Utan, Violeta Zamfirescu, Maria Banuș, Gheorghe Tomozei, Nicolae Tăutu, Florența Albu, Constantin Abăluță, Aurel Rău, Anghel Dumbrăveanu, Alexandru Andrițoiu, Ion Bănuță, Eugen Frunză, Victor Felea, Ion Gheorghe, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Horia Zilieru, Corneliu Sturzu, Radu Cârneci, Gheorghe Pituț, Ana Blandiana, Gabriela Melinescu, Ilie Constantin, Damian Ureche, Adrian Păunescu, Florin Mugur, Teodor Balș, Romulus Vulpescu, Horia Bădescu, Dinu Flămând, Ion Mircea, Adrian Popescu, Petre Stoica, Mihai Ursachi, Ioanid Romanescu, Marin Sorescu, Ion Stratan, Liviu Ioan Stoiciu, Angela Marinescu, Ileana Mălăncioiu, Elena Ștefoi, Ioan Es. Pop, Ion Drăgănoiu, Marius Robescu, Virgil Mazilescu, Daniel Turcea și mulți alții, iar în ultimul deceniu al mileniului scriu aici aproape toți poeții noilor generații. Capitolul de proză al **L.** se deschide cu semnătura lui Marin Preda, care publică în numărul inaugural din 1958 câteva „fragmente" cu titlul *Lacrimi de primăvară*. Ca și în domeniul poeziei, își află loc în paginile revistei mai multe generații, în fapt mai toți prozatorii importanți ai perioadei: Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Ion Agârbiceanu, Eusebiu Camilar, Ion Lăncrănjan, Alecu Ivan Ghilia, Haralamb Zincă, Petru Vintilă, Fănuș Neagu, Dumitru Radu Popescu, Teodor Mazilu, George Bălăiță, Corneliu Leu, Sorin Titel, Ștefan Bănulescu, Nicolae Breban, Gabriela Adameșteanu, Sânziana Pop, Petru Popescu, Bedros Horasangian, Al. Papilian, Vasile Andru, Ion Țugui, Augustin Buzura, Ștefan Agopian, Ileana Vulpescu, Maria-Luiza Cristescu, Paul Goma, Dumitru Țepeneag, Damian Necula, Gheorghe Schwartz, Eugen Uricaru, Corneliu Ștefanache ș.a. Sectorul de critică literară înregistrează cea mai sinuoasă curbă valorică. La începuturile revistei critica a fost obligată să întrețină o atmosferă apropiată proletcultismului și să se subordoneze preceptelor literaturii realist-socialiste. În general, se dau un fel de lecții de activitate creatoare angajată, semnate de Al. Hanță, Marin Bucur, Paul Georgescu, Ion Vitner, Pavel Ruxăndoiu, Mihai Novicov, Al. Dima ș.a. Criticii aveau îndatorirea de a suspecta tocmai creația tânără de permeabilitate la influențele literaturii occidentale, „deca-

dente". Astfel se explică, de pildă, faptul că în articolul *Carențe în poezia unor tineri* (21/1959) Marin Bucur amendează lirica unor autori de valoare, precum Petre Stoica și Gellu Naum. O linie critică mai îngăduitoare este vizibilă între 1962 și 1974. După această perioadă, oficiul critic al revistei, coordonat mai cu seamă de Mihai Ungheanu, are tendința, determinată politic, de a fractura literatura contemporană, excluzând valori așa-zis elitiste, în favoarea unor pseudovalori cu angajament politic. Este însă de remarcat că în istoria publicației cronica literară și recenzia au îndeplinit un rol onest și credibil prin Aurel Martin, Al. Oprea, Dragoș Vrânceanu, Marian Popa, Mircea Iorgulescu, Florin Manolescu, Valentin F. Mihăescu, Laurențiu Ulici. Semnături precum ale lui Tudor Vianu, Al. Rosetti, Perpessicius, Al. Piru, Ioana Em. Petrescu, Nicolae Manolescu, Mircea Martin, Dan Hăulică, Liviu Petrescu, Ion Negoițescu, Eugen Simion, Gheorghe Grigurcu, Nicolae Balotă, Mircea Muthu ș.a. au întreținut prestigiul real al revistei. În anii de după 1989 se observă efortul critic de a reintroduce în circuitul literaturii române scriitori din afara granițelor: Paul Goma, Vintilă Horia, Emil Cioran, Mircea Eliade, Petru Dumitriu, L.M. Arcade ș.a. Publicistica a fost susținută și ea, de-a lungul timpului, de nume importante: Tudor Arghezi, Augustin Z. N. Pop, Radu Cosașu, Horia Liman, Ilie Purcaru, Nicolae Prelipceanu ș.a. Față de tendințele inițiale, ostile deschiderilor „idealiste", în anii din urmă se remarcă efortul de recuperare a unor idei din perimetrul religiilor și al filosofiilor occidentale sau extrem-orientale. Se mai pot menționa numeroasele anchete literare, mesele rotunde, colocviile, dialogurile, care s-au desfășurat, de regulă, într-un spirit de suficientă responsabilitate față de buna orientare a opiniei publice. S-a urmărit în permanență spectrul întreg al artelor, acordându-se spațiu permanent cronicilor teatrale, textelor dramaturgice, comentariilor de artă plastică, cinema, emisiunilor TV. Mai sunt de remarcat „Notele", adesea polemice, „Revista revistelor", recenzând presa literară internă și internațională, precum și rubrica „Sport", asigurată multă vreme de Fănuș Neagu, în stilul său suculent și colorat. În revistă își fac loc numeroase caricaturi, reproduceri de artă românească și universală, un bogat material fotografic ilustrând viața literară românească de ieri și de azi. *V.T.*

LUCEAFĂRUL DE ZIUĂ, publicație literară apărută la Brașov, trei numere pe an, în 1956 și 1957, editată de Uniunea Scriitorilor, Filiala Brașov. Redactor: D. Gherghinescu-Vania. Este o culegere de texte literare — poezie, proză, teatru — la care se adaugă o rubrică de „Studii - cronici - însemnări". Materialele sunt caracteristice pentru perioada de angajare în programul oficial al realismului socialist. Multe sunt tributare proletcultismului — versuri și proze ocazionale axate pe problematică social-politică —, printre temele preponderente numărându-se atașamentul partinic, lupta de clasă, prietenia și ajutorul sovietic, colectivizarea, viața „nouă" în fabrici și uzine, condamnarea războiului rece, a imperialismului și colonialismului etc. Publicația se sprijină în cea mai mare parte pe forțe locale, colaboratorii fiind scriitori brașoveni sau din zonă. Semnează versuri D. Gherghinescu-Vania, Darie Magheru, Ștefan Stănescu, Petru Homoceanul, Ion Potopin, Daniel Drăgan, I. Sassu-Ducșoară, Victor Calmuc, George Popa, Ion Lupu, Constantin Olteanu, Mircea Avram, Șt. A. Banaru, V. Copilu-Cheatră, V. Diaconescu, Lidia Magheru ș.a. Între autorii de proză (schițe, povestiri, nuvele, fragmente de roman) se află Petre Sălcudeanu (*În așteptare*, *Un gram de aur*, *În recunoaștere*), Adrian Cernescu, Constantin Cuza, I. Sassu-Ducșoară, Aurel Călinescu, Dionisie Bârcea, Cornel Stănescu, Gr. Chiriițescu, I. Gajdo ș.a. Literatură dramatică semnează Darie Magheru (*Eu, Meșterul Manole* — poem dramatic), Paul Constantin, Elvira S. Popa, Mihail Severin. O bogată culegere de strigături populare publică I. Sassu-Ducșoară. Studii privind aspecte ale istoriei literaturii și culturii românești aparțin lui Petru Homoceanul (despre St. O. Iosif, Magda Isanos, G. Bacovia, Ecaterina Pitiș), Constantin Cuza (despre Theochar Alexi), C. Constantinescu (despre Ioan Lupaș), Ion Lupu (despre Nicolae Labiș), Costel Ionescu (despre probleme ale literaturii contemporane), C. A. Stoide (din istoria tiparului și a tipăriturilor românești de la Brașov) ș.a. Cronicile literare și recenziile sunt susținute de D. Gherghinescu-Vania, C. Constantinescu, Petru Homoceanul, Costel Ionescu, Vasile Diaconescu ș.a. În **L. de z.** se dau traduceri din scrierile unor poeți ai naționalităților conlocuitoare, ca Szemlér Ferenc, Adolf Meschendörfer, Werner Bossert, realizate de Demostene Botez, D. Gherghinescu-Vania, Mircea Avram. Din literatura universală sunt traduși Lucrețiu, Horațiu, Ovidiu, Shakespeare, Goethe, N.A. Nekrasov, Konstantin Simonov, Serghei Esenin, Ady Endre, Mikszáth Kálman. O mențiune aparte merită *Prințișorul*, transpunerea Domniței Gherghinescu-Vania după *Micul prinț* de Antoine de Saint-Exupéry. *L.D.*

LUCEAFĂRUL LITERAR, revistă apărută la București, lunar, apoi bilunar, din octombrie 1927 până în 15 ianuarie 1942. În 1932 își schimbă titlul în „Luceafărul enciclopedic", la care se adaugă, după 1939, subtitlurile „Orizonturi academice" în ediția de la 1 și „Orizonturi populare" la 15 ale fiecărei luni, indicând o structurare specială a sumarului. Redactor este Nicolae Graur, care în ultima perioadă de apariție va figura ca director. **L. l.** nu declară nici un fel de orientare și nu are un articol-program, iar conținutul rămâne eclectic, amestecând valorile. Poezie semnează, de pildă, alături de Nichifor Crainic, G. Bacovia (*Noapte de vară*), Agatha Grigorescu-Bacovia, Ion Apostol Popescu, Ion Th. Ilea, mai puțin cunoscuții Mihai Ilovici, N. Graur, Traian Mateescu, G. Șt. Cazacu, Virgil Treboniu, Cristian Sârbu. Proză dau Neagu Rădulescu, Aurel Chirescu, Aurel Marin. Mai substanțială este partea de eseistică și critică literară, care alătură colaborările Elenei Văcărescu, ale lui Petre Stati și Gheorghe Bulgăr. Traduceri se fac din José Maria de Heredia, Jean Moréas, Charles Baudelaire. *V.T.*

LUCEAFĂRUL LITERAR ȘI ARTISTIC, revistă apărută la Brăila, bilunar, apoi lunar, din septembrie 1929 până în martie

1931. Director este Ioan C. Sava, iar secretar de redacție – G. Buznea-Moldoveanu. În loc de articol-program se publică o confesiune (nesemnată), *Cum se naște o revistă literară*, un fel de scenetă cu câțiva tineri entuziaști. Publicația reușește să adune semnături din toată țara, dar numele nu au rezonanță deosebită: Aurel Marin, Al. Georgescu-Vâlcea, Stelian Cucu, Al. Tudor-Miu, Spiru Hasnaș ș.a. Importante sunt doar semnăturile lui Victor Eftimiu (poezie) și Perpessicius (poezie și proză). Alți prozatori: Tudor Șerbănescu, Florica Rădulescu, Theodor Constantin, Liviu Opriș. Notabile sunt câteva articole de istorie și critică literară sau de cultură generală: Vasile Băncilă, *Starea actuală a problemei religioase*, preot Toma Chiricuță, *Problema fericirii*, Stelian Constantin-Stelian, *Alexandru Vlahuță*, I.C. Sava, *Aportul Brăilei în literatură*, amintirile despre Panait Cerna și Traian Demetrescu, un necrolog pentru C. Sandu-Aldea ș.a. Revista publică recenzii la cărțile autorilor din zonă, precum și informații culturale locale. Sunt de semnalat unele texte din folclorul brăilean. *V.T.*

LUCHIAN, Neculai (1821, Iași – 1.VII.1893, Iași), traducător. A învățat la Iași, la școala de la „Trei Ierarhi", după care, descoperindu-și aptitudini pentru arta plastică, s-a înscris la clasa de pictură de la Academia Mihăileană. La Paris ia lecții de artă dramatică de la actori reputați și susține roluri de mică întindere pe scena de la Théâtre du Palais Royal. Va face și studii muzicale în Italia. Întors la Iași se angajează în trupa românească, pentru reprezentațiile ce aveau loc la teatrul de varietăți. Din 1846 joacă la Teatrul cel Mare de la Copou. După plecarea lui Matei Millo la București (în stagiunea 1852–1853), răsfățatul scenei moldovenești devine **L.**, care de câteva ori (în intervalul 1855–1871) ia conducerea teatrului, asigurând și direcția de scenă la unele spectacole. După înființarea Societății Dramatice, figurează între primii societari clasa I (1879). Aflat la început sub înrâurirea lui Matei Millo, **L.** își conturează treptat un mod propriu de interpretare, un stil burlesc, șarjat, din specia comicului naiv. A jucat în toate comediile și vodevilurile lui V. Alecsandri, fiind, printre altele, creatorul rolurilor Clevetici și Sandu Napoilă. A făcut, fără pic de înzestrare, multe traduceri (între care *Avarul* de Molière) și prelucrări de farse și vodeviluri din repertoriul francez al vremii – Émile Boyer, Victorien Sardou, Eugène Labiche, Paul de Kock, Ludovic Halévy, Victor Bernard, Henri Murger și foarte mulți alții. – rămase în manuscris.

Repere bibliografice: Massoff, *Teatr. rom.*, I, *459–466*, II, *145–151, 285–294, passim*; Olga Flegont, *Neculai Luchian*, SCIA, teatru-muzică-cinematografie, 1966, 1; Brădățeanu, *Istoria*, I, *328–329*; *Ist. teatr. Rom.*, II, *272–279, passim:* Virgil Brădățeanu, *Profiluri. Mari actori români*, I, București, 1973, *74–85*; *Dicț. lit. 1900, 516.* *F.F.*

LUDESCU, Stoica (c. 1612 – c. 1695), cărturar. Numele lui **L.** atașat unui text – secvența „cantacuzinească" din marea compilație intitulată *Istoria Țărâi Rumânești de când au descălecat pravoslavnicii creștini*, care circulă și sub titlul *Letopisețul cantacuzinesc* – este rezultatul unei presupuneri. A făcut-o, în *Cronicele muntene*, N. Iorga, care avea obiceiul de a „găsi" autori pentru cărțile ajunse în vremea modernă fără iscălitură. În acest rând s-a oprit asupra lui **L.**, „slugă bătrână" în casa Cantacuzinilor, personaj în legătură cu care documentele scot în evidență fidelitatea arătată protectorilor (i-a însoțit în refugiul din Moldova în 1658 și a făcut și un „stagiu" la ocnă, prin 1672, solidar cu familia prigonită de Grigore Ghica), precum și știința sa de carte, de un nivel apreciabil. Iorga nu a produs temeiuri deosebite în sprijinul supoziției sale, dar **L.** a fost acceptat în această postură printr-un soi de consens, de mai mulți cercetători (C. Giurescu, Dimitrie Onciul, Sextil Pușcariu, C. C. Giurescu, N. Cartojan). Ipoteza s-a instalat (ultimul ei adversar însemnat a fost P. P. Panaitescu, în tratatul academic de istorie a literaturii române), astăzi atribuirea este de circulație aproape generală, deși oponenții (unul dintre ei, Ion I. Ionașcu, propunând chiar un „contracandidat", pe Dumitrașcu Dumbravici) n-au lipsit. După cum nu au lipsit nici luările de poziție în favoarea paternității lui **L.** asupra cronicii (recapitularea probelor o face Liviu Onu). **L.** și-a luat numele de la moșia Ludești din Dâmbovița, pe care a dobândit-o mai târziu, după ce urcase câteva trepte pe scara rangurilor. Trebuie să fi avut ceva avere, căci bunicul său, Leman, fusese „județ" al Bucureștiului, iar tatăl său, Șerban, avusese rangul de logofăt. **L.** însuși a fost logofăt la Curtea lui Matei Basarab, iar în 1680 era ispravnic al Târgoviștei. Destinul lui s-a împlinit – poate și cărturărește, ca autor al cronicii – în preajma Cantacuzinilor, pe care i-a slujit cu credință. A scris documentele familiei (ca logofăt trebuie să se fi descurcat bine în articolele pravilelor), între ele și testamentele (două) ale Elinei, soția marelui postelnic Constantin Cantacuzino. Tot în preajma Cantacuzinilor a și murit, cândva, între 1693 și 1697. Poate că N. Iorga i-a făcut dreptate.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Cronicele muntene*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XXI, 1898–1899; Al. Lapedatu, *Noi monumente istorice – Biserica din Ludești*, „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice", 1908–1909; N. Iorga, *O Biblie de la 1688 în posesia lui Stoica log. Ludescu*, SDIR, XIII, *145*; Giurescu, *Contribuțiuni*, *5–8, 20–22*; D. Onciul, *Din istoria României*, București, 1913, *84–85*; Iorga, *Ist. lit.*, I, *352–358*; Al. Ciorănescu, *Un act al lui Stoica Ludescu*, RI, 1934, 7–9; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *33–34*, *Ist. lit.* (1982), *27–28*; Cartojan, *Ist. lit.*, III (1945), *233–239*; Ion I. Ionașcu, *Documente inedite din perioada 1517–1774*, STD, 1955, 4; Ion I. Ionașcu, *Despre logofătul Stoica Ludescu și paternitatea cronicii „Istoria Țării Românești"*, AUB, istorie, t. V, 1956; Constant Grecescu, Dan Simonescu, *Introducere* la *Istoria Țării Românești. 1290–1690 (Letopisețul cantacuzinesc)*, București, 1960, *I–LXII*; Cioculescu, *Varietăți*, *29–44*; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, *152–155, 208–214*; Rosetti-Cazacu-Onu, *Ist. lb. lit.*, I, 303–360; Liviu Onu, *Date noi cu privire la Stoica Ludescu. Din nou problema paternității „Letopisețului cantacuzinesc"*, LR, 1972, 1; *Dicț. lit. 1900, 517*; Mazilu, *Vocația, 67–68*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *782–783*; Mazilu, *Noi, 189–193, 195–203.* *D.H.M.*

LUDO, I. (4.XI.1894, Iași – 23.V.1973, București), publicist și prozator. Este fiul lui B. Iacovitz, negustor de manufactură, și primește la naștere prenumele Isac. Își întrerupe învățătura la vârsta de paisprezece ani și începe să lucreze ca funcționar

într-un birou; ulterior intră corector la ziarele ieșene „Opinia" și „Iașul". În 1913 debutează în revista „Absolutio", la care a fost și redactor în 1913, 1914 și 1916. În numărul inaugural al publicației, **L.** semnează articolul *Curentul nou la noi*, prilej de a-și face cunoscută simpatia față de tendințele moderniste din literatura franceză și din cea română, trecând în revistă parnasianismul și simbolismul și recunoscând totodată importanța poeziei argheziene ca etapă valorică nouă în discursul poetic românesc. **L.** este, de asemenea, membru al redacției revistei „Versuri și proză" (1915). Colaborează cu articole politice, sociale, culturale la „Adevărul literar și artistic", „Curier israelit", „Gazeta politică și literară", „Informația Bucureștiului", „Mântuirea", „Răspântia", „Renașterea noastră", „Seara", „Știri din lumea evreiască", „Tribuna", „Versuri și proză", „Viața nouă" ș.a. A fost redactor fondator al revistei „Adam" (1929–1940), publicație de orientare antifascistă și antihitleristă, unde polemizează cu Nae Ionescu și A. C. Cuza. Nu s-a sfiit să atace, în pamflete, extrema dreaptă, devenită amenințătoare în România și în Europa. A mai fost redactor al lunarului „Palestina" (1939–1941) și a înființat colecțiile „Biblioteca socială" și „Biblioteca umorului universal". În 1953 primește Premiul de Stat pentru romanul *Domnul general guvernează*.

Editorial, **L.** debutează cu pamfletul-fabulă *Coada lui To*, apărut, probabil, în 1918. În volumul de schițe și nuvele *Hodge-Podge* (1928), la fel ca și în *Mesia poate să aștepte* (1933) sau în *Ghettouri* (1939), schițează cu vervă și umor, dublate de o firească înțelegere și simpatie față de destinele oamenilor de rând, câteva portrete de evrei, surprinzând mentalitatea lor specifică. Experiența de ziarist se simte puternic aici, ca de altfel în toate scrierile lui **L.** Stereotipiile și procedeele gazetarului zădărnicesc de multe ori tentativele romancierului de a ajunge la psihologia personajelor. Pamfletul copleșește narațiunea, instalând un echilibru șubred între artă și șarja grotescă, iar pe alt plan ducând la distorsionarea adevărului despre oameni și evenimente. Autorul transcrie în multe dintre cărțile sale fragmente din articole apărute în ziare, discursuri ale oamenilor politici, decrete și declarații oficiale. Pe sute de pagini convenția ficțiunii se volatilizează, **L.** recurgând la nume reale ori transparent anagramate ale unor personalități politice și rescriind, de fapt, fragmente din istoria țării ori a Europei, într-un letopiseț subordonat unui crez politic, prin prisma căruia aproape totul apare desfigurat. Asemenea discrepanțe sunt vizibile mai ales în ciclul *Paravanul de aur*, alcătuit din romanele *Domnul general guvernează*, *Stare de asediu* (1955), *Regele Palaelibus* (1957), *Salvatorul* (1959), *Ultimul batalion* (1960), o cronică pamfletară a evenimentelor politice interne și internaționale dintre 1919 și 1944. Aici autorul, intrat fără efort în rândul celor care erau în consens cu ideologia oficială, face risipă de sarcasm și redimensionare grotescă a conjuncturilor politice și a reprezentanților „regimului burghezo-moșieresc", așezați în contrast accentuat cu lupta și idealurile muncitorilor comuniști. **L.** a tradus din Șalom Alehem, Israel Zangwill, A. P. Cehov, Maxim Gorki ș. a.

SCRIERI: *Coada lui To*, București, [1918]; *Gorki în fața revoluției*, Iași, 1918; *Hodge-Podge*, București, 1928; *Mesia poate să aștepte*, București, [1933]; *Domnișoara Africa*, București, 1935; *Ghettouri*, București, [1939]; *Soldatul cățelului Toby*, București, 1951; *Domnul general guvernează*, București, 1953; *Gura de lup*, București, 1954; *Corsetul*, București, 1955; *Stare de asediu*, București, 1955; *Soluția a patra*, București, 1956; *Regele Palaelibus*, București, 1957; *Ilustrul N. N. din N. N.*, București, 1958; *Războiul lui Tănase Cireș*, București, 1958; *Salvatorul*, București, 1959; *Ultimul batalion*, București, 1960; *În bătaia crucișătoarelor*, București, [f.a.]. **Traduceri:** Șalom Alehem, *Menachem Mendel*, București, 1923, *Nolewka la băi*, București, 1941, *Comoara*, *Lozul cel mare*, în *Patru opere dramatice*, București, 1945, *Romanul unui om de afaceri*, București, 1948, *Băiatul Motl*, București, 1949, *Mister Green are o slujbă și alte povestiri*, București, 1951, *Opere alese*, pref. trad., București, 1955, *Halal de mine, sunt orfan*, București, 1956, *Opere alese*, I-V, București, 1959–1969, *Tevi lăptarul*, București, 1961, *Povestiri*, București, 1964 (în colaborare), *Stăteam trei la taifas*, București, f.a.; Israel Zangwill, *Regele pomanagiilor*, București, 1934; Ilya Ehrenburg, *Și a fost ziua a doua*, București, 1944; Iosif Opatoșu, *Păduri poloneze*, București, 1945; B. Hager, *Pe căile neantului*, București, 1946; V. Sobko, *Chezășia păcii*, București, 1951 (în colaborare); Maxim Gorki, *Pentru pace și democrație*, București, 1952 (în colaborare), *Un rege al republicii*, București, 1956; M. Sokolov, *Scântei*, I–II, pref. V. Bârlădeanu, București, 1953 (în colaborare); M.E. Saltâkov-Șcedrin, *Povestiri*, București, 1953 (în colaborare), *Opere alese*, București, 1954 (în colaborare), *Cum a săturat un țăran doi generali*, București, 1955; Gorki-Cehov, *Scrisori, articole, extrase*, București, 1954 (în colaborare); Karlludwig Opitz, *Generalul meu. Raportul nereglementar al unui plutonier*, București, 1961 (în colaborare); S. An-Sky, *Dybuck*, București, [f.a.]; Theodor Herzl, *Statul iudeu*, București, [f.a.].

Repere bibliografice: F. Aderca, *Fabula. Cu prilejul unei cărți rare*, „Lumea evree", 1919, 15–16; G. Spina, *Scrisoare prietenului I. Ludo*, „Avântul", 1930, 45; Mircea Eliade, *Ajutați pe domnul Ludo!*, VRA, 1934, 364; S. Sanin, *În loc de recenzie la „Domnișoara Africa"*, „Hasmonaea", 1935, 11–12; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *712*, *Ist. lit.* (1982), *796*; Viniciu Gafița, *„Domnul general guvernează"*, „Tânărul scriitor", 1953, 7–8; Miron Dragu, *Romanul-pamflet*, GL, 1957, 12; Ștefan Cristea, *„Salvatorul"*, LCF, 1959, 21; Dan Grigorescu, *„Ultimul batalion"*, LCF, 1960, 17; Rodica Florea, *I. Ludo*, LCF, 1964, 21; Micu-Manolescu, *Literatura*, *241*; Silvian Iosifescu, *Proză umoristică română*, București, 1965, *357–358*; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, *373–374*; *Encicl. jud.*, XI, *553*; George Muntean, *I. Ludo*, RL, 1973, 22; Petre Solomon, *O lacrimă pentru Ludo*, LCF, 1973, 22; Piru, *Ist. lit.*, *422*; Popa, *Ist. lit.*, I, *1075–1076*. *O.I.*

ŁUKASIK, Stanisław (22.XI.1897, Myślenice-Doina Wies, Polonia – 22.VI.1962, Cracovia), istoric literar și traducător polonez. Provine dintr-o familie de țărani. Urmează gimnaziul clasic în localitatea natală, absolvindu-l în 1914. Înrolat voluntar în legiunile poloneze, luptă pe front (1914–1918), este rănit și distins cu medalii pentru bravură. Începe studii de filologie romanică și limba polonă la Universitatea Jagelloană din Cracovia, dar le întrerupe cu o nouă plecare pe front și le finalizează abia în 1925. Obține și o diplomă de predare a limbii franceze pentru străini, ca urmare a frecventării unor cursuri practice la Dijon (1924). Își ia doctoratul în filosofie la Universitatea Jagelloană (1926), cu o teză în limba franceză. Până în 1953 funcționează ca profesor la Universitate și la diferite gimnazii din Cracovia, exceptând patru ani de

specializare în România (1928–1932), în mare parte la Universitatea din București, și perioada celui de-al doilea război mondial. Inițierea în filologia română a început-o în 1920, sub îndrumarea lui St. Wędkiewicz, conducătorul primului Seminar de limba română din cadrul lectoratului înființat de N. Iorga, în 1921, la Universitatea Jagellonă. Pentru **Ł.** româna va fi a doua limbă romanică (după franceză) foarte bine stăpânită, ajungând să reprezinte domeniul predilect al preocupărilor sale. Între 1932 și 1938, în 1945 și 1946 este lector de limba română la Universitatea Jagellonă și simultan (1932–1939) predă la Academia Comercială din Cracovia cursuri despre sistemul economic al României. Ultima parte a vieții sale a stat sub semnul traumelor. Materialele de arhivă consemnează o arestare în 1939 urmată de o detenție în lagărul din Sachsenhausen (Germania), de unde este eliberat în 1940. În timpul ocupației studiază limba germană, pe care o va preda la două școli din Cracovia. În 1945, la propunerea profesorului Wędkiewicz, este abilitat ca docent particular să predea și lingvistică romanică la Universitatea Jagellonă. Predă această disciplină până în 1953, când i se refuză oficial titularizarea. Se stinge din viață după aproape un deceniu, se pare în izolare și după o suferință prelungită.

În perioada interbelică **Ł.** a semnat cele mai multe studii și articole consacrate în presa poloneză literaturii române și interferențelor ei cu cea polonă. A tradus și publicat, la scurtă vreme după apariția lor în România, *Pădurea spânzuraților* (1931), *Ion* (1932), *Ciuleandra* (1937–1938) de Liviu Rebreanu, *Întunecare* (1933) și fragmente din *Omul din vis* (1938) de Cezar Petrescu, precum și *Omul cu mârțoaga* de G. Ciprian, versiune rămasă în manuscris. Este autorul unor lucrări privitoare la relațiile polono-române, între care o carte de referință, apărută în Franța: *Pologne et Roumanie. Aux confins deux des peuples et des deux langues* (1938). În acest timp a redactat în limba polonă *Istoria literaturii române de la începuturi până la 1938* (2600 de pagini), rămasă în manuscris. Cea mai fructuoasă etapă din activitatea sa este legată de cercetarea orizontului spiritual românesc. Reprezentativă în acest sens este lucrarea *Pologne et Roumanie...* Tema de bază o constituie relațiile lingvistice, situate într-o perspectivă comparatistă mai largă: istoria, geografia, civilizația, cultura, literatura și chiar mentalitățile celor două popoare. Studiul se axează pe domeniul lexicului, și în cadrul acestuia pe împrumuturi, a căror cercetare contrastivă îi oferă autorului elemente sugestive atât pentru descrierea și explicarea unor transformări lingvistice în cele două limbi, cât și pentru înțelegerea „vieții interne a națiunilor" care le vorbesc, a contactelor și, în consecință, a identităților sau diferențelor dintre ele. Textele consacrate literaturii române și interferențelor ei cu cea polonă, publicate în volume sau în periodice, au un corespondent de sinteză în capitolul *Influences littéraires et rapports intellectuels* din *Pologne et Roumanie...* și altul exhaustiv, în *Istoria literaturii...* Cititor pasionat de literatură română, **Ł.** scrie despre autorii clasici și contemporani, despre evoluția specifică a genurilor și orientarea către o anumită problematică (războiul, pământul, istoria ș.a.), despre practica unor formule (romanul realist, de analiză ș.a.), mai întotdeauna cu trimiteri la interferențele cu literatura polonă. Interesul autorului este alimentat de ideea potrivit căreia „cunoașterea literaturii române mai noi este astăzi necesară pentru a înțelege sufletul României contemporane, care intră repede, în privința realizării științifice și artistice, în orbita civilizației europene". De studii speciale se bucură Mihai Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Octavian Goga, Aron Cotruș, Mihail Sadoveanu, I. Al. Brătescu-Voinești, dar mai ales Liviu Rebreanu și Cezar Petrescu, pe care **Ł.** i-a tălmăcit cel dintâi în limba polonă. Interpretările insistă asupra aspectelor tematice, a conflictelor psihologice, tipologiilor, pitorescului (cu precădere etnografic) – pentru proză și dramaturgie, iar la poezie – asupra motivelor, a viziunii lirice, structurilor prozodice. Imaginea literaturii române oferită cititorului polonez se dovedește cea mai cuprinzătoare și mai consecvent propagată pe teritoriul Poloniei de un autor pe care, în 1939, anuarul Universității Jagellone îl prezintă drept „primul specialist în românistică din Polonia și cel mai competent cunoscător al relațiilor literare și lingvistice româno-polone".

SCRIERI: *H. Sienkiewicz w Rumuni*, Cracovia, 1928; *Rumunia a Polska w XIX wieku*, Cracovia, 1929; *Relațiunile lui Mihail Czajkowski - Sadyk Pașa cu românii*, București, 1932; *Wspólczesna powieść rumuńska*, Cracovia, 1933; *Polska w kulturze rumunskiej*, Varșovia, 1937; *Pologne et Roumanie. Aux confins des deux peuples et des deux langues*, Paris–Varșovia–Cracovia, 1938. **Traduceri:** Liviu Rebreanu, *Las Wisielców* [*Pădurea spânzuraților*], Cracovia, 1931, *Ion*, I–II, Cracovia, 1932, *Ciuleandra*, „Na szerokim świecie", 1937, 36–52, 1938, 1–4; Cezar Petrescu, *Ciemność* [*Întunecare*], Cracovia, 1933, *Czlowiek widziany we śnić* [*Omul din vis*], „Na szerokim świecie", 1938, 5–11.

Repere bibliografice: W. B., *Stanislaw Łukasik*, în *Wyrok na Universytet Jagielloński 6 Listopada, 1939*, Cracovia, 1989, *194–195*; Ion Petrică, *Confluențe culturale româno-polone*, București, 1976, *18, passim*; Velea, *Interferențe, passim*; Valentina Marin Curticeanu, *Imaginea literaturii române în Polonia interbelică. Povestea unui manuscris*, CC, 2002, 11–12. *V.M.C.*

LUMEA, revistă literară apărută la Iași la 1, 8 și 15 octombrie 1899. Inițiativa îi aparține lui Mihail Sadoveanu, elev la Liceul Național din localitate, și unui publicist ceva mai experimentat, Matei Rusu (M. Fainsilber). Deoarece liceenilor le erau interzise prin regulamente școlare manifestările publicistice, răspunderea redacției și-a asumat-o Matei Rusu. Țelul noii publicații era de a contribui la sporirea interesului pentru literatură. M. Sadoveanu publică la 1 octombrie nuvela *Doi copii*, care va figura mai târziu cu titlul *Două vieți* în volumul *Dureri înăbușite*, iar în numărul din 8 octombrie, poezia *Mama*. Versuri au mai semnat Matei Rusu, I. Costin, A. Steuerman-Rodion, Virgiliu N. Cișman și G. Botez-Gordon. Un *Fragment* inedit din lirica lui Neculai Beldiceanu deschide primul număr al revistei, în semn de omagiu pentru poetul dispărut cu trei ani înainte. Alături de M. Sadoveanu, care își iscălea colaborarea cu pseudonimul M. S. Cobuz, mai erau prezenți cu schițe, nuvele și însemnări Gh. Nădejde (cu pseudonimul Leon Gârbea), H. Perez, Matei Rusu, Spiru

Prasin, iar A. Steuerman dădea câteva note despre Octav Băncilă și o evocare a lui Anton Bacalbașa. Din „Neue Freie Presse" se traduce un studiu scris de F. Schültz, dedicat vieții și operei lui Lev Tolstoi. Revista mai include, în traducere, trei scrisori ale lui Dostoievski adresate fratelui său Mihail, și un articol despre H. Heine. Din poemele lui Heine tălmăceau C. Săteanu (sub pseudonimul Brânduș) și Mărunt (pseudonim neidentificat); Săteanu mai realizează o versiune românească a poeziei *Secerișul* de Petőfi și o transpunere a dramei *Puterea întunericului* de Tolstoi, din care aici au apărut câteva fragmente. *R.Z.*

LUMEA, supliment al ziarului „Lumea" (1918-1937) apărut la Iași între 2 noiembrie 1924 și 23 iunie 1926, sub conducerea lui G. Topîrceanu. Redactori permanenți sunt Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Mihai Codreanu, Mihail Sevastos, Alfred Hefter, Otilia Cazimir. Subtitlul „Bazar săptămânal" semnalează marea diversitate de preocupări a revistei: cultură, filosofie, sociologie, psihologie, folclor, arhitectură, arte plastice, muzică, teatru ș.a. Rubrici: „Bazarul cu imagini", „Vitrina comică și bufă", „Indiscreții", „Cronica". Poezie scriu Otilia Cazimir, G. Topîrceanu, Simona Basarab, Ion Pillat, Mihai Codreanu, Tudor Arghezi, Leon Negruzzi, Emil Isac (*Baladă ardeleană*), Sergiu Dan, Emil Serghie, Sandu Tudor, Radu Boureanu, Al. Bilciurescu, Cincinat Pavelescu, Tudor Mușatescu. Proza aparține lui Mihail Sadoveanu, Mihail Sevastos, Ion Vinea, Ionel Teodoreanu, Ion Minulescu (fragmente din romanul *Corigent la limba română*). Critică și eseu semnează G. Topîrceanu, Tudor Arghezi („Cronica dramatică"), F. Aderca, Otilia Cazimir (despre Alice Călugăru), Petru Comarnescu (cu pseudonimul Pan Cercetătorul); Albert Ghica publică note de călătorie în Extremul Orient. Alți colaboratori: Enric Furtună, Aureliu Weiss, Octav Botez, Radu Rosetti, A.L. Zissu, Gala Galaction, Tudor Șoimaru. Se dau traduceri din Cehov, Dostoievski, Jack London, Pirandello. În numărul 25/1925 se remarcă semnătura lui Mircea Eliade sub câteva note despre poezia persană. „Cronica fantezistă" aparține lui N.N. Tonitza. În numărul 33/1925 se face un apel la înnoirea abonamentelor, ceea ce dovedește existența unor probleme financiare. Mai târziu, în numărul 55/1926 se anunță că tipărirea va întârzia o lună, dar în cele din urmă, din „motive tehnice", **L.** nu va mai apărea. *V.T.*

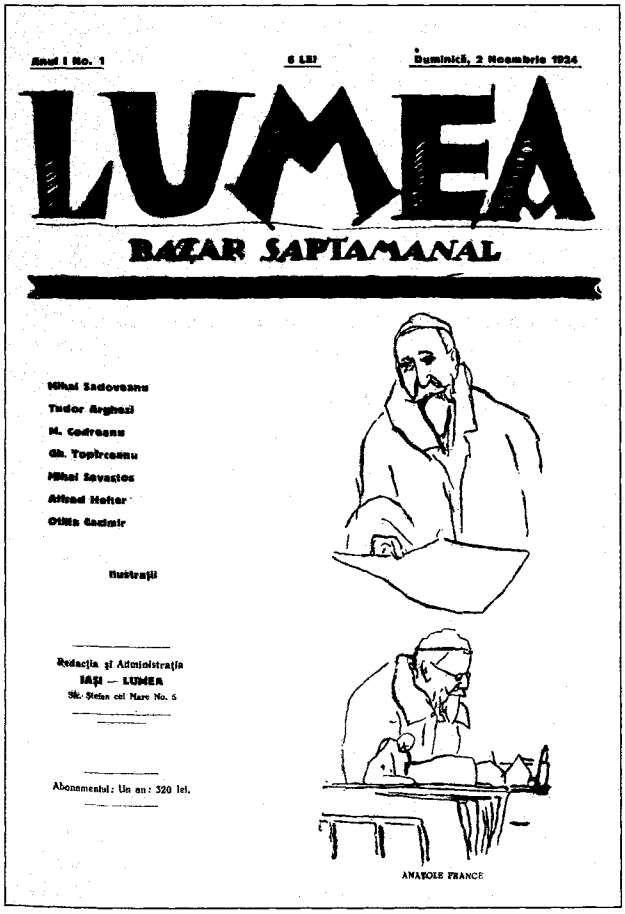
Anul I No. 1 — 6 Lei — Duminică, 2 Noembrie 1924

LUMEA

BAZAR SAPTAMANAL

Mihai Sadoveanu
Tudor Arghezi
M. Codreanu
Gh. Topîrceanu
Mihai Sevastos
Alfred Hefter
Otilia Cazimir

Ilustrații

Redacția și Administrația
IAȘI — LUMEA
Str. Ștefan cel Mare No. 5

Abonamentul: Un an: 320 lei.

ANATOLE FRANCE

LUMEA, revistă apărută la București în 25 mai 1925, cu concursul Elenei Văcărescu. Proiectată să aibă periodicitate lunară, nu a depășit primul număr, redactat de N. Țincu. **L.** își propune să se deschidă „tuturor scriitorilor originali" și să arate „începătorilor greșelile de fond și formă", publicând nuvele, romane, poezii, știință (filosofie, sociologie), comentarii politice, recenzii și note teatrale. N. Rădulescu-Niger semnează schița *În tren*, Mircea Demetriade și Ludovic Dauș publică poezie, Delacerna (Al. Cerna-Rădulescu) prezintă expoziția lui N.C. Dărăscu. Nesemnate sunt studiul *Blaise Pascal* și o recenzie la volumul *Dureri înăbușite* de Mihail Sadoveanu. Mai colaborează C. Melinescu, S. Florian (Florea Simionescu), Mihail Celarianu, Mihail Munteanu. *E.M.*

LUMEA, săptămânal „literar, artistic, social" apărut la București între 25 septembrie 1945 și 16 iunie 1946, sub direcția lui G. Călinescu. **L.** este una dintre primele publicații postbelice care s-au aliniat la noua ideologie a epocii. Autoritatea celui care a condus-o a făcut din ea un fel de model pentru viitoarele publicații culturale, „Gazeta literară", „Contemporanul", „Luceafărul", „Tribuna" ș.a. Nevoiți să supraviețuiască, cei mai mulți oameni de cultură și de presă au acceptat, cu sau fără convingere, fațada ideologică. Astfel, în articolul-program intitulat *Arta și lumea*, se observă strădania marelui critic de a împăca principiile criticii profesioniste cu cerințele ideologiei comuniste în ascensiune. Dintre cele dintâi selectează idei care puteau fi adaptate, fie și fragmentar, la imperativele celei din urmă. Apar, astfel, afirmații precum „marea artă e o expresie a vieții elementare și, în principiu, vorbește sufletului obștesc". Apoi autorul menționează cu toată seriozitatea un anume „sabotaj artistic", similar celui economic, pentru a conchide că „a venit vremea dar, ca toți muncitorii de specialitate să reintre în nobila uzină a fabricatelor spiritului". Asemenea

aserțiuni mascau și o mai mult decât posibilă ironie. De altfel, G. Călinescu pare să nici nu clipească atunci când recurge la echivalări sofistice, afirmând cu „tărie proletară": „Artă pentru popor înseamnă, așadar, artă clasică, îndreptată spre esențialul uman". Pe pagina întâi a primului număr se tipăresc, în scopul susținerii ideologiei anunțate, versuri ale poetului comunist francez Louis Aragon. Însă după acest preambul ideologizant, revista își vede de drumul ei firesc sau aproape firesc, pe cât era cu putință. Rețeta aceasta va fi folosită sistematic de mai toate publicațiile culturale din cei peste patruzeci de ani care au urmat, devenind o formulă convenabilă pentru a da satisfacție formală obligațiilor politice dintr-un anume moment. Astfel, în ciuda fetișurilor ideologice lansate în articolul-program sau în editoriale, **L.** impune prin prestigiul majorității colaboratorilor. Se publică poezii de Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Al. A. Philippide, Ion Apostol Popescu, Ion Călugăru, Cicerone Theodorescu, G. Mărgărit, Andrei Băleanu, Ion Bălan, Letiția Papu, Dimitrie Stelaru, Margareta Dorian, Traian Coșovei, Nicolae Țatomir, Valeriu Ciobanu, Mihail Crama, Alexandru Lungu, Nina Cassian, Ion Sofia Manolescu, Veronica Porumbacu, Al. Robot, Ben Corlaciu, Emil Manu, Dan Deșliu, Petre Solomon, G. Savu, Anișoara Odeanu, Ioanichie Olteanu. Proză semnează Hortensia Papadat-Bengescu, George Mihail Zamfirescu, Ion Călugăru, Ion Pas, Marin Preda (nuvela *Ceața*), Geo Bogza (*Moartea lui Iacob Onisia*), Arthur Maria Arsene, Ilarie Voronca, George Dan, Aurel Baranga, Sorana Gurian, Lucia Demetrius, Eusebiu Camilar, Dan Petrașincu, Pavel Chihaia, Liviu Bratoloveanu, Ury Benador. Contribuțiile de critică literară și eseistică îi au ca autori pe Tudor Vianu, Șerban Cioculescu, Silvian Iosifescu, Ovidiu Drimba, Al. A. Philippide, Cicerone Theodorescu, Mihail Petroveanu, Marin Sârbulescu, Virgil Ierunca, Ov. S. Crohmălniceanu, Ion Biberi, Miron Radu Paraschivescu, Camil Baltazar, Rosa del Conte, F. Aderca, Ioana Postelnicu. Critica teatrală este reprezentată de Traian Șelmaru, Victor Ion Popa, Zaharia Stancu, Ion Sava, iar critica de artă revine lui Ion Frunzetti, Petru Comarnescu, N. Argintescu-Amza, M. H. Maxy. Alți colaboratori: Oscar Lemnaru, Demostene Botez, Gala Galaction, Al. Rosetti, Nina Façon, Victor Kernbach. Sub pseudonimul Aristarc, directorul revistei susține „Cronica mizantropului", Camil Petrescu este titularul rubricii „Cascada prejudecăților", iar Petre Pandrea face „Cronica ideilor". G. Călinescu realizează și o suită de prezentări ale unor curente artistice: impresionism, gongorism. Apar traduceri din Federico García Lorca, Thornton Wilder, Benjamin Fondane (B. Fundoianu), John Dos Passos, Boris Pasternak, Guillaume Apollinaire, Aldous Huxley, A.P. Cehov, Leonid Leonov, Ady Endre, E.A. Poe, John Steinbeck, Serghei Esenin, Albert Camus (fragmente din *Ciuma*), Valentin Kataev, François Villon. Rubrica „Lumea râde" conține umor și caricatură. E de observat că unii dintre colaboratorii de la **L.** vor domina ulterior, decenii de-a rândul, peisajul literar românesc. De la unii dintre ei vor emana idei și atitudini care vor contribui la degradarea treptată a atmosferei literare: supralicitarea „realizărilor" culturii sovietice, denigrarea și denaturarea unor valori naționale care nu puteau intra în tiparele noii ideologii, cultul personalității staliniste etc. **L.** a reușit totuși să mențină contactul cu literatura europeană, chiar dacă numai în anumite puncte coincidente, îndreptându-se mai ales către valorile considerate „progresiste". Dezavantajul acestei politici forțat preferențiale a fost că asemenea legături, prea fragile, puteau fi ușor scurtcircuitate, cultura română rămânând astfel izolată de europenism și abandonată proletcultismului. În pofida bunelor intenții, revista a avut rolul ei în înlocuirea ierarhiilor artistice și culturale consacrate cu false valori, cel mai frecvent de împrumut. În acest sens se dovedește plină de semnificații ancheta cu titlul *Este necesară revizuirea teatrului românesc?*, găzduită în mai multe numere și în care își găsesc locul, sub semnături prestigioase, idei care vor conduce la modificări extrem de păgubitoare pentru mișcarea teatrală națională. *V.T.*

LUMEA COPIILOR, revistă apărută la București, săptămânal, între 22 ianuarie 1922 și aprilie 1927, apoi în martie 1939. Editor, director și proprietar este G. Filip; desenator – A. Murnu. După un an de apariție neîntreruptă, G. Filip constată că a izbutit să atingă, punând în vânzare cincizeci și două de numere, incredibilul tiraj de 2 627 000 de exemplare. În **L. c.** apar texte adecvate publicului-țintă: poezii de Petre Dulfu, Ioan Ciocârlan, Al. Bilciurescu, Vasile Militaru, Radu Boureanu, Horia Robeanu, George Baiculescu, Maria Cunțan, Al. T. Stamatiad, Ovidiu Papadima, Aurelian Păunescu, Ernest Bernea, Th. D. Speranția, D. Stoenescu, G. Tutoveanu, V. Voiculescu; proză de Gala Galaction, Teodor Castrișanu, Emil Isac, Mihail Lungianu, Lia Hârsu, Grigore Popescu Băjenaru (încă elev de liceu), I. Dragoslav, Mihail Sadoveanu; traduceri din Goethe, Andersen, La Fontaine, Voltaire, Jokái Mór, Charles Perrault (în traducerea lui D. Anghel și St. O Iosif). Se tipăresc constant partituri muzicale pentru copii sub îngrijirea compozitorului G. Kiriac, precum și benzi desenate. Revista republică toate poveștile lui Ion Creangă. După o întrerupere de doisprezece ani, **L. c.** reapare cu subtitlul „Publicațiune educativă pentru copii și tineret" și sub aceeași conducere, dar cu un comitet de redacție compus din C. Rădulescu-Motru, Victor Eftimiu, Eugen Boureanul, G.M. Vlădescu, C. Angelescu, Marin Sulică. Un nou articol-program face apel la micii cititori și la părinții lor, precum și la învățători, să sprijine revista. În ciuda optimismului lui G. Filip și în pofida unui comitet de redacție atât de prestigios, **L. c.** își încetează apariția după un număr. *V.T.*

LUMEA ILUSTRATĂ, revistă literară apărută la București, bilunar, între noiembrie 1891 și octombrie 1896 și la 10 mai 1897. De fapt, în noiembrie 1891 se lansează un număr-prospect, **L. i.** fiind editată cu regularitate abia de la 1 ianuarie 1892. Între al doilea și al treilea an de apariție există un interval de aproximativ un an în care, ca și ulterior între noiembrie 1896 și mai 1897, din motive financiare, tipărirea revistei s-a întrerupt. **L. i.** are caracterul unui magazin „pentru casă și familie",

după modelul unor periodice străine, ca „Moderne Kunst", „L'Illustration" sau „Graphic". Literatura, atât cea originală, cât și traducerile din scriitori germani, francezi și ruși, ocupă spațiul cel mai larg. Dacă nu a impus o nouă orientare literară sau un mare scriitor, publicația a avut în schimb o difuzare relativ bună, făcând posibilă cunoașterea literaturii române și adresându-se mai ales cititorilor cu o pregătire medie. Redactorii, între care se numără G. Coșbuc, D. Stăncescu și I. I. Roșca, s-au preocupat în primul rând de accesibilitatea beletristicii promovate, evitând, într-o vreme când acestea începuseră să fie la modă, experiențele moderniste. Tot în scopul atragerii cititorilor, din 1894 revista a editat un „Calendar". Materialul literar este relativ bogat. După o statistică sumară a redacției, în anul al doilea se publicaseră 240 de poezii, dintre care 40 traduse, 31 de nuvele originale și 26 traduse, două romane traduse, două piese de teatru originale, 25 de portrete ale unor scriitori români și străini, numeroase articole literare și științifice, note, recenzii și o „poștă a redacției". Printre cei cărora li se răspunde la „Poșta redacției" se află Ovid Densusianu, care debutase la „Revista critică literară", dar trimite versuri și aici, și Mihai Codreanu, în vârstă de cincisprezece ani, căruia în numărul 17/1891 i se publică *Sonet (Dormind de somnul liniștei eterne)*. La **L. i.** colaborează I. L. Caragiale (*Poveste de contrabandă*), G. Coșbuc (cu aproximativ 25 de poezii, dintre care unele traduceri, și comedia într-un act *La Slănic*), Al. Vlahuță, N. Beldiceanu, A. D. Xenopol (cu studiul *Propășirea intelectuală de la 1822 la 1834* și articolul *Ceva despre arhitectură*). Cu versuri sau proză mai sunt prezenți Traian Demetrescu, Anton Bacalbașa, Em. Grigorovitza, N. A. Bogdan, D. Stăncescu, I. Properțiu (între altele, cu amintiri despre Ion Creangă), Gheorghe din Moldova, Gr. H. Grandea, D. Teleor, Artur Stavri, Andrei Naum, I. S. Nenițescu, I.N. Roman, I. I. Roșca (semnează și Caros), Matilda Cugler-Poni, Jean Boniface Hétrat, C. Z. Buzdugan, Petre Dulfu. Dintre tineri, mulți la primele scrieri tipărite, trebuie semnalați H. G. Lecca, A. Steuerman-Rodion, Ludovic Dauș, Radu D. Rosetti, Constanța Hodoș, Sextil Pușcariu, N. Țimiraș. Între autorii străini din care s-a tradus figurează Goethe (*Rămas bun*, transpunere de V. Scântee), Schiller (*Hero și Leandru, Norocul* ș.a.), Lenau (*Copacul amintirii*, tălmăcire de V. Scântee), Lamartine (*Nemurirea*), Heine (*Doi frați, Don Ramiro* și, în traducerea lui G. Coșbuc, *Doream*), Alfred de Vigny, Lev Tolstoi, Petőfi, Longfellow, Balzac, Arvers (*Sonet*, în versiunea lui Gheorghe din Moldova), H. Murger, Maupassant, François Coppée ș.a. *R.Z.*

LUMEA ILUSTRATĂ, revistă apărută la București, săptămânal, între 1 ianuarie și 20 mai 1923. Este consemnată ca fiind implicată în apariția publicației doar Editura I.G. Hertz, nu și conducerea ei. **L. i.** conține un bogat material fotografic din viața politică și culturală. Rubrici: „Săptămâna", „Cronica dramatică", „Cronica feminină", „Opera", „Amante celebre". Se publică poezii semnate de Radu D. Rosetti, Carmen Sylva, A. Mândru, Al. Soare-Sorin, Victor Eftimiu, proză de Ion Gorun, Victor Eftimiu, cronici dramatice și eseuri de I. Tedescul (Barbu Nemțeanu). O secvență bine susținută este aceea care urmărește activitatea Operei Naționale din București. Se dă în foileton traducerea romanului *Femeia cu colierul de catifea* de Alexandre Dumas. Revistă de tip magazin, **L. i.** are și preocupări de turism, filatelie, artă plastică (profiluri ale unor pictori de seamă: N. Vermont, Iser ș.a.). De altfel, fiecare număr oferă pe copertă câte o reproducere color după lucrări din pictura sau din sculptura românească și universală. *V.T.*

LUMEA LIBERĂ, săptămânal apărut la New York din 8 octombrie 1988. Director este Andrei Bardescu, menționat ca director delegat de la numărul 8/1988 până la numărul 53/1989. Din colegiul de redacție fac parte Andrei Bardescu, Dan Costescu, Cornel Dumitrescu, Cătălin Georgescu, George Pietraru, Liviu Cangeopol (începând cu numărul 60/1989). Din 1990 titlul devine „Lumea liberă românească". De la numărul 78/1990 editori sunt Dan Costescu și Cornel Dumitrescu, iar din colegiul de redacție fac parte Vlad Angelescu, Liviu Cangeopol, Dan Costescu, Cornel Dumitrescu și George Pietraru. Dorind să fie „purtătorul de cuvânt al tuturor celor ce simt românește", hebdomadarul își fixează ca obiective unirea forțelor exilului, promovarea schimbului civilizat de opinii, evitarea divergențelor întreținute artificial și „formarea unei conștiințe naționale" capabile să creeze și să susțină mișcarea de rezistență împotriva regimului totalitar din țară. Subiecte diverse – diplomația româno-americană, violarea drepturilor omului, spionaj-contraspionaj, teroarea stalinistă, „uciderea" culturii, eșecul socialismului, procesele politice, istoria monarhiei române – sunt abordate în articole de condamnare a ideologiei comuniste și a cultului personalității, semnate de Monica Lovinescu („Note de lectură"), Dorin Tudoran („Bloc notes"), Cornel Dumitrescu („Ultima oră"), Vladimir Tismăneanu („Accente istorico-politice") și Liviu Cangeopol („Bazarul valah"). Un lung serial despre „afacerea" Virgil Tănase semnează Matei Pavel Haiducu (*Am refuzat să ucid*, 1/1988-26/1989). Se publică poezii de Mihai Eminescu, V. Voiculescu, Lucian Blaga, Ștefan Baciu, St. O. Iosif, George Alexe, George Astaloș, Mihai Ursachi, George Băjenaru, proză de George Băjenaru (*Revolta unui cimitir, Elefanții roșii*), Silvia Cinca (fragment din romanul *Homo Spiritus*), Dan Costescu (*Noaptea cea mai lungă, Unde ești, Mirela?*), Paul Goma (*Culoarea curcubeului*), Pavel Chihaia (*Cearta sufletului cu trupul*, fragment de roman), Dan Platon, Paul G. Teodorescu ș.a.; memorialistică semnează Ion Ioanid (*Închisoarea noastră cea de toate zilele*) și Jacques Vergotti (*Amintirile unui român-american*). Apar numeroase interviuri, mai ales după 1989, cu Dan Cernovodeanu, Vladimir Tismăneanu, George Astaloș, Dan Petrescu, Octavian Paler, Nicolae Manolescu, Al. Paleologu, Adrian Marino, Ion Mihai Pacepa ș.a. Eseuri și comentarii critice dau Gelu Ionescu (*Premiul Nobel și literatura română, Eminescu și o anume politică editorială*), Virgil Ierunca (*La moartea lui N. Steinhardt*), Monica Lovinescu (*D.R. Popescu și scriitorii*), George Ciorănescu (*O polemică în jurul lui Eminescu*),

I. Negoițescu, Octavian Paler, Mirela Roznoveanu, Vintilă Horia, Virgil Nemoianu, M. N. Rusu. Asiduă este colaborarea lui Ioan Petru Culianu, cu peste douăzeci de eseuri la rubrica „Scoptophilia" (1990) și cu serialul *Cea mai proastă inteligență* (1991). În numărul 78/1990 este organizată masa rotundă *E timpul gafelor politice...*, cu participarea lui Dorin Tudoran, Dan Petrescu și Aurel Dragoș Munteanu. Alte rubrici: „Documente și mărturii" „Scrisori din țară", „Scena americană", „Săptămâna politică". Mai semnează Constantin Mareș, Vasile Mănuceanu, Const. Alexandroaie, Alina Mungiu, Stelian Tănase, Șerban Orăscu, Ștefan J. Fay, Sorin Roșca Stănescu, Eugen Giurgiu, Florin Toma ș.a. *A.S.*

LUMEA LITERARĂ, revistă apărută la Gherla, bilunar, din ianuarie până în decembrie 1893. În decembrie 1892 este posibil să se fi difuzat un număr de probă. Redactor răspunzător era George Simu, prezent totodată cu versuri, proză și notițe de critică literară. Cu poezii au colaborat Elena Lupan și V.B. Muntenescu, iar cu nuvele istorice, prozatorul V. Ranta-Buticescu. În **L. l.** s-au publicat romane, nuvele, poezii culte și populare, articole despre viața teatrală din Transilvania, biografii ale oamenilor de seamă, însemnări de călătorie, o parte din aceste scrieri fiind traduse din publicații asemănătoare, care se tipăreau în Austria și Germania. *R.Z.*

LUMEA LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ, supliment cultural al ziarului „Lumea" (1918–1937) apărut la Iași, săptămânal, între 5 iunie 1923 și 27 decembrie 1924, cu întreruperi. Revista are un profil divers și oferă informații literar-artistice din țară și străinătate. Rubrici: „Între cafenea și bibliotecă", „Mărunte", „Cabaret literar", „Reportaje" „Din intimitățile scriitorilor". Versuri publică G. Topîrceanu, Otilia Cazimir, Camil Baltazar, Mihai Codreanu, Enric Furtună, Ilarie Voronca, Zaharia Stancu, Adrian Maniu, Lucian Blaga. Proză semnează Ionel Teodoreanu, Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Ion Vinea ș.a. Critica și eseistica literară sunt susținute de G. Topîrceanu (*Câteva păreri despre poezia realistă și romantismul popular*), Tudor Arghezi, Ion Petrovici. Traduceri se fac din Lev Tolstoi, Jack London, Thomas Mann, Gogol, Șalom Alehem, Baudelaire. Criticul Octav Botez conturează portrete ale unor mari scriitori europeni: Marcel Proust, André Gide, Gérard de Nerval, Émile Verhaeren, Maurice Maeterlinck, Alfred de Musset ș.a. Valoarea colaboratorilor, preocuparea de a cuprinde fenomenul literar și artistic din țară și de peste hotare fac din **L. l. și a.** o publicație de ținută, în tradiția marilor reviste din Moldova de la începutul secolului al XX-lea. *I.H.*

LUMEA NOUĂ, gazetă umoristică apărută la Cluj, bilunar, de la 15 ianuarie până în octombrie 1876. Proprietar și redactor – N. Negruțiu-Fekete, profesor și publicist. În **L. n.** se publică parodii după articole politice și literare, știri și comunicate oficiale sau, în limbajul redactorilor, „știri și scorniri, adevăruri și minciuni, învățături și secături [...], denumiri și destituiri, căsătorie și repause". Totul nu este decât o glumă, și nu de bună calitate, parodia alegând mijloacele cele mai ușoare de a ironiza. Se critică nu fondul, nu moravurile politice sau sociale, ci mai ales limbajul, stilul gazetarilor; sunt relatate persiflant și anumite evenimente lipsite de interes public. Totuși, în unele dintre producțiile tipărite există în subtext aluzii politice. Câteodată se imită versificația populară, alteori se reproduc anecdote și texte umoristice din folclor. *R.Z.*

LUMEA NOUĂ, gazetă social-democrată apărută la București, zilnic, între 2 noiembrie 1894 și 17 noiembrie 1898 (prima serie), apoi săptămânal, între 22 noiembrie 1898 și 1 iulie 1899 (seria a doua) și de la 11 iulie 1899 la 1 octombrie 1900 (seria a treia). Prima serie a avut un comitet redacțional condus de Ioan Nădejde, din care făceau parte, printre alții, C. Mille (care se retrage la sfârșitul anului 1894), G. Diamandy, Al. Ionescu, I. Păun-Pincio, C.Z. Buzdugan. Din cauza evenimentelor politice („trădarea generoșilor"), Ioan Nădejde renunță la conducerea ziarului odată cu apariția seriei a doua, responsabilitatea redacțională revenind unui comitet compus din I.C. Frimu, Al. Ionescu, C.Z. Buzdugan, T. Scutaru, I. Radu, Iosif Nădejde. Între 11 iulie 1899 și 28 mai 1900 C.Z. Buzdugan a fost secretar de redacție. **L. n.** înlocuiește săptămânalul socialist „Munca" (1890–1894) și, continuând o bună tradiție, editează începând din 7 noiembrie 1894 un supliment literar, „Lumea nouă literară și științifică", mai întâi ca număr de duminică (rar în numărul de luni al ziarului), apoi într-o ediție separată, bogat ilustrată și cu format de revistă. Totuși, nici cotidianul nu a neglijat literatura, având în mod permanent un foileton, cronici teatrale, informații și rubrici literare. Când la 23 februarie 1897 suplimentul își suspendă apariția, **L. n.** cedează redactorilor literari coloana a cincea din prima pagină și primele coloane din pagina a doua, publicând în continuare un variat material beletristic și critic. Principalul colaborator literar al gazetei este C. Dobrogeanu-Gherea, prezent cu articole polemice (controversa cu G. Panu, autor al seriei de foiletoane intitulate *Critica și literatura,* apărute în „Epoca literară") și de critică literară. Au mai scris aici H. Sanielevici și Em. D. Fagure. În foileton apar traduceri de bună calitate literară, din scriitori europeni și americani (E.A. Poe, Dickens, Petőfi, Tolstoi, Heine ș.a.). *R.Z.*

LUMEA NOUĂ, revistă apărută la București, lunar, între 5 martie și 16 octombrie 1911 și la 5 ianuarie 1912, ca supliment al „României muncitoare", organul sindical al Partidului Social Democrat. Într-un succint program se precizează că **L. n.** dorește să contribuie la „luminarea maselor și în special a proletariatului orășenesc și sătesc prin știință și artă". Versuri semnează Al. Vlahuță, D. Th. Neculuță, Ada Negri (poemul *Proletarii,* tradus de Vlahuță), iar proză I.L. Caragiale și I.C. Vissarion. Sunt reproduse fragmente din articolul *Decepționismul în literatura română* al lui C. Dobrogeanu-Gherea. Se publică traduceri din Heine, Ibsen, Petőfi. Ultimul număr conține un fragment din *Împărat și proletar* de Mihai Eminescu.

Toate aceste scrieri sunt alese cu tendința vizibilă de a veni în sprijinul ideilor socialiste, însă fără agresivitatea de mai târziu, în numele unei mișcări menite să apere interesele muncitorilor și în scopul culturalizării acestora. *I.H.*

LUMEA NOUĂ LITERARĂ ȘI ȘTIINȚIFICĂ, supliment literar al ziarului „Lumea nouă" (1894–1900) apărut la București între 7 noiembrie 1894 și 23 februarie 1897. „Lumea nouă" a editat suplimentul literar mai întâi ca număr de duminică (7 noiembrie 1894 — 4 iunie 1895). Cu numărul din 12 iunie 1895 începe seria a doua a suplimentului, în format de revistă și cu titlu diferit de cel al ziarului: „Lumea nouă științifică și literară" până la 25 septembrie, la 2 octombrie 1895 devine „Lumea nouă literară ilustrată", iar la 28 ianuarie 1896 se înregistrează cea de-a patra și ultima schimbare a denumirii, în „Lumea nouă literară și științifică". Aceste titluri succesive, în care se adaugă uneori cuvântul „ilustrată", iar „literară și științifică" se intervertesc, demonstrează eforturile redacției, din care făceau parte Ioan Nădejde, C.Z. Buzdugan, I. Păun-Pincio, H. Sanielevici ș.a., de a stabili un profil publicației, care preluase cititorii revistei de popularizare „Munca științifică și literară", ca și pe ai „Evenimentului literar". **L. n. l. și ș.** a rămas însă până când își încetează

Dumnezeul vremurilor.

apariția fără o organizare internă limpede, având rubrici diverse, publicând articole politice și traduceri din scrierile teoretice ale fruntașilor socialiști europeni, studii și cronici literare, teatrale, de artă plastică, muzicale, literatură foarte variată, informații culturale, științifice și literare. Numărul colaboratorilor, precum și cel al scriitorilor străini traduși este mare. Redacția s-a străduit să pună la îndemâna cititorilor literatură de informare politică și de popularizare a ideilor marxiste. În acest scop se publică traduceri din scrierile lui Marx și Engels, din Paul Lafargue, Gabriel Deville, Franz Mehring și G.V. Plehanov. De asemenea, sunt incluse studii și articole rezumative, traduceri și adaptări din revistele socialiste străine, făcute de redactori sau de diverși colaboratori. Orientarea literară a revistei este dată, fără nici o îndoială, de C. Dobrogeanu-Gherea, care se implică încă de la primul număr, publicând articolul *Munca creatoare și munca exercițiu*. Gherea continuă aici acțiunea de propagare a ideilor estetice de la „Contemporanul". Articole de critică, subsumate, în ceea ce privește direcția, școlii critice de la „Contemporanul", scriu și Ioan Nădejde, G. Ibrăileanu, H. Sanielevici, V. Radu. Colaborează tot cu articole dedicate literaturii C. Mille, C. Stere, Anton Bacalbașa, Eugen Vaian, Em. D. Fagure ș.a. C. Mille, N. Beldiceanu, Sofia Nădejde, V.G. Morțun, Șt. Basarabeanu (V. Crăsescu), I. Păun-Pincio, Paul Bujor, Traian Demetrescu, V. Pop, Th. Cornel sunt autori de proză cu implicații sociale, încercând cu mai mult sau mai puțin succes să practice o literatură militantă. Și-au tipărit aici versurile D. Teleor, O. Carp, I. Păun-Pincio, D. Th. Neculuță, A. Steuerman-Rodion, D. Anghel, A. Toma, Adrian Verea, Panaite Zosân, Traian Demetrescu, Radu D. Rosetti, Cincinat Pavelescu, Petru Vulcan, C.Z. Buzdugan, Th. V. Ficșinescu, G. Botez-Gordon, C. Sandu-Aldea, Virgiliu N. Cișman și mulți alți poeți, începători sau cu oarecare experiență. În 1896 aici publică și Jean Bart, aflat la început de drum, schița *Iapa căprarului*, sub semnătura Trotuș, cât și G.Gr. Caïr, care semnează versuri. S-a publicat, de asemenea, literatură populară din Oltenia, din Moldova și Transilvania, în sumar figurând și folclor aromân. C.Z. Buzdugan traduce un studiu al lui Paul Lafargue, pe care îl intitulează *Basmul zămislirii neprihănite*, unde se cercetează într-o perspectivă materialistă un mit străvechi. Revista a tipărit și multe traduceri din Lermontov (C.D. Anghel), Lev Tolstoi, S.I. Nadson, Turgheniev, Cernâșevski (C.Z. Buzdugan transpune în limba română fragmente din romanul *Ce-i de făcut*), Dostoievski și Cehov, Ch.-H. Millevoye (*Căderea frunzelor*), C. Flammarion, Frații Goncourt, Baudelaire (tradus de C.Z. Buzdugan și Gr. D. Pencioiu), Verlaine (tradus de G. Botez-Gordon), Maupassant, Alphonse Daudet, Maurice Leblanc, Sully Prudhomme, Émile Zola, François Coppée, Goethe, Schiller, Lenau, Heine, Petőfi și Gárdonyi Geza, Ada Negri, Kipling, Dickens și Mark Twain. *R.Z.*

LUMEA UNIVERSITARĂ, revistă de cultură apărută la Cluj, bilunar, între 1 februarie și 15 mai 1922, sub îngrijirea unui comitet. Fondator este Centrul studențesc „Petru Maior", iar

secretar de redacție – Mihail Macavescu. În articolul-program *Câteva cuvinte*, scopul principal al publicației este precizat astfel: „Această viață universitară ne propunem noi s-o oglindim [...], înregistrând diferitele manifestări în legătură cu mediul cultural și social". Rubrici: „Lumea universitară", „Cronica științifică", „Cronica ideilor", „Astra", „Cronica mărunță". Poezie semnează doar Aurel Contrea, iar proza aparține lui Ion Agârbiceanu. Traduceri se fac din Petőfi Sándor, Edgar Allan Poe, Chaucer, Maxim Gorki. În critică se evidențiază numai I.C. Roboșanu, cu un articol intitulat *Ilarie Chendi la Societatea „Petru Maior"*. În numărul 2-3 se publică un generos mesaj adresat de N. Iorga la sărbătorirea a cincizeci de ani de la înființarea Societății culturale „Petru Maior", iar în numărul 5, un mesaj adresat „tinerei redacții" de Lucian Blaga. Articole diverse, pe teme științifice, istorice, pedagogice, universitare în general, semnează personalități ale vieții academice clujene: D. Călugăreanu, E. Ulea, Adam Popa, Ilie Dăianu, G. Bogdan-Duică, Onisifor Ghibu, Ioan Lupaș, Al. Ciura, Al. Bogdan, Sextil Pușcariu, Petre Grimm, George Oprescu, V. Bărbat, Jan Urban Jarník, Liviu Rusu, Lucian Blaga ș.a. Publicația se înscrie în categoria gazetelor adresate mediului intelectual universitar, remarcându-se prin sobrietate și ținută științifică. *V.T.*

LUMEA VECHE, revistă literară și umoristică apărută la București, bilunar, între 15 ianuarie și 15 mai 1896. Numai nouă numere se păstrează din această publicație redactată de Alceu Urechia. Denumirea periodicului ascunde o intenție polemică, vizând rubricile literare ale cotidianului socialist „Lumea nouă". În **L. v.** se parodiază o anume manieră de a discuta situația literaturii române, specifică epocii (lipsa publicului avizat, mulțimea traducerilor ș.a.), chiar programul revistei fiind o spirituală parodie a articolelor-program pe care orice gazetă se simțea obligată să le insereze în primul număr. Au colaborat, în afara lui Alceu Urechia (care mai semna Ortens, Aur și Iodoform), Cincinat Pavelescu, I.G. Ionescu-Quintus, D. Stăncescu și Al. Antemireanu. Cu parodiile *Ab irato. Sonet parnasian*, retipărit imediat în „Epoca literară" din 6 mai, și *Din carnetul unui poet proletar...* (semnată Luca) este prezent I.L. Caragiale, bun prieten al lui Alceu Urechia. *R.Z.*

LUMEZIANU, EUGEN (23.IV.1937, Constanța – 1990, Constanța), prozator și dramaturg. După absolvirea Facultății de Filologie a Universității din București (1959), funcționează ca profesor de limba și literatura română la Adam-Klisi și Constanța, fiind un timp și inspector școlar. Debutează în 1961 la „Luceafărul", colaborând ulterior la „Tomis" (unde va fi și redactor), „Argeș", „Ateneu",„Iașul literar" ș.a. Prima carte, *Mersul ciudat al lucrurilor*, îi apare în 1968. A mai publicat culegerile de nuvele și povestiri *Ultima zi optimistă* (1971) și *Memoriu către ministru* (1990), romanul *Fluxul apei dulci* (1985), un volum de teatru, *Musafiri pe viață* (1985), și însemnări de călătorie, *Compuneri libere pe ilustrate* (1986).

De la început stăpân pe mijloacele narative, observator penetrant al mișcărilor sufletești general umane, **L.** expune în proza sa segmente revelatoare de vieți obscure, de biografii ale unor inși singuratici, din speța învinșilor și a inadaptabililor prezenți în scrierile începutului de secol XX, dar diferențiați de aceștia printr-o mai pronunțată introvertire, exprimată prin detașare de sine. Personajele trăiesc apatic un fel de drame mute, fără să se autocompătimească, fără sentimentul damnării; le suportă privindu-le cumva din afară, considerându-le parcă elemente ale normalității. În *Mâine va fi luni*, de pildă, un tânăr scriitor se înapoiază de undeva, cu trenul, într-o duminică, ros de plictiseală și mai ales împuns de gândul că a doua zi va fi luni, pentru el cea mai cenușie zi a săptămânii. În compartiment, unde se află doar cu o junǎ, măcinată și ea de urât, se înfiripă o idilă, semnificativă prin monologurile interioare paralele, posibil moment al depășirii de ambii a lâncezelii. La un moment dat pe tânăr îl cuprinde moleșeala și, abandonându-se somnului, își lasă „iubita" să coboare înainte ca el să ajungă la destinație, resemnat de a nu o mai revedea, poate, niciodată. În *Bariera* un acar joacă șah singur, necăjit că din caisul apropiat nu cad fructe, deși sunt coapte, alinat de gândul că, dacă nu și-ar fi pierdut un deget de la o mână, ar fi putut ajunge milițian sau funcționar. Narațiunea *Ultima zi optimistă* surprinde o zi ce se anunță ca nealtele în viața monotonă a unui bătrân, dusă în compania mamei sale nonagenare. Atras de o servantă dintr-o baracă de tir, domnul Mac obține de la ea promisiunea unei întâlniri discrete, dar ratează din cauza timidității. Personajul central al nuvelei *Calcanul de vizavi*, o femeie grasă, vânzătoare de bilete la un cinematograf, urmărită seară de seară de un necunoscut, îi dejoacă acestuia încercarea de-a o cuceri, pentru ca, în schimb, să parcurgă în vis tot felul de aventuri erotice. Nicolae din povestirea *Băiatul singur* e un tânăr paznic ce locuiește într-un vagon, la distanță de un sat dobrogean populat doar de câțiva bătrâni. Într-o zi apare, de cine știe unde, o fată cu părul zbârlit, îmbrăcată ponosit, care vrea să intre în vagon. Curând după aceea băiatul află din întâmplare că e logodită și încearcă să o impresioneze bravând. Îndrăgostită brusc de singuraticul necunoscut, fata, Maia, îl încurajează, dar Nicolae se fâstâcește și o ia la fugă. În nuvela ce dă titlul volumului *Memoriu către ministru*, un tânăr profesor cu perspective pe tărâm științific, aflat, ca în fiecare toamnă, cu elevii la „muncă patriotică" într-o fermă legumicolă, intenționează să adreseze ministrului de resort un memoriu în care să îi ceară sprijinul pentru obținerea unui lectorat în străinătate. În ziua când hotărăște să redacteze textul, o brigadieră îl atrage, cu complicitatea directorului, apoi intervin alte și alte „ispite", iar memoriul continuă să rămână la formula de adresare: „Tovarășe Ministru". O dramă interioară, aparent fără urmări, e cea din *Jurnalul unei iubiri*. Naratorul, un student, își destăinuie iubirea fără seamăn pentru o colegă de liceu, curtată, fără ca el să o știe cu certitudine, și de prietenul său cel mai apropiat, adevărat alter ego. Fata oscilează între cei doi, li se dăruie în secret, îi abandonează și îi recuperează cu cel mai desăvârșit firesc. Mai puțin substanțial este romanul *Fluxul apei dulci*, în care sunt

corelate o biografie și cronica unei fabrici. Biografia e a unei tinere căsătorite cu un inginer care o părăsește în scurtă vreme, lăsând-o cu un copil. Contabilă la o fabrică de încălțăminte, femeia este iubită cu perseverență discretă de un fost coleg de liceu, ajuns medic. Îndrăgostită și ea, nemărturisit, de acesta, femeia merge totuși în căutarea soțului dezertor. Îl găsește, faptul rămâne însă fără urmări, iar cursul vieții își reia ritmul fără nici o schimbare. După ani își revede iubitul de odinioară și îi devine amantă. Dar din nou viața ei redevine anodină, înghițită de aceea a întreprinderii, care va fi strămutată pentru ca în loc să se sape un lac de acumulare pentru o viitoare centrală electrică etc. Conceput ca rememorare autobiografică a personajului principal, romanul are, pe suprafețe mici, virtuți întâlnite în prozele anterioare, mai ales în componenta psihologică, dar în absența unor semnificații mai adânci, *Fluxul apei dulci* rămâne un aliaj de pictură naturalistă a unui mediu și de biografism romanțios. Reale calități de meșteșug (inventivitate, iscusință în declanșarea și complicarea intrigii, introducerea surprizelor, prelungirea suspansului, întârzierea deznodământului) caracterizează teatrul lui **L.** Dar motivația funcționării mașinăriei dramaturgice nu este pe măsura tehnicilor folosite. Variantă scenică a unei nuvele, *Musafiri pe viață* înfățișează o invazie a puterilor răului, ale distrugerii, în climatul unei existențe pașnice. Neputând avea copii, un brutar și soția lui, numiți generic Bărbatul și Femeia , ca în teatrul expresionist, iau acasă o fetiță cu doar patru degete, găsită pe o bancă. Curând apare mama acesteia, apoi soțul ei, Duhu, apoi un ins numit Adam: personaje demonice care, instalate în casă, rămân până la moartea stăpânilor, distrugând toată agoniseala acestora și nenorocind satul. Alte două piese, *Tatăl nostru, uneori (Un telefon ca o pasăre)* și *Petreceri duminicale*, sunt comedii de situații, pline de vioiciune, punctate de momente savuroase, una aducând în scenă liceeni, alta expunând o idilă între un june fost pușcăriaș și o virtuală doamnă Bovary. *Capcana de nichel* conține o investigare a confruntărilor din familia unui medic, a voinței de realizare și a mentalităților filistine, estompate însă de preeminența intrigii gratuite, facile, menită să impresioneze prin răsturnări imprevizibile de situații, prin senzațional. Memorialul de călătorie al lui **L.** aduce imagini și impresii din orașe europene (Praga, Moscova, Viena, Paris ș.a.) și eurosiatice (Tbilisi, Baku, Erevan), precum și din Dobrogea, ținutul natal al autorului.

SCRIERI: *Mersul ciudat al lucrurilor*, București, 1968; *Ultima zi optimistă*, București, 1971; *Musafiri pe viață*, Iași, 1985; *Fluxul apei dulci*, Cluj-Napoca, 1985; *Compuneri libere pe ilustrate*, București, 1986; *Memoriu către ministru*, București, 1990.

Repere bibliografice: C. Cernegura, *„Mersul ciudat al lucrurilor"*, ATN, 1969, 2; Nicolae Balotă, *„Ultima zi optimistă"*, RL, 1971, 33; Valentin Tașcu, *„Musafiri pe viață"*, RL, 1985, 33; Valentin Tașcu, *Ingeniozitatea romanescului*, ST, 1985, 10; Dana Dumitriu, *Refugiu în ape dulci*, RL, 1986, 40; Mircea Ghițulescu, *„Musafiri pe viață"*, ST, 1987, 2; Irina Petraș, *„Memoriu către ministru"*, ST, 1990, 9; Ghițulescu, *Istoria*, *436–438*; Micu, *Ist. lit.*, *490*, *496*; Popa, *Ist. lit.*, II, *894*. *D.Mc.*

LUMINA, gazetă culturală și literară apărută la Arad, bisăptămânal, de la 1 august 1872 până la 29 iunie 1875, editată de Episcopia Ortodoxă arădeană. Redactori responsabili sunt Georgiu Popa, apoi Iosif Goldiș (din 6 mai 1873) și Vicențiu Mangra (din 21 februarie 1874). În noiembrie 1873 episcopul Miron Romanul îi propune lui Ioan Slavici să-și asume responsabilitatea redacției, dar scriitorul refuză din motive dictate de împrejurările politice și mai ales pentru că voia să-și păstreze independența. Cu toate acestea, Slavici a colaborat cu articole politice și cu studii consacrate problemelor învățământului în limba română. Pe lângă partea oficială (comunicate, știri și informații ale Episcopiei), **L.** are o parte științifică, una literară, precum și rubrici de varietăți, de informații politice, corespondențe de interes public ș.a. Un punct esențial al articolului-program din primul număr este acela de a tipări orice colaborare legată de chestiuni școlare. Ciclul de articole scris de Slavici în anii 1873 și 1874 se detașează prin claritatea ideilor, prin buna cunoaștere a istoriei învățământului românesc și prin justețea soluțiilor propuse. Puțina literatură apărută (se retipăresc versuri lirice și fabule) este selectată din scrierile lui Gh. Asachi, N. Skelitti, G. Crețeanu, precum și ale unor versificatori locali. În ultima perioadă de apariție au colaborat At. M. Marienescu, Ciru Oeconomu, Al. Macedonski, acesta din urmă cu patru poezii, dintre care două ocazionale. *R.Z.*

LUMINA, revistă literară apărută la Craiova, din iulie până în septembrie 1890 (trei numere, dintre care ultimul nu s-a păstrat). Caton Theodorian este redactorul publicației, iar Petru Vulcan se ocupă de chestiunile administrative. **L.** trebuia să reprezinte gruparea tinerilor intelectuali craioveni, poeți, publiciști, profesori, așa cum se anunță și în *Cuvântul către lectori* din primul număr, și totodată să devină organul literar reprezentativ al Craiovei. Redactorii se arată decișI să lupte împotriva „exclusivismului literar", dar noțiunea de exclusivism e destul de vagă. Oricum, ei se angajează să nu încurajeze tendințele de grup sau un anumit curent literar. Au colaborat cu versuri Petru Vulcan, P. Niculescu, Ilie Ighel-Deleanu, D. Teodoru. Câteva nuvele, modeste sub raport artistic, scrie Caton Theodorian și tot el face o recenzie la cartea de versuri a lui I. St. Paulian *Flori de câmp*, text revelator pentru vederile colaboratorilor de la **L.** Caton Theodorian reproșează criticii literare, și mai ales lui C. Dobrogeanu-Gherea, faptul că nu se ocupă de tinerii scriitori de talent, lăsați în seama cronicarilor de gazete, inculți și rău intenționați, critica devenind astfel un mijloc de publicitate sau unul de vindictă. *R.Z.*

LUMINA, ziar apărut la București între 5 aprilie și 12 iulie 1894. Directorul, Al. Macedonski, proclamă un liberalism sincer și dezinteresat, neapartenența la vreunul dintre partidele politice, abordează problema țărănească consemnând revolte ale țăranilor și aderă sentimental la idei socialiste (*În loc de*

program). Combativitate se manifestă în procesul Memorandumului: Al. Macedonski participă la manifestațiile studențești de susținere a cauzei naționale din timpul procesului, iar când, la 6 iunie, se pronunță sentința, **L.**, deja interzisă în Transilvania, apare cu un chenar negru. Speriat, asociatul lui Macedonski, tipograful Miulescu, nu mai subvenționează ziarul, care după o lună încetează să apară. O rubrică literară bogată, intitulată „Literatura română", a conferit ziarului o ținută deschisă în raport cu alte publicații ale vremii. În **L.** Macedonski retipărește o bună parte din opera sa poetică apărută până atunci (*Ură, Plecare, În Arhanghel, Sub stele, Vis de mai, Gusla, Naiada, Noapte de aprilie, Noapte de iunie, În restriște, Ecourile nopții*), iar în proză publică *Pe drum de poștă, Piratul, Surugiul, Casa cu numărul 10, Pomul Margaritei, Observațiune asupra d-rei Teste.* Cincinat Pavelescu, Carol Scrob, Al. Obedenaru, D.N. Saphir, G. Russe-Admirescu, toți din cercul „Literatorului", sunt prezenți cu versuri. Mircea Demetriade, Mircea Pillat, St. Grozea, D. Teleor, Th. M. Stoenescu dau proze nesemnificative. De remarcat este colaborarea lui Duiliu Zamfirescu cu nuvela *Noapte bună.* Articolul *Schiță asupra literaturii române*, reprodus din „La Revue internationale" și semnat Principele Rogala (Al. Macedonski), fixează locul „Literatorului" în continuarea directă a mișcării heliadiste și îl atacă pe Titu Maiorescu (aluziv și pe Mihai Eminescu). Două articole teoretice, *Poezia patriotică* (Al. Macedonski), *Ziarismul și literatura* (Cincinat Pavelescu), vedeau renașterea poeziei române în părăsirea liricii intimiste pentru una patriotică și în separarea politicianismului de literatură. Al. Macedonski face elogiul creatorului (*Poezia și poetul).* O rubrică de portrete, intitulată „Nemuritorii" și semnată Aristarch (Al. Macedonski), prezintă scriitori străini, romantici, parnasieni, naturaliști, simboliști, dintre care unii s-au impus pe teren românesc datorită „Literatorului". Macedonski este printre primii care scriu la noi despre Baudelaire și Maurice Rollinat. Sunt prezentați Jean Richepin, Leconte de Lisle, E.A. Poe, Théophile Gautier, prerafaelitul Dante Gabriel Rosetti, Lamartine, Musset, Byron. Traducerile din **L.** arată aceleași predilecții: Al. Macedonski publică *Întunecimile* după Byron, Cincinat Pavelescu traduce *Apologia dracului* de Jean Richepin, *Lacul mistic* după Leconte de Lisle și *Antoniu și Cleopatra* după José Maria de Heredia. *S.C.*

LUMINA, revistă politică și literară editată la Iași, lunar, de Cercul de propagandă social-democrat Lumina, din iulie 1895 până în octombrie 1897. Între 1 ianuarie și 15 iulie 1896 a apărut bilunar. Revista este scoasă de un grup de socialiști ieșeni, în dezacord cu acțiunile politice ale conducerii social-democrației din România. Dezacordul se extinde și asupra orientării celor două publicații centrale, cotidianul „Lumea nouă" și suplimentul său literar, „Lumea nouă literară și științifică". Grupul de la **L.** reproșa redactorilor de la gazetele socialiste din București metodele jurnalistice întrebuințate ca fiind burgheze, deci incompatibile cu un periodic muncitoresc, și, de asemenea, concesiile făcute în problemele artistice și literare gustului burghez. **L.** trebuia să fie „o revistă de luptă", scrisă exclusiv pentru muncitori. Colaboratori constanți, cu articole politice și cu traduceri din Engels, Plehanov, Kautsky și G. Dietzgen, sunt Max Vexler (cu pseudonimul I. Gentilis), Leon Ghelerter (semna și Mihai Văleanu), N. Costescu și dr. Șt. Stâncă. Din când în când sunt prezenți și C. Mille, Panait Mușoiu, B. Brănișteanu, care nu se situau pe poziția stângistă a redactorilor, dar foloseau revista în polemica lor cu „Lumea nouă" și cu conducerea social-democrată. O. Carp, Artur Stavri, I. Gorun, I. Alexandrescu-Dafin și N. Iorga publică versuri, iar V.G. Morțun, proză. Câteva poezii inedite ale lui Traian Demetrescu au apărut în **L.** și tot aici se republică versuri de G. Coșbuc și Radu D. Rosetti și se tipăresc traduceri din Heinrich Heine și August Strindberg. *R.Z.*

LUMINA, publicație apărută la Monastir (Bitolia), lunar, din ianuarie 1903 până în august 1908, având subtitlul „Revistă poporană a românilor din Imperiul Otoman". **L.** este condusă de N. Batzaria (până în august 1904), apoi de Ion D. Arginteanu (până în decembrie 1905), urmat de Dumitru Cosmulei (până în decembrie 1906) și de C.I. Cosmescu; secretar de redacție este Steriu G. Ciumetti; consilieri de redacție – C. N. Adam, Elie Ghicu, N.G. Petrescu, F. Apostolescu, V. Constantinescu, Elena Pocletaru, Ioan Vuloagă. **L.** urmărește înfățișarea tabloului cultural al comunității aromâne din Turcia. Se publică literatură originală – proză de N. Batzaria, N.T. Belimace, I. Foti, Ioan Vuloagă, poezie de Marcu Beza, Elena Pocletaru, P. Baravache, T. Constantin, Dumitru Cosmulei –, material folcloric și studii dialectale (Theodor Capidan, *Conservatorismul dialectului nostru față de acela al limbii grecești*). Alți colaboratori: S. Beberi, G. Zuca, E. Porfirescu, George Murnu, Zicu Araia. *V.T.*

LUMINA, periodic apărut la Budapesta, săptămânal, de la 31 decembrie 1905 până la 2 decembrie 1908; editor și redactor responsabil este I. Salusinsky. În articolul-program, *Lumina,* publicația afirmă că își propune să militeze pentru apropierea româno-maghiară și luminarea românilor din Ungaria. Sunt publicate numeroase articole pe această temă, unele semnate de personalități politice maghiare, precum Fr. Kossuth (*Românii și maghiarii*), Albert Apponyi (*Frățietate*), Alved Teleki (*Să ne înțelegem!*), Farkashazy Zsigmond (*Să dăm mână cu mână!*), Szatmari Mór (*Pentru popor*) ș.a. Asemenea afirmații chemând la frățietate și concordie sunt de cele mai multe ori doar propagandistice, neavând acoperire reală. De aceea, publicația nu prea se bucură de colaboratori constanți, iar cele mai multe dintre textele literare sunt retipăriri după revistele din România (*Vechi datorii* de Al. Vlahuță, *Emigrantul* de Elena Sevastos, *Punguța cu doi bani* de I. Creangă, *Furnica* de Carmen Sylva, schițe de I.L. Caragiale ș.a.). Literatura în primă apariție este alcătuită din povestiri cu subiecte folclorice sau povești

populare, tradiții și obiceiuri: *Dealul Murgului, Piatra Neamțului* ș.a. Alți colaboratori: Ioan Suciu, Ioan Georgescu, Grigore Moldovan, Al. Aciu, I. Petrișor. *M.Pp.*

LUMINA, cotidian apărut la București între 1 septembrie 1917 și 12 noiembrie 1918, sub direcția lui C. Stere. Publicația este scoasă într-un moment dificil – ocuparea sudului țării de trupele germane, în timpul primului război mondial. De aceea, C. Stere afirmă în articolul-program că „ziarul apare în cel mai tragic moment al istoriei noastre", având însă premoniția ieșirii din restriște: „Lumina se va face, și prin lumină va veni mântuirea". În consecință, dominanta **L.** va fi politica, dar, datorită personalității directorului, își vor găsi loc și unele preocupări culturale. În cea mai mare parte, colaboratorii sunt dintre cei care ulterior vor fi acuzați de colaboraționism. Poezie semnează B. Nemțeanu (poetul publicației), Bucura Dumbravă, Ion Gorun, Ion Theodorescu (Tudor Arghezi), G. Topîrceanu. Proză dă mai cu seamă D.D. Pătrășcanu (care susține și rubrica intitulată „Convorbirile mele"), dar se tipăresc și scrieri de I.C. Vissarion și Mihail Sadoveanu, G. Topîrceanu, Gala Galaction, Liviu Rebreanu. Directorul ziarului semnează, la rubrica „Din carnetul unui solitar", comentarii politico-culturale; D. Teleor reia unele „anecdote" din viața lui Mihail Kogălniceanu. Spre finalul existenței **L.**, se înfiripă și un oficiu critic prin H. Sanielevici și D. Teleor, care analizează cărți de Romain Rolland și Sully Prudhomme. Articolele de cultură generală îi aparțin lui D. Caracostea. Aspectul cel mai notabil este susținerea „Cronicii teatrale" de către Liviu Rebreanu, pe întreaga durată de apariție a publicației. *V.T.*

LUMINA, săptămânal duminical apărut la Brașov între 20 aprilie și 29 iunie 1919 și între 4 ianuarie și 29 februarie 1920, apoi la Cluj între 15 septembrie 1921 și 28 februarie 1922, sub conducerea lui Ioan Petringenar. Editată de „Foaia comercianților români din Brașov", publicația are scopul de a „îndulci" puținul timp liber al comercianților și meseriașilor „prin bucăți literare potrivite: versuri, povestiri instructive din viața comerțului, glume, aforisme, vorbe înțelepte, eventual romane etc.". Odată cu mutarea la Cluj, directorul transformă publicația într-un supliment politic și cultural al foii care patrona editarea acestei reviste ce își propune să ofere „lumina" pe care „o așteaptă poporul nostru". **L.** publică de predilecție lirică aparținând lui St. O. Iosif, Radu D. Rosetti, Zaharia Bârsan, Ecaterina Pitiș, I.U. Soricu, precum și versurile unui consecvent colaborator, Constantin Budiu. Proza lipsește din sumar, cu excepția memoriilor reginei Maria scrise în perioada războiului, *De la inima mea la inima lor*. Articole de interes general semnează Ioan Petringenar și Constantin Budiu. Atractivitatea gazetei sporește prin inserarea sporadică a unor epigrame, proverbe sau anecdote. *A.Gț.*

LUMINA, revistă apărută la Bârlad, o dată la două luni, între 1 ianuarie 1945 și august 1947. Directorul, Lazăr Beneș, semnează articolul *În loc de editorial*, în care subliniază orientarea procomunistă a publicației: „Se făcu lumină! Când? La 23 August 1944." Tot aici se vorbește despre „prietenia cu URSS", constatându-se cu satisfacție că „lumina vine tot de la răsărit". Nicolae Pandelea este autorul unui articol intitulat *Libertatea scrisului în România democratică*, iar Mihai Beniuc traduce din poezia sovietică (Iosif Utkin). Revista prezintă activitatea locală a ARLUS-ului, elogiază figura lui Stalin etc. Un poet obscur, Th. Călin-Delapraja, compune o poezie „angajată", *Muncitorii*, tipic proletcultistă. Tot cu poezie se manifestă T.H. Popa, G. Nedelea, Ion Caraion, Alexandru Dinu Ifrim, Isaiia Răcăciuni, Cezar Drăgoi, G. Tutoveanu, G. Ursu, Elena Georgeta Iuteș (Gica Iuteș). Critică literară semnează Camil Baltazar (*E. Lovinescu – omul și scriitorul*); de asemenea, apar cronici dramatice, recenzii. Articole politice și sociale publică Constantin Titel Petrescu, Sch. Leon (despre ideile marxismului), farmacistul E. Bergmann, doctorul Vainfeld, I. Felea, Nicu Herșcov, Eugen Relgis, H. Bărbulescu. Numărul 27-28/1947 găzduiește ancheta *Arta contemporană*, la care răspund Tudor Arghezi, Eugen Relgis, Isaiia Răcăciuni, Gala Galaction ș.a. *V.T.*

LUMINA, revistă cultural-literară apărută în Voivodina, la Vârșeț între 1947 și 1962, apoi la Pančevo din 1963. Între 1947 și

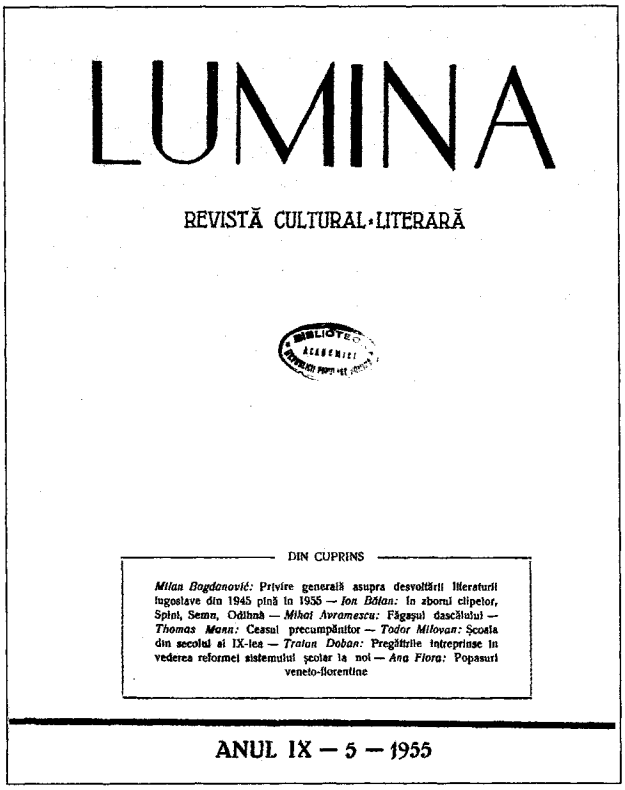
LUMINA

REVISTĂ CULTURAL-LITERARĂ

BIBLIOTECA ACADEMIEI

DIN CUPRINS

Milan Bogdanović: Privire generală asupra desvoltării literaturii iugoslave din 1945 până în 1955 — *Ion Bălan:* În zborul clipelor, Spini, Semn, Odihnă — *Mihai Avramescu:* Făgașul dascălului — *Thomas Mann:* Ceasul precumpănitor — *Todor Milovan:* Școala din secolul al IX-lea — *Traian Doban:* Pregătirile întreprinse în vederea reformei sistemului școlar la noi — *Ana Flora:* Popasuri veneto-florentine

ANUL IX — 5 — 1955

1954 este lunară (excepție face anul 1948, când ies doar trei numere), pentru ca în perioada 1955–1971 să fie bilunară (cu excepția anului 1967, când apar doar patru numere); din 1972 până în 1991 este din nou lunară. În 1992 iese un singur număr, triplu, iar în 1993, din lipsă de mijloace financiare, editarea este întreruptă. Din 1994 **L.** apare trimestrial. Redactori sunt Vasko Popa (1947), Mihai Avramescu (1948–1956), Radu Flora (1951), Ion Bălan (1956–1976), Slavco Almăjan (1977–1981), Simeon Lăzăreanu (1982–1989). Din 1995 redactor este Ioan Baba. În primul număr Vasko Popa semnează articolul-program *Drumul literaturii noastre*, în care declară: „Literatura noastră tinde să fie și trebuie să fie continuarea celor mai bune și celor mai sănătoase tradiții ale clasicilor români Coșbuc, Slavici, Caragiale, Gherea; a acestuia din urmă în special. Socialistul și primul critic marxist român (lăsând la o parte erorile sale) Dobrogeanu-Gherea ne este cel mai apropiat prin ideile și lupta sa. Nu numai nouă, ci și popoarelor cu care trăim împreună." În ceea ce privește literatura de expresie românească din Banatul sârbesc, după părerea semnatarului ea trebuie să fie națională, românească prin formă și socială, progresistă, „iugoslavă" prin conținut. În primii ani de apariție redacția respectă ideile restrictive din articolul-program, însă odată cu anii '50 începe să-și îmbunătățească vizibil conținutul, pentru ca în anii '80 să fie considerată o revistă de ținută. Pe parcursul anilor **L.** a menținut rubrici permanente (cu unele modificări), precum „Poezie", „Proză", „Teatru", „Studii și cercetări", „Dialoguri", „Școală și educație", „Politice", „Vitrina cărților", „Caleidoscop cultural", „Revista revistelor", „Meridiane". Informațiile publicate în cadrul acestor rubrici au atât caracter local, cât și o deschidere spre alte culturi. Din 1995 există următoarele rubrici permanente: „Evocări, amintiri, mărturisiri", „Manu propria", „Reverii", „Memoria clipei", „Ecouri lirice", „Paralel" (rubrică în care este publicată literatură în română și în sârbă sau în alte limbi), „Debut", „Prezentări", „Semnale", „Lecturi", „Tezaur", „Cercetări", „Mozaic". Revista a răspuns în permanență cerințelor timpului, fără să renunțe la ideea de a propaga orientări noi și experimente în literatură și de a le forma cititorilor săi un gust literar „sănătos". Alături de redactori colaborează Florica Ștefan, Simion Drăguța, Cornel Bălică, Teodor Șandru, Ioan Flora, Petru Cârdu, Mărioara Baba-Voinovici, Eugenia Ciobanu, Ana Niculina Sârbu, Mariana Dan, Nicu Ciobanu, Mărioara Tera. În mai bine de cincizeci de ani de existență **L.** a publicat, de asemenea, pagini din creația unor cunoscuți scriitori români, sârbi și din toată lumea, clasici și contemporani: Eminescu, Coșbuc, Creangă, Caragiale, Arghezi, Blaga, G. Bacovia, Ion Barbu, M. Sadoveanu, Marin Preda, Geo Bogza, Geo Dumitrescu, Eugen Barbu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Ana Blandiana, Vladimir Nazor, Branko Radicević, Ivan Lalić, Milorad Pavlović, Ivo Andrić, Radomir Andrić, Adam Puslojić, Srba Ignatović, Baudelaire, Mallarmé, Petrarca, Shakespeare, T. S. Eliot, Ezra Pound, Eugenio de Andrade, James Joyce, Dostoievski, Leonid Andreev, Soljenițân, Eugen Ionescu. Sunt republicate eseuri de Alain Robbe-Grillet, Nathalie Sarraute, T.S. Eliot, Robert Frost ș.a. În colecția revistei s-au scos și cincisprezece caiete (însumând peste o mie de pagini) dedicate scriitorilor Vasko Popa, Geo Bogza, Teodor Șandru, Mihai Condali, Radu Flora sau poeziei tinerei generații din Serbia (Mariana Dan și Miljurko Vukadinović), precum și scriitorilor de expresie românească din Banatul sârbesc. *I.M.*

LUMINA, revistă apărută la Oradea între martie 1990 și octombrie 1991; redactor responsabil – Florian Dudaș. Publicație de restituiri literare, istorice, filosofice, artistice și religioase, **L.** își propune să pună în circulație o serie de texte și manuscrise vechi, mai puțin cunoscute sau inedite, cu trimitere precisă la trecutul ținutului. Sunt reluate astfel poeziile religioase ale lui George Coșbuc și Octavian Goga, pagini dintr-o lucrare din 1807 a iluministului arădean N. Horga-Popovici, nuvela *Logodnica contelui Stuart* semnată de poeta și prozatoarea bihoreană Lucreția Suciu-Rudow, fragmente privitoare la români din cronica lui Anonymus Notarius, corespondența dintre Emil Turdeanu și Mircea Eliade, o scrisoare a poetului George A. Petre, stabilit la Oradea, către scriitorul maghiar L. Hatvanyi, *Povestea de dragoste* cu subiect românesc a lui Jókai Mór, date despre epidemiile de ciumă din Transilvania de-a lungul timpului, despre vechile colinde românești, despre târgul de fete de pe muntele Găina ș.a. Consemnând elementul istoric și literar rar sau inedit, așa cum figurează în documente și tradiții, revista are caracterul unui bazar (enciclopedic) local. *M.Pp.*

LUMINA FEMEII, revistă apărută la Cluj, lunar, între 1 octombrie 1920 și 13 februarie 1923. Din anul al doilea se adaugă subtitlul „Revistă de familie". Director – Sanda I. Mateiu, secretar de redacție – Elena Georgescu-Tistu. *Primul cuvânt*, articolul-program, aparține Sandei I. Mateiu și este un elogiu adus femeii. Rubrici: „Cronica modei", „De-ale casei", „Pagina fetelor", „Chipuri de femei virtuoase", „Cronica culturală feminină", „Pagina copiilor". **L. f.** are un pronunțat caracter feminist, dar lipsit de agresivitate, și încearcă să dovedească existența unei intense activități sociale și culturale în viața femeilor din România, în speță din Transilvania, expresie a unui simț civic manifestat și înainte de Unire. Poezie semnează Livia Hulea-Rebreanu (sora lui Liviu Rebreanu), Ada Umbră, Ecaterina Pitiș, dar și Lucian Blaga, Emanoil Bucuța, Eugen Boureanul, Emil A. Chiffa. Proză publică Ion Agârbiceanu. Cu articole diverse colaborează Constanța Hodoș, George Oprescu, Constantin Stanca, Simion Mehedinți, Al. Ciura, Lelița Sanda (pseudonim al directoarei publicației), Ioan Lupaș, Dariu Pop. Se traduce în foileton romanul *Lazarine* de Paul Bourget și sunt transpuse și alte scrieri de Hans Christian Andersen, Marguerite Andoux ș.a. Ultimul număr este închinat în întregime reginei Maria. Publicația rămâne una de referință prin seriozitatea cu care susține emanciparea socială a femeii, în spirit european. *V.T.*

LUMINA ILUSTRATĂ, cotidian politic și literar apărut la București între 13 iulie 1894 și 21 iunie 1895. În câteva rânduri, redactorii de la **L. i.** au încercat să editeze un supliment literar intitulat „Lumina ilustrată literară", dar neizbutind să atragă numărul de abonați necesar, au fost obligați să renunțe la proiect. Printre colaboratorii literari ai gazetei se numără G. Coșbuc, I. N. Roman, Andrei Naum, Al. I. Șonțu, Gheorghe din Moldova, H.G. Lecca, Cincinat Pavelescu, Virgiliu N. Cișman, care publică versuri, precum și prozatorii Duiliu Zamfirescu, V.A. Urechia, Sofia Nădejde, Th.M. Stoenescu, Șt. Basarabeanu (V. Crăsescu). Anecdote, povestiri și basme populare culese din Oltenia și Bucovina au dat D. Stăncescu și Elena Sevastos. O deosebită atenție se acordă vieții literare autohtone (comentată în recenzii, cronici teatrale, note). Deși nu a apărut decât un an, **L. i.** a publicat multe traduceri literare, succinte prezentări ale unor scriitori străini (Alfred Tennyson, Alphonse Daudet, Hippolyte Taine, Fr. Sarcey, Émile Zola, Paul Bourget, Maupassant, Al. Dumas-fiul ș.a.) și ample treceri în revistă ale activității unui scriitor (*Leconte de Lisle*) sau ale unei literaturi naționale (*Literatura belgiană*). Din versurile lui Cervantes se publică un sonet în transpunerea junimistului Șt. G. Vârgolici, din Byron traduce V. Făgărășanu. Mai apar tălmăciri ale unor poeme de Schiller, Lamartine, Heine și Baudelaire. Schițele și nuvelele traduse aparțin lui Sacher-Masoch, Lev Tolstoi, Turgheniev, Balzac, Andersen, Jan Neruda, V.M. Garșin, Maupassant, Alphonse Daudet ș.a. *R.Z.*

LUMINA LITERARĂ, revistă apărută la București, bilunar, apoi lunar, de la 5 februarie până la 1 iunie 1913, sub direcția lui D. Tomescu. **L. l.** își propune, polemic, să pună ordine în „cumplita dezordine literară din zilele noastre", după cum declară D. Tomescu în articolul *Ce vrea să reprezinte această foaie*, din numărul inaugural. Principiile „noii ordini literare" nu sunt însă suficient de clar definite: par să fie avute în vedere cele estetice, dar mixate cu elemente de sociologie a literaturii și cu tematica operei literare. Revista protestează împotriva reclamei în literatură, mai exact împotriva „personalităților de reclamă", și polemizează acid cu autorii momentului (Cincinat Pavelescu, Victor Eftimiu, Corneliu Moldovanu, A. de Herz ș.a.). Respinge, de asemenea, poporanismul („cuvânt [...] care după atâția ani de zile n-a căpătat încă puterea de-a cuprinde într-însul o realitate morală" — *O revistă a scriitorilor*) și gruparea de la „Viața românească", atacă (neargumentat) teoriile estetice ale lui M. Dragomirescu și încearcă o definire (fără fundamentare teoretică) a conceptului de naționalitate (*Naționalitatea în artă* de D. Tomescu). **L. l.** beneficiază de colaborări prestigioase în domeniul poeziei: O. Goga (*Taina, Furtună*), St. O. Iosif (*Amintire, Regele din Thule, Cântec*), Nichifor Crainic, Mihail Sorbul, alături de care sunt prezenți și I.U. Soricu, Mircea Dem. Rădulescu, Zaharia Bârsan. Colaborează cu proză D.N. Ciotori, Ion Dragu, D. Iov. Alți colaboratori: I. Chiru-Nanov, Volbură Poiană-Năsturaș. *C.Tt.*

LUMINA NOUĂ, revistă apărută la București, lunar, din noiembrie 1915 până în iulie 1916, sub conducerea unui comitet redacțional. Redactor este Al. Busuioceanu. Fără un program propriu-zis, **L. n.** se deschide cu rubrica „Dintre tomuri brăcuite...", în care sunt publicate fragmente din manuscrise eminesciene, conținând referiri la noțiuni ca reacțiune, egoism, adevăr și durere, învățătură și talent, istorie, morală și drept, legi, geniu. Apar, de asemenea, alte texte inedite și cugetări din opera lui Mihai Eminescu. Se publică note, recenzii, cronici, însemnări etc. În numărul 4–5/1916 este inclusă poezia *Faunul* de Al. Macedonski. În numărul 6–7/1916, Raul Teodorescu analizează comedia tragică *Patima roșie* de Mihail Sorbul. În același număr, la rubrica „Însemnări", se lansează o polemică, pe marginea poeziei simboliste, cu revista „Versuri și proză". Alți colaboratori: I. Ghibănescu, M.N. Romanescu, P. Papadopol-Galați, N.I. Apostolescu, Mia Frollo, Eugen Boureanul, Tudor Vianu, D. Iov, Andrei Braniște. *I.H.*

LUMINA PENTRU TOȚI, revistă enciclopedică apărută la București, bilunar, din iunie 1885 până în mai 1895. Director, iar din octombrie 1889 și proprietar este publicistul Eniu D. Bălteanu. În 1890 și 1891 va fi condusă de un comitet de redacție din care mai fac parte Barbu Constantinescu, Th. D. Speranția, Petre Dulfu, A. Lupu-Antonescu. Profesorii și literații grupați în jurul revistei își propun difuzarea culturii („luminii") în popor. În acest scop se preconiza realizarea unei literaturi pe înțelesul tuturor, și nu o „înaltă literatură" (aluzie la „Convorbiri literare"). „Literatura pentru toți" e însă înțeleasă în sensul confecționării unui hibrid literar, în care concluziile morale sunt scoase, cu totul exagerat, în evidență. Versuri și anecdote versificate dau Petre Dulfu și Th. D. Speranția. Au mai colaborat V. Alecsandri, G. Coșbuc, B.P. Hasdeu ș.a. Se republică și poeziile *Mai am un singur dor, Glossa, Epigonii* și *Kamadeva* de Mihai Eminescu. Scriitorii din care se traduce sunt Fénelon, Turgheniev, Pușkin (*Țiganii*), Millevoye. Revista are o bogată rubrică de literatură populară, la care au trimis fragmente din culegerile lor I. Pop-Reteganul, Iuliu Tuducescu, M. Lupescu ș.a. *R.Z.*

LUMINA SATELOR, periodic apărut la Sibiu de la 2 ianuarie 1922 până în 1956, având subtitlul „Foaie săptămânală pentru popor". Revista este condusă, pe rând, de Iosif Trifa (care semnează cu pseudonimul I. Tâlcuitor), de Iosif Trifa și Gh. Maior, de Iosif Trifa și I. Moța, de un comitet de redacție sub patronajul mitropolitului Nicolae Bălan, de Gh. Secaș, Nicolae Voinea, Dumitru Călugăr, Aurel Nanu, Grigore Marcu, toți preoți. Din 1947 are subtitlul „Foaie săptămânală pentru îndrumarea poporului în viața creștină", iar din 1948, „Foaie religioasă săptămânală pentru popor". Din 1953 titlul devine „Foaia bunului creștin". Mitropolitul Nicolae Bălan semnează editorialul primului număr. Partea literară este puternic marcată de orientarea religioasă a revistei. Se publică versuri de Mihai Eminescu, Al. Vlahuță, D. Anghel, dar și de Zaharia

Bârsan, Otilia Cazimir, Volbură Poiană-Năsturaș, I.U. Soricu, Ovidiu Hulea, Const. Goran, Vasile Militaru, I.V. Spiridon ș.a. În rubrica „Să mai și râdem" se reiau versuri umoristice de Th. D. Speranția. Proza, adeseori cu conținut religios sau moralizator, a apărut în anumite perioade în rubricile „Să mai spunem o poveste frumoasă" și „Istorioare mici cu înțeles mare". Cu proză colaborează Ion Ciocârlan, Șerban Brâncoveanu, Mircea Suciu-Sibianu, Aurel Nanu, Al. Lascarov-Moldovanu ș.a.; se reproduce și un fragment din *Cântarea României* de Alecu Russo. Din creația folclorică sunt reținute mai ales colinde din diverse zone ale țării. Se realizează traduceri din Pușkin, Maxim Gorki, Petőfi (transpus de Eugen Jebeleanu) și, adeseori, prelucrări după Lev Tolstoi, Selma Lagerlöf, La Fontaine, Victor Hugo, Frații Grimm ș.a. *L.D.*

LUMINĂTORII, publicație apărută la Iași, lunar, de la 25 iunie 1937 până în septembrie 1939, având-u-l director pe N. Priseciuc și prim-redactor pe C. Tumurug-Todirel. Revistă de informație generală, **L.** este „literară" și „artistică" doar în măsura în care nu încurajează colaborările unor nume obscure. Singura prezență literară notabilă în paginile publicației este a lui Ionel Teodoreanu, cu un fragment din romanul *Secretul Anei Florentin*. Colaborează cu proză N. Pavel, Iosif Marian, Maria Bart-Săvescu, cu poezie — V. Maximovici, Ștefan Ciubotărașu, Gr.T. Leonte. În numărul 13–14/1938 apare o tentativă de eseu critic (*Subiectivismul și critica literară* de Const. Armeanu), eșuată însă într-o modalitate speculativ-publicistică neproductivă. Alți colaboratori: Neculai V. Coban, A. Scriban, Vasile Pavelcu. *C.Tt.*

LUMINĂTORIUL, gazetă politică și literară apărută la Timișoara, de două și de trei ori pe săptămână, între 5 martie 1880 și 25 decembrie 1893. Proprietar este Meletie Drăghici, iar redactor responsabil, Pavel Rotariu. După ianuarie 1886 I.V. Barcianu apare ca asociat la conducerea foii, în calitate de „colaborator primar". Orientarea politică și culturală a gazetei își are sursele în programul mai general al grupărilor politice românești care luptau pentru egalitatea în drepturi a popoarelor din Imperiul Austro-Ungar și pentru activarea socială și intelectuală a românilor din Banat. În paginile gazetei sunt prezenți cu texte de atitudine politică Pavel Rotariu, I.V. Barcianu, I. Slavici, Paul Vasici, Vincențiu Babeș, Iosif Vulcan și se reiau articole apărute în jurnalele din București sau Iași, printre care unele ale lui T. Maiorescu. În iulie 1889 **L.** este implicat într-un proces de presă intentat de autoritățile maghiare din Timișoara. Din decembrie 1893 condițiile politice și sociale cerând acțiuni mai directe și mai moderne, **L.** este înlocuit de cotidianul „Dreptatea", care îi preia nu numai sarcinile politice, ci și pe acelea culturale și literare. Literatura promovată are, în bună parte, un caracter local, gazeta fiind mai ales un mijloc de exprimare politică și literară al intelectualilor bănățeni. Au colaborat cu versuri și proză T.V. Păcățian, At. M. Marienescu, D. Popovici, I. Siriteanul, T. Daul, I. Nicorescu, I. Simu, Petre Broșteanu, Aurel C. Popovici.

Anul I. numerulu 7. Mercuri in 9/21 aprile 1880.

LUMINATORIULU.

Organu pentru politica, literatura etc.

Apare mercuri'a, si sambet'a, in Timisiór'a.

Decaderea poporului roman, si causele ei.

Timisiór'a, 8/20 aprile.

In ori care parte a tierii ne vom intôrce, aflâm ca poporul roman din di in di tot mai multu seracesce materialmente, scade la numeru, piere.

Pôte ca, escepsiunandu templii vandalismului, alte date nece cand au ni s'au aretat ieoni ase de triste despre starea poporului roman, casi in anii scosîla. Nu numai in partile nefrustîrate ale Ungariei, dar chiar in vestitul Banat, aflâm lucrile comune din cari sute de sufléte au emigrat, au perit fara urme, lasand strade intregi pustii, parasind casi pamentu si mosii!

Causele acestor esperintie triste sunt cu mille; nici timpul nici spaciul nu ni permite a le scrutina tôte, dar neci acopu n'ar avé acésta, pentru ca n'avem intentiune a invinui pe cineva pentru ele. noi in general neci in special, ci dorimi'a nôstra este a atrage atentiunea tuturora a supra faptului, a descoperi pre scurt greselile ori intrasalarile unor'a séu altora, ca conoscandu-le, fie-care se se indrepte si, dasa are inima si voia catra causa, se ajute.

So incepem cu clas'a functionarilor, ca cea — cei pôtien de lege mai culta, mai de influintia si in sus si si in jos. Aici ne vedem silîti a constata d'oparte timiditate, d'alta parte óre-care nepasere; si acestea sunt cele mai periculóse, ce au inecatu pe cei mai multi barbati ce va intielege ce voiu se dicemu, deci: „Sapienti sat."

Venim la clas'a preotiesc; sici ne vedem silîti a escl'ide pe capii bisericesci, fiind ca pre sanitiile lor, alostrugad de la nu'a séu alta erôre, ce urmeza pôte adesea din intentiune buna,-lucra din oficiu. au chiamarea si menitiunea lor a lucra pentru posperarea poporului, si d'acea nu-i potem inaltra intre cele balti. — Ar trebui se esceptionâm preotimea intrega, dorece insa éa nu o potem face, pentru ca inca multi preoti esista casi nu numai nu corespund, dar inca neci n'au emprins cu destula si recerauta seriositate chiamarea si misiunea lor adeverata.

Christosu capul s. bisericei, secâ pe cei setosi, sa-i adape; pe cei flamendi, sa-i sature; pe cei bolnavi, sa-i insanetiosiesc; pe cei orbi, sa-i lumineze s. a. Preotimea nôstra nu pôte fi Christosu, asta'a nime nu o protinde; dar fie-care crestinu are dreptiu a pretinde de la preotu ca se urmeze faptele si invetiatur'a lui Christosu!

— Si pre cum acel'a in timpul seu s'a ingrigit si a scutu, se dea popôrelor toi feliul de ajutôre si invetieturi, asiâ se trebui si preotii nostri se nisuésca la ceva mai multu de cat la „Era si éra cu pace" — — —, inca nu o raritate a audi din gura de cu ale sele. Indemnat ione de nou cà bacem din punctu de vedere mitologic se-mi fac observarile din motivu, ca folcior'a poruniloru scâetcau nu m'a pus la dispositiune, — le fac dara mai curend, si mai pe scurt, si numai din punctu de vedere mitologicu.

Mitologi'a e scólut'a misteriilor despre dieii si eroii natiunali si unor popôre. Mitulu (mythos) e o fabula, poveste, tradîtiune despre a tore dieu, séu eroe. Asiâdiu mitologi'a e scentia despre un cultu, despre o religiune pagana, cum a fost a Grecilor si a Romanilor inainte de Cristosu.

In tôte tierile pagânilor din lume, religiunea asiâ in vechime precum si adi a jocat si joca rol'a cea mai de frunte, pentru ca anticulu omenesc le misteriî si afla sperantia si fric'a, si deseori prin acestia se regulédia. Pentru acest'a, pontî si-au aflat materiale cele mai marete in mitologia, si in religiune.

In epopeile (cantarile despre eroi) si cele din paganismu, si cele din crestinismu, partea mitologica adeca religiunaria e cea mai de frunte. In acésta parte poetii pot dà sboruliu mai mare spiritului lor poetic, — act produce ilustrationi frumôse si gigantice, act eresce, — si se aréta poeti de valore.

Dar' sboruliu spiritului se margineso prin preotu; „reverend'a nime nu mi-o ie din spate, ce so me chinui." — Nu numai un e raritate, dar e un trist faptu si scea, ca vedem ici-colé scaresceandu-a nôua de preoti, intra in parochii ca alesii alestîor, ce cualificatiuni frumôse si nu trece un an dnoi, pana ce-lu vedi ca a rupt'o totalmente cu trecutul seu, nu continua a se cualificâ, nu se interesâza de poporu, nu e in stare a-i dà un sfatu bun, o invetiatura, civilisatiunea o negliga cu totul, si se preface ca prin minune, din omu tinor, din omu al spiritului presente, un veteran si secuilor trecuti, un intunecat in lumin'a diledi! —

Neci acea nu o raritate a vedé, ca este mai trist pentru natiune, ca se afla preoti cari dau ajutoriu al poporului, intru seducerea si cloudarea drepturiloru celoc mai sante cetatienesci. Asia'a, in timpul presinte, in impregiurarile de fatia, este o adeverata crima.

Causele cele mai mari si grele inse sunt: neculturâ si demoralisarea in poporu; acestea sunt isvôrele tuturor relelor. Fericc de acel'a care nu se lupta cu ele, si vai si amare de cel ce a tost si este sedus in bratiele lor inveninate.

Pentru ele inse nu potem invinui poporul, pentru ca nu ei, ci stepanîrea lui, tiinpurile vitrigi sunt vin'a; dar i le vom adeveri, in cele despre dieii cultulu, insasirile si faptele lor, pe la ramasii vechi ai fost sistem'a de 12 diei, poetulu nu mai pôte adauge catra ei, — Jupiter a avut fulgerulu in mana, poetulu nu-i pôte dà arcule; Cristosu numai cu insasirile, ce se afla despre el in religiunea crestina se pôte representâ. Aci poetulu nu are nimic de a crea, ci numai insasirile le pôte aretâ in diferite acitiviati, si faptele in diferite forme, inse in spiritulu si elementulu lor originalu.

E lucru naturale dara, ca celu ce nu scie mitologi'a epocei respective, celu ce nu scie invetiele crestine, nu se va margini prin adeveru, ci va face ilustrationi nedrepte si nemimerite, — si prin acést'a partea de frunte a epocei se derima, si epopeia remane far' de pretiu.

Apoi, nu e destulu ca poetulu carele scie epopeia, se aiba limb'a curata si usiôra, si se aiba idei frumôse pentru poesii. Atata e pré putienu pentru de a scrie o epopeia.

De lipsa si de frunte e, ca poetulu se-si creeze planulu epopeiei, o alma ca fiintie se aiba vietî'a organisata in acest planu — adeca poetulu trebue se fia arcitectu pentru opulu seu, inuaiate se otarasca materialulu, form'a si loculu pentru fia-carele, — inainte trebuia se scie cà cum se fie capetelu.

Redactorii au încurajat studierea folclorului românesc din Transilvania și chiar de pe întregul teritoriu locuit de români, găzduind literatura populară culeasă de At. M. Marienescu, P. Ispirescu, I. Lupulescu, T. Daul, D. Stăncescu, I. Pop-Reteganul, Aurel Iana, S. Fl. Marian, Tit Bud ș.a. În 1889 s-a tipărit articolul *Despre adunarea poeziilor populare* al lui Petre Dulfu, iar un an mai târziu, un *Apel literar* scris de S. Fl. Marian în scopul stimulării culegătorilor de literatură populară. G. Popa susține ideea înființării bibliotecilor „poporane", prin care să se pună la dispoziția țăranilor cărțile cele mai bune sub aspect național, educativ și artistic. Contribuții de filologie și istorie, precum și recenzii la volumele unor scriitori din Banat semnează Iosif Tempea, Elie Trăilă, Gr. Silași, Simion Mangiuca, G. Candrea ș.a. S-au publicat în traducere fragmente din Dante (Maria Chițu), din Boccaccio (S. Properțiu), din *Principele* lui Machiavelli (G. Popa). Câteva pasaje ale *Contractului social* de J.-J. Rousseau s-au tălmăcit, probabil, în redacție, iar mai multe nuvele ale scriitorilor Émile Zola și H. Zschokke au fost transpuse în românește de I.S. Spartali și P. Pesteanu. **L.** a fost prima publicație importantă a românilor bănățeni și a contribuit efectiv, în anii premergători evenimentelor Memorandumului, la lupta națională, politică și culturală, alături de celelalte gazete transilvănene. *R.Z.*

LUMINIȘURI, publicație apărută la Craiova, lunar, din ianuarie până în mai 1932. *Cuvântul înainte*, semnat de Mircea Lepădatu, vorbește de nevoia de „unitate în șirul generațiilor noi", cu idei mergând în direcția tradiționalismului și denunțând faptul că „etnicul se înăbușă". Semnează poezii Lucian Costin, Leonard Divarius, V. Oprescu-Spineni. Proza e reprezentată de I. P. Țuculescu, V. Măceșeanu și Șt. Crăciunoiu. În cadrul paginilor de comentariu literar, mai multe articole sunt închinate lui O. Goga (I.P. Țuculescu, Vasile Măceșanu), apar cronici la *Viața lui Eminescu* de G. Călinescu, *Țara de peste veac* de Nichifor Crainic și la *Atitudini politice și literare* de D. Tomescu. Al. Iacobescu traduce poezie neogreacă. Mai semnează Eugen Nicolescu și Dan Spineanu (*Centenarul lui Goethe*). *M.Pp.*

LUNGIANU, Mihail (13.XII.1876, Rucăr, j. Argeș – 21.I.1966, București), prozator și publicist. Este al șaselea dintre cei opt copii ai Zamfirei (n. Cojanu; provine dintr-o familie de preoți de lângă Brașov) și ai lui Ion Lungianu, preot (fiu al preotului Ion Lungu, luptător în oastea lui Avram Iancu). Face două clase primare în satul natal, apoi învață la o școală din Câmpulung. Încheie ca bursier Seminarul „Nifon" din București și în 1902 își pregătește examenul de bacalaureat, funcționând în același timp ca pedagog la Institutul „Clinciu și Popa". Urmează în paralel teologia și dreptul la Universitatea din București, în 1906 fiind dublu licențiat. Se îndepărtează de tradiția clericală a familiei și îmbrățișează cariera juridică. În 1907, ca tânăr recrut, este martor al răscoalelor țărănești, ce îi vor lăsa o impresie puternică. Din anul următor avea să ocupe funcții mărunte în Ministerul de Finanțe, ulterior angajându-se ca magistrat stagiar la ocoluri din județele Argeș și Muscel. Ajunge administrator pentru plasa Vâlsan din județul Argeș (1909–1913) și director de prefectură (1913–1918). Se întoarce în capitală ca inspector general în Ministerul de Interne (1920), inspector la Direcția Culturii din Casa Culturii Poporului (1922), la ministerele Cultelor, al Educației și Învățământului, în fine, la Casa Școalelor, unde între 1932 și 1940 (când se pensionează) este consilier literar. Din 1918 a practicat și avocatura. **L.** publică versuri patriotice în „Revista școlarilor", anecdote și scurte povestiri în revista „Satul" (Teișani-Prahova), însă debutul propriu-zis are loc în 1905, la revista „România ilustrată" (unde este redactor, bucurându-se de încrederea profesorului Em. Grigorovitza), cu schița *Brezaia*. Peste puțină vreme îi apare în „Viața literară" altă schiță legată de datini, *Focu' lu' Sâmedru*, iscălită Mihai de la Rucăr. Va continua să semneze, cu pseudonimele Freamăt, Boldur, Baștea, Argeș, Melun ș.a., versuri epigonice în paginile publicațiilor ieșene „Floare albastră", „Evenimentul literar" ș.a. Mai frecvent colaborează cu versuri, schițe și povestiri pe teme de inspirație rurală, cu cronici dramatice, articole politice sau despre religie etc. în „Viața literară", „Curentul", „Arhiva", „Albina", „Lumina", „Convorbiri literare", „Sburătorul literar", „Minerva", „Convorbiri critice", „Universul literar și artistic", „Gorjanul", „Glasul Argeșului", „Muscelul", „Voința națională", „Zorile Romanațiului" ș.a. De asemenea, își dă concursul la tipărirea revistelor „Calendarul nostru" pe anul 1918 și „Florile dalbe".

Din punct de vedere valoric, scrierile lui **L.** nu evoluează semnificativ de la primele schițe din reviste până la ultima carte publicată. Întâiul volum, *În sărbători* (1910; Premiul Academiei Române, în 1923), nu face decât să înșire, entuziast, obiceiuri populare ori să descrie superstiții (*În noaptea de Sfântul Gheorghe*, *La moară* ș.a.). Pasionat de subiecte rurale („icoane de la țară"), dar neavând abilitatea de a le transpune literar, prozatorul e considerat mai degrabă un cronicar realist al satului. Scrisul lui, deși vădește înrudiri cu sămănătorismul, se diferențiază de acesta printr-un fel de sinteză personală. Când nu se limitează la înfățișarea idilică a îmbelșugatei vieți a țăranilor (*În pacea înserării*, *La polog* etc.), prozele sale acuză injustiția și se pătrund de un mesianism artificial, uneori strecurat în versuri populare inautentice (*Dreptate*, *La focuri*, *Mateiu Hurezan* ș.a.) Primului volum de povestiri îi succedă multe altele, izvorâte din aceeași matrice: *Icoane din popor* (1911), *La cruci* (1911), *Din umbra satelor* (1913), *Zile senine* (1913) și *Însăilări* (1914; Premiul Academiei Române), *Gura iadului* (1915), *Clacă și robot* (1916) ș.a. Nuvela titulară a culegerii *Pădurarul Stoichiță* (1957) ilustrează tipic incapacitatea prozatorului de a conferi o armătură durabilă unei materii remarcabile. Scenele în care, întorși de la un proces nedrept, moșierul și arendașul sunt atacați și sfâșiați de lupi, iar pădurarul, om de bine, scapă, dar cu mințile rătăcite, rămânând să plătească pentru două crime de care nu e vinovat, au tensiune, însă aceasta e subminată de arta rudimentară a narației. Vocabularul scrierilor lui **L.** se păstrează în mod artificial în registrul popular și regional, motiv pentru care unele cărți sunt prevăzute cu glosare. Câteva scrieri pe teme sociale și mai multe volume de basme și povestiri pentru copii, destul de apreciate – *Povești* (1923), *Alte povești* (1929), *Comoara lui Prâslea* (1936), *Din țara lui Alb-Împărat. Basme pentru toate vârstele* (1936), *Făpturi și năstimiri. Mituri și legende* (1936), *Zmei și zâne* (1937), *Bucoavne și izvoade* (1939), *Basme* (1961), *Legende și basme* (1965), *Basme noi* (1967) ș.a. – se adaugă la tabloul unor narațiuni fără mare relief.

SCRIERI: *În sărbători*, București, 1910; *Icoane din popor*, București, 1911; *La cruci*, București, 1911; *Din umbra satelor*, București, 1913; *Zile senine*, București, 1913; *Însăilări*, București, 1914; *Postelnicul Cumpănă*, București, 1914; *Gura iadului*, București, 1915; *Războiul cel mare*, Pitești, 1915; *Clacă și robot*, București 1916; *Însăilări. Însemnări și povestiri. Sfârșituri*, București, 1922; *Mucenicii neamului*, București, 1922; *Povești*, București, 1923; *Săracu' Gealapu*, București, 1928; *Alte povești*, București, 1929; *Povești pentru tineri și bătrâni*, București, 1934; *Comoara lui Prâslea*, București, 1936; *Din țara lui Alb-Împărat. Basme pentru toate vârstele*, București, 1936; *Făpturi și năstimiri. Mituri și legende*, București, [1936]; *Zmei și zâne*, București, 1937; *A to put ernicul pe lume*, București, 1938; *Bucoavne și izvoade*, București, 1939; *Răncurele*, București, 1939; *Licăriri în beznă*, București, 1940; *Pădurarul Stoichiță*, București, 1957; *Basme*, București, 1961; *Vremuri apuse*, pref. Teodor Vârgolici, București, 1962; *Legende și basme*, București, 1965; *Basme noi*, București, 1967. **Traduceri:** Henry Bordeaux, *Teama de viață*, București, 1922.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Opere*, IV, *185-186;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *845*, *Ist. lit.* (1982), *930-931;* Ciopraga, *Lit. rom., 542-543;* Teodor Vârgolici, *Aspecte istorico-literare*, București, 1973, *166-183;* Ion Cruceană, *Mihail Lungianu*, în *Momente și figuri argeșene*, I, Pitești, 1980, *103-109; Dicț. scriit. rom.*, II, *783-785.* *V.P.S.*

LUNGU, Alexandru (13.IV.1924, Cetatea Albă), poet. Este fiul Anei Lungu (n. Vlasie), învățătoare, și al lui Alexandru Lungu, inginer. Urmează școala primară la Buzău, iar liceul, din 1934, la „Gheorghe Lazăr" din Sibiu, „Andrei Șaguna" din Brașov, „Gh. Barițiu" din Cluj, „George Coșbuc" din Năsăud; în 1940, refugiat la Buzău, termină aici studiile secundare și în 1942 susține bacalaureatul. A absolvit Facultatea de Medicină din București (1949), devenind medic la Institutul de Endocrinologie al Academiei RSR, unde este cercetător până în 1973. Concomitent, până în 1956, a predat și la Catedra de endocrinologie a Institutului de Medicină și Farmacie din București. În 1973 pleacă în Germania, unde profesează ca medic până în 1989, când se stabilește la Bonn și se va dedica exclusiv literaturii. Este membru al Academiei de Științe din New York și al Societății Internaționale de Biometeorologie. Și-a tipărit primele versuri în 1939, în revista „Prepoem". Editorial a debutat în 1941, cu volumul *Fata din brazi*. Spre sfârșitul liceului, împreună cu Ion Caraion scoate la Buzău „revista de poezie modernă" „Zarathustra" (1940-1941), iar la Bonn, împreună cu soția sa, Micaela Lungu, editează revista de poezie „Argo". A colaborat, mai ales cu versuri, la „Revista Fundațiilor Regale", „Vremea", „Lumea", „Curentul literar", „Viața Basarabiei" ș.a. După o perioadă de absență din presă, cuprinsă între 1947 și 1964, reîncepe să publice în „Tribuna", „Viața românească", „Steaua", „România literară" ș.a. După 1973 poeziile îi apar în reviste românești ale exilului: „Ethos", „Limite", „Mele", „Micron" ș.a.

L. și-a făcut apariția – după cum se autodefinește – în zodia acelei „generații ieșite în lume sub semnele cumplite ale războiului, dar purtând cu sine și pentru toți o poezie curată și dreaptă". Este poezia din anii imediat postbelici, temperată în raport cu excesele experimentelor avangardiste și cu delirurile imagistice suprarealiste, ale căror sechele teribiliste se mai percep totuși în dicție. Poemele din prima lui plachetă, *Ora 25* (1946; distinsă în manuscris cu Premiul pentru poezie „Ion Minulescu") se deschid cu o imagine insolită, generatoare, la rândul ei, de alte jerbe de artificii, însă o bună tehnică a versificării este evidentă în acest discurs epicizat al aflării sinelui prin mijloace diferite de cele metaforice. Volumele apărute după mai bine de două decenii de absență editorială – *Dresoarea de fluturi* (1968), *Timpul oglinzilor* (1968), *Altceva decât umbra* (1969), *Ninsoarea neagră* (1970), *Poeme* (1971), *Armura de aer* (1973) – nu comportă schimbări de ton sau de manieră poetică. În perioada proletcultistă, când poetul îmbrăcase „cămașa de forță a tăcerii", iar poezia sa fusese considerată de critica oficială „decadentă și afectată de morbul putreziciunii burgheze", imaginarul i-a fost impregnat de simboluri care vorbeau despre irealitate, inconsistență, fragilitate și volatilitate, ca un reflex al circumstanțelor istorice opresive. **L.**

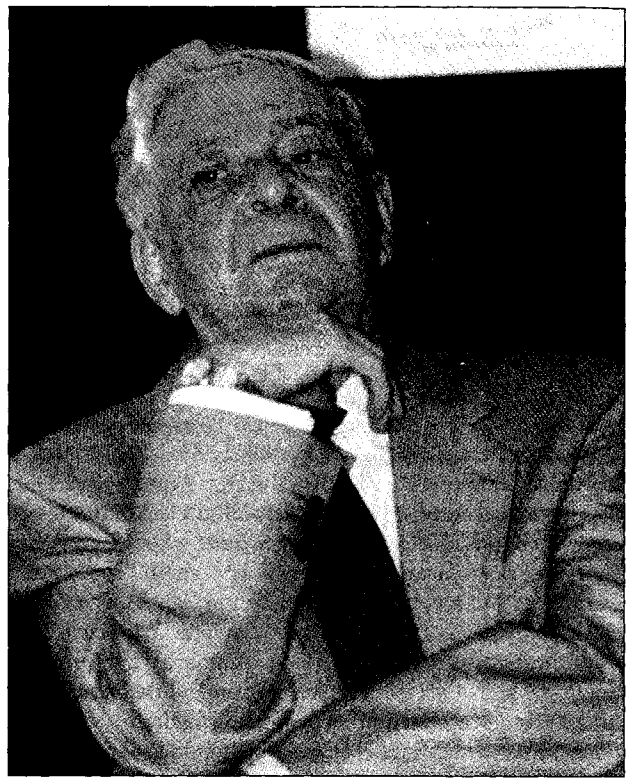

este – în perioada liberalizării culturale de la sfârșitul anilor '60 – un poet al rigorii suave, al lucidității fragile („puterea florii"). În același timp, limbajul i s-a înfășurat în voalurile manierismului și a devenit mai criptic. Preocupat de exercițiul poetic formal, de ceea ce numește „răstimp de litere" (titlul unui ciclu de poeme din volumul *Armura de aer*), **L.** ajunge în impasul nenumitului, rostindu-și neputința de a se exprima. În această ipostază, poetul îi apărea lui I. Negoițescu ca „un fel de Don Quijote al necuvintelor". Odată cu anii exilului, **L.** se vede obligat să intre într-o nouă perioadă de tăcere, din cauza barierelor idiomului străin și a riscurilor aculturației. În colecția proprie, „Semn", scoate de sub tipar, în condiții grafice de excepție și în tiraje aproape confidențiale, peste o duzină de plachete de versuri. Grafician și pictor, fin caligraf, **L.** este convins de capacitatea artei de a restitui în contemporaneitate sincretismul pierdut al începuturilor omenirii. La nivelul poeticității ca atare, indecizia formelor și a culorilor sporește impresia de irealitate. Sugestiile alchimice („în fiecare clipă/ se împlinește o nuntă/ între tăria consoanelor/ și unduirea născândă din vocale/ focul și apa") interferează cu cele biblice (divinul Cuvânt întrupat), cristice (constructe parabolice, nașterea, botezul, jertfa, pătimirea, mântuirea) ori ezoterice (trimiteri la *Kabbala*, *Bahir*, *Zohar* și *Thora*). De asemenea, își face simțită prezența o undă de farmec discret al trecerii, amintind de Lucian Blaga („vremea adumbrită", „răstimpi în destrămare", „târzielnicele ape", „Eutopia, mândra grădină"). Poemele din exil, adevărate reculegeri anxioase, folosesc un limbaj diferit față de cel al

creației anterioare, tinzând spre arhaicizare ecleziastă sau incluzând construcții metaforice, termeni și sufixări ce respiră aerul de incantație liturgică al poeziei tradiționaliste interbelice. Pasionat de marile mistere, de arhetipuri și de simbolismul hieroglifelor, **L.** practică un lirism al esențelor și îmbină fervoarea religioasă cu grația formală.

SCRIERI: *Ora 25*, București, 1946; *Dresoarea de fluturi*, București, 1968; *Timpul oglinzilor*, București, 1968; *Altceva decât umbra*, București, 1969; *Ninsoarea neagră*, București, 1970; *Poeme*, București, 1971; *Armura de aer*, București, 1973; *Elegiile malteze*, Raubach (Germania), 1980; *Litera și legământul*, Raubach, 1981; *Trei parabole*, Raubach, 1981; *Septuoprepoeme*, Raubach, 1981; *Umerii lui Elohim*, Raubach, 1981; *Nutreț pentru demoni*, Raubach, 1982; *Spaima viorilor*, Raubach, 1982; *Clavicula mundi*, Raubach, 1983; *Fapta și întâmpinarea*, Raubach, 1984; *Judecata fără de apoi*, Raubach, 1984; *Piatră-apă-soartă*, postfață Mihai Niculescu, Raubach, 1985; *Steaua neizbucnită*, Raubach, 1986; *Trei poeme*, Raubach, 1986; *Fuga din priveliști*, Raubach, 1987; *Elegiile cretane*, Raubach, 1989; *Pardes*, Aarhus (Danemarca), 1989; *Cheia din miresme*, Raubach, 1990; *Stigmate și lauri*, Raubach, 1993; *Zaristea din timp*, Raubach, 1994; ed. bilingvă (*Zaristea din timp – En glauta ur tid*), tr. Gabriela Melinescu și Bo Herlin, Oradea, 1997; *Auzeliști, șaptesutedouăzecișicinci versuri șapte desene, semn*, Raubach, 1996; *Ochiul din lacrimă – Das Auge aus der Träne*, ed. bilingvă, tr. Sorin Anca, București, 1998; *Roua de apocalips*, București, 1998; *Teascul de taină*, București, 1999; *Ninsoarea neagră*, I-II, pref. Nicolae Țone, postfață Gheorghe Grigurcu, București, 2000; *Răscrucea și semnul – The Crossing and the Sign*, ed. bilingvă, tr. Luiza Carol și Carol Stieber, Pitești, 2000; *Pictopoeme* (în colaborare cu Sorin Anca), Bonn, 2001; *Cerneala și sângele*, Bonn, 2002; *Misterul poeziei. Între turnul de fildeș și zgomotul istoriei*, Pitești, 2003.

Repere bibliografice: Negoițescu, *Scriitori*, *393–397*; Streinu, *Pagini*, II, *140–143*; Piru, *Panorama*, *173–176*; Cioculescu, *Aspecte*, *249–255*; Grigurcu, *Teritoriu*, *93–98*; Caraion, *Duelul*, *73–77*; Munteanu, *Opera*, *117–121*; Constantin, *A doua carte*, *118–121*; Cristea, *Un an*, *75–77*; Mircea Zaciu, *„Revenirea mea în viața literară a fost o trecere din carcera tăcerii în groapa cu lei"* (dialog cu Alexandru Lungu), F, 1991, 10, 11; Ion Cristofor, *Poetul „neliniștilor limpezi"*, TR, 1991, 50; Gheorghe Grigurcu, *O corabie a poeziei*, CNT, 1992, 8; *Gheorghe Grigurcu în dialog cu Alexandru Lungu*, RL, 1994, 16; Negoițescu, *Scriitori contemporani*, *250–254*; Ion Deaconescu, *Alexandru Lungu*, ST, 1994, 6; *Poetul Alexandru Lungu în dialog cu Titu Popescu*, ST, 1995, 4–5; Gheorghe Grigurcu, *O poetică mistică*, RL, 1996, 44; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *302–307*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *785–789*; Mircea A. Diaconu, *Fețele poeziei*, Iași, 1999, *34–41*; Cistelecan, *Top ten*, *70–72*, *129–131*; Grigurcu, *Poezie*, II, *5–28*; Marin Mincu, *Poeticitatea românească postbelică*, Constanța, 2000, *75–78*; Micu, *Ist. lit.*, *340–341*; Popa, *Ist. lit.*, II, *386–387*; Al. Pintescu, *Un orfic de la Septentrion*, „Poesis", 2002, 89; Gheorghe Grigurcu, *Răspunsurile poetului Alexandru Lungu*, RL, 2003, 33; Manolescu, *Enciclopedia*, *468–469*. *E.H.*

LUNGU, Alexandru D. (8.IV.1928, Miorcani, j. Botoșani), prozator și dramaturg. Absolvent al Institutului de Artă Cinematografică, secția actorie (1954), **L.** se va remarca în montări după I. L. Caragiale. Concomitent începe să scrie, mai întâi la revista „Albina" (1958). Debutul editorial are loc în 1960, cu volumul de nuvele *Hotar*. Nuvela *Ploaie curată* va fi premiată de „Gazeta literară" în 1964.

Prozatorul reprezintă o combinație fericită, având „candoarea moldovenească și umbra de umor regățenesc" (D. R. Popescu). Este un observator minuțios al satului contemporan, de obicei alegând ca loc al întâmplărilor comuna natală. Dincolo de țăranii săi certăreți, înțelepți și hazoși, rămâne esențial ca personaj un loc – Miorcani, un fel de Humulești modern. În *Lacătul apei* (1986), de exemplu, **L.** folosește o modalitate ficțională tradițională, cu subiecte aparent cuminți: *Calul*, narațiune unde și animalul îmbătrânește odată cu satul, *Stânca de săpun*, relatând călătoria inițiatică a unor copii, *Identitate*, despre lumea țiganilor nomazi, *Aproape de nuci*, povestea unui cimitir semifantastic, legând miraculos lumea celor plecați de cei vii, *Luna în crivăț*, imaginea copilăriei furate etc. Cea mai reușită nuvelă este *Ploaie curată*, având ca motiv central dragostea; izbutită este și *Lacătul apei*, un „scurt roman", unde personajul principal, Petre Găitan, un om dârz, puternic, dependent iremediabil de glia sa, pare un amestec de Ion și Ilie Moromete. Povestirile refac un peisaj familiar, idilic, pitoresc, dar uneori violent, dur, și conturează psihologii aparte, vizibilă fiind predispoziția autorului spre istorioare cu tâlc. *Moarte măruntă* (1997) este romanul dorului de casă pe care îl trăiește un personaj donquijotesc, Adam Ficioru. Înglobând într-o parabolă înfruntări și dezbateri morale, cartea devine un document-acuză la adresa comunismului, agent al distrugerii vieții patriarhale rurale. În *Duminicile unei veri* (1991, ediția a doua, din 2001, este distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor), **L.** se oprește asupra unei lumi magice prin intermediul unui personaj feminin plin de candoare, Ruxandra, o fetiță care face pasul dinspre „Edenul pierdut" către maturitate. O piesă de teatru, *Salonul japonez*, nominalizată în 1997 la Concursul Uniter, devine metafora unui spațiu utopic, unde fiecare are dreptul de a visa și a face tot ceea ce își dorește. Dar personajele sunt, chiar prin plăcerea de a povesti de dragul poveștilor și prin obsesia călătoriilor pentru satisfacția rătăcirii, dornice de o libertate la care uneori nu au acces din cauza îngrădirilor sociale. Și „întoarcerile" devin uneori imposibile, oamenii se complac în pesimism și cultivă compensator vorba de duh: istorisind, ei simt că devin mai buni. *Chilipir de om pe jos* (2002) este cea mai semnificativă scriere a lui **L.** Se folosește aici artificiul scrisorilor intercalate în poveștile cu miez, misive trimise unui judecător generic, iar personajul central, Moș Mandache Lupașcu, un narator model, repovestește, ca o Șeherezadă modernă sau ca o Ancuță sadoveniană, momentul istoric fiind însă crunt: comunismul anilor '60. Ca în mai toate celelalte cărți, preeminente sunt monologurile în care e comprimată înțelepciunea arhaică, alături aflându-se contrapunctic dialogurile, între un El și o Ea de la țară, Conu Leonida și soața sa într-un sat devenit caragialesc, privit cu blândețe, ironie și umor. Dincolo de atmosfera voit enigmatică, autorul ascunde un cert fond liric, turnat însă uneori în formule uzate, de la toposul „acasă" și până la o altă „Poiană a lui Iocan".

SCRIERI: *Hotar*, București, 1960; *Cristal*, București, 1967; *Cu soarele în brațe*, București, 1968; *A opta minune*, București, 1972; *Orașul cu o*

singură stradă, București, 1983; *Varianta a doua*, București, 1983; *Lacătul apei*, București, 1986; *Duminicile unei veri*, București, 1991; *Moarte măruntă*, București, 1997; *Salonul japonez*, pref. D. R. Popescu, Botoșani, 2002; *Chilipir de om pe jos*, București, 2002. **Traduceri:** Miguel Delibes, *Cinci ore cu Mario*, București, 1970 (în colaborare cu Odette Margaritescu Lungu); Antonio Buero Vallejo, *Cu cărțile pe față*, București, 1971; *20 de titluri din antologia umorului spaniol*, București, 1975.

Repere bibliografice: Marin Mincu, *„Cristal"*, GL, 1967, 34; Emil Manu, *„Cu soarele în brațe"*, „Viața militară", 1969, 2; Mircea Oprea, *Sensibilitate, savoare, umor*, ATN, 1983, 9; Nicolae Georgescu, *„Lacătul apei"*, LCF, 1987, 30; Daniel Nicolescu, *Călătorii morale*, RL, 1987, 16; Dumitru Țiganiuc, *Călătoria rătăcirii și imposibila întoarcere*, „Hyperion", 1997, 1-2; Micu, *Scurtă ist.*, III, *120*; Popa, *Ist. lit.*, II, *941*; Andrei Milca, *Alexandru D. Lungu și credința în a fi scriitor*, „Cronica română", 2003, 3086. *A.Ml.*

LUNGU, Dan (15.IX.1969, Botoșani), poet, prozator, dramaturg și eseist. Este fiul Ilenei Lungu (n. Daneliuc) și al lui Alexandru Lungu, operator chimist. Urmează Liceul „A. T. Laurian" din Botoșani (1984-1988) și Facultatea de Filosofie, secția sociologie-politologie, a Universității „Al. I. Cuza" din Iași (1990-1995). Din 1995 este cadru didactic la facultatea absolvită. În 2001 obține titlul de doctor în sociologie al Universității ieșene. Debutează cu poezie în „Caiete botoșănene" (1984) și editorial cu volumul de versuri *Muchii* (1996). Este membru fondator al Club 8 (din 1996) și, din 2001, vicepreședinte. A fost redactor al revistei „Hyperion" din Botoșani (1995-2000) și redactor-șef al revistei ieșene „Timpul" (2001-2002). A colaborat la „Amphion", „ArtPanorama", „Contrapunct", „Calende", „Cronica", „Convorbiri literare", „Dacia literară", „Hyperion", „Luceafărul", „Observator cultural", „România literară", „Timpul", „Vatra", „Virages" (Canada) și „Wienzeille" (Austria), precum și la revistele în format electronic „Ecrits...vains", „Griselda", „Norii", „Respiro" și „Tiuk".

Indiferent de gen, toate scrierile lui **L.** își propun să realizeze o radiografie a societății românești din comunism și postcomunism, urmărind cu precădere relația dintre indivizi și instituții, dintre privat și public. O excepție parțială fac poemele din *Muchii*, unde, contaminate de un incurabil morb elegiac, versurile oscilează între solitudinea angoasantă și nostalgia unei comuniuni universale. Acesta este sensul simbolului din titlu, care celebrează întâlnirea dintre două ființe („suprafețe"): „Vino tu, furnică roșcată, gândac/ sau coropișniță să stăm sub camion/ sub motorul ca un soare negru/ și să cugetăm la toate muchiile/ care se întâlnesc în ochiul lui Dumnezeu" (*Rugăciunea vietăților mici*). În rest, cărțile lui **L.** constituie o suită de incizii în contemporaneitate sau, cel mult, în istoria recentă. Astfel, bazată pe teoriile lui Pierre Bourdieu și B. Lahire, *Construcția identității într-o societate totalitară* (2003) constituie un temeinic studiu de caz focalizat asupra societății comuniste românești, percepută ca o permanentă „negociere a resurselor identitare între actorii sociali și partidul-stat". „Actorii sociali" aleși pentru exemplificare sunt scriitorii, ale căror reacții oscilează între un pol „ontologic" (atitudinea constantă) și unul „pragmatic" (adaptarea conjuncturală). Fără a emite judecăți morale, autorul realizează o clasificare și o analiză minuțioasă a „strategiilor identitare" din lumea literară, de la rezistența poltică până la autocenzură. O temă similară abordează și studiul *Povestirile vieții* (2003), situat la joncțiunea între sociologie, psihologie și naratologie. Folosindu-se metoda abordării biografice, în care subiecții - în cazul de față lucrători într-o întreprindere socialistă - sunt încurajați să-și povestească trecutul, se urmărește din alt unghi același proces al configurării structurilor identitare. Culegerea de proză scurtă *Cheta la flegmă* (1999) - republicată, într-o variantă amplificată cu titlul *Proză cu amănuntul* (2003) - cartografiază, din perspectiva unui microrealism dus până la patologic și absurd, o umanitate suspendată între remanențele comuniste și „minunata lume nouă" a tranziției. Asamblate după un algoritm cronologic, în funcție de vârstele protagoniștilor (de la copilărie la senectute), povestirile se structurează după principiul temei cu variațiuni, prelevând eșantioane reprezentative pentru mentalitățile postcomuniste. Autorul evită însă un potențial tezism sociologic, lăsând pe seama personajelor filtrarea reflexivă a evenimentelor și extinzându-și observația pe o plajă caracterologică diversă. Dar, oricare ar fi pretextul epic al povestirilor - un grup de studenți în postura de „pețitori" ai câinelui Leuțu' în *Eroi și eroi*, un psihotic care își inventează o viață conjugală bogată cu o femeie care îl ignoră în *Cinci, cinci și jumătate*, un bătrânel cam zurliu care folosește umplerea buteliilor ca modalitate de seducție în *Ca de fiecare dată* —, ele se desfășoară după o logică a detaliului rebel și acaparant, ce destramă iluzia realistă și împinge epicul către grotesc și monstruos: „Amănuntele se substituiau întregului, încet, încet, mintea îi lucra meticulos ca un animal care-și mestecă prada" (*Proză cu amănuntul*). Mai puțin distilată estetic este piesa de teatru *Nuntă la parter* (2003), o parabolă a universului concentraționar coagulată în jurul crizei identității. Deși ireproșabil sub aspect tehnic — prin proliferarea și uzurparea identităților personajelor, dezagregarea limbajului și simetria dintre spațiul cazon și spațiul clinic —, aici textul dezvăluie o neinspirată intenție demonstrativă.

SCRIERI: *Muchii*, Iași, 1996; *Cheta la flegmă*, pref. Ovidiu Nimigean, Iași, 1999; ed. (*Proză cu amănuntul*), Iași, 2003; *Nuntă la parter*, pref. Alina Nelega, Iași, 2003; *Construcția identității într-o societate totalitară*, Iași, 2003; *Incursiuni în sociologia artelor*, Iași, 2003; *Povestirile vieții*, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Codrin Liviu Cuțitaru, *Despre poezie*, „Timpul", 1998, 1; Radu Voinescu, *Fotografii, scrisori, obiecte personale...*, L, 1999, 44; Alex. Ștefănescu, *O carte frumoasă cu un titlu stupid*, RL, 1999, 47; C. Rogozanu, *„Cheta la flegmă"*, OC, 2000, 1; Antonio Patraș, *Farmecul amar al cotidianului*, „Timpul", 2000, 2; Codrin Liviu Cuțitaru, *Despre isprăvile periferiei în drumul său către centralitate*, OC, 2000, 5; Cristea-Enache, *Concert*, *279-284*. *A.Tr.*

LUNGU, Emilia (1853, Sânnicolau Mare — 16.XII.1932, Timișoara), poetă și prozatoare. Este fiica lui Traian Lungu, învățător. După ce a absolvit Institutul Catolic „Notre-Dame" din Timișoara, **L.** devine ea însăși învățătoare, din 1874 predând la cea dintâi școală primară de fete din Banat,

înființată la Izvin. În particular a absolvit și Preparandia din Arad. Începând tot din 1874 colaborează cu versuri și proză la „Familia", „Amicul familiei", „Noua bibliotecă română", „Rândunica" și la „Dreptatea" din Timișoara. Articole despre învățământul în limba română, despre utilitatea înființării de școli pentru fete scrie în revista „Biserica și școala". Îi aparțin pseudonimele Bănățeanul Călător, Bănățeanul June, Bănățeanul Moș. Căsătorită în 1887 cu ofițerul croat Isac Puhallo de Brlog, se mută la Sarajevo, în Bosnia, pe urmă la Mostar, în Herțegovina. După câțiva ani revine în Banat, dar activitatea publicistică și-o reia abia în 1905, ca redactor la „Dreptatea poporului" din Timișoara. Aici, ca și la „Drapelul" din Lugoj ori la publicații în limba română apărute în SUA, **L.** reface imaginea feministei de odinioară.

Cu un talent firav, tânăra învățătoare compune versuri care vorbesc cu naivitate despre iubire, durere, credință, speranță. Romanul *Elmira*, ca și nuvelele, schițele, pronunțat didacticiste, indică preferința autoarei pentru schemele romanțioase. Descriind mici drame sentimentale, **L.** trece personajelor poate ceva din ființa ei: tristețe, resemnare, virtute neînțeleasă etc. În însemnările din timpul ședерii la Sarajevo, unele rămase în manuscris, transpar emoții mult mai puțin convenționale.

SCRIERI: *Barbu Cobzariul*, Gherla, 1887; *Doina*, Timișoara, 1905.

Repere bibliografice: Suciu, *Lit. băn., 130–134;* N. Iorga, *Încă un nume literar: Emilia Lungu-Puhallo*, „Cuget clar", 1940, 27; Aurel Cosma, *Prin Timișoara de altădată*, Timișoara, 1977, *103–113; Dicț. lit. 1900, 521–522.* *G.D.*

LUNGU, Eugen (1.X.1949, Hăsnășenii Mari, j. Bălți), eseist. Este fiul Olgăi și al lui Gherasim Lungu, țărani. După ce a absolvit în 1975 Universitatea de Stat din Chișinău, este redactor la Editura Literatura Artistică, redactor-șef la Editura Enciclopedică „Gh. Asachi" și, din 1995, redactor-șef al Editurii Arc. Scrie cronici despre literatura contemporană, articole de sinteză referitoare la fenomenul literar basarabean și la literatura română clasică, în care se relevă ca un bun diagnostician și un comentator critic inteligent; cultivă o formulă simpatetică, poetică, având o dominantă eseistică. Portretist de excepție, **L.** este fenomenologul optzecismului în antologia *Portret de grup* (1995) și al creației poeților din epoca Eminescu în antologia *Poeți de pe vremea lui Eminescu* (1990).

Antologii: *Poeți de pe vremea lui Eminescu*, Chișinău, 1990; *Portret de grup*, Chișinău, 1995.

Repere bibliografice: Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 276;* Gheorghe Grigurcu, *Contemporani cu Eminescu*, RL, 2000, 12; Cistelecan, *Top ten, 36–39.* *M.C.*

LUNGU, Ion (18.VI.1921, Valea Mare, j. Arad – 19.VII. 2001, Bistrița), istoric literar și prozator. Este fiul Anei (n. Bacoș) și al lui Vasile Lungu, țărani. Urmează liceul la Brad și Deva, susținându-și bacalaureatul în 1942. După abandonarea Facultății de Medicină, studiază, din 1943, filosofia la Sibiu, Cluj și Leningrad (1946–1947) și obține licența la Universitatea clujeană în 1948. Activează în calitate de conferențiar universitar la Catedra de marxism a aceleiași universități (1948–1950), apoi este bibliotecar (1950–1953), cercetător la Institutul de Istorie din Cluj (1953–1958) și redactor la revista „Tribuna" (din 1958). În 1967 și 1968 conduce secția română a redacției din Cluj a Editurii pentru Literatură. A făcut parte din redacțiile periodicelor „România viitoare" (1944–1945), „Tribuna nouă" (1945–1946), „Adevărul Ardealului", „Făclia" ș.a.

În volumul de debut, *Itinerar critic* (1965), reunește articole și cronici publicate îndeosebi în „Tribuna", în care analizează din perspectivă sociologizantă cărți contemporane de proză și reportaj sau tratează în conformitate cu ideologia epocii probleme ale raportului dintre conștiința artistică și exigențele vieții. În 1976 a obținut titlul de doctor în istorie cu o teză privitoare la Școala Ardeleană, reluată în lucrarea *Școala Ardeleană. Mișcare ideologică națională iluministă* (1978; Premiul „B. P. Hasdeu" al Academiei și Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca), în care cercetează riguros și sistematic, sub aspect social, filosofic, istorico-literar și științific, ideologia mișcării iluministe ardelene, urmărind cu precădere cristalizarea conștiinței naționale a românilor din Transilvania în contextul mișcării de idei din Europa vremii. În activitatea sa beletristică, **L.** experimentează formula romanului-parabolă prin *Regele pălăriilor* (1967), unde ilustrează rolul hazardului în desfășurarea spectacolului vieții omenești, plecând de la evoluția unui tânăr artist însetat de ideal, într-o lume degradantă, situată cronologic pe la 1600. Cu *Recviem rustic* (1973) prozatorul se înscrie în tradiția romanului ardelean cu tematică rurală: el reconstituie, prin intercalarea planurilor narative, biografia erotică sinuoasă a unui ins impulsiv și pătimaș, a cărui siluetă se detașează pe fundalul satului transilvănean dintre anii 1916 și 1946. La granița dintre memorialistică și opera de ficțiune se situează volumul *Pe undele misterioase ale memoriei* (1995), în care autorul alătură fragmente memorialistice unor eboșe de roman pentru a comenta, direct sau prin intermediul unor personaje reale ori cvasifictive, evenimente care i-au marcat existența între 1944 și 1965.

SCRIERI: *Itinerar critic*, București, 1965; *Regele pălăriilor*, București, 1967; *Recviem rustic*, București, 1973; *Școala Ardeleană. Mișcare ideologică națională iluministă*, București, 1978; *Pe undele misterioase ale memoriei*, București, 1995; *Timp trecut*, îngr. Maria Lungu, Bistrița, 2002. **Antologii:** *Silvania*, Zalău, 1979 (în colaborare cu Domițian Cesereanu). **Traduceri:** Howard Fast, *Cei mândri și liberi*, București, 1952.

Repere bibliografice: M. N. Rusu, *„Itinerar critic"*, LCF, 1965, 10; Al. Săndulescu, *„Itinerar critic"*, GL, 1965, 17; Mihai Ungheanu, *Doi critici*, „Scânteia tineretului", 1965, 4989; Constantin Cubleșan, *„Regele pălăriilor"*, TR, 1967, 37; Marian Popa, *À propos de...*, LCF, 1967, 38; Nicolae Buliga, *„Regele pălăriilor"*, VR, 1967, 12; Mircea Vaida, *Ospățul lui Trimalchio*, Cluj, 1970, *16–26;* Val Condurache, *„Recviem rustic"*, CL, 1973, 8; Eugen Uricaru, *„Recviem rustic"*, ST, 1973, 19; *Ion Lungu, „Școala Ardeleană"* (masă rotundă), T, 1978, 13; Domițian Cesereanu, *Exeget al Școlii Ardelene*, TR, 1981, 24; Negoiță Irimie, *Un ctitor al*

„Tribunei", „Mesagerul transilvan", 1996, 29-30 iunie; Ion Oarcăsu, Farmecul relatării directe, TR, 1996, 15; Mircea Popa, O carte eșuată, TR, 1996, 15; Dicț. scriit. rom., II, 789-790; Constantin Cubleșan, *Ion Lungu – la 80 de ani, „Adevărul de Cluj", 2001, 25 iunie.* ***

LUNGU, Vera (9.X.1938, Straja, j. Alba), poetă. A făcut liceul și studii universitare de filologie la București. În 1971, când este invitată la un congres al poeților în Irlanda de Nord, nu se mai întoarce în țară. Obține o bursă, trăiește un timp în Anglia, apoi în Germania și în cele din urmă se stabilește la Paris. O vreme lucrează ca vânzătoare, bonă, bucătăreasă; după ce termină o școală de design la Londra, este angajată la arhiva fotografică a săptămânalului de modă „Vogue" din Paris. Publică, rar, versuri în revista „Limite".

L. a debutat cu poezie în 1961, la revista „Contemporanul", și în volum în 1965, cu *Amiaza mării*, care anunță câteva dintre notele considerate de critică definitorii pentru poetă: luciditate, impersonalizare, capacitate de a esențializa, de a înscena abstracțiuni, într-o manieră lirică nespecific feminină, deși „amiaza" invocată e cea a intensității trăirilor. Tonul abrupt, crispat, monocord, amintind unora de „nervii" și obsesiile bacoviene, încifrările discursului metaforic sunt menite să țină sub control fracturile de adâncime dintre ființa materială și aspirația comunicării cu transcendentul, acutizarea spaimei sau a culpabilității. Atunci când i se acordă spațiu, confesiunea ia aspecte oraculare sau magic-incantatorii, capătă inflexiuni elegiace sau se lasă transpusă în viziuni halucinante, cosmarești. Aceasta în special în *Moralizând fără glorie* (1970), carte în care profilul poetei apare deplin cristalizat. Viziunea personală îndrăzneață – alimentată, probabil, în parte și de o deschidere a imaginarului în anii debutului lui Nichita Stănescu – se relevă în tratarea temelor biblice și a traumelor interioare privite ca un spectacol de care eul pare străin și căruia i se refuză dimensiunea sacră. Aspirația către ideal se face totuși simțită, poezia născându-se sub presiunea acestuia și a demolărilor la care el este permanent supus. Cuvântul articulează interogațiile ce se ivesc din acest conflict și desenează cu sobrietate și decizie meandrele îndoielii. I s-au reproșat autoarei o tratare prea detașată a sentimentului și o supralicitare a insolitului, care, alături de sintaxa frântă și eliptică și de un anume ermetism, au generat câteodată impresia unor „exerciții de stil" lipsite de consistență lirică.

SCRIERI: *Amiaza mării*, pref. Miron Radu Paraschivescu, București, 1965; *Poezii*, București, 1968; *Moralizând fără glorie*, București, 1970; *Alexandros*, București, 1971; *Alexandros*, tr. Anne Beresford în colaborare cu autoarea, Londra, 1979.

Repere bibliografice: Mihai Ungheanu, *„Amiaza mării"*, „Scânteia", 1965, 5001; Mircea Anghelescu, *„Amiaza mării"*, GL, 1965, 26; Crișu Dascălu, *„Amiaza mării"*, O, 1965, 8; Dumitru Micu, *„Poezii"*, RL, 1969, 9; Ileana Mălăncioiu, *„Poezii"*, LCF, 1969, 11; Dan Laurențiu, *„Moralizând fără glorie"*, LCF, 1970, 18; Gheorghe Tomozei, *Sub violet bacovian...*, RL, 1970, 20; Gheorghe Grigurcu, *„Moralizând fără glorie"*, TR, 1970, 22; Dana Dumitriu, *Emoție vizionară*, ARG, 1970, 10; Dan Mutașcu, *„Alexandros"*, O, 1971, 6; Nicolae Ciobanu, *„Alexandros"*, LCF, 1971, 22; Sanda Stolojan, *„Alexandros" (poeme traduse în limba engleză)*, „Limite", 1979, 28-29; Manolescu, *Enciclopedia*, 469-470. *S.V.*

LUNGU-PLOAIE, Raisa (15.VIII.1928, Mihăileni, j. Edineț), prozatoare. Este fiica Mariei și a lui Ion Ploaie. A absolvit cursurile literare superioare de pe lângă Institutul de Literatură „Maxim Gorki" din Moscova (1964). A fost profesoară la o școală de cultură generală, redactor la revistele „Nistru" și „Femeia Moldovei". Volumele *Povestiri* (1960), *Cântecul unei viori* (1962), *Mărțișoare* (1964), *Pana albastră* (1972), *Zări albe* (1974) se impun prin finețea analizei psihologice și prin sobrietate. Ele configurează un moment aparte în proza feminină datorită unor texte cu dimensiune dramatică, în care personajele „se prăbușesc în golurile dintre iluzia bovarică a vieții și situațiile ei vitrege" (Mihai Cimpoi). Romanul *Dragostea de peste o viață* (1982) evocă momente din viața plină de dăruire și sacrificiu a medicilor. A tradus din Daniel Defoe (*Robinson Crusoe*), Konstantin Paustovski (*Trandafirul de aur*), Cinghiz Aitmatov (*Adio, gulsar*) ș.a.

SCRIERI: *Povestiri*, Chișinău, 1960; *Cântecul unei viori*, Chișinău, 1962; *Mărțișoare*, Chișinău, 1964; *Culorile fermecate*, Chișinău, 1966; *Poiana de argint*, Chișinău, 1966; *Floarea cerului*, Chișinău, 1968; *Aventurile lui Licurici*, Chișinău, 1971; *Pana albastră*, Chișinău, 1972; *Știi tu cum râde soarele?*, Chișinău, 1973; *Casa poveștilor*, Chișinău, 1974; *Zări albe*, Chișinău, 1974; *Dragostea de peste o viață*, Chișinău, 1982; *Pisoii năzdrăvani*, Chișinău, 1982; *Ce frumoasă e Laura...*, Chișinău, 1989; *Scrieri alese*, Chișinău, 1991.

Repere bibliografice: Haralambie Corbu, *Creionări*, Chișinău, 1964, *138-145*; Mihai Cimpoi, *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, *348-351*; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 188; Femei din Moldova. Enciclopedie*, îngr. Iurie Colesnic, Chișinău, 2000, *177*. *A.B.*

LUPAN, Ana (12.IX.1924, Mihuleni, j. Orhei – 23.II.1998, Chișinău), prozatoare. Este fiica lui Pavel Lupan, țăran, și sora scriitorului Andrei Lupan. A absolvit Școala Agricolă din Cucuruzeni (1950) și cursurile literare superioare de pe lângă Institutul de Literatură „Maxim Gorki" din Moscova (1960). Debutează în presă cu schița *Stejarul* (1953), iar editorial în 1955, cu volumul *Drumul spre sat*, alcătuit din povestiri ideologizate despre satul basarabean în regimul sovietic. În romanele *Regăsirea* (1963), *Țarină fără plugari* (1963), *La cântatul cucoșilor* (1966), *Neagră-i floarea de cireș* (1977), *Vâltoarea* (1988), **L.** reia clișeele propagandei sovietice. A publicat și câteva povestiri valoroase (*Valencea*, 1982, *Povestiri*, 1989 ș.a.), care fac dovada unei bune cunoașteri a tehnicilor genului narativ scurt. A scris istorioare pentru copii, adunate în *La fântâna Stănculesei* (1962), *Gângurel prinde la minte* (1964), *Moara copilăriei mele* (1967), *Bijuteriile bunicii* (1986). În teatru, a dat, între altele, comedia *Las' că-i bine* și drama *Roata vieții* (1966). Scrierile i-au fost traduse în limbile rusă, ucraineană și lituaniană.

SCRIERI: *Drumul spre sat*, Chișinău, 1955; *Lasă vântul să mă bată*, Chișinău, 1957; *Clopoțel*, Chișinău, 1958; *Flori de toamnă*, Chișinău, 1960; *La fântâna Stănculesei*, Chișinău, 1962; *Piese*, Chișinău, 1962; *Regăsirea*, Chișinău, 1963; *Țarină fără plugari*, Chișinău, 1963; *Buruieni de dragoste*, Chișinău, 1964; *Gângurel prinde la minte*, Chișinău, 1964; *La cântatul cucoșilor*, Chișinău, 1966; *Roata vieții*, Chișinău, 1966; *Moara copilăriei mele*, Chișinău, 1967; *Povestiri*, Chișinău, 1969; *Toaca iernii*, Chișinău, 1970; *Popas de-o noapte*, Chișinău, 1975; *Neagră-i floarea de cireș*,

pref. Eliza Botezatu, Chișinău, 1977; *Scrieri alese*, I–II, pref. Haralambie Corbu, Chișinău, 1981; *Valencea*, Chișinău, 1982; *Bijuteriile bunicii*, Chișinău, 1986; *Vâltoarea*, Chișinău, 1988; *Povestiri*, Chișinău, 1989.

Repere bibliografice: Ion C. Ciobanu, *Țăria slovei măiestrite*, Chișinău, 1971, *169–184*; Vladimir Beșleagă, *Suflul vremii*, Chișinău, 1981, *161–178*; Ion Ciocanu, *Nuvelistica Anei Lupan*, „Nistru", 1983, 9; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 214–215*; *Femei din Moldova. Enciclopedie*, îngr. Iurie Colesnic, Chișinău, 2000, *177–178*. *N.Bl.*

LUPAN, Andrei (15.II.1912, Mihuleni, j. Orhei – 24.VIII.1992, Chișinău), poet, dramaturg, eseist și traducător. Este fiul lui Pavel Lupan, țăran, și frate cu prozatoarea Ana Lupan. A absolvit Școala Agricolă din Cucuruzeni (1929), Școala de Viticultură (1934) și Facultatea de Agronomie din Chișinău (1941). Debutează în 1932, cu versuri, la „Adevărul literar și artistic". În „Viața Basarabiei" și în alte reviste publică, până la război, poezii, multe de factură modernistă, și publicistică militantă de stânga, semnând cu pseudonime, între care L. Andriu și A. Cudric. Între 1946 și 1962 a fost președinte al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, iar din 1956 până în 1971, secretar al Uniunii Scriitorilor din URSS. Din 1956 a deținut numeroase funcții în ierarhia superioară a statului moldovenesc și a Uniunii Scriitorilor de la Chișinău, fiind distins cu titluri, ordine și medalii. Era considerat unul dintre „fondatorii literaturii sovietice moldovenești" și a promovat consecvent ideologia bolșevică. Chiar raptul Basarabiei de către fosta URSS, în 1940, a fost glorificat de **L.**

Colectivizarea forțată a agriculturii este prezentată în drama *Lumina* (1948) ca o izbăvire a țăranului basarabean de grijile și necazurile vieții. În nenumărate poezii **L.** se afirmă perseverent ca ideolog comunist. Versurile lui, doar rareori străbătute de oarece căldură sufletească, de cele mai multe ori prea încărcate cu metafore, au duritate și asprime, fiind împânzite cu expresii neaoșe (*Din amintiri* ș.a.). Se cuvin totuși remarcate poeziile satirice, în care combate metehne individuale și plăgi sociale. În *Legea găzduirii* (1966) și *Gromovnic* (1973) cultivă o poezie civică de oarecare vibrație, concesiile fiind aici mai rare. A scris și eseuri despre scriitorii clasici (Mihai Eminescu, V. Alecsandri, Ion Creangă, Mihail Sadoveanu ș.a.) și despre limba literară. A contribuit la lansarea editării clasicilor români în Republica Moldova și la trecerea de la alfabetul latin la cel chirilic. A tradus mult, fără să excelez: *Hamlet* de William Shakespeare, *Cântecul șoimului* de Maxim Gorki, *Vladimir Ilici Lenin* de Vladimir Maiakovski ș.a.

SCRIERI: *Poezii*, Chișinău, 1947; *Lumina*, Chișinău, 1948; *O zi neuitată*, Chișinău, 1952; *Doina mulțumirii*, Chișinău, 1954; *Intrare în baladă*, Chișinău, 1954; *Haz de necaz*, Chișinău, 1957; *Meșter faur*, Chișinău, 1958; *Frate al pământului*, Chișinău, 1959; *Mijatca*, Chișinău, 1962; *Legea găzduirii*, Chișinău, 1966; *Versuri*, Chișinău, 1967; *Cărțile și răbojul anilor*, Chișinău, 1969; *Gromovnic*, Chișinău, 1973; *Scrieri*, I–III, pref. Haralambie Corbu, Chișinău, 1973; *Magistrale*, Chișinău, 1976; *Sat uitat*, Chișinău, 1978; *Versuri – Stihi*, ed. bilingvă, Chișinău, 1982; *Poezii*, pref. Haralambie Corbu, Chișinău, 1985.

Repere bibliografice: Ramil Portnoi, *Andrei Lupan*, Chișinău, 1958; George Meniuc, *Iarba fiarelor*, Chișinău, 1959, *180–187*; Vladimir Beșleagă, *Suflul vremii*, Chișinău, 1981, *95–114*; Haralambie Corbu, *Letopiseț al timpului*, Chișinău, 1982; Ion Druță, *Scrieri*, IV, Chișinău, 1987, *476–504*; Eliza Botezatu, *Poezia și dialectica vieții*, Chișinău, 1988, *221–276*; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 176*; Alexandru Burlacu, *Critica în labirint*, Chișinău, 1997, *139–152*; *Literatura română postbelică*, Chișinău, 1998, *188–204, 240–266*; Alexandru Burlacu, *Literatura română din Basarabia. Anii '20–'30*, Chișinău, 2002, *136–138*. *I.C.*

LUPAN, Radu (23.III.1920, Galați), traducător, eseist și poet. **L.**, care a primit la naștere prenumele Raymond, este fiul Esterei (n. Vigder) și al lui Josef Lupan, funcționar. Licențiat al Facultății de Litere și Filosofie din cadrul Universității din București, lucrează ca redactor la „Contemporanul", lector la Catedra de limba și literatura engleză a Universității din București, redactor-șef la Redacția publicațiilor pentru străinătate și la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, șef de secție la Uniunea Scriitorilor (1959–1983). A predat la Universitatea din Hull (Marea Britanie). După 1960 a fost unul dintre cei mai activi traducători din limba engleză. Numărându-se printre puținii eseiști cărora li se publicau articole despre literatura occidentală contemporană, a contribuit la popularizarea unor autori printr-o serie de prefețe și prin două prezentări monografice, lipsite însă de rigoare și de originalitate: *George Bernard Shaw* (1958) și *Hemingway, scriitorul* (1966). Are meritul de a fi semnat versiuni românești din scrierile lui Ernest Hemingway, John Dos Passos, John Updike, William Faulkner și James Joyce. Bibliografia sa de traducător îi mai cuprinde pe William Somerset Maugham, Thornton Wilder, Richard Aldington, Terence Rattigan, Saul Bellow ș.a.

După o serie de încercări nereușite în proză – romanul *Războiul ascuns* (1961) – **L.** revine relativ spectaculos ca poet, cu un volum intitulat *Ca și cum* (1980). Sunt meditațiile unui intelectual ce trăiește într-un univers dominat de ziduri – zidul fiind și un loc al memoriei, atunci când poartă înscrise numele celor morți în lagăr – și care gustă mediat voluptatea culorilor și sunetelor lumii, ceea ce dă un sens special subtitlului *Călătorii*. Concomitent, publică în reviste literare însemnări de călătorie în diverse țări. Cartea de eseuri *Text și context*, în două volume (1983–1988), al doilea subtitulat *Moderni și postmoderni*, reunește pagini dedicate unor scriitori americani (William Faulkner, Norman Mailer, John Dos Passos, Vladimir Nabokov, John Updike, J.D. Salinger), precum și note de călătorie în SUA, pe urmele acestora. Aici figurează și un eseu de teorie a prozei narative (un comentariu pe marginea dezbaterii, de actualitate în epocă, în legătură cu raportul *fiction/faction* în literatura americană), ilustrând o linie de preocupări ce se regăsește în colaborarea la realizarea versiunii în limba română a cercetării lui Dan Cristea dedicate scriiturii autobiografice, *Versiune și subversiune* (1999), dar mai cu seamă în cartea *Viziuni americane. Romanul american contemporan* (1997). Lucrarea a fost scrisă în anii '80, în ambianța universitară nord-americană; sunt tratate, în termenii cercetării naratologice mai noi, „spațiul verbal" și strategiile narative și stilistice ale unor scriitori ca William Faulkner, Norman Mailer, Thomas Pynchon și John Barth, subliniindu-se pionieratul experimentelor americane în domeniul nonficțiunii și contribuția acestora la „transformarea lumii într-o carte".

SCRIERI: *Lupta pentru pace a oamenilor muncii din țările marshalizate*, București, 1950; *Tineretul lumii luptă pentru a-și apăra viitorul*, București, 1951; *George Bernard Shaw*, București, 1958; *Războiul ascuns*, București, 1961; *Hemingway, scriitorul*, București, 1966; *Ca și cum. Călătorii*, București, 1980; *Text și context*, I-II, București, 1983–1988; *Viziuni americane. Romanul american contemporan*, București, 1997; *Proust/Joyce. Anticipări*, București, 2002. **Traduceri:** Krishan Chandar, *Flacăra și floarea*, București, 1951; Harvey Matusow, *Martor mincinos*, București, 1956; Terence Rattigan, *Suflete împietrite*, București, 1957; Graham Greene, *Americanul liniștit*, București, 1957, *Omul nostru din Havana*, București, 1960; Ernest Hemingway, *Adio, arme. A avea și a nu avea*, pref. trad., București, 1961, *Câștigătorul nu ia nimic*, pref. trad., București, 1964, *Povestiri despre Nick și alte povestiri*, București, Novi Sad, 1979, *A avea și a nu avea*, București, 1992, *Povestiri*, București, 1994; John Galsworthy, *Mărul în floare*, București, 1961; William Hoffman, *O lume fără eroism*, București, 1963; Richard Aldington, *Moartea unui erou*, București, 1964; Friedrich Dürrenmatt, *Pana de automobil*, pref. Georgeta Horodincă, București, 1964 (în colaborare cu Mara Giurgiuca); William Faulkner, *Ursul*, pref. trad., București, 1966, *Lumină de august*, București, 1973, *Gambitul calului*, București, 1993; Thornton Wilder, *Orașul nostru*, în *Teatru american contemporan*, București, 1967; John Dos Passos, *SUA*, I-III, pref. trad., București, 1968; George Bernard Shaw, *Pagini alese*, București, 1971; William Somerset Maugham, *Vălul pictat*, București, 1972; John Updike, *Muzee și femei*, București, 1980; James Joyce, *Corespondență*, îngr. și pref. trad., București, 1983; Saul Bellow, *Herzog*, București, 1992; Tom Wolfe, *Rugul deșertăciunilor*, București, 1996; George Orwell, *Omagiu Cataloniei*, pref. Vladimir Tismăneanu, București, 1997; John Irving, *Hotelul New Hampshire*, București, 1997; Isaiah Berlin, *Adevăratul studiu al omenirii*, îngr. trad. în colaborare cu Henry Hardy, București, 2001.

Repere bibliografice: Zaharia Stancu, *Însemnările unui ziarist*, VR, 1956, 7; Dumitru Solomon, *„Războiul ascuns"*, LCF, 1961, 20; G. Neagu, *„Războiul ascuns"*, CNT, 1961, 41; Andrei A. Lillin, *„Războiul ascuns"*, O, 1962, 1; Georgeta Horodincă, *Despre insesizabil*, RL, 1981, 4; Aurel-Dragoș Munteanu, *„Text și context"*, LCF, 1983, 44; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 238–242; *Dict. scriit. rom.*, II, 790–791; Irina Marin, *Revendicări*, RL, 2003, 23. *C.Pp.*

LUPESCU, Ioan (1837, București – 21.VI.1893, Focșani), autor dramatic. Este fiul Amaliei și al lui Alexandru Lupescu. După ce învață un timp la școala de la mănăstirea „Domnița Bălașa", încearcă să-și câștige existența ca lăcătuș. Termină o școală de meserii și deschide, în asociație, un mic atelier. Prinzând gust pentru teatru, joacă în diferite spectacole, ca diletant, și se remarcă, de vreme ce este angajat la Teatrul Național din Iași. **L.**, care avea să devină un comic foarte popular, își alcătuiește el însuși mici trupe, cu care colindă Moldova și Muntenia. În 1868, la Iași, inaugurează Teatrul Lupescu de vodevile române, închis de autorități în anul următor. Având priză la public, începe să devină incomod, făcând oarecare concurență Teatrului cel Mare de la Copou. Poate și din cauza unor șicane, se strămută la Focșani, unde construiește un teatru, deschis în 1873. Sărăcit, cu sănătatea șubrezită, moare de cancer.

L. a scris mult, mai ales farse și vodeviluri (în parte, traduceri și localizări), cantonete și „cânticele comice". Cu unele a obținut succese mari, de pildă cu vestita, în vremea ei, comedie *Vlăduțu mamei* (1875). Piesa, cu muzică de Eduard Caudella, i-a inspirat lui Avram Goldfaden comedia *Șmendrik*. Alte titluri: *Cometul* (1855), *Paragrafu 37 sau Palestina în Iași* (1875), *Bismarcu orașului* (1881), *Cina fără sfârșit, Otrăviții, Prostia din născare* (1881). Sunt, în general, farse cu personaje aiurite, slabe cu duhul, nătăfleți (ca „Vlăduțu mamei"), aproape întotdeauna cel mai cu minte jucând o festă, să-i fie de învățătură, celui rătăcit. Acțiunea, cu mici variații, se încadrează în câteva scheme. Din felul naiv-burlesc cum sunt numite personajele (Pungășescu patriot, avocatul Fleoncănel ș.a.), se observă că autorul era preocupat să contureze tipuri. Confecționate la repezeală, textele sunt superficiale, cu un aer de improvizație, practicând un umor ieftin, bazat pe facile jocuri de cuvinte. Amuzante totuși, înviorate de un duh ghiduș, ele se vor fi urmărit cu plăcere. Comediograful ia în răspăr fie cusururi și năravuri dintotdeauna, fie stridențe și caraghioslâcuri ale epocii, de la limbajul franțuzit la demagogia patriotardă. Extrăgându-și subiecte din letopisețe, **L.** compune și drame istorice, nehotărâte între melodramă și comedie (*Ștefăniță Vodă al V-lea, Vlad Țepeș sau Ospățul de sânge din ziua de Paști, Lăpușneanu Vodă, Ștefan Tomșa* ș.a.). În 1885 și 1886 scoate revista „Comicul", în care își publică scrierile dramatice, mai rar anecdote în proză sau versuri satirice, semnate cu pseudonime năstrușnice.

SCRIERI: *Cometul*, București, 1855; *Vlăduțu mamei*, Focșani, 1875; *Paragrafu 37 sau Palestina în Iași*, Focșani, 1875; *Bismarcu orașului*, Focșani, 1881; [*Teatru complet*], vol. I: *Ofițerul și ordonanța. Pălăria neamțului. Doi cocoși politici*, vol. II: *Cina fără sfârșit. Otrăviții. Prostia din născare*, vol. III: *Vlăduțu patriot. Trenul accelerat. Olga sau O viață artistică. După război*, Focșani, 1881; *Trei comedii complete*, Focșani, 1890.

Repere bibliografice: Teodor T. Burada, *Istoria teatrului în Moldova*, îngr. și pref. I.C. Chițimia, București, 1975, 477–480, 531–532, *passim*; *Dict. lit. 1900*, 522. *F.F.*

LUPI, Gino (23.XII.1892, Bondeno, Italia – 20.X.1982, Milano, Italia), românist italian. Face studii de germanistică la Frankfurt pe Main, iar ulterior de orientalistică, îndeosebi de cultură iraniană. Înființează în 1931, la Milano, sprijinit de Aron Cotruș, un lectorat de limba și literatura română, unde mulți ani este profesor. Colaborează la „Annuario del R. Liceo-Ginnasio «A. Manzoni»" (Milano), „Europa Orientale" (Roma), iar în România, la „Neamul românesc", „Revista Fundațiilor Regale", „Convorbiri literare", „Cuget clar" ș.a.

Între româniștii italieni, de la G. Vegezzi-Ruscala, Giulio Bertoni, Ramiro Ortiz, Mario Ruffini până la Carlo Tagliavini și Rosa del Conte, **L.** deține un loc distinct, fiind definit ca „un studios înarmat cu un frumos arsenal informativ și înzestrat cu o patimă a frumosului" (Mircea Zaciu). Perspectiva din care abordează fenomenul românesc este cuprinzătoare, interesul lui îndreptându-se deopotrivă spre istoria românilor (inclusiv a celor din Basarabia, Transnistria, Pind și Macedonia) și spre limba și literatura lor. De la micromonografii – *Umorismo romeno* (1939), *Damian Stănoiu* (1940), *Mihail Eminescu* (1943), *La Junimea e le correnti antijunimiste* (1943), *Alecsandri* (1946) va

trece la lucrări ample, ca *Grammatica della lingua romena* (I–III, 1949), *Storia della letteratura romena* (1955) și *Novecento letterario romeno* (1966). Receptarea scrierilor sale în România a cunoscut atât contestarea, ba chiar negația, îndeosebi prin G. Călinescu, cât și abordarea atentă, echilibrată a meritelor pe care le au. Recenzând *Storia della letteratura romena*, G. Călinescu crede că autorul ei este „un «profesor» în cel mai peiorativ sens al cuvântului, plin de precepte, compilativ", care a dat verdicte false despre Tudor Arghezi, poet perceput ca fiind lipsit de cultură clasică, ca un primitiv, ori despre I. L. Caragiale, din opera căruia nu sunt preferate comediile, ci proza. Un alt reproș, de factură conjuncturală, se referă la faptul că **L.** a acordat atenție și literaturii române din exil. În fine, Călinescu este nemulțumit de modul cum i-a fost utilizată istoria literară din 1941, pe care românistul italian ar fi așezat-o „sub un teasc greu, storcând și aruncând din ea tot ce era dulce și îmbălsămat și oferindu-ne pe farfurie o ceară aridă de fagure, redusă la starea de nisip". Analizând cu atenție lucrările *Storia della letteratura romena* și *Novecento letterario romeno*, Mircea Zaciu remarcă și carențe, precum interpretarea unor personalități ale interbelicului românesc într-o altă lumină decât cea reală, sistematizarea nu întotdeauna fericită a materiei, omisiunile, insuficienta cunoaștere a periodicelor românești, însă admite că spiritul expunerii este caracterizat de „ponderea critică și echilibrul ierarhizării". *Romania antica e moderna* (1994), antologie postumă, cuprinde o selecție a studiilor despre istoria, limba și literatura românilor, cu capitole despre Ion Creangă, I.L. Caragiale (elogiat ca „o minte universală"), Mihai Eminescu, Nichifor Crainic, Liviu Rebreanu (văzut ca un romancier verist), Lucian Blaga, Ion Agârbiceanu, Ioan Slavici (apreciat pentru „finețea umoristică"), B.P. Hasdeu, Aron Cotruș și o secțiune privind relațiile culturale italo-române. Mai multe pagini privesc istoria românilor, de la sigiliul Romei asupra Daciei la Ștefan cel Mare și chestiunile privind Transilvania și Banatul, în fine, până la reflectarea în presa din Milano a domniei lui Alexandru Ioan Cuza. Așa cum remarca Mircea Anghelescu, **L.** „și-a format treptat, prin mijlocirea literaturii, dar și prin repetate călătorii în România, o imagine de ansamblu asupra poporului și a spiritului său, asupra culturii românești și a tradițiilor care o guvernează, astfel încât comentariul său cuprinde progresiv elementele de substanță ale tabloului general, nu numai pe cele superficiale, încifrate în manifestări trecătoare sau puțin semnificative".

SCRIERI: *Umorismo romeno*, Milano, 1939; *Damian Stănoiu*, Milano, 1940; *Mihail Eminescu*, Roma, 1943; *La Junimea e le correnti antijunimiste*, Roma, 1943; *Alecsandri*, Brescia, 1946; *Storia della letteratura romena*, Florența, 1955; ed. (*La letteratura romena*), Milano, 1968; *Novecento letterario romeno*, Milano, 1966; *Romania antica e moderna*, îngr. Luminița Fassel și Rudolf Windisch, Würzburg, 1994. **Traduceri:** N. Iorga, *L'ultima delle dee*, Lanciano, 1930 (în colaborare cu Aron Cotruș), *Frate Francesco. Mister in cinque tempi*, Milano, 1931; Mihail Sevastos, *La via dei Giardini*, Lanciano, 1940.

Repere bibliografice: G. Călinescu, *Divinul rătăcitor*, CNT, 1956, 11; Zaciu, *Glose, 218–223;* Dan Mănucă, *„Romania antica e moderna"*, RL, 1994, 34; Mircea Anghelescu, *Literatura română în Italia*, „Associazione latina degli studi romeni", 1995, 9. *I.D.*

LUPTA, periodic politic și literar apărut la Iași, apoi la București, de trei ori pe săptămână, între 19 iulie 1884 și 30 noiembrie 1895. A fost întemeiat de G. Panu, director al publicației până la 15 ianuarie 1892, când se retrage de la conducere, rămânând în continuare proprietar și îndrumător politic. Intitulându-se la început „ziar liberal-opoziționist", **L.** a devenit ulterior organ al Partidului Radical înființat de Panu, în dezacord cu principiile de guvernare ale lui I.C. Brătianu. În paginile ziarului directorul a tipărit numeroase articole antidinastice, acuzându-l pe rege de a fi acceptat și tolerat un guvern liberal corupt. În urma acestei campanii G. Panu a fost condamnat la închisoare, dar, în cele din urmă, grațiat. Îndrăzneala articolelor sale, fermitatea pe care a arătat-o în combaterea atât a lui I.C. Brătianu, cât și a monarhiei, logica strânsă și captivantă a celor mai multe articole au făcut din **L.** unul dintre cele mai citite jurnale ale epocii. Publicația a inclus în paginile sale și coloane de literatură și critică literară. S-au reprodus numeroase schițe și nuvele de Al. Vlahuță, Calistrat Hogaș, Duiliu Zamfirescu, I. N. Roman, Paul Bujor și N. Volenti, s-au publicat fragmente din romanul *Dinu Milian* al lui C. Mille, scriitor căruia i-au apărut și câteva schițe „după natură", fiind evidentă orientarea redacției spre naturalism. Un reviriment cunoaște proza apărută în **L.** odată cu cronicile lui

ANUL I. — No. 15. UN NUMER 10 BANI DUMINICĂ 29 IULIE 1884

ABONAMENTE
Pe an . . . 12 fr.
½ an . . . 7 „
Administrația la Tipografia Goldner.

LUPTA

ZIAR LIBERAL-OPOSIȚIONIST

APARE MARȚI, JOI ȘI DUMINICA

DIRECTOR POLITIC, G. PANU.

ANUNCIURI
Un rînd în p. III. 30 b.
„ „ „ IV. 25 b.
Manuscriptele nepublicate se vor arde.

Ziarul LUPTA să nu-și facă în totul în resoluțiunea luată în întrunirea precedentă de la 3 Iulie în București; în curînd ziarul nostru va începe o campanie persistentă în acel sens.

Iassy 28 Iulie 1884.

Ceea ce s'a văzut în Camera din partea guvernului și a susținătorilor, cu ocasia discuției articolelor Constituționale, privitoare la libertatea presei, a pus în evidență nu antipatia, dar ura, dar înverșunarea de care sunt copleșiți, în contra acestei schimbări moderne.

Era un spectacol revelător, cum toți acești pervertiți ai liberalismului, toți acești cari s'au rădicat unde sunt acum pe spatele libertății presei, vociferau, spumegau și înjurau presa liberă.

Unul cerea încetoșarea ei, pentru abusul ce se face cu dânsa, altul în numele familiei și al copiilor lui, unul al treilea în numele vieței sale private, nu să pătrulze fiind că ea să leagă de D-nul Brătianu.

Fie-care avea un motiv personal, o rană încă deschisă, o mică resbunare de îndeplinit, un act de lingușire de pus la iveală.

Unul mocar nu a fost în stare să considere chestiunea în mod liniștit, și destrăcându-se de parcealitate sa. Iți face efectul, uitându-te la dânșii cum gesticulau și scrâșneau din dinți, nu a legiuitori regulând o mare chestie socială, ce a unui număr de bube povestindu-și cu voluptate ponosurile, clevetind și complotind în contra unei dușmane comune.

Tot trecutul lor, tot sămânul de frare pe tema libertății presei, și toate injuriele săvârșite odată *reacționarilor*, totul și toate dispăruse. Ei erau acum nevoe ca presa să nu mai fie liberă, ca să nu se mai ocupe de ei. Acesta necesitate imperioasă, primea ori-ce considerent, înăbușea ori-ce sentiment sau remușcăre de sentiment de pudoare.

Discută, dacă poți, *principii* cu niște oameni care n'au ținut nici odată ce sunt *acelea* și care s'au servit de ele cum se servește cine-va de drumul de fer ca să ajungă mai degrabă de cât cu trăsura, la destinație.

Dacă libertatea presei a scăpat numai știrbită, ear nu lovită de moarte, cum să complotase lucrul, aceasta să datorește *presei și opiniei publice* și simțirei sănătoase.

Senatul a rerenit asupra voinței sau constrîns, rușinat și furios în sine; D-nul Brătianu, a cedat de frică și de nevoie. Ceea ce însă liberalul de la 48, gândește în această chestie, a spus'o în Cameră, respunsând D-lui Rosetti.

Citească cineva acel discurs și are să remână înmărmurit, cu ce dispreț, cu ce aer sentorilor pământ presa.

Dar ce să mai continuăm cu generalități; este destul pentru a se vedea sentimentele ce hrănește colectivitatea relativ la presă, să amintesc cuvintele locotenentului grupului (D nul Brătianu fiind acasă) adecă a D-lui Stătescu.

Este faptul:

Când după ce Camera, în mențiuni amendamentul său primitiv, art. 106 din Constituție este trimes din nou la Senat; atunci D-nul Stătescu, cu acrul unui sfânt care oficiază și care are a prezide viitorul să sue la tribună și roagă pe Senat, *ca să adopte și el amendamentul Camerei.*

Dar motivele? Pe ce motive? De sigur, cei ce au la știu, să aștepta ca să le spunem ca D-nul Stătescu, a căutat să deviteze aceasta insămnătatea libertății presei, legată de competența exclusivă a jurșilor în această materie.

Ei bine nu, de o mie de ori nu.

„Fiind-că Conservatori ca D-nul I. Cătargiu, sunțin libertatea presei de acea noi („colectivitatea), să au ne arătam mai puțin „liberali de cât ei"...

Lucrul este lămurit. Nu convingerile, nu credința și binefacerile presei, ci conerența, ci teama de a nu fi luați pe dinainte de alții, este motivele adevarate.

Persiflând pe alții— *cătroiaș* D-nul Stătescu, aceasta libertate *poporului suveran.*

Are curagiul în o chestie gravă, să facă *pastișage și wons'i*, pe când fă-care vorbă a D-sale, să înșurcea asupră'i și asupra colectivității.

„Nu voim să ne arătăm mai reacționari „de cât reacționarii" este singurul argument invocat!

Cu alte cuvinte, nicea D-nul Stătescu, noi în noi însine, suntem acum mai reacționari de cât D-nul Catargiu, un mai credem în toplile și nebunile liberale, noi am devenit oameni foarte practici, minți foarte echilibrate; noi ne îngrijim de libertatea presei, ca de ceea ce să petrece în centrul Africei! dar fiind ca adversarii noștri, s'au avisat să sustie libertatea presei, suntem și noi nevoiți să o minținem!

Este la ce a ajuns liberalismul acestor oameni!

Nu mai fie în joc această nimănea care să ceară libertatea presei, a întrunirilor etc. și toate acestea ar fi suprimate cu grabă de omul de la 48 și de adepții lui.

Nu găsească ceea mai mică rezistență, fie și lăsați la inspirația și voința lor proprie, atunci s'ar vedea în toată întinderea, cum cum de 40 de ani, nu au avut acești oameni de cât nedovecrul în gură, de cât mistificarea în acte.

Ca să cunoaștești—independent de forme—dacă o țară, îi liberă sau nu, există o normă ce nici odată nu înșală. Nu ai de cât să te uiți *ce rol joacă Prefectul de Poliție din capitală și ce însămnătate are.*

Este el simplu privighitor al ordinei nu politice, dar al ordinei prevăzută în legile civile și penale, atunci sigur că acea țară e liberă.

Este din contra un personagiu influent, acaparant, cu autoritate politică nemărginită, factotum al Primului Ministru, urechea dreaptă al șefului Statului, inițiat în toate secretele, având glasul său în Consiliul de Miniștri, mai mare de cât Miniștrii și mai tare de cât toți Prefecții din țară; în acest caz să se știe bine că instituțiile țarei, ori cât de libere s'ar părea nu însamnă nimic, și că acea țară este liberă numai cu numele.

Mai mult, puterea Prefectului de poliție în o țară, nu este numai semnul absolutismului, ea mai însămnează încă că guvernul, nu ponte a se sprijini pe opinia publică, nici a se susține prin actele sale.

Să știe că Napoleon al III-lea, guverna Franța cu Prefectul de Poliție al Parizului. Haussman era inima imperiului, păzitorul lui Napoleon, acesta îl credea indispensabil stabilității dinastiei sale.

Uitese cineva, ce însămnătate are Prefectul de Poliție în Rusia. Este personagiul cel mai puternic și mai influent.

Unde auzi însă vorbindu-se de Prefectul de Poliție de la Londra. Nici nu există propriu zis aceminea funcțiune.

Cine mai vorbește acum de Prefectul de Poliție al Parisului?

Dacă ne întoarcem acum la noi, toată lumea poate constata că rolul care'l joacă Prefectul de Poliție de la Peter-

D. Teleor pe marginea unor fapte diverse, susținute de procedee umoristice de bună calitate (*Amor ars, Un cartofor*). Ziarul a publicat poezii cu totul sporadic (Al. Vlahuță, Gheorghe din Moldova ș.a.) ori numai când a socotit că puteau servi intereselor politice ale momentului. Din când în când, în afara unor romane mediocre în foileton, datorate unor scriitori ca Ad. Belot, Paul Bourget, A. Matthey, apăreau și schițe ori nuvele de Balzac (*Războiul civil*), Flaubert (un fragment din *Doamna Bovary*), Alphonse Daudet, Georges Courteline, Henri Murger, Maurice Rollinat. Dar preferința redactorilor merge către reprezentanții naturalismului francez, cu deosebire spre Émile Zola, din care se traduc *Nantas, Preotul Mouret, Pentru o noapte de amor* ș.a., și spre Guy de Maupassant, cu *O moștenire*. Literatura germană este reprezentată prin neînsemnații Fr. Gredel și Fr. Holzer, iar din cea maghiară se traduce, prin intermediul limbii franceze, un fragment dintr-un roman al lui Jókai Mór. Din literatura rusă alegerea s-a oprit asupra unor schițe ale lui Lev Tolstoi și Turgheniev. De o atenție specială s-a bucurat critica literară. Se remarcă importanța acordată realismului, considerat singurul criteriu valabil în judecarea operelor literare. Participând la polemica „artă pentru artă" sau „artă cu tendință", **L.** a luat fățiș atitudine în favoarea celei de-a doua fie reproducând articolele lui C. Dobrogeanu-Gherea, fie popularizând ideile acestuia prin articole semnate de Ovid Densusianu și Eduard Dioghenide. În primii ani de apariție cronica literară săptămânală este semnată de C. Mille. Interesul acestor cronici provine din opțiunea pentru estetica naturalistă. Din 1891 cronica literară este susținută un timp de N. Iorga. Argumentate și temperate ca ton, articolele acestuia au sporit prestigiul ziarului prin fermitatea și maturitatea judecăților, fiind ferite de exclusivismul pe care îl dovedise uneori Mille. Cronicile dramatice, semnate fie de I. C. Bacalbașa, fie de D. Teleor, se disting prin intransigență în combaterea localizărilor și în susținerea repertoriului de calitate, cu sursa în problemele specifice societății românești. *D.M.*

LUPTA, cotidian apărut la Budapesta de la 24 decembrie 1906 până la 1 decembrie 1910. Organ al Partidului Național al Românilor Transilvăneni, din 1909 are subtitlul „Organ politic național". Director (din 1907) este Al. Vaida-Voevod, în fruntea unui comitet de redacție compus din Ștefan C. Pop, Aurel Novac, Aurel Vlad, cunoscuți militanți pentru drepturile românilor din Ungaria. Ziarul este unul de informare (mai ales cu știri privitoare la viața socială și politică din România) și de atitudine civică. Un punct important din program se referă la dreptul de a folosi limba română în școală, în condițiile dificile impuse de legea Apponyi. Poezie semnează Octavian Goga și Zaharia Bârsan. Sunt prezenți cu proză C. Sandu-Aldea, D.N. Ciotori, N. Dunăreanu, iar cu articole de atitudine, N. Iorga, Ioan Slavici, Al. Ciura, Aron Cotruș. În cursul anului 1907 apar diverse reportaje despre evenimentele din timpul răscoalelor țărănești. Se publică numeroase traduceri din Alphonse Daudet, Anatole France, Marcel Prévost, Edmondo de Amicis, Heinrich Heine. Faptul că **L.** reproduce articole din revistele „Neamul românesc literar", „Luceafărul", „Viața nouă", precum și prezența în paginile ei a semnăturii lui N. Iorga denotă o orientare spre sămănătorism ca formulă ideologică și literară. Alți colaboratori: Petre Dulfu, Ion Agârbiceanu, Onisifor Ghibu (cu pseudonimul N. Foișor), Victor Eftimiu. *C.Tt.*

LUPTA LITERARĂ, publicație apărută la București la 19 și 26 aprilie 1887, sub direcția lui B. Delavrancea. Grupând câțiva tineri scriitori de orientare radicală și democratică — Al. Vlahuță, O. Carp (G. Proca), C. Mille —, revista susține literatura inspirată din realitatea socială autohtonă. Delavrancea publică suita de articole *O familie de poeți* (despre Carol Scrob, Veronica Micle, Matilda Cugler-Poni, Theodor Șerbănescu), care conține numeroase critici la adresa direcției junimiste, și *Din cultura noastră*, precum și întâia formă a nuvelei *Hagi-Tudose*, sub titlul *Hagiu*. Al. Vlahuță e prezent cu poezia *Mamei*, C. Mille cu mai multe poezii, la fel ca O. Carp și Artur Gorovei, iar Petre Ispirescu publică basme. Așa cum se înțelege din rubrica „Poșta redacției", C. Dobrogeanu-Gherea promisese că va trimite articole pentru **L. l.**, dar această colaborare nu s-a realizat. *R.Z.*

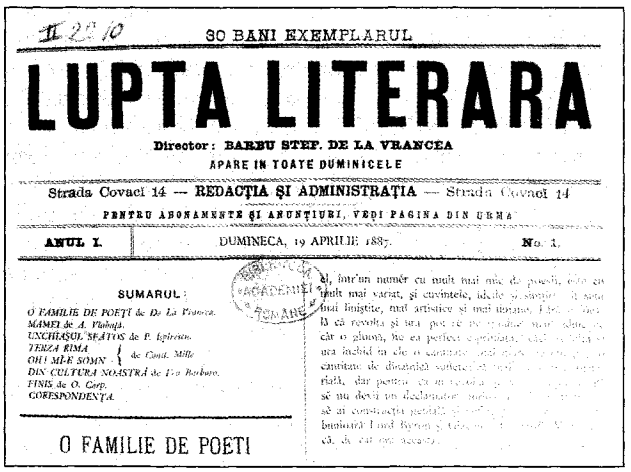

30 BANI EXEMPLARUL

LUPTA LITERARA

Director: BARBU ȘTEF. DE LA VRANCEA

APARE IN TOATE DUMINICELE

Strada Covaci 14 — REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA — Strada Covaci 14

PENTRU ABONAMENTE ȘI ANUNȚURI, VEDI PAGINA DIN URMĂ

ANUL I. DUMINECA, 19 APRILIE 1887. No. 1.

SUMARUL:

O FAMILIE DE POEȚI de Dr. La Vrancea.
MAMEI de A. Vlahuță.
UNCHIAȘUL SĂTOS de P. Ispirescu.
VERZĂ RIMA / OH! MĂ-E SOMN } de Cand. Mille
DIN CULTURA NOASTRĂ de Tit-o Barbaro.
FINIS de O. Carp.
CORESPONDENȚA.

O FAMILIE DE POEȚI

LUPU, Nicolae (9.X.1947, Velești, j. Dolj — 8.IV.1999, București), poet și prozator. A absolvit Liceul de Artă din Craiova (1961-1967), Facultatea de Arte Plastice a Institutului Pedagogic din București (licența în 1971) și Școala de Pictură și Restaurare a Patriarhiei Române (1971). Între 1971 și 1990 este profesor de desen la școli generale din Roșiori de Vede. După 1990 devine redactor la cotidianul „Teleormanul liber" și consilier al Inspectoratului de Cultură din județul Teleorman, lucrând totodată ca pictor restaurator de monumente religioase. Participă cu lucrări de pictură și grafică la expoziții de grup și, din 1993, are și expoziții personale. Debutează cu versuri în „Luceafărul" (1970). Colaborează la „Amfiteatru", „Luceafărul", „România literară", „Ramuri", „Familia", „Tomis",

„Teleormanul", „Tribuna Teleormanului" ș.a. Redactor la „Pagini teleormănene" (1988–1989), redactor-șef la „Carul solar" (1991) și la „Curierul de Teleorman" (1992–1993), a condus și cenaclul „Gala Galaction" din Roșiori de Vede (1978–1984).

De la pastelul elegiac la cenușiurile plictisului provincial și de la incandescențele imnice la fantasticul macabru, **L.** rămâne un virtuoz al imaginii. Cu toată diversitatea genurilor, stilurilor și registrelor abordate, care prin receptivitatea la influențe de tot felul trădează o voință de disciplinare „literară" a inspirației, scriitorul are o sensibilitate în primul rând vizuală și, firesc, o educație plastică a ochiului. Încă din volumul de debut, *Dospirea ploii* (1971), este evidentă această predispoziție de a trata pictural detaliile, ascultând mai puțin de logica extatic-contemplativă a temei și mai mult de stilistica barocă a aglomerării și contorsiunilor, dezvoltată în următoarele cărți de versuri, *Nuntă călătoare* (1974), *Paznic al grădinilor* (1975), *Ce se cuvine* (1977), *Insomniile trandafirilor* (1983). La nivelul secvențelor scurte, juxtapuse în frize decorative, gramatica descripției este deja constituită pe un principiu de abolire violentă a perspectivei, ceea ce duce la dizolvarea departelui în aproape și a transcendentalului în organic; aluviuni de materie opacă și grea se revarsă peste desenul firav al sublimului convențional. Aceste miniaturi rămân multă vreme artizanale, închegându-se în viziune abia cu *Întocmirea chipurilor* (1980) și *Singuri și fericiți* (1984), care deschid seria romanelor (*Cocoșul de tablă*, 1989, *Învierea lui Lazăr*, 1994, *Păcatele lui Dumnezeu*, 1995, *Liturghia satanică*, 1996) și a culegerilor de povestiri printr-o mitologie htonică a unei comunități rurale de regn incert, înfiptă în lut prin fiziologii vegetale, trăind în subteran prin rădăcini și tuberculi și amestecându-se la suprafață cu fauna domestică. *Cocoșul de tablă* este un roman autobiografic scris la persoana întâi, care narează viața unui copil dintr-un sat din Oltenia, fiu de țărani săraci, născut cam în același an cu autorul. Bolnav de poliomielită la începutul anilor '50, purtat prin spitale și sanatorii, rămas cu o mână paralizată, micuțul urmează școala de arte plastice și se înțelege că va deveni pictor. Romanul urmărește, din perspectiva protagonistului, evoluția unei conștiințe în formare. Viața rurală, cu relațiile interumane tradiționale, cu realitățile ei uneori dure, generatoare de suferință, este consemnată cu autenticitate, în pagini uneori izbutite. Un tărâm explorat și exploatat destul de consistent, totuși fără mare originalitate în raport cu orizontul „romanului de formare" din literatura română mai veche, este descoperirea prin școală a modului de viață de la oraș, a artei și culturii, dar și a unor aspecte ale naturii umane (prietenia, invidia, competiția etc.), a erotismului. Destul de plat în ansamblu, stufos fără strălucire, aparținător unei poetici prozastice deloc revoluționare, bogat însă în detalii, romanul transpune în cele din urmă destul de plauzibil constituirea unei personalități.

SCRIERI: *Dospirea ploii*, pref. Marin Sorescu, București, 1971; *Nuntă călătoare*, București, 1974; *Paznic al grădinilor*, București, 1975; *Ce se cuvine*, București, 1977; *Întocmirea chipurilor*, București, 1980; *Alegoria timpului și a iubirilor*, București, 1981; *Insomniile trandafirilor*, București, 1983; *Singuri și fericiți*, București, 1984; *Livada cu aripi*, București, 1988; *Cocoșul de tablă*, București, 1989; *Prăbușirea îngerilor*, Alexandria, 1994; *Învierea lui Lazăr*, Alexandria, 1994; *De prea puțină vreme pe pământ*, Alexandria, 1995; *Păcatele lui Dumnezeu*, București, 1995; *Liturghia satanică*, București, 1996; *Valea răsturnată. Sicriul de argint*, Alexandria, 1996.

Repere bibliografice: Alex. Ștefănescu, *„Dospirea ploii"*, LCF, 1971, 35; Constantin, *A doua carte*, 201–203; Dan Cristea, *„Dospirea ploii"*, RL, 1971, 39; Nicolae Manolescu, *Debuturi în poezie*, CNT, 1971, 46; Nicolae Manolescu, *Doi poeți*, RL, 1974, 8; Mircea Iorgulescu, *„Nuntă călătoare"*, LCF, 1974, 15; Petre Got, *„Nuntă călătoare"*, VR, 1974, 6; Mircea Iorgulescu, *Profil: Nicolae Lupu*, LCF, 1975, 25; Dorin Tudoran, *Imagine și cuvânt*, LCF, 1975, 40; Dana Dumitriu, *Iubirea grădinarului*, RL, 1975, 44; Valeriu Cristea, *„Pe ușă-mi forfoteau aureole"*, RL, 1976, 35; Iorgulescu, *Scriitori*, *93–94*; Firan, *Profiluri*, *438–439*; Romul Munteanu, *Semnele realului și dimensiunea fantastică*, LCF, 1996, 10; Cristea, *Teleorman*, *381–383*. *N.Br.*

LUPULESCU, Iosif (24. VII. 1937, Bichigi, j. Timiș), prozator. După ce urmează cursurile primare și gimnaziale în comuna natală, se înscrie la o școală profesională din Reșița (1952–1955), iar ulterior, în paralel cu angajarea ca muncitor la Hunedoara și Reșița, urmează liceul, pe care îl termină în 1964. Este, în 1964 și 1965, învățător, apoi inspector. Din 1970 a lucrat ca asistent de regie la Buftea și director de producție la Studioul Cinematografic „Al. Sahia" din București.

Inclus în sumarele volumelor colective *Cântec pentru început* (1966) și *Timpul împlinirilor* (1970), **L.** debutează editorial în 1970, cu o culegere de povestiri, *Aș fi vrut să fie marți*. Aici își valorifică experiența de viață și încearcă să transpună la nivelul substanței narative dileme existențiale ale tinerilor, majoritatea furnaliști, oțelari, ingineri, învățători. *Singur în curtea școlii*, *Vacanță și gelozie*, *Când va ninge*, *Am pierdut o rază de soare* sunt texte în care se insistă asupra frământărilor sentimentale, trăiri surprinse în pasaje pline de lirism, prejudiciate însă de recurența tematică. Natura intrigii din proza scurtă — în 1988 îi va mai apărea volumul de schițe *Echipa de filmare* — se regăsește în construcțiile romanești, variații identificându-se doar din punctul de vedere al contextului: analiza unei relații eșuate, consecință a unor rememorări din timpul câtorva zile de concediu petrecute la Poiana Brașov (*În umbra stăpânului*, 1971), atmosfera dintr-o școală profesională, unde un tânăr pedagog reușește să câștige încrederea și respectul elevilor săi (*Pariu pe alb*, 1973), surprinderea stării de neliniște și îndoială din etapa premergătoare unei opțiuni esențiale (*Șansa*, 1974).

SCRIERI: *Aș fi vrut să fie marți*, București, 1970; *În umbra stăpânului*, București, 1971; *Pariu pe alb*, București, 1973; *Șansa*, Timișoara, 1974; *Echipa de filmare*, Timișoara, 1988; *Ora 6 și pătratul*, București, 1989.

Repere bibliografice: Cornel Ungureanu, *Prozatori timișoreni*, O, 1970, 9; Alex. Ștefănescu, *„În umbra stăpânului"*, LCF, 1971, 42; Sorin Titel, *Cărți pentru tineret*, RL, 1973, 44; A. Balthazar, *„Pariu pe alb"*, O, 1973, 49; Valeriu Cristea, *Transcriere și transfigurare*, RL, 1974, 3; Al. Covaci, *Șansele unui romancier*, TR, 1974, 43; Eugen Dorcescu, *„Șansa"*, O, 1974, 48; Gheorghe Luchescu, *Din galeria personalităților timișene*, Lugoj, 1996, *176–177*. *C.M.B.*

LUSCALOV, Petre (15.VII.1927, Chișinău), prozator. Este fiul Ariadnei și al lui Constantin Luscalov, căpitan. A absolvit Facultatea de Drept a Universității din București în 1949. Prin articolele sale publicate în presa anilor '50 **L.** se dovedește un înfocat susținător al comandamentelor de partid în domeniul literaturii. Astfel, el dă sfaturi unor poeți sau critică „umanizarea" personajelor prin „boli" și „slăbiciuni". Între 1952 și 1959 este redactor-șef adjunct al Redacției de scenarii a Cinematografiei Române, funcție din care va fi demis pentru „îndrumare ideologică greșită". Postul i-a facilitat, probabil, acum ca și mai târziu, ecranizarea unora dintre cărțile proprii. Între 1960 și 1968 este secretar literar al Teatrului „C. I. Nottara" din București.

Prima carte a lui **L.**, *Nufărul roșu* (1950), este un roman pentru copii scris în maniera didactică a lui Arkadi Gaidar, dar și a altor autori sovietici „la modă". În general, povestirile, nuvelele, scenariile de film și romanele lui se adresau copiilor și adolescenților, încadrându-se în cerințele oficiale, care vizau „educarea" și „integrarea" în societate, în sistem. Propaganda ideologică este însă slujită de prozator cu mijloacele unor specii de consum – literatura polițistă și de aventuri, care se conduc după schemele clasice, agrementate cu clișeele epocii: diferențele zdrobitoare dintre Est și Vest, contrastele, văzute maniheist, dintre sisteme, din perspectiva cărora românii sunt mereu „cei buni și drepți", iar occidentalii – „băieții răi", spionii, criminalii. În cel mai izbutit roman al său, *Fiul munților* (1979), **L.** pune într-o lumină mai mult decât favorabilă contraspionajul românesc. În alte cărți – unele publicate sub formă de foileton în reviste pentru tineret, precum „Cutezătorii" – păstrează o ținută oarecum decentă, de îndrumător cultural, folosindu-se de tiparele literaturii de aventuri pentru a realiza implicit o bună propagandă lumii din care face parte. *Ostrovul lupilor* (1969) sau *Extraordinarele peripeții ale lui Scatiu și ale prietenului său Babușcă* (1974) tind să se înscrie în filiația Jules Verne–Mark Twain. Acțiunea este inteligent construită, vie, personajele sunt niște copii-model, puși în situații pline de neprevăzut. Succesul acestor cărți, ca și al filmelor turnate după ele, este astfel explicabil.

SCRIERI: *Nufărul roșu*, București, 1950; *80 000 de prieteni*, București, 1950; *Alarmă în munți*, București, 1955; *Puiul de rață sălbatică*, București, 1961; *Tăurașul*, București, 1963; *Zona abstractă*, I–II, București, 1964–1966; *Jaguarul roșu*, București, 1967; *Cerbul alb*, București, 1968; *Ostrovul lupilor*, București, 1969; *Extraordinarele peripeții ale lui Scatiu și ale prietenului său Babușcă*, București, 1974; *Iubire interzisă*, București, 1974; *Fiul munților*, București, 1979; *Pasărea măiastră*, București, 1981.

Repere bibliografice: Andrei Roman, *„Fiul munților"*, LCF, 1979, 36; Piru, *Ist. lit.*, *536*; Micu, *Scurtă ist.*, III, *297*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1064–1065*. *A.Ml.*

LUSTIG, Adrian (29.IX.1953, București), prozator și dramaturg. Este fiul Lucreției Lustig (n. Ilieș), redactor la Radiodifuziunea Română, și al lui Oliver Lustig, scriitor. Urmează Liceul „I.L. Caragiale" din București (1968-1972), apoi Facultatea de Automatică, secția calculatoare, din cadrul Institutului Politehnic București, absolvind în 1977. Până în 1989 lucrează ca inginer și cercetător, pentru ca ulterior să devină om de afaceri. Debutează în presă în 1979, la revista „Luceafărul", iar editorial în 1982, cu romanul *Romanță cu stagiari*. Pornind de la acest roman, în 1987 a realizat un scenariu de televiziune. În 2002, pe scena Teatrului Național din Iași, i se joacă prima piesă, *Circul Matteo*.

L. a reținut atenția criticii cu două romane, mai târziu intrând într-un con de umbră explicabil prin diluarea manierei și prin autopastișă. *Romanță cu stagiari* dezvoltă în registru comic, într-un „stil bazat pe limba comună și pe jargon" (Marian Popa), tribulațiile tipice pentru anii '80 ale unui grup de patru absolvenți de facultate tehnică, repartizați în provincie. Talentul autorului pentru narațiunea de consum este valorificat *à rebours* în *Legea timidității universale* (1985), roman în care sunt preluate clișee curente într-o astfel de literatură (intriga polițistă, consecuția plină de suspans a unor evenimente misterioase ori senzaționale) sau aiurea (povestirea în ramă) pentru a le resemnifica ironic prin parodiere. Textul abundă în trimiteri de tip intertextual, prelucrarea unor surse sobre făcându-se în aceeași cheie parodică, eficientă din punctul de vedere al comicului vizat. Performanța într-o astfel de combinație între literatura de gradul al doilea și literatura de consum se voalează odată cu *Un loc pe roată* (1986), ficționalizare frivolă pe tema unei călătorii în Italia. După alte două romane, *Un băiat ura o fată* (1990) și *Un ceai cu tipele de sâmbătă* (1991), **L.** pare să renunțe la scris, însă după o pauză de doisprezece ani se relansează cu volumul de teatru *Poker și alte două comedii* (2003), revenind, cu toată schimbarea de gen literar, la registrul predilect.

SCRIERI: *Romanță cu stagiari*, București, 1982; *Legea timidității universale*, București, 1985; *Un loc pe roată*, București, 1986; *Un băiat ura o fată*, București, 1990; *Un ceai cu tipele de sâmbătă*, București, 1991; *Poker și alte două comedii*, București, 2003.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *La Vie en rose*, RL, 1983, 1; Ioan Holban, *Sub semnul arbitrariului*, CRC, 1983, 18; Ioan Holban, *Parafraze și epistole*, CRC, 1986, 39; Țeposu, *Istoria, 131-132*; Adrian Oțoiu, *Proza generației '80. Strategii transgresive*, I, Pitești, 2000, *169-174*; Popa, *Ist. lit.*, II, *936*; Iuliana Alexa, *Viața ca un poker*, RL, 2003, 31. *M.I.*

LUSTIG, Oliver (4.XI.1926, Șoimeni, j. Cluj), prozator și memorialist. Este fiul Iolandei (n. Herman) și al lui Edmund Lustig, notar. Între 1937 și 1944 urmează șapte clase de liceu la Cluj. Deportat împreună cu familia la Auschwitz în iunie 1944, își pierde în camerele de gazare părinții și trei frați, cunoscând ulterior experiența altor lagăre de concentrare. Întors acasă termină liceul și se înscrie la Facultatea de Științe Economice din cadrul Universității clujene, pe care o va absolvi în 1950. Lucrează în redacția organului central de presă al armatei, „Apărarea Patriei", fiind redactor-șef adjunct din 1956 până în 1986, când se pensionează cu gradul de colonel. Aici debutează în 1949, iar primul volum din *Însemnări din preajma crematoriului* îi apare în 1957. A editat antologia *Ecouri din holocaust în literatura universală* (2003).

Scrierile lui **L.** au ca referent obsesiv secvența tragică pe care autorul o trăiește în timpul celui de-al doilea război mondial, în contextul dramei colective a populației evreiești. Literatura devine astfel în primul rând un vehicul al memoriei, a cărei funcție de transmitere privilegiază cu minime variații discursive calitatea documentară a textului.

SCRIERI: *Însemnări din preajma crematoriului*, I-II, București, 1957-1958; *Din umbra crematoriului*, București, 1960; *Viața în imperiul morții*, București, 1969; *Cronică în marș* (în colaborare cu Gheorghe Bejancu), I-II, București, 1974-1978; *Atunci, acolo... la Auschwitz*, București, 1977; *Destin blestemat*, București, 1980; *Dicționar de lagăr*, București, 1982; *Scrisori de dragoste spânzurate*, București, 1985; *Martorii n-au dreptul să tacă*, București, 1986; *Jurnal însângerat*, București, 1987; *Limbajul morții*, București, 1990. **Antologii:** *Ecouri din holocaust în literatura universală*, București, 2003. **Traduceri:** Eva Heymann, *Am trăit atât de puțin*, București, 1991.

Repere bibliografice: Radu Popescu, *„Din umbra crematoriului"*, CNT, 1960, 709; Victor Bârlădeanu, *Romanul-document. Între reportaj și ficțiune*, „Presa noastră", 1969, 10; Radu Cosașu, *Alte balade ale soldatului*, „Cinema", 1975, 1; Emil Manu, *Rechizitoriu antifascist*, „Viața militară", 1978, 4; Sorin Titel, *Un roman antifascist*, RL, 1981, 18; Dan Mutașcu, *Literatura mărturisirii*, SPM, 1981, 549; Alex. Ștefănescu, *Un dicționar acuzator*, „Apărarea Patriei", 1983, 6 aprilie; Tania Radu, *Memorie și ficțiune*, FLC, 1986, 25; Radu Vaida, *„Martorii n-au dreptul să tacă"*, LCF, 1987, 15. *M.I.*

M

Macedonski, Alexandru

Maiorescu, Titu

Minulescu, Ion

Moftul român

MACARIE, episcopul (? – 1.I.1558), cronicar. S-a format în mediul mănăstirii Neamț, sub oblăduirea unui distins cărturar, Teoctist al II-lea (sau al III-lea în numerotarea lui N. Iorga), viitor mitropolit al Moldovei. Știa limba greacă în chip desăvârșit, de vreme ce a tradus în slavonă *Sintagma* lui Matei Vlastaris. A ajuns, probabil înainte de 1523, egumen al mănăstirii Neamț, unde a întreținut o atmosferă de lucru cărturăresc și a format discipoli. A fost hirotonit episcop de Roman la 23 aprilie 1531. Iliaș Rareș, fiul lui Petru Rareș, îl dă jos în 1550 din jilțul episcopal, dar celălalt fiu al lui Rareș, Ștefan, îi redă demnitatea ecleziastică în 1551.

M. s-a așezat la lucru din porunca lui Petru Rareș, povestind, în limba slavonă, evenimentele scurse în Moldova de la moartea lui Ștefan cel Mare și până în 1542 – într-o primă redacție, continuată de Eftimie –, întinse apoi până în anul 1551 – în cea de-a doua versiune, dusă mai departe de Azarie. În cronicar literatura română din secolul al XVI-lea a întâlnit, în chip fericit, pe primul mare narator și în același timp un scriitor cu o veritabilă vocație de întemeietor. În textul său, împodobit cu „împletituri rituricești", meșteșug învățat de la bizantinul Constantin Manasses, poziția privilegiată este rezervată panegiricului, cu un „obiect" selectat, de data aceasta, din spațiul nontranscendent. Petru Rareș, patronul, transformat în model de umanitate, venit pe tron prin revelație divină, va fi împodobit cu toate virtuțile posibile de imaginat pe un traseu în care nimic nu este imprevizibil: ascendență ilustră („odraslă a veșnic pomenitului Ștefan"), vitejie fără seamăn, neîncovoiat în vremuri de restriște, drept și generos cu cei ce își recunosc greșelile, neîndurător cu uneltitorii (îi dă „hrană sabiei"), arbitru ascultat al treburilor de prin prejur, cârmuitor înțelept, ctitor pios și părinte grijuliu. În zugrăvirea chipului „celui cu pieptul tare", **M.** nu ostenește a scotoci în depozitele de ornamente pe care le frecventa în mod obișnuit. Eroul depășește obstacolele – construcțiile în cronică fiind fundamental antitetice, toate niște „încercări", numeroase, dar lovite cumva de monotonie – și avansează spre cucerirea unei glorii irevocabile. Campaniile militare (cele „transilvănene", mai ales), cu preparative ce dau impresia că e vorba de pregătirea unei cruciade, se bucură de atenția cronicarului. La fel adversarii (inamicul etern al bunelor alcătuiri, diavolul, lipsește surprinzător), uneltitorii, conspiratorii (un oarecare Mihul, discreditat ca alogen, înșelător, diseminator de turburări, duplicitar), dușmanii istoriei – „marele împărat al turcilor", nimeni altul decât Soliman Magnificul, care „s-a sculat urlând cumplit ca leul", aducând cu sine mulțime de fiare „păgânești" (funcționează în continuare antica cristalizare „creștini-păgâni"), ce îi dau prilej lui **M.** să construiască niște (foarte europene) povestiri care pot fi intitulate „Decrementa atque incrementa Domini Petri" și să facă din domnul Moldovei un personaj tragic, părăsit de prieteni, nevoit să se refugieze. Astfel, repliindu-se către Ardeal, Petru Rareș străbate un peisaj alpestru, a cărui descriere e împrumutată de la Manasses, și se mișcă într-un tablou gigantic, imagine a jalei omenești și a durerii cosmice. **M.** știe să întrețină constant ritmul unei povestiri complicate, cu destule ramificații ce ar fi putut frânge sau întrerupe pe alocuri tensiunea epică. El cunoaște destule taine ale compunerii povestirii, căci, chiar atunci când face o pauză, umple acest interval cu fapte ce participă direct la menținerea unui tonus ridicat: nenorocirile pe care le provoacă „oastea barbarilor" ce invadase „Moldovlahia", jefuirea cruntă a țării, pasagerele domnii ale unui Ștefan Lăcustă, în vremea căruia țara a fost bântuită de o „foamete cumplită", sau Alexandru Cornea. Specia de „publicistică politică" practicată implică deslușit prezența portretelor. În fixarea, pentru viitorime, a trăsăturilor cutărui sau cutărui personaj pana cronicarului nu șovăie. Nu se simte nici o timorare pricinuită de responsabilitatea, imensă, a judecății formulate pentru istorie. **M.** îmbracă rar haina de sacerdot învestit cu puteri supreme, cum va face Miron Costin. Îi convine ipostaza de scriitor, de cărturar (inventator al unor sisteme complicate de datare și utilizator al unui nomenclator de demnități bizantine) ce nutrește simpatii și antipatii. Nu îi lipsește însă măsura. Cheltuiește multă osteneală pentru edificarea elogiului, dar nu transformă istoria vieții și întâmplărilor lui Petru Rareș într-o hagiografie. El face din Rareș o figură exemplară, dar îl păstrează în rândul oamenilor, nu îl suie, forțând, pe o platformă unde insul să comunice cu divinitatea. Ceilalți sunt apreciați prin raportare la un sistem de norme morale sau la un antecesor-model, spre pildă, Iliaș Rareș față de tatăl său ori Ștefan, alăturat damnatului său frate. În schimb, portretul mitropolitului Teoctist nu uzează de corelație, ci înmănunchează doar faptele personajului. Cu gratitudinea discipolului, **M.** elogiază fapta unui mare cărturar, „învățător al Moldovei" (sintagmă vest-europeană ca structură), „vrednic de cunună". Este lauda unui cărturar făcută de alt cărturar, căci cronicarul, beneficiar al instrucției („eu, care m-am hrănit cu cuvintele lui duhovnicești ca și cu lapte și am fost învățat de dânsul cu dragoste părintească"), face din necesitatea acestei glorificări o importantă problemă de conștiință și meditează la responsabilitățile ce îi incumbă. În felul acesta, la nivelul retoricii textului, lângă chipul cavalerului apare – potrivit dispozițiilor vechiului topos *fortitudo et sapientia* – și cel al învățatului, semn al unei înțelegeri profunde a rostului omului de carte în fața semenilor. **M.** nu mai are nimic din smerita umilință a unui medieval.

SCRIERI: *Cronica lui Macarie*, în Ioan Bogdan, *Vechile cronice moldovenești până la Ureche*, București, 1891, *149–162, 198–312*, în Ioan Bogdan, *Letopisețul lui Azarie*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XXI, 1908–1909, în *Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI, publicate de Ion Bogdan*, îngr. P.P. Panaitescu, București, 1959, *77–105*, în LRV, *172–190*.

Repere bibliografice: Bogdan, *Scrieri, 320–335, 340–348, 360–363, 431–438*; I.G. Sbiera, *Mișcări culturale și literare la românii din stânga Dunării în răstimpul de la 1504–1714*, Cernăuți, 1897, *298*; Iorga, *Ist. lit. XVIII*, I, *75*, II, *438–440, 447–448*; Iorga, *Ist. Bis.*, I, *155–158*; D. Russo, *Elenismul în România. Epoca bizantină și fanariotă*, București, 1912, *36–39*; Iorga, *Ist. lit.*, I, *151–156*; Ilie Minea, *Letopisețele moldovenești scrise slavonește*, Iași, 1925, *66–98*; Pușcariu, *Ist. lit., 46*; Cartojan, *Ist. lit.*, I (1940), *38–39, 41–42*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *19–20*, *Ist. lit.* (1982), *14–15*; P.P. Panaitescu, *Cronica lui Macarie*, în *Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI, publicate de Ion Bogdan*, București, 1959, *74–77*; Scarlat Porcescu, *Episcopul Macarie al Romanului (1531–1558)*, MM, 1960, 5–6; Piru, *Ist. lit.*, I, *33–35*; Lăudat, *Ist. lit.*, I, *39–41*; *Ist. lit.*, I, *261–264*; Panaitescu, *Începuturile, 24*; Mihăilă, *Contribuții, 104–163*; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, *83–85*; G. Mihăilă,

Cronica episcopului Macarie, LRV, I, *168-171*; G. Mihăilă, *Sintagma (Pravila) lui Matei Vlastaris și începuturile lexicografiei românești (secolele XV-XVII)*, „Studii de slavistică", 1969; *Dicț. lit. 1900, 525-526*; Mazilu, *Lit. rom., 280-304*; Mazilu, *Proza, 266-288*; Mazilu, *Recitind*, I, *120-122, 165-168, 210-218*, III, *23-28*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *3-5*. *D.H.M.*

MACARIE, ieromonahul (a doua jumătate a sec. XV – începutul sec. XVI), tipograf. Probabil călugăr sârb, **M.** a învățat meșteșugul tiparului la Veneția, de unde a revenit cu o tipografie cu litere chirilice la Cetinje (Muntenegru). După ce a tipărit câteva cărți bisericești între 1493 și 1495, ocupația turcă îl silește să fugă și ajunge într-un târziu în Țara Românească. La cererea domnului muntean Radu cel Mare, **M.** tipărește în slavonă un *Liturghier* (1508), un *Octoih* (1510) și un *Tetraevangheliar* (1512). Se pare că această activitate a fost întreruptă după 1512 de alegerea sa ca mitropolit al Ungro-Vlahiei, sub domnia lui Neagoe Basarab. Cărțile au un aspect grafic elegant, cu bogate ornamentații și reproduc, probabil, manuscrise autohtone, dar nu conțin specificații în legătură cu locul unde au apărut. Argumente generale, de ordin istoric, social, cultural, ca și dovezi concrete conținute în paginile acestor incunabule au dus la concluzia că a fost înființată o tipografie în Țara Românească, în care au lucrat meșteri locali conduși de **M.** Astfel, cele trei cărți sunt primele tipărituri pe acest teritoriu, foarte valoroase pentru data la care au apărut, dar și pentru că au oferit textele necesare fie unor reeditări, fie unor traduceri în limba română.

Evangheliarul lui Macarie, 1512.
Pagini ornamentate cu stema Țării Românești

SCRIERI: [*Rânduiala dumnezeieștii slujbe și în ea a diaconilor*], f.l., 1508; ed. (*Liturghierul lui Macarie*), îngr. și introd. P.P. Panaitescu, indice bibliografic Angela și Alexandru Duțu, București, 1961; [*Octoih*], f.l., 1510; [*Tetraevangheliar*], f.l., 1512.

Repere bibliografice: A.I. Odobescu, *Despre unele manuscripte și cărți tipărite aflate la mănăstirea Bistrița. Prima tipografie din Țara Românească*, „Revista română", 1861, *807-830*; Nerva Hodoș, *Începuturile tipografiei în Țara Românească*, CL, 1902, 11; [*Note*], BRV, I, *1-20*; P.P. Panaitescu, *„Octoihul" lui Macarie (1510) și originele tipografiei în Țara Românească*, BOR, 1939, 9-10; Virgil Molin, Dan Simonescu, *Tipăriturile ieromonahului Macarie pentru Țara Românească*, BOR, 1958, 10-11; Barbu Teodorescu, *Prima tipografie a Țării Românești (Macarie, 1508-1512)*, BOR, 1958, 10-11; Damaschin Mioc, *Date noi cu privire la Macarie tipograful*, STD, 1963, 2; Virgil Molin, *Observații și opinii noi în legătură cu tipăriturile ieromonahului Macarie (1508-1512)*, MM, 1967, 5-6; *Ist. lit.*, I, *245-247, 253*; Tit Simedrea, *Epilogul din „Octoihul slavon" (m. Dealu, 1510) și identitatea de tipograf a lui Macarie din Țara Românească (1508-1512) cu Macarie din Muntenegru (1493-1496)*, MO, 1970, 7-8; *Dicț. lit. 1900, 526-527*; Păcurariu, *Dicț. teolog., 237-238*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *3-5*; Ursu, *Contribuții, 155-164*. *C.T.*

MACARIE, Gheorghe (25.IV.1940, Sadova, j. Suceava), istoric literar și editor. A urmat Liceul „Grigore Ghica" din Dorohoi și Facultatea de Filologie a Universității din Iași (1957-1962). Devine profesor la liceul din Siret (1962-1963), asistent la Institutul Pedagogic din Iași (1963-1968), cadru didactic la Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza". A mai predat cursuri de estetică și istoria artei la Facultatea de Teologie a aceleiași universități, la Academia de Artă „George Enescu". Este doctor în filologie din 1976. Debutează în 1965 la „Iașul literar" și colaborează cu articole de teorie literară și comentarii de artă la „Cronica", „Convorbiri literare", „Studii și cercetări de istoria artei", „Arta plastică", „Ateneu", „Moldova" ș.a. A folosit uneori pseudonimul George Perfir.

Preocupat de delimitarea conceptului de sentiment al naturii în opera literară, **M.** i-a consacrat o substanțială monografie, *Sentimentul naturii în proza românească a secolului al XIX-lea* (1978), punctele de referință fiind romanticii pașoptiști („o viziune unitară a naturii"), A.I. Odobescu („între clasicism și romatism"), Mihai Eminescu („magia naturii"), B. Delavrancea („picturalitatea naturii"), Calistrat Hogaș („evaziunea alpestră") și Al. Macedonski (în special „cromatica"). Același aspect, conceput pe un plan extins, face și obiectul volumului *Geografie literară. Orizonturi spirituale în proza românească* (1980), în care se conturează, prin intermediul unei selecții de texte comentate, o viziune a naturii în sensibilitatea românească, analiza mergând de la „cadrul fizic" până la „sentimentul

timpului". Examinarea interferențelor dintre literatura română și literaturile străine i-a ocazionat criticului, printre altele, o lectură a operei lui Ion Creangă din perspectiva primului său monograf, Jean Boutière. Critic și istoric de artă, analist al confluenței dintre literatură și artele plastice, **M.** a urmărit locul și rolul acestora din urmă în creația unor scriitor români și străini. Ca editor, a republicat scrierile lui Dumitru Furtună și Tiberiu Crudu.

SCRIERI: *Sentimentul naturii în proza românească a secolului al XIX-lea*, București, 1978; *Geografie literară. Orizonturi spirituale în proza românească*, București, 1980; *Dimitrie Hârlescu*, București, 1986; *Mănăstirea Horaița*, Iași, 1997; *Între literatură și arte plastice*, Iași, 1998; *Interferențe spirituale italo-române*, Iași, 2002. **Ediții:** Dumitru Furtună, *Izvodiri din bătrâni*, pref. edit., București, 1973, *Cuvinte și mărturii despre Ion Creangă*, pref. edit., Iași, 1990 (în colaborare cu Manuela Macarie); *L-au cunoscut pe Dumitru Furtună*, pref. edit., Botoșani, 1996 (în colaborare cu Filaret Furtună, Ionel Bejenaru și Filaret Aprotosoaie); Tiberiu Crudu, *De pe la noi ce-a fost odată*, I-II, Botoșani, 1997 (în colaborare cu Manuela Macarie).

Repere bibliografice: L. Volovici, *Sentimentul naturii*, CRC, 1978, 38; Mihai Zamfir, *Sentimentul naturii în proza românească*, LL, IV, 1978; George Bădărău, *„Geografie literară"*, CL, 1981, 7; Satco-Pânzar, *Dicționar*, *131-132*; Lazarovici, *Dicț. scriit. botoșăneni*, *130-131*; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), *267-268*. *A.N.*

MACEDONIA, publicație apărută la București, lunar, între februarie 1932 și 25 decembrie 1936. Director fondator este Naum Nance, iar secretar de redacție și administrator – C. Ionescu. Începând cu numărul 12/1936, revista are subtitlul „Organ de luptă națională și spirituală a românilor de pretutindeni", de la numărul 17/1936 subtitlul devine „Tribună de luptă național-economică a românilor de pretutindeni", iar în ultimele două numere este operată a treia schimbare: „Făclie și organ de propagandă națională". Publicația este în primul rând un organ de informație și propagandă pentru problemele aromânilor. Cultura și literatura vor fi, așadar, prezente în măsura în care sunt relevante pentru această comunitate. Favorizate sunt studiile dialectale (structura dialectului, influențe, lexic, onomastică etc.), de obicei reproduse din volume sau din presă. **M.** publică, de asemenea, portrete, culegeri de folclor dialectal, corespondență inedită (a unor personalități politice îndeosebi), note, știri, informații. Literatura este aproape în exclusivitate în aromână. Colaborează cu versuri Victor Eftimiu, Vasile Muși, George Murnu, R.M. Nicolau, Petre Florescu, Gabriel Drăgan, Nicolae Dobre. Lui Tudor Arghezi i se tipărește o proză poetică intitulată *Târla*. Se publică un scurt fragment, transpus în aromână, din *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă, precum și două texte (sub titlul *Orientale*) de I.L. Caragiale. În sumar mai intră studii și articole de Dimitrie Gusti, Ion Goskin (*Despre literatura macedo-română*), Gr. L. Trancu-Iași și sunt reproduse două fragmente din volumul *Românii nomazi* de Theodor Capidan, apărut la Cluj (1926). În 1932 este inserată replica (favorabilă) a lui E. Lovinescu la poziția revistei în problema literaturii dialectale. Alți colaboratori: Toma N. Riconti, Ion Exarhu, Mihail Negru, N. Mihuțiu-Bănățanu. *C.Tt.*

MACEDONSKI, Alexandru (14.III.1854, București – 24.XI.1920, București), poet, prozator, dramaturg și traducător. Este fiul Mariei, fiică a pitarului Dimitrie Pârâianu, dintr-o veche familie boierească din Oltenia, și al lui Alexandru D. Macedonski, general și ministru de război în timpul lui Al. I. Cuza (acesta se declara descendent al casei Biberstein-Rogala, familie princiară polonă domnitoare în Lituania, dar tatăl său, Dimitrie, sârb din Macedonia, venise în țară după înfrângerea răscoalei împotriva turcilor, condusă de Gheorghi Petrovici, supranumit Cel Negru sau Karagheorghe). Moartea neașteptată a generalului, în 1869 (s-a presupus că a fost otrăvit), aruncă familia, care până atunci dusese o existență seniorială, în dificultate și lasă să se instaleze la adolescentul **M.** ideea persecuției, a ostilității mediului. El a primit, acasă, de la un preceptor, învățătură în limba franceză, apoi în limba română, la liceul din Craiova, certificându-i-se absolvirea clasei a IV-a (1867-1868). Având sănătatea șubredă, este trimis pentru tratament și studiu în străinătate. La șaisprezece ani străbate singur Austria, Italia, Elveția, din nou Italia. Cu *Dorința poetului*, apărută în „Telegraful român" din Sibiu în 26 noiembrie 1870, debutează în literatură. În 1872 e în București, pentru a pregăti volumul de poezii *Prima verba*, apărut în același an. Fusese înscris – mai mult de formă – la Institutul Schewitz și chiar la Facultatea de Litere. Situația tot mai

precară a averii familiale, „personalismul său acut" (Adrian Marino) și complexul genialoid, legat, de acum, indestructibil, de o conștiință a misiunii poetului (dar grefat pe mândria sa aristocrată), îl determină să se arunce în politică, în care vedea o cale directă către reușită și succes. Intră în Partidul Liberal, editează ziarul „Oltul" (1873–1874) și se lansează, aici, în atacuri antidinastice (soldate în 1875 cu arestarea și încarcerarea pe trei luni la Văcărești, dar și cu un proces a cărui vâlvă, aducându-i popularitate, i-a dat mari satisfacții). Reia atacurile în „Telegraful" (1875). Dezamăgit de a nu se afla pe listele liberale ale candidaților pentru Cameră, intră în disidența condusă de N. Blaramberg și — împreună cu Pantazi Ghica, Bonifaciu Florescu și G. Fălcoianu — scoate „Stindardul" (1876), apoi „Vestea" (1877–1878). Solicită un post de atașat de legație. După ce în 1876 fusese director al Prefecturii județului Bolgrad (a demisionat după câteva luni), este numit director al Prefecturii județului Silistra Nouă (1878) și administrator al plasei Sulina (1879), funcții pe care nu le socotea pe măsura posibilităților sale. Prin revista satirică „Tarara" (1880) continuă să lovească în liberali și în rege. Pornit să cucerească gloria literară, concepe „Literatorul" — apărut în ianuarie 1880 — ca publicație antijunimistă. Citește în decembrie 1881 *Noaptea de noiembrie* la Junimea, dar cum pentru junimiști rămâne o figură ciudată, un iremediabil ratat, el se dezlănțuie în atacuri pline de venin împotriva lui V. Alecsandri (acesta primea Premiul Academiei Române, în timp ce **M.** concurase fără succes în 1878 cu o traducere din Byron, *Parisina*) și împotriva poeziei eminesciene („imperfectă" formal). Petre Th. Missir dă o recenzie distrugătoare la volumul *Poezii* (1882), Eminescu îl atacă în „Timpul" (*Naționalitate și cosmopolitism*). În 1883 **M.** publică o penibilă epigramă, ce îl ridiculizează pe Eminescu, atunci bolnav. Gestul ridică împotrivă-i un mare val de indignare („Ziarele lor m-au anatemizat, m-au excomunicat"). Caută să se disculpe, însă toate gazetele îi refuză cuvântul. Abonații returnează „Literatorul", cenaclul din jurul revistei se destramă. Pe stradă e arătat cu degetul, devine obiect al oprobriului public. Hotărăște să plece la Paris (se căsătorise între timp cu Ana Rallet Slătineanu, care-i adusese o dotă substanțială). Apare în „L'Élan littéraire" (Liège), în „Bulletin officiel de l'Académie des Muses Santonnes". La întoarcerea în țară încearcă, fără succes, să ducă mai departe „Literatorul". Dezaprobarea publică îl va urmări în continuare multă vreme. „Ghimpele", „Moftul român" fac din **M.** un trist personaj de comedie. Refugii îi vor fi poezia, cenaclul, colaborarea la revista simbolistă „La Wallonie" (Liège), la „Revue française" și la „Revue du monde latin". Reapar „Literatorul" (doar câteva numere, 1886–1887) și „Revista independentă" (un număr, 1887). Încercări de a se salva de sărăcie sunt efemerele „Stindardul țării" (1888) și „Straja țării" (1889). Cu „Literatorul" din 1890 începe lupta pentru impunerea simbolismului. Articolul *Poezia viitorului* (1892) este primul manifest simbolist la noi. Poetul trece prin grele lipsuri materiale și nu o dată recurge la gesturi de cerșetorie deghizată. Tragedia *Saul*, scrisă în colaborare cu Cincinat Pavelescu, i se joacă în 1893,

dar volumul *Excelsior*, din 1895, nu se bucură de nici o semnalare favorabilă. „Am fost izbit pentru această epigramă mai mult decât poate îndura un om", crede **M.** Este amestecat în scandalul stârnit de caterisirea mitropolitului Ghenadie, prin „Liga ortodoxă" (1896–1897), gazetă scoasă de el și de care se leagă debutul lui Tudor Arghezi, poet prezentat elogios, ca un deschizător de drum. Tot aici, lovea vehement în Carol I, acuzat de persecutarea lui Ghenadie și de subminarea Bisericii naționale (publicația apărea cu subvențiile mitropolitului caterisit). La Paris, în 1897, i se tipărește culegerea de versuri în limba franceză *Bronzes*, prefațată de Al. Bogdan-Pitești. Ziarul „Forța morală", pe care îl editează în 1901–1902, îl acuză pe I.L. Caragiale de plagiat. **M.**, dezlănțuindu-se împotriva dramaturgului într-o conferință la Ateneul Român, este fluierat și el răspunde fluierând. *Cartea de aur* (1902), însumând producția sa nuvelistică, nu trezește nici un ecou. Poetul se interesează de ezoterism și magie, pune la punct inventii fanteziste (un perpetuum mobile). Consolatoare e buna primire făcută la Paris romanului său *Le Calvaire de feu*, tipărit aici în 1906 și prezentat în „Mercure de France" și „Le Thyrse". Încearcă să impună piesa *Le Fou?* pe scena franceză.

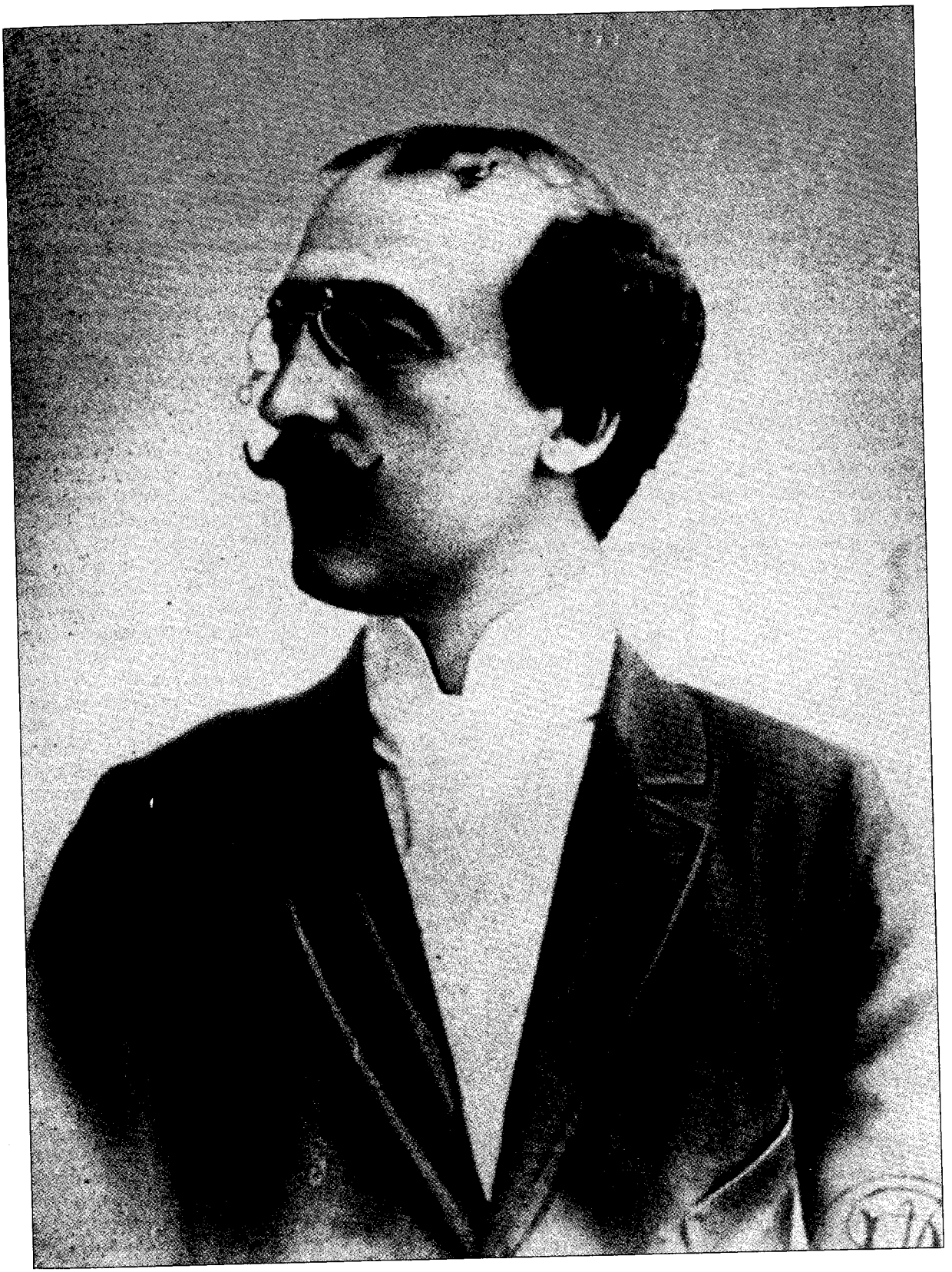

Frecventează boema parizianã, cafenelele Vachette, Closerie de Lilas. Prezintă Institutului Franței un memoriu despre propagarea luminii în vid. Prin strădaniile discipolilor **M.** începe să fie recunoscut. Volumul *Flori sacre* (1912) este prezentat de E. Lovinescu în „Convorbiri literare". Cenaclul macedonskian va fi frecventat de tânăra generație de scriitori impusă în preajma primului război mondial sau imediat după: Ștefan Petică, Ion Pillat, Gala Galaction, G. Bacovia, Adrian Maniu, Tudor Vianu, Ion Barbu ș.a. Salonul era dominat de tronul pe care oficia poetul, iar cititorii erau răsplătiți cu nestemate... false. Ceremonialul îi frapa pe contemporani prin insolit. **M.** lucrează la *Thalassa*, versiunea românească a romanului *Le Calvaire de feu*, „Marea Epopee", cum îl numea. Publică în „Flacăra" din 1916 fragmente ale scrierii și rondeluri. În ultima serie a „Literatorului" (1918–1919) se pronunță pentru alianța cu germanii. Ovid Densusianu, care tocmai propusese candidatura lui **M.** la Academie, își retrage propunerea. Este pensionat de la Comisia Monumentelor Istorice, unde fusese numit în 1906; pensia fiind una de mizerie, va face apel la caritatea publică. Îi atacă pe Ovid Densusianu, E. Lovinescu, O. Tăslăuanu în pamfletul

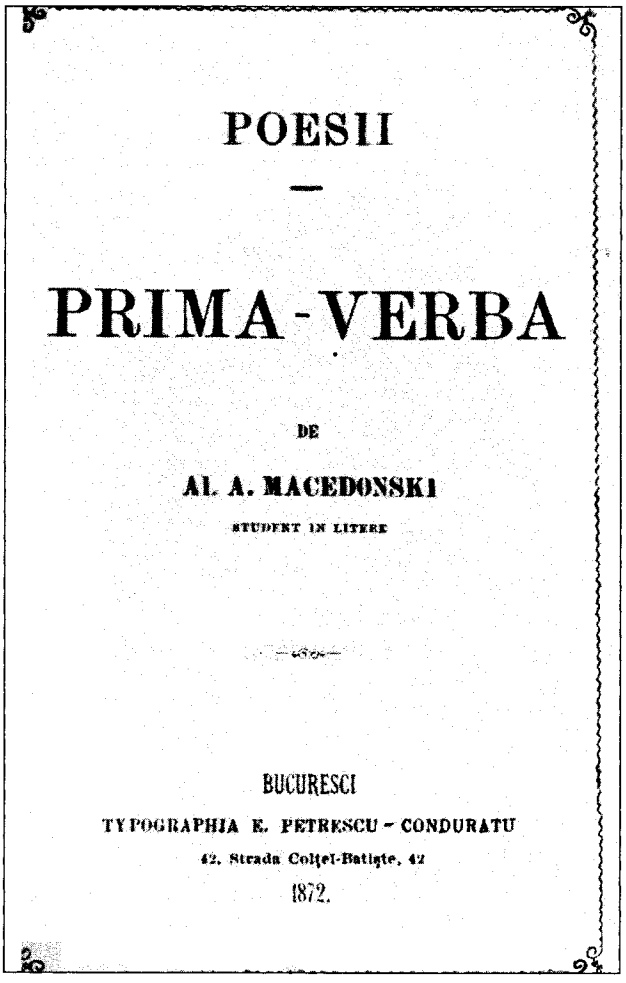

POESII

—

PRIMA-VERBA

DE

Al. A. MACEDONSKI

STUDENT IN LITERE

BUCUREȘCI

TYPOGRAPHIA E. PETRESCU - CONDURATU

42, Strada Colței-Batiște, 42

1872.

Zacherlina în continuare (1918). Este prezent în presa literară cu noi cicluri de rondeluri (strânse postum în volumul *Poema rondelurilor. 1916–1920*, 1927). Din ce în ce mai bolnav, se stinge, făcând un ultim, și simbolic, gest: pe patul de moarte, cere și inspiră parfum de roze.

Dincolo de ecourile unor influențe neasimilate (Cezar Bolliac și D. Bolintineanu, dar și Hugo, Musset, Byron) și de căderile frecvente în prozaism, discursivitate grandilocventă și anecdotic, începuturile poeziei macedonskiene prefigurează viitoarele-i teme și atitudini lirice. Cu tot sentimentalismul ei, poezia socială, de un patetic suflu umanitar-romantic, și satira, încă stângace, cu accente rechizitoriale uneori, alteori deformant-caricaturale, anunță marile înverșunări antiburgheze caracteristice *Nopților*. Tonalitatea lamentoului romantic (însușită prin conformarea la moda poetică a vremii) nu convine eului liric macedonskian, energic, incandescent atât în desfășurarea viziunilor ideale, cât și în prăbușirile în lutul realității. De aceea, nostalgia vârstei revolute, pure, a copilăriei este secondată de gestul orgolios al înfruntării destinului vitreg (*Mângâierea dezmoștenirii*); meditația sumbră asupra morții inexorabile, care urmează capriciilor „norocului" (*Destinul, Filosofia morții*), se prelungește, vindicativ, în ideea generalizatoare (și egalizatoare) de condiție umană supusă legii supreme a stingerii. Chiar tendința evaziunii în iluzoriu și himeric, deja schițată, apare ca o revanșă în imaginar a eului macedonskian, lovit și încarcerat în real. Imaginea romantică a geniului, demiurg al unui univers ideal, și mișcarea fundamentală de eliberare din real își corespund, configurând axa în jurul căreia se organizează întreaga rețea de motive și teme. Repulsia în fața unei lumi dominate de „tâmpita burghezime", conștiința adversităților de tot soiul („Am fost paria-n mijlocul țării mele") și solitudinea, când mândră, când dureroasă, a geniului converg în mitul liric al damnării, al sorții potrivnice, căreia poetul i se sustrage prin proiecția demonică sau demiurgică a eului, prin înălțarea în zonele ideale ale artei, prin integrarea într-o natură vitalistă, frenetică, prin evaziunea în spații exotice sau timpuri apuse și în vis, prin voluptatea senzorială și jocul gratuit al artei-capriciu. La originea configurației specifice a lirismului macedonskian stau reacțiile unei structuri psihice complexe, scindate interior („sunt și culme și abis"), și o complicată dialectică a compensațiilor interioare, la care participă deopotrivă sarcasmul amar și lucid, iluzia și mirajul idealului, etosul unei înfruntări sisifice a destinului și laitmotivul speranței. Egocentrismul, egolatria sunt corolare ale ideii romantice de damnare, dar în acest mit al poetului – dezmoștenit al sorții – se întrevede, dincolo de complexul frustrării, sentimentul unei incompatibilități definitive între aspirațiile geniului și obtuzitatea, trivialitatea lumii: „Poetul trebuie să fie îngerul-om". Ceea ce le reproșează el contemporanilor este insensibilitatea la valorile superioare ale spiritului; ostilitatea și ingratitudinea împing spre mizantropie (*La bestii*), tensiune vindicativă (*Ură*) și orgoliu al solitudinii (*Moise, Leul*). Adversitatea destinului și încercările dureroase de a-l depăși sunt reluate într-o amplă orchestrație romantică în câteva dintre *Nopți*: viziunea grotescă

a înmormântării, prefigurare a „farsei" posterității din *Noaptea de noiembrie*, este impregnată de cruzime demistificatoare; în *Noaptea de martie*, chiar nașterea — trecere din „nemărginirea" increatului în finitul existenței-calvar — este privită ca o eroare; *Noaptea de ianuarie* deplânge soarta cântărețului ivit într-o lume opacă la frumusețe, lipsită de vocația proiectării în ideal și de respect față de „focul sacru". Când nu e râsul distructiv, una dintre cele mai tipice reacții ale sufletului macedonskian ulcerat va fi întoarcerea spre trecut, adevărată punere în paranteză a prezentului ingrat. Copilăria și tinerețea, vârste paradisiace ale candorii și elanurilor pierdute („Oh! sufletul! — curatul argint de odinioară"), devin tărâmul sacru al pelerinajelor memoriei (*Rondelul trecutului*, *O umbră de dincolo de Styx*). Grațioase sau hieratice gravuri pe motive antichizante evocă un timp legendar, al omului semizeu, pretext de abandonare în ficțiune a convențiilor lumii moderne, de exaltare a unei vitalități fruste, estetizată prin stilizarea mitologic-idilică sau prin sculpturalitate parnasiană: „Pe-armăsarul meu de stepă, ca nălucă orbitoare,/ Trec, vârtej de aur roșu, de nesip înfășurat/ Și când luna stoarce lapte peste iarba șoptitoare,/ Stele clare priveghează cortul meu nemăsurat". Ca în *Naiada*, *Avatar*, *Stepa*, în același spirit al regăsirii energiilor primare, natura declanșează o violentă furie a simțurilor, o senzualitate frenetică, iresponsabilă, care conferă erosului atmosfera specific macedonskiană, de „idilă brutală"; adâncul obscur al instinctului, prins în *Faunul*, deși are unele atingeri cu imaginea naturalistă a omului, trimite de fapt la una din fețele „diabolice" ale romantismului. În *Noaptea de mai* integrarea omului în ritualul zămislitor al naturii se sublimează în nota de idealitate a speranței, care renaște și crește în suflete cu impetuozitatea și exuberanța sevelor de primăvară: „Și-n aeru-mbătat de roze sfidez atingerea durerei/ Cu cântece nălucitoare cum sunt candorile de crin". Beția odorifică nu a devenit încă o tehnică a introducerii în extaz, ca în *Rondelurile rozelor*, ci trădează și ascunde farmecul imaterial și intens al naturii, viața ei secretă și tulburătoare. Zborul fanteziei, stimulat de spațiul silvestru enigmatic (*Pădurea*), ca și oaza de calm contemplativ și reflexiv din *Mănăstirea* ori grandoarea extatică din *Lewki* sunt ipostazele tămăduirii prin comunicare cu sublimul naturii („Și chiar sufletul meu este rază, cântec și magie!"). Mitul central al liricii lui **M.** este simbolicul „excelsior", biruință asupra limitelor ultime, eliberare și înălțare din real prin poezie. Desprinderea de pământ se face pe aripile inspirării, care îl preschimbă pe muritor în semizeu (*Avânt*). Sufletul macedonskian țintește „perihelia", apoteoza solară, integrarea în absolut și pur. Capodopera sa, *Noaptea de decemvrie*, concentrează semnificațiile tensiunii real-ideal în legenda alegorică a emirului (geniul) fascinat de viziunea Mekăi (idealul — depășire a lumescului în atingere cu divinul: „Sunt Meka cerească, sunt Meka cea mare"). Filosofia practică infuzată alegoriei este sceptică (triumful „drumețului pocit", care urmează drumul ocolit și sigur), dar pe intransigența emirului (hotărârea de a ține drumul drept, înfruntând „jarul pustiei") se întemeiază noblețea eroică a căutării înseși, chiar ducând la eșec: „Dar visu-i nu este un vis omenesc — / Și poamele de-aur lucesc — strălucesc —/ Iar alba cetate rămâne nălucă". Sublimării în simbol a ecourilor propriilor ciocniri cu adversitățile, sugestiei de complexă dialectică, în care sacrificiul și fascinația sunt fețele aceluiași destin, poetul le adaugă un mare rafinament descriptiv, infuzat de oniric, și o ritmare de o muzicalitate obsesivă, dând una dintre marile poeme ale literaturii române (comparabilă cu *Miorița*, cu *Luceafărul* lui Eminescu sau cu *Zburătorul* lui Heliade-Rădulescu). Când nici întoarcerea spre trecut sau natura tămăduitoare, nici înversunările satirice ori înălțarea în perihelie nu pot atenua obsesia „soartei", poetul are sentimentul acut, dureros al relativității universale (*Psalmi moderni*, *Dialogul morților*). Se naște atunci o stare de oboseală profundă a sufletului (*Nepăsare*), din care unica ieșire posibilă duce spre paradisurile artificiale ale visului și himerelor, spre spațiile imaginarului exotic și spre plăsmuirile gratuite ale fanteziei grațioase sau macabre. Virtuozitățile picturale din *Acșam Dovalar*, *Banchet la curte*, decorativul miniatural și stilizat din *Rondelurile de porțelan* sunt de orientare parnasiană, ca și unele viziuni clasicizante (*Ospățul lui Pentaur*), cu „exotismul" lor temporal. De simbolism îl apropie pe **M.** muzica vagă a trecerii (*Fântâna*, *Rondelul lucrurilor*, *Rondelul lunei*), penumbra melancolică a instantaneelor „impresioniste" (*Pe balta clară*), nostalgia plecărilor, atracția himericului (*Tutunul*, *Castele-n Spania*), anticipative tonalități bacoviene (*Rondelul orașului mic*) și voluptățile senzuale, de mare rafinament, mai ales olfactiv (*Rondelul crinilor*, *Rondelurile rozelor*). Utilizarea pe scară largă

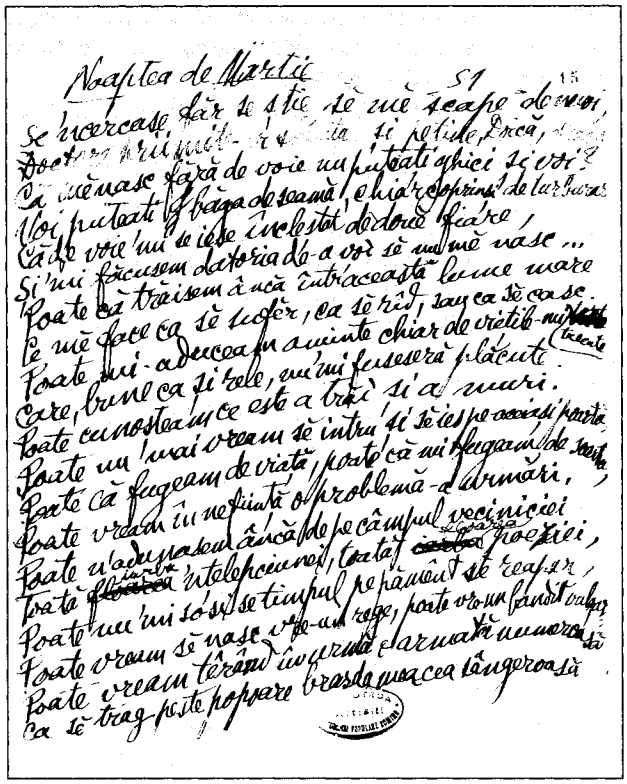
Noaptea de Martie

	VIAȚA	OPERA
1854	**martie 14** Se naște la București Alexandru Macedonski, al treilea copil al Mariei (n. Pârâianu) și al maiorului Alexandru D. Macedonski.	
1854–1867	Își petrece copilăria în Oltenia, la moșia Pometești — Adâncata, și la Craiova, în casa bunicilor din partea mamei. Învață acasă cu un preceptor și, poate, la Școala Primară nr. 1 din Craiova.	
1859	**ianuarie 23–24** Tatăl său, din 1857 colonel, având ca sarcină să împrăștie mulțimea care manifesta pentru Unire, o lasă să pătrundă în perimetrul Adunării Elective și, sub presiunea populației, are loc alegerea lui Alexandru I. Cuza ca domn al Țării Românești. Alexandru D. Macedonski, avansat la gradul de general (mai), este numit ministru de Război, apoi prim-adjutant al domnitorului (iunie), dar demisionează din postul de ministru în urma unor conflicte cu domnitorul (august).	
1869	**septembrie 24** Generalul Macedonski moare subit; soția sa susține că ar fi fost otrăvit. **noiembrie 29** Alexandru Macedonski obține un certificat de absolvire a patru clase de liceu la Craiova.	
1870		**noiembrie 26** Debutează în „Telegraful român" din Sibiu cu poezia *Dorința poetului*, trimisă din Viena.
1870–1872	Călătorește în Europa (Austria, Italia, Elveția) pentru a se instrui și pentru a-și pregăti intrarea la Facultatea de Litere. Studiile pe care le-ar fi făcut rămân nesigure, existența sa e boemă.	
1871	Este înscris la Institutul Schewitz din București. Se înscrie și la Facultatea de Litere, dar nu o frecventează.	
1872	**mai 28** Se întoarce în țară.	**septembrie** Îi apare cel dintâi volum, *Prima verba*. Colaborează cu poezie la „Tranzacțiuni literare și științifice" și la „Telegraful".
1873	**mai 25** Este din nou trimis în străinătate de mama sa, speriată de ecourile pe care le-ar fi putut avea satira *10 Mai*. Vizitează locuri îndrăgite din Austria și Italia. **septembrie** Revine acasă, poposind la moșia din Oltenia.	**mai 23** În „Telegraful", publică satira antidinastică *10 Mai*.
1875		**noiembrie 14** Apare, sub conducerea sa, ziarul liberal „Oltul", care se va defini ca o publicație antimonarhică (își încetează apariția la 22 decembrie 1874). Colaborează la „Familia" și „Telegraful".
	aprilie Este arestat din cauza atacurilor din „Oltul". Judecat și achitat, va fi eliberat după mai bine de două luni de încarcerare la Văcărești.	
1876	**iulie 21** Este numit director al Prefecturii județului Bolgrad.	**martie 25** Apare „Stindardul", foaie a disidenței liberale, la care va fi redactor timp de o lună.
1877		**noiembrie** Colaborează la „Revista contimporană", publicație de orientare antijunimistă. **aprilie 4** Iese ziarul „Vestea", al cărui director și proprietar va fi (publicația își încetează apariția în martie 1878).
1878		**martie 8** Ține la Ateneul Român conferința *Mișcarea noastră literară în cei din urmă zece ani.* Apare în volum poemul *Ithalo.*
	noiembrie 13 Este numit director al Prefecturii județului Silistra Nouă.	
1879	**aprilie** E numit administrator al plasei Sulina.	

1880

ianuarie 6–aprilie 6 Scoate gazeta satirică „Tarara", reluând aici versurile antidinastice din „Telegraful".
ianuarie 20 Apare primul număr din „Literatorul", revista prin care Macedonski va face școală literară — modernistă, antijunimistă.
În poezia *Destul*, neagă romantismul minor eminescian.
noiembrie 15 La Teatrul Național din București i se joacă piesele *Iadeș* și *Unchiașul Sărăcie*.

1881

septembrie Este decorat cu medalia Bene Merenti clasa I.
iulie 14 I se reprezintă piesa *3 decembrie*.
noiembrie Apare volumul *Poezii* (pe copertă este datat 1882).
decembrie Citește la Junimea *Noaptea de noiembrie*.

1882

septembrie Este numit de V. A. Urechia comisar extraordinar al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice și inspector al monumentelor istorice.

1883

februarie 10 Se căsătorește cu Ana Rallet Slătineanu.
iulie O epigramă la adresa lui Mihai Eminescu, bolnav, adună adversități mai vechi într-un adevărat val de vehemență îndreptat împotriva sa.
Cercul de la „Literatorul" se destramă sub presiunea oprobriului public.

1884

februarie 4 I se naște primul copil, George (mort în 1886).
vara Pleacă, împreună cu soția sa, la Paris. Compune versuri în limba franceză, își face relații în cercurile literare.

1885

ianuarie Revine în țară.
martie 17 „Literatorul" își suspendă apariția; este reluat, sub conducerea lui Ștefan Vellescu și a lui Th. M. Stoenescu, cu titlul „Revista literară" la 7 aprilie (până în mai se păstrează subtitlul „Literatorul").

aprilie 21 I se naște al doilea fiu, Alexis Macedonski, viitor pictor.

1885–1886

Macedonski colaborează la publicații de limbă franceză: „L'Élan littéraire" (Liège), „La Wallonie", una dintre primele reviste simboliste din Europa, „Revue française" (Paris), „Revue du monde latin" ș.a.

1886

noiembrie Reapare „Literatorul" (până în mai 1887).

1887

Apare, sub direcția sa, „Revista independentă" (un număr).

1888

martie 6 — aprilie 10 Scoate „Stindardul țării", bisăptămânal de atitudine antimonarhică.
aprilie–mai Împreună cu Bonifaciu Florescu preia pentru un timp conducerea revistei „România literară".

iunie 17 Se naște Nichita Macedonski, viitor literat, cu preocupări de chimie și invenții fanteziste.

1889

mai 21 Iese primul număr al ziarului conservator „Straja țării", pe care îl editează.
Colaborează la „Românul".

1890

iunie–octombrie Apar alte trei numere din „Literatorul".
Macedonski își regrupează discipolii în cenaclul care se întrunește la cafeneaua Fialkowski din București.
iunie 15 Reia editarea revistei „Literatorul" (până în noiembrie 1894). Publică aici manifestul simbolist *Poezia viitorului*.

1892

Trăiește umilința lipsurilor materiale și îl revoltă tot mai mult nepăsarea contemporanilor.

1893

august 17 Se naște Pavel Macedonski, viitor literat și ziarist.
aprilie–iunie I. L. Caragiale îl parodiază în „Moftul român".
decembrie 28 La Teatrul Național din București are loc premiera piesei *Saul*, scrisă în colaborare cu Cincinat Pavelescu.

1894

octombrie Însoțit de Constantin Cantilli, parcurge pe bicicletă drumul dintre București și Brașov și retur.

1895

1896 **mai** Caterisirea mitropolitului Ghenadie îi prilejuiește noi manifestări antidinastice.

noiembrie 4 I se naște al cincilea copil, Constantin-Hyacint Macedonski, viitor actor.

1897

1898

1899

1900

1901

1902

1904 Se înscrie în Partidul Conservator.

1905 Face un sejur la Paris în căutarea unui editor pentru romanul *Le Calvaire de feu.*

1905–1906

1906 **aprilie** Macedonski este confirmat cercetător de documente istorice la Comisia Monumentelor Istorice.

1907 În urma propunerii făcute de Camille Flammarion, devine membru în Société Astronomique de la France.

1908

1909

1910–1912 Se află la Paris, frecventează boema și cercurile literare de aici, definitivează piesa *Le Fou?*. Îi cunoaște pe Jean Moréas, Paul Fort, Stanislas de Guaita, Laurent Tailhade.

1912

1913–1914

1915

aprilie 5 Scoate ziarul „Lumina" (până l 12 iulie).

martie Apare volumul de poezii *Excelsior,* recenzat ironic de I.L.Caragiale.

iulie 20 Apare sub direcția sa „Liga ortodoxă", ziar finanțat de mitropolitul Ghenadie, cu un supliment literar săptămânal (își încetează apariția la 1 ianuarie 1897).

Iese de sub tipar, la Paris, volumul de versuri în limba franceză *Bronzes.*

Cenaclul macedonskian își reia întrunirile la cafeneaua Bulevard din București.

februarie Cu prilejul vizitei la București a ocultistului Joséphin Péladan, organizează recepția în onoarea acestuia.

Publică în broșură pamfletul *Falimentul clerului ortodox român.*

februarie 20–iunie 10 „Literatorul" reapare, avându-l ca secretar de redacție pe Ștefan Petică.

Din cenaclul pe care îl patronează fac parte Mircea Demetriade, Al. Obedenaru, Ștefan Petică, Iuliu Cezar Săvescu, Al. Bogdan-Pitești, pictorii Ștefan Luchian și Nicolae Vermont.

Se editează un număr din „Literatorul".

octombrie 28 Conduce, până la 17 februarie 1902, ziarul „Forța morală", în care îl atacă, prin C. Al. Ionescu-Caion, pe I.L.Caragiale, învinuindu-l de plagiat.

Iese de sub tipar culegerea de nuvele și schițe *Cartea de aur.*

Apar două numere din „Literatorul".

Colaborează la „Liga conservatoare".

Mihail Cruceanu, Al. T. Stamatiad, Eugeniu Sperantia, George Gregorian intră în cenaclul macedonskian.

Apare, la Paris, romanul *Le Calvaire de feu.*

Se preocupă de propagarea luminii în vid, de structura materiei, de electricitate. Proiectele sale, fanteziste, poartă în manuscris titlul *Paradoxe și utopii științifice.*

septembrie Scoate, în număr unic, „Revista de critică și literatură".

Colaborează la „Vocea dreptății".

februarie Este elogiat de discipoli în „Rampa".

octombrie Apare, prin grija lui Ion Pillat și a lui Horia Furtună, volumul de versuri *Flori sacre.*

La ședințele cenaclului, dominat acum de „tronul poetului", participă Al. T. Stamatiad, Horia Furtună, Ion Pillat, Gala Galaction, G. Bacovia, Tudor Vianu, Adrian Maniu, I. Peltz, Ion Barbu ș.a.

septembrie 27–noiembrie 29 Scoate „Cuvântul meu", foaie în care militează pentru neutralitatea României.

1916		Publică în „Flacăra" fragmente din *Thalassa*, versiunea românească a romanului *Le Calvaire de feu*, și un ciclu din *Poema rondelurilor*.
		Lucrează la drama *Moartea lui Dante Alighieri*.
1918		**mai** Îi apare pamfletul *Zacherlina în continuare*.
		iunie 29 Reapare „Literatorul" (până în martie 1919).
1919		Redactează *Mustrări postume către o generație neînțelegătoare*, scriere rămasă în manuscris.
		Continuă să publice din seria rondelurilor.
1920	Boala de inimă a poetului se agravează.	
	februarie Este pensionat de la Comisia Monumentelor Istorice.	
	noiembrie 24 Alexandru Macedonski se stinge din viață la București.	**noiembrie 14** În „Universul literar" îi apare poezia *Rondelul apei din ograda japonezului*, cea din urmă încercare de a nega timpul și moartea.
	Este înmormântat în cimitirul Bellu.	

a refrenului, încercările instrumentaliste, sinesteziile, apelul incidental la versul alb (*Hinov*), revenirea la câteva simboluri dominante fac din mentorul „Literatorului" un precursor al simbolismului românesc și sub aspectul tehnicii poetice. Poetul este un plăsmuitor de viziuni. De o virtuozitate unică sunt însă micile cântece, cu „inefabila" lor simplitate (*În Arhanghel, Libelule, Rondelul domniței*), miniaturile delicate și grațioase, lucrate cu artă de bijutier, pe motive mitologice sau orientale. Multe reiau, din perspectivă impersonală, vechi și stabile teme macedonskiene, implicate într-un descriptiv simbolic: *Rondelul cupei de Murano* sau *Rondelul apei din ograda japonezului* propun simboluri ale elevației și purității artei (ipostază a motivului „excelsior"); chiar formula artistică a acestor jocuri de virtuozitate gratuită corespunde idealului „periheliei", al desprinderii prin contemplație de pământ, de relativ („Dând răsunet de cristale/ Apei lui de prin ogradă"). De o mare coerență în complexitatea ei, poezia relevă o structură romantică dominată de tensiunea real-ideal, de obsesia eului și a „soartei". Amară în fulgerările ei satirice, atrasă de mitul trecutului paradisiac și de un naturism păgân, tonifiant, ispitită și de spațiile imaginarului exotic, ea se distanțează de tiparele romantismului prin absența aproape totală a strunei elegiace, prin intuiția sugestiei muzical-simboliste, prin „magia" senzitivă și vocația stilizării parnasiene. În reușitele sale **M.** este marele poet al epocii, alături de Eminescu, de care se distinge fundamental prin fondul tonic, de „încredere în absolut", și prin sinteza dintre romantism și prefigurări ale simbolismului, parnasianismului, ale modernismului poetic de după 1900. Simboliști (G. Bacovia, Ion Minulescu, Ștefan Petică, D. Anghel), parnasieni (Duiliu Zamfirescu, Ion Pillat, Mateiu I. Caragiale) și mari individualități ale liricii din perioada interbelică (Tudor Arghezi, Ion Barbu, Al.A. Philippide) se află, în unele note ale operei lor, în descendență macedonskiană, ceea ce confirmă virtualitățile moderne ale acestei poezii.

Teoretizările lui **M.**, nesistematice, dar bazate pe intuiții de mare finețe, pe contactul cu ideile literare apusene, se organizează în cea mai completă și mai nouă concepție despre poezie din epocă. Incertitudinile și un demon al noutății îl împing spre mereu alte inițiative poetice, nu o dată contradictorii în orientările lor. Fronda față de Junimea, deschisă prin „Literatorul", se va reduce la elogiul tradiției pașoptiste și la conceptul de poezie socială. De la poezia cugetată, bărbătească, țâșnită din durere, cu destinație social-umanitară, pe care o propunea în 1882 în prefața volumului *Poezii*, **M.** ajunge în sfera influenței hugoliene, eul poetului unindu-se cu suflul întregii omeniri (*Despre poemă*). Noțiunile de teorie literară cu care operează sunt romantice: poezia cuprinde viața totală, idealitatea și, deopotrivă, realitatea; ea face posibile abstragerea din real și înălțarea către frumos — „esența ei divină". Sinceritatea, ca manifestare a unui fond liric irepetabil, și entuziasmul sunt fundamente ale artei. Chiar simbolismul este privit ca o reînviere a romantismului: e operă de imaginație, „de sacru entuziasm", ivită într-o mișcare contrară excesului de vulgaritate al naturalismului. Concomitent cu idealul „ieșirii din real", al libertății prin fantezie, **M.** propune — și cultivă — respectul pentru ordine, simetrie, armonie, condiții ale frumuseții clasice. Cultul formei, stimulat și de exigențe parnasiene, este în viziunea lui esențial. Tot el a dat însă o teorie senzorialistă a poeziei (starea de nevroză, de acuitate extremă a simțurilor naște poemul; la idee se ajunge prin intermediul senzației — *Simțurile în poezie*). Autorul român se apropie astfel de unele dintre tendințele liricii moderne. Înainte ca simbolismul francez să se fi impus, atrăgea atenția asupra logicii speciale a poeziei în raport cu proza — prima e „absurdă", „nelogică în mod sublim" (*Despre logica poeziei*, 1880) — și întrevedea trăsături pe care simbolismul le va absolutiza: inefabilul și muzicalitatea („poezia — muzica sufletului", „arta versurilor e arta muzicii"). Apar la el și germeni ai instrumentalismului: scara alfabetică e o scară muzicală. **M.** nu a gândit instrumentalismul în felul lui René Ghil, aprecierile sale precedându-l pe acesta cu câțiva ani, dar l-a văzut, alături de simbolism, ca pe ultimul cuvânt al geniului omenesc. Articolele *Poezia viitorului* (1892) și *Simbolismul* (1901) sunt cele dintâi manifeste ale simbolismului în literatura română. Poetul are noțiunile de sugestie, de muzicalitate, de sinestezie, ce îl sincronizează cu simbolismul. Totuși, în fața triumfului european al acestui curent (între pionierii căruia se numără și prin colaborarea la revista „La Wallonie"), se va retrage pe poziții romantice și clasice. **M.**, care în 1880 dăduse

prima poezie în vers liber (*Hinov*) într-un moment când acesta nu era utilizat nici în lirica franceză, devenise în 1918 (*Versul decadent*) adeptul retoricii clasice. Delimitându-se de valul imitațiilor decadente, el identifică versul alb cu nonpoezia și se proclamă precursor al versului simfonic. Prototip, pentru contemporani, al poetului decadent, **M.** a fost un inamic al decadentismului, al imitației și formelor goale (*Decadentismul*, 1902), dar nu a ezitat să aducă în discuție noi criterii de apreciere pentru frumosul literar, pregătind înțelegerea modernă a poeziei.

Proza lui **M.** este prin excelență lirică, autobiografică: el se caută pe sine și confesiunea dezvăluie obsesii și reprimări esențiale. Rememorarea se întoarce ades spre siluetele și umbrele copilăriei, văzută în lumina unui conservatorism aristocratic, idilic și patriarhal (pe care îl va impune proza discipolului său, Duiliu Zamfirescu). Firul epic este aproape inexistent. Descripția, tabloul formează nucleul central. Din experiența poemului în proză autorul reține paralelismul sintactic și orchestrarea frazei, iar din simbolism – metafora animistă, transpoziția de senzații, infuzia sentimentului în peisaj, jocul nuanțelor, sugestia. *O noapte în Sulina*, *Pădurea Ulmilor*, *Soare și grâu*, *Moară pe Dunăre*, veritabile proze simboliste, sunt reluări amplificate ale unor poeme. Notația luminii în schimbare aduce în descriere tușe fluide, impresioniste. Chiar lucrurile, în excelente naturi moarte, primesc un puternic suflu de viață: obiectele vorbesc, prin ele însele, despre timp, oameni și obiceiuri (*Casa cu no. 10*). **M.** este între primii noștri prozatori citadini, peisagist urban, evocator al Bucureștilor. Preferințele sale se îndreaptă spre colțurile cu o viață tihnită, copleșite de invazii florale (*Bucureștii lalelelor și ai trandafirilor*). În descriere introduce ordinea artificialului prin comparații savante, aluzii mitologice, ornamente stilistice. Viziunea asupra naturii este cea a estetului și a citadinului obosit. **M.** este și autorul unor pagini de umor negru (*Între cotețe*) și de explorare a himericului și a patologicului (*Nicu Dereanu*). Cu *Thalassa* el impune romanul liric și simbolic. Cartea închide într-un conflict erotic o puternică obsesie macedonskiană: coruperea idealului prin brutalitatea vieții și nostalgia smulgerii din această cursă. Thalassa, adolescent din Smirna, paznic al Insulei Șerpilor, este chinuit de fantasmele dorinței, dar și de un vis al iubirii absolute. Prin Caliope, singura supraviețuitoare dintr-un naufragiu, va cunoaște dragostea, ura și rănile orgoliului. Obsedat de încătușarea iubirii în senzualitate, o omoară pe fată și se sinucide, cu speranța că se vor regăsi amândoi pe alte țărmuri, antrenați în fascinantul circuit al forței incoruptibile. Moartea este privită ca ultimă împlinire a individualității ce își domină destinul. Cu ecouri din Gabriele D'Annunzio (*Triumful morții*) și Longos (*Daphnis și Chloe*), romanul rămâne punctul de convergență al unora dintre cele mai profunde tendințe ale autorului – violența orgoliului și magia voinței, himera idealului, forța copleșitoare a visului, erosul arzător unit cu aspirația spre puritatea platonică –, remarcabil prin fina transcriere a senzațiilor elementare și excelentele descripții marine, dinamizate de jocul savant al luminii și culorii. Din nefericire,

Al. Macedonski împreună cu poeții Oreste și Ion Pavelescu

metaforismul baroc, limbajul crud (ce i-a șocat pe contemporani), digresiunea filosofică au trecut *Thalassa* (pe care autorul a dorit-o operă de complexă sinestezie) în uitare. Dar intelectualizarea emoției, lucrătura artistă și analiza de senzații vor face o lungă și rafinată carieră la D. Anghel, Mateiu I. Caragiale, Tudor Arghezi. În teatrul lui **M.** doar interesul pentru mutațiile imaginii interioare a persoanei umane, răsfrântă în ceilalți, adevărat motiv pirandellian, din *Le Fou*? putea interesa. *Moartea lui Dante* închipuie apoteoza marelui florentin (în destinul căruia poetul hulit de contemporani și mistic îndrăgostit de poezie se regăsea pe deplin), iar în *Saul* el se proiectează în legendarul David, cântărețul înaripat. *Iadeș!*, *Unchiașul Sărăcie*, *3 decembrie* sunt simple adaptări. Ca traducător, a dat o versiune a tragediei shakespeariene *Romeo și Julieta* cu mari libertăți față de original, s-a oprit la scena de magie din *Faust* de Goethe, la versurile lui Byron, geniul său tutelar, la Théophile Gautier și Maurice Rollinat, *Putrezirea* (1884) și *Năluca crimei* (1887) fiind între primele tălmăciri în românește din Rollinat. Rămânând înainte de toate un mare poet, la confluența romantismului său fundamental cu parnasianismul și, mai ales, cu simbolismul, creator al unui mit

interior al „excelsiorului" și al „periheliei", precum și al unei tonalități lirice specifice, remarcabil și prin meditația asupra poeziei, **M.** este precursor al unor direcții estetice și stiluri impuse de poezia și proza de după primul război mondial.

Fără îndoială că Macedonski e un poet inegal. Luat în toată dimensiunea, el nu suportă comparația cu Eminescu, poet profund și mai ales poet național. Dar pesimismului eminescian, nimeni ca el nu i-a adus o replică mai trăită de încredere în absolut. Câte strofe din opera lui Macedonski rezistă sunt ale unui poet mare, tot așa de mare ca și Eminescu, în punctul cel mai înalt atins. Macedonski nu putea fi înțeles decât după formația limbii și după ce o satisfăcătoare evoluție poetică scotea opinia publică din prejudecățile curente despre poezie.

G. CĂLINESCU

Macedonski este poetul dematerializărilor succesive, al transfigurărilor graduale, care introduc în univers organizări și modificări calitativ noi, cu tendința convertirii la regimul spiritual a întregii materii și existențe. Aceasta este și marea sa vocație, atributul suprem al originalității sale literare. Cu nota – particulară și ea – că întreaga ascensiune macedonskiană nu *se consumă lin, aerian și impasibil. Multă vreme desfășurarea se produce în tensiune, efervescență, cu sentimentul unor profunde contrarietăți interioare. Ea trece printr-o serie întreagă de puncte nodale, de alternanță și ambiguitate, în care „materia" începe să fie contrabalansată, anihilată și în cele din urmă total absorbită de „spirit".*

ADRIAN MARINO

SCRIERI: *Prima verba*, București, 1872; *Ithalo*, București, 1878; *Poezii*, București, 1882; *Dramă banală*, București, 1886; *Excelsior*, București, 1895; *Bronzes*, pref. Al. Bogdan-Pitești, [Paris], 1897; ed. (*Bronzuri*), tr. Eugen Tănase, îngr. Ion Iliescu, Timișoara, 1997; *Cartea de aur*, București, 1902; *Le Calvaire de feu*, Paris, 1906; *Flori sacre*, București, 1912; *Cartea nestematelor*, pref. Gala Galaction, București, 1923; *Poema rondelurilor. 1916–1920*, București, 1927; *Poezii*, îngr. Ion Pillat, București, 1939; *Albine de aur*, București, f.a.; *Năluci din vechime*, București, f.a.; *Opere*, I–IV, îngr. și introd. Tudor Vianu, București, 1939–1946; *Poezii*, îngr. și pref. Mihu Dragomir, București, 1958; *Poezie și proză*, îngr. și pref. Mircea Zaciu, București, 1965; *Opere*, vol. I–V, îngr. și introd. Adrian Marino, București, 1966–1969, vol. VI–VII, îngr. Elisabeta Brâncuși și Adrian Marino, București, 1973–1980; *Poema rondelurilor*, cu ilustrații de Jules Perahim, București, 1968; *Excelsior*, îngr. Adrian Marino, pref. Marin Mincu, București, 1968; *Versuri și proză*, îngr. Adrian Marino, pref. Mircea Anghelescu, București, 1969; *Poemele Nopților*, îngr. și pref. Mircea Anghelescu, București, 1972; *Poezii*, îngr. și postfață Dana Dumitriu, București, 1972; *Rondeluri. Psalmi. Nopțile*, îngr. și postfață Ovidiu Ghidirmic, Craiova, 1975; *Poeme – Poemas*, ed. bilingvă, tr. Omar Lara, pref. Dumitru Micu, București, 1979; *Cartea de aur*, îngr. și pref. Mihai Zamfir, București, 1986; *Versuri și proză*, îngr. și pref. Mircea Anghelescu, București, 1996; *Versuri*, îngr. Aureliu Goci, București, 1997; *Excelsior*, îngr. și pref. Viola Vancea, București, 2000. **Traduceri:** Byron, *Parisina*, București, 1878; [La Fontaine, Nicolas-Joseph Gilbert, Collin d'Harleville, Béranger, Chateaubriand, Lamartine, Rollinat, Hugo, Alfred de Musset, Théophile Gautier, Iwan Gilkin, Byron, Goethe, Schiller, Heine, Heinrich Zschokke, Teocrit, Petőfi], în *Opere*, III, București, 1967.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Scrieri*, I, *267–283*; Davidescu, *Aspecte*, *333–337*; Vianu, *Opere*, I, *204–217*, II, *472–584*, *675–678*, IV, *485–488*, V, *203–209*; Mihail Dragomirescu, *De la misticism la raționalism*, București, 1924, *392–393*; Eugen Pahonțu, *Alexandru Macedonski*, București, 1934; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, *354–356*; Munteano, *Panorama*, *138–143*; Constantinescu, *Scrieri*, III, *463–477*; Perpessicius, *Opere*, VIII, *217–231*, XI, *13–34*, XII, *160–179*; Charles Drouhet, *Influența franceză în poezia lui Macedonski*, București, 1940; Vianu, *Arta*, II, *65–74*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *456–468*, *Ist. lit.* (1982), *517–529*; Pillat, *Tradiție*, *230–244*; D. Caracostea, *Critice literare*, II, București, 1944, *199–210*; V.G. Paleolog, *Viziunea și audiția colorată sinestezică la Alexandru Macedonski*, București, 1944; Baconsky, *Poeți*, *57–76*; Micu, *Literatura*, *223–238*; Bote, *Simbolismul*, *passim*; Adrian Marino, *Viața lui Alexandru Macedonski*, București, 1966; Negoițescu, *Scriitori*, *65–90*; Streinu, *Versificația*, *passim*; Adrian Marino, *Opera lui Alexandru Macedonski*, București, 1967; Manolescu, *Metamorfozele*, *7–12*; Adriana Iliescu, *„Literatorul"*, București, 1968, *passim*; Tomuș, *15 poeți*, *46–61*; Nicoletta Corteanu Loffredo, *Alexandru Macedonski – perspettive critiche di ieri e di oggi*, Napoli, 1969; Mincu, *Critice*, I, *58–75*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *144–151*; Micu, *Început*, *144–151*; Zaciu, *Glose*, *39–45*; Rotaru, *O ist.*, I, *513–537*; Ulici, *Recurs*, *128–131*; *Comentarii macedonskiene*, îngr. Florea Firan, București, 1971; Gáldi, *Introducere*, *249–279*; Zamfir, *Proza poetică*, *249–288*; Matei Călinescu, *Conceptul modern de poezie*, București, 1972, *239–245*; Zaciu, *Colaje*, *114–118*; Mihai Zamfir, *Introducere în opera lui Al. Macedonski*, București, 1972; Piru, *Varia*, I, *184–196*; *Ist. lit.*, III, *449–523*; *Alexandru Macedonski interpretat de...*, îngr. și pref. Fănuș Băilești eanu, București, 1975; Mircea Anghelescu, *Literatura română și Orientul*, București, 1975, *165–173*; Cioculescu, *Itinerar*, II, *219–225*, V, *236–252*; *Dicț. lit. 1900*, *527–534*; Petrescu, *Configurații*, *151–155*; Cheie-Pantea, *Palingeneza*, *54–84*; Piru, *Ist. lit.*, *248–254*; Dima, *Viziunea*, *68–72*; Modola, *Dramaturgia*, *115–133*; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, *146–155*, *211–221*, *249–261*; Marin Bești eliu, *Alexandru Macedonski și complexul modernității*, Craiova, 1984; Craia, *Orizontul*, *passim*; Flămând, *Intimitatea*, *54–63*; Daniel Dimitriu, *Grădinile suspendate. Poezia lui Alexandru Macedonski*, Iași, 1988; Grigurcu, *Eminescu–Labiș*, *35–46*; Negoițescu, *Ist. lit.*, I, *154–160*; I. Funeriu, *Al. Macedonski. Hermeneutica editării*, Timișoara, 1995; Florea Firan, Constantin M. Popa, *Macedonski. Bacovia. Simbolismul românesc*, Craiova, 1993, *1–154*; Z. Cârlugea, *Alexandru Macedonski – Palatul fermecat. Eseu asupra barocului macedonskian*, Târgu Jiu, 1997; *Dicț. analitic*, I, *145–146*, II, *34–36*, III, *83–84*, *146–148*, IV, *226–228*; Nicolae Oprea, *Alexandru Macedonski între romantism și simbolism*, Cluj-Napoca, 1999; Dumitru Chioaru, *Poetica temporalității*, Cluj-Napoca, 2000, *65–85*; *Dicț. esențial*, *468–474*; Firan, *Profiluri*, II, *9–21*; Mircea Popa, *Inserții*, Cluj-Napoca, 2003, *44–54*.

S.C.

MACHINA, revistă apărută la Râmnicu Sărat, lunar, între octombrie 1924 și mai 1925, sub direcția lui Octavian Moșescu. Publică literatură, cronici, portrete, informații, articole economice și politice. Articolele de fond poartă semnătura lui Octavian Moșescu. Cu versuri preponderent simboliste colaborează Ion I. Pavelescu, Victor Dimitriu, Ion Gane, George Baiculescu. Publică schițe Nicu Protopopescu și Const. Anastasiu. În 1925 se reproduc două scrisori (preluate din „Gazeta săteanului") aparținând lui I.L. Caragiale și Al. Vlahuță, adresate redactorului-șef al respectivei gazete (C.C. Datculescu). Alți colaboratori: G. Lazăr Demetrescu, Virgil T. Sotirescu. *C.Tt.*

MACOVESCU, George (28.V.1913, Joseni, j. Buzău), prozator, critic literar și publicist. Este fiul Mariei Macovescu (n. Trestioreanu) și al lui Nicolae Macovescu, învățători. Urmează primele clase în comuna natală și își continuă învățătura la București, unde frecventează Liceul „Sf. Sava" (1925–1932). Debutează în 1929 cu un articol în revista liceului. În 1939 va absolvi cursurile Facultății de Drept a Universității din București. Desfășoară încă din tinerețe o susținută activitate ziaristică, îndeosebi în publicațiile de stânga. Numele său poate fi întâlnit în „Adevărul" și „Dimineața", dar și în „Cuvântul liber", „Bluze albastre", „Veac nou", „Reporter", „Era nouă", „Clopotul", „Manifest", **M.** autodeclarându-se mai târziu „soldat al Partidului". Se împrietenește cu Șt. Roll și Al. Sahia. În 1944 face parte din conducerea Sindicatului Unic al Ziariștilor, alături de N.D. Cocea, Tudor Teodorescu-Branișteanu, Eugen Jebeleanu, Octav Livezeanu ș.a. Va parcurge o lungă carieră diplomatică și universitară. Astfel, între 1945 și 1947 este secretar general în Ministerul Informațiilor, între 1947 și 1949 însărcinat cu afaceri ad-interim al României în Marea Britanie, între 1949 și 1952 director în Ministerul de Externe. Între timp, în 1950, își publică primele volume: *Contradicții în Imperiul Britanic* (semnat cu pseudonimul Victor Duran) și încercarea monografică *Viața și opera lui Al. Sahia*. În paralel, între 1949 și 1980 va fi șeful Catedrei de teoria literaturii din Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, în 1954 și 1955 – redactor-șef adjunct la „Gazeta literară", între 1955 și 1959 – director general al Cinematografiei, între 1977 și 1981 – președinte al Uniunii Scriitorilor. Ministru plenipotențiar al României în SUA (1959–1961), ministru adjunct (1961–1967), prim-adjunct (1967–1972) și titular (1972–1978) al Ministerului de Externe.

Cele două monografii ale lui **M.**, *Viața și opera lui Al. Sahia* și *Gheorghe Lazăr* (1954), respiră aerul comun al studiilor literare din anii '50, deformând biografiile prin exploatarea sau inventarea tezistă a unei așa-zise psihologii revoluționare și reducând opera scriitorului analizat la caracterul ei militant. *Unele probleme ale reportajului literar* (1956) reprezintă o scriere de promovare a unui gen cultivat din imperative strategice, cuprinzând și un set de sfaturi practice cu privire la redactarea unui reportaj în „lumina" ideologiei oficale, dar și o denunțare, pe poziții teziste, a revistelor și scriitorilor care nu se conformează acestui tip de gazetărie. În aceeași linie se încadrează și publicistica lui **M.**, desfășurată timp de câteva decenii și reunită în volumele *Oameni și fapte* (1957) și *Vârstele timpului* (1971), cărora li se adaugă o carte de „învățături" pentru tineri, *Catargele înalte* (1972), colecție de pseudoeseuri politice, alternând tonul sfătos cu prezentarea liricizantă a realităților comuniste. Mai interesantă este culegerea *Farmecul pământului* (1977), revizuită și retipărită în 1982 cu titlul *Parfumul amar al pelinului verde*. Subintitulată *Jurnal la marginea dintre vis și viață*, scrierea este una hibridă: amestec de memorialistică (idealizând satul natal și începuturile sale publicistice), însemnări cotidiene, jurnal de călătorie cu numeroase intruziuni eseistice pe teme de artă și literatură, încheindu-se cu o succintă filosofare metaforică asupra vieții. Se reține în special „dosarul de existențe" pe care îl înglobează scrierea, **M.** făcând portrete reușite unor contemporani, printre care Al. Sahia, Șt. Roll, Miron Radu Paraschivescu, Zaharia Stancu, Mihail Sadoveanu, Tudor Vianu.

SCRIERI: *Contradicții în Imperiul Britanic*, București, 1950; *Viața și opera lui Al. Sahia*, București, 1950; *Gheorghe Lazăr*, București, 1954; *Unele probleme ale reportajului literar*, București, 1956; *Oameni și fapte*, București, 1957; *Introducere în știința literaturii*, București, 1962; *Vârstele timpului*, București, 1971; *Catargele înalte*, București, 1972; *Farmecul pământului. Jurnal la marginea dintre vis și viață*, București, 1977; ed. (*Parfumul amar al pelinului verde*), București, 1982; *Semnul dintre ochi*, București, 1983; *Undeva, cândva*, București, 1985; *Trecânde anotimpuri*, București, 1988.

Repere bibliografice: Sasu, *Progresii, 165–167*; Tomuș, *Răsfrângeri, 256–260*; Stănescu, *Jurnal*, I, *271–275*; Cristea, *Faptul, 208–212*; Raicu, *Fragmente, 411–415*; Raicu, *Descoperirea, 179–189*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *13–15*. *O.S.*

MADAN, Gheorghe (16.VIII.1938, Trușeni – Chișinău), prozator. Este absolvent al Facultății de Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1960). Colaborează la „Tinerimea Moldovei" și „Moldova socialistă".

Cartea de debut a lui **M.**, culegerea *Povestiri*, apărută în 1962, include o suită de nuvele pe teme rurale, situate la hotarul dintre schița publicistică și povestirea propriu-zisă. Romanul *Semne bune anul are* (1965) este afectat de sociologism vulgar, ca și alte scrieri : *Piatra de temelie* (1980) și nuvelele din *Botezul* (1984). Pe de altă parte, romanele *Spicul visului* (1973), *Cruciș de săbii* (1977), ce evocă personalitatea lui Dimitrie Cantemir, și povestirea *Calea lupilor* (1989), consacrată figurii spătarului Nicolae Milescu, folosesc un limbaj ușor arhaizat, alimentat de maniera stilistică prezentă în proza istorică tradițională, cu deosebire în narațiunile sadoveniene, a căror înrâurire este evidentă.

SCRIERI: *Povestiri*, Chișinău, 1962; *Semne bune anul are*, Chișinău, 1965; *La gura grădinilor*, Chișinău, 1969; *Spicul visului*, pref. Vasile Badiu, Chișinău, 1973; *Cruciș de săbii*, Chișinău, 1977; *Piatra de temelie*, Chișinău, 1980; *Botezul*, Chișinău, 1984; *Ape subterane*, Chișinău, 1985; *Calea lupilor*, Chișinău, 1989.

Repere bibliografice: George Meniuc, *Povestiri multicolore*, „Nistru", 1963, 2; Vasile Badiu, *Din perspectiva actualității*, Chișinău, 1975, *156–176*; Eugeniu Rusev, *Pivotul documentar-cronicăresc al romanului istoric*, „Nistru", 1979, 7; Ion Ciocanu, *Clipa de grație*, Chișinău, 1980, *232–239*; Andrei Hropotinschi, *Reflecții critice*, Chișinău, 1986, *263–282*. *N.Bl.*

MADAN, Gheorghe V. (5.X.1872, Trușeni, j. Lăpușna – 21.XI.1944, Pitești), folclorist, prozator și publicist. Fiu de țărani, **M.** face, până în 1891, studii teologice la Chișinău. La vârsta de nouăsprezece ani trece clandestin Prutul și ajunge la București, unde ia legătura cu B.P. Hasdeu și cu românii basarabeni. Urmează Conservatorul de Artă Dramatică și este doi ani actor la Teatrul Național. Prieten cu C. Dobrogeanu-Gherea, îl însoțește la Ploiești și devine un fel de director al restaurantului acestuia. Figurează în redacția revistei

„Floare-albastră" (1898–1899), condusă de Al. Antemireanu. Întors în Basarabia, scoate la Chișinău ziarul „Moldovanul" (14 ianuarie 1907–26 octombrie 1908) și conduce, între 1908 și 1912, prima trupă de teatru românesc din această parte a țării. A mai colaborat la „Literatură și artă română", „Epoca", „Cuvânt moldovenesc", „Viața Basarabiei", „Poetul", „Gazeta Basarabiei", „Almanahul ziarelor «Basarabia» și «Bucovina»", „Argeșul", „Noua revistă română", „Universul", „Viața", „Adevărul ilustrat", „Solia satelor", „Soarele" ș.a.

În 1897 **M.** tipărește, la îndemnul lui C. Dobrogeanu-Gherea, culegerea de poezii populare *Suspine*, care conține texte de cântece lirice și balade din ținuturile Orhei, Bălți și Bender. Tematica lor este aceeași cu a întregului folclor românesc, cum remarcă și G. Coșbuc în prefața volumului: „Explicarea acestui fapt e un lucru așa de mângâietor și însuflețitor în ce privește cestiunea unității de limbă și de sentimente la toți românii". Deși în alte două cărți — *Răsunete din Basarabia* (1935) și *De la noi din Basarabia* (1938) — există și pagini de proză, precum *Ciubotelele lui Ionel*, nota generală o dau articolele de etnografie și în mod special cele despre satul natal: *Un sat răzășesc din Basarabia. Trușenii, Trușenii pe vremea turcilor și tătarilor, Trușenii tinerețelor mele*. De altfel, autorul avea să scrie o monografie despre Trușeni, rămasă în manuscris.

SCRIERI: *Răsunete din Basarabia*, cu desene de Victor Ion Popa, București, 1935; *De la noi din Basarabia*, București, 1938; *Văzute și trăite*, îngr. și pref. Vasile Badiu, Chișinău, 1989. **Antologii:** *Suspine. Poezii populare din Basarabia*, pref. G. Coșbuc, București, 1897; *Cântece și versuri alese din cei mai buni scriitori români*, București, 1904.

Repere bibliografice: Bogdan Istru, *„Răsunete din Basarabia"*, VBA, 1937, 5–6; Gheorghe Cardaș, *Gheorghe V. Madan*, PBU, *462–489*; Petre V. Ștefănucă, *„De la noi din Basarabia"*, VBA, 1939, 6; George Mărgărit, *Basarabia în literatură*, „Curier ieșean", 1941, 7–9; Haneș, *Scriitorii, 293, 295*; Bezviconi, *Profiluri, 314*; Ion Ciocanu, *Dreptul la critică*, Chișinău, 1990, *135–141*; Iordan Datcu, *„Răsunete din Basarabia"*, JL, 1991, 21–22; Iordan Datcu, *Un Creangă basarabean: George Madan*, ST, 1991, 12; Vasile Badiu, *Sinteza activității lui Gheorghe V. Madan*, RLSL, 1992, 6; Sava Pânzaru, *Ziarul „Moldovanul". Câteva constatări preliminare*, REF, 1993, 1–2; N. Băieșu, *Gheorghe V. Madan*, „Revista de etnologie", 1995, 1; Mihai Cimpoi, *Un romantic tradiționalist*, L, 1995, 13; *Un om, un destin*, îngr. Grigore Botezatu, Vasile Ciocanu, T. Macovei, pref. Haralambie Corbu, Chișinău-Trușeni, 1997; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 115–116*; Datcu, *Dict. etnolog.*, II, *51–52*. *I.D.*

MAFTEI, Ionel (12.IX.1932, Dănești, j. Vaslui), lexicograf. A urmat școala primară în comuna natală (1939–1945), liceul la Vaslui (1945–1948), după care a făcut studii pedagogice la Iași (1948–1952). Lucrează în învățământ la Românești, județul Iași (1952–1955), apoi ca bibliotecar în Codăești (1955–1959) și Iași (1959–1968), iar din 1968 până în 1990 în calitate de consilier la Comitetul de Cultură al județului Iași. **M.** a elaborat dicționarul *Personalități ieșene* (1972–2001), în nouă volume, dintre care primele cinci au fost distinse cu Premiul „Vasile Conta" al Academiei Române (1987). Lucrarea este consacrată prezentării vieții și activității unui număr impresionant de personalități științifice și culturale, între care numeroși scriitori. Mulți oameni de cultură fac pentru prima dată obiectul unei astfel de lucrări, căreia stilul sobru, informația bogată, bine selectată îi conferă un caracter de referință.

SCRIERI: *Personalități ieșene*, I–IX, Iași, 1972–2001. **Ediții:** C. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, I–II, Chișinău, 1991.

Repere bibliografice: Al. Husar, *O carte la timp*, „Îndrumătorul cultural", 1972, 11; I.D. Lăudat, *„Personalități ieșene"*, CRC, 1978, 28; Mircea Popa, *Un dicționar al personalităților ieșene*, ST, 1978, 9; Paul Balahur, *„Personalități ieșene"*, CRC, 1982, 31; Nicolae Turtureanu, *Personalități și oportunități ieșene*, CRC, 1997, 11; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 270. *I.D.*

MAGAZIN, revistă apărută la București, săptămânal, între 12 octombrie 1957 și 9 decembrie 1961. Publicație de informație generală, **M.** se ocupă de fenomenul cultural în măsura în care acesta reprezintă o „știre". Abundă, așadar, informațiile, reportajele și interviurile cu privire la teatru și film. Se manifestă cu insistență aici și cultura benzii desenate, revista realizând cicluri după Arthur Conan Doyle, Jack London, Victor Hugo sau chiar după Cervantes. Pe parcursul ultimilor doi ani de apariție se renunță aproape în totalitate la evenimentul cultural, paginile devenind din ce în ce mai obediente ideologic, proletarizate, favorizând materialele economice și de divertisment. Colaborează cu poezie Olga Brateș, iar proza este semnată de Ana Cristea, Simion Săveanu, Radu Dinescu, Traian Coșovei. **M.** găzduiește sporadic și interviuri, realizate cu respectarea restricțiilor ideologice. Apar, astfel, foarte scurte interviuri cu Marin Preda, Cezar Petrescu, Nina Cassian. Dintre studiile incluse accidental în sumar, menționabile sunt *Literatura memorialistică* de H. Zalis și un eseu monografic despre I.L. Caragiale, avându-l ca autor pe Ioan Massoff. Scriu cronici literare Vasile Nicolescu, Victor Ernest Mașek, Mariana Pârvulescu, Boris Buzilă ș.a. Cronicile teatrale și cinematografice sunt realizate de Silvia Kerim, Eugen Atanasiu, Mariana Pârvulescu. Alți colaboratori: Al. O. Teodoreanu, Toma George Maiorescu, Al. Mirodan, Ioana Tudor, Horia Medrea. *C.Tt.*

MAGAZIN ISTORIC PENTRU DACIA, revistă editată la București între 1845 și 1848 de August Treboniu Laurian și Nicolae Bălcescu. Prospectul-program, scris de Bălcescu și difuzat cu șase luni înainte, arată intenția redactorilor, realizată în mare parte în cele cinci tomuri apărute, de a scoate o publicație pentru românii din toate provinciile, care să stimuleze cunoașterea și studierea istoriei naționale. Reflectând concepția lui Bălcescu despre istorie, precum și preocupările filologice și arheologice ale lui A.T. Laurian, fiecare tom e alcătuit din mai multe secțiuni. Acestea cuprind cronici din Țara Românească și Moldova (ale lui Radu Greceanu, Radu Popescu, cronici anonime), editate aici pentru prima dată, cu o atentă grijă filologică, acte, hrisoave și scrisori oficiale, traduceri din cronici sau lucrări istorice străine referitoare la români, inscripții de pe monumente vechi, ca și prezentări critice ale celor mai însemnate cărți sau colecții de documente. Revista

îmbină editarea izvoarelor istorice cu publicarea unor studii parțiale sau de sinteză asupra istoriei românilor de pe întreg teritoriul vechii Dacii. Bălcescu tipărește câteva din scrierile care îl vor impune ca istoric de mare profunzime și rigoare: *Cuvânt preliminariu despre izvoarele istoriei românilor, Românii și fanarioții, Despre starea socială a muncitorilor plugari în Principatele Române în deosebite timpuri*, biografii istorice ș.a., iar A.T. Laurian, *Discurs introductiv la istoria românilor*. O secțiune rezervată publicării de poezii și tradiții populare cu interes istoric, anunțată în prospect, nu a mai fost realizată. După plecarea lui Bălcescu în străinătate (1846), de editarea revistei se ocupă Laurian, ceea ce se resimte și în ortografia latinizată cu care sunt reproduse textele în ultimele două tomuri. Tot el a încercat, la Viena, în 1851, să continue tipărirea revistei într-o formă schimbată, dar nu a editat decât un volum și o fasciculă, cu circulație foarte restrânsă, cuprinzând petiții ale ardelenilor. Salutată cu entuziasm încă de la apariție de fruntașii intelectualității din Moldova, Muntenia și Transilvania, publicația a cunoscut o răspândire neobișnuită, contribuind hotărâtor la sporirea interesului pentru istoria națională, manifestat de cărturarii și scriitorii pașoptiști și îndeosebi la nașterea istoriografiei române moderne. *L.V.*

MAGAZINUL, revistă apărută la București, lunar, din decembrie 1930 până în octombrie 1945. Un timp director este Adrian Maniu, din martie 1939 figurează ca director Nic. Constantin, iar mai târziu, Tudor Teodorescu-Braniște. **M.**, publicație „pentru literatură, artă și turism", anunță un profil menit să acopere orizontul de așteptare al unui public divers. Programul editorial se amplifică odată cu apariția unui supliment ce intenționează să publice numai texte literare, supliment redus ulterior, atunci când se simt efectele războiului mondial. Revista focalizează varii zone de interes, deși puține rubrici sunt constante: cozeriile lui Ion Pas, „Eri...az...mâine", semnată de Victor Eftimiu, „Foto și cinema", „Pagina de șah", „Jocurile «Magazinului»", „Horoscop", rubrica de artă plastică ținută de H. Blazian. Reportajele, redactate într-o manieră variată și inedită — consemnări burlești, fotografice, filosofice, literare ori sub forma notelor de călătorie —, sunt semnate de F. Brunea-Fox, Sandu Vornea, L. Miron, Margareta Nicolau, Nic. Constantin ș.a. **M.** reflectă caleidoscopic o lume preocupată să-și contureze viața particulară și socială (se demarează și o anchetă în acest sens, nefinalizată însă). De aceea, se publică teste de inteligență, interviuri cu vedete ale ecranului, bucăți muzicale de succes însoțite de partitură și text, reguli din codul bunelor maniere etc. Literatura găzduită este, de asemenea, relevantă pentru gustul publicului interbelic. Cu proză scurtă, de o remarcabilă valoare, e prezent Tudor Arghezi („mărțișoare" și tablete satirice), alături de Scarlat Callimachi, Șt. Roll, F. Aderca, Victor Eftimiu, Tudor Mușatescu, Al. O. Teodoreanu, Al. A. Philippide. Tot proză scriu și Gh. Vlădescu, Otilia Ghibu-Silviu, Ad. Byck, Dimitrie Lesnea, Ion Pribeagu, Vasile Găină ș.a. Apar nuvele fanteziste, istorice (pe subiecte chinezești și japoneze), semnate de C. Gane, Gh. Brăescu, V. Demetrius, Margareta Nicolau ori transpuse din alte literaturi. Poezie dau Ion Minulescu, Adrian Maniu, Tudor Arghezi, G. Topîrceanu, Al. O. Teodoreanu, Al. A. Philippide, P. Ioanid (Ion Pas), Ion Pribeagu. Dramaturgia este reprezentată de Sică Alexandrescu, Tudor Mușatescu, Ion Cantacuzino, George Mihail Zamfirescu, C. Gane, Isaiia Răcăciuni, Paul B. Marian, Alice Gabrielescu; E. Achille, Deteste (D. Stănescu), Ana Canarache, G. Rădulescu, Ad. Byck transpun proză de André Maurois, Aldous Huxley, A.P. Cehov, Franz Kafka, Mario Bontempelli, René Dunan, H. Kesten, Albert Joachim Fischer, High Wiley, F.T. Marinetti ș.a. Se traduc nuvele și romane de Agatha Christie, Henri Robert, Knut Hamsun, Wilkie Collins, D. Ph. Williamson, Rosita Girardot, Stephen Leacock, Aldous Huxley, dar și piese de Shakespeare, G.B. Shaw, Somerset Maugham, André Brisson. Se remarcă și interesul pentru studiile de sociologie ale lui Bertrand Russel. *I.T.*

MAGAZINUL ARDEALULUI ȘI BANATULUI, publicație apărută la Timișoara, anual, între 1937 și 1939, redactori fiind Teodor Baloș și Carol Iacob. Primul număr are titlul „Magazinul Banatului", iar cu numărul următor subtitlul devine „Ediție de propagandă pentru dezvoltarea vieții culturale, sociale și economice naționale". În afara articolelor sociale și economice, se publică articole de istorie, geografie istorică și folclorică, literatură, eseuri, precum și o „revistă a revistelor". **M.A. și B.** tinde spre o ținută științifică, dar textele selectate nu impresionează. Colaborează cu poezie Grigore Popiți, Grigore Bugarin, cu proză — Dorel Drăguescu, Teodor Baloș, Lya Baloș. Semnează studii Aurel Contrea (*„Altarul cărții" și promovarea scrisului bănățean*, cu privire la problema cenaclurilor și a editurilor ca medii și instrumente de promovare a producției literare), Aurel Bugnariu (*Astra și realizările sale pe tărâmul culturii naționale*) și Mircea T. Bandu (*Pentru literatura bănățeană*, o pledoarie împotriva noțiunii de „provincialism cultural"). Alți colaboratori: Cezar Petrescu, Ioachim Miloia, Gh. Atanasiu, Romulus Fabian. *C.Tt.*

MAGDU, Lia (2.XII.1930, Nicolinț, Serbia), filolog și memorialistă. Este fiica Paraschivei (n. Ruja) și a lui Teodor A. Ciobanu, preot. Urmează școala primară în satul natal, apoi Liceul Român din Vârșeț și Școala Superioară de Pedagogie din Zrenjanin, secția limba și literatura română-limba și literatura sârbo-croată. Între 1957 și 1966 funcționează ca profesoară la școala elementară din Ecica și în Redacția programului în limba română de la Radio Novi Sad. În 1970 obține licența la Facultatea de Filologie a Universității din Belgrad, specialitatea limba și literatura română. Își ia doctoratul în filologie cu teza *Normă și dialect în limba scriitorilor bănățeni de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea*, susținută la Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara (1979). Din 1974 este lector de limba română la Facultatea de Filosofie din Novi Sad, unde parcurge treptele universitare până la cea de profesor. Debutează la „Lumina"

(Pančevo), în 1973, cu articolul *Elemente dialectale și populare în proza lui Ion Popovici-Bănățeanul*. Colaborează la publicațiile românești din Voivodina – „Lumina", „Analele Societății de Limba Română", „Libertatea", „Cuvântul românesc", „Tribuna tineretului" ș.a.

Interes literar prezintă volumul *Cugetări* (1996), care însumează reflecții asupra celor mai diverse teme, dar îndeosebi *În amurg* (2002), carte care, așa cum precizează subtitlul, conține „memorii, confesiuni, însemnări de călătorie" ce vizează un interval de șapte decenii. Străbătute de un bine susținut suflu autobiografic, însă cu surprinzător de rare accente subiective, paginile configurează un context semnificativ, familiar autoarei: mișcarea literară, științifică și culturală a românilor din Voivodina, a cărei istorie vie e scrisă aici. Niciodată patetică, exprimarea se dovedește exactă și egală, având în sprijin o curată limbă românească. *Proza scriitorilor români din Voivodina* (1986) propune cercetarea operei a zece autori care au publicat între 1945 și 1985, întreprinsă dintr-o perspectivă lingvistică și stilistică.

SCRIERI: *Normă și dialect în limba scriitorilor bănățeni de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea*, Novi Sad, 1980; *Proza scriitorilor români din Voivodina*, Pančevo, 1986; *Cugetări*, postfață Ștefan N. Popa, Novi Sad, 1996; *În amurg. Memorii, confesiuni, însemnări de călătorie*, Timișoara– Pančevo, 2002.

Repere bibliografice: Ioan Baba, *Compendiu bibliografic. Scriitori*, „Lumina" (Pančevo), 1996, 1; Popa, *Lit. rom. Voivodina, 289–290.* *C.D.*

MAGHERU, Darie (pseudonim al lui Aurel Zaharia Moldoveanu; 25.X.1923, Lunca Câlnicului, j. Brașov – 25.X.1983, Brașov), poet, prozator și dramaturg. Este fiul Valeriei (n. Nicolescu) și al lui Simion Moldoveanu, funcționar. După școala primară la Săcele, frecventează Liceul „Dr. Ioan Meșotă" din Brașov, luând bacalaureatul în 1943. Între 1948 și 1950 face studii de actorie la Conservatorul Dramatic din Iași. Ia parte la activitățile Cenaclului Scriitorilor din acest oraș, înființat în 1945, și este prezent cu versuri în almanahul „Pentru pace și cultură luptăm!" (1949). Va fi actor la Brașov, Ploiești și Arad. Arestat în 1955, implicat fiind în „afacerea dr. Gheorghiu", este întemnițat un an și jumătate la Suceava. Revine în viața literară cu poemul dramatic *Eu, Meșterul Manole* (1957). Își continuă cariera actoricească la Brașov și Botoșani, iar între 1964 și 1966 funcționează ca profesor la Școala Populară de Artă din Brașov. Împreună cu Ștefan Stătescu, Emil Micu, George Boitor ș.a. realizează publicația trimestrială „Caiete de literatură" (1968–1969). Colaborează cu versuri, proză, teatru la „Lupta Moldovei", „Astra", „România literară", „Tribuna", „Luceafărul", „Vatra", „Iașul literar" ș.a.

Personaj incomod, boem fantast și pitoresc, **M.** era în fond un om grav, serios, delicat. Debutează editorial la vârsta de optsprezece ani, cu placheta *Cu barda-n porți de veac* (1941). În celelalte culegeri de versuri publicate în timpul vieții, *Eu, Meșterul Manole, Poeme* (1968), *Caprichos* (1970), *Schițe iconografice* (1973), *Guernica* (1974), *Zeu orb cu flori* (1982), arată o largă disponibilitate pentru experiențele de ordin formal. Poemele, realizate fie ca scurte compoziții libere („capricii"), ca experimente în stil avangardist („schițe iconografice") sau în forme fixe (sonetul), fie ca piese de largă respirație (poemul dramatic în versuri), atrag atenția atât prin vigoarea și echilibrul unora, cât și prin aplecarea spre jocurile de cuvinte și retorismul altora. Varietatea de atitudini este a unui parnasian fantezist și elegiac, „cu un pronunțat gust al tanaticului și cavernosului" (Cornel Regman). Temele predilecte sunt mitul și istoria (Gebeleizis, Apolodor din Damasc, Meșterul Manole, Ioan Vodă cel Cumplit, Vlad Țepeș, războaiele daco-romane etc.), reluate și în dramaturgie (*Tragicul Domn Ion al Cămilelor, Eu, Meșterul Manole, Forum Traiani, Ion Ursu din Albac*). Versurile și proza editate postum constituie o adevărată surpriză. Literatura „ascunsă" modifică imaginea scriitorului **M.** Bunăoară, romanul *Nemuritorul în solitudine și durerea* (1995), conceput între 1961 și 1964, este „un gen original de antiroman" (Romul Munteanu), în care tema detenției, a experienței carcerale se înscrie într-o dimensiune metafizică și fabuloasă, elocventă estetic. Este o triplă proiecție, cristalizată în trei secvențe – *Sisif uitând, Pod la Drobeta* și *Nemuritorul în solitudine și durerea*. Tot ca antiroman este construită și altă scriere, *Cărămida cu mâner*, publicată fragmentar în „Astra".

SCRIERI: *Cu barda-n porți de veac*, Brașov, 1941; *Eu, Meșterul Manole*, București, 1957; *Poeme*, București, 1968; *Caprichos*, București, 1970; *Schițe iconografice*, București, 1973; *Guernica*, București, 1974; *Zeu orb cu flori*, București, 1982; *Exclusiv tauri*, Brașov, 1991; *Nemuritorul în solitudine și durerea*, postfață Olga Lascu și Adrian Hamzea, Brașov, 1995; *Pygmalion și alte poeme*, Brașov, 1996; *Forum Traiani*, îngr. Olga Lascu, pref. Miruna Runcan, Brașov, 1998.

Repere bibliografice: D. Florea-Rariște, *„Eu, Meșterul Manole"*, ST, 1957, 6; Voicu Bugariu, *„Caprichos"*, AST, 1970, 12; Constantin, *A doua carte, 203–206*; I. Bălan, *Darie Magheru*, AST, 1973, 6; Adrian Popescu, *„Schițe iconografice"*, ST, 1973, 16; Lucian Alexiu, *„Schițe iconografice"*, O, 1973, 11; Constantin Hârlav, *„Guernica"*, AST, 1975, 3; *Lit. rom. cont.*, I, *488–489*; Regman, *Noi explorări, 174–181*; M.N. Rusu, *Darie Magheru*, AST, 1985, 10; A.I. Brumaru, *Darie Magheru, scriitor național*, AST, 1995, 2–3; George Zori, *Tragicul Domn al Poeziei*, AST, 1995, 2–3; Mihaela Malea Stroe, *Al patrulea perete*, AST, 1995, 2–3; Corneliu Merlău, *Conștiința de sine a scriitorului*, AST, 1995, 2–3; Munteanu, *Jurnal*, VI, *185–190*; Grigore Cojan, *Amintiri cu scriitori brașoveni*, I, Brașov, 2000, 94–103; *Dicț. scriit. rom.*, III, *15–16*; Mihaela Malea Stroe, *Darie Magheru. Trasee tragice de la Sisif la Pygmalion*, Brașov, 2002. *C.H.*

MAGHERU, George (17.XII.1892, Craiova – 17.VIII.1952, București), poet și dramaturg. Nepot al generalului pașoptist George Magheru, **M.** este fiul Anei, fiica lui Ion Ghica, și al lui Romulus Magheru, colonel. Rămas orfan, își petrece copilăria la moșia părintească de la Ghergani, unde primește de la rudele sale materne o educație artistică – muzicală, literară, plastică – de excepție. Învață la Școala „Sf. Gheorghe" din București (1899–1902) și urmează tot aici Liceul „Gh. Lazăr" (1903–1911). Își începe studiile la Facultatea de Medicină din capitală, întrerupte de participarea ca medic la războiul din 1916–1918, și încheiate abia în 1920. Devine cercetător la Institutul de Seruri și Vaccinuri condus de Ioan Cantacuzino,

unde va lucra, cu unele întreruperi din cauza bolii, până la sfârșitul vieții. Permanent suferind, se retrage, între anii 1923 și 1925, la Sinaia. Colaborează cu versuri la puține reviste, dintre care, cel mai frecvent, la „Adevărul literar și artistic", unde debutează în 1929, la „Ramuri" și „Viața românească".

Primul compartiment al operei lui **M.** este reprezentat de piesele de teatru: dramele *Tudor Ardeleanu* (1926), *O legendă* (1927), făcând parte din ciclul *Latinii la Dunăre*, comediile *Domnul Decan* (1939), *Egoistul* (1939), un „pretext dramatic pentru meditațiune" intitulat *Piele de cerb* (1937) și tragedia *Oglinda fermecată sau Divina re-creațiune* (1944). Cea mai importantă piesă este *Tudor Ardeleanu*, singura, de altfel, care se pare că a fost pusă în scenă. Personajul principal este un idealist absolut, șeful „partidei tradiționale", care vede pretutindeni valori ireductibile, precum binele și adevărul, și își exercită voința de a împăca utopic idei mai vechi cu altele noi și chiar reușește în oarecare măsură. Eroul își caută, în același timp, echilibrul afectiv, alături de femeia pe care o iubise încă din copilărie, în mod paradoxal, adeptă fervență a celuilalt tip de idealism, socialist. De aici, ruptura morală și psihică și, simultan, breșa de ordin dramatic ce se produce între intenția inițială a autorului, cu deschidere tragică, și rezultanta, în ton minor, privind indecizia protagonistului, un om care nu știe ce vrea. Demonstrația cu nuanțe etice este procedeul predilect și în comediile și feeriile cu inflexiuni de basm, una originală, cealaltă fiind o dramatizare după George Meredith, și ține de o anumită dezabuzare, de convingerea că lupta socială e inutilă. De altfel, **M.** poate fi considerat unul dintre cei mai importanți scriitori balcanici români, în sensul echivalării acestui balcanism cu ironia. Mărturie stau volumele de poezii, întâiul dintre ele, *Capricii* (1929), remarcat de Perpessicius și datorită faptului că îngemănează, original, „fantazia" de sorginte eminesciană cu eludarea ludică a morții, așa cum se va întâmpla și în *Coarde vechi și noi* (1936). Aptitudinea pentru jocul liric, lexical și ideatic i-a adus lui **M.** eticheta de poet bizar, grav și ludic în același timp. În *Poezii antipoetice* (1933), cu un titlu polemic inspirat de Adrian Maniu, se observă totuși un echilibru interior, asigurat de esențe foarte pământești și, iarăși, balcanice, precum mărgeanul, rodiul, portocalul, șofranul, nardul, măslinul ș.a. *Poeme în limba păsărească* (1936) se așază pe fundamentul folcloric și mitic din Balcani, având ca „locații" lirice Epidaur, Egina, Cipru și ca personaje imaginare pe Melia, Afrodita, Lotis, Elados, o sumedenie de nimfe și oceanide. De altfel, crezul poetului e, până la un punct, parnasian: el afirmă că poezia nu e sentiment, nu e cunoștere, ci tehnică, ceea ce înseamnă că arta poeziei ar reveni la antica *tekhné*. Instrumentația verbală plină de virtuozitate, care preia uneori cuvinte de la, de pildă, George Murnu, e caracteristică pentru acest poet la care savantlâcurile și balcanismele conlocuiesc în bună simbioză în *Poeme balcanice* (1936), carte care vrea să spună „Suntem Orient. Să ne dezorientăm!" **M.** este un bufon liric cu accente antonpannești și barbiene, la care componenta înțelepciune este implicită, așa cum se poate constata în ciclul *Însemnările lui Balkaneus*. Tendințele cosmopolite — alimentate și de numeroase călătorii în Grecia, Italia, Franța, Austria, Anglia, ca și de relațiile cu artiști de valoarea unor George Enescu, Jean Steriadi, Theodor Pallady, D. Ghiață — își găsesc ilustrarea în abundența substantivelor, în enumerații, în imaginile de bâlci excentric, în teribilismul voit naiv și în aglomerarea de bazar: roșcove, mânătărci, „opintivi, vin citadin, porumb de lapte cicantin, morcovul cel mucalit" și multe altele; în aceeași tonalitate sunt înșiruiți, asemenea obiectelor, și strategii, mercantilii, dandy, cameleonii, gentlemenii, giamgiii, sufleurii, poeții famelici, gastronomii, fulminanții, cei atinși de normalie, globetrotterii, gimnaștii, șampionii, autocrații, geniile, piratii, spuma lumii, cerealiștii, realiștii, un drac în frac, toată societatea și mulți, mulți alții, care, cu toții, stau la masa de joc în poemul *Europa decadentă*. Pentru **M.** poezia nu e un scop în sine, ceea ce contează este grăuntele de *plaisir* din ea și preocuparea cvasibarocă de a nu o lăsa să piară „pre limba ei".

SCRIERI: *Tudor Ardeleanu*, București, 1926; *O legendă*, București, 1927; *Capricii*, București, 1929; *Poezii antipoetice*, București, 1933; *Coarde vechi și noi*, București, 1936; *Poeme în limba păsărească*, București, 1936; *Poeme balcanice*, București, 1936; *Piele de cerb*, București, 1937; *Domnul Decan*, București, 1939; *Egoistul*, București, 1939; *Oglinda fermecată sau Divina re-creațiune*, Craiova, 1944; *Poezii antipoetice*, îngr. Romulus Vulpescu, pref. Perspessicius, București, 1966; *Teatru*, pref. B. Elvin, București, 1972; *Cântece la marginea nopții*, îngr. și pref. Marin Sorescu, Craiova, 1982.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, IV, *259-264*, VI, *116-118*, VII, *217-219*, *229*, *270-271*, VIII, *286-289*, XI, *106-112*; Constantinescu, *Scrieri*, III, *472-483*; Tudor Teodorescu-Branișteș, *„Tudor Ardeleanu"*, ADV, 1927, 13 323; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, *142-143*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *930*, *Ist. lit.* (1982), *1032*; Mircea Ciobanu, *„Poezii antipoetice"*, LCF, 1967, 8; I. Negoițescu, *„Poezii antipoetice"*, GL, 1967, 11; Ovidiu Ghidirmic, *Poemele balcanice ale lui George Magheru*, R, 1968, 11; Piru, *Varia*, I, *430-438*; Rotaru, *O ist.*, II, *340* ; Sorescu, *Ușor cu pianul*, *319-330*; Scarlat, *Ist. poeziei*, III, *113-115*; Negoițescu, *Ist. lit.*, I, *318-319*; Micu, *Ist. lit.*, *241-242*; *Dicț. analitic*, III, *384-386*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *17-19*; Firan, *Profiluri*, II, *21-24*.. *A.V.*

MAILAT, Maria (17.IV.1953, Târgu Mureș), prozatoare, poetă și publicistă. Este fiica Elisabetei și a lui Dumitru Mailat. Învață la Târgu Mureș, unde în 1972 va absolvi Liceul „Belyai Farkas". Urmează cursurile Facultății de Sociologie și Psihologie a Universității „Al. I. Cuza" din Iași (1972-1976). Este pedagog la o școală ajutătoare, apoi funcționară și redactor la revista „Vatra" (până în 1984). În 1986 emigrează în Franța. Debutează la „Vatra" în 1972, iar editorial în 1985, cu volumul de proză scurtă *Intrare liberă*. A fost căsătorită cu Dan Culcer.

M. cultivă o proză neagră, caustică, pe alocuri crudă, scrisă într-un limbaj adecvat. Schițele din *Intrare liberă* sunt pline de drame mici, compuse cinematografic, ușor exasperante. Prozatoarea mânuiește perfect procedeele optzeciste, dar fără obișnuitele comentarii ironice, ci cu îndrăzneală, patetism și „inhibiție controlată". Contactul cu o lume depreciată și rea se adâncește în imagini pătimașe, violente, nevrotice. Romanul-manuscris *Neputința*, tradus în franceză cu

titlul *S'il est défendu de pleurer* (1988), este un pamflet-invectivă, fără o deosebită valoare estetică. **M.** figurează cu o suită de poeme (*Stop-cadru*) în volumul colectiv *Unsprezece poeți* (1981).

SCRIERI: *Intrare liberă*, București, 1985; *S'il est défendu de pleurer*, tr. Alain Paruit, Paris, 1988; *Cailles en sarcophage*, Soisy-sur-Seine, 1997; *Sainte Perpétuité*, Paris, 1998; *Trans-Sylvania*, Paris, 1998; *Klothe*, Paris, 1999; *La Grâce de l'ennemi*, Paris, 1999; *Quitte-moi*, Paris, 2001; *Avant de mourir en paix*, Paris, 2001.

Repere bibliografice: Ion Horea, *Tineri poeți din Târgu Mureș*, RL, 1981, 29; Cristian Livescu, *„Stop-cadru"*, CRC, 1982, 20; Dumitru Mureșan, *Poezia debutanților*, VTRA, 1983, 9; Gabriel Dimisianu, *Proză scurtă*, RL, 1986, 7; George Eliade, *„Intrare liberă"*, VTRA, 1986, 2; Ștefan Borbély, *„Intrare liberă"*, F, 1986, 5; Cornel Ungureanu, *„Intrare liberă"*, O, 1986, 37; Cornel Ungureanu, *Arta dialogului*, TR, 1991, 42; *Dicț. scriit. rom.*, III, 19-20; Manolescu, *Enciclopedia*, 480. *N.I.*

MAIOR, Petru (c. 1760, Târgu Mureș – 14.II.1821, Buda), istoric, filolog și scriitor bisericesc. Este fiul Anei (n. Munteanu) și al lui Gheorghe Maior, protopop, nepot al unor preoți și „nobili de Diciosânmărtin". Învață la gimnaziile din Târgu Mureș și Blaj (1769-1774), însușindu-și limbile latină și maghiară, retorica și poetica. Remarcat, **M.** este călugărit și trimis, împreună cu profesorul său, Gheorghe Șincai, la Colegiul De Propaganda Fide din Roma (1774), pentru a studia filosofia și teologia. La întoarcere se oprește la Viena, unde în 1779-1780 va audia și cursuri de drept canonic și natural la Universitate, dar mai cu seamă va intra în contact direct cu ideile și atitudinile iluministe. Revenit la Blaj, intră în monahism primind numele Paul și este numit profesor de logică, metafizică și drept la Seminarul Teologic. Între 1785 și 1808, renunțând la călugărie, este paroh la Reghin și protopop al ținutului Gurghiu și are prilejul să acționeze direct în sensul educării și instruirii sătenilor și copiilor prin predici și lecții sub cerul liber, să realizeze câteva obiective în favoarea obștii românești. Din 1809, după ce obține postul de cenzor la Tipografia Universității din Buda, pentru poliglotul și eruditul **M.** începe cea mai fecundă perioadă a vieții, când scrie și publică, colaborează la *Lexiconul de la Buda*, face traduceri și îngrijește calendarele românești ale tipografiei. Toate se constituie într-o operă complexă, care răspundea principalelor deziderate ale iluminismului transilvan, dând substanță Școlii Ardelene.

Prima scriere a lui **M.**, *Procanonul* (alcătuită în 1783, dar publicată abia în 1894), este și cea dintâi atestare a alinierii sale la spiritul timpului. Urmărind îndeaproape argumentele unei lucrări a lui Justinus Febronius, el propune limitarea prerogativelor Bisericii Catolice, în special ale papei, denunțând imixtiunile laice și abuzurile clerului. Spirit critic și talent polemic, înarmat cu argumente derivate din dreptul natural, din interpretarea rațională a *Bibliei* și a istoriei creștinismului, el militează, în fond, pentru liberalizarea și democratizarea vieții sociale. Asemenea precepte și sensuri iluministe sunt prezente în opera omiletică – *Didahii adecă Învățături pentru creșterea fiilor...* (1809), *Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți* (1809), *Prediche sau Învățături la toate duminecile și sărbătorile anului* (I-III, 1810-1811) –, integral apărută în tipografia de la Buda. Rezultat direct al practicii preoțești, cuvântările revelează totodată reperele gândirii lui **M.**: încrederea în rațiune, în eficiența educației, în posibilitatea perfecționării omului prin instrucție și norme morale adecvate. Pentru a completa învățăturile, el traduce din maghiară și germană câteva cărți de popularizare a unor cunoștințe din domeniul economiei agrare, apărute între 1812 și 1816, urmărind și lărgirea capacității de exprimare a limbii române. Stăpânit de ideea obținerii de drepturi politice pentru români (în 1791 participase la elaborarea documentului *Supplex libellus valachorum Transilvaniae*), **M.** a lucrat cu febrilitate pentru fundamentarea acestui deziderat. Incitat de afirmațiile tendențioase și nefondate ale unor istorici străini, el scrie *Istoria pentru începutul românilor în Dachia* (1812), operă polemică și demonstrativă. Materialul istoric devine argument perpetuu, nuanțat și interpretat în sensul tezelor emise: originea pur romană, continuitatea neîntreruptă pe teritoriul vechii Dacii, unitatea etnică a tuturor românilor. În prima parte din *Istoria Besericei românilor, atât acestor din coace, precum și a celor din colo de Dunăre* (1813), cercetarea răspândirii creștinismului în Transilvania furnizează noi dovezi despre vechimea românilor și despre permanența existenței lor pe acest teritoriu în perioada imediat următoare cuceririi romane. A doua parte este o analiză critică a împrejurărilor și efectelor unirii Bisericii Ortodoxe cu Biserica Catolică, autorul militând pentru restabilirea autonomiei religioase a românilor, pentru respectarea drepturilor stipulate inițial. Înrudită îndeaproape cu

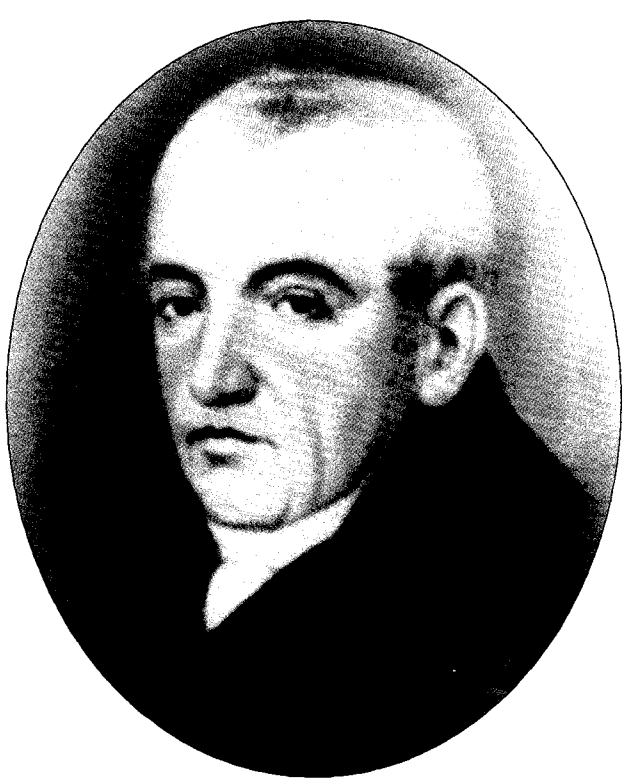

Istoria Besericei.... este *Protopapadichia* (publicată abia în 1865–1866, în revista „Sionul românesc" din Viena, și editată în 1997), o pledoarie la fel de vie pentru apărarea prerogativelor funcției de protopop, după canoanele ortodoxe. În spiritul acelorași imperative și al convingerii iluministe că un mijloc de ridicare a unui popor este cultivarea limbii, **M.** a fost preocupat de formarea și istoria limbii române, revenind cu observații și teorii care se constituie în argumente și concluzii ale dezbaterii despre originea și continuitatea poporului. Ideea că româna este urmașa nealterată de influențe străine a latinei populare este insistent susținută în câteva texte speciale: *Disertație pentru începutul limbei românești, Disertație pentru literatura cea vechie a românilor* (ambele publicate ca anexe la *Istoria pentru începutul...*) și *Dialog pentru începutul limbei române între nepot și unchi* (tipărit împreună cu *Orthographia romana sive latino-valachica,* 1819). Necesitatea revenirii la scrierea cu caractere latine, a elaborării unui dicționar făcea acută problema ortografiei, abordată sistematic în lucrarea *Orthographia romana...,* unde **M.** propune norme care să evidențieze prototipul latin al cuvintelor, folosind unele sugestii de notare a sunetelor din italiană. Ideile și criteriile sale în acest domeniu au servit și ca norme în alcătuirea unei lucrări lexicografice colective începute de Samuil Micu, apărută postum sub titlul *Lesicon românesc-latinesc-unguresc-nemțesc* (1825), a cărei revizie finală **M.** o începuse cu puțin înainte de moarte. Pe lângă contribuțiile teoretice, toate scrierile sale au dus la dezvoltarea limbii literare, îmbogățind lexicul, definind și nuanțând sensuri, activând sintaxa. Participarea afectivă dă, în general, un aspect subiectiv, de scriere beletristică operei sale. În special în cazul predicilor, deși respectă regulile genului omiletic, conținutul este plin de realități și observații din viața rurală a vremii, pentru că, în dorința de a îndrepta, autorul descrie o mulțime de obiceiuri, relatează fapte și atitudini. Fondul sentențios este ilustrat și cu numeroase pilde, proverbe, comparații, apelându-se și la regionalisme expresive și familiare auditoriului. Spiritul polemic imprimă stilului o tensiune permanentă. Dar deosebit de elocvent devine **M.** în *Răspunsul la cârtirea, care s-au dat asupra persoanei lui Petru Maior...* (tipărit în 1814 într-o broșură nesemnată) – un patetic fragment autobiografic – sau în trei luări de poziție împotriva unui critic vienez al *Istoriei pentru începutul...,* publicate în limba latină între 1814 și 1816, traduse și retipărite de Damaschin T. Bojincă în ediția din 1834 a *Istoriei.....,* sub titlul general *Disputațiile asupra Istoriei...* Aceste texte dovedesc un polemist redutabil, iscusit în mânuirea cuvântului și a probelor, cu o subtilă știință a minimalizării adversarilor și a impunerii propriului adevăr. Indiferent de domeniu (inclusiv în corespondența cu congregația De Propaganda Fide sau cu episcopul Ioan Bob), **M.** scrie pagini vii, convingătoare, în care stringența logicii, inteligența inventivă și asociativă, subtilitatea deducțiilor, efervescența spirituală sunt dublate de o ironie savuroasă, ce incendiază tonul până la pamflet și invectivă. Un ingenios joc al aluziilor și insinuărilor, al disimulării, urmat brusc de revelarea adevărului, folosirea doctă a figurilor de stil, dar și a expresiilor de coloratură populară definesc și concretizează atitudini, idei, intenții. Devenit memorialist în ultima parte a *Istoriei Besericei.....,* **M.** conturează un tablou afectiv al epocii, cu personaje prinse cu umor sau cu sarcasm. Tradusă după o versiune italiană a scrierii lui Fénelon, *Întâmplările lui Telemah, fiului lui Ulise (Odisseus)* (1818) este considerată o adevărată realizare literară la nivelul expresiei, poetică, fluentă. Grație împrejurărilor, dar și abilității sale, cărturarul a izbutit să-și publice cea mai mare parte a operei, făcând-o astfel mult mai cunoscută și mai eficientă decât lucrările celorlalți mari reprezentanți ai Școlii Ardelene. Îndeosebi *Istoria pentru începutul românilor...* i-a entuziasmat pe tinerii intelectuali, având un rol decisiv în formarea spiritului național și revoluționar al generației pașoptiste. I. Heliade-Rădulescu, Timotei Cipariu, G. Barițiu, Mihail Kogălniceanu, N. Bălcescu se declară, cu pietate, fiii spirituali ai lui **M.** În special în Transilvania a fost întreținut un adevărat cult pentru opera și memoria sa.

Petru Maior [...] dă nume unei însemnate epoci nu numai pentru că s-a integrat total spiritului ei, ci și pentru că i-a putut întrezări devenirea, proeminențele activei sale gândiri urcând până în pragul mișcării pașoptiste, spre a se înscrie apoi ca permanențe în patrimoniul valorilor culturii românești. În succesiunea generațiilor, aceste permanențe au fost receptate ca atare, deși fiecare din ele a redimensionat în maniera ei semnificațiile scrisului lui Maior, în funcție de fluctuația idealurilor și a gustului propriu, în funcție de modificarea raportului dintre operă – mereu aceeași – și lector – mereu altul. Constantă și definitivă a rămas însă imaginea cărturarului erudit și a patriotului militant, încadrat unei generații eroice.

MARIA PROTASE

SCRIERI: *Didahii adecă Învățături pentru creșterea fiilor...,* Buda, 1809; *Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți,* Buda, 1809; ed. îngr. Elie Dăianu, Cluj, 1906; *Prediche sau Învățături la toate duminecile și sărbătorile anului,* I–III, Buda, 1810–1811; *Istoria pentru începutul românilor în Dachia,* Buda, 1812; ed. îngr. Iordachi Mălinescu și Damaschin T. Bojincă, Buda, 1834; ed. I–II, îngr. Florea Fugariu, introd. Manole Neagoe, București, 1970; ed. pref. Gavril Istrate, Iași, 1990; *Istoria Besericei românilor, atât acestor din coace, precum și a celor din colo de Dunăre,* Buda, 1813; ed. îngr. și introd. Ioan Chindriș, București, 1995; *Răspunsul la cârtirea, care s-au dat asupra persoanei lui Petru Maior, autorului Istoriei ceii pentru începutul românilor în Dachia,* Buda, 1814; ed. îngr. G. Bogdan-Duică, Cluj, 1923; *Animadversiones in Recensionem Historiae de origine Valachorum in Dacia...,* Buda, 1814; *Reflexiones in Responsum Domini Recensentis Viennensis...,* Buda, 1815; *Contemplatio Recensionsis in valachicam anticriticam...,* Buda, 1816; *Orthographia romana sive latino-valachica,* Buda, 1819; *Dialog pentru începutul limbei române între nepot și unchi,* îngr. Alex. I. Stoicescu, București, f.a.; *Procanonul,* îngr. C. Erbiceanu, București, 1894; *Scrisori și documente inedite,* îngr. și pref. Nicolae Albu, București, 1968; *Scrieri,* I–II, îngr. Florea Fugariu, pref. Maria Protase, București, 1976; *Protopapadichia,* îngr. și introd. Ioan Chindriș, Cluj-Napoca, 1997; *Scripta minora (Ars literaria. Anima adversiones. Epistolarium. Ultimae),* tr., îngr. și pref. Ioan Chindriș, București, 1997. **Traduceri:** Fénelon, *Întâmplările lui Telemah, fiului lui Ulise (Odisseus),* Buda, 1818.

Repere bibliografice: At. M. Marienescu, *Viața și operele lui Petru Maior,* București, 1883; G. Bogdan-Duică, *Petru Maior,* Cernăuți, 1893;

Iorga, *Ist. lit.*, III, *237–265, 310–314;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *68–69, Ist. lit.* (1982), *62–63;* Popovici, *Studii*, I, *111–114, 227–246, 252–260;* Lucian Blaga, *Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*, îngr. George Ivașcu, București, 1966, *128–133, 187–207;* Ivașcu, *Ist. lit.*, I, *312–316, 590–591;* Cornea, *Originile, 475–476;* Maria Protase, *Petru Maior – un ctitor de conștiințe*, București, 1973; I. Dumitriu-Snagov, *Românii în arhivele Romei*, București, 1973, *passim;* Macrea, *Contribuții, 31–47; Dicț. lit. 1900, 535–538;* Serafim Duicu, *Pe urmele lui Petru Maior*, București, 1990; Mazilu, *Vocația, 131–139; Dicț. esențial, 474–477.* **C.T.**

MAIORESCU, Ioan (28.I.1811, Bucerdea Grânoasă, j. Alba – 2.VIII.1864, București), filolog. Este fiul unui țăran care se numea Trifu, iar **M.** a purtat acest nume până în 1837. După ce a semnat o vreme și Maioreanu, pentru a sublinia înrudirea, prin mamă, cu Petru Maior, a adoptat definitiv numele Maiorescu. A urmat școala primară în satul natal, fiind înscris apoi la Gimnaziul din Blaj, unde va absolvi în 1829 cursul de filosofie. Din anul următor devine student în filosofie la Cluj, apoi la Seminarul din Pesta, pe care îl și termină în 1835. Din același an, primind o bursă, încearcă să obțină doctoratul în teologie la Colegiul „Sf. Barbara" din Viena, dar peste un an, nedorind să se dedice carierei preoțești, părăsește orașul. În 1836, trecând munții, primește postul de profesor la școala din Cerneți. Căsătorit cu Maria Popasu, **M.** este numit din 1837 inspector școlar și profesor de istorie și de „stilul național" la Școala Centrală din Craiova. Fire întrucâtva rigidă, greu adaptabilă, **M.** se distinge prin sinceritatea și promptitudinea opiniilor, dar stârnește și multe antipatii. În 1838 tipărește în „Foaie pentru minte, inimă și literatură" o violentă critică a vieții culturale din Țara Românească și își atrage cu acest prilej numeroase inimicități. În 1842 va fi destituit din învățământ. Chemat în Moldova, acceptă un post de profesor la Seminarul din Iași. Părăsindu-l însă în 1843, în urma unui conflict cu direcția, se întoarce la Craiova, unde este repus în drepturi. În 1847 devine inspector al școlilor din Oltenia. Izbucnind revoluția, **M.**, care întreținea de mai multă vreme relații de prietenie cu unii dintre viitorii conducători ai mișcării, participă activ la evenimente. Trimis în Transilvania pentru a stabili legături între revoluționarii din Țara Românească și cei de acolo, primește însărcinarea de agent al Guvernului Provizoriu pe lângă Dieta din Frankfurt, unde rămâne până la înfrângerea revoluției din Principate, desfășurând o intensă activitate diplomatică. Se stabilește după aceea la Viena, hotărât să continue lupta pentru afirmarea și susținerea drepturilor românilor din toate provinciile la independență națională. Este angajat translator la Ministerul de Justiție din Viena, post din care e îndepărtat prin pensionare în 1857, din cauza activității politice. În iunie-iulie 1857 întreprinde o călătorie la românii din Istria, pe care o va repeta în 1861. Despre această călătorie scrie *Itinerar în Istria și vocabular istriano-român*, lucrare editată postum de Titu Maiorescu, în 1874. Profesor la Școala de la „Sf. Sava" și director al Eforiei Instrucțiunii Publice, profesor la Școala Superioară de Litere din București, alcătuiește, împreună cu Florian Aaron, A.I. Odobescu, August

Treboniu Laurian și P.I. Cernătescu, proiectul de statut al Societății Literare Române (Academia Română).

M. a privit toate problemele de limbă și de literatură pe care le-a luat în discuție într-un larg ansamblu de factori culturali. Era adversar al imitării manifestărilor sociale specifice altor popoare, cerând adaptarea lor la condițiile particulare ale societății românești. Prin energica afirmare a acestei opinii, el a fost unul dintre cei care au anticipat teoria junimistă a „formelor fără fond". Intervențiile sale, apărute cea mai mare parte, în „Foaie pentru minte, inimă și literatură" (1838–1850), urmăresc să combată formarea unei „culturi superficiale", ai cărei germeni considera că au și început să se manifeste în literatură, în limbă și, în genere, în întreaga viață socială a vremii. Era de părere că o mare parte din literatura română imită literatura franceză mediocră, demonstrând gustul rătăcit al publicului și judecata alterată a criticii și constată că sporirea numărului scriitorilor și traducătorilor, a ziarelor și revistelor, precum și extinderea gustului pentru lectură sunt subminate de superficialitate și de neadaptare la specificul național. A condamnat aspectele minore ale romantismului, pentru motivul că îndepărtează pe cititor de problemele vieții practice,

și a recomandat studierea clasicilor Antichității greco-latine. Atras și de problemele limbii literare, a adus câteva contribuții la demonstrarea latinității limbii române și în stabilirea unor premise pentru formarea limbii artistice. A dedicat o cercetare specială dialectului românesc din Istria, contribuind la întemeierea dialectologiei noastre.

SCRIERI: *Itinerar în Istria și vocabular istriano-român*, îngr. și pref. Titu Maiorescu, Iași, 1874; ed. București, 1900.

Repere bibliografice: George Barițiu, *Ioan Maiorescu*, T, 1877, 14; V.A. Urechia, *Un episod din istoria culturii noastre*, CL, 1891,6; Vasile Mihăilescu, *O încercare de „Junime" a lui Ioan Maiorescu la Craiova*, București, 1911; N. Bănescu, V. Mihăilescu, *Ioan Maiorescu*, București, 1912; Ion Mușlea, *Ioan Maiorescu despre nașterea și copilăria sa*, București, 1938; Petru Iroaie, *Ioan Maiorescu, întemeietorul dialectologiei române*, CL, 1941, 7; N.A. Ursu, *Preocupările lingvistice ale lui Ioan Maiorescu*, ALIL, t. XII, 1961, 2; Cornea, *Originile, 514–515*; I. Maiorescu, [*Scrisori către G. Barițiu. 1838–1863*], în *George Barit și contemporanii săi*, I, București, 1973, *203–419*; *Dicț. lit. 1900, 539–540*; Mănucă, *Analogii, 266–276*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *24–27*. *D.M.*

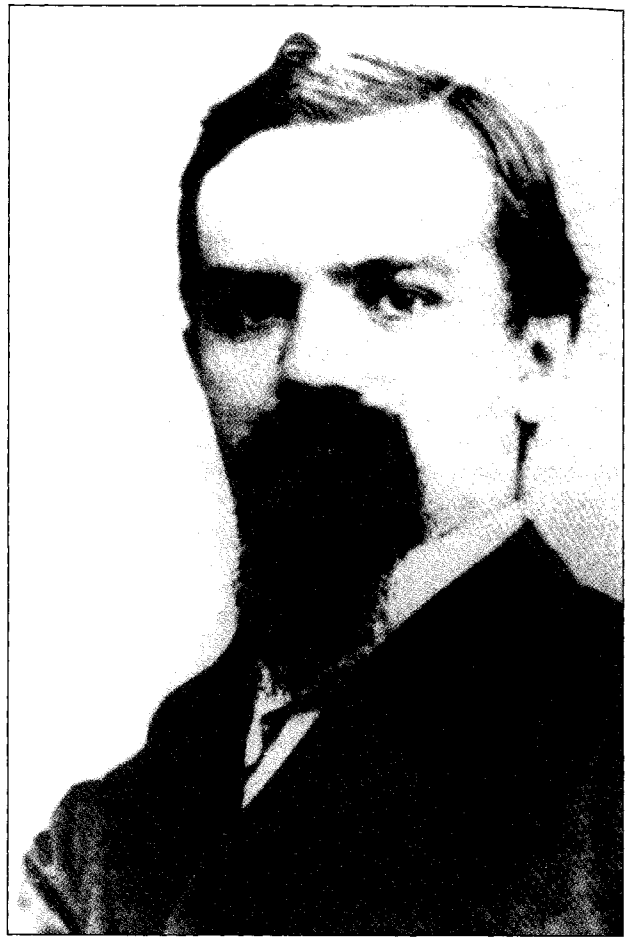

MAIORESCU, Titu (15.II.1840, Craiova – 18.VI. 1917, București), critic literar și estetician. Este fiul filologului Ioan Maiorescu, înrudindu-se după tată cu Petru Maior și cu Timotei Cipariu, iar după mamă, Maria (n. Popasu), cu episcopul Ioan Popasu. Între 1846 și 1848 urmează primele două clase elementare la școala din orașul natal, însușindu-și acasă și primele noțiuni de limba latină. În 1848 pleacă, împreună cu mama și cu sora lui, Emilia, la București, Brașov și apoi la Sibiu. Sub protecția lui Avram Iancu, familia ajunge la Blaj, în decembrie 1848, apoi revine la Brașov, unde rămâne câțiva ani. De la 1 noiembrie 1850 **M.** este înscris elev în clasa întâi a primului gimnaziu românesc din Brașov, înființat și prin stăruința unchiului său, episcopul Popasu. După terminarea anului școlar pleacă la Viena, unde, între timp, se stabilise tatăl său. Din octombrie 1851 devine elev extern al Academiei Theresiane. Învață limba germană, pe care va ajunge să o cunoască perfect și în care va alcătui, peste câțiva ani, încercări literare (piese de teatru și versuri). Continuarea studiilor la Viena, între 1855 și 1858, îi este înlesnită de o bursă oferită de Episcopia Blajului. În urma rezultatelor excelente la învățătură, va fi primit, din 1856, ca elev intern al aceleiași școli. Citește extrem de mult, mai ales literatură germană clasică și romantică (Lessing, Goethe, Schiller), literatură engleză (Shakespeare) și franceză (Corneille, Racine, Molière). Merge frecvent la spectacole teatrale, învață să cânte din flaut. Își formează o cultură solidă și multilaterală, întemeiată mai ales pe capodoperele literaturii universale. Studiază, tot acum, franceza, engleza, italiana, latina și greaca. Încă elev, tălmăcește o povestire din Jean Paul, pe care o trimite, în 1857, la „Gazeta Transilvaniei", însoțind-o de câteva rânduri în care blamează literatura franceză de foileton, dar apreciază literaturile engleză și germană. Tălmăcește de asemenea din scrierile lui Lessing și Klopstock. Termină școala în iulie 1858, fiind clasificat cel dintâi în promoție. După o scurtă vacanță în țară, se înscrie, la 9 noiembrie, ca student în filosofie, la Universitatea din Berlin. Un timp predă psihologia la diverse pensioane particulare. Dorind să-și scurteze perioada studiilor universitare, părăsește Universitatea berlineză, transferându-se la cea din Giessen, unde, acordându-i-se scutire de frecvență, obține doctoratul în filosofie *magna cum laude*, la 2 iulie 1859, cu teza *Das Verhältnis*. În toamna lui 1859 pleacă la Paris, continuându-și studiile cu o bursă a Eforiei Școalelor. În 1860 scrie lucrarea *Einiges Philosophische in gemeinfasslicher Form*, cu care dobândește, la 17 decembrie, și titlul de licențiat în litere la Sorbona. Conferențiază despre vechea tragedie franceză și muzica wagneriană *(Die alte französische Tragödie und die Wagnersche Musik)* la 10 martie 1861, în cadrul Societății Filosofice din Berlin, al cărei membru corespondent era și la a cărei revistă, „Der Gedanke", va colabora cu câteva articole. Conferința o va repeta la Paris, în Cercle des Sociétés Savantes. La 28 noiembrie 1861 obține și diploma de licențiat în drept, cu teza *De jure dotium. Du régime dotal*. Manifestările sale din străinătate, bine primite de presa de specialitate, provoacă ecouri favorabile și în țară, unde **M.** se întoarce spre sfârșitul anului 1861, refuzând propunerea de a rămâne în Prusia ca director de ziar. După nici o lună, la 10 decembrie, începe în

București un ciclu de prelegeri publice, *Despre educațiunea în familie*, pe care le continuă până în primăvara anului următor. Prin intervenția directă a domnitorului Al. I. Cuza, la 2 iulie 1862 i se acordă un post de supleant la Tribunalul Ilfov, fiind înaintat procuror peste puțin timp. La 16 noiembrie 1862 e numit profesor la Universitatea din Iași, iar la 3 decembrie, director al Gimnaziului Central din același oraș. La 9 decembrie își inaugurează cursul *Despre istoria republicii romane*, la care va renunța la 23 ianuarie 1863, pentru a începe, din inițiativa Ministerului Cultelor, altul, de filosofie (psihologie). Cu acest prilej introduce, primul în România, metoda seminarizării studenților. Între februarie și septembrie 1863 a funcționat ca decan al Facultății de Filosofie, iar la 18 septembrie 1863 a fost ales rector pentru o perioadă de patru ani. La 8 octombrie 1863 e numit și director al Școlii Normale „Vasile Lupu", ale cărei cursuri le redeschide la 8 ianuarie 1864, după o scurtă călătorie de documentare la Berlin, efectuată din însărcinarea lui A.I. Odobescu. Predă pedagogia, gramatica română, psihologia, compunerea și inițiază, cel dintâi la noi, practica pedagogică a viitorilor învățători. Se îngrijește și de apariția primului anuar școlar din Principate

(„Anuariul Gimnaziului și Internatului din Iași pe anul școlar 1862-1863"). La 10 februarie 1863 începuse în Iași un ciclu de conferințe publice despre educația în familie în lumina principiilor psihologice și estetice. După un an, la 9 februarie 1864, asociindu-se cu alți tineri întorși din străinătate (P.P. Carp, Iacob Negruzzi, V. Pogor, Th. Rosetti), inițiază o nouă serie de conferințe, care, sub numele de „prelecțiuni populare", marchează începutul activității publice a Junimii, societate la a cărei întemeiere **M.** a avut un rol decisiv. În vara anului 1864 împotriva sa este dezlănțuită o campanie de calomniere, condusă de unul dintre adversarii săi politici, N. Ionescu. Fără o cercetare prealabilă, este suspendat la 9 octombrie 1864 din toate funcțiile pe care le deținea. A fost reintegrat la 26 mai 1865, după achitarea pronunțată, la 8 februarie, în procesul de imoralitate care i se intentase. Continuă prelegerile la Universitate (unde predă și estetica), precum și activitatea de conducere a Școlii Normale, de la a cărei direcție va fi însă înlăturat, fără motiv, la 16 ianuarie 1868. **M.** profesează acum și avocatura (fusese admis în Baroul Iași la 10 ianuarie 1866). Partizan convins al unității tânărului stat român, a desfășurat o intensă activitate politică, mai ales în paginile ziarului „Vocea națională" (1866), pentru a combate mișcarea separatistă, susținând în același timp alegerea unui domn străin. După urcarea pe tronul României a lui Carol I, avea să rămână un monarhist convins. **M.** scrie cea mai mare parte a cuvântului introductiv la primul număr, din 1 martie 1867, al „Convorbirilor literare", unde publică, în următorii ani, studii și articole cu un larg răsunet în cultura română. La 20 iulie 1867 devine membru al Societății Academice Române, dar demisionează la 10 octombrie 1868, nefiind de acord cu orientarea latinistă a majorității membrilor ei (va reveni în 1879). Pledează în câteva procese angajate mai dinainte, ceea ce dă prilej adversarilor politici să provoace destituirea sa de la catedră la 24 martie 1870. După scurt timp este reintegrat de P.P. Carp, ajuns ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice. În mai 1871 **M.** este ales deputat în Parlament, la ale cărui lucrări participă din iarna aceluiași an, motiv pentru care va fi considerat demisionat din învățământ, ultima sa prelegere la Universitatea ieșeană datând din 15 noiembrie 1871. În 1874 părăsește definitiv Iașul, stabilindu-se la București. Numit ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice la 7 aprilie 1874, el încearcă să traducă în fapt unele din ideile sale: alcătuiește un proiect pentru reorganizarea învățământului rural, introduce limba română ca materie de studiu în licee, se ocupă de organizarea învățământului superior politehnic. Demisionează însă la 28 ianuarie 1876, deoarece proiectul său de lege este respins. La 1 mai 1876 primește numirea de agent diplomatic la Berlin, funcție la care renunță la 19 iulie. Întors în țară, conduce ziarul „Timpul" în perioada ianuarie-aprilie 1877. În ianuarie 1878 e ales deputat, prilej cu care se stinge și procesul intentat împotriva sa, ca și a altor foști miniștri conservatori, de către guvernul liberal (i se imputase, între altele, acordarea unor burse de studii în străinătate lui A. Lambrior, G. Panu, G. Dem. Teodorescu, Spiru Haret, C. Meissner). Reales în Adunarea Constituantă la 4 mai 1879, se distinge prin spiritul său de larg

	VIAȚA	OPERA
1840	**februarie 15** Se naște la Craiova Titu Liviu Maiorescu, fiul Mariei (n. Popasu) și al lui Ioan Maiorescu, filolog.	
1846–1848	Urmează școala primară la Craiova.	
1850–1851	Învață la gimnaziul românesc din Brașov.	
1851	**octombrie** Este înscris elev la Academia Theresiană din Viena.	
1855	Primește o bursă din partea Episcopiei Blajului pentru a-și continua studiile la Viena.	Face primele însemnări în jurnalul său intim.
1857		Trimite la „Gazeta Transilvaniei" două traduceri, din Charles Dickens și din Jean Paul.
1858	**iulie** Termină, primul din promoție, studiile la Academia Theresiană. **noiembrie 9** Se înscrie la Universitatea din Berlin pentru studii de filosofie.	
1859	**iulie 2** Obține doctoratul în filosofie *magna cum laude* la Universitatea din Giessen. **octombrie** La Paris, se înscrie la Sorbona pentru a studia dreptul.	Publică articolul *Măsurarea înălțimii prin barometru* în revista „Isis sau Natura", apărută la București.
1860	**decembrie 17** Obține titlul de licențiat în litere, acordat de Sorbona.	
1861	Devine membru corespondent al Societății Filosofice din Berlin. **noiembrie 28** Își susține la Sorbona teza de licență în drept. Se întoarce în țară, la București.	Îi apare, la Berlin, lucrarea *Einiges Philosophische in gemeinfasslicher Form.* Ține două conferințe, la Paris și la Berlin. **decembrie 10** Deschide un ciclu de prelegeri publice, *Despre educațiunea în familie.*
1862	**iulie 2** I se acordă un post de supleant la Tribunalul Ilfov, unde în scurtă vreme va fi avansat procuror. Se căsătorește cu Clara Kremnitz. **noiembrie 16** Este numit profesor la Universitatea din Iași. **decembrie 3** Este numit director al Gimnaziului Central din același oraș.	
1863		**decembrie 9** Începe un curs de istorie la Universitatea ieșeană. **ianuarie** Ține lecția de deschidere a cursului de filosofie (psihologie). **februarie 10** Inaugurează un ciclu de conferințe publice. Începe să publice în „Anuariul Gimnaziului și Internatului din Iași", în care îi vor apărea mai multe studii.
	februarie Funcționează ca decan al Facultății de Filosofie (până în septembrie). **martie 28** Se naște fiica sa, Livia Maiorescu. **septembrie** Este ales rector al Universității ieșene. **octombrie 8** E numit director al Școlii Normale „Vasile Lupu", unde va preda pedagogia, gramatica română, psihologia și compunerea. Îi cunoaște pe Iacob Negruzzi, Vasile Pogor, Theodor Rosetti și Petre P. Carp. Împreună cu aceștia, spre sfârșitul anului, pune bazele societății Junimea.	
1864		**februarie 9** Inițiază o nouă serie de „prelecțiuni populare", primă formă de manifestare a societății Junimea. Publică, la Iași, *Regulele limbei române pentru începători.*
	vara Împotriva sa începe o campanie de calomniere, urmată de un proces în care e acuzat de imoralitate. **octombrie 9** Este suspendat din învățământ.	
1865	**februarie 8** Este achitat în procesul care i se intentase, acuzațiile fiind găsite nefondate. **mai 26** Este reintegrat în învățământul universitar și își reia postul de director la Școala Normală. Devine membru al Lojei Masonice din Iași.	

1866 **ianuarie 10** Este admis în Baroul de Iași.
Întemeiază, împreună cu alți profesori, Institutul Academic (Liceul Nou).

1867

iulie 20 Este membru fondator al Societății Academice Române.

1868 **ianuarie 16** Este înlăturat de la conducerea Școlii Normale.
octombrie 10 Demisionează din Societatea Academică Română.

1869 **august 9** Se naște fiul său, Liviu Maiorescu.

1870 **martie 24** Este destituit câtva timp de la catedră.

1871 **mai** Este ales deputat în Parlamentul României.
noiembrie 15 Ține ultima prelegere la Universitatea din Iași.

1872 **iunie** Îl întâlnește, pentru prima dată, pe Mihai Eminescu.

1873

1874 Se stabilește la București.
aprilie 7 Este desemnat ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice.

1876 **ianuarie 28** Demisionează din postul de ministru.
mai 1 E numit agent diplomatic la Berlin, dar în iulie renunță la funcție.

1877

1878 **ianuarie** Este ales deputat.

1879 Reintră ca membru în Academia Română.

1880 **aprilie** Este vicepreședinte al forului academic (până în aprilie 1884); va mai fi vicepreședinte între aprilie 1886 și martie 1887.

1881 Formează gruparea politică junimistă.

1883

1884 **octombrie 10** Este reintegrat în învățământ, la Universitatea din București, unde va preda logica și istoria filosofiei.

1885

1886 Se desparte de soția sa, Clara.

1887 Se recăsătorește cu Ana Rosetti.

1888 **martie 23** Este numit ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice.

1889 **martie 29** Demisionează din funcția de ministru.

1890 Este desemnat președinte al Secției literare a Academiei Române (până în 1891); va mai avea această funcție în 1893–1894, 1902–1904, 1907–1909.
noiembrie 16 Este din nou ministru al Cultelor (renunță la portofoliu în februarie 1891).

1892 **octombrie** Este ales rector al Universității din București.

1895

1897 Demisionează din funcția de rector.

1900 **iulie 7** Funcționează ca ministru de Justiție (până în 13 februarie 1901).

1901 **martie 3** Demisionează din învățământ, dar continuă să-și țină cursurile.

1902

Iese de sub tipar, la Iași, lucrarea *Despre scrierea limbei române.*

martie 1 Apare revista „Convorbiri literare"; participă la elaborarea cuvântului introductiv. Aici îi vor apărea mai toate articolele, studiile și traducerile.
Publică articolul *Despre poezia română*, reluat în volum cu titlul *Poezia română. Cercetare critică.*
Îi apar articolele *Limba română în jurnalele din Austria* și *În contra direcției de astăzi în cultura română.*
Iese de sub tipar lucrarea *Contra școalei Barnuțiu.*
Publică articolul *Observări polemice.*

Apare prima parte din articolul *Direcția nouă*, continuat în 1872.

Publică separat un prim „studiu de patologie literară", *Beția de cuvinte în „Revista contimporană"*, urmat de al doilea, *Răspunsurile „Revistei contimporane".*
Apare, la București, volumul *Critice.*

Iese de sub tipar *Logica.*
Traduce, în „Convorbiri literare", din aforismele lui Artur Schopenhauer.
ianuarie–aprilie Conduce ziarul „Timpul".

Citește la Academia Română proiectul pentru o nouă ortografie.
Apar articolele *În contra neologismelor* și *Literatura română și străinătatea.*
decembrie Publică prima ediție din *Poezii* de M. Eminescu.

Apare articolul *Comediile d-lui I. L. Caragiale.*

Publică articolul *Eminescu și poeziile lui.*
Apare în traducerea sa volumul *Aforisme asupra înțelepciunii în viață* de Arthur Schopenhauer.
Publică articolul *Asupra personalității și impersonalității poetului.*

Ies de sub tipar două volume intitulate *Critice* (volumul al treilea este editat în 1893).
Apare articolul *Contraziceri?*
Tipărește *Copilul Eyolf*, traducere din teatrul lui H. Ibsen.
Publică primele două volume de *Discursuri parlamentare* (alte trei apar în 1899, 1904 și 1915).

Apare articolul *Oratori, retori și limbuți.*

1906		Prezintă la Academia Română și publică raportul de premiere asupra volumului *Poezii* de Octavian Goga.
1907		Semnează rapoartele de premiere pentru *Povestiri* de Mihail Sadoveanu și *În lumea dreptății* de I. Al. Brătescu-Voinești.
1908		Este tipărită ediția completă *Critice*, în trei volume.
1909	**martie 9** La cererea sa, este pensionat definitiv.	
1910	Este sărbătorit la vârsta de șaptezeci de ani.	
	decembrie 29 Este numit ministru de Externe.	
1912	**martie 29** la conducerea Consiliului de Miniștri (renunță la funcție la 31 decembrie 1913), iar în iulie e numit, scurt timp, ministru de Justiție.	
1913	**iulie** Prezidează Conferința de Pace de la București.	
1914	**aprilie 28** Moare, la Heidelberg, soția sa, Ana Maiorescu.	
1916–1917	Rămâne în București și refuză orice legătură cu armata germană de ocupație.	
1917	**iulie 18** Titu Maiorescu se stinge din viață la București. Este înmormântat în cimitirul Bellu.	

umanism, cu prilejul discutării regimului juridic al străinilor din România. Trăind din avocatură, **M.** nu neglijează preocupările literare, continuând să găzduiască în casa sa, așa cum o făcuse și la Iași, întrunirile Junimii. Deși în acest timp nu face parte din guvern, publică un articol în „Deutsche Revue" (1881) prin care susține necesitatea încheierii unei alianțe între România și puterile Europei Centrale — orientare politică pe care a păstrat-o întreaga viață. La 10 octombrie 1884 este reintegrat în învățământul superior, la Universitatea din București, ca profesor de logică, urmând a ține și un *Curs de istoria filosofiei (germane, franceze, engleze) în secolul 19*. Mai ales al doilea curs s-a bucurat de un larg răsunet. Cu acest prilej **M.** s-a ocupat îndeosebi de idealismul german, de pozitivismul francez și de empirismul englez. În 1886 se desparte de prima soție, Clara, născută Kremnitz (din această căsnicie se născuse Livia Maiorescu), recăsătorindu-se cu Ana Rosetti, sora soției lui Iacob Negruzzi. La 23 martie 1888 e numit, pentru a doua oară, ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice. Își dă demisia la 29 martie 1889, deoarece îi fusese respins și cel de-al doilea proiect de reorganizare a învățământului. La 16 noiembrie 1890 va fi numit din nou ministru al Cultelor, dar renunță la portofoliu în februarie anul următor. Pentru puțin timp (7 iulie 1900 — 13 februarie 1901) a fost și ministru de Justiție. Atât ca om politic influent, cât și ca ministru, i-a sprijinit pe românii transilvăneni în revendicările lor naționale, ajutându-i în mod direct ori de câte ori a avut prilejul. Ales rector al Universității din București în octombrie 1892, reales peste patru ani, demisionat în 1897 din motive politice, **M.** publică cel dintâi anuar al acestui lăcaș de învățătură. Renunță la profesorat în 3 martie 1901, dar continuă cursul, la rugămintea ministerului, până la 9 martie 1909, când, la cererea sa, este pensionat definitiv. La 29 decembrie 1910 e numit ministru de Externe, iar în iulie 1912 din nou, pentru o scurtă perioadă, ministru de Justiție. La 29 martie 1912 ia conducerea Consiliului de Miniștri, fiind numit prim-ministru în același an, la 10 octombrie. După războiul româno-bulgar, desfășurat în timp ce el era prim-ministru, prezidează Conferința de Pace de la București (iulie 1913). La funcția de prim-ministru a renunțat la 31 decembrie 1913, după ce, scurt timp de la alegere, renunțase și la șefia Partidului Conservator. În timpul primului război mondial a rămas în Bucureștiul cotropit de armata germană, refuzând să ia legătura în orice fel cu ocupanții. Răpus de o boală de inimă, a fost înmormântat la cimitirul Bellu, lângă tatăl său.

Impresionantă forță morală, caracter ferm, uneori rigid, inteligență profundă, posedând întinse, sistematice și temeinice cunoștințe îmbogățite mereu prin lecturi, **M.**, însemnat om politic și orator de renume, s-a impus totodată ca unul dintre cei mai prestigioși oameni de cultură români din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Întreaga sa activitate a răspuns cerințelor epocii, fiind determinată de dezvoltarea societății românești, la al cărei progres a contribuit în mod substanțial. A fost înzestrat cu aptitudini deosebite pentru filosofie, către care a vădit o înclinație timpurie. În formarea unei concepții proprii despre lume și viață, o influență decisivă asupra sa a avut-o filosofia lui Kant, prin prisma căreia a receptat ulterior o parte din concepțiile lui J. Fr. Herbart, ale pozitivismului lui A. Comte, ale empirismului lui H. Spencer și ale filosofiei lui Schopenhauer. **M.** pleacă de la ideea că orice judecată directă asupra fenomenelor naturii trebuie să se bazeze pe date concrete, accesibile senzorial. Era de părere că filosofia se întemeiază pe legi desprinse din observarea directă a naturii. Cât despre metafizică, a considerat că rezultatele ei trebuie să fie supuse, cu timpul, verificărilor științei, convins că numai experiența și practica sunt capabile de a confirma sau de a infirma o teorie. În virtutea acestei concepții, s-a arătat un adversar statornic al dogmelor și al motivărilor subiective și a admis legitatea, socotind legile drept concepte universale, valabile pentru toate domeniile existenței. Adept al teoriilor evoluționiste, pe care le-a aplicat în câmpul activității umane,

el a fost ostil teoriei fixismului. Din unghiul pozitivismului a privit și cercetarea activității spirituale, considerând că științele oferă, prin observațiile și legile lor, un suport solid în acest sens. După el, fenomenele psihice sunt strâns legate de cele biologice și, în consecință, cerea psihologiei să țină seama de rezultatele fiziologiei. De pe această poziție, acceptând ideile lui Ludwig Feuerbach, **M.** a fost un ateist, considerând că religia, pe care totuși nu a respins-o integral, închide calea spre progres, căci se opune prin dogmatismul ei investigării științifice. Susținând că științele pozitive își exercită influența și asupra eticii, a împărtășit numai o parte a concepțiilor lui Schopenhauer, nefiind de acord cu unele din principiile fundamentale ale acestuia. Astfel, admitea pesimismul ca o parte integrantă a oricărei concepții despre viață, dar nu îl considera unica atitudine esențială; admitea durerea ca factor pozitiv, dar atribuia același rol și plăcerii. Apreciind în mod deosebit arta scriitoricească a lui Schopenhauer, traduce un fragment din *Parerga und Paralipomena* sub titlul *Aforisme asupra înțelepciunii în viață* (1890), după ce în 1870 tălmăcise un text mai puțin cunoscut, *Despre filosofia la Universitate*. O primă versiune, fragmentară, a traducerii aforismelor a apărut în „Convorbiri literare" în 1872, fiind reluată și publicată integral, în aceeași revistă, peste patru ani. Nemulțumit de rezultat, reface traducerea, publicând și reluând noua versiune în numeroase ediții. Contribuie astfel la cunoașterea la noi a filosofului german cam în același timp când el începuse a se bucura de popularitate în Europa. Umanismul profund al lui **M.** reiese și din afirmația potrivit căreia nici o creație durabilă, în ordinea spiritualității, nu se poate realiza în cercul individualismului, ci numai prin ridicarea în sfera de interese a omenirii. Raționalist ponderat, el a năzuit către o filosofie practică, nu speculativă, marcându-și influența asupra unei întregi serii de gânditori români din prima jumătate a secolului al XX-lea. De orientare pozitivistă este și *Logica* sa, aflată sub influența lui John Stuart Mill. Apărută în 1876, lucrarea a cunoscut numeroase reeditări și a avut un rol deosebit în formarea școlii românești de logică. Difuzată de la catedrele universităților din Iași și, mai ales, din București, ca și prin numeroase conferințe, gândirea filosofică a lui **M.** a îndrumat hotărâtor spiritul public românesc din ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea către spiritul științelor moderne. Nu mai puțin important a fost rolul său în crearea terminologiei filosofice românești moderne. Din tendințele pozitiviste ale gândirii sale decurge și preferința pentru o estetică în care primatul revine legii sau, mai exact, principiilor. Judecata de valoare este supusă principiilor care, în decursul timpului, se schimbă în funcție de experiențele literare ale fiecărei epoci. Ideea reînnoirii periodice a principiilor estetice deține în concepția lui **M.** un loc important, atenuând în mare măsură statutul de subordonare al aprecierii critice. Din acest motiv, el a susținut că în estetică determinantă este nu teoria, ci realitatea artei. Tocmai de aceea a căutat să deducă principiile estetice din evoluția fenomenului literar, acordând o mare importanță capodoperelor, pe care le considera capabile să ofere trăsăturile caracteristice ale modelului ideal. Și-a întemeiat argumentările pe exemple luate din literatura universală (Homer, Shakespeare, Goethe) și română (Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, V. Alecsandri), din folclorul literar autohton. Cu toată atenția dată conceptului de lege, a avut grijă să delimiteze domeniul esteticii de cel al epistemologiei, bazându-se pe opoziția, socotită de el ireductibilă, dintre artă și știință; cea dintâi ar reda intuirea directă, individuală a naturii, cea de a doua ar reflecta natura prin abstracții generalizatoare. Acordând o importanță deosebită personalității artistului, esteticianul definește arta drept un colț al naturii văzut impersonal și exprimat printr-un temperament individual. Prima parte a afirmației a fost contestată de C. Dobrogeanu-Gherea (1886). Polemica iscată cu acest prilej a evidențiat aspectul complementar al principiilor estetice ale celor doi combatanți, a căror dispută stă la temelia criticii literare românești moderne. Sprijinindu-se pe teoriile lui Platon și mai ales pe ale lui Schopenhauer, **M.** afirmă impersonalitatea artistului în perceperea lumii: în cursul acestui act artistul se uită pe sine și se înalță în sfera unui „entuziasm impersonal", izvorât din altruism, pătrunzând astfel în natura absolută a lucrurilor și reușind să redea nu particularul, ci generalul. Prin depășirea cercului de interese individuale se creează o operă de valoare universală cu atât mai evidentă, cu cât artistul posedă o concepție profundă despre viață. Rădăcinile artei sunt fixate astfel în activitatea psihică, deși li se recunoaște și un statut propriu. Arta — susține **M.** — este o cale de cunoaștere a lumii, alături de cea științifică; ea se bazează pe contemplația dezinteresată și lipsită de finalitate practică, iar în măsura în care nu face aceasta, se autodistruge, deoarece se îndepărtează de principiul ei fundamental. Arta exclude orice element rațional luat ca atare (politic, științific, istoric); fiindu-i contrar din principiu, acest element este acceptat numai în măsura în care servește la generarea unor pasiuni și sentimente. Obiectul artei nu e dat de noțiuni (de care se ocupă alte domenii), ci de pasiuni și sentimente, care sunt eterne. La temelia artei stă frumosul, considerat, în spirit hegelian, drept aparența sensibilă a ideii. Frumosul înseamnă contopirea ideii cu latura sensibilă, tinzând spre sublim (când predomină cea

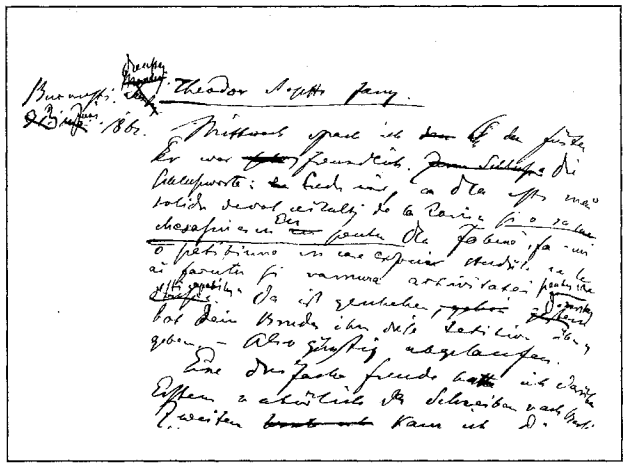

dintâi) și spre plăcut (când predomină cea de-a doua). Preferând frumosul propriu-zis și condamnând excesele, **M.** își evidențiază nu atât clasicismul concepției, cât înclinațiile și gustul. În ceea ce privește raportul dintre operă și cititor, el susține, înrâurit de Schopenhauer, că opera exercită o profundă influență moralizatoare dar nu în mod direct, ci prin înălțarea cititorului în lumea așa-zisei „ficțiuni ideale", care este o aparență a realității și nu realitatea însăși; altfel, arta ar copia realitatea. Lumea „ficțiunilor ideale" îl ridică pe cititor deasupra intereselor cotidiene, egoiste și îl determină să se uite pe sine ca individ. Pentru a atinge acest scop, artistul trebuie să fie de o sinceritate desăvârșită și să ocolească imitația. Aceasta din urmă este un principiu distructiv cu atât mai primejdios, cu cât duce la neglijarea individualității naționale a poporului din care face parte artistul. Specia literară cea mai aptă de a releva specificul național i se părea a fi romanul, îndrumat spre un „realism popular", prin care să se fixeze asupra unor personaje din lumea rurală. În ceea ce privește poezia, **M.** a considerat că esența ei se află în stabilirea unui raport între lumea materială și cea intelectuală. Un rol esențial îi revine imaginii, care constituie materialul poetic propriu-zis, în timp ce cuvintele nu ar fi decât un vehicul, de o importanță totuși hotărâtoare, întrucât fără ele poezia nu poate exista. O condiție fundamentală este noutatea imaginii; clișeele, când se apelează la ele, trebuie așezate într-un context înnoitor. Preferând poezia concisă, construită pe principiul gradației, excluzând diminutivele și cuvintele vulgare, cerând unitate a compoziției, justețe și logică a comparațiilor și metaforelor, **M.** a introdus în literatura română o serie de norme a căror aplicare a contribuit la împământenirea unor criterii ferme, extrem de eficace în epocă. Majoritatea ideilor sale despre artă constituiau bunuri comune în estetica europeană și fuseseră cunoscute la noi și mai înainte (V.A. Urechia, B.P. Hasdeu, Radu Ionescu, Gh. Sion ș.a.). Dar în articolele sale, cu deosebire în *Despre poezia română* (1867, inițial inclus în volum cu titlul *Poezia română. Cercetare critică*, cunoscut ulterior sub denumirea *O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867*), precum și în *Comediile d-lui I.L.Caragiale* (1885), *Eminescu și poeziile lui* (1889), *Contraziceri?* (1892), aduce o viziune unitară, chiar dacă nu originală, despre artă, susținută cu argumente superioare și întemeiată pe o gândire fermă.

În domeniul criticii, acțiunea fundamentală a lui **M.** constă în delimitarea obiectului artei de cel al științei, al moralei, al istoriei și al politicii, ceea ce presupunea o vastă operație de apreciere valorică atât a literaturii române de până atunci, cât și a celei contemporane. Chiar de la început estetica sa își dezvăluie funcția eminamente practică. Activitatea de critic literar a desfășurat-o cu deosebire între 1867 și 1886, perioadă în care a mai publicat *În contra direcției de astăzi în cultura română* (1868), *Direcția nouă în poezia și proza română* (1871-1872) și cele două studii de „patologie literară", *Beția de cuvinte în „Revista contimporană"* și *Răspunsurile „Revistei contimporane"* (1873). După 1890 s-a ocupat mai puțin de critică, deși a continuat să fie prezent în viața literară. Direcțiile principale ale activității sale de critic au vizat atât formarea unei opinii publice corecte, cât și sporirea exigenței scriitorilor față de propriile creații. El a căutat să îndrepte gustul cititorilor către valorile artistice durabile, oferind în acest scop o serie de principii de judecare desprinse din capodoperele literaturii universale și naționale. Întreaga sa critică, pe care o legitima în măsura în care ajuta la dezvăluirea și înlăturarea răului, a fost o replică față de starea literaturii române dintre 1860 și 1870, când beletristica se confunda adesea cu istoria, politica, morala ori cu știința, iar frumosul – cu binele și adevărul. Efectuând distincția cuvenită și afirmând că obiectul criticii este relevarea frumosului din opera de artă, **M.** a combătut cu vehemență epigonismul literar de după 1850, afirmând că mediocritatea e cu atât mai periculoasă, cu cât se manifestă într-o cultură începătoare. În consecință, a ridiculizat scrierile mediocre bazându-se atât pe gustul propriu, cât și pe principii. Una din principalele lui acțiuni critice a constat în impunerea unor criterii valorice deduse numai din analiza operei, ceea ce a dat autoritate afirmațiilor, contribuind la constituirea criticii literare românești într-un domeniu axiologic autonom. Din acest punct de vedere, **M.** poate fi considerat cel dintâi reprezentant al criticii literare românești moderne. Cerând criticului o largă receptivitate, el a impus respectul față de operă și judecarea ei obiectivă. A pus totdeauna pe primul plan realitatea operei și nu speculația teoretică, ceea ce i-a permis să exprime aprecieri durabile. Este cel dintâi care a reliefat valoarea poeziilor lui Mihai Eminescu, iar ulterior pe aceea a comediilor lui I.L. Caragiale. Având o mare autoritate intelectuală, el a atras atenția cititorilor asupra poeziilor lui O. Goga (cărora le-a evidențiat valoarea patriotică), a povestirilor lui M. Sadoveanu (cărora le-a subliniat naturalețea), a nuvelelor lui I. Al Brătescu-Voinești. A relevat cu deosebire specificul național al operei literare, pe care l-a transformat într-un alt criteriu valoric, îndată după cel estetic. Întrunindu-i pe scriitorii junimiști sub ideea combaterii lipsei de autenticitate în literatură, a proclamat drept principiu suveran luciditatea, exigența în creație și în apreciere – trăsături distinctive a ceea ce el însuși a numit „noua direcție". Născută ca o reacție împotriva nonvalorii, „noua direcție" s-a remarcat, sub raportul criticii, prin negarea violentă a frazeologiei patriotarde, prin opoziția permanentă față de excesele de orice fel și prin afirmarea consecventă a valorilor. **M.** este cel dintâi care introduce în critica noastră literară spiritul de școală, pe care a căutat să îl cultive și să îl dezvolte la fiecare dintre membrii Junimii. Față de colegii de grupare a arătat multă bunăvoință, înrudită uneori cu părtinirea, bunăvoință vădită nu numai în manifestări publice, ci și în lectura atentă și meticuloasă a textelor, numeroase, ce i se trimiteau, sugerând modificări și întreținând cu membrii cenaclului ori cu cei ce urmau să devină membri o corespondență întinsă, din care nu lipseau sfaturile și îndrumările. **M.** a contribuit substanțial la crearea celei mai importante manifestări unitare de spirit critic în literatura noastră. Noua direcție animată de el continuă, într-un plan superior, mișcările literare anterioare. Profund națională, „direcția nouă" a îndrumat literatura către realitatea autohtonă, pe care criticul o dorea transpusă într-o

haină artistică originală. Refractar spiritului provincial, a militat pentru o largă deschidere către cultura europeană, cerând însă o receptare critică, și nu o imitație servilă. Ca factori de referință recomanda atât tradiția artistică (mai ales din perioada 1830-1850), cât și literatura populară. Acesteia din urmă i-a acordat o importanță deosebită sub raport estetic, fără a-i neglija valoarea socială. Invocând valoarea artistică a folclorului, a condamnat mediocritatea și imitația, a dezavuat simbolismul și i-a prețuit pe V. Alecsandri, Victor Vlad-Delamarina sau pe I. Popovici-Bănățeanul.

O atenție aparte a dat **M.** problemelor limbii artistice, preocupat de ruptura care s-ar ivi între literatura cultă și popor, în cazul în care latinismul și-ar impune punctele de vedere. Pentru el, „direcția nouă" însemna, între altele, și o nouă orientare în aprecierea limbii operelor literare, căreia îi cerea să fie naturală și expresivă. De aici, condamnarea exceselor stilistice și preferința pentru o limbă echilibrată și armonioasă, din care a făcut un alt criteriu valoric. A apreciat scriitori de o valoare modestă, care se remarcau însă prin acuratețea lingvistică a exprimării (Theodor Șerbănescu, Dimitrie Petrino, Matilda Cugler-Poni). El însuși a folosit în scrierile critice o limbă ce poate fi considerată model de precizie și de eleganță. A apelat la o terminologie critică modernă, care, începând, cu el s-a impus în literatura română. Un

rol esențial în afirmarea opiniilor l-a avut și stilul criticului. Mânuind cu abilitate ironia, el se servea de argumentul logic pentru a sublinia, distant, inferioritatea adversarului, pe care îl desființa de obicei prin citate ridicole, selectate cu cruzime. Critica literară pe care o practică e un reflex al criticii sale culturale. De-a lungul întregii activități el a judecat cultura română contemporană în legătură strânsă cu viața socială. Considerând că societatea românească, aflată într-o perioadă de tranziție, este, chiar prin acest fapt, imperfectă, vedea în critică singurul mijloc de îndreptare, pornind de la principiul că circumstanțele istorice explică o stare de fapt, dar nu o pot scuza. Consecventă acestui punct de vedere, critica sa culturală, vehementă uneori, nu acceptă compromisul. Cel dintâi atac de proporții a avut loc în 1867-1868, odată cu apariția articolului *Dreptul public al românilor și școala lui Barnuțiu* (tipărit separat în 1868 și inclus în volume cu titlul *Contra școalei Barnuțiu*). Adversar, prin temperament și formație, al oricăror excese, adept al organicismului și al sistemelor filosofice pozitiviste și criticiste, **M.** a condamnat cu duritate șovinismul și demagogia, pe care le considera responsabile de impasul culturii române, la temelia căreia socotea că s-ar afla așezat „neadevărul". Rădăcinile acestei situații le găsește în perioada anterioară. Constată că ideea latinității limbii și a poporului nostru, cât și concepțiile care animaseră generația trecută au degenerat după 1859, devenind cu timpul o frână. Caută să le combată de pe o poziție situată între conservatorism și liberalism (deși va ajunge până la demnitatea de șef al Partidului Conservator, **M.** nu a fost un conservator convins). Critica sa nu propune niciodată întoarcerea spre trecut, ci vizează doar o cale spre progres. Partizan al evoluționismului, combate tendințele revoluționare de orice fel, între ele și socialismul, căruia i se opune sistematic. Credea într-o evoluție socială cu parcurgerea obligatorie a tuturor stadiilor. Din această pricină va fi un adversar tenace al împrumuturilor străine nejustificate, pe care le consideră, după o formulă căreia el i-a dat o largă circulație, „forme fără fond". Generate de procesul rapid al modernizării României, acestea sunt considerate primejdioase, deoarece duc la crearea unei rupturi grave între popor și cultură. Rod al unei generații avide de înnoiri, dar incapabilă să le asimileze, cultura astfel apărută ar fi superficială. Lipsită de tradiție, alcătuită din forme goale, ce imită civilizația occidentală, ea ignoră specificul național și pune sub semnul întrebării însăși existența poporului român, căci un popor poate trăi fără cultură, dar cu o cultură falsă dispare. Remediul propus constă în adaptarea grabnică a acestor forme la fondul specific național, pentru a se crea premisele unei culturi adevărate, în care energia națională să nu mai fie consumată într-o direcție eronată. Continuând acțiunea începută de Alecu Russo și V. Alecsandri, **M.** a inițiat o campanie îndelungată împotriva exagerărilor latiniste, condusă de pe poziții științifice moderne și după principiul că limba asigură conservarea naționalității. În acest scop a recomandat consecvent cultivarea limbii populare, socotind că un idiom evoluează după uzul

vorbitorilor, nu după legi inventate de filologi. Aportul său principal constă în soluționarea problemelor ortografiei, chestiune spinoasă, pe care a abordat-o mai întâi în lucrarea *Despre scrierea limbei române* (1866), în spiritul unui fonetism rațional. El a atacat sistemele ortografice etimologizante, grăbind abandonarea lor de către majoritatea filologilor vremii. Propunerile sale au reprezentat cea mai mare parte a raportului prezentat (în numele comisiei însărcinate cu elaborarea ortografiei) și aprobat de Academia Română la 8 aprilie 1880. Reluate și perfecționate în 1903, ele constituie norme fundamentale ale ortografiei românești moderne și au avut însemnătate deosebită în păstrarea specificului limbii. Același scop e urmărit și în articolul *Limba română în jurnalele din Austria* (1868), care a avut o contribuție decisivă la apărarea individualității limbii române din provinciile aflate sub ocupația austriacă: Transilvania, Bucovina și Banat. A condamnat, în egală măsură, și excesul de împrumuturi lexicale (*În contra neologismelor*, 1881), stabilind o sumă de principii riguroase și în această direcție. Convins că o cultură adevărată se edifică numai de jos în sus, s-a arătat sensibil la aspectul educativ al problemelor culturale, încercând să atragă de partea sa oameni tineri. A sprijinit, atât materialicește, cât și moralicește, un număr apreciabil de scriitori și oameni de știință aflați la începuturile activității lor. I.L. Caragiale, I. Creangă, I. Slavici, Samson Bodnărescu, Ed. Gruber, A. Lambrior, Spiru Haret, G. Coșbuc, Jan Urban Jarník s-au bucurat de sprijinul său dezinteresat. De Eminescu s-a preocupat în mod special, atât înainte de declanșarea bolii, cât și mai târziu. A alcătuit cea dintâi ediție a versurilor lui — considerată printre cele mai bune —, drepturile de autor folosindu-le pentru îngrijirea poetului, iar după moartea acestuia pentru înființarea unor burse destinate studenților merituoși. **M.** are un merit principal în orientarea Junimii până într-atât, încât numele său a fost confundat cu acela al societății. Activitatea sa nu poate fi concepută în afara grupării ieșene, căreia i-a fost îndrumător eficace și care i-a sprijinit în mod substanțial manifestările. La întrunirile junimiste ținute în locuințele sale din Iași ori din București au fost citite cele mai de seamă lucrări ale literaturii române din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Venind de timpuriu în contact cu capodoperele literaturii universale, **M.** s-a simțit îndemnat către creația literară. Spectator pasionat de teatru, încă din copilărie, începe prin a alcătui comedii: *Die Blödsinnige* (1855) și *Ein Lustspiel ohne Namen* (1856). Din acești ani datează și primele încercări poetice, tot în limba germană. Meditații adolescentine, poeziile trădează aspirația către prietenie și dragoste, însoțită de un pesimism ușor melodramatic, specific vârstei. În versurile scrise mai târziu, la maturitate, acest pesimism dispare, făcând loc introspecției stoice. Calități literare au discursurile parlamentare, reunite în cinci volume, apărute între 1897 și 1915. Oratorul se dovedește un priceput mânuitor al procedeelor retorice, are știința de a folosi o limbă transparentă și precisă, o frază amplă și echilibrată. Aceste însușiri, care conferă stilului său o structură de tip clasic, sunt evidente și în *Istoria contimporană a României (1866-1900)*, editată postum, în 1925. Începute în 1855 și continuate până în preajma morții, *Însemnările zilnice* pot fi considerate printre cele mai reprezentative jurnale intime ale literaturii române. Ele sunt un document revelator asupra formării personalității lui **M.** și, în genere, a intelectualului român. Cititor pasionat, bun cunoscător al câtorva limbi, **M.** s-a încercat și în traduceri. Încă din 1857 trimisese la „Gazeta Transilvaniei" două tălmăciri, care însă nu au fost publicate: una din Charles Dickens, iar cealaltă din Jean Paul. A mai tălmăcit un fragment din partea întâi a lui *Faust* de Goethe (1870), semnând numai cu inițiala numelui de familie, și o scurtă poezie de Byron (1884). Îndreptate către literatura de factură realistă, preferințele l-au determinat să aleagă și să traducă nuvele de Bret Harte (1870) și de P.A. de Alarcón (1881). Fără a o prețui în mod deosebit, a tradus și una dintre dramele lui H. Ibsen, *Copilul Eyolf* (1895), dar și romanul *Vechilul moșiei Siekala* de suedezul H.S. Greth ori povestirea *La moartea unui cățeluș* de Maurice Maeterlinck.

T. Maiorescu este, prin urmare, omul a două revoluții: *cea dintâi împotriva formei fără fond; cea de-a doua în slujba eliberării fenomenului estetic din simbioza elementelor cu care se amestecă adese, punând, astfel, bazele ideologice ale* criticii estetice, *fără a o fi practicat sau măcar a-i fi înțeles legitimitatea, așa cum avea să se dezvolte chiar sub ochii lui într-una din cele mai însemnate discipline a timpurilor noastre. În amândouă revoluțiile, el n-a plecat de la o idee originală, originalitatea fiind nespus de rară și T. Maiorescu neavând nici un fel de inventivitate: în prima, a pornit de la istoricismul german și de la evoluționismul englez; în cea de-a doua, de la estetica idealistă a lui Platon, filtrată întâi prin Hegel și apoi prin Schopenhauer. Meritul lui stă în a le fi aplicat în chip judicios împrejurărilor vieții noastre culturale.*

E. LOVINESCU

Vocația pentru început a lui Maiorescu, oricât ar fi de excepțională, implică și ea această contradicție: nu numai năzuința de a fi cel dintâi, Marele Preot al culturii, dar și imposibilitatea de a se desprinde cu totul de trecut [...]. *Structura însăși a operei lui Maiorescu este contradictorie: spiritului „religios" al întemeietorului îi răspunde spiritul „polemic" al celui care neagă.* [...] *Spiritul „religios" și cel „polemic" nu sunt însă, la Maiorescu, numai simultane: adesea, ele se confundă* [...]. *Dacă există o ratare, o renunțare în cazul lui Maiorescu, rădăcina ei trebuie căutată în zonele cele mai adânci și mai obscure ale geniului său, acolo unde înclinația către polemică și înclinația către impersonalitate se confundă, acolo unde spiritul negativ, ce există prin opoziție, și spiritul pozitiv, edificator în absolut, nu se pot despărți. Cât de adânc merge această contradicție în structura operei lui Maiorescu ne putem da seama analizând două categorii opuse de articole: pe acelea curat polemice și discursurile. Vom constata că polemicele, expresia cea mai directă a opoziției, tind către impersonalitate, iar discursurile, expresia cea mai directă a impersonalității, tind către polemică.*

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *Einiges Philosophische in gemeinfasslicher Form*, Berlin, 1861; *Regulele limbei române pentru începători*, Iași, 1864; *Despre scrierea limbei române*, Iași, 1866; *Poezia română. Cercetare critică. Urmată de o alegere de poezii*, Iași, 1867; *Contra școalei Barnuțiu*, Iași, 1868; *Beția de cuvinte în „Revista contimporană". Studiu de patologie literară*, Iași, 1873; *Răspunsurile „Revistei contimporane". Al doilea studiu de patologie literară*, Iași, 1873; *Critice*, București, 1874; *Critice*, I–III, București, 1892–1893; ed. I–III, București, 1908; ed. I–III, îngr. și pref. I. Rădulescu-Pogoneanu, București, 1926–1930; *Discursuri parlamentare cu priviri asupra dezvoltării politice a României sub domnia lui Carol I*, I–V, București, 1897–1915; ed. I–V, îngr. și pref. Constantin Schifirneț, București, 2001–2003; *Istoria contimporană a României (1866–1900)*, îngr. și pref. I.A. Rădulescu-Pogoreanu, București, 1925; ed. (*Istoria politică a României sub domnia lui Carol I*) îngr. Stelian Neagoe, București, 1994; *Însemnări zilnice*, I–III, îngr. și introd. I.A. Rădulescu-Pogoreanu, București, 1937–1943; *Gedichte*, îngr. și pref. I.E. Torouțiu, București, 1940; *Jurnal* și *Epistolar*, I–IX, îngr. și pref. Georgeta Rădulescu-Dulgheru și Domnica Filimon, introd. Liviu Rusu, București, 1975–1989; *Opere*, I–IV, îngr. Georgeta Rădulescu-Dulgheru și Domnica Filimon, introd. Eugen Todoran, București, 1978–1988; *Prelegeri de filosofie*, îngr. Grigore Traian Pop și Alexandru Surdu, pref. Grigore Traian Pop, Craiova, 1980; *Scrieri de tinerețe*, îngr. și pref. Simion Ghiță, tr. Alex. Ionescu, Radu Stoichiță, Ion Herdan, Tudor Vianu, I.E. Torouțiu, Cluj-Napoca, 1981; *Cugetări și aforisme*, îngr. și introd. Simion Ghiță, București, 1986; *Scrieri de logică*, tr. și introd. Alexandru Surdu, pref. Sorin Vieru, București, 1988; *Critice*, îngr. Domnica Filimon, introd. Dan Mănucă, București, 2000. **Traduceri:** Schopenhauer, *Aforisme asupra înțelepciunii în viață*, București, 1890; ed. îngr. Domnica Filimon-Stoicescu, pref. Liviu Rusu, București, 1969; *Patru nuvele*, pref. trad., Craiova, 1882; H. Ibsen, *Copilul Eyolf*, pref. trad., București, 1895.

Repere bibliografice: *Procesul Maiorescu*, Iași, 1865; C. Dobrogeanu-Gherea, *Studii critice*, I–II, îngr. și pref. Z. Ornea, București, 1976, *passim*; Mihail Dragomirescu, *Criticele domnului Titu Maiorescu (Studiu de critică generală)*, CL, 1893, 1, 3; *Lui Titu Maiorescu. Omagiu*, București, 1900; G. Ibrăileanu, *Spiritul critic în cultura românească*, Iași, 1909, *59–87*; Panu, *Junimea* (1943), I–II, *passim*; *România Jună lui Titu Maiorescu. Scriere omagială*, Suceava, 1910; G. Bogdan-Duică, *Titu Liviu Maiorescu*, București, 1921; Negruzzi, *Junimea, passim*; Soveja [S. Mehedinți], *Titu Maiorescu*, București, 1925; Vianu, *Opere*, II, *142–183, 318–366*, III, *373–374, 387–403*, V, *75–82*; Constantinescu, *Scrieri*, III, *379–383, 412–452, 484–546*; *Duiliu Zamfirescu și Titu Maiorescu în scrisori (1884–1913)*, publ. Emanoil Bucuța, București, 1937; G. Juvara, *T. Maiorescu. Fragmente de istorie politică*, București, 1939; D. Caracostea, *Semnificația lui Titu Maiorescu*, București, 1940; E. Lovinescu, *Titu Maiorescu*, I–II, București, 1940; I. Petrovici, *T. Maiorescu*, București, 1940; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *343–365*, *Ist. lit.* (1982), *397–419*; E. Lovinescu, *T. Maiorescu și contemporanii lui*, I–II, București, 1943–1944; E. Lovinescu, *T. Maiorescu și posteritatea lui critică*, București, 1943; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit., 149–178*; Zaciu, *Masca, 57–68*; Nicolae Manolescu, *Contradicția lui Maiorescu*, București, 1970; George Ivașcu, *Titu Maiorescu*, București, 1972; Domnica Filimon, *Tânărul Maiorescu*, București, 1974; Gafița, *Fața lunii, 65–147*; Simion Ghiță, *Titu Maiorescu filosof și teoretician al culturii*, București, 1974; Mihăilescu, *Conceptul*, I, *passim*; Zaciu, *Bivuac, 119–132*; Ornea, *Junimea, passim*; Eugen Todoran, *Maiorescu*, București, 1977; *Titu Maiorescu și prima generație de maiorescieni*, îngr. Z. Ornea, Filofteia Mihai, Rodica Bichiș, pref. Z. Ornea, București, 1978; Drăgan, *Lecturi, 9–176*; Dan Mănucă, *Argumente de istorie literară*, Iași, 1978, *101–158*; Liviu Rusu, *Scrieri despre Titu Maiorescu*, București, 1979; *Dicț. lit. 1900, 540–547*; Virgil Vintilescu, *Polemica Maiorescu–Gherea*, Timișoara, 1980; Sara Iercoșan, *Junimismul în Transilvania*, Cluj-Napoca, 1983, *passim*; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, *20–30*; Z. Ornea, *Viața lui Titu Maiorescu*, I–II, București, 1986–1987; Petru Ursache, *Titu Maiorescu esteticianul*, Iași, 1987; Al. Dobrescu, *Introducere în opera lui Titu Maiorescu*, București, 1988; Holban, *Literatura, 27–53*; Negoițescu, *Ist. lit.*, I, *104–106*; Maria Cornelia Bârliba, *Titu Maiorescu*, București, 1992; Adrian Marino, *Pentru Europa. Integrarea României*, Iași, 1995, *passim*; Mănucă, *Analogii, 266–288*; I. Oprea, *Terminologia filozofică românească modernă*, București, 1996, *158–162*; *Titu Maiorescu comentat de N. Mecu*, București, 1996; Doru George Burlacu, *Revenirea la Maiorescu*, Cluj-Napoca, 1997; Zaciu, *Departe, 9–13*; *Dicț. esențial, 477–482*; Dan Mănucă, *Principiile criticii literare junimiste*, Iași, 2000, *passim*; Simion, *Ficțiunea*, III, *103–151, 209–211*; Cornel Moraru, *Titu Maiorescu*, Brașov, 2003; Ciprian Șiulea, *Retori, simulacre, impostori*, București, 2003, *69–130*. *D.M.*

MAIORESCU, Toma George (8.XII.1928, Reșița), poet, prozator, eseist și publicist. Este fiul Boriskăi (n. Marosy) și al lui Ștefan Mayer, funcționar de bancă. Urmează școala primară la Reșița, gimnaziul și liceul la Caransebeș și Timișoara, luându-și bacalaureatul în 1947, apoi Facultatea de Litere și Filosofie la Cluj (1947–1948) și București (1948–1949), iar ca bursier al statului român, Institutul de Literatură „Maxim Gorki" din Moscova (1949–1954). După terminarea studiilor lucrează ca redactor la „Contemporanul" (1954–1971) și ca redactor-șef adjunct la „România pitorească" (1971–1982). În 1990 devine președinte-fondator al Mișcării Ecologiste din România, membru în Consiliul Provizoriu al Unității Naționale, iar mai târziu, deputat. Editează, din 1990, în calitate de director, săptămânalele „Eco" și „Eco magazin", iar mai târziu, lunarul „Ecosofia". Preocupat de problemele ecologismului, aspiră să fundamenteze o disciplină nouă, desemnată ca „ecosofie". Desfășoară activitate didactică în cadrul Universității Ecologice din București, ca titular al Catedrei de ecosofie. A debutat în presă în 1945, iar prima carte, placheta *Lespezi pe un veac apus*, i-a apărut în 1947. A colaborat la „Contemporanul", „Gazeta literară", „România literară", „Luceafărul", „Tribuna", „Orizont", „Flacăra", „România liberă", „România pitorească", „Viața militară" ș.a. A publicat poezie, proză, reportaj, publicistică, eseistică, multe scrieri fiindu-i traduse (uneori de scriitori ca Evgheni Evtușenko sau Pablo Neruda) și editate în rusă, portugheză, germană, suedeză, hindi, franceză, neogreacă, turcă, spaniolă, ivrit, cehă, maghiară, bulgară și esperanto, în România și în străinătate.

Ca poet, **M.** s-a exprimat în primele două decenii de activitate pe coordonatele liricii angajate politic, cu mesaj explicit antifascist, anticapitalist și procomunist, conform ideologiei epocii. Pe lângă temele oficiale — lupta antifascistă ilegală, instituirea și construcția socialismului real, glorificarea dezvoltării industriale, înfierarea imperialismului, dezarmarea etc. —, sunt „cântate" și dragostea, peisaje evocatoare, locurile copilăriei. În anii '60, odată cu relativa relaxare a presiunilor ideologice, poetul se regăsește pe sine și procedează la o primenire a emisiei lirice. Momentul este marcat de apariția

volumului *Timp răstignit* (1969), prin care se manifestă ca modernist radical, neofuturist îndrăzneț în ideație, exprimare și chiar în grafie, recurgând la artificii tipografice de inspirație avangardistă. Cultivă versul alb, imaginea frapantă, uneori arborescentă și contrariant bizară, un anumit pitoresc sau „exotism" al juxtapunerilor neașteptate. Asemănarea cu avangarda rezidă mai ales într-o relativă truculență caleidoscopică, în ebuliția imaginației, în culoare, în zeflemeaua cumpătată, blândă, de fapt în recursul la bizarerii, la alăturări ciudate. Cu trecerea anilor poetul își mai temperează întrucâtva avangardismul, abandonează îndrăznelile prea căutate, adoptând treptat o perspectivă melancolică, cu toate că dă expresie în continuare exasperării existențiale și nu renunță la starea de căutare febrilă. Caracterizat de o mobilitate uimitoare, el are capacitatea de a recurge ocazional la gestul pastișei nobile, scriind poezii izbutite în maniera câte unui mare poet. Bunăoară, textul intitulat *Cu Nichita despre Nichita* e într-adevăr un poem „ca de Nichita" despre Nichita. Se poate spune că scrierile autorului se articulează ca un lung poem, prin care el se străduiește să-și împărtășească trăirile afectiv-intelectuale și reflecțiile în marginea existentului. Cu șansa de a fi ascultat. Fiindcă, fără a fi un mare reformator în literatură, în știință sau în reflecția moral-filosofică, **M.** este un bun difuzor, un excelent tălmaci, raportor, comentator, *raisonneur* și rezonator. Un reporter nu numai al peisajului fizic sau social și istoric din ținuturile îndepărtate străbătute cu diferite prilejuri, ci și un „reporter" al propriei interiorități, ca și al peisajului teoriilor și doctrinelor științifice sau religioase etc. Contribuția lui ca publicist, prin volumele de convorbiri, reportaje și însemnări de călătorie, rămâne notabilă, cu observația că, la fel ca și în poezie, textele din anii '50–'60 sunt marcate de scăderile decurgând din compromisurile specifice epocii. O mențiune specială merită *Ucigașul și floarea* (1970), un „antiroman aleatoriu și polițist în urmărirea ideii", un fel de parabolă ambiguă, cu instrumentar radical modernist. E o narațiune de aparență absurdă, urmuziană, etalând, după cum semnala Mircea Iorgulescu, „o zeflemea sarcastică în marginea unor lucruri foarte grave: războiul, umilirea individului, tehnocrația și esența umană" ca expresie a „unei exasperări existențiale, transpuse cu mijloacele grotescului și ale absurdului". Eseistica lui **M.**, cultivată cu precădere în ultimul deceniu, nu e propriu-zis literatură, dar nici discurs științific sau filosofic în sens strict, și nici publicistică obișnuită. Întrunind trăsături proprii fiecăruia dintre cele trei domenii, ea învederează în primul rând marca distinctivă a personalității care o enunță și de aceea se cere considerată în relație cu restul operei.

SCRIERI: *Lespezi pe un veac apus*, Reșița, 1947; *Întoarcerea în patrie*, București, 1955; *Călătorie prin vreme*, București, 1956; *Ritmuri contemporane*, București, 1960; *Unde se întorc cosmonauții*, București, 1962; *Ochii Danielei*, București, 1963; *Pași peste ape*, București, 1965; *Zeii desculți*, București, 1966; *Dialog... cu secolul și oamenii lui*, I–II, București, 1967–1972; *Timp răstignit*, București, 1969; *Ucigașul și floarea*, București, 1970; *Operațiunea 0,17. Escale mediteraneene*, București, 1972; *Insula cu orhidee mov*, București, 1973; *Jurnalul unei pasiuni*, București, 1975; *Călărețul albastru*, București, 1975; *Hoinar pe meridiane*, București, 1976; *La echinox de toamnă*, București, 1977; *Fata din Piața Sfârșitului*, București, 1980; *Singur cu îngerul*, București, 1982; *O invitație romantică*, București, 1983; *Răstimp între cuvinte*, București, 1984; *Poeme*, București, 1985; *Noapte bună, Săgetătorule!*, București, 1989; *Strategie și supraviețuire*, Chișinău, 1992; *Poezii – Poèmes*, ed. bilingvă, tr. Radu Cretzeanu, Andrée Fleury, Ion Matei și Paul Miclău, București, 1997; *Proze*, București, 1998; *Ecosofia*, București, 2001; *Îmblânzirea flarei din om sau Ecosofia*, București, 2001; *Sub 50 de stele*, București, 2002; *Convorbiri în amurg*, București, 2002; *Cinci jurnale de bord și coroana de spini*, București, 2003.

Repere bibliografice: Dumitru Solomon, *Elogiul pământului natal*, GL, 1955, 39; Eugen Atanasiu, *„Întoarcerea în patrie"*, RMB, 1955, 3430; Victor Bârlădeanu, *Două cărți despre realitatea sovietică*, CNT, 1957, 4; Ion Dodu Bălan, *„Ritmuri contemporane"*, LCF, 1960, 9; Dumitru Micu, *„Ritmuri contemporane"*, CNT, 1960, 15; Al. Căprariu, *Experiențe poetice*, TR, 1960, 18; Dinu Săraru, *„Ritmuri contemporane"*, GL, 1960, 20; Al. Andrițoiu, *În ritm cu timpul*, RMB, 1960, 4888; Dumitru Micu, *„Timp răstignit"*, RL, 1969, 28; Mircea Iorgulescu, *„Ucigașul și floarea"*, RL, 1971, 4; Valentin Tașcu, *„Ucigașul și floarea"*, TR, 1971, 16; Mircea Iorgulescu, *„Dialog... cu secolul și oamenii lui"*, LCF, 1972, 23; George Muntean, *„Dialog... cu secolul și oamenii lui"*, RL, 1972, 35; Lucian Alexiu, *„Insula cu orhidee mov"*, O, 1974, 1; Nicolae Dragoș, *„Jurnalul unei pasiuni"*, „Presa noastră", 1975, 7; Constantin Zărnescu, *„Jurnalul unei pasiuni"*, TR, 1976, 1; Dumitru Micu, *„Călărețul albastru"*, CNT, 1976, 13; Dana Dumitriu, *Interpretări lirice*, RL, 1976, 13; Ion Drăgănoiu, *„Călărețul albastru"*, RMB, 1976, 9851; Adrian Popescu, *„La echinox de toamnă"*, ST, 1978, 7; Cornel Ungureanu, *„Fata din Piața Sfârșitului"*, O, 1980, 5; Doina Uricariu, *Jurnalul unei demitizări*, LCF, 1980, 23; Mircea Vaida, *„Fata din Piața Sfârșitului"*, TR, 1980, 27; Victor Atanasiu, *Formele spontaneității*, RL, 1980, 42; Adrian Popescu, *Sub semnul elegiei*, ST, 1983, 6; Mircea Popa, *„Răstimp între cuvinte"*, TR, 1984, 17; Ștefan Aug. Doinaș, *Cele șase cercuri ale lui Toma George Maiorescu*, RL, 1988, 52; Adriana Iliescu, *Fantezie și cultură*, RL, 1989, 36; Constantin Crișan, *Simbolistică și misteriologie*, ST, 1991, 9; Paul Miclău, *Definitivarea lui Toma*, LCF, 1998, 45; Aurelian Titu Dumitrescu, *Când memoria devine iluzie*, VR, 1999, 1–2; Micu, *Ist. lit.*, *414*; *Dicț. scriit. rom.*, III, 34–36; Titus Vâjeu, *Un recital baroc al memoriei*, „Diplomat Club", 2003, 2. *N.Br.*

MAJTÉNYI Erik (19.IX.1922, Timișoara – 22.I.1982, București), traducător. După terminarea a patru clase de liceu în orașul natal, lucrează ca muncitor (1939–1940). În timpul dictaturii antonesciene este internat la Târgu Jiu pentru activitate antifascistă, iar în toamna anului 1944 va fi întemnițat din cauza originii sale germane. După eliberarea din închisoarea de la Jilava își începe cariera de ziarist la „Drapelul roșu" din Timișoara (1946–1948), apoi se mută la București, ca redactor la săptămânalul „Ifjúmunkás" (1949–1954), la Editura Tineretului (1952–1953) și la ziarul „Előre" (1953–1954). În anii 1955 și 1956 este secretar al Uniunii Scriitorilor din România, după care devine colaborator intern al revistelor „Igaz Szó" (1957), „Művelődés" (1958–1959), „Utunk" (1963) și din nou la „Előre" (1964–1982). În activitatea lui **M.** un loc important îl ocupă traducerile din literaturile română, germană, franceză și rusă în limba maghiară. Din literatura română transpune scrieri ale clasicilor și poezie, proză și dramaturgie contemporană. Traduce astfel din Al. Vlahuță, B.P. Hasdeu,

G. Coșbuc, Magda Isanos, Emil Isac, Radu Boureanu, Virgil Teodorescu, B. Fundoianu, Tudor Arghezi, Gellu Naum, Nina Cassian, Eugen Jebeleanu, Marcel Breslașu, Theodor Constantin, Maria Banuș, Mihu Dragomir ș.a.

Traduceri: George Coșbuc, *Mese a libákról [Povestea gâștelor]*, București, 1952; Eugen Jebeleanu, *Bălcescu*, București, 1954, *Válogatott versek [Versuri alese]*, Târgu Mureș, 1958; Marcel Breslașu, *Donca bölcsődala [Cântec de leagăn al Doncăi]*, București, 1955, *Köpcöske [Bondocel]*, București, 1958, *Enek a csudafáról. Válogatott versek 1934–1962 [Cântec despre copacul minunat. Versuri alese 1934–1962]*, București, 1963; Tudor Arghezi, *A méhesben [Prisaca]*, București, 1956; Gellu Naum, *Kicsi Sári [Așa-i lumea]*, București, 1956, *Zebegény, a pingvin [Cartea cu Apolodor]*, București, 1963, *Zebegény újabb kalandjai [A doua carte cu Apolodor]*, București, 1964; Maria Banuș, *Válogatott versek [Versuri alese]*, București, 1956; Al. Vlahuță, *Költemények [Poezii]*, București, 1957, *Hideg tűzhely mellett [Lângă vatra rece]*, Târgu Mureș, 1959 (în colaborare); Nina Cassian, *Nyávogóherceg [Prințul Miorlau]*, București, 1958; Magda Isanos, *Versek [Versuri]*, București, 1959; Theodor Constantin, *Oszlik a sötétség [Se destramă noaptea]*, București, 1961; Ion Pas, *A huncut egerek [O istorioară cu șoareci]*, București, 1961; Nicolae Țic, *Reggel hatkor [Ora șase dimineața]*, București, 1961; Emil Isac, *Őszi ének. Válogatott versek [Cântec de toamnă. Versuri alese]*, București, 1962; Petre Ispirescu, *Ifjúságunk ifjúsága, élet, amely nem ér véget [Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte]*, București, 1962; Radu Boureanu, *Legszebb versei [Cele mai frumoase poezii]*, București, 1964; Mihu Dragomir, *Egyedül az űrben [Omul planetar]*, București, 1964; *Antologia literaturii maghiare*, II–IV, București, 1966–1969 (în colaborare); Aurel Storin, *Az oroszlán [Leul]*, București, 1966; B.P. Hasdeu, *Răzvan és Vidra [Răzvan și Vidra]*, București, 1967; B. Fundoianu, *A költő és árnyéka [Poetul și umbra]*, București, 1972; Virgil Teodorescu, *Messziről messzire [Cât vezi cu ochii]*, București, 1975.

Repere bibliografice: Szemlér Ferenc, *Jebeleanu, „Bălcescu"-ja Majtényi Erik fordításában*, UTK, 1954, 44; Antal Péter, *Magda Isanos, „Versek"*, IGZ, 1959, 11; Kis Gábor, *Alexandru Vlahuță, „Hideg tűzhely mellett"*, IGZ, 1959, 11; Korda István, *Theodor Constantin, „Oszlik a sötétség"*, IGZ, 1962, 7; Máté Gábor, *Emil Isac magyarul*, KOR, 1963, 9; Kovács János, *Majtényi Erik*, LCF, 1964, 22; Popa, *Dicț. lit.* (1971), *355–356*; Balotă, *Scriitori maghiari, 309–313*; *Rom. magy. ir. lex.*, III, *451–453*. *O.K.*

MALAI, Toader (pseudonim al lui Toader Păunel; 5.XI.1890, Nădușita, j. Soroca – 20.XI.1938), poet. Este fiul lui Calistrat Păunel, țăran. A urmat școala primară în satul natal. În 1918 a plecat în Rusia, unde a participat la războiul civil. A lucrat ca redactor la gazete raionale din Slobozia și Râbnița, apoi ca redactor literar la gazeta „Plugarul roșu" și la Editura de Stat din Tiraspol. **M.** a căzut jertfă represaliilor staliniste. Două culegeri – *Oțelul viu* (1929) și *Versuri alese* (1936) – conțin versificări ocazionale, cu caracter agitatoric bolșevic. Un anume interes prezintă doar amplul poem *Stejar Văluță* (1931), în care **M.**, valorificând modalități folclorice, evocă lupta haiducilor pentru dobândirea dreptății și libertății. A mai publicat o culegere de povestiri pentru copii, *Ștefan Senin* (1930), și mai multe traduceri din operele lui Vladimir Maiakovski și Demian Bednâi.

SCRIERI: *Oțelul viu*, Balta, 1929; *Ștefan Senin*, Tiraspol, 1930; *Stejar Văluță*, Tiraspol, 1931; *Versuri alese*, Tiraspol, 1936; ed. pref. Petru Zadnipru, Chișinău, 1957; *Oțelul viu*, pref. Mihai Dolgan, Chișinău, 1978.

Repere bibliografice: Mihai Dolgan, *Poezia sovietică moldovenească din anii '20–'30*, Chișinău, 1979, *passim*; I. Grecul, *Din iureșul vieții*, Chișinău, 1981, *135–143*; A. Moraru, N. Movileanu, *Calvarul sau Pagini inedite din viața lui Toader Malai*, „Nistru", 1989, 1; *Chișinău. Enciclopedie*, Chișinău, 1997, *299*. *M.Dg.*

MALAMEN, Iolanda (28.IV.1948, București), poetă și prozatoare. Este fiica Ștefaniei (n. Dumitrescu) și a lui Gheorghe Malamen, medic. Urmează la Ploiești Școala Medie nr. 3 și Liceul „A.Toma", absolvit în 1965, și studiază trei ani (1967–1970) medicina veterinară la Iași. Debutează cu poezii la revista „Cronica" în 1967, iar editorial în 1971, cu volumul de versuri *Starea de grație*. A avut mai multe expoziții personale de pictură.

Poezia scrisă de **M.** începe prin a fi naivă și sentimentală. Primele cărți – *Starea de grație*, *Călătorie în natură* (1973), *Pământ sub zăpadă* (1976) – reverifică resursele inervării lirice în decoruri naturale, solicitate pentru puritatea lor necomplicată și facil de trecut în regim poetic: „Era ca o izvorâre, ca un semn de lumină/ ca o frunză plutind peste ca oricare altă frunză,/ iar sufletu-mi/ cânta auzindu-se până departe./ O, nici linia simplă nu te desfată,/ plângi cu fruntea atinsă de fragi,/ dar îți cânt: era ca o dimineață/ aerul bun, respirat în patria bună." Apărut după o mare pauză editorială, *Îngerul coborât în stradă* (1997) aduce o schimbare radicală, măcar în ceea ce privește construirea discursului. Din exclamativ, acesta devine mai interiorizat, mai puțin transparent, se narativizează, caută să semnifice într-o simbolistică mai opacă și, tematic vorbind, revelează predispoziții tanatice. Poezia arborează doliul și se deschide către zone crispate, sumbre ale emoționalului, autosugestionându-se în același timp în sensul fervorii onirice de tip *dark*: „El va veni și ne va pregăti pentru Dincolo;/ s-au pregătit muribunzii extraordinari ce-și dezveleau/ dinții mărunți și încă sunau din dulcele corn, dar era/ cu putință să-mi povestească desfătarea din groapa cu vinișoare/ de cârtiță – sărisem prin fereastra deschisă și trebuia/ să intru în pielea lor, dar fără măsură desfătarea mea,/ iubirea mea acoperită de măslinul roditor mi-ai închis/ ochii pe jumătate; ți-am strivit mila,/ rătăcirea mea a început odată cu rana." Formula este similară în *Triumful dantelei* (1997), doar că își pierde semnele de punctuație: „Întotdeauna spre ziuă uruie jucăria de gheață/ cu roțile bolnave/ de-acum am să frământ dantele potcovite cu mătase de carne/ vine pe urmele noastre Întunericul Libertății/adică rămășițele degetelor Oferta". Proza publicată de **M.** – *Eu, meseria de călău și melancolica regină* (1997), *Felipe și Margherita* (2000), *Casa Verdi* (2001), *Măcelul cămătarilor* (2002) –, precar sangvinizată epic, poate fi descrisă ca un flux discursiv, fărâmițat, influențat de neaderența logică în regim suprarealist, cultivând bizareria și neevitând prolixitatea, chiar pe spații mici.

SCRIERI: *Starea de grație*, București, 1971; *Călătorie în natură*, București, 1973; *Pământ sub zăpadă*, București, 1976; *O piatră albă pe o piatră neagră*, București, 1978; *Floarea care merge*, București, 1983; *Îngerul coborât în stradă*, București, 1997; *Eu, meseria de călău și melancolica regină*, București, 1997; *Triumful dantelei*, București, 1997; *A doua Islandă*,

București, 1999; *Felipe și Margherita*, București, 2000; *Casa Verdi*, București, 2001; *Măcelul cămătarilor*, București, 2002.

Repere bibliografice: Corneliu Popel, *„Starea de grație"*, CRC, 1971, 50; Mircea Iorgulescu, *„Călătorie în natură"*, LCF, 1973, 22; Barbu, *O ist., 405–406;* Raicu, *Practica scrisului, 375–377;* Horia Bădescu, *„O piatră albă pe o piatră neagră"*, ST, 1980, 8; Dana Dumitriu, *„Visare, imaginație, melancolie"*, RL, 1984, 5; Geo Vasile, *„Mă salvasem de viață prin viață"* (interviu cu Iolanda Malamen), LCF, 1997, 32; Gheorghe Grigurcu, *Între candoare și teamă*, RL, 1997, 40; Bucur Demetrian, *O călătorie în infern*, R, 1997, 12; Geo Vasile, *Din violență se întrupează rugăciunea*, LCF, 1998, 2; Ioan Moldovan, *Deznădejde*, F, 1998, 3; Evelina Cârligeanu, *„Triumful dantelei"*, TMS, 1998, 3; Nicolae Coande, *„Îngerul coborât în stradă"*, CL, 1998, 7; Mihaela Ursa, *Doi poeți*, ST, 1998, 7–8; Octavian Soviany, *Sărbătorile morții*, CNT, 1999, 4; Angela Marinescu, *Meseria de a scrie*, RL, 1999, 22; Octavian Soviany, *Memoria „ruptă"*, CNT, 1999, 36; Cistelecan, *Top ten, 126–128;* Grigurcu, *Poezie*, II, *29–33;* Marius Chivu, *Spectacolul cuvintelor din spatele tabloului*, RL, 2001, 24; *Dict. scriit. rom.*, III, *36–37;* Marius Chivu, *Pornind de la pictură*, RL, 2002, 45; Bianca Burța, *„Casa Verdi"*, OC, 2003, 157; Bianca Burța, *Cartea oglinzilor*, OC, 2003, 164. *M.I.*

MALARCIUC, Gheorghe (6.VI.1934, Bursuc, j. Soroca – 30.X.1992, Chișinău), prozator și dramaturg. Este fiul lui Pavel Malarciuc, țăran. După ce termină Facultatea de Filologie a Universității din Chișinău (1956), lucrează ca redactor-șef al publicației „Scânteia leninistă", șef de secție și redactor la Studioul Moldova-Film (1963–1969), iar din 1970 până la sfârșitul vieții este corespondent pentru Republica Moldova al săptămânalului „Literaturnaia gazeta" din Moscova. Debutează cu volumul de nuvele *Revedere* (1957), urmat de *Firicel de iarbă verde* (1959) și *La Piatra Cucului* (1963). Caracteristica scrisului lui **M.** din anii de început este evocarea istorică de sugestie sadoveniană, având în centru personalități precum mitropolitul Varlaam sau Ion Creangă. Începând cu 1963 prozatorul își modifică radical tematica, aplecându-se preponderent asupra figurilor de revoluționari bolșevici: *Victoria Haei Lifșiț* (1963), *Eroica* (1964), *Zile de foc, de apă și de pământ* (1974), *Marsilieza* (1984). Procedează la fel și în scenariile de film: *Serghei Lazo* (1967), *Viscolul roșu* (1971) ș.a. Piesele – *Nu mai vreau să-mi faceți bine* (1963), *Evadarea din rai* (1964), *Cel mai bun om* (1974) ș.a. – au fost puse în scenă la teatrele din Chișinău. Retorismul grandilocvent este atenuat doar în cărțile pentru copii.

SCRIERI: *Revedere*, Chișinău, 1957; *Graiul cifrelor*, Chișinău, 1959; *Din moși-strămoși*, Chișinău, 1959; *Firicel de iarbă verde*, Chișinău,1959; *Victoria Haei Lifșiț*, Chișinău, 1963; *Copilul și luna*, Chișinău, 1963; *La Piatra Cucului*, Chișinău, 1963; *Ce mai minge grozavă*, Chișinău, 1964; *Eroica*, Chișinău, 1964; *Debut în teatru*, Chișinău, 1967; *Legende despre Lazo*, Chișinău, 1971; *Patru pași pe harta Americii*, Chișinău, 1972; *Badea Cozma*, Chișinău, 1974; *Zile de foc, de apă și de pământ*, Chișinău, 1974; *Scrisori din casa părintească*, Chișinău, 1980; *Lazo: Întâlnire cu eroul*, Chișinău, 1981; *Marsilieza*, Chișinău, 1984; *Scrieri alese*, Chișinău, 1985.

Repere bibliografice: Vasile Badiu, *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, *394–397;* Andrei Hropotinschi, *Evoluția prozei contemporane*, Chișinău, 1978, *271–303;* Ion Ciocanu, *Publicistica lui Gheorghe Malarciuc*, „Nistru", 1984, 2; I.C. Ciobanu, *Modelări artistice*, Chișinău, 1986, *57–64;* Ion Ciocanu, *Imprevizibilul Gheorghe Malarciuc*, „Moldova suverană", 1993, 20 ianuarie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 202–203; Chișinău. Enciclopedie*, Chișinău, 1997, *299–300.* *N.Bl.*

MALEV, Vera (5.X.1926, Chișinău – 28.I.1995, Chișinău), prozatoare. A absolvit Institutul de Literatură „Maxim Gorki" din Moscova (1961). Din 1966 este secretară a Comitetului Republican pentru acordarea Premiilor de Stat în domeniile literaturii și artei. Este maestru emerit al artei (1982), laureată a Premiului de Stat al Republicii Moldova (1996, post mortem, pentru romanul *Recviem pentru Maria*). **M.** publică din 1947, când îi apar primele scrieri în revista „Octombrie", iar editorial debutează în 1956, cu volumul *Meleag nesupus*, despre cel de-al doilea război mondial. Tematica aceasta o va preocupa și mai târziu, în povestirile *Zile de arșiță* (1966) și *Tăcere și strigăt* (1977). Tendința de a sparge clișeele și de a introduce soluții artistice proaspete este proprie și romanelor *Cântecul își face cale* (1961), unde, în dorința de a evita discursivitatea, autoarea imprimă discursului epic un elan romantic, și *Cumpăna* (1970). Romanul *Vârsta de argint* (1979) coboară până la nivelul unei publicistici fade. Opera cea mai izbutită e romanul *Recviem pentru Maria* (1986), în care, bazându-se pe date arhivistice și pe amintirile contemporanilor, pe intuiție și invenție, pe real și convențional, prozatoarea reconstituie destinul cântăreței de operă Maria Cebotari. **M.** și-a exersat cu succes pana și în domeniul literaturii pentru copii: *Prietenii mei* (1959), *Revedere* (1964), *Flori de dumitriță* (1967). Publicistica și-a adunat-o în volumul *Pașii vremii* (1975).

SCRIERI: *Meleag nesupus*, Chișinău, 1956; *Prietenii mei*, Chișinău, 1959; *Cântecul își face cale*, Chișinău, 1961; *Zi de vară până-n seară*, Chișinău, 1962; *Revedere*, Chișinău, 1964; *Zile de arșiță*, Chișinău, 1966; *Taina vechiului conac*, Chișinău, 1966; *Flori de dumitriță*, Chișinău, 1967; *Cumpăna*, Chișinău, 1970; *Tăcere și strigăt. Zile de arșiță. Taina vechiului conac*, Chișinău, 1972; *Pașii vremii*, Chișinău, 1975; *Cumpăna. Cântecul își face cale*, Chișinău, 1976; *Tăcere și strigăt*, Chișinău, 1977; *Vârsta de argint*, Chișinău, 1979; *Scrieri alese*, I–II, pref. Mihai Cimpoi, Chișinău, 1984; *Recviem pentru Maria*, Chișinău, 1986.

Repere bibliografice: Nicolae Bilețchi, *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, *399–406;* Andrei Hropotinschi, *Evoluția prozei contemporane*, Chișinău, 1978, *249–271;* Mihai Cimpoi, *Pasiunea reconstituirii*, „Moldova socialistă", 1986, 4 octombrie; V. Gherman, *„Recviem pentru Maria"*, LA, 1988, 15 septembrie; Ion Ciocanu, *Dreptul la critică*, Chișinău, 1990, *344–361; Femei din Moldova. Enciclopedie*, îngr. Iurie Colesnic, Chișinău, 2000, *184.* *N.Bl.*

MALIȚA, Mircea (20.II.1927, Oradea), eseist. Este fiul Veturiei (n. Chirilă) și al lui Pavel Malița, avocat. Începe liceul la Oradea, terminându-l în 1945 la București. Este absolvent al Facultății de Matematică a Universității din București (1949), doctor în matematici (1972); a urmat și cursuri la Facultatea de Litere (1945–1949). Între 1950 și 1956 este director al Bibliotecii Academiei Române. Parcurge în paralel o lungă carieră diplomatică (1956–1984) și o carieră universitară (din 1950). În perioada 1970–1972 ocupă funcția de ministru al Învățământului. Este membru al Academiei Române, președinte al

Comisiei de Studii Prospective a Academiei Române, membru al Academiei Mondiale de Arte şi Ştiinţe, membru al Academiei de Prospectivă Socială şi al Clubului de la Roma, preşedinte fondator al Fundaţiei Universitare Marea Neagră, profesor de relaţii internaţionale la Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative. Deţine două premii ale Academiei Române (pentru matematici şi eseu) şi Premiul Uniunii Scriitorilor (1975). Debutează în „Ţara visurilor noastre", revista Liceului „Em. Gojdu" din Oradea (1938), iar în volum, cu *Pagini din trecutul diplomaţiei româneşti* (1966, în colaborare cu Virgil Cândea şi Dinu C. Giurescu). A colaborat la „Viaţa românească", „Familia", „Ramuri", „Contemporanul", „Secolul 20" ş.a.

Scrierile eseistice ale lui **M.** cuprind două serii: „eseuri de călătorie", dintre care sunt de menţionat *Repere* (1967), *Pietre vii* (1973), *Fire şi noduri* (1975), şi „eseuri rostite" – *Cronica anului 2000* (1969) şi *Aurul cenuşiu* (I-III, 1971-1973). „Reperele" despre care scrie sunt locuri şi monumente celebre de pe toate meridianele, a căror contemplare îi revelează întrebări esenţiale pentru conştiinţa omului contemporan. Ceea ce particularizează demersul său este forţa de a trece dincolo de impresiile de călătorie în aria istoriei şi a civilizaţiei umane, autorul proiectând asupra vestigiilor seculare comentariile unui prezent ce le-a asimilat firesc. Ocolind notaţia pitorească, **M.** surprinde un peisaj din punct de vedere cultural-istoric, iar atenţia sa reanimă momente şi personalităţi ale civilizaţiei universale, mereu în căutarea sensurilor devenirii istorice. Însemnările de călătorie devin prilej de meditaţie asupra destinului uman de-a lungul epocilor, dar şi în frământările secolului al XX-lea, asupra existenţei unor corespondenţe sau sincronizări în evoluţia zonelor culturale. Acuitatea observaţiei, fervoarea căutării unor înţelesuri în creşterea şi destrămarea civilizaţiilor definesc cărţile lui **M.**, adevărate eseuri de filosofia culturii, scrise fluent şi elegant, fără afectări erudite. Şi a doua serie – „eseurile rostite", scrieri prospective, plasate între literatură şi ştiinţă – răspunde unor dileme majore ale contemporaneităţii, pronunţându-se asupra viitorului. *Cronica anului 2000*, tradusă în cinci limbi, evită predicţiile spectaculoase, convingându-şi cititorul prin sobrietatea argumentelor şi rigoarea analizelor despre locul şi rolul ştiinţei în prezent şi în perspectivă. Autorul abordează raportul omului cu concretul existenţei şi cu sfera ideaţiei, urmărind resorturi, strategii, tipuri de activităţi. *Aurul cenuşiu* dezbate relaţia dintre efortul raţional şi societate, abordează problema cuprinderii globale a realităţii şi a operării eficiente asupra ei. Gândirii moderne i se descoperă unsprezece atribute: practică, globală, probabilistă, modelatoare, operatoare, pluridisciplinară, prospectivă, laică, optimistă, educabilă, economică. Incitante sunt şi glosele despre esenţa inteligenţei umane şi modelarea ei în funcţie de interesele unei lumi complexe ori reflecţiile asupra limitelor şi corectivelor inteligenţei în raportul creier-maşină, în situaţia extinderii utilizării calculatorului şi a limbajului matematic, a interpunerii câtorva ecrane între om şi obiecte. „Ideile, deşi nu au realitate materială, au identitate tangibilă. Ele pot fi văzute în mers [...] [fiindcă] după cum banii nu sunt bani când stau, ci când circulă, tot aşa ideile în momentul în care s-au oprit nu înseamnă nimic." Bazat pe această convingere exprimată chiar din primele pagini, *Idei în mers* (I-II, 1975-1981) dezvoltă motive şi întrebări prioritare în dezbaterile epocii, structurându-le în „Paradigmele viitorului" – despre existenţă şi dezvoltare – şi în „Paradigmele formaţiei umane" – despre educaţie. Între ele sunt inserate, în virtutea preţuirii dialogului şi a reflecţiei critice, punctele de vedere a zece renumiţi autori asupra unor probleme vitale: pace, război, creştere economică, relaţiile est-vest, oferindu-se şi o viziune asupra evoluţiei istoriei în viitorul apropiat sau mai depărtat. Discursul aparţine omului de ştiinţă temeinic informat şi credibil în demonstraţii, dar eseistul iese la rampă provocând cu întrebări incitante, în vreme ce politologul nuanţează constant în favoarea conlucrării, a cooperării, a consensului. Împătimit de cunoaşterea ştiinţifică, autorul taxează drept folclor urban opiniile conform cărora ştiinţa îl alienează pe om. Astfel, într-o viziune simplistă, „tehnica dezumanizează şi cultura salvează, înnobilând pe om. [...] Drept corolar rezultă că odată ce tehnica este profund utilitaristă, culturii salvatoare îi revine prin contrast menirea să rămână fără scop şi să fie un exerciţiu gratuit al spiritualităţii. Nimic nu este mai absurd ca gratuitatea culturii. Rolul ei este de o copleşitoare şi decisivă importanţă socială; fără cultură n-am putea comunica între noi." Aceasta pentru că termenii, semnele, conceptele, „numai în parte încărcate cu sensul experienţei personale", sunt „fructele culturii, rezumând o experienţă seculară a omenirii" (*Societate = Cultură*). Cultura, ca măsură a nevoii de comunicare dintre oameni, sintetizează viziunea unui umanism de factură modernă, elastic şi mobil, în concordanţă cu imperativul interdisciplinarităţii, ce caracterizează abordarea intelectuală actuală, iar Grigore Moisil, care a făcut o cauză personală din aplicarea metodelor matematice în domeniul studiului omului şi al societăţii este elogiat ca un umanist împlinit (*Moisil umanistul*). Alimentată de dezbaterile la care autorul a participat în „centre internaţionale de reflecţie" legate de destinul omenirii şi susţinută de o bogată bibliografie, *Zece mii de culturi, o singură civilizaţie* (1998) analizează modernitatea actuală prin prisma raportului dintre culturi (o multitudine) şi civilizaţie (una singură). Optând, din şirul considerabil de termeni pe care literatura critică l-a lansat pentru cel de geomodernitate, **M.** consideră vocaţia globalistă ca fiind trăsătura definitorie a lumii contemporane. În paralel are însă loc, cu egală intensitate, un proces de atomizare care „sparge omenirea în grupuri şi regiuni, în comunităţi şi fragmente", generând conştiinţa varietăţii şi identitatea culturală cu corolarul ei, diferenţa. Odată stabilită disocierea culturi/ civilizaţie, autorul întreprinde o fină analiză a relaţiilor dintre cei doi poli privind influenţarea reciprocă, interacţiunea, aportul specific, cu deschideri pertinente spre chestiuni intens vehiculate în discursul filosofic contemporan: problema contactelor dintre culturi, relativismul cultural, disonanţele apărute în procesele modernizării între cultură şi civilizaţie, „intrarea" culturilor în civilizaţie (testul „intrării în timp"). Produs a ceea ce raportul Clubului de la Roma numeşte prima revoluţie globală,

geomodernitatea, transformare radicală a modernității, implică și nevoia oamenilor de a înțelege o multitudine de schimbări, de a se acomoda la starea de contingență indusă de globalizare.

SCRIERI: *Repere*, București, 1967; *Sfinxul*, București, 1969; *Cronica anului 2000*, București, 1969; *Aurul cenușiu*, I-III, Cluj, 1971-1973; *Pietre vii*, București, 1973; *Fire și noduri*, București, 1975; *Idei în mers*, I-II, București, 1975-1981; *Zidul și iedera*, București, 1977; *Zece mii de culturi, o singură civilizație*, București, 1998.

Repere bibliografice: Marin Sorescu, *„Repere"*, AST, 1968, 9; Al. Andrițoiu, *Cartea unui erudit*, RL, 1969, 23; Demostene Botez, *„Repere". „Sfinxul"*, VR, 1969, 5; Dumitru Isac, *Mircea Malița. Pledoarie pentru inteligența creatoare*, TR, 1971, 24; Șerban Cioculescu, *Semnele timpului nostru*, RL, 1971, 27; Nicolae Balotă, *Lauda inteligenței*, LCF, 1971, 31; Grigore C. Moisil, *Metalurgia aurului cenușiu*, CNT, 1971, 35; Mircea Tomuș, *„Aurul cenușiu"*, T, 1972, 7; Șerban Cionoff, *O carte a viitorului posibil*, LCF, 1972, 41; Virgil Nemoianu, *Iluminism și spirit modern*, F, 1972, 10; Sorin Stati, *„Pietre vii"*, RL, 1974, 14; George Arion, *Călătoriile unui cărturar*, FLC, 1975, 46; Constantin Țoiu, *Forța comunicării*, RL, 1975, 51; Voicu Bugariu, *Vibrație și argument*, LCF, 1976, 9; Paul Alexandru Georgescu, *Mircea Malița – investigator al lumii hispanice*, ST, 1976, 9; Martin, *Acolade, 184-187*; Constantin Crișan, *Nostalgia comunicării*, Cluj-Napoca, 1978, *52-57*; Baltag, *Polemos, 86-87*; Regman, *Explorări, 97-105*; Ioniță Olteanu, *Speranța în om*, București, 1987, *225-246*; Mariana Șora, *Despre, despre, despre...*, București, 1995, *101-109*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *37-39*. *II.C.*

MALLA, Ioan D. (16.III.1854, București – 13.V.1924, București), autor dramatic și critic teatral. Este fiul Alexandrinei (n. Brătescu) și al lui Dumitru Malla și se trage dintr-o veche familie boierească. A învățat în București, la „Sf. Sava". Își ia licența în drept la Toulouse (1875), iar doctoratul la Paris (1876). La înapoierea în țară este numit procuror la Tribunalul Ilfov; concomitent avea o catedră de franceză la Gimnaziul „Cantemir Vodă" din București. În 1880 se înscrie în Baroul capitalei; în 1882 era consilier județean de Argeș. În urma alegerilor din 1895 reușește să intre în Camera Deputaților, din partea Partidului Liberal. În 1896 este ales în comitetul de conducere al Teatrului Național din București. A mai fost președinte la Conservatorul de Muzică și Artă Dramatică, prim-președinte al Societății Lyra Română. A condus gazeta literară „Curierul duminicei", colaborând și la alte publicații, precum „Ghimpele", „L'Orient", „Stindardul țării", „La Liberté roumaine", „Globul", „La Patrie", „Naționalul", „Liberalul", „Secolul", „Gazeta poporului".

Semnând, în „Curierul duminicei", cu pseudonimele Alma și Strapontin, **M.** face, cu destulă pricepere, cronică dramatică. Ca autor, debutează în 1874 cu vodevilul *Le Cid d'antichambre*, interpretat în Franța, la o serbare studențească. În 1877 i se pun în scenă la Teatrul Național din București un vodevil, *Limba portarului*, cu muzica de Ecaterina Malla, și comedia *Plouă*, o traducere. Un vodevil e și *Hangiu* (după Albin Valabrègue), scris împreună cu Sever Moschuna. A semnat și alte traduceri și localizări după Georges Feydeau, Edouard Pailleron ș.a. Vodevilurile și farsele sale (*Din glumă, Nevasta dracului, Furiile tinereței* ș.a.) e greu de spus cât sunt de originale. Un mare succes de public a cunoscut comedia *423*, care s-a jucat, din 1892, unsprezece stagiuni la rând. Vodevilul *În pragul scenei* (publicat în 1894) își ia subiectul din viața intimă a actorilor. Alegoria *1848-1898* încearcă să reconstituie momente ale revoluției din Țara Românească. **M.** a scris și drame, ca de pildă *Castel istoric*. În colaborare cu Frédéric Damé produce o „dramă națională", *Hatmanul Drăgan* (1880), a cărei muzică e compusă de George Stephănescu. Cu o acțiune desfășurată la voia întâmplării, cu personaje parazitare, textul, în care se amestecă și elemente de comedie sau de melodramă, a fost ridiculizat, într-o cronică, de Pantazi Ghica. Altfel, **M.** era, se pare, un bun orator, cultivat, pledoariile sale vădind un talent care în compunerile dramatice e mult mai discret.

SCRIERI: *Furiile tinereței*, București, 1880; *Hatmanul Drăgan* (în colaborare cu Frédéric Damé), București, 1880; *În pragul scenei*, București, 1894.

Repere bibliografice: Arutnev [Grigore Ventura], *„Hatmanul Drăgan"*, „L'Indépendance roumaine", 1880, 999; Pantazi Ghica, *„Hatmanul Drăgan"*, „Portofoliul român", 1881, 1; George D. Nicolescu, Albert Hermely, *Deputații noștri*, București, 1896, *94*; *Ioan D. Malla*, „Ilustrațiunea națională", 1924, 100; Nicolae I. Malla, *Ioan Dimitrie Malla*, f.l., 1957; *Dicț. lit. 1900, 548-549*. *F.F.*

MAMA ROMÂNĂ, revistă apărută la Iași în aprilie și în iulie 1930, purtând subtitlul „Artă, literatură, educație". Publicația nu are un articol-program propriu-zis, însă din sumar reiese că tematica reflectă ambiția redacției de a se adresa „tuturor mamelor din România", ca o componentă a unui proces educativ. Educația (privită de pe pozițiile unui sămănătorism moderat) se bizuie pe respectarea preceptelor creștine, tinzând a-și asocia și idealul național. Rubricile se conturează abia în al doilea număr: „Revizuiri literare", „Traduceri", „Din galeria maeștrilor dispăruți", „Cronica socială", „Critica literară", „Cronica cinematografică". Genurile abordate sunt diverse și bine reprezentate: poezie, proză, dramaturgie, publicistică, critică, traduceri și adaptări din literatura străină. Colaboratori prestigioși, precum Mihail Sadoveanu, Ionel Teodoreanu, Demostene Botez, Victor Eftimiu, se alătură unor nume semnificative pentru specificul revistei, ca Elena C. Meissner, de pildă, aflată în conducerea organizației Reuniunea Femeilor Române din Iași, sau altor publiciști entuziaști. Printre realizări se află cele două texte ale lui Sadoveanu – unul de publicistică, *Manole și cucul*, altul de proză, *Caliacra* –, prezența lui Victor Eftimiu și republicarea unor pagini de Duiliu Zamfirescu, precum și articolele Elenei C. Meissner, din care se degajă un anumit pragmatism. *D.C.-E.*

MAMA ȘI COPILUL, revistă literară pentru copii editată la București, săptămânal, între 4 iulie 1865 și 24 aprilie 1866, sub direcția Mariei Rosetti, soția lui C.A. Rosetti. Publicația se adresează, printre primele în istoria presei românești, deopotrivă femeilor, promovând articole cu caracter de popularizare din

domeniul educației morale, și copiilor, pentru care se tipăresc scrieri ușoare, istorice și literare. Colaborează C.A. Rosetti, Mircea C.A. Rosetti (cu traduceri), Dimitrie Bolintineanu, Pantazi Ghica, Iulian Grozescu, V.A. Urechia. Traducerile, făcute mai ales de directoarea revistei, sunt din Chateaubriand, Erckmann-Chatrian, J.-P. Stahl. *R.Z.*

MANCAȘ, Mircea (2.III.1905, Iași – 2.VII.1995, București), estetician, istoric literar și istoric al teatrului. Este fiul Anei Mancaș (n. Gavrilescu), institutoare, și al lui Ion Mancaș, jurist. Urmează școala primară, Liceul Internat și Facultatea de Litere și Filosofie (licența în 1929) în orașul natal. Își începe cariera didactică universitară tot aici, ca asistent, apoi șef de lucrări și conferențiar. În 1940 și-a susținut doctoratul cu teza *Condiționarea psihologică a artei*, iar în 1946 a devenit profesor de estetică la Conservatorul Dramatic din Iași. În 1951 s-a transferat, tot ca profesor, la Institutul de Artă Teatrală din Cluj, iar în 1955 la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică din București, unde a predat până la pensionare, în 1971. A colaborat la „Gândul nostru", „Adevărul literar și artistic", „Manifest", „Revista de filosofie", „Însemnări ieșene", „Jurnalul literar", „Contemporanul", „Gazeta literară", „Convorbiri literare", „Teatrul" ș.a.

Debutează editorial în 1933 cu volumul *Gânditori și aspecte*, în care se află *in nuce* multe idei caracteristice ale scrierilor sale de mai târziu. Axa teoretică e constituită de asocierea sistematică a esteticii cu psihologia, în sensul în care le asociau în epocă influentele cărți ale lui Henri Delacroix. **M.** era la curent cu mișcările de idei din istoria și teoria artei; a fost, de pildă, unul dintre cei dintâi în cultura română care au sesizat importanța metodei morfologice a lui Leo Frobenius, aplicată de savantul german la cercetarea culturii primitive în lucrarea *Kulturgeschichte Afrikas*, care avea să devină celebră la sfârșitul anilor '30; **M.** o cunoștea din 1936, când a elaborat și a publicat studiul *Mentalitatea primitivă în arta primitivă*. Treptat, esteticianul român se va îndrepta mai ales spre problemele artei teatrale, cu precumpănire spre cele ale teatrului românesc, care formează substanța preocupărilor sale didactice de după 1946. Determinantei psihologice i se adaugă acum, din ce în ce mai evident, elemente ale cercetării istorice și altele, privitoare la sensul formativ al valorilor estetice. Ampla lucrare *Trecut și prezent în teatrul românesc* (1979) e construită pe temeiul unei asemenea sinteze și reprezintă un studiu, conceput cu sobrietate și cu acribie, al evoluției gândirii teatrale românești, privită într-o permanentă conexiune cu evoluția celor mai semnificative teorii ale teatrologiei universale. **M.** a colaborat la tratatele academice *Istoria filosofiei moderne* (1938) și *Istoria teatrului în România* (I, 1965).

SCRIERI: *Gânditori și aspecte*, Iași, 1933; *Mentalitatea primitivă în arta primitivă*, București, 1936; *Curente din filosofia franceză: spiritualismul, neocriticismul și neospiritualismul indeterminist*, București, 1938; *Psihologia urâtului în artă*, București, 1938; *Condiționarea psihologică a artei*, București, 1940; *Contribuții la psihologia fenomenului estetic*, București, 1941; *Studii și cercetări de estetică*, Iași, 1943; *Opinii estetice și literare*, București, 1945; *Aristizza Romanescu*, București, 1957; *Orientări în cultura contemporană*, Iași, 1976; *Trecut și prezent în teatrul românesc*, București, 1979. **Traduceri:** Margaret Kennedy, *Nebunul familiei*, București, 1946; Leonid Leonov, *Cucerirea Velikosumskului*, București, 1947 (în colaborare cu E. Hariton).

Repere bibliografice: Ecaterina Țarălungă, *„Orientări în cultura contemporană"*, RL, 1976, 35; Titu Popescu, *Critică și estetică*, T, 1976, 10; Ioan Groșan, *„Trecut și prezent în teatrul românesc"*, RL, 1979, 28; Romulus Diaconescu, *Antologii și sinteze*, R, 1979, 7; N. Barbu, *„Trecut și prezent în teatrul românesc"*, CL, 1979, 8; Constantin Cubleșan, *„Trecut și prezent în teatrul românesc"*, T, 1979, 9; *Dicț. scriit. rom.*, III, 39–41. *D.G.*

MANEA, Norman (19.VII.1936, Burdujeni, j. Suceava), prozator și eseist. Este fiul Janetei (n. Braunștein) și al lui Marcu Manea, contabil. Urmează cursurile unui liceu evreiesc, apoi Liceul „Ștefan cel Mare" din Suceava, absolvit în 1954, și Facultatea de Hidrotehnică a Institutului de Construcții din București (1954–1959). Este inginer la Suceava (1959–1960), Ploiești (1960–1965) și București (1965–1968), apoi cercetător (1968–1974). Debutează în „Povestea vorbii", supliment al revistei „Ramuri", fiind prezentat de Miron Radu Paraschivescu (1966). Colaborează la „Gazeta literară", „România literară", „Luceafărul", „Vatra", „Steaua", „Tribuna", „Familia", „Echinox", „Secolul 20" ș.a. Din 1986 trăiește în Germania, iar din 1988 în Statele Unite ale Americii, unde ajunge ca bursier Fulbright. În 1999 primește cetățenia americană. Din 1989 este profesor la Bard College (New York), iar din 1996 ocupă poziția de profesor titular la Catedra

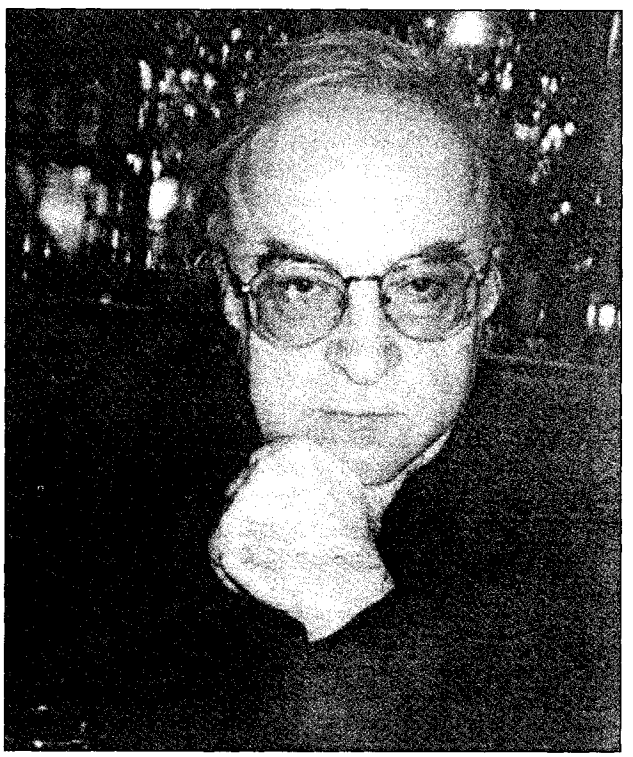

„Francis Fournoy" in European Studies and Culture, Language and Literature. În 1992 a beneficiat de o bursă Guggenheim. A fost distins cu Premiul Fundației „MacArthur" (1992) și cu Premiul Internațional Nonino pentru *opera omnia* (Italia, 2002).

Volumul de povestiri *Noaptea pe latura lungă* (1969) înseamnă pentru cariera de prozator a lui **M.** lansarea unui program. Textul, pulverizat în secvențe aparent insolubile diegetic, sugerează traiectoria unor personaje marcate de izolare. Personajul se vede rupt de propriul sine, de propriul destin ratat, de lume – o lume captivă care îl împinge pe un drum anevoios, impunându-i un itinerar inițiatic abia deslușit. Sunt teme și motive ce vor reveni obsesiv. Povestirile din *Noaptea...* – pe care, în prefață, Miron Radu Paraschivescu le așază în descendența Anei Langfuss din *Sări, Barbara!* – sunt individualizate stilistic printr-o frazare scurtă, concentrată. Surprinderea intimității nu se realizează prin prospectarea psihologizantă, ci este lăsată pe seama inițiativei auctoriale omnisciente. Următoarele cărți vor accentua cercetarea fluxului psihic, înfățișat în instantanee disparate, ce corespund dinamicii extrem de mobile a eului aflat în continuă schimbare sau chiar alterare: pot fi surprinse ipostaze ale unor maladii derivate din masa amorfă, cenușie, covârșitoare a cotidianului. Microtextele romanelor ce corespund acestui proiect înfățișează secvențe de viață cu substanța psihică și reacția afectivă expurgate, marcată fiind intervenția autorului, care a renunțat la situarea în postura omniscientă și acum, poate fi descoperit sub diferite măști ale unui erou bimorf: martor sau anchetator (critica a vorbit despre rolurile limitate jucate de personajele lui **M.**, acestea reducându-se în esență la acelea de erou, martor sau anchetator). Acesta este motivul pentru care **M.** își definește ciclul compus din romanele *Captivi* (1970), *Atrium* (1974), *Cartea fiului* (1976) și volumul de povestiri *Primele porți* (1975) drept „variante la un autoportret": ele caută să ofere „o reprezentare a imaginii proprii, în chip de oglindă a lumii" (Mircea Iorgulescu). *Captivi* vizează prin incizii condițional-optative un viitor verosimil în anii '70: un viitor inert, virtual, amorțit, ferit de șocuri neplanificate. Procedeele, căutările inovatoare sunt mai evidente în *Atrium*. Construit prin aceleași mărci gramaticale ale viitorului potențial, romanul abordează realitatea prin măști ale personajului. O temă centrală este și aici criza de identitate a protagonistului (în desenul căruia pot fi detectate varii ipostaze autobiografice ale autorului), captiv al propriului eu. Acesta este supus unui autointerogatoriu insistent și chinuitor. Simbolistica numelui nu se oprește la titlu: romanul este „traversat" de un râu, sugestie a sinuozității itinerarului eului. Așadar, nu întâmplător următorul volum al „variantelor la un autoportret" este intitulat *Primele porți*. Povestirile de aici lasă fante în spațiul închis din scrierile anterioare, făcând posibilă evadarea. Narațiunea este în aceeași măsură una a seriilor catastrofice, a actelor ratate și a dezastrelor latente, dar și a grotesc-derizoriului izvorât din imaginația crudă și veselă a vieții. În măsura în care, după cum a observat critica, o temă constantă la **M.** este „conservarea identității, apărarea individului, opoziția față de simplificare și indistinct", variantele acestui autoportret descriu un univers interior al diferențierii, o rezistență în fața uniformizării sociale. În *Cartea fiului* apare în cadru „obsedantul deceniu", împreună cu interogatoriile și programele de „tratament" psihic. **M.** vorbește oblic despre o serie de teme cum ar fi funcția artei într-un regim dictatorial sau libertatea interioară și libertatea politică. Romanul *Zilele și jocul* (1977) prezintă personaje cu apariții episodice, care reapar în scenă sub alte măști, păstrându-și însă fișa de bază, ca ființe devitalizate, animate de pulsiuni carnale, cu un proiect jucat în falsa alternativă moralitate slabă – imoralitate mediocră. Volumul *Anii de ucenicie ai lui August Prostul* (1979; Premiul Asociației Scriitorilor din București) e constituit din două secțiuni, prima cuprinzând eseuri sau recenzii empatice despre Geo Bogza, Marin Preda, Paul Georgescu, Radu Petrescu, Ștefan Bănulescu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Mario Vargas Llosa, Italo Svevo, Saul Bellow ș.a., iar a doua fiind compusă din „fișe" despre persoană (personalitate, personaj) ca variantă. August, tip de paiață, apropiat de Polichinelle, „omul care primește palmele" și încurcă treburile altora, are variantele sale: Cațavencu, proletcultistul (sunt prezentate articole din presa vremii, „voci" ale unor personaje de jurnal) ș.a. *Pe contur* (1984) reunește eseuri repartizate în mai multe secvențe. *Colegiale* e dedicată unor scriitori ca Paul Georgescu, Gabriela Adameșteanu, Mircea Horia Simionescu, Radu Cosașu, altele se intitulează *Dialoguri* și *Interferențe*, aceasta din urmă eseizând despre Robert Musil, Elias Canetti, filmele lui Ingmar Bergman ș.a. Despre *Octombrie, ora opt* (1981) s-a spus că este cartea cea mai reprezentativă pentru proza lui **M.**, pentru faptul că „mizează... pe dubla funcție de explorare a prozei – în sens artistic și în sens moral" (Mircea Iorgulescu). Relațiile din cadrul raportului om-istorie sunt reconstituite aici într-o continuitate temporală corespunzând biografiei autorului în punctele sale esențiale. *Despre clovni: dictatorul și artistul* (1997) este o continuare la *Anii de ucenicie...* Textele de aici vorbesc despre formare ca deformare, despre scriitor în societatea totalitară, despre premiul ce i-a fost retras autorului la apariția volumului *Pe contur*, despre cenzură, despre exil și limbă, despre demitizări. Intervențiile lui **M.** în presa americană, reluate în țară, au suscitat discuții în spațiul cărora chiar și comentatori liberali ai fenomenului aderenței oamenilor de cultură la forme de extremism au replicat prompt și nu totdeauna favorabil. În numărul din 5 august 1991 scriitorul publică în „The New Republic" din Washington DC eseul *Happy Guilt* (*Felix culpa*), în care analizează simpatiile de extremă dreapta ale lui Mircea Eliade, iar în aceeași revistă, la 20 aprilie 1997, în marginea recenziilor din țară la *Jurnalul* lui Mihail Sebastian, accentuează ideea unor reflexe rasiste în spațiul cultural românesc contemporan. Titlul celei mai bune cărți a lui **M.**, romanul autoficțional *Întoarcerea huliganului* (2003), singularizează două întoarceri diferite. Prima întoarcere este în trecut. Sunt rememorate „inițierea" din Transnistria, unde familia sa a fost deportată între 1941 și 1945, o scurtă experiență de utemist, care îl dezgustă curând, închiderea tatălui în colonia penitenciară din Periprava, detaliile unei cariere apatice

de inginer constructor, câteva amoruri, începuturile carierei literare. Securitatea este un personaj vizibil prin apendicele sale: un prieten apropiat devine informator și îl ține la curent pe „obiectiv", adică pe scriitor, cu mersul turnătoriilor. Urmează plecarea în Europa și după aceea în SUA – o plecare parțială, întrucât **M.** rămâne scriitor român, limba română fiind o „casă a melcului". A doua întoarcere o reprezintă călătoria de douăsprezece zile în România anului 1997. Psihologia celui care se întoarce este a unui vizitator care revede cu neplăcere niște locuri cândva familiare, dar care acum nu îi trezesc decât o combinație alienantă de sentimente din zona nevrozei și a umoralului sau chiar a paranoiei. Episodul acesta nu trece, în cele mai multe pagini, de o superficialitate cvasidiaristică. Întoarcerea nu e autentică, este o vizită – grăbită, neplăcută. Simptomatic, caietul de notații făcute în zilele petrecute în țară este uitat în avion: e ca și când umbra celor douăsprezece zile ar fi dispărut, în urma unui pact cu uitarea. Or, ceva care nu lasă umbră nu există. Amplificarea primei întoarceri, chiar dacă dă un plus de simetrie cărții, rămâne în afara efectului iradiant al acesteia. **M.** scrie proză nonfictivă într-un fel apropiat de eseistică. Nu încearcă să dea un ritm coerent narațiunii, pe care o împrăștie în secvențe mai apropiate de o fotogramă decât de „scenă". Liantul îl aduc mai degrabă digresiunile, evadarea din realitatea pe care încearcă să o smulgă memoriei și să o treacă în reflexivitatea care pune laolaltă cuvintele ce o exprimă. Trecutul se naște în această proză ca dintr-un lichid amniotic, și chinurile acestei nașteri construiesc efectul empatic al romanului.

Celelalte două romane, Atrium *(1974) și* Plicul negru *(1986), a căror încărcătură din același material obiectiv, din aceeași materie primă amăgitoare, supusă însă controlului de către artistul acum stăpân pe sine, care știe cum să distribuie, cum să ordoneze ceea ce posedă, au o importanță specială în literatura noastră de azi.* [...] *Sub pavăza neînsemnătății ei, în lumea romanelor lui Norman Manea se insinuează, se infiltrează, cu o perseverență și o putere ce nu se dezmint, frica, plictiseala și suspiciunea, ca date umane intrinseci, o lume în care oroarea de alienare, fuga de alienare nu cunosc altă soluție decât „pustiul domestic", ce nu mai puțin o erodează cu forța lui anihilantă, căreia nimic nu i se poate opune.*

ION NEGOIȚESCU

SCRIERI: *Noaptea pe latura lungă,* pref. Miron Radu Paraschivescu, București, 1969; *Captivi,* București, 1970; *Atrium,* București, 1974; *Primele porți,* București, 1975; *Cartea fiului,* București, 1976; *Zilele și jocul,* București, 1977; *Anii de ucenicie ai lui August Prostul,* București, 1979; *Octombrie, ora opt,* Cluj-Napoca, 1981; ed. Cluj-Napoca, 1997; *Pe contur,* București, 1984; *Plicul negru,* București, 1986; *Roboterbiographie und andere Erzählungen,* tr. G. Csejka, E. Wichner, Dieter Schlesak, Paul Schuster, Göttingen, 1987; *Fenster zur Arbeiterklasse,* tr. Paul Schuster, Göttingen, 1989; *Leergeld,* Menlenhoff (Olanda), 1989; *Le Thé de Proust et autres nouvelles,* tr. Alain Paruit, André Vornic și Marie-France Ionesco, Paris, 1990; *Der Trenchcoat,* tr. Ernest Michner, Göttingen, 1990; *Le Bonheur obligatoire,* tr. Alain Paruit și André Vornic, Paris, 1991; *On Clowns: The Dictator and the Artist,* tr. Irina Livezeanu, Joel Agee, Anselm Hollo și Alexandra Bley-Vroman, New York, 1992; ed. (*Despre clovni: dictatorul și artistul*), Cluj-Napoca, 1997; *Compulsory Happiness,* tr. Lynda Coverdale, New York, 1993; ed. (*Fericirea obligatorie*), Cluj-Napoca, 1999; *Casa melcului (Dialoguri),* București, 1999; *Întoarcerea huliganului,* Iași, 2003.

Repere bibliografice: Petrescu, *Scriitori, 112–117;* Cristea, *Domeniul, 283–286;* Titel, *Pasiunea, 73–76;* Vlad, *Lectura, 182–187;* Georgescu, *Volume, 62–71;* Raicu, *Practica scrisului, 255–263;* Iorgulescu, *Scriitori, 210–214;* Florin Mugur, *Profesiunea de scriitor,* București, 1979, *203–217;* Raicu, *Contemporani, 47–51;* Moraru, *Semnele, 227–233;* Culcer, *Serii, 167–170;* Simuț, *Diferența, 146–149;* Raicu, *Fragmente, 364–370;* Titel, *Cehov, 176–180;* Iorgulescu, *Prezent, 230–234;* Holban, *Profiluri, 248–258;* Ion Holban, *Când „a povesti" înseamnă „a fi",* CRC, 1990, 32; Ov. S. Crohmălniceanu, *Exercițiul cotidian al terorii,* RL, 1991, 42; Mircea Handoca, *Mircea Eliade – fascist, legionar, antisemit?,* JL, 1992, 13–14; George, *Sfârșitul,* IV, *300–304;* Alexandru Vlad, *Amurgul clovnilor,* VTRA, 1993, 4; Ștefan Borbély, *Artistul și dictatorul. Trei trepte pentru un dezacord admirativ,* APF, 1993, 9; Liviu Petrescu, *Univers carceral,* ST, 1994, 1–2; Simuț, *Incursiuni, 164–167;* Negoițescu, *Scriitori contemporani, 254–256;* Papahagi, *Interpretări, 125–128;* Marco Cugno, *Norman Manea rătăcitorul,* APF, 1995, 3–4; Virgil Nemoianu, *Profil Norman Manea,* ST, 1996, 7–8; Matei Călinescu, *„Plicul negru",* ST, 1996, 7–8; Ruxandra Cesereanu, *Amintiri despre circul totalitar,* ST, 1997, 8; Claudiu Groza, *România cu oameni și clovni,* APF, 1997, 10; Marta Petreu, *Să mergem la bibliotecă,* APF, 1997, 19; Gheorghe Grigurcu, *Norman Manea între clovni,* RL, 1997, 44; Z. Ornea, *Eseurile lui Norman Manea,* RL, 1997, 50; Dorin Tudoran, *Gimnastica de întreținere sub pretextul Sebastian,* RL, 1998, 11; Nicolae Manolescu, *Ce înseamnă să fii rasist,* RL, 1998, 19; Ion Simuț, *Norman Manea – un scriitor evreu, român și american, deopotrivă,* F, 1999, 2; *Dicț. esențial, 482–484;* Ștefan Borbély, *„...vin din pustiu, vin de nicăieri",* APF, 2001, 1; Behring, *Scriit. rom. exil, 163–182, passim; Dicț. analitic,* III, *193–194, 346–350;* Sasu, *Dicț. scriit. SUA, 169–175;* Manolescu, *Enciclopedia, 480–483;* Ion Bogdan Lefter, *Prima carte/ prima întoarcere din exil,* OC, 2003, 185; Ovidiu Șimonca, *Strania revanșă a celui care nu așteaptă laurii noștri veștejiți,* OC, 2003, 185. *E.M., M.I.*

MANGIUCA, Simion (2.IX.1831, Broșteni, j. Caraș-Severin – 4.XII.1890, Oravița), folclorist. Este fiul Călinei (n. Bercean) și al lui Ioachim Mangiuca, preot. Studiază la Oravița, Seghedin, Lugoj și Oradea. În 1855 își ia doctoratul în drept la Universitatea din Pesta, iar în 1858, după ce termină și teologia la Vârșeț, va fi profesor de limba și literatura română la gimnaziul din Timișoara. Intrând în administrație, e numit prim-pretor la Crașova, Iam și Sasca Montană, iar din 1861 la Satu Nou. Nu se înțelege cu superiorii, și în 1869 se stabilește în Oravița, ca avocat. Aici, **M.**, om cu o întinsă cultură, are prilejul de a impulsiona viața intelectuală a românilor. A redactat un „Calendar iulian-gregorian și poporal român" (1882, 1883), a publicat numeroase lucrări de etnografie și folclor în „Albina", „Luminătoriul" și „Familia", precum și în „Romänische Revue". În 1890 a fost ales membru de onoare al Academiei Române.

Prieten cu At. M. Marienescu, **M.** a cules folclor literar și a elaborat studii privind folclorul românesc. Dar activitatea sa este, în mare măsură, influențată de latinism, el susținând că poporul român a conservat intactă mitologia greco-romană (*Martirii, un cult al zeului Marte*). De aceea, încearcă să afle corespondentele unor sărbători, datini și obiceiuri românești în mitologia latină. Astfel, el vede în colindă urme ale unui vechi

cult al soarelui, trecut de la romani direct în folclorul românesc, care l-ar fi păstrat fără modificări. Cu toate acestea, studiile sale, depășind orientarea latinistă, reușesc să aducă numeroase date și fapte noi. **M.** este cel dintâi care, înaintea lui S. Fl. Marian, s-a ocupat pe larg de obiceiurile de înmormântare la români, în studii precum *Strigarea zorilor la mort, Petrecerea mortului, Moșii sau Sacrificiul morților*. Cu această ocazie publică unul dintre primele texte de zori. S-a ocupat și de colinde, făcând o clasificare a lor (colinda colindătorilor, a plugușorului, a pițărăilor, a colindeților, a junilor). Lucrarea *Păcală de origine din Italia* este una din primele cercetări de folclor comparat în România. Dar cea mai de seamă contribuție adusă la cunoașterea folclorului românesc este *De însemnătatea botanicei românești*, apărut în „Familia" (1874), primul studiu românesc de etnobotanică mai amplu. Materialul a fost cules dintr-o regiune care avea drept centru Oravița, uneori **M.** notând fie numele culegătorului, fie data culegerii. El împarte numele de plante în mai multe categorii, studiate separat: mitologice, poetice, de descântece și vrăji, de leacuri, mitologice-poetice. Preocupat permanent să aducă date noi în sprijinul dovedirii romanității limbii și poporului român, **M.** a scris și diverse lucrări de istorie și lingvistică, pe care le-a strâns în volumul *Dacoromanische Sprach- und Geschichtsforschung* (I, 1890). El discută aici chestiuni privind fonologia și morfologia limbii române, dă un studiu despre *Cronica lui Huru*, altul despre colindă și se referă la semnificațiile istorice ale cuvintelor valah și vlah.

SCRIERI: *Dacoromanische Sprach- und Geschichtsforschung*, I, Oravița, 1890.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, *182-183*; At. M. Marienescu, *Simeon Mangiuca*, F, 1889, 51; Ilie Rusmir, *Viața și operile lui Simeon Mangiuca*, Oravița, 1931; Ion Taloș, *Activitatea folclorică și etnografică a lui Simion Mangiuca*, AMET, 1962-1964; Bârlea, *Ist. folc., 205-208*; Doina Babeu, *Activitatea lingvistică a lui Simion Mangiuca*, Timișoara, 1978; *Dicț. lit. 1900, 549*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *44-45*; N. Deleanu, *Academicianul Simeon Mangiuca*, Reșița, 2002. *I.L.*

MANI, Iosif I. (1816, Aiud – 30.IV.1851, Blaj), traducător, poet și prozator. A urmat liceul în orașul natal, apoi la Blaj, unde a studiat și teologia, devenind, după călugărire (1840), profesor de „principie". Un timp preceptor în familia contelui Nemeș (1843-1847), e din nou profesor la Blaj (1847-1848, 1850-1851). În timpul revoluției a fost închis la Alba Iulia.

Din 1838 **M.** este unul dintre cei mai activi colaboratori la publicațiile lui Timotei Cipariu și G. Barițiu, cu care era și bun prieten. Debutase însă în foaia manuscrisă „Aurora". Articolele pe teme educative sau politice și încercările literare sunt fie semnate cu numele său (uneori scris Many), fie cu pseudonimul Aurelie Ardeleanu, fie cu diverse abrevieri ale numelui sau pseudonimului. A publicat îndeosebi la „Foaie pentru minte, inimă și literatură" (1838-1848), la „Organul luminării" (1847-1848) și „Învățătoriul poporului" (1848), la ultimele două fiind și redactor împreună cu Aron Pumnul. Într-o perioadă când preocupările pentru literatură erau sporadice printre cărturarii și publiciștii ardeleni, **M.** are meritul de a fi cultivat poezia, meditația în proză, povestirea și nuvela, chiar dacă valoarea scrierilor sale este modestă. A scris elegii stângace, meditații în proză despre viață și moarte, despre trecerea timpului, uneori într-o limbă surprinzător de fluentă, precum și câteva povestiri și nuvele (*Tatiana, Avesalom, Tetera Cazacul* ș.a.). Sub semnătura lui, dar fără a fi originale, au apărut numeroase aforisme și cugetări, alegorii în proză, anecdote. A pus în circulație, prin scurte traduceri sau prelucrări din franceză, germană, maghiară, poate și din engleză, alături de producții literare de foileton, numeroase fragmente din scrierile lui La Rochefoucauld, J.-J. Rousseau, Voltaire, Lessing, Klopstock, Schiller, Uhland, Herder, Heine, Dickens. Din literatura maghiară, pe care o cunoștea bine, a tradus pagini din Erdély, Kisfaludy, Vörösmarty ș.a. Din 1843 circula în manuscris traducerea lui după *Paroles d'un croyant*, scrierea lui Lamennais, iar în 1848, după înlăturarea cenzurii, câteva fragmente au putut apărea în „Învățătoriul poporului", sub titlul *Cuvintele unui credincios frânc*. De asemenea, *Frăgminte din cărțile pribegirei a lui Mickiewicz* sunt transpuse de **M.** în limba română, desigur pentru înrudirea lor cu opera lui Lamennais.

Repere bibliografice: Ilarie Chendi, *Preludii*, București, 1903, *137-138*; Iorga, *Ist. lit. XIX*, II, *237-238, 242-243*; Predescu, *Encicl., 518*; Nicolae Comșa, *Dascălii Blajului*, Blaj, 1940, *76*; Ion Breazu, *Lamennais la românii din Transilvania*, SL, 1948; *Ideologia 1848, 100, 211*; George M. Marica, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, București, 1969, *passim*; Zamfir, *Proza poetică, 101, 110-113, 121*; *Dicț. lit. 1900, 549-550.* *L.V.*

MANIFEST, revistă apărută la Iași, neregulat între 5 octombrie și decembrie 1934, apoi lunar între ianuarie 1935 și 25 ianuarie 1936, având subtitlul „Literar, social, artistic". Inițial director este Mihail Fridan, redactor – Iosif Ion Balu, redactor responsabil – George Moroșanu, ulterior George Ivașcu, care din 1935 figurează în calitate de redactor. Publicație de stânga, **M.** tipărește un articol-program (*Pornim la drum*) ce reprezintă mai curând un discurs de tribună decât o declarație de intenții, configurând, într-un stil polemico-patetic, înrolarea în sfera ideologiei socialiste. Literatura, precum și studiile critice și monografice incluse în sumar tratează prin excelență autori și texte cu o declarată orientare de stânga, iar polemismul din paginile revistei vizează în exclusivitate dreapta politică și culturală, în speță mișcarea legionară aflată în plină ascensiune, precum și fenomenele culturale pe care aceasta le-a generat sau influențat. Versurile promovate se revendică, în general, de la trei modalități de scriitură: pe de-o parte, o lirică romantic-elegiacă, cu secvențe de pastel (pe un fond poetic posteminescian încă viu și activ în epoca interbelică), pe de altă parte, o scriitură de nuanță avangardistă și simbolistă, dar în primul rând aici se cultivă o serie de producții poetice de tip socialist, proletar, în care mesajul social și simplismul estetic prefigurează cu claritate producțiile proletcultiste. Proza propune alte tipuri de scriitură, oscilând între textul memorialistic sau ficțiunea romantic meditativă și textul de implicație socială (mai exact socialistă), care, din necesități polemice, tinde către un soi de neonaturalism zolist. Începând cu anul al doilea de

apariție se renunță treptat la ambițiile culturale și **M.** devine mai degrabă o tribună de lansare a ideologiei socialiste și un instrument de polemică la adresa orientărilor de dreapta. Se va miza pe chestiuni politice și sociale, în detrimentul fenomenului cultural. Evenimentul artistic devine simplă informație și doar în măsura în care se pliază pe sfera de interes ideologic a publicației. Colaborează cu poezie George Mirșanu, Victor Măgură, Ștefan Baciu, Ion Manolescu, E. Zaharia, Al. Voitinovici (Al. Voitin), Neagu Zamfir, Teodor Scarlat, George Lesnea, Ștefan Ciubotărașu. Proză dau Aurel Lambrino, G.M. Zamfirescu, Profira Sadoveanu, Ionel Teodoreanu (un scurt „fragment din romanul *Liceenii*"), Mihai Popa. Semnează traduceri George Lesnea (din Serghei Esenin), George Ivașcu, care sub pseudonimul Raluca Rodan transpune un fragment din romanul *Le Temps du mépris* de André Malraux și semnând Mania Comșa tălmăcește din Rainer Maria Rilke. Studiile critice și de istorie literară debutează, oarecum insolit, cu articolul lui Mihail Fridan intitulat *H.G. Wells*, în care autorul descoperă filiera romanului „științific modern". Mircea Ceaușu semnează articolul *Influența franceză în literatura egipteană*, Iorgu Iordan e prezent cu două studii de factură monografică (*Unamuno și ideea de progres* și *Alexandru Philippide*), iar Gherasim Luca trimite articolul *Aragon, scriitorul generației istorice*, în care insistă asupra mutației dinspre suprarealism („mișcare intelectuală lipsită de orice valoare, având pronunțate atitudini reacționare, ascunse într-o frazeologie fals revoluționară", se afirmă într-o notă a redacției) spre o literatură ce se revendică de la ideologia socialistă. În aceeași direcție a studiilor biografice se înscrie și articolul intitulat *Panait Istrati*, datorat lui Mircea Mancaș. Cronicile literare sunt realizate de G. Ivașcu, care, de altfel, debutează în paginile revistei. Radu Paul susține cronica publicistică, George Pascu, Petre Pascaru și Mihai Popa asigură cronica plastică și pe cea muzicală, iar Profira Sadoveanu, cronica cinematografică. Alți colaboratori: Gh. Agavriloaiei, Al. Claudian, Al. Dimitriu-Păușești, Costache Popa, Emilian Bâcov. *C.Tt.*

Desen de Jean Steriadi

MANIU, Adrian (6.II.1891, București – 20.IV.1968, București), poet, prozator, dramaturg, eseist și traducător. Este fiul Mariei (n. Călinescu) și al lui Grigore Maniu, profesor la Facultatea de Drept a Universității din București. Pictorița Rodica Maniu e sora lui. **M.** a urmat la București școala primară, apoi studii secundare la liceele „Gh. Lazăr" și „Matei Basarab", obținând bacalaureatul în 1910. În 1913 își ia tot aici licența în drept, dar fără să o valorifice vreodată. Debutează cu poezia *Lăsat de sec* la revista școlară „Răsăritul", în februarie 1906. După colaborări, în 1912, la „Insula", „Simbolul", apoi la „Noua revistă română" și la „Cronica" (1915–1916), intră în redacția revistei „Flacăra". Prima carte, *Figurile de ceară*, îi apare în 1912. Instalat provizoriu la Cluj, se află între cei care lansează în 1921 „Gândirea". Întors în București, desfășoară o bogată activitate publicistică. Rămâne în redacția revistei „Gândirea", la „Universul" ține ani în șir o rubrică de însemnări cu caracter literar. Publică, de asemenea, la „Chemarea", „Fapta", „Hiena", „Rampa", „Viața românească", „Adevărul", „Adevărul literar și artistic", „Universul literar", „Bilete de papagal", „Boabe de grâu", „Revista Fundațiilor Regale" ș.a. Este redactor la „Urzica" (1918), „Voința" (Cluj, 1920–1922), un timp, din 1931, la „Dimineața", iar între 1930 și 1933 conduce programul vorbit al Societății Române de Radio. Atracția pentru teatru se materializează în mai multe adaptări (unele făcute împreună cu Scarlat Froda, Ion Pillat sau Al. O. Teodoreanu); în stagiunea 1926–1927 este angajat ca regizor la Teatrul Național din Craiova. În anii '30 încredințează tiparului cărțile care îl definesc ca poet: *Drumul spre stele* (1930), *Cartea Țării* (1934), *Cântece de dragoste și moarte* (1935), urmate de o ediție definitivă, *Versuri* (1938); li se adaugă două volume în care proza fantastică se alătură celei poematice: *Jupânul care făcea aur* (1930) și *Focurile primăverii și flăcări de toamnă* (1935). Rafinat colecționar de artă, grafician și cronicar plastic, a fost mult timp (1928–1946) inspector, apoi inspector general în Ministerul Artelor. În 1933 Academia Română îl cooptează ca membru corespondent.

Angajat în campania dusă de Ion Vinea, mai târziu și în cea a lui Tristan Tzara, marcat de Baudelaire și Oscar Wilde, la douăzeci și unu de ani semnatar al plachetei de proze poematice *Figurile de ceară*, **M.** se mișcă inițial în paradox și insolit. Poza dezabuzat ironică și-o va păstra, de altfel, tot timpul. Micile lui snobisme, reacții destinate să epateze, se traduc în inocente veleități nobiliare. Bunăoară, fragmente din poemul *Salomeea* (1915) apăruseră întâi în periodice, sub semnătura Adrian de Maniu. Nonconformistul, fostul colaborator la revistele de frondă literară „Insula" și „Simbolul" crede că un scriitor e „un bolnav care nu își poate stăpâni artezianismul gândurilor și revarsă ediții de dureri prostituate întru hrănirea publicului". Chiar dacă acestea sunt înscrise într-o ficțiune, ca opinii ale unui schelet (figurând într-un tablou straniu, cumpărat de la un anticar parizian), îndărătul lor se profilează, lângă paharul cu otravă, poetul. Pretextul e în fond wildean, detectabil în *Portretul lui Dorian Gray*. Vizualizarea, plastica imaginii relevă în alte pagini nostalgii de vechi „zugrav" – cu trimiteri la Rembrandt și El Greco. Într-o fântână părăsită foiesc salamandre: niște „balauri mici, cu ochi de drac roșu, cu pielea umedă, pătată de armonia monotonă a bălțăturilor galben-roșcate pe fond de smoală neagră" (*Primăvara sălbatică*). Icoane șterse „îmbracă pereții cu nuanțe de aur rece", turnurile unui castel se desenează în brun pe albastrul cerului (*Alba*). Că insurgentul modernist e dublat, la început discret, de un explorator în arhaic, iată semnul unei mobilități *in nuce*. Metafore ostentativ prozaice, un senzualism multiform, etalări de pietre prețioase în manieră simbolistă, o retorică minulesciană, o gestică apropiată farsei alternează, în *Poemele trupești*, cu manifestări afective bântuite de trecut. În momentul publicării, *Salomeea*, poem în opt părți, cu fragmente dialogate, a părut unora isprava unui excentric. Asta și urmărea autorul: să șocheze. Liniile grave se clatină, făcând ca tragicul să cedeze grotescului, artificialului ori parodicului; se ajunge la *Galgenhumor* – la „umorul de spânzurătoare". Pare limpede că *Herodiada* lui Mallarmé a dictat împărțirea în cântece, inclusiv apelul la secvențe dialogate. Propensiunea spre grotesc stă însă și sub influența *Salomeei* lui Jules Laforgue, de unde resorturi funambulești, tentația de a descompune un profil, o scenă consacrată, pentru a le reface apoi parodic. De la autorul *Moralităților legendare* provine ideea subtitrării, încât modelul Hamlet sau urmările pietății filiale înlesnesc formula: *Salomeea sau Urmările unei proaste educațiuni*. La o radiografiere atentă se văd în dramoleta lui **M.** urme din *Salomeea* lui Oscar Wilde, poem de intensă vibrație dramatică (scris direct în franceză, pentru tragediana Sarah Bernhardt), percutante fiind detaliile de ordin vizual-cromatic ale ambientului oriental. Când, aproape octogenar, **M.** își marginaliza poemul, plasându-l la sfârșitul volumului secund de *Scrieri* (1968), autorul își situa *Salomeea* în categoria unor *juvenilia*. Pământul, ancestralul, cultura populară – acestea acționează sinergetic în tot ce întreprinde poetul după primul război mondial. Titlul volumului din 1924, *Lângă pământ*, anunță un program. Semantic vorbind, gravitarea spre pământ nu e, în fapt, o întoarcere la mentalități arhaice, la tipare consacrate, ci o reinterpretare a noimelor milenare în eterna lor devenire. Dramatizările semnate acum de poet – *Fata din dafin* (1918, în colaborare cu Scarlat Froda), *Meșterul* (1922), *Tinerețe fără bătrânețe* și altele –, impregnate de mitologie și legendă, implică, vizibil ori estompat, contacte cu spiritualitatea abisală. Faza de început a construcției fusese îndeosebi una sfărâmătoare de clișee; la maturitate, spiritul de ordine al autorului se traduce printr-o ceremonialitate consonantă ființei etnice, prin mirări și căderi în rutină, prin sondaje și partituri țintind spre organicitatea de substanță. E momentul fast în care Arghezi, Blaga, Brâncuși, Enescu, fiecare din alt unghi, operează sinteze, topind, stilizând, eliminând și potențând, revitalizând și interogând, cu aspirații spre totalitate. Ca poet al timpului în mers, **M.** se vrea deopotrivă un explorator al efemerului și al eternității. Totuși, el e mai puțin un meditativ, cât un constatator, în ochii căruia ideea de tradiție pare mai degrabă o sumă a experiențelor succesive, lăsând drum deschis progreselor viitoare. Nu sunt de găsit acuitatea filosofică a lui Blaga, dubiile, anxietățile, convulsiile și paroxismele acestuia, dar în textura tradiție-modernitate el aduce anumite sunete particulare, contribuind la impunerea unui nou profil de scriitor. Ironia sa, cu efecte în remodelarea limbajului, nu e numai o frână a emoției și un mod al defilosofării. Ilustrând ortodoxismul gândirist într-o manieră proprie, se orientează spre forme oculte, spre apocrif, în conotații sinuoase de magie tulbure. Pentru elegiacul excedat, chinuit de a fi „singur în singurătate", o biserică în ruină, „inimă moartă", devine – ca în *Melancolie*, poezia eminesciană – o oglindă a sinelui lânced: „E cântec sau rugăciune ce simt acum?/ E cântec sau rugăciune faptul că trec pe lângă zidurile dărâmate?..." De îndată ce văluri de întuneric împiedică vederea, fantezia se complace în mister; la malul apelor, focuri nocturne „vestesc comori" (*Cântec sau rugăciune*), jos, „lângă pământ", paznici și

câini dormitează, pe când „focuri blestemate scot limba pe comori". Poetul e interesat de arhetipuri, dar nu în măsura în care ele îi acaparează pe Blaga și pe Voiculescu. Aproape despuiate de aura vechimii, aici funcția lor e mai curând de nuanță decorativă, fără tentații de cunoaștere mitico-magică. La Blaga și Voiculescu fluidul poetic vine din adâncuri tectonice străvechi, la **M.**, mai mult dinspre superstiții decât dinspre mituri. Despre relațiile poetului cu „artele-surori", revelatoare este această frază-credo: „Poezia trebuie să oglindească în vers adevăruri pe care le cucerește deopotrivă muzica, pictura, arhitectura" (*Revăzând manuscrisul*). Lui G. Călinescu poetul i se pare manierist, „mai puțin preocupat de a reprezenta", cât de a avea „paleta, anatomia, contururile lui", pe scurt, „a găsi o deformațiune nouă a realității e pentru el a crea". Imputarea surprinde, căci ce altceva decât deformații și îngroșări practică Modigliani, Braque ori Matisse în faza lor analitică, preexpresioniștii Van Gogh și Munch ori arbitrarul Chagall. Mostre de pictură „naivă" se găsesc, bunăoară, în *Grădini de zarzavat* (din *Drumul spre stele*), unde deformarea dezinvoltă, neașteptată răstoarnă sensurile consacrate. Lucrurile intră în raporturi noi, generatoare de surprize: „Între răzoare de spanac,/ varză roșie și ardei,/ pică un cântec de pitpalac// [...] cerul, stropit cu stele, s-a împrospătat,/luna, fostă floare-a-soarelui, se pleacă.// Pe urmă un fluier se îngână cu pitpalacul,/ dar un greier îi întrece întruna.../ Ce e mai frumos e spanacul./ Și pe urmă luna..." Anticipând pictura lui Ion Țuculescu, poetul se entuziasma de simbolistica și cromatica scoarțelor țărănești, diversificate după provincii și relief, în scrisul lor intrând „ un văz gândit", „basm sau cântec" (*Covorul românesc*). Plastic vorbind, citadinul **M.** știa să piardă o nuanță, un detaliu, pentru a face loc altora, în percepții fluid vibratile, sintetizatoare, apte să sugereze răsărirea, înverzirea, înserarea, înnoptarea, desfrunzirea, să capteze stările vaporoase, vedeniile, nelămuritul. În reprezentarea fenomenelor lumii materiale și psihice, românii au putut împrumuta sugestii de la alții, însă „arta bizantină o simți că e numai altoi într-o mai veche înfăptuire" – nota eseistul, interesat de izvoade, într-o pagină din *Focurile primăverii și flăcări de toamnă*, mutându-și privirea de la gramatica poeziei moderne spre arhetipuri și practicând stilizarea în frescă. Ia naștere o pictură narativă cu rădăcini în basme, legende și balade, în magic. Nu s-ar putea spune că *Drumul spre stele*, lansat odată cu *Joc secund* de Ion Barbu, cu *Stânci fulgerate* de Al.A. Philippide, ar fi o replică la orizonturile din *Lângă pământ*. Deși include câteva piese excelente, volumul nu aduce sunete noi, iar o *Rugăciune*, de fapt un mic psalm introductiv, nu relevă tendințe verticalizante, învăpăieri argheziene, nici mari neliniști metafizice. Discursul liric – observa Perpessicius – se desfășoară „sub zodia morții, și culegerea întreagă se organizează, crește și se înalță sub cerul de safir al nopții de-a pururi, ca un mausoleu luminat cu aștri, ca un balet funebru, grav și solemn pentru însoțirea Proserpinei pe drumurile ei spre Hades". De remarcat, ca la Blaga, duhuri nocturne „urnind pământul", fluturi cap-de-mort, vestitori de drame. O căprioară, „făptură cu ochi de fecioară",

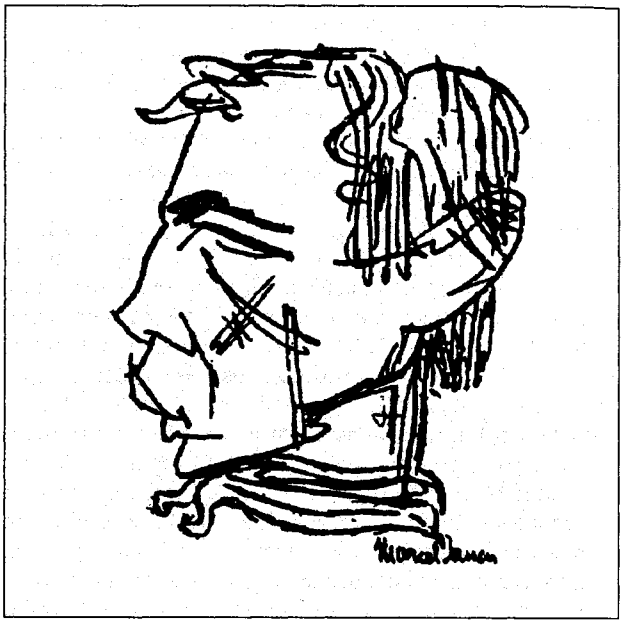

Desen de Marcel Iancu

urmărită de gonaci, sare peste un altar căzut (*Elegie*), prin mărăcini și scorburi se văd „piei de șarpe lepădate", în ziduri „sfredelește cuib pasărea neagră", lângă trepte măcinate nechează „telegari aripați", iar din „potcoava Necuratei" sar scântei, dar în pofida prezențelor întunecate, totul se petrece mai degrabă în basm decât în orizont metafizic. În fond, chiar dacă are aspirația drumului spre stele, **M.** se compalce în terestru, uneori ascultând adâncurile. Lângă vechi ctitorii, motiv în *Poveste tăinuită*, lângă bolți de mănăstire în „lumină străvezie", mișună „crapi negri prin adâncul verde", foșnesc trestii, bubuie pușca nevăzută. Astfel de detalii senzoriale plasează lucrurile pe o axă a timpului veșnic. Ca în *Mănăstirea din adânc*, poem antologic, locurile sunt bântuite de duhuri diavolești și de puteri pângăritoare ale sacrului, iar fantezia liberă, tentată de bizantin, se nutrește din eresuri. Acolo unde altădată „clopote sunau, răsunau" de „clocotea și vuia cuprinsul", acolo unde veneau „ologi în cârje, târgoveți în butci" – pretext de frescă feudală – „starețul roșu" bea vin din potirul făcător de miracole, sacrilegiu urmat de scufundarea mănăstirii în Ostrov. După o lungă etapă de contemplare în peisaj, odată cu *Cântece de dragoste și moarte*, titlul amintind de *Cânt despre dragostea și moartea stegarului Christoph Rilke*, recitativul devine psalmodic, de unde *Cântec sau rugăciune*, *Cântecul de pe drum* ori *Cântecul întâiului domnitor*, toate cu infiltrări elegiace. Noutatea e de a descoperi la pictorul suprafețelor clare un discret mister, ecouri ale spațiului în lumini vaporoase, difuze. Senzația de ambiguitate dintr-un *Cântec de jale* cheamă în memorie acel „parcă sunt și nu mai sunt" dintr-o confesiune argheziană. Întrebările metafizice și reculegerea merg împreună, într-o legănare muzicală. Este, oare, **M.** un poet al tragicului? Un devorat de spectrul morții?

Pașii lui spre infinit nu merg prea departe. Un greier al cărui cânt se oprește brusc îi amplifică subit starea de vid existențial: „Sunt singur, bat cu pumnul în pământ,/ De ce-ai tăcut? Mai singur-singur sunt..." E asaltat poetul de vedenii negre? Neliniștile lui se convertesc de regulă în mâhniri, similare uneori celor sadoveniene (*Viața asta trece, Planeta moartă, Semne în noapte, Noapte nebună*), în reflecții despre ineluctabil: „Viața asta trece, ca o zi,/ peste cireși în rod sângerați,/ peste câmpuri cu miei aurii,/ peste munții albi și curați..." Variante la primul vers reiau ritmic ideea: „Viața asta cade ca un zbor...", „Viața asta piere ca un foc..." Performanțe în sintetizarea liniilor de forță relevă, fragmentar, *Cartea Țării*, suită de poeme-definiții deschizând drum viitoarelor *Imne* ale lui Ioan Alexandru. Țara e un spațiu de explorări pluriperspectiviste, punct de sprijin în concretul fizic, în etnos și mitologic, dar mai ales tărâm afectiv. Vârstnic, poetul se voia un perfecționist. Curată eroare a fost ideea de a întreprinde, târziu, restaurarea la rece a textelor de odinioară, cu argumentul că arta e o „îndeletnicire în devenire", perpetuă nostalgie a desăvârșirii. Remaniindu-și operele, în 1965 restauratorul lucid din *Cântece tăcute* nu se mai identifica emoțional cu cel care altădată vorbea de partea hipnotică a poeziei, adică de starea de grație, irepetabilă, echivalând cu arătarea sau cu revelarea. Autenticul **M.**, deschizătorul de perspective noi în care Basil Munteanu vedea un primitiv rafinat, trebuie descoperit în primele ediții.

Poezia lui Adrian Maniu [...] e triumful stilisticei și al manierei. Aci nu există un conținut și un stil, ci maniera însăși este cuprinsul și scopul operei de artă. Trăit în cercuri artistice, poetul e înrâurit profund de mediul de atelier [...]. Deși nu în teme, Adrian Maniu este spiritual primul poet bizantinizant, precursor cu un deceniu al lui Lucian Blaga. De la început, el are preferință pentru poemul-panou ori gravură și o poezie nu-i decât comentariul unei icoane primitive în tonuri tari, galben, albastru, roșu, negru [...]. Ca și Th. Gautier, Adrian Maniu e un artist plastic refulat care se consolează în poezie. Dar de ar fi ales paleta, n-ar fi fost un Delacroix, ca poetul francez, ci un pictor din secolul XIV ori un iconar bizantin, însetat de aurărie, coloare focoasă și hieratism liniar.

G. CĂLINESCU

SCRIERI: *Figurile de ceară*, București, 1912; *Salomeea*, București, 1915; *Din paharul cu otravă*, București, 1919; *Fata din dafin* (în colaborare cu Scarlat Froda), București, 1918; *Meșterul*, București, 1922; *Lângă pământ*, București, 1924; *La Gravure sur bois en Roumanie*, București, 1929; *Drumul spre stele*, București, 1930; *Jupânul care făcea aur*, București, 1930; ed. îngr. și pref. G. Gheorghiță, București, 1975; *Cartea Țării*, București, 1934; *Focurile primăverii și flăcări de toamnă*, București, 1935; *Cântece de dragoste și moarte*, București, 1935; *Th. Aman*, București, f.a.; *Pictorul Alexandru Satmary*, București, 1935; *Versuri*, București, 1938; *Cântece tăcute*, introd. Mihail Petroveanu, București, 1965; *Versuri în proză*, București, 1965; *Scrieri*, I–II, București, 1968; *Lupii de aramă*, îngr. și pref. Doina Modola-Prunea, Cluj-Napoca, 1975; *Versuri*, București, îngr. și postfață G. Gheorghiță, 1979. **Traduceri:** H. Ibsen, *Peer Gynt*, București, 1925, *Casa cu păpuși (Nora)*, pref. Vera Călin, București, 1957, *Pretendenții coroanei (Os domnesc)*, București, 1958; Carmen Sylva, *Poezii*, București, cu desene de Rodica Maniu, 1936; Gerhart Hauptmann, *Clopotul scufundat*, București, 1939; A.S. Pușkin, *Basme*, București, 1953; Katona József, *Bánk Bán*, București, 1953; *Balade populare ruse*, pref. Fl. Caloianu, București, 1954; Molière, *Nechibzuitul sau Boroboațele*, în Molière, *Opere*, I, București, 1955; M.I. Lermontov, *Cântecul despre țarul Ivan Vasilievici, despre tânărul opricinic și despre vrednicul negustător Kalașnikov*, București, 1957; A.S. Griboedov, *Prea multă minte strică*, București, 1957; Li-Tai-Pe, *Din cântecele lui...*, București, 1957; *Cântecul Nibelungilor*, pref. Edgar Papu, București, 1958; *Cântece bătrâne și povești în versuri. Din limba rusă*, cu ilustrații de Demian, București, [1967].

Repere bibliografice: Aderca, *Contribuții*, I, 322–325; Davidescu, *Aspecte*, II, 152; Perpessicius, *Opere*, II, 132–135, III, 32–33, IV, 210–213, 346–350, VII, 28–31, 227–228, XII, 248, 296, 529–530; Paul Zarifopol, *Răspunsul d-lui Paul Zarifopol la întrebările „Adevărului"*, ALA, 1926, 279; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, I, 610–615, II, 169–170; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 5–19; Boz, *Cartea*, 113–122; Streinu, *Pagini*, I, 52–56, II, 50–70, IV, 45–48; Șerban Cioculescu, *Despre poezia d-lui Adrian Maniu*, RFR, 1936, 1; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 739–743, *Ist. lit.* (1982), 822–826; Vianu, *Arta*, II, 220–225; Negoițescu, *Scriitori*, 154–162; Mihail Petroveanu, *Studii literare*, București, 1966, 11–72; Martin, *Poeți*, I, 29–35; Baconsky, *Marginalii*, 313–349; Manolescu, *Metamorfozele*, 27–29; Tomuș, *15 poeți*, 165–192; Piru, *Varia*, II, 339–347; Rotaru, *O ist.*, II, 518–529; Ciopraga, *Personalitatea*, 86–111; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 124–149; Micu, *„Gândirea"*, *passim*; Muthu, *Lit. rom.*, 216–228; Pop, *Transcrieri*, 42–46; Pillat, *Itinerarii*, 3–62; Brădățeanu, *Istoria*, II, 269–272; Mihail Iordache, *Adrian Maniu*, Iași, 1979; Petre Stoica, *Inelul poetului*, ST, 1981, 4; Craia, *Orizontul*, 167–171; Gheorghe Lăzărescu, *Adrian Maniu*, București, 1985; Pop, *Jocul*, 57–79; Nicolae Manolescu, *Adrian Maniu '95*, RL, 1986, 6; Scarlat, *Ist. poeziei*, III, 5–7, 80–94; Daniel Dimitriu, *O experiență poetică irepetabilă*, CRC, 1991, 7; Negoițescu, *Ist. lit.*, I, 286–291; Tudor Opriș, *500 debuturi literare*, Galați, 1991, 30–31; Popa, *Estuar*, 91–97; Cornelia Pillat, *Un om din alte timpuri*, RL, 1998, 18; *Dicț. analitic*, I, 78–79, 197–199, II, 71–72, 78–80, 353–355, 394–395, IV, 70–73, 599–601; *Dicț. esențial*, 484–488. *C.C.*

MANIU, Vasile (29.XII.1824, Lugoj – 10.III. 1901, București), publicist și autor dramatic. Este fiul Elenei (n. Costin) și al lui Alexandru Popovici Maniu, comerciant. Face clasele primare la Lugoj, trecând apoi la Școala Normală Germană din Caransebeș. Urmează gimnaziul la Lugoj și Arad, liceul la Timișoara și Facultatea de Drept și Filosofie la Pesta (1844–1846). După absolvire e numit subprefect la Orăștie. În 1847 se mută la București, unde, în anul următor, va lua parte la revoluție. După înfrângerea mișcării se refugiază în Transilvania, îndeplinind aici mai multe funcții administrative, și în Banat. Stabilit definitiv din 1858 la București, **M.**, care își câștigă o bună reputație cu avocatura (a fost în 1868–1869 și președinte al Curții Apelative din Iași), face politică liberală, fiind ales deputat în perioada 1876–1888. În 1876 este primit în Societatea Academică Română (secția istorică).

M. nu e, de fapt, un istoric. El este un gazetar cu o temeinică informație, gata oricând să susțină, împotriva unor aserțiuni tendențioase, originea latină a neamului nostru, vechimea și continuitatea lui. „Disertațiunile" sale, risipite prin diferite publicații („Columna lui Traian", „Românul", „Trompeta Carpaților", „Buciumul român") sau adunate în broșuri, nu sunt demonstrații de erudiție ale unui savant, ci impetuoase pledoarii politice. O idee care iese în relief este aceea a unirii tuturor românilor sub oblăduirea națiunilor de stirpe latină. În

pasiunea pe care o investește în susținerea „cauzei române", el are ceva de tribun. Prin vehemență și sarcasm, unele dintre articole par scrise cu pana unui pamfletar, autorul lor fiind un spirit eminamente polemic. Actor mai întâi în Banat, în trupa lugojeană a lui Iosif Farcaș, apoi la București, sub conducerea lui Costache Caragiali, **M.** promitea, se pare, o bună carieră pe scenă. Renunță însă la actorie în 1848, apucându-se să scrie piese de teatru. Dar pe acest tărâm argumentele lui sunt destul de îndoielnice. *Amelia sau Victima amorului* (1849) este o melodramă aservită tuturor clișeelor genului. *Monumentul de la Călugăreni* (1871), unde se preamăresc virtuțile străbune, învederează, în artificiozitatea ei, un simț artistic deficitar. Maniera e bombastică și prețioasă, exprimarea firească fiind mai degrabă întâmplătoare. Tot o piesă istorică, mizând pe o anume pedanterie a reconstituirii, este *Congiurațiunea lui Catilina* („Columna lui Traian", 1872). Apreciată entuziast în „Literatorul", drama *Proscrisul* (1880) indispune prin stilul sentențios și grandilocvent. Unele pasaje, de aridă dezbatere pe teme politice, sunt curat gazetărești. **M.** a tradus piese de Angeli și Szigligeti Ede.

SCRIERI: *Amelia sau Victima amorului*, București, 1849; *Disertațiune istorico-critică și literară tractândă despre originea românilor din Dacia Traiană*, Timișoara, 1857; *Unitatea latină sau Cauza română în procesul naționalităților din punctul de vedere istoric, juridic și politic*, București, 1867; *Misiunea occidentului latin în oriintele Europei*, București, 1869; *Monumentul de la Călugăreni*, București, 1871; *Studii asupra scrierei profesorului dr. I. Jung intitulată „Romanii și românii din Țările Dunărene"*, București, 1878; *Proscrisul*, București, 1880; *Mișcarea literaturei istorice în România și în străinătate cu referință la români în anul 1879*, București, 1880; *Românii în literatura străină*, București, 1883; *Șapte scrisori deschise către Majestatea Sa Carol I, regele României*, București, 1888.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, *170–172*; Lația, *Cărturari*, *22–24*; Suciu, *Lit. băn.*, *296–297*; Lupaș, *Cronicari*, I, *198–202*; Breazu, *Studii*, I, *144–146*; *Dicț. lit. 1900*, *550–551*; Victor Neumann, *Vasile Maniu*, pref. Paul Cornea, Timișoara, 1984; Rusu, *Membrii Academiei*, *316*. *F.F.*

MANOLACHE, Constantin (14.II.1883, Iași – 21.I.1954, București), prozator și dramaturg. Este fiul Ecaterinei (n. Hristea) și al căpitanului Gavril Manolache. Începe cursurile secundare la Liceul Internat și le continuă la Liceul Militar din Iași, apoi urmează Școala de Ofițeri la București, absolvind în 1904. Participă la campania din Balcani (1913) și la primul război mondial, fiind decorat cu Steaua României în grad de cavaler și Coroana României. Licențiat în drept la Universitatea din Iași (1920), se înscrie în barou, profesând avocatura. Mutat la București cu gradul de general și cu misiunea de a reorganiza justiția militară (1928–1938), funcționează în paralel ca profesor (1932–1936) la Institutul Superior de Științe Penale al Universității, fiind și autorul unor lucrări de drept militar. Fondează și conduce „Lumea militară ilustrată" (1935–1939) și e în colegiul revistei „Pandectele militare" (1937–1938). Își încheie cariera militară la începutul anului 1940. A debutat cu traduceri din Victor Hugo în „Floarea darurilor" (1907), iar editorial, cu piesa de teatru *Rândunica* (1914), reprezentată anterior la Teatrul Național din Iași. A colaborat cu poezii, proză, articole și traduceri (din Alfred de Musset, Victor Hugo, Sully Prudhomme) la revistele sămănătoriste „Sămănătorul", „Ramuri", „Neamul românesc literar", „Floarea darurilor", „Freamătul", „Arta românească", apoi și la „Daruri", „Orașul nostru", „Viitorul", „Unirea", „Adevărul literar și artistic", „Viața românească", „Însemnări ieșene" ș.a., semnând uneori cu pseudonimul Măceș. A fost membru al Societății Scriitorilor Români, al Societății Dramaturgilor Români și al Societății Publiciștilor Români.

Începuturile literare ale lui **M.** stau sub semnul poeziei (a lăsat și un manuscris cu titlul *Din caier*, datat „1904–1905"), influențată vădit de sămănătorism, cu reminiscențe romantice, ale cărei teme sunt exaltarea trecutului glorios, liniștea vieții patriarhale, frumusețea naturii, scurgerea nemiloasă a timpului. Dintre numeroasele piese, unele reprezentate pe scenele teatrelor din Iași, Craiova, București (*Rândunica*, *Nebunul*, *Camaradul Vâltoare*, *Datorii uitate*, *Dragoste cu contract*, *Când reînfloresc salcâmii*, *Migrena asiatică*, *S-a stins candela*), altele rămase în manuscris, mai închegată, cu nerv dramatic și replici pline de miez ar fi drama *Nebunul* (1926), tributară și ea viziunii maniheiste a autorului, înfruntării dintre idealismul eroului (aparținând speciei „oamenilor din lună" sadovenieni) și vulgaritatea vieții din jurul său, subsumată „răului". Bine primită a fost *S-a stins candela*, dramatizare a povestirii *Răzbunarea lui Eremia Runcu* din volumul *Destăinuirile colonelului Mihu* (1934). Tot pentru scenă **M.** a tradus din Edmond Rostand (*Puiul vulturului*, 1924) și din Henry Bataille (*Făcliile*, rămasă în manuscris). Proza – secțiunea mai rezistentă – a fost abordată relativ târziu de autor. Mai întâi cu *Iconița Zorinei* (1931), o poveste pentru copii, cu infuziuni poematice, având atingere cu motivul tinerețe fără bătrânețe, apoi cu povestiri din lumea satului, a cazărmii și a războiului, reunite în volumele *Destăinuirile colonelului Mihu* și *Camaradul Spiruș* (1939). Au urmat romanele *Sfânta dreptate* (1936; Premiul Academiei Române), *Catrinel* (1937), *Târgul mausului* (1940), intitulat, la ediția a doua, *Maioreasa* (1945), *Povara recunoștinței* (1944), *Poezia trupului* (1947) și *Frații Valbudea* (nepublicat). *Sfânta dreptate*, cel mai important dintre romane, merge, în notă sămănătoristă, pe tema revoltei țărănești împotriva arendașilor spoliatori. Însetat de dreptate, Petre Leahu, tânăr din Prigoreni, sare în ajutorul unui țăran bătut de fiul arendașului, apoi încearcă să strângă întreaga obște împotriva acestuia. Părăsit de toți, e judecat și condamnat la închisoare, unde se împrietenește cu un socialist. După împlinirea pedepsei, intră în mișcarea muncitorească ieșeană, prilej pentru studierea psihologiei mediului urban. Trimis, în timpul revoluției din Rusia, la Odessa spre a cunoaște realitățile revoluționare, e șocat de abuzurile și nedreptățile săvârșite în numele idealului socialist. Dezvăluindu-le într-o adunare, e închis fără judecată. Lecuit de revoluție, evadează și trece în țară, dar, învinuit de spionaj și acțiuni împotriva statului, e trimis la ocnă, unde își găsește sfârșitul. Pentru realismul înfățișării scenelor barbare ale revoluției ruse, romanul avea să fie interzis în 1946. Compus sub forma unui jurnal pe care preotul ocnei îl citește după moartea eroului, *Sfânta dreptate* e deopotrivă un roman al iubirii (dintre Petre Leahu și Profira) și de analiză psihologică, unde autorul îmbină epicul, liricul și

introspecția analitică. Sub semnul aceleiași simpatii față de viața de la țară stă și romanul *Catrinel*, aducând în mediul mahalalei provinciale un personaj pe care autorul îl vrea exemplar ca frumusețe, puritate morală și candoare sufletească. Încercarea nu reușește, și romanul suferă de tezism, nefiresc și caricatural. **M.** recurge și la experiența sa cazonă, lumea rurală este părăsită în favoarea orașului de provincie. În *Târgul mausului*, de pildă, frământările mărunte și luptele politice, toate orgoliile și aspirațiile unui „loc în care nu se întâmplă nimic" sunt concepute ca fundal al confruntării dintre doi ofițeri ai batalionului de curând adus în localitate, întrupări ale binelui și răului (primul fiind un alter ego al autorului). Farmecul cărții e dat mai ales de cele două prezențe feminine care stăpânesc gândurile și preocupările protagonistului: maioreasa, o frumoasă și orgolioasă văduvă, și Irinel Grecescu, o serafică poetă, pictoriță și compozitoare, în creionarea căreia autorul a pornit de la datele biografice ale Iuliei Hasdeu. Iubirea pentru ele închipuie forme diferite ale aspirației către ideal. De altfel, femeia, obiect de idealizare și adorație, e înzestrată cu o aură de mister, ceea ce poate trimite la personajele lui Gib I. Mihăescu. Situația se repetă chiar și în cazul personajelor feminine duplicitare (Nina Plaiu din *Povara recunoștinței*). Din păcate, proza e minată nu o dată de stilul diluat, de lipsa de inventivitate narativă, de utilizarea unui limbaj căutat arhaic, neaoș, în maniera lui Ion Creangă, ca și de folosirea unor tehnici ale romanului foileton și a procedeelor romanțioase de înrămare a narațiunii. Un loc cu totul aparte în scrisul lui **M.** îl ocupă două biografii așa-zis romanțate, *Scânteietoarea viață a Iuliei Hasdeu* (1939) și *Tragedia lui Petru Cercel* (1941), scrise cu nerv și fantezie interpretativă pe baza unui material documentar vast. Cel puțin *Scânteitoarea viață a Iuliei Hasdeu* e un veritabil document în sine, datorită preluării unor informații și mărturii orale de la cei care au cunoscut-o pe poetă.

SCRIERI: *Rândunica*, Iași, 1914; *Nebunul*, Iași, 1926; *Iconița Zorinei*, București, 1931; *Destăinuirile colonelului Mihu*, București, 1934; *Sfânta dreptate*, București, 1936; *Catrinel*, București, 1937; *Scânteietoarea viață a Iuliei Hasdeu*, București, 1939; ed. îngr. și pref. I. Oprișan, București, 2000; *Camaradul Spiruș*, București, 1939; *Târgul mausului*, București, 1940; ed. 2 (*Maioreasa*), București, 1945; *Tragedia lui Petru Cercel*, București, 1941; *Critică și onestitate (răspuns d-nului Ș. Cioculescu)*, București, 1941; *S-a stins candela*, București, 1942; *Povara recunoștinței*, București, 1944; *Poezia trupului*, București, 1947. **Traduceri**: Edmond Rostand, *Puiul vulturului*, Iași, 1924.

Repere bibliografice: Mihail Sorbul, *„Rândunica"*, „Scena", 1914, 4; Gh. Voina, *„Camaradul Vâltoare"*, „Mișcarea", 1915, 34; Ștefan George, *„Nebunul"*, „Gândul nostru", 1926, 6; Em. Manoliu, *„Migrena asiatică"*, „Opinia", 1927, 6133; Emil Serghie, *„Când reînfloresc salcâmii"*, „Lumea", 1928, 3087; Izabela Sadoveanu, *„Sfânta dreptate"*, ALA, 1936, 788; Ovidiu Papadima, *„Sfânta dreptate"*, G, 1936, 2; Erasm [Petru Manoliu], *„Catrinel"*, „Lumea românească", 1937, 187; Izabela Sadoveanu, *„Catrinel"*, ALA, 1937, 887; Eusebiu Camilar, *„Catrinel"*, IIȘ, 1938, 2; N. Iorga, *„Scânteietoarea viață a Iuliei Hasdeu"*, „Gazeta cărților", 1940, 1-2; Octav Șuluțiu, *„Tragedia lui Petru Cercel"*, G, 1941, 3-4; Cioculescu, *Aspecte*, *426-432*; Alexandru Raicu, *„S-a stins candela"*, SE, 1942, 1284; Al. C. Ionescu, *Autori, actori și regizori*, București, 1943, *119-122*; Murărașu, *Ist. lit.*, *410-411*; Perpessicius, XII, *214-217*, *549*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *51-53*. *I.O.*

MANOLESCU, Florin (11.I.1943, București), critic și istoric literar, eseist. Este fiul Herminei (n. Jochemko) și al lui Dragoș Manolescu, avocat. Învață la București, unde urmează Școala Generală „Ienăchiță Văcărescu" (1950-1957), Liceul „Gheorghe Șincai" (1957-1961) și Facultatea de Filologie a Universității din București, secția română-germană, luându-și licența în 1968. Peste zece ani, în 1978, i se acordă titlul de doctor în filologie cu o teză despre I.L. Caragiale. Din 1968 până în 1990 este asistent universitar, în 1990 devenind conferențiar la Facultatea de Litere. Între 1972 și 1974 a funcționat ca lector la Universitatea din Dortmund. În 1993 este trimis lector la Universitatea Ruhr din Bochum, în 1995 devenind aici profesor la Seminarul de Romanistică. Debutează încă din studenție în „Contemporanul" (1964) și colaborează la mai multe reviste, deținând rubrici permanente la „România literară", „Argeș", „Flacăra", „Contemporanul". E prezent și în „Amfiteatru", „Luceafărul", „Echinox", „Convorbiri literare", „Revista de istorie și teorie literară", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Viața românească", „Caiete critice". Debutul editorial se produce în 1971, când îi apare *Poezia criticilor*, carte ce va fi încununată cu Premiul Uniunii Scriitorilor. Studiul *Literatura SF* (1980) este urmat de principala sa carte, *Caragiale*

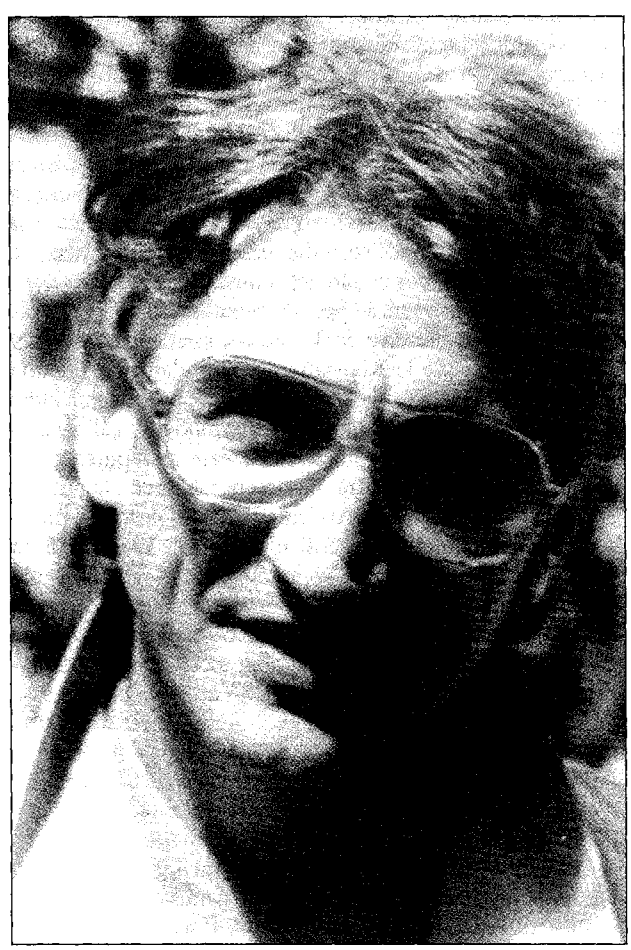

și Caragiale. Jocuri cu mai multe strategii (1983). Alt volum de critică, *Litere în tranziție*, îi apare în 1998. După ce în 1996 publică la Pittsburgh, SUA, o cuprinzătoare antologie a scriitorilor din România (*The Phantom Church and Other Stories from Romania*), la București îi apare *Enciclopedia exilului literar românesc* (2003). Deloc surprinzător, în 2002 **M.** tipărește un volum de literatură științifico-fantastică, *Misterul camerei închise*, care cuprinde „nouă povestiri incredibile".

La prima vedere, cărțile lui **M.** s-ar încadra în categoria critică universitară, având în vedere un anume echilibru al opiniilor exprimate și o ordine, deloc întâmplătoare, a domeniilor abordate: întâi o temă, apoi o specie și, în fine, un autor. Dar criticul e neîncrezător în ideea de metodă, socotind că principala calitate este inteligența critică, echivalată de el cu talentul. Primul său volum, *Poezia criticilor*, este un joc subtil între aparență și esență. Cartea ar fi mai mult o „istorie a poeziei" decât a criticilor care au scris poezie, și mai puțin o antologie sau o culegere de texte. Sunt avuți în vedere „numai autori pentru care critica reprezintă un mod de existență", de la Radu Ionescu la Matei Călinescu, șir din care nu lipsesc nume ce au ilustrat o epocă: Titu Maiorescu, G. Ibrăileanu, Mihail Dragomirescu, N. Iorga, G. Călinescu, Tudor Vianu. Unele mici paradoxuri, care țin mai mult de eleganța și finețea stilului, au stârnit controverse la apariția eseului, unii acceptându-l, alții contestându-l, ceea ce i-a asigurat până la urmă succesul. Surprinzător, **M.** va declara mai târziu într-un interviu că nu se consideră critic literar, deși a făcut cronică literară. Mai apropiată i-a fost istoria literară, care include, până la un punct, și examenul critic. Determinant pentru evoluția sa ulterioară a fost contactul nemijlocit cu filologia germană în anii când a funcționat la Universitatea din Dortmund. Dacă în critica românească, în acel moment, se afirma curentul criticii creatoare, contrabalansând cercetările exagerat formaliste sau de poetică neotematică, în Germania istoria literară se debarasa de studiile textimanentiste, datorită îndeosebi Școlii de la Konstanz, care fundamentase teoria receptării. Încă de la primele sale cronici **M.** propune un altfel de discurs critic, care nu respinge modelul călinescian (/crocean), dar introduce o deviație care s-ar putea numi scientistă. Această trăsătură s-a accentuat după stagiul din Germania, care a produs o schimbare de perspectivă. În studiul fenomenului literar criticul trebuia să ia în calcul nu numai estetica, filosofia și psihologia, ci și achizițiile din domeniile lingvisticii, sociologiei, teoriilor comunicației sau textului. Aceasta nu înseamnă transformarea actului critic într-un discurs de tip științific, ci doar încercarea de a multiplica posibilitățile de investigare în judecăți de valoare care nu anulează spontaneitatea și discursul de tip literar. Cu aceste achiziții noi **M.** abordează un domeniu care i-a surprins pe mulți: scrierile science-fiction. Lucrarea *Literatura SF* s-a impus, în ciuda prejudecăților, ca o cercetare exhaustivă a unui gen literar. Cu o informație de excepție, istoricul acestei literaturi, pe care unii o plasează în sfera paraliteraturii, își clarifică întâi noțiunile cu care operează, definind genul abordat cu un termen din geometrie: „Literatura SF este o progresie silogistică minus sau plus, cu baza într-o secvență de tip realist, care a luat forma unei narațiuni capabile să exprime o dorință sau o temere, cu ajutorul unor elemente împrumutate din (pseudo) știință sau (pseudo) tehnică. Criticul investighează tipologiile, zonele de interferență ale literaturii science fiction cu știința, fantasticul și basmul, încercând realizarea unei geografii a genului pe mapamond." În acest context, autorul analizează într-un capitol special *Literatura SF din România*, excurs în care prevalează privirea istorică. După ce consemnează începuturile de pe la mijlocul secolului al XIX-lea, marcate de un interes crescut pentru senzaționalul științific și pentru primele traduceri, criticul identifică în primii ani ai secolului al XX-lea pe întâiul scriitor specializat în literatura științifico-fantastică: Victor Anestin. Urmează o trecere în revistă cuprinzătoare a autorilor și cărților mai importante, fără o preocupare deosebită față de valoarea acestor producții. *Literatura SF* epuizează o temă și este, cel puțin din punct de vedere teoretic și istorico-literar, o exegeză exemplară a domeniului. Pentru **M.** alegerea operei lui I.L. Caragiale ca poligon de încercare pentru un instrumentar critic cu aplicație personală nu a fost deloc întâmplătoare. Inteligența scriitorului și inteligența criticului, un blazon asumat, au funcționat ca adevărate afinități elective. Cartea *Caragiale și Caragiale* a presupus și cercetări minuțioase de istorie literară, finalizate cu identificarea în presa vremii a unor texte necunoscute. Efortul denotă, pe de o parte, seriozitate și, pe de altă parte, necesitatea cunoașterii în întregul ei a vieții și activității autorului, pentru a putea induce corect generalizările necesare. **M.** nu și-a alcătuit o grilă prin care să interpreteze opera, ci creația însăși i-a impus o anume metodă în procesul complex de examinare critică, atunci când mijloacele de investigare apar spontan din aria informațiilor de specialitate pe care un critic le deține. Subtitlul cărții, *Jocuri cu mai multe strategii*, conduce spre un model matematic, chiar dacă întreaga demonstrație se plasează în zona esteticului. Criticul observă la Caragiale „cel puțin trei categorii de jocuri cu grade de generalitate și semnificație diferite: jocurile propriu-zise, jocurile textuale și jocurile propriei sale cariere literare sau politice". Pe acest traseu o sugestie i-a putut veni de la Al. Călinescu, care decelase procedeul de reabilitare a speciilor foiletonistice minore în publicistica caragialiană de început. **M.** extinde observația criticului ieșean la întreaga literatură a lui Caragiale. Scrutarea creației și a biografiei scriitorului îl conduce la concluzia unei dualități a omului și a artistului Caragiale. Substanța însăși a eseului o constituie explicitarea acestei mobilități derutante în viață și în artă: amestecul genurilor de jos cu cele de vârf în literatură, trecerea repetată de la ziarele liberale la cele conservatoare, editarea unor calendare populare și conducerea unor reviste de prestigiu, morga directorului de Teatru Național și statutul asumat al birtașului, veșnicirea puterii oligarhice, a mediilor academice și politice, dar și dorința de a fi recunoscut de acestea, de a i se acorda un premiu al Academiei sau de a primi un mandat de deputat ș.a.m.d. Toate aceste „duplicități" sunt analizate cu finețe și competență de un exeget care apelează la mijloace și meto-

dologii mai puțin cultivate la noi. Rezultatul este un portret cu totul nou, al unui Caragiale dilematic, care s-a opus „unei lumi pe care a descris-o de mai multe ori ca fiind o lume pe dos", dar de la care aștepta o recunoaștere a meritelor personale. Portretul mișcat al unui clasic al literaturii române ce părea pe deplin cunoscut a determinat o primire spectaculoasă a cărții, dar și o opoziție virulentă din partea celor care nu au înțeles natura solitară, originală a demersului. În *Litere în tranziție* criticul își adună cronicile publicate după 1989, îndeosebi în revistele „Dilema", „22" și „Luceafărul". Față cu dezechilibrele apărute în viața literară românească, adoptă o poziție cumpănită și nu agreează spiritul agresiv, încercările de răsturnare a valorilor și de atac la persoană pe baza unor argumente periferice a biografiilor lui G. Călinescu, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Marin Preda ș.a. Ceea ce îi displace cel mai mult este angajarea în asemenea acțiuni a „delatorilor", „barzii serbărilor comuniste" sau „agenții de influență". Cum era și firesc, e prezentă și o secvență consacrată literaturii exilului românesc, văzută ca fiind nu concurențială, ci complementară literaturii din țară. Poate din această cauză, pentru a se lămuri pe sine însuși, dar și spre a complini o lacună a culturii românești, **M.** a realizat *Enciclopedia exilului literar românesc.*

Florin Manolescu pune problema talentului său critic în relație de sinonimie cu inteligența [...]. Sub aparența unui excurs într-un teritoriu istorico-literar, se formulează, de fapt, un program critic, o idee despre critică impregnată de sentimentul implicării personale, nu fără orgoliu abil deghizat în exprimarea printr-un „noi" care nu e aici un plural al maiestății, ci o marcă impersonală; propozițiile programatice sunt risipite înșelător în contexte descriptive și analitice, dar nu sunt îndeajuns de ascunse pentru a nu fi, până la urmă, depistate.

LAURENȚIU ULICI

SCRIERI: *Poezia criticilor*, București, 1971; *Literatura SF*, București, 1980; *Caragiale și Caragiale. Jocuri cu mai multe strategii*, București, 1983; *Litere în tranziție*, București, 1998; *Misterul camerei închise*, București, 2002; *Enciclopedia exilului literar românesc*, București, 2003. **Antologii:** *Drumuri și zări. Antologie a prozei românești de călătorie*, București, 1982 (în colaborare cu Șt. Cazimir, Viorica Diaconescu, Alexandru Melian și Petre Nicolau); *The Phantom Church and Other Stories from Romania*, tr. Sharon King și Georgiana Fârnoagă, pref. edit., Pittsburgh, 1996. **Traduceri:** Günter Krupkat, *Nabou*, București, 1979; Klaus Heitmann, *Oglinzi paralele. Studii de imagologie româno-germană*, postfața trad., București, 1996.

Repere bibliografice: Piru, *Varia*, I, *481-484*; Grigurcu, *Idei*, *275-279*; Constantin, *Prozatori – critici*, *142-145*; Ungheanu, *Arhipelag*, *376-379*; Iorgulescu, *Scriitori*, *304-305*; Nicolae Manolescu, *Caragiale și ceilalți*, RL, 1983, 43; Iorgulescu, *Prezent*, *290-292*; Piru, *Critici*, *81-84*; George, *Sfârșitul*, IV, *60-69*; Negoițescu, *Scriitori contemporani*, *74-76*; Cornea, *Semnele*, *155-159*; Micu, *Ist. lit.*, *778-779*; Manolescu, *Lista*, III, *343-346*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *53-56*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1124-1125*; Dan C. Mihăilescu, *„Caragiale și Caragiale"*, LAI, 2002, 14. *S.I.*

MANOLESCU, Grigore (28.III.1857, București – 14.VII.1892, Paris), traducător. Fără a mai termina cursurile secundare la Școala de la „Sf. Sava" din București, **M.**, care studia concomitent și arta dramatică la Conservator, se dedică, în pofida împotrivirii părinților, carierei actoricești. Înzestrat cu excepționale aptitudini, este cooptat în Societatea Dramatică Română. După desființarea societății, joacă un timp în trupa cupletistului I.D. Ionescu, apoi își alcătuiește, cu Mihail Mateescu și Nicolae Hagiescu, o formație proprie. La Iași, unde pleacă în 1875, interpretarea lui va fi apreciată de Mihai Eminescu. În 1878 își face debutul la Teatrul Național din București, în stagiunea 1881-1882 fiind înaintat societar clasa I. Beneficiar al unei burse, în 1878 fusese trimis, împreună cu Aristizza Romanescu, la Paris, pentru studii. Întors acasă, este numit, în locul defunctului Mihail Pascaly, director de scenă. Plecând mai târziu de la Teatrul Național, își înjghebează o trupă, cu care colindă prin țară. După o călătorie în Apus, joacă din nou pe scena din București. În 1891, cu trupa Naționalului, el efectuează un temerar turneu la Viena. Bolnav de cancer, e trimis la Paris pentru a fi operat.

Cu jocul său cerebral și pasionat deopotrivă, susținut de o mare combustie lăuntrică, **M.** – care și-a încununat cariera cu o magistrală creație în *Hamlet* – a fost unul dintre cei mai de seamă actori ai teatrului românesc. Pentru repertoriul trupelor pe care le-a condus, a transpus din franceză și italiană comedii (cum ar fi *Căsătoria silită* și *Don Juan* de Molière), dar mai ales farse și vodeviluri. S-a încumetat să traducă piese ca *Hamlet* (împreună cu State Dragomir) și *Romeo și Julieta* de Shakespeare, e adevărat că apelând la un text franțuzesc, sau *Intrigă și iubire* de Schiller, folosind versiunea lui Al. Dumas-fiul (din care tălmăcește piesa *Dama cu camelii*). A mai tradus, într-o bună limbă românească, din Victor Hugo, François Coppée, Victorien Sardou, Henri Monnier, Frédéric Soulié, Émile Erckmann și Alexandre Chatrian, Octave Feuillet ș.a. Versurile lui **M.** au rămas în manuscris, păstrate în arhivele unor teatre.

Repere bibliografice: Virgil Brădățeanu, *Grigore Manolescu*, București, 1959; Tudor Șoimaru, *Grigore Manolescu*, București, 1960; *Ist. teatr. Rom.*, II, *326-328*, *passim*; *Dicț. lit. 1900*, *551*. *F.F.*

MANOLESCU, Ion (15.IV.1968, București), prozator și eseist. Este fiul Ioanei Manolescu, profesoară, și al lui Florin Manolescu, critic și istoric literar. Urmează la București Școala Centrală, terminată în 1986, și Facultatea de Filologie a Universității București, secția română-engleză, absolvită în 1991. După o perioadă în care este profesor de română la Liceul „I. L. Caragiale" din capitală, devine asistent și apoi lector în cadrul Facultății de Litere, la Catedra de literatură română. În timpul studiilor universitare frecventează cenaclul Junimea, condus de Ovid S. Crohmălniceanu, și fondează Clubul literar, alături de Fevronia Novac, Vlad Pavlovici, Alexandru Pleșcan, Ara Șeptilici și Andrei Zlătescu. Împreună cu aceștia debutează editorial în 1992, în volumul colectiv *Ficțiuni*, scos în regie proprie. Debutul publicistic se produsese în 1987, la „Amfiteatru", cu proză. Prima carte personală, *Întâmplări din orășelul*

nostru, îi apare în 1993. Colaborează cu proză și eseuri la revistele „România literară", „Contrapunct", „Dilema" și la suplimentul acesteia, „Vineri" (la care este redactor), „Luceafărul", „Echinox", „Secolul 20", „Agora" (SUA), „Observator cultural".

La începutul anului 1996 **M.** publică în „România literară" *Un manifest postmodernist*, unde schițează conceptul de textualism mediatic. Acesta corespunde unei noi sensibilități culturale. Noua sensibilitate „se manifestă printr-un textualism mediatic ce reunește, în tabloul virtual al romanului postmodern, sinesteziile simboliste, onirismul suprarealist și fantasmele pop-art. Textualismul mediatic folosește în proză mijloacele artei cibernetice (imagerie virtuală, simulări tridimensionale, ilustrație fractală, jocuri interactive, compresie digitală etc., uneori prin intermediul unei colaborări directe cu computerul, ca în cazul prozei electronice e-fiction), pentru a recompune universul într-o totalizare vizuală hipnotică. Textualismul mediatic va reabilita lectura participativă, transformându-și cititorii în eroi ai călătoriilor virtuale." Totuși, povestirile din volumul *Întâmplări din orășelul nostru*, cu excepția unui exotism relativ și neutru și a realizării profesioniste, nu bruscaseră candoarea prozei curente. Decorul unui mic oraș american, Gas-City, în care Ovid S. Crohmălniceanu se grăbea să vadă transpusă „experiența de viață a anilor trăiți în universul «socialismului real»", îi oferă autorului rama necesară unor ficțiuni care proporționează corect banalul, fantasticul și ironicul. Ca eventuală tehnică se remarcă indistinctul tempourilor narative, „discursul ironico-blazat" (Ov. S. Crohmălniceanu), cu efectul că suspansul este aplatizat, iar monotonia substituie, fie și parțial, subiectele. Gas-City e totuși departe de a fi locul unde nu se întâmplă nimic, oferind un repertoriu semnificativ de anecdotică — fie că e vizitat de o trupă ambulantă de balet sau de un personaj cu calificare cristică, fie că se mobilizează pentru un linșaj sau pentru căutarea unui filon aurifer ori carbonifer, fie că își oferă scena unor reverberări ale miraculosului ori doar rutinelor cotidiene. Romanul *Alexandru* (1998) aduce o schimbare relevantă de procesare a narațiunii. Formula de aici fusese schițată într-un text mai vechi, *Ultima casă a orașului*, publicat în volumul colectiv *Ficțiuni*. Lăsând la o parte asemănarea cu *Ruletistul* lui Mircea Cărtărescu, schița ficțională din *Ultima casă*... livrează o lume cu contururile moi, construită pe nisipul mișcător al unei instanțe auctoriale discreționare. Consecutiv acestui tip de viziune, *Alexandru* (în intenție primul roman fractalic din literatura română) mimează la nivel morfologic-anecdotic convenția bildungsromanului, pulverizând-o însă la nivelul articulațiilor sintactice. Efectul de realitate romanescă este construit și deconstruit în același timp, prin ridiculizarea ideii de progresie rectilinie și uniformă a narațiunii. Sub controlul explicit al instanței auctoriale, protagonistul, Alexandru Robe, se naște, merge la școală, în armată, la facultate, cunoaște primele amoruri, trece prin evenimentele din decembrie '89, pentru a fi în cele din urmă abandonat purei virtualități ficționale: „Buclele poveștii s-au întrerupt în aer, memoria-i amnezică; tabloul se umple de pete albe". **M.** este unul dintre cei mai avizați cercetători români ai segmentului de teorie literară privind postmodernismul și ideologiile tehno-culturale apărute pe suportul fluid al acestuia. *Noțiuni pentru studiul textualității virtuale* (2002) este o introducere densă în hyper-text. În *Videologia* (2003) este documentată și chestionată „relația dintre structurile iconice ale prozei postmoderne și posibilele lor modele bio-tehno-științifice ale postmodernității, de la cele mentale/ logice la cele mediatice".

SCRIERI: *Ficțiuni* (volum colectiv), București, 1992 ; *Întâmplări din orășelul nostru*, pref. Ovid S. Crohmălniceanu, București, 1993; *Alexandru*, pref. Mircea Martin, București, 1998; *În căutarea comunismului pierdut* (în colaborare), Pitești, 2000; *Noțiuni pentru studiul textualității virtuale*, București, 2002; *Videologia*, Iași, 2003. **Antologii:** *Literatura memorialistică. Radu Petrescu, Ion D. Sârbu, N. Steinhardt*, îngr. și pref. edit., București, 1996.

Repere bibliografice: Andrei Grigor, *Colectivismul literar*, L, 1992, 43; Alina Hristea, *„Ficțiuni"*, ST, 1993, 1; Ioana Pârvulescu, *Să ne bucurăm, așadar*, RL, 1994, 10 ; Andreea Deciu, *Un orășel de carton*, RL, 1994, 10; Ioan Stanomir, *Demiurgul din ordinator*, LCF, 1998, 15; Vasile, *Proza, 165-168*; Nicolae Rotund, *„În căutarea comunismului pierdut"*, TMS, 2002, 1; Cătălin Constantin, *Literatură și computer*, RL, 2003, 5 ; Lucia Simona Dinescu, *Scurtă introducere în hyper-text*, OC, 2003, 155 ; Iuliana Alexa, *Filosofia SF*, RL, 2003, 29; Magda Danciu, *Postmodernism vir(tu)al*, F, 2003, 10. *M.I.*

MANOLESCU, Ion Sofia (24.XI.1909, Doamna, j. Neamț — 31.V.1993, București), poet. Este fiul natural al Sofiei Manolescu, muncitoare. Face școala primară în localitatea natală. După gimnaziu urmează Școala de Agricultură din Râmnicu Sărat, Școala Medie Agricolă din Roman și Școala Națională de Viticultură din Chișinău, terminată în 1938. În 1940 trece bacalaureatul și devine student la Facultatea de Agronomie din București. În perioada școlarității, neobișnuit de lungă (începe cursurile secundare târziu), lucrează ca ucenic brutar, acrobat, salahor, paznic, zidar, impiegat, electrician, pedagog, iar după licență (1946) este angajat agronom la Camera Agricolă a județului Roman. Între 1948 și 1960 lucrează ca profesor la Liceul Agricol din Alexandria și la Liceul Horticol din Turnu Măgurele, iar între 1960 și 1962 este inginer la Institutul de Cercetări Hortiviticole din București. Revine în învățământ ca profesor la liceele agricole din Drăgănești-Vlașca, Turnu Măgurele, Roșiori de Vede, Alexandria și la Școala de Mecanici Agricoli din Brânceni (județul Teleorman) până în 1969, când se pensionează. A debutat cu versuri în 1932 la revista „Carnet literar" din Buzău. În 1934 a redactat împreună cu Silviu Roda revista „Foc tânăr", apărută la Roman. Tot acum îl frecventează pe M. Blecher, care îl pune în legătură cu Sașa Pană. Se apropie mai mult de grupul de la publicațiile literare brașovene „Frize" și „Front literar". A mai colaborat la „Bilete de papagal", „Convorbiri literare", „Almanahul ziarului «Curentul»", „Curentul magazin literar", „Floare de foc", „Munca literară", „Universul literar", „Vremea", „Familia", „Însemnări ieșene", „Cuvântul liber", „Jurnalul literar", „Abecedar", „Manifest", „Meridian", „Teatrul Național",

„Claviaturi", „Acțiunea literară", „Afirmarea", „Flori de câmp", „Pan", „Veac nou", „Viața românească", „România literară", „Luceafărul", „Tomis", „Cronica", „Argeș", „Ateneu", „Orizont", „Ramuri", „Teleormanul". A semnat, la începutul carierei, Ion Manolescu. Prima sa carte de versuri, *Odihna neagră*, a apărut la editura revistei „unu" în 1936, iar cea de-a doua, *Muntele ascuns* (1938), în colecția editorială „Frize", inițiată de Mihail Chirnoagă la Iași. După a treia culegere de versuri, *Întâlnirea cu focul* (1944), devine membru al Societății Scriitorilor Români la recomandarea lui Tudor Arghezi și Gala Galaction. După 1945 are interdicție de semnătură și revine în presă abia în 1957, publicând poezii în „Tribuna", grație lui Ioanichie Olteanu. În 1970 revista italiană „Brevi" îi acordă Premiul Napoli Ospite pentru volumul *Până unde pot muri* (1969). A lăsat în manuscris volumul de memorialistică *Întâmplări de când eram pe pământ*.

Traiectoria cărților lui **M.** înregistrează evenimentele unei biografii spectaculoase în felul ei. „Băiatul Sofiei – din flori", cum s-a autodefinit într-un vers, asumă poetic condiția de marginal, de anonimat și umilitate, iar poemele sale poartă o vizibilă amprentă autobiografică. Practicând „o poezie grefată pe ipostaze ale existenței" (Romul Munteanu), se manifestă de la început ca un „elegiac confesional" (G. Călinescu), marcat, cu intensitate variabilă, de momente succesive ale sensibilității lirice contemporane. Poetul revine mereu la un fond afectiv inițial („sufletul meu rămas la debut"), în cicluri de cântece, elegii, notații de jurnal liric, în a căror dicțiune preia și ecoul modelelor poetice consacrate (eminescian, arghezian, pillatian, voiculescian etc.). Desincronizat față de poeții de aceeași vârstă (Mihai Beniuc, Cicerone Theodorescu, Virgil Carianopol ș.a.), se afirmă alături de generația lui Gellu Naum, debutant (cu *Drumețul incendiar*) tot în 1936, și în aceeași colecție „unu". *Odihna neagră* apare cu sprijinul lui M. Blecher și al lui Sașa Pană. Medicul poet și animator al grupului de la „unu" îl vizita des la Roman și, cu ocazia acestor întâlniri „lângă patul marelui suferind", fixându-se cuprinsul plachetei, se vor fi reformulat și unele versuri, ceea ce ar explica vaga amprentă suprarealistă a celor douăzeci și cinci de poeme. Primii comentatori nu trec neobservate lipsa de coeziune și unele „reziduuri din poezia lui Sașa Pană" (Tiberiu Iliescu), identificând totuși sensibilitatea inedită din poeme ca *Rugă nouă* și *Baladă* („Din cântecul lumii nimic nu rămâne,/ Căci sorbi deopotrivă: otravă și cer;/ Pieziș îți alunecă inima-n taină/ Și sufletu-n stele rămâne stingher"), concepute în versuri „de accent direct, liniar", confesiv. Profilul de „contemplativ resemnat" se vădește mai clar în poemele din *Muntele ascuns*, care atestă desprinderea de „maniera care nu era a sa". Cum observă Mihail Chirnoagă, poezia lui **M.** configurează „mai mult un fel de a reacționa la atingerea vieții" al unui „poet sincer, cald și-ndurerat", decât fidelitatea față de un program liric. Dicțiunea elegiacă se individualizează pe o dimensiune cursivă, cantabilă. *Elegie fragilă*, *Elegie*, *Cântec de toamnă*, *Cântec peste umăr*, *Sfârșit de poem* ș.a. cristalizează blândețea franciscană a impresiei și o muzicalitate subtextuală: „Și dac-ar fi mai liniște în mine,/ Tristețea ar putea să se audă" (*Liniște grea*). Spiritul acestei poezii, care mizează pe simplitatea nu lipsită de o nuanță de frondă a expresiei, continuă în culegerea *Întâlnirea cu focul*. Tema morții, prezentă și anterior, este contextualizată aici prin experiența războiului. „Mai mult poet decât ostaș" (*Cântec la Odesa*), cel ce scrie în carnetul său de front practică un lirism sobru, condensat. Poemele se structurează în notații lapidare, consemnând momente și stări de tensiune și spaimă: „Din vâltoarea marelui măcel/ Zvârle moartea grauri de oțel./ Proiectilele rup ceru-n bot/ (De n-aș muri cu poezii cu tot" (*Atac în zori*). Târziu, după mai bine de două decenii, volumul *Soare scufundat* (1966) deschide alte experiențe lirice, însă este astfel conceput încât să facă vizibilă încercarea de refacere a punților cu primele vârste ale poetului. Ciclul intitulat programatic *Cântece neauzite* conține, alături de versuri reluate din vechile plachete sau dintre cele rămase în publicațiile interbelice, un număr de poeme din perioada cât **M.** tăcuse, „blocat la lumina zilei". Întoarcerea parțială „la uneltele dintâi" (M. N. Rusu) este vizibilă și în fragmentele mai vechi ale amplului poem autobiografic *Între mine omul și voi cartofii*, publicat cu substanțiale completări și în volum separat în 1975. Ciclurile noi – *Soare scufundat* și *Pământ așteptat* – păstrează amprenta autobiografică. Formula de jurnal liric alcătuit din scurte poeme de notație, cântece, madrigale și crochiuri spontane în ton elegiac este continuat în altă arie tematică: ipostaza poetului ostaș din *Întâlnirea cu focul* este aproape uitată și înlocuită de aceea a „poetului agronom". **M.** evoluează, în nota specifică sensibilității sale, ca „poet al unei *noi georgice*", „glas original, mai ales în cântecele dedicate pământului și plantelor" (Emil Manu). Dicțiunea poetică păstrează discret legătura cu modernismul, însă vizează mereu, dincolo de asociația contrastivă și imaginea epatantă, densitatea senină, transparentă și simplitatea spontană, muzicală. În acest sens, reprezentative pentru efigia poetului sunt și versurile din *Ultima pălărie* (1984).

SCRIERI: *Odihna neagră*, cu un portret de M. H. Maxy, București, 1936; *Muntele ascuns*, Iași, 1938; *Întâlnirea cu focul*, cu un portret de Eugen Drăguțescu, București, 1944; *Soare scufundat*, București, 1966; *Până unde pot muri*, București, 1969; *Involucru*, București, 1970; *Între mine omul și voi cartofii*, București, 1975; *Așa i-a fost dat Romei*, București, 1976; *Colivia cu lacrimi*, București, 1979; *Ultima pălărie*, București, 1984.

Repere bibliografice: Vasile Spiridonică, *Cartea (Note asupra poeziei)*, „Front literar", 1936, 8–10; Tiberiu Iliescu, *Poezie*, „Meridian", 1936, 10; Mihail Chirnoagă, *„Muntele ascuns"*, „Front literar", 1938, 2–3; G. Ivașcu, *„Muntele ascuns"*, JL, 1939, 13; Predescu, *Enciclop.*, 517; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 944; Tudor Arghezi, *Universitatea și soldatul*, „Informația zilei", 1943, 470; [*Ion Sofia Manolescu*], „Curentul familiei", 1944, 22; M. N. Rusu, *Ion Sofia Manolescu*, LCF, 1968, 17; Florin Manolescu, *„Până unde pot muri"*, RL, 1969, 52; Virgil Gheorghiu, *„Până unde pot muri"*, VR, 1969, 12; Caraion, *Duelul, 78–80*; Grigurcu, *Teritoriu, 154–157*; Sașa Pană, *Născut în '02*, București, 1973, *530–531, 535, 538–540*; Ilarie Hinoveanu, *Convorbiri cu...* , Craiova, 1974, 44–54; Piru, *Poezia*, I, *162–166*; Dumitru Micu, *Țărâna fierbinte a patriei*, CNT, 1975, 48; Paul Dugneanu, *Discreția sentimentelor*, LCF, 1975, 51; Popa, *Dicț. lit.* (1977), *329–330*; Raicu, *Practica scrisului, 300–302*; *Lit. rom. cont.*, I, 323–325; Piru, *Ist. lit.*, *433*; Apolzan, *Aspecte, 314*; Gheorghe Suciu, *Fiul Sofiei*, LCF, 1984, 49; Costin Tuchilă, *Cu prietenie*, LCF, 1985, 6; Grigurcu,

Existența, 95–98; Romul Munteanu, *Un latifundiar al poeziei*, L, 1992, 34, 35; Gheorghe Grigurcu, *Ion Sofia Manolescu*, RL, 1993, 23; Cristea, *Teleorman, 388–389;* Emil Manu, *Generația literară a războiului*, București, 2000, *46–49, 70–87, 395, 399, 420; Dict. scriit. rom.*, III, *56–57.* *C.H.*

MANOLESCU, Nicolae (27.XI.1939, Râmnicu Vâlcea), critic, istoric literar și eseist. Este fiul Sabinei Apolozan (n. Manolescu), profesoară de franceză, și al lui Petru Apolzan, profesor de filosofie. Familia paternă descinde din oieri stabiliți în Mărginimea Sibiului. Ascendența oltenească a mamei include o serie de rude dintre care Măldărești au dat în 1877 un erou la Rahova. **M.** urmează gimnaziul la Sibiu. În perioada 1952–1954 ambii părinți sunt arestați, motiv pentru care copilul se află în întreținerea bunicilor materni, începându-și liceul la Râmnicu Vâlcea. În 1953 adoptă numele de familie al bunicului matern. După absolvirea liceului la Sibiu, urmează din 1956 Facultatea de Filologie a Universității din București, cu o întrerupere în 1958 și 1959, când este exmatriculat din cauza dosarului. În vara lui 1959 dă examen la Școala Tehnică de Cinematografie din București, unde reușește, dar nu este admis, constatându-se că fusese eliminat din universitate. Reprimit în facultate în aceeași toamnă, își ia licența în 1962. Este repartizat la Școala Medie nr. 2 din Fetești, ulterior la Institutul Pedagogic din Târgu Mureș, unde nu se prezintă, dobândind între timp o colaborare la „Contemporanul", sub directoratul lui George Ivașcu. În 1963, în urma diligențelor lui G. Ivașcu, este angajat preparator la Catedra de istoria literaturii române a Facultății de Filologie din București, ulterior devenind asistent (1964–1968) și lector (1968–1989). După 1990 este promovat profesor la aceeași catedră. Lucrarea de doctorat – *Contradicția lui Maiorescu* – este respinsă în 1970, în urma referatelor nefavorabile ale lui Liviu Rusu și Al. Dima. Susținută din nou în 1974, datorită intervenției favorabile a lui Al. Piru, prorector al Universității din București, teza este, în fine, admisă. Manifestată precoce, vocația de cronicar literar a lui **M.** se exercită constant vreme de trei decenii (1962–1992). Debutul survine în „Contemporanul", unde G. Ivașcu îi oferă cronica literară în primăvara lui 1962. Va continua s-o susțină până în 1972, când este titularizat cronicar la „România literară" de același G. Ivașcu – omul providențial al biografiei profesionale a lui **M.** Colaborarea săptămânală timp de douăzeci de ani la „România literară" s-a impus drept una dintre instituțiile criticii literare românești. Reperele sale valorice uzuale au contribuit decisiv la conturarea canonului epocii, în răspăr cu ierarhiile oficiale. După încetarea activității lui de cronicar literar, critica de direcție și-a pierdut – probabil ireversibil – prestigiul. Pentru o istorie a gustului și a instituției literare în comunism, comentariile sale săptămânale constituie documente de neînlocuit. Din 1990 **M.** devine directorul revistei care l-a consacrat, „România literară". Renunță la cronică, dar în perioada aprilie 1990 – septembrie 1991 semnează rubrica de analiză politică „Ochiul magic". De la această dată implicarea lui se materializează în conducerea publicației și în editorialul săptămânal. Activitatea de critic a lui **M.** s-a făcut prezentă în aproape toate publicațiile culturale ale vremii. Însemnările de lectură au alimentat cele șapte volume din seria *Teme*, apărute între 1971 și 1988. Ultimele dintre ele includ proze scurte și un fragment de jurnal. Faptul ca atare trădează înrudirea de substanță a publicisticii sale cu creația. După 1989 criticul și-a antologat cea mai mare parte dintre textele publicistice în diverse volume, oferindu-și astfel prilejul unei experiențe inedite: aceea de a-și rememora biografia de cititor și de a-și recupera afectiv începuturile. Din 1997 este membru corespondent al Academiei Române.

Debutează cu *Literatura română de azi. 1944–1964* (1965), volum scris în colaborare cu Dumitru Micu. Acestuia i-au urmat *Lecturi infidele* (1966) și *Metamorfozele poeziei* (1968). La scurt timp, *Contradicția lui Maiorescu* (1970) inaugurează o serie de studii monografice consacrate unor autori de prima mărime. Anatomia scrisului lui Titu Maiorescu întreprinsă de **M.** detectează o polaritate fondatoare: la o extremă – spiritul religios, afirmativ, edificator al ctitorului și deschizătorului de drum, la cealaltă – spiritul polemic lucid al contestatarului, care demolează metodic, netezind drumul celui dintâi. Conform opiniei exegetului, în principiu cele două vocații s-ar manifesta succesiv: întâia parte a criticii lui Maiorescu este negativă, în

contrast cu ultima parte, care afirmă. Prin urmare, Maiorescu nu propune o nouă cultură decât după ce denunță viciul radical al celei vechi. În planul expresiei, opoziția între polemic și religios se manifestă paradoxal, căci textele polemice ale lui Maiorescu sunt riguros argumentative, voit demonstrative și impersonale, pe când discursurile sale sunt cele care tind către polemică. Dincolo de cazul Maiorescu, cartea lui **M.** vizează articularea unei opere cu fundalul epocii sale și, în același timp, capacitatea lui de a accede la exemplaritate în orizontul culturii române. Micul eseu *Introducere în opera lui Alexandru Odobescu* (1976) este o demonstrație în planul tehnic și, în același timp, etalează unele dintre obsesiile ulterioare ale programului critic al autorului. Recanonizarea lui Odobescu din *Istoria critică a literaturii române* (I, 1990) se află în germene aici. Zona aureolată de prestigiu didactic a operei (*Pseudo-cynegeticos* în special) este demonetizată în beneficiul scriiturii intimiste (cu precădere epistolarul). *Sadoveanu sau Utopia cărții* (1976) este un exemplu tipic de exegeză care intervine în destinul postum al unui autor, producând o modificare a imaginii sale în conștiința publică. Sistemul complex de modele care întemeiază opera — arhitectura socială, cadrul cosmic, filosofia și finalmente modelul cărții — se naște prin amplificarea treptată a unui sâmbure inițial de axiome. Premisa demonstrației este că în evoluția creatoare a lui Mihail Sadoveanu există o falie între operele tinereții și cele de maturitate. De la *Hanu Ancuței* — operă de răscruce — până la *Creanga de aur*, *Ostrovul lupilor* sau *Divanul persian*, imaginarul sadovenian ar evolua pe un traseu conducând lent, dar neabătut, de la lume spre carte. În ficțiunile lui Sadoveanu, obsedate în perioada târzie de triumful utopic al literaturii asupra unei vieți văduvite de sens, livrescul se infiltrează progresiv, uzând de formule diverse: de la convergența tematică dintre viață și modelul cărții la tălmăcirea cu instrumente parodice și în sfârșit la coincidența vieții cu cartea, pe care o reproduce *ad litteram*. O secțiune aparte a criticii lui **M.** o configurează două sinteze trădând un anumit apetit teoretic: *Arca lui Noe* (I–III, 1980–1983) și *Despre poezie* (1987). Ambele se plasează la limita dintre tipologia formală și proiecția istorică. Așa cum o definește criticul, poezia debordează limitele limbajului și, într-un sens particular, le contrazice, iar poeticul nu este decât unul dintre drumurile spre care trimite. Poezia este o construcție solid înșurubată în temeliile limbajului, dar edificiul ei devine scena unor jocuri de forțe, păstrându-și deschise ușile către exterior: spre lume, spre viață, spre adevăr și cultură. Există, așadar, în poezie o impuritate reziduală, rezistând tenace tentativelor reducționiste ale poeților. Volumul *Despre poezie* include o fenomenologie a liricii românești moderne, reluând (din *Teme*, volumul VI) ipotezele privitoare la raportul tipologic modernism–avangardism–postmodernism, care au alimentat o polemică de durată cu Marin Mincu. În *Arca lui Noe* criticul își organizează obiectul — romanul românesc — în funcție de o grilă selectivă: raportul dintre narator și personajele sale. Vedeta universului fictiv este de fapt naratorul: autorii și personajele lor îl interesează pe critic doar în măsura în care își trec unul altuia dreptul și îndatorirea de a nara. În primele

Nicolae Manolescu împreună cu Eugen Simion

două volume criticul urmărește consecvent mișcarea convențiilor de verosimil în ficțiune, între polul social și cel psihologic, ca și mecanismul grație căruia forul narat se mișcă între un Olimp transcendent — în modelul de roman numit doric: *Mara, Baltagul, Rusoaica, Enigma Otiliei, Scrinul negru* sau *Moromeții* — și profunzimile interiorității — modelul ionic: romanele ciclului Hallipa, *Adela, Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război, Ioana, Jocurile Daniei, Maitreyi, Vestibul*. În schimb, în volumul consacrat corinticului criticul debarcă pe tăcute unghiul inițial de vedere (cel naratologic). Încearcă, ce este drept, să convingă că ar fi vorba de un tip aparte de romane, în care perspectiva e exterior-ironică, opusă celei exterior-serioase a doricului și, respectiv, interior-serioase a ionicului. Se observă însă foarte ușor că distincția între doric și ionic, care opunea pe exterior lui interior — din unghi naratologic — este de fapt traversată de o alta, căci serios și ironic nu mai trimit la instanța naratoare, ci la aceea creatoare, reflexivă și critică. În cel de-al treilea volum planul de referință al sensului se mută, abordând pe narator în beneficiul autorului. Nu fictivul romanului interesează pe critic, ci textul (fictiv). Textul ca produs al scrierii, textul care nu se acoperă cu economia povestirii, fiind o emanație a conștiinței de sine a literaturii, apare în prim-plan. Lumea povestită e înfățișată acum ca o lume interpretată, ilustrând o concepție despre creație, adevăr, lectură, sens, limbaj. În acest scop sunt

valorificate cele mai diverse resurse ale textului – registre stilistice, efecte contextuale, autodiegeza, simplul montaj de planuri etc. Din acest unghi nou de vedere sunt analizate romane precum *Vizuina luminată, Craii de Curtea-Veche, Cartea Milionarului, Creanga de aur, Vânătoare regală, Bunavestire, Lumea în două zile* ș.a. În fond, cele două unghiuri de lectură cu care operează criticul – în încercarea sa de a prezenta diverse chipuri ale romanului românesc drept vârste ale sale – nu sunt exclusive, ci aplicabile în egală măsură unuia și aceluiași roman. Romanele numite corintice pot fi redistribuite în funcție de felul narării sub rubricile doric (de pildă *Creanga de aur*) sau ionic (M. Blecher, integral). Și reciproc, e suficient ca *Patul lui Procust, Ioana, Vestibul* să fie supuse perspectivei mânuite în cel de-al treilea volum, pentru ca ele să-și reveleze atribute corintice. Ca și în cartea despre Sadoveanu, **M.** încearcă să imprime o anume epicitate obiectului, ca și discursului său, lăsându-se ispitit să construiască pornind de la relația roman-socialitate un scenariu istoric. Una dintre temele de meditație constantă este modul în care poate fi comentată literatura și, decurgând de aici, condiția istoriei literare și a criticii, temă ce se regăsește în textele de escortă ale primelor lui două volume: *Lecturi infidele* și *Metamorfozele poeziei*. Prin programul critic pe care îl apăra și îl ilustra, cartea de debut a atras atenția asupra autorului, care asuma frontal condiția reputat subiectivă a criticii și vocația acesteia pentru aderențele eterogene și complexe. Misiunea indispensabilă a criticului este să justifice opera, să o facă plauzibilă în fața receptorului său, în funcție de repere infinit variabile. În *Metamorfozele poeziei* se reia una dintre tensiunile discutate în cartea anterioară: cea dintre creație și istorie. Se descalifică practic istoria literaturii în beneficiul criticii, singura căreia opera i se adresează prin ceea ce are irepetabil și vital. Asupra dilemelor debutantului, **M.**, criticul matur, revine, în alt context, publicând un prim volum din *Istoria critică a literaturii române*. Printre circumstanțele speciale care stimulează demararea acestui proiect se cuvine menționată criza prelungită de identitate a istoriei literare, conjugată cu necesitatea rescrierii istoriei literaturii române cu uneltele aflate la îndemâna altei generații. Reformele lui **M.** în domeniu se desfășoară pe mai multe planuri. Mai întâi obiectul, scrisul în limba română și produsele sale textuale, ceea ce restrânge aria de studiu tradițională, făcând separația netă între literar și larg-cultural. Eliminarea *Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, de pildă, a fost una dintre opțiunile cele mai controversate în materie. Acest mod de abordare devine posibil doar într-un moment în care se limpeziseră – prin studii propedeutice, semnate de Paul Cornea, Dan Horia Mazilu, Mihai Zamfir, Florin Manolescu, Eugen Negrici, Ioana Em. Petrescu – chestiunile esențiale ținând de orizonturile generice ale expresiei în limba română. Se adaugă deplasarea accentului dinspre unitatea minimală a disciplinei – omul și opera – către formele literare produse de convenții de gen, acceptate pe durate medii de timp, mai rapide decât temporalitatea aproape imperceptibilă a ofilirii textelor, dar mai lente decât conjuncturile socio-economico-politice exterioare literaturii. În sfârșit, autorul *Istoriei...* se bizuie pe înțelegerea literarității drept aspirație spre conformitatea cu anumite norme. Volumul apărut se oprește pe teritoriul romantismului, fără a-l epuiza. Pe acest segment temporal se urmăresc evoluția tiparelor scrisului în raport cu oralitatea, convențiile cărturărești față de cele populare, stilul sacru diferențiat de cel profan. De o atenție specială beneficiază destinul curentelor, ce devin rând pe rând repere de înseriere formală a operelor. Eliberat de algoritmul istoricist, **M.** își permite să adopte tehnica anacronismului, făcând, când este cazul, naveta între Arghezi, Barbu, suprarealiști și textele medievale, romanul pașoptist și Cristian Teodorescu, Camil Petrescu, Mircea Eliade și Gh. Sion. Acest mod de tratare implică o reformă valorică – un proces de recanonizare, care declasează anumite texte (*O samă de cuvinte, Istoria românilor sub Mihai-Vodă Viteazul, Alexandru Lăpușneanul*), scoțând în prim-plan altele (epistolarul lui Odobescu, proze slab cotate ale lui Costache Negruzzi ș.a.). Istoricul literar etalează și supune dezbaterii ipotezele, normele și argumentele utilizate, permițând dialogul, conștient că rețeta sa este una printre mai multe posibile. Dezamorsând tensiunile dintre istorie și critică

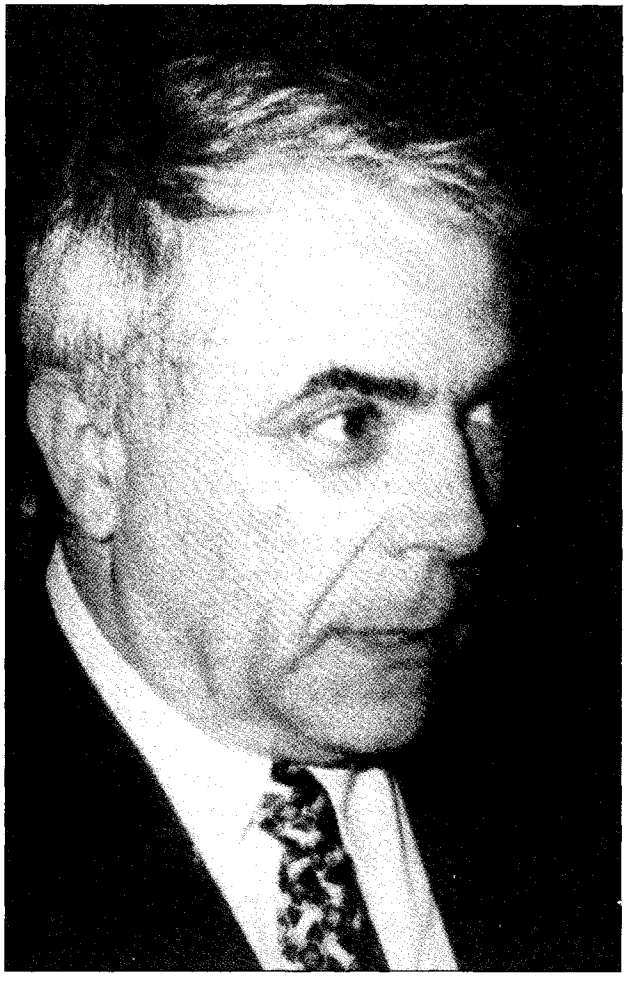

enunțate la începutul carierei, el optează pentru o critică a ideii de istoricitate și a formelor sale de manifestare în perimetrul literaturii – o expertiză a presiunilor contextuale asupra literaturii – și pentru o testare din mers a propriei metode. În opera admiratorului statornic al lui Titu Maiorescu, activitatea de analist politic a lui **M.** nu pare să fi fost o simplă întâmplare. Cartea de proze politice *Dreptul la normalitate* (1991), subintitulată *Discursul politic și realitatea*, interesează istoria literaturii române tot atât cât istoria politică a României. Citind conjunctura contemporană, raportând-o la un etalon de verosimil și de firesc, articolele politice lasă să se întrevadă în ele o analogie cu discursul critic. Pe canavaua bogată în nuanțe (uneori derutante) a scrierilor lui **M.**, se poate deslușI cu ușurință „desenul din covor". Comentatorul de literatură se remarcă prin agilitatea cu care se mișcă între puncte cardinale, ordonându-și decis opțiunile într-un itinerar și mai cu seamă concluziile într-un scenariu narativ. Strict tehnic, traiectoria conduce de la călinescianismul frondeur al începuturilor către situarea chibzuită, la maturitate, mai curând sub semnul lui Tudor Vianu. Pentru cel ce vrea să-i fixeze locul în istoria literaturii române, revelator se dovedește totdeauna drumul care merge de la operă la biografie și îndărăt la operă.

Eseurile lui N. Manolescu amestecă în chip voit temele literare cu temele morale, livrescul cu biograficul, analiza ideilor cu fuga în narațiune și confesiune. Remarcabilă este tocmai această libertate a spiritului care trece fără dificultate de la un subiect la altul și se implică, totdeauna, pe sine în ceea ce citește și ceea ce vede. N. Manolescu și-a construit un stil în această privință și, în Desenul din covor, *stilul este, am impresia, mai apropiat de acela al moraliștilor. Lecturile mai noi din Cioran (pe care îl și comentează în câteva pagini strălucite) i-au dat gustul pentru a pune, cum se zice, lumea în paradox și a dezlega paradoxul ideilor comune. Eliberat de obligația de a justifica estetic opera (operație ce rămâne în seama cronicarului literar), eseistul caută în operele pe care le citește și, mai ales, le recitește,* temele *sale. Ele acoperă un spațiu întins de probleme, de la discursul îndrăgostit al Marianei Alcoforado la discursul epic neîncheiat al* Sufletelor moarte. [...] *Mi-au plăcut enorm aceste notații care-l dezvăluie pe N. Manolescu ca om, mai mult decât crede el. În timp ce scriam* Sfidarea retoricii, *am trecut printr-o experiență asemănătoare, dar n-am avut curajul să introduc în carte decât o singură pagină despre tragedia din care nu aveam să ies multă vreme și pe care, în fapt, n-am uitat-o nici azi: dispariția tatălui. N. Manolescu notează mai sistematic stările prin care trece, și jurnalul său este, repet, admirabil, dacă poate fi admirabil ceva ce este atât de aproape de durere.*

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Literatura română de azi. 1944–1964* (în colaborare cu Dumitru Micu), București, 1965; *Lecturi infidele*, București, 1966; *Metamorfozele poeziei*, București, 1968; *Contradicția lui Maiorescu*, București, 1970; *Teme*, vol. I–IV, București, 1971–1983, vol. V: *Julien Green și strămătușa mea*, București, 1984, vol. VI: *O ușă abia întredeschisă*, București, 1986, vol. VII: *Desenul din covor*, București, 1988; *Prelegeri de literatură română comtemporană. Autori și opere. 1944–1974* (în colaborare cu Dumitru Micu), București, 1974; *Introducere în opera lui Alexandru Odobescu*, București, 1976; *Sadoveanu sau Utopia cărții*, București, 1976; *Arca lui Noe*, I–III, București, 1980–1983; *Despre poezie*, București, 1987; *Istoria critică a literaturii române*, I, București, 1990; *Dreptul la normalitate. Discursul politic și realitatea*, București, 1991; *Cărțile au suflet*, Iași, 1995; *Arhivele Paradisului. Un dialog cu Mircea Mihăieș*, Timișoara, 1999; *Metamorfozele poeziei. Metamorfozele romanului*, îngr. Mircea Mihăieș, Iași, 1999; *Poeți romantici*, București, 1999; *Teme*, București, 2000; *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu*, I–III, Brașov, 2001; *Cititul și scrisul*, Iași, 2002; *Inutile silogisme de morală practică*, București, 2003; *Poeți moderni*, Brașov, 2003; *Lectura pe înțelesul tuturor*, Brașov, 2003. **Antologii:** *Poezia română modernă. De la G. Bacovia la Emil Botta*, I–II, pref. edit., București, 1968.

Repere bibliografice: Regman, *Cărți, 116–120;* Felea, *Reflexii, 131–133;* Cesereanu, *Ipostaze, 219–225;* Felea, *Poezie, 204–209;* Sorianu, *Contrapunct, 225–235;* Piru, *Varia*, I, *485–487;* Stănescu, *Poeți și critici, 128–141;* Grigurcu, *Idei, 165–173;* Constantin, *Prozatori – critici, 120–124;* Tomuș, *Răsfrângeri, 82–87;* Petrescu, *Scriitori, 23–30;* Drăgan, *Reacții, 186–202;* Ungureanu, *La umbra cărților, 39–44;* Ungheanu, *Arhipelag, 385–388;* Raicu, *Critica, 469–472;* Ștefănescu, *Preludiu, 285–292;* Vlad, *Lectura, 116–124;* Regman, *Explorări, 211–214;* Dimisianu, *Opinii, 261–266;* Georgescu, *Volume, 124–134;* Iorgulescu, *Scriitori, 306–312;* Simion, *Scriitori*, I, *727–732;* Mihăilescu, *Conceptul*, II, *151–158;* Dobrescu, *Foiletoane, 91–97;* Ștefănescu, *Jurnal, 166–168;* Popescu, *Cărți, 52–54;* George, *Sfârșitul*, III, *318–320;* Zaciu, *Cu cărțile, 181–186;* Culcer, *Serii, 16–20;* Grigurcu, *Critici, 255–271;* Felea, *Prezența, 32–41;* Paleologu, *Alchimia, 88–95;* Grigurcu, *Între critici, 178–194;* Pop, *Lecturi, 119–124;* Gheorghiu, *Reflexe, 153–159;* Cristea, *Modestie, 232–239;* Ștefănescu, *Dialog, 178–185;* Moraru, *Textul, 21–29;* Iorgulescu, *Prezent, 151–169;* Martin, *Singura critică, 181–202;* Ștefănescu, *Prim-plan, 279–285;* Tihan, *Apropierea, 128–132;* Crohmălniceanu, *Al doilea suflu, 243–249;* Cornel Ungureanu, *Nicolae Manolescu între cronica literară și jurnalul politic*, O, 1990, 37; Andrei Pleșu, *Un mare creator de climat*, JL, 1990, 1; Lovinescu, *Unde scurte*, I, *443–446*, III, *174–178*, IV, *300–305*, VI, *280–286;* Gheorghe Grigurcu, *Nicolae Manolescu: un discurs asupra metodei*, VR, 1991, 1; Monica Spiridon, *Cronică la o premieră absolută: Istoria critică a literaturii*, VR, 1991, 2; Cristian Moraru, *O fenomenologie a frescului*, JL, 1991, 9–12; Al. Paleologu, *„Oare va scrie?"*, JL, 1991, 9–12; Paul Cornea, *A-l prinde într-o definiție*, JL, 1991, 9–12; Mircea Vasilescu, *În dialog cu modelul călinescian*, JL, 1991, 9–12; Ioan Holban, *Cât de adânc e puțul timpului*, CRC, 1991, 19; Ion Bogdan Lefter, *Despre „obsesia" Manolescu*, APF, 1991, 6; Ion Roșioru, *„Istoria critică a literaturii române". Opera unui justițiar*, TMS, 1991, 6; Ovidiu Pecican, *Recapitulând vechi doaște și hrisoave*, CNT, 1991, 34; Ion Buzera, *Manualul de construcție politică*, R, 1992, 3–4; Mircea Mihăieș, *Rimbaud, editorialistul*, O, 1992, 4; Monica Spiridon, *Strategii de lectură*, RL, 1992, 24; Mircea Braga, *Pe pragul criticii*, Cluj-Napoca, 1992, *104–114;* Simion, *Mercuțio, 92–98;* Grigurcu, *Peisaj*, I, *306–337;* Ierunca, *Subiect, 205–209;* Negoițescu, *Scriitori contemporani, 256–258;* Simuț, *Incursiuni, 181–186;* Papahagi, *Fragmente, 25–30, 61–70, 177–188;* Iulian Boldea, *Portretul interior*, LCF, 1995, 34; Miskloczy Ambrus, *Istorie și ideologie în studiul literaturii române*, RL, 1995, 47; Monica Spiridon, *Apărarea și ilustrarea criticii*, București, 1996, *49–55, 63–67, 76–83;* Mircea Mihăieș, *Totul despre Nicolae Manolescu*, Timișoara, 1996; Borbély, *Xenograme, 48–52; Dicț. esențial, 488–492;* Mihai Vakulovski, *Nicolae Manolescu*, București, 2000; Popa, *Ist. lit.*, II, *1110–1112;* Firan, *Profiluri*, II, *25–32;* Mircea Mihăieș, *Scutul lui Perseu. Nicolae Manolescu între oglinzi paralele*, București, 2003; Laszlo Alexandru, *Criticul literar Nicolae Manolescu*, Cluj-Napoca, 2003. *M.S.*

MANOLIU, Petru (28.VI.1903, Mihăileni, j. Botoșani – 29.I.1976, București), gazetar, prozator, dramaturg, poet și traducător. Este fiul Victoriei (n. Stavrat) și al lui Ion Manoliu, institutor. **M.** a primit o educație solidă la Liceul „A. T. Laurian" din Botoșani. În timpul studiilor la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București a fost angajat de P.P. Negulescu la Biblioteca Academiei Române. Licența și-a susținut-o târziu, în 1940. Efervescenta sa activitate publicistică s-a frânt în 1945, când i s-a luat dreptul de semnătură pe o perioadă de cinci ani, fiind acuzat că a scris „articole cu caracter antidemocratic". Arestat și condamnat, suportând apoi și restricțiile domiciliului obligatoriu la Costișa, în județul Bacău, **M.** se refugiază în pagini de jurnal, de eseu ori aparținând genului dramatic, rămase, cele mai multe, în manuscris. După acești ani de privațiuni, se va dedica traducerilor. Ultimii trei ani de viață i-a petrecut la Mogoșoaia, într-o izolare voită față de familie și de semnele trecutului, consecință a impactului emoțional suferit în urma sinuciderii soției sale. În paginile revistelor și ale ziarelor interbelice, prezența foarte activă a lui **M.** se recunoaște și sub pseudonimele Ahriman, Pet. Man, Erasm, Dr. Nicolai Flamel, Petru M. Debutul lui în „Revista Moldovei" (1922) stă sub semnul poeziei, deși ulterior abordarea liricii va fi sporadică. A făcut parte din generația care a impulsionat viața culturală românească, sincronizând-o tot mai mult cu spiritul european, dar, în același timp, conturându-i cu mână sigură identitatea națională: Mircea Eliade, Emil Cioran, Mihail Sebastian, Anton Holban, C. Noica, Mircea Vulcănescu, N. Steinhardt, Petru Comarnescu, Petre Pandrea, Edgar Papu ș. a. La Botoșani, în 1928, editează publicația „Pământul". Scrie în „Revista tinerimii" (Mihăileni), iar la „Credința" deține rubrica „Țintar" (1933–1937). De multe ori, sub pseudonime diferite, redacta în același număr de ziar sau de revistă o suită de articole. A colaborat la „Bilete de papagal", „Caiet", „Viața de azi", „Bis", „Vestea", „Știrea", „Informatorul", „Convorbiri literare", „Litere", „Pământ bănățean", „Azi" (unde a fost redactor), „Revista scriitoarelor și scriitorilor români", „Revista dobrogeană", „Comuna", „Floarea de foc", „Răboj", „Viața literară", „Lumea românească", „Cuvântul", „România satelor", „România literară", „Familia", „Meridian", „România", „Almanahul ziarului «Timpul»", „Teatrul Național", „Biruința noastră", „Arta nouă", „Dumineca", „Vremea" (unde, peste ani, își mută rubrica „Țintar"), „Revista Fundațiilor Regale", „Rampa teatrală și cinematografică", „Spectator", „Ramuri", „Viața românească" ș.a. Îl preocupă o varietate de subiecte, făcând dovada calităților sale de eseist și pamfletar, ca și de avizat observator al evenimentelor culturale (spectacole, apariții editoriale, expoziții etc.) din capitală și din provincie. A luat pulsul vieții politice românești și internaționale, semnalând situațiile tensionate și consecințele lor grave. El lansează în aceste articole numeroase aforisme și cugetări, care dau seama asupra atitudinii față de cursul unor vremuri supuse amenințărilor tot mai violente. În *Barbari!* sunt acuzate intrigile politicianiste („După paravanul civilizației și al culturii se pun la cale cele mai uriașe asasinate, cele mai fioroase furturi, cele mai îngrozitoare ipocrizii"), în *Mizeria noastră* se găsește un ardent rechizitoriu împotriva meschinelor interese care duc la declanșarea războiului, iar *Suntem aici și rămânem!* este o pledoarie pentru menținerea integrității statale, în contextul spinoasei probleme a revizuirii tratatelor politice.

Abordarea aplicată a filosofiei lui Nietzsche, Heidegger și a altor gânditori îl relevă pe **M.** ca pe un eseist de mare rafinament atât în articole, cât și în nenumăratele scrisori către Camil Petrescu, Emil Cioran și alți prieteni, cărora le împărtășea entuziasmul lecturii unei cărți ori cu care a polemizat. Este semnificativă replica dată lui Mircea Eliade, sub titlul *Alte „Soliloquii"*, în fapt un dialog de idei. Comentariul are în vedere chiar fraza de început a cărții lui Eliade, socotită vulnerabilă: „Singurul sens al existenței este de a-i găsi un sens". Însă eseul învederează calitățile de vizionar ale autorului, care intuiește valoarea operei ce urma să fie scrisă de Eliade. Ca romancier, **M.** debutează în 1935 cu *Rabbi Haies Reful*, urmat de *Tezaur bolnav* (1936), *Moartea nimănui* (1939) și *Domnița Ralu Caragea* (1939). Dualitatea conștiinței, luciditatea interogațiilor, adâncind prăpastia dintre eurile care locuiesc ființa umană, sunt tot atâtea „fapte" care structurează subiectul romanelor, înscriindu-se între coordonatele experimentalismului, ale autenticismului din anii '30–'40. În *Rabbi Haies Reful*, personalitatea protagonistului se reflectă dual prin perspectiva din care este percepută: cea a discipolului său și cea a faptelor săvârșite de el însuși într-un târg prăfuit din Moldova. Este un bun prilej de a crea personaje și situații grotești, anunțând parcă literatura absurdului. Apetența pentru dilemele existențiale își află apogeul în *Tezaur bolnav*. Căutarea, aspirația către cunoașterea de sine este plasată într-un mediu intelectual, ceea ce amplifică neliniștile, zbuciumul unei conștiințe dornice să-și înțeleagă propriile limite și să le depășească. Manuel Darie, tânăr profesor de liceu, devine însă mai cu seamă un personaj-reflector care preia laitmotivele prezente în eseurile autorului. Un roman-eseu, *Tezaur bolnav*, adună întrebări despre viață și moarte, despre destin, despre cunoaștere, îndoială, singurătate etc. Dedublarea personalității este aici un dat inevitabil: Manuel își vede chipul înaintând pe alee, prezență stranie și obosită, trădând paloarea și sfârșeala unui mort. Își găsește un loc privilegiat în roman, o idee enunțată în *Alte „Soliloquii"*: „Suntem o actualizare a străbunilor – a nomazilor din sânge – plus ceva: *conștiința*. Suntem o realizare a tuturor refulărilor celor dinaintea noastră: ceea ce nu a putut fi consumat nici de viciu, nici de vis, nici de virtute, dar a scăpat și țărânei. Iar conștiința e bilanțul tuturor lipsurilor: o sinteză a unei erori inițiale: *a exista*." Obsesia cu privire la continuitatea strămoșilor prin urmașii lor, cărora le transmit eșecuri și frustrări, pe când cei ce vin sunt destinați să le împlinească, planează asupra lui Darie. Câteva întâmplări devin pretext pentru apariția motivului dublului, a conflictului dintre aparență și realitate și a unei întrebări fără răspuns: care dintre cei doi este adevăratul Manuel Darie? Teribila încleștare finală pentru supremația uneia dintre cele două voințe lasă cale liberă spre o posibilă alunecare dostoievskiană în nebunie sau într-o realitate a fantasmelor. Personajele adevărate ale romanelor lui **M.** sunt ideile. De altfel, el își recunoaște apetența pentru lumea artei, despre care crede că potențează vitalitatea romanelor. Simte că iubește „cu o durere pur mintală" segmente ale trecerii sale

prin lume. Romanul *Moartea nimănui* explorează aceeași temă a căutării identității în dualitatea oferită de intelectualii aleși ca personaje, Andrei și Anton, meniți să se completeze unul pe altul. Destinul face ca drumurile celor doi să se întâlnească fără putința de a se mai despărți altfel decât prin moarte. Andrei și Anton sunt eurile care alcătuiesc, vizibil, o singură identitate. Ei sunt dublurile care au nevoie unul de altul pentru a se completa, precum trăiesc gemenii unul prin altul, pot fi văzuți și drept un cuplu antitetic față de cele două euri din conștiința lui Manuel Darie. Moartea neprevăzută a lui Anton îl dezechilibrează într-atât pe Andrei, încât nu mai găsește un sens vieții și își află izbăvirea în moarte: „Dacă aș putea să mor în mine pentru a scăpa de mine". Dacă în *Moartea nimănui* se aduce în fundal mediul sordid al mahalalelor, cu oameni declasați, supuși unor patimi morbide, *Domnița Ralu Caragea* reconstituie altă lume, vremuri demult apuse, trădând interesul pentru amănuntul istoric, ce se regăsește și în piesa de teatru *Io, Ștefan Voievod*. În 1957 a publicat în „Viața românească" un fragment din piesa de teatru în versuri *Ovidiu la Tomis*, în care încearcă să contureze destinul poetului antic, destin mai presus de gloria efemeră a Cezarului, din a cărui voință Ovidiu fusese exilat la Pontul Euxin. **M.** a tradus în românește scrieri aparținând lui Adelbert von Chamisso, Jack London, Thomas Mann ș.a. În 1967 a primit premiul Uniunii Scriitorilor pentru traducerea romanului *Muntele vrăjit* de Thomas Mann.

SCRIERI: *Rabbi Haies Reful*, București, [1935]; *Tezaur bolnav*, București, [1936]; *Moartea nimănui*, București, [1939]; *Domnița Ralu Caragea*, București, [1939]; *Creangă*, București, 1944. **Traduceri:** Jacques Bainville, *Istoria Franței*, I-II, București, 1939; F.E. Sillanpää, *Silja sau Tristețea unei vieți neîmplinite*, București, 1942; Adelbert von Chamisso, *Extraordinara poveste a lui Peter Schlemihl*, București, 1956; Jean Racine, *Teatru*, pref. Elena Vianu, București, 1959 (în colaborare); Thomas Mann, *Muntele vrăjit*, pref. Ion Ianoși, București, 1967, *Iosif și frații săi*, I-III, pref. Marian Popa, București, 1977-1981; Johannes Linnankoski, *Cântece despre învățăiata floare roșie*, pref. George Sbârcea, București, 1969; Francisc Körmandi, *Generația jertfită. Aventură la Budapesta*, București, f.a.; Jack London, *Rebeliune pe Atlantic*, București, f.a.

Repere bibliografice: I. Ar. [I. Argintescu], *Dl Petre Manoliu*, RVM, 1934, 10-11; Ilariu Dobridor, *Gramatica, stilul și cultura d-lui Erasm Manoliu*, DEP, 1934, 2141; Lovinescu, *Scrieri*, VI, *262-263*; Pericle Martinescu, *„Rabbi Haies Reful"*, SDM, 1936, 1; Pericle Marinescu, *„Tezaur bolnav"*, SDM, 1936, 5; V. Copilu-Cheatră, *„Rabbi Haies Reful – frescă"*, „Freamătul școalei", 1936, 3-4; Cicerone Theodorescu, *„Tezaur bolnav"*, „Floarea de foc", 1936, 20; Biberi, *Études, 187-189*; Streinu, *Pagini*, V, *246-249*; Horia Stanca, *„Domnița Ralu Caragea"*, TIA, 1939, 175; Alexandru Raicu, *„Moartea nimănui"*, „Tribuna tineretului", 1939, 30-31; Theodor Rășcanu, *Pentru Petru Manoliu*, „Gazeta refugiaților", 1941, 41; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *880*, *Ist. lit.* (1982), *966*; Alexandru Kiriței escu, *Petru Manoliu și confuziile mele*, VAA, 1943, 630; Ivașcu, *Confruntări*, II, *463-465*; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, *534-535*; Piru, *Ist. lit.*, *439*; Paul Cortez, *Înainte de a uita*, I, București, 1987, *136-140*; Acterian, *Privilegiați*, *84-86*; Bejenaru, *Dicț. botoșănenilor*, *154-155*; Valentin Chifor, *Caleidoscop critic*, Oradea, 1996, *173-177*; Micu, *Scurtă ist.*, II, *210*; *Petru Manoliu*, DCS, *167*, *190-191*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *62-64*; Cornelia Ștefănescu, *Suflete jupuite*, JL, 2002, 11-12; Dora Mezdrea, *Arhiva Petru Manoliu*, JL, 2002, 11-12; Marin Diaconu, *„Bardul metafizicei"*, JL, 2002, 11-12. *O.I.*

MANTU, Lucia (pseudonim al Cameliei Nădejde; 9.IX.1888, Iași – 22.XI. 1971, București), prozatoare. Este fiica Ecaterinei (n. Băncilă) și a lui Gheorghe Nădejde, profesor și literat. Familia, care număra între membrii săi pe Ioan Nădejde (fratele tatălui), Sofia Nădejde și Octav Băncilă (frații mamei), are o înrâurire specială asupra formării și profesiei alese de **M.** Absolvind în 1907 secția modernă a Liceului Internat din Iași, urmează, în același oraș, Facultatea de Științe Naturale și Seminarul Pedagogic, pe care le va absolvi în 1912. Va preda din 1914 până în 1945 la Liceul de Fete „Oltea Doamna" din Iași, de unde, până în 1947, când se pensionează, va fi detașată la Institutul de Zoologie al Facultății de Științe din București. Prezență discretă, ușor enigmatică, semănând mereu și fără efort doar sieși, **M.** își leagă debutul, produs în 1921, cu schița *La vie*, dar și o bună parte a activității de revista „Viața românească" și de ambianța literară de aici. În afara câtorva colaborări sporadice la alte periodice, semnează frecvent în paginile revistei „Însemnări ieșene". Cărțile de proză publicate – *Miniaturi* (1923), *Cucoana Olimpia* (1924), *Umbre chinezești* (1930) și *Instantanee* (1945) – s-au aflat în atenția criticii. Volumul de debut este premiat de Societatea Scriitorilor

Români, iar manuscrisul „romanului" *Cucoana Olimpia* primește un controversat premiu la un concurs al ziarului „Dimineața". În ultimii ei ani de viață se îndeletnicește cu stilizarea unor traduceri din rusă *(Serile în sat la Dikanka* de N.V. Gogol, *O poveste obișnuită* de I.A. Goncearov, *Jurnalul unui om de prisos* și *Destelenire* de I.S. Turgheniev) și din cehă *(Oameni la răscruce* și *Jocul cu focul* de Marie Pujmanová).

Lumea și timbrul care definesc proza scrisă de **M.** tind către arta dificilă a miniaturii, exersată îndelung Într-o suită de crochiuri, secvențe, scene, instantanee, serie deschisă monoton adaosurilor, multiplicării, din păcate din ce în ce mai șterse și neselective de la o carte la alta, până la antologia *Miniaturi* din 1969, este surprins „pe viu" spectacolul mozaicat al vieții obișnuite într-un oraș de provincie. E o agitație obscură, previzibilă, reluată la nesfârșit, transpusă în notații rapide, în încercarea de a da substanță imaginii unui mediu. În fiecare moment, pe stradă, în tramvai, dar mai cu seamă înlăuntrul curților, în case, în odăi, se întâmplă ceva. Vietuirea în formele ei cele mai banale, făpturile insignifiante cu porniri primare ori cu agresivitate calculată și mai ales cu tabieturi, rutină, stereotipii domestice caracterizează o lume măruntă, vădit grijulie în a-și conserva mărginirea și imobilismul. Ca într-un album de epocă, Iașii, bunăoară, își arată chipul crepuscular, vetust, trasat în tușe migăloase, precise. Orașul apare ca o așezare hibridă, mai mult rurală, străbătută de uliți strâmte și abrupte, invadate, după anotimp, de verdeață, colb sau noroaie, cu tramvaie jalnice și trăsuri hârbuite, cu cinematograf, periferii mizere, cu orătănii, cu tot felul de mahalagii, dar și cu așa-zisa lume bună. În genul acesta de proză, ilustrat și de I. Al. Brătescu-Voinești sau de I.A. Bassarabescu, invenția aproape că lipsește, iar compunerea riscă nu o dată să devină ternă și reductivă, cu elemente de minorat literar. În timp ce o categorie, „bietii oameni", cărora viața fără orizont le-a fost hărăzită, este văzută de autoare când indulgent, blajin, când cu bunăvoință ironică, ariviștii, ignoranții cu ifose sunt lăsați pe seama vorbelor pe care le scot, vorbe înscenate în savuroase dialoguri inepte, trimițând ici și colo spre lecția lui I.L. Caragiale. Cu toate că inflexiunile în cheie idilizantă răzbat din multe pagini, **M.** știe uneori să-și controleze emoțiile, să ia o oarecare distanță și să domine faptele ca un observator prevenit, lucid. Pare interesată mai degrabă de minuția reconstituirii, de concretețea unei senzații, de precizia unui gest, a unei vocabule și nu pune mare preț pe comentariu. În aviditatea privirii se ascunde totuși o frustrare, o vitalitate reprimată, căutându-și drum spre exteriorizare. Doar în fața naturii, a vietuitoarelor și a copiilor, ca miracole intacte, nepervertite încă, atitudinea autoarei se schimbă, din exuberanță și fascinație nedisimulată născându-se poeme în proză cu o imagistică barocă, înscrisă în zona candorii.

SCRIERI: *Miniaturi,* Iași, 1923; *Cucoana Olimpia,* București, [1924]; *Umbre chinezești,* București, 1930; *Instantanee,* București, 1945; *Miniaturi,* București, 1969. **Traduceri:** N.V. Gogol, *Serile în sat la Dikanka,* București, 1948; I.A. Goncearov, *O poveste obișnuită,* București, 1951 (în colaborare cu Tatiana Berindei); *Merele de aur. Culegere de basme ale popoarelor URSS,* București, 1951 (în colaborare cu Tatiana Berindei); I.S. Turgheniev, *Jurnalul unui om de prisos,* București, 1952 (în colaborare cu Ada Steinberg), *Opere,* IV, București, 1955 (în colaborare cu Marina Arnoldov); Marie Pujmanová, *Oameni la răscruce,* București, 1957 (în colaborare cu Mihai Pop și Marcel Gafton), *Jocul cu focul,* București, 1957 (în colaborare cu Mihai Pop).

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere,* II, *33-35,* IV, *89, 213-214, 215,* XII, *262, 496-497;* Ibrăileanu, *Opere,* III, *404-406;* Aderca, *Contribuții,* I, *549-554;* Lovinescu, *Scrieri,* V, *98-100, 107,* VI, 207; Ralea, *Scrieri,* II, *212-218;* Botez, *Scrieri, 233-237;* Izabela Sadoveanu, *Lucia Mantu,* ALA, 1930, 481; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *695-696, Ist. lit.* (1982), *779-780;* Sevastos, *Amintiri, 379-381;* Piru, *Panorama, 283-285;* Demostene Botez, *Lucia Mantu la 80 de ani,* VR, 1969, 1; Micu, *Început, 391-392;* Leon Baconsky, *Lucia Mantu,* ST, 1972, 7; Leon, *Umbre,* II, *235-239;* Gheorghe Iancovici, *Microcosmosul Luciei Mantu,* ST, 1973, 18; Constantin Ciopraga, *Feminități: Lucia Mantu,* CRC, 1973, 38; Maftei, *Personalități,* II, *159-160;* Profira Sadoveanu, *Destăinuiri,* București, 1989, *139-143; Dicț. scriit. rom.,* III, *64-66.* *G.D.*

MANU, Emil (pseudonim al lui Emil Cismărescu; 9.X.1922, Manu, j. Mehedinți – 19.IX.2005, București), poet, prozator, critic și istoric literar. Este fiul Ioanei (n. Popescu) și al lui Ion Cismărescu. Învață între 1934 și 1942 la Liceul „Traian" din Turnu Severin. Din 1942 este student al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, în paralel frecventând și cursurile Facultății de Drept. În 1945 e înmatriculat la Școala de Ofițeri de Rezervă din Slănic Prahova, luând parte la bătălia de la Păuliș. Își ia licența în litere în 1946, și din anul următor până în 1953 funcționează ca profesor secundar la Baia de Aramă și Turnu Severin. Din 1955 devine cercetător la Societatea de Științe Filologice din București. În 1958 va fi arestat, înscenându-i-se un proces politic. Este condamnat pentru închipuite delicte de „huliganism politic" și „uneltire contra orânduirii socialiste". Eliberat în 1962, va lucra câțiva ani ca muncitor pe un șantier de construcții. În 1964 se angajează ca redactor-documentarist la Editura Muzicală, iar din 1967 devine cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" din București. Obține în 1973 titlul de doctor în filologie, cu teza *Ion Minulescu și conștiința simbolismului românesc.* Primele versuri îi apar în timpul liceului, în ziarul „Nădejdea" din Turnu Severin (1940). Elevul Cismărescu trimite „poeme" la „Revista literară a Liceului Sf. Sava", la „Ramuri" din Craiova, la „Albatros". În studenție, colaborările sale își mențin același ritm în „Curentul magazin literar", „Universul literar", „Dacia rediviva", „Claviaturi", „Slovar" (Râmnicu Vâlcea), „Caiete de poezie", „Fapta", „Studentul român". În „Națiunea" G. Călinescu îi publică aproape o întreagă plachetă de versuri, iar **M.** își alcătuiește un volum intitulat *Ferestrele orașului,* care va rămâne în corecturi. După 1948 colaborările sale devin mai rare. De-abia din 1955 poetul revine la uneltele sale și numele îi reapare în revistele „Contemporanul", „Flacăra", „Gazeta literară", „România literară", „Luceafărul", „Steaua", „Tânărul scriitor", „Tribuna" ș.a. Debutează în volum ca istoric literar, cu monografia *Traian Demetrescu,* apărută în 1956.

Prima carte de versuri, intitulată *Incunabule,* îi este editată târziu, în 1969. Urmează *Ceremonia faianțelor* (1971), *Ora magnoliilor* (1976), *Vesperalia* (1980) și *Ora reveriilor* (1989). O

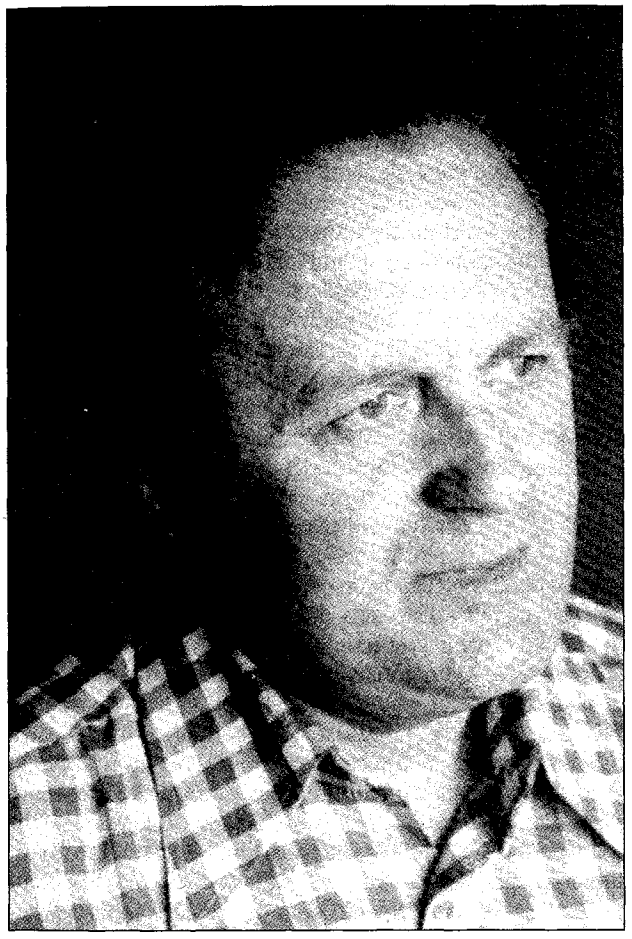

antologie de autor, *Utopia nopții*, îi este tipărită în 1998. Versurile târzii sunt percepute de autorul însuși „ca niște flori suferinde", în care critica sesiza un tragism livresc, augmentat de vârsta adolescentină a eului liric. Totul este imaginar și reverie de sorginte romantică, filtrate în retortele modernistilor simbolisto-decadenți, suprapunându-se unui alt imaginar, al cărților, al muzicii, al picturii și arhitecturii de burg. Interferența celor două zone ale fanteziei nu duce la o intensificarea sentimentelor, ci la volatilizarea lor, subțiind „mușchii și nervii" expresiei poetice. În *Incunabule* sunt proiectate amintirile unui intelectual care nu se cuplează direct la realitate, ci mediat, prin cultură. Primăvara este parnasiană, noiembrie e muzical sau preclasic, cu frunze căzând „decorativ". Iubitei îi declamă „poeme sublimate", iar mâinile „bibliotecarei din orașul gotic" desenează „sonate-n re minor". **M.** scrie un *Madrigal pentru Solveig*, un *Poem pentru femeile de jos pe care le-a cântat Villon*. O tristețe difuză plutește peste toată această lirică, deși o dată poetul publică un *Decret împotriva tristeții*. El evadează uneori în bucolic și se refugiază în ambianța domestică, securizantă, cântând mobilele vechi, cristalurile, porțelanurile și tabieturile, ceremonialul meselor intime, alteori evocă boema de odinioară, cu o umbră de ironie în căutarea nostalgică a bucuriilor elementare. Senzualitatea, bine temperată, se infuzează în substanța versurilor ca o atracție spre lumină și viață. Cărticica de versuri pentru copii *Ultima corabie cu pânze* (1976), un jurnal de front în proză – *Mica „Eroică"* (1971), câteva volume cu itinerarii de călătorie, un jurnal de detenție intitulat, *Infernurile noastre* (1993) ori un roman autobiografic, *Galaxia Eros* (1997), vin să întregească portretul de scriitor al lui **M.** Între cărțile sale de istorie literară se află lucrări despre poeți români moderni și contemporani, despre generația războiului, căreia îi aparținea, despre sensurile simbolismului și ale avangardismului românesc: *Prolegomene argheziene* (1968), *Reviste românești de poezie* (1972), *Tudor Arghezi. Cadențe* (1977), *Eseu despre generația războiului* (1978), *Ion Minulescu și conștiința simbolismului românesc* (1981), *Dimitrie Stelaru* (1984), *Ion Caraion* (1999) ș.a. Nu din orgoliu s-a afirmat **M.** ca istoric și critic literar, ci din penitență, având de străbătut o perioadă dominată de răsturnarea valorilor, ceea ce i-a anihilat idealurile poetice din tinerețe. Demersul său este unul pozitivist, bazat pe cercetări tematice, pe reluarea, cu informație nouă, a unor rezultate deja cunoscute, și excelează prin exactitate, prin evocarea adesea inspirată a epocii și a scriitorilor la care se referă.

SCRIERI: *Traian Demetrescu*, București, 1956; *Prolegomene argheziene*, București 1968; *Incunabule*, București, 1969; *Ceremonia faianțelor*, București, 1971; *Mica „Eroică"*, București, 1971; *Reviste românești de poezie*, București, 1972; *Sinteze și antisinteze literare*, Cluj-Napoca, 1975; *Ora magnoliilor*, București, 1976; *Ultima corabie cu pânze*, București, 1976; *Tudor Arghezi. Cadențe*, București, 1977; *Eseu despre generația războiului*, București, 1978; *Roza vânturilor*, București, 1980; *Vesperalia*, București, 1980; *Ion Minulescu și conștiința simbolismului românesc*, București, 1981; *Sensuri moderne și contemporane*, București, 1982; *Poveștile de la ora șapte*, București, 1983; *Dimitrie Stelaru*, București, 1984; *Spațiu etern*, București, 1985; *Ora reveriilor*, București, 1989; *Infernurile noastre*, București, 1993; *Galaxia Eros*, Galați, 1997; *Cafeneaua literară*, București, 1997; *Utopia nopții*, cu o scrisoare a lui G. Călinescu, București, 1998; *Ion Caraion*, București, 1999; *Vesperalia*, București, 1999; *Eminescu în timp și spațiu*, București, 2000; *Generația literară a războiului*, București, 2000; *Viața lui Marin Preda*, București, 2003. **Ediții:** Ion Minulescu, *Opere*, I-IV, pref. Mihai Gafița, București, 1974-1983; Ion Caraion, *Cimitirul din stele*, pref. edit., București, 1995, *Postume*, pref. edit., București, 1995, *Tristețe și cărți*, pref. edit., București, 1995; Dimitrie Stelaru, *Opera poetică*, pref. edit., București, 2002. **Antologii:** *Arta poetică la români*, ed. 2, pref. edit., București, 2002.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, *„Incunabule"*, RL, 1969, 14; Veronica Porumbacu, *„Incunabule"*, VR, 1969, 6; Caraion, *Duelul*, *85*; Daniel Dimitriu, *„Ceremonia faianțelor"*, CL, 1972, 17; Barbu, *O ist.*, *223-225*; Al. Andriescu, *„Ora magnoliilor"*, CRC , 1976, 43; Caraion, *Pălărierul*, *168*; Alexiu, *Ideografii*, *152-154*; Poantă, *Radiografii*, I, *205-207*; Mihai Ungheanu, *„Eseu despre generația războiului"*, LCF, 1979, 5; Ion Cristoiu, *De la un titlu la o carte*, VST, 1979, 13; Virgil Mazilescu, *Spațiul vesperal*, RL, 1980, 14; *Lit. rom. cont.*, I, *348*; George, *Sfârșitul*, III, *215-221*; Cioculescu, *Itinerar*, IV, *433-438*; Piru, *Critici*, *217-219*; Teodor Vârgolici, *Jurnalul de detenție al unui poet*, ALA, 1994, 208; Barbu Cioculescu, *„Infernurile noastre"*, JL, 1994, 9-12; Gh. Bulgăr, *Biografii răvășite*, VR, 1994, 7-8; Dumitru Micu, *Un livresc neoromantic*, L, 1997, 41-42; Gh. Bulgăr, *Emil Manu – 75*, ALA, 1997, 388; Simion, *Fragmente*, II, *315-318*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *65-67*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1097*; Firan, *Profiluri*, II, *32-35*. *S.I.*

MANUSCRIPTUM, revistă apărută la București, trimestrial, din 1970, editată de Muzeul Literaturii Române, director fondator fiind Perpessicius. Între 1972 și 1983 director este Al. Oprea; de la numărul 1/1990 Petru Creția devine redactor-șef și cu numărul 3-4/1990 – director onorific, ca redactor-șef funcționând începând de acum Alexandru Condeescu. De-a lungul anilor, din colectivul de redacție au făcut parte Corin Grosu, Romulus Vulpescu, Diana Cristev, Nicolae Florescu, Ruxandra Mihăilă, Manuela Tănăsescu, Fănuș Băilești eanu, Adrian Botta, Florea Vlad, Constandina Brezu, Nicolae Ciobanu, Eugen Mihaiciuc ș.a. Revistă de literatură și critică, **M.** publică poezie, proză, teatru, note critice, corespondență, traduceri, iar sub raport iconografic, portrete inedite, facsimile, autografe, caricaturi, desene sau extrase din colecții. Articolul-program, semnat de Perpessicius și tipărit în numărul inaugural, afirmă interesul preeminent al publicației pentru documentul inedit și declară o preocupare specială pentru „tipărirea documentului literar, pe care îl introduce în circuitul culturii de specialitate, ce singură ea este chemată să-l înregistreze și valorifice", venind cu precizarea: „Cum totuși o publicație de documente nude ar fi mult prea aridă, revista a hotărât să premeargă [...] publicarea documentului cu introduceri sau să le însoțească de unele note explicative". Se desprind cinci orientări majore în ceea ce privește selecția și tipărirea materialelor. Prima vizează geneza textului literar – în termenii autorului, „laboratorul intim al literatului, înțelegând prin aceasta întreg procesul de filtrare, de la formele primare până la forma definitivă, variațiile de titlu ale poemelor sau culegerilor etc.". A doua

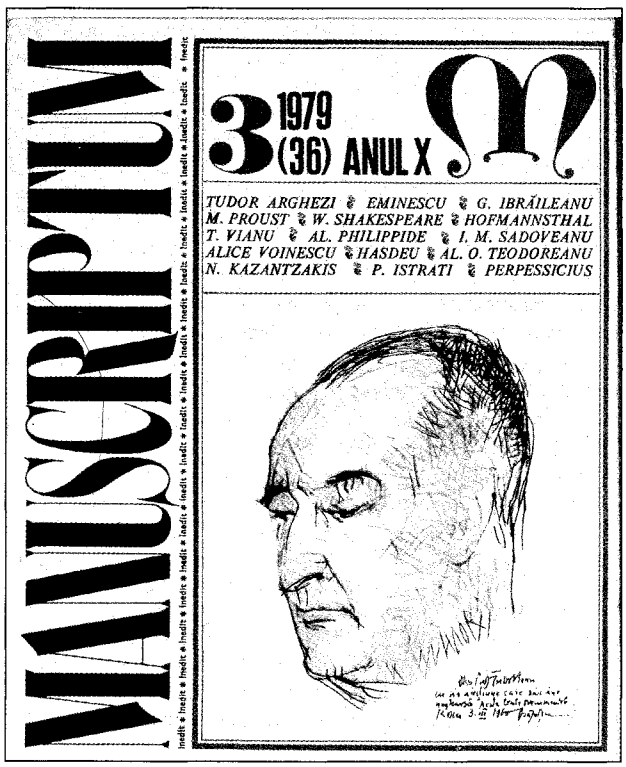

este corespondența scriitorilor, ca „gen de confesiuni revelatorii sub toate raporturile, biografice și de creație". A treia direcție se îndreaptă spre mărturiile literare, care „ar dori să prezinte, fie sub forma unor interviuri, fie sub aceea a unor pagini autonome de reminiscențe, cele mai de seamă informații din viața și creația scriitorilor și oamenilor de cultură". Următoarea zonă de interes o reprezintă evidențierea relațiilor „scriitorilor noștri cu celelalte culturi europene", precum și ale scriitorilor europeni cu spațiul cultural românesc. În sfârșit, deși revista este consacrată documentului, un spațiu aparte este rezervat textului beletristic, cu condiția ca acesta să fie inedit. Și după 1990 **M.** își păstrează cu strictețe profilul. În editorialul lui Petru Creția, intitulat *În pragul altei vremi* (1/1990), se reafirmă linia care a consacrat revista, „întoarsă spre trecut" și restituind prezentului relicve documentare, când acestea sunt inedite. Rubrici: „Scriitori români în arhive străine", „Scriitori străini în arhive românești", „Cronica edițiilor", „Curier", „Restituiri", „Spicuiri", „Fișier bibliografic", „Iconografie", „Proză, teatru, critică" ș.a. Textele poetice publicate propun un peisaj eclectic, ce cuprinde, de la poezia romantică la poezia modernistă, o gamă extinsă de modalități expresive, criteriul de selecție privind faptul că nu au fost editate anterior. Astfel, în numărul 1/1970 Al. Oprea dă la iveală trei poeme inedite de Ionel Teodoreanu (o poezie de reverie, confesiuni și angoase, configurând un drum către paradisul pierdut al copilăriei). În numărul 2/1970 Perpessicius scoate la lumină trei poeme de Mihail Sadoveanu, parte dintr-o *Cântare a Cântărilor* scrisă spre sfârșitul vieții. În numărul 3/1971 sunt inserate patru poeme ale lui Dan Botta, din prima perioadă de creație. Prefațatorul, Nicolae Florescu, le caracterizează în termenii „setei de absolut", în care structurile formei imită structurile universale. Poemele sunt expresioniste și mărturisesc un cult al geometriei formale aproape barbian, precum și o interogație a eului despre sine și lume – o lume artefact, obiect fictiv, transfigurat subiectiv. Numărul 1/1972 cuprinde poemul *Gravură-n lemn* de Tudor Arghezi, iar numărul 1/1974 oferă trei inedite de Lucian Blaga. În numărul 1/1978 sunt introduse în circuitul lecturii variante inedite ale poemelor barbiene *Înecatul*, *Lava* și *Din ceas dedus*, numărul 2/1978 propune un grupaj de poezii ale Magdei Isanos, iar numărul 1/1991 oferă douăzeci și patru de inedite eminesciene. În numărul 1-4/1992 e recuperat un poem inedit de V. Voiculescu scris în 1940 și intitulat *Nu vă credeți*, iar numărul 1-4/2001 conține două poeme inedite de G. Bacovia (*Sunt* și *Dialog*). Proza restituită reprezintă în egală măsură un eșantion compozit, mergând de la romanul realist sau memorialistica descriptivistă până la povestirea romantică ori nuvela psihologică. Nume sonore concură la configurarea unui peisaj epic spectaculos. În primele trei numerele din 1970 Perpessicius și Corin Grosu publică romanul sadovenian *Mariana Vidrașcu*, în numărul 3/1971 sunt incluse pagini memorialistice aparținând lui Anton Holban, numărul 2/1972 are în sumar o povestire de Panait Istrati, în numărul 3/1972 se tipărește romanul *Șarpele* de Liviu Rebreanu, iar numărul 4/1972 publică romanul (neterminat) *Fatma* de Perpessicius.

Constantin Cubleșan prefațează în numărul 1/1975 proza *Puntea neagră* de Radu Stanca – o povestire romantică, bazată pe sugestia fantastică, pe regia unui fundal baladesc dramatic și pe intrigi de colorit local, în linia lui Mihail Sadoveanu, V. Voiculescu sau Ion Agârbiceanu. Numărul 2/1975 găzduiește o proză fantastică de Lucian Blaga, cu o postfață de Ion Vlad. Mai sunt de semnalat proze aparținând lui Gib I. Mihăescu (variante la *Brațul Andromedei*, 1/1978), Ion Agârbiceanu (1/1983), Marin Preda (3/1984), Zaharia Stancu, M. Blecher, Hortensia Papadat-Bengescu (varianta definitivă a nuvelei *Rochia miresei*, 4/1989), Ion Vinea (povestirea *Mireasmă pe calvar*, 1/1990), Mircea Vulcănescu (prozele *Rada*, *Spre casă*, *Prin mirișe*, 1–2/1996), G. Bacovia (poemele în proză *Tăcere de savant* și *Oameni civilizați*, 1–4/2001). Publicația oferă tiparului și texte dramatice inedite având ca autori pe Eusebiu Camilar, I.L. Caragiale (*Titircă, Sotirescu et c-ia* – caietul berlinez cu schițele pentru piesă, rămasă ca proiect, prezentate de Corin Grosu, 3/1970), Anton Holban, Radu Stanca, G. Ciprian, Dimitrie Stelaru. Numărul 3–4/1996–1/1997 este, de altfel, dedicat teatrului, mai ales celui tradus în românește după autori străini. Deosebit de interesantă este corespondența din **M.** Ilustrată de nume semnificative din cultura română și universală, secvența epistolară evocă, pe de-o parte, laboratoare de creație în care s-au configurat opere fundamentale, literare sau critice, iar pe de altă parte, consemnează aspecte necunoscute din existența personajelor culturale implicate. Astfel, în numărul 1/1970, Corin Grosu publică, sub titlul *Spiritul critic*, corespondență G. Ibrăileanu–Paul Zarifopol, iar numărul următor cuprinde corespondență Lucian Blaga – Octav Șuluțiu. În numărul 3/1970, sub îngrijirea lui Z. Ornea, apare corespondența Benedetto Croce–Mihail Dragomirescu. Figurează, de asemenea, piese din corespondența Mihai Eminescu–Veronica Micle (4/1971), I. Budai-Deleanu–Petru Maior (1/1972), I.L. Caragiale (epistole berlineze, 3/1984), Petru Comarnescu–Pavel Țugui (4/1989), Constantin Noica–Mircea Eliade, Sașa Pană–Ionel Jianu (1–4/1993), Mihail Sebastian–Martha Bibescu (1–4/2001). Sunt recuperate din manuscrisele lui Al. Macedonski trei texte teoretice, prefațate de Adrian Marino. Eseuri semnează Zoe Dumitescu-Bușulenga, D. Vatamaniuc, Diana Cristev, N. Florescu, Barbu Cioculescu, Liviu Călin, Ion Vartic, Marin Mincu, Mircea Popa, Ioana Em. Petrescu. Textele inedite ale scriitorilor români și străini sunt însoțite, de asemenea, de studii și comentarii critice întreprinse de Ov. S. Crohmălniceanu (*T. Arghezi. Tentațiile Thaliei*, 1/1975), Al. Oprea (*Gala Galaction, Frumoasa epistolă de altădată*, 1/1975), Mihnea Gheorghiu (*Gherea și responsabilitatea socială a scriitorului*, 4/1975), Șerban Cioculescu ș.a. Dezbaterile organizate de Muzeul Literaturii Române și prezidate de Șerban Cioculescu se regăsesc în paginile **M.** și sunt adunate ulterior în volumul *13 Rotonde 13*. Pe măsură ce preocupările revistei se diversifică, rubricile își extind sfera de cuprindere: „Arhiva contemporană", „Scriitorul – conștiința epocii", „În dezbatere", „Măștile prozei", „Revelația documentului", „Cântecul amintirii", „Epistole", „Din tainele arhivei", „Dosar", „Document în epocă", „File de album". De-a lungul timpului se realizează o serie de evocări ale unor personalități aparținând culturii și literaturii române, precum Tudor Vianu (4/1972, 2–4/1997), Ioan Slavici (3/1974), E. Lovinescu (1/1974), G. Călinescu (2/1974), N. Iorga, Al. Macedonski, Tudor Arghezi, Camil Petrescu, Ion Barbu, Șerban Cioculescu, Pavel Dan, Liviu Rebreanu. Numărul 1/1977 îi este consacrat lui Eminescu, la fel și numărul 1/1989 (cu ocazia centenarului) și numărul 1/1991, extrem de spectaculos, în care celor douăzeci și patru de inedite propriu-zise le sunt atașate șaisprezece poeme imprimate ca inedite între 1989 și 1990 ocazional, în periodice, precum și douăsprezece reconstituiri și autonomizări, dintre care cinci inedite ca atare, într-un grupaj gândit de Petru Creția. Numărul 4/1980 îi este închinat lui Mihail Sadoveanu, iar tema numărului 1/1986 se centrează pe centenarul Mihail Sorbul. Numărul 2/1990 cuprinde șaizeci de pagini despre avangardism – corespondență de Tristan Tzara, evocări ale lui Tzara și Urmuz făcute de Sașa Pană și Ștefan Roll, corespondență Ilarie Voronca – F. Aderca și un portret B. Fundoianu. Numărul 1–4/1992 se ocupă de Basarabia și selectează corespondență despre provincia românească, sub iscăliturile lui B.P. Hasdeu, C. Stere, Camil Petrescu, Ion Petrovici, Ioan Pelivan. Un număr în egală măsură interesant este 1–4/1995, consacrat lui Nichifor Crainic și alcătuit din versuri, memorii, corespondență și publicistică, majoritatea fiind documente din arhivele Securității. Numărul 1–4/1999, dedicat lui Cristian Popescu, e însoțit de volumul *Arta Popescu*, al autorului omagiat, iar numărul 1–4/2001 scoate la vedere o seamă de texte inedite (poeme, poeme în proză și însemnări aforistice) ale lui G. Bacovia. Alți colaboratori: C. Popescu-Cadem, Dumitru Ivănescu, Victor Crăciun, Valentin Silvestru, Mircea Zaciu, Paul Cornea, Al. Andriescu, Al. Piru, George Macovescu, Marin Bucur, Dan Simonescu, Nicolae Manolescu, Iordan Datcu, I. Oprișan, D. D. Panaitescu, Stancu Ilin. *C.Tt.*

MANZATTI, Nello (5.II.1905, București – 5.II.1986, Milano), prozator și memorialist. Este fiul lui Alexandru Mânzatu, industriaș. Urmează studii muzicale în particular, cu profesorul german Henne. Încă din liceu debutează cu romanțe și cu schițe umoristice în presa vremii (1925). Nu își încheie anii de școală, iar în 1926, după moartea subită a tatălui său, devine proprietarul unei fabrici de țesături. Colaborează la „Vremea" cu încercări literare și cronici muzicale, iar în revista „Gluma" a lui Ion Anestin îl lansează pe Gâgă, personaj căruia avea să îi dea o anumită faimă. În 1927 debutează ca dramaturg pe scena Teatrului Comedia din București, cu piesa *Colacul de salvare*. În 1940, sub regimul legionar, devine director general al Societății Regale de Radiodifuziune. Părăsește definitiv țara în 1947, trecând frontiera clandestin și se stabilește o vreme, după o seamă de peripeții pe care le va relata mai târziu cu haz, la Paris. Emigrează în Argentina (1949), unde înființează și conduce ca redactor-șef, scurtă vreme, revista „România". Colaborează la revista canadiană „Unirea", la ziarul „Românul" din New York și la alte publicații românești din exil

(„Înșir'te mărgărite", „Cuvântul în exil", „Patria"). În 1951, la Buenos Aires, Editura Cartea Pribegiei, coordonată de Grigore Manoilescu, îi șapirografiază în o sută de exemplare volumul memorialistic *Îți mai aduci aminte, Doamnă?*, cu o prefață semnată de Mircea Eliade. Deși cu o circulație restrânsă, cartea s-a bucurat de succes în exilul românesc, punând în valoare un spirit stenic, plin de vervă, dublat de un autentic timbru nostalgic, capabil să refacă atmosfera și să restituie evocator personalități literare și boema artistică bucureșteană a perioadei interbelice. Același succes l-a înregistrat și caietul cu zece melodii „de inimă albastră" intitulat *Nostalgie* (1952). Reîntors în Europa la sfârșitul anilor '50 și stabilit ca profesor în învățământul secundar la Milano, **M.** colaborează la „Revista scriitorilor români", „Stindardul", „Vatra", „Cuvântul românesc" ș.a. și publică, la Editura Carpații din Madrid, a doua sa carte de amintiri, *Frumoasa cu ochi verzi* (1957). Consolidând imaginea memorialistului, dar nu mai puțin pe aceea a umoristului, volumul readuce în actualitatea românească toată disponibilitatea spre comic a unui personaj cum e Gâgă, model interbelic al anecdotelor de mai târziu cu Bulă, filtrând același filon vulgar al mahalalei. Autorul are o deosebită aplecare spre miticismul bucureștean, din buna tradiție anecdotică a lui Anton Bacalbașa sau din substanța dulce-amăruie a epigramei lui Cincinat Pavelescu, personalitate mereu evocată. Lumea pe care o descriu aceste schițe de mediu nu trece însă dincolo de o anumită candoare sentimentală, ceea ce antrenează uneori un aer vetust peste un cadru de târg de mult depășit. Nici măcar referințele la un Gâgă al tembelismului comunist, intuit de la distanță, nu modifică suflul ușor obosit al narațiunii, G. Călinescu având dreptate când amenda, indirect, în „Contemporanul" valențele minore ale demersului epic întreprins de **M.** Nu e mai puțin adevărat că – așa cum observa Mircea Eliade – proza lui umoristică se leagă și de alinarea unei disperări a pierderii în exil nu numai a timbrului lingvistic, ci și a universului de acasă.

SCRIERI: *Îți mai aduci aminte, Doamnă?* pref. Mircea Eliade, Buenos Aires, 1951; *Frumoasa cu ochi verzi*, cu ilustrații de Emilio De Silva, Madrid, 1957.

Repere bibliografice: Mircea Eliade, *Navigare necesse est...*, „România" (New York), 1951, iulie; Doru Cordun, *„Nostalgie"*, „America" (Cleveland), 1952, 24; G. Călinescu, *Divinul rătăcitor*, CNT, 1956, 11; *Nello Manzatti câștigă premiul I la Festivalul Cântecului Italian*, „America", 1959, 26; N.S.G. [N.S. Govora], *„Frumoasa cu ochi verzi"*, „Carpații" (Madrid), 1960, 34-35; Horațiu Comăniciu, *Nello Manzatti*, „Cuvântul românesc" (Hamilton), 1986, 119; Nicolae Florescu, *Menirea pribegilor*, București, 2003, *247-258;* Manolescu, *Enciclopedia*, *484-485*. *N.Fl.*

MARCEA, Pompiliu (20.X.1928, Colibași, j. Gorj – 27.III.1985, București), critic și istoric literar. Este fiul Mariei (n. Andronic) și al lui Ion Marcea, țărani. Învață mai întâi în satul natal, urmează Școala Normală de Învățători din Târgu Jiu (1942-1952) și Facultatea de Filologie a Universității din București, pe care o va absolvi în 1954. Rămâne preparator la Catedra de istoria literaturii române și urcă toate treptele carierei didactice, până la cea de profesor universitar, în 1979. În 1967 obține titlul de doctor în filologie cu o teză despre Ioan Slavici. Este trimis lector de limba română la Paris (1963), Köln, Bonn, Aachen și Düsseldorf (1970-1973). Un an este director al Editurii pentru Literatură Universală, iar din 1964 până în 1968 face parte dintre activiștii Comitetului Central al PCR, răspunzând de sectorul editorial. Omul de cultură rătăcit printre activiști ideologici a contribuit la publicarea operelor unor scriitori de-abia ieșiți din închisoare, printre care Vladimir Streinu, pe care îl și recomandă pentru funcția de director al Editurii Univers. A debutat în 1958, la „Luceafărul", pentru ca în 1961 să-i apară primul volum, monografia *Alexandru Sahia*. Colaborează constant la „Gazeta literară", „România literară", „Viața românească", „Săptămâna", „Amfiteatru", „Contemporanul", „Ramuri", „Flacăra", „Scrisul bănățean", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Zeit und Kultur", „Kurier der Bochum Universität" (Germania), „Slovenske Pohlady" (Cehoslovacia). A participat la câteva controverse literare interne și internaționale dure, ceea ce i-a marcat viața, apărând dreptul editorilor de a tipări publicistica politică a lui Mihai Eminescu în integralitatea ei și pledând pentru specificul transpunerii artistice a fenomenelor istorice („cazul" romanului *Delirul* de Marin Preda, a cărui apariție a stârnit reacții vehemente la Moscova și Berlin). Cartea care l-a consacrat este monografia *Ioan Slavici* (1965; Premiul „B.P. Hasdeu" al Academiei Române). În 1976 îi apare lucrarea *Lumea operei lui Sadoveanu* (Premiul Asociației Scriitorilor din București), urmat de un dicționar intitulat *Umanitatea sadoveniană de la A la Z* (1977). Alte cărți adună contribuțiile publicistice ale criticului: *Lecturi fidele* (1979), *Varietăți literare* (1982), *Concordanțe și controverse* (1983) și *Atitudini critice* (1985). În manuscris a rămas un roman intitulat *Arhipelagul Galapagos*.

Abordând o temă agreată în epocă – relațiile scriitorilor cu mișcarea muncitorească –, **M.** realizează în monografia *Alexandru Sahia* un studiu amplu despre un autor comunist mort prematur, după abia un deceniu de publicistică literară. Remarcabil este efortul criticului de a scăpa de tarele sociologizante ale vremii printr-o cercetare riguroasă a izvoarelor biografice și prin analiza mijloacelor artistice ale textului. Astfel, se observă coexistența unor formulări de sorginte ideologică („esența școlii burgheze" – „caracterul de clasă", religia creștină – „dimensiune otrăvitoare" ș.a.) cu investigarea surselor, ceea ce duce la descoperirea unor mărturii noi despre anii de școală ai lui Sahia la Liceul Militar din Craiova și la „Sf. Sava" din București. Nu sunt escamotate înclinațiile religioase ale tânărului Stănescu (numele adevărat al scriitorului), care devine frate de obște la mănăstirea Cernica, locuind în fosta chilie a lui Tudor Arghezi. Sunt trecute în revistă ruptura cu viața de călugăr și angajarea în publicistica militantă de stânga, supralicitată în critica anilor '50. În mod semnificativ, **M.** deplasează accentul de pe nuvela *Uzina vie*, cu tematică proletară, către povestirea *Ploaia din iunie*, înfățișând viața țăranilor din Bărăgan; drept consecință, viziunea realistă a lui Sahia este considerată de „coloratură

umanist-socială", și nu o prefigurare a realismului socialist. Cartea sa de căpătâi este *Ioan Slavici*, prima monografie dedicată marelui clasic. Exegetul procedează metodic, abordând în capitole speciale opiniile estetice ale lui Slavici și trăgând concluzia, exagerată, că acesta ar fi un teoretician al fenomenului artistic. Sunt analizate nuvelele, romanele și piesele de teatru, scriitorul fiind definit drept cel mai reprezentativ pentru realismul etic ardelean. Un loc aparte este rezervat preocupărilor folclorice, fiind comentată cu o atenție deosebită povestea *Zâna Zorilor*, o reușită a basmului cult românesc. În alte capitole este abordată biografia lui Slavici, cu citate copioase din evocările consacrate acestuia, procedeu utilizat și în abordarea cu delicate implicații a activității sale de gazetar în timpul primului război mondial, care i-a adus condamnarea la închisoare. Exegetul reține și comentează acuza lui N. Iorga de colaborationism cu autoritățile de ocupație, dar îmbrățișează fără rezerve opiniile lui Slavici din volumul *Închisorile mele*. Interesul lui **M.** pentru epoca marilor clasici este vizibil și în studiul *„Convorbiri literare" și spiritul critic* (1972), o radiografiere a revistei Junimii în prima ei perioadă, demers realizat prin prisma ideilor critice ale lui Titu Maiorescu, ceea ce este lăudabil în anii '70, când se fac eforturi pentru reinstaurarea criteriului estetic în judecata de valoare. Confirmând înclinația spre abordarea prozei, istoricul literar elaborează studiul *Lumea operei lui Mihail Sadoveanu*, cercetare tematică motivată — în *Argument* — ca o reacție la tehnicismul unei părți a criticii timpului. **M.** este interesat de varietatea tipologică a personajelor lui Mihail Sadoveanu — „o adevărată comedie umană" (un capitol se ocupă de „numele proprii") —, de larga înțelegere a sufletului omenesc, de echilibrul operei, caracterizată prin „obiectivitate și comprehensiune etnică", de finețea metaforei și de caracterul ceremonial și ritualic al stilului. Materialul documentar al lucrării este reordonat în *Umanitatea sadoveniană de la A la Z*, în fapt un dicționar de personaje. **M.** s-a manifestat activ în dezbaterile literare ale epocii (sincronism și protocronism ș.a.). Pe tema specificului național în literatura română a realizat o antologie cuprinzătoare, *Național și universal* (1975). Opiniile echilibrate despre autori mai vechi (C. Dobrogeanu-Gherea, N. Iorga) sau mai noi (Mircea Eliade, Vladimir Streinu, Al. Piru, Eugen Simion ș.a.) au fost prețuite în epocă. A alcătuit manuale și culegeri de texte necenzurate însoțite de prefețe și de aparatul critic necesar profesorilor, elevilor și studenților din operele lui Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu, I.L. Caragiale, Ioan Slavici, Alexandru Vlahuță, Alexandru Sahia, Mihail Sadoveanu, Calistrat Hogaș.

SCRIERI: *Alexandru Sahia*, București, 1961; *Ioan Slavici*, București, 1965; *„Convorbiri literare" și spiritul critic*, București, 1972; *Lumea operei lui Sadoveanu*, București, 1976; *Umanitatea sadoveniană de la A la Z*, București, 1977; *Lecturi fidele*, București, 1979; *Mihail Sadoveanu. 100 de ani de la naștere*, București, 1980; *Varietăți literare*, Craiova, 1982; *Concordanțe și controverse*, București, 1983; *Atitudini critice*, București, 1985. **Antologii:** *Național și universal*, București, 1975.

Repere bibliografice: Vasile Netea, *Note pe marginea monografiei „Ioan Slavici"*, LCF, 1966, 11; H. Zalis, *„Ioan Slavici"*, VR, 1966, 6; Piru, *Varia*, II, *104–107, 172–175*; Ion Maxim, *„Lumea operei lui Sadoveanu"*, O, 1977, 4; Șerban Cioculescu, *„Umanitatea sadoveniană de la A la Z"*, RL, 1978, 6; Constantin Ciopraga, *Repertoriu de personaje sadoveniene*, CL, 1978, 4; Ungheanu, *Lecturi, 233–238*; George, *Sfârșitul*, II, *67–85*; Cioculescu, *Itinerar*, III, *161–165*; Băileșteanu, *Refracții, 39–43*; Ștefănescu, *Jurnal, 149–151*; Stănescu, *Jurnal*, II, *191–195*; Micu, *Ist. lit., 743*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *67–68*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1136*; Firan, *Profiluri*, II, *35–37*. *S.I.*

MARCIAN, Marcel (pseudonim al lui Moritz Marcus; 25.IX.1914, Bacău), prozator și eseist. Este fiul Simeliei (n. Herșcovici) și al lui Alter Gherșin Marcus, croitor. Marius Mircu și Solomon Marcus sunt frații săi. Urmează clasele primare la Bacău (1921–1924), apoi Școala Superioară de Comerț din același oraș (1925–1931) și doi ani la Academia de Înalte Studii Comerciale din București (1932–1934). Contabil la moara Aurora din Bacău (1936–1945), va pleca la București, unde va lucra ca bibliotecar la Comunitatea Evreiască (1946–1949), ca funcționar la Uniunea Scriitorilor (până la pensionare, în 1973) și ca secretar al Biroului Uniunii Scriitorilor (1950–1969). Colaborează la „Națiunea", „Flacăra", „Viața românească", „Gazeta literară", „România literară", „Luceafărul", „Steaua", „Tribuna", „Ramuri", „Ateneu", „Contemporanul", „Literatorul" ș.a. Debutează cu proză în revista „Adam"(1939), iar primul volum, *Povestire*, îi este tipărit în 1942. Cărțile sale cuprind povestiri moralizatoare, scrise cu predilecție la persoana întâi, discrete, pline de vervă, aducând în scenă personaje anonime cu drame mărunte. **M.** își cultivă experiența de bibliotecar, de „arhivar" modest al epocii parcurse, exploatată în scris cu bonomie, cu delicatețe și umor. El are stofă de memorialist delectabil, atent la gesturi, atmosferă și la modificările vremurilor. A scris și proză pentru copii cu intenții pedagogice neostentative, în formule stilistice pline de haz.

SCRIERI: *Povestire*, Bacău, 1942; *Dănel cu căciulă de miel*, București, 1947; *În primăvara 1944*, București, 1948; *Cinci piese pentru teatrul de păpuși* (volum colectiv), București, 1957; *Despre o conștiință*, București, 1960; *Aproape de lună*, București, 1964; *Teatrul operațiunilor*, București, 1970; *Povestindu-vă*, București, 1977; *Petreceri*, București, 1980; *Și cum vă spuneam...*, Tel Aviv, 1980; *Pagini de carte*, Tel Aviv, 1984; *Ochiul diavolului*, Aşkelon (Israel), 1985; *Sodoma și Caorsa*, Tel Aviv, 1986; *Avadică Abadică*,București, 1995; *Cu Dumnezeu înainte și îndărăt pe Strada Peca*, București, 1996; *Soarele umbrei (Romanul lui Pafnuță Nunteș Patrat-Sfânt de democrație popularistă). Dosarul „Soarele umbrei"*, București, 1997; *Proza mea cu Bacovia*, București, 2001; *Între DA și NU*, pref. Doina Uricariu, București, 2002.

Repere bibliografice: Sonia Larian, *„Teatrul operațiunilor"*, VR, 1971, 4; Dumitru Micu, *„Povestindu-vă"*, CNT, 1978, 26; Eugen Budău, *De la povestire la nuvelă. Marcel Marcian*, ATN, 1986, 7; *Dicț. scriit. rom.*, III, *70–71*; Popa, *Ist. lit.*, I, *1064*. *N.I.*

MARCOVICI, Bianca (22.VI.1952, Iași), poetă. Este fiica Anei (n. Blemovici) și a lui Shaul Grimberg, maistru electrician. Urmează în orașul natal Liceul „Dimitrie Cantemir", Liceul de Artă „Octav Băncilă", secția de muzică, și Facultatea de Construcții Civile și Industriale a Institutului Politehnic „Gh.

Asachi", luându-și licența în 1976. Colaborează cu poezie la „Cronica", „Convorbiri literare", „Luceafărul", „România literară", „Ateneu", „Revista cultului mozaic", „Ramuri", „Dacia literară", „Poesis", „Contrapunct" ș.a. Frecventează cenaclul ieșean Junimea. Între 1990 și 1991 lucrează ca redactor la Editura Omnia din Iași. Emigrată în Israel în 1991, este inginer constructor la Societatea de Electricitate din Haifa. Colaborează la numeroase publicații de limba română din Tel Aviv, Ierusalim, Haifa ș.a. și deține mai multe premii literare (Premiul „Sara și Haim Janculovici", Haifa, 1991; Premiul Internațional, Uzdin, 2000 ș.a.).

După primele două cărți de versuri – *Marii anonimi* (1985) și *Ochiul cuvântului* (1987) –, **M.** se face remarcată prin culegerea lirică *Dincolo de Paradis* (1989). Apar aici temele sale esențiale, precum transfigurarea prin poezie spre a ajunge pe „planeta lui Novalis" sau iubirea, văzută ca altă cale de acces spre esențe, trecând lumii „transparențele poetului". Impactul psihologic al strămutării în Israel adâncește și conferă textului poetic noi valențe. Volumele *Intermezzo* (1992) și *Revolta sângelui* (1992) o situează în câmpul stilistic al postmodernismului. Autoarea renunță la accentele romantice anterioare în favoarea autoironiei și a distanțării de civilizația ce alienează. Deși mai crede că „fiecare literă are sunet și culoare", poeta se descoperă ca entitate aberantă în noua ei lume. Restructurarea interioară propune și alte echivalențe ironice, eul liric simțindu-se „în renovare", ca o clădire împresurată de schele „de zidărie". Erotica sună și ea mai puțin extatic în *Intermezzo*, metaforele sugerează stingeri printre „frunzele remușcării" sau transformă arghezian mierea în venin. Decupajele lirice ale realității israeliene se mențin totuși la nivelul consemnării. Abia versurile din *Revolta sângelui* fixează temele proprii scriitoarei într-o stilistică personală. Discursul are acum ritmul strangulat, răsuflarea tăiată. Realitatea – sechelele dictaturii comuniste, descoperirea traumatică a legii banului și a inechității, eroziunea erosului – se proiectează într-o frazare sobră, puternică și laconică. Focul și sângele, două simboluri convergente, pătrund în miezul dramei istorice israeliene, ca și în inima trăirilor incandescente ale celei care scrie. „Ochii poetului ard", literele carbonizate devin „semne negre încercuite", îmbrățișarea iubitului lasă o „arsură". Poeta se identifică firesc cu o mitologică întrupare chineză: „Dragon am fost, fantastic și rar". Metafora ironică închipuie o lume a fragmentelor dezarticulate, spre a sugera absurdul civilizației contemporane, corsete, capete de păpuși, măști de bufon compunând un colaj suprarealist alegoric. *Magia pietrei* (1995) se organizează în jurul mineralului ca simbol al eternității condensate. Piatra clădește temple, nu neapărat reale concrete, ziduri cu „crăpături", „morminte", „răni", „scuturi", pătrunzând în simbolul istoriei înseși. Astfel, umbra tatălui privegheză templul de sub o lespede mortuară. Dar pietrele pot fi și palme cu linii misterioase, cerând, ca niște „pietre-ghicitori", cititul chiromanților. Viața secretă a pietrei pulsează de forța expresiei, e „bolnavă de poezie". Culegerea *Țara extremelor* (1994) probează un echilibru artistic matur. Tensiunea „știrilor" dramatice e urmată de pacea sabatului, „o zi virgină și veșnică", când pacea dilematică și fragilă se aseamănă hainei „cu stofa întoarsă pe dos". Cartea de proză *Schițe pe portativ* (1995) are un aer comun cu lirica, cel puțin tematic. Evocarea teroarei kafkiene din ultimii ani de regim ceaușist stă alături de instantanee din cotidianul israelian. Autoarea le-a numit „eșantioane", „flacoane" de „viață concentrată", sugerându-le astfel esența.

SCRIERI: *Marii anonimi*, Iași, 1985; *Ochiul cuvântului*, București, 1987; *Dincolo de Paradis*, București, 1989; *Intermezzo*, Rehovot (Israel), 1992; *Revolta sângelui*, Tel Aviv, 1992; ed. Iași, 1993; *Casa din noi*, Haifa, 1993; *Dincoace de Paradis*, Haifa, 1994; *Țara extremelor*, Haifa, 1994; ed. (*Land der Extreme–Țara extremelor*), ed. bilingvă, tr. Radu Bărbulescu, München, 1997; *Magia pietrei*, Petah Tikva, 1995; *Schițe pe portativ*, Rehovot – Haifa, 1995; *Gânduri de dimineață*, Haifa, 1996; *18 poeme–18 Poems*, ed. bilingvă, Petah Tikva, 1996; *Mămăligă și caviar*, Haifa, 1998; *Amprente*, Tel Aviv, 1999; ed. Cluj-Napoca, 1999; *Haifa zidurilor mele de sprijin*, Iași, 2000; *Puterea cuvintelor*, pref. Alexandru Mirodan, Tel Aviv, 2001; *Întoarcerea cuvintelor*, Iași, 2001.

Repere bibliografice: Cezar Ivănescu, *Numele poetului: Bianca Marcovici*, LCF, 1984, 6; Solo Har, *Generația confruntărilor*, Tel Aviv, 1994, *177–180*; Titu Popescu, *O țară poetică și bilingvă. „Țara extremelor"*, „Observator" (München), 1997, 1–2; Cristofor, *Țara Sfântă*, I, *136–139*; Aczél, *Scriitori rom. Israel*, *100–104*. *E-E.T.*

MARCOVICI, Simeon (25.I.1802 – 1.VII.1877, București), traducător și teoretician literar. Absolvent al Academiei Domnești din București, dar format hotărâtor la școala lui Gheorghe Lazăr, **M.** (cunoscut la început și sub numele de Simeon Marcu) a devenit un susținător al lui I. Heliade-Rădulescu și al tuturor inițiativelor sale culturale. După studii de filosofie, filologie și matematică, urmate între 1822 și 1827 la Pisa și Paris, unde a fost trimis ca bursier al Eforiei Școalelor, se consacră învățământului, mai întâi ca profesor de matematică, apoi de franceză și, pentru mai mulți ani, de retorică, la Colegiul „Sf. Sava" din București. A fost un profesor de prestigiu printre contemporani, convins de însemnătatea școlii pentru progresul și luminarea unei națiii. Bucurându-se de favorurile cârmuirii (nu a participat la revoluția de la 1848), deține ranguri și funcții importante: secretar intim al domnitorului Gheorghe Bibescu, primar al capitalei și, din 1850, pentru mai mult timp, efor al școlilor. Preocupările sale de îndrumător cultural sunt, după exemplul lui Heliade, în spiritul ideilor iluministe și se fac simțite în cuvântările festive, în prefețele traducerilor sau în articolele publicate în „Gazeta Teatrului Național", „Muzeu național", „Curierul românesc". Mai târziu, din 1859, conduce pentru scurt timp, împreună cu C.N. Brăiloiu, ziarul „Conservatorul progresist".

Activitatea profesorului de retorică s-a concretizat într-un *Curs de retorică*, tipărit în 1834, util ca punct de reper în aprecierea începuturilor teoriei literare românești. Natura operei de artă, talentul și geniul, imitația, calitățile și defectele stilului sunt definite de **M.** cu ponderea și claritatea unui pedagog, conform normelor clasice dominante în epocă. Regulile poetice au menirea, după el, de a ajuta talentul să-și găsească drumul spre desăvârșire, iar literatura se definește,

înainte de toate, printr-o funcție moralizatoare. Teza, împărtășită de cărturarii generației sale, este reluată de nenumărate ori. „Frumoasă" și „folositoare" sunt, invariabil, termenii de caracterizare a unei opere literare. Contrast caracteristic pentru primele arte poetice românești, regulile clasiciste sunt exemplificate cu versuri din lirica preromantică europeană, la care adaugă, fapt relevabil, numeroase pasaje din poezia autohtonă, cu predominarea numelui lui Heliade, însoțit de epitete superlative. **M.** s-a întors de la studii familiarizat cu literaturile italiană și franceză și hotărât să le răspândească prin traduceri. A ales, în genere, opere aparținând preromantismului sentimental și moralizator, cu nuanțe religioase, îndeosebi din literatura franceză, pe care o apără într-o polemică purtată cu Ioan Maiorescu în „Foaie literară" (1838), revendicând și dreptul scriitorilor români de a imita o literatură evoluată. Cu *Viața contelui de Comminj sau Triumful virtuții asupra patimii amorului*, „romanț moral" de M-me de Tencin, **M.** își începe, la 1830, seria tălmăcirilor, convins de utilitatea lor pentru literatura națională. Urmează, la intervale scurte, o culegere (1831) din *Nopțile* lui Young, după versiunea liberă a francezului Le Tourneur (reluată în 1835, într-o ediție îmbogățită, foarte citită în epocă și folosită la „Sf. Sava" pentru compuneri și analize stilistice), din nou un „romanț" de succes, *Istoria lui Gil Blas* de Lesage (1837), „scrierea morală" *Velisarie* a lui Marmontel (1843), *Dialogurile* lui Focion, după versiunea raționalistului francez Gabriel de Mably (1844). Din literatura romantică italiană, alegerea numelor arată un gust oscilant: Alfieri (tragediile *Filip* și *Orest*, 1847), dar și obscurii Olivo Bucchi (*Francesca de la Rimini*, 1846), și G. Compagnoni. Cărțile sunt însoțite de precuvântări ample, în care se simte darul oratoric al lui **M.** După cum o și mărturisește aproape de fiecare dată, el traduce „slobod", mergând până la omiterea unor pasaje, intercalarea altora sau accentuarea „moralei" operei transpuse. Cu toate libertățile ce și le-a îngăduit față de original, are meritul de a fi fost unul dintre primii noștri tălmăcitori care au avut în vedere transpunerea unei opere în spiritul autorului. A „intra" în „duhul" scriitorului e o preocupare enunțată încă de la prima tipărire a *Nopților* lui Young. Calitatea traducerilor sub aspectul limbii, remarcată și de Mihai Eminescu, a asigurat larga lor răspândire. Ca și în cuvântări și prefețe, fraza e bine echilibrată, cu o anumită fluență, într-o limbă ușor arhaizantă, viguroasă și plastică. Sârguincios discipol al lui Heliade, **M.** era conștient că tot ceea ce realizează cărturarii vremii sale și, într-o modestă măsură, și el, nu este decât pregătirea unui „capital bun de idei alese și limba oarecum formată" pentru generația imediat următoare, care va da pe autenticii scriitori naționali.

SCRIERI: *Curs de retorică*, București, 1834; *Datoriile omului creștin*, București, 1839. **Traduceri:** M-me de Tencin, *Viața contelui de Comminj sau Triumful virtuții asupra patimii amorului*, pref. trad., [Sibiu], 1830; Young, *Culegere din cele mai frumoase Nopți*, pref. trad., București, 1831; ed. București, 1835; Volney, *Invocație*, în *Curs de retorică*, București, 1834, *XI-XVI*; Lesage, *Istoria lui Gil Blas*, I, partea I, pref. trad., București, 1837; Marmontel, *Velisarie*, pref. trad., București, 1843; Focion, *Dialogurile asupra închinării moralului cu politica* (după traducerea lui Gabriel de Mably), București, 1844; Olivo Bucchi, *Francesca de la Rimini*, București, 1846; Vittorio Alfieri, *Filip. Orest*, București, 1847.

Repere bibliografice: Mihai Eminescu, *Scrieri politice și literare*, îngr. și introd. Ion Scurtu, București, 1905, *329-330*; Ion Bianu, *Întâii bursieri români în străinătate*, „Revista nouă", 1888, 11; Urechia, *Ist. șc.*, I, *112*; Petre Grimm, *Traduceri și imitațiuni românești după literatura engleză*, DR, 1922-1923; Alexandru Marcu, *Un student român la Pisa și Paris către 1820: Simion Marcovici*, Vălenii de Munte, 1929; Alexandru Marcu, *Torquato Tasso în romantica românească*, I, București, 1937; Ciorănescu, *Lit. comp., 154-155*; I. Verbină [I. Pervain], *Simeon Marcovici, traducător și teoretician al problemelor sociale și literare*, SL, 1948; Cornea, *Alecsandrescu – Eminescu, 75*; Cornea, *Originile, 250-251, 559-561*; Mihai Vornicu, *Despre poezia ruinelor*, STRS, *66-67*; Sasu, *Retorica, 150-163*; Mircea Frânculescu, *Cursul de retorică al lui Simeon Marcovici*, RITL, 1977, 1; *Dicț. lit. 1900, 552-553*; N. Isar, *Simeon Marcovici, un scriitor mult prețuit de Eminescu*, RL, 1987, 33; *Dicț. scriit. rom.*, III, *71-72*. *L.V.*

MARCU, Alexandru (31.XII.1894, Burdujeni, j. Suceava – 27.II.1955, București), italilienist. A urmat școala primară în comuna natală, apoi Colegiul Național „Carol I" din Craiova, iar studiile universitare la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, luându-și licența în 1919, cu teza *Dante și spiritul latin*. Bursier al Școlii Române din Roma (1923-1924), și-a susținut doctoratul la Universitatea din Florența. Întors în țară, avea să fie, pe rând, liber docent (1925), conferențiar suplinitor (1926), profesor titular (1928) la Catedra de limba și literatura italiană a Universității din București și,

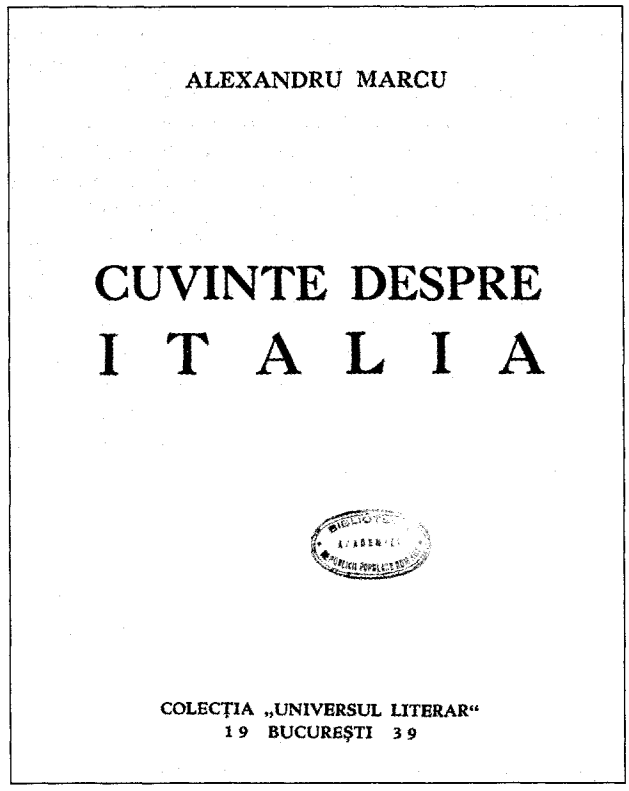
ALEXANDRU MARCU

CUVINTE DESPRE
ITALIA

BIBLIOTECA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

COLECȚIA „UNIVERSUL LITERAR"
19 BUCUREȘTI 39

concomitent, profesor suplinitor la Academia de Înalte Studii Comerciale. În 1931 e ales deputat de Soroca din partea Partidului Național Democrat, condus N. Iorga. A fost subdirector al Direcției Presei și Propagandei din Președinția Consiliului de Miniștri, apoi secretar general al Ministerului Educației Naționale (1940), decan al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București (1941), ministru subsecretar de stat al Propagandei Naționale (1942–1944). Arestat în mai 1946, după venirea la putere a noului regim politic, este judecat și condamnat la doisprezece ani de temniță. A murit în spitalul închisorii Văcărești. A debutat în „Viața nouă" (1919) și a colaborat la „Ephemeris Dacoromana" (Roma), „Diplomatarium italicum" (Roma), „Viața românească", „Gândirea", „Lamura", „Adevărul literar și artistic", „România literară", „Convorbiri literare", „Revista Fundațiilor Regale", „Universul literar", ca și la alte numeroase publicații editate în Italia. Redactor la revista „Roma" (1921–1931), a înființat și condus anuarul „Studii italiene" (1934–1944).

Continuând opera de pionierat a lui Ramiro Ortiz, **M.** a conferit studiilor românești de istoria culturii și civilizației italiene un statut academic vrednic de respect. Spre deosebire de lucrările predecesorului său, cercetările lui **M.** cuprind și operele unor scriitori importanți din secolul al XX-lea – de pildă, Luigi Pirandello, Gabriele D'Annunzio, Giovanni Papini sau Massimo Bontempelli. El tinde să realizeze astfel o secțiune prin literatura italiană, de la Dante și Petrarca, trecând prin opera renascentiștilor, a romanticilor, până la Benedetto Croce și contemporanii săi mai tineri. Intenția de a înfățișa o imagine integrală a creației literare din Italia se vădește și în cursul pe care îl predă la Universitate, publicat în 1943 sub titlul *Letture scelte dalle origini ai giorni nostri*, într-un moment când colegii săi de la celelalte catedre de literaturi străine se concentrau îndeobște asupra analizei unei perioade distincte sau chiar asupra operei unui singur scriitor. La aceasta s-au adăugat tratatul *Istoria literaturii italiene* (din cele trei volume proiectate nu a apărut, din cauza împrejurărilor politice, decât unul singur, în 1944), antologiile *Poezia italiană contemporană* (1938) și *Critica italiană de la Vico la Croce* (1941). Operei de traducător a italienistului i se datorează și apariția (uneori pentru întâia oară) în versiune românească a unor scrieri reprezentative pentru spiritul italian, începând cu *Divina Comedie* de Dante și *Decameronul* de Boccaccio, continuând cu opere dramatice ale lui Machiavelli, Goldoni și Vittorio Alfieri, până la *Viața lui Iisus* și *Un om sfârșit* de Giovanni Papini. Contribuția cea mai însemnată la cunoașterea culturii și istoriei sociale a Italiei o aduce suita de studii consacrate Renașterii: *Epica Renașterii* (1938), *Figuri feminine din Renaștere* (1939), *Realitate și artă în Renaștere* (1941) și, mai ales, *Valoarea artei în Renaștere* (1942). Concepția exegetului român era vizibil înrâurită de aceea a unor mari istorici ai artei italiene, îndeosebi de a lui Corrado Ricci, la rândul lui influențat de clasicismul școlii lui Cavalcaselle. Dar **M.** realiza o sinteză, adăugând orientarea fenomenologică a lui Roberto Pane și Lionello Venturi, discipoli ai școlii vieneze și ai lui Croce. Renașterea era privită ca un fenomen ce interesează deopotrivă istoria mentalităților, se insista asupra polimorfismului Renașterii (idee nouă pe atunci), ceea ce îl îndreptățea pe autor să descopere semne ale viziunii renascentiste în poezia și în arta quattrocentistă. Volumul beneficiază de o bibliografie amplă, cuprinzând contribuții recente ale exegezei europene, și constituie, împreună cu sinteza mai veche a lui P.P. Negulescu și cu studiile din deceniile următoare ale lui Tudor Vianu și Andrei Oțetea, o contribuție importantă a istoriografiei românești a culturii universale la luminarea unui fenomen complex, ce stârnește încă multe discuții în contradictoriu. Dar problemele generale ale culturii europene din secolul al XVI-lea par a fi mai puțin clare exegetului; de altminteri, în acel moment erau puțini istorici literari și ai artei familiarizați cu noile perspective introduse de Eugenio d'Ors în definirea barocului. Studiile privitoare la relațiile italo-române dovedesc, în schimb, că **M.** cunoștea evoluția ideilor în comparatismul european. A început sub semnul concepțiilor de la „Revue de littérature comparée", dar după 1930 a reușit să se depărteze de principiile rigide ale Școlii de la Sorbona și să urmărească nu numai problemele influenței și ale agenților ei, ci și pe cele ale paralelismelor și coincidențelor, impunându-se astfel ca unul dintre cei mai de seamă comparatiști români. Concomitent evoluează și stilul său, de la ceea ce a fost caracterizat cândva ca „un ton prezumțios academic" spre o formă tot mai atrăgătoare, sobră și de mare claritate. **M.** s-a impus ca un adevărat fondator de școală și, cu siguranță, dacă nu ar fi fost doborât înainte de a fi împlinit cincizeci de ani, și-ar fi pus pe deplin în valoare marile calități de istoric literar, de eseist și de profesor. Este una dintre multele victime ale generației sale, frângerea carierei lui înscriindu-se între exemplele tragice ale atacului împotriva intelectualității române.

SCRIERI: *Dante și spiritul latin*, București, 1919; *Un pittore romeno all'Academia di S. Luca. Giorgio Tattarescu*, Roma, 1923; *Romanticii italieni și românii*, București, 1924; *Solitudine romena*, București, 1924; *V. Alecsandri și Italia*, București, 1927; *L'Italia in cerca della latinità dei Romeni*, București, 1927; *Un prieten uitat: G.V. Ruscalla*, București, 1927; *V. Alecsandri e l'Italia*, Roma, 1929; *Un student român la Pisa și Paris către 1820: Simion Marcovici*, Vălenii de Munte, 1929; *Romantismul italian*, București, 1929; *Athènes ou Rome? À propos de l'influence italienne en Roumanie vers 1820*, Paris, 1930; *Cavour și Unirea Principatelor*, București, 1930; *Conspiratori și conspirații în epoca renașterii politice a României (1848–1877)*, București, 1930; *Date ce ne privesc, în autobiografia contelui I. Marsigli*, Cluj, 1931; *Tattarescu*, Craiova, 1931; *Mentorul studenților moldoveni de la Torino (1860–1861)*, București, 1934; *Simion Bărnuțiu, Al. Papiu-Ilarian și Iosif Hodoș la studii în Italia. Cu documente inedite*, București, 1935; *Curs despre Dante și Petrarca*, București, 1935–1936; *O legiune italiană în Transilvania. 1849*, Cluj, 1935; *Statele Unite ale Europei în programul lui Carlo Cattaneo (1801–1869)*, București, 1936; *De la Torquato Tasso la Eminescu*, București, 1937; *Itinerar adriatic*, Craiova, 1937; *Un pedagog din Renaștere: Vittorino da Feltre*, București, 1937; *Torquato Tasso în romantica românească*, I, București, 1937; *Dante în „Țiganiada" lui Budai-Deleanu*, București, 1938; *Epica Renașterii*, București, 1938; *Cuvinte despre Italia*, București, 1939; *Figuri feminine din Renaștere*, București, 1939; *În Dalmația*, Craiova, 1939; *Ugo Foscolo*, București, 1939; *Il Rinascimento romeno e l'Italia in cerca della latinità dei Romeni*, București, 1940; *Arquà – Petrarca*, București, 1940; *Realitate și artă în Renaștere*, București, 1941; *Aspecte italiene*, București, 1942;

Valoarea artei în Renaștere, București, 1942; ed. introd. Al. Balaci, pref. Manole Neagoe, București, 1984; *Letture scelte dalle origini ai giorni nostri*, București, 1943; *Momente de artă și cultură în România*, Timișoara, 1943; *Istoria literaturii italiene*, I, București, 1944. **Traduceri:** Luigi Pirandello, *Nuvele alese*, București, [1926], *Henric IV*, București, [1926], *Răposatul Matei Pascal*, București, 1934, *Astă seară se joacă fără piesă*, București, 1941; Ernesto Bounaiuti, *Sfântul Augustin. Profil*, București, [1928]; Giovanni Papini, *Viața lui Isus*, București, 1928, *Un om sfârșit*, București, 1943; Boccaccio, *Decameronul*, I-III, București, 1932–1935; Dante, *Infernul*, cu ilustrații de Mac Constantinescu, Craiova, 1932, *Purgatoriul*, cu ilustrații de Mac Constantinescu, Craiova, 1933, *Paradisul*, cu ilustrații de Mac Constantinescu, Craiova, 1934; *Poezia italiană contemporană*, pref. trad., București, 1938; *Critica italiană de la Vico la Croce*, București, 1941; Massimo Bontempelli, *De-a noastră*, București, 1942; Vittorio Alfieri, *Mirra*, București, 1943; Gabriele D'Annunzio, *Fata lui Jorio*, București, 1943, *Cetatea moartă*, București, f.a.; Carlo Goldoni, *Mincinosul*, București, 1943; Emilio de Marchi, *Romanul unui om necăjit (Demetrio Pianelli)*, Craiova, 1943; Niccolò Machiavelli, *Mătrăguna*, București, 1943; Philippe Bouhler, *Napoleon. Zbuciumul neînțeles al unui geniu*, Craiova, 1943.

Repere bibliografice: Al. A. Philippide, *V. Alecsandri – Călătorii și misiuni diplomatice*, ALA, 1931, 533; Petre Constantinescu-Iași, *„Tattarescu"*, VR, 1931, 11–12; Andrei Oțetea, *„Conspiratori și conspirații în epoca renașterii României (1848–1877)"*, VR, 1932, 5–6; Perpessicius, *Opere, III, 28, 146, 148, 230, IV, 75, 76, V, 127–134, VI, 195–199*, VII, *69–70, 151–153, 273–278*, VIII, *174–176, 367–371*, IX, *117–130*; Leon Diculescu, *Al. Marcu–O carte despre Renaștere*, VR, 1940, 1; Mihnea Gheorghiu, *„Ugo Foscolo"*, VR, 1940, 5; Al. Dima, [*Alexandru Marcu*], RFR, 1942, 1; Petronela Negoșanu, *„Valoarea artei în Renaștere"*, RFR, 1942, 8; L. Kallustian, *Alexandru Marcu*, FLC, 1982, 43; Alexandru Balaci, *În fluxul spiritualității*, București, 1987, *194–199*; Mihaela Șchiopu, *Relații literare româno-italiene. Literatura italiană interbelică în receptarea presei literare românești a vremii*, RITL, 1992, 3–4; Veronica Turcuș, *Alexandru Marcu și cultura italiană în România interbelică. Profil biobibliografic*, Cluj-Napoca 1999; Rusu, *Membrii Academiei, 319–320*; Nicolae Andrei, *Voievozi ai spiritului*, Craiova, 2000: *Dict. scriit. rom.*, III, *72–75*; Popa, *Ist. lit.*, I, *152*. *D.G.*

MARCU, Emilian (28. IX. 1950, Helești, j. Iași), poet. Este fiul Ortansei (n. Fluieraru) și al lui Ilie Marcu, țărani. Urmează cursurile primare și gimnaziale în comuna natală, Liceul „Ion Neculce" din Târgu Frumos (1964–1969) și Institutul de Biblioteconomie din București (1970–1973). Funcționează ca bibliotecar și redactor la Casa de Cultură a Studenților din Iași. Debutează cu versuri, aproape concomitent, în revistele „Familia" și „Amfiteatru" (1974), fiind prezentat de Ștefan Aug. Doinaș, respectiv de Constanța Buzea. Între 1979 și 1982 ocupă funcția de secretar general de redacție la „Opinia studențească". Colaborează la „Ateneu", „Argeș", „Cronica", Convorbiri literare", „Luceafărul", „România literară" ș.a. Prima plachetă de versuri, *Nunta în sâmbure* (1975), apare în caseta *Zece poeți tineri* și se bucură de o bună primire. De altfel, anul următor obține Premiul „Nicolae Labiș". *Amiaza câmpiei* (1977) este cartea prin care poetul își stabilește coordonatele esențiale, liniile de forță pe care le reia și le amplifică în volumele următoare.

Scrierile lui **M.** sunt organizate tematic și fiecare volum se distinge printr-o idee sau printr-o imagine poetică-nucleu, care devine din ce în ce mai pregnantă pe măsură ce se înaintează în lectură. Cu toate că este vizibilă intenția de inovare a limbajului, autorul rămâne tradiționalist atât în expresie, cât și în opțiunea pentru un anumit spațiu al proiecției poetice. Tonul este solemn, apropiat incantației. Propunând elogiul lucrurilor simple, primare, poetul crede că poate contura profilul unei lumi conservate în puritatea ei inițială: „De îngeri într-o noapte e luna scufundată/ În ciutură și dusă spre tainicul izvor/ O floare-nvește imaginea-i curată:/ Prin muzici ireale simt rănile cum dor". Poeziile evocă scene din viața satului românesc, temelor sociale, abordate dintr-o perspectivă livrescă, li se adaugă o doză de misticism gândirist. Mitologia românească este o importantă sursă de inspirație, figuri ale istoriei aflate „sub zodia Traciei" găsindu-și reprezentarea în versul lui **M.** El cultivă și poezia cu formă fixă în culegerea *Îngândurat ca muntele de sare* (1996), subintitulată *Ultimele sonete închipuite ale lui V. Voiculescu în traducere imaginară*. În contextul generației sale, scriitorul face o figură aparte prin opoziția declarată față de mijloacele de înnoire ale poeziei actuale.

SCRIERI: *Nunta în sâmbure*, Iași, 1975; *Amiaza câmpiei*, Iași, 1977; *Sub zodia Traciei*, Iași, 1979; *Neliniștea singurătății*, Iași, 1982; *Sigiliul toamnei*, Iași, 1987; *Lecție pe Ostrov*, Iași, 1995; *Îngândurat ca muntele de sare. Ultimele sonete închipuite ale lui V. Voiculescu în traducere imaginară*, Timișoara, 1996; *La porțile singurătății*, Iași, 1997; *Flori pentru Augusta*, Timișoara, 1999; *Scoica sonoră*, Iași, 2000; *Umbra și îngerul*, Timișoara, 2000; *Fețele insomniei*, Timișoara, 2001; *Muzeu de sate*, Iași, 2001; *Atlet moldav*, Timișoara, 2003.

Repere bibliografice: Ștefan Aug. Doinaș, *Un nume nou – Emilian Marcu*, F, 1974, 4; Constanța Buzea, [*Emilian Marcu*], AFT, 1974, 5; Mihai Dinu Gheorghiu, *Zece poeți tineri*, CL, 1976, 6; Al. Piru, *„Nunta în sâmbure"*, LCF, 1976, 28; George Bădărău, *„Amiaza câmpiei"*, „Dialog", 1978, 61; Ioan Holban, *„Sigiliul toamnei"*, CRC, 1987, 31; Horia Zilieru, *Emilian Marcu*, CRC, 1993, 18; Liviu Leonte, *Cititorul de semne*, CRC, 1996, 7–9; Constantin Hușanu, *Imagini mitice*, CL, 1999, 2; Tudor Ghideanu, *Resurecția sonetului*, CL, 2001, 33; Adrian Dinu Rachieru, *Un călător stelar*, CNT, 2002, 7. *Ș.A.*

MARCUS, Solomon (1.III.1925, Bacău), semiotician și eseist. Este fiul Simeliei (n. Herșcovici) și al lui Alter Gherșin Marcus, croitor. Marcel Marcian și Marius Mircu sunt frații săi. După ce frecventează școala primară și cursurile secundare la Bacău, urmează Facultatea de Matematică a Universității din București (1944–1949). Cariera universitară, începută la Institutul Politehnic (1950–1953), e continuată la Facultatea de Matematică a Universității din București, unde devine lector (1955), conferențiar (1961), profesor (1966). Este doctor în matematică (1956), doctor docent în științe (1968), membru corespondent (1993) și apoi membru titular al Academiei Române (2001). De asemenea, este profesor invitat la numeroase universități din lume, membru în comitetul editorial al unor prestigioase publicații și asociații din domeniul matematicii, informaticii, lingvisticii, poeticii, semioticii, din țară și străinătate, printre

care Societatea Română de Lingvistică, New York Academy of Sciences, American Mathematical Society, funcționează ca vicepreședinte al Societății Române de Semiotică, vicepreședinte al Asociației Internaționale de Studii Semiotice. A colaborat la „Computational linguistics" (Budapesta), „Current trends in linguistics" (Haga), „Degrés" (Bruxelles), „Langages", (Paris), „Pragmatic aspects of human communication" (Olanda), „Semiotica" (Olanda), „Zeitschrift für Literaturwissenschaft und Linguistik" (Germania), „Limits" (Barcelona), „European journal for semiotic studies", precum și la „Cahiers de linguistique théorique et appliquée", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Revista de istorie și teorie literară", „Studii și cercetări lingvistice", „Secolul 20", „Revue roumaine de linguistique", „Viața românească", „România literară", „Revista de etnografie și folclor" ș.a. Debutează în domeniul studiilor aplicate literaturii în 1965, la „Studii și cercetări lingvistice", iar editorial, cu lucrarea *Poetica matematică*, apărută în 1970. A fost distins cu Premiul „Timotei Cipariu" al Academiei Române pentru *Gramatici și automate finite* (1963), prima monografie de lingvistică algebrică pe plan mondial, și cu Premiul „Gheorghe Lazăr" al Academiei Române pentru lucrarea *Introduction mathématique à la linguistique structurale* (1967).

M. este unul dintre inițiatorii cercetărilor românești și mondiale de semiotică, lingvistică și poetică matematică, și în general al matematicii aplicate la științele naturii și la cele sociale, tratând, în numeroase cărți și în sute de articole, o serie de teme: modele analitice ale limbajului, modelarea matematică a unor categorii lingvistice, analogii și diferențe între limbajele naturale și limbajele de programare, modelul topologic al limbajului poetic și modelul algebric al limbajului științific, modelarea matematică a strategiei în teatru, noi tipuri de mecanisme generative (îndeosebi gramaticile contextuale), modele matematice în folcloristică, mecanismul generativ în basmul fantastic, interacțiunea datelor înnăscute și a celor dobândite în unele modele topologice ale procesului de învățare, modele matematico-lingvistice în domeniul artelor vizuale, semiotica diagnosticului medical, metaforele și metonimiile în limbajul matematic, metaforele în componenta artificială a limbajului științific, comunicarea om-calculator, comunicarea diplomatică, abordarea matematică a studiului nevoilor umane, o nouă perspectivă în studiul paradoxului (de la patologie la normalitate), perspectiva semiotică în studiul indicatorilor sociali, dialogul confruntat cu simularea, calculul influențelor și al interacțiunilor în tendințele globalizante din lume, metaforele teatrale în știința contemporană, relevanța culturală și socială a timpului fizic, biologic și psihologic, interacțiunea crizelor globale și a celor individuale, aspectul conflictual al comunicării umane, gramatici formale sugerate de probleme combinatorii, istoria opozițiilor lingvistice, simbolurile ca spațiu multidimensional, convergența aspectelor artistice și științifice în semiotica vizuală, statutul logic și semiotic al formulei canonice a mitului, tendința autoreferențială în comunicarea umană, metafora ca dictatură ș.a. În această multitudine de probleme se află și cele privind limbajul poetic, narativitatea folclorică, statutul metaforei, strategia teatrală, structura miturilor, cât și eseurile culturale și filosofice cu implicații în toate domeniile cunoașterii. Limbajul poetic este conceput într-o manieră intrinsecă și numai *a posteriori* opus celui științific. Plecându-se de la ideea lui Pius Servien de a asocia liricul unui continuum, în contrast cu ceea ce este caracteristic limbajului științific, se dezvoltă o analiză a limbajului poetic ca structură topologică, pur calitativă, în care se distinge între constructul teoretic și manifestările sale, între starea ideală de poeticitate și diferitele ei aproximări textuale. Se regăsesc aici idei disparate, cum ar fi cele de teoria reprezentării (*Gestalttheorie*), din Umberto Eco („opera deschisă"), din Roland Barthes (pentru care „cuvintele produc un fel de continuum formal"), din formaliștii ruși (în modul de concepere a structurilor ritmice). Dacă într-o primă etapă teoria limbajului poetic este dezvoltată într-un sistem de opoziții – o variantă a acestora va fi prezentată în *Artă și știință* (1986) –, luându-se distanță critică față de reprezentarea distincției științific-poetic prin unele opoziții tradiționale, precum rațional – emoțional, într-o a doua etapă va fi abordată analogia dintre limbajul poetic și cel științific, amândouă privite ca manifestări ale limbajelor de creație, opuse celor de rutină. Numitorul comun al poeticului și al științificului este dat de tendința lor comună spre o densitate cât mai mare (atât sub aspectul *game*, cât și sub cel de *play*, pentru a folosi distincția operată în engleză), de depășire a logicii clasice (de plidă, importanța crescută a paradoxului), de inevitabilă criză lingvistică (lupta cu limbajul este esențială în știință, unde limbajul uman devine neputincios dincolo de universul macroscopic), de valorificare esențială a metaforei ș.a. Teoria limbajului poetic conceput astfel evită capcanele teoriilor tradiționale, unde raportarea poeticului la limbajul cotidian, neutru sau literar impune un statut cât de cât riguros pentru acesta din urmă, statut încă foarte controversat. Ecoul acestei cercetări poate fi urmărit în sute de exegeze, în multe țări. **M.** a dezvoltat o teorie a mecanismelor generative ale basmului fantastic, având ca punct de plecare bine cunoscuta morfologie a basmului elaborată de V. I. Propp și dezvoltată ulterior de A.J. Greimas, Claude Brémond ș.a. În acest sens, sunt exploatate structurile la diferite niveluri, mult mai pronunțate în narativitatea populară decât în cea cultă. Gramatica generativă (de tip Noam Chomsky), obținută prin detectarea recurențelor ce definesc tendințele de regularitate a textului este construită pe un alfabet finit de mărci semantice, mărci în a căror alegere teoriile anterioare ale lui Propp și ale continuatorilor săi au un rol important. Prezentarea cea mai completă a acestei strategii se găsește în lucrarea *Semiotica folclorului* (1975), pe care **M.** o coordonează. El a susținut încă din 1969 un punct de vedere confirmat de dezvoltarea mai nouă a științelor cognitive, conform căruia procesele metaforice sunt esențiale și în știință, nu numai în literatură. Pornind de la ideile lui I.A. Richards (1936) și Max Black (1962), **M.** dezvoltă ideea de metaforă cognitivă (creatoare), în opoziție cu cea expresivă, nu lipsite de interes fiind posibilele analogii cu teoria metaforei la Lucian Blaga. Se demonstrează că

metafora cognitivă este izomorfă cu modelul cognitiv și că în știință este tot mai importantă metafora care se constituie nu pornind de la un concept existent, ci tocmai în vederea constituirii unui concept (deci o metaforă de natură autoreferențială). Cele mai multe discipline informaționale (inteligența artificială, teoria informației, cibernetica, informatica, teoria comunicării ș.a.) s-au constituit pe baza unor „metafore fondatoare". O situație asemănătoare se prezintă în domeniul metaforei poetice: de la afirmarea expresivă a unei lumi existente se trece la instaurarea unor lumi noi, metafora fiind principala modalitate de constituire a sensurilor. În strategia personajelor teatrale punctul de plecare îl constituie asocierea la o piesă de teatru a unei matrice bidimensionale, unde liniile corespund diferitelor personaje, iar coloanele diferitelor scene. Prelucrarea acestei informații primare conduce la o viziune a operei dramatice care eludează dialogul, testându-i relevanța tocmai prin absență. Se constată că numeroase informații privind conflictul teatral și relațiile dintre personaje pot fi obținute pe această cale, fapt care obligă la revizuirea ideii tradiționale cu privire la importanța dialogului în teatru, mai puțin important decât s-a crezut. Sunt apoi elaborate criterii privind statutul personajului teatral (statut foarte controversat în istoria exegezei teatrale), metode de evaluare a interacțiilor diferitelor personaje, a gradului de tensiune conflictuală (dramatică), a echilibrului dramatic, a conflictului teatral ca joc de strategie, a teatrului ca limbaj, aplicațiile vizând teatrul antic (în special tragediile lui Sofocle), teatrul clasic (Corneille, Racine, Molière), teatrul lui Shakespeare, teatrul modern și contemporan. Școala românească de teatrologie matematică s-a constituit pe baza ideilor lui **M.**, la care se fac referințe în numeroase monografii, dicționare, articole de specialitate din SUA, Germania, Rusia, Cehia, Belgia, Brazilia, Canada, Spania, Italia, Olanda, Ungaria, Polonia, Franța etc. Formula canonică a mitului care, în ipoteza autorului ei, Claude Lévi-Strauss, dă numitorul comun al tuturor miturilor, a rămas ca o provocare intrată în atenția sistematică a cercetătorilor abia în ultimele decenii. **M.** îi consacră o monografie – *The Logical and Semiotic Status of the Canonic Formula of Myth* (1993), în care se arată că narativitatea mitică se sustrage logicii clasice și se constituie ca un tip de antinomie. Contrar ipotezei lui Lévi-Strauss și contrar cu ceea ce se întâmplă în folclor, unde are loc o „rezolvare" a conflictului, în mit conflictul este perpetuat. Cercetarea interdisciplinară, cea pluridisciplinară și cea transdisciplinară sunt proprii lucrărilor cu caracter eseistic și filosofic ale lui **M.** Realitatea profundă a lumii este considerată ca un flux, a cărui delimitare în părți componente reprezintă numai o modalitate de descriere, de ordonare, care nu ține de natura lucrurilor. Abordând conceptele cele mai generale din unghiuri diferite (timpul astronomic comparat cu cel atomic, timpul lingvisticii istorice comparat cu cel geologic, timpul fizic cu cel psihic, timpul biologic cu cel al calculatoarelor), urmărind transgresarea logicii clasice și demonstrând că paradoxul a devenit mai degrabă starea normală decât cea patologică a gândirii și a comportamentului uman, acceptând „provocarea științei" (în dublu sens: știința provoacă filosofia și este provocată de aceasta), **M.** tinde să ofere o descriere desfășurată a universului, care să corespundă în cât mai mare măsură ordinii ascunse. În concepția sa, tendința de atenuare a unor opoziții fundamentale, precum adevărat – fals, subiect – obiect, inert – viu, continuu – discret, știință – umanism, corespunde caracterului tot mai sincretic al culturii, care dă măsură ordinii universale. Demersul său euristic pornește întotdeauna de la clarificarea conceptelor, de la descrierea limpede a stadiului în care se află cercetarea în chestiunea abordată (cu o vastă erudiție, o precizie a ideilor și o putere de sinteză ieșite din comun) și ajunge la lămurirea propriei poziții printr-o demonstrație logică fără cusur.

SCRIERI: *Poetica matematică*, București, 1970; ed. (*Mathematische Poetik*), Frankfurt am Main, 1973; *Din gândirea matematică românească*, București, 1975 *Semiotica folclorului* (în colaborare), București, 1975; ed. (*La Sémiotique formelle du folklore*), București, 1978; *Semne despre semne*, București, 1979; *Semiotica matematică a artelor vizuale* (în colaborare), București, 1982; *Timpul*, București, 1985; *Artă și știință*, București, 1986; *Moduri de gândire*, București, 1987; *Provocarea științei*, București, 1988; *Invenție și descoperire*, București, 1989; *The Logical and Semiotic Status of the Canonic Formula of Myth*, Québec, 1993.

Repere bibliografice: Matei Călinescu, *„Poetica matematică"*, RL, 1970, 35; Matei Călinescu, *Poezie și entropie*, RL, 1970, 36; Nicolae Manolescu, *„Poetica matematică"*, CNT, 1970, 37; Ov. S. Crohmălniceanu, *„Poetica matematică"*, RL, 1970, 42; Sorin Stati, *Un record dublu: „Poetica matematică"*, RMB, 1970, 8086; Lucian Raicu, *„Poetica matematică"*, FLC, 1970, 803; Alexandra Indrieș, *Rigurosul inefabil*, O, 1970, 11; Dumitru Irimia, *„Poetica matematică"*, CL, 1970, 8; Nichita Stănescu, *Matematica poetică*, ARG, 1971, 1; Vasile Florescu, *Poetica matematică?*, VR, 1971, 2; Carmen Vlad, *„Poetica matematică"*, CLG, 1971, 1; Cezar Radu, *„Poetica matematică"*, „Progresele științei", 1972, 1; Balacciu-Chiriacescu, *Dicționar*, 173; Dinu Flămând, *„Timpul"*, ST, 1985, 12; Eugen Simion, *Sfidarea retoricii*, București, 1985, 266–269; Simion, *Mercuție*, 112–117; *Dicț. scriit. rom.*, III, 76–79. *R.S.*

M. AR. DAN (22.IV.1886, Ploiești – 9.V.1965, București), epigramist. De profesie inginer, a ocupat o serie de funcții importante care l-au purtat în diferite colțuri de țară. A fost pe rând inginer de control al regiunii petrolifere Câmpina, subinspector CFR, inspector al navigației fluviale, apoi, trecând după primul război mondial în Transilvania, devine primul director român al fabricilor de tutun din Cluj și Sfântu Gheorghe. Aflat în 1922 la Timișoara, conduce Manufactura de Tutun, fiind în același timp profesor la Institutul Politehnic. Din 1939 este transferat pe postul de inspector general tehnic la Casa Autonomă a Monopolurilor din București, din cadrul Ministerului de Finanțe, unde rămâne până se pensionează (1946).

Se afirmă în viața culturală a Banatului ca epigramist. A întemeiat în 1936, împreună cu poetul Volbură Poiană-Năsturaș, și a condus Asociația Altarul Cărții, ale cărei ședințe le-a patronat mult timp în casa sa. A luat parte la numeroase ședători literare ținute la Cluj, Oradea, Brașov, București. Era cunoscut și apreciat de scriitori și epigramiști de frunte, precum Cincinat Pavelescu, Radu D. Rosetti, Ion Minulescu, I. C. Popescu-Polyclet, cu unii dintre ei purtând incitante dueluri

epigramatice. Și-a adunat catrenele din periodice – „România", „Flacăra", „Societatea de mâine", „Dacia", „Graiul românesc", „Luceafărul", „Tribuna", „Vestul", „Vremea", „Unirea română" ș.a., unde semnează și Dion Mardan, Mugur Mardan – în trei volume: *Drăcovenii* (1933), *Epigrame*(1935) și *Epigrame* (1939). Om de duh, epigramistul cultivă o satiră ușoară, binevoitoare, plină de vervă și umor bonom. Dornic de amuzament și de bună dispoziție, el folosește abil ascuțișul ironiei, dezvăluind cu menajamente slăbiciuni, defecte sau tare cotidiene. Improvizațiile sale au adeseori scăpărări malițioase, dar foarte rar sunt caustice sau brutale. De regulă se menține în limita unei ținute demne, indicând un spirit pe cât de echilibrat, pe atât de vioi și pătrunzător. Prozodia lasă pe alocuri de dorit, din cauza neglijențelor de ritm. Se întâlnesc totuși câteva catrene antologice, precum epigrama *Unor parveniți* sau epitafurile închinate lui Cincinat Pavelescu și lui Al. Calotescu-Neicu. A mai publicat o monografie a insulei Ada-Kaleh (1936), în care surprinde cu sensibilitate poezia unui colț de Orient neatins de modernismul occidental, iar în colaborare cu Cesar Pruteanu a scris feeria în versuri *Legenda lăcrămioarei* (1941), deosebit de atractivă pentru cei mici, ca și pentru cei mari.

SCRIERI: *Drăcovenii*, Timișoara, [1933]; *Epigrame*, Timișoara, 1935; *Adakaleh*, Timișoara, 1936; *Epigrame*, Timișoara, 1939; *Carol al II-lea, Rex Dacorum*, Arad, 1939; *Legenda lăcrămioarei* (în colaborare cu Cesar Pruteanu), București, [1941].

Repere bibliografice: Ion I. Mioc, *Precursorul epigramei bănățene*, „Merci. Pardon. Scuzați", I, 1990, 4. *C.Bz.*

MARDARE, Valeriu (15.II.1903, Vlădeni, j. Iași–?), dramaturg și prozator. Despre familia și studiile lui **M.** nu se cunosc prea multe. Va fi urmat câțiva ani de Conservator, căci între 1925 și 1929 este actor la Teatrul Național din Cluj și din Iași, apoi bibliotecar la cel din București. Debutează ca poet în 1923, la „Lumea literară și artistică", dar abia în 1928–1929 colaborează mai asiduu, cu versuri și proză umoristică, la „Universul literar" și „Dimineața copiilor". O piesă în trei acte, intitulată *Nu zice vorbă mare*, i se joacă în 1928 pe scena Teatrului Național clujean și tot atunci, la București, comitetul de lectură îi examinează comedia *Omul fără identitate*, citită și în cenaclul Sburătorul. Considerată inițial nereprezentabilă, piesa e pusă în scenă în 1931 de compania teatrală Masca a lui G.M. Zamfirescu, apoi la Teatrul „Regina Maria" în 1933, ulterior fiind reprezentată la Iași și la Craiova. Se pare că s-a turnat și un film după ea. Între timp, altă piesă într-un act, *Haidem la teatru*, e premiată de Societatea Autorilor Dramatici și jucată de Naționalul din capitală în 1933, iar în 1934, de cel clujean. Ajuns ziarist, **M.** semnează în „Gazeta noastră ilustrată" și în „Săptămâna CFR" și în fine intră în redacția „Universului", ziar în care, până în 1945, publică reportaje diverse, cronici, însemnări de călătorie ș.a. Mai utilizează și pseudonimul Valmar. În stagiunea 1940–1941 la Teatrul Național din București i se joacă piesa *Cameleonii* (*Fără căpătâi*). Mobilizat cu gradul de locotenent, este în primul an de război reporter pe front, activitate al cărei rod este volumul *Pe urmele bolșevicilor* (1941). În 1945, denunțat ca legionar și „răspânditor de otravă antisovietică", este suspendat din presă pentru cinci ani, dar probabil va fi suportat și alte pedepse, întrucât dispare cu totul din viața culturală. A murit la București.

Versurile și schițele de început ale lui **M.** sunt mai mult exerciții cu partiturile maeștrilor I.L. Caragiale și G. Topîrceanu în față. Abia mai târziu prozatorul, căruia nu îi lipseau spiritul de observație și capacitatea de a prinde dialogul viu și nervos, izbutește să fixeze în culegerea *D-aia am divorțat* (1942) ceva din fizionomia omului de pe stradă din anii '30. Roadele exersării se văd însă mai bine în piese. După *Nu zice vorbă mare*, modestă tragicomedie a donjuanului care se sinucide din dragoste pentru o femeie ce nu se lasă sedusă, comedia *Omul fără identitate* atrage atenția criticii și a publicului. Subiectul, pierderea identității, se preta unor dezvoltări pirandelliene, dar autorul preferă satira mecanicității la care ajung instituții și categorii sociale, în al căror angrenaj absurd individul e cât pe ce să sucombe. Demonstrației i se sacrifică întrucâtva verosimilitatea și concizia, dar multe scene relevă o vervă aparte, iar unele tipuri (medicul psihiatru și polițistul) sunt bine conturate, chiar cu mijloace din expresionism. Concesiile făcute gustului comun sunt mai mari în actul *Haidem la teatru*, pe care nu îl salvează nici ritmul alert, nici câteva replici spirituale. Prin *Cameleonii*, **M.** încearcă să revină la comedia de moravuri, atacând oportunismul, dezumanizarea, fuga după un câștig fie și derizoriu. Unele scene sunt grotești, precum aceea în care o familie înscenează un accident feroviar, pentru ca CFR-ul să preia cheltuielile de înmormântare ale fiului „fără căpătâi". În ansamblu, se constată un deficit de inventivitate în ce privește situațiile și tipologia. Cu toate că nu era lipsit de unele însușiri, **M.** nu s-a putut impune ca un profesionist al comediei.

SCRIERI: *Haidem la teatru*, București, 1936; *Pe urmele bolșevicilor*, București, 1941; *D-aia am divorțat*, București, 1942.

Repere bibliografice: –h–, *„Nu zice vorbă mare"*, „Națiunea", 1928, 78; I. Constantinescu, *Un spectacol la periferie, un autor și... criza teatrului*, „Ordinea", 1931, 685; Vasile Timuș, *„Omul fără identitate"*, RP, 1933, 4540; ival [Ion Anestin], *„Omul fără identitate"*, VRA, 1933, 278; Petre Pandrea, *Atitudini și controverse*, îngr. și pref. Gh. Epure, București, 1982, *576–578*; Camil Petrescu, *„Omul fără identitate"*, „Argus", 1933, 5976; Ion Dimitrescu, *„Haidem la teatru"*, CRE, 1933, 2101; Matei Alexandrescu, *„Haidem la teatru"*, FCL, 1934, 581; Tudor Teodorescu-Branișe, *Teatru*, RFR, 1934, 1; Jack Berariu, *„Omul fără identitate". Comedia d-lui Valeriu Mardare va fi turnată în film românesc. De vorbă cu regizorul Jean Mihail*, RP, 1935, 572; George Mihail Zamfirescu, *Mărturii în contemporaneitate*, îngr. și pref. Valeriu Râpeanu, București, 1983, *86–87, passim*; Brădățeanu, *Comedia, 298–299; Valeriu Mardare*, DRI, III, *228–231*. *V.D.*

MAREȘ, Nicolae (18.IV.1938, Măgurele, j. Prahova), polonist și traducător. Este fiul Elisabetei (n. Țenea) și al lui Dumitru Mareș, muncitor ceferist. Se înscrie la Universitatea din București (1959–1960) și își continuă studiile la Facultatea de Limba și Literatura Polonă în cadrul Universității din Varșovia (1961–1966). A îmbrățișat cariera diplomatică, îndeplinind

diferite funcții în cadrul Ministerului Afacerilor Externe: în Departamentul de relații cu românii din străinătate (1966–1967), atașat cultural la Ambasada Română din Varșovia (1967–1974), secretar la Departamentul pentru problemele Europei Centrale (1971–1974), director al Departamentului Central European (1981–1984), consilier (1989). A mai fost director al Centrului Cultural Român din Paris (1987–1988). Din 1994 este însărcinat cu afaceri ad-interim la Ambasada Română din Macedonia. Colaborează la „Steaua", „Tribuna", „România literară", „Contemporanul", „Familia", „Convorbiri literare", „Ateneu" ș.a. Debutează ca traducător în 1970 și își publică prima carte, monografia *Republica Populară Polonă*, în 1972 (în colaborare cu Lucia Badea). Monografia *Ioan Paul al II-lea, papă pentru mileniul al III-lea* (2000), bogat nutrită documentar, prezintă personalitatea marelui prelat prin mijlocirea operei și a biografiei, avansând ipoteza originii sale române.

Aflându-se în contact direct cu literatura polonă, **M.** a tradus îndeosebi poezie, contribuția sa situându-se mai ales în perimetrul liricii contemporane. Din patrimoniul clasic selectează și transpune din versurile lui Adam Mickiewicz. Alte traduceri — *Poeme* (1973) de Tadeusz Różewicz, *Bucuria scrierii* (1977) de Wisława Szymborska și *Zece poeți polonezi contemporani* (1978) — prefigurează antologia *Poezia poloneză contemporană* (1981). Eșantioanele alese din cei peste optzeci de poeți antologați creionează reliefuri poetice interesante și personalități de talent indiscutabil. Sensibilitatea față de simțămintele delicate și compatibilitatea tălmăcitorului cu prozodia modernă vor fi confirmate și de transpunerea cărții *Neliniște* de Tadeusz Różewicz, ca și de versiunea pe care o realizează în *Poeme* de Karol Wojtyła, viitorul papă Ioan Paul al II-lea. În proză **M.** traduce, singur sau în colaborare, din Michał Rusinek, Tadeusz Żeleński-Boy, Zenon Kosidowski ș.a.

SCRIERI: *Republica Populară Polonă* (în colaborare cu Lucia Badea), București, 1972; *Wyspiański*, București, 1981; *Ioan Paul al II-lea, papă pentru mileniul al III-lea*, București, 2000. **Traduceri:** Zenon Kosidowski, *Povestiri biblice*, București, 1970 (în colaborare cu Anda Mareș); Stanisław Jerzy Lec, *Gânduri nepieptănate*, pref. trad. Iași, 1971, *Aforisme, versuri, epigrame*, pref. trad., Iași, 1980; Tadeusz Różewicz, *Poeme*, pref. trad., Iași, 1973, *Neliniște*, pref. trad., București, 1984; Michał Rusinek, *Pe urmele lui Copernic*, pref. trad., București, 1973; Kazimierz Michałowski, *Cum și-au creat grecii arta*, București, 1975 (în colaborare cu Anda Mareș); Wisława Szymborska, *Bucuria scrierii*, pref. trad., Cluj-Napoca, 1977; Adam Mickiewicz, *Versuri alese*, pref. trad., București, 1978 (în colaborare cu Miron Radu Paraschivescu, Virgil Teodorescu și Vlaicu Bârna); *Zece poeți polonezi contemporani*, pref. Ion Petrică, București, 1978; *Cântece vorbite*, pref. Aurel Rău, postfața trad., Iași, 1979; Tadeusz Żeleński-Boy, *Marysieńka și Sobieski*, Iași, 1980 (în colaborare cu Ion Tiba); *Poezia poloneză contemporană*, pref. Vasile Igna, Cluj-Napoca, 1981; Aleksander Omiljanowicz, *Fantoma din codrii Białowiezei*, pref. trad., Iași, 1982 (în colaborare cu Anda Mareș); Jerzy Edigey, *Valiza cu milioane*, București, 1982 (în colaborare cu Anda Mareș); *Gânduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze*, îngr. și pref. trad., București, 1986; K. Korkozowicz, *Cum am fost omorâtă*, București, 1990 (în colaborare cu Anda Mareș); Marian Podkowiński, *Hitler și clanul lui*, București, 1991; Karol Wojtyła [Papa Ioan Paul II], *Poeme*, pref. Ioan Alexandru, București, 1992; *Triptic roman*, București, 2003.

Repere bibliografice: Velea, *Interferențe, 209–211;* Stan Velea, *Ioan Paul al II-lea – un papă poet*, AUI, t. XLI, 1995; *Dicț. scriit. rom.*, III, *79–80;* Stan Velea, *Literatura polonă în România*, București, 2001, *366–371;* Iovan Poiană, *Poezia-comunicare cu Dumnezeu*, „Crai Nou", 2003, 3474. *St.V.*

MAREȘ, Radu (3.III.1941, Frasin, j. Suceava), prozator. Este fiul Franciscăi Mareș (n. Suhoveschi), învățătoare, și al lui Gavril Mareș, agronom; la naștere a primit prenumele Radu-Mihai. Învață la Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi" din Rădăuți (1954–1957), urmând ulterior Facultatea de Filologie la Cluj (1959–1964). A lucrat ca electrician (la Bicaz, Argeș), profesor (în județul Constanța, 1965), activist cultural și ziarist (Suceava, 1966–1971). Stabilit în 1971 la Cluj, funcționează peste două decenii ca redactor la revista „Tribuna". Între anii 1997 și 2001 este director al Editurii Dacia, iar din 2001 — consilier la aceeași editură. Debutează în 1959 la „Tribuna", iar editorial, în 1972, cu volumul de proză *Anna sau Pasărea paradisului*, distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor; este, în același an, coautor la volumul colectiv de reportaje *Vine istoria* (alături de Vasile Sălăjan și Nicolae Prelipceanu). Colaborează cu proză, reportaje, critică literară, eseuri în „Tribuna",

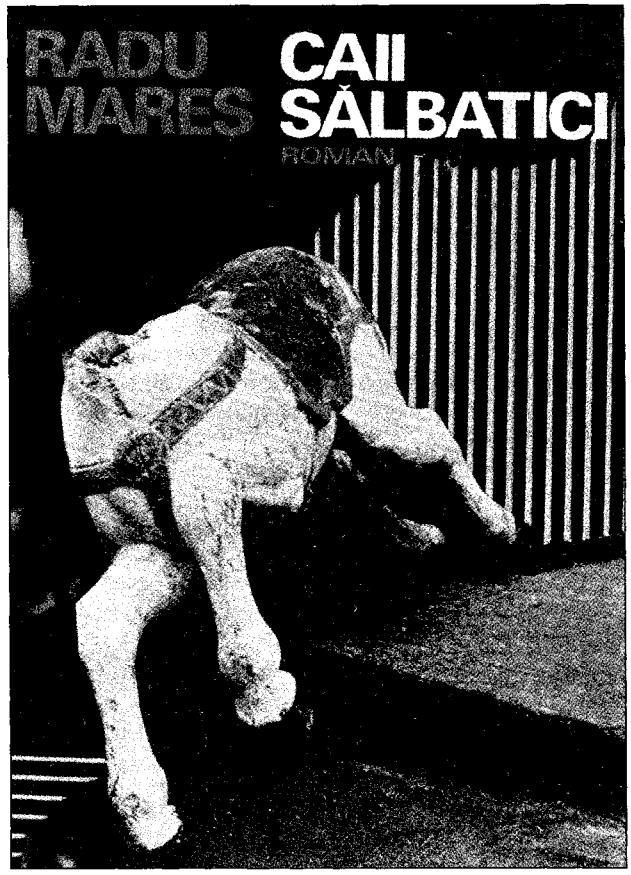

„Ateneu", „Convorbiri literare", „Steaua", „Luceafărul", „România literară", „Vatra" ș.a. Romanelor *Cel iubit* (1976) și *Caii sălbatici* (1981) li se adaugă o carte de însemnări, pagini de jurnal și note de lectură intitulată *Pe cont propriu* (1986) și o alta, care ezită între reportaj și jurnal de călătorie, *Anul trecut în Calabria* (2002). În 2002 a fost distins cu Premiul „Octav Șuluțiu", decernat de revista „Familia".

Stilist remarcabil, excelent observator al vizibilului, adevărat maestru al descripției sugestive și simpatetice, subtil iscoditor al percepțiilor și senzațiilor — îmbogățite prin revelarea haloului lor de conotații subiective, asociativ-biografice ori culturale —, **M.** vădește în primele cărți înclinația către construcții rafinate, uneori aparent inutil abstruse, aproape enigmatice, cu deficit de epică și aventură. Există aici multă observație, descripție minuțioasă, vizualitate pe îndelete cercetată, cât și consemnări pregnant-sugestive ale altor percepții privind mirosuri, mișcări de aer, schimbări de temperatură, atmosferă, freamăt, sunete ori impresii misterios semantizate, „tălmăcite" parțial, multă interpretare (presupuneri, aluzii etc.) subiectivă, pentru o cantitate de epic firavă, minimă. Rezultă o proză opacă, misterioasă, vagă, extrem de densă conotativ. O proză cumva nonfigurativă, care încântă în sine, prin savoarea frazelor și complicația construcției, fără să impună ori să strecoare vreun mesaj sau „sens adânc" explicitabil, parafrazabil, rezumabil. Cititorului îi sunt prezentate tablouri stranii și trăiri bogat-înghețate, fascinante ori tulburătoare, uneori ca niște pânze de Magritte sau de De Chirico. Prozatorul se raliază la ceea ce s-a numit școala privirii, dar nu o face într-o modalitate tehnicistă, ci într-una suculentă, având carnația omenescului, cele mai bune pagini amintind de un Claude Simon. **M.** practică o scriitură perfecționistă, dar nu inutil ori forțat calofilă sau pedantă. Un fel de artă poetică e formulată în textul din *Anna sau Pasărea paradisului*. E vorba „de un artificiu al gândirii, o cale mai comodă care ți se oferă: nu există evenimente mari și mici [...] ci e vorba de acea istovitoare concertare a gândirii asupra unui detaliu — care este sau pare sau poate fi considerat superfluu — dar efortul tău îi va da nebănuite proporții: iată ideea de spectator dusă spre ultime consecințe". Proza lui **M.** din anii '70 este una de calitate, chiar dacă minoră — într-un context dominat de epic, analitic, de istorie și tipologie etc. *Anna sau Pasărea paradisului* și *Cel iubit* nu sunt propriu-zis romane, ci cărți de scriitură artistă și de atmosferă, din care se reține un anumit exotism nord-carpatin, atmosfera orașelor mici de tradiție central-europeană, referirea la situația confuză imediat postbelică (în *Cel iubit*), recursul la scenarii pseudopolițiste extrem de discrete și complet opacizate în elementul lor anecdotic. Odată cu *Caii sălbatici*, prozatorul își ajustează strategia, abandonează vidul anecdotic și (în parte) aspirația spre perfecțiune stilistică în beneficiul unui existențialism susținut de un relief narativ mai viguros. Cartea este un bildungsroman, care încearcă să ofere, cum s-a remarcat, „radiografia unei generații", fiind prezente numeroase elemente autobiografice, amendate și topite în ficțiune. Firul narativ urmărește traseele biografice ale câtorva tineri, studenți la Cluj în anii '60, considerate retrospectiv de unul dintre protagoniști, care e și narator-*raisonneur*. Sunt investigate idealurile și frustrările, succesele și înfrângerile protagoniștilor, în contextul istoric dat și în încercarea de a-și găsi drumul în viață fără a sacrifica atașamentul față de adevăr. Romanul este o construcție complexă, cu dislocări de cronologie, cu alternări de stiluri, cu fragmente scrise într-o manieră proprie jurnalului. Cam stufos și fastidios pe alocuri, *Caii sălbatici* excelează tot prin însușirile caracteristice autorului: talentul de stilist, capacitatea de a investiga trăirile, în mod obișnuit discursivizate, comentate lăuntric. Scenele din viața universitară clujeană au culoarea autenticității și valoare de document. *Pe cont propriu* este o carte de autoficțiune cu statut incert, în ultimă analiză un fel de jurnal neconvențional, dar jurnal totuși, destinat publicării și lucrat literar. Statutul ambiguu al acestui volum — care a dat prozatorului prilejul unei controverse cu Adrian Marino — este indicat explicit: nici roman, nici jurnal, nici antijurnal. Cronologia notațiilor nu este menționată, nici riguros respectată. Cartea e construită pe mai multe niveluri: există un jurnal al cititorului și al criticului (**M.** a practicat, în paginile „Tribunei", critica literară), extrem de interesant, bogat în considerații posibile într-un jurnal de lectură neîncorsetat de exigențele genurilor publicistice, dar și un jurnal al reporterului, al călătorului. Se mai cuvine menționat că pasiunea de călător și înzestrarea de observator sunt învederate de pagini de reportaj în care **M.** s-a străduit să evite fasonul găunos, lozincard, confecționat-patetic ori convențional omenesc, impus în epocă unor astfel de producții jurnalistice. *Anul trecut în Calabria* este o scriere subiectivă și nonficțională, cronică a unui sejur de câteva luni în sudul Italiei, în 1990. Nu e un jurnal propriu-zis, ci un reportaj literar, cu scriitură decalată (în timp), combinând notația cu eseul și confesiunea. Privirea scormonitoare și înțelegerea largă, lipsită de preconcepții își găsesc un teren ideal de acțiune în scrutarea exoticei provincii italienești. Tolerant și acid totodată, epicureu distins și meditativ, iubitor de pățanii inedite și preocupat de chestiuni general-omenești, **M.** își colorează paginile cu un umor de finețe.

SCRIERI: *Anna sau Pasărea paradisului*, Cluj, 1972; *Vine istoria* (volum colectiv), Cluj, 1972; *Cel iubit*, Cluj-Napoca, 1976; *Caii sălbatici*, Cluj-Napoca, 1981; *Pe cont propriu*, Cluj-Napoca, 1986; *Anul trecut în Calabria*, Cluj-Napoca, 2002.

Repere bibliografice: Virgil Nistor, *„Anna sau Pasărea paradisului"*, ST, 1973, 2; Sorin Titel, *„Anna sau Pasărea paradisului"*, RL, 1973, 28; Culcer, *Citind*, *231–233*; Titel, *Pasiunea*, *166–168*; Valentin Tașcu, *„Cel iubit"*, F, 1977, 2; Ion Vlad, *„Întâmplările acestei vieți..."*, TR, 1982, 6; George Șerban, *„Caii sălbatici"*, O, 1982, 26; Vlad, *Lectura rom.*, *187–192*; Moraru, *Textul*, *194–196*; Iorgulescu, *Prezent*, *238–241*; Petru Poantă, *„Pe cont propriu"*, TR, 1987, 5; Adrian Marino, *Jurnal provincial*, TR, 1987, 18; Ioan Holban, *Monologul izbăvitor*, CRC, 1987, 20; Emil Iordache, *„Pe cont propriu"*, ATN, 1987, 5; Nicolae Prelipceanu, *Calea literară*, VR, 1987, 6; Silvia Urdea, *Impresionalitatea jurnalului*, VTRA, 1987, 7; Nicolae Băciuț, [*Dialog cu Radu Mareș*], VTRA, 1988, 4; Cosma, *Romanul*, I, *267–271*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *80–82*; Popa, *Ist. lit.*, II, *903*; Sanda Tivadar, *A fi străin în străinătate*, F, 2002, 10; Raluca Dună, *„Anul trecut în Calabria"*, LCF, 2002, 40; *Dicț. analitic*, IV, *463–465*. **N.Br.**

MARGUL-SPERBER, Alfred (23.IX.1898, Storojineț, Ucraina – 3.I.1967, București), traducător. Este fiul unui contabil din administrația moșiei Flondoreni; mama avea înclinații muzicale și preda ore de pian (Margul este derivat din Margula, prenumele mamei). Frecventează liceul la Cernăuți și la Viena, unde familia se mută când izbucnește primul război mondial. După bacalaureat (1916) e încorporat în armata austro-ungară și participă ca locotenent la acțiuni militare în Galiția și Ucraina, angajându-se totodată în mișcarea revoluționară socialistă. Demobilizat în 1918, începe la Cernăuți Facultatea de Drept, la care renunță însă curând. Urmează ani de pribegie, cu îndeletniciri ocazionale la Paris și New York. Reîntors în Bucovina (1924), se consacră ziaristicii (este redactor la gazeta „Czernowitzer Morgenblatt", 1926–1932) și scrisului literar, acumulând în aceste domenii oarecare experiență, prin colaborările la presa cotidiană (mai ales la ziarul „New Yorker Volkszeitung") și la foi culturale de limba germană din Cernăuți („Der Nerv") și Brașov („Das Ziel", „Klingsor"). Lucrează ca funcționar la o fabrică din Burdujeni (1933–1940), apoi se mută la București pentru a se sustrage prigoanei antievreiești. Protecția unor scriitori ca Ion Pillat, E. Lovinescu, Oscar Walter Cisek îl ferește de deportare în Transnistria, iar mijloacele de subzistență pentru traiul său în

penumbră și le câștigă dând meditații. După august 1944 activează ca publicist, la Radiodifuziunea Română și în presa germană din țară, iar din 1952 se consacră exclusiv proiectelor literare, publicând o serie de volume de poezie, în limba germană și în traducere românească – *Versuri pentru tineret* (1959), *Poezii* (1962), *Micul Hans află ce e viața* (1965) ș.a. Tălmăcește în limba germană din versurile poeților români și străini, pregătind pentru tipar o culegere substanțială din lirica lumii, *Weltstimmen*, apărută postum, în 1968. Întocmește două antologii pentru cititorul tânăr și îngrijește două volume din creația lui Heinrich Heine. Pentru traducerile sale din poezia populară românească i s-a decernat Premiul de Stat (1954).

De cântecul popular românesc **M.-S.** se apropiase încă din perioada bucovineană a vieții sale, publicând în versiune germană câteva grupaje de texte în „Czernowitzer Morgenblatt" și, în urma unei reușite acțiuni de „contrabandă literară" în Germania nazistă, chiar o „mică antologie" de folclor în revista münchenezã „Das Innere Reich". Textele culegerii *Im Wandel der Zeiten* (1953) sunt reluate și completate cu altele în antologia *Rumänische Volksdichtungen* (1954). Capitolul baladelor cuprinde piesele cele mai cunoscute (*Miorița, Toma Alimoș, Bujor* ș.a.), oferite în variante germane foarte prețuite, un admirator înflăcărat al acestor traduceri fiind Ion Barbu. **M.-S.** s-a încercat și în transpunerea capodoperelor lui Mihai Eminescu, reușind versiuni comparabile cu ale lui Franyó Zoltán. A promovat cunoașterea poeților români contemporani în rândurile cititorilor germani, mai ales prin revista „Rumänische Rundschau", unde a publicat traduceri din lirica anilor '50 și '60. Meritorii sunt și tălmăcirile din Tudor Arghezi, din opera căruia a alcătuit antologii consistente, editate la București și la Viena.

Traduceri: *Im Wandel der Zeiten*, București, 1953; *Rumänische Volksdichtungen*, București, 1954; Vladimir Colin, *Märchen*, București, 1956, *Der kupferne Reiter*, Berlin, 1958; Mihai Beniuc, *Der Apfelbaum am Weg*, Berlin, 1957 (în colaborare), *Gedichte*, București, 1958 (în colaborare), *Gedichte*, București–Viena, 1965; Tiberiu Vornic, *Der Sternenhüter*, București, 1958; Ion Creangă, *Der Flachs und das Hemd*, București, 1960; Tudor Arghezi, *Gedichte*, București–Viena, 1961, *Ausgewählte Gedichte*, București, 1964; Maria Banuș, *Gedichte*, București, 1967, *Schau, die Zypressen dort*, București, 1986 (în colaborare); *Weltstimmen*, București, 1968; *In einem einzigen Leben. Zeitgenössische rumänische Lyrik*, Cluj-Napoca, 1975 (în colaborare); *Lyrik aus Rumänien*, Leipzig, 1980 (în colaborare).

Repere bibliografice: Diana Cristev, *T.S. Eliot către Alfred Margul-Sperber*, MS, 1972, 1; Al. A. Philippide, *Sperber – un mare poet*, MS, 1972, 2; Popa, *Dicț. lit.* (1977), *333*; Heinz Stănescu, *Alfred Margul-Sperber*, „Volk und Kultur", 1970, 8; A. Ga. [Anneli Gabanyi], *Rumänische Literatur in deutscher Übersetzung*, în *Rumänisch-deutsche Interferenzen*, Heidelberg, 1986, *274–306*; Peter Motzan, *Der Lyriker Alfred Margul-Sperber. Ein Forschungsbericht*, în *Die deutsche Literaturgeschichte Ostmittel- und Südosteuropas von der Mitte des 19. Jahrhunderts bis heute*, München, 1992, *119–136*; Gert Ungureanu, *Alfred Margul-Sperber*, în *Die rumäniendeutsche Literatur in den Jahren 1918–1944*, București, 1992, *399–406*; *Lexikon deutschsprachiger Schriftsteller. 20. Jahrhundert*, Hildesheim–Zürich–New York, 1993, *498*. *J.W.*

MARIAN, Boris (pseudonim al lui Boris Mehr; 19.XI.1941, Soldatko Aleksandrovsk, Rusia), poet. Este fiul Mariei Mehr (n. Șerf), corectoare, și al lui Iacob Mehr, ziarist. Urmează la București cursurile Colegiului „Sf. Sava" (1955-1959), apoi Facultatea de Chimie Industrială din cadrul Institutului Politehnic (1959-1965). Lucrează în calitate de cercetător științific la Institutul Central de Cercetări Chimice din București (1968-1978). Din 1997 este redactor la „Realitatea evreiască". Debutează cu poezie, simultan la „Luceafărul" și la „România literară" (1968). Prima carte, *Numele profesorului*, îi apare în 1986. Colaborează la „Luceafărul", „România literară", „Adevărul literar și artistic", „Flacăra", „Poesis", „Semnal" (Toronto), „Ultima oră" (Tel Aviv) ș.a. Semnează și Boris Marian Mehr. I se acordă Premiul Cenaclului „Nichita Stănescu" în 1985.

Poezia lui **M.** cultivă un umor discret, reținut, asociat acidității asumate, într-un stil direct, ca într-o radiografie a trăirilor. Figura centrală din plachetele sale este profesorul, mască auctorială ce dezvoltă aserțiuni filosofice. Poemele au o structură dialogică: se deschid cu maximele expuse de profesor, urmează interpretarea în registru parodic și se încheie cu adevărurile expuse *ex cathedra* de către profesor. Umorul fin vine din manevrarea ingenioasă a acestui scenariu care opune absolutul prozaismului cotidian: „Progresul este intrarea în absolut / a valorilor morale, prin repetiție, însă, / valorile se înjumătățesc"; „Profesorul tăia cu cuțitul bucata / din farfurie, șervetul îi stătea strâmb, / am vrut să i-l îndrept". Genericul profesor are păreri despre toate stările lumii, vorbește despre război, plictis, banalitate, libertate. Dedublarea eului poetic este fertilă, reprezentând tocmai scrierea poeziei înseși. Poemele din *Viață de profesor* (2002) reflectă alte stări lăuntrice, într-un stil sec și aducând în prim-plan actul scrierii – „Haosul și noaptea n-au un cărăbuș, / cum din moarte viața cum de s-a urcuș? / Astfel și poemul meu s-a-nfiripat / dintr-o dislocare, cum s-a-nșurubat?" (*Mi minor*) – și condiția poetului – „Poetul este un mândru cerb / lovit de săgeata indiferenței, / sufletul său este un herb / expus într-un palat al Florenței" (*Poetul*); „Suntem legați de rădăcini, / suntem fragili, / alimentați de râuri, aer, soare, / noi nu respingem mila, dar umili / noi nu putem să fim, / n-avem chemare" (*Poeții*); „Poetul / simte mirosul / cernelii / și al abisului / la marginea scrisului" (*Abis*). Îmbinând buna dispoziție, manifestă îndeosebi sub forma ironiei, autoironiei sau a asociației de rime cantabile, cu notația rece, amară, poemele se nutresc dintr-o imaginație livrescă.

SCRIERI: *Numele profesorului*, București, 1986; *Profesorul de fericire*, București, 1989; *Vocea profesorului*, București, 1993; *Evreii. Istorie, valori*, București, 2000; *Viață de profesor*, București, 2002.

Repere bibliografice: Țicu Goldstein, *Valori iudaice*, „Realitatea evreiască", 2000, 119; Aura Christi, *Ex libris*, CNT, 2000, 47; H. Zalis, *Semn de carte*, CNT, 2002, 36. *M.Dr.*

MARIAN, Eugen B. (21.VI.1921, București), traducător și prozator. Este fiul Charlottei (n. Löbel) și al lui Barbu Marian (1876-1942), ziarist la „Universul". Este fratele lui Paul B. Marian. Urmează la București Liceul „Matei Basarab" (1931-1939), după absolvirea căruia se înscrie la Facultatea de Drept, luându-și licența în 1947. Lucrează ca ziarist la „Timpul" și „Rampa", apoi ca redactor la secția de scenarii a Studioului Cinematografic „Al. Sahia" și la secția de limbă spaniolă a Redacției emisiunilor pentru străinătate a Radiodifuziunii Române (1954-1989). Debutează în „Tribuna poporului" (1944). După câteva traduceri realizate în colaborare cu Paul B. Marian, publică singur traducerea romanului *Serenada* de James Cain (1945). Colaborează cu povestiri, schițe umoristice, recenzii, interviuri, traduceri ș.a. la „Contemporanul", „Flacăra", „La Roumanie d'aujourd'hui", „Tribuna României", „Cinema", „Luceafărul", „România literară", „Licurici", „Urzica".

Multe dintre cărțile lui **M.** sunt repovestiri ale unor povești, basme, legende, mituri, snoave aparținând unor zone lingvistice și culturale dintre cele mai diverse. Astfel, în *Basmele isteților* (1957) și în *Legendele munților* (1980) sunt reunite, după criteriul tematic, povești românești, ca și din Hawaii, Madagascar, Auvergne (Franța), Cornwall (Marea Britanie), insulele Celebes, Birmania, China, India, Serbia, Japonia etc. **M.** a recurs la culegeri de folclor editate în diferite limbi, dar nu a dat simple traduceri, ci a repovestit expresiv, într-o formă accesibilă, menită să fie familiară publicului căruia i s-a adresat, motivele și temele folclorice selectate. Este și autorul unor piese de teatru – *Sperietoarea veselă* (1947), *Sfânta Jane* (1949) – reprezentate, dar needitate în volum. A scris și câteva scenarii de film documentar: *Centenarul Teatrului Național „I.L. Caragiale"* (1952), *Bogății ascunse* (1953), *Cantemiriștii* (1958). Împreună cu Paul B. Marian a îngrijit o ediție revizuită și amplificată a dicționarului *Citate și locuțiuni străine* al tatălui lor, Barbu Marian. După modelul acestuia, realizează – prin selecție și traduceri – o culegere de citate și maxime, intitulată *Trei secole de paradox* (1983). A făcut numeroase traduceri, unele de bună calitate, din operele unor scriitori importanți din literaturile engleză, americană, spaniolă și a realizat scenarii și dramatizări pentru teatrul radiofonic prin adaptarea unor opere de García Lorca, Buero Vallejo, Ben Jonson, Marivaux, Bernard Shaw, Dickens, Conan Doyle ș.a. Cărțile sale pentru cei mici – *Pățania pițigoiului* (1954), *Corabia tainelor* (1963) ș.a. – se adaugă unei susținute activități publicistice.

SCRIERI: *Pățania pițigoiului*, București, 1954; *Basmele isteților*, București, 1957; *Zidul nepieritor al lui Ticatlún*, București, 1962; *Corabia tainelor*, București, 1963; *Mocasinii fermecați*, București, 1968; *Legendele munților*, București, 1980. **Traduceri:** Hans Fallada, *Banii nu fac nici două parale*, București, 1942 (în colaborare cu Paul B. Marian); Gian Dauli, *Căruțe în noapte*, București, 1942 (în colaborare cu Paul B. Marian), *Frescolino*, București, 1943 (în colaborare cu Paul B. Marian); James Cain, *Serenada*, București, 1945; Martha Albrand, *Nu ne predăm*, București, 1945; John Steinbeck, *Tortilla*, București, 1945 (în colaborare cu Paul B. Marian); B. Traven, *Răscoala spânzuraților*, București, 1945; Lewis Carroll, *Alice în țara minunilor*, București, 1946; Graham Greene, *Destine încrucișate*, București, 1946; Louis Golding, *Magnolia Street*, București, 1946; James Hilton, *Nu suntem singuri*, București, 1946; Stephen Leacock, *Trăsneli*, București, 1946; Clare Sheridan, *Nuda veritas*, București, 1946; Erskine Caldwell, *Pământ tragic*, București, 1948 (în colaborare cu Vintilă Russu-Șirianu); Chun-Chan-Yen,

Vântul – Shih-Ming, *Sentința*, București, 1949; Gordon Kahn, *Hollywood contra Hollywood*, București, 1949 (în colaborare cu P. Voina); V. Liubimova, *Bulgăre de zăpadă*, București, 1949 (în colaborare cu I. Efremov); Albert Maltz, *Așa e viața*, București, 1950 (în colaborare cu Mihail Gad), *Vine circul!*, pref. George Macovescu, București, 1954 (în colaborare cu Vera Călin); Dymphna Cusack, *Spune morții Nu!*, București, 1950; Mark Twain, *Opere*, I-IV, București, 1954–1958 (în colaborare cu Frida Papadache, Petru Comarnescu și Petre Solomon), *Pretendentul american*, București, 1964, *Bancnota de un milion de lire*, București, 1964 (în colaborare cu Petru Comarnescu și Petre Solomon); Charles Lamb, Mary Lamb, *Povestiri după piesele lui Shakespeare*, București, 1956; H. M. Stanley, *Călătorie prin Africa*, București, 1960, *În căutarea lui Livingstone*, I-II, București, 1982; Luigi Squarzina, *Expoziția universală*, București, 1960 (în colaborare); Cian Tien-I, *Tărtăcuța fermecată*, București, 1961 (în colaborare cu S. Drăghici); Samuel Butler, *Opere*, I-II, București, 1968; Albert Camus, *Starea de asediu*, București, 1969 (în colaborare cu V. Bercescu); P.B. Rubens, *Pictor și diplomat (Scrisori)*, București, 1970; Federico García Lorca, *Doña Rosita*, București, 1971; Antonio Buero Vallejo, *Somnul rațiunii*, București, 1971; Lillian Gish, *Filmele, domnul Griffith și eu*, București, 1973 (în colaborare cu Paul B. Marian); Neri Pozza, *Proces pentru erezie*, București, 1973; Katherine Anne Porter, *Corabia nebunilor*, București, 1975; George Eliot, *Middlemarch*, I-IV, pref. trad., București, 1977; Kenneth Allsop, *Chicago sub teroare*, București, 1978; Jerome K. Jerome, *Vacanță cu copiii mei*, București, 1981; *Trei secole de paradox*, pref. Silvian Iosifescu, București, 1983.

Repere bibliografice: *Bloc-Notes*, „Fapta", 1947, 788; Silvian Iosifescu, *„Vulpile..."*, CNT, 1948, 86; Radu Naumescu, *„Sfânta Jane"*, „Drum drept", 1949, 777; Șerban Cioculescu, *Paradoxul*, RL, 1986, 6; *Dicț. scriit. rom.*, III, 82–83. *N.Br.*

MARIAN, Liviu (25.V.1883, Siret – 25.XI.1942, Craiova), prozator, istoric literar și publicist. Este fiul Leontinei (n. Piotrovschi) și al folcloristului Simion Florea Marian. Urmează la Suceava Liceul Greco-Ortodox și la Cernăuți, între 1901 și 1905, Facultatea de Litere și Filosofie. Student fiind, se numără printre întemeietorii gazetei „Junimea literară", în care publică proză, versuri, traduceri, diverse articole și comentarii îndeobște pe teme literare, iscălind și cu pseudonimele Lili și Titus Livius. După absolvirea facultății predă la Gimnaziul Superior Greco-Ortodox din Suceava până în 1913. Între timp colaborează la „Gazeta Bucovinei", „Ramuri", „Cosinzeana", și „Luceafărul", tipărește broșura *Simeon Florea Marian* (1910) și volumele de proză *Suflete stinghere* (1910) și *Printre stropi* (1912). În preajma primului război mondial se poate să fi trecut în România, căci în 1917 se găsește în Basarabia, implicându-se în organizarea învățământului în limba română. Deputat de Cahul din 1920, va fi, între 1922 și 1939, profesor și director al Liceului „B.P. Hasdeu" din Chișinău. În 1926 concurează la un post de profesor universitar, susținându-și în prealabil doctoratul, cu lucrarea *Contribuțiuni la istoria literaturii românești din veacul al XIX-lea*, însă îi va fi preferat Ștefan Ciobanu. Desfășoară o bogată activitate publicistică în „Glasul moldovenesc", „Răsăritul", „Curentul nou", „Sburătorul", „Adevărul literar și artistic", „Deșteptarea", „Renașterea Moldovei", „Floarea soarelui", „Viața Basarabiei" ș.a. Întocmește, împreună cu Nicolae Dunăreanu, antologia *Prozatorii noștri* (I-II, 1921), tradusă și în rusește, și dă la iveală, sub formă de extrase și broșuri, mai multe studii: *Proza noastră estetică* (1921), *B.P. Hasdeu și Rusia* (1925), *Civilizație și poezie* (1927), *B.P. Hasdeu și M. Eminescu* (1927), *Bogdan Petriceicu Hasdeu* (1928), *I. Creangă* (1930), *Alexandru Hasdeu și Academia Română* (1932), *Activitatea publicistică a lui B.P. Hasdeu* (1932).

„Sufletele stinghere" din nuvelele și schițele adunate în cartea de debut se disting întrucâtva de inadaptabilii din proza sămănătoristă, în parte și datorită unei influențe venite de la scriitori germani și ruși. Personajele nu au însă un relief pregnant, prozatorului lipsindu-i atât puterea imaginativă, cât și acuitatea observației. Cu totul rar, câte o notație relevă ceva din polimorful mediu bucovinean. Lirismul, prezent aici, devine preponderent în *Printre stropi*, volum ce adună un fel de poeme în proză în registru minor. Câteva poezii, publicate târziu, vădesc o bună stăpânire a versului, pe o tematică insuficient personalizată. Destul de bogata publicistică literară face loc cu timpul unor studii mai aplicate, vizându-l îndeosebi pe B.P. Hasdeu. În *Contribuțiuni...* sunt incluse și alte cercetări, cum ar fi cele privind istoria presei românești, literatura comparată *(Pușkin în românește)*, sociologia literară *(Ideea proprietății literare la scriitorii noștri)*.

SCRIERI: *Simeon Florea Marian*, București, 1910; *Suflete stinghere*, București, 1910; *Printre stropi*, Suceava, 1912; *Coloniștii nemți din Basarabia*, București, 1920; *Proza noastră estetică*, Chișinău, 1921; *B.P. Hasdeu și Rusia*, Chișinău, 1925; *Civilizație și poezie*, București, 1927; *B.P.*

Hasdeu și M. Eminescu, Chișinău, 1927; *Activitatea mea publicistică. 1908–1927*, Chișinău, 1927; *Contribuțiuni la istoria literaturii românești din veacul al XIX-lea*, Chișinău, 1927; *Bogdan Petriceicu Hasdeu*, București, 1928; *I. Creangă*, Chișinău, 1930; *Alexandru Hasdeu și Academia Română*, București, 1932; *Activitatea publicistică a lui B.P. Hasdeu*, Chișinău, 1932. **Antologii:** *Prozatorii noștri*, I-II, Chișinău, 1921 (în colaborare cu Nicolae Dunăreanu).

Repere bibliografice: Loghin, *Ist. lit. Bucov., 225*; Predescu, *Encicl., 525–526*; Victor Morariu, N. Tcaciuc-Albu, D. Moldovanu, *[Liviu Marian]*, „Revista Bucovinei", 1943, 1; Eugen Dimitriu, Petru Froicu, *Liviu Marian. 1883–1942*, „Buletinul Societății de Științe Filologice", 1983, *95–97*; Satco-Pânzar, *Dicționar, 135*. *V.D.*

MARIAN, Maria (24.III.1930, Câmpulung), prozatoare. Este fiica Elisabetei (n. Solomon) și a lui Iosif Marian, mecanic. Urmează liceul la Ploiești și Facultatea de Economia Muncii din cadrul Institutului de Științe Economice din București (1949–1953). Ocupă succesiv funcțiile de preparator, asistent, șef de lucrări, lector și conferențiar la Catedra de științe sociale a Școlii Superioare de Partid și la Facultățile de Medicină și Construcții din București (1953–1981). Pentru că fiul său părăsise țara, este obligată să renunțe la postul de conferențiar și să lucreze ca bibliotecară (1981–1985) la aceeași instituție, precum și ca funcționară, ziaristă și artist plastic. În 1992 înființează Editura Universal Dalsi, a cărei directoare este.

M. debutează editorial târziu, cu *Lasă asta!* (1982), carte de povestiri scurte, cu narator obiectivat, verva, ca și ironia benignă vizând personaje și situații din viața cotidiană, dar întorcându-se și asupra autoarei înseși. Date personale și fantezii trec într-o scriitură fără ornamente, care înregistrează traiul unei familii obișnuite așa cum arată în fața neamurilor (din casă și de aiurea), toți și toate găsind înțelegerea ironică și bonomă a unei naratoare cu o privire acută și intuitivă. *Eu și tata facem sport* (1986) continuă poveștile de familie în aceeași tonalitate robustă, autoarea realizând un fel de fotografii-instantanee, conturate cu ironie simpatică și tehnici fără pretenții. Un jurnal, pe care **M.** îl ține încă de la vârsta de doisprezece ani, îi oferă materia literară, prelucrată imaginativ în cărțile sale. Dacă umorul sec al primelor proze reprezenta reacția unei priviri lucide la cenușiul lumii, volumul intitulat sugestiv *Schițe de roman* (1989) își schimbă tonul, adaptându-l fiecărei situații și lăsând să pătrundă tipuri noi de personaje, fiecare cu o istorie. Funcționează în continuare autoironia și ironia bine cumpănite, își fac simțită prezența și comprehensiunea, și compasiunea față de oameni în vremuri de restriște. *Regina încurcăturilor* (1993) reia texte mai vechi, dar abordează teme sau situații mai noi, integrate în aceeași viziune ironic-înțelegătoare. *Optimiștii înfrânți* (1994) marchează o schimbare de ton: balansul ironie–grotesc este echilibrat de simplitatea uneori extremă cu care naratoarea se înfățișează pe sine însăși într-o lume aflată în schimbare și degradare. Este confesiunea unei femei care a traversat trei epoci istorice (de la încă binele din '44 până la bulversarea postdecembristă), vorbind despre câte a trăit în tonuri umoristice, dar și grave, uneori cu o sinceritate ca de spovedanie. Cohorte de activiști (**M.** însăși a aparținut câtva timp acestei tagme) alcătuiesc o societate de carieriști, demagogi, grandomani, pe care personajul narator/autor îi privește acum cu umor critic întretăiat de reflexe retractile și frustrări generatoare de regrete. Alte două volume completează trilogia confesivă, tonul rămânând grav și simplu. „Concepută ca o rememorare post-mortem a propriei vieți" (Alex. Ștefănescu), *Scrisoare din eternitate* (1998) prezintă aceleași caracteristici: naturalețe și putere de înțelegere, într-o consemnare laconică. O reușită o reprezintă romanul-cronică de familie *Fetele lui Solomon* (1999), mixaj de monografie a unei comunități rurale din Muscel, ai cărei reprezentanți de seamă, familia Solomon, se înalță și decad odată cu prăbușirea civilizației rurale sub comunism, și de frescă istorico-sentimentală. Apar aici personaje izbutite, contaminate poate de diverse modele (Slavici, Rebreanu, Preda), lăsate să evolueze în simplitatea lor complexă: Solomon, Vinița, femeia care nu și-a iubit soțul niciodată și a cărei dragoste și-o revarsă întreagă asupra copiilor, murind în cele din urmă, ca și bărbatul ei, înfrântă, neîmplinită; copiii lor, covârșiți de reacții sufletești intense, ce îi surprind pe părinți. Luciditatea observației urmărește personajele în relațiile lor de fiecare zi, descrise într-o frazare cadențată, de o oarecare solemnitate.

SCRIERI: *Lasă asta!*, București, 1982; *Eu și tata facem sport*, București, 1986; *Schițe de roman*, București, 1989; *Regina încurcăturilor*, București, 1993; *Optimiștii înfrânți*, București, 1994; *Scrisoare din eternitate*, București, 1998; *Fetele lui Solomon*, București, 1999; *Cu familia la circ*, București, 1999; *Castelul englezesc*, București, 2000; *Ouăle și bibliografia*, București, 2000.

Repere bibliografice: Dumitru Dinulescu, *Cartea vieții de fiecare zi*, RL, 1982, 35; Răzvan Bărbulescu, *Un Jerome K. Jerome feminin*, FLC, 1982, 36; Gabriela Eftimie, *Jumătatea plină a... destinului*, „Azi", 1993, 48; Alex. Ștefănescu, *„Regina încurcăturilor"*, RL, 1993, 28; Lorena Păvălan, *Memoria voluntară*, CNP, 1997, 6; Elena-Esther Tacciu, *„Optimiștii înfrânți"*, „Minimum", 1998, 6; Lorena Păvălan, *Humorul și talentul de a-l dărui*, „Meridianul românesc", 1998, 2; Alex. Ștefănescu, *„Scrisoare din eternitate"*, RL, 1998, 48; Ion Zubașcu, *Maria Marian*, RMB, 1998, 18; Mariana Șora, *Americile după Columb...*, ALA, 2000, 520; Popa, *Ist. lit., II, 1009–1010*. *E.M.*

MARIAN, Paul B. (3.V.1906, București – 8.II.1997, București), publicist și traducător. Este fiul Charlottei (n. Löbel) și al lui Barbu Marian, ziarist. Eugen B. Marian este fratele său. A absolvit la București Liceul „Gh. Lazăr" (1917–1925) și Facultatea de Drept. Debutează la „Universul" (1925) și scrie la „Bilete de papagal". A fost unul dintre primii cronicari cinematografici cu rubrică permanentă, ținută în revista „Cinema", și a înființat în 1932 revista „Ecranul". Este prezent după 1950 în „Gazeta literară", „Viața românească", „Amfiteatru", „Colocvii", „România literară", „Cronica", „Ateneu", „Tomis", „Lumea", „Magazin istoric" ș.a. Între 1934 și 1944, a folosit pseudonimul Ion Albotă; a mai semnat Const. Apostol sau Pavel Mureșanu.

Traducător talentat și harnic, cultivat și poliglot, **M.** a dat numeroase transpuneri din literaturile franceză, engleză și germană. Selectează îndeosebi romane, dar și piese de teatru,

cărți de istorie, reportaje, memorialistică, știință popularizată, relatări de călătorie etc., unele aparținând unor autori iluștri (Charlotte Brontë, André Maurois, Antoine de Saint-Exupéry, Max Frisch, William Saroyan ș.a.). A scris și cărți pentru copii. Împreună cu fratele său Eugen B. Marian a îngrijit o ediție revizuită și augmentată a dicționarului *Citate și locuțiuni străine* al tatălui lor, Barbu Marian.

SCRIERI: *Toto premiant*, București, 1934; *S-a născut un copil*, București, 1941; *Cristofor Columb*, București, 1942. **Traduceri:** Zane Gray, *Nevada*, București, 1940, *Roibul sălbatic*, București, 1940; Maxence van der Meersch, *Casa de pe dună*, București, 1940; E. R. Burroughs, *Tarzan*, București, 1941; Daphne du Maurier, *Rebecca*, București, 1941, *N-aș vrea să mai fiu tânăr*, București, 1941, *Verișoara mea, Rachel*, București, 1974; Louis Bromfield, *Cazul Aniei Spragg*, București, 1941, *Douăzeci și patru de ore*, București, 1941, *Lotus amar*, București, 1945, *Toamnă timpurie*, București, 1946; Upton Sinclair, *Metropole*, București, 1941, *În căutarea adevărului*, București, 1945; Hans Fallada, *Banii nu fac nici două parale*, București, 1942 (în colaborare cu Eugen B. Marian), *Johannes Gantschow*, București, 1946 (în colaborare cu Nora Marian); Franco Ciampitti, *Minutul nouzeci*, București, 1942; Gian Dauli, *Căruțe în noapte*, București, 1942 (în colaborare cu Eugen B. Marian), *Frescolino*, București, 1943 (în colaborare cu Eugen B. Marian); Horst Wolfram Geiszler, *Drăgutul Augustin*, București, 1942; K. J. Beneš, *O viață furată*, București, 1943; Eric Knight, *Cine pierde, câștigă*, București, 1945; Nevil Shute, *Pastorală*, București, 1945; John Steinbeck, *Tortilla*, București, 1945 (în colaborare cu Eugen B. Marian); Vicki Baum, *Marion*, București, 1946 (în colaborare cu Nora Marian); Antoine de Saint-Exupéry, *Pilot de război*, București, [1946]; André Maurois, *Jurnal din Statele Unite*, București, 1946; Richard Patience, John Abe, *Trei copii în jurul lumii*, București, 1946; Fanny Hurst, *Lummox*, București, 1949; F. Van Wick Masson, *Mâine va răsări soarele*, București, 1949 (în colaborare cu Adrian Zahareanu); A. Liskov, *Băiețandrul din Urali*, București, 1950 (în colaborare cu Riza Godeanu); Vasili Ardamatski, *Steagul prieteniei*, București, 1953; Veselina Genovska, *Lumini*, București, 1953 (în colaborare cu Vanghele Hrisicu); Charlotte Brontë, *Jane Eyre*, București, 1956 (în colaborare cu Dumitru Mazilu); Dymphna Cusack, *Paradis Pacific*, București, 1957, *Fulgerul negru*, București, 1975; Armand Salacrou, *Arhipelagul Lenoir sau Nu trebuie să ne atingem de lucrurile neclintite*, București, 1957; Georges Soria, *Trufia și norul*, București, 1957 (în colaborare cu Alexandru Kiriței); Roger Vailland, *Beau Masque*, București, 1957; Raymond Maufrais, *Aventuri la Matto Grosso*, București, 1958 (în colaborare cu Ștefănescu-Medeleni); F. B. Vickers, *Mirajul*, București, 1964; Eve Dessare, *Coșmar antilez*, București, 1964; Benjamin Appel, *Fortăreață în orez*, București, 1965; J. B. Priestley, *Ziua mamei*, București, 1965; Haroun Tazieff, *Când pământul se cutremură*, București, 1965; Jacques Delarue, *Istoria Gestapoului*, București, 1966 (în colaborare cu Anca Balaci); Max Frisch, *Biedermann și incendiatorii*, București, 1966; Karel Čapek, *Boala albă*, București, 1967 (în colaborare cu Tanți Economu), *Mama*, București, 1967 (în colaborare cu Tudor Mușatescu); Gerhart Hauptmann, *Țesătorii*, București, 1967 (în colaborare cu Isaiia Răcăciuni), *Oameni singuratici*, București, 1967; Oliver Goldsmith, *Vicarul din Wakefield*, pref. Virgil Nemoianu, București, 1967; Margarete Riemschneider, *Lumea hititilor*, București, 1967; William Saroyan, *Stridia și perla*, București, 1967; Wolfgang Hildesheimer, *Episod nocturn*, București, 1968; Günter Michelsen, *Helm*, București, 1968; Jean Vilar, *Tradiția teatrală*, București, 1968; Roger Avermaete, *Rembrandt și epoca sa*, București, 1969, *Despre gust și culoare*, București, 1971, *Războiul vacii*, București, 1971, *Rubens și epoca sa*, București, 1972; Max Gallo, *Italia lui Mussolini*, București, 1969 (în colaborare cu Anca Balaci); Gilles Perrault, *Secretul zilei Z*, București, 1969; Simon Wiesenthal, *Asasinii printre noi*, pref. Ioan Grigorescu, București, 1969 (în colaborare cu V. T. Spânu); Eric Ambler, *Epitaf pentru un spion*, București, 1970; Christian Bernadac, *Medicii blestemați*, București, 1970, *186 de trepte. Mauthausen*, București, 1983; Rumer Godden, *Bătălia de la Villa Fiorita*, București, 1971; Nordhal Grieg, *Dar mâine...*, București, 1973; Henri Troyat, *Viața lui Tolstoi*, I–III, pref. Tatiana Nicolescu, București, 1973; Lillian Gish, *Filmele, domnul Griffith și eu*, București, 1973 (în colaborare cu Eugen B. Marian); Toulouse-Lautrec, *Scrisori*, București, 1975; Martine Monod, *Normandie–Niemen*, București, 1975; Henri Castillou, *Furtuna din iulie*, București, 1977; Edgar Morin, *Starurile*, București, 1977; Charles Chassé, *Fovii și epoca lor*, București, 1978, *Nabiștii și epoca lor*, București, 1978; Patrick Braun, *Comorile incașilor. Mituri și realități*, București, 1987.

Repere bibliografice: Emil Manu, *Paul B. Marian*, LCF, 1968, 19; Al. Raicu, *La masa de lucru*, RL, 1986, 17; *Dicț. scriit. rom.*, III, *84–86*; Iulia Deleanu, *Cu sufletul deschis*, București, 2000, *122–125, 267*. *N.Br.*

MARIAN, Rodica (1.VI.1944, Beiuș) poeticiană și poetă. Este fiica Anei (n. Abrudan) și a lui Dumitru Marian, funcționar. A absolvit Facultatea de Filologie din Cluj (1967), fiind apoi redactor la Radio Turda, secretar științific la Institutul de Perfecționare a Cadrelor Didactice din Cluj, timp în care semnează articole, cronici literare și teatrale, mai ales cu pseudonimul Draga Milian, în ziare și reviste clujene. Din 1973 este redactor și revizor la *Dicționarul limbii române*, în cadrul Institutului de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu" din Cluj-Napoca, iar mai târziu cercetător științific. Este doctor în filologie (1998), cu o teză despre reinterpretarea poemului eminescian *Luceafărul*. Are contribuții științifice în domeniile semanticii, stilisticii, poeticii și semioticii, publicate în reviste științifice (inclusiv străine) și literare (unele semnate Rodica Popescu), precum și în volume colective, mai ales în *Studii de eminescologie, Meridian Blaga* ș.a. Colaborează cu poezie la „Tribuna", „Steaua", „Familia", „Orizont", „Cahiers Bleus" ș.a. Ca poetă, debutează editorial în volumul colectiv *Alfa '87*.

Conceptul de text poetic integral, introdus de **M.** și aplicat exegezei poemului *Luceafărul* de Mihai Eminescu, în volumul *Lumile „Luceafărului"* (1999), urmărește configurarea procesului poetic luând în considerare textul definitiv și variantele, cu aplecare specială asupra hermeneuticii sensului textual. Lucrarea *Lumile „Luceafărului"* propune o analiză semantică sui-generis (prin teoria lumilor posibile), legitimând o nouă interpretare, conform căreia liniile de forță ale coerenței de adâncime aparțin sensului și se sudează într-o complexă dualitate, atât a „personajelor" cât și a formelor, dualitate care funcționează și în comunicarea naturii profunde a Luceafărului. Astfel, opoziția Luceafăr–Hyperion configurează două lumi textuale ale omului, în care fiecare ipostază a eroului se încadrează armonic. Fața cu numele Luceafăr aparține lumii create, câtă vreme fața cu numele Hyperion, apărut la un moment textual crucial, dezvăluie natura hyperionică congeneră Creator. Argumente pentru înlocuirea polarității eternului–efemer se găsesc în analiza versiunii genuine a poemului, cu relicve în forma antumă, din care **M.** izolează

opoziția – de esență – între eternitatea increației și veșnicia ciclică a formelor existenței. Aceeași riguroasă investigație semantică deplasează accentele de semnificație în portretele pământenilor, Cătălina reprezentând o figură textuală emblematică, un fel de dedublare contratimpică, exprimată prin relația adversativă „dar" (discursul personajului și cel naratorial abundă în recurențe ale acestei conjuncții). Demersul a fost secondat de o reeditare a tuturor variantelor și versiunilor manuscrise, într-o formă care să faciliteze nu numai consultarea lor, ci și urmărirea traseului ideilor și expresiei pe parcursul elaborării poemului (*„Luceafărul" – text poetic integral*, 1999), ceea ce a constituit un instrument de lucru valoros pentru cercetătorii creației eminesciene. În anul următor va publica în colaborare și *Dicționarul „Luceafărului" eminescian* (2000), însoțit de comentarii poetico-analitice asupra fondului lexical și ideatic. Metoda este aplicată și în *Luna și sunetul cornului. Metafore obsedante la Eminescu* (2003). Alcătuirea corpusului de lucru este acum mult mai dificilă din cauza faptului că motivele „obsedante" alese apar în întreaga creație poetică eminesciană.

SCRIERI: *Lumile „Luceafărului"*, Cluj-Napoca, 1999; *Mihai Eminescu, „Luceafărul" – text poetic integral*, Cluj-Napoca, 1999; *Dicționarul „Luceafărului" eminescian* (în colaborare cu Felicia Șerban), Cluj, 2000; *Subterane și clopote*, pref. Irina Petraș, Cluj-Napoca, 2001; *Luna și sunetul cornului. Metafore obsedante la Eminescu*, Pitești, 2003; *Hermeneutica sensului. Eminescu și Blaga*, Cluj-Napoca, 2003. **Ediții:** Augustin Pop, *Telejurnalul de Cluj*, Cluj-Napoca, 2000.

Repere bibliografice: Mircea Borcilă, *O analiză spectrală a „Luceafărului"*, TR, 1999, 37-52; Felicia Șerban, *O reinterpretare a „Luceafărului" eminescian*, ST, 1999, 11-12; Mariana Neț, *„Lumile «Luceafărului»"*, LL, 2000, 1-2; Anca Andrei-Fanea, *Tulburătoarele sensuri ale poemului eminescian*, JL, 2000, 3-6; Constantin Cubleșan, *Versiunile „Luceafărului"*, LCF, 2000, 12; Cornel Munteanu, *Semantica textuală în eminescologie*, CL, 2000, 12; Mariana Neț, *Integrala „Luceafărului"*, JL, 2001, 5-10; Victor Cubleșan, *Când critica devine artă poetică*, ST, 2001, 5-6; Carmen Vlad, *Textul poetic și „monadele magice"*, ST, 2001, 12; Constantin Cubleșan, *Eminescu în oglinzile criticii*, Cluj-Napoca, 2001, *49-55, 180-182*; Cristina Florescu, *Un „infern" exegetic*, „Timpul", 2002, 10; Flavia Teoc, *Din capitala provinciei. Interviuri cu scriitori clujeni*, Cluj, 2002, *104-111*; Ion Mureșan, *Eminescu și computerul*, TR, 2003, 9; Cristina Florescu, *Regăsire prin ludic*, „Timpul", 2003, 60; Constantin Cubleșan, *Hermeneutică semiologică*, LCF, 2003, 44; Irina Petraș, *Cărțile deceniului 10*, Cluj-Napoca, 2003, *111-112, 312-315*. *I.I.*

MARIAN, Simion Florea (1.IX.1847, Ilișești, j. Suceava – 11.IV.1907, Suceava), folclorist și etnograf. Este fiul Ruxandrei (n. Stanovici) și al lui Grigore Marian Flore. Învață în satul natal, apoi la „școala populară" din Suceava și la gimnaziul din același oraș (1859-1869). Ultimele clase de gimnaziu le urmează la Năsăud și la Beiuș, unde își trece și bacalaureatul (1871). Între timp străbătuse meleagurile transilvane cu dorința, neîmplinită, de a-l întâlni pe Avram Iancu. În această călătorie a adunat un apreciabil număr de cântece populare, în care sunt glorificate faptele de vitejie ale tribunului ardelean. Debutul său are loc în revista „Familia", care îi publică în câteva numere din 1866 și 1867 culegerea de folclor *O nuntă în Ilișești*. Tot în această perioadă adună doine și balade – o parte apar în „Familia" din 1868 – ce vor alcătui volumul *Poezii poporale din Bucovina. Balade române culese și corese* (1869). După absolvirea studiilor secundare s-a înscris la Facultatea de Teologie din Cernăuți, pe care o termină în 1875. În anii studenției interesul său pentru creația folclorică a crescut. Proaspăt absolvent, **M.** se căsătorește cu Leontina, fiica parohului din Siret, George Piotrovschi, iar după un an este hirotonit, slujind pe rând în satul Poiana Stampei (județul Suceava) și în Voloca-Siret, de unde strânge un bogat material folcloric și etnografic. În 1877 este numit preot în orașul Siret, unde va ajunge peste doi ani profesor de religie la „școala populară", precum și la școala reală inferioară, la care va preda și limba română. În anul 1881, când este primit în rândul membrilor Academiei Române, avea proiecte folcloristice impresionante. Cu ajutorul material al Academiei, el a reușit să le împlinească în mare măsură. Cea mai bogată activitate o desfășoară Suceava, unde se stabilește în 1883, mai întâi ca învățător și începând cu 1894, ca profesor definitiv la gimnaziu. Aici a activat intens în cadrul mai multor societăți științifice, literare și didactice și a făcut să apară, între 1886 și

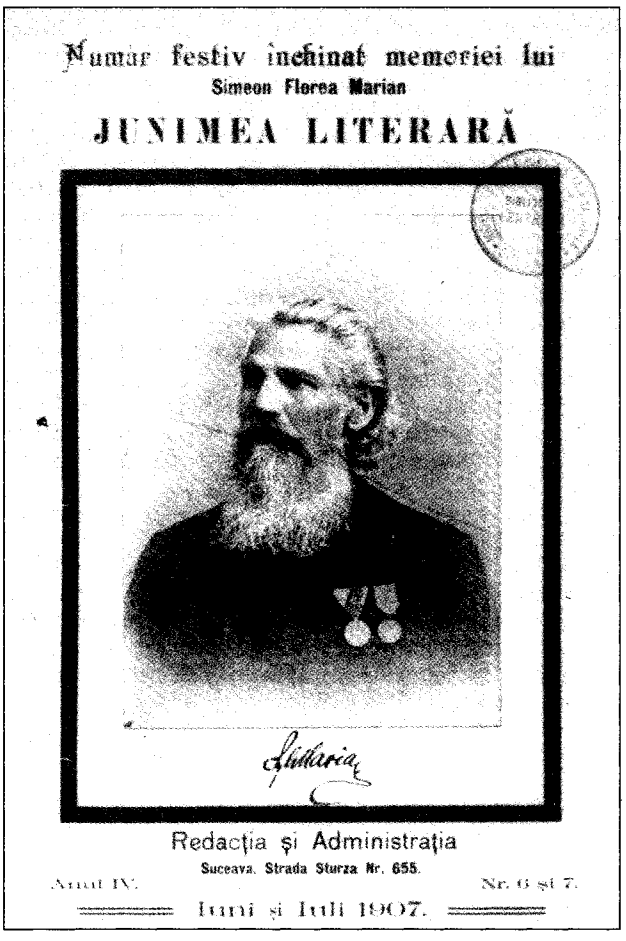
Număr festiv închinat memoriei lui
Simeon Florea Marian
JUNIMEA LITERARĂ
Redacția și Administrația
Suceava. Strada Sturza Nr. 655.
Anul IV. Nr. 6 și 7.
Iunie și Iulie 1907.

1891, „Revista politică". S-a interesat și de alte laturi ale vieții culturale, lăsând o serie de lucrări cu caracter istoric și câteva privind literatura veche. A scris și poezii, facile, realizate după modele folclorice, de care se îndepărtează foarte puțin, a prelucrat snoave populare și a încercat, sub înrâurirea lui I. Creangă, genul amintirilor.

În activitatea folcloristică a lui **M.** se disting trei etape. La început, în perioada studiilor gimnaziale, este puternic influențat de exemplul lui V. Alecsandri. El culege la întâmplare, manifestă preferințe pentru doine și balade, prelucrează textele culese și creează balade în manieră folclorică. Colecția din 1869 reține doar prin câteva piese a căror autenticitate nu este îndoielnică. Apropierea de cercul folcloristic al lui B. P. Hasdeu delimitează începutul celei de-a doua etape, care ține din ultima clasă de liceu până în anul 1882, când se pregătea să plece la Suceava. Este perioada în care renunță la intervenția în textele culese și își lărgește simțitor sfera investigațiilor, interesându-se de cultura populară în totalitatea ei. Sub raport geografic, culegerile sale nu depășesc încă aria regională. Publică acum balade, snoave și legende (în „Columna lui Traian"), plugușoare și colinde (în „Foaia societății «Românismul»"), doine, hore, anecdote și păcălituri din Bucovina (în „Convorbiri literare"), datini și credințe (în „Albina Carpaților"), cântece epice (în „Aurora română"), descântece și vrăji (în „Traian"), proverbe, zicători și cimilituri (în „Cărțile săteanului român"), mitologie populară (în „Amicul familiei") ș.a. Credincios principiilor însușite de la B. P. Hasdeu, scoate colecția *Poezii poporale române* (I–II, 1873–1875), care marchează un moment important în evoluția concepției sale folcloristice. În prefață precizează că a adunat aceste creații așa cum le-a auzit și că le-a publicat în forma lor originală. Cele două volume de balade și doine, în care pe alocuri se mai simte intervenția culegătorului, cuprind piese folclorice de o incontestabilă ținută artistică. Notele explicative ce însoțesc unele texte, indicarea localităților de unde au fost culese și notarea, câteodată, a numelui informatorilor, precum și glosarul dialectal conferă caracter științific acestei colecții, care ocupă un loc însemnat în istoria folcloristicii românești. O contribuție notabilă o aduce și culegerea *Tradiții poporane române din Bucovina* (1895). Legendele, publicate într-o broșură apărută la Sibiu (*Tradițiuni poporale române*, 1878), reluate parțial în volumul din 1895, atrag atenția prin forma lor autentic populară, relevând o valoare artistică și documentară deosebită. După venirea la Suceava, **M.** încearcă să surprindă în studiile lui principalele trăsături ale creației populare românești, înscriindu-și numele printre deschizătorii de drumuri în acest domeniu. Pentru cunoașterea realității folclorice din celelalte provincii locuite de români, a inițiat și întreținut o intensă corespondență cu un mare număr de învățători, preoți, precum și cu V. Alecsandri, Petre Ispirescu, I. Pop-Reteganul, At. M. Marienescu, T. Bălășel ș.a., de la care a primit un sprijin substanțial. De asemenea, folosind metoda indirectă de cercetare, a difuzat și două chestionare (apeluri) prin revistele ardelene „Familia", „Amicul familiei", „Șezătoarea", „Tribuna", „Luminătoriul" ș.a. În această ultimă etapă a activității sale tinde – în bună parte reușește – să întocmească lucrări care să cuprindă aspecte esențiale ale spiritualității populare de pe întreg spațiul dacoromân. În acești ani se ocupă, aproape exclusiv, de orânduirea și redactarea imensului material etnofolcloric adunat de-a lungul a peste două decenii. Ies acum de sub tipar *Ornitologia poporană română* (I–II, 1883) și *Insectele în limba, credințele și obiceiurile românilor* (1903), ca și colecțiile *Descântece poporane române* (1886) și *Vrăji, farmece și desfaceri* (1893). Tot acum folcloristul dă la iveală culegerile *Satire poporane române* (1893) și *Poezii poporale despre Avram Iancu* (1900), ilustrative pentru sfera largă a preocupărilor sale. Reușite remarcabile înregistrează **M.** mai ales în domeniul etnografiei. El are meritul de a fi studiat fenomenul etnografic într-o firească interdependență cu folclorul și arta populară. Scrierile consacrate sărbătorilor calendaristice (*Sărbătorile la români*, I–III, 1898–1901) și o monumentală trilogie asupra obiceiurilor din ciclul familial – *Nunta la români* (1890), *Nașterea la români* (1892), *Înmormântarea la români* (1892) – sunt contribuții științifice fundamentale. Reeditate după un secol, aceste studii își dovedesc actualitatea. Proza populară pe care **M.** a adunat-o a făcut obiectul lucrării *Legendele Maicii Domnului* (1904), precum și al colecțiilor postume *Legendele ciocârliei* și *Legendele rândunicii* (1923), *Legendele păsărilor* (1975) și *Basme din Țara de Sus* (1975). Tot postum a apărut și volumul *Hore și chiuituri din Bucovina* (1911). Lucrările *Botanica populară* și *Mitologie românească* au fost editate abia în 2000. Au rămas în manuscris doine și balade din Bucovina și Ardeal, cântece ostășești, obiceiuri din ciclul familial (*Junețea la români*), datini legate de sărbători, colinde, snoave, cimilituri ș.a. Bun cunoscător al creației populare românești, **M.** a realizat o operă de referință, neegalată încă în literatura românească de specialitate.

Marian este autorul unei impresionante opere folclorice și etnografice, în care cultura populară este cercetată – monografic, analitic-descriptiv și morfologic – pentru prima dată în aproape toate compartimentele ei: poezie lirică, descântece, colinde, vrăji, cimilituri, proverbe, snoave, legende istorice, datini, credințe, mitologie, moravuri, cromatică, zoologie, botanică. Prin exemplul său, el pune bazele cercetării științifice a folclorului și stimulează culegerea amplă a creațiilor poporului, contribuție pentru care este considerat de B.P. Hasdeu, în 1881, „singurul etnograf român [...], *dar un etnograf în adevăratul sens al cuvântului.*

IORDAN DATCU

SCRIERI: *Chromatica poporului român*, București, 1882; *Ornitologia poporană română*, I–II, Cernăuți, 1883; *Tolpa și Ștefan Vodă*, Brașov, 1886; *Biserica din Părhăuți în Bucovina*, București, 1887; *Nunta la români*, București, 1890; *Nașterea la români*, București, 1892; *Înmormântarea la români*, București, 1892; *Păsările noastre și legendele lor*, București, 1895; *Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava*, București, 1895; *Sărbătorile la români*, I–III, București, 1898–1901; ed. I-II, îngr. și introd. Iordan Datcu, București, 1994; *Portretul lui Miron Costin, mare logofăt și cronicar al Moldovei*, București, 1900; *Insectele în limba, credințele și obiceiurile românilor*, București, 1903; *Legendele Maicii Domnului*, București, 1904; *Scrisori către Artur Gorovei*, îngr. și introd. Maria Luiza Ungureanu,

București, 1970; *Botanica populară*, îngr. și pref. Antoaneta Olteanu, București, 2000; *Mitologie românească*, îngr. și pref. Antoaneta Olteanu, București, 2000. **Culegeri:** *Poezii poporale din Bucovina. Balade române culese și corese*, Botoșani, 1869; *Poezii poporale române*, I-II, Cernăuți, 1873-1875; *Tradițiuni poporale române*, Sibiu, 1878; *Descântece poporane române*, Suceava, 1886; *Vrăji, farmece și desfaceri*, București, 1893; *Satire poporane române*, București, 1893; *Tradiții poporane române din Bucovina*, București, 1895; *Răsplata. Povești din Bucovina*, Suceava, 1897; *Inscripțiuni de pe manuscripte și cărți vechi din Bucovina*, I, Suceava, 1900; *Poezii poporale despre Avram Iancu*, Suceava, 1900; *Hore și chiuituri din Bucovina*, București, 1911; *Legendele ciocârliei*, București, 1923; *Legendele rândunicii*, București, 1923; *Legendele păsărilor*, îngr. Mihai Cărăușu și Orest Tofan, Iași, 1975; *Basme din Țara de Sus*, îngr. Mihai Cărăușu și Paul Leu, Iași, 1975; *Basme populare românești*, I-III, îngr. și pref. Paul Leu, București-Suceava, 1986-1998. **Ediții:** Vartolomei Măzăreanu, *Condica mănăstirii Voronețul*, Suceava, 1900, *Condica mănăstirii Solca*, Suceava, 1902, *Domnia lui Ștefan cel Mare și cea a lui Ștefan Tomșa*, Suceava, 1904.

Repere bibliografice: Iorga, *Oameni*, I, *196-200*; Chendi, *Foiletoane*, *33-38*; Liviu Marian, *Simeon Florea Marian*, București, 1910; Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, *128-133*; Ovidiu Bârlea, *Cincizeci de ani de la moartea lui S. Fl. Marian*, REF, 1957, 3; N. Jula, *Lucrări inedite ale lui S. Fl. Marian*, REF, 1958, 3; Adrian Fochi, N. Al. Mironescu, *Contribuții la cunoașterea vieții și operei lui S. Fl. Marian*, REF, 1960, 1-2; Chițimia, *Folcloriști*, *159-191*; Vrabie, *Folcloristica*, *209-215*; *Ist. lit.*, III, *835-846*; Bârlea, *Ist. folc.*, *232-244*; Mihai Cărăușu, *Simeon Florea Marian. Schiță biografică*, „Suceava. Anuarul Muzeului Județean", 1977, *191-203*; *Dicț. lit. 1900*, *553-555*; Alexandru Dobre, *Simeon și concursurile cu premii ale Academiei Române*, REF, 1979, 2; Mircea Fotea, *Simeon Florea Marian, folclorist și etnograf*, București, 1987; *Simeon Florea Marian și corespondenții săi*, îngr. Eugen Dimitriu și Petru Froicu, pref. Iordan Datcu, București, 1991; Ilie Moise, *S. Fl. Marian sau Viziunea etnologică asupra culturii tradiționale românești*, REF, 1995, *275-278*; *Simeon Florea Marian în amintiri, mărturii, evocări*, îngr. Petru Froicu și Eugen Dimitriu, introd. Ion Popescu-Sireteanu, postfață Nicolae Cârlan, Suceava, 1997; Paul Leu, *Ctitorul etnografiei române*, I, Suceava, 1998; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *60-63*; Rusu, *Membrii Academiei*, *321*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *86-89*. *I.H.C.*

MARIENESCU, Atanasie M.[arian] (20.III.1830, Lipova – 20.I.1915, Sibiu), folclorist. Este fiul Persidei (n. Șandor) și al lui Ion Marian, comerciant. Face primele clase în Lipova, după care urmează gimnaziul la Arad, Timișoara și Pesta. Începe dreptul la Pesta, dar îl termină la Viena, devenind în scurt timp și doctor în drept. Este numit vicenotar al județului Caraș, apoi asesor la Tribunalul din Lugoj, de unde se mută mai întâi la Oravița și în 1876, la Timișoara. Din 1880 funcționează ca judecător supleant la Tribunalul Suprem din Budapesta, până în 1885, când este transferat la Oradea. După pensionare, în 1900, se stabilește la Sibiu. În 1877 a fost ales membru corespondent al Societății Academice Române și în 1881, membru activ al secției istorice. **M.** a fost un cărturar cu preocupări multilaterale, manifestându-se ca istoric, filolog, scriitor, dar, mai ales, ca folclorist și etnograf. Lucrările sale istorice și filologice au fost însuflețite de ideea latinității limbii și poporului român. Prin colaborările foarte numeroase la „Foaie pentru minte, inimă și literatură", „Telegraful român", „Amicul școalei", „Concordia", „Aurora română" (Pesta), „Albina", „Transilvania", „Familia" ș.a., el a dobândit o largă audiență printre contemporani. A scris despre cucerirea Daciei de către romani, despre Aurelian și retragerea romanilor, despre formarea limbii române, despre migrațiile hunilor. După un manual de istorie alcătuit de el s-a predat vreo cincisprezece ani în Transilvania și Banat.

Poeziile lui **M.**, răspândite în periodice, au, majoritatea, subiecte istorice, glorificând pe strămoși, militând pentru emancipare națională. Sunt scrise însă într-o limbă greoaie, înțesată de latinisme. Câteva încercări în proză, fade evocări istorice, și piesa de inspirație folclorică *Peițitorii* (1905) – semnată A. L. Ipan – sunt tot atâtea eșecuri literare. Folclorul a constituit pentru **M.** în primul rând un domeniu ce îi oferea argumente pentru susținerea crezului său național. Astfel se explică și interesul inegal pentru speciile folclorice, dintre care doina a fost complet ignorată. În spiritul Școlii Ardelene, el luptă pentru stârpirea superstițiilor și practicilor magice, dar nu înainte de a le consemna, recunoscând valoarea documentară a vrăjilor și farmecelor. Continua și principiile „Daciei literare", potrivit cărora o literatură națională trebuie să se inspire din tradiția populară. Primul apel pentru a i se trimite material folcloric îl lansează în 1857 (*Ceva de luare aminte*), cerând culegătorilor să noteze textele exact, să indice provincia, numele informatorului și al culegătorului. Revine cu alte numeroase apeluri către intelectualii rurali și către personalități ca Andrei Șaguna și Iosif Vulcan. În privința metodologiei **M.** are meritele unui deschizător de drumuri, fiind primul care s-a preocupat consecvent de informatori, de diferențierea lor în funcție de talent, și totodată cel dintâi care a scris biografia unui informator, Mărcea Giuca din Ticvanul Mic („Familia", 1866). În unul din apeluri formulează și un scurt chestionar pentru culegerea obiceiurilor. Pe baza materialului cules, cerea, în spiritul epocii, să se facă „reconstituirea", din mai multe variante, a unui prototip, considerând, eronat, că forma primară, perfectă, s-a degradat cu timpul. Aceasta este metoda la care a recurs și în alcătuirea epopeii *Novăceștii*, a cărei publicare i-a fost refuzată de Academia Română. Din materialele primite publică în 1859 două broșuri, una cu balade și alta cu colinde, care sunt primele colecții de folclor tipărite în Transilvania. În prefața primei culegeri încearcă o periodizare a literaturii populare în funcție de evoluția istorică (balada, de pildă, ar data din Antichitate), constată unitatea culturală a românilor, identificând motive comune tuturor provinciilor. Colindele sunt considerate tot de origine romană, clasificate în religioase și lumești și distinse de cântecele de stea. **M.** a cules și multe informații despre datini, pe care le-a publicat în „Familia" și în volumul *Cultul păgân și creștin* (1884). Datinile, ca și basmele, publicate cu comentarii sub titlul *Descoperiri mari în povestele (basmele) românilor* în „Albina" (1871-1874), sunt interpretate în sensul stabilirii a cât mai multe corespondențe între mitologia română și cea romană. Tot pentru afirmarea specificului național etnograful a preconizat ideea înființării unui muzeu al portului popular românesc. A redactat pentru *Enciclopedia română*, publicată de

C. Diaconovici (I-III, 1898-1904), articolele *Basm, Bradul mortului, Buzdugan, Dumnezeu după basmele române, Grădina în poveștile românești, Iorgovan, Mitologia.* Prin colaborările sale la revistele din Ungaria, cu texte, studii și recenzii la lucrările de folclor românesc, el a făcut cunoscut stadiul cercetărilor de la noi în domeniul folclorului. În ciuda faptului că a „cores" textele folclorice, culegerile lui **M.** sunt însemnate atât pentru rolul lor documentar, cât și pentru valoarea unor piese care nu au mai fost atestate ulterior, cum sunt baladele *Vizercan și porumbul, Ștefan Vodă și Vlădica Ion, Ileana din Ardeal,* texte din ciclul Novăceștilor, colindele *Soarele și porumbii, Mireasa, Dorul murgului.*

SCRIERI: *Învățătorii și poporul,* Sibiu, 1858; ed. îngr. și pref. Eugen Blajan, București, 2001; *Istoria română națională pentru tinerimea română,* Sibiu, 1861; *Petru Rareș, principele Moldaviei,* Sibiu, 1862; *Detorințele noastre,* Viena, 1868; *Epistolă deschisă către d-nii protopopi, preoți, învățători și către literații români,* Pesta, 1870; *Steaua maghilor sau Cântece la Nașterea Domnului Isus Cristos,* Biserica Albă, 1875; *Viața și operele lui Petru Maior,* București, 1883; *Cultul păgân și creștin,* vol. I: *Sărbătorile și datinele romane vechi,* București, 1884; *Novăceștii. Cinci ani înaintea Academiei Române,* Timișoara, 1886; *Dialectul român-bănățean,* Lugoj, 1902; *Ilirii, macedoromânii și albanezii,* București, 1904; *Întru memoria lui George Barițiu,* Sibiu, 1904; *Petitorii,* Sibiu, 1905; *Sara, Miază-Noapte și Zorile,* Sibiu, 1908; *Negru Vodă și epoca lui,* București, 1909; *Țara Severinului sau Oltenia,* București, 1910; *Novăceștii,* îngr. Eugen Blăjan, București, Minerva, 1970. **Culegeri:** *Poezia poporală. Balade culese și corese,* I, Pesta, 1859, II, Viena, 1867; *Poezia poporală. Colinde culese și corese,* Pesta, 1859; ed. București, 1861; *Doi feți cotofeți sau Doi copii cu părul de aur,* Pesta, 1871; *Arghir și Ileana Cosânzeana,* Pesta, 1872; *Poezii populare din Transilvania,* îngr. Eugen Blăjan, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1971.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect,* II, *183-184;* Aron Densușianu, *Cercetări literare,* Iași, 1887, *166-218;* Ioan Lupaș, *Luptători pentru lumină,* Arad, 1916, *70-83;* Suciu, *Lit. băn, 100-109;* Breazu, *Studii,* I, *47-51;* Ovidiu Bârlea, *Atanasie Marienescu folclorist,* AUT, științe filologice, t. I, 1963; Ion Mușlea, *Cercetări etnografice și de folclor,* îngr. și introd. Ion Taloș, I, București, 1971, *145-156;* Vrabie, *Folcloristica, 118-126; Ist. lit.,* III, *821-822;* Bârlea, *Ist. folc., 134-154;* Virgiliu Ene, *Folcloriști români,* Timișoara, 1977, *66-73; Dict. lit. 1900, 555-556;* Datcu, *Dict. etnolog.,* II, *63-65;* Rusu, *Membrii Academiei, 322; Dict. scriit. rom.,* III, *89-93.* *L.Cș.*

MARIN, Aurel (25.IV. 1909, București – 16.V.1944, Roman), poet. Este fiul Mariei (n. Spiroiu) și al lui Apostol Marin, tâmplar. Urmează cursurile Liceului „Gheorghe Lazăr" din București. Imediat după absolvire (1928) devine student al Facultății de Litere și Filosofie din aceeași localitate, pentru ca doi ani mai târziu să se retragă din motive financiare; se înscrie la Școala Militară de Ofițeri de Infanterie. În 1932 este repartizat la o unitate de vânători de munte din Brașov. Se reînscrie la facultate și își ia licența în 1938. Începe să-și pregătească teza de doctorat, *Influența lui M. Eminescu în poezia ardeleană.* În 1940 este mutat la Piatra Neamț, în 1941 pleacă pe frontul din Răsărit și este grav rănit. După șase luni de convalescență se întoarce pe front. În 1942 este trimis la Școala Superioară de Război din București, pe care o termină în martie 1944. Pleacă din nou pe front, dar după puțin timp încetează din viață. Traseul militar este dublat de o activitate literară remarcabilă. Debutează foarte devreme, în „Gazeta copiilor" (1924). Colaborează la „Frize", „Gazeta Transilvaniei", „Brașovul literar", „Țara Bârsei", „Gând românesc", „Lanuri", „Pagini literare", „Convorbiri literare", „Meșterul Manole", „Vremea", „Gândirea", „Jurnalul literar", „Revista Fundațiilor Regale" ș.a. Primul volum de versuri, *Lumini,* i-a fost tipărit în 1933.

Cărțile lui **M.,** numeroase, sunt inegale din punct de vedere valoric, dar acest aspect, remarcat de critică, nu este de natură să infirme principala calitate a poeziei sale, și anume transpunerea cu rafinament și sensibilitate a unui filon liric autentic, de esență elegiacă. Începuturile poetului trădează o puternică influență eminesciană. Viziunea romantică asupra lumii este complinită de un anumit descriptivism care pe alocuri denunță inconsistența imaginativă și imperfecțiunile formale. În această primă fază, ilustrată de volumele *Lumini* și *Yodler* (1935), **M.** urmărește să comunice idei bine definite, în detrimentul emoției estetice, diluată până la dispariție. *Intrarea în pădure* (1936) aduce o schimbare, o mai bună decantare a motivelor poetice și o personalizare a manierei de a scrie. Elemente specifice basmului vin să dea contur unei atmosfere exotice, încărcate de mister. Peisajul devine un personaj, un spațiu adecvat inițierii spirituale de sorginte folclorică. În următoarea carte, *Versuri* (1937), autorul reușește să creeze o stare de echilibru între expresie și idee, astfel încât trăirea poetică nu mai cunoaște acele sincope de tranzitivitate specifice scrierilor anterioare. Începe să devină perceptibil sentimentul morții, care cunoaște o mai bună reprezentare în *Poezii* (1938). După o ușoară scădere prin *Însemnări de vacanță* (1939), o plachetă ce nu înregistrează prea multe reușite estetice, **M.** publică volumul care l-a impus în atenția criticilor, *Însemnări despre lume, prieteni și moarte* (1940). Aici predomină meditația existențială, iar marile întrebări primesc răspunsuri ce sporesc neliniștea și amplifică dimensiunea tragică a ființei umane. În ciuda acestor vibrații de esență elegiacă, poetul nu reușește să depășească zona unui lirism de suprafață.

SCRIERI: *Lumini,* București, 1933; *Yodler,* Brașov, 1935; *Intrarea în pădure,* Cernăuți, 1936; *Versuri,* Brașov, 1937; *Poezii,* Brașov, 1938; *Însemnări de vacanță,* Brașov, 1939; *Însemnări despre lume, prieteni și moarte,* București, 1940; *Viața în munți. A doua carte de însemnări despre lume, prieteni și moarte,* Brașov, 1940; *Moartea lui Pan,* Brașov, 1941; *Manual de poezie,* Brașov, 1942; *Sonete,* Brașov, 1942; *Comentarii critice,* Brașov, 1942.

Repere bibliografice: Pompiliu Constantinescu, *„Lumini",* VRA, 1933, 284; Octav Șuluțiu, *„Yodler",* F, 1936, 1; Perpessicius, *Opere,* VIII, *290, 292-293,* XII, *451-452, 456-468;* Ovidiu Papadima, *„Yodler",* G, 1936, 4; Romulus Demetrescu, *„Intrarea în pădure",* PLI, 1937, 5; Mihail Chirnoagă, *Medalion liric: Aurel Marin,* „Pământul", 1937, 159; G. Călinescu, *Poeți tineri: Aurel Marin,* ALA, 1938, 892; Mircea Pavelescu, *„Poezii",* JL, 1939, 7; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *859, Ist. lit.* (1982), *945;* M. Niculescu, *„Sonete",* UVR, 1942, 17; Papadima, *Creatorii, 547-550;* Dimitrie Danciu, *Poetul Aurel Marin,* LU, 1944, 7; Antonescu, *Scriitori, 93-110; Dict. scriit. rom,* III, *94-95.* *Ș.A.*

MARIN, Mariana (10.II.1956, București – 31.III.2003, București), poetă. Este fiica Ioanei (n. Iscru) și a lui Anghel Marin, tehnician. Urmează la București Liceul „Ion Neculce" (1971–1975) și Facultatea de Limba și Literatura Română, secția română-engleză (1976–1980). În timpul facultății frecventează Cenaclul de Luni, condus de Nicolae Manolescu. Este profesoară în diverse localități din județul Călărași, apoi în București (1983–1988) și bibliotecară la Biblioteca Centrală Universitară din capitală (1986–1988). După 1989 beneficiază de o bursă la Paris, unde va reveni în mai multe rânduri, și va lucra la Muzeul Literaturii Române din București. Debutează în „Convingeri comuniste" (1976) cu poezie, iar editorial, cu volumul *Un război de o sută de ani* (1981). Un an mai târziu publică, în volumul colectiv *Cinci* (alături de Romulus Bucur, Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter și Alexandru Mușina), ciclul *La întretăierea drumurilor comerciale*. A colaborat la revistele „Echinox", „Dialog", „Amfiteatru", „România literară", „Vatra", „Transilvania", „Viața românească", „Contrapunct", „Adevărul literar și artistic", „Euphorion" ș.a.

M. este o optzecistă atipică, care își asumă, programatic vorbind, o poziție marginală în cadrul generației. E drept că meditația asupra scriiturii și intertextualitatea nu lipsesc din poezia sa, numai că acestea sunt mai degrabă indicii ale unei angoase duse până la autocombustie decât desene din covorul pestriț al unui discurs optzecist. În plus, visceralitatea, vizionarismul, dominanta parabolică și convertirea jovialității în sarcasm o detașează pe poetă de plutonul postmodern, apropiind-o de neoexpresionismul lui Ion Mureșan. Ce o individualizează față de congenerul clujean este proiecția panoramică a viziunii pe scara istoriei – o istorie văzută nu ca un carnaval obscen, ci mai curând ca un sabat în care o coregrafie fragilă abia maschează carnagiul general. În fond, impactul istoriei asupra conștiinței este tema centrală a poeziei

scrise de **M.** În versurile din *Un război de o sută de ani* aceasta se mulează după o figurație alegorică ce consemnează deposedarea progresivă de memorie. Nu altceva decât un antidot la uitare se dorește toată cartea („Auzi: sufletele noastre nu pot fi salvate,/ dar cea mai bolnavă,/ cea mai murdară,/ cea mai șireată,/ cea mai veselă amintire/ e mai adevărată decât războiul de o sută de ani" – *Apel în sala de disecție*), care își ia adesea ca pretext recuzita istorică, semnalată prin titluri ca *Întâmplare cu regina Victoria, Ad usum delphini, Blocadă continentală, Istorie murdară, Campanie de miazănoapte*. Se încearcă aici o devoalare a tragismului unui secol dominat de totalitarisme, un nou Ev Mediu în care abundă masacrele și uzurpările, vânătorile de vrăjitoare și arderile pe rug, ignoranța și nebunia. Câteva poeme de dragoste nu trebuie să înșele, pentru că nici măcar acestea nu fardează realitatea atroce și timpul ieșit din țâțâni: „Ziua în care descoperi/ nesfârșita bunătate a morții/ și valul de sânge începe să inunde o parte a lumii./ O, tinerii morți știu desigur mai mult./ Sub pielea de trandafir se află răspunsuri./ Amintește-ți:/ pe o plajă murdară,/ trupul unei femei adus de ape/ și sufletul ei sălbăticit lovindu-ne fața./ Amintește-ți:/ ziua în care am descoperi nesfârșita bunătate/ și valul de sânge din care tinerii morți/ fac semne celor de pe țărm" (*Poem de dragoste*). Simbolurile tutelare ale imaginarului sunt trandafirul și ciuma, care se distribuie alternativ în economia volumului. Deși ele amintesc, la o primă lectură, de cunoscuta sciziune baudelairiană, **M.** nu acceptă edulcorarea estetizantă ca răspuns viabil dat cataclismelor istorice. Mai mult, scriitura se autodenunță, dezvăluindu-și adesea fondul vitriolant: „Dar ce ascunzi tu, îngerașule,/ sub cuvintele ciuruite pe care ni le tot arăți?/ Putreziciunea – am spus –/ și oribila spaimă de moarte/ pentru care am închipuit cele mai frumoase minciuni/ și cel mai bine organizat furt de mărgele –/ spânzurându-mă apoi cu bună știință/ de-a lungul deceniilor de toate culorile,/ și de toate tranzițiile. /[...]/ Putreziciunea, iubire,/ cu miros dulce de măr,/ – pentru care (în extaz) ficțiuni suave am fost inventați" (*Bruta*). Referentul imediat este parțial camuflat în *Aripa secretă* (1986), unde virulența se îmblânzește printr-o retorică superficial pacifistă, iar sensul e deturnat către atrocitățile nazismului. Poeta glosează acum pe marginea jurnalului Annei Frank, fetița care s-a adăpostit timp de doi ani în „aripa secretă" a unei clădiri din Amsterdam pentru a sfârși în lagărul de la Bergen-Belsen. Procedeul a fost în bună măsură rezultatul unui compromis cu cenzura, care a respins versiunea inițială a volumului *Atelierele (1980–1984)*, apărut abia în 1990. Dar, deși configurația cărții este oarecum circumstanțială (o dovedesc poeme ca *Ramură de măslin, Definiție* sau *Anul acesta cireșele*), *Aripa secretă* nu e o scriere oarecare de vreme ce situația micii diariste constituie pentru poetă prilejul unei identificări explicite. Toate temele definitorii pentru **M.** – condiția poetului, tumultul istoriei, moartea, cruzimea și violența, solitudinea insurmontabilă etc. – se întâlnesc în aceste versuri sub forma notației organice, a reveriei funebre și a confesiunii jugulate: „Tenebroasele afaceri ale istoriei./ Pumnul băgat în gură/ și imposibilitatea de a mai

fi altfel liber/ decât atunci când ești gata să-ți dai singur moartea./ O amenințare surdă până și în cearceaful care m-acoperă,/ până și în lumina lumânării la care scriu./ Deși n-am făcut nimic/ care să merite atâta ură,/ atâta hidoasă voință de a strivi" (*Mesajul Annei*). Cu toate acestea, *Atelierele...* e poate cea mai bună carte a autoarei, cu o structură de ansamblu atent studiată; astfel, cele trei secțiuni componente (*La întretăierea drumurilor comerciale*, *Elegii* și *Atelierele*) ar putea fi asociate cu inserția istorică a „ciumei" totalitare, interiorizarea traumei și „analiza" detaliată a sistemului. Primul ciclu pare desprins din volumul de debut, cu care manifestă vădite afinități, inedite fiind doar aglutinarea lamentației istorice într-un spațiu textual definit și directețea aluziilor: „La întretăierea drumurilor comerciale/ se poate muri prin utopie sau uitare de sine./ O lume brutală, ai spune,/ dacă anumite previziuni nu te-ar mai fi dus cu vorba/ din epoca ming și te-ar fi părăsit în epoca tao./ [...] La întretăierea drumurilor comerciale/ memoria scapă esențialul, ca într-un fel/ de uriașă măcelărie unde mirosurile/ se destind *și pe cer e numai fum*" (*Pumaho*). În schimb, elegiile dezvăluie o visceralizare a angoasei, care atinge tonuri paroxistice; într-o sintaxă sacadată, pe un timbru exasperant, care conjugă expresionismul negru cu imagistica litografiilor medievale, revolta scoate la iveală resorturi spasmatice ale ființei: „O, vinovăția și spaima/ în fața adevărurilor sugrumate!/ Cine va depune mărturie/ pentru crimele făcute împotriva noastră?/ Cuvintele simple de-acum,/ înșurubate în singurul trup/ pe care îl pot da morții,/ vă vor face oare mai buni?/ Nu sunt o ființă morală./ Cine trăind ar putea rămâne/ curat și integru?/ Dar uneori, în nopțile de vară toridă,/ când încep să cobor scara evoluției acestei specii,/ gândesc și văd cu ochiul din frunte/ însingurat și zdrobit.// Se aud atunci cântări și blesteme/ într-o limbă în care altădată visam" (*Elegie IX*). Contrastul de atitudine e cu atât mai vizibil, cu cât, în ultima secțiune, eul liric își supraveghează cu atenție răbufnirile, poeta alternând asumarea perspectivei colective („noi") cu ipostazierea unui „tu" generic, cobai al experimentelor sadice în care se lansează păpușarii demenți ai regimului. În fond, ambele procedee trădează o depersonalizare programată, ce poate fi citită deopotrivă ca încercare de obiectivare și ca efect al captivității eului în celula totalitară. Căci semnele reificării traversează acest ciclu, începând cu „mecanismele cu chip uman" (*Hohotul manechinelor*) și sfârșind cu „scălămbăiala în spatele oglinzilor putrede" (*Atelierele*), în timp ce, renunțând la pavăza alegorică, discursul capătă o mare limpiditate: „Împărați proletari din toate țările,/ *în sfârșit* uniți-vă!/ Și veți da atunci lumii/ cea mai solidă dictatură dinastică/ pentru minte, inimă și literatură!" (*Dictatură pentru minte, inimă și literatură*). Această fervoare a compoziției se lasă mai greu ghicită în *Mutilarea artistului la tinerețe* (1999), carte mult mai eterogenă, marcând o prelungire a meditațiilor etice (*Despărțirea*, *Conspirația tăcerii*, *Nastratinul colectiv*), o radicalizare a crizei interiorității (*Dihanii azurii și litanii*, *Dark Ages*, *Casa*), dar și o surprinzătoare pactizare cu prozaicul și cu anecdoticul, în poeme ca *Recviem*, *Peștișorul de aur* sau *Artiștii patriei mele*. Pe aceleași coordonate se distribuie și versurile din *Zestrea de aur* (2002), ultimul act al unei poezii autentice, în care eticul și esteticul devin aproape inseparabile.

SCRIERI: *Un război de o sută de ani*, București, 1981; *Cinci* (volum colectiv), pref. Nicolae Manolescu, București, 1982; *Aripa secretă*, București, 1986; *Atelierele (1980–1984)*, București, 1990; *Les Ateliers*, tr. Alain Paruit, Paris, 1992; *Au Carrefour des grandes routes commerciales*, tr. Sebastian Reichmann, Paris, 1990; *Ia-ți boarfele și mișcă!* (interviu cu Oana Orlea), București, 1991; ed.(*Les Années volées. Dans le goulag roumain à 16 ans*, Paris, 1991; *Mutilarea artistului la tinerețe*, București, 1999; *Zestrea de aur*, pref. C. Rogozanu, București, 2002.

Repere bibliografice: Steinhardt, *Critică*, *253*; Nițescu, *Atitudini*, *170*; Tartler, *Melopoetica*, *16–19*; Eugen Simion, *Sfidarea retoricii. Jurnal german*, București, 1985, *300–301*; Mincu, *Eseu*, *99–100*; Grigurcu, *Existența*, *690*; Ioana Bot, *„Aripa secretă"*, TR, 1987, 37; Țeposu, *Istoria*, *83–85*; *Dicț. analitic*, I, *60–62*; Cărtărescu, *Postmodernismul*, *157*, *370*, *389*, *392*; Faifer, *Faldurile*, *87–90*; Octavian Soviany, *Poemele agoniei*, VR, 2000, 1–2; Luminița Marcu, *Un volum câștigător*, OC, 2000, 15; Bucur, *Poeți optzeciști*, *118–122*; Daniel Corbu, *Generația poetică '80*, Iași, 2000, *69–72*; Grigurcu, *Poezie*, II, *34–48*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *96–99*; Manolescu, *Lista*, I, *381–389*; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, II, *156–159*; Pop, *Viață*, *212–217*; Simion, *Genurile*, *139–144*. *A.Tr.*

MARINAT, Alexei (24.V.1924, Valea Hoțului – Cetatea Albă), prozator și dramaturg. Este fiul lui Roman Marinat, țăran. A absolvit Institutul Pedagogic „Ion Creangă" din Chișinău (1959). A fost deținut politic timp de zece ani, fiind condamnat pentru scrierea unui jurnal intim (*Eu și lumea*). Debutează editorial cu volumul de schițe *Zările ne cheamă* (1959).

Activitatea de reporter a lui **M.** a determinat maniera preponderent gazetărească din culegerile *Dragoste* (1963) și *Vânturi albastre* (1969). O anumită profunzime a personajelor, plasate în circumstanțe neobișnuite, se observă în nuvelele despre război *Catrina Loitre*, *Zona „Ze"*, *Gabriela* ș.a. Protagoniștii sunt prezentați în complexitatea lor psihologică și morală, narațiunea având un caracter preponderent obiectiv. Nuvelistul s-a afirmat mai ales în scrierile sale satirico-umoristice. Aici se dovedește un maestru al detaliului concret și concludent, al dialogului antrenant, al poantei umoristice. În *Drob de sare* (1968) și *Căutătorii de noroc* (1983), de exemplu, prozatorul dezvăluie psihologii și mentalități, pornind de la fapte și întâmplări obișnuite, banale chiar, cărora le intuiește neașteptate semnificații și valori etice. El exagerează, hiperbolizează, șarjează, obținând imagini memorabile (*Sfârâiacul*, *Interviu cu moșneagul*, *Adunarea părinților*, *Patul* ș.a.). Un gen literar pe care îl cultivă este și romanul. În *Fata cu harțag* (1962), *Mesagerii* (1977), *Grădina dragostei* (1980) se accentuează sondajul etic. Cel mai reușit roman este *Urme pe prag* (1966), o confruntare acerbă a unui grup de intelectuali pornind de la probleme de onoare și omenie. Ca dramaturg, **M.** este autor al comediilor *Opriți planeta* (1966), *Dragostea din mai* (1970), *Curajul bărbaților* (1981), în care dovedește simț al replicii și o bună știință a mecanismului dramaturgic. De prin 1985, în urma schimbărilor social-politice, scriitorul revine la jurnalul

Eu și lumea, pe care îl va publica în 1991. Include aici narațiuni ce denotă o deosebită forță de evocare a lagărelor de concentrare comuniste, unele texte (*Prânzul anchetatorului*, *Damenvals*, *Taina primei nopți*) dovedindu-se subtile nuvele psihologice.

SCRIERI: *Zările ne cheamă*, Chișinău, 1959; *Venea un om pe drum de țară*, Chișinău, 1962; *Fata cu harțag*, Chișinău, 1962; *Dragoste*, Chișinău, 1963; *Urme pe prag*, Chișinău, 1966; *Opriți planeta*, Chișinău, 1966; *Drob de sare*, Chișinău, 1968; *Vânturi albastre*, Chișinău, 1969; *Dragostea din mai*, Chișinău, 1970; *Izvoare fierbinți*, Chișinău, 1973; *Întoarce-te cu fața spre soare*, Chișinău, 1976; *Mesagerii*, Chișinău, 1977; *De luni până sâmbătă*, Chișinău, 1978; *Înălțimea dominantă*, Chișinău, 1979; *Grădina dragostei*, Chișinău, 1980; *Curajul bărbaților*, Chișinău, 1981; *Căutătorii de noroc*, Chișinău, 1983; *Comedii*, Chișinău, 1985; *Ploile baștinei*, Chișinău, 1985; *La doi pași de fericire*, Chișinău, 1989; *Eu și lumea*, Chișinău, 1991; *Scrieri alese*, Chișinău, 1991.

Repere bibliografice: Ion Ciocanu, *Redescoperirea lui Alexei Marinat*, LA, 1991, 28 noiembrie; Ion Ciocanu, *O conștiință luptătoare*, „Limba română", 1992, 4; Nicolae Dabija, *Biografia generației de sacrificiu*, LA, 1994, 1 ianuarie; Mihai Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 215*; Ion Ciocanu, *Literatura română contemporană din Republica Moldova*, Chișinău, 1998, *317–324*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1196*. *I.C.*

MARINCA, Felicia (17.XII.1928, Bicazu Ardelean, j. Neamț), poetă și prozatoare. Este fiica Ecaterinei (n. Rogin) și a lui Aurel Crișan, inginer geometru. Face școala primară în Vânători-Neamț, liceul la Piatra Neamț, Câmpulung Moldovenesc și Vatra Dornei. Va absolvi Facultatea de Filosofie, secția ziaristică (1955) și Facultatea de Filologie (1963). Funcționează ca profesorară la Liceul „Elena Cuza" din Craiova, redactor la „Gazeta învățământului", la ziarul „Înainte" din Craiova, la Editura pentru Literatură (1960–1969) și la Editura Albatros (1970–1975). Debutează editorial cu volumul *Freamăt*, apărut în 1967. A fost distinsă cu Premiul „Ion Creangă" al Academiei Române (1985) și cu Grand Prix de Poésie de l'Enclave des Papes Valréas. Este sora criticului Constantin Crișan. Poezia scrisă de **M.** este o meditație tandră, fără ostentație, fără patetism. Stanțele transpun o atitudine contemplativă, uneori ironică în fața ireversibilei curgeri a timpului: „Am lăsat în urmă/ frânghii sângerate de gleznele mele,/ A rămas fumul îmblânzit de dorul cuminte./ Munții, prăbușiți spre a-mi opri pribegia,/ pe care i-am luat/ și rezimându-i sub nori/ de veghe i-am pus drumului meu". *Jurnal absurd* (2001) este un roman autobiografic – naratorul-protagonist este Florica Rogin – tot despre timp și despre forța sa distructivă.

SCRIERI: *Freamăt*, pref. Al. A. Philippide, București, 1967; *Povestea neauzită*, București, 1968; *Fiica lui Janus*, București, 1975; *Bună ziua, istorie*, București, 1978; *O fată imposibilă*, București, 1985; *Lacrima incașului*, București, 1993; *Jurnal absurd*, București, 2001. **Traduceri:** Eva Curie, *O viață închinată științei, umanismului și păcii – Marie Curie*, pref. trad., București, 1987.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, *„Freamăt"*, GL, 1968, 12; Emil Manu, *„Freamăt"*, F, 1968, 8; Aura Pană, *Discuții*, IL, 1969, 5; Nichita Stănescu, *De Felicia*, O, 1981, 2; Virgil Nistor, *„O fată imposibilă"*, ST, 1985, 8; Mihaela Ursa, *„Lacrima incașului"*, ST, 1994, 10–11; Iolanda Malamen, *With Felicia Marinca in Front of Damascus Gate*, „Ziarul financiar", 2000, 1 februarie; Bianca Burța, *„Jurnal absurd"*, OC, 2001, 65. *N.I.*

MARIN CURTICEANU, Valentina (17.IX.1939, Târgu Mureș), critic și istoric literar. Este fiica Olimpiei Marin (n. Nicola), funcționară, și a lui Toma Marin, ofițer. Urmează școala primară și liceul la Turda, absolvind în 1955, și se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din Cluj, specialitatea limba și literatura română, luându-și licența în 1959. Devine asistentă la Universitatea din Cluj (1964–1971), iar în 1972 se transferă la Catedra de literatură română a Facultății de Filologie din București. În 1980 își ia doctoratul în filologie, cu teza *Geneza conștiinței critice, a ideilor, conceptelor și a terminologiei literare în cultura românească*. Debutează în „Buletinul cercurilor științifice studențești" (Cluj, 1958), cu un studiu dedicat lui V. Alecsandri, iar editorial, cu volumul *Permanență și modernitate* (1977). Colaborează la „Limbă și literatură", „Analele Universității București", „Tribuna", „România literară", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Roumanie d'aujourd'hui" ș.a. A îngrijit ediții din scrierile lui Al. Sahia și D.D. Pătrășcanu și a colaborat la *Dicționar de literatură* (1979).

Adoptând încă din studiile incluse în *Permanență și modernitate* o atitudine echilibrată și îndrăzneață, **M.C.** propune puncte de vedere noi asupra scrierilor unor autori foarte diferiți, cum sunt Radu Ionescu, Mihail Dragomirescu, G. Călinescu, Hortensia Papadat-Bengescu, F. Aderca, V. Voiculescu, Sextil Pușcariu, Al. Sahia ș.a. Ceea ce atrage cu precădere atenția este modul în care autoarea izolează și (re)interpretează acele elemente care conferă actualitate operelor, plasându-le într-un cadru mai vast, de amplă respirație conceptuală. Din *Principiile criticei* ale lui Radu Ionescu și din teoriile despre capodoperă ale lui Mihail Dragomirescu sunt reținute aspectele care prefigurează o viziune structuralistă *avant la lettre*, bazată pe identificarea unor reguli raționale de creație. Discutând poetica lui G. Călinescu din *Curs de poezie*, **M.C.** face o distincție salutară între sensul pe care criticul îl atribuie poeziei și ceea ce se desemnează îndeobște prin înțeles. Argumentele sunt convingătoare, autoarea aducând în sprijinul demonstrației sale concepte înrudite, din T. S. Eliot, I. A. Richards sau Hugo Friedrich. Sextil Pușcariu este privit, de asemenea, dintr-o perspectivă nouă, insistându-se, printre altele, asupra calităților sale de portretist și prozator. Al. Sahia e caracterizat printr-o adecvată formulă de sinteză: „realism expresionist". În același spirit se face diagnosticarea critică în cazul unui prozator ca D.D. Pătrășcanu, comparat cu Mihail Sadoveanu și plasat sub categoria „umorului duios". De reținut sunt și comentariile pe marginea însemnărilor Hortensiei Papadat-Bengescu, din care comentatoarea încearcă să extragă datele unei poetici a prozei. Cu aceeași rigoare este construită lucrarea *Originile conștiinței critice în cultura română* (1981). Plecând de la conceptul propus de Georges Poulet, cercetătoarea își propune să contrazică prejudecata curentă

conform căreia literatura română nu ar fi avut o conștiință critică înainte de momentul marcat de revista „Dacia literară". Îmbinând viziunea diacronică cu cea sistemică, demonstrează că rudimente ale unei asemenea conștiințe pot fi descoperite în producțiile medievalității târzii sau chiar în cele folclorice. Demersul ocolește exagerările, pendulând cu dezinvoltură între nivelul individual și acela al unei întregi culturi. În plus, reexaminarea anumitor concepte și relații se face cu discernământ și spirit critic, ceea ce contribuie la inducerea unui suflu nou în „semnele" prea tocite. Și cele opt eseuri reunite sub titlul *Critica și modelul* (1986) implică numeroase distanțări, luări de atitudine față de opiniile critice inerțial încetățenite și față de perspectivele anchilozante. Punctele de rezistență sunt eseul titular și cel intitulat *Momentul actual al criticii*. Acesta din urmă tratează problema reconsiderării statutului criticii, în timp ce primul – care pornește de la *Arca lui Noe*, eseul lui Nicolae Manolescu – reprezintă o încercare de (re)definire a romanescului. În acest scop, **M.C.** scotocește cu răbdare prin bibliografia problemei, constatând fie relativismul definițiilor, fie tendința generalizărilor forțate. Paradigma pentru care optează are în centru conceptul de complexitate, caracteristic pentru oricare din termenii ecuației lume–existență umană–viață. În secțiunea *Lecturi posibile*, modelul propus este ilustrat prin comentarea unor scrieri de Marin Preda, Al. Ivasiuc, Augustin Buzura sau E. Lovinescu. Criticului de la Sburătorul îi este consacrată și monografia *E. Lovinescu. Critic și istoric literar* (1998), care plasează opera cercetată sub semnul unei reevaluări lucide, având în vedere alt orizont de așteptare. Mai mult chiar, demersul se dovedește cu atât mai incitant, cu cât trimite la o reconsiderare a prezentului nostru cultural prin prisma teoriilor lovinesciene. E o mișcare dublu direcționată, care pune față în față experiența literară acumulată de scriitorii din două perioade, înlesnind o percepție corectă nu numai a sistemului teoretic lovinescian, dar și a modului în care conceptele sunt modelate de fluctuațiile contextuale.

SCRIERI: *Permanență și modernitate*, București, 1977; *Originile conștiinței critice în cultura română*, București, 1981; *Critica și modelul*, București, 1986; *E. Lovinescu. Critic și istoric literar*, București, 1998.

Repere bibliografice: Piru, *Debuturi*, 47; Ion Vlad, *Studii filologice*, TR, 1978, 35; Mircea Braga, *„Permanență și modernitate"*, T, 1979, 1; Maria Vodă – Căpușan, *Criticon*, RL, 1982, 36; Andreea Vlădescu, *„Originile conștiinței critice în cultura română"*, LL, 1983, 1; Al. Piru, *Critica și modelul*, FLC, 1984, 38; Al. Călinescu, *Interpretări și disocieri*, CRC, 1986, 31; Dan Silviu Boerescu, *Un model actual*, AFT, 1986, 10; Sever Avram, *Întrebări și lecturi*, RL, 1986, 45; Paul Dugneanu, *Un Modèle du roman*, „Roumanie d'aujourd'hui", 1987, 10; Catrinel Popa, *E. Lovinescu – un critic mereu actual*, RL, 1999, 45; Livius Bercea, *Actualitatea lui Eugen Lovinescu*, „Redeșteptarea", 2001, 23; *Dicț. scriit. rom.*, III, 95–96. *Ct.P.*

MARINEASA, Viorel (2.IX.1945, Țipari, j. Timiș), prozator și publicist. Este fiul Liviei și al lui Vasile Marineasa, notar comunal. După ce a absolvit Facultatea de Filologie din Timișoara, secția română–germană, a lucrat ca profesor la o școală generală, apoi ca referent la Casa de Cultură a Studenților din Timișoara. Din 1990 este redactor la revista „Orizont", redactor-șef și director al Editurii de Vest (până în 1993), numărându-se printre fondatorii ziarului „Timișoara" (1990). Redactor-șef al Departamentului de cultură al cotidianului „Realitatea bănățeană", este și consilier editorial la Editura Marineasa din Timișoara.

Întregind echipa timișoreană a optzeciștilor, **M.** vine cu un mare atașament față de valorile promoției și ale grupului local. Mai în vârstă decât ceilalți comilitoni, el debutează cu o poezie semnată Voilav Vidu în „Tribuna" (1972), publicând peste ani într-unul dintre volumele de grup ale decadei a noua, *Drumul cel mare* (1985), un grupaj de proză scurtă cu titlul *Unchiul*. După o perioadă de evoluție în sferele cenaclurilor timișorene și ale revistei „Orizont", revine cu romanul *Litera albă* (1988). Urmează alt roman, *În pasaj* (1990), și o culegere de proză scurtă, *Unelte, arme, instrumente* (1992). Împreună cu Daniel Vighi publică *Rusalii '51. Fragmente din deportarea în Bărăgan* (1994). Un loc aparte între scrierile de ficțiune ale lui **M.** trebuie rezervat culegerii *Dicasterial* (1995). Într-un anume fel, în prozele sale există o grifă a lui Sorin Titel, creatorul unui spațiu cvasimitic al Banatului. Pe de altă parte, în romanul *Litera albă*, de pildă, Banatul are o „irealitate imediată" ce îl înrudește cu Vladia imaginară a lui Eugen Uricaru. Exercițiile de cizelare epică ale autorului sfârșesc, printre altele, prin a reduce autoritatea narativă la o simplă voce din off. Tărâmul epic pare a se naște din nimic, istorisindu-se singur pe sine și producând personaje ca Beca, Tavi, Vulpeș, Trăgulă ș.a. Insolitul de substanță se conjugă cu excentricitatea limbajului, nu lipsită, totuși, de un fior poematic. Romanul *În pasaj* are un program teoretic clar, dezvăluit chiar de autor: „Predilecția pentru oamenii vechi – cărturari, politicieni, fotbaliști păguboși, săriți, pierde-vară – având aer interbelic și părând a poseda un secret". Tandemul de protagoniști ai cărții, Iulian Hampu și Romulus-Lăpădat Unip, are, fiecare în parte, o rețetă proprie de a pune în practică acest program. Din atelierul lor de lucru, incluzând amintiri, excursuri arhivistice, fișe biografice, **M.** trece adeseori în propriul laborator de creație, dublându-și ficțiunea cu un text metanarativ discret. Comparativ cu ceilalți prozatori ai generației, el își permite cu parcimonie licențe metatextuale. În *Litera albă* există una singură: identitatea sugerată între autor și un personaj – scriitorul țăran Achim Beca. Stă dovadă, între altele, și o traducere din Trakl, aparținându-i lui **M.** și atribuită eroului său. În prozele scurte din *Unelte, arme, instrumente* există o supraetajare metatextuală, de care lectura genuină se poate dispensa fără pierderi importante. În prozele de după 1990, odată cu *Dicasterial*, în prim-plan se instalează Banatul, ca o paradigmă de ordine socială și de civilizație și ca o punte între Orient și Occident. Circulația Est-Vest are întotdeauna dublu sens, urmând două fire: Partoș–Europa sau Teregova–Kentucky, tur și retur. Cel care istorisește caută, cu ingeniozitate și metodă, punctele de convergență, genurile proxime ale unei civilizații central-europene generice, care să integreze Banatul chesaro-crăiesc. Scriitorul e înzestrat cu o privire categorială, fascinată de clase, de tipuri, stimulând încremenirea insului în tiparul cazului în speță. Cea mai mare parte dintre personaje provine din sfera

ordinii sociale nemțești, adaptate la specificul locului, unde *der Bauer* (țăranul, adică) devine paorele („paorii și beamtării îi zdrumică pe maistorii de la oraș"). Deși uneori creaturile fictive au nume (ca doamna Elena Duran sau Uica Ghiță) sau porecle (Bunamică, Băiatul sau Dede), ele rămân figuri ilustrative, privite sub incidența generalității lor savuroase. Căci la **M.** nu accidentalul, ci generalul este pitoresc, iar recunoașterea lui produce efecte savant calculate. În anumite ocazii, de la identitatea generică personajul se poate ridica la universalitatea subiectului gramatical implicit, ca în schița *Spre gard*, o pură acumulare de predicate, trimițând la acțiuni și gesturi intrate în rutină. Rețeaua corespondențelor din care face parte Banatul dă naștere unui spațiu intertextual polifonic. Uneori este vorba despre produsele unei voci colective, pe care naratorii o citează, grăbindu-se apoi să o contrazică (*Parfumul de usturoi*). Diverse replici – reproduse în stil direct sau indirect liber – sunt subliniate emfatic și astfel înălțate la rangul de transcrieri dintr-un text memorabil. O serie de vocabule – beamtăr, paore, boconer, bumbi (pentru pilule), scrietor, metaxa și altele – sunt tipărite cu aldine, ca eșantioane selecționate din intertextul public. Referirile exprese la literatură au o pondere moderată în economia întregului și își ating ținta pe trasee deturnate, de cele mai multe ori prin trimitere oblică. Imitând stângaci pasaje din romane de succes, epistolele unchiului Ghiță amintesc de Charles Dickens. Ioan Ciucurel, personaj-autor (protagonist al romanului anterior, *Litera albă*), compune un roman în care sunt făcute trimiteri explicite la proza lui Sorin Titel sau la Franz Kafka. Cu acesta din urmă, Ciucurel are lecturi comune din antropozoful Rudolf Steiner. **M.** se prenumeră printre intelectualii bănățeni care păstrează deschise vămile Banatului spre un dincolo integrator, al Europei (Centrale) și al tropismelor ei. În toate ipostazele în care el o proiectează, lumea exemplară a Banatului se naște și există numai pe măsură ce este racordată la rețeaua, virtual infinită, a spuselor și a scriselor, reducându-se în ultimă instanță la modul inconfundabil de rostire al povestitorului său. Aici trebuie căutată modernitatea simptomatică a prozei lui **M.**, după cum tot astfel se atestă și apartenența sa la vârsta optzecistă a prozei postbelice românești.

SCRIERI: *Drumul cel mare* (volum colectiv), Timișoara, 1985; *Litera albă*, Timișoara, 1988; *În pasaj*, București, 1990; *Unelte, arme, instrumente*, București, 1992; *Rusalii '51. Fragmente din deportarea în Bărăgan* (în colaborare cu Daniel Vighi), Timișoara, 1994; *Dicasterial*, Târgu Mureș, 1995; *O cedare în anii '20*, Pitești, 1998. **Antologii:** *Deportarea în Bărăgan. Destine, documente, reportaje*, Timișoara, 1996 (în colaborare cu Valentin Sămânță și Daniel Vighi); *Zona. Prozatori și poeți timișoreni din anii '80 și '90*, Timișoara, 1997 (în colaborare cu Gabriel Marineasa); *Generația '80 în proza scurtă*, Pitești, 1998 (în colaborare cu Gheorghe Crăciun); *Ariergarda. Subterana literară*, Timișoara, 1998 (în colaborare).

Repere bibliografice: Mircea Mihăieș, *Pași în bibliotecă*, O, 1985, 13; Radu Călin Cristea, *La drumul mare al prozei scurte*, F, 1985, 5; Monica Spiridon, *O figură a discursului critic – textualismul*, CRC, 1987, 4; Mircea Mihăieș, *Anchetatorul apatic*, O, 1988, 23; Cristian Moraru, *Un Macondo bănățean*, T, 1988, 10; Tudorel Urian, *Marcel Proust și scriitorii plugari*, AFT, 1988, 11; Cornel Ungureanu, *Co-lecțiile lui Viorel Marineasa*, O, 1992, 14; Eugenia Tudor-Anton, *Infernul deportării în Bărăgan*, LCF, 1995, 23; Dan Silviu Boerescu, *Recuperările prozei*, LCF, 1996, 4; Berca, *Dicț. scriit. bănățeni, 86–89*; Constantin Dram, *Lumi narative*, Iași, 1998, 7–10; Popa, *Ist. lit.*, II, *805*. *M.S.*

MARINESCU, Angela (pseudonim al Basarabei-Angela Marcovici; 8.VII.1941, Arad), poetă, prozatoare și eseistă. Este fiica Mariei Marcovici (n. Martiș), profesoară și sportivă, și a lui Marius Marcovici, funcționar. Învață la Liceul „Moise Nicoară" din Arad (1955–1962) și se înscrie la Institutul de Medicină și Farmacie din Cluj (1963–1968). Își întrerupe studiile de medicină și urmează, la București, Facultatea de Filosofie, secția psihologie (1968–1972). Lucrează ca psiholog la Spitalul CFR din București (1973), asistentă medicală la Spitalul de Oncologie (1979–1981) și apoi ca redactor corespondent la revista „Vatra" (1990–1996). Suferind din copilărie de tuberculoză pulmonară, este pensionată medical în mai multe rânduri. Debutează în „Tribuna" (1965), iar editorial, cu volumul *Sânge albastru* (1969). A mai semnat și Basaraba Matei. În 1981 a refuzat premiul Asociației Scriitorilor din București. I s-a acordat Premiul Uniunii Scriitorilor în 1996 și în 2000.

Ca orice artă poetică, eseurile reunite în *Satul prin care mă plimbam rasă în cap* (1997) cuprind o vizibilă pledoarie pro domo, **M.** situând poezia în punctul de incidență dintre trăire și limbaj: „Poezia există în spațiul în care cuvintele se intersectează cu viața, provocând-o, iar viața vine să întâmpine semnul, asimilându-l" (*Linii de forță*). Sesizând tensiunea pe care această fuziune o camuflează, critica a accentuat alternativ cei doi termeni implicați în ecuație: pe de o parte, o „ardență senzorială" (Gheorghe Grigurcu) sau o „visceralizare a poeticității" (Marin Mincu), pe de altă parte, „puritatea spirituală a actului poetic" (Nicolae Manolescu), pentru care asumarea realului devine „o simplă problemă textuală" (I.

Negoițescu). Ambele direcții de lectură își găsesc un suport textual, cu condiția să fie proiectate în diacronie. Astfel, primele volume ale poetei — *Sânge albastru, Ceară* (1970), *Poezii* (1974) — se mențin în matca neomodernismului, lirica avansând pe un culoar deja străbătut de congeneri, ceea ce explică validarea sa tardivă în cadrul promoției '70. Tentativele de fisurare a acestei formule, vizibile în *Poeme albe* (1978) și *Structura nopții* (1979), conduc spre un paradox remarcat de I. Negoițescu: senzorialul se blochează în noțional, iar trăirile pe care eul liric le etalează rămân captive în crusta conceptelor. Desprinderea se realizează odată cu *Blindajul final* (1981), unde poeta abolește cenzura estetizantă și eliberează viziunile dictate sub imperiul traumei. Pe aceeași linie neoexpresionistă, de confesiune deturnată în pansexualism și tanatic, se desfășoară și lirismul din *Var* (1989), *Parcul* (1991) și *Cocoșul s-a ascuns în tăietură* (1996), pentru ca *Fugi postmoderne* (2000) și *Îmi mănânc versurile* (2003) să releve o atracție către postmodernismul în variantă biografistă. Îndeosebi prin aceste ultime cărți **M.** devine o figură emblematică pentru poezia milenaristă, după cum anterior fascinase o serie de reprezentante ale optzecismului. Tot în aria de iradiere a poeziei se plasează și *Jurnal scris în a treia parte a zilei* (2003), care dovedește aptitudini pronunțate de autopsiere a „eului profund", dar o slabă racordare la cotidian. În pofida acestor modulații, universul imaginar al autoarei rămâne extrem de coerent, continuând să reverbereze aceleași obsesii, accentuate și acutizate în versurile din urmă. **M.** scrie o tragică poezie a existenței, cu rădăcini în experiența bacoviană, din care răzbat inițial câteva reminescențe intertextuale: „Vecinii, colegii, bârfa și îndrăzneala de a ți se spune că trăiești/ La periferia societății./ Dar seara-i adâncă și ploaia violetă, amurgul violet,/ Cerul violet, boala și groaza viorii violete, marea violetă..." (*Provincie veche*). Aidoma precursorului său, poeta își păstrează un timbru monocord, influențat doar întâmplător de diverse mode lirice, de care s-a dezis cu aceeași nonșalanță cu care le-a adoptat. Ca și în cazul lui Bacovia, scriitura ei provine din revelația neantului, iar declicul îl constituie tocmai momentul unei agresiuni inițiale, care amenință integritatea lumii și a eului: „Cu părul ras mă plimbam prin sat/ în timpul când poezia nu mai avea nici o putere./ [...] era timpul să vină întunericul cu pielea jupuită/ era timpul să vină noaptea plină de plăceri de fier înroșit/ pe mâini ca niște solzi/ era timpul să vină câinii și pisicile, arzând de vii printre alte animale" (*Satul*). Aceasta este „tema" — poate unică — a poeziei, pe care autoarea o acordează obsesiv și insistent, uneori împotriva amatorilor de „scamatorii [...] orientale": „se înalță, din întuneric, o umbră./ pe treptele mele roșii se ascund niște umbre./ pe ușa de piatră din cameră se adâncește o umbră" (*De ce să vorbim*). Numai că asumarea modelului echivalează cu trădarea lui și, spre deosebire de Bacovia, **M.** rezistă tentațiilor „plumbului", obligând neantul ca, înainte de a-i lua în posesie ființa, să ducă un lung război de uzură. O luptă inegală, firește, pentru că în cele din urmă „abisul" cucerește iremediabil existența: „începutul cuvintelor mele este întotdeauna o triadă:/ realitate abis realitate; sfârșitul lor ar putea fi inversat,/ acum, seara? pe pielea mâinii urcă o umbră pe care nu o/ pot descifra; din înaltul respirației plămânilor tăi alungiți coboară numai/ inițialele: RAR" (*Inițialele adevărului*). Dar o luptă purtată până la capăt cu o superbie nedomolită, de vreme ce, pentru a cuprinde ființa, neantul trebuie să asedieze fiecare cetate pe care poeta o abandonează în fuga sa necontenită. Refuzând evadarea iluzorie într-un univers compensatoriu, **M.** știe că singura soluție de care mai dispune e să amâne sfârșitul iminent. Prin urmare, eul liric își construiește o mică fortăreață de cuvinte, încercând să izoleze spațiul care îl mai separă de neant printr-o baricadă de obiecte. Mai mult decât altor experiențe poetice, acesteia i se potrivește un adevăr aflat pe punctul de a deveni clișeu: ea reprezintă o tentativă de a institui o lume, de a smulge neantului fiecare petec de realitate; o lume/realitate aflată, e drept, în continuă surpare, deoarece ofensiva „umbrelor" înlătură orice obstacol, configurând un sfârșit previzibil. De altfel, frecvența imaginilor sexual-viscerale se explică tocmai prin tentativa de a delimita un hinterland protector. Încercând să împiedice disiparea cosmosului, eul liric densifică aglomerările de materie, împrăștiind sânge și înmulțind numărul sexelor: „menirea mea-i să strâng masiv în pântec/ o tragică risipă./ și ca să uit cosmarul acestei vieți/ aș vrea să-mi fie sexul o aripă" (*Și ca să uit*). Versurile rezumă exemplar condiția ontopoetică a eului liric: zborul poetei nu are nimic de-a face cu elevațiile „puriștilor", fiind o levitație de-abia sesizabilă, o plutire la joasă altitudine, amenințată mereu cu prăbușirea. Iar dacă sexul poate fi o aripă e pentru că, printr-un cabotinism tragic, subiectul încearcă să se convingă că viziunile sale cosmarești ar fi așa-zicând benigne, suportabile. Căci, chiar dacă și aceste halucinații sunt terifiante în sine, ele nu fac decât să disimuleze un rău cosmic: teama de a nu (mai) fi. Tocmai de aceea singurele momente de beatitudine care apar sunt cele în care baia de sânge a corpurilor acoperă chipul — mult mai hidos — al morții: „numaivădmoarteaîntunericulesteplindesânge" (*Picături de ploaie*). Ce nu acceptă însă poeta e regresiunea în turnul de fildeș al propriului eu, de vreme ce sursa răului nu se află doar în lume, ci și în sine: „neant, tu îmi amintești de noaptea ce sângerează/ în ochii mei./ [...]/ creierul meu este sângele tău" (*Cerul este strigătul*). Neantului din exterior îi corespunde vidul interior, astfel încât ființa este supusă unui dublu asediu, disputată de două vârtejuri cu putere de aspirație egală. Acceptând că „numai superficialitatea are sens" (*Fuga postmodernă IV*), **M.** mută astfel teatrul de luptă pe terenul reprezentărilor, hrănind voracitatea abisului cu imaginile cadaverice ale obiectelor. De altfel, multe din simbolurile definitorii (oglinda, umbra, focul, orbirea) sunt preluate direct din scenografia psihanalitică, unele (șobolanii și lupii) trimițând în mod direct la două cazuri celebre tratate de Freud. E ca și cum, multiplicând la nesfârșit simulacrele lucrurilor și ale ființelor, eul liric ar vrea să se convingă că semnele au o existență palpabilă și că lumea poate dobândi un sens. În aceste condiții, poezia încetează să mai fie un vehicul al cunoașterii sau al transcenderii, fără ca o asemenea reducție să diminueze întrucâtva importanța scrisului: „scriu ca să mă aflu în treabă, dar treaba mea este mare și pute a moarte din prima zi de viață" (*Fuga postmodernă XXIV*). Scrisul nu generează

ființa, dar întârzie înaintarea neființei, e cea mai eficace stratagemă care se poate interpune înaintării abisului. Retorica resimte și ea efectele acestei stări, refuzul artei venind ca o consecință firească a gravității existenței. Instrumentele poeziei încetează a mai fi metafora sau simbolul; tropii sunt niște figuri atrofiate, care nu deschid perspectiva către transcendență, ci către imanență. Acționând ciclotimic, în funcție de ritmurile interioare ale lirismului, mijloacele predilecte ale poetei sunt definiția și paradoxul. Definind lucrurile, **M.** sugerează că relațiile dintre cuvinte sunt atât de imobile, încât ar putea fi creditate chiar cu consistența realului: „am o singură lege: credința în umbra și/ lumina care ard împreună pe zidul descoperit până la/ temelie. temelia este un dușman care s-a predat/ după ce a luptat până la ultima picătură de sânge./ un zid descoperit până la temelie este un cuvânt" (*Parcul III*). În schimb, paradoxul („îmi place ce îmi place sau îmi place ce nu îmi place? sau, poate,/ nu îmi place ce îmi place?" – *Îl iau de mână pe Sergiu*) revelează nu numai granița fragilă dintre cuvinte, ci și inconsistența lor flagrantă. Oricare ar fi nuanțele care le separă, umbra și sângele, întunericul și sexul, ființa și lucrul sunt totuna și trimit la un semnificat unic: neantul.

Angela Marinescu se apără în veșnicul necunoscut dând veste în zori din lira atârnată de gât ca o ghitară. În amenințarea „golului" care urcă spre cer, poeta are o sete de călătorie, căci, ca la benedictini, cerul se vede luminat, iar viața urcă cu ea prin hăuri. [...] *Piramida de lumină se înalță într-o baie de lumină a cerului și a pământului.* [...] *Poezia este identificarea totală de ființă, și această profesiune de ubicuitate a ei îi sună ca o muzică a sferelor.*

MARIN BUCUR

SCRIERI: *Sânge albastru*, București, 1969; *Ceară*, București, 1970; *Poezii*, București, 1974; *Poeme albe*, București, 1978; *Structura nopții*, București, 1979; *Blindajul final*, București, 1981; *Var*, București, 1989; *Parcul*, Constanța, 1991; *Cocoșul s-a ascuns în tăietură*, București, 1996; *Satul prin care mă plimbam rasă în cap*, București, 1997; *O interpretare posibilă la Evanghelia după Toma*, București, 1997; *Blues. Parcul*, București, 1997; *Skanderbeg*, pref. Nicolae Manolescu, postfață Octavian Soviany și Ioan Buduca, București, 1998; *Fugi postmoderne*, București, 2000; *Îmi mănânc versurile*, București, 2003; *Jurnal scris în a treia parte a zilei*, București, 2003; *Poeme de sus în jos*, postfață Dan Silviu Boerescu, București, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Din jale se-ntrupează Electra*, RL, 1979, 23; Grigurcu, *Poeți*, *299–302*; Cristea, *Faptul*, *145–149*; Tartler, *Melopoetica*, *141–145*; Mincu, *Eseu*, *163–169*; Negoițescu, *Scriitori contemporani*, *259–262*; Ulici, *Lit. rom.*, I, *148–150*; Pop, *Pagini*, *136–141*; *Dicț. analitic*, I, *100–101*, IV, *339–340*; Milea, *Sub semnul*, *88–91*; Cistelecan, *Top ten*, *76–78*; *Dicț. esențial*, *492–495*; Grigurcu, *Poezie*, II, *49–62*; Manolescu, *Lista*, I, *225–230*; Cristea-Enache, *Concert*, *78–80*; Al. Cistelecan, *Flirt cu postmodernismul*, „Cuvântul", 2002, 1. *A. Tr.*

MARINESCU, Ion M. (21.IX.1880, Craiova – 25.IX.1965, Iași), clasicist. Este fiul Ecaterinei (n. Brănescu) și al lui Marin Marinescu, institutor și preot. Urmează cursurile școlii primare și ale Liceului „Carol I" la Craiova, luând bacalaureatul în 1899, iar pe cele universitare la București, unde în 1903 va absolvi Facultatea de Litere și Filosofie, secția limbi clasice. După susținerea examenului de capacitate la latină și franceză (1904), lucrează ca profesor de liceu la Craiova, până în 1914, și la București. Face studii de specialitate în Germania, la Leipzig, Berlin și München, unde frecventează cursurile lui Eduard Norden, Leo Frobenius și Wilamowitz-Moellendorff. Obține doctoratul în 1910 cu o teză despre elementele stoice în pedagogia lui Seneca, lucrare publicată ulterior la München (*Die stoischen Elemente in der Pädagogik Senecas*, 1911). Din 1918 până în 1946 activează ca profesor de literatură latină la Universitatea din Iași, în 1920 fiind numit profesor agregat, iar în 1923 profesor titular. Între 1926 și 1929 este director general al învățământului superior. După un debut precoce în timpul școlii cu versuri umoristice în revista „Moș Teacă", colaborează cu poezii de factură horațiană, traduceri și studii de istorie literară la „Sămănătorul", „Ramuri", „Viața românească", „Adevărul literar și artistic", „Convorbiri literare", „Favonius", „Orpheus", „Revista clasică", „Jurnalul literar" ș.a. Alcătuiește cursuri de istoria literaturii latine pentru uzul studenților, traduce opera lui Petroniu (1923) și a lui Juvenal (1928). După pensionare își continuă preocupările literare, dar volumul memorialistic *Vin amintirile. Frânturi dintr-o viață* și transpunerile din Tucidide (*Războiul peloponeziac*) și Seneca (*Cercetări privitoare la natură*) vor rămâne în manuscris.

În lucrarea sa de referință, *Figuri din Antichitatea clasică* (I–II, 1929–1930), ca și în postuma *Străini vestiți în luptele din Roma veche* (1982), **M.** reconstituie portretele unor personalități ale lumii greco-latine pentru a contribui la promovarea clasicismului în România și familiarizarea marelui public cu universul Antichității. Bun cunoscător al epocii evocate, înzestrat cu intuiție istorică, cercetătorul preferă să confere un colorit viu expunerii, să întrebuințeze resursele fanteziei, nu să redacteze monografii erudite și aride, încărcate de aparat critic. Fără a falsifica cadrul istoric, el își dramatizează relatarea și o ornamentează cu descrieri plastice și portrete pregnante. Convins că apropierea de lumea veche este mereu benefică, redactează și volumul *Răsfoind scriitorii clasici* (1942), utilă introducere în civilizația antică. Evidențiază actualitatea creațiilor clasice prin studii cu tentă eseistică, privitoare fie la eternul omenesc al eroilor homerici sau la elementele de continuitate între dramaturgia lui Euripide și cea a lui Ibsen, fie la argumentele detractorilor lui Vergiliu sau la lupta cu sine a lui Marc Aureliu. În scrierile sale, adeseori înnoitoare, **M.** se arată mereu preocupat de accesibilitatea formulărilor menite să înlesnească difuzarea valorilor antice în spațiul românesc.

SCRIERI: *Germania lui P. C. Tacitus. Cercetare asupra izvoarelor, tendințelor și stilului ei*, Craiova, 1914; *Istoria literaturii latine. Epoca lui August*, Iași, 1920; *Figuri din Antichitatea clasică*, I–II, București, 1929–1930; ed. Iași, 2003; *Curs de istoria literaturii latine. Epoca ciceroniană*, Iași, 1931; *Răsfoind scriitorii clasici*, București, 1942; *Străini vestiți în luptele din Roma veche*, pref. Lucian Dumbravă, Iași, 1982. **Traduceri:** Petronius, *Satyricon*, București, 1923; Juvenal, *Satire*, București, 1928.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, *57*, *68*; Nichifor Crainic, *„Figuri din Antichitatea clasică"*, „Gândul nostru", 1930, 5; I. Al-George, *„Figuri din Antichitatea clasică"*, CL, 1930, 2; C. Balmuș,

„Figuri din Antichitatea clasică", VR, 1930, 4-5; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *859*, *Ist. lit.* (1982), *946*; Th. Simenschy, *„Răsfoind scriitorii clasici"*, „Camenae", 1943-1944, 1-2; Firan, *Macedonski-Arghezi, 289-290*; Maftei, *Personalități*, II, *164-165*; Traian Diaconescu, *I.M. Marinescu. Omul și opera*, în *Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași (1865-1985)*, Iași, 1986, *210-215*; Firan, *Profiluri*, II, *38-39*. *A.V.*

MARINESCU, Marina (18.X.1942, București), etnograf, istoric al literaturii populare și traducător. Este fiica clasicistei Maria Marinescu-Himu (n. Himos) și a lui Constantin Marinescu, ofițer de cavalerie. A absolvit Facultatea de Filologie Clasică a Universității din București, luându-și doctoratul în 1972. După 1982 își continuă studiile la München și Stuttgart: cultură populară, sociologie, marketing, traduceri. Funcționează în calitate de cercetător științific la Institutul de Istoria Artei și la Institutul de Etnografie și Folclor din București, muzeograf la Muzeul de Artă Populară Greacă din Atena, colaborator științific la Institut für Deutsche und Vergleichende Volkskunde și la Museum für Völkerkunde din München. Este membră a unor societăți naționale și internaționale din domeniul culturilor și literaturilor antice, al culturilor orientale, artei populare, antropologiei, culturii grecești moderne.

M. a tradus în limba română capodopere ale literaturii grecești antice și bizantine: Heliodor, *Teagene și Haricleea* (1970), Ana Comnena, *Alexiada* (1977), *Romanul grecesc* (1980) însoțindu-le de un bogat aparat critic. În etnografie și artă populară, a urmărit circulația motivelor decorative prin intermediul obiectelor comercializare la mari distanțe. Un alt centru de interes al activității sale este cercetarea modelelor de comportament în emigrația grecilor din Balcani, așa cum reies din manifestările lor culturale. În literatura populară, **M.** a lucrat mai ales la nivelul sociologiei lecturii. Cercetând soarta cărților populare *Sindipa, Bertoldo, Genoveva*, reînvie rețeaua de relații pe plan balcanic și european în promovarea traducerilor, a copiilor de carte și mai ales a tiparului și pune în lumină rolul comerțului și al drumurilor comerciale în menținerea continuității culturale, între altele și prin circulația cărților. În colaborările la reviste științifice **M.** s-a mai oprit asupra unora dintre problemele umanismului transilvănean (*Neue Erkenntnisse über den siebenbürgischen Humanisten Stephan Bergler. 1680-1783*, 1989) și asupra unei probleme mai puțin investigate din cultura noastră: contribuția femeilor ca intermediari în circulația culturală. Pentru istoria literaturii comparate sunt demne de reținut și contribuțiile lexicografice: **M.** este autoarea a peste patru sute de articole din *Dicționarul de autori greci și latini* (1978) și a mai multe articole despre autori români scrise pentru dicționare străine (*Harenberg Lexikon der Weltliteratur*, 1989, *Kindlers Neues Literatur Lexikon*, 1988-1992). Numeroase alte studii aparțin cercetării artei și mentalității populare românești, grecești, albaneze, turcești, văzute în contextul spațiului cultural balcanic.

SCRIERI: *Frauen als Vermittlerinnen des Westeuropaïschen Einflusses in Rumänien um die Jahrhundertwende*, în *Die Stellung der Frau auf dem Balkan*, îngr. N. Reiter, Berlin, 1987; *Die Volksbücher Bertoldo und Mythologikon Syntipas und ihre Geschichte in Südosteuropa* (în colaborare cu M. Skowronski), Frankfurt am Main, 1992; *Mythologikon Syntipas, Bertoldo, Genoveva. Zur Geschichte der Volksbücher und ihre Leserschaft in Südosteuropa*, Frankfurt am Main, 1992; *Drumuri și călători în Balcani*, București, 2000. **Traduceri:** Heliodor, *Teagene și Haricleea*, pref. Maria Marinescu-Himu, București, 1970; Ana Comnena, *Alexiada*, I-II, pref. Nicolae Șerban Tanașoca, București, 1977.

Repere bibliografice: Cătălina Velculescu, *„Mythologikon Syntipas, Bertoldo, Genoveva"*, „Synthesis", 1993. *C.V.*

MARINESCU, Ștefan Vida (22.VI.1951, Uiești, j. Giurgiu), poet, critic literar și publicist. Este licențiat în filologie la Universitatea din Timișoara, secția limba și literatura română (1973) și la cea din Craiova, secția română-franceză (1980). Funcționează ca profesor și director adjunct la liceul din Videle, oraș în care, între 1982 și 1988, conduce Casa de Cultură. A întemeiat cenaclul literar „Al. Depărățeanu", revista literară „Placebo" (1990) și Societatea de Litere și Arte cu același nume, revista-magazin pentru tineret „Singular" (1995), ziarul „Observatorul de Teleorman" (2002), revista „Lyceum V" (2003), casa de editură Euro-Vida M (1996), Euro-Generation Club. Este doctor al Facultății de Litere a Universității din București (1998) și al Universității de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale" din București (2002). Colaborează la presa regională, precum și la „Familia", „Argeș", „Vatra", „Poesis", „Cuvântul", „Examene", „Tribuna învățământului", „Azi". Debutează editorial în 1984, cu volumul *Sala oglinzilor*.

În *Purtătorul de cuvinte* (1996), **M.** reunește versurile noi din ciclul titular și selecțiuni din culegerile anterioare. Facultatea dominantă a poetului este dexteritatea de a cânta la diferite instrumente, de a compune în toate stilurile, de a utiliza cele mai variate formule, de la cele tradiționale la cele agresiv moderniste. Arsenalul uneltelor sale de expresie alătură cobza străbună („La noi, obiceiul trudei, din veacuri moștenit,/ De-a culege, de-a frânge fructul rar,/ E slăvit când toamna-i ștergar împodobit/ Cu legănatul rod pe loitre de car") telegrafiei fără fir și telefoniei mobile („Parfumuri, unduire, ocheade și teroare,/ plutiri și goliciune, sex, răcnete, demență,/ farduri și fumigene, vădită regulare,/ fani, isterii, delir, transparență"). Extrema diversitate de preocupări – incluzând inegalități de substanță, diferențieri în ordinea valorii – caracterizează și cărțile de istorie și critică literară, de teatrologie, publicistică, monografia *Lirica lui Constant Tonegaru* (1997), exegeze, studii de sinteză, culegeri de articole, recenzii, note de lectură, relatări privind activități didactice și larg culturale. Suprinzând „ipostaze românești moderne ale complexului feminității", *Feminism și feminitate în proza românească interbelică* (1998) este lucrarea cea mai reprezentativă pentru modalitatea abordării critice a lui **M.** Scrisă cu frenezie, cartea încearcă un discurs teoretic și un demers analitic. În tentativa de a-și valida aserțiunile, criticul invocă opinii din toate timpurile și din diferite culturi înainte de a-și expune propriile opinii, nu întotdeauna articulate fără cusur, uneori totuși incitante. Ceea ce îl dezavantajează este superfetația, prolixitatea.

SCRIERI: *Sala oglinzilor*, București, 1984; *Atac la persoană*, Videle, 1991; *Aventura dimineților cuminți*, Pitești, 1993; *Gloria memoriei*, Videle, 1995;

Purtătorul de cuvinte, Videle, 1996; *Lirica lui Constant Tonegaru*, Videle, 1997; *Ordinea mirabilă sau Viața și cărțile*, Videle, 1997; *Proba transparenței*, Videle, 1998; *Feminism și feminitate în proza românească interbelică. Ipostaze românești moderne ale complexului feminității*, București, 1998; *Moderator la îngeri*, Videle, 1998; *Școala și folclorul*, Videle, 2000; *Ordalia și artificierul*, București, 2000; *O geografie spirituală a Sudului*, Videle, 2000; *Acreditări / empatii / consonanțe*, Videle, 2000; *Avatarurile transcendenței. Om și Dumnezeu în opera eminesciană*, Videle, 2001; *Măreția viciilor ascunse*, Videle, 2001; *Parteneriate educaționale comunitare. Itinerar italian*, Videle, 2001; *Caragiale și „eternul feminin"*, Videle, 2002; *O filieră educațională neolatină. În Dublin*, Videle, 2003; *Romanul adolescentului clar-văzător*, Videle, 2003. **Antologii:** *Arca îmblânzitorilor de fantasme*, Videle, 2000 (în colaborare).

Repere bibliografice: Ion Bogdan Lefter, *Vitrina „Contrapunct"*, CNP, 1992, 7; Traian T. Coșovei, *Reverii sinucigașe*, CNT, 1992, 8; Geo Constantinescu, *Cronica sentimentală*, „Azi. Pagini culturale", 1993, 299; Cristea, *Teleorman*, *397–398*; Adrian Bucurescu, *O antologie lirică de autor*, RMB, 1997, 2061; Nicolae Prelipceanu, *„Purtătorul de cuvinte"*, RMB, 1997, 2123; Micu, *Ist. lit.*, *413*. *D.Mc.*

MARINESCU-HIMU, Maria (6.VIII.1907, București – 4.VII.1995, Atena), clasicistă. Este fiica Sinioriței (n. Peritis), originară din Grecia, și a lui Giorgios Himos, comerciant în Grecia și România. A urmat Facultatea de Litere și Filosofie, secția clasică, a Universității din București, absolvind în 1930. Bibliotecară (1933–1934), devine cadru didactic în aceeași facultate (1934–1972). Își susține doctoratul cu teza *Viața și opera umanistului român Ștefan Bergler* (1941). Predă limbile greacă și latină la mai multe licee bucureștene și organizează gratuit cursuri de greacă pentru cercetători. Membră a Societății de Studii Clasice, a participat la numeroase congrese și simpozioane. Este coautoare la numeroase manuale de greacă și latină. Publică mai ales în „Revista istorică română", „Studii clasice", „Balkan Studies", „Analele Universității București", „Studii de literatură comparată", „Revista de istorie și teorie literară". Din 1978 se stabilește la Atena, unde desfășoară o intensă activitate pentru dezvoltarea relațiilor culturale româno-elene. În 1994 i se acordă Premiul Uniunii Traducătorilor din Grecia pentru transpunerile în limba greacă din opera lui Mircea Eliade (două volume tipărite la Atena în 1989 și unul în 1991). Articolele apărute în periodicele grecești au fost reunite într-un volum privind relațiile culturale româno-elene (1995). În activitatea didactică și științifică **M.-H.** se străduiește, pe de o parte, să facă înțelese valorile spirituale ale Greciei, din Antichitate până în contemporaneitate, iar pe de altă parte, urmărește relațiile româno-grecești și face posibilă, prin traduceri, cunoașterea în Grecia a unora dintre valorile culturii românești.

SCRIERI: *Umanistul Ștefan Bergler (1680–1738). Viața și activitatea sa*, București, 1943; *Bibliografia clasică în România. 1928–1939* (în colaborare cu N. I. Herescu și Constanța Elena Stoenescu), București, 1943; [*Relații culturale româno-elene*], Atena, 1995. **Traduceri:** Xenofon, *Statul spartan. Statul atenian*, București, 1958, *Anabasis*, București, 1964, *Viața lui Cyrus cel Bătrân*, București, 1967; *Moartea palicarului. Antologia nuvelei neogrecești*, București, 1967; *Anthusa, fata cu plete de aur. Basme populare grecești culese de G. A. Megas*, București, 1971; *Viteazul Dighenis Acritas. Epopee medievală bizantină*, București, 1974 (în colaborare cu Gheorghia Delighiani-Anastasiadi); Pausanias, *Călătorie în Grecia*, I–II, București, 1974–1982; I. M. Panayotopoulos, *Inelul cu povești*, București, 1975, *Fereastră deschisă spre univers. Poeme*, București, 1981; Kostas Valetas, *Emigranții*, București, 1976, *La cafeneaua lui Tabaki*, București, 1984; *Cugetări grecești*, București, 1981; Ion Pillat, *Poiemata – Poezii*, ed. bilingvă, București, 1981 (în colaborare cu Gheorghia Delighiani-Anastasiadi); [*Poezie greacă*], în *Simbolismul european*, II, îngr. Zina Molcuț, București, 1983, *590–654*; *Filosofia greacă până la Platon*, II, partea I–II, București, 1984 (în colaborare).

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *Spiritul latin*, RL, 1977, 10; Popa, *Ist. lit.*, II, *1151*. *C.V.*

MARINESCU-MARION, D.[umitru] (27.V.1860, București – 1.V.1909, București), versificator, prozator și ziarist. După absolvirea liceului intră în gazetărie, fiind mai întâi corector la câteva ziare, apoi înființând periodicele „Zorile" (1884), „Foarfeca" (1888, împreună cu Dem. Rocco), dar mai cu seamă ca redactor la „Ciulinul" (1884) și „Universul" (1884–1909).

A debutat cu versuri la „Portofoliul român" (1881) și a continuat să publice în diverse gazete, însă cele mai substanțiale colaborări i-au apărut în periodicele al căror redactor a fost, semnate, în afară de Marion, și cu pseudonimele Dumitru Câmpulungeanu, Marino Marinelli, Mitică, Nicodem, Nitză Delamilcov, Orion ș.a. În „Ciulinul" **M.-M.** publică satire violente ce vizau guvernarea liberală, elocventă fiind „epopeea" *Bratianida*. În „Universul" și în suplimentele acestuia – „Universul literar", „Universul ilustrat", „Veselia" – susține numeroase rubrici fixe („Viața la mahala", „Cronica", „Viața veselă", „ Carnetul meu", „Povești"ș.a.), scriind versuri, schițe, povestiri, articole. Acestea cuprind critici politice acide sau evocă tristeți de mahala, provocate de sărăcie, de nedreptate, de lipsa unui orizont. Pentru a scrie (aproape singur, sub cele mai diverse pseudonime) revista „Veselia" sau periodicele speciale „Biblioteca Marion", „Marion la expoziție", prolificul autor pătrunde într-o realitate pitorească, de bâlci, unde se râde fără răutate, iar dramele pasionale se consumă, într-un patetism ridicol, pe străzi și la baluri. După ce publică facila comedie *Talmeș-balmeș* (1885), el reunește un număr de proze mai întinse în *Viața la mahala. D-avalma* (1893). Concurând pentru Premiul „Năsturel-Herescu" al Academiei Române, volumul a fost respins și criticat pentru superficialitate, monotonie și „schimonosirea" cuvintelor. Totuși, povestirile de aici sunt mai elaborate, urmărind o oarecare tehnică a efectului și conținând unele realizări tipologice. Versurile umoristice din *Cartea soacrelor* sunt o înșiruire uniformă de conflicte casnice, rezolvate prin procedee stereotipe. Lui i se mai atribuie romanul *Pustnicul Carpaților* (1882) și comedia *Taman la pont* (1909), jucată cu succes de multe teatre din țară. Alături de Ioan Moșoi, semnează libretul operetei *Panglicarii* (1903). Talentat, dar scriind în grabă, pentru o categorie de cititori cu gusturi rudimentare, **M.-M.**, „poetul soacrelor", cum a fost supranumit, a avut o notorietate care nu i-a supraviețuit.

SCRIERI: *Talmeș-balmeș*, București, 1885; *Viața la mahala. D-avalma*, București, 1893; *Cartea soacrelor*, București, f.a.; *Panglicarii* (în colaborare), București, 1903.

Repere bibliografice: C.B. Stamatin-Nazone, *Profiluri (Gazetarii noștri)*, București, 1894, *59-60;* Al. Antemireanu, *„Viața la mahala"*, „Epoca", 1899, 1245; Iacob Negruzzi, *„Viața la mahala. D-avalma"*, AAR, partea administrativă, t. XXII, 1899-1900; Constantin Caliga, *Marion s-a dus!...*, „Minerva", 1909, *136;* Constantin Caliga, *Almanahul dicționar al presei din România*, București, 1926, *94-95;* Predescu, *Encicl., 528;* Cosco, *Bunica, 293-297; Dicț. lit. 1900, 556-557.* *C.T.*

MARINO, Adrian (5.IX.1921, Iași – 16.III.2005, Cluj-Napoca), istoric literar, teoretician literar, comparatist, eseist și publicist. Este fiul Ecaterinei (n. Zadig) și lui Nicolae Marino, inginer. Urmează la Iași Liceul Militar (1933-1937), Liceul Internat (1938), apoi Seminarul Pedagogic (1939-1941) și Facultatea de Litere (1941-1943). Se transferă la București (1943-1945), unde după absolvire va fi asistent al lui G. Călinescu (1945-1947). Obține titlul de doctor în litere în 1947, cu teza *Viața lui Alexandru Macedonski*, iar mai târziu, în 1970, devine doctor docent. În 1949 e arestat și suportă paisprezece ani de detenție politică și de deportare forțată în satul Lătești din Bărăgan (1949-1963). Motivul invocat este participarea la cercul ilegal de studii al Tineretului Universitar Național Țărănist, care editase o serie de texte privind doctrina creștin-democrată. Din 1965 își reia activitatea în publicistică, iar în 1966 debutează editorial cu *Viața lui Alexandru Macedonski* (Premiul Academiei Române). Îi urmează *Opera lui Alexandru Macedonski* (1967). În 1969 a fost reabilitat juridic. După reintrarea în viața civilă, n-a mai fost niciodată salariat al vreunei instituții culturale sau de alt tip. Este membru al Uniunii Scriitorilor, care i-a premiat două cărți, *Introducere în critica literară* (1968) și *Hermeneutica lui Mircea Eliade* (1980; tradusă și tipărită în 1981 la Paris de Editura Gallimard), iar în 1995 i-a decernat Premiul pentru *opera omnia*. E membru al Asociației Scriitorilor Profesioniști din România – care îi acordă în 1995 un premiu pentru volumul al treilea din *Biografia ideii de literatură* –, membru al Asociației Internaționale a Criticilor Literari și al Asociației Internaționale pentru Studiul Secolului al XVIII-lea. Între 1977 și 1983 a fost membru al Biroului Executiv la International Comparative Literature Association. În 1985 i s-a acordat la Viena Premiul Herder pentru întreaga activitate. Începând din 1971-1972, când este bursier al Fundației Pro-Helvetia la Geneva, participă la numeroase congrese organizate de International Comparative Literature Association, la alte întâlniri dedicate studiului literaturii și întreprinde călătorii de documentare în Europa (Franța, Anglia, Portugalia, Germania, Elveția, Spania) sau peste ocean, adunându-și impresiile de voiaj în câteva volume care, privite în ansamblu, schițează un itinerar spiritual sui-generis. A debutat cu note de critică literară în „Jurnalul literar" (1939) și a colaborat la „Revista Fundațiilor Regale", „Lumea", „Națiunea", „Dreptatea", iar după 1960, la „Limba română", „Contemporanul", „Steaua", „Tribuna", „Cronica", „România literară" sau la „Diogene", „Neohelikon", „New Literary History", „Comparative

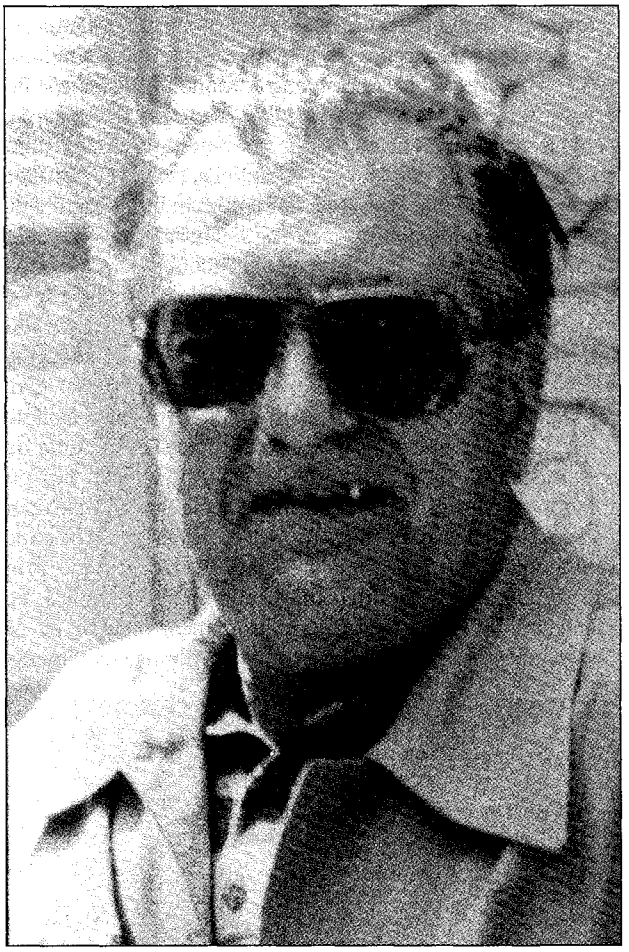

Literature Studies" ș.a.; a semnat și M. Adrian. Eficientă apare activitatea lui **M.** de inspirator, animator și editor al publicației plurilingve „Cahiers roumains d'études littéraires", pe care a înființat-o în 1973 și a condus-o până în 1980. După 1989 scriitorul își depășește rezerva autoimpusă, manifestându-se ca personalitate publică și mai ales ca militant civic. Se înrolează în Partidul Național Țărănesc Creștin și Democrat, colaborând la ziarul acestuia, „Dreptatea", se numără printre membrii fondatori ai Forumului Democratic Antitotalitar, semnează articole de angajament politic în favoarea liberalismului și a democrației în „22", „Dilema", „Sfera politicii", „Cotidianul", „Românul liber", „Polis" ș.a. Ia atitudine în favoarea angajării civico-politice scriitoricești, împotriva apolitismului și a recuperării birocratice a profesiei de scriitor. Devine unul dintre cei mai atenți cronicari și comentatori ai politologiei românești *in statu nascendi*. În tot ce întreprinde în această perioadă se distinge un „neopașoptism" care concordă perfect cu orientarea anterioară – descălecătoare, enciclopedică, ideologică, proeuropeană – a tuturor scrierilor sale, dincolo de orice distincții de gen.

Așa cum a admis **M.** în repetate rânduri, scrierile sale pot fi ordonate în câteva momente sau etape, fiecare corespunzând

câte unui chip al unui autor polimorf ce a reușit să se împartă fără să se risipească. Debutul critic stă sub semnul lui G. Călinescu, spirit tutelar pentru monografiile *Viața lui Alexandru Macedonski* și *Opera lui Alexandru Macedonski*. Ambele cărți au avut o gestație prelungită artificial, fiind concepute înainte de perioada detenției și publicate aproape douăzeci de ani mai târziu. Lucrările rămân însă exemple de sinteze istorico-literare construite pe solide baze documentare și empirice, riguros argumentate și articulate demonstrativ. După ele, obiectul de studiu, decupajul problematic și metodele criticului se schimbă, iar direcția în care virează s-ar putea numi hermeneutică și comparatistă. *Hermeneutica lui Mircea Eliade* este o carte de reacție și un gest provocator, care repune în circuitul cultural al normalității o personalitate intelectuală exemplară, făcând breșă în tăcerea instituită de comunism în jurul savantului. **M.** articulează într-un convingător studiu de caz datele intelectuale eteroclite ale unui personaj proteic și controversat. Ceea ce îl interesează pe critic sunt tehnicile de investigație brevetate de el, desemnate prin sintagma generică „hermeneutică militantă". El publică, de asemenea, în Franța o carte simptomatică, *Étiemble ou Le Comparatisme militant* (1982). Textul a contribuit la reanimarea

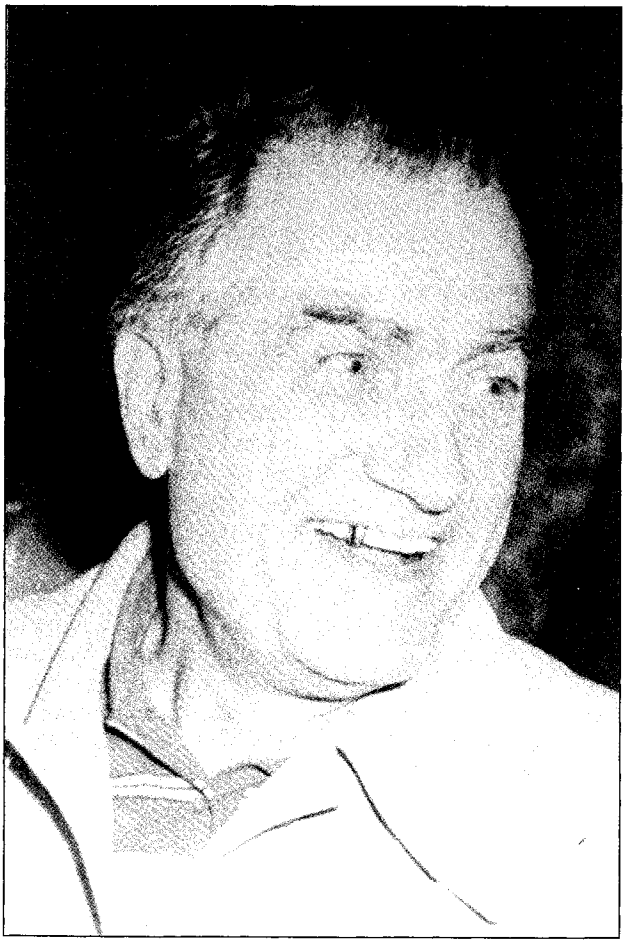

comparatisticii într-un moment în care disciplina se urnea cu greu dintr-o letargie prelungită. Prin această lucrare, în chiar termenii autorului, comparatismul însuși dobândește un sens militant, de spargere a unei blocade, de ieșire din izolarea totalitară, de evadare în lumea liberă. Sinteza despre René Étiemble este prelungită de o alta, având același statut (de circulație externă exclusivă), *Comparatisme et théorie de la littérature* (1988), unde autorul propune insistent o reformă radicală a domeniului. Contraoferta sa presupune substituirea pozitivismului miop tradițional cu o orientare teoretofilă de nuanță nominalistă, abandonarea vânătorii de influențe în beneficiul identificării universaliilor, topoilor speculativi de mare circulație. Teoreticianul pledează pentru un ecumenism apt să răstoarne sensul polarității frustrante central/periferic și să transforme cultura într-o piață de valori cu liberă circulație în toate direcțiile. E primul proiect coerent de proporții în care se angajează **M.** În jurul lui gravitează o masă compactă de studii satelite – publicate înăuntrul sau în afara țării – și tot lui i se integrează munca de concepție tematică și metodologică de la „Cahiers roumains d'études littéraires". O înclinare raționalist-universalistă marchează opțiunile intelectuale, ca și discursul lui **M.** Tendința de reducție la invariant există în studiile monografice consacrate lui Macedonski, Mircea Eliade, Étiemble. Exegetul se lasă fascinat de elevarea potențială a fiecărui caz la plafonul unor categorii nominale. Sintagma este folosită pentru universalizarea experienței macedonskiene, dar poate fi extinsă profitabil și la Mircea Eliade sau la Étiemble. Reducția categorială presupune frecvent proiecția universaliilor în sfera morală. E cazul categoriilor de macedonskianism, de hermeneutică militantă a lui Eliade sau de comparatism militant al lui Étiemble, dar și cel al conceptului de provincialism, a cărui veritabilă anatomie o întreprinde **M.** în toate cărțile sale. Coloana vertebrală a lucrărilor este însă ideologia culturală care ia în primul rând înfățișarea criticii de idei, concretizându-se în proiectul de proporții consacrat ideii de literatură. Elanul categorial care îi animă subteran scrisul iese aici în evidență mai mult decât oriunde, iar metoda originală pune în lumină istoria uneia dintre universaliile conceptuale însemnate ale culturii occidentale: literatura. Metoda se bizuie pe analiza sistemelor de termeni gravitând în jurul unor noțiuni-pivot – litere, cultură, educație, scriere, oralitate, sacru și laic etc. – și a tensiunilor dintre variante care, în timp, au transformat astfel de configurații în câmpuri de forță. Ansamblul a fost inaugurat cu *Hermeneutica ideii de literatură* (1987), e continuat cu *Biografia ideii de literatură* (I-VI, 1991–2000) și urma să se încheie cu *Dicționar de idei literare* (din care a apărut volumul I, A–G, 1973). Dincolo de diferențele de construcție și de demonstrație, proiectul are aceleași premise. Mai întâi apriorismul ontologic dominant în modelul literaturii. Conform acestui model, literatura este o matrice de universalii sau de disponibilități genetice, coexistente *ab initio* și preexistente tuturor actualizărilor istorice selective. Un principiu al tensiunii polare ordonează matca originară astfel încât antinomiile de bază ale structurii lexicale portante opun periodic în cursul istoriei

literaturilor sacrul și profanul, scrisul și oralitatea, autonomia și heteronomia ș.a.m.d. Opțiunile fundamentale ale lui **M.** sunt nominaliste, literale și culturale. Mai exact, autorul se ocupă exclusiv de realitatea termenilor care acoperă sfera literaturii, demonstrează că literalitatea predetermină originar literaritatea și insistă emfatic asupra legăturii genetice dintre literatură și cultură: aceasta din urmă impunându-se drept valoare primordială care investește câmpul literei. În acest fel se reduc la justele proporții o serie de rupturi dramatice ce au survenit periodic în câmpul literaturii — nou și vechi, sincronic și diacronic —, **M.** dând câștig de cauză în modelul său normei lui și/și în locul exclusivismelor. Acest decupaj problematic are o serie de avantaje. Reușește să fixeze într-o ecuație clară raporturile efective dintre practica literaturii și numele cu care a fost desemnată vreme de secole. Se infirmă astfel falsa impresie de coincidență absolută sau, dimpotrivă, de divergență totală, dintre realitatea creației și realitatea terminologică a domeniului, care a întreținut dispute aprige în teoriile literaturii. Se redimensionează și orgoliul noutății absolute, renăscut ciclic cu agresivitate rituală în domeniu. Nici antiliteratura, asupra căreia modernitatea revendică priorități absolute, nu face excepție. Se justifică astfel insistența teoreticianului asupra apriorismului ontologic, principiu suveran în matrița originară, unde toate sensurile esențiale sunt coexistente și date, așteptând să fie scoase din latență și să dobândească un destin istoric. În sfârșit, clădit pe baze documentare solide, modelul lexical al lui **M.** echilibrează raportul de forțe dintre vocația autonomă și cea heteronomă a literaturii — obiect al unui contencios milenar. Căci literatura reprezintă un „în-sine" care întotdeauna a dispus de mijloace ca să se prezinte cititorului drept un „pentru-altul". Abandonând semnalmentele și constantele, *Biografia...* urmărește ce s-a petrecut pe verticala istoriei. Cele două tipuri de abordare se completează reciproc, cea de-a doua fiind o proiecție istorică a grilei conceptuale și a postulatelor metodologice sistematizate în prima. Calmul plat al sensurilor se tulbură, matricea acronă se denivelează, dând naștere unei dinamici semantice. Anumite accepții ale literaturii le surclasează pe altele pentru răstimpuri limitate, urmând la rândul lor să fie învinse și eliminate din scenă. Vârstele ideii de literatură sunt tot atâtea configurații particulare, în interiorul cărora diversele sensuri sunt angrenate în raporturi de forță inconfundabile. Primul volum al seriei merge până la baroc. Antichitatea este perioada în care se anunță și parțial se stabilizează aproape toate dimensiunile de bază ale machetei semantice. De aici decurg o anume indeterminare congenitală a ideii de literatură, dar și posibilitatea consecutivă a schematizării și modelării ei. Fără să fie încă explozive, o serie de tensiuni fondatoare — care vor zgudui periodic tectonica terminologică a literaturii — se anunță acum. Printre altele, conflictul dintre poezie și literatură, reputat ca fiind relativ târziu și mai ales modern. E de reținut din aceeași perioadă prestigiul simbolic al literaturii — rar atins mai târziu în sistemul sociocultural — de valoare-pilot a unei mentalități predominant umaniste și mizând pe paideia. Evul Mediu și, în prelungirea lui, Renașterea lucrează cu accepții mult mai diferențiate de literatură. Raportul de forțe din interiorul configurațiilor conceptuale se schimbă constant, făcând mai evidentă dinamica sensurilor. Două fisuri esențiale devin net vizibile acum în matricea universaliilor. Una este antinomia dintre normă și originalitate, cealaltă produce denivelări cronologice ce își vor afla debușeul în polaritatea vechi-nou. Prin brеșa formată, conștiința istoricității pătrunde în câmpul literelor, antrenându-l în mecanismul dialecticii actual-perimat și supunându-l mareelor ciclice ale revizuirilor valorilor. Față de momentele anterioare, clasicismul și barocul nu aduc mișcări spectaculoase. Spiritul pasional care animase anterior viața ideii se stinge. Câmpul noțional al literaturii se clasicizează în toate accepțiile posibile. Expresie fidelă a unei instituții culturale oficializate și laice, literatura se disciplinează, capătă demnitate administrativ-didactică. În cel de-al doilea volum al *Biografiei...*, **M.** se ocupă de veacurile al XVIII-lea și al XIX-lea. În veacul luminilor matricea literaturii suportă presiunea unei tensiuni progresive între sensibilitate și cunoaștere. Pe fundalul unui proces de stabilizare, de extensie în suprafață și de nuanțare a ideii de literatură, tensiunea se adâncește și capătă aspecte multiple. Printre ele, opozițiile

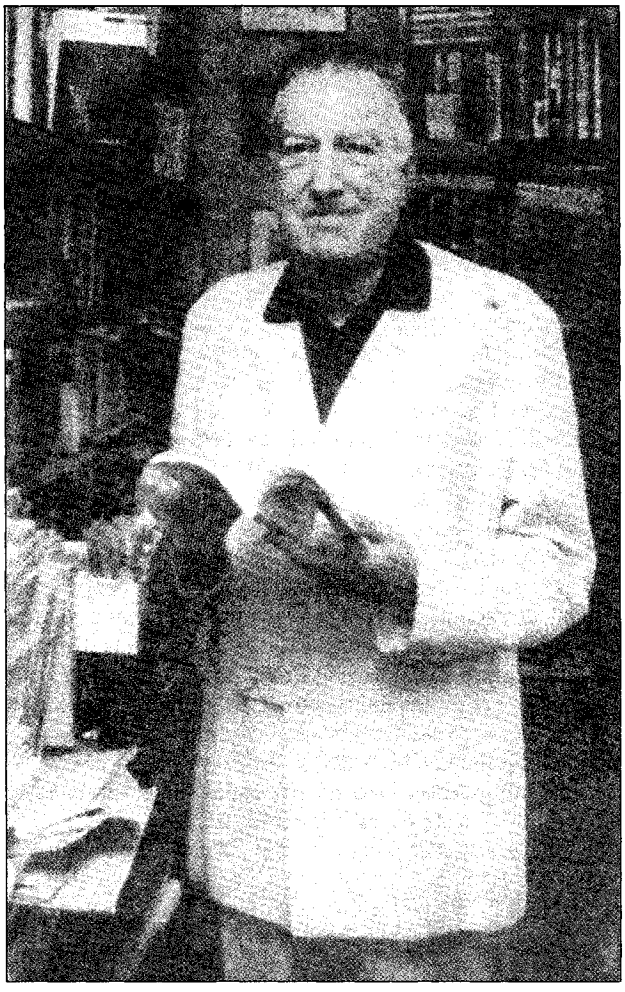

dintre civilizație și poezie sau dintre literă și spirit evoluează semnificativ. Luminile sunt, pe de o parte, epoca enciclopedismului triumfal, a erudiției, a scientismului, iar pe de alta, veacul unui interes acut pentru autenticitate și pentru omul natural rousseauist, nepervertit de cultură. Într-o atmosferă de panideologism, de enciclopedism și de militantism febril, se fixează marile valori heteronome ale literaturii. Iar la antipozi, sensul autonom, specific se angajează decis pe calea estetismului, întrupându-se în etalonul ideal al poeziei. Secolul al XIX-lea are un statut cu totul aparte și pune în cauză pentru prima oară însăși norma structurală a matricei: coexistența, cumulul în beneficiul exclusivismului și al reducționismului. Și/și tinde să fie surclasat de sau/sau. Se anunță intoleranțele ce vor domina literarul până în ultimele decade ale secolului al XX-lea, temperându-se abia odată cu postmodernismul. Veacul istorism-pozitivismului, al marilor legi și al sistemelor impunătoare de gândire absoarbe literatura într-un continuum de valori heteronome, concatenate și de determinisme rigide. În partea opusă termenii sunt la fel de tranșanți: arta pură sau frumosul pur etc. Survine ruptura dintre rațional și poetic. Sâmbure incandescent cu potențial seismic al stratului specific, periclitând periodic stabilitatea rețelei de sensuri a matricei, poezia își proclamă brutal incompatibilitatea cu literatura. Cel de-al treilea volum al *Biografiei...* este primul dintre cele consacrate veacului al XX-lea – epocă a marilor reducționisme, a opțiunilor-limită, marcate de o retorică a excesului. Spiritul vremii își lasă amprenta asupra destinului ideii de literatură. Reflex literar al intoleranței și al totalitarismului, radicalismul agresiv ia locul relativismului, contrazicând în aparență logica internă a matriței. Ca și în epocile precedente, ideea de literatură face joc dublu pe cele două planuri principale de referință: specificul și heteronomia. Sub presiunile contextuale enorme ale epistemei contemporane, polarizarea opune formalismul agresiv de o parte, ideologizarea ofensivă de cealaltă. Din motive explicabile, teoreticianul se ocupă cu predilecție de polul heteronom. Înstrăinarea totală a literaturii de menirea ei – în special în versiunea doctrinară autointitulată estetică marxistă – fusese anterior marcată de tabuuri. Autorul profită de dispariția cenzurii ca să încerce prima tratare sistematică și de anvergură a chestiunii. Demonstrația urmează două direcții esențiale: una vizează relațiile literaturii cu societatea, aducând în prim-plan axioma determinismului, iar cealaltă pune în ecuație literarul și politicul, atingând chestiunea litigioasă a militantismului literaturii și a producătorilor ei. Privit astfel, marxismul devine cazul-limită al procesului de birocratizare propagandistică a ideii de literatură. Iar heteronomia literaturii se erijează într-un veritabil mesianism ideologic și într-un principiu de bază al politicii culturale, la adăpostul unui camuflaj scientist emfatic. Convertită în armă politică de partid și de stat, literatura se depărtează radical de polul specifist, estetic și autonomist până într-atât încât nu mai subzistă decât înțelesul său prim și ultim de text tipărit. Metodologic se verifică astfel încă o dată că acest etimon – cel literal – constituie elementul fundamental, permanent și inatacabil al literaturii. Și totuși, reducționismul scăpat din frâu și împins la limită are un antidot, cu rădăcini în aria matricială: continuitatea prin clasicizare. Acesteia îi este consacrat volumul următor al *Biografiei...* . În perioada reducționismelor radicale – nota dominantă a ideii de literatură în secolul al XX-lea – se constată *și* o evidentă continuitate a definițiilor tradiționale, explică **M.** Ea intervine sub forma unor definiții unanim acceptate, adesea însă doar tacite, subînțelese – pe de o parte, și atrofiere, clasicizare, academizare – pe de alta. Este, într-un sens, stratul arheologic al ideii bimilenare de literatură. Cuvântul cheie este arheologie. Pe întreg parcursul exegezei de aici **M.** excavează sistematic și meticulos. În fundațiile edificiilor avangardiste și al zgârie-norilor speculativi contemporani se ascund vestigii milenare. Show-urile epatante, cu focuri de artificii orbitoare, ale teoriilor de ultimă oră se desfășoară după indicații de regie străvechi. În ultimă instanță, se întreprinde o arheologie a noutății, dacă se poate spune așa, dovedindu-se că perspectivarea istorică redimensionează orice absolutism și dezumflă excesele spectaculoase. Ansamblul de lucrări consacrat ideii de literatură testează și patentează o metodă specifică de lucru: un du-te vino alert, pe spirala hermeneutică, între cercetarea filologică și elanul sintetic-conceptual, între speculativ și empiric. Dincolo de capacitatea aplicativă, o astfel de soluție are și virtuți demonstrative. Întreg proiectul are o deschidere didactică și o ținută de lecție. Din unghiul în care se situează autorul în vasta sa sinteză ideologică, se văd foarte clar drumurile care se deschid în fața unor discipline cum sunt critica, literatura comparată sau teoria literaturii. În matricea ideologică pe care o schițează, comparatismul are o pistă de decolare spre un nou ecumenism și pentru depășirea teoretofobiei. Critica se vede impulsionată în efortul de a integra și a sili la cooperare tehnici preluate din cele mai eclectice direcții. Iar teoriile literaturii își descoperă rațiuni legitimante pentru a ieși din izolare, căutând căi de comunicare cu discursul intelectual (științific, filosofic, religios, moral, politic) al unei vremi anume. O altă direcție net conturată a scrisului lui **M.** vizează relațiile culturalului cu politicul, și în acest context, căutând o linie modernă de reflexie intelectuală românească, sunt asumate chestiunile integrării în lumea spirituală europeană. Elementele preliminare ale acestui proiect se dovedesc mai vechi. În forme adaptate circumstanțelor autorul și-a strecurat ipotezele sub cenzura comunistă în pseudoînsemnările de călătorie *Olé! España!* (1974), *Carnete europene* (1976) sau le-a enunțat în jurnalele intelectuale și morale *Prezențe românești și realități europene* (1978) și *Evadări în lumea liberă* (1993). În mod explicit programul apare în cartea *Pentru Europa: integrarea României. Aspecte ideologice și culturale* (1995), tentativă a unui intelectual din Est de a găsi o soluție de echilibru între două zone culturale opuse și ostile. La o extremă, provincia culturală românească (o noțiune în primul rând morală), naționalistă, rezistentă la spiritul de sistem și de construcție ideologică, la erudiție și la efortul speculativ, la cealaltă, europocentrismul vestic, marcat de inapetența față de ideologic, de eroziunea reperelor ferme, de dezabuzare, când nu de demisia intelectuală de-a dreptul.

Pentru **M.** europenizarea presupune opțiunea decisă și acțiunea energică în orizontul unui șir de alternative care au jalonat destinul economic, politic și cultural românesc. Foarte succint, între o țărănime cvasimitologizată și o burghezie națională activă și prosperă, între rural și citadin, între maniheismul politic de tip stânga/dreapta și liberalismul centrist devotat standardelor europene de democrație, între etatizare și privatizare, între propaganda culturală dirijată de la centru și inițiativa individuală, personalizată. Programul are, așadar, ca piloni liberalismul, pluralismul, umanismul, convergența și sinteza între valorile naționale și universale, echilibrul axiologic, raționalismul și spiritul critic, implicarea și responsabilitatea individuală. Altă lucrare, *Politică și cultură. Pentru o nouă cultură română* (1996), prelungește în mod convergent opțiunile unui teoretician al ideilor, pentru care rațiunea ultimă a literaturii se află totdeauna dincolo de ea, în cultural și ideologic. Este simptomatică ecuația postulată între cultural și politic. O alternativă obsedantă la români – cultură sau politică? – e substituită de o complementaritate alternativă între cultural și politic, ceea ce ar presupune o reformă concertată a ambilor termeni. Incompatibilitatea între cultură și politică ar putea fi anulată prin ridicarea abstracției la rangul de faptă, în ambele sfere. În acest fel, cultura poate deveni un ghid și un instrument al politicului, iar a ști, o ipostază a lui a face. Nexul formator care dă coerență opțiunilor hermeneutului, comparatistului, teoreticianului, eseistului politic, într-un cuvânt ale intelectualului **M.** e încrederea în demnitatea pragmatică a teoriei și în fuziunea fertilă dintre idealism și militantism. A fost singurul intelectual român de formație literară autor al unui proiect cultural provocator, de amplă deschidere ideologică, apt să prelungească în contemporaneitate eforturile unor antecesori, printre care se numără Titu Maiorescu sau E. Lovinescu. În același timp, sintezele lui se oferă programatic drept premise pentru efortul constructiv al generațiilor tinere de cercetători.

Teoria lui Marino, despre care el însuși spune că „c'est à prendre ou à laisser", mi se pare perfect structurată intern. Actualizarea bibliografică, incomparabilă cu aceea a altor lucrări de specialitate, are importanța ei: autorul este la curent cu evoluția stilisticii, de exemplu, și știe bine că actualmente ea se orientează spre stilistica temelor, a motivelor, a personajelor etc.; a urmărit evoluția lingvisticii din domeniul trecut și tentativele de construire a unor universalii lingvistice; este la curent cu antropologia filosofică și mai ales cu hermeneutica. Pe scurt, teoria lui Marino nu este rezultatul unor speculații solitare, ci se bazează pe tot ceea ce disciplinele umaniste au adus, în ultimele decenii, la capitolul reflecții generale.

MIHAI ZAMFIR

SCRIERI: *Viața lui Alexandru Macedonski*, București, 1966; *Opera lui Alexandru Macedonski*, București, 1967; *Introducere în critica literară*, București, 1968; *Modern, modernism, modernitate*, București, 1969; *Clasicism, baroc, romantism* (în colaborare), Cluj, 1971; *Rumänische Erzähler der Gegenwart*, Berna, 1972; *Dicționar de idei literare*, I (A–G), București, 1973; *Critica ideilor literare*, Cluj-Napoca, 1974; *Olé! España!*, București, 1974; *Carnete europene*, Cluj-Napoca, 1976; *Prezențe românești și realități europene*, București, 1978; *Hermeneutica lui Mircea Eliade*, Cluj-Napoca, 1980; *Littérature roumaine–littératures occidentales. Rencontres*, tr. Annie Bentoiu, București, 1982; *Étiemble ou Le Comparatisme militant*, Paris, 1982; *Tendances esthétiques*, în *Les Avant-gardes littéraires au XX-ième siècle*, vol. II: *Théorie*, Budapesta, 1984; *Hermeneutica ideii de literatură*, Cluj-Napoca, 1987; *Comparatisme et théorie de la littérature*, Paris, 1988; ed. (*Comparatism și teoria literaturii*), Iași, 1998; *Biografia ideii de literatură*, I–VI, Cluj-Napoca, 1991–2000; *Evadări în lumea liberă*, Iași, 1993; *Teoria della letteratura*, tr. și îngr. Marco Cugno, Bologna, 1994; *Pentru Europa: integrarea României. Aspecte ideologice și culturale*, Iași, 1995; *Politică și cultură. Pentru o nouă cultură română*, Iași, 1996; *The Biography of the Idea of Literature. From the Antiquity to the Baroque*, tr. Virgil Stanciu și Ch. M. Carlton, Albany (SUA), 1996; *Cenzura în România*, Iași, 2000; *Al treilea discurs. Cultură, ideologie și politică în România* (*Adrian Marino în dialog cu Sorin Antohi*), Iași, 2001. **Ediții:** Al. Macedonski, *Opere*, vol. I–V, introd. edit., București, 1966–1969, vol. VI–VIII, București, 1973–1980 (în colaborare cu Elisabeta Brâncuș). **Antologii:** *Revenirea în Europa. Idei și controverse românești (1990–1995)*, pref. edit., Craiova, 1996.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Prima biografie a lui Alexandru Macedonski*, CNT, 1966, 13; Vladimir Streinu, *Monografii istorico-literare*, LCF, 1966, 15; Nicolae Manolescu, *„Opera lui Alexandru Macedonski"*, CNT, 1967, 31; Nicolae Manolescu, *„Introducere în critica literară"*, CNT, 1968, 3; Matei Călinescu, *Reflexii pe marginea unei monografii*, GL, 1968, 5; Matei Călinescu, *Cartea de critică. Literatură și semnificație*, LCF, 1968, 49; Ov.S. Crohmălniceanu, *„Modern, modernism, modernitate"*, RL, 1970, 5; Eugen Simion, *„Modern, modernism, modernitate"*, RL, 1970, 14; Nicolae Manolescu, *Paradoxurile unei teorii*, LCF, 1970, 19; Lucian Raicu, *Vitalitate polemică*, RL, 1973, 17; Al. Călinescu, *Claritate și consecvență*, CL, 1973, 9; Radu Enescu, *Last but not least: Călătorie de consum sau itinerar spiritual*, F, 1974, 9; Mircea Iorgulescu, *O critică nouă*, RL, 1975, 8; Al. Călinescu, *Știința literaturii și critica*, RL, 1975, 28; Mircea Iorgulescu, *Un jurnal european*, RL, 1976, 45; Al. Paleogolu, *Adrian Marino călătorind în Europa*, VR, 1977, 1; Laszlo Gáldi, *Un Dictionnaire roumain des idées littéraires*, „Neohelikon", 1977, 1; Gheorghe Grigurcu, *„Carnete europene"*, ATN, 1977, 2; Jacques Le Decker, *L'Esprit libre souffle encore*, „Le Soir" (Bruxelles), 1978, 6; Jean-Michel Vlaemincks, *À la recherche de la critique perdue*, „Complexe", 1978, 1; Al. Duțu, *Dialogul real al culturilor*, LCF, 1979, 6; Dumitru Radu Popa, *Le Voyage-formation et information*, REVR, 1979, 2; Alex. Ștefănescu, *O hermeneutică a hermeneuticii*, RL, 1980, 16; Al. Călinescu, *De la Eliade la Adrian Marino sau Proba labirintului*, CL, 1980, 5; Andrei Corbea, *Hermeneutică și cultură*, AFT, 1980, 7; Sorin Alexandrescu, *Taking a View of Europe*, „International Journal of Romanian Studies" (Tübingen), 1980, 3–4; Alvaro Manuel Machado, *Adrian Marino e la critica des ideias literarias*, „Coloquio/Letras" (Lisabona), 1981, 60; Jean-Maurice de Montremy, *Mircea Eliade, le monde et la littérature. L'homo religiosus contre les systèmes*, „La Croix", 1981, 5–6; Sergiu Al-George, *Hermeneutica între artă și știință*, VR, 1981, 6; Nicole Casanova, *Mircea Eliade: Un nouvel humanisme à l'echelle mondiale*, „Le Quotidien de Paris", 1981, 17 iunie; Al. Călinescu, *O premieră absolută*, CRC, 1981, 27; Matheiu Galey, *Étiemble l'hérétique*, „L'Expres", 1982, 1621; Nicolae Manolescu, *Călătoria la români*, RL, 1982, 30; John Weightman, *Aspiring to the Universal*, „Times Literary Supplement", 1982, 10; Fernando Zappa, *L'occidente letterario in Romania*, „Corriere del Ticino", 1983, 47; Mihai Zamfir, *L'Honnête homme al secolului XXI*, RL, 1983, 25; Jean Jose Marchand, *Le Charme d'Étiemble*, „La Quinzaine littéraire", 1983, 2; Marcel Corniș-Pop, *„L'Herméneutique de Mircea Eliade"*, „Canadian Review of Comparative Literature", 1987, 2; Cornel Ungureanu, *Starea de excepție*, O, 1987, 26;

Monica Spiridon, *Spiritul și litera*, RL, 1987, 30; Laurențiu Ulici, *Dialectica literaturii*, CNT, 1987, 30, 31; Constantin Noica, *Hermeneutica după Adrian Marino*, TR, 1987, 32; Carl Olson, *The Fore-structure of Eliade's Hermeneutics*, „Philosophy Today", 1988, 1-4; Marian Papahagi, *O teorie comparată a literaturii*, TR, 1988, 41; Al. Călinescu, *Comparatism și poetică*, CL, 1988, 11; Andrei Corbea, *Poetică și comparatism*, CL, 1989, 5; Cornel Moraru, *Nominalism critic*, VTRA, 1991, 11; Radu G. Țeposu, *Un model românesc pentru ideea de literatură*, „Euphorion", 1992, 9-11; Sorin Antohi, *Pentru cine scrie Adrian Marino?*, „22", 1993, 32; Gheoghe Crăciun, *Itinerar spiritual*, F, 1993, 12; Matei Călinescu, *Însemnări despre evadările... lui Adrian Marino*, VTRA, 1993, 12; Ioan Buduca, *Privatizarea lui Sisif*, „Cuvântul", 1995, 2; Ștefan Borbély, *Marino europeanul*, APF, 1995, 8; Gheorghe Crăciun, *Homo europaeus*, VTRA, 1995, 10; Titu Popescu, *„Pentru Europa"*, „Observator" (München), 1995, 2-4; George Pruteanu, *Râsul în cer și pe pământ*, „Dilema", 1996, 186; Victor Neumann, *Diletantism sau profesionism*, F, 1996, 9; Joseph Croitoru, *Die grosse Sehnsucht nach dem Westen*, „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 1996, 256; George Pruteanu, *Careu de ași*, „Dilema", 1997, 216; Radu G. Țeposu, *Criza ideii de literatură*, „Cuvântul", 1997, 3; Constantin M. Popa, *Vocația europeană*, R, 1997, 1-2; Al. Cistelecan, *Al doilea manifest*, VTRA, 1997, 2; Gheoghe Crăciun, *Modelul Marino*, VTRA, 1997, 2; Dumitru Radu Popa, *Valoarea și stabilitatea ideilor*, RL, 1997, 23; Sorin Antohi, *Exercițiul distanței. Discursuri, societăți, metode*, București, 1997, *31-38, 92-113*; Borbély, *Xenograme, 33-37*; Andrei Marga, *Filosofia unificării europene*, Cluj-Napoca, 1997, *316-320*; Nicolae Florescu, *Întoarcerea proscrișilor*, București, 1998, *197-201*; Spiridon, *Interpretarea, 73-129*; Faifer, *Faldurile, 118-120*; *Dicț. esențial, 495-498*; Manolescu, *Lista*, III, *140-147*; Constantin M. Popa, *Adrian Marino*, Brașov, 2001; Popa, *Ist. lit.*, II, *1164-1165*; Adrian Dinu Rachieru, *Alternativa Marino*, Iași, 2002; Ciprian Șiulea, *Retori, simulacre, impostori*, București, 2003, *147-151*. *M.S.*

MARINOIU, Costea (16.VII.1937, Valea Răii, azi Copăcelu, j. Vâlcea), istoric literar și folclorist. Este fiul Paulinei (n. Grigore) și al lui Constantin Marinoiu, țărani. Termină Liceul „N. Bălcescu" din Râmnicu Vâlcea în 1955 și Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza" din Iași în 1963. Funcționează ca profesor de limba și literatura română și director la Școala Generală din comuna Racovița, județul Vâlcea. În 1975 este numit director al Centrului de Librării Vâlcea, continuându-și activitatea în aceeași funcție și după 1989, la SC Ex Libris SA. Debutează în presă în 1957, cu articole pe teme etnologice. În 1974 îi apare prima carte, *Folclor din Țara Loviștei*. A colaborat la „Viața studențească", „Argeș", „Ramuri", „Orizont", „Contemporanul" ș.a.

M. este un împătimit scormonitor al mărturiilor legate de valorile culturale vâlcene. Contribuția sa cea mai importantă este lucrarea *Istoria cărții vâlcene (sec. XVII-XVIII)*, publicată în 1981. Cu aplecare spre domeniul literaturii române vechi, pe urmele profesorului său ieșean I. D. Lăudat, istoricul literar cercetează vechile centre de cultură (Cozia, Govora, Bistrița, Horezu, Râmnic), cu meșterii tipografi, manuscrisele și cărțile ieșite din tiparnițele vâlcene, Antim Ivireanul, episcopul Damaschin, Chesarie de Râmnic, Grigore și Naum Râmniceanu fiind nume care au dat strălucire „școlii de la Râmnic". Cercetarea depășește cadrul local, interesând pe specialiști prin informația oferită, dar și marele public prin pasiunea cu care se urmărește răspândirea vechilor cărți vâlcene. Altundeva **M.** își etalează disponibilitățile de reporter (*Drumuri pe Olt*, 1983), producând informații utile de ordin istoric sau cultural (*Itinerare vâlcene*, 1987) sau consemnând popasurile vâlcene ale unor mari scriitori, precum I.L. Caragiale, Grigore Alexandrescu, Mihai Eminescu, A.I. Odobescu, Al. Vlahuță, Octavian Goga, Gala Galaction. Într-o lucrare aparte, *Eminescu și literatura veche* (2003), adună și sistematizează toate știrile și documentele privind relația poetului cu „scripturile bătrâne", dar și trecerea lui prin aceste locuri. Cercetarea din *Toponomia Țării Loviștei* (2001) se află la confluența istoriei cu lingvistica și etnologia. Autorul pune statornic în evidență contribuția locală la formarea, perpetuarea, îmbogățirea și înnoirea tezaurului lexical al limbii române.

SCRIERI: *Tipografi și tipografii* (în colaborare), Râmnicu Vâlcea, 1973; *Istoria cărții vâlcene (sec. XVII-XVIII)*, Craiova, 1981; *Drumuri pe Olt*, București, 1983; *Inscripții în cărbune*, București, 1985; *Itinerare vâlcene*, București, 1987; *Oameni și locuri vâlcene*, București, 1989; *Liceul „Alexandru Lahovari"* (în colaborare), Râmnicu Vâlcea, 1991; *Istorie și continuitate* (în colaborare), Râmnicu Vâlcea, 2000; *Catalogul preliminar al colecțiilor de carte veche din județul Vâlcea* (în colaborare), Râmnicu Vâlcea, 2001; *Toponimia Țării Loviștei*, București, 2001; *File din cronica Berevoieștiului* (în colaborare), Râmnicu Vâlcea, 2002; *Eminescu și literatura veche*, București, 2003; *Liturghierul (1508), prima carte tipărită în spațiul românesc (ipoteza vâlceană)*, Râmnicu Vâlcea, 2003. **Ediții:** *Folclor din Țara Loviștei*, Râmnicu Vâlcea, 1974.

Repere bibliografice: Vasile Lucaciu, *„Istoria cărții vâlcene"*, TR, 1981, 10; Ion Gheorghe, *Elogiu cărții românești*, L, 1981, 23; Voicu Bugariu, *„Istoria cărții vâlcene"*, LCF, 1982, 5; Dan Mutașcu, *File din istoria cărții*, SPM, 1982, 5; Traian Cantemir, *„Istoria cărții vâlcene"*, ATN, 1982, 5; George Nițâ, *„Drumuri pe Olt"*, R, 1983, 8; Mircea Filip, *„Drumuri pe Olt"*, ATN, 1984, 10; Ilie Purcaru, *Librarul scriitor*, FLC, 1984, 43; Vasile Lucaciu, *„Inscripții în cărbune"*, TR, 1985, 44; Claudiu Daniel, *„Oameni și locuri din Vâlcea"*, ARG, 1986, 1; Ion Topolog, *Oameni și locuri vâlcene*, AST, 1989, 10; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *67*; Ion Măldărescu, Emilian Frâncu, *Râmnicu Vâlcea. Mică enciclopedie*, II, Râmnicu Vâlcea, 2002, *95-96*; Firan, *Profiluri*, II, *41-43*. *S.I.*

MARINO-MOSCU, Constanța (17. IV. 1875, Filioara, j. Neamț – 20. IX. 1940, București), prozatoare. Este fiica naturală a Anei Popovici și va fi adoptată de soțul de mai târziu al acesteia, Panait Marino. Face școala primară la Pașcani, apoi este, pe rând, elevă la pensioanele Gallet și Dodun des Perrières din Iași. Studiază cu succes pianul, dar cam târziu și în condiții vitrege, și abia în 1898 are prilejul să-și perfecționeze pregătirea la Viena. Deși foarte dotată, nu va avea o carieră muzicală, fiind deja căsătorită și mamă a trei copii, dar mulți ani va da lecții de pian. Stabilită pentru o perioadă mai lungă la Buzău, cultivă relații din ce în ce mai întinse, în special în lumea literară și muzicală. În ultimul deceniu al vieții este directoarea unui azil la Vălenii de Munte, unde predă și limba franceza. Debutează în 1908, cu o povestire, la „Viața românească", iar în 1911 îi apare primul volum de proză scurtă, *Ada Lazu*, un an mai târziu fiind admisă în Societatea Scriitorilor Români. Își extinde colaborările și la periodice din București: „Rampa" (în

care semnează și comentarii muzicale), „Lectura pentru toți", „Sburătorul", „Adevărul literar și artistic". Hipersensibilă, arsă de dorința de „a face ceva care să iasă din nivelul comun", conștientă că are „aptitudini pentru lucruri mai alese", suferind de „acea asfixie a tot ce-i frumos, bun, sfânt în suflet" resimțită în căsnicie, **M.-M.** și-a căutat salvarea în jurnal, în literatură, în corespondență. Scrisorile către G. Ibrăileanu, G. Topîrceanu, Otilia Cazimir, Hortensia Papadat-Bengescu vibrează de pasiunea comunicării și dau măsura adevărată a talentului său. Totodată, autoarea face aici numeroase precizări și comentarii cu privire la intențiile și credințele ei literare, apărându-și cu tenacitate atitudinea naturală, fidelitatea față de realitatea descrisă.

Dăruită cu o capacitate de percepție și de înregistrare a faptelor vieții ieșită din comun, **M.-M.** a acumulat numeroase impresii și trăiri, amplificate de mai multe traume biografice. Principalul și cel mai valoros filon al prozei sale este constituit din *Amintirile Caterinei State* – cărora li se pot atașa și alte secvențe publicate cu titluri diferite de-a lungul anilor –, apărute din 1920 în „Viața românească" și „Adevărul literar și artistic". Reconstituirea pasionată a lumii unei copilării marcate de o sensibilitate febrilă păstrează în mare măsură vioiciunea, curiozitatea, candoarea vârstei, cu bucuriile și spaimele ei. Reține îndeosebi secvențele animate de duioșie despre prieteniile din școala primară sau despre „descoperirile" mișcătoare ale psihologiei infantile. Ultimele episoade ale acestui roman autobiografic (pregătit pentru tipar în 1927) urmăresc în special drama tinerei care își caută un drum, dar este puternic contrariată de opoziția mamei, de încercările acesteia de a scăpa de ea căsătorind-o. O personalitate formată în condiții deosebite – copilăria în cadru mănăstiresc, aproape paradisiac, întreruptă brutal de mutarea în noua familie a mamei (cunoscută târziu și devenită cea mai mare spaimă a tinereții ei) și „în lume", un loc plin de amenințări și de mari ciudățenii – simte nevoia de a da glas unei experiențe traumatizante, de a-și reface și împlini viața, de a și-o reconstrui după valorile în care credea. Relatarea este spontană, lipsită de artificii, într-o rostire alertă, puțin interesată de literaritatea textului și aproape total preocupată de derularea tensionată, vie a evocării, a dialogurilor. Un laitmotiv al întregii proze memorialistice (multe secvențe poartă titlul *Scrisori de la Varatic*) este descrierea și „punerea în scenă" a figurilor din mănăstirea în care **M.-M.** a deschis ochii, a trăit mult timp și în care ar fi vrut să-i și închidă. „Nuvela" *Ada Lazu*, cea mai consistentă dintre prozele scurte ale autoarei, i-a fixat într-o bună măsură fizionomia literară. Aflată în fața sfârșitului, protagonista își derulează viața într-un racursi marcat de presiunea stării prezente. Orfană de mamă, izolată, ruptă de realitate, cu năzuințe artistice, ea cunoaște un scurt moment luminos în compania unui tânăr cu care va petrece un timp pictând și conversând despre artă. Momentul devine paradigma unei dorite existențe, pe când căsătoria silită cu un bărbat necunoscut, de cea mai ternă esență, este insuportabilă, ca o condamnare nedreaptă, fără drept de apel. Șocată, derutată de insuficiența și falsitatea vieții, de un permanent sentiment de ultragiere, i se pare că trăiește „un vis urât" care se va termina doar în moarte. Este drama incompatibilității dintre modelul individual și mecanismul social agresiv și nivelator, în special drama femeii, mult mai dependentă de deciziile familiei. Prozatoarea reușește să evidențieze discrepanța dintre aspirațiile Adei și realitatea pe care este obligată să o accepte, alternând imaginile diafane ale amintirilor ei din tinerețe cu descrierea unor aspecte concrete, brutale ale existenței imediate, având grijă să fixeze ambianța obiectuală și umană a fiecărui moment. Proza din volumele *Nataliță* (1916), *Tulburea* (1922), *Făclii în noapte* (1930) continuă în bună măsură acest tip de proză. Povestiri ca *Nataliță, Purim* aparțin *Amintirilor...*, iar *Datorie, Larghetto, în re, de Mozart, Mai bine...* sunt episoade ale nenorocirii fără vină și fără scăpare ilustrate în *Ada Lazu*. Alte destine exigențele sunt luminate rapid de privirea autoarei, foarte sensibilă la suferința umilă. În proza ficțională **M.-M.** pare mereu conștientă de exigențele construirii unui text literar, discursul său e sincopat, selectiv, compus din elemente considerate mai vizibile, mai semnificative. Exprimarea e ușor literaturizată, căutând efectul, uneori și prin inserarea unor regionalisme sau particularități de vorbire. Un episod ciudat îl reprezintă apariția în „Rampa" a romanului *Tovărășie* (în cincizeci de numere consecutive din 1912), despre care nici autoarea, nici altcineva nu va pomeni ulterior. Subiectul este banal: un vechil boieresc se autodistruge cedând ambițiilor de mărire ale soției sale și întovărășindu-se cu un escroc gen Dinu Păturică. Se urmăresc prea îndeaproape amănuntele întâmplării, dar povestirea, dialogurile au un ritm antrenant. Ultimul capitol al romanului, *Moștenirea*, reluat, cu modificări, ca nuvelă, în volumul *Tulburea*, a impresionat pe E. Lovinescu (dramă a unei „umanități lipsite de poezie", „puternic zugrăvită" și potențată de un „stil ferm și mat"). Critica vremii, apoi istoricii literari au apreciat atât aportul tematic – contribuția la cunoașterea psihologiei feminine și infantile, în „admirabile pagini de introspecție" –, cât și capacitatea autoarei de a pătrunde realitatea, talentul de a evoca firesc, într-o narațiune animată de dialogul nervos, cu putere de caracterizare. Aproape necunoscut și necomentat este alt roman, *Din zilele și gândurile mele*, publicat în „Adevărul literar și artistic" (1937–1938), conceput sub formă de jurnal al unei fete de boier de prin anul 1855. Aici este consemnată o dramă – dragostea abia înmugurită dintre tânără și un baron german este curmată de îmbolnăvirea și moartea acestuia. Autoarea se străduiește să scrie în limbajul moldovenesc al epocii, să reconstituie mediul boieresc, menținând în prim-plan sensibilitățile și trăirile fetei. Formula epică aleasă face însă concesie gustului pentru senzaționalul romanțios, iar **M.-M.** pare să uite propria pledoarie pentru autenticitate.

SCRIERI: *Ada Lazu*, București, 1911; ed. București, 1919; *Nataliță*, București, [1916]; *Tulburea*, București, 1922; *Făclii în noapte*, București, 1930.

Repere bibliografice: C. A. [G. Ibrăileanu], *„Ada Lazu"*, VR, 1911, 7; Chendi, *Schițe, 175–177*; A. Vojin, *„Ada Lazu"*, „Minerva", 1911, 963;

Lovinescu, *Scrieri*, II, *332-333*, V, *97-98*; H. Sanielevici, *„Tulburea"*, ALA, 1923, 120; N.N., *Note despre o carte neapărută: „Amintirile Caterinei State"*, „Junimea literară", 1927, 11-12; Izabela Sadoveanu, *Constanța Marino-Moscu*, ALA, 1930, 492; Miller-Săndulescu, *Evoluția, 330-339*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *599*, *Ist. lit.* (1982), *676*; N. Papatanasiu, *Constanța Marino-Moscu*, RVS, 1942, 4; Otilia Cazimir, *Prietenii mei scriitorii*, București, 1960, *53-64*; Sevastos, *Amintiri, 396-397*; Ciopraga, *Lit. rom., 586-589*; *Scrisori-Ibrăileanu*, II, *189-262*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *107-108*; Elisabeta Dobrin Popescu, *O prietenie, prin muzică, în societatea bârlădeană a sfârșitului de veac XIX: Constanța Marino-Moscu – Josefina Sturdza. Însemnări autobiografice. Constanța Marino-Moscu către Adina Paula Moscu*, MS, 2001, 1-4. *C.T.*

MARMELIUC, Dimitrie (20.X.1886, Liteni, j. Suceava – 1.XI.1970, București), istoric literar și folclorist. Este fiul Floarei și al lui Nistor Marmeliuc, țărani. Urmează școala primară și liceul la Suceava (1898-1906), iar studiile universitare și le face la Viena, devenind în 1913 doctor în filologie clasică. Își începe cariera ca profesor secundar, iar în 1925 este titularizat profesor la Facultatea de Litere a Universității din Cernăuți, unde va fi și decan până în 1930. Colaborează la „Codrul Cosminului", „Floarea soarelui", „Drum drept", „Junimea literară", „Lamura", „Limba română", Orpheus", „Revista Fundațiilor Regale", „Studii clasice" ș.a. Cu preocupări cultural-sociale largi, deține și funcția de director al Teatrului Național din Cernăuți (1925-1926) și demnitatea de primar al acestui oraș. Din 1940 va fi profesor la Universitatea din București, de unde va fi înlăturat, funcționând ulterior în calitate de cercetător la Institutul de Lingvistică al Academiei RSR (1952-1966).

Cu vocație de cronicar al timpului său și al istoriei tulburate a Cernăuților, **M.** scrie cărți care se vor mărturii, precum *Pe drumul idealului* (1919) – cea mai apropiată de literatură, *Aspecte din viața culturală a Bucovinei* (1941), *Bucovina în cultura neamului* (1944). Este interesat și de soarta unor scriitori sau oameni de teatru, cărora le dedică articole, adunate apoi în volume: *Eroului de la Cireșoaia: Ion Grămadă* (1936), *Un sfert de veac de la moartea lui Petre Liciu* (1937). Pe aceștia îi consideră adevărați apostoli, angajați în lupta de culturalizare a neamului. S-a aplecat cu minuțiozitate, grație pregătirii sale de elenist și latinist, asupra clasicismului greco-roman și a legăturilor sale cu literatura română, într-o serie de lucrări: *Sofocles* (I-II, 1920-1925), *Clasicismul greco-roman și cultura românească* (1937), *Frumusețea poeziei homerice* (1938), *Tragicul la Sofocles* (1939), *Drama istorică la Sofocle și Euripide* (1970). **M.** face istorie literară aplicată prin intermediul unor excursuri numite „cercetări cronologice", referitoare la opere depărtate în timp. Ca folclorist, s-a preocupat, într-o viziune personală, de baladă, în care a găsit reflectate o seamă de chipuri istorice importante, așa cum reiese și din studiul *Figuri istorice românești în cântecul poporal al românilor* (1915).

SCRIERI: *Figuri istorice românești în cântecul poporal român*, București, 1915; *Pe drumul idealului*, Cernăuți, 1919; *Sofocles*, I-II, Cernăuți, 1920-1925; *Eroului de la Cireșoaia: Ion Grămadă*, Cernăuți, 1936; *Un sfert de veac de la moartea lui Petre Liciu*, Cernăuți, 1937; *Clasicismul greco-roman și cultura românească*, Cernăuți, 1937; *Frumusețea poeziei homerice*, Cernăuți, 1938; *Tragicul la Sofocles*, Cernăuți, 1939; *Aspecte din viața culturală a Bucovinei*, București, 1941; *Bucovina în cultura neamului*, București, 1944; *Drama istorică la Sofocle și Euripide*, București, 1970.
Traduceri: Horațiu, *Scrisoare către Pisoni*, București, 1916.

Repere bibliografice: Predescu, *Enciclop.*, *528-529*; Bârlea, *Ist. folc.*, *463-464*; Satco-Pînzar, *Dicționar*, *139*; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *68*; *Dicț.scriit.rom.*, III, *108-110*. *A.V.*

MARTIN, Angela (20.V.1948, Arad), traducătoare. Este fiica Teodorei (n. Ștefan) și a lui Nicolae Teodorescu, contabil. A absolvit Facultatea de Limbi Romanice, Clasice și Orientale, secția limba și literatura spaniolă, a Universității din București. Între 1987 și 1989, în 1990 și 1991, apoi, cu întreruperi, până în 1997, a fost redactor la Editura Cartea Românească, iar între 1991 și 1993, director general în Ministerul Culturii – Direcția de Dialog Cultural Internațional și delegat al României la Consiliul Europei. Din 1990 e membră a PEN-Clubului Român, iar din 2000, membră a Academiei Braziliene de Litere. A îndeplinit și funcția de vicepreședinte al Institutului Cultural Român. În anul 2000 primește Ordinul „Serviciu Credincios" în grad de cavaler. Este căsătorită cu criticul Mircea Martin.

M. debutează editorial în 1975, cu traducerea romanului *Bat clopotele pentru Rancas* de Manuel Scorza. Preferința pentru acest autor, din literatura căruia mai traduce și alte cărți, reiese atât din formația intelectuală a traducătoarei, cât și din gustul, aproape nedisimulat, pentru scrisul aflat în proximitatea tensională a nuanței, ca spirit interior și ca atitudine publică. **M.** se situează fericit, alături de Antoaneta Ralian, Mircea Ivănescu, Irina Bădescu ș.a., în rândul celor pentru care actul traducerii înseamnă o pendulare echilibrată între un mimetism superior și o capacitate creatoare, inovatoare, presupunând empatie necesară interpretării. Claritatea, limpezimea, rafinamentul prind contur în realizări textuale ce captează atenția lectorului. Lipsite de stridențe, de echivalări care ar măcina și litera și spiritul cărților se dovedesc mai cu seamă traducerile din Ernesto Sábato (*Despre eroi și morminte*, 1997) și cele din Eduardo Mendoza (*Orașul luminilor*, 1988, *Anul Potopului*, 1997). Spațiului cultural ibero-american îi sunt urmărite consecvent aspectele esențiale și îi sunt făcute vizibile reliefurile. Acest spațiu, devenit un topos identitar, lume aflată tipologic la granițele, câteodată imperceptibile, dintre Orient și Occident, determină marca stilistică a traducătoarei. Cu totul speciale prin pertinența echivalării conceptuale sunt și transpunerile de cărți teoretice. De la subiectivismul de tip Georges Poulet la formalismul naratologic al lui Jaap Lintvelt, **M.** propune și un alt chip al traducătorului. Dacă în cazul transpunerii operei literare se poate vorbi despre crearea unui punct de vedere, în ceea ce privește textele teoretice meritul de a fi găsit căi juste în acest spațiu nu e de neglijat.

Traduceri: Manuel Scorza, *Bat clopotele pentru Rancas*, pref. trad., București, 1975, *Garabombo invizibilul*, București, 1976, *Călărețul fără somn*, București, 1981, *Cântecul lui Agopito Robles*, București, 1983;

Amado Alonso, *Materie și formă în poezie*, București, 1982; Georges Poulet, *Metamorfozele cercului*, introd. Mircea Martin, București, 1987 (în colaborare cu Irina Bădescu); Juan Valera, *Juanita*, București, 1988; Eduardo Mendoza, *Orașul minunilor*, București, 1988, *Anul Potopului*, București, 1997; Jean Starobinski, *Melancolie, nostalgie, ironie*, pref. Mircea Martin, București, 1993; Jaap Lintvelt, *Punctul de vedere. Încercare de tipologie narativă*, București, 1994; Denis de Rougement, *Elveția sau Istoria unui popor fericit*, București, 1996 (în colaborare cu Luminița Brăileanu); Maurice Puinguet, *Moartea voluntară în Japonia*, București, 1997 (în colaborare); Ernesto Sábato, *Despre eroi și morminte*, București, 1997; Jean Rousset, *Mitul lui Don Juan*, București, 1999; Kjell Esmark, *Uitarea*, pref. trad., București, 2003. *M.B.T.*

MARTIN, Aurel (15.V.1926, Jibou – 15.XII.1993, București), critic și istoric literar. Este fiul Anei (n. Bora) și al lui Teodor Martin, subofițer de jandarmi. Își face învățătura la școlile normale din Oradea și Blaj, apoi urmează la Cluj câteva clase de liceu și Facultatea de Litere și Filosofie (1946–1950). În 1949 a debutat în ziarul „Lupta Ardealului", continuând să publice în „Almanahul literar", din al cărui colegiu redacțional a și făcut parte în 1950–1951. Este trimis la Școala de Literatură „M. Eminescu" din București (1951–1952), devenind apoi redactor la revistele „Viața militară" (1952–1954), „Tânărul scriitor" (1954–1957), „Luceafărul" (1960–1962). Între 1952 și 1954 a funcționat și ca preparator la Institutul de Istorie Literară și Folclor, iar între 1954 și 1958 a fost cadru didactic la Institutul Pedagogic din București. În decembrie 1958, sub motivul că ar fi avut în biblioteca sa o antologie a poeților legionari refugiați în Spania și în Franța, este arestat și închis un an și jumătate. După ieșirea din închisoare a lucrat la Casa Centrală a Creației Populare, în redacțiile revistelor „Gazeta literară" (1963–1967) și „Luceafărul". Ulterior s-a afirmat ca editor: redactor la Editura Politică (1963–1968), redactor-șef la Editura Enciclopedică (1968–1969) și director al Editurii Minerva din 1969 până în 1986, când a fost retrogradat și pensionat. Articole i-au apărut în „Almanahul literar", „Gazeta literară", „România literară", „Viața românească", „Steaua", „Cronica", „Tribuna" ș.a. A fost unul dintre coordonatorii lucrării *Micul dicționar enciclopedic* (1972) și a alcătuit sau a prefațat ediții din scrierile lui N. Filimon, D. Bolintineanu, M. Eminescu, B. Delavrancea, Tudor Arghezi, Ștefana Velisar-Teodoreanu ș.a.

M. s-a manifestat simultan ca istoric și critic literar. Format la școala profesorului clujean D. Popovici, s-a remarcat printr-o cultură temeinică, prin judicioasa raportare a literaturii române la alte literaturi europene, prin discernământ critic și putere de sinteză. Studiile sale de istorie literară formulează deseori puncte de vedere noi ori aduc unele contribuții documentare inedite. *Fantasticul în proza lui Eminescu, Dramaturgia lui Delavrancea, Contribuții la soarta, în Principate, a antologiei de poezie românească scoasă de Henry Stanley în 1856, Ecouri ale operei lui Romain Rolland în România* sau *Eminescu despre cultură, civilizație, artă și literatură* au fost adunate în volumul *Acolade* (1977). **M.** s-a numărat printre cei mai fideli comentatori ai liricii românești din a doua jumătate a secolului al XX-lea, cronicile literare reunindu-le în *Poeți contemporani* (I–II, 1967–1971). Criticul situează cartea de poezie analizată în contextul și evoluția operei unui autor, știind să surprindă particularitățile care o individualizează. Cu disponibilitate față de teme și modalități de expresie diferite, configurează atent viziunea proprie, originală a unui poet. De pildă – spune el – în *Alfa* și *11 elegii* sau *Oul și sfera* și *Laus Ptolemaei* Nichita Stănescu se adresează mitului pentru a vedea existența și universul în forma lor ideală, primordială, având senzația copleșitoare a limitelor cunoașterii. O coborâre în elementar și esențial caracterizează *Răsfrângerile* lui Cezar Baltag, poet al visului adolescent, ca și al spațiului cosmic și al monadei, simbol unificator al vieții și al morții. La Ioan Alexandru, în *Vina*, efortul de întoarcere la primordial se izbește de rezistența materiei informe și a cuvântului incapabil să traducă adevărul, toată poezia nefiind decât transcrierea acestei formidabile înfruntări. Criticul, care părăsește frecvent tipul de interpretare sociologizantă cerută în epocă, încearcă să descifreze structurile interioare și sensurile fundamentale ale unor creații epice, relevând, bunăoară, conștiința primordialității iubirii, derivată din simbolistica originară a cuplului adamic, în nuvelele și romanele lui Laurențiu Fulga sau capacitatea enormă de transfigurare la Fănuș Neagu. *Pro Patria* (1974) părea să fie o sinteză a literaturii române patriotice, de la începuturi până în contemporaneitate. Aici analiza e în general conformistă și ideologizată, dar nu eludează întotdeauna valoarea estetică în favoarea tematicii. Poezia patriotică e judecată în funcție de rolul de „constantă a atitudinii existențiale" ce se înscrie „printre expresiile majore ale sensibilității umane". După *Introducere în opera lui N. Filimon* (1973), **M.**, fără a părăsi teritoriul istoriei literare, nu a mai dat o lucrare de amploare până la studiul *Mihail Sebastian romancierul* (1993). Renunță, în mare măsură, la stilul telegrafic, sincopat, oarecum bizar, pe care îl adoptase în perioada anterioară. Ultima lucrare este mai mult decât un „periplu estetic prin universul epic" al lui Mihail Sebastian, izbutind să realizeze armonizarea interpretării cu investigația documentară. Exegetul definește scriitorul prin două înrâuriri esențiale care s-au întrepătruns: cea franceză, de la Stendhal până la Proust și Gide, și cea românească, prin Nae Ionescu, doctrinarul „trăirismului", și prin Camil Petrescu, ca atitudine estetică. Se pune în relief că, departe de a deveni epigonul acestora, Mihail Sebastian și-a conturat o fizionomie proprie sub semnul autenticității. Analiza romanelor e făcută printr-o permanentă corelare și confruntare cu opiniile teoretice ale prozatorului, cu mărturisirile din interviuri și corespondență, precum și cu punctele de vedere formulate de critica literară. Demersul analitic al lui **M.** are capacitatea de a defini substanța și semnificațiile unei opere prin formulări concentrate, convingătoare.

SCRIERI: *Poeți contemporani*, București, I–II, 1967–1971; *Introducere în opera lui N. Filimon*, București, 1973; *Metonimii*, București, 1974; *Pro Patria*, București, 1974; *Acolade*, București, 1977; *Paranteze*, București, 1981; *Mihail Sebastian romancierul*, București, 1993. **Traduceri:** Mihail Alekseev, *Soldații*, I–II, București, 1957 (în colaborare cu Grigore Tatus); Sütő András, *Dragoste, nu te pripi*, București, 1961; Gagyi

László, *Cina de onoare*, București, 1962; Szász János, *Șase băieți și o fată*, București, 1962.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *„Poeți contemporani"*, CNT, 1967, 43; Ion Biberi, *„Poeți contemporani"*, GL, 1967, 51; Emil Manu, *Aurel Martin*, LCF, 1968, 1; Felea, *Poezie*, *210-213*; Piru, *Varia*, II, *476-477*; Ungureanu, *La umbra cărților*, *77-80*; Bălan, *Artă*, *213-216*; Z. Ornea, *Confluențe*, București, 1976, *274-278*; Săndulescu, *Continuități*, *249-251*; Mircea Iorgulescu, *Acolade critice*, RL, 1977, 52; Mihăilescu, *Conceptul*, II, *176-179*; Popescu, *Cărți*, *30-34*; Emil Manu, *Portrete critice*, RL, 1981, 3; Mircea Zaciu, *„Paranteze"*, ST, 1981, 11; Felea, *Prezența*, *80-84*; Regman, *Noi explorări*, *34-37*; Dorina Grăsoiu, *„Mihail Sebastian romancierul"*, RITL, 1993, 3-4; Iordan Datcu, *Sub semnul Minervei*, București, 2000, *154-159*; Micu, *Ist. lit.*, *728-729*; *Dict. scriit. rom.*, III, *110-112*. *T.V.*

MARTIN, Mircea (12.IV.1940, Reșița), critic și istoric literar, eseist. Este fiul Aureliei (n. Pop) și al lui Ion Martin, funcționari. Din 1946 tatăl a deținut și poziția de dirijor al corului Catedralei Ortodoxe din Reșița, ceea ce face ca **M.** să fie exmatriculat din facultate în 1958, fiind însă reprimit ulterior. Urmează școala generală și liceul la Reșița și Facultatea de Filologie a Universității din București (1957-1962). După absolvire devine asistent la Catedra de teorie literară și literatură comparată, urcând treptele ierarhiei până la gradul de profesor (1990) și fiind ales șef al Catedrei de teorie literară. În 1980 își susține doctoratul în filologie cu teza *G. Călinescu, critic și istoric literar. Privire teoretică*. Între 1990 și 2000 funcționează ca director al Editurii Univers. Debutează la „Contemporanul" în 1959. Colaborează la „Amfiteatru", „Luceafărul", „România literară", „Viața românească", „Cronica", „Steaua", „Argeș" ș.a. A condus un timp Cenaclul Uniunii Scriitorilor (2003). Traducătoarea Angela Martin este soția sa.

Prima sa carte, *Generație și creație* (1969; Premiul Uniunii Scriitorilor), reunește cronici literare publicate mai ales în „Amfiteatru" între 1966 și 1969. Ele au ca obiect poezia, proza și critica tânără a decadei a șaptea: Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Marin Sorescu, Constanța Buzea și Gabriela Melinescu, Nicolae Breban, Alexandru Ivasiuc și Sorin Titel, Adrian Marino și Ion Negoițescu, Edgar Papu, Matei Călinescu, Nicolae Manolescu ș.a. Cartea deschide unul dintre fronturile paralele ale activității criticului **M.** – literatura română contemporană – și identifică un punct fix de interes al teoreticianului literar – modurile gândirii și ale rostirii creatoare, indiferent de ariile în care se exersează acestea. Autorul avansează propriul punct de vedere privind conceptul de generație literară, refuzând determinarea strict biografică în beneficiul unor opțiuni creatoare, supuse unor presiuni deterministe multiple. El crede că generația rămâne un instrument de cercetare și de tipologizare literară, cu condiția să nu fie convertit în etalon valoric. Interesul pentru literatura română modernă, prelungit și de volumul *Identificări* (1977), se concretizează, de asemenea, într-o micromonografie, *Introducere în opera lui B. Fundoianu* (1984). Criticul își asumă misiunea de a defini universul unui autor practic necunoscut, a cărui imagine publică este obnubilată de prefața – reputat antiromânească – la *Imagini și cărți din Franța* (1922). Expertiza vizează succesiv toate compartimentele operei lui Fundoianu – poezia, eseurile, publicistica, stabilind pretutindeni genuri proxime și diferențe specifice. Apărut în 1974, volumul *Critică și profunzime* inaugurează un proiect incluzând alte două lucrări, *Dicțiunea ideilor* (1981) și *Singura critică* (1986). Aici se vizează condiția, metodele și retorica criticii. Ariile preferențial explorate sunt cele francofone, cu o înclinare aparte către Școala de la Geneva și către cea autohtonă modernă. Ceea ce urmărește **M.** sunt particularitățile, diferențele specifice, modurile în care universurile critice se construiesc și se exprimă inconfundabil. Inițial insistă asupra modului de construcție. Vocile vor fi evaluate mai ales în *Dicțiunea ideilor*. Cu conștiința edificatoare a textului, teoreticianul încearcă să stabilească un circuit de comunicare directă, din interior. *Critică și profunzime* are un caracter vădit demonstrativ, mai ales prin redefinirea celor două concepte implicate în titlu. Pe de o parte, profunzimea, care nu este apanajul criticii psihanalitice, ci al oricărui proces spiritual impecabil articulat. Iar pe de alta, însăși noțiunea de critică – în esența sa, un act de cunoaștere prin edificare. În subsidiar se formulează o întrebare tulburătoare ce privește relația dintre conștiința critică și lume. Prin lectura literaturii **M.** se ridică

decis împotriva posturii secunde a criticii. Lumea este instalată în forme, în referința imaginară, care substituie sau concurează referentul mundan. Dacă aici accentul cade asupra solidarității dintre cunoaștere și proiecția de lumi spirituale, în *Dicțiunea ideilor* el se așază pe continuitatea dintre gândire și rostire în actul critic, tinzând să infirme pe cei (Paul Valéry, printre ei) care fac din alianța ideii cu expresia un apanaj exclusiv al poeziei. *Singura critică* prelungește ținuta pledantă a celorlalte cărți, dar obiectul se schimbă și în prim-plan pășește critica autohtonă contemporană, din toate generațiile și de toate formulele. Opțiunea pentru solidaritatea literaturii cu comentariul rămâne constantă. Pretutindeni există un numitor comun – elogiul spiritului critic și al vocației sale creatoare. Privită din acest unghi de vedere, *G. Călinescu și „complexele" literaturii române* (1981) rămâne o lucrare de confluență: mai exact, de joncțiune între cele două traiectorii ale lui **M.** Pe de o parte, e vorba de un studiu despre condiția literaturii române și despre problemele sincronizării ei europene, iar pe de alta, se încearcă radiografia unei conștiințe critice și a unui mod de a proiecta literatura română. G. Călinescu prilejuiește un studiu de caz: monumentala și controversata sa *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent* pune în practică o soluție capabilă să înzestreze, în regim deziderativ, literatura noastră cu o tradiție în mare parte carentă. *Istoria...* lui Călinescu recuperează zone mărginașe ale scrisului, cu scopul de a compensa proiectiv absența unei tradiții solide și îndelungate a literaturii române. Contextualizând gândirea călinesciană, **M.** o plasează în ecuație cu alte moduri de a problematiza apartenența europeană a literaturii române, ca și soluțiile sincronizării sale cu spiritul timpului. Principalul reper constructiv – deși nu singurul – rămâne E. Lovinescu, prin acesta dezbaterea repercutându-se retroactiv asupra lui Titu Maiorescu. Autor de studii și de volume, dar și profesor, îndrumător cultural și editor, **M.** schițează un program hermeneutic mizând concomitent pe deschiderea teoretică și pe fibra creatoare a criticii, un program pe care îl susține tot atât cât îl și întruchipează.

Fără un efort vizibil, autorul [...] *găsește măsura corectă pentru ambele forme de critică literară, practicând el însuși mai curând una de relație decât de identificare, bazată pe distanță intelectuală față de text, dar izbutind, la rigoare, să-și însușească și o parte din virtuțile fundamental artistice ale celeilalte, într-un remarcabil echilibru ideologic și stilistic.*

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *Generație și creație*, București, 1969; *Critică și profunzime*, București, 1974; *Tudor Vianu și neoclasicismul*, București, 1974; *Identificări*, București, 1977; *G. Călinescu, critic și istoric literar. Privire teoretică*, București, 1980; *G. Călinescu și „complexele" literaturii române*, București, 1981; ed. postfață Nicolae Manolescu, Pitești, 2002; *Dicțiunea ideilor*, București, 1981; *Introducere în opera lui B. Fundoianu*, București, 1984; *Singura critică*, București, 1986.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *„Generație și creație"*, CNT, 1970, 5; Ov.S. Crohmălniceanu, *„Generație și creație"*, RL, 1970, 5; Ion Pop, *„Generație și creație"*, ST, 1970, 2; Gabriel Dimisianu, *„Generație și creație"*, „Romanian Review", 1970, 3; Grigurcu, *Idei, 281–285;* Nicolae Manolescu, *Critică și imanență*, RL, 1975, 6; Al. Călinescu, *Nouă critică și vechi întrebări*, CL, 1975, 4; Gheorghe Grigurcu, *Criticul în fața criticii*, VR, 1975, 6; Adrian Marino, *Critică în profunzime*, CL, 1975, 7; Mircea Zaciu, *„Imposibila gratuitate" a metodei*, RL, 1978, 11; Ion Pop, *Critică și identificare*, LCF, 1978, 13; Radu G. Țeposu, *Identificare și distanțare*, ST, 1978, 4; Simion, *Scriitori*, I, *750–753*; Mihăilescu, *Conceptul*, II, *211–215*; Cristea, *Faptul, 328–333*; Zaciu, *Lancea, 207–213*; Nicolae Manolescu, *Din nou despre tradiție*, RL, 1981, 7; Laurențiu Ulici, *Pasiunea rigorii, rigoarea pasiunii*, CNT, 1981, 14; Liviu Petrescu, *Sensul tradiției*, TR, 1981, 17; Gheorghe Grigurcu, *„G. Călinescu și «complexele» literaturii române"*, F, 1981, 4; Mircea Mihăieș, *„Procesul Călinescu" într-o etapă nouă*, O, 1981, 32; Zaciu, *Cu cărțile, 192–198;* Adrian Marino, *„Dicțiunea ideilor"*, TR, 1982, 7; Livius Ciocârlie, *Pregnanța dicțiunii*, O, 1982, 14; Marin Mincu, *Dicțiunea metodei*, RL, 1982, 35; Gheorghe Grigurcu, *„Dicțiunea ideilor"*, F, 1982, 9; Pop, *Lecturi, 125–129;* Gheorghiu, *Reflexe, 172–180;* Grigurcu, *Între critici, 203–211;* Ion Pop, *„Introducere în opera lui B. Fundoianu"*, ST, 1985, 5; Nicolae Manolescu, *B. Fundoianu, azi*, RL, 1985, 27; Nicolae Manolescu, *Critică și înțelegere*, RL, 1986, 22; Adrian Marino, *Echilibrul spiritului critic*, TR, 1986, 46; Gabriel Dimisianu, *Scrisul – un eveniment*, RL, 1986, 51; Călinescu, *Biblioteci, 156–161;* Titus Crisciu, *Dialog cu Mircea Martin*, TR, 1987, 9; Florin Berindeanu, *Critică și dicțiune*, RITL, 1987, 3–4; Mircea Mihăieș, *„Singura critică"*, CREL, 1987, 3; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu, 294–300*; Negoițescu, *Scriitori contemporani, 262–267;* Papahagi, *Fragmente, 147–152;* Lovinescu, *Unde scurte*, III, *286–290; Dict. esențial, 498–500;* Manolescu, *Lista*, III, *288–300*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1118;* Dan C. Mihăilescu, *„G. Călinescu și «complexele» literaturii române"*, LAI, 2003, 18. *M.S.*

MARTINESCU, Pericle (11.II.1911, Viișoara, j. Constanța), prozator, poet, publicist și traducător. Este fiul Gherghinei (n. Neagu) și al lui Lică Martinescu. Face școala primară în satul natal, liceul la Constanța (primele patru clase) și Brașov (bacalaureat în 1931), Facultatea de Litere și Filosofie la București (1935). Devine referent la Mișcarea culturală a Primăriei Municipiului București (din 1931) și la Biblioteca Municipală (din 1937), secretar de presă la Direcția Presei din Ministerul Propagandei Naționale (1942–1944) și la Direcția Presei din Ministerul Informațiilor (1944–1952). A fost membru al Societății Scriitorilor Români (din 1941) și face parte din Uniunea Scriitorilor (din 1949). Debutează în 1932 cu versuri și cu note critice la rubrica „Pancronica" din „Ulise". Este redactor la revista „Dacia rediviva" (1942–1944), în care semnează cronica literară, pagina de însemnări „Aquaforte" și diverse note. La Câmpulung, împreună cu Ernest Bernea, scoate revista „1944". Colaborează la „Adevărul literar și artistic", „Ateneu", „Bobi", „Bulgarie nouvelle" (Sofia), „Cristalul", „Discobolul", „Familia", „Floarea de foc", „Gazeta literară", „La Rassegna romana", „Litere", „Lumea", „Mele" (Hawaii), „Meridian", „Meșterul Manole", „Nea Estea" (Atena), „Reporter", „Revista Fundațiilor Regale", „România literară" (condusă de Liviu Rebreanu), „România literară" (condusă de Cezar Petrescu), „România literară" (seria nouă), „Secolul 20", „Serdika" (Sofia), „Solidaridad nacional" (Barcelona), „Steaua", „Tomis", „Tribuna", „Ulise", „Universul literar", „Viața literară", „Viața românească", „Vremea" ș.a.

Înaintea apariției romanului *Adolescenții de la Brașov* (1936), **M.** desfășurase o întinsă activitate publicistică. Romanul său nu este nici confesiune, nici document, nici autobiografie, deși reperele unei realități circumstanțiale (timpul, spațiul) sunt numeroase. Autorul a intenționat un melanj de realitate și **mit**, cartea în ansamblu fiind un joc al imaginației, o proiecție lirică a vieții miraculoase a adolescenților pe care i-a cunoscut. Raportându-se la literatura despre adolescenți scrisă de alții, el se declară „antimedelenist" și anticalofil. Scriitorul, care publicase eseul *Superstiția stilului* („Vremea", 1934), prefera literatura lui Malraux, Céline, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu. Avea să abandoneze mai târziu accepțiunea pe care o dădea acum stilului. Receptarea scrierii a fost contradictorie. Eugen Ionescu declară că nu a citit o carte „mai rău scrisă", „carte ilizibilă", „roman inautentic și neoriginal". De fapt, atacul lui Eugen Ionescu era îndreptat în primul rând împotriva literaturii „autenticității", a „experiențialismului" (termenul îl folosea Petru Comarnescu), a literaturii lui Mircea Eliade și a altora. În schimb, Dan Petrașincu afirmă că romanul „este o carte revelantă aparținând unui gen nefamiliar literaturii noastre", iar G. Călinescu opinează că „realitatea talentului său mi se pare a se găsi în poetica sa, adică în putința de a ritma, universalizând emoțiile". În *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, criticul observă că prozatorul vădește în evocarea sufletului adolescent „vibrație și simțul situațiilor lirice". Reeditându-și mai târziu romanul, prozatorul renegă prima ediție, dând una nouă, definitivă (în 1991). **M.** este unul dintre publiciștii de cursă lungă. Încă din 1936 Dan Petrașincu era de părere că publicistica lui este „însăși marca unei specificități moderne". Și-a strâns o parte din texte în *Retroproiecții literare* (1973), volum în care intră studii, cronici, articole literare din perioada 1933–1944. Între meritele acestor pagini, și cu deosebire ale secțiunii *Efigii și profiluri*, este acela că tot ceea ce a scris despre Malraux, Faulkner, Montherlant, Amiel, Camões, Drieu La Rochelle era în epocă o noutate. *Umbre pe pânza vremii* (1985) este o carte de mărturii despre generația de scriitori care băteau la porțile afirmării înaintea celui de-al doilea război mondial, despre scriitori din „corabia cu ratați" (după expresia lui Emil Botta). Sunt revelatoare paginile despre Emil Botta, Simion Stolnicu, Matei Alexandrescu, Neagu Rădulescu, Corneliu Temensky, cele despre cercul de colaboratori ai revistei „Vremea". Ceea ce îl reprezintă cel mai bine este însă jurnalul, întins de-a lungul a patru decenii (1936–1984), din care a încredințat tiparului două volume: *7 ani cât 70. Pagini de jurnal (1948–1954)* în 1997 și *Jurnal intermitent (1945–1947. 1964–1984)* în 2001. Obiectul însemnărilor lui **M.**, care se socotește un „memorialist al Apocalipsului", îl constituie unii dintre cei mai duri ani ai terorii comuniste, când au avut loc evenimente devastatoare: deposedarea oamenilor de proprietatea lor, deschiaburirea, abolirea libertăților democratice, rusificarea țării, escalada cultului tiranului de la Răsărit, dar și a tiranilor autohtoni, Canalul, cenzura, falsificarea istoriei, falsificarea prin trunchiere și comentarii aberante a literaturii clasice, isteria propagandei comuniste, lichidarea intelectualilor incomozi. Toate acestea sunt consemnate în jurnal, „un document deosebit de important" (Monica Lovinescu), pentru a lăsa o mărturie care să „constituie cândva pentru cineva un ajutor pentru explicarea condițiilor tragice în care e silit să trăiască un intelectual" în comunism, un intelectual care „și-a făcut din libertate un țel și o pasiune ireductibilă". În atare condiții, scriitorul își socotește viața încheiată, ceea ce mai trăiește este pentru el o viață „suplimentară", o „anticameră a morții". În *Jurnal intermitent* tonul incisiv cu care sunt denunțate tarele epocii comuniste, revoltele și indignările se atenuează cumva. Diaristul fusese constrâns să nu mai pună mâna pe condei timp de un deceniu (1954–1964) pentru că, pe de o parte, sperase ca după moartea lui Stalin să apară un dezgheț, ceea ce nu s-a întâmplat, și pe de alta, pentru că îi intrase frica în oase. Avea motive întemeiate să fie înfricoșat, deoarece în câteva rânduri este invitat la Miliție sau la Securitate ca să fie descusut în legătură cu biografia sa. Mai târziu, spre sfârșitul anului 1981, se ivește un alt motiv de părăsire a însemnărilor din jurnal, și anume ideea că, oricât ar fi de sistematic în consemnarea realității, diaristul nu va putea să dea seama decât în mică măsură asupra epocii, totul devenind „monstruos și absurd". Își notează totuși gânduri, reflecții, experiențe, dar nu mai face din aceasta un oficiu zilnic. Acum lecturile sale preferate sunt jurnalele, memoriile și volumele de corespondență românești și străine: jurnalul lui C. A. Rosetti, al lui Gala Galaction, al lui André Gide, al lui Mircea Eliade, amintirile lui Iacob Negruzzi, I. G. Duca, Mircea Ștefănescu, Iorgu Iordan, Marin Preda. În *Existențe și creații literare* (2001) preferința pentru literatura memorialistică este de asemenea prezentă prin articole și recenzii despre jurnale și cărți de corespondență. Se adaugă eseuri despre Rousseau și Flaubert, care sunt, într-o formă ușor deghizată, tot o automărturisire, așa cum fusese, la vremea ei, în 1966, și monografia pe care **M.** i-a închinat-o lui Costache Negri. După război, scriitorul trăiește din traducerea și stilizarea unui număr apreciabil de scrieri din literatura universală. *Confesiunile* lui Rousseau le-a transpus – remarcă Edgar Papu – „într-o frumoasă limbă românească", iar *Stol de păsări* și *Vulturul muntelui*, tălmăciri ale romanelor lui Yasunari Kawabata sunt realizate, potrivit aprecierii lui Nicolae Balotă, cu „o pană atentă și delicată".

SCRIERI: *Adolescenții de la Brașov*, București, 1936; ed. Brașov, 1991; *Sunt frate cu un fir de iarbă*, București, 1941; *Costache Negri*, București, 1966; *Retroproiecții literare*, București, 1973; *Umbre pe pânza vremii*, București, 1985; *Excursie în Ciclade*, Constanța, 1996; *7 ani cât 70. Pagini de jurnal (1948–1954)*, București, 1997; *Visul cavalerului*, Constanța, 1998; *Figuri în filigran*, București, 1999; *Odiseea editării „Poeziilor" lui Eminescu în prima sută de ani (1884–1984)*, Constanța, 2000; *Jurnal intermitent (1945–1947. 1964–1984)*, Constanța, 2001; *Existențe și creații literare*, Constanța, 2001; *Balada morții lui Edgar Poe*, Constanța, 2003. **Traduceri**: Oscar Wilde, *Portretul lui Dorian Gray*, București, 1942 (în colaborare cu Viorica Hanagic); Erskine Caldwell, *Pogonul lui Dumnezeu*, București, 1946, *Răzmeriță în Sud*, București, 1948; Aczél Tamás, *Sub steagul libertății*, București, 1952 (în colaborare cu A. Florea); Dyson Carter, *Viitorul e cu noi*, pref. Horia Liman, București, 1954 (în colaborare cu Tamara Gane); Theodore Dreiser, *O tragedie americană*, I-II, București, 1954 (în colaborare cu Leon Levițchi);

Honoré de Balzac, *Opere*, I, București, 1956 (în colaborare cu Petre Solomon), *Opere*, V, București, 1959 (în colaborare cu Theodosia Ioachimescu și Emma Beniuc); Iuri Gherman, *Cauza pe care o slujești*, București, 1961 (în colaborare cu Igor Block), *Omul meu drag*, București, 1965 (în colaborare cu Igor Block); Seiji Shimota, *Insula Okinawa*, București, 1961 (în colaborare cu Ion Timuș); Nikos Kazantzakis, *Libertate sau moarte (Căpitan Mihalis)*, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1962, *Hristos răstignit a doua oară*, I-II, pref. Romul Munteanu, București, 1968 (în colaborare cu Ioan Halianis); Gustaw Morcinek, *Păsări rătăcite*, București, 1962 (în colaborare cu Erik Valentin Frimu); Artur Lundkvist, *Continentul vulcanic. O călătorie prin America de Sud*, București, 1963 (în colaborare cu Constantin Gâdei); Stanislaw Lem, *Astronauții*, București, 1964 (în colaborare cu Iadwiga Georgian); Emmanuel Roblès, *Vezuviul*, București, 1964; Nikolai Ciukovski, *Bering*, București, 1964 (în colaborare cu Gleb Bocunescu); Mihail Gherman, *Honoré Daumier*, București, 1965 (în colaborare cu Al. Retinski); Alexandre Dumas, *Vicontele de Bragelonne sau Zece ani mai târziu*, I-IV, București, 1966; Ivan Melej, *Oameni și mlaștini*, București, 1966 (în colaborare cu Igor Block); Antonina Vallentin, *Pablo Picasso*, București, 1967; Jean Jacques Rousseau, *Confesiuni*, I-III, pref. trad., București, 1969; Paul Féval, *Cavalerii tezaurului*, București, 1970; Yasunari Kawabata, *Stol de păsări albe (Sembazuru). Vuietul muntelui*, pref. Stanca Cionca, București, 1973.

Repere bibliografice: D.P. [Dan Petrașincu], *Un scriitor tânăr vorbește despre emoțiile debutului. Cu d. Pericle Martinescu despre „Adolescenții de la Brașov"*, RP, 1936, 5457; Eugen Ionescu, *„Adolescenții de la Brașov"*, FCL, 1936, 1546; G. Călinescu, *„Adolescenții de la Brașov"*, ALA, 1936, 800; Ovidiu Papadima, *„Adolescenții de la Brașov"*, G, 1936,4; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *880*, *Ist. lit.* (1982), *967*; Maria Platon, *„Costache Negri"*, CRC, 1966, 13; Edgar Papu, *Rousseau sau „Simțirea pură"*, RL, 1969, 47; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, *384*; Nicolae Balotă, *Introducere la Yasunari Kawabata*, RL, 1973, 27; Mircea Iorgulescu, *Eseu și popularizare*, RL, 1973, 31; Felea, *Secțiuni, 337-344*; Al. Raicu, *Autografe*, București, 1983, *98-119*; Nicolae Scurtu, *André Malraux și Henry de Montherlant în dialog cu Pericle Martinescu*, MS, 1984, 3; Al. Săndulescu, *Drama scriitorului în comunism*, RL, 1998, 13; Cornelia Ștefănescu, *Diavolul a fost depășit de om*, JL, 1998, 1-2; Iordan Datcu, *Șapte ani din jurnalul lui Pericle Martinescu*, ST, 1998, 4-5; Monica Lovinescu, *Memorialist al Apocalipsului*, RL, 1998, 28; Z. Ornea, *Filigranul amintirii*, RL, 2000, 14; Iordan Datcu, *Pericle Martinescu, diarist și eseist*, ALA, 2001, 581; Ioana Pârvulescu, *În miezul nopții*, RL, 2001, 8; Ioana Pârvulescu, *Vânătoare de scriitori*, RL, 2001, 9; Cornelia Ștefănescu, *Răgaz printre cărți*, JL, 2002, 1-4; Georgeta Drăghici, *Utopia autenticității*, RL, 2002, 14; *Dicț. scriit. rom.*, III, *115-116*; Săndulescu, *Memorialiști*, *51-57*. *I.D.*

MARTINESCU, Victor Valeriu (16.IX.1910, Craiova – 12.XII.1994, București), poet și prozator. Este fiul Anei (n. Grigorescu) și al lui Nicolae Martinescu. Un anticonformist refuz de a vorbi despre sine altfel decât prin poezie („Nu sunt decât poet...", „Istoria e una singură: propria noastră prezență"), o lungă și dramatică perioadă de detenție (cincisprezece ani), ce l-a scos din viața publică, fac ca traseele biografiei lui **M.** să rămână aproximative. „Cu sânge muncitoresc", fiul „celui mai nerecunoscut marxist din Craiova", cum vag mărturisea, a copilărit pe strada unde locuise Traian Demetrescu și a învățat la Colegiul iezuit din Bănie. Sfidând constrângerile educației stricte din școală, în 1923 scoate o revistă provocator intitulată „Pubis", iar în 1924 debutează cu poezia *Pubertate* în „Revista învățătorilor și învățătoarelor" din Caracal. În același an, sub pseudonimul Dellombra, publică în ziarul craiovean „Democratul". Familia se mută în București pentru ca tânărul să poată frecventa o facultate, dar, după moartea mamei, de durere, tatăl lui **M.** se spânzură. Rămas singur la șaptesprezece ani, viitorul poet își transcrie în versuri angoasele și schițează un insolit roman, *Cocktail*. Urmează Facultatea de Drept a Universității din București și, fără o susținută consecvență, apare în publicațiile vremii, cu surprinzătoare (întrucât nu a frecventat cercurile literare) texte programatic avangardiste. În „Limba română" din 1929 și 1930 (la care colaborau Tudor Arghezi, Camil Petrescu, Mircea Vulcănescu), semnând Victor = Valeriu Martinescu și Delombra, va face comentarii asupra futurismului (*F. T. Marinetti*), înscriind între predecesorii mișcării, de care se simțea apropiat prin „impulsul pentru libertate", pe Walt Whitman, D'Annunzio, Verhaeren și exprimându-și regretul că revoluția produsă de marinettism s-a limitat „numai la sunet, la suprafață, la formă, la ecou". Tot acum, este prezent în publicația modernistă „Zodiac", în „Revista scriitoarelor și scriitorilor români" (1934) și în „Litere" (1935), unde publicau Gellu Naum, Eugen Ionescu, Emil Botta. **M.**, iscălind Victor Valeriu sau V.V.M., proclamă viața „agramaticală și profund subiectivă" și „sinceritatea inconștientului" ca valori supreme („Numai și numai sinceritatea inconștientului e rana deschisă a fructului pur spiritual" – *Scrisoare fără mărci, Scriitorii noștri cu fustă și cercei*). Între 1930 și 1935, în câteva numere șapirografiate, redactează o revistă personală, pe care o intitulează, „Șiș", cu trimiteri la condiția de marginalizat, dar și la agresiunile „de corecție" prin care, în numele suprarealității construite, literatura de sușă anvangardistă urmărea să submineze cotidianul și pe om. În caietele din 1934 și 1935 de la „Meridian", revistă care, prin Sașa Pană, Geo Bogza și Marcel Iancu, ducea mai departe atmosfera de la „unu", publicația-etalon a avangardismului românesc, și în „Observatorul" (1935), cu manifestele *Către generația mea de ambele sexe*, *Meșteșugul de a scrie*, *Lupta pentru existența spirituală*, **M.** reface teribilist aceleași deziderate: câștigarea unei autonomii absolute a „gândului", dezlegarea lui de actul de prezență (starea civilă, biografia, moravurile autorului) și înlocuirea livrescului (desuet) printr-o spontaneitate adeverită de atracția „sexologică" a cuvintelor. În „Reporter" (1934-1935), la rubrica „Zigzag", **M.** îi prezintă pe poetul simbolist belgian Karel van de Woestijne (din care și traduce), pe expresionistul Erich Kästner, pe esoteristul René Guénon și pe E.A. Poe, spirit tutelar și scriitor îndrăgit în asemenea măsură, încât, pentru a se caracteriza, în portretul *Victor Valeriu Martinescu*, semnat E.T.Florian, din „România agricolă" (1937), el va relua unele din trăsăturile care îl distingeau pe scriitorul american. După *Răvaș către generația anului 2000*, din 1930 (text pierdut), scriitorul, care se vedea ca „un imens strigăt din mulțime către omenesc", lansează în „Cruciada românismului" (1935) o *Scrisoare deschisă Omenirii*, urmată de *Pentru cea mai tânără generație*, un pamflet îndreptat împotriva „culturalului" confiscat și sufocat de spiritul social și academic. Numele lui

mai poate fi întâlnit în „Sfarmă-Piatră", „Porunca vremii", „Progresul", „Munca literară și artistică", „Fapta", „Vremea". Debutase deja editorial în 1933 cu *Cele dintâi știri despre Victor Valeriu Martinescu (Curriculum vitae sau Lupta cromosomică dintre inspirație și realitate)*. Grupajul de treizeci și șapte de poeme și, alături de el, romanul *Cocktail*, ce ar fi apărut tot în 1933, într-un tiraj restrâns, se voiau începutul unei, dificile, călătorii spre sine. O plachetă, *7 țâțe pergamute*, trasă în șapte exemplare și, tocmai pentru titlul ei scandalos, expusă în vitrina Editurii Cartea Românească, alte „știri", volumul de versuri *Am un pătrar de veac* (1935), sunt urmate de romanul *Cocktail*, reimprimat cu un tiraj mai larg în 1943 (după ce o ediție din 1942 fusese confiscată de cenzură), de *Astăzi V.V.M. la 33 de ani* (1943) și de *România mea* (1945), un poem-anamneză, recapitulare a fundamentelor prin care ideea de patrie străbate, vie, timpurile. Avocat, respingând noul regim politic, **M.** va avea de suportat ani cutremurători de închisoare. Între 1947 și 1952, la Aiud, apoi cu domiciliu forțat lângă București, ispășește vina de a fi fost găsit pe o listă de persoane ce intenționau să părăsească țara clandestin. Douăsprezece poeme denunțând teroarea bolșevică trimise, sub pseudonimul Haiduc, lui Virgil Ierunca, publicate la Paris în „Caete de dor", au fost socotite „uneltire contra ordinei sociale" și, în 1958, **M.** primea pedeapsa capitală. După patru săptămâni de suferință în celula condamnaților la moarte din penitenciarul Jilava, pedeapsa îi este comutată în muncă silnică pe viață. Grațiat în 1964, **M.** se autoizolează. Are extrem de rare apariții, în „Gazeta literară", „Viața românească", „Adevărul literar și artistic". Volumul *Cartea duioșiilor*, încredințat în 1972 Editurii Cartea Românească, nu apare. În 1980 poetul Ștefan Baciu consacră acestui „anvargadist de unul singur" un număr al revistei „Mele", pe care o scotea la Honolulu. În țară, „Familia" încearcă să-l aducă în atenția publicului pe Marele Contemporan (este, acesta, unul din numele pe care **M.** și le dădea în roman), reluând grupajul din „Caete de dor" alături de inedite, iar sub îngrijirea lui Ion Pop, la Oradea, apare în 1995 o selecție din scrierile sale.

Centrată pe motivul luptei „cromozomice" dintre inspirație (emoție și intelect) și realitate (trup), reluare în alte dimensiuni a pateticei înfruntări romantice dintre idealitate și terestru, dar și figură a neliniștilor modernității – așa cum le conturează *Cânturile lui Maldoror* sau, la Nichita Stănescu, *Lupta inimii cu sângele* –, poeziei lui **M.** îi este caracteristică revărsarea unei spuneri aluvionare ce nu ține seama de limitări prozodice. Ea răspunde însă trăirii dionisiace („dreptul la viață difuză și violentă") și idealului deschiderii către toate nivelurile de existență, într-o respirație whitmaniană. „Pereche" cu sufletul pământului, eul liric își asumă o „mare religiozitate" („suntem veșnicia vieții") și se situează pe același plan cu „Dumnezeul prebiblic" – Dumnezeul plămădirii nediferențiate de dinaintea Creației – într-un preambul al „Știrilor", căruia i se dă înțelesul de *mot de passe* inițiatic: „fără acest tichet călătoria prin mine însumi strict oprită". Înfruntarea din adânc între inconștient, numit prin Celălalt, și Eu face ca, repetitiv, versul să fie expresia unei opresiuni interioare, cu obsesii ale descompunerii și ale înstrăinării de sine – uneori în tiparele prin care ele au fost înrădăcinate în poezia noastră de G. Bacovia. Totul, într-un balans al rarefierii transfigurate de vis și al brutalității („Stăpânii ... și-au înfipt cângile în carnea noastră/ ... de-atâta îmbrățișare carnea ni s-a făcut albastră", „robilor cerului și ai pământului Steaua, încă, nu le-au pus-o la murat"). Această scindare ontologică a omului este concretizată de simbolul „rănii odioase", „eva multicellulara", trimitere tulburătoare la jungiana *anima*, elementul „femelă", dat structural al întocmirii bărbătești, respins și infamat atâta timp cât întunericul există și înspăimântă: „Sângele tău de muiere în mine urcă și coboară./ Până și în oglinda fără vedere țâțele tale îmbobocite își arată ochii", „oricare trup e un clește". Andy Anna Sângeorzana, Magda Kiriakowsky, Coca Paraschiva Obadă, Efemerida sunt, „în bătaia directă a înțelegerii lucrurilor" de la treizeci și trei de ani, tot chipuri ale femininului originar („univers cuprins în Mine/ și de mine necuprins"), acum într-o proiecție alternând respingerea cu participarea întregitoare prin iubire a bărbatului la misterul „autocrat", și „muzical". Într-o înțelegere care a existat, cu mult înainte ca Baudelaire să se regăsească întreg și în „rană", și în „cuțit", în mitologicul *apokatastasis* (nume al indistinctului totalității, citat de **M.**) și care se va întâlni în acel „entrelancement de contraires et de toutes les contradictions" clamat, în numele vieții ca sens ultim, de primul manifest Dada al lui Tristan Tzara, poetul va fi deopotrivă atras de „vocile" urâte și rele („În fiecare din noi,/ bestia milenară,/ masivă și incorigibilă,/ face hau-hau.") ca și de magia „albă" a inimii și a spiritului. El acceptă „numai împreună viața și moartea.../ ulciorul cu apa lui,/ sabia cu teaca ei" (*Eu și Victor Valeriu Martinescu*). Paginile sale rămân prețioase tocmai prin „sinceritatea subiectivă" cu care își expune „veninurile", adâncindu-se până la percepția straturilor obscure. Totuși, urmărita „prezență de intensitate" a sufletului, ca și vivacitatea revoltei împotriva tuturor formelor care îl încorsetează și îl oprimă pe om, cu greu își păstrează forța în angrenajul eteroclit al comunicării fără frontiere, cu atât mai mult cu cât aceasta se combină cu o argurie ce îl definește (sensibilitatea ideatică a poeziei-eseu, îi spune **M.**) și sfârșește în prolixitate. În schimb, *Cocktail*, „superromanul" în cinci sute de pagini, și el polifonic, se salvează de împotmolirea ideatică prin intervenția unei regii comic-parodice. Aceasta sparge convenția genului și, odată cu infiltrarea elementului oniric și grotesc, creează cadrul unei neobișnuite confruntări a autorului cu umbrele sale, reificate și adunate în carte. Disprețuitor al cerințelor poeticii (al logicii chiar), **M.** își manevrează avatarurile, ce tind către o independență pirandelliană, ca pe niște paiațe de circ și, cu toate că își definește scrierea drept „drumul cel mai scurt dintre două inimi", nu o dată se manifestă ireverențios și persiflant atât față de ele, cât și față de cititor: „A venit peste noi. A și apărut scriitorul. Stai așa, nu te mișca. Altfel se repede ca o cobră. Dacă te mușcă rămâi orb și cu creierul mâncat de molii." Personajul, Victor Valeriu Martinescu (Marele Contemporan, „omul care știe să greșească la timp", totdeodată,

Dellombra, Salvum Ossyn, mare prinț de Kalmym, lord Megaphallos sau Nebunul viitoric) și complementarul său feminin cu „minte sedentară" și atractive înfățișări (Ninuska, Justina Graber, Stephania B. Ramowici, Dulssy, Ileana Nadia Tarasov) se conformează jocului ascuns și „pervers" al inconștientului cu eul („ăsta exercită o influență magnetică asupra ăluia și-l atrage de oriunde s-ar afla"), răsfrânt în măștile unui autor căruia „experimentul direct al propriei biografii" îi rămâne străin. Și cum nu înțelege să cedeze puterea auctorială („personajele sunt personale, aparțin scriitorului"), el va domina scena prin comic. Umbrele din *Banchetul* lui Platon le „angajează" să lucreze pentru el, „fură" scenele unei enigmatice crime dintr-un roman polițist englez, își întrerupe „curentul liric" din inimă, își face harakiri ori, nemaivrând să locuiască în *Cocktail*, își rezervă rolul de prim amorez într-o nuvelă „cu muzicuță internă", interzice fumatul, avertizând asupra substanței „inflamabile" a romanului, lansează numeroase alte avertismente, dă indicații, amestecă timpurile. Bufoneria și veselia nepăsătoare alternează în roman cu secvențe ale comicului. **M.** insistă cu cruzime asupra „devorării" copulatorii, în cvasiexpresioniste ilustrații pentru o viziune a omului „în pielea goală" („gol și secătuit între formele sale"), plonjează în coșmaresc (e memorabilă scena în care autorul, asaltat de gloata furibundă a cititorilor, se vede înghițit de o enormă gură) și, aproape de modelul arghezian al Țării de Kuty, montează tablourile caricate și înfricoșătoare prin derizoriu ale țării Kalup și cetății F.B.K., dominate de stupizii Ocves (Omul cu creierul vesel) și Gip (Genialul intens pozitiv). Amestecul de pamflet, parodie, farsă și umorul, privilegierea jocului până la punctul în care limita dintre artă și antiartă se șterge, insulele de lirism adevărat fac din acest insolit și aproape necunoscut roman sau antiroman — cum l-a definit Ion Pop — o scriere a cărei originalitate nu poate fi contestată. Aici, ca și în poezia lui **M.**, sinceritatea ofensivei față de întreaga organizare culturală și socială — trăgându-se din spiritul, înnăscut, de opoziție al unei persoane „neîngăduit" de certată cu sine și mereu în „contraavânt" — conturează imaginea unui autentic, sui-generis, avangardist. În contrast cu începuturile sale, întemeiate pe dilatarea și distorsiunea realului în numele unui eu hipertrofic, pe negarea mimesisului, versurile chemate să retrăiască patriotismul celui ce părea îndeobște a întoarce spatele socialului impresionează prin simplitatea, nu lipsită de accente patetice, cu care iubirea, ura, speranța sunt adeverite drept puteri ale omenescului. Versul-fluviu, cu excepția poemului *România mea*, edificat pe largi dimensiuni de mit și de odă, este abandonat și înlocuit de un „cântec șoptit la ureche", de rugăciune, de îndemnul direct la lepădarea formelor inautentice, comuniste: „Se-ndeasă negura din Răsărit", „Nimicnicia până-n Neam s-a-ntins", „Să nu uităm și să nu iertăm!". Sunt fețele complementare ale unei personalități rămase, în ciuda vitregiilor vremii, cu o demnitate neștirbită de opresiune, izolare și sărăcie, în apărarea — chiar dacă uneori *à rebours* — autenticității și omenescului.

SCRIERI: *Cele dintâi știri despre Victor Valeriu Martinescu (Curriculum vitae sau Lupta cromosomică dintre inspirație și realitate)*, București, 1933; *Cocktail*, București, [1933]; ed. *(Cocktail. Care este drumul cel mai scurt între două inimi)*, București, 1943; *7 țâțe pergamute*, București, 1934; *Am un pătrar de veac*, București, 1935; *Dragoste la oameni*, București, 1936; *Imanența și primatul adevărului absolut*, București, 1937; *Țara reală și țara legală*, București, 1938; *Astăzi V.V.M. la 33 de ani*, București, 1943; *România mea*, București, 1945; *Români din România, uniți-vă*, București, 1946; *Rânduri pentru tinerețea lui Theodor Hodoșan*, București, 1946; *Știri despre Victor Valeriu Martinescu*, îngr. și pref. Ion Pop, Oradea, 1995.

Repere bibliografice: „*Cocktail*", „Dacia rediviva", 1943, 1, 2; Neagu Rădulescu, *Jurnalul unui caricaturist*, SPM, 1970, 45; Ieronim Șerbu, *Vitrina cu amintiri*, București, 1973, *133*; *Avangarda literară românească*, îngr. și introd. Marin Mincu, București, 1983, *329–340*; George Sbârcea, *Cafeneaua cu poeți și amintiri*, Cluj-Napoca, 1989, *61*; Pop, *Avangarda*, *374–384*; Simuț, *Incursiuni*, *317–320*; Ștefan Baciu, *Praful de pe tobă*, București, 1995, *568–570*; Simuț, *Critica*, *46–54*; *Dosar Victor Valeriu Martinescu*, APF, 1996, 6; Gheorghe Dumitrescu, *Victor Valeriu Martinescu și noi*, APF, 1996, 6; *Literatura românească de avangardă*, îngr. și pref. Gabriela Duda, București, 1997, *188–190*; Mircea A. Diaconu, *Avangardiștii la răscruce*, CL, 1997, 8; Pop, *Pagini*, *26–36*; Grigurcu, *Poezie*, II, *63–67*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *117–118*; *Dicț. analitic*, IV, *203–205*; Firan, *Profiluri*, *II*, *43–44*. *S.C.*

MARTINOVICI, Iv (13.V.1924, Ploiești — 2005, Reșița), poet, prozator și traducător. Este fiul Elisabetei (n. Eftimiu) și al lui Victor Martinovici, funcționar. **M.**, al cărui prenume la naștere este Iuliu Victor, a absolvit Liceul „Andrei Șaguna" din Brașov (1943) și a studiat dreptul la București, trecându-și licența la Universitatea din Cluj (1948). În anii '60 a lucrat ca jurist la Combinatul Siderurgic din Hunedoara. Debutează în 1942, la „Gazeta de Transilvania", pe când era încă elev. Colaborează cu versuri și traduceri la „Steaua", „Tribuna", „Orizont", „Argeș", „Secolul 20", „România literară" ș.a. Începând din 1966, când îi apare placheta *Cercul de aur*, publică mai multe cărți de versuri și câteva romane — *Pe sub arcada porții negre* (1972), *Am lăsat graurii să zboare* (1976), *Albastrul flamingo* (1979). Un volum-bilanț *Interviu liric*, publicat în 1998, cuprinde fragmente din caiete de versuri „parțial recuperate", datând dintre anii 1946 și 1962, care n-au putut fi tipărite. Stabilit în Germania, continuă să publice poezie în limba română și e distins în 1996 cu Premiul revistei „Observator" din München pentru poezie și întreaga creație literară.

Începuturile literare ale lui **M.** se leagă de traduceri. De altfel, debutează editorial în 1961, cu un volum de transpuneri din poezia lui Rabindranath Tagore. Va continua să semneze până la plecarea din țară versiuni remarcabile din literatura universală, printre care titluri din proza, lirica și folclorul chinez, numeroase traduceri rămânându-i în paginile unor reviste. Primele sale cărți de poezie, marcate puternic de influența lecturilor, au atras atenția asupra unei sensibilități adolescentine, susținute de o propensiune spre meditația existențială și de preocuparea de a fi concordant cu spiritul stilistic al liricii românești moderne (alcătuiește, de altfel, și o antologie de lirică românească, apărută în Iugoslavia, la Split, în 1973). Pentru versurile cuprinse în culegerea *Ochii și ploile*

(1972) i-a fost decernat Premiul Asociației Scriitorilor din Brașov . Câțiva ani mai târziu, același premiu încununează florilegiul *Euridice* (1976), remarcat de cronicari ca un reviriment în producția literară a poetului. Din acest moment ambianța devine predominant solară, iar modalitățile stilistice predilecte sugerează unele reminiscențe parnasiene. Poemele maturității poetice sunt totuși străbătute de neliniști apăsătoare („stau într-o colivie cu pereți nevăzuți"), de frustrarea de a se simți o „umbră dedublată", de a împărtăși un destin dureros („trăim ca-ntr-un acvariu cu apa jumătate"), iar peisajele marine apar întunecate de gândul sinuciderii. Salvarea este găsită în armonia cuplului, „monadă fără prețuri", în bucuria nupțială, exprimată, bunăoară, în ciclul *Epitalam*. La **M.** versurile se doresc „un flaut mut, neauzit urechii", muzică născută „din rotiri de sfere".

SCRIERI: *Cercul de aur*, București, 1966; *Ca să fii stea*, București, 1969; *Ochii și ploile*, București, 1972; *Pe sub arcada porții negre*, București, 1972; *Euridice*, București, 1976; *Am lăsat graurii să zboare*, București, 1976; *Fluierul lui Pan*, Deva, 1978; *Albastrul flamingo*, București, 1979; *Întoarcerea la Nausicaa*, București, 1979; *Eterna auroră*, București, 1981; *Spre Delphi*, București, 1986; *Eupalinos*, München, 1996; *Avatar*, Timișoara, 1998; *Interviu liric*, București, 1998. **Traduceri:** Rabindranath Tagore, *Grădinarul*, București, 1961; Cinghiz Aitmatov, *Primul învățător*, București, 1964; Fr. De la Motte-Fouqué, *Undine*, București, 1968; *Pasărea fericirii. Basme populare din China*, București, 1973 (în colaborare cu Ileana Hogea-Velișcu); Qu Yuan, *Poeme*, București, 1974 (în colaborare cu Ileana Hogea-Velișcu); Cao Xue-Qin, *Visul din pavilionul roșu*, I-III, București, 1975 (în colaborare cu Ileana Hogea-Velișcu); Pierre Reverdy, *Pietre albe*, pref. trad., București, 1979.

Repere bibliografice: V. Zamfirescu, *„Cercul de aur"*, LCF, 1966, 10; I. Negoițescu, *„Cercul de aur"*, F, 1966, 8; Florin Manolescu, *„Ca să fii stea"*, RL, 1969, 50; Mircea Iorgulescu, *„Ochii și ploile"*, LCF, 1973, 8; Piru, *Poezia*, I, *390–391*; Mihai Doru Lesovici, *„Euridice"*, CRC, 1977, 14; Al. Covaci, *„Întoarcerea la Nausicaa"*, F, 1980, 1; Ion Arieșanu, *Poet al erosului și al extincției*, O, 1981, 43; Valentin Tașcu, *„Eterna auroră"*, TR, 1982, 5; Regman, *Noi explorări*, *154–160*; Ion Arieșanu, *Axul existențial*, O, 1987, 44; Regman, *Nu numai*, *266–267*; *Dict. scriit. rom.*, III, *118–120*. *C.Pp.*

MARTIRIUL SÂNTULUI, SLĂVITULUI MARTIR IOAN CEL NOU CARELE S-A MARTIRIZAT ÎN CETATEA ALBĂ, traducere a unei scrieri slavone din prima jumătate a secolului al XV-lea, cunoscută și sub titlurile *Viața Sf. Ioan cel Nou de la Suceava, Măcenia svântului și slăvitului marelui măcenic Ioan Novâi de la Soceavă* ori *Mucenicia sfântului și slăvitului mucenic Ioan cel Nou, care a fost chinuit la Cetatea Albă*. Autorul, „Grigorie monahul și prezviterul de la Marea Biserică a Moldovlahiei", a fost mult timp identificat cu Grigorie Țamblac, scriitor și orator al culturii ortodoxe, de origine bulgară, ajuns în 1415 mitropolit al Kievului. Legenda unui Țamblac dascăl și predicator în Suceava, egumen al mănăstirii Neamț, autor al *Vieții Sf. Ioan cel Nou* etc. avea o tradiție puternică atunci când episcopul Melchisedec a „autentificat-o" prin lucrarea *Viața și scrierile lui Grigorie Țamblac* (1884). Dar imaginea a fost contestată și până la urmă destrămată pe baza unor dovezi și raționamente care fac cu totul improbabilă legătura lui Țamblac cu literatura română. Rămâne mai credibilă ipoteza paternității unui autor autohton, care ar fi scris după moartea lui Alexandru cel Bun (1432). Cea mai veche versiune s-a păstrat într-o copie a lui Gavriil Uric de la Neamț (1439), după care mitropolitul Varlaam a făcut o traducere-prelucrare ce a fost inclusă în *Cazania* sa (1643). Varianta completă a traducerii românești a fost refăcută de episcopul Melchisedec și publicată în *Viața și scrierile lui Grigorie Țamblac*. Este o hagiografie obișnuită în cultura ortodoxă, dar care are unele particularități, începând cu încercarea descrierii Trapezuntului (Cetatea Albă), oraș bogat și slăvit, bine așezat. Traducerea păstrează liniile generale ale genului și ale retoricii bizantine, cu dialoguri de un patetism convențional, dar dincolo de acestea se ghicește o participare afectivă reală, aproape o retrăire a faptelor. Finalul prezintă un deosebit interes istoric și chiar literar, deoarece cuprinde consemnări de martor ocular al unor întâmplări din timpul domniei lui Alexandru cel Bun. Creștin și patriot, acesta trimite un alai fastuos să aducă moaștele făcătoare de minuni ale sfântului Ioan cel Nou de la malul mării, iar sosirea acestora constituie un eveniment obștesc. Se dau și unele amănunte care ajută la vizualizarea scenei: domnitorul se prosternează pios lângă raclă și, cu lacrimi în ochi, îl proclamă pe martir drept ocrotitor al Moldovei. Prin locul în care a fost scris, prin subiect, prin autor și finalitate, se consideră că *Martiriul...* este prima scriere a literaturii române vechi, a cărei traducere și includere în *Cazania* lui Varlaam i-a asigurat circulația și asimilarea în cultura autohtonă.

Ediții: *Măcenia svântului și slăvitului marelui măcenic Ioan Novâi de la Soceavă*, în Varlaam, *Cazania. 1643*, îngr. J. Byck, București, 1966, *451–460*; *Martiriul sântului, slăvitului martir Ioan cel Nou carele s-a martirizat în Cetatea Albă*, în Episcopul Melchisedec, *Viața și scrierile lui Grigorie Țamblac*, București, 1884, *85–100*.

Repere bibliografice: George Aramă, *Grigorie Țamblac*, Iași, 1892; Apolon Andrieș, *Grigorie Țamblac, mitropolitul Moldovei*, București, 1902; Iorga, *Ist.lit.*, I, *98–100*; Emil Turdeanu, *Grégoire Camblak: faux arguments d'une biographie*, „Revue des études slaves", 1946; Ciobanu, *Ist. lit.* (1989), *38–40*; Djordje Sp. Radojičić, *Nicodim de Tismana et Grégoire Camblak*, RSL, 1966; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, *69–70*; G. Mihăilă, *Grigorie Țamblac*, LRV, I, *21–25*; Paul Mihail, *Geneza studiului întocmit de episcopul Melchisedec despre Grigorie Țamblac*, MM, 1969, 7–9; Dan Zamfirescu, *Întâiul scriitor român*, LCF, 1983, 19; Alexandru V. Diță, *În legătură cu paternitatea primei scrieri în proză a literaturii române*, LCF, 1983, 44, 1984, 10; Dan Zamfirescu, *Grigore Țamblac. Legenda lui în cultura română*, MS, 1986, 4. *C.T.*

MASCA, revistă apărută la Craiova la 1 și la 7 noiembrie 1911. În numărul 2 figurează ca director Ajax, iar secretar de redacție este Const. Barbu. Prin titlu și prin virulență, articolul-program se revendică de la maiorescianul *În lături!* Fenomenul teatral e văzut și prezentat în toate particularitățile lui, adică autor dramatic-text-spectacol-actor-regizor și chiar public, acesta din urmă aspru criticat. **M.** dezvăluie numele unora dintre colaboratorii ei tocmai atunci când anunță — laconic — că a renunțat la serviciile lor: H. Bacher, A.M. Panijel și F. Aderca. *D.C.-E.*

MASCA, revistă apărută la București, săptămânal, la 7 august și la 14 august 1916, având subtitlul „Teatru, literatură și arte". Director: D. Karnabatt; prim-redactor: Emanoil Cerbu. Articolul-program este intitulat *Teatrele noastre* și vorbește despre starea instituțiilor teatrale și nevoia de repertoriu teatral. Se publică poezii de Al. Macedonski (*Romanța frunzei de chiparos*), Al. Obedenaru, D. Karnabatt, articole de N. Davidescu (rubrica „Culise"), N.I. Porfiriu și Ion Foti. Ioan Peretz publică un fragment din drama istorică *Bimbașa Sava* (despre epoca lui Tudor Vladimirescu) și se recenzează o piesă a lui Macedonski, *Moartea lui Dante Alighieri.* *M.Pp.*

MASSOFF, Ioan (4.VI.1904, București – 27.I.1985, București), teatrolog și memorialist. Este fiul Rachellei (n. Adania) și al lui Henry Massoff, mic industriaș. Învață mai întâi „carte nemțească" la un institut particular catolic și va urma și absolvi, la insistența tatălui său, Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale, audiind în paralel cursurile Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București. Atras de teatru încă de pe băncile școlii, a intrat din studenție ca redactor la „Rampa", unde a și debutat în 1924, cu un interviu luat lui N. Iorga, funcționând aici până în 1938. A mai colaborat la „Adevărul literar și artistic" – interviurile și reportajele publicate în această revistă și în „Rampa" le va aduna în cartea *Despre ei și despre alții...* (1973) -, la „Jurnalul literar", „Teatrul" ș.a. În calitate de secretar al Teatrului Național din București (1934-1964), de mai multe ori inspector general (delegat) al teatrelor, consilier în Ministerul Artelor (1946), **M.** s-a aflat întreaga viață în miezul vieții teatrale.

Debutul editorial al lui **M.** îl constituie însemnările de călătorie din *Londra 1933* (1934), în care curiozitatea jurnalistului este atrasă, în mod firesc, de specificul englezesc, relatat uneori cu umor, cu preocupare vădită pentru alteritate. Va urma un roman, de fapt o scriere despre moravurile din mediul teatral interbelic, *Fard...* (1935), fără adâncime psihologică, unde apar destul de transparent, pe fundalul dramei conjugale și existențiale a unei tinere familii de actori, și figuri reale din lumea scenei. Ca biograf, **M.** s-a oprit asupra personalității unor actori – *Matei Millo și timpul său* (1939), *Viața lui Tănase* (1947), *Viața lui Tony Bulandra* (1949), *Petre Liciu și vremea lui* (1971), *Ion Iancovescu sau Neliniștea unui actor* (1979) – și interpreți lirici de seamă – *Tenorul Ion Băjenaru și vremea lui* (1970), *Glorioasa existență a tenorului Gabriel Gabrielescu* (1974). Evocările sunt susținute de apelul la document, rememorare și chiar de anecdotică, evitându-se, în general, romanțarea. Vastă panoramă a fenomenului teatral de pe tot cuprinsul țării, de la începuturi până în 1950, *Teatrul românesc* (I-VIII, 1961-1981), opera principală a lui **M.**, adună o bogată informație referitoare nu numai la arta spectacolului (teatral și liric-muzical), ci și la autori, repertoriu, interpreți, locații, instituții, evenimente și la tot ce ține de culisele activității scenice. S-a remarcat „fervoarea cronicărească" (Ileana Berlogea) cu care exegetul înregistrează toate documentele, cu mare grijă pentru relatarea exactă a faptelor, cu numeroase și prețioase digresiuni și extensiuni ce colorează textul, altminteri prea dens, pe alocuri fastidios prin înșiruirea de titluri și nume de autori și interpreți ai repertoriilor din toate stagiunile. Organizată diacronic, în succesiunea strictă a evenimentelor, „privirea istorică" a lui **M.** se sprijină pe fapte selectate din presa vremii ori relatate uneori direct, prin intermediul citatului amplu, spre care afluează din toate direcțiile adaosuri, note suplimentare de subsol, paranteze, precum și pe mărturii ale celor mai mult ori mai puțin implicați în viața teatrului, nu lipsite de anecdotic, în intenția de reconstituire cât mai fidelă a atmosferei de epocă. Dacă sub raportul frescei istorice informația este într-adevăr copleșitoare, s-ar spune „excepțională" (Mircea Mancaș), **M.** nu-și propune însă nici un fel de sinteză ori ierarhizare a acesteia, după cum evită orice discuție ori polemică în planul ideilor teoretice, mulțumindu-se exclusiv cu rolul de cronicar. „Oameni și întâmplări", „portrete, mărturii, profiluri" ale unor personalități din teatru, literatură și arte, configurate între anecdotică și memorialistică, sunt consemnate în *Actorul de la miezul nopții* (1974), precum și în ultima sa carte, *Între viață și teatru* (1985), cu un titlu simbolic pentru destinul asumat de **M.**, acela de biograf complet al vieții teatrale (și, tangențial, culturale) românești.

SCRIERI: *Londra 1933*, București, 1934; *Fard...*, București, 1935; *Teatrul românesc acum o sută de ani* (în colaborare cu G. Baiculescu), pref. Paul I. Prodan, București, 1935; *Amintirile din teatru ale lui Const. I. Nottara* (în colaborare cu Tatiana Nottara), București, 1936; *Istoria Teatrului Național din București. 1877-1937*, București, 1937; *Davicion Bally – revoluționarul de la '48*, București, 1938; *Matei Millo și timpul său*, București, 1939; *Strădania a cinci generații. Monografia familiei Șaraga*, București, 1941; *Viața lui Tănase*, București, 1947; *Viața lui Tony Bulandra*, București, 1949; *Teatrul românesc. Privire istorică*, I-VIII, București, 1961-1981; *Constantin Tănase* (în colaborare cu Radu Tănase), București, 1964; *Eminescu și teatrul*, București, 1964; *I. D. Ionescu de la „Iunion"*, București, 1965; *Maria Ventura* (în colaborare cu Gh. Nenișor), pref. J. Paul-Boncour, București, 1966; *Tenorul Ion Băjenaru și vremea lui*, București, 1970; *Petre Liciu și vremea lui*, București, 1971; *Despre ei și despre alții...*, București, 1973; *Actorul de la miezul nopții. Oameni și întâmplări din lumea teatrului de altădată*, București, 1974; *Glorioasa existență a tenorului Gabriel Gabrielescu*, București, 1974; *Ion Iancovescu sau Neliniștea unui actor*, București, 1979; *Între viață și teatru. Portrete, mărturii, profiluri*, București, 1985. **Traduceri:** Boris Romașov, *Teatru*, București, 1952.

Repere bibliografice: Emil Manu, *Ion Massoff*, LCF, 1968, 11; Aurel Baranga, *Istoria teatrului românesc*, SPM, 1972, 73; Eugen Onu, *„Teatrul românesc"*, T, 1972, 2; Șerban Cioculescu, *Din istoria teatrului românesc*, RL, 1972, 25; N. Barbu, *A iubi teatrul*, CRC, 1972, 37; N. Sandu, *„Despre ei și despre alții..."*, CNT, 1973, 21; Șerban Cioculescu, *Din lumea teatrului*, RL, 1974, 19; Ileana Berlogea, *O carte de istorie*, RL, 1974, 46; Șerban Cioculescu, *Către un repertoriu național*, RL, 1975, 10; Antoneta C. Iordache, *„Teatrul românesc"*, F, 1976, 11; Ileana Berlogea, *„Teatrul românesc"*, RL, 1977, 6; Mircea Mancaș, *„Teatrul românesc"*, CREL, 1980, 1; Ionuț Niculescu, *„Ion Iancovescu sau Neliniștea unui actor"*, TTR, 1980, 7-8; Șerban Cioculescu, *„Între viață și teatru"*, RL, 1985, 24; *Dicț. scriit. rom.*, III, 120-122. *G.Dn.*

MAȘEK, Victor Ernest (13.I.1937, București – 20.IX.2002, București), estetician și traducător. Este fiul Hedwigăi (n. Ekhardt) și al lui Carol Mașek, economist. Urmează cursurile primare și secundare la București și tot aici Facultatea de Filosofie, absolvită în 1965; și-a susținut doctoratul în 1971, cu teza *Introducere în estetica informațională*, publicată în 1972 sub titlul *Artă și matematică*. Lucrează în calitate de cercetător la sectorul de estetică al Institutului de Filosofie (până în 1975), ca șef al sectorului de cercetare la Muzeul Literaturii Române (1975–1980), expert principal la Centrul de Perfecționare a Cadrelor din domeniul culturii și ca redactor la Editura Științifică și Enclopedică (din 1983). După 1989 a fost directorul Teatrului „Nottara" din București. A debutat cu versuri în 1959, la „Gazeta literară".

Cea dintâi carte a lui **M.** este *Mărturia artei* (1972), eseu construit pe o sinteză tradițională a esteticii lui John Dewey („artă înseamnă tot ce atinge perfecțiunea") și a celei a lui Georg Lukács („diferența dintre artă și nonartă constă în diferența dintre cunoașterea integrală dialectică și cunoașterea unilaterală ideologică"). Rezultatul este un demers teoretic în care opera de artă este considerată în raport cu scopurile sale și, prin urmare, în raport cu mijloacele și cu modurile de a le înfăptui. Concluzia, nu nouă, ci doar confirmată, e aceea că omul se află în centrul creației artistice, că el e scopul și justificarea supremă a artei. De aceea a putut să pară paradoxală ideea directoare prezentă în altă lucrare, editată după numai câteva luni, *Artă și matematică*, cu un subtitlu elocvent: *Introducere în estetica informațională*. E primul text scris în românește în care teoriile estetice ale lui M. Bense sunt aplicate la semiotica artelor vizuale. Dar **M.** nu renunță la teza fundamentală din prima sa carte, ci reia aici ideea potrivit căreia decisiv este antropocentrismul, componenta umană fiind esențială deopotrivă în crearea și în receptarea operei de artă. Astfel încât arta e privită ca o modalitate specifică majoră de definire a lumii lăuntrice a artistului, generatoare a unor impulsuri spre comunicarea propriei experiențe către o lume capabilă să participe la procesele existențiale ale creatorului. Termenul „supersemn", care revine adesea în text, are rolul de a sugera interacțiunea între operă și receptor. Din această perspectivă estetica promovată de **M.** poate fi considerată ca o teorie fenomenologică, doctrină a spectatorului și a judecății estetice. Ceea ce la Bense era *Mitrealität* devine la esteticianul român „orizont de așteptare": în timp ce matematicile oferă mijloace de „co-necesitate", arta – și numai arta – oferă un mijloc de „co-realitate". O construcție și mai solidă e *Arta – o ipostază a libertății* (1977), studiu care stabilește funcțiile ce transcend esteticul pentru a cuprinde, în sensul umanist pus în lumină de Giulio Carlo Argan, realitatea psihică a creatorului. **M.** a fost și unul dintre cei dintâi esteticieni români care au sesizat pericolele industrializării operei de artă și a stăruit asupra apariției și proliferării kitschului. A colaborat la câteva lucrări colective importante – *Artă și comunicare* (1971), *Creație și ideație* (1971), *Estetica filosofică și științele artei* (1972), *Dicționar de estetică generală* (1972), *Artă și realitate* (1972). Comentatorii au subliniat valoarea unor antologii pe care le-a alcătuit, cum sunt *Estetică–informație–programare* (1971), *De la Apollo la Faust. Dialog între civilizații, dialog între generații* (1978), în aceasta din urmă publicând și o traducere integrală din *Nașterea tragediei* a lui Nietzsche, sau *Arta viitorului* (1979).

SCRIERI: *Mărturia artei*, București, 1972; *Artă și matematică. Introducere în estetica informațională*, București, 1972; *Arta – o ipostază a libertății*, București, 1977; *Arta de a fi spectator. Contribuții la estetica receptării*, București, 1986; *Arta naivă*, București, 1989; *Pariul cu teatrul. Idei la rampă*, București, 1998. **Antologii:** *Estetică–informație–programare*, București, 1971; *De la Apollo la Faust. Dialog între civilizații. Dialog între generații*, tr. și pref. edit., București, 1978; *Arta viitorului*, tr. și pref. edit., București, 1979.

Repere bibliografice: Florin Manolescu, *Critica și știința*, LCF, 1972, 48; Andrei Pleșu, *„Mărturia artei"*, „Arta", 1972, 12; Ion Ianoși, *„Artă și matematică"*, CREL, 1974, 1; Florin Mihăilescu, *Libertate, responsabilitate, valoare*, VR, 1977, 7; Doina Uricariu, *O monografie a libertății în artă*, LCF, 1977, 33; Titu Popescu, *Arta ca o ipostază a libertății*, T, 1977, 8; Al. Tănase, *Apolinismul artei grecești*, RL, 1978, 25; *Dicț. scriit. rom.*, III, 122–123. *D.G.*

MATALĂ, Dumitru (30.VIII.1936, Turnu Severin), prozator. Este fiul Milevei (n. Stanilovici) și al lui Constantin Matală, comerciant. După ce a urmat Liceul „Traian" din orașul natal (1950–1954) și Facultatea de Filologie, secția literatură și critică literară, a Universității din București (1955–1960), este profesor la Școala Generală din comuna Munteni, raionul Tecuci (1960–1962), iar între 1962 și 1965 director al Bibliotecii Raionale din Tecuci. În 1965 este corespondent al „Scânteii tineretului", între 1966 și 1976 șef de secție și redactor-șef adjunct la același ziar, iar între 1976 și 1989 e instructor la Consiliul Culturii și Educației Socialiste, cu o întrerupere de trei ani (1982–1985), perioadă în care activează ca director al Casei de Filme nr. 3. În 1990 intră în redacția Editurii Eminescu, iar între 1992 și 1994 ocupă un post de publicist comentator la revista „Parlamentul", devenind ulterior consultant la compartimentul pentru presă al Senatului. Debutează cu o fabulă, *Amănuntul principal*, în culegerea *Oltenia literară* (1955), iar în proză, cu povestirea *Înainte de plecare*, în antologia *Pagini dunărene* (1964). Colaborează cu povestiri, reportaje, articole la „Luceafărul", „România literară", „Contemporanul", „Tribuna", „Steaua", „Vatra", „Familia", „Ramuri", „Cinema" ș.a.

Nuvelele din volumul *Locul* (1973), debut matur, avansează o formulă neschimbată pe tot parcursul scrierilor lui **M.** – proză de analiză, în maniera Anton Holban. S-a spus, de altfel, că „subiectele sunt ca și inexistente, resursele epice izvorăsc din prodigioasa memorie afectivă a eroului, din autoexaminarea stărilor sufletești, din aducerea în prezent a unor amintiri inactuale" (C. Stănescu). „Locul", termen simbol, sugerează căutarea spațiului fizic și mai ales moral în care personajele se pot regăsi pe ele însele în autenticitate și libertate. Cuvântul revine în titlul mai multor cărți de nuvele – *Locul al doilea* (1976), *Locul de la răscruce* (1980) – și în cel al romanelor *Locul posibil* (1991), *Locul de trecere* (2001). Trama romanescă se reduce la concurența (nemărturisită, dar vizibilă) dintre cinci personaje, inspectori într-o instituție culturală, pentru

dobândirea unui post mai înalt. Concurență impropriu zis, întrucât nu toți țin să pună mâna pe acest post, personajul principal, Antohi, chiar refuzând avansarea și demisionând pentru a-și căuta „locul posibil", adică modul de viață în care să se manifeste liber, neîncorsetat de convenienţe. Întregul roman e analiza minuțioasă a celor mai ascunse nuanțe din conștiința eroului. Aceeași manieră va fi exploatată și în romanul *Împărțirea la trei* (1996).

SCRIERI: *Locul*, București, 1973; *Cele patru puncte cardinale*, București, 1974; *Locul al doilea*, București, 1976; *Rostogolirea*, București, 1978; *Efecte secundare*, București, 1979; *Locul de la răscruce*, București, 1980; *Durata partidei*, București, 1984; *Trei călătorii*, București, 1985; *Legea căderii frunzelor*, București, 1987; *Locul posibil*, București, 1991; *Împărțirea la trei*, București, 1996; *Trecere pentru pietoni*, București, 2000; *Locul de trecere*, București, 2001; *Casa părintească*, București, 2003.

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, I, *31–34*; Nicolae Manolescu, *Un analist*, RL, 1977, 7; Valentin F. Mihăescu, *Talent analitic*, LCF, 1977, 16; Valentin Tașcu, *Dinamica personajului*, TR, 1978, 52; Iorgulescu, *Scriitori*, *214–215*; Stănescu, *Jurnal*, I, *145–148*; Mircea Iorgulescu, *Eșecul prin succes*, RL, 1979, 38; Dana Dumitriu, *Psihologie și tipologie*, RL, 1981, 4; Teodor Vârgolici, *Reîntâlnire tardivă*, RL, 1987, 43; Cosma, *Romanul*, I, *194–196*; Ulici, *Lit. rom.*, I, *402–403*; Mariana Ionescu, *Trecere pentru cititori*, „Universul cărții", 2001, 1–2; *Dicț. scriit. rom.*, III, *123–125*; Popa, *Ist. lit.*, II, *869–870*; Firan, *Profiluri*, II, *869–870*. *M.Vs.*

MATCOVSCHI, Alexandrina (18.IX.1941, Brânzenii Vechi, j. Orhei), istoric literar. Este fiica Verei (n. Șoldan) și a lui Alexandru Matcovschi. După absolvirea Facultății de Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1959–1964), și-a făcut stagiul de doctorat, iar din 1969 a activat mai mulți ani în cadrul Institutului de Limbă și Literatură al Academiei de Științe, obținând titlul de doctor, iar filologie (1973). Este cadru didactic la Universitatea Pedagogică „Ion Creangă" din Chișinău. **M.** a scris monografia *Prezențe moldovenești în publicațiile ruse din anii 1880–1905* (1976), schițele biobibliografice *Polihronie Sârcu* (1967) și *A.I. Iațimirski* (1979), consacrate unor slaviști de seamă, originari din Basarabia. Este autoare a unor studii și articole privind raporturile culturale și literare româno-ruse, viața și opera lui Grigorie Țamblac, Nicolae Milescu, Dimitrie Cantemir, B.P. Hasdeu ș.a. În cercetările sale sunt valorificate deseori materiale de arhivă sau din publicații puțin accesibile.

SCRIERI: *Polihronie Sârcu*, Chișinău, 1967; *Prezențe moldovenești în publicațiile ruse din anii 1880–1905*, Chișinău, 1976; *A.I. Iațimirski*, Chișinău, 1979.

Repere bibliografice: Vasile Ciocanu, *Un studiu despre relațiile literare moldo-ruse*, „Nistru", 1977, 3; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *275*. *V.C.*

MATCOVSCHI, Dumitru (20.X.1939, Vadu-Rașcov, j. Orhei), poet, prozator, dramaturg și eseist. Este fiul Eudochiei și al lui Leonte Matcovschi, țărani. A urmat Facultatea de Istorie a Universității de Stat din Chișinău (1956–1961). A fost redactor la „Moldova socialistă" (1961–1967), la săptămânalul „Cultura" (1967–1970), la Editura Lumina (1970–1972) și la revista

„Nistru" (1972–1980). În 1988 devine redactor-șef al revistei „Basarabia", impunându-i ca program recuperarea valorilor clasice și a celor cenzurate, reintegrarea literaturii basarabene în contextul cultural românesc. A fost distins cu titlul de Scriitor al Poporului din Republica Moldova (1989). Este laureat al Premiului de Stat din Republica Moldova (1990) și al Premiului „Nichita Stănescu" (1997).

În primele volume de versuri, *Maci în rouă* (1963) și *Univers intim* (1966), **M.** exploatează anecdoticul, relatarea frustă, dar și parabolicul. Formula poetică este contaminată de clișeele timpului, conținând totuși în subsidiar un refuz al idilicului. O poezie despre tăcerea pământului cutreierat de fiorii creației, despre duritatea și gravitatea comunicării, despre dramatismul înstrăinării resimțite pe pământ basarabean („Poate osul, de-a fost os,/ Avea-n loc de rădăcini/ Inimă de Făt-Frumos/ Îngropată de străini"). În majoritatea culegerilor ulterioare se intonează o cântare a pătimirii românilor, în versuri accentuat folclorice și mesianice, peste care se varsă lacrima tremurată a unui colț de țară vitregit, bătut nemilos de vânturile istoriei. Tonalitatea elegiacă și sentimentală, ca și cea blasfematorie, încruntată, care se infiltrează pretutindeni, vădesc

un dramatism organic sau chiar un suflu tragic ardent. Poetul se situează între un „dincoace" și un „dincolo" de hotarul existențial, apărându-se de amenințarea neantului printr-un sentiment necontrafăcut al valorilor vieții. Lirica denotă patos etic, justițiar, iar lumea se desface – maniheic – în antinomii bine delimitate. Legătura cu folclorul e consangvină, ca la cei mai reprezentativi poeți basarabeni, configurând un program etic și estetic care presupune cultul rădăcinilor, al casei, pragului și vetrei. Satul se conturează ca un univers coerent, o cetate morală, *axis mundi*, care sacralizează totul. O astfel de poezie se opune programatic „mievrăriilor moderne" (după expresia veche a lui Titu Maiorescu). **M.** preferă balada din raționamente limpezi: prin baladesc obține dramatism și miracol, întâmplările fiind puse sub semnul trecerii timpului și al destinului. Eroul central al baladelor e Păcală, simbol al spiritului popular dominat de jovialitate, bun-simț și stoicism. Caracterul predominant poetic, rapsodic se imprimă și prozei lui **M.**, impregnată de candorile adolescenței, naratorii fiind, de regulă, tineri care își trăiesc viața patetic, la hotarul dintre realitate și vis, ca în romanele *Duda* (1973), *Bătuta* (1975), *Toamna porumbeilor albi* (1979), *Focul din vatră* (1982), *Roman teatral* (1984). Este o proză poematică, autoreferențială, de atmosferă, adesea afectată de idilism și sentimentalism. Formula afină cu povestirea lui Ion Creangă și a lui Mihail Sadoveanu, evidentă și în tonalitatea narativă, stimulează lirismul funciar, confesionalitatea, autobiografismul. Sentimentul valorilor vieții, concentrat în simbolul-cheie al pomului vieții, rămâne axul structurant al poeziei și prozei lui **M.**, ca și al dramaturgiei pe care o cultivă. Piesele lui sunt, în majoritate, poeme dramatice, preluând simbolistica permanenței și a continuității, a trăirii demne, în spiritul firescului și al codului axiologic al neamului. Deficitul de substanță dramatică și stângăciile bat însă la ochi. Având o structură și o atmosferă baladescă și mizând pe naturalismul scenelor și al evenimentelor care aduc unele accente polemice, în contratimp cu scenele ideologizante, aceste piese au reprezentat un moment important în viața teatrală basarabeană, cu deosebire prin montările lui Veniamin Apostol. În scenă era adus un material de viață frust, crud, „imediat" și personaje jucate „pe viu", credibile din punct de vedere caracterologic și psihologic (*Președintele*, *Cântec de leagăn pentru bunici*, *Tata*, *Pomul vieții*, *Abecedarul*, *Ion Vodă cel Cumplit*). Cultul vieții autentice are ca pandant cultul valorilor clasice, al tradiției. Materializat în poetica baladescă a lui **M.**, acest cult a determinat numeroase luări de atitudine polemice împotriva postmoderniștilor. Tradiția – Mihai Eminescu („zeul poeziei noastre, poate chiar Dumnezeul ei"), Ion Creangă („sublimul povestitor"), cărora le-a dedicat plachete aparte (*Măria sa, Poetul, Năzdrăvanul Creangă, „Moșul..."*, ambele din 1992), Alexie Mateevici („părintele limbii noastre") – i-a impus o viziune asupra lumii hrănită din miturile fundamentale românești, o expresie folclorică limpede și adâncă, dar i-a indus și o anumită discursivitate retorică. Prin versurile sale de „om al Cetății", ca și prin atitudinile publicistice tranșante, **M.** este un animator al renașterii naționale basarabene.

SCRIERI: *Maci în rouă*, Chișinău, 1963; *Univers intim*, Chișinău, 1966; *Casă părintească*, Chișinău, 1968; *Descântece de alb și negru*, Chișinău, 1969; *Numai eu și numai cerul*, Chișinău, 1970; *Clopoțel*, Chișinău, 1971; *Melodica*, Chișinău, 1971; *Duda*, Chișinău, 1973; *Greierașul Puiu*, Chișinău, 1974; *Grâul*, Chișinău, 1974; *Bătuta*, Chișinău, 1975; *Axă*, Chișinău, 1977; *Hora mare*, Chișinău, 1979; *Toamna porumbeilor albi*, Chișinău, 1979; *Jurământul*, Chișinău, 1980; *Patria, poetul și balada*, Chișinău, 1981; *Focul din vatră*, Chișinău, 1982; *Roman teatral*, Chișinău, 1984; *Armonii*, Chișinău, 1985; *Tata*, Chișinău, 1985; *Tu, dragostea mea*, Chișinău, 1987; *Piesă pentru un teatru provincial*, Chișinău, 1988; *Vad*, Chișinău, 1988; *Soarele cel mic*, Chișinău, 1990; *Imne și blesteme*, Chișinău, 1991; *Floare Basarabie. Poeme după întâia moarte*, București, 1992; *Măria sa, Poetul*, Chișinău, 1992; *Năzdrăvanul Creangă, „Moșul..."*, Chișinău, 1992; *Al țării fiu... a fost badea Gheorghe Coșbuc...*, Chișinău, 1993; *Capul și sabia*, București, 1993; *Of!*, Chișinău, 1993; *Pomul materiei*, Chișinău, 1996.

Repere bibliografice: Anatol Gavrilov, *Valoarea etică a dramelor intime*, „Nistru", 1978, 10; Eliza Botezatu, *Cântec simplu*, „Nistru", 1979, 4; Ion Ciocanu, *Dreptul la critică*, Chișinău, 1990, 317–339; Leo Butnaru, *Umbra ca martor*, Chișinău, 1991, *146–160*; Ion Ciocanu, *Dumitru Matcovschi*, „Limba română" (Chișinău), 1992, 2–3; Adrian Păunescu, *Marele român Matcovschi*, „Totuși iubirea", 1993, 13–20 octombrie; Ion Ciocanu, *Poetul între imne și blesteme*, LA, 1993, 52; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 205–206*; Eliza Botezatu, [*Dumitru Matcovschi*], în *Literatura română postbelică. Integrări, valorificări, reconsiderări*, Chișinău, 1998, 456–470. *M.C.*

MATEESCU, Constantin (31.I.1929, Râmnicu Vâlcea), prozator și eseist. Este fiul Olimpiei (n. Georgescu) și al lui Iulian Mateescu, ofițer. În orașul natal frecventează Școala „Take Ionescu" și Liceul „Alexandru Lahovary" (1939–1947). Din 1947 este student la Facultatea de Medicină din București, dar după un an, restanțier la anatomie, este transferat din oficiu la Cluj. În 1949, din motive legate de sănătate, renunță la studiile de medicină, înscriindu-se la Facultatea de Filosofie a Universității din București, pe care o va absolvi în 1953. Lucrează în paralel ca referent științific la Institutul de Istorie și Filosofie al Academiei Române (1950–1952), iar după licență va fi redactor la Institutul Român pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea (1954–1958). Din 1959 funcționează ca profesor la Școala Generală din comuna Nucet (județul Dâmbovița), iar între 1961 și 1987 la Liceul Economic „Dumitru Moțoc" din București, unde, în anii '70, coordonează și apariția revistei școlare „Aurora". După câteva reportaje ocazionale în publicația „Industria alimentară" (1955), debutează cu proză la „Flacăra" (1965), iar prima carte, culegerea de schițe și povestiri *Rochia cu anemone*, îi apare în 1966. Colaborează sporadic la „Gazeta literară", „Luceafărul", „Tribuna", „Clopotul" (Botoșani), „La Roumanie d'aujourd'hui", „Ramuri", „România literară", „Amfiteatru", „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»", „Jurnalul literar", „Viața românească", „Manuscriptum", precum și la reviste străine: „Innostrannaia literatura" (Moscova), „Indian Literature" (New Delhi). Din 1969 este colaborator permanent al ziarului „Orizont" din Râmnicu Vâlcea, o parte a cronicilor literare

semnate aici fiind adunate în *Memorial de lectură* (1972). După 1989 scrie constant în publicațiile vâlcene „Curierul de Vâlcea" și „Informația zilei". Prezent în antologiile de proză scurtă *Clopote de argint* (1974) și *Înălțimile se cuceresc* (1975), **M.** este nominalizat ca autor de literatură pentru copii și tineret în *Internationale Jugend-Bibliothek* (München). Atașat până la devoțiune spațiului în care a văzut lumina zilei îi dedică atât scrieri de ficțiune, cât și lucrări de evocare documentară – *Memoria Râmnicului* (1979), *Râmnicul de odinioară* (1993), *Râmnicul, Râmnicul...* (1994), *Cartea Râmnicului* (1999), *Râmnicul uitat* (2003). Călătorește în RDG, URSS și India (invitat de Gheorghe Anca în 1983, la Universitatea din Calcutta, unde conferențiază despre Eminescu).

Prezent an de an în librării cu cel puțin o carte, **M.** este autorul unei proze de o mare consistență tematică și expresivă. Continuitatea organică a formelor epice pe care le-a cultivat (schița, povestirea, nuvela, romanul), de la *Rochia cu anemone* până la memorialistica romanescă din *Cuibul de barză* (2003), denotă existența unei viziuni edificate progresiv și armonios, la un nivel valoric insuficient observat de critică, cel puțin pentru primele cărți. Deși nu i s-a ignorat originalitatea, în timp consemnările critice lasă impresia unor lecturi doar condescendente, amabile. Fapt semnificativ, comentarii aplicate, substanțiale și nuanțate vin din partea unui coleg de breaslă, prozatorul Sorin Titel, observator atent al metamorfozelor parcurse de proza lui **M.** în anii '70–'80. Dacă în câteva culegeri - *Auroaica* (1967), *Minciuna* (1967), *Umbrele timpului* (1969), *Fumul bunicului* (1971) - preferința pentru formele scurte ale prozei este evidentă, îndeosebi sub „specia sentimentală a povestirii-evocare" (Nicolae Balotă), în *Zborul de probă* (1968), *Noaptea și ziua* (1970), *Walhalla* (1973) și *O partidă de bile* (1973) ori în *Fantezie pentru trompetă solo* (1976) **M.** își arată disponibilitatea pentru construcția amplă, tinzând spre dimensiunea romanului. Specia în care se exprimă deplin este narațiunea amplă, atent și fin articulată, ca în *Walhalla*, macronuvelă sau microroman, proză emblematică tematic, stilistic și ca tipologie. Înclinația individualizantă este, cum s-a observat, aceea spre „fructificarea virtualităților «analitice» ale povestirii" (Nicolae Crețu). Procedeul predilect rămâne suprapunerea/interferența perspectivelor temporale, jocul de optică între momentul evocat și cel al evocării, din tratarea contrapunctică rezultând o proză ce „interpretează oarecum «muzical» stări de conștiință subtile, momente sufletești gingașe" (Dumitru Micu), cu frecvente inflexiuni lirice și imixtiuni ale fantasticului. „Prozator al orașului" (Eugen Negrici), autorul cultivă – într-un text care mizează pe notație și pe atmosferă, dar nu ignoră nici perspectiva analitică, nici dicțiunea poematică, nici realismul reprezentării – „farmecul vetust" al unui trecut circumscris lumii vâlcene și bucureștene interbelice. O însemnare a diaristului („atmosfera «retro» mă fascinează") și romanul *Autoportret cu bască* (1981) sunt edificatoare în acest sens. Aici protagonistul, bătrânul pictor Șerban Milescu, „pare că vine din alt secol, uitat de oameni și uitat de multă vreme în legendă". Întâlnirile lui cu naratorul instituie de fiecare dată un dialog, al lumilor și al timpurilor, în imagini suprapuse: cea din prezentul evocării, cu „maestrul" tot mai bătrân, și cea cristalizată din mozaicul amintirilor/confesiunilor înregistrate și comentate de narator. Ca majoritatea personajelor lui **M.**, Șerban Milescu este o fire delicată, confiscată de câte un moment paradisiac din trecut, de obicei din adolescență sau tinerețe. În fond, romanul pune în ecuație incompatibilitatea dintre două lumi, opuse prin valorile pe care se întemeiază. Evaziunea în trecut a personajului transcrie modul prozatorului însuși de a se situa față de prezent, de a-și apăra libertatea de creație, de a se sustrage tiparului oficial din anii '70-80. „Investigarea în amintiri", „resuscitarea" clipelor „aburite de uitare", tematica retro sunt soluții de poziționare polemică și de reprezentare a viziunii scriitorului despre efectul devastator al unei istorii brutale asupra fragilei ființe umane. Implicit, proza lui **M.** își vădește frecvent dimensiunea autobiografică, abordată direct în *Cuibul de barză*, „roman memorialistic", în care reconstituirea propriei vieți interferează atât universul scrierilor de ficțiune, cât și cronica subiectivă a anilor 1966-1989, transpusă anterior în paginile a cinci tomuri de *Jurnal* (1997–2001). Diaristul consemnează momente ale scrisului, demersuri editoriale, impactul cu cenzura, secvențe din intimitatea familiei, reflecții asupra oamenilor, climatului literar și asupra propriei opere. Fără să fie o agendă strictă de laborator scriitoricesc, *Jurnalul* confirmă înclinația către retrospecție. M. alege calea unei mărturii care contează, ca document personal, în reconstituirea unei epoci frământate.

SCRIERI: *Rochia cu anemone*, pref. Ion Lăncrănjan, București, 1966; *Auroaica*, București, 1967; *Minciuna*, București, 1967; *Zborul de probă*, București, 1968; *Umbrele timpului*, București, 1969; *Noaptea și ziua*, București 1970; *Avionul de Cluj* (în colaborare cu Alexandru Mitru), București, 1970; *Fumul bunicului* București, 1971; *Memorial de lectură*, București, 1972; *Walhalla*, București, 1973; *O partidă de bile*, București, 1973; *Toamna, păsările...*, București, 1975; *Fantezie pentru trompetă solo*, București, 1976; *Povestiri de la Rond*, București, 1977; *După-amiaza unui faun*, București, 1978; *Memoria Râmnicului*, București, 1979; *Câinele andaluz*, București, 1980; *Autoportret cu bască*, București, 1981; *Drumurile lui Anton Pann*, București, 1981; *Marele șlem*, Craiova, 1981; *Anonim flamand*, București, 1983; *Bal la Casa Ofițerilor*, Craiova, 1983; *Pe urmele lui Nicolae Filimon*, București, 1985; *Coline în soare*, București, 1989; *Râmnicul de odinioară*, Râmnicu Vâlcea, 1993; *Povestiri de adormit Ancuța*, București, 1994; *Râmnicul, Râmnicul....Jurnal indian*, Râmnicu Vâlcea, 1994; *Jurnal*, I-V, Râmnicu Vâlcea, 1997-2001; *Cartea Râmnicului*, Râmnicu Vâlcea, 1999; *Jurnal în libertate (1990–1993)*, Râmnicu Vâlcea, 2002; *Cuibul de barză*, Râmnicu Vâlcea, 2003; *Râmnicul uitat*, Râmnicu Vâlcea, 2003. **Ediții:** Cella Delavrancea, *Scrisori către Filip Lahovari*, ed. bilingvă, tr. Dan Mateescu, pref. edit., București, 1998.

Repere bibliografice: Sânziana Pop, *„Rochia cu anemone"*, LCF, 1966, 25; Valeriu Cristea, *„Rochia cu anemone"*, GL, 1966, 25; Nicolae Manolescu, *Constantin Mateescu*, CNT, 1966, 25; Nicolae Crețu, *Vitalitatea povestirii*, IL, 1967, 4; Cornel Ungureanu, *Căutări creatoare și inerție în epica scurtă*, O, 1967, 4; Sânziana Pop, *„Auroaica"*, LCF, 1967, 28; Magdalena Popescu, *„Zborul de probă"* GL, 1968, 28; Mihai Ungheanu, *„Zborul de probă"*, LCF, 1968, 32; Mircea Iorgulescu, *„Noaptea și ziua"*, RL, 1970, 32; Nicolae Balotă, *„Avionul de Cluj"*, RL, 1971, 24; Nicolae Balotă, *„Fumul bunicului"*, RL, 1971, 34; G.

Gheorghiță, *„Memorial de lectură"*, R, 1973, 4; Sorin Titel, *Proză de analiză*, RL, 1974, 33; Sorin Titel, *Poveste de dragoste*, RL, 1975, 38; Firan, *Macedonski-Arghezi, 290–292*; Sorin Titel, *Povestiri*, RL, 1976, 36; Marcel Constantin Runcanu, *Un sentimental ponderat*, TR, 1976, 47; Dumitru Micu, *Aventură și meditație*, CNT, 1977, 17; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 339; Sorin Titel, *Sensibilitate romantică*, RL, 1978, 38; Gheorghe Bulgăr, *„Memoria Râmniculuí"*, CL, 1979, 11; Florentin Popescu, *„Memoria Râmniculuí"*, RL, 1980, 9; Sorin Titel, *Discreție și sensibilitate*, RL, 1980, 36; Nicolae Pop, *Perimetru sentimental*, Craiova, 1980, *205-209*; Hristu Cândoveanu, *„Autoportret cu bască"*, RL, 1982, 5; Sorin Titel, *O carte despre Anton Pann*, RL, 1982, 40; Adrian Anghelescu, *„Anonim flamand"*, TMS, 1983, 3; Sorin Titel, *Între realism și fantastic*, RL, 1983, 25; Costea Marinoiu, *Drumuri pe Olt*, București, 1983, *161–164*; Șerban Cioculescu, *„Pe urmele lui Nicolae Filimon"*, RL, 1985, 50; Cândroveanu, *Lit. rom., 253-256*; Cosma, *Romanul*, I, 233; Eugen Negrici, *Un prozator al orașului*, RL, 1989, 5; Constantin Deaconu, *Impresii de lectură*, Râmnicu Vâlcea, 1996, *75–158*; Barbu Cioculescu, *Saga unei epoci*, JL, 1998, 1–2; Victoria Dimitriu, *Bildungstagebuch*, JL, 1998, 1–2; Teodor Vârgolici, *Cella Delavrancea*, ALA, 1999, 454; Gheorghe Anca, *Cărțile lui Constantin Mateescu*, „Biblioteca", 1999, 2; Dan C. Mihăilescu, *Împliniți și înfrânți*, „22", 1999, 13; Gheorghe Grigurcu, *Amazoana artistă*, RL, 1999, 22; Liviu Grăsoiu, *De la o carte la alta*, LCF, 1999, 43; Eugen Negrici, *Un scriitor discret*, RL, 2000, 46; Micu, *Ist. lit., 325*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *125-127*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1079*; Barbu Cioculescu, *Singurătatea memorialistului de cursă lungă*, RL, 2001, 36; Dan C. Mihăilescu, *Între Zaciu și Radu Petrescu*, „Ziarul financiar", 2003, 35-38; Firan, *Profiluri*, II, *46-48*. *C.H.*

MATEESCU, Nicolae (22.XI.1945, Ploiești), prozator și dramaturg. Este fiul Eugeniei (n. Gürtler) și al lui Nicolae Mateescu, inginer. Frecventează școala primară în orașul Victoria și la Valea Călugărească și este elev la Liceul „Mihai Viteazul" din Ploiești, absolvit în 1963. Student la Facultatea de Filologie, secția biblioteconomie, a Institutului Pedagogic din București (1963–1966), este repartizat după absolvire la Biblioteca Academiei Române, unde lucrează până în 1968. Revine ca student (până în 1972, când renunță) la Facultatea de Filosofie, secția psihologie, la Universitatea București. Va fi angajat temporar redactor la „Luceafărul" (în 1981) și din 1988 lucrează ca metodist la Casa de Cultură din Cernavodă, unde se ocupă de teatrul de amatori. În 1990 revine în București și editează împreună cu Eugen Chirovici și Denis Dinulescu un număr al revistei „Secunda". Debutează cu schița *Bocet în grâu* la „Tomis" (1966), iar editorial, în 1968, cu volumul de schițe, povestiri și nuvele *Vedere de pe balustradă*, în colecția „Luceafărul" a Editurii pentru Literatură, la recomandarea lui Ștefan Bănulescu. Colaborează cu proză, articole, eseuri, reportaje, cronici de spectacol și de film la „Gazeta literară", „Luceafărul" (între 1976 și 1986 asigură „Cronica de film") și sporadic la ziarele „România liberă", „Scânteia", „Scânteia tineretului". În 1970 debutează ca dramaturg cu *Pâlnia și Stamate*, dramatizare după Urmuz. Prima piesă originală jucată este *Regina balului*, în 1981 la Teatrul „Ion Vasilescu", reprezentată ulterior și de alte teatre. În 1982, la Teatrul TV, i se montează *Dragul meu anonim*. Piesa *Dacă dă Dumnezeu și plouă*, scrisă în colaborare cu Denis Dinulescu, este pusă în scenă în 1994 la Teatrul Mic din București. După 1989 se dedică teatrului, dând piese precum *Boabe de rouă pe o frunză de lotus în bătaia lunii* (montată în 1999 la Teatrul Național din București) și *Ultima zi din mileniu*.

Alternarea prozei de ficțiune cu reportajul și reconstituirea documentar-istorică jalonează traseul căutărilor tematice și narative ale lui **M.** Schițele și povestirile din prima sa carte, *Vedere de pe balustradă*, disimulează într-o atmosferă lirică un punct de plecare biografic. Cu o maturitate compozițională remarcată de la început de comentatori, aceste scrieri poartă încă amprenta unor modele literare, cea mai vizibilă fiind, ca psihologie a personajelor, influența nuvelelor lui Ștefan Bănulescu. Textele sunt, cu predilecție, explorări în realitatea lumii țărănești. Adevărate exerciții „de scriere «pe viu»", ele vădesc „un acut spirit de observație" (Mircea Iorgulescu), centrat pe elemente care sugerează transformarea ireversibilă a unei lumi supuse traumatismelor istoriei. Autorul surprinde cu aparentă detașare dramatica dispariție a unor mentalități vechi, modificarea relațiilor țăranului cu pământul, fractura între generații. Parte din recolta de fapte, de gesturi, de replici obținută pe calea observației reportericești este valorificată în povestiri, nuvele, roman, piese de teatru. Scriitorul posedă o capacitate remarcabilă de a reprezenta, printr-un montaj impasibil de fapte, prin succinte notații de atmosferă, prin replici anodine, tensiunea unor situații, întâmplări sau stări obișnuite, dar importante în ordinea umanului. Confesiunea soldatului din nuvela *Vinovații* (volumul *Stația de salvare*, 1975), punctată de accentele unei agresivități deturnate, relevă, de fapt, adâncul derutant al unei sensibilități rănite, într-o lume în care valorile sunt destrămate. Tot așa, personajul în jurul căruia se coagulează acțiunea romanului *Sărbătoare legală* (1990), întrupează stingerea unui mod de a fi, acela al lumii vechi, țărănești, dislocată din rosturile ei prin colectivizare, prin intruziunea brutală a istoriei.

SCRIERI: *Vedere de pe balustradă*, București, 1968; *Războiul pâinii*, București, 1974; *Stația de salvare*, București, 1975; *Oamenii pământului*, București, 1978; *Puterea unui sat în fața lumii*, București, 1985; *Sărbătoare legală*, București, 1990; *Ismail și Turnavitu. După Urmuz*, București, 2003; *Teatru* (în colaborare), București, 2003.

Repere bibliografice: Magdalena Popescu, *„Vedere de pe balustradă"*, GL, 1968, 40; Constantin Hârlav, *„Vedere de pe balustradă"*, AST, 1969, 3; Nicolae Baltag, *„Războiul pâinii"*, LCF, 1974, 35; Mircea Constantinescu, *Între reportaj și roman*, VR, 1974, 11; Cristea, *Domeniul, 320–324*; Titel, *Pasiunea, 173–175*; Val Condurache, *Istorie și actualitate*, CL, 1976, 5; Vasile Petre Fati, *Refuzând pitorescul*, VR, 1976, 7; Valentin F. Mihăescu, *Literatura contemplației active*, LCF, 1977, 46; Valentin F. Mihăescu, *Dreptul de-a fi om*, LCF, 1978, 22; Iorgulescu, *Scriitori, 215–217*; Ștefănescu, *Jurnal, 165*; Radu Anton Roman, *Recursul la metodă*, LCF, 1981, 24; Nicolae Manolescu, *Tot despre proza scurtă*, RL, 1981, 26; Vasile Chifor, *„Dați-i o șansă" prozei scurte!...*, VR, 1982, 1; Popescu, *Teatrul, 224–227*; Mariana Sipoș, *Proza țărănească*, RL, 1991, 32; *Nicolae Mateescu*, DRI, III, *234–235*. *C.H.*

MATEESCU, Stelian (1903, Craiova – 1976, București), eseist. Dintr-o familie de oameni simpli, **M.** a manifestat încă din adolescență o teribilă voință de afirmare intelectuală. A urmat

la București Facultatea de Litere și Filosofie, secția filosofie, plecând apoi la studii în capitala Franței. Citea enorm, în mai multe limbi, cu o încordare și o meticulozitate ce l-au speriat până și pe Mircea Eliade. I se dusese buhul că știe multă carte (era poreclit „micul Kant"). Colegii vorbeau despre dânsul ca despre „un fenomen", „un al doilea Pico della Mirandola". Își intimida profesorii (Mihail Dragomirescu fiind „victima" predilectă) sau îi scotea din sărite cu insolențele-i nu lipsite de substanță, emise pe un ton ascuțit, cu inflexiuni ciudate. Părinții lui **M.** priveau la el ca la un geniu, și cam tot așa aveau să-l socotească Mircea Eliade și Mircea Vulcănescu, care i-a fost prieten. A întemeiat Societatea de Estetică (1925-1928), de ale cărei activități s-a ocupat împreună cu Lucian Blaga și O.W. Cisek. Înălțat pe coturnii unei megalomanii în proces, conferența adesea la Fundația „Regele Carol I", la Asociația Studenților Creștini din România și în alte locuri, intrigând auditoriul cu înfățișarea lui stranie și mimica răvășită, sugerând o insuportabilă combustie lăuntrică, de om mistuit de idei. De la o vreme, apelul la divinitate devine obsesiv în expunerile lui, trădând o fatală alunecare în manie religioasă, cu imprevizibile manifestări agresive. Deriva e sesizabilă și în proza, de naive exaltări, *Lacul negru*, publicată în „Gândirea". A compus, în duh blagian, și versuri, fără a dovedi cine știe ce chemare spre poezie. La Sburătorul, oricum, ele nu au trezit entuziasm, de unde râca împotriva cenaclului și a lui E. Lovinescu, pe care îl va și ataca sfidător, atrăgându-și sancțiunea maestrului. De prin 1933 **M.** se eclipsează din peisajul cultural al Bucureștilor. A suportat și o serie de internări, tensiunea nefirească, aproape paroxistică, în care se silea să își țină intelectul, biciuit spre performanțe de neatins, frângându-i echilibrul nervos. Mintea aceasta „excepțională" (Mircea Vulcănescu) clachează și, în jurul lui, treptat, se așterne tăcerea. Ani de zile după aceea, acest fruntaș al generației sale (cum îl socoteau mulți dintre camarazii de aceeași vârstă) putea fi văzut, cu o înfățișare mizeră, parcă absent, strecurându-se neștiut de nimeni printre trecătorii grăbiți.

Cu articole, studii, cronici, reportaje și interviuri, **M.** a colaborat la „Revista vremii", „Gândirea", „Revista universitară", „Viața literară", „Cuvântul", „Vremea". O parte dintre aceste texte, cărora li se adaugă și câteva conferințe, sunt reunite în singurul său volum, *Directiva absolutului* (1933). Cu un orgoliu aproape paranoic, autorul își revendică profund convins întâietatea unor afirmații în domeniul estetic, în acela sociologic sau sub orizont metafizic. Se considera, cu teribilismu-i obișnuit, un căutător de esențe. Mișcându-se cu dezinvoltură în climatul rarefiat al noțiunilor, eseistul plasează conceptele de național („particularismul etnic") și universal „sub unghiul valorilor maxime". Valori pe care înțelege să le trăiască, în propulsia spre absolut, cu o neslăbită intensitate. Combătându-l pe Nichifor Crainic, esteticianul nu o ia deloc razna atunci când accentuează că nu specificul național asigură perenitatea unei opere, ci — luând ca exemplu romanele lui Dostoievski — forța iradiantă și profunzimea cu care un scriitor sau altul exprimă trăirile întregii umanități. Departe de a fi înclinat spre tradiționalism, **M.** nu-l persecutat nici de sugestia noutății, argumentând cu un bun-simț ireproșabil că inovația nu este fatalmente generatoare de capodopere. El replică, de pildă, la teoriile lui H. Bergson, formulând un judicios punct de vedere: „funcționarea reală a gândirii nu-i un automatism psihic pur". Cât despre „marafeturile" și „scrântelile" dadaismului, i se pare că exhibă ceva caricatural. Chiar punctată de ciudățenii, e vădită aplecarea către filosofia religiilor și a culturii. Era convins că, în această sferă, are un cuvânt definitiv de spus. Nici o inhibiție nu îl încearcă când lansează provocarea că studiul *Metafizica laică și metafizica sfinților* ar fi o „sinteză extremă", cum altele nu s-au întreprins. Își propusese să urmărească „filonul" mistic în artă și în literatură, însă până la urmă totul a rămas în stadiul de schiță. Plecând de la operă (product folcloric sau izvodire cultă), și nu de la preconcept, emite, cu o superbie în care intră o bună doză de prezumțiozitate, o seamă de considerații asupra „sufletului românesc". Un articol se intitulează *Sufletul românesc în poezie.* În lirica autohtonă, a cărei evoluție o delimitează în cinci etape, trăsăturile caracteristice i se par a fi predispoziția pentru contemplație (cu un balans spre „transcendent"), un sentiment aparte al naturii, discreția, pornirea spre joc, umorul. Totul — exceptându-l pe Titu Maiorescu — îl nemulțumește pe **M.** la criticii români, pe care îi supune unor judecăți incisive. El acuză lipsa de criterii, absența unui simț al ierarhiei valorice, partizanatul cu iz provincial. De unde, o gravă „criză de autoritate". De-a dreptul rizibile i se par sentințele gonflate ale lui Mihail Dragomirescu, care descoperă la tot pasul, în literatura noastră, „giganți". Lui G. Ibrăileanu nu îi pune la îndoială bunele intenții, reproșurile vizând cantonarea în perimetrul urbei Iașilor. La H. Sanielevici îl irită furia negativistă, trădând un eu hipertrofic. Și Paul Zarifopol, cu toată inteligența-i ascuțită, ar avea câteodată opțiuni care descumpănesc. Nici E. Lovinescu nu scapă de acidităților necruțătorului cenzor. Ironiile trec, nu rareori, în sarcasm sau de-a dreptul în batjocură. Sunt reprize de ilaritate oarecum neașteptate la acest spirit tulburat, aflat într-o tensiune continuă, dar și într-un fragil echilibru la întretăierea dintre puseul genialoid și iminenta prăbușire în întuneric.

SCRIERI: *Directiva absolutului*, București, 1933.

Repere bibliografice: Nicolae Roșu, *„Directiva absolutului"*, CRE, 1933, 2035; Constantin Noica, *Între suflet și spirit*, II, îngr. Marin Diaconu, București, 1996, *186-188*; Micu, *„Gândirea"*, *72-73, passim*; Mircea Eliade, *Memorii*, I, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1991, *116-118, 239-240*; Arșavir Acterian, *Jurnalul unui pseudo-filosof*, București, 1992, *219-221*; Mircea Vulcănescu, *Nae Ionescu. Așa cum l-am cunoscut*, București, 1992, *38-39, passim*; Mircea Vulcănescu, *Dimensiunea românească a existenței*, III, îngr. Marin Diaconu și Zaharia Balinca, București, 1996, *296*. *F.F.*

MATEEVICI, Alexie (16.III.1888, Căinari, j. Tighina — 13.VIII.1917, Chișinău), poet, traducător și eseist. Este fiul Nadejdei (n. Neaga) și al lui Mihail Mateevici, preot. Își petrece copilăria în satul Zaim. Studiază la școala duhovnicească (1897-1902), la Seminarul Teologic din Chișinău

Desen de Marcel Iancu

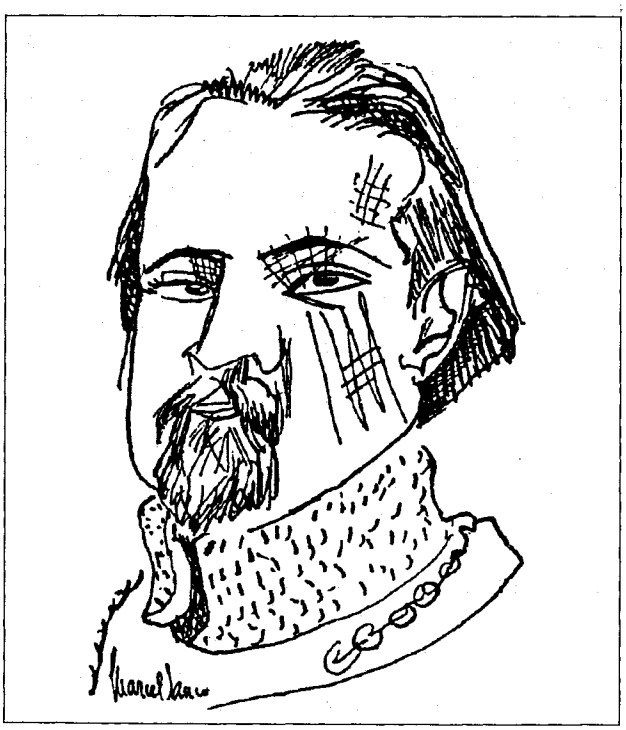

(1902–1910) și la Academia Teologică din Kiev (1910–1914), unde își ia licența. Va fi profesor de limba greacă la Seminarul Teologic din Chișinău. În 1915 este înrolat ca preot militar pe frontul din Galiția, iar în 1916 pe cel românesc, unde contractează un tifos exantematic care îi va măcina sănătatea. La începutul secolului a publicat o serie de articole de atitudine politică (*Ce ne trebuie nouă?*, *Lupta moldovenilor pentru dreptate*), în care revendică autonomia națională pentru basarabeni, dreptul de a studia și a folosi limba română. Preocupările etnologice se concretizează în studiile *Obiceiurile și rânduielile nunții la moldovenii basarabeni*, *Colindele Crăciunului* ș.a. A debutat cu articolul *Chestia preoțească*, urmat de schița *Toamna* și de o traducere din Cehov, în „Basarabia" (1906). Poeziile originale le-a publicat în „Luminătorul" și în „Kișiniovskie eparhialinâie vedomosti". În iunie 1917 prezintă la cursurile de limba română pentru învățătorii moldoveni poezia-manifest *Limba noastră*, apărută tot atunci în „Cuvânt moldovenesc".

M. impune prin opera sa nu doar un om creștin doctrinar, ci și un *homo christianus* genuin, organic. Acordul dintre Hristos și popor, asemenea aceluia dintre sămânță și arătură, cum zicea Nichifor Crainic, este intuit și exprimat ca marea temă, ca toposul fundamental al poeziei sale mesianice. Poetul, ca preot, o înalță în tonuri psalmodiate, de rugăciune pământească spre cerurile pline de taină ale lui Dumnezeu. El se închide în cercul credinței ca un nou Ioan Damaschin, spre a se lepăda de lumeasca deșertăciune și a se pătrunde de duhul Mântuirii: „Chemarea mea-i Ființa sfântă,/Viața mea-i cerescul cântec". Ca *homo christianus*, nu poate concepe lumea decât prin Iisus, ca singurul Domn care o întruchipează. Hristos este măsura universală vie cu care sunt măsurați oamenii. **M.** îl despoaie, în poezie, și îl împământenește, făcându-l să semene cu păstorul cel bun (*bonus pastor*), cu semănătorul și plugarul. Mitul cristic crește, ca la Crainic, „din vlaga pământului românesc", Iisus este mereu cu cei mulți și necăjiți: „Când crucea vieții te doboară/ Pe tine la pământ, creștine,/ Grozava soartă te-nfioară/ Fă-ți pace: Domnu-i cu tine" (*Mângâiere*). Se valorifică în cheia folclorului de inspirație religioasă toposul luminii cerești și acela al răsăririi stelei ce vestește marea minune : „Lumini lucesc la gura mormântului deschis,/Întunecimea piere o clipă-n toată firea.../Hristos învie!.../ Paznici, să fie vouă vis,/ Lumina vă vorbește, v-au înlemnit uimirea!// Lumină din lumina cerescului cuprins/ Lucește-acum pe chipuri, îl-înalță biruința" (*Hristos a înviat*). Poetul însuși se crede un apostol al lui Hristos, profetizând în „versuri cu foc arzătoare", pe linia lui O. Goga, aprinderea unor zări noi: „Vezi?! În zarea depărtării/Zorile s-aprind,/ Sfânta zi a învierii/Vine strălucind". Dintr-un misionar creștin tipic, se transformă într-un vizionar social, într-un mesia al începutului „nou" de eră, care aduce nu doar mântuirea de păcatul originar, ci cheamă la luptă „pentru-nfrângerea robiei/Bietului plugar": „Eu cânt, căci văd necazul frânt/ Ș-aud plugari în zori cântând./Nu doine de amar, de dor – /Înviorarea țării lor...//Și glasul vieții ascultând, /Venirea zorilor eu cânt." **M.** scrie cel mai inspirat poem consacrat limbii române, care conține „imagini superioare de mare poezie"

(G. Călinescu). Definițiile metaforice, dispuse conform unei reacții în lanț, sunt foarte sugestive. Limba este fundamentul etern al neamului, aurul sufletului lui, valoarea supremă („Limba noastră-i o comoară/În adâncuri înfundată,/Un șirag de piatră rară/Pe moșie revărsată"). Ca foc latent al istoriei naționale, ea trezește neamul din somnul de moarte, trezire simbolizată de imaginea deșteptării „Viteazului din poveste". Limba înseamnă cântecul originar al neamului, „doina dorurilor noastre". Ea este logos, principiu ultim al existenței neamului, mijlocind comuniunea cu Dumnezeu: „Limba noastră îi aleasă/Să ridice slavă-n ceruri/Să ne spuie-n hram s-acasă/Veșnicele adevăruri.//Limba noastră-i limbă sfântă,/Limba vechilor cazanii,/Care-o plâng și care-o cântă/Pe la vatra lor țăranii". Dominanta mistică a obținut în poezia și publicistica lui **M.** atât aspect de doctrină creștină și socială, cât și de manifest estetic.

SCRIERI: *Poezii*, pref. Petre V. Haneș, București, 1926; *Poezii*, pref. L.T. Boga, Chișinău, 1937; *Opere alese*, Chișinău, 1954; *Scrieri alese*, îngr. și pref. I. Vartician și Efim Levit, Chișinău, 1966; *Pagini alese*, îngr. V. Nazar, pref. Andrei Hropotinschi, Chișinău, 1985; *Pentru feciorii gliei*, Chișinău, 1988; *Scrieri*, îngr. și introd. Ion Nuță, Iași, 1989; *Limba noastră*, Chișinău, 1989; *Opere*, I–II, îngr. Ion Nuță, Efim Levit și Sava Pânzaru, pref. Efim Levit și Sava Pânzaru, Chișinău, 1993.

Repere bibliografice: Petre V. Haneș, *Istoria literaturii românești*, București, 1924, 277–279; Vasile Țepordei, *Preotul-poet Alexie Mateevici*, Chișinău, 1937; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *855–856*, *Ist. lit.* (1982), *941*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *213–214*; Andrei Ciurunga, *„Limba noastră-i graiul pâinii"*, LCF, 1983, 11; Z. Ornea, *A. Mateevici*, RL, 1990, 9; Iurie Colesnic, *Doina dorurilor noastre. Itinerar-memorial liric*, Chișinău, 1990; Colesnic, *Basarabia*, I, *238–253*; D. Irimia, *A. Mateevici–autorul celui mai profund poem închinat limbii române*, DL, 1996, 4; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, *253–254*; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *85–89*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *127–128*; *Alexie Mateevici. Genealogii. Iconografie. Evocări*, îngr. Vlad Chiriac, Chișinău, 2003. *M.C.*

MATEI, Horia (pseudonim al lui Marcel Halpern-Philippescu; 13.II.1923, Suceava – 24.VII.2002, București), prozator și traducător. Este fiul Mirei și al lui Iosif Halpern, profesor. Studiază limba și literatura engleză la Facultatea de Litere a Universității București, secția filologie modernă. Între 1944 și 1947 a fost reporter la ziarele „Momentul", „Sportul", „Ediția" și apoi redactor la „România liberă" și „Lupta CFR" (1947–1960). A debutat editorial în 1959 cu *Pasărea de piatră*, un roman științifico-fantastic, căruia i-au urmat, într-un răstimp foarte scurt, alte scrieri aparținând aceluiași gen, *Ciudatul lac din Valea Brebilor* (1959), *Turneul de primăvară* (1960) și *Expediția „Zero K"* (1961), toate reinterpretând cu fantezie convențiile narațiunii de acest fel. După 1964 a publicat mai multe volume de știință popularizată – *Mică enciclopedie de istorie universală* (1983, în colaborare), *Enciclopedia Asiei* (1999 în colaborare) – cu tematică foarte variată, ale căror principale calități sunt amploarea bibliografiei folosite și claritatea expunerii (ținând seama că majoritatea se adresează tineretului). **M.** a tradus și câteva cărți din literatura universală modernă, cu precădere ale unor scriitori germani și austrieci: Arnold Zweig, Stefan Zweig, Franz Werfel, Günter Grass ș.a.

SCRIERI: *Pasărea de piatră*, București, 1959; *Ciudatul lac din Valea Brebilor*, București, 1959; *Turneul de primăvară*, București, 1960; *Expediția „Zero K"*, București, 1961; *Cartea, un călător milenar*, București, 1964; *Tiparul*, București, 1964; *Pigmeii*, București, 1964; *Mayașii*, București, 1967; *Westul, o mare aventură*, București, 1969; *Pirați și corsari*, București, 1974; *Automobilul*, București, 1977; *Enigmele Terrei*, București, 1978; *Țara Cangurului*, București, 1980; *Literatura și fascinația aventurii*, București, 1986; *Enciclopedia Asiei* (în colaborare), București, 1999. **Traduceri:** Wolfgang Borchert, *Păpădia*, București, 1964; Arnold Zweig, *Tânăra femeie din 1914*, București, 1964, *Sosit-a vremea*, București, 1967; Stefan Zweig, *Suflete zbuciumate*, București, 1968; Franz Werfel, *Cele patruzeci de zile de pe Musa Dagh*, București, 1970; Walter Puschel, *Robin și fiica șefului de trib*, București, 1971; *Anecdote cu haz*, pref. trad., București, 1971; *Miros de praf de pușcă*, pref. trad., București, 1973; Ellen Glasgow, *Pământ sterp*, București, 1974; Günter Grass, *Anestezie locală*, București, 1975.

Repere bibliografice: Ion Lungu, *Anecdote cu (mai mult sau mai puțin) haz*, TR, 1971, 38; *Tengeri Kalandok és kalandorok. Horia Matei – Evezredek kalózkrónikája*, EL, 1974, 8378; Florin Constantiniu, *Un tezaur pentru fiecare*, FLC, 1983, 17; Radu Vaida, *O carte de popularizare*, LCF, 1987, 19. *D.G.*

MATEI, Valeriu (31.III.1959, Cazangic, j. Lăpușna), poet. Este fiul Sevastiței și al lui Nicolae Matei. Studiază la Universitatea „M.V. Lomonosov" din Moscova (1978–1982). Exmatriculat de

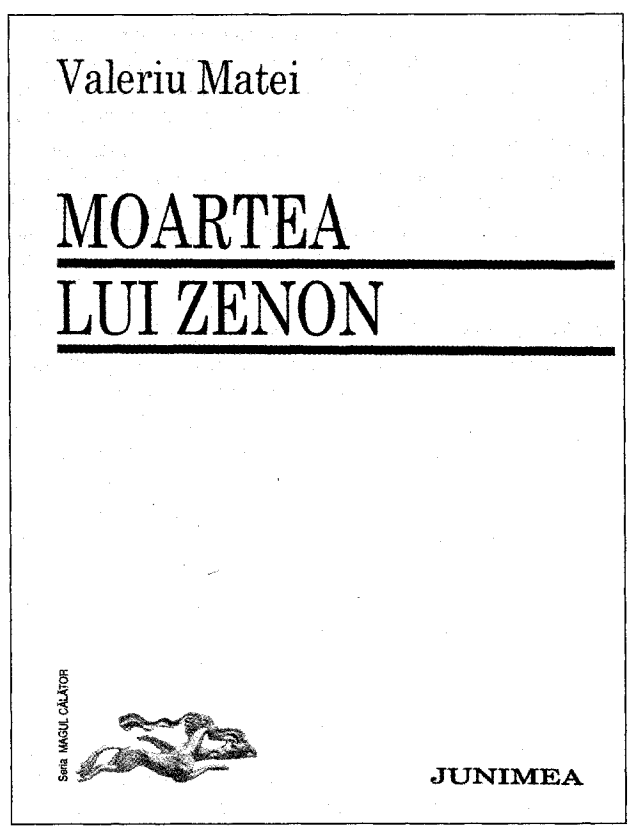

la doctorantura în etnografie, se angajează între 1983 și 1987 cercetător științific la Muzeul Etnografic „Noul Ierusalim" din Istra, regiunea Moscova. Din 1987 până în 1990 a fost consultant pe problemele literaturii române din Republica Moldova la Uniunea Scriitorilor din URSS. Face carieră de parlamentar din partea forțelor democratice, reprezentând, din 1994, Blocul Intelectualilor și Țăranilor în Parlamentul Republicii Moldova. În 1993 și 1994 a fost și director al Editurii Hyperion din Chișinău. În 1994 a devenit președinte al Partidului Forțelor Democratice din Republica Moldova.

De la o poezie a fervorii adolescentine, cultivată în volumul de debut, *Stâlpul de foc* (1988), **M.** se înscrie din ce în ce mai pregnant într-o formulă pecetluită de imaginea ruperii timpului în două printr-un uriaș stâlp de foc și de metafora unui dans pasional al ființei, în care se răsfrâng umbrele vieții și ale neantului, precum și umbra lui Hristos. În *Somn de lup* (1990) predominant este dacismul ancestral al sufletului, proiectat în fantomele lupilor, călăuzite de un sentiment al pustiului și al nopții, ca în istoria neamului românesc. „Poet substanțial în descendență nichitiană" (Eugen Simion), **M.** este deopotrivă un autor cultivat și modern, care își transpune estetic emoțiile, le radicalizează expresiv și îmbină două registre, tradițional și modern, fiind cuprins de „febra unui gând împietrit", de angoasa vidului sau de tristețea senin-mioritică a lupului de jertfă. Este și coautor al unei cărți de reconstituire documentar-romanțată, *Peregrinările și suferințele spătarului Neculai din Milești* (1987).

SCRIERI: *Stâlpul de foc*, Chișinău, 1988; *Peregrinările și suferințele spătarului Neculai din Milești* (în colaborare cu Serafim Saka), Chișinău, 1987; *Somn de lup*, Chișinău, 1990; *Moartea lui Zenon*, Iași, 1994; *Dimineața marelui oraș*, Chișinău, 2003; *Grecia imaginară*, Chișinău, 2003.

Repere bibliografice: Val Condurache, *De la Nistru pân-la Tisa*, RL, 1991, 26; Eugen Simion, *Poezia lui Valeriu Matei*, LA, 1995, 16; Alex. Ștefănescu, *Diafanități*, RL, 1995, 21; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *248*; Emilian Galaicu-Păun, *Poezia de după poezie. Ultimul deceniu*, Chișinău, 1999, *128–132*. *M.C.*

MATEI AL MIRELOR (c.1550, Pogoniani, Grecia – 1624, Târgoviște), cronicar. Ca protosinghel la Patriarhia din Constantinopol, **M.** a avut ocazia să-și formeze o solidă cultură teologică și istorică. Între 1595 și 1600 îndeplinește misiuni religioase la Moscova și Lvov, învățând slavona, din care va și traduce. Este silit să plece din Constantinopol (poate din cauza stăpânirii turcești) și vine în Țara Românească (prin 1603–1605), unde va fi numit egumen al mănăstirii Dealu. În 1605 primește și titlul onorific de mitropolit al Mirelor. Participă activ la viața politică, învățatul egumen, minte lucidă și dreaptă, bucurându-se de aprecierea domnitorilor. **M.** a scris numai în limba greacă, limbă de circulație în mediile culte românești. *Viața și petrecerea cuvioasei maicii noastre Parascheva cea Nouă din Epivates* este o hagiografie, având ca model opera cu același titlu a patriarhului Eftimie din Târnovo. Urmează *Slujbă pentru Grigorie cel Mare Decapolitul*, în prefața căreia cronicarul face o primă referință la întâmplările sângeroase din timpul domniei lui Radu Șerban. Între 1616 și 1618 compune o scriere parenetică în versuri, după modelul *Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* (pe care se presupune că le-a tradus în grecește), intitulată *Sfaturi către Alexandru Iliaș*, unde face și o critică aspră a stării sociale a țării. *Istoria celor petrecute în Țara Românească. Începând de la Șerban Voievod până la Gavriil Voievod* este o povestire versificată a evenimentelor din perioada 1602–1618 și a fost tipărită (împreună cu poemul lui Stavrinos despre Mihai Viteazul) de mai multe ori la Veneția în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea. Printre alte întâmplări, sunt descrise luptele lui Radu Șerban cu voievodul Ardealului, prilej pentru autor să înfiereze războiul. Este inserat și un capitol de istorie a Moldovei, din timpul lui Ștefan Tomșa. Tradusă, prescurtată sau adăugită, *Istoria...* a fost inclusă în principalele cronici ale Țării Românești, fiind unica sursă internă pentru perioada relatată. Scrierile lui **M.**, cu un pronunțat caracter moralizator, dezvăluie un spirit lucid care, fiind slujit de retorica vremii, dar și de calități literare autentice, reușește să se impună atenției prin relatări veridice și dramatice.

SCRIERI: *Istoria celor petrecute în Țara Românească. Începând de la Șerban Voievod până la Gavriil Voievod; Aici scriem oarecare sfaturi ce am dat prea luminatului domn Ion Alexandru, când se afla în scaunul domnesc*, în *Tezaur de monumente istorice pentru România*, I, publ. Papiu-Ilarian, București, 1862, *327–384: Istoria celor săvârșite în Ungrovlahia începând de la Șerban Voievod*, LRV, II, *234–249*.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Manuscripte din biblioteci străine relative la istoria românilor*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XXI, 1898–1899; Demostene Russo, *Studii istorice greco-române*, I, București, 1933, *157–179*; Iulian Ștefănescu, *Opere istorice*, București, 1942, *47–75*; Zamfirescu, *Studii*, *184–204*; *Matei al Mirelor*, LRV, II, *226–233*; *Dicț. lit. 1900*, *557*; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, *254–255*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *128–129*. *C.T.*

MAVRODIN, Irina (12.VI.1929, Oradea), poetă, eseistă și traducătoare. Este fiica Mariei Mavrodin (n. Popescu), medic, și a lui Anastase Mavrodin, profesor. Înscrisă mai întâi la un liceu de fete, apoi la Liceul „Unirea" din Focșani, termină aici studiile secundare în 1950, când dă examen de admitere la Facultatea de Filologie din București, pe care o va absolvi în 1954, obținând licența în literatura franceză cu o lucrare despre François Villon. Devine asistent la Catedra de limba și literatura franceză a Universității din București, unde obține toate gradele universitare, până la cel de profesor, din 1993 predând la Facultatea de Litere a Universității din Craiova. Este doctor în filologie în 1971, la Iași, cu teza *Nathalie Sarraute et le Nouveau Roman*. A fost distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru traduceri (1982, 1985), pentru eseul *Mâna care scrie. Spre o poetică a hazardului* (1994), căruia i se decernează și Premiul Academiei Române, și pentru volumul de poezie *Vocile* (1998). În 1992 primește titlul Chevalier des Arts et des Lettres, acordat de Republica Franceză, iar în 2000 este decorată cu Steaua României în grad de cavaler.

Debutează cu versuri în „Steaua" (1960), iar prima carte, placheta *Poeme*, îi apare în 1970, fiind urmată de *Reci limpezi*

cuvinte (1971), *Copac înflorit* (1978) și *Picătura de ploaie* (1987). În poezie, abordarea eseistică din lucrările de critică și istorie literară transferă obișnuințe intelectuale și idei ce exprimă o structură temperamental-artistică. **M.** cultivă un lirism ușor abscons, explorând spații de dincolo de obiectualitatea concretă, evanescente stări emoționale, nelămurite mâhniri transcendente. Versurile albe nu recurg nici măcar la o ritmică a semnelor de punctuație, conținând nu o dată ecouri din discursul teoretico-literar: „punctul central", de pildă. Dar și un crez deliberat, acela că prin vers se poate pătrunde înlăuntrul marelui tot, căruia poeta i se integrează, căutând să îi deslușească rosturile întocmirii. O lirică plină de sensuri și interogații, la care răspunsul nu se lasă descoperit. Cea dintâi culegere de contribuții istorico-literare, *Spațiul continuu* (1972), se plasează în sfera metodologiei avansate de noua critică franceză. Deși unele dintre studii, remodelate întrucâtva în vederea publicării, fuseseră concepute după principiile mai vechii metode pozitiviste, atestând elaborări anterioare, cele mai multe intervenții reprezintă încercări de apropiere de opera investigată cu ajutorul unor criterii și procedee aparținând criticii moderne. Autoarea își propune să reactualizeze propunerile clasice, rejudecându-le prin mijlocirea sensibilității contemporane, a habitudinilor de gândire proprii secolului al XX-lea, să le afirme, așadar, ca prefigurări ale unei literaturi care nu se recunoaște întotdeauna în înaintași, oricât de iluștri ar fi ei. Paradoxală numai în aparență, formularea, ingenios răsturnată, potrivit căreia noii romancieri trebuie considerați precursori ai clasicilor, indică tocmai citirea și evaluarea creatorilor din secolele trecute prin filiere de explorare impuse de prozatorii moderni. Se demonstrează astfel circulația, nici o clipă întreruptă, a ideilor și tehnicilor literare dinspre clasici spre contemporani și invers. O circulație ascendentă, de vreme ce „rupturile vehement proclamate sunt iluzorii", „mutațiile" și „metamorfozele" fiind doar momente decisive, oricât de spectaculoase, ale unei procesualități necesare, prin urmare ale unui spațiu continuu – literatura. La scriitorii incluși în sumar – Madame de Sévigné, Madame de Staël, Choderlos de Laclos, Lamartine, Flaubert, Alfred de Vigny, Paul Valéry, Jules Romains, André Gide ș.a. – **M.** caută acele filoane, suporturi ideatice și deprinderi de meșteșug care să îi apropie de anii noștri, permițând, pe de o parte, reasimilarea lor în funcție de exigențele nu o dată sofisticate ale unui secol tehnocratic și realizarea contactului generativ cu proza nouă, pe de alta. Referirile analitice din eseul *Noul Roman francez, un roman poetic*, disting, față de conceptul mai larg al „noului roman" de la începutul secolului al XX-lea, poeticitatea prozelor din deceniile următoare: Nathalie Sarraute, Alain Robbe-Grillet, Michel Butor, Claude Simon, François Mauriac ș.a., derivată din specificitatea poeziei moderne care, ca și romanul poetic, nu comunică informații, nu instruiește, nu descrie și nu povestește. Într-o astfel de literatură – afirmă exegeta – deschiderea permanentă este programată, ca și obținerea obscurității prin analogii și simboluri, ca și tendința autoreflexivă și relativizarea viziunii prin pluralitate spațio-temporală ori fenomenologizarea răsfrângerii esențialiste. Toate, descoperiri mai vechi ale literaturii, radicalizate însă de novatorii contemporani. Această schiță va fi dezvoltată în *Romanul poetic* (1977) pe o plajă extinsă și la alte literaturi: engleză, americană, austriacă. **M.** încheagă astfel una dintre cele mai compacte imagini, la noi, a Noului Roman francez ca formă literară de sine stătătoare prin poetică și realizări. Cercetat fără prejudecăți și cu mijloace adecvate, Noul Roman, descurajant de echivoc, își dezvăluie „tainele", plusurile și minusurile, fertilizând, din această perspectivă „poetică", numeroase posibilități de revitalizare a clasicilor. Este ceea ce va încerca să demonstreze lucrarea *Modernii, precursori ai clasicilor* (1981), revigorând din varii perspective metodologice tot atâtea nume clasice, precum Rimbaud, Tolstoi, Flaubert ș.a. La fel, eseul *Stendhal – scriitură și cunoaștere* (1985). Demersul revalorizator va căpăta noi întemeieri teoretice și poetice în *Punctul central* (1986). Pornind de la ideile lui Maurice Blanchot și ale altor corifei ai noii critici, **M.** așază la baza evaluării clasicilor de către moderni, deveniți astfel precursori ai lor, teoria intertextualității extinse la textul lumii și al istoriei. Tot aceasta facilitează aflarea răspunsului la întrebarea: Încotro se îndreaptă literatura? Către „punctul central", conceput ca loc de convergență spre care tind deopotrivă acțiunea autorului-cititor pe cale de a-și instaura opera și acțiunea cititorului-autor, el însuși instaurator de operă, care se deplasează tot timpul în funcție de mereu înnoite

contexte literare. Altfel spus, spre locul de întâlnire al conștiinței empirice – totalitatea lecturilor și influențelor asimilate în trecut – și al celei subiective – datele intrinseci ale individualității creatoare –, ambele acționând mijlocit sau direct în momentul „facerii". Poezia și eseul teoretico-istorico-literar se împletesc la **M.**, frecvent stimulativ, cu obligațiile didactice și cu programul de traduceri din critica, istoria artei și literatura franceză.

Textele și analizele produse de Irina Mavrodin duc la trei posibilități de recepție, instructive și pentru scriitorul român, preocupat – ca oricare altul – de succes: 1. A scrie voit pentru succesul unui anumit public; este cazul cel mai banal. 2. A scrie liber, deschis și natural, urmând ca publicul viitor să selecteze ce va voi: scriitorul îi oferă câteva posibilități à la carte. *3. A scrie indiferent de orice public, fie și în ipostaza sa de „orizont" neutru, conștient că publicul va selecta ceva, oricum.*

ADRIAN MARINO

SCRIERI: *Poeme*, București, 1970; *Reci limpezi cuvinte*, București, 1971; *Spațiul continuu*, București, 1972; *Romanul poetic*, București, 1977; *Copac înflorit*, București, 1978; *Modernii, precursori ai clasicilor*, Cluj-Napoca, 1981; *Poussin*, București, 1981; *Poietică și poetică*, București, 1982; *Stendhal – scriitură și cunoaștere*, București, 1985; *Punctul central*, București, 1986; *Picătura de ploaie*, București, 1987; *Mâna care scrie. Spre o poetică a hazardului*, București, 1994; *Vocile*, București, 1998; *Poietică și poetică*, Craiova, 1998; *Uimire și poiesis*, Craiova, 1999; *Punere în abis*, București, 2000; *Cvadratura cercului*, București, 2001; *Capcana-Le Piège*, ed. bilingvă, București, 2002; *Centrul de aur*, București, 2003. **Ediții:** Dan Laurențiu, *Călătoria mea ca erou și martir al timpului*, București, 1999. **Traduceri:** Madame de Staël, *Scrieri alese*, introd. trad., București, 1967, *Zece ani de exil. Memorii și note de călătorie*, București, 1993; Albert Camus, *Exilul și împărăția*, pref. trad., București, 1968, *Mitul lui Sisif*, pref. trad., București, 1969; Henry Perruchot, *Viața lui Seurat*, București, 1968; Elie Faure, *Istoria artei*, I-V, introd. Dan Grigorescu, București, 1970, *Spiritul formelor*, I-II, pref. Dan Grigorescu, București, 1989; Doamna de Sévigné, *Scrieri*, pref. trad., București, 1971; André Gide, *Amintiri de la Curtea cu Juri. Sechestrata din Poitiers*, pref. trad., București, 1972; Étienne Drioton, Pierre du Bourguet, *Arta faraonilor*, I-II, pref. Radu Florescu, București, 1972; Francis Ponge, *De partea lucrurilor*, București, 1974; John Rewald, *Istoria impresionismului*, I-II, București, 1974; Henry de Montherlant, *Cazul Exupère*, pref. trad. București, 1975, *Un asasin îmi e stăpân*, Iași, 2003; Aloysius Bertrand, *Gaspard de la Nuit*, București 1977 (în colaborare cu Pan Izverna); Eugène Delacroix, *Jurnal*, I-II, pref. trad., București, 1977; Gerard Genette, *Figuri*, pref. trad., București, 1978 (în colaborare cu Angela Ion); Maurice Blanchot, *Spațiul literar*, pref. trad., București, 1980; Marcel Proust, *Eseuri*, pref. trad., București, 1981, *În căutarea timpului pierdut*, I-VI, 1987-2000, *Indiferentul*, Paris-București, 2001; *... Elixirul de viață lungă. Proză fantastică franceză în secolul al XX-lea*, I-III, București, 1982 (în colaborare); Paul Ricoeur, *Metafora vie*, pref. trad., București, 1984; Gustave Flaubert, *Bouvard și Pécuchet*, București, 1984; Eugen Jebeleanu, *Hanibal*, ed. bilingvă, pref. Aurel Martin, București, 1985; Pierre Chaunu, *Civilizația Europei în secolul Luminilor*, I-II, pref. trad., București, 1986; Emil Cioran, *Tratat de descompunere*, București, 1992, *Căderea în timp*, București, 1994, *Evreii-un popor de solitari*, București, 2001; Gaston Bachelard, *Apa și visele*, București, 1995, *Aerul și visele*, București, 1997, *Pământul și reveriile voinței*, București, 1998, *Pământul și reveriile odihnei*, București, 1999; Albert Cohen, *Cartea mamei*, București, 1995, *Frumoasa Domnului*, București, 2000; Vadime Elisseeff, Danielle Elisseeff, *Civilizația japoneză*, București, 1996 (în colaborare cu Irina Diana Izverna); Nina Berberova, *Acompaniatoarea. Boala neagră. Trestia revoltată*, București, 1996, André Pieyre de Mandiargues, *Marginea*, București, 1998; Patrick Rembaud, *Bătălia*, București, 2001; Camille Laurens, *Carnet de bal*, București, 2003.

Repere bibliografice: Eugen Simion, *„Poeme"*, LCF, 1970, 4; Ilie Constantin, *„Poeme"*, RL, 1970, 31; Laurențiu Ulici, *„Poeme"*, CNT, 1970, 34; Radu Cârneci, *„Poeme"*, ATN, 1970, 11; Horia Bădescu, *„Poeme"*, ST, 1970, 11; Sorin Titel, *„Spațiul continuu"*, RL, 1973, 1; Aurel Sasu, *Poeticitatea romanului*, ST, 1977, 8; Alexandru Condeescu, *„Modernii, precursori ai clasicilor"*, LCF, 1983, 5; Adrian Marino, *„Poietică și poetică"*, TR, 1983, 10; Florin Manolescu, *„Poietică și poetică"*, CNT, 1983, 15; Marian Papahagi, *Stendhal – contemporanul nostru*, TR, 1985, 43; Adrian Marino, *Lecturi productive*, TR, 1986, 32; Marian Papahagi, *Poezia „prezentului central"*, TR, 1988, 12; Nicolae Bârna, *Despre buna relație cu hazardul*, CC, 1995, 8-9; Monica Spiridon, *Jocul ordinii și al întâmplării*, RL, 1995, 13; Velea, *Universaliști, 206-214*; Gheorghe Grigurcu, *Între gol și plin*, RL, 2001, 39; *Dicț. scriit. rom.*, III, *130-132*; Popa, *Ist. lit.*, II, 1149; Mariana Ionescu, *Cvadratura cercului*, „Universul cărții", 2002, 1; Dan Mănucă, *Hazard și creație*, CL, 2003, 7. *St.V.*

MAXIM, Ion (1.VII.1925, Tihău, j. Sălaj – 16.XII.1980, Timișoara), prozator, poet și eseist. Este fiul Mariei-Ana (n. Vaida) și al lui Augustin Maxim, învățător. Face liceul la Zalău, Teiuș și Blaj (1932-1944), apoi Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj, secția filosofie (1944-1948). În timpul studenției a lucrat ca redactor la „România viitoare" (Sibiu, 1944-1945), „Tribuna" și „Lupta Ardealului" (Cluj, 1946-1948), iar după licență a fost profesor de liceu în Zalău (1948-1949). Între 1949 și 1964 suportă o lungă detenție politică. Ulterior se stabilește la Timișoara, unde lucrează ca economist la OCL Alimentara (1964-1967), apoi ca psiholog. Este doctor în filosofie (1972). A colaborat la „Orizont", „România literară", „Viața românească", „Familia", „Steaua", „Ateneu", „Revista de filosofie", „Luceafărul". A mai semnat cu pseudonimele Doctor Copelius și Iosif Mirescu.

A debutat ca elev, la revista „Mlădițe" a Liceului din Blaj (1941), iar editorial, cu volumul de povestiri fantastice *Simfonia neterminată* (1942). Urmează *Cântecul stelelor* (1945), un poem dramatic de aceeași factură. Dar emblematic pentru întreaga creație a lui **M.** rămâne volumul de versuri *Interferențe* (1968). E o carte de versuri clasice, consacrate biografiei unei iubiri aparent epuizate. Suportul textelor este conflictul dintre indecizia trăirilor și limpezimea tiparului formal. Erosul parcurge o scală variată, de la melancolia blândă a iubirii pierdute la jubilația regăsirii. Căutarea esențelor dincolo de eveniment și sentimente este o constantă. Experiența războiului, cuprinsă în notațiile sincopate din placheta de poezii *Însemnări pe scut* (1968) ori în paginile reportericești din jurnalul de campanie *Oameni în alb* (1970) se convertește în literatură în spiritul aceluiași program. *Frumusețe amară* (1969) cuprinde câteva nuvele izbutite, ilustrând o mare varietate tehnică, dar și subiecte diverse. *Atitudini critice* (1973) își propune o panoramă a criticii contemporane dintr-un unghi

personal și relevă un bovarism clasicizant, care pornește de la o ironică relativizare a criteriilor. E o carte interesantă prin atmosferă, unde autorul discută metodele critice ale confraților, arătându-se mult prea îngăduitor cu unii și necruțător cu alții. Opțiunea pentru valorile clasicismului și ale filosofiei se afirmă în *Orfeu, bucuria cunoașterii* (1976), un elogiu dedicat Eladei, pusă sub semnul unui Orfeu univoc, un Orfeu ce refuză vanitatea gândirii. Prozatorul revine, acompaniat de eseist și de psiholog, în *Popas în Afrodisia* (1978), carte construită ca un mozaic, ilustrând aceeași diversitate tematică. Romanul *Umbra de la Cozia* (1980) e, de asemenea, un spațiu de interferență a mai multor formule de discurs și a preocupărilor autorului (istorie, antropologie, folclor, filosofie etc.). Reconstituire documentată a timpului lui Mircea cel Bătrân, meditație asupra istoriei, a balansului între etern și efemer, romanul amestecă narațiunea obiectivă cu eseul în încercarea de a configura o inițiere filosofică a personajului principal. Influența sadoveniană e, pe alocuri, prea evidentă. Ultimul volum antum, *Pe malul Styxului* (1980), este un bildungsroman filosofic, o carte autobiografică devenită testament.

SCRIERI: *Simfonia neterminată*, Blaj, 1942; *Cântecul stelelor*, Blaj, 1945; *Interferențe*, București, 1968; *Însemnări pe scut*, București, 1968; *Frumusețe amară*, București, 1969; *Oameni în alb*, București, 1970; *Atitudini critice*, Timișoara, 1973; *Orfeu, bucuria cunoașterii*, București, 1976; *Popas în Afrodisia*, București, 1978; *Umbra de la Cozia*, Timișoara, 1980; *Pe malul Styxului*, București, 1980. **Ediții:** Lucian Blaga, *Despre conștiința filosofică*, pref. edit., Timișoara, 1974, *Aspecte antropologice*, pref. edit., Timișoara, 1976; V. Beneș, *Hanul Roșu*, pref. edit., Craiova, 1983.

Repere bibliografice: Octav Șuluțiu, *„Simfonia neterminată"*, RFR, 1943, 12; Valeriu Cristea, *„Frumusețe amară"*, RL, 1969, 41; Cornel Ungureanu, *Bucuria cunoașterii*, O, 1977, 6; Nicolae Balotă, *„Orfeu, bucuria cunoașterii"*, ST, 1977, 4; Livius Ciocârlie, *Carte de înțelepciune*, O, 1980, 48; Marcel Corniș-Pop, *Un roman al inițierilor*, O, 1980, 48; Eugen Todoran, *Ion Maxim*, ST, 1980, 12; Grigurcu, *Critici, 309–312*, *Dicț. scriit. rom.*, III, *132–134*. *A.Ct.*

MAXY, Liana (11.II.1923, Charlottenburg, Germania – 25.VII.2002, Tel Aviv), prozatoare și poetă. Este fiica Melei și a lui Max Hermann Maxy, pictor. A absolvit Colegiul „Onescu" pentru studenți evrei, secția litere și filosofie (1944) și Facultatea de Teatrologie a Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale" din București (1962). Intră devreme în jurnalistică, ca redactor la „România liberă" (1945–1971), ulterior ca secretar de redacție la „Secolul 20", șef de rubrică la „Cultura poporului" și „Îndrumătorul cultural". Un timp lucrează ca redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă. Colaborează cu scenarii la posturile de radio și televiziune, face traduceri, practică rar critica de artă sau de teatru, publică versuri și proză. Din 1974, când se stabilește în Israel, continuă să fie prezentă în paginile revistelor și gazetelor de limba română: „Viața noastră", „Ultima oră", „Adevărul", „Minimum", „Izvoare", „Orient Expres", „Tribuna". Începând cu *Ora severă* (1982), eseu poematic despre întâlnirea cu Israelul, îi apar, tot în românește, mai multe cărți de memorialistică, proză și versuri. Face parte din Confederația Scriitorilor din Israel și din Organizația Internațională a Ziariștilor.

Interesul scriitoarei se îndreaptă spre proza memorialistică, în care creionează îndeosebi portrete de artiști, dar și spre proza de ficțiune. *Nucleul magic* (1986) este conceput ca o evocare a avangardei românești interbelice de sorginte evreiască. În centrul acesteia se află privirea cercetătoare a lui **M.**, născută pe când tatăl său, M.H. Maxy, era la studii în Germania. Coeziunea familiei este aceea care motivează titlul cărții. În plus, familia Maxy își are magnetismul ei. Cei ce le frecventează casa din Calea Victoriei se numesc F. Brunea-Fox, Sașa Pană, Ilarie Voronca, Victor Brauner, Ion Călugăru, Mihail Sebastian, iar Gheorghe Dinu (Ștefan Roll) va proteja familia Maxy în lunile rebeliunii legionare, stabilind o solidaritate deasupra hotarelor etnice. Cultura europeană și românească nutrește căutările artistice ale grupului, în timp ce ideologia îl împarte între socialism și tendința de asimilare. Țesătura epică a cărții privilegiază această epocă, spre a se restrânge mult atunci când sunt evocate deceniile realismului socialist. M.H. Maxy trece de la avangardă, totdeauna solidară cu stânga antifascistă, la acceptarea realismului socialist, iar de aici la marea deziluzie. Narațiunea, structurată ca o rememorare autobiografică, urmărește însă și criza de identitate a școlăriței, care se descoperă refuzată din motive etnice de colege și de profesoare. Memorialista își amintește de spaima părinților la încheierea pactului german cu Moscova, apoi de pogromul din Calea Văcărești. Mai multă pregnanță au chipurile de femei, tatăl fiind mai puțin izbutit ca personaj. Volumul următor, *Punctele mele cardinale* (1994), cuprinde atât versuri, proză și interviuri, cât și evocări ale unor personalități (Geo Bogza, Emil Cioran, Nina Cassian). Poezia orașelor extinde portretele spre un univers spiritual precum Parisul ori Bucureștiul, dar și Ramat Gan, spațiul israelian al prozatoarei. Povestirile schițează tipologii de activiști culturali ai anilor '60, aflați în confruntare cu artiștii și intelectualii autentici și cu platitudinea dogmatică, opusă libertății de expresie și gândire. Romanul *Bătrânul Ieri și nenăscutul Mâine* (1997) construiește un fel de puzzle cu personaje ce nu se cunosc, dar se întâlnesc în timpul unei călătorii cu avionul, când își relatează unul altuia povestea vieții. Dar **M.** sondează și altă epocă, timpul catastrofei și destinul evreului francez Simon, prizonier în Germania, care își pierde tânăra soție rusoaică într-un bombardament. Evenimentul istoric polarizează întotdeuna spectaculos destinele. Ideea unui univers dramatic, guvernat de legea atracției elective și de încrederea în valorile umane domină proza autorei. Poeziile, unele risipite în cărțile de proză, concentrează momente de meditație lirică. Aventura existenței e comunicată în formule grave (*Maturitate, Peștera furtunii*). Alteori intervine soluția dialogului naiv, mai puțin inspirată.

SCRIERI: *Ora severă*, Tel Aviv, 1982; *Nucleul magic*, pref. Ionel Jianu, Tel Aviv, 1986; *Punctele mele cardinale*, Tel Aviv, 1994; *Bătrânul Ieri și nenăscutul Mâine*, pref. Doina Uricariu, București, 1997. **Traduceri:**

Sandu David, *Nopți la paralela 32*, Tel Aviv, 1978; ed. București, 1994, *Dacă poezia mea...*, postfață Dan Laurențiu, București, 1996.

Repere bibliografice: Elena-Esther Tacciu, *Evocări și portrete*, „Viața noastră", 1994, 3 iunie; Solo Har, *Generația confruntărilor*, București, 1997, *387-397*; Cristofor, *Țara Sfântă*, I, *140-143*; Aczél, *Scriitori rom. Israel*, *105-107*. *E.-E.T.*

MAZILESCU, Virgil (11.IV.1942, Corabia – 10.VIII.1984, București), poet și traducător. Este fiul Aurei-Lili (n. Rădulescu) și al lui Sabin Mazilescu, contabil. Urmează cursurile școlii primare, gimnaziul și liceul la Cujmir (1949-1950), Turnu Severin (1950-1951), Târgu Jiu (1951-1952), Drăgășani (1952-1957) și București (1957-1959), unde va absolvi Liceul „Spiru Haret". Frecventează Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română, a Universității bucureștene (1959-1964), iar după terminarea studiilor este numit profesor la Greaca, județul Giurgiu. Între 1966 și 1968 e bibliotecar la Biblioteca Orășenească din Ploiești, iar între 1968 și 1970 este secretar al cenaclului literar al Uniunii Scriitorilor, condus în acea perioadă de Miron Radu Paraschivescu. Din 1970 până la sfârșitul vieții lucrează ca redactor la „România literară". **M.** începe să scrie versuri – și să frecventeze cercurile tinerilor aspiranți la literatură – din studenție. A participat la cenaclul

„Mihai Eminescu" condus de Marin Sorescu, precum și la cenaclul „Nicolae Labiș" al revistei „Luceafărul", fiind cu consecvență prezent și la lucrările cenaclului condus de M. R. Paraschivescu. Debutează în 1966, cu poemul *mâncau la o masă lungă și bogată*, apărut în „Povestea vorbei", supliment al revistei „Ramuri" coordonat de M. R. Paraschivescu. În aceeași epocă se constituie „grupul oniric", în care lui Leonid Dimov și Dumitru Țepeneag li se alătură treptat **M.**, Vintilă Ivănceanu, Daniel Turcea, Florin Gabrea, Iulian Neacșu, Emil Brumaru, Virgil Tănase, Sorin Titel. Tentativa onirică irită oficialitatea și factorii de „îndrumare" a culturii. Simpla idee a existenței unui „grup" care funcționa în afara cadrelor instituționalizate era inacceptabilă pentru optica dirijistă a forurilor culturale oficiale. Grupul oniric avea să-și mențină coerența cam până prin 1971, destrămându-se treptat, dar foștii lui componenți aveau să rămână, în ochii oficialităților comuniste, cu o reputație de personaje recalcitrante, de frondeuri sau rebeli. În cazul lui **M.**, reputația nu va fi infirmată: deloc dispus să menajeze dezideratele opresive ale autorităților, mișcându-se și comunicând liber, cultivând prieteniile literare, înconjurat, admirat și urmat de scriitori din toate generațiile, el are o prezență pregnantă în cadrul reuniunilor și contactelor neoficiale, devenind „cap de serie al boemei și noncoformismului scriitoricesc din acei ani tot mai întunecați și mai apăsători" (Alexandru Condeescu). Îngăduindu-i-se, în 1980, să participe la Festivalul de la Liège, pleacă de acolo la Paris, unde petrece o lună în compania prietenului său Dumitru Țepeneag și se întâlnește cu numeroase personalități ale exilului românesc, nepăsător față de posibilele consecințe ale acestui gest. Automarginalizat prin evitarea compromisurilor favorizante pentru vreo ascensiune socio-profesională, oripilat de marasmul moral al epocii, bântuit de obsesia morții pretimpurii și împins de angoasă și exasperare către autodistrugere, cu sănătatea ruinată, poetul s-a stins la o vârstă încă tânără. Debutul editorial a avut loc în 1968, cu *Versuri*, distins cu Premiul revistei „Luceafărul". În 1970 îi apare culegerea *Fragmente din regiunea de odinioară* (poeme în proză), în 1979 e publicat volumul antologic *Va fi liniște va fi seară*, cuprinzând numeroase poeme inedite, iar în 1983 iese de sub tipar *Guillaume poetul și administratorul*. A colaborat la „Amfiteatru", „Gazeta literară", „Luceafărul", „Tribuna", „România literară". A tradus – de regulă în colaborare – mai multe cărți.

Cantitativ deloc amplă, poezia lui **M.**, de o originalitate ireductibilă, a produs o puternică impresie și i-a rezervat poetului un loc cu totul aparte în tabloul literaturii contemporane. Prizată direct de publicul avizat, examinată cu diligență de exegeză, producția poetului rămâne oarecum greu de clasat sub raportul identității. Tocmai această relativă dificultate, ridicată de creația unui poet reticent, pare să o caracterizeze în primul rând. A putut fi considerat un continuator al suprarealismului, un neosuprarealist sau, în sens mai larg, un reprezentant al neoavangardei postbelice, emergentă de prin anii '60. Așezarea lui în descendența suprarealistă a fost legitimată și de apartenența la grupul oniric, onirismul înnodând într-un fel cu suprarealismul, chiar dacă prin negare.

Totuși, diagnozele de acest gen erau de regulă însoțite de precizări atenuatoare: poetul utiliza doar procedee suprarealiste, fără radicalism, mai mult ca stratagemă de disimulare a unui subtext confesiv, melancolic și sentimental. S-a mai opinat, pe de altă parte, că **M.** ar fi un „poet de limbaj", cu discursul poetic extrem de elaborat, înclinat către exacerbarea artificiului, dar nu pentru obținerea unor efecte zgomotoase, prin afișarea unei retorici a emfazei sau a stridenței, ci dimpotrivă, prin administrarea atent supravegheată a unui minimalism al mijloacelor, prin destructurări ale sintaxei, prin recursul la pauze, suspendări, întreruperi, omisiuni generatoare de stranietate. În legătură cu retorica specifică poetului, este memorabilă formula utilizată de Eugen Negrici: „o stilistică a eschivei". În ultima vreme **M.** este văzut tot mai mult ca un „poet existențial", un poet „de carne și de sânge", congener — în pofida particularităților retoricii sale — cu neoexpresioniștii patetici ai generației '70, autor care cultivă cu fervoare „«marile teme» ale modernității: moartea, nebunia, suferința, Poezia cu majusculă" și înțelege „mistica poeziei ca instrument de mântuire, gravitatea rostirii" (Mircea Cărtărescu). Fără îndoială că dramatismul biografiei poetului, condiția lui boemă și rebelă, suferința și dispariția prematură contribuie la legitimarea acestei receptări, însă ea e autorizată în primul rând de texte. Mai vechile încercări de a-l recupera integral pe poet în cadrele modernismului șaptezecist au dat rezultate limitate. Gheorghe Grigurcu semnala filiația suprarealistă, consemna ispita transcendenței, înregistra patetizarea amintirii — impersonalizată tactic prin învestirea ei în ancestral și geologic — și releva imageria onirică, reproșându-i poetului un „cinism" exagerat (inclusiv față de poezie) și recurgerea la „divagații de gust îndoielnic" și opinând, concluziv, după ce-l comparase cu Ion Vinea, Gellu Naum, Nichita Stănescu, că, „fără să fi fost un «mare poet»", **M.** „rămâne prin melodramatismul său obscur, lucrat cu o îndârjire ce i-a eliminat în bună parte confuzia și, mai presus, ca un personaj memorabil al boemei noastre literare". Cornel Regman îi reproșa, între altele, o anumită propensie spre „harță" (probabil în lumina unor elemente extratextuale, pe care le va fi cunoscut), un exces de încifrare, reținea înclinarea spre parabolă (oarecum în descendența lui Eugen Jebeleanu) și credea că „mișcarea favorită este cea esopică". Lecturi critice comprehensive și empatice ale poeziei lui **M.** sunt acelea ale lui Lucian Raicu și Valeriu Cristea, primul remarcând că „poemele acestea au strania putere de a se impune, de a deveni *familiare* în toate detaliile lor aparent hazardate, încât după ce le-ai parcurs de două sau de trei ori le regăsești încadrate într-un contur de intimitate cordială chiar și atunci, și mai ales atunci, când vorbesc despre lucruri întru totul neîmbietoare, despre (să zicem) moarte", iar al doilea relevând că „o ciudată *comuniune* se realizează aici pe deasupra *comunicării*, dincolo de sensul imediat, care poate scăpa, al cuvintelor înlănțuite adesea într-o frazare ininteligibilă". De regulă, criticii convin că sub masca cinismului și sub „bruiajul" procedărilor de sorginte avangardistă **M.** ar fi fost, în fond, un confesiv și un sentimental. Frecventă este și înregistrarea poetului drept creator de tablouri de atmosferă, enigmatice, luminate de un lirism criptat, obiectivat, învestit în „obiecte", în „decor". De aceste tablouri ține și imageria onirică a poetului, aceasta fiind marca de onirism cea mai vizibilă a creației sale. Faptul că a putut fi raportat la poeți cât se poate de diferiți între ei — Eugen Jebeleanu, Gellu Naum, Geo Dumitrescu — demonstrează diversitatea componentelor structurii intime a liricii sale. Nicolae Oprea a văzut aici o mixtură între modalitățile parnasiană, romantică, simbolistă și suprarealistă, iar criticul Marin Mincu, care inițial respinsese discursul poetului considerându-l aparținător unui „manierism ermetizant și steril", îl redescoperă din alt unghi și îl proclamă „mare poet", deschizător de drum al textualiștilor cu miză existențială, semnalând drept caracteristice pentru demersul lui poetic „expierea în text", „o alunecare lentă și încăpățânată dinspre textul vieții spre existența textuală" și „încercarea tragică de a trece dincolo de pragul limbajului". Mulți dintre poeții generației 2000 îl adoptă pe **M.** drept precursor, pornind tocmai de la această perspectivă interpretativă, atitudinea acestora nefiind un lucru inedit ca atare, de vreme ce lirica sa s-a bucurat de audiență în toate generațiile de poeți contemporane lui. Probabil că una dintre lecturile cele mai ponderate ale poeziei lui **M.** ar fi cea a lui Eugen Simion, critic care, contestând etichetarea „neosuprarealistă" aplicată poetului, îi deslușește cu atenție expresia „fără figurație", avară în metafore, cuprinzând „denivelări sintactice" și „pauze supravegheate", constată relativa raritate a ocurenței registrului propriu-zis oniric și puternica deschidere către real; se declară de acord cu observația lui Valeriu Cristea privind hermetismul poeziei mazilesciene, caracterul ei inițiatic — „ermetismul acestei poezii, în măsura în care există, este [...] nepremeditat, natural" —, înregistrează două maniere aparent contrastante, și anume una a exprimării simple și limpezi, în care discursul poetic e adus la „gradul zero" prin desolemnizare, și alta, unde discursul e enigmatic și eliptic, conchizând că atunci când se exprimă cu autenticitate, „netravestit", poetul se arată a fi un spirit elegiac, tulburat de „trecerea omului". Altă lectură îi aparține lui Ion Negoițescu, care accentuează lirismul și sentimentalismul manifestate indirect, atribuindu-le „mai degrabă lucrurilor dimprejur decât fiorului lăuntric", și relevă faptul că exemplul suprarealismului i-a dat poetului acea „libertate emotivă și expresivă necesară sondajelor speciale în zona de obscurități a sufletului uman". În fine, Al. Cistelecan crede că în producția poetului nu există vreo originalitate fundamentală, frapant „revoluționară", semnalează importanța retoricii, o retorică a ironiei, „al cărei precipitat — angoasa — pare o achiziție involuntară", și o retorică a omisiunii, menită să blocheze confesiunea și să disimuleze sentimentul, îi demontează migălos ceea ce numește o „inginerie ironică a confesiunii", o „nouă linie tehnologică de asamblare a unor substructuri" ale poeziei, cu „o producție în regim depresiv-convențional și înclinat spre gratuitate", afirmă că poetul a fost, în cele din urmă, un sentimental, un maestru al liricii de atmosferă. Criticul semnalează și radicalizarea treptată a dramatismului, creșterea mizei existențiale,

faptul că „reveria blazată" se desfășoară la un moment dat „pe liniile unui scenariu al extincției în care patetismul e imanent sugestivității" și, după o seamă de nuanțări hermeneutice, conchide că „poemele lui Virgil Mazilescu sunt o capcană: ele vorbesc despre disperare și spaimă, despre alienare și moarte cu afectată plictiseală și dezinteres, cu sarcasm și oboseală, într-o aparență familiară și colocvială. Cu asemenea șosele și momele el își ademenește cititorul la marginea prăpastiei, lăsându-l acolo în pragul vertijului". Toate aceste interpretări sunt validate, în proporții diferite, de textele unui corpus restrâns, dar pregnant, manifestând o indubitabilă radicalizare în timp, de la așa-zisul manierism al debutului la angajarea existențială dramatică din ineditele incluse în *Va fi liniște va fi seară* și din versurile prezente în *Guillaume poetul și administratorul*. Lirica lui **M.** se particularizează, într-adevăr, printr-o exprimare frustă și totodată, „aleasă" foarte „lucrată", destructurată productiv prin lacunaritate calculată și printr-un minimalism ortografic radical. Poetul nu utilizează niciodată în textul poetic, inclusiv în titluri, majusculele, iar la semnele de punctuație recurge foarte rar, și nu după regulile curente. Pe de altă parte, asociază recursul la parabola modernistă (în regim ludic) cu discreția extremă a metaforei, universul casnic sau familiar cu zbuciumul sfâșierii existențiale, peisagistica de atmosferă — de factură deseori onirică — cu fronda, cu vaticinarea obscură ori cu chestionarea ontologică — obositǎ, suspendată, desolemnizată de autoironie, dar deloc privată de tragism — și cu „expierea în text". Iată, de pildă, cum dintr-un tablou vag alegoric se degajă o neliniștitoare senzație de profunzime, de gravitate și urgență: „pe unde plutiră cetăți vâslește și lacrima/ ochiului nostru care este al doisprezecelea/ iar dincolo (tânără tânără) o pisică a norilor / pipăie ghiozdanul penarul și călimara/ din ghiozdan — în drumul spre școală/ drum de frunză veche noapte bună// noapte bună aici ședem și plânsem/ și dacă unei patrii imaculate/ pasărea i-a spus din când în când la revedere// de ce trebuie să ne oprim tocmai noi/ și brusc să ne înălțăm la cer// cu oboseală multă, cu oboseala din cenușa/ acelei industrii dintre cuvinte// pe unde plutiră cetăți ar mai fi oare posibilă/ întoarcerea absenței în ambalaje (inimă ochi) de aur (*cronică*). Un poem, poate dintre cele mai caracteristice pentru (pseudo)neoavangardismul primei perioade de creație a poetului, e *balada lunii într-o noapte veche*: „aud: automobile în cimitir. și trec: eu însumi în fruntea femurelor, a detașamentului. și văd: înger prin fața ușii precum îngerul prin fața ușii. // (să descoperi la început intimitatea marelui șurub de aur. o viață cu voce joasă cu plantele putrezite în voce. și din nou viață — prin gaura cheii) // *.*. //luna ucide oh ucide oh ucide șoarecele. ea pândește după colț un câine intră sub fruntea lui și acolo plângând naște: 1. rostogolitii zece pe mesele de șah 2. sferturile și jumătățile de cuvinte întorcându-se acasă 3. în această noapte cu pași îngrozitori pe gheață 4. la stânga liniștii mele definitive se scufunda o corabie 5. luna". Iată și un poem încadrabil în categoria parabolelor cu intenții „esopice", a cărui adresă protestatară precisă nu îi compromite poeticitatea: „asocierea frigului cu întunericul este o operă măreață — și în asemenea condiții / ce caută ce mai caută vorbele mici și grase pe câmpul de luptă ce caută / purceii mici și grași în cocina din trecutul fiecărei existențe // și sub degetele mele fragile părul celui care afirmă ritos că asocierea / frigului cu întunericul constituie o operă într-adevăr măreață // dorești tu cumva să-mi mângâi fruntea vrei tu să îngân repede un marș războinic / o guillaume ! apune și soarele mi-a fost dragă ziua de ieri / se încheie și veacul — ziua de ieri mi-a fost dragă" (*margareta îl înțelege într-o foarte mică măsură pe guillaume*). Titlurile atribuite de **M.** poemelor sale — atunci când sunt prezente și nu sunt suplinite de un grup de asteriscuri — sunt fie simple (*oameni, legendă, visul, coline verzi*), ironice, rezumative (*mâncau la o masă lungă și bogată, copilul își vinde jucăriile și în depărtare un cor* etc.), uneori narative sau anecdotice (*margareta îl înțelege într-o foarte mică măsură pe guillaume, administratorul întocmește o listă de câteva delațiuni și trădări posibile, administratorul poate s-o sfecleasca în orice moment*), fie amplificate burlesc, rivalizând ca lungime cu înșeși poemele, ca acest titlu cu tâlc poietic: *poetul plagiază, adică fură de stinge din leonard cohen — lars gustafsson — ion mureșan — virgil mazilescu — și dintr-un foarte abil cântăreț de pe meleagurile italiei. folosește prea mult diminutivele. se află în același timp sub influența muzicii de toate felurile.* În chip de fragment de „artă poetică" a unui autor care — cu excepția recenziilor „de serviciu" scrise pentru revista la care lucra — evita să se pronunțe despre literatură, și cu atât mai mult se abținea de la orice autocomentariu, pot fi citate următoarele rânduri din *prefața* — de fapt, tot un poem — așezată în deschiderea volumului *Va fi liniște va fi seară*: „și altceva în afară de faptul că m-am născut și că trăiesc și că probabil voi muri cutremurându-mă (ceea ce de altfel am vrut să spun și acum doi ani și acum trei ani de zile) deocamdată vai nu pot spune".

Nu știu ce spune poetul în cutare sau cutare poezie, și nici nu mă interesează pentru că el vorbește pentru sine, dar dincolo de cântecul lexical e un cântec fără cuvinte, cu care mă înfrățesc spontan, un supra-limbaj de efluvii, pe care-l înțeleg dintr-o dată ca pe o revelație.

VALERIU CRISTEA

Pornind de la o sfidare retorică, poezia lui Virgil Mazilescu a intrat tot mai adânc în ontologic, atingând substratul de spaimă al existenței poetice.

AL. CISTELECAN

SCRIERI: *Versuri*, București, 1968; *Fragmente din regiunea de odinioară*, București, 1970; *Va fi liniște va fi seară*, postfață Eugen Negrici, București, 1979; *Guillaume poetul și administratorul*, București, 1983; *Asketiche Zeichen*, Cluj-Napoca, 1988; ed. (*Semne ascetice*), Cluj-Napoca, 2001; *Întoarcerea lui Immanuel*, pref. Gheorghe Girgurcu, București, 1991; *Poezii*, îngr. Mircea Ciobanu, București, 1996; *Opere*, îngr. și pref. Alexandru Condeescu, București, 2003. **Traduceri:** Jean Amila, *Luna la Omaha*, București 1970; Jack Schaefer, *Generalul Pingley*, București, 1973 (în colaborare cu Ștefania Deleanu); Willa Cather, *Cazul din Grover Station*, București, 1978 (în colaborare cu Ștefania Deleanu);

Fernand Fournier-Aubry, *Don Fernando*, I-II, București, 1978 (în colaborare cu Ștefania Deleanu); Charles Portis, *Adevăratul curaj*, București, 1979 (în colaborare cu Eugenia Antonescu); Henri Delacroix, *Psihologia artei. Eseu asupra activității artistice*, pref. Octavian Barbossa, București, 1983 (în colaborare cu Victor Ivanovici); Michel Deguy, *Poeme*, București, 1995 (în colaborare cu Ștefan Aug. Doinaș, Aurel Rău, Dumitru Țepeneag).

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Un poet: Virgil Mazilescu*, CNT, 1968, 25; Dumitru Micu, *„Versuri"*, GL, 1968, 27; Laurențiu Ulici, *Rezonanța primelor volume*, LCF, 1968, 46; Șerban Foarță, *Jocul pe-o singură carte ?*, LCF, 1969, 1; Victor Ivanovici, *„Versuri"*, RL, 1969, 21; Rusu, *Utopica, 208-213*; Cristea, *Interpretări, 180-181*; Constantin, *Despre poeți, 214-217*; Caraion, *Duelul, 89-90*; Poantă, *Modalități, 223-226*; Dan Laurențiu, *Fragmente din regiunea de odinioară"*, LCF, 1971, 5; Șerban Foarță, *Fragmente din regiunea de odinioară"*, O, 1971, 5; Zaharia Sângeorzan, *„Fragmente din regiunea de odinioară"*, CRC, 1971, 11; Florin Manolescu, *„Fragmente din regiunea de odinioară"*, ARG, 1971, 3; Cristea, *Un an, 192-195*; Felea, *Secțiuni, 94-98*; Piru, *Poezia*, II, *424-427*; Mincu, *Poezie, 206-208*; Iorgulescu, *Scriitori, 96-97*; Nicolae Manolescu, *Strategie lirică*, RL, 1979, 38; George Alboiu, *Un poet, 134-135*; Raicu, *Contemporani, 141-148*; Ion Cristoiu, *Poezia fragmentarului*, ST, 1979, 4; Dinu Flămând, *Fragmente din mai multe regiuni*, AFT, 1979, 9; Lucian Alexiu, *„Va fi liniște va fi seară"*, O, 1979, 52; Regman, *Noi explorări, 90-100*; Gheorghiu, *Reflexe, 97-99*; Tuchilă, *Cetățile, 94-98*; George Alboiu, *„Guillaume, poetul și administratorul"*, LCF, 1984, 3; Radu G. Țeposu, *Guillaume și Margareta*, FLC, 1984, 6; Constantin Pricop, *Stiluri poetice*, CL, 1984, 2; Nicolae Manolescu, *Poetul în țara minunilor* , RL, 1984, 10; Mircea Mihăieș, *Administrația poetică*, O, 1984, 13; Alexandru Paleologu, *„Va fi liniște va fi seară"*, RL, 1984, 33; Nicolae Prelipceanu, *Amintirea poetului*, TR, 1984, 35; Nicolae Oprea, *Din propria-i cenușă*, VR, 1984. 11; Felea, *Aspecte*, III, *94-98*; Simion, Scriitori, III, *298-306*; Negrici, *Introducere, 123-128*; Flămând, *Intimitatea, 162-176*; Grigurcu, *Existența, 303-310*; Mincu, *Eseu*, II, *191-197* ; Cistelecan, *Poezie, 76-82* ; Dan Arsenie, *Memorial Virgil Mazilescu*, LCF, 1990, 4; Toma Roman, *Statura poetului*, RL, 1990, 4: Horia Gârbea, *„Așteptând arpentorul"*, LCF, 1990, 11; Florin Manolescu, *Poezia unui mușchetar tragic*, LCF, 1991, 47; *Corespondență Virgil Mazilescu – Dumitru Țepeneag*, VR, 1992, 1-2; Mircea Vasilescu, *Întoarcerea lui Immanuel*, „Arc", 1992, 3; Victor Ivanovici, *Apa, visul și traversarea*, VR, 1992, 6-7; Ierunca, *Subiect, 93-98*; Traian T. Coșovei, *Cicatricea unei absențe*, CNT, 1993, 15; Nora Iuga, *„..obsesia morții apropiate a început foarte devreme..."*, MS, 1993, 1-4; Mariana Marin, *Mici crime perfecte*, MS, 1993, 1-4; Negoițescu, *Scriitori contemporani, 267-270*; Ulici, *Lit. rom.*, I, *96-99*; Mihai Șora, *Doi poeți*, RL, 1996, 14; Constantin Abăluță, *Regiunea de odinioară a poetului*, LCF, 1998, 15; Nicolae Prelipceanu, *Poetul la 42 de ani*, R, 1998, 4; *Virgil Mazilescu*, PRA, II, *722-725*; Cărtărescu, *Postmodernismul, 388-389*; Grigurcu, *Poezie*, II, *68-73*; *Dicț. esențial, 500-503*; Micu, *Ist. lit., 411-412*; Ion Buzera, *Virgil Mazilescu*, Brașov, 2000; Viorel Mureșan, *Oniricul de după Kafka*, F, 2001, 2; *Manolescu, Lista*, I, *279-288*; Aurel Dumitrașcu, *Poezia lui Virgil Mazilescu*, CL, 2002, 3; Nora Iuga, *Virgil Mazilescu – 60*, RL, 2002, 14; Liviu Grăsoiu, *Accente*, VR, 2002, 5-6; Alex. Ștefănescu, *Virgil Mazilescu*, RL, 2003, 24; Marian Victor Buciu, *Panorama literaturii române în secolul XX*, vol. I, *Poezia*, Craiova, 2003, *97-98*; *Dicț. analitic*, IV, *336-339*. *N.Br.*

MAZILU, Dan Horia (20.IV.1943, Pitești), istoric literar și editor. Este fiul Ioanei (n. Niculescu) și al lui Constantin Mazilu, funcționari. Urmează școala generală și Liceul „Nicolae Bălcescu" (1957-1961) la Pitești, apoi Facultatea de Filologie a Universității din București (1961-1966). După stagiul militar, obține prin concurs, în 1967, postul de preparator la Catedra de filologie slavă a Facultății de Limbi Slave, promovând ulterior toate treptele ierarhiei universitare, până la gradul de profesor (1991). În 1972 a obținut titlul de doctor în filologie, cu teza *Opera umanistului Udriște Năsturel în contextul relațiilor culturale româno-slave*, care a constituit și debutul său editorial, în 1974. A mai funcționat ca lector de limba și literatura română la Universitatea „Kliment Ohridski" din Sofia (1972-1974). Din 1996 este decan al Facultății de Litere din București și din 2001 membru corespondent al Academiei Române. Colaborează la publicații de specialitate sau literare, între care „Revista de istorie și teorie literară", „Romano-slavica", „Analele Universității București", „Luceafărul", „România literară", „Argeș". Cărțile sale – *Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea* (1976), *Cronicari munteni* (1978), *Varlaam și Ioasaf. Istoria unei cărți* (1981), *Literatura română în epoca Renașterii* (1984), *Proza oratorică în literatura română veche* (I-II, 1986-1987), *Vocația europeană a literaturii române vechi* (1991), *Recitind literatura română veche* (I-II, 1994-2000; Premiul „Titu Maiorescu" al Academiei Române în 1994), *Literatura română barocă în context european* (1996), *O istorie a blestemului*

(2001) ș.a. – sunt contribuții de primă însemnătate în domeniul abordat. A îngrijit și prefațat numeroase ediții, a coordonat antologia *Literatura română medievală* (2003) și a tradus din literatura ucraineană.

Interesat mai cu seamă de literatura română veche, beneficiind de o solidă formație științifică, **M.** a elaborat substanțiale exegeze consacrate creativității naționale și reprezentanților ei de seamă din secolele al XVI-lea–al XVIII-lea. În cercetarea literaturii române medievale, a relațiilor ei cu literaturile vecine, ca și în analiza mișcărilor de idei și a curentelor literare, istoricul literar dovedește o intuiție sigură și o documentare exhaustivă, cu formularea unor puncte de vedere noi, ce reprezintă tot atâtea câștiguri importante. În amplul studiu *Cronicari munteni*, își propune să adopte un unghi de vedere favorabil unei mai bune integrări a cronicarilor munteni în ansamblul scrisului literar românesc. Cu argumente convingătoare, **M.** îl indică pe Stoica Ludescu drept autor al *Letopisețului cantacuzinesc*, analizează aprofundat *Cronica Bălenilor*, *Anonimul brâncovenesc* și cronica lui Radu Popescu și nu include în cercetarea sa *Istoria Valahiei* a stolnicului Constantin Cantacuzino, deoarece, fiind în dezacord cu cei care îl plasează între cronicari, susține că umanistul este un istoric, ca și Dimitrie Cantemir. Printr-o investigare modernă a textului, cercetătorul redescoperă cronicile muntene ca scrieri literare de mare expresivitate. Reluând unele probleme controversate sau insuficient abordate ale literaturii române, el amplifică aria de studiu, pune în lumină aspecte și semnificații noi, plasându-și frecvent contribuțiile în perspectivă comparată. În *Varlaam și Ioasaf. Istoria unei cărți* pornește de la prima versiune în limba română a acestei cărți populare și relevă că traducerea de la mijlocul secolului al XVII-lea reproducea în limba vernaculară un text care, în versiunea slavonă, intrase de aproape două secole și jumătate în circuitul culturii românești, păturile sociale cultivate cunoscându-l și difuzându-l intens. Sunt trecute apoi în revistă principalele versiuni ale cărții: medio-persane, arabe, persane, ebraice, grecești, georgiene, armene, insistându-se asupra versiunilor slave din Europa Orientală, deoarece de acestea este legată cea dintâi transpunere în românește. În *Literatura română în epoca Renașterii* **M.** demonstrează că literatura română s-a dezvoltat la începuturile ei într-un spațiu cultural oriental, format pe bazele tradiției culturale și literare bizantine și utilizând ca instrument de comunicare a valorilor spirituale greaca și slavona. Renașterea românească – precizează exegetul – începe cu *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*. Altă lucrare, *Proza oratorică în literatura română veche*, este o cercetare amplă și propune interpretări care ordonează într-un sistem cu articulații ferme și acorduri profitabile numeroasele producții aparținând vechii arte oratorice românești, precum *Cazaniile* lui Coresi, *Carte de învățătură* a lui Varlaam, orațiile de nuntă, cuvântările protocolare, encomiastice, panegiricele, *Didahiile* lui Antim Ivireanul ș.a. Ideea pe care o demonstrează sinteza *Vocația europeană a literaturii române vechi* este aceea că literatura noastră din secolele al XVI-lea – al XVIII-lea, alcătuită îndeosebi din scrieri istorice, nu a fost un fenomen strict local, de factură rudimentară și fără un sistem de concepte propriu, ci dimpotrivă, a avut o largă deschidere spre cultura europeană, mai ales spre cea răsăriteană, cu care a izbutit să se sincronizeze ca viziune, ideație și modalități de expresie. O finalitate similară are exegeza *Literatura română barocă în context european*, care completează o lucrare anterioară, *Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea*. Este o cercetare comparatistă, de stabilire a raporturilor barocului literar românesc cu barocul european, sub raportul influențelor, circulației motivelor și al procedeelor compoziționale. Un gen literar specific baroc este „emblemata", compuneri de versuri la stema țării sau a unor familii din protipendadă, cu accentuată tendință encomiastică, care au pus bazele unei heraldice românești, pioneratul datorându-se lui Udriște Năsturel. Un motiv literar specific baroc, amplu analizat și exemplificat, este „soarta alunecătoare", „deșertăciunea deșertăciunilor" din textul biblic. Poemul *Viiața lumii* de Miron Costin și *Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea* de Dimitrie Cantemir sunt cele mai reprezentative pentru circulația motivului. Cu masiva lucrare *Recitind literatura română veche* **M.** își definitivează „privirea" asupra literaturii române medievale, examinare începută în urmă cu mai mulți ani. Cartea este destinată în primul rând studenților, depășind însă ceea ce în mod tradițional se înțelege printr-un curs universitar. Câteva dintre ideile și investigațiile anterioare ale istoricului literar sprijină tezele din *Recitind...*, în care intră mai întâi o descriere cu intenții teoretizante a fenomenului numit literatură română veche, cu opriri substanțiale asupra eforturilor de desprindere dintr-o medievalitate bizantină și de alcătuire a unor construcții de factură prerenascentistă și renascentistă – răsăriteană, evident – și asupra „semnelor" ce au marcat contactul cu sensibilitatea barocă, pe un drum coincident cu pătrunderea în timpul modern. Structura lucrării este dată în continuare de comentarea, într-o ierarhizare ce îi aparține autorului, a celor mai semnificative genuri literare închegate în răstimpul avut în vedere. Trecerea de la structura genologică de sorginte bizantină, practicată și înconjurată de prestigiu în literatura română vreme de câteva secole – cu îndreptățire, căci scrisul românesc este un moștenitor firesc al alcătuirilor spirituale bizantine – la sistemul de genuri și specii constituit în Occident de Renaștere și transportat în Orient de scriitorii barocului echivalează pentru **M.** – atent în mod constant la sugestiile furnizate de istoria mentalităților – cu schimbări fundamentale în planul sensibilității și al gustului literar, cu un indiciu semnificativ al instalării modernității. Achizițiile permanente în inventarul speciilor literare, amplificarea sistemului prin acceptarea unor propuneri „zonale" reprezintă etape ale unui proces foarte complex de definire a unei identități. De aceea sunt examinate cu atenție speciile „predilecte" (imnul, cronica, predica), mărci ale unor opțiuni din starea de sensibilitate, sunt înregistrate nuanțat „supraviețuirile" și noutățile, „momentele" de atașament la valorile tradiționale și „ferestrele" deschise către alte orizonturi literare. Chiar dacă este prezentat și interpretat – cu o erudiție impresionantă, extrem de eficientă – pe „felii", procesul literar din medie-

valitatea românească, de la *Pripealele* monahului Filotei și însemnările analitice până la literatura subiectivă și textele dramatice, are fluența pe care o poate da numai o viziune coerentă asupra obiectului de studiu, are un ritm al său și pune în lumină valori certe, descoperite cu instrumente adecvate unei înnoiri a domeniului.

SCRIERI: *Udriște Năsturel*, București, 1974; *Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea*, București, 1976; *Cronicari munteni*, București, 1978; *Varlaam și Ioasaf. Istoria unei cărți*, București, 1981; *Literatura română în epoca Renașterii*, București, 1984; *Proza oratorică în literatura română veche*, București, I-II, 1986-1987; *Vocația europeană a literaturii române vechi*, București, 1991; *Recitind literatura română veche*, I-III, București, 1994-2000; *Literatura română barocă în context european*, București, 1996; *Cronicari moldoveni*, București, 1996; *Petru Movilă. Un reper românesc pentru europenizarea Estului*, București, 1996; *Introducere în opera lui Dosoftei*, București, 1997; *Noi despre ceilalți. Fals tratat de imunologie*, Iași, 1999; *Introducere în opera lui Antim Ivireanul*, București, 1999; *O istorie a blestemului*, Iași, 2001; *Dimitrie Cantemir, un prinț al literelor*, București, 2001; *Un „Dracula" pe care Occidentul l-a ratat*, București, 2001; *Voievodul dincolo de sala tronului*, Iași, 2003; *Noi printre ceilalți sau Despre literatura peregrinilor*, București, 2003. **Ediții:** *Cronicari munteni*, introd. edit., București, 1988; *Cronici brâncovenești*, postfața edit., București, 1988; Ștefan Ciobanu, *Istoria literaturii române vechi*, pref. edit., București, 1989, *Dimitrie Cantemir în Rusia*, pref. edit., București, 2000; Gheorghe Asachi, *Ruxandra Doamna*, postfață edit., București, 1992; **Traduceri:** Evhen Hutalo, *Viața e amarnică și dulce*, București, 1975; Ivan Hrihurko, *Canalul*, București, 1979; Vasil Zemliak, *Stolul de lebede*, București, 1985.

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, I, *238-240*; Mihai Zamfir, *Un baroc românesc*, LCF, 1977, 41; Alexandru Duțu, *Cazul Miron Costin*, LCF, 1978, 12; Iorgulescu, *Scriitori, 313-315*; Ungheanu, *Lecturi, 178-182*; Cătălina Velculescu, *„Varlaam și Ioasaf. Istoria unei cărți"*, RITL, 1982, 3; Mihai Ungheanu, *„Literatura română în epoca Renașterii"*, LCF, 1984, 29; Al. Piru, *Discursul critic*, București, 1987, *139-142*; Mihail Diaconescu, *Țelul și metoda*, ARG, 1989, 10; Teodor Vârgolici, *„Vocația europeană a literaturii române vechi"*, ALA, 1992, 101; Răzvan Voncu, *O istorie vie a literaturii vechi*, CC, 1996, 9-10; Aureliu Goci, *Există o perioadă barocă în cultura românească?*, „Dimineața", 1996, 17; Andrei Mihai, *Din istoria poeziei românești*, L, 1996, 37; Răzvan Voncu, *Portretul istoricului literar*, „Cronica română", 2001, 15 noiembrie; Iordan Datcu, *„O istorie a blestemului"*, ALA, 2001, 571; *Dicț. scriit. rom.*, III, *137-140*. *T.V.*

MAZILU, Dumitru (29.XI.1922, Broșteni, j. Vrancea – 11.VII.1981, București), traducător, eseist și editor. Este fiul Matildei (n. Georgescu) și al lui Dionisie Mazilu, învățător. A urmat cursurile școlii primare în comuna natală, pe cele secundare la Liceul „Mihai Viteazul" din București (1933-1941), devenind student la Facultatea de Drept a Universității din București (1941-1945) și, un timp, în paralel, la Facultatea de Litere, pe care nu a încheiat-o. Din anii studenției a fost angajat bibliotecar la Liceul „Mihai Viteazul" (1942-1948), după care a practicat scurtă vreme avocatura (1948-1950). S-a îndreptat apoi spre activitatea editorială, fiind redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1950-1968) și redactor-șef al Editurii Univers (1968-1975). În această calitate a participat la alcătuirea proiectului de traduceri din clasicii literaturii universale și din scriitorii contemporani. Din 1975 până la încetarea din viață a lucrat în Centrala Editorială. Debutează cu o transpunere din Howard Fast, *Calvarul lui Sacco și Vanzetti* (1954), desfășurând apoi o intensă activitate de traducător al literaturilor engleză și americană. Editorului **M.** i se datorează, într-o măsură importantă, redactarea unui plan coerent de traduceri ale cărților cele mai semnificative din literatura de limbă engleză, în special a celei moderne. A contribuit la materializarea acestui program printr-un număr impresionant de transpuneri, remarcabile prin fidelitatea filologică față de original și printr-o expresivitate nuanțată. Cu excepția unui volum de însemnări de călătorie – scris în colaborare cu O. Manițiu – întreaga sa activitate a fost consacrată tălmăcirilor și s-a impus, astfel, ca unul dintre cei mai importanți traducători moderni de literatură anglo-saxonă. Preferințele sale se îndreaptă spre romanele lui Jack London și ale lui John Steinbeck. De asemenea, a transpus titluri reprezentative din creația lui Oscar Wilde, Charlotte Brontë și Ernest Hemingway. Activitatea de traducător a lui **M.** a fost completată, în câteva cazuri, de prefețe, scrise cu claritate și dovedind o temeinică informație și un simț sigur al valorii.

SCRIERI: *Spre culmile Carpaților* (în colaborare cu O. Manițiu), București, 1955. **Traduceri:** Howard Fast, *Calvarul lui Sacco și Vanzetti*, București, 1954, *Cina cea de taină*, București, 1956; Charlotte Brontë, *Jane Eyre*, București, 1956 (în colaborare cu Paul B. Marian), *Shirley*, București, 1974; John Steinbeck, *Calul roib*, București, 1957, *Fructele mâniei*, pref. trad., București, 1963, *Păsunile raiului*, București, 1975; Jack London, *Martin Eden*, București, 1958, *Călcâiul de fier*, pref. trad., București, 1960; Ernest Hemingway, *Pentru cine bat clopotele*, București, 1965, *Fiesta*, București, 1968; Erskine Caldwell, *Jenny*, pref. trad., București, 1965; Oscar Wilde, *Portretul lui Dorian Gray*, București, 1967; Herbert Read, *Semnificația artei*, București, 1969; G.S. Feves, *Povestiri într-o rezervație indiană*, pref. trad., București, 1970; Richard Llewellyn, *Ce verde era valea mea*, pref. trad., București, 1971; E.H. Gombrich, *Artă și iluzie*, București, 1973; Francis Parkman, *Pe calea Oregonului*, București, 1978; Gordon Landsborough, *Vulpile deșertului*, București, 1979.

Repere bibliografice: Liviu Călin, *Pe tăcute*, RL, 1981, 29; Dan Grigorescu, *Un valoros traducător*, CNT, 1981, 30; *Dicț. scriit. rom.*, III, *140*. *D.G.*

MAZILU, Gheorghe (7.X.1939, Goteşti, j. Cahul), critic literar. Urmează Universitatea de Stat din Chișinău (1957-1963). Funcționează ca lector la Catedra de filologie română a aceleiași universități și ca redactor la revista „Nistru". După 1990 deține funcții oficiale în cadrul președinției și al guvernului, devenind și deputat în primul Parlament al Republicii Moldova. În lucrările sale **M.** cultivă o formulă critică de tip universitar, preeminent sociologizantă, aplicând adesea criterii ideologice oficiale. Cronicile de întâmpinare sunt subiective și dominate de reacții critice dure.

SCRIERI: *Cu scut și fără*, Chișinău, 1983; *Valori și aparențe*, Chișinău, 1985; *Reabilitarea calității artistice*, Chișinău, 1989; *Lecturi eminesciene*, Chișinău, 1990; *Nimeni nu-i profet în țara lui*, Chișinău, 1996; *Reflecții în amurg*, Chișinău, 1999.

Repere bibliografice: Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *271-272*; Tudor Palladi, *Vocația sau plenitudinea constanței literare*, „Moldova suverană", 1998, 10 octombrie. *A.B.*

MAZILU, Teodor (11. VIII. 1930, București – 18. X. 1980, București), dramaturg, prozator, eseist, poet și traducător. Este cel de-al patrulea copil al Mariei (n. Mureșanu) și al lui Tudor (Teodor) Mazilu, muncitor la Societatea de Transporturi București. Urmează școala primară din mahalaua Lupeasca. Amână să se înscrie la liceu, preferând să realizeze pentru revista „Tinerețea" (ulterior, „Tânărul muncitor"), la care se angajase, mai întâi caricaturi, apoi cronici sportive, articole despre viața tinerilor și schițe umoristice. În 1946 și 1947 frecventează Liceul Comercial. Atras din ce în ce mai mult de activitatea publicistică, se hotărăște să renunțe temporar la școală, devenind redactor al „Scânteii tineretului". În 1950 reușește totuși să termine liceul, la fără frecvență, și se înscrie la Facultatea Muncitorească, unde optează pentru aceeași formă de învățământ. Mai târziu se numără printre cursanții Școlii de Literatură „M. Eminescu". Un *Poem în cinstea Congresului de la Budapesta* îi apare în revista „Flacăra" (1949), iar primul volum, *Insectar de buzunar*, i se editează în 1956. În 1959 lucrează ca redactor la secția de proză a „Gazetei literare". Colaborează la „Contemporanul" (unde, săptămânal, întocmește rubrica „Sport"), „Luceafărul" (scriind „Jurnalul unui martor ocular"), „Cinema", „Flacăra", „Gazeta literară" „România literară".

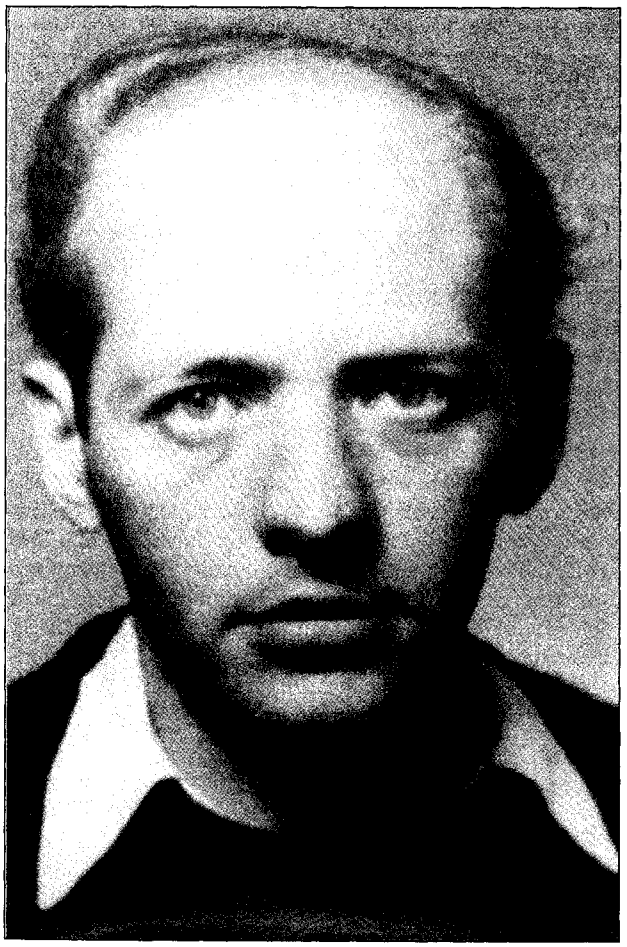

I s-au decernat Premiul „Ion Creangă" al Academiei Române pentru romanul *Bariera* (1959), Premiul I la Festivalul Național de Dramaturgie pentru piesa de debut, *Proștii sub clar de lună* (1962), Ordinul „Meritul cultural" clasa a IV-a (1969), Premiul Uniunii Scriitorilor pentru volumul *Frumos e în septembrie la Veneția* (1973), Premiul pentru proză al Asociației Scriitorilor din București (1975).

Indiferent de apartenența la un gen literar sau altul, scrierile lui **M.** pot fi considerate ca o „piesă de teatru" de mari dimensiuni, în care tema căutării neobosite a adevărului iese victorioasă din jocul istoriei. Autorul mizează pe firescul observației „caracterelor", fără a-și aroga totuși „vanitatea" de moralist, pe consemnarea cu naturalețe a substanțialului „material didactic" reprezentat de faptele de viață cotidiană, ce se definesc de la sine prin ridicolul lor organic. Depășește determinările strict temporale din succesiunea situațiilor (fatalmente supuse tiparului ideologic), fiind interesat în principal de surprinderea, sub aspectul moralității, a individizilor, care se vor comporta similar în orice alt context social. Luciditatea împinsă adesea către cinism nu din delectare malițioasă, ci dintr-un profund respect față de realitate, ca și nevoia de înțelegere a mecanismelor imposturii, a falsei imagini și a prostiei, prin care oamenii contribuie decisiv la degradarea idealului de frumusețe a lumii, ori apropierea declarată de metodele investigațiilor medicale, de atitudinea rece și detașată a doctorului atunci când stabilește diagnosticul celor suferinzi devin constante de creație, individualizând scrierile care poartă „marca Mazilu". Remarcabilă este și coerența ce se discerne din felul în care temele generale și tipologiile personajelor circulă de la un text la altul, într-un sistem de ilustrare mutuală, abil construit. În proza scurtă – *Insectar de buzunar*, *Galeria palavragiilor* (1957), *Vara pe verandă* (1966), *Înmormântare pe teren accidentat* (1973), *Iubiri contemporane* (1975), *Elegie la pomana porcului* (1976), *Doamna Voltaire* (1979) și în dramaturgie – *Teatru* (1971), *Frumos e în septembrie la Veneția*, *Mobilă și durere* (1981) – , situațiile și „caracterele" se manevrează de așa natură, încât permit întruparea teoriilor lui **M.** asupra fenomenelor ce jalonează existența umană, exprimate în eseuri, publicistică, interviuri. Bunăoară, eseurile din *Ipocrizia disperării* (1972), apărute anterior în „Luceafărul", evidențiază recurențe semnificative la scara întregii opere, variațiile constând doar în trecerea de la concret la abstract și schimbarea modului de expunere, din dialog în monolog. Există, mai întâi, o serie de teme majore, elemente ale unui registru grav, care se reiau cu obstinență, independent de cadrul referențial: iubirea, singurătatea, frica de boală, moartea. Din grupul acestora derivă toate celelalte „obiecte" ale observației și analizei, dezambiguizate de autor prin prezentarea lor sub aspectul unor studii de caz: *Despre păcatul plictiselii*, *Despre vulgaritate*, *Despre sinucidere*, *Despre gustul estetic*, *Despre arta conversației și miracolul tăcerii*, *Despre vanitatea iertării*, *Despre mizantropie*, *Despre gelozie*, *Despre tabieturile noastre*, *Despre fumat*, *Despre sexualitate*, *Despre minciună*, *Despre echilibru*. În ceea ce privește latura aplicativă, comedia *Cine pe cine mântuiește*, de exemplu, inclusă în volumul *Teatru*,

dezvoltă într-o structură dialogică problematica sinuciderii, a cărei expresie teoretică se regăsește într-un eseu din *Ipocrizia disperării*. Două personaje, „un candidat la sinucidere... sănătos tun" și „un salvator de meserie... c-un picior în groapă", aflate în biroul unei instituții filantropice profitabile, din moment ce poate fi ușor confundată cu sediul unei reprezentanțe comerciale, efectuează un exercițiu demonstrativ: sinuciderea nu este decât „soluția comodă" de scăpare, la care apelează toți cei care nu-și asumă povara cunoașterii de sine, este, în egală măsură, un act de vanitate și de frivolitate. Într-un dozaj bine controlat, sistemul de teme și subteme se întâlnesc atât în prozele scurte, cât și în piesele-reper ale lui **M.** – *Proștii sub clar de lună*, *Somnoroasa aventură*, *Acești nebuni fățarnici*, *Mobilă și durere*. Deși gustul pentru dramaturgie l-a descoperit mai târziu, primatul deținându-l până la debutul pe scena de teatru (în 1962, cu piesa *Proștii sub clar de lună*, în regia lui Lucian Pintilie), proza scurtă și romanul, scriitorul a avut capacitatea de a-și impune stilul individual, instituind o formulă artistică personală, identificabilă după câteva strategii și procedee: „unitatea dintre aparență și esență", ca sursă paradoxală a comicului dacă se ține seama de tradiția clasică a genului ce presupune ca efectul de ilaritate să fie obținut prin discrepanța dintre ceea ce este și ceea ce se vrea a fi, „amestecul de dialog administrativ, metafizică de ședință și sublim", „concretețea împinsă până la pedanterie" (Lucian Raicu), jocul scenic al personajelor-perechi, care acționează printr-o combinatorică ametitoare a apropierilor și respingerilor. Scopul urmărit consecvent nu ține de asigurarea delectării cu un spectacol umoristic facil, în pofida aparențelor genului proxim (*Somnoroasa aventură* este încadrată de autor ca „divertisment comic", *Proștii sub clar de lună* primește eticheta de „falsă tragedie", *Pălăria de pe noptieră* și *Don Juan moare ca toți ceilalți* sunt tragicomedii, iar *Acești nebuni fățarnici*, *Frumos e în septembrie la Veneția* și *Mobilă și durere*, comedii) și a dimensiunilor reduse la cel mult trei acte. De fapt, **M.** caută să-și atragă publicul către spațiul în care el, autorul, se va strădui să îi câștige și complicitatea, la acest nivel producându-se, cel mai frecvent ironic, transferul de idei și efectul de ilaritate stârnit de personaje cu profiluri și funcții, numai teoretic, respectabile. Domnul Gherman din *Somnoroasa aventură*, „membru al cooperativei de traduceri și dactilografiere «Prestarea», atât de serios și cu atât de multe calități, încât vârsta nu mai are nici o importanță", este în realitate un dezolant brigand sentimental, care adoarme în timp ce încearcă să împlinească visul de a fi răpită al tinerei Gabriela. Alt personaj, Gogu, un delapidator, „șmecher, 40 de ani", se află în centrul disputelor dintre Ortansa și Clementina, „femeia satanică" și „femeia plângăreață", ambele căzând de acord să îl blameze pe Emilian, un neverosimil controlor financiar onest (*Proștii sub clar de lună*), în vreme ce Iordache (*Acești nebuni fățarnici*) este „un bărbat care vrea să petreacă bine și să moară în somn", însă pozează în victima eternă a femeilor și, la birou, nu angajează decât lichele, iar Sile și Paul, directorii cooperativelor „Avântul mobilei", respectiv „Progresul mobilei", se concurează cu îndârjire în plan profesional și sentimental, făcând totodată paradă de integritate (*Mobilă și durere*). Spectacolul devine o ilustrare adesea atroce a realității binecunoscute de public: corupția și demagogia funcționarilor din întreprinderile de stat, a complexaților și a proștilor „neînțeleși", cu sofistica lor specială pe care o cred metafizică, a celor chemați a fi „tovarăși", când nu sunt decât niște bieți oameni, cu vicii și prejudecăți transistorice. **M.** nu putea să ignore un tip de viziune și procedee dramaturgice proprii teatrului absurd, cultivat în epocă. Intuiția și insistența în a respinge ferm apropierea de vreun model îl conduc însă spre alcătuirea de metafore scenice susținute prin concretețea unor dialoguri cu aspect de pălăvrăgeli ridicole pe teme cu pretenții, din care, brusc, se ivește simbolul purtător de semnificație existențială. În *Pălăria de pe noptieră*, Demeter, personajul principal, își condiționează cursul vieții de nerecunoașterea unui act de importanță minoră în sine prin banalitate, dar majoră prin valoarea pe care el i-o atribuie: uitarea pe noptieră a propriei pălării; a mima neștiința echivalează cu posibilitatea de a da sens existenței, iar odată regăsit obiectul, la insistențele Balerinei, o fostă iubită, protagonistul moare. Cu aceeași amprentă personală, scriitorul își folosește sensibilitatea de

observator direct, de „martor ocular" al prestației „caracterelor" în registrul prozei scurte. Nici aici el nu acceptă comparația cu alții: ceea ce scrie îi aparține cu totul, nu este consecința vreunei influențe ori a încercării de reluare a modelelor clasice. Nu vrea să fie considerat un „nou Caragiale", pentru că „vânează" adevăratul chip pe care îl au impostorii, parveniții, poltronii, copiii răsfățați, femeile acaparatoare și necruțătoare, cu iluzorie înfățișare angelică și bune intenții, stupizii ticăloși de tot soiul. Nu are nici măcar impresia de a fi autor de literatură satirică, deoarece nu este interesat de amuzament, ci de viața involuntar comică, căreia nu e nevoie să îi stilizeze sau caricaturizeze faptele și personajele. Este conștient că substanța literară se găsește pretutindeni în jur, autorului revenindu-i doar rolul de a o identifica și de a o face vizibilă celorlalți. La sfârșitul anilor '50, în perioada reportajului conjunctural, care trebuia să reflecte munca „entuziastă" din fabricile nou-înființate, conform politicii de industrializare și urbanizare a Partidului, **M.** nu se oprește asupra tiparului ideologic, ci asupra experienței umane. Activitatea de reporter la „Scânteia tineretului" îi asigură „piese de colecție", înregistrate ulterior în nomenclatorul ficțional numit fie „insectar" (*Insectar de buzunar*), fie „galerie" (*Galeria palavragiilor*). Oușor Pasăre, din schița omonimă, folosește apelul autorităților de a pleca în Oltenia „să ajute" la mecanizarea agriculturii ca pe un bun prilej să își abandoneze soția și să își hiperdimensioneze orgoliul de erou local, stupefiat că presa centrală nu-i remarcă viteazul gest și nu se grăbește a-i publica poza cu explicația „Înainte de începerea epopeii". În *Buricul pământului* se prezintă, cu ironie constatativă, un ins în exercițiul funcțiunii, al cărui comportament îi ilustrează perfect apelativul. Un alt „exponat" e personajul din *Domnul „Nu admit! Protestez!"*, adică demisiomanul, navetistul maniac pe ruta dintre propriul birou și cel al directorului, veșnicul ultragiat de cei din jur. *Schopenhauer, Maria Popescu nu vrea să fie Maria Popescu* sunt consacrate falsificatorilor propriei naturi, celor ce vor să pară altfel decât sunt în realitate și nu își dau seama de ridicolul situației, *Peștișorul* descrie un caz tipic de copil răsfățat ajuns la maturitate nu director, după aspirațiile familiei, ci infractor, iar *Neamul palavragiilor* detaliază asupra subspeciilor descoperite în lumea instructorilor de partid: palavragiul filosof, palavragiul energic, palavragiul ad-interim. Îndepărtându-se din ce în ce mai mult de contextul aflat în contingență cu ideologia, **M.** își limitează observațiile la scene din cotidian, reluând temele predilecte: iubirea eșuată, singurătatea, moartea și boala, ca în *Iubiri contemporane* și *Doamna Voltaire*. Către acest spațiu se concentrează efortul artistic al autorului, celelalte realizări satirice, fără a-și pierde din incisivitate, devenind marginale (*Elegie la pomana porcului*). Intrigile schițelor dobândesc profunzime, încărcându-se de gravitate, ironia lasă loc sarcasmului ori zâmbetului trist. Bătrânul neputincios din *Nescafé*, căruia familia nu îi mai acordă nici o atenție, așteptându-i moartea și strângând, pentru noua viață de după eveniment, cutii cu nescafé, își învinge destinul prin simpla descoperire a stocului; o cană sorbită, cu revigoranta băutură, echivalează aici cu victoria vieții asupra morții. *Pelerinaj la ruinele unei vechi pasiuni, Ură și singurătate, O divină iubire ridicolă, Soarele și ambianța, Diferența de vârstă, Binecuvântatele chinuri ale iubirii* sunt reconstituiri ale unor sentimente risipite în timp din cauza intersectării lor cu o sumedenie de pretenții materiale, care le alterează idealismul inițial. Arta construcției și a scrierii se perfecționează, **M.** reușind să controleze cu ingeniozitate substanța narativă: în *Pelerinaj la ruinele unei vechi pasiuni* (schiță des remarcată de critică), un bărbat primește invitația de a ține o conferință despre relația (oximoronică) dintre arheologie și contemporaneitate, tocmai în orașul de provincie unde, cu ani înainte, iubise o fostă actriță a Teatrului de revistă „Constantin Tănase". Căutând să înțeleagă motivul despărțirii de atunci, el pornește pe urmele vechii relații, retrăiește momentele cheie din trecut, aceasta fiind chiar demonstrația vie a legăturii aparent bizare pe care arheologia o întreține cu lumea actuală, subiect considerat de narator, în partea de început, drept bine cunoscut. Meritul scriitorului constă în a nu exprima explicit acest caracter ilustrativ: el oferă doar rememorarea unei povești de dragoste, iar cititorul e provocat să elucideze rolul și semnificația asocierii arheologie – contemponeitate în cadrul dat. **M.** nu a pregetat să abordeze și romanul. *Bariera* și *Într-o casă străină* (I, 1975) au caracter autobiografic, pe când *Aceste zile și aceste nopți* (1962) și *O singură noapte eternă* (1975) sunt fie o compoziție de

circumstanță în spiritul, nu în litera „producțiilor" despre colectivele muncitorești, fie o construcție epică pe tema imposibilității iubirii. Prin raportare la proza scurtă și la teatru, formula narativă extinsă nu se potrivește stilisticii autorului. Aceasta nu înseamnă totuși că romanele sunt în întregime niște eșecuri, surprinderea atmosferei, acuitatea observației, alcătuirea unor „caractere" remarcându-se din nou. Reușitele în descrierea lumii sărace din mahalaua bucureșteană Lupeasca (*Bariera*), reflectând o realitate trăită (coada la pâine, insalubritatea zonei, bombardamentele repetate, lipsa de mijloace și de viitor a locuitorilor, plecările pe front, ipocrizia autorităților), depășesc comanda ideologică a momentului în care e publicat romanul, cadrul politic ce se cerea blamat (regimul Antonescu) și anemica intrigă cu eroi ilegaliști. Din nefericire, moș Vițu, admirabil conturat ca înțelept șugubăț al locului, generosul și mereu săritorul Treișpemii sunt personaje sacrificate în grabă, la finalul narațiunii, conflictului rudimentar, primul devenind dintr-un posibil Moromete (cum remarca Paul Georgescu) un lamentabil Filimon Sârbu. *Într-o casă străină* și *O singură noapte eternă* aparțin altei etape, contemporană la rândul ei cu noi orientări asupra modului de a scrie literatură, pe care **M.** le depășește cu subtilitate, urmărind ceea ce îl interesează cu precădere: adevărul și viața. Plină de similarități cu biografia proprie, *Într-o casă străină* aduce în prim-plan, în forma unui bildungsroman, drumul existenței lui Matei Alexandru, mereu înconjurat de fauna luxuriantă a meschinilor, ariviștilor și dezechilibraților mintal. *O singură noapte eternă* îl revelează încă o dată, dincolo de consemnarea amorurilor și a traiului boem dus de protagonistul Ștefan Dumitrescu, pe iscusitul narator-păpușar care își manevrează personajele astfel încât acestea să îi ilustreze teoriile: zădărnicia frumuseții feminine, înstrăinarea produsă de modificarea sentimentelor, despărțirea ca formă supremă de tandrețe, finalitatea iubirii care stă chiar în deliciul despărțirii. În plus, construcția prozastică denotă o acurateță geometrică: inițial Ștefan este lucidul, ocazional îndrăgostit, cu măsură, în timp ce Doly, partenera sa, pragmatică în alte privințe, sucombă tentației pasiunii, iar finalul inversează perspectivele: Ștefan este acaparat de sentimente, și noua sa iubită, Valentina Damian, pregătește cu răceală rațională momentul în care îi va anunța intenția de a se despărți. În 1972 **M.** publică volumul de versuri *Cântece de alchimist*, unde antimetafizica pe care o elaborează în numele poeziei prezentului și a tăcerii („Nu există metafizică,/ Nu există nimic dincolo de sacra materie"; „Nu mă vinde trecutului,/ Nu mă da viitorului") topește în atanorul creației aceleași obsesii, în speranța deșartă a unei purificări izbăvitoare, menite să înalțe ființa dincolo de determinările imediate, perisabile și chinuitoare, ale existenței. Mereu pregătit a se elibera prin actul scrisului de povara acutei sale receptivități față de lume, de a-și exprima opinia asupra faptelor de viață, **M.** nu exclude nici apropierea de genuri incident literare, ca însemnările de călătorie reunite în cartea *Este corida o luptă cu moartea?* (1973) și articolele pe teme fotbalistice din volumul *Fotbalul n-a fost creat de diavol* (1972). De asemenea, traduce, în colaborare, din franceză, italiană și maghiară, nelăsând să îi scape nici un domeniu din care ar putea extrage o experiență, deopotrivă umană și artistică.

Un scriitor ciudat, prețuit enorm de unii și contestat total de alții, este Teodor Mazilu (1930–1980). Admiratorii văd în el un moralist de rasă și un strălucit comediograf, adversarii îl trec în rândul foiletoniștilor umaniști, negându-i profunzimea invenției comice. În jurul romanului Bariera *(1959) s-a dat o veritabilă bătălie, piesa* Proștii sub clar de lună *(1962), pusă în scenă de Lucian Pintilie, a stârnit un val de indignare. Mazilu, care detesta în foiletoanele lui satirice violența, intoleranța, a provocat mereu violența, intoleranța criticii dogmatice și a stârnit împotriva lui pe confrații iritați de paradoxurile literaturii sale. Când citim, azi, nuvelele și piesele de teatru vedem că motivele unei contestații așa de tenace sunt neîntemeiate. Unele scrieri și-au pierdut, odată cu trecerea timpului, importanța estetică, multe însă rezistă și arată un scriitor original. Teodor Mazilu a creat un stil publicistic și, prin afinități de generație, stilul s-a răspândit. Tot el a construit un gen de tragicomedie în care relațiile umane curente sunt răsturnate și sublimul, pateticul, grandoarea sunt cercetate în zona abjecției și imposturii morale.*

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Insectar de buzunar*, București, 1956; *Galeria palavragiilor*, București, 1957; *Bariera*, București, 1959; *Aceste zile și aceste nopți*, București, 1962; *Acordeonistul*, București, 1964; *O plimbare cu barca*, București, 1964; *Vara pe verandă*, București, 1966; *Necunoscutul și iubirea*, București, 1968; *O sărbătoare princiară*, București, 1969; *Proză satirică*, București, 1969; *Teatru*, București, 1971; *Cântece de alchimist*, București, 1972; *Fotbalul n-a fost creat de diavol*, București, 1972; *Ipocrizia disperării*, București, 1972; *Pâinea la loc fix*, București, 1972; *Este corida o luptă cu moartea?*, București, 1973; *Frumos e în septembrie la Veneția*, București, 1973; *Înmormântare pe teren accidentat*, București, 1973; *Iubiri contemporane*, București, 1975; *Într-o casă străină*, I, București, 1975; *O singură noapte eternă*, București, 1975; *Elegie la pomana porcului*, București, 1976; *Fugiți, vin clienții!*, București, 1979; *Doamna Voltaire*, București, 1979; *Pelerinaj la ruinele unei vechi pasiuni*, București, 1980; *Mobilă și durere*, București, 1981; *Soarele și ambianța*, îngr. și pref. Lucian Raicu, București, 1983; *Acești nebuni fățarnici*, îngr. și pref. Victor Parhon, București, 1986; *Tandrețe și icre negre*, îngr. Gheorghe Zoltan-Gheorghiu și George Mihalache, București, 2000. **Traduceri:** Martti Larni, *A patra vertebră sau Șarlatan fără voie*, București, 1963 (în colaborare cu Felicia Dan); Gábor Goda, *O lume de ceară*, București, 1965 (în colaborare cu Gh. Hacker); Massimo d'Azeglio, *Ettore Fieramosca*, București, 1967 (în colaborare cu Constantin Ioncică); Carlo Manzoni, *E acasă domnul Brambilla?*, București, 1969 (în colaborare cu Al. Mircan).

Repere bibliografice: Savin Bratu, *Cronici*, II, București, 1958, *88–93*; Petroveanu, *Pagini*, *184–191*; Georgeta Horodincă, *„Bariera"*, GL, 1959, 34; Paul Georgescu, *„Bariera"*, GL, 1959, 43, 44; Ion Vitner, *Prozatori contemporani*, II, București, 1962, *5–33*; Damian, *Direcții*, *116–139*; Mihai Novicov, *Literatura și viața*, București, 1965, *137–144*; Silvian Iosifescu, *Artă și arte*, București, 1965, *99–104*; Ardeleanu, *Însemnări*, *244–253*; Dinu Săraru, *Teatru românesc și interpreți contemporani*, București, 1966, *151–161*; Valentin Silvestru, *Prezența teatrului*, București, 1968, *196–202*; Cristea, *Interpretări*, *69–73*; Dimisianu, *Prozatori*, *78–83*; Ion Băieșu, *Adevărurile devin efemere*, LCF, 1972, 12; Angela Lazăr, *„Pâinea la loc fix"*, O, 1972, 17; Dana Dumitriu,

„Pălăria de pe noptieră", RL, 1972, 32; Angela Lazăr, *„Teatru"*, CL, 1972, 8; Dan Medeleanu, *„Pălăria de pe noptieră"*, CNT, 1972, 35; Alexandru George, *Cel ce refuză iluziile minții*, LCF, 1972, 41; Laurențiu Ulici, *Teodor Mazilu. Prozator, eseist, poet*, CNT, 1972, 42; Ovidiu Ghidirmic, *Reflecțiile unui moralist*, RL, 1972, 46; Alexandru Paleologu, *Fantezie și imaginație*, LCF, 1972, 46; George Pruteanu, *„Ipocrizia disperării"*, CL, 1972, 21; Nicolae Prelipceanu, *„Cântece de alchimist"*, TR, 1972, 47; Georgeta Horodincă, *Obsesia vieții*, CNT, 1972, 51; Petru Poantă, *„Cântece de alchimist"*, ST, 1972, 23; Traian Stoica, *„Cântece de alchimist"*, VR, 1972, 12; Andrei Strihan, *O aventură estetică cu Teodor Mazilu*, București, 1972; Raicu, *Structuri, 271–277;* Sorin Titel, *Violența comicului*, RL, 1974, 2; Cornel Ungureanu, *Parada filosofilor*, O, 1974, 4; Florin Faifer, *Tandrețea mizantropiei*, CRC, 1974, 5; Georgeta Horodincă, *Unghiul revelator*, LCF, 1974, 7; Val Condurache, *Teatrul conștiinței*, CL, 1974, 9; Ciobanu, *Critica, 47–52;* Valeriu Cristea, *Satira mecanismelor mimării*, RL, 1975, 14; Dumitru Micu, *Proză satirică*, CNT, 1975, 16; Sorin Titel, *Viziune incisivă*, RL, 1975, 22; Voicu Bugariu, *Viață și animație*, LCF, 1975, 31; Adrian Țion, *Tragicul în comedie*, VTRA, 1975, 6; Val Condurache, *„Într-o casă străină"*, CL, 1975, 8; Eugen Simion, *Nuveliști: Teodor Mazilu*, LCF, 1975, 37; Silvia Urdea, *Deficit ideatic*, VTRA, 1975, 10; Cornel Ungureanu, *„Iubiri contemporane"*, O, 1975, 11; Mihai Ungheanu, *„Într-o casă străină"*, O, 1975, 47; Mircea Ghițulescu, *Subtextul modului satiric*, ST, 1975, 12; Ardeleanu, *Opinii, 47–52;* Ciobanu, *Incursiuni, 144–148;* Raicu, *Critica, 115–127;* Dimisianu, *Nouă prozatori, 64–89;* Virgil Brădățeanu, *Viziune și univers în noua dramaturgie românească*, București, 1977, *290–308;* Ungureanu, *Proză, 201–215;* Baltag, *Polemos, 137–142;* Iorgulescu, *Firescul, 194–197;* Florin Faifer, *Ultima piesă sau Lirismul alegoric al sarcasmului*, CRC, 1981, 4; Victor Bibicioiu, *Vitalitatea comicului*, R, 1981, 1; Mircea Bențea, *Exaltarea umanului*, ECH, 1981, 1–3; Constantin Săplăcan, *Convenție și implicare*, ECH, 1981, 1–3; Ioan Buduca, *Un moralist pentru viitor*, AFT, 1981, 7; Dumitru Dinulescu, *Lumea lui Mazilu*, RL, 1981, 41; Ion Vartic, *Acei nebuni fățarnici și „filosofia" lor*, F, 1981, 12; Diaconescu, *Dramaturgi, 45–61;* Faifer, *Dramaturgia, 80–87;* Ghițulescu, *O panoramă, 133–151;* D.R. Popescu, *Galaxia Grama*, București, 1984, *56–58;* Raicu, *Fragmente, 135–156;* Simion, *Scriitori*, III, *472–497;* Ungureanu, *Proza rom., 626–644;* Cosma, *Romanul*, I, *205–208; Teodor Mazilu*, DRI, III, *236–309; Dict. esențial, 503–506;* Ghițulescu, *Istoria, 257–267; Dict. analitic*, III, 425–427; Manolescu, *Lista*, II, *334–337;* Popa, *Ist. lit.*, II, *971–975;* Rotaru, *O ist.*, VI, *450–455;* Ciprian Șiulea, *Retori, simulacre, impostori*, București, 2003, *48–55.* *C.M.B.*

MĂCIUCĂ, Constantin (13.X.1927, Iași, j. Gorj), istoric literar și teatrolog. Este fiul Marinei (n. Negrea) și al lui Sebastian Măciucă, țărani. Urmează școala primară în satul natal, apoi liceul la Târgu Jiu. În 1950 termină cursurile Facultății de Filologie a Universității din București și lucrează un an ca asistent la Catedra de lingvistică. Din 1951 funcționează în sistemul editorial ca redactor, director de editură (1964–1968), coordonator al difuzării cărților românești în străinătate, director al Centralei Cărții (1970–1972). Între 1972 și 1983 a coordonat Direcția Teatrelor din Ministerul Culturii, pentru a fi apoi transferat ca redactor la Editura Eminescu, de unde s-a pensionat în 1987. Din 1989 a lucrat la secretariatul literar al Teatrului Național din București, alături de Andrei Șerban, și ca director artistic între 1990 și 1993. După 1990 a predat, ca profesor-asociat, cursuri de teatrologie la Academia de Teatru și Film și la Universitatea Ecologică din București. Debutează în 1954, cu cronici și recenzii, la „Viața românească". Colaborează la „Contemporanul", „Gazeta literară", „Luceafărul", „România literară", „Ramuri", „Ateneu", „Teatrul". Debutul editorial îl constituie antologia de poezie *Patrie și libertate* (I–II, 1958), care reintroduce în circulație autori puțin cunoscuți la începuturile regimului comunist. Îngrijește numeroase ediții de popularizare din operele scriitorilor români ai secolului al XIX-lea (V. Alecsandri, I. Ghica, I.Heliade-Rădulescu, B.P. Hasdeu, A.I. Odobescu, I. Slavici ș.a.) și alcătuiește antologii de uz școlar. Este autorul unei monografii despre Dimitrie Cantemir (1962). După 1983 se dedică teatrologiei și criticii dramatice, publicând volume compacte de studii — *Viziuni și forme teatrale* (1983), *Motive și structuri dramatice* (1986; Premiul Academiei Române, Premiul Uniunii Scriitorilor), *Teatrul și teatrele* (1989) —, prefațând piese ale unor dramaturgi contemporani (Iosif Naghiu, Mircea Bradu, Romulus Guga, Theodor Mănescu) și susținând mai multe cicluri de emisiuni pe teme teatrale la Radio București, dintre care unul intitulat „Dicționar de estetică teatrală".

Viziuni și forme teatrale este un studiu de aspect academic, care a atras atenția specialiștilor prin ambiția de a conjuga preocuparea pentru teatrul contemporan cu cerințele cercetării literare. Paginile din *Motive și structuri dramatice*, care l-au impus pe autor drept „un teatrolog de prestanță" (Valentin Silvestru), investighează mutațiile dramaturgiei naționale și în special valorificarea mitului în drama poetică, urmărind prezența mitologiei autohtone în piesele autorilor de teatru români, de la Lucian Blaga și Mircea Eliade până la Horia Lovinescu și D.R. Popescu. Din culegerea de eseuri *Teatrul și teatrele* se remarcă îndeosebi interesul pentru modalitățile în care avangarda a încercat să reformuleze conceptul de teatralitate pe baza destructurării textului dramatic și a diminuării funcției cuvântului (capitolul *Strategii artistice ale postmodernismului)* și o micromonografie ce readuce în atenția specialiștilor activitatea omului de teatru Haig Acterian. De o importanță deosebită pentru istoria literară românească sunt edițiile amplu comentate din scrierile lui Ronetti-Roman și Mihail Dragomirescu.

SCRIERI: *Dimitrie Cantemir*, București, 1962; *Viziuni și forme teatrale*, București, 1983; *Motive și structuri dramatice*, București, 1986; *Teatrul și teatrele*, București, 1989. **Ediții:** Ronetti-Roman, *Manasse și alte scrieri*, pref. edit., București, 1996; Mihail Dragomirescu, *Critica dramatică*, introd. edit., București, 1996. **Antologii:** *Patrie și libertate. Din poezia anilor 1840–1880*, I-II, pref. edit., București, 1958; *Vlaicu Vodă. Dramaturgie românească*, I-II, pref. edit., București, 1973.

Repere bibliografice: Firan, *Macedonski-Arghezi, 143;* Valentin Silvestru, *O remarcabilă cercetare teatrologică*, RL, 1984, 16; Doina Modola, *„Viziuni și forme teatrale"*, ST, 1984, 9; Maria Vodă-Căpușan, *„Motive și structuri dramatice"*, CNT, 1986, 48; Mircea Filip, *Contribuțiuni teoretice în teatrologie*, L, 1989, 45; Firan, *Profiluri*, II, *51–53.* *C.Pp.*

MĂDUȚĂ, Ilie (22.V.1927, Dezna, j. Arad — 11.IX.1989, Arad), poet. Este fiul Rozaliei și al lui Ilie Măduță, fierar. Urmează Liceul „Moise Nicoară" din Arad (1938–1946) și Facultatea de

Filosofie din Cluj (1946–1950). Între 1950 și 1964 practică mai multe profesii și are unele funcții, printre care cea de inspector școlar în Ministerul Industriei Ușoare și referent tehnic la Prodexport Timișoara. Din 1964 până în 1970 a lucrat ca profesor în localitățile Dezna și Mișca, în județul Arad, apoi la liceul din Chișineu-Criș, predând limba latină și filosofia. După 1945 a fost condamnat de două ori din motive politice. A debutat la „Scrisul bănățean" în 1956, an în care publică și în ziarele locale din Arad și Timișoara, iar prima carte, *Corabia autohtonă*, îi apare în 1969. A colaborat îndeosebi la „Orizont", „Familia", „Tribuna", iar sporadic și la alte publicații din țară. A fost distins cu Premiul pentru poezie al Asociației Scriitorilor din Timișoara (1969) și cu Premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru literatură dedicată copiilor și tineretului (1982).

Debutând oarecum târziu, cu o cultură și o conștiință estetică formate, **M.** a rămas în versurile sale, din care a oferit o selecție în 1987 (*Aur și scrum*), un poet relativ constant. Ca student, a receptat experiența baladescă a poeților din Cercul Literar de la Sibiu și, mai târziu, publică o seamă de poeme de această factură, aflate în linia Radu Stanca – Ștefan Aug. Doinaș. Sunt poeme în care se observă capacitatea mișcării narative, desfășurarea înscenării descriptive și simbolice, ca în textul inaugural din primul volum, unde „corabia autohtonă" devine metafora creației lirice, fixată într-un topos specific și rămânând mereu în perimetrul țării: „Nu sunt corabia feniciană / pornind agale din Sidon sau Tyr / spre insule ce-aprind a lumii geană / cu jocuri de ivoriu și safir. / Și nici cu purpură sau nacru-n pântec / nu trec spre Finister prin Gibraltar. [...] / Eu sunt corabia autohtonă / cu grâne încărcată, cu porumb, / troznind greoi pe unda monotonă / cu o culoare mucedă, de plumb; / și nici embleme, nici zglobii stindarde / nu-mi flutură la proră-n vânt tăios. / De la Galați, plecându-mă pe-o parte, / mă duc domol pe Dunăre în jos." E, de asemenea, o poezie a elogiului țării și a invocării unor momente istorice, conturată uneori prin evocarea lucrurilor „simple, aparent banale, ce-și pot dezvălui [...] valoarea simbolică" (Al. Ruja). Există și o aplecare spre invocarea peisajului preferat, simțit ca teritoriu existențial. Lirica de acest tip, configurată în notația discretă, se înscrie în descendența tradiționalismului transilvănean, îndeosebi a lui Lucian Blaga, prin predilecția pentru satul arhaic, arhetipal, prin frecventarea simbolurilor folclorice, eresurilor și a unor însemne naturale specifice: „O, pe la cântători, / mi-am vopsit chipul cu nori. // Mi-am întins culori umede, rele, / cu gheare-nroșite de stele. // Pe la cântatul negru-ntr-o parte / mi-am cioplit un suflet de moarte, // un cort tremurat în cheaguri sure / cu duhuri și zei de pădure. // Pe la cântători, pe la cântători / m-am dedat unei mari vânători: / dar nu erau zorile, nu apa vântului, / ci chipul de alt somn al pământului". Poezia pendulează între două polarități: „aur" și „scrum", primul fiind simbol al voluptății de a gusta clipa, iar celălalt al melancoliei de a contempla trecerea. **M.** agreează firescul și simplitatea, expresia armoniei clasice ori folclorice. A publicat și literatură pentru copii. Astfel, *Orarul păstrăvului și al mierlei* (1982) este un roman al mărturisirii autobiografice, care uzează, într-o manieră accesibilă, de liric și poematic. Scriitorul recompune pitorescul localității natale când reconstituie vârsta de aur, așezată sub zodia „păstrăvului și a mierlei". Prin intensitatea retrăirii și insistența lirică prozatorul realizează o carte de atmosferă și o monografie poematică. Evocarea se oprește uneori asupra unor detalii de ordin lexical, folcloric și etnografic.

SCRIERI: *Corabia autohtonă*, București, 1969; *Măști de zăpadă*, Timișoara, 1973; *Vacanța perpetuă*, București, 1975; *Tărâmul de flacără*, Timișoara, 1976; *Paloșul strămoșesc*, București, 1977; *Privighetoarea albă*, București, 1979; *Voicu și craiul șerpilor*, Timișoara, 1980; *Nălucile de aur*, București, 1980; *Orarul păstrăvului și al mierlei*, București, 1982; *Albastra putere a lirei*, Timișoara, 1984; *Aur și scrum*, pref. Ștefan Aug. Doinaș, Timișoara, 1987.

Repere bibliografice: Doinaș, *Poezie, 130–140*; Grigurcu, *Teritoriu, 253–258*; Alexiu, *Ideografii, 178–180*; Ruja, *Valori, 77–78*; Grigurcu, *Existența, 344–348*; Ruja, *Parte*, II, *267–273*; Carmen Odangiu, *Jocul cu umbra. Povestiri critice*, Arad, 1996, *80–82*; *Templul memoriei. Ștefan Aug. Doinaș în dialog cu Emil Șimăndan*, Arad, 1998, *51–52*. *D.V.*

MĂINESCU, Tudor (23.II.1892, Caracal – 15.III.1977, București), poet, prozator și traducător. Este fiul Theoniei (n. Dobrițescu) și al lui Vasile Măinescu, funcționar. Face școala primară și gimnaziul la Craiova, București, Mizil, iar liceul la Ploiești și Galați. Frecventează un an Facultatea de Medicină din București, un an Conservatorul de Artă Dramatică, apoi urmează Facultatea de Drept, la București și la Iași, luând licența în 1923. Intră în magistratură la Celaru (județul Dolj), funcționează la Caracal, Călărași, Miercurea Sibiului, ocupă postul de judecător la Tribunalul din Slatina și avansează treptat, până ajunge consilier la Curtea de Apel din București. Debutează în 1916 cu versuri satirice la revista „Scena" și editorial, cu volumul de versuri *O picătură de parfum...* (1929). Colaborează la „Viața românească", „Gândul nostru", „Adevărul literar și artistic", „Vremea", „Universul literar", „Bilete de papagal", „Curentul literar", „Universul", „Veac nou".

Versurile din *O picătură de parfum...* îl plasează pe **M.** pe orbita poeziei ocazionale, fără pretenții, de factură liric-umoristică și epigramistă, în descendența lui Cincinat Pavelescu, G. Topîrceanu, dar și, într-o măsură, a lui I. Minulescu sau G. Bacovia în registru minor. El este un poet citadin al peisajului provincial, cu măruntele sale personaje și moravuri. Melodios, facil, transparent, diafan, vag încercat de spleenuri simboliste, „cântă" amoruri pasagere și elogiază galant pure domnișoare, descrie atmosfera sau ironizează bonom lumea provincială și dramele ei. Al. A. Philippide, într-una din cronicile de întâmpinare, apreciază această „poezie ușoară, grațioasă și senină", în care sentimentalismul e „temperat" de „ușoara ironie" și „reținut de umor". Mai târziu autorul afirmă deschis că „limpezimea" versurilor constituie principiul „poeticii" sale, iar scopul versurilor se limitează la impresionarea „micuțelor" cititoare reale. Multe poeme din *O fată mică se închină* (1935) au un sunet aparte prin gingășia emoțiilor – efemere, e drept – și nu întâmplător Tudor Arghezi îl așază în descendența lui Ienăchiță Văcărescu. **M.** le

dezvăluie cu o spontaneitate netrucată și melancolia imprimă acestor cântece și madrigaluri o melodicitate remarcată în epocă: Eugen Jebeleanu îl aseamănă cu Heine, sonetul *Dimineața* fiind într-adevăr una din cele mai reușite poezii. În antologiile publicate după 1944 – *Flori și ghimpi* (1956), *Soare cu dinți* (1972) –, obiectul „cântecelor" se schimbă, realitățile lumii noi sunt acum slăvite cu patos conjunctural, impus. Totuși poetul nu abandonează lirica de atmosferă simbolistă a târgului provincial, nici vocația ironist-anecdotică. Va scrie din abundență epigrame, fabule, „cronici rimate" (mai ales ale vieții literare) etc. Titlul *Flori și ghimpi* îi sintetizează coordonatele poeziei: versul erotic ocazional (cu formele predilecte – catrenul, madrigalul) și versul epigramatic, ironist. Proza – *Schițe, oarecum vesele* (1966), *Curățitorii de pete* (1974) – nu e lipsită de nerv, narațiunea are dialoguri vii și câteva personaje cu contur pregnant. Nuvelele și povestirile surprind lumea magistraților, a judecătorilor și oamenilor politici din capitală și din orașul provincial, personaje în fond tipice, cum sunt și moravurile politice surprinse. Corupția morală și politică este tratată în maniera lui I.L. Caragiale, dintr-o perspectivă comic-ironică, dar, datorită dimensiunii autobiografice, se aude în subtext vocea unui moralist nostalgic, neînțeles de lumea meschină în care trăiește. Uneori apar ecouri din proza urmuziană, cum ar fi în *Alegeri libere*, unde există un savuros portret absurd al unui primar. **M.** a mai scris cărți de versuri pentru copii, a îngrijit o ediție din epigramele lui Cincinat Pavelescu și a tradus mai ales din autori francezi (La Fontaine, Racine, Hugo) și sovietici.

SCRIERI: *O picătură de parfum...*, București, 1929; *Surâs*, București, 1931; *O fată mică se închină*, București, 1935; *Întâmplări vesele pentru oameni triști*, București, 1943; *Flori și ghimpi*, București, 1956; *Florile prieteniei*, București, 1959; *Bagaje ușoare*, București, 1961; *Muzică ușoară*, București, 1961; *Florile vieții*, pref. Demostene Botez, București, 1962; *Azi Neptun și Nicușor vor să facă un vapor*, București, 1965; *Pățaniile fraților Chiț-Chiț*, București, 1965; *Versuri clare*, București, 1965; *Schițe, oarecum vesele*, București, 1966; *3 și cu Roșcatu 4*, București, 1968; *Soare cu dinți*, pref. Fănuș Băileșteanu, București, 1972; *Curățitorii de pete*, București, 1974; *Dana, Dan și Robotel*, București, 1976. **Traduceri:** Olga Ceciotchina, *China eliberată*, București, 1951 (în colaboare cu P. Bandrabur); Victor Hugo, *Mizerabilii*, I-V, București, 1954–1955 (în colaborare cu Lucia Demetrius), *Marion Delorme*, București, 1957; G. Boiko, *Vom fi mineri*, București, 1954, *Surorile strengărițe*, București, 1960; Anna Seghers, *Nuntă la Haiti*, București, 1955; Pavel Antokolski, *Pe-o ulicioară dincolo de Arbat*, București, 1956 (în colaborare cu Anton Antonescu); Racine, *Teatru. Fedra*, pref. Elena Vianu, București, 1959; S. I. Marșak, *Despre un hipopotam. Cum să te porți. Poveste despre doi pisoi*, București, 1960; Marțial, *Epigrame*, București, 1961; La Fontaine, *Fabule*, pref. N.N. Condeescu, București, 1963; Vladimir Ciokov, *Versuri*, București, 1964; Marcel Aymé, *Omul care trece prin zid*, pref. trad., București, 1965; Stephen Leacock, *Povestiri umoristice*, pref. trad., București, 1965 (în colaborare cu Micaela Ghițescu); Lucienne Erville, *Strengărel, pisoiașul mititel*, București, 1966; Juvenal, *Epigrame*, pref. I. Fischer, București, 1967 (în colaborare cu Al. Hodoș); Gilbert Delahaye, *Martina la grădina zoologică*, București, 1967, *Tainele pădurii*, Oradea, 1968; Marcelle Vérité, *Călătoria elefanților*, București, 1968.

Repere bibliografice: Al. A. Philippide, *„O picătură de parfum..."*, ALA, 1929, 463; Tudor Arghezi, *„O picătură de parfum..."*, R, 1929, 10–11; Demostene Botez, *„O picătură de parfum..."*, VR, 1929, 11–12; Eugen Jebeleanu, *„O fată mică se închină"*, DMN, 1936, 10 442; Perpessicius, *Opere*, IV, *65–68*, V, *146–147*, VII, *235*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *852*, *Ist. lit.* (1982), *938*; D. Costea, *„Flori și ghimpi"*, IL, 1956, 10; Cezar Baltag, *„Florile prieteniei"*, GL, 1959, 28; Laurențiu Ulici, *„Versuri clare"*, CNT, 1965, 51; *Lit. rom. cont.*, I, *77–79*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *145–147*; Firan, *Profiluri*, II, *54–56*. *R.D.*

MĂLĂNCIOIU, Ileana (23.I.1940, Godeni, j. Argeș), poetă, eseistă și publicistă. Este fiica Elenei (n. Dumitrache) și al lui Petre Mălăncioiu, țărani. A absolvit liceul din Câmpulung (1957) și Școala Tehnică Financiară din București (1960). Este licențiată a Facultății de Filosofie a Universității din București (1968). Își ia doctoratul în filosofie în 1977 cu o teză despre „vina tragică". Este redactor la revista „Viața românească" din 1980. Debutează în 1965, la „Luceafărul", și editorial, în 1967, cu volumul *Pasărea tăiată*. Colaborează la „Amfiteatru", „România literară", „Viața românească", „Steaua", „Tribuna", „22" ș.a.

Versurile din *Pasărea tăiată* trădează o maturitate stilistică și o viziune surprinzător de personală: e o poezie a tainelor simple ale lumii, percepute în concretețea lor nudă, cu spaimă, dar și cu plăcerea detaliului crud. Fie că e vorba de evenimente banale din lumea satului, precum tăierea unui miel sau a unei

găini, de potcovirea cailor sau de întâmplări obișnuite din viața unui copil sau a unui adolescent (căutarea unor ouă de pasăre etc.), toate acestea se transformă în misterii ale sângelui și ale cărnii, în ritualuri ale jertfei. Perspectiva nu e una feminin-înduioșată, ci mai degrabă masculină, rece, s-ar putea vorbi chiar de un realism al percepției, de o despuiere a emoției de afect, atipice pentru poezia anilor '60. Emoția neutră, impersonală, provine din zona unei cerebralități viscerale sau poate invers, a unei visceralități cerebrale. De aici și lipsa patetismului, a retoricii suferinței; eul vede, și văzând nu compătimește pur și simplu, ci trupul însuși se transformă, printr-o empatie neagră, într-o materie conducătoare de moarte, intrând în circuitul electrizant al morții: „M-au ascuns bătrânii, după obicei,/ Să nu uit de frica păsării tăiate/ Și ascult prin ușa încuiată/ Cum se tăvălește și se zbate.// Strâmb zăvorul șubrezit de vreme/ Ca să uit ce-am auzit, să scap/ De această zbatere în care / Trupul mai aleargă după cap.// Și tresar când ochii, împietrind de groază,/ I se-ntorc pe dos ca să albească/ Și părând că-s boabe de porumb/ Alte păsări vin să-i ciugulească.// Iau cu-o mână capul, cu cealaltă restul,/ Și le schimb când mi se pare greu/ Până nu sunt moarte să mai stea legate/ Cel puțin așa, prin trupul meu.// Însă capul moare mai devreme/ Ca și cum n-a fost tăiată bine/ Și să nu se zbată singur/ Stau să treacă moartea-n el prin mine" (*Pasărea tăiată*). Poemele, în linia unui expresionism întunecat, au uneori o expresivitate frustă, alteori o simplitate și o ingenuitate ambiguă, de joc de copii. Structura este adesea narativă, dar narațiunea nu este decât veșmântul unei alegorii, al cărei sens rămâne obscur sau poate fi doar unul din semnele neliniștitoare ale absurdului. Al doilea volum, *Către Ieronim* (1970), marchează evoluția spre o paradigmă livrescă, epurată de sensibilitatea acestui expresionism „elementar". Erotismul — imposibil, tragic, funest — devine substanța poeziei. Unele poeme aparțin tot universului rural, dar nota distinctivă o dau poemele cu Ieronim, care se plasează mai degrabă sub semnul unui romantism *maudit*, eminescian (*Strigoii*, *Gemenii*) sau poesc (*Lenore*). O muzicalitate halucinată, aluzii livrești, jocul ambiguu al *personelor* lirice camuflează angoasa erotic-tanatică într-un ceremonial al rostirii. Exprimarea frustă a emoției este substituită de un ritual verbal straniu, somnolent sau agresiv: „Patul meu, Ieronim, cu stâlpi negri împrejmuit este,/ Din greșeală m-am culcat în el în noaptea aceea,/ Încet îl trăgeau zece cai,/ Nimeni nu știa încotro mă duceau,/ Alături numai tu plângeai.// Dar eu nu vedeam,/ Ieronim, că tu stai/ lângă mine și plângi,/ Muget de fiară mi se părea c-aud,/ Să vină un om sfânt era marea mea rugă,/ La simpla apropiere a lui/ Haita de animale să fugă" (*O aripă de vrabie*). În spatele formulei de descendență curtenesc-ermetică se insinuează tragedia expresionistă a trupului (și a sexualității) ca spațiu dublu. În *Inima reginei* (1971) — aceeași atmosferă gotică, cețoasă, cu tot felul de castele, cetăți, turnuri, scări, ziduri, un spațiu labirintic, în care urcușul și coborâșul, morții și viii se confundă ambiguu, în care Ieronim-regele, Ierodesa-regina, Nathanael-fiul și „eul poetic" joacă aceeași dramă cu măști a iubirii imposibile, a substituirilor gemelare, la granița incertă dintre lumi. Trupul, unul din elementele-cheie ale dramei — trupul alcătuit din bucăți al iubitului spectral, trupul iubitei vii disputat aprig de moarte, trupul de umbră al reginei moarte —, este locul unde viața și moartea, dorința și spaima se confruntă ca într-o arenă a sfâșierii, a mutilării, dar și spațiu al posibilei vindecări miraculoase. Unele poeme, mai simple, mai melodioase, anunță impulsul autoarei de a ieși din cercul unei „maniere": „Prin cătunele cu sfinți / Trece moartea ochi cuminți / [...] Trece și cântă / Cântec curat / Numai în lumea morților cântat / [...] Cântă un cântec uitat / Despre lumea vie / [...] Ca o păpădie de sorți / Care se scutură / În morți" (*Cântec*). Cu versurile din *Crini pentru domnișoara mireasă* (1973) motivele sunt recontextualizate într-un univers de inspirație folclorică. Scenariile morții și ale înmormântării, mioritica moarte-ca-nuntă a celui nenuntit devin pretexte pentru ritualuri ambigue (coborârea în pământ, înghețarea etc.), adesea cu implicații cristice, dar în cheia unui misticism ciudat, crud: „Să bem vinul de nuntă, mirele a murit, / Mireasa a murit și ea, / Nuntașii toți / Sunt morți și în pământ am simțit / Cum hora miresei se învârtea. // Taci, mireasă, nu mai plânge / Că a venit mirele tău cel blând, / Ca un miel ochiul lui adoarme, / Ca un crin se luminează visând. // Se preface numai că e piatră albă / Taci, mireasă, nu mai plânge și nu-ți fie frică, / De pe ochiul tău, ca un voal de nuntă, / O pojghiță de gheață se ridică" (*Să bem vinul de nuntă*). Poeta regăsește simplitatea și directețea din versurile de debut, acum cu o tendință spre abstractizare și obiectivare, în câteva panouri alegorice ce par tablouri chagalliene. *Ardere de tot* (1976) este un volum de tranziție, mai monoton, în care emoția se convenționalizează, iar expresia, ermetizată artificial, are un „aer" tradiționalist, majoritatea poemelor reducându-se la scheletul unor trame narativ-simbolice. *Peste zona interzisă* (1979), volum oarecum tot de tranziție, revine cu scenariile ambivalente ale vieții și morții, dar cu influențe din Nichita Stănescu și cu o melodicitate simbolistă accentuată. *Sora mea de dincolo* (1980) constituie un moment de ruptură, un salt înapoi, în acea autenticitate a versurilor de debut, într-un soi de realism nud al emoției. Pierzându-și caracterul alegorico-livresc, poemele redevin directe, sunt „trăite" la nivelul unei realități elementare, despuiate de „literatură", se transformă în „documente" ale unei realități tragice. Agonia și moartea surorii cheamă dorința de a „consemna" suferința fără vreun fel de „comentarii" lirice, într-o expresie purificată, cu modulații de bocet. *Linia vieții* (1982) atenuează duritatea și nuditatea emoției, orientându-se către un bacovianism melodios și morbid (ca în *Pasteluri*), nu fără tresăriri expresioniste. Elementul etic devine din ce în ce mai pregnant, preluând o parte din încărcătura „sentimentului" metafizic. **M.** nu mai pare atât de obsedată de drama propriului trup, de feminitatea imposibilă, funebră, cât de drama colectivă, în care intră neputință și vinovăție generală. Moartea, mutilarea nu mai sunt proprii doar trupului sau sufletului individual, ci și unei mulțimi indistincte, dezumanizate, tablourile romantice cu gemeni sau strigoi se transformă în imagini dominate de absurd, de vid, iar conotațiile politic-sociale sunt mai mult

decât evidente: „Pradă visului meu / Eram luată și dusă pe sus / Fără greutate, / Și parcă era aievea, / Parcă simțeam în spate / O gheară înfiptă în carnea mea / Și nimeni nu mă trezea. // Când am deschis ochii / Era prea târziu, / Cu pumnii încleștați în pământ / Mă rugam să mai fiu, / Dar cine să m-audă / Când nimeni nu mai era viu? // Smerită am început să aștept / Să trec înapoi în somn / Cu mâinile adânc înfipte / În carnea sa, / Știind că numai acest vis de mort / Mă mai poate salva" (*Pradă visului meu*). Rezistența la rău ca aspirație etică persistă și în *Urcarea muntelui* (1985), unde poemele, pe aceeași tramă narativ-parabolică, într-un limbaj apropiat de naturalețea oralității, exprimă disperarea celui care își găsește unicul refugiu în vis, în „deșertul" din propriul creier, de vreme ce „țara de-afară" nu este decât un *wasteland* trist: „Exilată în țara din creierul meu/ Unde nu e nici iarnă, nici primăvară,/ Ci numai timpul în care mi-e dat să visez,/ Mi s-a făcut dor de țara de-afară.// Trec granița din nou și mă supun/ Legilor ei de care nu am putut să scap,/ Un ochi perfid sucește pe-o parte și pe alta/ Chiar și ce i se pare că aș avea în cap.// Ofer de bună voie un vis numai al meu/ Știind că nu se poate să răscolești prin vise/ Ce nu-ți sunt la-ndemână și să nu vrei și tu/ Să le mai vezi altfel decât ucise.// Iau zâmbetul complice al celui ce-l primește/ Un semn de bun venit în lumea de afară,/ Colind un timp prin țara de care mi-a fost dor/ Și mă întorc plângând în propria mea țară" (*Exil*). Bacovianismul și romantismul funebru se convertesc în plângeri ale neputinței și agoniei morale; orașul plin de morți, crimele săvârșite pe stradă sau străzile goale pe care defilează doar umbre, oameni scormonind pământul, muntele închis cu sârmă ghimpată sunt imagini ale unei apocalipse absurde, care, treptat, va pierde „tot neamul": „Liniște. Începutul sfârșitului,/ O groapă adâncă se sapă încet, încet,/ Și din când în când cade pământul pe cineva/ Care moare înăbușit.// Tot neamul scormonește cu unghiile/ După trupul celui îngropat de viu,/ Fără măcar să se fi gândit la moarte,/ Săpând încet în lutul cenușiu.// Săpa demult,/ se povestește apoi,/ Săpa la groapa asta a dumnealui/ Și tocmai atunci s-a surpat pământul/ Pe umerii încovoiați ai lui.// Nu era nimeni aproape, ceilalți săpau și ei/ În altă parte, o groapă foarte adâncă/ Se sapă încet, încet, și din când în când/ Cade pământul pe cineva" (*Începutul sfârșitului*). În intimă congruitate cu opera poetică, *Vina tragică* (1978), inițial teză de doctorat, îi luminează sensurile și fixează o viziune foarte personală despre viață și literatură. **M.** îi citește pe tragicii greci, pe Shakespeare, Dostoievski și pe Kafka într-o grilă intertextuală care până la urmă o exprimă mai cu seamă pe ea însăși, propunând o anumită perspectivă asupra eroului tragic și a vinei „fără vină": tragicul e o valoare a vieții și de aceea exclude absurdul. Publicistica de după 1989 – *Crimă și moralitate* (1993), *Cronica melancoliei* (1998), *A vorbi într-un pustiu* (2001) – impune o voce fermă, nemiloasă cu sine și cu ceilalți, o conștiință lucidă, morală și socială, căreia nu îi lipsesc tragismul și sarcasmul. Autoarea se dezvăluie, pe sine și pe ceilalți, fără menajamente, fiind angajată într-o nesfârșită călătorie spre „mine însămi", care nu poate să ignore lumea din jur. Paginile incluse în aceste culegeri, cât și altele mai vechi, din *Călătorie spre mine însămi* (1985), trădează un remarcabil talent în realizarea portretelor unor mari dispăruți (Emil Botta, Marin Preda, Eugen Jebeleanu ș.a.) sau în conturarea atmosferei stranii, ca în câteva proze pseudomemorialistice, simbolice, în care memoria joacă un rol fantasmatic.

Originalitatea poeziei Ilenei Mălăncioiu [...] pare a veni din modul în care plachează imaginarul (livrescul) pe o experiență existențială puternică. Imaginația scoate monștrii din cărți, existența interioară îi asumă și-i transformă în cele din urmă în expresiile unei drame personale. Drama pare a fi tot de ordin erotic [...], dar se complică și se abstractizează pe măsură ce se exprimă. Poemele sunt, nici vorbă, profunde, elegia erotică agresează din ce în ce mai mult cosmosul, tinzând spre simboluri fundamentale [...]. Este în poezie și un element de sarcasm, există o fină sensibilitate la grotesc, la tenebrosul și morbidul din viață. Privirea descoperă ușor golurile *din lucruri, inconsistența lumii, formele evanescente ale materiei.*

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Pasărea tăiată*, pref. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1967; *Către Ieronim*, București, 1970; *Inima reginei*, București, 1971; *Crini pentru domnișoara mireasă*, București, 1973; *Poezii*, București, 1973; *Ardere de tot*, București, 1976; *Vina tragică*, București, 1978; *Peste zona interzisă*, București, 1979; *Poeme*, pref. Lucian Raicu, București, 1980; *Sora mea de dincolo*, București, 1980; *Linia vieții*, București, 1982; *Peste zona interzisă – À travers la zone interdite*, ed. bilingvă, tr. Annie Bentoiu, pref. Eugen Negrici, București, 1984; *Peste zona interzisă – Across the Forbidden Zone*, ed. bilingvă, tr. Dan Duțescu, pref. Valeriu Cristea, București, 1985; *Urcarea muntelui*, București, 1985; *Călătorie spre mine însămi*, București, 1985; *Ardere de tot*, București, 1992; *Crimă și moralitate*, București, 1993; *Cronica melancoliei*, București, 1998; *Linia vieții*, pref. Nicolae Manolescu, Iași, 1999; *Călătorie spre mine însămi*, pref. Nicolae Manolescu, Iași, 2000; *A vorbi într-un pustiu*, București, 2001; *Recursul la memorie. Convorbiri cu Daniel Cristea-Enache*, Iași, 2003; *Sora mea de dincolo – My Sister Beyond*, ed. bilingvă, tr. Radu Doru Cosmin și Jo Anne Growney, Pitești, 2003. **Traduceri:** Hans Magnus Enzensberger, *Sfârșitul bufnițelor*, București, 1974 (în colaborare cu Aurelian State).

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *„Ardere de tot"*, RL, 1976, 51; Eugen Simion, *„Ardere de tot"*, LCF, 1977, 2; Nițescu, *Poeți, 206–211;* Cristea, *Faptul, 141–144;* Raicu, *Contemporani, 127–135;* Steinhardt, *Critică, 82–86;* Tuchilă, *Cetățile, 325–345;* Dan Cristea, *„Linia vieții"*, LCF, 1983, 8; Valeriu Cristea, *„Linia vieții"*, TMS, 1983, 12; Simion, *Scriitori*, III, *376–392;* Negrici, *Introducere, 133–152;* Laurențiu Ulici, *Coborârea din turn*, RL, 1989, 25; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu, 51–58;* Ioan Milea, *O Antigonă a poeziei – Ileana Mălăncioiu*, TR, 1990, 10; Dan Grădinaru, *Scene din viața Casandrei*, RL, 1990, 20; Lucian Alexiu, *Poezie și ceremonial*, O, 1990, 22; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, *143–150;* Florin Manolescu, *Poezie și ritual*, LCF, 1992, 37; Florin Manolescu, *Poeme cenzurate*, LCF, 1992, 43; Monica Lovinescu, *Gardă inversă*, *„22"*, 1992, 45; Virgil Ierunca, *Autobiografia Antigonei*, *„22"*, 1992, 47; Virgil Mihaiu, *Poeme drapate în negru*, ST, 1993, 2; Dan Cristea, *Poezia Ilenei Mălăncioiu*, LCF, 1993, 14; Gabriel Dimisianu, *„Crimă și moralitate"*, LCF, 1994, 7; Alexandru Niculescu, *Un limbaj liric autohton*, RL, 1994, 8; Lovinescu, *Unde scurte*, V, *90–94;* Alex. Ștefănescu, *Mesaj existențial*, RL, 1996, 30; Daniel Dimitriu, *Ileana Mălăncioiu sau Despre anonimatul privilegiat*, ALA, 1996, 331; Adrian Popescu, *O Antigonă contemporană,*

ST, 1997, 11-12; Pop, *Pagini, 130-136;* Gabriel Dimisianu, *Sarcasm și melancolie*, RL, 1998, 25; Călin Teutișan, *Varietatea criticii*, ST, 1998, 11-12; Ioan Romeo Roșiianu, *De la suflet citire*, VR, 1998, 11-12; *Dicț. analitic*, I, *51-52*, III, *329-331*, IV, *326-328;* Cornel Ungureanu, *De la Antigona la Casandra*, O, 1999, 2; Milea, *Sub semnul, 44-47;* Daniel Cristea-Enache, *Ileana Mălăncioiu: linia poeziei*, ALA, 2000, 529-531; Ruxandra Cesereanu, *Poezia ca mormânt*, ST, 2000, 2-3; Grigurcu, *Poezie*, II, *74-92;* Dimisianu, *Lumea, 280-284; Dicț. esențial, 506-508;* Manolescu, *Lista*, I, *194-203;* Mircea Morariu, *Opinii dintr-o epocă interesantă*, F, 2003, 1; Mircea Iorgulescu, *Prin pustiul de vorbe*, „22", 2003, 681. *R.D.*

MĂNESCU, Theodor (16.X.1930, București – 11.V.1990, București), dramaturg. Este fiul Elisabetei (n. Ionescu) și al lui Virgil-Atanase Mănescu, ziarist. La București urmează Școala Primară „Mântuleasa", Liceul „Spiru Haret" (1937-1945) și Liceul „Ion Neculce" (1946-1949) – fiind, „licean" peste doisprezece ani – și Facultatea de Filosofie a Universității București (1946-1949), luându-și licența abia în 1972. Intră din tinerețe în publicistică: în 1947 face parte din Brigada „Horea, Cloșca și Crișan", care publică în Iugoslavia ziarul „Borba za omladinski Pruz", este redactor și apoi șef de secție la Editura Tineretului (1949-1952). Ajunge, probabil tot din cauza boemei, muncitor necalificat la Uzinele „23 August" (1952), corector (1952-1953). După ce șomează o vreme va funcționa ca instructor la Casa Centrală a Creației Populare (1955-1972), la Direcția Teatrelor din cadrul Consiliului Culturii și Educației Socialiste (1972-1978) și, în fine, ca redactor-șef adjunct la revista „Teatrul" (1978-1990). Debutează în 1953 (în colaborare cu Silvia Andreescu) cu piesa *Simion Albac*. Va semna mai multe piese proletcultiste, cum ar fi *Comoara*, care a luat Premiul II la Festivalul Mondial al Tineretului și Studenților din 1953. În 1970 piesa *Unde-s marile iubiri?* i-a fost difuzată de Radioteleviziunea Franceză.

Două sunt temele mari ale dramaturgiei lui **M.**: dragostea și politica sau, preluând titlul unui ciclu romanesc al lui Dinu Săraru, se poate spune „dragostea și revoluția". Dacă prima temă a beneficiat de pregătirea filosofică a autorului, cea de-a doua a fost puternic marcată de ideologia comunistă a momentului, cu toate consecințele care au decurs de aici. „Abia cu *Excursia* (1977) și *Noaptea pe asfalt* (1980) se poate vorbi cu drept cuvânt de «dramaturgia» lui Theodor Mănescu", observa Dan C. Mihăilescu. Producția de tinerețe a dramaturgului suferă de toate viciile literaturii „optimiste" create în perioada „obsedantului deceniu". În plus, autorul a abordat subiecte străine biografiei sale bucureștene, ca, de pildă, viața satului (*Vecinii, Rugul*), ceea ce a accentuat amatorismul și falsitatea conflictului dramatic. Notabile rămân doar ultimele trei-patru piese, scrise după cutremurul din 1977. Caracterul de dezbatere (filosofico-psihico-politică) și obsesia „găsirii" adevărului le conferă, într-o măsură, un loc în preajma dramaturgiei lui Camil Petrescu. Nu e o judecată de valoare, pentru că autorul *Actului venețian* a creat ceea ce, în filosofia teatrului modern, se numește „drama absolutului". Cu o precauție asemănătoare se poate vorbi în legătură cu piesele lui **M.** și de o anume influență a teatrului epic al lui Bertolt Brecht. Există, de pildă, în *Politica*, ample monologuri care cu greu pot fi considerate scenice.

SCRIERI: *Elevii utemiști în lupta pentru însușirea culturii și științei*, București, 1951; *Nepotrivire* (în colaborare cu Silvia Andreescu), București, 1956; *Vecinii* (în colaborare cu Silvia Andreescu), București, 1962; *Unde-s marile iubiri? Cine așteaptă flori*, București, 1967; *Epoleții invizibili* (în colaborare cu Silvia Andreescu), București, 1969; *Iubitul meu fără nume*, București, 1969; *Drame și comedii* (în colaborare cu Silvia Andreescu), București, 1972; *Podul sau Curierul special*, București, 1977; *Excursia*, București, 1977; *Noaptea pe asfalt*, București, 1980; *Politica*, București, 1982.

Repere bibliografice: Constantin Paiu, *„Epoleții invizibili"*, CRC, 1971, 24; Alecu Popovici, *„Casa de mode"*, TTR, 1973, 10; C. Paraschivescu. *„Casa de mode"*, TTR, 1974, 1; Valentin Silvestru *„Noaptea pe asfalt"*, RL, 1980, 46; Virgil Munteanu, *„Aventura unei arhive"*, TTR, 1986, 7-8; Dinu Kivu, *„Aventura unei arhive"*, CNT, 1986, 23; C. Stănescu, *Alte „suflete tari"*, RL, 1987, 10; *Theodor Mănescu*, DRI, III, *310-317;* Dan C. Mihăilescu, *Theodor Mănescu*, în *Dicț. scriit. rom.*, III, *150-152.* *F.B.*

MĂNIUȚIU, Mihai (30.X.1954, Cluj), prozator și eseist. Este fiul Martei Măniuțiu (n. Bărbat), coristă de operă, și al lui Valer Măniuțiu, pilot. A urmat școala elementară și liceul la Cluj-Napoca, și a absolvit Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale" din București, secția regie de teatru (1978). A lucrat ca regizor la Teatrul Național din Cluj, colaborând și cu alte instituții teatrale din țară sau din străinătate (Belgia, Marea Britanie). A montat spectacole cu piese de Shakespeare, Camus, Sartre, Eugen Ionescu, Gellu Naum , Radu Stanca ș.a. Este profesor la Departamentul de Teatru al Universității din Cluj.

În prima carte a lui **M.**, *Un zeu aproape muritor* (1982), tiparul ficțiunilor este format. Scrierile ulterioare vor multiplica, prin retușuri, paranteze și variante, modelul inițial, fără a-l modifica esențial. O posibilă referință ar fi literatura lui Dino Buzzati, cu diferența că în narațiunile sau micronarațiunile autorului român fantasticul nu este efectul unui proces lent de dilatare sau distorsionare a realului, ci este acceptat din capul locului, ca anomalie rezonabilă. O povestire se numește, caracteristic, *Adaosuri la o hagiografie*, textele fiind în ansamblu „un fel de *scholii*, de comentarii cvasiepicizate sau cvasipoematice în jurul câte unei «scripturi» adeseori la fel de inventată ca și meditațiile prozatorului mascat în mitograf" (Ion Vartic). Punând în scenă un „panteon eclectic, de la cel elin la cel oriental", contextualizat în „epoci amestecate, de la un Ev Mediu tenebros la epoci vag protoistorice" (Adrian Oțoiu), prozatorul acționează un mecanism în care trapele livrescului se deschid continuu către surse obscure sau concrete, colate, trunchiate, inventate. Imersiunea în lumea ficțională datorează mult eficienței cu care enigmaticul (chiar și în varianta sa „dezvrăjită") este sugerat sau impus. Textul cel mai semnificativ este lunga apocrifă *Don Quijote în exil*, în care se imaginează continuarea aventurilor cavalerului pe o corabie care îl poartă către Noua Spanie. Exilat prin voința regelui și a Inchiziției, Don Quijote e însoțit în călătorie de o mână de „dușmani ai Spaniei" și de un echipaj convertit la donquijo-

tism, alături de care își va urma sminteala nobilă, va fi înghițit în pântecele Leviatanului sau îl va întâlni pe urmașul cavalerului Amadis de Gaula plutind pe un vas fantomă. Ajuns în Lumea Nouă, Cavalerul Tristei Figuri va da semnalul începerii unei noi Reconchiste. Utopia va sfârși înecată în sânge, iar cavalerul se va topi în finalurile multiple, mișcătoare ale apocrifei. Alte povestiri imaginează finaluri necanonice ale luptei Sfântului Gheorghe cu balaurul sau versiuni ale unui nou potop, corupt, inventează narațiuni de asemenea necanonice în jurul lui Iov sau a lui Cain ori descriu riguros coșmarul nașterii Leviatanului sau al pedepsirii unei cetăți. În *Istorii pe care n-am să le scriu* (1998), circumstanțele (spațiale, temporale, cauzale etc.) continuă să fie minime. Ficțiunile manifestă de regulă paralizia logică întâlnită în vise. Unele pretexte sunt memorabile (un bătrân își prelungește viața respirând vicios aerul din baloanele care îi umplu camera, hrănindu-se, așadar, cu răsuflarea celor care le umflaseră). *Autoportret cu himere* (2001) e alcătuit din fotograme care stilizează liric o mișcare narativă vagă sau absentă, structurarea textelor realizându-se în parametrii unui model mai curând poetic decât epic.

SCRIERI: *Un zeu aproape muritor*, pref. Ion Vartic, Cluj-Napoca, 1982; *Redescoperirea actorului*, București, 1985; *Act și mimare*, București, 1989; *Cercul de aur*, București, 1989; *Exorcisme*, Cluj-Napoca, 1996; *Istorii pe care n-am să le scriu*, București, 1998; *Autoportret cu himere*, București, 2001; *Scene intime. Scene de masă*, București, 2001; *Omphalos*, Cluj-Napoca, 2001; *Spune Scardanelli*, Cluj-Napoca, 2001.

Repere bibliografice: Justin Ceuca, *„Cercul de aur"*, ST, 1990, 1; Justin Ceuca, *„Act și mimare"*, ST, 1990, 5; Țeposu, *Istoria, 147–148*; Dan C. Mihăilescu, *Cruzimi de vis*, „22", 1999, 8; Adrian Oțoiu, *Proza generației '80. Strategii transgresive*, vol. I: *Trafic de frontieră*, Pitești, 2000, 140; Marian Victor Buciu, *Înscrierea la neo-onirici*, CNT, 2000, 11; *Dicț. scriit. rom.*, III, *152–154*; Ion Bogdan Lefter, *Mihai Măniuțiu – între teatru și literatură*, OC, 2002, 106. *M.I.*

MĂNUCĂ, Dan (20.V.1938, Dolhești, j. Suceava), critic și istoric literar. Este fiul Teodorinei Mănucă (n. Manoliu), învățătoare, și al lui Mihai Mănucă, preot, autor a numeroase studii despre istoria Bisericii Ortodoxe Române. Urmează școala primară și gimnaziul la Iași, apoi Liceul Internat din același oraș (1948–1955). Între 1955 și 1960 frecventează, tot aici, cursurile Facultății de Filologie a Universității „Al. I. Cuza". După absolvire a fost trei ani zilier la Arhivele Statului, traducător la Biblioteca Județeană „Gh. Asachi" din Iași, ulterior a funcționat ca profesor de limba română, zoologie și cunoștințe agricole la școlile din Podu Iloaiei și Prigorenii Mari, județul Iași. În 1963 este angajat cercetător științific la sectorul de istorie literară al Centrului de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor al Academiei Române (Filiala Iași), unde, parcurgând toate treptele ierarhice, a lucrat până în 1994. Din 1990 este director al instituției, devenită Institutul de Filologie Română „A. Philippide". Din 1994 este profesor la Catedra de istoria literaturii române a Facultății de Litere a Universității „Al. I. Cuza". A fost distins cu Premiul „B.P. Hasdeu" (1975) și cu Premiul „Timotei Cipariu" (*ex aequo*, 1979) ale Academiei Române, cu premiile revistelor „Ateneu" (1993) și „Convorbiri literare" (1998), precum și cu Premiul Asociației Scriitorilor din Iași (1999). Primele articole de critică literară, pamflete (unul la adresa lui Mihai Beniuc) și traduceri i-au apărut în revista samizdat „Cuvântul nostru", scoasă de studenții filologi ieșeni în anii 1957 și 1958. În presa tipărită publică pentru întâia oară în „Iașul literar" (1959), revistă la care a continuat să scrie în mod curent. Colaborează cu studii, articole, cronici și recenzii în „Convorbiri literare" (unde din 2001 este redactor-șef adjunct), „România literară", „Adevărul literar și artistic", „Luceafărul", „Ramuri", „Ateneu", „Revista de istorie și teorie literară", „Anuar de lingvistică și istorie literară" (este membru în colegiul redacțional), „Cahiers roumains d'études littéraires", „Cronica", „Dacia literară", „Revista română", „Collegium", „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza»" (face parte din colegiul de redacție), „Limba română" (Chișinău, este membru în colegiul redacțional), „Revista de lingvistică și știință literară" (Chișinău), „Beiträge zur deutschen Kultur" ș.a. Debutează editorial în 1966, când îngrijește secțiunea ce cuprinde scrisorile lui Paul Zarifopol din primul volum al ediției *Scrisori către Ibrăileanu*.

La început **M.** a fost atras de critica de întâmpinare, orientându-se mai cu seamă spre poezie (Marin Sorescu, Nichita Stănescu ș.a.). De altfel, a și susținut în „Iașul literar" (1966–1967) o rubrică lunară în care analiza poeziile apărute în presa literară. Treptat s-a desprins de critica foiletonistică, ale cărei procedee nu le-a părăsit însă niciodată: scrisul său este marcat de asociații care se doresc pregnant expresive și de

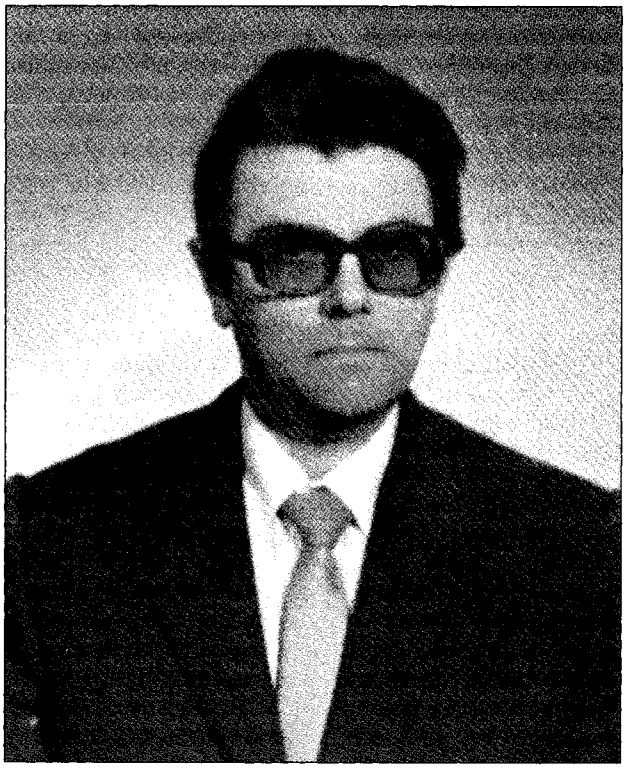

folosirea resurselor conținute în impresia imediată. Îndreptându-se către istoria literară, a ales la început calea unui pozitivism pe care a încercat să îl atenueze prin comentarii detașate. Studiile din *Argumente de istorie literară* (1978) valorifică o sumă de inedite decisive pentru biografia lui Titu Maiorescu, V. Alecsandri, Ionică Tăutu, I. Popovici-Bănățeanul. Un volum intitulat *Scriitori junimiști* (1971) aduce contribuții utile la cunoașterea minorilor din societatea ieșeană Junimea, precum I. Pop-Florantin, Leon Negruzzi, Ioan Ianov, Anton Naum, autori a căror valoare, din necesitățile demonstrației, este uneori supralicitată. Ediția *Documente literare junimiste* (1973) include un număr mare de inedite provenind de la aceiași minori. La *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900* (1979), lucrare din a cărei comisie de coordonare și revizie a făcut parte, **M.** a redactat aproape toate articolele referitoare la societatea Junimea și la membrii acesteia, între care medalioanele despre Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, V. Pogor, Th. Rosetti, revista „Convorbiri literare", junimism ș.a. Preocuparea față de Junimea provine din necesitatea de a încerca să explice mentalitatea care a determinat opțiunile membrilor societății, considerate hotărâtoare pentru integrarea culturii și a literaturii române în spiritualitatea europeană modernă. Dar contribuția esențială a lui **M.** la cunoașterea aprofundată a junimismului este ilustrată de *Critica literară junimistă (1864–1885)* (1975). Lucrarea studiază structura sistemului critic elaborat de societatea ieșeană, privit atât în contextul epocii, cât și în acela al literaturii române de până la 1900. În viziunea autorului, Junimea și-a întemeiat critica literară pe un fundament cultural solid, pentru a putea răspunde solicitărilor momentului de criză prin care trecea cultura. Exegetul consideră că accentuarea specificității valorii artistice, insistența asupra principiilor realismului, asupra logicii artistice, a coerenței imaginii și asupra adecvării limbajului sunt principalele elemente promovate de junimism, curent care și-a dovedit eficiența și prin aplicarea consecventă a propriilor reguli. Relevă că Junimea și-a întemeiat școala critică și pe un sistem formal și este de părere că acesta a fost întregit de un corp amplu de elemente de deontologie, proces care a contribuit la dezvoltarea criticii literare române moderne. Apreciind că pentru literatura română secolul al XIX-lea reprezintă o etapă determinantă în consolidarea orientării către sistemul literar european modern, îi consacră alte studii, între care *Lectură și interpretare. Un model epic* (1988), dedicat începuturilor romanului românesc. Modelul epic identificat este *bonus pastor* și s-ar fi constituit dintr-o îmbinare a structurilor epice europene curente cu elemente literare autohtone de mare circulație, precum epistolaritatea, retorica, dramaturgia istorică și baladescul. Demonstrația se întemeiază pe argumente literare, culturale și de istoria mentalităților, plecându-se atât de la paradigme intertextuale, cât și de la posibilitățile oferite de interacțiunea dintre „lectura" textului de bază și „interpretarea" lui. *Pelerinaj spre ființă* (1999) este un „eseu asupra imaginarului poetic eminescian" condus de principiul diacroniei. Autorul apreciază că opera lui Eminescu reprezintă una din cele mai radicale drame ale cunoașterii propuse de cultura română. O idee critică a lui Tudor Vianu, „lirica rolurilor", este valorizată de **M.**, care stabilește un parcurs ontologic alcătuit din trei cercuri: Destinul, Legenda și Ființa. Fiecare din acestea este compus, la rândul lui, din protagoniști numiți învățăcei (evoluând, pe rând, în Novice, Discipol și Hyperion), inițiator prohibitiv (numit Călăuză, Mag și Bătrân), feminitate ambivalentă (constituită din Ondina și Marta, Sofia și Poesis, Cătălina și Tomiris), precum și dintr-un spațiu adecvat (numit Sara pe deal, *Locus amoenus* și Sfera). Perspectiva diacronică, dedusă din investigarea antumelor și a postumelor, urmărește să acrediteze ideea că Eminescu s-a desprins de experiența conjuncturală și s-a adâncit în cunoașterea ființei proprii, realizată printr-o recuzare totală a cotidianului. Preluând unele elemente din eminescologia anterioară, studiul le întregește printr-o interpretare proprie, deseori în contradicție cu locurile comune, deoarece exegetul are mereu în vedere gândirea poetică, și nu filosofică, a artistului. O cercetare asemănătoare va fi întreprinsă în *Liviu Rebreanu sau Lumea prezumtivului* (1995). Lucrarea, polemică, respinge opinii mai vechi, care considerau personajele rebreniene drept primitive. Pe de altă parte, studiul, articulat pe argumente naratologice și psihanalitice, consideră epicul rebrenian drept unul impur din punctul de vedere al realismului, întrucât conține și elemente romantice și de melodramă. Criticul distinge o schemă epică omogenă și coerentă, vizibilă pretutindeni și structurată în jurul relației dintre împlinirea prin eros și pulsiunile suicidare. Din această perspectivă, *Răscoala*, de exemplu, este acreditată drept un discurs despre mitologia personajului, iar dorința de pământ drept o aspirație spre tanatic. În opoziție cu interpretările tradiționale se situează și *Introducere în opera lui I. Al. Brătescu-Voinești* (1997), unde nuvelistica acestui scriitor este văzută ca o posibilitate de afirmare a ezitării funciare între claustrare, intimitate și conformism, având ca rezultat însingurarea naratorului în limbaj. Metoda practicată de **M.** este una complexă, alcătuită din elemente de naratologie, psihanaliză, sociologie, estetica receptării, istoria mentalităților, stilistică. El nu se oprește asupra unei metodologii anume, fiind de părere că nici una nu poate descifra, singură, sensurile multiple ale textului. Principiul va fi aplicat și în *Analogii. Constante ale istoriei literare românești* (1995) și *Perspective critice* (1998), în care sunt reunite studii despre Varlaam, C. Negruzzi, Ion Creangă, Eugen Barbu, Marin Preda, Petru Dumitriu, Titus Popovici, Marin Sorescu, dar și despre literatura dialectală sau literatura din Basarabia, în tentativa de a afla „constante" întemeiate pe procese analogice.

Spirit mai degrabă germanic, exact și limpede în judecăți, aplicat cu persuasiune și metodă la operă (și autor), în care e înclinat să determine „scheme", „roluri" și „funcții" (și bineînțeles abaterile de la acestea), Dan Mănucă e omul sistemelor bine conturate și având un statut autotelic. Ca să descifreze semnificații și să explice fenomene, exegetul închide și se închide în cercuri, evoluând concentric în demonstrații.

MIHAI CIMPOI

SCRIERI: *Scriitori junimiști*, Iași, 1971; *Critica literară junimistă (1864–1885)*, Iași, 1975; ed. (*Principiile criticii literare junimiste. 1864–1885*), Iași, 2000; *Argumente de istorie literară*, Iași, 1978; *Dicționarul literaturii române de a origini până la 1900* (în colaborare), București, 1979; *Pe urmele lui Mihail Sadoveanu*, București, 1982; *Lectură și interpretare. Un model epic*, București, 1988; *Liviu Rebreanu sau Lumea prezumtivului*, Iași, 1995; *Analogii. Constante ale istoriei literare românești*, Iași, 1995; *Introducere în opera lui I. Al. Brătescu-Voinești*, București, 1997; *Perspective critice*, Iași, 1998; *Pelerinaj spre ființă. Eseu asupra imaginarului poetic eminescian*, Iași, 1999; *Opinii literare*, București, 2001. **Ediții:** *Scrisori către G. Ibrăileanu*, I, pref. Al. Dima și N.I. Popa, București, 1966 (în colaborare); *Documente literare junimiste*, Iași, 1973; Iacob Negruzzi, *Jurnal*, tr. Horst Fassel, pref. edit., Cluj-Napoca, 1980; Constantin Sporea, *Memorii*, Iași, 2001 (în colaborare cu Horst Fassel). **Traduceri:** Stetson Kennedy, *Operațiunea Anti Ku-Klux-Klan*, Iași, 1993.

Repere bibliografice: Nicolae Balotă, *„Scriitori junimiști"*, RL, 1971, 38; Al. Piru, *„Scriitori junimiști"*, RL, 1972, 14; Zaciu, *Bivuac, 119–133*; Șt. Cazimir, *„Critica literară junimistă"*, LL, 1977, 2; Liviu Leonte, *„Critica literară junimistă"*, CRC, 1975, 39; Gabriel Dimisianu, *„Critica literară junimistă"*, RL, 1975, 41; Al. Dobrescu, *„Critica literară junimistă"*, CL, 1975, 10; Alexandru George, *„Critica literară junimistă"*, VR, 1975, 11; Florin Faifer, *„Argumente de istorie literară"*, CRC, 1978, 40; *Dicționarele literare și locul lor în cadrul culturii românești contemporane*, ALIL, t. XXVII, 1979–1980; Mihai Zamfir, *„Argumente de istorie literară"*, LL, 1980, 1; Șerban Cioculescu, *Căile Sfinxului*, RL, 1988, 53; Ion Buzera, *„Bonus pastor" și narcisismul naratorial*, R, 1989, 5; Ioan Holban, *Originile romanului românesc*, ATN, 1989, 11; Horst Fassel, *„Lectură și interpretare"*, „Südostforschungen" (München), 1990, *501–503*; Satco-Pânzar, *Dicționar, 141–142*; Nicolae Busuioc, *Oglinzile cetății*, II, Chișinău, 1994, *144–157*; Ioan Holban, *Sensul recuperator al demersului critic*, CRC, 1995, 22–23; Cornea, *Semnele, 98–105*; Florin Faifer, *Între neîndoielnic și prezumtiv*, „Timpul", 1996, 1; Mircea Popa, *Virtuțile istoricului literar*, TR, 1996, 14; Ioan Holban, *Huliganul duios*, RL, 1998, 18; Teodor Vârgolici, *O nouă viziune asupra lui I. Al. Brătescu-Voinești*, ALA, 1998, 418; Constantin Blănaru, *Dan Mănucă*, „Bucovina literară", 1998, 6; Ilie Constantin, *Lecturi împreună*, București, 1998, *40–41*; Doina Curticăpeanu, *Lamura vieții*, F, 2000, 1; Al. Săndulescu, *„Pelerinaj spre ființă"*, ALA, 2000, 509–511, 513; Dumitru Apetri, *Bucovina. Cultură, personalități, destine*, Timișoara, 2000, *175–178*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *154–155*; Mihai Cimpoi, *Critice*, I, Craiova, 2001, *103–111*; Petraș, *Panorama, 406–410*; Constantin Cubleșan, *Eminescu în reprezentări critice*, Cluj-Napoca, 2003, *153–159*; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, *396–403*; Cornel Munteanu, *Lecturi neconvenționale*, Cluj-Napoca, 2003, *173–178*. *R.Z.*

MĂNUCEANU, Vasile (1928, Ploiești – 1992, München), prozator. Frecventează doi ani de facultate muncitorească la Brăila (1949–1951) și își continuă studiile, fără să le termine, la Facultatea de Filosofie a Universității din București (1952–1954). Redactor la „Scânteia tineretului" (1953–1959), trece ulterior la Radio. Scrie mai ales literatură pentru copii și adolescenți – *Palatul primăverii* (1961), *Jurnal de bord* (1963), *Alarmă la Colțul viu* (1964) –, o plachetă *Prin fereastră-zarea-albastră* (1966) ș.a. În 1979 emigrează în Germania, unde activează ca redactor al postului de radio Europa Liberă, prezent în programe cu pamflete și cu emisiunea „Tribuna satelor". Colaborează la „Dialog" (Germania), „Alergătorul de la Marathon" (Danemarca).

Proza din *Palatul primăverii* și din celelalte cărți publicate de **M.** până în momentul plecării din țară este caracterizată de o atitudine convențional-educativă, abordând fie subiecte din viața școlii și a școlarilor, fie utilizând schema romanului de aventuri sau a celui istoric. Tributar vremii, *Palatul primăverii* se înscrie în categoria „basmului cult" prefabricat, simulacru de literatură și de ideologie politică, caracterizat prin reducționismul cerut de acest tip de texte propagandistice. **M.** face istoria „palatului din Cotroceni" punând permanent în antiteză „trecutul întunecat" (săraci *versus* bogați) cu „viitorul luminos" (falsa egalitate socială preconizată de comunism). În *Jurnal de bord*, chiar dacă narațiunea capătă mai multă importanță, se exemplifică și se demonstrează „idei" impuse: Partidul Comunist ca erou colectiv angajat în lupta clasei muncitoare împotriva „călăilor poporului" ș.a.m.d. Diverse povestiri, prezentând „cazuri" detaliate, sunt construite după același tipar ideologic. Și istoria va fi folosită și falsificată, voievozii devenind purtători ai „idealurilor" contemporane. Lipsite de valoare literară, fără a respecta adevărurile documentare, aceste scrieri țintesc îndoctrinarea mediată de senzațional și acțiune. Bunăoară, *Comoara lui Dromichet* (1970), carte de povestiri istorice în genul benzilor desenate, așază în contrast personajul negativ (regele Lisimah, dornic de bogății materiale) cu cel pozitiv („înțeleptul și mărinimosul Dromichet"). Ilustrativ pentru instrumentarul epocii este și „stilul grafic", menit să vizualizeze „învățămintele" pentru cititorul copil (ilustrații alb-negru și mai cu seamă color, fiecare început de capitol în roșu, galben sau albastru etc.). Excepție fac doar câteva cărți, un exemplu elocvent fiind romanul *Gorganul* (1980). Anii de după plecarea din țară a lui **M.** vor demonstra, prin abandonarea ei, caracterul ocazional al acestei producții. În *Șapte vaci slabe* (1984) și în *Foamea de adevăr* (1987) sunt reunite pamfletele scrise pentru Europa Liberă.

SCRIERI: *Palatul primăverii*, București, 1961; *Jurnal de bord*, București, 1963; *Alarmă la Colțul viu*, București, 1964; *Anul întâi*, București, 1965; *Prin fereastră-zarea-albastră*, București, 1966; *Arca lui Noe*, București, 1968; *A Tale That Goes Up to Five. A Programme in the „Hop-O'-My-Thumb" Series at Radio*, București, 1968; *Comoara lui Dromichet*, București, 1970; *Capcana*, București, 1971; *Împăratul Nimeni*, București, 1972; *Efectivul rămâne complet*, București, 1973; *Jungherul de argint*, București, 1973; *Motanul vrăjitor*, București, 1973; *Logofătul Dragu*, București, 1975; *My Book of Animal Stories*, Londra, 1975; *Perla diavolului*, București, 1976; *Izvorul pajurei*, București, 1978; *Gorganul*, București, 1980; *Uliu, papă-lapte, ce-ai visat azi-noapte*, București, 1980; *Grădina zoologică* (în colaborare cu Clelia Ottone), București, 1984; *Șapte vaci slabe*, Aarhus (Danemarca), 1984; *Foamea de adevăr*, München, 1987.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *„Împăratul Nimeni"*, LCF, 1973, 2; Mircea Iorgulescu, *„Jungherul de argint"*, LCF, 1973, 40; L.U. [Laurențiu Ulici], *„Logofătul Dragu"*, CNT, 1975, 37; Mircea Moga, *„Perla diavolului"*, CNT, 1976, 51; Popa, *Dicț. lit.* (1977), *344*; Popa, *Ist. lit.*, II, *683*. *C.Dt.*

MĂRĂȘANU, Nicolae Grigore (7.XII.1937, Mărașu, j. Brăila), poet și publicist. Este fiul Elenei (n. Moraru) și al lui Grigore Chiriță Bunea, țărani. A urmat școala generală în comuna natală (1945–1952), apoi Școala Siderurgică din Brăila

(1952-1954) și liceul la Galați (1960-1964). Și-a continuat studiile la Facultatea de Drept a Universității „Al. I. Cuza" din Iași (1964-1969). Este repartizat ca jurist la ziarul „Scânteia", între 1970 și 1973 funcționând în calitate de corespondent de presă pentru județul Brăila. Lucrează la gazeta „Muncitorul forestier", iar în 1974 devine redactor și mai târziu redactor-șef adjunct la revista „Flacăra". În 1990 este director executiv al Fundației Europene de Educație și Cultură Ecologică, contribuind, alături de Toma George Maiorescu, la realizarea revistelor „Eco", „Eco magazin" și „Ecosofia". În 1991 conduce ca redactor-șef ziarul „Viitorul românesc". În perioada 1992-1994 lucrează ca șef de secție în redacția revistei „Parlamentul", apoi ca expert juridic la Camera Deputaților (1994-1998), după care va practica avocatura în Baroul București. Debutează în ziarul „Viața nouă" din Galați (1963), cu poezia *Simfonia muncii*, semnată N. Grigore. Colaborează la „Luceafărul", „Amfiteatru", „Tomis", „Flacăra", „Ateneu", „Iașul literar", „România literară", „Contemporanul", „Literatorul", „Porto-Franco", „Familia", „Ramuri" ș.a.

Prima carte de versuri, *Insula* (1973), și multe dintre cele publicate ulterior de **M.** proiectează, cu o reală forță de sugestie, pitorescul Brăilei, farmecul peisajului dunărean, atmosfera bălților și a Deltei, nostalgia corăbiilor de odinioară (*Romanța corăbiilor vagabonde*) etc. Registrul liric este nuanțat, cu ecouri simboliste, intervenții protestatare și incursiuni în argoul orașului de la porțile Orientului. În volumul *Distanța dintre mine și un iepure* (1983), îndeosebi în ciclurile *Dreptul la aer* și *Invocație în noaptea de Sânziene sau Vocea speranței*, dedicate lui Jacques Cousteau și fiului său Philippe, **M.** tălmăcește cu sobrietate, prin metafore de un cromatism ingenios, preocupările ecologiste, pledând pentru protejarea naturii, cu mitizări emblematice, generatoare de speranțe. Un stil baladesc de factură modernă este prezent în *Îngeri și banjouri* (1998), unde scriitorul închină Brăilei (*Brăilă, lacrimă deasă*) și mahalalelor ei, imortalizate și de Panait Istrati, versuri de insolită transpunere lirică (*Comorofcă, dor bălai, Suntem fanți de Băligași*). Se întâlnesc și savuroase expresii de argou, cu reminiscențe și cu rezonanțe împrospătate din Ion Barbu. **M.** cultivă, mai ales în volumul *Sufletul cântă despre sine* (2002), și poezia meditativă, de concentrare a ideii și imaginii.

SCRIERI: *Insula*, București, 1973; *Corabia de fosfor*, București, 1976; *Umbra fluviului*, București, 1979; *Enisala*, București, 1980; *Distanța dintre mine și un iepure*, București, 1983; *Geamandura*, București, 1985; *Capriciu pentru cele patru vânturi*, București, 1986; *Îngeri și banjouri*, București, 1998; *Marțea canonului*, București, 2001; *Sufletul cântă despre sine*, Drobeta-Turnu Severin, 2002.

Repere bibliografice: Daniel Dimitriu, *„Corabia de fosfor"*, CL, 1977, 4; Dan Alexandru Condeescu, *Nostalgii dunărene*, LCF, 1979, 39; Mirela Roznoveanu, *Poet al spațiului acvatic*, CNT, 1979, 43; Virgil Mazilescu, *„Umbra fluviului"*, RL, 1980, 42; Ion Dodu Bălan, *„Enisala"*, CNT, 1981, 50; Ilie Purcaru, *„Distanța dintre mine și un iepure"*, R, 1983, 8; Constantin Crișan, *Un nostalgic militant*, ST, 1983, 10; Florin Mugur, *Biblioteca în aer liber*, FLC, 1983, 50; Fănuș Neagu, *A doua carte cu prieteni*, București, 1985, 151; Alex. Ștefănescu, *Fragmente de realitate*, FLC, 1987, 9; Ulici, *Literatura*, I, 276; Simona Filip, *„Îngeri și banjouri"*, „Antares", 2000, 22-24; Dumitru Anghel, *Spațiul dunărean spiritual*, „Ancheta", 2001, 585, 586; Popa, *Ist. lit.*, II, 470; Marin Mincu, *„Poeme desfrânate"*, LCF, 2002, 39; Tudor Mușat, *Purgatoriul acvatic*, „Porto-Franco", 2002, 10-12. *T.V.*

MĂRCULESCU, Sorin (19.XI.1936, București), poet, traducător și eseist. Este fiul Elenei (n. Niculescu) și al lui Nicolae Mărculescu, avocat. După ce a absolvit Liceul „Mihai Viteazul" din București (1954), se înscrie tot aici la Facultatea de Filologie, secția franceză, absolvită în 1959. Lucrează câțiva ani ca traducător tehnic, iar din 1964 ca lector la editurile Univers, Albatros, Cartea Românească. Din 1990 este redactor la Editura Humanitas. Debutează cu versuri în 1966, la revista „Familia", iar primul volum, *Cartea nunților*, îi apare în 1968. Poet în afara oricărei grupări sau clasificări literare, **M.** este în același timp unul dintre eminenții traducători contemporani, publicând aproape cincizeci de volume de beletristică, filosofie, religie, critică și istorie a artelor, transpuse din autori precum T. S. Eliot, Boris Vian, V.-L. Saulnier, B. Fundoianu, K. E. Gilbert și H. Kuhn, Wladislaw Tatarkiewicz, Erwin Panofsky, R. Wittkower, H. Zimmer, Jean Filliozat, J. Evola, L. Kolakowski, C.S. Lewis ș.a., dar mai cu seamă din literatura și filosofia spaniolă clasică și contemporană: *Romancero*, Miguel de Cervantes, Baltasar Gracián, Calderón de la Barca, Miguel de Unamuno, José Ortega y Gasset, Dámaso Alonso, Vicente Aleixandre, Fernando Savater.

Poet și traducător de o cultură excepțională, **M.** este un autor cu totul singular în peisajul liric românesc, cultivând o modalitate de expresie intens intelectualizată, bogată în aluzii

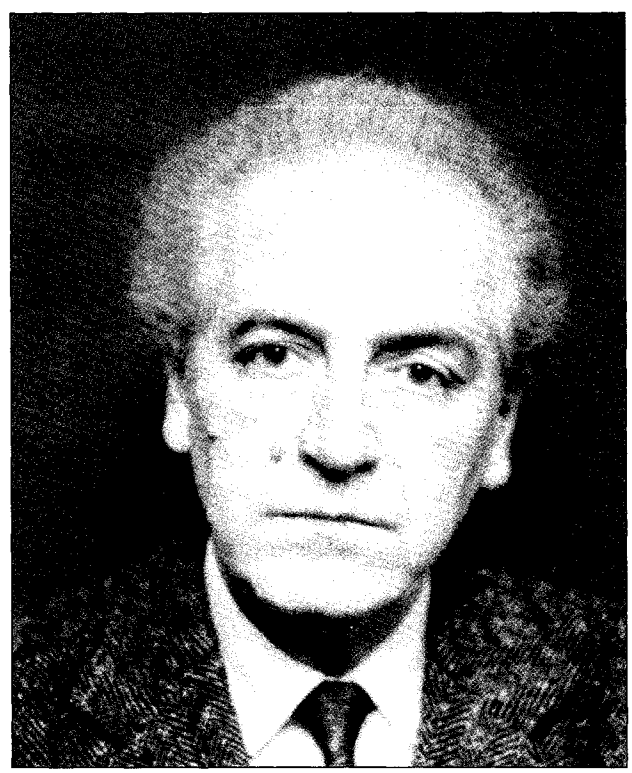

intertextuale, rafinată în simboluri, încărcată de sugestii muzicale. Este unul dintre cei mai subtili reprezentanți ai unui stil concomitent obscur și senzual, întrucât e baroc, în care se condensează stări lirice individuale, trimiteri livrești, suprapuneri de simboluri, dar și încărcat de un real perceput cu toate simțurile dez-mărginite, așa cum îl va caracteriza Ștefan Aug. Doinaș: „Eul liric nu cuprinde și nu explică misterul (diversitatea realului) la care participă, ci îl explorează, îl parcurge, îl transcrie, făcând operă de cronicar al unei geneze". Volum emblematic, *Carte singură* (1982) organizează poemele în trei mari cicluri: *Urne și nunți, Locul sâmburelui, Nunți și urne*, sugerând un univers circular, închis, suficient sieși, un microcosmos autonom, oglindă a macrocosmosului, realizare a visului mallarméan al cărții unice. În miezul cărții se află eonul-sâmbure, în jurul lui distribuindu-se simetric, dar în ordine inversă, ca într-o reflectare în oglindă, poeme dedicate nunții ca act generator al lumii și morții ca finalitate necesară. În centru se situează poemul *Cel ce e („Eu sunt cel ce sunt")*, divinul ca energie generatoare a diversității manifestărilor. Inelar, sfârșitul coincide cu începutul, iar lectura textului, din care lipsesc orice semne de punctuație, trebuie să fie făcută ca a unui continuum, întrerupt doar de pauzele de respirație ale gândului. Totul este simbolic, la limita religiosului ezoteric, inclusiv numerologia (33, poemele cu titlul *Imn* urmat de un număr, după modelul *Psalmilor*), Sâmburele – goethean – al universului poetic construit de **M.** este iubirea, cea care ar trebui să strălucească veșnic, iubire concentrată nu în inimă, nici în sămânța ce moare pentru ca lumea să se reînnoiască. În această poezie incantatorie, realul și imaginarul, livrescul și vizionarul se împerechează într-un cântec ambiguu, de creație și moarte. „Poezia astfel înțeleasă, sub semnul saturnian al adâncimii, densității și obscurității, devine o continuă căutare și întrebare după origini, sym-pathizând cele ce sunt și reunindu-le într-un centru deopotrivă iradiant și absorbitor, a cărui energie este Iubirea și a cărui finalitate este el însuși" (Dan C. Mihăilescu). Iubirea anulează separația între regnuri, între sexe, între cuvinte, este condiția nunții ca omniprezență ce anulează singurătatea. O lume senzuală e ridicată la rangul de simbol al perpetuei geneze: „știu mă aflu oricând la punctul cel mai înalt al vieții/ fiecare clipă este înaltă creastă de val ce cade și recade în sine/ numai vibrația veșnică și brațele plută pe ape/ totdeauna sunt sus și în coaste îmi sună tot ape/ nici început nici sfârșit nici iluminare cândva/ unde de mal și de mal oriunde mai aproape". Logosul integrator și centrul ca perpetuă aspirație organizează subiacent și imnele, și baladele din culegerea *Lumină de seară*, care încorporează și tehnica postmodernă a descrierii circumstanțelor în textul cu valoare simbolică: „recitesc înnoptând convorbirea cu gellu naum/ din *contrapunct* (12 mai 1992) și oarecum în/ stare de vis de altfel unii mai cred că poeții/ scriu într-o stare de vis (sau de grație se spune)/ g.n.". O împăcare, o împlinire, o lumină interioară calm contemplativă domină febrilitatea și riscurile căutări Unului. Dintre marii poeți contemporani ai unității mistice (Ștefan Aug. Doinaș, Daniel Turcea, Nicolae Ionel), **M.** împinge rafinamentul cuvântului la limitele tăcerii.

SCRIERI: *Cartea nunților*, București, 1968; *Locul sâmburelui*, București, 1973; *Carte singură*, postfață Dan C. Mihăilescu, București, 1982; *Fluviul întâmplător*, București, 1985; *Semne de carte*, București, 1988; *Lumina de seară*, București, 2000. **Traduceri:** Luis Martín-Santos, *Vremea tăcerii*, București, 1967; *Istoria ilustrată a picturii. De la arta rupestră la arta abstractă*, București, 1968; Boris Vian, *Spuma zilelor*, pref. trad., București, 1969; Calderón de la Barca, *Viața e vis*, București, 1970; Miguel de Cervantes, *Teatru*, pref. Ileana Georgescu, București, 1971 (în colaborare), *Muncile lui Persiles și ale Sigismundei. Istorie septentrională*, pref. trad., București, 1980, *Nuvele exemplare*, introd. trad., București, 1981; T. S. Eliot, *Patru cvartete*, București, 1971; Bernard-Philippe Groslier, *Templele din Angkor. Oameni și pietre*, București, 1971; Vicente Aleixandre, *Umbra paradisului*, București, 1972; Katharine Everett Gilbert, Helmut Kuhn, *Istoria esteticii*, pref. Titus Mocanu, București, 1972; V.-L. Saulnier, *Literatura franceză*, I-II, București, 1973; Erwin Panofsky, *Renaștere și renașteri în arta occidentală*, pref. Grigore Popa, București, 1974; Baltasar Gracián, *Opere*, I-III, pref. trad., București, 1975, *Criticonul*, pref. trad., București, 1987, *Cărțile omului desăvârșit*, pref. trad., București, 1994; *Romancero. Vechi balade spaniole*, pref. trad., București, 1976; Dámaso Alonso, *Poezie spaniolă*, pref. trad., București, 1977; Wladyslaw Tatarkiewicz, *Istoria esteticii*, I-IV, pref. Titus Mocanu, București, 1980 (în colaborare); B. Fundoianu, *Imagini și cărți*, introd. Mircea Martin, București, 1980; Rudolf Wittkower, *Sculptura. Procedee și principii*, București, 1980; Nathan Knobler, *Dialogul vizual*, I-II, București, 1983; Heinrich Zimmer, *Introducere în civilizația și arta indiană*, introd. Ion Frunzetti, București, 1983, *Mituri și simboluri în civilizația indiană*, București, 1994, *Regele și cadavrul. Meditație despre biruința sufletului asupra răului*, București, 1994; Jean Filliozat, *Filosofiile Indiei*, București, 1993; Leszek Kolakovski, *Religia*, București, 1993; Jaques Duquesne, *Isus*, București, 1995; José Ortega y Gasset, *Spania nevertebrată*, București, 1997, *Tema vremii noastre*, București, 1997, *Ce este filosofia? Ce este cunoașterea?*, București, 1999, *Câteva lecții de metafizică*, București, 1999, *Dezumanizarea artei și alte eseuri de estetică*, București, 2000, *Omul și mulțimea*, București, 2001, *Studii despre iubire*, București, 2001, *Europa și ideea de națiune și alte eseuri despre unele probleme ale omului contemporan*, București, 2002; Clive Staples Lewis, *Despre minuni. Cele patru iubiri. Problema durerii*, București, 1997 (în colaborare cu Vlad Russo); Fernando Savater, *Eseu despre Cioran*, București, 1998; Miguel de Unamuno, *Jurnal intim*, Iași, 1999; Giovanni Arpino, *Parfum de femeie*, București, 2000; Umberto Eco, *Minunea Sfântului Baudolino*, București, 2000; Yasunari Kawabata, *Frumusețe și întristare*, București, 2000; Julius Evola, *Metafizica sexului*, pref. Fausto Antonini, București, 2002; Thomas A. Sebeok, *Semnele. O introducere în semiotică*, București, 2002.

Repere bibliografice: Cezar Baltag, *Nunțile necesare*, GL, 1968, 6; Nicolae Manolescu, *„Cartea nunților"*, CNT, 1968, 9; Gheorghe Grigurcu, *„Cartea nunților"*, F, 1968, 5; Doinaș, *Lampa, 86-90*; I. Negoițescu, *Sorin Mărculescu*, ARG, 1971, 2; Dana Dumitriu, *Imagomania*, RL, 1973, 40; Florin Mihăilescu, *„Locul sâmburelui"*, LCF, 1973, 46; Daniel Dimitriu, *„Locul sâmburelui"*, CL, 1973, 23; Mircea Ivănescu, *Sorin Mărculescu, traducător al vechilor poeme medievale spaniole: „Romancero. Vechi balade spaniole"*, T, 1976, 8; Iorgulescu, *Scriitori, 100-102*; Ana Maria Tupan, *Vameș între două lumi*, RL, 1982, 6; Nicolae Manolescu, *Treptele lirismului*, RL, 1986, 2; Grigurcu, *Existența, 196-204*; Ion Ghilimescu, *„Traducerea" ca operație clepsidrică*, R, 1989, 8; Ulici, *Lit. rom.*, I, *150-151*; *Dicț. analitic*, I, *141-143*; Grigurcu, *Poezie*, II, *100-105*; *Dicț. esențial, 508-510*; Popa, *Ist. lit.*, II, 524-527. *R.S.*

MĂRGĂRIT, George (27.I.1923, Tomești, j. Iași – 29.VIII.1961, Bârnova, j. Iași), poet și publicist. Este fiul lui Gheorghe Mărgărit, învățător, care scosese în Tomești revista „Zorile luminii". Urmează la Iași Liceul Internat și Facultatea de Litere, luându-și licența în 1945. Începând cu 1941 se întreține singur, desfășurând o intensă activitate publicistică. După absolvire este o scurtă perioadă asistentul lui G. Călinescu, care îl menționează în compendiul *Istoria literaturii române*, în paragraful dedicat revistei „Jurnalul literar", al cărei colaborator **M.** a fost: „înclinat mai mult spre lirică, pune în articolele critice intuiție fantastică și expresie amănunțit plastică". Funcționează ca profesor la Liceul Național din Iași, apoi la Liceul „A. T. Laurian" din Botoșani până în 1950. În 1953 devine redactor-șef adjunct al revistei „Așul literar", din 1955 lucrând efemer ca profesor la o școală generală din Coarnele Caprei, județul Iași. A publicat articole, poezii originale și traduceri în „Revista Fundațiilor Regale", „Jurnalul literar", „România literară", „Victoria", „Tribuna poporului", „Frontul plugarilor", „Opinia", „Moldova liberă", „Lupta Moldovei", „Națiunea", „Flacăra", „Preocupări literare", „România liberă", „Glasul Patriei", „Contemporanul" ș.a. Duce o viață boemă, alcoolismul agravându-i sănătatea șubredă: este internat în spitale de neuropsihiatrie, TBC și oncologie. Moare, se pare, de cancer la limbă. Înaintea sfârșitului visa – relatează Lucian Dumbravă – să își scrie opera capitală, „un roman de analiză psihologică și socială în care trebuiau imortalizate nu atât tipologii și situații, cât caracterele labile ale unor amici și inamici ai săi". Singurul volum al lui **M.** *Vulturii amiezii* (1971), apare postum și cuprinde patruzeci și două de poeme, ordonate în secțiunile *Cântarea poetului*, *La soarele-n amiază* și *Ca inima de vin*.

Labilă și insuficientă pentru legitimarea destinului poetic pe care, măcar prin ton, părea că îl anunță, lirica lui **M.** are un traseu compus din linii frânte. Talentul poetului înclina către surprinderea muzicii înfundate pe care o dă reflectarea unui viu apatic într-un mineral mâlos-receptiv. Rezultatele parțiale ale acestei vocații pot fi, pe porțiuni mici, memorabile: „Harapnice de zei plesneau în nămol și-n turmă/ Boii soarelui pășteau prin beznă fără urmă/ Mânați de ciclopi; trupurile se pierdeau în albii de glod/ Erau crescute ca munții, ciclopu-ntre ele un plod"; „Pescari de larg cu bărci smolite și sitelci/ Se rânduiesc arar și greu la vâslă,/ Aduc nisetri grași în suc de melci/ În seara asta sub viorile de pâslă". Borhotul acesta modernist, neocolit de diverse influențe, se va limpezi nefericit în poeme în care versul este acordat la nevoile circumstanțiale ale cetății: „Ogorul e unul, imens, bărăgan.../ Pulberi se-ncing din gorgan în gorgan;/ Ca tatăl cel bun îl păzim de jivine/ Baltagele noastre au buze depline." Mai individualizat este lungul poem *Colocviile pădurii*, ambițioasă și confuză respingere a unui misticism silvestru-vegetal în favoarea cetății „cu faguri de neon,/ Și clinchet flăcărat în piepturi de beton". Aici teza ar fi elementară dacă execuția versificatorie nu ar fi prolixă și obscură – paradoxal, defectul devenind în context calitate. Monologul *Mithridate*, scris către apusul vieții, poate fi citit ca o confesiune în care **M.** poetizează în jurul propriei ratări: „Otravă simt pe-ntregul cer al gurii,/ Mi-i limba străpezită de veșnic ulcerat/ Și scrijelat încet de unghia torturii/ Mă sting sub clopotul îndurerat.// Ca pe femeia stearpă-a întâmplării,/ M-a legănat viața-n dezmierdări/ Și m-a zvârlit la țărmul înserării,/ Crispat de țipătul atâtor încordări.[...]// Cu aripi frânte vulturii din mine/ S-au mistuit atât de leneș în azur/ Și timpului de soare care vine/ Nu i-am lăsat decât un obosit contur."

SCRIERI: *Vulturii amiezii*, îngr. Lucian Dumbravă și Horia Zilieru, pref. Lucian Dumbravă, Iași, 1970.

Repere bibliografice: G. Călinescu, *Istoria literaturii române. Compendiu*, București, 1945, *402*; Lucian Dumbravă, *George Mărgărit*, CL, 1970, 1; Piru, *Varia*, I, *488–491*; Florin Mugur, *George Mărgărit*, ST, 1980, 12; *Lit. rom. cont.*, I, *382–383*; J. Popper, *Poetul George Mărgărit*, ST, 1993, 10 ; Bejenaru, *Dicț. botoșănenilor*, *159–160*; Emil Manu, *Un romantic hărtănit: George Mărgărit*, VTRA, 1998, 8; *Dicț. scriit.rom.*, III, *159–160*. *M.I.*

MĂRGĂRITARE BASARABENE, revistă apărută la Chișinău, lunar, din septembrie 1927, având ca director pe medicul Fr. I Pop-Delarodna. Ca moto, publicația își alege un citat din cartea lui S. Mehedinți *Poporul*, vibrantă pledoarie pentru înțelegerea profundului mesaj al poeziei *Limba noastră* de Alexie Mateevici, reprodusă aici integral. Articolul-program, semnat de director, anunță că se vor consemna obiceiurile, datinile, cântecele populare, constituite în „baricade sufletești" în calea programelor de înstrăinare a basarabenilor – intenții ale redacției, calificate „nici originale, nici strălucitoare, nici ingenioase, ci numai cu desăvârșire sincere". Condusă de un medic, revista acordă multe pagini medicinii populare, tipărește descântece și articole cu subiect medical (între ele unul al reputatului specialist Valeriu L. Bologa). O accepție lipsită de prejudecăți este dată cântecelor „buruienoase", care nu sunt taxate ca pornografice. O atitudine modernă vădește și aprecierea față de insul talentat din popor, cum era, de exemplu, poetul țăran Tudosă Roman. Revista a solicitat colaborarea unor buni cunoscători ai creației populare, ca Gheorghe Madan. În genere **M. b.** s-a revendicat de la ideile lui N. Iorga și S. Mehedinți. Deși a avut o viață scurtă (se păstrează doar câteva numere), este importantă pentru spiritualitatea românilor de peste Prut. *I.D.*

MĂRGĂRITARUL, revistă apărută la București, bilunar, între 1 februarie și 31 martie 1904. Colaborează cu poezii D. Karnabatt (D. Karr), Iuliu C. Săvescu, N. Țincu, Ilarie I. Deleanu, Al. Macedonski (*Japonul*), G. Bacovia (*Umbre triste*) (semna V.G.-Bacovia), Virgiliu N. Cișman (*Crizantemele*), Al. Obedenaru (*Simfonia mistică*), Al. T. Stamadiad (sub pseudonimul Al. Adrian), C. N. Mihăilescu. Proza e ilustrată de Domenico Caselli cu legende istorice (*Oprișan din Stoenești*, *Radu Calomfirescu*, *Domnița Florica*). În numărul 2 se reproduc portretul lui Eminescu (după revista „Actualitatea") și un comentariu de Anghel Demetriescu (din „Literatură și artă română"). Notele sunt semnate de Mihai Stăncescu, Iuliu C. Săvescu, Al. Macedonski (*Const. Dimitrescu-Iași*), Sofronie Ivanovici. *M.Pp.*

MĂRGINEANU, Ion (28.X.1941, Lopadea Veche, j. Alba), poet, prozator și folclorist. Este fiul Palaghiei (n. Popa) și al lui Ion Mărgineanu, țărani. A urmat școala elementară la Mirăslău (1951–1954) și liceul la Aiud (1954–1957). Absolvent al Institutului de Limbi Străine din București (1963), funcționează ca profesor la liceul din Sebiș, iar ulterior îndeplinește mai multe funcții în domeniul culturii: metodist, apoi director la Casa Creației Populare a județului Arad (1968), ziarist la „Cuvântul nou" din Sfântu Gheorghe (1970), inspector principal, apoi consilier la Inspectoratul pentru Cultură și Educație Socialistă al județului Alba (din 1971), unde va lucra și după 1989. Este președinte al Societății culturale „Lucian Blaga" din Alba Iulia. A fost distins cu premii acordate de câteva reviste literare și de Asociația Scriitorilor din Sibiu. A mai semnat Ion Lopădeanu, Ion Aiudeanu, Ion Amânăreanu ș.a. Debutează timpuriu, ca licean, în publicația „Zorile" din Aiud, cu o însemnare despre viața de cenaclu. Prima carte de versuri este *Asfințit de vise*, publicată în 1971.

M. este un poet local care își cântă plaiurile natale, invocă icoanele lui Horea și Avram Iancu, evocă duios mediul familial și meditează asupra condiției poetului. Filonul popular ardelenesc se face simțit în tematică și în tonalitatea echilibrată a versului. Suverană este iubirea de țară, expurgată când și când de clamările zgomotoase proprii epocii, împrumutând mult din maniera lui Octavian Goga și Aron Cotruș. Cu trecerea anilor, versul se modulează după o stare de spirit mai discretă, sugerând apropierea de religiozitate („sufletul se aruncă la poala Rugăciunii / se-ngroapă de viu și cerșește"), întoarcerea spre interogația propriului rost, spre credința în poezie. Atunci când scrie proză, **M.** evocă poematic istoria ori încearcă, ceva mai târziu, registrul satiric, ca în romanul *Oameni nelocuibili* (1996). Câteva piese de teatru și câteva culegeri de folclor din zona Munților Apuseni se adaugă la bibliografia acestui autor prolific.

SCRIERI: *Asfințit de vise*, București, 1971; *Stele în munți*, București, 1976; *Muntele cu făclii*, Timișoara, 1979; *Cântecul inimii*, București, 1980; *Cu fața spre iubire*, București, 1981; *Scrisori din Apuseni*, București, 1982; *Iubire doar pentru iubire*, București, 1983; *Ca floarea soarelui, iubirea*, București, 1986; *Orașul sub formă de inimă*, București, 1986; *Lumea dintre două inimi*, Cluj-Napoca, 1989; *Ia-mă cu tine*, pref. Mircea Tomuș, Sibiu, 1994; *Candoarea speranței*, Sibiu, 1995; *Cea mai frumoasă poveste*, Alba Iulia, *1995; Civilizația are dureri de cap*, Alba Iulia, 1996; *Oameni nelocuibili*, Alba Iulia, 1996; *Îngerul de piatră*, Alba Iulia, 1998; *Muntele cu nume de fată*, Alba Iulia, 1998; *Stânca de foc – Detunată*, Alba Iulia, 1998; *Cerneală de doliu*, Alba Iulia, 1999; *Degustători de nuduri*, Alba Iulia, 1999; *Prințesa Oașa*, Alba Iulia, 1999. **Culegeri:** *Merge dorul și răsare*, Alba Iulia, 1975; *Cântece și tradiții populare despre Horea și Iancu*, Alba Iulia, 1978 (în colaborare cu Monica Anton); *Legende și povestiri din Munții Apuseni*, I–II, Alba Iulia, 1979 (în colaborare); *Iancule, soare trudit*, Alba Iulia, 1992; *Florile dalbe, flori de măr*, Alba Iulia, 1993; *Horea, munte al vrerilor noastre*, Alba Iulia, 2000.

Repere bibliografice: Ion Buzași, *„Stele în munți"*, TR, 1977, 18; Aurel Sasu, *„Stele în munți"*, ST, 1977, 11; Laurențiu Ulici, *Imagini în plan îndepărtat*, CNT, 1981, 10; Titu Popescu, *„Cântecul inimii"*, *„Cu fața spre iubire"*, T, 1981, 5; Carmen Blaga, *„Cu fața spre iubire"*, O, 1982, 32; Titu Popescu, *„Scrisori din Apuseni"*, T, 1982, 12; Ion Buzași, *Ion Mărgineanu*, ST, 1983, 6; Mircea Popa, *„Iubire doar pentru iubire"*, T, 1983, 42; Ion Buzași, *„Orașul sub formă de inimă"*, TR, 1986, 47; *Dicț. scriit. rom.*, III, *161–163.* *S.I.*

MĂRGINEANU, Nicolae (22.VI.1905, Obreja, j. Alba – 13.VI.1980, Cluj-Napoca), eseist și memorialist. Este fiul Rozaliei (n. Ciontea) și al lui Simion Mărgineanu, țărani. Urmează școala primară în sat, liceul la Blaj și universitatea la Cluj. Licențiat (1927) și doctor în filosofie-psihologie (1929) *magna cum laude* la Universitatea clujeană, va rămâne ca preparator (1926–1928), apoi asistent (1928–1936) la Catedra de psihologie, condusă de Florian Ștefănescu-Goangă, materie pe care o predă la Facultatea de Litere și Filosofie ca docent (1931) și conferențiar titular (1938–1947). În paralel devine șef de lucrări (1936–1938) la Institutul de Psihologie al Universității din Cluj. Este trimis la studii de specializare, la universitățile din Leipzig, Berlin și Hamburg (1929), Paris (1935) și Londra (1935). A fost bursier al Fundației Rockefeller la Harvard, Yale, Columbia, Chicago și Duke, SUA (1932–1934). Profesor suplinitor de psihologie și director al Institutului de Psihologie (1938–1942), a îndeplinit și funcția de director al Laboratorului Psihotehnic al Ministerului Muncii din Cluj – Sibiu (1941–1943). A avut o activitate susținută ca membru al Asociației Româno – Americane pentru revenirea Transilvaniei de Nord ocupate la patria-mamă. Acuzat de spionaj în favoarea americanilor, este arestat în 1948 și deținut politic prin diferite închisori (Malmaison-București, Aiud, Jilava, Pitești, Dej și Gherla), deși misiunea de bune oficii pe lângă delegații americani o primise chiar de la Petru Groza. Va fi eliberat în 1964. În 1969 este reîncadrat cercetător științific la Filiala din Cluj a Institutului de Științe Pedagogice și Sociale al Academiei Române și însărcinat cu direcția secției. Din 1971 devine profesor suplinitor, cu sarcini de cercetare științifică, la Catedra de psihologie a Facultății de Istorie și Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai", funcționând și ca profesor invitat la Universitățile din Bonn (1971) și Hamburg (1972). Anii 1979 și 1980 îi petrece, ca invitat al Fundației Rockefeller, în SUA, unde i se diagnostichează boala de cancer, de pe urma căreia se stinge din viață. Cariera științifică și didactică l-a făcut cunoscut de timpuriu în cercurile de specialitate, prin articolele scrise pe diverse teme mai întâi în ziarul „Națiunea", apoi în revistele „Societatea de mâine" și „Revista de psihologie", ca și prin lucrările publicate în țară și în străinătate.

M. s-a numărat printre acei psihologi care au acordat literaturii o importanță deosebită, convins fiind că opera literară transmite în bună măsură psihologia socială și individuală a persoanei și, în același timp, ea este o expresie a eului adânc al creatorului. Elemente de literatură și mai ales de geneză a operei de artă se interferează mereu în dezbaterea fenomenului psihic, în cărți precum *Psihologia persoanei* (1941), *Natura științei* (1968), *Sub semnul omeniei* (1970), *Psihologie și literatură* (1971), *Condiția umană. Aspectul ei bio-psiho-social și cultural* (1973), *Psihologia adâncurilor și înălțimilor* (1999). Sunt analizate aici, cu atentă aplicare, modul în care tipurile psihologice se

reflectă în literatură, dar și modul în care principalele curente privind psihologia persoanei sunt influențate de literatură, căci „meritul de a fi atras atenția asupra factorilor din actualitatea vieții noastre revine și literaturii, filosofiei și psihologiei existențialiste". Sunt avute în vedere ca factori formativi și de comportament erosul, familia, profesia, căsătoria și cultura. Se vorbește și de repercusiunile biotipului asupra gândirii, caracterului și emotivității, cu exemple din modul de conduită al lui Al. Macedonski, Mateiu I. Caragiale sau Gib I. Mihăescu. Freudismul și psihanaliza însoțesc analiza psihismului creator, cu dese raportări la complexele Oedip și Electra și la fenomene ca isteria, anxietatea, paranoia sau complexele de inferioritate, culpabilitate și frustrare. Sentimentul de persecuție sau cel de agresivitate sunt văzute prin teoriile lui Alfred Adler privind lupta dintre eu și supra-eu sau prin cele ale lui Freud despre sexualitatea infantilă, fenomenele de introversiune și extroversiune, cu adaptarea activă sau pasivă la lume. Instinctele vieții și ale morții, mecanismul de apărare sau de agresiune stau în relație cu știința viselor și cu mecanismele psihice ale defulării, tratate cu numeroase exemple din opera lui Shakespeare, Thomas Mann, Gide, O'Neill, Pirandello, Kafka, Dostoievski. Psihologia funcțională a lui Brentano, fenomenologia lui Husserl, psihologia vitalistă a lui Dilthey, teoriile lui Jung și Cassirer despre gândirea arhetipală și simbolică își găsesc numeroase ilustrări și interpretări în psihologia conduitei, a celei anormale și patologice, autorul fiind un fin interpret al celor mai subtile mecanisme psihologice. Un loc important îl ocupă **M.** în memorialistica gulagului și a detenției, cele două cărți pe această temă, *Amfiteatre și închisori* (1991) și *Mărturii asupra unui veac zbuciumat* (2002), constituind documente umane și sufletești de primă mână asupra anilor de formație și, mai ales, asupra epocii comuniste. Edificatoare sunt paginile de evocare a atmosferei tradiționale din satul românesc, cu morala lui eternă, ca în sfatul mamei când se desparte de copilul dus la școlile Blajului: „Sufletul să ți-l porți curat, ca și cămașa albă pe care ți-o spăl cu mâinile mele ca să mergi dumineca la biserică", ca și reconstruirea ambianței de emulație spirituală de la școlile din Blaj sau din Clujul universitar. Memorialistul reînvie și perioadele de stagiu din străinătate, mai ales din Statele Unite ale Americii, a căror viață democratică și seriozitate în muncă îl marchează profund. Odată cu anii dictaturii carliste și ai „nebuniei legionare", existența se schimbă profund, autorul cunoscând de aproape perfidia vremurilor cârmuite de ocupanții sovietici și teroarea instaurată pretutindeni. Pe bază de probe inventate va sta în detenție șaisprezece ani și jumătate, suportând cu resemnare torturi și vexațiuni de neînchipuit, într-o atmosferă de exterminare. „Un infern adevărat, pe care fantezia lui Dante nu l-a putut imagina", scrie cel care ajunsese să aibă la eliberare doar puțin peste patruzeci de kilograme. Cu o portretistică vie și un verb plin de plasticitate, memorialistica lui **M.** îl impune printre autorii de mare curaj și putere de convingere.

SCRIERI: *Psihologia persoanei*, Cluj, 1941; ed. București, 1999; *Natura științei*, București, 1968; *Sub semnul omeniei*, București, 1970; *Psihologie și literatură*, Cluj-Napoca, 1971; *Condiția umană. Aspectul ei bio-psiho-social și cultural*, București, 1973; *Amfiteatre și închisori (Mărturii asupra unui veac zbuciumat)*, îngr. și introd. Voicu Lăscăruș, Cluj-Napoca, 1991; *Depth and Height Psichology*, Cluj-Napoca, 1998; *Psihologia adâncurilor și înălțimilor*, Cluj-Napoca, 1999; *Mărturii asupra unui veac zbuciumat*, îngr. Daniela Mărgineanu Țăranu, pref. Mircea Miclea, București, 2002.

Repere bibliografice: Mircea Popa, *Memorialistica lui Nicolae Mărgineanu*, VR, 1992, 6; Andrei Marga, *Despre etica universitară*, APF, 1997, 5; D. Salade, *Universitari clujeni*, Cluj-Napoca, 2002, 79–92; Mircea Popa, *Figuri universitare clujene*, Cluj, 2002, 79–92; Marta Petreu, *N-am plâns de mult citind o carte*, APF, 2003, 1. *M.Pp.*

MĂTASĂ, Elena (6.IV.1901, Bistrița, j. Neamț – 1989, București), prozatoare și traducătoare. Este fiica Anei (n. Constantiniu) și a lui Constantin Mătasă, preot. Urmează Liceul „Petru Rareș" din Piatra Neamț și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1924–1928). Va fi profesoară la Școala Ortodoxă din București, consilier la Casa Școalelor, redactor la revista „Albina" și la Editura de Stat pentru Literatură și Artă. Premiată la concursul „Femina" pentru nuvela *Mama*, **M.** debutează la „Universul literar" în 1934. Volumul de schițe *Oropsiții* îi apare în 1938, prefațat de Liviu Rebreanu. Marele prozator remarcă limba „pură" și „caldă", cu o discretă nuanță regională. Atmosfera rurală e încărcată de idilism, atenția scriitoarei îndreptându-se către firile sensibile, înfrânte în lupta cu duritatea vieții. În *Semnele dușmanului* (1947) investigația psihologică devine mai profundă, motivația gestului mai subtil camuflată. Tot din această perioadă datează și începuturile preocupării pentru spațiul literaturii pentru copii – *Soare-Răsare* (1943) și traducerea poveștilor lui Andersen. Deceniul al șaselea aduce cu sine înregimentarea autoarei în rândurile slujitorilor realismului dogmatic. În nuvela *Mălina* (1957) se desfășoară o poveste de dragoste dirijată ideologic într-un mod neverosimil pentru cititorul din orice timp, iar *Hora titanilor* (1960) constituie o ilustrare a unui gen extrem de prolific și de „comandat" în acei ani – un reportaj fabricat la Uzina „Steagul Roșu" din Orașul Stalin. După destinderea politică, **M.** reia registrul minor, care i se potrivește cel mai bine, publicând reușite povești pentru copii și cărți în care repovestește, cu talent și delicatețe, mituri și legende ori aduce în atenția celor mici (și nu numai) figuri exemplare ale istoriei românești, ca în *Lacul Omului* (1975) și în *Femei ale acestui pământ* (I, 1979).

SCRIERI: *Oropsiții*, pref. Liviu Rebreanu, București, 1938; *Soare-Răsare*, București, 1943; *Semnele dușmanului*, București, 1947; *Cartea prietenilor mei*, București, 1948; *Nodul pământului*, București, 1949; *Puiul de cerb*, București, 1950; *Raza de lumină*, București, 1950; *Zile de vară*, București, 1951; *Mălina*, București, 1957; *Hora titanilor*, București, 1960; *Cântecul Bistriței*, București, 1961; *Lacul Omului*, București, 1975; *Voinic înflorit. Legende și povestiri despre Ștefan cel Mare*, București, 1975; *Femei ale acestui pământ*, I, București, 1979; *Muntele de aramă*, București, 1982. **Traduceri:** Hans Christian Andersen, *Povești*, București, 1945.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, X, *323-324;* Savin Bratu, *„Mălina"*, GL, 1957, 42; Popa, *Dicț. lit.* (1977), *345;* Cosma, *Romanul*, I, *33; Dicț. scriit. rom.*, III, *163-164.* *A.F.*

MĂZĂREANU, Vartolomei (c. 1720 – c. 1790), cărturar. Provenit dintr-o familie de clerici din preajma orașului Câmpulung Moldovenesc, **M.** intră de copil la mănăstirea Putna, unde e hirotonit în 1743. Timp de zece ani are posibilitatea să-și completeze pregătirea teologică și să se perfecționeze în limba rusă la Belgorod (Rusia, unde îl urmase pe mitropolitul Antonie, fostul său stareț), astfel încât la întoarcere este numit arhimandrit la Putna (1755), dar își începe și lunga carieră de traducător din slavonă și rusă. Personalitate marcantă și pe plan oficial, a făcut parte dintr-o solie la Petersburg (1769-1770, pe când era egumen la Solca), a fost însărcinat cu inspectarea școlilor din Moldova, iar un document din 1778 îl atestă membru al Academiei Duhovnicești din Kiev, pe care o vizitase cu ani în urmă. A murit, probabil, la Putna.

Pe lângă lucrările de ritual și de precizări dogmatice – *Pavecernic, Liturghia arhierească, Panahidnic, Orânduiala chipului celui mare îngeresc, Leastvița lui Ioan Scăriașul, Azbucoavnă, Piatra scandelei/smintirii* de Ilie Miniat ș.a. –, **M.** a tradus scrieri aparținând literaturii hagiografice – *Patimile sfântului mucenic Procopie, Viața precuviosului părintelui nostru Macarii Eghiptianul, Pătimire* și *Minunile sfântului și marelui mucinic Gheorghie,* toate rămase în manuscris. Având un orizont cultural mai larg, el a simțit nevoia extinderii și spre culegerile de maxime și învățături morale laice – *Apoftegmata* („viiața și orânduiala, vorbele și așăzământul a mulți filosofi vechi"), *Ithica ieropolitica* („sau filosofiia învățătoarea de firea, cu simvolii și cu închipuiri aleasă"), *Învățătură dulce sau Livada înflorită* –, ajungând chiar la *Esopia,* pe care a tradus-o din greacă. Tălmăcirile sale nu au fost tipărite, unele s-au pierdut, iar cele mai multe se găsesc la Biblioteca Academiei Române. Aproape la fel de vie era și preocuparea pentru istorie, ilustrată mai întâi de traducerea a două cronografe rusești, apoi de realizarea (prin copiere, compilare și, uneori, prelucrare) a unui mare și foarte important corpus de cronici moldovenești, terminat în 1773, odată cu traducerea lui în limba rusă, la cererea autorității țariste instalate în Moldova în timpul unui război cu turcii (pe la 1770). Varianta românească s-a păstrat aproape integral într-o copie a lui Ștefan Țicău din 1785, sub titlul *Letopisețul Țării Moldovei,* asigurând astfel conservarea și transmiterea textelor marilor cronicari, iar cea rusească, într-un manuscris masiv, semnalat și descris de Gheorghe Bogaci. S-a presupus că pentru perioada 1741-1769 a folosit o scriere a lui Ioan Canta, dar în ediția din 1987 a acestei scurte istorii Aurora Ilieș demonstrează că **M.** este autorul cronicii, concluzie întărită cu argumente lingvistice-stilistice de N.A. Ursu. În acest caz, meritele lui **M.** ar fi cu mult mai mari, el alăturându-se, deși cu o realizare mai modestă, unui ilustru șir de istoriografi. *Istorie pentru sfânta mănăstire Putna, Condica mănăstirii Voroneț* (care cuprinde și *Domnia lui Ștefan Voevoda cel Viteaz*) sunt texte cu caracter strict informativ. Scriind *Condica mănăstirii Solca,* el adaugă *Arătare pentru Ștefan Tomșe Voevoda,* o prelucrare în spirit hagiografic a vieții domnitorului. În timpul călătoriei la Petersburg arhimandritul și-a făcut unele însemnări, din care reiese în primul rând preocuparea pentru procurarea de cărți și de obiecte de cult. Prin amploarea și diversitatea operei sale, prin exersarea perseverentă a limbii scrise, prin lărgirea sferei lexicale și expresive **M.** este o figură de prim rang a culturii românești din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

SCRIERI: *Călătoria la Petersburg de p.p. Vartolomei și Benedict* (publ. Mihail Kogălniceanu), „Arhiva românească", 1841, *335-360; Condica mănăstirii Voroneț,* îngr. S.Fl. Marian, Suceava, 1900; *Condica mănăstirii Solca,* îngr. S.Fl. Marian, Suceava, 1902; *Domnia lui Ștefan cel Mare și cea a lui Ștefan Tomșa,* îngr. S.Fl. Marian, Suceava, 1904.

Repere bibliografice: V.A. Urechia, *Arhimandritul Vartolomei Măzăreanul (1720-1780),* București, 1889; Iorga, *Ist. lit. XVIII,* I, *440-453;* Dimitrie Dan, *Arhimandritul Vartolomei Măzăreanu,* București, 1911; Ciobanu, *Ist. lit.* (1989), *418-422;* Lăudat, *Ist. lit.*, III, *106-114; Dicț. lit. 1900, 558-559;* Gabriel Strempel, [*„Letopisețul" lui Vartolomei Măzăreanu*], în Ion Neculce, *Opere,* București, 1982, *136-140;* Gheorghe Bogaci, *Alte pagini de istoriografie literară,* Chișinău, 1984, *33-50;* Aurora Ilieș, *Introducere* la Pseudo-Enache Kogălniceanu, *Letopisețul Țării Moldovei;* Aurora Ilieș, [*„Letopisețul" lui Vartolomei Măzăreanu*], în Ioan Canta, *Letopisețul Țării Moldovei,* îngr. Aurora Ilieș și Ioana Zmeu, București, 1987, *XLI-LXX, LXXVII-LXXXIII;* Păcurariu, *Dicț. teolog., 255-256; Dicț. scriit. rom.*, III, *164-165;* Ursu, *Contribuții, 76-132.* *C.T.*

MÂINE, revistă apărută la Călărași, sporadic, între 14 mai și 14 iulie 1933. Redactori: V. Oprescu, George Lotru, Numa Carpen. Publicația își propune să promoveze viața culturală locală, afirmând, în articolul inaugural *Pas nou,* că „orice licărire timidă de talent își va găsi adăpost în coloanele noastre". Se publică versuri de Octav Sargețiu, N. Carpen ș.a., poeme în proză de George Lotru, proză de V. Oprescu. **M.** mai cuprinde cronici literare la romanul *Oraș patriarhal* de Cezar Petrescu și la volumul de versuri *Punct vernal* de Simion Stolnicu, un eseu despre scriitorul Thomas Carlyle (*Marele tăcut*) și necrologul *Jean Bart.* Una dintre rubrici este „Cronica științifică". Sunt inserate, de asemenea, cugetări, epigrame, anecdote, noutăți radiofonice, poșta redacției. *M.W.*

MÂINE, publicație apărută la Cluj, sporadic, între 15 ianuarie și 5 martie 1935. Directori: Vladimir Zlătaru și Radu Stanca. Din comitetul de redacție mai fac parte N. Dragomir (președinte de onoare), I. Nemeș (președinte), Ovid Gherasim, Gh. Tomescu, Ionel Vonica. Ultimul număr are subtitlul „Caiet bilunar pentru artă și literatură". În articolul-program se afirmă: „Deschidem coloanele acestei reviste și chemarea noastră asemeni bătăilor de clopot s-adune pe toți acei ce se simt vrednici de pleiada de mâine". Se publică versuri de Radu Stanca (*Mi-e dor, Bibelou, Flori de colilie*), Ionel Vonica, un poem în proză de Radu Stanca (*Solii de iarnă*), povestiri de Vladimir Zlătaru. Cele câteva cronici și eseuri literare găzduite aici aparțin lui Radu Stanca, E. Roth, Dan Poiană și Ovid Gherasim. **M.** mai cuprinde publicistică, traduceri din opera lui Anatole France realizate de Ionel Vonica, epigrame de Șt. Gh. Ionescu și o cronică sportivă. Alți colaboratori: Șt. Mărtinaș. *M.W.*

MÂNĂSCURTĂ, Ioan (28.IX.1953, Popeștii de Sus, j. Soroca), prozator și traducător. A absolvit Universitatea de Stat din Chișinău (1975) și a funcționat ca redactor la reviste și edituri chișinăuene. Este fondator și director al Editurii Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (din 1992). **M.** debutează editorial cu volumul de publicistică *Noi și gândurile noastre* (1979), arătându-se un analist perspicace al actualității și al fenomenelor vieții, un bun stilist. Scrie și proză în spiritul literaturii SF: *Bărbații Universului* (1980), *Mâine, când ne vom întâlni pe Pământ* (1989) și *Tăierea capului* (1995). A publicat nuvele și un roman pentru copii, *Artefact* (1989). Câteva dintre scrierile de anticipație ale lui **M.** au fost traduse în limbile rusă, ucraineană, franceză, germană, chineză, lituaniană, letonă, estonă ș.a.

SCRIERI: *Noi și gândurile noastre*, Chișinău, 1979; *Bărbații Universului*, Chișinău, 1980; *Lecția de suflet*, Chișinău, 1985; *Artefact*, Chișinău, 1989; *Mâine, când ne vom întâlni pe Pământ*, Chișinău, 1989; *Tăierea capului*, Chișinău, 1995.

Repere bibliografice: Leo Butnaru, *Umbra ca martor*, Chișinău, 1991, *186–193;* Haralambie Moraru, *Lumea văzută din pragul Popeștilor*, LA, 1985, 28 septembrie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 232–233.* *I.C.*

MÂNDRU, A.[tanasie] (pseudonim al lui Atanasie Gheorghiu; 28.III.1883, Bârlad – 1962, București), poet și prozator. După încercări nefinalizate de a urma liceul, apoi o școală militară, **M.** a rămas devotat statornic scrisului. Debutează cu versuri la „Paloda" (1900), unde continuă să publice masiv, iar mai târziu face parte din grupul de scriitori care a editat la Bârlad revista „Făt-Frumos", în care tipărește poezii apreciate de redactorii „Sămănătorului". Făcându-și un nume, în 1906 pleacă la București, unde, în timp ce lucrează ca bibliotecar, apoi ca inspector al bibliotecilor patronate de Casa Școalelor, își continuă activitatea literară. Participă la înființarea revistei „Convorbiri critice" (1907), în care îi apare adesea și semnătura, își face debutul editorial cu *Zări senine* (1908), iar în 1911 devine membru al Societății Scriitorilor Români. A colaborat cu versuri și proză și la alte periodice, mai susținut la „Sinaia", „Sămănătorul", „Literatură și artă română", „Convorbiri literare", „Steagul", „Sburătorul", „România nouă" (Cluj).

Titlul *Zări senine* circumscrie un spațiu liric dominat de dorința de înălțare „din lumea veșnicelor patimi", de aspirația spre edenul florilor și al luminii. Starea poetică este aproape echivalentă cu o baie de imagini campestre și celeste, debordând de încântare vizuală și auditivă, e o comuniune cu natura. Beatitudinea trăirilor senzoriale face ca lucrurile să își piardă corporalitatea și să fie percepute ca niște emanații de energie care se pot contopi cu lumina divinității. Totul devine plutire, zbor, cântec, armonie, visare, sufletul e beat de soare și flori ca un fluture, eul contemplând transfigurat crinul, ciocârlia, privighetoarea, „nunta florilor", manifestările firii în diferite momente ale zilei și ale anului. Evadarea din teluric și social, rezonarea cu ritmurile naturii îl fac pe acest poet ingenuu să declare că e invadat de un „senin potop de fericire". Al doilea ciclu al volumului, *Icoane strămbune*, conține încercări de evocare a unor scene din trecutul istoric. Dar, în general, o imaginație stereotipă, monotonia tematică și stilistică, lipsa virtuților plastice într-o poezie preponderent descriptivă și narativă, limbajul poetic inexpresiv conduc la o anume inconsistență, în pofida fluenței prozodice. O poveste de dragoste, *Floarea Tibrului* (1916), concepută sub forma unui schimb de scrisori în versuri între doi îndrăgostiți – un plebeu și o patriciană din Roma antică –, ratată din cauza inabilităților și a exagerărilor retorice. Cu totul nereușite sunt versificările pentru copii din volumele *Orizonturi* (1927) și *Brânduța* (1929), ultimul conținând două dramatizări ale unor basme. Culegerile de proză scurtă *Răzbunarea lui moș Antohi* (1921) și *Grădina raiului* (1922) includ relatări ale unor întâmplări mărunte, de cele mai multe ori puțin semnificative. Cu oarecare pătrundere psihologică și cu delicatețe, autorul scoate în evidență puritatea unor personaje, tăria de caracter sau sensibilitatea ascunsă a altora, dar și încondeiază, cu bonomie, veșnice deficiențe omenești sau deplânge discret suferințe consumate în tăcere și singurătate. Este o perindare de oameni comuni, „fără bucurii prea mari și fără dureri prea adânci", ale căror principale trăsături par să fie resemnarea, seninătatea, bunătatea. În narațiune descrierile, dialogurile, epitetele sunt menite să autentifice faptele, fără să se poată evita o anume impresie de artificial. Masivul roman *Cumpăna vremii* (1943) dezvăluie o viziune mai cuprinzătoare, probând și anumite propensiuni filosofice. Ponderea epică o dețin biografia, stările, gândurile, psihologia, metamorfoza personajului principal, un inginer a cărui luptă dură cu viața l-a oțelit, dar i-a și împietrit sufletul. Deși adversitățile exterioare, propriile defecte, scepticismul provocat de rău, paradoxurile și nedreptățile de tot felul îl fac să treacă prin mai multe crize, aspirația naturală spre realizarea binelui și forța benefică a iubirii îl conduc spre împlinire. Drama protagonistului e complicată și de teama de a-și pierde personalitatea prin „nivelarea" socială, de dorința de a-și păstra libertatea prin neimplicare. Alte câteva apariții mai șterse se află în fundalul acțiunii din intenția autorului de a realiza o frescă a unui târg moldovenesc de la sfârșitul secolului al XIX-lea, cu boieri minunați, cafenele, baluri, politică, dispute electorale, mișcări sociale etc. Unele secvențe atinse de superficialitate, unele clișee întrucâtva sămănătoriste, stilul tern, lipsit de personalitate fac din romanul lui **M.** o scriere depășită chiar la vremea apariției. Câteva modeste traduceri din Balzac, Daudet, Maupassant întregesc o activitate îndelungată, animată nu atât de talent și har creator, cât de o neclintită dorință de a face literatură.

SCRIERI: *Zări senine*, București, 1908; *Floarea Tibrului*, București, 1916; *Răzbunarea lui moș Antohi*, București, 1921; *Grădina raiului*, București, 1922; *Orizonturi*, București, 1927; *Brânduța*, București, 1929; *Cumpăna vremii*, București, 1943. **Traduceri:** Guy de Maupassant, *Sicilia. Messina*, București, 1909, *Nuvele din război*, București, 1909, *Pe coastele Italiei*, București, 1909, *Pe coastele Africei...*, București, 1909, *Dolofana*, București, 1910, *Răzbunarea*, București, 1915; Honoré de Balzac, *Călăul*, București, 1910; Alphonse Daudet, *Tartarin în Alpi*, București, f. a.

Repere bibliografice: Ilarie Chendi, *„Zări senine"*, VLT, 1908, 7; I. S. [Izabela Sadoveanu], *„Zări senine"*, VR, 1908, 3; Ion Marin, *„Grădina raiului"*, „Clipa" 1923, 19; Mihail Dragomirescu, *Critică*, I, București, 1927, 327; Dragomirescu, *Scrieri, 255*; G. Ursu, G. Nedelea, *Antologia scriitorilor bârlădeni*, Bârlad, 1937, 47; Gheorghe Vrabie, *Bârladul cultural*, București, 1937, 231-233; Predescu, *Encicl., 513*; G. Ursu, *A. Mândru și Bârladul*, „Vocea Tutovei", 1943, 10; Ciopraga, *Lit. rom., 209-211*; Traian Nicola, *Liceul „Gheorghe Roșca Codreanu" din Bârlad*, 1971, 232-233; *A. Mândru*, POS, 244. *C.T.*

MÂNTUIREA, periodic apărut la București, zilnic între 24 ianuarie 1919 și 4 decembrie 1922 și bisăptămânal, apoi săptămânal între 2 septembrie 1944 și 24 octombrie 1948. Director: A.L. Zissu. Comitetul redacțional e alcătuit din I. Sternberg, F. Focșeneanu, Ion Călugăru, Filip Finkelstein, iar secretar de redacție este I. Ludo. Organ al Federației Sioniste din România, **M.** se axează asupra principalelor probleme socio-politice, religioase, culturale ale evreilor din țară și de peste hotare. Rubricile obișnuite sunt „Cronica politică", „Informațiuni", „Știri și comentarii". Publicația conține îndeosebi articole informative și analitice din actualitatea politică, dar și comentarii, eseuri despre istoria, cultura și literatura evreilor. Sunt publicate versuri de B. Fundoianu, Barbu Lăzăreanu, B. Nemțeanu și transpuneri din Iacob Groper ș.a. Cronica literară, sporadică în 1944, este semnată de Eduard Ellenberg. Articole literare scriu I. Ludo, Th. Loewenstein (*Evreii în „Istoria literaturii române" a d-lui G. Călinescu*), Z. Ghimelbrand, J. Fink, I. Botoșanski. Printre numeroșii publiciști care sunt găzduiți aici sunt de menționat Gala Galaction, semnatarul mai multor articole despre sionismul creștin (*Zidul Meșterului Manole, Începuturile lui Iacob, Între vis și adevăr* ș.a.), F. Brunea-Fox, Isac Bercovici, Kiva Ornstein. **M.** mai conține traduceri din Henrich Heine, aparținând lui B. Fundoianu și lui B. Nemțeanu, versiuni din romancieri evrei, precum Șalom Alehem în transpunerea Peninei Rosenhaupt și a lui A. Eucin-Cohn. În rest — o cronică dramatică de I. Gold și Jean Cohen, una plastică de J. Jindrich, cronica muzicală de I. Rosman, articole medalion, un curs de limbă ebraică, reportaje, discursuri, reflecții, anchete, anunțuri, reclame, ilustrații. *M.W.*

MÂNTUIREA PĂCĂTOȘILOR, carte populară. A fost tradusă în limba română după *Amartolon Sotiria*, alcătuită de Agapie (Atanasie ca mirean) Landos, un călugăr cretan de la Muntele Athos, și tipărită în 1641 la Veneția. Cartea lui Landos se compune din trei părți. Primele două au un caracter didactico-moralizator, iar partea a treia cuprinde antologia de narațiuni *Minunile Maicii Domnului*. Autorul a folosit pentru antologie atât izvoare grecești — conform tradiției Muntelui Athos (Metafrast, sinaxare, penticostare, *Viața Sfântului Ioan Damaschin* ș.a.), cât și izvoare occidentale — conform unei bine stabilite tradiții a legăturilor insulei Creta cu centrele de cultură apusene, mai ales cu Veneția. Se pare că Landos a apelat la *Il Libro dei cinquanta miracoli della Vergine* (alcătuită în secolul al XIV-lea probabil de un călugăr cistercian) și la *Miracoli della gloriosa Vergine Maria* (secolul al XV-lea). În aceste culegeri (ca și în aceea a pisanului Ducio di Grano), se găsesc multe dintre legendele cu o circulație europeană anterioară, notate în scris de autori cunoscuți ai Evului Mediu: Jacques de Vitry, Cesar de Heisterbach, Vincent de Beauvais, Gautier de Coincy, Wilhelm de Malmesbury. Prin traducerea cărții lui Agapie Landos în câteva limbi slave și în limba română se stabilește un contact direct cu un vechi material literar, deosebit de prețuit în țările apusene. *Mântuirea păcătoșilor* „a cunoscut la români o difuzare cu totul deosebită în comparație cu receptarea sa la popoarele slave ortodoxe din sud-estul Europei" (Liviu Onu). Numai la Biblioteca Academiei Române se păstrează peste o sută de manuscrise cuprinzând variante diferite, cărora li se adaugă alte zeci de manuscrise răspândite prin diferite biblioteci dinăuntrul sau din afara granițelor țării. Trebuie judecată prezența culegerii lui Landos în conexiune cu prezența traducerilor în românește după *Fiore di virtù* (tot de ordinul zecilor de manuscrise), *Istoria Troiei* a lui Guido della Colonne, romanul ascetic spaniol *Desiderosus*, *Geografia* lui Giovanni Botero, după cartea lui Thomas a Kempis, la care se adaugă izvoarele occidentale ale lucrărilor lui Miron Costin, Nicolae Milescu, Constantin Cantacuzino, Dimitrie Cantemir. Cartea a fost tradusă în limba română în mai multe etape. Se pare că spătarul Nicolae Milescu a tradus partea a treia, cea dedicată minunilor Fecioarei, prin 1661-1670, în vremea ședерii sale la Constantinopol, când a tradus și *Vechiul Testament*. Partea întâi și a doua au fost traduse peste aproape un deceniu, de un monah din Țara Românească. Părțile au fost reunite într-un singur manuscris de un cărturar moldovean (prin 1680-1690), care a făcut unele abrevieri și a îndreptat uneori tălmăcirea în urma comparării cu textul original neogrecesc. A existat și o traducere în românește făcută din slavonă, fiind vorba doar de primele două părți. Partea a treia a fost de numeroase ori recopiată integral sau numai pe fragmente, întâlnindu-se atât cu *Minunile...* extrase din *Proloage* sau din alte surse, cât și cu o altă culegere de miracole ale Fecioarei, intitulată *Cer nou*. Aceasta din urmă este versiunea românească a cărții *Niebo novoie* a lui Ioanichie Galeatovski, „cel mai talentat și mai prodigios scriitor din pleiada cărturarilor ieșiți din școala lui Petru Movilă" (Ștefan Ciobanu), carte dedicată în 1665 surorii mitropolitului Petru Movilă, Ana Potocki. În carte, Galeatovski adunase *Minuni ale Maicii Domnului*, folosindu-se, ca și Landos, atât de surse apusene, cât și de surse locale. *Niebo novoie* a fost tradusă în românește de două ori: la sfârșitul secolului al XVII-lea și la sfârșitul secolului al XVIII-lea. În afara acestor culegeri, cititorii români mai cunoșteau despre Maica Domnului povestirile din evangheliile sau apocalipsele apocrife. Aceste surse scrise se întrepătrund cu poveștile orale, unele dintre ele reprezentând adaptări ale unor subiecte precreștine. În secolul al XIX-lea *Minunile Maicii Domnului* din *Mântuirea păcătoșilor* au fost tipărite la Râmnic (1820), dar într-o altă traducere decât cele vechi. După această versiune sau după altele, au urmat numeroase alte ediții, știut fiind că încă în prima jumătate a secolului al XIX-lea are loc o „preluare de către edițiile tipărite a funcțiilor tradiției manuscrise a lucrării, tradiție manuscrisă care, practic, își încetează,

astfel treptat, existența" (Liviu Onu). Primele două cărți din *Mântuirea păcătoșilor* sunt tipărite (în traducerea lui Chiril Lambrino) în 1893, apoi în 1911 și în 1939. În *Niebo novoie* se găsește în formă scurtă *Povestea Genovevei de Brabant*, a cărei geneză a fost corelată, în lucrările lui N. N. Condeescu, Felix Karlinger și Irmgard Lackner, cu minunea vindecării principesei „cu mâinile tăiate". Atât minunea „fetei cu mâinile tăiate", cât și aceea a călugăriței ce și-a scos singură ochii spre a scăpa de urmărirea regelui Richard se găsesc și în *Viețile sfinților (Proloagele)* mitropolitului Dosoftei. Minunea vindecării călugăriței a fost inserată și în *Albinușa*, copiată de popa Ion Românul în 1620, alături de *Alexandria (Codex Neagoeanus)*. Din păcate, după capitolul de sinteză dedicat de N. Cartojan materialului narativ atât de divers din cultura română axat pe tema *Minunilor Maicii Domnului*, nu mai există nici o altă cercetare de ansamblu.

Ediții: *Mântuirea păcătoșilor*, în *Crestomație de literatură română veche*, II, coordonatori I.C. Chițimia și Stela Toma, Cluj-Napoca, 1989, *133–140*.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, *431–432*, *436*; M. Gaster, *Die rumänischen „Miracles de Notre Dame"*, în *Miscellanea di filologia e linguistica. In memoria di N. Caix e Ugo A. Canello*, Florența, 1886, *333–344*; Louis Petit, *Le Moine Agapios Landos*, „Échos d'Orient", 1900, *5*, *278–285*; S. Fl. Marian, *Legendele Maicii Domnului la români*, București, 1904; Dumitru Stănescu *Cultul Maicii Domnului la români*, București, 1925; Cartojan, *Cărțile pop.*, II, *20*, *117–130*; Ciobanu, *Ist. lit.* (1989), *193*; Mario Ruffini, *Contributo allla bibliografia dei mss. romeni dei „Miracoli della Madonna"*, în *Studi in onore di A. Monteverdi*, II, Modena, 1959, *641–654*; C. Bărbulescu, *Analiza basmului românesc „Fata cu mâinile tăiate"*, RITL, 1966, 1; Paul Mihail, *Manuscrise românești din Biblioteca Mitropoliei Moldovei*, MM, 1975, 1–2, 1976, 1–2; N. A. Ursu, *Dosoftei necunoscut*, CRC, 1976, 6; Felix Karlinger, *Der Gang Mariae zu den Qualen*, Salzburg, 1976; N. A. Ursu, *Alte traduceri necunoscute din tinerețea lui Dosoftei*, LR, 1978, 5; Virgil Cândea, *Rațiunea dominantă. Contribuții la istoria umanismului românesc*, Cluj-Napoca, 1979, *79–105*; Felix Karlinger, *Wundersame Geschichten von Engeln*, Frankfurt, 1982, *28–40*, *47–51*, *75–78*, *133–134*; N. A. Ursu, *O traducere necunoscută a lui Nicolae Milescu – „Mântuirea păcătoșilor"*, CRC, 1986, 44; Felix Karlinger, *Legendenforschung. Aufgaben und Ergebnisse*, Darmstadt, 1986; Felix Karlinger, *Heilige Ereignisse – Heilige Zeiten*, Viena, 1988, *18–21*, *35–38*, *51–54*, *66–67*, *73–75*, *79–83*; Felix Karlinger, *Zum Fortleben von Apokryphen des Neuen Testaments in der Erzähltradition Rumäniens*, în *Rumänische Sprache, Literatur und Kunst*, Salzburg, 1988; Al. Mareș, *„Interpolarea"* din *„Cartea cu multe întrebări" a lui Nicolae Spătarul (Milescu). O chestiune de parternitate*, SCL, 1989, 2; Liviu Onu, *Considerații pe marginea paternității unei versiuni românești a „Mântuirii păcătoșilor"*, AAR, memoriile secțiunii literare, t. XI, 1989; Liviu Onu, *Manuscrise „regăsite"*, SCL, 1990, 4; Liviu Onu, *Din tradiția manuscrisă a traducerii românești a „Mântuirii păcătoșilor"*, RITL, 1991, 3–4; Liviu Onu, *Tradiția manuscrisă a unei sinteze europene la români în secolele al XVII-lea–al XIX-lea. „Mântuirea păcătoșilor" („Amartolon Sotiria")*, București, 2002. *C.V.*

MÂRZA, Iacob (18.VIII.1946, Galtiu, j. Alba), istoric literar. Este fiul Victoriei (n. Groza) și al lui Partenie Mârza, țărani. A urmat Facultatea de Istorie-Filosofie a Universității din Cluj. Debutează cu studiul *Gramatica lui Andrei Șaguna* în „Limba română" (1971). În 1985 și-a susținut doctoratul la Universitatea din Cluj, cu teza *Școlile superioare de la Blaj și rolul lor în procesul de formare a intelectualității românești din Transilvania (de la momentul Supplexului până în ajunul revoluției de la 1848)*. A activat ca muzeograf la Muzeul Unirii din Alba Iulia, ca bibliotecar la Batthyaneum, devenind apoi conferențiar la Universitatea „1 Decembrie" din Alba Iulia. Colaborează cu studii, articole, recenzii la „Apulum", „Secolul 20", „Biblioteca și cercetarea" (Cluj), „Revue des études sud-est européennes", „Anuarul Institutului de Istorie din Cluj", „Revista istorică", „Revista muzeelor și monumentelor", „Revue roumaine d'histoire", „Sargetia" (Deva) ș.a., fiind prezent la numeroase sesiuni de comunicări, simpozioane, conferințe naționale ori internaționale cu teme legate de aspecte ale istoriei culturii românești feudale și moderne. **M.** e interesat mai ales de aspectele culturii românești din Transilvania în epoca Luminilor, cu un accent deosebit asupra istoriei învățământului. Cercetările sale asupra cărții românești vechi s-au finalizat în studii privind difuzarea cărții și impactul cu societatea românească în secolele al XVII-lea și al XIX-lea. Este de menționat și colaborarea la edițiile critice ale unor lucrări precum *Noul Testament de la Bălgrad* (1648) și o bucoavnă de la 1699, prima publicată în 1988. Alte studii sunt dedicate cărții străine vechi (manuscrise și tipărituri), cu predilecție codice și volume de la Batthyaneum. Autorul insistă asupra istoriei bibliotecilor particulare și de instituții din Transilvania, cu rezultate nu o dată înnoitoare. **M.** a pregătit, în colaborare cu Eva Mârza, și o ediție critică după *Bibliografia* lui Vasile Popp, prima bibliografie la români, redactată în deceniul al patrulea al secolului al XIX-lea.

SCRIERI: *Cultura și învățământul (sec. XVI–XVIII)*, în *Alba Iulia 2000*, Alba Iulia, 1975; *Psaltirea lui David cu calendar*, București, 1977; *Enlightement Books in Romanian Libraries in Transilvania from the Middle of the 18th Century to the First Decades of the 19th*, în *Enlightement and Romanian Society*, îngr. Pompiliu Teodor, Cluj-Napoca, 1980; *O poartă spre Europa: Biblioteca Batthyaneum*, în *Țara dintre cetăți și râuri*, Alba Iulia, 1984; *Școală și națiune (Școlile de la Blaj în epoca renașterii naționale)*, Cluj-Napoca, 1987; *Iluminism și romantism la Vasilie Popp. O listă cu cărți din 1842*. (în colaborare cu Eva Mârza), în *Cultură și societate în epoca modernă*, îngr. Nicolae Bocșan, Nicolae Edroiu și Aurel Răduțiu, Cluj-Napoca, 1990. **Ediții:** Vasilie Popp, *Disertație despre tipografiile românești în Transilvania și învecinatele țări de la începutul lor până la vremile noastre. Sibiu, 1838*, introd. edit., Alba Iulia, 1995 (în colaborare cu Eva Mârza).

Repere bibliografice: Ioan Aurel Pop, *„Școală și națiune"*, ECH, 1987, 6–7; Miskolczy Ambrus, *Iskola és nemzet*, „Uj Erdélyi Muzeum" (Budapesta), 1989, 1–2; Octavian Șchiau, *La republicarea „Disertației..." lui Vasilie Popp*, „Universul catedrei", 1995, 46. *C.V.*

MÂȘLEA, Ana (3.II.1938, Suceveni, j. Galați – 30.XII.1980, Iași), poetă. Este fiica Ilenei și a lui Nicolae Grigore Mâșlea, diriginte de poștă. Începe învățătura în comuna natală și o continuă la Galați, la Liceul Sanitar. Venirea în Iași, ca studentă a Facultății de Istorie și Filosofie, îi oferă prilejul de a lua un

prim contact cu atmosfera culturală a anilor '60. Imediat după absolvire (1966), devine redactor al Studioului de Radio Iași; în această calitate intervievează majoritatea scriitorilor importanți ai timpului, realizează comentarii critice, prezentări de carte, emisiuni cu specific folcloric. Colaborează la „Convorbiri literare", „Cronica", „Orizont", „Luceafărul", „Ateneu", „Viața studențească" ș.a. Debutează în 1959, cu versuri, la ziarul „Viața nouă" din Galați. Figurează cu un grupaj de poeme în antologia *Poezia ieșeană contemporană* (1968).

Cele trei volume antume ale poetei — *Fructul apei* (1969), *Ziua dragostei* (1972), *În așteptarea zăpezilor* (1978) —, precum și culegerea *Crinul* (1984), apărută postum, dezvăluie o sensibilitate ce își găsește modalitatea optimă de expresie prin întoarcerea la tiparele clasice ale poeziei. **M.** nu experimentează, nu încearcă să mascheze emoția pură prin anumite formule lirice, restrictive din punctul ei de vedere. Din acest motiv, este în dezacord cu câteva tendințe importante ale literaturii române postbelice. Poeta prețuiește rostirea simplă, muzicalitatea limbajului și claritatea viziunii: „E vară-n câmpie, e vară la munte/ simt cum îmi trec prepelițe sub frunte,/ cu-arome de grâu și miresme de faguri./ Greierii-și cântă-nnoptările-n praguri./ Se sparge ulciorul cu vinul tomnatic./ Din vetrele casei vom scoate jăratic/ s-aprindem iar dorul la roata de lut./ Vara începe cu un nou început". Ea dă foarte des senzația că scrie pentru a se apăra de singurătate, iar ritmurile universului său interior intră parcă în rezonanță cu cele ale întregii lumi, cosmice și vegetale. Perfecțiunea — ca echilibru al lucrurilor — poate fi considerată motiv al acestei poezii și în același timp ideal al ei. Lirica este expresia unei sincerități care trădează schimbări în starea de spirit. Astfel, începuturile dezvăluie un temperament activ, exuberant, apropiat celui adolescentin, în timp ce versurile din ultima carte sunt scrise sub asediul morții, al lipsei de speranță și al singurătății. **M.** nu se simte pregătită să părăsească această lume: „Hai, mai lasă-mi încă o vară/ să uit iarba rea și-amară,/ să mă-nvăț cu luciul morții/ pe câmpia verde-a sorții". Din cauza dispariției premature, poeta nu a reușit să se împlinească pe măsura talentului ei autentic, recunoscut de majoritatea criticilor.

SCRIERI: *Fructul apei*, București, 1969; *Ziua dragostei*, Iași, 1972; *În așteptarea zăpezilor*, Iași, 1978; *Crinul*, Iași, 1984.

Repere bibliografice: Popa, *Dicț. lit.* (1977), *345-346;* Daniel Dimitriu, *„În așteptarea zăpezilor"*, CL, 1978, 10; Valeriu Stancu, *„În așteptarea zăpezilor"*, CRC, 1979, 39; *Lit. rom. cont.*, I, *726-727;* Grigore Ilisei, *Ana Mâșlea*, RL, 1982, 3; Maftei, *Personalități*, IV, *169-171;* Ioan Holban, *„Crinul"*, CRC, 1984, 37; Zaharia Sângeorzan, *„Crinul"*, CRC, 1984, 37; Dorian Obreja, *„Crinul"*, „Flacăra Iașului", 1985, 11 903; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), *287-288.* *Ș.A.*

MECU, Nicolae (17.V.1945, Gorganu, j. Argeș), critic și istoric literar, editor. Este fiul Filoteei (n. Ogradă) și al lui Virgil Mecu, croitor. Frecventează școala elementară din localitatea natală (1952-1959) și Școala Pedagogică de Învățători din Câmpulung (1959-1965). Învățător stagiar (1965- 1966) la școli din comunele Cobia de Sus și Vișina, în județul Dâmbovița, devine în 1967 student la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București. După licență (1972) este angajat cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" al Academiei Române; între 1994 și 1996 este secretar științific al Institutului. Bursier Fulbright în 1980 și doctor în filologie din 1999, cu teza *Iacob Negruzzi (monografie)*, **M.** se implică și în activitatea didactică, îndeosebi după 1990, ca profesor la Liceul Sanitar din București (1993), lector (din 1994) și conferențiar la Facultatea de Teologie — Litere de la Institutul Teologic Romano-Catolic din București, ulterior funcționând și ca decan. Între 1983 și 1990 este redactor la „Revista de istorie și teorie literară", iar în perioada 1991-2002, secretar general de redacție. De asemenea, este redactor-șef adjunct al „Caietelor Institutului Romano-Catolic" (din 2001) și redactor responsabil al revistei on-line „Dialog spiritual". Colaborează la „Ateneu", „Argeș", „Cronica", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Familia", „Limbă și literatură", „Manuscriptum", „România literară", „Viața românească", precum și la Radio România Cultural și TVR. Debutează editorial în 1996, semnând eseul *Titu Maiorescu comentat de...*, dar ca realizator de ediții critice și autor de studii în volume colective este prezent încă din 1975, cu *Manuscrisele eminesciene din ediția „Opere" de Perpessicius*. Se ilustrează ca un înzestrat editor, în echipă și îndeosebi individual, prin ediții de documente literare și opere: *G. Călinescu și contemporanii săi* (I-II, 1984-1987), G. Călinescu, *Opere* (I-IV, 1992-2002), Iacob

Negruzzi, *Scrieri* (I-II, 1980-1983, în colaborare), *B. P. Hasdeu și contemporanii săi români și străini* (I-III, 1982-1984, în colaborare).

Întârzierea sau amânarea debutului se datorează la **M.** mai mult autoexigenței decât aspectelor ținând de conjunctură sau oportunitate, căci autorul se afirmase atât în spațiul publicisticii literare, cât și în acela al cercetării de specialitate. Cu articolele, cronicile, comentariile și studiile apărute în reviste academice sau ale Uniunii Scriitorilor, precum și în volume colective (*Literatura română contemporană*, vol. I: *Poezia*, 1980, *Dicționarul scriitorilor români*, I-IV, 1995-2002, ș.a.) cercetătorul avea posibilitatea de a-și alcătui câteva cărți substanțiale și expresive, iar aparatul critic al edițiilor pe care le-a îngrijit singur sau în colaborare echivalează cu alte câteva tomuri dense. În eseul *Titu Maiorescu comentat...* autorul pleacă de la „constatarea faptului, real, că înțelegerea lui T. Maiorescu în liceu și chiar în facultate este dintre cele mai dificile" (*Argument*), din motive care privesc specificul acțiunii critice în general, dar și complexitatea personalității și operei în discuție. Acestea fac necesară delimitarea și precizarea, ca într-o lecție exemplară de inițiere, a obiectivelor, a temelor și noțiunilor, așezarea și ordonarea limpede și elocventă a materialului, o expunere stringent logică și un limbaj adecvat, precum și cooperarea cu auditoriul/cititorul căruia îi este destinată lucrarea. „Privirea organică asupra omului și a operei", pe care și-a propus-o **M.**, este un excelent demers de critică literară, seducător prin căldura și claritatea scriiturii, prin finețea observațiilor și coerența ideatică, prin decuparea totdeauna inspirată a citatelor-argument. Eseul se întemeiază pe un scenariu critic dedus din viața și opera mentorului Junimii. Nucleul genetic se află în observația că valoarea exemplară și modelatoare a criticului în spiritualitatea românească este rodul unei angajări existențiale totale. Revelația acestei necesități Maiorescu a avut-o de tânăr și – observă **M.** pe baza jurnalului – acesta „se construiește ca om de mare format", pentru a se pune „cu o totală dăruire" în serviciul neamului său: acțiunea autoformatoare precedă și însoțește acțiunea formatoare asupra culturii române. Premisele, enunțate în capitolul *Jurnalul sau Arta formării de sine*, sunt riguros și succint desfășurate în capitole speciale, pe probleme – *„Entuziasmul impersonal" sau Secretul creației*, *„În contra direcției de azi în cultura română" sau Spiritul critic*, *Arta polemicii*, *Conceptul de literatură*, *Critica literară*, *Stilul de idei*, *Arta portretului*, *Maiorescianismul*. Tabelul biobibliografic, bibliografia selectivă (esențială), referințele critice ale fiecărui capitol, temele de meditație propuse cititorului completează această cercetare critică și cu o dimensiune pedagogică subiacentă. A doua carte, *Iacob Negruzzi sau Vocația comunicării* (1999), la origine teză de doctorat, este o monografie care valorifică o investigație complexă (editorială, critică, istorico-literară). **M.** examinează echilibrat și pertinent viața și opera „secretarului perpetuu" al Junimii. Cunoscător până la detaliu al operei și personalității „conului Jacques", îl evocă sub semnul „vocației comunicării", pe care junimistul a avut-o în mod eminent. Cel mai tânăr dintre fondatorii Junimii este restituit printr-o imagine a rolului pe care l-a jucat în epocă. Monografia – exemplară prin documentarea exhaustivă, finețea analizelor, plasticitatea evocării, precizia evaluării și a contextualizării istorico-literare – așază într-o dreaptă lumină o personalitate semnificativă prin viața dedicată „unei cauze literare de importanță fundamentală pentru literatura, cultura și spiritul public din țara noastră."

SCRIERI: *Dicționar cronologic. Literatura română* (în colaborare), București, 1979; *Literatura română contemporană*, vol. I: *Poezia* (în colaborare), București, 1980; *Istoriografia literară românească. 1944-1984* (în colaborare), București, 1984; *Titu Maiorescu comentat de N. Mecu*, București, 1996; *Iacob Negruzzi sau Vocația comunicării*, București, 1999; *Bibliografia esențială a literaturii române* (în colaborare), București, 2003. **Ediții:** Iacob Negruzzi, *Scrieri*, I-II, pref. edit., București, 1980-1983 (în colaborare cu Andrei Nestorescu); *B. P.Hasdeu și contemporanii săi români și străini*, I-III, coordonare, introd. și postfață Al. Săndulescu, 1982-1984 (în colaborare); *G. Călinescu și contemporanii săi*, I-II, București, 1984-1987; G. Călinescu, *Opere*, I-IV, coordonare și introd. Ion Bălu, București, 1993-2002.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *„G. Călinescu și contemporanii săi"*, RL, 1984, 41; Dan Mănucă, *Iacob Negruzzi, „Scrieri"*, LL, 1985, 2; Ion Bălu, *„G. Călinescu și contemporanii săi"*, RL, 1987, 25; George Muntean, *Corespondență călinesciană*, RL, 1987, 35; Șerban Cioculescu, *„G. Călinescu și contemporanii săi"*, RL, 1987, 46-48; Constantin Hârlav, *O inițiere în Maiorescu*, „Azi", 1997, 13 octombrie; Z. Ornea, *Ediția critică G. Călinescu*, RL, 1998, 37; Al. Săndulescu, *Un istoric literar: Nicolae Mecu*, ALA, 1999, 462; Alexandru Ruja, *Managerul colectiv*, O, 2000, 3; Liviu Grăsoiu, *Subiect epuizat*, LCF, 2000, 13; Cornelia Ștefănescu, *Vocația comunicării*, JL, 2000, 7-8; Z. Ornea, *Secretarul perpetuu al Junimii*, RL, 2000, 13; Al. Săndulescu, *Un alt Iacob Negruzzi*, ALA, 2000, 516; Alexandru Ruja, *Între dragoste și senectute*, O, 2000, 11; Florin Faifer, *„Cuconul Jacques"*, CRC, 2001, 7; Teodor Vârgolici, *„Bietul Ioanide" în ediție critică*, ALA, 2002, 616; Cornelia Ștefănescu, *Spectacolul anilor*, RL, 2002, 47. *C.H.*

MEDUZA, revistă apărută la Focșani în octombrie 1925, în editura lui Mihail Steriade, care este de fapt semnatar al tuturor paginilor publicate, dar și machetator, ilustrator etc. Din editorialul *Tâlcul „Meduzei" și gânduri* se deslușește intenția redactorului de a „publica numai opere pur beletristice, inedite, și nicidecum opere de polemică sau de interes social ori cultural", fiecare număr fiind consacrat „unui scriitor român necunoscut sau ignorat". Tot aici este deconspirată și semnificația titlului revistei: „Poezia – și în general frumosul – ne ucide [...], pentru că apropierea – sub orice formă – de nemurire înseamnă moarte". Într-o plină de vervă *Autoimortalizare*, tributară spiritului frondeur al tinerei generații din acești ani, Mihail Steriade își creionează un foarte viu profil anticipând tonul burlesc-duios al autoportretelor literare ale lui Eugen Ionescu. Până și formulele adresării directe sună identic: „Domnilor critici, fiți buni și nu mai tăceți". Poemele publicate (*Frunză verde*, *Pocăință*, *Imagină*, *Cântec de toamnă*, *Mi-ai surâs*, *Rugă*, *Dezamăgire*, *Primăvară*, *Final*, *Pământ*, *Strigăt*, *Carte poștală*) sunt dedicate Emanuelei, Mariannei, Malviei ș.a., dar și – cu același gest teribilist – Lui Dumnezeu, „Mie". În schimb, capitolul din romanul *Malvia*

conține o poveste de dragoste scrisă în manieră tradițională. Nu lipsește din paginile **M.** nici bibliografia scrierilor autorului, unde, pe lângă două tomuri de poeme (*Pajiștile sufletului* și *Vremelnicii*), este menționată și *Meduza*, culegere de poeme și proză. O spirituală autorecenzie enumeră laturile slabe, dar și reușitele literaturii publicate în revistă. *M.V.*

MEHEDINȚI, Simion (16.X.1868, Soveja, j. Vrancea – 14.XII.1962, București), prozator, eseist și etnograf. Este fiul Voicăi (n. Hanță) și al lui Neculai Mehedinți, țărani. Primele trei clase primare le-a absolvit la școala din satul natal, iar clasa a IV-a la școala din Vidra. Face studii secundare la Seminarul Teologic din Roman și la cel din București, ca și la liceul din Focșani, absolvind, în 1888, Liceul „Sf. Sava" din București. Se înscrie ca student la secția matematică a Universității din București, de unde se transferă, ca bursier al Școlii Normale Superioare, la Facultatea de Litere și Filosofie, secția filosofie-istorie. Obține licența în 1892, *magna cum laude*, susținând teza *Ideile lui J.-J. Rousseau asupra educației*, apărută în același an. Din inițiativa lui Gr. G. Tocilescu și la recomandarea lui A.I. Odobescu i se acordă o bursă pentru a se specializa, în străinătate, în științele geografice, în vederea înființării unei catedre de profil la Universitatea din București. În 1892 și 1893 studiază la Paris, iar între 1893 și 1896 frecventează universitățile din Berlin și Leipzig. Îmbolnăvindu-se, este silit să-și întrerupă studiile și se retrage doi ani la Soveja. Cu sănătatea restabilită, se întoarce la Leipzig, trecându-și în 1899 examenul de doctorat cu teza *Über die kartographische Induction*. Anterior, fusese pentru scurtă vreme profesor de geografie și de limba germană la Liceul Internat și la Seminarul Pedagogic Universitar din Iași. În 1900 este numit profesor suplinitor la Catedra de geografie a Facultății de Filosofie și Litere din București și în 1901 devine profesor agregat definitiv. În 1904 este numit profesor definitiv. În 1905 și 1906 face parte din comitetul de redacție al „Revistei generale a învățământului", editată de Spiru Haret. Din 1900 fusese cooptat în colectivul de redacție al revistei „Convorbiri literare" și, recomandat de Maiorescu, devine în 1907 directorul publicației, funcție păstrată până în 1921. A mai colaborat la „Milcovia", „Sămănătorul", „Universul" ș.a. A fost director al revistei „Duminica poporului" (1914–1933). În 1908 devine membru corespondent al Academiei Române și în 1915 membru titular, discursul de recepție intitulându-se *Caracterizarea etnografică a unui popor prin munca și uneltele sale*. Numit în 1918 ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, sub îndrumarea sa se votează legea pentru organizarea eforiilor școlare și cea privitoare la școala pregătitoare și seminariile normale. În 1919 publică volumul *Altă creștere: școala muncii*, în 1930, *Coordonate etnografice: civilizația și cultura* și tot în acest an, ca o încununare a activității sale științifice, lucrarea în două volume *Terra. Introducere în geografie ca știință*, de referință în domeniu. Demisionează din învățământ în 1938. După ce în 1940 îi apare lucrarea *Trilogii: știința – școala – viața*, mai tipărește în 1946 volumul de însemnări memorialistice și confesiuni – *Premise și concluzii la „Terra"*. În 1946 prezintă la Academia Română ultima sa comunicare, *De senectute. Bătrânețea în cadrul muncii pentru cultură*. Doi ani mai târziu, în urma reorganizării Academiei Române, este eliminat din rândurile acesteia.

Obligațiile didactice și științifice ale disciplinei căreia **M.** i s-a dedicat – geografia – vor pune în umbră preocupările omului de litere, dar nu le vor înlătura. Aceasta în ciuda faptului că, spirit pozitiv, practician și teoretician al științei, cărturarul era împotriva „literaturizării", a stilului calofil în cercetare. Respinge „geografia pitorească", foiletonul și eseistica, „stilul făcut", aderând la atitudinea maioresciană față de stilul „multicolor". Pe urmele lui Lessing din *Laokoon*, este interesat de aflarea hotarului dintre arte și mai ales dintre științe și arte. Știința nu se poate dizolva în metafore, iar arta nu se poate reduce la descrierea seacă a faptului brut. Știința demonstrează – afirmă **M.** – respectând adevărul lucrurilor, pe când arta, literatura sugerează, sunt marcate de subiectivitate, temperament, scopuri artistice sau nu (*Premise și concluzii la „Terra"*). Deosebit de interesantă, cu argumente extrase din domenii variate – economie politică, sociologie, etnologie, etnografie, filosofie, folclor, istoria literaturii și a științelor – este lucrarea *Coordonate etnografice: civilizația și*

cultura. Definind cele două concepte și raporturile dintre ele, studiul amendează morfologia istoriei lui Oswald Spengler și încearcă să fundamenteze locul și rolul antropogeografiei și etnografiei printr-o supralicitare a factorului etnic în dauna celui social. Opiniile teoretice privitoare la arta scrisului se înscriu în coordonatele doctrinei maioresciene privitoare la progres și adevăr. Conservator în politică, **M.** este tradiționalist și academizant în gândire, adversar tenace al formelor fără fond, etnicist în sens maiorescian. Adept al evoluționismului organic, aplică tezele pozitivismului și determinismului, cărora le adaugă principiile cauzalității și interdependenței. Respinge ideea de influență, recunoscându-i menirea numai în măsura în care este reclamată de nevoia de afirmare a fondului primar, autohton. Progresul poporului român, al spiritualității sale nu este posibil decât prin valorificarea substanței specifice, al cărei prototip îl constituie creația populară, miturile și obiceiurile folclorice, experiența vieții materiale, concentrată, perpetuată și valorificată în existența istorică. Drumul spre universalitate are o condiționare națională. Tot ceea ce i se pare teoreticianului un rod al influențelor exterioare (mișcarea de la „Contemporanul", zolismul, simbolismul și poporanismul) este respins ca element aluvionar, ca atentat la evoluția organică. Preluând câștigurile acțiunii lui Maiorescu pentru întronarea principiului estetic în literatura română, el dezvoltă, după exemplul maestrului din epoca târzie a activității sale, interesul pentru conținutul etic al actului literar, ca și pentru componenta etnică, interes pe care îl va extinde și în paginile revistei „Convorbiri literare" din perioada când a condus-o. Atitudinile sale se afiliază doar aparent doctrinei sămănătoriste și mișcării de la „Sămănătorul". **M.** este – în opțiunile lui literare – un neoclasic, însetat de armonie și echilibru. Nu respinge civilizația modernă, dar o consideră prost preluată, sursă de dezacorduri cu civilizația și cultura națională. După opinia sa, introducerea mecanică a formelor străine alterează fondul național pe care vor să îl influențeze, denaturându-i identitatea și mersul. Aceste considerații oferă substanță volumului *Primăvara literară* (1914), care reunește câteva dintre studiile scriitorului, majoritatea apărute în „Convorbiri literare" și „Sămănătorul". Sunt abordate aici, cu referințe istorico-literare interesante, momente și personalități ilustrative pentru valoarea și preocupările literaturii române de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea. Publicată sub pseudonimul Soveja, cartea întrunește date și comentarii privitoare la crearea Junimii și activitatea „Convorbirilor literare", opera lui V. Alecsandri, Mihai Eminescu, G. Coșbuc, I. Creangă, I. Slavici, Duiliu Zamfirescu, I.L. Caragiale, Iacob Negruzzi, I. Al. Brătescu-Voinești, I. A. Bassarabescu, configurând un peisaj literar care reprezintă în cultura românească o renaștere, o „primăvară" semănătoare de speranțe și atestând emanciparea geniului creator național. Se justifică orientarea „Convorbirilor literare" spre spiritul academizant, scientist, este elogiată personalitatea lui A.I. Odobescu, se exprimă dezacordul față de atitudinea culiselor vieții politice și gazetărești cu privire la interesul național, este deplânsă pierderea independenței de gândire și de acțiune a scriitorilor, cauzată de spiritul mercenar (*Americanism literar*) și se afirmă încrederea față de perspectivele literaturii române sub semnul originalității. Cel mai important studiu inclus în volum este micromonografia *Titu Maiorescu*, tipărită într-o primă formă în 1910, când Maiorescu împlinea șaptezeci de ani, și reluată cu multe adăugiri sub titlul *Titu Maiorescu. Cu un portret din tinerețe* (1925), un comentariu-sinteză, *Din viața lui Maiorescu*, încheind seria în 1941, în Convorbiri literare". Lucrarea din 1910 este prima încercare de prezentare monografică a personalității și operei lui Titu Maiorescu, interesul ei fiind cu atât mai mare, cu cât, după cât se pare, a avut încuviințarea celui căruia îi era consacrată. Se află aici informații, date și amănunte pe care nu le putea cunoaște decât cineva care trăise în apropierea imediată a lui Maiorescu sau pe care, poate, le oferise Maiorescu însuși. Singura operă de imaginație a lui **M.** (semnată Soveja) este culegerea de nuvele *Oameni de la munte* (1920), dedicată „celor care au luptat în Zboina, pe Richitaș, la Cocoșila, Mărăști și Oituz pentru apărarea munților" și cu un moto celebru: „Torna, torna, fratre". Aparent independente, nuvelele *Moșnegii, Buruiană, Pribeagul, Fagul, Învățătorul din Pădureni, Un bursuc, Ciutacul, Hoțul, Suflete necăjite, Visul Maicii Domnului* sunt unite prin intenția scriitorului de a realiza monografia existenței unei zone umane nealterate de intervenția civilizației și a culturii urbane, prin exploatarea elementului istoric, etnografic și folcloric, utilizarea evocării, descripției, portretului, observației realiste, toate întrunite spre a deștepta „măcar în câțiva cititori interesul pentru minunatele însușiri ale unei lumi ce stă să apună". Volumul *Premise și concluzii la „Terra"* constituie, în esență, o autobiografie și conține „amintiri și mărturisiri", pagini care pot fi subsumate jurnalului memorialistic dominat de evocare. Sunt creionate figuri de mari personalități, situații reconstituite în spiritul adevărului, dar nu fără culoare, confesiuni patronate de sinceritate, mărturii ale unui om cu propensiune spre interogarea sensurilor vieții.

SCRIERI: *Ideile lui J.-J. Rousseau asupra educației*, București, 1892; *Către noua generație*, București, 1912; *Ofensiva națională*, București, 1913; *Poporul. 1913*, București, 1913; *Primăvara literară*, București, 1914; *Școala poporului*, București, 1918; *Altă creștere: școala muncii*, București, 1919; *Caracterizarea etnografică a unui popor prin munca și uneltele sale*, București, 1920; *Oameni de la munte*, București, 1920; *Titu Maiorescu*, București, 1925; *Optimismul lui Eminescu*, București, 1936; *Trilogia științei: cercetător-erudit-savant*, București, 1939; *Trilogii: știința-școala-viața*, București, 1940; *Creștinismul românesc*, București, 1941; *Episcopul Melchisedec. Amintiri*, Cernica, f.a.; *Opere complete*, I, partea I-II, București, 1943; *Premise și concluzii la „Terra"*, București, 1946; *Opere alese*, îngr. Vintilă Mihăilescu, București, 1967; *Civilizație și cultură*, îngr. și pref. Gheorghiță Geană, Iași, 1986; *Scrieri despre educație și învățământ*, îngr. Dumitru Muster, București, 1992; *La ceas de taină*, I-II, îngr. și pref. Costică Neagu, Focșani, 2000-2001; *Synopsis*, îngr. și pref. Costică Neagu, Focșani, 2002.

Repere bibliografice: Ibrăileanu, *Opere*, IV, *212-217*, X, *323-330*; Dragomirescu, *Scrieri*, *67-78*; Trivale, *Cronici*, *174-177*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, *201*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *570-571*, *Ist. lit.* (1982), *643*; Ornea, *Poporanismul*, *470-477*; *Simion Mehedinți*, DCS, *213-216*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *165-167*; Rusu, *Membrii Academiei*, *332-333*. *Al.H.*

MÉHES György (pseudonim al lui Nagy Elek; 14.V.1916, Odorheiu Secuiesc), traducător. După studii secundare la Colegiul Reformat din Cluj (1933), urmează Facultatea de Drept a Universității „Ferdinand I" din același oraș, absolvind-o în 1938. A lucrat ca ziarist la cotidianul clujean „Keleti Újsag" (1938–1944), redactor al publicațiilor „Világosság" (1944–1948), „Falvak Dolgozó Nèpe" (1948–1950), „Müvelödesi Útmatató" (1950–1952). A tradus în maghiară din proza și dramaturgia română clasică și contemporană. De remarcat este versiunea din 1949 a comediei *O scrisoare pierdută* de I.L. Caragiale, preluată în mai toate edițiile maghiare din operele dramaturgului.

Traduceri: I.L. Caragiale, *Elveszett levél* [*O scrisoare pierdută*], București, 1949, *Ket sorsjegy* [*Două loturi*], București, 1949; Eusebiu Camilar, *Fergeteg* [*Negura*], I–II, București, 1949–1950; Ioan Slavici, *A hajnal tündere* [*Zâna Zorilor*], București, 1953; Vladimir Colin, *Mesék* [*Basme*], București, 1956, *A üvegszarvas* [*Basmele Omului*], București, 1960; Eugen Barbu, *A bakter s a fiai* [*Oaie și ai săi*], București, 1961; Petre Sălcudeanu, *Szembesités* [*Front fără tranșee*], București, 1963.

Repere bibliografice: Balla Ernö, *Eusebiu Camilar, „Fergeteg"*, UTK, 1949, 6; Kelemen Béla, *„Elveszett levél". Caragiale szinmüve új magyar forditásban*, UTK, 1949, 11; Páll Árpád, *Negura*, UTK, 1949, 14; Antal Péter, *Petre Sălcudeanu, „Szembesités"*, IGZ, 1964, 6; Constantin Olariu, *Méhes György*, LCF, 1968, 23; *Rom. magy. ir. lex.*, III, *538–540*. *O.K.*

MEIȚOIU, Ioan (1.VIII.1927, București – 1997, București), poet și folclorist. Urmează la București Școala de Literatură „M. Eminescu" și apoi Facultatea de Filologie absolvită în 1954. Este redactor la „Caietul literar" (1950–1952) și la „Pentru Patrie" (1952–1954), activist la Casa Centrală a Creației Populare și la Casa Creației Populare și a Mișcării Artistice de Amatori din cadrul Consiliului Culturii și Educației Socialiste. A colaborat la „Familia", „Gazeta literară", „Luceafărul", „Ramuri", „România literară", „Steaua", „Viața românească" ș.a.

Ca poet, **M.** se specializase în versificări subintitulate fie „poeme scenice", „evocări istorice", montaje literar-muzicale, „teatru-document", fie „poeme dramatice muzicale", într-un fel de poezie-vehicul al sloganelor proletcultiste, destinată explicit brigăzilor „artistice" de agitație. Seria o deschide placheta *Stele fără amurg*, apărută în 1959. Ca folclorist, alcătuiește și publică, ajutat de numeroși colaboratori, masive antologii de „folclor nou", ilustrativ fiind volumul *Folclor poetic nou* (1965), care conține texte pseudofolclorice, ocazionale, compuse de activiști culturali, prelucrări de poezii culte, versuri împrumutate – fără mențiuni bibliografice – din alte colecții de prelucrări, reflectând o atitudine obedientă ideologic și o mare disponibilitate pentru mistificare. Studiul *Folclorul și educația estetică a maselor* (1968) se adresează celor „care lucrează nemijlocit în sistemul culturii de masă", deci tot activiștilor. O altă diversiune, „creația" poeților țărani în epoca socialistă, va fi susținută și de **M.**, care dă la iveală „antologiile" *10 poeți țărani* (1973), *Stare de dor. Poeți și pictori țărani* (1983) ș.a.

SCRIERI: *Stele fără amurg*, București, 1959; *Brigăzile artistice de agitație, o mișcare de masă*, București, 1960; *Cântă inimă!*, București, 1962; *Flori de lumini pe Argeș*, București, 1964; *O mie de cânturi*, București, 1964; *Folclorul și educația estetică a maselor*, București, 1968; *Suntem argonauții acestor timpuri*, Timișoara, 1969; *Oglinzile soarelui*, pref. Victor Eftimiu, București, 1970; *Norvegia*, București, 1971; *Avram Iancu*, Arad, 1972; *Columnele patriei*, pref. Victor Eftimiu, București, 1973; *Scrisori din Scandinavia*, București, 1975; *Balada Lotrului*, Râmnicu Vâlcea, 1975; *Itinerar de glorii (1877)*, București, 1977; *Porțile nordului*, Craiova, 1977; *Bărbați ai acestui pământ*, București, 1979; *Evocări la răsăritul soarelui*, București, 1979; *Proclamația*, Brașov, 1979; *Călătorie în țara fiordurilor*, București, 1980; *Gorunul lui Horea*, București, 1984; *Soarele alb de la miezul nopții*, București, 1985; *Eroii au purtat acest nume*, București, 1988; *Planeta și pasărea*, București, 1992; *Eros prin anotimpuri*, București, 1993. **Antologii:** *Priveliști și oameni*, București, 1957; *Patriei*, București, 1958; *Lumini din august*, București, 1959; *Folclor poetic nou*, pref. Mihai Pop, București, 1965; *Spectacolul nunților*, pref. Perpessicius, București, 1969; *10 poeți țărani*, pref. Al. A. Philippide, București, 1973; *Stare de dor. Poeți și pictori țărani*, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1983; *Flori lângă izvoare*, București, 1985; *Flacăra vieții*, București, 1987. **Traduceri:** *Tălmăciri din poezia sovietică*, București, 1957.

Repere bibliografice: Popa, *Dict. lit.* (1977), *346*; Romulus Vulcănescu, *Dicționar de etnologie*, București, 1979, *380*. *I.D.*

MELCHISEDEC, episcopul (15.II.1823, Gârcina, j. Neamț – 16.V.1892, Roman), cărturar. Fiu al preotului Petru Ștefănescu, **M.** (al cărui prenume la botez era Mihai) și-a făcut studiile la Seminarul de la Socola din Iași (1834–1843), unde se și călugărește. După absolvirea Academiei Teologice din Kiev (1851), obține titlul de „magistru în teologie și litere" și e numit profesor la școala la care fusese elev. Între 1856 și 1864 este director al Seminarului din Huși și locțiitor de episcop. Ulterior va fi episcop al Dunării de Jos (1865–1879) și al Romanului (1879–1892). Deosebit de cult, patriot înflăcărat, **M.** era și o personalitate politică a vremii sale, fiind printre fruntașii luptei pentru Unire. Preocupările istorice au determinat alegerea sa, din 1870, ca membru al Societății Academice Române.

Viața și scrierile lui Grigorie Țamblac (1884) este un studiu foarte documentat, construit cu rigoarea omului de știință și scris cu o frază sigură, însuflețită uneori de patosul argumentației sau de căldura caracterizării, dar, așa cum s-a demonstrat mai târziu, fundamentat pe o ipoteză falsă. În acest volum este publicată și traducerea scrierii atribuite lui Țamblac, *Martiriul sântului, slăvitului martir Ioan cel Nou care s-a martirizat în Cetatea Albă*, făcută de **M.** Tot el alcătuiește biografia lui Antim Ivireanul, tipărită ca prefață la prima ediție a predicilor mitropolitului (1886). De interes pentru cultura românească veche este și *Catalog de cărțile sârbești și rusești manuscrise vechi ce se află în biblioteca sântei Mănăstiri Neamțului* (1884). Principalele sale scrieri istorice – *Chronica Hușilor și a Episcopiei cu asemine numire* (1869) și *Chronica Romanului și a Episcopiei de Roman* (I-II, 1874–1875) – sunt temeinice lucrări de specialitate. Prima este un studiu complex, care conține și biografiile unor oameni de cultură, precum și capitole independente, între care mai important este *Noțiuni istorice relative la istoria limbii române*. Notele de călătorie (*O vizită la câteva mănăstiri și biserici antice din Bucovina*, „Revista pentru istorie, arheologie și filologie", 1883) nu intră în sfera literaturii.

Erudit teolog, **M.** a publicat numeroase manuale, exegeze și traduceri de opere religioase. În toate textele se arată adept al înnoirii lexicului și sintaxei limbii vechilor cărți bisericești.

SCRIERI: *Chronica Hușilor și a Episcopiei cu asemine numire*, București, 1869; *Chronica Romanului și a Episcopiei de Roman*, I–II, București, 1874–1875; *Proiect de reglement pentru revizuirea și editarea cărților bisericești*, București, 1882; *Viața și scrierile lui Grigorie Țamblac*, București, 1884; *Catalog de cărțile sârbești și rusești manuscrise vechi ce se află în biblioteca sântei Mănăstiri Neamțului*, Iași, 1884; *Notițe biografice despre mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul*, în Antim Ivireanul, *Predice făcute pe la praznice mari*, îngr. și pref. I. Bianu, București, 1886, *V–XXII*.

Repere bibliografice: Ioan Kalinderu, *Episcopul Melchisedec*, București, 1894; Constantin C. Diculescu, *Episcopul Melchisedec*, București, 1908; Gheorghe Dincă, *Episcopul Melchisedec (1823–1892). Viața și faptele*, București, 1939; *Dicț lit. 1900, 559–560;* Eftimie, episcopul Romanului și al Hușilor, *Episcopul Melchisedec Ștefănescu*, Roman, 1982; Dan Zamfirescu, *Întâiul scriitor român*, LCF, 1983, 19; Alexandru V. Diță, *În legătură cu paternitatea primei scriei în proză a literaturii române*, LCF, 1983, 44, 1984, 10; Dan Zamfirescu, *Grigore Țamblac. Legenda lui în cultura română*, MS, 1986, 4; Păcurariu, *Dicț. teolog., 445–447.* *C.T.*

MELE, revistă apărută la Honolulu, în Hawaii, între 1965 și noiembrie 1992 (mai mult de nouăzeci de numere), având-l ca editor pe Ștefan Baciu. Apariție trimestrială, subintitulată „Scrisoare internațională de poezie", **M.** are începând din 1974 un supliment anual, un „caiet special", consacrat unui singur poet (străin sau român din exil ori din țară) sau unui loc cu semnificație specială în biografia editorului (Râmnicu Vâlcea, Brașov). Suplimentul, de douăzeci de pagini cu text șapirografiat, este scris în limbile română, spaniolă, portugheză, franceză și engleză. Multe ilustrații, desene și portrete de Mattis-Teutsch, Șt. Eleutheriade, Demian, Marcel Iancu, Radu Maier, Ortega Leyton, Marion de Champ, Vintilă Horia (autoportret) ș.a. dezvăluie factura modernistă a acestei publicații pe care — afirmă Mircea Popescu într-o cronică din „Revista scriitorilor români" (München) — „o scrie, o conduce, dar cred că o și bate la mașină «poetul tânăr» de odinioară, adică din țară și de totdeauna, Ștefan Baciu, căutător și descoperitor de comori lirice". Într-un *Cuvânt lămuritor din Honolulu* (în caietul special din 1974), Ștefan Baciu relevă că rațiunea publicației stă în continuarea preocupării sale de a descoperi și lansa tinere talente și a activității începute în anii '40 la „Universul literar": „În 1953–56 la Rio de Janeiro, pe când conduceam suplimentul literar al cotidianului «Tribuna da impresa», am avut ocazia să împlinesc un meșteșug asemănător... Același lucru îl încerc din 1965 încoace în Honolulu în paginile «Scrisorii internaționale de poezie Mele» (cuvânt care în limba hawaiană înseamnă *poezie*) și acest efort a însemnat afirmarea celei dintâi generații de poeți tineri într-un stat al Americii, cunoscut mai mult pentru ananas, turism și «hule» din Waikiki. Cam în același timp am risipit în reviste și suplimente literare din America Latină și Europa numeroase traduceri, mai cu seamă din poeți tineri din România [...]. Caietul de față cuprinde o parte din activitatea aceasta și n-are alt scop decât să spună «bună ziua» celor vechi și noi, care au crezut și cred în poezie." În paginile **M.** se întâlnesc semnăturile unui foarte mare număr de poeți români contemporani, din toate generațiile: Haig Acterian, G. Arabolu, Ștefan Baciu, apoi Barbu, Andrei și Dominic Brezianu, Al. Busuioceanu, Gh. V. Bumbești, N. Carandino, George Ciorănescu, Ioana Crăciunescu, Miron Kiropol, Ilie Constantin, Aron Cotruș, Andrei Codrescu, Magdalena Constantinescu, Grigore Cugler, Virgil Ierunca, Dinu Ianculescu, Vintilă Horia, N.I. Herescu, Florica Elena Lorinț, Traian Lalescu, Șt. Munteanu, Valeriu Oișteanu, Petre Pascu, N. Petre, V. Posteucă, Eugen Relgis, Teodor Scarlat, Horia Stamatu, Mira Simian, Margareta Sterian, Marin Sârbulescu, Doina Uricariu ș.a. „Cu «Mele» Ștefan Baciu merge însă dincolo de «România Mare» — constată în 1980 Horia Stamatu — și am putea spune că trece la un fel de «ecumenism liric modern», unic în momentul de față, pentru că ceva asemănător revistei «Mele» nu mai există în alte părți". În caietele speciale dedicate scriitorilor români (Ion Barbu, Grigore Cugler, Urmuz, Marin Sârbulescu, Victor Valeriu Martinescu, Mira Simian, Haig Acterian, Emil Gulian ș.a.), **M.** mai publică texte memorialistice și cronici la volume de versuri semnate de Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Paul Goma, Pericle Martinescu, Emil Cioran, Al. Paleologu, Sanda Stolojan ș.a. În ceea ce privește scriitorii străini, predilecția pentru lirica latino-americană este firească. *M.P.-C.*

MELIAN, Alexandru (27.II.1939, Luizi-Călugăra, j. Bacău), istoric literar. Este fiul Alexandrinei Melian (n. Bârzu) și al lui Vasile Melian, învățători. Urmează școala elementară în comuna natală, învață la Școala Medie Tehnică de Drumuri și Poduri din Bacău (1952–1953) și la Centrul Școlar Mediu de Energie Electrică și Electrotehnică „Iosif Rangheț" din București (1953–1955), absolvind în 1956, la Bacău, prin examen de diferență, și liceul. Funcționează ca profesor suplinitor la școala din Luizi-Călugăra (1956–1958) și ca metodist al Casei de Cultură din Târgu Ocna (1958–1960), apoi urmează Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1960–1965), unde rămâne ca preparator. În 1968 e promovat asistent, în 1973 obține titlul de doctor în filologie cu o teză despre Traian Demetrescu. În 1975 devine lector, apoi conferențiar (1990) și profesor (2001). În perioada 1990–1995 și din 2002 funcționează ca lector de limba și civilizația română la Universitatea „Stendhal" din Grenoble (Franța). Debutează în 1956 la „Contemporanul", iar prima carte, monografia *Traian Demetrescu*, îi apare în 1983. Colaborează la „Analele Universității București", „Limbă și literatură", „Revista de istorie și teorie literară", „Luceafărul", „Adevărul literar și artistic" ș.a. În anii '80 a pus la cale, de unul singur, câteva acțiuni subversive împotriva regimului: redactează și difuzează manifeste, trimite scrisori de protest Comitetului Central al PCR și al UTC, ziarelor „Scânteia" și „România liberă", revistei „Flacăra", precum și ambasadorilor Austriei și SUA, prezentând situația dezastruoasă a țării și denunțându-i pe principalii vinovați (cuplul ceaușist). În august și în noiembrie 1989 postul de radio Europa Liberă îi difuzează un amplu și

vehement text venind ca din partea Frontului Salvării Naționale (ceea ce pare o sintagmă fără acoperire, creată spre a conferi autoritate scrisorii sale și a induce în eroare Securitatea). Drept urmare, aceasta îl identifică pe **M.** și îl pune sub urmărire.

Preocupările istoricului literar se axează pe cercetarea celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea și a începutului secolului următor. După câteva studii despre presa literară, unele incluse în volumul colectiv *Reviste literare românești în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea* (1974), publică monografia *Traian Demetrescu*, cea mai completă lucrare de acest gen consacrată scriitorului, după cele datorate lui N. Zaharia, Emil Manu și C. D. Papastate. Partea ei cea mai originală ca interpretare îl plasează pe Tradem între Al. Macedonski și Mihai Eminescu, adică între poetica simbolismului incipient și poetica romantică, identificând atitudini, teme și cuvinte-cheie care fac din poet un precursor al simboliștilor, dar și un eminescian cu o sensibilitate distinctă, „efeminată și maladivă, lipsită de nota titaniană" a modelului. Monografia îi deschide astfel lui **M.** drumul către opera marelui poet. *Eminescu, univers deschis* (1987) aduce contribuții și sugestii interpretative privind mai ales absolutul („nostalgia nemarginilor"), demiurgia (cu sursele ei – gândirea, somnul, visul și „aducerea-aminte"), visul (cu funcțiile lui – existențială, creatoare și gnoseologică), însă cea mai importantă cercetare se referă la „orizonturile negației", urmărite la nivelul întregii opere, care e „o expresie a negației". *Mihai Eminescu – poezia invocației* (1999) e o culegere de studii și eseuri, între care textul anticipat de sintagma din titlu se dovedește și cel mai substanțial: invocația ca gest fundamental, depășind palierul retorico-stilistic și devenind atitudine existențială. Și alte articole cercetează tema negației și a absurdului ori preiau discuția asupra unor mituri, instituie paralele (*Luceafărul* și *Legenda ciocârliei* de V. Alecsandri, poezia filosofică a lui Eminescu și psalmii arghezieni), sondează diferența specifică din scrierile gazetarului, recenzează critic ediții, resuscită sintagme devenite clișeu („poetul nepereche"), intervin în disputa deschisă de revista „Dilema" în 1998. Unghiul critic se lărgește în *Polemici implicite* (2003). Prin adjectivul din titlu **M.** își propune discutarea ideii, nu a emitentului ori a susținătorului ei, altfel spus, o polemică impersonală, cu finalitate exclusiv constructivă. Eminescu ocupă și aici interesul de prim-plan – studiul publicisticii, ideea că poemul *Călin (File din poveste)* nu e un basm, reacții la contestatarii mitului Eminescu –, însă culegerea cuprinde și articole, uneori în stil didactic, despre C. Negruzzi nuvelistul, Alecu Russo (valorificarea aspectelor epice și lirice ale operei), Creangă (limbajul „coțcăresc"), I.L. Caragiale ca personaj, Macedonski (prozatorul din *Thalassa* și evoluția teoreticianului de la tradițional la modern), O. Goga (despre poezie) ș.a. Interesante documentar sunt cele câteva „fișe de istorie literară" despre reviste puțin cunoscute („Concordia" din Pesta, „Independentul literar" din București ș.a.). Există în sumar și o secțiune autobiografică, în care **M.** încearcă să clarifice gesturile sale de contestare a regimului ceaușist (în altă secțiune a cărții **M.** se ocupă și de strategiile retorice antitotalitare) și de implicare a sa în evenimentele din decembrie 1989. Ediția Mihai Eminescu, *Icoane vechi și icoane nouă (Pagini de ziar)* (1975), alcătuită în colaborare cu Gh. Bulgăr, are meritul de a fi inclus articole ce nu mai fuseseră reeditate în timpul regimului comunist.

SCRIERI: *Traian Demetrescu*, Craiova, 1983; *Eminescu – univers deschis*, București, 1987; *Mihai Eminescu – poezia invocației*, București, 1999; *Polemici implicite*, București, 2003. **Ediții:** Mihai Eminescu, *Icoane vechi și icoane nouă (Pagini de ziar)*, introd. edit., București, 1975 (în colaborare cu Gh. Bulgăr); *Drumuri și zări. Antologie a prozei românești de călătorie*, București, 1982 (în colaborare cu Șt. Cazimir, Viorica Diaconescu, Florin Manolescu și Petre Nicolau).

Repere bibliografice: Dan C. Mihăilescu, *„Traian Demetrescu"*, CNT, 1983, 32; Z. Cârlugea, *„Eminescu – univers deschis"*, LCF, 1988, 3; Valeriu Anghel, *Imperativitatea modelelor*, „Dialog" (Focșani), 2000, 2; E. Budău, *„Mihai Eminescu – poezia invocației"*, ATN, 2000, 5; Teodor Vârgolici, *Poezia invocației la Eminescu*, ALA, 2000, 4; *Dicț. scriit. rom.*, III, *167–168*. *N.M.*

MELIDON, George Radu (13.III.1831, Roman – 11.V.1897, Roman), poet și prozator. A învățat la Academia din Iași (fosta Academie Mihăileană). Din 1856 funcționează ca profesor de mitologie, retorică și poetică la Gimnaziul Central din același oraș. În 1857 e șef de secție în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice din Moldova, iar în 1860 – director în același minister. Mutat la București ca director general al învățământului din România (1862–1864), se ocupă îndeaproape de dezvoltarea învățământului sătesc. Revizor, apoi inspector școlar în mai multe județe, este chemat în 1867, când se organizează Școala Normală de Învățători din București, în fruntea instituției. În 1881 se pensionează și, retras la Roman, continuă să activeze ca profesor suplinitor la gimnaziu. Un frate, Grigore, profesor la Academia din Iași, a scris și el versuri.

Preocupările lui **M.** sunt predominant didactice. El scoate, astfel, în mai multe ediții, o „carte de cetire" (tradusă din F.Ph. Wilmsen), o „carte de lectură", un „manual al învățătorului", o „istorie națională pentru popor". În almanahuri, în publicațiile vremii („Zimbrul", unde a debutat, „Foiletonul Zimbrului", „Foița de istoriă și literatură"), scrie articole pe teme politice, sociale, comerciale (unele fiind transpuse din franțuzește). Un pedagog rămâne și în chestiunile de literatură. Dedicată lui Dimitrie Gusti, lucrarea *Regule scurte de versificație română* (1858) are trei secțiuni: reguli generale de versificație, licențe poetice și defecte de versificație, prozodia poetică aplicată la versificația modernă. **M.** însuși e un versificator sârguincios și pedestru, înrâurit de poeții vremii, mai ales de Grigore Alexandrescu, cum se observă în poeziile apărute în „Foiletonul Zimbrului", „Almanah pentru români", „Almanah de învățătură și petrecere", „Secolul" ș.a. El caută în trecutul de slavă învățăminte și îndemnuri pentru prezentul decăzut. Lirica patriotică are un caracter militant, uneori cu accente de marș eroic, iar lirica de dragoste, cu supărătoare dulcegării, nu iese din nota convențională. Peisajul predilect e acela nocturn, mângâiat de razele lunii, dar autorul nu are un deosebit simț al naturii. Câte o încercare de alegorie sau de filosofare emană un iz didacticist. Câteva traduceri „imitative" din Schiller (în „Foiletonul Zimbrului", „Almanah de învățătură și petrecere",

„Foaie pentru minte, inimă și literatură") au defecte de rimă și infidelități de sens. O tălmăcire în proză din Lamartine apare în „Zimbrul", o alta, din Plutarh, s-a păstrat în manuscris. Ceva mai interesant este prozatorul, mai ales cel din relatările de voiaj. *Călătorie în Moldova de sus* („Foiletonul Zimbrului", 1855–1856) e un jurnal instructiv în felul lui, dezvăluind o conștiință politică mereu trează. În *De la Iași la Roman* („Almanah pentru români", 1857), călătorul încearcă să fixeze fizionomia variată a unei politii. A compus și un *Irod național* (1895), cu evidente implicații politice. Cu *Un vis curioz* („Almanah de învățătură și petrecere", 1857), **M.** poate fi omologat ca primul autor SF român.

SCRIERI: *Regule scurte de versificație română*, Iași, 1858; reed. fragm. în *Poetici românești*, îngr. și introd. Olimpia Berca, Timișoara, 1976, *65–83*; *Istoria națională pentru popor*, București, 1876; *Irod național*, Roman, 1895. **Traduceri:** F. Ph. Wilmsen, *Prietenul tinerimei*, Iași, 1856.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, I, *221–223*; Alex. Epure, *Profesorul Gh. Melidon*, Roman, 1943; *Ist. lit.*, II, *758–759*. *Dict. lit. 1900*, *560–561*; Faifer, *Semnele*, *146–147*; Mănucă, *Analogii*, *233–237*; *Dict. scriit. rom.*, III, *168–170*. *F.F.*

MELINESCU, Gabriela (16.VIII.1942, București), poetă, prozatoare și traducătoare. Este fiica Mariei (n. Crăciun) și a lui Ioan Melinescu, ebenist. Urmează școala elementară și Liceul „Gh. Șincai" în București, apoi Institutul Pedagogic (1960–1963) și Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, luându-și licența în 1967. Este redactor la revistele „Femeia" și „Luceafărul" (1967–1975). În 1975 se stabilește în Suedia, căsătorindu-se cu editorul suedez René Coeckelberghs. Debutează cu poezie la „Luceafărul" în 1959, și editorial în 1965, cu *Ceremonie de iarnă*. Colaborează la „Viața studențească", „România literară", „Luceafărul", „Tribuna", „Steaua", „Vatra", „Apostrof", „Secolul 20" și la diverse reviste de cultură din Suedia. A publicat literatură pentru copii: *Bobinocarii* (1969), *Catargul cu două corăbii* (1969), „însemnări de scriitor" (memorialistică, ficțiune, reportaj) în *12 revelații* (1974), reluate în *33 de revelații* (1998), un volum de reportaje, în colaborare cu Sânziana Pop, *Viața cere viață* (1974) ș.a.. La Stockholm publică în suedeză volume de versuri, romane, culegeri de nuvele și jurnale, majoritatea traduse după 1990 în limba română. Este corespondent al „României literare" în Suedia. A tradus din suedeză în română din Emanuel Swedenborg, August Strindberg, Birgitta Trotzig, Stig Dagerman ș.a., iar din română în suedeză versuri de Ileana Mălăncioiu, Al. Lungu ș.a. A fost distinsă cu Premiul „De nio", acordat de Fondul Academiei Suedeze. Este și artist plastic (pictor, gravor, desenator) – cu expoziții personale de pictură și gravură în Elveția și Suedia.

Ceremonie de iarnă este o carte unică în creația poetei (Mircea Martin), prin spontaneitatea, forța de irupție a lirismului. Debutul, valoros literar prin forță și prospețime, printr-un limbaj poetic în care simplitatea melodioasă și copilărească se îmbină cu un metaforism neașteptat, este uneori spectaculos prin acuitatea percepției concretului, mai ales în imaginile combustiei, ale „arderilor" senzoriale: „arde tot pământul unde trec băieții", „și pân-la roșu arde viața mea" etc. (*Cântec cu toată gura*, *Sărbătorile aerului*). Gabriel Dimisianu plasează aceste „cântece" trădând o „sete frenetică de viață" într-o direcție contrară aceleia a generației din care face parte **M.** De fapt, după acest moment de vitalitate debordantă, în care poezia se confundă cu emoția și trăirea, poeta va evolua pe orbita abstractizării și conceptualizării. În *Ființele abstracte* (1966) și în *Interiorul legii* (1968) se simte dorința de interiorizare, care corespunde unei voințe de a transcende materia, aparența, nu dintr-o „greață" de materie – întrucât poeta rămâne fundamental o senzuală –, ci pentru a o atinge în esențialitatea ei primordială, de neatins, pentru a ajunge la un fel de structură intimă și universală, la scheletul lumii și la cel al „sentimentelor". S-ar putea spune că **M.** suferă de aceeași „boală fără nume", de același „nenumit" întâlnit la Nichita Stănescu. E o poezie obsedată de trecerea timpului, de golul dintre lucruri, de ochi, de vedere, de pierderea copilăriei și de așteptarea angoasată a unui alt miracol, al iubirii, de tensiunea dintre realitate și irealitate, dintre moarte și viață, dintre tiparul etern, paradisiac și forma aflată în infernul materiei și al timpului. Tendința către abstractizare se confundă, de aceea, cu o conceptualizare a lirismului și cu ermetizarea semni-

ficației. Poemele se transformă din fluxuri ale emoției în mozaicuri de imagini disparate, care nu se organizează în panouri lirice coerente, dar care, în dezordinea lor uneori cvasionirică, pot surprinde sinestezic intuiții primordiale, o viziune a lumii sau a „sentimentelor": „Necunoscut îmi e băiatul care este,/ are un vapor tras de un elefant fericit./ I-aș cere hainele cu împrumut/ Și câinii Angliei care l-au ispitit./ Stăm în pădure deznădăjduiți/ și pâlpâie pe trunchiuri veverițe și apoi/ copacii se deschid și ne înghit/ în lemnul lor pe amândoi./ Și ametită se întunecă realitatea,/ păianjeni taie aerul pe care-l pierzi,/ din pulsul pieptului noi aruncăm cu sunete/ în bronzul clopotelor verzi" (*Desen pe o cămașă de băiat*). Un tragism latent, senin, hrănește această lirică a căutării semnelor (luminoase, dar și malefice) din sine și din lume. Tragismul nu exclude ludicul poeziei „de mahala", în linia Miron Radu Paraschivescu – Tudor Arghezi – Ion Barbu: inventivitate lingvistică debordantă, plăcerea cuvântului popular, argotic sau arhaic, plăcerea licențiosului, a impudorii, dar și a etalării limbajului, gustat în gratuitatea sa truculentă (*Părinteasca, Cântăreața Iosefina, Eufemia* ș.a.). Versurile din *Boala de origine divină* (1970) și din *Jurământul de sărăcie, castitate și supunere* (1972) precizează direcția poeziei pe care o scrie **M.**, încă nedesprinsă complet de sub tutela universului stănescian: suferința concretului, feminitatea chinuită de un rău fără nume, presimțirea morții, tensiunea angelic – infernal, vis – real (imaginea recurentă a femeii-pasăre infernală). Simbolurile și semnele abstracte alternează cu un limbaj care transcrie concretul, emoția violentă sau, dimpotrivă, memoria somnolentă, pentru ca *Împotriva celui drag* (1975) să se elibereze mai în profunzime de tentația abstractizării: abundă formulările adresative, întrebările (retorice), universul liric primește o infuzie de concretețe metaforică, renaște vitalitatea primă a poetei, acum o vitalitate întrebătoare, nu a unei descătușări adolescentine, ci a unei zeități feminine care își descoperă regatul la granița dintre moarte și viață. Poeta se recunoaște în figura Persefonei, purtătoare de viață și de moarte, care aduce distrugere și rod, înfometată de trupul iubit, dar și dornică de a-l înghiți (*22 iunie, sfârșitul primăverii, Scrisoare I*). Tema iubirii izbucnește cu forță, o forță care provine și dintr-o perpetuă ambivalență și metamorfoză a sentimentului: liniște și neliniște, uniune eternă și despărțire iminentă, destin și blestem, crimă și binecuvântare, putere și slăbiciune. Iubitul este mai ales fratele geamăn, dublul din cer, „dragul nostru", „prietenul" și dușmanul", „adoratul mort" – acceptat, căutat, respins, pierdut. Deși păstrează adesea caracterul opac, ermetic, poemele își creează o realitate a lor mai palpabilă, sunt mai dinamice, mai coerente, părând a se organiza în jurul unei trame narative (sau lirice). Odată cu volumul *Casa de fum* (1982), discursul poetic se eliberează vizibil de modelul și obsesia lui Nichita Stănescu și surprinde printr-un fel de (auto)referențialitate la actul spunerii, al vederii, al gestului (care coincide cu poemul însuși): frecvența prezentului, a deicticelor, a modului declarativ etc. Poeta își găsește acum o voce proprie, egală cu sine, un echilibru în dezechilibru (acea tendință către clasicism a scriitorului român), îmbrățișând ideea unei jertfe creatoare („mielul" este când ea, când iubitul). În *Oglinda femeii* (1986) și în *Lumină din lumină* (1993) se discerne influența lui Strindberg sau a lui Swedenborg, pe care **M.** i-a și tradus. Livrescul se asimilează însă perfect în corpul poemului, autoarea îndreptându-se către un fel de lirism confesiv-simbolic, unde emoția trimite la o realitate-simbol, la o lume în care sensurile pot fi doar întrezărite de un ochi străin: poeme cvasiheraldice (*Legendă medievală*), filosofico-oculte (*Prieteni, Liturghie pe coșul pieptului*) sau vorbind despre un cotidian subțiat până la simbolic și vis (*Exerciții, Sub un copac*). Proza poetei este una parabolică (și de conotații politice), barocă, debordând de fantezie și de simboluri: soarele, lumina și întunericul, apa, focul (incendiul). Iubirea și moartea, căutarea sinelui și a jumătății mistice, mari teme și aici, sunt de fapt căutări ale unei libertăți interioare, mod al ieșirii din spațiul închis al propriei vieți și lumi. *Regina străzii* (1988), cel mai reușit dintre romanele sale, alcătuit din povestiri plasate în același spațiu (strada Teiul Mare) și ale căror fire narative se întrețes, este o cronică în arabesc, alegorică și fantastică (în genul povestirilor evreiești sau a celor marquesiene) despre o lume care se zbate între real și ireal, între absurdul, cenușiul și misteriosul sens (poetic) al existenței.

SCRIERI: *Ceremonie de iarnă*, pref. Gabriel Dimisianu, București, 1965; *Ființele abstracte*, București, 1966; *Interiorul legii*, București, 1968; *Bobinocarii*, București, 1969; *Catargul cu două corăbii*, București, 1969; *Boala de origine divină*, București, 1970; *Suprabobinocarii*, Pitești, 1970; *Jurământul de sărăcie, castitate și supunere*, București, 1972; *Îngânarea lumii*, București, 1972; *12 revelații*, București, 1974; *Viața cere viață* (în colaborare cu Sânziana Pop), București, 1974; *Împotriva celui drag*, București, 1975; *Kyskhetslöftet* [*Jurământul de castitate*], Stockholm, 1975; *Den befruktande* [*Zeul fecundității*], Stockholm, 1977; *Lögnens fader* [*Tatăl minciunii*], Stockholm, 1977; *Tålamodets barn* [*Copiii răbdării*], tr. Inger Johansson, Stockholm, 1979; ed. București, 1998; *Vargarnas himlafärd* [*Lupii urcă în cer*], tr. Inger Johansson, Stockholm, 1981; ed. București, 1993; *Casa de fum*, Stockholm, 1982; *En solitär egoists dagbok* [*Jurnalul unui egoist solitar*], Stockholm, 1982; *Kvinnans spegel* [*Oglinda femeii*], Stockholm, 1986; *Trollkarlen från Gallipoli* [*Vrăjitorul din Gallipoli. Jurnal 2*], Stockholm, 1986; *Trädet i blåsten* [*Arborele în vânt*], Stockholm, 1987; [*Regina străzii*], Stockholm, 1988; ed. tr. Diana Alexandru, pref. Dan Cristea, București, 1997; *Fågelmannen* [*Omul pasăre*], Stockholm, 1991; *Ljus mot ljus* [*Lumină din lumină*], Stockholm, 1993; *Jurământul de sărăcie, castitate și supunere*, îngr. Ileana Mălăncioiu, cu serigrafii originale după desenele autoarei, București, 1993; *Poezii*, București, 1997; *Ruggningar* [*Schimbarea penelor*], Stockholm, 1998; *33 de revelații*, îngr. Matei Gavril, București, 1998; *Recviem pentru neodihna catargelor*, Iași, 1999; *Jurnal suedez*, I, București, 2000, II, Iași, 2002; *Ființele abstracte și alte poezii & Bobinocarii*, îngr. Matei Gavril, București, 2001; *Cuvinte nou născute*, București, 2002. **Traduceri:** Emanuel Swedenborg, *Cartea de vise*, București, 1995; Alexandru Lungu, *Zaristea din timp – En glauta ur tid*, Oradea, 1997 (în colaborare cu Bo Herlin); August Strindberg, *Jurnal ocult*, introd. Tosten Eklund, București, 1997, *Inferno. Legende*, București, 1999, *Singur*, Iași, 2002; Birgitta Trotzig, *În inima de rubin*, București, 1998, *Vieți duble*, Iași, 2002.

Repere bibliografice: Marin Sorescu, *„Ceremonie de iarnă"*, LCF, 1965, 17; Lucian Raicu, *„Ceremonie de iarnă"*, GL, 1965, 24; Martin, *Generație*,

83-93; Zaharia Sângeorzan, *„Ceremonie de iarnă"*, IL, 1966, 3; Gelu Ionescu, *„Poezii"*, AFT, 1966, 5; M.N. Rusu, *„Ființele abstracte"*, LCF, 1967, 13; Mircea Tomuș, *Patru cărți de poezie*, ST, 1967, 3; Dana Dumitriu, *„Bobinocarii" sau Răsfățul cuvintelor*, RL, 1970, 7; Eugen Micu, *„Bobinocarii"*, O, 1970, 3; Eugen Simion, *„Boala de origine divină"*, LCF, 1970, 25; Ion Pop, *„Boala de origine divină"*, TR, 1970, 28; Nicolae Manolescu, *„Boala de origine divină"*, CNT, 1970, 29; Petru Poantă, *Lirică feminină*, ST, 1970, 9; Ilie Constantin, *„Boala de origine divină"*, RL, 1970, 41; Martin, *Poeți*, II, *231-235;* Victor Felea, *„Împotriva celui drag"*, TR, 1976, 1; M.N. Rusu, *„Împotriva celui drag". Imaginea eleată a sentimentelor*, VST, 1976, 3; I. Negoițescu, *Despre Gabriela Melinescu*, VR, 1991, 7; Constantin Cubleșan, *Gabriela Melinescu despre vinovăție*, ALA, 1993, 193; Dan Cristea, *După douăzeci de ani*, LCF, 1994, 7; Alex. Ștefănescu, *După douăzeci de ani...*, RL, 1994, 16; Alex. Ștefănescu, *Copil superinteligent și plictisit*, RL, 1994, 35; Ioana Pârvulescu, *Veșnicul început*, RL, 1994, 35; Ovid S. Crohmălniceanu, *După douăzeci de ani*, RL, 1994, 35; Ruxandra Cesereanu, *Portret al poetei la tinerețe și la maturitate*, ST, 1994, 9; Dumitru Chioaru, *Trasee poetice*, APF, 1995, 3-4; Victor Cubleșan, *Strada unui roman*, ST, 1997, 7; Grete Tartler, *Teiul care face regina nopții*, RL, 1997, 36; Daniel Cristea-Enache, *Un roman din treizeci de poeme*, ALA, 1997, 369; Zaciu, *Departe, 70-74;* Adrian Popescu, *„Regina frigului"*, ST, 1998, 1; Gabriel Dimisianu, *Mahalaua fantastică*, RL, 1998, 35; Constantin Dram, *Lumi narative*, Iași, 1998, *122-125;* Luminița Marcu, *Birgitta Trotzig în românește*, RL, 1999, 13-14; *Dicț. analitic*, II, *293-296*, IV; *574-576;* Dimisianu, *Lumea, 280-284;* Grigurcu, *Poezie*, II, *106-111;* Ungureanu, *La vest*, II, *95-101; Dicț. esențial, 510-512;* Tatiana Rădulescu, *Glose la jurnalul suedez*, VR, 2001, 1-2; Matei Călinescu, *Vocile memoriei*, „22", 2001, 585; Matei Călinescu, *O scrisoare deghizată*, RL, 2002, 41; Mircea Iorgulescu, *Anatomia sufletului*, „22", 2002, 659; Gabriela Adameșteanu, *O carte pentru recitit*, „22", 2003, 677-679; Manolescu, *Enciclopedia, 487-489.* *R.D.*

MELNIC, Timotei (22.II.1935, Bulboci, j. Soroca), istoric și teoretician literar, estetician. A absolvit Facultatea de Filologie și Istorie a Universității de Stat din Chișinău (1963). A luat titlul de doctor în cadrul aceleiași instituții de învățământ (1967). A fost lector superior și conferențiar la Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă" (1967-1981), iar din 1981 – la Catedra de literatură română a Universității de Stat din Chișinău, deținând un timp funcția de șef al acesteia (1992-1995). Chiar de la prima sa carte, *Conținut și formă în opera literară* (1972), **M.** manifestă interes pentru investigarea problemelor de estetică și teoria literaturii. În alte lucrări – monografii și scrieri cu caracter didactic – tratează statutul valorii artistice și categoriile estetice, corelația dintre frumos și util, raporturile artei cu realitatea, talentul și specificitatea gândirii artistice, adevărul artistic și idealul estetic, tradiție și inovație ș.a. O permanență a preocupărilor sale este examinarea – în plan diacronic și sincronic – a imaginii artistice sub aspectul proprietăților ontologice și axiologice. **M.** are și câteva contribuții în studierea ideilor cărturarilor români despre artă și literatură, a procesului de înfiripare a gândirii estetice în Moldova medievală.

SCRIERI: *Conținut și formă în opera literară*, Chișinău, 1972; *Frumosul artistic și valoarea lui educativă*, Chișinău, 1972; *Semnificația social-estetică a literaturii*, Chișinău, 1976; *Imaginea artistică și procesul de creație*, Chișinău, 1989.

Repere bibliografice: Ion Ciocanu, *Itinerar critic*, Chișinău, 1973, *255-261;* Mihail Dolgan, *„Conținut și formă în opera literară"*, RLSL, 1976, 2; V. Pâslaru, *Literatura – fenomen social-estetic*, „Învățământul public", 1978, 17 ianuarie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 275.* *M.Dg.*

MEMORIA, publicație care apare la București din noiembrie 1990. Este editată de Uniunea Scriitorilor din România și are subtitlul „Revista gândirii arestate". Din colegiul redacțional inițial fac parte Banu Rădulescu (redactor-șef), Ernest Bernea, Ana Blandiana, Ștefan Aug. Doinaș, Adrian Marino, Ion Negoițescu, Alexandru Paleologu, Dumitru Stăniloae, Petre Țuțea, Ion Vianu, Romulus Vulcănescu, Mircea Dinescu, Eugen Ionescu, Nicolae Balotă, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu. Din 2003 redactor-șef este Micaela Ghițescu, Principalul țel pe care și-l propune revista este de a reda „memoriei acestui neam funcția ei normală, fiziologică", având credința că apelul permanent la memorie este însăși condiția libertății gândirii, cum afirmă Banu Rădulescu în articolul-program *Ție, stimate cititorule, îți batem în clipa asta la ușă.* Dintre rubricile mai importante sunt de menționat: „Geografia detenției", „Istoria furată", „Amintiri din locurile morții", „Rezistența anticomunistă în România". **M.** găzduiește îndeosebi mărturii despre închisorile comuniste, portrete și eseuri ale disidenților din țară sau de peste hotare. În cadrul rubricii „Literatura de după sârma ghimpată" sunt tipărite versuri de Nichifor Crainic, Radu Gyr, Ion Caraion, Constant Tonegaru. Pagini de proză confesivă, uneori însoțite de o scurtă prezentare a autorilor, aparțin lui Ion D. Sârbu (*În loc de testament*), Mircea Vulcănescu (*Jurnalul de la Arsenal*), Onisifor Ghibu, Adrian Marino, Sorin Dumitrescu, Horia Stanca, Nicole Valéry-Grossu ș.a. Cele câteva portrete de scriitori și articolele literare sunt semnate de Ion Negoițescu, Cornel Regman, Barbu Cioculescu. Eseuri în acord cu specificul revistei sunt republicate din scrierile lui Mircea Eliade (*1918-1921. Istoria se repetă?*), Petre Țuțea (*Gânduri... Varia*), Anton Dumitriu, Nae Ionescu, Alexandru Paleologu. Sunt traduse fragmente de proză și eseuri de Vintilă Horia (*Moartea poetului*, tradus de Andrei Ionescu), Emil Cioran (*Un popor de solitari*, tradus de Irina Mavrodin), A.I. Soljenițân și N.A. Berdeaev, în versiunea lui George Iaru și Florea Neagu. În sumar mai intră articole cu caracter documentar, scrisori, un catalog alfabetic al persoanelor ucise în lupta contra comunismului și o listă a celor 188 de scriitori români trecuți prin închisorile comuniste, fișe ale nomenclaturiștilor (la rubrica „Tirani și călăi", din 1992), comentarii de istorie, eseuri despre arta plastică, ilustrații. *M.V.*

MEMORIA ETHNOLOGICA, revistă care apare la Baia Mare, trimestrial, din decembrie 2001. Colegiul redacțional este alcătuit din Dumitru Iuga (coordonator), Ștefan Mariș, Nicolae Păuna Scheianu și Anamaria Iuga. Într-o *Întâmpinare*, se precizează că această publicație „de patrimoniu etnologic și memorie culturală" este „o încercare de a relua o tradiție și, în același timp, de a elabora un corpus al tradițiilor, al memoriei culturale, care să confere zonei identitate culturală nu numai în

spațiul românesc, ci și în lume, conștienți fiind că «Maramureșul este memoria ancestrală, încă vie, a Europei», cum afirmă mari etnologi români și străini". Sunt incluse în sumar multe culegeri de folclor, studii și articole, unele fiind traduceri din opera unor mari specialiști, precum Claude Lévi-Strauss și Jean Cuisenier. Publică, de asemenea, câte un grupaj de poezii de Ioan Alexandru, Adrian Alui Gheorghe, Vasile Avram, George Boitor, Leo Butnaru, Daniel Corbu, Nicolae Dabija, Aurel Dumitrașcu, Ioan Flora, Petre Got, Ion Iuga, Valeriu Matei, Ion Mureșan, Viorel Mureșan, Alexandru Pintescu, Gheorghe Pituț, Ioan Es. Pop, Cristian Popescu, Cassian Maria Spiridon, Vasile Tărâțeanu, Lucian Vasiliu, George Vulturescu, Ion Zubașcu. *I.D.*

MENIUC, George (20.V.1918, Chișinău – 8.II.1987, Chișinău), poet, prozator, dramaturg și eseist. Este fiul lui Nicolae Meniuc, muncitor. A absolvit Liceul „M. Eminescu" din Chișinău (1937), după care și-a continuat studiile la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1937–1940). În acești ani și-a sincronizat proiectele literare cu ideea de modernitate promovată de Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Vinea, Adrian Maniu. Debutează cu poezia *La țară* în 1934, la revista școlară a Societății „Mihai Eminescu" din orașul natal și frecventează, ca student, ședințele cenaclului Cadran. În timpul celui de-al doilea război mondial colaborează, de la Moscova, la emisiuni radiofonice, difuzând texte ale propagandei bolșevice antiromânești (**M.** era membru ilegalist al Uniunii Tineretului Comunist din România). Revenit acasă, lucrează un timp la secția de limbă și literatură a Institutului Moldovenesc de Cercetări Științifice, perioadă în care colectează cu zel, asimilează și interpretează creația folclorică. Devine redactor-șef al revistei „Nistru", funcție deținută până în 1959, când este destituit pentru „tendințe naționaliste". Mai târziu a fost locțiitor al președintelui Comitetului Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (1962–1964). Laureat al Premiului de Stat (1972), a primit și titlul de Scriitor al Poporului din Republica Moldova (1982). Este prezent cu versuri și proză în revistele „Licurici", „Armonia", „Revista noastră", precum și la „Pagini basarabene", „Poetul", „Itinerar", „Nistru" ș.a.

În versurile de început ale lui **M.** se simt tonalități coșbuciene și eminesciene. Îi sunt familiare, din anii de studenție, nu numai miturile naționale, ci și poezia simboliștiilor francezi Charles Baudelaire, Arthur Rimbaud, Paul Valéry. Treptat, căutările sale duc spre formule lirice proprii, bine individualizate, cu găsirea unui stil modern de factură meditativ-intelectuală. În 1939 își editează prima plachetă, *Interior cosmic*, în care aspirația de a afla tainele lumii se împletește cu evocarea realului dur și sumbru, cu luări de atitudine în plan social. Prin motivele și viziunile accentuat nostalgice, prin substratul meditativ-filosofic, prin sugestii obsedante și tulburătoare, precum și printr-un sistem personal de imagini, metafore, alegorii, cartea dezvăluie aderența la estetica simbolismului, la care se adaugă câteva elemente proprii poeticii expresioniste. Dominanta stilistică este transfigurarea metaforico-simbolică a microcosmosului și a macrocosmosului, sursa asociațiilor fiind folclorul și referințele culturale. Rolul metaforei și al mitului e înțeles în sensul ideilor lui Lucian Blaga, ca în eseurile intitulate *Imaginea în artă* (1940). La **M.** frumosul se identifică mereu cu metafora („o metaforă niciodată nu este urâtă"), iar o creație nu poate să reziste dacă nu își trage rădăcinile din mitologia unui popor. Din păcate, în primul deceniu postbelic poetul s-a conformat dogmelor și stilului uniformizator al epocii, despărțindu-se de modul său liric anterior. Acum cultivă poemul lirico-epic de proporții, lirica encomiastică, balada, basmul versificat, sonetul. Mai târziu, în 1970, când a trebuit să-și selecteze poeziile pentru o ediție de autor, a renunțat la multe din aceste pagini. Cu toate că a adus servicii noii politici, a avut mult de suferit de pe urma atacurilor din partea oficialităților comuniste la plenarele din 1946 și 1959, precum și din partea criticii sociologist-vulgare. Pentru unele basme versificate (*Șoltuzul Graur, Cerbul de aur*), pentru mai multe intervenții din revista „Nistru" și mai ales pentru volumul de eseuri *Iarba fiarelor* (1959) **M.** a fost acuzat de „naționalism", „apolitism", „estetism", „formalism", „decadentism", „simbolism" și de „teoretizări greșite", „greșeli metodologice". Până și numele său de botez nu plăcea regimului, căci suna „românește".

Atmosfera întreținută în jurul lui l-a marcat, împiedicându-l mai mulți ani să scrie o poezie conformă orientării estetice de până la 1940. Totuși, volumele *Vremea Lerului* (1969), *Florile dalbe* (1979) și *Toamna lui Orfeu* (1983), antologate postum în *Preludiul bucuriei* (1988), scot la lumină o poezie de idei densă și tensionată, de meditație etică și ontologică, saturată de cultural și livresc, elaborată sub semnul unei mari exigențe artistice. O sursă de inspirație e aflată în mitologia culturii universale (*Gauguin, Rembrandt, Cântecul lui Roland, Sfinx, Columb, Muntele Fuji*), versurile echivalând cu „un spectacol de candori, purități și luminișuri, stimulat de o deschidere sufletească largă către viața identificată orfic cu cântecul" (Mihai Cimpoi). Vocația pentru eseu a poetului transpare în paginile din *Imaginea în artă, Iarba fiarelor, Tovarășul nostru de drum, Poezia* (1964), *Cadran solar* (1966), *Eseuri* (1967). Căutarea „cheilor" artei autentice și pătrunderea în „misterul" actului de creație sunt constante ale meditațiilor. Interesante sunt ideile despre importanța elementului convențional și a inefabilului în creație, despre metaforă și simbol, despre rolul fanteziei și al inspirației. Forța de atracție a eseurilor rezidă în erudiție și în intuiția artistică, în amănuntul biografic conjugat cu impresiile personale, în însemnările de lectură dublate de reflecții asupra esenței actului de creație. Chiar și atunci când a încetat să mai scrie eseuri propriu-zise **M.** și-a trecut reflecțiile în poezie, proză, poem, în prefețe la mai tinerii condeieri. Prozele scurte din *Nuvele* (1961), *Ultimul vagon* (1965), *Delfinul* (1969), *Coloana de tandrețe* (1978) și romanul-studiu *Disc* (1968) abordează teme și motive preferate: problema creației și a creatorului, misiunea artei, omul și războiul, dragostea și fericirea, binele și frumosul. Narațiunile au o structură geometrizată, cu frecvente digresiuni și cu o puternică undă de lirism, dominată fie de tonalități elegiace, fie de accente dramatice. Dramaturgia lui **M.** evocă personalități din lumea artei, ca în drama-eseu *Floarea soarelui. Vernisaj*, despre creația lui Van Gogh și a lui Paul Gauguin, sau satirizează cusururi omenești, inadecvarea vorbelor cu fapta, ca în *Rața și rățuștele*, piesă pentru care autorul a avut de suferit în momentul apariției. **M.** a semnat multe povești versificate pentru copii și a tradus cu ingeniozitate bâlinele rusești și *Cântec despre oastea lui Igor* (1987), precum și din N.V. Gogol, F. M. Dostoievski, A.N. Tolstoi, L. Simionov.

SCRIERI: *Interior cosmic*, Chișinău, 1939; *Imaginea în artă*, Chișinău, 1940; *Cântecul zorilor*, Chișinău, 1948; *În august*, Chișinău, 1951; *Poezii*, Chișinău, 1954; *Balade și sonete*, Chișinău, 1955; *Povești*, Chișinău, 1955; *La balul coțofenei*, Chișinău, 1956; *Strofe lirice*, Chișinău, 1956; *Poeme*, Chișinău, 1957; *Versuri alese*, Chișinău, 1958; *Povestea vulpii*, Chișinău, 1958; *Iarba fiarelor*, Chișinău, 1959; *Nuvele*, Chișinău, 1961; *Tovarășul nostru de drum, Poezia*, Chișinău, 1964; *Ultimul vagon*, Chișinău, 1965; *Versuri*, Chișinău, 1965; *Cadran solar*, Chișinău, 1966; *Caloian*, Chișinău, 1967; *Eseuri*, Chișinău, 1967; *Disc*, Chișinău, 1968; *Vremea Lerului*, Chișinău, 1969; *Delfinul*, Chișinău, 1969; *Prichindel*, Chișinău, 1969; *Scrieri*, I–II, Chișinău, 1970; *Micul Icar*, Chișinău, 1971; *Colind de viteaz*, Chișinău, 1972; *Coloana de tandrețe*, Chișinău, 1978; *Florile dalbe*, Chișinău, 1979; *Toamna lui Orfeu*, Chișinău, 1983; *Răvașul ploilor*, Chișinău, 1986; *Povești*, Chișinău, 1988; *Preludiul bucuriei*, îngr. Arcadie Suceveanu, pref. Eugen Lungu, Chișinău, 1988; *Interior cosmic*, Chișinău, 1997.

Repere bibliografice: Mihai Cimpoi, *Disocieri*, Chișinău, 1969, *184–202*; Eliza Botezatu, *Cheile artei. Studii asupra creației literare a lui George Meniuc*, Chișinău, 1980; Mihail Dolgan, *Crez și măiestrie artistică*, Chișinău, 1982, *121–132*; Eugen Lungu, *Poetul armoniilor acunse*, O, 1988, 4; Eliza Botezatu, *Poezia și dialectica vieții*, Chișinău, 1988, *122–163*; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 173–175*; A. Langa, [*George Meniuc*], în *Literatura română postbelică. Integrări, valorificări, reconsiderări*, Chișinău, 1998, *219–230*; *Popa, Ist. lit.*, II, *1185*. *M.Dg.*

MERA, Iuliu Traian (13.X.1861, Șiria, j. Arad – 24.VIII.1909, Viena), prozator. Este fiul Elenei și al lui Atanasie Mera. Familia sa, originară din Moldova, se stabilise la Șiria, unde tatăl era preot ortodox. Urmează liceul la Timișoara și la Brașov, nimerind, în acest al doilea oraș, în perioada când cultul pentru Junimea era în floare, ceea ce explică adeziunea sa de mai târziu la multe din ideile susținute de aceasta. Absolvind liceul (1880), își face studiile universitare la Viena, unde participă la activitatea Societății România Jună, iar după terminarea lor (1886) va profesa mult timp medicina la Karlsbad. Iubitor de călătorii, cunoscător a șapte limbi, **M.** cutreieră Europa, notându-și de multe ori impresiile, care vor fi editate mai târziu în volum. Colaborează cu basme și nuvele la „Familia", „Convorbiri literare", „Tribuna" (Arad), „Telegraful român". Bolnav de cancer, se stinge în străinătate, de unde este adus și înmormântat la Șiria.

Cele câteva scrieri publicate de **M.** în periodice nu atestă o vocație deosebită. Cu subiecte luate în majoritate din viața satului, unele nuvele eșuează în melodramatic (*Rada, La umbra teilor*), iar altele, în care încearcă unele portretizări (*Mitru Dascălul, Ioan Covrig, Gura satului*), nu lasă o impresie mai favorabilă. Autorul se risipește într-o relatare prea amplă și obositoare a conduitei personajelor. Oarecare talent descriptiv se vădește în nuvela *Lumea albă*. Poezia *Scrisoare*, publicată în „Familia", relevă, îndeosebi prin pesimismul ei accentuat, influența lui Mihai Eminescu. Mai reușite sunt *Poezii în proză*, apărute în aceeași revistă, adevărate imnuri închinate iubirii și naturii. Dintre acestea se impun atenției versurile de evocare a frumuseții locurilor natale (*Ardeal, Cătră podgoria Șiriei*), într-un stil apropiat celui din *Cântarea României*. Notele de pesimism și de melancolie care străbat aceste poeme în proză dezvăluie, mai mult decât restul operei sale, un temperament romantic. Astfel s-ar putea explica și preferința pentru basm, manifestată încă din perioada studiilor la Viena. Un model în această direcție l-a avut în Ioan Slavici. A deprins în oarecare măsură și maniera povestitorului popular, fapt probat în primul rând de importanța acordată acțiunii și, de asemenea, de folosirea unui limbaj limpede. Pentru această orientare spre limba vie și spre o tematică inspirată din viața poporului, scriitorul pledase energic în două dintre conferințele ținute în cadrul Societății România Jună. Proverbele, zicătorile, formulele caracteristice basmului, intervențiile în spiritul narațiunii orale, o oarecare vioiciune a ritmului povestirii fac agreabilă lectura basmelor lui **M.** O parte din ele au fost reluate din periodice (majoritatea

din „Tribuna") și incluse în volumul *Din lumea basmelor* (1906). Impresiile de călătorie, înmănuncheate postum sub titlul *Din țări străine* (1911), relevă un suflet sensibil atât la frumusețile naturii, cât și la realizările civilizației. Călătorul se oprește mai ales asupra monumentelor de artă, a capodoperelor Renașterii, descriindu-le și interpretându-le cu finețe.

SCRIERI: *Ce n-a fost și nu va fi*, Sibiu, 1884; *Pipăruș Pătru*, Sibiu, 1884; *Cenușotca*, Sibiu, 1885; *Din lumea basmelor*, București, 1906; *Din țări străine*, Arad, 1911.

Repere bibliografice: *I.T. Mera*, LU, 1909, 18; Octavian Lupaș, *Dr. Iuliu Traian Mera*, „Hotarul", 1933, 7; I. Breazu, *Literatura „Tribunei" (1884–1895)*, DR, 1934–1935; *Dicț. lit. 1900, 561*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *173–174*. *C.Bz.*

MERIDIAN, revistă apărută la Craiova, lunar, din mai 1934 până în iunie 1938, în 1941 și din aprilie 1943 până în octombrie 1946, în total 34 numere, purtând denumirea „caiete". Editorii sunt I. Mihăescu, Tiberiu Iliescu, Constant I. Manea, mai târziu fiind menționați Marcel Saraș (redactor) și D. Marian (secretar de redacție). Rubrici: „Spiritul cărților", „Pretexte critice", „Variațiuni", „Ecoul cărților și al revistelor". Spiritul înnoitor, bătăios și contestatar al revistei – reflex al ideilor nonconformiste ale „tinerei generații" – transpare atât din literatura cuprinsă în paginile ei, cât și din articolele de atitudine sau din selecția numelor și a cărților reținute spre recenzare. Publică versuri de factură modernistă și avangardistă Virgil Gheorghiu, Ștefan Roll, Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Emil Botta, Gherasim Luca, Gellu Naum, Virgil Carianopol, Ștefan Baciu, Camil Baltazar, Sașa Pană, Mihnea Gheorghiu, Virgil Teodorescu, Victor Brauner, Cicerone Theodorescu, Barbu Brezianu, cărora li se alătură Ion Th. Ilea, Eugen Constant, Teodor Scarlat, Coca Farago, Constantin Salcia, Mircea Pavelescu, Vlaicu Bârna, Constantin Nisipeanu, Andrei Tudor. Proza sparge și ea, cel mai adesea, tiparele tradiționaliste. Colaborează Ion Biberi, George Acsinteanu, Șerban Nedelcu. Fragmente de roman mai semnează M.D. Ioanid, Eugen Constant, Coca Farago (*Sunt fata lui Ion Gheorghe*), Teodor Scarlat (*Viața la-ntâmplare*), Alexandru Calistrat. Eugen Ionescu e prezent cu câteva pagini memorialistice (*Jurnal* și *Eu*). Critica literară este bine reprezentată. Tiberiu Iliescu, C. Panaitescu, Lucian Boz, F. Aderca, Al. Robot, Dan Petrașincu, Miron Radu Paraschivescu, Gherasim Luca scriu articole de opinie sau cu caracter teoretic general. Rubrica de cronici și recenzii e susținută îndeosebi de I. Mihăescu, care se ocupă, printre alții, de Ion Călugăru, N.D. Cocea, Panait Istrati, Emil Cioran, Neagu Rădulescu, Horia Stamatu, Dragoș Vrânceanu, Vladimir Cavarnali, D.V. Barnoschi, C. Stere, Lucian Boz, H. Bonciu, și de Tiberiu Iliescu, acesta recenzând, la rândul lui, cărți ale lui Virgil Gheorghiu, Virgil Carianopol, Eugen Jebeleanu, F. Aderca, Anton Holban, M. Blecher, Dan Botta. Cei doi cronicari sunt secondați de Eugen Ionescu, M.D. Ioanid, M. Mihăescu și, spre final, de Ion Schinteie. Horia Lovinescu se ocupă de criza spiritualității contemporane (*Considerații pentru ceasul prezent*), Virgil Ierunca elogiază monumentala operă a lui G. Călinescu (*O istorie literară*), V.G. Paleolog scrie comentariul *Al. Macedonski și imaginea poetică colorată*. Nu lipsesc nici considerațiile filosofice, printre care se remarcă *Enigma lui Nae Ionescu* de Petre Pandrea și un eseu al lui Petru Manoliu, intitulat *Glose pentru o estetică a omului*, precum și articolul lui Al. Vellea despre P.P. Negulescu. Semnatarii celorlalte cronici sunt C. Panaitescu, Tiberiu Iliescu – cronica dramatică, M. Mihăescu, Gheorghe Dima – cronica cinematografică, Matei Stavri – cronica muzicală, Ion Zamfirescu, Ion Orghidan și Petre Pandrea – cronica ideii, I. Ivănescu – cronica economică, Dariu Vrioni, Miron Radu Paraschivescu, Tiberiu Iliescu – cronica plastică. Nu e neglijată nici literatura străină. Astfel, Alexandru Balaci se oprește asupra lui Giovanni Pascoli, Carducci, D'Annunzio, Tiberiu Iliescu glosează pe marginea creației lui Charles Morgan, Edgar Poe, Virginia Woolf, în timp ce Marcel Saraș discută despre Rimbaud, Rainer Maria Rilke, Baudelaire, iar Mihnea Gheorghiu face unele notații despre *Céline și „revoluția mijlocie"* și despre Wladislaw Reymont, *Cazul Montherlant* este analizat de Pericle Martinescu, Dimitrie Iamandi dezbate problema traducerilor și opera lui Bernard Shaw, în fine Ștefan Roll e preocupat de Vladimir Maiakovski. Secțiunea traducerilor apare mai modestă. Alexandru Balaci traduce din Umberto Fraccarela, Mihnea Gheorghiu transpune în românește poemul *Corabia îmbătată* al lui Rimbaud, versiunea *Cimitir la mare* a poeziei lui Paul Valéry îi aparține lui Constantin Chioralia, iar Elenei Celac și Ninei Vasiliu li se datorează tălmăciri din scriitorii ruși Boris Pilniak și Maiakovski. Aspectul grafic al revistei vădește aceeași orientare modernistă, cele mai multe ilustrații reprezentând sculpturi de Brâncuși, despre a cărui operă se pronunță elogios în câteva eseuri Petre Pandrea și V.G. Paleolog. *M.V.*

MERIDIANE, almanah de literatură universală apărut la Chișinău, cu intermitențe, între 1967 și 1987, sub egida Secției de traduceri a Uniunii Scriitorilor din RSS Moldovenească. A fost alcătuit de Alexandru Cosmescu, Igor Crețu, P. Starostin, Ion Gheorghiță, redactori fiind Eugenia David, Pavel Darie, Leonida Iorga (Lari), Ion Vatamanu. Sunt publicate și analizate texte reprezentative din literatura străină, traduse în limba română (cu caractere chirilice). Tălmăcirile din Ovidiu, Horațiu, Petrarca, Boileau, Voltaire, Cervantes, Paul Valéry, Charles Perrault, Anatole France, Paul Eluard, Federico García Lorca, Rafael Alberti, Pablo Neruda, Miguel Angel Asturías, N.V. Gogol, A.S. Pușkin, M.I. Lermontov, Walt Whitman, Luigi Pirandello, Franz Kafka, Ernest Hemingway, Friedrich Dürrenmatt ș.a. au marcat un moment important în procesul de valorificare a literaturii universale și de raportare la ea a culturii române din Basarabia postbelică. Versiunile în limba română sunt semnate de Aureliu Busuioc, V. Vasilache, Liviu Deleanu, I. Vatamanu, Al. Cosmescu, V. Coroban, I. Crețu, Andrei Lupan, George Meniuc, I.C. Ciobanu, Mihai Cimpoi, Leonida Lari, Vasile Badiu, Ion Druță, Vitalie Tulnic ș.a. *A.Cb.*

MERIDIANUL TIMIȘOARA, revistă de „opinie, literatură, artă și cultură" care apare la Timișoara, în primul an săptămânal, apoi lunar, între 20 aprilie 1990 și ianuarie 1994. Redactor-șef este Anghel Dumbrăveanu, ca redactor-șef adjunct figurează Adrian Dinu Rachieru, din redacție făcând parte Marian Drumur, Aurel Gheorghe Ardeleanu, Ildiko Gaboș, Petre Stoica, Radu Theodoru, G. I. Tohăneanu, Mircea Tomuș, iar ulterior și Ion Budescu, Laurențiu Cerneț, Stelian Cinca, Eugen Dorcescu, Deliu Petroiu. Colaboratorilor constanți, majoritatea condeie cunoscute pe plan local, li se alătură treptat nume cu largă circulație în publicațiile culturale. Dezideratul destul de general din articolul-program, potrivit căruia publicația va încerca „să descopere și să sprijine valorile tinere, [...] frustrate până la Revoluție de posibilitățile ieșirii în lume", se regăsește, după câteva numere, într-o exprimare mai poetică: „«Meridianul Timișoara» nu este o linie geografică imaginară, el se vrea o verticală a sufletului românesc". Scoasă la scurt timp după decembrie '89, revista reflectă efervescența momentului, multitudinea întrebărilor, cât și orgolioasa conștiință de sine a celui dintâi oraș revoluționar al țării. Editorialele transmit starea de spirit creată de *Proclamația de la Timișoara* (*Revoluția este ținta violenței*, *În numele Trandafirului*, 3/1990, *Zile și nopți ale orașului martir*), ecoul dezbaterilor din prima adunare liberă a Uniunii Scriitorilor, dilemele legate de relația scriitorului cu puterea în situația în care are loc „asaltul scriitorilor asupra funcțiilor politice de vârf" (*Puterea politică și condiția scriitorului*). La ancheta *Între infern și câmpiile elizee: Ce ați așteptat de la Adunarea Generală a Uniunii Scriitorilor? Vi s-au împlinit speranțele?*" răspund Radu Theodoru, Radu Cârneci, Gheorghe Tomozei, Iosif Lupulescu, Ion Marin Almăjan, Viorel Cacoveanu, Lucian Valea, Laurențiu Cerneț, Nicolae Calomfirescu, Titus Suciu, Mircea Șerbănescu, Valentin Tașcu, Ion Budescu, Marcel Mureșeanu. Despre „tranziția convulsivă", febra politicii, despre „democrația isterică" și despre scriitorii „interesați și confiscați de fenomenul politic" va continua să se scrie în paginile revistei. În contextul dorinței generale de eliminare a fostelor comandamente din cultură, a „versificărilor festiviste" și a „prozei realiste, extrem de militante" răspunsul la întrebarea „Literatura, încotro?" devine sinonim cu discutarea și aspirația spre impunerea valorilor autentice, mai ales când „un mare val al literaturii senzaționalului" este previzibil, cum se remarcă în textul intitulat *Acreditarea valorilor*. De asemenea, este subliniată importanța diferențierii între disidența unui scriitor și rezistența operei lui, mai ales când „disidența este manevrată ca argument valoric, tulburând grav tabloul axiologic", iar „politizarea face ravagii și alungă, polarizând spiritele, discuțiile senine în literatură". Concluzia este exprimată concis: „rezistența unei cărți [...] înseamnă doar rezistență literară" (*Disidență și rezistență*, 7/1991). Tot pentru primatul creației durabile pledează și editorialul *Revanșa logosului*: în situația în care „asaltul mass-media ne ispitește cu iluzia participării la istorie" iar „ura, patimile politicești [...], impulsul vindicativ pustiesc", salvarea se află în „lumea spiritului, singura capabilă, după lecția lui Noica, să convertească răul în bine" (4/1992). Pe parcursul mai multor numere Platon Pardău analizează piața cărții - ce și cum citim, sensul interpretării, „coruperea cititorului de către social", necesitatea unor măsuri de protecție a culturii -, iar Emil Manu scrie despre relația literatură-istorie, despre modurile în care sunt abordate sensurile istoriei recente în romane și în proza eseistică. În structura revistei se întâlnesc, alături de cronica literară asigurată de Adrian Dinu Rachieru, o rubrică de scurte recenzii sau semnale editoriale, precum și articole de istoria literaturii semnate de Mircea Tomuș. Paginile de beletristică cuprind proză de Mircea Sântimbreanu, Laurențiu Cerneț, Aurel Gheorghe Ardeleanu, Ion Dumitru Teodorescu, Mihai Moldovan, Adrian Munțiu, eseuri de Milorad Bențe, Eugen Dorcescu, D. R. Popescu, fragmente de roman și de piese de teatru de Radu Theodoru, Dan Tărchilă și D. R. Popescu. De asemenea, se publică multa poezie – Traian Coșovei, Mihai Ursachi, Alexandru Ivănescu, Horia Zilieru, Ion Scorobete, Irina Grigorescu, Ion Budescu, Dumitru Velea, Eugen Dorcescu, George Drumur, Adrian Bădescu, Mihai Bărbulescu, Marcel Mureșanu, Vasile Smărăndescu, Adrian Munțiu, Geo Galetari, Gabriela Melinescu, Mihaela Minulescu, Viorel Dogaru, Laura Gheorghiu, Ion Beldeanu, Traian Cepoiu, Olga Dobrescu, Radu Cârneci, Mira Rachici, Octavian Docliu - și uneori grupaje de versuri cu un scurt profil al autorului – Anghel Dumbrăveanu, Vintilă Horia, Gheorghe Tomozei. Prezentă constant din primul număr al revistei, rubrica „Inedite" oferă poezii de Nichita Stănescu, Leonid Dimov, Radu Gyr, Ben Corlaciu, Ilie Măduța, epistole de Petre Pandrea și Radu Gyr, *Întâlniri cu Goethe* – conferința ținută de Lucian Blaga la Cluj în 1957, cursul de metafizică predat de Nae Ionescu în anul universitar 1925-1926, precum și o traducere de Ion Caraion. Seria de articole intitulate *Emoții* oferă însemnările lui Platon Pardău despre Ion Caraion, Marin Preda, A. E. Baconsky și D. R. Popescu, iar la rubrica „Interviu" răspund Ștefan Aug. Doinaș, Fănuș Neagu, Adrian Marino, Dumitru Matcovschi, Mihai Cimpoi, Gheorghe Tomozei, Anghel Dumbrăveanu. Strânse sub titlul „Universalia", traducerile, axate pe literatura contemporană, depășesc, din al doilea an al publicației, două pagini. Se traduce mult din lirica contemporană: americană, austriacă, slovenă, peruană, italiană, greacă, sârbă, dar și T. S. Eliot, Henri Michaux și Louis Aragon.. Dintre prozatori apar D. H. Lawrence, Albert Camus, Jean Follain, Alain Bosquet, Giovanni Papini, Leonardo Sciascia, William Faulkner, Witold Gombrowicz, Miodrag Bulatovici. Cuprinsul este completat de pagina „Spectacolul artelor" (cuprinzând cronică de film, teatru, tv, artă plastică și muzicală), de articole de istorie, parapsihologie sau lingvistică. De asemenea, revista publică un „Supliment magazin" în care, alături de rubrici umoristice, epigrame, teste, clasamente de „cărți pentru eternitate", informații despre vedete de film, se întâlnesc numeroase traduceri, unele în serial. *Il.C.*

MESAGERUL NAȚIONAL, gazetă politică și literară apărută la București, săptămânal, între 16 septembrie 1895 și 10 octombrie

1896. Cu numărul dublu 51-52 **M.n.** își încetează apariția, transferându-și abonații către ziarul „Liga română", organul Ligii pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor. Între cele două periodice există o similitudine de orientare, cu deosebirea că „Liga română" aborda problema națională la nivelul principiilor, în timp ce **M. n.** se adresa „poporului", încercând să-i facă accesibilă înțelegerea chestiunilor de interes național și a doleanțelor românilor din Imperiul Habsburgic și din Balcani. În acest scop, directorul, Roberto Fava, s-a străduit să atragă printre colaboratorii gazetei și scriitori din Transilvania (G. Coșbuc, Iosif Vulcan, Septimiu Sever Secula), cărora le publică versuri, schițe, traduceri. Au mai colaborat V.A. Urechia și N. Burlănescu-Alin. *R.Z.*

MESERIAȘUL ROMÂN, revistă apărută la Brașov, bilunar, între 15 februarie 1886 și 15 decembrie 1889. Editor și redactor al acestei foi „pentru învățătură și petrecere" era Bartolomeu Baiulescu. **M. r.** trebuia să fie un buletin profesional și totodată o publicație de literatură națională. Redactorul își propune să publice lucrări literare pe înțelesul cititorilor cărora le este destinată gazeta. Cele mai multe dintre scrierile incluse sunt reproduse din alte jurnale și reviste românești („Convorbiri literare", „Tribuna", revistele lui N.T. Orășanu ș.a.). Numele întâlnite în mod obișnuit sunt cele ale lui V. Alecsandri, Anton Pann, Iacob Mureșianu, N.T. Orășanu, G. Coșbuc, I. Creangă (*Povestea unui om leneș*), Cilibi Moise. Se traduce din Camille Flammarion. O rubrică intitulată „Spice de aur" prezintă importanți scriitori români: Iancu Văcărescu, Gh. Asachi, I. Heliade-Rădulescu, G. Barițiu, D. Bolintineanu, B.P. Hasdeu, Titu Maiorescu. *R.Z.*

MESEȘUL, periodic apărut la Zalău, săptămânal, între 31 ianuarie 1925 și 25 decembrie 1931, iar cu titlul „Gazeta Sălajului" între 1 decembrie 1936 și 29 octombrie 1938. Gazeta este editată de despărțământul Sălaj al Astrei. Din 1926 până în 1928 redactor responsabil este Leontin Ghergariu, care în 1929 devine director. Revista își propune „să nu aibă nici un colorit politic", urmărind să facă „educație cetățenească-națională" (*Programul nostru*) și „propagandă națională și culturală" (*Cuvânt înainte*). Sunt reproduse poezii de O. Goga, St.O. Iosif, Dimitrie Anghel, Panait Cerna, Aron Cotruș, Zaharia Bârsan, Th.D. Speranția, Nichifor Crainic, Alfred Moșoiu, Vasile Militaru, Petre Dulfu, Leontin T. Turcu, George Meseșan, Ioan Iordache, George Popovici, G. Bota, Mihail Rob, Aurel Pustai, Al. Nicorescu, Liviu Mihali. Și la sectorul proză se mizează pe scrieri devenite clasice, aparținând lui B. Delavrancea, Al. Vlahuță, I. Agârbiceanu, Emil Gârleanu, Al. Cazaban, Gh. Brăescu ș.a. Chiar și pentru traduceri se apelează la texte consacrate, cum ar fi versurile din Rosegger (traducător St.O. Iosif) sau o fabulă a lui La Fontaine (traducător Gh. Asachi). Transpunerile din proza lui August Strindberg și Mikszáth Kálmán sunt semnate de Leontin Ghergariu. Se mai publică textul unei conferințe ținute de N. Iorga la Zalău, un articol al lui I. Agârbiceanu intitulat *Cine n-a greșit drumul*, diferite materiale pe teme politice, sociale, religioase și agricole, poezii populare, cugetări, anecdote, știri, informații. Alți colaboratori: T. Petrean, Nicodin Cristea, Nicolae Zamfir, George Matieșanu, Iuliu Achim, Gh. Susman, V. Cărăianu, E. Gavriș, P. Bologa, Grațian Mărcuș, Ioan Toduțiu, V. Radu, Simion Oros, G. Moigrădeanu, I. Păunescu. *M.V.*

MESTUGEAN, Victor Vartan (15.VIII.1869, București – 10.II.1942, București), publicist, prozator și traducător. Era fiul Hulianei și al lui Kevork Mestugean, institutor, director între 1876 și 1881 al Școlii Armene din București. După ce își ia bacalaureatul la Liceul „Mihai Bravul", pleacă împreună cu familia la Constantinopol, unde tatăl său va deschide o școală pentru armeni, Institutul Mestugean. Timp de zece ani **M.** desfășoară aici o activitate de catedră. Bănuit că s-ar deda unor uneltiri cu resort naționalist, se refugiază în Bulgaria, la Varna, acolo începând să se manifeste vocația lui de gazetar. Colaborează la ziarul armenesc „Iravunk" și împreună cu Ervant Sărmakeșhanlian scoate cotidianul „Șarjun", rezervându-și, sub pseudonimul Kamer-Arșavir, rubrica de comentarii externe. Din 1899, revenit în București, se avântă într-o nouă etapă a vieții lui de publicist. Corector la „Universul", i se încredințează curând misiuni de reporter, în țară și în străinătate, iar în 1913-1914 e subdirector al cotidianului. În toamna lui 1916 își dă demisia și, dus de vîrtejul evenimentelor, ajunge la Odessa, unde, sub semnătura Avion, face cronici privind războiul. În 1917-1918, în condiții ingrate și cu un grad din ce în ce mai mare de risc, redactează ziarul „Depeșa", prin care caută să le ridice moralul refugiaților români, supuși unor teribile încercări. După încheierea ostilităților, întors în țară, se consacră, fără să-și ofere prea multe clipe de răgaz, promovării culturii armenilor. Conduce, din 1922, Școala Armeană din capitală și în același an este ales secretar general al Uniunii Armenilor din România, al cărei diriguitor avea să fie între 1924 și 1937. Din inițiativa sa ia ființă, prin 1926-1928, Biblioteca Centrală Armeană, unde va îndeplini de asemenea funcția de director. Publicist de cursă lungă, gata oricând să se devoteze unei cauze, își consumă energiile unei firi de luptător îndeosebi în spațiul gazetăresc. Încă în 1906 editase „revista literară și istorică" „Aurora", între 1913 și 1916 dirijează, cu priceperea-i de om gospodăros și întreprinzător, „Universul literar". În 1924 fondează mensualul „Ararat", care își sfîrșește existența la puțin timp după moartea, în urma unei congestii pulmonare, a lui **M.** A mai colaborat la foile de limbă armeană „Masis" și „Nor Arșaluis", iar cu Măgărdici Bodurian dă la iveală hebdomadarul „Paros" (1924), ieșit de sub teascuri pe parcursul unui an. În afară de „Universul" și „Universul literar", articole, reportaje, schițe, însemnări de călătorie, mici cronici teatrale și literare, traduceri, succinte comentarii de politică externă și internă îi apar lui **M.**, care mai semnează Mes., M., V. M., în „Veselia", „Cosinzeana", „Actualitatea", „Critica", „Acțiunea română". În „Ararat" tălmăcește aproape număr de număr, în versuri și, rar, în proză, din autori armeni: Victoria Aganoor, A. Agopian,

Avedis Aharonian, Givani (Serope Levonian), Șușanig Gurdikian, A. Harutiunian, Avedis Isahaghian, Kamar-Katiba (Rafael Batganian), Khoren de Lusignan, Misak Medzarentz, Vahan Minasian, Mikael Nalbandian, Hrant Nazarianz, Al. Panosian, Siamanto (Atom Gargeanian), Sybille (Zabel Asadur), Șant (Leon Seghoposian), V. Tekeian, Ohanes Timonian, Bedros Turian, Elize Turian, Gr. Zohrab ș.a. În *Mica antologie a poeților armeni* (1934) **M.** schițează pentru fiecare autor selectat câte o prezentare. I se datorește prima transpunere în românește prin intermediul unei versiuni armenești din Omar Khayyam. A mai tradus din Béranger.

Preocupat, firesc, de civilizația și cultura armeană, **M.** publică *Istoria Bisericii Armene* (1934), după arhiepiscopul Husik Zahrabian, și *Sfânta liturghie a Bisericii Armene* (1937). Lucrare cu o impresionantă densitate de informații, *Istoria armenilor* (I-II, 1923-1926) nu e lipsită de oarecare calități narative, perceptibile mai ales în pasajele de evocare a tragediilor ce au însângerat istoria poporului transcaucazian. Ca publicist, **M.** stăpânește o bună limbă românească, vioaie, clară, fără fioriturі de stil. Intervențiile lui, prompte și de bun-simț, se bizuie pe credința în menirea socială a artei scrisului. Multe însemnări, altminteri de aspect anodin, își propun să atragă atenția asupra unor neajunsuri ce fac omului de rând viața amară (un titlu grăitor — *Din dramele mizeriei*). Rubricile susținute în „Ararat" și în „Universul" surprind instantanee care, în ochii gazetarului sufletist, au o anume relevanță. Altele sunt „reminiscențe" (*Din alte vremi*) sau istorioare („pățanii"), uneori nostime, mai adeseori fade, cu palide sclipiri de umor. Mici exerciții narative, ele caută să-și coloreze anecdotica prin conturarea câte unui profil (de pildă, „apașul gazetăresc"). Prozele din *Schițe-filme* (1913), fie glumețe (cu haz sărăcuț), fie duioase ca la carte, se nutresc din întâmplări mărunte, pe care nici surpriza din final, care vrea să spună că aparențele înșală, nu le smulge din sălciu. Rar, schițele acestea se interferează cu literatura (*Frunzele veștede, Gelozie*). Un prinos de nemăsurată admirație, când smerit până la prosternare, când euforic peste poate, se revarsă din „notele biografice", în ton encomiastic, închinate reginei Carmen Sylva (*Regina noastră*, 1914). Interes prezintă, ca aport documentar, amintirile din pribegie (*Amintiri din Rusia*, răsfirate în „Ararat"). Ele captează ceva din pulsul violent, haotic al încrâncenatelor evenimente ce au constituit începutul „aventurii bolșeviste". Martor care știe să vadă, memorialistul derulează alert, într-adevăr ca într-un „film", secvențe cumplite din „calvarul refugiaților" români într-o Rusie sfâșiată de jafuri și omoruri, apăsată de o teroare de coșmar. „Impresii fugitive" de voiaj așterne **M.** în reportajul *București-Sakkarah* (1913). Vestigii, moschei, muzee, maiestuos-enigmaticele piramide sunt descrise în cuvinte simple de călătorul în drum spre Sahara, ale cărui tresăriri de încântare rămân departe de pragul expresivității. Mai puțin rutiniere ar fi notațiile din *Ierusalim* (1914), cărticică unde autorul reconstituie, fără pretenții de stil, itinerarul său de pelerin la Locurile Sfinte. Minuțios ca îndeobște, atras de detaliul care cât de cât semnifică, evlaviosul („căzui în genunchi și sărutai piatra funerară") e cotropit, după propria spusă, și de „delicii estetice". Ce folos, ele își pierd pulsul în exclamațiile calpe („uimitor" ș.a.). Roman sentimental, *Getta* (1916) vădește un anume fler psihologic, manifestat în sugerarea efectelor chinuitoare ale geloziei. Patima crescândă a unui tânăr, Aurel Chiru, pentru o „drăcoaică", Getta, soția plină de frustrări a unui bărbat obtuz, e minată de o suită absurdă de îndoieli torturante, de furii iscate din năzăreli, de disperări răvășitoare, rarele clipe de fericire fiind întunecate de umbrele unei suspiciuni ce nu provoacă decât suferință. Tot acest zbucium duce, într-un final melodramatic, la suicidul protagonistei, abia acum iubitul mefient convingându-se de adevărul sentimentelor ei. De aici, remușcări continue și o jelanie care generează o pasabilă, pe alocuri, narațiune.

SCRIERI: *București-Sakkarah*, București, 1913; *Schițe-filme*, București, 1913; *Ierusalim*, București, 1914; *Regina noastră*, București, 1914; *Getta*, București, 1916; *Istoria armenilor*, I-II, București, 1923-1926. **Traduceri:** Husik Zahrabian, *Istoria Bisericii Armene*, București, 1934; *Mica antologie a poeților armeni*, pref. trad., București, 1934.

Repere bibliografice: C.N.F., *„Schițe-filme"*, VR, 1913, 9; Trivale, *Cronici*, *336*; T.A. [T. Arghezi], *Cotețul cu esteți*, „Seara", 1913, 1363; G. [I.G. Bunescu], *O figură prețioasă a ziaristicei noastre*, „Critica", 1913, 27; Al. Macedonski, *La Locurile Sfinte*, U, 1914, 355; Victor Anestin, *„Getta"*, UVR, 1916, 17; Al. Macedonski, *Mai puțin și mai mult decît literatură...*, U, 1916, 121; Liviu Rebreanu, *„Getta"*, RP, 1916, 233; [*Victor Vartan Mestugean*], ALD, *142*; Predescu, *Encicl.*, *541*; A., *Viața și moartea lui Victor V. Mestugean*, „Ararat", 1942, 203-204; *Dicț. scriit. rom.*, III, *174-175*. *F.F.*

MEȘTERUL MANOLE, baladă populară. Este cunoscută și sub numele *Cântecul lui Manole*, *Mănăstirea Argeșului*, *Legenda Mănăstirii Argeșului* și *Zidirea Mănăstirii Argeșului*. Face parte din ciclul baladelor legendare și datează, aproximativ, din ultimele decenii ale secolului al XVII-lea. La originea acestui cântec epic stau legendele despre „jertfa zidirii", generate la rândul lor de un mit. Potrivit unei credințe străvechi, noile construcții, îndeosebi edificiile mărețe, nu puteau dăinui dacă în temelia lor nu era zidită o ființă omenească. Semnificațiile ritualului erau multiple. Cel mai adesea, sacrificiul reprezenta ofranda adusă „spiritului locului", care urma să devină duhul protector al clădirii. Numeroase legende atestă această largă circulație a mitului. Cunoscut de lumea antică, el era răspândit atât în Europa, cât și în Asia, Africa și chiar în America precolumbiană. Formă poetică a îmbrăcat însă în aria sud-est europeană, unde predomină balada. Versiunile extrabalcanice cunosc o dezvoltare epică restrânsă, rezumându-se de obicei la prezentarea superstiției, și sunt axate pe ideea sacrificiului minim: erau sortiți să asigure trăinicia zidurilor fie copii, fie oameni în vârstă care consimțeau să suporte supliciul. La popoarele sud-est europene aproape întotdeauna este jertfită soția meșterului. Actul capătă înțelesul simbolic al jerfei în slujba creației și afectează în chip direct destinul creatorului. Ideea sacrificiului maxim, abia schițată în variantele sârbești și bulgărești, capătă contur definitiv în versiunea românească, tipul moldo-muntean. Aici acțiunea este dominată de drama creatorului, încheiată printr-un dublu sacrificiu. Locul de

obârșie al baladei pare să fie spațiul elin. Pledează pentru aceasta forma incipientă a cântecului neogrecesc, în care se păstrează trăsături rudimentare ce îl apropie de baza etnografică, și numele Manole, Caplea, Ana, caracteristice onomasticii grecești. Un rol important în răspândirea baladei la popoarele balcanice l-au avut breslele zidarilor aromâni. Variantele sud-est europene ale *Meșterului Manole* prezintă multe trăsături comune, dar conservă și o serie de particularități distincte. În balada grecească apare „blestemul ființei sacrificate", în cea sârbească, motivul „alăptării după moarte", iar cea românească adaugă două episoade noi: primul cuprinde întâlnirea voievodului cu ciobănașul care îi indică locul pentru mănăstire, iar celălalt zugrăvește sfârșitul tragic al meșterilor. În evoluția versiunii românești s-a scos în evidență existența a două straturi deosebite: unul arhaic, întâlnit numai în Transilvania – unde mitul zidirii apare întrupat și în legendă, colindă și chiar în cântecul de lume –, și altul mai nou, cuprinzând variantele moldo-muntene. Acestea din urmă se disting printr-o realizare artistică desăvârșită. Balada debutează printr-un ritual – alegerea locului pentru mănăstire. Însoțit de Meșterul Manole și de grupul său de zidari, domnitorul Negru Vodă pornește pe malul Argeșului în căutarea unui zid părăsit, pe ruinele căruia urmează să-și înalțe ctitoria. Un ciobănaș întâlnit în cale îl ajută să ajungă la locul căutat, aflat într-o poiană, lângă o mlaștină. Rămășițele zidului par să adăpostească duhuri nefaste: „Câinii cum îl văd, / La el se repăd/ Și latră a pustiu/ Și urlă-a morțiu". Meșterii încep să lucreze cu febrilitate, dar munca lor rămâne zadarnică aproape trei ani în șir, deoarece „Ziua ce-mi zidea/ Noaptea se surpa". Îngrijorat, Manole află dintr-un vis că mănăstirea nu poate fi înălțată decât cu prețul vieții uneia dintre soțiile sau surorile meșterilor. Toți se leagă cu jurământ să împlinească jertfa, dar singurul care nu trădează taina este Manole. În ziua sortită soția sa zorește spre locul blestemat. Deznădăjduit, Manole imploră sprijinul puterii cerești. Piedici de tot felul o fac pe Caplea să întârzie, dar nu reușesc s-o întoarcă din drum. Și, astfel, zidarii dau curs jurământului. Meșterul însuși participă la săvârșirea crudului ritual, menit să asigure durabilitate zidurilor. Terminată, biserica impresionează prin frumusețea ei, mărind totodată orgoliul domnitorului. Pentru năzuința lor de a zidi altă mănăstire „Mult mai luminoasă/ Și mult mai frumoasă", meșterul și discipolii săi sunt condamnați la pieire. Asemenea legendarului Dedal, Manole plăsmuiește aripi de șindrilă și încearcă să zboare. El se prăbușește însă la poalele mănăstirii, preschimbându-se într-un izvor „Cu apă curată,/ Trecută prin piatră,/ Cu lacrimi sărate,/ De Caplea vărsate". Versiunea românească a *Meșterului Manole* se caracterizează printr-o arhitectonică perfectă. Echilibrul compozițional se explică prin aceea că atât în prima, cât și în a doua parte a baladei este urmărit destinul meșterului, fără a se diminua rolul ființei sacrificate. De altfel, soarta lui Manole se împletește cu cea a Caplei într-un tot din care se degajă tragismul și duioșia. Sentimentele ce îi animă pe cei doi amintesc de marile iubiri din literatura universală. Implicațiile adânci ale dramei cuprinse în baladă au constituit punctul de plecare al mai multor creații culte. În poezia *Meșterul Manole*, C. Bolliac prelucrează motivul în spiritul ideilor pașoptiste, pe când N. D. Popescu, în nuvela cu același nume, nu depășește descrierea meticuloasă a faptului brut. *Meșterul Manole*, drama lui Victor Eftimiu, preia întreaga fabulație, subliniind valoarea simbolurilor, în timp ce Adrian Maniu, în *Meșterul*, rămâne fidel narațiunii folclorice, căreia îi imprimă o tentă bizantinizantă, iar Lucian Blaga, în *Meșterul Manole*, încadrează mitul autohton într-o dramă de idei. Motivul este foarte răspândit în lirica dintre cele două războaie mondiale, fiind preferat mai ales de poeții tradiționaliști. Dintre creațiile artistice din a doua jumătate a secolului al XX-lea inspirate de această baladă, *Meșterul* lui Nicolae Labiș surprinde chipul de Prometeu român al eroului legendar.

Surse: V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, București 1866, *186–195*; G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, București 1885, *460–470*; Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, I, partea I, București, 1900, *18–21*; C.N. Mateescu, *Balade*, pref. N. Iorga, Vălenii de Munte, 1909, *13–28*; N. Păsculescu, *Literatură populară românească*, București, 1910, *188–192*; G. Giuglea, G. Vâlsan, *De la românii din Serbia*, București, 1913, *177–182*; Tudor Pamfile, *Cântece de țară*, București, 1913, *19–24*; Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei*, București, 1930, *254–258*; C. Sandu-Timoc, *Poezii populare de la românii din Valea Timocului*, Craiova, *135–150*; Al. I. Amzulescu, *Cântece bătrânești*, București, 1974, *424–430*.

Repere bibliografice: A. I. Odobescu, *Scrieri literare și istorice*, II, București, 1887, *499–516*; Lazăr Șăineanu, *Legenda Meșterului Manole la grecii moderni*, CL, 1888, 8; Tudor Pamfile, *Mitologie românească*, I, București, 1906, *248–258*; Petre Caraman, *Considerații critice asupra genezei și răspândirii baladei „Meșterul Manole" în Balcani*, „Buletinul Institului de Filologie Română „A. Philippide", 1934; Mircea Eliade, *Comentarii la legenda Meșterului Manole*, București, 1943; Ovidiu Papadima, *Neagoe Basarab, Meșterul Manole și „vânzătorii de umbre"*, REF, 1962, 3–4; Mihai Pop, *Nouvelles variantes roumaines du chant du Maître Manole (Le Sacrifice de l'emmurement)*, RSL, 1963, 1; *Ist. lit.*, I, *125–128*; Lucia Djamo, *Tema Meșterului Manole în limba albaneză*, RITL, 1965, 1; Adrian Fochi, *Versiuni extracarpatice ale legendei despre „jertfa zidirii"*, LL, 1966; Gh. Vrabie, *Balada populară română*, București, 1966, *69–108*; Liviu Rusu, *Viziunea lumii în poezia noastră populară*, București,1967, *295–306*; D. Caracostea, *Poezia tradițională română (Balada populară română și doina)*, II, îngr. Dumitru Șandru, pref. Ovidiu Bârlea, București,1969, *185–223*; Ion Taloș, *Meșterul Manole*, I-II, București, 1973–1997; Adrian Fochi, *Coordonate sud-est europene ale baladei populare românești*, București, 1975, *118–122*; Ion Rădoi, *Variantele românești ale baladei „Meșterul Manole"*, în *Semiotica folclorului*, coordonator Solomon Marcus, București, 1975, *50–71*; Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu, *Folclor literar românesc*, București, 1976, *330–337*; *Dicț. lit. 1900, 561–563*; Gheorghe Ciompec, *Motivul creației în literatura română*, București, 1979; Horia Bădescu, *Meșterul Manole sau Imanența tragicului*, București, 1986; Pavel Ruxăndoiu, *Folclorul literar în contextul culturii populare românești*, București, 2001, *520–529*. *I.H.C.*

MEȘTERUL MANOLE, revistă apărută la București, lunar, din ianuarie 1939 până în aprilie 1942. Redactori sunt Ovid Caledoniu, Vintilă Horia, Miron Suru. Din grupul revistei fac parte Ștefan Baciu, Mihai Beniuc, M. Camilucci, Virgil Carianopol, Mihail Chirnoagă, Paul Constantinescu, Ion Aurel Manolescu, Aurel Marin, Pericle Martinescu, I. Mirea, Horia Nițulescu,

Grigore Popa, Rudolf Rybiczka, Teodor Scarlat, Ștefan Stănescu, Mircea Streinul, Ion Șiugariu, Octav Șuluțiu. De la numărul 3/1939 Ștefan Baciu se retrage și intră în grupare V. Beneș, Emil Botta, Emil Giurgiuca, de la numărul 5–6/1939 I. Mirea este înlocuit cu Axente Sever Popovici, iar numărul 1–3/1940 marchează retragerea lui Ion Aurel Manolescu și a lui Teodor Scarlat și apariția lui Ion Frunzetti, Constantin Micu. Începând cu numărul 5–6/1941 pleacă Virgil Carianopol, dar vine Laurențiu Fulga, în timp ce colegiul de redacție are următoarea formulă: directori – Ovid Caledoniu și Vintilă Horia, prim-redactor – Ion Șiugariu. Rubricile semnificative sunt „Orizonturi", „Cuvintele vremii", „Viața cărților". În articolul-program *Note pentru călătoria noastră*, Vintilă Horia invocă ideea sacrificiului care stă la baza oricărui act de cultură, motivând implicit și numele revistei: „E plină de impresionante certitudini legenda aceea în care un *meșter* renunța pentru totdeauna la ceva din el însuși [...] pentru a împlini perfecta operă de artă [...]. Gestul lui, reactualizat în miracolul fiecărei capodopere, poate deveni simbol și mitul dinamic al unui întreg ciclu de cultură". Mai concretă, altă intervenție programatică a aceluiași autor, *Delimitări*, proclamă delimitarea de „occidentalismul" grupării Criterion („Noi tindem să realizăm fenomenul invers: inocularea Europei cu ser românesc"), respingând în același timp acuzația de spirit închis, de „gașcă", adus revistei, care – afirmă Vintilă Horia – exprimă tendințele noii generații de a se implica mai adânc în procesul de ridicare a României moderne prin cultură, pornind de la principiul „Prin noi înșine!" și de la dorința de a întruchipa „elanul către frumos al întregii Românii tinere". Treptat, publicația ia o tot mai accentuată tentă prolegionară. Publică poezie scriitori din generația tânără: Virgil Carianopol, Ștefan Baciu, Vintilă Horia, Simion Stolnicu, Ion Șiugariu, Ion Frunzetti, Radu Stanca, Ovid Caledoniu, Mihai Beniuc, Madelaine Andronescu, Aurel Chirescu, Vasile Negreanu, Aurel Marin, Ștefan Stănescu, Horia Nițulescu, Grigore Popa, Coca Farago, Vlaicu Bârna. Sub titlul *Sunt frate cu un fir de iarbă*, Pericle Martinescu e prezent cu poeme în proză. Romanul și nuvela sunt ilustrate de Mihail Șerban (*Vedenia, Într-o primăvară*), Vintilă Horia (*Reverie citadină, Zâmbetul lui Enzo Terga, Sufletul pisicii, Dumnezeu adevărat...*), Mircea Streinul (fragmente din romanul *Drama casei Timotei*), Laurențiu Fulga (*Vânt de ianuarie*), Mihail Chirnoagă, V. Beneș. Articole și eseuri dau Vintilă Horia, (*O nouă înțelegere a fantasticului*), Ion Frunzetti (*Problema tragicului modern*), M. Camilucci (*Nevoia de poezie*). Intervenții critice fac Al. Husar (*„Luceafărul" și „Meșterul Manole"*), Ion Șiugariu (*Titu Maiorescu, criticul*), Mihail Isbășescu (*Schiller estetician, Hans Carossa*), Pericle Martinescu (*James Joyce, Portretele lui Eminescu*). Cronica literară este susținută de Mihail Chirnoagă, căruia îi va lua locul începând cu numărul 1–3/1940 Vintilă Horia, de Ion Șiugariu, preocupat cu predilecție de poezia tânără – Emil Giurgiuca, Virgil Carianopol, Vintilă Horia, Constantin Salcia, Grigore Popa, N. Crevedia, George Drumur, Vlaicu Bârna, Constantin Virgil Gheorghiu, Mihai Beniuc, Ștefan Baciu – și de Miron Suru. Cronica ideilor îi are drept semnatari pe Pericle Martinescu și pe Constantin Micu. De artele plastice se ocupă Ioan I. Mirea, iar de muzică, Paul Constantinescu. Lui Mircea Eliade îi aparține un studiu de folclor comparat, *Piatra șerpilor*. Mai semnează Coriolan Gheție, C.N. Negoiță. Cum era de așteptat, conform programului, sectorul traduceri este slab reprezentat. Se publică proza *Fără nici un motiv* a lui Giovanni Papini, în transpunerea lui Giuseppe Sabbarese, și poezia *Zi de toamnă* a lui Rilke, în tălmăcirea lui Aurel Cosmoiu. *M.V.*

MICHAILESCU, Gaby (14.XII.1910, Craiova), cronicar dramatic și memorialist. Este fiul Mariei Michailescu (n. Diculescu), profesoară de gimnastică, și al lui Elie Michailescu, profesor, dirijor și autor de manuale de muzică. După studii liceale la Craiova, frecventează ca audient cursul de estetică literară ținut de Mihail Dragomirescu la Facultatea de Litere și ca student, Conservatorul din București. Debutează în „Rampa" (1926) și editorial – cu volumul *Culise și reflectoare* (1935). Este, succesiv, după 1930 corector la „Încotro?", redactor la ziarele „Naționalul nou", „Frontul", „Tempo", „Informația", „Libertatea", „Capitala". Colaborează și la „Zorile", „România de azi", „România literară", „Ramuri", „Cronica", „Flacăra", „Facla", „Aplauze", „Cortina", „Galeria", „Literatorul" (seria nouă).

Istoric al fenomenului teatral și autor de monografii dedicate personalităților scenei românești, **M.** este cunoscut, în primul rând, datorită activității sale în domeniul impresariatului artistic. În cele șapte decenii petrecute ca slujitor al Thaliei, a organizat sute de turnee cu trupe de teatru celebre, fiind îndrumătorul unora dintre actorii români, mai ales al celor din teatrul de revistă. Însemnările impresarului, desfășurate pe paginile câtorva cărți – *Culise și reflectoare, Vagonul în turneu* (1986), *Cușca sufletului* (1990), *Cu și fără machiaj* (2001) – descriu o parte din aceste peregrinări, al căror farmec e dat de existența boemă a artiștilor, veritabili trubaduri moderni care se adaptează unui stil de viață improvizat, presărat de întâmplări vesele și triste, devenite prilej de evocare ulterioară. Cu toate că s-a dedicat de timpuriu scrisului, „pritocind", cum spune, „vinurile" altora, cărțile scoase la senectute sunt mult mai importante datorită conținutului memorialistic extrem de bine conservat și transpus într-un stil literar nealterat de la debutul editorial. Ocupându-se de o seamă de biografii artistice de excepție (Ion Ghica, Nicolae Leonard, Iancu Brezeanu, Maria Tănase), **M.** scrie într-un stil entuziast, ornant, din care nu lipsește emfaza specifică oratoriei scenice. Apărător al valorilor tradiției teatrale românești, el stă cu fața întoarsă spre trecut și nu scapă niciodată prilejul de a vitupera excesele din teatrul contemporan. Refuză să creadă în experimentele moderniste pentru că în „noul" teatru actorul e trecut pe un plan secund în raport cu „abaterile" (de la text) regizorale, cu scenografia și efectele de sunet și lumină. Cu prilejul unor conferințe, lansează adevărate filipice la adresa oamenilor de teatru moderni. În cărți cultivă portretul în basorelief, realizat din cuvinte și expresii pregnante, cu fraze îndelung șlefuite înainte de a fi încredințate hârtiei. Cele mai

multe dintre enunțuri sunt fie aforistice, fie apoftegmatice, redate într-un stil căutat vetust, de legendă, spre a se distanța și mai mult de cel al contemporanilor. Caracterul memorialistic al miilor de pagini scrise de **M.** rămâne peste timp o prețioasă (și patetică) mărturie a pasiunii sale pentru arta spectacolului.

SCRIERI: *Culise și reflectoare*, București, 1935; *Ion Brezeanu. Amintiri... vinurile mele pritocite de...*, București, 1939; *Iancu Brezeanu. O mie de ani într-o birjă*, București, 1984; *Leonard, soldatul de ciocolată*, București, 1984; *Însemnările unui impresar*, vol. I: *Vagonul în turneu*, vol. II: *Cușca sufletului*, vol. III: *Cu și fără machiaj*, București, 1986–2001; *Prințul Ion Ghica, ilustrul director al Scenei Naționale*, București, 2000; *Maria cea fără de moarte*, București, 2003.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *Dialoguri literare*, București, 1987, *260–264*; *Dict. scriit.rom*, III, *175–176*; Firan, *Profiluri*, II, *56–58*. *L.Ch.*

MICHĂILESCU, Ștefan C. (1846, București – 2.VI.1899, București) gazetar. Și-a făcut studiile la Gimnaziul „Matei Basarab" și la Liceul „Sf. Sava" din București. Din 1864 este student la Facultatea de Științe a Universității din București, după absolvirea căreia e numit profesor de științe fizico-naturale la Gimnaziul „Gh. Lazăr". A avut o activitate didactică îndelungată, ca profesor de gimnaziu și de liceu, apoi ca inspector general în învățământul primar și secundar sau ca secretar general la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice. Singur sau în colaborare, a editat numeroase manuale de citire, aritmetică, mineralogie. Fructificându-și experiența pedagogică, a scris *Încercări critice asupra învățământului nostru primar* (1888), analiză documentată și pătrunzătoare a situației școlilor din România la acea dată. **M.** s-a făcut cunoscut mai ales prin studiile și conferințele sale pe teme științifice și filosofice. Articolele publicate în „Societatea pentru învățătura poporului român", „Columna lui Traian" sau „Tranzacțiuni literare și științifice", ca și studiile apărute în volum – *Influența luminii asupra vieții* (1871), *Câteva din siluetele epocei* (1874), *Industria și rezbelul* (1878), *Introducere la psihofizică* (1892) ș.a. – dezvăluie un gânditor materialist, adept, într-o măsură, al pozitivismului lui Aug. Comte și al determinismului lui H. Taine. Era un bun cunoscător al mișcării filosofice și științifice europene, pasionat de fiecare nouă descoperire, pe care urmărea să o integreze într-o explicație materialistă a fenomenelor naturii. S-a sinucis la începutul verii anului 1899.

Gazetar talentat, **M.** s-a impus în publicistica de la sfârșitul secolului al XIX-lea prin cunoștințe variate și spirit de observație, prin arta de a expune limpede și accesibil complicate probleme de fizică, mecanică, științe naturale sau psihologie. A fondat, împreună cu D.A. Laurian, revista „Tranzacțiuni literare și științifice" (1872), a fost redactor al „Revistei contimporane", iar din 1877, prim-redactor al ziarului „România liberă". Comentariile sale, spirituale și ironice, semnate Stemi sau Stemill, vizau stări sociale și politice, evenimente sau tendințe din domeniul cultural și artistic. A combătut, alături de A.I. Odobescu, plagiatul și a criticat existența spiritului de grup în mișcarea literară, cu aluzii la exclusivismul junimist. În apărarea comediei *D-ale carnavalului* a lui I.L. Caragiale a scos, împreună cu N.G. Rădulescu-Niger, broșura *Ion Luca Caragiali, autor dramatic*, cu subtitlul *Caragiali fluierat* (1885). **M.** este autorul unui apel patetic pentru tipărirea și răspândirea literaturii naționale, *Dați-ne biblioteci cu cărți românești!* („Revista contimporană", 1875), cu accente care anunță manifestele culturale ale lui N. Iorga. El alcătuiește un program general, bine conceput, cu propuneri precise pentru reeditarea selectivă a scriitorilor români din trecut, urmărind valorificarea lor critică, pe etape, și având drept criterii valoarea operei și „adevărul" ei. În domeniul culturii se apropie de orientarea lui Titu Maiorescu, de care se delimitează însă în filosofie. Era, totuși, un audient entuziast al cursurilor acestuia și putea fi văzut uneori și la ședințele Junimii. A arătat interes și aptitudini pentru filosofia culturii și pentru estetică. Arta ar fi, în concepția sa, formulată într-un amplu comentariu asupra picturii lui N. Grigorescu, o fuziune între realitatea obiectivă și subiectivitatea artistului. Evoluția artei „după psihicul fiecărei epoce" este explicată prin evoluția atitudinii față de om. Arta antică ar fi consfințit „zeificarea" omului, iar creștinismul – prezența lui Dumnezeu în artă, făcând din oameni „ființe eterate". Epoca modernă – afirmă **M.** – este marcată de domnia realității și a experienței, iar în plan artistic, de impunerea categorică și salutară a realismului.

SCRIERI: *Câteva din siluetele epocei*, București, 1874; *Ion Luca Caragiali, autor dramatic* (în colaborare cu N.G. Rădulescu-Niger), București, 1885; *Introducere la psihofizică*, București, 1892; *Pagini filosofice alese*, îngr. și introd. S. Ghiță, București, 1955.

Repere bibliografice: C. Dobrogeanu-Gherea, *Studii critice*, II, București, 1957, *147–151*; *Sinuciderea lui Ștefan Michăilescu*, „Evenimentul", 1899, 1835; Anghel Demetriescu, *Opere*, îngr. și pref. Ovidiu Papadima, București, 1937, *375–392*; Petrașcu, *Icoane*, IV, *227–234*; L. Volovici, *Adversarii Junimii (1867–1880)*, ALIL, t. XIX, 1968; *Ist. filos. rom.*, I, *408–412*; *Ist. lit.*, III, *150–151*; *Dict. lit. 1900*, *563*. *L.V.*

MICLĂU, Paul (12.IV.1931, Comorâște, j. Caraș-Severin), semiotician, poet, prozator și traducător. Este fiul Cătălinei (n. Micșa) și al lui Ion Miclău, țărani. Urmează școala primară în comuna natală și cursurile Liceului „General Dragalina" din Oravița (1942–1950). Între 1950 și 1954 este student al secției limba și literatura franceză a Facultății de Filologie din București, unde după licență rămâne asistent preparator. După separarea Facultății de Limbi Romanice, Clasice și Orientale își continuă cariera universitară, fiind avansat conferențiar (1969), apoi profesor (1972). Beneficiază de o bursă de specializare în Franța, la Sorbona (1965–1966) și își susține doctoratul la Universitatea din Montpellier în 1968, cu teza *Le Signe linguistique* (publicată în 1970). Între 1966 și 1970 este lector de limba și civilizația română, apoi conferențiar asociat la Universitatea din Montpellier. Întors în țară, este ales, în 1970 și în 1977, șef de catedră, în 1971 prodecan, iar între 1972 și 1976 decan. Din anul următor, după reunificarea facultăților

de limbi străine, va fi decanul noii instituții până în 1986, anul unificării întregului învățământ superior filologic bucureștean sub emblema Facultății de Filologie, căreia îi este prodecan. În 1987 este trimis ca lector de limba și civilizația română la Paris IV – Sorbona, din 1988 până în 1991 fiind profesor la Institutul de Limbi și Civilizații Orientale din Paris. După reîntoarcerea în țară își asumă conducerea, ca decan (1994–1995) și ca rector (1995-1997), a Școlii Superioare de Jurnalism, rămânând profesor, apoi profesor consultant, al Facultății de Limbi Străine. Prin cursurile predate, între care se evidențiază cele de istoria limbii și literaturii franceze (mai cu seamă a celei moderne), de stilistică și versificație, de poetică semiotică și pragmatică, **M.** a adus o contribuție notabilă la promovarea structuralismului lingvistic și poetic, a semioticii generale și literare, a francofoniei universitare la nivel internațional (fiind, între 1979 și 1992, președintele Comitetului pentru Europa Nefrancofonă și membru al Comitetului Mondial al Asociației Universităților parțial sau integral de limbă franceză). Președinte al Grupului Român de Semiotică (1972-1989), al Societății de Lingvistică Romanică, al Societății de Lingvistică, al Grupului Român de Lingvistică Aplicată, este totodată membru al Societății de Lingvistică din Paris și al Asociației Scriitorilor de Limbă Franceză.

Activitatea filologică și literară a lui **M.** se construiește de-a lungul unei jumătăți de veac, privilegiind, pe rând, diferite coordonate. Primul centru de interes, care îi marchează nu numai începuturile, este lingvistica (publică, în 1955, articolul *Noțiunea și cuvântul* în volumul *Introducere în lingvistică*, iar în 1960, studiul *Scriitorii și evoluția limbii* îi va fi inclus în volumul *Probleme de lingvistică generală*, ambele coordonate de Al. Graur). **M.** se evidențiază în primele trei decenii de după război ca un reprezentant de excepție al noilor curente în domeniile conexe filosofiei limbajului, principalele sale contribuții fiind în aria structuralismului, dar mai cu seamă a semioticii și a poeticii, în care se dovedește nu doar un deschizător de drumuri, prin lucrări precum *Le Signe linguistique, Semiotica lingvistică* (1977; Premiul „Timotei Cipariu" al Academiei Române), *Signes poétiques* (1983), ci și un creator de școală, prin activitatea sa de conducător de doctorat și prin coordonarea de lucrări colective – *Balazc, sémioticien avant la lettre* (1977), *Les Langues de spécialité* (1982), *Sémiotique roumaine* (1982) ș.a. – și prin colaborarea neobosită la numeroase reviste, între care „Analele Universității București", „L'Année francophone", „Dialogues" (Canada), „Beiträge zur Romanischen Philologie" (Germania), „Cahiers roumains d'études littéraires", „Cahiers roumains de linguistique appliquée", „Cahiers des Saint-Germain des Près", „Dialogue" și „Jalons" (Franța), „Cahiers de sémiotique", „Degrès" (Belgia), „Revue roumaine de linguistique", „România literară" ș.a., la unele publicații fiind membru în comitetele de redacție.

În domeniul relațiilor franco-române **M.** se manifestă publicând atât studii dedicate literaturii franceze, mai cu seamă celei moderne și contemporane, analizată cu pătrundere, în esența specificității ei și în relație cu poezia română (*Le Poème moderne*, 2001), cât și traduceri. Transpune lucrări de specialitate (André Martinet, Tzvetan Todorov) și scrieri literare, din franceză (M. Duverger, C. Varenne, Balzac), dar mai ales din poezia română, domeniul său de excelență. I se datorează versiuni în limba franceză din opera poetică a lui Lucian Blaga, V. Voiculescu, Ion Barbu, Mihai Eminescu, Tudor Arghezi; va fi distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru traducerile din Voiculescu (1981) și Ion Barbu (1985), precum și cu Medalia „Mihai Eminescu", acordată de Președinția României (2000). Pentru întreaga sa activitate i s-a acordat în 1985 Palmes Académiques în grad de ofițer. Ca poet și prozator, **M.** se remarcă printr-o creație construită sub pecetea unei duble tentații – a expresiei bilingve, rod al unei francofonii nu doar asumate profesional, ci și sentimental, și a dublei priviri, de creator și de critic literar, având plăcerea desfacerii textului în fibrele sale cele mai profunde prin instrumentele moderne ale analizei de text oferite de o viziune proprie asupra limbajului poetic, rezultat al cercetărilor asupra semnului lingvistic. O înzestrare poetică certă transformă însă experiențele sale în creație autentică. Poezia, fie ea în română (*Punte întru text*, 1985) sau în franceză (*Sonnets*, 1991, *Sous le trésor*, 1997, *Au Bord du temps*, 1999, *Racines écloses*, 2002), se caracterizează deopotrivă prin puritate formală – sonetul este cultivat cu rafinament – și prin profunzime conceptuală sublimată în imagine verbală, demonstrând cum „transpunerea teoriei în carnea versurilor, în substanța figurilor de stil, poate asigura acesteia o durată la care tratatul de semiologie nici nu poate visa" (Mihai Zamfir). Dar semiologul nu se oprește la experiența liricii, iar scrierile de memorialistică literară (denumită de el însuși „autoficțiune", iar de critică „roman politico/poetic") ating, iarăși în dublă expresie, franceză și română (obținută prin autotraducere, sau, mai exact, prin rescriere), nivelul creației literare autentice, prin ștergerea limitelor dintre real și ficțional în planul scriiturii. Romanul *Roumains déracinés*, apărut în versiune franceză în 1995, la Paris (premiat de Asociația Scriitorilor de Limbă Franceză), cunoscuse o primă variantă în română, *Comoara* (1989), apoi cea completă, necenzurată, *Dislocații* (1994). Ele recompun, cu mijloace moderne, un destin urmărit pe diverse paliere ale experiențelor personale și colective, în care naratorul se simte ca parte. Personalitate proteiformă, **M.** nu se lasă închis în formule, pentru că, experimentându-le, le depășește.

SCRIERI: *Signes poétiques*, București, 1983; *Punte întru text*, Timișoara, 1985; *Comoara*, Timișoara, 1989; ed. *(Dislocații)*, București, 1994; ed. *(Roumains déracinés)*, Paris, 1995; *Sonnets*, Paris, 1991; *Ulysse*, Paris, 1992; *Miorița*, București, 1992; *La Francophonie*, București, 1994; *Paris, ville lumière*, București, 1996; *Sous le trésor*, Timișoara, 1997; *Au Bord du temps*, București, 1999; *Le Poème moderne*, București, 2001; *Racines écloses*, Constanța, 2002. **Traduceri:** Lucian Blaga, *Poemele luminii – Les Poèmes de la lumière*, ed. bilingvă, pref. trad., București, 1971; Gheorghe Zamfir, *Dincolo de sunet – Au delà du son*, ed. bilingvă, București, 1971 (în colaborare cu Andreea Dobrescu-Warodin); Tzvetan Todorov, *Poetica. Gramatica Decameronului*, București, 1975; V. Voiculescu, *Poezii – Poésies*, ed. bilingvă, pref. trad., București, 1981; Ion Barbu, *Nadir latent – Nadir latent*, ed. bilingvă, pref. trad., București, 1985; Mihai Eminescu, *Poésies*, pref. trad., București, 1985, *Poezii – Poésies*, ed. bilingvă, pref. trad., București, 1999; *Jeunes poètes*

roumains, pref. trad., Paris, 1990 (în colaborare cu Dan Ion Nasta); Maurice Duverger, *Europa de la Atlantic la Delta Dunării*, București, 1991; Céline Varenne, *Libertate – Liberté*, ed. bilingvă, București, 1991; Thierry Jonquet, *Mygal, păianjenul veninos*, București, 1992; Tudor Arghezi, *Poeme alese – Poèmes choisis*, ed. bilingvă, București, 1996; Toma George Maiorescu, *Poezii – Poèmes*, ed. bilingvă, București, 1997 (în colaborare cu Radu Cretzeanu, Andrée Fleury și Ion Matei); Anghel Dumbrăveanu, *Țara himerei – Pays de la chimère*, ed. bilingvă, Timișoara, 1998; Honoré de Balzac, *Proscrișii și alte povestiri din Comedia Umană*, Iași, 1998 (în colaborare); Ioan Flora, *Poèmes*, Belgia, 2002 (în colaborare cu Anca Măniuțiu).

Repere bibliografice: Balacciu-Chiriacescu, *Dicționar*, 177; Margareta Gynresik, *„Roumains déracinés – un roman politique/poétique*, „Dialogues francophones", 1999, 4; *Paul Miclău – 70*, „Reflex", 2001, 4–6 (semnează Marcu Mihail Deleanu, Călin Chincea, Mihaela Pasat); Raymonde Bulger, *„Au Bord du temps"*, „Dialogues francophones", 2003, 6; Ion Guțu, *„Racines écloses" sau Dimensiunea modernă a poemului*, „Contrafort", 2003, 9. *Il.M.*

MICLE, Veronica (22.IV.1850, Năsăud – 3.VIII.1889, Mănăstirea Văratec, j. Neamț), poetă. Este al doilea copil al Anei și al lui Ilie Câmpan, cizmar, și primește și ea la naștere prenumele Ana. După moartea soțului său (1849), Ana Câmpan trece cu cei doi copii în Moldova, la Târgu Neamț. De aici, în 1853, pleacă la Iași, unde se și stabilește. Începând să urmeze cursurile școlii primare, viitoarea poetă își schimbă numele din Ana în Veronica. A fost bursieră a Școlii Centrale de Fete din Iași, pe care a absolvit-o în 1863. În anul următor se căsătorește cu profesorul universitar Ștefan Micle. Din această căsătorie

s-au născut două fete: Virginia, poetă, căsătorită cu Eduard Gruber, și Valeria, care va deveni o apreciată cântăreață de operă, sub pseudonimul artistic Nilda. În 1874, la Iași, îl reîntâlnește pe Mihai Eminescu, pe care îl cunoscuse cu doi ani înainte la Viena și de care se va atașa printr-o afecțiune ce îi va marca în chip dureros existența. În urma morții lui Ștefan Micle (1879), rămâne cu o situație materială nesigură. Se stabilește în 1887 la București și încearcă să îl sprijine moralicește pe Eminescu. Deprimată după dispariția acestuia, s-a retras la mănăstirea Văratec. Aici a alcătuit un album, intitulat *Dragoste și Poezie*, în care a transcris versuri proprii sau unele din poeziile eminesciene ce i-ar fi fost dedicate, însoțindu-le de comentarii. Substanțiala corespondență purtată cu Eminescu atestă bogate resurse autoscopice, accentuate cu deosebire în prezența erosului, precum și o apreciabilă diversificare, în aceeași direcție, a literaturii epistolare.

M. debutează în 1872, la „Noul curier român", cu două schițe de factură romantioasă. Și-a publicat versurile în „Columna lui Traian" (1874), iar din anul următor în „Convorbiri literare", revistă care i-a tipărit cele mai izbutite poezii. A colaborat și la „Familia" (din 1879), la „Revista nouă" și „Revista literară". Deși în lirica ei se simte influența lui Eminescu, cele mai multe versuri păstrează un ton personal, dar fără prea multă profunzime. Adeptă a liricii de tip heinean, poeta versifică frecvent ca urmare a dezamăgirilor în iubire. Sensibilitatea ei ultragiată pare să fie acută, dar nu își găsește totdeauna expresia artistică adecvată. Notabile sunt sinceritatea sentimentului și discreția lirismului. Tonul lamentațiilor este estompat, deși extremele sentimentale se fac simțite deseori. Tânguirea după iubirea pierdută e atenuată de melancolie și de puritatea aspirațiilor. În chip obsedant revine imaginea iubitului plecat, inspirația desfășurându-se în voie numai în absența ființei iubite, asociată, obișnuit, cu o suferință văzută ca un chin binefăcător. O retorică discretă face ca poza și afectarea, prezente uneori, să creeze totuși aparența sincerității. Corectitudinea prozodică, acuratețea limbii și accesibilitatea conținutului au făcut ca versurile scrise de **M.** să cunoască în epocă o relativă răspândire. Alături de Margareta Cugler-Poni și de Maria Suciu, **M.** este întemeietoarea liricii feminine românești.

SCRIERI: *Poezii*, București, 1887; *Poezii*, pref. I.S. Mugur, Iași, 1909; *Poezii*, îngr. Iosif Nădejde, București, [1914]; *Poezii*, îngr. și pref. Augustin Z.N. Pop, București, 1969; *Corespondență*, îngr. și pref. Augustin Z.N. Pop, Cluj-Napoca, 1979; *Dulcea mea Doamnă/Eminul meu iubit*, îngr. Christina Zarifopol-Illias, Iași, 2002; *Poezii*, îngr. și pref. N. Georgescu, București, 2003.

Repere bibliografice: Augustin Z.N. Pop, *Mărturii. Eminescu-Veronica Micle*, București, 1967; George Sanda, *Veronica Micle*, București, 1972; *Dicț. lit. 1900*, 564; Irina Petraș, *Un veac de nemurire. Mihai Eminescu, Ion Creangă, Veronica Micle*, Cluj-Napoca, 1989; Mănucă, *Perspective*, 14–20; *Dicț. scriit. rom.*, III, 176–177; Dan Mănucă, *Opinii literare*, București, 2001, 55–65; Faifer, *Pluta*, 128–131; Liviu Papuc, *Marginalii junimiste*, Iași, 2003, 165–171. *D.M.*

MICLESCU, Dimitrie Scarlat (29.II.1820, Iași – 20. XI.1896, Botoșani), autor dramatic. Este primul fiu al Mariei (n. Beldiman) și al lui Scarlat Miclescu, mare logofăt. Învață acasă cu poetul Daniil Scavinschi și cu profesorul francez Étienne Malgouverné, apoi în diverse școli particulare și la Academia Mihăileană. Călătorise, ca mai toți boierii vremii, în Apus și în 1846 intră în magistratură. La 1848, amestecat în mișcările revoluționare de la Iași, se vede obligat, pentru a scăpa de represalii, să se ascundă, dar în 1849 este din nou judecător și după puțini ani ajunge prezident al Divanului de Apel din Iași (1855) și membru al Divanului Obștesc. La 30 mai 1856 se află printre cei care iscălesc actul de înființare a Comitetului Unirii și după un an e ales în Divanul Ad-hoc. După Unire primește funcții importante în guvernul de la Iași (ministru la Departamentul Lucrărilor Publice, apoi la Finanțe și la Justiție). În 1861 abandonează activitatea politică și se retrage la una dintre moșiile sale. Mai predă, gratuit, lecții la școala din Cotnari și la liceul din Botoșani, iar în 1864 primește de la Mihail Kogălniceanu însărcinarea de a explica țăranilor legea rurală. Reacția lui **M.** este surprinzătoare, și Kogălniceanu e nevoit să intervină energic pentru a-l determina să renunțe la această activitate, care amenința să devină o campanie de propagandă antiboierească. Detronarea lui Al. I. Cuza l-a afectat profund. Abia după 1875 își va relua acțiunile politice (un an mai târziu e ales deputat) și, după ce conservatorii îl închid pentru un delict de presă (critica violent regimul), liberalii îl destituie din funcția de avocat al statului, tot din cauza atitudinii independente și radicale. **M.** a fost frate cu mitropolitul Calinic Miclescu.

Puținele scrieri literare rămase de la acest boier activ, democrat și iubitor de dreptate, nu sunt pe măsura omului. Înainte de 1848 cunoscuse unele satisfacții ca autor dramatic, jucat în mai multe rânduri pe scena teatrului din Iași, precum și în turneele diverselor trupe care străbăteau țara. Piesele lui se aflau în repertoriu și către 1870, ba chiar și în 1875, când la Iași i se reprezenta melodrama *Dracul și ciobanul sau Fluierul fermecat*, localizată după un text francez. Debutase în ianuarie 1844 cu *Ionică, dragul mamei*, de asemenea melodramă, probabil originală, oricum atingând realitățile sociale și preocupările protipendadei moldovenești de atunci. În această piesă, cu replică vie și lovituri de teatru atent pregătite, sunt înfățișate urmările nefaste ale unei educații neîngrijite și relele aduse de jocul de cărți. Pe **M.** îl atrăgeau subiectele actuale, temele sociale. El prefera aspectele vesele ale vieții și critica, în felul lui V. Alecsandri, dar într-o manieră mai facilă, predilect comică, nu lipsită de asprimi. Știa să înjghebeze o intrigă verosimilă, să alterneze momentele de acalmie ale acțiunii cu schimbări surprinzătoare de situație, să mascheze cât de cât concluziile morale, dar nu construia caractere, personajele, mereu aceleași, fiind conturate cu stângăcie. Îi lipsea și fantezia verbală. În 1845 teatrul din Iași juca *Rezeșii la Iași sau Iașanca la țară*, comedie în două acte. Pe aceeași scenă se reprezenta, în spectacol cuplat cu *Baba Hârca* de Matei Millo, comedia într-un act *Fata cojocariului* (tipărită în 1851), o critică superficială, amuzantă, a cosmopolitismului lingvistic și a ambițiilor de schimbare a stării sociale, pe care le observa la burghezia în formare. Se pare că **M.** a scris sau a adaptat și alte piese, jucate de trupele Tardini–Vlădicescu, Luchian, Lupescu. Câteva poezii patriotice, satire și fabule, compuse cu destulă ușurință și pricepere de versificator, a publicat în „Steaua Dunării", „Curierul", „Bârladul" și în gazetele redactate de el: „Opiniunea", „Curierul de Dorohoi", „Cucoșul în pragul ușii".

SCRIERI: *Fata cojocariului*, Iași, 1851.

Repere bibliografice: [*Dimitrie Scarlat Miclescu*], „Constituționariul" (Iași), 1858, 13; [*Dimitrie Scarlat Miclescu*], „Curierul de Dorohoi", 1874, 1-2; [*Dimitrie Scarlat Miclescu*], „Constituționalul", 1896, 2164; Iorga, *Ist. lit. XIX*, II, *66, 222*; Burada, *Ist. teatr.*, I, *283, 312*, II, *64, 349*; Suțu, *Iașii*, II, *59-62*; Victor Slăvescu, *Din vremea lui Cuza Vodă. Un raport al lui Dimitrie Scarlat Miclescu (1865)*, RFR, 1942, 8; *Ist. teatr. Rom.*, I, *213*; Trifu, *Cronica, 147-148*; *Dicț. lit. 1900, 565*. *R.Z.*

MICLESCU, Horia (1891, Dămideni, j. Botoșani – ?), prozator. Urmaș al unei familii boierești care a dat și doi mitropoliți, **M.** și-a făcut studiile și ucenicia de artist plastic în Italia, specializându-se în sculptura animalieră. A debutat cu povestiri la „Adevărul literar și artistic" (1933), iar editorial, cu volumul de proză scurtă *Mazuru* (1935). A mai colaborat la „Universul", „Pictura și sculptura" (din al cărei comitet de redacție face parte), „Tribuna" (Ploiești).

Cu o memorie încărcată de întâmplări obișnuite sau mai dramatice și chiar tragice din viața boierimii moldovene, sedus de farmecul povestirilor sadoveniene, **M.** vrea să încerce și el eternizarea unor realități sociale pe cale de dispariție. Dacă în *Mazuru* sunt scurte narațiuni (precum cele din *Hanu Ancuței*), având ca punct culminant o crimă sau un alt moment de mare tensiune, următoarele două cărți intenționează o ilustrare a declinului clasei boierești. Romanul *Hanul „La urieși"* (1936) este axat pe confruntarea dintre generații. Refractar la orice reformă, credincios preceptelor și cutumelor tradiționale, un bătrân boier se opune reformelor inițiate de fiul său școlit în Occident și, cu atât mai mult, căsătoriei acestuia cu o fată de răzeș. Siliți să se întâlnească pe ascuns, tinerii sunt uciși de un sătean gelos și astfel dispare o veche familie. În romanul *Trosnesc stejarii* (1937) alți reprezentanți ai clasei boierești se autodistrug din lipsa simțului realității, din incapacitatea de a se orienta corect, dintr-o oarecare megalomanie sau din lipsă de energie, din indolență și inabilitate practică. Conform unei puternice tradiții a prozei românești, este urmărită în paralel și ascensiunea arivistului, a unui reprezentant al noii elite. Dar, așa cum autorul are luciditatea de a recunoaște că decăderea boierimii este cauzată în primul rând de propriile defecte, are și loialitatea de a nu fi excesiv de critic cu „ciocoii noi", cărora nu le reproșează decât ingratitudinea față de cei care i-au ajutat și nu faptul de a-i fi uzurpat. Câteva personaje destul de consistente, descrierea în culori sentimentale a unui mod specific de viață, patriarhal, izolat, cu un farmec desuet, dau parțial viață unor narațiuni insuficient controlate de autor. Simplu povestitor, lipsit de abilități tehnice, **M.** este incoerent și dezorientat în *Învinșii*

(1941), roman unde își părăsește domeniul predilect și încearcă să reconstituie biografia unui om de altă categorie, trăită în alt mediu social. Pentru că a fost un student strălucit, un tânăr așteaptă ca societatea ori soarta să-i ofere cele mai înalte funcții și onoruri fără a mai întreprinde nimic constructiv, fără a demonstra de ce e în stare, fiind tot mai apăsat de sentimentul ratării, până când e scos definitiv din viața socială. Felul în care autorul gândește personajul, descrierea comportamentului său și a ambianței sunt însă vagi. Dezlânat, inconsistent și fără fermitate, ca însăși viața eroului, romanul este o încercare ratată de a propune încă un neadaptat plin de calități. Comentatorii scrisului lui **M.** l-au așezat în descendența marilor povestitori moldoveni, de la care a moștenit doar tonul molcom, afectuos, exprimarea simplă, necăutată, tentația rememorării (poetizate) a unor realități demne de atenție, toate în contrast cu extravagantele formale și tematice moderniste.

SCRIERI: *Mazuru*, București, 1935; *Hanul „La urieși"*, București, 1936; *Trosnesc stejarii*, București, 1937; *Învinșii*, București, 1941.

Repere bibliografice: Paul Daniel, *„Mazuru"*, „Epoca", 1935, 1838; C. Dan Pantazescu, *„Mazuru"*, ȚA, 1935, 826; Izabela Sadoveanu, *„Mazuru"*, ALA, 1935, 746; Erasm [Petru Manoliu], *„Mazuru"*, „Credința", 1935, 418; M.G. Constantinescu, *„Mazuru"*, U, 1935, 118; Virgil Carianopol, *„Hanul «La urieși»"*, DEP, 1936, 2715; Iz. Sd. [Izabela Sadoveanu], *„Hanul «La urieși»"*, ALA, 1937, 843; N. Pora, *O carte a declinului boierimii*, ADV, 1937, 16 377; N.R. [Nicolae Roșu], *„Trosnesc stejarii"*, CRE, 1937, 3 378; C. Neagu, *„Hanul «La urieși»"*, IIȘ, 1937, 24; D. P.[Dan Petrașincu], *„Învinșii"*, VAA, 1941, 78. *C.T.*

MICLESCU, Ion G. (12.IX.1857, Călinești, j. Botoșani – 1920, Paris), autor dramatic. Om cult, umblat prin lume, **M.** a preferat succeselor mondene, repurtate prin saloane, o energică angajare în politică. Avea o bună pregătire juridică. În 1878 își susține, la Nancy, teza de licență în drept, pe care o va publica întâi în gazeta „Prutul", apoi în broșura, de vederi democrate, *Cestiunea evreilor e o cestiune morală* (1897). Într-o altă broșură, *Monăstirea liberală și criza morală* (1901), îi atacă pătimaș, cu virulente accente sarcastice, pe liberali. Înscris în Partidul Conservator, își argumentează cu aplomb ideile în „Epoca", unde e redactor, în „Protestarea", cotidian înființat de el în 1906, și în Camera Deputaților, unde, în pofida luciditații luărilor de poziție, excesele de umoare îi mai jucau câte o festă. O vână polemică se simte în pledoariile sale pentru intrarea României în război alături de Aliați, cum și în alte, meșteșugite, intervenții. Inteligența, trecută prin rafinamentele lumii bune, a fost pentru **M.** un eficient atu și în cariera diplomatică, în care s-a afirmat.

În dramaturgie nu a avut parte de aceleași succese. A rămas, ca și alții, un diletant, cu oarecare calități. Nu îi lipsește simțul replicii, patinată livresc, deși, urmărind efectul melo, pierde măsura, lansându-se – deprindere de orator – în tirade care fac să treneze acțiunea. O melodramă este piesa *Mamă* (1907), prezentată în cercul lui Titu Maiorescu și acceptată pentru tipărire în „Convorbiri literare". S-a jucat o vreme la Teatrul Național din București. E, într-un decor de salon, o dramă de moravuri, agitând principii, dar întinzând coarda sentimentală. Subiectul, în felul lui, e provocant. O femeie, Eliza Rareș, pornită spre desfrâu, își părăsește bărbatul, integrul Iorgu Talpan, pentru un aventurier care se va descotorosi de ea curând. Destrăbălata s-ar părea că are o tresărire de conștiință, realizând că și-a părăsit, odată cu bărbatul, și fiica, Maria, pe atunci o copiliță în vârstă de doi ani. Invocând drepturile ei firești, cere să fie lăsată să o revadă, dar se izbește de refuzul aspru al soțului ultragiat. După mulți ani de la plecarea Elizei de acasă, rana lui nu s-a închis, ceea ce îl face să fie cu atât mai neîndurător. Curios, autorul ține partea iresponsabilei frivole, al cărei zbucium târziu i se pare lui că o răscumpără. Mustrările, puse în gura diferitor personaje, îl vizează aproape numai pe bietul om și în mult mai mică măsură pe păcătoasa lipsită de cenzură morală. El ar fi întruchiparea tiraniei masculine, amalgam de prejudecăți, egoism și abuz de forță. S-ar putea să fie o influență din Ibsen. Și psihologic, și etic, piesa e alături de adevăr, incriminând persoana lezată și părtinind vinovata, care recurge la eternul șantaj al vărsării de lacrimi. Pentru triumful total al spiritului de melodramă, imorala pocăită, suferindă de inimă, se sfârșește înainte ca Iorgu și Maria să ajungă la căpătâiul ei. Un pigment ironic aduc scenele, șarjate, în care se fandosesc ipochimeni din înalta societate. Dialogul, pe lângă sforăitoare patetisme, conține replici inspirate și unele sclipiri de spirit. Decretată de Mihail Dragomirescu, cu argumente exorbitante, o „capodoperă", piesa într-un act *Jertfă* (1909) a avut mai întâi premiera, în 1908, la Teatrul Național din București. Cu o gradație psihologică bine strunită, pândită totuși de neverosimil, textul, altfel, e destul de oarecare. Întâmplarea se petrece în timpul Războiului de Independență. Logodnicul Tincăi, Ștefan, a pierit pe front, la Rahova, și un apropiat al familiei, Doctorul, nu știe cum să-i aducă fetei la cunoștință îngrozitoarea veste. Îi vine însă ideea salvatoare să istorisească despre un alt flăcău, care, dând dovadă de bravură, își pierduse viața pe câmpul de bătaie. Entuziasmată de faptele eroului căzut și mâhnită că iubitul ei nu a arătat, pasămite, aceeași cutezanță și spirit de sacrificiu, Tinca va suporta mai ușor șocul aflării adevărului, podidită de mândrie că Ștefan a avut moarte de erou, o „moarte roditoare". În ea se trezește, aproape că înăbușind sentimentele firești, „romînca". Finalul, în această piesă ce și-a propus să nu recurgă la surle și trâmbițe, nu-și reprimă emfaza. Nu se putea ca vorbitorul temperamental să nu fie tentat de retorica sunătoare.

SCRIERI: *Mamă*, București, 1907; *Jertfă*, București, 1909.

Repere bibliografice: [Mihail Dragomirescu], *„Mamă"*, CVC, 1907, 12; Corneliu Moldovanu, *Autori și actori*, București, 1920, 222–223; [Mihail Dragomirescu], *„Jertfă"*, CVC, 1909, 4; Chendi, *Pagini*, *574–575*; Dragomirescu, *Scrieri*, *194–195*; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1986), II, *219*; Brădățeanu, *Istoria*, I, *65–66*; Bejenaru, *Dicț. botoșănenilor*, *162–163*. *F.F.*

MICLESCU, Lia (19.II.1938, Chetriș, j. Bacău), poetă și prozatoare. Este fiica Ecaterinei (n. Labiș) și a lui Voicu Vasilescu, funcționar. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității

din București (1967), după care a urmat un curs postuniversitar de limba germană. Ajunge secretară-șefă a Facultății de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București. Debutează cu versuri în 1953, la revista „Plaiurile Bistriței" din Piatra Neamț. Volumul *Ard săniile* îi apare în 1982, după ce cu un an înainte publicase cinci poeme într-o antologie de versuri, proză, teatru, eseuri scrise de universitari bucureșteni. Colaborează la „Viața românească", „Luceafărul", „Flacăra", „Ateneu", „Ramuri", „Paradox", „Viața nouă" ș.a.

Egală cu ea însăși de la primele acorduri, poezia adunată în volumele *Ard săniile*, *Deschideți luminii* (1984), *Eroare de iarnă* (1990) și *Interior* (1998) este una a arderilor molcome, mocnite, întreținând în spațiul liric o căldură uniformă, plăcută, propice reveriilor, aducerilor aminte, meditațiilor existențiale. Natură solară, animată de un hedonism grațios, **M.** stăruie, îndeosebi în *Ard săniile*, asupra miracolelor vegetale în perspectiva traversării anotimpurilor rodirii ca expresie a perenității: „Curând va trece iar prin pomi rodirea / Și va lăsa în creanga grea minuni. / Zeița împlinirilor din boabe / Va-ntinde plase albe la lăstuni. / Curând mă-ntreabă soarele ce gânduri / M-au bântuit prin trecerea în somn. / Eu capu-ntorc și nu-i spun că-i pierdută, / Iar, vara și că iarăși mă întomn. / Se-nchide vremea-n cercul pus pe umăr; / Dogarul toamnei toarnă vinuri vechi, / Se cheamă prin pământ semințe iară / Minunea s-o înceapă în perechi. / Și iar se sparg ferestrele când tună / Și iar se crapă cerul fulgerat. / Curând va trece iar prin pomi rodirea / Să-mi strige-n somn: nimic nu s-a-ntâmplat" (*Rodirea*). Erotice delicate, străbătute de notele melancolice ale unei vârste târzii sunt frecvente în *Deschideți luminii*, carte ce dovedește capacitatea aluzivă în realizarea unei poezii de atmosferă. Performanța implică îndeosebi un soi de culpabilitate în orizontul trăirilor așezate sub semnul iubirii: „ Sunt lupi acolo; am văzut / Ochi roși la marginea zăpezii; / Parcă păndeau și așteptau, / Din primăveri, să cadă iezii. / Și-am vrut atunci să te alung, / Întârziată primăvară; / Căderea iezilor, doar ea, / Parcă-ncepuse să mă doară. / Sunt lupi acolo — am strigat. / Dar se făcuse voia clipei / Să plâng pe răni și să aud / Prin corbi, târcoalele aripei. / Și nu mă-ncumet să aleg / Și stau la marginea zăpezii / Pândind, cu lupii la un loc, / Din primăveri să cadă iezii" (*Sunt lupi acolo*). Fără entuziasme eruptive sau zvârcoliri dramatice, „stările" de viață dezvăluite se pliază imagistic celor patru anotimpuri, deopotrivă ale anului și ale sentimentelor, transmițând, rareori amestecate, impresii și trăiri dominate de arșiță sau îngheț, de bucurie sau de tristețe. Preferința pare să fie iarna, univers al tuturor miracolelor și al libertății depline a faptelor și gândurilor, mai ales în culegerea *Eroare de iarnă*, care reflectă vârsta meditației. Cantabilitatea versurilor, modulate în ritmuri clasice, contribuie la „cumințenia" parcă programată a acestei poezii care exprimă forța unui echilibru ascuns. Alcătuite exclusiv din viziuni fugare, poemele nu își propun să închege, în ansamblu, o anume obsesie de ordin metafizic, ci tind constant să exprime trăirea ca amprentă a condiției umane. Sub același semn al unei reale sensibilități, capabilă de uimiri patetizante, dar întrerupte mereu de suflul prea scurt (și prea prudent) al evocării, stau și paginile din *Cumințenia zăpezii* (1987), cuprinzând impresii din Scandinavia și Groenlanda, ori din *Vino la noi, Roberta!* (1989), combinație agreabilă de note de călătorie, reportaj și jurnal intim. Insolitul cultivării exotismului nordic (autoarea își mărturisește „o boală": „alergarea spre alb") își găsește, firesc, o replică la fel de pasionată în previzibilul descrierii explorărilor realității autohtone prin intermediul unor „scrisori simulate" către o confidentă imaginară, dintr-o altă țară.

SCRIERI: *Ard săniile*, București, 1982; *Deschideți luminii*, București, 1984; *Cumințenia zăpezii*, București, 1987; *Vino la noi, Roberta!*, București, 1989; *Eroare de iarnă*, București, 1990; *Interior*, București, 1998.

Repere bibliografice: Ion Dodu Bălan, *„Ard săniile"*, RL, 1982, 24; Marcel Duță, *Candoare și luciditate*, SPM, 1983, 39; Marcel Duță, *Poezie și devoțiune*, ARG, 1983, 12; Victor Nițâ, *Suavități romanțioase*, FLC, 1985, 10; Cornel Mihai Ionescu, *Paradoxele creației*, RL, 1985, 15; George Muntean, *Itinerarii nordice*, RL, 1987, 25; Monica Pillat, *„Cumințenia zăpezii"*, ST, 1987, 7; Popa, *Ist. lit.*, II, 544. *A.N.*

MICU, Dumitru (8.XI.1928, Bârsa, j. Sălaj), critic și istoric literar. Este fiul Anicăi (n. Lazăr) și al lui Gheorghe Chiș, plugar. Învață la Bârsa și Jibou, frecventând cursurile secundare la Cluj, ca elev la Liceul Regesc Maghiar de Stat cu limba de predare română (1941–1944), la liceele „Gh. Barițiu" (1944–1945) și „Inochentie Micu-Klein" (1945–1948). Studiile

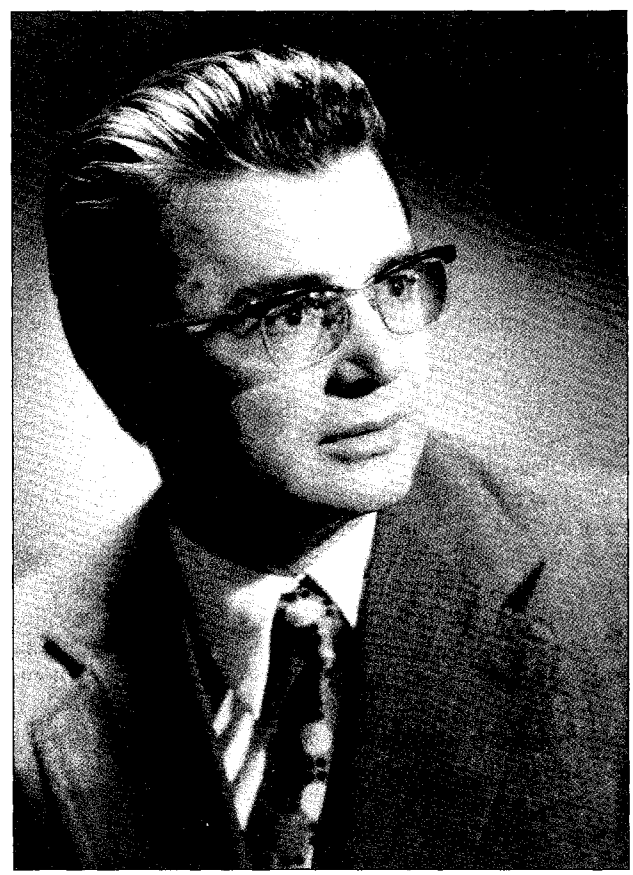

universitare, începute la Cluj, la Facultatea de Filologie (1948–1950), sunt continuate și terminate la București (1950–1952). Urmează și Școala de Literatură „M. Eminescu" (1950–1951), unde e scurtă vreme cadru didactic și concomitent inspector-șef în Comitetul pentru Cultură și Artă de pe lângă Consiliul de Miniștri. A fost redactor la ziarul „Lupta Ardealului" din Cluj (1947 și 1948, în timpul vacanțelor școlare), ulterior la revista clujeană „Almanahul literar" (1949–1950), la „Contemporanul" (1952–1953) și „Scânteia" (1957–1960). Din 1954 este cadru didactic la Facultatea de Filologie a Universității din București, unde predă literatura română. Devine în 1956 doctor în științe filologice, cu o teză despre romanul românesc contemporan. În 1990–1991 a funcționat ca director al Editurii Minerva. De-a lungul anilor a ținut prelegeri și conferințe în diverse centre universitare din străinătate, a participat la numeroase colocvii sau reuniuni literare, iar în 1970–1971 a fost detașat la Universitatea Lyon II ca lector de limba și literatura română. Debutează în presă ca elev, publicând în „Tribuna Ardealului" din Cluj (1942) o poezie, *Țăranii*. Va mai colabora cu versuri, proză scurtă și folclor cules din satul natal la „Săptămâna" din Bistrița și „Viața ilustrată" din Cluj. După 1944 publică în „Tribuna nouă" și „Lupta Ardealului". Scrie la majoritatea periodicelor culturale apărute între 1948 și 1989, în special la „Contemporanul", „Gazeta literară", „România literară", „Viața românească", „Steaua", „Tribuna", „Flacăra", „Iașul literar", dar și la alte periodice din capitală sau din alte orașe, inclusiv la „Revista română", cu ediții în limbi străine, precum și la publicații de specialitate, științifice, academice sau universitare („Limbă și literatură", „Analele Universității București" ș.a.) și la o seamă de cotidiene. După 1989 e prezent în ziarele „România liberă", „Adevărul", „Evenimentul" și în revistele „România literară", „Literatorul", „Adevărul literar și artistic", „Tribuna", „Steaua", „Caiete critice", „Ramuri" cu articole, eseuri, recenzii, cronici, articole, studii critice sau istorico-literare. A folosit ocazional pseudonimele Dan Milcu, Duiliu Marcu, Damian Mihuț, Dionisie Mirea, D. Meseș ș.a., numele Micu fiind luat oficial în 1969. A debutat în volum cu lucrarea *Sensul etic al operei lui Sadoveanu* (1955). Va mai elabora peste douăzeci și cinci de volume de critică și istorie literară. A scris și versuri (*Fragmente automitologice*, 1974), a consemnat impresii de călătorie (*De la Baikal la Atlantic*, 1999), iar în 2001 i-a apărut o carte de amintiri (*Timpuri zbuciumate*). **M.** a participat la elaborarea unor volume colective (dicționare, enciclopedii, tratate și alte lucrări de referință), a alcătuit numeroase prefețe sau studii introductive la ediții sau volume ale unor scriitori din diferite epoci (Gr. Alexandrescu, I. Slavici, Alice Călugăru, Al. Macedonski, Mihai Sadoveanu, Tudor Arghezi, Mihail Sorbul, Lucian Blaga, B. Fundoianu, Damian Stănoiu, Gala Galaction, Mircea Eliade, Cella Delavrancea, Al. Robot, Ana Blandiana, Sorin Titel ș.a.), a întocmit el însuși ediții și antologii.

În critica și istoria literară românească **M.** s-a impus ca o personalitate de mare suprafață și de certă importanță. Cultivat și informat, harnic fără superficialitate și serios fără pedanterie, vădind o probitate intelectuală nedezmințită și un gust critic remarcabil, a mobilizat aceste însușiri prin avântul propice angajării în întreprinderi temerare. Puterea sa de muncă este puțin obișnuită, iar entuziasmul față de obiectul analizei rămâne dublat de luciditate și nu generează automat un comentariu elogios. Cedările în fața dogmatismului din vremea realismului socialist au fost mai mult decât „răscumpărate" prin rolul benefic al demersurilor lui ulterioare. Calitățile ar fi trebuit, în principiu, să-i aducă elogii și recunoaștere din partea contemporanilor și, în primul rând, a confraților. El a fost însă fie ignorat, fie minimalizat ori dezavuat. I s-au reproșat absența părerilor sau a viziunilor originale, carența caracterului creator al demersului critic, platitudinea judecăților, stilul tern și prolix ș.a.m.d. Sunt reproșuri în bună parte nedrepte și nu o dată răuvoitoare. Se poate spune că **M.** practică o istorie critică sau o critică istorizată. Demersul lui învederează de regulă recursul simultan la două perspective complementare: pe de o parte – privirea de ansamblu, sinteza, situarea istorico-literară, pe de alta – examinarea minuțioasă a textelor avute în vedere, cu accent pe interpretarea acestora și semnalarea calităților estetice. Scriind despre operele unor scriitori contemporani, criticul le raportează – explicit sau implicit – la tabloul de ansamblu al literaturii epocilor anterioare și la contextul ideologiilor culturale și al programelor estetice. Ocupându-se de opere din trecut, le analizează cu o curiozitate proaspătă, cu interesul și lipsa de prejudecăți proprii, de regulă, comentării operelor de actualitate. Istoria literară pe care o practică e una ce are drept scop nu inventarierea factologică, ci interpretarea operelor și „explicarea" lor, semnalarea elementelor privind geneza și evoluția unor poziții, estetici, viziuni, relevarea ocurenței și a circulației unor tematici, modalități și tehnici etc. Nu e o istorie anecdotică, pierzându-se în detalii, biografice sau de alt soi, e o istorie a formelor de literatură, a ideilor literare (profesată altfel decât o face Adrian Marino), a practicilor scrisului, observate nu într-o viziune tehnicistă, ci prin corelare cu substratul ideologic și într-o perspectivă vizând revelarea valorii. Demersul exegetic este deseori, dacă e considerat pe porțiuni restrânse, unul cu focalizare apropiată, cu stăruință asupra detaliilor, dar vădește întotdeauna preocuparea pentru ideile generale, cu referiri la imaginea de ansamblu. Traseul carierei critice a lui **M.** începe cu succinte monografii despre scriitori români contemporani (Mihail Sadoveanu, Maria Banuș) și continuă cu un masiv volum de abordări critice, *Romanul românesc contemporan* (1959). În anii următori, deși criticul continuă să arate interes actualității literare, își deplasează atenția și spre istoria literară. *Poporanismul și „Viața românească"* (1961) e un prim studiu vizând o perioadă – începutul secolului al XX-lea – care va face obiectul unui șir de lucrări convergente și complementare, cu ambiția epuizării domeniului. *Literatura română la începutul secolului al XX-lea. 1900–1916* (1964) e o lucrare ce tratează mai ales nivelul ideologiilor literare, pornind de la reviste, grupări etc. *Istoria literaturii române (1900–1918)* (I-II, 1964–1965) cuprinde analize critice amănunțite. *Început de secol. 1900–1916*

Dumitru Micu împreună cu Tudor Arghezi

(1970) reia în mare în prima parte volumul din 1964, partea a doua cuprinzând studii despre scriitori grupați pe „ambiențe": *Ambianța „Sămănătorului" și a „Vieții românești"*, *Ambianța socialistă*, *Ambianța simbolistă*. Obiectivul pare să fi fost examinarea ideologiilor literare, a curentelor, a mișcărilor coagulate în jurul unor reviste. Analiza, pertinentă, demonstrează eclectismul diverselor mișcări, faptul că programul ideologic influențează în mică măsură producția literară, factorul „creație" primând asupra teoriei. În 1965 **M.** publică, împreună cu Nicolae Manolescu, o concentrată „panoramă" a literaturii postbelice, *Literatura română de azi. 1944–1964*. O prezentare a aceluiași domeniu, adusă la zi prin examinarea literaturii ivite de-a lungul a încă unui deceniu, cu aplicarea unei grile estetice mai exigente și cu amplificarea demersului analitic, au întreprins, tot împreună, cei doi critici într-o lucrare de uz didactic, apărută în 1974. Activitatea critică a lui **M.** cuprinde și o serie de eseuri despre mari scriitori contemporani: *Opera lui Tudor Arghezi. Eseu despre vârstele interioare* (1965), *Lirica lui Lucian Blaga* (1967), *G. Călinescu. Între Apollo și Dionysos* (1979) ș.a. Cumva în continuarea demersului din *Început de secol* se află *„Gândirea" și gândirismul* (1975), studiu care impresionează nu atât prin dimensiuni, cât prin acuratețea cercetării. E o minuțioasă prezentare a ideologiei gândiriste, urmărită diacronic, pe etape, plasată în contextul epocii, confruntată cu reacțiile pe care le-a determinat, dar este totodată o laborioasă inventariere comentată a literaturii apărute în „Gândirea", organizată pe genuri literare, iar în cadrul genurilor, pe autori. Un capitol final situează „Gândirea" în context național și universal. Spirit de stânga, rationalist, atașat sincronismului mai degrabă decât tradiționalismului, favorabil unui „autohtonism deschis, receptiv, asimilator", **M.** nu simpatizează cu ideologia gândiristă, dar apreciază uneori superlativ creațiile scriitorilor gândiriști. Concluzia lui, judicioasă, este că acestea nu s-au conformat, de fapt, ideologiei gândiriste militante: „«Gândirea» trebuie disociată de «gândirism». Gândirismul a poluat și infectat spiritualitatea românească. «Gândirea» a constituit în epocă — în măsura în care n-a rămas un simplu organ al gândiris-

mului – unul dintre focarele culturii românești". Între 1984 și 1988, criticul dă o lucrare ambițioasă, în patru volume care, deși au titluri diferite – *Modernismul românesc*, I–II, *Limbaje moderne în poezia românească de azi*, *Limbaje lirice contemporane* –, participă la un proiect unitar: o meditație asupra modernismului literar românesc. Nu mai e vorba de investigarea unui curent în sens restrâns sau a mișcării din jurul unei reviste, ci de un concept de mare generalitate. Criticul își propune să stabilească dacă literatura – în speță poezia, avută în vedere în mod exclusiv – creată la noi în secolul al XX-lea sub semnul simbolismului, expresionismului, ermetismului, avangardismului etc. are sau nu „semne particulare", dacă se poate vorbi de un specific al modernismului românesc. Concluziile nu sunt spectaculoase, ci întrucâtva previzibile, dar argumentația și exegeza sunt demne de tot interesul. Ca și în alte rânduri, **M.** se lansează în cercetare fără prejudecăți, recurge masiv la analiza de text și împărtășește cititorului întreaga dinamică a raționamentelor și emoțiilor estetice pe care își întemeiază concluziile, extrem de nuanțate, de o fermitate prudentă, evitând tranșanța simplificatoare. Sunt semnalate eclectismul, confluențele și convergențele poeților aparținători, în principiu, unor „curente" diferite, inclusiv tradiționalismului. Autorul precizează că și-a limitat aria la poezia de expresie modernă, dar explică și că termenii „modern", „modernism", „modernitate" au fost întrebuințați *largo sensu*, în înțelesul lor generic, cuprinzător. De fapt, este vorba despre o vastă istorie a poeziei românești din secolul al XX-lea, inclusiv a celei contemporane până în anii '80. Referindu-se la „autentismul" – aspirație la autenticitate maximă, în detrimentul perfecțiunii artistice – teoretizat ori cultivat în diferite formule de Gide, Proust, Sartre, Malraux, de corifeii Noului Roman francez etc., criticul consacră studiul *În căutarea autenticității* (I-II, 1992–1994) manifestărilor similare din proza românească interbelică. Sunt cercetate scrieri de Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Mircea Eliade, Anton Holban, Mihail Sebastian, C. Fântâneru, M. Blecher, Octav Șuluțiu, H. Bonciu, Ion Biberi, Mihail Celarianu și Anișoara Odeanu. Se depistează și comentează omologii și filiații cu demersuri similare din literatura universală modernă. Urmărind diferitele variante ale conceptului, criticul surprinde și transpunerile acestuia într-o scriere ori alta. Era, în bună măsură, de așteptat ca după o asemenea investigație amplă a literaturii naționale **M.** să încerce o sinteză de ansamblu. În *Scurtă istorie a literaturii române* (I-IV, 1994 – 1997), o cumpănire optimă între esențializare și aprofundare, între concizie și abundență asigură consistența lucrului bine făcut. Chiar dacă într-o viziune deliberat didactică, *Scurtă istorie...* se înfățișează limpede, prietenoasă, alertă, bine ritmată, persuasivă și agreabilă. Civilizației geto-dacice, influențelor culturale ale coloniilor pontice grecești, prezenței lui Ovidiu la Tomis, activității misionare și culturale a scriitorilor creștini din perioada străromână le sunt consacrate paragrafe succinte, dar relevante. Într-o tratare sintetică, despovărată de tentația recurgerii excesive la taxinomie și la recenzarea corpusurilor, este panoramată creația populară orală. În prezentarea perioadei vechi și în cea a începuturilor perioadei moderne, factorilor culturali (civilizație materială, răspândirea tiparului și circulația tipăriturilor, religie și organizare ecleziastică, ideologii, mentalități etc.) le este acordată o atenție specială, dat fiind rolul acestora în configurarea literaturii propriu-zise. Îmbinarea cultural-literar e abandonată începând de la ceea ce e numit „emergența literaturii" (capitolul *Primul val romantic – 1830–1840*), considerațiile privind fenomenele extraliterare relevante pentru literatură fiind pentru epocile ulterioare țesute în substanța comentariului istorico-critic. Modalitatea de tratare aplicată e, dincolo de acest punct, unitară: pe epoci, curente și autori. Criticul nu se angajează în gesturi iconoclaste, nu simte imboldul de a-și personaliza viziunea prin frondă programatică sau prin atitudini demolatoare. Aportul lui, prețios, se vădește la nivelul înțelegerii. Întemeiat pe empatie, animat de dorința de elucidare, de revalorificare în perspectiva actualității, comentariul nu e niciodată complezent sau conformist, dar nici malițios fără temei. Parafrazarea simpatetică și revelatoare, recursul la citat, contextualizarea, sugestiile comparatiste sunt utilizate eficient, integrate în discursul critic. Scrisă de un critic, cartea e o istorie estetică, **M.** fiind, fără îndoială, adeptul unei idei formulate de G. Călinescu: „O istorie literară fără scară de valori este un nonsens". Scriitorii sunt tratați diferențiat, după importanță și după specific, prin adaptarea metodei și a opticii. Ca structurare și ton, lucrarea amintește, mai ales în paginile dedicate perioadei contemporane, de *Istoria literaturii române contemporane* a lui E. Lovinescu din 1937. Trebuie remarcat că, deși conține eseuri și microeseuri, *Scurtă istorie...* nu e o simplă înșiruire de micromonografii, o istorie-fișier sau o istorie-dicționar, ci cu adevărat o istorie, în care comentariul concluziv și integrator asigură ansamblului nu numai coerență, ci și un mesaj global, superior adiționării părților componente. Lectura dă senzația că se urmează un itinerar (personal), traiectul unei demonstrații. De un interes deosebit sunt paginile consacrate perioadei 1948–1965, care reprezintă prima abordare sintetică a epocii, total sinceră – complet degrevată de servitutile impuse de cenzură până în 1989, cu aspirația obiectivității, fără accente resentimentare. Un capitol final caută să surprindă caracteristicile generale ale literaturii române, ca un pandant la capitolul *Specificul național* din *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* a lui G. Călinescu. În ansamblu, această întreprindere, depășind cu mult obiectivele inițiale, se înfățișează ca un succes de netăgăduit. E prima sinteză completă – izbutită și pertinentă – de după 1989, a întregii literaturi române. Lucrarea a fost reeditată în 2000, într-un singur volum, sub titlul *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, cu adăugiri, revizuiri, amendări și modificări deloc neglijabile.

Există, în proză, o artă a povestitorului, însușire pe care un autor o are sau nu o are și e singura care nu se poate mima. Chiar și adâncimea se poate mima sau se poate «învăța», dar plăcerea de a povesti, de a spune o istorie este un dar înnăscut, ireductibil. Există

în critica literară un echivalent al acestei însușiri și ca și aceasta se localizează într-o structură de creator. D. Micu este în critica noastră printre puținii ei posesori.

LUCIAN RAICU

Claustrat de bunăvoie în universul lecturii, criticul se simte condamnat să amâne mereu adevărata Citire. Construcția operei sale e determinată ea însăși de rigorile profesiei („nu am citit nimic la întâmplare"), plăcerea alegerii fructului oprit e substituită de „lectura obligatorie" impusă de nevoi redacționale ori didactice. Cronicar en titre *și reputat universitar, D. Micu e prezent de prin 1955 cu lucrări monografice și de sinteză care au jucat un indeniabil rol ideologic în momentul apariției. Ele au luat în discuție romanul românesc din acel moment, opera lui Mihail Sadoveanu, Maria Banuș, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, curentele (poporanismul, gândirismul), panorama „începutului de secol" etc. O parte din cronici, comentarii, eseuri [...] au rămas în pagina de revistă, abandonate cu premeditare. Căci condiția ingrată a cronicarului implică mai mult suferința străbaterii cu egală atenție a scrierilor „menite să rămână" alături de „producțiuni caduce, ba chiar maculatură curată", decât bucurie a descoperirii.*

MIRCEA ZACIU

SCRIERI: *Sensul etic al operei lui Sadoveanu*, București, 1955; *Poezia Mariei Banuș*, București, 1956; *Romanul românesc contemporan*, București, 1959; *Poporanismul și „Viața românească"*, București, 1961; *Istoria literaturii române (1900–1918)*, I–II, București, 1964–1965; *Literatura română la începutul secolului al XX-lea. 1900–1916*, București, 1964; *Opera lui Tudor Arghezi. Eseu despre vârstele interioare*, București, 1965; *Literatura română de azi. 1944–1964* (în colaborare cu Nicolae Manolescu), București, 1965; *George Coșbuc*, București, 1966; *Lirica lui Lucian Blaga,*, București, 1967; *Estetica lui Lucian Blaga*, București, 1970; *Început de secol. 1900–1916*, București, 1970; *Tudor Arghezi*, București, 1972; *Fragmente automitologice*, București, 1974; *Periplu*, București, 1974; *Prelegeri de literatură română contemporană. Autori și opere. 1944–1974* (în colaborare cu Nicolae Manolescu), București, 1974; *„Gândirea" și gândirismul*, București, 1975; *Lecturi și păreri*, Cluj-Napoca, 1978; *G. Călinescu. Între Apollo și Dionysos*, București, 1979; *Scriitori, cărți, reviste*, București, 1980; *Modernismul românesc*, I–II, București, 1984–1985; *Limbaje moderne în poezia românească de azi*, București, 1986; *Limbaje lirice contemporane*, București, 1988; *În căutarea autenticității*, I–II, București, 1992–1994; *Scurtă istorie a literaturii române*, I–IV, București, 1994–1997; *De la Baikal la Atlantic*, București, 1999; *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, București, 2000; *Timpuri zbuciumate*, București, 2001; *Lucian Blaga. Autofăurirea prin logos*, București, 2003; *Fata Morgana*, București, 2003.

Repere bibliografice: Savin Bratu, *Două studii ale unui tânăr critic literar*, GL, 1956, 11; Silvian Iosifescu, *„Romanul românesc contemporan"*, CNT, 1959, 44; Lucian Raicu, *Probleme ale romanului*, GL, 1959, 44; Traian Liviu Birăescu, *Un studiu despre romanul românesc contemporan*, O, 1959, 12; Paul Georgescu, *„Romanul românesc contemporan"*, GL, 1960, 6; Virgil Ardeleanu, *„Romanul românesc contemporan"*, ST, 1960, 4; Domițian Cesereanu, *Un studiu de istorie literară*, GL, 1961, 36; Eugen Simion, *Poporanismul și criticii săi*, CNT, 1961, 38; Virgil Ardeleanu, *Un studiu valoros*, TR, 1961, 39; Matei Călinescu, *Un studiu despre poporanism*, GL, 1961, 41; V. Fanache, *„Poporanismul și «Viața românească»"*, ST, 1961, 10; Al. Săndulescu, *„Poporanismul și «Viața românească»"*, VR, 1961, 10; Z. Ornea, *„Poporanismul și «Viața românească»"*, „Cercetări filosofice", 1962, 1; Z. Ornea, *Două volume despre poporanism*, IL, 1962, 1; Fănică N. Gheorghe, *Trei studii de istorie literară*, LCF, 1962, 5; Ov. S. Crohmălniceanu, *„Literatura română la începutul secolului XX"*, GL, 1964, 44; Adrian Marino, *Profilul literaturii române la începutul secolului XX*, ST, 1964, 11; Georgescu, *Păreri, 363–368*; Simion, *Orientări, 363–372*; Felea, *Reflexii, 131–133*; Rusu, *Utopica, 214–219*; Cesereanu, *Ipostaze, 174–183*; Perpessicius, *Lecturi, 325–332*; Manolescu, *Poezia, 64–65, 223–228*; Stănescu, *Poeți și critici, 166–176*; Piru, *Varia*, I, *332–335*, II, *321–324*; Georgescu, *Printre cărți, 213–219*; Grigurcu, *Idei, 135–140*; Ciobanu, *Critica, 216–220*; Raicu, *Critica, 434–445*; Regman, *Colocvial, 126–137*; Vlad, *Lectura, 100–107*; Georgescu, *Volume, 166–168*; Dimisianu, *Opinii, 251–256*; Laurențiu Ulici, *O exegeză exemplară*, CNT, 1979, 30, 31; Mihăilescu, *Conceptul*, II, *179–184*; Ion Caraion, *Jurnal*, I, București, 1980, *325–330*; Popescu, *Cărți, 40–43*; Zaciu, *Lancea, 212–223*; Iorgulescu, *Critică, 196–202*; Grigurcu, *Critici, 106–111*; Dobrescu, *Foiletoane*, II, *226–233*; Ciobanu, *Opera, 277–280*; Regman, *Noi explorări, 778–779*; Marcea, *Concordanțe, 135–140*; Tihan, *Apropierea, 143–153*; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu, 200–213*; Florin Mihăilescu, *Realism și autenticitate*, ST, 1992, 11–12; Ierunca, *Dimpotrivă, 60–70*; Teodor Vârgolici, *O nouă istorie a literaturii române*, ALA, 1995, 300; Nițescu, *Proletcultismul, 257–278*; Ion Bălu, *Istoria literară, astăzi*, APF, 1996, 3; Nicolae Bârna, *O „Istorie" prietenoasă*, CC, 1996, 9–10; Ion Bălu, *O istorie integrală a literaturii române*, APF, 1998, 3; Mircea Popa, *Dumitru Micu – portret întârziat*, ST, 1999, 5, 6; *Dicț. esențial, 512–517*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1099–1100*. *N.Br.*

MICU, Mircea (31.I.1937, Vărșand, j. Arad), poet și prozator. Este fiul Ecaterinei (n. Handra) și al lui Ioan Micu, ofițer de jandarmi. Face studii medii la Liceul „Moise Nicoară" și la Școala Pedagogică din Arad (1952–1956) și urmează la Timișoara Institutul Pedagogic, funcționând ca profesor suplinitor la școala de surdomuți din Șiria (1957–1967). Este redactor la postul de radio din Arad, funcționar la Fondul Literar (1968–1972) și la Asociația Scriitorilor din București. După 1989 va conduce revista „Viața capitalei", va fi inspector-șef la Direcția de Cultură din Primăria capitalei, iar din 2002 director al cotidianului „Cronica română". A debutat în 1955 la „Scrisul bănățean", iar editorial – în 1962, cu volumul de versuri pentru copii *Izvorul*. Colaborează la „Argeș", „Convorbiri literare", „Flacăra", „Iașul literar", „Scrisul bănățean", „Steaua", „Urzica" „Moftul român" (serie nouă) ș.a. Ipostaza lirică tradiționalistă – *Frumusețile zilnice* (1967), *Nopțile risipitorului* (1969), *Teama de oglinzi* (1971), *Vânătoarea de seară* (1975), *Murind pentru prima oară* (1980), *Cu inima în palmă* (1981), *Poeme pentru mama* (1984) – este însoțită la **M.** de o alta parodică – *Dracul verde* (1972), *Parodii de la „a" la „z"* (1975), *Citiți-le ziua* (1976), *La munte și la mare...* (1980). Romanul *Patima* (1972), care împreună cu altul, intitulat *Umbra*, alcătuiesc ciclul *Semnul șarpelui* (1974), se așază în linia romanescă inaugurată de Ioan Slavici. Câteva cărți de amintiri, în care umorul se asociază fericit cu nota amical-sentimentală, evocă „întâmplări cu scriitori" – *Întâmplări cu scriitori* (I–II, 1979–1982), *Întâmplări cu scriitori și alte năluciri* (1985), *Întâmplări vesele cu scriitori triști* (2003).

În poezie **M.** ilustrează cu mijloace proprii orientarea ardelenească, transfigurând universul rural, apoteozând

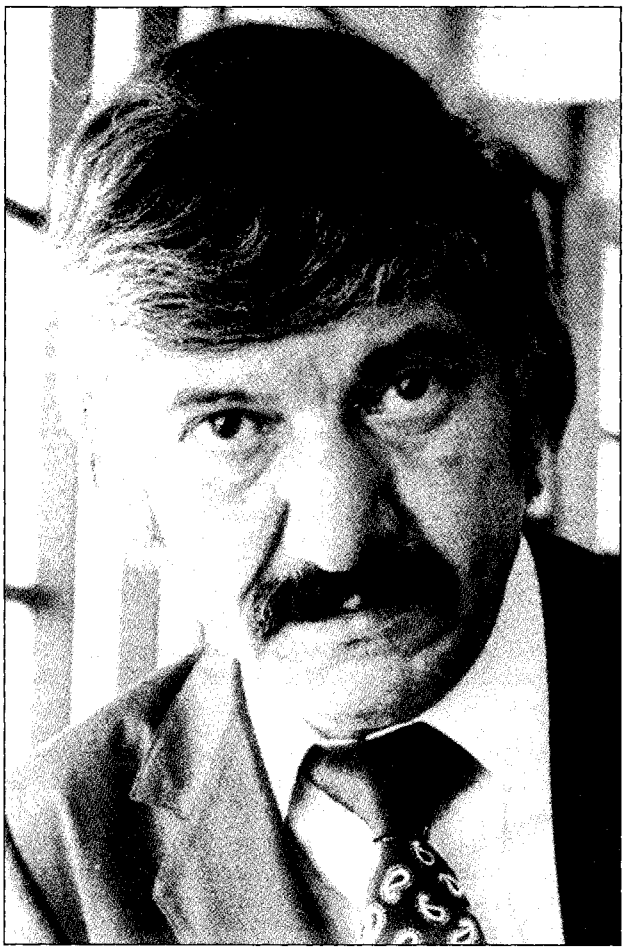

trecutul, strămoșii, părinții, îndeosebi mama, sanctificând eroii neamului, creând un tărâm de lume mitică. Trecând printre crucile din „cimitirul bătrân", poetul îi salută pe cei duși: „Bună dimineața, Grigorie! / Bună dimineața, Filoftei! / — Bună dimineața, Ieronime". El aude cum „plouă în munții Carpați peste oasele fraților mei", cum „leuzele mamelor murmură repede ruga / De amintire nestinsă și dragoste". Uneori e bântuit de sentimentul, atât de frecvent în lirica ardeleană, al dezrădăcinării, contrapunctat de dorința întoarcerii la vatră: „Eu am uitat cum crește grâul și am uitat să țin un plug, / privirile îmi sunt străine și chipurile fără chip. / De ce se miră ochii voștri la vorbăria ce-o îndrug / când eu mă simt străin și rece ca un grăunte de nisip? [...] // Acum, celulele mă cheamă spre contopirea de pământ, / acum, să nu mă lase pradă cuțitelor înstrăinării". Asemenea lui G. Coșbuc, autorul *Vânătorii de seară* se simte „rupt din carnea voastră sfântă în care tace doina zării". Simțul apartenenței, nu doar la geografia, ci și la geologia satului natal se exprimă adesea prin atracția spre vigoarea telurică, spre seve tari, prin poetizarea cu o figurație rubensiană. În butoaie „bolborosește [...] vinul de piatră acrișor", la jăratic „se rumenesc berbecii în lungi frigări de măr sălbatic", în „aerul tăiat de păsări se-amestecă miresme tari", „între spini și verze", „durerile pândesc [...] ca niște iepuri vii". În nopțile fără lună, „pășunile au răni: / spinări de cai curbate". Prin „păduri bătrâne" „trec ursii spre izvoare cu botul sângerând de mure, / un cerb flocos își spală barba în roua ierbilor lăptoasă". Dominantă în poeme e o atmosferă sobră, de reculegere și cucernicie, solemn melancolică, suav hieratică: „Înconjurat de rude la masă stau sfios / și nu vorbește nimeni. E o tăcere calmă. / Ei mă privesc pe mine și eu privesc în jos / și-mi caut șerpuirea destinului în palmă. / O pâine grea și mare, o lacrimă de grâu / din mijloc ne sfidează iradiind arome." Se înfiripă un spațiu de taină, învăluit în aer sacral, un tărâm în care lumea viilor nu e despărțită de cea a morților: „undeva, un copac a căzut doborât de furtuni, / greu peste munți se așterne aerul nopții de iarnă", „sufletul morților iese în lume." Printre cei sculați din morminte se află și Avram Iancu: „Iancule, Măria Ta, / Când treceam la Baia dealul, / Priponit de un gorun, / Ți-am văzut, mărite, calul." Prețuite în lumea literară sunt parodiile lui **M.**, ce refac sclipitor stilurile multor poeți contemporani, reliefând particularități care semnalează excesul, manierismul. Este, de altfel, cea mai originală parte a poeziei sale, situată într-o descendență ilustră, de la G. Topârceanu la Marin Sorescu. Spirit ludic prin excelență, parodistul se și autoparodiază, recompunându-și tonalitatea dominantă în notă comică: „Să adormim, e ceasul înșelător de dulce, / departe, în mansarde, poeții se-nmulțesc. / E ora zero. Veacul se duce să se culce / cu tot ce are dânsul urât și nebunesc. // Cât se mai poate încă. Atât cât se mai poate, / să ne ferim de zgomot, de vin și de mașini. / Reinventa-vom birja de târg cu patru roate / și când vom fi pe mare, vom înhăma delfini." Dintre scrierile în proză, de succes s-au bucurat „întâmplările cu scriitori", periplu amuzant și istorie literară anecdotică și umoristică a timpului contemporan. Și *Dicționar sentimental de poezie* (I, 2002) configurează, într-o modalitate originală, o galerie „de familie", în care se înșiruie portrete ale confraților din mai multe generații. Romanul *Patima* e o povestire țărănească sobră, viguroasă, fuziune de realism aspru și romantism crâncen, de atmosferă baladescă, în tradiția lui Slavici din *Moara cu noroc* și a lui Agârbiceanu din *Popa Man*, având ca eroină o altă Mara, ce își asumă rolul Vitoriei Lipan. Negustoreasa Ecaterina Handrabur, dintr-o localitate vestică de frontieră, pregătește cu tact și meticulozitate, ca un nou Hamlet feminin, pierirea Broscoiului, un contrabandist care, împreună cu vameșul Odoleanu, i-a trimis fiul în război, de unde acesta nu s-a mai înapoiat. Acum Broscoiul insistă să fie acceptat coproprietar al prăvăliei. Refuzând, sub cuvânt că băiatul trăiește, văduva ia contact cu toți cei năpăstuiți de omul infernal și, la momentul oportun, împinge pe unul dintre ei, un fel de duh al pustiei, Alimandru, soț al unei „strigoaice", să-l împuște. Istorisirea curge sobru, într-un climat de existență ardelenească patriarhală, fără pitoresc și, în genere, fără descripție, ritmată de patru „întâmplări", ultima constând în revederea de către narator a lui Alimandru — între timp întemnițat, la cincisprezece ani după moartea bătrânei — în „hodaia" lui din pustă. Piesa *Avram Iancu* (1981) e o apologie a „craiului munților".

SCRIERI: *Izvorul*, București, 1962; *Partid, făuritor al vieții* (în colaborare cu Rusalin Mureșanu), Timișoara, 1966; *Frumusețile zilnice*, București, 1967; *Nopțile risipitorului*, București, 1969; *Șoapte*, București, 1970; *Memoria pergamentelor*, București, 1971; *Teama de oglinzi*, București, 1971; *Dracul verde*, Iași, 1972; *Patima*, București, 1972; *Țară de dor*, București, 1973; *Semnul șarpelui*, București, 1974; *Parodii de la „a" la „z"*, Cluj-Napoca, 1975; *Vânătoarea de seară*, București, 1975; *Citiți-le ziua*, București, 1976; *Întâmplări cu scriitori*, I–II, București, 1979 – 1982; *La munte și la mare...*, București, 1980; *Murind pentru prima oară*, București, 1980; *Avram Iancu*, București, 1981; *Cu inima în palmă*, București, 1981; *Poeme pentru mama*, București, 1984; *Secretul Doamnei de zăpadă*, București, 1984; *Întâmplări cu scriitori și alte năluciri*, București, 1985; *Miere și fum*, București, 1989; *Singur în Mongolia*, București, 1992; *Viața în pijama*, București, 1993; *Ascuns în lacrimă*, București, 2002; *Dicționar sentimental de poezie*, I, București, 2002; *Fănuș Neagu, frumosul nebun al marilor metafore*, București, 2002; *Întâmplări vesele cu scriitori triști*, București, 2003. **Ediții:** *9 pentru eternitate*, București, 1977 (în colaborare cu Gheorghe Tomozei).

Repere bibliografice: Ion Vlad, *În căutarea romanului*, TR, 1972, 37; Nicolae Manolescu, *„Patima"*, RL, 1972,40; Dimisianu, *Valori, 109–112;* Felea, *Secțiuni, 192–193;* Ciobanu, *Critica, 141–144;* Ungheanu, *Arhipelag, 210–211;* Ardeleanu, *Opinii, 117–119;* Eugen Barbu, *„Vânătoarea de seară"*, LCF, 1976, 11; Gheorghe Pituț, *Mircea Micu și edenul copilăriei*, VR, 1976, 8; M.N. Rusu, *„Citiți-le ziua"*, VST, 1976, 39; Mircea Ivănescu, *„Citiți-le ziua". Seriozitatea jocului*, T, 1977, 3; Felea, *Aspecte*, I, *88–91;* Raicu, *Practica scrisului, 274–276;* Iorgulescu, *Scriitori, 102–104;* Poantă, *Radiografii*, I, *105–107;* Alboiu, *Un poet, 171–172;* Sângeorzan, *Conversații, 256–262;* Cândroveanu, *Poeți, 113–119;* Mihai Ungheanu, *„Întâmplări cu scriitori"*, LCF, 1982, 2; Cocora, *Privitor*, III, *163–165;* Dumitru Dinulescu, *Întâmplări cu „scriitori"*, RL, 1983, 15; Cristian Moraru, *„Secretul Doamnei de zăpadă"*, RL, 1984, 36; Mihai Ungheanu, *„Secretul Doamnei de zăpadă"*, LCF, 1984, 39; Ghițulescu, *O panoramă, 284–285;* Micu, *Scurtă ist.*, III, *361–362; Dicț. scriit. rom.*, III, *183–185;* Popa, *Ist. lit.*, II, *1004–1005.* *D.Mc.*

MICU, Samuil (1745, Sadu, j. Sibiu – 13.V. 1806, Buda), istoric, filolog și traducător. Este fiul Anei (n. Neagoe) și al lui Stoia, protopop. Familia Micu a primit numele Klein (Clain) de Sad în urma înnobilării episcopului Ioan Inocențiu, fratele tatălui lui **M.** Elev excepțional al școlii mănăstirești din Blaj, Maniu, călugărit sub numele Samuil, este trimis în 1766 la Viena pentru a studia filosofia și teologia. Audiază și cursuri de economie, fizică, matematică, formându-și o cultură vastă, conformă cu aspirațiile sale, dar și cu principiile iluministe promovate în primul rând de scrierile lui Christian Wolff. În 1772 revine la Blaj, unde înființează, împreună cu Ștefan Pop, clasa de filosofie la gimnaziu, **M.** fiind aici primul profesor de etică și aritmetică. În paralel, inventariază bibliotecile din mai multe localități transilvane, informându-se, dar și răspândind învățătură prin predicile sale. Angajat ca prefect de studii la Colegiul „Sf. Barbara" din Viena (1777), începe să elaboreze, și din rațiuni didactice, primele lucrări. Între 1783 și 1804, la Blaj, s-a dedicat exclusiv preocupărilor cărturărești. Implicat prin întreaga sa activitate în mișcarea de emancipare națională a românilor, el alcătuiește argumentația istorică pentru susținerea drepturilor revendicate în *Supplex Libellus Valachorum Transilvaniae* (1791). Constrâns de condiția de călugăr, persecutat de episcopul I. Bob, este silit să se ocupe în special de traduceri religioase și nu își poate valorifica pe deplin posibilitățile. Abia în 1804 reușește să plece la Buda, unde fusese numit cenzor la Tipografia Universității, dar nu mai are timp să împlinească proiectul de tipărire a scrierilor pe care le avea în manuscris și de elaborare a altor lucrări.

Idealul luminării poporului prin răspândirea cunoașterii raționale, prin educație morală și socială devenise propriul ideal al lui **M.** Integrat prin formație și țeluri mișcării cultural-politice numite ulterior Școala Ardeleană, el va încerca să fundamenteze teoretic necesitatea, criteriile și modalitățile renașterii naționale. În acest scop, va traduce și prelucra sinteza didactică a iluminismului practic wolffian realizată de Fr. Chr. Baumeister în *Elementa philosophiae recentioris usibus iuventutis scholasticae.* Prima parte – *Loghica adecă Partea cea cuvântătoare a filosofiei* – apare la Buda (1799), a doua – *Legile firei, ithica și politica sau Filosofia cea lucrătoare* (I-II) – la Sibiu (1800), iar celelalte – *Învățătura metafizicei* și *Învățătura politicească* – rămân în manuscris până în 1966. Contribuția sa esențială constă în prezentarea într-o formă accesibilă a ideilor, în urmărirea permanentă a scopului explicit de creare a unei baze teoretice pentru scopuri practice. Versiunea lui **M.** este departe de a fi o simplă traducere. Adaptarea se face prin definiții simplificate sintetic, prin folosirea unui sistem de referințe cunoscut cititorului român, prin numeroase reliefări și concluzii personale în legătură cu sensurile și utilitatea învățăturilor. Elimină pasajele prolixe și intercalează, unde i se pare potrivit, fragmente din alte lucrări. Dar efortul cel mai mare constă în încercarea de a crea un limbaj filosofic și științific românesc. În plan ideologic, cărturarul realizează o primă desprindere de concepția strict teologică despre lume, însușindu-și principiile unei filosofii raționaliste, care i-au deschis o nouă viziune asupra fenomenului istoric sau lingvistic. O altă operă de vastă informație, dar și de împotrivire la dominația Bisericii și a papei (punct important în programul iluminist european) era aceea a lui Claude Fleury, pe care **M.** a tradus-o sub titlul *Istorie besericească* (douăsprezece părți, păstrate în manuscris din perioada 1794–1799). Anterior, folosind documentația de aici, el scrisese o *Cunoștință pre scurt a istoriei bisericești*, tipărită postum, abia în 1993, cu titlul *Istoria bisericească.* Răspunzând unor acute imperative, **M.** va elabora una dintre cele dintâi istorii cu caracter științific în cultura română. Concretizată în mai multe lucrări în latină și română, această activitate urmărea atât informarea străinilor, cât și a conaționalilor asupra adevărurilor despre originea și ființa poporului român. Prima lucrare – *Brevis historica notitia origines et progressu nationis daco-romanae* (1778) – este cunoscută și citată de istoricii contemporani lui **M.** După câteva variante succinte și după un *Răspuns la critica lui Iosif Carol Eder privind Suplica românilor din Transilvania* (redactat în latină, tradus și publicat abia în 1971), alcătuiește, între 1800 și 1806, marea sa operă, *Istoriia și lucrurile și întâmplările românilor,* rămasă în patru volume manuscrise până în 1995, cu excepția a două fragmente tipărite în „Calendarul de la Buda" pe anii 1806 și 1807. Folosind numeroase izvoare, între care și cronicile moldovene și muntene, el urmărește în primele părți – *Istoriia*

românilor în Dachiia, Istoriia domnilor Țerii Românești și *Istoriia domnilor Țării Moldovei* – principalele evenimente din întreg spațiul locuit de români. Volumul al patrulea – *Istoriia besericească a Episcopiei românești din Ardeal,* până la 1773 – utilizează documente de arhivă, tradiții locale și informația directă. Scriind istoria tuturor românilor, **M.** a avut în vedere demonstrarea tezelor fundamentale ale Școlii Ardelene – originea, continuitatea și unitatea poporului român, aducând și argumente lingvistice, toponimice, etnografice. Concepția raționalistă asupra istoriei îl deosebește de cronicari, fiind vizibilă în înlănțuirea cauzală a evenimentelor, înlăturarea providenței din determinismul istoric, folosirea exactă a izvoarelor, în caracterul demonstrativ și sensul militant al scrierii. Dar modul de expunere, stilul, tonul preponderent narativ aparțin încă vechii istoriografii. Cultivarea limbii române, necesitatea promovării acesteia ca instrument de cultură, trecerea la scrierea cu litere latine, susținute implicit în textele sale, au fost abordate și explicit în câteva lucrări. În 1779 el tipărea la Viena, pentru prima dată cu litere latine, o *Carte de rogacioni pentru evlavia homului chrestin,* încercând să evidențieze caracterul pur latin al limbii române și prin prezentarea succintă a unui sistem ortografic etimologizant. Demonstrația devine mult mai complexă în *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae* (Viena, 1780), prima gramatică românească tipărită, scoasă cu colaborarea de ultim moment a lui Gheorghe Șincai. Lucrarea consemnează legile fonetice ale evoluției cuvintelor de la latină la română și sistematizează toate cunoștințele gramaticale, căpătând valoarea unui manual și a unui model. Tot în spiritul practicilor iluministe, dar și din necesități concrete, **M.** inițiază o mare lucrare lexicografică, concepută întâi ca un dicționar român-latin (publicat postum, în 1944), dar extins ulterior la un *Dictionarium valachico-latino-germanico-hungaricum,* așa cum apărea într-un prospect tipărit la Buda în 1806. Îmbunătățit și amplificat de mai mulți cărturari (între care rolul cel mai important l-a avut Petru Maior), acesta a fost nucleul *Lexiconului de la Buda* (1825). Cantitativ, principala activitate a lui **M.** a fost aceea de traducător de texte religioase, așa cum o dovedesc și manuscrisele păstrate, datate între 1769 și 1805. Multe dintre scrierile utile inițierii în cultul creștin au fost tipărite la Blaj în perioada 1796–1802, în genere sub titlul *Theologhie dogmatică și moralicească...* Între manuscrise, cele mai multe sunt tălmăciri din sfinții Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur, Grigorie Teologul, din Thomas a Kempis ș.a. Dar cea mai importantă este traducerea *Bibliei,* apărută la Blaj, în 1795. **M.** a simțit că limbajul traducătorilor *Bibliei de la București* (1688) trebuie împrospătat și că unele pasaje obscure ar putea fi clarificate și încearcă, bunăoară în *Cântarea Cântărilor,* o exprimare literară, chiar poetică. Conștiința rostirii cu efect, calitățile de narator, tensiunea interioară a necesității de a comunica sunt evidente în mai toate textele elaborate sau doar traduse de **M.** El a avut însă și preocupări literare propriu-zise atunci când a tălmăcit *Viața și pildele lui Esop,* romanul popular *Varlaam și Ioasaf,* romanul *Belizarie* de Marmontel, traduceri care nu s-au păstrat. Utilizând elemente ale limbii populare, realizează în *Istoria cea adevărată,* versiune transpusă din Lucian de Samosata (tipărită în „Cultura creștină", Blaj, 1942), adevărate pagini de proză literară. Oarecum originală poate fi socotită *Propovedanie sau Învățături la îngropăciunea oamenilor morți* (1784), cu pasaje înfiorate de sentimentul morții sau altele cu inflexiuni de proză poematică. Între alte priorități, lui **M.** îi revine și meritul de a fi dat o primă schiță de istorie literară românească în două secțiuni din lucrarea *Scurtă cunoștință a istorii românilor* (editată postum, în 1963), intitulate *Scriitorii cei din români* și *Alți scriitori românești.* Precursor în lingvistica, filosofia și istoriografia națională, traducător cu un deosebit simț al limbii, creator de limbaj intelectual, cărturar în spiritul sfârșitului secolului al XVIII-lea european, **M.** este, după Ioan Inocențiu Micu-Klein, un inițiator al renașterii românești. Exemplul, sugestiile și ideile sale au fost continuate de cărturarii generației următoare – Gh. Lazăr, Simion Bărnuțiu, A. T. Laurian, Timotei Cipariu.

SCRIERI: *Carte de rogacioni pentru evlavia homului chrestin,* Viena, 1779, reed. fragm. în *Școala Ardeleană,* I, îngr. Florea Fugariu, introd. Romul Munteanu, București, 1970, *57–59; Elementa linguae daco-romanae sive valachicae* (în colaborare cu Gh. Șincai), Viena, 1780; ed. tr., îngr. și introd. Mircea Zdrenghea, Cluj-Napoca, 1980; *Dissertatio canonica de matrimonio juxta disciplinam Graecae Orientalis Ecclesiae,* Viena, 1781; *Dissertatio de jejuniis Graecae Orientalis Ecclesiae,* Viena, 1782; *Propovedanie sau Învățături la îngropăciunea oamenilor morți,* Blaj, 1784; ed. îngr. Ioan Nicorescu, Arad, 1907; *Istorie scurtă a românilor,* publ. Gavrilă Laslo, Sibiu, 1848; *Dictionarium valachico – latinum,* publ. Gáldi László, Budapesta, 1944; *Scurtă cunoștință a istorii românilor,* îngr. și introd. Cornel Câmpeanu, București, 1963; *Scrieri filosofice,* îngr. și introd. Pompiliu Teodor și Dumitru Ghișe, București, 1966; *Responsum ad Crisim Josephi Caroli Eder in Suplicem Libellum Valachorum Transilvaniae,* în Pervain, *Studii, 44–72;* [*Reeditări fragmentare*], în *Școala Ardeleană,* I, îngr. Florea Fugariu, introd. Dumitru Ghișe și Pompiliu Teodor, București, 1983; *Istoria bisericească,* îngr. și introd. Veniamin Micle, București, 1993; *Istoria și lucrurile și întâmplările românilor,* I-II, îngr. și pref. Ioan Chindriș, București, 1995. **Traduceri:** *Biblia adecă Dumnezeiesca Scriptură a legii vechi și a ceii noao,* Blaj, 1795; ed. (*Biblia de la Blaj. 1795*), coordonator Ioan Chindriș, pref. Camil Mureșan, postfețe Ioan Chindriș și Eugen Pavel, Roma, 2000; Fr. Chr. Baumeister, *Loghica adecă Partea cea cuvântătoare a filosofiei,* Buda, 1799, *Legile firei, ithica și politica sau Filosofia cea lucrătoare,* I-II, Sibiu, 1800; Polo Segneri, *Îndreptarea păcătosului,* îngr. Iacob Radu, Oradea, [1930].

Repere bibliografice: Ioan Bianu, *Viața și activitatea lui Maniu Samuil Micu alias Clain de Sadu,* București, 1876; Iacob Radu, *Manuscriptele bibliotecii Episcopiei Greco-Catolice Române din Oradea-Mare,* București, 1923; Iacob Radu, *Doi luceferi rătăcitori. Gheorghe Șincai și Samoil Micu Clain,* București, 1924; Iorga, *Ist. lit.,* III, *167–200;* Z. Pâclișanu, *Un vechi proces literar (Relațiile lui I. Bob cu S. Klein, Gh. Șincai și P. Maior),* RFR, 1935, 7; Mario Ruffini, *La scuola latinista rumena,* Roma, 1941, *27–51, 89–115;* Popovici, *Studii,* I, *197–209;* Perpessicius, *Mențiuni ist., 502–524;* N. Mladin, I. Vlad, Al. Moisiu, *Samuil Micu Clain – teologul,* Sibiu, 1957; Ion Lungu, *Gândirea social-politică și filosofică a lui Samoil Micu,* DIF, II, *111–156;* Lucian Blaga, *Gândirea filosofică în Transilvania în secolul al XVIII-lea,* îngr. G. Ivașcu, București, 1966, *128–170; Ist. lit.,* II, *37–46;* Pervain, *Studii, 15–44;* Nicolescu, *Șc. Ardeleană, passim;* Dumitru Ghișe, Pompiliu Teodor, *Fragmentarium iluminist,* Cluj, 1972, *21–100; Dicț. lit. 1900, 565–569;* Macrea, *Contribuții, 9–21;* Lungu, *Școala Ardeleană, passim;* Serafim Duicu, *Pe urmele lui Samuil Micu-Clain,* București, 1986; Mazilu, *Vocația, 114–121; Dicț. esențial, 517–519;* Pompiliu Teodor, *Sub semnul Luminilor. Samuil Micu,* Cluj-Napoca, 2000. *C.T.*

MICUL ORION, revistă apărută la Slobozia, o dată la două luni, din august 1995. Redactori: Doina Roșca, Mihaela Racoviteanu, Dana Șuiu, Aura State, Serena Denk. De dimensiunile unei foi volante, dar elegantă grafic, publicația e consacrată cultivării la noi a genurilor poeziei tradiționale japoneze și îndeosebi a celui numit renga. Se publică, astfel, scurte articole de inițiere în aceste genuri sau de prezentare a unor scriitori ce au contribuit la promovarea lor și, de asemenea, poeme renga compuse de Șerban Codrin, animatorul Centrului Cultural „Ionel Perlea" de la Slobozia, singur ori împreună cu Valentin Busuioc, Constantin Severin și Manuela Miga. *I.M.*

MIHADAȘ, Teohar (9.XI.1918, Turia, Grecia – 29.XI.1996, Cluj-Napoca), poet și prozator. Este fiul Vasilenei (n. Cunduiani) și al lui Mitri (Dumitru) Mihădaș, păstor aromân. Face școala primară în comuna natală și patru clase gimnaziale la Liceul din Grebena, unde se preda în limba română (1932–1935). În 1935, după venirea în țară, se înscrie la Liceul „Timotei Cipariu" din Dumbrăveni. După ce își susține bacalaureatul la Blaj (1939), urmează Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. Luându-și licența în 1943, intră la Școala de Ofițeri de Rezervă de la Bacău, participând la campania din Vest. După întoarcerea de pe front

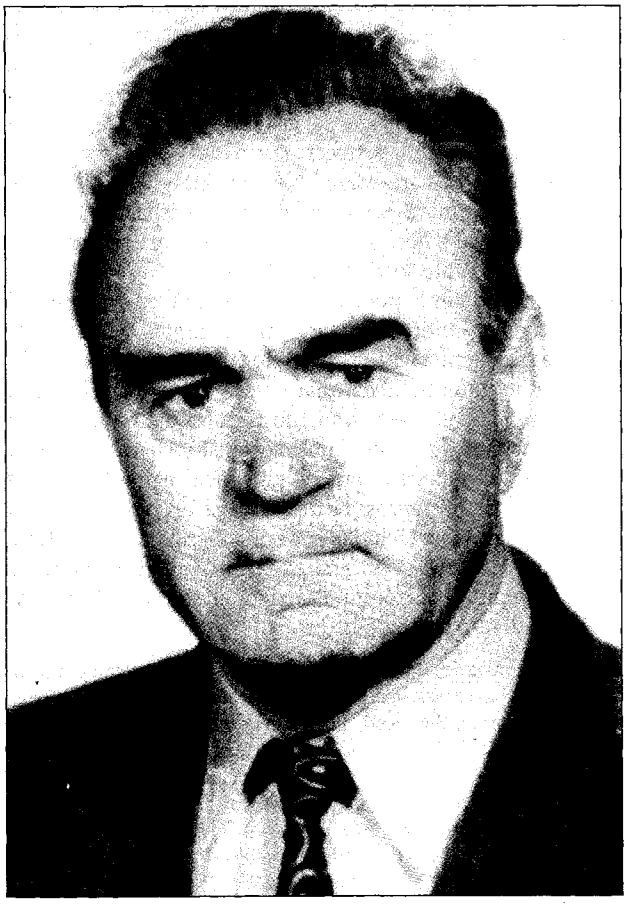

este numit referent de presă la Departamentul Naționalităților (1944–1945), motiv de acuzații ulterioare. Pentru a scăpa de supravegherea autorităților comuniste din capitală, pleacă profesor de limbile română și franceză la Bistrița (1945–1947), apoi de română și latină la Năsăud (1947–1948). Este suspectat pentru activitate de subminare a regimului, arestat și închis. Eliberat, trece printr-o grea perioadă de „reintegrare socială", încercarea de a-și relua locul în învățământ (trei luni, în 1956) fiind sortită eșecului, deoarece intervin evenimentele din Ungaria și este din nou suspectat. Se va întreține ca muncitor sezonier, culegător de fructe de pădure, săpător de fântâni, ajutor de tâmplar, paznic, șef de coloană auto, manipulant de mărfuri, om de serviciu etc., ocupații derizorii pe care le continuă și după stabilirea sa la Cluj, în 1961. Abia în 1964 este primit ca secretar literar la Teatrul Național din Cluj, iar din 1970 până în 1973, când se pensionează, va face parte din redacția revistei „Steaua". După decembrie 1989 intră în primele structuri democratice ale Clujului, inclusiv în redacția revistei „Atlas. Clujul cultural", rămânând până în ultimele clipe un apărător al democrației. Ca poet, debutează cu o poezie în 1938, la „Universul literar", și mai publică în „Gândul nostru". Prima carte, *Ortodoxie păgână*, îi apare în 1941. După o lungă perioadă de interdicție a semnăturii, revine în presa literară, colaborând mai ales la presa clujeană („Steaua", „Tribuna", iar după 1990, „Clujul liber", „Nu"). Va publica volumele *Țărâna serilor* (1967), *Reminiscențe* (1969), *Trecerea pragurilor* (1972), *Elegii* (1975; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca), *Nimburi* (1977), *Pâinile punerii nainte* (1979), *În lumina înserării* (1982), *Înstelatele oglinzi* (1984), *Orfica tăcere* (1988), *Crepuscularele vitralii* (1993), *Chemări spre nicăieri și niciodată. Poezii 1985–1995* (1996). Se dedică în același timp prozei – *Tărâmul izvoarelor* (1968) – și memorialisticii, concepută sub formă de roman autobiografic: *Frumoasa risipă* (1980), *Steaua câinelui* (1991), *Pinii de pe Golna* (1993), *Străinul de la miezul nopții* (1996), *În colț lângă fereastră* (2000) ș.a. Una dintre cărți îi apare și în dialectul aromân (*Botsili di Didindi*, 1993).

Exponent al unei comunități străvechi din Munții Pindului, **M.** poartă încrustată în efigia sa noblețea și puterea de rezistență a strămoșilor săi viforoși. O lume solemnă și gravă, ocrotită de zeii locului domină confesiunea poetului, care se simte chemat, ca altădată Orfeu, să oficieze un cult al cuvântului ca pe un ritual cu virtuți sacerdotale: „Poezia pentru mine este o stare orfică a vieții și o stare sacerdotală a cuvântului". O protoistorie fabuloasă, așezată sub semnul unor zeități antice, purtătoare de puritate și de har, îi populează încă de la debut lirica, aflată în prelungirea lirismului gândirist. *Ortodoxie păgână* e cartea unui poet trecut prin școala lui Blaga, Barbu și Arghezi. Un prim strat al poemelor este furnizat de o arhaitate frapantă, creștină și latină totodată, învesmântată în armonii clasice, de o seducătoare solemnitate: „Străbunii mei dintâi sunt Tamaris și Orfeu/ Și Dionisos, zeul impetuos și trist,/ Ce port pecetea ca pe-un inel cu ametist/ Pe mâna lin depusă în arhetipul meu./ Oroles tenebrosul, leit haiduc de Pind/ Și Pirus taciturnul, întunecat suind/ Fruntariile Romei ... Priam-bătrânul soare;/ Ei sunt

statornicia, albastrele-mi ponoare" (*Meteorii*). O arheologie blândă, cu aer de fast și demnitate istorică transpare în aceste versuri corecte, cu trimiteri la peisagistica pillatiană sau la stampele solemne ale lui V. Voiculescu. Respiră din ele un vitalism profund, de tip dionisiac, în care figurile Turiei natale vin să îmbogățească panteonul clasic al Daciei romane sau al Transilvaniei în care poetul s-a reîmpământenit. El se rebotează orfic, zăcământul originar de vitalitate al liricii sale îmbogățindu-se cu noi filoane, cum ar fi militantismul și eticismul, care capătă străluminări incantatorii: „Adie voci de dincolo de noi/ Prin seara ca un giulgiu de fecioară,/ Tărâm străin, fosforescente ploi/ Când amăgirea-ncepe să ne doară" (*Seară depărtată*). E un lirism concentrat, interiorizat, susținut de tehnica sugestiei și a metaforei revelatoare. Un aer de basm hieratic, cu imagini de stampă și „vedenii" ale unui trecut neguros, dar eroic se filtrează în versuri cadențate cu duh balcanic: „Cu-a V-a Macedonica veneam/ Să-ți stăpânesc pământul și pe tine;/ Sfios barbarul de același neam/ Din miază-zi, nemuritor în sine,/ E locul blând și ierburile sfinte/ Țărâna dă miresme de tămâi/ Când cornul mă chema spre legăminte/ Tu încleștai amarnic: «Mai rămâi!»" (*Amintiri spre Someș*). Figura voievodală, de sorginte eminesciană, se preface aici în chip de războinic, luptător, mesager de cultură, liant între epoci și culturi diferite, trimis civilizator. Lumea mitologică, de o arhaitate caldă, cuceritoare, se întrepătrunde cu lumea mirifică a începuturilor originare, pe care poetul o poartă în arhetipul său: „Pământ, din oseminte format și frământat/ Din sângele străbun și din sudoare,/ Ești trupul meu cel viu și-adevărat,/ Fără-nceput, nici margine sub soare.// Prin truda ta trecând — când basm, când foc —/ Timpul te-a-mpodobit cu Putne și Posade,/ Cu alte biruințI din loc în loc,/ Și nu știu ce ascuns, și care arde..." (*Închinare*). Transcrierea fervorii se face cu scrupuloasă cenzură artistică, născând poeme de un lirism esențializat, ce amintesc de Blaga sau de Barbu prin geometrismul sever al rigorii formale, ilustrată atât de bine prin formula „modernismului tradiționalist". Dincolo de orice influențe, registrul lui **M.** se rotunjește continuu sub presiunea unui suflu poetic de veritabilă intensitate a trăirii, contopind elemente diverse, cărora le împrumută pecetea propriei voci, de o simplitate aparentă, dar scoțând la lumină nervurile unei fine cizelări. Semnul eleat al începuturilor atice aruncă din când în când la suprafață mari izbucniri de lavă vulcanică, zgura pietrificată a unor impetuoase trăiri. O aură mitică plutește peste lucruri și ființe, dând strălucire și fosforescență sensurilor cuvintelor, care se deschid spre lumea nevăzută a ființei și pe care poetul știe să le capteze în materialitatea sonoră a stanțelor: „Șoptite săbii, recele nețărm!/ Memoria nocturnă pietate./ Stinse surâsuri somnu-i învelesc,/ Îmbălsămat pentru singurătate.// Pe cine am pierdut aici cândva?.../ Genuni tăcerea!... Lacrimă, luceafăr/ Gândului meu și azi neprihănit,/ În infinitul alb, adie teafăr.// Miresme de vestminte netrupești!/ Ninsoarea, revelată castitate,/ Nupții sub imnul necuvântător/ Intrărilor, de-un oaspe-nfiorate" (*Mormânt al nimănui*). În încercarea de a descifra realitatea ascunsă a lucrurilor și de a se apropia de tainele fundamentale, el plonjează în paradisul copilăriei, în lumea satului arhaic, încărcat de eresuri și mistere cețoase. Nume străvechi, Sumer, Azteca, Elada, Roma, Scitia Minor, Tauria sau Pind, se îngemănează cu personaje mitologice, precum Dzadzara, Cadara, Babani, Caracus, cu toponime ca Valea Rece, Apa Bună, Climări etc., figurând o geografie edenică și un teritoriu al amintirilor. Angelic și rafinat, poetul construiește un imperiu heraldic de siluete, dominat de figurile emblematice ale Eroului, Strămoșului și Bărbatului. Transformat nu de puține ori în incantație și delir divinatoriu, într-o savant-obscură haină sacerdotală a verbului, versul inițiază în misterele unei Grecii atemporale, ca la Ion Barbu. Proza lui **M.** este memorialistică deghizată. Scriitorul a ținut de-a lungul timpului mai multe jurnale pe care le-a transformat în tot atâtea romane, evocând fiecare câte o etapă din viața sa. *Frumoasa risipă* cuprinde anii adolescenței și ai tinereții, ca elev și student în România. Orele de română, latină, germană, mediul școlar, cea dintâi iubire sunt evocate cu nostalgie și emoție. Autoficțiunea continuă cu altă etapă: odată cu intrarea în învățământ, la Bistrița și Năsăud, începe calvarul profesorului și poetului, care se întâlnește la fiecare pas cu semnele trădării, lingușelii, delațiunii, cu ofensiva proletcultismului și a stalinizării. Romanul *În colț lângă fereastră* narează astfel de întâmplări, pe care spiritul de dreptate al autorului nu le poate oculta, sperând într-un fel de justiție divină a istoriei. Alte două volume, *Tărâmul izvoarelor* și *Pinii de pe Golna*, rememorează secvențe legate de viața aromânilor din Turia, ciclul continuând cu *Pe muntele Ebal* (1990), *Steaua câinelui* și *Străinul de la miezul nopții*, dedicate perioadei cele mai zbuciumate — detenția și trecerea prin închisorile morții de la Aiud, Canalul Dunăre-Marea Neagră, Mărgineni și Pitești, unde un număr mare de oameni nevinovați ispășeau tot felul de vini imaginare, în condiții inumane. De mare realism sunt paginile consacrate torționarilor, fiarele cu chip uman. Un amănunt de reținut pentru istoria literară este amestecul poetului Constantin Tonegaru în întâmplările legate de arestarea și detenția scriitorului, autoritățile luând drept realitate ficțiunea unui poem intitulat *Pistolul lui Werther*. Pe de altă parte, *Steaua câinelui* este romanul fostului deținut politic în detenția mai largă a „lagărului socialist", cu tribulațiile și umilințele la care este supus de politrucii regimului, care îl tratează ca pe un lepros, refuzându-i și dreptul la muncă. Vibrante pagini sunt închinate înmormântării lui Lucian Blaga, ca și bunei și tandrei Nicanora, care se stinge bolnavă de cancer. Literatura gulagului și a detenției își găsește în memorialistica lui **M.** o reușită de excepție.

SCRIERI: *Ortodoxie păgână*, București, 1941; *Țărâna serilor*, București, 1967; *Tărâmul izvoarelor*, București, 1968; *Reminiscențe*, București, 1969; *Trecerea pragurilor*, București, 1972; *Elegii*, București, 1975; *Nimburi*, Cluj-Napoca, 1977; *Pâinile punerii nainte*, Iași, 1979; *Frumoasa risipă*, Cluj-Napoca, 1980; *În lumina înserării*, București, 1982; *Înstelatele oglinzi*, Cluj-Napoca, 1984; *Înaltele acele vremi*, Cluj-Napoca, 1987; *Orfica tăcere*, Cluj-Napoca, 1988; *Pe muntele Ebal*, Cluj-Napoca, 1990; *Steaua câinelui*, Cluj-Napoca, 1991; *Pinii de pe Golna*, Cluj-Napoca, 1993; *Crepuscularele vitralii*, Cluj-Napoca, 1993; *Chemări spre nicăieri și*

niciodată. Poezii 1985–1995, București, 1996; *Străinul de la miezul nopții*, Cluj-Napoca, 1996; *Catrene*, Cluj-Napoca, 1999; *În colț lângă fereastră*, Cluj-Napoca, 2000.

Repere bibliografice: Ion Oarcăsu, *„Țărâna serilor"*, TR, 1967, 24; D. Țepeneag, *„Țărâna serilor"*, GL, 1967, 30; Mircea Tomuș, *„Țărâna serilor"*, ST, 1967, 9; Adrian Marino, *„Țărâna serilor"*, VR, 1967, 10; Nicolae Manolescu, *„Țărâna serilor"*, CNT, 1968, 2; Ion Oarcăsu, *Prezențe poetice*, București, 1968, *113–119*; Dumitru Cesereanu, *„Tărâmul izvoarelor"*, TR, 1969, 13; Lucian Raicu, *„Tărâmul izvoarelor"*, RL, 1969, 19; Dumitru Micu, *Reminiscențe*, RL, 1969, 28; Mircea Vaida, *Sub semnul mitului*, TR, 1969, 29; Nicolae Manolescu, *„Tărâmul izvoarelor"*, CNT, 1969, 37; Mincu, *Critice*, I, *161–164*; Camil Baltazar, *Teohar Mihadaș*, IL, 1970, 4; Vasile Igna, *„Trecerea pragurilor"*, TR, 1972, 41; Mircea Iorgulescu, *„Trecerea pragurilor"*, LCF, 1972, 47; Cândroveanu, *Alfabet*, *130–136*; Aureliu Goci, *„Elegii"*, CRC, 1975, 22; Lucian Raicu, *Elevație și gravitate*, RL, 1975, 24; Adrian Popescu, *Cântec de corn*, ST, 1975, 8; Piru, *Poezia*, I, *263–264*; Dana Dumitriu, *Focul lăuntric*, RL, 1977, 43; Eugen Simion, *Doi poeți: Teohar Mihadaș, Dominic Stanca*, LCF, 1977, 47; Cornel Ungureanu, *„Nimburi"*, O, 1978, 45; Manu, *Eseu*, *136–139*; Poantă, *Radiografii*, I, *198–200*, II, *85–87*, *148–153*; Adrian Popescu, *„Mândria și melancolia" memoriei*, ST, 1979, 5; Paul Dugneanu, *Un neoparnasian*, LCF, 1980, 3; Sultana Craia, *Un memorialist calofil*, LCF, 1980, 28; Ion Lungu, *Între evocare lirică și Bildungsroman*, TR, 1980, 34; Cândroveanu, *Printre poeți*, *87–95*; N. Steinhardt, *Poezia multiformă a lui Teohar Mihadaș*, ST, 1983, 3; Zaharia Sângeorzan, *Eroica întrebare-i: În urma ta ce lași?*, CRC, 1984, 9; Raicu, *Fragmente*, *420–422*; Tașcu, *Poezia*, *153–165*; N. Steinhardt, *„Înstelatele oglinzi"*, ST, 1986, 1; Laurențiu Ulici, *Laudă limbii române*, AST, 1986, 5; Radu Săplăcan, *Cifrul melancoliei*, RL, 1988, 47; Mircea Popa, *Orfism și vitalitate*, ST, 1988, 11; Adrian Popescu, *Un orfic printre moderni*, ST, 1994, 4–5; Cândroveanu, *Aromânii*, *97–104*; Papahagi, *Interpretări*, *110–116*; Nicolae Mocanu, *Teohar Mihadaș. In memoriam*, Cluj-Napoca, 1999; Faifer, *Faldurile*, *83–86*; *Dict. scriit. rom.*, III, *187–190*; Popa, *Ist. lit.*, II, *391–392*. *M.Pp.*

MIHAI EMINESCU, revistă apărută la Chișinău, neregulat, în 1990 și 1991, editată de Ministerul Culturii și Cultelor din Moldova, Uniunea Scriitorilor din Moldova și Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni. Directori sunt Victor Crăciun (București), Mihai Cimpoi (Chișinău), Vasile Levițchi (Cernăuți). Colegiul redacțional inițial este alcătuit din Vladimir Beșleagă, Grigore Bostan, Constantin Ciopraga, Emil Cioran, Eugeniu Coșeriu, Petru Creția, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Rosa del Conte, Ioan Flora, Adrian Marino, Marin Sorescu ș.a. În *Cuvânt de început* se afirmă că revista este o continuare a „Buletinului «Mihai Eminescu»" (1930–1944), „o publicație care reapare după 45 de ani de tăcere, în frumosul gând de frățietate și înțelegere". Colaboratorii își propun să încurajeze „noi descoperiri și interpretări moderne ale creației eminesciene" și să corecteze „neadevărurile". La rubrica „Omagii" poeți români din lumea întreagă semnează, de obicei, versuri închinate lui Eminescu. Rubrica „Eseuri. Cercetări. Aprofundări" conține eseuri ale lui Mihai Cimpoi (*Modelul Daciei, Eminescu în viziunea lui Mircea Eliade*), dar și *Eminescu – poet național și universal* de Al. Piru. Părintele Constantin Galeriu publică studiul *Chipul mântuitorului Iisus Hristos în gândirea lui Mihai Eminescu*. Sub titlul *Interferența în lumea spirituală germană prin opera lui Eminescu* se publică un dialog purtat de Mihai Cimpoi cu Elza Lüder și Paul Miron. Pe prima pagină a numărului 3/1991, la rubrica „Eminescu inedit", cititorilor li se oferă un „fragment dintr-o epopee dacică". Alte rubrici: „Documente. Izvoare. Descoperiri", „Eminesciana", „Colocviu". Mai colaborează Ana Blandiana, Simion Gociu, D. Matcovschi, George Uscătescu, Libuše Vajdová, Nichita Stănescu, Alexandru Mihăilă, Xu Wende ș.a. *L.Cr.*

MIHAIL, Nicolae-Paul (3. VII. 1923, Caracal), prozator. Este fiul Anei (n. Kakassy) și al lui Mihail M. Mihail, funcționar. Urmează școala primară în orașul natal, iar între 1934 și 1938, ca bursier al Colegiului „Sf. Sava", prima parte a gimnaziului la București. Continuă liceul la Caracal (1938–1942), susținându-și bacalaureatul la Râmnicu Vâlcea. Din 1942 devine – în paralel – elev al Școlii Militare de Ofițeri și student la Facultatea de Drept a Universității din București, absolvită în 1946. Este încadrat ofițer la garnizoane din Corabia, Piatra Olt și Craiova, activând până în 1953, când se pensionează pe caz de invaliditate. Între 1959 și 1969 lucrează în domeniul turismului, la Sinaia, apoi se dedică scrisului. Debutează în 1945, când publică în revista „Humorul" schițe satirice. Colaborează la „Săptămâna", „Luceafărul", „Ateneu", „Cronica", „Viața militară", „Astra" ș.a. Prima carte, romanul *Femeia cibernetică*, îi apare în 1969. Împreună cu Eugen Barbu este scenarist al producțiilor cinematografice *Haiducii* (1966), *Drumul oaselor* (1980), *Trandafirul galben* (1982) și al serialelor de televiziune *Urmărirea* (1971), *Un august în flăcări* (1974) ș.a. Se numără printre membrii fondatori ai Cenaclului „Lucian Blaga" și al Asociației Culturale „Marius Bunescu" din Caracal.

Autor de romane și povestiri destinate lecturii ca divertisment, **M.** se străduiește să își câștige publicul hibridând intrigi polițiste cu elemente de literatură de anticipație. Efectul reușește să îl amuze, așa încât alege să își subintituleze câteva proze „romane satirice de aventuri" – *Potirul Sfântului Pancrațiu* (1971), *Damen-vals* (1975). În alte cazuri, ca în nuvela *Dispariția profesorului* din volumul omonim (1974), umorul nu mai trebuie căutat manifest, ci se produce involuntar, atunci când cititorul se confruntă cu dedicația emfatică „Orașului natal – Caracal și întregii țări a Olteniei", disonantă și gratuită față de subiectul narațiunii: elucidarea misterioasei plecări, din vila în care locuia, a fostului profesor de muzică Mișu Theodorescu, potențialul creator al unei opere simfonice totale. Aceste garnisiri „la potriveală", aspirând să treacă drept ingeniozități de concepție, nu lasă în urma lor decât sentimentul mediocrității, prozatorul dovedindu-se în general incapabil să-și depășească stângăciile. *Femeia cibernetică* este o palidă reluare în context de tehno-ficțiune a temei clasice despre intimitatea dintre creator și opera sa: un profesor inventator creează simulacrul robotizat al femeii iubite, iar aceasta se arată nedemnă de o asemenea proiecție în eternitate. Seria *Potirul Sfântului Pancrațiu* și *Damen-vals* abundă în naivități, degringoladă cu alură de aventură, momente de tip

„banc cu extratereștri". Respectând rețeta genului, **M.** își definește recurențele la nivel de personaje (arheologul investigator Nicolae Ionescu, omul de știință Raminagrobis și ajutorul său, inspectorul Mișu) și de spațiu al desfășurării acțiunii principale (comuna Malu Mare de lângă Constanța). Ceea ce urmează – stabilirea naturii intrigii – întrece adeseori limita ridicolului: în lupta cu familia de contrabandiști Brown, arheologul detectiv nu știe să folosească arma automată, dar nimerește perfect, ca un supererou, ținte fixe și mai ales pe cele în mișcare; un rănit declară că a fost ucis și cere să fie dus la spital (*Potirul Sfântului Pancrațiu*); sub pretextul inspectării unui șantier arheologic, protagonistul primește misiunea de a lămuri misterul apariției OZN-urilor în comuna Malu Mare și totodată pe cel al morților care vorbesc (*Damen-vals*). Cărțile pentru copii – *Sub aripa vântului de noapte* (1979), *Aventurile unui soldat de plumb* (1993) – se caracterizează, la rândul lor, prin hiperdimensionarea forțată a ideii de acțiune, clișeistic și superficial prelucrată, prin personaje neconvingătoare (soldatul de plumb umanizat excesiv, doar denumirea ca atare împiedicându-l a fi luat drept om). Culegerea *Dispariția profesorului* prezintă totuși, fie și parțial, un oarecare interes literar. Alcătuită dintr-o povestire polițistă, vizibil influențată de modelul scrierilor lui Georges Simenon (amestecul de banal și gravitate a situațiilor, ambiguitatea detaliilor-cheie, atmosfera casnică și pedantă, de apus a unei lumi vechi), dintr-o nuvelă despre viața pe șantierul unui nou oraș (*Plecarea din Baracal*) și o proză de război (*Apus de soare în unghi mort*), pe tema culpabilității dominate prin artă (căpitanul Ștefan Moraru se eliberează de sentimentul vinovăției de a fi singurul supraviețuitor al unui detașament ajuns pe teren minat pictând peisajul acelui moment), volumul lasă a se întrezări posibilități formale și stilistice reale, nefructificate însă ulterior.

SCRIERI: *Femeia cibernetică*, București, 1969; *Demascarea lui Turnesol*, București, 1970; *Potirul Sfântului Pancrațiu*, București, 1971; *Postul clandestin* (în colaborare cu Eugen Barbu), București, 1972; *Dispariția profesorului*, București, 1974; *Războiul undelor* (în colaborare cu Eugen Barbu), București, 1974; *Damen-vals*, București, 1975; *Sub aripa vântului de noapte*, București, 1979; *Întâmplări ciudate la miezul nopții*, București, 1984; *Aventurile unui soldat de plumb*, Galați, 1993; *Endograme*, Caracal, 1998; *La roata norocului* (în colaborare cu Mihai Opriș), București, 2000.

Repere bibliografice: Al. I. Friduș, *„Demascarea lui Turnesol"*, CL, 1971, 4; Sorin Titel, *„Potirul Sfântului Pancrațiu"*, RL, 1971, 49; N. Baltag, *„Războiul undelor"*, LCF, 1974, 32; Emil Manu, *„Războiul undelor"*, SPM, 1974, 188; Dan Mutașcu, *Ironia ca mod de cunoaștere*, SPM, 1974, 191; Emil Manu, *„Damen-vals"*, SPM, 1975, 259; Eugen Teodoru, *Talent și fantezie*, SPM, 1985, 24; Cândroveanu, *Lit. rom., 166-167; Dict. scriit. rom.*, III, *190-191*; Firan, *Profiluri*, II, *59-61*. *C.M.B.*

MIHAIL, Paul (29.VI.1905, Cornova, j. Orhei – 11.X.1994, București), istoric literar, editor și memorialist. Este fiul Elenei (n. Huzun) și al lui Iustin Mihail (Mihailovici), învățător și dascăl de biserică, trăgându-se dintr-o veche familie de preoți ortodocși. Rămâne orfan de tată la vârsta de trei ani și este crescut la mănăstirea Hârjauca. Urmează la Chișinău Seminarul Teologic (1918-1926) și Facultatea de Teologie (1926-1930), iar la Iași Facultatea de Litere, secția istorie (1929-1932). Debutează în 1928 la revista „Studentul" (organ al Societății „Petru Movilă" a studenților Facultății de Teologie din Chișinău), pe care o fondează și o conduce și unde publică documente bisericești și istorice, evocări literare, profiluri contemporane. În 1931 călătorește, cu o bursă de studii în Bulgaria și Grecia, voiaj din care rezultă cartea sa de debut, *Mărturii românești din Bulgaria și Grecia. 1468-1866* (1933), unde semnalează aproximativ două mii de documente înstrăinate. Din 1933 activează ca profesor la Școala de Cântăreți Bisericești din Chișinău (e și director între 1942 și 1944). Funcționează în același timp ca director al Muzeului Istoric-Bisericesc din Chișinău (pe care îl restaurează și îl îmbogățește), secretar al Comisiunii Monumentelor Istorice – regionala Basarabia, preot la biserica Sfinții Arhangheli – Soborul Vechi (1933-1944). După cedarea Basarabiei se refugiază la Iași, în august 1941 revine la Chișinău, iar în vara lui 1944 se stabilește definitiv între noile granițe ale României, mai întâi în Oltenia (ca preot la Râmnicu Vâlcea, 1944-1946), apoi la Iași (ca preot paroh la biserica Banu, 1946-1980). În 1945 obține titlul de doctor în istorie, în 1948 devine asistent la Universitatea din Iași, e numit ulterior conferențiar la Institutul Teologic din București, fără însă a și activa în această funcție. Este colaborator al Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol" din Iași și al Institutului de Studii Sud-est Europene din București. De-a lungul timpului colaborează la principalele reviste teologice și istorice, dar și la „Făt-Frumos", „Revista de istorie și teorie literară", „Romanoslavica", „Manuscriptum", „Synthesis", „Literatură și artă" (Chișinău) ș.a. În 1975 i se conferă Crucea Patriarhală, în 1980 titlul de Avva („Mare duhovnic"), iar în iunie 1994 este propus ca membru de onoare al Academiei Române, care îi acordase premiile „Năsturel-Herescu" (1939) și „Eudoxiu Hurmuzachi" (1993).

M. reeditează în chip exemplar tipul cărturarului care, pornind de la o condiție umilă, răzbește printr-o inflexibilă voință și pasiune la lumina învățăturii și izbutește, în contextul unei istorii vrăjmașe, să închege o operă. Se identifică în personalitatea lui suspinul cronicarului suferind „supt vremi" și voluptatea aceluiași în fața citirii și scrierii cărților, aviditatea îndârjită a cărturarilor din secolul al XVIII-lea în a da la iveală documentele identității naționale, pasiunea arhivistică a Hurmuzăcheștilor bucovineni ori a lui Hasdeu și iubirea de trecut a tuturor acelora pentru care prețuirea generațiilor ce i-au precedat este, după vorba lui Fustel de Coulanges – citată de **M.** – un semn obligatoriu al patriotismului. Două jurnale, din 1931 și din 1940-1944, conturează figura unui „erou" epic angajat într-o *questa* a mărturiilor românești (istorice, religioase, literare), exultând la finele fiecărei „aventuri" încununate de succes ori suferind cu amărăciune în urma eșecurilor cauzate de pacturi și dictate, dar și de nepăsarea, obtuzitatea, reaua-voință sau invidia conaționalilor, însă niciodată dezarmând. Jurnalul din 1931, prin excelență unul de călătorie culturală și de studii, se constituie într-o fidelă diagramă afectivă și intelectuală a „tânărului de la sat pornit să caute urme ale trecutului românesc", visând noaptea că a dat

„de niște documente de la Ștefan cel Mare", pe care le și descoperă la Constantinopol, copiind sute de documente, forțând accesul (și reușind astfel să fie primul român care pătrunde în arhiva bisericii Sfântul Mormânt din Constantinopol), justificându-se spiritual în aerul tare al Muntelui Athos, care îi provoacă o adevărată metanoia: jurnal de cărturar descoperitor de lumi noi, jurnal al formării și al ridicării moral-spirituale. Tema se conservă și în celălalt jurnalul, însă acesta, prin natura lucrurilor, e mult mai complex. Diagrama faptelor și a trăirilor înregistrează acum evenimentele dramatice din 1940 și 1944, tragedia refugiului și, în contrapunct, realizările cărturarului, zbaterile între ceea ce năzuiește să facă și împrejurările neprielnice, confruntarea – de o dramatică ironie – dintre bucuria creației în cultură și implacabilul „catabasis" al istoriei neamului. Poezia cărții, a istoriei scrise și a gestului întemeietor este astfel mereu flancată de notația vitregiei istoriei trăite: jurnal al faptei culturale, jurnal existențial, jurnal de criză, revelând nu numai o conștiință constructivă în perpetuă stare de alertă, ci și un ochi de moralist perspicace și sever fără malignitate, lapidar și extrem de viu în notație. Apărute târziu și puțin cunoscute, cele două jurnale se înscriu în prim-planul valoric al diaristicii românești. O bogată corespondență le completează: scrisori către și de la, între alții, G. Baiculescu, Geo Bogza, Al. Boldur, G. Breazul, Șt. Ciobanu, C.C. Giurescu, Al. Gonța, mitropolitul Gurie, Pan Halippa, G.T. Kirileanu, Leca Morariu, I. Pelivan, Radu Rosetti, M. Sacerdoțeanu, Dan Simonescu, Dumitru Stăniloae, Milan Șesan. Ca istoric al culturii, **M.** descoperă și editează circa o mie de documente și scrie sute de studii, articole, recenzii, note de lectură. În centrul preocupărilor sale stă trecutul Moldovei, cu accent pe partea ei din stânga Prutului. Pentru istoria literară interesează îndeosebi scrierile despre personalități ale zonei, despre circulația manuscriselor și a cărții vechi românești (cum sună titlul unei serii încredințate Institutului „A.D. Xenopol"), precum și adaosurile substanțiale la bibliografia literaturii române vechi. De un ecou aparte s-a bucurat lucrarea *Tipărituri românești din Basarabia de la 1812 până la 1918* (1941). Împreună cu fiica sa, Zamfira Mihail, a editat un manuscris necunoscut al cronicii lui Ion Neculce, copiat de Ioasaf Luca, descendent al cronicarului. Colaționând textul cu copiile de la Biblioteca Academiei Române (după care Iorgu Iordan și-a întocmit ediția), editorii conchid că această copie a fost făcută direct după manuscrisul lui Neculce, dar conține și adaosuri (unele dintre acestea putând fi atribuite cronicarului, altele aparținând strict copistului), care corectează și anumite exagerări ale autorului (în genere, cele xenofobe). Ediția, prevăzută un studiu și cu un aparat critic complex, luminează atelierul cronicii, revelat acum – afirmă editorii – ca „mai laborios, cu reveniri și reformulări ale judecăților de valoare asupra personalităților și evenimentelor, cu suplimentarea și revizuirea propriei informații, cu o preocupare sporită în ceea ce privește judecata urmașilor asupra paginilor sale".

SCRIERI: *Fapte trecute și basarabeni uitați. 1799–1918*, Chișinău, 1938; *Tipărituri românești din Basarabia de la 1812 până la 1918*, București, 1941; *Jurnalul călătoriei de studii în sud-estul Europei (1931)*, București, 1991; *Acte în limba română tipărite în Basarabia (1812–1830), precedate de bibliografia tipăriturilor românești din Basarabia (1812–1830)* (în colaborare cu Zamfira Mihail), București, 1993; *Mărturii de spiritualitate românească în Basarabia*, Chișinău, 1993; *Jurnal (1940–1944)*, îngr. Eugenia Mihail și Zamfira Mihail, București, 1998; *Corespondență*, îngr. Eugenia Mihail și Zamfira Mihail, București, 2001. **Ediții:** *Mărturii românești din Bulgaria și Grecia. 1468–1866*, Chișinău, 1933; *Opt documente moldovenești dinainte de Ștefan cel Mare*, Iași, 1933; *Documente și zapise moldovenești de la Constantinopol (1607–1806)*, Iași, 1948; *Cronica lui Ion Neculce copiată de Ioasaf Luca. Manuscrisul „Mihail"*, pref. edit., cuvânt înainte Ștefan Ștefănescu, București, 1980 (în colaborare cu Zamfira Mihail); *Desiderie sau Cărare către dragostea lui Dumnezeu*, București, 2000 (în colaborare cu Zamfira Mihail).

Repere bibliografice: *Enciclopedia istoriografiei rom., 219–220;* Virgil Cândea, *Prețuitori ai arhivelor*, RA, 1985, 4; Ștefan S. Gorovei, *Dr. Paul Mihail la 80 ani*, AIX, t. XXII, 1985, 2; Ștefan Lemny, *Pr. dr. Paul Mihail*, MM, 1985, 10–12; Ion Madan, *O figură luminoasă a Basarabiei – preotul dr. Paul Mihail*, „Magazin bibliologic" (Chișinău), 1992, 1; Virgil Cândea, *Trecutul la timpul prezent: Paul Mihail*, LA, 1992, 7; Ion Madan, *Oameni iluștri: Paul Mihail – promotor al culturii și credinței*, „Știința" (Chișinău), 1992, 6; Ștefan Ștefănescu, *Paul Mihail, un mare istoric basarabean*, „Opinia națională", 1993, 13–14; Constantin C. Angelescu, *Bibliografia scrierilor părintelui Paul Mihail*, „Teologie și viață", 1993, 11–12; Mihai Moraru, *Paul Mihail (1905–1994)*, RITL, 1994, 4; Mihai Mitu, *Paul Mihail*, RSL, 1994; Toader Buculei, *Clio încarcerată*, Brăila, 2000, *163–167;* Păcurariu, *Dicț. teolog., 225–226.* *N.M.*

MIHAIL, Viorel (1.VII.1951, Costești, j. Bălți), prozator. A absolvit Universitatea de Stat din Chișinău (1974). Funcționând ca director al publicațiilor „Săptămâna" și „Momentul", s-a manifestat ca un gazetar activ și incisiv. A debutat editorial cu volumul de nuvele *Bărbații la mijlocul verii* (1982), izbutit prin narațiunea care are drept model pe Ion Creangă și folclorul. Nuvelistul evoluează vădit în prozele din *Iubirile pierdute se pot recupera* (1987), unde se observă o trecere spre formulele moderne, spre cultivarea scriiturii tincturate ironic.

SCRIERI: *Bărbații la mijlocul verii*, pref. Vladimir Beșleagă, Chișinău, 1982; *Iubirile pierdute se pot recupera*, Chișinău, 1987.

Repere bibliografice: Nicolae Bătrânu, *Elogiu vredniciei, nobleței...*, LA, 1983, 28 iulie; Ion Ciocanu, *Dreptul la critică*, Chișinău, 1990, *217–218.* Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 219.* *I.C.*

MIHAIL EMINESCU, revistă apărută la Iași, bilunar, între 1 decembrie 1903 și 15 aprilie 1904; la ultimele numere și-a schimbat titlul în „Revista literară «Mihail Eminescu»". O a doua serie s-a editat la Botoșani între 1 august și 1 octombrie 1905. În 1904 redactor este Const. Cihan. Într-un *Cuvânt înainte*, I.A. Vasilescu explică de ce generația sa stă sub semnul lui Eminescu. În fiecare număr i se consacră poetului un material sau două. În numărul 2 se publică ultima lui fotografie și articolul Mariei Costăchescu, *Întâlnire cu Eminescu*. În numărul următor, Petru Vulcan începe un amplu studiu intitulat *Poezia română și Eminescu*, publicat alături de amintirile lui State

Dragomir. G.G. Nădejde semnează articolul *Se cere vreo alegere în amintirile despre M. Eminescu?*, lui Victor Eminescu îi aparțin însemnările apărute sub titlul *Geneza primelor versuri ale lui Mihai Eminescu*, în timp ce Corneliu Botez este autorul articolului *Unde s-a născut poetul Eminescu?*, iar Cincinat Pavelescu îi închină poezia *La bustul lui Eminescu*. Versuri semnează N. Rădulescu-Niger, Mihail Paleologu, Laurența Gribincea, Maria Popescu, G. Marinescu. Mai colaborează Smara, Eugen Herovanu, Spiru Prasin. *M.Pp.*

MIHAIL EMINESCU, publicație comemorativă apărută la București în iunie 1909. Sunt reproduse versuri de Mihai Eminescu: *Ce e amorul*, *Sonet* (*S-a stins viața falnicei Veneții*), precum și poezia *Lui Eminescu* de Al. Vlahuță. Se reiau pagini critice aparținând lui Titu Maiorescu (*Poetul Eminescu*) și C. Dobrogeanu Gherea (*Pesimismul lui Eminescu*). Fragmente din articolul *În Nirvana* al lui I.L. Caragiale, ca și amintirile lui G. Panu (*Eminescu și Veronica Micle*) sau D. Teleor (*Paltonul lui Eminescu*, *Eminescu sufleor*), conturează o imagine a marelui poet. *M.V.*

MIHAIU, Virgil (28.VI.1951, Cluj), poet și eseist. Este fiul Lucreției Mihaiu (n. Gaja), profesoară, și al lui Virgil Mihaiu, medic. A făcut școala elementară în limba germană la Cluj, tot aici a urmat Liceul „Emil Racoviță" (1962–1970) și Facultatea de Filologie, secția germană-engleză, a Universității „Babeș-Bolyai", luându-și licența în 1974. Elev, apoi student, frecventează cenaclul „Lucian Blaga" și pe cel din jurul revistei „Echinox" ori cenaclul bucureștean condus de Tudor Opriș, precum și cluburile de jazz. Devine redactor la „Echinox" (1971–1983), revistă căreia îi asigură și prezentarea grafică. Funcționează ca profesor de germană și engleză la Liceul „Ady-Șincai" din Cluj, ca redactor, din 1990, la „Steaua", iar din 1992, în calitate de cadru didactic la Academia de Muzică „George Dima" din Cluj-Napoca. Din 1980 realizează emisiunea *Eseu Jazz* la Radio Cluj, între 1983 și 1993 a fost redactor al revistei „Jazz Forum" a Federației Internaționale de Jazz, editată la Varșovia. Debutează cu un poem închinat lui Lucian Blaga în „Preludiu" (1969), suplimentul literar al „Scânteii tineretului", în anul următor apărându-i un grupaj în „Steaua" (1970). Prima carte de poezie, *Legea conservării adolescenței*, îi este publicată în 1977. Colaborează cu versuri, recenzii, eseuri, cronici muzicale, traduceri (din engleză, germană, spaniolă, portugheză, franceză, italiană, suedeză, rusă) la „Echinox", „Steaua", „Familia", „Tribuna", „Vatra", „Transilvania", „Amfiteatru", „Convorbiri literare", „Cronica", „Ateneu", „Argeș" ș.a., precum și la reviste din străinătate. A mai semnat Virgil Mihai sau V. Iahim. Coproducător al unor albume discografice, este și coautor al video-filmului *Paradis pierdut în memorie* (1995). Este distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca pentru *Paradis pierdut în memorie* (1993).

Frecvența metaforelor care aproximează condiția poetului, a scrisului, și, simultan, temeiul lor biografic, transpuse într-un discurs liric apt să conjuge confesiunea și reveria, meditația și evocarea, lumea lăuntrică și lumea exterioară, indică în **M.** un „poet din spița «livreștilor» ironic-sentimentali" (Ion Pop). Scrisul său este premeditat „cărturăresc", afirmând deschis conștiința convenției literare: „Scriu de parcă ar trebui/ să fiu cu adevărat luat în seamă" (*Marele tranzit*). Poetul a rămas fidel formulei lirice de la debut, însă fără să se cantoneze strict în limitele ei, ci nuanțând-o cu accente și tonuri noi. Culegerile sale de versuri par, în succesiunea lor, „fragmente ale unui discurs unic, redactat cu grație și maliție, cu eleganță și fandări ceremonioase" (Radu G. Țeposu). Atât volumele, ca ansambluri de poeme, cât și poemele, ca însumare de secvențe, ilustrează o tehnică ce mizează pe contrapunct, contrast și sincopă. În spațiul lor alternează spiritul ludic și gravitatea, notația seacă, reportericească și expresia rafinată, atent cizelată. Pe de altă parte, „edificiul amintirilor prețioase" se armonizează cu fascinația civilizației moderne, tonul dominant elegiac este uneori disimulat în grațioase caligrafii mizând pe forța de sugestie a dicțiunii studiat-arhaizate (*Reverență silențioasă*), iar alteori este redus la condiția eliptică a „lipsei de cuvinte", care devine elocventă prin contrastul provocat de sentința din finalul poemului: „la 26 de ani învățasem/ 26 de cuvinte unul pe an/ combină de recoltat (1951)/ război rece (1952)/ festival (1953) [...] suprapopulație (1976)/ dar nu le-am uitat/ niciodată pe celelalte" (*Lexic*). Temele predilecte – adolescența, călătoria, iubirea, cuvântul – străbat toate poemele, în suite de variațiuni și improvizații atent supravegheate, care trimit și la tehnicile creativității muzicale, în special jazzistice. De altfel, **M.** este și autorul unor culegeri de eseuri despre jazz, singulare în peisajul românesc al genului: *Cutia de rezonanță* (1985), *Jazzorelief* (1993) ș.a. Deschis spre modernitate, pasionat de ea, autorul vizează o aventură spectaculoasă a spiritului, axată pe ideea conexiunilor dintre jazz și artele contemporane. Două eseuri dedicate poeților G. Bacovia și Gellu Naum propun ingenioase perspective de interpretare a unor universuri poetice de o modernitate mereu surprinzătoare.

SCRIERI: *Legea conservării adolescenței*, Cluj-Napoca, 1977; *Sighișoara, Suedia și alte stări de spirit*, București, 1980; *Indicațiuni pentru balerina din respirație*, București, 1981; *Cutia de rezonanță*, București, 1985; *Russian Jazz. New Identity* (în colaborare), Londra, 1985; *Poeme*, Cluj-Napoca, 1986; *Paradis pierdut în memorie*, București, 1993; *Jazzorelief*, București, 1993; *Incantări & descântări clujene*, Cluj-Napoca, 1996; *Recensământ de epifanii – Census of Epiphanies*, ed. bilingvă, tr. Adam J. Sorkin, Liviu Bleoca, Sergiu Celac în colaborare cu autorul, Pitești, 1999; *Jazzografii pentru îmblânzit saxofoniste*, Cluj-Napoca, 2001; *Between the Jazz Age and Postmodernism: F. Scott Fitzgerald*, Timișoara, 2003.

Repere bibliografice: Constantin Hârlav, *Debutul editorial și conștiința artistică*, „Napoca universitară", 1978, 1; Dana Dumitriu, *Blândul făuritor de versuri albe*, RL, 1980, 18; Felea, *Aspecte*, II, *297–281*; Piru, *Debuturi*, *157–158*; Tașcu, *Poezia*, *166–170*; Coșovei, *Pornind*, *192–195*; Papahagi, *Cumpănă*, *283–286*; Ulici, *Prima verba*, III, *14*; Șerban Tamburlini, *Elanul anagogic al jazzului*, TR, 1993, 49; Țeposu, *Istoria*, *55–56*; Florian Lungu, *Jazzorelieful lui Virgil Mihaiu*, ST, 1994, 7–8; Orlando Balaș, *Virgil Mihaiu*, ECH, 1994, 1–3; Negoițescu, *Scriitori contemporani*, *284–287*; George Achim, *Între Biedermeier și jazzificare*, PSS, 1995, 8–11; Ioan Moldovan, *Locus amoenus*, F, 1996, 7–8; Alexandru Pintescu, *„Incantări & descântări clujene"*, PSS, 1996, 8; Pop, *Pagini*, *213–220*;

Borbély, *Xenograme, 131–133*; Poantă, *Dicț. poeți, 122–125*; Bucur, *Poeți optzeciști, 123–126*; Dimisianu, *Lumea, 386–392*; Grigurcu, *Poezie*, II, *112–116*; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, II, *170–173*; Pop, *Viață, 261–265*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *191–192*; Popa, *Ist. lit.*, II, *498*; Gheorghe Grigurcu, *Globalismul poetic*, RL, 2003, 43; *Dicț. analitic*, IV, *644–645*. *C.H.*

MIHALAȘ, Marcel (15.VIII.1937, Tighina – 13.XII.1987, București), poet, eseist și traducător. Este fiul Valentinei (n. Hartea) și al lui Antonie Mihalaș, economist. A urmat la București liceul și cursurile Facultății de Chimie Industrială din cadrul Institutului Politehnic (1954–1959). Lucrează ca inginer la Uzinele Chimice din Buciumeni și la Uzina de Anvelope „Danubiana" din București. Din 1965 până la tragica sa dispariție a fost redactor la revista „Gazeta literară" („România literară", din 1968). Afirmarea în literatură a lui **M.** se datorează ochiului colegial, atent și obiectiv a trei poeți, Geo Dumitrescu, Ștefan Aug. Doinaș și Tiberiu Utan, ultimului dintre ei revenindu-i și meritul de a-l fi angajat, în calitatea sa de atunci de redactor-șef, la principala revistă a Uniunii Scriitorilor. Aici îi apar primele versuri, în 1964, debutul editorial producându-se în 1967, cu volumul *Nume* (singurul său volum antum de poezii). Sporadic semnează articole de critică literară

și eseuri, consacrate unor scriitori contemporani sau clasici, români ori străini (Bălcescu, Dostoievski, Cehov ș.a.). Este autorul unui studiu mai amplu, *Jurnalul ca specie literară. Cazul românesc*. Pentru traduceri din literatura universală a fost distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din București (1976) și cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1983). A scris, de asemenea, scenariul pentru filmul de animație *Geneză* (1975).

Din volumul *Nume* și în primul rând din cel mai cunoscut text al lui **M.**, *Întoarcerea soldaților*, se degajă sentimentul unui mare consum de energie, de extremă încordare nervoasă. Impresia e de uriaș efort, de parcă s-ar merge contra curentului în apa unui râu vijelios. Poemul se încheie brusc, făcând explozie: soldații se prăbușesc epuizați, ca după o cursă în salturi între două tranșee. Este nevoie de efort pentru a scrie poezie: „Nu pot spune nimic fără sânge", este nevoie de efort pentru a domina elementele și pentru a te domina. Poetul pare obsedat de primejdia dispersării lucrurilor, a propriei ființe, și se apără strângând legăturile, ale propriei făpturi, ca și cu ceilalți. Chiar un catren de calambur și subtilitate, cum este *Peisaj vechi*, transmite o senzație de tensiune. Autorul e din spița lui Sisif, făcând însă figură singulară: împinge îmbrăcat în redingotă bolovanul. Înainte de a pleca „la lucru", și-o perie cu grijă, în răgazuri își tamponează fruntea cu batiste de mătase. Dar, prin aceasta, tragedia nu se diminuează. Din când în când el își „încheie rănile", își regăsește „ținuta militară" (*Întoarcerea soldaților*), dar rănile plesnesc, sub vestonul militar el poartă mereu o proaspătă cămașă de sânge. Rigiditatea, care nu e nici poză, nici nu ține de aparență, nu îngheață jocul sensibilității, ci îi dă, prin contrast, o mișcare mai vie. În jgheabul de piatră, șuvoiul tragic răsună mai sonor. Efortul perpetuu cu care autorul se identifică e îndreptat spre un scop etic precis. **M.** are un ideal moral, urmărește o paradigmă a acțiunilor de împlinit. În lumina severă a unei cauze finale, bilanțul e adesea descurajant. Faptele mărunte, nesemnificative, în care s-a risipit și ale căror urme vrea să le acopere în grabă, ca un răufăcător, par să îi copleșească viața și atunci strigă: „Nu vreau să las urme, nu vreau să las". Versurile din *Nume*, foarte clare, dar nu simple, dezvoltând imagini îndrăznețe, au un sunet grav, caracteristic, de plinătate interioară. Totul e aici plătit până la ultima monedă – poezia nu e nici joacă, nici joc, ci sentiment profund și rană. A doua culegere de poezii a lui, *Între nume și lucruri*, apărută postum și alcătuind, împreună cu reproducerea aproape integrală a cărții din 1967, prima secțiune din *Întoarcerea la cuvinte* (1989); – cealaltă secțiune fiind constituită din eseuri –, îl confirmă din plin ca poet autentic și profund. Conceput inițial ca o carte pentru copii, cuprinzând „poeme pentru preșcolari și pentru oameni foarte mari", *Iubitelor lucruri* (precum *Solnița, Ghetele, Cartea, Paharul, Oglinda* ș.a.) li s-au adăugat opt poeme grupate în *Nume (II)*. Cu toate că între poezii ca *Triciclul Alinei* sau *Mingea* și poeme dense precum *Bălcescu, Hölderlin, Herder, Hegel, Descartes* pare să nu fie nimic comun, volumul *Între nume și lucruri* este profund unitar. Explicit, ca în *Lacrima, Cercul, Izvorul, Clepsidra, Luminișul*, sau implicit, dimensiunea filosofică e prezentă și în „lucruri". Semnificativă în acest sens este *Triciclul Alinei*, una

dintre poeziile exclusiv „pentru preșcolari", dar al cărei final înalt este numai „pentru oameni foarte mari". De semnalat „capacitatea fidelității", proprie lui **M.** și în planul valorilor literare (pasiunea sa pentru Cehov sau „obsesia Bălcescu") și, de asemenea, „corespondențele" între eseistică și poezie; eseul de tinerețe consacrat lui Bălcescu, *Tensiunea către prezent*, anticipează poemul *Bălcescu* din *Nume (II)*, așa cum articolul *„Fragmentele..." lui Herder* se continuă liric în poemul *Herder*.

SCRIERI: *Nume*, București, 1967; *Întoarcerea la cuvinte*, îngr. și pref. Valeriu Cristea, București, 1989. **Traduceri:** Zbigniew Herbert, *Versuri*, București, 1976, *Barbarul în grădină*, București, 1980; Didier Decoin, *John Gheena*, pref. Narcis Zărnescu, București, 1983.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *„Nume"*, CNT, 1967, 20; Laurențiu Ciobanu [Dan Laurențiu], *„Nume"*, CRC, 1967, 26; Lucian Raicu, *„Nume"*, GL, 1967, 31; Cristea, *Interpretări, 174-176*; Constantin, *Despre poeți, 179-182*; Raicu, *Critica, 320-323*; Simion, *Scriitori*, I, *353-355*; Iorgulescu, *Scriitori, 104-105*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *183-185*. *V.Cr.*

MIHALCEA, Gheorghe C. (19.IX.1938, Dăieni, j. Tulcea – 26.VII. 2005, Horia, j. Tulcea), folclorist. Este fiul Marioarei (n. Matei) și al Constantin Tudor Mihalcea. După studii teologice la Buzău (1952-1957) și la București, la Institutul Teologic (1966-1972), este profesor de limba și literatura română și preot la Horia, județul Tulcea (1961-1986), profesor de limbile română, franceză și engleză la Seminarul Teologic din Buzău (1986-1991), de unde revine iarăși la Horia. Este doctor în filologie cu teza *Poezia colindelor – imagine a vechii culturi românești* (1983). Colaborează la „Peuce" (Tulcea) și la „Revista de etnografie și folclor". **M.** își aduce contribuția la cunoașterea folclorului tulcean, prezentat în cele mai semnificative componente ale lui: poezia obiceiurilor tradiționale prin culegerea *La fântâna de sub deal* (1971), colindele, doinele, cântecele și jocurile prin textele reunite în *La dalba cetate* (1975) și *Aho, aho, copii și frați* (1978), iar folclorul nupțial prin volumul *Pe buhaz de mare* (1980), care nu cuprinde, cum se întâmplă în celelalte, doar melodii și texte, ci și descrierea obiceiurilor, orânduite după principiul funcționalității. Metoda de culegere și editare a textelor, îndatorată lui Al. I. Amzulescu, și configurarea creațiilor populare în sincretismul lor (text și melodie) fac din colecțiile lui **M.** lucrări folcloristice importante.

SCRIERI: *Contribuții la cercetarea etnofolclorică a nordului dobrogean*, Tulcea, 1976. **Culegeri:** *La fântâna de sub deal*, Tulcea, 1971; *Flori dalbe, flori de măr*, Tulcea, 1972 (în colaborare cu Aurel Munteanu); *La dalba cetate*, transcrierea muzicală Iosif Herțea, pref. Al. I. Amzulescu, Tulcea, 1975; *Aho, aho, copii și frați!*, pref. Stanca Fotino, Tulcea, 1978; *Pe buhaz de mare*, transcriere muzicală Gheorghe Oprea, pref. Al. I. Amzulescu, Tulcea, 1980; *Sus în slava cerului. Colinde din satul Oltina, jud. Constanța*, I-II, Constanța, 2000-2001; *Prin pometul raiului. Colinde de ceată din Gârliciu, jud. Constanța*, Constanța, 2001; *Fluierul de izbândă. Basme, povestiri și snoave din satul Nifon, jud. Tulcea*, Constanța, 2001; *Fata de la izvorul limpede. Basme, povești și snoave din Horia, jud. Tulcea*, Constanța, 2003.

Repere bibliografice: Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *79-80*. *I.D.*

MIHALE, Aurel (7. VIII. 1922, Spanțov, j. Călărași), prozator. Este fiul Elenei (n. Mitu) și al lui Ignat Mihale, țărani. După absolvirea liceului la Chișinău (1942), se înscrie la Școala de Ofițeri de Rezervă, iar din 1944 participă la război, luptând și pe frontul din Cehoslovacia. O dată încheiat conflictul mondial, abandonează cariera militară, devenind student al Facultății de Litere și Filosofie și, în paralel, al Facultății de Drept din cadrul Universității din București (1945-1947). Este angajat cadru didactic universitar (1949-1954) și primește numeroase atribuții în domeniul cultural, la Uniunea Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști, la Uniunea Scriitorilor, la Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă Socialistă. Va mai fi redactor-șef adjunct la „Viața românească" (1953-1954), în conducerea revistelor „Luceafărul" (1958-1959) și „Gazeta literară" (1962), director al Editurii pentru Literatură. În 2001 a fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru întreaga activitate literară.

De o tenacitate rară, materializată cel mai adesea în scrieri cu o întindere impresionantă (romane-frescă, trilogii, cicluri epice), **M.** este posesorul unui discurs narativ perfect corelat tematic cerințelor și tendințelor ideologice ale anilor '50 și nu numai. Deși debutul său din 1943, cu versuri antirăzboinice publicate în „Dacia rediviva", prefigura o activitate poetică, după 1948 aceasta va fi lăsată deoparte în favoarea construcțiilor în proză, mult mai adecvate, ca formă, experiențelor de viață ce urmau a fi transpuse: ipostaze ale luptei de clasă și ale impunerii noului sistem politico-social; relatări bazate pe evenimente trăite, ca urmare a participării la conflagrația mondială; episoade ale așa-ziselor bătălii „din umbră" purtate de Securitate cu serviciile de spionaj străine. Se pot, astfel, identifica, odată cu succesiunea principalelor teme dezvoltate de autor în creațiile sale, chiar etapele definitorii ale literaturii române de după 1950 până la schimbarea regimului, transformările paradigmelor și ale punctelor de interes propagandistic. O primă serie de scrieri, incluzând nuvele și povestiri – *Vin apele* (1950), *În pragul primăverii* (1952), *Scrisoarea* (1952), *Judecata* (1952) –, apoi romane – *Ogoare noi* (1953), *Floarea vieții* (1954), devenit, în variantă revizuită, *Destin* (1960) –, sunt concepute în limitele stricte ale șabloanelor ideologice, aplicate conștiincios, în detrimentul oricărei posibilități de manifestare a originalității: săteni eliberați de „exploatatori" își găsesc pământurile inundate și recoltele distruse de foștii „chiaburi", care sparg un dig de apărare (*Vin apele*) ș.a.m.d. Pe de altă parte, deținător al experienței frontului și având acces la informații puțin cunoscute, scriitorul deplasează permanent centrul de interes documentar al cărților consacrate acestei arii tematice, respectând, cu mare grijă, limitele impuse de istoria „oficială". Surprinzător și destul de neobișnuit în practica auctorială, traiectul labirintic al operelor lui **M.** presupune, în majoritatea cazurilor, schimbări de perspectivă asupra evenimentelor consemnate, substituiri de personaje și de caractere, grupări și regrupări de volume, „revizuiri" și „adăugiri". Trilogiile *Cronică de război* (I–III, 1966) și *Focurile* (I–III, 1977-1978), culegerile de povestiri *Podul de aur* (1964), *Somnul de veghe* (1969), o parte a scenariilor *Batalionul doi* (1957), *Am fost*

șaisprezece (1980) sunt scrise cu intenția evidentă de a oferi cititorilor descrierea completă și detaliată a implicării armate a României în război și a consecințelor ce au decurs, în anii imediat următori, din această participare. Deși structurate după scheme și clișee impuse de propagandă, prozele lui **M.** reușesc să strecoare și informații inedite, mai ales despre starea de spirit și cea materială a armatei române ori despre bătăliile purtate dincolo de Prut. Bun creator de atmosferă și de vaste descrieri, prozatorului îi reușește mai ales marcarea contrastelor sau a asocierii peisaj-stare de spirit. Ultima categorie a epicii lui **M.** include scrieri centrate pe activitatea serviciilor române de contraspionaj din cadrul Securității — *Acțiunea „Hildebrand"* (1979), *Îngerul negru* (1981), *Alertă în munți* (1982) —, expresii ale unei tendințe vizibile de a trece drept reale patriotismul, onestitatea, eroismul lucrătorilor acestei instituții și de a ține sub tăcere implicările vinovate, de ordin politic. Romane de acțiune, alcătuite după rețetele genului, ele se străduiesc să impună un fals tip de erou: securistul în luptă cu agenții de spionaj străini, care plănuiesc să aducă prejudicii țării. Evenimentele de la sfârșitul lui 1989 au dat ocazia autorului fie de a-și regândi opera (toate ciclurile narative anterioare trec prin procesul revizuirii), fie de a se putea exprima liber, în registru romanesc, asupra unor teme precum colectivizarea — *Pământ, pământ...* (I-III, 2001) — sau rolul real deținut de armata română în cel de-al doilea război mondial — *Lada de companie* (1997) —, teme care, în concepția lui **M.**, ar trebui să ducă la „incriminarea directă a structurilor sistemului totalitar". De asemenea, ciclul *Argus* (I-III, 2002) îl readuce în prim-plan pe Ștefan Varduca, modelul ofițerului de contrainformații integru, pe nedrept trecut în rezervă înainte de decembrie 1989, „pentru incompetență profesională și abuz în serviciu", deoarece încercase să contracareze acțiunile de spionaj militar, cazurile Șacalul și Eagles, referitoare la o potențială „atacare a bazelor de rachete din Carpați". În timpul evenimentelor din decembrie 1989, solicitat să ajute la elucidarea misterului apariției unor „semne luminoase" pe cerul României, ofițerul contribuie prin iscusința lui la combaterea diversiunilor. Sub pretextul ficțiunii, se încearcă acreditarea uneia dintre interpretările date evenimentelor care au provocat schimbarea regimului politic în România: conspirația unor puteri străine, disimulată ca revoluție.

SCRIERI: *Vin apele*, București, 1950; *În pragul primăverii*, București, 1952; *Judecata*, București, 1952; *Scrisoarea*, București, 1952; *Ogoare noi*, București, 1953; *Floarea vieții*, București, 1954; ed. (*Destin*), București, 1960; *Ultimul asalt*, București, 1955; *Batalionul doi*, București, 1957; *Nopți înfrigurate*, București, 1957; *Fuga*, București, 1963; *Hotărârea*, București, 1964; *Podul de aur*, București, 1964; *Cronică de război*, I-III, București, 1966; *Primăvară timpurie*, București, 1969; *Somnul de veghe*, București, 1969; *Fiecare moare cum vrea*, București, 1970; *Poartă și drum*, București, 1971; *Focurile*, București, 1972; *Pământ însângerat*, București, 1972; *Flamura purpurie*, București, 1973; *Forța ascunsă*, București, 1973; *Nimeni nu moare singur*, București, 1974; *Vatra*, București, 1974; *Focurile*, I-III, București, 1977-1978; *Un mesaj de dincolo de mormânt*, București, 1977; *Acțiunea „Hildebrand"*, București, 1979; *Am fost șaisprezece*, București, 1980; *Îngerul negru*, București, 1981; *Alertă în munți*, București, 1982; *Pământ, pământ...*, București, 1983; ed. I-III, București, 2001; *Șase nopți și șase zile*, București, 1984; *Lada de companie*, București, 1997; *Cazul „Hildebrand"*, București, 1998; *Lumini și umbre*, București, 1999; *Valențele ontologiei estetice a literaturii și artei*, București, 2001; *Argus*, I-III, București, 2002.

Repere bibliografice: Mihail Petroveanu, *„Nopți înfrigurate"*, GL, 1958, 3; Georgescu, *Încercări*, II, *158-163*; Perpessicius, *„Nopți înfrigurate"*, LCF, 1958, 6; Ov. S. Crohmălniceanu, *„Nopți înfrigurate"*, VR, 1958, 3; Eugen Simion, *„Destin"*, CNT, 1960, 43; Perpessicius, *Alte mențiuni*, I, *220-227*; Ion Vitner, *Prozatori contemporani*, I, București, 1961, *224-249*; Nicolae Manolescu, *„Fuga"*, CNT, 1963, 20; Ardeleanu, *Însemnări, 100-104*; Mihai Ungheanu, *Focul negru*, LCF, 1977, 13; Ioan Adam, *Document și ficțiune*, T, 1978, 9; Sorin Titel, *Roman și adevăr*, RL, 1978, 39; George Muntean, *„Alertă în munți"*, RL, 1983, 10; Mihai Ungheanu, *„Pământ, pământ..."*, LCF, 1984, 4; Fănuș Neagu, *A doua carte cu prieteni*, București, 1985, *252-255*; Nicolae Georgescu, *De la soldat la general*, LCF, 1986, 34; Ana Selejan, *Literatura în totalitarism*, Sibiu, 1995, *50-55*; Micu, *Ist. lit.*, *228, 244, 264*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *193-195*; Popa, *Ist. lit.*, I, *1030-1031*; Negrici, *Lit. rom.*, *165*. *C.M.B.*

MIHĂESCU, Gib I. (23.IV.1894, Drăgășani — 19.X.1935, București), prozator și dramaturg. Este fiul Ioanei (n. Ceaușescu) și al lui Ion Mihăescu, avocat. Mama scriitorului, care fusese crescută și educată într-o mănăstire de maici, îi va da fiului, la rândul ei, o educație profund religioasă, ceea ce ar putea să întregească motivațiile intime ale apropierii, în 1920, de cercul scriitorilor care vor fonda revista „Gândirea". Copilul (al

cărui prenume la naștere este Gheorghe) face clasele primare la Drăgășani, iar studiile secundare la Craiova, Slatina, Râmnicu Vâlcea și iarăși la Craiova (1905–1914). Urmează Facultatea de Drept a Universității din București (1914–1916), dar mobilizat, face instrucție trei luni la o școală de ofițeri din Botoșani. Ia parte la luptele de la Mărășești și Muscel, primind o decorație pentru bravură. Debutează la „Luceafărul" (februarie 1919) cu schița *Linia întâi*, urmată de câteva crochiuri satirice, neincluse în volumele ulterioare, și colaborează la „Sburătorul", „Viața românească", „Hiena". Se reînscrie la Facultatea de Drept, prezentându-se la examene în 1920. Gazetăria îl atrage și, din 1919, devine redactor la „Țara nouă". În 1921, la Cluj, împreună cu Cezar Petrescu, Adrian Maniu ș.a., întemeiază revista „Gândirea". În 1932 își ia licența în drept. Scurtă vreme profesează avocatura la Chișinău. Între 1924 și 1929 deține o catedră la o școală de ucenici din Drăgășani. Cu doar câteva excepții, scrierile de până acum vor constitui materialul primelor volume de proză, *La „Grandiflora"* (1928) și *Vedenia* (1929). Mutat la București, duce o viață retrasă, departe de agitația lumii scriitoricești, și scrie cu mari eforturi, din cauza ftiziei care îl epuizează și care de altfel îi va provoca sfârșitul prematur. Începând cu 1930 își publică seria de romane care îi fixează locul în istoria literaturii române: *Brațul Andromedei* (1930), *Rusoaica* (1933), *Femeia de ciocolată* (1933), *Zilele și nopțile unui student întârziat* (1934), *Donna Alba* (1935). În stagiunea 1927–1928, la Teatrul Național din capitală i se joacă piesa în trei acte *Pavilionul cu umbre* și, postum, în „Gândirea" (1935) se tipărește sub titlul *Cel din urmă roman* un fragment din *Vămile văzduhului*, proiect pe care scriitorul îl vedea drept opera sa fundamentală.

Nuvelistica lui **M.**, comentată extrem de aspru de E. Lovinescu și de G. Călinescu, care îi reproșează „truda de a îngrămădi «grozăvii» pentru a produce o obsesie, lipsă de discreție, de delicatețe [...], beția de cuvinte, platitudinea de expresie ziaristică [...] și nepilduita masă de trivialitate ce se pune de-a curmezișul scriitorului în drumul spre literatură" (E. Lovinescu) ori „o atmosferă adesea dezgustătoare, de vulgaritate, priapism și halucinație" (G. Călinescu), rezistă, totuși, prin capacitatea de analiză psihologică, chiar dacă aceasta se exercită mai curând asupra unor cazuri clinice, spectaculoase în sine, în special în registrul grotesc, dar mai puțin semnificative în plan general uman. Sunt aici câteva obsesii fundamentale: virilitatea contrariată, ispășirea păcatului, terapia erotică. Aceste „proiecții obsesive" (Ov. S. Crohmălniceanu) se relevă în contexte epice tensionate și determină stări sufletești terorizante, direcționate de sentimente dominatoare, cu manifestare excesivă. În *Vedenia*, de pildă, căpitanul Naicu, autor de farse de prost gust și individ obsedat de gândul că soția sa întreține o relație adulterină cu ordonanța, telegrafiază acasă, anunțându-și moartea de holeră în campanie. La aflarea înspăimântătoarei vești, femeia, debusolată și tiranizată de impresia că fantoma răposatului soț bântuie pe la ferestre, se refugiază în brațele vânjoasei ordonanțe. Căpitanul, care chiar sosise acasă noaptea, pe furiș, pentru a surprinde presupusul adulter, crede că are confirmarea vinovăției și se decide să îi împuște pe cei doi. Deși momentul declanșării crizei de gelozie este insuficient argumentat de analiza psihologică, ceea ce urmează crește în tensiune, captivează interesul și produce o atmosferă halucinantă. Tema virilității contrariate, combinată, de această dată, cu speranța terapiei prin erotism, se regăsește și în *La „Grandiflora"*, nuvelă de mari dimensiuni și poate din acestă cauză lăsând la vedere scăderile reproșate drastic de cei doi mari critici. Protagonistul, Sava Manaru, se descoperă soț încornorat (soția îl înșală cu bunul lui prieten, Ramură) și decide, compensator și răzbunător, să demonstreze că nici soțiile prietenilor săi nu ezită prea mult să calce greșit. Când demonstrația seducătorului programat pare a se încheia conform ipotezei, o singură „rezistentă", în fapt ultima lui cucerire, îi dă peste cap tot planul. Femeia se sinucide, iar Manaru, în degringoladă și fără repere interioare, îl va omorî, inutil, pe Ramură, amantul soției sale, după care se predă poliției. Mecanismele psihologiei obsesionale sunt circumscrise cu finețe analitică și cu acuitate a observației. Tema păcatului ce trebuie ispășit, prezentă în mai multe din nuvele, este abordată interesant și persuasiv în *Troița*. Iarna, pe un ger atroce, dascălul Pălălaie împreună cu doi soldați încearcă să se încălzească punând foc unei troițe de lemn găsite pe câmp. Se rătăcesc apoi în viscol și sunt înconjurați și atacați de o haită de lupi flămânzi. Obsesia păcatului, ascunsă în subconștient și defulată acum, generează resemnarea în fața

iminentei ispășiri și credința că pedeapsa, consecutivă arderii sfintei troițe, este de esență divină. Nuvelele produc, în cele din urmă, impresia unei colecții de fișe de observație clinică, atent și profesionist elaborate, fără să se ridice, decât fragmentar, deasupra cazuisticii. Rămân importante însă prin forța analitică și prin creația de atmosferă. În alt plan, exercițiul pe partitura autoimpusă a psihologiilor obsesive va împrumuta eroilor din romane una din dimensiunile lor distinctive, care le singularizează în segmentul de istorie literară ilustrat de opera lui **M.** *Brațul Andromedei*, primul lui roman, cu mari inegalități stilistice, conținând încă intruziuni ale cazuisticii jurnalistice, reproșate nuvelistului, cu o insuficientă motivație a raporturilor dintre personaje și cu o construcție dezechilibrată, rămâne în esență o carte semnificativă atât pentru tentativa reușită a scriitorului de a aborda original o temă recurentă în romanul modern, aceea a inadaptabilității intelectualului la mediocritatea mediului în care evoluează, cât și pentru mijloacele, acum rafinate, de sondare a subconștientului și de decupare a psihologiilor, de această dată motivate și în context social. În orașul de provincie în care e plasată acțiunea, figura cea mai proeminentă este deputatul Cornoiu, șef de partid aflat în campanie pentru obținerea postului de ministru. Pentru a-și satisface aspirațiile politice și erotice, Cornoiu divorțează de prima lui soție (fără a renunța însă, dintr-un exacerbat sentiment al virilității posesive și dominatoare, și la favorurile acesteia) și se căsătorește cu frumoasa Zina, fire înclinată intuitiv spre temperamentele artistice, lipsită totuși de discernământ estetic. Lumea orașului de provincie este animată fie de veleități politice, subordonându-se, astfel, personalității lui Cornoiu, fie de imbolduri erotice (romanul este, din acest punct de vedere, un soi de nesfârșită vânătoare amoroasă), fie de amândouă la un loc. În afara acestui cadru se plasează Andrei Lazăr, obscurul profesor de liceu captivat de astronomie (asemenea autorului) și obsedat de descoperirea unui perpetuum mobile. Andrei se îndrăgostește de fascinanta Zina, în care proiectează toate aspirațiile sale de idealitate. Femeia răspunde inițial, din curiozitate amestecată cu atracția către ingenuitate, pasionalității profesorului, dar se retrage speriată de ceea ce ea consideră că ar fi un simptom de demență. Andrei va asista, deziluzionat, la scena cuceririi femeii visurilor sale de către Nae Inelescu, donjuanul local, „tipul cuceritorului patetic" (G. Călinescu), și se va sinucide, dând, în felul său, replica supremă mediului trivial în care a trăit. Critica a observat în *Brațul Andromedei*, ca și în celelalte romane ale lui **M.**, dezvoltarea concomitentă a unei alte teme care structurează universul romanesc și individualizează personajele: bovarismul. Pentru Andrei Lazăr, năzuința către idealul erotic este modul său de a-și încununa existența într-o suprarealitate compensatoare și opusă cotidianului dezolant, așa cum pentru locotenentul Ragaiac ori pentru Mihnea Băiatu, protagoniștii din *Rusoaica* și din *Zilele și nopțile unui student întârziat*, proiecția erotică reprezintă tentativa subconștientă de depășire a condiției lor mediocre. Romanul *Rusoaica* a fost considerat, pe bună dreptate, cartea reprezentativă pentru întreaga creație a lui **M.**, unde „erotismul și imaginația se îmbină în proporție ideală" (Nicolae Manolescu). Bombasticismul stilului ori calitatea insuficientă a reflecției filosofice nu mai pot fi reproșate autorului, pentru că relatarea o face acum un narator cu identitate clară (locotenentul Ragaiac), cu un anume nivel cultural, cu o profesie ce își pune amprenta asupra comportamentului lui, cu o anume formă mentală, toate acestea exprimate fidel în stilul relatării. În plus, atunci când se aude „vocea autorului" se lasă sesizată și distanțarea ironică față de personajul-narator, ceea ce face improprie așezarea semnului de egalitate între autor și narator. Locotenentul Ragaiac primește ordin să treacă cu detașamentul său de pază pe Nistru, pentru a-i trimite înapoi pe refugiați și a-i aresta pe contrabandiști. Este un prilej de reevaluare a existenței de până atunci, de renunțare la frivolitate și la aventurile nesatisfăcătoare în planul aspirației (întrerupe chiar și relația stabilă cu Marusea, iubita sa), de cufundare în meditație, în compania cărților preferate (Tolstoi, Dostoievski, Andreev), a *Bibliei* și a calculelor matematice, care îi dau sentimentul accesului la infinit. Altfel spus, Ragaiac se află în căutarea propriei identități, cea de adâncime, netrucată de avatarurile existenței

cotidiene, și tinde totodată, bovaric, spre un ideal, încă nenumit, dar intuit ca fiind unul erotic, configurat latent în tipologia feminină din literatura preferată. Rusoaica, femeia din vis, are totuși și o existență reală: se numește Valia Nicolaevna și apare la un moment dat nu în sectorul de graniță al lui Ragaiac, ci în acela al lui Iliad, care, opac la „idealul" care îi cade în brațe pe neașteptate, o trimite înapoi peste graniță, spre disperarea locotenentului. Rusoaica este aceea care polarizează energiile personajului-narator, miza majoră a acestuia, care, odată adjudecată, ar însemna depășirea de sine și, consecutiv, instalarea în identitatea profundă, inalienabilă. Dincolo de trama polițistă către care se orientează în partea a doua fluxul evenimențial (scena tentativei de capturare a contrabandistului Serghie Bălan, cu complicațiile psihologice generate de implicarea soției acestuia, Niculina, îndrăgostită, fără șansa unui răspuns echivalent, de Ragaiac, dar și soție fidelă, este o performanță în acest gen de literatură, foarte apropiată de ceea ce se numește astăzi, în film, thriller psihologic) sau de tribulațiile erotice ale personajelor, *Rusoaica* este, în primul rând, romanul acestei așteptări, frustrate și frustrante în cele din urmă. Realul capătă reprezentări conforme cu aspirația mistuitoare a lui Ragaiac, se deformează fantastic și grotesc, se transformă într-o lume paralelă, care absoarbe personajul și îi modifică percepțiile, transformându-l într-un alter ego superior previzibilului Ragaiac. Ipostază pasageră și excepțională a personajului, căci Rusoaica nu vine (nu mai vine) și Ragaiac, împreună cu lumea lui, se reîntoarce la tipul de existență de dinaintea „revelației", finalul cărții dobândind astfel semnificația unui eșec în ascensiunea către idealitate. Oarecum asemănător tematic, cel puțin în ceea ce privește temeiul modificării comportamentului și a psihologiei protagonistului, este romanul *Zilele și nopțile unui student întârziat*. Mihnea Băiatu, student în faza boemei impenitente, trăindu-și viața cu o frenezie lipsită de orice, fie și virtuală, remușcare, o întâlnește pe superba Arina Velovan, și ea studentă și ea la filosofie, ființă aparte, serioasă, superioară tânărului cuceritor aproape profesionalizat. Lui Mihnea i se pare că se află în fața idealului său erotic. Dar se înșală crezând că Arina agreează doar persoanele serioase, solide etic și cufundate în preocupări exclusiv intelectuale. Arina, care știe să lase această impresie, se dovedește o persoană atrasă de bărbații de felul lui Mihnea, cel de dinaintea rolului pe care îl joacă acum în cursa de cucerire a femeii așa-zicând ideale. Ea va ceda altui bărbat, variantă cinică a unui Mihnea de dinainte de transformare (masca ia locul chipului și devine chip adevărat), face o pasiune pentru acela și moare pe un pat de spital, în urma unui avort, sperând până în ultima clipă în revenirea celui care o părăsise fără nici un scrupul. De aici încolo romanul capătă o inoportună tentă moralizatoare. Înțelepțit, Mihnea abandonează boema, pune mâna pe carte și se pregătește să devină un adaptat social superior. Deși pare a fi varianta câștigătoare a lui Ragaiac, destinul lui Mihnea ilustrează în esență și, poate, în ciuda voinței instanței auctoriale același eșec existențial. Căci Mihnea, ca și Ragaiac, ca și, cu diferențe de statură intelectuală, Andrei Lazăr, ratează idealul, transformându-l în valoare pragmatică. Tot o femeie inaccesibilă, din punctul de vedere al psihologiei protagonistului și al voinței auctoriale, este și aceea care va pune în mișcare resorturile intime de împlinire erotică și de parvenire – romanul are o mai subliniată tentă socială decât celelalte – ale lui Mihail Aspru, eroul fără eroism al romanului *Donna Alba*. Bovarismul masculin, temă recurentă la **M.**, este și aici motorul unei trame cu aspect dramatic și, subsecvent, polițist. Diferența este că, de această dată, nu pasiunea exacerbată, nemotivată rațional, ci venită de undeva, din subconștient, îl va determina pe protagonist să acționeze pentru a-și atinge idealul, ci dorința sexuală, combinată cu speranța propășirii sociale și cu voința de revanșă pentru condiția sa de individ comun, lipsit de titluri nobiliare. Donna Alba este prințesă Ypsilanti și soția lui Georges Radu Șerban, descendent al unui domnitor, în timp ce Mihail Aspru e doar urmașul unor boiernași provinciali, așadar fără nici o speranță de a pătrunde vreodată în aristocrația cu genealogie verificată. Încercând să o cucerească pe Alba, Aspru nu vizează de fapt o persoană, ci o castă. Aventura, însemnând „drumul spre înalta societate" al lui Mihail Aspru, pigmentat cu scene erotice și încurcat de voința autorului de a conferi complexitate psihologică personajului său, se sfârșește cu un aparent succes. Donna Alba, inaccesibila, se conformează în cele din urmă, după atâtea probe de devotament, aspirației lui Mihail Aspru. De fapt, Aspru nu va căpăta în citadela aristocrației decât un statut de tolerat. Interesantă în acest ultim roman al lui **M.** este nu atât modalitatea de construire a psihologiei personajelor, cât modificarea atitudinii prozatorului față de temele și personajele sale. El le privește cu un ochi tot mai critic, de la o distanță confortabilă, aflat acum în postura de regizor omniscient și, de aceea, dezabuzat.

Gib I. Mihăescu a reprezentat, într-adevăr [...], *o putere de creație impresionantă ca elementele oarbe ale firii. De la primele nuvele și până la ultimul roman* [...] *am asistat la un spectacol unic de creație literară, dezbărat de orice artificiu formal* [...]. *Arta lui Gib I. Mihăescu era un fenomen de substanțialitate nativ, robust și generos în principiul lui vital.*

ȘERBAN CIOCULESCU

Nota deosebitoare, care este cea mai importantă și atestă o personalitate artistică dintre cele mai interesante, este dată, în proza lui Gib I. Mihăescu, [...] *de forțele lăuntrice și misterioase pe care știe să le descătușeze și să le transfere într-un univers halucinatoriu.* [...] *Acestea răzbat catastrofal la suprafață prin fisura pe care o provoacă „întâmplarea", faptul revelator, ivit pe neașteptate în cursul celei mai banale și mai așezate existențe. Toți eroii săi așteaptă această întâmplare , alergând halucinați, din momentul când s-a produs, după himere.*

AL. ANDRIESCU

SCRIERI: *La „Grandiflora"*, Craiova, 1928; *Pavilionul cu umbre*, Craiova, 1928; *Vedenia*, București, 1929; *Brațul Andromedei*, București, 1930; *Rusoaica*, București, 1933; *Femeia de ciocolată*, București, 1933; *Zilele și nopțile unui student întârziat*, București, 1934; *Donna Alba*, București, 1935; *Nuvele*, I-II, pref. Nicolae Manolescu, București, 1967; *Vedenia*,

îngr. Ion Nistor, pref. Laurențiu Ulici, București, 1973; *Teatru*, îngr. și postfață Leon Baconsky, Cluj, 1973; *Însemnări pentru timpul de azi*, îngr. și pref. Diana Cristev, Cluj-Napoca, 1975; *Opere*, I–V, îngr. și introd. Al. Andriescu, București, 1976–1995; *Troița*, Chișinău, 1998.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, IV, *195–199*, V, *191, 247, 249, 295*, VI, *138, 204–209, 239, 255, 352*, VII, *25–26, 162–165, 183–184*, XII, *300–302, 337–340, 418;* Constantinescu, *Scrieri*, IV, *20–34;* Chinezu, *Pagini, 130–143;* Vianu, *Opere*, V, *316–321;* Cioculescu, *Aspecte, 278–280, 309–319;* Philippide, *Considerații*, II, *101–103;* E. Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont., 311–313, 318–322;* Streinu, *Pagini*, I, *125–129*, II, *412–437;* Munteano, *Panorama, 243–246;* Șuluțiu, *Scriitori, 256–269;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *678–681, Ist. lit.* (1982), *762–765;* Vianu, *Arta*, II, *261–268;* Ion Ichim, *Gib Mihăescu*, Brăila, [1942]; Papadima, *Creatorii, 186–211;* Călinescu, *Ulysse, 59–61;* Laurențiu Ulici, *Gib Mihăescu, scriitor al obsesiei*, VR, 1967, 2; Manolescu, *Teme*, I, *121–136;* Crohmălniceanu, *Literatura*, I, *548–557, 662–663;* Liviu Petrescu, *Realitate și romanesc*, București, 1969, *231–252;* Oprea, *5 prozatori, 203–236;* Andriescu, *Disocieri, 197–222;* Mihail Diaconescu, *Gib I. Mihăescu*, București, 1973; Andriescu, *Relief, 228–271;* Balotă, *Ion, 182–243;* Zaciu, *Bivuac, 69–73;* Micu, *„Gândirea", 705, passim;* Dan, *Proza, 297–300;* Negoițescu, *Analize, 224–232;* Protopopescu, *Romanul, 186–205;* Papahagi, *Eros, 121–133;* Manolescu, *Arca*, I, *224–246;* Mircea Popa, *Structură și funcționalitate în romanul lui Gib I. Mihăescu*, DFC, *190–217;* Simuț, *Diferența, 62–74;* Lăzărescu, *Romanul, 163–176;* Florea Ghiță, *Gib I. Mihăescu*, București, 1984; P. Petria, *Gib I. Mihăescu. Bibliografie selectivă*, Râmnicu Vâlcea, 1985; Craia, *Fețele, 96–104;* Negoițescu, *Ist. lit.*, I, *250–254; Dicț. analitic*, I, *324–325*, II, *331–334*, IV, *63–67, 253–255, 354–356; Dicț. esențial, 519–521;* Doina Modola, *Dramaturgia prozatorilor. Gib I. Mihăescu. Seducătorul și umbrele*, Cluj-Napoca, 2003. *V.F.M.*

MIHĂESCU, H.[aralambie] (7.II.1907, Udești, j. Suceava – 28.II.1985, Iași), clasicist. Este fiul Domnicăi (n. Ciobanu) și al lui Dumitru Mihăescu, țărani. Urmează școala primară în satul natal, după care devine elev la Liceul „Ștefan cel Mare" din Suceava. Trece bacalaureatul în 1928 și se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași, secția filologie clasică și secția filologie modernă cu specializarea în limba și literatura română. Obține licența în 1931 *magna cum laude*, fiind angajat la Biblioteca Centrală Universitară. Primind recomandarea Facultății, devine elev la Accademia di Romania din Roma, unde, până în 1933, se specializează în studiul latinei populare și redactează o teză de doctorat, *La versione latina di Dioscoride. Tradizione manoscritta, critica di testo, cenno linguistico*, pe care o va susține la Iași, în 1936. În 1935 și 1936 își va desăvârși pregătirea didactică la Seminarul Pedagogic Universitar, iar din toamna anului 1936 este încadrat asistent la Catedra de limbi clasice a Facultății de Litere și Filosofie ieșene. Colaborează la „Arhiva", „Însemnări ieșene", „Revista clasică", „Revista critică", „Buletinul Institutului de Filologie Română «A. Philippide»". În 1938 și 1939 obține o bursă de studii la Școala Română din Paris. Predă ulterior la universitățile din Frankfurt pe Main și Heidelberg (1942–1944), apoi din nou la universitatea ieșeană (1946–1950) și devine, în 1946, șeful Catedrei de limbi clasice, iar în 1948, profesor universitar titular. În 1950 i se ridică dreptul de a semna și de a preda nu doar în învățământul superior, ci și în cel mediu. Radu Vulpe îl ajută să lucreze temporar pe șantiere arheologice (1953–1954). În 1955 reușește să publice, în colaborare cu Eusebiu Camilar, un volum de traduceri, *Comedii* de Aristofan. Abia în 1957 are din nou un loc stabil de lucru: cercetător la Institutul de Lingvistică (până în 1963), apoi la Institutul de Studii Sud-Est Europene (1963–1975). În 1965 este ales membru corespondent al Academiei Române; a fost de asemenea membru al Academiei de Științe și al Institutului de Științe Bizantine din Palermo, al Societății de Lingvistică din Paris și al comitetului internațional al revistei „Philologus". Este înmormântat la Roman.

La început **M.** și-a îndreptat atenția spre cercetarea, traducerea, editarea și prezentarea unora dintre scriitorii Antichității (Epicur, Lucrețiu, Heraclit din Efes, Horațiu și Vergiliu, Tacit, Aristofan). Principala sa lucrare de sinteză, considerată moment de referință pentru studiile clasice românești, este *Istoria literaturii latine* (1947), din care s-a tipărit doar prima parte, *De la origini până la Cicero*. În această carte, clasicistul alătură unui bogat aparat de date istorico-literare numeroase glose critice, pe cât de pertinente, pe atât de agreabile, dezvăluindu-și nu numai apetența pentru valențele estetice, ci și înzestrarea de netăgăduit de comentator. După mutarea la București se concentrează mai ales asupra scriitorilor bizantini, pe care îi editează în colecția „Scriptores bizantini" (Procopius din Cesareea, Mauricius, Teofilact din Simocata). O atenție deosebită acordă cercetării limbii latine populare, domeniu în care i-au apărut lucrări fundamentale.

SCRIERI: *Istoria literaturii latine*, Iași, 1947; *De velitatione bellica*, Paris, 1986 (în colaborare cu Gilbert Dagron); *La Romanité dans le sud-est de l'Europe*, București, 1993. **Traduceri:** Heraclit, *Gânduri despre lume și viață*, Iași, 1940, *Heraclites Ephesius*, pref. C. Balmuș, Iași, 1943, *Heraclit*, introd. Miron Constantinescu, București, 1950; *Leucip și Democrit*, introd. trad., pref. C. Balmuș, 1941; Epicur, Lucrețiu, *Fragmente*, pref. C. Balmuș, Iași, 1941; Horațiu, *Arta poetică*, Iași, 1943; Tacit, *Dialogul despre oratori*, Iași, 1946; Aristofan, *Comedii*, București, 1955 (în colaborare cu Eusebiu Camilar); Procopius din Cesareea, *Războiul cu goții*, introd. trad., București, 1963, *Istoria secretă*, introd. trad., București, 1972; Mauricius, *Arta militară*, București, 1970; Teofilact din Simocata, *Istorie bizantină*, introd. trad., București, 1985.

Repere bibliografice: C. Cojocaru, *Influența grecească asupra limbii române până în secolul al XV-lea*, ATN, 1968, 2; Gheorghe Cronț, *Procopius din Caesarea, „Istoria secretă"*, CNT, 1972, 32; Constantin Călin, *H. Mihăescu – 75*, ATN, 1982, 1; Emanuela Popescu-Mihuț, *Haralambie Mihăescu*, RSE, 1985, 3; Rusu, *Membrii Academiei, 338*. *C.V.*

MIHĂESCU, Nicolae (17. I. 1910, Râmnicu Sărat), critic literar și editor. Elev la liceul din orașul natal, **M.** debutează cu versuri la „Dimineața copiilor" (1924), continuând să publice numeroase compoziții infantile și în „Universul copiilor" ș.a. sau în volumele *Îngerii pământului* și *Cucu! Cucu!*, ambele apărute în 1931. Ca student la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (absolvită în 1933), participă la cenaclurile revistelor „Timpul nostru" și „Litere" (unde a și semnat cronici dramatice), distingându-se prin spiritul critic direct și ferm. În 1936 era redactorul paginii literare a ziarului „Viitorul", unde scrie articole împotriva literaturii moderniste,

„nesănătoase", (republicate de N. Iorga în „Cuget clar"), dar și multe cronici laudative, care constituie cuprinsul cărții *Oameni și idei* (1937). La „Semnalul" abordează și comentariul politic, iar între 1940 și 1944 publicistica sa atinge un vârf, prin varietatea subiectelor și numărul colaborărilor, în ziarul „Acțiunea". Comentariile literare – unele în rubrici speciale, ca „Imagini lirice contemporane" – atestă interesul viu, implicarea profundă în evaluarea noilor apariții editoriale. Profesor de liceu (din 1934), apoi asistent la Facultatea de Litere bucureșteană (până în 1952), **M.** se angajează și în elaborarea unei culegeri de texte literare pentru elevi (*Cartea cu minuni*, 1935) sau a unor ediții de scriitori români – N. Filimon, Anton Pann, St. O. Iosif, A.I. Odobescu, Petre Ispirescu –, însoțite de studii cu destinație didactică. În 1943 devine doctor în litere cu lucrarea *Valori literare în opera lui N. Filimon* și membru al Societății Scriitorilor Români. Doi ani mai târziu a fost „apărat de epurarea" din presă, grație atitudinii avute ca redactor la Radio, când s-a opus difuzării propagandei antonesciene în emisiunile de cultură și a refuzat, la 23 august 1944, emiterea unui comunicat care instiga la eliberarea mareșalului arestat. Între 1952 și 1970 a lucrat ca redactor cultural la Radiodifuziune, trecând definitiv la preocupări de lingvistică practică: ține o rubrică permanentă la „Informația Bucureștiului" și publică numeroase studii privitoare la folosirea corectă a limbii și la „dinamica" limbii literare.

În articolele literare sau pe teme mai larg culturale din *Oameni și idei* și *Fragmente de critică literară* (1939), principala motivație a demersului este revolta lui **M.** împotriva scriitorilor care „degradează de-a dreptul sensurile artei", fiind preocupați „să exploateze, până la epuizare, domeniile instinctuale ale vieții" și, drept consecință, necesitatea de a susține „scrierile autorilor reprezentativi ai sufletului național". În acest sens, exemplar îi apare V. Voiculescu, „poet delicat", ale cărui versuri „încărcate de imagini" ajută cititorul să își descopere „nebănuite armonii și frumuseți divine" interioare. „Conștiință lucidă", „sensibilitate modernă", poetul „revelă – printr-o tehnică verbală de rară ingeniozitate și printr-o mare bogăție de metafore" – o „adâncă concepție asupra destinului uman integrat în complexul de taine" ale naturii. Cam în același fel este admirat Ion Pillat, a cărui poezie, de o „elevată atmosferă sufletească", plină de muzicalitate, limpezime, puritate, frăgezime, are o esență elegiacă, o „fină tristețe, ce dă relief inspirației". La mare cinste se află și Elena Farago, a cărei discreție filtrează zbaterile și tristețile sufletești, turnându-le în „minunate podoabe artistice". Dintre debutanți, cel mai apreciat este Emil Botta, care, cu o atitudine ironică în fața vieții și a morții, „aduce un univers liric cu desăvârșire nou, atât ca viziune, cât și ca expresie", urzind, „cu o finețe de mare artist", „vălurile unei triste diafane". Recenzând volume de proză semnate de Mihail Sadoveanu („farmec literar", „forță epică", admirabile tablouri din natură, galerie de personaje originale, bonomie, savuros umor), Mateiu I. Caragiale (considerat „printre magicienii verbului literar românesc", creator al unor „minunate și muzicale evocări", pline de pitoresc și vrajă) sau făcând o evaluare globală a operei lui Gib I. Mihăescu (profund și original investigator al sufletului omenesc devorat de pasiune), **M.** încearcă neobosit să confirme valorile sigure și se servește de un limbaj destul de convențional, restrâns ca terminologie și mai degrabă declarativ decât revelator. O serie de articole mai generale – *Eseu și eseiști*, *Literatura copilăriei și a tinereții*, *Împotriva pseudo-culturii*, *Un aspect al spiritului satiric* – sau despre mari personalități – Maiorescu, Hasdeu, Iorga, Dragomirescu, Vianu, Perpessicius – exprimă opinii pertinente, dar conțin și considerații superlative, exprimate emfatic. **M.** a editat și a studiat temeinic romanul *Ciocoii vechi și noi*, publicându-și constatările sub titlul *Valori literare în opera lui N. Filimon* (1943). Considerând că scrierea lui Filimon a fost abordată excesiv prin prismă sociologică, criticul vrea să-i demonstreze calitățile intrinseci, plecând de la premisa că autorul e „un inspirat și îndemânatic cizelator al frazei, precum și un psiholog dintre cei mai subtili". Capitolele *Viziunea epică a scriitorului* (considerată realistă, susținută de un ascuțit simț de observație), *Adâncimea psihologică a romanului* (se subliniază că autorul definește ironic, necruțător tipul parvenitului), *Aspectul stilistic* (e avută în vedere folosirea cu măestrie a figurilor de stil, a cuvântului „cu bogată sugestivitate") și *Descendența literară* încearcă să fixeze statura de scriitor a celui cercetat. După ce în versificările sale din adolescență prelucrase și unele basme ale Fraților Grimm, la senectute dă o bine șlefuită și personală versiune a *Fabulelor* lui La Fontaine (1978).

SCRIERI: *Îngerii pământului* (în colaborare), București, 1931; *Cucu! Cucu!*, București, 1931; *Oameni și idei*, pref. N. Iorga, București, 1937; *Fragmente de critică literară*, București, 1939; *Valori literare în opera lui N. Filimon*, București, 1943; *Carte despre limba românească*, București, 1972; *Norme gramaticale și valori stilistice*, București, 1973; *Dinamica limbii române literare*, București, 1976; *Aspecte lexicale și gramaticale ale limbii române literare*, București, 1978; *Dezvoltarea limbii române*, București, 1986. **Ediții:** *Cartea cu minuni*, I-II, București, 1935 (în colaborare); N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*, pref. edit., București, 1941; Anton Pann, *Opere alese*, I-II, pref. edit., București, 1941; St. O. Iosif, *Poezii*, pref. edit., București, 1943; A. I. Odobescu, *Scrieri alese*, I-II, pref. edit., București, 1943; Petre Ispirescu, *Legende sau Basmele românilor*, pref. edit., București, 1943. **Traduceri:** La Fontaine, *Fabule*, București, 1978.

Repere bibliografice: C. Dan Pantazescu, *„Oameni și idei"*, ȚA, 1937, 1317; Teodor Scarlat, *„Oameni și idei"*, „Românul", 1937, 198; Vlaicu Bârna, *„Oameni și idei"*, RP, 1937, 5730; Dragoș Vrânceanu, *„Oameni și idei"*, CRE, 1937, 3271; Perpessicius, *Opere*, VIII, *335-337*, IX, *182-188*; *De vorbă cu tinerii scriitori. D. N. Mihăescu*, RP, 1937, 5820; Silviu Cerna, *„Oameni și idei"*, „Epoca", 1937, 2541; Vasile Damaschin, [*„Fragmente de critică literară"*], SE, 1939, 605; Streinu, *Pagini*, V, *317-319*; Miron Suru, *„Fragmente de critică literară"*, MMN, 1939, 7-10; Dragoș Vrânceanu, *„Fragmente de critică literară"*, CRE, 1940, 4299; Aurel Chirescu, *„Valori literare în opera lui N. Filimon"*, „Acțiunea", 1943, 859B; D. Gherghinescu-Vania, *„Valori literare în opera lui N. Filimon"*, TIA, 1943, 674; Grigore Popa, *„Valori literare în opera lui N. Filimon"*, „Țara", 1943, 647; N. Predescu, *„Valori literare în opera lui N. Filimon"*, „Gazeta cărților", 1943, 7-8; *Apărat de epurare*, „Monitorul oficial", 1945, 154; Alex. Oproescu, *Scriitori buzoieni*, Buzău, 1980, 66-67. *C.T.*

MIHĂESCU, Valentin F. (26.XI.1947, București), critic literar și poet. Este fiul Ștefaniei (n. Brosan) și al lui Zoltan Feuerstein,

inginer constructor. După absolvirea Facultății de Filologie a Universității din București (1974), a funcționat ca profesor de română și franceză la Fetești (1974-1977). Debutează în „Luceafărul" (1975), cu un eseu despre poezia lui Gellu Naum. În 1978 intră în redacția revistei, devenind unul dintre cronicarii ei literari. După 1989 lucrează la revistele pentru străinătate ale Ministerului Culturii. Mai publică în „Convorbiri literare", „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»", „Revista română" ș.a.

Editorial, **M.** debutează cu *Timp și mod* (1983; Premiul revistei „Luceafărul"), volum compus dintr-o serie de eseuri ample despre Mihai Eminescu, G. Bacovia, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, G. Călinescu, Marin Preda. Incitantă, cartea lui **M.** stârnește reacții contradictorii: pe de o parte, „articole de nivel școlăresc", volum „cu desăvârșire neinteresant" (Nicolae Manolescu), pe de alta, „nu este o carte pentru minți lenețe" (Mihai Ungheanu). Cea de-a doua culegere, *Viciul nepedepsit* (1994), conține mai întâi meditații asupra clasicilor (Eminescu, I.L. Caragiale, G. Călinescu), cu accente și interpretări noi, dovedind un spirit critic liber și neinhibat de bibliografia abundentă. Într-o altă secțiune sunt grupate studii despre trei poeți contemporani — Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Traian T. Coșovei —, iar ultima cuprinde articole dedicate unor critici contemporani — Nicolae Manolescu, Mircea Iorgulescu, Alex. Ștefănescu —, aici autorul manifestând un spirit polemic pe cât de civilizat, pe atât de insistent. Volumul *Catifea aurie* (1999) îl relevă pe **M.** ca poet care cultivă teme preponderent erotice, pline de dramatism, de sfâșieri lăuntrice, exprimate într-un vers contorsionat, încărcat de imagini și tonuri biblice. **M.** a mai publicat ediții din opera lui G. Călinescu, Ion Marin Sadoveanu și prefețe la traduceri din diverși autori, ruși, bulgari, ucraineni, sârbi.

SCRIERI: *Timp și mod*, București, 1983; *Viciul nepedepsit*, București, 1994; *Catifea aurie*, București, 1999. **Ediții:** G. Călinescu, *Poezii. Teatru. Nuvele*, postfața edit., București, 1986; Ion Marin Sadoveanu, *Taurul mării*, pref. edit., București, 1987.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Debuturi în critică*, RL, 1983, 31; Ion Istrate, *Două debuturi în critică*, TR, 1983, 39; Mihai Ungheanu, *„Timp și mod"*, LCF, 1983, 41; Ion Itu, *Orgoliul sintezei*, AST, 1983, 10; Radu G. Țeposu, *Funcția de provocare*, FLC, 1983, 45; Nicolae Ciobanu, *Maturitatea spiritului critic tânăr*, LCF, 1983, 52; Țeposu, *Istoria, 198-199*; Constantin Cubleșan, *Eminescu în perspectivă critică*, Oradea, 1997, 93-95. *M.Vs.*

MIHĂESCU-NIGRIM, Nicolae (21.III.1871, Gura Sărății, j. Buzău — 11.XI.1951, București), poet, prozator, epigramist și traducător. Este fiul Stanei (n. Ilie Cârnat) și al lui Grigore Mihăescu, moșier. Poeta Alexandrina Mihăescu a fost sora lui. Urmează primii ani de școală în comuna natală, după care se mută la București, unde a absolvit liceul și Facultatea de Litere și Filosofie. În 1895 colabora la „Intim", debutul său fiind legat de apariția acestei reviste. Își continuă studiile la Bruxelles, unde obține titlul de doctor în litere și filosofie. Se întoarce în țară și, după o scurtă perioadă în care predă istoria la un gimnaziu din Râmnicu Sărat, este numit profesor de literatură franceză la Liceul „Sf. Petru și Pavel" din Ploiești. În 1902, după doar doi ani de activitate, în ciuda reputației pe care și-o face ca dascăl cu vocație, **M.-N.** „se plictisește de meserie" și solicită un concediu pe termen nelimitat pentru studii în străinătate. Obține titlul de diplomat în științe sociale și politice la Paris; devine membru al Societății de Sociologie din capitala Franței și, concomitent, al Societății Oamenilor de Litere din Londra. Lucrările sale de sociologie, pe care le trimite spre lectură unor importanți specialiști ai domeniului, sunt apreciate, o dovadă fiind și elogiul pe care i-l aduce profesorul Raoul de la Grasserie în „Revue internationale de la sociologie". Pentru o vreme este inspector domenial delegat în județele Buzău și Râmnicu Sărat. Colaborează la „Carmen Sylva", „Convorbiri literare", „Revista idealistă", „Adevărul ilustrat", „Universul literar", „Rampa", „Lumea nouă", „Floare-albastră", „Clipa", „Dimineața copiilor", „Ilustrațiunea română", „Convorbiri critice" ș.a., semnează și numeroase cronici muzicale, cu precădere în „Aurora" și „Îndreptarea". În publicistică se folosește de mai multe pseudonime, printre care Raoul de Mont-Doré, Semper, Un Buzoian. Conduce ziarul „Ordinea" din Buzău, din a cărui direcție politică se retrage în 1906. Volumul de versuri *Astrale* (1901) rămâne fără ecou din cauza tirajului confidențial. Alte două cărți, *Londra* (1906) și *Constantinopol* (1906), sunt rodul numeroaselor sale peregrinări prin străinătate, iar *Ce zice englezul despre români* (1908), ar fi aproape un tratat de imagologie *avant la lettre*. Eseurile din *Doctrina vieții unui... nebun* (1912), precum și cele din *Teoria supremației* (1912), pentru care este propus la Premiul „Adamachi" al Academiei Române, *Beția morții* (1912) sau *Ideal și anarchie* (1912) — scrise parcă din același suflu — mărturisesc ambiția autorului de a trasa coordonatele unui sistem filosofic propriu, în ciuda numeroaselor naivități pe care le conțin. În 1915 este admis în Societatea Scriitorilor Români. Încearcă să se afirme, fără prea mare succes, și în domeniul dramaturgiei prin piesele *L'Aveu* (1916) și *Bogdan* (1938), scrisă în colaborare. Mai publică volumele de nuvele *Cavalul fermecat* (1912), *Din grozăviile Parisului* (1912) și romanul *În apele oglinzilor* (1940).

Disponibilitatea pentru diversitate caracterizează scrisul lui **M.-N.** Poezia sa rămâne tributară în bună parte celei eminesciene, în vreme ce tezismul unor texte îl apropie mai mult de pașoptiști. Remarcabilă e însă acuratețea versurilor sale, folosirea cu rafinament a lexicului. În nuvele, autorul reușește să dea contur unor lumi variate și atașante prin caracterul pitoresc al eroilor. Traseele epice clare și conformismul de fond al scriiturii nu diminuează totuși farmecul acestor narațiuni. Prozatorul nu înregistrează aceleași reușite atunci când își propune spații mai ample și un instrumentar analitic. Romanul *În apele oglinzilor*, cu punctul de plecare din viața studenților români la Paris, e o relatare ștearsă, lipsită de consistență narativă, îndatorată clișeelor romantioase, melodramatice. Istoria literaturii române îl păstrează însă pe **M.-N.** în calitate de epigramist. A rămas de notorietate duelul epigramistic cu Cincinat Pavelescu, purtat vreme de doi ani (1912-1914) prin revistele „Flacăra", „Rampa", „Steagul literar"

și care a avut o audiență spectaculoasă. „Aci zace Mihăescu/ L-a pus naiba și-a mâncat/ Pe poetul Pavelescu/ Și-a murit intoxicat" și „Ți-am citit volumul/ Versuri cu duiumul/ Prețul, trei lei fix/ Poezie... nix" sunt două dintre numeroasele catrene ironice pe care **M.-N.** i le dedică adversarului. La gloria modestă a numelui Nigrim a contribuit, desigur, și „parodia originală" scrisă de G. Topîrceanu: „De ce e tristă luna oare/ În seara asta? Da, ghicim:/ A auzit la șezătoare/ O epigramă de Nigrim".

SCRIERI: *Filosofia socialismului*, Câmpulung, 1900; *Astrale*, București, 1901; *La Roumanie à l'Exposition universelle de 1900*, Paris, 1901; *Londra*, București, 1906; *Constantinopol*, București, 1906; *Ce zice englezul despre români*, București, 1908; *Șarlatanii științei*, București, 1911; *Doctrina vieții unui... nebun*, București, 1912; *Beția morții*, București, 1912; *Cavalul fermecat*, București, 1912; *Din grozăviile Parisului*, București, 1912; *Humorul englezesc*, București, 1912; *Ideal și anarchie*, București, 1912; *Teoria supremației*, București, 1912; *L'Aveu*, București, 1916; *Războiul*, București, 1916; *Zmeul*, București, 1925; *Cartea cu minuni* (în colaborare cu D.N. Țoni), București, 1935; *Bogdan* (în colaborare cu Petre N. Mihăilescu), Giurgiu, 1938; *În apele oglinzilor*, București, 1940. **Antologii:** *Wit and Humour*, București, 1904. **Traduceri:** Eugen Richter, *Unde duce socialismul*, București, 1895; R.H. Sherand, *Viața lui Oscar Wilde*, București, f.a.; S. Theyre Smith, *Care-i din amândouă*, București, f.a.; Alfred Sutro, *John Glayd*, București, f.a.; K.P. Müller, *Sistemul meu*, București, f.a.

Repere bibliografice: Mihai G. Holban, *„Ce zice englezul despre români"*, „Revista idealistă", 1908, 4; Mihail Dragomirescu, *„Londra" și „Constantinopol"*, CVC, 1909, 2; Ioan Nădejde, *„Beția morții"*, ADV, 1912, 8 089; R. Soroveanu, *Un compozitor necunoscut: Mihăescu-Nigrim*, „Clipa", 1927, 152; Predescu, *Enciclopedia*, 545; Mircea Pavelescu, Yarodara Nigrim, *O sută de ani de la nașterea lui Mihăescu-Nigrim*, „Urzica", 1971, 9; *Nicolae Mihăescu-Nigrim*, DCL, I, *135–138*; N. Crevedia, *Epigramiști români de ieri și de azi*, București, 1976, *19–22*; Alex. Oproescu, *Scriitori buzoieni. Fișier istorico-literar*, Buzău, 1980, *19*; L. Kalustian, *Nigrim*, FLC, 1984, 15; Yarodara Nigrim, [*Nicolae Mihăescu-Nigrim*], „Dimineața", 1991, 68, 110, 155; *Dicț. scriit. rom.*, III, *198–200*. *Ș.A.*

MIHĂIEȘ, Mircea (1.I.1954, Sântana, j. Arad), critic literar, prozator și eseist. Este fiul Floarei și al lui Mihai Mihăieș, funcționari. După ce urmează cursurile gimnaziale și liceale la Arad, intră la Facultatea de Filologie, secția engleză-franceză, a Universității din Timișoara, pe care o va absolvi în 1980. Un an predă în comuna Vârciorog, județul Bihor, iar în 1981 devine redactor la revista „Orizont", unde debutase în 1978. Colaborează la „Familia", „Amfiteatru", „Dialog", „Opinia studențească", „Secolul 20", „România literară", „Viața românească", „Revista de istorie și teorie literară", „Caiete critice" ș.a. Primul volum, *De veghe în oglindă*, îi apare în 1988. După 1990 călătorește mult, beneficiază de câteva burse în SUA, este director executiv al revistei „British and American Studies", conferențiar la Catedra de engleză a Universității de Vest din Timișoara. Coordonează, împreună cu Adriana Babeți și Cornel Ungureanu, colecția „A treia Europă", face parte din variate colective de conducere și proiecte culturale în cadrul Fundației pentru o Societate Deschisă. A fost distins cu Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor (1990), Premiul de critică al Uniunii Scriitorilor (1995) ș.a.

Format în ambianța revistei „Orizont", **M.** practică de ani și ani gazetăria literară, recenzia, cronica, interviul, dar îndărătul preocupărilor pentru actualitate rămâne preocuparea teoretizantă. El este unul dintre cei trei-patru „doctrinari" ai generației '80 (alături de Ion Bogdan Lefter, Radu G. Țeposu, Ioan Buduca), vrednic comentator al congenerilor, însă pasiunile literare îi sunt cu mult mai cuprinzătoare. Debutul său editorial era așteptat cu mult interes de critica de întâmpinare. În loc să alcătuiască o culegere de cronici, autorul a preferat – în *De veghe în oglindă* – ușa principală: comparatistica și unitatea tematică. Dedicată literaturii memorialistice, cartea amestecă notațiile de jurnal ale autorului cu eseuri substanțiale despre Stendhal, Baudelaire, Paul Valéry, Titu Maiorescu, L.N. Tolstoi, André Gide, Robert Musil, Virginia Woolf, Franz Kafka, Mateiu I. Caragiale, Witold Gombrowicz, Cesare Pavese, Albert Camus, Radu Petrescu. Autorul nu încearcă tipologii pe tema „pactului autobiografic", nu caută „numitorul comun" sau constante autonarative, ci, în spiritul criticii practicate, bunăoară, de Lucian Raicu, înoată cu plăcere în apele interioare ale subiecților, aleși cu grijă. Gândită și lucrată ca o adevărată teză de doctorat, *Cartea eșecurilor* (1990) analizează „structurile narative" ale prozei lui William Faulkner, dar și strategiile scriitorului față de cititor; demersul istoric nu neglijează analiza psiho-textuală, iar modalitatea expozitivă este constant dublată de voința (și plăcerea) radiografierii zonelor umbroase, psihanalizabile. Cea mai reprezentativă pentru temperamentul critic al lui **M.** va fi însă prima carte scrisă și publicată după 1989, *Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea* (1995). Vecine cu „temele" lui Nicoale Manolescu, reveriile critice de aici au nevoie de spații neîngrădite, spiritul ludic-mușcător al cronicarului din deceniul anterior își leapădă bucuros armura donquijotismului lucid în favoarea unui nedisimulat epicureism al lecturii. Ce îl interesează nu este să facă o istorie a jurnalului intim (deși o astfel de schiță există în carte) și nici un tratat despre literatura biografică, ci să încerce o definire în etape a jurnalului și, în fine, a jurnalului intim al scriitorului sinucigaș. Un eseu, așadar, despre interferențele unei specii literare cu marea temă a morții, realizat plecând de la texte ale unor scriitori precum Seneca, Amiel, Mauriac, dar și Goethe, Drieu La Rochelle, Virginia Woolf, Kafka, Cesare Pavese, Sylvia Plath, Nerval, Baudelaire, Romain Gary, Stefan Zweig, Hemingway, Malcolm Lowry, René Crevel, Marina Țvetaeva, Petru Comarnescu, Arșavir Acterian, Liviu Rebreanu, Radu Petrescu, Mihail Sebastian, Miron Radu Paraschivescu ș.a. Exemplele furnizează doar suportul unor definiri succesive ale temei: **M.** ține mult la „spuma" ideilor, la acest tip special de învăluire treptată a demersului critic în straturi de istorie și teorie: sinucideri „soft" și sinucideri „hard", „paradigma Freud" și „paradigma Werther", adică sinuciderea ca salvare, ca ieșire din capcană – în cazul romanticilor *versus* sinuciderea ca execuție a unei sentințe – în cazul modernilor; literatura jurnalului intim ca ramificație a „temelor macabre" ale literaturii, relația scriitorului sinucigaș

cu moartea (jurnalele spaimei de moarte – Virginia Woolf, Katherine Mansfield, Kafka – și jurnale ale fascinației morții – Amiel, Stendhal, Pavese, Sylvia Plath). Clasând de la bun început etica jurnalului intim în funcție de sentimentul creștin al morții, autorului nu îi rămâne decât să dezbată estetica aceleiași teme. De unde și analiza necruțătoare a inautenticului din aceste însemnări, a treptelor patologiei, a tentației narcisiste ce coagulează de fiecare dată în autoportret. Analiza intimității („miopia" jurnalului față de istorie, de pildă), tipurile de intimitate – una nordic-fatalistă la Virginia Woolf, alta mediteraneană la Cesare Pavese – prilejuiesc deschiderea altor și altor sertare ale subiectului. Ca și în cazul studiului de debut, textul lui **M.** își refuză coborârile abrupte în subteranele textelor, și de aici, o senzație de frustrare generată de lectura criticii sale. Oricum, pe o temă sumbră, el a reușit o carte fără tenebre. Nu prețuiește retorica lamentațiilor nevrotice, ci o examinează la rece, sub presiunea opțiunilor unui sfârșit de secol avid să-și regăsească memoria. Plecând din acest punct, se poate încerca să se descifreze și specificul contribuției lui la romanul „retro" *Femeia în roșu* (1990; Premiul Uniunii Scriitorilor), scris împreună cu Adriana Babeți și Mircea Nedelciu. An de an, după 1990, utilizând cu o tot mai severă parcimonie și formalizare uneltele analistului literar în paginile revistei „Orizont", **M.** a trecut, impetuos și coroziv, la eseul și pamfletul politic, găzduite în „România literară", la rubrica intitulată „Contrafort", adevărată retortă de veninuri politice, mai mult sau mai puțin justificate, scrise cu nerv, exasperare și forță persuasivă.

SCRIERI: *De veghe în oglindă*, București, 1988; *Cartea eșecurilor*, București, 1990; *Femeia în roșu* (în colaborare cu Mircea Nedelciu și Adriana Babeți), București, 1990; *Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea*, Timișoara, 1995; *Structuri ficționale în jurnalul intim*, București, 1995; *Scrisori din închisoare și alte eseuri* (în colaborare), Iași, 1997; *The Neighbours of Franz Kafka* (în colaborare cu Vladimir Tismăneanu), Iași, 1998; *Victorian Fiction*, Iași, 1998; *Nicolae Manolescu, Arhivele Paradisului. Un dialog cu Mircea Mihăieș*, Timișoara, 1999; *Masca de fiere*, Iași, 2000; *Încet, spre Europa*, Iași, 2000; *Atlanticul imaginar*, Timișoara, 2002; *Scutul lui Perseu. Nicolae Manolescu între oglinzi paralele*, București, 2003. **Ediții:** Vladimir Tismăneanu, *Ghilotina de scrum*, Timișoara, 1992; Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei. Metamorfozele romanului*, Iași, 1999; Tony Judt, *România la fundul grămezii*, Iași, 2002.

Repere bibliografice: Al. Călinescu, *„De veghe în oglindă"*, CRC, 1989, 16; Val Condurache, *Literatura la mașina de scris*, CL, 1989, 7; Ramona Fotiade, *Arta ficțiunii biografice*, VR, 1990, 1; Florin Manolescu, *Aventura rescrierii*, LCF, 1990, 22; Bucur Demetrian, *Descrierea operei*, R, 1990, 6; Ioan Holban, *Să nu mai scrii? Ce e de făcut?*, CRC, 1990, 38; Mircea Țicudean, *Ieșind din garsoniera de fildeș*, APF, 1991, 6; Cornel Ungureanu, *„Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea"*, O, 1995, 11; Alex. Ștefănescu, *Mircea Mihăieș, eseist român*, RL, 1995, 43; Ioana Pârvulescu, *Cei care scriu jurnale*, RL, 1995, 44; Daniel Ilea, *Imaturitatea matură și maturitatea imatură*, LCF, 1996, 14; Ruxandra Cesereanu, *Între thanatolog și poetician*, ST, 1996, 3; Alexandru George, *A scrie despre ce nu se poate*, LCF, 1996, 36; Dan Silviu Boerescu, *La o reeditare*, LCF, 1997, 16; Alex. Ștefănescu, *Al doilea Nichita al literaturii române*, RL, 1999, 16; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 444–456; *Dicț. analitic*, II, 63–65; Alex. Ștefănescu, *Publicistică de cinci stele*, RL, 2001, 18; Manolescu, *Lista*, III, 420–424; *Dicț. scriit. rom.*, III, 200–202; Daniel Cristea-Enache, *Filosofie și pamflet*, ALA, 2002, 621, 622; Tudorel Urian, *Contrafort pentru plăcerea textului*, RL, 2003, 1; Gheorghe Crăciun, *Mi(hăieș) bemol diez*, OC, 2003, 153. *T.R.*

MIHĂILĂ, Ecaterina (1.I.1942, Roman), teoretician literar și poetă. Este fiica Eleonorei (n. Mocanu) și a lui Ioan Ioniță, ofițer. Urmează Liceul „Otilia Cazimir" din Roman, absolvit în 1959, și între 1962 și 1967 Facultatea de Filologie a Universității din București, devenind apoi cercetătoare la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan". Își ia doctoratul în filologie cu teza *Receptarea poetică* (1977). După terminarea facultății a frecventat cursuri de lingvistică matematică, semantică logică, semiotică, filosofie a limbajului și poetică. Colaborează la „Cahiers de linguistique théorique et appliquée", „Limba română", „Limbă și literatură", „Revue roumaine de linguistique", „Revista de istorie și teorie literară", „Studii și cercetări lingvistice" ș.a. I s-a acordat Premiul Academiei Române pentru *Dicționarul toponimic al României. Oltenia*, I (1993), în calitate de coredactor responsabil de volum.

Debutează cu studiul *Metode matematice în analiza operei literare*, inclus în volumul colectiv *Analiză și interpretare* (1972), prezentând aici diferite metode matematice folosite în investigarea unei scrieri literare. Cu ajutorul noțiunilor de statistică (valoare medie, deviație standard, dispersie a repartiției, coeficient de variație etc.), **M.** se ocupă de caracteristicile limbajului poetic: bogăția, varietatea și excentricitatea vocabularului, lungimea frazei, metrul și prozodia ș.a. Sunt analizate posibilitățile oferite de teoria informației: cercetarea anumitor aspecte particulare ale limbajului poetic prin utilizarea noțiunilor de cod, entropie, cantitate de informație, flux informațional și, în același timp, crearea de modele informaționale ale funcționării limbajului liric. Simularea și prelucrarea pe calculator a operelor literare este un alt domeniu luat în considerare. În afara unor operații auxiliare, de bibliografie și colaționare, calculatorul poate fi folosit și în identificarea și descrierea unor sisteme macrosintactice: structuri imaginative, de caracterizare, structuri care exprimă punctul de vedere ș.a. Autoarea insistă și asupra contribuțiilor școlii românești de lingvistică și poetică matematică, formată de Solomon Marcus, recunoscută și apreciată pe plan mondial. În volumul *Receptarea poetică* (1980) perspectiva lingvistică, bazată pe teoria lui Roman Jakobson despre funcțiile limbii, acceptă și perspectiva axiologică. Punctul de vedere original constă în a considera că nu numai funcția de autovizare a mesajului este responsabilă de poeticitatea lui, așa cum consideră lingvistul american, ci și toate celelalte funcții ale limbii (referențială, expresivă, metalingvistică etc.) se modifică, generând poeticitate. Trecând la receptare, sunt urmărite efectele pe care diferitele modificări ale funcțiilor limbii le produc asupra lectorului: senzorial-perceptive, imaginative, participativ-afective sau de surpriză, tensiune etc. Perspectiva axiologică se sprijină pe paradoxul kantian al judecății de gust: „judecata de gust este universală

fără raportare la concept". Sunt prezentate diferitele soluții date paradoxului kantian al judecății de gust – apriorică, subiectivistă, naturalistă, logicistă, sociologică – ca tot atâtea interpretări ale facultății spirituale prin care un obiect, cu o anumită finalitate pentru om, este receptat de subiecți. **M.** ia în discuție și critica literară, considerând-o cea mai avizată dintre toate formele de receptare. În dezbaterile teoretice despre critica literară – se afirmă aici – paradoxul kantian al judecății de gust se regăsește sub forma unor dihotomii de tipul: subiectiv – obiectiv, artă – știință, limbaj al obiectului – metalimbaj. De asemenea, diversele soluții date paradoxului kantian al judecății de gust pot fi regăsite în diferitele tipuri de critică literară, în toate cazurile critica literară exprimând judecăți de valoare, chiar și atunci când folosește o metodologie științifică. Întemeiată pe o informație impresionantă, *Receptarea poetică* este „o sinteză personală cu numeroase contribuții de indiscutabilă valoare", care lasă „impresia unei cărți de o rară densitate, utilitate și acurateță științifică" (Theodor Hristea). Lucrarea *Textul poetic. Perspectivă teoretică și modele generative* (1995) reprezintă o abordare interdisciplinară la care și-au dat concursul lingvistica, semiotica în general și pragmatica în special, semantica logică și metodele matematice de semiformalizare. După o discuție teoretică asupra textului ca „obiect", „act" și „activitate de limbaj", **M.** trece la o analiză mai aplicată, descriind perspectiva generativă în gramatica și teoria textului. Se propune o abordare personală, conform căreia structura de suprafață a textului poetic este structura de suprafață și structura de adâncime a propozițiilor în succesiunea lor liniară, în timp ce structura de adâncime este o mulțime vagă, care apare sub forma unei nebuloase semantice, structurată în două sau mai multe domenii semantice. Între componentele unui domeniu semantic, ca și între domeniile semantice considerate global, se stabilesc relații de diferite tipuri. Din această perspectivă sunt prezentate ca sublumi posibile ale lumii textului câteva modele generative, ilustrate cu analizele unor poezii de Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Nichita Stănescu. Revenind la nivelul abstract, bazat însă pe modelul propus, **M.** înțelege structura de adâncime a textului ca fiind guvernată de categorii pragmatico-teleologice, asociate tipurilor de activități umane deja constituite, demonstrativul, argumentativul, prescriptivul, descriptivul, narativul, conversaționalul. Pentru textul poetic (literar) autoarea adoptă categoria estetică a „autoformativității", generatoare a unei activități pentru care forma devine scopul însuși al acțiunii formative. Imaginarul, una dintre categoriile fundamentale ale poeticității, se bucură de o atenție specială, stabilindu-se câteva premise filosofico-estetice pentru o logică a imaginarului. O ultimă problemă discutată este intertextualitatea. Este propus un model al intertextualității, luându-se în considerare atât producerea de texte (relația autor-text) și receptarea lor (relația text-lector), cât și relațiile abstracte, ideale, ce pot fi imaginate între textele existente. Aceste relații sunt reprezentate printr-un graf ce exprimă, asemenea semiozei nelimitate, o intertextualitate în permanență deschisă spre noile texte ce apar continuu. *Limbajul poeziei românești neomoderne* (2001) și *Semiotica poeziei românești neomoderne* (2003) sunt două studii complementare asupra poeziei dintre 1960 și 1980, primul analizând textele din perspectiva alcătuirii lor interne, cel de-al doilea având în atenție textele în globalitatea lor.

SCRIERI: *Receptarea poetică*, București, 1980; *Negustătorul de vise*, București, 1993; *Textul poetic. Perspectivă teoretică și modele generative*, București, 1995; *Limbajul poeziei românești neomoderne*, București, 2001; *Semiotica poeziei românești neomoderne*, București, 2003.

Repere bibliografice: Theodor Hristea, *„Receptarea poetică"*, RL, 1980, 28; Mihai Niculescu, *„Receptarea poetică"*, LCF, 1980, 51; Andrei Corbea, *Din nou despre estetica receptării*, VR, 1981, 12; Roxana Sorescu, *Analiza textului poetic*, LCF, 1995, 38; Floarea Vârban, *„Textul poetic"*, LR, 1995, 3–4; Maria Ștefănescu, *„Textul poetic"*, LL, 1997, 3–4; Iulia Cojocariu, *„Limbajul poeziei românești neomoderne"*, „Caietele Institutului Catolic", 2002, 2 – 2003, 1. *I.D.*

MIHĂILĂ, G.[heorghe] (7.IX.1930, Dăișoara, j. Brașov), slavist, filolog și istoric literar. Este fiul Ilenei (n. Oancea) și al lui Gheorghe Mihăilă, țărani. Frecventează școala primară în satul natal, apoi Liceul „Mircea Eliade" din Sighișoara (1943–1949). Admis la Facultatea de Filologie a Universității din București, o va absolvi în 1953, specializându-se ulterior

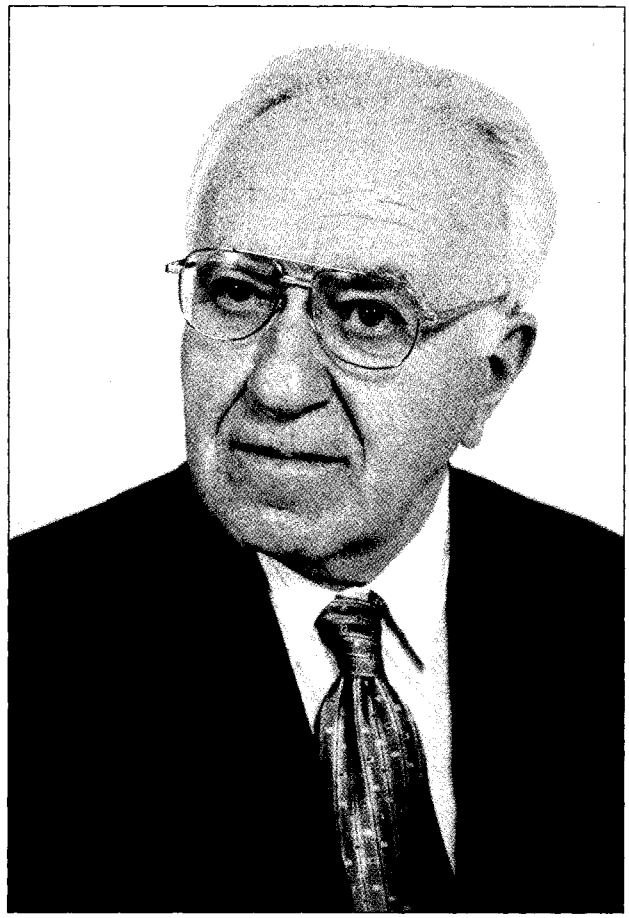

sub îndrumarea lui Emil Petrovici și a lui Al. Rosetti. Își începe cariera universitară în 1951, ca asistent stagiar la Facultatea de Filologie din București, urcând în ierarhie până la treapta de profesor (1968). În 1957 obține titlul de doctor în filologie cu teza *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română. Studiu lexico-semantic*, susținută la Universitatea „M. V. Lomonosov" din Moscova, iar în 1973, pe cel de docent în științe filologice. Este, din 1988, *doctor honoris causa* al Universității „Kliment Ohridski" din Sofia, iar din 1993 membru corespondent al Academiei Române. A fost șef al Catedrei de limbi slave sudice (1958–1961), al Catedrei de limbi slave (1961–1977, 1985–1990), prodecan al Facultății de Filologie (1960–1963), prodecan (1963–1967, 1979–1982) și decan al Facultății de Limbi Slave (1967–1972). A fost, de asemenea, secretar (1958–1966) și președinte (1990 și 1993) al Asociației Slaviștilor din România. Va funcționa, din 1990, ca redactor-șef al publicației „Romano-slavica" și ca director al Editurii Academiei.

Debutează în volum în 1960, publicându-și teza de doctorat, *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română. Studiu lexico-semantic*. Cuvintele sud-slave împrumutate, afirmă **M.**, certifică importanța componentei slave în lexicul românesc, alcătuită din vocabule vechi sud-slave și răsăritene, termeni cărturărești din slava bisericească și împrumuturi din limbile slave actuale. Având în vedere nu numai etimologia și alcătuirea unui *dictionnaire raisonné*, ci și „funcționarea" cuvintelor, autorul cercetează repartiția lor teritorială pe baza unui material lexicografic publicat de alți cercetători. Aceluiași tip de cercetare îi aparține și volumul *Studii de lexicologie și istorie a lingvisticii românești* (1973), în care reia, într-un context mai larg, problemele periodizării și răspândirii geografice a cuvintelor de origine slavă din limba română. O secțiune a cărții este consacrată filologiei slavo-române, schițându-se aici etapele disciplinei, de la Ioan Bogdan până la Emil Petrovici, savanți care au impus cercetările de slavistică românească în spațiul internațional. Tot în sfera lingvisticii se menține culegerea *Studii de lingvistică și filologie* (1981), dar va îngloba și abordări de istoriografie a literaturii române vechi, semn al interferării lor în activitatea științifică a autorului. În prima parte, examinând cvasimonografic *Evanghelierul de la Reims, Manuscrisul lui Gavril Uricarul* și pe cel alcătuit de Popa Bratul din Brașov, **M.** comentează detaliat, cu o informație solidă, descoperirea și însemnătatea lor, aducând în sprijin extrase reprezentative. În a doua parte sunt evocate personalități străine care au exprimat opinii prețioase despre limba română, pentru ca în a treia să fie înmănuncheate câteva portrete de lingviști și filologi români de prim rang: Emil Petrovici, Iorgu Iordan, Al. Rosetti, Al. Graur și Dimitrie Macrea. Elaborate cu prilejuri aniversare, textele depășesc festivismul ocazional, pentru a sublinia liniile de forță ale unor activități științifice exemplare. Cercetările lingvistice și filologice l-au pus pe **M.** în relație cu literatura română veche, care i-a oferit materia de studiu pentru lucrarea *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi* (1972). Aici problemele privind începuturile culturii române scrise sunt abordate într-un context ce implică și spațiile învecinate. Concluziile sunt revelatoare. Texte narative și juridice bizantino-slave atestă nivelul ridicat de cultură al cărturarilor români din secolele al XV-lea, al XVI-lea și al XVII-lea, care, la un moment dat, au devenit chiar „furnizori și păstrători" ai unor manuscrise importante pentru toate popoarele din zona culturii Europei de Est. Unele dintre aceste manuscrise constituie începutul culturii și literaturii în limba națională. În final, **M.** demonstrează cu argumente noi că versiunea greacă a *Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* a fost tradusă după originalul slavon. Pe aceeași orientare tematică se înscrie volumul *Cultură și literatură română veche în context european* (1979), cu o finalitate declarat comparatistă. Studierea surselor medievale în limbile latină, greacă și slavonă conduce la mai buna cunoaștere a limbii române, cu existență de sine stătătoare începând din secolele al X-lea – al XII-lea. Important este și ultimul studiu din sumar, *Începuturile istoriografiei universale în limba română. Cronica lui Mihail Moxa (1620) și izvoarele sale*. Culturile din centrul și vestul Europei au inculcat cărturarilor noștri imperativul dezvoltării culturii și literaturii în limba română. Unul dintre rezultate a fost traducerea *Cronicii universale* a lui Constantin Manasses. Analizând mai întâi copia slavo-română, apoi tălmăcirea prescurtată a lui Mihail Moxa, care introduce și trei scrieri bizantine, **M.** identifică fragmentele adăugate de călugărul român din cronicile lui Simeon Magistrul și Logofătul și din cea a lui Zonaras. Sunt contribuții care adâncesc cunoașterea multor aspecte și probleme încă precar cercetate, referitoare la cultura și literatura română veche în interferența ei cu cultura altor popoare europene, înlesnind, pe de altă parte, înțelegerea spiritualității române moderne: izvoarele, alcătuirea și finalitatea ei. Considerând scolastică și lipsită de argumente convingătoare împărțirea literaturii române în veche și modernă, **M.** demonstrează, în spiritul cercetărilor contemporane, ca în volumul *Între Orient și Occident. Studii de cultură și literatură română în secolele al XV-lea–al XVII-lea* (1999), că fenomenul de creație culturală are și în acest spațiu un caracter continuu. Investigațiile comparatiste și analiza la obiect a documentelor îi permit să descopere valori literare autentice, aflate în lucrări abia amintite anterior de unii specialiști. Privirea proaspătă înscrie inițiativele înnoitoare în relațiile lor genetice cu tradiția culturală, ale cărei vestigii devin astfel adevărate monumente literare, etape hotărâtoare în dezvoltarea creației artistice. Culegerea *Langue et culture roumaines dans l'espace sud-est européen* (2001) cuprinde studii și comunicări susținute la congrese și simpozioane internaționale, tipărite, între 1958 și 1998, în reviste și în volume colective din țară și din străinătate.

SCRIERI: *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română. Studiu lexico-semantic*, București, 1960; *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi*, București, 1972; *Studii de lexicologie și istorie a lingvisticii românești*, București, 1973; *Dicționar al limbii române vechi (sfârșitul secolului X – începutul secolului XVI)*, București, 1974; *Cultură și literatură română veche în context european*, București, 1979; *Studii de lingvistică și filologie*, Timișoara, 1981; *Între Orient și Occident. Studii de cultură și literatură română în secolele al XV-lea – al XVIII-lea*, pref. Dan

Zamfirescu, București, 1999; *Unitatea și specificul limbii române în concepția lui R.A. Budagov*, București, 2000; *Langue et culture roumaines dans l'espace sud-est européen*, București, 2001. **Antologii:** *Literatura română veche (1402-1647)*, I-II, introd. edit., București, 1971 (în colaborare cu Dan Zamfirescu). **Ediții:** B.P. Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, I-III, introd. edit., București, 1983-1984; Mihail Moxa, *Cronica universală*, introd. edit., București, 1989. **Traduceri:** *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, îngr. Florica Moisil și Dan Zamfirescu, introd. Dan Zamfirescu și trad., București, 1970; ed. introd. trad., pref. Dan Zamfirescu, București, 1996; *Glume din Gabrovo*, repovestite de Ștefan Fartunov și Petăr Prodanov, București, 1973.

Repere bibliografice: D. Macrea, *Limbă și cultură veche*, RL, 1972, 45; I.D. Lăudat, *„Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi"*, CRC, 1973, 1; Dan Simonescu, *Noi contribuții la istoria literaturii române vechi*, LCF, 1973, 15; Dan Horia Mazilu, *„Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi"*, RITL, 1973, 2; Dan Zamfirescu, *Consecvența limbii române*, LCF, 1974, 43; N.N. Rusu, *„Dicționar al limbii române vechi"*, AFT, 1974, 12; Mihai Mitu, *Profesorul Gheorghe Mihăilă la a 60-a aniversare*, RSL, 1990, *101-330*; Ekaterina Dogramadjieva, *Mihăilă Gheorghe*, în *Kirilo-Metodievska Enciklopedija*, II, Sofia, 1995, *701-702*; Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Gheorghe Mihăilă. La 65 de ani*, RLSL, 1995, 6; Velea, *Universaliști, 215-223*; Rusu, *Membrii Academiei, 339*. *St.V.*

MIHĂILĂ, Ileana (1.II.1959, București), istoric literar, editor și traducător. Este fiica Violetei Mihăilă (n. Popescu), redactor de editură, și a lui Gheorghe Mihăilă, slavist. Urmează școala generală și liceul în București, după care va absolvi, în 1982, Facultatea de Limbi Străine a Universității din același oraș, secția franceză-spaniolă. În 1991 își susține doctoratul în filologie. Funcționează o vreme ca profesoară în învățământul mediu, apoi devine cadru didactic la Universitatea din București și la alte universități („Spiru Haret" – București, „Valahia" – Târgoviște, „Ovidius" – Constanța) și cercetătoare la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu". Debutează cu versuri în 1976, la revista „Limbă și literatură pentru elevi". Colaborează cu articole de istorie literară, cronici, recenzii la „Contemporanul", „Caietele Eminescu" „Analele Universității București", „Revista de istorie și teorie literară", „Synthesis", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Caiete critice", „Curierul românesc", „Études balkaniques", „Dix-hutième siècle" ș.a. Pentru ediția G. Călinescu, *Viața lui M. Eminescu* (2002) a fost distinsă cu Premiul Academiei Române.

Cartea de debut din 1998, *Statutul artistului în epoca barocă. Strălucirea și suferințele magicianului*, are la bază teza de doctorat. Este un studiu doct de literatură comparată, elaborat cu spirit sistematic, începând cu definirea conceptului de baroc și continuând cu reconstituirea universului acestui concept și cu relevarea simbolurilor proprii barocului până la recepția lui în domeniul artelor și al literaturii europene. Textul se susține și prin bogatele incursiuni și exemplificări, mai ales din literaturile franceză și spaniolă. În același an **M.** publică volumul *Renaștere și modernitate*, alcătuit în cea mai mare parte din comunicări susținute la simpozioane din țară și din străinătate. Și aici predomină preocuparea pentru literatura franceză (Montaigne, Voltaire, Lamartine, George Sand) și spaniolă (Calderón de la Barca). Se adaugă câteva studii care conțin considerații substanțiale despre literatura și cultura română, precum *Neagoe Basarab și procedeele de artă ale Renașterii* sau *Ioan Inocențiu Micu-Klain, inițiatorul Școlii Ardelene*.

SCRIERI: *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice (1919-1944)* (în colaborare), I-V, București, 1997-2003; *Statutul artistului în epoca barocă. Strălucirea și suferințele magicianului*, București, 1998; *Renaștere și modernitate*, București, 1998; *Ériger une République souveraine, libre et indépendante. Mémoires de Charles-Léopold Andreu de Bilistein sur la Moldavie et la Valachie aux XVIII-ème siècle* (în colaborare cu Alexandr Stroev), București, 2001. **Ediții:** G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu*, I-II, București, 1999-2000, *Viața lui Mihai Eminescu*, București, 2002. **Traduceri:** Antonio Muñez Molina, *Iarna la Lisabona*, București, 1994; Juan Eduardo Zúñiga, *Pământul va fi un paradis*, București, 1995; Ion Andreiță, *Diminețile albe – Les Matins blancs*, ed. bilingvă, București, 1999 (în colaborare).

Repere bibliografice: Victoria Milescu, *Reeditări necesare*, „Universul cărții", 2000, 7; Nicolae Rotund, *„Opera lui Mihai Eminescu" de G. Călinescu*, TMS, 2001, 3; Teodor Vârgolici, *G. Călinescu într-o remarcabilă ediție*, ALA, 2001, 578; Liviu Grăsoiu, *Binemeritat omagiu*, LCF, 2002, 3; Teodor Vârgolici, *G. Călinescu în ediție academică*, ALA, 2002, 611; Cornelia Ștefănescu, *O carte rescrisă*, RL, 2002, 21; Cristina Balinte, *„Ériger une République souveraine, libre et indépendante"*, „Synthesis", 2002; Michel Niqueux, *„Ériger une République..."*, „Revue russe" (Paris), 2003, 3. *Al.S.*

MIHĂILEANU, Ștefan (1821-15.VII.1909, București), autor dramatic. La fel cu frații lui, Costache și Ralița, **M.**, trecut prin școala Societății Filarmonice, a fost actor. S-a angajat, la începutul îndelungatei lui activități, în trupa lui Costache Caragiali. A jucat la București și la Craiova, luând parte și la turneele ce se întreprindeau în Moldova și Transilvania. Interpret de vodeviluri, dar și de drame și comedii, **M.** nu impresiona deloc prin naturalețe, cronicarii vremii reproșându-i „ifosul". Actorul se confundă cu autorul dramatic, ale cărui compuneri sunt de un retorism strident. Urmărind să redeștepte „amorul de patrie și virtutea", dramele istorice și „naționale" ale lui **M.** sunt, de fapt, niște prolixe melodrame. Tonul e mereu exaltat, fie că se invocă apusele vremuri de mărire ori se deplânge soarta amară a țării, fie că se incriminează, în rechizitorii patetice, decăderea dinlăuntru, corupția politică, trădarea și alte nelegiuiri. În tirade vehemente, surescitate, pline de efuziuni subite sau de măreție viziuni inspirate de ideea obsesivă a „onoarei și demnității naționale", se glorifică „martiriul" celor ce se jertfesc pentru patrie și dreptate, împotriva „tiraniei". Printre alte compuneri dramatice au fost publicate piesa în versuri *Blestemul unui țăran murind sau Timpul vechi și timpul nou* (1868), drama – prelucrată după romanul *Aldo și Aminta* al lui Costache Boerescu – *Danubiul și Bosforul sau Martirii se sacrifică ca să trăiască popoarele* (1869), reluate într-un volum din 1893 împreună cu monologul în proză *Martirul libertății*. Nu sunt mai inspirate nici piesele istorice *Dragomir Rucăreanul, vulturul munților* (1885) și *Mihai Bravul* (1885). Asupra unora dintre ele,

în treacăt, Mihai Eminescu emisese o judecată aspră în articolul *Repertoriul nostru teatral* (1870). Discursive, turmentate parcă, ele foiesc de inadvertențe, de anacronisme. Nu mai puțin artificială e limba. Chiar sumară, execuția lui Eminescu era cu totul îndreptățită.

SCRIERI: *Blestemul unui țăran murind sau Timpul vechi și timpul nou*, București, [1868]; *Danubiul și Bosforul sau Martirii se sacrifică ca să trăiască popoarele*, București, 1869; *Dragomir Rucăreanul, vulturul munților*, București, 1885; *Mihai Bravul*, București, 1885; *Mizeria*, București, 1892; *Blestemul unui bătrân țăran murind sau Timpul vechi și timpul nou, Martirul libertății, Danubiul și Bosforul sau Martirii se sacrifică ca să trăiască popoarele*, București, 1893; *Ultima lovitură*, București, 1901; *Două logodne*, București, 1905; *Neurastenic*, București, 1907.

Repere bibliografice: Mihai Eminescu, *Scrieri politice și literare*, București, 1905, 57; *Ist. teatr. Rom.*, II, 526; *Dicț. lit. 1900*, 569–570. *F.F.*

MIHĂILESCU, Călin Andrei (16.XII.1956, București), eseist și teoretician literar. Este fiul Mariei Casandra Mihăilescu (n. Theodorescu), profesoară, și al lui Sebastian-Mihai Mihăilescu, antrenor de volei. A absolvit Liceul „Iulia Hasdeu" din București (1975) și Facultatea de Filologie a Universității din București (1981), secția română-spaniolă. Până în 1984 este profesor la o școală din județul Giurgiu. Debutează cu articole și note de critică literară în „Viața studențească" (1977) și continuă să publice studii, eseuri, cronici în „Amfiteatru", „Caiete critice", „Revista de istorie și teorie literară", „Cahiers roumains d'études littéraires" ș.a. Participă la realizarea cărții *Ceasuri de seară cu Ion Agârbiceanu*, gândită de Mircea Zaciu (1982) și la *Dicționarul scriitorilor români*, coordonat de Marian Papahagi, Aurel Sasu și Mircea Zaciu. În 1984 depune cerere de emigrare, în 1986 pleacă în Germania de Vest, unde locuiește la München, iar în 1987 se stabilește în Canada. Urmează studii postuniversitare în domeniul literaturii comparate la Universitatea din Toronto (1987–1989) și tot aici își ia doctoratul în literatură comparată (1992), cu o teză despre literatura mistică (*High Nights. Aspects of Post-Tridentine Mystical Literature*). Ocupă diverse funcții universitare în Canada: asistent la Universitatea din Toronto și la Victoria College, profesor-asociat (de spaniolă, literatură comparată și teorie critică) la Universitatea Western Ontario din London și, din 1997, editor al revistei Asociației Internaționale de Literatură Comparată, „Literary Research – Recherche littéraire". În 1994 obține Premiul pentru literatură „John Charles Polanyi", decernat de Guvernul Provinciei Ontario. Colaborează intens, între 1986 și 1990, la posturile de radio BBC și Europa Liberă, ca și la revistele românești din exil: „Lupta", „Dialog", „Curentul", „Agora" ș.a. Publică totodată în periodicele științifice „Canadian Review of Comparative Literature", „Semiotica", „The Comparative" ș.a. În mai multe enciclopedii cu circulație universală a redactat articole despre Lucian Blaga și G. Călinescu. Este, de asemenea, prezent în lucrări tipărite în țară, cu contribuții despre Mihai Șora (*Dialog și libertate*, 1996) sau despre Paul Cornea (*Studii dedicate profesorului Paul Cornea*, 2000). A coordonat sau a participat la realizarea unor volume colective de teorie literară: *Ars Rhetorica* (1996), *Fiction Updated. Theories of Fictionality, Narratology, and Poetics* (1996). Preocupările sale vizează literatura, teologia mistică, istoria gândirii politice, filosofia ficțiunii, retorica, estetica, istoria religiilor ș.a. A descoperit și a editat, în SUA (*This Craft of Verse*, 2000), Spania (*Arte poética*, 2001) și Franța (*L'Art de poésie*, 2002), șase conferințe despre arta poeziei susținute de Jorge Luis Borges la Harvard University în 1967.

Volumul *16–17. Renaștere, manierism, baroc* (2002) conține eseuri interdisciplinare, într-un spirit iconoclast, despre literatură și filosofie, pictură și teologie, gândire politică și gândire științifică. Între fenomenele literaturii occidentale din secolele al XVI-lea și al XVII-lea, care suscită interesul autorului, se numără magia, mistica, kitschul, corporalitatea, timpul, spațiul, dar și personalități precum Thomas Morus, Th. Marlowe, Angelus Silesius, Pascal, Sfântul Ioan al Crucii, Sfânta Teresa d'Avila ș.a. sau personaje ca Hamlet, Don Quijote, Faust. *Țară europsită* (2002), volum prefațat de Horia Roman Patapievici, care apreciază în chip deosebit stilul autorului, comparându-l cu „dansul pe tăișul sabiei", e un florilegiu de eseuri, scrise (majoritatea și publicate) între 1987 și 2002, bazate pe tema cioraniană a unei filosofii a culturii românești. Discursul este fragmentar, compozit, deleuzian, ludic-aluziv în spirit caragialesc sau cinic-cioranian. Nu atât teoriile și ideile sunt original-șocante (autorul stă în umbra lui Cioran, Caragiale, Mihail Ralea, Mircea Martin, Luca Pițu ș.a.), cât maniera, care aspiră să provoace perplexitate absolută prin jocul lingvistic și paradox. Dar pentru că miza e, cert, una serioasă, filosofică, textul dă senzația de inconsistență, de excentricitate inutilă, mai ales că autorul se lasă uneori furat de stilistica discursului său, în dauna conținutului profund sau a necesităților argumentației. Echilibristica generează sintagme de genul: românul „ciorănit", „bolnav de hamangită", care „s-a parcat în parcă", „Hamburgheria salvează țara", „vrem Securitatea fără securiști", „matriotismul" (varianta noastră de patriotism), „aceste vremi de veselă restriște", „erotizarea României" sau asociații de idei precum aceea că Blaga și Ceaușescu ar fi „fața și reversul aceleiași monede calpe", concluzie absurdă care pleacă de la premisa unui cult al geniului în cultura română, care generează „delirul elitist al ființei". Lucrarea, dincolo de experimentul unui discurs descătușat, „de-crispat" (H.R. Patapievici), se susține prin texte precum *Găuri în hartă. Cartografii culturale central-est europene* (Europa actuală ca „gol", „vârsta de tinichea a Occidentului", „sistemul colonial de evaziune-în-viziune", europenismul ca iluzie în care românii se complac de peste o sută cincizeci de ani etc.), *Utopia română* (text curajos, scris în 1987, a cărui idee centrală este „Trăim într-o utopie personală și nerealistă") sau *Generația cu năut*, pagini pertinente despre generația optzecistă.

SCRIERI: *Fiction Updated. Theories of Fictionality, Narratology and Poetics* (în colaborare), Toronto, 1996; *16–17. Renaștere, manierism, baroc*, tr. autorului în colaborare cu Corina Tiron și Mihnea Gafița, București, 2002; *Țară europsită*, pref. Horia Roman Patapievici, București, 2002; *Calendarul după Caragiale* (în colaborare cu Liviu Papadima și Rodica

Zafiu), București, 2002; *Don Global suit pe cal* (în colaborare cu Ilinca-Beatrice și Andrei-Ian Mihăilescu), București, 2003; *Călindar de noapte*, București, 2003.

Repere bibliografice: Sasu, *Dicț. scriit. SUA, 182-185*; Irina Marin, *Răspărul postmodernist*, RL, 2002, 45; Manolescu, *Enciclopedia*, *496-497*. *R.D.*

MIHĂILESCU, Dan C. (12.XII.1953, București), eseist, critic și istoric literar, editor. Este fiul Petruței Mihăilescu (n. Cristea), dactilografă, și al lui Constantin Mihăilescu, funcționar. Urmează la București liceul și Facultatea de Limba și Literatura Română, al cărei licențiat este în 1976. Lucrează ca referent de specialitate la întreprinderea Mecanoexportimport din capitală (1976-1980), apoi în calitate de cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu", de unde demisionează în anul 2003. Debutează în 1974, la „România literară". Colaborează intens la „Luceafărul", „Transilvania", „Revista de istorie și teorie literară" (unde din 1983 până în 1986 este și redactor) ș.a., iar după 1990 scrie la „Dilema", „22" (la această revistă fiind, din 1994 până în 2000, titularul rubricii „Cronica literară"). În 1991 întemeiază săptămânalul „Litere, arte & idei" (supliment cultural al ziarului „Cotidianul"), pe care îl conduce până în 1996, și apoi, într-o nouă serie, începând din 2001. Din anul 2000 susține cronica literară în „Ziarul de duminică" (supliment cultural al „Ziarului financiar"), iar începând cu anul 1999 realizează la postul Pro TV rubrica de mare popularitate „Omul care aduce cartea". Primul volum, *Perspective eminesciene*, îi apare în 1982 (Premiul Uniunii Scriitorilor). Paralel cu publicarea unor lucrări originale, traduce din autori francezi (integrala teatrului lui Eugène Ionesco și eseuri ale lui Jean-François Revel) și prefațează volume de Sextil Pușcariu, Sorin Mărculescu, Constanța Buzea, F. Brunea-Fox, Emil Cioran, Haig Acterian, N. Steinhardt ș.a.

Forma de expresie care convine ideal structurii de personalitate a lui **M.** este eseul: gen al libertății de gândire, proteic și de sinteză, a cărui diferență specifică este dată în cazul de față de ampla claviatură și cromatică lexicală, de metafora critică și de vervă. Primele cărți au ca obiect mari autori, începând cu Eminescu. *Perspective eminesciene* îl abordează pe cel mai dificil scriitor român din perspectiva „energetismului" unui mare romantic. Opera este înțeleasă ca o *concordia discors* a cărei finalitate este restituirea unității originare. Axele acestui energetism sunt identificate în „poetica senzitivă" și în „poetica selenară", prima văzută ca „element de inițiere în cunoașterea poetică" și mijloc privilegiat de conectare a umanului la cosmic, iar cealaltă ca transfer de „potențe inițiatoare" între energetismul lunar și psihismul uman. Criticul interpretează inedit (aruncând, totodată, numeroase sugestii pentru cercetări viitoare) polaritățile eminesciene și armonizarea/transcenderea lor prin vizual, auditiv și olfactiv. Poetica „vederii" (fără legătură cu ceea ce înțelesese Ioana Em. Petrescu prin aceasta) ocupă în demonstrație o poziție centrală. În acest context, *Luceafărul* este interpretat ca „poem al devenirii prin privire". Senzitivitatea și selenaritatea eminesciană sunt decriptate printr-un demers empatic, de acută și voluptuoasă participare. Cea de-a doua carte a lui **M.**, *Dramaturgia lui Lucian Blaga* (1984), cea dintâi lucrare de proporții consacrată exclusiv temei titulare, urmărește, nu fără intenție polemică și recuperatoare, o „punere a teatrului blagian într-o lumină specific spectaculară". „Sistemul dramatic" al lui Blaga este analizat din perspectiva „dominantelor" conflictuale (credință *versus* religie, tragicul opțiunii, sacrificiul necesar), psihologice („daimonia" ca energie ambivalentă, feminin ca cenzură și valorizare etc.) și scenice (spațiul închis, partiturile individuale, elementele spectaculare, simbolurile). Finalmente, teatrul lui Blaga este așezat sub semnul unui „expresionism îmblânzit", „temperat" de contactul/afinitatea cu clasicismul lui Goethe. Cartea *Întrebările poeziei* (1988) e, de fapt, o privire cuprinzătoare asupra poeziei române moderne pe baza valorilor ei canonice, de la Eminescu la Emil Botta, cu străpungeri spre generațiile lui Nichita Stănescu și Mircea Cărtărescu. Sunt propuse mai multe clasificări posibile ale interogației poetice, în final autorul operând cu triada *zetetic* (întrebarea „căutătoare" de adevăr), *ephektic* (interogația „suspensivă") și *aporetic* (dubitația totală). Un paragraf are ca obiect polaritatea Eminescu-Caragiale, înțeleasă ca pereche arhetipală a spiritului românesc, exprimând, pe de-o parte, himericul, nocturnul, metafizicul și (cu un concept blagian) „timpul cascadă", iar de cealaltă parte, realismul sarcastic, diurnul, antimetafizicul și „timpul havuz". Polaritatea îl va preocupa în continuare pe **M.**, ilustrând afinitatea comentatorului cu ambele ei laturi, manifestate la el în patosul cu care atacă probleme grave ale trecutului sau ale prezentului, respectiv în realismul ironic, agorafil și locvace. Nu întâmplător culegerea *Scriitorincul* (2001) se încheie cu un amplu eseu despre Caragiale, unde acesta este definit, liminar, în ecuație cu poetul național, preocuparea pentru comediograf fiind reflectată și de colaborarea la *Bibliografia I.L.Caragiale* (I-II, 1995-1997), operă a unui colectiv coordonat de Marin Bucur în cadrul Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu". *Scriitorincul* reunește articole postdecembriste pe teme civice și culturale, scrise cu o vervă specifică, dar și eseuri literare. Pe lângă cel despre Caragiale, volumul cuprinde un grupaj despre generația '27, cu o atenție particulară asupra lui Emil Cioran, despre care **M.** scrie și cu alte ocazii. Generația în ansamblu mai fusese investigată de istoricul literar, și anume în volumul colectiv *Atitudini și polemici în presa literară interbelică* (1984), unde aceasta era comentată prin prisma ideologiei sale literare. Unii dintre reprezentanții ei, de data aceasta în ipostaza de memorialiști, vor face obiectul unor eseuri ulterioare, apărute în reviste (despre Jeni și Arșavir Acterian, Mihail Sebastian, Petre Pandrea, N. Steinhardt). Alte studii, despre autori clasici (Duiliu Zamfirescu) sau contemporani (Cezar Ivănescu, Iosif Naghiu) îi reține atenția în *Dicționarul scriitorilor români* (coordonat de Marian Papahagi, Aurel Sasu, Mircea Zaciu). În preambulul la *Scriitorincul*, căutând să-și circumscrie personalitatea, autorul se întreabă asupra preocupărilor ce ar defini-o: „Istoric literar sau critic de întâmpinare? Traducător, editor sau eseist cu veleități de *one man show*? Eminescolog, cara-

giolog, cioranolog, ionescolog ori simplu gazetar?" Răspunsul îl găsește în alcătuirea polimorfă a ornitorincului (de unde și derivatul pe care îl propune: „scriitorinc"). Dintr-un asemenea polimorfism a rezultat și savuroasa *București.Carte de bucăți* (2003), reunind foiletoane apărute inițial în „Ziarul de duminică" și provocate de cronicile mondene publicate de Mișu Văcărescu, alias Claymoor, cu un secol în urmă în ziarul bucureștean „L' Independance roumaine". Cartea nu e fără legătură cu literatura, incluzând evocări despre cafeneaua Capșa și cimitirul Bellu, referiri la scrieri memorialistice despre București, cronici la lucrări documentare despre oraș apărute după 1989 ș.a.m.d. Indiferent însă de tematica lor, eseurile interesează și încântă prin erudiția jovială, „descruntată", cum ar zice autorul.

SCRIERI: *Perspective eminesciene,* București, 1982; *Dramaturgia lui Lucian Blaga,* Cluj-Napoca, 1984; *Atitudini și polemici în presa literară interbelică,* București, 1984 (în colaborare); *Întrebările poeziei,* București, 1988; *Bibliografia I.L. Caragiale,* I-II, București, 1995–1997 (în colaborare); *Stângăcii de dreapta,* București, 1999; *Scriitorincul,* Cluj-Napoca, 2001; *București. Carte de bucăți,* București, 2003. **Ediții:** E.M. Cioran, *Scrisori către cei de acasă,* tr. Tania Radu, București, 1995 (în colaborare cu Gabriel Liiceanu și Theodor Enescu); *I.L. Caragiale despre lume, viață și neamul românesc,* București, 1996. **Traduceri:** Jean-François Revel, *Cunoașterea inutilă,* București, 1993, *Revirimentul democrației,* București, 1996; Eugene Ionescu, *Teatru,* I-V, București, 1994–1998; Antoine Dewerpe, *Spionul,* București, 1998.

Repere bibliografice: Cornel Ungureanu, *„Perspective eminesciene"*, O, 1982, 37; Mircea Scarlat, *Glose eminesciene,* RL, 1982, 53; Al. Călinescu, *„Perspective eminesciene"*, CL, 1982, 12; Ștefan Borbély, *„Perspective eminesciene"*, VTRA, 1983, 1; Costin Tuchilă, *„Perspective eminesciene"*, VR, 1983, 12; Maria Vodă-Căpușan, *„Dramaturgia lui Lucian Blaga"*, TR, 1984, 36; Marian Popescu, *„Dramaturgia lui Lucian Blaga"*, CNT, 1984, 43; Valentin F. Mihăescu, *„Dramaturgia lui Lucian Blaga"*, LCF, 1984, 50; Țeposu, *Istoria, 182–184;* Alex. Ștefănescu, *Dan C. Mihăilescu – show,* RL, 1999, 27; *Dicț. scriit. rom., III, 202–206;* Manolescu, *Lista,* III, *415–419;* C. Rogozanu, *Un scriitor neîmplinit,* RL, 2002, 12; George Scarlat, *„Scriitorincul"*, CL, 2002, 3; Marin Mincu, *Criticul ornitorinc sau Despre neajunsurile criticii orale,* LCF, 2002, 14; Mircea Iorgulescu, *Cum vă place,* „22", 2002, 26; Daniel Cristea-Enache, *„Scriitorincul"*, ALA, 2003, 34. *N.M.*

MIHĂILESCU, Florin (9.VIII.1937, Slatina), critic și istoric literar. Este fiul Josefinei-Elena (n. Ionescu) și al lui Luca Mihăilescu, jurist. Crescut de tatăl său, urmează școala primară și liceul în Slatina. În 1954 intră la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, absolvită în 1959. În 1971 își ia doctoratul în filologie cu o teză despre E. Lovinescu. Între 1959 și 1962 este metodist cultural în județul Olt și profesor la Drăgășani. Din 1962 își începe cariera universitară: asistent la Institutul Pedagogic din București (1962–1972), lector la Facultatea de Limba și Literatura Română din București (1973–1979, 1985–1991), lector de limba, cultura și civilizația română la Universitatea Provence (Aix-Marseille I, 1979–1985), conferențiar (1991–1996), profesor (din 1996) la Catedra de istoria literaturii române a Facultății de Litere, Universitatea din București. A colaborat la „Gazeta literară", „Viața românească", „Contemporanul", „Luceafărul", „Ateneu", „Steaua", „Revista de istorie și teorie literară", „Caiete critice", „Orizont", „Argeș", „Transilvania", „Revue roumaine", „Limbă și literatură" ș.a. Debutează editorial cu lucrarea *E. Lovinescu și antinomiile criticii* (1972).

După cercetarea aplicată *Introducere în opera Hortensiei Papadat-Bengescu* (1975), în care unii comentatori au întrevăzut o tentativă de completare a unei dimensiuni ce lipsea operei lovinesciene, **M.** se dedică sintezei *Conceptul de critică literară în România* (I-II, 1976–1979), istoric și încercare de valorificare a gândirii critice românești în câteva etape distincte, cele panoramate în prima parte situându-se „înaintea descoperirii de sine", în perioada „constituirii criticii estetice și științifice", apoi în epoca postmaioresciană, a criticii aflate „în serviciul ideologiei literare" și mai ales în epoca de vârf, a autonomiei militantismului criticii. Autorul se preocupă în continuare de „aspectele contemporane" ale criticii literare, de „originile criticii contemporane", de „direcțiile și concepțiile reprezentative" și sfârșește prin a se opri la aspectele pur teoretice în secțiunea intitulată *Pentru o teorie a criticii literare.* Demersurile teoretice sunt dublate de alcătuirea câtorva antologii cu extrase semnificative din critica literară românească: *Tradiție și inovație. Idei și atitudini literare* (1975), *Semnificațiile criticii contemporane. Perspective ideologice* (1976), *Aesthesis carpato-dunărean* (1981), *De la proletcultism la postmodernism,* (2002). Un experiment aparte îl reprezintă lucrarea *Introducere în opera lui Mihai Ralea* (1997), realizată la capătul muncii de pregătire a volumelor IV-VII din ediția *Scrieri.* Dominanta preocupărilor lui **M.** a fost aproape în permanență critică literară, atât din punct de vedere istoric, cât și din punct de vedere teoretic. A făcut însă un timp cronică de poezie, iar despre scriitorii clasici sau moderni, de la Gr. Alexandrescu și C. Negruzzi până la Mircea Eliade și Eugen Ionescu, Zaharia Stancu și Nichita Stănescu, s-a exprimat cu variate prilejuri, unele de interes mai cu seamă didactic, dar și atunci dintr-o perspectivă deosebită ori, cel puțin, într-o sinteză proprie. Practicând comentariul critic cu destulă regularitate, din 1960 până în 1989, iar din 1990 fără întrerupere, **M.** se ocupă cu predilecție de contribuțiile exegetice cu oarecare miză teoretică sau cărora el le extrage, în primul rând, semnificațiile generale, volumele de beletristică reținându-l mai mult în chip incidental. Aspirația cea mai profundă care îl animă este, în ultimă instanță, sinteza, în sensul unei cuprinderi nu atât documentare, cât esențiale a oricăror probleme literare. Linia o dă ideea priorității perspectivei estetice în orice abordare a unei creații artistice. Adept al criticii autonomiste, el nu desconsideră totuși realitatea incontestabilă a determinismului sociocultural, dar nici nu scoate de aici criterii de evaluare estetică. Rezultat al unei transfigurări radicale, al unei autentice mutații ontologice, opera literară este pentru **M.** expresia celei mai semnificative relații de sensibilitate dintre artist și lume, criticii revenindu-i rolul de a căuta nu artistul din lume, ci lumea din artist. Tendința sau măcar dorința unei construcții cât mai cuprinzătoare și mai armonioase, de teorie, dar și de aplicație critică riguroasă, continuă să mobilizeze eforturile acestui spirit eminamente reflexiv.

SCRIERI: *E. Lovinescu și antinomiile criticii*, București, 1972; *Analize și interpretări literare* (în colaborare cu G.G. Ursu), București, 1975; *Introducere în opera Hortensiei Papadat Bengescu*, București, 1975; *Conceptul de critică literară în România*, I-II, București, 1976-1979; *Introducere în opera lui Mihai Ralea*, București, 1997; *Extemporale critice*, București, 1998; *Critice și metacritice*, București, 1999. **Antologii:** *E. Lovinescu interpretat de...*, pref. edit., București, 1973; *Tradiție și inovație. Idei și atitudini literare*, introd. edit., București, 1975; *Semnificațiile criticii contemporane. Perspective ideologice*, introd. edit., București, 1976; *N. Iorga interpretat de...*, pref. edit., București, 1979; *Aesthesis carpato-dunărean*, postfața edit., București, 1981; *Mircea Eliade et les horizons de la culture*, Aix-en-Provence, 1985; *De la proletcultism la postmodernism*, București, 2002. **Ediții:** Mihai Ralea, *Scrieri*, IV-VII, București, 1988-1989.

Repere bibliografice: Piru, *Varia*, II, *242-245;* Georgescu, *Printre cărți, 76-80;* Ileana Vrancea, *Confruntări în critica deceniilor IV-VII*, București, 1975, *299-300;* Georgescu, *Volume, 119-123;* N.Tertulian, *Perspective contemporane*, București, 1981, *43-50;* Z.Ornea, *Comentarii*, București, 1981, *220-227;* Ornea, *Înțelesuri, 190-205;* Micu, *Ist. lit., 731;* Petraș, *Panorama, 417; Dicț.scriit.rom.*, III, *206-207;* Firan, *Profiluri*, II, *67-69.* *I.O.*

MIHNEA, Paul (22.VII.1921, Briceni, j. Hotin – 31.VIII.1994, Chișinău), poet și traducător. Face liceul la Cernăuți, unde, în 1940, îi apare prima plachetă, *Preludiu*, influențată deopotrivă de poezia tradiționalistă și de cea simbolistă a timpului. *Bat miezul veacului curanții* (1951) și *Lumina ochilor mei* (1957) sunt evocări idilice, într-un limbaj vetust. În cărțile care îl reprezintă cu adevărat, *Orga codrului* (1966), *Galerie cu autoportret* (1968), *Hingher și demiurg* (1973), *Grădinar* (1980), *Coroană de sonete* (1992), predomină problematica general umană, temele metafizice. De aceea, ideologii literari ai regimului totalitar l-au considerat un poet „apocaliptic". E o lirică meditativ-intelectuală, marcată atât de sobrietatea și muzicalitatea versului tradițional, cât și de polivalențele și ambiguitățile versului modernist. Familiarizat cu lirica modernă europeană (îndeosebi cu cea franceză și cea germană), **M.** a impus un foarte personal repertoriu de metafore și simboluri, mai toate gravitând în jurul „grădinarului" și al „arborelui". Poezia lui se axează pe „metamorfoze" și „altoiri" între microcosmos și macrocosmos, pe raporturi ale eului poetic cu pământul, cerul, timpul, veșnicia, dispariția, precum și pe o continuă suită de „identificări" metaforice ale eului liric cu toate regnurile. Hotărât „să se adune din toate câte sunt", el tinde „a face grădina din toate cele" și „a fi muzică din creștet până-n tălpi". **M.** este un maestru al sonetului. Poemele lui de dragoste se caracterizează prin atitudini romantice și subtilitate psihologică, prin polifonia sentimentelor și arta sugestiei muzicale. A tradus din poeți pe care i-a simțit apropiați: Vergiliu, Ovidiu, Rainer Maria Rilke, Paul Verlaine și Paul Valéry, N.A. Nekrasov, M.I. Lermontov, A. A. Blok ș.a

SCRIERI: *Preludiu*, pref. Mircea Streinul, Cernăuți, 1940; *Bat miezul veacului curanții*, Chișinău, 1951; *Lumina ochilor mei*, Chișinău, 1957; *Orga codrului*, Chișinău, 1966; *Galerie cu autoportret*, Chișinău, 1968; *Hingher și demiurg*, Chișinău, 1973; *Grădinar*, Chișinău, 1980; *Coroană de sonete*, Chișinău, 1992. **Traduceri:** Vergiliu, *Bucolice*, Chișinău, 1970; Ovidiu, *Elegii din exil*, Chișinău, 1972; R.M. Rilke, *Elegiile din Duino*, Chișinău, 1977; Paul Valéry, *Vrăji*, Chișinău, 1979; Paul Verlaine, *Poezii*, Chișinău, 1985.

Repere bibliografice: Ion Ciocanu, *„Orga codrului"*, „Moldova", 1967, 4; Vasile Coroban, *„Galerie cu autoportret"*, „Moldova socialistă", 1969, 26 octombrie; Mihail Dolgan, *Poezia: adevăr artistic și angajare socială*, Chișinău, 1988, *224-234; Chișinău. Enciclopedie*, Chișinău, 1997, *310;* Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 185; Literatura română postbelică. Integrări, valorificări, reconsiderări*, Chișinău, 1998, *275-280.* *M.Dg.*

MILCOVIA, revistă apărută la Focșani, bianual, între 1930 și 1933, și în 1936, sub redacția lui N. Al. Rădulescu. Articolul-program *O socoteală pentru tineri*, aparținând lui Simion Mediți și semnat Soveja, explicitează intențiile publicației. După o evocare a personalităților născute pe aceste meleaguri, în ideea că „trecutul obligă", publicația își face o datorie de onoare din a reînnoda tradiția, popularizând realitățile și valorile locale. Ca atare, articolele și studiile publicate descriu ținutul sub varii aspecte: istoric, geografic, economic, social, militar, dar și literar, folcloric, etnografic, toponimic etc. Câteva titluri semnificative: Al. P. Arbore, *Toponimie putneană*, *Călători străini despre Focșani*, Teodor Rădulescu, *Focșanii. Date asupra orașului în legătură cu planul de amenajare*, Ion Diaconu, *Aspecte din folclorul vrâncean. O variantă a „Mioriței"*, N.Al. Rădulescu, *Clima Moldovei de sud*, Vasile Popescu, *Podgorii putnene*, Simion Mehedinți, *Vadul moldo-muntean*, Ion M. Gane, *Primele tipografii râmnicene*, D. Cantea, *Județul Putna din punct de vedere militar*, Șt. Berechet, *Un document de la Eremia Movilă*, Iorgu Iordan, *Toponimie putneană.* Volumul din 1932 este dedicat comemorării lui Duiliu Zamfirescu. Mai sunt prezenți cu articole Marin Simionescu-Râmniceanu, Ion Pillat, Pimen Constantinescu. Alți colaboratori: Aurel V. Sava, George Tatulescu, Petre Iosif, Mih. Popescu, Virgiliu P. Arbore. *M.V.*

MILCU, Nicolae (23.IX.1903, Craiova – 21.IX.1933, Craiova), poet. De un destin vitreg a avut parte, de la o fragedă vârstă, fiul țăranilor gorjeni Aneta și Ioan Milcu, morți, amândoi, de tuberculoză. Rămas orfan când încă ar fi avut nevoie de ocrotire, **M.** e crescut de o mătușă, Pefca, nume sub care își va publica cele dintâi încercări. Clasele primare le face la Școala Evanghelică din Craiova, de unde trece, pentru cursul secundar, la Liceul „Carol I" din același oraș. Elev dintre cei răsăriți, **M.** simte de pe acum imboldul scrisului, redactând, împreună cu alți colegi, o foaie satirică intitulată bizar, „Cariops", trasă la șapirograf. Războiul îi trezește un gust al aventurii, conjugat cu patriotism adolescentin. El cere să fie trimis pe front, îmbrăcând uniforma de cercetaș. Cu o constituție fragilă, contractează un tifos exantematic, boală pe care o învinge, dar care îi șubrezește iremediabil sănătatea. După ce va absolvi, în particular, două clase (a treia și a patra) la Roman, **M.** se întoarce, în 1919, în capitala Olteniei, reînscriindu-se la liceul la care mai fusese elev și unde își va lua, în 1923, bacalaureatul. Student la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1923-1927), participă la

ședințele Institutului de Literatură al lui Mihail Dragomirescu, bucurându-se de încurajatoare aprecieri; cu oarecare timiditate își face apariția și la ședințele cenaclului Sburătorul. În 1927 revine la Craiova, intrând în învățământ. Ca profesor suplinitor, predă la Liceul „Carol I" și la Liceul Militar „D.A. Sturdza". De prin 1929 încep să se manifeste semnele maladiei ce avea să îi aducă sfârșitul. În căutarea unui aer întremător, **M.** se mută la Câmpulung, ținând acolo, din 1930, ore la Seminar și la Școala Comercială. Însă ftizia care îl mistuie ia un curs galopant, așa încât suferindul, revenit în satul natal, se vede nevoit să se interneze. Se stinge în sanatoriul pentru ftizici Leanca (în apropiere de Craiova), cu două zile înainte de a împlini treizeci de ani. A debutat cu o schiță inspirată de Războiul pentru Independență în revista liceului, „Tinerimea școlară" (1920). Versuri, dar și articole, însemnări („însemnări lenețe"), cronici dramatice, recenzii îi vor mai apărea în „Ramuri", unde a lucrat un timp ca redactor, „Năzuința" (Craiova), „Adevărul literar și artistic", „Clipa", „Cuvântul literar și artistic", „Convorbiri literare", „Omul liber", „Țara de Jos", „Tribuna nouă" (Arad), „Mișcarea literară", „Gândirea", „Universul copiilor", „Cetatea literară", „Universul literar", „Universul", „Flamura" (Craiova), „Comedia", „Viața literară", „Arhivele Olteniei", „Curierul Olteniei", „Bilete de papagal", „Conștiința națională" (Craiova), „Cuvântul", „Presa" (Craiova), „Dimineața copiilor". Traducerile (din Jean Richepin, *Prolog fantezist*, și din Elena Văcărescu, *Norii*) sunt ocazionale. În manuscris s-a păstrat ceea ce ar fi urmat să fie un volum de versuri, *Soare stâns*, și unul de proză, *Cartea cu chipuri*.

Publicistica lui **M.**, prin care adie o boare de lirism, poartă pecetea firii lui contemplative. Ceea ce o caracterizează este bunul-simț, ca și, în comentariul politic, scrupulul moralității, semn de oarecare donquijotism, în pofida unui spirit de observație care ratează rareori. Cronicile literare sunt scrise prietenos, cu o mână de poet gata să-și înflorească textul cu metafore gingașe. Era elev în penultima clasă de liceu când, în 1920, i se tipărea o cărticică de schițe și nuvele, *Din taina sufletului*. Ca autor de proză, **M.** se comportă contradictoriu. Ademenit, la început, de zonele stranii, de fantasmele spăimoase ale subconștientului, cu lunecări în macabru, cultivă, pe de altă parte, în izvodirile lui sămănătoriste, îndatorate mult lui Mihail Sadoveanu, o viziune de un realism crud, cu excese naturaliste. Sentimental, vag disimulat, și într-o atare ipostază **M.** își învăluie „tabletele" într-o pânză de melancolie, străpunsă ici-colo de fine persiflări. E păcat că nu a apucat să-și valorifice într-o creație consistentă agerimile de moralist ce se manifestă în instantaneele lui câteodată surâzătoare, cu miză, ce-i drept, mărunțică. Îi reține atenția „chipurile" din provincie, ipochimeni întristător-ilari, mișunând într-un perimetru lipsit de orizont. De semnalat apetența pentru jocul onomastic și caricatura de limbaj. Întâlnirea lui **M.** cu teatrul a însemnat o nefericită, chiar penibilă experiență. „Drama modernă" *Chip cioplit* (un fragment, inserat în „Comedia", 1927, se numește *Amantul de ghips*), reprezentată în 1930 la Teatrul Național din București, proba lipsa oricărei vocații pentru genul dramatic. Ca să exalte iubirea, elan pur, patetic, de sublimă spiritualitate, neinspiratul autor înnădește, în manieră naiv-expresionistă, o tramă bizară, cu situații artificiale căzând în ridicol, de un ilogism agravat de încărcătura de patologic. Spectacolul a stârnit reacții de ilaritate. Norocos s-a arătat a fi, în schimb, parteneriatul cu Radu Gyr. Povestea pentru copii *Căciulița roșie* (1926), în stihuri sprintene, de rostiri încântătoare, s-a pus în scenă la Teatrul Național din Craiova (1925–1926), la cel din Cernăuți (1930–1931) și, mai târziu, la Teatrul Muncă și voie bună din București (1939). O versificație fără cusur, melodioasă, străbătută de o undă elegiacă, etalează și poemul dramatic *Floarea lui Sânzien* (1927), elaborat tot împreună cu Radu Gyr. Prețuit peste măsură, printre mulți alții, de Perpessicius și de Petre Pandrea, **M.** se revelează, în versurile lui, ca un melancolic ale cărui stări pendulează între vaporoase euforii de ftizic și neliniștea unor rele presentimente — *Grădina de sidef* (1926), *Fluierul lui Marsyas* (1928), *Versuri* (1934). Însingurat, cu o sfâșietoare nevoie de afecțiune (visul lui de iubire e un „soare stâns"), cuprins în răstimpuri de o sete de viață care e reflexul spaimei de neființă, „ultimul trubadur" (E. Lovinescu) își susură într-un decor sublunar, de irizări simboliste, cantilena. Frapează generozitatea luminii („nămeții de lumină") în ambianța împânzită de semnele extincției. Întunericul ce se apropie, lugubru, ațâță părelnicele străluminări. De fapt, senzitivul, împăienjenit de oboseală, agonizează cu o îndurerată resemnare într-un peisaj de umbre, în preajma unui țintirim pe care o rece rază selenară îl face să pară, în contururi eterate, o „grădină de sidef". Reveriile din amurg, doar aparent senine, trădează un zbucium dincolo de care nu-i decât abisul. În consonanță cu aceste respirări de melopee, natura plânge (salcâmii, un mesteacăn „ofticos"), dar alteori, ca pentru a nu speria cu sinistrele solii funerare, ea îmbie la diafane contopiri. În romanța de înfiorate năluciri îngânată de **M.**, reveria este spațiul, de un tragism discret, al prevestirilor funeste.

SCRIERI: *Din taina sufletului*, Craiova, 1920; *Căciulița roșie* (în colaborare cu Radu Gyr), București, 1926; *Grădina de sidef*, București, 1926; *Floarea lui Sânzien* (în colaborare cu Radu Gyr), București, 1927; *Fluierul lui Marsyas*, Craiova, 1928; *Versuri*, Craiova, 1934.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Scrieri*, VI, *115*; Perpessicius, *Opere*, II, *206–208*, III, *75–77*; Vladimir Streinu, *„Grădina de sidef"*, SBR,1926, 2; George Dumitrescu, *Opinii literare*, București, 1927, *57–60*; Arghezi, *Scrieri*, XXVII, *289–290*; Petre Pandrea, *Moartea poetului N. Milcu*, DEP, 1933, 1803; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1986), III, *316–317*; Metzulescu, *Literile*, I, *100–103*; Traian Mihăilescu, *Amintindu-ne de Nicolae Milcu*, „Prepoem", 1940, 12; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *845*, *Ist. lit.* (1982), *940*; C.D. Papastate, *Un poet uitat: N. Milcu*, R, 1945, ianuarie–decembrie; Tiberiu Iliescu, *La cocoșul spânzurat*, București, 1968, *134–136*; I. Valerian, *Chipuri din viața literară*, București, 1970, *117–118*; Eugen Constant, *Evocări*, postfață Darie Novăceanu, Craiova, 1980, *92–95*; Sina Leonte, *Poezia lui Nicolae Milcu*, Craiova, 1973; Stelian Cincă, *N. Milcu*, „Contribuții filologice" (Craiova), 1975, *95–119*; Ion Pătrașcu, *Poetul craiovean Nicolae Milcu*, Craiova, 1977; Antonescu, *Scriitori*, *9–19*; Constantin Ciopraga, *N. Milcu*, CL, 1987, 12; Al. Cerna-Rădulescu, *Ultima invazie*, București, 1996, *48–52*; Radu Gyr, *Calendarul meu*, îngr. și pref. Ion Popișteanu, Constanța, 1996, *73–81*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *210–212*; Firan, *Profiluri*, II, *71–73*.

F.F.

MILEA, Ioan (11.III.1958, Turda), poet, eseist și traducător. Este fiul Valeriei (n. Ilea) și al lui Gheorghe Milea. Învață la Școala nr. 3, iar din 1973, la Liceul Industrial nr. 1 din Turda, luând bacalaureatul în 1978. Urmează Facultatea de Filologie, secția română-italiană, a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca (1979–1983), în timpul studenției fiind redactor și cronicar literar la „Echinox". Este repartizat ca profesor de literatura română la Liceul Industrial nr. 2 din Oradea, unde lucrează până în 1989. Redactor scurt timp la „Tribuna" (1990) și la „Apostrof" (1990–1991), devine ulterior cercetător la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu" din Cluj-Napoca. Debutează cu versuri în „Tribuna" (1980), colaborând cu poeme, eseuri, cronici literare și traduceri (lirică și eseuri filosofice) și la „Steaua", „Familia", „Vatra", „Apostrof", „Interval", „Poesis", „Calende" ș.a. Debutul editorial se produce cu volumul *Lecturi bacoviene și alte eseuri* (1995). Colaborează la *Dicționarul scriitorilor români*, coordonat de Mircea Zaciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu, face parte din echipele care redactează *Dicționarul cronologic al romanului românesc* și *Dicționarul general al literaturii române*.

Asemenea majorității poeților formați în jurul revistei „Echinox", **M.** vizează exprimarea polivalentă: poet, critic, traducător. Testul dificil al tălmăcirii lucrării *Sacrul* a lui Rudolf Otto (1992) este urmat de o culegere de eseuri și de o altă traducere, din Giuseppe Tucci, apoi de un volum de versuri proprii, *Seară cu Dante și alte poeme* (1996), ca să revină la opera lui Rudolf Otto. **M.** recitește lirica bacoviană din perspectiva culegerii *Stanțe burgheze*, aparținând ultimei perioade de creație a poetului, și identifică acolo elemente și valori ale unei viziuni poetice moderne (prefigurată, totuși, de volumele anterioare), care contrazic teza „talentului declinant" al poetului (afirmată de Vadimir Streinu și susținută sau corectată vag în alte interpretări critice anterioare, de G. Călinescu, Mihail Petroveanu, Gheorghe Grigurcu, Dinu Flămând, Al. Paleologu). Și în eseurile dedicate romanului lui Ibrăileanu, *Adela*, poeziei lui Mircea Ivănescu și celei a lui Marin Sorescu criticul se dovedește a fi un analist minuțios și aplicat, la curent cu conceptele și metodele critice moderne, pe care le utilizează adecvat obiectului cercetărilor sale. Itinerar critic printre poeți, *Sub semnul poeziei* (1999) reunește o suită de eseuri succinte, axate pe cărți reprezentative ale unor poeți contemporani, asupra cărora **M.** se apleacă interesat de viziunea acestora asupra poeziei, de mișcarea lăuntrică și de atitudinile lirice. Lirica lui **M.** se prezintă în două registre, „scindată între miraj și reverie" (Al. Cistelecan), transpuse în laconice fulgurații imaginative sau în intensificări expresioniste.

SCRIERI: *Lecturi bacoviene și alte eseuri*, București, 1995; *Seară cu Dante și alte poeme*, pref. Al. Cistelecan, Târgu Mureș, 1996; *Sub semnul poeziei*, Pitești, 1999. **Ediții:** Ion Negoițescu, *Primăvara elvețiană și alte proze*, Pitești, 1999. **Traduceri:** Rudolf Otto, *Sacrul*, Cluj-Napoca, 1992, *Despre numinos*, Cluj-Napoca, 1996; Sigmund Freud, *Scrisori din tinerețe către Eduard Silberstein (1871–1881)*, îngr. Florin Vlădescu, introd. Walter Boehlich, New York, 1993; Giuseppe Tucci, *Teoria și practica mandalei*, București, 1995; Julius Evola, *Tradiția hermetică. Simbolismul ei, doctrina și «Arta regală»*, București, 1999.

Repere bibliografice: Mircea Popa, *„Lecturi bacoviene și alte eseuri"*, „Adevărul de Cluj", 1996, 1645; Iulian Boldea, *„Lecturi bacoviene..."*, VTRA, 1996, 4; Ioan Moldovan, *În căutarea unui sens mai pur*, F, 1996, 4–5; Al. Cistelecan, *Sfieli și angoase*, LCF, 1996, 24; Aurel Pantea, *Gradul zero al retoricii*, APF, 1996, 6; Iulian Boldea, *Poezii din subterană*, LCF, 1996, 42; Diana Adamek, *Trasee bacoviene*, TR, 1996, 43; Cornel Vâlcu, *Alte lecturi bacoviene*, ST, 1996, 9–10; Adrian Alui Gheorghe, *„Seară cu Dante și alte poeme"*, CL, 1997, 2; Poantă, *Dict. poeți*, *125–127*; Dragoș Ivana, *Sub semnul poeziei"*, OC, 2000, 6; Pop, *Viață*, *286–291*. *C.H.*

MILESCU, Nicolae, spătarul (1636–1708), cărturar. Viața lui Nicolae, fiul lui Gavril – boier de mijloc, un venetic de altfel, macedoromân, se zice pripășit în Moldova, unde își agonisise o moșie la Milești, în ținutul Vasluiului –, a fost plină de „drumuri" făcute pe îndelete sau sub semnul precipitării. S-a numărat întâi printre elevii Colegiului de la „Trei Ierarhi", înființat de Vasile Lupu, unde profesorii ucraineni (latinofoni) trimiși de Petru Movilă fuseseră înlocuiți cu dascăli greci, dar programul didactic rămăsese cel instaurat la fondare după modelul colegiului din Kiev. Studiile la Constantinopol, la Înalta Școală a Patriarhiei, unde îi va avea colegi pe Dosithei Nottaras (cel care, mai târziu, recomandându-l Moscovei, va spune despre **M.** că „este ca un cronograf în care sunt adunate toate lucrurile din lume"), viitor patriarh al Ierusalimului, pe Grigore Ghica și pe Ștefăniță, feciorul lui Vasile Lupu, cu un program didactic alcătuit după cele ale universităților din Italia, cu profesori care învățaseră tot acolo, i-au desăvârșit deschiderile spre cultura occidentală a vremii, eminamente barocă. Anii de școală – la Constantinopol a avut profesori celebri, precum Ioannes Kariophiles și Gabriel Blasios, cel pe care îl va evoca mai târziu în *Enchiridion sive Stella Orientalis Occidentali splendens* („meus olim professor in urbe imperatoria"), manualele – mai toate prelucrări după tratatele lui Teofil Coridaleu – l-au pus pe Milescu în posesia principalelor instrumente cu care manevrau intelectualii timpului, făcând din el un cărturar complet, chiar performant („vir pereruditus", îl va socoti învățatul suedez J.G. Sparwenfeldt). Prin datele fundamentale ale personalității sale **M.** aparținea noii intelectualități sud-est- (și est-) europene, deschisă către ideile înnoitoare și către mijloacele științelor agreate în Apus, laicizantă și cu convingeri politice antiotomane, era un cărturar lipsit de complexe în fața confraților occidentali, preparat – prin formația sa de tip enciclopedic – să dialogheze liber cu ei și chiar să se impună în lumea savantă a Europei. El acționează și reacționează ca un om al epocii barocului, atitudinile sale – în chestiunile religioase, de pildă – sunt exemplare în acest sens. Chiar dacă nu a scris polemică religioasă în înțelesul strict al speciei, lucrarea sa *Enchiridion...*, tipărită la Paris în 1669, îl așază lângă ceilalți cărturari români (și est-europeni), laici și clerici, capabili să distingă pericolele aflate în spatele ofensivelor confesionale îndreptate contra ortodoxiei. Nu este deloc întâmplător că, începându-și cariera de scriitor cu *Istoria despre sfânta icoană a Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu Maria*, tradusă probabil după un text bizantin (primă contribuție într-o mariologie

românească), **M.** a rămas toată viața un apropiat al literaturii religioase. Pe seama acestui studios la Stambul și foarte atent cu „ieșirile" sale, al căror fast (ostentație barocă) îi impresiona pe târgoveți (Neculce descrie alaiurile spectaculoase și atent regizate: „Și era mândru și bogat, și umbla cu povodnici înainte, domnești, cu buzdugane și cu paloșe, cu soltare tot de sârmă la cai"), este pusă și tălmăcirea, prin 1661, a două scrieri catehetice atribuite lui Athanasie, patriarhul Alexandriei, în *Carte cu multe întrebări foarte de folos pentru multe trebi ale credinței noastre*. L-a interesat și „arheologia" creștină – a tradus *Povestea construirii Bisericii Sfânta Sofia din Constantinopol* –, dar și combaterea mișcărilor religioase centrifuge, dovadă fiind tălmăcirea, târzie, în rusește, care i se atribuie lui (dar și mitropolitului Dosoftei), a cărții *Împotriva ereziilor* a lui Simeon, arhiepiscop al Salonicului, apărută în grecește la Iași, sub îngrijirea lui Dosoftei, în 1681. I se mai pun în seamă („concurent" fiindu-i tot Dosoftei) și versiunea românească a *Mântuirii păcătoșilor* de Agapie Landos, ca și tălmăcirea *Istoriilor* lui Herodot. Întors de la Constantinopol și aflat de câtăva vreme între partizanii Ghiculeștilor, **M.** îl va însoți în 1659 pe Gheorghe Ghica în Țara Românească, primind de la acesta rangul de mare spătar. Se întoarce însă în Moldova, prin 1660, unde Ștefăniță Lupu (colegul lui de la Stambul) l-ar fi acoperit de onoruri și bogății (temei pentru Neculce să construiască o narațiune pe tema „ingratitudinii"). Va fi din nou, peste scurtă vreme, în Muntenia, pentru a primi de la Grigore I Ghica, în 1661, funcția de capuchehaie la Înalta Poartă. În anul 1664 Nicolae Milescu părăsea în grabă Stambulul, un oraș ce devenise primejdios pentru el, căci voievodul său fusese scos din scaun pentru simpatiile față de austrieci. Se va alătura, la Stettin, micii suite a pribeagului Gheorghe Ștefan, care pierduse și el tronul Moldovei și peregrina prin Apus în căutare de sprijin politic. În slujba fostului domn, **M.** a lăsat „urme" cărturărești în codicele de care se îngrijea Antonie de Moldovița și a făcut câteva călătorii: întâi în 1666, la Stockholm, la regele Suediei, unde a rămas vreo câteva luni, și apoi, prin 1667, în Franța la regele Ludovic al XIV-lea. În amândouă capitalele a purtat, fără succes, mesajele de ajutor ale voievodului fugar. În ianuarie 1668 Gheorghe Ștefan murea și **M.** își aduce aminte de Moldova, unde domnea Iliaș Alexandru și unde o încercare neizbutită de a deveni domn îi provoacă, probabil, aventura („însemnarea la nas") pe care Neculce o va pune pe seama lui Ștefăniță Lupu. Pleacă din nou în 1669, la Constantinopol. Era încă acolo în 1670–1671, când Dosithei Nottaras găsea de cuviință să îl recomande Moscovei, capitală aflată în expansiune și în căutare de funcționari învățați. Spătarul a plecat spre Rusia pe o cale ocolită: părăsește Adrianopolul la începutul lui februarie 1671, trece prin Belgrad și traversează Ungaria, în aprilie se află în Polonia, la Curtea regelui, iar la 23 mai trece hotarul spre o Moscovă care îl va primi cu toată cinstea. Țarul îl va angaja la Posolskii Prikaz (Departamentul Solilor) și-l va trimite în primăvara lui 1675 în China. S-a întors la Moscova, după călătoria în China, în ziua de 5 ianuarie 1678. Sosea într-o Moscovă ostilă, unde amicii și susținătorii i se împuținaseră: țarul Alexei Mihailovici, protectorul său, murise în ianuarie 1676, Departamentul Solilor nu mai era condus de Artemon Matveev. Cercurile din preajma Curții l-au întâmpinat cu dușmănie. Zvonurile, lansate și întreținute cu insistență de răuvoitori, făcuseră din el un ambasador abuziv și necinstit; la Nercinsk i s-a făcut o primire înjositoare, va fi umilit, percheziționat („au început să-l caute și pe sol prin buzunare, în carâmbul ciubotelor, în pantaloni și în sân, peste tot..."), i se vor citi și înregistra hârtiile și i se vor sechestra lucrurile. **M.** va reuși să-și refacă poziția cu destulă greutate. Își reocupă postul de la Departamentul Solilor și treptat devine un sfătuitor, în chestiuni de cultură cu deosebire, al țarului Petru cel Mare. Despre ultimii săi ani informațiile sunt puține și nesigure. Faima de cărturar, de călător și scriitor i-a mângâiat, se pare, ultima parte a vieții. Cea mai importantă faptă literară a anilor în care **M.** pendula între Moldova, Țara Românească și Constantinopol a fost traducerea, între 1661 și 1664, a *Vechiului Testament*, realizată în timpul ședерii la Constantinopol. Motivele care l-au îndemnat să traducă *Vechiul Testament* au fost pur culturale, românul fiind împins, probabil, și de „pasiunea clasicizantă" (Virgil Cândea), și de interesul față de textul scripturistic, iscat între învățați de disputele confesionale ale protestanților. Lucrează pe *Septuaginta* grecească (varianta aldină), într-o ediție protestantă apărută la Frankfurt pe Main în 1597. Preia în întregime împărțirea conținutului după această ediție (traduce și *Stihurile la dumnezăescul David*, care în *Biblia de la București* vor fi tipărite între psalmii 76 și 77), se străduiește să reproducă și aparatul ei critic. Nu renunță nici la un text, socotit apocrif de ortodoxie, *A IV-a carte a macabeilor*, intitulat – în traducerea cărturarului român – *Pentru sângurul ținitoriul gând*, o disertație pentru așezarea rațiunii deasupra simțurilor, care este atribuită lui Josephus Flavius, dar aparținând unui anonim din Alexandria în veacul I d.Hr. Lângă acest „text de bază" al *Vechiului Testament* **M.** s-a mai adresat doar unui izvor „slovenesc", care trebuie să fi fost ediția din 1581, apărută la Ostrog, sub protecția cneazului Constantin, și se poate crede că n-a cunoscut și n-a avut la îndemână ediția moscovită din 1663 a *Bibliei* slavone. În acest caz, anul 1663 (și nu 1664) trebuie acceptat ca termen *ante quem* al tălmăcirii lui. „Izvoadele letenești" evocate – tot ca auxiliare – vor fi fost reprezentate de ediții oficiale ale *Vulgatei*, tipărite, probabil, la sfârșitul secolului al XVI-lea sau la începutul celui de-al XVII-lea, iar în celălalt „izvod letenesc ce au fost scos de curând", alt text ajutător, cercetătorii au văzut „o traducere latină, recentă pentru Milescu, a originalului ebraic al *Vechiului Testament*" (Virgil Cândea). Editorii *Bibliei de la București* au lucrat pe acest text al *Vechiului Testament* tălmăcit de **M.**, text ce suferise cel puțin o îndreptare însemnată (făcută, poate, de Dosoftei). Vor supune acest text revizuit propriei lor „revizii", confruntându-l iarăși cu originalul grecesc și, poate, cu versiunea din manuscrisul 4389 de la Biblioteca Academiei Române, renunțând, în bună măsură, la impresionantul aparat critic al manuscrisului 45, păstrat la Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române, ce venea mai ales dintr-o ediție („sixtină") pornită

din spațiul catolic (și care nu admitea o tipărire grăbită). Cu alte cuvinte, revizorii și editorii bucureșteni – frații Radu și Șerban Greceanu, bănuitul lor „consilier" stolnicul Constantin Cantacuzino, Ghermanos Nyssis, Mitrofan, fostul episcop de Huși, alți „dascăli" – renunță la achizițiile pretențioase și erudite ale manuscrisului 45 (demonstrație magistrală de alcătuire a unui text în acord cu rigori foarte speciale), se „repliază" lângă *Septuaginta* de la Frankfurt și pun sub tipar o versiune vădit mai pauperă în planul rigorilor filologice. „Au îndreptat" însă, pe alocuri, „cuvintele", au produs o redacție cu mai multă fluență, au corectat și – cum ei înșiși afirmă în epilog – au lucrat în căutarea limpezirii, a „deslușirii" („și mai mult deslușindu-se pre limba rumânească"). Astfel „s-a născut" *Biblia de la București*, o carte zămislită în bună măsură de cărturarii laici, o carte profund îndatorată „înainte-mergătorului" **M.**, o carte ai cărei „părinți" s-au adunat din toate marile secvențe de cugetare, fie ele profund atașate tradiției spirituale a locului, fie deschise impulsurilor extraortodoxe, din spațiul românesc și din Sud-Estul european. În capitala Suediei **M.** a făcut o foarte bună impresie, fiindcă a fost rugat de ambasadorul Franței, Arnauld de Pomponne, să lămurească, în calitatea lui de ortodox (căci rușii, interogați în aceeași problemă întârziau să răspundă) chestiunea transsubstanțierii, adică a prefacerii pâinii și a vinului de împărtășanie în trupul și sângele lui Hristos. Textul, în greacă și latină, este *Enchiridion sive Stella Orientalis Occidentali splendens...*, elaborat la Stockholm în februarie 1667 și tipărit în 1669, la Paris, de Antoine Arnauld și Pierre Nicole în cartea *La Perpétuité de la foy de l'Église Catholique touchant l'Eucharistie, défendue contre le livre du sieur Claude, ministre de Charenton,* cu precizarea „Écrit d'un seigneur moldave sur la croyance des Grecs". Pe lângă „tema" transsubstanțierii, **M.** prezintă pe scurt toate dogmele și normele fundamentale ale ortodoxiei, făcând loc și unor mici excursuri în istoria Bisericii Răsăritene și luând parte la o dezbatere religioasă a Apusului, cea dintre janseniști și reformați. A fost chiar învinuit de cel ce conducea „combaterea" din partea reformaților, pastorul calvinist Jean Claude, că ar fi nutrit simpatii catolice, fiind un duplicitar („grec cu grecii și latin cu latinii"), un „grec falsificat", aflat departe de dogma ortodoxă. Se urmărea, desigur, minimalizarea, aneantizarea chiar a mărturiei lui **M.**, căci nimic din atitudinea sau demersurile lui de până atunci (și nici de după aceea) nu îndreptățește o asemenea afirmație. În jurnalul de călătorie pe care îl va ține **M.** în timpul ambasadei sale spre China, text redactat în rusește – *Cartea în care este descrisă călătoria prin ținutul Siberiei, de la orașul Tobolsk până la hotarul împărăției Kitaiei, anul 7183, luna mai, ziua 3* – vor fi înscrise liste nesfârșite și plictisitoare de localități cu precizarea distanțelor dintre ele, căci așa îi cereau instrucțiunile primite la plecare. Serii de nume, sate după sate, ostroave, afluenți pe stânga și pe dreapta, gârle, pâraie, grinduri, mlaștini, cataracte, cascade, locuri potrivnice navigatului, bolovani dușmănoși în mijlocul râului, vârtejuri ce trebuie ocolite, strâmtori, bucăți de drum unde se putea pluti cu ajutorul pânzelor, altele unde era nevoie de vâsle, altele unde ambarcațiunea trebuia trasă la edec, serii covârșitor monotone, întrerupte în câteva locuri de mici „monografii" ale marilor bazine hidrografice (*Descrierea minunatului râu Irtâș, Descrierea vestitului și marelui râu Obi chiar de la obârșie și până la sfârșit, la gurile sale de la mare, Descrierea Mării Baikal* – necunoscută „nici de geografii vechi, nici de cei noi" – *împrejur, de la gura râului Angara prin care acesta pornește din Baikal, și până iarăși la ea, Descrierea lacului Dalai și a râului Argun*), fac loc, când și când, unor pete de „culoare literară", câtorva legende și unor excursuri savante. De pildă, discuția despre hotarul „adevărat" dintre Europa și Asia. Cu o cosmografie în mână, pesemne, și cu multă știință adunată înainte, **M.** cel învățat și călcând cu piciorul locurile descrise și de alții (colportori – în genere – de „năzdrăvănii", care au pus în cărți „zvonuri din auzite", fiindcă „nici unul dintre marii cunoscători nu au fost pe acolo") corijează: „Tot ceea ce au scris atât vechii geografi, cât și cei noi, ne arată că vestitul râu Obi se află între două părți ale lumii, între Asia și Europa", iar „această împărțire este greșită" și propune: „Mai bine ar fi dacă s-ar arăta hotarul dintre Asia și Europa pornind de la izvoarele râului Don, apoi să se ducă o linie de la malul stâng al râului Dvina, pe la orașul Arhanghelsk și până la ocean; ar fi mai scurt și mai adevărat". Vorbind despre samur, **M.** se sprijină (ca și în cazul ostiacilor) pe cei vechi: „Samurul este o vietate foarte frumoasă și puioasă și nicăieri în lume nu se înmulțește ca în ținuturile de miazănoapte ale Siberiei, iar în Siberia cei mai buni trăiesc în jurul mării și unde sunt locurile friguroase. Acolo unde sunt locurile mai calde și de câmpie, samurii sunt mai urâți. Ei fac deodată câte cinci, șase pui vioi și frumoși. Frumusețea lor se desăvârșește odată cu venirea zăpezii și se șterge apoi odată cu topirea ei. Samurul este animalul pe care și grecii și cei din antichitate și latinii îl numeau «lâna de aur» și pentru blana aceea au plecat și argonauții greci pe Marea Neagră și apoi pe râuri în sus, unde au căutat-o și despre care scriu istoricii. Samurii sunt atât de puioși, încât se aseamănă cu un izvor nesecat." În *Documentul de Stat al soliei lui Nicolae Spătarul în China. 1675–1676 (Stateinâi spisok)*, mai cu seamă în acea parte – de a cărei autenticitate englezul J. F. Baddeley era sigur – care se intitulează *Scrisoarea lui Nicolae Spătarul către țarul Alexei Mihailovici...* și e datată „aprilie 1676", tot un text „comandat", **M.** nu mai este cel dinainte, nu mai e constrâns să facă „geografie" și „etnografie", nu mai este zorit, grijuliu să numere verstele dintre două sate, să nu scape vreo populație dintre cele ce se mutau cu iurtele pe malurile fluviilor și să afle dacă plătesc sau nu „bir" țarului, abia având vreme să semnaleze câte un „loc" ingnorat de geografii consultați îndeobște. Se mișcă acum mai liber și se „amestecă" mult mai des în text. Îi istorisește țarului drumul său prin China, un drum dificil, o călătorie inițiatică. „Minunarea" nu lipsește, și într-un rând ambasadorul exclamă: „Noi ne simțim ca pe alt tărâm". Dar parcă ar fi vorba, mai degrabă, de un soi de „încântare". Călătorul, informat într-o oarecare măsură, notează cele văzute sau auzite („marele lac Sara-nor în care, după cum se spune, s-ar găsi scoici mari cât o farfurie albă și în aceste scoici se găsesc mărgăritare" fosforescente), verifică

uneori autenticitatea știrilor, nu lasă să-i scape întruchipările particulare („aici se înalță o kumirniță de piatră a locuitorilor chinezi, în care sunt așezați feluriți zei de ai lor, unii sculptați, alții pictați. În mijlocul acestora este așezat marele idol, care parcă ține globul pământesc în mână, ca un stăpânitor al lumii și se numește Fe sau Fo"). O poftă teribilă de a vedea (mai cu seamă atunci când ochiul înregistra „ciudățenii") și de a cunoaște o altă lume transpare din toate aceste însemnări. Dar această „lume a străinilor", în rosturile și în resorturile ei intime, i se descoperă cu greu. Este o alteritate de o factură aparte, care nu se dezvăluie, se apără, se ascunde cu obstinație în spatele unor tradiții inamovibile. Zidul (fie că e vorba de Marele Zid, semn orgolios al grandorii, fie de zidurile succesive care protejau palatul imperial din Pekin, fie de incinta reședinței rezervate solilor, și ea un fel de închisoare) și poarta, strașnic păzită, par a fi „mobilele" unei steme a impenetrabilității. Totul în acest univers mândru de arhaicitatea lui pare a fi ritualizat (un ritual ce salvează chiar vechimea): tradiția domină, conservarea ei este lege supremă, o lege apărată mai cu seamă de mandarinii care blocau orice intenție a hanului de a face concesii. Puțini intruși reușeau să pătrundă în această lume zăvorâtă. Askaniama, mandarinul care l-a însoțit pe **M.**, se dovedește un diplomat abil, răbdător și tenace în îndeplinirea propriei misiuni, competitor pe măsura solului, profesionist autentic al pertractărilor, capabil să execute un balet complicat între refuz, compromis și vorba ultimativă, propunând mereu soluții în care cuvântul nu face altceva decât să disimuleze. În nesfârșita negociere pe care o închipuie întâlnirile dintre sol și diplomatul chinez (atent cu stăruință la afirmarea propriului rang și a regulilor instituției pe care o reprezenta), cu ofensive și replieri, cu formule care abia ascund suspiciunea, cu manevre care ambalează tot atâtea inabilități vecine (retoric) cu neputința, își găsește loc o interminabilă sfadă cu privire la protocol, o veritabilă „gramatică" a diplomației, subiect inepuizabil și care a ocupat cea mai mare parte a tratativelor (altfel, misiunea lui **M.** a fost o nereușită). Izbânda unuia dintre cele două puncte de vedere însemna superioritate (de pildă, acceptarea unei *intitulatio*: „Marele împărat țar și marele duce Alexei Mihailovici, stăpânitor absolut al întregii Rusii Mari, Mici și Albe, este asemănător unui soare pe lume și asemenea unui soare care prin natura sa este o binecuvântare pentru toți, răspândind lumină și bunătate mai ales lunii și stelelor și atrăgând de la ele tot ce este bun"), chiar supremație. De aceea, cuvinte ca „cinste", „necinste", „înjosire", „înălțare" apar frecvent în cuvântările solului și ale lui Askaniama. Dorind să evite dezechilibrul (ce ar fi fost produs prin ceremonial), cei doi apără, fiecare, onoarea monarhului său. Este vorba, evident, în ciondăneala acestor mijlocitori (rafinați, abili, diversioniști, capricioși, obstrucționiști) de o dispută între orgolii, traducând niște acumulări importante de istorie și de existență monarhică. **M.** și Askaniama nu se înțeleg, discursul lor mental este diferit. O înțelegere ar fi fost imposibilă, fiindcă semnele din care cele două coduri închipuie conceptele (protocolul este parte a unui ceremonial, iar acesta transpune, în fapt, un ritual ce coboară dintr-un rit) sunt profund deosebite. Rușii îi ceruseră lui **M.** și o carte despre China, o carte care să pună la dispoziția Curții de la Moscova un tablou, sistematic și bogat în informații, al acelei împărății care se ascundea cu obstinație în spatele dificultăților naturale ce obturau căile de acces, în spatele limbii, în spatele unor aparent inamovibile tradiții. Și el s-a achitat de această îndatorire cu aceleași unelte ale învățatului, utilizând lucrări și relatări ale unor călători, precum și propriile sale observații. Două dintre manuscrise precizează că textul a fost realizat „parte din propriile sale cunoștințe [...], parte din unele cărți și povestiri". *Descrierea Chinei*, cea mai citită dintre scrierile „răsăritene" ale lui **M.** (cele douăzeci și opt de copii atestă cererea), cartea care îl va face faimos în Apusul Europei (exemplarul, cu un soi de dedicație, dăruit de autor, în 1685, la Moscova, lui J. G. Sparwenfeldt, va poposi în rafturile Bibliotecii Naționale din Paris) și în Levant (cercetătorii sunt de părere că la cererea patriarhului Dosithei Nottaras al Ierusalimului **M.** însuși ar fi tradus în grecește *Jurnalul de călătorie prin Siberia. Descrierea Chinei și Cartea despre tătari*, iar această tălmăcire, atribuită uneori lui Hrisant Nottaras, va ajunge la Stambul, la Sfântul Munte și în Țara Românească, fiind copiată, în 1693, de un călugăr de la mănăstirea Radu Vodă din București), s-a născut ca o lucrare a unui scriitor savant. Departe de a fi doar o „traducere literală" a lucrării *Atlas Sinensis* a iezuitului Martinius Martini, publicată la Amsterdam în 1655, *Descrierea Chinei* s-a nutrit din rapoartele redactate pentru Departamentul Solilor de cei ce l-au precedat în investigarea Orientului Îndepărtat, din însemnările lui Jurii Krijanici, un călugăr sârb ce lucrase la Departamentul Solilor și își consuma acum exilul în Răsărit și pe care ambasadorul țarului l-a întâlnit la Tobolsk, din cartea unei solii olandeze în China din anii 1656–1657, publicată de J. Nieuhoff în 1665 la Leyda, despre care se știe cu siguranță că solul o avea cu sine, ca și din lucrarea lui Martinius Martini *De Bello Tartarico Historia*, pe care **M.** a tradus-o din latinește în slavona rusă, precum și din alte elaborări tipărite (cum ar fi cartea lui Athanasius Kircher, *China monumentis qua sacris qua profanis nec non variis naturae et artis spectaculis, aliarumque rerum memorabilium argumentis ilustrata*, Amsterdam, 1667) ori manuscrise (precum acea „carte latinească" dată ambasadorului la Pekin de iezuitul Verbiest), din sinteze de topografie, chinezești sau făcute de alții (căci, scrie într-un loc, „chinezii își zugrăvesc împărăția lor pe hărți în chip de pătrat, dar iezuiții o înfățișează mai bine, ca o lună nu tocmai plină"), din unele sinteze locale de istorie („pentru o mai bună înțelegere a vechimii împărăției lor, vom scrie pe scurt din condica lor letopisețul dinastiei împăraților chinezi"), consultate, probabil, cu ajutorul unor traducători. Relația cu cartea lui Martini există, dar **M.** l-a citit pe iezuitul italian în selecția făcută de J. Nieuhoff, autor care și-a adunat știrile din tot ce însemna atunci sinologia europeană, începând cu Marco Polo („Marcu Pavel venețianul", îl numește solul). Martinius Martini e folosit și prin intermediul compunerilor primite de la Krijanici și, probabil, de la Verbiest. Lângă secvențele împrumutate din cărți sunt așezate — într-o „țesătură" căreia trebuie

să i se recunoască originalitatea – știri care proveneau din surse orale (tradiții, legende, „explicări" trecute din generație în generație, un „anecdotic" de bună extracție) închipuite de negustori, de călători, de localnici, precum și constatări rezultate din observații proprii („eu singur am văzut că...", „eu însămi m-am încredințat despre...", „mărturisim ca cel mai bun martor, care am văzut cu ochii noștri..."). Se poate spune că dintr-o astfel de „colecție", cu etaje supravegheate și bine orânduite, în a căror dispunere se vede limpede o „intenție auctorială" (ce știe, în primul rând, să cearnă), a crescut o carte care nu poate fi socotită doar traducere sau prelucrare. După ce hotărnicește Asia și îi evocă bogățiile, **M.** deslușește caracterul ales al acestui continent (reflex al anticei *Laus Asiae*) între celelalte pământuri: „Ea le întrece pe toate celelalte mai ales prin vechime, pentru că în Asia a făcut Dumnezeu raiul și tot aici au fost creați și primii oameni, strămoșii noștri, Adam și Eva, unde neamul lor a viețuit până la potop. Așijderea, după potop, tot din Asia s-au răspândit în celelalte părți ale lumii toate limbile și neamurile. În Asia își află începutul religia, obiceiurile cetățenești, ridicarea orașelor; scrisul și învățătura tot de aici au pornit. În Asia a binevoit Mântuitorul omenirii să se întrupeze, să trăiască și să moară pentru neamul omenesc, și de acolo s-a început și mântuirea noastră creștinească." Sunt firești aceste supraviețuiri ale unei „geografii biblice", care desemnau, toate, Asia drept spațiu al sacralității, fiindcă, după ce marii scriitori ai Bisericii, atât cei din Răsărit cât și cei din Apus, au acceptat paradisul ca realitate „substanțială" și „istorică", așezarea lui în Asia nu a mai reprezentat decât o chestiune de localizare. Locuitori ai acestui spațiu al primordialității, chinezii, cu impresionanta lor vechime, au câteva priorități tocmai în alcătuirea unei ordini a bunelor întreprinderi ale umanității: „De la chinezi au învățat toate neamurile de pe pământ cum se lucrează mătasea și nu numai atât; de la ei au deprins și arta de a naviga cu busola ori de a turna tunurile cele mari și flintele, precum și de a tipări cărți". Adevărate sau nu, aceste semne ale unei „politii" diseminate îmbracă un avertisment cordial: paginile care urmează – cu o sistemă ce pleacă de la istoric și geografic pentru a îmbrățișa toate structurile însemnate ale unei entități constituite (ce este și o alteritate bine înțeleasă) – au a prezenta cititorului, făcând mereu apel la un referent – civilizația europeană, o mare civilizație. Superpopulată și hiperurbanizată („împărăția chineză nu e atât de mare, pe cât este de plină de târguri și înțesată cu oameni"), mândră, orgolioasă în „deosebirea" ei, pe care o conservă printr-o izolare sprijinită și natural („pare o lume despărțită de restul pământului, căci din toate părțile drumurile celorlalte împărății către ea sunt împiedicate parcă de un zăgaz natural"), lumea chinezească nu încetează să se baricadeze prin opreliști nu mai puțin orgolioase în gigantismul lor. Marele Zid, căruia **M.** îi descrie atent structura și funcțiile, s-ar fi putut legitima „alături de cele șapte minuni ale lumii" și să păzească o autarhie ale cărei vechi temeiuri păreau că începuseră – dacă nu se scapă din vedere unele remarci din *Jurnalul de călătorie...* – să se clatine. Lumea chinezească este închisă. Se străduiește să rămână închisă și să propună puținilor străini care ajung acolo un chip împietrit, blocat într-o etichetă și un ceremonial inamovibil, un chip riguros ierarhizat („fiecare își cunoaște rangul") și un mental impenetrabil. De aici, poate, și disimularea pe care chinezii o practică în diferite feluri („sunt însă șireți, mincinoși, vicleni, înșelători, bănuitori în orice lucru și întotdeauna bucuroși să-i amăgească pe străini, ca să le arate acestora cu cât întrec ei în înțelepciune toate celelalte popoare"), ca armă de apărare, s-ar zice, deși unii par a ajunge în acest plan la veritabile performanțe. Spațiul chinezesc îi rezervă călătorului surprize la tot pasul: construcții filigranate, amenajări ale pământului și ale apelor, meșteșuguri rafinate, vecine cu arta, palate, temple, politețe ajungând până la curtenie și extrem de multă muncă, o lume cu ritmurile ei, foarte riguroase, cu o disciplină severă, cu modalități particulare de a cunoaște și de a stăpâni timpul (privind mersul stelelor, citind „în trăsăturile feței și în liniile din palma oamenilor"), materia („În China se află mulți doctori alchimiști care zic nu numai că ar scoate aur din cositor și altele, dar că ei ar avea și leacuri prin care oamenii pot dobândi nemurirea") și trupul omenesc („Ei au tipărite multe cărți despre medicină, despre chipul cum se construiesc casele și despre multe alte meșteșuguri, iar cât privește pe cel al tămăduirii, acesta este la ei mai presus decât al doctorilor noștri. Cu toate că doctorii noștri îi întrec în învățătură, căci știu mai multe lucruri și judecă mai bine, totuși chinezii lecuiesc mai repede și mai temeinic orice boală. Ei au multe cărți doctoricești în care sunt descrise și desenate tot felul de ierburi și pietre"). „Minunile" chinezești nu stârnesc minunare. Constatările – ale lui **M.** sau ale „izvorului" său ori și ale unuia, și ale celuilalt – au luciditatea necesară. Exagerările sunt amendate drastic (leacul pentru nemurire este calificat drept „minciună sfruntată" și „înșelătorie") ori măcar puse la îndoială prin câte un optativ („ar avea ei și leacuri") care zdruncină încrederea cititorului. Prețuirea își face loc acolo unde este cazul. Lumea aceasta veche, care iubește filosofia și „facerea de bine" (deși „se tăvălesc în multe fapte urâte, însă o fac cu grijă mare și născocesc tot felul de mijloace pentru ca nimeni și niciodată să nu bage de seamă"), în care părinții și dascălii sunt înconjurați cu respect, nu agreează violența și nici actul combatant („cearta și războiul sunt apucături de fiară"). Temeiul stabilirii unei diferențe ar fi aici oferit de Aristotel, care a scris „în vechile sale cărți" despre „asiatici că sunt mai înțelepți decât popoarele europene, iar despre europeni că sunt cu mult mai viteji decât asiaticii. Tot așa și astăzi se poate spune despre chinezi același lucru, deoarece chinezii sunt față de noi, europenii, tot așa de viteji ca și femeile față de bărbați; în ceea ce privește înțelepciunea sunt cu mult mai presus, pentru că ne întrec prin ascuțimea minții." Știința „este de mare preț". O știință agonisită prin școală („nu se găsește nici un singur om care să nu știe să citească și să scrie"), o știință care impune statutul celui ce o posedă și îi asigură propensiunea într-o (foarte modernă) aristocrație a meritului: „Pe omul neînvățat și pe cel simplu ei nu-l primesc nici în cea mai mică slujbă și cu cât cineva este mai învățat, cu atâta dobândește mai mare cinstire; la ei orice mărire de la învățătură pornește". În tot ce

întreprinde **M.** acționează ca un om al epocii barocului. Lecturile sale, sistematice, profunde sunt precumpănitor baroce. Bunăoară, scrierile lui istorice și cele care au o anumită contingență cu istoria, mai toate din perioada rusească a activității sale, adică *Chresmologhionul* (atribuit și lui Paisie Ligaridis), *Vasiliologhionul*, *Genealogia țarilor ruși* și încă vreo câteva. Îi mai sunt puse în seamă alcătuirea unui mic encomion, *Alegerea ca țar a țarului Mihail Feodorovici*, și tălmăcirea, din latină în grecește, a cărții lui Pierre Gilles – *Despre topografia și antichitățile Constantinopolului*. Prin ideile puse în lucru aparținând, sigur, unui set de idei al istoriografiei baroce est-europene, aceste cărți se apropie și de lucrările istoricilor din Țările Române: descrierea genealogică va fi utilizată și de Nicolae Costin, stolnicul Constantin Cantacuzino și Dimitrie Cantemir teoretizează „creșterea și descreșterea", în circulație la noi era și va fi conceptul „monarhiilor în succesiune pe cicluri" (cele „patru monarhii" biblice) ș.a.m.d. Mai toate aceste sisteme de analiză includ, potrivit unei mentalități și unor gusturi proprii cărturarilor barochizanți, și o componentă rezervată predicției, în ideea că „întâmplările scurse le prevestesc pe cele viitoare". Eforturile scriitorilor de istorie și ale celor ce căutau sensurile și învățămintele ei se vor concentra în preajma „semnelor" ce anunțau iminenta dispariție a Imperiului Otoman, agentul selectat spre îndeplinirea predicției fiind Rusia, marele imperiu creștin de la miazănoapte. Așa va proceda **M.** în *Chresmologhion*, pe care îl compilează sau îl traduce după o carte a profețiilor (*chresmoi*) întocmită de Paisie Ligaridis, sau în *Vasiliologhion*, unde drepturile divine ale monarhului sunt afirmate fără echivoc. Cărturarii vremii nu făceau encomiastică gratuită. Dimpotrivă, colectând „semne", sistematizându-le și interpretându-le, ei exersau o operă de stimulare politică și de justificare. În *Chresmologhion* **M.** ajunge să formuleze direct sfaturi și recomandări adresate țarului Petru. Se supuneau însă presiunii sistemului și ceremonialului baroc, scriind (chiar și istorie) potrivit unei mentalități și venind în întâmpinarea unui gust deja instalat. Între datele ce definesc acest gust, aplecarea spre exerciții de tip hermeneutic, în transcrieri literare, ocupă o poziție de seamă. Într-o lume care iubea încifrările și simbolistica și își îmbrăca teama de necunoscut în hieroglifele redescoperite (**M.** începuse și el redactarea unei *Cărți despre hieroglife*, care este, de fapt, o traducere din latinește), solicitarea ezoterismului propriu emblemelor și emblematicii se asocia, coerent, cu înclinațiile către ocultism și către „manțiile" de tot felul, către ermetism și literatura oraculară, către varii decodări și previziuni ori către astrologie. Literatura care răspundea unor asemenea cerințe era căutată, cercetată, tradusă, adaptată, produsă pe un spațiu întins. Scrierile datorate lui **M.**, mai toate tălmăciri sau prelucrări urmând surse occidentale, sunt exemplare pentru ilustrarea mentalității și a gustului literar al barocului. *Aritmologhia*, prelucrare după J. Lauterbach (*Arithmologia miscella*) și Joachimus Camerarius (*Arithmologia ethica, mithologica*), cuprinde aproape trei sute de gnome numerice mult agreate de literații barochiști. Tot o carte de gnomologie este și *Ethica*, datoare și ea enciclopediei lui Alstedius. *Geografia în chipul jocului de cărți* (cu un bănuit original franțuzesc) propune o ingenioasă utilizare a emblematicii în didactică. Emblemele dau originalitate și *Cărții despre cele nouă muze și despre cele șapte arte liberale*, pentru care nu trebuie neapărat căutate surse occidentale, căci tema avea o veche tradiție în poezia panegiristică ucraineană din prima jumătate a secolului al XVII-lea. Interesul arătat în acest context literaturii oraculare în genere, oracolelor sibilinice în particular capătă motivări suficiente. Sibilele pătrund, firesc, în texte ce brodează pe marginea unor miracole, profețiile lor se autonomizează, motivul își face un nou statut și, depășind zona literarului, capătă (recapătă, mai bine zis) dreptul de a figura în programele inconografice. Previziunile versificate ale sibilelor din culegerea a lui Iannikie Haleatovski, *Cerul nou...* (Lvov, 1665), vor fi utilizate, cu neînsemnate modificări, de **M.** în *Cartea despre sibile, câte erau – 12 –, cum se numeau și despre profețiile lor* (1672). Strofe întregi trec din lucrarea *Cerul nou...* în *Cartea despre sibile...*, ansamblu de mare erudiție, veritabil tratat, cu o informație impresionantă, adunată din surse occidentale și grecești, și cu preluarea aceleiași teze politice antimahomedane. La **M.** sibilele – care vor pătrunde și în programele iconografice românești în a doua jumătate a secolului al XVII-lea – sunt douăsprezece, ca în tradiția occidentală. În cartea lui, sibila Eritreea prezice că vulturul bicefal din nord (emblemă a țarilor ruși) va învinge, protejat de semnul crucii, împărăția musulmană. Baroc este și enciclopedismul lui **M.**, așezat și la temelia reorganizării, în 1703, a școlii din Moscova, în a cărei programă s-au introdus științele pozitive și latina – lui i se atribuie compunerea unui *Dicționar greco-latino-slav*, dar și „luarea de poziție" *Dovadă pe scurt cum că învățătura limbii eline este mai folositoare decât a limbii latine –*, un enciclopedism care l-a îndemnat să traducă lucrări precum *Cartea despre natură*, *Cartea despre animalele lumii* ori *Cele șapte minuni ale lumii*. Duhul baroc aducător de modernitate în această parte a lumii a patronat scrierile marelui cărturar român.

SCRIERI: *De la Tobolsk până în China*, tr. G. Sion, București, 1888; *Călătorie în China (1675–1677)*, tr. și pref. Em. C. Grigoraș, București, 1926; *Jurnal de călătorie în China*, tr., îngr. și pref. Corneliu Bărbulescu, București, 1956; *Descrierea Chinei*, tr., îngr. și pref. Corneliu Bărbulescu, București, Minerva, 1975; *Manual sau Steaua Orientului strălucind Occidentului – Stella Orientalis Occidentali splendens*, ed. bilingvă, tr. și introd. Traian S. Diaconescu, Iași, 1997. **Traduceri:** *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură*, București, 1688 (în colaborare); *Aritmologia, etica și originalele lor latine*, tr., îngr. și introd. Pandele Olteanu, București, 1982.

Repere bibliografice: P.P. Panaitescu, *Nicolas Spathar Milescu (1636–1708)*, „Mélanges de l'École Roumaine en France", 1925, 1; ed. (*Nicolae Milescu Spătarul*), tr. Silvia P. Panaitescu, îngr. și introd. Ștefan S. Gorovei, Iași, 1987; Iorga, *Ist. lit., 365–369*; Constantin C. Giurescu, *Nicolae Milescu Spătarul. Contribuție la opera sa literară*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. VII, 1927; N. Iorga, *Oeuvres inédites de Nicolas Milescu*, București, 1929; Ioan Hudiță, *Contribuțiuni la istoria spătarului Neculai Milescu și a lui Gheorghe Ștefan*, Iași, 1929; Pușcariu, *Ist. lit., 126–131*; Ion G. Dimitriu, *Contribuție la opera spătarului Nicolae Milescu*, București, 1940; Cartojan, *Ist. lit.*, II (1940), *129–135*; Ciobanu, *Ist. lit., 311–321*; Al. I. Ciurea, *Mărturisirea de credință a Spătarului Nicolae Milescu: „Stella Orientalis Occidentali splendens"*, „Ortodoxia", 1958, 4;

Perpessicius, *Alte mențiuni*, I, *378–385*; Haneș, *Studii ist. lit.*, *7–131*; Piru, *Ist. lit.*, *I, 198–216*; Lăudat, *Ist. lit.*, I, *162–185*; *Ist. lit.*, I, *423–436, 444–445*; Virgil Cândea, Dinu C. Giurescu, Mircea Malița, *Pagini din trecutul diplomației românești*, București, 1966, *148–167*; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, *164–179*; Virgil Cândea, *Rațiunea dominantă. Contribuții la istoria umanismului românesc*, Cluj-Napoca, 1979, *79–223*; *Dicț. lit. 1900*, *570–573*; Zamfira Mihail, *Nicolae Milescu Le Spathaire, un „encyclopédiste" roumain du XVII-e siècle*, RSE, 1980, 2; D. I. Ursu, *Nikolai Gavrilovici Spatharii*, Moscova, 1981; Anghelescu, *Scriitori*, *30–43*; Ștefan S. Gorovei, *Nicolae (Milescu) Spătarul. Contribuții biografice*, AIX, t. XXI, 1984; Zamfira Mihail, *La Diffusion des écrits „orientaux" de Nicolae Le Spathaire Milescu*, RSE, 1985, 2; Liviu Onu și Lucia Șapcaliu, *Cea mai veche traducere românească a „Istoriilor" lui Herodot și problemele pe care le ridică*, în Herodot, *Istorii*, îngr. Liviu Onu și Lucia Șapcaliu, București, 1984, *479–662*; Ștefan S. Gorovei, *Un episod din „recuperarea" Bizanțului: prima „operă" a Spătarului Milescu*, AIX, t. XXII, 1985, 2; Zamfira Mihail, *Nicolae Milescu Spătarul. „Călătoria unui «Jurnal de călătorie»*, MS, 1987, 2; Faifer, *Semnele*, *46–49*; Mazilu, *Recitind*, I, *326–328*, *352–354*, III, *413–438*; Al. Andriescu, *Studii de filologie și istorie literară*, Iași, 1997, *90–208*; Mihai Moraru, *De nuptiis Mercurii et Philologiae*, București, 1997, *167–175*; *Dicț. analitic*, I, *129–131*; Radu Ștefan Vergatti, *Nicolae, Spătarul Milescu. Viața, călătoriile, opera*, București, 1998; Mazilu, *Noi*, *51–61*; *Dicț. esențial*, *521–523*; Dan Horia Mazilu, *Noi printre ceilalți sau Despre literatura peregrinilor*, București, [2003], *22–63*; N.A. Ursu, *Contribuții la istoria culturii românești în secolul al XVII-lea*, Iași, 2003, *223–449*. *D.H.M.*

MILESCU, Victoria (18.XII.1952, Brăila), poetă. Este fiica Stelei Mocleașă (n. Constantin), soră de ocrotire, și a lui Vasile Mocleașă, ofițer. După ce termină Liceul „Nicolae Bălcescu" din Brăila (1972), se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din București, secția română-engleză, luând licența în 1976. Între 1976 și 1980 este profesoară de limba engleză în comuna Spiru Haret din județul Brăila, iar din 1980 până în 1990 lucrează ca referent de specialitate la Compania Tarom și la Departamentul Aviației Civile. După 1989 va fi redactor, publicist-comentator, redactor-șef adjunct la „Realitatea românească", „Azi" (suplimentul cultural „Fețele culturii"), „Ecran-Magazin", „Universul cărții", redactor la Editura Nemira. Debutează cu poeme în 1978 la „Luceafărul". Un dublu debut editorial se produce în 1988, când **M.** câștigă două concursuri pentru debutanți, cu volumele *Prier*, la Editura Cartea Românească, și *Argonauții*, la Editura Facla din Timișoara. Colaborează cu articole și poezii la „Viața românească", „Poesis", „Porto-Franco", „Adevărul literar și artistic" ș.a.

Versurile din culegerea *Welcome December! – Bun venit, Decembrie!* (1994) evocă evenimentele din 1989, apoteozând pe cei care s-au jertfit, dar arpegiind și multe din întrebările rămase fără răspuns. **M.** nu este un justițiar, și arma ei e metafora. Poemele sunt un recviem și, ca în *Miorița*, bocetul se răsfrânge într-o dramatică alegorie. Volumul *Izbânda furată* (1995) se înscrie în aceeași sferă, numai că acum se vorbește de „glonțul stelar", de „tristețea rănită", de singurătate. Piese lirice precum *Burnița zilei*, *Soliloc*, *Vrabia albă*, *Metafore* sugerează destinul poetului, care trebuie să se supună „monstrului" numit poezie, pentru că a „furat din stele petalele izbândei". Pare o lume nedefinită, tiranică, cu care „șlefuitorul de lacrimi" nu poate comunica. Dar își poate recrea un microcosmos al lui, colorat de afectivitate. Cu *Inimă de iepure* (1998) **M.** face un pas decisiv în structurarea liricii sale, în care se percep ecouri din poezia europeană, din Eugenio Montale, de pildă. Cu aceeași îndreptățire s-ar putea face referire la T.S. Eliot sau la Giuseppe Ungaretti, pentru anumite tendințe spre hermetism, spre ezoteric. Dincolo de triseți, de iluzii, disperări, suverană rămâne iubirea, deși „amore e morte" cum zice Leopardi, citat într-un moto. Poeta își asumă riscul, desfășurând un adevărat ceremonial de trucuri și de subterfugii pentru a limita sfîșierea cuvintelor, cu care vrea să sperie moartea, păstrându-și vigoarea și tinerețea. Are conștiința destinului („tigrii albi") și a artei sale, ca o pedeapsă pe altarul unui „poem sacrificial", de unde nu există cale de întoarcere, și își întoarce ruga către Dumnezeu, „principiul principiilor", știind că va fi primită în grădina unde bat zilnic la poartă poeme însângerate. În placheta *Ecoul clipei* (2003) este experimentat și laconismul poeziei haiku. Câteva cărți de versuri pentru copii vin să întregească profilul unei poete sensibile la minunile lumii.

SCRIERI: *Prier*, București, 1988; *Argonauții*, Timișoara, 1988; *Welcom December! – Bun venit, Decembrie!*, ed. bilingvă, București, 1994; *Șlefuitorul de lacrimi*, București, 1995; *Cartea cu surprize*, București, 1995; *Cine l-a salvat pe Murdărel?*, București, 1995; *Izbânda furată*, București, 1995; *Abecedar – ghicitoare. Dicționar – ghicitoare*, București, 1996; *Inimă de iepure*, pref. Cezar Ivănescu, București, 1998; *Arleziana*, postfață Sultana Craia, București, 2000; *Găsește rima. Lacrima de cristal*, București, 2000; *Zâmbet de tigru*, București, 2001; *Ecoul clipei*, postfață Bogdan Pascu, București, 2003.

Repere bibliografice: Dan Stanca, *„Welcome December!"*, RMB, 1994, 12 327; Andrei Gligor, *Moarte, libertate și uimire*, L, 1995, 3; Romul Munteanu, *Victoria Milescu și poezia politică*, „Azi" (suplimentul „Fețele culturii"), 1995, 798; Romul Munteanu, *Un drum prin poezie*, „Azi" (suplimentul „Fețele culturii"), 1995, 821; Ioan Es. Pop, *Notații și parabole*, „Cartea", 1996, 6; Oana Fotache, *Emoție și disciplină*, LCF, 1996, 13; George Chirilă, *Poezia unei adânci trăiri interioare*, „Universul cărții", 1998, 12; Octavian Soviany, *Factorul lipsei de patetism*, LCF, 1999, 34; Aureliu Goci, *Inimă de leu și inimă de iepure*, „Revista Sud", 1999, 3; Simion Bărbulescu, *Alteritatea poeziei contemporane*, CL, 1999, 12; Octavian Soviany, *Despre fragilitate*, LCF, 2001, 10; Constantin Cubleșan, *„Arleziana"*, „Curierul", 2001, 313; Victor Sterom, *Banca de metafore*, CRC, 2001, 11; Mariana Filimon, *Trei poeți*, CNT, 2002, 1–2; Ana Luiza Toma, *Dansul – spirit al eternei feminități*, „Porto-Franco", 2002, 1–3; Teodor Mădălin, *Farmec și ironie*, TMS, 2002, 12; Paul Silvestru, *Carte de citire*, București, 2002, *205–206*; Vasile, *Poezia*, *163–175*; Lucian Chișu, *„Zâmbet de tigru"*, VR, 2003, 3–4. *S.I.*

MILICESCU, Emilia Șt. (6.IV.1908, Bechet, j. Dolj – 6.VI.1990, București), istoric literar și editor. Este fiica Marioarei (n. Stoian) și a lui Paul Sadoveanu, grefier. Urmează școala primară la Bechet și liceul la Craiova, făcând studii superioare la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1926–1929). Funcționează ca profesor secundar de limba și literatura română la Târgu Jiu, Turnu Severin și București (1930–1955), apoi este cadru didactic în învățământul universitar, la București, Brașov și Sibiu (1955–1972). Își ia doctoratul în științe filologice la Universitatea din Iași (1965) și docența în științe filologice la Universitatea din Cluj (1972). Colaborează

la „Adevărul", „Adevărul literar și artistic", „Argeșul", „Astra", „Basarabia", „Caiete de literatură", „Cronica", „Echinox", „Flacăra", „Iașul literar", „Limbă și literatură", „Lumea românească", „Manuscriptum", „Preocupări literare", „Ramuri", „Revista scriitoarelor și scriitorilor români", „Revista muzeelor", „România literară", „Steaua", „Tânărul scriitor", „Timpul", „Tomis", „Tribuna", „Viața românească" ș.a. A folosit pseudonimele Simina Calomfir, Otilia Florin, Tanți Mili. O plachetă, *Dă-mi o fărâmă de lumină* (1942), a trecut neobservată.

M. își face o preocupare de o viață din cercetarea și editarea operei lui B. Delavrancea. Primul rezultat al acestei trude în care a pus pasiune, știință și acribie filologică este studiul *Barbu Delavrancea. Om, literat, patriot, avocat* (1940). Au urmat volumele *Barbu Delavrancea. Studiu biobibliografic* (1958) și *Delavrancea* (1975). **M.** a alcătuit seria *Opere* de B. Delavrancea (I-X, 1965-1979); volumul VIII, cuprinzând discursurile parlamentare ale lui Delavrancea, cenzurat grav la apariție, este reeditat integral în 1999. Studiul *Gheorghe Lazăr* (1982), publicat la bicentenarul nașterii cărturarului transilvănean, impune prin documentația bogată, culeasă în arhive din Sibiu, Novi Sad, Budapesta, Viena și Belgrad, cu ajutorul căreia autoarea urmărește să lămurească ruptura dintre autoritățile bisericești și Gheorghe Lazăr. Se conturează astfel mai clar evenimentele care l-au determinat pe tânărul învățat să vină la București și se avansează și o serie de ipoteze, printre care și cea despre *Gramatica românească* (1828) a lui I. Heliade-Rădulescu ca variantă a cursului ținut de Lazăr la „Sf. Sava". **M.** a editat și *Cronica de la Bechet. De neamul Ogrinenilor* (1974), cuprinzând memoriile bunicului său, Gh. Nicola Stoian Ogrineanu.

SCRIERI: *Barbu Delavrancea. Om, literat, patriot, avocat*, București, 1940; *Dă-mi o fărâmă de lumină*, București, 1942; *Barbu Delavrancea. Studiu biobibliografic*, București, 1958; *Delavrancea*, Cluj-Napoca, 1975; *Gheorghe Lazăr*, Cluj-Napoca, 1982; *Pe urmele lui Delavrancea*, București, 1986. **Ediții:** Barbu Delavrancea, *Opere*, I-X, introd. edit., București, 1965-1979, *Discursuri parlamentare*, îngr. edit., București, 1999; Gh. Nicola Stoian Ogrineanu, *Cronica de la Bechet. De neamul Ogrinenilor*, Cluj-Napoca, 1974; Horia Lazăr, *Jurnal de front*, pref. edit., București, 1980. **Traduceri:** Mărgărita Miller-Verghy, *Blandina*, îngr. și pref. trad., Cluj-Napoca, 1980.

Repere bibliografice: Stelian Segarcea, *„Barbu Delavrancea"*, „Drapelul" (Arad), 1940, 25; Șerban Cioculescu, *Finis coronat opus*, RL, 1979, 51; Mihai Ungheanu, *Delavrancea*, LCF, 1986, 35; Cella Delavrancea, *Dintr-un secol de viață*, îngr. și introd. Valeriu Râpeanu, București, 1987, *552-554*; Iordan Datcu, *Sub semnul Minervei*, București, 2000, *81-83*; *Dict. scriit. rom.*, III, *214-215*. *I.D.*

MILITARU, Vasile (21.IX.1886, Dobreni, j. Giurgiu – 8.VII.1959, Ocnele Mari), poet. Este fiul Dincăi și al lui Gheorghe Militaru, țărani. **M.** pare să-și fi făcut din această obârșie un însemn de noblețe, fiind tot mai convins, peste ani, că satul exprimă în modul cel mai autentic etosul românesc. Debutează cu versuri în „Literatură și artă română" (1904). Al. Vlahuță și B. Delavrancea îl vor ajuta să treacă peste ezitările începutului și tot ei îl vor sprijini să ocupe un post de funcționar în Ministerul Lucrărilor Publice. **M.** se va dedica acestei cariere, în 1930 fiind șef de birou clasa I la Direcția învățământului primar din Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice. Din 1922 este membru al Societății Scriitorilor Români și dobândește o anumită notorietate ca fabulist. Versuri i-au apărut în „Universul", „Convorbiri literare", „Curierul artelor", „Ecoul", „Flacăra", „Drum nou", „Porunca vremii" ș.a. După ce într-o broșură alătură două modeste încercări dramatice (*Ilinca. Harul busuiocului*, 1917), dă la iveală prima carte de versuri, *Stropi de rouă* (1919), urmată de *Cântarea neamului* (1925) și *Doina* (1927), de *Fabule* (1928), *Viermi și stele* (1936, al doilea volum de fabule) și *Curcubee peste veac* (1937, al treilea volum de fabule), cărora li se adaugă *Vorbe cu tâlc* (1931), *Psaltirea în versuri* (1933; Premiul Academiei Române), *Cântecile vinului* (1936), „poemele arabe" din *Ben-Hamar cântă* (1936), *Chiot către neamul meu* (1936), *Temelie de veac nou* (1938), două culegeri semnate Radu Bardă – *Treziți-vă, români!* (1936) și *Iuda* (1937) – ș.a. Poezia lui s-a vrut o amplă „cântare" a „neamului", însă între „versetele" acesteia se vor strecura, în numele unui naționalism excesiv și destule accente xenofobe. Omul își va proba, de altminteri, simțămintele patriotice în momentul izbucnirii celei de-a doua conflagrații mondiale, implicându-se fără ezitări în campania pentru dezrobirea Basarabiei și Bucovinei. Fostul combatant pe frontul antisovietic va fi inculpat de autoritățile noului regim instaurat în România și în 1959 Tribunalul Militar din Craiova îl va condamna la ani grei de detenție și la degradare civilă. Ar fi trebuit să stea patruzeci și doi de ani în închisoare, dar la numai câteva săptămâni după ce fusese întemnițat se va stinge din viață.

Poetul **M.** a fost aproape complet ignorat după 1944, dar nici în timpul vieții n-a avut o priză reală la critică. Comentariile ce i s-au dedicat nu au făcut decât să îl discrediteze. Motivația mai adâncă a unor astfel de reacții este de căutat nu în una sau alta din împrejurările care i-au putut marca, la un moment dat, biografia și scrierile, ci chiar în limitele poeziei sale. Căci, situându-se pe o platformă neosămănătoristă (E. Lovinescu), tradiționalistă, **M.** prelua și păcatele unui anotimp literar stagnant în propriile-i suficiențe și inerții. Acceptând obedient canonul, el făcea totuși dovada că își cunoștea destul de bine disponibilitățile și natura artistică. Sensibilitatea lui nu își putea afla o expresie pe măsură decât în registrul unei poezii apte să-i preia nu doar ruralismul, ci și să răspundă unui anume spirit mimetic, ce îi era structural. Apropriindu-și motive, ritmuri și imagini caracteristice unui climat literar pe care îșiși puseseră amprenta V. Alecsandri, G. Coșbuc, O. Goga, St. O. Iosif, **M.** va căuta să le imprime câteva nuanțe ținând de propriile trăiri. Demersul său va avea efectul scontat fie în rememorarea unor prezențe tutelare (*Mama*), fie în creionarea unor peisaje care îi pun în evidență calitățile de pictor naiv (*Icoană scumpă, Flori de primăvară, Cules de vie*). În rest, modelele acționează oarecum tiranic asupră-i. Poetul va reveni în ultimii ani ai vieții la o tematică religioasă, fără să aibă puterea de a-și transpune fervoarea creștină în versuri cât de cât memorabile.

SCRIERI: *Ilinca. Harul busuiocului*, București, 1917; *Stropi de rouă*, București, 1919; *Graur cel nesocotit*, București, 1924; *Cântarea neamului*, București, 1925; *Icoane scumpe*, București, 1925; *Doina*, București, 1927; *Un capitol din istoria culturală a țării. Începutul ateneelor populare din capitală*, București, 1927; *Fabule*, București, 1928; *Viermi și stele*, București, 1936; *Curcubee peste veac*, București, 1937; *Vorbe cu tâlc*, București, 1931; *Psaltirea în versuri*, București,1933; *Chiot către neamul meu*, București, 1936; *Treziți-vă, români!*, București, 1936; *Cântecile vinului*, București, 1936; *Ben-Hamar cântă. Poeme arabe*, cu desene de Ștefan Constantinescu, București, 1936; *Iuda*, cu desene de Petre Lazăr, București, 1937; *Temelie de veac nou*, București, 1938; *Fii gata, române!*, București, 1939; *Merele de aur*, București, 1941; *Eroii de la Stalingrad*, București, 1943; *Atacul*, București, f.a.; *Împărăția lui Isus*, București, f.a.; *Stropi de rouă*, îngr. Nicolae Lupan și Grigore Scor, pref. Nicolae Lupan, Bruxelles, 1988; *Divina zidire*, București, 1993; *Poemele nemuririi*, pref. Tudor Nedelcea, Craiova, 1995; *Șoaptele îngerilor. Poemele nemuririi*, București, 2000.

Repere bibliografice: Mihail Dragomirescu, *„Trandafirii bătuți de brumă"*, *„Iarnă"*, CVC, 1907, 7; Andrei Braniște, *Un poet descriptiv: Vasile Militaru*, RP, 1916, 275; M.G. [G. Ibrăileanu], *„Stropi de rouă"*, VR, 1920, 1; Al. Bilciurescu, *„Cântarea neamului"*, „Cinema", 1925, 13; A. Br. [Andrei Braniște], *„Stropi de rouă"*, CLI, 1920, 26; Paul I. Papadopol, *„Psaltirea în versuri"*, „Linia nouă", 1933, 4–5; Iorga, *Ist. lit. cont.*, II, *198*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, I, *414*; Al. Iacobescu, *„Curcubee peste veac"*, CRE, 1937, 3524; Cronicar, *„Curcubee peste veac"*, „Politica", 1937, 3; Sorin B. Rareș, *„Ben-Hamar cântă"*, „Mișcarea", 1938, 1809; Al. Iordan, *„Ben-Hamar cântă"*, „Mișcarea", 1938, 1941; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *852*, *Ist. lit.* (1982), *937*; Perpessicius, *Opere*, V, *82–84*; Petre Porea, *Vasile Militaru*, „Timpul Capitalei", 1990, 12; Vasile Levițchi, *Vasile Militaru*, LA, 1991, 52; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, *99–100*; *Dict. scriit. rom.*, III, *215–216*. *T.T.*

MILLE, Constantin (20.XII.1861, Iași – 14.II.1927, București), ziarist, prozator și autor de versuri. Era fiul unui mic boier scăpătat, Costache Milea, iar prin mamă, Maria, se trăgea din familia Tăutu, marele vornic Ioan Tăutu fiindu-i străbunic. Înscris, ca semibursier, apoi ca bursier la Institutul Academic din Iași, rămâne la cincisprezece ani orfan de ambii părinți. În 1878 devenea, tot aici, student la Facultatea de Litere și la Drept. Se apropie de ideile socialiste și, propovăduindu-le între studenții ieșeni, este considerat un nihilist periculos și se vede exclus în 1881 din universitate. Își reia studiile la Bruxelles, obținând și diploma de doctor în drept. Împreună cu V.G. Morțun, transferă în 1883 redacția revistei „Dacia viitoare" de la Paris la Bruxelles. La întoarcerea în țară, în 1884, se stabilește la București și practică avocatura. Ziarist de stânga, **M.** se distinge printr-un radicalism ce-și are obârșia atât în temperament, cât și în formația sa în spiritul ideilor socialiste. Colaborează și este redactor la „Românul" lui C.A. Rosetti, contribuie la înființarea unui cerc de studii sociale la București și la apariția primului ziar socialist, „Drepturile omului" (1885), intră în redacția ziarului „Lupta" al lui G. Panu, publică aici articole politice, sociale, cronică literară, proză (ca și în paginile celei de-a doua serii a gazetei „Drepturile omului"), este redactor la „Munca", „Lumea nouă". Ales în două rânduri membru în Consiliul General al Partidului Social Democrat al Muncitorilor din România, va demisiona din partid în 1895. Devenise, în același an, proprietarul ziarului „Adevărul", publicație de care îi vor fi legate, până în 1920, când o părăsește (reușind să mai fondeze în anul următor „Lupta"), cariera politică și truda de gazetar. Crescut la școala lui C.A. Rosetti și la aceea a lui G. Panu, **M.** avea o disponibilitate autentică pentru înnoire și a știut să modeleze la rândul lui numeroși ziariști. Ca literat, **M.** își face cu adevărat debutul în 1881, la „Contemporanul", revistă a cărei conducere literară o asigură un timp. Înainte, îi mai apăruse o poezie în revista „Femeia română" a Mariei Flechtenmacher. Au fost publicate în „Contemporanul" multe dintre textele care vor alcătui volumul *Versuri* (1883), povestiri (*Zoe*, *Pruncucigașa*), nuvele, ce vor intra, alături de altele, în volumul *Feciorul popei* (1887), fragmente din prima parte a romanului *Dinu Milian*, tipărită în 1887, recenzii etc. Scrie și la alte publicații („România liberă" – numărul literar din 1884, „Lupta literară", „Evenimentul literar", „Adevărul ilustrat", „Revista literară", „Viața socială"), semnând adesea cu pseudonime (Camil, Chițibuș, Dinu, Gheorghe Dinu, Emil, Gheorghe Frunză, T. Al. Maciu, Vântură Țară).

Scrutând literatura dintr-o perspectivă deterministă, **M.** întâlnește și reia idei puse în circulație de critica „normativă" a lui C. Dobrogeanu-Gherea: literatura este, prin origine și finalitate, dependentă de societate, scriitorul trebuie să observe realitatea, să critice relele întocmiri sociale, să fie alături de cei oropsiți și să mobilizeze la acțiune. În acest tipar sunt introduse și evaluate scrierile lui M. Eminescu, I.L. Caragiale, B. Delavrancea, Al. Vlahuță, comentariul, deseori consistent, fiind orientat exclusiv sociologic. Autorul lui *Dinu Milian* pledează, cu oarece ecou, pentru naturalism, văzut drept unicul mod de a scrie modern. Grila zolistă, normele conform cărora un scriitor ar trebui „să disece omul, patimile și firea lui" în funcție de „mediul social și cel material" sunt aplicate romanului românesc, începând chiar cu N. Filimon. Și ca poet **M.** proclamă nevoia de primenire: virtuțile versului romantic s-au fanat, autorul se vrea ba poet naturalist, ba socialist, și își face arme din versul dur, aspru, din cuvântul hulit, din asonanța ostentativă. Rămâne totuși îndatorat unei pleiade de poeți, de la Cezar Bolliac la Mihai Eminescu. Lirica lui e dominată de figura bardului răzvrătit, ateu, iconoclast, dezgustat de ipocrizia și ticăloșia lumii. Versuri energice, incendiare sunt dublate de cadențe estompate, sentimentale, trimițând la umanitarismul lui François Coppée. Roman autobiografic, *Dinu Milian* deapănă amintiri legate de familie, școală, universitate. În carte intră, ori brut ori tendențios, fapte, evenimente, figuri ale unor oameni din urbea natală. Ambianța socială e menită să motiveze comportamentul teribilist, nonconformist al eroului și aderarea lui la socialism. Prezent și în *Dinu Milian* (îndeosebi în partea secundă a romanului, *O viață*, publicată în 1914), caracterul de însemnare dispusă cronologic este propriu celor două volume intitulate *Letopisiți* (1908), unde e inclusă parțial publicistica lui **M.** În povestiri, în nuvele, multe rămase în periodice, scriitorul, convins de validitatea literară a modelelor „după natură", practică un naturalism strident, minor: întâmplări mărunte, contraste violente, situații, dialoguri brutale ș.a.

SCRIERI: *Versuri*, Iași, 1883; *Dinu Milian*, București, 1887; *Dinu Milian*, vol. II: *O viață*, București, 1914; *Feciorul popei*, București, 1887; *Scrisori către iubită*, București, 1897; *Letopisiți. 1905*, București, 1908; *Letopisiți. 1906*, București, 1908; *Rochia Catiței*, București, 1910; *Versuri și proză*, îngr. și pref. G.C. Nicolescu, București, 1953; *Scrieri alese*, îngr. Virgiliu Ene, pref. G.C. Nicolescu, București, 1961. **Traduceri:** [Sauter Lauman, Béranger, Louise Ackermann, C. Hugues, N.A. Nekrasov], în *Versuri*, Iași, 1883.

Repere bibliografice: Nicolae Petrașcu, *Figuri literare contimpurane*, București, 1893, *167–191*; Iorga, *Pagini*, I, *237–240*; Călinescu, *Ist. lit* (1941), *483–484*, *Ist. lit.* (1982), *548–549*; Al. Nora, *Un om uitat: Const. Mille*, București, 1945; Bratu-Dumitrescu, *Contemporanul, passim*; *Ist. lit.*, III, *571–574*; Tiberiu Avramescu, *Constantin Mille. Tinerețea unui socialist*, București, 1973; Z. Ornea, *Curentul cultural de la „Contemporanul"*, București, 1977, *passim*; *Dicț. lit. 1900*, *573–575*; Tiberiu Avramescu, *„Adevărul". Mișcarea democratică și socialistă. 1895–1920*, București, 1982, *passim*; *Dicț. analitic*, I, *303–305*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *216–218*. *G.D.*

MILLER-VERGHY, Mărgărita (1.I.1865, Iași – 31.XII.1953, București), prozatoare, autoare dramatică și traducătoare. Este fiica Elenei Miller-Verghy, profesoară și pedagog de vocație, care va conduce un pension la București, și a profesorului ieșean Gheorghe Miller. Tatăl moare subit, când viitoarea scriitoare împlinise abia patru ani. Mama, vrând să îndeplinească o dorință a defunctului, aceea de a scuti copilul de frecventarea unei instituții școlare, urmează ea însăși studii, la Universitatea din Geneva, apoi la Paris, astfel încât prima copilărie a scriitoarei se desfășoară într-un mediu poliglot, saturat de cultură și purtând amprenta artei. La nouă ani își însușise suficiente cunoștințe de greacă veche, germană, engleză, franceză pentru a-i putea citi în original pe Homer, Goethe, Shakespeare și pe clasicii francezi. Uimea prin precocitate, inteligență și sensibilitate artistică, la doisprezece ani îndrăznea să îi scrie lui Victor Hugo, la douăzeci îl vizita pe Edmond de Goncourt. Întoarsă în țară în urma ruinării averii familiei de către un unchi, **M.-V.** învață românește și își continuă studiile în pensionul mamei sale. După bacalaureatul susținut la Școala Normală „Azilul Elena Doamna" din București, urmează studii de litere și filosofie, încununate cu o licență în litere și cu un doctorat în filosofie la Geneva (1895). La revenirea în țară funcționează ca profesoară suplinitoare la Externatul Secundar 2 din București (1897–1898), deținând și funcția de directoare, iar din 1902 devine directoarea „Azilului Elena Doamna", unde din 1897 era suplinitoare. Debutul publicistic se produce în 1884, cu o nuvelă, publicată de B. Delavrancea în „România liberă", în urma unui concurs între **M.-V.** și verișoara sa Marya Lupașcu (mai târziu soția lui Delavrancea), inițiat de scriitor spre a se amuza. Din această perioadă se leagă durabile prietenii cu B. Delavrancea, Duiliu Zamfirescu, Al. Vlahuță – acesta din urmă ajutând-o să îl descopere pe Mihai Eminescu, din care va traduce cu pasiune în limba franceză. Ca profesoară, alcătuiește un *Manual pentru învățarea limbii franceze* (1900), cărți destinate tinerilor, precum *Copiii lui Răzvan* (1912; Marele Premiu Alina Știrbey), *Sanda, Anca și Mihai* (1920) ș.a. Dar adevăratul debut editorial îl constituie romanul *Théano* (1919), semnat cu pseudonimul Dionis. Deși nu iese din tiparele romanului sentimental, *Théano*, tradus de autoare în franceză și editat la Paris în anul următor, se bucură de o bună primire din partea unui critic precum Charles du Bos. Al doilea roman, *Cealaltă lumină* (1944; Premiul Academiei Române), pornește de la un fapt din viața autoarei – pierderea aproape totală a vederii într-un accident grav, petrecut în 1924. Gestația îndelungată a scrierii și experiența dureroasă a cinci ani de spitalizare într-un sanatoriu din Nantes, cu speranța zadarnică a vindecării, se traduc într-o metamorfoză interioară care își pune amprenta asupra felului în care va înțelege să facă literatură. Cu același nucleu narativ, **M.-V.** scrie romanul *Une Âme s'ouvre à la vie (Blandine)* direct în limba franceză; încredințat Emiliei Șt. Milicescu, va apărea postum, în traducerea acesteia. În 1935 apare antologia *Evoluția scrisului feminin în România*, alcătuită în colaborare cu Ecaterina Săndulescu, și volumul de nuvele *Umbre pe ecran*, primit favorabil de E. Lovinescu, cu rezerve la adresa idealismului exagerat al autoarei, care cultivă îndeosebi personaje exemplare, întrupând într-un grad absolut cele mai greu accesibile virtuți umane. Abordează și formula romanului polițist în *Prințesa în crinolină* (1946), compunere facilă, „de succes". Preocupată de fenomenul artistic în general, **M.-V.** este și autoarea studiului monografic *Anna Roth-Cobilovici. 40 ani de activitate artistică* și a albumului de artă populară românească *Izvoade strămoșești* (1911; Premiul Academiei Române), publicat pentru străinătate în condiții grafice excepționale. Activitatea de prozatoare este dublată de preocuparea pentru dramaturgie. Dintre numeroasele piese de teatru, scenete, prelucrări și traduceri, puține au văzut luminile rampei: *Prințul cu două chipuri* (1937), *Garden-Party* (1938), *După bal* (1939) și *Afin și Dafin* (1951). Câteva texte au fost difuzate la radio, ca *Derbyul* (1939), *Ramuncio* (1943), *Străinul* (1947), *Gura lumii* (1949). Reflexul pasiunii de o viață pentru muzică sunt două „monografii" dramatizate, *Frédéric Chopin* (1953) și *Piotr Ilici Ceaikovski* (1953). A colaborat la „Sămănătorul", „L'Indépendance roumaine", „La Patrie", „Le Moment", „Timpul", „La Roumanie", „Viața românească", „Dreptatea", „Curentul familiei", „Gospodina", „Biblioteca revistei «Catedra» Galați", „Mariana", „Almanahul teatrului românesc", „Rampa", „Revista scriitoarelor și scriitorilor români" (pe care a condus-o o vreme), „Teatrul Național" (București) ș.a. A mai semnat Ariel, Dionis, Mama Lola, Ilie Cambrea, Ion Pravilă.

Cealaltă lumină, întâiul roman mai consistent, are, ca aproape toată proza scrisă de **M.-V.**, un caracter autobiografic abia disimulat. Alter ego al autoarei, Ariane, aflată la Paris, suferă un accident: taxiul în care se află e zdrobit de un camion, iar șocul îi provoacă dezlipirea retinei și orbirea. După repetate operații și ani de nemișcare în pat, răstimp petrecut între disperare și încrederea într-o posibilă vindecare, Ariane descoperă „cealaltă lumină", valorile spirituale, cunoașterea de sine. Temperament pasional, de o senzualitate nestăpânită, Ariane închipuie eternul conflict între sentiment și rațiune,

dorință și etică, hedonism și trăire mistică. În ciuda unui schematism al conflictelor, cartea, întrucâtva înrudită prin situația personajului cu literatura lui M. Blecher, subzistă prin realismul nud, prin câteva tipuri umane veridice, chiar dacă previzibile, ca și prin autenticitatea detaliilor, a conversațiilor. În *Blandine* tema rămâne aceeași: bătălia interioară dintre întunecatele pulsiuni ale senzualității și cenzura conștiinței morale. Însă valoarea romanului nu constă nici în conflictul etic, nici într-un itinerar epic, ci în subtilele intuiții ale autoarei, care sondează psihologia Blandinei, surprinsă în episoade revelatoare, unde intervine contrapunctul naratorului. Și această scriere e memorialistică în haina ficțiunii: o suită de evocări plastice și sensibile ale unor existențe reale, prieteni, rude, profesori, guvernante, muzicieni, pictori, călugărițe, surori de caritate, clerici, poeți – o întreagă lume e condensată aici. Nu lipsesc verva, umorul, anecdoticul, când și când e prezentă și reflecția gravă, care punctează rememorările. **M.-V.**

a desfășurat și o prodigioasă activitate de traducătorare, din limba engleză (Shakespeare, Robert Browning, Elisabeth Barrett Browning, Rabindranath Tagore), dar și din franceză, germană și rusă. De asemenea, a tradus în franceză din poezia lui Mihai Eminescu și *România pitorească* de Al. Vlahuță.

SCRIERI: *Théano,* București, 1919; ed. Paris, 1920; *Copiii lui Răzvan,* București, 1912; *Sanda, Anca și Mihai,* București, 1920; *Umbre pe ecran,* București, 1935; *Anna Roth-Cobilovici. 40 de ani de activitate artistică,* București, f.a.; *Cealaltă lumină,* București, 1944; *Prințesa în crinolină,* București, 1946; *La Dynastie roumaine,* București, f.a.; *Velnițe vechi,* București, f.a; *Blandina,* tr., îngr. și pref. Emilia Șt. Milicescu, Cluj-Napoca, 1980. **Antologii:** *Evoluția scrisului feminin în România,* pref. Ion Pillat, București, 1935 (în colaborare cu Ecaterina Săndulescu). **Traduceri:** Al. Vlahuță, *La Roumanie pittoresque,* București, 1903; Mihai Eminescu, *Quelques poésies,* București, 1910; Shakespeare, *Regele Lear,* București, 1911; Robert Browning, *Mildred (O pată pe blazon),* București, [1912]; Rabindranath Tagore, *Grădinarul,* București, 1913; Maria, Regina României, *Visătorul de vise,* București, 1914, *Ilderim. Poveste în umbră și lumină,* București, 1915, *Patru anotimpuri din viața unui om,* București, 1915, *Povestea vieții mele,* I-III, București, 1934–1936; Elisabeth Barrett Browning, *Sonete portugheze,* București, 1915; Edgar Wallace, *Asociația secretă „Broscoiul",* București, 1933; J. E. Esslemont, *Baha'u'llah și era nouă,* București, 1934; Maria, Regina României, Mihai Eminescu, *Poésies,* București, f.a.; Ursula Parott, *Lisbeth,* București, 1946; George Meredith, *Rhoda Fleming,* București, 1947.

Repere bibliografice: D. Naum, *„Théano",* SBR, 1920, 52; Gala Galaction, *„Théano",* VR, 1920, 2; E. Lovinescu, *Memorii,* II, Craiova, 1932, *205–207;* Claudia Millian, *„Umbre pe ecran",* ADV, 1935, 15 789; Claudia Millian, *„Evoluția scrisului feminin în România",* ADV, 1935, 15 808; Erastia Peretz, *Literatura feminină,* CL, 1935, 6–8; Perpessicius, *Opere,* VII, *150;* Ion Anestin, *„Prințul cu două chipuri",* VRA, 1937, 471; Lucia Demetrius, *Mărgărita Miller-Verghy,* TIL, 1937, 9; Predescu, *Enciclop., 551;* Gr. Tăușan, *Antologie de amintiri literare,* București, f.a., *467–476;* Mihail Chirnoagă, *„Cealaltă lumină",* UVR, 1944, 16; Agatha Grigorescu-Bacovia, *Efigii literare feminine,* „Almanahul femeii", 1968, *110;* Lucia Demetrius, *Oameni pe care i-am cunoscut,* „Almanahul literar", 1971, *90;* Nicolae Scurtu, *Când a apărut romanul „Théano",* SLAST, 1986, 10; *Scrisori – Densusianu,* III, *125–129; Dicț. scriit. rom.,* III, *218–220.* *S.D.*

MILLIAN, Claudia (21.II.1887, București – 21.IX.1961, București), poetă, autoare de teatru și publicistă. Este fiica Mariei (n. Georgescu) și a lui Ion Millian, antreprenor petrolist. A absolvit liceul la Ploiești, unde a și debutat cu versuri în ziarul „Ploieștii" (1905), continuând cu alte apariții în „Voința Prahovei", „Lumina", „Biruința". Revine la București pentru a studia la Școala de Belle-Arte, extinzându-și colaborările la „Viața", „Falanga", „Versuri și proză", „Epoca", „Insula", „Flacăra", „Viitorul", folosind uneori și pseudonimul Claudia Cridim (împrumutat de la primul ei soț, poetul Christea N. Dimitrescu). Urmează și Conservatorul de Artă Dramatică (clasa Lucia Sturdza-Bulandra). În 1914 se căsătorește cu Ion Minulescu, debutează pe scena Teatrului Național din București cu piesa *Masca* și i se editează prima plachetă de versuri, *Garoafe roșii.* În perioada interbelică va fi profesoară de desen și istoria artelor, apoi directoare la Școala de Sericicultură și va colabora intens cu versuri, proză, traduceri și articole despre personalități și evenimente din viața culturală a țării și a Europei sau care exprimă adeziunea la mișcarea feministă la „Adevărul literar și artistic", „Viața literară", „Insula", „Flacăra", „Adevărul", „Dimineața", „Revista

scriitoarelor și scriitorilor români", „Rampa", „Cuvântul femeilor", „Cuvântul liber" și sporadic la multe altele. Semna (folosind uneori pseudonimul Dim. Șerban) rubrici ca „Poezia", „Cronica literară", „Mișcarea literară", „Cronica teatrală", „Carnetul meu", „Însemnări", „Pentru dumneata scriu, doamnă", „Răstălmăciri", publicând sute de texte. Publicistica se remarcă prin libertatea de spirit în abordarea unor subiecte dificile, prin distincție și intelectualitate. Mai importante par a fi cronicile dramatice, adunate parțial în volumul *Vreau să trăiesc* (1983), în care insistă asupra necesității educării spectatorilor prin politici repertoriale adecvate sau asupra obligației actorilor de a-și nuanța jocul în funcție de registrul psihologic al fiecărui personaj și analizează diferite roluri pentru a sugera cum ar trebui jucate, oferind interpretări interesante ale unor piese. Plecând de la ideea că verosimilitatea unui personaj începe cu aspectul vizual (costumație, machiaj), subliniază importanța corelării jocului actoricesc cu elementele de scenografie, pentru ca imaginea de ansamblu a spectacolului să fie coerentă, armonioasă. Viziunea de plasticiană, gustul, rafinamentul și intuiția o ajută să facă observații incitante. Între 1924 și 1927 își însoțește fiica la Paris, unde contribuie la înființarea Societății Scriitorilor Români din Franța și activează în favoarea amplificării relațiilor dintre oamenii de artă francezi și români, acțiune recunoscută oficial prin acordarea decorației Les Palmes Académiques. Din 1911 membră a Societății Scriitorilor Români, este cooptată mai târziu în Societatea Autorilor Dramatici Români sau în alte asociații ale presei, precum și în comitetele de lectură ale unor teatre naționale din țară. Înzestrată cu o vibrantă elocință, a susținut numeroase conferințe. După al doilea război mondial revine cu o colaborare regulată la „Universul" (1948–1949), iar mai târziu cu apariții sporadice în revistele literare, semnând și Claudia Minulescu.

Plachetele de versuri constituie trepte distincte în evoluția literaturii scrise de **M.**, aflată multă vreme sub semnul lirismului simbolist. În *Garoafe roșii* poeta nu-și etalează, cu mici excepții, propriile stări, ci vorbește despre erotism ca trăire universală. Bunăoară, într-un mic ciclu intitulat *Portrete*, „pictează" o „libelulă efemeră", învăluită în miresme și gânduri perverse, o vampă „cu gestul și mișcarea subtilei curtizane", o felină cu ochi „ce-nchid sub gene" „o mare de păcate", cu un păr negru, greu „ca un parfum de orhidee", o detracată cu „privirea oarbă" a unor ochi în care „se dilată colori de vitriol". Pe „terasele cu lume multă", unde „femei feline" „aruncă tuturora/ Narcotice și fructe rare", e aceeași torpoare, se instalează o tensiune erotică grea, „amanții se tortură", iar alteori, în imagini macerate de senzualitate, apar chipurile spectrale ale celor posedați de dorință. Erotică sau poetică, transa este specifică artei, „triștilor visători" „nevrozați", pe care îi îndeamnă, pentru a se vindeca, spre „țări de voluptate", populate deopotrivă de „fecioare cerșind nervoasele iubiri", de „flori și poezie". Amintirea, ca și așteptarea împlinirilor pasionale se petrec între hipnoză și paralizie, mai degrabă ca un îngheț decât ca o debordare de energie. Astfel, anxietatea erotică se estompează, se distilează în vis, ca în *Simfonia tăcerii*, unde viața pare țesută în singurătate din amintiri, din „gloata albastrelor himere" înfiripate de jocul norilor. Trezită din halucinație, poeta dă glas unor „cântări de fecioară", în care refuză îndemnul acestei „biblii barbare" de a-și lăsa „sufletul în prada oceanului de voluptate". În *Cântări pentru pasărea albastră* (1922; Premiul Societății Scriitorilor Români), unde muzicalitatea are alt registru, „nevrozele", spiritualizate, dau „sufletului aripi de pasăre albastră", ființa se simte absorbită în penajul acestei păsări, muză, alter ego oniric și poetic, evadând, ca într-o „camee", în zona unei veșnicii spațiale care este opera de artă. Singură în noaptea infinită, instalată în eul propriu, poeta se simte stăpână pe ea, „închisă ca-ntr-un turn", aspirând parcă spre reificare. *Întregire* (1936) atestă o schimbare de atitudine, în urma unei revelații aduse de înțelepciune, ceea ce echivalează cu ruperea de lumesc, de anxietate și suferință. În versurile, postume, din *Cartea a patra* (1974) trecutul e retrăit într-o lungă perindare de secvențe și reflecții. Câteva cicluri, *Lirica veche sau Momente lirice*, *Carnet de război*, *Poeme simple*, adună mai tot ce nu fusese editat, cele mai multe fiind simple notații, consemnări poetice ale unor întâmplări și stări. Cum pentru **M.** rememorarea este o retrăire, asemănătoare „cu muzica și cu poezia", *Cartea mea de aduceri aminte* (1972), de asemenea postumă, vine să completeze cu mijloacele prozei, dar tot în registru liric, preocuparea de a-și înregistra și comenta trecutul, deși sunt mari porțiuni în care autoarea trece în plan secund, ca biografă a soțului ei. Dintr-o copilărie „trează", viu imprimată în memorie, apar secvențe pline de farmecul unor trăiri netrucate, iar din tinerețe vin confesiuni despre influența poeziei (în special a celei minulesciene) sau relatări ale experiențelor din timpul școlarității. *Triptic memorial: Omul. Poetul. Vecinicia* – text publicat în 1968, sub titlul *Claudia Millian despre Ion Minulescu* – este o focalizare asupra personalității poetului. În *Vecinicia*, capitolul cel mai reușit literar, sunt inserate pagini scrise în aprilie 1944, după bombardamentul asupra capitalei, urmat de boala și moartea lui Ion Minulescu. Scrise în momente foarte diferite, alternând însemnări ca de jurnal cu reconstituiri târzii, amintirile restituie mai mult un mod de a trăi și o viziune destul de convențională despre „Minu". În teatru, după *Masca*, o satiră a comportamentului desfrânat al unor femei din lumea bună, și *Rozina* (1919), o dramă stângace a femeii căsătorite fără iubire, apoi înșelată și în iubirea de la care aștepta totul, autoarea încearcă o prezentare în registru comic a existenței dintr-un orășel, fixându-și obiectivul asupra dialogurilor și întâmplărilor din cafeneaua „Șapte gâște potcovite", care dă și titlul unei piese jucate cu succes pe scena Naționalului bucureștean, în 1932. *Vreau să trăiesc* (premiată și reprezentată în 1937 de același teatru de peste optzeci de ori, iar în anul următor montată și la Cluj) este un fel de *Fedra* modernă, în care iubirea dintre mama vitregă și fiul soțului ei este reciprocă. Cel distrus și adus în pragul sinuciderii este imprudentul tată, recăsătorit cu o femeie prea tânără, egoistă și necontrolată, pedepsită și ea de un justițiar misogin, care o împușcă pentru a-l salva și răzbuna pe nefericitul soț. Textul și construcția dramei sunt relativ izbutite, însă personajele sunt cam inconsistente,

gândite prin simplificare spre a pune în evidență puterea oarbă, devastatoare a iubirii. *Veronica* (jucată în 1971 la Botoșani, publicată în 1983) aduce pe scenă iubirea dintre Veronica Micle și Mihai Eminescu. Este reliefat caracterul irevocabil, chiar mistic, al dragostei Veronicăi, văzută ca o femeie superioară, capabilă de un sentiment mai presus de contingențele vieții, având și meritul de a fi intuit mai bine decât alții genialitatea poetului. *Fericirea mea* (pusă în scenă la Teatrul Național din București în 1939 și la Cluj în 1947) și *Ana Ipătescu* (piesă ocazională, publicată în 1983) sunt alte titluri de piese, alături de traducerile *Ultima noutate* din Ed. Bourdet, *Montmartre* din Pierre Frondaie sau *Pasărea albastră* din Maurice Maeterlinck (toate intrate în repertoriul unor teatre bucureștene). În special la început, unii comentatori ai poeziei scrise de **M.** i-au reproșat epigonismul, înlocuirea muzicalității interioare cu o „sonoră grandoare de vocabular" ce nu reușește să transfigureze senzualismul, exaltarea simțurilor până la bizarerie, o preocupare pentru perfecționarea formei căreia nu îi corespunde „perfecțiunea gândirii", de unde o „poezie ușoară", lipsită de „fiorul creațiunii". Totuși cei mai mulți i-au subliniat modernismul, venit din asumarea unei viziuni provocate de o „exaltată intensificare a vieții", specifică nevrozaților, dintr-o „sensibilitate vibrantă, bogată", de unde „beția de senzații", „vârtejul patimilor violente", toate exprimate într-o formulă destul de personală, care „îmbină fastul, bizareria, decorativismul rafinat", specifice simbolismului, într-o „tentativă de a spiritualiza senzorialul". Cu unele excepții, cronicarii teatrali i-au apreciat piesele, evidențiind efectul de verosimilitate, susținut de mai multe personaje, caracterizate cu siguranță, de ascuțimea observației, de dialogul viu, colorat, fără artificii. Au fost semnalate „calități pur teatrale" în construcția dramatică, dar și o ținută literară „îngrijită până la rafinare", care e în detrimentul caracterului scenic, precum și unele „izbucniri de senzualitate" sau un patetism cam artificial.

SCRIERI: *Garoafe roșii*, București, 1914; *Rozina*, București, 1919; *Cântări pentru pasărea albastră*, București, 1922; *Șapte gâște potcovite*, București, 1932; *Întregire*, București, 1936; *Vreau să trăiesc*, București, 1937; *Claudia Millian despre Ion Minulescu*, București, 1968; *Cartea mea de aduceri aminte*, îngr. și pref. Mihai Gafița, București, 1972; *Cartea a patra*, îngr. și pref. Mihai Gafița, București, 1974; *Cântări pentru pasărea albastră*, îngr. și pref. Elena Piru, București, 1975; *Vreau să trăiesc* (*Șapte gâște potcovite, Veronica, Ana Ipătescu, Cronici dramatice*), îngr. și pref. Nina Stănculescu, București, 1983. **Traduceri:** La Rochefoucauld, *Filosofia vieții...*, București, 1909; Serghei Grigoriev, *Alexandr Suvorov*, București, 1953 (în colaborare); C.D. Ușinschi, *Animale domestice, păsări și fiare*, București, f.a.

Repere bibliografice: Rebreanu, *Opere*, XII, *473–474*, XIII, *160*; Ion C. Bacalbașa, *„Masca"*, „Înainte", 1914, 368; Petre Locusteanu, *„Masca"*, FLR, 1914, 27; C.Sp. Hasnaș, *„Garoafe roșii"*, FLR, 1915, 22; Lovinescu, *Opere*, VIII, *162*; B. [Lucian Blaga], *„Cântări pentru pasărea albastră"*, „Patria" (Cluj), 1922, 273; Streinu, *Pagini*, V, *70–71*; [Ovid Densusianu], *„Cântări pentru pasărea albastră"*, VAN, 1922–1923, 10–11; Emil Isac, *„Cântări pentru pasărea albastră"*, ALA, 1923, 115; A,. Bădăuță, Mihail Dragomirescu, *„Cântări pentru pasărea albastră"*, „Buletinul Institutului de Literatură", 1923, broșura 1, buletin 31; [*Interviuri cu Claudia Millian*], DRI, III, *336–352*; Tudor Teodorescu-Braniște, *„Șapte gâște potcovite"*, ADV, 1932, 14 775; Vasile Timuș, *„Șapte gâște potcovite"*, RP, 1932, 4236; George Mihail Zamfirescu, *„Șapte gâște potcovite"*, G, 1932, 3; Miller-Săndulescu, *Evoluția, 340–348*; Lucian Boz, *„Întregire"*, CLI, 1936, 32; Cioculescu, *Aspecte, 150–152*; Stelian Constantin-Stelian, *„Întregire"*, CL, 1936, 4–7; Pompiliu Constantinescu, *„Întregire"*, VRA, 1936, 452; Lovinescu, *Scrieri*, VI, *113–114, 354*; Vasile Timuș, *„Vreau să trăiesc"*, RP, 1937, 5760; Petru Manoliu, *„Vreau să trăiesc"*, „Credința", 1937, 1009; Tudor Teodorescu-Braniște, *„Vreau să trăiesc"*, ADV, 1937, 16308; Vlad Mugur, *„Vreau să trăiesc"*, „Gazeta", 1937, 914; Mircea Ștefănescu, *„Vreau să trăiesc"*, „Ordinea", 1937, 1513; Horia Stanca, *„Vreau să* trăiesc", „Freamătul școalei" (Cluj), 1938, 5–6; Mihail Ilovici, *Claudia Millian*, București, 1938; Al. Mironescu, *„Fericirea mea"*, „Semnalul", 1939, 517; Victor Eftimiu, *„Fericirea mea"*, „Jurnalul", 1939, 13; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *750*, *Ist. lit.* (1982), *835*; Ion Sârbu, *„Claudia Millian despre Ion Minulescu"*, IL, 1968, 9; Vasile Netea, *Interviuri literare*, București, 1972, *193–201*; Piru, *Varia*, I, *362–368*; Const. Ciopraga, *Un profil modern*, CRC, 1974, 28; Massoff, *Teatr. rom.*, VII, *279–280, 422*; Brădățeanu, *Istoria*, III, *372–373*; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, *352–353*; Mioara Minulescu, *Amintiri despre Ion Minulescu*, București, 1985, *40–47, 101–102, passim*; Iliescu, *Poezia, 51–52, 98, 154–155, 192–193, 214*; Cioculescu, *Itinerar*, V, *458–462*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *220–221*. *C.T.*

MILLO, Matei (25.XI.1814, Stolniceni-Prăjescu, j. Iași – 9.IX.1896, București), autor dramatic. Este fiul Zamfirei (n. Prăjescu) și al lui Vasile Milo și nepot al poetului Matei Milu. Învață de mic limbile greacă, franceză și, cu mai puțină aplicație, limba germană. Își continuă studiile la Iași, în pensionul lui Victor Cuénim (1833–1834). Din această epocă datează primele lui apariții pe scenă, precum și cele dintâi texte dramatice, ocazionale, compuse după modelul celor ale lui Gh. Asachi, care îi este profesor la Academia Mihăileană (1835–1836). Între timp tânărul fusese traducător de acte și documente și copist. În 1840 pleacă la Paris pentru a se instrui în economie politică sau în inginerie. Dar odată ajuns acolo se preocupă mai mult de teatru (a și jucat, se pare, la Teatrul Bobino și în provincie), deși e posibil să fi urmat și cursuri de filosofie. Revenit în țară fără diplomă de inginer, **M.**, spre indignarea familiei, se dedică scenei. I se încredințează, împreună cu Nicolae Suțu, conducerea teatrului din Iași; acum organizează el o „școală declamatorie". În martie 1847 își începe cariera de actor profesionist. În mai 1851 pornește într-un turneu, primul din seria numeroaselor deplasări pe care le va face. În 1852 se angajează, în București, la teatrul ce îi va fi concesionat de câteva ori (1855–1866), fiind chemat și la Catedra de mimică și declamație a Conservatorului (1864–1866). Talentul îi este recunoscut de toți, chiar și de neprieteni, cum erau atunci Costache Caragiali și Mihail Pascaly, de care actorul moldovean a fost despărțit prin grave disensiuni. Inițiază, în 1871, Trupa artiștilor asociați, iar în 1874, o formație analoagă, Artiștii asociați. În 1877 devine prim-societar al Societății Dramatice a Teatrului Național din București, unde va îndeplini și funcția de director de scenă. În ultimii ani de viață, slăbit și bolnav, face scurte călătorii în străinătate, la Napoli (1891) și Nisa (1895–1896). Aici se apucă să-și depene amintirile, încercând să aștearnă pe hârtie niște *Memoare*, pe care, abia începute, nu avea să le mai isprăvească.

Cu o înzestrare histrionică excepțională, **M.** a fost un creator de școală, un reformator care, luând ca model adevărul vieții și natura, s-a impus prin interpretările sale realiste asupra manierei emfatice a rivalilor. Susținând ideea unui repertoriu național axat pe comedii satirice și vodeviluri, a contribuit într-o măsură și la impulsionarea creației dramatice originale. V. Alecsandri a făurit pentru el scene și tipuri, cărora **M.** le-a dat viață cu vivacitatea și proteismul lui. A început să scrie, de timpuriu, piese ușoare — vodeviluri, scenete comice în versuri. Cu feeria *Baba Hârca* (1851), prima operetă românească, cu muzica de A. Flechtenmacher — jucată în premieră în decembrie 1848 —, **M.**, interpret al rolului titular (el este primul actor român care încearcă travestiul), obține un triumf cum nu se mai pomenise pe scena ieșeană. Deși mai puțin atras de teatrul istoric, în preajma Unirii dă la iveală câteva texte cu flamură patriotică (*Ștefan cel Mare* și, cu actorul Ion Anestin, *Jianul căpitan de hoți*). Va reveni la piesa de divertisment („comedia vodevilă" *Apele de la Văcărești*, 1872), amabilă și frivolă la început, scoțând apoi din când în când un ghimpe satiric. Farsele și comediile lui din această perioadă (cum ar fi, de pildă, *Millo mort, Millo viu*) nu sunt chiar inocente. *Haine vechi sau Zdrențele politice*, sugerată probabil de *Vieux habits, vieux galons!* de Béranger, provoacă, astfel, un răsunător scandal în cercurile politice ale vremii. În *Chirița la expoziția de la Viena* și în *Cucoana Chirița la carantină* reapare, sărăcit în haz, popularul personaj al lui Alecsandri, de care **M.** este influențat covârșitor nu doar în „cânticelele comice" și cu care a colaborat (*Lipitorile satelor în Moldova, Nunta țărănească în Moldova*). E greu de spus dacă vodevilul feeric *Zavistia*, comedia *Danga sau Influenza*, satira *Cuconița doarme* sunt scrieri originale. Vor fi fiind localizări, așa cum **M.** — asociindu-se, când și când, cu G. Sion, Grigore Manolescu, Mihail Pascaly — a făcut nenumărate: după Lambert Thiboust (*Prăpastiele Bucureștilor*), Eugène Scribe, Germain Delavigne, Henri Murger și mulți alții. *Domnul Moftureanu sau Politica cea mare* e o adaptare după *Mercadet* de Balzac. A tradus, mai mult sau mai puțin liber, din Molière (*George Dandin sau Bărbatul dat pe bete, Bădăranul sau Burghezul gentilom*), Beaumarchais (*Căsătoria lui Figaro*), Bernardin de Saint-Pierre (*Mulatrul*), precum și din Méllesville, Charles Desnoyers, Casimir Délavigne, Frédéric Soulié, D'Énnery, Eugène Labiche ș.a. Exploatând până la saturație comicul de limbaj, mizând pe firesc și spontaneitate, pe **M.** îl interesează nu realizarea literară, ci argumentele spectaculare ale textelor asupra cărora se oprește.

SCRIERI: *Un poet romantic*, Iași, 1850; *Baba Hârca*, București, 1851; *Masca pe obraz sau Hai să râdem*, București, 1862; *Apele de la Văcărești*, București, [1872]; *Chirița la expoziția de la Viena*, București, [1874].

Repere bibliografice: Ioan Massoff, *Matei Millo și timpul său*, București, [1939]; Nicoale Barbu, *Matei Millo*, București, 1963; Mihai Florea, *Matei Millo*, București, 1966; Mihai Vasiliu, *Matei Millo*, București, 1967; *Ist. lit.*, II, *617–620*; *Ist. teatr. Rom.*, II, *281–286, passim*; Brădățeanu, *Comedia, 42–44, 115–121*; Mîndra, *Clasicism, 153–168*; *Dict. lit. 1900, 575–577*; *Dict. scriit. rom.*, III, 222–223. *F.F.*

MILORIAN, Sergiu (pseudonim al lui Sigismund-Sergiu Zwiebel; 6.IX.1901, București — 16.XII.1969, București), gazetar, autor dramatic, prozator și traducător. Părinții se numeau Lori și Michel Zwiebel, funcționar comercial. Provenind dintr-o familie numeroasă, cu un nivel de viață modest, **M.** urmează clasele primare la Școala „Ronetti-Roman", apoi patru clase de liceu la „Cultura". De la cincisprezece ani are modeste slujbe în comerț și frecventează asiduu teatrele, bibliotecile, așezămintele culturale. Autodidact cu lecturi masive, debutează în 1919 la gazeta „Socialismul". Din 1920 colaborează cu articole și anchete pe teme sociale la „Dimineața copiilor", „Curentul literar", „Clipa", „Facla", „Zorile" ș.a. Devine gazetar profesionist, lucrând pe rând sau simultan, la „Facla", „Argus", „Rampa", „Comedia", „Mișcarea", „Țara", „Gazeta", „Zorile". Ține, ani de-a rândul, cronica dramatică la „Rampa" și la alte periodice. În timpul celui de-al doilea război mondial și-a încetat activitatea în presă, ca urmare a interdicției introduse de legile rasiale. Activ în special la Teatrul „Barașeum", pentru care scrie piese originale, scenarii ale unor spectacole de divertisment, face adaptări și localizări, pune în scenă piese, organizează conferințe și concerte, va fi prezent și în repertoriul altor teatre (companiile Colorado, Grigore Vasiliu-Birlic, Sică Alexandrescu, Bulandra) cu texte care nu vor fi semnate cu numele său. Din toamna anului 1944 își reia scrisul, colaborând la „Fapta" și „L'Indépendance roumaine". Scoate singur, fără personal redacțional (dar cu colaborarea unor scriitori umoriști), revista de satiră și umor „Papagalul". În 1947 și 1948

este consilier la Ministerul Artelor (pentru teatrele din provincie). În ultimii ani scrie la „Revista română", publicație cu difuzare în străinătate. Își reia și activitatea propriu-zis literară, ca dramaturg (e vorba de scrieri modeste, reprezentate în epocă, dar needitate în volume), ca autor de teatru radiofonic, scenarii, adaptări (*Scandal la trei papuci, O afacere cu devize, Fetița ta, Mic pitic, Ai cui sunt pantalonii?* ș.a.), traduceri. De reținut ar fi *Năzdrăvăniile Vulpoiului,* adaptare, sub formă de serial de televiziune, după scrierea eroi comică medievală. *Roman de Renart,* pe când *Furnicel* (1954) și *Vulpișor* (1969) sunt cărți pentru copii, fără mari pretenții, dar scrise cu haz, ingeniozitate, vervă. *Misteriosul Mister Misterfield* (1958) e o parodie cu intenții satirice a romanului polițist „occidental". *Aurel Vlaicu* (1962) se înscrie în categoria literaturii de popularizare, destinată tineretului, îmbinând procedee ale biografiei romanțate cu documentarea riguroasă. **M.** a îngrijit și prefațat ediții școlare din operele lui Ion Neculce, Anton Pann, Ioan Slavici, A.I. Odobescu, I.A. Bassarabescu.

SCRIERI: *Furnicel,* București, 1954; *Misteriosul Mister Misterfield,* București, 1958; *Aurel Vlaicu,* București, 1962; *Vulpișor,* București, 1969. **Traduceri:** Octave Aubry, *Regele Romei,* București, 1938; Israel Zangwill, *O lună de miere,* București, f.a.; Marica Stiernstedt, *Atentat la Paris,* București, 1944; V. Berțe, *Primii unsprezece,* București, 1951; Iaroslav Galan, *Măreția omului eliberat,* București, 1952 (în colaborare cu Gheorghe Cioclea); I. Laptev, *Zorile,* București, 1953 (în colaborare cu Zinaida Scerbinin); *Povestiri bulgare,* București, 1954 (în colaborare cu Vlad Gheorghiu).

Repere bibliografice: A. Munte, *„Scandal la trei papuci"*, DMN, 1937, 10 945; Marin Iorda, *„O afacere cu devize"*, „Libertatea", 1945, 322; Vasile Timuș, *„Fetița ta"*, „Jurnalul", 1947, 631; Tudor Șoimaru, *„Mic pitic"*, ADV, 1949, 17 600. *N.Br.*

MILOȘ, Ion (16.II.1930, Sutjeska, Serbia), poet și traducător. Este fiul Liviei și al lui Iosif Miloș, țărani. Face școala primară în satul natal, apoi Liceul Român din Vârșeț (1942-1950). Se înscrie la Facultatea de Filosofie din Belgrad, pe care o va absolvi în 1955, cu teza de licență *Estetica irațională a suprarealismului.* Debutează editorial în 1953, publicând un volum de versuri în limba română, *Muguri,* după ce se remarcase în cenaclul liceului și în câteva cercuri studențești. După studii filologice la Paris (1955-1956), se întoarce la Belgrad, unde intră în gazetărie (1956-1959) și începe să traducă din literatura franceză. Din nou la Paris, urmează, între 1960 și 1963, cursurile Facultății de Litere de la Sorbona, luându-și a doua licență. În 1963 și 1964 este student la École des Hautes Études. Se căsătorește cu o suedeză, pe care o urmează în țara ei de baștină, unde va preda franceza, româna, sârba, croata și suedeza pentru străini. În 1968 vizitează pentru prima dată România, participând la un Congres Internațional de Romanistică. Între 1973 și 1980 este redactor al revistei „Candela", publicație lunară de cultură și spiritualitate românească editată la Stockholm. Începând din 1970 organizează în Suedia expoziții de artă plastică și de carte, inițiază turnee ale unor trupe de teatru, formațiuni corale și de dansuri populare, promovând cultura din România. A

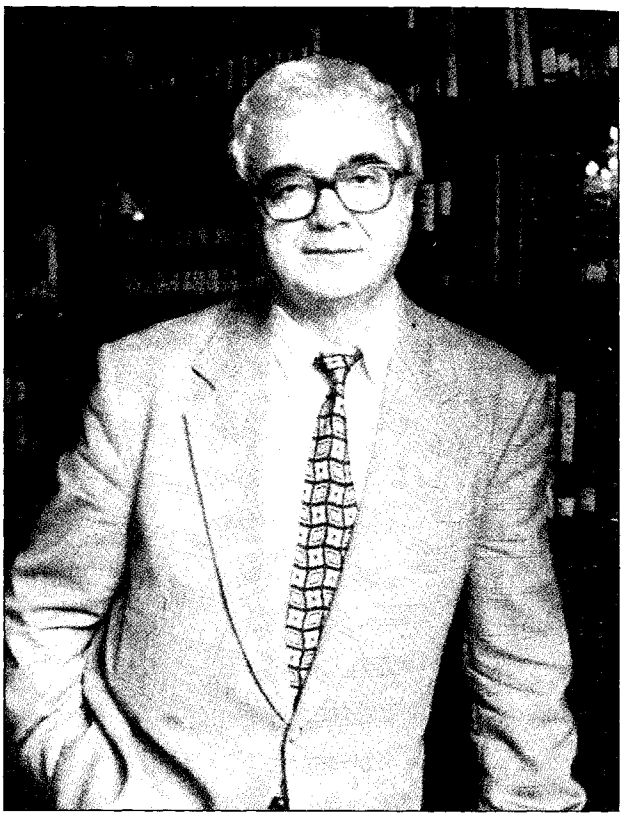

participat, de asemenea, frecvent la acțiuni culturale în România, iar după 1989 a fost prezent la edițiile Festivalului „Lucian Blaga" de la Cluj-Napoca și Alba Iulia. Publică în limbile română, sârbă și suedeză, la București, Cluj-Napoca, Iași, Timișoara sau la Stockholm. Este laureat al Premiului Academiei Suedeze pentru activitatea de scriitor și traducător (1998), al Premiului „Mihai Eminescu" al Academiei Române pentru poezie (2000), al mai multor premii ale Uniunii Scriitorilor din România și ale Asociației Scriitorilor din Suedia și al Premiului „Penița de aur" de la Struga (Macedonia) pentru traduceri (1990 și 1998). Pe lângă opera poetică, **M.** are o bogată activitate de traducător din română, franceză, sârbă, croată, macedoneană, slovenă etc., în suedeză și invers. Astfel, din suedeză a tradus în sârbă, croată din operele unor Artur Lundkvist, Lars Gustafsson, Maria Wine, Lasse Söderberg, iar în limba română, din Torgny Lindgren, Merabs Skönhet ș.a. Transpune din română în suedeză din Mihai Eminescu, Lucian Blaga, G. Bacovia, Emil Cioran, Geo Bogza, Mircea Dinescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Anghel Dumbrăveanu, Grete Tartler, D.R. Popescu. A mai tradus poeme de George Coșbuc, Tudor Arghezi, Ștefan Aug. Doinaș, Gellu Naum, Ioan Alexandru, Dan Deșliu, Ion Gheorghe ș.a., precum și povestiri, nuvele sau fragmente de roman de Ion Creangă, Urmuz, Mircea Eliade, Marin Preda, Eugen Barbu, Gabriela Adameșteanu, Ion Băieșu, Ștefan Agopian, Nicolae Breban, Augustin Buzura, Fănuș Neagu, Sorin Titel, Maria-Luiza Cristescu, Radu Cosașu, Mircea Ciobanu ș.a.

Poezia lui **M.** e una dramatică, cuvintele țâșnind ca un acut rechizitoriu, ca un țipăt, nu atât din deznădejde și singurătate, cât din durerea neputinței de a învinge izolarea la care îl obligă o lume ce uită mereu de oameni. Poetul își caută continuu identitatea, rostul între semeni și mai ales calea ce duce la adevăr într-o atmosferă de incertitudine („Poeții caută drumul cu bățul"). Starea lui firească este cea de însingurare („Mă retrag pe furiș în mine"), într-un pustiu ce îi poate paraliza existența. Dar poetul este, structural, un spirit robust, angajat în bătălii esențiale cu viața, cu propriul destin, iar filosofia disperării este pentru el mai curând un spațiu în care plonjează polemic, refuzând căderea. Verbul are gravitatea meditației morale, în timp ce concizia exprimării aforistice percutante dă forță expresiei poetice. Atitudinea tranșantă, dincolo de sentimente partizane, exprimă credința în om, poetul devenind un simbol al speranței, în cosmice reverberări. Lirica erotică a lui **M.** este marcată de semnul înghețului din sufletele trădate, ceea ce îndrumă spre o altfel de iubire, esențializată, îndumnezeită prin puritatea jertfei.

SCRIERI: *Muguri*, Vârșeț, 1953; *Eterna auroră*, București, 1977; *Seme* [*Semințe*], Stockholm, 1978; *Tauri și melci*, Cluj-Napoca, 1982; *Nunți boreale*, București, 1984; *Raze și fulgi*, Stockholm, 1985; *Vreme umedă*, Stockholm, 1985; *Invitație la o masă de ape*, Cluj-Napoca, 1985; *Ouă căzute din cuib*, Stockholm, 1985; *Od danas do sutra* [*De azi pe mâine*], tr. Florica Ștefan Kuševac, 1986; *En drömmare med öppna ögon* [*Un visător cu ochii deschiși*], Stockholm, 1986; *Pa fyra sprak* [*În patru limbi*], Stockholm, 1990; *Amurgul frunzelor*, Cluj-Napoca, 1993; *Vad tänker Gud på i detta ögonblick* [*Ce crede Dumnezeu acum*], Stockholm, 1993; *Iubirea și alte iubiri*, Iași, 1993; *Rădăcinile focului*, pref. Cornel Ungureanu, Novi Sad, 1994; *Pod suntem* [*Sub soare*], Belgrad, 1994; *Ovidije na ledenom bregu* [*Ovidiu pe ghețar*], București, 1994; *Åren* [*Anii*], Stockholm, 1995; *Imagini de rouă*, Cluj-Napoca, 1998; *Cerul iubirii*, Timișoara, 1998; *Nemărginiri*, Iași, 1998; *Cerul de sub ierburi*, București, 1998; *Născut în trei țări*, Timișoara, 1999; *Sufletul și Nordul*, pref. Constantin Dram, Timișoara, 1999; *În mâini sigure - In Secure Hands*, ed. bilingvă, Oradea, 1999; *Între noi, vorbele*, Craiova, 2002. **Traduceri:** Eugen Jebeleanu, *Hannibal*, București, 1981, *Sol av snö* [*Soare de zăpadă*], București, 1987; *Kyssens Port* [*Poarta sărutului*], Eslöv, 1987; E.M. Cioran, *Bitterhetens syllogismer* [*Silogismele amărăciunii*], Stockholm, 1989, *Historia och utopi* [*Istorie și utopie*], Stockholm, 1992; Mihai Eminescu, *Över höjderna* [*Peste vîrfuri*], Stockholm, 1989; *Nio rumänska poeter* [*Nouă poeți români*], Stockholm, 1989; Geo Bogza, *Det symfoniska trådet* [*Copacul simfonic*], Stockholm, 1990; Marin Sorescu, *Ödet och alfabet* [*Destinul și alfabetul*], Stockholm, 1990, *Tre böker* [*Trei cărți*], Stockholm, 1995; Ana Blandiana, *En Kyrka ful av fjärilar* [*O biserică plină de fluturi*], Stockholm, 1990, *Ofullboardad helhet* [*Întregul neisprăvit*], Stehag, 1997; Mircea Dinescu, *Hur infödingarna i reservatet förlorade rätten att resa* [*Cum și-au pierdut indigenii din rezervație dreptul de a călători*], Stockholm, 1990; Torgny Lindgren, *Frumoasa Merab*, Cluj-Napoca, 1993 (în colaborare cu Corina Mărgineanu); G. Bacovia, *Sanger i blygrå tid* [*Cântecele timpului plumburiu*], Eslöv, 1995; Lucian Blaga, *Sömnlös vind* [*Vânt fără somn*], Eslöv, 1995; Anghel Dumbrăveanu, *Trastens sång* [*Cântecul mierlei*], Eslöv, 1995; Grete Tartler, *Med fyra vingar* [*Cu patru aripi*], Eslöv, 1995; *Vid tytnadens bord* [*Panorama poeților români din lumea întreagă – „La masa tăcerii"*], Stockholm, 1998; Augustin Buzura, *Askans väg* [*Drumul cenușii*], Stehag, 2002.

Repere bibliografice: Valentin Tașcu, *Poezia de pretutindeni*, ST, 1985, 11; Marcel Mihadaș, *Cu Ion Miloș despre prezența în contemporaneitate*, RL, 1987, 27; Virgil Mihaiu, *Infatigabilul Ion Miloș, poet și traducător român în Suedia*, LCF, 1990, 15; Adrian Marino, *Soarta „intermediarului"*, JL, 1990, 41; Brenda Walker, *„În patru limbi"*, TR, 1992, 1; Virgil Mihaiu, *Distilând esențe*, ST, 1993, 1; Ion Holban, *„Adevărul meu este dragostea"*, CRC, 1993, 19; Constantin Cubleșan, *Despre singurătate și conștiință*, ST, 1995, 7-8; Sorina Gabriela Costea, *Eminescu în limba suedeză*, LCF, 1996, 24; Al. Husar, *Ion Miloș – drama alterității*, CL, 1997, 10; Romul Munteanu, *Ion Miloș – între biografie și poezie*, LCF, 1998, 40; Ion Holban, *Născut în trei țări*, DL, 2000, 39; Olimpia Iacob, *Lecția de viață a lui Ion Miloș*, CL, 2001, 1; Ion Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, 42-45. *Ct.C.*

MILOȘ, Miodrag (12.IV.1933, Aleksinac, Serbia), prozator, poet și traducător. Urmează școala elementară în satul natal și în Ecica, apoi gimnaziul și cursurile Școlii Normale la Vârșeț. În timp ce funcționează ca redactor la Radio Novi Sad, redacția în limba română, frecventează cursurile Facultății de Filosofie din același oraș, unde studiază și limba și literatura sârbă. Revine în învățământ ca învățător, la Ecica și Iancov Most. În paralel urmează Școala Superioară de Pedagogie din Zrenjanin, secția limba și literatura română. Mai mulți ani lucrează la Casa de Presă și Editură Libertatea din Pančevo, ca redactor la periodicele „Libertatea" și „Bucuria copiilor", după care trece, în aceeași calitate, la revista „Lumina". Se afirmă ca un factor activ în asociațiile și societățile românilor din Voivodina, participă la numeroase întâlniri ale scriitorilor în România, Suedia, Germania, Rusia ș.a. A colaborat la toate revistele românești din Serbia, dar și la multe publicații sârbești. Este prezent, de asemenea, în presa culturală românească.

Debutează, ca elev, în revista „Lumina", cu versuri (1953) și, doi ani mai târziu, publică poezii în limba sârbă, la „Polja". Editorial debutează în volumul colectiv *Versuri* (1962). Producția sa poetică, adunată în mai multe plachete, conține versuri dedicate copiilor, într-o tonalitate ce mizează pe naivitate, cu o anumită prospețime a zicerii, și poezii lirice înrâurite de folclor și scrise în registru romantic. Erotica este simplă, directă, fără o preocupare specială în privința tehnicilor. Prin romanele *Încercarea de a zbura* (1988) și *Calea scorpionilor* (1989), **M.** propune un proiect epic ciclic, în care este urmărit destinul unor români din spațiul sârbesc în perioada interbelică, evocare animată de un fior autobiografic, și apoi traiectul dramatic al unor tineri confruntați cu situații imprevizibile în cel de-al doilea război mondial. De altfel, memorialistica este una dintre formulele privilegiate, așa cum dovedește și volumul de amintiri *Pe când creșteam* (1985). A tradus din literaturile popoarelor aparținând fostului spațiu iugoslav.

SCRIERI: *Moștenire*, Pančevo, 1970; *De vorbă cu melcul*, Pančevo, 1972; *Prietenii mei*, Pančevo, 1975; *Nefire*, Pančevo, 1977; *Pretutindeni eu*, Pančevo, 1982; *Pe când creșteam*, Pančevo, 1985; *Medalioane*, Pančevo, 1986; 1985; *Vitralii*, Pančevo, 1987; *Încercarea de a zbura*, Novi Sad, 1988; *Calea scorpionilor*, Novi Sad, 1989; *Hai, hui, pe cărărui*, Novi Sad, 1990; *Vânt de răsărit*, Novi Sad, 1995. **Antologii:** *Carnavalul cuvintelor*, Novi Sad, 1995.

Repere bibliografice: Ioan Baba, *Compendiu bibliografic. Scriitori*, „Lumina", 1996, 1, 61-62; Popa, *Lit. rom. Voivodina*, 269-281. *C.D.*

MILU, Matei (1756, Spătărești, j. Suceava – 3.X.1801), poet. Fiu al unei Safta din familia Roset și al lui Enacachi Milu (Milo sau Mile), staroste de Cernăuți, **M.** este bunicul marelui actor Matei Millo. Avea oarecare cultură, deprinzând acasă franceza și greaca modernă (în care și compune o poezie). Nici limba rusă nu îi era străină, de vreme ce fusese la Școala de paji, la Petersburg (1769–1775). Nutrea interes pentru matematici, dovadă o aritmetică din 1795, probabil o copie după manualul lui Amfilohie Hotiniul. Boier velit, stihuitorul fu mai întâi vătav de aprozi, apoi vel sulger, vel stolnic, ispravnic, vel ban, vel spătar.

Preocuparea pentru poezie a lui **M.** a fost statornică, dar versurile lui elegiace sunt naive și convenționale. Ele anticipă totuși – dacă nu cumva îi vor fi servit chiar de model – lirica erotică a lui Costache Conachi. Tânguitoare, întretăiate de suspinuri și de oftaturi grele, aceste stihuri se resimt de înrâurirea manierei anacreontice, cum și de aceea a liricii galante franceze. **M.** citea și pe Voltaire, din care traduce o scurtă cugetare. În epocă nu apare ca o figură veche, anacronică, câteodată el arătându-se receptiv la înnoiri, curios de prefacerile aduse de civilizația apuseană. Pe plan literar e sensibil la turnura de gândire a moraliștilor francezi, mai apropiată structurii și formației sale. Nota originală a scrierilor lui se vădește în genul satiric. Înaintea lui Barbu Paris Mumuleanu, **M.** concepe, în forma populară a cimiliturii, o serie de schițe caracterologice, sumare portrete caricaturale, în care surprinde defecte de ordin moral îndeosebi, precum și moravuri de-ale contemporanilor. Un ascuțit simț al ridicolului dă „caracterelor" sale accentul de expresivitate. Portretul creionat avarului paharnic Iordache Lazu a fost socotit primul pamflet românesc în versuri. Malițioasă, verva satiricului dă la iveală șarje izbutite, cu o oarecare inventivitate verbală. Expresia, cu iz popular, e încă nefiltrată de greco-turcisme, dar are pe alocuri culoare. Cu ocazia încheierii păcii între Rusia și Turcia, **M.** compune o odă, închinată lui Alexandru Moruzi (1792), una dintre primele în limba română.

SCRIERI: [*Poezii*], în I. Tanoviceanu, *Un poet moldovean din veacul XVIII: Matei Milu*, AAR, memoriile secțiunii literare, t. XX, 1897–1898, în *Primii noștri poeți*, pref. Nicolae Manolescu, București, 1964, *73–80*, în *Poezia română clasică (De la Dosoftei la Octavian Goga)*, I, îngr. Al. Piru și I. Șerb, introd. Al. Piru, București, 1970, *25–27*.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, *400–401*; Popovici, *Studii*, *398–402*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *75–76*, *Ist. lit.* (1982), *70–71*; Piru, *Ist. lit.*, II, *258–262*; *Ist. lit.*, II, *177–180*; *Dicț. lit. 1900*, *577*; I.C. Miclescu-Prăjescu, *Contribuții la biografia poetului Matei Milo (1756–1801)*, AIX, 1992, *529–536*; Satco-Pânzar, *Dicționar*, *144*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *223–224*. *F.F.*

MINAR, Octav (pseudonim al lui Octav Popovici; 8.XI.1886 – 1967), istoric literar și prozator. Și-a luat licența în drept la Iași. Cu teza *Metoda istorică și estetică în cercetarea operelor literare*, susținută la Universitatea din București, a obținut doctoratul în litere și filosofie. A practicat meseria de profesor și pe aceea de avocat. A colaborat la numeroase periodice, între care „Convorbiri literare", „Luceafărul", „Tribuna", „Rampa", „Universul", „Revista idealistă", „Adevărul literar", „Flacăra", „Dimineața", „Facla", „Viața literară și artistică". A mai semnat și O.M. sau Omin.

M. este recunoscut ca unul dintre „maeștrii" falsului documentar introdus în câmpul cercetării literare. A plastografiat abundent, a inventat documente, a pus în circulație texte apocrife, a lansat scrisori și manuscrise contrafăcute. Obiectul predilect este viața și opera lui Mihai Eminescu, pe seama căruia tipărește câteva cărticele conținând elemente senzaționale, cele mai multe născocite, de genul *Cum a iubit Eminescu. Pagini intime* (1911), precum și un roman despre Eminescu și Veronica Micle – *Simfonia venețiană. Romanul unei mari iubiri* (1936), biografie romanțată, în fapt un monument de prost gust, scris pe bază de așa-zise „documente postume: scrisori, manuscrise și memorii", evident dubioase. A avut ambiții de editor: Vasile Conta, *Opere complete* (1914), *Teatru inedit* de I.L. Caragiale (1926) ș.a. Aceste lucrări abundă în biografism simplist, comentarii anoste, vădind lipsă de cultură. În afara câtorva documente a căror autenticitate trebuie și ea verificată, activitatea lui **M.** este considerată fără valoare. La sugestia lui G. Călinescu, de stabilirea exactă a falsurilor s-a ocupat Sorin Alexandrescu, pe vremea când era cercetător la Institutul de Istorie Literară și Folclor din București. **M.** mai este autorul unor dramatizări pe subiecte biblice: *Umbra lui Christ* (1914), *Quo vadis* (1915), ambele după H. Sienkiewicz, și al unor prelucrări după Molière.

SCRIERI: *Eminescu comemorativ*, Iași, 1909; *Filosoful Conta. Viața și opera. Poeziile. Cugetările lui postume*, Iași, [1910]; *Caragiale. Omul și opera*, Iași, 1912; *Artistul reginei (Grigore Manolescu)*, Iași, [1913]; *Eminescu în fața justiției*, București, 1914; *Umbra lui Christ*, București, 1914; *Veronica Micle, muza lui Eminescu*, București, 1914; *Quo vadis*, București, 1915; *Delavrancea apărând pe Caragiale*, București, [1923]; *Critica literară în secolul al XIX-lea*, București, [1929]; *Molière povestind copiilor*, București, 1930; *George Coșbuc*, București, 1933; *Simfonia venețiană. Romanul unei mari iubiri: Eminescu – Veronica Micle*, București, 1936; *Eminescu. Aspecte din viața și opera poetului*, București, f.a.; *Patriotismul lui Eminescu (Geneza)*, București, f.a. **Ediții:** *Cum a iubit Eminescu. Pagini intime*, Iași, [1911]; Vasile Conta, *Opere complete*, București, [1914]; Veronica Micle, *Dragoste și poezie, ale lui pentru mine și ale mele pentru dânsul*, București,[1923]; I.L. Caragiale, *Teatru*, I–II, București, 1924, *Teatru inedit*, București, 1926; Mihai Eminescu, *Probleme și analize filosofice*, București, 1924; G. Coșbuc, *Poeme și povești*, București, 1932. **Antologii:** *Iașii în lumina vremurilor de altădată*, Iași, [1911]; *Idei și gândiri*, București, f.a. **Traduceri:** F.M. Dostoievski, *Romanul unui necunoscut*, București, f.a.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, I, *186*; Cioculescu, *Aspecte*, *624–626*; Sorin Alexandrescu, *Probleme de autenticitate în corespondența Eminescu publicată de Octav Minar*, RITL, 1964, 2; Marta Anineanu, *Corespondența lui Eminescu cu Veronica Micle*, RITL, 1967, 4; Bucur, *Istoriografia*, *228–229*; Augustin Z.N. Pop, *Prefață*, în Veronica Micle, *Corespondență*, Cluj-Napoca, 1979, *19–23*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *224–225*. *S.I.-J.*

MINCU, Marin (28.VIII.1944, Slatina), critic și teoretician literar, poet, prozator și traducător. Este fiul Anicăi (n. Voica) și al lui Duță Mincu, muncitor. Urmează în Slatina școala primară și

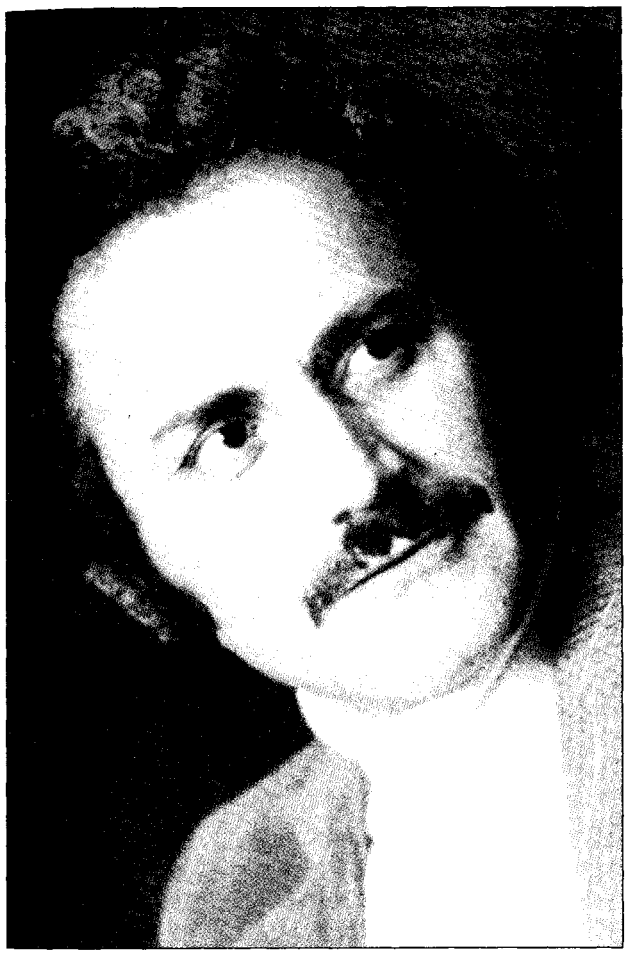

Liceul „Radu Greceanu" (1958–1962), apoi Facultatea de Filologie a Universității din București (1962–1967). Frecventează cenaclul Junimea, fiind unul dintre studenții care militează pentru înființarea revistei „Amfiteatru" (1966), la care va avea o rubrică permanentă de critică. Din 1968 va funcționa la Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic din Constanța. În 1971 își ia doctoratul la Universitatea din București, cu teza *Opera literară a lui Ion Barbu*. În 1974 obține prin concurs postul de lector la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Torino și la instituția similară din Milano. În aceeași perioadă face o specializare în semiotică literară cu profesorul Silvio Avalle D'Arco. Din 1978 până în 1994 este profesor asociat la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Florența. Experiența formatoare a acestor studii este fructificată în volumul *Semiotica literară italiană* (1982), dar și în *Ion Barbu. Eseu despre textualizarea poetică* (1981; Premiul Asociației Scriitorilor din București), în care propune o nouă metodă de abordare a textului literar. Metoda textualist-semiotică e aprofundată în volumul următor, *Eseu despre textul poetic* (1986), care susține și ideea unei „promoții textualiste" în anii '80. Din 1990 este profesor la Facultatea de Litere din Constanța. Este unul din membrii fondatori ai Universității „Ovidius" din Constanța (al cărei prim rector este) și decan al Facultății de Litere, Istorie, Teologie și Drept a Universității „Ovidius" (1990–1998). În 1991 înființează Editura Pontica (1991), în cadrul căreia coordonează colecția „Biblioteca italiană" și colecția de poezie „Euridice" (care promovează poezia tânără). În 1993 înființează revista culturală „Paradigma". În 2002–2003 conduce cenaclul „Euridice" al Uniunii Scriitorilor, ulterior transferat la Muzeul Literaturii Române.

Debutează în 1964, la „Gazeta literară", cu un articol de critică, iar ca poet la „Amfiteatru", în 1966. Editorial, începe cu placheta de poezie *Cumpănă* (1968) și cu o culegere de eseuri *Critice* (I, 1969). Ca romancier, va fi prezent cu primul volum din ciclul *Intermezzo* în 1984. Colaborează la mai toate revistele literare din țară (rubrici permanente în „Amfiteatru", „Luceafărul", „România literară", „Viața românească" ș.a., la pagina culturală a ziarului „Cotidianul", din 1999) și la reviste italiene, precum „Alfabeta" (Milano), „La fiera letteraria" (Roma), „Strumenti critici" (Torino), „Uomo e cultura" (Palermo), „Inventario" (Florența), „L'Indice" (Torino), „La nouva rivista europea" (Milano) etc. A alcătuit antologii importante din poezia italiană sau din lirica română contemporană: *Poeți italieni din secolul XX. De la Pascoli la Magrelli* (1988), *Avangarda literară românească* (1983), *Poezia română actuală* (I-III,1998–1999), *Poezia română în secolul XX* (I, 2003), a îngrijit ediții din scriitori italieni și români. În Italia, **M.** desfășoară o eficientă activitate de traducere și de popularizare a literaturii române, editând și comentând pe Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Nichita Stănescu sau Paul Celan, întocmind o antologie a poeziei de avangardă (în colaborare cu Marco Cugno) și o culegere de descântece populare. Folclorul (cu precădere balada) beneficiază de o explorare semiotică în volumele *I canti narrativi romeni. Analisi semiologica* (1977), *I mondi sovrapposti. La modellizzazione spaziale nella fiaba romena* (1978) și *Mito-fiaba-canto narrativo. La transformazione dei generi letterari* (1986). Redactează articolele referitoare la literatura română în *Dizionario degli autori* (Milano, Bompiani, 1987). Publică în Italia și două romane originale, *Il diario di Dracula* (1992) și *Il diario di Ovidio* (1997; Prix Union Latine), ambele cu ecouri în presa italiană și în lumea culturală. Ca italienist a fost răsplătit cu mai multe premii, printre care Premiul „Eugenio Montale" (1989). Pentru activitatea culturală polivalentă i s-a atribuit, în 1996, Premiul Herder.

Situat pe o poziție de forță mai puțin acută decât criticul, poetul **M.** este totuși autorul unei producții considerabile. Creatorul pare a fi încercat să redescopere pe cont propriu gesturile și posturile poetice fundamentale, trecând de la un registru lexical și imagistic la altul, schimbând cu dexteritate instrumentele. Obsesia centrală a liricii lui este localizabilă în modelul instabil compus de interfețele realului, înțelegându-se prin asta atât existentul, cât și realitatea poetică, surprinse în contiguitatea lor esențială. Publicat în 1980, volumul *Pradă realului* marchează un viraj decisiv în direcția metatextualului. Ca prozator, **M.** este autorul unui ciclu numit generic *Intermezzo*. Cărțile seriei pun în dispozitiv, din perspectiva unei

conștiințe românești bine articulate și armate teoretic, o provocare adresată tradiției literare intimiste și mimetice, țintind redefinirea unor concepte ca sinceritate, autenticitate sau experiență. Paralel cu ambiguizarea relației dintre viață și scris, romanele ciclului *Intermezzo* se remarcă prin ineditul tehnicii de dramatizare a scriiturii. Rezultatul e un text cu identitate incertă, greu de atribuit fără rezerve fie ficțiunii, fie comentariului ei. În cărțile de critică, **M.** s-a ocupat intermitent de diferitele momente ale devenirii poetice. Un pivot important al demonstrațiilor sale îl reprezintă studiile eminesciene – cel din *Repere* (1977), dar și comentariile succesive la *Luceafărul*, care mizează pe dimensiunea „neoonirică" a poemului. Un altul e reprezentat de analiza modelelor semiotice ale baladei, conform axiomei enunțate, conform căreia evoluția formelor românești de expresie poetică începe, ca punct de maximă realizare, cu poezia populară. Odată stabilite premisele, criticul survolează literatura română de la Anton Pann la Tristan Tzara și de la Ion Heliade-Rădulescu la Mircea Cărtărescu, trecând și prin momentele-cheie ale epocii interbelice, când prin autori de formație diversă – Camil Petrescu și Anton Holban, Lucian Blaga și Mircea Eliade, Al. A. Philippide și Ion Barbu – actul de a scrie începe să se gândească și să se analizeze profund pe sine. În sistemul de referință al lui **M.** Ion Barbu ilustrează – la fel ca Lautréamont, Mallarmé sau Rimbaud – un caz, sărind peste etape în înțelegerea și practicarea poeziei. Opera este abordată dintr-un unghi gnoseologic, analiza concentrându-se asupra modurilor în care funcționează actul cunoașterii poetice. Secțiunile fundamentale ale cărții sugerează convergent imaginea unui poet-pelerin, angajat în explorarea resurselor poeziei. Logica speculativă nu coincide însă cu cronologia reală a scrierilor barbiene, unde hermetismul este etapa ultimă, după care Ion Barbu se refugiază definitiv între meterezele geometriei. Preocupat să găsească un ax central al poeziei acestuia, criticul îl află în obsesia metapoetică. Ca argument de unitate al unui univers poetic, metareflexia este și puntea de comunicare între cele două cărți ale lui **M.**, aparent atât de diferite între ele. Barbu inițiatul și Barbu textualistul devin cele două fețe ale lui Ianus, dimensiuni complementare ale aceluiași tot. De altfel, cărțile de critică ale lui **M.** pot fi grupate sub două zodii diferite: cele anterioare și cele posterioare studiului *Ion Barbu. Eseu despre textualizarea poetică*, releu de transmisie în producția sa. Primele două volume de *Critice* (1969–1971), *Poezie și generație* (1975) și *Repere* formează un ciclu de sine stătător, ca sferă de interes și ca mijloace. Scopul pare să fie acela de a fixa pe harta literaturii române jaloanele esențiale, care vor reprezenta sistemul stabil de coordonate al criticului. A doua serie ar include, pe lângă *Eseu despre textualizarea poetică*, *Eseu despre textul poetic*, *Textualism și autenticitate* (1993), precum și sateliți ca antologia *Avangarda literară românească*. În *Eseu despre textul poetic* se acreditează ideea unei „promoții textualiste", suprapuse în mare parte generației optzeciste, dar cuprinzând și autori din afara acestei generații, care scriu o „literatură a experimentului" și exaltă „conștiința de sine a Textului". Printre textualiști, pentru care scrisul se reduce în mod esențial la o „aventură semiotică", **M.** îi numără pe poeții Mircea Ivănescu, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Florin Iaru, Cristian Popescu, Aurel Pantea, pe prozatorii Alexandru George, Costache Olăreanu, Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu, Gellu Naum (în *Zenobia*), pe dramaturgul Matei Vișniec sau pe eseistul Petru Creția în *Norii* ș.a. Odată cu volumul *Textualism și autenticitate*, concepția textualistă a criticului depășește nivelul tehnicist al anilor '80 (sub influența modelului tel-quelist): va miza acum pe ideea de autenticitate și pe dimensiunea existențială a actului scriptural. *Poeticitate românească postbelică* (2000; Premiul Uniunii Scriitorilor) continuă acest demers, oferind o încercare de sinteză asupra poeziei românești postbelice, văzută din punctul de vedere al succesiunii „generațiilor de creație" și urmărind „momentele de ruptură" în evoluția ideii de poeticitate. Și romanele din ciclul *Intermezzo* pot să fie revendicate de acest sistem planetar filotextualist. **M.** se numără printre cei care au limpezit la noi semnificațiile și filiațiile textualismului, intervenind într-un spațiu al echivocului și al improvizațiilor. Pentru critic, în perspectivă sincronică, textul devine una dintre alternativele esențiale ale creației, pe când dintr-un unghi diacronic, el funcționează ca reper în istoria internă a expresivității literare. Aplicat poeziei românești, etalonul textual servește pentru evaluarea unor autori postbarbieni, de la Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Marin Sorescu sau Mircea Ivănescu la Daniel Turcea și Virgil Mazilescu sau la optzeciștii Mircea Cărtărescu, Elena Ștefoi, Liviu Ioan Stoiciu ș.a.

SCRIERI: *Cumpănă*, București, 1968; *Critice*, I-II, București, 1969–1971; *Calea robilor*, București, 1970; *Eterica noapte*, București, 1972; *Văile vegherii*, București, 1974; *Ion Barbu comentat*, București, 1975; *Poezie și generație*, București, 1975; *Discurs împotriva morții*, București, 1977; *Repere*, București, 1977; *I canti narrativi romeni. Analisi semiologica*, Torino, 1977; *I mondi sovrapposti. La modellizzazione spaziale nella fiaba romena*, Torino, 1978; *„Luceafărul" comentat*, București, 1978; *Pradă realului*, București, 1980; *Ion Barbu. Eseu despre textualizarea poetică*, București, 1981; *Proba de gimnastică*, București, 1982; *La semiotica letteraria italiana*, Milano, 1982; ed. (*Semiotica literară italiană*), București, 1983; *Lucian Blaga comentat*, București, 1983; *Intermezzo*, I-IV, postfață Octavian Soviany, București, Constanța, 1984–2002; *Pradă realului*, postfață Laurențiu Ulici, București, 1985; *Eseu despre textul poetic*, București, 1986; *In agguato*, îngr. Alfredo Giuliani, Milano, 1986; *Mito-fiaba-cante narrativo. La trasformazione dei generi letterari*, Roma, 1986; *Despre fragilitatea vieții*, București, 1987; *Mircea Eliade e l'Italia* (în colaborare cu Roberto Scagno), Milano, 1987; *Opera literară a lui Ion Barbu*, București, 1990; *Il diario di Dracula*, pref. Cesare Segre, postfață Piero Bigongiari, Milano, 1992; *Textualism și autenticitate*, Constanța, 1993; *Mihai Eminescu*, Constanța, 1996; *Il diario di Ovidio*, pref. Umberto Eco, Milano, 1997; *Despre fragilitatea vieții*, pref. Valentin F. Mihăescu, București, 1997; *I poeti davanti all'apocalisse*, pref. Rotiroti, Udine, 1997; *Am visat că visez că sunt înger*, București, 1998; *Contribuții eminescologice*, Constanța, 2000; *Paradigma eminesciană*, Constanța, 2000; *Poeticitate românească postbelică*, Constanța, 2000; *Vine frigul*, pref. Gheorghe Grigurcu, postfață Irina Mavrodin, București, 2000; *A fi mereu în miezul realului*, introd. Octavian Soviany, Constanța, 2001; *Cum mi-am înscenat un accident de mașină*, București, 2002. **Antologii:** *Avangarda literară românească*, introd. edit., București, 1983; *Convorbiri cu poeți italieni*, Constanța, 1995; *De ce scriu poezie...*, Constanța, 1996;

Poezia română actuală, I-III, Constanța, 1998-1999; *Poezia română în secolul XX*, I, Constanța, 2003; *Canon și canonizare*, Constanța, 2003; *Dosarul Cenaclului „Euridice"*, I-II, București-Constanța, 2003. **Traduceri:** Silvio Avalle D'Arco, *Modele semiologice în Commedia lui Dante*, pref. trad., București (în colaborare cu Ștefania Mincu); *Poesia romena d'avanguardia. Testi e manifesti da Urmuz a Ion Caraion*, Milano, 1980 (în colaborare cu Marco Cugno); *Nuovi poeti romeni*, Florența, 1986 (în colaborare cu Marco Cugno); Nichita Stănescu, *11 elegie*, Milano, 1987; *Poeți italieni din secolul XX. De la Giovanni Pascoli la Valerio Magrelli*, pref. trad., București, 1988; Lucian Blaga, *I poemi della luce*, Milano, 1989 (în colaborare cu Sauro Albisani); Mihai Eminescu, *Lucifero*, Milano, 1989 (în colaborare cu Sauro Albisani), *Genio desolato*, Bergamo, 1989, *La mia ombra e altri racconti*, Milano, 2000; *Fiabe romene di magia*, Milano, 1989; *Mihai Eminescu e il romanticismo europeo*, îngr. Sauro Albisani, Roma, 1990; Paul Celan, *Scritti romeni*, Udine, 1994; Umberto Eco, *Pendulul lui Foucault*, I-II, Constanța, 1991 (în colaborare cu Ștefania Mincu), *Insula din ziua de ieri*, Constanța, 1995 (în colaborare cu Ștefania Mincu); Mario Luzi, *Poezii*, Constanța, 2000. **Repere bibliografice:** Gheorghe Grigurcu, *„Critice"*, F, 1970, 7; Doinaș, *Diogene, 249-250*; Nicolae Manolescu, *Cărți de poezie*, RL, 1972, 50; Cândroveanu, *Alfabet, 137-143*; Nicolae Manolescu, *Critica gongorică*, RL, 1975, 18; Cornel Ungureanu, *Legile meseriei*, O, 1975, 12; Laurențiu Ulici, Mihai Dinu Gheorghiu, *Ion Barbu în lectură critică*, TMS, 1975, 3; Victor Atanasiu, *Critica poematică*, VR, 1976, 3; M.N. Rusu, *În căutarea unui program critic*, AFT, 1978, 7; Iorgulescu, *Scriitori, 315-318*; Edgar Papu, *O recentă interpretare a „Luceafărului"*, LCF, 1979, 2; Al. Paleologu, *Regula și tactica jocului*, LCF, 1979, 9; Grigurcu, *Poeți, 281-284*; Mircea Zaciu, *O antologie*, T, 1980, 9; *Lit. rom. cont.*, I, *711-712*; Negoițescu, *Alte însemnări, 167-171*; Alex. Ștefănescu, *A avea ultimul cuvânt*, TMS, 1981, 3; Mircea Iorgulescu, *Prezențe lirice*, RL, 1981, 15; Gheorghe Grigurcu, *Între natură și artificiu*, AFT, 1981, 7; Șerban Foarță *Re-purificarea lui Ion Barbu*, O, 1982, 51; Marcel Pop-Corniș, *Metodă și esprit de finesse*, LCF, 1983, 12; Mihai Zamfir, *Colores semioticae*, RL, 1984, 6; Raicu, *Fragmente, 288-292*; Ioan Buduca, *Probarea poeziei*, AFT, 1985, 2; Constantin Pricop, *Un roman*, CL, 1985, 3; Cornel Moraru, *Totul despre real*, VTRA, 1986, 3; Edgar Papu, *Un critic de inițiativă*, LCF, 1986, 39; Monica Spiridon, *Drumul spre Meka sau Aventura textuală*, RL, 1989, 23; Ioan Buduca, *Despre textualism*, CNT, 1990, 31; Monica Spiridon, *Barbu după Barbu*, R, 1991, 3; Marius Peter Weber, *„Il diario di Dracula"*, „Zeitschrift der Germanisten Rumäniens", 1992, 2; Mircea Muthu, *Text și textualizare*, TR, 1995, 3; Ulici, *Lit. rom*, I, *482-484*; Nicolae Oprea, *Proba Eminescu*, „Calende", 1997, 1-2; Mircea A. Diaconu, *Marin Mincu și conștiința fragilității*, CL, 1998, 2; Dimisianu, *Lumea, 334-338*; Grigurcu, *Poezie*, II, *117-132*; *Dicț. esențial, 523-528*; George Popescu, *Marin Mincu. Eseu despre autenticitatea scriiturii*, București, 2000; Manolescu, *Lista*, III, *359-363*; Popa, *Ist. lit.*, II, *577-578*; Mircea Popa, *Marin Mincu sau Farmecul nedisimulat al insurgenței*, ALA, 2002, 626; Octavian Soviany, *Experiment și angajare ontologică. Eseu despre opera lui Marin Mincu*, București, 2002; *Dicț. analitic*, IV, *399-401, 558-559*. *M.S., R.D.*

MINERVA, revistă literară apărută la Brăila, bilunar, între 1 martie și 15 octombrie 1889, cu o întrerupere între 1 iunie și 1 septembrie. Director: H. Theodoroff. Editorialul primului număr semnalează primejdia pe care o ascunde avalanșa traducerilor făcute doar pentru profit material. **M.** anunță că va publica tălmăciri de calitate din literatura străină, „orice scriere originală", precum și contribuții de istorie sau informații culturale. Beletristica tipărită este însă cu mult sub nivelul promisiunilor. Colaborează Christu Șt. Reveneanu, Wladimir Barca-Karbotti, I. Christescu și I. Theodoroff. Se traduc pagini din Georges Ohnet și câteva romane senzaționale (*Misterele crimei* ș.a.). W. Barca-Karbotti se vădește a fi preocupat și de mitologie în articolele *Câteva cuvinte asupra divinității Krișna la indieni, Mitul lui Prometeu, Feele și literatura lor*. *R.Z.*

MINERVA, revistă apărută la Bistrița, bilunar, între 1 august 1891 și 15 decembrie 1894. Proprietar, editor și redactor responsabil este George Curteanu. **M.** își întrerupe apariția din cauza „persecuțiilor și a piedicilor" pe care le întâmpina redactorul, provocate de atitudinea manifestată în problema națională. Publicația își propune să reflecte viața socială și culturală a românilor din întreaga Transilvanie și acordă o atenție deosebită poeziei populare. Apar, totodată, note și știri în legătură cu principalele periodice românești din Imperiul Habsburgic și din România, precum și informații culturale, literare, politice despre românii de pretutindeni. **M.** a fost unul dintre puținele periodice românești în care atacurile îndreptate de Al. Grama împotriva lui Mihai Eminescu au avut o primire favorabilă. Aici a apărut și un articol intitulat *Un poet din școalele Blajului*, în care Eminescu este comparat cu obscurul V.B. Muntenescu, preferințele criticului de ocazie îndreptându-se către versurile acestuia din urmă. Publicația are însă și merite în ceea ce privește propagarea unei literaturi de bună

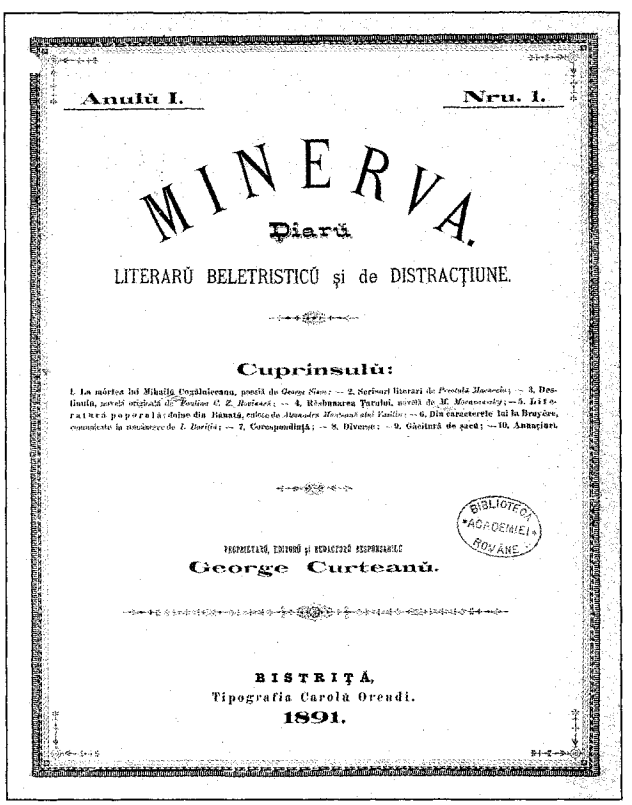
Anulŭ I. Nru. 1.

MINERVA.

Diarŭ

LITERARŬ BELETRISTICŬ și de DISTRACȚIUNE.

Cuprinsulŭ:

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

PROPRIETARŬ, EDITORŬ și REDACTORŬ RESPONSABILŬ

George Curteanŭ.

BISTRIȚĂ,
Tipografia Carolŭ Orendi.
1891.

calitate. În paginile ei G. Coșbuc a tipărit pentru prima dată *Noapte de vară*, precum și alte poezii originale și traduceri. Tot aici debuta, dacă nu se iau în considerare versurile din revista școlară „Muza", viitorul critic Ilarie Chendi (1893). Colaborează cu versuri și George Simu, Petre Dulfu, Zaharia Boiu, iar cu proză V. Ranta-Buticescu, C. Szatmary, T. Simtion. Un grup de intelectuali transilvăneni (Anton Pop, Iacob Onea, Marioara Bosga ș.a.) trimite culegeri de folclor din jurul Năsăudului, din Bihor, din zona Aradului. Se publică și tălmăciri din Byron, Lenau (*Cântece din trestie*), Schiller, La Bruyère (fragmente din *Caractere*, traduse de Ieronim G. Barițiu), Maupassant și Jókay Mór. Predomină însă traducerile și adaptările din autori germani, maghiari și francezi mai puțin sau deloc cunoscuți (Theo Seelmann, E. Kulcsár, H. Berlis), ceea ce semnalează orientarea redacției către o literatură considerată accesibilă, aptă de a trezi interesul unei categorii mai largi de cititori. *R.Z.*

MINERVA, cotidian apărut la București între 13 decembrie 1908 și 19 octombrie 1916. Deși nu este menționat pe copertă, redactor e Ioan Slavici, care va acorda o atenție sporită chestiunilor politice de peste munți și va aduce în coloanele **M.** un mare contingent de colaboratori ardeleni, care vin în continuarea realismului poporal tribunist. În primul număr al ziarului I. Slavici arată că publicația va fi un „organ popular și național" (*Cuvântul nostru*). Dimitrie Anghel și St. O. Iosif, sub pseudonimul A. Mirea, dețin o rubrică permanentă, printre colaboratori mai putând fi întâlniți Mihail Sadoveanu (nuvela *Un dușman*), Zaharia Bârsan, Ioan Scurtu, G. Topîrceanu, Natalia Iosif, N. Țimiraș, Al. Anestin, Sergiu Cujbă, Claudia Millian, Alceu Urechia (*Un sfat pe zi*), P. Botzan, Ioan Adam (*Gărgăuni*). Natalia Iosif traduce din Samain, Andrei Naum din Lenau, Al. Anestin din Victor Hugo (*Și cosmosul surâde*) și Leconte de Lisle (*Amiaza*). „Cronici vesele" dă Al. G. Doinaru, care semnează și Ivan Turbincă. Criticul oficial este Ioan Scurtu, care consacră întinse cronici de întâmpinare unor scrieri precum *Criticele dlui Titu Maiorescu*, *Spice* de N. Gane, *Carmen Saeculare* de A. Mirea, *Oameni și locuri* de M. Sadoveanu, *Apus de soare* de B. Delavrancea, *Poezii* de Al. Vlahuță, *Departe de lume* de Constanța Hodoș, *Constanța pitorească* de Ioan Adam, *Povești* de I. Slavici. Gazeta beneficiază de o remarcabilă parte literară, unde gustul literar al lui Slavici se verifică din plin prin predilecția pentru literatura cu caracter țărănesc și educativ (Octavian Goga, St. O. Iosif, C. Sandu-Aldea, Constanța Hodoș, Simion Mehedinți, Ion Bârseanul, prin care se continuă programul de la „Vatra". Mai colaborează G. Demetrescu, Th. D. Speranția, Ion Bârseanul, G. Bogdan-Duică, Al. I. Hodoș (I. Gorun), C. Rădulescu-Motru, G. Țițeica, Al. Tzigara-Samurcaș, scopul ziarului fiind acela de a ține locul unei mici enciclopedii cu caracter de popularizare. *M.Pp.*

MINERVA

APARE DIMINEAȚA CU ULTIMELE ȘTIRI DIN ȚARĂ ȘI STRĂINĂTATE

5 bani

NOI SECRETARI GENERALI

INTRUNIREA

INSTALAREA NOUILOR MINIȘTRI

INSTALAREA

NOI PREFECȚI DE JUDEȚE

NOUL MINISTER

PREOCUPARILE NOMENILOR

PROGRAMUL GUVERNULUI CONSERVATOR

CONTINUAREA

SOSIREA

CAMPANIA

DECORAREA

NOUL PREFECT

SUBSCRIPȚIA

NU UITAȚI A VĂ CUMPARA CALENDARUL „MINERVEI"

Cuprinde: Variate articole literare și de actualitate inedite, splendide suplimente în culori, ilustrații relative la evenimentele mari ale anului, vederi din țară originale, reproduceri după tablourile celor mai de seamă pictori.

LEI 1.25

PE 1911

MINERVA, revistă apărută la Iași, de trei ori pe an, între 1927 și 1930, ca organ al Societății de Filosofie și Științe Sociale din localitate. Într-un *Cuvânt înainte*, Ion Petrovici subliniază necesitatea și utilitatea publicației: „Răspunde [...] la o nevoie a timpului apariția unei reviste *de idei*, cu încercări *de sinteză*. Aș zice a unei reviste filosofice – dacă nu m-aș teme de false interpretări". În fapt, aria preocupărilor e mai extinsă, îmbrățișând și alte domenii în afara celui filosofic. Colaborează cu studii D.D. Roșca (*Note pentru o introducere în filosofia lui Hegel*), Dan A. Bădărău (*Virtualitățile noțiunilor, Schopenhauer influențat de pozitivism*), I. Petrovici (*Comemorarea lui Spinoza, Metafizica în filosofia contemporană*), Petre Andrei (*Marx și Durkheim*), Nicolae Bagdasar, Gh. I. Brătianu, C.I. Botez, Cicerone Iordăchescu. Științele sociale sunt abordate mai ales de Petre Andrei (*Problema claselor sociale, Fascismul, Raporturile dintre politică și morală, Mișcările sociale și politice ale tinerimii*) și Alexandru Claudian (*Rolul socialismului marxist în prefacerile sociale din Rusia și Germania*), cărora li se adaugă D.I. Suchianu (*Ideea de timp în economia politică*) și Gheorghe I. Brătianu. De psihologie se ocupă Mihai Ralea (*Asupra saturației fenomenelor sufletești, Câteva observații asupra psihologiei simbolului, Filosofia seriozității*) și Ioan D. Gherea (*Analiza psihologică a cauzalității*). Paginile consacrate esteticii, istoriei culturale și literaturii sunt semnate de Tudor Vianu (*Eternitatea și vremelnicia artei, Psihanaliza și teoria artei*), Petre Andrei (*Considerațiuni asupra romantismului*), Nicolae Bagdasar (*Asupra culturii europene*). În mai multe numere Andrei Oțetea se ocupă de problemele Renașterii, iar Cezar Papacostea studiază Antichitatea, făcând și trimitere la

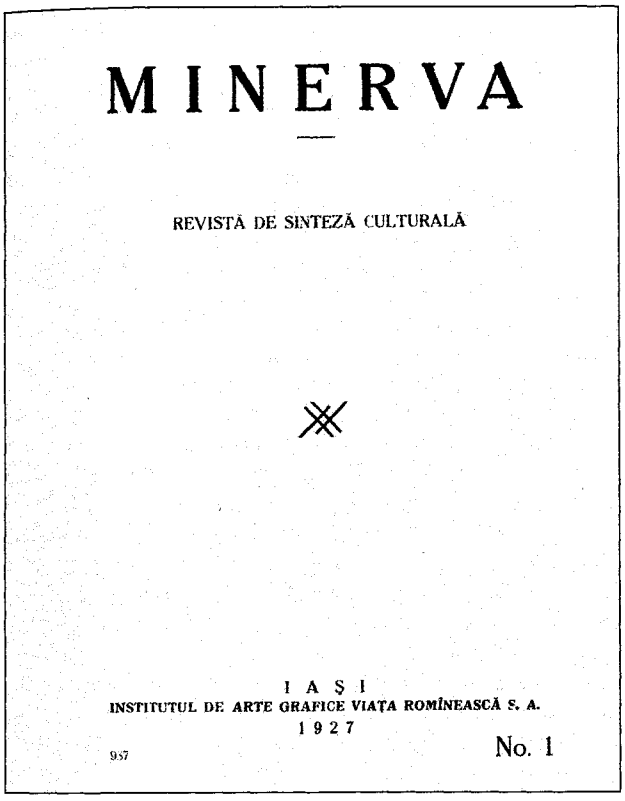
MINERVA

REVISTĂ DE SINTEZĂ CULTURALĂ

IAȘI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE VIAȚA ROMÎNEASCĂ S. A.
1927
957 No. 1

literatura română (*Filosofia antică în opera lui Eminescu*). Șt. Zeletin e preocupat de comparatism: *Romantismul german și cultura critică română*, iar *În jurul teoriei genurilor literare* se numește cercetarea lui Octav Botez. Nu absentează nici domeniul lingvistic, ilustrat prin studiul *Fonetică istorică, fonetică generală și fonetică experimentală*, semnat de Al. Rosetti. Recenziile și notele sunt repartizate pe specialități: metafizică și istoria filosofiei (Sorin Pavel, Ștefan George, Vasile Harea, M. Bantaș, Liviu Sirca, Traian Gheorghiu, Victor Savin, Alexandru Claudian, Mihail Uță), sociologie și științe sociale (Laurențiu I. Preuțescu, Petre Andrei, Sorin Pavel, Em. Diaconescu, V. Harea, Mircea Mancaș, Traian Gheorghiu, Radu I. Luca, I. Hudiță, Traian Ionașcu), psihologie, estetică, pedagogie (Mihai Ralea, Șt. Bârsănescu, Octav Botez, C.I. Radu, Sterie Diamandi, S. Grigorovici). Colaboratorii străini sunt profesori la prestigioase universități europene: Othmar Spann (Viena), H.L. Stoltenbeg (Giessen), Werner Sombart și Goetz Briefs (Berlin). *M.V.*

MINERVA, revistă care apare la Bistrița, lunar, apoi trimestrial, din ianuarie 1990. Comitetul de redacție inițial este format din Cornel Cotuțiu, Ion Moise, Andrei Moldovan, Ion Negru, Ioan Pintea, Lucian Valea. De la numărul 4/1990 Valentin Raus îl înlocuiește pe Ioan Pintea. Revista mobilizează forțele creatoare din zonă și valorifică, în general, informații legate de istoria și cultura ținutului Bistrița-Năsăud. Contribuțiile documentare sunt, prin urmare, limitate la o arie restrânsă, văzută în relație cu importante evenimente sociale sau cu mari valori ale literaturii românești: Pompei Boca (*Ilva Mare, vatră a strămoșilor lui Ion Creangă, Teatrul lui Vasile Alecsandri în județul Bistrița-Năsăud*), Icu Crăciun (*Liviu Rebreanu și alegerea de deputat de la Năsăud din 5 mai 1906*), Radu Telceanu (*Terminologia locală din Maieru în nuvelele lui Liviu Rebreanu*), Valentin Raus (*Viața culturală în Bistrița anilor 1940–1944*). Un loc special îl are în sumar *Dicționarul „Minerva"*, unde sunt prezentate personalități culturale din zonă (Gavril Istrate, Valentin Raus, Lucian Valea, Lidia Bote, Teodor Tanco, Ion Oarcăsu, Aurel Rău, Valeriu Varvari, Zaharia Sângeorzan, Vasile Rebreanu, Dumitru Mircea, Andrei Moldovan, Cornel Cotuțiu, Olimpiu Nușfelean, Dinu Flămând, Ioan Pintea). Un lung serial intitulat *Literatura română în Transilvania nordică* publică Dumitru Micu. Colaborează cu poezie Horia Bădescu, Grigore Vieru, Nicolae Dabija, Mihai Gavril, Luca Onul, Marcel Săsărman, Lucian Valea, cu proză – Corin Braga (*Fuga*, fragment din romanul *Claustrofobul*), Cornel Cotuțiu, Valentin Raus, Dumitru Munteanu, iar cu teatru – Radu Țuculescu și Ion Moise. Se iau interviuri lui Lucian Valea, Alexandru Todea, Vasile Igna, Cornel Moraru, Mircea Zaciu, Cornel Cotuțiu, Horia Bădescu, Gavril Scridon, Alexandru Vlad, Mircea Opriță, Corneliu Ștefanache, Ioan Alexandru, Bedros Horasangian, Liviu Antonesei ș.a. Cronica literară e semnată de Andrei Moldovan, Olimpiu Nușfelean și Ion Moise. Un important studiu de istorie literară scrie Mihai Gherman (*Eminescu și lecturile sale biblice*). Se traduce din Albert Camus, Boris Pasternak, Leon Șestov, Emil Cioran, Robert Frost, Franz Kafka, Heinrich Böll ș.a. Se publică documente și corespondență emanând de la Ion Agârbiceanu, Sergiu Al-George, Lucian Valea și Emil Rebreanu. Alți colaboratori: Nicolae Scheianu, Ioan Negru, Adrian Suciu, David Dorian, Daniel Drăgan, Dorel Șora, Diana Ilieș. *A.S.*

MINERVA LITERARĂ, revistă apărută la Galați într-un singur număr, la 12 noiembrie 1933, sub direcția lui D. Țiridis. Într-un *Cuvânt înainte* semnat Direcțiunea, se precizează că atunci „când evenimentele sunt atât de complicate, când spiritele sunt atât de dezorientate [...], un mănunchi de câțiva scriitori, fără deosebire de națiune, de rit și religie", și-au propus să scoată această revistă spre „purificarea sufletelor și înviorarea inimilor". Se publică poezia *Pribeag* de Const. Spirescu, poet căzut în 1917 la Oituz, însoțită de un medalion biografic, precum și versuri de N. Georgescu; un Movileanu colaborează cu fragmente din romanul *Sânge nobil*, având subtitlul *Scene din viața țiganilor ursari*. Nicolae Ursu scrie un articol polemic, *Contra artei de standard*, Radu Gyr traduce *Cântecul iubitului* de Goethe, iar D. Țiridis, responsabil cu sectorul de popularizare a științei, scrie despre Einstein și teoriile sale. *M.V.*

MINERVA LITERARĂ ILUSTRATĂ, revistă apărută la București, săptămânal, între 15 noiembrie 1909 și 3 august 1914, ca supliment al cotidianului „Minerva" (1908–1916). Se menționează că publicația este realizată „cu colaborarea domnilor

Adam I., Anghel D., Bârseanul I., Bârsan Z., Cazaban Al., Chendi Il., Demetrescu C., Doinaru Al., Dunăreanu N., Gârleanu Em., Karnabatt D., Iosif St. O., Locustean P., Rosetti Radu, Sadoveanu M., Sandu-Aldea C., Slavici I., Savel V., Scurtu I., Silvan Gh., Țimiraș N. și alții". De la numărul 44/1910 caseta redacțională dispare. Revista e menită să întărească, prin literatură, efortul lui Ioan Slavici, redactorul gazetei „Minerva", de a crea un curent tradițional, atașat la tradițiile populare. „Pe lângă literatura cea mai captivantă [...], pe lângă articole și desenuri din cele mai artistice, mai de gust, menite să descrețească toate frunțile", periodicul își propune să publice „un foarte variat material de sfaturi, o cronică a modei cu un model în ilustrație și orice alte rubrici interesante și utile". Promisiunile sunt onorate, de vreme ce materialele alese și numeroasele rubrici inițiate – „Săptămâna teatrală", semnată Barbu Lăutarul (Nicolae Pora), „Cronica plastică" de Nicolae Pora, „Cronica astronomică" de Victor Anestin, „Cronica medicală" de C. Ocășanu ș.a. – acoperă o arie de preocupări dintre cele mai diverse. Literatura originală se înscrie, în general, pe două direcții principale, urmărind fie aspectul moralizator, fie cel amuzant-umoristic. Sunt prezenți cu poezii G. Tutoveanu, Petre Dulfu, D. Anghel, St. O. Iosif, Al. Gh. Doinaru, I. Al. Sân-Giorgiu, Th. D. Speranția, Oreste, D. Karnabatt, Zaharia Bârsan, D. Teleor (semnează și Roelet), Const. A. Giulescu, Gr. Branițte, Mihail Procopiu, Liviu Coman, Al. T. Stamatiad, Claudia Cridim (Claudia Millian), Aurel Iancu, I. Botez, I.M. Vântureanu, Victor Eftimiu, Mircea Dem. Rădulescu, B. Nemțeanu. Ioan Slavici publică în foileton *Nuța*, precum și schițele *Leu paraleu*, *O încurcătură*, *O noapte fioroasă*. Semnează proză Emil Gârleanu, Delabârsa (St. O. Iosif), N. Țimiraș, M. Sadoveanu, Vasile Savel, Ioan Adam, D. Teleor, N. Dunăreanu, Al. Cazaban, C. Sandu-Aldea, I. Răduț, N. Pora, D. Constant, Vasile Pop, Const. A. Giulescu, V. Neacșu, G. Atanasiu, Petru Gh. Savin, Barbu Călin, Constanța S. Economu. Critica literară este slab reprezentată. Ilarie Chendi realizează un medalion despre Ioan Popovici-Bănățeanu, iar I. Scurtu se ocupă de Veronica Micle, Ecaterina Pitiș, Ion Creangă. În schimb, traducerile abundă, acoperind o arie geografică întinsă. Ludovic Leist traduce din August Strindberg, H. Sudermann, Bret Harte, L.N. Tolstoi, Vsevolod Garșin, Jókai Mór, Alphonse Daudet, Grazia Deledda ș.a. Are căutare literatura umoristică (Mark Twain, Jerome K. Jerome, M.G. Saphir), precum și romanul foileton „emoțional", „pasional" sau „de mare senzație" (*Marchiza de Orandini*, *Banul și noblețea*, *Mister și tragedie*, *Romanul unei femei* de J.J. Kraszewsky). Nu lipsesc nici Dostoievski, Maupassant, V. Korolenko, Bjørnstjerne Björnson, Selma Lagerlöf, Jules Lemaitre. Ilustrațiile reproduc opere de Rubens, N. Vermont, Arthur Verona, Frederic Storck, Kimon Loghi. *M.V.*

MINIATURI, revistă apărută la București, lunar, în trei serii: aprilie – 20 septembrie 1933, 10 februarie – 10 octombrie 1936, 15 noiembrie 1937 – 15 aprilie 1938, purtând subtitlul „Literatură, artă, știință". Ultimul număr, sub forma unei broșuri, are drept unic autor pe Ion Goschin, iar subtitlul este „Cronici de artă literare și plastice". Rubrici: „Pe marginea criticii", „Pictori și expoziții", „Revistele", „Curier literar", „Talente care mijesc", „Varia", „Redacționale". La început **M.** are un caracter precumpănitor literar, pentru ca ulterior să câștige teren artele plastice; începând cu numărul 9/1936 se introduce rubrica „Evenimente în artele plastice", iar cea intitulată „Pictori și expoziții" ia amploare. Se publică poeziile *Doina*, *Vrut-am*, *Peste creste ude*, *Rănitul*, *Zare de plumb*, *Horia*, *Țară* de Aron Cotruș, în sumar intrând și versuri de G. Murnu (*Înstrăinare*), I. Minulescu (*Primăvară rurală*), Tudor Arghezi (*Despărțire*), Coca Farago ș.a. Cronica literară e susținută de Ion Goschin (*Un roman de mare valoare: „Patul lui Procust" de Camil Petrescu*, *Un nou mare poet român: Aron Cotruș*, *Despre opera lui Gib Mihăescu*, *„Velerim și Veler Doamne" de V.I. Popa*, *Două romane remarcabile: „Arsenic" de Sergiu Dan și „Polca pe furate" de Mihail Celarianu*, *Ion Biberi*, *„Étude sur la littérature roumaine contemporaine"*). Folosind pseudonimele Ilie Gălănescu, Gh. Nicodim, N. Sachelarie, Ana Săbăreanu, V. Săbăreanu, Ilie Văraru, Mache A. Velicu ș.a., același Ion Goschin scrie și articole cu caracter teoretic (*Criteriu și critică*, *Despre titlul operei de artă*, *Despre geneza și fundamentele esteticii*, *Tradiție și creație*) și semnează recenzii etc. Rubricile dedicate artelor plastice sunt terenul unde se exersează tot Ion Goschin. Seria a doua a revistei este ilustrată cu reproduceri din opera lui N. Grigorescu, S. Mützner, Gh. Petrașcu, C. Baraschi, I. Papazoglu, N. Tempeanu, Adam Bălțatu, Micaela Eleutheriade ș.a. *M.V.*

MINULESCU, Ion (6.I.1881, București – 11.IV.1944, București), poet, prozator, dramaturg și gazetar. Tatăl, Tudor Minculescu, negustor în Slatina, moare cu șase zile înainte de nașterea copilului. Mama, Alexandrina (n. Ciucă), s-a recăsătorit cu Ion Constantinescu, ofițer de cavalerie. **M.** își petrece copilăria la Slatina. Studiile primare și cele liceale le face la Pitești, până în clasa a VI-a, când rămâne corigent la limba română; se înscrie la un liceu particular din București, dându-și bacalaureatul în 1899. Intră la Facultatea de Drept din București, urmând cursurile doar un semestru, iar în 1900 pleacă la Paris. Aici frecventează cafenelele literare, cunoaște poeți și ziariști, citește literatură simbolistă și decadentă (Baudelaire, Laforgue, Lautréamont, Corbière, Verhaeren, Verlaine, Rimbaud, Moréas ș.a.). Pe unii scriitori pare să îi fi cunoscut personal (Moréas, Max Jacob, André Salmon, Stuart Merill, Albert Fleury, Maurice Du Plessis, poate și pe Apollinaire) în celebrele cafenele Chat Noir, Vachette și Closerie des Lilas. Se întoarce în țară în 1905, fără să-și fi terminat studiile. A debutat încă din anii liceului în „Povestea vorbei" (1897), cu poeziile *Gândurile* și *Așteptare*, semnate I.M. Nirvan și I.M. Până la 1900 publică versuri în „Foaia interesantă", „Foaia pentru toți", „Moda ilustrată", „Carmen", „Evenimentul", „Adevărul de joi". Începe să fie remarcat în 1906–1907, când îi apar primele romanțe în „Viața literară", „Viața românească" și „Convorbiri critice" (*În orașul cu trei sute de biserici* stârnește interesul și entuziasmul lui I.L. Caragiale,

exprimate într-o scrisoare către Mihail Dragomirescu, directorul revistei). Debutul editorial are loc în 1908, cu *Romanțe pentru mai târziu*. Tot în 1908 debutează și ca prozator, cu *Casa cu geamurile portocalii*. Devine o figură cunoscută a cafenelei literare și unul dintre promotorii modernismului în literatura epocii, altfel marcată puternic fie de postemines-cianism, fie de un tradiționalism sămănătoristo-poporanist, pe care le combate direct în articolul-program *Aprindeți torțele!*, din propria-i publicație „Revista celorlalți" (1908). Este, pentru scurt timp (în 1906), redactor la ziarul liberal „Viitorul", apoi, tot temporar, funcționar la Constanța. În 1910 o cunoaște pe Claudia Millian, cu care se căsătorește în 1914. Continuă să animeze cafeneaua literară, mai ales în grupul de boemă intelectuală și artistică de la Terasa Oteteleșanu și de la cafeneaua Kübler. Se implică în apariția unei noi reviste, „Insula" (1912). Este șef al Biroului de Presă și director de cabinet în Ministerul de Interne, începând cu 1914. În toamna lui 1916 se refugiază în Moldova, la Iași, unde e activ publicistic (cu articole despre mersul războiului) și literar (cu un salon artistic în care se întâlneau literații și pictorii aflați în refugiu și ale cărui ședători se organizau în folosul răniților). În 1919 își dă demisia din minister, rezumându-se la activitatea de gazetar. Din 1922 până în 1940 va funcționa ca director general (și, alternativ, inspector general) în Ministerul Cultelor și Artelor, contribuind mult la promovarea artelor, prin instituirea Premiului Național pentru poezie și prin înființarea Salonului Oficial de Pictură. Notorietatea scriitorului era deja consolidată în 1926, când este numit director al Teatrului Național din București, **M.** fiind concomitent elogiat și criticat, adulat și denigrat de critica literară sau de confrați. A călătorit mult, mai ales în Franța, dar și în restul Europei. A fost amic al artiștilor plastici (Iser, Ressu, Steriadi, Dărăscu, Brâncuși, Paciurea) și al actorilor, cărora le-a dedicat nenumărate cronici în revistele timpului. Gazetar împătimit, este prezent într-o mulțime de publicații: „Flacăra", „Națiunea", „Viitorul", „Foaia interesantă", „Viața literară și artistică", „Foaia pentru toți", „Noua revistă română", „Curierul literar", „Generația nouă", „Viața literară", „Vieața nouă", „Adevărul literar și artistic", „Convorbiri literare", „Contimporanul", „Cuget românesc", „Falanga literară", „Gândirea", „Integral", „Junimea literară", „Letopiseți", „Luceafărul", „Lumea", „Propilee literare", „Rampa", „Universul literar", „Viața românească", „Dimineața", „Sburătorul", „România literară".

Poezia de tinerețe, de până la 1906, anticipă destul de vag tiparul lirismului minulescian, fiind un exercițiu cu două matrice poetice — Mihai Eminescu și Al. Macedonski. Înrîurirea simbolismului francez a produs mutația stilistică spre o formulă originală, numită mai târziu minulescianism. Prezența poetică a lui **M.** se impune în forță atât în revistele vremii, cât, mai ales, prin volumele din 1908 și 1913 — *Romanțe pentru mai târziu* și *De vorbă cu mine însumi* —, propunând publicului romanța simbolistă, un model accesibil al poeziei moderne, și odată cu ea o nouă estetică, promovată și teoretic în articolele-program din „Revista celorlalți" și „Insula". Succesul și voga literară pe care o declanșează fac din **M.** un promotor al simbolismului, un catalizator al liricii moderne, încă timid reprezentată în epocă. Rețeta succesului minulescian constă în alegerea romanței — specie cu tradiție în literatura română (de la poeții Văcărești, prin C.A. Rosetti sau Al. Depărățeanu, la Eminescu, ca și la minorii Mihail Zamphirescu sau G. Crețeanu) — pentru muzicalitatea ei, ușor de adaptat la tehnicile și clișeele simboliste. Mai ales procedeele muzicale, refrenul și repetiția, proprii romanței, au fost exploatate pentru realizarea unei sugestii de tip simbolist. Totuși simbolismul lui **M.** nu este unul structural (Pompiliu Constantinescu), ci unul formal, de suprafață, cu o muzicalitate exterioară (E. Lovinescu), „o formă a limbii declamate" (Tudor Vianu). Poetul resonorizează cuvintele comune printr-o sumă de tehnici simbolice retorizante (abstractizarea prin trecerea adjectivelor și adverbelor în clasa substantivelor, comparația abstractizantă, cu inversarea termenilor, utilizarea majusculei ca grafem simbolic, polisemia ș.a.), prin paralelisme, repetiții și refrene, dar mai ales printr-o recuzită specifică poeticii simboliste: misterul numerelor fatidice (mai ales cifra 3), enigma estetizantă (are și un poem, *Spre Insula enigmă*), preferința pentru funebru și macabru, căutarea de noi orizonturi și călătoria (corabia, pelerinul, drumul, gările), geografia exotică (cu o toponimie sonoră și extravagantă), nestematele, parfumurile rare și florile luxuriante etc. Toate acestea întăresc aerul de artificiu și decor, de scenerie

manieristă. Acuzat de „lirism comun" (Paul Zarifopol) sau de a fi un simplu „versificator" (Tudor Arghezi), **M.** face voit poezie decorativă, plină de „fantezie ingenuă, pitoresc și improvizație" (Perpessicius), în care filonul nostalgic are o vibrație autentică, iar sinceritatea nu e trucată. Expresia eului poetic este mereu dublată de umor, ironie, bufonadă și pantomimă, pierrotul, arlechinul și bufonul fiind măști ale poetului-actor, iar carnavalescul, altă față, învăluită, a sentimentalismului său funciar. Apelul la romanța tradițională dezvăluie și o notă autohtonă a poeziei minulesciene: un trubadur, un jongler cu o psihologie balcanică, a cărei formă de expresie e bavardajul. Poezia lui **M.** e ușor de memorat și aptă de (auto)parodiere, cum s-a și petrecut în epocă. Verslibrismul minulescian (Vladimir Streinu), unul strict formal (constând în ruperea și redispunerea tipografică a versului clasic, ca vers liber), este un tip de exercițiu care a deschis calea celui veritabil în poezia română. Versurile din *Spovedanii* (1927), *Strofe pentru toată lumea* (1930) și *Nu sunt ce par a fi...* (1936) confirmă tenta de autopastișă și îngroașă nota de deriziune și umor spre grotesc și caricatură, tinzând spre un expresionism sui-generis, tot minulescian, adică încărcat de blândă autoironie și sentimentalism disimulat. Proza lui **M.** cuprinde romane, nuvele și povestiri. Deși critica vremii nu a receptat-o cu entuziasm (mai ales Călinescu, Lovinescu, Perpessicius), **M.** aduce unele tentative de inovare tehnică romanescă și, mai ales în nuvele, elementul fantastic. *Casa cu geamurile portocalii*, ca și nuvelele și povestirile din *Măști de bronz și lampioane de porțelan* (1920) și *Cetiți-le noaptea* (1930), parțial și romanul *Bărbierul regelui Midas* (1931) au o scriitură de factură postsimbolistă (în linia Henri de Régnier, Marcel Schwob, Albert Samain, Huysmans, Maeterlinck), cu filoane romantice (E.A. Poe, Nerval, E.T.A. Hoffmann), care presupun o atmosferă bizară, enigmatică, exotică sau onirică, încărcată de o nostalgie *fin de siècle*. Fantasticul minulescian este unul conectat la viața citadină, modernă (ca la Mircea Eliade sau la Al. A. Philippide), rupând deci cu linia, mai bine reprezentată în epocă (prin Galaction sau V. Voiculescu), a fantasticului de extracție rurală. Infiltrarea de umor, grotesc și sarcasm (cu surse în Gogol și mai ales în I.L. Caragiale) adaugă acestor proze unele note suprarealiste. Romanele *Roșu, galben și albastru* (1924), *Corigent la limba română* (1928), *Bărbierul regelui Midas* și *3 și cu Rezeda 4* (1933) sunt (auto)biografii imaginare scrise cu multă eleganță stilistică și într-o perfectă estetică a oralității (Paul Zarifopol). Se vizează fresca socială și comedia de moravuri, răspunzând gustului public pentru un modernism decadent, frivol, amoral și cinic, cu rezolvări melodramatice (sfârșituri tragice, sinucideri etc.) sau senzaționale (intrigă polițistă). Tot în modernismul decadent se include erotismul exacerbat, morbid și frivol, atribuit mai ales personajelor feminine. O încercare de tehnică romanescă pe mai multe planuri narative, cu un joc de duble și triple reflecții ale personajului, anunță proza modernă. Umorul și ironia, ca și autopastișa confirmă că scriitorul le-a conceput ca pe un exercițiu literar, ca pe o improvizație de poet (cum singur mărturisește în *Autobiografie*), în maniera prozopoematică a prozei simboliste. Teatrul lui **M.** continuă acest tip de improvizație stilistică și împinge, și din cauza cerințelor genului, la exces câteva caracteristici: artificiozitatea construcției și tehnicii teatrale, iluzionism verbal și lirism strident, sentimentalism, tentă tragicomică ori melodramatică, vervă și fantezie, clișee dramatice (triunghiul erotic, finalul funest) ș.a., toate tributare gustului pentru teatrul bulevardier francez, un gust epicureic și amoral. Unele soluții dramatice (întâlnite la Oscar Wilde, Henri Bataille, Maeterlinck, Pirandello) vestesc teatrul modern: dedublarea și multiplicarea personajelor, măștile, imixtiunea *commediei dell'arte* și a teatrului de marionete (mai ales în piesa *Manechinul sentimental*). **M.** a fost și unul din marii gazetari ai anilor 1910–1940. În afară de „Revista celorlalți" și „Insula", importante ca tribune ale orientării moderniste și simboliste în poezia românească, el mai scoate, împreună cu Liviu Rebreanu, în 1921–1922, săptămânalul ilustrat „Cetiți-mă!". A practicat gazetăria curentă, atât ca redactor la „Viitorul", cât mai ales în rubrica zilnică de la „Românul" (în 1914) și în articolele din ziarul de război „România" (1917–1918), unde se vădește a fi un fin analist al evenimentelor politice, sensibil la tragismul conflagrației mondiale, sobru și cu judecată clarvăzătoare, la antipodul estetului boem și neangajat, cum, îndeobște, e eticheta. În ceea ce privește activitatea de cronicar plastic, desfășurată de-a lungul întregii vieți, se impune prin bun-gust și orientare estetică modernă, el fiind unul dintre primii critici

Desen de Iser

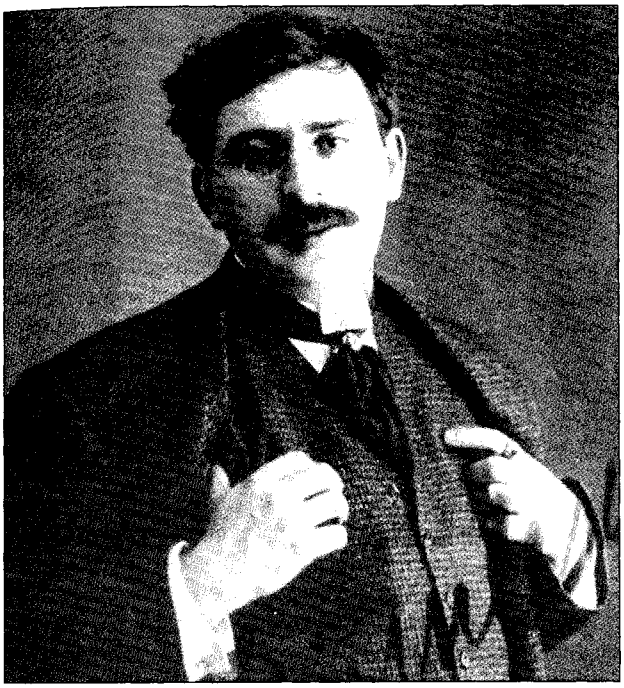

de artă care îi remarcă pe Brâncuși, Iser, Dărăscu și, în genere, pe artiștii de avangardă ai vremii. În comentariile sale a căutat să promoveze teatrul modern european (de la Oscar Wilde la Pirandello), dramaturgia română originală (Mihail Sorbul, Victor Eftimiu, Octavian Goga, Al. Davila, Zaharia Bârsan, Liviu Rebreanu, N. Iorga) și, mai ales, să afirme mereu valoarea și importanța lui I.L. Caragiale.

Ion Minulescu (de fapt Minculescu) a fost de la început primit ca exponentul cel mai integral al simbolismului românesc [...]. *Lirica lui Minulescu e în marginea celui mai autentic simbolism și dacă ea a plăcut vulgului, acest fenomen urmează a se lămuri și explicația nu va fi nicidecum în câmpul versificației* [...]. *Și, de altfel, poezia lui Minulescu place și omului fin, cu toată grandilocvența ei, și după treizeci de ani ea e încă proaspătă* [...]. *Eminescu, păstrând liniile simple sentimentale, întorsese cântecul spre mitologie și meditația universalului; Minulescu, mai terestru, îl tratează ca estet, de altminteri așa cum va proceda în genere poezia modernă (pe urmele lui Eminescu) cu folclorul, punând mai multă coloare și stingând claritățile. El pune în acțiunea de fascinare prin sentimentalism o grijă excesivă, la modul misterios, care, cu toată teatralitatea și cu un ușor comic inclus în orice mistificație, încântă prin ineditul contrastului.*

G. CĂLINESCU

Adevăratul stegar al mișcării simboliste a fost Ion Minulescu. Fără a fi ermetic, prin fond, și, mai ales, prin formă, întrucât e o artă de relativă inițiere și, oricum, de rafinare estetică, simbolismul nu poate fi popular. I. Minulescu e în situația paradoxală de a-l fi făcut pe înțelesul tuturor și de a-i fi popularizat metodele [...]. *De un simbolism mai mult exterior și mecanic, poezia lui I. Minulescu conține, totuși, pe alocuri, o gândire muzicală* [...]. *Succesul poeziei minulesciene nu vine însă de la fondul ei muzical, ci de la muzicalitatea ei exterioară; ea e cea mai sonoră și declamatoare poezie din literatura noastră actuală.*

E. LOVINESCU

SCRIERI: *Romanțe pentru mai târziu*, București, 1908; *Casa cu geamurile portocalii*, București, 1908; *De vorbă cu mine însumi*, cu ilustrații de Iser, București, 1913; *Măști de bronz și lampioane de porțelan*, București, 1920; *Pleacă berzele*, București, 1921; *Lulu Popescu*, București, 1921; *Roșu, galben și albastru*, București, 1924; *Manechinul sentimental*, București, 1926; *Allegro ma non troppo*, București, 1927; *Spovedanii*, București, 1927; *Amantul anonim*, Craiova, 1928; *Corigent la limba română*, cu ilustrații de Lucia Dem. Bălăcescu, București, 1928; *Cetiți-le noaptea*, București, 1930; *Strofe pentru toată lumea*, București, 1930; *Bărbierul regelui Midas*, București, 1931; *Porumbița fără aripi*, București, 1931; *3 și cu Rezeda 4*, București, 1933; *Nu sunt ce par a fi...*, București, 1936; *Nevasta lui Moș-Zaharia*, Oradea, 1937; *Ciracul lui Hegesias*, București, 1939; *Versuri*, București, 1939; *Când doi se ceartă*, București, 1940; *Versuri*, București, 1943; *Cine-i autorul acestui roman senzațional?*, București, 1943; *Scrieri*, I-II, îngr. și pref. Matei Călinescu, București, 1966; *Bucureștii tinereții mele...*, îngr. Mioara Minulescu, pref. Emil Manu, București, 1969; *Banchetul meu*, îngr. și pref. Emil Manu, București, 1971; *Opere*, I-IV, îngr. Emil Manu, pref. Mihai Gafița, București, 1974-1983; *Versuri*, postfață Gabriela Omăt, București, 1975; *Romanțe pentru mai târziu*, îngr. Marcela Radu, Craiova, 1984; *Versuri*, îngr. și postfață Simion Mioc, Timișoara, 1985; *Versuri și proză*, îngr. și pref. Emil Manu, București, 1986; *Proză*, postfață I. D. Bălan, București, 1986; *Corigent la limba română și alte proze*, îngr. și pref. Mircea Popa, Cluj-Napoca, 1989; *Opere*, I, îngr. Emil Manu, introd. Valeriu Râpeanu, Galați, 1995. **Traduceri:** Octave Mirbeau, *Pogromul*, București, 1910; Maurice Maeterlinck, *Sora Beatrice*, București, 1913.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Scrieri*, I, *378-396*, IV, *574-580*; Gheorghe Savul, *Despre micul curent literar de la noi și îndeosebi despre poezia d-lui Ioan Minulescu*, Iași, 1913; Trivale, *Cronici*, *137-149*; N. Davidescu, *Aspecte*, *31-34*, *242-246*, *488-490*; Mihail Dragomirescu, *De la misticism la raționalism. Cronici culturale*, București, 1924, *404-407*; Aderca, *Contribuții*, I, *111-121*, *253-254*, *357-360*, II, *137-138*; Perpessicius, *Opere*, II, *83-84*, *111-114*, *136-139*, *278-281*, IV, *200-204*, VII, *251-252*, VIII, *295-299*, XII, *498*, *530*; Constantinescu, *Scrieri*, IV, *35-48*; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1986), II, *245-249*, *passim*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, *151-153*, *269*, *355-357*; Munteano, *Panorama*, *261-262*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *613-618*, *Ist. lit.* (1982), *691-697*; Zarifopol, *Pentru arta lit.*, *348-350*; Cioculescu, *Aspecte*, *141-143*; Eftimiu, *Amintiri*, *142-146*; Tudor Vianu, *Figuri și forme literare*, București, 1946, *118-125*; Bote, *Simbolismul*, *382-395*; I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, București, 1967, *121-125*; Eugeniu Sperantia, *Amintiri din lumea literară*, București, 1967, *110-126*; *Claudia Millian despre Ion Minulescu*, București, 1968; Piru, *Panorama*, *33-36*; Manolescu, *Metamorfozele*, *23-24*; Tomuș, *15 poeți*, *98-111*; I. Valerian, *Chipuri din viața literară*, București, 1970, *194-203*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *387-406*; Micu, *Început*, *435-448*; Rotaru, *O ist.*, II, *165-172*; Arghezi, *Scrieri*, XXIII, *390-395*; Claudia Millian, *Cartea mea de aduceri aminte*, București, 1973, *passim*; Liviu Călin, *Recitind clasicii*, Iași, 1975, *96-98*; Ralea, *Scrieri*, II, *458-460*; Streinu, *Pagini*, V, *40-41*; Vartic, *Spectacol*, *33-42*; Pillat, *Itinerarii*, *302-308*; Braga, *Destinul*, *40-54*; Emil Manu, *Ion Minulescu și conștiința simbolismului românesc*, București, 1981; Marcea, *Concordanțe*, *253-257*; Grigurcu, *Eminescu-Labiș*, *140-148*; Daniel Dimitriu, *Introducere în opera lui Ion Minulescu*, București, 1984; Micu, *Modernismul*, I, *203-223*; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, *334-342*; Mioara Minulescu, *Amintiri despre Ion*

Minulescu, București, 1985; Pop, *Jocul*, *42–56*; Sina Dănciulescu, *Poetica minulesciană*, Craiova, 1986; Bălan, *Repere*, *71–92*; Cioculescu, *Itinerar*, V, *382–394*; Negoițescu, *Ist. lit.*, I, *165–166*; Popa, *Estuar*, *110–123*; Nina Apetroaie, *Ion Minulescu*, Iași, 1996; *Dicț. analitic*, I, *164–166*, III, *172–176*, IV, *48–50*, *592–593*; *Dicț. esențial*, *528–531*. *M.F.*

MINULESCU, Mihaela (24.IV.1951, Dej), poetă. Este fiica Zenobiei Minulescu (n. Junc), pictoriță, și a lui Constantin Minulescu, jurist. A absolvit Facultatea de Psihologie a Universității din București (1974), devenind cadru universitar; și-a luat doctoratul în psihologie în 1982. Debutează în 1969, cu un ciclu de poeme, la „Luceafărul". Colaborează cu poezii și traduceri la „România literară", „Contemporanul", „Amfiteatru" „Luceafărul", „Viața românească".

Versurile din primele volume, *Profet spre ziuă* (1972) și *Luptele soldatului* (1980), au un aspect ermetic, cu ambiguități, elemente abstracte și dau o impresie de vag, de nedefinit, iar imaginile recurente — umbra, pasărea, piatra, strămoșii — lasă în obscuritate mesajul poetic. Cu *Din umbra lumii* (1983) se produce o schimbare, în sensul evoluției spre transparență a ideii poetice. Versurile exprimă acum, cu o remarcabilă prospețime și acuratețe, „dor-durerea" cu care este căutată divinitatea și este resimțită lipsa ei: „acum te invoc — dar cu spaimă, dar cu știință / pentru că simt lipsa ta nesfârșită" (*Obsesia*); „mă sfâșie gândul singurătății" (*Piatra pentru zidărie*); „iar tu, tu ești o idee / dureroasă / și mult dorită" (*Singurătate*). Dorul ca durere se va metamorfoza în dorul ca dragoste în poemele din *Dorul și ființa* (1986), aproape „un poem-fluviu" (Emil Manu), în care **M.** vorbește despre miracolul iubirii, invocându-și cu aprigă dorință iubitul: „nesfârșit de caldă chemarea / a cuiva de dorul cuiva / [...] ești tu, iubite, / tu ești, dor nespus" (*Metamorfozele iubirii*). În unele poezii se întrezăresc reminiscențe din Nichita Stănescu, cu care poeta are afinități: „înecat sub greutatea lui a fi /, a vrea dar a fi" (*Săvârșirea erorii*); „Cântecul singurătății / când prezența întrezărită cu patimă, / când prezența / se-nconjoară de lipsă / Singurătate a singurătății, lipsa" (*Aducerea la uitare*).

SCRIERI: *Profet spre ziuă*, București, 1972; *Luptele soldatului*, București, 1980; *Din umbra lumii*, București, 1983; *Dorul și ființa*, București, 1986; *Prieteni curajoși*, București, 1989; *Cuprinsul vorbirii*, București, 1993.

Repere bibliografice: Dan Culcer, „*Profet spre ziuă*", VTRA, 1973, 1; Mihai Zaharia, „*Luptele soldatului*", TR, 1981, 5; Emil Manu, *O dialectică a dorului*, RL, 1986, 37; Laurențiu Ulici, *Promoția '70. Ardelenii*, RL, 1986, 46; Ioan Holban, „*Dorul și ființa*", CL, 1987, 7. *C.Br.*

MIOC, Simion (4. II. 1936, Giulvăz, j. Timiș), critic și istoric literar. Este fiul Sofiei (n. Periatu) și al lui Simion Mioc. A urmat Liceul Comercial la Timișoara (1943–1951) și Facultatea de Filologie a Universității București (1951–1955). Și-a luat doctoratul în filologie (1971) cu o teză despre Ion Vinea. Din 1990 este profesor la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității de Vest din Timișoara și, o perioadă, decan al acestei facultăți.

Debutează în revista „Orizont" (1963), iar editorial, cu *Opera lui Ion Vinea* (1972), manifestând de la început predilecție pentru literatura interbelică. Afinitățile autorului față de proza estetă se remarcă și în cărțile următoare, prin lărgirea familiei spirituale a „fantezistului" Vinea: Emil Botta, Adrian Maniu, Mateiu I. Caragiale sau chiar Tudor Arghezi, receptat din perspectiva ludicului. Evoluția de la o etapă la alta este vizibilă la nivelul tipului de discurs critic: de la demersul neutru, de la un raport echilibrat între expunerea faptelor și interpretarea lor, de la caracterul mai pronunțat academic al primei lucrări criticul va ajunge la un demers mult personalizat, renunțând la factologie pentru a depista structuri, simboluri, metafore obsedante ce construiesc o viziune. Distanța măsoară un interval de lectură și formație — **M.** a traversat experiența unei șederi de mai mulți ani la Dijon ca lector de limba română —, dar și un prag de cristalizări ce își pun pecetea pe stilul critic. Acest tip de analiză se susține printr-o vervă asociativă bogată, ce dezvoltă arborescențe, bibliografia abundă, notele devin indispensabile, însoțind secțiunile cărții și întărind impresia de lectură „în ecou". Volumul informației nu se epuizează în corpul propriu-zis al analizei, ci debordează într-un text secundar, nu o dată la fel de dens ca și cel principal. Fire precumpănitor analitică, **M.** tentează epuizarea resurselor obiectului luat în discuție, comentariile de text fiind din acest punct de vedere exemplare.

SCRIERI: *Opera lui Ion Vinea*, București, 1972; *Structuri literare*, Timișoara, 1981; *Anamorfoză și poetică*, Timișoara, 1988; *Modalități lirice interbelice*, I, Timișoara, 1995; *Telecordii și ludisme*, Timișoara, 1998; *Lecturi (ne)canonice*, Timișoara, 1999. **Ediții:** Mihail Sebastian, *Orașul cu salcâmi*, pref. edit., București, 1969; Octavian Goga, *Poezii*, postfața edit., Timișoara, 1984; Gh. Brăescu, *Toasturi cazone*, Timișoara, 1985; Ion Minulescu, *Versuri*, postfața edit., Timișoara, 1985.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, „*Opera lui Ion Vinea*", RL, 1972, 40; M. Nițescu, „*Opera lui Ion Vinea*", VR, 1972, 12; Vasile Popovici, „*Structuri literare*", O, 1981, 26; *Dicț. scriit. rom.* III, *236–238*. *S.I.-J.*

MIORIȚA, baladă populară. S-au făcut diverse supoziții în legătură cu timpul în care *Miorița* a fost creată. În general, se admite că motivul mioritic își are originea în relațiile pastorești de transhumanță, fenomen caracteristic începuturilor orânduirii feudale. Unii cercetători consideră că nucleul a fost conceput în secolul al XVI-lea, alții indică o dată mai recentă, cu aproximație începutul secolului al XVIII-lea. Un indiciu asupra primei versiuni este dat de episodul judecării ciobanului, episod ce ar fi putut fi inspirat de anumite obiceiuri juridice străvechi, semnalate în Transilvania. Conform unui asemenea cod păstoresc, ciobanul acuzat că și-a neglijat îndatoririle era condamnat. Se pare că aici, în acest *jus valachicum*, trebuie căutată baza istorico-etnografică a faptului epic din baladă. Prezența elementului justițiar a dus la ipoteza că prima versiune s-a născut în zona de nord-est a Ardealului, respectiv în regiunea dintre Munții Rodnei și Munții Călimani. Colinda transilvăneană, considerată ca fiind prima etapă în

geneza *Mioriței*, cuprinde numai acest motiv. Ulterior, în mediul folcloric moldovenesc, firul epic s-ar fi îmbogățit cu episodul „oii năzdrăvane". Se pare că într-o fază următoare în versiunea moldo-munteană este introdus episodul „maicii bătrâne". Ultima etapă în procesul de închegare a temei ar constitui-o includerea motivului „moarte-însurătoare", preluat din bocetele cântate la înmormântările tinerilor necăsătoriți. Meritul de a fi publicat prima variantă a *Mioriței* îi revine lui Vasile Alecsandri. În ceea ce privește proveniența acestei variante, indicațiile lui Alecsandri sunt contradictorii. Într-o scrisoare adresată lui Al. Hurmuzachi, cel care a tipărit pentru prima oară textul în revista „Bucovina", la 18 februarie 1850, el afirmă că balada a fost culeasă de Alecu Russo în vremea exilului la Soveja, iar într-o notă la balada *Dolca*, apărută în volumul *Poezii populare ale românilor*, susține că ar fi cules-o personal în timpul unei excursii pe Ceahlău. Problema locului de origine al baladei culese de Russo și Alecsandri, considerată și varianta clasică, nu a fost încă deplin elucidată. Marea ei circulație, realizarea artistică excepțională, precum și multitudinea temelor și motivelor i-au determinat pe majoritatea specialiștilor să o considere drept variantă-arhetip. De aceea, în cercetarea motivului mioritic se pornește întotdeauna de la varianta Alecsandri. Balada debutează cu prezentarea cadrului natural, ce constituie fundalul acțiunii. Imaginile sugerează un spațiu cosmic etern stăpânit de liniște: „Pe-un picior de plai, / Pe-o gură de rai". Ideea plaiului este prezentă în cadrul variantelor de tip moldovenesc, în cele transilvănene fiind substituită de cea a spațiului muntos. Odată cu prezentarea turmelor care coboară, își fac apariția și personajele. Cei trei ciobani, din varianta Alecsandri, se întâlnesc întâmplător. Spre deosebire de alte variante, păstorii nu sunt frați de cruce și nici nu provin din aceeași zonă geografică: „Unu-i moldovean, / Unu-i ungurean / Și unu-i vrâncean". Se pare că denumirea „vrâncean" a fost introdusă de Alecsandri, substituind-o pe aceea de muntean, deoarece în cercurile unioniste înfățișarea în acest fel a fraților din Muntenia ar fi stârnit eventuale animozități. În baladă conflictul este declanșat de hotărârea luată de ungurean și vrâncean de a-și ucide tovarășul de drum. Ciobanul moldovean trebuie să moară fiindcă e „mai ortoman / Și-are oi mai multe, / Mândre și cornute". În varianta Alecsandri cauza omorului o constituie invidia celor doi păstori, provocată de averea celui de-al treilea. Variantele presupuse a fi arhaice cuprind ideea judecării ciobanului pentru abateri de la îndatoririle păstorești. O categorie aparte o alcătuiesc variantele de dată mai recentă, în care cauzele crimei sunt rivalitatea în dragoste sau jaful. Firul baladei continuă cu motivul „mioarei năzdrăvane". Acest motiv trebuie pus în legătură cu o credință străveche, răspândită și la alte popoare balcanice, potrivit căreia oaia poate prevesti apropierea morții. Mioara năzdrăvană află planul pe care îl urzesc baciul ungurean și cel vrâncean și îl destăinuie tânărului său stăpân, sfătuindu-l să se apere: „Stăpâne, stăpâne, / Îți cheamă și-un câne, / Cel mai bărbătesc / Și cel mai frățesc, / Că l-apus de soare / Vreau să mi te-omoare". Acceptând gândul morții, ciobanul moldovean își exprimă dorința ca ritualul înmormântării să fie îndeplinit după rânduielile străvechi. În vorbele ciobanului, ceremonialul înmormântării este transpus într-o metaforă a nunții. Motivul „morții-nuntă" oglindește un anumit tip de ritual funerar. Ca și în bocet, de unde provine motivul, transfigurarea înmormântării are, pe lângă scopul magic, de îndepărtare a acțiunii malefice pe care ar putea-o avea mortul nelumit asupra celorlalți membri ai colectivității, și menirea de a alina durerea celor dragi. De aceea, mioara năzdrăvană trebuie să vestească numai sub formă alegorică faptul că păstorul a murit. Cadrul și personajele nunții din *Miorița* sunt elementele naturii. Nașii sunt soarele și luna, nuntașii sunt brazii și paltinii, păsările țin loc de lăutari, iar mireasa este, în unele variante, „un luceferel". Frecvența elementelor de bocet în structura unor variante moldovenești evidențiază faptul că elementul funerar prevalează asupra celui nupțial: „Și el mi-o luat / Pe negrul pământ / – [...] Nevastă mi-o luat, / Sfântă bătrână, / Cu mușchi pe bârnă". Finalul nunții mioritice proiectează alegoric, la dimensiuni cosmice, durerea în fața morții: „Și la nunta mea / A căzut o stea". Miorița este rugată să o consoleze pe bătrâna măicuță a păstorului, vorbindu-i de aceeași înșelătoare nuntă. Cununia este acum prezentată mai succint, pentru că măicuța cunoaște sensul limbajului figurat din testament. Ea trebuie să afle numai că feciorul ei s-a însurat „C-o fată de crai, / Pe-o gură de rai". Testamentul ciobanului constituie nucleul tematic principal al baladei, episodul care îi susține osatura. Aproape de sfârșitul versiunii Alecsandri, portretul moral al ciobanului este completat cu portretul fizic. Tinerețea și frumusețea păstorului accentuează sentimentul de durere pentru dispariția lui timpurie. Ceea ce impresionează în testamentul ciobanului, cu care se încheie varianta Alecsandri, este împletirea dintre dragostea de viață și sentimentele sugerate de contemplarea morții. În versiunea moldovenească, răspândită și în Muntenia, Oltenia și Dobrogea, schema metrică a versului este de 5–6 silabe. Aceeași măsură o au și versurile provenite din sudul și estul Transilvaniei, ca și cele bănățene. Doar în nordul Transilvaniei variantele sunt organizate după măsura de 7–8 silabe. În cele mai multe cazuri schema metrică de 5–6 silabe este cea originară. De remarcat că variantele transilvănene ale baladei se caracterizează prin prezența frecventă a rimelor interne. Un procedeu stilistic folosit este aliterația, construită pe baza repetiției acelorași cuvinte sau a unor derivate flexionare ale acestora. Mai des întâlnite sunt situații ca „ori din pușcă să-l împuște" sau „din drugă-ndrugând". Des folosite sunt conjuncțiile adversative, menite să sublinieze anumite opoziții („Să nu mă-ngroape / În dosul stânii, / Unde latră cânii, / Ci în strunga oilor"). Diminutivele, numeroase, pun în valoare tonalitatea afectivă a legăturilor dintre mioară și stăpân sau dintre mamă și fiu. Antepunerea adjectivului, asupra căruia cade accentul emoțional, apare cel mai adesea în cazul vocativelor „dalbă mioriță", „mândră mioriță", „mândru ciobănel". În portretistica din versiunile moldo-muntene, accentele sunt predominant lirice, ca în descrierea ochilor tânărului cioban: „Ochișorii lui, / Mura câmpului, / Coaptă pe sub foi, / Ne-ajunsă de

ploi, / Coaptă la răcoare, / Ne-ajunsă de soare, / Coaptă la pământ, / Ne-ajunsă de vânt". În opoziție cu portretul static al ciobanului, imaginea mamei exprimă zbuciumul sufletesc al femeii care își caută zadarnic fiul: „Măicuță bătrână, / Cu brâul de lână, / Pe câmpi alergând, / Din ochi lăcrămând". În baladă un loc deosebit îl are mioara, care este personificată, atribuindu-i-se și însușiri supranaturale. Într-o variantă culeasă din Teleroman, descrierea mioarei pune în evidență elemente ornamentale de basm: „Cu patru cornițe / Cu câte-o piatră nestemată / De-mi lumină noaptea toată". Cadrul nupțial este realizat magistral. Primele elemente ale tabloului desfășoară o adevărată feerie cosmică. Într-un spațiu imens, „nunta" este vegheată de soare și lună, de stele și luceferi, de lumină, umbră, ploaie, ninsoare, negură și cer. Apoi, cadrul este limitat la peisajul caracteristic, unde munții, plaiurile, dealurile, vârfurile, văile, pripoarele, câmpurile străjuiesc o stână. La ceremonia funerară participă și vietățile pădurii (lupul, ursul, vulturul, cerboaica), dar mai ales animalele domestice (oaia, câinele, calul, vaca, vițelul), după cum apar și câteva insecte (fluturi, greieri, lăcuste). În Moldova textul tinde mai mult spre dialog, în timp ce în variantele transilvănene există tendința către monolog. În funcție de deosebirile de nivel artistic, se poate face o sistematizare a variantelor mai importante. Până în 1979 se cunoșteau peste nouă sute de variante și fragmente de variante. Nici una din creațiile folclorice românești nu are o circulație atât de largă. Spre deosebire de celelalte balade, *Miorița* este cântată atât de bărbați, cât și de femei. S-au descoperit peste cinci sute de localități în care se cântă balada. Variante ale baladei au fost semnalate în Macedonia, în Banatul sîrbesc, pe valea Timocului. Din Serbia se cunosc șapte variante, cinci timocene și două bănățene, toate influențate de balada moldovenească. De asemenea, s-a descoperit o variantă și în Ungaria. Odată cu răspândirea culturii, penetrația baladei (în special a variantei culese de Alecsandri) este din ce în ce mai mare. Fenomenul indică viabilitatea acestei creații folclorice. Comparat cu majoritatea variantelor, textul publicat de Alecsandri este cel mai valoros din punct de vedere estetic, are cea mai largă răspândire teritorială, a dat naștere celor mai numeroase interpretări și se dovedește a fi cel mai rezistent în timp. Alături de varianta-arhetip, au circulat și alte variante de mare valoare artistică. De la vestitul lăutar brăilean Petrea Crețul Șolcanu, G. Dem. Teodorescu a cules în 1884 varianta cunoscută sub numele *Oaia năzdrăvană*. Această baladă, ce se distinge printr-un viguros patos epic, este considerată reprezentativă pentru tipul muntenesc al *Mioriței*. Tot așa cum varianta culeasă de la cântărețul Gh. Avasiloaiei din Goești, județul Iași, constituie tipul moldovenesc al capodoperei. În cadrul tipului transilvănean au fost înglobate un număr mare de balade, de cântece lirico-narative și de colinde. Versiunea ardelenească este redusă ca întindere epică, schema fiind simplificată la două elemente: cadrul nupțial și testamentul ciobanului. Tema transhumanței este mai slab reprezentată în variantele transilvănene. Nucleul tematic comun pentru toate zonele în care se cunoaște balada este testamentul ciobanului. Variantele moldovenești au o notă de pronunțat lirism, fapt ce le diferențiază de variantele ardelenești, în care se tinde către epicizare. În Transilvania și în Banat, concomitent cu formarea versiunii-baladă, s-a constituit și o versiune-colindă. Între baladă și colindă a existat un schimb reciproc de valențe artistice, însă versiunea-baladă a exercitat o influență mai puternică asupra versiunii-colindă decât invers. *Miorița*-colindă are două tipuri principale. În nordul și estul Transilvaniei, respectiv în Crișana și Maramureș, există colinda cunoscută sub denumirile *Corinda păcurarului Străienelul* sau *Cei trei păcurari*, cântată în genere între Crăciun și Anul Nou, dar mai ales în cele trei zile ale Crăciunului. Celălalt tip de colindă, cuprinzând motivul „fata de maior", circulă îndeosebi în zona Jiboului. Tematic, ceea ce deosebește versiunea-colindă de versiunea-baladă este episodul „oii năzdrăvane", caracteristic numai baladei. Asupra baladei s-au făcut numeroase cercetări, cu metode diferite. Există o interpretare în sens ritualist și mitologic, ai cărei adepți au fost A.I. Odobescu, G. Coșbuc, Th.D. Speranția și H. Sanielevici. Astfel, Coșbuc considera balada ca fiind un bocet solar, ciobanul reprezentând soarele, iar maica bătrână, pământul. H. Sanielevici mergea mai departe, atribuind omorului un caracter ritual, ciobanul fiind jertfit unei divinități. N. Iorga a folosit o prismă istoricistă, încercând să stabilească o datare riguroasă a momentului apariției baladei. La rândul lor, Duiliu Zamfirescu și D. Caracostea au adoptat un punct de vedere estetizant. D. Caracostea a alcătuit și-o schiță generică a *Mioriței*. Alți cercetători au analizat balada dintr-o perspectivă etnografică. Ov. Densusianu consideră că împrejurarea tipică pentru nașterea baladei a fost rivalitatea frecventă pe drumurile de transhumanță. Glosări etnografice au mai oferit și C. Brăiloiu, I. Mușlea și chiar V. Alecsandri. Cercetarea filosofiei mioritice a dat naștere la o vie dispută. În viziunea lui Lucian Blaga, moartea transfigurată metaforic în nuntă nu ar fi decât o „unire sacramentală cu o stihie cosmică".

Surse: V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, București, 1866, *1–4*; G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, București, 1885, *435–437*; Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, I, partea I, București, 1900, *3–4*; Al. Vasiliu, *Cântece, urături și bocete de-ale poporului*, București, 1909, *24*; Tudor Pamfile, *Cântece de țară*, București, 1913, *70*; Ov. Densusianu, *Flori alese din cântecele poporului*, București, 1920, *107–109*; Ion Bârlea, *Literatură populară din Maramureș*, I, îngr. Iordan Datcu, pref. Mihai Pop, București, 1968, *29–32*; Take Papahagi, *Graiul și folclorul Maramureșului*, București, 1925, *120–121*; Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei*, București, 1930, *3–159*; Al. I. Amzulescu, *Balade populare românești*, introd. edit., București, 1964, *463–486*; Adrian Fochi, *Miorița. Tipologie, circulație, geneză, texte*, pref. Pavel Apostol, București, 1964, *555–1074*; *Miorița. Balade populare românești*, îngr. și pref. Iordan Datcu, București, 1966, *45–47*; *Folclor din Oltenia și Muntenia*, I, București, 1967, *597–600*; *Folclor din Moldova*, București, 1969, I, *81–90*, II, *90–92*; *Miorița străbate lumea sau 123 de traduceri ale colindei și baladei*, îngr. și introd. Ion Filipciuc, Câmpulung Moldovenesc, 2001.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, *477–479*; A.I. Odobescu, *Scrieri literare și istorice*, I, București, 1887, *208–219*; N. Iorga, *Balada populară românească*, Vălenii de Munte, 1910, *35*; Ovid Densusianu, *Flori alese din cântecele poporului. Viața păstorească în poezia noastră*

populară, îngr. și pref. Marin Bucur, București, 1966, *359–416*; D. Caracostea, *Poezia tradițională română (Balada poporană și doina)*, îngr. Dumitru Șandru, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1969, I, *5–309*, II, *224–320*; H. Sanielevici, *„Mioriția" sau Patimile unui Zamolxis*, ALA, 1931, 552–554; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *61–64*; Lucian Blaga, *Trilogia culturii*, București, 1944, *119–131*; C. Brăiloiu, *Sur une ballade roumaine (La Mioritza)*, Geneva, 1946; Al. I. Amzulescu, *Introducere* la *Balade populare românești*, București, 1964, *178–179*; Adrian Fochi, *Mioriția. Tipologie, circulație, geneză, texte*, pref. Pavel Apostol, București, 1964; *Ist. lit.*, I, *118–121*; Ion Mușlea, *Cercetări etnografice și de folclor*, II, îngr. și pref. Ion Taloș, București, 1972, *29–36*; Dumitru Pop, *Pe marginea „Mioriței"*, SUB, Philologia, 1965, fasc. 1; I.C. Chițimia, *V. Alecsandri și problemele folclorului românesc la jumătatea veacului al XIX-lea*, RITL, 1966, 1; Gheorghe Vrabie, *Balada populară română*, București, 1966, *217–282*; Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, tr. Maria Ivănescu și Cezar Ivănescu, pref. Em. Condurachi, București, 1980, *223–250*; Gh. Ivănescu, *„Mioriția". Tipologia variantelor, geneza*, Craiova, 1970; D. Caracostea, Ovidiu Bârlea, *Problemele tipologiei folclorice*, București, 1971, *105–160*; Al. I. Amzulescu, *Observații istorico-filologice despre „Mioriția" lui Alecsandri*, REF, 1975, 2; Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu, *Folclor literar românesc*, București, 1976, *320–329*; *Dicț. lit. 1900*, *578–580*; Gheorghe Vrabie, *Poetica „Mioriței"*, București, 1984; Radu Niculescu, *Folclorul. Sens, valoare*, îngr. Viorica Nișcov, postfață Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1991, *201–229*; Al. Husar, *Mioriția (De la motiv la mit)*, Iași, 1999; Boriana Ganeva, *Eléments d'initiation dans la ballade populaire roumaine „Mioriția"*, „Synthesis", 2002; Ion Filipciuc, *„Mioriția" și alte semne poetice*, Câmpulung Moldovenesc, 2002; Ștefania Mincu, *Mioriția – o hermeneutică ontologică*, Constanța, 2002. *I.H.C.*

MIORIȚA, revistă apărută la Cernăuți, bilunar, între 15 octombrie 1939 și 15 aprilie 1940, sub conducerea unui comitet compus din T. Bănățeanu, Florin Deculescu, Nicolae Neagu, Neculai Tăutu. Redactorii își propun să încurajeze talentele din școli, să promoveze „idei sănătoase, camaraderia, dragostea de țară și tron", să poarte discuții „în jurul problemelor tineretului și a educației străjerești" (T. Bănățeanu, *Drept cuvânt înainte: povestea revistei noastre*). Poezie semnează Neculai Tăutu, Dragoș Vicol, Petre Bucșa, Ion Rotaru, Victor Săhleanu, Tamara Șatran, M.A. Raul, Lucia Ionescu, T. Vlad, Mircea Ropceanu, Radu Scraba, Ștefan Marinescu, Ioan Cunțan. Proză publică V. Stanca, Radu Ignătescu, Gh. Ionașcu, Dragoș Vicol, Florin Deculescu, Neculai Tăutu, E. Boteanu. Articolele de critică literară sunt semnate de Nicolae Neagu și Gh. Ionașcu. Revista mai include articole științifice, actualități din viața străjerească, umor, jocuri. *M.V.*

MIORIȚA NOASTRĂ, revistă apărută la New York, lunar, de la 1 martie 1988, având subtitlul „Pentru întreaga familie". Din anul 2000 a devenit publicația Academiei de Artă și Știință „Mioriția". Este fondată și condusă de profesoara și scriitoarea Elisabeta Păunescu. Revista încearcă să răspundă cititorilor prin rubrici diverse precum „Comorile României", „Muzică", „Poezie", „Artă", „Medicină", „Știință", „Tehnică", „Prelegeri de filosofie", „Humor", „Știați că...", „Sport", „Curiozități", „Moda", „Bucătăria Marioarei", „Poșta redacției – Să stăm de vorbă", „Copiii noștri", „Viața religioasă" ș.a. Prin deschiderea promovată, **M. n.** se vrea un mijloc de unire a românilor de pe toate meridianele, dar în primul rând a celor din America de Nord. „Revista noastră – se susține – vine cu simțămintele profunde ale mirificului nostru spațiu mioritic să umple golul anilor de exil pe alte meleaguri: America, Canada sau de pretutindeni. Coloanele ei se vor deschide curatelor sentimente românești, evitându-se polemici de orice natură." Pentru cultivarea mândriei de a fi român se apelează din plin la valorile clasice ale artei și literaturii naționale. Se publică texte din M. Eminescu, I. Creangă, I.L. Caragiale, V. Alecsandri, A.I. Odobescu, Al. Vlahuță, G. Coșbuc, O. Goga, I.A. Bassarabescu, V. Voiculescu, Al. Mateevici, D. Iov, Ion Minulescu, G. Topîrceanu, St. O. Iosif, Emil Gârleanu, I. Pillat ș.a. Încursiunile în arta populară tind să creioneze imaginea frumuseților tezaurului folcloric strămoșesc, iar evocările aduc în prim-plan figuri reprezentative ale istoriei și culturii naționale. Mai puțin prezentă în primele numere, literatura originală a diasporei ocupă cu timpul un loc din ce în ce mai însemnat. Alături de versurile și proza Elisabetei Păunescu, se întâlnesc colaborări semnate de Nicolae Novac, V. Posteucă, Ovidiu Vuia, Vasile Vasilache, Ștefan G. Teodoru, Eugen A. Giurgiu, D. Paulescu, Radu Cosmin, Iosefina Ciobanu, Vasile Preda, Ion Brătianu. Interesante sunt îndeosebi grupajele realizate de Nicolae Novac în câteva numere. Revista editează un almanah pe 1989 și o publicație congeneră, „Ecoul României". Alte colaborări: Ion Almăjan, Constantin Ioța, Ionel Ciobanu, Ioana Dinu, Traian Andreescu, Ion Mănescu, Alex. Pop, Veturia Manuilă, C. Aronescu, Aurel Manolescu, Mihai Mihăilă, Z. Albulescu, Teofil Lianu, Mihai D. Dutchevici, Victor Oprișiu, Ovidiu Caprifolios. *I.O.*

MIRAN, Alexandru (pseudonim al lui Mircea Alexandru Pop; 1.X.1926, Deda, j. Mureș), poet și traducător. Este fiul Hortensiei (n. Suciu) și al lui Traian Pop, medic. Învață la Liceul „Al. Papiu-Ilarian" din Târgu Mureș și la Colegiul Național „Sf. Sava" din București, absolvit în 1945, și urmează Facultatea de Medicină bucureșteană, luându-și licența în 1951. Funcționează ca medic la Spitalul de Copii din Tecuci (1951–1956), asistent și apoi șef de lucrări la Clinica de Pediatrie „Emilia Irza" din cadrul Institutului Medico-Farmaceutic din București. Debutează ca traducător în 1958, semnând cu numele Alexandru Pop două traduceri din Euripide, apărute în antologia *Tragicii greci*. Primele poezii îi sunt publicate în 1968, în revista „Ramuri", iar cea dintâi plachetă, *Adevărata întoarcere*, în 1969.

Experiența de traducător din elină a lui **M.** – a transpus în limba română integrala pieselor lui Eschil și Euripide, precum și o comedie de Aristofan – nu a rămas fără consecințe în lirica personală. Nu e vorba numai de vârstarea explicit intertextuală a emisiei poetice, așa cum se întâmplă în *Năvodul* (1986), prin introducerea unor versuri din *Orestia* lui Eschil, sau în alte volume. O anumită gravitate – chiar și în regim ludic – a stabilirii într-o zonă supraempirică, a conceptualului, o

stăpânire sigură și subtilă a mecanismelor de sugestie simbolică (adesea amorsate în subtext), un aer atemporal lăsat peste o scenă poetică unde coexistă bucolicul și ermeticul modernist – acestea ar putea fi ecouri sau influențe ale frecventării Antichității. Chiar și *Adevărata întoarcere* depășește stângăciile debutului. Tonul de un clasicism aparent (impresie datorată interferențelor elegiacului, limbajului abstract sau recuzitei din care nu lipsesc decorurile unei naturi stilizate) integrează în fapt din plin experiența modernismului. De regulă, poemele sunt etanșeizate semantic, ritmul – sau muzica – premergând sensului. Dar chiar când nu e vorba de o enigmă propriu-zisă, poemele par să ascundă una. Critica a vorbit de influența lui Ion Barbu sau de cea a lui Al. A. Philippide. O baladă, pentru a da un exemplu de deturnare retorică caracteristică, oferă un final care destramă și resemnifică incipitul canonic: „Gonea ferecată caleașca,/ cineva înăuntru cânta./ Caleașca gonea spre departe,/ străina cânta și plângea.// Când zbori fulgerat peste margini/ prin vânăt, pe cât înțeleg,/ ți-e teamă că drumul împarte/ în două pământul întreg.// Cu creieru-n flăcări, o lună/ am fost așteptat-o, năuc,/ privind la trăsuri și la roate/ prin galben cum vin și se duc. // Dar, iată, că-n zi blestemată/ de toamnă, cum stam la uluc,/ sosi până-n seară caleașca/ prin roșu cu caii clăbuc.// Și nu era nimeni pe capră,/ de mint, să mă legăn în streang,/ și băncile goale-năuntru,/ și ușa balanga-balang,// și băncile goale-năuntru,/ și ușa balanga-balang!" În versurile din *Locul soarelui* (1970) interesul față de experimentarea în spațiul metrului popular ocupă un loc central. După un lung poem dramatic despre întoarcerea lui Ulise în Itaca, *Moartea Penelopei* (1971), text cu „o structură polifonică" în care „anecdoticul e un mijloc de a totaliza semnificații" (Marian Popa), cu poemele din *Alegerea lemnului* (1974) autorul revine la experiența începuturilor. Nici cărțile ulterioare, dincolo de fluctuațiile raportului dintre tonalitatea dramatică și cea ironică sau de variațiile de transparență a simbolurilor, nu schimbă esențial fața liricii lui **M.**, egală, în sensul bun al cuvântului, cu sine.

SCRIERI: *Adevărata întoarcere*, București, 1969; *Locul soarelui*, București, 1970; *Moartea Penelopei*, București, 1971; *Alegerea lemnului*, București, 1974; *Cronică*, I–II, București, 1977–1978; *Casa de lemn*, postfață Nicolae Manolescu, București, 1983; *Sub semnul Capricornului*, București, 1985; *Năvodul*, București, 1986; *Poezii*, București, 1998; *Focul și apa*, București, 2000. **Traduceri:** Euripide, *Medeea, Ciclopul*, în *Tragicii greci*, București, 1958, *Baccantele*, București, 1965, *Ifigenia în Aulis*, București, 1975; Aristofan, *Adunarea femeilor*, București, 1974; Eschil, *Orestia*, pref. trad., București, 1979, *Rugătoarele. Perșii. Șapte contra Tebei. Prometeu înlănțuit*, pref. trad., București, 1982.

Repere bibliografice: Popa, *Dicț. lit.* (1977), *354–355*; Poantă, *Radiografii*, I, *305–306*; Simion, *Scriitori*, III, *346–352*; Grigurcu, *Existența, 391–394*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *238–239*. *M.I.*

MIRCEA, Dumitru (20.IX.1924, Țagu, j. Bistrița-Năsăud – 15.XI.1998, Cluj-Napoca), prozator și publicist. Este fiul Susanei (n. Sărmășan) și al lui Petru Mircea, țărani. Urmează școala primară în satul natal, apoi Școala Normală de Învățători, luându-și diploma în 1945. Își completează studiile liceale și obține diploma de bacalaureat la Liceul „Inocențiu Micu" din Cluj (1946). Începe în paralel teologia la Blaj. Face studii universitare la Cluj, absolvind Facultatea de Filologie (1950), cu specializarea română – franceză. Lucrează la Cluj, la Muzeul Limbii Române și la Facultatea de Filologie, ca preparator (1948–1950). Frecventează Școala de Literatură „M. Eminescu" din București (1950–1951), unde concomitent e și cadru didactic. Va funcționa ca redactor la „Viața românească" (1951–1953), corespondent special la „Scânteia tineretului" (1953–1954), redactor la „Gazeta literară" (1954–1957). În 1957 se întoarce la Cluj, unde va fi redactor-șef al revistei „Tribuna" (1959–1970), președintele Comitetului de Cultură și Educație Socialistă al județului Cluj (1970–1972), corespondent special al ziarului „Satul socialist" (1972–1974), director artistic la Filarmonica din oraș (1974–1984). După 1989 organizează și conduce editura și revista „Viața creștină" a Bisericii Greco-Catolice. Poetul Ion Mircea este nepotul său. Un fel de „antedebut" are loc în 1943, când textul cu care **M.** participă la un concurs pe teme patriotice, organizat de Oficiul Educației Tineretului, e premiat și tipărit în „Revista tineretului", apoi în „Unirea poporului" din Blaj și în broșură (1944). Următoarea scriere e nuvela *Întoarcerea lui Nicolae Coșoiu*, publicată în „Lupta Ardealului" (1949). Primul volum de proză, romanul *Pâine albă* (1952; Premiul de Stat), va fi tradus în limbile maghiară, germană, bulgară și albaneză. A colaborat la „Lupta Ardealului", „Almanahul literar", „Viața românească", „Gazeta literară", „Tânărul scriitor", „Tribuna", „Steaua" ș.a.

Scrierile lui **M.** din anii '50 – *Sfat prețios* (1952), *Matca* (1953), *Un flăcău pe plac* (1953), *Povestiri* (1955) ș.a. – sunt puternic afectate de obediența față de exigențele propagandistice impuse literaturii de oficialitățile din epocă. Sufocate de tezism, calitățile scriitoricești, ținând de talentul narării și de finețea observației, depistabile pe alocuri, nu conving. Astfel, *Pâine albă* e – se poate spune – un prototip al literaturii realismului socialist. Romanul echivalează cu o colecție de documente de partid, de indicații, instrucțiuni, norme, teze, obiective și sloganuri politice sumar romanțate, literaturizate rudimentar, conform schemelor doctrinare. Personajele sunt monocolore, configurate maniheist: se înfruntă „bunii" și „răii", iar cele câteva figuri aparent mai complexe ori „intermediare" sunt creionate tot urmând scheme previzibile. Scena narațiunii e lumea rurală a vremii (în speță un sat transilvan), conflictul se țese în jurul colectivizării agriculturii, iar textul vehiculează toate clișeele ideologice despre chiaburi, ascuțirea luptei de clasă, mijlocașii nehotărâți, puterea persuasivă a dialogului și exemplului etc. Ulterior, în anii '60, tezismul scrierilor lui **M.** se atenuează ori dispare, însă valoarea estetică și interesul literar nu sporesc pe măsură. Scriitorul continuă să publice romane și povestiri, iar în anii '70, reportaje și publicistică. *Inocenții* (1987), carte de povestiri, echivalează cu al doilea debut și este scrierea cea mai valoroasă a lui **M.**, vădind, în absența oricărui conformism, structura sufletească autentică a scriitorului și modalitatea proprie, nu lipsită de originalitate, a abordării, marcată de afilierea la o

anumită tradiție (nord-) ardeleană. Povestirile amintesc de proza lui Pavel Dan și de memorialistica lui Ion Vlasiu, iar afinitățile țin nu numai de determinarea strict geografică, de similitudinea materialului de viață (universul rural al câmpiei transilvane în perioada interbelică), ci și de împărtășirea unei anumite viziuni asupra existenței, de adeziunea la un „spirit al locului". Scrise sub forma unor amintiri din copilărie, ordonate cronologic, narațiunile au un caracter unitar. Atmosfera satului de altădată și haloul de fabulos care înconjoară imaginile reținute de memoria infantilă sunt surprinse într-o proză colorată de un umor discret, scrisă în dispoziție deopotrivă melancolic-nostalgică și hâtră. Discursul narativ e agreabil, cultivând o oralitate dirijată cu meșteșug, recurgând – cu moderație – la particularități lexicale și sintactice regionale, la ironie și autoironie, dar și la gravitate. Hazul sfătos al prozatorului îngăduie uneori analogii cu registrul stilistic al basmului, astfel încât nu distonează deloc prezența în text a unui basm propriu-zis, parcă extras din colecția *Povești ardelenești* a lui Ion Pop-Reteganul. Prozele componente pun în scenă mici pozne, pățanii diverse (unele cu valoare de pildă), personaje pitorești. Superstiții și eresuri sunt „recuperate" cu farmec în cadrele realului. Privirea povestitorului zăbovește asupra unor mici ritualuri casnice sau asupra unor gesturi cotidiene, consemnate cu acuratețe, procedeul vorbind despre o fascinație a detaliului neînsemnat, alcătuitor de viață, ce amintește uneori de viziunea lui Sorin Titel. Cum se întâmplă frecvent în scrieri de acest fel, conștiința naratorului e dual, reunind ipostaza, fixată de memorie, a copilului care percepe și pe cea a adultului care scrie și interpretează faptele, atent la psihologie. Asemănător sub aspectul recursului la substratul biografic e romanul *Rădăcini* (1990).

SCRIERI: *Care ar fi hotarele țării noastre pe baza tradiției istorice și a etnicului românesc?*, Blaj, 1944; *Pâine albă*, București, 1952; *Sfat prețios* (în colaborare cu E. Jianu), București, 1952; *Matca*, București, 1953; *Un flăcău pe plac*, București, 1953; *Examenul*, București, 1955; *Foloasele muncii unite*, București, 1955; *Muncim pentru culturalizarea maselor*, București, 1955; *Povestiri*, București, 1955; *Întoarcerea lui Nicolae Coșoiu*, București, 1956; *Oameni și pământuri*, București, 1960; *Această parte a pământului*, București, 1966; *Ana lui Manole și alte povestiri*, București, 1966; *În zilele mari*, București, 1969; *Mărturii contemporane*, Cluj, 1972; *Urme pe apă*, Cluj-Napoca, 1976; *Inocenții*, Cluj-Napoca, 1987; *Rădăcini*, Cluj-Napoca, 1990.

Repere bibliografice: S. Damian, *Un roman valoros al unui tânăr scriitor*, CNT, 1952, 16; I. Sârbu, *„Pâine albă"*, IL, 1952, 2; Dumitru Drumaru [D. Vatamaniuc], *Despre romanul „Pâine albă" al lui Dumitru Mircea*, ST, 1952, 6; Eugen Luca, *„Pâine albă"*, CNT, 1953,1; Ion Hobana, *O prezentare viguroasă a chipului tânărului comunist*, „Scânteia tineretului", 1953, 5; George Munteanu, *Un roman al transformării satului românesc*, „Făclia", 1953, 16; Paul Georgescu, *Un roman al construirii vieții noi la sate*, „Lupta de clasă", 1953, 10; Silvian Iosifescu, *Probleme și opere contemporane*, București, 1954, *245–262*; Aurel Martin, *Dumitru Mircea, povestitor*, „Tânărul scriitor", 1956, 5; C. Dornescu [Leon Baconsky], *„Întoarcerea lui Nicolae Coșoiu"*, ST, 1956, 6; Lucian Raicu, *„Întoarcerea lui Nicolae Coșoiu"*, ST, 1956, 28; Modest Morariu, *„Oameni și pământuri"*, ST, 1961, 5; Constantin Cubleșan, *Dumitru Mircea – 60*, ST, 1984, 11; Micu, *Scurtă ist.*, III, *11*; *Dicț. scriit. rom.*, III, 239–241. *N.Br.*

MIRCEA, Ion (1.IX.1947, Sărmașu, j. Mureș), poet. Este fiul Susanei (n. Mureșean) și al lui Ioan Mircea, maistru. Urmează școala generală și liceul în Sărmașu (1954–1965) și Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj, secția română-italiană, absolvită în 1971. Este unul din fondatorii grupului și ai revistei studențești „Echinox" (1968). Între 1971 și 1975 este profesor-îndrumător la Muzeul „Octavian Goga" din Ciucea, din 1973 e redactor la revista „Transilvania" din Sibiu, iar din 1990 până în 2000 funcționează ca redactor-șef a aceleiași reviste și ca secretar al Filialei Sibiu a Uniunii Scriitorilor. Este desemnat tot acum ca vicepreședinte, apoi președinte al Centrului European de Poezie și Dialog Cultural Est-Vest „Constantin Noica" din Sibiu. Între 1998 și 2002 e membru al Consiliului Uniunii Scriitorilor. Debutează la „Tribuna", în 1965, cu poemul *Pescuitorul de perle*, iar primul volum de versuri, *Istm*, îi apare în 1971. Colaborează la „Echinox", „Steaua", „Amfiteatru", „România literară", „Luceafărul", „Transilvania", „Viața românească" ș.a.

Cartea de debut a lui **M.**, *Istm*, bine primită de critică, propune o lirică abstractă, de semne, cu imagini diafane, aspirând la spiritualizarea și descărnarea expresiei: „Dacă dorm, nu eu// dorm.// Iată, ne amintim/ o pasăre.// Zborul ei nu/ se întrerupe.// O, craniul perfect// al florii" (*Dublul*). Influența lui Lucian Blaga sau a lui Nichita Stănescu,

programul unei ambițioase poetici inovatoare nu sunt decantate în corpuri poetice unitare. Deși majoritatea scurte, poemele sunt cel mai adesea eteroclite și inconsistente la nivelul semnificației, ca și la nivel stilistic; de altfel, în antologia *Poezii* (1996) autorul nu va reține din versurile de acum decât poemul *Cu vremea și ochii tăi*. Volumul *Tobele fragede* (1978) continuă aceeași linie, **M.** perseverând la nivelul inovației stilistice: discurs fragmentar, un amalgam de imagini, metafore, registre, tonalități diferite – uneori un melanj de versuri și proză –, ritm sacadat, alert, notație lapidară, imagism ermetizant. Prin acumularea de elemente disparate se mizează în fond pe un efect de sugestie, hipnotic, care să unifice poemul și să comunice acel inefabil de dincolo de cuvânt. **M.** pare că dorește să refacă aventura alchimică rimbaldiană, în orice caz aspiră la o resacralizare a discursului poetic – întreprindere modernistă –, dar cu mijloace proprii, postmoderniste (se recunoaște aici și modelul lui T. S. Eliot). Are conștiința textului și voința construcției totale, de tipul unei geneze (și autogeneze) textuale, cu alte cuvinte, aspirații moderniste desfășurate în largi falduri postmoderne, în care tragicul și ludicul, poezia și proza, emoția și livrescul, simbolicul și cotidianul, oracularul și colocvialul sunt peticele din care se coase veșmântul poemului. În contextul anilor '70, inovațiile sale la nivel tehnic merită să rețină atenția, dar arareori această străduință reușește să topească sensurile, imaginile, prezentul, amintirea și imaginarul într-o plasmă fluidă, care să comunice „fața secretă a lucrurilor". Scriitura din *Copacul cu 10 000 de imagini* (1984; Premiul Uniunii Scriitorilor), de asemenea eteroclită, se concentrează totuși în jurul unor teme, motive și simboluri: moartea, trecerea timpului, memoria (individuală și universală), tăcerea, lumina, ochiul (orb). Un fel de Blaga – Stănescu – Barbu postmodern transpare în poeme unde cuvinte tehnice, neologisme din sfera biologiei, fizicii, filozofiei etc., aluzii livrești, ironice, ludicul, toate se altoiesc pe un imaginar („înalt") modernist, încercând să se articuleze într-o tramă pseudoepică, orientată spre epifania inefabilului: „Jucam cu iubita mea șah/ sub razele Roentgen: în întunericul lor anatomic/ organele noastre erau piesele șahului./ Mai ales serile mi-aduc aminte de mine. Cum spune Char:/ «frunza trece prin copac»./ Mă revedeam copil cum înțărcam viței/ punându-le pe frunte coronițe de spini/ sau scânduri din care creștea o pajiște de cuie [...]/ Cât de inexplicabili și monstruoși/ sunt totuși în dragoste multiplii lui unu./ Din corpul meu vid și verzui/ sub razele Roentgen/ O priveam fără glas/ unduitor și transparent ca un vierme marin" (*Jocul de șah*). În *Piramida împădurită* (1989), carte cu un vers mai epurat de manierismul imagist-ermetic, mai coerent, inclusiv la nivel formal, **M.** cultivă o lirică a spectacolului exterior, rece, al lumii, în care eul reface în imaginație (uneori de tip anamnetic) experiențe grave ori minore, alternând tragicul (obsesia morții), exoticul oniric, registrul grav și notația cotidiană, în registru ironic-jucăuș: „În rocile de vârstă înaltă/ ne-am întâlnit: două pulberi magnetice./ lumile și-au pierdut uverturile,/ și-au pierdut geneza și odată cu ea seninul/ și iată-ne venind cu amintirea unei lumi senine" (*Două pulberi magnetice*). În ciclul *Scrisori către Mircea Ivănescu*, alcătuit din „fragmente" eclectice de realitate („reală" și textuală), poate fi aflată influența, parțială (ca atmosferă, frazare), a poeziei ivănesciene. În *Șocul oxigenului* (2002; Premiul Asociației Scriitorilor din București), cel mai valoros volum al său, marile teme sunt iubirea și întoarcerea la origini, la „increat", oglindirea în matricea feminină preformală. Aici se atinge nivelul maxim al unei formule poetice neomoderniste ca substanță și postmoderne ca structură, în poeme cosmogonice și (pseudo)autobiografice mozaicate, livrești (*Șocul oxigenului*, *Veneția*, *Terra ballerina*), unde este proiectată, cu aceeași tehnică a sugestiei sau a construcției oximoronice (Ion Pop), viziunea metamorfozelor lumii interioare și exterioare.

SCRIERI: *Istm*, Cluj, 1971; *Tobele fragede*, Cluj-Napoca, 1978; *Copacul cu 10 000 de imagini*, București, 1984; *Piramida împădurită*, București, 1989; *Die Würde der Rose*, tr. Reimar Alfred Ungar, Cluj-Napoca, 1989; *Poezii*, București, 1996; *Noe care ne străbate memoria e o femeie*, București, 1999; *Șocul oxigenului*, București, 2002. **Traduceri:** *Omul bizantin*, coordonator Guglielmo Cavallo, Iași, 2000; *Omul secolului al XIX-lea*, coordonatori Ute Frevert și H.-G. Haupt, Iași, 2002.

Repere bibliografice: Ion Pop, *Ion Mircea*, ECH, 1971, 3; Victor Felea, *„Istm"*, TR, 1972, 1; Dumitru Radu Popa, *„Istm"*, AFT, 1972, 2; Nicolae Manolescu, *„Istm"*, CNT, 1972, 5; Iorgulescu, *Rondul, 96–97*; Regman, *Explorări, 9–10*; Grigurcu, *Poeți, 490–493*; Mircea Tomuș, *„Tobele fragede"*, T, 1978, 6; Dinu Flămând, *Spectacolul inteligenței poetice*, AFT, 1978, 7; Nicolae Manolescu, *Tineri poeți*, RL, 1978, 36; Valentin F. Mihăescu, *Ceremonial de purificare*, LCF, 1978, 40; Victor Felea, *„Tobele fragede"*, TR, 1978, 46; Constantin Pricop, *„Tobele fragede"*, CL, 1979, 3; Florin Mugur, *„Tobele fragede"*, ST, 1979, 5; Poantă, *Radiografii*, II, *87–90*; Eugen Simion, *„Copacul cu 10 000 de imagini"*, RL, 1984, 16; Marin Mincu, *„Copacul cu 10 000 de imagini"*, LCF, 1984, 19; Victor Felea, *„Copacul cu 10 000 de imagini"*, TR, 1984, 19; Costin Tuchilă, *„Copacul cu 10 000 de imagini"*, ST, 1984, 5; Dinu Flămând, *„Copacul cu 10 000 de imagini"*, AFT, 1984, 6; Valentin F. Mihăescu, *„Copacul cu 10 000 de imagini"*, LCF, 1984, 44; Tartler, *Melopoetica, 91–95*; Dan Cristea, *„Copacul cu 10 000 de imagini"*, VR, 1985, 12; Mircea Iorgulescu, *Poezia în mișcare*, RL, 1989, 23; Simion, *Scriitori*, IV, *376–383*; Dan Silviu Boerescu, *Singurul ironic*, LCF, 1991, 21; Ilie Constantin, *Poeți români*, VR, 1993, 10–11; Negoițescu, *Scriitori contemporani, 288–292*; Ulici, *Lit. rom.*, I, *102–107*; Dumitru Chioaru, *Ion Mircea*, APF, 1997, 4; Alex. Ștefănescu, *O nouă aventură poetică*, RL, 1997, 23; Mircea Morariu, *„Noe care ne străbate memoria e o femeie"*, F, 1999, 6; Grigurcu, *Poezie*, II, *133–141*; *Dicț. esențial, 531–533*; Manolescu, *Lista*, I, *309–310*; *Dicț. analitic*, III, *334–337*, IV, *200–203*; Alexandra Crăciun, *Poetul este cuvântul care vede*, CC, 2003, 3–5. *R.D.*

MIRCEȘTI, revistă apărută la București, săptămânal, între 15 decembrie 1892 și 28 februarie 1893. Prim-redactor este G. Russe-Admirescu, gazetar activ în cercurile și redacțiile literare de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Colaborează versificatorii Eliza Mustea, Corneliu Botez, Ion Catina, V. Grigorescu-Elvir, Ilie Ighel-Deleanu, D. Nicolescu, B. Theodorescu, autori de proză sumbră, plictisitoare, precum Gr. Mărunțeanu, G. Lungu și Toma Florescu, în timp ce Ion Catina e prezent cu drama *Amalafrida*. Se mai publică articole despre obiceiurile de Anul Nou, despre jurnalism etc., un portret al lui H. Taine,

scris cu pătrundere și o bună cunoaștere a operei criticului francez, traduceri din versurile lui Jean Richepin și Catulle Mendès. Lui Al. Macedonski i se retipărește poezia *Precum...*, apărută mai întâi în „Literatorul" din 1880. *R.Z.*

MIRCU, Marius (pseudonim al lui Marcus Israel; 9.VI.1909, Bacău), gazetar și prozator. Este fiul Simeliei (n. Herșcovici) și al lui Alter Ghersin Marcus, croitor. Matematicianul Solomon Marcus și scriitorul Marcel Marcian sunt frații săi. A urmat Liceul „Ferdinand" din Bacău (1922–1928) și Facultatea de Drept a Universității din București (1932–1936). Între 1935 și 1938 lucrează ca secretar de redacție și reporter la cotidianul „Gazeta", iar între 1946 și 1949 devine reporter și secretar general de redacție la „Națiunea" și reporter la „Victoria". Între 1938 și 1941 este președintele Asociației Tinerilor Scriitori, Publiciști și Artiști Evrei din România. Din 1947 până în 1949 figurează în redacția revistei „Licurici" și este redactor-șef la „Jurnalul copiilor", până în 1951 e angajat la „Viața Capitalei", de unde este concediat ca „necorespunzător politic", iar între 1956 și 1969 lucrează la revista „Filatelia". Din 1942 și până în 1986 funcționează ca secretar al secției de documentare a Federației Comunităților Evreiești din România, apoi ca director al Muzeului Evreiesc din București. Emigrează în Israel în 1987. Primește în 1951 Premiul Editurii Tineretului la secțiunea „literatură pentru copii", iar în Israel este distins cu premiile „Iacob Groper" (1981), „A. Dominic" (1987), „Sara și Haim Janculovici" (1990, 1997) ș.a. Debutează în revista Liceului „Ferdinand" (1925), colaborând apoi la „Vremea", „Reporter", „Rampa", „Adevărul literar și artistic", „Jurnalul literar", „Realitatea ilustrată", „Adam", „Hasmonaea", „România literară", „Magazin istoric", „Universul copiilor", „Curentul pentru copii", „Dimineața copiilor" ș.a. În Israel scrie la „Toladot", „Revista mea", „Revista familiei", „Minimum", „Facla", „Adevărul", „Izvoare" ș.a. A mai semnat Mihail Bistrițeanu (la „Națiunea").

Prima carte a lui **M.**, culegerea *24 de ore în jurul lumii* (1932), are ca temă Expoziția Colonială de la Paris din 1931. Sunt asamblate aici „reportaje imaginare", realizate prin prelucrarea materialului selectat din ziarele și revistele franceze care descriau cu lux de amănunte evenimentul. Întâmplările reale se vor împleti cu altele imaginare, fantezia debordantă, inventivitatea nepermițându-i vreodată autorului să fie un „simplu cronicar" al realității. Nu obiectivitatea reportajului în sine este cea care reține atenția, ci interesul pentru amănuntul inedit, dezvoltarea și îmbogățirea acestuia, care duce aproape întotdeauna la nașterea unui subiect interesant. Din aceeași categorie, a reportajului în care faptul real este amalgamat cu ficțiunea, fac parte și *Văzduhul ne cheamă!* (1934), *N-am descoperit America!* (1937) — descrierea unei călătorii de o lună cu avionul prin Europa, Africa, America de Sud și de Nord —, *Atlantinia* (1939), unde călătoria atinge locuri exotice fermecătoare, precum Corsica, Damasc, Algeria, Maroc, jungla africană, fiordurile nordice, Marsilia, Paris, Deauville. Și în *Amintirile unei studente* (1940), roman-reportaj, gen foarte la modă în epocă, autorul, încercând să-și asume o „sensibilitate feminină", inventează „o pitorească și emoționantă spovedanie din viața studențească de la Facultatea de Drept". Pe măsură ce înaintează în teritoriul reportajului, **M.** va pune din ce în ce mai mult accentul pe „aspectul obiectiv", fără a renunța integral la elementele de fantezie care îi sunt proprii. Un exemplu ar fi *Extraordinara odisee a reporterilor* (1940), o carte despre acest „specimen" aparte care este reporterul, cu aventurile sale (cele mentale având practic aceeași valoare ca și cele reale), și unde sunt conturate câteva portrete de mari reporteri. Paginile din *Pogromul de la Iași* (1944), *Pogromurile din Bucovina și din Dorohoi* (1945), *Pogromurile din Basarabia și Transnistria* (1947) se axează pe încercarea de a face în primul rând „reportaj la fața locului", intenția fiind de a reconstitui, descriind cazuri particulare, tragedia evreilor în timpul celui de-al doilea război mondial. Subiectul va fi reluat mai târziu în lucrările *Oameni de omenie în vremuri de neomenie* (1987) și *Ce s-a întâmplat cu evreii în și din România* (I-III, 1996–1997), care pot fi încadrate mai degrabă în categoria memorialisticii și a istoriografiei. În prima sunt prezentate peste o sută de cazuri în care evreii au fost ajutați și salvați de români în timpul pogromurilor, iar cealaltă, mai complexă, adună cu minuțiozitate date privitoare la istoria evreilor, existente în presa secolelor al XIX-lea și al XX-lea, pentru a construi o imagine a minorității evreiești din România, descriind modul ei de viață, atmosfera târgușorului de provincie, încercarea de a-și păstra identitatea și în același timp dorința de a se adapta și a se integra. Și aici autorul evocă, utilizând informații din presa vremii, diverse momente ale toleranței și intoleranței față de evrei. Sunt elogiate nume importante ale culturii și vieții publice românești (M. Kogălniceanu, I.L. Caragiale, Al. Macedonski, C. Rădulescu-Motru, Tudor Arghezi, Gala Galaction, N. Tonitza, G. Călinescu ș.a.), care s-au aflat de partea celor prigoniți. Atracția pentru senzațional sau pentru întâmplări care pot deveni subiecte de senzație se va manifesta într-un volum precum *Trimis special* (1974), subintitulat *Din amintirile unui ziarist*, alcătuit din „relatări" care de care mai spectaculoase — *Focul cel mare de la Bacău, A fost odată Târgul Moșilor, Ghicitoarea Mafalda, Acarul Păun, Banditul Coroi, Petrache Lupu – omul care a vorbit cu Dumnezeu.* Partea a doua a cărții este o sugestivă evocare a carierei de gazetar la „Națiunea" lui G. Călinescu. Interesul pentru biografie, pentru anumite personalități care pot deveni obiectul unui reportaj apare și mai bine conturat în *Dosarul Ana Pauker, Iosif Chișinevschi și alții...* (1991) sau în *Treizeci și șase de stâlpi ai lumii* (I-III, 1994), unde se schițează interesante figuri de intelectuali și artiști evrei și români care „și-au onorat meseria", printre ei numărându-se, de exemplu, filologul H. Tiktin, actrița Sevilla Pastor, scriitorul M. Brociner (un „Dreyfus local", militar și erou în luptele de la Grivița) ș.a. Foarte adesea reportajele la fața locului se învecinează cu eseul, în mod frecvent textul devine un incitant amestec de reportaj, ficțiune, tăieturi din presa vremii, interpretări personale, totul vorbind despre încercarea gazetarului de a-și apropia evenimentele timpului, cum se întâmplă atunci când îi portretizează pe Hitler, Mussolini, Stalin, Roosevelt, papa Pius al XI-lea, Einstein

și pe mulți alții. Literatura pentru copii a lui **M.** valorifică tot o experiență de reporter. În *Povestea minunată a lui Shirley Temple* (1938), continuată de *Albumul Shirley Temple* (1939), sub pretextul că povestește viața micuței artiste de cinema, autorul reface fragmente din viața unor copii pe care i-a cunoscut și care i-au atras atenția. Apetitul pentru exotic, pentru inedit și fantezie, pentru o lume total diferită de cea de zi cu zi e pregnant în romanul *Rango, prietenul oamenilor* (1942), carte apărută, din cauza legilor antisemite ale momentului, sub numele scriitorului G.M. Vlădescu. Din aceeași categorie fac parte și culegerile de povestiri *Bingo* (1945) și *Răscoala din junglă* (1947), istorisind „aventurile unui copil în pădurile Africii". Există întotdeauna o legătură strânsă între poveste și reportaj, aici realul se împletește cu imaginarul, faptul divers cu fabulosul, iar textul e plin de savoare. Ca autor de schițe și povestiri (*Numai oamenii norocoși au noroc*, 1989, *Șapte buclucuri de scriitor*, 1993) **M.** exploatează elemente autobiografice într-un amestec de amintiri din copilărie, din tinerețe, din viața „zbuciumată și amuzantă de scriitor". În romane, spre pildă în *Peste cincizeci de ani* (1967), se poate observa aceeași tendință: sub pretextul unei povestiri științifico-fantastice care proiectează omenirea cu cincizeci de ani înainte, se imaginează cum va fi văzută și judecată lumea aniilor '60. Viața comunității evreiești din perioada interbelică este avută în vedere în romanul *Croitorul din Back* (1979), unde ca protagonist apare tatăl autorului, ocazie de a surprinde viața meseriașilor evrei din Moldova, lumea târgușorului prăfuit și plin de umor, desprins parcă din scrierile lui Shalom Alehem. Tot roman autobiografic este și *M-am născut reporter!* (1981), un „raport de activitate" ce se dorește a fi cât mai complet. **M.** își descrie viața din copilărie până la maturitate într-o manieră romanțată, dar din care nu lipsește predispoziția de a capta instantanee, întâmplări, locuri, figuri de oameni obișnuiți sau notabilități ale vremii. Întreaga construcție vrea să susțină ideea că orice trăire este o învățătură, adesea viața putând fi mai interesantă decât ficțiunea. Ciclul *Șapte momente din istoria evreilor din România*, publicat între 1977 și 1992, cuprinde monografii și evocări a numeroase instituții și portrete ale unor personalități evreiești din România.

SCRIERI: *24 de ore în jurul lumii*, București, 1932; *Văzduhul ne cheamă!*, București, 1934; *N-am descoperit America!*, București, 1937; *Paul Valery și poezia pură*, București, 1938; *Povestea minunată a lui Shirley Temple*, București, 1938; *Să împiedicăm războiul? (Poate știința să împiedice războiul?)*, București, 1938; *Albumul Shirley Temple*, București, 1939; *Atlantinia*, București, 1939; *Să emigrăm cu toții*, București, 1939; *Amintirile unei studente*, Bacău, 1940; *Extraordinara odisee a reporterilor*, București, 1940; *Despre câțiva copii*, București, 1942; *Rango, prietenul oamenilor*, București, 1942; *Pogromul de la Iași*, București, 1944; *Pogromurile din Bucovina și din Dorohoi*, București, 1945; *Bingo*, București, 1945; *Pogromurile din Basarabia și Transnistria*, București, 1947; *Povestea unui copil din zilele noastre*, București, 1947; *Răscoala din junglă*, București, 1947; *Peste cincizeci de ani*, Tel Aviv, 1967; *Drama unui umorist*, Haifa, 1973; *Trimis special. Din amintirile unui ziarist*, București, 1974; *Șapte momente din istoria evreilor din România*, Haifa, 1977; *Alte șapte momente...*, Haifa, 1978; *Croitorul din Back*, București, 1979; ed. Aşkelon, 1988; *M-am născut reporter!*, București, 1981; ed. I-II, Tel Aviv, 1998; *Încă șapte momente...*, Haifa, 1981; *Tot șapte momente...*, Haifa, 1983; *Din nou șapte momente...*, Aşkelon, 1987; *Oameni de omenie în vremuri de neomenie*, Tel Aviv, 1987; ed. București, 1996; *Iar odată șapte momente...*, Aşkelon, 1988; *Ultime șapte momente...*, Bat Yam, 1989; *Numai oamenii norocoși au noroc*, Bat Yam, 1989; *Dosar Ana Pauker*, îngr. Mihai Stoian, București, 1991; *Dosarul Ana Pauker, Iosif Chișinevschi și alții...*, Tel Aviv, 1991; *Alte ultime șapte momente...*, Bat Yam, 1992; *Șapte buclucuri de scriitor*, Rehovot, 1993; *Treizeci și șase de stâlpi ai lumii*, I-III, Tel Aviv, 1994; *Ce s-a întâmplat cu evreii în și din România*, I-III, Bat Yam, 1996-1997; *La noi, la Bacău*, îngr. și pref. Eugen Budău, Bacău, 2000; *Boroboațe de sărbători*, Tel Aviv, 2000; *Strălucitul meu secol blestemat*, Bacău, 2000; *Un cimitir plin de viață: Filantropia*, Bacău, 2001; *Uite-așa se petrecea atunci...*, Bat Yam, 2001; *Am visat că sunt scriitor*, Bat Yam, 2002; *Idișul cântă și încântă*, Bat Yam, 2003; *Povestea presei evreiești din România*, Bat Yam, 2003. **Traduceri:** Jacob Grimm, Wilhelm Grimm, *Povestiri cu pitici și cu uriași*, București, 1938; Charles Dickens, *O noapte de Crăciun*, București, f.a.; Jules Lemaitre, *Fecioarele martire*, București, f.a.

Repere bibliografice: Valeriu Cristea, *Jurnalism și literatură*, RL, 1974, 46; Alexandra Indrieș, *„Trimis special"*, O, 1974, 52; Victor Bârlădeanu, *Itinerarul pasionat prin timp al unui trimis special*, „Presa noastră", 1975, 3; Constantin Călin, *Jurnal de lectură*, ATN, 1979, 4; Dana Dumitriu, *Un roman demonstrativ*, RL, 1979, 42; Paul Grigore, *Secvențe critice*, AST, 1982, 2; Al. Raicu, *„M-am născut reporter!"*, RL, 1982, 35; Alex. Ștefănescu, *Geo Bogza*, RL, 1994, 28; *Dict. scriit. rom.*, III, *243-245*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1048-1049*; Cristofor, *Țara Sfântă*, II, *77-80*; *Marius Mircu văzut de...*, îngr. și introd. Ion Prelipceanu, Bat Yam – Horodnic de Jos, 2003; Aczél, *Scriitori rom. Israel*, *108-114*. *C.Dt.*

MIRODAN, Alexandru (pseudonim al lui Alexandru Zissu Saltman; 5.VI.1927, Budeasa, j. Argeș), dramaturg și gazetar. Este fiul lui Netty (n. Thierer) și al lui Herman Saltman, expert contabil. Învață în București la Liceul „Principele Carol" (1937-1940), Liceul Teoretic Evreiesc (1940-1944) și la Liceul „Matei Basarab", unde ia bacalaureatul în 1945. Se înscrie în același an la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității bucureștene, iar un an mai târziu și la Drept, dar nu își va finaliza studiile. În schimb, va fi absolvent al unor cursuri de doi ani la Universitatea serală de marxism-leninism. Intră în gazetărie în 1945, ca redactor la „Tinerețea", „Tânărul muncitor" și „Scânteia tineretului". Trece secretar de redacție la „Gazeta literară" (1954-1956), redactor la „Scânteia" (1956-1957), „Teatrul" (1957-1959) și din nou la „Gazeta literară" (1959-1960), colaborând și la alte publicații. Cofondator, alături de Radu Beligan, al Teatrului de Comedie (1961), lucrează aici în calitate de consilier artistic. În 1977 emigrează în Israel, unde va fi mai bine de zece ani angajat la Eth Hatefutsoth, muzeul diasporei, din Ramat Aviv. Din 1987 editează la Tel Aviv revista „Minimum", al cărei director va fi. Este prezent cu însemnări, cronici, articole de atitudine socială în revistele de limbă română „Viața noastră", „Revista mea", „Izvoare", „Ultima oră" ș.a. Publică prima scriere literară, piesa *Ziariștii*, în „Viața românească" (1953), reprezentată anul următor la Teatrul Național din București. Scrierile sale teatrale – *Cerul nu există* (1957), *Cineva trebuie să moară* (1958), *Celebrul 702* (1960), *Șeful sectorului suflete* (1962), *Noaptea e un sfetnic bun* (1963), *Primarul Lunii și iubita sa* (1969) ș.a. – au fost

tipărite în volume sau puse în scenă la principalele teatre din România, precum și în Italia, Grecia, URSS, Polonia, Cehoslovacia, Cuba, Ungaria, India, Cipru, Bulgaria, Turcia. A fost distins cu Premiul Ministerului Culturii (1957) și cu Premiul Academiei Române pentru comedia *Celebrul 702* (1962). A scris mai multe scenarii și dramatizări pentru radio, cinematografie și televiziune.

Sinteză între teatrul cu mesaj politic orientat conjunctual și teatrul bulevardier, întemeiată mai mult pe o replică scânteietoare decât pe profunzimea situației dramatice, piesa *Ziariștii* așază în prim-plan devotamentul tinerilor ridicați de jos pentru cauza celor oropsiți de reprezentanții dornici de îmbogățire ai noului regim, constituiți în bandă pentru a împiedica informarea corectă a publicului. Cerchez, protagonistul piesei, inaugurează în teatrul lui **M.** un stil sentențios și neapărat spiritual, subtil cu ostentație și, bineînțeles, persuasiv, pândit însă de stereotipie, chiar dacă dă impresia că tinde să se emancipeze de șabloane. Pendulând între planul real și cel imaginar, *Șeful sectorului suflete* e o comedie duioasă, în descendența lui Mihail Sebastian. Profesorul Miroiu se numește aici Gore, este meteorolog și la fel de timid înaintea farmecului feminin. „Șeful" ar fi, la rându-i, un alt Cerchez, gata oricând să jongleze cu aforisme și paradoxuri debitate cu aplomb. Obsesia dramaturgului e de a avea replică, cât mai deșteaptă și subțire. În *Noaptea e un sfetnic bun* e vorba de dramă. Drama este a inginerului Anatol, om cu experiență vastă și de o neîndoielnică bună-credință, însă prizonier al unor convingeri orgolioase și definitive. Abia în urma unui grav accident, cuprins de remușcări, el își va înțelege greșeala, renunțând la falsele certitudini. Sensurile grave alunecă totuși pe făgașul unei satire convenționale, condimentată cu efecte de piesă polițistă, ceea ce face ca procesul sufletesc al eroului să fie artificios, neconvingător. Un miez de tragedie se află în scurta piesă, stridentă și declamatorie, *Cineva trebuie să moară*, a cărei acțiune se desfășoară în curtea Atelierelor Grivița în februarie 1933. Piesă ocazională, *Cerul nu există* se inspiră din evenimentul lansării sateliților artificiali. Lucrare preferată a lui **M.**, *Camuflaj* evocă, într-o manieră voit lipsită de rigoare istorică, premiera piesei *Steaua fără nume* din 1942. *Celebrul 702* e un pamflet dramatic, avându-și sursa într-un eveniment care a răscolit America celui de-al șaselea deceniu al secolului trecut. Ca și Cheryl Chessman, prototipul real, a cărui condamnare la moarte a fost mereu amânată timp de doisprezece ani deoarece redactarea „isprăvilor lui" reprezenta o afacere strălucită, personajul principal al piesei lui **M.** e, după atâtea îngrozitoare spovedanii sub teroarea morții implacabile, un ins regenerat sufletește. Frământările lui rămân însă insesizabile. Șarja e aceea care primează. Inspirată de primele grefe de cord, *Transplantarea inimii necunoscute* pare, curios, dominată de blazare, de scepticism, pe un fond de melancolie, pe când *Primarul Lunii și iubita sa*, scrisă nu mult după prima aselenizare, e o încercare de meditație, în spirit umoristic, asupra relelor de pe pământ. *Despre unele lipsuri, deficiențe și neajunsuri în domeniul dragostei*, o comedie cu un umor ca la spectacolele de revistă, uneori chiar de un gust îndoielnic, semnalează cât de mult s-a subțiat vechiul filon al înzestrării sale de autor dramatic. La fel, compunerile intitulate „simple texte antifasciste" — *Cineva trebuie să moară, Pasiune plus rațiune sau Temă de luptă, Cărțile sunt mincinoase* —, reunite în volumul *Teatru* (1973). Așa, de pildă, pieseta *Cineva trebuie să moară* este un „simplu text", adesea discursiv, cu o alură filosofardă, mimând procese de conștiință. Dramaturgul se lasă și aici ispitit de jocuri de cuvinte și paradoxuri facile. Ideea morală (sacrificiul, răspunderea etc.) e valorificată mai mult prin disponibilitățile ei retorice, ceea ce duce, chiar și sub vălul parabolei, la frazeologie. Succesul lui **M.** în anii realismului socialist a fost enorm. Lucrările cu adevărat importante i-au apărut însă după emigrarea în Israel. *Dicționar neconvențional al scriitorilor evrei de limbă română* (I-II, 1986–1997) este o istorie a literaturii produse de scriitorii evrei de limbă română, contaminată de spirit călinescian. Observația morală se află și aici în prim-plan, profilul personalității unui om domină judecata estetică asupra operelor acestuia, stilul este cuceritor prin vervă, nonconformism, deschidere analogică. Și însemnările pe teme curente din *Ocolul pământului într-un surâs* (1980) îmbină scepticismul, umorul, inteligența observației cu capacitatea de a defini exact, în puține cuvinte, o situație politică. *Contract special de închiriat oameni* (1983) este cea mai izbutită producție dramatică a lui **M.**, imaginând situații

exemplare pentru a deconspira prezența antisemitismului într-o „lume fără evrei".

SCRIERI: *Tito, dușmanul de moarte al tineretului iugoslav*, București, 1950; *Ziariștii*, București, 1956; *Cele cinci cercuri (Despre jocurile olimpice)*, București, 1960; *Celebrul 702 sau Autorul moare azi*, București, 1962; *Într-o zi de primăvară*, București 1964; *Teatru*, București, 1965; *Seara târziu, în tipografie*, București, 1967; *Teatru școlar. Moș Gerilă, jocuri și jucării*, București, 1967; *Lumea în inițiale*, București, 1968; *Camuflaj*, București 1969; *Replici sau De dincolo de fileu*, București,1969; *Primarul Lunii și iubita sa*, București, 1970; *Simfonietta metalică*, București, 1970; *Pasiune plus rațiune sau Temă de luptă*, București, 1972; *Piese de teatru*, I–II, București, 1972; *Ședința*, București, 1972; *Un proces posibil*, București, 1973; *Teatru. Trei simple texte antifasciste*, București, 1973; *O întâmplare la sectorul suflete*, București, 1974; *Examenul de dinaintea examenelor*, București, 1975; *Minimum*, București, 1975; *Scene*, București, 1975; *Ziariștii*, București, 1976; *Ocolul pământului într-un surâs*, Tel Aviv, 1980; *Contract special de închiriat oameni*, Tel Aviv, 1983; *Dicționar neconvențional al scriitorilor evrei de limba română*, I–II, Tel Aviv, 1986–1997. **Traduceri:** Kamen Zidarov, *Blocada*, București, 1959 (în colaborare cu Mircea Popescu); George Simenon, *Prima anchetă a lui Maigret (1913)*, București, 1966; ed. (*Prima anchetă a lui Maigret. Maigret și fantoma*), București, 1992 (în colaborare cu Marga Cosașu), *Cazul Louise Laboine*, București, 1969; Pierre Daninos, *Carnetele maiorului Thompson*, București, 1971.

Repere bibliografice: Ion D. Sârbu, *Grandoarea și servituțile debutului*, TTR, 1956, 7; Tudor Vianu, *„Ziariștii"*, CNT, 1956, 41; D. Solomon, *Al. Mirodan*, GL, 1960, 51; M. Nedelcu, *Al. Mirodan despre literatura dramatică, judecățile și prejudecățile aferente*, CNT, 1966, 24; S. Damian, *„Replici sau De dincolo de fileu"*, RL, 1969, 21; Florin Faifer, *Dramaturgia lui Alexandru Mirodan*, CRC, 1972, 50; Z. Ornea, *Dicționarul lui Al. Mirodan*, RL, 1998, 2; Marin Diaconu, *Un dicționar neconvențional*, JL, 1998, 1–2; Dimisianu, *Lumea, 36–38*; Cristofor, *Țara Sfântă*, I, *144–150*; Ghițulescu, *Istoria, 442–444*; *Dict. scriit. rom.*, III, *245–249*; Aczél, *Scriitori rom. Israel, 115–119*; Manolescu, *Enciclopedia, 500–501*. *F.F., R.S.*

MIRON, Paul (13.VI.1926, Giulești, j. Suceava), poet, prozator, dramaturg, eseist și editor. Este fiul Elenei (n. Danielescu) și al lui Vasile Miron, prim-grefier la Curtea de Apel din Iași. Își începe studiile la Fălticeni, oraș care îi va inspira monografia sentimentală *Fălticeni – mon amour* (1996), semnată împreună cu Grigore Ilisei. Ulterior urmează cursurile Liceului Militar din Iași. După război face studii filologice la universitățile din Bonn (1947–1949) și Paris (1949–1951). În 1954 devine doctor în filologie la Universitatea din Bonn, cu o teză despre structura tipologică a limbii române în comparație cu latina clasică și populară. Este fondatorul lectoratelor de limba română din Köln (1952), Bonn (1954) și Freiburg im Breisgau (1964). În 1967 înființează la Freiburg Societatea „Mihai Eminescu", în scopul susținerii și dezvoltării relațiilor științifice și culturale dintre Est și Vest. La inițiativa sa, apare la München, începând din 1973, noua serie a anuarului filologic și literar „Dacoromania". Elaborează mai multe lucrări științifice, printre care *Aspekte der lexikalischen Kreativität im Rumänischen* (1973) și *Der Wortschatz Dimitrie Cantemirs* (1977). Coordonează reeditarea, integral revizuită, a lucrării *Rumänisch-deutsches Wörterbuch* a lui H. Tiktin (I–III, 1986–1989), iar din anul 1988 este coordonator al unei ediții filologice monumentale din vechile *Biblii* românești – *Monumenta Linguae Dacoromanorum*, ambele realizate împreună cu o echipă de filologi ieșeni. Semnează numeroase articole ce au ca miză promovarea literaturii române în spațiul cultural european, în special în lucrările *Lexikon der Weltliteratur* și *Moderne Weltliteratur*, editate la Stuttgart. Este și autor al mai multor eseuri radiofonice și al unor piese de teatru reprezentate atât în Germania, cât și în România.

Activitatea literară a lui **M.** este puternic influențată de experiența filologică, pentru că autorul reactivează în limba actuală anumite caracteristici ale limbii române vechi. Volumele sale de proză – *Fata călăului* (1994), *Ochean* (1996), *Maiputincaperfectul. Istoriile lui Policarp Cutzara* (1998), *Poștalionul din vis – roman epistolar* (1999), *Măsura urmelor* (2000), *Târgul Șaradelor. O povestire tridimensională* (2000) și *Moștenirea astrelor* (2002) – au în comun mai multe caracteristici ce situează scrisul lui **M.** într-o descendență ce poate fi plasată în zorii literaturii române. Și asta deoarece multe dintre personaje reafirmă tradiția altora, închipuite de Ion Neculce, Ion Budai-Deleanu sau Ion Creangă. Stilistica limbajului popular, dulcea vorbă moldovenească funcționează ca trăsătură definitorie a unei scrieri ce are drept finalitate plăsmuirea unei adevărate „epopei eroi-comico-satirice" (Cornel Ungureanu). Există aici acea plăcere a portretizării care fie ridiculizează defectul moral, fie amplifică, dintr-o pornire sinceră, netrucată, calitățile umane ale personajului asupra căruia se oprește. Rememorarea este un principiu ordonator al prozelor, astfel încât toți cei care traversează, chiar și accidental, aria de observație a autorului devin eroii unor potriviri memorabile de cuvinte. De fiecare dată suprinde felul în care scriitorul știe să combine rigoarea erudiției cu umorul și ironia fină. Însă dramaturgia este, poate, latura cea mai rezistentă a unei opere subordonate, în mare măsură, obsedantei teme a exilului, remarcabilă fiind flexibilitatea de care dă dovadă autorul atunci când schimbă registrele. Discursul său, de o eleganță mereu egală sieși, îmbracă pe rând haina comediei (cu multiple valențe germinative) și pe cea a unei drame necanonice, așadar lipsită de artificiile tipice. *Viața și pătimirile lui Publius Ovidius Naso* este o „comedie amară", după cum autorul însuși o numește. Poetul latin prezintă doar vagi asemănări cu personajul înfățișat de istorie sau de alte scrieri literare. Toate faptele sunt luate în răspăr prin foarte numeroasele trimiteri la realitatea zilelor noastre. Astfel, la Tomis se decide înființarea unei edituri Humanitas în scopul culturalizării cetățenilor barbari, o măcelărie poartă numele Metamorphoses, localnicii se distrează de minune la clubul de noapte Venus și își întrețin condiția fizică la clubul de oină Callatis, încât viața în exil nu e chiar lipsită de plăceri. Ovidiu își descoperă pasiunea pentru gastronomie, experimentează tot felul de rețete și intenționează să scrie o carte despre bucătăria autohtonă. Se adaptează foarte bine condiției de surghiunit, nu pare să fie doborât de nici un cutremur metafizic, ba dimpotrivă, adoptă obiceiurile, legile locului. Ceva îl deosebește totuși de ceilalți. Simte că pe umerii săi apasă cu putere misiunea civilizării

popoarelor băștinașe din regiune. Îndemnat de această provocare, Ovidiu călătorește de unul singur prin împrejurimi și poartă discuții savante cu localnicii nedumeriți. Îndeletnicirea, foarte ciudată pentru cei din jur, îl transformă pe eroul lui **M.** în caricatura modelului său arhetipal. Tot despre exil, dar într-o cu totul altă manieră vorbește piesa *Idoli de lut*. Aici predomină tonul grav și situațiile dramatice extreme. Personajele au funcții simbolice și sunt angrenate în raporturi de tensiune reductibile, în cele din urmă, la disputa dintre bine și rău. Inocenței studenților despărțiți de meleagurile natale i se opune perfidia unui personaj, Uriel, o falsă față bisericească, un fals idol, un idol de lut. La intersecția dintre comic și tragic ar putea fi plasată piesa radiofonică *Avem telefon*. E o lucrare dramatică despre imposibilitatea de a rămâne singur până la sfârșit în fața păcatului ce reduce ființa la o ecuație unde singura necunoscută pare să fie frica de pedeapsă. *Cațavencu sau O seară furtunoasă* este piesa în care se regăsesc majoritatea elementelor ce definesc înzestrarea dramaturgului. Cațavencu este un personaj reinventat, la fel ca în *Viața și pătimirile lui Publius Ovidius Naso*, și aici spectatorul/cititorul asistă la o reîntemeiere, dar situația este inversă. Dacă marele poet latin suferă un proces de vulgarizare, Cațavencu al lui **M.** devine un personaj inatacabil din punct de vedere moral. Prin raportarea la celelalte prezențe din piesă, dramaturgul impune o ordine, o ierarhie ce surprinde prin ineditul ei. Astfel, asemănările cu modelul din *O scrisoare pierdută* de I. L. Caragiale pot fi observate mai mult în spatele replicilor propriu-zise, fiind doar afirmate de personajul care face de mai multe ori trimitere la ilustrul său „genitore" și intră în scenă într-un context tipic caragealian. Vrea să devină primar și de aceea are tot interesul să se facă remarcat de „autoritățile" din ținut, adică de Caranfil, cârciumar și judecător, de Madei, care este șef de post, de bancherul Bran și, bineînțeles, de Marin, poetul urbei. Prin dialogurile pe care le poartă, Cațavencu ajunge, practic fără voia sa, în posesia unor informații ce îi incriminează pe toți acești interlocutori de săvârșirea unor fapte de o gravitate extremă: „o spargere de la bancă după care hoții se înșală între ei", „la rând vin niște copii uciși", „mai este un popă cartofor și escroc, un poet nebun, un nomenclaturist nevindecat". Cațavencu are talentul de a scoate răul din om, de a le întoarce tuturor „firea pe dos". El nu face decât să constate imoralitatea afișată a celor din jurul său, nu le cere aproape nimic partenerilor de discuții, ei singuri își mărturisesc păcatele de moarte. **M.** își gândește scrierile ca pe niște răspunsuri date literaturii înseși. Din aproape orice autorul face un studiu de caz. Personajele îi stârnesc un interes inepuizabil de a reciti lumea prin intermediul acestor ființe de hârtie. Și astfel, literatura nu poate fi altceva decât tot un personaj.

SCRIERI: *Rodul ascuns*, Évry Petit-Bourg, 1964; *Fata călăului*, Cluj-Napoca, 1994; *Idoli de lut*, postfață Al. Andriescu, Cluj-Napoca, 1994; *Fălticeni – mon amour. O scurtă istorie aproape sentimentală* (în colaborare cu Grigore Ilisei), pref. Ștefan Gorovei, ilustrații Dan Hatmanu, Iași, 1996; *Ochean*, București, 1996; *Magul*, Cluj-Napoca, 1997; *Maiputincaperfectul. Istoriile lui Policarp Cutzara*, Iași, 1998; *Poezii*, introd. I. Negoițescu, postfață Cornel Ungureanu, Timișoara, 1999; *Poștalionul din vis – roman epistolar*, Timișoara, 1999; *Măsura urmelor*, pref. Mircea Anghelescu, postfață Cornel Ungureanu, Timișoara, 2000; *Târgul Șaradelor. O povestire tridimensională*, Iași, 2000; *Moștenirea astrelor*, I, Cluj-Napoca, 2002.

Repere bibliografice: Horia Stamatu, *„Das Telephon"*, „Cuvântul în exil", 1962, 4; George Uscătescu, *„Rodul ascuns"*, „Destin", 1966, 15; N.A. Gheorghiu, *Cronica poeziei*, „Ființa românească", 1966, 4; Călin Andrei Mihăilescu, *Un dicționar necanonic*, „Curentul", 1986, 5981; Al. Andriescu, *„Fata călăului"*, *„Idoli de lut"*, CL, 1994, 11–12; Popa, *Reîntoarcerea*, 226–235; Al. Călinescu, *Între memorie și ficțiune*, ATN, 1999, 1; O. Nimigean, *Pe marginea unor istorioare*, RL, 1999, 28; Cornel Ungureanu, *Despre poezia lui Paul Miron*, RL, 1999, 50; Ungureanu, *La vest*, II, 45–55; Florin Faifer, *În căutarea Iașului pierdut*, JL, 2001, 11; *Dicț. scriit. rom.*, III, 249–251; Theodor Cazaban, *Eseuri și cronici literare*, București, 2002, 123–124; Cornel Ungureanu, *Paul Miron și comedia redescoperirilor*, RL, 2003, 3; Manolescu, *Enciclopedia*, 501–504. *Ș.A.*

MIRONESCU, Alexandru (10.VII.1903, București – 20.I.1973, București), prozator și publicist. Este fiul (înregistrat oficial cu prenumele Alexandru Constantin, dar numit de familie și de cunoscuți Codin) al Elenei (n. Budișteanu) și al lui Victor Mironescu, ofițer. Licențiat al Facultății de Științe și al celei de Filosofie din București (1926), obține doctoratul în științe

fizice la Sorbona (1929), iar după venirea în țară și pe cel în filosofie. Este profesor de chimie la Facultatea de Științe din capitală, disciplină pe care o va preda și la câteva licee (participând și la elaborarea unor manuale de specialitate). Debutează în publicistică la „Cuvântul" (1931), iar editorial, cu romanul *Oamenii nimănui*, în 1937. Va susține rubrica „Cronica științifică" la „Calendarul", extinzându-și apoi natura colaborărilor în sutele de articole apărute în „Țara noastră", „Revista Fundațiilor Regale", „Azi", „Credința", „Adevărul literar și artistic", „Semnalul" (1939-1940, unde a fost și redactor), „Evenimentul zilei", „Fapta" ș.a. Activitatea de popularizare a unor aspecte din domeniul științelor exacte și al epistemologiei evoluează de la prezentările comentate prin periodice sau conferințe la încercările de sistematizare, din perspectiva teoriei cunoașterii, propuse în volumele *Spiritul științific* (1938), *Certitudine și adevăr* (1945), *Limitele cunoașterii științifice* (1945). **M.** crede în necesitatea unei viziuni de ansamblu asupra lumii, înțeleasă ca „o ordine de semnificații", a cărei cercetare, oricât de detaliată, de profundă, lasă fără răspuns marile întrebări ale omului. Cum sensul existenței nu poate fi dedus din investigarea materiei, devine obligatorie și acceptarea altor niveluri de realitate, a căror cunoaștere nu e posibilă decât printr-o abordare transdisciplinară, printr-o sinteză spirituală, în care intuiția și revelația să aibă un rol determinant. Intelectual capabil de performanțe înalte, la curent cu noile descoperiri experimentale și teoretizări filosofice sau sociologice, **M.** subliniază mereu rolul culturii (autentice) în procesul de constituire/funcționare a personalității umane. Militând pentru libertate spirituală, pentru eliminarea automatismelor și mimetismelor din conștiință, el respinge înregimentarea ideologică sau politică, criticând extremismul și orice ar putea leza demnitatea individului. În numeroasele cronici și comentarii literare sau teatrale din periodice, încearcă să evidențieze atitudini și idei apte să contribuie la revelarea ori la conștientizarea unor aspecte ale vieții personale și sociale ca elemente ale procesului de (auto)cunoaștere și de ameliorare a existenței. Dar spiritul său însetat de certitudini l-a călăuzit spre credință. În confesiunea *Calea către inima mea*, din 1947, apărută postum în volumul *Calea inimii* (1998), **M.** mărturisirea: „Am înțeles că singura viziune de totalitate a lumii e viziunea religioasă". Devenind unul dintre principalii componenți, alături de Sandu Tudor, V. Voiculescu, D. Stăniloae ș.a., ai grupării „Rugul aprins", formată la mănăstirea Antim, grupare ce și-a continuat întâlnirile și după 1950, a fost arestat în 1958 și condamnat la douăzeci de ani de închisoare.

O neliniște care fisurase adânc mai toate certitudinile, specifică primelor decenii ale secolului al XX-lea, își pune amprenta dramatică asupra conștiinței personajului principal din prima carte a lui **M.**, romanul *Oamenii nimănui* (1937). Este un traseu al experiențelor, nedumeririlor, căutărilor unui adolescent cu o minte activă, cu un acut simț al observației și care aspiră la claritate, coerență, la găsirea unei formule care să dea substanță și autenticitate vieții. Cum nu-și poate explica lipsa de sens a manifestărilor celor din jur, iar imaginea și comportamentul indivizilor îi apar ca dezagreabile și deconcertante, el se izolează pentru a se putea defini, pentru a-și asigura astfel libertatea de a alege. Deși compusă prin asamblarea de secvențe introspective cu relatarea unor întâmplări din exterior, narațiunea e unitară, subordonată ideii din titlu. Notația, frecvent spontană, lapidară imprimă textului un ritm sacadat, un aer modern. Romanul *Destrămare* (1939) continuă să ilustreze disoluția socială și morală a mediului urban, în special a familiei. Intenția autorului a fost să reconstituie copilăria și adolescența personajului central, dar treptat acesta rămâne în fundal, în prim-plan intrând o serie de secvențe narative și diverse portretizări satirice. Dorind doar să demonstreze ideea de „destrămare", naratorul, subiectiv și plin de o umoare neagră, stupefiat de caracterul larvar al existenței semenilor săi, se lansează uneori în diatribe dure, într-o exprimare când familiar-vulgară, când inflamată de sarcasm, de un retorism patetic, mai degrabă specific gazetăriei decât genului epic. Tot cu substrat autobiografic, *Ziduri între vii* (1996), o „poveste care nu e roman" sau un „roman care nu e o poveste", cum își subintitulează autorul scrierea, conține tribulațiile unui student la Paris, tânărul consumându-se febril între aventurile sentimentale și aspirațiile spirituale, cuprins de stări aproape extatice, umbrite însă din ce în ce mai intens de senzația unei singurități fără ieșire. Fragmentarismul narațiunii, vizibil aici, caracterizează și *Serile singurătății* (1996), mai mult un demers în scopul elucidării unor sensuri religioase și filosofice prin intermediul ficțiunii literare. Operă a ultimului deceniu al vieții, *Poeme filocalice* (1999) vin să vorbească despre o citire mistică a naturii, închinând osanale vinului, grâului, florii, ierbii, toamnei, muntelui, mării, toate ca ipostaze revelate ale sacralității, generatoare de „nedeslușite bucurii". Două piese de teatru, *Ruth* și *Coborâți la prima?*, publicate tot postum, în 2003, sunt construcții intelectuale, dezbateri de idei în formă literar-scenică. Între textele recuperate postum se află *Floarea de foc* (2001) – o suită de secvențe autobiografice și concomitent un jurnal de idei – și *Kairos* (1996), un „eseu de teologie a istoriei".

SCRIERI: *Oamenii nimănui*, București, 1937; *Spiritul științific*, București, 1938; *Destrămare*, București, 1939; *Certitudine și adevăr*, București, 1945; ed. îngr. Rodion Galeriu, pref. Părintele Galeriu și Ion Andrei Dorobanțu, București, 1992; *Limitele cunoașterii științifice*, București, 1945; ed. îngr. Rodion Galeriu, pref. Părintele Galeriu și Ion Andrei Dorobanțu, București, 1994; *Claude Bernard*, București, 1946; *„Ziduri între vii"*, București, 1996; *Serile singurătății*, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1996; *Kairos*, București, 1996; *Calea inimii*, îngr. Răzvan Codrescu, pref. Virgil Cândea, București, 1998; *Docendo discitur – Învești învățând pe alții*, Constanța, 1999; *Poeme filocalice*, pref. Bartolomeu Valeriu Anania, Călărași, 1999; *Floarea de foc*, îngr. Lis Karian, pref. Mihai Șora, București, 2001; *Ruth. Coborâți la prima?*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 2003. **Ediții:** *Valea lui Iosafat*, pref. Ileana Mironescu, București, 2001. **Traduceri:** André Gide, *Întoarcere din Rusia*, București, 1936.

Repere bibliografice: [*Corespondență*], în *Scrisori către Al. Rosetti*, postfață Vasile Nicolescu, București, 1979, 336-337; Erasm [Petru Manoliu], *„Oamenii nimănui"*, „Credința", 1937, 1028; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 49-57; Mihail Fărcășanu, *„Destrămare"*, „Semnalul", 1939,

539; Perpessicius, *Opere*, VIII, *300–304*; Ivașcu, *Confruntări*, II, *474–477*; G. Bota, *„Destrămare"*, F, 1940, 3–4; Vladimir Dumitrescu, *„Destrămare"*, CL, 1940, 7–12; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *843*, *Ist. lit.* (1982), *928*; Predescu, *Encicl.*, *557*; Al. Piru, *„Limitele cunoașterii științifice"*, VR, 1945, 11–12; Ștefan Popescu, *Critice*, I, București, 1947, *149–152*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *251–252*; *Alexandru Mironescu. Centenarul nașterii (1903–2003)*, îngr. Ileana Mironescu Sandu, București, 2003. *C.T.*

MIRONESCU, I.[oan] I. (13.VI.1883, Tazlău, j. Neamț – 22.VII.1939, Tazlău, j. Neamț), prozator. Este fiul Sofiei (n. Honcu) și al lui Ioan Mironescu, învățător. Bunicul pe linie paternă se numea Moraru, iar fiul acestuia, Ioan, se va înscrie cu acest nume la Școala Normală din București, unde profesorii îl trec în catalog Mironescu. Reîntors pe meleagurile natale, tânărul învățător se va stabili în Tazlău. Cel de-al doilea copil, din cei șase pe care i-a avut familia Mironescu, este Ioan Eugen, viitor medic și scriitor. Omul de știință își va semna lucrările Eugen I. Mironescu, literatul, în schimb, va alege inițiala primului său prenume, dublând-o cu aceea a tatălui. Face școala mai întâi în satul natal și la Piatra Neamț, continuându-și învățătura în Iași, la Liceul Național și apoi la secția clasică a Liceului Internat, absolvit în 1904. Aici îl are profesor pe G. Ibrăileanu, care îl remarcă pentru primele încercări literare. Din 1905 devine student la Facultatea de Medicină și la Facultatea de Drept din cadrul Universității ieșene. Va absolvi doar medicina și din 1910 este preparator la Clinica Dermato-Sifilitice a Spitalului „Sf. Spiridon" din Iași, unde în 1912 își susține și doctoratul; face și studii de specializare la Berlin. Profesor universitar și șef de clinică din 1921, a fost membru în mai multe societăți de științe medicale și de științe naturale. Debutează cu două schițe, *La priveghiu* și *La praznic*, într-o revistă a elevilor de la Liceul Internat. Colaborează mai ales cu schițe și nuvele, dar și cu publicistică socială la „Viața românească" (prima scriere e *La cumătrie*, în 1906), „Avântul", „Însemnări literare", „Solia Moldovei", „Însemnări ieșene". Cea dintâi carte de literatură este o culegere de nuvele, *Sandu Hurmuzel* (1916). Urmează *Oameni și vremuri* (1920) și *Într-un colț de rai* (1930), ambele adunând povestirile apărute în reviste, dramatizarea *Catiheții de la Humulești* (1938) și *Tulie Radu Teacă* (1940), tipărită postum. **M.** a scris articole de atitudine (în 1907 a fost chiar arestat ca „instigator"), a cochetat cu teatrul, dar vocația lui este aceea de povestitor.

Fără a fi una autobiografică, opera lui **M.** se reazemă, totuși, pe realitățile unei istorii trăite nemijlocit. Din cadrele ei coboară personaje ca Irimie Honcu și Tulie Radu Teacă, portretizat în nuvela care îl propune drept erou titular. Elevul de altădată își petrecuse o vară la stâna acestui inimitabil mucalit, mocan în Bretcu, care îi oferă prozatorului prilejul să realizeze admirabile efecte umoristice, bazate pe comicul de limbaj, pe relatarea amănunțită a unor gesturi și obiceiuri ieșite din obișnuit. Cel ce se visa actor avea, se pare, însușiri scenice reale, dovadă adolescentul evocat în *Taclale de pensionari*, în care, sentimental, autorul s-a proiectat. Renunțând la scenă, **M.** va purta mereu nostalgia acesteia. Îi plăcea să povestească și avea abilitatea de a „interpreta" o poveste dându-i o coloratură dramatică. Surprinde, ce-i drept, de cele mai multe ori în prozele sale situații și caractere prin chiar structura lor tensionate. E, între altele, și cazul revoltei din 1907, la care fostul student medicinist fusese deopotrivă martor și participant. Atitudinea deschisă în favoarea celor năpăstuiți, pentru care va fi, de altfel, condamnat și închis, se regăsește în relatarea dramei lui Furtună Veteranul. Prozatorul se apropie cu o caldă simpatie de o umanitate în fond tragică, proiectându-i chinurile, izvorâte din sărăcie, boală și mizerie, pe un ecran de epocă de un crud realism. Alte pagini vor tinde să complinească și să nuanțeze aria tematică predilectă, aducând în prim-plan psihologia celor sortiți să facă, neștiuți de nimeni, istorie. Semnificative rămân povestirile *Căprarul Gheorghiță* sau *Unul dintre necunoscuți*, inspirate de primul război mondial, în care scriitorul fusese el însuși angrenat ca medic-sublocotenent. O parte a scrierilor sale se oprește, de altminteri destul de stăruitor, asupra vieții cazone, fie urmărindu-i consecințele nefaste în rândul simplilor recruți de la țară (*Sandu Hurmuzel*), fie luând act de corupția și ignoranța militarilor de carieră (*Toto-n război*), fie punând la stâlpul infamiei politicianismul, demagogia și pretinsul patriotism. Prozatorul merge de cele mai multe ori pe linia caricaturală inaugurată de Anton Bacalbașa, dar – cum s-a observat – anticipează, în multe privințe, umorul acid din proza lui Gh. Brăescu. Oricât și-ar fi lărgit însă registrul tematic, **M.** n-a putut uita nici o clipă că este – cum îl definea Mihail Sadoveanu – marele „prieten al țărănimii" și a știut să-i facă auzite durerile.

SCRIERI: *Sandu Hurmuzel*, București, 1916; *Oameni și vremuri*, Iași, 1920; ed. pref. Pompiliu Marcea, București, 1959; *Într-un colț de rai*, cu desene de A. Murnu, București, 1930; *Catiheții de la Humulești*, București, 1938; *Tulie Radu Teacă*, pref. Mihail Sadoveanu, București, 1940; *Scrieri alese*, pref. Sanda Radian, București, 1953; *Furtună veteranul*, îngr. și pref. I. D. Bălan, București, 1961; *Scrieri*, îngr. și pref. Ilie Dan, București, 1968; *Tulie Radu Teacă*, îngr. și pref. Ilie Dan, Iași, 1987.

Repere bibliografice: Mihail Dragomirescu, *Literatura „Vieții românești"*, „Falanga literară și artistică", 1910, 7; Botez, *Pe marginea cărților*, *126–130*; G. Ibrăileanu, *Scriitori români și străini*, Iași, 1926, *93–97*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, IV, *125–135*; Al. A. Philippide, *„Într-un colț de rai"*, ADV, 1931, 14 488; Izabela Sadoveanu, *Într-un „colț de rai"*, VR, 1931, 1; C. Săteanu, *„Catiheții de la Humulești"*, IIȘ, 1938, 4; G. Ivașcu, *I.I. Mironescu*, JL, 1939, 32; G. Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *700–701*, *Ist. lit.* (1982), *785*; Marin Voiculescu, Mircea Angelescu, *Medici scriitori. Scriitori medici*, pref. Tudor Vianu, București, 1964, *241–242*; Sevastos, *Amintiri*, *142–147*; Ion Apetroaie, *O ediție I. I. Mironescu*, IL, 1969, 7; Ciopraga, *Lit. rom.*, *535–539*; Micu, *Început*, *390–391*; Otilia Cazimir, *Scrieri despre teatru*, Iași, 1978, *42–48*; Ilie Dan, *I.I. Mironescu*, Iași, 1982; Profira Sadoveanu, *Centenar I. I. Mironescu*, RL, 1983, 24; Mircea Mancaș, *Amintiri despre „Viața românească" de altădată*, VR, 1994, 7–8; *Dicț. scriit. rom.*, III, *252–254*. *T.T.*

MIRONOV, Alexandru (27.I.1942, Vertujeni, j. Soroca), prozator și publicist. Urmează cursurile Facultății de Matematică-Mecanică la Craiova și București, absolvind în 1966. Este profesor de matematică la Beloț, județul Dolj, apoi la Liceul

„Oman Abdelaziz" din Ougda, Maroc, din nou în țară – la Liceul Industrial de Chimie din Craiova (până în 1979). Va funcționa ulterior ca redactor la revista „Știință și tehnică" (1979–1991), redactor la Radio și Televiziune (1986–2001), consilier prezidențial (1991–1993), ministru al Tineretului și Sportului (1993–1996). Din 1995 este vicepreședinte al Societății Europene de SF și National Officer pentru România. Îndeplinește și funcția de secretar general al Comisiei Naționale pentru UNESCO. Debutează în 1971 cu prozele SF *Performanță ciudată* și *Prea devreme*, în „CPSF Anticipația". Publică în „Știință și tehnică", „Magazin", „Contemporanul", „Curentul", „Cronica română", „Tomis", „Dimineața", „Ultima oră" ș.a.

Profesor de matematică, autor de literatură SF, sportiv de performanță la tinerețe (căpitan al echipei naționale de spadă) și călător în peste șaptezeci de țări, **M.** pornește pe urmele enigmelor Terrei într-o aventură științifică și a cunoașterii extrem de personală. Imboldul i-l dă cartea lui Erich von Däniken, *Amintiri din viitor*, iar rezultatul peregrinărilor pe patru continente îl reprezintă *Enigmatic, Pământul* (1977). Civilizațiile aztecă și incașă, piramidele, locuri legendare precum Baalbek, Stonehenge și altele îi prilejuiesc verificări cu multiple argumente (matematice, antropologice, fizice, istorice și geografice), autorul încercând să demonstreze caracterul exclusiv pământean al acestor mistere, convins că enigmele Terrei sunt percepute ca atare deoarece omul nu le-a descoperit încă secretul. Cartea este și un pasionant jurnal de călătorie, aducând înaintea cititorului nenumărate peripeții, ca și parfumul locurilor și o umanitate diversă, colorată. Portretele sunt bine desenate, pline de umor, la fel ca și întâmplările. Câteodată forțarea comicului răstoarnă perspectiva istorică: astfel războaiele homerice sunt niște „găinării locale, încăierări mărunte". Educativă și incitantă, scrisă cu suficient talent narativ, *Enigmatic, Pământul* se adresează tuturor vârstelor și gusturilor. Activitatea de prozator a lui **M.** este totuși una secundară în raport cu aceea de animator al mișcării SF românești din anii '80–'90. În afara a numeroase emisiuni de televiziune, a realizat mai multe antologii, a tradus și a scris articole de popularizare a fenomenului.

SCRIERI: *Enigmatic, Pământul*, Craiova, 1977; *Proiecte planetare* (în colaborare), București, 1986; *Întâmplări din mileniul III*, București, 1989; *Laboratoarele lumii*, București, 1992. **Antologii:** *O planetă numită anticipație*, București, 1985; *Nici un zeu în cosmos*, București, 1985 (în colaborare); *Povestiri ciberrobotice*, București, 1986 (în colaborare); *Povestiri despre invențiile mileniului III*, București, 1986 (în colaborare); *Cosmos XXI. Întâmplări dintr-un univers al păcii*, București, 1987 (în colaborare); *Cronici microelectronice*, București, 1990 (în colaborare); *Cronici metagalactice*, București, 1990 (în colaborare).

Repere bibliografice: Tudor Octavian, *O carte fără gen literar, o carte, totuși, bună*, FLC, 1978, 21; Mirela Bratu, *Dilemele literaturii de anticipație tehnico-științifică*, SLAST, 1981, 13. *A.F.*

MIRONOV, Filip (21.I.1928, Dubău – Transnistria), poet și prozator. Este fiul lui Andrei Mironov, țăran. A absolvit Institutul Pedagogic „Ion Creangă" din Chișinău (1952). Lucrează ca învățător, apoi ca redactor la „Tinerimea Moldovei" și la Editura Literatura Artistică. **M.** debutează editorial în 1958 cu placheta de versuri pentru copii *Doi poznași pe imaș*, urmată de alte volume de poezii, în care abordează teme ale școlii și învățământului, căzând adesea în didacticism sec. Valorificând modelele folclorice, a scris două culegeri de basme în versuri pentru copii: *Bostănel cu capul chel* (1960) și *Cosașii* (1986). A publicat și culegerile de proză *Fântâna comisarului* (1975), *Unul dintre noi* (1979), *Ultima rugăminte a lui Ștefan Gligor* (1981), *Clipa* (1987), care au ca punct de plecare elemente luate din viața reală, dar nu pot evita patosul fals și expresia grandilocventă.

SCRIERI: *Doi poznași pe imaș*, Chișinău, 1958; *Toboșarul*, Chișinău, 1959; *Bostănel cu capul chel*, Chișinău, 1960; *Copăcei cu cercei*, Chișinău, 1961; *Împărăția cucurigu-cotcodac*, Chișinău, 1962; *Livada din traistă*, Chișinău, 1963; *Gazda pițigoiului*, Chișinău, 1964; *Casa*, Chișinău, 1966; *Adresa primăverii*, Chișinău, 1969; *Vârtejul*, Chișinău, 1970; *Nu ne uitați, oameni*, Chișinău, 1973; *Balada cocostârcului*, Chișinău, 1974; *Fântâna comisarului*, Chișinău, 1975; *Dansul focului*, Chișinău, 1977; *Luci, soare, luci*, pref. Mihai Cimpoi, Chișinău, 1978; *Scrânciobul*, Chișinău, 1979; *Unul dintre noi*, Chișinău, 1979; *Isprava toboșarului*, Chișinău, 1980; *Ultima rugăminte a lui Ștefan Gligor*, Chișinău, 1981; *Țărmul copilăriei*, Chișinău, 1983; *Erau odată trei prieteni*, Chișinău, 1984; *Cosașii*, Chișinău, 1986; *Clipa*, Chișinău, 1987.

Repere bibliografice: Ion C. Ciobanu, *Modelări artistice*, Chișinău, 1986, *281–285*. *N.Bl.*

MISAIL, călugărul (a doua jumătate a sec. XVII), copist interpolator. Un „ieromonah Misail" de la mănăstirea Putna iscălea un act în 1676, timp din care datează o copie după versiunea lui Simion Dascălul a cronicii lui Grigore Ureche. Manuscrisul, care conține o serie de adăugiri atribuite lui **M.**, atestă un copist conștiincios, un cărturar cu bogate cunoștințe istorice, folosite cu discernământ. Interpolările sale aduc informații importante: menționarea cuceririi Daciei de către Traian (probabil pentru prima oară într-un text românesc), relatarea domniei lui Iuga Vodă, o prețioasă completare privind organizarea Bisericii și a boierilor moldovene, trei episoade referitoare la domnia lui Ștefan cel Mare ș.a. **M.** a intervenit și în topică, lexic, ortografie, realizând una dintre cele mai corecte versiuni ale cronicii lui Ureche, care a stat la baza unei ramuri de manuscrise și a fost utilizată de Miron Costin și de Nicolae Costin.

SCRIERI: [*Interpolări*], în Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, îngr. și introd. P.P. Panaitescu, București, 1958, *66–67, 71, 72, 75–78, 101–103*.

Repere bibliografice: Liviu Onu, *Critica textuală și editarea literaturii române vechi. Cu aplicație la cronicariii moldoveni*, București, 1973, *70–79, 409–410, 416–417, 424, 425*; Dumitru Velciu, *Grigore Ureche*, București, 1979, *256–266*. *C.T.*

MISSIR, Ioan (17.II.1890, West Hoboken, New Jersey, SUA – 30.XI.1945, Botoșani), prozator. Descendent al unui cunoscut neam armenesc, ce număra pe căminarul Ion Missir, pe

junimistul Petru Th. Missir ori pe avocatul și omul politic (deputat și ministru) Basile Missir, Bogdan Missir s-a căsătorit cu institutoarea elvețiancă Cécile Marchand și a emigrat în Statele Unite ale Americii, unde a devenit fermier. Insuccesul întreprinderii, dar și dorul de țară l-au determinat să se întoarcă pe meleagurile natale, pe când al doilea născut al său, viitorul scriitor, avea patru ani. **M.** a urmat în Botoșani școala primară și cursurile Liceului „A.T. Laurian" (1897–1909). S-a înscris apoi la Facultatea de Drept din București, pe care a absolvit-o în 1913. După ce a fost o vreme secretar al unchiului său Basile Missir, s-a înscris în Baroul botoșănean. Mobilizat, participă la campania din 1916–1917, urcând treptele ierarhiei militare până la gradul de căpitan. După război profesează avocatura, angrenându-se și în viața politică, în formațiunile conduse de N. Iorga. Ales ajutor de primar al Botoșanilor în 1919–1920, sprijină apariția ziarului „Crai nou", unde semnează editoriale și articole pe temele zilei. A fost și primar în două rânduri: în 1931–1932 și între 1941 și 1944. La jumătatea anilor '30 și-a așternut pe hârtie amintirile de pe front, utilizând notițele făcute în campanie, inițial pentru a pleda cauza foștilor combatanți în fața guvernanților. Se pare că Petru Manoliu, care era cumnatul său, a sesizat valoarea manuscrisului, pe care l-a înaintat unei edituri. Cu un cuvânt de recomandare semnat de N. Iorga, *Fata Moartă* (1937) a înregistrat un remarcabil succes nu numai de critică, ci și de public, în următorii șapte ani tipărindu-se încă patru ediții. A fost distins cu Premiul „I. Al. Brătescu-Voinești" al Societății Scriitorilor Români (asociație în care va fi admis în 1941 cu derogare de la statut) și cu Premiul „Năsturel-Herescu" al Academiei Române. În 1942 **M.** declara că intenționează să dea la lumină un memorial al trăirilor din vara anului 1940, pe când, mobilizat din nou, fusese comandant al gării Cernăuți. Intenția nu a fost însă finalizată, în schimb după moartea lui prematură au rămas manuscrise, conținând versuri, epigrame și amintiri, depuse la Muzeul Literaturii Române din București.

Și „notesul" de pe front, și memoria extraordinară a lui **M.** au avut rolul lor, important, în redactarea memorialului *Fata Moartă*. Li s-a adăugat însă și un excelent „instinct literar" (pe care îl observa Vladimir Streinu), care stă la baza unor opțiuni fericite. Avocatul-căpitan în rezervă alege, mai întâi, soluția cea mai bună, cea de a anula timpul scurs, de a se instala ca narator-personaj chiar în timpul acțiunilor narate. Utilizarea cu precădere a timpului prezent îl face pe cititor spectator al dramei în vertiginoasă desfășurare. Bine aleasă este și dicția, frazarea discursului epic, scenele de război, fie că e vorba de înaintarea sau retragerea din Transilvania, de apărarea platoului Fata Moartă sau de atacurile și contraatacurile din Valea Bucieșului ori de la Cireșoaia, prinzând viață prin propoziții scurte, nu o dată reduse la esență. Caracterul halucinant al impresiei nu decurge însă doar din succesiunea extrem de rapidă a acțiunilor, ci și din multitudinea detaliilor disparate, pe care ochiul combatantului le suprinde într-un ritm alert, detalii compunând adesea tablouri apocaliptice, de o atrocitate rar întâlnită în literatura de război românească. Autorul-narator-personaj este, de asemenea, de o „sinceritate" totală, necruțându-se nici pe sine, nici pe camarazi, nici pe cititor, atitudinea caracterizând atât privirea în exterior, cât și în interior. Ofițerul nu acționează doar automat, ci se introspectează mereu, căutând în sine reazem în vertijul infernal. Frica animalică, abrutizarea progresivă, demența, care își au motivația în riposta inamicului, dar și în iresponsabilitatea propriilor comandanți ori a celor din spatele frontului, sunt disecate atent cu bisturiul luciditătii. Tot sinceritatea face însă ca aceste tablouri să nu acapareze toată pânza. Alternarea momentelor de tensiune extremă și a celor de înduioșare ori a celor detensionate (glumele soldaților în timpul celor mai crâncene lupte, scene de bivuac, precum deparazitarea ostașilor ori „cheful de la Piscul Rației", ironizarea jandarmilor, prezența câtorva figuri comice) asigură maximă veridicitate textului. O alegere bună a făcut **M.** și prin completarea jurnalului de front cu scrisorile mamei, ce servesc ca pandant și cutie de rezonanță propriului text, dar și cu episodul ce încheie cartea, *Țugui*, un recviem pentru cel care i-a fost ordonanță de-a lungul întregului război și, mai departe, pentru soldatul de rând. *Fata Moartă* rămâne astfel una dintre reușitele literaturii de război românești, iar autorul ei – un scriitor ce își descoperă târziu talentul.

SCRIERI: *Fata Moartă*, pref. N. Iorga, București, 1937; ed. îngr. și pref. Teodor Vârgolici, București, 1967.

Repere bibliografice: Erasm [Petru Manoliu], *„Fata Moartă"*, „Credința", 1937, 984; Camil Petrescu, *Cărțile luptătorilor*, RFR, 1937, 5; Nicolae Roșu, *Destinul ideilor*, București, 1944, *373–381*; Pamfil Șeicaru, *„Fata Moartă"*, CRE, 1937, 3373; C. Fântâneru, *„Fata Moartă"*, U, 1937, 164; Vladimir Streinu, *„Fata Moartă"*, „Gazeta", 1937, 1003, 1010; Radu Gyr, *„Fata Moartă"*, PRV, 1937, 799; C. Dan Pantazescu, *„Fata Moartă"*, ȚA, 1937, 1491; Horia Liman, *„Fata Moartă"*, „Lumea românească", 1937, 174; [*Ioan Missir*], RRI, II, partea I, *502–506*; N. Mihăescu, *Fragmente de critică literară*, București, 1943, *287–291*; M. Paleologu, *O carte de război și cu învățăminte*, TIL, 1938, 243; Mihail Sebastian, *Cărți de război*, „Muncă și voie bună", 1938, 16, 18; I. A. Bassarabescu, *„Fata Moartă"*, AAR, partea I, dezbaterile, t. LVIII, 1937–1938; Predescu, *Encicl.*, *538*; Vârgolici, *Comentarii*, *303–309*; Gheorghe Stoica, *Din epica de război: „Fata Moartă"*, T, 1980, 5; Kalustian, *Simple note*, I, *208–216*; Nae Antonescu, *Idealul de unitate națională în literatura română*, ST, 1983, 12; Bejenaru, *Dicț. botoșănenilor*, *165*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *254–255*. *V.D.*

MISSIR, Petru Th. (8.X.1856, Roman – 10.VI.1929, București), critic literar și publicist. Fiu al unor negustori de origine armeană, **M.** a urmat cursurile Liceului Național din Iași, pe care l-a terminat în 1873. În toamna anului următor se înscrie la Facultatea de Drept din Viena și devine membru, apoi secretar al Societății studenților români România Jună. Citește articolele lui Titu Maiorescu din „Convorbiri literare", al cărui adept ajunge de îndată, și ia apărarea sistemului ortografiei fonetice. În 1876 pleacă la Berlin, tot ca student în drept, obținând doctoratul în științele juridice în 1879. Întors în țară în anul următor, devine membru al Junimii și unul din cei mai activi susținători ai principiilor literare și politice ale societății ieșene. Din 1884 ocupă catedra de drept natural și al ginților la

Universitatea din Iași, predând și filosofia dreptului. Ulterior a fost profesor și la Universitatea din București. Participă la Congresul de drept internațional de la Haga (1893), cu un referat bine primit. Ca membru al Junimii, s-a îngrijit, din însărcinarea lui Titu Maiorescu, de strângerea fondurilor necesare ajutorării lui Mihai Eminescu, a cărui găzduire în Iași a și supravegheat-o un timp. Între 1889 și 1900 a redactat, alături de alții, săptămânalul „Era nouă", oficios al grupării politice junimiste, iar în 1902 a fost membru în comitetul de redacție al „Revistei române", alături de Mihail Dragomirescu, P.P. Negulescu, C. Rădulescu-Motru ș.a. În 1913 trece în partidul politic al lui Take Ionescu, părăsind definitiv gruparea junimistă. În 1926 a fost ales membru onorific al Academiei Române.

M. rămâne unul din ideologii reprezentativi ai celei de-a doua generații junimiste atât prin fermitate, cât și prin sinceritatea pusă în răspândirea și apărarea principiilor societății. Influențat de H. Spencer și Em. Durkheim, el susține existența unor analogii între fenomenele sociale și cele biologice, dar și a unor deosebiri fundamentale, date de existența conștiinței sociale. De aceea, a combătut pe Malthus și, de la noi, pe A. C. Cuza, care, după el, nu acordau atenția meritată factorului uman în evoluția socială. Adversar al socialismului, a polemizat cu C. Dobrogeanu-Gherea, folosind argumente împrumutate uneori din lucrările lui E. Dühring. În extrem de numeroasele sale articole politice, pe care de cele mai multe ori nici nu le semna, a răspândit opiniile maioresciene despre „forma fără fond". Afirmând că între păturile culte și popor există o mare diferență, chiar o ruptură, a susținut în același timp că aceasta nu poate fi remediată doar prin intervenția cercurilor literare, ci prin adoptarea unui complex de măsuri sociale. Deși restrânsă, activitatea de critic literar a lui **M.** se înscrie pe aceleași coordonate junimiste. A dus o campanie susținută împotriva galicismelor și a germanismelor din traduceri și din scrierile originale, condamnând, de pildă, drama *Mort fără lumânare* a lui I. C. Bacalbașa. Ascuțișul criticilor sale a fost deseori îndreptat contra a ceea ce numea și el „boala autorlâcului", tendința de a scrie literatură cu orice preț. În această direcție, a urmărit să releve în mod constant originalitatea scriitorilor de care se ocupa. A fost necruțător față de imitatori și față de clișeele poetice, respingând, de pildă, poezia lui T.G. Djuvara. Criticul are un ideal de artă clasic, întemeiat pe noțiunea de verosimilitate. În opera literară, el cerea să existe trăsături caracteristice și concizie, fiindu-i greu să accepte, spre exemplu, poezia lui Al. Macedonski. Din aceeași perspectivă condiționa reușita unei scrieri de intensitatea emoțională pusă de artist în execuția ei. Tot astfel judecă poezia patriotică, afirmând că va fi cu atât mai reușită, cu cât sentimentul care o inspiră îl privește mai îndeaproape pe poet, însă cu atât mai firavă, cu cât se îndepărtează de individ și se referă numai la colectivitate. Cu toate acestea, **M.** nu a neglijat relațiile dintre artist și societate. Cerea scriitorilor opere literare accesibile unor categorii întinse de cititori. Fără a respinge, în principiu, noutățile, le atribuia o valoare infimă. Spirit foarte riguros și caustic, criticul a dat mai totdeauna articolelor sale o turnură de pamflet, prin întrebuințarea frecventă, dar urbană, a ironiei. Stringența logicii și răceala judecății păstrează în argumentări influențe din Maiorescu.

SCRIERI: *Fenomenul social*, în *Lui T. Maiorescu. Omagiu*, București, 1900, *391–395*; *„Poezii"* de *Al. Macedonski*, ASO, *442–460*.

Repere bibliografice: *Encicl. rom.*, III, *294*; Iacob Negruzzi, *Dicționarul „Junimei"*, CL, 1925, martie; Iorga, *Oameni*, III, *291–292*; N. Gane, *Amintiri*, Craiova, 1941, *139–145*; Augustin Z.N. Pop, *Contribuții documentare la biografia lui M. Eminescu*, București, 1962, *347–349, 441*; Adrian Marino, *Viața lui Al. Macedonski*, București, 1966, *183–184*; *Dict.lit. 1900, 581–582*; Liviu Papuc, *Marginalii junimiste*, Iași, 2003, *198–223*. *D.M.*

MIȘCAREA, cotidian politic apărut la Iași între 1 septembrie 1909 și 15 noiembrie 1938; de la numărul 264/1930 este editat sub titlul „Mișcarea Moldovei". Fondator și director politic: G.G. Mârzescu. **M.** își propune să fie „un ziar de propagare a reformelor liberale, bazate pe ideea ridicării culturale și economice", elogiind mai ales politica dusă de Gh. I. Brătianu. Rubrica permanentă dedicată culturii este „Mișcarea literară și artistică" („Carnet literar și artistic"), cu informații despre ultimele apariții editoriale, expoziții, spectacole de teatru și concerte. În primii ani, multe articole au caracter polemic: *D. Ovid Densușianu plagiază* de G. Pascu, *Premiile bucureștene* de Dem. Theodorescu, *Dezmințirea d-lui C. Stere, În jurul unei chestii literare* (despre „furtuna ridicată în literatura românească de d. Duiliu Zamfirescu, cu prilejul intrării d-sale în Academie"), *O scrisoare deschisă* de G. Ibrăileanu către C. Dobrogeanu-Gherea. Deși sporadice, rubricile despre cărți sunt foarte variate: „Pagini literare", „Cărțile", „Ore de lectură", „Cronici literare", „Coloana literară", „Pe marginea cărților", fiind semnate de Al. Iordan, Ovidiu Constant, Sergiu Ludescu, Virgil Huzum, Eugen Radian, Grigore Tăușan (Petronius). Poeți importanți, tradiționaliști sau reprezentând noile orientări literare, colaborează nu doar cu versuri, ci și cu articole sau cu proză. Octavian Goga publică *Însemnările unui trecător, Ciocoismul vine la noi*, dar și *Poezii noi*; Ion Minulescu — *Cântecul scutierilor, Citiți-le la drum, Mode, Cafeneaua boemilor, Sărutarea*; G. Coșbuc își va publica poemele la rubrica „Povestiri orientale", semnând și articolul *Sărbători fără de rost*; D. Anghel — *Un vis simbolic, Sămănătorul, Amintiri despre Ioan Adam, Reflecțiile unui poet*, iar G. Topîrceanu — *În noapte*. Sunt prezenți în paginile revistei și Mihai Codreanu, Dumitru Rareș, Horia Furtună ș.a. Este recuperat „un sonet necunoscut al poetului P. Cerna", scris la 1 ianuarie 1897. Ion Agârbiceanu publică *Ceasuri de seară. Păsările nopții* și *O scrisoare*, Mihail Sadoveanu scrie eseul *În amintirea lui Creangă* și *Un prieten al nostru (Wilhelm de Kotzebue)* la rubrica „Note pe marginea cărților". Numărul din 1 iulie 1919 este dedicat lui Mihai Eminescu, cuprinzând poezia *Lui Eminescu* de D. Anghel și St.O. Iosif, *Amintiri despre Eminescu* de V.I. Botez, *Câteva amănunte necunoscute din viața lui Eminescu* de Anna Conta-Kernbach, o corespondență a poetului intitulată *Eminescu despre el însuși*. În numerele din 17 și 19 aprilie 1911 apare o „schiță umoristică", *Obsesiune*, semnată

Mihai Eminescu, deși într-o notă introductivă se menționează că ar fi o traducere a poetului din Mark Twain. Literatura română se află, de cele mai multe ori, în atenția comentatorilor: *N. Filimon: Ciocoii vechi și noi – roman social* de Al. Iordan, *Eugen Lovinescu* (nesemnat), *Ceva despre Eminescu* de Ion Petrovici, *Poeziile lui Cincinat* de Victor Eftimiu, *Eminescu și Iașul* (nesemnat), *Caragiale despre situația politică* (interviu nesemnat), *Coșbuc epigramist* (nesemnat), *Un duel satiric* (între I.L.Caragiale și Anton Bacalbașa), *Tudor Arghezi despre Gh. Brătianu, Iașul și maestrul George Enescu* de Emil Savin, *Note despre I.L.Caragiale* de Sorin B. Rareș, *Dimitrie Cantemir. Pregătirea și cultura lui* de Ștefan Popescu. Enric Furtună semnează rubrica „Portrete literare", apoi „Cronica rimată" și articolul *Poeziile unui prozator (versurile lui Mihail Sadoveanu)*. Gh. Nădejde publică *Schițe din viața țărănească*, Victor Papacostea prezintă studiul *Balcania*. Un loc aparte în paginile **M.** îl ocupă corespondența și memorialistica. Cititorilor li se propun *Amintiri de la fondarea Universității din Iași* de Spiru C. Haret, *Corespondență politică din 1869* între Mihail Kogălniceanu și G. Mârzescu, *Schițe și amintiri* de D. D. Pătrășcanu, *Impresii de la Blaj* de Petre Locusteanu, *Personalități proeminente ale României* de I.G. Duca, *Relativ la istoria gazetăriei: „Gazeta Transilvaniei"* de G. Bogdan-Duică, *Spicuind corespondența familiei Brătianu* de Marius Theodorian-Carada. În paginile revistei sunt comemorați Mihail Kogălniceanu, A. D. Xenopol, Dimitrie Zarifopol, Gh. Asachi. Literatura străină e reprezentată atât prin traduceri, în special din literatura franceză – prozatorul preferat e Maupassant, în transpunerea lui M. Sever, cu nuvelele *Moarta, Idila, Ordonanța*, dar și *Memnon sau Înțelepciunea omenească* de Voltaire –, cât și prin ample prezentări și comentarii: *Poezia lirică franceză, Dramaturgia sârbească, Portrete scandinave, Aspecte din literatura rusă, Scriitori celebri și autobiografiile lor, O incursiune în literatura bulgară* ș.a. „Cronica teatrală" (cu variantele „Teatrele bucureștene", „Note teatrale") e semnată de Dem. Theodorescu, C. Săteanu (Arald) ș.a. *L.Cr.*

MIȘCAREA FEMINISTĂ, periodic feminist și cultural apărut la Chișinău, bilunar, din ianuarie 1933 până la 31 ianuarie 1934. A fost organul Ligii Culturale a Femeilor din Basarabia. Au colaborat cu versuri Magda Isanos, Elena Dobroșinschi-Malai, Iorgu Tudor, Tudor Elefterescu. Au mai semnat Elena Alistar, Speranța Tudor, Elena Dijonat, Gheorghe Bezviconi. *D.Md.*

MIȘCAREA LITERARĂ, revistă apărută la București, săptămânal, între 15 noiembrie 1924 și 17 octombrie 1925, sub direcția lui Liviu Rebreanu. De la numărul 48/1925 va figura ca director și A. Dominic. Împotriva celor ce vorbeau despre „secetă literară" și sărăcie culturală, Rebreanu opinează: „Literatura, artele, cultura românească se află [...] într-o epocă de înflorire fără pereche în scurta noastră istorie culturală". Tocmai bogăția producției literare creează „nevoia unei călăuze selective", rol pe care **M.I.**, publicație „de critică și informație literară, artistică și culturală", și-l asumă, ca „verigă de unire între creatori și cititori". Rubrici: „Medalioane", „Curierul critic", „Mișcarea literară în străinătate", „Conferințe", „Noutățile librăriei", „Efemeride", „Ecouri", „Indiscreții". Literatura inclusă în sumar ilustrează, în general, rubrica de „Comentarii critice", reprezentând fragmente din opera scriitorilor analizați în același număr al revistei. În afară de textele propuse ca „Pagini alese", sunt tipărite și alte scrieri. Semnează versuri Ion Pillat, Perpessicius, A. Dominic, Camil Baltazar, Mihail Celarianu, Adrian Maniu, Ovid Densusianu, Zaharia Stancu, G. Bacovia, George Gregorian, V. Demetrius, Corneliu Moldovanu, Valeriu Bora, V. Ciocâlteu, G. Murnu, Marcel Romanescu, Emil Isac, Emil Dorian, George Dumitrescu, Sanda Movilă, Agatha Grigorescu-Bacovia, Sandu Tudor, Dragoș Protopopescu, Emil Riegler. Proza cunoaște același tratament: selecțiuni din volumele comentate, dar și titluri noi, printre semnatari fiind N. Davidescu, Mateiu I. Caragiale, Ion Agârbiceanu, Lucia Mantu, Gh. Brăescu, Ion Minulescu, George Cornea, Henriette Yvonne Stahl, Sanda Movilă, Jean Bart, Hortensia Papadat-Bengescu, Ion Dongorozi, Sărmanul Klopștock, Emanoil Bucuța, Adrian Hurmuz. Ca ilustrare a unui comentariu critic, apare și un fragment din piesa lui Camil Petrescu *Suflete tari*. Criticii literare îi este acordat un spațiu generos, pe măsura remarcabilelor condeie care o slujesc: Perpessicius (*Cuvinte despre Nicolae Filimon*), E. Lovinescu (*Poporanismul și civilizația română, Poporanism sau interdependență?*), Ramiro Ortiz (*Dante și Coșbuc*), Camil Petrescu (*Eminescu*), Tudor Vianu (*Masca timpului, Personalitatea lui Eminescu*). Specificul revistei constă însă în faptul că, în afara unor articole disparate, există câteva rubrici bine structurate și, la fel cu semnatarii lor, de notorietate în literatura noastră. Astfel, chiar din primul număr, Perpessicius este inițiatorul unor „medalioane" – efigii ale unor scriitori precum Ștefan Petică, Ion Minulescu, St. O. Iosif, Elena Farago, Al. Cazaban, Ilarie Chendi, George Coșbuc, Corneliu Moldovanu, Mihail Săulescu, Cora Irineu, D. Iacobescu. După trecerea lui Perpessicius pe postul de cronicar literar, rubrica „Medalioane" va fi susținută mai întâi de Gh. Cardaș (care de la numărul 16/1925 scrie, printre alții, despre G. Ibrăileanu, Ion Agârbiceanu, I. Al. Brătescu-Voinești, G. Topîrceanu), ca apoi, de la numărul 23, titular să devină Pompiliu Constantinescu, autor al unor portrete dedicate lui I.A. Bassarabescu, Panait Cerna, Calistrat Hogaș, Mihai Codreanu, Camil Petrescu, Mihail Dragomirescu, E. Lovinescu, Ion Trivale, O. Goga, N. Iorga, Ion Pillat, George Gregorian, Ionel Teodoreanu, Panait Istrati, Al. Davila. Sub titlul „Comentarii critice", cronica literară este făcută la început de Scarlat Struțeanu, comentator al unor volume aparținând lui N. Davidescu, Lucian Blaga, Ion Agârbiceanu, Luciei Mantu, lui Mihail Dragomirescu, Ilarie Chendi, G. Coșbuc, Gh. Brăescu, Ion Minulescu, George Cornea. Cu începere de la numărul 14/1925 cronica literară e semnată de Ion Marin Sadoveanu și de Perpessicius. Sub genericul „Pe marginea cărților", cel dintâi scrie despre volume de Adrian Maniu, Henriette Yvonne Stahl, Jean Bart, iar sub condeiul celui de-al doilea

rubrica va fi consacrată unor autori precum Ștefan Petică, Ovid Densusianu, Camil Baltazar, Emanoil Bucuța, Ion Pillat, V. Demetrius, G.M. Zamfirescu, Mihail Sadoveanu, Corneliu Moldovanu, Camil Petrescu, Al. Iacobescu, Liviu Rebreanu, Emil Isac, Hortensia Papadat-Bengescu, E. Lovinescu, Dragoș Protopopescu, George Voevidca, Emil Gârleanu, George Vâlsan, Eugeniu Ștefănescu-Est, Al. T. Stamatiad. Alte colaborări importante: Lucian Blaga cu fragmente din *Filosofia stilului*, C. Rădulescu-Motru – *Ideologia revoluționară în cultura română*, Ion Sân-Giorgiu – *Expresionismul literar*, Ion Marin Sadoveanu – *Dualismul dramei*. Sub genericul „Figurine" Anton Holban se ocupă de Calistrat Hogaș, Camil Petrescu, Gh. Brăescu, Hortensia Papadat-Bengescu. Numărul 42–43/1925 omagiază personalitatea lui Ioan Slavici prin intermediul contribuțiilor lui Mihail Dragomirescu, Scarlat Struțeanu, Gala Galaction, Perpessicius, Pamfil Șeicaru, Vasile Savel. Semnatarii altor rubrici: cronica plastică – Tudor Vianu, Liviu Rebreanu, cronica dramatică – A. Dominic, F. Aderca, cronica muzicală – G. Breazul, cronica filmului – Gh. Adamescu, arhitectura – Marcel Iancu, cronica științifică – C.N. Negoiță, Ion Biberi. De cel mai larg interes sunt interviurile apărute în paginile revistei. Sub titlul „De vorbă cu...", F. Aderca chestionează personalități din diverse domenii ale culturii românești: C. Rădulescu-Motru, E. Lovinescu, O. Goga, Mihail Dragomirescu, Gala Galaction, Lucian Blaga, I. Al. Brătescu-Voinești, Camil Petrescu, Ion Minulescu, Ioan Slavici, N. Davidescu, Maria Ventura, Mihail Sorbul, Hortensia Papadat-Bengescu, Cincinat Pavelescu, Elena Farago, Ion Vinea, Gh. Brăescu, G. Murnu, Gr. Tăușan, Marcu Beza, Ludovic Dauș, Corneliu Moldovanu. Literaturii străine i se acordă un spațiu mai restrâns. Sub genericul „Portrete streine" sau „Siluete streine", A. Dominic discută despre Gerhart Hauptmann, Georg Brandes, Knut Hamsun, Romain Rolland, Blasco Ibáñez, Rainer Maria Rilke, iar F. Aderca analizează opera lui Marcel Proust, Benjamin Crémieux, Georg Kaiser, în timp ce Marya Kasterska informează cititorii despre noutățile culturale din Polonia. Alți scriitori străini comentați în paginile revistei: Ramiro Ortiz, Benedetto Croce, Luigi Pirandello, Gabriele D'Annunzio (Gh. Cardaș), Karel Čapek, Paul Claudel, Fr. de Curel (Ion Marin Sadoveanu), George Moore, Henry James (Marcu Beza), Diderot, Henri de Régnier (Anton Holban). În paralel cu portretele dialogate aparținând lui F. Aderca, sub iscălitura lui Tudor Șoimaru rubrica „De vorbă cu..." este transmutată pe teritoriu străin. Rezultă conversații incitante cu Valéry Larbaud, Georges Duhamel, Paul Morand, Benjamin Crémieux, Joseph Delteil, Luc Durtain, Charles Vildrac, André Salmon, Pierre Mac Orlan, H.R. Lenormand. În privința traducerilor, se remarcă preferința pentru clasici. Ion Foti transpune în românește fragmente din *Prometeu* de Eschil, din *Triumful lui Epicur* de Lucrețiu traduce D. Murărașu, pe când I.U. Soricu tălmăcește fragmente din *Faust* de Goethe, iar D. Nanu, din *Britannicus* de Racine. În versiunea lui Al. Busuioceanu apar câteva poeme de Walt Whitman. Mai semnează Elena Protopopescu (Horia Bottea), Vladimir Corbasca, A. Mihăileanu, George Baiculescu. *M.V.*

MIȘCAREA LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ, revistă editată la Iași la 15 februarie, 7 martie și 1 aprilie 1901, având ca redactor, probabil, pe C. Săteanu. De orientare eclectică, precum majoritatea publicațiilor de la începutul secolului al XX-lea, reproduce versuri de Ioan Păun-Pincio, Gheorghe din Moldova, G. Coșbuc, Haralambie G. Lecca, E. Herovanu, epigrame de Gordon (G. V. Botez) ș.a. Proza este reprezentată de schițe și nuvele aparținând, printre alții, lui M. S. Cobuz (Mihail Sadoveanu), A. Steuerman-Rodion ș.a. Colaborează cu proză poematică Paul Celian și C. Săteanu, se publică însemnări de C. Șărcăleanu (C. Stere) despre G. Coșbuc, de Traian Demetrescu despre Al. Vlahuță și de Gh. Nădejde despre N. Beldiceanu. Același Gh. Nădejde publică farsa într-un act *După roluri*, iar G. V. Botez traduce un act în versuri, reprezentat la Teatrul Național din Iași, după *Cantico dei cantici* de un F. Cavalotti. Revista manifestă interes pentru spațiul slav: C. Săteanu prezintă *Literatura polonă modernă*, în special pe H. Sienkiewicz (din care și traduce) și relatează o dispută literară între prozatorii ruși I.S. Turgheniev și I.A. Goncearov. O rubrică finală, „Literare și artistice", oferă informații culturale (apariții editoriale, expoziții de artă, printre care cea a pictorului Octav Băncilă, reprezentații teatrale și spectacole de operetă). *G.Dn.*

MIȘCAREA SOCIALĂ, revistă politică și literară apărută la București, săptămânal, între 16 februarie și 14 decembrie 1897. Panait Mușoiu și Panait Zosân sunt directorii și redactorii acestui săptămânal în care se făcea o publicistică socială apropiată ca mișcare a ideilor de tipul eseului modern. În **M. s.** se scrie într-un stil de bună ținută intelectuală, utilizându-se un bagaj de informații din cele mai variate domenii. P. Zosân se arată preocupat de aspecte culturale și literare, în timp ce P. Mușoiu abordează mai ales domeniul politic. Revista poate fi plasată, ca orientare politică generală, în rândurile presei socialiste. Mai colaborează St. Micu (probabil un pseudonim al lui C. Al. Ionescu-Caion), Mircea Demetriade, N. Țimiraș (cu versuri), A. Naum (cu versuri), Elena Sevastos (cu însemnări de călătorie). P. Mușoiu tălmăcește din La Bruyère și din Schopenhauer. Alte traduceri fragmentare, nesemnate, sunt făcute din Lamennais, Paolo Mantegazza, Goethe, Herbert Spencer, Claude Bernard, Jules Renard. Un D. Paltin (probabil un pseudonim) transpune în românește poezia *Tânguire* a poetului rus N.A. Nekrasov. Mircea Demetriade dă în **M. s.** articolul *Voiți*, un adevărat manifest anarhist, în care poeții sunt îndemnați să participe activ la răsturnarea ordinii statului burghez. O importantă menire socială este atribuită poetului de P. Zosân, ca în recenzia la volumul *Bronzes* al lui Al. Macedonski. Recenzentul subliniază protestul social implicit conținut de literatura modernistă. *R.Z.*

MITROI, Florica (15.02.1944, Giurgița, j. Dolj – 14.V.2002), poetă. Este fiica Mariei (n. Doancă) și a lui Ion Mitroi, proprietar de moară. A absolvit în 1962 Liceul „Vasile Roaită" din Râmnicu Vâlcea. În 1962 și 1963 a urmat cursuri de drept în

cadrul Universității din București. Debutează în „Luceafărul" (1966), iar editorial, cu volumul *Rugăciune către Efemera* (1969; Premiul Uniunii Scriitorilor), urmat de *Diapazon* (1973) și *Între cer și pământ* (1976; Premiul Asociației Scriitorilor din București). În anii '80 emigrează, plecând mai întâi în Israel, iar mai târziu în Canada.

M. a atras atenția criticii literare încă de la primele versuri. Dacă în cazul altor confrați opiniile erau controversate, în ceea ce o privește se poate vorbi despre o unitate a punctelor de vedere. Toți comentatorii au remarcat tensiunea emoțională și forța liricii sale, dar au subliniat totodată imperioasa necesitate a autocontrolului, a impunerii unei rigori stilistice. Fiindcă, în cadrul aceleiași poezii, pot fi întâlnite imagini de o remarcabilă puritate: „Și tu ești un altar de borangic ușor / sub care se cunună soarele cu luna, / tu ești în fruntea mea de foișor / un uriaș copil, râzând întruna" (*Rugăciune către Efemera*), alături de incredibile asociații de vocabule, care șochează nu prin insolitul lor (benefic, dacă ar fi fost urmărit efectul estetic), ci prin senzația de delir verbal, combinațiile întâmplătoare, uneori de-a dreptul incompatibile, lăsând impresia că autoarea nu cunoaște sensul cuvintelor: „cărămida botezului, computată", „bătrânețea castată", „praporii de pulberi indiferențiale" etc. Paradoxal, în pofida acestor hazardate ori disonante alăturări de sintagme, atmosfera creată este de o halucinantă intensitate a implicării eului poetic. **M.** reușește să fie și de o mare candoare, dar și să braveze, frizând cinismul. În pofida efortului de disciplinare, de reducere a aluviunilor lingvistice (sesizabil în ultimele creații), lirica sa rămâne, cum remarca Mircea Iorgulescu, „agitată cu violență de impulsuri contradictorii și tulburi, epuizante".

SCRIERI: *Rugăciune către Efemera*, București, 1969; *Diapazon*, București, 1973; *Între cer și pământ*, București, 1976.

Repere bibliografice: Grigurcu, *Teritoriu, 249-252*; Magdalena Popescu, *„Rugăciune către Efemera"*, RL, 1969, 50; Voicu Bugariu, *Un lirism al survolării*, TR, 1970, 9; Lucian Raicu, *Diapazon liric*, RL, 1973, 45; Mircea Iorgulescu, *Florica Mitroi*, LCF, 1975, 37; Piru, *Poezia*, II, *466-468*; Barbu, *O ist., 424-427*; Nicolae Manolescu, *Critici și poeți*, RL, 1976, 17; Victor Felea, *„Între cer și pământ"*, TR, 1976, 26; Raicu, *Critica, 383-386*; Felea, *Aspecte*, I, *194-202*; Nițescu, *Poeți, 243-250*; Iorgulescu, *Scriitori, 108-109*; Raicu, *Practica scrisului, 360-363*; Alboiu, *Un poet, 217-218*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *256-257*; Popa, *Ist. lit.*, II, *640-641*. *D.Gr.*

MITRU, Alexandru (pseudonim al lui Alexandru Pârăianu; 16.XI.1914, Craiova – 19.XII.1989, București), prozator și dramaturg. Este fiul Angelei Pârăianu, educatoare, și urmaș al unei familii boierești, de cărturari și osteni, coborâtori din spița lui Danciul Pârăianu, ispravnic al Craiovei în vremea lui Matei Basarab. Urmează gimnaziul de la Liceul „Carol" și apoi Liceul „Frații Buzești" din Craiova (1926-1933). Întrerupe Facultatea de Științe (1933-1935) pentru satisfacerea stagiului militar la Școala de Ofițeri Artileriști din Craiova, după care se înscrie, influențat de prelegerile erudite ale unchiului său, generalul și profesorul I.C. Pârăianu, la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1936-1940). După ce a debutat cu proză în 1932, în paginile revistei „Ramuri", la recomandarea lui G. Călinescu scrie la „Națiunea" (1947-1949), apoi la „Muncitorul agricol" (1949-1954). Colaborează la „Aurora", „Drumul femeii", „Economist", „Fapta", „Femeia", „Informația", „Licurici", „România liberă", „Seara", „Universul", folosind pseudonimele M. Adam, Ion Căruntu, Eugen Craioveanu, B. Mitru, Moș Mitru, M. Pârăianu. Devenind profesor de literatură română și universală, predă în cele din urmă la Liceul „Gh. Lazăr" din București (1956), unde înființează cenaclul literar Luceafărul, consacrându-se, pe parcursul a două decenii, formării și îndrumării tinerelor talente. A fost membru corespondent al Academiei Germane de Literatură pentru Copii și Tineret din Volkach și membru de onoare al Bibliotecii Internaționale pentru Copii și Tineret UNESCO. A primit numeroase distincții și premii literare, între care Premiul Uniunii Scriitorilor (1967, 1982) și Premiul „Ion Creangă" al Academiei Române (1968). De asemenea, Premiul european de literatură pentru copii și tineret (pentru întreaga operă, 1976), Diploma de onoare a Premiului internațional Trento-Italia (pentru *Din marile legende ale lumii*, în 1978) ș.a.

Dacă la începuturile sale literare **M.** publică reportaje, schițe, piese de teatru într-un act, după îmbrățișarea carierei didactice se consacră literaturii destinate copiilor și tinerilor. Abordează o tematică variată, cu funcție educativă, subsumând motive de largă circulație, dar și specifice spațiului nostru cultural. Se adresează primei vârste prin poveste, înfățișând tipul uman ideal (*Inima mamei*, 1954), sau prin snoavă, ilustrând înțelepciunea și umorul popular (*Povești cu tâlc*, 1956, *Povești despre Păcală*, 1961). Nostalgia originilor îl trimite la legendă și basm. Colecțiile de legende pe care le prelucrează cuprind povestiri din fondul culturii universale, după criteriul armonizării versiunilor contradictorii într-o sinteză personală, așa cum se întâmplă în *Legendele Olimpului* (I-II, 1960-1962), *Din marile legende ale lumii* (I-II, 1963-1965). Altă dată reinterpretează în viziune proprie mituri românești inspirate din folclor și documente scrise (despre obârșia fantastică a lumii, a elementelor naturii, a locurilor sacre, a formelor stranii de relief), ca în *Copiii muntelui de aur* (1954), *În țara legendelor* (1956), *Din rădăcini de legendă și baladă* (1982). Deși respectă modelul tradițional, basmul fantastic se particularizează la **M.** prin episoade ilustrând materia unui mic tratat de mitologie, pe de o parte, a unui mic tratat de filosofie, pe de alta, ambele menite să deschidă accesul spre sensurile încifrate ale miturilor. Atât legenda, cât și basmul se dezvoltă pe obsesia „misterelor orfice", scriitorul refăcând mitul potrivit accepțiunilor recunoscute. Orfeu e întemeietor al cântecului și totodată pelerin în căutarea absolutului, dar înfățișându-l ca păstor cu valențe războinice, **M.** îl înscrie în spațiul de cultură autohton. Extinzându-i aria, scriitorul are darul de a introduce mitul, sub forme de expresie adaptate realităților contemporane, în romanul social pentru copii, construit pe tema călătoriei, fie „în căutarea timpului pierdut" (*Întoarcerea lui Neghiniță*, 1966), fie „în căutarea idealului vieții" (*Bastonul cu mâner de argint*, 1974), precum și în romanul de dragoste, unde „cunoașterea" implică două căi: dragostea și învățătura

(*Portretul dragostei*, 1989). Pentru **M.**, mijlocul cel mai potrivit de a trezi adolescenților sentimentul patriotic este narațiunea istorică. Structurând-o atât pe adevărul istoric, cât și pe legendă, satisface și exigențele istoriografice, și pe cele literare. În povestire, imaginea orașului cu vechi tradiții se încheagă din mitul întemeierii, din umbra și fapta eroică a voievozilor și a luptătorilor pentru libertate (Gelu, Iancu de Hunedoara, Mircea cel Bătrân, Mihai Viteazul, Gheorghe Doja, Tudor Vladimirescu, Iancu Jianu și încă mulți alții), din spiritul cărturarilor (Miron Costin, Alecu Russo, Dimitrie Țichindeal, Aaron Florian, Gh. Lazăr, Nicolae Bălcescu), din valori ale artei – *București în legende și povestiri* (1975), *Craiova în legende și povestiri* (1978), *Iași în legende și povestiri* (1979), *Aradul în legende și povestiri* (1982). În romanul istoric se reconstituie perioada cuprinsă între domniile lui Vlad Țepeș și Neagoe Basarab, acțiunea rezultând din aventurile dramatice prin care trece eroul – căpitanul Ion, personaj de ficțiune cu virtuți supradimensionate (*Vulturii de foc*, 1970, *Strălucitoarea sabie*, 1976, *Legendă valahă*, 1979). Proiectarea în mit este modalitatea prin care sunt remodelate întâmplări petrecute în timpul războiului daco-roman, ce face obiectul narațiunii cu ambiții epopeice *Cântecul Columnei* (1981), inspirată din imaginile Columnei Traiane din Roma. Ca dramaturg, **M.** reia teme din proză și adaugă altele noi, ca în *Isprăvile viteazului Heracle* (1959), *Avionul de Cluj* (1970, în colaborare cu Constantin Mateescu). Compune drame, texte pentru teatrul de păpuși și marionete, teatru radiofonic, de televiziune. O parte din scrieri i-au fost traduse în limbile germană, rusă, maghiară, japoneză, albaneză.

SCRIERI: *Păpușa*, București, 1932; *Albumul de geografie*, București, 1951; *Povestea ielelor*, București, 1951; *Supărarea lui Dincă*, București, 1953; *Inima mamei*, București, 1954; *Copiii muntelui de aur*, București, 1954; ed. (*Muntele de aur*), introd. Mihai Beniuc, București, 1974; *În țara legendelor*, București, 1956; *Povești cu tâlc*, București, 1956; *Trandafirul roșu*, București, 1956; *Basmele mării*, București, 1957; *Palatul de argint*, București, 1958; *Isprăvile viteazului Heracle*, București, 1959; *Legendele Olimpului*, I–II, introd. Nicolae I. Barbu, București, 1960–1962; ed. pref. Demostene Botez, București, 1983; *Alte povești cu tâlc*, București, 1961; *Povești despre Păcală*, București, 1961; *Din marile legende ale lumii*, I-II, pref. Gheorghe Bulgăr, București, 1963–1965; *Găina cu ouăle de aur*, București, 1963; *Flori pentru Mihaela*, București, 1964; *Întoarcerea lui Neghiniță*, București, 1966; *Săgeata căpitanului Ion*, București, 1967; *Povești cu tâlc (Povești cu tâlc. Alte povești cu tâlc. Povești despre Păcală)*, București, 1967; *În țara legendelor*, București, 1968; ed. pref. Alain Guillermou, postfață Ovidiu Papadima, București, 1973; *Sabia de foc*, București, 1969; *Avionul de Cluj* (în colaborare cu Constantin Mateescu), București, 1970; *Luceafărul de ziuă*, București, 1970; *Vulturii de foc*, București, 1970; *Domnul din Vladimiri*, București, 1971; *Bastonul cu mâner de argint*, București, 1974; *Bucureștii în legende și povestiri*, București, 1975; *Povești despre Păcală și Tândală*, București, 1975; *Acasă la Macedonski*, București, 1976; *Nemaipomenitele aventuri ale lui Pinocchio, năzdrăvanul prichindel de lemn*, Iași, 1976; *Strălucitoarea sabie*, București, 1976; *Florile acelei primăveri*, București, 1977; *Joc*, Craiova, 1977; *ABC-ul poveștilor*, fasc. I–XXX, Iași, 1978; *Craiova în legende și povestiri*, București, 1978; *Iașii în legende și povestiri*, București, 1979; *Legendă valahă*, București, 1979; *Cântecul Columnei*, pref. Radu Vulpe, București, 1981; *Dansez cu tine*, Craiova, 1981; *Aradul în legende și povestiri*, București, 1982; *Din rădăcini de legendă și baladă*, Iași, 1982; *Călătoriile lui Făt-Frumos*, Iași, 1985; *Vântul suflă liber peste câmpuri*, Craiova, 1986; *Lumini din vremuri*, Craiova, 1987; *Căciula fermecată*, Craiova, 1989; *Portretul dragostei*, Iași, 1989. **Traduceri:** Ruth Lissai, *Sol, nota fugară*, București, 1959; *Cum a ajuns lupul cântăreț. Povești populare săsești (din Transilvania)*, București, 1962 (în colaborare cu Virgil Teodorescu); Waldemar Bonsels, *Albina Maia și aventurile ei*, București, 1966; Karin Michaelis, *Copiii doamnei Gormsen*, București, 1970; Hedi Hauser, *Spiridușii pădurii*, București, 1975; *Povești populare românești și săsești*, îngr. Albrecht Zweier, București, 1975.

Repere bibliografice: Ion Roman, *Vechi și nou în basme*, CNT, 1958, 7; Nicolae Balotă, *„Avionul de Cluj"*, RL, 1971, 24; Nicolae Balotă, *Povești cu tâlc*, LCF, 1972, 45; Dumitru Micu, *„În țara legendelor"*, CNT, 1973, 37; *Alexandru Mitru la 60 de ani*, LCF, 1974, 45; Dumitru Micu, *Cărți pentru copii*, CNT, 1976, 36; Florea Firan, *„Acasă la Macedonski"*, R, 1977, 2; C.D. Papastate, *„Legendele Olimpului"*, R, 1979, 3; Silvian Iosifescu, *Premio Europeo – 1980*, RL, 1980, 47; Mihai Dutescu, *„Iașii în legende și povestiri"*, R, 1980, 12; St. Hof, *„Aradul în legende și povestiri"*, „Neue Literatur", 1983, 3; Al. Raicu, *Autografe*, București, 1983, *120–133*; Gh. Bulgăr, *Un povestitor înnăscut*, RL, 1984, 44; *Dicț. scriit. rom.*, III, *257–258*; Firan, *Profiluri*, II, *93–97*. *L.Bz.*

MITU, Mihai (22.II.1936, Câmpulung), slavist. Este fiul Ecaterinei (n. Eugeniu) și al lui Ion Mitu, contabil. După absolvirea Facultății de Filologie din București (1959) este angajat cadru didactic la Catedra de limbi slave, devenind profesor în 1999. În 1961–1962 este bursier UNESCO la Varșovia, iar între 1969 și 1976 predă limba și literatura română la Universitatea Jagellonă din Cracovia. Își susține în 1971 doctoratul cu teza *Opera filologică și lingvistică a lui Ion Budai-Deleanu în contextul relațiilor româno-slave*. Membru al Asociației Slaviștilor din România, devine secretar (1976) și vicepreședinte (1991) al acestei asociații, fiind totodată și secretar, apoi redactor-șef adjunct al publicației „Romano-slavica". Colaborează la „Revista de istorie și teorie literară", „Manuscriptum", „Românía literară", „Barok" (Varșovia). Va fi distins cu înalte ordine poloneze (Meritul Cultural în 1974, Crucea de Cavaler al ordinului „Merite pentru Polonia" în 1999).

M. debutează în revista „Universitatea" (1955), iar editorial, cu volumul *Cercetări lingvistice și literare româno – slave*, apărut în 1996. Precedată de numeroase studii și articole publicate în revistele de specialitate și de colaborări la volume colective – *B. P. Hasdeu și contemporanii săi români și străini* (II, 1984), *Biblia de la București* (1988) –, cartea se înscrie în aria cercetărilor pozitiviste de bună tradiție nu numai universitară. Investigația la obiect combină posibilitățile oferite de critica, teoria și istoria literara, literatura universală și comparată, lingvistică, sociologie și istorie. Consistentă îndeosebi este a doua secțiune – *Relații culturale și literare* –, cercetarea trimițând aici exclusiv spre comparatismul binar, româno-polon. Demersul istorico-literar are drept scop principal completarea unor date referitoare la personalități reprezentative ale culturii și literaturii române (Gh. Asachi, M. Kogălniceanu, B.P. Hasdeu, I. Bianu ș.a.) în relație cu spațiul polonez. Nu o dată informațiile comunicate corectează fizionomia unei

personalități sau a unei opere, o ierarhie statornicită sau chiar perspectiva de apreciere. În spațiul preocupărilor de literatură română veche se înscrie și culegerea *Oameni și fapte din secolul al XVIII-lea românesc* (1999). Primele trei studii de aici, segmente ale tezei de doctorat, au o structură precumpănitor comparatistă, tratând mai ales despre relația epicureului Budai-Deleanu cu stoicul M. Kuralt. Alte trei, unul intitulat *Palatul crailor leșești*, celelalte dedicate domnitorului literat Alexandru Moruzi și lui Chesarie de Râmnic, abordează din același unghi „cartea de înțelepciune" și două individualități ale culturii române. Întemeiat în primul rând pe o bogată bibliografie de specialitate, **M.** discută cu argumente provenind din mai multe discipline o problematică interesantă, încheindu-și pledoaria cu unele contribuții inedite. Pe aceeași linie, a evidențierii unor aspecte inedite în context româno-polon, se situează și alte investigații de istorie literară, referitoare la Miron Costin, Dimitrie Cantemir, Gh. Asachi, Mihai Eminescu, Adam Mickiewicz ș.a. Rezultatele preocupărilor lingvistice ale lui **M.** vor fi reunite în *Studii de etimologie româno-slavă* (2001). A tradus mult din literatura polonă.

SCRIERI: *Cercetări lingvistice și literare româno-slave*, București, 1996; *Oameni și fapte din secolul al XVIII-lea românesc*, București, 1999. **Traduceri:** *Nuvela polonă contemporană*, București, 1965 (în colaborare cu Alice Gabrielescu); Zofia Posmysz, *Pasagera*, București, 1967 (în colaborare cu Alice Gabrielescu); Janusz Korczak, *Regele Macius întâiul*, București, 1969; Kazimierz Brandys, *Cărticica*, București, 1976; Stanisław Lem, *Ciberiada*, București, 1976, *Glasul Domnului*, București, 1997, *Catarul*, București, 1998; Jan Potocki, *Manuscrisul găsit la Saragosa*, I-III, pref. trad., București, 1989; Ryszard Kapuściński, *Împăratul*, București, 1991, *Abanos*, București, 2002.

Repere bibliografice: Velea, *Plămada*, 377-381; *Literatura polska XX wieku. Przewodnik encyklopedyczny*, I, Varșovia, 2000, 430; Alexandru Ligor, *Cercetători bucureșteni de azi ai cărților vechi*, Cluj-Napoca, 2002, 79-80. *St.V.*

MIU, Florea (27.XI.1951, Vedea, j. Teleorman), poet. Este fiul natural al Elenei Miu și a fost crescut de bunicii materni, țărani. Urmează liceul la Roșiori de Vede, apoi Facultatea de Limba și Literatura Română, secția română-latină, a Universității din București (1971-1975). Funcționează ca profesor la Păunești, județul Vrâncea, iar în 1977 se stabilește la Craiova, unde lucrează tot în învățământ până în 1980, când devine redactor la revista militară „La datorie", de unde în 1982 trece la Editura Scrisul Românesc. După 1990 lucrează ca redactor al cotidianului „Cuvântul libertății", din 1995 ca secretar general de redacție la „Gazeta de sud", din 1997 ca șef al Departamentului de relații internaționale la Primăria Municipiului Craiova și redactor-șef al publicației „Curierul Primăriei", iar din 2002 ca redactor la „Ramuri". Debutează în ziarul „Teleormanul literar" (1969), iar primul volum, *Jocuri în piatră*, îi apare în 1972. Colaborează cu poeme și eseuri la „Amfiteatru", „Argeș", „Luceafărul", „Ramuri", „Orizont", „România literară", „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii Tineretului»", „Transilvania", precum și la publicații locale.

M. este un poet din familia de spirite a lui Lucian Blaga. Versurile lui, fluente, muzicale, lipsite de orice asperitate în lexicul și textura lor, sunt expresia sentimentului de existență armonioasă în univers, al unei comuniuni încântate și calme, prin care făptura poetului se alcătuiește metonimic și metaforic din cer, frunze, crini, zăpezi, „pleoape de pom", mări și izvoare. Lucrurile „cuvântă" în sângele său, iar natura înconjurătoare devine alfabet, dicționar, „literă căzută": interferențe purificatoare și securizante. Poet al contactului direct cu sevele și miracolele firii, fantast („calc printre greșeli/ și vorbesc despre aripi"), tinzând la recucerirea și perpetuarea prin evocare a candorilor copilăriei, a satului și câmpiei natale și găsind în iubire o prelungire a miresmei lor, el poate să scrie și în alte chei: ironică, punând cotidianul în vecinătate cu propria lume de esențe pure, elegiac-meditativă sau chiar sumbră, compunând versuri ce se resimt de atmosfera dezumanizantă a ultimilor ani de regim totalitar. În volumul *Pasărea de sidef* (1990), paradisiacul se întoarce într-o viziune infernală: au „ruginit" „lumina", „uimirea", „cuvintele", „privirile noastre", „cerul". Totuși și în această ipostază versurile își păstrează dicțiunea elevată, pe care nimic nu o poate macula. „Poezia e un fel sublim de a rosti adevărul" și de a accede la lucrurile simple și originare sau de a le purga pe cele comune, spune **M.** în *Semne* (1983; Premiul Asociației Scriitorilor din Craiova) — o carte de meditații, sub forma tabletei și (uneori) a poemului în proză, despre artă și cultură și despre câțiva reprezentanți români ai acestora, afini cu autorul.

SCRIERI: *Jocuri în piatră*, București, 1972; *Rostire în gând*, București, 1974; *Numele oglinzii*, București, 1978; *Semne*, Craiova, 1983; *Lanul de grâu*, București, 1987; *Memorie*, București, 1989; *Pasărea de sidef*, Cluj-Napoca, 1990; *Urme de fluturi*, Craiova, 1993; *Grădina Soarelui*, Craiova, 1995; *Viețile apocrife*, Craiova, 1999; *Cuvinte și spațiu*, Craiova, 2001; *Negru de fum*, Craiova, 2003.

Repere bibliografice: Aureliu Goci „*Jocuri în piatră*", RL, 1972, 33; Dorin Tudoran, *Gândul și cuvântul poetic*, LCF, 1975, 6; Popa , *Dicț. lit.* (1977), 356; Aureliu Goci, „*Semne*", R, 1984, 10; Fănuș Băilești eanu, *O „rostire" în „numele oglinzii"*, R, 1986, 6; Marin Beșteliu, *Reflexivitate discretă*, R, 1987, 11; Valentin F. Mihăescu, „*Lanul de grâu*", LCF, 1987, 48; Popa, *Clasici, 136-138*; Ovidiu Ghidirmic, *Profiluri literare*, LCF, 1988, 8; Cristea, *Teleorman, 420*; Constantin M. Popa, *Noaptea lui Vincent*, Craiova, 1998, *139-141*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *258-259*; Firan, *Profiluri*, II, *97-99*. *N.M.*

MIU COBIUL, baladă populară din ciclul baladelor de vitejie. Aparținând eposului medieval, a fost pusă în circulație, printre primii, de V. Alecsandri prin colecția sa. În culegerea lui G. Dem Teodorescu varianta *Miu Cobiul* este pusă în legătură cu o legendă despre satul și pădurea Cobia, cuib al haiducilor legendari. Acțiunea baladei evoluează în majoritatea variantelor în același sens. Tema este cea a luptei dintre doi voinici, Miu Cobiul (sau Mihu Copilul, Miul Zglobiul) și Ianoș (sau Ianuș) ungurul. În miez de noapte prin codru trece călare Miu cântând din cobuz. Cântecul său de dor se aude până în tabăra lui Ianoș, căpetenia unei cete vestite de haiduci. Presimțind o primejdie, calul se poticnește sau se abate din drum. Miu,

încrezător în forța lui și în armele-i nebiruite, își continuă drumul. Ianoș își trimite voinicii după viteazul Miu. Întâlnindu-se, cei doi benchetuiesc, urmând să se întreacă în luptă dreaptă pentru a alege pe cel vrednic a fi căpetenia cetei. Lupta bărbătească a celor doi viteji este sugerată de cântărețul popular și prin ecoul ei în natură: „Vântul vâjâia, / Frunza șuiera, / Codrul răsuna". În unele variante, Ianoș încearcă prin viclenie să îl omoare în somn pe Miu, dar calul, credincios, îi dă de veste. Miu îl învinge în luptă pe Ianoș și haiducii acestuia i se supun. Spre a le încerca vitejia, Miu îi pune la proba ridicării armelor, ca în epopeile antice. În cele mai multe cazuri voinicii lui Ianoș se dovedesc nevrednici, prilej pentru Miu de a-i persifla, refuzând să le fie conducător: „Voi știți să hoțiți / Nu să haiduciți / Nu să biruiți". Uneori reușește în această probă cel mai neînsemnat din ceată și atunci lui i se atribuie conducerea, iar Miu își continuă drumul cântând. În variantele culese la începutul secolului al XX-lea și chiar mai târziu, Miu nu mai are alura de cavaler medieval care urmărește să se impună prin vitejie. Atât personajul, cât și acțiunea pierd treptat din măreție. Dispar elementele de basm din episodul întrecerii voinicești dintre Miu și Ianoș, prezente în variantele mai vechi. Balada *Miu Cobiul* cunoaște o circulație mai mare în Muntenia, Oltenia, la românii din Serbia. Ea a circulat și în Moldova, fără a avea aceeași frecvență ca în sudul țării. Închegate ca formă, variantele reprezentative conțin imagini cu o mare putere de sugestie. Se folosesc unități sintactice cu caracter hiperbolic, cumulul de epitete cu valoare de formulă în momentele esențiale ale acțiunii, repetiția amplificatoare în construcția frazei („Au șeaua te apasă, / Au iarba nu-i grasă, / Pajiștea frumoasă?") sau enumerări cu nuanță umoristică.

Surse: V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, București, 1866, *62–68*; G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, București, 1885, *490–500*; Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, București, 1900, I, partea I, *187–189, 195–197, 205–206*, partea II, *1228*; G. Giuglea, G. Vâlsan, *De la românii din Serbia*, București, 1913, *63–69*; *Folclor din Oltenia și Muntenia*, îngr. Iordan Datcu, București, III, 1968, *50–54*, IV, 1969, *205–210*; Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei*, II, București, 1969, *113–115*; Al. I. Amzulescu, *Cântece bătrânești*, București, 1974, *301–307*.

Repere bibliografice: V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, îngr. și introd. Gh. Vrabie, București, 1965, II, *332–336*; Lovinescu, *Critice*, VI, *91–95*; N. Iorga, *Balada populară românească*, Vălenii de Munte, 1910, *21–22*; Gh. Vrabie, *Balada populară română*, București, 1966, *376–389*; Liviu Rusu, *Viziunea lumii în poezia noastră populară*, București, 1967, *192–197*; Dumitru Pop, Ion Șeulean, *Contribuții la studiul baladei populare românești. Balada voinicească*, SUB, Philologia, t. XII, 1967, fasc. 1; D. Caracostea, Ovidiu Bârlea, *Problemele tipologiei folclorice*, București, 1971, *283*; I.C. Chițimia, *Folclorul românesc în perspectivă comparată*, București, 1971, *94–95*; *Dicț. lit. 1900, 582–583*. *L.Bd.*

MIU HAIDUCUL, baladă populară de haiducie. Ca și balada *Corbea*, a fost creată, probabil, în perioada târzie a feudalismului. Conflictul nu mai este de ordin etic, ca în balada de vitejie *Miu Cobiul*, ci social, caracteristic baladei haiducești. În cele mai multe variante acțiunea este localizată la „casele domnești" din București, unde un Ștefan Vodă benchetuiește cu „boierii sfatului, / Stâlpii Țarigradului, / Stâlpii împăratului". Domnul dezvăluie slujitorilor planul său de a simula o vânătoare pe valea Cobiului (sau în munții Crinului), urmărind, în fapt, prinderea vestitului haiduc. Se conturează astfel conflictul social al baladei: „Că de când s-a haiducit, / Drumuri mari s-au părăsit [...] / Hasnale la Domnie n-a mai venit". Pentru fărădelegile lui, haiducul trebuie spânzurat în „două furci ș-o cumpeoară, / Ca să-l bată vânt de vară, / Să-l privească multă țară". Calea (Florica sau Ilincuța în unele variante), sora haiducului, auzind planul, îi adoarme pe meseni cu băuturi tari, ca să se poată strecura neobservată în codru, spre a-și preveni fratele asupra primejdiei ce îl așteaptă. Miu nu se sperie și plănuiește, la rându-i, atragerea domnului, prin viclenie, într-o cursă și pedepsirea lui. Îndelung comentat este episodul travestirii haiducului în cioban, motiv larg răspândit în literatura populară balcanică. Haiducul așteaptă la răspântia drumului sosirea alaiului domnesc. Acțiunea se precipită, intervine nota senzațională, menită să stârnească interesul crescând al ascultătorilor. Întâlnirea dintre domn și Miu este un moment esențial, care evidențiază istețimea și curajul haiducului. Cu multă abilitate, Miu înlătură bănuielile lui Ștefan Vodă și reușește să îl convingă să-și lase oastea pentru a-i păzi turmele risipite. Admirând istețimea haiducului, rapsodul îl compătimește ironic pe domnitorul atât de ușor păcălit. Punctul culminant este momentul judecării voievodului de către haiduc în fața cetelor sale. Domnul se dovedește laș și fricos. Finalul reflectă atitudinea diferențiată a cântăreților populari și, implicit, evoluția variantelor acestui cântec bătrânesc. În culegerea lui V. Alecsandri, domnul, mustrat de Miu, se căsătorește cu sora haiducului, codrul preamărindu-l ca pe un erou. La G. Dem. Teodorescu, acțiunea evoluând mai firesc și mai aproape de gustul popular, domnul primește pedeapsa supremă: este omorât, iar trupul, sfârtecat în bucăți, este trimis înapoi oastei. De groază, boierii „pe fugă se punea / Dunărea de nemerea / Peste Dunăre trecea / Vestea-n Țarigrad ducea". În variantele culese la începutul secolului al XX-lea în *Materialuri folkloristice* ale lui Gr. G. Tocilescu și în cele de dată mai recentă din Muntenia și Oltenia, se preferă finalul cu fuga rușinoasă a domnului și umilirea acestuia. Comicul situației este prins și în imagini pitorești: „Să vezi Vodă cum fugea / Barba grapă și-o făcea"; „Nu mi-ș fuge cum se fuge, / Pare-i crângul tot colnice, / De ieșea la drum bătut / C-un car de curpeni de gât". Cântecul bătrânesc despre Miu Haiducul s-a răspândit în Muntenia, Oltenia și la românii din Serbia, în timp ce în Moldova apare fragmentar, iar în Transilvania cu totul sporadic. Tehnica acestei balade (gradarea acțiunii, peripețiile personajelor, încordarea atenției ascultătorilor) este realizată cu mijloace artistice proprii eposului popular: repetiția amplificatoare, cumulul de epitete, valoarea sugestivă a hiperbolei. Alături de balada *Corbea*, *Miu Haiducul* s-a impus, prin conținut și valoare artistică, ca una din cele mai reprezentative creații din ciclul baladelor de vitejie.

Surse: V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, București, 1866, *206-209*; G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, București, 1885, *500-509*; Cristu S. Negoescu, *Poezii populare alese. Balade*, București, 1896, *26-44*; Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, București, 1900, I, partea I, *156-163*, partea II, *1074-1078*; C. N. Mateescu, *Balade*, pref. N. Iorga, Vălenii de Munte, 1909, *55-60*; Tudor Pamfile, *Cântece de țară*, București, 1913, *79-81*; N. Georgescu-Tistu, *Folklor din județul Buzău*, București, 1928, *60-62*; Ion Diaconu, *Folklor din Râmnicul Sărat*, II, Focșani, 1934, *51-55*; C. Nicolăescu-Plopșor, *Balade oltenești*, București, 1961, *70-79*; *Folclor din Oltenia și Muntenia*, București, I, 1967, *199-203*, II, 1968, *197-208*, III, îngr. Iordan Datcu, 1969, *439-448*, *625-627*, *800-817*, IV, îngr. Iordan Datcu, 1969, *211-231*, *543-549*; Al. I. Amzulescu, *Cântece bătrânești*, București, 1974, *307-316*.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Critice*, VI, *91-95*; Gh. Vrabie, *Balada populară română*, București, 1966, *376-389*; Grigore Botezatu, *Folclorul haiducesc în Moldova*, Chișinău, 1967, *39-50*; Liviu Rusu, *Viziunea lumii în poezia noastră populară*, București, 1967, *143-148*; D. Caracostea, Ovidiu Bârlea, *Problemele tipologiei folclorice*, București, 1971, *283*; *Dicț. lit. 1900*, *583*. *L.Bd.*

MIU-LERCA, Constantin (15. VIII. 1908, Grădinari, j. Caraș-Severin – 1985, Pitești), poet. Este fiul Mariei (n. Cipu) și al lui Pan Miu, țărani. Are studii politehnice neterminate, mult mai târziu urmând Institutul de Perfecționare a Cadrelor Didactice. A lucrat ca profesor de matematică și fizică la Pitești. A colaborat la „Azi", „Floarea de foc", „Gândirea", Viața literară", „Vremea", „Gând românesc", „Societatea de mâine", „Familia", „Brașovul literar", „Fruncea", „Revista Institutului Social Banat – Crișana", „Scrisul bănățean", „Orizont", „Albina" ș.a. A înființat în 1933, împreună cu Zaharia Stancu, Romulus Dianu, Cicerone Theodorescu, Ion Valerian, Dragoș Vrânceanu, Ion Th. Ilea, Liviu Jurchescu ș.a., Asociația Scriitorilor Români Independenți. Din 1934, odată cu constituirea filialei bănățene a Asociației, devine președintele acesteia. A fost și secretar în comitetul de înființare a Asociației Scriitorilor Români din Banat (1933), fiind desemnat președinte în 1938. Alături de Victor Papilian, Mihai Beniuc ș.a, devine membru al comitetului de inițiativă pentru crearea Asociației Scriitorilor din Ardeal (1937). Versurile i-au fost publicat în numeroase antologii.

Debutează în publicația „Vestul" din Timișoara (1932), pe care o va și conduce. Prima carte, *Biblice* (1932), include versuri în linie tradițională, structurate în patru cicluri. Primul, cu titlu omonim, e alcătuit din meditații despre soarta omului, pendulând între căutare și tăgadă în confruntarea cu divinul, *Ai mei* e compus din portrete de oameni ai gliei, *Lucrătorii* realizează o viziune de infern a Reșiței, iar ultimul ciclu, *Natură*, stă sub semnul optimismului, al solarității care alternează cu melancolia nopții. Preocupat de valorile folclorului bănățean, **M.-L.** alcătuiește lucrarea *Considerații asupra artei țărănești din Banat* (1936), o micromonografie în care prezintă portul, obiceiuri, mentalități. Cu placheta *Colinde* (1940) revine la o poezie cu tonalitate folclorică, textele fiind însoțite de muzica lui Filaret Barbu și de desenele lui A. Demian. În 1942 publică *Omul*, un oratoriu pe muzica lui Filaret Barbu, partea a doua cuprinzând tot ciclul de poezii profane din *Biblice*. În 1971 apare cartea *Sus stele, jos stele*, o ipostază a eului liric sentimental, dominat de amintirile din copilărie și adolescență, de imaginea casei părintești, a bunicilor, în tablouri ilustrând lumea bănățeană. *Unde concentrice* (1976) se configurează în jurul unui univers citadin, la fel de agresat ca și cel rural. E un volum retrospectiv, care include versuri de la debut, adică vers liber și ritmuri inegale, cerute de o anumită mișcare a gândului. Influențele folclorice sunt multiple, abundă lexicul bănățean, deși nu e vorba de poezii scrise în limbaj regional, ci de o încercare de a echilibra folclorul cu lirica modernă. *Pajura cu două capete* (1978) e o altă carte legată de sat, tradiție, legende, obiceiuri, ceea ce e vizibil și în „subiectul" ciclurilor: ocnarii, harambașii, răzbunarea lotrilor, răscoală, represalii. Unele versuri sunt de inspirație istorică, un filon epic fiind de asemenea ușor de depistat. În *Efemerele anotimpuri* (1983) intră mai multe pasteluri și meditații asupra naturii, cu toate nostalgiile și căutările vârstei, dar și poezii din lumea satului cărășean, cu datini și expresii populare. Evoluția lui **M.-L.** are loc în direcția unui text marcat, pe de o parte, de formația sa de matematician, atras de tipologia poeților *artifex*, pe de alta, de motivele, sonurile și, mai ales, vocabularul popular, chiar dialectal. Se regăsesc la el peisajul locurilor natale, dar și neliniștea, întrebările omului modern, după cum versul liber alternează cu cel clasic. Critica l-a alăturat unor autori ca Ovid Densusianu, Elena Farago și, mai ales, lui Aron Cotruș.

SCRIERI: *Biblice*, Timișoara, 1932; *Considerații asupra artei țărănești din Banat*, Timișoara, 1936; *Colinde*, cu desene de A. Demian, Timișoara, 1940; *Sus stele, jos stele*, București, 1971; *Unde concentrice*, pref. Ovidiu Papadima, Timișoara, 1975; *Pajura cu două capete*, București, 1978; *Efemerele anotimpuri*, introd. Al. Jebeleanu, Timișoara, 1983.

Repere bibliografice: *Lit. rom. cont.*, I, *131*; Ion Cruceană, *Constantin Miu-Lerca. Personalitatea și opera*, ARG, 1983, 8; Nicolae Țirioi, *Constantin Miu-Lerca*, O, 1985, *32*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *259-260*. *A.Ct.*

MIZERABILII, periodic apărut la Turnu Severin, lunar, între 14 martie 1936 și 20 februarie 1938. Administratori: N. Oprișan și Demetrie Mihail Dascălu. De la numărul 4-5 revista primește subtitlul „Literar, artistic și informativ". Rubrici: „Pagina multora", „Slove pentru prieteni", „Pe urmele streinilor". E scrisă aproape în întregime de cei doi directori, care acoperă toate rubricile. Astfel, ambii semnează versuri (alături de ei mai publică poezie Liviu Bratoloveanu, C. Brândușoiu-Costești, Mariana Simionescu). Sub nume propriu sau sub pseudonimul Dane H. Jepherime, N. Oprișan semnează fragmente din romanul *Prin viață a trecut Craiova* și articole despre Panait Istrati, Radu Gyr, Anișoara Odeanu, Ion Biberi, scrise într-un stil familiar-teribilist, cu involuntare accente comice. Proză dau Eleonora Ionescu, Dinu Delacerna, C. Brândușoiu-Costești (fragmente dintr-un roman intitulat *Neamul Mărculeștilor*). Traducerile sunt ilustrate printr-un fragment din Nietzsche (*Așa grăit-a Zarathustra*, fără menționarea traducătorului) și prin câteva secvențe din dramatizarea făcută de Gaston Baty după romanul lui Dostoievski, *Crimă și pedeapsă*, în transpunerea lui Ion Argatu. *M.V.*

MÎNDRA, Vicu (5.V.1927, București), istoric și critic literar. Este fiul Friedei Mendelovici (n. Langhaus), educatoare, și al lui Iosif Mendelovici, tipograf. **M.** (al cărui prenume la naștere era Lewis) învață în București, unde urmează Liceul „Cultura" (1940–1944) și Facultatea de Litere și Filosofie (1945–1949). Devine doctor în filologie în 1972. Este redactor la „Tinerețea" (1945–1946), unde și debutează în 1946, la „Tânărul muncitor" (1947–1949) și la „Scânteia tineretului" (1949–1951), redactor-șef la Editura Tineretului (1952–1954), redactor-șef adjunct la „Gazeta literară" (1955–1962) și, în paralel, cadru didactic la Facultatea de Limba și Literatura Română din București (din 1950 până la pensionare), trecând prin toate treptele carierei, până la gradul de profesor (1991). Colaborează la „Gazeta literară", „Teatrul", „Viața românească", „Contemporanul", „Luceafărul" ș.a. A debutat editorial cu *Însemnări despre literatură și teatru* (1958).

M. s-a consacrat îndeosebi dramaturgiei, domeniu în genere puțin cercetat la noi. Chiar de la debut interesul criticului se fixa asupra textului dramatic, următoarele sale cărți fiind trepte pregătitoare, de natură istorică și teoretico-estetică, în elaborarea construcției critice care culminează cu *Istoria literaturii dramatice românești. De la începuturi până la 1890* (I, 1985). În viziunea autorului, două ar fi caracteristicile esențiale ale dramaturgiei noastre, expuse în *Incursiuni în istoria dramaturgiei române. De la Gh. Asachi la Camil Petrescu* (1971): lirismul, în sensul participării „ardente" a creatorului, a „neobișnuitei sale disponibilități pasionale" și polemice, și tendința spre echilibrul clasic al expresiei. *Clasicism și romantism în dramaturgia românească (1816–1918)* (1973) aduce într-un prim capitol precizări teoretice referitoare la teatralitatea clasicismului, ca expresie concentrată a mimesisului (organizarea convențiilor structurii dramatice, condiția logică a conflictului, simplitatea situațiilor, relația dintre acțiunea principală și acțiunile secundare, determinând combinarea situațiilor dramatice, tensiunea morală a intrigii etc.), așadar mijloacele de „a realiza la maximum universalitatea realului", și continuă cu disocierile privind teatralitatea romantismului, unde accentul cade pe coexistența spectaculozității operelor dramatice și a creațiilor de tipul „spectacolului din fotoliu", prefigurând formula modernă a „teatrului total". Criticul întrevede în realism un factor complementar și o modalitate de obiectivare a aspirației romantice. Sunt prezentate oscilațiile criticii dramatice românești între clasicism și romantism, punctându-se, în faza incipientă a dramaturgiei noastre, năzuința către marile modele clasice, apoi desconsiderarea comediei satirice, văzută ca un simptom filoromantic, și preferința pentru drama (și melodrama) istorică romantică, în epocă fiind considerată „superioară" comediei. Într-un amplu capitol este analizată dualitatea între clasicism și romantism în creația propriu-zisă dintre 1830 și 1918, cu disocieri pertinente privind persistența unor elemente clasice în drama romantică (fie în conceperea conflictului, mereu favorabil factorului etic, fie în adoptarea istorismului în manieră tipologică clasică), abordarea dramei citadine pe teme contemporane (care evoluează de la melodrama cu teză la teatrul conflictului de idei), ori, în fine, tendințele contradictorii ale comediei și dramei de inspirație rurală. În *Jocul situațiilor dramatice* (1978), **M.** abordează, pe de o parte, chestiuni teoretice specifice genului (definirea poeziei dramatice, raportul între social și individual în structura situațiilor dramatice, condiția scenică și calitatea literară a dramei, despre dialog și monolog, feerie și teatrul de idei etc.), pe de alta, se dovedește un cunoscător avizat al fenomenului teatral românesc și al celui universal (de la Shakespeare și Goldoni la Pirandello, Brecht și Michel de Ghelderode). În preambulul lucrării sale de sinteză *Istoria literaturii dramatice românești*, **M.** analizează relația fundamentală dintre dramă și teatru, stabilind „primatul literaturii în actul scenic", bazat pe natura poetică a teatralității textului, relație văzută dialectic, ca o „succesiune de ciocniri între propunerile îndrăznețe ale poeziei dramatice și conservatorismul scenei", precum și relația dintre drama poetică (ce se folosește de disponibilitățile situației dramatice) și cea ludică, fenomen epigonic care prelungește artificial structurile dramei poetice. Într-un amplu capitol sunt studiate formele dramatice în literatura populară, începând de la basm și baladă ca monodrame concepute pentru a fi interpretate în public, la jocurile de copii și tineri, la teatrul arhaic cu măști până la cel popular de filiație cărturărească (misterele medievale, Vicleimul ș.a.) sau la alte forme implicând dialogul. Se examinează apoi momentele importante ale începuturilor literaturii dramatice: încercările școlare din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea din Transilvania, compuse după modelul farsei carnavalești, apoi piesele livrești de la începutul secolului al XIX-lea din Țara Românească și Moldova, aflate la confluența teatrului de salon cu cel popular de marionete, ce se definesc prin profilul caricatural al caracterelor și efortul prozodic orientat spre tiradă, piese aparținând unor boieri precum Costache Conachi, Iordache Golescu, Nicolae Dimachi. Până spre 1840 se constată înmulțirea prelucrărilor și a localizărilor de piese comice după model molieresc și cu observație autohtonă, prefigurându-se cerința profesionalizării repertoriului. Prin Gheorghe Asachi, cel care adaptează mai întâi piese pastorale și idilice și se dedică apoi dramei istorice, al cărei fondator poate fi considerat (îndeosebi prin *Petru Rareș*, 1837), se depășește momentul vodevilesc dominant în intervalul 1820–1860 pe scena românească. Înainte de 1860 reușește să se impună un nou stil, preponderent realist-satiric, în comedia citadină, precumpănitor bucureșteană. Adevăratul dramaturg prin vocație este însă Vasile Alecsandri, la care – observă autorul – se produce fuziunea dintre vizualitatea cadrului, dinamica dialogului și autenticitatea atmosferei naționale. Un subcapitol notabil este cel referitor la avatarurile Chiriței, personaj de mare mobilitate, mai curând mască decât caracter, în timp ce dramele îi prilejuiesc exegetului fine disocieri cu privire la substanța tragismului alecsandrinian din perioada senectuții. Remarcabile sunt capitolele despre B. P. Hasdeu și I. L. Caragiale (Nicolae Manolescu îl considera pe cel despre Caragiale „cel mai solid din toate", „meritul *Istoriei* sale"). Autorul demonstrează structura de pseudofarsă a comediilor, bazată numai

aparent pe *imbroglio*, încurcătura fiind doar pretext, ingeniozitatea construcției situațiilor dramatice jucând de fapt un rol secundar. Forța viziunii comice rezidă nu în acțiune, ci în limbajul mimetic al personajelor, în „jurnalismul locvace" care acaparează existența cotidiană, substituindu-se realității. Modernitatea lui Caragiale o întrevede criticul în spectacolul tragicomic al individului amăgit de lumea aparențelor publice și care și-a pierdut viața interioară. Structura dramatică a comediilor favorizează comicul ambiguu, farsa fiind depășită de amplitudinea caracterelor și de pregnanța dialogului. În pofida limitării sale la secolul al XIX-lea (mai erau anunțate alte două volume), *Istoria literaturii dramatice românești* se înscrie, prin construcția critică întemeiată în egală măsură pe cercetarea istorică, pregătirea teoretică și capacitatea analitică, tinzând spre analiza integrală a textului, ca o lucrare de referință în istoriografia literară românească.

SCRIERI: *Însemnări despre literatură și teatru*, București, 1958; *Incursiuni în istoria dramaturgiei române. De la Gh. Asachi la Camil Petrescu*, București, 1971; *Clasicism și romantism în dramaturgia românească (1816–1918)*, București, 1973; *Victor Ion Popa*, București, 1975; *Jocul situațiilor dramatice. Principii, aplicații, analize*, București, 1978; *Istoria literaturii dramatice românești*, vol. I: *De la începuturi până la 1890*, București, 1985. **Ediții**: Mihail Sebastian, *Opere*, I–II, introd. edit., București, 1962; Victor Ion Popa, *Scrieri despre teatru*, pref. edit., București, 1974.

Repere bibliografice: Lucia Sturdza Bulandra, *Amintiri, amintiri...*, București, 1960, *226–231*; Mircea Iorgulescu, *Dependența de obiect*, RL, 1973, 41; Dumitru Micu, *„Clasicism și romantism în dramaturgia românească"*, CNT, 1973, 49; Georgescu, *Printre cărți, 237–244*; Paul Georgescu, *„Clasicism și romantism în dramaturgia românească"*, LCF, 1974, 1; Ileana Berlogea, *„Clasicism și romantism în dramaturgia românească"*, CREL, 1978, 2; Dan C. Mihăilescu, *Între teorie și analiză*, L, 1978, 45; Marian Popescu, *Valoarea sintezei*, CNT, 1985, 42; Nicolae Manolescu, *Caragiale și înaintașii săi*, RL, 1986, 14; Marian Popescu, *Un gând pentru profesor*, RL, 1987, 23; *Dicț. scriit. rom.*, III, *260–262*. *G.Dn.*

MLADIN, Emil (24.VII.1949, București), prozator. Este fiul Georgetei (n. Voicu) și al lui Ștefan Mladin. A absolvit în 1976 Institutul de Educație Fizică și Sport din București. Lucrează ca desenator tehnic, asistent de imagine la Televiziunea Română, antrenor de înot. Debutează editorial în 1990, cu romanul *Yesterday*. Colaborează la revistele „Contemporanul — Ideea europeană", „România literară", „Caiete critice", „Literatorul" ș.a.

Yesterday este o pastișă stângace după romanele de consum occidentale, în speță după acelea de spionaj. Firul epic, schematic și previzibil, construit pe seama unor personaje de carton, este plasat într-un decor *à l'américaine*. Protagonistul urmărește recrutarea de către o agenție guvernamentală secretă a unei trupe de mercenari în scopul sabotării unei baze atomice de pe teritoriul unei puteri militare adverse. Finalul este pacifist-moralizator. Asupra calităților de prozator ale lui **M.** a atras atenția abia romanul *Haimanaua* (1994), mostră de realism dur, frust și furios, articulat din perspectiva intenției de a da o replică realității oficiale din ficțiunile perioadei 1947-1989. Narațiunea se încheagă din confesiunea pe sărite a unui marginal, Radu Tristu, crescut într-o casă de copii și adoptat apoi în familia unui înalt demnitar comunist, în care rămâne totuși un corp străin. Ratarea pe toate planurile — socială, afectivă — a personajului, motivată de mediu, dar și de un anumit fatalism identitar, este în fond un pretext pentru autor de a înșira pe același fir diverse contexte purulente ale microsocialului comunist. Un infern în miniatură dintr-o casă de copii funcționează metonimic și anticipativ față de lumea din *Haimanaua*, paginile cele mai bune ale romanului fiind acelea în care umanul apare în poziții corupte, vicioase, interlope. Microromanul *Pedeapsa* (1997; Premiul „Ion Creangă" al Academiei Române) exersează o fișă de patologie conjugală. Nevroza farmacistului pensionar Cezar Mărcuș, individ fără însușiri, identificabil prin drama pe care o trăiește în cuplu, este rezolvată de autor prin forțarea unei simbolistici așa-zis freudiene. Ambiția lui **M.** de a da în *Champs-Elysées* (1998) un roman cu decor și personaje franțuzești nu își găsește un corespondent în realizarea propriu-zisă a cărții. Poveste de dragoste desfășurată într-un mediu de narcomani intelectualizați, scrierea respiră aerul unui senzaționalism kitsch, prețios și lipsit de culoarea mahalalelor pentru care **M.** arătase anterior că are, literar vorbind, pregătirea necesară.

SCRIERI: *Yesterday*, București, 1990; *Anno Domini 1989*, București, 1991; *Haimanaua*, București, 1994; *Părintele Mavrodin*, București, 1996; *Pedeapsa*, București, 1997; *Champs-Elysées*, București, 1998.

Repere bibliografice: Bogdan Popescu, *Goana după libertate*, CC, 1994, 12; Bogdan Popescu, *Pledoarie pentru fericirea eternă*, CC, 1996, 6–7; Narcis Zărnescu, *Transhumanța ca nevroză istorică*, VR, 1998, 4–5; Vasile, *Proza*, *176–181*. *M.I.*

MLĂDIȚA, revistă apărută la București, neregulat, între 1 aprilie 1933 și aprilie 1935. Este redactată de un comitet de elevi din clasa a III-a B a Liceului „Spiru Haret". Se caracterizează prin elanurile, dar și stângăciile unei publicații școlare. Semnează poezie Mariana Simionescu, Mircea Rădulescu. Proza aparține lui Traian Lalescu, Aristide Steinhardt, Paul Morgenstern, Victor Stelian Popescu. Tot aceștia, secondați de Mihai Meitani și N. Pascu, susțin comentariile critice. Se remarcă două contribuții, care marchează debutul a doi viitori scriitori: Dinu Pillat, *O călătorie la Constantinopol* (5/1933) și Alexandru M. Paleologu, *Literatura condamnabilă* (8/1934). *M.V.*

MOCANU, Nicolae (8.VII.1946, Scărișoara, j. Alba), poet și traducător. Este fiul Paraschivei (n. Petruse) și al lui Gheorghe Mocanu, țărani. A absolvit în 1964 Liceul „Horia, Cloșca și Crișan" din Abrud, iar în 1969 — Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj, secția limba și literatura română. După absolvire funcționează în calitate de cercetător la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu" din Cluj. Din 1990 conduce Editura Clusium din Cluj-Napoca. Debutează cu versuri în 1969 în paginile revistei „Steaua", iar în 1972 figurează în sumarul volumului colectiv *Eu port această*

ființă. Colaborează la „Steaua", „Tribuna", „România literară", „Luceafărul", „Contemporanul", „Viața românească", „Convorbiri literare" ș.a. Este coautor la *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Banat* (I, 1980). Adevăratul său debut editorial îl constituie cartea de poezii *Alarhos*, apărută în 1975. În 1993 beneficiază de o bursă de specializare la Istituto di Filologia din Udine, Italia.

Poezia lui **M.** se așază de la început sub semnul întrebărilor esențiale, filtrând propria-i existență prin cuvânt („De unde am venit nu-și aduce nimeni aminte/ Unii spun că din aer, alții că din pământ/ Eu cred c-am venit din cuvinte/ De-aceea ca ele sunt și nu sunt" – *În cuvânt*). Se cultivă ritmul clasic, cu accente romantic-baladești, sunt invocate nume de rezonanță exotică, ca în *Triptic* („Acarnia – țară de veacuri prelungi/ Alarhos – trup fără trup, nume fără nume"). Lirica primește treptat accente melancolice, evocatoare, erotismul filtrându-se în forme calofile. Sonetul, cultivat cu pasiune, are incantații melodice delicate, etalând imagini brodate parcă în fir de mătase, cu o anume suavitate a versului ce riscă să eșueze în dulcegărie („Chiar tu erai liana înălțată/ pe gâtul cerului înlăcrimat/ cu geana ochilor încercănată/ sub care-n scurta vară-am înnoptat" – *I.*). **M.**, „un scutier al iluziei", desfășoară un lirism al decantărilor sentimentale, cu versuri frumos caligrafiate, ceremonios construite din stări și trăiri diafane, ca o muzică de cameră calmă, reconfortantă în singurătate. Poetul trece însă spre o atitudine convențional-sonoră, aproape dezastruoasă, de evocare lirică a personalităților și faptelor revoluționare, patriotice, ca embleme pentru ținutul Apusenilor (ciclul *Veghind* din volumul *Spuse fratele nostru*, 1984), sau de imnificare a Transilvaniei („Pământ de iubire – Țară de suflet/ Se mai aud încă voievozii munților/ din piscuri în piscuri călcând – ca uriașii/ Se mai aud încă voievozii munților/ cu moartea cea moartă călcându-și vrăjmașii" – *Închinare Transilvaniei*).

SCRIERI: *Alarhos*, Cluj-Napoca, 1975; *Scutier al iluziei*, Cluj-Napoca, 1980; *Spuse fratele nostru*, Cluj-Napoca, 1984; *Marele dresor*, Cluj-Napoca, 1997; *Teohar Mihadaș. In memoriam*, Cluj-Napoca, 1999. **Ediții:** Al. Rosetti, *Corespondență (1934–1990)*, I–II, Cluj-Napoca, 2000; Ștefan Manciulea, *Avram Iancu și Blajul*, Cluj-Napoca, 2000 (în colaborare); *Poezia friulană din Renaștere până în zilele noastre*, tr. Pimen Constantinescu, Cluj-Napoca, 1995.

Repere bibliografice: Valentin Tașcu, *„Eu port această ființă"*, F, 1973, 1; Al. Piru, *Debuturi premiate*, AFT, 1975, 10; Laurențiu Ulici, *„Alarhos"*, RL, 1975, 39; Poantă, *Radiografii*, I, *309–311*, II, *112–114*; Irina Petraș, *„Scutier al iluziei"*, „Făclia", 1981, 10 618; Vasile Sav, *„Spuse fratele nostru"*, TR, 1984, 37; Tașcu, *Poezia*, *171–175*; Ulici, *Lit. rom.*, I, *282–283*; Poantă, *Dicț. poeți*, *127-128*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *262–263*. *Ct.C.*

MOCANU, Titus (1.XI.1923, Brăila – 26.IV.2004, Köln), estetician. Era fiul Alexandrinei (n. Avram) și al lui Teodor Mocanu, conductor-arhitect. Face școala primară (1931–1935) și liceul (1935–1943) în orașul natal, iar studiile superioare la Facultatea de Filosofie a Universității din Cluj (1943–1947). Și-a susținut doctoratul cu teza *Despre sublim* (1969), pe care, peste un an, o va publica în volum. A studiat, de asemenea, matematicile. După absolvirea facultății e numit asistent, conducând seminarii de logică. Ca o consecință a reformei învățământului, i se desființează postul de la Universitate și e angajat cercetător la Institutul de Istorie și Filosofie al Filialei clujene a Academiei (1948–1952). În următorii zece ani va fi, pe rând, profesor de matematică și director de studii la Școala Medie de Instalații din Cluj (1952–1954), apoi profesor la o școală similară din București (1954–1959) și, între 1960 și 1962, profesor de matematică și fizică la școala elementară din Starchiojd, județul Prahova. În 1964 revine în învățământul superior ca lector la Institutul Politehnic din București, unde ține un curs de istoria științelor, iar din 1965 până în 1979 ca lector, apoi conferențiar și profesor (șef al Catedrei de estetică) la Institutul de Arhitectură „Ion Mincu". În 1979 se stabilește în Germania, unde va fi cercetător la Academia de Artă din Düsseldorf. A debutat în 1942, într-o revistă școlară din Brăila. Debutul editorial îl reprezintă romanul *Stăpânii* (1964), după apariția căruia se dedică studiilor de estetică generală și aplicată la fenomenul artelor vizuale.

Romanul *Stăpânii*, cu o acțiune ce privește colectivizarea, nu e relevant pentru orizontul intelectual al lui **M.**: stilul narativ e sugestiv, lipsit de emfaza declarativă a multor romane din epocă, dar schema conflictelor se arată previzibilă, conformistă. Adevărata personalitate i se va dezvălui în studiile de estetică. Începând cu teza de doctorat, el va elabora o operă unitară, construită pe o foarte bună cunoaștere a demersurilor teoretice din filosofia contemporană a artei, și va plasa în centrul preocupărilor sensul relației dintre creația spirituală modernă și viața de fiecare zi, din ce în ce mai mecanicizată. Se poate deslușì aici, implicit, opoziția între caracterul strict individual al operei de artă și lumea în care trăiesc receptorii, supusă unei tendințe evidente de uniformizare continuă. În *Despre sublim* **M.** se îndepărtează foarte hotărât de sensurile conceptului pe care, de la Burke și de la romantici încoace, le-au recunoscut mai toți esteticienii europeni. El realizează o sinteză complexă în care se pot recunoaște sugestii preluate de la Hartmann („caracterul ontologic al lucrurilor"), Dufrenne („obiectul estetic") și, prin ei, tinzând spre o concepție care urcă de la Husserl la Hegel. Referindu-se la „epifania lumii reale în orizontul sublimului și al structurilor", esteticianul face aluzie la ideile lui Worringer și, în primul rând, la conceptul de intropatie (*Einfühlung*), atât de fecund în arta și literatura secolului al XX-lea. Adoptarea unei asemenea perspective îi permite să se distanțeze de prejudecata „progresului artistic", așa cum era acceptată în chip forțat, dogmatic de interpretările oficiale ale vremii, în relație cu „progresul tehnic și social". Împlinind o semnificativă unitate între istoria filosofiei și comentariul privitor la arta modernă, *Morfologia artei moderne* (1973) va conduce demersul spre o analiză a funcției formei, în care vor interveni și implicații de factură axiologică. Consecvent cu ideile formulate anterior, **M.** va acorda o mare importanță psihologiei artistului și, în același timp, capacității acestuia de a descoperi și de a exprima sensurile comportamentului uman. Cu studiile de morfologie s-a impus ca unul dintre cei mai importanți comentatori români ai artei universale. Și intervențiile sale

sistematice, construite cu o claritate voit didactică, din ședințele plenare ale Uniunii Artiștilor Plastici, în anii '70, când s-a opus curajos atacurilor patronate de „Scânteia" și îndreptate împotriva tinerilor pictori nonconformiști, au câștigat respectul artiștilor. Deși opera lui scrisă nu e abundentă, se remarcă prin densitatea ideilor, prin rigoarea teoretică, prin puterea argumentelor, susținute adesea de exemple preluate din arta românească a secolului al XX-lea.

SCRIERI: *Stăpânii*, București, 1964; *Despre sublim*, Cluj, 1970; *Morfologia artei moderne*, București, 1973.

Repere bibliografice: Ardeleanu, *Însemnări*, 237-243; Negoițescu, *Însemnări*, 221-231; Ov. S. Crohmălniceanu, *„Despre sublim"*, RL, 1971, 4; Mircea Muthu, *„Despre sublim"*, ST, 1971, 2; Grigore Zanc, *„Despre sublim"*, TR, 1971, 23; *Dicț. scriit. rom.*, III, 263-265. *D.G.*

MOCEANU, Ovidiu (17.II.1949, Copru, j. Cluj), prozator, critic literar și eseist. Este fiul Mariei (n. Macavei) și al lui Simion Mocean, țăran, apoi zidar. Face școala elementară în satul natal și la Budeni, iar liceul la Lupeni (1962-1966). Va absolvi Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj (1971), fiind repartizat ca profesor în Brașov. Din 1990 devine consilier la Inspectoratul pentru Cultură al județului Brașov.

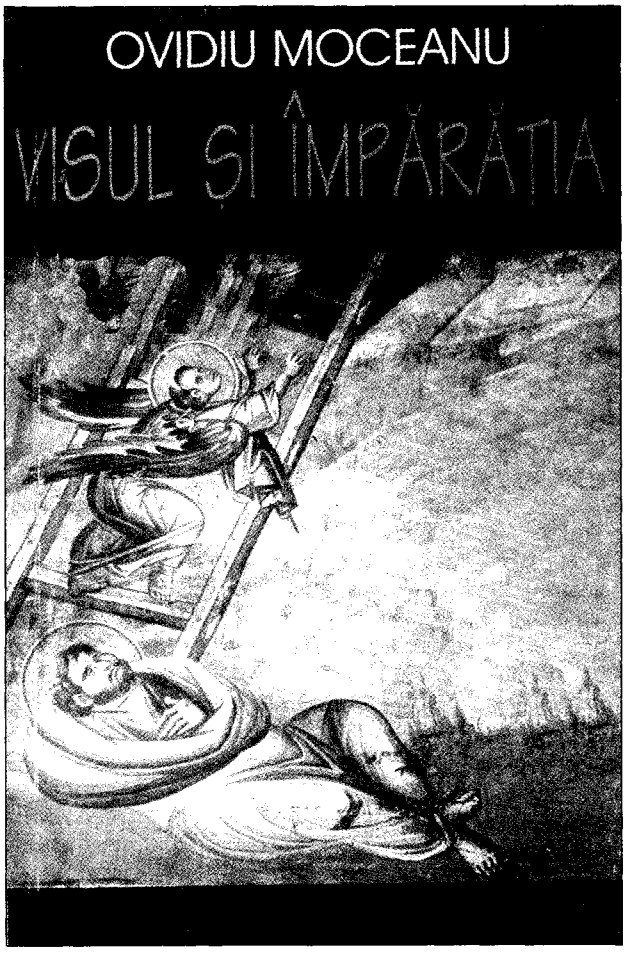

Va mai fi redactor la revista „Interval", secretar al Filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor (1990-1994), cadru didactic la Facultatea de Științe, secția filologie, a Universității „Transilvania". Între 1997 și 2002 este student al Facultății de Teologie din Sibiu. Este doctor în filologie cu teza *Literatura și visul. Paradigme ale unei teme literare europene*. Debutează în revista „Tribuna" (1969), iar editorial, cu volumul de proză scurtă *O privire spre Ioan*, apărut în 1983. Colaborează (semnând și Octavian Manard, David C. Oprean) cu proză, recenzii, eseuri la „Echinox", „Tribuna", „Steaua", „Astra", „Vatra", „Familia", „Contrapunct", „Interval", „Cariatide" (Hunedoara), „Contrafort", „Limba română" (Chișinău) ș.a. Susține cronica de carte religioasă în „Vatra" (1993), cronica literară în „Gazeta de Transilvania" (1994) și publică eseuri pe teme creștine în „Renașterea" (Cluj). Figurează în volumele colective *Liviu Rebreanu după un veac* (1985), *Dicționar de proză românească* (1990), *Portret de grup cu Ioana Em. Petrescu* (1991), *Dicționar de poezie românească* (1992), *Dicționar de personaje literare* (1992). Prima carte de proză este urmată de romanele *Fii binevenit, călătorule!* (1986), *Ordinul Bunei Speranțe* (1989; Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Brașov), de culegerea de nuvele *Împăratul Iubirii* (1994) ș.a. Profesorul și istoricul literar își concentrează interesul asupra perioadei medievale, ca și asupra începutului de secol XX – *Istoria literaturii române vechi* (1994), *Literatura română veche* (2002), *Literatura română la începutul secolului al XX-lea (1900-1918). Reviste, curente și direcții literare* (2002) –, asupra literaturii creștine autohtone (*Sensuri fundamentale*, 2001), asupra relației dintre literatură și vis dintr-o perspectivă religioasă (*Visul și Împărăția*, 1998) sau a aspectelor generale ale problemei (*Visul și Literatura*, 1999). *Experiența lecturii* (1997) este o culegere de studii, cronici și eseuri referitoare la scriitori clasici și contemporani. **M.** și-a încercat disponibilitățile analitice și în chestiuni cum ar fi polemica dintre I. Heliade-Rădulescu și Andrei Șaguna în privința traducerii *Bibliei* (*Teologie și filologie*, 2003), în timp ce *Literă și duh* (2003) oferă o suită de meditații la *Evangheliile duminicilor de peste an*.

În proza din *O privire spre Ioan*, **M.** experimentează echilibrat, pornind de la formele clasice, în căutarea unui unghi vizual și de reflecție capabil să configureze o poetică originală. Autorul este receptiv la tendințele moderne și exersează confruntarea realului cu ficțiunea, a povestirii cu viața. Colajul metaforizant, contrapunctul melancolic, reveria de tip magic, decuparea detaliului simbolic, autoscopia vădesc un registru epic variat. Subiectele par decupate din cotidian și se bazează pe un detaliu-cheie, care, transpus descriptiv sau analitic, în regim realist sau fantezist, devine simbolic. Starea reprezentativă a personajelor este așteptarea, căutarea unei revelații. În schița *O fereastră*, eroul, un bătrân, așteaptă ceva: el însuși a uitat ce așteaptă, lumea l-a uitat la rândul ei, iar „evenimentul" se desfășoară într-o zi de sărbătoare uitată. Amintirile, imaginile trecutului își pierd contururile și odată cu ele identitatea eroului se estompează, gândurile alunecând spre ideea morții. Tot o criză de percepție a realului aduce subiectul din *Ciudata navă a lui Einstein*: eroul trăiește drama de „a nu avea imagini", căci pierderea, pentru un timp, a vederii atrage alterarea identității, alienarea. Tendința de a schița un cadru imaginar

unitar – satul Colina, ținut real și livresc – prefigurează abordarea romanului. Evocat în romanul *Fii binevenit, călătorule!*, Colina reprezintă spațiul reveriei și al contemplației, reconstituit prin amintire, dar proiectat și în imaginar. În *Ordinul Bunei Speranțe* acțiunea, plasată în bună parte în mediul școlii, are drept loc de desfășurare Orașul (spațiu real și utopic, în același timp), în care scriitorul (personaj în roman) reface epic un scenariu esențializat al existenței. Tema de suprafață este dublată de o temă de profunzime, realul și imaginarul se proiectează unul în altul, raportul dintre realitate și ficțiune se resoarbe în materia epică și este, simultan, obiect de autocomentariu explicativ.

SCRIERI: *O privire spre Ioan*, Cluj-Napoca, 1983; *Fii binevenit, călătorule!*, Cluj-Napoca, 1986; *Ordinul Bunei Speranțe*, Cluj-Napoca, 1989; *Istoria literaturii române vechi*, Brașov, 1994; *Împăratul Iubirii*, Cluj-Napoca, 1994; *Experiența lecturii*, Brașov, 1997; *Visul și Împărăția*, București, 1998; *Visul și Literatura*, Pitești, 1999; *Sensuri fundamentale*, Pitești, 2001; *Literatura română veche*, Brașov, 2002; *Literatura română la începutul secolului al XX-lea (1900–1918). Reviste, curente și direcții literare*, Brașov, 2002; *Teologie și filologie. Andrei Șaguna vs. Ion Heliade-Rădulescu*, Pitești, 2003; *Literă și duh*, Pitești, 2003.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *9...*, RL, 1983, 36; A.I. Brumaru, *Privire spre celălalt*, AST, 1983, 10; Mihai Zaharia, *„O privire spre Ioan"*, TR, 1984, 7; Ioan Holban, *Recursul la realitate*, CRC, 1984, 12; Cornel Munteanu, *„O privire spre Ioan"*, ST, 1984, 4; Mircea Vasilescu, *Memoria ca discurs*, RL, 1986, 26; Cornel Munteanu, *„Fii binevenit, călătorule!"*, ST, 1986, 7; Simion Bărbulescu, *Mirabila poveste*, AST, 1986, 8; Ioan Holban, *A doua carte*, CRC, 1986, 43; Ion Simuț, *Pragul romanului*, F, 1986, 10; Mariana Vereș, *Călătoria ca recuperare a identității*, TR, 1986, 48; Serafim Duicu, *Privind lucrurile prin amintirea despre ele*, VTRA, 1986, 12; Eugen Simion, *Complicațiile prozei*, RL, 1987, 12; Eugen Simion, *Jocuri de oglinzi*, RL, 1989, 16; Ioan Holban, *Exerciții de intuiție*, CRC, 1989, 29; Cornel Munteanu, *Recursul la real*, ST, 1989, 7; Steinhardt, *Monologul, 17–21*; Țeposu, *Istoria, 158–159*; Ioan Vlad, *„Vocile" naratorului și disciplina nuvelei*, TR, 1994, 25–26; Liviu Petrescu, *Exerciții parodice*, ST, 1994, 9; Mircea Bențea, *Arhipelagul prozei*, Oradea, 1995, *161–165*; Moraru, *Obsesia, 55–60*; Simuț, *Critica, 164–168*. *C.H.*

MODERNISM. Cuvântul derivă din *modern*, prin definiție termen de relație: ceva/cineva este modern în raport cu altceva/altcineva. Declarată încă din Antichitate (Cicero), opoziția între doritorii de schimbare și adepții stărilor existente a înscris, la sfârșitul scolului al XVII-lea, un moment în istoria literaturii franceze prin celebra *querelle des anciens et des modernes*. În limbajul istorico-literar de azi, **m.** denumește curente apărute la interferența secolelor al XIX-lea și al XX-lea, în câteva literaturi naționale, precum și în domeniul artelor. Conținuturile și tendințele acestora diferă. În capitolul *Le Style de la nouvelle poésie* din *Histoire des littératures*, Gaëtan Picon numește **m.** reacția antisimbolistă produsă prin naturism, unanimism, futurism, „poezia spațiului", adică prin Gide, Claudel, Péguy, Cendrars, Apollinaire, Verhaeren, Whitman, Carl Sandburg, Robert Frost, ca și prin Marinetti, Maiakovski, Esenin, urmați, în perioada interbelică, de García Lorca, Rafael Alberti, Aragon, Éluard, Pablo Neruda, care coboară poezia în lumea reală, umplând-o de prospețimea naturii, de freamătul străzii. Pe de altă parte, el consideră modernistă întreaga poezie nouă, încadrând și simbolismul în **m.** Analoagă, cu anticipație, este, la noi, viziunea lui E. Lovinescu, primul care centrează o sinteză de istorie literară pe mișcarea modernistă, „în lupta cu sămănătorismul", după ce, în *Istoria civilizației române moderne*, teoretizase, în plan sociologic, motorul acestei tendințe ca fiind „principiul sincronismului vieții moderne", care stă la „baza formației civilizației noastre cu un caracter revoluționar". Acționând legic, sincronismul face inevitabilă integrarea în ansamblul civilizației europene a societăților mai puțin dezvoltate. Aceasta se produce în doi timpi: inițial, simularea (reabilitată de E. Lovinescu, în dezacord, aici, cu T. Maiorescu și a sa teorie a „formelor fără fond"), apoi sincronizarea efectivă. O asemenea integrare implică diferențierea de propriile stadii evolutive anterioare (la noi, disputa cu tradiționalismul). Potrivit acestei legi, care presupune „mutația valorilor estetice", ele nu sunt imuabile; frumosul estetic nu e unul și același pentru toate timpurile și pe toate meridianele. Se impune, deci, cercetarea literaturii prin raportarea „la momentul istoric, adică la congruența tuturor factorilor sufletești care i-au determinat stilul". Prima variantă, din 1926–1929, a *Istoriei literaturii române contemporane* definea **m.** românesc, în sens larg, ca „o mișcare ieșită din contactul mai viu cu literatura franceză mai nouă, adică de după 1880", înglobând simbolismul, **m.** de după război și „curentele extremiste". În sens restrâns, criticul aplică termenul doar literaturii nontradiționaliste postbelice, pentru disocierea acesteia de simbolism și avangardă. Privilegiată față de „contribuția modernistă" a grupării de la „Viața românească" sau de la „Gândirea", cea de la „Sburătorul" e definită prin promovarea unei atitudni stilistice corespunzătoare noii psihologii, marcată de civilizația timpului. Direcția de evoluție era, potrivit lui E. Lovinescu, diferită în lirică și epică. Poezia, penetrată pînă atunci de ideologie, implicată în social, în politic, călăuzită de ideea națională, trebuia adusă în teritoriul propriu: exprimarea inefabilului stărilor sufletești, a eului liric. În proză, legea sincronismului impunea depășirea universului rural și obiectivarea, adică înfățișarea lumii citadine, emancipată de sechela romantică a lirismului (abundent la autorii sămănătoriști). Exemplară în acest sens era opera Hortensiei Papadat-Bengescu. Cu alte cuvinte, în virtutea sincronizării operate de „spiritul veacului", proza evolua de la subiect la obiect; poezia, invers, de la obiect la subiect. Cartea rezuma circulația, mai ales în spațiul publicistic, a termenului **m.**, folosit de – sau relativ la – Al. Macedonski și școala lui, Ovid Densusianu și „Viața nouă", Ion Minulescu și minulescieni, apoi analiza „fenomenul arghezian", pilot major al noii lirici și poeți ca Adrian Maniu, N. Davidescu, Luca I. Caragiale, Al. A. Phillippide, Demostene Botez, Lucian Blaga, Aron Cotruș, Ion Barbu, Camil Petrescu, Camil Baltazar, Simion Stolnicu, Emil Isac; în final trecea în revistă excesele „experimentale", caracterizate drept „unde seismice" în **m.** – ca dadaismul, constructivismul, integralismul, suprarealismul, cu Tristan Tzara, Ion Vinea (considerat „principalul factor al extremismului român"), B. Fundoianu, Ilarie Voronca –, pe care declară că le acceptă numai principial, drept manifestări, prin insurgență, ale tendinței de diferențiere în raport cu datul tradițional. Pentru proză, **m.** – „ca principiu de dizolvare" a epicului tradițional – e pus, după observația lovinesciană, în aplicare mai întâi tot de poeți

precum D. Anghel, Arghezi, Minulescu, N. Davidescu, Adrian Maniu, I. Vinea, Mateiu I. Caragiale. Fantezismul, rafinarea estetică, urbanismul „decadent" al acestei tendințe e însă recuzat în favoarea opțiunii ferme pentru epica obiectivă, promovată la „Sburătorul", prin Gh. Brăescu, Ticu Archip, Hortensia Papadat-Bengescu, dar ilustrată și de Liviu Rebreanu. Momentul 1937 se prezintă, în cea de-a a doua versiune a *Istoriei literaturii române contemporane*, ca unul de bilanț triumfal pentru **m.**, ale cărui valori „bine stabilite și necontestate" de critica estetică (în dispută cu cea culturală și moralistă) sunt expuse ca „îndreptar literar al generației actuale", înregistrând și nume afirmate în deceniul al patrulea, ca Emanoil Bucuța, Dinu Nicodin, Mihail Sebastian, Mircea Eliade, Anton Holban, Octav Șuluțiu, M. Blecher, Henriette Yvonne Stahl, Dan Petrașincu. Cartea reaccentuează, în condițiile recrudescenței virulente a contestării neosămănătoriste a **m.**, dimensiunea lui militantă pentru autonomizarea artei. Admițând că esteticul poate și e normal să apară în simbioză cu valori eteronome, însă integrându-le și subordonându-le, e apărată linia maioresciană care proclamă valoarea estetică drept unic criteriu legitim în critica literară și de artă. Cu aportul substanțial al „mișcării de la Sburătorul", dar și al altor centre de iradiere, intervalul dintre războaie a fost perioada consacrării definitive a **m.** și, în alte condiții istorice, probabil începutul declinului. La noi, datorită perturbării evoluției normale — a cărei primă victimă a fost „generația pierdută" a războiului, Geo Dumitrescu, C. Tonegaru, I. Caraion, D. Stelaru ș.a. —, un al doilea **m.** va fi înregistrat în anii '60 și ilustrat de poeți din generația lui Nichita Stănescu, reconectați la valorile interbelice, într-o scurtă perioadă de relaxare a oprimării ideologice comuniste. Reacția postmodernistă, decalată cu trei decenii față de cea din Occident, survine abia odată cu generația '80. Un simptom al translației firești de canon, bulversată apoi de istorie, fusese, în 1941, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* a lui G. Călinescu. Dacă în alte sinteze de istorie literară — neotradiționaliste — ale momentului (N. Iorga, D. Murărașu) **m.** — de la simbolism la diferitele avangarde — e contestat global, în replică la asimilarea operată de E. Lovinescu, în capitolul *Moderniștii* al *Istoriei...* călinesciene **m.** nu mai apare ca trendul ofensiv definitoriu pentru prima jumătate a secolului al XX-lea, ci ca o dispersie de fizionomii particulare, gravitând (sau nu) în jurul unor centre diverse, cu două puncte de relief înalt: „momentul 1919", al „Sburătorului", și „fenomenul arghezian". Alte nume: Demostene Botez, Adrian Maniu, G. Topîrceanu, Otilia Cazimir, Claudia Millian, Al. A. Philippide, Camil Baltazar, Aron Cotruș. Singurul care prilejuia criticului câteva paragrafe de relevare a procedeelor poetice moderniste era Adrian Maniu, a cărui poezie e „un triumf al stilisticei și al manierei", maniera însăși fiind „cuprinsul și conținutul operei de artă". G. Călinescu anunța aici o privire tipologică asupra fenomenului modern, omologată aproape două decenii mai târziu. Pe acest plan, și nume ca Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia, Fundoianu, Voronca sunt reprezentative pentru **m.** Un examen tipologic a efectuat, asupra poeziei, Hugo Friedrich, în cea mai răspândită lucrare a sa, *Structura liricii moderne* (1956), cu subtitlul, care face delimitările istorice de rigoare, *De la Baudelaire până în prezent*. Ceea ce, după profesorul freiburghez, individualizează poezia universală din acest interval e o „structură" interioară unică, neafectată de politicile diferitelor curente. Dominanta acestei structuri e obscuritatea. Potrivit lui Baudelaire, pentru poetul modern e „o anumită glorie în a nu fi înțeles". Sursele obscurității, consideră Friedrich, sunt două: refuzul oricărei forme de mimesis și autonomizarea limbajului. În poemul modern, peste o „realitate dezarticulată sau sfâșiată de violența fanteziei" se stratifică irealități discreționare, expuse într-un limbaj disonant (în care determinările exprimă nedeterminarea, simplitatea — complexitatea, temporalul — atemporalitatea, senzorialul — suprasensibilul), sub autonomia „celor mai riscante aventuri de limbaj". În cititor, obscuritatea provoacă o „tensiune disonantă", o „interacțiune de inteligibilitate și fascinație". De la Rimbaud și mai ales de la Mallarmé încoace, poemul nu mai exprimă conținuturi univoce; lansează enunțuri plurisemice sau fără nici un sens, rămânând să le fie atribuit unul (sau mai multe) de către cititor. Poetul modern e un „mag al sunetelor"; prin el, cuvântul își devine propriul referent. Magia verbală nu e însă delir, sau dacă este, acesta e calculat. Finalitatea demersurilor este provocarea nu de sentimente, de trăiri, ci de surpriză, șoc. Desentimentalizarea duce la depersonalizare, chiar dezumanizare. Poetul modern acționează, în actul de creație ca pură „inteligență poemetică și operator al limbajului". Bântuit de anxietăți și neputând crede în nimic, convins că transcendența e goală, el nu se poate salva decât prin cuvânt. Cuvântul e pentru poetul modern singurul absolut.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, *266–450*; Constantin I. Emilian, *Anarhismul poetic*, București, 1932; Marcel Raymond, *De la Baudelaire la suprarealism*, tr. Leonid Dimov, pref. Mircea Martin, București, 1970; Christian Sénéchal, *Les Grands courants de la littérature française contemporaine*, Paris, 1934; Camil Petrescu, *Teze și antiteze*, București, 1971, 233–240; Dinu Stegărescu, *Introducere în modernism*, București, 1947; Hugo Friedrich, *Structura liricii moderne*, tr. Dieter Fuhrmann, București, 1969; Gaëtan Picon, *Le Style de la nouvelle poésie*, în *Histoire des littératures*, II, Paris, 1956, *212–235*; Adrian Marino, *Modern, modernism, modernitate*, București, 1969; Matei Călinescu, *Conceptul modern de poezie*, București, 1972, *226–286*; Philippide, *Scrieri*, III, *369–371*, IV, *245–251*; Dumitru Micu, *Modernismul românesc*, I-II, București, 1984–1985; Ioan Mihuț, *Modernismul*, București, 1992; Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității: modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*, tr. Tatiana Pătrulescu și Radu Țurcanu, postfață Mircea Martin, București, 1995; Cărtărescu, *Postmodernismul, passim*; Ion Bogdan Lefter, *Recapitularea modernității. Pentru o nouă istorie a literaturii române*, Pitești, 2000; Gheorghe Crăciun, *Aisbergul poeziei moderne*, postfață Mircea Martin, București, 2001; Iulian Boldea, *Simbolism, modernism, tradiționalism, avangardă*, Brașov, 2002; Ioana Em. Petrescu, *Modernism – postmodernism. O ipoteză*, Cluj-Napoca, 2003. *D.Mc.*

MODOLA, Doina (7.I.1947, Cluj), critic de teatru și teatrolog. Este fiica Doinei Modola (n. Giurgiu) și a lui Ioan Modola, avocați. La Cluj urmează clasele primare (1953–1957), Liceul „Nicolae Bălcescu" (1957–1964) și Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai", secția română (1964–1969). Și-a luat doctoratul în filologie în 1981, cu teza *Modalități și forme în dramaturgia românească*. Lucrează în calitate de corector la Editura Dacia din Cluj (1970–1974), devenind ulterior asistent universitar la Catedra de limba română pentru studenții străini a Facultății de Filologie din Cluj-Napoca (1974–1981). A

făcut parte din Cercul de stilistică și poetică al Facultății de Filologie clujene (din 1978), a participat la cursuri de specializare în acest domeniu. În 1981 se angajează cercetător la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu" al Academiei Române, Filiala Cluj, lucrând la două mari teme, *Dicționarul cronologic al romanului românesc* și *Dicționarul romanului tradus în România.* Din 1990 este profesor-asociat la Catedra de regie de teatru muzical din cadrul Academiei de Muzică „Gheorghe Dima" din Cluj-Napoca, iar din 1991 are aceeași calitate la Departamentul de teatru al Facultății de Litere a Universității „Babeș-Bolyai". Din 1995 devine profesor la Facultatea de Canto și Artă Scenică a Academiei de Muzică „Gheorghe Dima". Concomitent, în calitate de consilier artistic la Teatrul Național clujean (din 1994), organizează festivaluri (câteva ediții din Gala Teatrelor Naționale). Este membră activă a Asociației Oamenilor de Teatru (din 1977) și a Biroului Secției de Critică al Asociației (din 1980), iar din 1990, a Uniunii Teatrale din România și a Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru, secția română. Debutează în 1971 la „Tribuna", iar prima carte, *Dramaturgia românească între 1900–1918,* îi apare în 1983. Publică cronici teatrale, recenzii și eseuri în „Steaua", „România literară", „Ramuri", „Transilvania", „Cronica", „Teatrul azi" ș.a. Îngrijește o ediție din dramaturgia lui Adrian Maniu și postfațează volume din teatrul lui Barbu Delavrancea și din romanele Hortensiei Papadat-Bengescu. Scrie studii de poetică și semiotică în volume colective: *Studii de stilistică, poetică, semiotică* (1980), *Semiotică și poetică* (I, 1984).

Farmecul personalității critice vine la **M.** din iscusința oralității, debitul intens și persuasiv al ideilor, gradul de implicare subiectivă în actul comunicării. Demersul critic este conceput ca o ieșire în agora, ca o participare la viața cetății, destinat să mobilizeze și să convingă. Cronica dramatică, spontană și degajată, e întotdeauna centrată pe o problematică teoretică, după cum articolele de sinteză și studiile au vioiciunea ideilor trăite. Totuși, nu și-a adunat în volum publicistica, doar culegerea *Actori pe scena lumii* (1990) recurgând la forma colocvială, a interviului și a caracterizărilor pertinente. Cercetarea de tip academic e o dovadă a darului de a îmbina analiticul cu sinteza, biograficul cu esteticul, teoreticul cu dimensiunea practică (reprezentabilitatea scenică). *Dramaturgia românească între 1900–1918* este o panoramă informată asupra a două decenii de teatru românesc, considerate prin prisma devenirilor ulterioare și identificând formulele modernității. Textele sunt studiate mai ales din unghiul „morfologiei formelor dramatice" și al categoriilor estetice de tragic, comic sau patetic, ca și din acela al interferenței lor și al modului specific în care tratează spațiul și timpul. Aceeași formulă comprehensiv-analitică se regăsește în ciclul dedicat dramaturgiei blagiene, generic intitulat *Lucian Blaga și teatrul* (I-II, 2000- 2003). Primul volum își propune să configureze concepția estetică și teatrală a scriitorului, așa cum rezultă din articolele lui de tinerețe, din cronici și din comentarii critice, precum și din corespondență. **M.** demonstrează că aceste scrieri de tinerețe constituie, ca și piesele pe care le justifică teoretic, un fenomen de ruptură, de discontinuitate în raport cu contextul artistic al epocii și mai cu seamă al teatrului. Considerându-l pe tânărul Blaga „un revoluționar", studiul răstoarnă perspectiva încetățenită în exegeza blagiană și modifică poziția ocupată de Blaga în contextul cultural al epocii, apropiindu-l de novatorii avangardei, ca promotor al modernizării teatrului românesc în regie, repertoriu, artă actoricească, estetică a stilizării, genuri dramatice etc. Autoarea evidențiază, pe un plan mai larg, însemnătatea eseisticii blagiene în mutația valorilor estetice înregistrată în deceniul al treilea și al patrulea din secolul trecut și ecoul ei de durată. Concepția fundamental antimimetică promovată de Lucian Blaga în teatru fundamentează și legitimează un nou tip de dramă, cu o structură proteică, urmărind să restituie teatrului românesc o suită de forme dramatice (misterul antic, misterul renascentist, drama expresionistă, drama freudiană, pantomima, tragedia antică, fresca istorică, parabola, jocul cu măști ș.a.). Tehnica „teatrului nou", tendințele stilistice expresioniste, psihanaliza și mitul se întâlnesc pentru a defini un altfel de teatru, așezat explicit sub cupola poesisului, înscriindu-se cu promptitudine în tendințele majore ale teatrului european. În ciclul său critic **M.** își propune să relanseze în circuitul scenic românesc piesele de tinerețe ale lui Blaga — *Zamolxe, Tulburarea apelor, Fapta, Învierea, Daria* — printr-un examen teatrologic minuțios al textului, care, în lumina evoluției teatrului universal, dezvăluie în timp calități dramatice și scenice nebănuite. Urmărind concomitent ecoul critic al pieselor și al puținelor spectacole realizate pe baza lor, lucrarea vizează demontarea prejudecăților care au blocat viața teatrală firească a acestor creații. Exegeta evidențiază structurarea ca teatru antropologic și ca teatru-imagine a acestei dramaturgii, unde proiectarea în spațiu, specifică genului dramatic, se slujește de elementele iconice ale metaforelor, strâns aderente la situație, scenă, tablou, intrigă, semnificații mitice și simbolice, stabilind o dinamică interioară abil slujită de didascalii și profund teatrală. Analiza aprofundată a „misterului păgân" *Zamolxe,* de pildă, dezvăluie noutatea piesei de debut, concepută ca o parabolă ceremonială și politică de actualitate, unde substratul mitic primordial se împletește organic cu o concepție modernă originală asupra tragicului. Definirea formelor dramatice la care se raportează dramele lui Lucian Blaga (misterul antic, renascentist, medieval, apologul, drama simbolistă etc.) include sugestii fertile pentru punerea în scenă. Preocuparea de a restitui valori dramaturgice ignorate sau neglijate ghidează și studiul *Dramaturgia prozatorilor. Gib I. Mihăescu. Seducătorul și umbrele,* care are în vedere o fațetă puțin cunoscută a scriitorului, proiectele sale dramatice, fragmentele și piesele finite, reprezentabile și astăzi: *Pavilionul cu umbre* (singura jucată), *Confrații* și *Sfârșitul.* Sunt puse în evidență particularitățile discursului teatral de tip comportamentist și psihologic, originalitatea materialului dramaturgic, fascinația străfundurilor enigmatice, a reacțiilor irațională, a determinărilor obscure, surprinse cu ironie enormă, simț al paradoxului ori cu sugestie fină. Se revelează astfel un dramaturg în descendență caragialiană, având remarcabile afinități cu teatrul expresionist și cu teatrul absurdului.

SCRIERI: *Dramaturgia românească între 1900–1918*, Cluj-Napoca, 1983; *Actori pe scena lumii*, Cluj-Napoca, 1990; *Lucian Blaga și teatrul*, I-II, București, 2000–2003; *Chipurile Traviatei. Reprezentația lirică*, Cluj-Napoca, 2002; *Dramaturgia prozatorilor. Gib I. Mihăescu. Seducătorul și umbrele*, Cluj-Napoca, 2003. **Ediții:** Adrian Maniu, *Lupii de aramă*, introd. edit., București, 1975.

Repere bibliografice: Valentin Dumitrescu, *„Dramaturgia românească între 1900–1918"*, LCF, 1984, 8; Eugen Onu, *Argumentele dramaturgiei*, T, 1984, 3; Constantin Cubleșan, *„Dramaturgia românească între 1900–1918"*, TR, 1984, 14; Ion Istrate, *Teatrul românesc la început de secol*, ST, 1984, 4; N. Barbu, *Modernitatea literaturii*, CRC, 1984, 20; Serafim Duicu, *Dramaturgia românească, dramaturgie europeană*, R, 1984, 5; Marian Popescu, *Dramaturgia începutului de secol*, RL, 1984, 24; Corina Șuteu, *„Dramaturgia românească între 1900–1918"*, TTR, 1985, 1; Mircea Morariu, *Artiști pe scena lumii*, RL, 1990, 37; Ion Cocora, *„Actori pe scena lumii"*, TR, 1991, 16; Nicolae Balotă, *„Lucian Blaga și teatrul"*, TTR, 2001, 3–4; *Dicț. scriit. rom.*, III, 265–266; Adrian Țion, *Lucian Blaga într-o nouă exegeză critică*, ST, 2002, 2–3. *M.Pp.*

MODORCEA, Grid (9.I.1944, Galați), poet, prozator, dramaturg și eseist. Este fiul Sofiei Modorcea (n. Puiu), bibliotecară, și al lui Grigore Modorcea, mecanic pe vapor; prenumele la naștere este Mitică. După terminarea Liceului „V. Alecsandri" din Galați (1963), face studii universitare de matematică la Galați și la București, funcționând ca profesor la Galați și Tecuci (1967–1968). În 1974 va absolvi Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale" din București, secția teatrologie-filmologie. Lucrează, succesiv, la Casa de Filme 3, Centrala România Film și Studioul „Al. Sahia", iar după 1990 la Televiziunea Română. Debutează în 1970 la revista „Amfiteatru", unde publică piesa de teatru *Zidul*, reinterpretare modernă a mitului Meșterului Manole, și editorial va fi prezentat în 1978, cu romanul *Derută în paradis*, un cineroman în care liniștea unei așezări străvechi este tulburată de extinderea unui șantier industrial. În romanul *Paznic la Turnul Babel* (1981), o relatare cu note umoristice, aceeași lume, cu mentalitate arhaică și rebotezată, se mută la bloc și se vede constrânsă de civilizația citadină a epocii comuniste.

Autor „inclasificabil", cum l-a numit Alex. Ștefănescu, **M.** și-a surprins comentatorii prin diversitatea de domenii abordate și prin abundență: publică poezie, teatru (peste douăzeci de piese, unele fiindu-i și jucate), romane, interviuri (unul cu D. I. Suchianu în două ediții, prima cenzurată fiindcă avea un capitol despre prostia la români), eseu, dicționare, cărți despre artă (două eseuri despre Constantin Brâncuși), face cincizeci de filme documentare. Dintre toate romanele sale, gen care l-a făcut cu deosebire popular, cel care îi definește formula este *Răstignit în America sau Despre eroare* (2001), un fel de *ars poetica*, o carte legată de motivul crucii, al golgotei cristice, idee preluată și amplificată în *Teroriștii din turn* (2002). Două elemente îi influențează formula de roman pe care o practică: pe de o parte, activitatea sa la emisiunea de televiziune „Lumea creștină", romanele sale cultivând realismul mitic într-un amestec de mituri, întâmplări biblice și mitologie autohtonă, iar pe de alta — filmul, romanele sale fiind pregnant cinematografice. Și *Mort după America sau Despre înviere* (1999) este o carte provocatoare. Plecat în America pentru a face un film despre Paștele la românii de peste ocean, plecat deci pentru a reînvia, **M.** este deziluzionat de o lume mercantilă, de o lume al cărei zeu este dolarul, care „a prefăcut America, lumea, într-un McDonald's și Disneyland gigantic! Religia dolarului acoperă tot spațiul existenței, abia dacă poți vârî un vârf de ac din credința străbună cu care vii de-acasă [...]. Nimic mai opus Învierii decât acest zeu mistuitor. America vrea să învie, dar o mistuie propriul ei zeu, care până la urmă o s-o înghită și pe ea. Noi, în prăpăditele noastre coșciuge cu tricolor, mai avem o șansă." Tot ceea ce întâlnește printre românii americani cade sub condeiul neiertător al prozatorului, care mizează pe fapte și chipuri reale și declară deschis: „Orice asemănare cu persoane și situații reale nu este pur întâmplătoare". De altfel, cei vexați îi vor intenta proces scormonitorului în viața intimă a celor întâlniți, procese evocate în *Răstignit în America*. Același tip de proză, de roman-*vérité*, îl practică și într-un ciclu în care intră *Băieții de bani gata* (1993), *Fetele de bani gata* (1994) și *Noii băieți de bani gata* (1996), cărți despre prostituția în comunism și neocomunism, care îi aduc numeroase procese de calomnie, toate câștigate de autorul romanelor incriminate. Scriitor religios, atras de teme mesianice, oculte, misterioase, **M.** mai publică romanele *Messalina sau Despre păcat și purificare în Țara Sfântă* (2002), un „dialog profetic" ce include povestea unei prostituate din România care se duce la Sfântul Mormânt, ca și *Chilia sau Trăirea nemijlocită* (1999) ori *Sophia sau Spovedania lui Mitică de la origini până mai apoi sau Despre înțelepciune* (2000), lucrări care scandalizează Biserica Ortodoxă și preoțimea română de peste ocean. Scriitorul vizează doar dogmele și organizarea strâmbă a Bisericii, nu și esența religiei.

SCRIERI: *Derută în paradis*, București, 1978; *Miturile românești și arta filmului*, București, 1979; *Paznic la Turnul Babel*, București, 1981; *Perspectivele creației*, București, 1982; *Lumea modernă și cinematograful*, București, 1984; *Rudele*, București, 1985; *Literatură și cinematograf. Convorbiri cu D.I. Suchianu*, București, 1986; *Lumea fără oglindă*, București, 1990; *Fără violență*, București, 1992; *Încotro?*, Galați, 1993; *Băieții de bani gata*, București, 1993; *Actualitatea și filmul*, București, 1994; *Fetele de bani gata*, București, 1994; *Magul călător sau Speranța și viața în opera lui Mihai Eminescu*, București, 1995; *Șobolanii în Italia*, București, 1995; *Există*, București, 1996; *Noii băieți de bani gata*, București, 1996; *Teatrul respirației*, București, 1996; *Tinerețe, amor, prostie*, București, 1997; *Istoria gândirii estetice românești de film*, București, 1997; *În căutarea absolutului*, București, 1997; *Masca lui Eminescu*, București, 1998; *Urmașii Moromeților sau Despre lauda de sine*, București, 1998; *Chilia sau Trăirea nemijlocită*, București, 1999; *Mort după America sau Despre înviere*, București, 1999; *Arta speranței*, București, 2000; *Sophia sau Spovedania lui Mitică de la origini și până mai apoi sau Despre înțelepciune*, București, 2000; *Brâncuși înainte de Brâncuși*, București, 2001; *Răstignit în America sau Despre eroare*, București, 2001; *Apocalipsa după Brâncuși*, București, 2001; *Teroriștii din turn*, București, 2002; *Messalina sau Despre păcat și purificare în Țara Sfântă*, București, 2002; *Măștile lui Caragiale*, București, 2002; *Sfânta Treime a poeziei românești*, București, 2003; *Dicționarul cinematografic al literaturii*

române, București, 2003. **Ediții:** Vasile Modorcea, *Monografia satului Grid din Țara Făgărașului*, București, 2002.

Repere bibliografice: Paul Everac, *O dorință numită cenaclu*, CNT, 1970, 27; C. Stănescu, *Caiet de poezie*, LCF, 1974, 36; Lucian Vasiliu, *„Derută în paradis"*, CL, 1978, 12; Ov.S. Crohmălniceanu, *Libertăți literare*, FLC, 1979, 5; Romulus Rusan, *Elogiul mitului*, RL, 1979, 18; Ion Bălu, *Căutările creatoare ale prozei*, RL, 1979, 34; Ciobanu, *Însemne*, II, 270; Ioan Holban, *Din paradis în Turnul Babel*, CRC, 1981, 37; Dana Dumitriu, *Intrarea în oraș*, RL, 1981, 47; Dumitru Dinulescu, *Un roman parabolă*, RL, 1982, 33; Ioan Holban, *Fapte diverse*, CRC, 1986, 1; Șerban Cioculescu, *„Literatură și cinematograf. Convorbiri cu D.I. Suchianu"*, RL, 1986, 2; Tudorel Urian, *Povestea bis*, O, 1987, 16; Sebastian Vlad Popa, *Oglinzi*, RL, 1990, 26; Dumitru Dinulescu, *Pița sau Modorcea?*, „Viața Capitalei", 1990, 30; Ulici, *Prima verba*, III, *190*; Romul Munteanu, *Cărțile anului, cărțile timpului*, „Baricada", 1991, 8; Romanița Constantinescu, *Tragedia optimistă*, RL, 1993, 13; Dumitru Dinulescu, *Demența funcționară*, CNT, 1993, 21; Geo Vasile, *„Băieții de bani gata"*, „Flagrant", 1993, 50; Alex. Ștefănescu, *Lasciate ogni speranza!*, RL, 1995, 40; George Pruteanu, *Un puzzle bine drămuit*, RL, 1995, 48; Alex. Ștefănescu, *Arta scandalului*, RL, 1996, 41; Alex. Ștefănescu, *Mai sunt de citit mii de cărți*, FLC, 1997, 6; Mircea Ghițulescu, *Avangarda lui Grid Modorcea*, „Rampa și ecranul", 1998, 7–8; Geo Vasile, *O lectură incitantă, o carte controversată: „Urmașii Moromeților"*, „Ecart", 1999, 51; Ion Cristoiu, *Grig Modorcea ne spune de ce-i mort după America*, „Mașina de citit", 1999, 13 noiembrie; Alex. Ștefănescu, *O carte de scandal*, RL, 2000, 17; Ioan Grigorescu, *Antispovedania americană a lui Grid Modorcea*, „Dimineața", 2001, 15 noiembrie; *Dicț. scriit. rom.*, III, *266–268*; Mircea Ghițulescu, *Măștile lui Modorcea*, „Curentul", 2003, 4. *I.D.*

MOFTUL ROMÂN, revistă umoristică și literară apărută la București, bisăptămânal, prima serie între 24 ianuarie și 23 iunie 1893, a doua, săptămânal, între 1 aprilie și 18 noiembrie 1901 și de la 12 la 28 mai 1902 (ultimul număr ieșind sub titlul „Moftul"). Cu **M. r.** I.L. Caragiale își reia activitatea gazetărească, pe care o întrerupsese în 1889. La prima serie Caragiale a fost director (între 24 ianuarie și 20 mai 1893, anunțat ca atare pe copertă), în timp ce Anton Bacalbașa își asuma îndatoririle de prim-redactor (tot până la 20 mai 1893). Odată cu seria a doua, răspunderile redacționale îi revin lui Caragiale (cu numărul 2 este din nou indicat pe copertă ca director), deși diversele treburi ale publicației sunt rezolvate de George Ranetti, colaborator asiduu și titular de rubrici importante. În 1902 revista nu mai este condusă de I.L. Caragiale, ci de D. Teleor. Caragiale a editat și un calendar intitulat „Calendarul «Moftului român» pe anul 1902", care cuprinde toate scrierile literare publicate de marele satiric în seria a doua a revistei, însoțite de reflecții, cugetări, anecdote și „sfaturi". La prima serie a scris, alături de Caragiale și Bacalbașa, ambii într-o permanentă vervă acidă și persiflantă, Alceu Urechia, care își semna textele cu pseudonimul Iodoform. Este probabilă și participarea altor umoriști ai vremii, dar e greu de pătruns în hățișul de pseudonime și inițiale întrebuințate. Situația va fi, din acest punct de vedere, mai limpede în cazul seriei din anul 1901, la care, desigur, Caragiale este principalul autor, dar alături de el colaborează — unii cu regularitate și sub diverse semnături, alții ocazional — Alceu Urechia, George Ranetti (Tarascon, Menelic, Farmazon ș.a.), Vasile Pop, G. Gr. Caïr, V. Podeanu, Petre Liciu, Al. Cazaban, Emil Gârleanu (Emilgar), D. Teleor, I. Petrovici, I. Al. Brătescu-Voinești. Dintre caricaturiștii care au ilustrat paginile revistei cel mai statornic a fost C. Jiquidi. Linia generală a publicației nu urmează o anumită orientare politică sau culturală. Totuși se poate observa o atitudine comună, de la număr la număr, mai puțin de la un colaborator la altul, o trăsură de unire inclusă celor mai multe texte, în afara valorii lor literare și a intenției satirice. Este vorba de ceea ce s-ar putea numi o cenzură a bunului-simț, aplicată cu detașare „teatrului social al epocii" de cetățeanul simplu, de pe stradă. Sub ochiul lui atent și pătrunzător, tarele societății apar în toată urâțenia lor, după cum insul social este dezgolit de veșminte și măști, iar râsul devine astfel, voluntar sau involuntar, un mijloc de consemnare activă, de protest. La fel sunt urmărite și scăderile vieții literare: veleitarismul (aici se află sursa ranchiunei lui C. Al. Ionescu-Caion, detractorul de mai târziu), exagerările moderniștilor (nici Caragiale nu este scutit de îngroșări, mai ales când săgețile lui vor fi îndreptate împotriva poeziei lui Al. Macedonski), relațiile necamaradерești existente între aleșii muzelor, spiritul de coterie, lipsa de responsabilitate a criticii ș.a. Procedeul întrebuințat frecvent este parodia. Se parodiază poezia epocii, stilul cronicarilor dramatici și al criticilor literari, stilul publiciștilor sau al politicienilor, sunt ridiculizate mai ales ambițiile nejustificate, reputațiile nemeritate. Deseori, simpla reproducere a textului unui articol, a unei poezii din gazete ca „Vocea Covurluiului", „Vocea Botoșanilor" și chiar „Literatorul" devine un mijloc de provocare a ilarității. **M. r.** are, în mod obișnuit, pe copertă o caricatură politică de actualitate. Rubricile principale sunt dedicate unor chestiuni la ordinea zilei: un editorial (scris de I.L. Caragiale și, mai rar, la prima serie, de Anton Bacalbașa), o cronică a Camerei Deputaților, o alta dramatică, articole de știință și de literatură, „mofturi", „culmi" și, în sfârșit, o coloană de publicitate. Farmecul periodicului este dat mai ales de schițele și parodiile lui Caragiale, de bătăioasele articole scrise de Bacalbașa, de cronicile rimate și anecdotele lui G. Ranetti. În paginile acestei reviste s-au tipărit unele dintre cele mai cunoscute schițe și articole ale lui I.L. Caragiale, printre care *Lache și Mache*, *Moftangiul* și *Moftangioaica* (reluate în „Calendarul «Moftului român»" cu titlurile *Rromânul*, *Rromânca*), *Justiție* (sub titlul *Justiția română*) — în prima serie, *Art. 214*, *Căldură mare*, *Diplomație*, *Bubico* — în cea de-a doua serie. *R.Z.*

MOFTUL ROMÂN, publicație umoristică, șapirografiată, apărută la Paris în cinci numere (șase în numerotarea revistei, căci multiplicarea numărului 3 a fost intenționat omisă), în 1951 și 1952, fără a se indica datele realizării fiecărui număr în parte și fără să se specifice colegiul redacțional. Formatul este identic cu cel al „României viitoare", iar țintele polemice vizează cercurile politice ale exilului, indiferent de poziția adoptată. Pe frontispiciul primelor două numere apare înscris motoul caragialian „Bravos națiune, halal să-ți fie!", iar ca

precizare a provenienței publicației se fac false trimiteri la un „organ al celei de-a treia internaționale a românilor liberi", menționându-se drept președinte Nicolae Rădescu, și drept proprietar, Nicolae Malaxa. De aici se poate trage concluzia că în spatele grupării **M. r.** s-ar situa binomul Al. Cretzianu – Constantin Vișoianu, cu acces la Fondul Național, cu atât mai mult, cu cât în numărul 4 toți ceilalți reprezentanți politici ai exilului sunt vizați că ar vrea să obțină privilegiul posesiunii acestor resurse materiale. Tonul este surprinzător de acid, cu șarje îndreptățite împotriva politicianismului, a îndepărtării de combaterea activă a comunismului (se imaginează astfel o asociație ARLUS, ilustrând „democratismul francez"), a incapacității organizării unui front unitar de acțiune în cadrul exilului românesc. Vorbăria goală, cuvintele patriotice uzate, lipsa de valoare estetică a producțiilor literare cultivate în presa culturală a exilului (cu referire la poezia lui Victor Buescu, publicată în „Caete de dor", sau la proza lui N.S. Govora), preocupările fals științifice sau pseudofilosofice (vizați, abuziv, fiind Petre Sergescu, Basil Munteanu, Mircea Eliade sau Emil Cioran) sunt tot atâtea „teme" puse în discuție, scenarizate și stigmatizate. Excelente sunt caricaturile, precum cea a lui „Pamfil Șeicaru din Beci-eni (Buzău)" sau aceea definindu-l pe „Banfil Sperțaru". Altele, la fel de reușite, privesc *Nunta domnului Marecal invalid Ion Gheorghe* sau *Obiecțiile domnilor H. Comaniciu și Em. Ghilezan*. Unul dintre inițiatorii **M. r.** ar putea fi Nicolae Morcovescu, potrivit spuselor lui Theodor Cazaban, probabil și el redactor al publicației, deși în numărul 2 este caricaturizat și „denunțat" ca „secretar particular" al „domnului Comaniciu" – calul de bătaie al revistei. Totodată este de observat că nu de puține ori ironia improvizată și satira cu orice preț sunt extrem de inconsistente, vizează aspecte particulare sau iau în răspăr atitudini care ar fi trebuit susținute, nu incriminate. Dar, în cele din urmă, verva nu lipsește și rezultatul umoristic nu e de neglijat la o publicație ivită chiar din interiorul exilului. *N.Fl.*

MOFTUL ROMÂN, revistă de satiră și umor apărută la București, bilunar, din ianuarie 1990, editată de Ministerul Culturii. Din colectivul de redacție inițial fac parte Mihai Ispirescu (redactor-șef), Gh. D. Constantinescu (redactor-șef adjunct), Ion Tipsie (secretar general de redacție), Lucia Illes, Marius Tupan, Valentin Munteanu, Elena Drăgușin Popescu, Mihai Crișan, D.R. Popescu, Ioan Lăcustă. **M. r.** se vrea continuator al publicației omonime a lui I.L. Caragiale, dar este mai curând un urmaș al „Urzicii". Revista se dorește „scăpărătoare de zâmbete în vremuri grele" și își propune să ducă mai departe „hazul nostru născut din necaz, hazul cel de toate zilele, din care ne tragem tăria, tinerețea fără bătrânețe și viața fără de moarte". Rubrici: „Jurnal", „Virgule", „Răsfoind veacul", „Cronica inocentului", „Presupuneri". Cu numărul 9/1991 apare și un supliment intitulat „Rebus-publicitate-divertisment". Profilul, precumpănitor literar, se remarcă prin tendința de a reuni un număr mare de scriitori, depășind pe alocuri cadrele unei publicații strict umoristice. Astfel, **M. r.** include poezii aparținând lui Marin Sorescu și Nichita Stănescu, alături de versuri de Anghel Dumbrăveanu, Radu Cosașu, D.R. Popescu, Viorel Cacoveanu (sonete), în vreme ce Mircea Micu semnează parodii, iar Tudor George dă așa-numitele „sonete homeopatice". Colaborează cu proză Valentin Silvestru, Ion Băieșu (romanul în foileton *Unul dintre noi doi a ucis*), Paul Everac, D.R. Popescu, Valeriu Cristea, Sorin Holban, Vasile Băran, Mircea Horia Simionescu, Bedros Horasangian, în timp ce Dumitru Solomon figurează cu *Teatru foarte scurt*. Revista conține numeroase eseuri și comentarii literare semnate de Eugen Simion, în cadrul rubricii „Jurnal" (despre Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, Marin Preda). Sunt de semnalat și cele câteva prezentări de cărți semnate de Valentin Silvestru și Marius Stănilă. Aureliu Goci publică articole despre Vasile Alecsandri, Sașa Pană și Ion Pillat. Numerele 9-11/1991 sunt în parte închinate lui G. Topîrceanu, Al. O. Teodoreanu și Cincinat Pavelescu. Alte eseuri și publicistică, uneori cu sens polemic, semnează Șt. Cazimir, Iosif Naghiu, Virgil Stoenescu, Mircea Horia Simionescu, Elena Drăgușin Popescu. Se pot menționa de asemenea anecdotele literare ce vin din partea lui Ovid S. Crohmălniceanu și un articol al lui Valeriu Cristea, *Două amintiri cu Marin Preda*. Reține atenția traduceri din Dino Buzzati, realizate de Paul B. Marian și Ileana Moldovan, din Michel de Villiers în versiunea Rodicăi Lungulescu și pagini din umorul străin transpuse de Marius Tupan. Revista mai oferă informații din actualitate prezentate în manieră umoristică, aforisme de Tudor Mușatescu, caricaturi, anecdote, știri sportive, poșta redacției. Alți colaboratori: Dan Cojocaru, Adrian Socaciu, Mircea Enescu, Varujan Vosganian, Victor Pițigoi, Dumitru Dinulescu, Ion Besoiu. *M.W.*

MOHANU, Constantin (21.VIII.1933, Boișoara, j. Vâlcea), istoric literar, editor și folclorist. Este fiul Marioarei (n. Nasture) și al lui Ionel Mohanu (Vălceleanu), învățător. Urmează Școala Pedagogică din Sibiu (1949-1953) și Facultatea de Filologie a Universității din București (1953-1958). Lucrează ca redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1958-1959), Editura pentru Literatură (1959-1970) și la Editura Minerva (1970-1973, 1981-1996), ca instructor în Consiliul Culturii și Educației Socialiste (1973-1975), lector la Centrala Editorială (1976-1981). Și-a luat doctoratul în filologie la Universitatea din București, cu teza *Jean Bart. Viața și opera* (1989). Debutează la „Luceafărul" în 1962. Colaborează la „Almanah literar", „Argeș", „Astra", „Convorbiri literare", „Luceafărul", „Manuscriptum", „Revista bibliotecilor", „Revista de etnografie și folclor", „România literară", „România pitorească", „Academica", „Adevărul literar și artistic", „Curierul românesc" ș. a. În 1989 inițiază la Râmnicu Vâlcea, revista „Izvorașul". A fost distins în 2003 cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru ediția Ioan Slavici, *Opere*.

M. a editat, cu multă aplicație, teatrul, poezia, proza și memorialistica lui Victor Eftimiu, într-o întreprindere cu adevărat impresionantă: *Opere*, VI-XVIII (1975-1996). A scris și

o documentată monografie *Victor Eftimiu* (1999), în care a găsit tonul potrivit pentru caracterizarea unei producții bogate și inegale. Fiind convins, ca și Victor Eftimiu însuși, că scriitorul se exprimă mai convingător în teatru, exegetul examinează cele peste cincizeci de piese ale acestuia și le reține doar pe cele care l-au impus cu adevărat ca autor dramatic (*Înșir-te mărgărite, Cocoșul negru* și *Meșterul Manole)* și prin care el a înnoit teatrul românesc, utilizând substanța mitică autohtonă și făcând apel la tehnicile teatrului european (Maurice Maeterlinck, Edmond Rostand). La locul lor sunt puse numeroase piese facile, precum *Ave, Maria!, Napoleon I, Mireasa roșie, Marele duhovnic, Fantoma celei care va veni* ș.a. Lipsește, poate, un portret al omului Eftimiu, cu trăsăturile lui de pitoresc. O altă operă care l-a interesat pe **M.** atât ca editor, cât și ca exeget este aceea a lui Jean Bart, abordată mai întâi în ediția *Scrieri* (I-II, 1974–1979) și studiată în monografia *Jean Bart (Eugeniu P. Botez). Viața și opera* (2001). Monograful, care are „știință și har," se bazează pe ample cercetări arhivistice, însă nu îi poate fi ignorată, totodată, cum a remarcat critica, inflația de informații colaterale. Analiza, extrem de minuțioasă, este una de tip sociologic, tematistă. Ca folclorist, **M.** se remarcă prin culegerea *Fântâna dorului. Poezii populare din Țara Loviștei* (1975), care cuprinde colinde, cântece lirice – pastorale și naturistice –, strigături, texte culese din Țara Loviștei și de pe valea Lotrului, zonă bogată în elemente etnofolclorice și lingvistice arhaice. Intenția a fost de a epuiza repertoriul, în special pe acela al poeziei obiceiurilor, cartea fiind prevăzută cu ample note despre obiceiurile la naștere, nuntă și înmormântare. Eposului popular îi este dedicată și *Fata munților. Basmele și poveștile Loviștei* (2003). **M.** a îngrijit o culegere de ghicitori, *Cinel-cinel* (1964), a reeditat în 1994 colecția de colinde din Transnistria a lui Constantin A. Ionescu, distrusă în decembrie 1944, precum și lucrarea *Dealu Mohului. Ceremonia agrară a cununii în Țara Oltului* de Ion I. Ionică (1996).

SCRIERI: *Victor Eftimiu*, București, 1999; *Jean Bart (Eugeniu P. Botez). Viața și opera*, București, 2001. **Ediții, antologii:** *Cinel-cinel*, pref. I. C. Chițimia, București, 1964; Ioan Slavici, *Opere*, VII–XIV, București, 1973–1987, *Opere*, I–IV, pref. Eugen Simion, București, 2001–2003; Jean Bart, *Scrieri*, I–II, introd. edit. București, 1974–1979; Victor Eftimiu, *Opere*, VI–XVIII, București, 1975–1996; *Ioan Slavici interpretat de...*, pref. edit., București, 1977; Teodor V. Ștefanelli, *Amintiri despre Eminescu*, pref. edit., Iași, 1983; *Colinde din Transnistria*, ed. 2, îngr. și introd. Constantin A. Ionescu, postfața edit., Chișinău, 1994; *Bicentenar Anton Pann*, Râmnicu Vâlcea, 1996; Ion I. Ionică, *Dealu Mohului. Ceremonia agrară a cununii în Țara Oltului*, introd. edit., București, 1996; *Balade populare românești (Cântece bătrânești)*, Chișinău, 1997; *Miorița. Meșterul Manole*, București, 1998; Ion Ghica, *Scrisori către Vasile Alecsandri*, pref. edit., București, 2001; *Dicționar de ghicitori*, Chișinău, 2002. **Culegeri:** *Fântâna Dorului. Poezii populare din Țara Loviștei*, București, 1975; *Fata munților. Basmele și poveștile Loviștei*, București, 2003.

Repere bibliografice: Ilie Dan, *Jean Bart, „Scrieri"*, CRC, 1975, 22; Petru Ursache, *„Fântâna dorului"*, CRC, 1975, 52; D. Macrea, *Limba și poezia folclorică*, RL, 1976, 2; Iordan Datcu, *„Fântâna dorului"*, O, 1976, 2; Virgiliu Florea, *„Fântâna dorului"*, ST, 1976, 7; Gh. Bulgăr, *Ioan Slavici, „Opere"*, CNT, 1977, 16; Gh. Bulgăr, *Slavici, „Opere", IX. „Memorialistică"*, LL, 1978; Al. Piru, *„Ioan Slavici interpretat de..."*, LCF, 1978, 5; Mircea Anghelescu, *Nesățios scrutător al limbii*, T, 1983, 6; Gabriel Țepelea, *Ioan Slavici, „Opere", XIII*, RL, 1985, 27; Valeriu Rusu, *Elogiul Ardealului*, SPM, 1985, 6; Gh. Deaconu, *Constantin Mohanu. Documentar*, în *Izvoare. Caiete etnoculturale vâlcene*, Râmnicu Vâlcea, 1993; Z. Ornea, *Pe marginea unor mituri fondatoare*, RL, 1998, 34; Z. Ornea, *Capodopera lui Slavici: „Mara"*, RL, 1999, 31; Iordan Datcu, *Sub semnul Minervei*, București, 2000, *161–162*; Gh. Istrate, *Monografia unui mare aromân: Victor Eftimiu*, „Curierul românesc", 2001, 2; H. Zalis, *Două contribuții de istorie literară*, CNT, 2002, 17; Cornelia Ștefănescu, *Nuvelele lui Ioan Slavici*, RL, 2002, 23; Cornelia Ștefănescu, *Între verb și imagine*, RL, 2002, 26; Dan Mănucă, *Datorii uitate*, CL, 2002, 7; Constantin Cubleșan, *Un scriitor prolific, aproape uitat*, „Discobolul" (Alba Iulia), 2002, 52–54; [Nicolae Prelipceanu], *Monografie Jean Bart*, RMB, 2002, 3735; Florentin Popescu, *Condiția monografiei*, CNT, 2002, 39; Mariana Ionescu, *„Victor Eftimiu"*, „Universul cărții", 2003, 1–2; Florin Mihăilescu, *Succes, situație, valoare*, VR, 2003, 5. *I.D.*

MOISE, Cilibi (1812, Focșani – 31.I.1870, București), creator popular de aforisme și reflecții. Froim Moise Schwarz va fi cunoscut drept Moise Ovreiul sau, după poreclă, Cilibi, ceea ce în limba turcă înseamnă „înțeleptul". Se trăgea dintr-o familie cu zece copii, soarta lovind crunt pe părinți, dintre toți numai

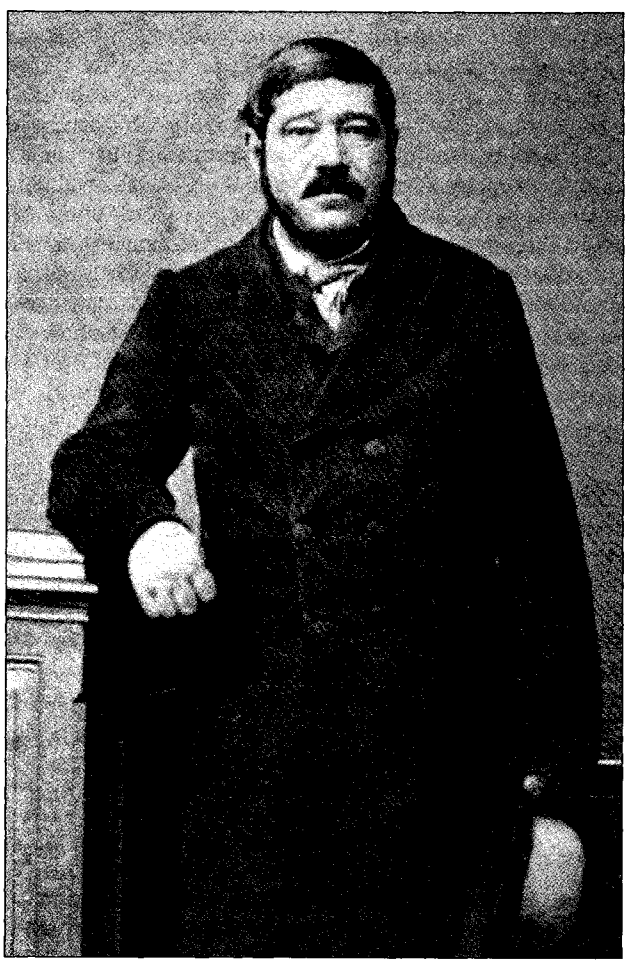

el rămânând în viață. Neștiutor de carte, **M.** și-a câștigat existența cu negoțul ambulant de mărunțișuri pe Podul Calicilor de lângă Tribunalul din București sau prin târgurile muntenești, ademenindu-și clienții cu vorbe meșteșugite: „O gheată pe bani, alta de pomană" sau „Marfă ruptă gata pe un sfanț bucata". Curând îi vine ideea să tipărească niște cărticele cu anecdote, pe care le dicta direct zețarilor, împărțindu-le, odată cu marfa, la cine stătea să îl asculte. Așa au apărut o serie de broșurele: *Diata lui Cilibi Moise vestitul* (1858), *Viața și proverbele lui Cilibi Moise de la 1859, decembrie 5* (1859), *Visul de 48 de nopți al lui Cilibi Moise* (1861), *Anecdote și povețe din reflexiele lui Cilibi Moise, vestitul din Țara Românească* (1862), *Practica și culegeri ale lui Cilibi Moise* (1863), *Practica lui Cilibi Moise, vestitul din Țara Românească*(1865), *Gândurile a 40 de nopți ale lui Cilibi Moise* (1867). Sunt cunoscute paisprezece cărticele, însoțite de *Voiajul lui Cilibi Moise. Caracteristica orașelor*, adunate și ordonate tematic de Moses Schwarzfeld și publicate sub titlul *Practica și apropourile lui Cilibi Moise, vestitul în Țara Românească* (1883). I-a încropit și o schiță biografică, ajutat și de fiul autorului, Sender Schwartz. În anul 2000 apare la Editura Hasefer, cea de-a patra ediție, sub îngrijirea lui Țicu Goldstein, care descoperă și publică într-o anexă cărticica pierdută din 1864, adăugând și o utilă postfață despre receptarea scrierilor autorului. Broșurile lui **M.** erau vândute în timpul vieții sale cu bani puțini, pe ultima copertă stând scris: „Prețul acestei cărți după inima omului și după meritul lui Cilibi Moise". Ediția lui Schwarzfeld se difuza mai bine, pitorescul autor intrând cu timpul în conștiința intelectualității române, iar din banii strânși s-a pus o piatră tombală pe locul său de veci.

Pildele, maximele și apropourile lui **M.** se înscriu în așa-numita literatură sapiențială. Oglindind lumea în schimbare de la mijlocul secolului al XIX-lea, pildele sale ironizează ticuri și moravuri, idealizând cinstea, munca și învățătura. O întreagă filosofie populară se înfățișează cititorului în zicale concentrate și spirituale. Într-o maximă vituperează pe cei avuți: „Un om bogat nu primea în casă nici un prieten, nu lăsa să se apropie de ușa sa nici un sărac, trăia singur; sărăciei făcându-i milă de dânsul că n-are cu cine să petreacă, intră într-o noapte pe coș și-i ținu de urât în toată viața sa". Sau, în broșura din 1859: „Scumpă și frumoasă este ziua de astăzi, fiindcă ziua de ieri s-a dus și nu se mai întoarce, dar ziua de mâine nu se știe, fiindcă este viață sau moarte". Față de prostia omenească se exprimă astfel: „Două feluri de indivizi sunt fuduli pe această lume, un slujbaș mic și un prost mare". Cu sarcasm întâmpină lumea gazetarilor: „Minciuna negăsind unde să se găzduiască a cerut de la Dumnezeu o gazdă. Dumnezeu a găsit cu cale că la jurnale și la calendare va fi bine primită." Alte pilde sunt autoironii bine ticluite: „Moise Ovreiul are un clopoțel pe masă, când sună o dată aduce singur apă, căci n-are slugă". Se pronunță și despre învățătură: „Cilibi Moise mai mult fericește pe un om învățat decât pe un om bogat, fiindcă banii sunt rotunzi"; „Toți oamenii sunt muritori – afară de autori". Nu este ocolită nici politica: „Omul sărac care se ține de politică este ca un ceasornic stricat, totdeauna stă la un loc". O săgeată este aruncată și împotriva oamenilor legii: „Ce deosebire este între o roată de car și un advocat? Roata strigă ca s-o ungi, pe advocat trebuie să-l ungi ca să strige." **M.** a fost asemuit cu Nastratin Hogea. E în cărțile lui o întreagă paremiologie balcanică îngemănată cu înțelepciunea cărților vechi evreiești, colportată de un umorist fin, bonom, deși nu fără înțepături vitriolante. I.L. Caragiale l-a cunoscut și apreciat. În „Epoca literară" din 1896 își amintea de „pildele și apropourile" lui Cilibi ca de niște „buni prieteni" ai copilăriei sale: „Cărticelele acelea au făcut multă plăcere copilăriei mele; cu ele am petrecut multe seri într-adevăr încântătoare, pe atunci când începusem să știu a citi și poate nu puțină influență a avut acea citire, și dânsa asupra spiritului meu". Culegerea *Practica și apropourile...* a fost recenzată în „Convorbiri literare", iar autorul ei a intrat în istoria literaturii române. G. Călinescu îl orânduiește printre primii umoriști și îl vede ca pe un fel de Anton Pann evreu: „Geniu oral, fără știință de carte [...]. Maximele lui sunt pătrunse de un sănătos umor bătrânesc", criticul reținând, între alte cugetări, pe aceasta: „Într-o zi Cilibi Moise a dat de o mare rușine: l-a călcat hoții noaptea și n-a găsit nimic". Deși **M.** a murit sărac, nu pregeta să îi ajute pe cei mai nevoiași, atât evrei cât și români, pentru că „cine deosebește om de om nu e om". Aceasta este însăși esența operei sale, circulând ca o adevărată literatură populară.

SCRIERI: *Diata lui Cilibi Moise vestitul*, București, 1858; *Viața și proverbele lui Cilibi Moise de la 1859, decembrie 5*, București, 1859; *Visul de 48 de nopți al lui Cilibi Moise*, București, 1861; *Anecdote și povețe din reflexiele lui Cilibi Moise, vestitul din Țara Românească*, București, 1862; *Practica și culegeri ale lui Cilibi Moise*, București, 1863; *Practica lui Cilibi Moise, vestitul din Țara Românească*, București, 1865; *Gândurile a 40 de nopți ale lui Cilibi Moise*, București, 1867; *Practica lui Cilibi Moise*, București, 1868; *Anul nou 1869*, București, 1869; *Păcăliturile lui Tilu Buh-Oglindă împreună cu o parte din testamentul lui Cilibi Moise*, București, 1883; *Practica și apropourile lui Cilibi Moise, vestitul în Țara Românească*, îngr. și pref. M. Schwarzfeld, Craiova, 1883; ed. București, 1936; *Apropouri*, îngr. și introd. I. Dianu, București, 1982; *Cilibi Moise, vestitul în Țara Românească. Practica și apropourile*, îngr. și postfață Țicu Goldstein, București, 2000.

Repere bibliografice: *Cilibi Moise*, CL, 1884, 2; I.L. Caragiale, *Cilibi Moise. Câteva rânduri alese*, „Epoca literară", 1896, 5; N. Zaharia, *Cilibi Moise ca filosof popular*, București, 1915; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 214, *Ist. lit.* (1982), 225; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 377; *Dicț. lit. 1900*, *584–585*; Ov. S. Crohmălniceanu, *Cilibi Moise*, RCM, 1989, 676; Z. Ornea, *Un înțelept*, RL, 2000, 26; *Dicț. scriit. rom.*, III, *268–269*. *S.I.*

MOISE, Ilie (13.II.1948, Cut, j. Alba), folclorist. Este fiul Susanei (n. Hârjoc) și al lui George Moise, țărani. După studii universitare de limba și literatura română la Cluj (1967–1972), devine metodist la Centrul de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Masă (1972–1975), inspector la Comitetul de Cultură al județului Sibiu (1975–1978), director al Teatrului de Stat din Sibiu (1983–1988), cercetător (din 1988) și șef al sectorului de etnologie (din 1990) la Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu. Din 1991 predă și la Universitatea din același oraș și la aceea din Alba Iulia. Este redactor-șef al publicației „Studii și cercetări de etnologie" (din

1978). În 1993 obține titlul de doctor în etnologie cu teza *Ceata de feciori la români*. Colaborează la „Revista de etnografie și folclor", „Forschungen zur Volks – und Landeskunde" ș.a.

De la lucrarea *Butea junilor* (1976) la *Confrerii carpatice de tineret. Ceata de feciori* (1999), **M.** manifestă un interes constant pentru un obicei de iarnă întâlnit la „junii" din Transilvania. Aportul său constă în observarea nemijlocită a fenomenului și în îmbogățirea bibliografiei cu o sumă apreciabilă de documente. *Cutul. Eșantion de cultură și civilizație tradițională românească* (text apărut în „Studii și cercetări de etnologie", 1990) este o monografie temeinică a unei vechi localități din județul Sibiu, cu o existență menționată într-un document de la 1291. Bogate capitole sunt consacrate graiului local, ocupațiilor tradiționale, portului popular, datinilor și obiceiurilor, literaturii populare. *Folcloristica sibiană* (1999) configurează imaginea preocupărilor de culegere și studiere a creației populare în zona Sibiu de la începuturi (1677) până în prezent.

SCRIERI: *Creatori populari sibieni* (în colaborare cu P. Dumbrăveanu), Sibiu, 1975; *Butea junilor*, Sibiu, 1976; *Portul popular din județul Sibiu* (în colaborare cu Horst Klusch), Sibiu, 1978; *Eternități sibiene*, Sibiu, 1998; *Confrerii carpatice de tineret. Ceata de feciori*, Sibiu, 1999; *Folcloristica sibiană*, Sibiu, 1999. **Ediții:** I. Macrea, *De-aș mai fi odată june*, pref. edit., Sibiu, 1995; S. Fl. Marian, *Legende despre flori, insecte și păsări*, pref. edit., Sibiu, 1996; Septimiu Albini, *Scrieri*, pref. edit., Sibiu, 1998. **Culegeri:** *Cântecele noastre. Folclor poetic hunedorean*, Deva, 1969 (în colaborare).

Repere bibliografice: C. Catrina, *„Creatori populari sibieni"*, RMZ, 1976, 5; Laura Sârbu, *„Butea junilor"*, „Tribuna Sibiului", 1976, 29 octombrie; Titu Popescu, *Un fructuos bilanț editorial*, RMB, 1978, 9 februarie; A.G.[Anca Goția], *„Butea junilor"*, „Forschungen zur Volks - und Landeskunde", 1979; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *86–87*; Ioan Mariș, *„Confrerii carpatice de tineret. Ceata de feciori"*, „Tribuna culturală", 1999, 7 mai; Ana Grama, *Etnologia sibiană în contextul cercetării academice naționale*, „Rondul", 1999, 7 mai. *I.D.*

MOLCUȚ, Zina (Eufrosina) (4.IX.1930, Toracul Mare, Serbia – 15.XII.2004, Koblenz, Germania), istoric literar și editor. Este fiica Floarei și a lui Ion Molcuț, țărani. Urmează școala primară la Harmalâc, județul Caliacra (1937–1942), iar liceul la Constanța (1943–1945) și la Timișoara (1945–1951). Va absolvi Facultatea de Filologie a Universității din București (1955), unde în ultimii ani de studenție coordonează Cercul de literatură universală. Este angajată preparator la Catedra de istoria literaturii române a Filologiei bucureștene. În 1972 obține doctoratul cu o teză despre viața și opera lui Ștefan Petică. Din 1992 până în 1997 va fi conferențiar la Universitatea „Ovidius" din Constanța.

Debutând în 1959 la „Analele Universității București" cu studiul *Concepția lui Delavrancea despre artă*, **M.** publică apoi numeroase studii și articole în presa literară, susține comunicări științifice și conferințe, participă la simpozioane în țară și străinătate. Cadru didactic de vocație și de excepțional devotament, cercetătoare în domeniul istoriei literare și în teoria poeziei, caracterizată prin acribie și excelând prin meticulozitate, **M.** ambiționează exhaustivitatea. Se specializează în literatura română a secolului al XX-lea, analizând-o în context european cu fină pătrundere analitică și cu metode ce variază în funcție de obiect. Își câștigă aprecierea criticii de specialitate îndeosebi prin antologia *Simbolismul european* (I–II, 1983), însoțită de un amplu studiu, lucrare de excepție prin cuprindere și orizont. Mai înainte se remarcase prin competența dovedită în alcătuirea ediției critice *Scrieri* de Ștefan Petică (I–II, 1970–1974) și prin abordarea pluridisciplinară din teza de doctorat (publicată în 1980 într-o formă mult extinsă), dedicată aceluiași poet, analizat în contextul epocii sale. A mai publicat în „Luceafărul", „Tomis", „România literară" ș.a. studii, cu opinii originale și abordări inedite, despre Mihai Eminescu, Barbu Delavrancea, Liviu Rebreanu, Ioan Slavici, G. Bacovia, Al. A. Philippide, Adrian Maniu, Ion Barbu, Lucian Blaga ș.a. precum și micromonografii dedicate unor poeți germani aparținând curentului expresionist – Gottfried Benn, August Stramm, Ernst Stadler.

SCRIERI: *Ștefan Petică și vremea sa*, București, 1980. **Ediții:** Ștefan Petică, *Scrieri*, I–II, introd. edit., București, 1970–1974. **Antologii:** *Simbolismul european*, I–II, introd. edit., București, 1983.

Repere bibliografice: Paul Dugneanu, *„Ștefan Petică și vremea sa"*, LCF, 1981, 8; Valeriu Cristea, *O conștiință nouă*, RL, 1981, 33; Șerban Cioculescu, *„Simbolismul european"*, RL, 1983, 11, 12; Șerban Foarță, *Retușuri*, O, 1983, 12; Irina Mavrodin, *Simbolismul ca invariant și paradigmă*, MS, 1984, 2; Paul Cornea, *O antologie valoroasă*, MS, 1984, 2; Dumitru Micu, *O vastă panoramă a poeziei moderne*, MS, 1984, 2. *M.Dț.*

MOLDAVIA, revistă apărută la Bolgrad, lunar, din iunie 1939 până în martie 1940. Director este Ioan Șt. Botez, iar redactor, Vladimir Cavarnali. **M.** a început să apară ca o „revistă modestă în paginile căreia plastica și muzica, literatura și știința să găsească adăpostul necesar [...], în scopul călăuzirii oamenilor către lumea idealului" (*Cuvântul nostru*). Colaborează cu poezie Vladimir Cavarnali, Mihail Sorbul, Robert Cahuleanu (Andrei Ciurunga), George Meniuc, C. Aldea, I. Spulber, Octav Sargețiu, Gh. Gheorghiu, cu proză – Artur Gorovei, Augustin Z.N. Pop, Aurel G. Stino, C. Ardeleanu, E. Dumitrescu, Tatiana Gălușcă, iar cu studii și cronici – Artur Gorovei, Paul Mihail, Aurel G. Stino, G. Ursu, Aug. Z.N. Pop, Gh. Vrabie. Se publică traduceri din limbile rusă și cehă (Vladimir Cavarnali), japoneză (Al. T. Stamatiad) și italiană (Pimen Constantinescu). *A.Cb.*

MOLDOV (pseudonim al lui Marcu Taingiu; 16.X.1907, Dorohoi – 20.XII.1966, Baltimore, SUA) prozator. Între Marcu Taingiu, mărunt funcționar al firmei Zimmer din Dorohoi, prețuit de angrosiștii de vin și de ulei pentru că le scria petițiile adresate oficialităților, și descendentul, în linie urmuziană, avangardist **M.** pare că nu se poate stabili nici o legătură. Dotat cu un accentuat simț al umorului, cu talent actoricesc și cu un bagaj de cunoștințe apreciabil, cu toate că era autodidact, **M.** iese din anonimat datorită prieteniei cu Sașa Pană. În popasurile sale în orășelul de provincie, Sașa Pană organizează o șezătoare de artă și literatură nonconformistă, cu scopul de a edita o revistă. Aceasta apare la Dorohoi, în 1928, cu titlul „unu", și găzduiește în paginile ei și proza *Șmaie* aparținând lui **M.** Mișcarea de la „unu" inițiază și constituirea unui partid, o farsă de fapt, care

își propune să tulbure liniștea sălcie în care se complac autoritățile locale. Cum titlul prozei cu care a debutat aduce revistei o plângere la tribunal, fiindcă singurului angrosist din localitate i se păruse că fusese atinsă onoarea consoartei sale, **M.** schimbă numele personajului principal în Snax, se plătesc niște daune reclamantului și procesul se stinge. Revista „unu" va promova textele lui **M.**, semnate și M. T., Moldovanu, Sempronius Mac Tobacco: câteva fragmente cu titlul *Oglinzi*, precum și începutul unui roman, *Alfabet*, în care autorul își propunea să aloce un număr de pagini fiecărei litere, iar cuvintele să înceapă toate cu acea literă. Ocupat cu treburile legate de apariția revistei, el nu are timp să-și trieze sau să-și adune textele. O va face Sașa Pană, alcătuind opul intitulat *Repertoriu* (1935), și acesta neterminat, înrudit vizibil cu *Alfabet*. Într-un număr al revistei berlineze „Der Sturm" (1935), prozatorul se află într-o vecinătate onorantă cu Urmuz, Ilarie Voronca, Stefan Roll, Geo Bogza, B. Fondane, Raul Iulian, Aurel Zaremba. Totuși scrisul lui dovedește că sursele umorului urmuzian nu fuseseră exploatate întotdeuna fericit și nici depășite. Similitudinea între textele celor doi, începând de la maniera în care sunt denumite personajele și terminând cu rețeta avangardistă, îl plasează pe **M.** în seria de epigoni ai celebrului său confrate.

SCRIERI: *Repertoriu*, București, 1935.

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, VI, *111–112;* Straje, *Dicț. pseud., 455;* Sașa Pană, *Născut în '02*, București, 1973; *226–227;* Ov.S. Crohmălniceanu, *Figuri obscure din avangarda românească. Moldav, Dan Faur, Raul Iulian*, MS, 1990, 3–4; Pop, *Avangarda, 290–291;* Bejenaru, *Dicț. botoșănenilor, 166–167;* Rotaru, *O ist.*, IV, *98;* Ov. S Crohmălniceanu, *Evreii în mișcarea de avangardă românească*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 2001, *143–145, 194–195.* *N.Bc.*

MOLDOVA, gazetă politică și literară editată la Roman, săptămânal, între 15 iunie și 27 decembrie 1890. Redactor pentru partea literară și, probabil, cel care scrie în întregime acest periodic de orientare liberală este Eugen Vaian, prietenul lui G. Ibrăileanu și colegul acestuia în redacția revistei „Școala nouă". De altfel, **M.** iese la câteva zile după ce încetase să apară „Școala nouă". Probabil că îndatoririle pe care Vaian le avea în redacția noii gazete îl împiedicau să se mai ocupe de redactarea revistei scoase împreună cu Ibrăileanu. La **M.** se face simțită o ușoară tendință antijunimistă, de esență politică, nu și culturală. Un program literar gazeta nu are, dar Vaian continuă aici activitatea începută sub auspicii atât de favorabile la „Școala nouă". El publică versuri erotice, unele reluate din „Școala nouă", schițe inspirate din realitățile sociale ale vremii, o cronică satirică în versuri, traduceri din diverși scriitori francezi la modă și un ciclu de articole în chestiunea, la ordinea zilei, a naturalismului. Mai colaborează cu nuvele și cu o traducere din V.M. Garșin prozatorul Șt. Basarabeanu (V. Crăsescu). *R.Z.*

MOLDOVA, publicație apărută la Botoșani între 1 noiembrie 1904 și 15 noiembrie 1905, apoi între 15 noiembrie 1911 și 15 noiembrie 1912, purtând subtitlul „Organ politic, social, economic și literar". În a doua serie gazeta este condusă de un comitet, este editată sub îngrijirea lui Alexandru Șmelț și se dorește a fi „o oglindă fidelă a vieții, sub toate aspectele ei, din Moldova de Sus". În primii ani partea literară cuprinde câteva poezii de Artur Stavri și Al. Vlahuță și are un număr întreg (5/1905) consacrat comemorării morții lui Ion Păun-Pincio („concetățeanul nostru"). În paginile gazetei este reprodus un pasaj, intitulat *Moldoveni și munteni*, dintr-un articol al lui Mihai Eminescu, publicat în „Curierul de Iași" din octombrie 1877, și este găzduită o poezie a lui Lucien Bazin, *Un imn francez lui Eminescu*, în traducerea lui St.O. Iosif. În 1911 și în 1912 e prezent, tot mai des, Ion Sân-Giorgiu, fie ca poet, fie ca recenzent al unor volume de versuri recent apărute, semnate de D. Anghel, Cincinat Pavelescu, St.O. Iosif sau Victor Eftimiu, autori cărora li se consacră portrete pline de subtilitate și acuitate critică. Em. Ciomac publică și el poezii sau traduceri, alături de Const. Paul, Artur Enășescu și St.O. Iosif. Rubrici permanente: „Cronica bucureșteană", „Cronica botoșeneană", „Spicuiri din reviste" ș.a. **M.** găzduiește și traduceri din Lafcadio Hearn, Anatole France, Saadi și Turgheniev. *M.Ș.*

MOLDOVA, ziar apărut la București între 1 martie 1915 și 18 august 1916, sub direcția lui P.P. Carp. Consacrat aproape în întregime problemelor politice din lăuntrul și din afara țării, cu rubrici numeroase ce țin la curent cititorul cu evenimentele de pe diferite fronturi ale războiului, ilustrând cu fermitate ideile progermane și rusofobe ale lui P.P. Carp și ale Partidului Conservator, militând deschis pentru alipirea Basarabiei la patria-mamă, publicația nu abordează decât tangențial problemele literaturii. Scriitorii români sunt surprinși mai ales pe latura convingerilor și a gesturilor politice. În acest sens, sunt criticate luările de atitudine ale lui Barbu Delavrancea, Octavian Goga și N. Iorga, uneori prin publicarea unor documente cu pronunțat caracter polemic: sunt reproduse scrisoarea deschisă a lui Gala Galaction, *D-sale d-lui Barbu St. Delavrancea*, ca răspuns la acuzația că semnatarul ar colabora la ziare „vândute străinilor" (236/1915) și textul lui V. Sion, *Scrisoare d-lui Octavian Goga*, în legătură cu o afirmație a celui din urmă, „Cred în nimicirea Austriei". Pe de altă parte, sunt publicate pagini care sprijină politica ziarului, scrise de Constantin Stere (*Din carnetul unui solitar*, 193–205/1915, *Pentru ce sunt trădător*, 206–208/1915, discursul ținut la Cameră, „după notele stenografice", 241/1915) sau de Radu Rosetti (numeroase editoriale, fragmentele *Filofrănțuzism și Germanofobism* din cartea *Atitudinea României și războiul european*). Ideile politice promovate sunt sprijinite uneori de publicarea unor texte ale scriitorilor consacrați (de pildă, articolul lui Mihai Eminescu, *Idealul istoric al Rusiei, Rusia și Europa*). De asemenea, este comemorat V. Alecsandri, la un sfert de veac de la moarte, prin publicarea poeziei *Pohod na Sibir* și prin reproducerea discursurilor funerare ținute de I.G. Duca și Caton Theodorian (146/1915). Morții Reginei Elisabeta (Carmen Sylva) i se consacră trei numere (40–42/1916), cu un

conținut variat: versuri, proză, pagini memorialistice, testamentul redactat la Curtea de Argeș în 11/24 octombrie 1914. Poeziile, publicate sporadic îndeosebi în 1915, au în mare o temă comună: Basarabia și destinul ei, fiind reproduse versuri populare culese fie de Elena Sevastos, fie de D.C. Moruzi. Versurile cu acest subiect sunt selectate din Eminescu, Alecsandri, C. Stamati, G. Sion ș.a. Literatura străină este prezentă în rubrica permanentă „Foiletonul ziarului «Moldova»", unde texte din Leonid Andreev (*Șapte spânzurați*), din Maxim Gorki (*În temniță*) și din alți scriitori ruși demonstrează că atitudinea declarat rusofobă a publicației nu se răsfrânge în evaluarea literaturii ruse. Printre scriitorii traduși mai pot fi amintiți E.A. Poe (*Povești extraordinare*), Lafcadio Hearn, E.T.A. Hoffmann. Alții, ca G.B. Shaw, Gabriele D'Annunzio, Lev Tolstoi, Pierre Loti, Rabindranath Tagore sunt comentați în cuprinsul ziarului prin prisma ideilor și gesturilor politice. Cronicile teatrale, semnate G., H.G., L.R., apoi consecvent N.B. sau N. Boian, prezintă succint atât problema teatrului și a repertoriului în anii tulburi ai războiului mondial, cât și piesele jucate. L.R. înregistrează succesul piesei *Azilul de noapte* a lui Gorki, reprezentată, în traducerea lui Iosif Nădejde, la Teatrul Național din București, „dramă fără acțiune și fără subiect", gustată, totuși, de un public „prea obișnuit cu produse dramatice din fabricațiuni pariziene". Alți colaboratori: Alexis Nour, Ion Petrovici, Virgil Arion, Paul Arion. *A.-M.B.*

MOLDOVA, revistă care apare la Iași, bilunar, între 15 ianuarie și 15 aprilie 1918. Intenția declarată a redactorilor este de a oferi „o serie de producții cari, plecând de la informația și popularizarea culturală, să tindă spre creația originală". Fără să lase la o parte problema, la ordinea zilei, a întregirii României —, Alexis Nour, *Fie-ni pe suflet*, Pan Halippa, *Chestii basarabene* - revista se remarcă printr-o tematică bogată, de la poezie (D. Iov, Ion Ojog, N.I. Bontaș, Th. Scorțescu ș.a.) și proză (schița *Doi voinici* de Mihail Sadoveanu și *Kermesa „Minei și Pădurei"* de G. C. Stamatopol, un fragment din *Obsesiile războiului. Mutilații* de Eugen Relgis) la articole și eseuri. Astfel, Carol Drimer semnează cu pseudonimul Charles Remird un text comemorativ despre Ioan Păun-Pincio și studiul *Futurismul în literatură*, iar Gheorghe Savul publică articole ce vizează domeniul esteticii: *Cum vede Guyau viitorul artei*, *Concepții de critică artistică*, *Arta nouă germană în judecata franceză*, *Arta germană în cântarul lui Péladan*. Comentariile succinte pe marginea cărților nou-apărute, din rubrica „Claie peste grămadă", au un pronunțat accent critic. Lui Eugen Relgis îi sunt reproșate „penuria de acțiune și idei" și „lungimea descripțiilor" din volumul *Soare Răsare*, „volumaș de schițe, legende și însemnări japoneze", lui Ovid Densusianu i se neagă calitatea de poet, acesta rămânând „un filolog sârguincios și cu scrupule științifice". Sunt însă apreciate broșurile *Izvorul vieții* și *Lupii* ale lui Pavel Crușevanu („român basarabean de limbă rusă") în traducerea lui Alexis Nour, care „deocamdată e poate singurul care să mai subțieze ignoranța noastră în literatura poloneză, ucraineană și chiar rusească". *A.-M.B.*

MOLDOVA, periodic apărut la Bacău și, de la numărul 283/1944, la Deva, săptămânal, între 16 mai 1937 și 9 octombrie 1944. Este editat sub auspiciile Fundațiilor Regale. Director: Const. Sturzu. Adresându-se în primul rând „plugarilor și muncitorilor", publicația își propune „să-i îndemne la viață și făptură nouă", îndepărtându-se de „întreaga literatură electorală, otrăvită cu fel de fel de gânduri" (Const. Sturzu, *O credință și un program*). Se include în sumar poezie de N. Iorga, Agatha Grigorescu-Bacovia, George Lesnea, Sandu Russu, N. Radu, Ioan Grigorescu, N. Anghel, Apostol V. Antohi, Ion Vespremie, G. Tutoveanu, Al. Călinescu, D. Iov. Gazeta se remarcă prin interesul manifest pentru promovarea culturii locale. Astfel, proză publică D. Petrescu, Titi Cerchezeanu, Maria Sascău, iar articolele de critică literară sunt semnate de Dina Sturzu, I. Samson-Helegiu, Alex. Șandrea, I.I. Stoican, Mihail Spiridonică, Viorel Alecu, Const. Sturzu, Aurel G. Stino. Cartea străină este comentată de Jeanne Zlotescu și de Gabriela Vâlcu. **M.** mai găzduiește un articol al lui N. Iorga, intitulat *Iubite neam al meu!*, contribuții cu caracter politic, social, cultural și agrar, cugetări, epigrame, snoave. Alți colaboratori: Olga Nicolau-Stoika, Eleonora Gherasim, Dimitrie Bordea, Ion Tudorache, Eleonora Bordea, Vasile Dorneanu, Ștefan Mohor. *M.V.*

MOLDOVA

ZIAR SĂPTĂMÂNAL, INDEPENDENT, DE INFORMAȚIUNI, REPORTAJ ȘI PROPAGANDĂ CULTURALĂ

Director Prof. CONST. STURZU

Săptămâna

O credință și un program

Să întronăm vremi voevodale

STELE CĂLĂTOARE

Epigrame...

Cuvinte înțelepte

MOLDOVA, cotidian apărut la Iași în 1940–1941 și în 1943, având ca prim-redactor pe Adrian Pascu și fiind condus de un comitet format din I.Fr. Botez, Dem. Suțu, Al. Nichita. În afara unor cronici dramatice semnate de I. Fr. Botez și a unor poezii de Radu Gyr, între 26 august și 9 septembrie 1940 ziarul are săptămânal o pagină intitulată „Moldova literară și artistică". I.Fr. Botez va publica aici câteva articole: *Conștiința scriitoricească*, *Cum devii gazetar* ș.a. Remarcabile sunt contribuțiile lui Eugeniu Coșeriu, prezent cu poezii (*Imn nocturn*), cronici literare, printre care și la *Cultură și literatură*, o ediție din G. Ibrăileanu, unde este subliniată mai vechea afirmație a criticului privitoare la faptul că „Moldova este cea care are mai pronunțat caracterul de specific național în scrieri". O cronică semnată cu criptonimul A. B. se intitulează *Titu Maiorescu văzut de E. Lovinescu* și se referă, de asemenea, la apariții recente. *M.Ș.*

MOLDOVA, revistă care apare la Chișinău, lunar, din iulie 1966. La început a fost patronată de Comitetul Central al Partidului Comunist al RSS Moldova, iar din 1990 de Ministerul Culturii al Republicii Moldova. Primul redactor-șef a fost Nicolae Dorofeev, urmat de Mihail Gh. Cibotaru și de Leo Butnaru. **M.** este cel mai important magazin cultural din Republica Moldova în perioada postbelică. Alături de materiale propagandistice, în paginile ei au fost publicate numeroase articole, studii, cronici, reportaje despre cultura și literatura autohtonă, despre problemele vieții spirituale locale, versuri și proză. Începând din 1984 textele literare sunt grupate în suplimentul „Biblioteca «Moldovei»", cuprins în corpul revistei. Rubricile permanente sunt „Ramuri", „Orbitele frumosului", „Armonia", „Solaris", „Autograf pentru Moldova", „La gura sobei" ș.a. *A.Cb.*

MOLDOVA COPIILOR, periodic apărut la Iași, săptămânal, între 8 iulie 1941 și 13 iunie 1942, sub direcția lui Adrian Pascu. Revista se adresează celor mici, cu texte adecvate. Se reproduc câteva povești ale lui I. Creangă (*Punguța cu doi bani* ș.a.) sau se scriu texte speciale pentru copii, semnate de Al. Lascarov-Moldovanu, Vl. Focșa, C. Moruzan (poezii), precum și istorioare, glume, povești moralizatoare, basme semnate de C. Nonea, Vasile V. Lovinescu, Victor Munteanu, Costel Popovici, N. Mihăescu-Nigrim ș.a. *M.Pp.*

MOLDOVA DE JOS, periodic apărut la Galați, săptămânal, între 11 decembrie 1927 și 13 mai 1928, apoi anual, în 1929 și 1930. Director: Const. Calmuschi, secretar de redacție: Grigore Vêja. Începând cu anul al doilea de apariție, sub direcțiunea lui I. Gherincea, subtitlul devine „Revista Universității Populare din Galați". Principalul deziderat exprimat în *Programul nostru* ar fi acesta: „să ne scoborâm în masele căutătoare de cultură", chiar dacă aria acoperită va fi limitată: „vom fi fericiți dacă – fără vreun gând de regionalism [...] – vom putea produce roade în această parte a Dunării de Jos, în Dobrogea nordică și în înstrăinata Bucovină". Ca publicație de propagandă, cuprinde rezumate ale cursurilor și conferințelor ținute în cadrul Universității Populare, abordând diferite discipline. În afară de aceste texte, se publică poezie de Cornelia Buzdugan, Gr. Vêja, C. Z. Buzdugan, C.I. Caranfil, Al. Crăciun Fostini, M. Stelescu și proză semnată de I. Gherincea și Ioan Licea. Dintre contribuțiile științifice se remarcă serialul *Istoria Galaților prin călători străini* de Gh. N. Munteanu-Bârlad, articolele lui Al. Bogdan (*Din psihologia mulțimilor*, *Teatrul școlar în viața modernă*), C. Z. Buzdugan (*Ofensiva culturală*) sau N.N. Lenguceanu. Mai semnează Emanoil Constantinescu, Ionel N. Ionescu, Grigore Mihail Cotlaru, Ovidiu Manițiu ș.a. C. Z. Buzdugan traduce primele două cânturi din *Infernul* lui Dante, precum și *Albatrosul* lui Baudelaire. Revista contribuie în mod substanțial la impulsionarea vieții culturale locale. *M.V.*

MOLDOVA DE LA NISTRU, revistă apărută la Chișinău de la 1 ianuarie 1920 până în noiembrie 1922; există și câteva numere din 1925. Până în decembrie 1921 a apărut săptămânal, apoi lunar. Din comitetul de conducere au făcut parte Leon T. Boga, Elena Alistar, Sergiu Cujbă, Teodor Inculeț, Tudor Pamfile ș.a. Director literar, pentru un timp, a fost Iorgu Tudor, iar prim-redactori Andrei Murafa, N. Dăscălescu, Vasile Semaca, Teodor Inculeț. Din ianuarie 1921 Dim. Păun devine director-proprietar al publicației. Articolul-program *Către cititori* promite o gamă amplă de informații despre Basarabia, însoțite de ilustrații. În conformitate cu programul sunt alcătuite rubricile „Instituții basarabene", „Deputații Basarabiei", „Figuri din Chișinău", „Vederi din Basarabia", „Scriitori de origine basarabeană" ș.a. În plan literar-artistic, revista își orientează activitatea în mai multe direcții: popularizarea clasicilor (Alecu Russo, Vasile Alecsandri, Ion Creangă, Mihai Eminescu), asimilarea valorilor străine prin traduceri și prelucrări (din A.S. Pușkin, M.I. Lermontov, L.N. Tolstoi ș.a), promovarea patrimoniului literar contemporan (Octavian Goga, Panait Cerna, Mihail Sadoveanu, Nușși Tulliu, Liviu Marian, Tudor Pamfile). Sunt prezenți cu versuri, proză, publicistică ori cu amintiri Elena Dobroșinschi, Pan Halippa, Elena Alistar, Iorgu Tudor, N.N. Beldiceanu, Anton Lutcan, iar Sergiu Cujbă publică în mai multe numere balada *Fuga din robie*. O preferință a revistei a fost Al. Mateevici. În numărul inaugural se tipăresc *Limba noastră* și *Hristos pruncul*. Ulterior au fost inserate *Cântec de leagăn* și traducerea poemului *Păcătoasa* de A.N. Tolstoi. *S.P.*

MOLDOVA LITERARĂ, revistă apărută la Cernăuți, săptămânal, între 25 septembrie și 22 noiembrie 1919, având subtitlul „Literatură, artă și știință". Redactată de Mihail Voinea și de I.D. Protopopescu, publicația își propune să promoveze, „în locul literaturii străine de deznaționalizare",

„literatura pur românească, creația geniului românesc", să realizeze „un nou mediu de îndrumare pentru tineretul bucovinean" și „să deschidă fraților bucovineni comorile literare ale României" (*Cuvântul nostru*). **M. I.** are meritul de a fi mobilizat forțele locale în vederea realizării programului renașterii culturale după Marea Unire. Poezie publică G. Rotică, I.D. Protopopescu, Vladimir Nicoară. Se include în sumar proză de Mihail Sadoveanu (*Cu ochii la cer*), C. Paltin, Mihail Voinea. Revista mai conține articole reproduse — *Bucovina* de Duiliu Zamfirescu, *Literatura pentru cei mulți și dornici* de Gala Galaction —, precum și diferite contribuții pe teme muzicale și teatrale. Alți colaboratori: Corneliu Moldovanu, D. Stăncescu, Victor Ghițulescu. *M.V.*

MOLDOVÁN Gergely (12.III.1845, Gherla – 6.VIII.1930, Cluj), folclorist, traducător și gazetar. A urmat Liceul Romano-Catolic din Cluj, remarcându-se și ca redactor al revistelor școlare „Hajnal" și „Speranția", realizate de cenaclurile literare maghiar și român. După studii de drept făcute la Universitatea din Cluj, funcționează ca inspector școlar al județului Turda-Arieș (1876–1886). Profesor de limba și literatura română la Universitatea din Cluj (1886–1919), în 1892–1893, 1902–1903 este decanul Facultății de Filologie, iar în 1906–1907, rectorul Universității. Din 1889 lucrează ca raportor pentru secția română a Societății Etnografice a Ungariei. Primele sale scrieri au apărut în „Aurora română", „Familia" și „Umoristul". După unele divergențe de opinie, legăturile sale cu publicațiile românești vor fi întrerupte în 1871, **M.** colaborând ulterior doar la periodice maghiare. A scos la Cluj revista „socială-științifică-literară" „Ungaria" (1891–1898), editată în limba română, cu suplimentul „Román-magyar Szemle" în maghiară, **M.** semnând ca redactor și editor Grigoriu Moldovan.

Prin activitatea sa de scriitor, folclorist și traducător, **M.** a slujit apropierea dintre români și maghiari, stăruind asupra cunoașterii reciproce. A publicat studii și articole despre personalități ale literaturii române (V. Alecsandri, D. Bolintineanu, Gh. Șincai, Andrei Mureșanu) sau despre dezvoltarea nuvelisticii, a romanului și teatrului românesc. Aceste scrieri, împrăștiate în periodicele din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, vor fi adunate în două volume apărute sub titlul *A románság* (1895–1896). Ca folclorist, **M.** elaborează o serie de studii despre diferite aspecte și specii ale folclorului literar românesc. Se ocupă în mai multe rânduri de poezia populară, încercând să îi schițeze o imagine de ansamblu ori să prezinte câte o specie (doina, descântecul, poezia obiceiurilor etc.). A realizat un număr însemnat de traduceri din folclorul românesc, adunate în volumele *Román népdalok és népballadák* (1872), *Román közmondások* (1882) și *Koszorú a román népköltészet virágaiból* (1884). A participat la realizarea monografiei județului Alba, ca autor al volumului consacrat românilor din acest județ (*Alsófehér vármegye román népe*, 1899). A scris în tinerețe poezii modeste. Mai reușite vor fi nuvelele și povestirile sale inspirate din viața satului românesc. Din aceeași inspirație s-au născut piesele de teatru *Szép Iliána* (1878), *A falu ládája* (1881) și *Flórika szerelme* (1901), jucate cu succes pe scena teatrelor maghiare ale epocii.

SCRIERI: *Nyílt levelek Urechia A. Lászlóhoz* [*Scrisori deschise către V.A. Urechia*], Cluj, 1894; *A románság* [*Românii*], I-II, Nagybecskerek, 1895–1896; *A magyarországi románok* [*Românii din Ungaria*], Seghedin, 1913; *Saguna András*, Budapesta, 1916. **Traduceri:** *Román népdalok és népballadák* [*Cântece populare românești și balade*], Cluj, 1872; *Román közmondások* [*Proverbe românești*], Cluj, 1882; *Koszorú. A román népköltészet virágaiból* [*Cunună din florile folclorului românesc*], Cluj, 1884.

Repere bibliografice: Szinnyei József, *Moldován Gergely*, în Szinnyei József, *Magyar írók élete és munkái*, IX, Budapesta, 1903, *121–125*; Chendi, *Scrieri*, III, *65–69*, *417*; Várady Aurél, *Moldován Gergely*, „Pásztortűz", 1930, 14–15; *Magyar irodalmi lexikon*, II, Budapesta, 1965, *260*; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *88–89*. *O.K.*

MOLDOVAN, Ioan (21.III.1952, Mureșenii de Câmpie, j. Cluj), poet. Este fiul Anei (n. Imbuzan) și al lui Ioan Moldovan, milițian, apoi șofer. Urmează școala generală și Liceul „Gh. Barițiu" (1967–1971) în Cluj, în acest timp frecventând cenaclul liceului, precum și cenaclul „Lucian Blaga" al elevilor clujeni. În timpul studenției (1972–1976) la Facultatea de Filologie, secția română-latină, a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, este redactor, apoi secretar general de redacție la revista „Echinox" (1975–1976). După absolvirea facultății este profesor de română și latină în Maramureș, la Cavnic (1976–1979), la Baia Sprie (1979–1980), unde înființează cenaclul artistic „Prisma", și la Baia Mare (1980–1989), unde participă la ședințele cenaclului „Nord" și face parte din colectivul de redacție al publicației literare „Maramureș". Este redactor din 1989, redactor-șef din 1990 la revista „Familia" din Oradea. Între 1997 și 2000 deține funcția de consilier-șef la Inspectoratul pentru Cultură al județului Bihor, tot în 1997 devenind lector la Universitatea din Oradea. Debutează cu versuri în revista „Zorile" a Liceului „Gh. Barițiu" (1969), în anul următor fiindu-i publicate poezii în suplimentul „Preludiu" al ziarului „Scânteia tineretului". Prima carte, *Viața fără nume*, îi apare în 1980.

Format în cercul revistei „Echinox", **M.** intră imediat după debutul editorial în atenția criticii, fiind apreciat ca „un poet matur, unul din cei mai serioși reprezentanți ai tinerei generații" (Ion Cristofor). Din aceeași perspectivă a generației '80 Ioan Milea avansează ideea că pe lângă afirmarea unui poet autentic, volumul *Viața fără nume* are meritul „de a fixa prin el însuși, și totodată în chip aproape simbolic, momentul deosebit prin care trece azi poezia română". Autorul este — cum îl recomandă Ion Pop — un „poet al meditației grave și al emoției supravegheate de intelect, la care confruntarea dintre *scris* și *trăit* deține o poezie centrală". Poetul refuză revărsarea necenzurată a sentimentelor, având reticențe față de ceea ce criticul numește „întâmpinarea exclamativă", sechelă taxată ironic într-un vers: „Pubelele de pe mal sunt pline de exclamații reziduale". Înscriindu-se într-un dialog explicit și

implicit cu cărțile, el mărturisește preocuparea pentru strunirea verbului prin travaliu: „Scriu cu aceeași grijă cu care sărut o sabie". Meditează la „bunăcrești erea inspirației" („există o bunăcrește re a inspirației: de a nu se amesteca / dincolo de râu"), expresie care ar presupune „legitimul rămășag cărturăresc" al poetului de a codifica ideea pe mai multe etaje (Dinu Flămând), dar în care se distinge mai ales delimitarea privind „marea trecere"(râul) văzută la nivelul materiei cvasianonime, desemnată ca „viață fără nume". Tema de adâncime și obsesia fundamentală constă într-o meditație, caracteristică pentru lirica modernă, care își conține și comentează propria definiție. Discursul liric interogativ este susținut de lanțul tensional „între ființa rostitoare și lucruri, între verb și lumea obiectelor, între poet și cuvintele moștenite" (Ion Pop). Fiind un virtuoz al imaginii, **M.** realizează o conjugare între planurile notației concentrate și austere asupra lumii elementare și nivelurile reflexive referitoare la creație. El aspiră să cuprindă în cuvânt o experiență dublă, efort generator de melancolie, mărturisit într-un text care vorbește despre condiția poetului: „mi-am întocmit un dosar în care povesteam visele/vanitos, creionul chimic nota data nopții/ ulterior am aflat că visul nu poate fi utilizat ca o amprentă/că personificarea e un procedeu artistic și că /«un sentiment nu poate fi înlocuit decât/de un alt sentiment/de o intensitate egală sau mai mare»// mi-am privit mâinile erau verzi și vechi/lipit de acest pământ/ chipul mi se umplea repede cu mici vietăți străvezii/am închis ușă după ușă/mai târziu am citit și m-am liniștit". În ultimă instanță raportul dintre text și viață se anulează generând viața textului, iar „întrebarea dacă poemul este altceva decât viața" rămâne numai un retorism tulburător. Sub aparența simplității se remarcă efectul contrastelor, rupturile de sintaxă, modul insolit de a exploata alegoria, ermetismul distilat, forța de concentrare a expresiei și construcția supravegheată. Vreme de două decenii, de la *Viața fără nume* la *Tratat de oboseală* (1999), nu se pot observa schimbări spectaculoase în lirica lui **M.**, care și-a găsit de la început direcția proprie, dar se înnoiește cu discreție și inteligență, experimentând semnificativ, fără să-și trădeze amprenta inițială. În *Exerciții de transparență* (1983) el își cultivă predispozițiile ca poet al realului surprins în aspectele domestice și înnobilat de ideea armoniei universale prin participarea senzorială la viața nesfârșită a cosmosului. Versurile acumulează o neliniște tulbure: „Umbra ta de femeie singură / taie frigul / și-l risipește / pe caii / din imaginație / Licornii ridică privirea din podea / Afară corbii nu mai sfârșesc de căzut / în lumina roșie a iernii" (*O dimineață*). Alături de „naivitate" apar notele expresioniste în formule care au rolul de a declanșa memoria culturală a cititorului (Gheorghe Perian). Critica sesizează acum o relativizare a modalităților poetice și o aliniere moderată, prudentă la canonul postmodernismului. Pe traseul a două motive, singurătatea și melancolia, un splendid poem încheie cartea: „Ca să fiu sincer / nici cu trupul / nici cu sufletul n-am ajuns la vreo concluzie // Dar dacă lumina s-ar putea sfâșia / un adolescent ar irupe ca o odă pindarică / în acest orășel transilvănean / încleștat în aer // Țin lumânarea în mâna stângă / și aștept noile glume // Întotdeauna după ploaie / am un moment de derută / mă voi naște / ori / mă voi întoarce / pe locul singurei singurătăți" (*Nici o concluzie*). Și în *Insomnii lângă munți* (1989) autorul investește în viziunea poetică bine articulată și apelează la modalitatea aluzivă pentru a amplifica dimensiunea ascunsă. Balansul între viață și carte continuă, iar mecanismul poetic constă în „încadrarea unei exultanțe într-un halou nostalgic, precipitarea notației spre o intensitate vizionară și reculul în melancolie" (Al. Cistelecan). Imaginarul se îmbogățește cu forme geografice și dimensiuni astrale: munții, marea, cerul, pădurea, soarele, luna, cosmosul (care adăpostește „cuvinte noi", ca pentru o continuă „facere"). Deși e un elegiac mizând pe clar-obscur, poetul se dovedește și un visător care creează reverii fantaste în tipare expresioniste. El este „un expresionist care nu cultivă însă beatitudinile și imponderabilele naturii, ci semnele ei amenințătoare" (Eugen Simion), ca, de exemplu, în „Să ne adăpostim, stele / bâjbâie în întuneric clătinând frunzele, norii de-alcool / Ceva de nerecunoscut stă prin preajmă și încrețește apa flămândă" (*Pădure*). Tulburând imaginea conturată anterior, *Arta răbdării* (1993) exprimă mai pregnant o criză în fond fertilă. Notarea „stării de fapt" și echivalarea ei cu „mainimicul" individualizează „noul sezon elegiac" anunțat într-un poem în care tristețea mallarmeană a cărnii este consonantă cu aceea a lecturii. Motivele dominante sunt „mainimicul" și „docta puella", primul, „semnul pierderii

de substanță a lumii, emblema elegiei acestei pierderi" (Ion Pop), înlocuind „viața fără nume" din primele două cărți cu imaginea existenței situate sub semnul derizoriului. Experiența decisivă a eului poetic înseamnă acum conviețuirea cu „mainimicul", iar textul poetic constă în „ideograme ale mainimicului pătând cu un sânge poetal foaia verde". Titlul *Scurtă proză*, frecvent în acest volum, nu se referă atât la aspectul formal al textului sau la atracția exercitată de prozaic asupra liricului, ci indică mai degrabă obiectul acestuia: prozaismul descurajator. *Docta puella*, proiecția duios-ironică a duhului livresc, o umbră de „fecioară Geraldine" (Ion Pop), înlocuiește îngerul tradițional în dialogul (sau „lupta") scriitorului cu el însuși. Poetul echinoxist refuză tradiția angelică, ia în deriziune vechiul motiv pentru a-l înlocui cu o variantă mai sofisticată și mai umanizată. *Docta puella* (prezent și în *Viața fără nume* și *Insomnii lângă munți*) devine obsesie tematică în cartea cu cele mai multe fantasme feminine. Astfel, într-o *Scurtă proză* („Lumina aurie, uleioasă și aromată..."), alegorică și onirică, două adolescente sunt două grațioase *puellae*, dacă nu docte, cel puțin enigmatice ca două tinere magiciene deținătoare de secrete. Procedeu important și aici, intertextualitatea vizează îndeosebi două spații poetice prestigioase: universul eminescian, exploatat ca termen de contrast (nota dureros-ironică a modelului desolemnizând discursul alienării), și universul bacovian, aflat la altă extremă a oboselii de a fi. În *Tratat de oboseală* **M.** își propune asumarea sentimentului inconsistenței. Dezamăgirea poetului se nutrește din derizoriul naturii umane, el scrie acum poemele amurgului, obsedat de trecere, senectute și extincție. Melancolia împuținează lumina, *docta puella* își pierde grația și aparține trecutului, intertextualitatea își diversifică orizontul referințelor, „mainimicul" devine terorizant, „scurtele proze" nu mai au aura oniricului, o mecanică absurdă se instalează în ritmul curgerii cotidiene. Himera poemului hrănește textul cu virtualitatea sa perpetuă, un jurnal face inventarul iluziilor spulberate, iar accentul pe temporalitate (chiar din titluri: *Sâmbătă de februarie, Duminică de ianuarie, Joi de februarie, Luni de noiembrie* ș.a.) intensifică concretețea stării agonice. Coerența universului poetic și solidaritatea autorului cu ipostazele sale anterioare sunt confirmate de antologiile *Avantajele insomniei* (1997) și *O uitare de texte* și *Interioarele nebune* (2002). Afirmația de la începuturile liricii lui **M.**, „noi însă avem scurte rezumate sub stern / o bibliotecă unduitoare / și nu putem pătrunde cu tot trupul în spărtura zilei", își găsește un ecou târziu în „uitarea de texte", care înseamnă de fapt o rememorare de texte în sensul anamnezei platoniciene. Textele de critică și istorie literară, atât cele din presă, cât și numeroasele articole din *Dicționarul scriitorilor români*, coordonat de Mircea Zaciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu, dovedesc o privire percutantă și instrumente moderne pentru realizarea exegezei literare.

SCRIERI: *Viața fără nume*, pref. Ion Pop, Cluj-Napoca, 1980; *Exerciții de transparență*, București, 1983; *Insomnii lângă munți*, București, 1989; *Arta răbdării*, Cluj-Napoca, 1993; *Avantajele insomniei*, Timișoara, 1997; *Tratat de oboseală*, Cluj-Napoca, 1999; *O uitare de texte*, Botoșani, 1999; *Interioarele nebune*, Cluj-Napoca, 2002.

Repere bibliografice: Constanța Buzea, *„Viața fără nume"*, AFT, 1981, 1; Laurențiu Ulici, *Textul și viața*, RL, 1981, 4; Dinu Flămând, *Bunăcrești în inspirației*, VST, 1981, 5; Ioan Milea, *Viața și numele*, ECH, 1981, 1-3; Ion Cristofor, *Volume de poezie*, ST, 1981, 4; Radu Săplăcan, *„Viața fără nume"*, TR, 1981, 20; Radu G. Țeposu, *Poezia unei promoții*, ECH, 1981, 4-5; Gheorghe Perian, *Poeți tineri*, VTRA, 1981, 7; Al. Cistelecan, *„Viața fără nume"*, F, 1981, 8; Florin Mugur, *Ioan Moldovan și prefațatorul său*, ST, 1981, 8; Daniel Dimitriu, *Șase schițe pentru un tablou de familie*, „Scânteia tineretului", 1981, 9944; Al. Cistelecan, *„Exerciții de transparență"*, F, 1984, 7; Dan C. Mihăilescu, *„Exerciții de transparență"*, T, 1984, 7; Marius Lazăr, *Ioan Moldovan (Poezia '80)*, AST, 1984, 10; Tartler, *Melopoetica, 21-23*; Gheorghe Perian, *Poeți ce vin*, VTRA, 1985, 1; Cristian Livescu, *Profiluri contemporane. Doi tineri poeți*, F, 1985, 8; Eugen Simion, *Poezia „ca o vertebră de aur"*, RL, 1990, 1; Al. Cistelecan, *Echinoxita. Alte seri la Mircești*, VTRA, 1990, 2; Ioan Milea, *Ioan Moldovan în lumina melancoliei*, TR, 1990, 13; Mircea Mihăieș, *Turneul candidaților*, O, 1990, 10; Țeposu, *Istoria, 72-73*; Ion Simuț, *Ideograme ale mainimicului*, F, 1994, 1; Nicolae Oprea, *Arta poetică a răbdării*, „Calende" 1994, 4-5; Ion Mureșan, *Noul sezon elegiac*, TR, 1994, 49; Borbély, *Xenograme, 103-105*; Pop, *Pagini, 236-239*; Marin Mincu, *Un „tratat de oboseală"*, CNT, 1999, 42; Tudor Cristea, *Himera poemului*, CNP, 1999, 9-10; Mircea A. Diaconu, *Fețele poeziei*, Iași, 1999, *152-154*; Milea, *Sub semnul, 136-142*; Andrei Bodiu, *Spre un ideal al clarității?*, OC, 2000, 4; Alexandru Vakulovski, *De la creier de aur la cadavru în descompunere*, APF, 2000, 6; Gheorghe Grigurcu, *Analiză lirică*, RL, 2000, 40; Lucian Scurtu, *O (re)numerare de texte*, „Vest", 2000, 491; Bucur, *Poeți optzeciști, 129-135*; Cistelecan, *Top ten, 171-174*; Grigurcu, *Poezie*, II, *142-153*; Marin Mincu, *Poeticitate românească postbelică*, Constanța, 2000, *365-367*; Mihai Vakulovski, *Din malaxorul lui Ioan Moldovan*, APF, 2001, 2; *Dict. scriit. rom.*, III, *269-271*; Irina Petraș, *Locuri poetice sau Despre „mainimic"*, APF, 2002, 7-8; *Dict. analitic*, IV, *641-643*. *M.In.*

MOLDOVAN, Silvestru (1861, Agârbiciu, j. Cluj – 31.V.1915, Sibiu), gazetar și prozator. Este fiul Mariei, originară dintr-o familie de români macedoneni, și al protopopului Simion Pop Moldovan. Învață mai întâi la Cluj, urmează liceul la Brașov și face studii de filosofie la Cluj și Viena, absolvind în 1884. Funcționează ca profesor supleant de geografie, istorie și limba maghiară la Brașov (1885-1887), devenind ulterior director al unei tipografii din Sibiu și redactor la publicațiile „Telegraful român", „Tribuna", „Foaia poporului". Va edita revistele „Rândunica" (1894-1895) și „Femeia și familia" (1903). În 1911 este numit director al „Gazetei Transilvaniei". În toate aceste periodice au apărut sub semnătura sa o serie de studii geografice (unele adunate și în volum), basme și anecdote. Împreună cu N. Togan a publicat *Dicționarul numirilor de localități cu poporațiune română din Ungaria* (1909). **M.** a fost membru al câtorva societăți științifice, printre care Societatea Geografică Română.

Încă din tinerețe **M.** se lasă cucerit de farmecul poveștilor și legendelor populare, pe care le va prelua și repovesti în pagini cu o mare circulație în Transilvania. Relatate într-un stil îngrijit, în tonul și cu fabulația tradițională, toate aceste basme reușesc să captiveze atenția. Dacă poveștile au fost adunate în volume de sine stătătoare, legendele sunt presărate în număr mare în cuprinsul monografiilor *Zarandul și Munții Apuseni ai*

Transilvaniei (1898) și *Ardealul* (I-II, 1911-1913). Descrierea locurilor, stabilirea însemnătății lor istorice și economice, surprinderea oamenilor cu obiceiurile, portul și ocupațiile lor sunt realizate în cele două lucrări într-o manieră mai mult literară decât științifică. Preocupat de exactitatea informațiilor geografice, istorice, etnografice, **M.** este întotdeauna sensibil la farmecul naturii și la frumusețea legendelor.

SCRIERI: *Păcală și Tândală*, Sibiu, 1884; *Povestea lui Ignat*, Sibiu, 1885; *Îndărătnicul*, Sibiu, 1885; *Fiica a nouă mame*, Sibiu, 1885; *Lumea proștilor*, Sibiu, 1886; *Țara noastră*, Sibiu, 1894; *Zarandul și Munții Apuseni ai Transilvaniei*, Sibiu, 1898; *În Panteon. Mormintele marilor noștri bărbați de la 1848-1849*, Sibiu, 1901; *Nichita Balica*, Sibiu, 1904; *Găsitul. Punga cu noroc și căciula fermecată* (în colaborare cu Emil V. Degan), Sibiu, 1904; *Ulisse, regele din Ithaca*, Sibiu, 1905; *Edip, nenorocitul rege din Teba și alte întâmplări din vechime*, Sibiu, 1906; *Șir nesfîrșit... Un mic capitol din viața foilor române din Ungaria*, Sibiu, 1906; *An Împărat și fetele lui*, Sibiu, 1907; *Anecdote*, Sibiu, 1907; *Povești*, Sibiu, [1908]; *Noi – și ceilalți români*, Sibiu, 1909; *Ardealul*, vol. I: *Ținuturile de pe Olt*, vol. II: *Ținuturile de pe Mureș*, Brașov, 1911-1913.

Repere bibliografice: Andrei Bârseanu, *Istoria școalelor centrale române gr. or. din Brașov*, Brașov, 1902, *588*; *Silvestru Moldovan*, „Almanahul scriitorilor de la noi", 1914, *111-118*; Vasile C. Osvadă, *Un vrednic gazetar ardelean: Silvestru Moldovan*, „Almanahul presei române", 1926, *82-84*; Petrea Dascălu (Ion Agârbiceanu), *Amintiri recunoscătoare*, LU, 1935, 46; Ion Breazu, *Literatura „Tribunei" (1884-1895)*, DR, 1934-1935; *Dicț. lit. 1900*, *585*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *271-272*. *C.Bz.*

MOLDOVA NOASTRĂ, revistă apărută la Chișinău, lunar, între 1 martie și mai 1921, editată de Cercul Cultural „Mărășți". Scopul declarat este de a „duce graiul strămoșesc în cele mai depărtate unghiuri ale Basarabiei". Ca secretar de redacție funcționează C.A. Ignătescu, iar în numărul inaugural se consemna că revista va fi redactată „de cele mai de seamă pene din Basarabia și de peste Prut". **M. n.** a publicat recenzii, cronici, bibliografii. Se reproduc pagini din M. Eminescu, I. Creangă și G. Coșbuc. Colaborează Leon Donici, Liviu Marian, Tudor Pamfile ș.a. *S.P.*

MOLDOVA NOUĂ, publicație apărută la Iași și București, trimestrial, din 1935 până în 1941, ca organ al Asociației Culturale a Transnistrenilor. O mare parte din articole sunt în limbile română, germană și italiană. Director-fondator este Nichita Smochină. În articolul-program sunt expuse principiile revistei: „Obiectivitatea, adevărul științific, ideea națională și cultura generală cu privire la locuitorii [regiunii Transnistria] și la «moldovenii» din întreaga Uniune a Rusiei Federative". În prefața la numărul 5/1939 se menționează că „pe lângă cercetarea fenomenului trasnistrean, revista se va ocupa cu alte studii privind relațiile istorice și culturale dintre românii și slavii de răsărit". Rubricile mai importante se intitulează „Moldavica", „Varia", „Cronica". Principalii colaboratori sunt Nichita Smochină, Onisifor Ghibu și Pan Halippa. Se publică și texte de Teodor T. Burada. În mai multe studii sunt abordate problemele limbii române din provincie. Publicația a strîns în jurul ei forțe culturale și literare ale românilor refugiați din Transnistria. *V.C.*

MOLDOVANU, Corneliu (pseudonim al lui Corneliu Vasiliu; 15.VIII.1883, Bârlad – 2.IX.1952, București). Este fiul Roxanei (n. Răscanu), fiică de preot, și al negustorului Dimitrie Vasiliu, nepot al lui Hagi Vasile. După școala primară urmată în Bârlad, cursul mediu la Liceul Internat din Iași și studii la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (fără trecerea licenței), devine funcționar la Creditul Agricol (1901-1902), pedagog la liceul particular „Lyautey" (1902-1903), secretar al Conservatorului de Muzică și Artă Dramatică (1904-1911) și profesor de literatură dramatică tot aici, până în 1916. După război va funcționa ca director al Teatrului Național din București și director general al teatrelor (1924-1928), secretar, vicepreședinte și președinte al Societății Scriitorilor Români (1921-1923, 1933-1935). Din 1901 activează în presă: e corector la „Cronica", lucrează, în 1918, la „Viitorul", colaborează la numeroase periodice, printre care „Paloda" din Bârlad (unde a debutat, în prima clasă de liceu), „Paloda literară" (este unul dintre membrii fondatori), „Făt-Frumos", „Revista mondenă", „Epoca literară", „Floare-albastră", „Pagini alese", „Literatură și artă română", „Revista idealistă", „Sămănătorul", „Convorbiri literare", „Convorbiri critice", „Falanga", „Țara nouă", „Flacăra", „Ilustrațiunea națională", „Tribuna", „Românul", „Luceafărul", „Cosinzeana", „Universul", „Naționalul", „Epoca", „România", „România nouă", „Mișcarea". Editorial, debutează în 1907, cu volumul de poezii *Flăcări*.

Culegere de „poezii erotice", în realitate conținând și versuri de caracter contemplativ, elegiac, prima carte a lui **M.**,

Desen de Marcel Iancu

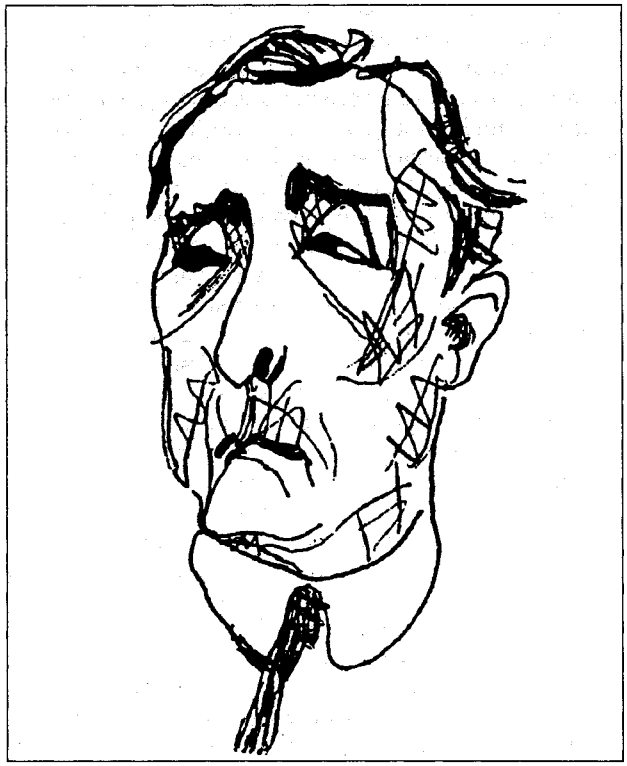

și în măsură sporită cele următoare, procură bucurie estetică mai ales prin proiecția iconografică. Declamațiile de orice fel, patriotice, morale, filosofice, erotice, sunt aproape comune în pofida versificației impecabile, în schimb memoria reține „tablouri" ca acela, nocturn, al cetății fără viață din *Pustietate* („În hlamida nopții, stropită cu aur și foc,/ Cetatea-și îmbracă cuprinsul sub farmec de lună;/ Străjerii dau zvoană, strigând din soroc în soroc/ În turnul de pază trist cornul pândarului sună..."), miniaturi cu figurație romantică, de genul celei din *Jupâniță*, sau spectacolul terifiant al secetei din poema *Cetatea Soarelui*, întrecut în putere plasticizantă doar de cel din *Seceta mare* de Tudor Arghezi: „Dorm vinete lanuri, dorm văile — dorm/ Ca pete de moarte pe hoitul enorm.../ Vârtejul de flăcări se-nalță, coboară,/ Sărută și soarbe din huma amară/ Nădejdea rodirii și visul de rouă/ Și țăndări de pară în locu-le plouă". Prelucrarea lui **M.** după *Cântarea Cântărilor* încântă și ea, îndeosebi prin secvențele dominate de vizual: „Frumoasă ești iubita mea, frumoasă ești!/ Nu-s ochi de porumbiță, pământești/ Ci înfloriri de stele sclipitoare/ Sunt dulcile-ți priviri mistuitoare!" Toate imaginile există în originalul biblic, dar dobândesc o prospețime nouă prin transpunerea versetelor într-o melodioasă limbă românească. În general, tălmăcirile poetului sunt remarcabile, parnasianismul său structural ajungând în spațiul acestora la maxima realizare de sine, fără ca perfecțiunea prozodică să se substituie, cum se întâmplă uneori în versurile proprii, vibrației. Romanul în două volume *Purgatoriul* (1922) a produs impresie la apariție, mai cu seamă prin amploare și prin noutatea tematică. Nu era primul roman cu mediu citadin, și nici primul care înfățișa capitala, dar până atunci, de la *Ciocoii vechi și noi* al lui N. Filimon la *Orașul bucuriei* al lui V. Demetrius, fusese avută în vedere îndeosebi periferia bucureșteană și, în orice caz, lumea de altădată a metropolei. **M.** vine cu un panoramic al existenței bucureștene contemporane lui. Romanul — specifica o amplă notă inserată în cotidianul „România" — „e cea dintâi zugrăvire în stil larg a vieții românești de după războiul Unirii", în al cărei cuprins „se desfășoară îndeosebi toate aspectele vieții bucureștene care sintetizează oarecum însăși viața burgheziei românești". *Purgatoriul* le-a apărut criticilor ca un pandant tematic al romanului *Ion* de Liviu Rebreanu, editat cu doi ani înainte. Materia romanescă este coagulată de o acțiune alertă, includzând istorii cu desfășurări sinuoase, incitante, cu deznodăminte imposibil de anticipat. Narator plat, romancierul este, în schimb, un iscusit scenograf, cu un simț deosebit al situațiilor și cu știința derulării intrigii, a gradării efectelor, a provocării suspansului, a amânării deznodământului. Dacă pe lângă acestea ar fi avut și darul de a crea dialog, nimic nu i-ar fi împiedicat afirmarea și ca scriitor de teatru (fie și numai prin eventuala dramatizare a *Purgatoriului*) la cu totul alt nivel decât prin comedia în versuri *Fluturi* (1914). Factorul dinamic, înscris în spațiul vieții afective din tabloul de moravuri consacrat societății bucureștene, este eternul feminin. Prezent în numeroase variante, acesta e deosebit de activ prin trei dintre întrupările sale tipice din *Purgatoriul*: Lelia Balin, Cora Vogalski și Sanda Rareș. Nu fără a fi eficient și prin generăleasa văduvă Aspasia Dorin, retrasă un timp „la pensie", „la reformă", dar reintrată curând în „cadrele active" ale feminității. Primele trei personaje sunt femei nefericite, și tot ce se petrece pe plan sentimental și chiar, prin expansiunea acestuia, în alte planuri, pornește din tentativele lor de a-și procura fericire fără a ieși în vreun fel din condiția pe care singure și-au creat-o. Mai precis, ele caută dragoste extraconjugală. Măritate din interes, plictisindu-se alături de soți, dar nevrând să-i părăsească, fiindcă sunt bogați și aparțin „lumii bune", toate „flirtează". De aici, complicații de interes relativ în cazul primelor două, meritând să fie cunoscute doar pentru că relevă moduri de existență specifice unui anumit mediu social, într-un anume timp, și pentru că îndeplinesc, în textura epică, funcția de liant. În cazul al treilea însă prezintă și interes în sine, precumpănitor. Deosebită prin comportament, Sanda ocupă în virtutea funcției actanțiale un loc central în ansamblul epic, fiind axul întregii construcții. Soție a inginerului Dinu Rareș, ea îl cultivă pe arhitectul Mircea Trestian și în același timp îl frecventează pe ușuraticul Titu Monta. La fel de tandră cu amândoi, nu se dăruie total nici unuia. Rece cu soțul său, un burghez mărginit, e, în compensație, mamă exemplară, iar infidelitatea ei nu merge până la adulter. Dintre personajele masculine, cel mai reliefat e Mircea Trestian, care se definește în opoziție cu societatea metropolitană, privită nediferențiat. Dar nu într-o opoziție activă. Virtuală întrupare a creatorului ce nu se poate simți în largul său decât detașându-se de ambianța alcătuită din nesățioși de avere, ambițioși de rând, arivișți fără scrupule, escroci, mondene nevropate, juisori, cocote, Trestian, în loc să se autoconstruiască și să învingă impunându-se ca personalitate, cedează vocației de inadaptabil și se lasă învins. Nu știe să se realizeze *avant la lettre*, ca Ioanide, eroul lui G. Călinescu, ci adoptă psihologia lui Dan al lui Vlahuță. Erou al unui roman de dragoste, Mircea Trestian e, în același timp, personajul-martor, omolog, în această funcție, al lui Titu Herdelea, personajul lui Liviu Rebreanu. Romanescul, în totalitatea lui, este în *Purgatoriul* pasta din care se alcătuiesc cele mai multe personaje și care strânge la un loc diversele „scene" (cum le-ar spune Balzac) ale vieții publice din Bucureștii anilor '20. Trestian, Sanda, Lelia, Cora, Dinu Rareș și ceilalți prânzesc și cinează în localuri, merg la teatru, la slujba Învierii, asistă la o cursă de cai, participă la un bal mascat — prilejuri pentru narator de a proiecta tablouri de epocă, înfățișând „lumea bună" în intimitate. Lui Ion Crevedia, bădăranul boierit, afemeiatul, i se urmărește ascensiunea politică până la fotoliul ministerial, ceea ce include și zugrăvirea faunei politicianiste, inclusiv a celei gazetărești. Cu merite și neîmpliniri, *Purgatoriul* preludează în literatura română romanul citadin de tip nou, diferit de cel de până la primul război, pregătind terenul pentru apariția cronicii romanești a secolului al XX-lea pe care avea să o scrie Cezar Petrescu și prefigurând, fie și doar în componentele de superficie, monumentala pictură a vieții urbane din romanele Hortensiei Papadat-Bengescu. Înainte de primul război **M.** publicase și proză scurtă, în bună parte poematică, de felul aceleia a lui D. Anghel și avându-și, mai vizibil decât aceasta,

modele în proza artistă din epoca simbolismului (Barbey d'Aurevilly, Villiers de l'Isle-Adam, Oscar Wilde), tradițională totuși, mai toată, prin tematică și tipologie. Anumite situații și apariții feminine din scurtele povestiri antebelice anunță, în schiță, episoade și siluete din *Purgatoriul*.

SCRIERI: *Flăcări*, București, 1907; *Cântarea Cântărilor*, București, 1908; *Poezii*, București, 1908; *Cetatea Soarelui și alte poeme*, București, 1910; *O privire asupra evoluției artei dramatice*, București, 1912; *Venus și Gioconda*, București, 1912; *Fluturii*, București, 1914; *Neguțătorul de arome*, București, 1916; *Pe-aicea nu se trece* (în colaborare cu Mircea Dem. Rădulescu), Iași, 1917; *Majestatea morții*, București, 1918; *Sărbătoarea pâinei*, București, 1919; *Autori și actori*, București, 1920; *Povestiri*, București, 1921; *Povestea vistierului Statori*, București, 1921; *Căderea Rinului*, București, 1922; *Purgatoriul*, I-II, București, 1922; ed. îngr. Julieta Moldovanu, pref. Dumitru Micu, București, 1983; *Poezii*, București, 1924; *Poezii*, îngr. și pref. Al. Săndulescu, București, 1966. **Traduceri:** Guy de Maupassant, *Mica Roc*, cu ilustrații de Francisc Șirato, București, [1912]; Corneille, *Poliect*, București, 1916 (în colaborare cu D. Nanu).

Repere bibliografice: Claudia Millian, *„Purgatoriul"*, ALA, 1922, 107; Mihail Dragomirescu, *„Purgatoriul"*, „Viitorul", 1923, 4566; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, IV, *74–76*; Perpessicius, *Mențiuni*, I, *69–70, 122–126*; E. Lovinescu, *Aquaforte*, București, 1941, *321*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *574–575*, *Ist. lit.* (1982), *646–648*; Ciopraga, *Lit. rom., 283–287*; Streinu, *Pagini*, V, *188–190*; *Corneliu Moldovanu în corespondență*, îngr. Julieta Moldovanu, București, 1982; Scarlat, *Ist. poeziei*, II,*187-188*; *Dicț. scriit. rom.*, III, 272–274. *D.Mc.*

MOLDOVA SUVERANĂ, cotidian politic și cultural apărut la Odessa și la Tiraspol, între 1 mai 1924 și 14 septembrie 1930 cu denumirea „Plugarul roșu", până la 1 august 1990 cu titlul „Moldova socialistă", iar ulterior, „Moldova suverană". Între 1935 și 1938 cotidianul s-a tipărit cu grafie latină. Între septembrie 1941 și februarie 1944 redacția s-a refugiat la Moscova, articolele fiind semnate de publiciștii și scriitorii Bogdan Istru, Emilian Bucov, Petrea Cruceniuc, Ion Canna, Petrea Darienco, Iacob Cutcovețchi, David Vetrov. În martie – august 1944 redacția a avut sediul la Soroca, iar din septembrie 1944 a revenit la Chișinău. Pe parcursul întregii perioade de apariție **M. s.** a promovat scrierile autorilor din stânga Prutului. În anii 1929-1931 cotidianul a editat suplimentul „Moldova literară" (devenit revista „Octombrie"). Textele literare și de critică literară publicate sunt selectate după un criteriu corespunzător profilului de organ oficial, precum și prevederilor normative ale realismului socialist, pe care, până prin 1990, cotidianul le-a propagat intens. Cronicile literare, articolele critice și notele polemice au căpătat adesea caracter de campanie ideologică dusă împotriva „devierilor" de la directivele ideologiei oficiale. În spiritul politicii de moment, impusă de Partid sau de gruparea de guvernământ, s-a conturat și programul cultural conjunctural al suplimentelor literare. La rubricile permanente, intitulate „Cărți noi", „Critică și bibliografie", „Din carnetul scriitorului", „Marginalii publicistice", „Calendar", „Caiet liric", „Teatru", „Cărți și ecouri", „Poșta literară" etc., au colaborat Al. Robot, Bogdan Istru, Emilian Bucov, Iosif Balțan, Ion Canna, Petrea Darienco, Al. Cosmescu, Pavel Boțu, Ion Druță, V. Vasilache, Aureliu Busuioc, Dumitru Matcovschi, Gh. Vodă, Anatol Gujel, M. Cibotaru, Anatol Ciocanu, Gh. Ciocoi, Silvia Celac, V. Dumbrăveanu, Petru Cărare ș.a. Au mai publicat George Meniuc, Liviu Deleanu, Liviu Damian, Petru Zadnipru, Aurel Roșca, Victor Teleucă, Grigore Vieru, Ion Vatamanu, Ion Ciocanu. *A.Cb.*

MOLDOVEANU, Dem.[etru] (1872, Mărculești, j. Ialomița – 16.XII.1943, București), poet. După ce termină cursul secundar la Liceul „Sf. Sava" din București, unde a avut printre colegii de clasă viitoare personalități ale culturii române (G. G. Mironescu, P. P. Negulescu și Ilie Bărbulescu), urmează Facultatea de Drept din București, pe care o va absolvi în 1894, cu teza *Responsabilitatea penală*, tipărită în același an. Va funcționa ca avocat în Buzău, apoi ca magistrat, iar din 1916 ca avocat și inspector general la CFR. Face parte din tribunalele arbitrale ce au pregătit tratatele de pace de la Paris, serviciile fiindu-i răsplătite cu ordinele Coroana României și Steaua României. În literatură debutează în 1891, cu o imitație publicată în „Revista Alexandri", după care se apropie de cercul lui Al. Macedonski, în ale cărui periodice iscălește frecvent. Destul de asiduu mai colaborează cu versuri originale și traduceri, rareori și cu proză la „Lumea ilustrată", „Revista nouă", „Revista literară", „Revista contimporană", „Românul literar și politic", „Universul ilustrat", „Țara" ș.a. Editorial, debutează în 1894 cu traducerea piesei *Poetul* de Maurice Vaucaire. Un an mai tîrziu își strînge o parte din poeziile publicate în placheta *Versuri*. După intrarea în magistratură a mai dat la iveală, intermitent, poezii în „Pagini literare", „Litere și arte", „Flacăra" ș.a.

Apreciat de Macedonski pentru „silințele de a exprima un fond estetic", **M.** împrumută de la maestru efuziunile în fața florilor exotice și a pietrelor prețioase. Predominante sunt însă declamațiile galante și sentimentalismul minor, de romanță. Melodramatic sunt tratate și unele teme sociale (*Cerșetorul*), dar nu lipsesc câteva acorduri mai originale, ce puteau să justifice perseverarea. Acaparat de profesiune ori, poate, lucid, **M.** a abandonat curând preocupările lirice. Traducerile, apărute în presă sau incluse în volumul de versuri, onorabile, arată un spirit eclectic: sunt selectați, în egală măsură, Longfellow, Lermontov, Petőfi, Heredia, J. M. Guyau, Elena Văcărescu, Iulia Hasdeu, dar și o serie de poeți contemporani minori. În proză a tălmăcit câteva bucăți de Peter Rosegger, iar pentru susținerea, indirectă, a tovarășilor de idei angrenați în polemici, a transpus în românește studiul *Arta și morala* al lui Ferdinand Brunetière.

SCRIERI: *Versuri*, București, 1895. **Traduceri**: Maurice Vaucaire, *Poetul*, București, 1894.

Repere bibliografice: D'Ap. [Scarlat Ciornei D'Apolodor], *Dem. Moldoveanu*, „Independentul", 1893, 163; [Al. Macedonski], *Bibliografie*, I., [1895], 1; Cincinat Pavelescu, *„Versuri"*, „Țara", 1895, 553; Alex. Velescu, *Dem. Moldoveanu*, „Gazeta tribunalelor", 1937, 8–9; Predescu, *Encicl.*, *564*. *V.D.*

MOLDOVEANU, Ion (10.I.1913, Lechința, j. Bistrița-Năsăud – 17.V.1939, Săvădisla, j. Cluj), poet. Este fiul Suzanei (n. Jucan) și al lui Gheorghe Moldovan, țărani. Se mută de pe meleagurile natale la Cluj și are norocul de a-l întâlni, ca elev la Școala Normală, pe profesorul Dimitrie Goga. În ultima clasă acesta îl recomandă celor de la revista „Hyperion", care îi oferă, de altminteri, și prilejul de a debuta cu poeziile *Cărăruie, cărăruie* și *Lacrimi*. După absolvire este învățător în câteva localități rurale, mai întâi în Așchileu Mare și Vișinelu, apoi în Sălcuța și Luna de Sus. Atent la ceea ce se întâmplă în peisajul cultural al vremii, continuă să scrie și să colaboreze frecvent, cu note, recenzii, articole și poeme, la „Freamătul școlii", „Vatra", „Eu și Europa", „Gând românesc", „Symposion". Totuși, se simte mai atașat sufletește de prietenii săi de la Mediaș, care promovează în paginile revistei „Lanuri" o poezie de o sensibilitate incontestabil modernă, ce se înscrie în procesul de resurecție pe care îl cunoaște lirica ardeleană. Presentimentul apropiatei morți îl determină, probabil, să își alcătuiască prima plachetă. Prin 1938 unele ziare anunță ca iminentă apariția volumului *Ev pur* în editura revistei „Lanuri". Evenimentul se produce însă abia în 1939, cu puțin înaintea trecerii poetului în neființă, datorită strădaniei prietenilor lui de la revista „Symposion". Radu Stanca își va aminti că făcuse „ultimele corecturi" ale cărții grăbit să îl mai prindă pe poet în viață. La un ceas după ce ajunsese în posesia ei, „trubadurul se stingea încet și modest, într-un sanatoriu, departe de prietenii lui literari și neliterari". Le lăsa acestora freamătul scurt al unei vieți ce se încheiase într-un emblematic *Zbor peste ape*.

Existența lui **M.** a fost prea scurtă ca să îi îngăduie o afirmare pe măsura talentului. La douăzeci și șase de ani, când își încheie, discret, drumul printre oameni, era o personalitate lirică destul de bine conturată. Sedus de „mirajul cântecului", purta în el „misterios ecou" „de dincolo de timp și noi". Reușise în numai câțiva ani să se desprindă de sub tutela maeștrilor săi – Eminescu, Goga, Aron Cotruș, Bacovia și mai cu seamă Lucian Blaga –, făcând sesizabilă în poeme acea „schimbare la față" menită a-l reprezenta. Asemenea multora dintre colegii lui de generație, oscilează și el între o lirică de esențe pure și una de factură tradițională, ale cărei semne și sonuri – cum observă Octav Șuluțiu – se lasă ușor detectate, de la Andrei Mureșanu până la Mihai Beniuc. Preluând câteva dintre toposurile și motivele caracteristice, tânărul poet le utilizează doar pentru a crea o atmosferă propice reveriei. În suflet i „s-adună cerul lin,/ pădurile, [...] și cerbii" și „cântă-nsingurarea clipelor ce curg", „precum o doină-n maiestos amurg". Toate aceste întruchipări ale văzduhului și pământului coexistă în memoria sa afectivă cu domnițele și voievozii „din legendă și cronici", alcătuind „țara" lui de vis, întotdeauna protectoare. Printr-o severă transformare estetică, elementele ei generice devin entități și simboluri prin care se face, în fapt, simțită „nostalgia cântecului pur", apt a străluminа o „poveste". Poetul iese curând din cadrele acesteia pentru a se adânci într-o alta, tragică, pe care i-o dă iminența propriului sfârșit. Cântecul se lasă atins acum de o răscolitoare tristețe, poemele vorbind tot mai insistent de o „pământeană trecere", de acea „înaltă destrămare" pe care i-o inculcă presentimentul unei prea timpurii risipiri în neant. Versul se încheie elegiac, în acorduri de recviem, făcând să se audă – remarca unul din interpreții lui – „muzica stelară" a unui suflet năzuind la o „supremă împăcare" a vieții și a morții. Cum premonitoriu vestea, „Poetul a plecat în primăvară,/ Cu tristețea toată-nchisă-n el", împotrivindu-se totuși vremelniciei printr-un cântec de tulburătoare melancolii și fervori.

SCRIERI: *Zbor peste ape*, Cluj, 1939; ed. îngr. Dimitrie Danciu, pref. V. Fanache, Cluj, 1970.

Repere bibliografice: Radu Stanca, *„Zbor peste ape"*, TIA, 1939, 114; Ion Agârbiceanu, *Ion Moldoveanu*, TIA, 1939, 116; Mihai Beniuc, *„Zbor peste ape". Cartea poetului Ion Moldoveanu plecat dintre noi*, „Țara nouă", 1939, 2; George Popa, *Poetul Ion Moldoveanu și destinul său linosian*, Sibiu, 1942: Perpessicius, *George Popa, „Poetul Ion Moldoveanu și destinul său linosian"*, „Acțiunea", 1943, 821; Ion Apostol Popescu, *Literatura ardeleană nouă*, București, 1944, 49–55; George Sbârcea, *Un poet uitat: Ion Moldoveanu*, ST, 1968, 6; V. Fanache, *Întâlniri 168–180*, Antonescu, *Scriitori, 64–71; Dicț. scriit. rom.*, III, 274. *T.T.*

MOMENT, LE, cotidian apărut la Geneva (numerele 1–198), apoi la București (de la numărul 199), între 15 octombrie 1935 și 9 iulie 1940, sub direcția ziaristului și scriitorului Alfred Hefter. În perioada editării în Elveția, gazeta este subvenționată, la sugestia lui N. Titulescu, de Ministerul de Externe al României. Principalele rubrici sunt dedicate actualității politice și economice internaționale și din țară, iar Hefter scrie aproape zilnic la rubrica „Le Boîte aux lettres", alta, mereu vie și bine informată, se intitulează „Les Livres, les idées, les arts". Promisiunile redactorilor sunt onorate în opt pagini dense (doar în 1939, o perioadă, numărul acestora se înjumătățește). Informația bogată și la zi din varii domenii, ilustrațiile de bună calitate, dar mai cu seamă calitatea colaborărilor fac din această publicație un jurnal modern, dinamic, atractiv. În domeniul literar se remarcă activitatea asiduă a lui Ion Biberi (subsumată îndeobște rubricilor „Écrivains roumains" și „Les Livres, les idées, les arts"), care evaluează critic producția unui însemnat număr de autori atât din generațiile mai vechi, cât și dintre cei foarte tineri: E. Lovinescu, C. Rădulescu-Motru, N. Iorga, Paul Zarifopol, Liviu Rebreanu, G. Ibrăileanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Gala Galaction, Demostene Botez, Mihail Sadoveanu, G. Topîrceanu, Ion Pillat, Gib I. Mihăescu, Ion Minulescu, M. Blecher, I.Gr. Perieteanu, Camil Petrescu, Ion Iovescu, Vladimir Streinu, Mircea Eliade, V. Voiculescu, Camil Baltazar, N.M. Condiescu, Petru Manoliu, Sașa Pană, Cezar Petrescu, Șerban Cioculescu, Lucia Demetrius, I. Brucăr, F. Aderca, I. Peltz, G. Bacovia, Elena Farago, Ion Barbu, Adrian Maniu, Tudor Arghezi, Urmuz, Ion Vinea, Perpessicius, Coca Farago, Ion Petrovici, Dem. Theodorescu, Mateiu I. Caragiale, Lucian Blaga, Mihail Sebastian, Gh. Brăescu, Al. A. Philippide, Mihai Ralea, Ion Marin Sadoveanu, Pompiliu Constantinescu, Calistrat Hogaș, B. Fundoianu, Mihail Dragomirescu, Emil Botta, George Lesnea, D.I. Suchianu, I. Valerian. Aceste portrete vor forma materia volumului

Études sur la littérature roumaine contemporaine. Tot Ion Biberi scrie și articole cu caracter general teoretic, precum și câteva epistole trimise din Paris. Sub genericul „Les Hommes et leurs œuvres", începând din ianuarie 1940 Ana Maria Tudury încearcă să configureze aria culturală sud-est europeană, oprindu-se, în spațiul românesc, asupra unor nume ca N. Iorga, Ionel Teodoreanu, M. Sadoveanu, C. Rădulescu-Motru, Victor Eftimiu, Tudor Arghezi, Ion Petrovici, Demostene Botez, M. Dragomirescu, Gala Galaction, Al. Rosetti, Tudor Vianu, Ion Minulescu, Camil Petrescu, E. Lovinescu, Blaga, Rebreanu, G. Călinescu, G. Bacovia, I. Agârbiceanu, V.I. Popa, Aureliu Weiss, Ion Vinea, G. Murnu, Adrian Maniu, Hortensia Papadat-Bengescu, Mircea Eliade, Al. A. Philippide. În cadrul aceleiași rubrici Victor Filotti îi prezintă pe Ion Pillat și pe Ion Barbu, iar Marie Jacques Coulon se oprește la Otilia Cazimir. Se publică interviuri cu personalități culturale românești (George Enescu, Cezar Petrescu, K. Zambaccian, Lucia Sturdza și Tony Bulandra, Ion Marin Sadoveanu, Mihail Sadoveanu, E. Lovinescu, Dimitrie Gusti, Hortensia Papadat-Bengescu, Ion Biberi), dar și franceze (Henry de Montherlant, Julien Benda). Și alte rubrici au, prin semnatarii lor și prin spațiul acordat, o ținută remarcabilă. De cronica dramatică se ocupă asiduu E. Cernătescu și, sporadic, Al. Tzigara-Samurcaș, Mărgărita Miller-Verghy, C.T. Bobeș, Ana Maria Tudury. Cronica muzicală, frecventă, îi revine Cellei Delavrancea și — în ultima perioadă — lui Mihail Andricu, iar Mihail Toneghin, I. Iliu și (începând din 1940) Ionel Jianu acoperă cronica plastică, în vreme ce Alexandru Vianu semnează cronica ideilor. Din ianuarie 1937 D.I. Suchianu începe să-și publice sclipitoarele cronici cinematografice. Câteva contribuții mai importante: C. Gane, *Le Bon vieux temps*, N. Iorga, *Les Minorités en Roumanie*, Victor Ion Popa, *Quelques aspects de notre théâtre* și *Le Théâtre villageois*. Apar, sporadic, versuri de Ion Minulescu, traduse de Olga Crușevan-Florescu, și de Lucian Blaga, în transpunerea Sidoniei Tudor. Proza este ilustrată prin câteva fragmente din Gala Galaction (*Le Violon de Hugolin*, *Le Caligraphe Tertius*), Ion Creangă (*La Bellemère et ses trois brus*, traducere de Marie Jacques Coulon), Mateiu I. Caragiale, Victor Eftimiu (aforisme). Se desfășoară în foileton partea întâi din romanul *En Tournant les pages* de Roxana Berindei-Mavrocordat, precum și un *Fragment* de Peter Neagoe. Mai semnează B. Lahovary, Georges Imann, Pierre Dorian, Madeleine V. Beldiman, Petru Comarnescu, André Rousseaux, Micaela Catargi, Jules Chancel, Guy Laborde, Alice Simionescu, Noël Sabord, A. Bertrand, Elvira Popescu, Abel Hermant, Georges Bourdon, Léo Larguier, Paul Morand, Camille Mauclair, H. Sanielevici, Emil Riegler, Elena Vacărescu, Lucia Dem. Bălăcescu. În 1940 se adaugă nume ca Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Ionel Teodoreanu, Al. O. Teodoreanu, Lucia Mantu, Tudor Vianu, Ion Petrovici, I. Simionescu, C. Manolache, Mihail Sebastian, Eugen Herovanu. *M.Pp.*

MONCIU-SUDINSKI, Alexandru (13.VII.1944, Turnu Măgurele), prozator și reporter. Este fiul Irinei Monciu (n. Marchevici) și al lui Filip Monciu, ingineri agronomi; și-a adăugat la numele de familie și numele Sudinski, aparținând unei bunici. Urmează între 1956 și 1962 Școala Medie Mixtă din Salonta, apoi activează ca pedagog la școli profesionale în Dragalina (1962–1963) și Piatra Albă (1964–1965) și ca redactor la revista „Argeș" (1973–1974). Un timp student la Facultatea de Filologie, secția limbi slave, a Universității din București (1963–1964), își va lua licența la Facultatea de Filosofie a aceleiași universități (1972). În semn de solidaritate cu un fost coleg de facultate arestat pentru anticomunism, în 1978 intră în greva foamei. Situația lui **M.-S.** e dezbătută și la postul de radio Europa Liberă, iar autoritățile îl obligă să plece din țară. Se va stabili în același an în Suedia și va colabora, rar, la revista „Limite". Debutează în presă în 1964. Colaborează la „Flacăra", „Luceafărul", „România literară". Fragmente din cartea *Biografii comune* (1974) i-au fost publicate în revista „Les Temps modernes" a lui Jean-Paul Sartre.

Primul volum de schițe și povestiri al lui **M.-S.**, *Rebarbor* (1971), lipsit de ezitările vârstei, va fi primit cu unele rezerve de critici, care îi reproșează lipsa de mesaj și de imaginație, gustul excesiv pentru cenușiu și marginal, precum și aparenta neglijare a travaliului literar. De fapt, această proză a vieții imediate, premergătoare celei optzeciste, reține mai cu seamă gesturile sadice, iresponsabile ale unor declasați, pentru a descoperi tensiunea din cotidian atunci când sunt înfățișate, fără implicare afectivă, întâmplări banale. Refuzând constant idilicul și sentimentalul și apelând la tehnici de *ciné-vérité*, **M.-S.** scrie o literatură a demitizării, a autenticității, în care reconstituie din notații rapide și exacte, centrate asupra detaliilor semnificative, un spectacol vorbind despre eșec și dezumanizare într-o lume meschină și fără orizont, sufocată de mediocritate. E chiar lumea „socialistă", scrutată cu o privire detașată și rece, adeseori ironică. Autorul abandonează la puțin timp ficțiunea în favoarea documentarului, precum în cărțile de interviuri cu oțelarii din Galați — *Caractere* (1973; Premiul pentru reportaj al UTC) — și cu țăranii din Caraș-Severin — *Biografii comune* (1974). Renunțând la formula obișnuită a reporterului care își pune în temă cititorii și își prelucrează subiectul, **M.-S.** se mulțumește să formuleze întrebări concise, seci, dar în același timp stimulatoare, și să consemneze stenografic răspunsurile, în toată naturalețea lor adeseori naivă și stângace, altfel decât în scrierile timpului. Sobrietatea, reținerea, neutralitatea și aparentul dezinteres pentru literar al publicistului aflat în căutarea adevărului declanșează imboldul confesiv al oamenilor simpli, care se acomodează treptat cu postura de „actori". Firescul ascunde însă o artă literară rafinată: interviurile își depășesc interesul sociologic sau psihologic pur, persoane reale convinse de îndreptățirea modului lor de existență devin personaje și sunt privite de autor cu simpatie, dar și cu un discret amuzament.

SCRIERI: *Rebarbor*, București, 1971; *Caractere*, București, 1973; *Biografii comune*, București, 1974.

Repere bibliografice: Sanda Ghițescu, *„Rebarbor"*, AFT, 1971, 7; Nicolae Manolescu, *Ficțiune și reportaj*, RL, 1973, 41; Valeriu Cristea,

Reportajul deliteraturizat, RL, 1973, 45; Eugen Uricariu, *„Caractere"*, ST, 1973, 24; Silvia Urdea, *„Caractere"*, VTRA, 1974, 24; Laurențiu Ulici, *Viața la rând*, RL, 1974, 3; Nicolae Ciobanu, *„Caractere"*, LCF, 1974, 5; A.I. Brumaru, *Caractere și prelucrări literare*, TR, 1974, 29; Cornel Ungureanu, *„Caractere"*, O, 1974, 32; Mihai Ungheanu, *„Biografii comune"*, LCF, 1975, 13; Mircea Iorgulescu, *Profil: Alexandru Monciu-Sudinski*, LCF, 1975, 42; Titel, *Pasiunea, 176–178*; Iorgulescu, *Scriitori, 217–219*; V.I. [Virgil Ierunca], *Un nou scriitor contestatar: Alexandru Monciu-Sudinski*, „Limite", 1979, 28–29; Ulici, *Lit. rom.*, I, *364*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *276–278*; Manolescu, *Enciclopedia, 506–507*. *A.C.*

MONDA, Virgiliu (pseudonim al lui Zeilic Moscovici; 22.XII. 1898, Ploiești – 2.V.1991, București), prozator. Este fiul Ghizelei (n. Braunstein) și al lui Zeilic Moscovici, pictor. A absolvit Liceul „Matei Basarab" din București (1916) și, înainte de a-și începe studiile la Facultatea de Medicină, a debutat în „Literatorul" (1918) cu versuri semnate Virgiliu Moscovici, cum vor fi iscălite și poeziile apărute în „Sburătorul", „Lumea evree", „Adevărul literar și artistic", „Rampa" și adunate în primul său volum, *Fântânile luminii* (1923). Între încercările din această perioadă se numără și câteva traduceri din scriitori germani, evrei, francezi, publicate în periodice, singura editată fiind cea după o piesă a lui Dario Niccodemi, *Poetul*. A scris și teatru, unele lucrări fiind apreciate, dar nici una dintre piese nu a fost jucată sau editată (două dintre ele se află în manuscris la Biblioteca Teatrului Național din București). După absolvire (1924) s-a specializat la Paris, apoi a revenit în țară și a practicat medicina, participând totodată la ședințele cenaclului Sburătorul și colaborând cu proză și articole la „Azi", „Vremea", „Adam" ș.a. A călătorit mult prin Europa, fructificându-și constatările și impresiile în primele două romane, *Testamentul domnișoarei Brebu* (1933), *Urechea lui Dionys* (1934), care înseamnă trecerea definitivă la proză și la pseudonimul **M.** În 1935 devine membru al Societății Scriitorilor Români, al cărei medic oficial va fi din 1949.

Hora paiațelor (1935) este începutul vehement al unei prezentări a lumii bune autohtone, continuată în alte câteva romane, cu personaje de o imoralitate agresivă, care distrug tot ce e în jur, implicit relația curată dintre doi tineri, care ar fi avut șanse să se salveze prin iubire. În *Serile orașului* (1947), privirea lui **M.** coboară spre clasele de jos, colecționând o serie de aspecte deprimante, dominate de boală, sărăcie, instinctualitate, toate înscrise în viața unor ființe condamnate la o agitată existență pur biologică. O pondere însemnată are critica socială și în *Statuia* (1969), unde autorul intenționează să demonstreze șubrezenia și nocivitatea societății burgheze. În competiția atroce pentru dobândirea bogăției și a puterii, destinele individuale devin tragice, caracterele se deformează până la autodistrugere. **M.** atinge apogeul viziunii sale sumbre în *Corabia pe uscat* (1971), o carte tulburătoare, cu toate defectele și artificiile ei, unde el pare intoxicat de cumulul paroxistic de percepții, experiențe, fapte, trăiri, viziuni negative la extrem. Un fost căpitan de vas își contemplă de la o fereastră proprietatea imobiliară, având vaga iluzie că se află pe o corabie ai cărei călători navighează spre un sfârșit tragic: fiica sa, nevrozată, moare după o naștere grea, nepotica, infirmă, rămâne alături de un tată monstruos, iar fiul, întors din război mutilat sufletește, nu mai are forța sau voința din reveni la normal și se sinucide. Galer(i)a este completată de chiriași, toți atinși de morbiditate psihică sau de alte suferințe. Animalitate, boală, demență, moarte – se creează o atmosferă apocaliptică, trăsăturile, apucăturile, gesturile, defectele personajelor sunt amplificate paroxistic, aproape toți sunt greu de suportat, rostesc monologuri sau replici de o acuitate care face și mai explicită nenorocirea generală. În afară de elementele de senzație, mai toate lucrurile de aici sunt substanțiale, pline de adevăr dramatic, dau o idee despre nebunia vieții, despre aspectele terifiante și conflictele ei insurmontabile. Și în mediul rural **M.** vede numai indivizi tarați, frustrați, dezumanizați, pe care îi plasează într-un spațiu descris minuțios, alcătuind o lume mai degrabă stranie, unde se desfășoară drame teribile. În romanul *Via și rodul* (1971) un medic ciudat, cu o psihologie morbidă, o împușcă, în circumstanțe atenuante, pe logodnica prietenului său, bolnavă incurabilă, care se zbătea între imperativul de a trăi alături de iubitul ei și dorința de a muri pentru a-l elibera, iar în *La nord de Nerej* (1975) un țăran ucide fata care urma să-i fie soție și pe iubitul acesteia, lăsând orfană o fetiță, marcată iremediabil de aceste întâmplări și incapabilă să se integreze social la maturitate. În *Trubendal* (1946) apar doar sporadic secvențe în care sunt satirizate parvenitismul, ponderea fiind deținută de analiza unui caz de alienare prin preocuparea excesivă pentru artele plastice, întruchipat de

Anton van Trubendal, un proprietar al unui muzeu de pictură. Devenit vulnerabil în relațiile cu ceilalți, apăsat și de o ereditate cam tenebroasă, el cade pradă unei psihoze, căreia ceea ce se întâmplă în exterior îi favorizează o dezvoltare rapidă, culminând cu tentativa de a-și ucide logodnica din gelozie. Studiul felului în care psihicul este afectat de anumiți stimuli, urmărirea evoluției unei stări morbide constituie miezul narativ al cărții, cea mai apreciată compoziție epică a lui **M.** Deși conține ingrediente caracteristice romanelor sale (inclusiv trimiteri la cunoștințele din stagiile la Berlin, Paris și în alte locuri), *Tinerețea unui artist* (1966) intenționează ilustrarea unui traseu: formerea profesională și spirituală a unui pictor român în ambianța europeană de la începutul secolului al XX-lea, cu accent pe explicitarea crizei provocate de acuta dorință de a-și cultiva o tehnică proprie, de a se clarifica asupra sensului și scopului artei. În general, în aceste romane, pe un fundal social mai larg, sunt proiectate evoluțiile unor indivizi, priviți din exterior și prin introspecții, menite să reconstituie și să explice acțiuni și comportamente, să creeze personaje. Autorul doar observă și descrie, cea mai mare grijă fiind să reconstituie în amănunt locuri, întâmplări, procese, fără să se preocupe de sensul lor, cu o anume lipsă de discernământ în selecția și dimensionarea sau ponderea secvențelor realității și chiar cu o anume incapacitate de a le organiza în entități semnificative. Se remarcă tendința (exacerbată) de a fixa aspectele urâte, respingătoare, „inumane" din înfățișarea și comportamentul oamenilor, precum și predilecția pentru mister, pentru mici suspansuri, pentru un fel teatral de punere în scenă. Vag lăudat de E. Lovinescu și categoric respins de Perpessicius ca poet, **M.** însuși pare să-și fi renegat acest început. Despre proza sa, critica de întâmpinare s-a pronunțat în general pozitiv, remarcând, la primele apariții, „arta de a construi o carte" atractivă prin tehnica dozării senzaționalului, prin capacitatea de reprezentare a stărilor sufletești, prin descrierile plastice, dar și reproșând slăbiciuni în motivarea și echilibrarea acțiunii, stilul cam încărcat. Mai târziu prozatorul a fost apreciat pentru puterea de introspecție și de concretizare în expresie a unor analize psihologice „rafinate", pentru crearea de „spații intelectuale de un rafinament apreciabil", pentru noutatea unor subiecte sau procedee de tehnică narativă, prin care realizează o lume complexă, „cu intuiția justă a vieții", dar cu o predilecție pentru cazurile patologice și cu particularitatea de a sugera „o undă de straniu, de halucinație", prin reușite îmbinări de imaginație și observație. Aparența de „dosar de existențe", fără o axă epică centrală, cu multe secvențe superflue și lipsit de „o filosofie a vieții și a artei", este atenuată de abilitatea de regizor al „situațiilor tari, al efectelor spectaculare, al loviturilor de teatru", de precizia descrierii unor psihologii morbide, romancierul ajutat fiind de un „ascuțit simț al observației", de o „remarcabilă putere de invenție" și de ingeniozitate în conducerea conflictelor, care îi permit să construiască spații singulare, uneori „ciudate și misterioase, probă a puterii de reprezentare" și a capacității aproape științifice de a reconstitui concretul, totul „într-un stil fluent, de frumoasă acuratețe și ținută intelectuală". În culegerile de proză scurtă *Femeia și maimuța* (1970) și *Aurul* (1991) apar personaje asemănătoare cu cele din romane – psihopați sau obsedați care sfârșesc tragic, existențe profund nefericite, de multe ori victime ale iraționalității femeilor –, întâmplări ieșite din comun, între care relatarea (în *La Bate-drum*) a unei abominabile crime comise de o mamă îndobitocită, care își ucide, fără s-o știe, propriul fiu, plecând de la un fapt real, prelucrat și de Albert Camus în *Neînțelegerea.* Silit să se desfășoare pe spații mici, prozatorul câștigă în concizie și efect dramatic, reușind narațiuni mai alerte, mai expresive, mai puțin parazitate de elemente străine. Firesc aproape, activitatea lui **M.** se încheie cu „memoriile unui scriitor", intitulate *Viață și vis* (1986) și având deviza „Scriu – deci sunt". Principalele relatări se referă la cele dintâi încercări literare, încurajate de E. Lovinescu (al cărui elev a fost în liceu, și care este al doilea personaj principal al cărții, amintirile oprindu-se, practic, la data morții criticului), la cenaclul Sburătorul și la scriitorii care l-au frecventat. Memorialul face multe precizări privitoare la geneza propriilor scrieri, la relația dintre viață și subiectele abordate. Un loc important îl ocupă și notele de călătorie prin Europa, cu numeroase considerații despre locurile văzute, mai frecvente fiind însemnările referitoare la pictură, monumente, la viața artistică.

SCRIERI: *Fântânile luminii*, București, 1923; *Testamentul domnișoarei Brebu*, București, 1933; *Urechea lui Dionys*, București, 1934; *Hora paiațelor*, București, 1935; *Trubendal*, București, 1946; ed. București, 1972; *Serile orașului*, București, 1947; *Tinerețea unui artist*, București, 1966; *Statuia*, București, 1969; *Femeia și maimuța*, București, 1970; *Via și rodul*, București, 1971; *Corabia pe uscat*, București, 1971; *La nord de Nerej*, București, 1975; *Viață și vis*, București, 1986; *Aurul*, București, 1991. **Traduceri:** Dario Niccodemi, *Poetul*, București, f.a.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, II, *115–117*, XI, *364–369*, XII, *240*; Lovinescu, *Scrieri*, IV, *523–524*, VI, *269*; Mihail Straje, *„Testamentul domnișoarei Brebu"*, „Omul", 1934, 4; I. Plugaru [Ion Pas], *„Testamentul domnișoarei Brebu"*, „Șantier", 1934, 2; M.A. [Matei Alexandrescu], *„Testamentul domnișoarei Brebu"*, FCL, 1934, 902; G. Călinescu, *„Testamentul domnișoarei Brebu"*, ALA, 1934, 688; Bogdan Amaru, *„Urechea lui Dionys"*, ADV, 1934, 15 627; *[Interviuri cu Virgiliu Monda]*, RRI, II, partea I, *509–520*; C. Panaitescu, *„Urechea lui Dionys"*, FCL, 1935, 1215; Ieronim Șerbu, *„Urechea lui Dionys"*, VL, 1935, 167; Lucian Boz, *Un roman social: „Hora paiațelor"*, ADV, 1935, 15 751; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *760–761*, *Ist. lit.* (1982), *844–845*; P. [Valeriu Popovici], *„Trubendal"*, „Fapta", 1946, 553; N. Papatanasiu, *„Trubendal"*, „Drapelul", 1946, 485; Nichita Armanu, *„Serile orașului"*, „Drapelul", 1947, 917; Octav Șuluțiu, *„Trubendal"*, „Apărarea", 1947, 34; I. Negoițescu, *„Trubendal"*, „Fapta", 1947, 868; Ovid S. Crohmălniceanu, *„Trubendal"*, CNT, 1947, 50; Al.I. Ștefănescu, *„Serile orașului"*, CNT, 1948, 71; Constant Ionescu, *„Serile orașului"*, RMB, 1948, 1115; Al. Săndulescu, *„Tinerețea unui artist"*, GL, 1966, 28; Alexandru Sever, *„Tinerețea unui artist"*, VR, 1966, 10; Traian Stoica, *„Trubendal"*, VR, 1968, 9; Piru, *Panorama*, *308–310*; Damian, *Intrarea*, *98–102*; S. Traian [Traian Stoica], *„Statuia"*, VR, 1970, 5; Vlaicu Bârna, *„Via și rodul"*, VR, 1971, 6; Ardeleanu, *Opinii*, *146–150*; Titel, *Pasiunea*, *29–34*; Valeriu Cristea, *„Corabia pe uscat"*, FLC, 1972, 31; Valeriu Cristea, *Un roman tradițional*, RL, 1975, 47; Nicolae Manolescu, *Amintiri de scriitor*, RL, 1986, 47; *Dicț. scriit. rom*, III, *278–279*; Gabriel Dimisianu, *Un roman psihologic și de senzație*, RL, 2002, 2; *Dicț. analitic*, IV, *256–258*. *C.T.*

MONDIAL MAGAZIN, publicație apărută la București, săptămânal, între 22 septembrie 1946 și 1 ianuarie 1948. Redactor responsabil: V. Firoiu. Reportajelor gazetărești, proprii formulei publicistice definite prin titlu, li se adaugă traducerea în foileton a unor scrieri de succes, vizând îndeosebi aspecte și momente din războiul abia încheiat: *G.I. Joe merge la război* de Ernie Pyle, *Jurnalele* lui Ciano și Rommel, *Evadările mele* de generalul Giraud ș.a. Eugen Relgis publică, de asemenea în serial, o traducere după *Jucătorul de șah* de Stefan Zweig. Un anume interes literar prezintă cele mai multe dintre evocările și mărturiile tipărite sub genericul *Viața romanțată a orașelor noastre*, având ca autori pe Ionel și Al. O. Teodoreanu (*Iașii de ieri și de azi*), Tudor Teodorescu-Braniște (*Piteștii*), Tudor Mușatescu (*Suvenir din Câmpulung*), N. Carandino (*Brăila*), Gala Galaction (*Turnu Măgurele*), I.A. Bassarabescu (*Ploiești*), V. Maximilian (*Buzăul meu de altădată*), Ioachim Botez (*Târgul Pietrei, Mizil*), H. Nicolaide (*Constanța*), Aurel Dumbrăveanu (*Botoșanii*), Cella Delavrancea (*Râmnicul Vâlcea*), George Voinescu (*Vaslui! 2 minute*), George Stroe (*Viță de Odobești*), Eugen Herovanu (*Roman*), Șerban Cioculescu (*Turnu Severin*), George Horia (*Slatina*), Marius Mircu (*Bacăul*), Sorin Carnabel (*Galații*), Vlaicu Bârna (*Brad*), Ion Mincu Lehliu (*Bărăganul și Călărașii*), Gh. Brăescu (*Huși*), Sorana Coroamă (*Alba Iulia*), Claudia Millian (*Mangalia*, cu desene ale autoarei). Reportaje pe teme social-culturale mai semnează Aurel Dumbrăveanu, Ben Corlaciu, Ioan Massoff, iar J. Flavius scrutează „prin gaura cheii..." actualitatea politică internațională, reflectată și prin intermediul unor bogate decupaje ori spicuiri din presa străină (*Din patru puncte cardinale, Presa mondială în rezumat* ș.a.). Jack Berariu redactează câtva timp un „Supliment teatral", în care se integrează și rubricile susținute constant de Mircea Șeptilici („Teatrul vieții"), Lascăr Sebastian, George Mihalache ș.a. Alte rubrici care beneficiază de o prezență continuă: „Carnet bucureștean", susținută de V. Cristian, „Cinematograful", la care scrie Sorin Mladoveanu, „Cronica fantezistă", semnată de Ștefan Tita, „Din lumea tribunalului" a lui Aurel I. Ispir, „Pernița cu ace", asigurată de ziaristul F. Lobodă. Poezia este inclusă în sumar cu totul accidental și nesemnificativ. Câteva nuvele originale au ca autori pe V.A. Munteanu, Alexandru Vaciu, Dan Athanasiu, Ștefania Raiciu. O bogată activitate de reporter (*De-a lungul văii Buzăului*) și îndeosebi de cronicar literar desfășoară Ion Caraion (*Manifestări poetice ardelene, Lirica feminină*). Câteva cronici publică Sorana Gurian și Camil Baltazar. Alți colaboratori: Virgil Stoenescu, Leonard Paukerow. Revista mai adăpostește interviuri cu actori și oameni de teatru, „filme povestite", proză umoristică, rubrici sau chiar pagini dedicate cititorilor („Tribuna liberă", „Cititorii între ei", „Poșta redacției"), un „Detectiv Magazin", o „Pagină pentru cei mici", „Enigmistică", „Șah", „Filatelie", „Grafologie" ș.a. *L.B.*

MONDUL, revistă apărută într-un singur număr la București în ianuarie 1847. Redactată de I. Genilie, **M.** este o publicație cu aspect de magazin, după modele similare franceze, cu literatură adecvată gustului epocii, cu articole istorice timid orientate în direcția afirmării idealurilor naționale și cu traduceri din literatura romantică. Aici s-au tipărit versurile din „condica" lui Alecu Văcărescu, scrise între aprilie 1795 și decembrie 1796. Le publică I. Genilie, autor și al unei prezentări succinte, care îl arată bine orientat în chestiuni de literatură și de folclor. Un articol despre românii din Istria (cu exemple din poezia populară istroromână), un altul, statistic, despre populația Principatelor și un studiu de istorie al lui Dimitrie Gusti, dedicat bătăliei de la Racova (Podul Înalt), dintre Ștefan cel Mare și armatele otomane, completează sumarul. *R.Z.*

MONICA REVUE, publicație de „literatură și modă" apărută la București între 1930 și iulie 1931 (patru numere). Director: J. Călin. Colaborează Ionel Țăranu și H. Blazian, care prin rubricile „Pagina umorului" și „Plastica feminină" încearcă o diversificare a preocupărilor. Sunt atrași și publiciști cunoscuți – D.I. Suchianu este unul dintre ei – care scriu articole sau eseuri cu tematică adecvată. Proza este reprezentată de texte aparținând lui Cezar Petrescu, Tudor Arghezi, Al. A. Philippide, Otiliei Cazimir și lui Demostene Botez. Se tipăresc și traduceri în limba maghiară din I.L. Caragiale și Ion Minulescu. *M.V.*

MONORAN, Ion (18.I.1953, Petroman, Timiș – 2.XII.1993, Timișoara), poet și publicist. În 1978 a absolvit Liceul de Filologie-Istorie din Timișoara. A fost membru activ al Cenaclului literar „Pavel Dan" al Casei de Cultură a Studenților din Timișoara, fondator al cotidianului „Timișoara" și al Societății „Timișoara", fiind unul dintre liderii evenimentelor din decembrie 1989. Debutează în 1976 la „Forum studențesc" și colaborează ulterior și la „Orizont", „Amfiteatru", „Echinox", „Luceafărul" ș.a. E prezent, de asemenea, cu o serie de poezii traduse în limba engleză în *Romanian Poets of the '80 and '90* (1999). Obține o serie de premii: Premiul revistei „Orizont" (1987), Premiul „Nichita Stănescu" (1987), Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Timiș pentru volumul *Locus periucundus* (1994, post-mortem) și este declarat, post-mortem, Cetățean de onoare al municipiului Timișoara (1999).

Component al generației optzeciste, refuzând orice fel de compromis, **M.** își amână debutul editorial până dincolo de limitele vieții. *Locus periucundus* cuprinde o serie de poeme scrise în perioada 1975–1989, într-o selecție de autor. Lirica impulsivă, abruptă și adesea contradictorie, ca și scriitura funciar contestatară întreține o permanentă stare conflictuală, dând seamă de experiența unui spirit liber („sunt un băiat furtunos"), neînțeles. Etichetată ca „poezie biografică", antologia permite depistarea principalelor trepte lirice. Prima etapă este cea a spiritului insurgent, vocația contestației constituindu-se în element definitoriu: „Nu ne vom înghiți niciodată/ sub epiderma sfâșiată a zilei/ ascunși în avanposturi înșelătoare" (*Veto!*). Urmează, firesc, conturarea propriilor motive poetice, cu invocarea orgolioasă a modelelor:

„Am văzut îngerii —/ copiii teribili ai epocii noastre/ reali ca o desprindere sau un efect al tristeții/ pe trotuare/ sfidând rețetele" (*García Lorca, Brecht, Neruda și alții*). Obsesia orașului și o apăsătoare lehamite de cotidian, motive dominante, conduc către esența tragică a condiției umane într-o poezie cu certe accente bacoviene: „De câteva ceasuri prin oraș/ iubito ce singur/ înfășor firele de sânge ale unei priveliști/ [...] lumina ce galbenă/ se târăște pe ziduri printre crăpături/ înghițind materia" (*De câteva ceasuri prin oraș*). E o poezie a realului în care „mirosul de gașcă al realității" (*Veto!*) devine supărător pentru sensibilitatea unui spirit prin excelență estet, de unde și permanenta stare de dezacord dintre eul poetic și cotidian. De dincolo de suflul *underground* al unor ironii caustice răzbate o stare de disconfort, „împlinind lumea sfidătoare a ignoranței" (*Poem hieroglific*), iar spiritul este dezgustat de „porcăria devenirii" (*Spleen*) și de „beția stridentă a lucrurilor comune" (*Spleen*). Treptat poetul se dezice de spectacolul cenușiu al realității, ignorată până la stadiul de simplu decor, în timp ce descripția, metamorfozată în trăire interioară, recuperează esențele propriei lumi: „O neliniște misterioasă/ plină de experiențe ancestrale/ se furișează/ absorbindu-le privelиștilor/ fostele semnificații" (*Întunecatul april*). Atent de fiecare dată la „compoziție", **M.** posedă o veritabilă știință a limbajului poetic ce poartă adesea conotații încifrate: „Tovarășii tăi/ cu capete de lup sau de câine/ cu urechi monstruoase și cu ochi scăpărători/ [...] în desișurile ceva mai îndepărtate/ fără a avea totuși prea mult din aspectul/ altădată atât de negrelor păduri nibelunge" (*Vis cu Pan*). Surprinde adoptarea livresc-halucinantă a unui limbaj tehnic, specializat, care, departe de a afecta claritatea imaginii, conduce textul către o expresivitate concordantă cu anticalofilia structurală a poetului: „vuietul centrifug al poemului/ în toate direcțiile basculând forțe/ [...] ființe bastarde imagini tranzistorizate/ și bineînțeles Maestrul dar ca și absent" (*Veto!*). Mult mai relevante se dovedesc versurile din volumul *Ca un vagabond într-o flanelă roșie* (1996), alcătuit de prietenii poetului, incluzând versuri din perioada 1972–1979. Se remarcă aceeași litanie/confesiune a unui exclus nostalgic și, pe lângă obsesia Banatului natal, cu ale sale *loca periucunda*, poate fi detectat alt topos, într-o poezie-reportaj evocând un timp pierdut și, totodată, iubirea: „Banat, Brabant românesc cu mirișți și țărani/ care chiar dacă nu mai sunt țărani/ fac totul să-și pârlească porcul cu paie" (*Banat, Brabant românesc...*). Senzația apăsătoare a artificialului („Anesteziate/ sau niște secțiuni/ demontabile/ liberate/ cad frunzele/ și aproape false/ plonjează printre copaci" — *Anesteziate*), ca și teroarea prezentului accentuând sentimentul tragic al singurătății („Uneori pe străzi/ în absența oamenilor/ mă simt și mai singur" — *Ca orice tânăr cu plete*) definesc un univers tematic familiar. Nici absența titlurilor — soi de refuz de a deconspira esența poemelor — nu mai surprinde: „E destul de greu/ să fii titlul/ unui poem care de-abia începe" (*E destul de greu*). Influența bacoviană, diminuată, persistă încă: „Cu aripi mari și cu gheare/ deschis-am lada nopții/ și-n mica obscuritate/ cu tuse mărunță/ ce-ar fi putut fi plâns/ debarcarăm cu toții" (*De la o temă bacoviană*), în timp ce impulsivitatea neîmblânzită aduce la lumină o lirică „disidentă", precum în această epistolă către poezie: „a cam sosit momentul să-ți schimbi puțin câte puțin concepțiile/ și să nu te mai bâlbâi prin câte-un poem în care Ștefan cel Mare/ și Mihai Viteazul măcelăresc turcii în frunte cu Partidul" (*Dragă poezie*). Poezia vizează notația directă, naturală, într-un gest de categoric refuz al teatralității: „Cei ce-au pierit naivi// răzvrătiții/ acestei lumi ne sunt eroii" (*Cei ce-au pierit naivi...*). Spirit nonconformist, boem și rebel „ca un vagabond într-o flanelă roșie", **M.** rămâne, în multe privințe, „modelul totemic al generației '80" (Marcel Tolcea).

SCRIERI: *Locus periucundus*, Timișoara, 1994; *Ca un vagabond într-o flanelă roșie*, Timișoara, 1996.

Repere bibliografice: Maria Nițu, *Recviem pentru un poet*, T, 1993, 12; Marcel Tolcea, *Mono heracliticul*, O, 1994, 1; Rodica Bărbat, *„Locus periucundus"*, O, 1994, 2; Mircea Bârsilă, *Avea 3 idoli...*, O, 1994, 2; Nina Ceranu, *Un tânăr cu plete voievodale*, O, 1994, 2; Adrian Derlea, *Osânda*, O, 1994, 2; Ruja, *Parte*, I, *251–255*; Cornel Ungureanu, *Strategia underground*, O, 1994, 2; Ruxandra Cesereanu, *Poezia tânără în vreme de tranziție*, ST, 1994, 7–8; Ion Moldovan, *„Locus periucundus"*, F, 1995, 6; Berca, *Dicț. scriit. bănățeni*, *99–100*; Cornel Ungureanu, *Boema, după 20 de ani*, O, 1996, 10; Aurel Pantea, *Fragmente dintr-o singurătate*, VTRA, 1998, 3; Alexandru Mușina, *Antologia poeziei generației '80*, Pitești, 1993, *203–210*. *DI.B.*

MORAR, Ioan T. (13.IV.1956, Șeitin, j. Arad), poet și publicist. Este fiul Mariei (n. Sava) și al lui Teodor Morar, zidar. După absolvirea Liceului Industrial de Chimie din Arad (1975), urmează Facultatea de Filologie, secția română-franceză, din Timișoara, absolvind în 1981. Profesor de limba și literatura română la Lugoj (1981–1986), trece metodist la Casa Studenților „Grigore Preoteasa" din București, ziarist la „Viața studențească" și „Amfiteatru" (1986–1990), redactor-șef la redacția Muzică, spectacole, varietăți din Televiziunea Română (1990–1991). Este membru al grupului „Divertis" (1984–1996), realizând și emisiuni de televiziune. Este membru fondator al Așezământului Cultural „Academia Cațavencu" și editor al revistei „Academia Cațavencu".

În *Îmblânzitorul de metafore* (1981) și în *Decorul sau urmarea* (1984), cicluri publicate în volume colective, **M.** reia formulele generației '80: cultivarea livrescului, ridiculizarea realului fals, amestecul de tragic și ironic, acestea rămânând constante ale discursului său poetic. În poemele din *Vară indiană* (1984; Premiul Uniunii Scriitorilor) încearcă să recupereze autenticitatea trăirii, cultivând frenezia sălbatică, trăirea descătușată, care organizează textul după o retorică amplă, întreținută din repetiții și laitmotive. În fapt, problemele metafizice sunt coborâte din registrul lor înalt la nivelul cotidianului. Cheia de lectură stă în decriptarea simbolurilor dihotomice moarte-viață, în care abstracțiunile capătă însușiri concrete. Poemul este văzut ca trăire și retorică, atitudine evidentă în succesiunea alternantă a registrelor poetic, imagistic sau spiritual, generând astfel o construcție elaborată, ce are, în ansamblu, o tonalitate unitară. Volumul *Șovăiala* (1999; Premiul Uniunii Scriitorilor) nu aduce schimbări de registru, aceleași teme și tehnici

susținând poemul. Remarcabil este ciclul *Douăsprezece teorii feniciene asupra vieții și morții*, care poate fi atât citire modernă a lumii vechi, cât și trăire a istoriei și este realizat sub semnul celor două mari teme, scrisul și singurătatea-moarte. În *Nerușinarea* (2002) tristețea lumii vine din des-compunerea și re-compunerea materiei într-o lume părăsită de credința în zei. Într-o anumită măsură aici apar reflexe ale teoriei epicureene a formării corpurilor prin căderea atomilor într-un *clinamen*, căci organicul și anorganicul se metamorfozează ciclic.

SCRIERI: *Vară indiană*, București, 1984; *Fumul și spada*, București, 1989; *Șovăiala*, Timișoara, 1999; *Nerușinarea*, Timișoara, 2002. **Traduceri:** Jean Marie Rouart, *Cei care au ales noaptea*, București, 1992 (în colaborare cu Dora Zorcă).

Repere bibliografice: Mincu, *Eseu, 102-105*; Simion, *Scriitori*, IV, *546-550*; Coșovei, *Pornind, 83-87*; Țeposu, *Istoria, 81-83.* *M.Dr.*

MORARIU, Constantin (5.X.1854, Mitocu Dragomirnei, j. Suceava – 16.III.1927, Cernăuți), poet și traducător. Era nepot de frate al mitropolitului Silvestru Morariu-Andrievici. A urmat liceul la Suceava și teologia în Cernăuți. Bun prieten cu compozitorul Ciprian Porumbescu, a activat în societatea studențească Arboroasa și, din cauza atitudinii sale pro-românești, a fost închis. Preot din 1878 în Toporăuți și în Cernăuți, exilat din 1896 la Pătrăuți, lângă Suceava, pe motive politice, **M.** a fost una dintre figurile marcante ale vieții culturale și bisericești din Bucovina. Scria versuri și traducea din lirica germană în „Familia", „Aurora română", „Amicul familiei", „Candela", „Glasul Bucovinei". În 1884 trimitea traspunerea sa din Goethe, *Herman și Dorotea*, lui V. Alecsandri, care ar fi citit-o „cu plăcere" și ar fi corectat-o. În 1887 (sub inițialele F.C. și sub pseudonimul N. Filin), publica în „Convorbiri literare" și semna Flor Carp o traducere din Carmen Sylva. Din 1893 a scos „Deșteptarea", gazetă destinată satului. În primii ani o redacta, aproape în întregime, singur: articolele aveau caracter instructiv (istorie, agricultură, economie), educativ și literar. După 1900, independent de voința inițiatorului ei, „Deșteptarea" a devenit ziarul Partidului Poporal Național. **M.** a fost membru în Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina. După *Culturhistorische und ethnographische Skizzen über die Rumänen der Bukowina* (1891), o culegere alcătuită din materialele apărute în „Rumänische Revue", a lăsat o istorie foarte documentată a Bucovinei, *Părți din istoria românilor bucovineni* (I-II, 1893-1894), cuprinzând prima schiță de istorie a literaturii acestei provincii. În ultima parte a vieții s-a dedicat cărții teologice; numeroasele sale broșuri de propagandă creștină din colecția „Biblioteca «Deșteptării»" țineau ridicarea țăranului. Sentimentul național fervent, dar ferit de extremism șovin, și iubirea lui pentru oamenii din popor, persecuția suferită din partea oficialităților au făcut din **M.** o figură aproape legendară: „Sfântul de la Pătrăuți" – simbol al luptei pentru drepturile românilor.

M. și-a strâns versurile de tinerețe, originale și tălmăciri, în volumele *Poezii germane traduse liber* (1890), *Versuri de Schiller și Goethe* (1923), *Versuri originale și traduse* (1924). Este o lirică a idealului național și creștin, conceptuală și discursivă, în ciuda autenticității sentimentului. Traducerile – din Goethe (cu o încercare, la 1927, de a da, împreună cu poetul I.U. Soricu, o versiune românească la *Faust*), Schiller, Heine – sunt dominate numai de grija redării exacte, suferind prin ignorarea atmosferei lirice și puțina mlădiere a limbii.

SCRIERI: *Culturhistorische und ethnographische Skizzen über die Rumänen der Bukowina*, Resicza-Viena, 1888-1891; *Părți din istoria românilor bucovineni*, I-II, Cernăuți, 1893-1894; *Câteva cuvinte despre folosul limbei românești*, Cernăuți, 1896; *Moșia și limba noastră*, Cernăuți, 1901; *Versuri originale și traduse*, Cernăuți, 1924; *Versuri (originale și traduse)*, Cernăuți, 1937. **Traduceri:** Goethe, *Herman și Dorotea*, Gherla, 1884, [*Poezii*], în *Poezii germane traduse liber*, Gherla, 1890, în *Versuri de Schiller și Goethe*, Cernăuți, 1923; Carmen Sylva, *O rugăciune*, Cernăuți, 1887; Schiller, [*Poezii*], în *Poezii germane traduse liber*, Gherla, 1890, în *Versuri de Schiller și Goethe*, Cernăuți, 1923.

Repere bibliografice: Loghin, *Ist. lit. Bucov., 135-140*; Iorga, *Oameni*, III, *232-233*; Petru Iroaie, *Poezia lui Constantin Morariu*, „Junimea literară", 1937, 1-9; V. Loichiță, *Preotul și românul Constantin Morariu*, Cernăuți, 1938; Victor Morariu, *Semicentenarul „Deșteptării" lui Constantin Morariu*, Cernăuți, 1943; *Dict. lit. 1900, 586-587*; Elena Teodorescu Ene, *Considerații pe marginea unor traduceri în limba română aflate în patrimoniul Muzeului Literaturii Române*, RMZ, 1981, 8; Păcurariu, *Dict. teolog., 286-287.* *S.C.*

MORARIU, Leca [Alexandru] (25.VII.1888, Cernăuți – 15.XII.1963, Râmnicu Vâlcea), filolog, istoric literar, folclorist și memorialist. Familia căreia îi aparține a dat numeroși cărturari, printre care mitropolitul Silvestru Morariu-Andrievici. Tatăl lui **M.**, Constantin Morariu, era preot, poet și traducător. Din căsătoria acestuia cu Elena Popescu s-au născut mai mulți copii, dintre care au supraviețuit cinci, **M.** fiind al treilea. Fratele mai mare, Victor Morariu, a fost un reputat germanist și traducător, altul, Aurel Morariu, doctor în drept, s-a implicat în viața socială și politică, iar o soră, Victoria, va tipări și ea o culegere de povești. **M.** a făcut școala primară în Pătrăuți, iar ciclul secundar l-a urmat, între 1898 și 1906, la liceul german din Suceava. S-a înscris apoi la Facultatea de Litere și Filosofie din Cernăuți. La recomandarea lui N. Iorga și-a întrerupt studiile un an, pe care l-a petrecut ca preceptor al tânărului Atta Constantinescu, la Abbazia, unde ia contact prima oară cu istroromânii și, totodată, poate să-și completeze cultura artistică. Din 1911, când își ia licența, funcționează ca profesor la liceul din Gura Humorului. Încă student fiind, în 1908, debutează cu o notiță în „Neamul românesc". Ulterior mai colaborează cu note, scurte articole, cronici, recenzii, însemnări de călătorie, povești și poezii populare, semnate uneori și cu pseudonime (printre care Peregrinus, L. Mărin, Al. Lupu, Al. Drumețul, Humoreanul, M. Sandu, Al. Criță, Elena Popescu, Const. I. Popescu), la „Neamul românesc literar", „Ion Creangă", „Ramuri", „Junimea literară", „Viața nouă" (Suceava), „Românul" (Arad) ș.a. La izbucnirea războiului mondial dascălul

publicist este mobilizat și trimis pe frontul din Galiția, unde este rănit de două ori și decorat, apoi pe cel italian, unde e din nou rănit, și în cele din urmă în Bosnia și Herțegovina. Avea răgaz totuși să dea tiparului volumul de povești bucovinene *De la noi* (1915), iar un timp îl petrece și în București, ocazie cu care îi cunoaște pe unii dintre cărturarii rămași sub ocupație. Prizonier al comitagiilor sârbi (în Muntenegru) aproape șase luni, se întoarce abia în 1919 în capitala Bucovinei, unde i se încredințează o catedră la Liceul „Aron Pumnul". Susținător al cercetășiei, în anul următor are prilejul să-și lărgească orizontul însoțind o delegație românească într-o croazieră până în Anglia. După ce își susține, în 1921, teza de doctorat *Morfologia verbului predicativ român*, elaborată sub îndrumarea lui Sextil Pușcariu, ocupă Catedra de literatură română modernă și folclor a Universității din Cernăuți. Ceva mai târziu, în 1924, profesorul universitar **M.** se înscria la conservatorul cernăuțean pentru a-și perfecționa interpretarea la instrumentul preferat (violoncel). În 1927 întreprinde o călătorie de studiu la istroromâni, ce va fi repetată în 1928, în ambele drumețul prelungindu-și itinerarul, mai întâi în inima Italiei, apoi în Elveția și Franța. Își reluase și activitatea publicistică, pe care o va continua într-un ritm intens de-a lungul a peste două decenii. Frecvent scrie în „Glasul Bucovinei" și în reapăruta „Junimea literară" (unde din 1924 este secretar de redacție), la „Revista Moldovei", „Lamura", „Convorbiri literare", „Gândul nostru", „Săgetătorul", „Flacăra", „Șezătoarea", „Codrul Cosminului", „Floarea soarelui" ș.a. Ctitorește el însuși periodicele „Făt-Frumos" (1926–1944), „Buletinul «Mihai Eminescu»" (1930–1944), „Fond și formă" (1938, 1944). A fost, de asemenea, președintele Societății Muzicale „Armonia" și director al Teatrului Național din Cernăuți (1933–1935). Cele mai multe dintre articolele, studiile și notele de drum publicate în periodice apar și sub formă de extras sau în mici volume. Raptul sovietic din 1940 îl determină pe **M.** să se refugieze din Cernăuți, unde revine în 1941, pentru a-l părăsi definitiv în 1944. Retras la Râmnicu Vâlcea, continuă să scrie și mai colaborează până în 1947, când i se interzice să mai publice, la „Gazeta Transilvaniei", „Candela", „Provincia", „Altarul Banatului". A continuat și după 1947 să acorde timp și energie preocupărilor sale, lăsând mai multe lucrări definitivate, printre care se numără monografia *Iraclie și Ciprian Porumbescu* (parțial publicată postum, în 1986), tratatul *Stilistica românească* și cartea de însemnări *Drumuri oltene*. Un amplu memorial intitulat *Viață*, rămas neîncheiat, a fost tipărit în 2001 de Liviu Papuc, care a mai reeditat și alte scrieri ale cărturarului bucovinean, precum *Hoinar* (2001) și *Eminescu. Note pentru o monografie* (2001).

Format în climatul luptei pentru păstrarea identității culturale românești a provinciei ocupate de Imperiul Habsburgic, **M.** își consacră și el toate puterile acestei sarcini. Ca atare, la început se orientează către folclorul meleagurilor natale, mergând pe urmele unor I. G. Sbiera, Simion Florea Marian, Elena Niculiță-Voronca. Va pune accent pe identificarea celor mai semnificative zone și a celor mai autentice surse, precum și pe înregistrarea cât mai exactă a materialului cules, uneori inclusiv în latura lui muzicală, combătând însă și tendința de a „aservi" folclorul filologiei. Aceste principii vor fi totuși încălcate într-o măsură în cazul poveștilor din culegerea *De la noi* (ediția a treia, din 1920, a fost distinsă cu Premiul „V. Adamachi" al Academiei Române). **M.** s-a apropiat de basmul popular așa cum procedase anterior Ion Creangă, cu conștiința și cu abilitățile scriitorului experimentat, îndepărtând elementele inestetice, recompunând și valorizând anumite laturi, cu precădere umorismul. Poveștile sunt „crengiene" fără să dea impresia de pastișă, dar în același timp sunt populare, specifice Bucovinei, întocmai cu poeziile și cimiliturile tipărite mai târziu. Același farmec se întâlnește pe alocuri și în textele din *Ce-a fost odată* (1922), relatând istoria unei familii de clopotari, crâmpeie din viața „celor din urmă lăutari ai Bucovinei", „cum a fost pe vremuri școala din Pătrăuți pe Suceava" ori călătoria la o biserică a lui Ștefan cel Mare distrusă de austrieci în 1917. Spiritul științific nu i-a lipsit lui **M.** și drept dovadă stau *Morfologia verbului predicativ român*, precum și mai multe studii filologice dedicate unor cărți vechi, religioase ori populare: *Un nou manuscris vechi: Isopia voronețeană* (1922), *Codicele Pătrăuțean și asasinarea lui Grigore Ghica (un manuscris inedit)* (1922), *Isopia brașoveană din 1784* (1924), *Războiul Troadei. După Codicele Const. Popovici (1796)* (1924). Înrădăcinată în firea lui, dar și comandament pe care și-l asumă publicistul ce se adresează unui cerc larg de cititori, este însă o anumită repugnanță pentru teorii, pentru zborul prea liber al intelectului, pentru tot ce „stârvește" subiectul tratat. Acest lucru va fi respins cu o causticitate rară oriunde va fi întâlnit, inclusiv la somități precum N. Iorga, Sextil Pușcariu, Tudor Vianu, E. Lovinescu ori G. Călinescu. În mai toate scrierile sale informația exactă, găsită cu multă trudă, are drept ramă evocări pline de simțire, narațiuni la persoana a treia, dar și la persoana întâi, descrieri plastice, portrete etc. Năzuind să elucideze toate episoadele umbrite, nu o dată controversate, din biografia unor personalități ale culturii românești (Mihai Eminescu, Ion Creangă, Veronica Micle, N. Gane, Iacob Negruzzi, T. Robeanu, Iraclie și Ciprian Porumbescu ș.a) ori să reliefeze aspecte neglijate, **M.** a amânat mereu cuprinderea monografică. În consecință, adeseori lucrările sale au pus în circulație o cantitate mare de informație de care au beneficiat alți confrați. Dacă ele și-au pierdut în acest chip aproape în întregime valoarea documentară inițială, literaritatea multora dintre pasaje oferă o lectură plăcută. Rezistentă în întregime este însă memorialistica. Texte precum *Drumuri moldovene. Pe urmele lui Creangă* (1925; Premiul „V. Adamachi" al Academiei Române), *La Comănești* (1925), *La Voroneț*, *La Cetatea Albă*, *La bojdeuca lui Ion Creangă*, *La munte* (1941), *Drumuri cirebire* (I, 1941) ș.a. seduc prin acuitatea observației, prin plasticitatea tablourilor, prin vioiciunea narațiunii, prin vivacitatea dialogurilor prinse fidel în pronunția lor, prin doza de erudiție strecurată fără emfază, cu un umor ce amintește de A.I. Odobescu și Calistrat Hogaș, prin omniprezenta autoironie. Toate aceste calități se regăsesc și în jurnalul din perioada captivității muntenegrene, alcătuind prima parte din memorialul *Viață*.

SCRIERI: *Ce-a fost odată*, Cernăuți, 1922; *Un nou manuscris vechi: Isopia voronețeană*, Cernăuți, 1922; *Codicele Pătrăuțean și asasinarea lui Grigore Ghica (un manuscris inedit)*, Botoșani, 1922; *Războiul Troadei. După Codicele Const. Popovici (1796)*, Cernăuți, 1924; *Isopia brașoveană din 1784*, Cernăuți, 1924; *Institutorul Creangă*, Cernăuți, 1925; *Drumuri moldovene. Pe urmele lui Creangă*, Cernăuți, 1925; *La Comănești*, Cernăuți, 1925; *Un cântăreț al Sucevii: T. Robeanu*, Cernăuți, 1926; *De vorbă cu stilistul I. Gorun*, Cernăuți, 1926; *Eminescu. Note pentru o monografie*, Suceava, 1932; ed. îngr. și pref. Liviu Papuc, Iași, 2001; *Pe marginea cărților*, Cernăuți, 1932; *La semicentenarul C. Porumbescu*, Suceava, 1933; *Eminesciene*, Cernăuți, 1937; *Bucovineanul N. Gane*, Cernăuți, 1938; *Iraclie Porumbescu (1823–1896)*, Cernăuți, 1938; *Precizări*, Cernăuți, 1938; *Studii*, Cernăuți, 1939; *Eminescu și Veronica Micle*, Cernăuți, 1939; *Multe și mărunte*, Cernăuți, 1940; *Eminescu*, Cernăuți, 1940; *Creangă*, Cernăuți, 1940; *Drumuri cirebire*, I, București, 1941; *La munte*, Iași, 1941; *Astra Bucovinei*, Cernăuți, 1941; *Veronica Micle*, Cernăuți, 1942; *Miron Costin*, Cernăuți, 1942; *Epaminonda Bucevschi în corespondența lui C. Porumbescu*, Cernăuți, 1943; *Bucovina turistică*, Cernăuți, 1943; *Iraclie și Ciprian Porumbescu*, I, îngr. Vasile D. Nicolescu și Vasile Vasile, București, 1986; *Hoinar*, îngr. și pref. Liviu Papuc, Iași, 2001; *Viață*, îngr. și pref. Liviu Papuc, Iași, 2001. **Culegeri:** *De la noi*, Suceava, 1915; ed. îngr. și pref. Petru Rezuș, București, 1983; *Cimilituri*, Suceava, 1930; *Lu frați noștri. Libru lu Rumeri din Istrie*, Susnevița-Jeián–Suceava, 1928; *Rugaț pre Domnu ăn limba lu maia nostre. Librici za lu Rumeri din Istrie*, Susnevița-Jeián, 1928. **Traduceri:** *Pagini germane*, I–II, Cernăuți, 1938–1939.

Repere bibliografice: N. Iorga, *O carte de povești*, „Drum drept", 1915, 26; Sextil Pușcariu, *„De la noi"*, AAR, partea administrativă, t. XLI, 1920–1921; S. M. [Simion Mehedinți], *„Ce-a fost odată"*, CL, 1922, 5; N. Georgescu-Tistu, *„Frățânii Eminescu"*, DR, 1922–1923; O.D. [Ovid Densusianu], *„Lu frați noștri"*, „Grai și suflet", 1929, *411–412*; G. Pascu, *„Lu frați noștri"*, „Revista critică", 1930, 2; Gh. Ghibănescu, *De-ale cirebirilor*, „Ion Neculce", 1930, *266*; C. Loghin, *De la Maier Ebner la d. Leca Morariu*, „Tribuna", 1930, 77; G. Călinescu, *Eminescologi*, „România literară", 1932, 16; Perpessicius, *Opere*, IV, *76–78*; Ștefan Pavelescu, *Un adevărat urmaș al lui Creangă*, GBS, 1937, 5138; Predescu, *Enciclopedia*, *567–568* ; Cioculescu, *Aspecte*, *661–662*; Traian Cantemir, *Studiile de limbă ale lui Leca Morariu*, „Zori noi", 1968, 6305; Petru Iroaie, *Realismul uman al lui Leca Morariu*, „Revista scriitorilor români" (München), 1968, 7; Sextil Pușcariu, *Memorii*, îngr. Magdalena Vulpe, pref. Ion Bulei, București, 1978, *passim*; Petru Homoceanul, *„De la noi"*, AST, 1984, 6; Constantin Ciopraga, *Centenar Leca Morariu*, CRC, 1988, 30; Traian Cantemir, *Leca Morariu, lingvist și filolog*, „Septentrion", 1992–1993, 6–7; Satco-Pânzar, *Dicționar*, *147–148*; N. Corlăteanu, *Personalitatea științifică și universitară a lui Leca Morariu*, AC, 1994, 4, 5, 8; Nicolae Cârlan, *Un năpăstuit cărturar proteic*, RR, 1998, 1–2; Iulian Vesper, *Memorii*, îngr. și pref. Pavel Țugui, București, 1999, *passim*; Liviu Papuc, *Leca Morariu. Viața și opera* (teză de doctorat), Iași, 2002. *V.D.*

MORARIU, Modest (11.VIII.1929, Cernăuți – 15.IV.1988, București), poet, prozator, eseist și traducător. Este fiul Teofilei (n. Simota) și al lui Alexandru Morariu, profesor, provenind dintr-o ilustră familie de intelectuali bucovineni, între care mitropolitul Silvestru Morariu-Andreevici și fiul acestuia, Vasile Morariu (coleg și prieten cu Mihai Eminescu), Constantin Morariu și Leca Morariu. Învață mai întâi în Cernăuți, la Liceul Militar „Ștefan cel Mare", continuând cursurile medii la Slatina, Deva și Petroșani. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității bucureștene, secția limba și literatura franceză (1954), după care devine redactor și redactor-șef (din 1969) al Editurii Meridiane, calitate în care a avut o contribuție esențială în lansarea și susținerea colecțiilor „Biblioteca de artă" și „Curente și sinteze", care au reprezentat în anii comunismului un punct de reper al vieții culturale și editoriale românești. Debutează în 1958 la „Steaua". Colaborează la „Tribuna", „Gazeta literară", „România literară", „Luceafărul", „Secolul 20", „Orizont" ș.a. Prima carte de poezie, *Povestire cu fantome*, îi apare în 1968, urmată de volumele *Spectacol de pantomimă* (1970), *Ovăzul sălbatic* (1974) și *Nașterea nostalgiei* (1984).

Făcând parte – alături de Cezar Baltag, Mircea Ivănescu și Petre Stoica – din grupul de poeți lansați de A. E. Baconsky în anii '50 în paginile revistei „Steaua", **M.** este unul dintre scriitorii a căror operă, caracterizată printr-un deosebit rafinament intelectual și stilistic, sfidează dogmatismul ideologic al epocii realismului socialist și contribuie în mod semnificativ la restabilirea legăturilor literaturii postbelice cu marea tradiție spirituală românească și europeană. Spirit elegiac, trăindu-și cu estetism și voluptate nostalgiile, poetul conturează un univers liric dominat de o sensibilitate neoromantică, în care pasiunile și sentimentele sunt îndelung șlefuite de o conștiință artistică superioară: „Odată despărțirile noastre n-o să mai sfâșie. / Am să plec... totul o să-ți pară firesc... / A fost o toamnă cenușie, / o seară cu alcool într-un cadru grotesc, / câteva scrisori, o telegramă, / degetele tale cuprinzând ceașca de ceai, / sarea uscată sub pleoape / de fiecare dată când plecai, / surâsul revederii – un joc de limpezi ape. / Și calmul amintirii ne va învălui / ca o ploaie molcomă caldă." Lirica de dragoste capătă în *Spectacol de pantomimă* dimensiuni mitice, îndrăgostiții regăsindu-se într-un timp fabulos al începuturilor, în care fiecare gest devine deschizător de lumi: „Eu eram Adam și tu erai Eva. / Și nimeni nu ne-a alungat cu sabie de foc. / Arhanghelul ne-a adus un ulcior de apă / și tu ai rânduit pe șervetul alb prima roșie din lume. / Eu am tăiat prima felie / din prima pâine a lumii, / iar după masă în timp ce priveam / cum zburdă scânteile pe apă / am scris primul poem." Seninătatea și echilibrul noii vârste de aur sunt tulburate însă de ecourile traumatizante ale unei istorii convulsive, care induc neliniște și angoasă – trăiri ce formează substanța versurilor din *Ovăzul sălbatic*: „Cine-mi va răspunde? / Și de unde? / Iată zilele curg, / ca apele curg, / ca norii se destramă timpul meu, / și cerul parcă pregătește / definitivul meu amurg." Celălalt filon al inspirației poetice al lui **M.** este ludic și ironic: intelectual de mare cultură, scriitorul ilustrează și orientarea modernistă care își propune delirizarea poeziei prin prozaism și discursivitate și în care inventarele de tot felul se constituie într-o textură cu reflexe jucăușe: „Închis între patru pereți, / robinsonez, / mă descopăr pe mine însumi / cu uimirea exploratorului naiv / care căutând drumul spre Indii / s-a pomenit în America, / și-mi fac inventarul:/ doi ochi, două urechi, / nasul și gura; / două mâini, două picioare, / cu degetele anexe, / etcetera." Ironia este viziunea care definește și proza din *Întoarcerea lui Ulise*

(1982; Premiul Uniunii Scriitorilor), roman antieroic, unde monotonia și banalul existenței cotidiene estompează până la dispariție ecourile luptelor – oricât de celebre – și al aventurilor – oricât de fabuloase – ale bine cunoscutului personaj mitologic și literar: „Iată-l în sfârșit pe Ulise ajuns acasă și asta *Odiseea* n-o povestește, lângă o Penelopă care acum își răzbună fidelitatea cu mici înțepături, ca orice nevastă acrită, căreia i se pare că nu i se arată destulă recunoștință pentru anii sacrificați. (Oare nici unul din lista de pețitori n-a stârnit o tresărire în carnea Penelopei?)" O mențiune aparte trebuie acordată activității de eseist și critic de artă a lui **M.** – laureat al Premiului de Critică al Uniunii Artiștilor Plastici pentru monografia *Rousseau Vameșul* (1975) -, care s-a dovedit a fi unul dintre cei mai lucizi și mai avizați observatori ai fenomenului plastic românesc și european. De asemenea, cultura română contemporană îi datorează unele dintre cele mai bune traduceri ale unor opere de referință din Stendhal, Marcel Brion sau André Malraux.

SCRIERI: *Povestire cu fantome*, București, 1968; *Spectacol de pantomimă*, București, 1970; *Ovăzul sălbatic*, București, 1974; *Rousseau Vameșul*, București, 1975; *Casa dintre portolaci* (în colaborare cu Ruxandra Berindei), București, 1976; *Între relativ și absolut*, București, 1979; *Toulouse-Lautrec*, București, 1980; *Întoarcerea lui Ulise*, București, 1982; *Gheorghe I. Anghel*, București, 1984; *Nașterea nostalgiei*, pref. Mircea Scarlat, București, 1984; *Antoine Watteau*, București, 1985; *Itinerarii*, București, 1987; *Eseuri*, pref. Marcel Petrișor, București, 1992. **Traduceri:** Jules Renard, *Morcoveață*, București, 1958, *Jurnal*, pref. trad., București, 1979; Albert Ayguesparse, *Culorile adevărului*, București, 1964; Stendhal, *Viața lui Henri Brulard. Amintiri egotiste*, pref. trad., București, 1965, *Jurnal*, pref. trad., București, 1971, *Scrisori către Pauline*, București, 1975, *Memoriile unui turist*, I-III, pref. trad., București, 1976-1978; Jean-Louis Barrault, *Sunt un om de teatru*, pref. Lucian Giurchescu, București, 1966; Julien Green, *Leviathan*, pref. trad., București, 1966, *Jurnal*, București, 1982; Henry Lhote, *Frescele din Tassili*, București, 1967; Eugène Fromentin, *Maeștri de odinioară*, pref. trad., București, 1969; Marcel Brion, *Arta fantastică*, pref. trad., București, 1971, *Pictura romantică*, pref. trad., București, 1973; Albert Camus, *Caiete*, pref. trad., București, 1971, *Eseuri*, pref. trad., București, 1976, *Fața și reversul. Nunta. Mitul lui Sisif. Omul revoltat. Vara*, București, 2002 (în colaborare); André Malraux, *Calea Regală*, postfața trad., București, 1971, *Capul de obsidian*, București, 1977, *Omul precar și literatura*, pref. trad., București, 1980, *Ispita Occidentului*, București, 1983; Jean Grenier, *Arta și problemele ei*, București, 1974; Salvador de Madariaga, *Francez, englez, spaniol*, București, 1983; Jean Delumeau, *Frica în Occident*, postfața trad., București, 1986; Emil Cioran, *Eseuri*, pref. trad., București, 1988.

Repere bibliografice: Constantin, *Despre poeți, 120-122;* Caraion, *Duelul, 94-96;* Poantă, *Modalități, 235-236;* Felea, *Aspecte*, I, *118-121;* Cândroveanu, *Poeți, 120-124;* Moraru, *Textul, 162-165;* Marcea, *Atitudini, 120-122;* Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, *217-228;* Simuț, *Incursiuni, 175-180; Dicț. scriit. rom.*, III, *279-282;* Popa, *Ist. lit.*, II, *587-588.* *L.H.*

MORARIU, Victor (12.II.1881, Toporăuți-Cernăuți – 1.VII.1946, Caransebeș), istoric literar și folclorist. A învățat la licee din Cernăuți și Suceava, devenind apoi student al Universității din Cernăuți (1900-1905); în 1928 avea să-și ia aici doctoratul în litere (germanistică). După un stagiu ca profesor la Liceul „Ștefan cel Mare" din Suceava, din 1929 până în 1940 este titularul Catedrei de limba și literatura germană a universității cernăuțene. A debutat cu traduceri în „Junimea literară" (1906), revistă la a cărei editare a participat, alături de I. I. Nistor. La Suceava a scos și redactat „Gazeta poporului" (1918-1921). Colaborează cu studii, recenzii, eseuri la „Convorbiri literare", „Revista germaniștilor români", „Făt-Frumos", „Junimea literară", „Buletinul «Mihai Eminescu»", textele sale fiind „lucrări cuviincioase de difuzare a literaturii despre romantism și despre nuvela germană" (Marin Bucur). Un mai mare interes prezintă studiile sale comparatiste asupra unor texte literare și folclorice autohtone, precum și schițele de istorie a literaturii române din Bucovina.

SCRIERI: *Novalis – teoretician al romantismului*, Suceava, 1924; *Amintiri despre Ion Grămadă. Crâmpeie din sufletul lui*, Cernăuți, 1926; *Începuturile nuvelei germane. Premisele istorice – Teoria Goethe-Tieck*, Cernăuți, 1928; *„Povestea vulpei" de Anton Naum și „Reinecke Fuchs" de Goethe*, București, 1932; *Agata Bârsescu și Bucovina*, București, 1936; *Problema nuvelei în literatura germană*, Cernăuți, 1937; *Istoricul Reuniunii muzicale-dramatice „Ciprian Porumbescu" din Suceava (1903-1938). Cu o introducere despre mișcarea muzicală și teatrală din Suceava până la 1903* (în colaborare cu Ștefan Pavelescu), Suceava, 1939; *Maioresciene*, Cernăuți, 1940; *Prima traducere germană a „Luceafărului"*, Cernăuți, 1940; *Vasile Bumbac (1837-1918). Pagină din istoria literaturii bucovinene*, Cernăuți, 1940; *Semicentenarul „Deșteptării" lui Constantin Morariu*, Cernăuți, 1943. **Culegeri:** *Poezii poporale de pe câmpul de luptă*, Suceava, 1916 (în colabore cu Simion Ivanovici).

Repere bibliografice: Petru Iroaie, [*Victor Morariu*], FF, 1935, 5-6; Virgil Tempeanu, *Istoria literaturii germane*, București, 1948, *460-461;* Bucur, *Istoriografia, 293;* Știința în Bucovina, II, Suceava, 1983, *192-195;* Mircea Grigoriță, *Un mare profesor și om de știință: Victor Morariu*, Suceava, 1988; Satco-Pânzar, *Dicționar, 150-151;* Datcu, *Dicț. etnolog.*, III, *111.* *G.B.*

MORARIU-ANDRIEVICI, Silvestru (14.XI.1818, Mitocu Dragomirnei, j. Suceava – 15.IV.1895, Cernăuți), cărturar și poet. Fiu de preot de țară, a urmat liceul și a făcut studii de teologie la Cernăuți. Tânărul, al cărui nume de botez era Samuil, se preoțește și se stabilește ca paroh în comuna Ceahor. În 1864 episcopul diecezei, Eugeniu Hacman, îl cheamă la Cernăuți, ca predicator la catedrală. În 1871 își schimbă numele de Andrievici (care îi fusese impus în școală, după un înaintaș al său cu numele de Andrii) în acela de Morariu. În 1873 se călugărește, luându-și numele de Silvestru și este hirotonit arhimandrit. Urcă toate treptele ierarhiei bisericești – arhimandrit diecezan și vicar general al Mitropoliei, arhiepiscop al Cernăuților, mitropolit al Bucovinei și al Dalmației (din 1880). Este membru al Dietei din Bucovina și deputat în Parlamentul din Viena. Figură centrală a vieții bisericești din Bucovina, **M.-A.** a considerat activitatea culturală o prioritate, interesat să mențină, prin ea, conștiința națională a românilor bucovineni. Scrie și editează manuale mult folosite în școlile sătești (*Elementariu spre întrebuințare în școalele poporene, Carte de cetire sau Legendariu românesc* ș.a.), dă numeroase cărți de cult (în limbile română și germană), înființează o tipografie, inițiază

o revistă pentru preoți („Candela", 1882) și sprijină editarea de calendare. A fost vicepreședinte și membru de onoare al Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina. Activitatea sa literară, nu foarte bogată, se încadrează în această acțiune mai largă de răspândire a scrisului românesc. Din 1841 până în 1859 colaborează cu versuri la „Calendariul pentru Bucovina". Lasă fabule, încercând o actualizare a tipurilor și situațiilor universale și subliniind necesitatea păstrării limbii, a portului și a obiceiurilor autentice. O satiră din „Calendariul pentru Bucovina" pe anul 1848 (*Calendariul vechi către cel nou)* îi este atribuită. Patru sonete de factură clasică, în care compară între ele anotimpurile și ciclurile vieții omenești, sunt compuneri livrești, lipsite de fior liric. Lui **M.-A.** i s-a atribuit, de asemenea, localizarea unei povestiri a lui Pușkin, *Viscolul*, publicată sub titlul *Rătăcirea* de „Calendariul pentru Bucovina" pe anul 1854.

SCRIERI: [*Versuri*], în *Antologia scrisului bucovinean până la Unire*, I, îngr. C. Loghin, Cernăuți, 1938, 6–9.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, *219–220;* Loghin, *Ist. lit. Bucov., 28–31;* Liviu Marian, *Contribuțiuni la istoria literaturii românești din veacul al XIX-lea*, Chișinău, 1927, *47–50, 86–92; Din istoria pedagogiei românești*, III, București, 1967, *204–232; Dicț. lit. 1900, 587-588;* Păcurariu, *Ist. Bis.*, III, *190–192.* *S.C.*

MORARU, Cornel (12.X.1943, Schitu, azi Pietrarii de Sus, j. Vâlcea), critic literar. Este fiul Iulianei (n. Nistor) și al lui Tudor Moraru, țărani. Urmează Liceul „Nicolae Bălcescu" din Râmnicu Vâlcea, absolvit în 1961, apoi cursurile Facultății de Filologie (1961–1966) și pe cele ale Facultății de Filosofie (1968–1974) la Universitatea din București. Între 1966 și 1979 funcționează ca profesor de limba română în Făgăraș, în 1979 devine redactor, iar în 1983 redactor-șef al revistei „Vatra", stabilindu-se în Târgu Mureș. După 1989 va fi cadru didactic la Universitatea „Transilvania" din Brașov. Din 1993 este, pentru o perioadă, consilier-șef al Inspectoratului pentru Cultură al județului Mureș. Debutează în 1972, la „Vatra", cu un eseu intitulat *Artă și alienare*. Între 1974 și 1979 ține cronica literară la revista „Flacăra", ulterior la „Vatra". A mai colaborat la „Viața românească", „Luceafărul", „Contemporanul", „Familia", „România literară", „Tomis", „Euresis" ș.a. Prima carte, *Semnele realului*, îi apare în 1981.

Modalitatea critică la care subscrie **M.** se poate desprinde mai degrabă din cronici decât din articolele sale programatice. Nici nu e de mirare, de vreme ce autorul se arată mefient față de tehnicizarea excesivă a criticii românești din anii '70–'80. Totuși, această mefiență nu provine din inadaptare – **M.** demonstrează în repetate rânduri că e un bun cunoscător al metodelor mai noi –, ci dintr-o incompatibilitate structurală. De pildă, în articolul *Critica de poezie*, ce deschide volumul *Semnele realului*, își declară adeziunea la „profilul de autor", pe care îl contrapune atât tiraniei metodelor în vogă, cât și taxinomiilor abstracte: „câți autori, atâtea formule". Și *Textul și realitatea* (1984; Premiul Asociației Scriitorilor din Târgu Mureș) ori *Obsesia credibilității* (1996) vor fi tot culegeri de cronici care ambiționează să dea „un tablou echilibrat și complet al literaturii actuale". Însă criticul nu își propune să sistematizeze direcțiile și formulele dominante din epocă, ci doar să semnaleze, în și prin scrierile autorilor comentați, câteva tendințe relevante pentru literatura vremii. Fidel convingerilor afirmate și ghidat de „o obiectivitate comprehensivă", el oferă o suită de portrete ale contemporanilor, fără a institui o cenzură valorică severă și urmărind uneori o reabilitare a unor autori „considerați de plan secund". Bunăoară, dintre prozatori sunt analizați George Bălăiță, Nicolae Breban, Augustin Buzura, Marin Preda, Mircea Horia Simionescu, dar și Florin Bănescu, Mihail Diaconescu, Mihai Giugariu, Radu Mareș sau Grigore Zanc. Nu alăturarea în sine a acestor nume e nepotrivită, ci egalitatea de atitudine a interpretului, care îmbrățișează adesea fără rezerve cauza autorilor. Rezervat în elogii, ca și în reproșuri, criticul pare să ia de fiecare dată înapoi cu o mână ceea ce a dat cu alta. Riscul acestui tangaj exegetic este că judecățile de valoare se dizolvă uneori într-un discurs ambivalent; așa se întâmplă în cronica la *Bunavestire*, unde „teribila ambiguitate, de fond, a romanului" se repercutează și asupra discursului critic. E drept că, pe de o parte, o astfel de identificare se explică prin preocuparea criticului de „a evita [...] de-naturalizarea excesivă a limbajului operei", iar pe de altă parte, prin sarcina atribuită criticii, „să aibă aderență directă la valorile vieții – dar respectând strict un punct de vedere al literaturii asupra vieții (realității)" (*Aspecte ale criticii de azi*). De altfel, în relația binară dintre text („epifania literaturii") și realitate („epifania realului"), care constituie tema centrală a cărților lui **M.**, autorul e ispitit, de regulă, să ia partea termenului din urmă. O arată nu numai recurența unor cuvinte ca „adevăr" sau „viață" în titlurile cronicilor, ci și frecventul semnal de alarmă pe care criticul îl trage cu privire la „pericolul livresc". Dar, mai ales, o arată selecția și interpretarea textelor, proces în care cronicarul dovedește prea puțină simpatie pentru scriitura gratuită, artizanală, experimentală sau autoreferențială, ceea ce explică, între altele, afirmația că Adrian Păunescu ar fi „poetul cel mai pur, adică cel mai puțin livresc din literatura contemporană". Chiar și atunci când are de-a face cu un adept învederat al livrescului ca M. H. Simionescu, criticul încearcă să deplaseze interpretarea către latura existențială a cărții: „Problema cea mai chinuitoare în acest roman e cum se scrie un roman. Și nu din nevoia de artificiu se complică autorul, ci pentru că dilemele creației sunt mai primejdioase decât viața însăși." O asemenea perspectivă are, neîndoielnic, meritul de a vedea în literatură mai mult decât o simplă asamblare de semnificanți. Cu atât mai mult cu cât în anii '80 „o deschidere proaspătă și încordată spre lume" a criticului era aproape un imperativ deontologic. Această „deschidere" constituie, de altfel, partea cea mai rezistentă a lecturilor lui **M.**, vizibilă îndeosebi în analiza prozei „realiste", care provoacă mult mai bine observația lui lucidă și pătrunzătoare. Însă „prețul" pe care îl plătește în schimbul unei asemenea clarviziuni se relevă într-un anume conservatorism al gustului, ca și într-o survolare cam grăbită a „discursului" operei. Micromonografiile

Constantin Noica (2000) și *Titu Maiorescu* (2003) realizează o evadare din actualitatea imediată. Fără a produce o mutație radicală în receptarea celor doi scriitori, lecturile cuprind puncte de vedere originale și nu de puține ori polemice.

SCRIERI: *Semnele realului*, București, 1981; *Textul și realitatea*, București, 1984; *Obsesia credibilității*, București, 1996; *Constantin Noica*, Brașov, 2000; *Titu Maiorescu*, Brașov, 2003. **Antologii:** *Un destin istoric: Biserica Română Unită*, Târgu Mureș, 1999 (în colaborare).

Repere bibliografice: Petru Poantă, *„Textul și realitatea"*, TR, 1984, 37; Al. Piru, *„Textul și realitatea"* FLC, 1985, 7; Gheorghe Grigurcu, *Critica lui Cornel Moraru*, CNT, 1996, 48; Doina Curticăpeanu, *Criteriul Noica*, F, 2001, 6; *Dicț. scriit. rom.*, III, *282–284*; Lefter, *Critica*, *290–293*; Firan, *Profiluri*, II, *102*. *M.I.*

MORARU, Cristian (12.IX.1960, București), critic, eseist și teoretician literar. Este fiul Silviei Moraru (n. Moțatu), educatoare, și al lui Spiru Moraru, inginer. Urmează cursurile Facultății de Filologie din București, pe care o va absolvi în 1984. În perioada studenției frecventează cenaclul Universitas, condus de Mircea Martin. Cadru didactic la Facultatea de Litere a Universității din București, **M.** primește câteva burse în Germania (este bursier Humboldt în 1992–1993) și una peste ocean. Se stabilește în 1994 în Statele Unite ale Americii, unde obține masteratul în literatură comparată (1995) și engleză (1996) la Indiana University (Bloomington) și doctoratul, în aceleași discipline, în 1998. Lucrează apoi ca *assistant professor* de literatură americană și teorie literară la University of North Carolina (Greensboro). A debutat în 1983 la revista „Amfiteatru", cu un eseu despre Dinu Flămând și editorial, în 1985, cu *Ceremonia textului*. A colaborat, de regulă cu studii critice, în numeroase publicații, printre care „România literară", „Caiete critice", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Revista de istorie și teorie literară", „Contrapunct" (unde în 1990 și 1991 a susținut, alături de Ion Bogdan Lefter, cronica literară), „Dialog", „Amfiteatru", „Ateneu", „Transilvania", „Euphorion" ș.a. După 1994 devine colaborator al mai multor reviste și membru al unor organizații științifice din SUA.

Ceremonia textului cuprinde patru studii ample despre opera lui G. Bacovia, B. Fundoianu, Emil Botta și Nichita Stănescu, în care analiza de tip semiotic se îmbină cu cea tematistă, pe **M.** interesându-l mai ales demontarea manierei în care un anumit tip de imaginar liric își inventează forma și stuctura textuală. Sunt prezentate mecanismele „autoreflexivității discursului bacovian", cele ale „imaginarului agrest" al lui Fundoianu, tematica și histrionismul poeziei lui Emil Botta, iar despre originalitatea discursului liric al lui Nichita Stănescu se spune că ar fi rezultatul unei misterioase „ceremonii" a sintacticii. Definiția criticului ca „Sibylla prin gura căreia grăiește Textul" este, poate, cauza străduinței de a găsi cât mai multe „coduri" de interpretare a operei, iar obsesia originalității îl face să reînvesmânteze concluziile curente ale exegezei tradiționale în savante haine teoretice. Remarcabil este studiul despre opera lui Fundoianu, scindată, prin chiar motivația profundă a genezei sale (mărturisită de poetul însuși), între o „poetică a rupturii" și „animalității", generatoare de tensiune expresionistă, și o încercare de reinventare a „realului" ultragiant prin intermediul „spectacolului memoriei", textul funcționînd, așadar, ca o utopie salvatoare a unei materii roase de morbul autodistrugerii. În *Proza lui Alexandru Ivasiuc* (1988) studiul tematist, de o certă subtilitate, se îmbină cu analiza naratologică, comentarea „metaforei obsedante" din imaginarul scriitorului — și anume conceptul de putere — făcându-se prin apelul la psihocritică. **M.** pornește de la premisa schizoidiei narative sesizabile între diferitele vârste ale prozei lui Ivasiuc (constatare de bază a exegezei) și demonstrează, într-o manieră receptivă la ultimele tendințe ale criticii, că aceasta se mulează, de fapt, pe un același pattern tematic, chiar dacă aparențele ar putea indica contrariul. Astfel, atât în etapa „scriiturii feminine", „reflexive", favorabilă introspecției și romanului de analiză psihologică (care cuprinde *Vestibul*, *Interval*), cât și în aceea a revanșei epicului, a „discursului *masculinizat*", caracterizată prin invazie de personaje și recursul la fabulă (*Apa*, *Păsările* și, ca treaptă superioară de realizare, *Racul*), obsesia lui Ivasiuc este inventarea aceleiași „mitologii a autorității", motivată psihanalitic ca deghizare a terorii resimțite în fața figurii paterne: recognoscibilă în prima etapă prin profilul special al personajelor, prin măștile născocite de aceștia pentru a se apăra de reverberațiile propriei individualități și prin predilecția pentru discursul de „un platonism proustianizat" (descoperirea sinelui ultragiat prin comentarea îndelungă a „ideilor" obsedante pentru personaj), iar în cealaltă — prin invazia personajelor cu apetențe dictatoriale (Piticu din *Apa* sau tiranul din *Racul*), prin imaginarea conflictelor între principii antitetice etc. Uneori acest remarcabil studiu păcătuiește prin redundanță, autorul lui reluând aceleași observații în alți termeni, obsesia fiind, probabil, nevoia „demistificării" integrale a operei supuse analizei. În *Poetica reflectării* (1990) **M.** întreprinde, sprijinit de concluziile noii noi critici, o cercetare a „arheologiei mimezei", adică a textelor unor filosofi și scriitori antici ca Platon, Aristotel, Ovidiu ș.a., pentru a reface sensul inițial al noțiunii de mimesis și pentru a descoperi, implicit, în arhivele ei secrete, punctul de pornire a unei „paradigme narcisiste", autoreflexive. Structurată în trei părți, *Preliminarii la o „refutatio imitationis"*, *Jocul paradigmelor* și *Pentru o arheologie a mimezei*, lucrarea se constituie ca o apropiere lentă, minuțioasă de miezul ei teoretic, constând în ștergerea prejudecății antinomiei pe care mai vechea teorie literară europeană a așezat-o între „logosul mimetic" și „logosul narcisic". Paradigma primului se suprapune peste conceptele de clasicism și romantism (în acest din urmă caz ar fi vorba despre o mimeză profund subiectivă și fundamentată metafizic), iar a celui de-al doilea presupune un sector literar întins de la postromantism la Noul (nou) Roman, atent la punerea în abis a codului propriei scrieri. Metafora teoretică centrală a scrierii o constituie mitul lui Narcis, regăsibil, în maniere diferite, în cele două tipuri de discurs. Respingând de

la bun început echivalarea comodă a mimezei cu noțiuni ca „imitatio", „copiere", „reproducere", „zugrăvire" etc. și recurgând la un excurs în filosofia europeană (Hobbes, Pascal, Spinoza, Leibniz, Kant, Fichte, Hegel, Nietzsche, Husserl, Heidegger), **M.** propune o înțelegere lărgită a noțiunii de mimesis ca „scenariu cataptropic complex", în subteranele căruia există camuflată, uneori în manieră inconștientă, „suispecularitatea", adică autoreflectarea, detectabilă fie și numai în selectarea unei fâșii anumite de realitate, în plimbarea oglinzii pe un anumit drum. Interogarea atentă a textelor de „arheologie" a mimezei descoperă sensuri profunde ale acesteia, ca anamneza, viziunea, „realismul interior". Mai mult, elemente ale modelului narcisic sunt sesizate și la nivelul discursului auctorial, în „bucla" în care textul antic se referă la el însuși. **M.** a realizat ediții din Lucian Blaga, Henriette Yvonne Stahl și Nichita Stănescu.

SCRIERI: *Ceremonia textului*, București, 1985; *Proza lui Alexandru Ivasiuc*, București, 1988; *Poetica reflectării*, București, 1990.

Repere bibliografice: Al. Călinescu, *Critica tânără*, CRC, 1985, 36; Eugen Simion, *În laboratorul criticii*, RL, 1985, 40; Dan C. Mihăilescu, *Critica impetuoasă*, AFT, 1985, 10; Ion Pop, *În intimitatea textului*, ST, 1985, 11; Marian Papahagi, *Gramatica poeziei*, TR, 1986, 27; Nicolae Manolescu, *Critica anatomică*, RL, 1989, 16; Piru, *Critici, 213-215*; Val Condurache, *De la Criterion la Păltiniș*, RL, 1991, 30; Vasile Spiridon, *Critica rațiunii „literare"*, ATN, 1991, 11-12; Țeposu, *Istoria, 175-176*; Ierunca, *Semnul, 91-95*; Sasu, *Dicț. scriit. SUA, 186-187*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *284-285*. *D.Mr., O.S.*

MORARU, Haralambie (10.X.1950, Coștanglia, j. Lăpușna), prozator. Este fiul Paraschivei și al lui Nicolae Moraru. După studii la Universitatea de Stat din Chișinău, absolvite în 1972, va fi redactor la „Literatură și artă" și „Curierul de seară", periodice în care publică numeroase schițe, povestiri și reportaje. Prima carte a lui **M.** este *Nimeni nu rămâne singur* (1980), culegere de povestiri referitoare mai ales la tineri intelectuali. *Grîu nou* (1983), care tratează chestiunea legăturii dintre generații, a fost distinsă cu Premiul „Boris Glavan". **M.** scrie o proză de factură realist-factografică, vădit influențată de stilul gazetăresc, neutră, totuși cu minime axări pe simbol și parabolă, inspirată din viața mediilor intelectuale și a țăranilor.

SCRIERI: *Nimeni nu rămâne singur*, Chișinău, 1980; *Grâu nou*, Chișinău, 1983; *Pragul dinspre zi*, Chișinău, 1987; *Ploi mari în secolul XX*, Chișinău, 1989.

Repere bibliografice: Nicolae Bilețchi, *Pledoarie pentru solidaritate umană*, LA, 1980, 13 noiembrie; Nicolae Bătrânu, *Pasiunea dezbaterilor etice*, „Nistru", 1981, 1; Vasile Coroban, *Ingeniozitate sau intuiție justă*, LA, 1984, 1 martie; *Literatura și arta Moldovei. Enciclopedie*, II, Chișinău, 1986, *44*. *M.C.*

MORARU, Iustin (11.III.1944, Orosfaia, j. Bistrița-Năsăud), poet și prozator. Este fiul Mariei (n. Man) și al lui Iustin Moraru, preot. Face cursurile primare și liceul la București, după care este student la Facultatea de Filologie a Universității din Cluj (1962-1964) și la Institutul Pedagogic din același oraș (1964-1969). Redactor la „Scânteia tineretului" (1969-1976), apoi secretar de redacție la revista „Autoturism" (1976-1982), din 1982 este redactor-șef adjunct la revista „România pitorească". Debutează în „Tribuna" din Cluj (1962). Prima carte de versuri, *La poarta pietrelor*, îi apare în 1972. Pentru romanul *Vina* (1980) obține Premiul Uniunii Tineretului Comunist și Premiul Asociației Scriitorilor din București.

Poeziile din *La poarta pietrelor* stau sub semnul nostalgiei pricinuite de trecerea inexorabilă a timpului, care aduce cu sine pierderea inocenței primordiale. Vocea lirică este încă lipsită de consistență și personalitate, uneori imaginile sunt indecise, alteori tributare (strident) unor modele celebre (lui Ion Barbu, de pildă, în *Lasă-mi doar trecerea*). Cu toate aceste ezitări, **M.** se așază în mod evident în linia neoexpresionismului ardelenesc, mai precis în descendența lui Lucian Blaga: „Prin lehuzele văi de prea strâmt suferind / Sângeră-n boabe pereții prin somn / Și clatină plânse icoanele verzi / Când zeii-ncolțirii adorm" (*Treier cosmic*). Sunt prezente și în versurile din *Desprinderea fiului* (1976) și *Trăind într-o rază* (1982) jaloanele specifice acestei orientări: mitul jertfei pentru creație, peisajul puternic spiritualizat, fuga din contingentul mărginit în vis. Aceleași preocupări pentru o arheologie recuperatoare a unor arhetipuri o manifestă **M.** și în romanele sale. *Vina* este un bildungsroman al transformării unui tânăr țăran, Traian Laru, într-un om hibrid, navetist pe Marele Șantier, acest traseu fiind dublat de radiografia sentimentului culpabilității pe care personajul principal, un inocent, îl simte față de moartea tânărului Sebastian, precum și față de părăsirea satului natal, loc al legăturilor ancestrale. Prozatorul dovedește o oarecare adecvare în radiografierea mediilor muncitorești, însă uneori evenimentul este tratat în manieră gazetărească, accentul căzând pe latura senzațională. În alt roman, *Părinții abstracți* (1983), sentimentul analizat până la obsesie, cu inserții în vis și chiar în patologie, este ura însoțită de dorința de răzbunare, pe care Liviu Dorda o nutrește față de presupusul ucigaș (din iresponsabilitate profesională) al tatălui său, medicul Petre David. Introspecția este ghidată de o perspectivă etică, iar finalul este deschis: Liviu Dorda pare că își atinge scopul (doctorul moare în urma unui stop cardiac provocat de acuzațiile primite), dar obsesiile sale se vor converti într-un infern al culpabilității, văzută ca o „eternă reîntoarcere".

SCRIERI: *La poarta pietrelor*, București, 1972; *Desprinderea fiului*, București, 1976; *Vina*, București, 1980; *Trăind într-o rază*, București, 1982; *Părinții abstracți*, București, 1983.

Repere bibliografice: M.N. Rusu, *„La poarta pietrelor"*, CRC, 1972, 23; Victor Felea, *Debuturi poetice la Editura Dacia*, TR, 1972, 25; Nicolae Manolescu, *Versuri*, RL, 1972, 26; Laurențiu Ulici, *Inocentul*, CNT, 1980, 23; Emil Manu, *„Părinții abstracți"*, LCF, 1984, 36; Simion Bărbulescu, *„Părinții abstracți"*, „Scânteia tineretului", 1984, 38; *Dicț. scriit. rom.*, III, *285-286*. *A.F.*

MORARU, Mihai (1.X.1946, Uivar, j. Timiș), istoric literar. Este fiul Olgăi Moraru (n. Bragaru) și al lui Petre Moraru, învățători refugiați din Basarabia. A urmat Liceul „Frații Buzești" din

Craiova (1960–1964) și Facultatea de Filologie a Universității din București (1964–1969). Și-a luat doctoratul în filologie (1991) cu lucrarea *O carte populară necunoscută. Viteazul și Moartea.* Din 1969 este cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" din București. În anul universitar 1990–1991 funcționează ca lector la Universitatea „Kliment Ohridski" din Sofia, iar ulterior va fi cadru didactic la Facultatea de Litere a Universității din București. În 1992 a predat cursuri, ca *visiting professor*, și la Universitatea Complutense din Madrid. Publică studii și articole în „Revista de istorie și teorie literară" (este și membru în colegiul de redacție), „Synthesis", „Dacoromania", „Memoriile Academiei Române", „Limbă și literatură", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Viața românească", „Manuscriptum", „Academica", „Revista de filología románica" (Madrid) ș.a. Colaborează la lucrări fundamentale, precum *Bibliografia analitică a literaturii române vechi* (I–II, 1976–1978), *Literatura română. Dicționar cronologic* (1979), *Crestomație de literatură română veche* (I–II, 1984–1989), *Arte poetice. Renașterea* (1986), *Patrimoine littéraire européen* (1995), *Literatura română. Dicționar de opere* (2003). Face parte din colectivul de redactare a *Bibliei de la București* (1988), ediție distinsă cu Premiul „Timotei Cipariu" al Academiei Române. Pentru ediția Iordache Golescu, *Scrieri alese* (1990) i se acordă Premiul „Perpessicius" al Muzeului Literaturii Române.

Principalul domeniu abordat în studiile lui **M.** este cel al relațiilor pe care literatura română veche le stabilește cu literatura universală prin intermediul cărților populare. Contribuie, în 1974, la reeditarea monografiei *Cărțile populare în literatura românească* a lui N. Cartojan, însoțind-o cu o postfață în care, pe lângă aportul documentar la studiul circulației manuscrise a acestor cărți, încearcă o redefinire teoretică a domeniului. În 1976 și 1978 publică, împreună cu Cătălina Velculescu, *Bibliografia analitică a literaturii române vechi. Cărțile populare laice*, o lucrare de referință, în care catalogheză și descrie detaliat câteva sute de manuscrise și ediții de cărți populare aflate în biblioteci din țară și din străinătate. În 2001 **M.** a editat, în colaborare cu Alexandra Moraru, *Palia istorică*, unul dintre cele mai ample și interesante texte apocrife, iar împreună cu Alin Mihai Gherman și Alexandra Moraru – o psaltire tipărită în 1651 la Alba Iulia. Culegerea de studii *De nuptiis Mercurii et Philologiae* (1997) reunește o serie de contribuții teoretice, istorico-literare și comparatistice. În toate se remarcă rigurozitatea demersului, pentru că, așa cum afirma Virgil Cândea, „dincolo de diversitatea aparentă a temelor, volumul exprimă o concepție științifică formată prin erudiție, reflecție și severă metodă". Cele mai importante studii privesc umanismul filologic și traducerile biblice în limba română, valorile stilistice ale diglosiei în teatrul popular românesc, manierismul formal la Dosoftei și Dimitrie Cantemir, sistemul genurilor în literatura română veche, relația dintre Mihai Eminescu și vechiul scris românesc, ca și receptarea de către poet a unor influențe, precum cea a lui Baltasar Gracián, prin intermediul vechilor traduceri românești. Ca și în celelalte cercetări ale lui **M.**, stilul este unul al demersului erudit și exact, științific fără pedanterie.

SCRIERI: *Bibliografia analitică a literaturii române vechi. Cărțile populare laice* (în colaborare cu Cătălina Velculescu), vol. I: *Cărțile populare laice*, partea I, București, 1976, partea II, București, 1978; *De nuptiis Mercurii et Philologiae*, București, 1997. **Ediții:** *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, coordonator I.C. Chițimia, București, 1988 (în colaborare); Iordache Golescu, *Scrieri alese*, pref. Al. Rosetti, București, 1990; *Cele mai vechi cărți populare în literatura română*, vol. IV: *Palia istorică*, București, 2001 (în colaborare cu Alexandra Moraru); *Psaltirea de la Alba Iulia. 1651*, Alba Iulia, 2001 (în colaborare cu Alin Mihai Gherman și Alexandra Moraru).

Repere bibliografice: Mircea Popa, *Bibliografia analitică a cărților populare laice*, „Synthesis", 1977, 4; Irmgard Lackner, *„Bibliografia analitică a literaturii române vechi. Cărțile populare laice"*, „Berichte im Auftrag der internationalen Arbeitsgemeinschaft für Forschung zum romanischen Volksbuch", 1977; Irmgard Lackner, *Der germanistische Volksbuchbegriff und die Volksbuchkonzeption in der rumänischen Volksbuchforschung*, „Studien zur rumänischen Sprache und Literatur" (Salzburg), 1984, 6; Virgil Cândea, *„De nuptiis Mercurii et Philologiae"*, LL, 1997, 2; Mihai Mitu, *„De nuptiis Mercurii et Philologiae"*, RITL, 1997, 1–2. *N.M.*

MORARU, Nicolae (1.VIII.1912, Tighina, azi Bender – 18.I.1998, București), critic literar, dramaturg și prozator. Este fiul Clarei Moraru (n. Falic), învățătoare, și al lui Simion Moraru, medic. Urmează școala primară și gimnaziul la Căușenii Noi (1919–1927), apoi liceul la Tighina (1927–1930), ani în care frecventează cenaclul literar „Ion Heliade-Rădulescu". Intră în mișcarea comunistă ilegală, activând asiduu între 1930 și 1934. Înscris în 1930 la Facultatea de Drept a Universității din București, nu reușește să-și termine studiile, fiind arestat în 1934 și trimis în închisoare pentru activitate politică clandestină. Stă în detenție zece ani (la Iași, Doftana, București, Târgu Ocna, Târgu Jiu), aici continuând să aibă preocupări literar-culturale: organizează seminarii pe teme literare pentru camarazii de detenție, colaborează la reviste de stânga, face traduceri (romanul *Așa s-a călit oțelul* de N.A. Ostrovski). Pus în libertate imediat după 23 august 1944, avea să fie numit în diferite funcții de oarecare importanță în special în domeniul presei, al propagandei, „îndrumării" și controlului creației literar-artistice: redactor la „România liberă" (1944–1945), director al Radiodifuziunii Române (1945–1946), adjunct al șefului secției de propagandă a Comitetului Central al Partidului Comunist Român (1946–1948), director general al postului de radio România liberă (1946–1948), secretar al Comitetului Artelor din Secția centrală de educație politică a CC al PCR (1947), președinte al Uniunii Ziariștilor (1947), secretar general la Ministerul Artelor (1949–1950), redactor-șef al revistei „Viața românească" (1950–1953), redactor-șef al Redacției publicațiilor pentru străinătate (funcție în care a rămas din 1950 până la pensionare, în 1980). Cu toate că nu avea studii universitare de specialitate, a funcționat ca profesor universitar și șef al Catedrei de estetică la institutele de arte din București (1948–1968). Competența profesională precară – în materie de literatură și artă a rămas un autodidact, nu dintre

cei mai înzestrați – nu a fost un obstacol în fața acestor poziții. În perioada 1947-1954, **M.** era pentru domeniile ideologic, cultural, de creație literar-artistică, jurnalistic etc. un personaj important și temut, un executant energic și devotat, autoritar, neobosit și entuziast, supraveghetor, evaluator și păstrător al rectitudinii ideologice, și nu un ideolog propriu-zis. Era o adevărată „sperietoare" pentru scriitori în perioada dur dogmatică, stalinistă a regimului totalitar comunist. A publicat volume de critică și ideologie literară, însemnări de călătorie, de proză scurtă și roman, a scris câteva piese de teatru, dintre care cea mai cunoscută este *Pentru fericirea poporului*, semnată împreună cu Aurel Baranga (1951; Premiul de Stat). A avut o masivă prezență publicistică, prin articole de ideologie și comentarii literare, jurnalistică politică etc., colaborând – după debutul din 1935 la „Vitrina" – la „Păreri libere", „Criza", „Atlas" ș.a. A folosit pseudonimul Andrei Vălescu. A făcut și traduceri și a semnat prefețe sau postfețe la ediții sau traduceri din operele scriitorilor ruși (cărți de Valentin Kataev, Vera Panova, poemul *Poltava* de Pușkin, *Arta și realitatea* de Cernâșevski ș.a.), dar și la ale unor clasici din alte literaturi (*Iluzii pierdute* de Balzac ș.a.).

Textele „critice" ale lui **M.** sunt ilustrative în cel mai înalt grad pentru discursul ideologizat, marxist-leninist-stalinist, al primilor ani de regim comunist: un determinism grosier, fără nuanțe, manipulat pentru a servi „luptei de clasă", o încercare abuzivă de desfigurare a literaturii anterioare, pusă fie la zid, fie forțată să anticipeze „valorile" prezentului, un calapod neiertător al realismului socialist, o fetișizare a literaturii sovietice și a influenței „benefice" asupra altor literaturi etc. Totul într-o „limbă de lemn", impregnată de jargon stalinist, jdanovist, cu multe „considerații" rizibile. Contribuțiile așa-zis analitice și eseistice ale lui **M.** nu-și au, de fapt, locul în istoria criticii literare românești. Promovată propagandistic, piesa *Pentru fericirea poporului*, alcătuită în colaborare cu Aurel Baranga și republicată într-o versiune definitivă sub titlul *Anii negri* (1958), încearcă reconstituirea unor aspecte ale societății românești de la sfârșitul anilor '30, în special activitatea clandestină a comuniștilor și reprimarea acesteia de oficialitățile vremii. Piesa se încheie cu procesul unui grup de comuniști, eveniment înfățișat ca o adevărată apoteoză a acuzaților care se transformă în acuzatori, vituperând energic rânduielile social-politice din epocă și prevestind răsturnări politice viitoare. „Drama" e un exemplu flagrant de artă explicit „angajată", conformându-se prin schematism și „mesaj" tezismului ideologic al momentului. Extrem de modeste valoric, prestațiile – târzii – ale lui **M.** în calitate de prozator nu prezintă vreun interes. *Conștiințe curate* (1972) e un volum de nuvele compuse prin „aglomerare de fapte bizare și neverosimile ca întreg" (Mircea Iorgulescu), iar romanul *Scurtcircuit* tratează, ca și unele dintre nuvele, un subiect extras din viața activiștilor comuniști, dar nu în etapa activității ilegale, ci în epoca exercitării puterii Partidului Comunist ca partid unic. Autorul s-a străduit să fie „critic" și să înfățișeze lucrurile în chip „complex", însă fără succes. Epicul e însăilat, cu dialoguri abundente, de o verbozitate în cele din urmă vulgară. Ilare sunt mai cu seamă secvențele de „ședință de partid", desigur romanțate.

SCRIERI: *Vremuri noi – țară nouă*, București, 1946; *Iugoslavia azi*, București, 1946; *Realismul în literatură*, București, 1948; *Studii și eseuri*, București, 1950; *Pentru fericirea poporului* (în colaborare cu Aurel Baranga), București, 1951; ed. (*Anii negri*), București, 1958; *Prin Republica Sovietică Socialistă Belorusă. Din țara constructorilor comunismului*, București, 1953; *Prin țara vulturilor. Note de drum*, București, 1957; *În lumea contrastelor. Jurnal de călătorie în America de Sud*, București, 1958; *Estetica în școlile de învățământ superior din RPR*, Moscova, 1963; *Conștiințe curate*, București, 1972; *Scurtcircuit*, București, 1983.

Repere bibliografice: Aurel Baranga, *Realism în artă*, „Revista literară", 1947, 23; Margareta Bărbuță, *Poemul luptei comuniștilor*, CNT, 1958, 37; Mihnea Gheorghiu, *„Anii negri"*, GL, 1958, 41; Traian Liviu Birăescu, *„Anii negri"*, O, 1958, 10; Nicolae Velea, *„În lumea contrastelor"*, GL, 1958, 51; Mircea Iorgulescu, *„Conștiințe curate"*, LCF, 1972, 28; Ion Cristoiu, *Cazuri. „La scara 1/1" de Nina Cassian. Monopolul principialității*, AFT, 1981, 2; Dumitru Micu, *Timpuri zbuciumate*, București, 2001, *226, 323, 325-326*; Popa, *Ist. lit.*, I, *738-739*; *Dict. scriit. rom.*, III, *286-289*. *N.Br.*

MORARU, Sergiu (10.X.1946, Obreja Veche – Bălți – 21.V.1996, Chișinău), folclorist. Este fiul lui Gheorghe Moraru, țăran. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1969) și a fost colaborator la Muzeul Republican de Literatură (1986-1990). Din 1971 e aspirant la Institutul de Literatură Universală „Maxim Gorki" din Moscova și în 1974 își susține teza de doctor în filologie, *Poetica doinelor populare moldovenești*. Va fi colaborator științific la secția de folcloristică a Institutului de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a Republicii Moldova. A fost distins cu Premiul „Dacia" (1990) și cu Premiul „Simion Florea Marian" al Academiei Române (1995) pentru lucrarea *Cât îi Maramureșul* (1993), realizată în colaborare cu alți cercetători.

Culegător, cercetător și editor al tezaurului etnofolcloric românesc, **M.** a efectuat îndelungate cercetări de teren în Moldova, Transilvania, Bucovina, Maramureșul de Nord, în localitățile românești de la est de Bug ș.a. A publicat studiile monografice *Poetica liricii populare moldovenești* (1978), *Lumea ghicitorilor* (1981), *La izvoarele gândirii. Motive filosofice în creația poetică populară* (1988). Din corpusul *Creația populară moldovenească*, a pregătit volumele *Strigături, amintiri și scrisori versificate* (1978, în colaborare cu Efim Junghietu), *Ghicitori* (1980), cu ample studii introductive, note și comentarii. A cercetat geneza, tipologia, poetica cântecului liric și a ghicitorilor, publicând articole în mai multe culegeri colective și în reviste, a îngrijit culegeri de texte folclorice.

SCRIERI: *Poetica liricii populare moldovenești*, Chișinău, 1978; *Lumea ghicitorilor*, Chișinău, 1981; *Preliminarii. Speciile folclorice și realitatea istorică* (în colaborare cu Grigore Botezatu), Chișinău, 1985; *La izvoarele gândirii. Motive filosofice în creația poetică populară* (în colaborare cu Gheorghe Bobână), Chișinău, 1988. **Ediții:** Artur Gorovei, *Folclor și folcloristică*, Chișinău, 1990. **Culegeri:** *Ciugur, mugur, mugurele*, introd. edit., Chișinău, 1977; *Strigături, amintiri și scrisori versificate*, introd. edit., Chișinău, 1978 (în colaborare cu Efim Junghietu); *Ghicitori*,

introd. edit., Chișinău, 1980; *Folclor din Bugeac*, Chișinău, 1982; *Frumos e la șezătoare*, Chișinău, 1983; *Folclor din Nordul Moldovei*, Chișinău, 1983; *Căutătorii de perle folclorice*, Chișinău, 1984 (în colaborare cu Efim Junghietu); *Folclor din Stepa Bălților*, Chișinău, 1984; *Beția strică omenia*, Chișinău, 1987 (în colaborare cu Victor Cirimpei și Efim Junghietu); *Pom înaurit*, pref. edit., Chișinău, 1989; *De urat v-am mai ura*, Chișinău, 1991 (în colaborare cu Nicolae Băieșu); *Vasile Lupu în folclor și literatură*, Chișinău, 1992; *Folclor din Țara Fagilor*, Chișinău 1993; *Cât îi Maramureșul*, Chișinău, 1993 (în colaborare).

Repere bibliografice: Iordan Datcu, *Folcloristul basarabean Sergiu Moraru*, L, 1993, 14; Victor Cirimpei, *Sergiu Moraru*, REF, 1997, 5-6; Grigore Botezatu, *Folcloristul Sergiu Moraru*, „Revista de etnologie", 1997, 1; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 290;* Grigore Botezatu, *Sergiu Gh. Moraru*, Obreja Veche – Fălești, 1997; *Chișinău. Enciclopedie*, Chișinău, 1997, *327-328;* Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *93-94.* *Gr.B.*

MOROGAN, Mia (17.I. 1937, Oradea), prozatoare și traducătoare. Este fiica Paulei Morogan (n. Ivașcu), funcționară, și a lui Gheorghe Morogan, ofițer. A urmat școala primară și gimnaziul la Buzău, învățând apoi la Liceul Clasic din București, absolvit în 1956. Tot aici frecventează Facultatea de Filologie a Universității București, secția limbi clasice (1956-1960). Funcționează ca asistentă la Catedra de filologie clasică a Universității bucureștene. În 1970, desființându-i-se postul ca urmare a reducerii drastice a numărului de studenți, este transferată în învățământul mediu. **M.** a fost foarte apreciată atât de specialiști, cât și de învățăcei pentru solida pregătire lingvistică, istorico-literară și pentru tactul pedagogic. În 1989 a emigrat în Suedia. Își susține doctoratul cu o teză despre teatrul lui Eugen Ionescu la Universitatea din Stockholm, unde va și preda cursuri de literatură.

Debutul editorial, în 1980, i-a surprins pe mulți: în primul rând, pe elevii, pe foștii ei studenți și pe colegii săi clasiciști, care i-au descoperit numele pe coperta unui roman polițist, *La revedere, pe curând!* Dar și pe ceilalți cititori, care au fost uimiți de îndrăzneala unor aluzii sarcastice la sumbrele realități sociale ale vremii. Un alt amănunt surprinzător era că romanul fusese scris în colaborare cu un geolog, George Virgiliu Salomie, care nu avea nici el decât cunoștințe livrești despre problemele de criminologie. Următoarele cinci romane – publicate între 1982 și 1990 – vor purta aceeași semnătură, Morogan-Salomie. Ele s-au bucurat de succes pentru că aveau vervă, o acțiune alertă, antrenantă și dovedeau un simț al comicului special, care mizează și pe elemente de parodie a genului. Personajele sunt tineri ofițeri de miliție, neconformiști, care rezolvă cazurile cele mai complicate cu o logică riguroasă, chiar cu fantezie și lansează din când în când câte un comentariu privind cozile la carne și frigul din apartamente. Modelele par a fi un amestec între detectivii Agathei Christie, ai lui Georges Simenon și San Antonio. În 1992 **M.** a publicat un roman „serios", *Cacialmaua*, care îi învederează capacitatea de a construi o acțiune complexă, dar păstrează și vioiciunea dialogului din scrierile anterioare. De asemenea, este autoarea unei cărți despre mitologia nordică, ale cărei calități principale sunt claritatea stilului și raportarea sistematică a legendelor scandinave la tradițiile, mai bine cunoscute, ale vechii culturi germanice. În ultimii ani s-a consacrat traducerilor din literatura suedeză contemporană.

SCRIERI: *La revedere, pe curând!* (în colaborare cu George Virgiliu Salomie), București, 1980; *Să nu exagerăm* (în colaborare cu George Virgiliu Salomie), București, 1981; *Scuzați deranjul* (în colaborare cu George Virgiliu Salomie), București, 1982; *Agepsina și bătrânii* (în colaborare cu George Virgiliu Salomie), București, 1984; *Amnezii de iarnă* (în colaborare cu George Virgiliu Salomie), București, 1985; *Să nu ne enervăm* (în colaborare cu George Virgiliu Salomie), București, 1990; *Cacialmaua*, București, 1992; *Mitologie nordică*, București, 1992; *Du texte naratif au texte dramatique. Quatre couples symbiotiques dans l'oeuvre d'Eugène Ionesco*, Stockholm, 2000. **Traduceri**: Torgny Lindgren, *Batșeba*, București, 1995; Agneta Plejel, *Goana după vânt*, București, 1995, *O iarnă la Stockholm*, București, 1999, *Lord Nevermore*, Iași, 2003; Goran Tunström, *Oratoriul de Crăciun*, București, 1995, *Hoțul*, București, 1997; Ingmar Bergman, *Copil de duminică*, București, 1998, *Convorbiri particulare*, București, 2000; Richard Swartz, *O casă în Istria*, București, 2001.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Lectură de vacanță*, RL, 1980, 26; Sultana Craia, *La revedere, pe cât mai curând!*, LCF, 1980, 33; Dana Dumitriu, *Un roman polițist*, RL, 1980, 43; Ioan T. Morar, *Consumați literatura de consum!*, O, 1985,47; Al. Dobrescu, *Tandem*, CRC, 1985,48. *D.G.*

MOROIANU, Dinu (20. X. 1920, Brăila – 3. V. 1973, București), prozator și autor de versuri pentru copii. După ce urmează școala primară și o parte a ciclului secundar în orașul natal, **M.** se transferă la Liceul „Sf. Iosif" din București. În revista elevilor de aici, „Licăriri", scoasă sub îndrumarea profesorului și criticului Pompiliu Constantinescu, debutează în 1935 cu povestiri și recenzii iscălite Renaldino (sau Rinaldin) Moor. În anul următor își începe colaborarea la „Dimineața copiilor", continuată, din 1939, la „Curentul pentru copii și tineret" și la „Curentul magazin literar", apoi la „Rapid". Sporadic, semnătura îi mai apare în „Curentul", „Universul literar", „Timpul", „Vremea" ș.a. Povestioarelor și poeziilor pentru cei mici li se adaugă nuvele și, mai târziu, pe când este student la Facultatea de Litere, traduceri și două romane în genul lui Jules Verne – *Aventurile omului mecanic* și *În fundul oceanelor*. Acestea vor rămâne în periodice, fiindu-i tipărite doar cărțile pentru copii: *Oul de aur* (1942), *Brotăcelul verde* (1943), *Țăndărică între chinezi* (1943), *Țăndărică la pieile roșii* (1943), *Țăndărică la Polul Nord* (1943) și *Călătoriile lui Țăndărică* (1944). **M.** participă ca translator și corespondent de front la campania din Ungaria și Cehoslovacia, iar la întoarcere intră în redacția ziarelor „Semnalul" și „Adevărul". După ce tipărește *Romanul lui Jules Verne și al călătoriilor sale extraordinare* (1947), se consacră carierei didactice, fiind lector la Institutul „Maxim Gorki" și profesor la mai multe școli bucureștene.Ulterior, reluându-și preocupările, publică un roman și două povestiri de anticipație în colecția revistei „Știință și tehnică", își reia și reeditează cartea din 1947 și scrie, singur sau în colaborare, lucrări de popularizare a științei.

Povestioarele pentru cei mici ale lui **M.**, îndeosebi cele avându-l ca erou pe Țăndărică, relevă îndemânare în versificare, un limbaj adecvat vârstei și oarecare inventivitate în închipuirea unor întâmplări amuzante. Scrise cam în aceeași vreme, nuvelele *Turla cu paianjeni*, *Foc la Moara Roșie* și *Minunea din moscheie* reține atenția prin exotismul peisajului dobrogean și prin încercarea de a surprinde derapajele în ireal trăite de copii sau de indivizi rudimentari. **M.** va abandona însă acest filon și se va mărgini să urmeze lecția lui Jules Verne, foarte obedient în *Aventurile omului mecanic* și *În fundul oceanelor*, ceva mai liber în „romanul" *Polul intangibil* (I-IV, 1958) și în povestirile *Un erou julesvernean* (1962) și *Acasă la Edgar Poe* (1962), în care anticipația tehnico-științifică, destul de banală, este placată pe o tipologie umană fără relief și pe un epic schematic. Izbutită în genul ei este, în schimb, biografia romanțată a lui Jules Verne, iar lucrările de popularizare se disting prin pasiunea ardentă a autorului, care însuflețește și colorează textul.

SCRIERI: *Oul de aur*, București, 1942; *Brotăcelul verde*, București, 1943; *Țăndărică între chinezi*, București, [1943]; *Țăndărică la pieile roșii*, București, [1943]; *Țăndărică la Polul Nord*, București, [1943]; *Călătoriile lui Țăndărică*, București, 1944; *Romanul lui Jules Verne și al călătoriilor sale extraordinare*, București, 1947; ed. (*Jules Verne și „călătoriile sale extraordinare"*), București, 1962; *Polul intangibil*, I-IV, București, 1958; *Un erou julesvernean*, București, 1962; *Acasă la Edgar Poe*, București, 1962; *Focul viu*, București, 1963; *Pasiunea științei* (în colaborare cu I. M. Ștefan), București, 1968; *Maeștrii ingeniozității românești* (în colaborare cu I. M. Ștefan), București, 1976.

Repere bibliografice: I. M. Ștefan, *Un om ales*, în Dragomir Horomnea, *O sută de ani*, București, 1973, *31-32*; Buculei, *Prezențe*, *153-154*. *V.D.*

MOROIANU, George (21.VII.1870, Săcele – 6.II.1945, Brașov), prozator și publicist. Născut într-o familie de mocani înstăriți, ce a dat și câțiva preoți cărturari, **M.** urmează Liceul Greco-Ortodox din Brașov, după care studiază economia și științele politice la Anvers (1889-1892) și la Paris (1892-1895), doctoratul luându-l la Tübingen (1897). În timpul șederii la Paris activează în cadrul secției locale a Ligii Culturale, îndeosebi informând opinia publică internațională cu privire la procesul memorandiștilor și la situația românilor din Transilvania. Stabilit la București, este funcționar la Ministerul Domeniilor, iar între 1907 și 1917 va fi atașat economic și consul la Londra, Viena și Odessa. Face parte din delegația românească la Conferința de Pace de la Paris și, ca secretar la Externe, din Consiliul Dirigent. În 1922 e numit profesor la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din Cluj, unde predă până în 1939, o vreme fiind și rector. Ca prozator, **M.** debutează în 1899, cu o povestire, la „Literatură și artă română". Alte scrieri văd lumina zilei în „Sămănătorul", fiind apoi republicate la intervale mari în „Controla" (Timișoara), „Deșteptarea" (Cernăuți), „Foaia interesantă", „Cosinzeana" ș.a. Ele vor forma, împreună cu câteva inedite, volumul *Chipuri din Săcele* (1938). Traduceri, articole diverse, portrete îi mai apar în „Gazeta de Transilvania", „Gând românesc", „Observatorul economic" (revistă pe care o fondează), „Patria" ș.a. În „Patria" publică în foileton lucrarea *Legăturile noastre cu Anglia*, editată și în broșură (1923). Amplificată, va fi inclusă, sub titlul *Luptele de emancipare ale românilor din Ardeal în lumină europeană*, în volumul colectiv *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul* (1929), o versiune franceză fiind tipărită în 1933 la Paris.

Probabil că nostalgia locurilor natale, dar și radicala transformare la care sunt supuse acestea îl determină pe **M.**, format ca om de știință, să încerce uneltele scriitorului. Alături în chip firesc sămănătoriștilor, el a preluat multe din stereotipurile lor. Dar harul povestirii, capacitatea de a înfățișa fidel graiul, locuința și ocupațiile celor printre care s-a născut dau relief câtorva dintre „chipurile săcelene" („moșu Vasile", „părintele Radu", „Călțuna"), asigurând textului și o deosebită valoare documentară cu privire la etnografia zonei. Și partea memorialistică a lucrării *Luptele de emancipare ale românilor din Ardeal...*, a cărei versiune franceză se subintitulează *Épisodes et souvenirs*, este redactată cu har, având în centru câteva figuri politice de rang înalt (lordul Palmerston ș.a.) ori istorici și publiciști străini – Scotus Viator (Setton Watson), Wickham Steed – atașați cauzei românilor.

SCRIERI: *Legăturile noastre cu Anglia*, Cluj, 1923; *Les Luttes des Roumains transylvains pour la liberté et l'opinion européenne. Épisodes et souvenirs*, pref. Wickham Steed, Paris, 1933; *Chipuri din Săcele*, București, 1938; ed. îngr. și pref. Liviu Dârjan, Săcele, 1995; *Corespondența lui George Moroianu (1891-1920)*, I, îngr. și pref. Șerban Polverejan, Cluj-Napoca, 1981.

Repere bibliografice: Predescu, *Encicl.*, *568*; Mircea Băltescu, *Contribuția lui George Moroianu la făurirea statului național român unitar*, în *Cumidava*, IV, Brașov, 1970, *227-247*; Victor Jinga, *Din publicistica economică și literară a lui George Moroianu*, în *Cumidava*, IV, Brașov, 1970, *249-267*; Olivia Moraru, *Din preocupările etnografice ale lui George Moroianu*, în *Cumidava*, IV, București, 1970, *269-280*. *V.D.*

MOROȘANU, George (22.VII.1911, Câmpulung Moldovenesc – 6.XI.1988, Ploiești), poet, publicist și memorialist. După un „an și ceva de școală populară" la „școala din Capu-Satului" (*Punte peste ani*), frecventează cursurile Liceului „Dragoș Vodă" din localitatea natală (1923-1931), având ca profesor de muzică pe filosoful Alexandru Bogza. Din 1931 până în 1935 este student la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași, unde audiază cursuri ale profesorilor A. Philippide, G. Ibrăileanu, I. Petrovici. Inițiază și editează, împreună cu Ghedeon Coca și Victor Măgură, revista „Alfa" (1933) și este redactor responsabil la revista „Manifest" (1934-1936). Lucrează ca profesor de română, franceză și latină la licee din Iași, Piatra Neamț, București. Este mobilizat la intendență în preajma războiului, iar după război este scurt timp funcționar la Ministerul Justiției. Din 1947 își continuă cariera didactică (profesor, director de liceu, inspector școlar) la Ploiești. De asemenea, îndrumă cenaclul literar al copiilor, organizat în cadrul Bibliotecii Județene „N. Iorga". Debutează în presă la Cernăuți (1929) și editorial, cu volumul de versuri *Dezacord*

(1934), sub semnul mișcării bucovinene de la „Iconar", urmat de cartea de poeme *Întoarceri în biografia mea* (1935). Colaborează cu versuri, comentarii critice și eseuri la „Glasul Bucovinei", „Junimea literară", „Cuget moldovenesc" (Bălți), „Glasul singurătății" (Dorohoi), „Grai moldovenesc" (Iași), „Înmuguriri" (Piatra Neamț), „Orion" (Rădăuți), „Pana literară" (Rădăuți), „Fapta" (București, 1943-1947), „Obzer" (Iugoslavia), „Die Zeit" (Viena), „Iașul literar", „Astra", „Convorbiri literare", „Cronica", „Ateneu", „Tribuna", „Ramuri".

Există două etape distincte în lirica lui **M.**, despărțite de o tăcere editorială de peste trei decenii. Debutul în cadrul grupării de la „Iconar" indică zona de sensibilitate în care gravitează poetul. Cu identitate imediat remarcată în epocă (ecouri favorabile apar în „Vremea", „Cuget clar", „Luceafărul"), poemele din *Dezacord* și *Întoarceri în biografia mea* — în genere, peisaje interiorizate/stilizate, notații confesive, invocații, incantații — transcriu lapidar mutațiile eului, neliniștea existențială, „slova altui timp", chiar spațiul originar, extazul, mirarea, sentimentul dezrădăcinării. Viziunile sunt dominant retrospective, configurând, în notații abrupte, o atmosferă de legendă și hieratism. Spațiul montan al Țării de Sus, pădurea, fantasmele medievale, copilăria circumscriu un filon autohton prezent și în scrisul altor poeți tineri (bucovineni și ardeleni) din anii '30. **M.** cultivă ipostaza unui dezrădăcinat răzvrătit, peregrin anonim „între două lumi", între „orașul desfigurat de cimitire multe" și „altarul unei mici biserici", căutând „calea către Olimp". Târzii, celelalte două culegeri de poeme, *Iarba stelelor* (1968) și *Momentele marmorei* (1976), redimensionează universul imagistic inițial în „forme de expresie tot mai sintetice" (Haralambie Țugui), reduse uneori la simpla notație, cu miza pe sugestie și pe asocierile de tip simbolist. Proza din *Vârsta neuitării* (1973) și *Punte peste ani* (1984), marcat autobiografică, evocă lumea arhaică din zona Rarăului, unde autorul și-a petrecut copilăria și adolescența, creionează portretele părinților și ale fraților, atmosfera școlară de la Câmpulung Moldovenesc, anii studenției la Iași, cu întâmplări și eroi conturați între real și fabulos.

SCRIERI: *Dezacord*, Cernăuți, 1934; *Întoarceri în biografia mea*, pref. Octav Botez, cu un portret de N. Popa, Iași, 1935; *Iarba stelelor*, București, 1968; *Vârsta neuitării*, București, 1973; *Momentele marmorei*, București, 1976; *Punte peste ani*, pref. Ion Popescu-Sireteanu, Iași, 1984.

Repere bibliografice: Hristu Cândroveanu, *Fișă de istorie literară: G. Morușanu*, RL, 1969, 23; Haralambie Țugui, *„Iarba stelelor"*, IL, 1969, 6; *Reviste progresiste românești interbelice*, coordonator Marin Bucur, București, 1972, *345-351*; Al. Voitin, *Însemnările unui ucenic politic de odinioară*, București, 1975, *20-21, 63-64*; *Lit. rom. cont.*, I, *504-505*; Grațian Jucan, *Câmpulung Moldovenesc. Pagini culturale*, București, 1979, *43-45*; Gheorghe Andrei, *Ținutul Sânzienelor*, București, 1984, *114-115*; Cândroveanu, *Lit. rom.*, *73-76*; Satco-Pânzar, *Dicționar*, *153-154*; Rachieru, *Poeți Bucovina*, *274-275*; *Dict. scriit. rom.*, III, *289-291*. *C.H.*

MORȚUN, Vasile G. (30.XI.1860, Roman — 30.VII.1919, Broșteni, j. Neamț), prozator, autor dramatic și gazetar. Este fiul Catincăi (n. Polizu) și al lui Gheorghe Morțun, urmașul unei vechi familii de răzeși bucovineni, stăpân al unor întinse moșii. După studii liceale la Institutul Academic din Iași, unde în 1875 l-a avut profesor de limba germană pe Mihai Eminescu, și la Colegiul „Sainte-Barbe" din Paris, **M.** frecventează cursuri de litere și filosofie la Paris și Bruxelles, dar se întoarce în țară fără diplome, totuși cu un meritat renume, pe care i-l adusese activitatea de gazetar și de militant socialist. Deputat în mai multe rânduri (1888, 1891, 1895), ca reprezentant al socialiștilor români și membru în conducerea partidului, el face parte din grupul „generoșilor", alături de care, în anul 1899, părăsește mișcarea și se raliază liberalilor. După 1900 ajunge în cele mai înalte demnități și funcții ale statului: senator, ministru al Lucrărilor Publice (1907-1910) și ministru de Interne (1914-1916), președinte al Camerei Deputaților. În anul 1913 se înrolează ca voluntar și face toată campania din Bulgaria. A înființat și a condus gazetele socialiste „Dacia viitoare" (1883), împreună cu Vintilă C.A. Rosetti, C. Mille ș.a., apoi „Revista socială" (1884-1887) și „Muncitorul" (1887-1888), împreună cu Ioan Nădejde, „Ciocoiul" (1889), „Înainte!" (1891). La „Contemporanul" a fost redactor, din 1885, al părții literare. A mai colaborat la „Drepturile omului", „Telegraful român", „Critica socială", „Adevărul", „Literatură și știință", „Evenimentul literar", „Munca", „Lumea nouă", „Lumea nouă științifică și literară", „Generația nouă", „Rodica", „Sămănătorul", „Viața socială", „Flacăra", „Viața românească", „Revista democrației române" ș.a. La „Dacia viitoare" a întrebuințat pseudonimul Spancioc, iar la „Ciocoiul", pe acela de Tiflă. În romanul *Dinu Milian* al lui C. Mille, apare ca personaj literar sub numele Colțun.

M. făcuse la Paris și studii de artă dramatică și se pare că ar fi avut un remarcabil talent actoricesc. În „Contemporanul" a publicat dramele *Ștefan Hudici* (reluată în volum în 1891) și *Zulnia Hâncu* (1891). În prima dintre ele, recenzată favorabil la puțină vreme după apariție de C. Dobrogeanu-Gherea, încearcă, folosind procedee ale teatrului naturalist, o critică a modului în care mercantilismul burghez influențează instituția căsătoriei. Tezismul este însă evident, iar mijloacele artistice, insuficiente. Cea de-a doua piesă trezește oarecare interes prin descrierea mediului de provincie al anilor 1870-1880, dar construcția dramatică e ca și absentă, iar personajele sunt inconsistente. Traducerile și localizările după *Deputatul pălmuit* de Abraham Dreyfus, *Pascal Fargeau* de Jules de Marthold, *Ministrul* de Edmond Gondinet, după *Setea de bani* de Pușkin, și *Dragoste*, fragment din *Rusalka* de Pușkin (ambele transpuse printr-un text intermediar francez), nu sunt mai izbutite. Schițele și poemele în proză, compuse sub influența lecturilor din Turgheniev, în versiunea franceză a lui L. Viardot, rămân simple notații de diletant, deși autorul lor pare să fie un bun observator al realităților sociale și omenești. El literaturizează stângaci, cu toate că are darul de a se exprima bine în scris, dovadă publicistica sa politică ori nuvela *Cuconul Petrachi Sgangură* (pentru al cărui personaj titular i-a servit de model chiar tatăl său), cu o anume precizie și individualitate a stilului. A mai tradus, făcând apel la versiunile franceze care circulau în epocă, din Lermontov, Tolstoi și Dostoievski. **M.** a alcătuit și o ediție a scrierilor lui Eminescu, intitulată *Proză și*

versuri (1890), în care, spre deosebire de ediția lui Titu Maiorescu, sunt incluse versurile apărute în „Familia" (1866–1869, 1884), poeziile *Făt-Frumos din tei, Foaie veștedă* ș.a., două postume, precum și basmul în proză *Făt-Frumos din lacrimă, Sărmanul Dionis* și studiul *Influența austriacă*. O altă ediție, a operei lui Ion Creangă, întocmită împreună cu autorul *Amintirilor din copilărie*, ar fi rămas în manuscris.

SCRIERI: *Ștefan Hudici*, București, 1891; *Zulnia Hâncu*, București, 1891. **Traduceri:** Abraham Dreyfus, *Deputatul pălmuit*, Roman, 1882; Jules de Marthold, *Pascal Fargeau*, Roman, 1882. **Ediții:** M. Eminescu, *Proză și versuri*, Iași, 1890.

Repere bibliografice: C. Dobrogeanu-Gherea, *Studii critice*, II, București, 1957, *310–324*; Traian Demetrescu, *Profile literare*, Craiova, 1891, *127–134*; Al. Șerban, *D-l V.G. Morțun și Eminescu*, FLR, 1914, 35; *Moartea lui V.G. Morțun*, „Viitorul", 1919, 3415, 3417; Ibrăileanu, *Opere*, II, *286–288*; Ioan Nădejde, *V.G. Morțun. Biografia lui, genealogia și albumul familiei Morțun*, București, 1924; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, *290*; Tiberiu Avramescu, *Constantin Mille. Tinerețea unui socialist*, București, 1973, *25–26*; *Dicț. lit. 1900*, *588–589*; Brădățeanu, *Istoria*, II, *62–63*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *291–292*. *R.Z.*

MORUȚAN, Iosif (9.X.1917, Feldioara, j. Cluj – 3.IV.1974, Cluj-Napoca), poet. Fiu de țărani, **M.** urmează studiile elementare în comuna natală, apoi studiile secundare la Liceul „Petru Maior" din Gherla. În momentul cedării Ardealului de Nord își întrerupe studiile. În toamna anului 1941 este student la Academia Teologică Ortodoxă din Cluj, unde se înscrie fără bacalaureat. În 1944 primește ordin de încorporare în armata maghiară, dar se refugiază la București. Întors la Cluj, îndeplinește diferite slujbe, în ultimii ani ai vieții fiind bibliotecar la Biblioteca Centrală Universitară. A colaborat la „Tribuna Ardealului", „Calendarul «Tribuna Ardealului»", „Viața ilustrată" (Cluj), „Săptămâna" (Bistrița) și „Almanahul «Săptămâna»" (Bistrița), „Plaiuri năsăudene" (București), „Abecedar literar", „Tribuna" și „Steaua". Debutează editorial în volumul colectiv *Versuri din Transilvania Nordică*, apărut la Cluj, în 1941, sub îngrijirea lui Gh. Dăncuș.

Prima carte a lui **M.**, *Vâslind pe apele destinului* (1942), asemenea celei imediat următoare, *Rugăciunile dorului* (1943), cultivă un lirism neosămănătorist, învești mântat într-un stil „artificios și dulceag" (Dumitru Micu). Coleg de generație cu Francisc Păcurariu și Teohar Mihadaș, poetul se definește printr-o sensibilitate dominată de tristețe. Cel mai adesea trăirile sunt exprimate direct, în absența unei expresii poetice suficient cristalizate: „Zidarul de poeme, prin apele destinului/ Trece cu fruntea umbrită de minuni" (*Destinul meșterului de poeme*). În câteva poeme transpar vagi note argheziene: „În sânge, oricând e freamătul vremii,/ În mine e rugă de seară, tăinuitele denii" (*Neîmplinire*). Versurile din *Echinocțiu liric* (1969), volum publicat la un interval de douăzeci și cinci de ani față de cel de-al treilea (*Moine*, 1944), pun în lumină o maturizare a expresiei poetice, într-o transcriere sugestivă a tablourilor de atmosferă: „Frunze galbene cad, bruma cade/ Peste umbrele toamnei mereu./ Florile-s risipite, nomade,/ Cuvintele, fermecat minereu"; „Prietene, vinul atunci era amar/ Și Ana, Maria, nu mai erau cu noi,/ Vinul în culori de chihlimbar/ Urca neînvinse luminile prin ploi" (*Era o toamnă amară*). Fascinația plecării, incluzând și presimțirea marii treceri, cu reminiscențe din spiritul lui Lucian Blaga, transpare și în lirica târzie: „Pe ape se lasă lințolii de ceață./ O luntre parcă se mai vede în larg,/ În larg, în nebănuitul larg..." (*Ceas de toamnă*). Ultimul poem, cântec de lebădă al poetului, se încheagă dintr-o metaforă a călătoriei-moarte: „Ciuguliți-mă/ păsări/ și ochii/ aruncați-i în mare// Lăsați-mi doar cerul/ pe umeri/ să-l port// Încet,/ Încet/ navele mele/ ajung/ în marele port" (*Nautică*).

SCRIERI: *Vâslind pe apele destinului*, Bistrița, 1942; *Rugăciunile dorului*, Bistrița, 1943; *Moine*, București, 1944; *Echinocțiu liric*, București, 1969.

Repere bibliografice: Ion Șiugariu, *„Rugăciunile dorului"*, RFR, 1943, 6; Dumitru Micu, *„Echinocțiu liric"*, RL, 1969, 27; Simion Ștefan, *„Echinocțiu liric"*, TR, 1969, 38; Tudor Vâlceanu, *„Echinocțiu liric"*, O, 1970, 2; Ion Oarcăsu, *Iosif Moruțan. In memoriam*, TR, 1974, 19; Francisc Păcurariu, *Românii și ungurii de-a lungul veacurilor*, București, 1988, *485*, *487*, *490*; Tanco, *Dicț. lit. Bistrița*, *234–235*; Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, VII, Cluj-Napoca, 1993, *372–376*; Poantă, *Dicț. poeți*, *129*. *M.Dr.*

MOȘANDREI, Mihai (29.I.1896, București – 9.III.1994, Câmpulung), poet. Este fiul Mariei (n. Nanu), soră a poetului Dimitrie Nanu, și al lui Mihail Tănăsescu-Moșandrei, inginer silvic. Și-a petrecut copilăria la Câmpulung, în „casa Nanilor", veche construcție de pe la 1800. Acolo a fost vecin, tovarăș de joacă și prieten, încă dinainte de anii de școală, cu Dan Barbilian, viitorul poet Ion Barbu. Învață mai întâi la Pitești,

apoi la București, la Liceul „Sf. Sava" și la Liceul „Gheorghe Lazăr" (1910-1914, bacalaureat în 1915), unde este din nou coleg de școală cu Dan Barbilian (amiciția lor va continua în anii maturității). Își ia licența în drept (1921) la Universitatea din București și obține titlul de doctor în științe politice la Paris (1926). Debutează cu versuri în „Ramuri" (1921). În Franța îl vizitează pe Francis Jammes, într-un fel modelul lui literar. Întors în țară, este numit magistrat la Ocolul de Galben din București. Frecventează cenaclul Sburătorul de la începutul anului 1927, iar poeme îi apar în revista „Sburătorul" din același an. Publică prima plachetă, *Păuni*, în 1929. Colaborează la „Viața românească", „Adevărul literar și artistic", „Vremea", „Universul literar", „Revista Fundațiilor Regale", „Revista română", „Azi" ș.a. În intervențiile publicistico-eseistice, s-a arătat deopotrivă de reticent față de excesele tradiționalismului (a combătut ortodoxismul) și față de modernismul extremist (nu a agreat avangarda propriu-zisă, dar i-a prețuit pe Mallarmé, Valéry, Ion Barbu). În 1931 demisionează din magistratură, părăsește Bucureștiul și se stabilește la Câmpulung pentru tot restul vieții. A profesat avocatura, absorbit fiind totuși, în primul rând, de creația literară, de meditație, ca și de preocupările cinegetice. Vânător, „specialist" în câini de vânătoare, iubitor al peisajului agrest și silvestru, al atmosferei târgului patriarhal, **M.** a fost în același timp un călător care știe să „vadă" și un om de acțiune, un temerar – ca aviator, slujindu-și țara în cele două războaie mondiale. Câteva dintre cărțile sale au fost distinse cu Premiul Societății Scriitorilor Români (1932) și cu Premiul revistei „Argeș" (1971, 1984).

M. cântă în versuri delicate, în ton domol, cadrul domestic, interiorul desuet provincial (elemente de recuzită: malacoafe, uniforme vechi, trandafiri, policandru, pendul), apoi peisajul, umanizat, al grădinilor patriarhale (cu păuni și alte orătănii, cu arbori și flori, mai ales crini și trandafiri) și al împrejurimilor târgului de sub munte, cu zile ploioase sau însorite, vegetație, cai, mărunte sălbăticiuni etc. Cele mai multe dintre poezii sunt pasteluri, iar sentimentele precumpănitoare se înscriu într-un registru moderat: nostalgia blândă și bucuria măsurată a contemplării cotidianului, a concretului, comentată afectiv de visare. Apar uneori discrete, eterate sugestii erotice. Tot pasteluri, asemănătoare celor domestic-provinciale, sunt poemele-cărți poștale, care evocă impresii de călătorie (Paris, Napoli ș.a.), atmosfera unor orașe, grădini cu statui marmoreene ș.a. Un filon relativ distinct e reprezentat de poeziile „de adnotare mitologică" (Perpessicius), populate cu satiri, nimfe, centauri și respirând un vitalism elenizant, uneori solar, alteori neguros, niciodată violent-patetic. Longeviv, **M.** a publicat volume de versuri de-a lungul a peste cinci decenii – cu o lungă întrerupere, din 1945 până în 1971, când îi este editat volumul antologic *Cărare printre ani*, cu doar trei piese inedite, ce avea să fie urmat de altele, într-un ritm destul de regulat –, dar întreaga lui creație e surprinzător de unitară, constantă, lipsită de evoluții sensibile. Poemele publicate în anii '70 – '80 se aseamănă cu cele din tinerețe – aceleași teme, același univers poetic, aceeași manieră, același timbru. Temele noi depistabile în poeziile de senectute vor fi cele firești: despărțirea de viață, trecerea universală, vanitatea vanităților, moartea privită cu seninătate. **M.** a putut fi considerat parnasian, simbolist întârziat, iar încercările lui, manifeste la un moment dat, de a adopta, după exemplul lui Ion Barbu, modalitățile ermetismului au fost socotite inautentice. Mai pot fi recunoscute în poezia lui accente sămănătoriste, ecouri din D. Anghel și Ion Pillat, dar incontestabilă este influența „simboliștilor academici din Franța, și, mai ales, a lui Francis Jammes" (E. Lovinescu). Aprecierile și caracterizările, convergente, formulate de critica interbelică – Perpessicius, E. Lovinescu, G. Călinescu ș.a. – rămân în esență valabile pentru tot ce a scris acest „poet fără evoluție", miniaturist discret, peisagist idilic și cântăreț al interioarelor provinciale, maestru al pastelului, foarte atent la grația formală, creator al unei poezii ușor desuete, campestră sau intimistă, descriptivă și sentimentală în ton elegiac. **M.** a dat și proză memorialistică, de notație lirică pe teme cinegetice în *Însemnările unui vânător* (1985). Eseuri și alte texte memorialistice au fost adunate în 1989, în volumul *Evocări literare*.

SCRIERI: *Păuni*, București, 1929; *Găteala ploilor*, București, 1932; *Prezența Pegasului sau Plimbări zilnice în jurul poeziei*, București, 1933; *Singurătăți*, București, 1936; *Ofrandă muzelor*, București, 1940; *Lysimac*, București, 1944; *Cărare printre ani*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1971; *Plecarea rândunelelor*, București, 1978; *Alt cer*, București, 1983; *Depărtata amintire*, București, 1984; *Însemnările unui vânător*, București, 1985; *Evocări literare*, București, 1989.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, III, *303-304*, V, *270-272*, VII, *298-300*; Lovinescu, *Scrieri*, IV, *674*; Constantinescu, *Scrieri*, IV, *58-71*; Octav Șuluțiu, *„Singurătăți"*, F, 1936, 9-10; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, *173-174*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *761*, *Ist. lit.* (1982), *845*; Șerban Cioculescu, *„Lysimac"*, „Ecoul", 1944, 198; Dan Cristea, *„Cărare printre ani"*, RL, 1971, 13; Ioan Adam, *„Cărare printre ani"*, SPM, 1971, 24; Florin Manolescu, *„Cărare printre ani"*, ARG, 1971, 9; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, *42*; Emil Manu, *Ceremonie parnasiană*, LCF, 1978, 31; *Lit. rom. cont.*, I, *86-88*; N. Scurtu, *Un poet, deci un om al adevărului*, VR, 1986, 1; Adrian Săvoiu, *Ion Barbu și E. Lovinescu în corespondență cu Mihai Moșandrei*, VR, 1986, 1; Nicolae Oprea, *Mihai Moșandrei la 95 ani*, VR, 1991, 2; Micu, *Scurtă ist.*, II, *79*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *292-295*; Popa, *Ist. lit.*, II, *396*. *N.Br.*

MOȘOIU, Alfred (8.X.1890, Galați – 10.IX.1932, București), poet, prozator și dramaturg. Este fiul lui Ion Moșoiu, magistrat și autor dramatic. După ce urmează cursul primar în Galați și Liceul „Sf. Sava" la București, face studii de drept internațional, neterminate, la Paris. Întors în țară, a fost referendar la Casa Școalelor. Debutează la „Gazeta Transilvaniei" în 1907, iar prima carte, *Sonete*, îi apare în 1910. Colaborează la „Neamul românesc literar" și „Gazeta Transilvaniei", apoi la „Luceafărul", „Flacăra", „Sburătorul", „Rampa", „Universul literar" ș.a.

Cultivator al sonetului, **M.** nu e în volumul de debut și nici în *Sufletul grădinei* (1920) un parnasian, ci un simbolist minor, descendent din D. Anghel. El cântă „moartea florilor", înregistrează „visul unui flutur" adormit pe o floare,

„rugăciunea florilor". Tonalitatea și figurația din a doua carte sunt cuprinse rezumativ în piesa titulară: „S-a scuturat o chiparoasă/ Și florile se-apleacă toate,/ S-o vadă cât e de frumoasă,/ Când moare fără de păcate". În toată plinătatea lui, melosul simbolist, elegiac, languros, sună în poemele fără forme fixe, unele în vers liber, ce formează, în culegerea *Pagini alese* (1923), ciclul *A fost odată:* „Cad frunzele și azi ca și-n trecut,/ Cum cade gândul în necunoscut.../ Dar parcă azi mai tristă e grădina.../ E vina toamnei sau a mea e vina?/ Cum stăm tăcuți alături amândoi,/ O altă toamnă plânge parcă-n noi...." *(Toamna).* De altfel, în poemele de după 1920 simbolismul se va vărsa tot mai mult în romantism și parnasianism. Poetul cutreieră parcul din Versailles admirând statuile, se adresează lui Iupiter, lui Satan, Regelui Soare, Mariei Antoaneta, umblă „pe drumul gândului", înalță imn nopții, semnalează o amforă, un „vas de bronz", un satir, o statuie a Afroditei, descrie catedrala Notre-Dame în noapte, consacră poeme „reginei Saba", glorifică pe Aurel Vlaicu și eroii căzuți în primul război mondial. Dintre scrierile în proză, cea care a reținut atenția unor critici e nuvela *Toader nebunul* (1918), povestea unui copil alcoolic, ucenic al unui preot stăpânit de un bigotism rudimentar, care îi sporește degenerarea mintală până la un grad ce face necesară internarea în ospiciu. Scrierile dramatice sunt fie hibride „comedii istorice" *(Striana,* 1926), fie improvizații ocazionale sau alte compuneri inconsistente, precum *Pierde vară*, reprezentată în stagiunea 1924–1925 la Teatrul Național din București.

SCRIERI: *Sonete,* București, 1910; *O toamnă,* Paris, 1912; *Toader nebunul,* București, 1918; *O noapte la Mircești* (în colaborare cu Mircea Dem. Rădulescu), București, 1920; *Sufletul grădinei,* București, 1920; *Jocul apelor,* București, 1921; *Prin jertfă, la Unire!,* București, 1921; *Marieta,* București, 1922; *Pagini alese,* îngr. Corneliu Moldovanu, București, 1923; *Striana,* București, 1926; *Poezii,* București, 1927. **Traduceri:** Racine, *Britanicus,* București, f.a.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.,* III, 262, IV, 240; Perpessicius, *Opere,* II, *400–402;* Vianu, *Opere,* III, *509–510;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *750, Ist. lit. (1982), 835;* Ciopraga, *Lit. rom., 355–357;* Brădățeanu, *Istoria, 99; Alfred Moșoiu,* DRI, III, *375–380; Dicț. scriit. rom.,* III, *295–296.* *D.Mc.*

MOȘ TEACĂ, revistă umoristică și literară săptămânală, apărută la București, cu întreruperi, între 26 martie 1895 și 18 martie 1901. Inițiatorul acestui „jurnal țivil și cazon" a fost Anton Bacalbașa, iar modelul, în orientarea generală și în mijloacele satirei și ale umorului, este „Moftul român" al lui I.L. Caragiale. De altfel, George Ranetti, care, după moartea prematură a lui Anton Bacalbașa, continuase să redacteze **M.T.**, va opri apariția publicației pentru a trece în redacția noii serii a „Moftului român", ce va fi inaugurată la 1 aprilie 1901. El recunoștea astfel, tacit, nu numai autoritatea în materie a lui Caragiale, dar și legătura existentă între cele două reviste umoristice, alcătuite, de fapt, de aceeași echipă redacțională (A. Bacalbașa, G. Ranetti, D. Teleor), căreia i se adăugau, după împrejurări, și alți colaboratori. G. Ranetti părăsește redacția în 1895, la puțină vreme de la apariție, dar va relua colaborarea în anul următor. Cu numărul 119/1897 **M.T.** va fi condusă de un comitet de redacție compus din necunoscuții G.T. Popescu, A. Vasiliu, P.I. Teodorescu și St. Apeteanu. După mai bine de un an Bacalbașa revine la direcția publicației (începând cu numărul 188/1898), reluând totodată și vechile făgașuri care îi aduseseră notorietate, adică atacul neîntrerupt și necruțător al „moștecismului" din toate sectoarele vieții sociale. Din mai 1899, când Bacalbașa, obligat de starea sănătății, părăsește definitiv conducerea, treburile redacționale vor rămâne în seama unui comitet, cu excepția perioadei 17 octombrie 1899 – 20 februarie 1900, când Ranetti figurează ca director. Structural, **M.T.** se înrudește cu „Moftul român", înscriindu-se într-o tradiție care pleacă de la gazetele satirice „Nichipercea" sau „Bondarul". Coperta, ocupată în întregime de o caricatură politică, indică pentru fiecare număr situarea în imediata actualitate socială și politică. Editorialul, redactat mai întotdeauna de Anton Bacalbașa, sprijină cu argumente ingenioase, într-un stil febril, incisiv, atitudinea politică adoptată, care de cele mai multe ori nu este a redacției în întregime, ci a directorului. Ceilalți redactori și colaboratori erau preocupați de latura umoristică propriu-zisă, furnizând materialul literar și satiric. Câteva rubrici alcătuiesc osatura revistei: pagina literară, variată, cu articole și note îmbibate de sarcasm; „Moș Teacă în provincie", culegere săptămânală de știri și informații provinciale, vie și temută, care a provocat numeroase conflicte de presă; o rubrică de informații din viața societății bucureștene, în care sunt persiflate ambițiile burgheziei române de a copia modul de viață parizian; în sfârșit, o exigentă revistă a presei, căreia nu-i scapă aproape niciodată stângăciile de stil sau neconsecvențele de atitudine ale gazetelor din epocă. Un oarecare scepticism, specific lui Anton Bacalbașa, întunecă imaginea vieții literare dintre 1895 și 1900, așa cum este reflectată în revistă. Aici se critică neobosit, dar fără subțirimea de spirit cu care era discutată literatura la „Moftul român". Acest scepticism este și sursa lipsei de pătrundere cu care sunt ironizate, batjocorite chiar, eforturile de înnoire poetică făcute de Al. Macedonski și de emulii săi. E o adevărată campanie, preluată în liniile ei mari tot de la „Moftul român", împotriva poeziei „mistico-simboliste", „decadente-orientale", „instrumentaliste" etc. Alături de poetul *Nopților*, sunt ironizați Cincinat Pavelescu, Mircea Demetriade, C. Cantilli și Ion Theo (Tudor Arghezi), acesta pentru exotica poezie *Aegypt.* Dar mai cu seamă veleitarii și nechemații în lumea literelor constituie o țintă a săgeților. Avalanșa de versuri, proză și teatru din paginile revistelor și ale diverselor periodice este cenzurată cu vigilență. Victimele acestei campanii vehemente sunt un D. Păun-Drăghicescu, un D.S. Vasculesco, schimonahul Pahomie Bălănescu, Ilie Ighel-Deleanu ș.a. Alt grup de literați avut în vedere cu perseverență de criticii de la **M.T.** a fost cel al epigonilor, autori lipsiți de personalitate artistică (Ana Ciupagea, Th. M. Stoenescu), atacați individual sau în grup (cenaclul de la „Românul literar"). Nu au fost cruțați nici marii scriitori, ironizați pentru motivele cele mai neașteptate (naivitatea politică a lui I.L. Caragiale, care l-a făcut să adere la

Partidul Radical, exagerările spiritiste ale lui B.P. Hasdeu, tendința spre oportunism politic la B. Delavrancea, rigiditatea autoimpusă a lui Titu Maiorescu ș.a.). Apariția revistei a însemnat, în primul rând, afirmarea unui protest de esență morală și politică îndreptat împotriva unor realități ale vieții sociale românești de la sfârșitul secolului al XIX-lea. „Moștecismul", urmărit în toate straturile sociale, în toate instituțiile, este sinonim cu incompetența arogantă, cu lipsa de cinste și de demnitate, cu brutalitatea și obtuzitatea cazonă, cu lipsa de omenie în relațiile dintre oameni. O mare parte din material – articole politice și literare, schițele cu Moș Teacă, versuri și parodii, note și recenzii – îi aparține lui Anton Bacalbașa, care redactează, sub pseudonimul Rigo, și câteva suplimente: „Dom Paladu", „Mitiță Scuza" (în care este ironizat omul politic D.A. Sturdza), „Oculta", „Chefereul". Alături de el, G. Ranetti, D. Teleor, A. Vasiliu și, desigur, sub multe pseudonime, și alți scriitori din jurul anului 1900 contribuie la redactarea revistei. *R.Z.*

MOTOC, Nicolae (1. II. 1936, Fetești), poet și prozator. Este fiul Stanei (n. Botezatu) și al lui Zaharia Motoc, marinar. După cursurile primare, gimnaziale (1941–1948) și liceale urmate în Constanța, întrerupte din 1952 până în 1954, perioadă în care frecventează Școala de Literatură „M. Eminescu" din București, și după ce își ia bacalaureatul la Liceul „Mircea cel Bătrân" din Constanța, va fi student la Facultatea de Filosofie a Universității din București (1964–1970). Lucrează încă din 1957 în redacția ziarului „Dobrogea nouă", reușind, între 1960 și 1966, să ocupe un post de redactor. Publică mai ales cronici literare în revista „Tomis", unde îndeplinește și funcțiile de redactor-șef adjunct, secretar general de redacție (1966–1974), redactor de rubrică (1975–1982), secretar responsabil de redacție. Debutează, cu versuri, în paginile revistei „Tânărul scriitor" (1952), iar editorial, cu volumul de reportaje *Orizonturi dobrogene* (1964), urmat, după câțiva ani, de placheta *Ceasul umbrei* (1969). Un succes de public oarecum neașteptat a avut romanul *Golful sălbatic* (1977). Colaborează cu versuri la „Luceafărul", „Ramuri", „România literară", „Săptămâna", „Viața românească" ș.a.

Versurile din *Ceasul umbrei* trasează liniile generale pentru dezvoltările lirice următoare. Într-o structură tripartită, fiecare grupaj fiind circumscris, cel puțin teoretic, câte unui citat semnificativ (*Imaginea răzbunătoare* – sub semnul unui descântec akkadian, *Dezlegarea de mare* – sub cel al unui extras din opera lui Dimitrie Cantemir, *Ceasul umbrei* – cu un moto din Pascal), se valorifică trimiteri livrești variate, adecvate cu precădere asocierii dominante dintre eros, femeie și mare. Alături de aceasta, o sferă tematică des întâlnită la **M.**, derivând dintr-o poetică a primordialității, este aducerea în prim-plan a procesului de geneză a lumii, prin jocul elementelor. Pe plan artistic, preocuparea pentru combinatorica imaginilor, relevând un exercițiu stilistic baroc, determină surprinzătoare efecte ce definesc figurile anamorfotice inserate în discursul de ansamblu al cărții („Port o coadă de rechin / cam pe ceafă ca un coif / și drept spadă-mi bate coapsa / un os mare de balenă" – *Casa mea*). În *Elementele*, ordinea ivirii lumii actualizează, în cadru marin, atât metafora privirii – instrument al cunoașterii și al imaginației, cu tot câmpul semantic pe care îl presupune –, cât și simboluri precum ochiul, cristalul, oglinda, într-un conglomerat ce dă formă finală substanței lirice: „labirinturi de cristal, / fulgerate / de șerpi negri / înhămați la harfe de aur, / și lacuri, în șiraguri, de sunete" (*Adâncuri de mare*). Îndepărtându-se de efortul atingerii stării pure de poezie cu valențe metafizice, *Erezii marine* (1980) evidențiază relația erosului cu spațialitatea, marea ritmând, stingând elanuri și ștergând urme ori ducând spre infinit sentimentul limitării ființei. Iubirea pentru androgin (femeia cu „trupul zvelt de băiat"), cu rezonanțe amintind de miturile Antichității elenistice, diversifică modalitățile de construcție a personajelor și, implicit, tipologia afectivă. Aceeași formulă se întâlnește și în *Dimineața nuanțelor* (1989), unde decorul marin devine scena confruntărilor dintre elementul masculin și cel feminin, ale căror consecințe dramatice se traduc prin singurătate și melancolie. Dublu manierizante, mai întâi față de lirica universală, apoi față de concepția proprie, volumele de versuri *Poem scris pe suflarea pământului* (1975), *Anamorfoze* (1983), *Fragilități* (1996) și *Provocări imergente* (2000) reiau fără variații prea marcate registrul tematic caracteristic autorului. O ușoară schimbare se înregistrează în *Fragilități*, unde se arată interes haikuului (*Haiku în oglindă*), iar imaginile redau, adesea, gesturi de o cruzime cu atât mai percutantă, cu cât este mai absurdă. Chiar dacă romanul nu constituie pentru **M.** un gen privilegiat, *Golful sălbatic* (1977), apărut în colecția „Romanul de dragoste" și al cărui tiraj s-a epuizat rapid, după alte criterii decât literare – accesibilitatea aparentă a subiectului: un conflict între două femei ce își dispută un bărbat sentimentalism etc. –, are totuși o calitate structurală, și anume construcția polifonică, bazată pe succesiunea vocilor narative ale personajelor: Roua Caraoglu – studentă la fără frecvență și lucrătoare într-o tipografie, Ozana Orghidan – studentă și jurnalist la revista „Universitas", Șerban Magiru – inginer. Remarcabilă este și strategia regizorală, cvasiteatrală, de desfășurare a unei intrigi tradiționale (vechiul „triunghi" amoros): confesiunile fiecărui personaj se derulează în spațiul izolat al unui golf, într-un peisaj de amurg care, alături de dinamica sentimentală (subiectul propriu-zis al prozei), oscilând între pasiune paroxistică și gelozie maladivă, ar părea că provine din romanul interbelic (Anton Holban, Cella Serghi).

SCRIERI: *Orizonturi dobrogene*, Constanța, 1964; *Ceasul umbrei*, București, 1969; *Elementele*, București, 1974; *Poem scris pe suflarea pământului*, București, 1975; *Golful sălbatic*, București, 1977; *Erezii marine*, București, 1980; *Anamorfoze*, București, 1983; *Dimineața nuanțelor*, București, 1989; *Fragilități*, Constanța, 1996; *Dignidad*, Constanța, 1997; *Provocări imergente*, Constanța, 2000. **Antologii:** *Secvențe marine*, introd. Cornel Regman, București, 1966 (în colaborare cu Marin Porumbescu); *Fereastra dinspre mare*, Constanța, 1995.

Repere bibliografice: Radu Cârneci, *Pro amicitia*, ATN, 1969, 12; Dan Laurențiu, *„Ceasul umbrei"*, LCF, 1969, 17; D. Micu, *„Ceasul umbrei"*, RL, 1969, 24; T. Herescu, *„Ceasul umbrei"*, IL, 1969, 10; Al. Protopopescu,

„Ceasul umbrei", TMS, 1969, 11; Dana Dumitriu, *Peisaj marin*, RL, 1974, 8; Mircea Iorgulescu, *„Elementele"*, LCF, 1974, 14; Cornel Ungureanu, *„Elementele"*, O, 1974, 9; Lucian Raicu, *Un poet din promoția lui Labiș*, RL, 1975, 17; Mincu, *Poezie, 193–197*; Piru, *Poezia*, II, *329–332*; Eugen Barbu, *Prospectare*, LCF, 1976, 15; Poantă, *Radiografii*, I, *193–194*; Florin Pietreanu, *Un spațiu al purității*, TMS, 1977, 4; Artur Porumboiu, *„Golful sălbatic"*, CRC, 1977, 51; Sorin Titel, *Roman de analiză*, RL, 1978, 5; Lucian Raicu, *„Erezii marine"*, RL, 1980, 39; Alex. Ștefănescu, *Poesia omnia vincit*, TMS, 1981, 4; Eugen Simion, *„Anamorfoze"*, RL, 1983, 11; Costin Tuchilă, *Formă și deformare*, LCF, 1983, 18; Daniela Bistriceanu, *„Anamorfoze"*, TR, 1984, 24; Elvira Iliescu, *Alunecarea lumii spre miracol*, TMS, 1986, 7; Ulici, *Lit. rom.*, I, *39*; Dumitru Mureșan, *Un roman parodic*, VTRA, 1998, 4; Enache Puiu, *Utopie și realitate*, ST, 1998, 4–5; Grigurcu, *Poezie*, II, *154–158*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *296–298*. *C.M.B.*

MOTZAN, Peter (7.VII.1946, Sibiu), critic literar, editor și traducător. Este fiul Bertei Motzan (n. Krauss) și al lui Bruno Walter Motzan, funcționari. A studiat la Liceul „Gheorghe Lazăr" din Sibiu (1959–1964) și la Facultatea de Filologie, secția germană-română, a Universității din Cluj (1965–1970) și și-a susținut doctoratul în 1980 la Universitatea din București, cu teza *Poezia de limbă germană din România după 1945. Privire istorică și sistematică*. Între 1970 și 1988 a fost asistent, apoi lector la Catedra de filologie germanică a Universității din Cluj. Stabilit în Germania în 1990, va fi *Gastprofessor* pentru literatura germană modernă la Universitatea din Marburg (1991), iar din 1992 cercetător al Institutului „Südostdeutsche Kulturwerk" din München (devenit din 2001 Institut für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas), apoi director adjunct al acestui institut (2001) și profesor asociat al Universității din München. Este unul din fondatorii revistei „Echinox" și redactor al paginilor în limba germană între 1968 și 1972. Debutează în 1968 cu un articol despre Rainer Maria Rilke în ziarul „Hermannstädter Zeitung". A publicat peste trei sute de studii, eseuri, cronici literare, recenzii pe teme de literatură germană și română în volume colective, în reviste academice, de cultură și literatură, în periodice din România, Germania, Austria, Elveția („Neue Literatur", „Karpathenrundschau", „Steaua", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Transilvania", precum și în „Südostdeutsche Vierteljahresblätter" din München, din colectivul căruia face parte, „Rhein-Neckar-Zeitung" din Heidelberg, „Frankfurter Allgemeine Zeitung", „Die Welt" ș.a.). A colaborat cu eseuri radiofonice în limba română la Radio Europa Liberă (1990–1994), va fi prezent în emisiunile de la Deutschlandfunk Köln și Hessischer Rundfunk.

M. este unul dintre fervenții promotori ai literaturii germane din România atât prin ediții însoțite de comentarii, din scriitorii germani ai spațiului românesc, cât și prin studii fie incluse în lucrări colective, fie autonome. Bine primită de critică a fost cartea *Die rumäniendeutsche Lyrik nach 1944* (1980), în care perspectiva istorică este corelată cu cea estetică. Autorul procedează la o periodizare a liricii germane, subliniază interdependențele cu poezia românească interbelică, ajunsă pe atunci la un nivel european, distinge înrâuririle exterioare și tradiția endogenă, descrie diversitatea tematică și pluralitatea formelor de expresie, stabilește liniile majore de evoluție ale liricii germane din România în perioada contemporană. Critic mereu avizat, la curent cu noutățile din teoria și critica literară, în *Lesezeichen* (1986) el își amplifică aria de cuprindere. Pe lângă studii despre Oscar Walter Cisek și Adolf Meschendörfer, își fac loc reflecții teoretice privind estetica receptării, sociologia literaturii comparate, raportul dintre poetică și realitate, cu referiri la nume cunoscute precum Hans Robert Jauss, Manfred Durzak, Klaus Schuhmann, Heinrich Vormweg. Un capitol îi este dedicat lui Rilke (receptarea istorică, scrierile sale de comentator al literaturii germane și europene, un aprofundat studiu despre sonetul *Apollo timpuriu* din *Poezii noi*). Literaturii române i se acordă un spațiu distinct, cu prilejul unor traduceri de referință în limba germană, fie din prozatori (Pavel Dan, proza scurtă contemporană de la Ovidiu Constantinescu la Mircea Nedelciu din cuprinzătoarea antologie a Evei Behring), fie din poeți ca Ion Barbu („o sărbătoare a intelectului"), Lucian Blaga (se face o fină paralelă comparatistă cu Rilke), Aurel Rău (cu o analiză a timpului în multiplele sale forme de apariție), criticul dovedindu-se un cunoscător al literaturii române nu numai pe coordonata istorică, ci și în privința subtilităților de interpretare. De altfel, **M.** a intenționat să-i familiarizeze pe cititorii germani și cu lirica românească, prin traduceri îndeosebi din poeții contemporani, unele rămase în publicațiile la care a colaborat, și îndeosebi în „Neue Literatur", altele reunite în volum, ca un gest de a crea o punte de cunoaștere între cele două culturi. Nu în ultimul rând, sunt de menționat colaborările la antologiile *Texte der rumänischen Avantgarde. 1907-1947* (Leipzig, 1988), cu traduceri din Scarlat Callimachi, Ilarie Voronca, Eugen Ionescu, Stefan Roll, Gherasim Luca, și *Gefährliche Serpentinen. Rumänische Lyrik der Gegenwart* (Berlin, 1998), cu texte din Traian T. Coșovei, Daniela Crăsnaru, Mircea Dinescu, Dinu Flămând, Virgil Mihaiu, Nicolae Prelipceanu, care pun în valoare lirica românească din secolul al XX-lea. După plecarea din țară, **M.** s-a remarcat ca editor al unor masive volume de studii privind spațiul germanic „străin", așa-zisa „literatură germană regională" (*Worte als Gefahr und Gefährdung*, 1993, *Die deutschen Regionalliteraturen in Rumänien. 1918–1944*, 1997 ș.a.).

SCRIERI: *Intrepretationen deutscher und rumäniendeutscher Lyrik* (în colaborare), Cluj, 1971; *Reflexe. Kritische Beiträge zur rumäniendeutschen Gegenwartsliteratur* (în colaborare), Cluj-Napoca, 1977; *Die rumäniendeutsche Lyrik nach 1944*, Cluj-Napoca, 1980; *Lesezeichen*, Cluj-Napoca, 1986; *Worte als Gefahr und Gefährdung* (în colaborare cu Stefan Sienerth), München, 1993; *Die deutschen Regionalliteraturen in Rumänien. 1918–1944* (în colaborare cu Stefan Sienerth), München, 1997; *Schriftsteller zwischen (zwei) Sprachen und Kulturen* (în colaborare cu Antal Mádl), München, 1999; *Karl Kurt Klein* (în colaborare cu Stefan Sienerth și Anton Schwob), München, 2001; *Deutsche Literatur in Rumänien und das Dritte Reich* (în colaborare cu Michael Markel), Münster, 2003. **Traduceri:** Nicolae Prelipceanu, *Was tatest du in der Bartholomäusnacht?*, Cluj-Napoca, 1985; *Texte der rumänischen Avantgarde. 1907-1947*, îngr. Eva Behring, Leipzig, 1988 (în colaborare);

Gefährliche Serpentinen. Rumänische Lyrik der Gegenwart, îngr. Dieter Schlesak, Berlin, 1998 (în colaborare).

Repere bibliografice: Werner Söllner, *Între provincialism și universalitate,* AFT, 1981, 3; Virgil Mihaiu, *Un literator al timpului nostru,* ST, 1981, 7; Klaus Schumann, *„Die rumäniendeutsche Lyrik nach 1944",* „Weimarer Beiträge", 1982, 9; Emmerich Reichrath, *Die fällige Synthese,* în *Reflexe,* II, îngr. Emmerich Reichrath, Cluj-Napoca, 1984, 25–30; Ute Rill, *Gehaltvoll und beispielhaft,* „Neue Literatur", 1987, 5; Ion Bogdan Lefter, *„Lesezeichen",* RL, 1987, 15; Adrian Marino, *Studii și traduceri germane,* TR, 1987, 53; Hans Bergel, *„Klassische Zitate und Verse",* „Südostdeutsche Vierteljahresblätter", 1992, 2; *Lexikon der Siebenbürger Sachsen,* Thaur bei Innsbruck, 1993, 346; Stefan Sienerth, *Trotz Bedeutungsverlust noch immer eine „Instanz",* „Siebenbürgische Zeitung", 1996, 10; Alexander Ritter, *Deutsche Minderheitenliteraturen. Regionalliteraturische und interkulturelle Perspektiven der Kritik,* München, 2001, 32–34, 63–66. *G.Dn.*

MOVILĂ, Petru (21.XII.1596, Suceava – 22.XII.1646, Kiev), cărturar. **M.**, unul dintre fiii Margaretei și ai lui Simion Movilă, ce a domnit scurt timp în Țara Românească (1601, 1602) și în Moldova (1607-1608), se află după moartea tatălui său (1612) în Polonia, sub protecția unor nobili polonezi. Urmează școala Frăției Ortodoxe din Lvov, completându-și studiile, probabil, la Academia Zamoiska din Zamosk, dar poate și în Occident. Mai târziu va sprijini domniile fraților săi, Gavril și Moise Movilă, după ce, la un moment dat, dorise pentru sine tronul Moldovei. Prestigiul ascendenței voievodale, sprijinul nobilimii poloneze, solida sa cultură umanistă cu deschideri occidentale și legăturile privilegiate cu mitropolitul Iov Boreţki de la Lavra Pecerska din Kiev au determinat alegerea sa, în 1627, ca arhimandrit al influentei mănăstiri kieviene. Mare prelat și din 1633 mitropolit al Kievului, **M.** va trasa un vast program cultural-religios de emancipare a clerului ortodox, prin intermediul școlilor și al tipăriturilor, și de consolidare a ortodoxiei răsăritene, periclitată de ofensiva catolicismului (prin „unația" de la Brest-Litovsk) și a protestantismului. Contribuie la deschiderea, în 1631, a colegiului de la Lavra Pecerska, ce se va uni în 1632 cu școala Frăției Ortodoxe din Kiev, extinzându-și, în decursul anilor, programul de studii după model apusean. Colegiul, ce va inspira pe cel înființat după 1640 la Trei Ierarhi, în Iași, va deveni ulterior o reputată academie teologică. **M.** dezvoltă activitatea editorială de la Lavra Pecerska – traducând și corectând texte, scriind prefețe și lucrări originale, supraveghind pregătirea meșterilor tipografi și gravori, ca și răspândirea cărților, imprimate cu litere latine, în Țările Române. Revede Moldova în 1645, când oficiază la Trei Ierarhi nunta, cu substrat politic, a fiicei lui Vasile Lupu, Maria, cu nobilul protestant lituanian Janusz Radziwill.

Activitatea cultural-religioasă desfășurată de **M.** a marcat o reformă a tradiționalei culturi bizantino-slave, așezând-o în relație cu umanismul european. Acest proces de înnoire culturală slavo-ucraineană se răsfrânge favorabil în Țările Române în timpul domniilor lui Vasile Lupu și Matei Basarab. Mitropolitul Kievului trimite materiale și meșteri tipografi pentru înființarea unor tipografii românești la Câmpulung (1635), Govora (1637) și Iași (1642), unde ajunge chiar Sofronie Poceaski, fost rector al Lavrei Pecerska. Ediții rutene stau la baza unor tipărituri românești din epocă sau inspiră lucrări lexicografice în Țara Românească. Predosloviile lui **M.** – polemice sau cu dedicație – sunt luate ca model de un Udriște Năsturel sau de Teofil, mitropolitul Ugro-Vlahiei.

Personalitate umanistă, **M.** a scris în latină, slavonă și polonă mai multe prefețe, memorii și lucrări erudite de polemică teologică. Prefața slavonă la *Triod ales* (Kiev, 1631), închinată domnitorului Moise Movilă, conține idei comparabile cu cele din *Învățăturile lui Neagoe Basarab...,* privitoare la îndatoririle „politicești și duhovnicești" ale conducătorului țării. Prefața altui *Triod,* tot din 1631, dedicată protectorului Toma Zamoiski, aduce informații istorice despre Movilești, în context polonez. *Cuvânt duhovnicesc* (Kiev, 1645) este editarea în polonă a discursului ținut la nunta domnească de la Iași. Opera memorialistică a mitropolitului, redactată în slavona culturii medievale române, oferă bogate mărturii istorice și de viață confesională. Intervenția polemică în apărarea ortodocșilor suspectați de protestantism se reflectă în lucrarea *Lithos...,* tipărită sub pseudonimul Eusebie Pimen în 1644. Principala operă a lui **M.**, scrisă în latină, mai cunoscută sub numele de *Mărturisirea ortodoxă,* este o lucrare teologică normativă pentru Biserica Răsăriteană, ce răspundea unor acuzații de erezie și decădere, provocate de confesiunea ortodoxă, cu tente calvinizante, a lui Chiril Lucaris, apărută la Geneva, în 1633. *Mărturisirea ortodoxă* trebuia să obțină confirmarea Patriarhiei din Constantinopol în cadrul unui sinod ecumenic, ce s-a ținut, date fiind neutralitatea poziției și prestigiul în Orient al lui Vasile Lupu, la Iași între 15 septembrie și 27 octombrie 1642, reunind prelați kieveni, greci și moldoveni. Dezbaterile sinodului au reprezentat nu doar o limpezire de doctrină, ci și un moment al colaborării teologice greco-romăno-slave. În 1645, fără a accepta modificările teologale aduse de Meletie Sirigul în versiunea sa neogreacă, **M.** își tipărește lucrarea în polonă și în slavona ucraineană (sub titlul de *Catehismul cel mic).* Operă de mare circulație, *Mărturisirea ortodoxă* a fost citată și de catolicul port-royalist Antoine Arnauld în disputele dintre catolici și protestanți. La mănăstirea Snagov s-a tipărit, în 1699, sub îngrijirea lui Antim Ivireanul o ediție grecească a lucrării. În românește ea s-a tipărit încă din 1691, la Buzău, din îndemnul lui Constantin Brâncoveanu, fiind tradusă de Radu Greceanu, cu aportul filologic al stolnicului Constantin Cantacuzino. Mult prețuită de români, *Mărturisirea ortodoxă* a lui **M.** a cunoscut numeroase ediții ce reiau traduceri făcute de Radu Greceanu, Filaret Scriban, Barbu Constantinescu, Ghenadie Enăceanu sau Al. Elian.

SCRIERI: *Pravoslavnica Mărturisire a săborniceștii și apostoleștii Besericii Răsăritului,* tr. Radu Greceanu, Buzău, 1691; *Mărturisirea ortodoxă a apostolicești și catolicești Biserici de Răsărit,* tr. Filaret Scriban, Mănăstirea Neamț, 1844; *Mărturisirea ortodoxă,* îngr. și introd. Niculae M. Popescu și Gh. I. Moisescu, pref. Tit Simedrea, București, 1942; *Mărturisirea ortodoxă a credinței universale și apostolice a Bisericii Orientale*

– *Ortodoxa confessio fidei catolicae et apostolicae Ecclesiae Orientalis*, ed. bilingvă, tr. și introd. Traian S. Diaconescu, Iași, 2001.

Repere bibliografice: A. Philippide, *Introducere în istoria limbei și literaturei române*, Iași, 1888, *138-142*; Iorga, *Ist. Bis.*, I, *290-295, 297-300, 310-313*; P.P. Panaitescu, *L'Influence de l'oeuvre de Pierre Mogila, archevêque de Kiev, dans les Principautés Roumaines*, Paris, 1926; T.G.Bulat, *Petru Movilă, prinț de Moldova, apărător al ortodoxismului*, Iași, 1941; Cartojan, *Ist.lit.*, II (1942), *93-96*; Teodor Bodogae, *Din istoria Bisericii Ortodoxe de acum 300 ani. Considerații istorice în legătură cu sinodul de la Iași*, Sibiu, 1943, *passim*; Ciobanu, *Ist. lit.*, I (1947), *253-259*; Piru, *Ist.lit.*, I, *87-88*; G. Mihăilă, *Petru Movilă*, LRV, II, *260-263*; Ivașcu, *Ist.lit.*, I, *129-132, 137, 140, 142-143*; Dan Horia Mazilu, *Udriște Năsturel*, București, 1974, *23-35, 219-221, passim*; *Dicț. lit. 1900, 590-592*; Mazilu, *Proza*, II, *51-53, 92-97*; Mazilu, *Vocația, 190-218*; Păcurariu, *Ist. Bis.*, II, *30-47*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *298-300*. *A.Sm.*

MOVILĂ, Sanda (pseudonim al Mariei Ionescu; 7.I.1900, Cerbu, j. Argeș – 13. IX.1970, București), poetă și prozatoare. Este fiica Mariei (n. Niculescu) și a lui Ion Ionescu, mic negustor. După ce își ia licența în filologie modernă, specialitatea limba franceză, la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1924), devine funcționară în Ministerul Instrucțiunii Publice. A fost soția lui F. Aderca. Începe să scrie de timpuriu, iar la șaisprezece ani îi apare o poezie în „Universul". În 1921 va fi prezentă cu versuri în „Sburătorul", unde E. Lovinescu îi dă numele literar sub care va fi cunoscută. Mai colaborează la „Flacăra", „Spre ziuă", „Năzuința", „Adevărul literar și artistic", „Mișcarea literară", „Vremea", „Cele trei Crișuri", „Azi" ș.a. Editorial, debutează în 1925 cu volumul de poeme *Crinii roșii*.

Atrasă din copilărie de insolit, de extraordinar, **M.** obține un anume succes de critică la apariția primelor poeme prin sceneria exotică, cu motive japoneze, și prin miniaturalul grațios. Parnasianismul inerent modului poetic decorativ e inundat de o muzicalitate venită din simbolism, producătoare de atmosferă stranie, cele mai sensibile aspecte fiind vaporizarea imaginilor, fluidizarea versului, liber și adesea alb, sugerarea stărilor sufletești prin obsesii cromatice. În producția lirică ulterioară, feericul se dezvoltă în fabulos, spațiul imaginarului se lărgește, iar în locul figurației de evantai apar motive de baladă, legendă sau roman cavaleresc. Peisajele sunt mai ales de burg medieval, cu turnuri învăluite uneori de cețuri nordice, bântuite de stafii. Cu timpul, gustul poetei pentru straniu, fantastic și exotic începe să fie concurat de un simț al realului, exprimat în versurile din volumul *Călătorii* (1946) prin visuri de cutreierare a planetei, în *Fruct nou* (1948) prin evocări ale coșmarurilor provocate de fascism și prin dorința de implicare în timpul istoric. Proza anterioară instaurării regimului republican, îndeosebi romanele, se înscriu în perimetrul naturalismului prin interesul pentru ceea ce este ieșit din normalitate, pentru „cazuri" înfățișând vieți sfărâmate sau măcar traumatizate, suflete „desfigurate". O caracterizare, gândită de Ada Udrescu, protagonista romanului *Desfigurații* (1935), se aplică tuturor personajelor reprezentative ale romancierei: „Unde sunt sufletele noastre drepte de odinioară? Suntem desfigurați, desfigurați pentru tot restul vieții." Fascinată în copilărie de Ludovic al Bavariei, descoperit într-un album, Ada Udrescu iubește în adolescență, simultan, doi băieți. Înainte de a se putea decide în favoarea unuia sau a altuia, ambii sunt mobilizați în 1916, și unul dintre ei, Ștefan, moare pe front. Pe celălalt, Lucian, și-l dispută, după război, două surori, Coralia și Nicole. Cea de-a doua și-l face soț cu forța, dar este înșelată de el cu prima și, zdruncinată psihic, se afundă în bigotism. O altă fată, Milly, prietena cea mai apropiată a Adei, își pierde și ea iubitul în război. Ca urmare, suferă o traumă, care o aruncă în ghearele desfrâului. Devine morfinomană, decade din ce în ce mai mult și de frica poliției își ia lumea în cap. În cele din urmă, moare într-un hotel periferic din Iugoslavia, iar cadavrul ei e luat la Facultatea de Medicină ca material didactic. Ada însăși, ajunsă între timp pianistă, neacceptând măritișul plănuit de tatăl ei, fuge de acasă și se angajează, în București, profesoară de pian la o școală catolică, unde superioara vrea să o călugărească. Evadează și de acolo, traversează un episod erotic degradant, din care, spre deosebire de Milly, reușește să iasă relativ teafără sufletește, spre a se consacra integral muzicii. Ceea ce ține romanul e descifrarea plauzibilă a proceselor sufletești străbătute de personajele feminine. Al doilea roman, *Marele ospăț* (1947), reeditat cu titlul *Viața în oglinzi* (1970), e construit cu tehnica lui Proust. Grigore Olmazu, moșier, avocat, fost ministru, revede, la vârste diferite, propriul trecut. Resuscită în „oglinzile" amintirii secvențe, momente ale idilei din liceu și din studența pariziană cu fosta soție, care avea să îl părăsească, situații din lagărul german de prizonieri, scene din căsnicia devenită mai infernală decât acel lagăr ori situații din zilele când, în drum spre Paris, ca membru al guvernului, pentru negocierea unui împrumut de stat, a cunoscut într-o gară din Iugoslavia o mirabilă rusoaică, încarnare, în mintea lui, a idealului de feminitate, în fine – o aventură bucureșteană cu o celebră actriță franceză venită în turneu. Având, după ani, sentimentul că o regăsește pe rusoaică în cumnata lui, Giulia, o italiancă, Grigore face pentru ea o pasiune demențială, care duce la adulter. Toate aceste amintiri se mistuie intermitent în spectacolul unui lugubru incendiu. Făcând scrum conacul, incendiul răpune și viețile celor aflați în el: soacra lui Olmazu, nebună, și fiicele lui. Cumnata s-a împușcat, fratele tocmai se spânzurase. Și aici, ca în *Desfigurații*, fluxurile vieții interioare, marcate acum de mari tensiuni, de cutremurări distrugătoare, sunt dezvăluite verosimil. Situația structurantă din roman – pasiunea a doi frați pentru aceeași femeie – este prefigurată în schiță de nuvela titulară a volumului *Nălucile* (1945). O femeie pendulează între doi bărbați, care însă nu sunt frați, și în *Episod*. În *Cei trei* o fată își dispută un băiat cu sora acestuia. Celelalte nuvele expun situații și mai puțin obișnuite, ciudate sau patologice. Venit să elucideze un caz, un inspector școlar îl lasă în suspensie, amintindu-și că tatăl său, moșier, îi împușcase mama, găsită în pat cu vechilul *(15 minute)*. Un bărbat doarme pe un vârf de munte între două femei, ținându-le pe amândouă îmbrățișate *(O noapte în munți)*. O femeie devine amanta unui fost profesor

al ei, refuzat atunci, întâlnit pe stradă, întâmplător *(Invitație la viață)*. O studentă deșteaptă, dar extrem de săracă, adorată de o colegă din societatea înaltă, preferă fratelui acesteia, excepțional de bine situat, pe un umil funcționar, cu pleoape fără gene, sașiu *(Jocurile mele)*. O minoră cu înfățișare angelică se dovedește a fi o perversă *(Logodnica iubirii)*. Două nuvele, *Fetița se pregătește să moară* și *O picătură de sânge*, descriu agonii. Romanele din perioada socialistă evocă schematic și tendențios, în spiritul vremii, realități din lumea țărănească argeșană dinaintea și din timpul primului război mondial.

SCRIERI: *Crinii roșii*, București, 1925; *Desfigurații*, București, 1935; *Nălucile*, București, 1945; *Călătorii*, București, 1946; *Marele ospăț*, București, 1947; ed. *(Viața în oglinzi)*, București, 1970; *Fruct nou*, pref. Octav Șuluțiu, București, 1948; *Pe văile Argeșului*, București, 1950; *O vară la Șipotul Fântânilor*, București, 1957; *Neuitatele călătorii*, București, 1958; *Câte se petrec pe mare*, București, 1962; *Versuri*, pref. D. Micu, București, 1966; *Desfigurații. Nălucile. Viața în oglinzi*, îngr. și pref. Eugenia Tudor-Anton, București, 1990. **Traduceri:** Arkadi Gaidar, *Timur și băieții săi*, București, 1950 (în colaborare cu V. Cărăușu); Alina Centkiewicz, Czeslaw Centkiewicz, *S.O.S. Oameni pe banchiză*, București, 1965 (în colaborare cu Iosif Wulin); Lev Abramovici Kassil, *Cupa gladiatorului*, București, 1965 (în colaborare cu Natalia Radovici); Gabriela Zapolska, *Imagini*, București, 1967 (în colaborare cu I. Georgian).

Repere bibliografice: Perpessicius, *Lecturi, 233-241;* Perpessicius, *Opere*, VII, *199-201*, XII, *250-252;* Streinu, *Pagini*, V, *74-76, 108-109, 235-237;* Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, *428-429;* Mihail Sebastian, *„Desfigurații"*, RP, 1935, 5341; Constantinescu, *Scrieri*, IV, *77-84;* E. Lovinescu, *Memorii*, III, București, 1937, *86-87;* Piru, *Panorama, 61-66;* Zaharia Stancu, *Pentru oamenii acestui pământ*, București, 1971, *317-319;* Corbea-Florescu, *Biografii*, I, *143-150;* Boris Buzilă, *Mărturii în amurg*, Cluj-Napoca, 1974, *122-127; Dicț. scriit. rom.*, III, *300-302.* *D.Mc.*

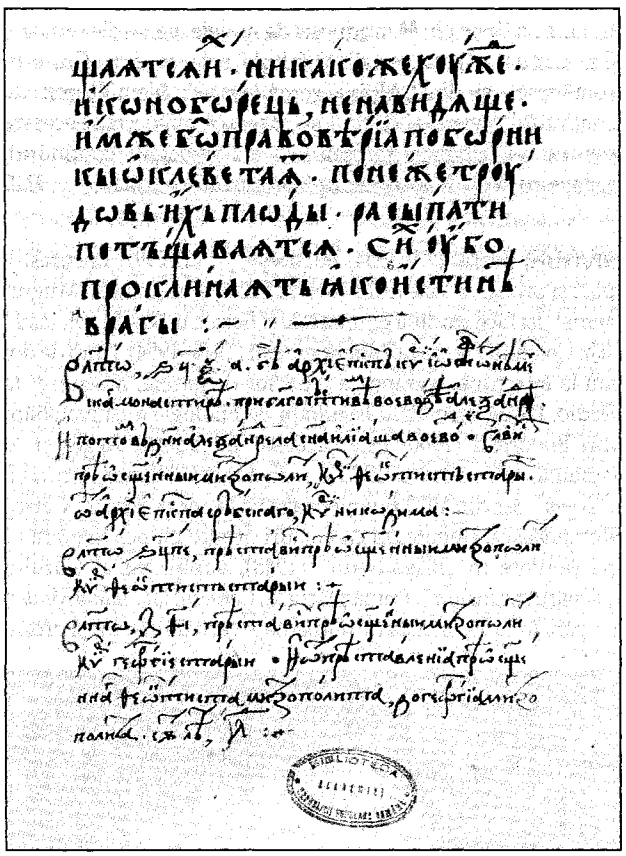

Cronica universală, B.A.R., ms. slavon 636

MOXA, Mihail (sfârșitul sec. XVI – prima jumătate a sec. XVII), cronicar. Se cunosc puține date despre viața lui **M.** El însuși menționează în cronica sa că este călugăr și că a scris din îndemnul lui Teofil, episcopul Râmnicului, la 1620, servindu-se de izvoade slavonești. A folosit, pentru întocmirea cronografului său, versiunea slavă a cronicii lui Constantin Manasses (care fusese model de stil pentru cronicarii moldoveni Macarie, Eftimie și Azarie), o cronică slavonă sârbească (1355-1490) și o alta bulgară. **M.** a prelucrat toate aceste izvoare, le-a îmbinat și le-a dat o anumită unitate, introducând unele date și informații de istorie românească, folosind tradiția și câteva surse interne muntenești. Cronograful său este o istorie universală, prima de acest fel în limba română, care înșiră întâmplările de la „facerea lumii" până la 1489, cuprinzând știri despre asirieni, egipteni, caldeeni, perși, romani și bizantini, despre împărații din Apus și Răsărit, până la stabilirea domniei otomane în Europa. La sfârșit se ocupă de luptele turcilor cu bulgarii, sârbii și românii, ocazie de a prezenta figuri de domni români: Mircea cel Bătrân, Iancu de Hunedoara, Ștefan cel Mare. Legende fantastice sau narațiuni populare, legate de figurile istorice pe care le evocă, se întâlnesc în scriere mai la tot pasul. Foarte interesante sunt știrile de la sfârșitul cronografului, adăugate de **M.**, despre luptele cu turcii la Rovine și Nicopole. Cronicarul scrie într-o limbă apropiată prin imagini de cea populară. Tot lui i se datorează și traducerea din slavonește în românește a *Pravilei de la Govora* (1640), pe care o iscălește Mihail Moxalie. Ar mai fi tradus un *Liturghier* între 1620 și 1630.

SCRIERI: *Hronograful lui ...*, îngr. N. Simache și T. Cristescu, Buzău, 1942; *Cronica universală*, îngr. și introd. G. Mihăilă, București, 1989.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, *488-489;* Margareta Ștefănescu-Serghi, *Cronica lui Manasses și literatura româno-slavă și română-veche*, Iași, 1927; Pușcariu, *Ist. lit., 88-89;* Cartojan, *Ist. lit.*, II (1942), *135-136;* Piru, *Ist. lit.*, I, *94-95;* K.H. Schroeder, *Un manuscris necunoscut al cronografului lui Mihail Moxa*, LL, 1971; Dennis Deletant, *Un manuscris al lui Mihail Moxa din Muzeul Britanic*, RITL, 1975, 2; *Dicț. lit. 1900, 592-593;* G. Mihăilă, *Cultură și literatură română veche în context european*, București, 1979, *380-404; Dicț. scriit. rom.*, III, *302-303.* *I.L.*

MOZAICUL, revistă culturală și literară apărută la Craiova, săptămânal, între 3 octombrie 1838 și 25 septembrie 1839. Profesor de desen și caligrafie la școala publică din Craiova, Constantin Lecca, redactor și editor, fost colaborator la „Bibliotecă românească" a lui Zaharia Carcalechi, intenționa să facă din această primă revistă craioveană o tribună culturală a orașului. Ecoul apariției, în presa anului 1838, a fost favorabil („România", „Albina românească", Gazeta de Transilvania").

C. Lecca a tipărit în **M.** traduceri de nuvele, versurile semnate Gr. Canuș, câteva poezii și fabule reluate din „Curierul românesc" și din „Albina românească". Nemulțumit de conținutul revistei și dorind să găsească mijloacele necesare pentru a-i schimba formatul și a-i îmbogăți conținutul, redactorul a oprit apariția după primul an de editare. *R.Z.*

MUGUR, Florin (7.II.1934, București – 9.II.1991, București), poet și prozator. Este fiul Rosei (n. Thau) și al lui Leon Mugur, ziarist. Își face studiile gimnaziale și liceale la Școala „Sf. Iosif" și la Colegiul „Sf. Sava" din București (1944–1954). Timp de doi ani le întrerupe, lucrând ca redactor de gazete, precum și la Radio. După absolvirea Facultății de Filologie a Universității din București (1960) este profesor în județul Argeș și în capitală, între 1969 și 1973 e redactor-șef adjunct la revista „Argeș", iar din 1973 funcționează ca lector la Editura Cartea Românească. Debutează cu versuri despre munca tineretului pe șantiere în „Brigadierul" (1948), supliment al ziarului „Tânărul muncitor". Prima plachetă, *Cântecul lui Philipp Müller*, îi apare în 1953, urmată de numeroase cărți de versuri și proză.

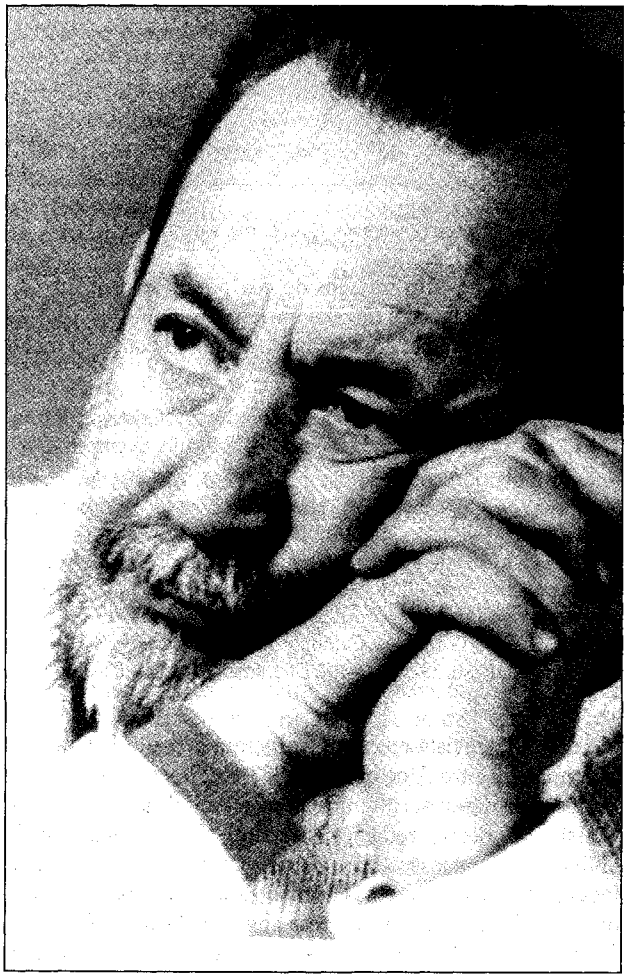

Realizează și două importante volume de convorbiri, cu Marin Preda (1973) și cu Paul Georgescu (1982). A tradus din Serghei Mihalkov, Jiři Walker ș.a.

În cazul lui **M.**, biografia interioară nu se confundă cu bibliografia. Nu învolburarea grandilocventă a începutului, ci ambiguitatea agresivă, autoscopică a maturității determină realitatea de profunzime a scriitorului. *Cântecul lui Philipp Müller*, *Romantism* (1956), *Casa cu ferestre argintii* (1959), *Visele de dimineață* (1961), *Unde e orașul de argint?* (1965) sunt cărți analizabile sociologic și prea puțin estetic, cu toate că sunt departe de multe din aberațiile propagandistice ale epocii. Eroismul programatic, triumfalismul și idilismul revoluționar din epoca șantierelor socialiste, recuzita esenian-labișiană ce contamina bruma de melancolie și erotism sunt lizibile astăzi dacă nu chiar cu sarcasm, în orice caz cu circumspecție. În privința acestui trecut acționează – spune Paul Georgescu în convorbirile cu **M.** – „pluricazualitatea etajată", a cărei retrospectivă nu exclude cinismul: „Mătăluță ești vegetarian", sună ca o sentință verdictul prozatorului când poetul își amintește că în plin triumfalism stalinist zeci de mii de români „mai și mureau... nu chiar într-o stare de totală libertate". Vegetarian sau carnasier, unica soluție ar fi fost să te aperi prin a fi mereu tu însuți. Este exact ce a făcut **M.** de la *Mituri* (1967), *Destinele intermediare* (1968) și *Cartea regilor* (1970) la *Cartea prințului* (1973), *Roman* (1975), *Piatra palidă* (1977) până la *Portretul unui necunoscut* (1980), *Viața obligatorie* (1983) și *Spectacol amânat* (1985). Este exact ceea ce definește destinul lui Radu Antim, protagonistul romanului *Ultima vară a lui Antim* (1978), frate bun cu prințul din *Roman*. Bufonul shakespearian, Hamlet, Ioan fără de Țară, grimasa lui Prospero terorizat de halena lui Caliban, ghidușia lui Puck sau făptura de Ariel sunt figuri emblematice. Dar cel care mediază aici caruselul relațiilor este Jumătate, sublima jumătate ce domină – regal și paradoxal, trist, sălbatic și benign, agresiv sau tremurător, lucid, necruțător sau cu blândă conștiență – întregul câmp heraldic al acestei poezii. Fermecător prin hidoșenie, deplin tocmai prin eterna-i neîmplinire, teluric la trup și aerian la simțire, judecător vinovat de-a pururi, Jumătate „trăiește în Țara Necesității", cum se arată într-o pagină de eseu din *Cartea numelor* (1975). Danemarca medievală este o imensă pușcărie, unde nu există decât șapte personaje: Victima, Călăul, Falsul călău, Femeia, Judecătorul, Directorul închisorii și, în fine, moartea însăși, adică Ghilotina. Și victimele, și călăii sunt neputincioși. Jumătate nu cunoaște viața decât prin intermediul jumătății de moarte, adică prin el însuși. Împerechere de Urmuz și Shakespeare, el trăiește un perpetuu travesti. E rege nebun („mori de vânt cu o mie de aripi, cocoși, pitici sălbatici, trâmbițe de pene, / cocoși regi albi, armate răvășite, / vă iau de picioare și vă rotesc/ deasupra capului/ și se face o aureolă de țipete/ deasupra capului meu"), fiind de fapt „ascunsul prinț al unui adevăr". Este histrion cu pielea prăfuită și dinți de nichel, se joacă de-a himera leilor bătrâni, aleargă toată viața „între rege și gropar", „printre zeii de lemn", obosiți și burduhănoși, este Laios profet, Oedip, dar mai ales Hamlet. E pehlivan, „rege al destinelor intermediare", călăuză în exod

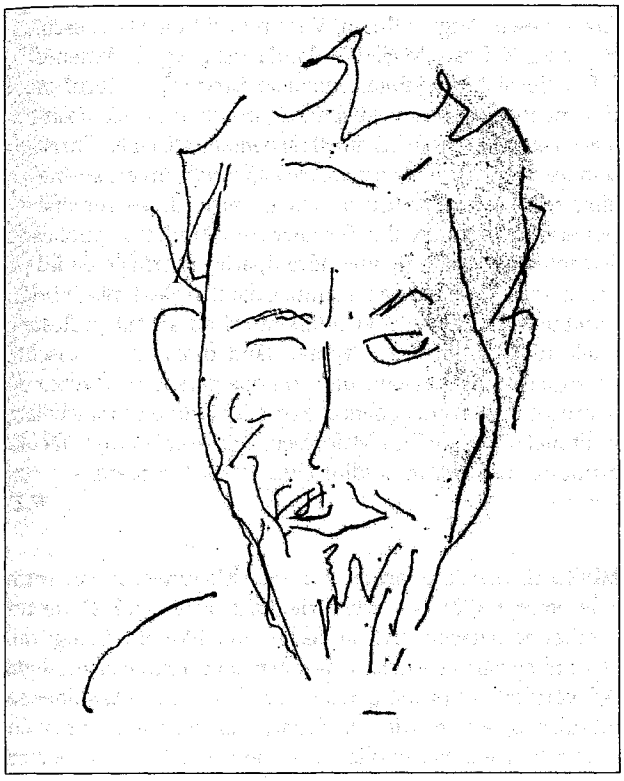

Portret de Nichita Stănescu

ca Moise, bolnav de aer, tremurător și exanguu, dar și barbar. Este Manole și Caiafa, iudă cu chip cristic și demon fără identitate. Jumătate este simultan toate acestea, iar „seara, când lumea s-a golit de regi, / ne mai jucăm puțin de-a curțile mâhnite/[...] Hai să izbim cu sceptrele în pământ./ Hai de-a bastarzii/ Hai de-a prințul fără umbră/[...] Să plecăm repede, cât mai departe, acum, până nu începem să ne urâm de moarte, Măria ta". Teatralitate confină cu spațiul poeziei lui Emil Botta, poetică a tăcerilor și voluptate a elipsei, ca la Henri Michaux, imagerii de Corneliu Baba. „Din mine ce mai rămâne?" se întreabă Jumătate: „Nu mai știu./Trup obosit/ căzut pe jos/ în mijlocul/ destinului unei femei pe moarte." Asimilându-i-se chipul Poetului (un romantic în teritorii de expresionism), cavaler ioanic atins de frenezia ipostazierilor, nebunul satului (Valter), rigă Crypto închis în bibliotecă ori „prinț victorios al milei", prințul Jumătate („nu vă temeți, mi se-întâmplă/ atât de rar să mă ridic în picioare/ în vremea veselă a vieții mele") monologhează interogativ în numele însumării actoricești care îi compune existența: „Ce suntem? ce suntem? Un fel de fantomă a fugii/ un fel de formă a popasului/ cu sufletul continuând să fugă/ un fel de suspin al febrilității". Cum spune Lucian Raicu, „poezie torturată de neliniști lucide, nutrită însă de zonele mai adânci, halucinante, ale reprezentării. O conștiință sensibilă, în stare de continuă pândă și tensiune interogativă." Acest teribil „simț al fragilității lucrurilor", observat de Eugen Simion, alături de fervoarea ipostazierilor, marchează materia interogativă: „și ce să fac singur cu atâta dreptate?", dacă se va deschide o ușă, „cine va veni către noi?" Retorica lui „la ce bun?" domină maturitatea și setea de amurguri a acestei poezii. Odată cu *Viața obligatorie* și *Spectacol amânat*, detașarea lucidă de care vorbea Gheorghe Grigurcu, ironia și distanțarea postmodernă formează „o speță de malefic minor, o descompunere asimilabilă, pe alocuri suavă": după incendiile discursive ale începutului și combustia interogativă de mai târziu, ceea ce rămâne în final este tocmai „fumul mic al ironiei". Totul e punctat de vocabulele miniaturalului, ale derizoriului, ale fragmentarului: „câteva", „mărunte", „puține", „mică". „Ironia, mica noastră Grecie" se proiectează acum în lucirile crepusculare ale epilogului imperiul de umbre și deghizamente ale prințului Jumătate. Păpușarul a fost înghițit de propriile-i plăsmuiri. „Și dacă sunt eu, Dumnezeule/ eu/ degetul tremurător al smereniei care ne scrie încet?" De aici, din punctul central al îndoielii, nu se deschid decât două drumuri: cel alienant („să-ți bați joc de tine însuți, da, însă cu entuziasm") și cel prin care conștiința pierderii de identitate se confundă cu aflarea adevăratei identități a realității. „Mă duci târâș/ ca pe o targă un mort – / important e să ai o direcție". Tocmai prin această instalare în deriziunea fabulatorie, în indecizia și „levitația" semnificațiilor, poezia lui **M.** din ultima ei etapă întâlnește în câteva puncte vitale poetica generației '80, la a cărei impunere redactorul Editurii Cartea Românească a contribuit într-un chip decisiv.

Din romanticul euforic iese un poet al interogațiilor, neliniștit și sarcastic [...]. *Esențial la el este, mi se pare, un simț (un sens) neobișnuit al fragilității lucrurilor. Toate imaginile care definesc raporturile cu universul din afară arată o ezitare, o teamă, o senzație de inconsistență și o suferință provocată de inconsistență.* [...] *Florin Mugur nu s-a specializat, totuși, în persiflarea miturilor, ca mulți dintre colegii lui de generație. O parte din semnificația gravă a mitului se salvează și această parte este cea care se vede, până la urmă, în poemele tremurate, tremurătoare...*

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Cântecul lui Philipp Müller*, București, 1953; *Romantism*, cu un portret de Constantin Piliuță, București, 1956; *Casa cu ferestre argintii*, București, 1959; *Rilă Iepurilă și cărăbușul cu aripioare de aur* (în colaborare), București, 1960; *Visele de dimineață*, București, 1961; *Serile din sectorul Nord*, București, 1964; *Unde e orașul de argint?*, București, 1965; *Mituri*, București, 1967; *Destinele intermediare*, București, 1968; *Cartea regilor*, București, 1970; *Aproape noiembrie*, București, 1972; *Cartea prințului*, București, 1973; *Convorbiri cu Marin Preda*, București, 1973; *Cartea numelor*, București, 1975; *Roman*, București, 1975; *Piatra palidă*, București, 1977; *Ultima vară a lui Antim*, București, 1978; *Profesiunea de scriitor*, București, 1979; *Portretul unui necunoscut*, București, 1980; *Dansul cu cartea*, București, 1981; *Vârstele rațiunii. Convorbiri cu Paul Georgescu*, București, 1982; *Viața obligatorie*, București, 1983; *Spectacol amânat*, București, 1985; *Schițe despre fericire*, București, 1987; *Firea lucrurilor*, București, 1988; *Scrisori de la capătul zilelor*, îngr. și pref. Mircea Iorgulescu, București, 2002.

Repere bibliografice: Constantin, *Despre poeți, 123-129;* Sorianu, *Contrapunct, 103-106;* Caraion, *Duelul, 97-100;* Stănescu, *Poeți și critici, 68-70;* Poantă, *Modalități, 229-230;* Iorgulescu, *Rondul, 56-63;* Cristea, *Un an, 139-142;* Petroveanu, *Traiectorii, 267-276;* Dimisianu, *Valori, 27-29;* Cândroveanu, *Alfabet, 143-152;* Piru, *Poezia,* II, *48-52;* Zalis, *Tensiuni, 233-238;* Culcer, *Citind, 75-78;* Laurențiu, *Eseuri, 156-162;* Iorgulescu, *Al doilea rond, 268-274;* Raicu, *Critica, 287-293;* Tudor-Anton, *Ipostaze, 131-137;* Vlad, *Lectura, 198-203;* Georgescu, *Volume, 55-58;* Poantă, *Radiografii,* I, *147-152,* II, *79-81;* Stănescu, *Jurnal,* I, *282-286;* Raicu, *Practica scrisului, 318-321;* Baltag, *Polemos, 191-193;* Grigurcu, *Poeți, 456-463;* Alboiu, *Un poet, 124-125;* Ruja, *Valori, 111-113;* Doinaș, *Lectura, 203-207;* Cristea, *Faptul, 266-272;* Felea, *Aspecte,* II, *85-89,* III, *75-86;* Ștefănescu, *Jurnal, 107-109;* Negoițescu, *Alte însemnări, 151-156;* Popescu, *Cărți, 113-116;* Cândroveanu, *Poeți,* 125-130; Culcer, *Serii,* 29-37; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră, 112-117;* Tomuș, *Mișcarea, 123-126;* Ciobanu, *Opera, 166-169;* Ciocârlie, *Eseuri, 114-125;* Pop, *Lecturi, 73-79;* Raicu, *Fragmente, 233-242;* Condurache, *Portret, 30-34;* Simion, *Scriitori,* III, *225-234;* Grigurcu, *Existența, 173-185;* Călinescu, *Biblioteci, 188-196;* Cistelecan, *Poezie, 65-75;* Cosma, *Romanul,* I, *273-274;* Ioan Holban, *Fericirea? Da, fericirea există,* CRC, 1991, 8; Traian T. Coșovei, *Lacrima primejdioasă,* CNT, 1991, 8; Florența Albu, *Florin Mugur. In memoriam,* VR, 1991, 2; Gheorghe Grigurcu, *Un sacerdot al poeziei,* F, 1991, 2; Cristea, *A scrie, 266-272;* George, *Sfârșitul,* IV, *254-260;* Negoițescu, *Scriitori contemporani, 301-304;* Constantin, *Complicitatea, 118-121;* Pop, *Pagini, 71-75;* Perian, *Pagini, 109-112; Dicț. analitic,* I, *265-267,* IV, *384-386;* Grigurcu, *Poezie,* II, *159-193;* Manolescu, *Lista,* I, *141-152; Dicț. scriit. rom.,* III, *303-306;* Ion Bogdan Lefter, *5 poeți,* Pitești, 2003, *107-119.* *D.C.M.*

MUGUREL, publicație apărută la Chișinău, lunar, din martie 1942 până în septembrie 1943. Continuă tradiția și programul revistei „Armonia", editată de elevii Liceului „Alecu Russo", dar are ambiția de a depăși condiția de publicație școlară, fiind animată de dorința încadrării în orizontul literar basarabean și a prezentării, în acest scop, doar a scrierilor literare de reală valoare. **M.** și-a luat drept moto cuvintele lui Alecu Russo: „Creier occidental și inimă moldovenească". Conținutul este marcat de evenimentele petrecute în Basarabia în iunie-iulie 1941 și acest lucru transpare deopotrivă din conținutul materialelor publicate, din tematica lor, dar și din maturitatea gravă pe care o emană această publicație. Sunt de menționat nuvelele *Părintele Gheorghe* de Octavian Rusu, *Trei morți de-un Paște* de R. Sărățeanu, povestirea *Miraj* de P. Dumitru. În **M.** A.E. Baconsky este prezent cu poezia *Liniște.* În primul număr din 1943 profesorul Ion Negrescu lansează un apel către redactorii revistelor școlare pentru a-și uni eforturile în vederea editării unei singure publicații interșcolare, mai exigente. Rubricile „Revista revistelor" și „Vitrina cărților" dovedesc un interes constant față de viața literară din epocă. *I.Dg.*

MUGURI, almanah literar apărut la Arad în 1859. Subtitlul acestei publicații a elevilor de gimnaziu și a tinerilor intelectuali români era „Almanah pe anul 1859 prin conlucrarea junimei clericale și studioase a claselor gimnaziale superioare". Redactat de Mircea V. Stănescu-Arădanul, **M.** înscrie în sumar încercările poetice ale lui I. Goldiș, N. Christian, G. Crăciunescu, August Russu, Vincențiu și Iulian Grozescu, G. Popovici, N. Costa, M. Șerban, Paul Draga, At. M. Marienescu, I. Puticiu și Moise Bota. Atanasie Șandor e autorul unui îndemn intitulat *Încurajare spre înălțarea științelor folositoare și a limbei materne,* scris în hexametri și pentametri, iar N. Christian semnează un articol-program, *Onorați leptori,* în care susține că almanahul apare pentru a „restatornici" limba română în publicistica și printre tinerii români din Arad. Însă publicația este interesantă nu prin literatura tipărită, ci prin polemica pe care a prilejuit-o. Sărăcia inspirației, dar mai ales limba hibridă întrebuințată de tinerii ei colaboratori au stârnit protestele intelectualilor din Transilvania, dând ocazia să se discute chestiunea limbii române dintr-o nouă perspectivă, aceea de instrument al creației poetice. Această discuție va fi încheiată mult mai târziu de Titu Maiorescu, prin acerba critică făcută grupului de la **M.** în studiul *Direcția nouă în poezia și proza română.* *R.Z.*

MUGURI, revistă apărută la Turnu Măgurele, lunar, între 1 decembrie 1921 și 1 februarie 1922. Este condusă de un comitet de redacție, care va declara în editorialul inaugural: „Drumul nostru este hotărât de mai înainte: Frumosul în slujba Adevărului". O primă poezie a lui Constantin Asiminei se intitulează, ca atare, *Muguri.* Zaharia Stancu, care debutase cu câteva luni înainte, publică în fiecare număr câte o poezie (*Plângeri de toamnă, Noapte de Crăciun* și *În drum*), alături de Florin Chiru-Nanov și Al. Nițulescu. Proză semnează Ion Chiru-Nanov, iar C. Ungureanu se ocupă în ciclul „Scriitori teleormăneni" de Radu Grămăticul, cel care în secolul al XVI-lea a copiat o *Biblie* pentru Petru Cercel, și de Al. Depărățeanu. Revista mai are rubricile intitulate „Frângurele", „Cronică teatrală" și „Cărți și reviste". *M.Ș.*

MUGURI, revistă apărută la Câmpulung, lunar, între 1 august 1922 și aprilie 1923, sub conducerea unui comitet, director și administrator fiind Aureliu Dancovici. Organ al cercului cultural omonim, **M.** este o publicație tradiționalistă. Prin rubricile „Revista revistelor", „Cronica literară", „Cronica științifică" se încearcă menținerea în actualitate și efortul de a grupa o pleiadă de tineri începători. Publică poezie Vladimir Streinu, Tudor Mușatescu, Elena Farago, Donar Munteanu, George Baiculescu, Sanda Movilă, Eugen Constant, iar proză — Neculae Patraulea, A. Bădăuță și Teodar Solacolu, în timp ce Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu colaborează cu recenzii. Mai apar articole privitoare la H. Ibsen, St. O. Iosif, D. Anghel, Artur Enășescu, E. Lovinescu. Alți colaboratori: Victor Badiu, A. Rudeanu, Constantin Goran, Al. Marinescu, I. Valerian, D. Nanu, Mihail Lungianu. *C.Br.*

MUGURI LITERARI, revistă apărută la București, bilunar, între 1 martie 1938 și 30 ianuarie 1939, sub conducerea unui comitet de redacție alcătuit din M. Ștefănescu, Emil Băicoianu, Iordache Răducu. Director: Iordache Răducu, prim-redactor:

Silviu Lazăr. Începând cu numărul 7/1938, se menționează ca director Iordache Răducu, iar colaboratori, N. Crevedia, Virgil Carianopol, I.O. Suceveanu, Ovid Caledoniu, Ion Calboreanu, Mihail Straje. În *Predoslovie*, articolul-program, sunt afirmate crezul și țelul publicației: „Vom sluji Frumosului cu neclintita convingere că cele ale Trecutului și Tradiției românești nu pot fi date la o parte ca lucruri răposate și fără preț". **M. I.** are rubrici diverse: „Cronica literară" (semnează Iordache Răducu, Jul. Giurgea, Mihail Straje, Cuza Marinescu și Silviu Lazăr), „Cronica dramatică", „Recenzii", „Note", „Însemnări", „Cartea străină" (scrie M. Ștefănescu), „Cartea franceză". Revista se vrea expresia unei grupări de tineri scriitori, dar nu ajunge să-și formuleze un program prea clar. Se publică versuri de Ștefan Baciu, Vintilă Horia, Radu Gyr, Virgil Carianopol, Ion Calboreanu, Vlaicu Bârna, Ion Th. Ilea, Ovid Caledoniu, Silviu Lazăr, Teodor Scarlat, Em. Papazissu, Ion Șiugariu. Numărul 6/1938 este dedicat poetului Octavian Goga, omagiat prin articole semnate de Iordache Răducu și Cristofor Dancu, ca și prin versurile lui George Gregorian și Zaharia G. Buruiană. Este selectată proză de Mihail Drumeș, Mihail Șerban, N. Crevedia, N. Ladmiss- Andreescu, Al. Lascarov-Moldovanu, Aurel Călinescu, Alice Gabrielescu, Șt. M. Lazăr, Eufrosina Pallă-Arion. Articolele și eseurile sunt semnate de Vintilă Horia, Traian Stoica, Mihail Lazăr și I. Gh. Bădică. Rubrica „Cronica literară" oferă recenzii ale unor cărți semnificative și anunță apariții importante, între care *Gorila* de Liviu Rebreanu, *Maitreyi* de Mircea Eliade și *În casa bunicilor* de Ionel Teodoreanu. Se reține din „Cronica revistelor" însemnările despre „Gândirea" condusă de Nichifor Crainic, „Cronica mărunță" afirmă că poemul *Maria Doamna* de Aron Cotruș „va rămâne în istoria poeziei piatră de hotar", „Cronica dramatică" se oprește la piesele *Sfântul a biruit legenda* de Marcu Beza și *Rudele* de N. Iorga. Alți colaboratori: Valeriu Cârdu, Petru M. Butucea, Viorel Șuluțiu, Coca Farago, Șerban Bascovici, Grigore Bugarin, E. Ar. Zaharia, Ioan Ursu, Ileana Busuioceanu, C. Salcia. *C.A.*

MUGURI NOI, revistă apărută la Oradea, lunar, din octombrie până în decembrie 1932. Publicația are drept țintă să răspândească „în straturi cât mai largi slova românească" și să procure cititorilor „o clipă de reconfortare morală și trupească". Este o publicație destinată unui public larg, în scopul popularizării unor valori literare. Rubrici: „Informațiuni", „Galantar literar", „Curierul literar și artistic", „Revista revistelor". Colaborează cu versuri Horia I. Gheorghiță, George A. Petre, Constantin Doboș, Șt. Oprișanu, Ion Th. Ilea, Petre Damaschin, cu proză — M.G. Samarineanu, Al. Olteanu, cu eseuri — George Bota (*Filosofia valorilor*), Al. Olteanu, D. Theodorescu, iar Mihail Gyally semnează o notă biografică despre Jókay Mór. „Curierul literar și artistic" și „Galantar literar" semnalează apariții de cărți, între care *Patul lui Procust* de Camil Petrescu, *Tablete din Țara de Kuty* de Tudor Arghezi, *Isabel și apele diavolului* de Mircea Eliade și *Calea Victoriei* de Cezar Petrescu. Este consemnată și activitatea unor reviste, precum „Viața românească", „Darul vremii" ș.a. *C.A.*

MUGURUL, revistă apărută la București, lunar, între 1 octombrie 1888 și martie 1889. Un comitet își asumă răspunderile redacționale și editarea periodicului, care se adresează tineretului, în scopul de a contribui la răspândirea cunoștințelor științifice și, mai ales, a literaturii originale. Revista nu a tipărit articole de știință. În schimb, literatura tinerilor redactori și atitudinea plină de bunăvoință manifestată prin „Poșta redacției" față de corespondenți au atras un număr relativ mare de cititori. În **M.** a publicat versuri muzicale, dovedind, în egală măsură, sensibilitate poetică și o bună cunoaștere a poeziei eminesciene, sub semnătura Ciopone, un autor al cărui pseudonim rămâne încă nedezlegat. C. Dimitriu dă versuri și nuvele prin nimic memorabile. Ciopone și O. Carp traduc din Heine, se tipăresc și traduceri din Musset (de C. Dimitriu), din Tolstoi și Gogol. Cu poezii populare, culese la Berevoiești, colaborează D. Nanu, care, după o susținută corespondență cu redactorii, debutase în numărul 5 cu poezia *Lacrimi de toamnă*. *R.Z.*

MUMULEANU, Barbu Paris (1794, Slatina — 21.V.1836, București), poet. Provenea dintr-o modestă familie de târgoveți; copil încă, **M.** locuia în București. Va ajunge logofăt în casa boierului Constantin Filipescu, traducător al lui Byron. Cu înclinații spre lectură, își formează o cultură de autodidact: cunoștea *Alexandria*, scrierile lui I. Barac, V. Aaron, Petru Maior, Costache Conachi, Iancu Văcărescu, vorbea despre Homer ca despre treapta cea mai înaltă a poeziei, îi cita pe Aristofan, Euripide, Hesiod, Vergiliu, Ovidiu. Surprinzător, în raport cu lecturile sale clasice definiția dată poeziei („o mișcare a simțirii, o patimă sufletească și o naștere a fandasiei") este în esență romantică, acordând primat spontaneității (simțirii, „fandasiei") față de compunerea rațională. **M.** intuiește și înrudirea dintre poezie și muzică. Chiar dacă nu sunt originale, asemenea idei sunt singulare în epocă.

Erotica din primul său volum, *Rost de poezii adecă stihuri* (1820), îl apropie pe **M.**, prin accentele neoanacreontice și sentimentalismul lăutăresc, de Conachi și de poeții Văcărești. Poeziile exaltă un hedonism împrumutat din At. Christopoulos, lipsindu-le însă nota de senzualitate grațioasă caracteristică liricii acestuia, chiar dacă unele versuri sunt de-a dreptul traduceri. *Stihurile bachicești* preiau tonul cântecului de lume, dar patetismul (tânguiri, blesteme) le scade valoarea. *Odă râvnitoare spre învățături*, scrisă cu prilejul deschiderii la București a Școlii de la „Sf. Sava", indică orientarea spre problemele epocii și spre ideile iluministe. *Pentru mărirea omului*, *Pentru neputința omului* amintesc discursurile lui Voltaire din *Sur l'homme*. Filosofia sceptică a acestor versuri e înlocuită, în *Caracteruri* (1825), de satira activă, cu finalitate precisă, de îndreptare. În portretizarea patimilor omenești, tributară lui Teofrast și La Bruyère, tendința și expresia generalizatoare, țintind către tipologia clasică a modelelor, se aliază cu înverșunarea polemică. De unde naturalismul în limbaj, invectivele, mulțimea detaliilor ce individualizează și dau tablourilor autenticitate, culoare locală. Verva imprimă „caracterelor" mișcare, transformându-le în mici scenete

(*Defăimătorul*). Obositoare lungimi, ca și discursivitatea nu au putut fi totuși evitate. Prefața volumului e o virulentă critică, în spirit iluminist, a societății timpului. Poema *Plângerea și tânguirea Valahiei asupra nemulțemirii streinilor ce au derăpănat-o*, apărută în 1825, la Buda, fără semnătură (ceea ce a dat naștere la controverse privind paternitatea ei), este o elegie exprimând durerea și mânia țării în haosul provocat de Eterie. Prin alegorie și prin tonul liric (de rugă și blestem), *Plângerea și tânguirea Valahiei...* precedă *Cântarea României*. Reprodusă de Aron Pumnul în *Lepturariu rumânesc...*, a fost cunoscută de Mihai Eminescu, în *Epigonii* **M.** fiind evocat ca un „glas de durere". Sub influența unor lecturi din Gray, Young, Joseph Thomson, Lamartine, **M.** adoptă față cu natura și eternitatea atitudinea contemplativă a romanticului (*Poezii*, 1837). Nestatornicia vieții omenești devine motivul liricii sale (*Memoria celor trecute, Toamna, Vremea, Greierele, Clopotul, Mormîntul*). Utilizarea stângace a mijloacelor de transpunere a sentimentului, absența fiorului și a transfigurării mențin meditația în exterioritate și cadrul în decorativ. Frecventele aluzii mitologice atestă preromantismul poetului. Înrâurit direct de Joseph Thomson pare a fi **M.** în evocarea anotimpurilor. Dar aici el reușește, când nu diluează lirismul prin descrieri dilatate, să redea prospețimea și puritatea agrestă. Meditații precum *Adevărul, Prieteșugul* îl vestesc pe Grigore Alexandrescu. *Începutul omului și starea orășănească* glosează, în felul lui J.-J. Rousseau, asupra decăderii prin civilizație, iar *Omul*, construită pe antiteze și amintind de Alexander Pope, este interesantă prin reflecția asupra măreției și neputinței existențe umane trecătoare. Pesimism și melancolie sunt notele caracteristice ale acestui volum postum, prin care, cu ecouri din lirica occidentală, **M.** deschidea drumul meditației. Tot el, prin *Caracteruri*, după I. Budai-Deleanu și înainte de Gr. Alexandrescu, a consolidat satira. Scrierile sale schițează drumul urmat de întreaga lirică românească în secolul al XIX-lea.

SCRIERI: *Rost de poezii adecă stihuri*, București, 1820; ed. 2, București, 1822; *Caracteruri*, București, 1825; *Plângerea și tânguirea Valahiei asupra nemulțemirii streinilor ce au derăpănat-o*, Buda, 1825; *Poezii*, București, 1837; *Scrieri*, îngr. și pref. Rodica Rotaru, București, 1972.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. XIX*, I, *40–44, 80–86*; G. Zagoriț, *Poetul Barbu Paris Mumuleanu, bard al anului 1821*, „Gazeta cărților", 1921, 2; Densusianu, *Lit. rom.*, II, *75–87*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *118–122*, *Ist. lit.* (1982), *117–120*; Popovici, *Romant. rom.*, *110–126*; N. A. Ursu, *Paternitatea poemei „Plângerea și tânguirea Valahiei" și unele versuri necunoscute ale lui Barbu Paris Mumuleanu*, LR, 1965, 5; *Ist. lit.*, II, *206–210*; Anghelescu, *Preromant. rom., passim*; Păcurariu, *Clas. rom.*, *48–54*; Cornea, *Originile*, *364–386*; *Dict. lit. 1900*, *593–594*; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, *236–240*; N.A. Ursu, *Contribuții la istoria literaturii române*, Iași, 1997, *395–397*; *Dict. analitic*, I, *121–122*; *Dict. scriit. rom.*, III, *306–308*. *S.C.*

MUNCA, gazetă politică și literară apărută la București, săptămânal, între 25 februarie 1890 și 23 octombrie 1894. Cu puțin timp înainte de a ieși primul număr al cotidianului „Lumea nouă" (2 noiembrie 1894), **M.** își suspendă apariția. La început comitetul de redacție este format din I. Nădejde, C. Mille, I. Catina, Panait Mușoiu și Al. Ionescu. Din 24 februarie 1891 conducerea periodicului revine comitetului executiv al Clubului Muncitorilor, compus din I. Nădejde, V.G. Morțun, Al. Ionescu, Al. G. Radovici, C. Mille, Al. Georgescu și Anton Bacalbașa. După ce în aprilie 1893 se constituie Partidul Social Democrat al Muncitorilor din România, **M.** devine organul de presă al partidului, sub directa responsabilitate a Consiliului general. Însărcinat cu redactarea gazetei va fi în această perioadă, așa cum rezultă dintr-un anunț inserat în paginile ei, Anton Bacalbașa. Un an mai târziu, prin august 1894, direcția era girată de I. Nădejde. Rostul gazetei a fost unul politic. Predomină luările de poziție în cele mai însemnate chestiuni sociale și politice, prin articole privind organizarea muncitorilor, activitatea cluburilor muncitorești și apoi a partidului. Rubricile literare nu au ocupat niciodată un spațiu prea mare, iar literatură propriu-zisă s-a publicat puțină. Totuși, chiar din primul an s-a făcut loc unor comentarii, mai ales ale conducătorilor gazetei, privitoare la menirea socială a literaturii, la rolul intelectualului și al artistului în societate. Astfel, în continuarea atitudinii statuate de „Contemporanul" și de pe aceleași poziții politice, s-a militat și prin **M.**, așa cum s-a făcut și prin „Democrația socială" sau „Adevărul", și înainte de „Lumea nouă științifică și literară" ori de „Evenimentul literar", pentru o artă angajată. Promotorii acestei campanii de presă au fost C. Mille și Anton Bacalbașa, prin articole ca *O literatură nouă* și, respectiv, *Arta populară*. Li s-au adăugat S. Sanielevici care, sub pseudonimul Șt. Sacâz, polemiza cu Al. Vlahuță (*În chestia artei, Din luptele „Vieței"* ș.a.) și H. Sanielevici (*Cu privire la discuția asupra artei*). Cu articole în care au dezbătut de multe ori aceleași probleme au colaborat C. Dobrogeanu-Gherea (și sub pseudonimul I. Vasiliu), G. Ibrăileanu (sub pseudonimul Cezar Vraja), Raicu Ionescu-Rion. Scrieri literare au dat Sofia Nădejde, C. Mille, Anton Bacalbașa, Gh. Nădejde (sub pseudonimul Leon Gârbea), C.Z. Buzdugan, Eugen Vaian, I. Catina, Mihai Pastia, Traian Demetrescu, A. Steuerman (De la Iași, De la Prut), C.A. Teodoru (C. Ghindă), I.N. Roman, I. Păun-Pincio, N. Tofan, V. Pop, Z.C. Arbore. În **M.** a debutat Jean Bart (Eugeniu P. Botez), sub semnătura Gh. Rot, cu un articol intitulat *Să ne dumerească*, și tot în săptămânalul socialist el a mai publicat un articol iscălit Tr. (abreviere pentru Trotuș, pseudonim frecvent întrebuințat). *R.Z.*

MUNCA, săptămânal politic apărut la București între 21 ianuarie și 18 februarie 1896. Un grup de social-democrați, printre care C. Mille, Panaite Zosân, Panait Mușoiu, B. Brănișteanu, Gr. Mălinescu ș.a., editează **M.** în continuarea ziarului cu același titlu care apăruse între 1890 și 1894. Ei marcau astfel diferența de opinii în raport cu conducerea Partidului Social Democrat al Muncitorilor din România, pe care o acuzau de oportunism. Mille, Mușoiu și Zosân scriu în fiecare număr articole polemice. B. Brănișteanu trimite de la Roman un studiu politic intitulat *Poporanismul*. Zosân este și autorul unor excelente portrete ale scriitorilor I. Păun-Pincio și N. Beldiceanu, precum și al unor schițe de atmosferă, care apar

sub titlul *Palatul de justiție*. Gr. Mălinescu publică poemul *Proletarii*, un I. Zane face o paralelă între Schiller și Eminescu, iar P. Mușoiu traduce câteva fragmente din romanul lui Cernâșevski *Ce-i de făcut*. Unele colaborări ale lui S. Sanielevici sunt semnate cu pseudonimul Șt. Sacâz. *R.Z.*

MUNCA, revistă apărută la Piatra Neamț, săptămânal, din 10 octombrie 1904 până în 1906. Editori sunt Mathilde și C.D. Gheorghiu. Publicație tradiționalistă, ce intenționează a fi democratică prin publicul larg căruia i se adresează, iar enciclopedică prin conținutul tematic variat, **M.** are de fapt un caracter eclectic. Programul cultural nu este bine definit, criteriile valorice au prea puțină importanță în alegerea autorilor publicați. În sumar intră legende, jocuri, povești, poezii, romane, nuvele etc. de Calistrat Hogaș, N. Beldiceanu, P.V. Grigoriu, N. Țincu, V.A. Urechia, Gr. H. Grandea, Th. D. Speranția, M. Gaster, E. Lovinescu, T.T. Burada, Șt. St. Tuțescu, cât și numeroase traduceri (poezii, teatru, romane, nuvele, schițe) din literatura universală, din autori al căror registru cuprinde poezia romantică și parnasiană, proza realistă și naturalistă, de anticipație și istorică, fantastică și satirică ori teatrul de idei ibsenian. *C.A.*

MUNCA INTELECTUALĂ, revistă apărută la Cernăuți, săptămânal, între 2 februarie și 16 martie 1930, având subtitlul „Solia Moldovei de Sus". Director este Eugen Liteanu. Publicația urmărește „încurajarea celor ce fac primii pași în literatură", se spune în articolul-program intitulat *Deslușire*. Gruparea revistei, formată din reprezentanți ai noii generații bucovinene în curs de afirmare, dorește să cultive valorile artistice și literare necontaminate de influențele mediului social-politic, să ofere, așadar, „un bogat material informativ din domeniul beletristicei, științei și artei în general". Această expresie a creației în libertate devenea, pentru tinerii bucovineni, o formă de afirmare națională în condițiile favorabile create prin revenirea la patria mamă. Încercarea de a pune în valoare specificul național și, în același timp, de racordare cu tendințele culturale și artistice manifeste în Europa motivează stilul eclectic al revistei, amestecul de tradiționalism și modernism, de ruralitate și urbanitate. Colaborează, mai cu seamă cu versuri, Mircea Streinul, N. Roșca, Traian Chelariu, actorul Mișu Fotino, Theodor D. Păunescu, Al. Mareș, Iulius Plumbeanu. *C.A.*

MUNCA LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ, revistă apărută la București, lunar, între 12 aprilie 1933 și aprilie 1936. Redactori: N. N. Șerbănescu și Ioan Georgescu. Publicația are scopul „de a forma o asemenea falangă de epurație morală", al cărei talent să fie „pus în slujba moralizării vieții sociale" (Șerban Ionescu, *Literatura ca factor de moralizare a vieții sociale*). Cuprinde rubricile „Cronica literară", „Noutăți literare", „Panorama", „Gazete și reviste", „Vor apare", „Noutăți străine", „Cărți în curs de apariție". Sunt incluse în sumar versuri de G. Bacovia

munca literară și artistică
redactori: N. N. ȘERBĂNESCU—IOAN GEORGESCU
LITERATURA CA FACTOR DE MORALISARE A VIEȚII SOCIALE
CAMIL PETRESCU
DIN CARNETUL UNUI CABOTIN
TEATRUL LA RASPANTIE

(*Amurg, Demult*), Camil Petrescu (*Cercul*), V. Voiculescu, Ion Vinea, Radu Gyr, Zaharia Stancu, Horia Furtună, Virgil Carianopol, Mircea Streinul, Adrian Maniu. Proza este semnată de G. Bacovia, Tudor Mușatescu, Al. Cazaban. Predomină articolele de critică și istorie literară, avându-i ca autori pe Camil Petrescu (*Bilanțuri literare, O problemă națională: cartea, Liviu Rebreanu. Portret*)), Em. Ciomac, Radu Gyr. La rubrica „Ancheta noastră" (21/1935) răspund scriitorii N.N. Condeescu, Nichifor Crainic, E. Lovinescu, Ion Minulescu, Cezar Petrescu, Victor Ion Popa, V. Ciocâlteu, Paul I. Papadopol. Revista abundă în recenzii și semnalări de cărți recent apărute ale unor autori precum Lucian Blaga, Emil Cioran, Mircea Eliade, Constantin Noica, Liviu Rebreanu, Tudor Vianu, G. Călinescu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Eugen Jebeleanu, Panait Istrati, Perpessicius, Ion Pillat, V. Voiculescu, Petru Comarnescu, Ilarie Voronca. Sunt cultivate valorile literaturii române și este vizat un public instruit. Alți colaboratori: D. Ciurezu, Ion Manolescu, Radu Boureanu, Dumitru Cosma, Scarlat Preajbă, A. Nour, Dinu Roco, Mia Frollo, Gh. Carare (sub pseudonimul Georges Carara), C. Dan Pantazescu. *C.A.*

MUNCA ȘTIINȚIFICĂ ȘI LITERARĂ, publicație apărută la București, lunar, între 26 februarie și 16 octombrie 1894. Într-un articol din „Munca", scris de C. Mille cu o săptămână

înainte de a ieși de sub tipar **M.ș. și l.**, se afirma că aceasta va fi un supliment al săptămânalului socialist, afirmație reluată în editorialul întâiului număr al noii gazete. Câteva săptămâni mai târziu „Munca" se delimita însă de publicația literară, anunțând că între cele două redacții, deci și între cele două periodice, nu există nici o legătură. **M.ș. și l.** a fost, de fapt, redactată și subvenționată de studentul medicinist C. Popescu-Azuga, activist socialist, publicist și traducător. Articolul-program enunță ideea că muncitorii au nevoie de o publicistică științifică și culturală scrisă pe înțelesul lor. Din literatură se va publica „tot ce e de valoare", adică foarte multe traduceri din scriitori clasici (Teofrast, Esop, Plaut, Iuvenal) sau de circulație europeană (Byron, Lenau, Frații Grimm, Heine, Björnson, Tolstoi, Nekrasov, Turgheniev, Korolenko, Garșin, La Fontaine, Hugo, Balzac, Maupassant, Sienkiewicz). Fiecare text tradus este însoțit de o prezentare succintă a scriitorului respectiv. Unele transpuneri din Heine sunt făcute de O. Carp, care întrebuințează pseudonimul Alastor. C. Popescu-Azuga tălmăcește din Byron și Heine, iar Cornelia V. Morțun din Maupassant. Câteva poezii și poeme în proză aparțin lui I. Păun-Pincio și lui V.G. Morțun. Din fabulele lui Grigore Alexandrescu se retipăresc *Lupul moralist* și *Șarlatanul și bolnavul*, iar dintre poeziile lui Mihai Eminescu, *Sara pe deal*. Sumarul cuprinde și articole de popularizare în maniera „Contemporanului", scrise de C. Popescu-Azuga (sub pseudonimul Gregorian). *R.Z.*

MUNCĂ ȘI VOIE BUNĂ, revistă apărută la București, săptămânal, apoi bilunar, între 15 aprilie 1939 și 15 august 1940. Director este Mihail Sadoveanu, iar redactor, Octav Livezeanu. Apare din inițiativa ministrului Muncii, Mihai Ralea, și reprezintă gruparea Muncă și Voie Bună, care pune în practică programul Frontului Renașterii Naționale. Creat de Carol al II-lea ca instrument politic menit să sprijine regimul dictaturii regale și să angreneze cetățenii la guvernare, Frontul Renașterii Naționale este dirijat direct de rege și are drept scop înlocuirea partidelor politice și a sindicatelor, care fuseseră desființate. Aderă la această mișcare și, implicit, publică în paginile revistei, intelectuali cu simpatii de stânga. Dacă forțele politice de dreapta s-au opus acestei mișcări cerând revenirea la sistemul parlamentar, intelectuali cu vederi de stânga s-au arătat dispuși să includă în discursul lor politic clișeele populiste ale Frontului Renașterii Naționale. La puțin timp după transformarea acestuia în Partidul Națiunii și accentuarea orientării antisemite ca urmare a apropierii de Germania hitleristă, revista își încetează apariția. Programul ei a fost într-adevăr impus „de sus", dar nu și colaborarea scriitorilor. Unii scriitori au aderat în speranța că vor fi promovate valorile etnice și etice în artă și literatură, continuându-se astfel reformele culturale și sociale din mediul rural. Alții au avut motivații conjuncturale, apartenența la Front fiind o condiție indispensabilă pentru promovarea socială, mai ales după ce fuseseră răsplătiți cu premii de excelență din partea Fundației pentru Literatură și Artă

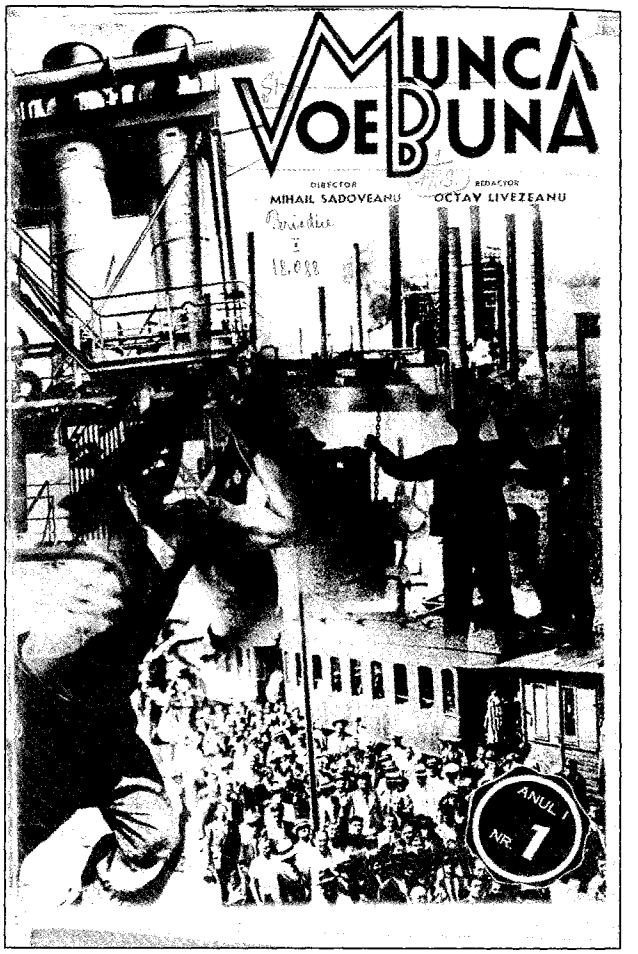

„Regele Carol II". Imediat după 1944 unii dintre aceștia vor intra în primele rânduri ale Partidului Comunist, devenind și adepți ai realismului socialist. Rubricile obișnuite sunt „Cronica", „O bibliotecă a muncii", „Luna cărții", „Literatură. Teatru. Artă", „Munca în literatura română", „Mari călători", „Cărți. Reviste". Contribuie cu articole și proză Mihail Sadoveanu, Tudor Vianu, Șerban Cioculescu, Liviu Rebreanu, Gala Galaction, Geo Bogza, Simion Mehedinți, Ionel Teodoreanu, Ion Pas, Mihail Sebastian, Profira Sadoveanu, Emanoil Bucuța, C. Rădulescu-Motru, Camil Baltazar, Vladimir Streinu, Victor Eftimiu, George Lesnea, George Buznea. Alți colaboratori: Al. Vasiliu, Mihail Straje, N. Cristinoiu, Andrei Brânduș, Mircea Florentin. *C.A.*

MUNTE, Aspazia (pseudonim al Aspaziei Munteanu; 11.V.1903, Tereblecea-Cernăuți – 1944, Focșani), poetă. Este fiica Victoriei și a lui Costan Scripcari, țărani. A absolvit Școala Normală la Cernăuți în 1922. Se căsătorește și pleacă la Viena, ca funcționară de bancă. Rămasă curând văduvă, se întoarce în România, fiind învățătoare la Ipotești (Suceava) și Cozmin (Cernăuți). Împreună cu Lazăr Munteanu, noul ei soț,

și cu alți intelectuali din zonă întemeiază un cenaclu literar, desființat odată cu invazia sovietică. În 1934 editează la Plaiul Cosminului, în colaborare cu Neculai Pavel, revistă gândiristă „Plai". **M.** a debutat cu versuri, probabil în 1928, la „Revista tinerimii" (Dorohoi). Va colabora la „Voința școalei", „Orion", „Junimea literară", „Convorbiri literare", „Însemnări", „Înnoiri", „Glasul Bucovinei" ș.a. Versurile, adunate în volumele *Învolburări* (1933), *Luminișuri* (1936) și *Diamante albe și negre* (1938), se încadrează în mișcarea iconaristă bucovineană prin fragmentarea de tip modern a imagisticii și printr-o peisagistică citadină inspirând melancolie. În colaborare cu Neculai Pavel a tipărit în 1934 un *Breviar de poezie bucovineană contemporană*.

SCRIERI: *Învolburări*, Cernăuți, 1933; *Mia*, Cernăuți, 1933; *Luminișuri*, Cernăuți, 1936; *Diamante albe și negre*, București, 1938; *Pe urme cosânzene*, Cernăuți, f.a. **Antologii:** *Breviar de poezie bucovineană contemporană*, Cernăuți, 1934 (în colaborare cu Neculai Pavel).

Repere bibliografice: Pompiliu Constantinescu, *„Învolburări"*, VRA, 1933, 310; Pompiliu Constantinescu, *Bucovina poetică (câteva observări)*, VRA, 1934, 329; N. Niculescu, *„Mia"*, „Gând nou", 1934, 3; George Drumur, *„Mia"*, GBV, 1934, 4243; George Drumur, *„Breviar de poezie bucovineană contemporană"*, GBV, 1934, 4263; Teofil Lianu, *„Luminișuri"*, „Voința școalei", 1936, 12-13; Ion Biberi, *„Luminișuri"*, MOM, 1936, 352; Eusebiu Camilar, *„Diamante albe și negre"*, IIȘ, 1938, 3; Mircea Streinul, *„Diamante albe și negre"*, BVS, 1938, 285; Teodor Al. Munteanu, *O poetă din Țara Fagilor*, PRV, 1938, 969; Perpessicius, *Opere*, VIII, 72, 79-80; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 157. *D.M.*

MUNTEAN, George (17.XI.1932, Bilca, j. Suceava – 1.VI.2004, București), critic, istoric literar și folclorist. Este fiul Varvarei (n. Tărâță) și al lui Atanasie Muntean, țărani. A făcut școala primară și gimnaziul în satul natal, o clasă la Școala Normală din Siret (1946-1947) și apoi Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi" din Rădăuți (1947-1953). În 1953 a fost admis la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică din București, secția regie de film, de unde este îndepărtat după numai un an din motive dogmatice (scrisese un scurt scenariu după romanul *Bietul Ioanide* de G. Călinescu, carte brusc interzisă). Va urma Școala de Literatură „M. Eminescu" (1954-1955), după care va fi student la Facultatea de Filologie din Universitatea București, secția critică literară și proză (1955-1959). Lucrează ca redactor la „Contemporanul" (1959-1968), cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" al Academiei Române (1960-1996), redactor-șef al „Revistei de istorie și teorie literară" (1974-1979). După 1990 a fost, între altele, președintele Partidului Pensionarilor. A editat și prefațat numeroase ediții ale unor scriitori precum A. Bădăuță, G. Călinescu, Vladimir Streinu, Al. O. Teodoreanu ș.a., a alcătuit antologii de specii folclorice (proverbe, poezii etc.), de reportaje, literatură pentru copii. Colaborează cu articole, studii, cronici la „Analele Academiei Române", „Cronica", „Argeș", „Familia", „Steaua", „Tribuna", „Viața românească" ș.a. Unele contribuții le-a semnat cu pseudonimele George M. Berger, G. Bilca, M. George, Radu Mavrodin, Vasile Vasilescu. Pentru lucrarea colectivă *Arta și literatura în slujba independenței naționale* a fost distins, alături de ceilalți autori, cu Premiul „Nicolae Bălcescu" al Academiei Române (1977).

M. debutează simultan în „Cultura poporului" și în „Albina" (1954) cu folclor și articole de folcloristică. Editorial, este prezent în 1959 cu *Folclor din Suceava*, prima culegere de după război ce cuprinde versuri populare inedite, provenind de la o singură sursă, mama sa. Dubla formație, de critic literar și folclorist, se relevă în studiile din volumele *Cercetări literare* (1969) și *Interpretări și repere* (1982). Chiar în cea de-a doua carte, în care mai numeroase sunt textele despre creația populară (*Contemporaneizare și statornicie în folclor*, *Cântecul popular de dragoste*, *Doina și dorul – expresii ale spiritului românesc*, *Meșterul Manole – semnificații ale episoadelor finale*, *Homo aedificans*), sunt examinate contactele dintre literatura de autor și creația anonimă, ca în cercetarea despre această relație în epoca marilor clasici. Sunt, mai de fiecare dată, interpretări incitante, cum este aceea despre doină și dor, despre care Edgar Papu scrie: „Autorul cuprinde aci aproape exhaustiv ceea ce s-a scris mai important în privința *dorului* – inclusiv datele însumate, în ordinea comparatistă a fenomenului –, avansând și o serie de idei proprii a căror subtilitate intenționează să epuizeze toate capcanele destinate a prinde acest prețios vânat spiritual". Remarcabile sunt comentariile critice despre Mihail Sadoveanu și G. Călinescu. La autorul *Țării de dincolo de negură* **M.** examinează vocația acestuia pentru viața naturii, marea lui admirație pentru ceea ce el însuși numea „zidirile creației dintâi, încă măreț și nestricate". Observă că la Sadoveanu reprezentările se înscriu „în direcția unei mitologii de factură populară", spre deosebire de impresiile despre natură ale lui Lucian Blaga din *Hronicul și cântecul vârstelor*. Alte comparații, cu Emil Gârleanu și I. Al. Brătescu-Voinești, conduc la concluzia că autorul cărților *Olanda*, *Uvar* ș.a. „subordonează exemplarul, îl integrează ariei speciei, neamului său, mișcării și destinului totalitar al acesteia". Notând la G. Călinescu propensiunea spre fenomenul artistic „în toate componentele lui", **M.** afirmă că fiecare dintre domeniile care l-au atras pe critic (teatru, muzică, plastică, modă, urbanism, gastronomie) „era cucerit în desfășurarea lui pe verticală și pe orizontală", în toate laturile specifice.

SCRIERI: *Cercetări literare*, București, 1969; *Bilca – o așezare din Valea Sucevei. Privire istorică* (în colaborare cu Vasile Cârdei), Suceava, 1971; *Interpretări și repere*, Iași, 1982. **Culegeri:** *Folclor din Suceava*, București, 1959. **Ediții, antologii:** *Apa trece, pietrele rămân*, pref. edit., București, 1966; *Proverbe românești*, pref. edit., București, 1967; G. Călinescu, *Scrieri despre artă*, I-II, pref. edit., București, 1968, *Însemnări de călătorie*, pref. edit., București, 1973; *Cântece de dragoste și dor*, pref. edit., București, 1972; *Pagini din istoria gândirii teatrale românești*, pref. edit., București, 1972 (în colaborare cu Ileana Berlogea); Vladimir Streinu, *Studii de literatură universală*, pref. edit., București, 1973, *Pagini de critică literară*, III-V, București, 1974-1977, *Eminescu – Arghezi*, pref. edit., București, 1976, *Poezii*, pref. edit., București, 1982; *Reportajul românesc contemporan (1944-1974)*, pref. edit. București, 1974 (în colaborare cu Nicolae Mecu și Vasile Teodorescu); *5 nuvele contemporane*, pref. edit., București, 1976; Teofil Dumbrăveanu, *Țara soarelui*, postfața edit., Iași, 1976; Vasile Gherasim, *Mihai Eminescu*, pref. edit., Iași, 1977; Dinu

Pillat, *Itinerarii istorico-literare*, pref. edit., București, 1978; *Eminescu. O sută de documente noi*, pref. edit., București, 2000.

Repere bibliografice: V. Adăscăliței, *„Folclor din Suceava"*, IL, 1960, 1; Radu Niculescu, *„Folclor din Suceava"*, REF, 1960, 1-2; Pillat, *Itinerarii*, *367-370*; Al. Săndulescu, *„Interpretări și repere"*, RL, 1982, 52; Papu, *Motive*, *131-132*; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *95-96*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *308-309*; Dan Mănucă, *Eminesciene*, CL, 2001, 8; Teodor Vârgolici, *Caleidoscop literar*, București, 2003, *56-61*. *I.D.*

MUNTEANU, Aurel Dragoș (16.I.1942, Buda, j. Lăpușna – 20.V.2005, New York), prozator și eseist. A absolvit Liceul „Mihai Viteazul" din Turda și Facultatea de Filologie a Universității din Cluj (1964). În 1968, 1970 și în 1980 beneficiază de burse de studii în Statele Unite ale Americii, la San Paul University, Iowa, și la Columbia University. Lucrează la început ca asistent la Institutul Pedagogic din Oradea, apoi ca redactor la „Contemporanul" și „România literară" (1968-1969), „Magazin" (1971). În 1971 și 1972 este redactor-șef la „Tribuna școlii". Ulterior, devine redactor la „Luceafărul", de unde va fi îndepărtat în ultimii ani dinainte de 1989, ca disident. După 1989 a fost președinte al Televiziunii Române. Reprezentant al României la ONU, e numit în 1992 ambasador al României la Washington, unde s-a și stabilit definitiv. Debutează cu intervenții critice în „Steaua" (1962), iar în „Viața românească" publică proză începând din 1965. Povestirilor din prima lui carte, *După-amiază neliniștită* (1967), li se adaugă romanele *Singuri* (1968), *Scarabeul sacru* (1970) și *Marile iubiri* (1977), toate mult discutate de critică la data apariției. *Opera și destinul scriitorului* (1972), în care **M.** retipărește o parte din articolele și eseurile apărute în reviste, abordează literatura din unghiuri variate, istoria și filosofia culturii, existențialismul și psihanaliza oferind multe dintre argumentele la care recurge. A colaborat și la „Tribuna", „Familia", „Cronica", „Flacăra", „România literară".

Bun cunoscător al literaturii și filosofiei moderne și contemporane, **M.** e un fin comentator al cărților și ideilor, enunțând opinii adesea pertinente, totdeauna îndrăznețe. Proza pe care o scrie nu va rămâne neinfluențată de preocupările teoretice, și critica a remarcat în romanele sale tendința de a ilustra în imagini idei filosofice. Și personajele, și autorul filosofează adesea pe tema sensului vieții și în special asupra morții, motiv central în romane, anunțat și în câteva povestiri din volumul *După-amiază neliniștită*. Astfel, fotbalistul din *Victorie* visează să facă din jocul său un spectacol, dar tocmai în meciul în care urma să-și dovedească arta suferă un accident grav și moare contemplând cerul „alb și liniștitor și pur". Personajul din povestirea titulară, o femeie, își pune întrebări directe despre moarte: „Și cum va fi?... La ce vârstă se moare în general? A muri? Să mori? Ea va muri?" Tot în povestiri autorul exersează analiza psihologică minuțioasă, tinzând să surprindă reacțiile cele mai tăinuite ale sufletului omenesc. Din acest unghi privită, proza va fi o încercare, un exercițiu obstinat de a prinde „fluxul spontan", complex al memoriei, gândurile și senzațiile se întretaie, se întrerup, trec de la un plan la altul. În *După-amiază neliniștită*, femeia panicată de o criză de inimă își rememorează întâmplări și fapte disparate, **M.** ilustrând astfel discontinuitatea psihicului uman. La fel în *O iarnă*, unde efortul de a nota senzațiile obscure primește și o justificare teoretică, percepția dereglată a bolnavului fiind asociată cu o viziune solipsistă a lucrurilor. Aici se află germenii din care vor naște romanele *Singuri* și *Scarabeul sacru*: fluxul psihicului și viziunea asupra existenței, fiecare primind, pe rând, un accent sporit. *Singuri* este expresia îndrăznelilor autorului în materie de proză: ambiția înnoirii construcției românești clasice și a împământenirii orientării spre eseism proprie prozei europene contemporane. Pe deasupra, și poate esențial, se află intenția de a transforma romanul într-un „debușeu" pentru ideile filosofico-morale ale scriitorului. **M.** gândește sincron cu existențialismul când își concepe personajele ca universuri psihologice închise, trăind fiecare din și prin sine însuși, ca niște cosmoide în stare de emanație neîntreruptă, dar fără corespondență între ele. O ordine, un sistem li se impune totuși din afară, ca o „armonie prestabilită" a monadelor, care, altfel, se consumă izolat. „Armonia" este însă fragilă, căci în cele din urmă acțiunile converg spre un incident menit să distrugă echilibrul leibnizian constituit. De exemplu, Felecan, protagonistul din *Singuri*, moare călcat de camionul șoferului Panait. Accidentul devine însă posibil în urma conjugării a numeroase acte aparent disparate ale personajelor. Maxim, mergând cu bicicleta, întâlnește camionul și șoferul vrea să-l ocolească, dar nimerește peste Felecan, căruia tocmai atunci îi vine ideea să traverseze strada pentru a rupe o piersică din pomul de peste drum. De la distanță contribuie la accident și alte personaje: Emil, care n-a venit la întâlnirea cu Maxim, Gaston, care l-a reținut pe acesta la bufet etc. Un joc interesant teoretic între determinism și întâmplare. Din alt unghi, autorul se arată ca un virtuoz al analizei psihologice, ce pare aproape abuzivă, atunci când ajunge la procedee oarecum artificioase, ineficiente în raport cu intenția: de pildă, un experiment este ruperea cuvintelor pentru a sugera discontinuitatea și scurtcircuitele gândirii. Mai elocvente sunt paginile în care comentariul autorului se îmbină cu monologul interior și cu intruziunile venite dinspre mediul exterior. Nu lipsesc nici fragmentele pur teoretice. Această îmbinare de proză și eseu creează o specie densă la nivelul ideilor, chiar dacă ambiguă din perspectivă artistică. Și faptul că se transmite un conținut, că cititorul e angajat în discutarea unei problematici nu e lipsit de însemnătate. Aceleași observații pot fi făcute cu privire la romanul *Scarabeul sacru*. Aici personajele sunt concepute ca niște structuri psihologice în permanentă schimbare, de unde și senzația de inconsistență, „obsesia vidului". Magda afirmă direct: „ceea ce se schimbă nu există", Georges Fotiade crede inițial că efectiv există, dar când atinge ceva totul se destramă și „golul își arată fața", astfel încât personajul se imaginează permanent pe buza prăpastiei, iar lui Leon Bulgăreanu schimbarea îi provoacă o stare de neliniște și teamă. Romanul a fost numit de critică un „simpozion pe tema morții" sau „un tratat de tanatologie deghizat literar". Schematic vorbind, perspectiva ideologică a autorului combină idei vechi, platonice, cu formulări mai

recente, existențialiste. Omul ar fi „aruncat în lume", o lume cu care nu are nici o contingență, iar existența lui nu este decât o construcție solipsistă, un univers singular creat din propriile senzații. De aici trăirile personajelor, ce rătăcesc azvârlite afară dintr-o lume ce le era proprie (aceea a „ideilor" lui Platon) într-una care le e străină.

SCRIERI: *După-amiază neliniștită*, București, 1967; *Singuri*, București, 1968; *Scarabeul sacru*, București, 1970; *Opera și destinul scriitorului*, București, 1972; *Marile iubiri*, București, 1977.

Repere bibliografice: Valeriu Cristea, *„După-amiază neliniștită"*, GL, 1967, 27; Nicolae Manolescu, *„Singuri"*, CNT, 1969, 13; Dana Dumitru, *Autonomia intelectuală a romanului*, RL, 1970, 47; Al. Dobrescu, *„Scarabeul sacru"*, CRC, 1970, 50; Dimisianu, *Prozatori, 116-122*; Stănescu, *Cronici, 129-138*; Protopopescu, *Volumul, 206-211*; Nicolae Manolescu, *Două cărți de critică*, RL, 1973, 9; Constantin, *Prozatori-critici, 115-119*; Petrescu, *Scriitori, 109-112*; Iorgulescu, *Rondul, 160-163*; Ungheanu, *Arhipelag, 157-161*; Laurențiu Ulici, *Tensiunea lucidității*, CNT, 1977, 42; Roxana Sorescu, *Dincolo de veleitate, talentul*, VR, 1978, 11; Iorgulescu, *Scriitori, 219-220*; Marcel Petrișor, *Vitralii*, București, 1978, *214-219*; Ciobanu, *Însemne*, II, *110-114*; Iorgulescu, *Firescul, 205-209*; Cristea, *Faptul, 260-265*; Ștefănescu, *Jurnal, 44*; Băileșteanu, *Refracții, 231-238*; Nițescu, *Atitudini, 301-305*; Ierunca, *Dimpotrivă, 181-185*; Petrescu, *Studii transilvane, 203-209*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *309-311*; Sasu, *Dicț. scriit. SUA, 187-189*. *M.Vs.*

MUNTEANU, Basil (9.XI.1897, Brăila – 1.VII.1972, Paris), critic, istoric literar și comparatist. Este fiul Ștefaniei (n. Radu Stoianovici) și al lui Ion S. Munteanu, agricultor și comerciant. După absolvirea Liceului „N. Bălcescu" din Brăila, urmează Școala de Ofițeri de Rezervă în Iași (1916-1917). Va lupta pe front într-un regiment de artilerie, obținând gradul de sublocotenent. Demobilizat, se înscrie la Facultatea de Litere a Universității din București (1918-1921), pe care o va absolvi *magna cum laude*. Lucrează ca bibliotecar la Biblioteca Academiei Române, iar în 1922 obține o bursă la Școala Română de la Fontenay-aux-Roses, într-o serie din care mai fac parte Constantin C. Giurescu, Grigore Nandriș, P.P. Panaitescu, Al. Rosetti, Scarlat Lambrino. Parisul îi oferă șansa specializării în literatură comparată și a însușirii unor foarte solide cunoștințe în domeniu. La încheierea studiilor refuză să se întoarcă în țară, devenind secretar particular al scriitoarei Elena Văcărescu (din 1926). Colaborează la diferite reviste științifice și își pregătește teza de doctorat. Obține doctoratul în 1939 la București, cu o teză despre Ovid Densusianu, an în care e ales membru corespondent al Academiei Române, la recomandarea lui Lucian Blaga, care îl prețuia în mod deosebit. Charles Drouhet încercase să îi creeze o conferință de literatură comparată la București, dar se obține scoaterea la concurs a Catedrei de literatură franceză de la Universitate. Candidând alături de Șerban Coculescu (Pius Servien) și Nicolae Șerban, câștigă concursul, este numit profesor titular în 1940, dar din cauza împrejurărilor politice schimbate (venirea la putere a legionarilor) este demis de ministrul Traian Brăileanu, care îl preferă pe Nicolae Șerban. Va fi repus în drepturi tot în 1940. Își deschisese cursul cu lecția *De la metodă la cunoașterea literară*. În 1946 obține postul de director adjunct la Școala Română din Franța, având și rolul de expert la Conferința de Pace din 1946; acum se îngrijește de apariția unui impresionant volum despre Transilvania. Rămâne definitiv în Franța, fiind cercetător la Centre National de la Recherche Scientifique (1948), secretar general al revistei „Revue de littérature comparée" (din 1952), membru în consiliul de direcție al Institutului Universitar „Carol I" din Paris, președinte al secției de istorie literară, literatură și artă a Societății Academice Române din Roma (din 1957). **M.** a debutat în literatură cu poezii publicate în revistele „Viața nouă" și „Letopiseți", a funcționat ca secretar de redacție la „Cugetul românesc" (1920-1922) și a inaugurat rubrica „Figuri dispărute" în „Flacăra". În Franța își continuă cariera de critic, publicând studii și articole, cronici și note în „Mélanges de l'École Roumaine en France", „La revue de littérature comparée", „L'Europe Centrale", „La Revue bleue", impunându-se curând drept unul dintre cei mai buni comparatiști. *Panorama de la littérature roumaine contemporaine*, publicată în 1938, îi aduce repede recunoașterea internațională; tradusă în limbile engleză (1939), germană (1943), italiană (1947) și portugheză (1969), lucrarea a reprezentat pentru străinătate principala sursă de cunoaștere a literaturii noastre. Alte cărți vin să se adauge pe parcurs – *Permanențe franceze. De la Descartes la Giraudoux* (1946), *Constantes dialectiques en littérature et en histoire. Problemès. Recherches. Perspectives* (1967), *Solitude et contradictions de Jean-Jacques Rousseau* (1975) – la o

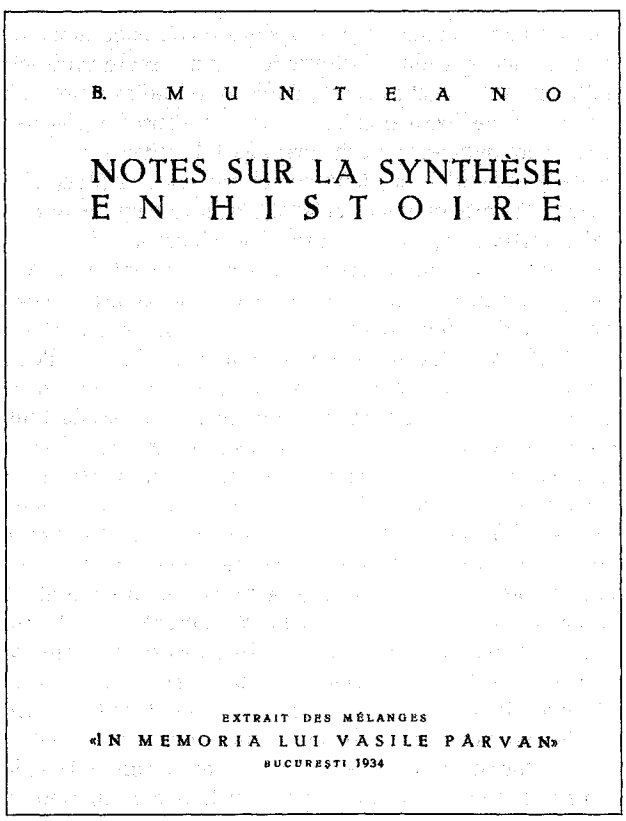
B. M U N T E A N O

NOTES SUR LA SYNTHÈSE EN HISTOIRE

EXTRAIT DES MÉLANGES
«IN MEMORIA LUI VASILE PÂRVAN»
BUCUREȘTI 1934

carieră de critic, istoric literar și comparatist de talie europeană. Și-a semnat scrierile în trei feluri: Vasile Munteanu pentru perioada de tinerețe, Bazil Munteanu după plecarea în Franța pentru ceea ce a scris în românește, și Basil Munteano pentru textele publicate în străinătate.

Poezia lui **M.** nu intră în discuție decât ca exercițiu literar și de înțelegere a universului său imaginativ, definit de elemente livrești și de nevoia unei compensații intimiste. A realizat și câteva traduceri din Francis Jammes și Leconte de Lisle și a continuat să scrie până târziu versuri, pe care nepoata sa Ruxandra D. Shelden și Eugen Lozovan le-au adunat postum în *Ante saeclum* (1993), tot ei făcând posibilă apariția volumului *Permanențe românești. Discursuri și portrete* (1994). Anterior soția criticului publicase o culegere revelatoare, *Corespondențe* (1979), conținând scrisori de mare importanță pentru definirea profilului intelectual al omului de cultură. Se găsesc acolo referințe la mentorii literari de acasă (Charles Drouhet) și din străinătate (Abel Lefranc, Fortunat Strowski, Paul Hazard, Fernand Baldensperger, Albert Thibaudet), care i-au influențat în mod decisiv formația. „Acești oameni, aceste cărți au fost învățătorii mei. Am învățat de la ei o metodă și o disciplină. Dar, mai ales, ei mi-au întărit voința de cucerire a unei concepții personale" — mărturisește **M.** Ei l-au ținut departe de „fanatismul critic" sau de „dogmatismul istoric" și l-au făcut receptiv la o serie de discipline auxiliare cum ar fi gramatica, stilistica, filosofia: „Deci gust și pregătire pentru comparația stilistică; cunoașterea sistemelor filosofice și aptitudinea de gânditor [...]. Ce altceva vom cere exegetului literar? Îi vom cere un lucru capital: să-și însușească o concepție modernă despre viața spiritului și despre felul cum decurg procesele sufletești. Un exeget cu concepții filosofice rudimentare va fi un exeget mediocru și chiar primejdios. Pentru înțelegerea unei opere trebuiesc părăsite prejudecățile arhaice, cum ar fi aceea a stabilității și identității elementelor și proceselor psihice. Trăim în plină spontaneitate, în plin dinamism. Așa s-a creat, așa trăiește și opera literară. Opera literară e o lume, dar nu haotică, așa cum e viața sufletească, ci simfonică. A o interpreta prin turnarea în tiparele înguste ale vechii psihologii statice, logice, intelectualiste și asociaționiste înseamnă s-o anulăm." Astfel de considerații sunt numeroase în scrisorile pe care le trimite prietenilor, dovadă că e preocupat mereu de găsirea unei metode proprii de lucru, chiar dacă una aflată sub semnul eclectismului, așa cum o va teoretiza în câteva lucrări speciale consacrate acestei probleme, precum *Metoda și personalitatea în studiul literaturii* (1940), *Sensul și interesul cunoașterii literare* (1940), *De la metodă la cunoașterea literară* (1941). Odată eliberat de obsesiile metodologice, **M.** se va dedica unor cercetări de anvergură, care îl vor face să străbată sistematic perioade întregi de cultură franceză spre a le fixa într-o dinamică atotcuprinzătoare. Teza de doctorat, numită mai întâi *La Critique littéraire en France sous le Consulat et l'Empire* (ulterior *La Pensée française sous le Directoire; le Consulat et l'Empire*) îi va oferi posibilitatea unui contact permanent cu valorile literaturii franceze, pe care va avea satisfacția să le pună în lumină în calitate de profesor la București, când va redacta cursuri universitare precum *Clasicismul francez* (1941–1942), *Dix-huitième siècle* (1943–1944), *Le Drame et le roman au XVIII-e siècle* (1944–1945), după ce în perioada de tinerețe publicase în revistele din Franța rezultatele preliminare ale unei cercetări cu tema *Le Problème du retour à la nature dans les premiers ouvrages de Senancour* (1924), *L'„Âme sensible", le „Génie français" et les débuts de Kotzebue en France* (1929). O atracție deosebită manifestă pentru dinamica ideilor, cu privire specială asupra receptării lui Kant în Elveția și Franța, dar și a momentului pe care l-a reprezentat pe plan european modelul Jean-Jacques Rousseau, cu atât de difuze și fertile influențe — *La Solitudine de J.-J. Rousseau* (1950), *Solitude et contradictions de Jean-Jacques Rousseau* (apărută postum, în 1975). Aceste cercetări sunt învederate și de volumul *Permanențe franceze*, editat în țară, și care voia să atragă atenția asupra unora dintre cele mai fertile momente din literatura franceză. Lucrarea se înscrie în rândul celor mai bune întreprinderi de acest gen, dovedind nu numai o excelentă familiarizare cu literatura investigată, dar și o specială priză la obiect, o apetență sporită pentru analiză, o sugestivă punere în pagină a ideilor critice. Dominând de sus, autoritar, cu o viziune coerentă de ansamblu, **M.** pune clasicismul francez în relație cu spiritul cartezian năzuind spre claritate, echilibru și construcție riguroasă, personaje tipice fiind sesizabile în literatura lui Corneille, Racine, La Bruyère, Regnard ș.a. Sunt luați în discuție și câțiva reprezentanți ai romantismului (Rousseau, Benjamin Constant, Alfred de Vigny) tocmai spre a se vedea mai bine diferența de metodă, ultimul scriitor avut în vedere fiind Jean Giraudoux, un fel de „vizionar al purității", la care modernitatea e pe deplin triumfătoare. Lucrarea care îl reprezintă cel mai bine pe comparatistul **M.** este fără îndoială *Constantes dialectiques en littérature et en histoire*, unde își dau mâna atât teoreticianul obsedat de metodă, cât și analistul subtil al operei văzută ca entitate estetică. În concepția sa, istoria literară este o disciplină care fixează destinul unor opere literare pe aliniamentul unor „constante dialectice", iar acestea se vădesc (și pot fi depistate) de-a lungul unui parcurs de timp, derivând din chiar confruntările de idei, viziunile de tip ideologic, aspirațiile mentale și estetice sub care se configurează epoca. „Unul din rolurile decisive ale constantelor antinomice ale nașterii și existenței operei literare este acela de a anima tot acest complex de relații, raporturi, corespondențe și comparații care furnizează operei structura ei vitală." Opera nu este privită, prin urmare, ca un cosmoid închis și suficient sieși, ci ca o relație dinamică, vie, ce își schimbă configurația în raport cu timpul grație unei bivalențe spectaculoase, menirea ei fiind aceea de a favoriza necontenit meditația, contemplarea, spiritul de cunoaștere, competiția: „Adevărata operă literară refuză atât spontaneitatea absolută a revărsărilor nezăgăzuite de norma comună, cât și dictatura acestei norme în dauna spontaneității. Iar valoarea ei se va judeca tocmai după cantitatea de inefabil și de spontaneitate pe care va fi reușit să o ridice la suprafața înaltei conștiințe a celor aleși." În cadrul acestor constante dialectice funcționează cu rezultate dintre cele mai benefice antinomiile de tipul sociabilitate–solitudine,

sentiment-senzualitate, individual-universal, autohtonism-europeism etc. Jocul dialectic al constantelor are ca rezultat depistarea unor forme noi de polarizare și configurare a organismului operei, aluviuni și straturi de sensibilitate neglijate, un flux interior care animă dezbaterea de idei și care permite înțelegerea și potențarea imagismului creator. Comparatist de anvergură, cu o prezență apreciată și asiduă la reviste de specialitate recunoscute („Revue de littérature comparée", „Les Belles Lettres", „L'Europe Centrale" ș.a.), ca și la numeroase reviste românești, **M.** n-a uitat nici o clipă literatura căreia îi aparține și pe care a căutat să o introducă într-un circuit european mai larg (*La Littérature roumaine et l'Europe*, 1943, ș.a.). S-a ocupat astfel de literatura lui Vasile Alecsandri, de cea a Elenei Văcărescu, a lui Ilarie Voronca, Lucian Blaga, Nichifor Crainic, Mihail Sadoveanu, Vasile Pârvan, Cezar Petrescu, Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi, Tudor Vianu ș.a. *Panorama de la littérature roumaine contemporaine*, un adevărat ghid universal, prezintă pentru prima dată scrisul literar contemporan din România prin valori certe, de talie europeană, văzut din perspectiva noutății sale ideatice, de construcție și de viziune, printr-o raportare permanentă la fenomenul european. Nevoia de a sistematiza efortul creator românesc, de a-i stabili liniile directoare, liniile de evoluție se îmbină în cazul său cu vocația sintezei, a clasificărilor memorabile. Scriitorii sunt grupați pe direcții și afinități ideologice, iar opera lor este discutată (și disecată) metodic, prinsă în caracterizări pertinente și revelatoare. E o cunoaștere atentă, din interior, dar dublată de o rodnică detașare, care îi asigură un maxim de credibilitate. Ecourile partizane, coteriile ideologice sau de grup, exagerările produse de cronicile literare și de motivațiile extraestetice sunt eliminate și sancționate, ținta criticului fiind aceea de a realiza o cât mai exactă scară de valori și de a sesiza timbrul particular al operei, cel prin care se face auzită în lume. *Panorama...* a devenit astfel o carte de referință, indispensabilă pentru orice cercetare literară serioasă care își propune să investigheze fenomenul literar românesc. **M.** este, poate, cel mai ales exemplar al criticii constructive pe care literatura noastră l-a oferit comparatismului european.

SCRIERI: *Le Problème du retour à la nature dans les premiers ouvrages de Senancour*, Paris, 1924; *Panorama de la littérature roumaine contemporaine*, Paris, 1938; *De la metodă la cunoașterea literară*, București, 1941; *Literatura românească în perspectivă europeană*, Sibiu, 1942; *Un vizionar al latinității. Latinitatea, Franța și sufletul autohton în concepția lui Ovid Densusianu*, București, 1945; *Permanențe franceze. De la Descartes la Giraudoux*, București, 1946; *Constantes dialectiques en littérature et en histoire. Problèmes, recherches, perspectives*, Paris, 1967; *Solitude et contradictions de Jean-Jacques Rousseau*, Paris, 1975; *Corespondențe*, Paris, 1979; *Ante saeclum*, îngr. Eugen Lozovan și Ruxandra D. Shelden, Cleveland – Copenhaga – Paris, 1993; *Permanențe românești. Discursuri și portrete*, îngr. Eugen Lozovan și Ruxandra D. Shelden, Cleveland, 1994.

Repere bibliografice: Sextil Pușcariu, *Pe marginea cărților*, DR, 1936-1938, 448-449; Nichifor Crainic, *Certitudini*, G, 1938, 8; Ion Breazu, *O istorie în limba franceză a literaturii române contemporane*, GR, 1939, 1-6; Dumitru Găzdaru, *O prezență românească în cultura internațională*, „Cuget românesc" (Buenos Aires), 1957-1958; Piru, *Panorama*, 493-495; Marcel Bataillon, *Basil Munteano*, „Revue de littérature comparée", 1972, 3; Monica Lovinescu, *La moartea lui Basil Munteanu*, „Limite", 1972, 11; Bucur, *Istoriografia*, 267-272; Emil Turdeanu, *Basil Munteanu (1897-1972)*, „Revue des études roumaines", 1974; Ileana Verzea, *„Corespondențe"*, RITL, 1981, 1; Anghelescu, *Textul*, 196-207; Marcea, *Atitudini*, 210-214; Simona Cioculescu, *Lucian Blaga în dialog cu Basil Munteanu*, MS, 1986, 1; Titu Popescu, *O ignorare nemeritată: Basil Munteanu*, „Revista scriitorilor români" (München), 1989, 26; Poantă, *Scriitori*, 147-149; Mircea Anghelescu, *Un critic de vocație europeană: Basil Munteanu*, RL, 1995, 51-52; Ierunca, *Semnul*, 273-287; Doina Grecu, *Un exil paideic*, RL, 1998, 19; Popa, *Reîntoarcerea*, 107-116; *Dicț. esențial*, 536-537; Alexandru Niculescu, *Basil Munteanu – marele nostru european ignorat*, RL, 2002, 29; Manolescu, *Enciclopedia*, 511-516; Mircea Popa, *O prietenie literară. Lucian Blaga – Basil Munteanu*, în *Meridian Blaga*, III, Cluj-Napoca, 2003. *M.Pp.*

MUNTEANU, Cassian R. (12.XII.1892, Vermeș, j. Caraș-Severin – 12.I.1921, Lugoj), poet și prozator. Este fiul Brândușei (n. Lighezan) și al lui Paul Munteanu, învățător. Urmează cursul secundar la Lugoj (1901-1903, 1910-1911) și Oradea (1903-1910), dar este nevoit să-și întrerupă școala din cauza persecuțiilor declanșate de faptul că publicase proză și versuri patriotice în „Drapelul" din Lugoj (1911). Redactor al ziarului tot acum, va fi obligat să treacă munții în România. Între 1911 și 1913 lucrează la ziarele „Drapelul" din Constanța, la „Foaia noastră" și „Lumina nouă" din București și este redactor la revista „Ramuri" din Craiova, apoi revine acasă, în redacția ziarului „Românul" din Arad. Odată cu izbucnirea primului război mondial e mobilizat în armata austro-ungară și trimis pe front. În 1915 va fi degradat și deferit Curții Marțiale pentru articolele și schițele expediate de pe front cotidianului „Românul". Evadează și se stabilește în România. Colaborează la „România Mare" și „Tribuna". În 1916, la intrarea țării în război, se înrolează ca voluntar și ia parte la bătălia de la Mărășești. După demobilizare va fi redactor la „România nouă". Editează la București gazeta „Banatul" (mutată ulterior la Lugoj). De-a lungul carierei a mai iscălit Roman, C.R.M., Cassian, Bănățeanu, Pribeag. Bolnav de tuberculoză, moare la numai douăzeci și nouă de ani.

În volumul *Atacul. Însemnările de război ale unui soldat român din armata austro-ungară* (1915) sunt schițate întâmplări ale militarilor români pe frontul din Galiția. Spiritul juvenil dă scrierii, cu accente reportericești, o notă de prospețime și sinceritate. Schițe de război sunt prezente și în broșura *Prin Basarabia românească* (1919) sau în volumul *Bătălia de la Mărășești. Zilele de glorie ale Armatei I Română* (1919). Notele de aici sunt importante și din punctul de vedere al martorului ocular, fiind documente cu o certă autenticitate. Ca poet, **M.** s-a manifestat cu versuri scrise sub influența lui Octavian Goga, ca în placheta *Pribeag* (1919). Tematica este fie elegiacă – dorul de locurile natale, de părinți, presentimentul morții –, fie patriotică ori naturistă. A mai scris piesa *Rai și iad* și poezie în grai bănățean.

SCRIERI: *Atacul. Însemnările de război ale unui soldat român din armata austro-ungară*, București, 1915; ed. (*Martiriul cătanelor. Însemnări de război ale unui soldat român din armata austro-ungară*), Lugoj, 1919; *Prin Basarabia românească*, Lugoj, 1919; *Bătălia de la Mărășești. Zilele de glorie ale Armatei I Române*, București, 1919; *Pribeag*, Lugoj, 1919; *Bătălia de la Mărășești*, îngr. și pref. Nicolae A. Roșu și Nicolae Țirioi, Timișoara, 1977.

Repere bibliografice: P. Nemoianu, *Cassian R. Munteanu. Viața și activitatea sa*, Lugoj, 1927; Suciu, *Lit. băn.*, *229-240*; Virgil Birou, *Cassian R. Munteanu sau Crezul unei generații*, O, 1968, 4; Elena Preda, *Considerații asupra poeziei lui Cassian R. Munteanu*, O, 1976, 37; Mircea Șerbănescu, *„Bătălia de la Mărășești"*, O, 1978, 10; Bitte-Chiș-Sârbu, *Dict. scriit. Caraș*, *181-183*. *S.I.-J.*

MUNTEANU, Constantin (4.VII.1950, Sămășcani, j. Orhei), prozator. A studiat la Institutul de Arte din Chișinău (1973-1976) și la Institutul de Literatură „Maxim Gorki" din Moscova (1977-1980), fără a le absolvi. Va funcționa ca redactor la „Tinerimea Moldovei", va fi angajat la Filarmonica din Chișinău și apoi redactor-șef la Moldova Film. Debutează cu volumul de nuvele *Maica Maria* (1983), care se impune prin vioiciunea narațiunii, naturalețea dialogurilor și predilecția pentru stilul oral. În romanul *Livada cu nuci albaștri* (1985) **M.** încearcă o narațiune mai complicată, cu digresiuni etice, dar fără a face o analiză a tribulațiilor morale ale protagonistului, finalul romanului fiind retoric, declarativ, neconvingător. Este autorul scenariilor pentru filmele *Portița* (1990), *Umbre* (1993) ș.a.

SCRIERI: *Maica Maria*, Chișinău, 1983; *Livada cu nuci albaștri*, Chișinău, 1985; *A fluierat în timpul Evangheliei*, București, 2003.

Repere bibliografice: Mihai Cimpoi, *Timpul real și cel probabil la debutanți*, LA, 1983, 15 decembrie; Ion Ciocanu, *Dreptul la critică*, Chișinău, 1990, *210-223*; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *230*. *I.C.*

MUNTEANU, Constantin A. (19.I.1919, Muncești, j. Lăpușna – 3.III.1981, București), poet și prozator. A absolvit Facultatea de Drept a Universității din București. După debutul ce s-ar fi produs în 1938, **M.** colaborează cu versuri și proză la „Cuvânt moldovenesc", „Albina", „Basarabia literară", „Raza literară", „Atelier literar", „Cadran", „Universul copiilor", „Pogonici", „Familia", „România literară" ș.a. Debutează editorial cu placheta *Decebal la Vadul lui Vodă* (1940), semnată A.-Diana Cortes. Până în 1947 îi mai ies de sub tipar paisprezece plachete și volume de proză, unele iscălite cu pseudonimele A.-Diana Cortes, Antim Basarab Cortes, Ag al Kamun, Tytan de Kamuty. În anii '50-'70 izbutește să mai publice câteva cărticele de versuri pentru copii. Alte manuscrise, oferite mai multor edituri, au rămas nepublicate.

Filonul principal al scrierile lui **M.** este cel patriotic. De la primele plachete și până la publicațiile destinate copiilor și adolescenților sunt invocate figurile lui Decebal, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul ș.a. În poeme, cele mai multe ode sau balade, transpare chipul martirizat al Basarabiei („Sfântă Mare Martiră Basarabie"), se perindă cetățile ei multîncercate – Tighina, Soroca, Hotin, Ismail, Chilia –, precum și codrii seculari ai Orheiului, pământul îmbelșugat, scăldat în lacrimi și sânge: „Țară de răni, de lacrimi, de sânge, / Țară de mucenici, / Țară de iubiri netălmăcite, Dragostea mea – Basarabie!" (*Țară de mucenici*). În culegerile de poezii, ce dezvăluie atât tragismul ocupării Basarabiei de „deavoli cu stea în frunte" (*Țară de martiri și de profeți*, 1942), cât și al războiului devastator, este semnificativă frecvența în titluri a cuvântului „sânge": *Pecetea sângelui*, *Nopțile sângelui*, *Buciumă sângele*, *Stropi de sânge* etc. Destinul Basarabiei este permanent raportat la destinul vitregit al întregii țări: „Te-arată, Mare, Decebal, / Și-ți spurcă sfânta sabie / Cu două aprige tăișuri –/ Unul pe Someș și Trei Crișuri, / Altul, pe Nistru, sus pe mal, / Să nu stăm singuri în furtună / Cu Doamna Basarabia" (*Decebal la Vadul lui Vodă*). Trecutul și prezentul, legenda și istoria, imaginarul și realul, soarta țării și soarta lumii se întâlnesc în ritm de colindă populară: „Colindă, colindă / Poposiră-n tihnă, / Crai înalți de-o șchioapă, / Cu obraji de ceară, / În ajun sub seară / [...] Că în umbra nopții, / Stau la pândă lupii / Slujitorii Morții / Împrejurul stânii / [...] Trădătorii lumii, / Adunați cu lașii, / Din taigaua rece / Și din Kazahstan, / Spre Munceștii noștri, / Își îndreaptă pașii" (*La Muncești*). După 1945, refugiat în România, **M.** își schimbă atitudinea de tribun în aceea de filosof-sihastru. Poezia, păstrând însemnul tragicului, devine contemplativă, de un lirism concentrat, metaforei revenindu-i totuși rolul preponderent. Cuvântul de referință în *Vestala neagră* (1945) este „tăcere" (*Poarta tăcerii*, *Templul tăcerii*, *Două tăceri*): „Două fulgere, ieri, / Atât am rămas? Răstignite tăceri? / Râșnit între pietrele anilor, / Cascade de pulbere nărui / [...] Alături, în cremene, / Stăruim, / Tăcere albă lângă neagră tăcere" (*Două tăceri*). Poetul, aidoma lui Homer cel orb, își revede numai în amintiri „colțul de țară" părăsit. Vestala antică se preschimbă în „autohtona" Sfânta Vineri, care dă pribeagului posibilitatea a se găsi pretutindeni, de a trece „din loc în loc, / Din timp în timp, / Din țară în țară, / Peste nedrepte impuse hotară" (*Vestala*). Nostalgia pentru pământul natal e prezentă și în culegerea *În cumpănă în fiecare seară* (1947), în care sunt incluse însemnările unui misterios și exotic Tytan de Kamuty: micronuvele, maxime, precepte morale, poeme în proză. Versurile din *Potirul profanat* (1946) și *Spre oază. În marmora neagră* (1947) reprezintă punctul de sus al literaturii lui **M.** Rădăcinile folclorice sunt susținute de reconsiderarea propriei vieți prin prisma baladei populare *Meșterul Manole*: „Sunt eu Manole, Meșterul / Sunt eu același cutezător zidar / Care-am pornit în zadar / Cel mai mare templu lui Dumnezeu?" (*Manole, meșterul*). Sacrificiul dragostei pare a fi și el zadarnic: „În zori, / Peste inima, fără tine rămasă, / Goală, / Se înalță trufașa catedrală, / Oare dac'aș săpa în temelie, / Ana, / Te-aș mai putea scoate la lumină, / Vie?" (*Ana*). Impactul dintre „a fi" și „a nu fi" îl face pe poet să declare că ar accepta „nemurirea ca pe-un blestem" (*Acceptând*). Nu întâmplătoare este și alegerea „marmorei negre" pentru înălțarea unui simbolic monument al „nemuririi". Reluând într-o proiecție personală motivul Meșterului Manole, **M.** creează o poezie

memorabilă: „Cu dalta dezbrăcată de mâna mea, / Marmora neagră rămâne tot ea, / Tot neagră și dură, / Tot neagră și pură, / Parcă mai neagră, parcă mai grea. / Discretă, lumina / O sărută pe gură. // Pură și neagră, neagră și grea, / Mai neagră și dură, / Marmora neagră mereu e mai ea. / Și numai pe mine mă vrea" (*Marmora neagră*).

SCRIERI: *Decebal la Vadul lui Vodă*, Chișinău, 1940; *Porunci domnești...*, Iași, 1941; *Țară de martiri și de profeți*, [Chișinău], 1942; *Buciumă sângele*, [Chișinău], 1942; *Caravana luminelor*, Iași, [1943]; *Meleag străbun*, Iași, 1943; *Protiv. Verboten*, Focșani, [1943]; *Deocheatul*, Lugoj, 1944; *Ereditate*, Lugoj, 1944; *Vestala neagră*, pref. Virgil Petrovici, Lugoj, 1945; *Nu-s drumuri înapoi?*, Lugoj, 1946; *Potirul profanat*, Lugoj, 1946; *În cumpănă în fiecare seară*, Găvojdia, 1947; *Spre oază. În marmora neagră*, Găvojdia, 1947; *Ghicitori*, București, 1954; *Scrisoare către Moș Gerilă*, București, 1964; *Stele mici pentru pitici*, București, 1968; *Poezii și ghicitori pentru preșcolari*, București, 1971; *Rodia de aur*, București, 1973.

Repere bibliografice: Andrei Ciurunga, *C.A. Munteanu*, RL, 1981, 14, Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *151*; Alexandru Darie, *Mireasa de peste Prut*, București, 1994, *102*. *E.H.*

MUNTEANU, Cornel (9. IV. 1956, Cetatea de Baltă, j. Alba), critic și istoric literar. Este absolvent al Liceului „Horia, Cloșca și Crișan" din Abrud și licențiat în filologie română-franceză la Universitatea din Suceava (1982). Își susține doctoratul cu teza *Pamfletul ca literatură* la Universitatea „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca (1997) și este cadru didactic la Facultatea de Litere a Universității de Nord din Baia Mare. În 1994 a fost detașat la Catedra de filologie română a Universității „Eötvös Lorand" din Budapesta. A colaborat la „Steaua", „Jurnalul literar", „Tribuna", „Poesis", „Familia", „Solstițiu" ș.a. A debutat editorial cu volumul *Marin Preda. Fascinația iubirii*, apărut în 1996.

M. este autorul câtorva monografii dedicate unor prozatori români contemporani — *Marin Preda. Facinația iubirii, Romulus Guga. Polifonia unei voci* (1998) și *Laurențiu Fulga* (2001) —, scrieri care atestă incontestabile calități de analist. Cartea despre Laurențiu Fulga este un comentariu notabil asupra operei scriitorului, biografiei acordându-i-se doar câteva pagini. Capitolele *Sub zodia lui Marte* și *Fantasticul – coordonată majoră a prozei lui Fulga* sunt cele mai dense, caracterizându-se printr-un discurs clar și comentarii pertinente și convingătoare. O atenție deosebită se acordă prozelor fantastice, considerate și cele mai izbutite, criticul studiindu-le din perspectivă „relației metafizice dintre eros și tanatos". Încearcă totuși să recupereze și prozele mai puțin realizate ale autorului comentat. Astfel, noutatea romanului *Steaua Bunei Speranțe* ar consta în „cultul pentru dragoste, înțeleasă în sens larg, drept apropiere între oameni, indiferent de scopurile ce i-au antrenat în război și deasupra oricăror determinări naționaliste". *Pamfletul ca discurs literar* (1999) este un studiu teoretic și critic despre un fenomen literar aproape ignorat astăzi. Autorul vrea să epuizeze (și de cele mai multe ori reușește) toată „problematica de esență" a pamfletului: mecanism, paradigme, procedee, variante formale, structură etc. Pornește de la ideea că „pamfletul românesc ca *literatură* se naște din proza jurnalistică" și comentează copios atât autori români, cât și străini. Specia e studiată de la apariția ei, ajungându-se la concluzia că „abia cu Ion Heliade-Rădulescu, Gr. Alexandrescu, Eminescu, Caragiale, A. Bacalbașa putem vorbi de conștiința «artizanală» a unei literaturi pamfletare". **M.** are în atenție și (re)definirea pamfletului din perspectiva celor mai actuale teorii despre text și genurile literare. În capitolul intitulat *Zonele de contact* pamfletul e studiat ca artă a elocinței, e raportat la presă, iar când e apropiat de polemica literară se conchide că „în mare parte, o istorie *critică* a literaturii române ar trebui să devină o istorie a polemicilor în zona literaturii; acestea dau pulsul și dinamica ideilor în contextul cultural în care se manifestă un scriitor sau altul". Capitolul *Paradigmele pamfletului* este rezervat unei descrieri „decodificatoare" a pamfletului și unei „anatomii" date de invarianții modali (adică satira, parodia, ironia etc.). Pentru a-și susține demonstrația, autorul recurge la nume reputate, ca Roman Jakobson, Gérard Genette, Marc Angenot, Tzvetan Todorov ș.a. În căutarea valorii estetice și a literarității pamfletului se întreprinde un excurs prin toată literatura română, preferându-se, pentru exemplificări și comentarii, perioada pașoptistă și cea interbelică. *Pamfletul ca discurs literar* se impune ca o lucrare erudită, minuțios elaborată.

SCRIERI: *Marin Preda. Fascinația iubirii*, București, 1996; *Romulus Guga. Polifonia unei voci*, Târgu Mureș, 1998; *Pamfletul ca discurs literar*, București, 1999; *Laurențiu Fulga*, Cluj-Napoca, 2001; *Lecturi neconvenționale*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Gheorghe Glodeanu, *„Pamfletul ca discurs literar"*, JL, 2000, 1–2; Dan Mănucă, *Dificultățile pamfletului*, CL, 2000, 3; Al. Ruja, *Teoria pamfletului*, O, 2000, 5; Petraș, *Panorama*, *429–431*; Săluc Horvath, *„Lecturi neconvenționale"*, „Nord literar", 2003, 4. *L.Cr.*

MUNTEANU, Donar (16.VI.1884, Podu Bărbierului, j. Dâmbovița — 1972, București), poet. **M.** a făcut școala primară în comuna natală, unde tatăl său, originar din Munții Apuseni, era învățător. Cursul secundar l-a urmat la Colegiul „Sf. Sava" din București, după care s-a înscris la Facultatea de Drept a Universității bucureștene, pe care a absolvit-o în 1909. Intrat în magistratură, va peregrina prin Piatra Neamț, Iași, Caliacra, Muscel, Brăila, Sibiu, Odorhei, Târgu Mureș, Deva, Chișinău ș.a. În 1937 este numit director general al penitenciarelor, iar anul următor — membru în Consiliul Legislativ, post pe care îl deține până la pensionare, în 1945. Încă de pe băncile școlii frecventează cercul lui Al. Macedonski, care îi publică în 1902 primele versuri, apoi și proză, în „Forța morală". Ulterior, deși scrie puțin, numele îi apare într-o mulțime de periodice, printre care „Tribuna literară", „Cronica", „Secolul", „Observatorul", „Analele literare și științifice", „Toamna", „Românul literar", „Românul din Ardeal", „Revista literară", „Revista celorlalți", „Convorbiri critice". În 1904 tânărul scoate revista „Pleiada", dispărută după al doilea număr. Editorial, debutează cu placheta *Aripi negre* (1909), sumarul, organizat altfel, fiind reluat integral în *Aripi fantastice* (1925), alături de câteva piese noi, apărute în „Adevărul literar și artistic". Alte poezii, îndeobște sonete, sunt găzduite începând din 1930 în „Gândirea", „Viața

Basarabiei", „Cele trei Crișuri", „Revista Fundațiilor Regale", mai târziu constituind volumul *Simfonia vieții* (1943). După exact un sfert de veac, poetul dădea în „Iașul literar" pagini de amintiri dintr-un volum „în pregătire", ce trebuia să se intituleze *Despre Alexandru Macedonski, despre alți poeți și despre mine, din Bucureștii patriarhali*, dar care nu s-a mai tipărit.

Frecventarea asiduă a cercului macedonskian a făcut ca **M.** să nu se alăture sămănătoriștilor, de care îl apropiau originea, temperamentul și experiențele. Însă discipolul nu și-a urmat maestrul pe drumul ce ducea către simbolism. Stări de spirit specifice vremii, unele aproape bacoviene, sunt prinse, în poeme precum *Suflet gol, Sonete de iarnă, Clamavi in deserto, În parc, Palinodie, Imagini sumbre* ș.a., cu mijloace vechi, romantice, între care un loc deosebit îl ocupă culorile tari, antiteza, hiperbola, declamația grandilocventă. Poetul este fascinat și de unele figuri lirice romantice – marele damnat (*Cain*), titanul (*Pe Muntele Golgotha*) – ori de cazurile anormale, maladive (somnambulismul – în *Lunatic* „după Rollinat" sau debutul demenței – în *Spre nebunie*), amintind oarecum de viziunile lui E. A. Poe. Atmosfera sumbră ar fi trebuit să prindă relief, prin contrast, și cu ajutorul unor scene bucolice, dar acestea nu ies din convențional (*În parc*) ori dintr-un idilic vag trimițând la G. Coșbuc (*Pastel*). Poeziile adăugate în volumul *Aripi fantastice*, mai ales *Între umbră și lumină, Fantome, Albastru, Nici sus, nici jos*, arată doar o mai bună stăpânire a uneltelor, nu și o sincronizare cu spiritul vremii. Conștient de propriile limite, după 1930 **M.** se va întoarce la singurele sale surse lirice mai profunde, pe care încearcă să le valorizeze prin forma fixă a sonetului și printr-o anume arhitectonică a cărții *Simfonia vieții*. Astfel, primelor trei cicluri le vor corespunde vârstele eului, particular și totodată generic: copilăria fericită în orizont rural, tinerețea cu flacăra erosului și cu entuziasmul trăit în preajma geniului, maturitatea cu înțelepciunea câștigată. Cel de-al patrulea ciclu închide bucla prin întoarcerea la copilărie, dar o și transcende ca revelație a raporturilor cu divinitatea. Dacă în ciclul *Zile de aur* sinceritatea vocii nu poate fi pusă la îndoială, totuși impresia de repetiție, de variație pe teme sămănătoriste persistă, numai rareori fiind diminuată de stilizarea tablourilor. *Cântece din flăcări* conține piese ce recompun un fel de roman al iubirii, cu momente variate, unele de o galanterie cam anodină, altele acuzând ecouri epigonice (o *Agonie* amintește de versurile lui D. Anghel). Notă aparte fac câteva texte în care erosul comun capătă irizații venind dinspre cel religios. În *Cântece din amurg*, eul liric dă rareori glas unei angoase a sfârșitului, încrezător fiind, pe de o parte, în supraviețuirea asigurată de poezie, pe de alta, în viața de apoi. Din acest ciclu, reține atenția mai ales *Templul cu șapte statui*, în care evocarea participativă a înmormântării maestrului adorat, Al. Macedonski, se împletește cu rezumate lirice ale celor mai cunoscute poeme ale sale. Ultimul ciclu, *Bisericuța neamului*, este organizat, la rându-i, în trei volete: cel dintâi este „liturgic-iconografic" (Nichifor Crainic), procedând la descrierea detaliată a picturii bisericuței din satul natal, văzută prin ochii copilului de altădată, apoi a uneia dintre slujbele religioase cardinale, cea a Învierii, sfârșitul acesteia formând al doilea volet, *Misteriosul stol*, iar ultimul, *Din vremea de demult*, este repovestirea legendei populare a călătoriei făcute de Dumnezeu și Sfântul Petru pe pământ. Simplitatea mijloacelor artistice utilizate, regăsirea stilizării populare, vibrația afectivă fac din *Bisericuța neamului* un poem al vechii evlavii țărănești și din **M.** un autentic poet religios.

SCRIERI: *Aripi negre*, București, 1909; *Aripi fantastice*, București, 1925; *Simfonia vieții*, București, 1943; *Bisericuța neamului*, București, 1943.

Repere bibliografice: [*Informații biografice*], „Anuarul magistraturei", 1928, 337; Gh. Dumbravă [Il. Chendi], *„Aripi negre"*, ȚA, 1909, 27; A.T., *„Aripi negre"*, VR, 1909, 6; [Mihail Dragomirescu], *„Aripi negre"*, CVC, 1909, 9; [Ovid Densusianu], *„Aripi negre"*, VAN, 1909, 9; Perpessicius, *Mențiuni și medalii critice*, „Mișcarea literară", 1925, 48; I. Foti, *„Aripi fantastice"*, „Viitorul", 1925, 25 septembrie; Lovinescu, *Scrieri*, IV, *470–471*; Const. Râuleț, *Amintiri: Donar Munteanu*, „Pământul", 1937, 168; Predescu, *Encicl.*, *575*; Nichifor Crainic, *Donar Munteanu, poet religios*, G, 1943, 4; Octav Sargețiu, *„Bisericuța neamului"*, VBA, 1943, 5; Traian Chelariu, *„Simfonia vieții"*, UVR, 1943, 23; D. Karnabatt, *Poetul „Simfoniei vieții"*, SE, 1943, 1693; Ion Șiugariu, *Viața poeziei*, Timișoara, 1999, *190–193*; N. Mihăescu, *Imagini lirice contemporane*, „Acțiunea", 1943, 835; Traian Vifor, *„Simfonia vieții"*, VAA, 1943, 796; Ciopraga, *Lit. rom.*, *117*, *290*; Micu, *Început*, *111*; *Dict. scriit. rom.*, III, *311–312*. *V.D.*

MUNTEANU, Eugen (18.VIII.1953, Seimenii Mari, j. Constanța), filolog, eseist și traducător. Este fiul Nicoletei (n. Cocor) și al lui Ilarion Munteanu, agricultori. Face școala generală în comuna natală, după care se înscrie la Liceul Teoretic nr. 4 din Constanța, pe care îl va absolvi în 1972. Între 1974 și 1978 frecventează cursurile Facultății de Filologie a Universității „Al.I. Cuza" din Iași, secția limba și literatura română – limbi clasice. Inițial predă limba și literatura română la o școală generală, apoi la Liceul Pedagogic din Iași, iar în 1983 devine cercetător la Centrul de Lingvistică, Istorie literară și Folclor (ulterior Institutul de Filologie Română „A. Philippide") din Iași, în colectivul de redactare a *Dicționarului limbii* române. În 1990 obține postul de lector la Catedra de limba română a Universității ieșene, iar după susținerea, în 1993, a tezei de doctorat *Influența modelelor clasice asupra limbii traducerilor românești din secolul al XVII-lea. Lexicul*, va deveni conferențiar, iar din 1999 profesor. Între 1995 și 1997 funcționează ca lector de limba română la Universitatea Paris IV-Sorbona, iar între 1999 și 2001, în calitate de cercetător invitat, la Institutul de Romanistică al Universității din Jena. Debutează cu articole și comentarii în 1977, la revista „Opinia studențească". Studii, cronici, traduceri comentate i-au mai apărut în „Cronica", „Caietele Eminescu", „Tribuna", „Anuar de lingvistică, istorie literară și folclor", „Analele științifice ale Universității «Al.I. Cuza»" (la care din 1995 este redactor responsabil), „Limba română", „Studii și cercetări lingvistice", „Limba română" (Chișinău), „Dacoromania" (Freiburg im Breisgau), „Contrapunct", „Revista română", „România literară", „Timpul", „Balkan-Archiv", „Revue de linguistique romane", „Romanische Sprachgeschichte" (Berlin–New York), „Idei în dialog" ș.a. A dat tiparului volumele *Studii de lexicologie biblică* (1995; Premiul „Timotei Cipariu" al

Academiei Române) și *Aeterna Latinitas. Mică enciclopedie a gândirii europene în expresie latină* (1997, în colaborare), precum și o suită de traduceri, îndeobște în ediții bilingve, cu ample studii introductive, note și comentarii, din literatura latină antică ori medievală, dar și din literatura franceză (Jean-Jacques Rousseau, Rivarol, Ernest Renan) ori din cea germană (Jakob Grimm). A colaborat, de asemenea, la ediții critice monumentale: H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch* (I-III ,1985-1987; Premiul „Timotei Cipariu" al Academiei Române), *Biblia de la București*, în seria *Monumenta Linguae Dacoromanorum* (I-III, 1988-1994; Premiul „B.P. Hasdeu" al Academiei Române).

Începându-și activitatea publicistică prin cronici literare și recenzii, eseuri și articole ce aprofundează unele aspecte ale poeziei românești clasice (Mihai Eminescu, G. Bacovia, Lucian Blaga, Ion Barbu), **M.** se va orienta în cele din urmă spre studii de istorie a filosofiei limbajului (preferințele mergând către Antichitatea târzie, Evul Mediu și către scolastici), dar și de filologie românească și de istorie a limbii române literare. Cercetările lui conturează câteva domenii de preocupări complementare, între care cele biblice ocupă un loc de prim-plan. Lucrarea *Studii de lexicologie biblică* propune o metodă nouă în abordarea textuală, interlingvistică, istorică și comparativă a lexicului de origine biblică al limbii române. Cunoașterea limbilor vechi (greacă, latină, slavonă, ebraică) și a câtorva limbi moderne i-au permis exegetului evidențierea unor interesante fenomene de transfer semantic și frazeologic din limbile „sacre" în limba română, produse în procesul de traducere. Comentariile ce însoțesc traducerile biblice publicate în seria *Monumenta Linguae Dacoromanorum* se caracterizează prin finețe a distincțiilor și bogăție a asociațiilor, prin rigoare și suplețe, minuție și lărgime de vederi, mobilitatea susținând un demers interpretativ doldora de erudiție. Admirator declarat al Evului Mediu latin și al filosofiei scolastice, **M.** s-a înscris în pleiada de tineri exegeți care după 1990 au contribuit la trezirea interesului pentru această zonă culturală. Tălmăcirile din Sf. Augustin (*De dialectica, De Magistro, Confessiones*), Plotin, William Ockam, Thomas de Aquino sau din Emmanuel Swedenborg se remarcă prin corectitudinea transpunerii, adecvarea terminologică, acuratețea expresiei și printr-o orientare constantă către sensibilitatea stilistică a cititorului modern. Amplitudinea și rafinamentul comentariilor ies în evidență și în versiunea românească a marii antologii de poezie medievală *Carmina Burana*, alcătuită împreună cu Lucia-Gabriela Munteanu. Întocmită în aceeași colaborare, *Aeterna Latinitas.* însumează aproape opt mii de sintagme, expresii, maxime, formulări memorabile etc. în limba latină (cele mai multe puțin cunoscute), fiind socotită cea mai completă lucrare de acest tip.

SCRIERI: *Studii de lexicologie biblică*, Iași, 1995; *Aeterna Latinitas. Mică enciclopedie a gândirii europene în expresie latină* (în colaborare cu Lucia-Gabriela Munteanu), Iași, 1997; *Enciclopedia Bibliei* (în colaborare), Cluj-Napoca, 1996. **Ediții:** *Monumenta Linguae Dacoromanorum. Biblia 1688*, I-III, Iași, 1988-1994 (în colaborare). **Traduceri:** Sf. Augustin, *De dialectica-Despre dialectică*, ed. bilingvă, București, 1991, *De Magistro-Despre Învățător*, ed. bilingvă, Iași, 1995, *Confessiones-Confesiuni*, ed. bilingvă, București, 2000; *Carmina Burana*, Iași, 1998 (în colaborare cu Lucia-Gabriela Munteanu); Thomas de Aquino, *De ente et essentia- Despre fiind și esență*, ed. bilingvă, Iași, 1998; Jean-Jacques Rousseau, *Eseu despre originea limbajului*, Iași, 1999; Emmanuel Swedenborg, *Despre înțelepciunea iubirii conjugale*, Iași, 1999; Jakob Grimm, Ernest Renan, *Două tratate despre originea limbajului*, Iași, 2001; Rivarol, *Discurs despre universalitatea limbii franceze, urmat de Maxime, reflecții, anecdote, cuvinte de duh*, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Lucia Wald, Alexandru Boboc, Daniel Barbu, *Trei opinii despre un eveniment editorial: Augustin, „De dialectica"*, „Universul cărții", 1991, 7; Tania Radu, *Augustin, „De dialectica"*, LAI, 1991, 10 august; Felicia Niță-Dumas, *Augustin, „De dialectica"*, ALIL, seria A, t. XXXIII, 1992-1993; Ioan Oprea, *Augustin, „De dialectica"*, AUI, literatură, t.XXXIX, 1993; Alexandru Gafton, *Un act de cultură autentică*, CRC, 1995, 10; Eduard Ferenț, *Actualitatea învățăturii din „De Magistro" de Sfântul Augustin*, CRC, 1995, 18,19; Liviu Antonesei, *Învățătorul dinlăuntru*, „Monitorul" (Iași), 1995, 120; 5; Ioana Gafton, *„Aeterna Latinitas"*, DL, 19 *„Audiență în cer"*, 98, 1; Dan C. Mihăilescu, *„Aeterna Latinitas"*, „22", 1998, 26; Adrian Papahagi, *„Aeterna Latinitas"*, RL, 1998, 48; Adriana-Maria Diac, *Jean-Jacques Rousseau, „Eseu despre originea limbajului"*, AUI, literatură, t. XLVIII, 2002. *V.D.*

MUNTEANU, Francisc (9.IV.1924, Vețel, j. Hunedoara – 13.IV.1993, București), prozator. Este fiul Iuliei Munteanu (n. Gomboș), croitoreasă, și al lui Francisc Munteanu, funcționar. După câteva clase de liceu, își câștigă existența ca ucenic lăcătuș la Reșița (1939-1940), muncitor la o fabrică de ciocolată (1940), ajutor într-un atelier de firme la Budapesta (1940-1942), marinar pe Dunăre (1944). În război, va fi luat prizonier atât de trupele germane (septembrie-decembrie 1944), cât și de cele sovietice (ianuarie-februarie 1945). Întors acasă, va fi redactor la „Orizonturi noi" (Arad, 1945), muncitor la o țesătorie din același oraș (1946-1947), redactor la „Patriotul" (Arad, 1947-1949), inspector general în Direcția Teatrelor din Ministerul Artelor și Informațiilor (1949-1951), salahor în piața bucureșteană Obor (1951-1953), regizor la Studiourile Cinematografice Buftea (din 1954). Debutează în 1951 cu schițe, în volumul *Mecanici și alți oameni de azi*, semnat împreună cu Titus Popovici. Într-un ritm susținut, în anii ce au urmat tipărește carte după carte, fără să-și facă griji pentru perenitatea prozei pe care o scrie. În 1950 i se joacă la Teatrul Național din București o dramă, *Sabotaj*, compusă după tiparul dramaturgiei sovietice. Nuvela *Lența* și romanul *În orașul de pe Mureș* (Premiul de Stat) sunt publicate în 1954. Alte culegeri de schițe și nuvele, mai multe romane – *Statuile nu râd niciodată* (1957), *Fericitul negustor* (1957), *Reîntoarcerea* (1967), *Încotro?* (1970), *Dacă toți copacii ar fi la fel* (1977), *Filiera Prahova* (1982) ș.a. – și memorialistica din *Oameni, fapte, amintiri* (I-II, 1981-1985) completează o bibliografie personală amplă, dar care ratează șansa de a deveni o operă. Menționabile, în afara conformismului politic, sunt scenariile filmelor *Valurile Dunării* (în colaborare cu Titus Popovici), *Pistruiatul*, *Roșcovanul*, *Hoțul*. A colaborat la „Contemporanul", „Flacăra", „Gazeta literară", „Iașul literar", „Steaua", „Tribuna", „Viața românească" ș.a

Mult comentat în epoca proletcultismului, întrucât aborda teme „centrale", „de cea mai acută actualitate", înfățișând mediul industrial, satul în curs de transformare socialistă, conturând chipuri de muncitori și țărani, procese de restructurare morală în climatul noii societăți, dar și de involuție sufletească prin refuzul de integrare în acest climat, **M.** este astăzi uitat, fie și parțial pe nedrept. Cu toată superficialitatea și facilitatea, cu tot senzaționalismul ieftin, literatura lui învederează câteva calități. Ceea ce conferă interes mai cu seamă prozei lui scurte nu e relevarea — convențională și schematică — a activității comuniștilor, descrierea „realizărilor socialiste", ci pictura de medii, de climate, îndeosebi de medii periferice, înecate în mizerie, cu lume interlopă, cu figuri picarești, printre care apar exemplare ce amintesc de umanitatea gorkiană. Un volum reprezentativ rămâne *Hotel Tristețe* (1957). Titlul reproduce alterat denumirea unui hotel arădean, denumire ce tocmai prin alterare rezumă starea de spirit a populației din cartier. Prin ștergerea unei litere de pe firmă, Hotel Triest a devenit Hotel Trist, iar localnicii îi spun Hotel Tristețe. Pentru relevarea condiției multora dintre localnici, iată doar câteva situații, care se regăsesc și în alte scrieri ale lui **M.** Un cerșetor stă în fața catedralei catolice cu mâna întinsă. E dus acolo dimineața și readus acasă seara, de un copil, pentru cinci lei, prețul unei pâini negre. De frică să nu fie furat, cerșetorul scotocește buzunarele copilului și îl caută în gură. Un tinichigiu e nevoit să vândă masa și paturile din casă în contul chiriei. Ducându-și copiii la azil, unde nu sunt primiți, de vreme ce au un părinte, nenorocitul se sinucide, pentru a le crea „calitatea de orfani". Un sculptor în lemn, rămas șomer, încearcă într-o noapte să fure dintr-o prăvălie. Prins, e bătut și lăsat în nesimțire la marginea străzii. Un copil își câștigă existența ca hamal, altul strânge de pe jos mucuri de țigări pentru tatăl său, căruia nu îi e frică de îmbolnăvire de pe urma lor, întrucât oricum e tuberculos. O povestire dintre cele mai mișcătoare este *O felie de pâine*. Evadând, în timpul războiului, dintr-un tren horthyst cu deținuți politici, un tânăr primește de la un rabin, într-o batistă, ceva ca o felie de pâine, cu povața de-a o ține înfășurată până în clipa când i se vor fi istovit, de foame, toate puterile. Rătăcind zile întregi prin pusta ungară, tânărul nu desface batista decât ajuns la Budapesta, în sânul familiei. În loc de pâinea menită a-i menține certitudinea că, la maximă nevoie, are ce mânca, el găsește înăuntru o... așchie. Detașându-se de celelalte romane ale sale, în care notația realistă acută, plecând de la propria experiență de viață, observația caracterologică mai mereu adecvată, tablourile realizate prin înfățișarea colorată, pitorească a mediilor sociale și a unor tipuri umane insolite, memorabile, este umbrită, uneori chiar alterată de conformism politic și de locurile comune ale discursului realist socialist, *Scrisori din Calea Lactee* (1989) încearcă să surprindă, într-o ambițioasă construcție romanescă, ultimele convulsii și sfârșitul regimului Ceaușescu.

SCRIERI: *Mecanicul și alți oameni de azi* (în colaborare cu Titus Popovici), București, 1951; *Lența*, București, 1954; *În orașul de pe Mureș*, București, 1954; *Ciocârlia*, București, 1955; *Scrisoarea*, București, 1955; *A venit un om*, București, 1956; *Statuile nu râd niciodată*, București, 1957; *Fericitul negustor*, București, 1957; *Hotel Tristețe*, București, 1957; *Cerul începe la etajul 3*, București, 1958; *Nuvele*, București, 1959; *Terra di Siena*, București, 1962; *Prietenul meu Adam*, București, 1962; *Hotel Tristețe și alte povestiri*, București, 1965; *Reîntoarcerea*, București, 1967; *Profesorul de muzică*, București, 1968; *Încotro?*, București, 1970; *Testamentul și alte povestiri*, București, 1972; *Strada semaforului*, Cluj, 1972; *Pistruiatul*, București, 1976; *Dacă toți copacii ar fi la fel*, București, 1977; *Roșcovanul*, București, 1979; *Profesorul de muzică*, București, 1979; *Hoțul*, București, 1980; *Povestiri de război*, București, 1980; *Oameni, fapte, amintiri*, I–II, București, 1981–1985; *Filiera Prahova*, București, 1982; *Patru zile fierbinți*, București, 1983; *Dincolo de ziduri*, București, 1983; *Cocorii zboară fără busolă*, București, 1984; *Prințesa din Șega*, București, 1985; *Barajul*, București, 1986; *Sonata în re major*, București, 1987; *Scrisori din Calea Lactee*, București, 1989. **Traduceri:** Lehel Szeberenyi, *Se urnesc munții*, București, 1954 (în colaborare cu Ben Corlaciu).

Repere bibliografice: Al. Oprea, *Însemnări despre proza lui Francisc Munteanu*, VR, 1955, 6; Vera Călin, *Pornind de la clasici*, București, 1957, 54–74; Iosifescu, *Drumuri*, 5–31; Ion Vlad, *Francisc Munteanu*, ST, 1958, 7; Al. Andriescu, *„Cerul începe la etajul 3"*, IL, 1958, 11; Georgescu, *Încercări*, II, 68–84, 163–170; Mihail Petroveanu, *„Cerul începe la etajul 3"*, GL, 1959, 20; Dumitru Micu, *Romanul românesc contemporan (1944–1959)*, București, 1959, 307–315; Damian, *Direcții*, 299–319; Ion Vitner, *Prozatori contemporani*, I, București, 1961, 251–260, *passim*;

Oprea, *Mișcarea, 95-100;* Marian Popa, *„Reîntoarcerea"*, LCF, 1968, 1; Liviu Petrescu, *„Strada semaforului"*, RL, 1972, 26; Ion Bălu, *Tinerețea unui prozator*, RL, 1982, 29; Petre Sălcudeanu, *Francisc Munteanu – 60*, RL, 1984, 15; Radu, *Pagini, 70-72;* Simuț, *Incursiuni, 29-33;* Micu, *Ist. lit., 478; Dicț. scriit. rom.*, III, *312-314;* Popa, *Ist. lit.*, I, *1029.* *D.Mc.*

MUNTEANU, Gavriil (1812, Vingard, j. Alba – 28.XII.1869, Brașov), cărturar și traducător. Cu tatăl său, cantor la biserica din sat, deslușește primele slove. E dat la învățătură la Alba Iulia, unde face școala normală și liceul (1823-1830), iar între 1831 și 1834 urmează la Cluj cursuri de filosofie și drept. Cum nici o perspectivă sigură nu i se deschide în Transilvania, pleacă la București (1835), unde capătă un post de prefect de studii la internatul înființat de curând la Școala de la „Sf. Sava". Din 1836 este profesor la Seminarul de pe lângă Episcopia Buzăului; demisionează în 1844, plecând la București. În 1845 se găsea, ca inspector și profesor, la Seminarul din Râmnic, apoi la mănăstirea Bucovăț. Fiind scos din slujbă ca urmare a participării la revoluția de la 1848, se întoarce în Transilvania. În urma intrării armatei ungare, se vede nevoit să plece iarăși, dar se înapoiază nu peste multă vreme, instalându-se la Brașov. Colaborează la publicațiile de acolo, făcând parte din comitetul de redacție al „Gazetei Transilvaniei" (1860-1861), unde semnează „cronica străină". Prin articole și documente, ca și prin scrieri pledează cauza românilor ardeleni, apărând totodată (cum făcuse și în ziarul „Bucovina") mișcarea de la 1848. După înființarea Gimnaziului Român Greco-Ortodox din Brașov, lucrează aici, pe parcursul a două decenii, ca profesor, din 1853 devenind director al instituției. Câteva versuri originale publică în „Telegraful român". În 1866 este primit în Societatea Academică Română. În ultimii ani ai vieții, **M.**, fire depresivă, suspicioasă, se cufundă tot mai mult în melancolie, persecutat de obsesii mistice.

M. a fost, întâi de toate, un pedagog. În diverse programe gimnaziale i s-au tipărit lucrări pe teme de învățământ și de lingvistică. A întocmit manuale școlare, iar împreună cu George Barițiu, un dicționar german-român. Mai multă însemnătate prezintă *Gramatica română* (1860-1861). În discursuri, disertații (unele reproduse în „Foaie pentru minte, inimă și literatură"), **M.**, membru în comisia filologică transilvăneană, argumentează pe larg romanitatea limbii române, declarându-se pentru o ortografie etimologică. În articolul *Purismul în limba română*, inserat în „Revista română", el cere înlăturarea cuvintelor de origine nelatină și înlocuirea lor prin vocabule culese din cărțile vechi sau existente în graiurile românilor din toate provinciile. Bun cunoscător al literaturii bisericești, **M.**, întovărășit cu ierodiaconul Dionisie Romano, scoate o „gazetă religioasă și morală", „Vestitorul besericesc" (1839-1840). Scrieri morale în fond, subsumându-se concepției sale pedagogice, sunt *Meditații religioase* (I-II, 1839-1840) și *Urmare lui Iisus Hristos* (1845), o traducere corectă din Thomas a Kempis, accesibilă, deși într-o limbă latinizată. O altă tălmăcire este aceea a biografiei „fericitei Macrina", după episcopul Grigorie al Nyssei (Sibiu, 1868). Din germană transpune, fără a o tipări, *Încurcătura* de August von Kotzebue, apoi, surprinzător în raport cu preocupările sale, *Suferințele junelui Werter* de Goethe (1842). Traduceri notabile, însoțite de prefețe, comentarii și note, sunt cele din Tacit, Suetoniu și Horațiu. O cultură națională, susține **M.**, trebuie neapărat să aibă la bază clasicismul antic.

Traduceri: *Meditații religioase*, I-II, Buzău, 1839-1840; Goethe, *Suferințele junelui Werter*, București, 1842; Thomas a Kempis, *Urmare lui Iisus Hristos*, București, 1845; Tacit, *Viața lui C.J. Agricola*, Brașov, 1858, *Germania sau Situațiunea, datinele și popoarele ei*, Sibiu, 1864, *Opurile lui...*, postfață G. Barițiu, Sibiu, 1871; Suetoniu, *Viața a XII imperatori*, pref. trad., Brașov, 1867; Horațiu, *Odele și epodele lui...*, pref. trad., Iași, 1868.

Repere bibliografice: Aron Pumnul, *Gavriil Munteanu*, în *Lepturariu rumânesc cules den scriptori rumâni*, IV, partea II, Viena, 1865, *40-42;* Iorga, *Ist. lit. XIX*, I, *287-288;* G. Bogdan-Duică, *Relativ la G. Munteanu*, „Țara Bârsei", 1930, 1; Ion Gherghel, *Goethe în literatura română*, București, 1931, *90-96; Cărturari brașoveni, 150-151;* Gabriel Cocora, *Peneluri și condeie*, București, 1978, *41-49; Dicț. lit. 1900, 595-596;* Rusu, *Membrii Academiei, 355-356.* *F.F.*

MUNTEANU, George (14.IV.1924, Bravicea-Orhei – 8.XI.2001, București), critic și istoric literar. Este fiul Xeniei (n. Stratan) și al lui Simion Munteanu, țărani. Urmează cursurile primare la Bravicea, Școala Normală la Cluj (între profesori, Eugen Todoran) și în paralel Liceul „Gh. Barițiu", ambele absolvite în 1946, apoi Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj, unde îi are profesori pe I. Breazu, D. Popovici, Liviu Rusu, D. D. Roșca și Lucian Blaga. Se consacră carierei universitare: preparator, asistent (1951) și lector (1959) la Catedra de istoria literaturii române a Universității clujene. Din 1960 este transferat la Universitatea din București. Predă până la pensionare (1989) cursul *Epoca marilor clasici*. În 1973 obține titlul de doctor în filologie cu teza *Hyperion (Viața lui Eminescu)*, publicată în același an. Între 1969 și 1971 funcționează ca lector de română la Universitatea din Montpellier. Din 1990 activează ca profesor la Facultatea de Filologie a Universității „Hyperion" din București. Paralel cu munca didactică, deține în primii douăzeci de ani de activitate o seamă de funcții în presa literară: cronicar (1948-1950) la „Lupta Ardealului", unde și debutează, redactor (1949) al paginii culturale a ziarului, redactor-responsabil al secției de critică și istorie literară la „Almanahul literar" și la „Steaua" (1950-1960), redactor al paginii literare a „Contemporanului" (1960-1968). Colaborează la principalele reviste literare din țară.

Micromonografia *B. P. Hasdeu* (1963), cea dintâi carte a lui **M.**, se remarcă prin câteva trăsături ce vor fi confirmate de lucrările care au urmat: bogăția și rigoarea informației, interesul pentru ideologia literară și pentru palierul teoretic al cercetării, atenția acordată metodei adecvate la text. Tinzând spre interdisciplinaritate și utilizând o paletă amplă de strategii critice mai vechi sau mai recente (istoristă și pozitivistă, stilistică, structurală, psihanalitică, tematistă, sociologică, antropologică, semiotică), istoricul literar își va lărgi accesul la text, ajungând la ceea ce Edgar Papu avea să numească pansemantism. Lectura superficială, care își neglijează obiectul

declanșează resortul polemic necruțător al lui **M.**. Pentru revelarea pansemantismului, el propune trei tipuri de lectură, conjuncte și complementare: textuală („la nivelul epidermei textului"), contextuală (în vederea dezambiguizării) și subtextuală (pentru identificarea funcției aluzive și a „arheologiei" cuvintelor). Istoricul literar disociază între o biografie exterioară și una interioară, aceasta din urmă urmărind felul în care aleatoriul vieții (al biografiei exterioare) este „redimensionat [...] după cerințele creației". Deși marcat de ideologizarea discursului critic după metoda realismului socialist (eului liric i se cere „tipicitate", iar poeziei „«eroi» care-s purtători ai moralei înaintate"), volumul *Atitudini* (1966), ce reflectă activitatea criticului de la „Steaua", cuprinde și studii rezistente la eroziunea timpului: o sinteză erudită privind anii de formație ai lui I. Heliade-Rădulescu, pledoaria antidogmatică în favoarea subiectivității și a dramatizării (= problematizării) lirismului. *Sub semnul lui Aristarc* (1975) reprezintă o justificare a pozițiilor de principiu, teoretice și indică totodată stabilirea cvasidefinitivă și exclusivă a lui **M.** în perimetrul marilor clasici. Anterior, *Hyperion* (I, *Viața lui Eminescu*, 1973; Premiul „B.P. Hasdeu" al Academiei Române) indica hotărât această deplasare a interesului. Venind după biografia lui G. Călinescu, noua „viață" se impune prin bogăția și acuratețea documentației. Autorul a investigat exhaustiv manuscrisele și publicistica poetului, arhiva Junimii, mărturiile din epocă, contribuțiile predecesorilor în eminescologie, lucrarea urmând riguros și amănunțit cronologia. Traiectul existențial al poetului ar fi supus dialecticii „eonilor" „htonic" și „astral" („contemplativ", al „nemarginilor de gândire"). Acestei perspective de sus i se subsumează o serie de (re)interpretări ale unor fapte biografice: relația cu tatăl, pe care **M.** îl percepe ca pe un „romantic" (imagine opusă celei acreditate, de ins pozitiv și mărginit), experiența erotică originară (pentru copila de la Ipotești), relația formativă cu Mihail Pascaly, boala și „pariul cu existența" pe care suferința îl provoacă, stimulând eonul contemplativ, episoadele pedagogului care descoperă, catalizează și îndrumă talente („vânătoarea de oameni") ș.a. Discutabilă este — cum au observat toți comentatorii cărții — interpretarea relației poetului cu Titu Maiorescu, nu o dată ironizat de biograf. Lucrarea a obținut sufragiile entuziaste ale lui Mircea Eliade („pentru întâia oară înțeleg viața lui Eminescu", mărturisește savantul într-o scrisoare) și Edgar Papu (prima „biografie metafizică a poetului"). Seria deschisă de *Viața...* trebuia să continue cu biografia interioară. O primă aproximare a acesteia e de găsit încă în *Sub semnul lui Aristarc* și se cuvine așezată la un loc cu sintezele ulterioare din *Istoria literaturii române*, volumul I: *Epoca marilor clasici* (1980) și *Eminescu și eminescianismul* (1987), împreună cu care alcătuiește un ansamblu. Sunt redefinite cultura poetului (rolul capital, de suprem model, al lui Shakespeare), viziunea lui tragică (nu pesimistă, cum sună clișeul încetățenit) rezultată din tensiunea ontic-antropologic (absolutul ființei — finitudinea conștiinței umane) și rațiune — afect, tensiune rezolvată de „dorul nemărginit" ce leagă, în chip reprezentativ românesc, umanitatea de univers. Opera este percepută în structuri,

„sensibilul", „inteligibilul" și „imaginarul" fuzionând în logos. Este valorizată gândirea mitică a poetului, prin apelul la logica dinamică a contradictoriului (Ștefan Lupașcu). Imaginarul subordonează sensibilul și inteligibilul, integrând și polii antinomici ontic (principiul) — antropologic („formele"). *Sub semnul lui Aristarc* anticipează *Istoria...* printr-o serie de studii cum ar fi cel despre „metafora «drumului»" la Ion Creangă, teatrul comic al lui I.L. Caragiale (o analiză structurală temperată), Ioan Slavici (abordat din perspectivă psihanalitică). Micromonografia *Introducere în opera lui Ion Creangă* (1976) uzează de conceptul „natură sintetizatoare", folosit în cazul lui Eminescu (și apoi și al celorlalți mari clasici). „Nucleul emblematic" al sintezei înfăptuite de Creangă stă în hazul de necaz și în isteține, în competiție homerică cu prostia. Alte contribuții exegetice se referă la cultura și filosofia povestitorului, la aspectul de bildungsroman al unor narațiuni, la metafora (centrală) a drumului și la motivul lumii ca spectacol, la lirism și la romantismul subiacent al întregii opere. Unele afirmații sunt excesive și extravagante (Creangă ar fi „unul dintre ctitorii prozei de analiză"), iar polemismul nu se justifică întotdeauna. *Istoria literaturii române* este o lucrare fundamentală, conținând binevenite schimbări de accent. La capitolul despre Titu Maiorescu se insistă asupra anilor de formare și de afirmare, este subliniată pasiunea pentru psihologie și scos în evidență, ca numitor comun al inițiativelor criticului,

spiritul latin de organizare și clarificare: Maiorescu e „ființa menită să pună rânduială în toate" (acesta ar fi maioriscianismul însuși). La capitolul consacrat lui I.L. Caragiale sunt puse în valoare ignoratele proze de la „Ghimpele" și „Calendarul Claponului" și farsa *D-ale carnavalului*, iar personalitatea de scriitor a lui Ioan Slavici este văzută ca fiind atrasă de două „chemări" definitorii: a „bătrânilor" (coborârea în „psihea" colectivă) și a „muntelui" (atracția călătoriei). **M.** amendează și periodizarea epocii marilor clasici, care în opinia lui se circumscrie anilor 1866–1886, în vreme ce Junimea cunoaște epoca de început între 1863 și 1871, iar pe cea de glorie de la 1871 la 1886. Imaginea finală a marilor clasici e rezultatul unei perspective antropologice, potrivit căreia „romanticitatea" nu se rezumă la stil, ci reprezintă un mod al umanității de a se înscrie în univers. O serie de studii introductive și prefețe (la Cezar Bolliac, B.P. Hasdeu, Eminescu, Creangă) întregesc preocupările istoricului literar, iar întrucât îl privește pe eminescolog, culegerea de glose *Eminescu și antinomiile posterității* (1998) suplinește, într-o anumită măsură, unele aspecte expediate sau neabordate în sintezele lui anterioare.

SCRIERI: *B.P. Hasdeu*, București, 1963; *Atitudini*, București, 1966; *Hyperion*, vol. I: *Viața lui Eminescu*, București, 1973; ed. postfață Theodor Codreanu, Chișinău, 2002; *Sub semnul lui Aristarc*, București, 1975; *Introducere în opera lui Ion Creangă*, București, 1976; *Istoria literaturii române*, vol. I: *Epoca marilor clasici*, București, 1980; ed. 2, I-II, Galați, 1994; *Eminescu și eminescianismul*, București, 1987; *Eminescu și antinomiile posterității*, București, 1998.

Repere bibliografice: Felea, *Reflexii, 170–176*; Martin, *Generație, 174–180*; Liviu Leonte, *Biografia poetului*, CRC, 1973, 2; Nicolae Manolescu, *O biografie a lui Eminescu*, RL, 1973, 25; Adrian Anghelescu, *„Hyperion" (Viața lui Eminescu)*, TMS, 1973, 14; Virgil Ardeleanu, *„Hyperion* (I), *Viața lui Eminescu"*, ST, 1973, 23; Al. Piru, *O nouă biografie a lui Eminescu*, RL, 1973, 25; Dumitru Micu, *Noi studii eminesciene*, CNT, 1973, 39; Cristian Livescu, *Studii eminesciene*, ATN, 1974, 1; Eugen Todoran, *O nouă „Viață"a lui Eminescu*, O, 1974, 10; Mihai Zamfir, *„Hyperion* (I), *Viața lui Eminescu"*, LL, 1974, *607–610*; Gabriel Dimisianu, *Critica integratoare și simpatetică*, RL, 1975, 21; Dumitru Micu, *Rigoare și receptivitate*, CNT, 1975, 25; Paul Dugneanu, *Critica integratoare*, LCF, 1975, 25; Liviu Leone, *Între „vechea" și „noua critică"*, CRC, 1975, 29; Iosif Cheie-Pantea, *George Munteanu*, O, 1975, 32; Marian Barbu, *Monografii. Ion Creangă*, R, 1976, 2; Pompiliu Marcea, *„Sub semnul lui Aristarc"*, LCF, 1976, 31; Dumitru Micu, *„Introduceri" critice*, CNT, 1976, 52; Regman, *Explorări, 204–210*; Dimisianu, *Opinii, 327–330*; Ungheanu, *Lecturi, 195–200*; Mihăilescu, *Conceptul*, II, *171–176*; Edgar Papu, *„Istoria literaturii române"*, „Scânteia", 1980, 11 778; Pompiliu Marcea, *Dificultățile și voluptatea istoriei literare*, R, 1980, 8; Adriana Iliescu, *Monografia epocii marilor clasici*, RL, 1980, 43; V. Fanache, *O categorie literară: „marii clasici"*, ST, 1980, 12; Dobrescu, *Foiletoane*, I, *195–199*; Grigurcu, *Critici, 125–130*; Al. Săndulescu, *Epoca marilor clasici la Universitate*, VR, 1981, 7; Mircea Popa, *George Munteanu*, ST, 1984, 4; Mircea Handoca, *Prezența lui Eminescu*, RL, 1984, 24; Theodor Codreanu, *Existența hyperionică*, LCF, 1987, 2; Theodor Codreanu, *Cunoașterea hyperionică*, LCF, 1988, 2; Edgar Papu, *Lumea conceptelor*, LCF, 1988, 3; Ovidiu Ghidirmic, *Un reprezentant al eminescologiei actuale*, R, 1989, 3; Edgar Papu, *„Noi suntem adevărații contemporani ai lui Eminescu"*, SLAST, 1989, 19; Alex. Ștefănescu, *Un profesor universitar despre epoca marilor clasici*, RL, 1995, 11; Marian Barbu, *Rostul istoriilor literare*, L, 1995, 15; Liviu Grăsoiu, *Marii clasici și sintezele specifice*, LCF, 1995, 18; *Dicț. esențial, 533–534*; Mihai Zamfir, *La dispariția lui George Munteanu. Profesorul îngândurat*, RL, 2001, 47; Nicolae Mecu, *George Munteanu. In memoriam*, LL, 2002, 1–2; Theodor Codreanu, *George Munteanu și ființa hyperionică*, ST, 2002, 7. *N.M.*

MUNTEANU, Ion Horia (pseudonim al lui Ion N. Vasilescu; 17.X.1914, Râmnicu Vâlcea – 26.IX. 1950, București), poet. Frate mai mic al lui Virgil Treboniu, **M.** a urmat cursul secundar la Liceul „Matei Basarab" din București, după care s-a înscris la Facultatea de Drept. A debutat în „Revista scriitoarelor și scriitorilor români", sub numele real. Ulterior a mai colaborat la „Cruciada românismului", „Raza literară", „Progresul", „Suflet și viață", „Prepoem", „Jurnalul literar", „Afirmarea", „Curentul magazin" ș.a. După ce își tipărește la Craiova placheta *Versuri* (1937), îi apar în colecția „Adonis", printre ai cărei fondatori se numără, volumele *Țărm sacru* (1938), *Iulia Hasdeu* (1939), *Critice* (I, 1939), *Soare pe Prut* (1941), *Brățări* (1944) și *Lirica lui Virgil Treboniu* (1944). Poezii ale sale sunt incluse în antologiile *Primăvara, vara, destinul, Dumnezeu, toamna, iarna* (1938), *Dragostea văzută de șapte poeți* (1939), scoase în aceeași colecție.

Mai multe pasteluri, în genere autumnale (*Stanțe, Teama, Sfârșit, Final, Umbre*), din placheta *Versuri*, creionează climatul apăsător al unei amărăciuni provocate de nefericiri familiale (moartea tatălui, părăsirea casei părintești), maladii fizice ori nevroze, despărțiri. Versul clasic face loc deseori celui liber, aspirând să capteze duritatea cotidianului, însă glisând mereu în prozaic. Mai ambițios este *Țărm sacru*, poem compus în șase părți, în vers liber, pe antiteza dintre existența antică, având ca nucleu credința în sacru, și cea modernă, caracterizată de scepticismul rece. Intenția de a releva tragismul vieții în figura Iuliei Hasdeu eșuează într-un sentimentalism comun. *Soare pe Prut* marchează revenirea la versul clasic, alternând motive simboliste (*Adonis, Noapte faustiană, Simfonie de seară, Menuet*) cu pastelul pointillist, acumulând detalii disparate (*Toamnă pe Prut, Octombrie pe Prut, Seară în parc, Gravură, Caprele negre*). Expresia e oarecum limpezită, dar lirismul rămâne unul minor. **M.** a mai semnat și câteva texte pretins critice, în fapt laude exagerate aduse fratelui său ori prietenilor.

SCRIERI: *Versuri*, Craiova, 1937; *Țărm sacru*, București, 1938; *Iulia Hasdeu*, București, 1939; *Critice*, I, București, 1939; *Soare pe Prut*, București, 1941; *Brățări*, București, 1944; *Lirica lui Virgil Treboniu*, București, 1944.

Repere bibliografice: G. Călinescu, *„Versuri"*, ALA, 1937, 881; N. Gr.[Camil Petrescu], *Cel dintâi volum*, „Fotbal", 1937, 4; D. Petrescu, *„Versuri"*, „Bugeacul", 1937, 2–3; Virgil Despin, *„Versuri"*, „Drum", 1937, 3; Leonida Secreteanu, *„Versuri"*, „Sbucium", 1937, 119–120; *Repertoriul nostru: I. Horia Munteanu*, JL, 1939, 30; C. Pârlea, *„Țărm sacru"*, „Prepoem", 1939, 65; Stelian Segarcea, *„Critice"*, „Tinerețea", 1939, 6–7; Petre A. Butucea, *„Critice"*, „Drapelul", 1940, 39; Predescu, *Enciclop., 576*; Al. Cerna-Rădulescu, *Tineri poeți olteni*, CML, 1941, 110; Petru Homoceanul, *„Brățări"*, VS, 1944, 3013; *Scrisoare de la Virgil Vasilescu. 1980*, ADLTR, V-15. *V.D.*

MUNTEANU, Ion (Ionel) (30.I.1909, Bușteni, j. Prahova – 1992, București), prozator și gazetar. Este fiul Tarsiței și al lui Niță Munteanu, muncitori.Urmează Școala Comercială din Ploiești, iar între 1928 și 1932 Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din capitală. După ce debutează în 1929, cu proză, la „Bilete de papagal", se orientează spre gazetărie, fiind redactor sau colaborând, uneori cu pseudonimele Ion Munte, Ion Manta și Ion Măgură, la „Acțiunea", „Ordinea", „Gazeta noastră ilustrată", „Calendarul", „Săptămâna CFR", „Voința", „Dimineața", „Adevărul", „Gazeta", „Viitorul", „Capitala", „Universul", „Rampa". Ceva mai târziu, în 1935, are posibilitatea de a se perfecționa, cu o bursă oferită de Sindicatul Ziariștilor, la Roma și Paris. Fondează în 1937 ziarul „de informații generale" „Popularul", iar între 1942 și 1944 este în comitetul de direcție al ziarului „Bucovina" și apoi al revistei „Bucovina literară". Între timp scoate și câteva broșuri – *I. G. Duca* (1934), *România de azi* (1939) –, piesa de teatru *Peștitorii* (1934), o carte de însemnări de front – *Spitalul 2 de campanie* (1943) – și romanele *La marginea orașului* (1943) și *Ne caută pământul* (1944). Și-a continuat activitatea gazetărească și după 1945, la periodice precum „Lupta CFR", „Munca", „Apărarea patriei", „Flacăra", „Contemporanul", „Presa noastră", „Lumea", „Viața militară", „Pentru Patrie", „Tribuna României", „România literară" ș.a. În 1985 depunea la edituri romanul *Zece străzi* și lucrarea *Istoricul Societăților Scriitorilor Români*, aceasta din urmă fiind tipărită abia în 1998.

Multă vreme **M.** face jurnalism onest dar fără strălucire, scriind reportaje, documentare, corespondență, cronici economice și sociale etc. O bună informație și acuratețe relevă încercarea monografică *I. G. Duca* și îndeosebi documentarul *România de azi*. Alerte, cu o anume abilitate în prinderea unor chipuri și a unor întâmplări relevante sunt însemnările din *Spitalul 2 de campanie*. Însă meșteșugul gazetăresc este vizibil un lest foarte greu când este abordat romanul. *La marginea orașului*, autobiografic într-o măsură, năzuind să înfățișeze anevoioasa ascensiune a unui tânăr venit la București pentru a se realiza în lumea presei, sfârșește prin a fi o colecție de experiențe erotice, banale când nu sunt sordide. Ceva mai multă substanță epică există în celălalt roman, *Ne caută pământul*. Dar povestea a două surori cu firi opuse, cea mare – realistă, acceptându-și senină destinul, cea mică – romantioasă și aventuroasă, este grevată de un tendenționism caduc și de reminiscențe literare neasimilate. O oarecare siguranță în conturarea tabloului vieții rurale arată totuși un progres al autorului. Pe o temă de interes deosebit, *Istoricul Societăților Scriitorilor Români* se constituie ca un documentar al evoluției instituției avute în vedere, rămânând, în pofida manierei publicistice, o întreprindere utilă.

SCRIERI: *I. G. Duca*, București, 1934; *Peștitorii*, București, 1934; *România de azi*, București, 1939; *Sub scutul Regelui*, București, 1943; *Spitalul 2 de campanie*, Cernăuți, 1943; *La marginea orașului*, Cernăuți, 1943; *Ne caută pământul*, București, 1944; *Istoricul Societăților Scriitorilor Români*, București, 1998.

Repere bibliografice: Emil Samoilă, *Ziaristica*, București, f.a., *297*; Predescu, *Enciclop., 576*; *Scrisoare de la Ion Munteanu. 1985*, ADLTR, M-109. *V.D.*

MUNTEANU, Mihail (? – 7.II. 1944, București), poet și publicist. Înzestrat cu o voce deosebită, ce i-a adus cognomenul Mielu-Basu, **M.**, născut, se pare, pe la 1887, ar fi urmat Conservatorul din București în aceeași clasă cu basul George Folescu, precum și celebra Schola Cantorum a lui Vincent d'Indy. S-ar fi numărat, de asemenea, printre fondatorii Operei Române și a concertat pe scena Ateneului Român, însă a cântat și în corul Societății Carmen ori în câteva coruri bisericești. Cu înclinație spre aventură și boemă, atras și de poezie, și de gazetărie, având la un moment dat chiar veleități politice, a schimbat numeroase profesiuni. Ajutor de clovn și cântăreț în turnee balcanice, dar și la Paris, notar într-un sat ardelean, subprefect în câteva rânduri, profesor la Conservatorul din Brașov etc., după primul război mondial și-a potolit neastâmpărul, găsindu-și de lucru în redacțiile unor periodice precum „Cronicarul", „Legea nouă", „Hiena", „Ora", „Epoca", „România nouă", „Țara noastră", „Funcționarul" și, în cele din urmă, la „Îndreptarea", „Săptămâna CFR", „Gluma", pentru colegi rămânând totuși „ultimul trubadur" sau „ultimul din boema de altădată". Inițierea poetică a lui **M.** are drept cadru cenaclul lui Al. Macedonski, prieten și cicerone fiindu-i Mircea Demetriade. Debutul, probabil destul de precoce, îi este găzduit în 1903 de „Tribuna". Ulterior mai semnează versuri, uneori și cu pseudonimele M. Munte și Mihail Tallianu, în „Prezentul", „Ilustrațiunea literară", „Traian Demetrescu", „Biblioteca modernă", „Rodica", „Carmen", „Junimea", „Românul literar și politic", „Ilustrațiunea națională", „Capitala", „Contimporanul", „Făclia", iar după primul război mondial scrie în ziarele la care a lucrat sau în reviste precum „Literatorul", „Flacăra", „Gloria României", „Imaginea", „Acțiunea" ș.a. În răstimp traduce, pare-se foarte bine, numeroase librete de operă. Relativ târziu își adună o parte din poezii în placheta *Cântecul vieții* (1926). Ar mai fi scos încă una, intitulată *Octombrie*, de negăsit în biblioteci. De sub tipar i-au mai ieșit două broșuri – un „episod ostășesc" într-un act, *Sergentul Soare* (1938), și *Cântecul străjerilor* (1939). Anunțate în mai multe rânduri, volumul *Covoare basarabene* și romanul *Cetatea moartă* nu au mai apărut.

Versurile de început ale lui **M.** par să refacă îndeaproape evoluția liricii maestrului său, Al. Macedonski. Romantismul „decadenților" și parnasianismul se împletesc astfel în *Anacreontica* („Lângă lotusul albastru/ Poartă amforele pline,/ Astă seară beau cu tine/ Din pocale de- alabastru/ Cercuite cu argint/ Vinul negru de Corint"), în *Seară albastră, Noaptea amorului* sau în *Noaptea patimilor*. Cu timpul, sensibilitatea proprie, vădit modernă, simțul muzical deosebit, experiențele variate și, poate, noi lecturi ies la suprafață. Și dacă *Stanțe, Cântecul crinului roșu* ș.a. mai păstrează fibre vechi, alte poeme, precum *Oraș cu amăgiri deșarte, Nevroză, Vechi motiv flamand, Imnul funebru de Chausson* sau ciclul *Toamna* denotă apropierea de simbolism. Printre slujitorii acestuia, poetul face către 1910 figură distinctă, dar boema sa agitată îl împiedică să aprofundeze căutările. Tipărită târziu, lăsând deoparte câteva poeme apărute în presă, ce frapau prin lexic bogat, muzicalitate și imagini mai îndrăznețe, placheta *Cântecul vieții*

dă în cele din urmă o impresie de vetust și chiar de epigonism. Un nou elan liric trăiește **M.** la mijlocul anilor, '20 pe meleagurile basarabene, dar și acesta se epuizează repede, concretizându-se doar în câteva poezii epico-descriptive (*Pe limanul Nistrului, Akermanul, Nadia, O iarnă la Bugaz, Legenda covoarelor basarabene* ș.a.). Simple versificări, satisfăcând comanda organizației carliste pentru copii și tineret, *Sergentul Soare* și *Cântecul străjerilor* nu au valoare. În schimb reține atenția, în destul de bogata publicistică a lui **M.**, o suită de amintiri târzii și de medalioane din lumea muzicienilor, precum și câteva schițe umoristice apărute în „Gluma".

SCRIERI: *Cântecul vieții*, pref. N. Davidescu, București, 1926; *Sergentul Soare*, București, 1938; *Cântecul străjerilor*, București, 1939.

Repere bibliografice: N. Davidescu, *Un poet inedit: Mihail Munteanu*, ALA, 1925, 252; Mircea Ștefănescu, *Poetul Mihail Munteanu*, „Epoca", 1926, 6; George Silviu, *„Cântecul vieții"*, DMN, 1926, 6998; I. Peltz, *Un poet și o carte*, „Caiete lunare", 1926, 3–4; I. P., *Cartea unui poet: „Cântecul vieții" de Mihail Munteanu*, „Îndreptarea", 1926, 88; N. N. Șerbănescu, *Mihail Munteanu*, „Săptămâna CFR", 1944, 37; Marian Halchini, *Ultimul trubadur*, „Săptămâna CFR", 1944, 38; D. Karnabatt, *Cel din urmă din boema de altădată*, „Curentul familiei", 1944, 24; Iulius Lazăr, *Figurine: Trei boemi au dispărut*, „Drapelul", 1945, 50; Straje, *Dicț. pseud.*, 465; Mircea Ștefănescu, *Un dramaturg își amintește...*, I, București, 1980, 172–174. *V.D.*

MUNTEANU, Romul (18.III.1926, Călanu Mic, j. Hunedoara), critic și istoric literar, comparatist. Este fiul Mariei (n. Uieț) și al lui Romulus Munteanu, muncitor siderurgist. După ce urmează cursurile Școlii Normale din Deva (1938–1946), obține bacalaureatul la Liceul „Sf. Sava" din București, apoi este student la Facultatea de Litere și Filosofie din Cluj. În 1950 își ia licența și este numit asistent la Catedra de literatură română modernă, condusă de D. Popovici. În 1956 se transferă la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București. Între 1957 și 1961 este detașat la Institutul de Romanistică din Leipzig, iar din 1961 va funcționa, până la pensionare, la Catedra de literatură universală și comparată a Universității bucureștene, în 1970 devenind profesor titular. Între 1971 și 1990 a fost directorul Editurii Univers. Face parte din comitetul de conducere al revistei „Cahiers roumains d'études littéraires". Este membru al Asociației Criticilor Europeni și al Asociației Internaționale de Literatură Comparată. A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1971, 1972, 1976), Premiul Asociației Scriitorilor din București (1979), Premiul „Menelaos Ludemis" (Atena, 1980), Premiul revistei „Flacăra" (1987) ș.a.

Cartea de debut a lui **M.**, *Contribuția Școlii Ardelene la culturalizarea maselor* (1962), este o sinteză în ansamblul căreia fenomenul iluminist transilvan se definește prin raportarea la contextul european și la condițiile socio-istorice autohtone. Lucrarea continuă teza de doctorat *Aspectele și dimensiunile iluminismului românesc*, susținută în 1960 la Universitatea „Karl Marx" din Leipzig. Insistând asupra acelorași probleme, aria cercetării se va lărgi considerabil în *Literatura europeană în epoca luminilor* (1971), la rândul ei revizuită integral și adăugită în *Cultura europeană în epoca luminilor* (1974). Exegetul utilizează metodele comparatismului și tinde să sublinieze particularul național incluzându-l în spațiul filosofiei culturii. Literatura ocupă locul privilegiat, dar este studiată în conexiune cu gândirea filosofică, social-politică, estetică și critică. Dacă în filosofie afirmarea spiritului critic determină predominanța sistemelor practice, cu funcții educaționale, adică morala și pedagogia, în dauna celor metafizice, în estetica iluministă **M.** surprinde absența unor concepții autonome originale, aici vechile poetici clasiciste, mai stăruitor solicitate, coexistând cu cele care vestesc romantismul. Aflate sub zodia rațiunii, luându-și natura drept model suprem și echivalând frumosul artistic, binele și adevărul, artele și literele iluministe sporesc rolul ficțiunii moderne, iar viziunea raționalizatoare cedează teren în favoarea imaginației moderne. Critica literară e doar normativă în iluminism, născând spre unitate conceptuală, și tot acum se configurează spiritul istorist din care se va dezvolta istoria literară. Poezia parcurge o perioadă de criză, teatrul polemic metamorfozează comedia și impune drama burgheză, iar în proză domină romanul. Sistematizarea acestui material enorm, expus într-o formă densă, fluentă,

numeroasele referințe comparatiste ce au în vedere nu doar culturi de circulație, ca și probitatea științifică a opiniilor, nu o dată diferite de ale cercetătorilor anteriori, plasează *Cultura europeană în epoca luminilor* printre contribuțiile de valoare din punct de vedere documentar și interpretativ. Studiul *Bertolt Brecht* (1966) deschide altă direcție de preocupări pentru **M.** – literatura universală – și reprezintă totodată un punct de plecare spre teatrul absurdului, căruia îi va fi dedicată monografia *Farsa tragică* (1970), unde critica și istoria literară interferează cu teoria literară. Ideea structurantă ar fi că, formulă de investigare a condiției umane într-o epocă de criză a valorilor, „deriziunea" scenică absurdă propune noneroul, un personaj tragic prin zodia sa existențială și comic până la grotesc datorită zădărniciei gestului de a traversa un univers absurd. Fundamentând social-istoric reapariția farsei absurde ca efect al unui univers degradant, peste care domnesc angoase, criticul descifrează în farsa tragică anumite convenții de atelier, poetica deschisă spre a aglutina stiluri extrem de diverse, urmările firești ale acestei atitudini estetice în construcția personajului, a intrigii, replicilor etc., totul pus sub semnul parodicului, mimând incoerența realității și discontinuitatea labirintică a psihicului. Concluziile atestă metamorfoza comicului contemporan, întrepătruns cu alte categorii estetice și alte stiluri. De la teatrul absurdului **M.** a trecut lesne la poetica Noului Roman, situat pe același palier al genezei social-filosofice. Primele delimitări teoretice, însoțite de texte ilustrative, autorul le opera încă în *Noul Roman francez* (1968), oprindu-se mai îndelung asupra „clasicilor" francezi ai antiromanului – Alain Robbe-Grillet, Nathalie Sarraute și Michel Butor. O viziune mai închegată conceptual, voit exhaustivă, a noii școli literare o va conține însă *Noul Roman francez. Preludii la o poetică a antiromanului* (1973). Pronunțat teoretică și pornind de la o arie mai amplă, cartea debutează cu o privire istorică, în căutarea definiției și a unei linii evolutive cu privire la arta narațiunii, comentariile referențiale și discursul narativ. Tranziția de la *roman-histoire* la *roman-recherche* s-a făcut prin relativizarea autorului obiectiv și a viziunii omnisciente, prin mijlocirea unor mutații antitradiționale la nivelul agenților epici: personaje, intrigă, timp, spațiu etc. Se aspiră spre un roman total, care să investigheze realitatea din cât mai multe unghiuri, deci spre un realism maximal, irealizabil practic, dar fertil ca tendință. Firește, noile convenții presupun un nou tip de cititor, angajat în actul creației ca partener cu viziune proprie. Contestatară și contestată, formula romanească avansată, ca și aceea a farsei tragice, este o manifestare a manierismului literar ce caracterizează epoca actuală. Studierea și înțelegerea lor impun schimbări la nivelul instrumentelor interpretative, al criticii literare. Devenirea spectaculoasă a disciplinei, modificarea permanentă a perspectivei teoretice, a direcțiilor și criteriilor de apreciere, precum și perfecționarea investigației vor fi analizate în *Metamorfozele criticii europene moderne* (1975). Diversificarea școlilor critice începuse încă a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când opera era socotită un complex de sensuri criptice, a căror deslușire impunea interogarea din perspective și cu procedee multiple. Prezentarea criticii sociologice, genetice, existențialiste, psihanalitice, structuraliste etc. **M.** o realizează analitico-istorist, prin mijlocirea exponenților de prim rang. Calea sinuoasă străbătută de critica literară în epoca modernă răsfrânge – crede exegetul – însăși dezvoltarea literaturii contemporane. După sondajele întreprinse în zonele înnoitoare ale teatrului și prozei actuale, el va reveni la epoci anterioare cu trilogia *Clasicism și baroc în cultura europeană din secolul al XVII-lea* (1981–1985), care ambiționează o cuprindere integratoare. Demersul istorist și comparatist, cu adjuvante eseistice și teoretice, câmpul referențial acoperind nu doar culturile mari, cât și câștigurile față de contribuțiile antecesorilor îl plasează pe **M.** printre cercetătorii de prestigiu ai epocii baroce. Primul volum este consacrat problemelor teoretice suscitate de conceptele de manierism, baroc și clasicism, creația literară fiind investigată doar prin poezie. Al doilea volum abordează proza, care se diversifică enorm, pornind de la realismul picaresc baroc și ajungând uneori la forme clasice, embrionar prefigurându-se acum și aproape toate formele de discurs romanesc. În sfârșit, ultimul volum cuprinde analitic fabula, poemul eroic și dramaturgia, încheindu-se cu un excurs teoretic legat de cele două sisteme estetice fundamentale care se confruntă în epocă, clasicismul și barocul. Într-un cuvânt, o vastă interpretare în care **M.** urmărește contrastele și asemănările dintre clasicism, baroc și manierism. Toate aceste sinteze, despre literatura română și cea universală, presupun cercetarea unui material vast ce depășește mult problematica enunțată. Atelierul critic și materialul de construcție capătă determinări mai precise în *Profiluri literare* (1972), *Jurnal de cărți* (I–VII, 1973–1998), *Lecturi și sisteme* (1977), *La Civilisation des livres. Littérature roumaine, littérature européenne* (1986) ș.a., conturând, s-ar putea spune, imaginea criticului total.

SCRIERI: *Contribuția Școlii Ardelene la culturalizarea maselor*, București, 1962; *Bertolt Brecht*, București, 1966; *Noul Roman francez*, București, 1968; *Farsa tragică*, București, 1970; *Literatura europeană în epoca luminilor*, București, 1971; *Profiluri literare*, București, 1972; *Jurnal de cărți*, I-VII, București, 1973–1998; *Noul Roman francez. Preludii la o poetică a antiromanului*, București, 1973; *Cultura europeană în epoca luminilor*, București, 1974; *Metamorfozele criticii europene moderne*, București, 1975; *Lecturi și sisteme*, București, 1977; *Clasicism și baroc în cultura europeană din secolul al XVII-lea*, I–III, București, 1981–1985; *La Civilisation des livres. Littérature roumaine, littérature européenne*, București, 1986; *Preludii la o poetică a antiromanului*, București, 1995; *O viață trăită, o viață visată*, București, 1996; *Introducere în literatura europeană*, București, 1996; *Iluminismul și romanul european*, București, 1998; *Școala Ardeleană*, București, 1998; *Literatura europeană modernă*, Timișoara, 2000.

Repere bibliografice: Edgar Papu, *„Bertolt Brecht"*, GL, 1966, 37; Adrian Marino, *Noul Roman sub acuzație*, CRC, 1968, 32; Marcel Duță, *Farsa tragică*, RITL, 1971, 4; Marian Papahagi, *„Noul Roman francez"*, TR, 1974, 12; Nicolae Balotă, *„Metamorfozele criticii europene moderne"*, RL, 1976, 12; Darie Novăceanu, *Barochus maniera*, RL, 1981, 35; Irina Mavrodin, *Portret la o aniversare*, RL, 1986, 12; Stan Velea, *O sinteză românească despre clasicism și baroc*, T, 1986, 12; Răzvan Voncu, *Noi, românii, suntem condamnați să ne iubim literatura*, CC, 1994, 12; Velea, *Universaliști*, *162–176*; *Dict. esențial*, *534–536*. *St.V.*

MUNTEANU, Ștefan (18.IV.1920, Plaiul Cosminului-Cernăuți), stilistician și memorialist. Este fiul Mariei și al lui Gheorghe Munteanu, țărani. Urmează cursurile secundare la Liceul „Aron Pumnul" din Cernăuți și obține licența în litere și filosofie la secția filologie clasică a Universității din Iași (1945). Lucrează ca profesor de limba română la licee din Rădăuți (1945–1946) și Alba Iulia (1946–1960). Din 1960 este, succesiv, lector, conferențiar și profesor la Catedra de istoria limbii române și de lingvistică generală a Universității din Timișoara. Obține titlul de doctor în filologie în 1968 cu teza *Probleme ale cercetării stilului cu privire specială la expresivitatea limbii artistice*. Între 1974 și 1978 funcționează ca lector de limba română la Universitatea din Viena. Debutează în revista „Cum vorbim", în 1949. Colaborează la „Cercetări de lingvistică", „Limba română", „Limbă și literatură", „Orizont" ș.a. A îngrijit, în colaborare cu Eugen Todoran și Ionel Stan, antologia *M. Eminescu, I. Creangă. Studii* (1965), distins cu Premiul Ministerului Învățământului.

În lucrările *Stil și expresivitate poetică* (1972; Premiul „B.P. Hasdeu" al Academiei Române), *Limba română artistică* (1981), *Introducere în stilistica operei literare* (1995), *Studii de lingvistică și stilistică* (1998), *Cuvânt și cultură* (2000), **M.** se remarcă – alături de Iorgu Iordan și Ion Coteanu – prin contribuțiile sale în domeniul teoriei stilului și al istoriei stilisticii. Interesat cu deosebire de problema expresivității ca atribut esențial al limbii artistice, autorul face importante precizări de natură teoretică și metodologică privitoare la cercetarea stilistică, tratează sistematic raporturile dintre stilistică și domeniile interferente, cum ar fi retorica, poetica, estetica, sociolingvistica sau critica literară, pentru a-și verifica ulterior ideile prin analiza textelor literare și a aplica metodele criticii stilistice în exegeza operei unor autori ca I. Heliade-Rădulescu, V. Alecsandri, M. Eminescu, I. Creangă, I.L. Caragiale, M. Sadoveanu, Liviu Rebreanu, G. Bacovia, Tudor Arghezi, Ion Barbu sau Lucian Blaga. Cercetătorul preocupat de stilistica literaturii își dovedește înclinațiile de scriitor în memorialistica din *Scrisori vieneze* (1992; volum reeditat în variantă revizuită și adăugită sub titlul *Scrisori din Vindobona*, în 2000). **M.** evocă melancolic perioada ședерii sale la Viena și reconstituie nostalgic o imagine a orașului impregnată de propria subiectivitate. Lăsându-se călăuzit de memoria afectivă, aptă să rețină, pe lângă evenimentele semnificative, și detaliile existenței cotidiene, reface liber pașii apropierii sale de o mare capitală a culturii, dar și de un loc în care își duc viața oameni obișnuiți. Retrăirea experienței vieneze prilejuiește, într-o subtilă orchestrare de planuri temporale, regăsirea de sine a autorului, care își dublează mereu relatarea cu reflecții asupra propriei deveniri. Omul evită cu discreție să-și dezvăluie emoțiile și trăirile intime, în timp ce cărturarul își face mereu simțită prezența în paginile acestui pseudoepistolar, pentru că din perspectiva celui pentru care cultura înseamnă modul esențial de a fi, Viena reprezintă un spațiu ideal.

SCRIERI: *Stil și expresivitate poetică*, București, 1972; *Istoria limbii române literare* (în colaborare cu Vasile Țâra), București, 1978; *Limba română artistică*, București, 1981; *Scrisori vieneze*, Timișoara, 1992; ed. (*Scrisori din Vindobona*), Timișoara, 2000; *Introducere în stilistica operei literare*, Timișoara, 1995; *Studii de lingvistică și stilistică*, Pitești, 1998; *Cuvânt și cultură*, Timișoara, 2000. **Antologii:** *M. Eminescu, I. Creangă. Studii*, Timișoara, 1965 (în colaborare cu Eugen Todoran și Ionel Stan).

Repere bibliografice: Dimitrie Macrea, *Limbă și lingvistică română*, București, 1973, *114–116*; Titu Popescu, *Concepții și atitudini estetice*, București, 1983, *103–106*; Alexandru Graur, *Puțină gramatică*, II, București, 1988, *269–270*; Gh. Bulgăr, *„Introducere în stilistica operei literare"*, LL, 1995, 3–4; George Bădărău, *O carte de adâncă învățătură*, CL, 1996, 6; Ileana Oancea, *Nostalgia timpului regăsit*, O, 2001, 3. **A.C.**

MUNTEANU, Vladimir (22.VIII.1951, Sibiu – 26.I.1993, Sibiu), prozator. Este fiul Vioricăi Muneanu (n. Popa), funcționară, și al lui Teofil Munteanu, profesor. Urmează Liceul „Octavian Goga" din Sibiu (1966–1970) și Facultatea de Matematică a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca (1970–1974). Va fi profesor de matematică în localitățile Alțina, Turnu Roșu și Rășinari, județul Sibiu. Debutează cu proză în „Vatra" (1981) și editorial, în volumul colectiv *Doisprezece prozatori* (1988). Este unul din fondatorii revistei sibiene „Euphorion", unde a lucrat ca redactor (1990–1992) și ca redactor-șef (1992–1993). A colaborat la „Transilvania", „Vatra", „Viața românească", „Contemporanul – Ideea europeană", „Contrapunct", „România literară" ș.a.

În contrast cu moda textualistă din anii '80, **M.** scrie o proză parabolică, cu un epic redus, cu elemente fantastice și poematice, grefată pe tipare mitice și turnată într-o scriitură artizanală, uneori prolixă. Astfel, romanul *În preajma legendei* (1989) conjugă tema creației cu erosul și cunoașterea, descriind alienarea individuală și posibilitatea transcenderii. Susținut de o metafizică spiritualistă, provenită din simbioza dintre reverberațiile arhetipale și speculațiile parastiințifice, textul descrie autocreația personajului-narator, care parcurge o inițiere multiplă – erotică, estetică și mistică. Punctat de introspecții abisale și întrerupt de divagații eseistice, nucleul narativ se coagulează prin asamblarea unor mituri convergente (Faust, Orfeu, Meșterul Manole), ce compun o narațiune pluristratificată. Aceste dominante narative suportă o decantare în *Depoziția* (I–II, 1991–1992), cel mai reușit roman al autorului. Tehnica narativă este acum mai complexă, încorporând pluriperspectivismul și variația persoanelor gramaticale, anamorfoza onirică și imaginarul teratologic. Mărturia pe care Ioan Dabija, fost deținut într-un lagăr nazist de exterminare, o depune împotriva torționarilor se transformă lent într-o recapitulare a propriei existențe, suspendată între teroarea de extincție și speranța salvării (susținută de teoria „energiei a-entropice" și concretizată prin ascensiunea finală a protagonistului). De altfel, motivele apocalipsei și resurecției, proiectate pe un dublu ecran – biografic (al individului) și biologic (al speciei) –, articulează întregul univers romanesc al lui **M.** Ele se prelungesc în romanul *Cartea muntelui în derivă* (apărut postum, în 1994) prin prelucrarea mitului mioritic într-un stil, de această dată, mai transparent, ce ar fi putut prefigura o nouă etapă de creație.

SCRIERI: *Doisprezece prozatori* (volum colectiv), Cluj-Napoca, 1988; *În preajma legendei*, Cluj-Napoca, 1989; *Depoziția*, I, Cluj-Napoca, 1991, II, Sibiu, 1992; *Cartea muntelui în derivă*, Sibiu, 1994.

Repere bibliografice: Vasile Andru, *Alte voci, altă istorie*, CRC, 1989, 37; Al. Țion, *„În preajma legendei"*, AST, 1989, 10; Mircea Ivănescu, *Un debut remarcabil*, T, 1990, 2; George Nistor, *În registru simbolic*, VR, 1990, 4; Ioana Pârvulescu, *Libertatea suferinței*, RL, 1993, 48. *A.Tr.*

MUNȚII APUSENI, revistă apărută la Alba Iulia, lunar, între septembrie 1938 și martie 1939. Director responsabil este Liviu Bica, iar redactori — Ion Țolescu-Văleni și V. Oprescu-Spineni. **M. A.** își propune să fie o publicație de afirmare a tinerilor („să înălțăm talentul tânăr către culmile înveșmântate în freamătul cerului românesc") și, pe de altă parte, să devină purtătoarea de cuvânt a doleanțelor moților, încercând să înfățișeze „fețele problemei". De remarcat în primul număr versurile lui V. Oprescu-Spineni, închinate lui Avram Iancu. În sumar intră poezie de Virgil Carianopol, Aurel Marin, Dumitru Missir, Ovid Caledoniu, Dan Negrescu, D. Iov, Emil Zegreanu, Petre Paulescu, V. Spiridonică, Constantin Virgil Gheorghiu (*Mucenica*) ș.a. Se publică proză de C. Gane, Iordache Răducu, Ion Țolescu-Văleni, Victor Papilian (*Fotografia*). Eseuri și articole diverse scriu Ion Codrea (*Epicureism*), Petre Paulescu (*Autohtonism*), Vladimir Dogaru (*Latențele dacismului*), C. Moraru-Balș (*Singurătatea creatoare*), V. Oprescu-Spineni (*Tematica poetică a lui Sfarmă Piatră*), V. Copilu-Cheatră (*Visătorii moților*). Ion Potopin semnează un necrolog Gib I. Mihăescu. Revista găzduiește și cronici la cărți recent apărute: Emil Botta, *Trântorul*, Ion Șiugariu, *Trecere prin alba poartă*, Vasile Băncilă, *Lucian Blaga, energie românească*. De asemenea, nu sunt neglijate cronicile muzicale și dramatice. Traducerile aparțin lui Pimen Constantinescu. *M.Pp.*

MUNȚIU, Adrian (5.VIII.1936, Cărpiniș, j. Alba), poet, prozator și dramaturg. Este fiul Elenei (n. Popa) și al lui Mircea Munțiu, funcționar. Între 1950 și 1954 a urmat cursurile Școlii Medii Tehnice de Mecanică din Sibiu, iar între 1954 și 1957 pe cele ale Liceului Teoretic din același oraș. Între 1963 și 1967 este student la Institutul Pedagogic, iar în 1971 termină Facultatea de Limba și Literatura Română din București. Funcționează ca realizator la Televiziunea Română din 1968 până în 1993, când devine consilier în Ministerul Culturii. Debutează la „Luceafărul" în 1960, iar editorial, în placheta colectivă *Trei zboruri* (alături de Ion Lupu și Ștefan Stănescu).

Încă de la început se remarcă în versurile lui **M.** o înclinație aparte pentru temele cu rezonanță dramatică, pentru momentele limită din existența umană. O conștiință poetică mutilată de experiența războiului se exprimă în versuri patetice, deseori retorice, pe un ton declarativ, ce se vor ecou al cântecelor semenilor de pretutindeni: „Nu pot să uit nici morții, nici bombele, nici vina./ Eu sunt ecoul unor chemări suind din lut/ Prin mine se-ntregește din pulberi Hiroșima/ Și brațul meu e spada și brațul meu e scut" (*Cântec de pace*). Cel dintâi volum personal, *Vârsta cunoașterii* (1962), perpetuează aceeași imagine a poetului angajat, supus comandamentelor momentului, care concepe creația lirică fie ca pe un reportaj în versuri despre realitatea imediată, fie ca pe un lamento al unei generații cu o copilărie marcată de coșmarul războiului. Odată cu *Chipul cioplit* și mai ales prin *Fața a doua* (ambele apărute în 1967), expresia se decantează, glasul de trâmbiță al poetului coborând spre șoaptă. Chiar dacă obsesia ororilor războiului nu a dispărut, o tristețe gravă ia locul tumultului de blesteme. Renunțând să se mai erijeze în răzbunătorul lumii, să se considere purtătorul de cuvânt al unei generații, **M.** începe aventura căutării de sine, continuată, în alt plan, prin versurile din *Până la Iov* (1970). Acum el ambiționează sondarea universului mitic, ancestral, abandonând discursivitatea tumultuoasă și exaltată în favoarea unei concizii aproape ermetice. Autenticitatea liricii sale nu constă în muzicalitate, ci în neliniștile și incertitudinile ce îi cenzurează fiecare avânt. Respins de cuvânt („Cuvântul niciodată nu m-a iubit supus"), poetul are intuiția de a nu mai șlefui versul, ci de a-l lăsa bolovănos și dur, mizând pe forța, și nu pe frumusețea lui. Volumele *Vârsta cunoașterii II* (1974), *Pământul din statui* (1975), *Memoria tăcerii* (1978) și *Arlechiniada* (1997) întăresc imaginea unei voci lirice grave, care reușește să pătrundă și să releve sensul adânc al existenței, în versuri ce tulbură prin dramatismul viziunii și prin accentele tragice ale expresiei. Ca romancier, **M.** este prezent încă din 1971 prin *Ringul*, revenind în 1984 cu *Blazonul* și în 1995 cu încă un titlu, *Caii de la bicicletă*. Dacă primele două puteau să pară doar capriciile unui poet ce se supune de bunăvoie rigorilor autoimpuse ale obiectivării, dorind să dovedească și alte predispoziții decât cele lirice, ultimul roman convinge că autorul este, cu adevărat, un remarcabil prozator. Conceput ca o lungă spovedanie a personajului narator Josua Denimic — un deținut de drept comun —, romanul reface, cu subtilitate și cu o rafinată știință a pendulării între real și imaginar, copilăria chinuită a protagonistului, adolescența sa plină de privațiuni: mama, victima unui destin nefericit, iar tatăl — „înviat din morți", întors acasă după ani de dispariție, cu mințile grav zdruncinate. Scris la persoana întâi, din perspectiva adolescentului Deni, cartea e o pledoarie pentru respectul față de puritate și candoare fiindcă, în pofida tuturor aparențelor, Deni, deși condamnat de două ori, este un simbol al curăției morale, pe care o maculează ceilalți. Roman al tuturor „iluziilor pierdute", *Caii de la bicicletă* transcrie o resemnare tragică în fața unei lumi ostile și a unei societăți bolnave. **M.** este și autorul câtorva piese de teatru reprezentate — *Răscrucea* (Teatrul Național din Timișoara), *Poveste de dragoste* (Teatrul Național din Iași), *Orașul* (Teatrul de Stat din Ploiești), *Omul de catifea* (TV) — sau radiodifuzate — *Soarele alb*. Un aspect deloc neglijabil îl reprezintă versurile pentru copii: *Val zglobiu* (1971), *Circul* (1971), *Școala jucăriilor* (1972), *Planeta copilăriei* (1977), *Cel mai mare spectacol* (1984) ș.a.

SCRIERI: *Vârsta cunoașterii*, pref. Savin Bratu, București, 1962; *Chipul cioplit*, București, 1967; *Fața a doua*, București, 1967; *Iepurașul Iepurilă*, București, 1968; *Până la Iov*, București, 1970; *Ringul*, Cluj, 1971; *Val zglobiu*, București, 1971; *Circul*, Iași, 1971; *Școala jucăriilor*, București,

1972; *Vârsta cunoașterii II*, București, 1974; *Pământul din statui*, București, 1975; *Planeta copilăriei*, București, 1977; *Memoria tăcerii*, București, 1978; *Stemă de țară*, Iași, 1978; *Cel mai mare spectacol*, București, 1984; *Blazonul*, Cluj-Napoca, 1984; *Caii de la bicicletă*, București, 1995; *Arlechiniada*, București, 1997; *Singur, între două milenii*, București, 2003. **Ediții:** Petru Comarnescu, *Pagini de jurnal*, I–III, pref. Dan Grigorescu, București, 2003 (în colaborare cu Traian Filip și Mircea Filip).

Repere bibliografice: Lucian Raicu, *„Vârsta cunoașterii"*, LCF, 1962, 23; Nicolae Manolescu, *„Vârsta cunoașterii"*, CNT, 1963, 2; Nicolae Baltag, *„Fața a doua"*, GL, 1967, 32; Virgil Mazilescu, *„Chipul cioplit"*, GL, 1968, 2; Edgar Papu, *„Până la Iov"*, F, 1970, 10; Alex. Ștefănescu, *„Ringul"*, LCF, 1971, 5; Negoiță Irimie, *„Val zglobiu"*, TR, 1972, 1; Aureliu Goci, *„Pământul din statui"*, CRC, 1975, 24; Virgil Mazilescu, *„Vârsta cunoașterii II"*, RL, 1975, 21; Emil Manu, *Memoria poeziei*, AST, 1978, 8; Ion Arieșeanu, *Adrian Munțiu*, O, 1981, 2; Dim. Rachici, *„Cel mai mare spectacol"*, RL, 1985, 22; Marian Odangiu, *Metamorfozele romanului istoric*, O, 1985, 26; Haralambie Țugui, *„Blazonul"*, CL, 1987, 9; Liviu Grăsoiu, *Poetul în umbra romancierului*, LCF, 1996, 21; *Dicț. scriit. rom.*, III, 322–323. *D.Gr.*

MURĂRAȘU, Dumitru (26. XI. 1896, Botoșani – 19. X. 1984, București), istoric literar și traducător. Este fiul Profirei (n. Gheorghiu) și al lui Haralamb Murărașu, preot. După absolvirea liceului (1915), intră în același an la Facultatea de Litere a Universității din București, pe care o întrerupe din cauza războiului, la care participă ca sublocotenent; o va termina în 1921, când obține licența în franceză și română. Este profesor de liceu la Reghin (1921–1923), asistent universitar în cadrul seminarului condus de Mihail Dragomirescu (1923–1925), apoi primește o bursă la Școala Română de la Fontenay-aux-Roses (1925–1929). Din studiile și cercetările de aici rezultă cartea de debut, *La Poésie néo-latine et la Renaissance des lettres antiques en France (1500–1549)*, publicată la Paris în 1928. În 1932 obține titlul de doctor în litere cu lucrarea *Naționalismul lui Eminescu*, apărută în volum în același an. Activează la București ca profesor la Liceul „Aurel Vlaicu" (1931), conferențiar la Seminarul Pedagogic Universitar și profesor la Academia de Înalte Studii Comerciale. În 1941–1942 este redactor la „Revista Societății «Tinerimea română»". După reforma învățământului din 1948 lucrează, până în 1957, când e pensionat, ca funcționar la Fabrica Pipera.

Esențiale pentru cariera de istoric literar a lui **M.** sunt formația de clasicist și cercetările latiniste efectuate în tinerețe. Ca și în cazul lui Petru Creția mai târziu, acestea se dovedesc hotărâtoare în dobândirea disciplinei filologice (aplicare la text, rigoare, acribie) și a unui solid fundament cultural, cu funcție de reper valoric. Lucrarea *La Poésie néo-latine...* demonstrează că literatura neolatină franceză nu e o „simplă imitație și nu e de tot mediocră", iar unele manifestări ale ei revelează deja un „spirit francez", reușind, înainte de Pleiadă, să arate cum „cultura antică a pătruns în poezia modernă și cum, spre a o asimila, din simplu material de erudiție, ea urma să devină, într-o bună zi, element de inspirație". Și încă: „Pleiada pare să fi retrăit în limba franceză evoluția pe care neolatinii o trăiseră în limba latină". În demonstrație, autorul e nevoit să se bazeze aproape exclusiv pe propriile-i investigații, deoarece nu a găsit „vreun studiu sintetic asupra poeziei neolatine și nici o bibliografie completă". Recenzând cartea, Pierre Jourda observă „omisiuni regretabile", „lacune supărătoare" și încă altele, însă concluzia nu descurajează, de vreme ce se afirmă că **M.** „a desprins cu acuratețe caracterele generale ale poeziei neolatine" și că lucrarea merită a fi continuată. Istoricul literar va avea și alte preocupări de clasicist, traducând cu exactitate și fluență din Lucrețiu (*Poemul naturii*) și din Vergiliu (*Eneida*, *Bucolice* și *Georgice*). Activitatea ulterioară are însă în centrul ei cercetarea și editarea lui Mihai Eminescu. Începutul îl face tot un studiu al clasicistului, *Eminescu și clasicismul greco-latin*, apărut inițial în revista „Făt-Frumos" (1932), apoi, în același an, în volum. Era, după studiul lui N. Sulica din 1930, a doua încercare de a cuprinde tema în ansamblul ei și cea dintâi sondare a manuscriselor eminesciene din perspectiva preocupărilor clasiciste ale poetului și a înrâuririlor clasice asupra operei lui. O atenție specială e acordată *Odei (în metru antic)* în procesul de trecere de la ucenicia la clasici la creația originală. *Naționalismul lui Eminescu* pornește de la premisa că „între scrierile militante și cele poetice ale lui Eminescu nu există deosebire de fond sufletesc, ci de finalitate și expresie", totuși, cum era și firesc, materialul de bază al cărții îl formează publicistica. Cercetarea, sistematică și descriptivă (opera jurnalistului era încă sumar editată), demonstrează că „firul conducător" al întregii creații eminesciene este „ideea națională", care „face reductibile la unitate toate gândurile, simțirile și atitudinile ziaristului și în parte ale poetului", exprimând totodată, în chip exponențial și integral, epoca. Lucrarea, scrisă cu exces de participare, dar și cu înțelegerea lucrurilor în contextul lor istoric, luminează aspecte particulare importante, cum ar fi genealogia unor idei eminesciene (teoria „păturii superpuse", de pildă, nu e invenția lui, ci se întâlnește la Simion Bărnuțiu, I. Heliade-Rădulescu, B.P. Hasdeu, iar cea a „formelor fără fond" e împărtășită și de Ion Brătianu), bazele filosofice ale pesimismului eminescian (și, corelativ, caracterul reducționist al schemei pesimism *versus* optimism), „dragostea temperamentală pentru trecut". Cum observă și Mircea Anghelescu, contribuția cea mai rezistentă a eminescologului rezidă în editarea poeziilor eminesciene și în comentariile adiacente. Principalul merit al editorului este de a fi grupat la un loc

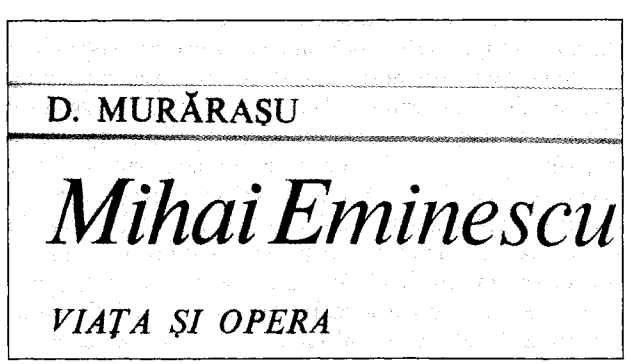

antumele și postumele, reconstituind ordinea cronologică a acestora din urmă și întrețesându-le, la locul potrivit, cu antumele. Cititorul are astfel posibilitatea de a cunoaște evoluția operei poetice în întregul ei, caracterul său organic, comunicarea între antume și postume, fenomenele de „butășire", cum le va numi Alain Guillermou ș.a.m.d. Fără a concura ediția lui Perpessicius, **M.** aduce importante corectări și precizări de structură și lecțiune (de exemplu, la antume ca *Împărat și proletar*, *Pe lângă plopii fără soț...* sau la postume ca *Ah, cerut-am de la zodii*, *Codru și salon*, *O, -nțelepciune, ai aripi de ceară!*), îmbogățește informația privitoare la geneză, surse, influențe, paralelisme, desfășurând un aparat de erudiție impresionant atât prin conținut, cât și prin stilul redactării, exemplar prin claritate, exactitate și impersonalitate. Chiar dacă noile abordări comparatiste vor distribui altfel accentele, materialul prezentat rămâne în continuare util. Aceeași bogăție de informații este învederată de ediția poeziilor de factură populară, de la textele culese și păstrate ca atare până la cele eminescianizate definitiv. Notele și comentariile se constituie nu o dată în micromonografii ale poemelor. De altfel, acestea au și fost izolate de editor și publicate într-un volum aparte, *Comentarii eminesciene* (1967). Specialiștii nu pot face abstracție de studiile genealogice, comparatiste și filologice de aici, axate pe poemele *Amicului F. I.*, *Epigonii*, *Mortua est!*, *Feciorul de împărat fără stea*, *Rugăciunea unui dac*, *Cărțile*, *Povestea codrului*, dar antrenând în demersul demonstrației multe alte texte (variantele *Mureșanu* sau *Demonism*, *Memento mori*, *Odă...*, *Sarmis*, *Gemenii* ș.a.). Nu de aceeași valoare este lucrarea *Mihai Eminescu. Viața și opera* (1983), care ar fi trebuit să încununeze activitatea de eminescolog a lui **M.** Cartea absoarbe, într-adevăr, cam tot ceea ce autorul achiziționase pe teren biobibliografic, însă îi lipsește intuiția fundamentală care să sudeze organic și original tot acest material. În numele obiectivității, adică al fidelității față de document, biograful respinge metoda călinesciană a perspectivei epice creatoare, însă tocmai această fidelitate îl face inexpresiv. Inexpresivă este și privirea asupra operei ca modalitate de completare a documentului propriu-zis, iar analiza acesteia nu depășește nivelul didactic. De aceeași factură se dovedește și *Istoria literaturii române* (1940). Relevabilă ar fi periodizarea (*Epoca unității de neam prin ortodoxie*, *Epoca unității de neam prin limbă*, *Epoca unității de neam prin conștiință* și *Epoca formării idealului artistic*), ca și accentul pus pe opera celor patru „stâlpi ai boltii" (Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga), deasupra cărora stă Eminescu, prin care se realizează „unitatea vieții noastre spirituale". *Istoria...* este opera unui tradiționalist, în sensul interbelic al cuvântului, pentru care sămănătorismul este cea mai importantă mișcare literară de după (și în prelungirea lui) Eminescu, urmat de curentul de la „Gândirea". Așadar, Ion Barbu nu va fi decât un poet „obscur, căutat, recurgând la simple înșiruri de cuvinte ilogice", Mateiu I. Caragiale va ocupa un spațiu mai mic decât Al. Lascarov-Moldovanu, lui Camil Petrescu i se va acorda unul de cinci ori mai restrâns decât lui Ionel Teodoreanu, iar lui G. Călinescu trei rânduri: „Modernismul lui Gh. Călinescu se reduce la senzualismul fără de frâu și la trivialul din *Cartea nunții*. Un progres pe linia descriptivului pitoresc se constată odată cu *Enigma Otiliei*".

SCRIERI: *La Poésie néo-latine et la Renaissance des lettres antiques en France (1500-1549)*, Paris, 1928; *Eminescu și clasicismul greco-latin*, București, 1932; *Naționalismul lui Eminescu*, București, 1932; ed. București, 1992; *Eminescu și literatura populară*, Craiova, f.a.; *Hasdeu. Ediția Mircea Eliade*, București, 1938; *Lectura particulară și biblioteca școlară* (în colaborare cu Dan Simonescu), București, 1939; *Istoria literaturii române*, București, 1940; ed. Madrid, 1959; *Comentarii eminesciene*, București, 1967; *Mihai Eminescu. Viața și opera*, București, 1983. **Ediții:** Mihai Eminescu, *Scrieri politice*, Craiova, 1931, *Scrieri literare*, Craiova, 1935, *Literatura populară*, Craiova, 1936; ed. I-II, pref. edit., București, 1979, *Sărmanul Dionis*, București, 1943, *Poezii*, București, 1969, *Poezii*, I-III, București, 1970-1972, *Scrisori*, București, 1972, *Opere*, I-II, pref. Eugen Simion, București, 1995; V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, pref. edit., București, 1971. **Antologii:** *Din presa literară românească (1900-1918)*, pref. edit., București, 1970. **Traduceri:** Lucrețiu, *Poemul naturii*, introd. trad., București 1934; Vergiliu, *Eneida*, introd. H. Mihăescu, București, 1956, *Bucolice. Georgice*, pref. Gh. Guțu, București, 1967 (în colaborare cu Teodor A. Naum).

Repere bibliografice: Pierre Jourda, *„La Poésie néo-latine et la Renaissance des lettres antiques en France (1500-1549)*, „Revue d'histoire littéraire de la France", 1929, 2; G. Călinescu, *„Naționalismul lui Eminescu"*, ALA, 1932, 594; Bucur, *Istoriografia, 392-394*; Mircea Anghelescu, *D. Murărașu la 85 de ani*, RL, 1981, 41; Nicolae Manolescu, *În așteptarea biografiei*, RL, 1983, 12; Valeriu Stoleru, *Dumitru Murărașu*, „Buletinul Societății de Științe Filologice din România", 1985; Micu, *Ist. lit., 738*; *Dicț. esențial, 537-539.* *N.M.*

MURĂȘANU, Teodor (19.VII.1891, Câmpia Turzii – 2.IX.1966, Cluj), poet, prozator și publicist. Este fiul Evdochiei (n. Danciu) și al lui Vasile Murășanu, țărani. A absolvit liceul la Blaj (1912) și a urmat Facultatea de Teologie a Universității din Budapesta (1912-1916). Până în 1919 este preot rural, apoi renunță și își completează studiile la Facultatea de Litere din Cluj. După obținerea licenței a fost numit profesor de română la liceul din Turda, unde funcționează până în 1948, dată după care suportă vicisitudinile schimbării de regim – închisoare, „munca de jos", iar mai târziu, reprimirea doar ca pedagog la același liceu. Debutează cu versuri la ziarul „Unirea" din Blaj în 1909. Colaborează susținut cu poezii, proză și articole la periodicele ardelene „Răvașul", „Luceafărul", „Tribuna", „Cosinzeana", „Revista politică și literară", „Românul", „Transilvania", „Țara noastră", „Societatea de mâine", „Gazeta de la Turda", „Înfrățirea" și, sporadic, la altele. A fost redactor responsabil la ziarul „Turda" (din 1919), director la „Arieșul" (din 1926) și redactor la revistele „Abecedar" (1933-1934) și „Pagini literare" (1934-1943). În editoriale, rubrici fixe, diverse alte articole, semnate și T. M., Hyperion, Ion Codrin, Silviu Bardeș, P. Pădure și T. Pădure, și-a continuat la scară mai largă activitatea de la catedră, popularizând cunoștințe și orientări morale, religioase, culturale, politice. În paginile celor două reviste literare îngrijite de el, a reușit să adune aproape toți scriitorii importanți ai Transilvaniei, să-i promoveze în special

pe tineri, contribuind astfel la ceea ce s-a numit resurecția literară ardeleană începută la „Gând românesc" și „Abecedar". **M.** însuși publica număr de număr versuri, proză, traduceri și diferite intervenții la rubricile permanente „Carnet", „Însemnări", „Cronici (literare)", cultivând cu ardoare valorile ardelene consacrate, militând pentru autenticitatea și responsabilitatea scrisului artistic, pentru înnoirea literaturii și a modului de receptare a operei literare sau difuzând opinii și informații despre evenimentele culturale curente, despre cărți și reviste. O acțiune complementară a fost și aceea de îngrijire a colecției „Biblioteca românească" a Editurii Librăria Poporală din Turda, în cadrul căreia a alcătuit broșura de popularizare *Avram Iancu* (1924). Fără a fi un intelectual de anvergură sau un teoretician apt să introducă o direcție în artă, a avut acele calități umane pentru a polariza principalele energii ale zonei, câștigându-și un bun renume ca animator și mentor, făcând din „Pagini literare" una din cele mai importante reviste ale Transilvaniei interbelice.

Prima sa plachetă — *Poezii* (1920) — este mai puțin semnificativă, atât din cauza prea marii apropieri de modele (Coșbuc, Iosif, Goga), cât și a pronunțatului caracter social-ocazional. Începând cu volumul *Fum de jertfă* (1923; Premiul Academiei Române), continuând cu *Lumini suflate de vânt* (1925), *Chiot câmpenesc* (1926) și mai ales cu *Lilioară* (1938) — toate reunite în 1982 sub acest ultim titlu —, **M.** reușește să-și fixeze o voce personală, deși modestă și cu inflexiuni oarecum cunoscute. Dar dincolo de orice influențe, pare evident că memoria lui afectivă era încărcată cu impresii și imagini ale naturii agreste, care formau principalul filon al fluxului interior, elementele de referință ale sensibilității sale. Acestea se definesc ca un „izvor" constituit, în special în copilărie, din senzații și trăiri legate de spectacolul satului, însumând grădini multicolore, câmpuri însorite, păduri, toate animate de siluete, voci, cântece, sunete. De aici, dorința vie a contopirii cu firea, asemenea unui „punct în lumea de culori", în bogăția și calmul câmpiei sau chiar sentimentul identificării eului cu natura („mi-e sufletul o tainică pădure"), al unduirii în vânt împreună cu pomii, al inimii pulsând în pământ. Prea puțin din acumulările și experiențele de mai târziu a pătruns în acest fond genuin care oferă substanță liricii. Evidentă apare doar influența, ghidată de afinități, a altor poeți ardeleni, care l-au întărit în convingerea că esența poeziei o constituie cultul pământului, al satului. Ca urmare, prim-planul e ocupat de transcrierea frumuseților naturii și a stărilor pe care acestea le induc. Anotimpurile, ploaia, negura, ninsoarea, vântul, căldura, frigul, momentele zilei, lumina, noaptea, surprinse în panouri ample sau în simple secvențe picturale, atestă o sensibilitate mereu trează, receptând năvalnic imagini, vibrații, fiori etc. Chiar și rarele stări de melancolie vorbesc de tălăngi tânguitoare, copaci aplecați de vânt și ploaie, de „neguri purtate de vânturi". Când și când este semnalată opoziția dintre tumultul veșnic al firii și singurătatea, efemeritatea individului, ca și neputința în fața misterelor lumii. Reprezentarea existențelor individuale este frumos plasticizată în metafora „lumini suflate de vânt", pe al cărei fundal mai toate aspirațiile omenești apar ca iluzorii flăcări pe comori, ca fulgii de nea, a căror splendoare se topește la atingerea căldurii. Firesc, se insinuează și ideea morții, uneori chiar în momente de fericită contemplare a naturii, fie ca o „adumbrire" la gândul că toate se vor întâmpla la fel, fie ca o revoltă că un demon „închide o omidă în tot ce-i frumos" și face ca toate să se surpe. În pofida etichetei de poet rural, satul nu apare în poezia lui **M.** ca entitate socio-etnică, ci doar în imagini izolate, în aluzii și referiri fugare. *Povestea satului* este o viziune idilizată, dar numai ca proiecție a amintirilor de odinioară. Un elogiu direct este adus totuși în câteva poezii — *Bisericuța de la noi din sat, Clopotul, Fapta, Din sufletul satului* —, în care sunt relevate spiritul comunitar, puritatea morală, pioșenia, echilibrul — toate definind un mod de viață. Mai mult decât în asemenea vederi luate cam de sus, ruralismul poetului constă în vâna folclorică a inspirației, în piesele scrise în spirit și vers popular, în special cântece, balade, doine, descântece, care păstrează un aer de autenticitate, de simplitate și prospețime. Referiri la motivația, natura și sensul poeziei apar, implicit sau explicit, în multe versificări, aceasta fiind văzută ca o manifestare a prea-plinului trăirilor. Deși, în general, temele și mesajul au la **M.** cea mai mare importanță, în volumul *Lilioară* se poate constata atenția dată expresiei, versurile, imaginile fiind mai elaborate, mai puțin descriptive și enunțiative. Intervin sugestia, ambiguitatea, incantația (uneori în genul colindei sau al descântecului), ponderea căzând pe jocul cuvintelor, pe sonoritate. Se observă un alt tratament stilistic, căutarea unor imagini mai originale, a unor efecte, în special muzicale, fie prin euforia unor vocabule, fie prin semnificațiile lor auditive. În mare măsură, proza apărută în periodice a fost republicată în volume, cu excepția mai multor fragmente de roman. *Cioburi de oglindă* (1925) conține câteva prozopoeme și câteva mici povestiri din satul copilăriei și al adolescenței. În *Tolba cu notițe* (1942) sunt reluate unele articole pe teme istorice și literare, iar în secțiunea *Florile soarelui*, o serie de proze lirice, fără suport epic, despre peisaje și anotimpuri, care dublează, oarecum, poezia. Un fel de discursuri și lecții cam emfatice conține volumul *Efemeride* (1944), care se încheie cu niște exaltate note de drum. **M.** a fost și un asiduu traducător din poezia maghiară (Arany János și Ady Endre), germană (Goethe, Uhland) și greacă (Anacreon), din care a publicat mult în periodice. Aproape tot ce a scris și a tradus după 1944 a rămas în manuscris.

SCRIERI: *Poezii*, Turda, 1920; *Fum de jertfă*, Cluj, 1923; *Avram Iancu*, Turda, 1924; *Lumini suflate de vânt*, Arad, 1925; *Cioburi de oglindă*, Arad, 1925; *Chiot câmpenesc*, Cluj, 1926; *Lilioară*, Sighișoara, 1938; *Tolba cu notițe*, Turda, 1942; *Efemeride*, Turda, 1944; *Lilioară*, îngr. Lucian Bogdan, pref. Virgil Podoabă, Cluj-Napoca, 1982. **Traduceri:** *Ape de munte*, Turda, 1944.

Repere bibliografice: Sebastian Bornemisa, „*Fum de jertfă*", CZ, 1923, 10–11; Octavian Goga, „*Fum de jertfă*", AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XLIV, 1923–1924; Perpessicius, *Opere*, VIII, *271–272*, XII, *272–273*; Teofil Bugnariu, *Lumini suflate de vânt*", CZ, 1926, 1; G. Bogdan-Duică, „*Chiot câmpenesc*", Națiunea", 1927, 101; Ion Șiugariu, *Tânăra lirică ardeleană*, UVR, 1938, 18; Miron Radu Paraschivescu,

„Lilioară", TIL, 1938, 433; Demetrescu, *Însemnări, 146–165;* Aurel Marin, *„Lilioară"*, GT, 1938, 95; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *786–787, Ist. lit.* (1982), *870–871;* I. Bozdog, *„Efemeride"*, T, 1944, 6–7; Ion Oarcăsu, Constantin Cubleșan, *Mărturii literare. De vorbă cu Teodor Murășanu,* TR, 1966, 38; Zaciu, *Glose, 171–178;* Brateș, *Oameni, 201–204;* Mircea Ioan Casimcea, *Teodor Murășanu,* TR, 1976, 40; Petru Poantă, *Recitind poezia lui Teodor Murășanu,* TR, 1977, 27; Antonescu, *Scriitori, 183–193; Scrisoare de la Camil Mureșanu. 1980,* ADLTR, M-15; *Teodor Murărașu, un poet care-a trăit demult...*, îngr. și pref. Aurel Podaru, Cluj-Napoca, 1998; *Dicț. scriit. rom.*, III, *325–327;* Ileana Ghemeș, *Teodor Murășanu (1891–1966),* pref. Mircea Popa, Alba Iulia, 2002. *C.T.*

MUREȘAN, Dumitru (21.I.1941, Bucium, j. Alba), poet. Este fiul Ecaterinei Mureșan (n. Clim) și al lui Vasile Mureșian, învățători. A absolvit Facultatea de Matematică și Fizică a Universității din Cluj. Debutează cu versuri la „Gazeta literară" în 1964, iar editorial, în 1968, cu volumul *Nebuloasa crabului.* Între 1962 și 1968 este profesor de matematică în Jurilovca, județul Tulcea, apoi funcționează ca director al Casei Creației Populare a județului Tulcea până în 1972, când se angajează redactor la „Vatra". Colaborează și la „Tomis", „România literară", „Luceafărul", „Tribuna".

Nebuloasa crabului propune un lirism de factură descriptiv-evocatoare. Poemele, simple ca structură și imaginar, sunt pline de locuri comune, dar unele versuri se evidențiază prin percepția misterului sau, uneori, prin exaltarea eului liric adolescentin în fața spectacolului naturii. Trecerea timpului, marea, iubirea, amintirile sunt teme predilecte, dar poetul reușește arareori să depășească nivelul unui reportaj liric, al unei banale descrieri peisagistice sau al simplei confesiuni. *Orologiul din oglinzi* (1975) continuă linia marinelor și a eroticelor din volumul de debut, dar într-o tonalitate mai melancolică, conferită, oarecum, și de întoarcerea dinspre prezentul percepției către trecutul amintirii. Lirismul se interiorizează, în căutarea unui peisaj lăuntric semnificativ, dar adesea printr-o notă exagerat didactică și sentențioasă. Izbânda se simte în poemele vizionare, de notație oniric-expresionistă, cum sunt *Viziune colectivă, Noaptea crescută* sau *Clipa de răgaz*: „Când atingeam, în treacăt,/ trandafirii, palmele/ mi se umezeau de rouă;/ se aninau de fiecare deget/ picăturile, cu teamă/ începând să se prelingă;/ iar când cădeau, din fiecare/ izbucnea un arbore în noapte". Proza poetică *Dixtuorul,* poate piesa cea mai reușită de aici, este un colaj de amintiri fulgurante din copilăria eului-narator și de fragmente din *Amintirile* lui George Enescu. *Despre melancolie* (1981) aduce o schimbare vizibilă: poemele, în ansamblul lor, dar și versurile, sunt mai ample, tonalitatea mai neutră, lirismul se abstractizează, iar în limbaj abundă neologismele și cuvintele din registrul științific. Uneori se continuă totuși linia reportajului liric, fiind consemnate întâmplări diverse sau amintiri, câteva în nota falsă a moralei „omului nou", altele în nota mai autentică a onirismului melancolic, definitoriu pentru această etapă. Tentația epicizării, vizibilă de la început la **M.**, este puternică; limbajul cade adesea în prozaic, golindu-se de emoție. *Lira meditativă* (1998) este o culegere net superioară, în care poetul, depășind impasul, dă la iveală versuri în care îmbină fericit imagismul, notația descriptivă impresionistă și un simbolism al bogatelor sinestezii sunet-imagine-miros, cu deschideri către un expresionism utilizat ca o exacerbare spre tragic a melancoliei. Poemele sunt fine arabescuri, muzicale, cu modulații sinuoase, în care ochiul și auzul fantasmează în marginea realului (în al doilea ciclu, dedicat satului și copilăriei, memoria — duioasă — joacă rolul unui al cincilea organ al percepției). Este o lirică unde natura, peisajul, rural sau citadin, este însuflețită, totul fiind perceput într-o continuă, incandescentă sau somnolentă mișcare, în care se amestecă regnurile, senzațiile, amintirile — ca într-un haiku elaborat, iar peisajul (păsări, flori, copaci, dealuri, zăpada, ploaia) se transformă într-un fel de jurnal al tuturor zilelor, un jurnal de impresii cvasidepersonalizate, opacizate, vizionare.

SCRIERI: *Nebuloasa crabului,* București, 1968; *Orologiul din oglinzi,* Cluj-Napoca, 1975; *Despre melancolie,* București, 1981; *Lira meditativă,* Târgu Mureș, 1998.

Repere bibliografice: Constantin Cubleșan, *„Nebuloasa crabului"*, TR, 1968, 21; Dumitru Micu, *„Nebuloasa crabului"*, GL, 1968, 26; Ion Pop, *Zodia crabului,* ST, 1968, 5; Marin Mincu, *„Nebuloasa crabului"*, TMS, 1968, 5; Petru Poantă, *„Orologiul din oglinzi"*, ST, 1976, 5; Iorgulescu, *Scriitori, 109–110;* Poantă, *Radiografii,* I, *302–304;* Lucian Raicu, *Pledoarie pentru simțuri,* RL, 1981, 31; Moraru, *Textul, 123–127;* Ulici, *Lit. rom.*, I, *215–216;* Cornel Moraru, *După o lungă absență,* VTRA, 1998, 10; Aurel Pantea, *Imagini de aici și, parcă, de altunde,* VTRA, 1998, 10; Adrian Popescu, *De partea lucrurilor,* ST, 1999, 1; Grigore Șoitu, *Triptic,* TMS, 1999, 2; Florin Lazăr, *„Lira meditativă"*, ST, 1999, 7; Cistelecan, *Top ten, 141–143; Dicț. scriit. rom.*, III, *327–328.* *R.D.*

MUREȘAN, Ion (9.I.1955, Vultureni, j. Cluj), poet și eseist. Este fiul Mariei (n. Curt) și al lui Ilie Mureșan, țărani. Urmează școala primară în Vultureni, apoi Liceul „George Coșbuc" din Cluj. Se afirmă în cenaclurile și la concursurile naționale de creație literară ale elevilor și debutează la vârsta de paisprezece ani, cu poemul *Gândurile amiezii,* publicat în revista „Cutezătorii" (1969). Student la Facultatea de Istorie-Filosofie a Universității din Cluj-Napoca (1977–1981), face parte din redacțiile revistelor „Napoca universitară" (1977–1978) și „Echinox" (1979–1981). Frecventează cenaclurile literare Echinox și Napoca, Cenaclul Asociației Scriitorilor din Cluj, cenaclul Saeculum ș.a. Participă la concursurile și festivalurile studențești de creație literară, fiind premiat pentru poezie. După absolvire este profesor de istorie la o școală generală din Strâmbu, județul Cluj (1981–1988), iar din 1988, redactor la „Tribuna". În 1992 devine șef de secție la revista „Nu" (Cluj-Napoca), cu o rubrică permanentă de eseu politic („Recurs"), iar din 1997 este director editorial la „Transilvania jurnal", apoi redactor responsabil al ediției clujene a ziarului „Evenimentul zilei". Colaborează cu versuri, recenzii, eseuri, însemnări la „Amfiteatru", „Vatra", „Familia", „Astra", „Cronica", „Steaua", „Contrapunct", „22", „Conversația" (Arad), „Poesis" ș.a. Debutează editorial cu volumul de poeme *Cartea de iarnă* (1981). Selecții din poemele sale apar traduse în

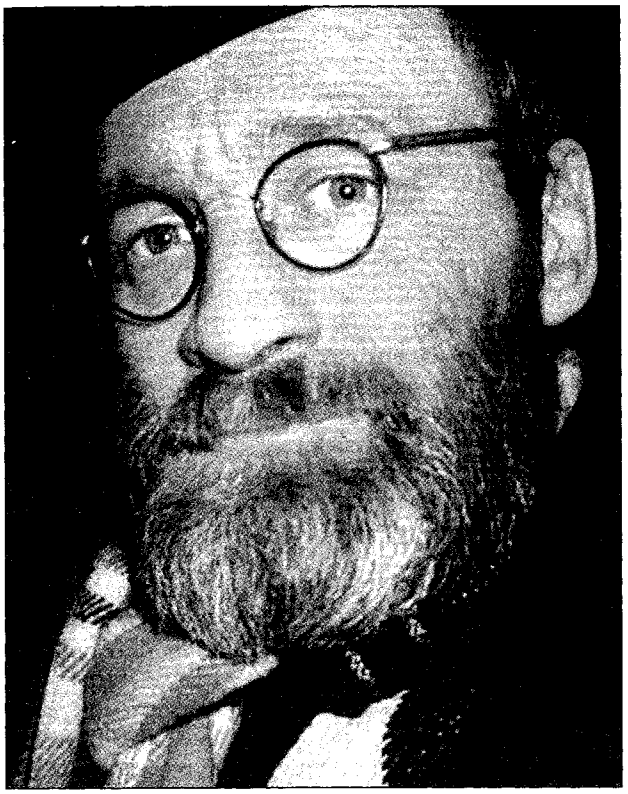

limbile maghiară, germană, italiană, franceză, în reviste și în antologii românești și străine. În timpul și după stagiul efectuat în Elveția, la Basel (1994), colaborează la revista „Der Punkt" și la „Basler Stadtbuch".

Ecoul în opinia critică arată că la apariția primului volum de versuri, *Cartea de iarnă* (Premiul Uniunii Scriitorilor), **M.** nu a dezamăgit speranțele puse în poezia sa, revigorate cu fiecare dintre poemele publicate, la mari intervale de timp, în presa literară. Dicțiunea blasfemator profetică, energia distructivă, muzicalitatea gravă, aspră, deseori cu inflexiuni psalmice, imagistica de o plasticitate pregnantă, brutală pe alocuri, au fost percepute ca semne indicând „o voce distinctă și penetrantă a tinerei poezii, o voce bogată în accente contrastante, în care se repercutează atât comedia literaturii, cât și drama insolubilă a vieții" (Victor Felea). Poemele configurează o viziune antinomică și tensionată, concretizând, în proiecții sarcastice sau în concentrate cântece aluzive, ipostaze ale spiritului creator în tentativa de cuprindere și sublimare a realului, de identificare a ordinii tainice a lucrurilor. Și **M.** afirmă vocația poeziei pentru esențial, pentru transcenderea limitelor experienței senzoriale, vede în actul poetic o asumare a unui destin de excepție, o provocare a cauzalităților adânci și a puterilor obscure ale existentului: „Trebuie tată să rămâi în lucrurile utile/ eu voi locui în podul casei voi bea vinul tare/ eu trebuie să exprim acel sunet fantastic de tăios ce se naște/ când numele se izbește deasupra lucrului pe care îl denumește" (*Autoportret la tinerețe*). Poezia reprezintă un act de purificare a ființei, o cale de „înălțare la cer" și, în același timp, o povară, o damnare, o „boală" (metaforă blagiană), care îl scot pe creator din cercul existenței comune, aruncându-l într-o singurătate aspră. De aici, imprecația: „Vers otrăvit, năpârcă, cântă cum ți-ai lipit buzele/ scârboase de buzele mele./ Cuvintele tale roase de râie, năpădite de păduchi,/ curvele tale de cuvinte/ mușcă sânii domnișoarelor, mușcă părul cărunt/ de pe pieptul bărbaților,/ pui de cățea, iubirile mi le-ai schilodit, viața mi-ai vlăguit-o, mierea zilelor mele ai risipit-o/ pe limba nerușinaților" (*Viață distrusă de poezie*). Singurul mod de eliberare de sub teroarea harului, a frumuseții constă în „a-i săvârși faptele". **M.** o face — cum remarca Eugen Simion — într-un limbaj „lipsit de poezie în sensul tradițional". În eseurile din *Cartea pierdută (o poetică a urmei)* (1998), autorul recitește „basmele românilor" dintr-o perspectivă interferentă viziunii care îi structurează poezia. E o lectură incitantă, inventivă, simultan ludică și gravă, mereu atentă la simboluri.

SCRIERI: *Cartea de iarnă*, București, 1981; *Poemul care nu poate fi înțeles*, Târgu Mureș, 1993; *Cartea pierdută (o poetică a urmei)*, Bistrița, 1998.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *„Cartea de iarnă"*, RL, 1981, 38; Voicu Bugariu, *„Supărarea" poetului*, LCF, 1981,40; Ion Cristofor, *Volume de poezie*, ST, 1981, 10; Nicolae Prelipceanu, *Exercițiul spiritual al poetului*, VR, 1982, 5; Radu Călin Cristea, *Poezia anamnezei*, AFT, 1982, 11; Felea, *Aspecte*, III, *174–177*; Tartler, *Melopoetica, 171–174*; Mincu, *Eseu, 65–69*; Rotaru, *O ist.*, III, *513–514*; Simion, *Scriitori*, IV, *538–541*; Al. Cistelecan, *Însemnări exasperate*, APF, 1990, 2; Țeposu, *Istoria, 79–80*; Ruxandra Cesereanu, *Poetul prin excelență*, ST, 1993, 11; Octavian Soviany, *O poetică a infra-realului*, APF, 1993, 10–12; Ioana Pârvulescu, *Spontaneitatea lui Orfeu*, RL, 1994, 2; Negoițescu, *Scriitori contemporani, 304–306*; Al. Cistelecan, *Ion Mureșan*, ECH, 1994, 1–3; Perian, *Scriitori, 35–44*; Regman, *Dinspre Cercul Literar, 157–160*; Poantă, *Dicț. poeți, 133–135; Dicț. analitic*, I, *127–129*, IV, *673–675*; Ruxandra Cesereanu, *De la poet la basmolog*, ST, 1999, 2; Cărtărescu, *Postmodernismul, 391*; Milea, *Sub semnul, 113–116*; Bucur, *Poeți optzeciști, 136–137*; Daniel Corbu, *Generația poetică '80*, Iași, 2000, *73–75*; Regman, *Ultime explorări, 66–71*; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, II, *201–204*; Manolescu, *Lista*, I, *356–358; Dicț. scriit. rom.*, III, *328–330*; Dinu Flămând, *„Mürezan" în franceză*, VTRA, 2003, 1. *C.H.*

MUREȘAN, Viorel (1.IV.1953, Vicea, j. Maramureș), poet și eseist. Este fiul Vioricăi (n. Oros) și al lui Victor Mureșan, țăran și cântăreț bisericesc. Urmează școala primară în satul natal și gimnaziul în Someș-Uileac (1963–1968), apoi Liceul Teoretic din Cehu Silvaniei. Este student al Facultății de Filologie, secția română-rusă, a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca (1975–1979). Redactor la „Echinox", frecventează cenaclul revistei și participă la festivaluri și concursuri studențești de creație literară. După licență predă limba și literatura română la mai multe școli generale rurale și la Liceul Industrial din Jibou. Din 1996 este redactor-șef al revistei „Unu" (Oradea). Debutează la „Amfiteatru" în 1972. Colaborează la „Echinox", „Familia", „Vatra", „Luceafărul", „Contrapunct", „Poesis", „Apostrof", „Calende", „Tribuna", „Steaua", „Transilvania", „Euphorion" ș.a. Prima carte, *Scrisori din Muzeul Pendulelor*, îi apare în 1982.

„Caligraf al emoției" cum l-a definit Mircea Petean, **M.** cultivă în poezie versul tensionat, eliptic, de o concentrare studiată, încât de multe ori poemele au fie dimensiunea unui haiku, fie se coagulează ca suită mozaicată de imagini. Coerența de suprafață a poemului este ignorată, efectul imediat al acestui fragmentarism fiind impresia de distanțare contemplativă, de sublimare a trăitului în „peisaje" nu o dată ermetice, în scene construite cu migală artizanală. Poemele, purtând conotații ludice, ironice, livrești, „reprezintă aluzii la o inhibiție a ființei" (Gheorghe Grigurcu), disimulând tensiunea existențială echivalată în tensiunea expresiei. Obsedat de rostul poeziei și al cuvântului, poetul imaginează o lume în care acesta dobândește corporalitate: „trup alb de cuvinte ne ducem / pe-o rână când ne întoarcem plângând pe canale / între versuri sclipesc cranii dacă-i lumină" (*Cimitir de cuvinte*). Există în lirica lui o fascinație a literei, a cuvântului, un întreg ciclu din primul său volum fiind dedicat alfabetului. În culegerile recente, *Lumina absentă* (2000) și *Ceremonia ruinelor* (2003), tema morții devine dominantă. Eseurile publicate de **M.** în reviste vizează mai ales poeți din familia manieriștilor fanteziști, iar micromonografia *Leonid Dimov* (2000), scrisă în colaborare cu Traian Ștef, oferă un util dosar critic.

SCRIERI: *Scrisori din Muzeul pendulelor*, București, 1982; *Biblioteca de os*, Cluj-Napoca, 1991; *Pietrele Nimicului*, Cluj-Napoca, 1995; *Ramele Nordului*, Cluj-Napoca, 1998; *Leonid Dimov* (în colaborare cu Traian Ștef), Brașov, 2000; *Lumina absentă*, Pitești, 2000; *Ceremonia ruinelor*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Sunetul văzut*, RL, 1982, 28; Dan Cristea, *Tineri poeți: Viorel Mureșan*, LCF, 1982, 33; Daniel Dimitriu, *„Scrisori din Muzeul Pendulelor"*, CL, 1982, 8; Ruxandra Cesereanu, *„Scrisori din Muzeul Pendulelor"*, ST, 1983, 3; Ștefan Borbély, *Scrisori către Doamna de Ceară*, RL, 1991, 15; Mircea Petean, *Știri de pe frontul cuvintelor*, APF, 1991, 5; Ioan Moldovan, *Criptocomunicări*, F, 1991, 6; Iulian Boldea, *Ficțiune și luciditate*, VTRA, 1992, 8; Țeposu, *Istoria, 63–64*; Al. Cistelecan, *Ultimul eremit al optzecismului. Anxietăți hieratizate*, „Cuvântul", 1995, 5; Ruxandra Cesereanu, *Două melancolii atipice*, ST, 1995, 6; Aurel Pantea, *Întâmplări în realitatea esențială*, VTRA, 1995, 7; Ion Urcan, *Împotriva realului*, F, 1995, 10–11; Perian, *Scriitori, 23–28*; Pop, *Pagini, 249–254*; Bucur, *Poeți optzeciști, 138–141*; Cistelecan, *Top ten, 21–23, 152–155*; Grigurcu, *Poezie*, II, *194–196*; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, II, *204–206*; *Dicț. analitic*, IV, *115–117*. *C.H.*

MUREȘANU, Andrei (16.XI.1816, Bistrița – 24.X.1863, Brașov), poet și publicist. Este fiul Eftimiei (n. Sereteanu) și al lui Toader Mureșanu (Moroșanul), țăran și meșteșugar. După ce învață la școala săsească (1825–1826) și la liceul călugărilor piariști (1827–1832) din Bistrița, pleacă la Blaj, unde din 1832 urmează cursurile de filosofie și teologie, având printre profesori pe Timotei Cipariu și pe Simion Bărnuțiu. Chemat de George Barițiu, coleg mai vârstnic și prieten, **M.** se duce la Brașov în 1838. Este mai întâi institutor la școala românească condusă de Barițiu, apoi profesor de gimnaziu (până în 1849), ca și vărul său, publicistul Iacob Mureșianu. Din 1838 începe să colaboreze la „Gazeta Transilvaniei" și „Foaie pentru minte, inimă și literatură". Alături de poezii semnate uneori Sereteanu și Urziceanu sau, mai frecvent, Eremitul din Carpați, publică articole, istorioare, fabule în versuri, unele prelucrate după Schiller, Wieland, Bürger, Herder, M.G. Saphir sau Kisfaludy, cele mai multe culese din revistele străine, fără indicarea autorului. Câteva fragmente din *Nopțile* lui Young, transpuse spre sfârșitul vieții, au apărut postum. Pentru educația copiilor a tradus din germană *Icoana creșterii rele cu mijloace de a o face și mai rea*, după Chr. F. Salzman și Karl Han (1848). Participant la revoluția de la 1848 din Transilvania, trece, după înfrângerea ei, în Muntenia, împreună cu Barițiu. Întors la Sibiu, este numit funcționar și translator la buletinul oficial al guvernului. E un slujbaș conștiincios, închinând ode și imnuri reprezentanților imperiali de la Viena. Pentru a nu-și risca modesta stare dobândită, refuză propunerea lui Bărnuțiu de a ocupa o catedră la Iași. Colaborează cu articole la „Telegraful român" din Sibiu, iar în 1862 își adună versurile într-un volum, *Din poesiele lui Andreiu Mureșanu*, premiat de Astra. Pensionat, se retrage la Brașov, unde moare în sărăcie, cu mintea tulburată.

M. a debutat cu versuri, în maniera alegorică a poeților Văcărești. Sub influența poeziei romantice franceze (Lamartine, în primul rând), dar și a poeților din Principate (Cezar Bolliac, Grigore Alexandrescu, I. Heliade-Rădulescu), el a evoluat spre o lirică pesimistă, cu interogații lamentuoase către ursită și Dumnezeu și cu meditații despre nedreapta alcătuire a lumii. Și-a relevat vocația pentru poezia socială și

Scrisoare către George Barițiu

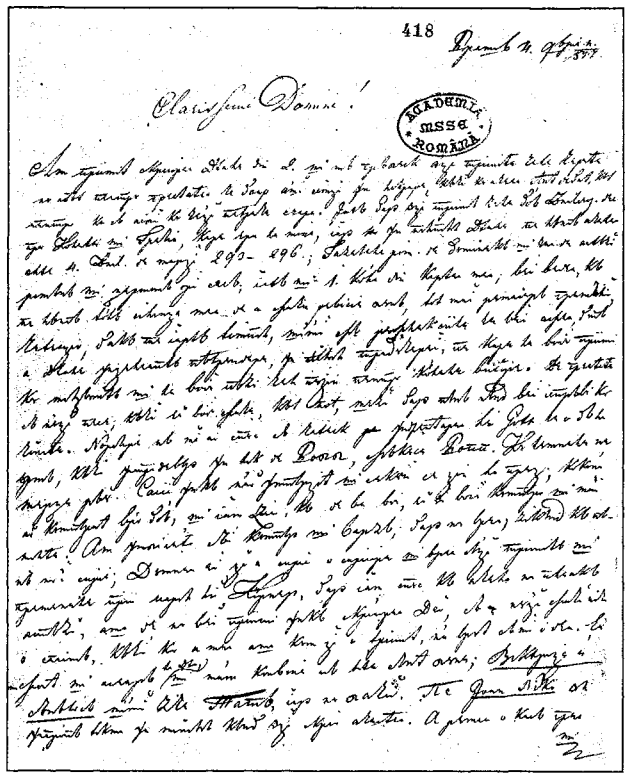

patriotică după 1843, cu *Glasul unui român*, și mai ales la 1848, prin poezia *Un răsunet*. Cunoscută îndeosebi sub titlul *Deșteaptă-te, române* și devenită repede imn popular, „această *Marsilieză* română a distrus restul poeziei lui Mureșanu, ce însemna totuși un pas în progresul poeziei ardelene profetice" (G. Călinescu). Poetul se închipuie un tribun care vorbește în numele neamului oprimat, invocând vitejia străbună și vestind profetic, în cadențe ample, momentul decisiv al „deșteptării". Imaginea bardului exponent al unui întreg popor, atitudinea gravă, tonul sumbru și răspicat, cu rezonanțe biblice, inaugurate acum în poezia ardeleană, se vor regăsi, amplificate, la G. Coșbuc, la Octavian Goga și mai târziu la Aron Cotruș și Mihai Beniuc. Unele accente din poezia socială a lui Mihai Eminescu au fost, cu siguranță, inspirate de **M.**, devenit și „personaj" (sub chipul unui mare poet romantic și damnat) al unor ample poeme eminesciene din tinerețe. Pe lângă puținele poezii de autentică vibrație, după 1848 va fi doar autorul a numeroase versuri ocazionale, în care retorismul greoi și confuz, stângăcia expresiei sau stridența unor neologisme nu mai sunt compensate de patosul din poeziile care l-au făcut cunoscut. Articolele lui **M.**, mai ales cele din „Telegraful român", dezvăluie o bună cunoaștere a istoriei românilor și a stărilor sociale din Transilvania (a și tradus din cronicile săsești capitole referitoare la epoca lui Mihai Viteazul). Publicistul este preocupat mereu de situația „poporului celui de rând", de a cărui stare, ca și în viziunea socială a lui Eminescu, depinde destinul unei națiuni. Un ciclu de articole din 1853 sintetizează dezvoltarea artelor de-a lungul secolelor, văzută, sub influența lui Herder, în legătură cu evoluția istorică și socială a popoarelor, cu o particulară atenție pentru evoluția artelor la români (*Arțile sau măiestriile cele frumoase, Românul în privința muzicei, Românul în privința picturei*). Pentru gazetar înflorirea artei este condiționată de libertatea socială, de organizarea statului după legi drepte și morale. Marii artiști nu apar decât în societățile întocmite rațional, într-o „desfășurare liberă a puterilor sufletești". Poezia, definită, după Goethe, ca un „simțământ viu de a cuprinde lucrurile din lume după toate împrejurările lor, și puterea de a le reproduce sau răspica cu grație și suavitate", trebuie să se afle în slujba unor înalte idealuri sociale și naționale. **M.** considera, încă de la 1844, în *Câteva reflexii asupra poeziei noastre* și în *Duplică* (*Asupra poeziei*), că a sosit „minutul criticei" și, după exemplul revistelor din Principate, făcea observații (polemizând cu foarte tânărul Vincențiu Babeș) pe marginea poeziilor primite la redacția „Foii pentru minte, inimă și literatură". Urmărea mai ales respectarea regulilor de prozodie și dădea ca model poezia populară, elogiată și în articolul *Românul și poezia lui*. Prin claritatea și consecvența cu care a avut în vedere obiectivele estetice, ideile despre artă și poezie depășesc nivelul la care s-a ridicat lirica sa.

SCRIERI: *Din poesiele lui...*, Brașov, 1862; ed. 2, Sibiu, 1881; *Poezii*, Arad, 1920; *Poezii și articole*, îngr. și pref. D. Păcurariu, 1963; *Reflexii*, îngr. și pref. Livia Grămadă, Cluj-Napoca, 1977; *Poezii, articole*, îngr. și postfață Ion Buzași, București, 1988; *Publicistică*, îngr. și pref. Ion Buzași, Iași, 2003. **Traduceri:** [Joseph Greissing], *Foi de suvenire din Zaizon*, Brașov, 1844 (în colaborare cu George Barițiu); Chr. F. Salzman, Karl Han, *Icoana creșterii rele cu mijloace de a o face și mai rea*, Brașov, 1848.

Repere bibliografice: Aron Densușianu, *Cercetări literare*, Iași, 1887, *121-142*; Maiorescu, *Critice*, III, *90-100*; Ioan Rațiu, *Viața și operile lui Andrei Mureșan*, Blaj, 1900; Iorga, *Ist. lit. XIX*, II, *240-241*; I. Lupaș, *Din activitatea ziaristică a lui Andrei Mureșanu*, București, 1925; Aurel A. Mureșianu, *Andrei Mureșanu intim*, „Ritmuri", 1929, 2; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *237-239*, *Ist. lit.* (1982), *253-255*; Mircea Bogdan, *Andrei Mureșanu. Contribuțiuni biografice*, Brașov, 1942; Livia Grămadă, *Ideile literare în publicistica lui Andrei Mureșanu*, SUB, Philologia, t. IX, 1964, fasc. 1; *Ist. lit.*, II, *566-572*; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, *467-469*; Papadima, *Ipostaze*, *337-358*; *Dicț. lit. 1900*, *596-597*; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, *264*, *342*, *344*, *353*, *384*, *388*; Ion Buzași, *Andrei Mureșanu*, București, 1988; *Dicț. esențial*, *539-540*; *Dicț. analitic*, IV, *320-322*. *L.V.*

MUREȘANU, Rusalin (9.II.1932, Păiușeni, j. Arad – 2001), poet. Este fiul Barbarei (n. Mihuț) și al lui Loghin Mureșan, învățător. Învață la Liceul „Moise Nicoară" (1944-1948) și la Școala Normală „D. Țichindeal" din Arad (absolvită în 1952), urmează Școala de Literatură „M. Eminescu" din București (1952-1954) și este student un an la Facultatea de Filologie a Universității din București. Devine redactor la „Gazeta literară" (1954-1957), la „Viața militară" (1958-1959), la Radiodifuziunea Română (1960-1962), referent literar la Centrala Cărții (1962-1963). În 1963 este transferat la Craiova, de unde în 1967 revine în capitală, ca redactor la publicații ale armatei. Debutează cu publicistică în ziarul „Patriotul" din Arad (1948) și cu poezie în „Scrisul bănățean" (1952), iar editorial, cu volumul *Puiul de moț* (1954). A colaborat, mai ales cu versuri, la „Tânărul scriitor", „Gazeta literară", „Contemporanul", „Steaua", „Tomis" ș.a. De la poemul epic *Puiul de moț*, prolix, încărcat cu toate lozincile epocii, **M.** a trecut la poezia lirică, la un lirism „obiectiv", în care celebrează tractoarele, uzina nouă și, mai ales, iarăși și iarăși, partidul unic, ca în *Coboară munții* (1955), *La marginea câmpiei* (1957), *Amiezile veacului* (1961) ș.a. Poetul se socotește „slobod" să cânte, și în cântecul lui abundă locurile comune ale liricii epocii: 23 August, armata clasei muncitoare, Grivița '33, cu deosebire „era roșie a comunismului", „era incandescenței". O poezie lozincardă, grandilocventă, scrisă mai toată pentru brigăzile artistice de agitație. Ceva mai mult firesc aduce **M.** în versurile pentru copii din cărțile *Niculae clop de paie* (1957), *A venit un cocostârc* (1964), *Nelu Mititelu* (1973) ș.a.

SCRIERI: *Puiul de moț*, București, 1954; *Coboară munții*, București, 1955; *La marginea câmpiei*, București, 1957; *Niculae clop de paie*, București, 1957; *Amiezile veacului*, București, 1961; *Cartea cu prieteni*, București, 1961; *Era incandescenței*, București, 1963; *A venit un cocostârc*, București, 1964; *Ionuț-Petruț în vacanță la bunici*, București, 1965; *Partid, făuritor al vieții* (în colaborare cu Mircea Micu), Timișoara, 1966; *Aventurile lui Singur – Eu*, București, 1968; *Brotăcel și Roșioara*, București, 1970; *Nelu Mititelu*, București, 1973; *Țară de doină*, București, 1976; *Bucurii de la părinți pentru cei ce sunt cuminți*, București, 1985. **Traduceri:** Frigyes Karikás, *Un om umblat*, București, 1964; Mihály Fazekas, *Mateiaș Gâscarul*, București, 1966.

Repere bibliografice: Romulus Rusan, *„Coboară munții"*, ST, 1956, 3; Savin Bratu, *„Coboară munții"*, GL, 1956, 19; Remus Luca, *Profil de tânăr poet*, VR, 1956, 7; Al. Căprariu, *Doi poeți tineri*, TR, 1957, 21; Mihail Petroveanu, *Doi poeți tineri*, GL, 1957, 33; Mircea Moga, *„Țară de doină"*, CNT, 1976, 23; Victor Rusu, *„Țară de doină"*, O, 1976, 35; Ioan Adam, *„Poeme de țară"*, „Scânteia tineretului", 1976, 8435; *Dicț. scriit. rom.*, III, 332–333. *I.D.*

MUREȘANU IONESCU, Marina (29.VII.1949, București), comparatist, critic și teoretician literar. Este fiica Ricăi-Cecilia Ionescu (n. Voisin), de origine elvețiană, și a lui Octavian Ionescu, profesori universitari. A urmat la Iași școala primară, Liceul „M. Eminescu" (1956–1967) și Facultatea de Litere, secția franceză-română, a Universității „Al.I. Cuza". Cadru didactic universitar din 1972, a parcurs toate treptele, de la asistent la profesor titular (din 1996), fiind, din 1992, șefa Catedrei de limba și literatura franceză. Din 1975 face stagii de specializare în Franța, Belgia și Elveția, unde susține și conferințe de specialitate. Este membră a Asociației de Literatură Comparată, face parte din Société d'Histoire Littéraire de la France (corespondent pentru România al revistei acesteia), Société „Gérard de Nerval" (Franța) și Association Internationale de Sémiotique. A fost distinsă cu Premiul „Lucian Blaga" al Academiei Române (1990), Premiul revistei „Cronica" (1995) și cu titlul Chevalier dans l'Ordre des Palmes Académiques al Republicii Franceze (1997). Colaborează la „Convorbiri literare", „România literară", „Cronica", „Ramuri", „Caiete critice", „Synthesis", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Euresis", „Analele științifice ale Universității «Al.I. Cuza»", „Cahiers Gérard de Nerval", „Dialogue", „Oeuvres et critique" (Franța), „Degrés" (Belgia).

M. I. stăpânește principalele tehnici actuale de investigare a textului literar, cu deosebire pe acelea teoretizate în Franța. Volumele *La Littérature, un modèle triadique* (1995) și *Literatura, un discurs mediat* (1996) pornesc de la premisa că între creatorul și cititorul textului există „praguri" (sau „filtre"), a căror analiză contribuie la o înțelegere nuanțată a literaturii. În consecință, sunt urmărite diferite niveluri extra și intratextuale, precum semiologia lecturii, dimensiunea pragmatică a narațiunii sau relația dintre referință și intertextualitate. Informația bibliografică este riguros controlată și sistematizată, aplicațiile critice având în vedere, de exemplu, gradele autoreferențialității în literatura exilului (ilustrate de scrisul lui Vintilă Horia). Adeptă a unui comparatism modern, refuzând pozitivismul, autoarea reconsideră „istorismul clasic" prin prisma lui René Étiemble și propune o abordare aprofundată a „influenței". Este, între altele, fundamentul exegezei *Eminescu și intertextul romantic* (1990), contribuție importantă la definirea caracteristicilor romantice ale operei poetului român și totodată a raporturilor acesteia cu romantismul francez. Exegeta exemplifică cele două aspecte făcând o amplă paralelă între Eminescu și Gérard de Nerval, ambii situați într-o rețea literară specific romantică. Raportarea la context și la avantext constituie unul din principiile studiului, în tentativa de a afla punctele comune între biografiile, mediile culturale frecventate de cei doi și operele lor. Paralela respectă apartenența scrierilor la genurile tradiționale (proză, poezie, dramaturgie), ca și la speciile corespunzătoare. În interiorul fiecărei diviziuni sunt discutate metodic motivele și procedeele retorice folosite. Se urmărește, în principal, motivul visului și se afirmă că la cei doi ar putea fi aflată chiar o „poetică a oniricului". În interiorul acesteia, **M. I.** analizează temeinic universurile lirice, stabilind numeroase similitudini la nivelul caracterelor spațiale și temporale, al obiectelor onirice (cartea, tabloul, dublul ș.a.). În explorarea textului liric se au în vedere, prudent, diferențele dintre două sisteme deosebite de limbaj poetic. Figurile retorice călăuzesc alăturările, întregite de asemănările din domeniul speciilor preferate, din rândul cărora se detașează sonetul. **M. I.** a participat la realizarea mai multor lucrări colective despre critica și poetica franceză, despre terminologia poetică și retorică, despre francofonie etc. și a tradus cărți de poetică și semiotică.

SCRIERI: *Direcții în critica și poetica franceză contemporană* (în colaborare), Iași, 1983; *Eminescu și intertextul romantic*, Iași, 1990; *Terminologie poetică și retorică* (în colaborare), Iași, 1994; *La littérature, un modèle triadique*, Iași, 1995; *Literatura, un discurs mediat*, Iași, 1996; *Culture et francophonie. Dictionnaire des relations franco-roumaines* (în colaborare), Cluj-Napoca, 2003. **Traduceri:** Grupul μ, *Retorica poeziei*, pref. trad., București, 1997; Jacques Montangero, *Vis și cogniție*, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Irina Mavrodin, *Eminescu într-o lectură intertextuală*, RL, 1991, 29; Al. Piru, *Eminescu și Gérard de Nerval*, L, 1991, 2; Ioan Holban, *Eminescu și Nerval*, CRC, 1992, 1; Gabriela Duda, *Prințul Moldaviei și Prințul Aquitaniei*, VR, 1992, 3–4; Mihaela Mârțu, *Eminescu și intertextul romantic*, AUI, literatură, t. XXXVII-XXXVIII, 1991–1992; Ioana Mărășescu, *Eminescu și intertextul romantic*, „Revue d'histoire littéraire de la France", 1996, 6. *D.M.*

MUREȘEANU, Marcel (28.XI.1938, Cluj), poet. Este fiul Mariei Mureșeanu (n. Bradea), învățătoare, și al lui Gheorghe Mureșeanu, preot și învățător. A urmat școala primară în Poeni și Mârlaca, județul Cluj, iar liceul la Huedin (1952–1955). A absolvit Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj în 1960. A fost, până în 1965, profesor la Prundu Bârgăului, apoi s-a stabilit la Suceava, unde e ziarist, vicepreședinte și consilier-șef al Inspectoratului pentru Cultură (1985–1989), director adjunct al secției sucevene a Teatrului Național „V. Alecsandri" (1985–1989), redactor-șef al revistei „Bucovina literară". În 1996 revine în Cluj-Napoca ca inspector la Inspectoratul pentru Cultură al județului. Debutează în 1957, cu versuri, la „Tribuna", continuând să publice poezii, proză, cronică literară și plastică în „România literară", „Familia", „Steaua", „Orizont", „Ateneu", „Convorbiri literare", „Viața românească", „Astra", „Luceafărul", „Cronica", „Bucovina literară" ș.a. Primele volume – *Pe adresa copilăriei* (1969), *Versuri de vacanță* (1973) – se adresează copiilor. Din 1974 va renunța la acest tip de poezie.

Versurile din culegerile *Cel din urmă* (1974) și *Scrisori către prieteni* (1978) marchează un intimism întors către evocare și destăinuire potolită. Poetul este atras de o atmosferă incertă, ambiguă, dar care nu incită la debusolare, ci, dimpotrivă, la meditație calmă. Predomină seara, amurgul, umbra, se mizează pe nedumerire. Se invocă „suprafața istoriei", deși în

realitate se încearcă trăirea în profunzimea timpului, în universul esențelor, a căror latură periculoasă pare deliberat trecută cu vederea. De altfel, **M.**, care își cultivă discret înclinațiile moralizatoare, a publicat și un volum de aforisme, *Monede și monade* (2001). Nonșalanța lor aparentă și ludicul contrastelor ascund, în fapt, o îngrijorare perpetuă („Nici în dimineața asta nu mi-a sunat ceasul! E semn bun!"). În poezie nostalgia este provocată uneori de sentimentul rusticității fruste, vizibil în construirea unui peisaj care năzuiește către liniștea patriarhală, deși este bântuit de „banchetul strigoilor" (*Seara când vin prin sat...*). Înțelepciunea comunitară pare să constituie un scut a cărui ocrotire este însă ascunsă îndărătul vorbei în doi peri, susținută de un text care oscilează între poemul în proză și snoava cu iz sapiențial, ca în *Șarpele casei* (1998). **M.** este adeptul unui lirism eliberat de elemente livrești, cu toate că nu totdeauna și le refuză. Un rest de „înțelepciune" din cărți rămâne în subtext, ca un termen obligatoriu de comparație pentru „poezia ca o vulpe" (*Artă poetică*). Alteori o scriitură deliberat inexpresivă urmărește să impersonalizeze emoția, într-un proces pe care îl accentuează meditația asupra rosturilor artei. De această dată poetul își implică nemijlocit versul în descifrarea ascunzișurilor existenței, pe care le răscolește fără încetare, în năzuința către o „ontofanie" izbăvitoare. Poetul rămâne același „călător în insomnii", cum se caracterizase în volumul omonim din 1991, dar cu timpul își schimbă în bună măsură veșmântul poetic. Cuvintele sunt mai puțin supuse metaforismului de sorginte culturală și mai mult tentativei de a da un înțeles lumii. Dramatismul căutărilor este când și când atenuat de „hărțuirea textuală", adică de îmbinări din al căror hiatus s-ar putea ivi un sens. Arhitectura poemului ține către o fabulă absurdă: „Eu în cerc vreau să mă prind/ eu în cerc vreau să rămân.../că acolo nimeni nu mai intră/ după ora lui de închidere/ nici un duh și nici un trup de-afară" (*Mierle de lut*). Joaca lexicală nu vizează muzicalitatea, dar încearcă limitele unor îmbinări șocante, cu măsură și tact.

SCRIERI: *Pe adresa copilăriei*, București, 1969; *Versuri de vacanță*, București, 1973; *Cel din urmă*, Cluj-Napoca, 1974; *Scrisori către prieteni*, Cluj-Napoca, 1978; *Amurgul furtunilor*, Cluj-Napoca, 1983; *Matineu*, București, 1985; *Viziune cu porumbei călători*, Iași, 1988; *Călător în insomnii*, Sibiu, 1991; *Am fost de față*, Turnu Severin, 1993; *Capriciile Săgetătorului*, Timișoara, 1997; *Pe mine mă caută*, pref. Irina Petraș, Cluj-Napoca, 1998; *Șarpele casei*, Suceava, 1998; *Monede și monade*, Cluj-Napoca, 2001; *Hărțuire textuală sau A doua față a crinului*, pref. Irina Petraș, Cluj-Napoca, 2001; *Memoria lui Orfeu*, Timișoara, 2002.

Repere bibliografice: Constantin Cublești, *Debuturi*, TR, 1969, 28; D.R.Popescu, *Marcel Mureșeanu*, TR, 1969, 47; Mircea Braga, *„Scrisori către prieteni"*, TR, 1978, 10; Mircea Braga, *În sepia...*, TR, 1984, 2; Ruxandra Cesereanu, *„Amurgul furtunilor"*, ST, 1984, 4; Mihail Iordache, *Între Hermes și Ananke*, CL, 1988, 11; Mircea Popa, *Apartenența la timp*, TR, 1989, 10; Ion Cristofor, *Un citadin ironic*, TR, 1992, 6; Ulici, *Lit. rom.*, I, *285–286*; Rachieru, *Poeți Bucovina*, *284–292*; Cornel Munteanu, *„Călător prin insomnii"*, PSS, 1997, iunie; Victor Cublești, *„Capriciile Săgetătorului"*, ST, 1998, 7–8; Poantă, *Dicț. poeți*, *136–138*; Petru Scutelnicu, *„Hărțuire textuală sau A doua față a crinului"*, ATN, 2001, 10; *Dicț. scriit. rom.*, III, *333–334*; Florin Rogojan, *Fără „hărțuire textuală"*, ST, 2002, 1; Mircea A. Diaconu, *„Hărțuire textuală"*, CL, 2002, 4. *D.M.*

MUREȘIANU, Iacob (28.XI.1812, Rebrișoara, j. Bistrița-Năsăud – 29.IX.1887, Brașov), gazetar și autor de versuri. Trăgându-se, ca și vărul său, poetul Andrei Mureșanu, dintr-o veche familie maramureșeană, **M.** era al treilea copil al Anastasiei (n. Făgărășeanu) și al preotului greco-catolic Ioan Mureșanu; o tradiție preoțească există și în linie maternă. Învață la Năsăud și la Blaj, unde îi are profesori pe Timotei Cipariu și pe Simion Bărnuțiu. Deși la Blaj urmase și Seminarul Teologic, renunță la cariera ecleziastică și devine profesor de limba latină la Gimnaziul Romano-Catolic din Brașov, unde predă din 1837 până în 1875, din 1857 fiind și director. Se află de la început printre fruntașii mișcării naționale, alături de alți tineri cărturari stabiliți la Brașov. La școala unde predă și al cărei istoric îl publică în 1859, introduce ore de predare în limba română. Contribuie la apariția „Gazetei de Transilvania", scrie mult aici, ca și în „Foaie pentru minte, inimă și literatură", reușind, într-un moment dificil, să împiedice suprimarea definitivă a celor două foi și să preia direcția (1850). Până la retragerea din presă (1878), prudența și abilitatea lui au fost salvatoare pentru continuarea programului lui George Barițiu, întemeietorul acestor gazete. Militantismul lui **M.**, de sorginte luministă, se definește prin moderație. Cărturarul este un adept al reformelor și acordă, firesc, o atenție aparte instrucției, școlilor: sprijină deschiderea unui gimnaziu românesc la Brașov, strânge fonduri pentru o „academie română de drept", încearcă să organizeze o școală agronomică, contribuie la înființarea societății brașovene Reuniunea femeilor române, lucrează eficient în Astra. Este ales în 1877 membru onorific al Societății Academice Române.

Ca ziarist interesat în tot ceea ce scrie de propășirea românilor din Transilvania și de solidarizarea acestora cu românii din Principate, **M.** recomandă cititorilor scrieri istorice, literare și folclorice, îndeamnă la culegerea și publicarea documentelor, a tradițiilor populare, solicită sprijin pentru editarea de cărți și periodice în limba română. Versurile lui, ca și traducerile din poezia lui Schiller, apărute între 1839 și 1863 în „Foaie pentru minte, inimă și literatură", dar needitate în volum, au o menire identică: mobilizarea conștiinței naționale. Se invocă aici noblețea originilor, sunt preamărite virtuțile patriotice ale înaintașilor pilduitori, se face apel la demnitate, unitate. Aproape de rigoare în epocă, imaginile ceremonios-convenționale, limbajul latinizant apar și la **M.**

Repere bibliografice: A.A. M.[Aurel A. Mureșianu], *Iacob Mureșianu*, Brașov, 1913; Iuliu Moisil, *Figuri grănițerești năsăudene*, [Bistrița], 1937, *211–234*; *Cărturari brașoveni*, *155–156*; George Em. Marica, *Studii de istoria și sociologia culturii române ardelene din secolul al XIX-lea*, I–II, Cluj-Napoca, 1977–1978, *passim*; *Dicț. lit. 1900*, *597–598*; Tanco, *Dicț. lit. Bistrița*, *240–242*. *G.D.*

MUREȘUL, revistă apărută la Târgu Mureș, săptămânal, între 1 februarie și 15 martie 1946. Prim-redactor este Ovidiu Drimba. Publicație cu orientare democratică, **M.** își propune o luptă hotărâtă sub deviza „Rege, Țară și Neam". Idealul democratic formulat în articolele programatice este „libertatea de conștiință a omului moral, libertatea de acțiune a omului

rațional". În acest spirit, pe frontispiciu sunt înscrise valorile călăuzitoare: „Libertate. Dreptate. Prosperitate". Într-o epocă în care începuse procesul de comunizare a României, de îndepărtare a țării de valorile naționale și universale cultivate în perioada interbelică, gazeta încearcă să opună rezistență, declarând răspicat încrederea în monarhie și în democrație. Deși modest și cu ecou restrâns, **M.** își menține poziția până când existența sa nu mai este posibilă. Militează pentru deschiderea spre civilizația universală, îndeosebi prin contribuția eseistică a lui Ovidiu Drimba, ca și pentru valorificarea tradiției din zona Mureșului prin articole și recenzii semnate de autori locali și prin folclor. Apare și o traducere din François Villon, realizată de Francisc Păcurariu. Mai colaborează Traian Dragoș, Emanuil Precup, Al. Șara, G.I. Olteanu, Const. Ciolac, Al. Munteanu. *C.A.*

MUREȘUL CULTURAL, revistă apărută la Târgu Mureș, săptămânal, între 13 decembrie și 25 decembrie 1929, sub conducerea unui comitet. Director administrativ – P. Herescu, redactor responsabil – Iuliu Ghila. Publicație tradiționalistă, de interes local, **M. c.** își propune să reflecte viața culturală a orașului și să încurajeze tinerele talente. În sumar sunt incluse versuri, articole și cronici. Colaborează Vasile Netea, E. Câmpianu, Zeno Vancea, A. Bogdan, E. Nicoară. *C.A.*

MURGEANU, Ion (7.VI.1940, Zorleni, j. Vaslui), poet și prozator. Este fiul Mariei (n. Grama) și al lui Vasile Murgeanu, țărani. Urmează liceul la Bârlad și Vaslui, absolvindu-l în 1957, și Facultatea de Filologie a Universității din București, luându-și licența în 1969. Este învățător și profesor suplinitor în județele Vaslui, Galați și Suceava (1957-1964), activist cultural la Suceava (1965-1967), redactor la ziarul „Clopotul" din Botoșani (1968-1970), la „România liberă" (1972-1974), „Tribuna României" (1979-1989), apoi redactor la „Curierul românesc" și editor al suplimentului cultural al ziarului „Meridianul românesc" din Anaheim, California (SUA). Debutează cu poezie în ziarul „Flacăra Iașului" (1959). Colaborează la „Luceafărul", „Contemporanul", „Gazeta literară", „Amfiteatru", „România literară", „Tribuna României", „Curierul românesc", „Tribuna", „Convorbiri literare", „Ateneu" și în publicațiile românești din SUA.

Primul volum de versuri al lui **M.**, *Repaose*, apărut în 1969, conține, „în loc de prefață", un fragment din articolul *Poezie* semnat de G. Călinescu în 1962, la rubrica „Cronica optimistului" din „Contemporanul". Criticul îl remarcase pentru inspirația „năvalnică și uneori solemn exaltată". Într-adevăr, acum ca și mai târziu, poetul își construiește versul imnic, ridicând în proiecții deseori grandilocvente banalul existenței. Se înșiruie cânturi, organizări ciclice, confesiuni, cuvinte febrile, asocieri livrești cu surse legendare, cristice, folcloristice, o imagistică impregnată de patetism și câteodată eterogenă („firul de iarbă crește, eu scriu", „eternă arcă", „izbucnește dintr-o statuie lumină", „sumerianule, ridică-ți casa", „muncă a timpului"). Pentru **M.** poezia este un fel de ceremonial plăsmuit inteligent, dar și cu fervoare. Treptat el abandonează compoziția digresivă, ca în *Poeme europene* (1980), volum inspirat de câteva călătorii, aici respirația fiind mai largă și meditația luminată natural, sau în *Tratatul despre spini și alte poeme* (1982), unde se produce o așezare în matcă a lirismului. *Edenul* (1980) și *Via* (1984) sunt romane cu substrat moral și autobiografic, cu multe elemente de senzațional, construite după normele prozei descompuse liric, cu puține personaje de reținut (Iane Verga, de pildă). Cea mai adecvată caracterizare a poeziei lui **M.** îi aparține lui Paul Georgescu: „Tonul e sever, semeț, aulic și trebuie să fi fost și o tentație (puțin izbutită) spre *Anabase*. Ce e frumos: poet al câmpiei și al luminii".

SCRIERI: *Repaose*, București, 1969; *Confesiunea*, București, 1971; *Datoria*, București, 1972; *Confesiune patetică*, București, 1976; *Poeme europene*, București, 1980; *Edenul*, București, 1980; *Tratatul despre spini și alte poeme*, București, 1982; *Via*, București, 1984; *Turnul onoarei*, București, 1987; *Aur și flacără*, Timișoara, 1996; *Darul*, Oradea, 1997; *Iisus*, București, 1999; *Confesorul*, Oradea, 1999; *Carla în decembrie*, București, 2002.

Repere bibliografice: G. Călinescu, *Poezie*, CNT, 1962, 7; Florin Manolescu, *„Repaose"*, RL, 1970, 1; Petru Poantă, *„Repaose"*, ST, 1970, 5; Corina Popescu, *„Confesiune patetică"*, RL, 1972, 4; Nicolae Prelipceanu, *„Datoria"*, TR, 1972, 49; Georgescu, *Printre cărți, 205-206;* G. Călinescu, *Ion Murgeanu*, LCF, 1974, 35; Marcel Petrișor, *Gnoseologia etnosului nostru poetic*, F, 1975, 10; Piru, *Poezia*, II, *339-340;* Daniel Dimitriu, *Modalități ale confesiunii*, CL, 1976, 8; George Alboiu, *Ipostazele asincroniei*, VR, 1977, 5; Iorgulescu, *Scriitori, 110-112;* Ioan Holban, *Romanele poeților*, CRC, 1980, 38; Al. Piru, *„Tratatul despre spini și alte poeme"*, TBR, 1983, 242; Adriana Iliescu, *Timpul care fuge*, RL, 1987, 45; Ion Lefter, *Ion Murgeanu, poetul asasinat?*, RL, 1996, 40; *Dicț. scriit. rom.*, III, *335-336.* *N.I.*

MURGU, Eftimie (28.XII.1805, Rudăria, azi Eftimie Murgu, j. Caraș-Severin – 12.V.1870, Budapesta), filosof și filolog. Este fiul Cumbriei (n. Pungilă) și al lui Simu Murgu, ofițer dintr-un regiment de graniță din Banat. A urmat cursuri de filosofie la Seghedin (1826) și la Pesta (1827), unde a absolvit și Facultatea de Drept (1830). După obținerea titlului de doctor în drept (1834) este chemat la Iași, inaugurând aici cursurile de filosofie în limba română la Academia Mihăileană. Din cauza neînțelegerilor cu Gh. Asachi și cu domnitorul Mihai Sturdza, se mută la București, ca profesor de logică și drept roman, la Colegiul „Sf. Sava" (1837-1839). În 1840, împreună cu Dimitrie Filipescu și J.A. Vaillant, pune bazele unei organizații revoluționare, din care au mai făcut parte N. Bălcescu, Cezar Bolliac ș.a. În urma arestării complotiștilor, la sugestia consulului rusesc, **M.** este expulzat în Banat, unde practică avocatura și în scurt timp devine purtătorul de cuvânt al revendicărilor naționale și sociale ale românilor. După o nouă detenție (1845-1848) pentru acțiuni revoluționare și propagarea ideii unirii Banatului cu Țara Românească, își reia activitatea politică: este ales deputat în Parlament la Pesta, convoacă și prezidează adunarea populară a românilor, la Lugoj, în 15 iunie 1848, încearcă, fără succes, să obțină aprobarea guvernului lui Lajos Kossuth pentru înființarea unei

armate românești. După înfrângerea revoluției ungare este din nou închis (1849–1853) și abia în 1861 revine în viața politică, lipsit însă de popularitatea de care se bucurase înaintea și în timpul revoluției. În scrisori, proclamații sau broșuri politice se relevă constant ca un revoluționar intransigent, cu spirit practic și tact politic, militant neobosit pentru unirea și emanciparea socială a românilor. După mai bine de șaizeci de ani de la moartea sa osemintele i-au fost aduse în țară și reînhumate în capela cimitirului din Lugoj.

M. a fost un susținător înfocat al culturii și limbii naționale, în tradiția cărturarilor Școlii Ardelene. Încă în timpul studiilor a publicat o lucrare polemică în limba germană (1830), în care discuta pe larg, ca și prietenul său Damaschin T. Bojincă și împotriva aceluiași adversar, sârbul Sava Tököli, originea și caracterul romanic al limbii române și necesitatea înlocuirii alfabetului slav cu cel latin. Ca argument în sprijinul romanității limbii, el transcrie cântece populare românești (probabil prelucrate), împreună cu traducerea lor latină. Cu jumătate de veac înaintea lui B.P. Hasdeu vorbește despre circulația cuvintelor, despre cuvintele de „necesitate" care alcătuiesc „esența" unei limbi. În lecțiile sale de filosofie și logică **M.** se dovedește un spirit raționalist, „luminat", situat în descendența ideologiei Școlii Ardelene, care găsește în filosofie un temei pentru ideile sale privitoare la cultura națională. Aceste lecții sunt importante și pentru formarea terminologiei filosofice românești.

SCRIERI: *Scrieri*, îngr. și introd. I.D. Suciu, București, 1969; *Curs de filosofie*, îngr. și introd. V. Târcovnicu, Timișoara, 1986.

Repere bibliografice: G. Bogdan-Duică, *Eftimie Murgu*, București, 1937; Traian Topliceanu, *Eftimie Murgu*, Timișoara, 1938; Emil Diaconescu, *Eftimie Murgu profesor la Academia Mihăileană*, IL, 1956, 12; Emil Diaconescu, *Manuscrisul cursului de filosofie al profesorului Eftimie Murgu*, IL, 1957, 6; *Istoria gândirii sociale și filosofice în România*, București, 1964, *190–191*; I.D. Suciu, Tiberiu Moț, *Eftimie Murgu*, O, 1970, 5; I.D. Suciu, Tiberiu Moț, *Eftimie Murgu. Noi contribuții documentare*, STD, 1970, 5; Gh. Cotoșman, *Eftimie Murgu*, BOR, 1970, 7–8; Al. Metea, *Preocupări filologice în scrierile lui Eftimie Murgu*, AUT, științe filologice, t. VIII, 1970; *Dicț. lit. 1900*, *598–599*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *336–337*. *L.V.*

MURGU, Elena (7.II.1932, Iara, j. Cluj), editoare și traducătoare. Este fiica Gheorghiței (n. Avram) și a lui Ioan Țoropoc, subofițer. Urmează Școala Normală de Fete nr. 2 din București (1953), absolvind apoi Facultatea de Filologie, secția limba și literatura italiană, a Universității din București (1958). A profesat ca redactor de editură, la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, la Editura pentru Literatură și, în fine, la Editura Minerva. **M.** face parte din acel grup de redactori care, cu devotament, promptitudine și mare putere de muncă, de-a lungul a patru decenii, a îngrijit câteva sute de volume apărute în colecția „Biblioteca pentru toți", fiind de altfel și coordonatorul redacției între anii 1987 și 1990. Ca traducătoare, s-a specializat în literatura italiană, preferințele îndreptându-i-se spre Grazia Deledda. Versiunile sale, nu doar exacte și elegante, dovedesc și „excelente calități de scriitor-traducător" (Alexandru Balaci).

Traduceri: Grazia Deledda, *Iedera*, București, 1967 (în colaborare cu Mihai Murgu), *Comoara din Sardinia*, București, 1993, *Dragoste și speranță*, pref. Alexandru Balaci, București, 1993; Elio Vittorini, *Călătorie în Sicilia. Oameni și neoameni*, București, 1968; Michele Prisco, *O spirală de ceață*, București, 1973. *I.D.*

MURGU, Mihai (13.III.1928, Hunedoara – 29.IV.1985, București), traducător și gazetar. Este fiul Oliviei (n. Tatu) și al lui Ioan Murgu, funcționar. Face liceul la Deva și Petroșani și urmează Facultatea de Filologie, secția limba și literatura franceză, la Universitatea din București, absolvind în 1955. Lucrează ca ziarist la „Steagul roșu" din Petroșani (1948–1951), redactor-șef la publicațiile editate de Universitatea din București (1952–1954), redactor-șef adjunct la revistele „La Roumanie nouvelle" (1955–1958) și „România de azi", unde este șef de secție pentru versiunea în limba franceză, redactor, apoi șef de secție la Televiziunea Română (1967–1985). A fost distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din București (1978). **M.** compune în anii studenției *Teatru și antiteatru pentru scene mici* (textele sunt publicate postum în „Manuscriptum", 1996), pe care îl citește unor colegi de generație (Modest Morariu, Dan Grigorescu, Petre Stoica și Florea Oprescu). Este un teatru scris de „un stilist desăvârșit", „ale cărui personaje erau nimicurile și nimicniciile unei vremi", pe care autorul „le deslușea cu o luciditate ce-i îngăduia să nu se lase înșelat de cuvintele mari ale propagandei de pe atunci, dar nici să le creadă mărunte și inofensive" (Dan Grigorescu). **M.** are însă o susținută activitate de traducător, probând, în versiunile din scrieri de Gustave Flaubert, Edmond Charles-Roux, Pierre Chenal ș.a., rafinament, subtilitate și utilizând „cu îndrăzneală o limbă românească modernă" (Irina Mavrodin).

Traduceri: Edmond Charles-Roux, *Să uiți Palermo*, București, 1968; Guy le Luhandre, *Flăcări sub soare*, București, 1970; Louis Guilloux, *Sângele negru*, București, 1971; Pierre Lephron, *Van Gogh*, București, 1973; Las Cases, *Memorialul din Sfânta Elena*, I–III, București, 1975–1987; Gustave Flaubert, *Ispitirea Sfântului Anton*, București, 1977; Pierre Chenal, *Ultima furtună*, București, 1979; Tzvetan Todorov, *Teorii ale simbolului*, București, 1982; André Gide, *Falsificatorii de bani*, București, 1980.

Repere bibliografice: Irina Mavrodin, *Despre fidelitatea traducerii*, RL, 1978, 2; Irina Mavrodin, *„Teatru și antiteatru pentru scene mici"*, MS, 1996, 3–4; Dan Grigorescu, *O recuperare necesară*, MS, 1996, 3–4, 1997, 1. *I.D.*

MURMURUL PĂDURII, revistă apărută la Turnu Severin din iulie până în octombrie 1933, sub conducerea unui colectiv redacțional. **M. p.** cultivă tradiția, exprimând afinități cu principii ale sămănătorismului și poporanismului, precum iubirea de neam și păstrarea moștenirii culturale: „O literatură trebuie să-și aibă întotdeauna ramuri care să pornească din trupul gros al poporului, din gândirea, viața, spiritul și manifestațiile acestui popor" (Sava Pârâianu, *Curentul poporan*

în literatura românească). Se publică articole și literatură de inspirație rurală și folclorică, sunt reproduse, la rubrica „Din scriitorii români", versuri de Ion Pillat (din *Satul meu*) și poezia *Limba noastră* de Al. Mateevici . Colaborează Sava Pârâianu, Em. Gojinescu, A. Dumbrăveanu, Dan Colbureanu ș.a. *C.A.*

MURNU, George (1. I. 1868, Veria, Grecia – 17. XI. 1957, București), poet și traducător. Este fiul Ecaterinei (n. Smiceianul) și al lui Ioan Georgiade Murnu, profesor de limbi clasice și franceză și printre primii dintre dascălii care au contribuit la răspândirea culturii românești în satele aromâne din Munții Pindului; a funcționat ca director de liceu la Xanthi și de gimnaziu la Bitolia, a fost paroh la biserica greco-macedoneană din Budapesta, autor al unui *Dicționar aromân-român-francez*, aflat azi în manuscris la Biblioteca Academiei Române și tălmăcitor el însuși. Având în familie condiții propice unei formări intelectuale axate pe cultul valorilor clasice, **M.** urmează liceul la Xanthi și Bitolia, începe studiile universitare la Buda, dar se va transfera la Universitatea din București, unde studiază istoria și arheologia (1889–1892). Este câțiva ani profesor de elină la Colegiul „Sf. Sava" din București, la Seminarul „Veniamin Costache", Liceul Național și Institutul „Humpel" din Iași. Primește o bursă de doi ani la München, unde în 1901 obține doctoratul în litere, sub conducerea renumitului bizantinolog Karl Krumbacher, continuându-și specializarea prin stagii de cercetare la Atena, Roma și Berlin. Întors în țară, din 1908 e profesor titular la Catedra de arheologie a Universității din București, iar din 1910 director al Muzeului de Antichități. Printre scrierile sale istorice se numără și câteva cu preponderență filologică, precum *Studiu asupra elementului grec antefanariot în limba română* (1894), *Rumänische Lehnwörter im Neugriechischen* (1902), sau unele concepute și ca note de călătorie – *Monumente antice din Roma. Descriere și impresii* (1908), *Portretul elin. Studiu iconografic din arheologia clasică* (1908), *Atena și ruinele ei* (1910), *Istoria Românilor din Pind. Vlahia Mare (980–1259). Studiu istoric după izvoare bizantine* (1913). În paralel **M.** își începe activitatea literară, debutând în 1887, sub numele Alpindor di Selli, în revista „Țara nouă", cu *Pindul către Carpați*, replică la poemul *Balcanul și Carpatul* al lui V. Alecsandri, iar editorial, în 1898, cu *Gânduri și vise*. A mai colaborat cu versuri la „Revista Macedonia", „Arhiva", „Vatra", „Vieața", „Sămănătorul", „Luceafărul", „Viața românească", „Flacăra", „Văpaia" ș.a. Din 1902 se numără printre redactorii revistei „ Convorbiri literare", unde îi apar, ani la rând, fragmente traduse din *Iliada* lui Homer. Valoarea activității sale științifice și culturale, recunoscută prin admiterea între membrii Academiei Române (1923), a fost dublată și de o intensă implicare politică și diplomatică în „chestiunea aromânească". Dar din 1948 noile autorități îi retrag toate atribuțiile.

După începutul modest cu poeziile din *Gânduri și vise*, talentul poetic al lui **M.** se manifestă în volumele *Alme sol* (1925), *Bair di cântic armânescu* (1931), *Altare* (1934), *Ritual pentru tine* (1934) și *Tropare* (1940). Versurile îi sunt influențate de lirica greacă, lucru vizibil în special în secțiunea *Anacreontice* din placheta debutului. Spiritul apolinic este tot mai pregnant începând cu *Alme sol*, în care soarele este slăvit ca sinteză divină a luminii, logosului și binelui, simbol al drumului ascensional și al sacrificiului altruist („O, Febus,/ Părinte al luminii tăcut,/ Tu verbul pe veci înflorit în splendoare,/ Uimit în genunchi te salut,/ Supremul meu cântec, o, Soare,/ Și urma ta albă sărut.//[...] Și cum ești în faptă sublim/ Pe calea ce urcă spre singurul bine,/ Învață-ne vrednici să fim/ De viață prin jertfa de sine,/ Tot astfel și noi să iubim"). Și în *Altare* ofranda lirică e închinată astrului suprem, iar cultul fecundității naturii se desăvârșește în poeme precum *Ideal*, *Nepenthes*, *Piramidă*, *Înger de lumină*, *Nupțială*, *Fugară*, *Urania*. Devot al calofiliei baudelairiene și al simbolismului, poetul înalță mereu imnuri frumuseții care nu moare („Floriș de cult, tu cea mai scumpă avere,/ rodire pură, lamură din tot ce piere,/ subtilă, neasemuită mângâiere/ ce picură ca din pocal de miere,/ beție sacr-a ochilor și-a gândului./ [...] înalță mâni de preot cântăreții,/ aprind în noapte candelabre de imagini/ și-ncrustă șir de nestimate-n pagini,/ poeme smaltă în coclauri și-n paragini/ și nu mai obosesc de a cânta și a spune/ cucernică fierbinte rugăciune,/ tu Frumusețe, tu minune, tu minune!"). Este observabilă însă nu numai tonalitatea desuetă, ceremonios-grandioasă, ci și o inventivitate lexical-semantică

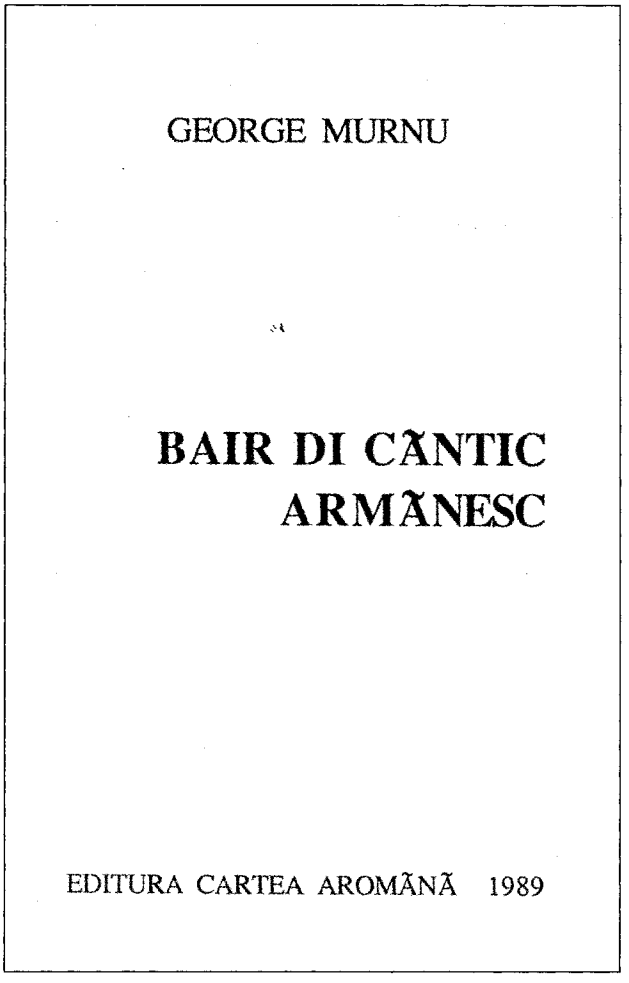

frecvent forțată. Se întâlnesc construcții lexicale proprii: substantive (floriș de trandafir, strănoapte, prejmet, zi-noptime, trud-albină), adjective (copăcin, zorin, stelin, înstafiat, rainic, noianic, talaznic, văpainic) și în special verbe (a împăcura, a împroura, a înscrina, înzori, se însmirnă, se încrină, și-ndoldură, mă înarbor, mă învultur, mă înflutur, mă înspulber, mă împsaltir, mă întulpin, te înlir, mă împururá, se îndiademă), derivatul adverbial lotriș, sesizat de stilisticieni mai noi, numeroase creații lexico-gramaticale construite pe teren grecesc, mai ales în paradigmă verbală cu en-, dar și prin intermediul unor hibrizi morfologici, toate cu iz arhaic și sonoritate căznită: „Încupă-mi iar și amete-mă cu vinul tău/ din vii de azur, ambrozic vis, tu peste vinuri/ prelins în vine-nvingător de rău,/ mulcomitor de spaime și de chinuri,/ esență din eternul Dumnezeu,/ tu care faci din orice goluri plinuri!" (*Nepenthes*). Încă din liceu **M.** tradusese din opera unor poeți greci — Solomos, Porfyras, Mavilis, Kostis Palamas, acestea fiind primele sale exerciții prozodice. Ulterior și-a dedicat mulți ani traducerilor din Homer, apărute în volum în 1906 și în 1912 (*Iliada;* Premiul Academiei Române) și în 1924 (*Odiseea*), întreprindere singulară în cultura română, ce i-a adus renumele de „homerid". Atras irezistibil de arta mediteraneană veche și totodată de cea pontică, clasicistul și poetul captează spiritul homeric și îl transmută pe terenul limbii și prozodiei românești, dovedind că sevele Antichității pot fi turnate, cu profit estetic, în tipare moderne.

Apariția Iliadei *în românește* [...], *în versiunea macedoneanului G. Murnu* [...], *constituie un moment fundamental în evoluția limbii literare (corespunzător* Iliadei *lui Gnedici în literatura rusă). Marele poem clasic era în sfârșit împământenit și putea exercita o înrâurire nemijlocită asupra conștiinței estetice.* Iliada *și* Odiseea *în interpretarea Murnu sunt niște capodopere superioare* Eneidei *în versiunea Annibale Caro,* Iliadei *lui V. Monti,* Iliadei *și* Odiseei *lui I.H. Voss. Puține literaturi se bucură de traduceri mai norocoase. Termenul de „traducere" este cu totul impropriu. Epopeile homerice sunt simple basme cu materie universal cunoscută. Interpretatorul n-a tradus, ci a creat din nou poezia lor cu ajutorul cuvântului, așa cum Caragiale a creat în* Abu-Hasan *și în* Kir Ianulea *pe marginea* Halimalei *și a lui Machiavel. Invenția verbală este extraordinară.*

G. CĂLINESCU

SCRIERI: *Gânduri și vise,* Iași, 1898; *Monumente antice din Roma. Descriere și impresii,* București, 1908; *Portretul elin. Studiu iconografic din arheologia clasică,* București, 1908; *Atena și ruinele ei,* București, 1910; *Istoria Românilor din Pind. Vlahia Mare (980–1259). Studiu istoric după izvoare bizantine,* București, 1913; *Alme sol,* București, 1925; *Poezii,* București, 1925; *Descătușare,* București, 1928; *Bair di cântic armânescu,* București, 1931; ed. București, 1989; *Altare,* București, 1934; *Ritual pentru tine,* București, 1934; *România și Elada,* București, 1934; *Români din Bulgaria medievală,* București, 1937; *Tropare,* București, 1940; *Poeme,* îngr. Sanda Diamantescu și Radu Hâncu, București, 1970; *Studii istorice privitoare la trecutul românilor de peste Dunăre,* îngr. Nicolae Șerban Tanașoca, București, 1984; *Poeme pentru templul frumuseții,* îngr. Iulia Murnu, București, 2000. **Antologii:** *Cele mai frumoase doine ale poporului român, după diferite colecțiuni,* pref. edit., București, 1922. **Traduceri:** Homer, *Iliada. Cânturile I-XII,* Budapesta, 1906, *Cânturile XIII-XXIV,* București, 1912; ed. integrală, București, 1916; ed. îngr. și pref. D. M. Pippidi, București, 1967, *Odiseea,* București, 1924; ed. îngr. și pref. D. M. Pippidi, București, 1971; Sofocle, *Electra,* București, 1910, *Oedip rege,* București, 1943; Socrate, *Sfaturi către Demonicos. Xenofonte,* București, 1923; *Poeme străine,* București, 1928; ed. *(Poeme străine antice și moderne),* București, 1943; Eschil, *Orestia,* București, 1942.

Repere bibliografice: Tache Papahagi, *Antologie aromânească,* București, 1922, *265–282;* Aderca, *Contribuții,* I, *157–159, 270–274,* II, *22–23,512–513;* I. Valerian, *Traducerea „Odisseei",* „Răsăritul", 1925, 25–29; Lovinescu, *Ist.lit.rom.cont.,* II, *330–332,* III, *112–114;* H. Blazian, *„Iliada",* CL, 1928, septembrie-decembrie; Dragomirescu, *Scrieri, 220;* Th. Capidan, *„Bair di cântic armânescu",* GR, 1933, 2; Radu Gyr, G. *Murnu,* „Linia nouă", 1934, 11–12; Nicolae Lascu, *Horațiu în literatura română,* GR, 1935, 11–12; Vianu, *Opere,* III, *23–28;* Predescu, *Encicl., 579;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *581–583, Ist. lit.* (1982), *658–660;* Ion Fotti, *George Murnu,* „Peninsula balcanică", 1942, 2; Al.A. Philippide, *Un pasionat al literaturii antice,* TMS, 1968, 1; D. Marmeliuc, *O sută de ani de la nașterea lui George Murnu,* SC, 1968; Ilie Constantin, *„Poeme",* RL, 1970, 23; Ciopraga, *Lit. rom., 248–252;* Piru, *Varia,* II, *215–218;* Ecaterina și Iulia Murnu, *George Murnu, poetul homerid,* București, 1979; Cândroveanu, *Aromânii, 70–72;* [*George Murnu*], „Memoria", 1999, 28; G. I. Tohăneanu, *Armonie,* LL, 2000, 3–4;*Dict. esențial, 540–542.* *A.V.*

MUSCALU, Florin (13.VIII.1943, Lipnic-Hotin — 27.IX.2001, Lehliu), poet. Este fiul Virginiei Muscalu, soră medicală, și al lui Simion Muscalu, profesor. A absolvit Liceul „Al. Vlahuță" din Râmnicu Sărat, Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic din Constanța (1966) și Facultatea de Ziaristică din București (1979). Între 1969 și 1989 a funcționat ca redactor la ziarul „Milcovul", iar din 1979 a condus cenaclul Uniunii Scriitorilor din Focșani. Începând cu 1990 este redactor-șef adjunct al „Revistei V", editată la Focșani, și director al unui post local de televiziune. A debutat în 1964 la „Luceafărul". A fost distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Iași pentru *Arta ceaiului* (1992) și cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova pentru *Sfântul Aer și prietenii săi* (1996).

Deși lasă să se întrevadă incontestabila vocație poetică a lui **M.**, volumul de debut, *Țara bătrânului fotograf* (1970), derutează prin eclectismul și inegalitatea valorică a versurilor ce îl compun. Țara sa — tărâm bântuit de cai de fum, unde arborii visează luna și păsări nemaiauzite au lumânări în loc de aripi — este ținutul poeziei adevărate. Imaginea simbol, metafora relevantă, sugestia potențează sensurile proprii ale cuvintelor și creează impresia transcenderii obiectului. Expresia armonioasă, purificată de locuri comune, este însă deseori siluită de barbarisme sau de împerecheri forțate de sintagme, care doar eufemistic ar putea fi catalogate drept stângăcii stilistice. În plus, obstinația cu care poetul își alătură numele de al unor iluștri confrați (Mihai Eminescu, Arthur Rimbaud) dovedește fie un teribilism juvenil, fie o îngrijorătoare megalomanie. Odată cu *Lupoaica albă* (1976), „Cavalerul Blândei Figuri" își creează „o mică mitologie proprie, în care ironia își desface din candoare simbolurile: șarpele, floarea, pasărea (păunul), melcul, lira, poetul călăreț" (I. Negoițescu). În pofida unei înrudiri cu lirica fantezismului modern românesc, de la Emil Botta la Emil Brumaru, versurile din *Jurământ pe apa vie* (1977), *În hainele scumpe-ale mierlei* (1982), *Puterea lunii*

(1985), *Viața și vremea* (1987), *Cartea de argint* (1991) și *Arta ceaiului* (1992) întăresc convingerea că **M.** și-a delimitat un teritoriu propriu. Îmbinarea grațiosului, a delicatului (concretizate în imagini ce sugerează frăgezimea, puritatea) cu melancolia provocată de gândul (nu de spaima) morții dă naștere unui efect deseori remarcabil. În momentele sale de grație poetului îi reușesc și memorabile definiții metaforice, precum mierlele văzute ca o explozie de chihlimbare, sfecla de zahăr – o potârniche de purpură, golită de zbor, poeții „acum la sfârșitul de veac, Niagara plângând". *Sfântul Aer și prietenii săi* (1996), apreciată la apariție drept cea mai bună carte a autorului, impresionează prin tonul grav (fără a deveni însă patetic), prin pedala pusă exuberantelor confesiuni de altădată, prin infiltrarea insidioasă în universul liric a semnului morții, existent în ființe, în lucruri, în gânduri și în vise. *Elegie universală* și *Plâns universal*, piese de rezistență, sunt doar două dintre numeroasele poezii citabile în acest sens.

SCRIERI: *Țara bătrânului fotograf*, București, 1970; *Lupoaica albă*, București, 1976; *Jurământ pe apa vie*, Iași, 1977; *În hainele scumpe-ale mierlei*, Iași, 1982; *Puterea lunii*, Iași, 1985; *Viața și vremea*, București, 1987; *Cartea de argint*, Galați, 1991; *Arta ceaiului*, Galați, 1992; *Sfântul Aer și prietenii săi*, Focșani, 1996; *Chipul și asemănarea*, Focșani, 1998; *Dicționarul scriitorilor și publiciștilor vrânceni de la origini până în anul 2000*, Focșani, 1999; *Lupoaica albă*, îngr. Stela Doina Muscalu, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Ilie Constantin, *„Țara bătrânului fotograf"*, RL, 1970, 30; *Lit. rom. cont.*, I, *737–738*; Enache Puiu, *Un poet al viziunilor fantaste*, ST, 1982, 12; Ermil Rădulescu, *Puterea extazului*, AST, 1986, 2; Daniel Dimitriu, *Miza stilului*, LCF, 1986, 31; Rotaru, *O ist.*, III, *492*; Vasile Petre Fati, *Școala melancoliei*, VR, 1988, 3; Al. Piru, *„Viața și vremea"*, SLAST, 1988, 16 aprilie; Cornel Regman, *Florin Muscalu (Profil)*, „Revista V", 1990, 14; Al. Piru, *„Arta ceaiului"*, „Dimineața", 1992, 250; I. Negoițescu, *Florin Muscalu – 50*, CRC, 1993, 16; Ulici, *Lit. rom.*, I, *286–287*; Mihai Cimpoi, *Lumea mereu veche (nouă) a poeziei*, „Revista V", 1996, 4; Al. Husar, *O carte care i-ar fi plăcut lui Vladimir Streinu*, „Revista V", 1996, 4; Ion Hurjui, *Poezia înainte de toate*, „Revista V", 1996, 4; Constantin Ciopraga, *Un reflexiv tandru. Florin Muscalu – „Sfântul Aer și prietenii săi"*, L, 1997, 1–2; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *311*; Dan Mănucă, *„Dicționarul scriitorilor și publiciștilor vrânceni"*, „Revista V", 2000, 4; *Dict. scriit. rom.*, III, *340–341*. *D.Gr.*

MUSCELUL, revistă apărută la Câmpulug, bilunar, între 1 iulie 1907 și 1 august 1908, sub redacția unui comitet. Director este I. Ionescu-Boteni (de la numărul 6/1907). Publicația cultivă tradiția rurală și își propune să valorifice fondul etnic local. În articolul-program, intitulat *Un rost*, se afirmă caracterul regional al revistei și interesul deosebit pentru folclor. Scopul publicației este de a veni în sprijinul literaților, aducându-le „la cunoștință părți din viața acestui ținut", precum și al filologilor, „dându-le forme curioase de limbă" și completând culegerile folclorice cu „poezie populară, povești, legende, anecdote". Culeg folclor C. Rădulescu-Codin, Al. C. Calotescu-Neicu, C.Ș. Făgețel. D. Nanu traduce din Paul Verlaine și Alfred de Vigny, iar Elena Farago transpune liber din Clément Marot. Alți colaboratori: Lucia Caracostea, Mihail Lungianu, Șt. St. Tuțescu, Al. Gherghel, Ana Codreanu, Ștefan Braborescu, Const. S. Spirescu, N. Vulovici, Mircea Ionescu, G. Vlădescu-Albești. *I.H.*

MUSCELUL, revistă apărută la București între 20 februarie și 20 iunie 1916. Director este I. Ionescu-Boteni. Comitetul redacțional este alcătuit din C. I. Brătianu (președinte), Em. Kretzulescu, I.A. Dobrovitz, I. Lugoșianu. În *Cuvânt înainte* se anunță că publicația are un dublu scop. În primul rând, „educația civică", informarea tuturor românilor despre „grelele răspunderi ale prezentului", ca „să-i lumineze asupra împrejurărilor" în care România urma să intre în război. În al doilea rând, educația și formarea de „oameni noi", în spiritul democrației, este considerată a fi „datoria de mâine" a revistei. Rubrici: „De peste munți", „Cronica războiului", „Cronica", „Cărți, ziare și reviste". În sumar intră recenzii, folclor și articole semnate de C.I Brătianu (*Războiul și democrația*), Em. Kretzulescu (*Documente istorice muscelene*), C. Rădulescu-Codin (*Din Muscel*, prefață la o antologie de folclor), I. Lugoșianu (*C.A. Rosetti*), Al. T. Dumitrescu (*Originea Corvinilor*). *C.A.*

MUSTAȚĂ, Constantin (5.VII.1938, Izvoarele, j. Teleorman), gazetar. Este fiul Mariei și al lui Ion Mustață, subofițer de jandarmi. Urmează Școala Medie Tehnică de Drumuri și Poduri (1952–1955) și Liceul „Gh. Lazăr" din Sibiu, pe care îl va absolvi la seral în 1966, când se înscrie la Facultatea de Electromecanică a Institutului Politehnic din Cluj. Între 1955 și 1958 lucrează la Sibiu ca zidar, difuzor de presă, muncitor necalificat, transportor, sudor, curier telegrafic, presator de mase plastice. Din 1960 intră în redacția ziarului „În slujba Patriei". În anii studenției colaborează la emisiunile Studioului de Radio Cluj, iar la absolvirea facultății obține repartiția la secția economică a Studioului, unde activează până în 1971 (în ultimii doi ani deținând funcția de șef de secție), când se transferă la Centrul de Perfecționare a Cadrelor. În 1973 devine instructor în domeniul informaticii la Centrul Teritorial de Calcul Economic Cluj, unde funcționează până în 1990, când se întoarce la Radio Cluj, secția Actualități. Debutul în presă și-l face în 1954 cu un reportaj, în paginile ziarului „Flacăra Sibiului". Colaborează intens la „Flacăra", „Tribuna", „Steaua", „Transilvania", „Vatra", „Familia".

M. s-a preocupat mai ales de probleme legate de istoria Transilvaniei, realizând numeroase interviuri cu martori ai evenimentelor istorice din anii 1918 (Marea Unire), 1941 (Dictatul de la Viena), 1945 (eliberarea Clujului) ș.a., precum și reportaje referitoare la viața oamenilor din Transilvania. Volumul de debut, *În vâltoarea vremurilor* (1988), îl definește ca un bun observator al realităților cotidiene, căutând mereu implicarea oamenilor în destinul locurilor. **M.** stăpânește cu profesionalism dialogul, întotdeauna incitant, viu, antrenant. Îl preocupă fie realizarea de abordări monografice ale unor localități, ca în *Timp și timpuri peste Baia de Arieș* (1995), fie reconstituirea, pas cu pas, a unor acțiuni de anvergură, precum în *America, via Cluj-Napoca* (1995), punând accentul mai ales pe portretele unor oameni ce s-au impus în varii domenii de activitate ca personalități exemplare, cum se vede în *Reporter în trenul secolului* (1994). Autorul rămâne fidel reportajului, pe

linia unor Geo Bogza, Traian Coșovei, Vasile Nicorovici ș.a., fără a urmări însă performanța literaturizării.

SCRIERI: *În vâltoarea vremurilor*, București, 1988; *Inscripții pentru mileniul trei* (în colaborare), București, 1989; *Reconstituiri*, București, 1991; *File din Biblia Transilvaniei*, Cluj-Napoca, 1994; *Reporter în trenul secolului*, Cluj-Napoca, 1994; *America, via Cluj-Napoca*, Cluj-Napoca, 1995; *Timp și timpuri peste Baia de Arieș*, Cluj-Napoca, 1995; *De vorbă cu... George Uscătescu*, București, 1998; *Amintiri pentru mileniul III*, Cluj-Napoca, 2000; *Student la Cluj*, Cluj-Napoca, 2001; *Blesteme și lumini*, Oradea, 2000. **Ediții:** Dumitru Cristea, *Viața mea*, pref. Doru Motoc, postfață Constantin Cubleșan, Cluj-Napoca, 2002.

Repere bibliografice: Horia Bădescu, *„În vâltoarea vremurilor"*, FLC, 1989, 12; Niculae Stoian, *Rememorări transilvane*, LCF, 1989, 18; Constantin Coroiu, *„În vâltoarea vremurilor"*, CL, 1989, 9; Dorin Serghie, *Schițe pentru o catedrală*, „Adevărul de Cluj", 1993, 6; Constantin Cubleșan, *„Reporter în trenul secolului"*, „Unitatea națională", 1995, 71; Constantin Cubleșan, *„Timp și timpuri peste Baia de Arieș"*, „Gazeta de Cluj-Napoca", 1996, 11. *Ct.C.*

MUSTAȚĂ, Ion (6.XI.1936, Siliștea, j. Brăila), poet. Este fiul Mariei (n. Ichimescu) și al lui Pavel Mustață, muncitor. Urmează Liceul „N. Bălcescu" din Brăila și Facultatea de Filologie a Universității din Iași. Este profesor de limba română în Cașu Lung, iar din 1978, în Brăila. Debutează în ziarul „Înainte" din Brăila (1954) și editorial, într-o antologie a Editurii Albatros în 1977, cea dintâi plachetă personală, *Un fluviu cu nume sfânt*, fiindu-i publicată în 1990. Colaborează la publicațiile „Înainte" și „Libertatea" (Brăila), „Viața nouă" (Galați), „Tânărul scriitor", „Gazeta literară", „Luceafărul", „Țara", „Literatorul", „Orizont". Este redactor-șef la ziarul „Dunărea".

Poezia lui **M.** înregistrează, într-o notație simplistă, spațiul câmpiei Dunării de Jos, câteva metafore și motive aflându-se în centrul poemelor: apa ca reflex al trecerii, singurătatea ș.a. Fără mari tulburări metafizice, lirica se naște și din observarea ritmurilor naturii, a perindării anotimpurilor. Versurile sunt variațiuni pe tema tristeții lumii, poetul devenind un aed melancolic și epicureu. El aparține cetății dunărene, a cărei imagine este apropiată de cea a cetății grecești antice (*Agora*, *Triptic*). Metaforic, câmpia este asociată limbii: „E-o câmpie necuprinsă limba română / pas cu pas o străbatem până la moarte" (*Limba română*). Ciclul *Nopțile disperării* din volumul *Corăbii pierdute* (1994) abordează lirica de dragoste, creându-se un spațiu halucinant, în care poetul, asemenea lui Orfeu, pendulează între certitudine și suferința pierderii iubitei.

SCRIERI: *Un fluviu cu nume sfânt*, Galați, 1990; *Dropii în amiază*, Galați, 1993; *Corăbii pierdute*, Galați, 1994; *Singurătatea țărmului*, Galați, 1995; *Intrarea în singurătate*, Galați, 1996; *Viscol de toamnă*, Galați, 1997; *Umbra lui Terente*, Galați, 1998; *Sub lacrima nopții*, Brăila, 1998; *Evadare din Babilon*, București, 2000; *Melancolia cuvintelor*, Brăila, 2000; *Sărbătorile câmpiei*, București, 2001. *M.Dr.*

MUȘAT, Aura (pseudonim al Rodicăi Șuiu; 15. IV.1947, Iași), poetă și istoric literar. Este fiica Valeriei Șuiu (n. Amanolesei), învățătoare, și a lui Ilie Șuiu, economist. Și-a făcut studiile secundare la Liceul „Mihai Eminescu" din Iași (1958–1965). După absolvirea Facultății de Filologie a Universității ieșene „Al. I. Cuza" (1970), este cercetător la Institutul de Filologie Română „A. Philippide" (secția de istorie literară) al Academiei Române din același oraș. A debutat cu versuri în „Iașul literar" (1965) și editorial, cu volumul *Până la asfințit* (1972), urmat de alte cărți de poezie: *Tâlcuitorul* (1977), *Puck umple cu stângăcie paharul* (1982), *Fantasma greierului* (1996). Este coautor, sub semnătura Rodica Șuiu, la *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900* (1979; Premiul „Timotei Cipariu" al Academiei Române). În articolele care îi aparțin, cercetarea se aplică preponderent epocii vechi și premoderne, în spiritul unei elaborări caracterizate prin rigoarea investigației și elevația scriiturii. Colaborează cu versuri, articole, eseuri și studii la „Cronica", „Iașul literar", „Convorbiri literare", „Symposion", „Anuar de lingvistică și istorie literară", „Arlechin", „România literară", „Dialog", „Tribuna", „Ateneu", „Literatură și artă" (Chișinău), „Neeuropa" (Luxemburg) ș.a. Versuri i-au apărut în antologii publicate în Bulgaria, SUA, Polonia, Coreea de Sud etc. Deține Premiul pentru critică al revistei „Convorbiri literare" (1981) și Premiul Asociației Scriitorilor din Iași (1982).

Intrarea în poezie **M.** și-o face sub visate, irizate bolți de „poveste": în *Până la asfințit* se lasă bănuit, anticipat (în reverii eliptice, metafore țintind spre sine), ca într-un delicat filigran, conturul unui destin pe cale de a-și urzi „desenul". Spații ale unui imaginar poetic în curs de configurare se asociază unor proiecții lirice ezitând între o varietate ludică aparte, de un livresc voit „copilăros", și mărturisiri niciodată lăsate să se rostească deplin, repede și voit curmate, acoperite prin întoarceri-reflex la impersonale, protectoare tipare: „obcina" și ninsorile din munți, apa Moldovei, „țara înaltă", „vama sfioasă a toamnei", iazul „cu năluci", „o veșnică pădure ursitoare" nu închipuie atât trăsături ale unui „decor", cât însemne ale unei timpurii înclinări spre o mitologizare a vieții, a trecerii eului prin lumea pe care încearcă s-o facă, pe o astfel de cale, cel puțin să pară mai „a sa". Modelul înalt (nu imitat, ci în a cărui matcă duc afinitățile) e Lucian Blaga, ultimul Blaga, cântărețul lumii-basm arborescent, văzută cu o sublimată nostalgie. Mișcarea proprie acestei lirici evită sistematic gestul majusculizat, spectaculosul, ostentația; discreția, surdinizarea apar cu mult mai motivante fie că este vorba de fixarea unei stări căreia detaliile-sursă îi „rezumă" unda de emoție („Întâmplările se legau între ele, / frunzele împlineau o călătorie prin moarte"; „piatra adumbrea istorii miraculoase, / dar cărțile rămâneau necitite"), fie de semnalizări indirecte, învăluite, ale „spaimei de cenușă". Chiar în monturi „lucrate", cu un anume aer prețios, accentul de cruzime, evocând parcă oximoronice asocieri în genul lui Gellu Naum, este rarisim („prin carnea frunzei umblă fierăstraie"). E preferat, vizibil, refugiul într-o spunere mai dispersată, în pliuri relativizante, catifelând, încețoșând peisajul și obscurizând imaginea: „Glorioase trec păsările spre vărării./ Un ochi de aur bântuie apele serii./ Ce naufragiu? — îngerii noștri târziu/ Se războiesc, presărând pe cărare cenușă." De regulă, impulsul de dezvăluire confesivă va

fi captat laconic, în notații succint rezumative, și astfel obligat a nu se discursiviza. Nu lipsește însă conștiința unei supervizări lucide a propriului demers, ambiguizant, disimulator. *Tâlcuitorul* se păstrează în aceeași notă reținută, interiorizată, din „armura" căreia rareori se iese. Emoția e stăpânită, poezia respiră o liniște de suflet clasic, când ea nu e decât lectura bemolizată a semnelor lumii. O dispoziție contemplativă e pusă în lumină, în decupaje sugerând melancolii difuze, stări crepusculare: „Apa mă strigă pe nume deodată/ Și visez că-mi așez fruntea pe umărul ei, printre frunze". *Puck umple cu stângăcie paharul,* carte a maturității de expresie, urmează în aceleași linii dominante, de confesiune eliptică și proiecție dată sinelui, într-un imaginar poetic ce unifică reperele lăuntric, în codul asumat (metafore, simboluri-cheie). Insinuându-și fosnetul și umbra, atotprezent, timpul va însoți aici stările, gândul, jocul de ape al interiorității. Iluzia, stăpână altcândva, cedează unei lecturi care percepe violența, asprimea, agresivitatea „aproape"-lui și a „departe"-lui, deopotrivă, de-construind acum o „fără-lume, reavănă", în care străjuiește, emblematic, „șarpele-n-cerc": „drumuri pe care nimeni nu răspunde", „poveri migratoare", de care „începi să te miri", cu soarele – halucinant, într-un „tablou votiv" – „duios mâncat de furnici". Este ordinea unei percepții de vârstă interioară, a „amiezii", când sufletul „cu frig încercuindu-se, ca de piatră, tăcut/ pe trunchi așteaptă decapitarea/ la un semn nevăzut". Semnele timpului apar proliferante, ca într-un irepresibil asediu: „Cosași și greieri/ fac salturi de-a dreptul în moarte". Un perisabil resimțit acut, destinul fracturat, lecția morții cu firescu-i tragic („Eram mereu atrasă de pământul/ aproape locuit, aproape tânăr/ brusc înserat crescut la loc") se proiectează ca durate ale vegetalului. Starea de pustiire se amplifică, translând, cu urme expresioniste în limbaj, seismele din imediatul existenței, într-o tendință de cosmicizare a climatului „absenței", cu asumarea – privilegiată în final – a complementarităților spre care se aspiră („Râs și lacrimi, în adânc bolțile se-mpreună"). În teritoriul poeziei însă, nu s-au pierdut ireversibil sevele, lumina, care mai rar, dar cu accent notabil, ies la iveală, pe chipul ei, spălat de „fard". Umil în aparență, „darul"/ „tâlcul" își revelează prețul: pierderea și privirea sceptică adaugă, paradoxal, în profunzime, conferind textului, reflecției, ținută austeră, ca într-un amplu ciclu din ultima antologie publicată: „Epictet și Marc Aureliu – lumina ce-o poartă/ octombrie, împăcatul" (*Chiparosul de mâine*). Discernământul stă în consimțire, în acceptarea a ceea ce te răsplătește și „alege" („ înaintez,/ și-n tăcerea de ambră, mărul se-oprește la mine"). Între mitologizarea lui a fi și o scriitură discret autoreflexivă, limitele rămân indiscernabile, „a scrie" este predicatul sublimat al existenței înseși: „Așază-ți tu gâtul fragil/ în licărul roții,/ Scrie povești în nisip/ Nimeni nu te întreabă,/ nimeni nu te zorește,/ Nu te va ierta nimeni". E un lirism de o gravă, totuși necrispată, luciditate, al cărui miez de tensiuni naște reveria compensatoare. Orgolios eliptică, întemeiată pe un fond de cultură care nu o artificializează, poezia scrisă de **M.** este expresia rafinată a unei sensibilități lirice autentice și distincte.

SCRIERI: *Până la asfințit,* Iași, 1972; *Tâlcuitorul,* Iași, 1977; *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900* (în colaborare), București, 1979; *Puck umple cu stângăcie paharul,* Iași, 1982; *Fantasma greierului,* Timișoara, 1996.

Repere bibliografice: Const. Ciopraga, *Poeți ieșeni,* CRC, 1972, 6; Dan Medeanu, *„Până la asfințit",* CNT, 1972, 13; Alexandru Lungu, *Catalog liric,* ATN, 1972, 4; Daniel Dimitriu, *„Până la asfințit",* CL, 1972, 5; Alexandru Lungu, *„Până la asfințit",* VR, 1972, 8; Nae Antonescu, *„Până la asfințit",* ST, 1972, 10; Daniel Dimitriu, *„Tâlcuitorul",* CRC, 1978, 7; Sergiu Adam, *„Tâlcuitorul",* ATN, 1978, 1; Mihai Dușescu, *Solemnitate suavă,* R, 1978, 4; Corneliu Popel, *O tânără poetă,* TR, 1978, 20; Dumitru Radu Popa, *Trei poeți: Aura Mușat, Mircea Dinescu, George Alboiu,* TBR, 1978, 139; Alexandru Duțu, *„Dicționarul literaturii române",* RL, 1979, 49; Ioan Constantinescu, *Un dicționar tezaur,* CL, 1980, 3; *Dicționarele literare și locul lor în cadrul culturii românești contemporane,* ALIL, t. XXVII, 1979-1980; Nicolae Crețu, *Șarpele Uroboros și „iarba albastră",* CRC, 1983, 6; Nicolae Manolescu, *„Puck umple cu stângăcie paharul",* RL, 1983, 10; Andrei Corbea, *„Puck umple cu stângăcie paharul",* TBR, 1983, 241; Liviu Leonte, *Discreție și fantezie,* CL, 1983, 6; Mircea Vaida, *Poezia în ipostaze feminine,* TR, 1983, 30; Dobrescu, *Foiletoane,* III, *38-43*; Tașcu, *Poezia, 262-266*; Ulici, *Lit. rom.,* I, *217-218*; Liviu Grăsoiu, *Poemul creștea încet...,* LCF, 1998, 40; Ion Roșioru, *„Fantasma greierului",* TMS, 1999, 5; Nicolae Turtureanu, *Mătrăguna dulce,* Iași, 2001, *124-126*; *Dicț. scriit. rom.,* III, *341-342*; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), *298*. *N.Cr.*

MUȘAT, I. D. (pseudonim al lui Ioan Dimoftache; 7.I.1898, Podu Turcului, j. Bacău – 27.IX.1983, Cluj-Napoca), prozator. Este fiul Emiliei Dimoftache (n. Popovici), moașă, și al lui Gheorghe Dimoftache, funcționar rural. Orfan de mic, va fi crescut de bunicul patern. Școala primară o face la Nicorești, apoi, la unsprezece ani, intră ucenic la un meșter fierar. Participând la un concurs, obține o bursă pentru Școala de Agricultură din Iași, urmând concomitent, cu sprijinul lui I. Simionescu, gimnaziul și liceul la Tecuci și Iași. Încorporat în 1916, va fi trimis pe front. După ce în 1919 termină liceul și obține bacalaureatul, își continuă studiile la Academia Agricolă din Cluj, oraș în care se va și stabili. Este inginer agronom al județului Cluj și devine membru al Partidului Social Democrat, din a cărei conducere face parte între 1946 și 1949. În perioada 1940-1944, obligat să plece din Cluj, întemeiază la București Editura și Tipografia Omnia, la care va publica peste două sute de cărți pentru copii (*Moartea lui Siegfrid, Simbad marinarul, Califul din Bagdad, Povestiri de Crăciun, Motanul încălțat, Prințesa bătută, Uriașul zgârcit* ș.a.). Prefect al județului Turda (1945-1947) și deputat (1945-1948), din 1949 se dedică activității literare. După debutul cu publicistică socială la „Adevărul" (1920), scoate la Cluj revistele „Gazeta satului" (1939) și „Manifest țărănesc" (1939), iar la București – săptămânalul „Lectura copiilor și a tineretului" (1941-1946). Colaborează la „Clopotul", „Opinia publică", „Aurora", „Steaua". La „Țara nouă" (Cluj, 1939-1940) și la „Tribuna" este și redactor. A semnat cu pseudonimul Horia Guguianu cărțile scrise pentru copii între 1941 și 1944, între care și prelucrări după Frații Grimm,

Contesa de Ségur, Oscar Wilde. Mai utilizează iscăliturile Maria Decusară, Iona Mușat, Ioana Mușat.

Romanul *Răscoala iobagilor* (1951) prezintă într-o manieră tradițională revolta țăranilor iobagi sub conducerea lui Gheorghe Doja. Critica vremii a incriminat cartea, considerând „necorespunzătoare", „deformată", prezentarea faptelor istorice și mai ales figura lui Gheorghe Doja, care este văzut ca un cavaler aventurier. Romanul va fi reluat, amplificat și „corectat" în conformitate cu ideologia momentului în trilogia *Războiul iobagilor* (1956). Urmărind evenimentele anterioare izbucnirii revoltei și culminând cu supliciul conducătorului răscoalei, textul se înscrie în tipul de poveste de aventuri, cu psihologii sumare și lineare. De interes documentar sunt surprinderea spiritului epocii, imaginea orașelor medievale (Cluj, Sibiu), mediul specific alcătuit din meșteșugari, nobilime, țărani liberi. Umorul și caricatura, folosite în creionarea unor personaje, individualizează când și când personajele care au, cel mai frecvent, psihologii rudimentare. După aceeași formulă epică este scris și romanul *Horea, rex Daciae* (I–III, 1982–1985), care evocă răscoala din 1794. Documentat istoric, **M.** propune unele perspective neobișnuite sau care țin de tradiția apocrifă: Horea este adept al masoneriei, în întrevederea pe care o are cu Horea la Viena împăratul Iosif al II-lea aprobă declanșarea revoltei ș.a.m.d. *Povestirile sergentului Negoiță* (1960) este o lucrare de popularizare pe tema stingerii incendiilor, în spiritul preceptelor realismului socialist, cu „pionieri prieteni ai pompierilor". *Microromanul doamnei Stastok* (1974) dezvoltă epic motivul incertitudinii, căci drama doamnei Stastok este declanșată de posibilitatea ca ea să fi trădat autorităților pe soțul sabotor, ofițer în armata germană. Scris sub forma confesiunii în fața unui tovarăș întâmplător de călătorie, scrierea este alertă, dar fără motivații psihologice consistente, de unde senzația de facilitate.

SCRIERI: *Răscoala iobagilor*, București, 1951; *S-aprind luminile în sat*, București, 1951; *Războiul iobagilor*, I–III, București, 1956; *Misiunea H.S.*, București, 1957; *Povestirile sergentului Negoiță*, Cluj, 1960; *Microromanul doamnei Stastok*, București, 1974; *Horea, rex Daciae*, I–III, Cluj-Napoca, 1982–1985.

Repere bibliografice: Eugen Luca, *O imagine deformată a răscoalei iobagilor*, VR, 1952, 4; Monica Lazar, *„Războiul iobagilor"*, TR, 1957,15; Mircea Braga, *Note despre romanul de aventuri*, TR, 1960, 3; Magda Ursache, *„Microromanul doamnei Stastok"*, CRC, 1974, 23; Tudorel Urian, *Istorie și adevăr*, O, 1984,43; Petru M. Ardelean, *Horea, un destin literar*, O, 1985, 4; *Dicț. scriit. rom.*, III, 342–343; Negrici, *Lit. rom.*, 162. *M.Dr.*

MUȘAT, Virginia (pseudonim al Victoriei Ghinju; 17.III.1948, Craiova), poetă și istoric literar. Urmează Liceul „Nicolae Bălcescu" din Craiova, apoi Facultatea de Filologie, secția română-franceză, și Facultatea de Drept la Universitatea din București, devenind profesoară la Liceul nr. 36 de aici. Semnează cu numele adevărat la debutul său din 1971, produs în revista „Ramuri", apoi din 1977 publică, tot acolo, sub pseudonim. Mai colaborează la „România literară", „Luceafărul" și „Contemporanul". Este laureată a concursului de debut al Editurii Eminescu, pentru volumul de poezie *Orion, constelația mea*, apărut în 1976.

Într-un ciclu din *Orion, constelația mea*, **M.** împrumută un întreg vocabular religios pentru a descrie țara („idee absolută", „începutul și sfârșitul luminii/ și-împărăția cerului"), cu un soi de potolită și cuminte exaltare patriotică. Oarecum în aceeași notă se trasează linia interioară a celorlalte poeme, autoarea uzând de aceleași figuri cărora nu le lipsește un anume filigran metaforic, fie că e vorba de tribulații sentimentale, fie de meditații lirice. Lirica din *Ars amandi* (1980) este una a fiorului erotic. Eul liric se întruchipează ca iederă care invadează ființa celuilalt, ca o dorință de lumină (metaforă obsedantă), uneori îngemănată cu suferința. În placheta *De față cu desăvârșirea* (1983), lirismul se naște din sentimente imaginate, dorințe vagi, dintr-un eros leneș și luminos, dar narcisist, de unde și conturarea inconsistentă a celuilalt. Ca și în cărțile precedente, chiar presentimentul evanescent al unei surpări afective e irizat de lumină. În *Mihail Sadoveanu, povestitor și corespondent de război* (1978), **M.** își propune să înregistreze minuțios toate scrierile autorului referitoare la viața militară, angrenând în expunere pe memorialist, pe povestitor, pe romancier și pe corespondentul de război, cu o informație detaliată referitoare la experiența militară, stagiul și participările scriitorului la campaniile din 1913 și 1917. Același mod al criticii descriptive e prezent în monografia *C. Stere, scriitorul* (1978), țintind epuizarea subiectului tratat: sunt urmărite reperele biografice ale lui C. Stere, activitatea sa de ideolog al poporanismului, de critic și eseist, apoi „aventura românească". O altă încercare monografică, *Vasile Cârlova* (1981), reconstituie, cu documente istorice, cadrul social în care se situează poetul Cârlova, de al cărui nume se leagă o serie de controverse biografice.

SCRIERI: *Orion, constelația mea*, București, 1976; *Mihail Sadoveanu, povestitor și corespondent de război*, pref. Al. Piru, București, 1978; *C. Stere, scriitorul*, București, 1978; *Ars amandi*, București, 1980; *Vasile Cârlova*, București, 1981; *De față cu desăvârșirea*, București, 1983; *Secretul femeii dispărute*, București, 1996; *Misterul din strada Paris*, București, 1998; *Judecata de apoi*, București, 2000; *Liberul arbitru*, București, 2002.

Repere bibliografice: Piru, *Poezia*, II, *518–520*; Constanța Buzea, *„Orion, constelația mea"*, AFT, 1977, 2; Nicolae Ciobanu, *O poetă și un prozator*, LCF, 1977, 5; Mihai Dinu Gheorghiu, *Trecere și petrecere în poezie*, CL, 1977, 9; Andrei Roman, *Documentele unei atitudini*, LCF, 1978, 25; Ulici, *Prima verba*, II, *110–112*; Pompiliu Marcea, *Prima carte despre C. Stere*, CNT, 1979, 4; Mihai Ungheanu, *„C. Stere, scriitorul"*, LCF, 1979, 12; Elena Tacciu, *„Ars amandi"*, RL, 1981, 6; Nae Antonescu, *„Vasile Cârlova"*, ST, 1981, 10; Simion Bărbulescu, *„Vasile Cârlova"*, RL, 1982, 13; Aureliu Goci, *„De față cu desăvârșirea"*, RL, 1984, 17; *Dicț. scriit. rom.*, III, *344–345*; Firan, *Profiluri*, II, 107. *E.M.*

MUȘATESCU, Tudor (7.III.1903, Câmpulung – 4.XI.1970, București) dramaturg, poet, prozator și gazetar. Este fiul Elenei (n. Vlădescu) și al lui Alexandru Mușatescu, profesor de latină, greacă și română, director al Gimnaziului „Dinicu Golescu" din Câmpulung, primar, senator, prefect. Între 1910 și 1914 **M.** învață la școala primară din Câmpulung și

dovedește un talent literar precoce – la nouă ani compunea feeria *Povestea violetelor* și alcătuia revista „Ghiocelul", în care publica epigrame, schițe și piesa *Ardealul*. Urmează liceul la Câmpulung și Iași (1914–1919), iar bacalaureatul îl susține la Liceul „Sf. Sava" din București. Scrie versuri pentru copii în „Revista copiilor și a tinerimii", povestiri și însemnări de război, cuplete pentru reviste teatrale, pe care le publică sub pseudonim (Ion Freamăt, Mircea Boldur, Mat) în „România" și „Scena" din Iași. Între 1919 și 1924 urmează Facultatea de Drept și Facultatea de Litere și Filosofie absolvite *magna cum laude*, dar nu va profesa nici în domeniul juridic, nici ca profesor de franceză. Se dedică jurnalisticii și literaturii, colaborează la „Adevărul literar", „Universul literar", „Țara de Jos", „Sburătorul", „Sinteza", scrie frecvent în „Rampa", „Săptămâna muncii intelectuale și artistice" și în „Cetatea literară", unde semnează cu pseudonimele Lunettes Noires, Simeon Kiru, Mitică, Mouche, Don Rodrigue, Dimitrie Taiga, B. Vrăbiuță. Primele piese – *T.T.R.* și *Datoria* – îi sunt jucate (fără a fi vreodată tipărite) în 1925, în timpul stagiului militar, de colegii de la Școala de Ofițeri de Rezervă de Artilerie din Craiova. La București i se reprezintă în 1928 piesa *Pantarola* care, deși premiată de Asociația Criticilor Dramatici, nu are succesul scontat de E. Lovinescu. În noiembrie 1932, la Teatrul Național din București, comedia *Titanic Vals* este primită foarte bine de public, deschizând astfel un drum pe care **M.** îl va parcurge ca autor de succes. Întemeiază, împreună cu Sică Alexandrescu, Teatrul Vesel și Teatrul Nostru, cu Aurel Maican – Grădina Boema, iar în 1943 – Teatrul Colorado. Ca animator și conducător de companii teatrale, face foarte multe adaptări și localizări ale unor piese străine, unele minore, dar înregistrând succes în epocă. Este inspector general al teatrelor (1930–1940) și intră în componența conducerii Societății Autorilor Dramatici Români. În 1945 începe redactarea paginilor de jurnal. Din 1949 și până în 1951 traversează o perioadă grea. Piesele îi sunt scoase de pe afiș și, după mărturia jurnalului, familia supraviețuiește din salariul modest al soției dramaturgului, actrița Kitty Gheorghiu. Începând cu anii '50 comediile lui **M.** sunt montate din nou, iar *Titanic Vals* și *Visul unei nopți de iarnă* vor fi și ecranizate.

Versurile din volumul de debut, *Vitrinele toamnei*, apărut în 1926, pun în evidență un fond liric capabil să cuprindă în finețea notațiilor sinceritatea trăirii, din care nu lipsește o undă de autoironie, ca și farmecul orașului din anii copilăriei. În schimb, schițele din volumele *Nudul lui Gogu* (1928) și *Ale vieții valuri* (1932) se află sub semnul umorului. Opera în proză este completată de *Teatru la domiciliu* (1944), care include schițe dramatice construite pe dialoguri pline de vervă între obiectele din spațiul cotidian domestic, individualizate concis, cu acuratețe și simț al poantei, precum și cu „epistolele" din *Doresc ca micile mele rândulețe...* (1945), a căror savoare rezidă în comicul de limbaj – confuzii naive, prețiozități emfatice, snobism intelectual, prin care este satirizat un mediu pecetluit într-o ridicolă suficiență. Citite de-a lungul anilor pe scenă ori la televiziune, textele și-au dovedit caracterul teatral pregnant. Judecata scăpărătoare, umorul malițios, expresia lapidară până la aforism caracterizează stilul „mușatismelor" din celebra rubrică „10" din revista „Contemporanul" (1965–1970), reunite în *Fiecare cu părerea lui* (1970) ș.a. Însă ceea ce l-a consacrat pe **M.** este dramaturgia. În 1932 are loc premiera spectacolului *Sosesc deseară* (reluat în 1936 cu titlul *Chestiuni de familie*), comedie ce își propune să amendeze mentalitatea provinciei și a personajelor impregnate de acest spirit, dar dornice să pară altfel de cum sunt. Unul dintre personaje, Adelaida – domnișoară bătrână, bătăioasă și autoritară –, o anunță pe Chiriachița din *Titanic Vals* și pe Miza Stamatescu din *...Escu*. Comedia *Titanic Vals* va însemna unul din cele mai răsunătoare succese ale teatrului românesc. În stagiunea 1932–1933 se joacă la Teatrul Național din București de o sută de ori, este reluată la Cluj, Craiova, Iași și, în 1960, din nou la București, în regia lui Sică Alexandrescu, fiind tradusă și montată în mai multe țări. *Titanic Vals* este în primul rând o comedie de moravuri, ce vizează din nou mediul provincial într-una din ipostazele lui caracteristice: familia funcționarului mărunt, marcată deopotrivă de lipsuri materiale și de absența oricărei perspective. Dar dacă Spirache Necșulescu, om cumsecade și cu bun-simț, acceptă cu resemnare, cu placiditate chiar, neajunsurile, ceilalți membri ai clanului sunt roși de egoism, agitându-se în deșert, făcându-i lui Spirache reproș

după reproș. Și deodată survine lovitura: o moștenire. Proaspăt îmbogățiții vor să-și depășească condiția, iar mijlocul este politica, astfel încât șarja piesei va avea și o țintă politică. Acțiunea se precipită, fiecare membru al familiei participă cu zel pentru a-l împinge în vâltoarea alegerilor exact pe omul cel mai puțin interesat de acestea, pe Spirache. „N-am încredere în nici un partid", „Nu e firea mea să fac politică", repetă el, dar, împotriva voinței sale, se trezește implicat și în final chiar câștigă lupta electorală, faptul subliniind absurditatea și caracterul absolut întâmplător al actului politic. Șarjarea arivismului politic, cât și anumite virtuți ale construcției dramatice și tipologice îl situează pe **M.** în descendența lui I.L. Caragiale, dar, spre deosebire de *O scrisoare pierdută*, în *Titanic Vals* lupta politică este înfățișată indirect. Faimosul discurs în care Spirache le spune sincer alegătorilor: „Să nu mă votați fiindcă eu nu merit să intru în Parlament, pentru că eu n-am făcut nimic pentru voi și nici n-am să pot să fac" se desfășoară în culise, spectatorul luând cunoștință de el din două relatări contradictorii: după opinia uneia dintre odraslele lui Spirache, Traian, părere împărtășită unanim de familie, cuvântarea este un dezastru, spulberând definitiv întreaga lor strădanie, pe când agentul electoral dă un verdict de politician profesionist: „O lovitură, o bombă căzută în tabăra dușmanului tocmai la momentul oportun". De fapt, prestația electorală a lui Spirache este în perfect acord cu structura lui. Dacă politicii i se acordă un spațiu secundar de desfășurare, prim-planul descripției comice este acaparat de tabloul moravurilor familiale, de peripețiile legate de modificarea testamentului și de încercările disperate de a rămâne în posesia moștenirii. Raportul dintre personaje, fixat în primul act, se răstoarnă, acțiunea are ritm, replicile se încrucișează cu vervă, poanta apare când e mai puțin așteptată. Dacă unii dintre cei din jur sunt falși, Spirache disimulează și el, dar în alt sens. Docil, „molâu", modest într-o lume a impostorilor și ariviștilor, el reușește să-și ia revanșa și să impună în familie o atmosferă de împăcare, în care crede sincer. Un personaj de referință în comedia românească, apreciat ca atare de E. Lovinescu, este Chiriachița, soacra dominatoare, în permanentă ofensivă, nesocotind cu strășnicie părerile și sentimentele celorlalți, apariție cu efect comic sigur. În *Titanic Vals*, **M.** privește cu înțelegere și compasiune indivizi cu orizonturi strâmte, dar cu vanități mari, tonalitate ce nu se mai regăsește în *...Escu*, cea de-a doua piesă ce urmărește destinul familiei Necșulescu, pusă în scenă în 1933. Comedia reia destinele tinerei generații de Necșulești, ajunși acum, la vârsta maturității, în pătura de sus a societății, dar la fel de goi pe dinăuntru. Ambiția parvenirii și-a asociat cinismul, iar în plan sentimental domină lipsa de moralitate. Decebal Necșulescu visează un fotoliu ministerial și, cum scopul scuză mijloacele, cameleonismul său politic este foarte eficient. Fără scrupule și demagog, cu atitudini conjuncturale, el reprezintă tipul politicianului agresiv, portretizat cu virulență satirică. Pe un ton patetic, încearcă legitimarea ascensiunii sale politice, dar pledoaria, vădind venalitatea unui Cațavencu, eșuează în ilar: „Viu dintr-o familie imensă de «Ești» [...] ținuți fără pâine de moravurile politice ale unei țări eminamente agricole. Ei

bine, azi viu să-mi revendic partea mea, să intru în pâinea după care atâtea generații de «Ești» au făcut zâmbre. Nu mă interesează mijloacele prin care am ajuns și vreau să ajung! [...] «Escu» nu se dă îndărăt de la nimic." Față de *Titanic Vals*, personajele se încadrează în tipologii caricaturale, iar din verva cu care este atacată farsa electorală a dispărut înțelegerea pentru slăbiciunile umane sau nota sentimentală. Reprezentată pentru prima dată în 1937, *Visul unei nopți de iarnă* se înscrie în seria comediilor lirice aparținând unor inspirate condeie în dramaturgia interbelică. Maria Panait, vânzătoare într-un magazin de bijuterii, personaj cu o existență cenușie, banală, își vede visul împlinit în noaptea Anului Nou: ajunge să îl cunoască pe celebrul scriitor Alexandru Manea, pe care îl admiră și îl iubește în taină. Titlul piesei nu este doar un joc de cuvinte cu trimitere la capodopera lui Shakespeare, Maria Panait, sau mai bine zis Doruleț, reușind să transmită, aidoma îndrăgostiților din comedia shakespeariană, farmecul visătorului vrăjit de obiectul adorației sale. Alexandru Manea, obișnuit cu ipocrizia, artificialitatea și snobismul cercurilor mondene, este surprins și inițial ușor amuzat de elanul naiv al tinerei, dar puritatea sentimentelor ei îl cucerește ireversibil, într-o poveste cu final fericit. În paralel cu acest filon de lirism piesa relevă valențele de autoironie și parodie ale scriiturii lui

M., detectabile în vivacitatea critică a lui Manea, atunci când se observă pe sine, sau prin remarcile sale caustice ce demontează mitul vieții mondene, în fond o simplă combinație de frivolitate și cinism. *Coana Chirița* (1942), compusă la sugestia lui Liviu Rebreanu, pe atunci director al Teatrului Național din București, după personajul lui V. Alecsandri, exploatează din plin comicul de caracter și contrastul hazliu dintre realitate și pretențiile Chiriței. Fără a se îndepărta prea mult de personajele lui Alecsandri, piesa sugerează actualitatea tipurilor comice create altcândva. Aportul său cel mai evident este în planul comicului de limbaj, unde afectarea „culturală" a Chiriței este pusă în evidență de inventivitatea lingvistică inepuizabilă a lui **M.** Scriitorul a mai abordat melodrama cu accente sociale – *Țara fericirii* (1945), satira socială – *Al optulea păcat* (1946) și farsa violent satirică – *A murit Bubi* (1948). Comedia de moravuri *Burtă verde* (1952) batjocorește carierismul politic, dar, lipsită de consistența tipologică din *...Escu*, pare mai curând o autopastișă sub semnul schematismului tendențios al epocii în care este scrisă. De altfel, după 1944 are loc o anume reorientare a autorului spre probleme social-morale, însă cu o inspirație secătuită. Nici comedia lirică *Madona* (1947) nu mai atinge fiorul poetic din *Visul unei nopți de iarnă*. Pe lângă configurarea unor personaje cu valoare de simbol (Spirache, Chiriachița, Doruleț) și stăpânirea desăvârșită a acțiunii dramatice, **M.** rămâne în dramaturgia românească ca un maestru al comicului de limbaj (sunt exploatate savuros stridența neologismelor, deformarea cuvintelor, retorismul delirant ș.a.) și al comicului de situație (antologice sunt în *Titanic Vals* scena pălăriei, surpriza apariției moștenirii sau schimbarea testamentului), pe care le mânuiește ca un virtuoz și nu rareori cu strălucire.

SCRIERI: *Vitrinele toamnei*, Câmpulung, 1926; *Nudul lui Gogu*, București, 1928; *Ale vieții valuri*, București, 1932; *Sosesc deseară*, București, 1934; *Mica publicitate*, București, 1935; *Titanic Vals*, București, 1936; *...Escu*, București, 1939; *Licuricii*, București, 1939; *Ca-n filme*, București, 1942; *Teatru la domiciliu*, București, 1944; *Doresc ca micile mele rândulețe...*, București, 1945; ed. îngr. Bogdan Mușatescu, pref. Florica Ichim, București, 2003; *Papagalul în colivia lui*, București, 1945; *Teatru*, I, București, 1945; *Sfântul Gogu*, București, 1950; *Cuplete și scenete umoristice*, București, 1952; *Banii lui Celibidache*, București, 1952; *Târâie-brâu*, București, 1954; *Zvoniștii*, București, 1956; *Teatru*, postfață M. Vasiliu, București, 1957; *Unchiul Temistocle*, București, 1966; *Motanul încălțat*, București, 1966; *De-ale lui Păcală*, București, 1966; *Geamandura*, București, 1968; *Scrieri*, I–IX, București, 1969–1990; *Fiecare cu părerea lui*, București, 1970; *Burtă-Verde*, București, f.a.; *Domnul cu camelii*, București, f.a.; *Amoru-i un copil pribeag*, București, f.a.; *Monumentul lui Petrache*, București, f.a.; *Gâsca*, București, f.a.; *Glasul roților de tren*, București, f.a. **Traduceri:** D'Ennery & Cormon, *O crimă celebră*, București, 1942; Molière, *Căsătorie cu de-a sila*, București, 1955; Vladimir Maiakovski; *Teatru*, București, 1957 (în colaborare); Ciudomir, *Bilete de favoare*, București, 1965 (în colaborare cu Constanța Batalova); Ilf și Petrov, *Opere*, I–II, București, 1965 (în colaborare cu Ion Mihail); Gustaw Morcinek, *Cele șapte ceasornice ale groparului Joachim Rybka*, București, 1968 (în colaborare cu Teodor Holban); Karel Čapek, *Teatru*, București, 1968 (în colaborare).

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, II, *85–92*; Perpessicius, *Opere*, XII, *320–322*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, *377–378*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *836–837*, *Ist. lit.* (1982), *922*; Camil Petrescu, *Opinii și atitudini*, București, 1962, *448–449*; Brădățeanu, *Comedia*, *386–404*; Rotaru, *O ist.*, *II*, *709–713*; N. Carandino, *Autori, piese, spectacole*, București, 1973, *110–113*; Crohmălniceanu, *Literatura, III*, 62–76; Barbu, *Momente*, *201–203*; Brădățeanu, *Istoria*, II, *344–352*; Carol Isac, *Permanențe în dramaturgie*, Iași, 1982, *87–160*; Ileana Dalea, *Amintiri despre Tudor Mușatescu*, Timișoara, 1988; *Tudor Mușatescu*, DRI, III, *386–446*; *Dicț esențial*, *542–545*. *Il.C.*

MUȘATESCU, Vlad (4.V.1922, Pitești – 5.III.1999, București), prozator. Este fiul Olgăi (n. Marincu) și al lui Eftimie Mușatescu, contabil. Face studii la Liceul Militar din Craiova (1933–1936) și la Liceul Militar din Chișinău (1936–1939), dar nu își susține bacalaureatul. Este secretarul Editurii ABC (1941–1945), redactor la ziarul „Înainte" (1945–1946), la Editura Europolis (1946–1947) și la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1948–1953), tehnoredactor, redactor artistic, machetator la „Gazeta literară", „Flacăra", „Cinema". Debutează ca autor de texte umoristice pentru copii, cu *Bobby Felix Făt-Frumos și motocicleta BMW* (1942), urmată de *Magdalena și Târțoi* (1943), o carte despre niște puști aventurieri care fug de acasă, ajungând să se angajeze la circ. În 1945 încearcă și genul senzațional, în *La sud de lacul Nairobi*, unde se va adresa și adulților, dezvăluind tainele vieții de explorator. După o lungă perioadă de tăcere, autorul va reveni abia în anii '70 cu o bogată colecție de texte comice, în care păstrează același spirit „voios, semimemorialistic" (Marian Popa), anunțând parodia prin titluri împrumutate de la jocurile de copii: *De-a v-ați ascunselea* (1974), *De-a puia-gaia* (1975), *De-a baba oarba* (1976), *De-a bâza* (1977), cărți subintitulate *Jocurile detectivului Conan*, reeditate în 1978 cu titlul *Extravagantul Conan Doi* (1978). Este și un traducător înzestrat, predilecția lui mergând tot către literatura pentru tineret, de factură polițistă ori de spionaj și aventură, dar și de călătorie. În 1984 face trecerea și spre poezie, publicând volumul *Cerbul din oglindă*.

Vocația lui **M.** aparține registrului comic. În ciclul care îl are ca protagonist pe Conan Doi, autorul, sub masca neseriozității, ia peste picior toate clișeele rețetelor „clasice" ale romanului polițist, depășind limitele acestuia și inovând tehnic față de canoane, într-un fel la limita postmodernismului (intertext, ironie, pastișă). Cărțile par facile, dar nu sunt scrise deloc superficial, ci doar în răspăr față de convenții, cu strategia unui autor care devine astfel de succes. În parodiile „criminalistice", personajul central este unchiul Andi Detectivul, care folosește și pseudonimul Al. Conan Doi (referința fiind evidentă la Arthur Conan Doyle, părintele lui Sherlock Holmes), lângă el evoluând mătușa Ralița, Penke (printr-o „coincidență" biografic-ironică acesta este numele real al soției lui **M.**), nepoții Biba, Babana și Babacu – „ostrogoții", motanul Nea Mișu Falconetti (preia numele personajului negativ din serialul *Om bogat, om sărac*, la modă în anii '70), „eroii" fiind reluați și în *4 ostrogoți, unu mare și trei mici* (1992). De altfel, autorului îi plac „continuările", pentru că mereu are ceva nou de inventat, de

povestit și pare a nu se plictisi niciodată de această familie formidabilă de încurcă-lume, în care toți se joacă de-a detectivii, iar acțiunea devine un simplu pretext pentru reușite exerciții stilistice. Când se detașează totuși de alter egoul său, corpolentul Alexandru E. Coman, de trabantul Bombiță al mătușii sâcâitoare și de copiii năzdrăvani din Valea cu Urși, prozatorul devine ceva mai interesat de realism, dar tot cu fond autobiografic, improvizând în altă manieră, ca în *Contratimp* (I–II, 1981–1983) sau în *„Aventuri" aproximative* (I–III, 1984–1987), unde alte personaje, ca Maca-Maia, Tata-Petre, tanti Malica, sunt mai mult decât vii, pitorești. Scriitorul este aici un fin portretist și depășește practic granițele simplului gen de divertisment. Un element-cheie ar fi de remarcat (l-au semnalat critici precum Valeriu Cristea sau Teodor Vârgolici): jovialitatea autorului, un fel de copil-mare, care se amuză în tot ceea ce scrie, rămânând însă, în umbră, un autor serios, ce mizează mai ales pe logos, pe dialogul colorat între personaje. Cu fantezie nesecată, păstrând și o doză de autoironie, care îl ferește să cadă în derizoriu, improvizând mereu jocuri pentru a submina genul de spionaj, autorul învinge alte stereotipii care îi pândesc narațiunile.

SCRIERI: *Bobby Felix Făt-Frumos și motocicleta BMW*, Craiova, 1942; *Magdalena și Târțoi*, Craiova, 1943; *La sud de lacul Nairobi*, București, 1945; *Apa vie*, București, 1948; *Pogonici*, București, 1949; *Aventurile lui Tûskés Dónci*, București, 1949; *De-a v-ați ascunselea*, Cluj-Napoca, 1974; *De-a puia-gaia* București, 1975; *De-a baba oarba*, București, 1976; *De-a bâza*, București, 1977; *Extravagantul Conan Doi*, I–II, București, 1978; *Contratimp*, I-II, București, 1981–1983; *Unchiul Andi „detectivul" și nepoții săi*, București, 1982; ed. (*Unchiul Andi „detectivul" și nepoții săi ostrogoții*), București, 1991; *„Aventuri" aproximative*, I–III, București, 1984–1987; *Cerbul din oglindă*, București, 1984; *Cei trei veseli năpârstoci*, București, 1984; *Expediția „Nisetrul 2"*, București, 1987; *Oameni de bună credință*, București, 1989; *4 ostrogoți, unu'mare și trei mici*, București, 1992. **Traduceri:** Jack London, *Temnița profesorului*, București, 1943; N.A. Thomas, *A venit o corabie în port*, Craiova, 1943; Erskine Caldwell, *Povestiri despre albi și negri*, București, 1948 (în colaborare cu Pena Zabunov); E. Cearușin, *Motanul Epifan*, București, 1949; Vladimir Iurezanski, *Omul învinge*, București, 1949 (în colaborare cu Pena Zabunov); I.V. Karnauhova, *Povestiri hazlii*, București, 1949; Vsevolod Ivanov, *Trenul blindat 14–69*, București, 1950; Jules Romains, *Stăpânii apelor*, București, 1951; P.P. Polosuhin, *Școala curajului*, București, 1956; Gaston Leroux, *Misterul camerei galbene*, București, 1969, *Fantoma de la operă*, București, 1994; Vil Lipatov, *Un detectiv rural*, București, 1971 (în colaborare cu P. Mușatescu); Émile Zola, *Gervaise*, I-II, pref. Georgeta Horodincă, București, 1972, *Cu inima zdrobită*, București, 1992; Émile Gaboriau, *Afacerea Boiscoran*, Cluj-Napoca, 1975, *Cu șireangul de gât*, București, 1991; Paul Féval, *Misterele Londrei*, I–II, București, 1977 (în colaborare cu Lazăr Cassvan); Anatoli Ivankin, *Ultimul kamikadze*, București, 1984; Rudyard Kipling, *Se lasă noaptea*, Galați, 1992, *Lumina oarbă*, Galați, 1993.

Repere bibliografice: Valeriu Cristea, *Un prozator jovial*, RL, 1974, 15; Sorin Titel, *Două romane polițiste*, RL, 1975, 48; Valentin F. Mihăescu, *Aventură și umor*, LCF, 1976, 5; M. Costea, *„De-a puia gaia". „De-a baba oarba"*, „Scânteia tineretului", 1976, 8509; Eugen Seceleanu, *„De-a puia gaia"*, FLC, 1976, 40; Artur Silvestri, *Proză ironică și barocă*, LCF, 1977, 2; Grigore Beuran, *Un roman polițist de factură aparte*, TR, 1977, 29; Alex. Ștefănescu, *Giumbușlucuri, horoboațe, ghidușii*, LCF, 1977, 42; Artur Silvestri, *Un basm modern*, LCF, 1978, 45; Mirela Roznoveanu, *Un roman parodic și de aventuri*, RL, 1979, 12; Ioan Neacșu, *„Contratimp"*, ATN, 1981, 3; Dumitru Dinulescu, *„Contratimp"*, RL, 1981, 31; Artur Silvestri, *„Contratimp"*, LCF, 1981, 43; Nicolae Georgescu, *În căutarea familiei*, LCF, 1984, 12; Costin Tuchilă, *„Contratimp"*, LCF, 1984, 12; Voicu Bugariu, *„«Aventuri» aproximative"*, RL, 1984, 40; Constantin Sorescu, *„«Aventuri» aproximative"*, SLAST, 1985, 1; Artur Silvestri, *„«Aventuri» aproximative"*, LCF, 1985, 6; Teodor Vârgolici, *Avatarurile unui destin literar*, RL, 1986, 35; Nicolae Balotă, *„«Aventuri» aproximative"*, RL, 1987, 23; Popa, *Ist. lit.*, II, *1019*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *349–350*. *A.Ml.*

MUȘEȚEANU, Crișan V. (23.IV.1915, București), memorialist. Este fiul Luciei (n. Codreanu) și al lui Victor Mușețeanu, contabil. Urmează Liceul „V. Alecsandri" din Galați (1925–1932) și Facultatea de Medicină din București (1932–1938). În 1941 primește o bursă Humboldt și pleacă la Jena, unde face studii de chimie, fizică și matematică până în 1942, când vine în țară și, mobilizat, este trimis pe front. În 1945 activa ca medic de boli contagioase în București. În 1949, invitat la Institutul „Robert Koch" din Berlinul de Vest, este împiedicat să se întoarcă în țară. Se pensionează de aici în 1981 și pleacă la Freiburg, unde va lucra la Institutul „Max Planck". Oprit să publice în țară, trimite poezie și proză la „Limite" (Paris), „Revista scriitorilor români" (München) și „Zodii în cumpănă" (Freiburg).

Scrierile lui **M.** cuprind memorialistică și un volum de nuvele și povestiri. Frescă a Galațiului și a altor orașe dunărene în perioada interbelică, *Lumea copilăriei mele* (1998) reconstituie nu numai ambianța familială, ci și rafinamentul din mediile orașului de provincie, în care greci și turci aduc, fiecare, amprenta culturii lor. Se profilează case boierești, oameni care poartă haine scumpe croite în străinătate, călătoresc la Bayreuth la festivalul Wagner, au preocupări artistice, aici se organizează prelegeri despre muzică, la care cetățenii participă cu însuflețire. Sunt evocate și obiceiurile tradiționale, și forfota vulgului, cheiul orașului cu bordeluri, toate învăluite de un farmec și o prospețime ce vin din nostalgia pentru locurile natale. Deși caracterul memorialistic predomină, închegându-se o genealogie și o „istorie" a familiilor Mușețeanu și Codreanu, personajele reale devin aproape personaje de roman, conturate prin câteva elemente semnificative. Narațiunea se insinuează și ea atunci când se urmărește traiectul vieții protagonistului — desprinderea de copilărie, școala, atracția feminității, dar și discuțiile despre muzică, literatură și civilizație. Deși autorul mărturisește în nenumărate rânduri că și-a scris amintirile proprii („Scriu toate acestea de-a valma, așa cum îmi vin în gând, fără să încerc să transform povestirea în proză beletristică"), senzația de ficțiune stăruie peste tot. Regretul pentru vremurile trecute revine mereu și Galațiul devine un fel de Arcadie pierdută. Alt volum memorialistic, *Amintiri din război. 1941–1944* (1998), păstrează același timbru discret, dar aici istorisirea este mai înnegurată. Războiul este văzut ca o nenorocire ce mutilează fizic și psihic, legând în același timp oamenii sub semnul solidarității. Autorul-narator,

medic pe frontul rusesc, comentează situația trupelor românești, al căror rol era să întârzie contraofensiva sovietică, și prezintă realitatea pe care trebuie să o înfrunte soldații deveniți „carne de tun". Mulți încearcă să se întoarcă acasă după ce fuseseră trimiși în linia întâi, la Rostov. Figurile sunt privite dihotomic: cei plini de stoicism își îndură soarta chiar dacă înțeleg că sunt sacrificați, în timp ce alții, aflați în poziții înalte, încearcă orice stratagemă pentru a părăsi frontul. Memorialistica lui **M.** realizează o sinteză a existenței autorului, prezentând două momente esențiale, unul plin de inocență și bucurie, iar celălalt, dominat de un suflu tragic, cu secvențe de cruzime care pun la încercare fibra morală a fiecăruia.

SCRIERI: *Lumea copilăriei mele*, București, 1998; *Amintiri din război. 1941-1944*, București, 1998; *Strigătul sau Proiecția unui necunoscut în secolul în care a trăit*, București, 2003.

Repere bibliografice: Florin Grigoriu, *Cornici de carte*, „Revista română de versuri și proză", 2001, 4; Cornelia Ștefănescu, *Iarna rusească '42-'43*, JL, 2003, 7-12. *M.Dr.*

MUȘINA, Alexandru (1.VII.1954, Sibiu), poet, eseist și editor. Este fiul Vioricăi Mușina (n. Flucuș), vânzătoare, și al lui Alexandru Mușina, chelner. Urmează Liceul „Andrei Șaguna" din Brașov (1969-1973) și Facultatea de Filologie a Universității din București, secția română-franceză (1974-1978). Lucrează ca profesor la Liceul Industrial din Întorsura Buzăului (1978-1989), cultivator și vânzător de flori (1989-1990), redactor la revista „Interval" (1990-1992) și cadru didactic la Facultatea de Litere din Brașov, unde predă literatură comparată și folclor (din 1992). Debutează în „România literară" (1978), iar editorial, în volumul colectiv *Cinci* (1982), alături de Romulus Bucur, Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter și Mariana Marin. A activat în cenaclurile Junimea (1974-1978), Cenaclul de Luni (1977-1983), Alternative (1987-1988), Interval (începând din 1990) și în Cercul literar 19 (1981-1985), ultimele trei din Brașov. Colaborează la „România literară", „Astra", „Convingeri comuniste", „Vatra", „Familia", „Echinox", „Contrafort", „Contrapunct", „Convorbiri literare", „Euphorion", „Apostrof" ș.a.

Trei teme aflate într-o strânsă simbioză se degajă din eseurile reunite de **M.** în volumul *Sinapse* (2001). Mai întâi, e vorba de radiografierea moravurilor epocii (post)comuniste, descrisă pe un ton ce alternează cinismul și jovialitatea, cum se întâmplă, de pildă, în *Comunismu-i ca viagra* sau *Filosofia matului plin*. A doua temă, dezvoltată cu talent epic și cu umor, vizează inserția biograficului ce dezvăluie uneori nebănuite — și neconvingătoare — veleități paideice (*Să devii ceea ce ești*). În fine, al treilea compartiment privește poezia, care, pe lângă dimensiunea ei estetică, implică și conexiunea cu sinele și cu realitatea cotidiană: „Nu pot crede decât într-o poezie a vieții noastre de zi cu zi, centrată *pe mine*, cu corpul și fantasmele mele, aici și acum, într-un timp și un loc" (*Poezia – un mod de a fi viu*). Pe o idee similară, expusă într-o manieră axiomatică („poezia este o formă de explorare a Realității"), este construit și eseul *Paradigma poeziei moderne* (1996), unde **M.** extrage trăsăturile definitorii ale obiectului din textele programatice ale poeților. Deși cartea se află în bună măsură în siajul lui Hugo Friedrich, eseistul aduce o serie de corecții semnificative, referitoare la importanța poeziei americane în definirea paradigmei, caracterul dialogic al poeziei și importanța referentului în raport cu textul. De asemenea, de reținut sunt sistematizarea formelor eului liric în poezia modernă și utilizarea modelului epistemologic al lui Th. Kuhn în explicarea „revoluțiilor" poetice. Refuzând să vadă în lirica modernă un fenomen încheiat, **M.** o consideră o paradigmă aflată încă în derulare; transpare aici una din idiosincrasiile autorului, care, deși a fost printre primii care a folosit la noi termenul postmodernism, a refuzat constant ralierea la această orientare. În contrapartidă, el propune o „poezie a cotidianului", concentrată în formula „noul antropocentrism", ale cărei date esențiale ar fi „centrarea pe ființa umană, în datele ei concrete, fizic-senzoriale, pe existența noastră de aici și de acum și o anume «claritate a privirii»" (*Noul antropocentrism*). O asemenea perspectivă definește și versurile lui **M.** De la început autorul practică o poezie polifonică, în care pojghița realului e fisurată de clișeele discursive ale limbii de lemn și de elemente livrești. Așa se întâmplă, de pildă, în *Lecțiile deschise ale profesorului de limba franceză A. M.*, unde se conturează o atmosferă sordidă, de mitocănie generalizată, cu navetiști apatici, cu seraliști semianalfabeți și cu duhori de țuică, peste

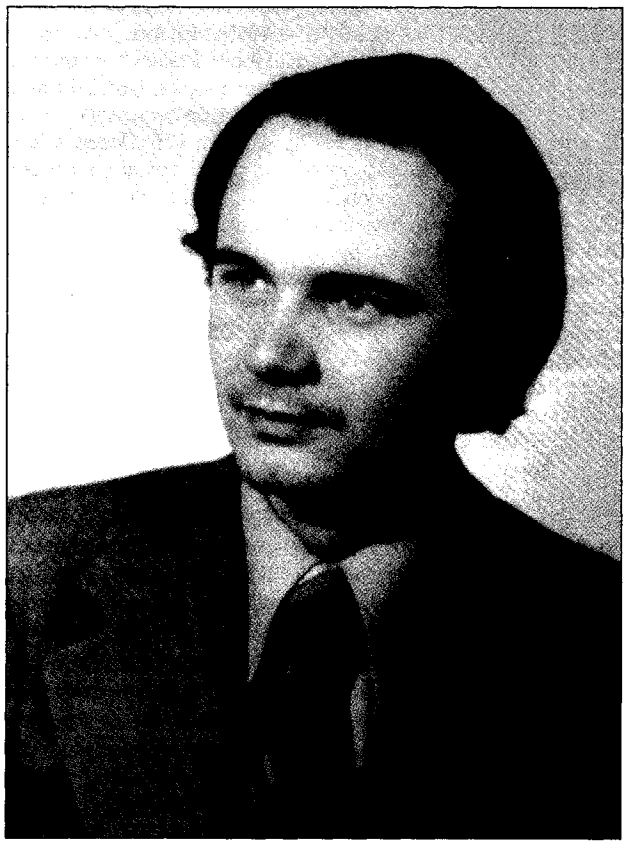

care plutește sumbru obsesia vidului și a ratării: „e cazul să ieșim și noi/ balul bobocilor deși a început/ atacul nemilos al cheliei e cazul/ să dați și voi ceva nu-i așa un început fericit/ mult succes în carieră hip hip ura/ și la gară desigur cât mai repede dar nici/ prea repede să nu conturbăm/ procesul instructiv-educativ și sălile-nalte/ ca florile dalbe ca un veșnic stai jos asseyez-vous" (*Lecția a doua. Zi de sărbătoare*). Poezia se dezvoltă astfel în jurul unui pivot biografic care apoi își întinde tentaculele în tentativa de a împresura realitatea. Însă poetul nu se oprește aici, ci — așa cum a remarcat Al. Cistelecan — „arta referinței" e doar un pretext pentru „arta transreferențială". Numai că o asemenea dilatare a referentului nu se realizează prin transfigurarea realului: **M.** nu este un mistic, e un gnostic. El nu aspiră la contopirea cu un factor transcendent prin anularea realității, ci aspiră să recupereze tocmai această realitate ocultată, camuflată — după caz — de mâzga ideologiei sau de poleiala „culturii". De fapt, aici există un gnosticism răsturnat: eul liric nu urmărește vreo abolire a contingentului pentru a evada într-un iluzoriu spațiu numenal și încearcă tocmai o recuperare a fenomenelor banale, efemere, prozaice, dar atât de reale. Nu degeaba își mărturisise poetul dorința ca în/prin poezie să descopere „adevărate epifanii ale banalului". Și poate că nicăieri acest proces nu se relevă mai clar decât în *Budilă-Express* — apărut în volumul *Cinci* și reluat, din cauza cenzurii, abia în *Lucrurile pe care le-am văzut (1979–1986)* din 1992 —, unul din cele mai bune poeme ale generației '80: „Budila-Express! Budila-Express! Budila-Express!/ Și noi am știut și noi am iubit,/ Și noi am avut și-am putut, am scris și-am citit!/ Budila-Express, garnitură cu bou-vagoane,/ Garnitură dublată, uneori, garnitură bondoacă,/ Iute și verde-murdară printre grămezile de cartofi/ Putrezind pe câmpuri, pe lângă peroanele/ Pline de cioburi și de capace de bere,/ Budila-Express, ruginind nevăzut/ Precum tinerețea, la încheieturi." Aventura eului liric se configurează ca o expediție cinegetică de înlănțuire a realului. E drept că *Strada Castelului 104* (1984) dezvoltă o anume figurație medievală, trubadurescă, galantă, iar poetul se abandonează adesea în voia unor convenții facile, însă recuzita lirică e mereu subminată prin ironie, prin telescoparea actualității sau prin destrămarea vrajei. De fapt, există o pronunțată componentă antivizionară, cum se întâmplă în această revelație ratată, ce readuce subiectul liric sub zodia acelui *hic et nunc* propriu poetului: „În depărtare se auzeau glasuri nedeslușite/ Și prin perdelele aerului/ Păreau că se mișcă ființe fantastice/ Cu 16 labe, 3 capete și coame lânoase/ Deasupra chipurilor de om.// «O viziune a apocalipsei», își spuse,/ «Toate acestea nu sunt posibile și adevărate/ Decât când țesătura lumii/ Începe să se destrame. Or eu/ Sunt viu și uman.» Scara de oricalc/ De deasupra-i dispăru, ca o lucire întâmplătoare./ Trupul i se restrânse brusc în forma pieritoare" (*O viziune intermediară*). Însă repudierea viziunii nu conduce la cantonarea în minimalismul biografic, de vreme ce există și o anume ocultare a planului imediat, având ca supape reveria și histrionismul. Numai că imaginarul nu permite, ca la Mircea Cărtărescu, instrumentarea sa ca vehicul al decolării, iar fanteziile lui **M.**, oricât de coerente, se autodenunță mereu ca „făcături". Dacă există vreo revelație în această poezie, ea ar consta în conștientizarea imanenței ca unică formă de ființare. Astfel, în *Aleea Mimozei nr. 3* (1993), *Tomografia și alte explorări* (1994) și *Tea* (1997), evenimentul liric central îl reprezintă tocmai constatarea opacității lumii, ca realitate insurmontabilă și ca obiect ce se refuză oricărei „codificări": „De-acolo, de dincolo de gară, de stâlpi și de fire,/ Din spatele aerului, cortinei,/ Ar trebui/ Să vină un semn./ Nu vine./ [...]/ Mă scol de pe iarbă. -Mi privesc/ Mâinile. Și plec/ În partea cealaltă, calm, nepăsător" (*Surprinderea serii. Eseu*). Dar această certitudine nu numai că nu devine pretext de lamentație, ci maschează chiar o jubilație secretă. Există aici o metafizică „naturistă", un rousseauism latent, care constituie axul central al poeziei. Nici primitivismul, nici frustețea nu provoacă indignarea eului liric; dimpotrivă, civilizația, „tiehnica" și sofisticăria reprezintă echivalențe ale unei căderi din raiul agrest: „Nu vei fi/ Cu nimic mai frumoasă dacă mergi cu o sută la oră/ Nici dacă radioul ne ține suspendați/ În muzică și prostii. Nici măcar/ Dacă bomba va exploda sau gargaragiii/ Vor răgușI.// Nu o să se schimbe nimic. Doar metabolismul bazal/ Al corpului tău, în care am investit/ Miliarde de imagini și neuroni. Doar pistruii/ De pe umărul stâng or să lunece/ În moartea termică, întocmai/ Mult mai neînsemnatului Univers" (*Tiehnica...*). Preluând un titlu lansat de Ezra Pound (față de care poetul român are un adevărat cult), *Personae* (2001) reprezintă deopotrivă o revizitare cu caracter experimental a satirei latinești. Cu toate că poemele pot fi citite și ca embleme ale unor moravuri general umane, ținta otrăvurilor o constituie în primul rând contemporanii, care transpar cu ușurință îndărătul măștilor: „Marinidas, logograful, care singur consumă/ În fiece an recolta de papirus/ A unei întregi nome egiptiene, e mândru/ Că a socotit, fără greșeală, de câte ori/ Apare «moira» în piesele tragicilor autori" (*Marinidas*). În alianță cu tradiția poeziei „boabei și fărâmei", satira reapare sub formă fabulistică în *Și animalele sunt oameni!* (2002). După modelul arghezian, **M.** creează un bestiar benign, care se pretează la o lectură plurală datorită aluziilor biografice și intertextuale: „... domnișoara Privighetoare,/ Soprană de coloratură,/ Deși are/ O prea mignonă făptură/ Și nici nu locuiește pe lac,/ Ci într-un copac,/ Apare/ Numai în roluri de solistă.// De-aceea broasca e melancolică și tristă" (*Doamna Broscvary*). În fine, pe de o parte, versul din *Hinterland* (2003) constituie, aidoma celui din *Personae*, un exercițiu de recuperare a unor formule lirice aproape uitate, iar pe de altă parte, volumul marchează o revenire, de o virulență necenzurată, la obsesia esențială a autorului: opoziția dintre un mod de existență „naturală" și mecanismele alienante ale societății contemporane. De această dată, răbufnirile vizează „paradisul artificial" al consumismului, fotografiat din unghiuri diferite, în ipostaza unui eden acefal, larvar și devitalizant: „Suntem mulțumiți: W.C.-urile-s curate,/ Paturile moi, mâncarea pe săturate./ Nu trebuie să facem nimic, decât/ Să zâmbim pentru următorul afiș:/ Șireangul transparent, petrecut după gât,/ Ne ține oricum cu ochii tot timpul deschiși" (*P. C. Paradise*).

SCRIERI: *Cinci* (în colaborare), pref. Nicolae Manolescu, București, 1982; *Strada Castelului 104*, București, 1984; *Lucrurile pe care le-am văzut (1979–1986)*, București, 1992; *Aleea Mimozei nr. 3*, Constanța, 1993; *Tomografia și alte explorări*, Timișoara, 1994; *Budila-Express*, Paris, 1995; *Unde se află poezia?*, Târgu Mureș, 1996; *Paradigma poeziei moderne*, București, 1996; *Tea*, Botoșani, 1997; *Personae*, Brașov, 2001; *Sinapse*, Brașov, 2001; *Și animalele sunt oameni!*, Brașov, 2002; *Hinterland*, Brașov, 2003; *Poeme alese (1975–2000)*, postfață Al. Cistelecan, Brașov, 2003. **Antologii:** *Antologia poeziei generației '80*, pref. edit., Pitești, 1993; *Antologie de poezie modernă. Poeții moderni despre poezie*, București, 1997.

Repere bibliografice: Steinhardt, *Critică, 253–254*; Eugen Simion, *Sfidarea retoricii. Jurnal german*, București, 1985, *297–301*; Ion Bogdan Lefter, *În căutarea „ținuturilor boreale"*, VR, 1986, 10; Mincu, *Eseu, 98–101*; Simion, *Scriitori*, IV, *542–545*; Coșovei, *Pornind*, 135–138; Virgil Mihaiu, *O voce din exilul intern*, ST, 1992, 8–9; Florin Manolescu, *Dincoace și dincolo de Thule*, LCF, 1992, 22; Al. Cistelecan, *Al treilea start*, VTRA, 1992, 11–12; Țeposu, *Istoria, 54–55*; Dan Cristea, *„Antologia poeziei generației '80"*, VR, 1994, 3–4; Ioan Moldovan, *La Marineasa*, F, 1995, 6; Regman, *Dinspre Cercul Literar, 141–148*; *Dicț. analitic*, I, *101–102*, IV, *583–586*; Ioan Moldovan, *Poetul ca „bărbat singur și rece"*, F, 1999, 7–8; Cărtărescu, *Postmodernismul, 194–199, passim*; Bucur, *Poeți optzeciști, 142–148*; Manolescu, *Lista*, I, *339–341*; Pop, *Viață, 153–157, 196–205*; *Dicț. scriit. rom*, III, *350–352*; Alunița Cofan, *Bestiar liric*, CC, 2002, 8–10; Nicoleta Sălcudeanu, *Învățăturile maestrului Mușina către finii săi literari*, „Cuvântul", 2003, 2. *A. Tr.*

MUȘLEA, Ion (29.IX.1899, Brașov – 27.VII.1966, Cluj), folclorist și etnograf. Este fiul Ecaterinei (n. Pitiș) și al lui Candid Mușlea, învățător. Face liceul la Brașov și studii universitare la București și Cluj (1918–1922). Se specializează la Școala Română din Paris (1923–1925), urmând și cursurile unor mari savanți ai vremii, între care Joseph Bédier la Collège de France și Mario Roques la Sorbona. Devine doctor al Universității din Cluj, cu teza *Obiceiul junilor brașoveni* (1927). Lucrează la Biblioteca Universitară clujeană, între 1925 și 1929 ca bibliotecar și între 1936 și 1947 ca director, concomitent fiind și cercetător la Muzeul Etnografic al Transilvaniei (din 1926). Întemeiază și conduce, din 1930, Arhiva de Folclor a Academiei Române și publică „Anuarul Arhivei de Folclor" (1932–1945). În 1947 e ales membru corespondent al Academiei Române. A mai fost cercetător și șef de secție la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară din Cluj. Colaborează la „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei", „Anuarul Institutului de Istorie Națională", „Arhivele Olteniei" „Boabe de grâu", „Convorbiri literare", „Dacoromania", „Făt-Frumos", „Gazeta Transilvaniei", „Gând românesc", „Mélanges de l'École Roumaine en France", „Revista de folclor", „Revue internationale des études balcaniques", „Societatea de mâine", „Steaua", „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»", „Șezătoarea", „Transilvania", „Țara Bârsei", „Viața românească" ș.a.

M. rămâne în istoria folcloristicii și a etnografiei românești atât prin activitatea de organizare a cercetării științifice (Arhiva de Folclor a Academiei Române, „Anuarul Arhivei de Folclor"), cât și prin contribuțiile directe, câteva cu adevărat marcante, la studiul culturii populare. Pentru proiectele de studiu ale Arhivei de Folclor, lansează apeluri către intelectualii satelor, îndemnându-i să se consacre culegerii producțiilor folclorice. Într-o altă etapă, pentru a îndruma științific acțiunea corespondenților și a „stipendiaților", concepe paisprezece chestionare care au în vedere aproape toate aspectele fundamentale ale culturii populare: calendarul, obiceiurile, credințele, povestirile etc. Materialele primite (1244 de caiete-manuscrise) le-a ordonat într-un fișier tematic ce face posibilă consultarea întregului corpus de texte, arhiva devenind în timp una din cele mai complete din țară și chiar din Europa. În același cadru de preocupări vizând realizarea unor instrumente de lucru indispensabile studiului științific al culturii orale, se înscrie și *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B.P. Hasdeu* (1970, în colaborare cu Ovidiu Bârlea), unde sunt catalogate și sistematizate 17 000 de pagini. Spiritul riguros, de o mare probitate științifică (inclusiv sub aspect filologic) răzbate și din modul în care **M.** a alcătuit câteva ediții critice: Nicolae Pauleti, *Cântări și strigături românești de cari cântă fetele și ficiorii jucând* (1962), Gheorghe Alexici, *Texte din literatura poporană română* (II, 1966), *George Pitiș, folclorist și etnograf* (1968). Studiile cu caracter monografic, de folclor comparat etc., precum și articolele mai „mărunte" au ținută științifică, reprezentând fiecare o contribuție de certă însemnătate în folcloristica românească. Printre ele, remarcabile sunt *La Mort-mariage: une particularité du folklore balcanique* (1925), *Obiceiul junilor brașoveni* (1930), *Cercetări folclorice în Țara Oașului* (1932), *Variantele românești ale snoavei despre femeia necredincioasă* (1933), *Cântare și verș la Constantin. Sfârșitul lui Brâncoveanu în repertoriul dramatic al minerilor*

români din Nordul Transilvaniei (1964) ș.a. Prin problematică și prin ipotezele avansate, *La Mort-mariage...* a avut un real ecou în rândul specialiștilor. Studiul analizează un aspect semnificativ al riturilor de trecere, această practică folclorică fiind prezentă în toată Peninsula Balcanică. Este vorba de „nunta mortului", care se desfășoară la dispariția unui tânăr încă „nelumit". Sunt urmărite atent originile fenomenului, căile de răspândire, elementele comune din spațiul cultural balcanic, precum și cele distinctive. Folcloristul investighează meticulos documentele etnografico-folclorice, constatând că, răspândită pe arii foarte largi, „nunta mortului" cunoaște numeroase concretizări în sud-estul european nu doar ca practică folclorică, ci și ca întrupare artistică. Fenomenul ar putea avea o proveniență poligenetică, dar întemeiată pe un fond mental comun indo-european. Referitor la alegoria morții mioritice, se avansează presupunerea, argumentată științific, potrivit căreia la baza ei ar sta tocmai această cutumă a nunții mortului. Adrian Fochi va remarca mai târziu că ideea lui **M.** este extrem de utilă în încercarea de a decoda setul de mesaje al baladei și al colindei mioritice. *Obiceiul junilor brașoveni, Cercetări folclorice în Țara Oașului, Variantele românești ale snoavei despre femeia necredincioasă* sunt alte studii demne a fi consemnate, punând în evidență viziunea cercetătorului asupra culturii populare, ca și maniera de abordare a tot ce aparține acestei culturi. Folcloristul are în vedere un ansamblu unitar și de aceea, rămânând în afara oricărei școli sau direcții etnologice, el se afirmă ca etnopsiholog, estetician, sociolog sau filolog, indiferent dacă se ocupă de folclor, etnografie, artă populară, istoria folcloristicii sau de instituționalizarea cercetării științifice. În domeniul istoriei folcloristicii, **M.** este considerat „unul dintre fondatorii acestei discipline" (Ion Taloș), un deschizător de drumuri, studiile sale fiind axate mai ales pe relevarea interesului pentru folclor în Transilvania. Cercetările consacrate preocupărilor de folclor ale lui Samuil Micu, Vasilie Popp, Timotei Cipariu, Nicolae Pauleti, At. M. Marienescu, Ion Pop-Reteganul, Moses Gaster, Ovid Densusianu ș.a. demonstrează că mișcarea folcloristică din Transilvania a parcurs aceleași etape, are aceleași caracteristici și cunoaște o evoluție asemănătoare cu folcloristica de peste munți. Cercetările „etnografice și de folclor", ca și cele de artă populară ale lui **M.** sunt de primă însemnătate. Ele izbutesc să contureze profilul unei personalități științifice proeminente, care a contribuit în chip esențial la investigarea și cunoașterea în profunzime a culturii populare românești.

SCRIERI: *Învățătorii și folclorul*, Cluj, 1928; *Șcheii de la Cergău și folclorul lor*, Cluj, 1928; *Obiceiul junilor brașoveni*, Cluj, 1930; *Cercetări folclorice în Țara Oașului*, Cluj, 1932; *Contribuțiuni nouă la viața și opera doctorului Vasilie Popp (1789–1842)*, Cluj, 1936; *Ovid Densusianu, folclorist*, București, 1939; *Xilogravurile țăranilor români din Ardeal*, București, 1939; *Din istoria tipografiei, editurii și librăriei românești din Ardeal (1830–1918)*, Cluj, 1939; *Ioan Maiorescu despre nașterea și copilăria sa*, Cluj, 1939; *Din istoria unei vechi cărți românești*, București, 1941; *Dr. Vasilie Popp (1789–1842). La centenarul morții sale*, Sibiu, 1942; *Muzeul Astrei*, Sibiu, 1942; *Timotei Cipariu și literatura populară*, București, 1964; *La centenarul nașterii lui Artur Gorovei*, Cluj, 1966; *Noi contribuțiuni la studiul „Obiceiul junilor brașoveni"*, Cluj, 1966; *George Pitiș, folclorist și etnograf*, București, 1968; *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B.P. Hasdeu* (în colaborare cu Ovidiu Bârlea), București, 1970; *Cercetări etnografice și de folclor*, I-II, îngr. și introd. Ion Taloș, București, 1971–1972; *Icoanele pe sticlă și xilogravurile țăranilor români din Transilvania*, București, 1995. **Ediții:** Nicolae Pauleti, *Cântări și strigături românești de cari cântă fetele și ficiorii jucând*, introd. edit., București, 1962; Gheorghe Alexici, *Texte din literatura poporană română*, II, introd. edit., București, 1966; George Pitiș, [*Studii. Texte folclorice*], în Ion Mușlea, *George Pitiș, folclorist și etnograf*, București, 1968.

Repere bibliografice: Gh. Pavelescu, *Etnografia românească din Ardeal în ultimii douăzeci de ani (1919–1939)*, GR, 1939, 10–12; Ovidiu Bârlea, *Academia Română și cultura populară*, REF, 1966, 5–6; Ovidiu Bârlea, *Ion Mușlea. In memoriam*, „Demos" (Berlin), 1966, 2; Ion Taloș, *Ion Mușlea, organizator al culegerii și publicării folclorului românesc*, AMET, 1969, *353–365*; Ion Șeuleanu, *„Cercetări etnografice și de folclor I"*, SUB, Philologia, t. I, 1972; Ion Șeuleanu, *„Cercetări etnografice și de folclor II"*, TR, 1973, 17; Bârlea, *Ist. folc., 493–497*; Dumitru Pop, *Clujul, centru de cercetare a culturii populare românești*, AAF, 1991–1993, *265–288*; Alexandru Dobre, *Ion Mușlea și chestionarele Arhivei de Folclor a Academiei Române*, MCF, 1992, *121–172*; Alexandru Dobre, *Comisia de Folclor a Academiei Române (1946–1948)*, MCF, 1993, *91–128*; Gh. Pavelescu, *„Icoanele pe sticlă și xilogravurile țăranilor români din Transilvania"*, REF, 1997, 5–6; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *100–102*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *352–354*. *I.Ș.*

MUTAȘCU, Dan (22.12.1944, Slatina, j. Olt), poet, prozator și dramaturg. Este fiul Virginiei (n. Iorga) și al lui Traian Mutașcu, ofițer. Urmează studiile secundare la liceele bucureștene „Mihai Viteazul" (1957-1960) și „G. Coșbuc" (1960–1962), după care frecventează Facultatea de Filologie din cadrul Institutului Pedagogic din București (1963–1966), absolvită în 1973, și, fără a finaliza studiile, Facultatea de Filosofie (1966–1968). Va absolvi în 1975 Facultatea de Filologie a Universității bucureștene, secția română-franceză. Între 1970–1984 este redactor și șef de secție la „Săptămâna". Debutează cu versuri la „Ramuri", în 1966, iar prima carte, *Poems*, îi apare în 1969.

Poezia lui **M.** a fost apropiată de critică de retorica arhaizantă din unele romane ale lui Eugen Barbu. Volumul cel mai reprezentativ, *Scrisori bizantine* (1974), a fost văzut ca o „adenda lirică la *Princepele*" (Laurențiu Ulici), formula cuprinzând implicit o judecată defavorabilă imitatorului: „Prea mult aur, prea multe candele/ uneori/ simt vidul bizantin prin toți porii/ plutesc printre hărți balistice/ și-n loc să cânt cu glasul fumegos/ „Kyrye, Kyrye, Eleyson!"/ cu voce aspră număr meterezele/ și garnizoanele/ și umbra mea încoifată împinge seara în fântâni". Referințele predilecte (protoistoria traco-getică, Zamolxe – „Fie că Zamolxe a fost vreun om/ sau vreo divinitate/ fie că el a ascultat de magia mușcatelor/ ori de cea gospodărească a vinului roșu// cum să uităm că el e un Semn/ pe care țin atât de mult să-l descifreze/ izvoarele ce ne urmează din piatră-n piatră/ și triștii șoimi ce ne fac umbră cu aripi răcoroase" –, Bizanțul) amorsează o simbolistică obscură doar în aparență, în realitate efectul fiind obținut prin forțare lexicală sau supraîncărcare culturală. Debușeul și finalitatea poemelor se dovedesc a fi adesea doar

elemente de recuzită din zona emoționalului patriotic, tranzacționat uneori fără preliminarii: „Închinare acestui nufăr de aur:/ România,/ țară pe care istoria/ o întinde cu amândouă mâinile/ stelelor celor mai pure!" Oricum, rămâne ca un caz oarecum atipic în poezia perioadei faptul că moneda folosită aici pentru cooptarea lirică a patrioticului este modernismul, și încă o ipostază livrescă a acestuia. În proza pe care a scris-o, **M.** s-a interesat cu precădere de romanul istoric. În unele cazuri istoria este convocată doar pentru a sluji ca scenă unor dezbateri sau antiteze moral-politice elementare, ca în *Bunul cetățean Arhimede* (1975). Teza — recrutată de regulă tot din repertoriul patrioticului — este un ingredient constant al acestor cărți, cu o expunere mai mult sau mai puțin fățișă. În *Mirii cei triști* (1982), de pildă, roman compus din monologurile protagoniștilor, dispozitivul narativ facilitează autorului posibilitatea de a interveni ca autor, în monologuri distincte, cu comentarii redundante asupra semnificațiilor cărții. Cu acțiunea plasată în timpul primului război mondial, romanul tratează activitățile subversive organizate în spatele liniilor germane de un grup de patrioți din cadrul serviciilor secrete românești. O scriere vag superioară, în contextul literaturii lui **M.**, este *Dans sub spânzurătoare* (1978). Acesta e un roman-puzzle, compus într-o limbă arhaizantă, din materia fictivă a unor însemnări personale, scrisori, acte oficiale, rapoarte secrete etc., ce îl au ca figură centrală pe Iacob Eraclide Despot, aventurier ajuns domn al Moldovei. Păienjenișul acestei documentări imaginare vrea să sugereze contradictoriul, dacă nu și complexitatea „ciudatului personaj", combinație de șarlatan lipsit de scrupule și de „geniu științific, politic, linguistic, strategic", care visează să reînvie puterea Bizanțului. Alte subiecte istorice prelucrate sunt revoluția lui Tudor Vladimirescu (*Vara și iarna*, 1980) sau Războiul pentru Independență (*Lunea cea mare*, 1977). **M.** a mai scris schițe — compuneri sentimentale pe subiecte caleidoscopice, în *Ipoteca și alte povestiri* (1979) și *Căsătorie din dragoste* (1981) — și texte dramatice și librete — *Sacul* (1980), *Despot Eraclidul* (1982), *Noaptea cea mai lungă* (1983). Publicistica din *Lumea ca literatură* (1979) e alcătuită din recenzii și medalioane poetizante, cu „propuneri pentru statui" (de la Dimitrie Cantemir la Eugen Barbu).

SCRIERI: *Poems*, tr. Mircea Bucurescu și M. Redmond, New Jersey, 1969; *Substratum*, București, 1970; *Ochiul lui Zamolxe*, pref. Emil Manu, București, 1972; *Oglinda lui Cagliostro*, pref. Eugen Barbu, Cluj, 1972; *Călătoriile lui Sindbad marinarul*, București, 1972; *Levky*, București, 1973; *Stema din inimi*, București, 1973; *Scrisori bizantine*, București, 1974; *Țara ca meditație*, București, 1975; *Bunul cetățean Arhimede*, București, 1975; *Lunea cea mare*, postfață Dinu C. Giurescu, București, 1977; *Dans sub spânzurătoare*, București, 1978; *Ipoteca și alte povestiri*, București, 1979; *Lumea ca literatură*, Timișoara, 1979; *Vara și iarna*, București, 1980; *Căsătorie din dragoste*, Timișoara, 1981; *Mirii cei triști*, București, 1982; *Cerbul din oglindă*, București, 1984; *Clipe și regi*, București, 1984; *Fastele oglinzilor*, București, 1987.

Repere bibliografice: Valeriu Cristea, *Un roman istoric*, RL, 1975, 35; Barbu, *O ist.*, *320–338*; Mincu, *Poezie*, *67–69*; Piru, *Poezia*, II, *477–479*; Iorgulescu, *Scriitori*, *112–115*; Constantin Bostan, *Un roman contemporan despre Războiul de Independență*, „Dialog" (Iași), 1978, 61; Ruja, *Valori*, *174–176*; *Lit. rom. cont.*, I, *635–638*; Odangiu, *Romanul*, *27–30*; Ulici, *Lit. rom.*, I, *287–288*; Mircea Muthu, *Literatura sudului*, JL, 1998, 1–2; *Dicț. scriit. rom.*, III, *354–355*; Firan, *Profiluri*, II, *108–109*. *M.I.*

MUTHU, Mircea (1.I.1944, Iernut, j. Mureș), critic și teoretician literar, comparatist. Este fiul Olimpiei Muthu (n. Lupșa), profesoară, și al lui Emil Muthu, avocat. A absolvit Liceul „Timotei Cipariu" din Dumbrăveni (1960) și Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj, secția română (1967). Este doctor al aceleiași universități (1976), cu teza *Balcanismul literar românesc până în secolul XX*. Urmează o carieră universitară la Catedra de literatura română, comparată și teorie literară a Facultății de Filologie din Cluj-Napoca. Între 1976 și 1979 a fost lector de limbă și civilizație română la Universitatea din Saint-Etienne, Franța. A funcționat ca decan al Facultății de Litere din Cluj-Napoca. Din 1967 este membru în Association Internationale des Études Sud-Est Européennes. Debutează în 1967 la „Tribuna", iar editorial, în 1972, cu volumul *Orientări critice*. Alte cărți dezbat și adâncesc preocupări de istorie literară și mai ales de comparatism, cu atenție pentru spațiul balcanic și zona sud-estică a Europei. Versurile din *Esențe* (1994), *Făt-Frumos și „vremea uitată"* (1998, în colaborare cu Maria Muthu) și eseul *Dinspre Sud-Est* (1999) completează armonios o arie largă de interese culturale și literare. A colaborat la „Études balkaniques", „Synthesis", „Revue des études sud-est européennes", „South-Est Monitor", „Byzantinoslavica" ș.a. și a ținut rubrici permanente la „Echinox", „Tribuna", „Jurnalul literar".

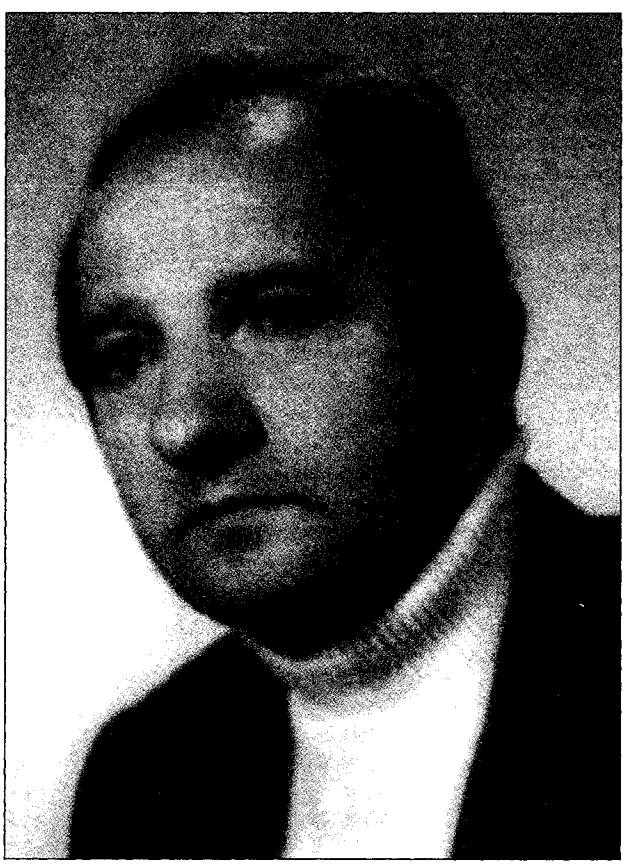

Orientări critice, deși este o carte eterogenă – articole de metodologie, profiluri teoretice și „schițe de sinteză" de tipul unor rezumate academice –, anunță totuși liniile de forță ale preocupărilor lui **M.**: conceptul de balcanism, literatura balcanică, problema structurii și a formei literare, a „mentalității estetice" sau a morfologiei culturii. Volumele următoare, *Literatura română și spiritul sud-est european* (1976), *La marginea geometriei* (1979), *Permanențe literare românești din perspectivă comparată* (1986) și parțial *Alchimia mileniului* (1989), dezvoltă o teorie comparatistă a balcanismului literar românesc și sud-est european, definitivată în trilogia *Balcanismul literar românesc* (2002), care reunește și actualizează texte mai vechi, aduce completări, recuperează fragmente cenzurate, astfel încât abia astfel se configurează imaginea unui ansamblu pertinent articulat. Demersul este sistematic și are în vedere etapele istorice ale conceptului, permanențele literare sud-est europene și fixarea conceptului „în cheie estetică", cât și definirea și descrierea unei categorii tipologice. Cu alte cuvinte, trilogia reprezintă o reorganizare a cărților dedicate anterior balcanismului, sub diverse aspecte, de la cel teoretic la cel al analizei aplicate, de la cel comparatist la cel al criticii literare, de la analiza literaturii populare la cea a literaturii culte, de la literatura veche la literatura contemporană. Este vizibilă o înclinație tot mai accentuată către cercetarea morfologică a formelor literaturii balcanice (în direcția criticii arhetipale a lui Gilbert Durand și a criticii tipologice a lui Northrop Frye) și către o filosofie a culturii sud-est europene, în linia viziunii lui Lucian Blaga (la ai cărei termeni sau concepte autorul apelează uneori), trecând și prin idei ale lui Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu și Constantin Noica. **M.** pleacă de la distincția, totuși nu foarte clară, dintre balcanitate, concept determinat istoric, care se referă la spiritul unei epoci, și anume secolele al XV-lea – al XVIII-lea (acoperind zona mai vechiului termen „spirit sud-est european", înțeles ca matrice spirituală, stilistică în sensul dat de Blaga), și balcanism, înțeles ca literatură/cultură a balcanității. Ambii termeni sunt depeioralizați de la bun început: balcanitatea este impregnată de „sentimentul istoriei tragice", iar balcanismul nu e „doar artificiu, decorativism și mahalagism, ci o dramă cu reversul său parodic". Balcanismul literar interesează ca paradigmă morfologică, sub aspectul comparatist al unor „serii estetice de tipul motivelor și al temelor", generate de condiții geografice, istorice, etnice, religioase, etice și culturale similare: substratul indo-european comun, romanizarea, dominația bizantină și apoi cea otomană, ortodoxia și antiislamismul, bizantinismul (modelul bizantin), orientalismul, etica supraviețuirii, filosofia lui „întru" sau a lui „ca și cum". Etapele istorice ale balcanismului (literar) ar fi: în secolele al XVI-lea – al XVII-lea – etapa unui „bizantinism structural", al cărui summum literar se găsește în *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, apoi perioada fanariotă, a unui „Bizanț după Bizanț" (cu formula lui N. Iorga), numită de cercetătorul clujean și etapa unui balcanism „militant", naționalist, deschisă mai înainte de umanistul Dimitrie Cantemir și continuată, într-o a treia etapă, de romanticii pașoptiști ai secolului al XIX-lea și în fine a patra etapă, în literatura veacului al XX-lea, vizibilă doar în plan estetic, nu și în planul mentalității generale, fiind vorba despre un tip de sensibilitate estetică, despre teme și motive identificabile în opera unor scriitori precum Ion Barbu, Mateiu I. Caragiale, Mihail Sadoveanu, Panait Istrati, Emanoil Bucuța, Eugen Barbu (*Princepele*) ș.a. Pe lângă informația de profunzime și foarte diversă, din întreaga arie culturală sud-estică (**M.** e un cunoscător al literaturilor albaneză, sârbă, croată, greacă, turcă), trilogia balcanică (re)aduce în actualitate teorii și idei interesante: dualismul de factură bizantină și eterogenitatea structurilor mentale ale balcanității, dimensiunea eroică, continuitatea bizantină în literatură până în epoca modernă, *Istoria ieroglifică* a lui Cantemir ca „trecere de la balcanitatea profund tragică la balcanismul literar-artistic", balcanismul ca „produs al urbanismului", ca model cultural cosmopolit, „răscumpărarea estetică a unei drame istorice" în opera literară a unor „balcanici" precum Dimitrie Cantemir, Anton Pann, Mateiu I. Caragiale, Ion Barbu. Se remarcă mai ales analizele unor texte aparținând literaturii române, în cazul căreia autorul discerne o *forma mentis* și o stilistică tipic balcanice (modelul paradigmatic ar fi cel barbian-matein), cu predilecție în proza și poezia interbelice și postbelice. Volumul al doilea al trilogiei, care corespunde cărții din 1986 (*Permanențe literare românești din perspectivă comparată*), se ocupă, într-o manieră mai pregnant comparatistă, de tipologiile și motivele balcanice: tipul tragic (eroul de tip semiantropomorf, haiducul, parvenitul, Meșterul Manole, Nastratin ș.a.), de dimensiunea istorică a creației literare (capitolul *Spre o poetică a romanului istoric sud-est european*), de laitmotive precum Bizanțul, roata, lumina, drumul ș.a. Cititorul e purtat cu grație prin literaturile sud-estului european, vechi și contemporane: Cantemir, Kavafis, pașoptiștii români, baladele populare, Eminescu, Ion Barbu, Kazantzakis, Ștefan Bănulescu ș.a. *Alchimia mileniului*, poate cea mai valoroasă carte a sa, și *Călcâiul lui Delacroix* (1996) sunt consacrate cercetării comparatiste de tip iconologic, urmărind pasionanta relație dintre cuvânt și imagine. În afară de un incitant capitol teoretic, *Alchimia mileniului* conține analize dintr-o perspectivă originală, „balcanică", ale unor autori români și străini precum Ion Creangă, Mateiu I. Caragiale, Nichita Stănescu, Ion Barbu, W.B. Yeats, Mikes Kelemen, Al-Hamadhani și Al-Hariri (*Șezătorile arabe*). **M.** a mai publicat două monografii importante pentru schimbarea percepției critice – *Paul Zarifopol între fragment și construcție* (1982) și *Liviu Rebreanu sau Paradoxul organicului* (1993) –, a editat o antologie din scrierile lui Anton Pann (1973), volumul *Amalgam* de Liviu Rebreanu (1976) ș.a.

SCRIERI: *Orientări critice*, Cluj, 1972; *Literatura română și spiritul sud-est european*, București, 1976; *La marginea geometriei*, Cluj-Napoca, 1979; *Paul Zarifopol între fragment și construcție*, București, 1982; *Permanențe literare românești din perspectivă comparată*, București, 1986; *Alchimia mileniului*, București, 1989; *Liviu Rebreanu sau Paradoxul organicului*, Cluj-Napoca, 1993; *Esențe*, Cluj-Napoca, 1994; *Cântecul lui Leonardo*, București, 1995; *Călcâiul lui Delacroix*, București, 1996; *Făt-Frumos și „vremea uitată"* (în colaborare cu Maria Muthu), București, 1998; *Dinspre Sud-Est*, București, 1999; *Lucian Blaga. Dimensiuni răsăritene*, Pitești, 2002; *Balcanismul literar românesc*, I–III, Cluj-Napoca, 2002; *Balcanologie*, I–II, Cluj-Napoca, 2002–2003. **Ediții:** Anton Pann,

Felurite, introd. edit., Cluj, 1973; Liviu Rebreanu, *Amalgam*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1976; Henri Jacquier, *Babel, mit viu*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1991; Eugeniu Sperantia, *Contemplație și creație estetică*, postfață I. Maxim Danciu, Cluj-Napoca, 1997; Radu Stanca, *Problema cititului. Contribuții la estetica fenomenului literar*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1997; Al. Dima, *Gândirea românească în estetică. Aspecte contemporane*, pref. edit., Cluj-Napoca, 2003. **Traduceri:** Pierre Mertens, *Agentul dublu*, București, 2002 (în colaborare cu Maria Muthu).

Repere bibliografice: Al. Dobrescu, *„Orientări critice"*, CL, 1972, 20; Dana Dumitriu, *„Orientări critice"*, RL, 1972, 40; Mircea Anghelescu, *Ipoteză și aproximație*, LCF, 1977, 10; Dumitru Micu, *O coordonată a literaturii române?*, CNT, 1977, 21; Marin Mincu, *„Literatura română și spiritul sud-est european"*, AFT, 1977, 9; Alexandru Duțu, *La Littérature roumaine et l'esprit sud-est européen*, REVR, 1977, 3; Valentin Tașcu, *Despre un balcanism „fără margini"*, ST, 1979, 12; Alexandru Duțu, *Avatarurile balcanismului*, RL, 1980, 3; Gheorghe Grigurcu, *„La marginea geometriei"*, F, 1980, 5; Alexandra Anastasiu-Popa, *L'Esprit sud-est européen*, RSE, 1982, 2; Iosif Cheie-Pantea, *Zarifopol în actualitate*, O, 1983, 13; Valentin Tașcu, *„Paul Zarifopol între fragment și construcție"*, CNT, 1983, 20; Cornel Ungureanu, *Singur printre comparatiști*, O, 1986, 51; Adrian Marino, *Valoarea specializării*, TR, 1987, 24; Laurențiu Ulici, *Istorici literari*, RL, 1987, 44; Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Complicatul, aproape inextricabilul sud-est...*, RITL, 1987, 3–4; Liviu Petrescu, *„Liviu Rebreanu sau Paradoxul organicului"*, ST, 1994, 4–5; Borbély, *Xenograme, 58–60*; Doina Curticăpeanu, *Făt-Frumos și lumea reminiscenței*, F, 1998, 12; Daniel Ștefan Pocovnicu, *Tinerețea lecturii, bătrânețea poveștii*, ATN, 1999,4; Cornelia Ștefănescu, *Pornind de la o carte...*, JL, 2000, 9–10; Dan Mănucă, *Între teorie și eseu*, CL, 2000, 5; *Dicț. esențial, 545–548*; Petraș, *Panorama, 439–440*; Alexandru Pintescu, *Lucian Blaga în orizont răsăritean*, CL, 2002, 4; Dan Mănucă, *Geografie literară, I, Balcanismul*, CL, 2003, 10. *R.D.*

MUZA ROMÂNĂ, almanah literar apărut la Pesta în 1865. Ioan Ioviță era „redigintele", adică redactorul acestei culegeri de versuri, proză și articole de istorie, care se adresa „surorilor romane". Cuvântul introductiv, scris într-un curios și aproape neinteligibil amestec de cuvinte, de altfel ca și textele literare publicate, conține câteva idei demne de consemnat cu privire la penuria de scrieri beletristice originale și la rolul educativ al literaturii naționale. I. Ioviță a avut intenția de a scoate un periodic cu același titlu, în continuarea almanahului, dar condițiile materiale nu i-au fost favorabile. La **M. r.** au colaborat cu lirică erotică și patriotică, alături de literații transilvăneni At. M. Marienescu, Aron Densușianu, Carol Grama, Iulian Grozescu, George Marchiș, Iosif Vulcan, Vincențiu Babeș și moldoveanul Gheorghe Tăutu sau bucovineanul Vasile Bumbac. Nuvele istorice și articole politice dau Vincențiu Babeș și G. Marchiș, iar A. Trâmbițașu-Betlen scrie un articol despre posibilitățile artistice și literare ale femeilor. *R.Z.*

MUZA ROMÂNĂ, revistă muzicală și literară apărută la Blaj, lunar, prima serie între 1 ianuarie și 31 decembrie 1888, seria a doua între 1 ianuarie 1894 și 6 septembrie 1895 și seria a treia de la 1 martie 1906 la 1 martie 1907. Periodic specializat în publicarea partiturilor muzicale și a textelor respective redactat de Iacob I. Mureșianu, **M. r.** a inserat adeseori și versuri ale

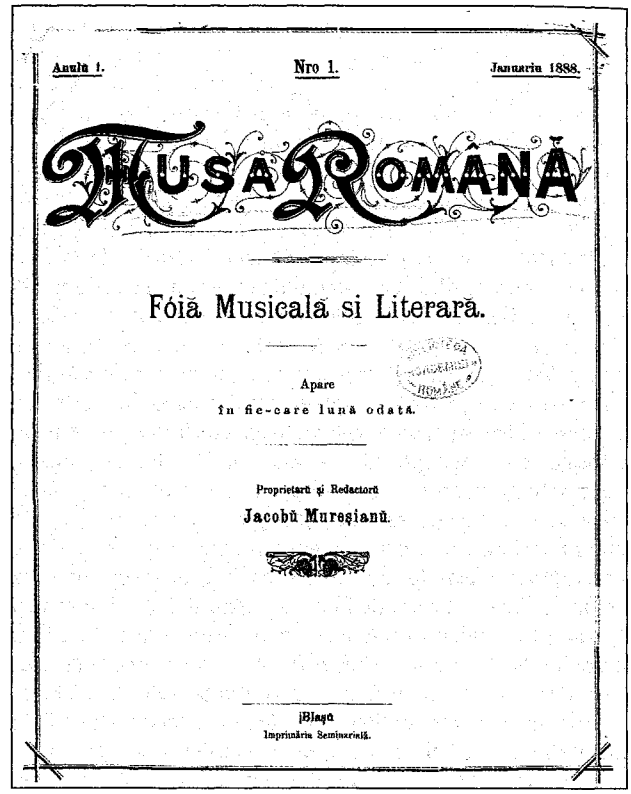
Anulŭ I. Nro 1. Januariu 1888.

MUSA ROMÂNĂ

Fóiă Musicală si Literară.

Apare
în fie-care lună odată.

Proprietarŭ și Redactorŭ
Jacobŭ Mureșianŭ.

Blașŭ
Imprimăria Seminariulŭi.

redactorului, ale lui Andrei Bârseanu și ale lui Traian H. Pop, care publică și multe culegeri de poezie populară. *R.Z.*

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE, instituție de conservare, expunere și cercetare a valorilor literare naționale care funcționează la București începând din 1 iunie 1957. Este condus, succesiv, de Perpessicius (1957–1971), Alexandru Oprea (mai întâi adjunct al lui Perpessicius, apoi – între 1971 și 1983 – director), Pavel Pereș, Adriana Daia, Nicolae Ciobanu (1985–1987), Dan Petrescu și Alexandru Condeescu. La Fondarea **M. L. R.** a contribuit hotărâtor Perpessicius, care spunea că această instituție culturală „cată să fie altarul pe care flacăra verbului românesc, întrupat în cele mai frumoase opere ale scriitorilor, să continue să ardă, să lumineze și să încălzească". Fondatorul a fost ajutat de numeroase personalități, între care Tudor Arghezi, Mihai Beniuc (atunci președinte al Uniunii Scriitorilor), Tudor Vianu, Șerban Cioculescu, Jacques Byck, Vladimir Streinu, Al. Dima, Dan Simonescu. A funcționat mai întâi în clădirea Uniunii Scriitorilor (fostă Muzeul Toma Stelian) din Șoseaua Kiseleff nr. 10, pentru ca ulterior să își fixeze sediul în bulevardul Dacia. Posedând un impresionant fond de manuscrise (sute de colecții aparținând unor scriitori precum Vasile Alecsandri, Titu Maiorescu, Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga), de carte veche (Dosoftei, Varlaam, Simion Ștefan, Șerban Cantacuzino, Dimitrie Cantemir), de cărți din bibliotecile unor scriitori ca George Coșbuc, Lucian Blaga, Mihail Sadoveanu, Pompiliu

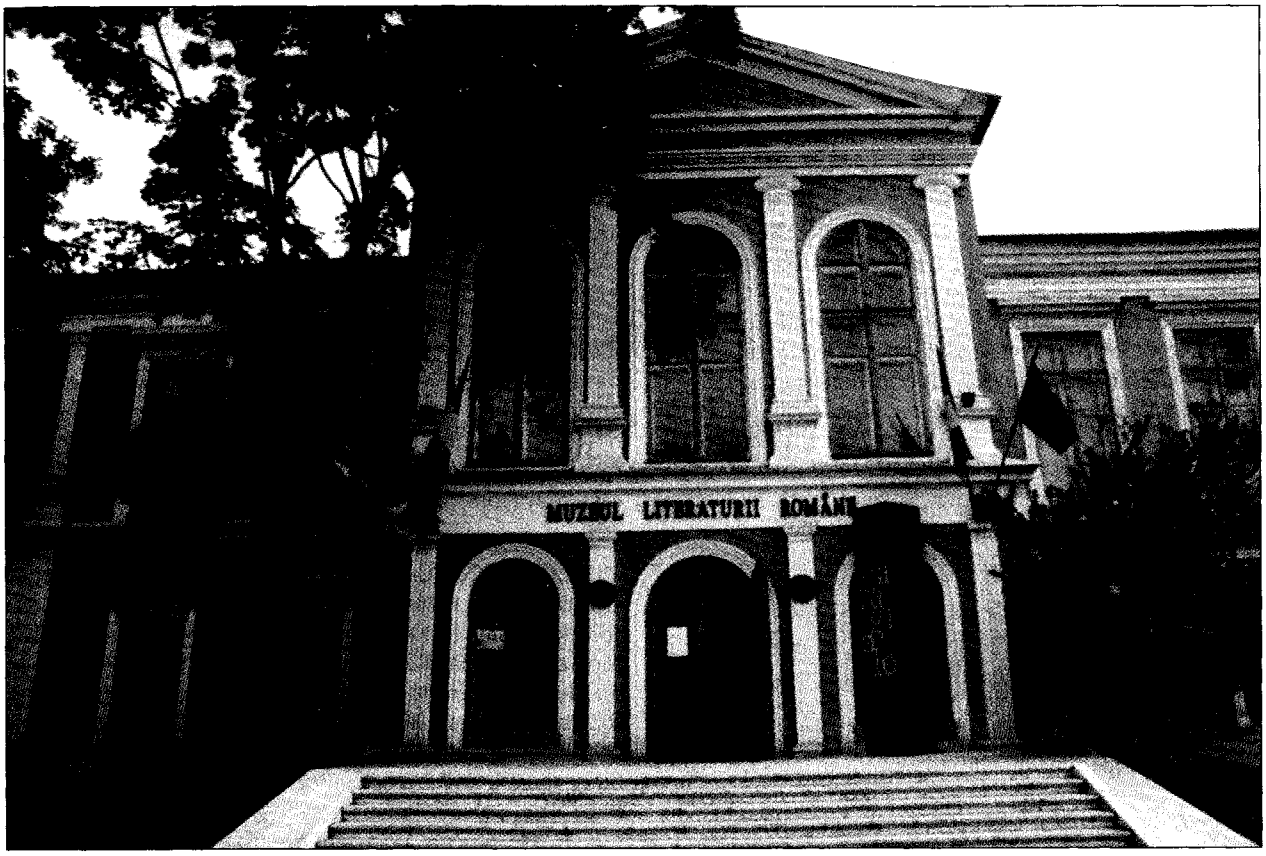

Constantinescu, de reviste și ziare, numeroase colecții epistolare, de asemenea mobilier, tablouri ale unor scriitori semnate de pictorii Gheorghe Lăvendal, Francisc Șirato, Camil Ressu, Mișu Popp, Jean Steriadi ș.a., busturi ale unor scriitori, realizate de sculptorii Ion Vlasiu, Ion Jalea, Milița Petrașcu ș.a., **M. L. R.** este un centru de cercetare și informare, de promovare a valorilor literaturii române. Toate aceste valori sunt prezentate fie în expoziții permanente, fie cu prilejul unor comemorări, aniversări, fie prin organizarea unor expoziții în țară și în străinătate. Alte forme de manifestare ale **M. L. R.** sunt activitatea de cercetare și editare. Aici un colectiv coordonat de Petru Creția și Dimitrie Vatamaniuc a continuat, de la volumul al VII-lea, ediția Mihai Eminescu, *Opere*. Apariția din 1970 a revistei „Manuscriptum", editarea de carte în editura proprie, organizarea unor manifestări periodice sub genericul „Rotonda 13" (în cadrul cărora a strălucit Șerban Cioculescu), lansarea de cărți, susținerea unor dezbateri în cadrul Cercul profesionist de lectură Grădina lui Polemos ș.a. compun imaginea unei instituții vii, cu rolul ei în viața culturală contemporană. *I.D.*

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE DIN IAȘI, instituție de conservare, expunere și cercetare a valorilor literare și culturale din zona Moldovei, înființată în octombrie 1990. Înglobează câteva muzee și case memoriale: Casa „Dosoftei", Bojdeuca „Ion Creangă", Muzeul „Vasile Alecsandri" de la Mircești, Casa „Vasile Pogor", Casa „Otilia Cazimir", Casa „G. Topîrceanu", Muzeul „Mihai Eminescu", Muzeul „Mihail Sadoveanu", Muzeul Teatrului Național „V. Alecsandri", Muzeul „Mihai Codreanu", Casa „Constantin Negruzzi" din satul Hermeziu, comuna Trifești, și Casa „N. Gane" din Iași. La acestea se adaugă Centrul de Muzeologie Literară și biblioteca instituției. Colecțiile sunt alcătuite din manuscrise, corespondență, documente, cărți vechi și cărți rare, românești și străine, presă, stampe și fotografii, artă plastică și decorativă, mobilier etc., legate de viața și activitatea unor personalități ale vieții culturale românești. Din 1990, sub auspiciile Muzeului se editează revista „Dacia literară". Casa „Vasile Pogor" este sediu central și filială muzeală, având ca obiect literatura română modernă și contemporană, cu precădere perioada marilor clasici și a societății Junimea. Edificiul, datând din 1850, a fost locul în care se întâlneau membrii Junimii și sediul revistei „Convorbiri literare". Destinația actuală o are din anul 1968, când s-a decis fondarea Muzeului de Literatură din Moldova, secție a Complexului Muzeal Iași. Podul Casei „Vasile Pogor", amenajat și deschis pentru public în ianuarie 2003, găzduiește multiple activități: conferințe în cadrul serilor revistei „Dacia literară", Cenaclul Junimea, simpozioane, aniversări și comemorări, întâlniri cu scriitori români sau străini, prezentări și lansări de cărți și reviste literare, recitaluri

de muzică, spectacole de teatru, expoziții de artă. Muzeul dedicat mitropolitului Dosoftei adăpostește o expoziție reprezentativă pentru literatura română veche, ilustrând vechile centre tipografice românești. Bojdeuca „Ion Creangă" este primul muzeu memorial literar din România, inaugurat în aprilie 1918. Sunt expuse aici numai obiecte originale care au aparținut povestitorului sau familiei sale. Muzeul „Vasile Alecsandri" se află în casa din Mircești a poetului, construită între 1861 și 1867 și intrată, cu toate bunurile, printre care biblioteca și manuscrise autografe, în 1914 în posesia Academiei Române. Clădirea a dobândit statutul de instituție muzeală în 1955. Manuscrise, cărți, reviste, fotografii, tablouri, obiecte personale ilustrează aspecte importante din viața scriitorului. În parcul casei se află mausoleul familiei, construit de Academia Română în 1928, după proiectul arhitectului Nicolae Ghica-Budești și pictat de Paul Molda în stilul vechilor ctitorii voievodale din Moldova. Muzeul Teatrului Național „V. Alecsandri" a fost inaugurat ca instituție de cultură în decembrie 1976, când se împlineau o sută șaizeci de ani de la prima reprezentație teatrală în limba română, în imobilul care a aparținut vornicului Vasile Alecsandri și care datează de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Expoziția trece în revistă momente din istoria teatrului românesc, cu accent asupra reprezentațiilor teatrale din Moldova. Muzeul deține un patrimoniu bogat, alcătuit din colecții de afișe și programe teatrale, volume, documente, fotografii, manuscrise, corespondență, presă, partituri, obiecte de artă, piese de mobilier, costume de teatru ș.a. Casa „G. Topîrceanu" este situată în clădirea care în 1919 a fost sediul redacției revistei „Însemnări literare" și în care poetul a locuit între 1932 și 1937, expoziția cuprinzând câteva dintre obiectele, cărțile și revistele acestuia. Muzeul dedicat Otiliei Cazimir a fost inaugurat în iunie 1972 în casa, construită în 1858, în care poeta a locuit până la sfârșitul vieții. Aici sunt peste trei sute de exponate legate de activitatea scriitoarei: manuscrise, unele cu corecturi autografe, ediții și periodice, fotografii de familie, ale prietenilor și cunoscuților, mărturii ale prieteniei cu G. Topîrceanu și cu alți colaboratori ai „Vieții românești", multe obiecte personale. În casa „N. Gane", inaugurată în octombrie 1993, se află un memorial închinat scriitorului, precum și un Muzeu al Administrației Publice a orașului Iași și Muzeul Instrumentelor de Scris, aici fiind instalat și Centrul de Muzeologie Literară. Exponatele referitoare la administrația ieșeană au în vedere principalele personalități care s-au aflat în fruntea orașului începând cu secolul al XIX-lea: Costache Negruzzi, Teodor T. Burada, Dimitrie Gusti, Nicolae Gane, Vasile Pogor, Leon Negruzzi, Al. O. Teodoreanu, Gh. Mârzescu, Mihai Negruzzi ș.a. Muzeul „Mihai Codreanu", inaugurat în 1970, este situat în Vila Sonet, unde se etalează peste șapte sute de piese (unele de patrimoniu), biblioteca scriitorului rămânând în rafturi în cvasitotalitatea sa. Muzeul „Mihail Sadoveanu" își are, din 1980, sediul în Vila cu turnișor pătrat, construită în 1834 de Mihail Kogălniceanu în mijlocul podgoriei sale de pe dealul Copou și dobândită, în 1919, de Mihail Sadoveanu, care a locuit aici până în 1947. Muzeul „Mihai Eminescu", inaugurat în 1989, este situat în mijlocul parcului Copou. Este compus din trei săli: Sala Destinului, Sala de Artă și Sala Prieteniei. Colecția de carte cuprinde numeroase volume, de la prima ediție (1884) până în contemporaneitate, studii monografice, exegeze critice și traduceri ale operei eminesciene, fiind completată de o bogată arhivă fotografică. Colecția de artă cuprinde pictură, grafică și sculptură cu referire la Eminescu și creația sa. Muzeul „Constantin Negruzzi" este situat în casa din Hermeziu, unde de la începutul veacului al XIX-lea și până după cel de-al doilea război mondial au locuit mai toți membrii familiei Negruzzi. În 1968, cu prilejul centenarului morții scriitorului, s-a organizat un nucleu muzeal, în cea mai mare parte de etnografie și istorie, într-o încăpere fiind expuse obiecte personale și de mobilier ale familiei Negruzzi. Amplificat în timp, muzeul reconstituie în câteva săli salonul de muzică, biblioteca-birou, sufrageria și dormitorul, amenajate cât mai aproape de destinația lor inițială. *V.D.*

MUZEU NAȚIONAL, revistă apărută la București ca supliment al „Curierului românesc", de la 5 februarie 1836 până în martie 1838, condusă de Ion Heliade-Rădulescu. S-a tipărit săptămânal până la 26 ianuarie 1837, apoi lunar în aprilie și martie 1837. Primele zece numere cuprind texte paralele, în română și franceză. **M. n.** își propune să participe la mișcarea națională pentru răspândirea culturii, pentru cultivarea unei limbi literare unitare și pentru susținerea învățământului. Publicația, subintitulată „literară și industrială", cuprinde numeroase articole pe teme științifice, scrise la un nivel accesibil, de popularizare. O atenție deosebită este acordată învățământului: se reproduce programa cursurilor de la Colegiul „Sf. Sava", se publică anual lista premianților, precum și cuvântările festive ținute de Petrache Poenaru, Ion Maiorescu, Simeon Marcovici, în care, în spirit iluminist, se face elogiul înnoirilor civilizatoare și al instrucției în limba națională. Revista a trezit interesul cititorilor mai ales prin tipărirea schimbului de scrisori dintre Costache Negruzzi și I. Heliade-Rădulescu (*Corespondență între doi rumâni, unul din Țara Rumânească și altul din Moldova*, 1836), expunere a ideilor acestora privitoare la istoria limbii și a poporului român, la obiectivele activității culturale și literare în provinciile românești. *L.V.*

MUZICA, periodic apărut la București între octombrie 1908 și februarie 1910, între ianuarie și iunie 1916 și între noiembrie 1919 și septembrie 1922, apoi la Timișoara între ianuarie și iunie 1923 și la 1 ianuarie 1925. Directori sunt, succesiv, M. Margaritescu, Maximilian Costin, Ion Nonna Otescu și G.N. Georgescu-Breazul. Scopul revistei este cultivarea artelor, cu o atenție specială pentru muzică și literatură: „În literatură și muzică, detaliul ne frapează mai întâi și ne conduce în aprecierea ansamblului, asimilarea se produce de la particular la general" (I. Nonna Otescu, *Ce este muzica*). Poezia este bogat reprezentată: D. Nanu (*Hymn Euterpei*), Em. Ciomac (*De dincolo de zare*), G. Bacovia (*Nevroză*), Mircea D. Rădulescu (*Orchestra*),

Alfred Moșoiu (*Cântec trist*), Elena Văcărescu (*Musiques*), Const. Asiminei (*Cântec*), Nichita Macedonski (*În Catedrală*), Emanoil Bucuța (*Cântec vechi*), Al. Macedonski (*Rondelul orelor*). Teatrul este ilustrat prin câteva fragmente din *Sonata umbrelor* de A. Dominic. Dintre numeroasele eseuri și articole, unele reflectă raportul muzică-literatură, avându-i ca autori pe Maximilian Costin (*Un apostol. Romain Rolland, Beethoven și Goethe, Între Romain Rolland și Maxim Gorki*), Al. Zirra (*Muzică și poezie*), Șt. I. Nenițescu (*Dante și muzica*). Se publică și corespondența dintre Jules Combarieu și Al. Macedonski. Traducerile urmăresc aceeași corelație: *Din ideile lui Rousseau asupra muzicii, Heine și Paganini*. De remarcat două poezii traduse din limba engleză de Petre Grimm (J. Dryden, *Imn pentru ziua Sfintei Cecilia* și *Corul cel mare*). În 1916 un număr este dedicat reginei Elisabeta, care a cultivat „arta, frumosul sub toate formele". Sunt incluse și materiale cu caracter documentar, cum e scrisoarea lui George Enescu, director general al Societății Filarmonice, către Octavian Goga, ministru al Artelor. *C.A.*

MUZICĂ ȘI POEZIE, revistă apărută la București, lunar, din noiembrie 1935 până în aprilie 1937; de la numărul 11/1936, subtitlul devine „Teatru și plastică". Redactori sunt Adrian Maniu și Victoria Dragoș-Ursu. **M. și p.** pornește de la afirmația lui George Enescu, potrivit căreia „din îmbinarea cuvântului și a muzicii s-au născut și se vor naște opere divine, nemuritoare". În același context, maestrul sublinia legătura dintre muzică și poezie (*Gând desprins*). Publicația își propune să întrunească „toate talentele de muzică și poezie, toată priceperea cărturărească a celor ce pot ajuta mai departe înfăptuirilor de artă românească" (*Închinare*), dorește, așadar, să cultive valorile artistice și literare indiferent de orientare, tradiționalistă sau modernistă, și să promoveze critica estetică. Semnează versuri Tudor Arghezi, G. Bacovia, Mateiu I. Caragiale, Emonoil Bucuța, Octavian Goga, V. Voiculescu, Ion Vinea, Zaharia Stancu, Teodor Scarlat, Al. A. Philippide, Adrian Maniu, N. Iorga, Virgil Gheorghiu, Carmen Sylva (versuri transpuse în românește de Adrian Maniu), D. Ciurezu. Se publică proză de Tudor Arghezi, Adrian Maniu, N.M. Condiescu, Gala Galaction, Leon Donici, iar eseuri dau Constantin Brăiloiu, Em. Ciomac, Dimitrie Cuclin (*Folclorul și individualitatea creatoare*), Victoria Dragoș-Ursu, Sabin Drăgoi, Mihail Jora, Adrian Maniu (*Muzică și poezie*), C.I. Nottara, Béla Bartók (*Muzica populară românească*, traducere de Constantin Brăiloiu), Virgil Gheorghiu, V.I. Popa (*Note despre muzică și teatru*), Silviu Cernea (*Iarna în poezia lui Bacovia*), N. Davidescu (*Ideea de muzicalitate și poezia modernă*). Portrete ale artiștilor conturează în pagini atractive Cella Delavrancea, Gala Galaction, Virgil Gheorghiu, Ion Nonna Otescu, Al. Iordan, Tudor Arghezi, iar B. Lăzăreanu evocă personalități precum Ciprian Porumbescu, George Enescu, Camille Saint-Saëns ș.a. „Cronica muzicală", „Cronica literară", „Cronica științifică", „Știri artistice din țară" și „Cronica străinătății" oferă informații legate de evenimente artistice importante. Sunt dedicate cronici unor opere muzicale cu librete inspirate din scrieri clasice ale literaturii române: *O noapte furtunoasă* de Paul Constantinescu după piesa lui I.L. Caragiale sau dramatizarea poemului *Strigoii* de Eminescu pe muzica lui Mihai Andreescu-Skeletty ș.a. Se reproduc partiturile unor cântece pe versuri de Tudor Arghezi, G. Bacovia (muzica Mihail Jora), Matilda Cugler-Poni (muzica Ciprian Porumbescu). E inserat libretul tragediei lirice *Oedip* de George Enescu, traducerea textului original al lui Edmond Fleg fiind realizată de Em. Ciomac. Se semnalează reprezentarea la Paris a operei lui Enescu, ca un eveniment cultural de rezonanță. De asemenea, sunt publicate cincisprezece scrisori ale lui Al. Vlahuță către D. Kiriac, cu un preambul de Constantin Brăiloiu. Alți colaboratori: Liviu Rusu, Al. Theodorescu, Andrei Tudor, Alfred Alessandrescu, Ion Sân-Giorgiu, N. Crevedia, Paul Constantinescu, D.I. Cucu. *C.A.*

MYLLER, Theodor A. (1848, Botoșani – 23.VI.1906, București), prozator și comediograf. Învățând la Academia din Iași (fosta Academie Mihăileană), apoi la București, unde urmează un timp cursurile Școlii de Medicină și Farmacie a doctorului Carol Davila, **M.** intră în 1866 funcționar în administrația Ministerului de Finanțe și ajunge inspector general, ba chiar director al Serviciului contribuțiunilor directe și ordonanțărilor. Publică mai întâi câteva versuri fluente și banale în „Ghimpele" (1871) și în „Tranzacțiuni literare și științifice".

Romanul *În Iași* (1871), scris după mai vechea rețetă a romanului de mistere, împinge tehnica senzaționalului până în preajma aberației. Dar, ca și înaintașii săi, **M.** află registrul potrivit, caracterizat prin naturalețe și vervă, atunci când observă moravurile, urbea de pe Bahlui devenind obiectul unei priviri lucide, câteodată aproape cinice. Poate de aceea, îndreptându-se spre comedie, a avut și un oarecare succes. Piesele *Socrul unui ginere* (1873), *1-ul aprilie stil nou* (1874), *Fata lui chir Troancă* (1874), *Gulgudachi* (tipărită în 1876 în „Revista literară și științifică" și în „Revista contimporană", unde apăruseră inițial și celelalte) aduc în scenă mic burghezi surprinși într-un moment de ridicolă buimăceală legată de căpătarea vreunui „onor", de o tranzacție matrimonială ori de vreo farsă pusă la cale în familie sau între amici. **M.** știe să încondeieze fumurile acestei lumi, să facă dialogul alert, suculent, să intuiască efectele comice declanșate de ticuri, clișee, verbiaj, anticipând astfel, ca și alți comediografi ai epocii, tehnici exploatate de I.L. Caragiale. O dramă ocazională, *Răpirea Bucovinei*, scrisă în colaborare cu V.A. Urechia și N. Țincu și semnată X.Y.Z., e publicată în 1883 în „Literatorul" lui Al. Macedonski.

SCRIERI: *În Iași*, București, 1871; *Socrul unui ginere*, București, 1873; *1-ul aprilie stil nou*, București, 1874; *Fata lui chir Troancă*, București, 1874.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, *114–115, 205*; Mîndra, *Clasicism, 189–191*; *Dicț. lit. 1900, 600*; Marian Barbu, *Romanul de mistere în literatura română*, Craiova, 1981, *100–104*; Teodor Vârgolici, *Aspecte ale romanului românesc din secolul al XIX-lea*, București, 1985, *131*; Mîndra, *Ist. lit. dram.*, I, *234–237*. *G.D.*

N

Neagoe Basarab

Nedelciu, Mircea

Negruzzi, Costache

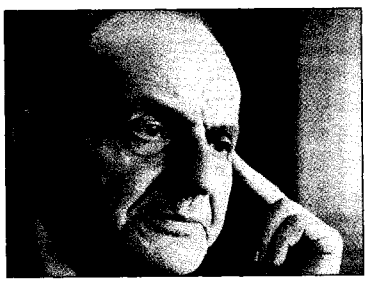

Noica, Constantin

NADIN, Mihai (2.II.1938, Brașov), eseist și prozator. După absolvirea liceului la Brașov (1955), urmează Facultatea de Electrotehnică a Institutului Politehnic din București (1955-1960) și Facultatea de Filosofie a Universității bucureștene, luându-și licența în 1968 și doctoratul în 1971. Lucrează doi ani ca inginer, apoi ca redactor la ziarul brașovean „Drum nou" (1962-1965), numărându-se ulterior printre întemeietorii revistei „Astra", al cărei redactor-șef este în 1974. Concomitent predă filosofia la Universitatea din Brașov (1969-1975), apoi se transferă la Institutul de Filosofie din București. Valorificând perspectivele deschise de tehnologia computerelor, s-a ocupat de sunetul de sinteză și a fost unul dintre primii care au generat imagini grafice pe calculator (1964). Părăsește țara la sfârșitul anilor '70 și își face, în străinătate, o notabilă carieră universitară și de cercetător în domenii interdisciplinare. A fost profesor invitat și profesor titular în Germania (1977-1980), Italia (1978), SUA (1981-1991, 1999, 2002). Din 1994 ține prelegeri de proiectare pe calculator la Universitatea din Wuppertal, Germania, numărându-se printre pionierii domeniului. A debutat precoce, în „Cravata roșie" (1950). În 1967 publică, în colaborare, un ghid intitulat *Drumețind pe meleaguri brașovene*. Prima carte, *Lawrence Olivier. Aventură în universul lui Shakespeare* îi apare în 1968. Împreună cu A. I. Brumaru a alcătuit antologia de texte *Literatură și cunoaștere* (1975). După plecarea din România a publicat numeroase lucrări de specialitate: *Antizipation und Chaos* (1991), *Getting Effective Advertising* (în colaborare cu Richard D. Zakia, 1994), *Zeichen und Wert. Jenseits der Schriftkultur* (1999), *The Civilization of Illiteracy* (1998), *Jewish: Does It Make a Difference?* (în colaborare cu Elvira Nadin ș.a., 2000), *Anticipation: The End Is Where We Start From* (2003). Este membru în mai multe societăți de estetică și semiotică.

O zi pentru podoabe (1971) este un roman în care se regăsesc mai toate ingredientele la modă în proza epocii. În prim-plan se află lumea teatrului (protagonista e actriță), observată din interior, cu accent asupra unor elemente ce pot părea bizarerii, și utilizată ca receptacul pentru investigarea unor chestiuni sociale și sufletești de interes general. Este prezent însă și „marele șantier din munți", topos al literaturii și cinematografiei din anii '50-'80. **N.** nu este lipsit de o oarecare iscusință, cultivă observația amănunțită și notația măruntă, cu încercări de a mânui tehnici de analiză psihologică, cu frecvente pasaje de comentariu asupra universului cotidian. Își îngăduie accente de maliție, chiar mici îndrăzneli, pe fondul unui cvasiomniprezent convenționalism provenit nu din tendința de a se plia comandamentelor propagandei oficiale ori unor poziții estetice conservatoare, ci, dimpotrivă, un „convenționalism" care pare izvorât din dorința de a fi modern pe toate planurile. Astfel, cartea conține și șantier, și teatru, și scene de dragoste, și imagini onirice (inclusiv cu un tramvai gol, ca la D. Țepeneag sau la Leonid Dimov), și fragmente de jurnal, și un citat din scenariul filmului *Au hasard, Balthazar* de Robert Bresson etc., acumulând episoade ambigue, bizare, voit frapante, toate — cu aparența bifării unor puncte dintr-o rețetă, fără coeziunea și forța de convingere definitorii pentru proza de calitate. Un sensibil — totuși nu decisiv — pas înainte face cu romanul *Pana de gravitație*, apărut în 2001, dar scris între 1970-1975, înainte de plecarea din România. Autorul mobilizează și de data aceasta ingrediente eterogene și pline de culoare, pe trama unui roman pseudopolițist, de fapt, un policier psihologic cu implicații social-politice și cu componentă erotică. Protagonistul este un ziarist care, intrat oarecum în grațiile unui membru al nomenclaturii, e martor la un suspect accident de vânătoare, devine apoi iubitul victimei accidentului (o balerină) și, pe de altă parte, un fel de neobosit investigator pe cont propriu al adevărului. Narațiunea se încheie, printr-un fel de buclă textuală, cu propriul său început (accidentul de vânătoare), dar prozatorul izbutește între timp să construiască tabloul destul de veridic — chiar dacă marcat de convenționalism — unor medii sociale și al unor realități ale epocii, sub semnul eticismului și al pasiunii pentru adevăr. Studiile de critică și eseistică (în special pe teme de estetică teatrală) publicate de **N.** în România rămân realizări modeste, în pofida pretențiilor de a înnoi domeniul vizat. *Cămașa lui Nessus* (1973), de pildă, reunește eseuri de estetică teatrală — mai degrabă de filosofie a artei — fără mare relevanță, formulate alambicat, sufocate de gongorism terminologic și de o sintaxă distorsionată. La curent cu evoluțiile moderne, bunăoară cu interpretarea operei lui Shakespeare întreprinsă de Jan Kott ori de regizorul Peter Brook, eseistul pare să fi încercat, fără succes, să rivalizeze cu aceștia. Contestate aspru și ironizate de unii comentatori (Mircea Iorgulescu reproșa „truismele abundente", „frazele găunoase", excesul de limbaj figurat), cu un succes de stimă pe lângă alții, aceste cărți au trecut în uitare. Cariera strălucită și succesul repurtat ulterior de **N.** pe alte meridiane în disciplinele către care s-a îndreptat — semiotica artei, proiectarea pe calculator ș.a. — atestă descoperirea adevăratei vocații, printr-un parcurs intelectual în care încercările beletristice și eseistice nu vor fi fost decât niște episoade tranzitorii.

SCRIERI: *Lawrence Olivier. Aventură în universul lui Shakespeare*, București, 1968; *O zi pentru podoabe*, București, 1971; *A trăi arta. Elemente de metaestetică*, București, 1972; *Reîntoarcerea la zero*, Iași, 1972; *Cămașa lui Nessus*, București, 1973; *Hans Eder*, București, 1973; *Pana de gravitație*, București, 2001. **Antologii:** *Literatură și cunoaștere*, pref. edit., București, 1975 (în colaborare cu A. I. Brumaru). **Traduceri:** Hans Barth, *Hermann Oberth, titanul navigației spațiale*, București, 1975; Deák Tamás, *Memoriile unui celibatar*, pref. Edgar Papu, București, 1978 (în colaborare), *Un celibatar în lumea largă*, București, 1980 (în colaborare); Majtényi Erik, *Clopot de bord în strada Lunii*, București, 1978.

Repere bibliografice: Alex. Ștefănescu, *„O zi pentru podoabe"*, LCF, 1971, 37; Nicolae Balotă, *„O zi pentru podoabe"*, RL, 1971, 37; Dana Dumitriu, *„O zi pentru podoabe"*, ARG, 1971, 12; A. I. Brumaru, *Estetică nepredicativă*, TR, 1973, 15; Valentin Silvestru, *Teatrul în cărți*, RL, 1973, 16; Crăciun Bejan, *„A trăi arta"*, F, 1973, 4; Gheorghe Lungu, *O carte a unității dintre critică și estetică: „A trăi arta"*, AST, 1973, 4; Ioan Neacșu, *„A trăi arta"*, ATN, 1973, 4; Radu Negru, *„Reîntoarcerea la zero"*, CRC, 1973, 26; Voicu Bugariu, *„Cămașa lui Nessus"*, AST, 1973, 10; Grigore Zmeu, *Estetica — o metacritică?*, CL, 1973, 12; Mircea Iorgulescu, *Critică de școală nouă?*, RL, 1974, 7; *Dicț. scriit. rom*, III, 360-362. *N.Br.*

NAGHIU, Iosif (11.III.1932, București – 8.XI.2003, București), dramaturg și eseist. Este fiul Amaliei (n. Baroti) și al lui Iosif Naghiu, tâmplar. Face școala primară la București, unde începe și liceul, pe care îl termină la Reghin (1947). Desfășoară timp de câțiva ani diverse activități sportive (joacă baschet), devenind apoi student al secției de grafică la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu" din București, unde își susține examenul de diplomă în 1959. Până în 1968 lucrează ca grafician. Debutează cu poezie și teatru scurt la „Luceafărul" în 1959 și editorial cu volumul de versuri *Teama de păsări* (1968), după care se va dedica în exclusivitate literaturii dramatice. Colaborează la „Gazeta literară", „România literară", „Tribuna", „Teatrul", „Contemporanul" ș.a. I se reprezentaseră deja două piese – *Celuloid* și *Absența* – pe scena unor teatre bucureștene când volumul *Autostop* (1969) îl impune drept un dramaturg redutabil. Unul dintre textele cuprinse în această culegere, piesa *Întunericul* (jucată la București sub titlul *Gluga pe ochi*), îl va aduce pentru un moment în prim-planul actualității culturale, fiind interzisă în 1971 de autoritățile comuniste, sub acuzația de „flagrantă deformare a realității". Următoarea piesă, *Într-o singură seară*, reprezentată în 1973 și publicată în 1975, va fi distinsă cu premiul Asociației Scriitorilor din București. După experiența montării piesei *Valiza cu fluturi* (1975) la Teatrul Național din București, pentru care i s-au cerut nenumărate modificări în text, în ciuda subiectului „pe linie", autorul se declară tentat să renunțe la prezența pe scenă. I se editează, în seria „Teatru comentat" a Editurii Eminescu, volumul *Misterul Agamemnon* (1981; Premiul Uniunii Scriitorilor), care conține o selecție reprezentativă a producției sale dramatice și a comentariilor critice dedicate acesteia. O încercare de a reprezenta piesa care dă titlul acestei antologii se soldează cu un eșec. **N.** va continua totuși să scrie texte dramatice, iar în 1993 i e va acorda Premiul Uniunii Scriitorilor pentru culegerea *Execuția nu va fi amânată*. După ce *Spitalul special* este premiată de UNITER drept cea mai bună piesă românească a anului 1993, într-un spectacol de televiziune se montează, în 1994, *Celula poetului dispărut*. În 1997 îi apar o antologie ce urmărește să fixeze două trăsături esențiale ale dramaturgiei sale (soluția provizorie a refugiului în mit sau în parabolă și propensiunea spre demolarea convențiilor teatrale), precum și *Armurierul Cehov*, care include noi încercări de a aduce pe scenă contemporaneitatea imediată. **N.** este, de asemenea, autorul unor substanțiale scenarii de film (*Luchian*) și de televiziune (*Capul de zimbru*, după V. Voiculescu).

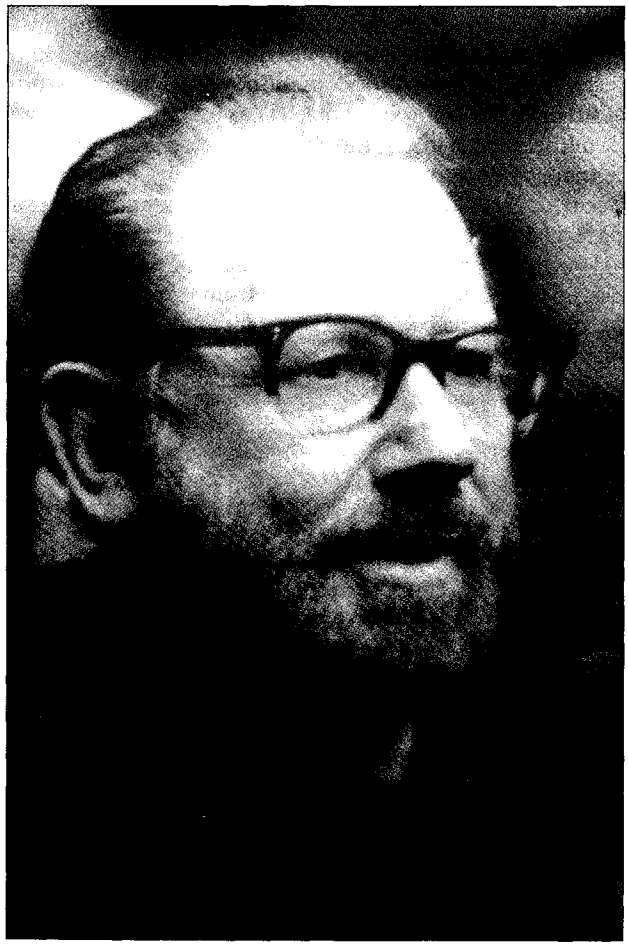

Încă din poeziile de tinerețe cuprinse în placheta *Teama de păsări* se fac simțite înclinația lui **N.** spre meditația asupra condiției intelectualului și preferința pentru limbajul esopic și ironia moralizatoare („Spre Atlantide ce nu sunt/ ne îndreptau pierdute hărți,/ au ars cele mai bune cărți/ în Alexandria, demult.../ Stă lumea-ntreagă adeseori,/ iubito, fără nici o știre/ pe mari coloane de valori/ abstracte sau de amintire..."). Piesele de teatru datând din anii '70 sunt în mare măsură ceea ce dramaturgul însuși numește „texte critice": ele fac trimitere la realitatea contemporană, chiar și atunci când se sprijină pe o stare conflictuală latentă, ce depășește determinările imediate ale unor evenimente exterioare. Dintre ele, *Absența* ilustrează deplina maturizare a scriitorului. Cu toate că i s-a recunoscut de timpuriu angajarea într-o luptă vizând înnoirea limbajului dramaturgiei autohtone, „criptogramele dramatice" (Romulus Diaconescu) pe care le propunea teatrului românesc au fost considerate drept manifestări ale unei „direcții avangardiste" (Mircea Ghițulescu) ce imita noutățile din teatrul occidental. Evidenta atitudine polemică a majorității pieselor lui nu a fost recunoscută de critici drept contestație de factură politică, aceștia menținându-se, în general, într-o rezervă prudentă față de un tip de dramaturgie „ce tinde spre alegorie prin poetizarea elementelor concrete ale vieții cotidiene" (Constantin Cublești). Seria de piese incluse după 1990 în volume sondează noua societate contemporană din România, surprinzând diverse ipostaze ale omului „postrevoluționar". Își fac astfel apariția fostul disident care, pe parcursul căutării manuscriselor confiscate, devine conștient de pierderea suferită pe plan individual (*Celula poetului dispărut*), scriitorul transformat peste noapte într-un mărunt profesionist al baricadei politice (*Aerisirea*), foștii revoluționari confruntați cu cei care au înfăptuit represiunea și cu impostura universală (*Spitalul special*). Stilistic, unele texte amintesc totuși de

maniera deceniilor precedente, mai ales atunci când evocă sufocanta oprimare a individului în vechiul regim (*Ionescu sau O ipoteză absurdă*). În eseul *Visul românesc și omul revoluției prăbușite* dramaturgul își comentează cu luciditate producția anilor 1990-1993, observând cum limbajul contestației sale devine tot mai direct: „furia amânată timp de decenii părăsește mitologia, metafora și își îndreaptă tăișul ironic către omul revoluției prăbușite". Subintitulată „piesă-eseu", *Armurierul Cehov* propune o incursiune într-o lume grevată de o profundă criză a identității: personajele nu reușesc să distingă între direcții opuse, confundând dreapta cu stânga, trag cu arma din simpla dorință de a dovedi că există etc. Și piesa în trei acte *Cum se nasc monștrii sau Despre efectul dăunător al economiei de piață* pare să indice, în ciuda subiectului de imediată actualitate, o revenire la modalitățile de încifrare practicate anterior sau, pur și simplu, atașamentul dramaturgului față de această formulă. În ultimele creații, de pildă în *Grup de orbi într-o sală de cinema în așteptarea unei capodopere de arhivă din epoca glorioasă a filmului mut* (2000), în legătură cu care cititorul este avertizat că „această piesă nu este o piesă... dar poate fi!", își face loc îndoiala asupra literaturii înseși, incapabilă să mai răspundă întrebărilor contemporaneității.

SCRIERI: *Teama de păsări*, București, 1968; *Autostop*, București, 1969; *Într-o singură seară*, București, 1975; *Barajul la prima vedere*, București, 1979; *Misterul Agamemnon*, București, 1981; *Masa de la fereastră*, București, 1982; *Barca e plină*, București, 1984; *Exerciții de mimică*, București, 1984; *Mâneca vântului*, București, 1991; *Execuția nu va fi amânată*, București, 1993; *Spitalul special. Visul românesc și omul revoluției prăbușite*, București, 1994; *Celula poetului dispărut*, București, 1995; *Teatru*, pref. Dan Silviu Boerescu, București, 1997; *Armurierul Cehov*, București, 1997; *Teatru scurt*, București, 1999; *Grup de orbi într-o sală de cinema*, București, 2000; *Teatru*, I-III, postfață Mircea Ghițulescu, București, 2002-2003.

Repere bibliografice: Caraion, *Duelul, 101-103*; Cocora, *Privitor*, II, *261-263*; Mancaș, *Teatrul, 211-213*; Cubleșan, *Teatrul, 180-186*; Marius Robescu, *Autori și spectacole (1970-1980)*, București, 1980, *129-132*; Brădățeanu, *Istoria*, III, *271-276*; Diaconescu, *Dramaturgi, 283-288*; Titel, *Cehov, 170-173*; [*Iosif Naghiu*], DRI, III, *447-472*; Ghițulescu, *Istoria, 271-279*; *Dict. scriit. rom.*, III, *362-364*; *Dict. analitic*, III, *148-150*. *C.Pp.*

NANDRIȘ, Grigore (17.I.1895, Mahala-Cernăuți – 2.III.1968, Kew, Marea Britanie), slavist, eseist și memorialist. Este fiul Mariei (n. Lazăr) și al lui Dumitru Nandriș. Memorialista Anița Nandriș-Cudla este sora sa. Urmează școala primară în comuna natală, apoi cursurile gimnaziale și liceale la Cernăuți. În 1915 devine student al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București. La declanșarea primului război mondial se înrolează ca voluntar, luptând efectiv pe front. Participă în Transilvania la rezistența împotriva atacurilor armatei ungare (1918). După încetarea conflagrației și-a continuat studiile, absolvind în 1919 secția clasică și modernă. Ajutat de fratele său, Ion Nandriș, urmează, la Universitatea din Viena, cursuri de specializare în filologie slavă și indo-europeană (cu profesorii V. Vondrák și P. Kretschmer). Între 1920 și 1923 este lector de limba română la Universitatea din Cracovia, continuându-și specializarea în slavistică cu profesorii K. Nitsch, J. Rozwadowski, J. Łoś, J. Chrzanowski și St. Wędkiewicz. Își ia doctoratul în filologie cu teza *Aspecte verbale în „Evangheliarul" slav de la Putna* (1922). Reîntors în țară, funcționează pentru o scurtă perioadă ca profesor la Colegiul Pregătitor din Cernăuți. În toamna lui 1923 i se acordă o bursă de doi ani la Școala Română de la Fontenay-aux-Roses. Audiază cu acest prilej la École Pratique des Hautes Études și la École de Langues Orientales Vivantes din Paris cursurile profesorilor Antoine Meillet, A. Mazon și Mario Roques. În 1925 revine la Cernăuți, unde e profesor la Școala Normală, iar în 1926 este chemat profesor extraordinar la Catedra de filologie slavă de la Universitatea din Cernăuți, post pe care se va titulariza în 1929. În același an e ales președinte al Societății pentru Cultură și Literatură Română în Bucovina, rămânând în această funcție până în 1942. Datorită prestigiului științific căpătat, e ales membru al Comisiei Dicționarului Academiei de Științe din Cracovia și i se acordă Medalia de Argint a Academiei Poloneze pentru Literatură din Varșovia. În 1940 e deputat de Suceava în gruparea liberală a lui Gh. I. Brătianu. Căsătorit în 1937 cu Mabel W. Farley, fiica reverendului W. J. Farley, profesor la Colegiul Universitar din Londonderry (Irlanda), **N.** este trimis în mai 1940 în misiune oficială, pentru a înființa un consulat român la Dublin. Blocat aici de război, lucrează ca profesor de limba română la o școală pentru instruirea ofițerilor englezi ce urmau să fie parașutați în România. Susține frecvent emisiuni la Radio BBC. În 1945 e

titularizat profesor la Școala de Studii Slavone Sud-Est-Europene din Londra, iar din 1946 ține prelegeri de filologie slavă la Facultatea de Limbi Medievale și Moderne de la Oxford. În 1947 devine membru al Societății Universitare Slave de la Cambridge, iar în toamna aceluiași an este chemat ca profesor titular la Catedra de filologie slavă de la Universitatea din Londra, unde va funcționa până la retragerea la pensie, în 1963. După numirea ca profesor, călătorește mult în Italia, Franța, Spania, Elveția, Belgia, SUA și la Muntele Athos. Colaborează la majoritatea revistelor de filologie, în special slavă, din țară și străinătate, la „Comparative Literature Studies", „Annali dell'Istituto Universitario Orientale" ș.a.

După primele articole de slavistică, axate pe chestiuni strict lingvistice, **N.** se îndreaptă spre aspectele de mai larg contur, menite, pe de o parte, să definească trăsăturile specifice ale limbilor slave (*Unitatea lingvistică a popoarelor slave*, 1927), iar pe de alta, să releve elementele de limbă și structură preluate de slavi de la români, cercetând astfel un traseu inedit, nefrecventat de alți slaviști. De la faptele de limbă va trece la compararea și aprofundarea relațiilor interetnice din perspectiva folclorului și a textelor scrise, luminând mereu rolul culturalizator al românilor în spațiul est-european, ca în lucrările *Les Rapports entre la Moldavie et l'Ukraïne d'après le folklore ukraïnien* (1924), *Hăis! Cea!* (1927), *Răzeș (despre cuvânt și instituție)* (1928), *The Beginning of Slavonic Culture in the Romanian Countries* (1946). **N.** aduce o contribuție de seamă prin *Documente slavo-române din mănăstirile Muntelui Athos. 1372–1658* (1936), întreprindere de o acribie științifică ireproșabilă, în care valorizează izvoarele fundamentale ale scrisului de pe teritoriul României. Exemplară este și cercetarea motivului Dracula, finalizată în studiul *The Historical Dracula. The Theme of his Legend in the Western and in the Eastern Literatures of Europe* (1966), în cadrul căruia sunt dezavuate fanteziile lipsite de suport despre România și se reconstituie drumul transfigurării realității istorice în mit, apelându-se totodată la germenii narativi populari din Răsăritul Europei, care au favorizat și au impus tema și legenda. Către sfârșitul vieții, **N.** este atras tot mai mult de frumusețea, semnificațiile și importanța cultural-artistică a picturii murale bisericești din Bucovina. El definitivează traducerea lucrării lui Wladyslaw Podlacha, *Pictura murală din Bucovina*, începută în 1938, și călătorește la mănăstirile românești de la Muntele Athos spre a intra pe cât posibil în atmosfera picturilor bisericești din țară. Înflăcărat, pe de o parte, de subiect, dornic, pe de altă parte, să releve Apusului valoarea acestor monumente unice în cultura universală, elaborează poate cea mai importantă lucrare despre pictura murală românească și est-europeană, *Christian Humanism in the Neo-Byzantine Mural Painting of Eastern Europe*, ce avea să apară abia după moartea sa, în 1970. Patosul și replica tăioasă a articolelor, studiilor și lucrărilor cu caracter științific izvorăsc din talentul de prozator al lui **N.**, rămas necunoscut în timpul vieții sale. Cele câteva nuvele și povestiri păstrate în manuscris, dar mai ales paginile de jurnal și evocările unor personalități precum Constantin Brâncuși, Lucian Blaga, Al. Busuioceanu, publicate parțial în 1999, în volumul *8 ani din viața României (1940–1948)*, fac dovada unei înzestrări reale. Descrierile de natură și mai ales surprinderea unor dezlănțuiri stihiale, căldura evocării copilăriei, a mamei și a fraților, a prietenilor de luptă și crez, creionarea imaginii îndurerate a țării, numeroasele portrete, anecdotele savuroase alternând cu momente de duioșie, autoanaliza și reflecțiile asupra vieții sau a artei și literaturii îl captivează pe cititor, lăsându-i sentimentul întâlnirii cu o personalitate tumultuoasă, angajată total în ceea ce scrie. Prin jurnal cărturarul ține o continuă și vie legătură cu limba și literatura română.

SCRIERI: *Aspecte verbale în „Evangheliarul" slav de la Putna*, Cernăuți, 1924; *Les Rapports entre la Moldavie et l'Ukraïne d'après le folklore ukraïnien*, Paris–București, 1924; *Viața mareșalului Iosif Pilsudski*, Turnu Măgurele, [1935]; *Aurel C. Popovici (1863–1917)*, pref. S. Mehedinți, Cernăuți, 1937; *Bessarabia and Bucovina. The Trojan Horse of Russian Colonial Expansion to the Mediterranean*, Londra–Madrid, 1968; *Christian Humanism in the Neo-Byzantine Mural Painting of Eastern Europe*, Wiesbaden, 1970; ed. (*Umanismul picturii post-bizatine din Estul Europei*), tr. Anca Vasiliu, introd. Al. Busuioceanu, București, 1985; *8 ani din viața României (1940–1948)*, îngr. și pref. I. Oprișan, București, 1999; *O radiografie a exilului românesc. Corespondență emisă și primită de Grigore Nandriș (1946–1967)*, îngr. și pref. I. Oprișan, București, 2000. **Ediții:** *Documente slavo-române din mănăstirile Muntelui Athos. 1372–1658*, București, 1936. **Traduceri:** Mihai Choromanski, *Gelozie și medicină*, București, 1935; Wladyslaw Podlacha, *Pictura murală din Bucovina*, pref. Vasile Drăguț, introd. Mabel Nandriș, București, 1985 (în colaborare cu Anca Irina Ionescu).

Repere bibliografice: *Repertorium bibliographicum in quo continentur opuscula Gregorii Nandriș*, I-II, Londra, 1961; Constantin Sporea, *Profesorul Grigore Nandriș (1895–1968)*, „Revista scriitorilor români" (München), 1967, 7; Petre Popescu, *La moartea profesorului dr. Grigore Nandriș*, „America", 1968, 22; Petru Iroaie, *Grigore Nandriș, cărturarul rectitudinii*, „Revista scriitorilor români", 1969, 8; Emil Turdeanu, *Grigore Nandriș (1895–1968)*, „Revue des études roumaines", 1969, *188–190*; S.S. [Sanda Stolojan], *Umanismul creștin în picturile murale din Europa de Est*, „Ethos", 1982, *454–455*; Nicolae Corlăteanu, *Nandrișii. Povestea unui neam bucovinean*, Chișinău, 1998; Mircea Popa, *Grigore Nandriș – memorialist și epistolier*, ALA, 2002, 621; Manolescu, *Enciclopedia*, *517–520*. *I.O.*

NANDRIȘ-CUDLA, Anița (1904, Mahala-Cernăuți – 30.VII.1986, Mahala-Cernăuți), memorialistă. Este fiica Mariei (n. Lazăr) și a lui Dumitru Nandriș și soră cu slavistul Grigore Nandriș. A urmat școala primară în satul natal. În 1941, fără să fie judecată, este deportată în Siberia, dincolo de Cercul Polar, împreună cu cei trei copii ai săi. Se va întoarce acasă abia peste douăzeci de ani. Îndemnată de fratele mai mare, Ion Nandriș (ultimul președinte al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina între 1942–1944), își așterne pe hârtie memoriile, care vor apărea postum, cu titlul *20 de ani în Siberia. Destin bucovinean* (1991; Premiul „Lucian Blaga" al Academiei Române). Povestea acestei supraviețuiri, scrisă cu un instinct ce uimește, „nu-i o operă de ficțiune, nu-i nici o carte deocumentară în sensul strict al fenomenului. Este o confesiune care, prin autenticitatea și savoarea limbajului, se impune ca un excepțional roman indirect" (Eugen Simion).

Valoros document istoric despre calvarul multor români bucovineni în gulagurile staliniste, scrierea este totodată un jurnal literar caligrafiat într-un stil sobru.

SCRIERI: *20 de ani în Siberia. Destin bucovinean*, București, 1991.

Repere bibliografice: Șt. Hostiuc, *O țărancă din nordul Bucovinei premiată de Academia Română*, „Glasul Bucovinei", 1994, 3; Nicolae Corlăteanu, *Nandrișii. Povestea unui neam bucovinean*, Chișinău, 1998; Simion, *Fragmente*, IV, *338-342*; Manolescu, *Enciclopedia*, *518*. **G.B.**

NANU, D.[imitrie] (26.X.1873, Câmpulung – 16.II.1943, Câmpulung), poet și traducător. Este fiul Zoei (n. Hristodos) și al lui Gheorghe Nanu. Urmează școala primară la Câmpulung, iar din 1884 Liceul „Matei Basarab" și Liceul „Sf. Sava" la București. Licențiat în drept (1900), nu profesează. După o specializare în literatura franceză la Bruxelles, este profesor de franceză la Bacău și între 1902 și 1905, la Liceul „Gh. Roșca Codreanu" din Bârlad (în 1904, aici înființează și conduce revista „Paloda literară"), apoi inspector școlar în județul Tutova. Din 1905 funcționează ca secretar, ulterior ca șef de cabinet în Ministerul Instrucțiunii, iar din 1907, la recomandarea lui Mihail Dragomirescu, ca profesor la Institutul Pompilian din București. Viața sa este însă a unui anahoret, preocupat de dimensiunea religioasă a existenței, de experiența mistică, și făcând din poezie o cale de edificare spirituală. Debutează cu poezia *Lacrimi de toamnă* în 1889, la revista „Mugurul". Colaborează la „Convorbiri literare", „Sămănătorul", „Convorbiri critice", „Făt-Frumos", „Sburătorul", „Viața românească", semnând și D.N., Alesy, L. Lys, Mariu, Nagedum, Nicodem, Stymphal. În 1937 primește Premiul Național pentru poezie.

Versurile de tinerețe, adunate fără spirit critic în volumul *Nocturne* (1900), sunt aservite modelelor epocii: meditația eminesciană, tradusă însă în maniera moralizatoare și didactică a lui Al. Vlahuță, perihelia macedonskiană, pastelul neoclasic al lui Duiliu Zamfirescu, unele clișee parnasian-simboliste. Culegerea *Poezii* (1934), cuprinzând ceea ce a publicat **N.** de la 1902 la 1934, e precedată de expunerea concepției sale despre poezie. Ideile prefeței, lipsite de originalitate, însă nici contestabile în sine, se dovedesc anacronice, deoarece sunt stângaci plasate polemic. Optând pentru o poezie a „simplității, clarității și adâncimilor" și a „consecințelor morale" și încercând să acrediteze conceptul unui lirism filosofic, eliberat de imagini (E. Lovinescu îl plasează pe **N.** în „sfera poeziei «de concepție»"), autorul condamnă în bloc „modernismul" (ghilimelele au conotație peiorativă), proclamat „anarhism literar" (cam în același timp, Emilian I. Constantinescu publica *Anarhismul poetic*), „intenționat abscons și confuz", „bâlbâială" și „beție de cuvinte". Salvarea ar consta într-un nou umanism întru susținerea căruia sunt citați E. R. Curtius și H. von Hofmannsthal. Poezia, concepută ca un sacerdoțiu de vreme ce își asumă o finalitate moral-spirituală, are ca obiect universul, înțeles ca lucrare a lui Dumnezeu. Drept consecință, poemele sunt grupate în cicluri cu titulatură heliadescă, vestind îmbrățișarea progresivă a totalității din perspectivă

cosmic-religioasă: *Pronaos, Natura, În nostalgia unui cămin, Patria, Umanitatea, Dumnezeu.* Lui **N.** îi lipsește însă suflul unei imaginații pe măsura temelor propuse și harul expresiei menite să dea vibrație intenției vizionare. Din această cauză, tensiunea mistică – incontestabilă ca punct de plecare – se neutralizează, eșuând într-o poezie conceptuală, cu puține insule de lirism adevărat (G. Călinescu a reținut *Ploaia de noapte, Scafandrierii* și *În ceasul din urmă* – profesiune de credință a unui discret, evidențiată și de Pompiliu Constantinescu), în tradiția lui Al. Vlahuță și Panait Cerna. Versurilor nu li se poate nega însă tonalitatea gravă, de oficiere înaltă, după cum sunt evidente distincția dicțiunii și oroarea de trivial, transpuse în obsesia formei. Probabil că în aceste trăsături stă și secretul bunelor sale traduceri din tragedia franceză clasică (Corneille, Racine), din Shakespeare, François Coppée și Alfred de Musset, apreciate de criticii vremii drept „poate cea mai interesantă parte din activitatea lui" (Pompiliu Constantinescu). Alte traduceri dramatice, ca și o culegere din poezia franceză a secolului al XIX-lea, au rămas în manuscris.

SCRIERI: *Nocturne,* București, 1900; *La focul rampei,* Bârlad, 1904; *Ispitirea de pe munte,* București, 1914; *La „Mielul Alb"* (în colaborare cu Charles Lebrun), Arad, 1925; *Poezii,* București, 1934. **Traduceri:** François Coppée, *Pentru sceptru,* București, 1898 (în colaborare cu George G. Orleanu); Racine, *Andromaca,* București, 1909, *Fedra,* București, 1929; Guy de Maupassant, *Yvetta,* București, 1911, *Între dragoste și moarte,* București, 1929, *Doi prieteni,* București, 1930; Shakespeare, *Othello,* București, 1913; Corneille, *Poliect,* București, 1916 (în colaborare cu Corneliu Moldovanu); Leonid Andreev, *Revoluționarul,* București, 1925 (în colaborare cu Alexe Ilici); Ivan Vazov, *Bulgăroaica,* București, 1925 (în colaborare cu Alexe Ilici); Selma Lagerlöf, *Păcatul Astridei,* București, 1925 (în colaborare cu Paul Valy); Maurice Renard, *Întâlnirea sinistră,* București, 1926; Villiers de l'Isle Adam, *Misterul eșafodului,* București, 1928; Joseph Kessel, *Copilul care se întoarce,* București, 1930, *Spaima,* București, 1930; *Cântecul prea fericitului Bhagavad Gita Krishna,* București, 1943.

Repere bibliografice: Aderca, *Contribuții,* I, *122–129;* Lovinescu, *Scrieri,* IV, *450–456;* I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac,* București, 1967, *130–135;* Iorga, *Ist. lit. cont.* (1986), II, passim; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *572–573, Ist. lit.* (1982), *644–646;* Constantinescu, *Scrieri,* IV, *93–95;* Ciopraga, *Lit. rom., 271–274; Dicț. scriit. rom.,* III, *364–365.* *N.M.*

NARLY, Constantin (30.V.1896, Tecuci – 6.VII.1956, București), poet și prozator. Este al patrulea dintre cei șase copii ai Clementinei (n. Voicu) și ai lui Ion Averin Narly, ofițer. Urmează școala primară și gimnaziul în orașul natal, iar liceul la Iași. După ce trece bacalaureatul, la Focșani, în 1914 se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași, unde se apropie de profesorul Ion Găvănescul, care îi sădește pasiunea pentru pedagogie. Fiind mobilizat și încadrat la o școală de ofițeri din toamna anului 1916 și până în primăvara lui 1918, va susține examenul de licență abia în 1919. Numit profesor la Brăila, apoi la Râmnicu Sărat și Cernăuți, funcționar o vreme în Ministerul Muncii, între 1921 și 1926 **N.** se află mai mult în concedii pentru continuarea studiilor în străinătate. Audiază cursuri de filosofie și mai ales de pedagogie la Berlin și Göttingen, unde în 1924 obține doctoratul în filosofie cu teza *Die soziale Schichtung Rumäniens.* Întors în țară, este asistent la Catedra de pedagogie a Universității ieșene și, în urma concursului susținut în 1927, profesor în aceeași specialitate la Universitatea din Cernăuți. În capitala Bucovinei rămâne până la ocuparea acesteia de către URSS. Va reveni acolo pe durata războiului, fiind apoi transferat la Universitatea din București, de unde va fi epurat în 1947. În cele aproape două decenii de carieră a publicat numeroase studii în reviste de specialitate și de cultură românești („Revista de pedagogie", al cărei director este, „Analele Universității din Cernăuți", „Buletinul Seminarului Pedagogic Universitar din Iași" „Revista de filosofie", „Revista generală a învățământului", „Convorbiri literare", „Junimea literară", „Îndreptar", „Preocupări literare" ș.a.) și străine („Revue internationale de sociologie" ș.a.), precum și o suită de cărți, printre care se numără *Educație și ideal* (1927), *Tolstoi educator* (1929), *Patru mari educatori* (1933), *Istoria pedagogiei* (I, 1935), *Pedagogie generală* (1938), *Metode de educație* (1943) ș.a. Câteva contribuții i-au fost incluse în *Istoria filosofiei moderne* (1938) și în *Antologie filosofică* (1943). Desfășoară în acest timp și o relativ intensă activitate literară. După ce debutase la sfârșitul anului 1918 în „Viața nouă" cu versuri, mai colaborează cu poezie și proză la „Orizonturi noi", „Sburătorul", „Năzuința", „Cuvântul liber", „Adevărul literar și artistic", „Flacăra", „Viața literară" ș.a., textele fiind adunate mai târziu în volumele *Evocări venețiene* (1928) și *Ispite și biruințI* (1930).

Colaborarea lui **N.** la „Viața nouă" și la „Sburătorul" nu vine probabil dintr-o adeziune deplină la simbolism. Climatul frecvent în versurile sale este, ce-i drept, vagul sufletesc, prins în sugestii împrumutate din domeniul muzicii, obișnuite fiind „cutremurările sfioase" și „armoniile pierdute", „cântecele de toamnă" ori „conturările fantastice", cum se intitulează câteva din ciclurile cuprinse în placheta *Ispite și biruințI.* În fond, acest climat e produs de o sensibilitate în care dominanta este o molcomă melancolie, tipic moldovenească, colorată și individualizată de o doză discretă de intelectualitate și care exclude tot ce depășește măsura, exhibarea, disonanța, insolitul. În același sens pledează și fidelitatea față de versificația clasică, grija pentru expresie și recursul intermitent la virtuțile „cugetării". Astfel **N.** putea fi revendicat și de curentele tradiționaliste, iar N. Iorga îl apreciază aproape în termenii folosiți de E. Lovinescu. Mai modern pare a fi impresionismul poetic întâlnit în proza din *Evocări venețiene.* În *Castelana* personajul mijlocește o trăire palpabilă a trecutului, iar în *Peregrinări* voiajul continuă în lumea artelor plastice și a muzicii, la aceasta contribuind din plin și memoria involuntară. Un amurg pe lagună sau Piața San Marco toamna predispun la melancolie, în timp ce Festa Veneziana ori Zanzara stimulează reveria. Diversitatea este augmentată prin alăturarea unui eseu-meditație asupra destinului unui personaj (Casanova), a relatării unui coșmar trăit în decor venețian și a unei „nuvelete" (*Signor Canot*). Talentul nu i-a lipsit lui **N.**, dar ecloziunea lui a fost târzie și nu a durat.

SCRIERI: *Educație și ideal,* București, 1927; *Evocări venețiene,* Cernăuți, 1928; *Tolstoi educator,* București, 1929; *Ispite și biruințI,* București, 1930;

Patru mari educatori, București, 1933; *Istoria pedagogiei*, I, Cernăuți, 1935; *Texte pedagogice*, îngr. și pref. Viorel Nicolescu, București, 1980.

Repere bibliografice: Const. Șăineanu, *„Educație și ideal"*, ADV, 1927, 13 335; G. Călinescu, *„Educație și ideal"*, „Sinteza", 1927, 3–4; Perpessicius, *Opere*, III, *163*, XII, *363–364*; Radu Boureanu, *„Evocări venețiene"*, VRA, 1928, 23; V. Horea, *„Tolstoi educator"*, VR, 1929, 9–10; I.M.R.[I.M. Rașcu], *„Ispite și biruințI"*, „Îndreptar", 1930, 3; Gabriel Drăgan, *„Ispite și biruințI"*, CL, 1930, 5; Lovinescu, *Scrieri*, V, *524*; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1986), II, *256, 293*; G. Ursu, *Tecuciul literar*, Bârlad, 1943, *18, 127–128*. *V.D.*

NASTA, Dan Ion (7.VII.1951, București), poet, eseist și traducător. Este fiul Paulei Gabriela Nasta (n. Popescu), monteză de film, și al lui Atanasie Nasta, jurist. Este absolvent al Liceului „Nicolae Bălcescu" din orașul natal (1970), licențiat al Facultății de Litere a Universității Paris IV – Sorbona (1974) și doctor în literatura franceză la aceeași universitate (1979) cu o lucrare ce stă la baza volumului *Saint-John Perse ou La Découverte de l'être*, publicat în 1980. Este profesor de franceză la licee din București (1976–1989) și profesor de literatura franceză la Universitatea din Constanța. Întreprinde și cercetări în domeniul pedagogiei. Alcătuiește, în colaborare, dicționare și istorii ale literaturii franceze, precum și numeroase manuale de limba franceză. Transpune în franceză din lirica lui Emil Botta ori Ion Vinea și alcătuiește antologia *Jeunes poètes roumains* (1985). Debutează cu versuri în revista „Amfiteatru" (1967). Colaborează cu studii și articole la revistele „Caiete critice", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Revue roumaine" ș.a. Și-a strâns versurile în *Căderea zilei* (1985; Premiul „Mihai Eminescu" al Academiei Române) și *Aici, nicăieri* (1987). Pentru traducerea în franceză a volumului de poezii *Ora fântânilor* a lui Ion Vinea (1982) i s-a decernat Premiul Uniunii Scriitorilor.

Volumul *Căderea zilei*, situat sub semnul lui Saint-John Perse, reunește poezii cerebrale și ceremonioase, ce supun unei cenzuri riguroase profuziunea imagistică și tind spre o dematerializare a lirismului. *Aici, nicăieri* apelează la intertextualitate, plasând totodată spațiul cultural sub semnul derizoriului: saturația livrescă pare să impună întoarcerea la real, dar demersul liric rămâne mai degrabă controlat decât spontan. Postmodernist prin gustul pentru metapoem sau ironie, **N.** recurge adeseori la o imagistică suprarealistă și se apropie de autorii avangardei. Jocul interferențelor livrești (Apollinaire, René Char, Saint-John Perse ș.a.) e valorizat cu abilitate, expresia fiind trecută cu o mână sigură prin filtrări succesive până la o maximă condensare. Poetul pare însă mai puțin preocupat de perfecțiunea tehnică exterioară, cât de miezul unei lirici dezvăluind precaritatea umană și cosmică. Deși amenințată uneori de ariditatea eseismului abstract, poezia sa rămâne totuși substanțială. În activitatea de traducător **N.** nu se mulțumește cu exactitatea echivalărilor verbale, ci caută apropierea în spirit.

SCRIERI: *Saint-John Perse ou La Découverte de l'être*, Paris, 1980; *Căderea zilei*, București, 1985; *Aici, nicăieri*, București, 1987. **Traduceri:** Ion Vinea, *Ora fântânilor – L'Heure des fontaines*, ed. bilingvă, București, 1982; Emil Botta, *Cavalerul cu melc de aur – Le Chevalier à l'escargot d'or*, ed. bilingvă, pref. trad., București, 1985; *Jeunes poètes roumains*, București, 1985; N. Iorga, *La Vie de l'histoire et l'histoire d'une vie*, București, 1989; Bernard-Henri Lévy, *Aventurile libertății. O istorie subiectivă a intelectualității*, București, 1995.

Repere bibliografice: Eugen Simion, *Tineri eseiști: Dan Ion Nasta*, RL, 1983, 7; Dana Dumitriu, *Tineri poeți români în versiune franceză*, RL, 1985, 31; Eugen Simion, *O retorică distantă a uneltelor*, RL, 1985, 44; Irina Mavrodin, *Carnaval verbal*, RL, 1986, 5; Emil Manu, *„Căderea zilei"*, CNT, 1986, 20; Eugen Simion, *Poemul și marea*, RL, 1988, 2; Radu Enescu, *„Aici, nicăieri"*, F, 1988, 3; G. Popescu, *În regnul trandafirului anarhic*, R, 1988, 4; Ștefan Borbély, *„Aici, nicăieri"*, T, 1988, 7; Papahagi, *Cumpănă, 314–318; Dicț. scriit. rom*, III, *366–367*. *A.C.*

NASTA, Mihail (2.VIII.1933, București), eseist și filolog. Este fiul Luciei (n. Băicoianu) și al medicului ftiziolog Marius Nasta. Urmează cursurile Liceului Francez și ale Liceului Clasic din București (1944–1951) și Facultatea de Filologie a Universității din același oraș (1951–1955). Lucrează ca preparator, asistent și lector la Catedra de limbi clasice (1955–1983). Obține titlul de doctor în filologie cu teza *Imitație și stil în opera lui Dionis din Halicarnas* (1978). Este membru fondator al Cercului de Poetică și Stilistică și al Societății de Studii Clasice din România și responsabil al Cercului de Poetică și Analiză Textuală din cadrul Universității din București. Din 1984 se stabilește la Bruxelles și activează în calitate de cercetător pe lângă Universitatea din Louvain-La-Neuve și Universitatea Liberă. Predă ca profesor asociat la câteva școli superioare din Italia (la Padova, Napoli, Roma, Cosenza), iar după 1990, la Universitatea din Cluj-Napoca. A debutat la „Analele Universității «C. I. Parhon»" în 1956, cu un studiu despre miturile delfice. Colaborează la „Cahiers roumains d'études littéraires", „Les Études classiques" (Namur), „Revue roumaine de linguistique", „Studii clasice", „Studii de literatură universală", precum și la volumele colective *Curs de istoria literaturii grecești* (1962), *Dicționar enciclopedic român* (I–IV, 1962–1964), *Scriitori greci și latini* (1978), *Manual de lingvistică romanică* (1979), *Thesaurus Pseudo-Dionysii Areopagitae* (I–II, 1993–1995). Împreună cu Sorin Alexandrescu publică lucrarea *Poetică și stilistică. Orientări moderne* (1972). Traduce din Herodot, Sofocle, Plutarh, Dionis din Halicarnas și mai cu seamă din pitagoreici și alți filosofi greci de până la Platon.

Prima carte a lui **N.**, *Le Fonctionnement des concepts dans un texte inédit de Castelvetro* (1977), este o restabilire însoțită de comentarii erudite a unui manuscris al cărturarului renascentist, în care acesta glosează pe marginea tratatului lui Dionysios din Halicarnas, *Despre potrivirea cuvintelor*. Eseistul se impune cu *Anatomia suferinței. Primul pătrar* (1981), text polimorf de factură originală, asociind incursiunile în filosofia culturii, în antropologie sau psihologie cu fragmente memorialistice sau poematice. După cum arată și titlul, gândit în replică la *Anatomia melancoliei* a lui Robert Burton, lucrarea se concentrează asupra noțiunii de suferință văzută drept dimensiune definitorie a condiției umane. În încercarea de a

descifra experiențele fundamentale ale lui *homo patiens*, omul conștient de propria suferință, **N.** cercetează mai cu seamă mitul lui Dionysos ca paradigmă a existenței omenești. Cercetătorul identifică treizeci și una de etape ale itinerarului dionisiac, de la primele atestări legendare până la apariția tragediei grecești, și reține cu deosebire contrabalansarea, după principiul armonizării contrariilor, a elanului dionisiac, modalitate de purificare și eliberare de sine pe calea jertfei, prin soluția apolinică a stăpânirii de sine și a cunoașterii universale. Lucrare de exegeză savantă, după modelul celor ale lui Frazer, Frobenius, Spengler, Eliade sau Detienne, și concepută în prelungirea studiului lui Nietzsche despre nașterea tragediei, *Anatomia suferinței* nu este doar un tratat neutru cu privire la pătimirile omului generic, ci include și experiența personală a autorului. Demersul analitic se împletește astfel în chip firesc, în același efort de tălmăcire a ființei, cu pasajele în care suferința umană este transpusă în poeme sau în pagini de memorialistică, unde sunt reconstituite episoade dramatice, cum ar fi bombardarea casei bunicilor în timpul războiului. Înzestrat cu știința textului, dar și cu certe virtuți creatoare, **N.** se arată preocupat de descifrarea temeiurilor lumii în cuvintele care denumesc realitatea. „Scara cuvintelor", alcătuită după modelul lui Dimitrie Cantemir, caută să restituie sensul primordial al termenilor prin operația de reetimologizare, care presupune și o lectură de tip poetic. Îmbinarea de erudiție și de vocație literară conferă lucrării o amprentă originală în peisajul cultural autohton.

SCRIERI: *Le Fonctionnement des concepts dans un texte inédit de Castelvetro*, Padova, 1977; *Anatomia suferinței. Primul pătrar*, București, 1981. **Antologii:** *Poetică și stilistică. Orientări moderne*, București, 1972 (în colaborare cu Sorin Alexandrescu). **Traduceri:** Aram M. Frenkian, *Apollodoros sau Despre bătrânețe. Dialog socratic*, introd. trad., pref. Cicerone Poghirc, București, 1978; *Filosofia greacă până la Platon*, I–II, București, 1979 (în colaborare); *Despre Pythagora și pythagorei: Philolaos*, București, 2001.

Repere bibliografice: Mihai Zamfir, *Apolinic și dionisiac în exegeza clasicistă*, RL, 1982, 2; Dan C. Mihăilescu, *„Anatomia suferinței"*, T, 1982, 1; Alexandru Niculescu, *Reetimologizarea*, RL, 1982, 8; Paul Dugneanu, *„Anatomia suferinței"*, LCF, 1982, 9; Smaranda Vultur, *Discursul suferinței și retorica lui*, F, 1982, 6; Andrei Ionescu, *Râvnita suferință a cunoașterii de sine*, VR, 1982, 11; Adrian Marino, *Exerciții de lectură: Mihail Nasta*, TR, 1983, 14; Ștefan Borbély, *Erudiție și tinerețe*, VTRA, 1983, 10; *Dicț. scriit. rom.*, III, *368–370*. *A.C.*

NASTA, Nicolae (pseudonim al lui N. C. Anastasiu; 21.I.1919, Videle, j. Teleorman – 4.II.1994, București), poet. După ce a absolvit Liceul „Ion Maiorescu" din Giurgiu și Facultatea de Drept a Universității din București (1946), a funcționat ca magistrat și ca avocat. Debutează cu versuri la revista „Licurici" în 1942, iar editorial în 1943, cu volumul *Gânduri*. Poezii și articole diverse i-au apărut în „Argeș", „România literară", „Luceafărul", „Ramuri", „Steaua", „Teleormanul" ș.a. Versificator pe teme date, **N.** a publicat și poezii mai inspirate, de factură tradiționalistă. Motivul dominant e nostalgia copilăriei și a satului natal, amintirea părinților, îndeosebi a mamei. Compuse în versuri clasice (cele mai multe) sau libere, mai toate sunt rememorări în notă elegiacă: „Unde s-au stins anii copilăriei/ Când printre stânci eram zvăpăiatul izvor?/ Ziua de vară dam roată câmpiei,/ Noaptea dormeam cu caii sub plop fosnitor" (*Popas*) sau tânguiri: „Nu m-așteaptă mama în prag și nicăierea./ În casa amintirii s-a așternut tăcerea./ Ferestrele sunt negre și oarbe și pe-alei/ Nu mai râd crinii în floare și sub streașină tei" (*Ultimul strigăt*). **N.** a scris și piese într-un act, nepublicate.

SCRIERI: *Gânduri*, București, 1943; *Balada lui Gheorghe Doja*, București, 1949; *Balada locomotivei 2211*, București, 1949; *Cântecele patriei*, București, 1957; *Dimineață de vară*, București, 1964; *Amfore*, București, 1970; *Sub cer senin*, București, 1971; *Orologii*, București, 1974; *Printre cântece și flori*, București, 1977.

Repere bibliografice: Cristea, *Teleorman*, *436*; Popa, *Ist. lit.*, I, *940*. *D.Mc.*

NATION ROUMAINE, LA, publicație apărută la Paris de la 1 august 1948 până în 1973, ca buletin de informare al Consiliului partidelor politice românești (Partidul Național Țărănesc, Național Liberal, Social Democrat Independent). Responsabil: C. Arsene. Din februarie-aprilie 1969 jurnalul devine proprietatea Institutului Universitar Român „Carol I". Scris în limba franceză pentru informarea Occidentului asupra situației dramatice a României postbelice, publicația este realizată de Romulus Boilă, cu sprijinul constant al lui Theodor Cazaban, apoi de Constantin Amăriuței. Apariție bilunară inițial, lunară din 1954 până în aprilie 1961, ulterior are o periodicitate neregulată. Editorialul din numărul inaugural, *La Lutte pour la liberté*, nesemnat, solicită solidarizarea lumii libere cu cei care luptă pentru binele României, idee accentuată și de Mihail Fărcășanu în articolul de fond *Continuité et permanence de l'État roumain*. Jurnalul a fost – consideră după o jumătate de secol Theodor Cazaban – „principalul nostru glas într-o lume occidentală precumpănitoare de stânga, foarte puțin interesată de soarta țărilor înrobite de comunism în Est". Sunt publicate numeroase articole de atitudine anticomunistă și antisovietică, informații despre activitatea Comitetului Național Român și despre sesiunile Adunării Națiunilor Captive, comunicate și mesaje ale Casei Regale, știri culturale și date despre Institutul Universitar Român „Carol I", sinteze și eseuri pe teme de istorie și cultură. Numărul 186/1959 consacră aproape întregul spațiu temei *La Culture roumaine dans la communauté européenne*. Principalii colaboratori sunt Theodor Cazaban (care publică cea mai mare parte a articolelor sale fără semnătură), Basil Munteanu (*La Vraie Roumanie. Son quarantième anniversaire, La Vocation européenne et humaniste de la littérature roumaine, La Justice de l'histoire* ș.a.), Grigore Nandriș, Mihail Fărcășanu (*L'Europe et ses complexes*), Constantin Vișoianu (*L'URSS impose le communisme dans un pays sans communistes*), C.V. Bianu (*Pax Sovietica*), George Ciorănescu (*L'Exploitation soviétique des richesses économiques roumaines*), Ion Rațiu (*Le Canal Danube – Mer Noire, un oeuvre d'esclavage et de mort*), D.N. Ciotori (*Incapables de comprendre*), Grigore Filiti, Mihai Cismărescu, Suzanne Labine, Marcel

Fontaine, Eugen Lozovan (*Une Fiction de la linguistique soviétique: la langue moldave*), Sanda Stolojan (*L'Exil... un mot?*) ș.a. Informațiile și comentariile despre situația din țară sunt grupate în rubricile „Nouvelles économiques", „Cronique militaire" și sub genericul *Esclavage et liberté*, în rubricile permanente „Nouvelles brèves de Roumanie", „Notes et commentaires" și „Bulletin de Roumanie". Altă secțiune, „La Vie intellectuelle et artistique", cuprinde știri culturale din țară și din Occident și are în vedere publicațiile scriitorilor români, spectacole teatrale, expoziții, cărți etc., rubrica „Informations", devenită în 1961 „Informations culturelles" (*Balcesco et Anna Pauker, Le Maquis et la littérature officielle. Petru Dumitriu, „Vânătoare de lupi", Cénacles et cercles littéraires, Les Jeunes écrivains, Les Arts plastiques en RPR* ș.a.). În anii '60 în paginile literar-culturale apar sporadic noi rubrici: „Les Consciences enchainées" (din 1964), „Notes de lectures" (1968), semnate C.A. (Constantin Amăriuței), Aurora Cornu, C. Cesianu, Gr. Filiti, și „La Chronique littéraire", susținută de Constantin Amăriuței. Prezența în redacție, din 1959, a lui Constantin Amăriuței a sporit considerabil importanța paginilor consacrate vieții intelectuale și artistice printr-o suită de eseuri, cronici literare, recenzii și note de lectură abordând particularități ale spiritualității românești, curente ale gândirii contemporane, exilul și condiția exilatului, opera unor scriitori din exil (Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Vintilă Horia) și din țară (Marin Sorescu), precum și aspecte ale vieții literare din România comunistă: *L'Homme absurde et l'absurdité des héros, L'Exil et le retour au pays, La Visite des Rhinocéros, Dialogue sur la mort, Rapport sur la littérature, Le Réfugié et l'Occident, Hommage à Brâncuși, La Vraie «révolution copernicienne» de Stéphane Lupasco, Eminescu ou De l'Absolu, De l'Exil politique à l'exil littéraire* (în care se expun considerații asupra romanului modern, asupra *Cavalerului resemnării* de Vintilă Horia în special, a scriitorului din exil în general, *Lucian Blaga en RPR, Bilan et perspectives de la littérature roumaine. Langage poétique et réalisme socialiste, Emil Cioran. La chute dans le temps, Mircea Eliade. Souvenirs, L'Art des surréalistes roumains, La Pensée interdite, Vintilă Horia, „Journal d'un paysan du Danube", Libération de la pensée poétique?* (considerații pe marginea a două dialoguri publicate în „Contemporanul", cu Ștefan Aug. Doinaș și N. Tertulian), *Un Nouveau poète roumain* (despre Marin Sorescu, „ultimul nostru mare poet național"), *La Condition roumaine*. Au colaborat sporadic la pagina literară Virgil Ierunca (*Deux morts, un même exil. Lucian Blaga et Alexandre Busuioceanu, Le Cas Petru Dumitriu. Un dialogue révélateur sans masque et sans rideau de fer*), Theodor Cazaban (*Invitation à l'exil*), Vintilă Horia (*Un Écrivain face à son siècle*), Al. B. Ion (*Notes sur le «Journal philosophique» de Constantin Noica*) ș.a. Numărul 202 / 1960 este consacrat aproape în întregime „cazului" Vintilă Horia, sub titlul generic *Quand „L'Humanité" dirige l'opinion publique en France. Les Goncourt proposent...les communistes disposent* fiind analizate presiunile oficialilor români și ale presei franceze de stânga asupra Academiei Goncourt în scopul retragerii premiului atribuit lui Vintilă Horia pentru romanul *Dumnezeu s-a născut în exil.* *M.P.-C.*

NATURALISM, orientare literară apărută în literatura franceză din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și care a luat amploarea unui curent în ultimele trei decenii ale aceluiași secol. **N.** se constituie și în alte literaturi, productiv fiind la început în cea germană, italiană și spaniolă, mai târziu proliferând în cea americană. Prin unii dintre reprezentanți **n.** se declară a fi realism și, de altfel, cele două denumiri circulă ca sinonime. V. G. Belinski numește realismul rus „școala naturală", vorbind în schimb, impropriu, de „poezia reală". În literatura italiană realismul și **n.** sunt desemnate prin cuvântul verism, iar în cea spaniolă numele comun este costumbrism. În înțeles riguros, **n.** se deosebește de realism prin aceea că, în loc să focalizeze socialul, acordă interes prioritar biologicului, în loc să opereze o selecție edificatoare în real, reținând tipicul, înregistrează existența pasiv, neocolind banalul și incidentalul, acordând preferință singularului, straniului și patologicului. **N.** se manifestă îndeosebi în literatură (proză, teatru), dar se exprimă și în pictură, chiar în muzică. Istoricii literari semnalează aspecte naturaliste la Gustave Flaubert (*Madame Bovary*), cu toate că scriitorul le-a negat existența. O grupare ce susține orientarea în această direcție (fie și evitând, uneori, termenul) întemeiază Edmond și Jules de Goncourt, Émile Zola, Guy de Maupassant, Alphonse Daudet. Ei se întâlneau, împreună cu alții, la o proprietate a lui Zola de la Médan (sat în apropierea Parisului), de unde titlul unei culegeri colective de nuvele, *Les Soirées de Médan*. Principal susținător al curentului, în special prin romanul ciclic *Les Rougon-Macquart*, Zola își asumă și rolul de teoretician în *Le Roman expérimental, Les Romanciers naturalistes, Le Naturalisme au théâtre* (toate publicate în 1880). Marcat, asemenea celorlalți componenți ai cenaclului, de scientismul epocii, de filosofia pozitivistă (Auguste Comte, Herbert Spencer), de estetica lui Hippolyte Taine (construită pe concepția triplei determinări a creației literare: prin rasă, mediu social și moment istoric), de realizările chimiei și ale medicinei, Zola se mărturisește îndatorat mai cu seamă lui Claude Bernard și își propune să aplice integral concluziile cercetărilor acestuia în opera sa literară. Sub numele de romancier, va face operă de medic. Convins că pretutindeni în existență funcționează un strict determinism, Zola găsește că se poate „opera asupra caracterelor, asupra pasiunilor, asupra faptelor umane și sociale" întocmai cum chimistul și fizicianul operează pe corpurile brute și fiziologul pe cele vii. Personajul este „produsul aerului și al solului, ca planta" și de aceea scriitorului nu îi rămâne decât să întreprindă, fără preocupări de artă, de stil, „studiul exact al mediului", stabilind „stările lumii exterioare, care corespund stărilor lăuntrice ale personajelor". Nu e câtuși de puțin necesar ca o istorisire să fie „ciudată", ci, dimpotrivă, „cu cât va fi mai banală, cu atât va deveni mai tipică". Totul în romanul naturalist se rezumă, după Zola, la „a face să se miște personaje reale într-un mediu real". A da cititorului „o fâșie a vieții umane" – acesta e principiul. În concordanță cu el, proza și dramaturgia naturalistă reflectă realul obișnuit, cenușiul cotidian, situații consternante, apariții grotești, anomalii, drame și tragedii inerente vieții de toate zilele. Romane precum *Germinie Lacerteux* de Frații Goncourt, *Thérèse Raquin* de Zola, nuvela

Boule-de-Suif a lui Maupassant conțin biografiile unor femei de rând, personaje din mulțimea așa-numiților de cei doi Goncourt „oameni care nu au istorie". În general, atenția naturaliștilor e reținută de umanitatea anonimă, de straturile sociale de jos, de categoriile defavorizate, de lumea urbană periferică, de „viermii pământului" (minerii), de populația rurală năpăstuită, de dezmoșteniții de orice fel, de la cerșetori la saltimbanci. Literatura naturalistă dezvăluie sărăcia și mizeria abrutizantă, exploatarea bestială, cânoșenia celor ce trăiesc din munca altora. Denunțând inechitatea socială, ei nu o prezintă ca fiind principala cauză a condițiilor infernale de viață pe care le descriu, ci atribuie multe din aceste condiții unor factori de altă natură, biologică și fiziologică, între care, în primul rând, ereditatea; prin aceasta s-ar explica înclinațiile spre perversiuni, spre violență, cruzime, crimă. Concluzia implicită nu poate fi decât inutilitatea acțiunilor de schimbare a societății. Instaurat în literatura franceză, **n.** a avut în romanul și mai ales în teatrul german reprezentanți precum Gustav Freytag, Hermann Sudermann, Gerhart Hauptmann, iar în alte literaturi europene (greu de disociat de realism), a fost ilustrat de Giovanni Verga, Blasco Ibáñez, Enoch Arnold Bennett, Thomas Hardy, August Strindberg, în timp ce în literatura americană pot fi citați Frank Norris, Theodore Dreiser, Upton Sinclair, John Steinbeck, Erskine Caldwell, John Dos Passos, Eugene O'Neill. În proza românească **n.** și-a pus amprenta în unele dintre nuvelele lui B. Delavrancea, cum ar fi *Liniște, Paraziții, Iancu Moroi, Zobie, Milogul,* ca și în scrieri ale lui I.L. Caragiale, și anume în nuvelele *Păcat, În vreme de război, O făclie de Paști* și în drama *Năpasta.* Frecvent în proza de la „Contemporanul" (Sofia Nădejde, C. Mille ș.a.), **n.** poate fi regăsit mai târziu la Liviu Rebreanu, în romanele *Ion, Ciuleandra, Răscoala* și în unele nuvele. De altfel, de **n.** țin proza și teatrul periferiei, aflate în plină expansiune la începutul secolului al XX-lea și în perioada interbelică, prin autori ca V. Demetrius, Al. Cazaban, I.A. Bassarabescu, N. Dunăreanu, Carol Ardeleanu, G.M. Zamfirescu, Ion Călugăru, I. Peltz, Ury Benador.

Repere bibliografice: Émile Zola, *Le Roman expérimental,* Paris, 1890; C. Dobrogeanu-Gherea, *Opere complete,* VII, București, 1980, *162–168;* I. Chilianu [G. Ibrăileanu], *Naturalism și pornografie,* „Școala nouă", 1890, 13–14; Iorga, *Pagini,* II, *42–45;* Pierre Martino, *Le Naturalisme français,* Paris, 1923; Ralea, *Scrieri,* II, *5–17;* G. Călinescu, *Scriitori străini,* București, 1967, *750–753;* Ursula Münchow, *Deutscher Naturalismus,* Berlin, 1968; Ferruccio Ulivi, *La letteratura verista,* Torino, 1972; Crohmălniceanu, *Literatura,* I, *189–199;* H. Zalis, *Sub semnul realului. Eseu despre naturalismul european,* București, 1974; *English Naturalism. The New Twentieth Century Handbook of English Literature,* New York, 1977; H. Zalis, *Estetica imperfecției. Contribuții la istoria naturalismului românesc,* Timișoara, 1979; Yves Chevrel, *Le Naturalisme,* Paris, 1982; H. Zalis, *Naturalismul în literatura română. Contribuții bibliografice,* București, 1983; D. Păcurariu, *Curente literare românești și context european,* București, 1998, *164–200.* *D.Mc.*

NAȚIONALUL, gazetă politică și literară apărută la București, bisăptămânal, între 5 decembrie 1857 și 11 mai 1861. Comparabil ca răspândire cu „Românul", acest periodic de

Anulŭ I. 1857. Nr 1. Joi 5 Decembre.

NAȚIONALULU

JURNALU POLITICU-COMERCIALU.

FOILETONU.

TEATRU ITALIANU

orientare liberală, dar reprezentând liberalismul moderat și critic al lui Vasile Boerescu, militant de la 1848 și ziarist cu vocație, a impus un alt stil jurnalistic și o altă judecată a evenimentelor decât gazeta lui C. A. Rosetti. La **N.** redactori responsabili au fost V. Boerescu (până la 29 mai 1860), I. Bălășescu (până la 17 iulie) și Aristide Pascal (de la 28 iulie 1860). Lipsită de exagerările de ton și de atitudine din alte publicații ale vremii, gazeta încearcă să formeze un public interesat de viața politică și culturală a țării. Ideile de bază ale programului sunt realizarea Unirii Principatelor și instaurarea unui regim democratic, apt să guverneze țara pe calea progresului. În jurul **N.** s-au strâns scriitorii legați printr-o atitudine politică asemănătoare: D. Bolintineanu, Cezar Bolliac, C. D. Aricescu și chiar I. Heliade-Rădulescu dintre pașoptiști, apoi Al. Depărățeanu, G. G. Meitani, Șt. Sihleanu, G. Baronzi, I. C. Fundescu și transilvăneanul At. M. Marienescu. Au mai publicat și francezii Antonin Roques, Ulysse de Marsillac, Ange Pechméja. Un colaborator statornic al gazetei a fost N. Filimon care, debutând aici, și-a publicat în continuare o parte din cronicile sale muzicale și dramatice, însemnări din călătoriile în Italia și Germania, nuvele. *R.Z.*

NAȚIONALUL, cotidian politic și literar apărut la București de la 9 martie 1889 până la 1 decembrie 1896. Ca atâtea alte gazete, **N.** și-a întrerupt deseori apariția pentru perioade mai scurte sau mai lungi. Direcția politică îi aparține lui I. N. Iancovescu. Partea literară a fost redactată de Anton Bacalbașa (până la 8 noiembrie 1889), Bonifaciu Florescu (1889–1890), Al. Vlahuță (prim-redactor în 1891) și Al. Macedonski, prim-redactor puțină vreme în 1892. Printre colaboratori s-au numărat G. Coșbuc, I. N. Roman, Cincinat Pavelescu, Matilda Cugler-Poni, Elena Niculiță-Voronca, A. C. Cuza, Gheorghe din Moldova, Iuliu Cezar Săvescu, Mircea Demetriade, Al. Obedenaru, Radu D. Rosetti, Duiliu Zamfirescu, St. O. Iosif. Se publică, alături de literatură română, traduceri din Goethe, Schiller, Lamartine, Leopardi, E.A. Poe, Heine (în transpunerea lui St.O. Iosif), Andersen, Tolstoi, Balzac, Turgheniev, Korolenko, Garșin, Maupassant, Alphonse Daudet, Anatole France, Mark Twain, Jókai Mór, Henri Murger, Alphonse Allais, Georges Courteline. Cronici literare și dramatice, recenzii și note bibliografice, știri literare completează paginile de literatură. *R.Z.*

Naționalul

Violente greve în America

Grevișții atacă autoritățile. Numeroși răniți

Zece Mai

NAȚIONALUL NOU, cotidian apărut la București între 11 mai 1934 și 13 martie 1938. Până la numărul 43/1934 are titlul „Naționalul", care va fi reluat de la numărul 1104/1938. Directori sunt Vasile Șova, Petre Răzvan (1934), Ion Rotaru (din 1935), I. Bărbulescu (din 1937). Publicație politică, **N. n.** dorește să urmeze „linia" trasată de „Nicolae Iorga, mareșalul Averescu, I. Mihalache, O. Goga, Gh. Tătărescu", cultivând un „naționalism creator" într-un „cadru democratic". „Axa ziarului" o reprezintă „românismul", iar rolul preconizat este „de a constitui o rotiță din întregul angrenaj al mașinăriei sociale și politice", afirmă Șt. Vornicu. Manifestându-se în deceniul de criză a democrației românești, gazeta atrage în paginile sale scriitori cu vederi democratice și își încheie existența odată cu instaurarea dictaturii regale. Pagina literară, intitulată generic „Mișcarea literară, artistică și culturală", este îngrijită de Zaharia Stancu; de la numărul 60/1934 are titlul „«Naționalul nou» literar și artistic". „Cronica literară" este semnată de Vlaicu Bârna, Octav Șuluțiu, N. Albu, „Cronica dramatică" de Șt. Vornicu, „Cronica teatrală" de Mihail Băișoiu, „Cronici ardelene" de Corneliu Albu, „Cronica muzicală" de Marcel Botez. În 1934 rubrica „Romancieri, nuveliști, poeți" e susținută de Zaharia Stancu și cuprinde interviuri cu Anton Holban, Octav Șuluțiu (despre artă ca expresie a realității), George Mihail Zamfirescu (despre viitorul literaturii dramatice românești și soluții pentru regenerarea acesteia). Tot cu G. M. Zamfirescu realizează un interviu Silviu Cernea, „despre cărțile lui Zamfirescu, despre el și despre alții" (1935). Alte rubrici: „Cărți" (semnalări avându-i ca autori pe Septimiu Bucur, Teodor Scarlat, Silviu Cernea), „Recenzii" (Constantin Calotă). Sunt prezenți cu versuri Ion Th. Ilea, Mircea Streinul, Const. Râuleț. Este reprodus un fragment din romanul *Donna Alba* de Gib I. Mihăescu. Mai colaborează Camil Petrescu (*O problemă națională: cartea*), Al. Bilciurescu, Const. Barcaroiu, Antonie Străuț, Constantin Virgil Gheorghiu. *C.A.*

NAȚIUNEA, publicație apărută la București, zilnic, între 10 martie 1922 și 2 aprilie 1923, apoi săptămânal între 8 aprilie și 13 mai 1923. Când iese ca hebdomadar poartă subtitlul „Foaia intelectualității", iar director devine Tudor Arghezi. Având o pronunțată orientare polemică, **N.** își propune „să puncteze stările, să deosebească puterile și să le caracterizeze dintr-o înaltă preocupare morală, reflectând într-însa așteptările și năzuințele națiunii". Rubrici: „Note parlamentare", „Foițe", „Ultimele informațiuni", „Adunările naționale". Gazeta conține publicistică semnată de Tudor Arghezi (*Proprietatea literară, O editură nouă – Cultura Națională* și alte articole în cadrul rubricii „Foițe") și, sporadic, literatură, grupată în pagina intitulată „Literatura și arta plastică". Astfel, sunt publicate scrieri în proză de Cezar Petrescu (*Vera Arcadievna*, fragment din *Scrisorile unui răzeș*), Al. Macedonski (*Pomul Margaritii*), Tudor Arghezi (*Amintirile ierodiaconului Iosif*), Gh. Brăescu și traduceri din poezia lui Charles Baudelaire (*Albatrosul*, în versiunea lui Tudor Arghezi), din scrierile lui Henri Murger și ale lui Gérard de Nerval. **N.** mai cuprinde articole din actualitatea politică, industrială, financiară, știri interne și externe, informații culturale, cronica plastică, mondenă, sportivă și medicală, dialoguri cu oameni politici, anchete, anunțuri, caricaturi, fotografii, reclame. *M.W.*

NAȚIUNEA, cotidian apărut la Cluj între 12 ianuarie 1927 și 31 august 1932 și de la 5 aprilie 1935 la 3 noiembrie 1936. Prim-redactor: Corneliu I. Codarcea. Într-o *Lămurire* din primul număr se arată că jurnalul își propune să realizeze „o întinsă propagandă pentru îndrăgirea cititului". Pe plan politic **N.** reprezintă opiniile Partidului Național Liberal, al cărui șef local era Al. Lapedatu. Sufletul publicației, impunându-se prin autoritate intelectuală, ca și prin activitatea deosebit de laborioasă, este G. Bogdan-Duică, profesor și rector al Universității clujene. El va fi secondat în primul an de trei tineri universitari care își fac ucenicia aici, Nicolae Mărgineanu, George Marica și Liviu Rusu, toți publicând un mare număr de articole. G. Marica va fi analistul politic al gazetei, N. Mărgineanu va da articole pe teme de pedagogie și psihologie, iar Liviu Rusu – articole pe teme literare și note de călătorie. Partea forte o constituie însă politica, domeniu în care se manifestă cu articole Al. Lapedatu, C. Argetoianu, Gh. I. Brătianu, Isaia Tolan, Corneliu I. Codarcea, V. Hanu, Al. Topliceanu, Sever Stoica, Virgil Bărbat, Ion Munteanu, Jean Paleolog, Simion Mândrescu, Valeriu Roman ș.a. Un mare număr de colaboratori scriu pe teme culturale – Petre Locusteanu, Ion

Anul I.-Nr. 1 Lei 2 exemplarul Mercuri, 12 Ianuarie 1927

NAȚIUNEA

REDACȚIA CLUJ, PIAȚA UNIRII Nr. 29. ADMINISTRAȚIA

LĂMURIRE

Ministerul artelor în criză

FUZIUNILE

Gherghel, N. Georgescu-Tistu, Virgil Bogdan, Sextil Pușcariu, Al. Ciura, Victor Papilian, Izabela Sadoveanu, Horia Stancu, C. Argintaru, Coriolan Petranu ș.a. **N.** se face purtătorul de cuvânt al Extensiunii universitare, acțiune lansată de Virgil Bărbat și Florian Ștefănescu-Goangă în vederea ridicării culturale a orașelor transilvănene. În consecință, va publica ample relatări de la conferințele ținute în diferite orașe din Transilvania de G. Bogdan-Duică, Florian Ștefănescu-Goangă, Ion Lupaș, Ștefan Bezdechi, N. Leon, Coriolan Petranu, Liviu Rusu, I. Gherghel, N. Drăganu, D. D. Roșca ș.a. Printre conferențiari se află Liviu Rebreanu, care vorbește despre roman, precum și Mihail Sadoveanu. Pe lângă cronici și prezentări de cărți, sunt găzduite însemnări de călătorie din Italia și Egipt (Coriolan Bărbat), Ungaria (Isaia Tolan, Corneliu I. Codarcea), Polonia (Iustin Ilieșiu), Serbia și Muntenegru (Corneliu I. Codarcea) etc. Despre sărbătorirea lui Octavian Goga la Universitatea din Cluj, despre festivitățile Astrei, ca și despre alte evenimente culturale ziarul scrie pagini însuflețite, după cum de un deseobit interes documentar sunt dările de seamă și cronicile la principalele spectacole ale Teatrului Național și ale Operei clujene. Cele mai multe articole literare îi aparțin însă lui G. Bogdan-Duică, neobosit cititor și comentator de cărți. El scrie dări de seamă despre opera lui Lucian Blaga, Tudor Arghezi, F. Aderca, Igena Floru, Carol Ardeleanu, Emanoil Bucuța, Vasile Savel, Ion Pillat, Teodor Murășanu, N. I. Herescu, George Dumitrescu, Eugeniu Sperantia, G. Talaz, Adrian Maniu, V. Teodoru, dovedind o neașteptată adeziune la literatura modernă, dar cu unele limite în înțelegerea ei. Predomină însă incursiunile în trecut (V. Alecsandri, Al. Depărățeanu, G. Barițiu ș.a.), cele mai multe referindu-se la istoria culturii ardelene. Dezamăgesc paginile consacrate teatrului lui Lucian Blaga, pe care Bogdan-Duică nu îl înțelege, numindu-l „literatură fără rost". *M.Pp.*

NAȚIUNEA, cotidian apărut la București între 21 martie 1946 și 30 septembrie 1949. Director este G. Călinescu. Cu o declarată orientare social-democrată, **N.**, oficios al Partidului Național Popular (din al cărui comitet executiv făcea parte G. Călinescu), formațiune creată din inițiativa Partidului Comunist Român ca paravan pentru desființarea partidelor istorice, își încetează apariția odată cu ieșirea din scenă a acestui partid. **N.**, având subtitlul „Ziar de informație, atitudine și reportaje", conține puțină literatură, fiind în primul rând o publicație de atitudine politică, a cărei direcție o trasează articolele de fond cu caracter politic, economic și social semnate de G. Călinescu.

Natiunea
ZIAR DE INFORMAȚII, ATITUDINE ȘI REPORTAJ
Director: G. CĂLINESCU
ȘCOALA IN DEMOCRAȚIE
TITEL PETRESCU
de G. CĂLINESCU
SOLUȚIILE D-LUI ROMNICEANU

Conținutul ziarului reflectă atitudinea ambiguă a directorului său: dacă în plan ideologic acesta își dă silința să îi convingă pe cei de la putere de loialitatea sa față de marxism-leninism, în plan literar nu se arată dispus să se conformeze întru totul. Alături de tiradele sale procomuniste și prosovietice, uneori atât de tranșante încât par a fi folosite ca armă defensivă, trădând nesiguranța, criticul acceptă autori care se țin departe de politica momentului, precum G. Bacovia, Constant Tonegaru (deși numele său era încă de mai mică rezonanță), ori articole sobre despre Shelley și Poe, despre I. Heliade-Rădulescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Tudor Arghezi, Șerban Cioculescu ș.a. Se încurajează colaborarea unor scriitori ce se manifestă în reviste cu afinități culturale tradițional democratice, ca D. I. Suchianu, Ioana Postelnicu, Al. Piru, Adrian Marino. Gazeta tipărește însă și articole împotriva „ideologiei burgheze retrograde" a junimismului, nu și împotriva poziției estetice a Junimii, poate și pentru a nu încălca principiile criticului și istoricului literar profesionist care este directorul. În același timp cariera didactică a lui Călinescu este compromisă, iar proletcultiștii îl acuză brutal pentru „inconsecvențele" ce țin de formația sa intelectuală, aparținând regimului trecut. În articolul-program *Lupta prin rațiune*, din primul număr, se afirmă necesitatea angajării militante a scriitorilor în „slujba națiunii" și hotărârea de a înlătura forțele retrograde antidemocratice. Democrația era, în formularea de acum a lui Călinescu, „regimul în care supunerea obișnuită la interesele obiective ale colectivității și implicit la judecățile acesteia, ieșite din deliberare, se împacă foarte bine cu individualitatea, fără prezența căreia forțele impulsive ar putea să izbucnească". Critica cea mai vehementă este adresată opoziției și publicațiilor acesteia, îndeosebi Partidului Național Țărănesc și lui Iuliu Maniu, transformat din victimă într-un personaj odios (*Acuzatul Iuliu Maniu*). Bruscă este și trecerea de la „apărarea instituției monarhice", înscrisă în programul partidului care tutela publicația, la condamnarea ei. Chiar desființarea **N.** va fi motivată de director ca o acțiune benevolă, menită să faciliteze unitatea „masei muncitoare". În ciuda acestor dovezi de loialitate, apreciate în presa comunistă, criticul va fi așezat alături de alte personalități culturale marcante – Titu Maiorescu, E. Lovinescu, Lucian Blaga, Ion Barbu, Tudor Arghezi, Mircea Eliade – în cadrul campaniei dirijate împotriva lor în 1947–1948. Mustrările îi sunt adresate lui G. Călinescu de Nicolae Moraru și de Vicu Mîndra, care îl acuză de a fi contribuit la „mărirea confuziei ideologice" a intelectualității române. Încercările de disculpare nu au fost suficiente, efect nul având și declarația lui Călinescu privitoare la faptul că face „critică și literatură în baza ideologiei marxisto-leniniste" (*Spre o critică literară marxist-leninistă*), ca și câteva articole în favoarea rapoartelor lui A. A. Jdanov. **N.** mai conține și impresiile din călătoria pe care G. Călinescu a întreprins-o în Uniunea Sovietică în 1946, împreună cu Cezar Petrescu, George Macovescu, Tudor Teodorescu-Braniște ș.a. În afară de paginile cu problematică social-politică și economică, periodicul are și o pagină literară, care contrastează prin calitatea și sobrietatea unor materiale. Se dau versuri,

proză, cronici literare, dramatice și cinematografice, recenzii și informații din viața culturală. Al. Piru prezintă *Anul literar 1946* și colaborează la rubricile „Cronicile literare", „Cartea românească" și „Recenzii". Adrian Marino este o prezență constantă, susținând „Cronicile literare" și cele „Cronicile artistice", semnalând „Cărți noi", scriind recenzii și alte articole pe teme culturale. „Cronicile dramatice" și cele „cinematografice" sunt redactate de D. I. Suchianu și N. Saftu, iar rubrica „Caleidoscop" este susținută de Dan Petrașincu. În 1946 aici debutează cu versuri Vasile Nicolescu, iar în 1947 Petru Creția, cu articolul *Sensul morții la Poe* . Colaborează cu poeme Petru Vintilă, Mihai Beniuc, Emil Isac, Ion Th. Ilea, Emil Giurgiuca, Dragoș Vicol, Veronica Porumbacu, Al. Raicu. Cu articole pe teme literare și culturale sunt prezenți G. Călinescu (*Al. Manzoni și romanul istoric, Herder și publicul, Exilul lui Eliade, Eminescu și «clasa de mijloc»*), Adrian Marino (*Etica lui Tudor Arghezi, Eroul romantic*), Ioana Postelnicu, Vera Călin (*Shelley*), Mihail I. Dragomirescu, Octav Șuluțiu, Ovidiu Papadima, Geo Șerban, Radu Petrescu, Andrei Oțetea. Isaiia Răcăciuni semnează traduceri din versurile lui Hermann Hesse. *C.A.*

NAȚIUNEA POLITICĂ, ECONOMICĂ, CULTURALĂ, publicație apărută la București, bilunar, din februarie 1934 până în ianuarie 1935. Director este A. C. Cusin. De orientare tradiționalistă, autohtonistă și ortodoxistă, revista se înscrie în curentul literar și artistic gândirist. În articolul-program *Rostul nostru*, A. C. Cusin afirmă adeziunea la doctrina naționalistă, avându-i ca „părinți sufletești" pe N. Iorga și pe A. C. Cuza. Adept al unui autohtonism creator și activ, el își exprimă dorința ca publicația să devină „o nouă tribună de presă, unde atâtea din problemele zilei pe care ziarele le dezbat fugitiv să poată fi în acest loc tratate în mod doctrinar și științific". Cei ce scriu aici „nu sunt adepți ai democrației", ci ai „selecției valorilor". Periodicul are o pagină literară, cu versuri, proză, articole, recenzii, cronici, semnalări de cărți și reviste. Este publicat și un interviu cu Nichifor Crainic despre regimul carceral de la Jilava, unde gazetarul fusese închis împreună cu alți oameni de cultură, precum Dragoș Protopopescu, sub acuzația de a fi desfășurat activități legionare. În alt număr se dedică două pagini omagierii lui Nichifor Crainic și a lui Dragoș Protopopescu ca victime în numele cauzei naționale și este reprodus discursul ținut de Octavian Goga cu acest prilej. Colaborează scriitori din gruparea revistei „Gândirea" sau simpatizanți ai acesteia și alți autori cu orientare tradiționalistă. Semnează proză Gib I. Mihăescu, Dragoș Protopopescu, versuri – Nichifor Crainic (*Rugă de toamnă*), Ion Sân-Giorgiu, I. U. Soricu, Radu Gyr (*Temniță cu doină*), Ana Niculescu-Codreanu, iar articole – Toma Vlădescu (*Poezia lui Nichifor Crainic*), N. Crevedia, Alex. Topliceanu, A. C. Cuza, Mihail Polihroniade (*Omagiu lui Nichifor Crainic*), E. C. Decusară, Dan Botta. *C.A.*

NAȚIUNEA ROMÂNĂ, gazetă politică și literară apărută la București, de trei și de patru ori pe săptămână, între 10 mai 1867 și 24 februarie 1868. Și-a suspendat apariția pentru că

Națiunea Română

ZIAR COTIDIAN

directorul și fondatorul publicației, Teodor Pascal, nu mai putea face față cheltuielilor pe care le pretindea redactarea și imprimarea. **N. r.** a pus în discuție ideea organizării scriitorilor într-o societate intitulată Adunarea Generală a Autorilor Români, care ar fi trebuit să îi sprijine profesional și material. Aici și-a publicat Dimitrie Bolintineanu o parte din articolele politice (*Principii din 1789, Liberalismul, Școalele primare rurale* ș.a.), precum și poezii. Versuri dau V. Alecsandri, Zaharia Antinescu, I. Savin. O comedie de Eugène Scribe traduce, sub titlul *Independinții*, Iacov G. Manu, iar I. Răducănescu transpune sub titlul *Șarlota Corday* un fragment din studiul *Femeile și revoluțiunea* de Jules Michelet. În 1867, la rubrica „Încercări de poezie", e inserat un *Imn cântat de elevii bursieri din Liceul Sf. Sava* de Gr. G. Tocilescu, pe atunci elev în clasa a cincea de liceu, iar după câteva luni, la 4 octombrie 1867, **N. r.** tipărea mai multe poezii ale elevului V. Conta din Iași (*Căderea Istanbulului sau Viziunea unui bun otoman, Viața, Timpul*). *R.Z.*

NAȚIUNEA ROMÂNĂ, cotidian apărut la București la sfârșitul lui august și începutul lui septembrie 1877. S-a păstrat doar numărul 7 din 1 septembrie al acestui periodic redactat de Frédéric Damé, cu concursul lui I. L. Caragiale. Ziarul, după cum își va aminti mai târziu Caragiale, este scos din inițiativa lui Damé, gazetar întreprinzător, ca să cultive „entuziasmul popular pe chestiunea independenței". Câteva articole „de entuziasm" și multe știri de pe câmpul de luptă, transcrise cele mai multe din gazetele vieneze, alcătuiesc un material publicistic de succes, datorită căruia în scurt timp gazeta ar fi ajuns la tirajul, imens pentru vremea aceea, de 1800 de exemplare. Dar o știre eronată, prin care se anunță prematur căderea Plevnei, pune capăt întreprinderii, primejduind totodată și pe redactori, atacați de „publicul" indignat. În numărul păstrat, Caragiale publică articolul *O măsură urgentă*, în care cere trimiterea pe front a medicilor Gărzii Naționale, și o compilație, după surse franceze, despre omul politic L.-A. Thiers. „Ecourile de ieri și astăzi", cu știri din război, sunt, după propria mărturisire a scriitorului, tot ale lui. Damé colaborează cu articolul „de entuziasm", cu o traducere din franceză dată în foileton, *Domnul de Camors* de Octave Feuillet, și cu o nuvelă. Ziarul inserează, de asemenea, știri interne,

fapte diverse, noutăți economice, acte oficiale, informații de stare civilă, notițe bibliografice. Se publică și un calendar, buletinul meteorologic, lista călătorilor sosiți în București, reclame la cărți, bunăoară la varianta în limba franceză a alegoriei *Visul Dochiei* de Frédéric Damé și la *Les Roumains du Sud*, lucrare scrisă tot de el împreună cu Nicolae Densușianu, reclame comerciale ș.a. *R.Z.*

NAȚIUNEA ROMÂNĂ, cotidian economic, politic și social apărut la Cluj între 5 aprilie 1935 și 3 aprilie 1938, sub redacția lui Ioan Petruca. În articolul-program, semnat de Gheorghe Stoica, se afirmă că ziarul urmărește „nivelarea asperităților unor vremuri turburate de curente periculoase vieții noastre de stat, încurajarea elementelor valoroase, care se disting prin opere pozitive", precum și promovarea politicii Partidului Național Liberal, lupta împotriva ideilor iredentiste. În numărul inaugural se publică și scrisoarea trimisă de C.I.C. Brătianu, care evidențiază: „Ziarul «Națiunea română» are menirea să lumineze opinia publică din Ardeal cu privire la opera din trecut a partidului, chestiunile la ordinea zilei discutate în mod obiectiv și în cadrul programului nostru". În condiții politice instabile, pe fondul ascensiunii puterii Germaniei hitleriste, ziarul sprijină acțiunile de solidaritate cu țările învecinate, Polonia și Cehoslovacia, discută despre problemele satului, despre constituirea unei clase mijlocii românești, afirmă latinitatea poporului român prin articole istorice, în timp ce articolele de morală și etică socială încearcă să mobilizeze conștiința apartenenței individului la societate. Deși organ al Partidului Național Liberal, **N.r.** impune și o politică temeinic elaborată în domeniul culturii. Colectivul redacției culturale strânge tineri care își fac ucenicia aici, înainte de a se grupa în jurul revistei culturale „Symposion" în toamna anului 1938: C.S. Anderco, Radu Stanca, Horia Stanca și Ion Moldoveanu. Deși pagina „Picături de cerneală", apărută săptămânal, susține direcția propriu-zis literară, publicația se evidențiază prin includerea în programul ei a tuturor domeniilor vieții culturale ale momentului. Din **N.r.** transpare viața culturală intensă a provinciei, iar cronica muzicală, cronica teatrală sau plastică au în vedere concomitent și educarea publicului. Se promovează deschiderea spre spații cu mentalități diferite, articolele de știință având rolul de a combate superstițiile, problemele femeii sunt tratate în numeroase articole, sunt discutate amplu chestiuni de antropologie. Pagina literară apare de la numărul 19/1936 și conține mai multe rubrici: „Încrestări", „Scurte note" (despre reviste nou-apărute, apariții editoriale), „Comemorări", „Poeme", „Siluete artistice", „Reviste". Poezia este cel mai bine reprezentată: Ion Moldoveanu, promovat ulterior la „Symposion", trimite în 1937 numeroase versuri, Gabriel Țepelea colaborează cu epigrame ce vor fi incluse în volumul *Instantanee* (1937), Ion Negoițescu debutează aici cu poezia *Indiană* (65/1937). Numeroase poeme publică Radu Stanca între anii 1935 și 1937, mai sunt găzduite versuri de Iustin Ilieșiu, Emil Isac, C.S. Anderco, Florin Varduca, I. Copilu-Cheatră. Eseurile, variate ca tematică, au în atenție studiul de mentalități și educarea publicului (Horia Stanca, *Practica snobismului*, *Week-end-ul estival*), conturarea unor opțiuni culturale (Ion Minulescu, *Specific românesc*, Horia Stanca, *Întoarcerea spre cultură*), peripluri filosofice (D.D. Roșca, *Existența tragică*, Ion Petrovici, *Schopenhauer*) sau poetice (Ion Moldoveanu, *Preludii la o moarte albă*). Cronica literară nu este prezentă regulat, semnatarii obișnuiți fiind Horia Stanca (se oprește la volume de I.Al. Brătescu-Voinești, Sera Furpa, Ioan Georgescu, E. Lovinescu, G. Călinescu ș.a.), V. Copilu-Cheatră (scrie despre cărți de N.M. Condiescu, Ion Minulescu, Vlaicu Bârna ș.a.). Mai semnează recenzii Radu Stanca. Sunt abordate și probleme teoretice ale literaturii interbelice: Horia Stanca, *Întoarcearea la nuvelă*, Leonard Divarius, *Romanul românesc* ș.a., care nu sunt analize critice propriu-zise, ci simple treceri în revistă. Transpar în paginile **N.r.** și câteva dintre polemicile epocii: *Cearta în literatură (Iorga vs. Arghezi)* de H. Stanca, *Împotriva literaturii imorale*, text care face trimitere la *Poema invectivă* a lui Geo Bogza și la *Bagaj* de H. Bonciu. Se publică interviuri cu Emil Isac și Ion Agârbiceanu, K. Čapek, Sabin Drăgoi. Utilă este considerată și includerea în paginile ziarului a unor secvențe din *Moralitatea în artă*, conferință susținută de Ion Agârbiceanu în cadrul întrunirilor Astrei. „Cronica muzicală", asigurată de Lucian Voiculescu, prezintă repertoriul Operei din Cluj, unde se pun în scenă opere de Richard Wagner, Giuseppe Verdi, Bedrich Smetana ș.a., dar și opere românești – *Oedip* de George Enescu, *Năpasta* de Sabin Drăgoi sau *Făclia de Paști* de Al. Zirra. În „Săptămâna muzicală", rubrică ținută tot de Lucian Voiculescu, sunt comentate concertele lui George Enescu la Cluj în 1936 și în 1937. Sunt analizate câteva monografii elaborate de autori români (Emil Ciomac, *Poeții armoniei*, Jean Bobescu, *Portrete muzicale și artistice*), se prezintă festivaluri internaționale de muzică (Salzburg și Bayreuth), ducându-se astfel o binevenită activitate de popularizare a domeniului. Teatrul este o altă direcție privilegiată, frecvente fiind comentariile și cronicile cu privire la spectacolele Teatrului de Vest: Horia Stanca consemnează premiera piesei *Suflete tari* de Camil Petrescu, *Salomeea* de Oscar Wilde ș.a. Având în vedere istoricul preocupărilor legate de teatru, Ion Breazu publică studiul *Începuturile teatrului românesc în Ardeal*. Numeroase sunt și cronicile plastice, în care Horia Stanca prezintă expozițiile N. Brana și Cornel Codreanu, apar și studii precum cel aparținând lui C.S. Anderco, *Arta plastică și viața sufletească*, sunt marcate momentele aniversare sau comemorative, bunăoară articolul lui George Sbârcea *30 de ani de la moartea lui Paul Cézanne*. Evocarea unor personalități culturale reprezintă o constantă a **N.r.**, în sumar intrând articole de Vasile Netea (*Ion Pop-Reteganul*), At. Motogna și Horia Stanca (*In memoriam. Vasile Pârvan*). Deși este un cotidian, acordând atenție în primul rând contextului politic al momentului, prin conținutul și orientarea variată a procupărilor și prin colaboratorii săi **N.r.** contribuie la educarea în spiritul sentimentului național și al deschiderii prin cultură. *M.Dr.*

NAUM, Alexandru A. (27.VIII.1884, Iași – ?), poet, estetician și traducător. Este fiul cel mai mare al Ecaterinei (n. Pandeli) și al lui Anton Naum, poet junimist, profesor universitar și academician. Părea la început sortit să-și egaleze părintele, dacă nu chiar să îl întreacă. Înclinația spre poezie, dragostea pentru frumosul clasic și voința de a-și însuși o cultură temeinică se manifestă lămurit către sfârșitul cursului secundar, urmat la Liceul Național din orașul natal. Tânărul semnează în 1903 traduceri în ziarul ieșean „Tribuna conservatoare", apoi, adăugându-le și versuri originale, în „Foaia familiei", „Convorbiri literare", „Luceafărul", „Literatură și artă română", „Sămănătorul", „Făt-Frumos", „Epoca". Transpunerile în românește sunt strânse repede în placheta *Traduceri* (1904). Serios este **N.** și în studiile sale. După ce în 1906 obține licența în drept, o ia și pe cea în litere și filosofie în 1909, ambele la Universitatea din Iași. Anul următor frecventează cursul de istoria artelor la Sorbona, iar în 1912 își susține examenul de doctorat la Iași, cu teza, tipărită în acest scop, *Idealismul și realismul în artele plastice*. La concursul pentru postul de conferențiar de estetică la Universitatea ieșeană, susținut în 1913, mai prezenta lucrările *Phidias și Parthenonul* (1911) și *Impresionismul și neoimpresionismul* (1912), precum și colecția revistei „Sânzeana", scoasă tot atunci și scrisă în mare parte împreună cu fratele său, Teodor Naum. După obținerea postului, marcată prin tipărirea cursului introductiv (*Însemnătatea culturii artistice*, 1912), își continuă colaborarea, cu versuri, dar și cu note, comentarii ori studii estetice, la „Convorbiri critice", „Floarea darurilor", „Neamul românesc literar", „Drum drept", „Arhiva", „Solia" ș.a. Izbucnirea războiului pare să îl determine a încredința tiparului, în 1915, trei volumașe deodată: *Poezii*, *Ritmuri și rime* și *Rugăciune în codru*. Nu a putut să le adauge un al patrulea, conținând traducerea comediei în versuri *Cucuta* de Émile Augier, apărută prea târziu, în 1916, în revista „Drum drept". În 1920 părăsește catedra universitară pentru a deveni inspector general al muzeelor, dar revine în învățământ în 1926, ca profesor la Școala de Belle Arte din Iași, de unde se transferă în 1940 la Academia de Arte Frumoase din București. Absorbit de activitatea didactică, în cele două decenii interbelice se manifestă publicistic intermitent, de preferință în „Convorbiri literare", cu note și studii, rareori cu poezii proprii și cu traducerea completă a poemului *Mirèio* al lui Frédéric Mistral, din care tatăl său transpusese doar *Cântul IV*. Mai tipărea primele două volume din lucrarea *Istoria artei de la începutul creștinismului până în secolul al XIX-lea* (1925–1937), reeditate în 1940, când se anunțau și următoarele cinci, dar care nu au mai apărut. În stadiu de proiect au mai rămas un volum de versuri – *Poezii nouă* – și cele ce ar fi cuprins tălmăcirile piesei lui Augier și a poemului lui Mistral.

Înregimentat mișcării sămănătoriste și apreciat de N. Iorga, **N.** este, în fond, un emul întârziat al tânărului V. Alecsandri. Dragostea pentru meleagurile natale (zugrăvite în ciclul *Moldova*), nostalgia după gloria lor de altădată – „Când Moldova era-n floare" –, evocată într-un alt ciclu, intitulat *Din cronici*, într-un *Imn lui Ștefan cel Mare și Sfânt* ori în „tabloul" *Alecsandri în lunca din Mircești*, ca și melancolia sufletului însingurat, plăcerile molcome, cu un ușor iz amărui, ale vieții în natură, sub rotirea anotimpurilor (*Impresii* și *Vedenii*), ori erotica, mai mult ca minus-experiență, ca respingere a formei sale „degradate", ce ar fi specifică vremii moderne, sunt, ca și la autorul *Mărgăritărelelor*, sincere, dar simplitatea mijloacelor de exprimare nu mai are minima cauțiune a „naivității" vîrstei literare. Incapabil să-și lărgească partitura, **N.** va căuta să aducă unele modulații noi, utilizând, cu rezultate mediocre, sonetul sau oda alcaică ori împrumutând din inspirația altor maeștri (Carducci, Mistral). Recursul la metrul antic este, în schimb, întrucâtva mai fericit în poemul *Rugăciunea în codru*, solemnitatea lui sugerând mai bine cutremurarea în fața iminentului ceas de cumpănă al istoriei, care va fi, pentru neamul românesc, războiul mondial. Versiunile din volumul *Traduceri* (Victor Hugo, André Chénier, Alfred de Vigny, Leconte de Lisle, J.-M. de Heredia, Teocrit) sunt deocamdată exerciții de școlar silitor, însă mai târziu experiența își spune cuvântul, încât tălmăcirea integrală a epopeii provensale a lui Mistral este meritorie.

SCRIERI: *Phidias și Parthenonul*, Iași, 1911; *Idealismul și realismul în artele plastice*, Iași, 1912; *Impresionismul și neoimpresionismul*, Iași, 1912; *Însemnătatea culturii artistice*, Iași, 1912; *Poezii*, Iași, 1915; *Ritmuri și rime*, Iași, 1915; *Rugăciune în codru*, București, 1915; *Schiță despre pictura istorică militară*, Iași, 1916; *Istoria artei de la începutul creștinismului până în secolul al XIX-lea*, I-II, Iași, 1925–1937; ed. îngr. Rodica Pandele, pref. Ruxandra Demetrescu, București, 2000. **Traduceri:** [Victor Hugo, André Chénier, Alfred de Vigny, Leconte de Lisle, J.-M. de Heredia, Teocrit], în *Traduceri*, Iași, 1904.

Repere bibliografice: Gr. V. Prut [Gh. Vasiliu], *Recensiune*, „Tribuna conservatoare", 1904, 37; Ion Nistor, *„Poezii"*, *„Ritmuri și rime"*, AAR, partea administrativă, 1915–1916, *324–326*; N. Iorga, *Poesiile d-lui Al. Naum*, „Drum drept", 1916, 5; Predescu, *Enciclopedia*, *586*; Mănucă, *Scriit. jun.*, *93–116*; *Scrisoare de la Direcția Județeană Iași a Arhivelor Naționale. 2003*, ADLTR, A-185. *V.D.*

NAUM, Andrei (18.VIII. 1875, București – 18.VIII.1917, Mărășești), poet și traducător. Probabil că s-a născut pe meleaguri prahovene, căci absolvea, în 1893, Liceul „Sf. Petru și Pavel" din Ploiești. După efectuarea serviciului militar, a urmat o școală de ofițeri și a devenit sublocotenent, dar nu a fost ofițer activ decât un an, preferând să lucreze ca funcționar în Ministerul de Interne. Se înscrisese și la Facultatea de Drept, pe care însă nu a terminat-o. Înrolat voluntar în 1915, avansat căpitan, este rănit de două ori în toamna anului 1916, însă revine pe front, unde cade eroic în bătălia de la Mărășești chiar în ziua în care împlinea patruzeci și doi de ani. Înainte de a-și lua bacalaureatul, **N.** debutează cu versuri în ziarul „Independentul" din Ploiești. Colaborează cu poezii originale și traduceri, precum și cu „nuvelete" (ale căror titluri – *Nebun din dragoste* ori *Dragoste nenorocită* – revelează tematica și modelele) la „Revista contimporană", „Lumea ilustrată" (semnând uneori Andrei de la Zagovia ori Andrei de sub salcâmi), la „Literatură și artă română", „Noua revistă română", „Curierul literar", „Generația nouă", „Făt-Frumos",

„Conservatorul", „Viața literară" ș.a. Deși în 1894 anunța un volum căruia zece ani mai târziu îi da și titlul (*Destăinuiri*), mai mult delăsător decât neîncrezător în sine, poetul și-a amânat mereu debutul editorial. Câțiva prieteni devotați i-au strâns o parte din stihuri în 1921 în placheta *Poezii postume*, retipărită cu adăugiri și cu o prefață semnată de Ion Petrovici în 1944. Poetul Gellu Naum este fiul lui.

De extracție rurală, **N.** caută mai întâi, ca mulți contemporani ai săi, modele în lirica lui G. Coșbuc și a lui Al. Vlahuță, pentru a se sustrage eminescianismului, vizibil încă în poeme ca *Scrisori*, *Praf și vreme*, *Ruină*, *Vin-cu mine*. Tablouri de natură senină ori agitată (*Spre Vârful cu Dor*, *Pe Marea Neagră*, *Amiază de vară*), scene de șăgălnicie juvenilă (*Stăpâni*, *Prin livadă*, *Dor*, *La coasă-n zori*) ori desfășurări epice în cadru rustic (*Drică*, *Muan*) lasă loc uneori accentelor de amărăciune și revoltă în fața nedreptății sociale (*La prașilă*, *Pomenire*). Pretutindeni apare în cele din urmă schelăria greoaie a unei cugetări ce glosează pe tema divinității, a idealului, a sensului vieții etc. Pătrunderea nu îi lipsește lui **N.** și nici cultura, destul de bogată, încât atunci când își strunește pornirile retorice și când izbutește o focalizare a gândului (ca în *Stânca*, *Pârâul*, *Marea*, *Lebăda*, *Bărăganul*) îl anticipează pe Panait Cerna. Dintre tălmăciri, reușite sunt cele, destul de numeroase, din Lenau, îndeosebi ciclul *Cântec de pădure*, de nefericitul poet german apropiindu-l o afinitate profundă.

SCRIERI: *Poezii postume*, București, 1921; *Poezii*, pref. Ion Petrovici, București, 1944.

Repere bibliografice: Ion Petrovici, *Andrei Naum*, „România", 1917, 214; Barbu Lăzăreanu, *Andrei Naum*, „Scena", 1918, 95; Davidescu, *Aspecte*, *185–187*; Ion Petrovici, *Figuri dispărute*, București, 1937, *69–81*; Ion F. Buricescu, *Pe margini de prăpastie*, București, [1939], *143–144*; Predescu, *Encicl.*, *586*; Streinu, *Pagini*, V, *13–15*; Perpessicius, *Opere*, XI, *47–48*; Nicolae Tăutu, *Poetul Andrei Naum*, GL, 1967, 33; Gala Galaction, *Jurnal*, II, București, 1977, *18*; Florin Mugur, *Cei de sub marele flutur*, FLC, 1983, 48; Paul-Remus Ghircoiaș, *Poeți și compozitori în uniformă: Andrei Naum (1875–1917)*, „Răsunetul", 1992, 544. *V.D.*

NAUM, Anton (17. I. 1829, Iași – 27. VIII. 1917, Iași), poet și traducător. Comerciant mărunt, apoi arendaș, tatăl lui **N.**, Theodor Naum, căsătorit cu Zamfira (n. Nactu), se stabilise în Iași venind din Macedonia. După absolvirea Academiei Mihăilene din Iași, fiul urmează la Paris, începând din 1858, Facultatea de Litere și Collège de France. Întors în țară în 1865, este numit profesor la câteva licee ieșene. Abia în 1879 i se oferă un post stabil de profesor la Școala Militară din Iași, iar din 1894 la Școala Normală Superioară de pe lângă Universitatea ieșeană. Între 1892 și 1895 l-a suplinit pe Șt. G. Vârgolici la Catedra de istoria literaturilor moderne (neolatine) de la Facultatea de Litere din Iași. Titularizat în 1897, avea să predea până în 1907. „Pudicul Naum", cum i se spunea, a devenit membru al Junimii în 1872, colaborând numai la „Convorbiri literare", unde a și debutat în același an, cu traduceri. În 1887 e ales membru corespondent, iar în 1893 devine membru titular al Academiei Române. Discursul său de recepție, despre poezia română (1894), aduce, între altele, un reproș Academiei de a nu-l fi cooptat în rândurile academicienilor, la timpul potrivit, pe Mihai Eminescu. A fost înmormântat în cimitirul satului Cândești, din județul Neamț. Poetul Alexandru A. Naum este fiul său, iar filologul Teodor A. Naum i-a fost frate.

Lirica lui **N.**, mai ales cea cuprinsă în volumele *Aegri somnia* (1876) și *Versuri* (1890), este o continuare a poeziei meditative a lui Mumuleanu, Al. Beldiman și V. Pogor. Motivele principale sunt „credința" și „îndoiala", „divinitatea" și „știința". Credința reprezintă pentru el un sprijin moral cu atât mai puternic, cu cât, în înțelesul pe care i l-a dat, religia nu are aproape nimic din spiritualizarea romantică, ci este mai degrabă rodul unui creștinism primitiv și teluric. Temperament pașnic, **N.** e impresionat de spectacolul violenței, de unde și imaginea, frecventă în versurile sale, a lui Cain și Abel. Un refugiu totdeauna fortifiant găsește în natură, înțeleasă ca manifestare a divinității, în momentele ei de liniște maiestuoasă, cu note bucolice accentuate. Având ca model opera lui Goethe *Reinecke Fuchs* și scrierea populară franceză *Le Roman de Renard*, compune poemul *Povestea vulpei* (1903). Satira sa are asemănări numeroase și cu *Istoria ieroglifică* a lui Dimitrie Cantemir. Într-o manieră comică, adesea de parodie, poetul imaginează o dispută dusă în parlamentul animalelor pe marginea nedreptăților săvârșite de Vulpe în timpul cât fusese prim-ministru, acuzatorul fiind Lupul, dușman și adversar politic. Dar cele cincisprezece cânturi se desfășoară greoi, împiedicate atât de lungimi de prisos, cât și de dificultatea cu care e mânuită ironia. Aluziile la evenimentele politice din timpul lungii guvernări liberale dintre 1876 și 1888 sunt mult prea străvezii, iar atitudinea autorului alunecă adesea spre sarcasm și pamflet. O foarte rodnică activitate a desfășurat **N.** în calitate de traducător din literatura franceză. Este cel dintâi care tălmăcește integral în românește *Arta poetică* a lui Boileau, oprindu-și apoi îndelung atenția asupra autorului său preferat – André Chénier. A mai tradus din Teocrit, La Fontaine, Lamartine, Alfred de Musset, Victor Hugo, Théophile Gautier, Jean Reboul, Adolphe Belot, François Ponsard. Pentru transpunerea în românește a *Cântului IV* din poemul *Mirèio* al lui Frédéric Mistral a fost premiat în 1882, la Jocurile Florale de la Forcalquier, de mișcarea literară provensală.

SCRIERI: *Aegri somnia*, Iași, 1876; *Versuri*, Iași, 1890; *Povestea vulpei*, București, 1903. **Traduceri:** La Fontaine, *Filemon și Baucis*, Iași, 1874; Boileau, *Arta poetică*, Iași, 1875; [André Chénier, La Fontaine, Lamartine, Alfred de Musset, Victor Hugo, Théophile Gautier], în *Traduceri*, Iași, 1875; [André Chénier, La Fontaine, Lamartine, Alfred de Musset, Victor Hugo, Jean Reboul, Théophile Gautier, Boileau, Frédéric Mistral, François Ponsard], în *Traduceri*, Iași, 1890.

Repere bibliografice: Iorga, *Pagini*, II, *56*, *258–276*; Gr. G. Tocilescu, *„Versuri", „Traduceri"*, AAR, partea administrativă, t. XIII, 1890–1891; Negruzzi, *Junimea*, *174*, *181*, *205–208*; Nicolae Petrașcu, *Figuri literare contimpurane*, București, 1893, *117–132*; Maiorescu, *Critice*, III, *283–296*; Victor Morariu, *„Povestea vulpei" de Anton Naum și „Reinecke Fuchs" de Goethe*, București, 1932; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *371–372*, *Ist. lit.* (1982), *427–428*; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.*, *196–197*; Rodica Florea,

Poeți convorbiriști în perioada 1867–1895, SIL, *179–181*; Mănucă, *Scriit. jun., 93–116*; *Ist. lit.*, III, *35–37*; *Dicț. lit. 1900, 602–603*; Rusu, *Membrii Academiei, 362*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *370–372*. *D.M.*

NAUM, Gellu (1.VIII.1915, București – 29.IX.2001, Comana, j. Ilfov), poet, prozator, dramaturg și traducător. Este fiul Mariei (n. Ghica) și al poetului Andrei Naum. Urmează la București cursurile Liceului „Dimitrie Cantemir" (1926–1933) și ale Facultății de Litere și Filosofie (1933–1937), după care pleacă la Paris, unde face studii postuniversitare de filosofie la Sorbona (1938–1939), frecventând, în aceeași vreme, cercurile suprarealiștilor francezi. Mobilizat, a participat la cea de-a doua conflagrație mondială ca ofițer pe frontul de Est. În 1941 a participat la constituirea Grupului suprarealist din România, a cărui activitate s-a încheiat în 1947, în urma presiunilor ideologice ale autorităților comuniste. Împreună cu Virgil Teodorescu a editat în 1935 revista „Tânăra generație". După 1950 a desfășurat o intensă activitate de traducător. Dintre numeroasele premii literare care i s-au decernat, trebuie amintite cele ale Uniunii Scriitorilor pentru poezie (1964, 1969, 1980) și pentru întreaga activitate literară (1986), precum și Premiul Academiei Române pentru poezie (1975).

Reprezentant de marcă al suprarealismului românesc, alături de Virgil Teodorescu, Gherasim Luca, Sașa Pană, Ștefan Roll, Paul Păun și Geo Bogza, **N.** este autorul unei opere de o remarcabilă bogăție și consecvență stilistică, în care procedeele retorice, viziunea lirică și chiar ideologia literară a poemelor de debut se regăsesc, cu variații minimale, în scrierile de maturitate și senectute, fără a da însă impresia de oboseală sau monotonie, ceea ce e semn al unei inepuizabile efervescențe creatoare. De altfel, poetul însuși a dorit să marcheze această continuitate prin situarea în ordine cronologică inversă, în antologii, a volumelor publicate de-a lungul vremii, invitând la o lectură „întoarsă", prin care versurile de început își întregesc și amplifică semnificațiile în lumina revelatoare a producțiilor literare de mai târziu. *Drumețul incendiar* (1936), placheta de debut, se situează sub semnul nonconformismului și revoltei, calități care, alături de asocierile verbale șocante și violențele de limbaj, dau măsura – sau, mai degrabă, lipsa de măsură, excesul și originalitatea cultivate cu orice preț – proprie suprarealismului ca școală literară. Încrâncenat și imun la orice idealism, poetul „pipăie chiloții străvezii ai istoriei", denunțând lipsa de substanță a gloriei și promițându-și ca, ajuns pe culmile celebrității, să-și păstreze întreg spiritul nihilist, fluturându-și „ciorapii împuțiți lângă porțile Academiei Române". Poezia însăși devine obiect al revoltei, actul creator fiind comparat cu operația imundă a scobitului în nas: „să-ți scobești creierul ca pe un nas/ și din adâncuri să scoți mucii triști ai poemului". „Drumețul incendiar" este o proiecție a autorului însuși, piromanul care lasă în urma sa ruinele fumegânde ale artei convenționale, hrănită din procedee retorice ieftine și din stereotipii. Îndemnând „camarazi poeți, ajunge/ [...] destul am mirosit pudic rozele/ purtând ghetele cu ștofă ale poeziei clasice", poetul revoltat întrezărește în cenușa vechii literaturi, „pasărea măiastră a cântecului nou". În cheie suprarealistă, noua estetică este pusă sub semnul „eliberării", a desființării constrângerilor de orice fel, iar manifestul *Critica mizeriei* (1945) pledează pentru „PERMANENTUL EFORT PENTRU ELIBERAREA EXPRESIEI UMANE SUB TOATE FORMELE EI, eliberare care nu poate fi concepută în afara eliberării totale a omului". Această libertate înseamnă, nu în ultimul rând, libertatea de a vorbi și scrie despre sex. Este un loc comun observația influenței decisive pe care opera lui Freud a exercitat-o asupra tuturor suprarealiștilor, de la Paul Eluard și Jean Cocteau la Salvador Dalí. Dorința de a provoca și șoca cititorul – considerat, cu maliție, întotdeauna „burghez" – își găsește în insistența asupra unui subiect apreciat până nu demult ca fiind tabu una dintre armele cele mai redutabile. **N.** asociază, în spirit nihilist, sexul și religia în orgii verbale blasfematorii: „fiecare mătanie e o crispare sexuală/ [...] fiecare clopot e o invitare la obscen/ acum fiecare călugăriță iubește falusul singurătății". Poeme cu conotații violent erotice se regăsesc și în următoarele două cărți, *Libertatea de a dormi pe o frunte* (1937) și *Vasco da Gama* (1940), unde „Vasco da Gama adulmecă pulpele/ pulpele femeilor cu jartiere", pentru a ajunge la o viziune halucinantă, în care

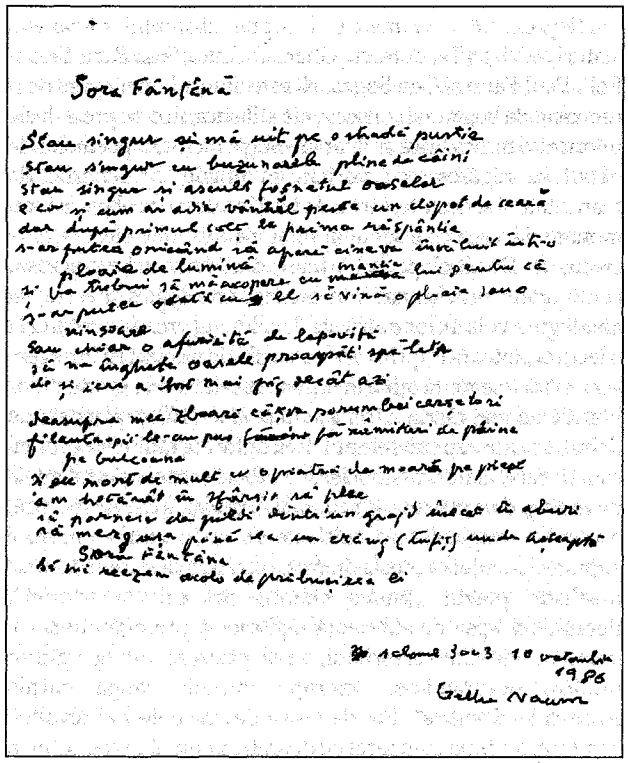
Sora Fântână

Stau singur și mă uit pe o stradă pustie
Stau singur cu buzunarele pline de câini
Stau singur și aștept foșnetul oaselor
E cer și eu ani de viață pentru un clopot de ceară
Dar după primul cocoș la pacea răspândită
S-ar putea oricând să apară aievea îmbrăcată într-o
ploaie de lumină mantia
Și să fiu în stare să mă acoper cu mantia lui pentru că
S-ar putea oricând ca el să devină o ploaie sau o
ninsoare
Sau chiar o aburire de lapoviță
Și nu înțeleg oasele prea aspre spre talia
De și cer a fost mai grăi decât azi
Deasupra mea zboară cârduri porumbei cărăbani
Fulgerătorii le-au pus fâșioare fără mărginire de pâine
pe culcușuri
Și am mort de mult în oprirea de moarte pe pârtie
Am bocănit în zăpezi ani plăci
Și pornirea de pulbere dinte un grup încet de abuzuri
Nă merg mai pieziș de un crâng (lupii unde așteaptă
Sora Fântână
Să mi rezerve acolo de prăbușirea ei

1 ianuarie 1983 10 ianuarie 1985

Gellu Naum

întreaga lume este percepută prin prisma senzualității și a dorinței nestăvilite de împerechere: „Calul erotic se plimbă pe case/ calul erotic care miroase femeile/ calul erotic care are sandalele aspirante/ calul erotic din care curg evantaie/ calul erotic care se moaie la căldură ca ceara/ și din stropii mari se nasc statuile cu sâni/ statuile care se plimbă prin orașe când e cald/ și se topesc la rândul lor în ape vagi". Ceea ce domină însă primele versuri, dincolo de exacerbările erotice juvenile, părăsite ulterior, este figura simbolică a călătorului, a exploratorului, a omului pornit să descopere o nouă imagine asupra lumii și, implicit, o nouă estetică. Instrumentele noii cunoașteri sunt asocierile verbale irațională — în spiritul tehnicilor psihanalitice —, automatismele de limbaj și aglomerarea de metafore, prin care poemele proliferează în virtutea propriei inerții: „Vasco Vasco suspină geamantanul ai/ uitat un picior în ultima corabie/ și ți-a fugit figura spre golf/ Dar batista își arată dinții spre comandantul/ care își balansează pendulele din urechi/ și pendulele supărate i-au ars barba/ barba a cerut iertare esteticei/ estetica a mâncat biscuiții/ urcați în obositoare ascensiune spre gură". Textele din *Medium* (1945), *Teribilul interzis* (1945) și *Castelul orbilor* (1946) renunță la înversunarea distructivă a poemelor de început în favoarea unei proze poematice de mare subtilitate, în care noua poetică, până acum doar schițată, își precizează reperele de adâncime. Punând în fruntea volumului *Medium* un citat din Paracelsus, care glorifică rolul somnului în dezvăluirea misterelor universului, **N.** reafirmă preocuparea suprarealiștilor de a sesiza structura omului total, eliberat de convenții morale, automatisme sociale și prejudecăți, prin explorarea realităților paralele ale existenței și îndeosebi a lumii visului, care devine calea esențială de cunoaștere al „poetului vizionar". Pentru a păstra caracterul inovativ al acestui demers, autorul simte nevoia să se delimiteze în primul rând de romantici, cei cărora li se datorează în fapt interesul modernității pentru zonele tulburi, obscure ale sufletului, ca și imaginea poetului-profet. Ceea ce le reproșează este separarea artificială a lumilor — a visului de realitate, a lumii reale de aceea imaginară —, pierderea din vedere a totalității și complexității naturii umane prin favorizarea unei singure laturi a existenței. Spiritul exemplar al noii orientări, „în care vis și realitate se întâlnesc firesc", este Gérard de Nerval, cel care căuta în chipul fiecărei femei întâlnite trăsăturile tremurătoare ale iubitei din vis: „În sensul care se obișnuiește să se dea cuvântului viață, cu Gérard de Nerval nu mai există nici miraculos, nici așa-numit real, cel mult minunatul dorinței, realitatea visului". Faptul că Nerval era bănuit de schizofrenie nu schimbă cu nimic datele problemei. Dimpotrivă, tulburările nervoase sunt deschideri cognitive la care rațiunea obișnuită nu va ajunge niciodată; astfel, depășirea limitelor vechii estetici, cu „literarul ei plat și pompos", trebuie făcută prin impunerea în lumea sensibilă a „delirului nostru interior": „Schizofrenia a făcut mult mai mult decât rațiunea conținută în toate capetele timp de cinci secole. Cred că nu e foarte departe ziua când schizofrenia, dincolo de aparentul ei subiectivism, va deveni unul din principalele instrumente de cunoaștere." Pentru a face însă dreptate romanticilor, e de remarcat că adevărul noii poetici nu poate fi sesizat decât pe fondul „pozei" romantice, al cărei grotesc îndeamnă la diferențiere și revoltă: a citi unei femei frumoase un poem cu voce afectată atrage după sine „râsul cel mai abject", „urletele cele mai sinistre", acestea fiind, în viziunea poetului iconoclast, „cel dintâi *act poetic la care voi adera fără nici o rezervă*". Locul în care efervescența ideilor dobândește consistență estetică deplină este *Castelul orbilor*, poem al călătoriei onirice, al metamorfozelor și îndrăznelilor imaginative, unde granița dintre vis și realitate dispare în favoarea unei viziuni de tip mistic asupra lumii (volumul se deschide cu un moto din Meister Eckhart). Dar așa cum îi stă bine, poetul suprarealist nu continuă pur și simplu o tradiție; mistica sa este una a ereziei, „ceremonial solemn" în care „aerul, pământul, focul și apa se contopesc într-o ceață propice, cuprinzând sensul ascuns al lucrurilor". Singurul mistic autentic este poetul, „orbul clar-văzător", al cărui limbaj este capabil să sfărâme dogmele, pentru că „POEZIA este o știință a acțiunii". Preluând recuzita romanelor gotice și a romantismului negru, *Castelul orbilor* este o incursiune fabuloasă în universul nocturn, ale cărui personaje principale sunt liliecii, spiritele și fantomele. În drumul său către Castelana Vânturilor, poetul târăște după sine, prin sălile castelului cu candelabrele distruse și ferestrele sparte, propria umbră, „mai grea ca plumbul", care latră și îi mușcă pulpele. Iubita însăși este un cadavru ale cărui trăsături nu pot fi distinse din cauza bandajelor care îi acoperă fața. Petrecerea nocturnă la care este invitat este o nuntă ma-

cabră, iar descrierea ei pune în valoare o capacitate imaginativă excepțională, dublată de o știință desăvârșită a gradării efectelor: „Mireasa fantomă aclamă în fața ferestrei parăzile nevăzute fluturând o batistă subțire. Pe pieptul ei, păianjenul adolescent, fruct tăcut al unui îndepărtat incest, își continuă somnul și apropierea mea plutind la înălțimea catafalcurilor nu poate opri clipirea senilă a micului său ochi. Invitații se reped cântând spre urinoare și sosirea mea, cu brațele încărcate de fructe, e subliniată de un zgomot ciudat, închiderea pe totdeauna poate, a unei trape secrete. Dar ferește-te să-ți atingi ochii atât de fragili, ferește-te să-ți pipăi obrazul, el se poate sparge la cea mai mică atingere și-ți va murdări imaculatul costum de umbră." După câteva volume cu poezii proletcultiste, impuse de teroarea ideologică a anilor '50 – *Filonul* (1952) și *Poem despre tinerețea noastră* (1960) – și punctate arareori de limpezimea câte unui vers clasic, **N.** revine la stilul ce l-a consacrat, la care nu va mai renunța niciodată, în ciuda numărului impresionant de scrieri. Cărțile emblematice ale acestei ultime perioade sunt *Athanor* (1968), *Copacul-animal* (1971) și *Tatăl meu obosit* (1972), unde reluarea tehnicilor suprarealiste se conjugă cu reconsiderarea demersului cognitiv al vechilor alchimiști, pentru care toate ființele și lucrurile din univers sunt legate prin fire nevăzute într-o interdependență subtilă, sesizabilă la o privire suficient de atentă. Asemenea alchimiștilor, poetul reface continuitatea dintre lumea fanteziei și cea a realității într-o lirică unde, așa cum plumbul devenea aur, realul „curge" permanent în imaginar, zgura celor mai banale întâmplări transmutându-se, prin grija poetului-operator, în obiecte estetice desăvârșite. De altfel, apropierea dintre poezie și gândirea alchimică este sugerată de chiar tehnica lirică a lui **N.**, caracterizată prin „curgerea" parmenidiană a imaginilor, care se continuă una pe cealaltă în virtutea asociațiilor (doar) aparent întâmplătoare stârnite de cuvinte: „apele pieptenului cad în picături care/ se rotunjesc și devin obiecte // din aceste viori năvălesc armăsarii/ armăsarii lichizi pe care e bine să stai/ când la mâini degetele îți cresc ca niște unghii/ și unghiile ți se scutură ca niște pălării". După cum au observat comentatorii, acum revolta versurilor de început s-a estompat, imaginile au devenit mai puțin șocante și lirismul a căpătat o anumită lentoare, un ritm soporific, favorizând reveria: „În august când cerul se umple de tauri/ un vultur coboară în vecinătate/ și mă anunță de la primul telefon că vine să mă vadă // [...] Noi om și pasăre pe două jilțuri/ stăm îndelung de vorbă/ pe când iubita mea cu gesturi liniștite reînvie/ reconfortantul arhetip al nopții". *Copacul-animal* inventează și un nume pentru noul discurs liric, căutat cu obstinație încă de la începutul carierei literare: acesta este „pohemul", obiectul estetic ce reface unitatea pierdută a lumii, marcând în același timp diferența ce o separă de poezia obișnuită – plată și refuzată, cum ar zice Ion Barbu, de idee. Ceea ce definește „pohemul" este îndeosebi aspectul său ludic, care favorizează amestecul vârstelor și proliferarea neîngrădită a fanteziei: „eu îmi declamam pohemele pe un teren de rugby/ gâfâind la grămadă/ mă

Gellu Naum împreună cu Ștefan Bănulescu

credeam în concepții mâncam în spasmele lor crepusculare atât de pă/ rintești/ la masă îmi scoteam firește bascul meu de lemn/ mâncam frumos în imensa lor tristețe/ eram voios de felul lor aveam motive serioase". Poetul visează „în colaborare cu Isaac Newton", dovezile științei astfel descoperite fiind pălăriile de floarea-soarelui și nasturii. În lumina principiilor proaspăt inventate – și care seamănă cu cele ale „patafizicii" lui Alfred Jarry – lumea dobândește „reperele unei haotice stabilități". Ceea ce este remarcabil în versurile din anii '70 este imaginea erosului, factor coagulant al unei lumi așezate și împăcate cu sine, în care descoperirile civilizației stau laolaltă, fără a distona, cu straturile de adâncime, primordiale ale imaginarului: „Să mergem la oraș îi spuneam la un cinema să vezi filmul muzical/ să căutăm localul unde se bea apa aceea roșie/ eu am să-mi las niște pălărie pe ochi și niște ceață pe umeri/ Tu ai să porți un ponchi inutil peste rochia ta de argilă/ ea stătea înfrunzea avea o pasăre pe umeri creștea acolo nu se putea clinti". Volumul *Partea cealaltă* (1980) denotă o oarecare oboseală, vădită prin repetiții și clișeizarea vechilor tehnici: „FIINȚA CU DOUĂ ARIPI/ CEARA GUMA VOPSEAUA/ Ca vestitoare a comuniunilor extatice ea are deja în urma/ ei un lung trecut și-un șir lung de însoțitori inalterabili și făcuți". Mai proaspătă este proza poetică din *Zenobia* (1985), al cărei personaj central este reluat din *Castelul orbilor;* iubita provoacă prin apariția sa renașterea lumii din haosul primordial, aducând cu sine prospețimea și plăcerea de a numi a tuturor începuturilor: „Fiindcă nu știu cum te cheamă, am să te numesc Zenobia". Fabulosul se împletește aici din nou cu realul, trimițând la împlinirile artistice cele mai seamă ale autorului și justificând judecata critică a lui Ion Pop, care, situându-l pe **N.** în cadrul suprarelismului românesc, rezuma aportul singular al acestuia prin reușita de a crea o „comedie a oniricului".

Ca suprarealist, Gellu Naum face parte din gruparea moderată (împreună cu Virgil Teodorescu și Paul Păun), grupare ce se revolta prin 1944 împotriva anarhismului suprarealist reprezentat de Gherasim Luca și D. Trost. Echilibrând dialectica suprarealistă,

teoriile lui Gellu Naum se înscriu într-o acțiune de evaziune totală, de navigare în vis, dar în același timp de eliberare a omului. Face, cu alte cuvinte, o conciliere între avangardismul estetic și cel social-politic [...]. Teribilismul său pornește din Rimbaud și Lautréamont, dar trece peste limitele estetice ale maeștrilor, cerând în mod total abolirea lucidității [...]. E un poet inteligent, uneori prea inteligent ca să poată atesta senzațiile directe în poezie. Și apoi, purificarea cuvintelor prin magia cuptorului împrumutat de la alchimiști conduce suprarealismul său spre onirismul paradoxal lucid, spre o nevoie firească de ocultizare.

EMIL MANU

SCRIERI: *Drumețul incendiar*, cu trei calcuri de Victor Brauner, București, 1936; *Libertatea de a dormi pe o frunte*, București, 1937; *Vasco da Gama*, București, 1940; *Culoarul somnului*, București, 1944; *Medium*, București, 1945; *Critica mizeriei* (în colaborare cu Paul Păun și Virgil Teodorescu), București, 1945; *Teribilul interzis*, București, 1945; *Castelul orbilor*, București, 1946; *Spectrul longevității: 122 de cadavre* (în colaborare cu Virgil Teodorescu), București 1946; *Infra-Noir* (în colaborare cu Gherasim Luca, Paul Păun, Virgil Teodorescu și D. Trost), București, 1947; *Éloge de Malombra. Cerne de l'amour absolu* (în colaborare cu Gherasim Luca, Paul Păun, Virgil Teodorescu și D. Trost), București, 1947; *Le Sable nocturne* (în colaborare cu Gellu Naum, Paul Păun, Virgil Teodorescu și D. Trost), în *Le Surréalisme en 1947. Exposition Internationale de Surréalisme présentée par André Breton et Marcel Duchamp*, Paris, 1947; *Filonul*, București, 1952; *Tabăra din munți*, București, 1953; *Așa-i Sanda*, București, 1956; *Cel mai mare Gulliver*, București, 1958; *Cartea cu Apolodor*, București, 1959; *Poem despre tinerețea noastră*, București, 1960; *Soarele calm*, București, 1961; *A doua carte cu Apolodor*, București, 1964; *Athanor*, București, 1968; *Poeme alese*, pref. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1970; *Poetizați, poetizați...*, București, 1970; *Copacul-animal*, București, 1971; *Tatăl meu obosit*, București, 1972; *Poeme alese*, București, 1974; *Descrierea turnului*, București, 1975; *Cărțile cu Apolodor*, București, 1979; *Insula. Ceasornicăria Taus. Poate, Eleonora...*, București, 1979; *Partea cealaltă*, București, 1980; *Zenobia*, București, 1985; *Amedeu, cel mai cumsecade leu*, București, 1988; *Apolodor, un pinguin călător*, București, 1988; *Malul albastru*, București, 1990; *Fața și suprafața. Malul albastru*, București, 1994; *Focul negru*, București, 1995; *Sora fântână*, București, 1995; *Întrebătorul*, București, 1996; *Partea cealaltă – L'Autre côté*, ed. bilingvă, tr. Annie Bentoiu și Andrée Fleury, București, 1998; *Copacul-animal. Avantajul vertebrelor*, pref. Ion Pop, Cluj-Napoca, 2000; *Ascet la baraca de tir*, postfață Ioana Pârvulescu, București, 2000; *Calea șearpelui*, îngr. și introd. Simona Popescu, Pitești, 2002; *Exact în același timp*, îngr. și pref. Ion Cocora, București, 2003; *Despre interior – exterior. Gellu Naum în dialog cu Sanda Roșescu*, Pitești, 2003. **Traduceri:** Serghei Marșak, *Mustăciosul vărgat*, București, 1955, *Casa pisicii*, București, 1956, *Șase de unu. Despre un an școlar*, București, 1956, *Pentru cei mici*, București, 1960; Václav Rezač, *Alarmă în strada fierarilor*, București, 1955 (în colaborare cu Mihai Popp); Jules Verne, *20 000 de leghe sub mări*, București, 1955 (în colaborare cu Lucia Donea-Sadoveanu), *Goana după meteor*, București 1963, *Uimitoarea aventură a misiunii Barsac*, București, 1967; E. Maynial, *Viața lui J.H. Fabre*, București, 1956 (în colaborare cu Aurelia Cărăușu); Denis Diderot, *Opere alese*, I–II, introd. Valentin Lipatti, București, 1956–1957, *Călugărița. Nepotul lui Rameau. Jacques fatalistul*, București, 1963, *Scrieri despre artă*, București, 1967, *Scrieri literare*, I–II, București, 1972; Mihail Prișvin, *Jen-Sen. Prăvalul*, București 1957 (în colaborare cu Lucian Pop), *Drumul împăratului*, București, 1961 (în colaborare cu Tatiana Berindei); Al. Dumas, *Contele de Monte-Cristo*, I–III, București, 1957; Jean-Pierre Chabral, *Mahalaua Râioasa*, București, 1958; Valentin Kataev, *Timp, înainte!*, București, 1958 (în colaborare cu Isabella Dumbravă); Stendhal, *Roșu și negru*, I–II, București, 1959, *Despre dragoste*, postfață Vera Călin, București, 1968; B. Gorbatov, *Neînfrânții*, București, 1960 (în colaborare cu Maria Roth); Mihail Șolohov, *Ei au luptat pentru patrie*, București, 1960 (în colaborare cu Andrei Ivanovschi); Victor Hugo, *Omul care râde*, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1961, *Notre-Dame de Paris*, București, 1967; Ivo Andrić, *E un pod pe Drina*, București, 1962 (în colaborare cu Ioana G. Seber), *Povestea cu elefantul vizirului*, București, 1966 (în colaborare cu Voislava Stoianovici); Balzac, *Muza departamentului*, București, 1962 (în colaborare cu Theodosia Ioachimescu); Alejo Carpentier, *Împărăția lumii acesteia*, pref. Șt. Cazimir, București, 1963 (în colaborare cu Radu Nistor); Konstantin Fedin, *Rugul*, București, 1963 (în colaborare cu Isabella Dumbravă); Daniel Gillès, *Jetoane de prezență. Cuponul 44*, București, 1963; P. Naudin, *Gloria lui Jacques Fage*, București, 1963; Iuri Naghibin, *Ecoul*, București, 1963 (în colaborare cu Tatiana Berindei); Bengt Danielsson, *Insulele pierdute*, București, 1964 (în colaborare cu C.A. Gâdei); Walt Disney, *Donald la Polul Sud*, București, 1965, *Iahtul lui Donald*, București, 1965; Franz Kafka, *Procesul*, București, 1965; Jacques Prévert, *Poeme*, București, 1965; D. Rozenzweig, *Louise Michel*, București 1967; Pierre Benoît, *Atlantida*, București, 1968; René Char, *Poeme alese*, pref. Virgil Teodorescu, București, 1969; Théophile Gautier, *Căpitanul Fracasse*, București, 1969; Miroslav Krleža, *La hotarele rațiunii*, București, 1969 (în colaborare cu D. Radimac); Samuel Beckett, *Așteptându-l pe Godot*, București, 1970; Oskar Davičo, *Poezia*, București, 1970 (în colaborare cu Dorin Gămulescu); Julien Gracq, *Țărmul Syrtelor*, pref. Nicolae Balotă, București, 1970; Gérard de Nerval, *Fiicele focului*, București, 1974.

Repere bibliografice: Virgil Teodorescu, *„Drumețul incendiar"*, „Meridian", 1936, 10; Pericle Martinescu, *„Drumețul incendiar"*, SDM, 1936, 5; Paul Scorțescu, *„Medium"*, ORT, 1945, 8; Perpessicius, *Opere*, XI, *103–104*; Vladimir Streinu, *Suprarealismul – școală neliterară*, „Semnalul", 1946, 1280; Oarcăsu, *Opinii, 98–103*; Papu, *Luminile, 75–80*; Piru, *Panorama, 128–131*; Doinaș, *Diogene, 72–78*; Raicu, *Structuri, 198–203*; Andriescu, *Disocieri, 95–103*; Poantă, *Modalități, 204–208*; Cristea, *Un an, 44–48*; Petroveanu, *Traiectorii, 119–126*; Ciobanu, *Critica, 46–52*; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, *433–440*; Barbu, *O ist., 45–49*; Piru, *Poezia*, I, *171–175*; Cristea, *Domeniul, 85–87*; Raicu, *Critica, 177–184*; Caraion, *Pălărierul, 115–120*; Streinu, *Pagini*, V, *83–84*; Raicu, *Practica scrisului, 277–280*; Regman, *Explorări, 40–50*; Grigurcu, *Poeți, 418–422*; Ruja, *Valori, 37–40*; Ștefănescu, *Jurnal, 188–190*; Cristea, *Faptul, 53–60*; Bucur, *Poezie, 237–253*; Valentin F. Mihăescu, *Timp și mod*, București, 1983, *160–165*; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, *185*; Cubleșan, *Civic-etic, 130–134*; Diaconescu, *Dramaturgi, 268–270*; Marian Papagahi, *„Zenobia"*, TR, 1985, 25, 26; Simion, *Scriitori*, III, *35–58*; Grigurcu, *Existența, 15–21*; Popescu, *Teatrul, 116–125*; Cândroveanu, *Lit. rom., 273–277*; Micu, *Limbaje, 26–39*; Mircea Mihăieș, *Malul surpat*, O, 1990, 21; Pop, *Avangarda, 304–312, 334–362*; Ion Holban, *Am văruit de pomană un munte întreg*, CRC, 1991, 16; Negoițescu, *Ist. lit.*, I, *327–329*; Ioana Pârvulescu, *Fața secretă...*, RL, 1994, 23; Rémy Laville, *Gellu Naum. Poète roumain prisonnier au château des aveugles*, Paris, 1994; Vasile Spiridon, *Cealaltă parte*, LCF, 1995, 26; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, *202–208*; Gheorghe Grigurcu, *Gellu Naum și „tatăl" freudian*, VR, 1995, 3–4; Pop, *Pagini, 47–52*; *Dicț. analitic*, I, *62–64, 328–329*, III, *20–22*, IV, *429–430, 484–486, 556–558, 646–648*; Bucur, *Poeți optzeciști, 17–19*; *Dicț. esențial, 549–551*; Grigurcu, *Poezie*, II, *197–208*; Ghițulescu, *Istoria, 209–213*; Simona Popescu, *Salvarea speciei. Despre suprarealism și Gellu*

Naum, București, 2000; *Gellu Naum*, RL, 2001, 40 (semnează Constanța Buzea, Gheorghe Grigurcu, Adela Greceanu, Nora Iuga, Ioana Pârvulescu, Simona Popescu); Manolescu, *Lista*, I, *39–41*; Ion Pop, *Gellu Naum. Poezia contra literaturii*, Cluj-Napoca, 2001; Popa, *Ist. lit.*, I, *253–258*; Ion Bogdan Lefter, *5 poeți*, Pitești, 2003, *43–65*. *L.H.*

NAUM, Jean (22.I.1883, Roman – ?), publicist și prozator. Este fiul Eufrosinei (Mariei) Naum, învățătoare, și al lui Paraschiv Naum, „dascăl", probabil la Institutul Academic din Iași, apoi director al Institutului Israelit din Roman. Casa părintească e o vreme „sediul" Partidului Social Democrat, pragul ei trecându-l oaspeți precum frații Ioan și Gheorghe Nădejde, V. G. Morțun, C. Mille, D. A. Teodoru, dar și Mihai Eminescu. Familia era destul de înstărită, cei trei copii având parte de o instrucție deosebită. **N.** va fi urmat astfel cursul secundar la Iași și se va fi înscris, de asemenea, la Universitate, căci mărturisea a-l fi avut profesor pe Matei Cantacuzino. Se va fi transferat apoi în capitală, fiindcă în 1901 îi apărea teza de licență, cu titlul *Novațiunea*, susținută la Școala Superioară de Științe de Stat. În același an mai tipărea „studiul juridico-filosofic" *Evoluția ideii de drept*, pe care îl semna I. Naum-Inau. În 1902 pleacă pentru studii în străinătate, unde, nedezmințindu-și capacitatea, ar fi obținut două doctorate, unul în drept, la Liège , celălalt în filosofie, la Leipzig. În literatură debutase devreme, în 1897, iscălind Jean Naum Paraschiv, cu o proză scurtă, în „Foaia pentru toți", urmată de două poeme în proză, în „Foaia populară". Ceva mai târziu ar fi frecventat redacția ziarului „Epoca", legând prietenie cu Al. Antemireanu, St. O. Iosif, Radu D. Rosetti. Întors în țară, e avocat și profesor de filosofie la Focșani, iar în 1906, voind să aprofundeze criminologia, acceptă postul de director al penitenciarului de la Ocnele Mari. Își reluase și activitatea publicistică, dând ziarului „Adevărul" câteva recenzii și un fel de reportaj din viața ocnașilor. În 1907 trimitea manuscrisul romanului *Cântec barbar* mai întâi lui G. Ibrăileanu, apoi lui C. Rădulescu-Motru și lui C. Mille, ultimul aratându-se dispus să i-l publice. Deconsiliat de tatăl său, abandonează, iscălind, în schimb, în periodice de specialitate, în „Arhiva" și în „Revista de filosofie" studii juridice, precum *Fundamentul dreptului de a pedepsi*. Între timp se apropiase de N. Filipescu și de tinerii din preajma acestuia, la a căror publicație, „Săptămâna politică și culturală", colaborează cu note și cu o suită de incisive „păreri ale unui provincial". Va fi ulterior avocat în București, atașat de legație și consilier juridic în delegația ce negociază, după război, tratatele de pace. Intermitent dă la iveală în „Ilustrația", „Parlamentul", „Politica", „Tribuna politică", „Adevărul" ș.a. note și comentarii privitoare la politica internă și europeană, medalioane și însemnări de drum din epoca studenției, pe care le adună în volumul *Cu aripile întinse. Amintiri din estompate vremuri* (1932). După o încercare în dramaturgie – piesa *Vâltoarea* (sau *Învingătorii*) este acceptată în 1934 în repertoriul Teatrului Național din București, dar nu e reprezentată – mai dă tiparului „studiul psihico-social" *Tâlcuirile bufniței albe sau Religia aristocrației intelectuale* (1937), un volum memorialistic, *Din volbura vremii. Însăilări* (1939), și romanul *Cântec în amurg* (1942). Prezent cu niște amintiri în „Convorbiri literare" și cu însemnări de călătorie în „Jurnalul de dimineață", după 1944 scriitorul nu mai lasă nici o urmă.

Desemnat printr-o formulă prezumțioasă ce întregește titlul uneia dintre cărțile sale drept „religia aristocrației intelectuale", crezul politico-literar al lui **N.** este în esență conservator, antimodernist și antidemocratic. Execrând, ca Lucrețiu, „aurul" care corupe totul, autorul propovăduiește o întoarcere la valorile cardinale (frumos, elegant și moral), singurele ce pot conduce la țelul dorit – „Țară mândră și oamenii destoinici și tari". „Coloritul literar" al lucrării *Tâlcuirile bufniței albe*, ce ar fi fost cerut de C. Rădulescu-Motru, este destul de stângaci, pueril chiar pe alocuri, încât cititorul nu e convins în privința modalităților de atingere a obiectivelor, dar o anume vervă pamfletară nu-i lipsește autorului când descrie „decăderea" contemporană din toate domeniile, inclusiv din literatură. În focul demonstrației sunt acuzați de-a valma și suprarealiștii de la „unu", și Tudor Arghezi, și F. Aderca, și Mircea Eliade ș.a. Cu aceste idei se „justifică" în fond și volumul *Cu aripile întinse*, generației tinere dându-i-se exemplul celei de la începutul veacului, din care autorul însuși făcea parte. Grevată de lestul moralizator, precum și de numeroase ezitări stilistice și chiar de greșeli de exprimare, cartea conține totuși multe pagini de interes documentar, luminând aspecte din viața câtorva personalități ale epocii, precum și fragmente de bună proză autoreferențială, în care lirismul nostalgiei e jugulat de umor și autoironie. Și „însăilările" incluse în *Din volbura vremii* relevă aceste calități, la care se adaugă firescul povestirii, abilități de portretist (Ghiță Crișan, Ovid Densusianu, V. G. Morțun, I. Nădejde, C. Mille, Istrate Micescu, Ion Petrovici, C. Rădulescu-Motru, Radu D. Rosetti, Alfred Steed ș.a.) și un plus de îngrijire a stilului. Interesant se anunța și cel de-al doilea volum, ce ar fi cuprins, după cum se spune în prefață, amintiri despre alte figuri politice de prim rang, însă acesta nu s-a mai tipărit. Înclinarea memorialistică a autorului părea biruitoare, încât apariția romanului *Cântec în amurg* putea fi o surpriză măcar pentru un critic, Perpessicius. Titlul pare să fie o trimitere la piesa *În amurg* a lui Gerhart Hauptmann, atestând (re)cunoașterea unei posibile apropieri. În fapt, dacă nucleul intrigii – iubirea dintre doi oameni între care e o mare diferență de vârstă – e comun celor două texte, dezvoltarea ei merge pe căi diferite. Scris la persoana întâi, *Cântec în amurg* pornește, poate, de la experiența reală a autorului. În orice caz, naratorului și eroului principal, Andrei Codru, îi sunt împrumutate mai multe elemente identitare (vârstă, profesie, avere, trasee în lumea politică și financiară), ca și opinii și idiosincrasii ale lui **N.** față de noile manifestări din societatea românească. Expunerea detaliată a atitudinii se datorează temperamentului polemic al autorului și dăunează realizării romanului, însă ajută într-o măsură la caracterizarea personajului și motivează în cele din urmă cursul acțiunii, amenințat de idilic și de melodramatic. Nu se poate spune același lucru și despre „colocviile" dintre erou și dublurile sale (Domnul X sau Cucoana Conștiința), acestea fiind nu numai superflue, ci și parazitare. Romanul,

poate o replică la *Adela* lui G. Ibrăileanu, înfățișează, totuși, credibil și cu finețe înfiripareа iubirii dintre cincagenarul Andrei Codru și studenta Irina Severeanu, în ciuda numeroaselor obstacole exterioare sau interioare, a căror înfrângere asigură tensiune și dinamism intrigii.

SCRIERI: *Cu aripile întinse. Amintiri din estompate vremuri*, București, 1932; *Tâlcuirile bufniței albe sau Religia aristocrației intelectuale*, București, [1937]; *Din volbura vremii. Însăilări*, București, [1939]; *Cântec în amurg*, București, [1942].

Repere bibliografice: Radu Stănescu, *Unul din cei mulți*, „Neamul românesc", 1912, 137-138; C. G.[C. Gerota], *„Cu aripile întinse"*, CL, 1932, 8-10; D. I. Suchianu, *Din amintirile unui bărbat de condiție*, VR, 1933, 1-2; *„Tâlcuirile bufniței albe"*, LUT, 1937, 4847; C. Tomescu, *„Tâlcuirile bufniței albe"*, PRV, 1937, 961; Cronicar, *„Tâlcuirile bufniței albe"*, DMN, 1937, 11 142; S. T.-S. [Sandu Tzigara-Samurcaș], *„Tâlcuirile bufniței albe"*, CL, 1937, 11-12; Alex. Anestin, *„Tâlcuirile bufniței albe"*, „Ordinea", 1938, 1752; C. Dan Pantazescu, *„Din volbura vremii"*, PRV, 1939, 1464; Alex. Anestin, *„Din volbura vremii"*, „Ordinea", 1939, 2267; Iosif E. Naghiu, *„Din volbura vremii"*, F, 1939, 10; a. m., *„Din volbura vremii"*, „Jurnalul", 1940, 109; Predescu, *Encicl.*, *587*; Perpessicius, *Opere*, X, *108-113*; *Scrisori – Ibrăileanu*, III, *157*. *V.D.*

NAUM, Teodor A. (1.IX.1891, Iași – 19.III.1980, Cluj-Napoca), filolog și traducător. Exemplul părintelui său, poetul junimist Anton Naum, și al fratelui mai mare, Alexandru A. Naum, dar mai ales al lui Vasile Bogrea, profesorul pe care l-a avut în cursul secundar, absolvit în 1910 la Liceul Internat din orașul natal, a fost decisiv pentru formația științifică a lui **N.** Când își începea studiile universitare, la secția de limbi clasice a Facultății de Litere din Iași, avea deja o pregătire serioasă, revelată atât de câteva traduceri din Teocrit date la iveală în 1911 în „Convorbiri literare", la care va continua să colaboreze destul de susținut și mai târziu, cât și de o lucrare de seminar, intitulată *Despre utilitatea studiilor clasice*, apărută în același an în „Cultura română". Student încă, își secondează fratele în redactarea revistei „Sânzeana" (1912-1913), unde dădea alte tălmăciri din autori antici și moderni, precum și studiul *Clasicismul și cultura națională*, tipărit în 1913 și separat. Intrat în învățământ în 1913 la Seminarul Pedagogic al Universității ieșene, apoi la liceul din Piatra Neamț, până la intrarea țării în război mai iscălea tălmăciri, versuri originale, precum și articole polemice în „Unirea", „Junimea literară", „Drum drept", „Solia", „Steagul" ș.a. Firul întrerupt de conflagrația mondială este reluat în 1919 la „Unirea", „Sabarul", „Convorbiri literare" și la „Apărarea națională" (aici cu o serie de articole privitoare la opiniile unor personalități românești din secolul al XIX-lea în așa-numita „chestiune evreiască"). De sub tipar îi ieșea în 1922 tălmăcirea *Bucolicelor* lui Vergiliu, distinsă cu Premiul „Constantinide" al Academiei Române, și *Varia* (1926), cuprinzând mai vechi versiuni din creația câtorva poeți clasici și moderni (La Fontaine, Florian, Béranger, Victor Hugo, Alfred de Musset, Paul Verlaine, Giosuè Carducci, Alexander Pope, Heine, Lenau ș.a.). Își desăvârșea pregătirea, tot sub conducerea fostului său dascăl, acum profesor universitar la Cluj, pregătind teza de doctorat *Idilele rustice ale lui Theocrit* (1925), încât după decesul prematur al lui Vasile Bogrea putea fi numit în postul rămas vacant, mai întâi ca suplinitor, iar din 1929 ca titular. Va preda până în 1951, când catedra este desființată. În interval, paralel cu activitatea didactică, fiind cooptat în colectivul Muzeului Limbii Române, colabora la alcătuirea, sub direcția lui Sextil Pușcariu, a *Dicționarului limbii române*. Totodată dădea la lumină alte traduceri din autorii clasici în reviste de specialitate – „Favonius", „Orpheus", „Propilee literare", „Revista clasică", „Dacoromania", „Preocupări literare", „Anuarul Institutului de Studii Clasice" sau în reviste de cultură – „Convorbiri literare", „Gând românesc", „Revista română" ș.a. Cele mai multe au fost reunite în volumele *Idile* de Teocrit (1927), *Eneida. Cartea a II-a* de Vergiliu (1941), *Germania lui Tacit* (1943). Se adaugă studiile *Sentimentul naturii în scrisorile lui Pliniu cel Tânăr* (1927), *Vergiliu și Teocrit* (în volumul colectiv *Viața și opera lui Publius Vergilius Maro*, 1930), *Horațiu* (1936). După părăsirea forțată a catedrei, **N.** izbutește să-și reediteze o parte din tălmăcirile anterioare și să dea câteva noi, din Ovidiu (*Scrisori din exil*, 1957), Lucrețiu (*Poemul naturii*, 1965), Catul (*Poezii*, 1969) și o versiune parțială a *Eneidei* (1979). A mai iscălit traducerea *Elegiei nobilului transilvănean Gheorghe Șincai*, a unor fragmente din opera lui Dio Cassius (în tratatul *Istoria României*, 1960), a lucrărilor *Supplex Libellus Valachorum* (1967) și *Memoriul clerului unit din 1791* (1968).

Ideile structurante din *Despre utilitatea studiilor clasice*, *Clasicismul și cultura națională* și *În jurul clasicismului* nu erau noi, le susținuseră anterior mulți alții, străini ori autohtoni, printre care și Titu Maiorescu. Mentorul Junimii, față de care tatăl lui **N.** manifesta respect și afecțiune, nu era însă invocat ca autoritate, tânărul înțelegând să înlăture fără larmă atât exagerările (credința în superioritatea anticilor în raport cu „modernii"), cât și jumătățile de măsură (în susținerea caracterului național al artei). În consecință, după el studiile clasice au o mare „utilitate" pentru români nu doar în ordinea formării morale, ci și în aceea a modelării culturii naționale. Și aceasta cu atât mai mult, cu cât literatura și arta epocii sunt în criză. În fața fenomenului, partizanul clasicismului nu-și poate menține atitudinea senină, specifică unui clasic, vituperările sale contra simbolismului francez ori a futurismului italian, precum și a „literaturii «Flăcării»" (în speță cea scrisă de Tudor Arghezi, G. Bacovia, Adrian Maniu, F. Aderca, Ion Pillat ș.a.) fiind printre cele mai violente, atitudinea sa fiind însă elogiată de N. Iorga. Mai târziu **N.** pare să nu mai acorde contemporaneității nici o atenție; *ex cathedra*, profesorul de literatură latină se va mulțumi să le insufle învățăceilor un adevărat cult mai ales pentru valorile liricii antice – Vergiliu, Teocrit, Horațiu, Ovidiu, Catul, Lucrețiu, iar traducătorul trudește cu pasiune ani în șir să dea echivalențe românești demne de original. O singură dată va ieși din sfera interesului pentru Antichitate, la comemorarea a zece ani de la moartea lui Ioan Paul, în aprecierea acestuia punând cele mai calde cuvinte.

SCRIERI: *Despre utilitatea studiilor clasice*, Iași, 1911; *Clasicismul și cultura națională*, Iași, 1913; *Antisemitismul lui Vasile Conta*, București,

f.a.; *Idilele rustice ale lui Theocrit*, București, 1925; *Geniul latin*, Cluj, 1926; *Răspuns unei acuzațiuni de plagiat*, Cluj, 1927; *Sentimentul naturii în scrisorile lui Pliniu cel Tânăr*, București, 1927; *Viața și opera lui Publius Vergilius Maro* (volum colectiv), București, 1930; *Horațiu*, Cluj, 1936; *În amintirea lui Ioan Paul*, Cluj, 1936; *Biobibliografia lui Vasile Bogrea. 1881–1926* (în colaborare cu Iosif E. Naghiu), Cluj, 1937. **Traduceri:** Vergiliu, *Bucolice*, București, 1922, *Eneida. Cartea a II-a*, București, 1941, *Bucolice. Georgice*, pref. G. Guțu, București, 1967 (în colaborare cu D. Murărașu), *Eneida*, pref. trad., Cluj-Napoca, 1979; *Varia*, București, 1926; Teocrit, *Idile*, introd. trad., București, 1927; ed. București, 1969; Tacit, *Germania lui...*, introd. trad., Sibiu, 1943; ed. (*Despre originea și țara germanilor*), pref. Nicolae Lascu, București, 1957; Ovidiu, *Scrisori din exil*, introd. Nicolae Lascu, București, 1957; ed. (*Tristele. Ponticele*), cu ilustrații de Mircia Dumitrescu, București, 1972; Lucrețiu, *Poemul naturii*, pref. Tudor Vianu, București, 1965; *Supplex Libellus Valachorum*, note D. Prodan, București, 1967; Catul, *Poezii*, introd. trad., București, 1969.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Virgil, „Bucolice"*, „Neamul românesc", 1923, 5 aprilie; George Baiculescu, *Virgil, „Bucolice"*, ALA, 1923, 8 aprilie; Sextil Pușcariu, *Virgil, „Bucolice"*, AAR, partea administrativă, 1922-1923, *37, 165*; Cezar Papacostea, *„Idilele rustice ale lui Theocrit"*, „Orpheus", 1925, *282-284*; D. Marmeliuc, *„Idilele rustice ale lui Theocrit"*, „Codrul Cosminului", 1925–1926, *658–662*; George Baiculescu, *„Idilele rustice ale lui Theocrit"*, PRL, 1926, 18; N. I. Herescu, *Theocrit, „Idile"*, „Favonius", 1927, fasc. 7–10; Constantin Balmuș, *Theocrit, „Idile"*, VR, 1927, 2–3; Constantin Balmuș, *D-l T. A. Naum și „Geniul latin"*, Iași, 1927; N. Iorga, *Theocrit, „Idile"*, „Cuget clar", 1928, 13–16; N. I. Herescu, *„Izvoarele lui Catul în poema LXIV"*, RC, 1929, *413–415*; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1986), II, *214*; P. V. Haneș, *„În amintirea lui Ioan Paul"*, PL, 1936, *296–297*; Predescu, *Enicl., 587*; D. M. Pippidi, *„Germania lui Tacit"*, RC, 1943, *93–94*; G. Popa-Lisseanu, *„Germania lui Tacit"*, AAR, partea administrativă, 1943–1945, *546–547*; Gh. Bulgăr, *Publius Ovidius Naso, „Scrisori din exil"*, VR, 1957, 9; H. Jacquier, *Publius Ovidius Naso, „Scrisori din exil"*, ST, 1957, 11; Eugeniu Sperantia, *Lucrețiu, „Poemul naturii"*, ST, 1965, 11; Nicolae Lascu, *Catul, „Poezii"*, TR, 1969, 42; Șerban Cioculescu, *Catul, „Poezii"*, RL, 1969, 44; Eugeniu Sperantia, *Catul, „Poezii"*, ST, 1969, 10; Nicolae Lascu, *Teocrit, „Idile"*, TR, 1970, 4; Iosif E. Naghiu, Nicolae Lascu, *Lucrările științifice și literare ale profesorului Teodor A. Naum*, „Acta Musei Napocensis", 1971, *1–8*; Bucur, *Istoriografia, 302-303*; Octavian Șchiau, *Teodor Naum*, TR, 1980, 14; I. Pătruț, *Teodor Naum. In memoriam*, CLG, 1980, 2; Nicolae Lascu, *Prof. Teodor Naum și clasicismul antic*, „Acta Musei Napocensis", 1980, *913–917*; G. Guțu, *Teodor Naum (1891–1980)*, SC, 1981, *185–186*; Maftei, *Personalități*, IV, *183–184*; Mircea Muthu, *Un uitat: T. Naum*, JL, 1990, 43; Viorica Lascu, *Profesorul Teodor Naum*, TR, 1992, 3; *Dicț. scriit. rom.*, III, *377–378*. *V.D.*

NAUM RÂMNICEANU (27.XI.1764, Corbi, j. Argeș – c. 1838, Cernica, j. Ilfov), cronicar, autor de versuri și traducător. Este unul dintre copiii protopopului Bucur, a cărui familie de ascendență ardeleană se strămutase în Muscel. Pentru învățătură, în limbile română și greacă, este trimis la București. Luat pe lângă sine în 1776 de arhimandritul mitropolitan Filaret, în 1780 îl însoțește pe acesta la Episcopia Râmnicului, ca diacon. În 1784 va îmbrăca rasa monahală la mănăstirea Hurez. În 1788, în timpul războiului austro-turc, pribegește în Transilvania, în suita episcopului Filaret. Cunoaște locul străbunilor de la Jina Sibiului, episcopi ortodocși ardeleni și cărturari iluminiști, printre care Ioan Piuariu-Molnar. Ajunge în Banat ca dascăl sau trăiește retras la mănăstirea Lipova. Întors peste munți în 1795, slujește la Râmnic pe lângă episcopii greci Dositei Filitis și Nectarie Moraitul, dar se va devota mai mult lui Constantie, episcop de Buzău, care îl va face protosinghel în 1802. Atras de preocupările cărturărești, nu ezită, la o vârstă matură, să devină elevul Academiei Domnești, familiarizându-se și cu ideile patriotice, în spiritul veacului, profesate de dascăli renumiți: Neofit Duca, Constantin Vardalah, Lambru Fotiade ș.a. Trăiește în continuare modest, fiind în 1814 cântăreț la biserica bucureșteană Sf. Nicolae Șelari și apoi profesor la biserica Panaghia din Ploiești, unde, îmboldit de boieri locali, deschide o școală elementară și rămâne până în 1821. În anul următor va fi egumen la biserica Sfinții Apostoli din București, dar renunță, iar din 1825 va fi din nou dascăl, de data aceasta în casa boierului Scarlat Grădișteanu. Se dedică preocupărilor literare până se retrage, bolnav, la Cernica în 1833 și, urmând un gând mai vechi, se face schimonah în anul următor.

Cărturarul **N.R.**, bun cunoscător al limbilor slavonă, elină și neogreacă, știind ceva turcește și, poate, și vreo limbă modernă, a lăsat numeroase și amestecate scrieri, unele greu de identificat, cu profil istoric, filologic, literar și teologic. A întocmit planuri de reformă școlară, memorii, encomioane, discursuri patriotice sau funebre, manuale, o gramatică,versuri ocazionale și traduceri, ca *Istoria bisericească* după Meletie de Arta. Proiecta o istorie în grecește despre Țara Românească, din care au rămas un *Poemation* cu versuri despre originea românilor, o cronică a evenimentelor din perioada 1768–1810 și *Izbucnirea și urmările zaverei din Valahia* la „leatul" 1821. Pe la 1800 începe a scrie în limba română un cronograf de la „facerea lumii" până la 1834, învechit ca metodă, dar influențat de idei iluministe. Folosea ca izvoare *Geografia veche și nouă* (Veneția, 1728) a lui Meletie de Arta, cronologia sârbească de la Vârșeț, o alta a Transilvaniei, *Letopisețul cantacuzinesc* și *Cronologia tabelară* a stolnicului Dumitrache. Mai cita, cunoscându-i indirect, pe Strabo, Dio Cassius, Suidas, pe Nikephoros Gregoras, I. Zonaras, A. Bonfini, L. Toppeltin, C. Baronius, în disertația sa despre originea românilor, aflată la începutul cronografului și intitulată *Cuvânt înainte la Adunarea hronologiei domnilor țării noastre*. Vorbește despre neamurile și limbile Europei, venind cu o imagine plastică, antropomorfizantă a continentului, pentru a ajunge la Italia și la colonia ei, Dacia. Povestește cum, după războaiele cu romanii și decapitarea lui Decebal, li se îngăduie dacilor înrobiți să locuiască printre „râmleni". Cu timpul, neamul dacilor s-au „rumânit", iar limba lor, asemănătoare cu a tătarilor, „de tot s-au pierdut". Nu îi uită pe coloniștii romanizați din sudul Dunării numindu-i „curfuziași" (cuțovlahi). În acest mod alambicat și confuz, plin de fantezii și barbarisme, tratează și chestiunea latinității și a continuității elementului român în Dacia. Combate defăimările străine („hulele ungurenilor") cu argumente preluate din Miron Costin sau din stolnicul Constantin Cantacuzino, susținând că „patrioții" nu și-au părăsit țara. Atenuează însă exagerările puriste ale lui Petru

Maior, afirmând cu mândrie dacismul (își luase, de altfel, pseudonimul Dac). Cronicarul enumeră cetățile romane rămase, amintește de năvălirile barbarilor și de imperiul Asăneștilor, pentru a ajunge la descălecatul lui Radu Negru de la 1290. Următoarele două capitole ale cronicii, ce au un caracter compilativ, rămân interesante pentru modul în care sunt preluate și folosite sursele. Până la 1774 transcrie cu modificări și adaosuri *Istoria politică și geografică a Țării Românești* a lui Mihai Cantacuzino. **N. R.** oferă unele știri în plus despre Cantacuzini, dar pe parcurs îl vor interesa mai mult soarta beizadelelor domnitorului Alexandru Ipsilanti sau tipărirea mineielor de la Râmnic, de care fusese legat, decât refugiul vistiernicului Mihai Cantacuzino în Rusia. De la 1774, anul când se oprește cronica lui Mihai Cantacuzino, până la 1834 cronologia domnilor este cu totul lacunară, deși se strecoară și informații inedite, ca tentativa lui Nicolae Mavrogheni de a se elibera de tutela turcilor printr-o apropiere de ruși. Sunt deplânse abuzurile fanarioților, excesele dregătorilor și spolierile domnilor Constantin Hangerli, Ioan Gheorghe Caragea sau Alecu Suțu, rămași de pomină prin dăjdiile impuse. La sfârșitul cronicii se află un tezaur de date geografice, statistice și economice, preluate din condici boierești. Cronograful are o frază sobră, cam fără relief, cu o sintaxă arhaizantă, în grai muntenesc. Despre aceeași perioadă istorică **N. R.** scrie în grecește *Cronicul de la 1768-1810* și *Izbucnirea și urmările zaverei din Valahia*, lucrare ce vădește poziția autorului, temător de „anarhie" și de mișcările revoluționare. Este ostil fanarioților, dar nu acceptă nici pretențiile de conducător ale lui Tudor Vladimirescu. Mai puțin retrograd apare istoriograful într-un „tratat important" din 1822, descoperit printre manuscrisele sale grecești, în care își fac loc idei iluministe și naționaliste. El vine cu un proiect de constituție pentru „patrioții" lui (amintind, ca principii, de cea a cărvunarilor), în scopul refacerii societății după eliberarea de greci. În 1829 **N. R.** traduce în românește, în versuri, *Buna obicinuință nouă*, un manual cuprinzând sfaturi pentru corectarea moravurilor, având la bază „hristoitia" lui A.Vizantios după Erasm.

SCRIERI: *Despre originea românilor* și *Cronicul protosinghelului... de la 1768–1810* (publ. Constantin Erbiceanu), în *Cronicarii greci carii au scris despre români în epoca fanariotă*, București, 1888, *235–294; Poeziile protosinghelului... asupra zaverei*, îngr. Constantin Erbiceanu, București, 1890; *Cronica inedită de la Blaj a protosinghelului ...*, partea I, îngr. și introd. Șt. Bezdechi, Cluj-Sibiu, 1944.

Repere bibliografice: Constantin Erbiceanu, *Viața și activitatea literară a protosinghelului Naum Râmniceanu*, București, 1900; Iorga, *Ist.lit. XVIII*, II, *277–284;* Demostene Russo, *Studii și critice*, București, 1910, *41–46;* Densusianu, *Opere*, IV, *423–425;* Călinescu, *Studii*, *22-25;* Piru, *Ist.lit.*, II, *176–184; Ist.lit.*, II, *126–128;* Cornea, *Originile*, *463–464; Dicț. lit. 1900, 603–604; Dicț. scriit. rom.*, III, *375–377.* *A.Sm.*

NĂDEJDE, Ioan (18.XII.1854, Tecuci – 29.XII.1928, București), publicist. Este fiul Elenei (n. Ghica) și al lui Gheorghe Nădejde, urmaș al unei vechi familii răzășești. Urmează liceul la Botoșani și ia bacalaureatul la Iași. Este remarcat ca un tânăr cu lecturi bogate, cu bune cunoștințe de greacă, latină, franceză; devine profesor la gimnaziul ieșean „Alexandru cel Bun" (1874), apoi, prin concurs, la Liceul Național (1876). Membru și apoi lider al cercului socialist din Iași, recunoscut pentru darul agitatoric, **N.** își transformă împreună cu scriitoarea Sofia Nădejde, soția lui, casa din Sărărie într-un centru de propagare a unor idei care, prin nonconformism și insurgență, au fascinat, o vreme, mai cu seamă tinerii. După ce în 1879 scoate cu alții (fratele lui, Gheorghe Nădejde, printre ei) ziarul „Basarabia", i se încredințează conducerea revistei „Contemporanul" (1881–1891). Colaborează la majoritatea gazetelor socialiste din epocă, scriind articole ideologice *pro causa*. Semnează programul la „Revista socială", activează în redacție la „Drepturile omului", „Muncitorul", editează cu V. G. Morțun „Critica socială", e prezent în „Literatură și știință", „Evenimentul literar", „Lumea nouă științifică și literară", „Gazeta săteanului" ș.a. A utilizat și pseudonimele Audax, Audetot, Mordax, Simbad, Vedetot, Verax, Veritas, Vindex ș.a. Poziția câștigată determină alegerea lui ca deputat, în 1888 și în 1892. Figurează în Consiliul General al Partidului Social Democrat al Muncitorilor din România încă de la constituire (1893), conduce „Munca" (din 1894), oficiosul partidului, și mai târziu „Lumea nouă". În 1894 se mutase la București, unde susține și licența în drept (*Din dreptul vechi român*, 1898). Va părăsi

mișcarea socialistă în 1899. Ulterior se înscrie în Partidul Liberal (1903) și va conduce „Voința națională", oficiosul acestuia. Mai publică articole de istorie și drept în „Noua revistă română", în „Viața românească" și compilații de vulgarizare a științei în „Albina". Ieșit din viața publică, îmbătrânit și îndurerat (îi mor doi fii), **N.**, din 1918 jurisconsult pe lângă Înalta Curte de Casație, traduce lucrări de drept, face studii asupra istoriei instituțiilor juridice românești etc. Și-a încheiat viața „cu ideile cele mai burgheze și cu spaima de revoluție" (G. Călinescu).

Publicist abundent, ubicuu în presa socialistă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, **N.** s-a impus în primul rând prin prestația de la „Contemporanul". Aici își valorizează pornirea polemică în mai multe campanii, în care temeritatea inițială se metamorfozează aproape reflex în agresivitate și exces, în rigiditate ideologică. Declarându-se adept al darwinismului și al ateismului, el receptează de fapt ideile mai noi printr-o grilă pozitivistă, frecvent empirică. Traduce, prelucrează cu zel și consacră acestor subiecte numeroase articole, unele organizate în cicluri. Aceeași perseverență în numele umanitarismului o pune în răspândirea unor teorii sociale antiburgheze. Două lucrări, din Engels (*Originea familiei, a proprietății private și a statului*) și din Marx (*Manifestul Partidului Comunist*), pe care le traduce, sunt un fel de corolar al acestei orientări doctrinare cu o urzeală totuși eclectică. Dar în epocă au avut ecou mai ales campaniile lui **N.** (secondat de ceilalți redactori ai „Contemporanului") împotriva instituțiilor burgheze (școala, armata, familia ș.a.) ori împotriva „monstruozităților" descoperite în manuale școlare și în cursuri universitare. Deseori și aici, atitudinea suficientă, exagerarea criticii, asociate cu stilul rău dau unei acțiuni salutare, cel puțin ca intenție, aerul unei răfuieli. Preocupat, ca profesor și ca publicist, de limba și de literatura română, **N.** încearcă diverse căi de abordare a domeniului. Cu informația la zi, cunoscător al școlii neogramatice, desigur și prin intermediul lucrărilor lui A. Lambrior, pe care le analizează și le prelungește în încercările proprii, el are opinii în câteva chestiuni de gramatică istorică, dialectologie, limbă literară. *Istoria limbei și literaturei române* (1886), manual pentru cursul liceal superior, include și astfel de incursiuni, precum și o prezentare, sumară, uscată, cu destule inadvertențe, a cărturarilor și scriitorilor. Util, aplicat, interesul redactorului față de literatura populară face din „Contemporanul" o publicație citabilă în istoria disciplinei. De pildă, cerința culegerii fidele, riguroase a folclorului este meritorie, ca și tipărirea de literatură populară din toate provinciile românești. Ceea ce publică el însuși (*Cântece și obiceiuri la nunți, Despre strigoi, strige sau strigoaice* ș.a.) conține exemplificări interesante, dar comentariul, ideologizat, exclusivist, tinde să demonstreze doar caracterul de clasă, locul luptei sociale în folclor etc. **N.** este pretutindeni un susținător îndărătnic și pătimaș al pozitivismului și al determinismului social în artă (*Direcția urmată de „Contemporanul", Baza pozitivă a artei, Menirea artei* ș.a.). Imposibilitatea gratuității în artă, imperativul angajării artistului, rolul artei în lupta de clasă, devize ale ideologiei lui C. Dobrogeanu-Gherea, sunt preluate și afirmate din nou. Deși nu era un critic literar atunci când privea spre contemporani, știa, în schimb, să-i prețuiască pe Mihai Eminescu („superior tuturor artiștilor literari români, trecuți și prezenți") ori pe Ion Creangă. Îl ataca însă pe Al. Macedonski și îl declara pe D. A. Teodoru, colaborator al „Contemporanului", un mare talent. **N.** a tradus și câteva fragmente din scrierile lui Zola, Flaubert, Turgheniev, Dickens ș.a., iar în 1882 a publicat o ediție comentată din *Tristele* lui Ovidiu.

SCRIERI: *Istoria limbei și literaturei române*, Iași, 1886; *Schiță despre Miron Costin și vremea lui*, Iași, 1888; *V.G. Morțun. Biografia lui, genealogia și albumul familiei Morțun*, București, 1924. **Traduceri:** Ovidiu, *Tristele. Text după Rudolph Merkel*, Iași, 1882; B. Malon, *Spartacus sau Războiul robilor contra romanilor*, Iași, 1882.

Repere bibliografice: G. Panu, *Portrete și tipuri parlamentare*, București, 1893, *97–101*; D. Anghel, *Fantome*, București, 1911, *69–80*; Dafin, *Figuri*, *293–298*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *481–482*, *Ist. lit.* (1982), *545–546*; Sadoveanu, *Opere*, XX, *439–442*; Bucur, *Istoriografia*, *52–54*; Z. Ornea, *Curentul cultural de la „Contemporanul"*, București, 1977, *passim*; *Dicț. lit. 1900*, *605–607*. *G.D.*

NĂDEJDE, Sofia (14.IX.1856, Botoșani – 11.VI.1946, București), publicistă, prozatoare, traducătoare și autoare dramatică. Este fiica Pulheriei Profira (n. Neculce) și a lui Vasile Băncilă-Gheorghiu, descendent al unei familii de răzeși scăpătați, unul dintre cei patru frați ai ei fiind viitorul pictor Octav Băncilă. Învață mai întâi la Botoșani și, după căsătoria cu Ioan Nădejde, își ia bacalaureatul la Iași. Femeie energică și capabilă să se devoteze exemplar, slujește concomitent cauza

familiei (purta de grijă nu numai numeroșilor ei copii, ci și fraților sau rudelor) și ideile cercului socialist de la Iași. Debutează la publicația „Femeia română", în 1879, cu articolul *Chestiunea femeilor*, preludiul unei campanii feministe îndelungate, a cărei campioană va fi. Colaborează la „Basarabia", iar din 1881 la „Contemporanul", unde pledează polemic pentru emanciparea femeii și regenerarea vieții sociale. Adversarilor, între care la un moment dat se află și Titu Maiorescu, le răspunde cu argumente extrase dintr-o pasionată lectură a lucrărilor de referință, iar după 1885, cu trimiteri la idei marxiste. Atee, ca și soțul ei, participă la popularizarea unor teorii științifice, combate înflăcărat superstițiile, chiar dacă, intermitent, se preocupă de altceva (*Despre viața viitoare la români*, *Credințele religioase la români*). În aceeași cheie scrie la „Drepturile omului", „Muncitorul", „Literatură și știință", „Munca", „Lumea nouă", „Gazeta săteanului", „Lumea nouă științifică și literară", „Albina" ori la „Calendarul pozitivist", „Almanahul social-democrat" ș.a. E directoare (1894) a revistei „Evenimentul literar", unde publică mult, uneori sub pseudonim (Elisabeta, Eva, Sonia, Sorina, Vanda D.). Recunoscută ca o vajnică militantă în interiorul mișcării social-democrate românești, se vede însă obligată să părăsească partidul în 1899, odată cu Ioan Nădejde. Crezând în puterea de influență a scrisului, **N.** a făcut deseori și din literatură o prelungire a jurnalisticii militante. Debutase literar în 1885, la „Contemporanul", cu nuvela *Două mame*, fiind prezentă apoi în mai toate publicațiile socialiste, dar și în „Universul", „Noua revistă română", „Adevărul", „Dimineața", „Arta", „Voința națională", „Comoara tinerimei", „Viața românească" ș.a. Tipărește proză scurtă – *Nuvele* (1893), *Din chinurile vieții. Fiecare la rândul său* (1895), *Din lume pentru lume* (1909), romane, dintre care doar *Tragedia Obrenovicilor* rămâne în foileton („Universul", 1903), celelalte fiind editate și în volum – *Patimi* (1903), *Robia banului* (1906), *Părinți și copii* (1907), *Irimel. Întâmplările unui tânăr român în Moldova, Rusia și Japonia* (1919), piese de teatru – *O iubire la țară* (1888), *Fără noroc* (1898), *Ghica-vodă, domnul Moldovei* (1899), *Vae victis! Vai de învinși* (1903). După o lungă perioadă de tăcere, în 1935 reapare în „Adevărul" cu *Amintiri*, o suită de însemnări cu valoare de document pentru istoria mișcării socialiste românești.

Pentru **N.**, finalitatea instructivă și educativă a literaturii este esențială. Așa se explică inaderența la romantism, privit ca o orientare generatoare de iluzii și artificialitate, dar și admirația față de naturalism, recomandat pentru interesul, important în ordine ideologică, pe care îl acordă mediilor sociale noi (*Ce scriem!*). Opțiune destul de laxă, de vreme ce „metoda experimentală" este înlocuită de umanitarism și sentimentalism, mod structural al perspectivei din scrierile ei literare. În acest fel este filtrată și o influență venind dinspre literatura rusă, dinspre Turgheniev în special. În schițe, nuvele, piese de teatru, paradigmatice pentru tendința din revistele socialiste, prefigurând și câte ceva din sămănătorism și poporanism, mediul predilect rămâne cel țărănesc. Autoarea colectează sârguincios „documente omenești", cum cerea școala lui Émile Zola: oameni roși de mizerie, boală și vicii, înrăiți, fără speranță, ducând un trai chinuit și zadarnic, amenințați permanent de ciocoi și boieri care le sugrumă bucuria săracă. Cu o invenție precară, sufocată de patos demonstrativ și reflecții moralizatoare, pagina seamănă mai curând cu un text jurnalistic. Alte nuvele, piesa *Fără noroc*, dar mai cu seamă romanele cumulează, într-un rechizitoriu vehement, cu accente melodramatice, ideile publicistei cu privire la lumea orașului, văzut ca focar de necinste și compromis, loc care distruge sau pervertește sufletul, unde orice instituție e clădită pe viciu și corupție. Ici și colo pâlpâie câteva bune intenții psihologice ori calități de limbaj și se observă autenticitatea dialogului, alert, fluid, plastic. O piesă istorică, *Ghica-vodă, domnul Moldovei*, neînzestrată cu un conflict dramatic, se susține tot prin virtuțile dialogului. Meritorii sunt transpunerile în românește din literaturile engleză (Charles Dickens), franceză (Émile Zola, Jules Verne, Prosper Mérimée, André Theuriet), italiană (Matilde Serao, Edmondo de Amicis), poloneză (Henryk Sienkiewicz), rusă (I.S. Turgheniev, N.A. Nekrasov, Maxim Gorki, Leonid Andreev).

SCRIERI: *O iubire la țară*, Iași, 1888; *Nuvele*, Iași, [1893]; *Din chinurile vieții. Fiecare la rândul său*, Craiova, 1895; *Fără noroc*, București, 1898; *Ghica-vodă, domnul Moldovei*, București, 1899; *Vae victis! Vai de învinși*, București, 1903; *Patimi*, București, 1903; *Robia banului*, București, 1906; *Părinți și copii*, București, 1907; *Din lume pentru lume*, București, 1909; *Irimel. Întâmplările unui tânăr român în Moldova, Rusia și Japonia*, Iași, [1919]; *Din chinurile vieții*, îngr. și pref. Victor Vișinescu, București, 1968; *Scrieri*, îngr. și introd. Victor Vișinescu, Iași, 1978. **Traduceri:** Henryk Sienkiewicz, *Viața la sate. Schițe cu cărbune (Natură și viață)*, București, 1908, *Fără credință*, București, 1908, *Prin foc și sabie*, I-III, București, 1909–1910; Jules Verne, *Minunile și grozăviile Indiei*, București, 1908; André Theuriet, *Prăvălia „La doi crapi"*, București, 1909; Camille Flammarion, *Visuri înstelate*, București, 1909; Ludwig Fulda, *Prostul*, București, 1910; Prosper Mérimée, *Don Juan*, București, 1911; Maxim Gorki, *Omorul*, București, 1912; Leonid Andreev, *Prăpastia*, București, 1912; Matilde Serao, *Visul unei nopți de dragoste*, București, 1915, *Idila paiației. Ciccotto*, București, f.a., *Iubire pierdută*, București, 1921; Edmondo de Amicis, *Cuore*, București, 1916; Karl May, *Saiwa-Tjalem*, București, 1926.

Repere bibliografice: Iorga, *Pagini*, I, *254–255*; Izabela Sadoveanu-Evan, *Impresii literare*, București, 1908, *201–212*; Dimitrie Anghel, *Fantome*, București, 1911, *69–80*; Dafin, *Figuri, 293–298*; Miller – Săndulescu, *Evoluția, 185–196*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *482*, *Ist. lit.* (1982), *546–547*; Nicolescu, *Contemporanul, passim*; Victor Vișinescu, *Sofia Nădejde*, București, 1972; *Ist. lit.*, III, *584–585*; Z. Ornea, *Curentul cultural de la „Contemporanul"*, București, 1977, *passim*; Victoria Frâncu, *Un roman mai puțin cunoscut al Sofiei Nădejde: „Tragedia Obrenovicilor"*, RITL, 1978, 3; *Dicț. lit. 1900, 607–609*; Mîndra, *Ist. lit. dram.*, I, *202–204*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *379–380*. *G.D.*

NĂDEJDEA, publicație apărută la Vârșeț, în Iugoslavia, săptămânal, din 24 aprilie 1927 până la sfârșitul anului 1944. De la numărul 47/1935 frontispiciul este scris în limba sârbă. Pe parcursul celor șaptesprezece ani de existență **N.** iese sub îngrijirea unui comitet de redacție. Funcția de director au exercitat-o Savu Butoarcă și A.S. Butoarcă, iar pe cea de

redactor Nicolae Roman, Adam Fiștea, Ioan Mităr, Traian Petrică, Traian Mucuceanu, Cuzman Lăpădat, Adam Bulić. Temporar, funcția de secretar de redacție au îndeplinit-o Nicolae Roman și Cuzman Lăpădat. Revista are o pagină culturală care propune mai cu seamă scrieri literare (fie culte, fie populare), „completându-se" astfel golul produs de absența unei publicații literare propriu-zise. Nu există un articol-program din care să rezulte scopurile publicației. La capitolul poezie sunt reproduse pagini din opera lui M. Eminescu, V. Alecsandri, G. Coșbuc, O. Goga, St. O. Iosif, D. Anghel, Al. Vlahuță, Cincinat Pavelescu, Aron Cotruș, Ion Pillat, Victor Eftimiu, Emanoil Bucuța, Elena Farago, Al. Mateevici. Începând cu anii '30 în **N.** publică versuri și poeți de expresie românească din Iugoslavia: Teodor Șandru, Aurel Trifu, Mihai Avramescu. Proza este ilustrată cu pagini din scrierile lui B. Delavrancea, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Emil Gârleanu, Mihail Sadoveanu, N. Iorga, Cezar Petrescu, Ion Agârbiceanu, I.Al. Brătescu-Voinești. Din literatura universală se dau traduceri de nuvele, schițe și fragmente de roman de H. Chr. Andersen, Selma Lagerlöf, Guy de Maupassant, L.N. Tolstoi. Creația populară (în versuri sau în proză) e recoltată din localitățile rurale din Banatul sârbesc. În primii cinci ani sunt incluse în sumar multe texte din colecția de folclor bănățean a lui Lucian Costin. Începând cu 24 ianuarie 1942 **N.** editează temporar un supliment cu titlul „Foaia Timocului". În numărul inaugural figurează un articol-program, *Scrisoare către frații timoceni*, în care se afirmă scopul noii tipărituri: să cultive la cititori, mai ales la cei din Valea Timocului, conștiința națională, dragostea față de limba și literatura română și față de cultura românească în general. Textele publicate aici sunt scrise atât cu caractere latine, cât și cu caractere chirilice și reflectă străduaniile modeste, dar temerare ale inițiatorilor de a da caracter național românesc culturii locale. *I.M.*

NĂSTUREL, Udrișteˆ (c. 1596 – c. 1658), cărturar, traducător și autor de versuri. Descendent al unei vechi familii boierești ale cărei atestări urcă în timp până la voievodul Vlad Călugărul (1482–1496), **N.** este al treilea copil al Calei (n. Calomfirescu) și al postelnicului Radu Năsturel. Se știe că a fost căsătorit de două ori: din prima căsătorie (cu Maria Corbeanu) a avut un băiat, pe Mateiaș postelnicul, ce va fi înfiat de doamna Elina, sora lui **N.** și soția voievodului Matei Basarab, iar dintr-a doua (când nevastă i-a fost Despa) pe Radu Toma, ce va deveni la rându-i mare cărturar și ban al Craiovei, și pe Mărioța. În lipsa informațiilor precise asupra locului și a modalităților în care **N.** a dobândit o formație cărturărească solidă (știa latinește, slavonește și, poate, grecește), cercetătorii au avansat diferite ipoteze privind pregătirea sa într-una din școlile Ucrainei apusene (Ostrog sau Lvov), în vreun colegiu iezuit sau printre „spudeii" Academiei întemeiate la Kiev de Petru Movilă. Probabil că a studiat în țară, în casa părintească, împreună cu frații lui, cu dascăli aduși din Ucraina, cu călugării mănăstirilor locale sau cu vreunul dintre misionarii ce străbăteau Țara Românească. În predoslovia la *Carte despre urmarea lui Hristos* (1647) **N.** precizează că a învățat latinește când trecuse pragul adolescenței, acasă, cu un profesor care putea fi foarte bine unul dintre călugării catolici din Târgoviște. Aproape treizeci de ani acest boier nu și-a schimbat dregătoria – apare prima dată în acte ca „logofăt al doilea", la 13 februarie 1632, înainte de urcarea pe tron a cumnatului său Matei Basarab –, deși contextul politic i-a fost cu deosebire favorabil. Marca fundamentală a personalității logofătului este complexitatea. Curteanul, extrem de abil în manevrele politicii complicate a timpului, era un european „ce nu s-a sfiit să privească toată viața spre acea lume occidentală, nouă și nu prea agreată la noi" (N. Iorga), un aristocrat care și-a înălțat la Fierești o reședință în cel mai autentic stil al Renașterii și și-a compus un blazon cu o heraldică destul de alambicată. Urmărind crearea premiselor necesare înfăptuirii unei puternice alianțe antiotomane și consolidării autonomiei Țării Românești, scopuri majore ale programului politic al lui Matei Basarab, el face călătorii – la Viena, la Cracovia, în Transilvania la Gheorghe Rákóczy II, la Belgrad –, duce tratative, încheie alianțe și, fără îndoială, cumpără foarte multe cărți. Sugerând sau poate doar aderând la principiile campaniei culturale desfășurate de Matei Basarab, campanie al cărei ideolog va fi, **N.** pornește de pe o platformă bine conturată și are obiective precise. Cunoștințele sale clasice sunt împletite cu o adâncă prețuire arătată confesiunii ortodoxe și cu o bună cunoaștere a istoriei naționale. Informațiile coboară până în Antichitate și pe baza lor cărturarul descifrează simboluri ignorate încă de contemporanii ce încercau să lumineze începuturile neamului. Idealul pe care caută să-l refacă în timp este reprezentat de anii de glorie ai lui Neagoe Basarab. Inițiază câteva tentative de definire a „mitului dinastic" al Basarabilor, construcție pe care o opune, ca formulă dătătoare de stabilitate, vremurilor de nesiguranță politică ce învolburau Țara Românească, iar frazele prețioase, urmând tipare baroce pe care literatura română acum le învăța, aduc din adâncul istoriei numele vechi, de profundă rezonanță, ale pământului (*Predoslovia* la *Antologhion*, 1643). Chiar dacă nu e sigur că a scris și o cronică a domniei lui Matei Basarab, ce va fi fost intercalată în compilațiile ulterioare – ipoteză puțin probabilă –, el a făcut destul pentru nemurirea numelui acestui voievod, căruia i-a fost și consilier „tainic", și alături de care s-a înrolat pentru realizarea unui moment de accentuată prezență culturală a românilor în Europa Răsăriteană. Având în atenție nu numai ridicarea nivelului de cultură al compatrioților săi, ci și răspândirea cărții tipărite dincolo de hotarele Țării Românești, **N.** a apelat la slavonă, unic instrument ce făcea realizabilă această intenție. El a controlat îndeaproape munca de tipărire a scrierilor slavonești, fiind principalul factor responsabil pentru opera de cultură care se înfăptuia în Țara Românească în prima jumătate a secolului al XVII-lea.

Moștenirea literară a lui **N.** adună într-un inventar ce impune mai ales prin varietate, texte originale și traduceri, scrieri în slavonă și în română. Prima categorie include „versurile la stemă" imprimate în *Molitvenicul* din 1635 (reluate în *Pravila mică* din 1640), cele din *Antologhion*, din *Carte*

despre urmarea lui Hristos și din *Triod Penticostar* (1649) și predosloviile ce însoțesc lucrările a căror apariție a supravegheat-o. Dintre acestea, *Predoslovia către mitropolitul Varlaam* (în *Carte despre urmarea lui Hristos*) și prefața la *Triod Penticostar* (atribuită lui cu solide argumente) constituie veritabile breviare ale concepțiilor sale umaniste. Textele care au făcut faima de literat a lui **N.** au fost însă, datorită și posibilităților de circulație sporite, traducerile. Cărturarul a tălmăcit din latină în slavonă, cu deosebit talent și aplicație, cunoscuta scriere ascetică *De imitatione Christi* atribuită lui Thomas a Kempis. Exercițiu de durată și acțiune programatică, traducerea introducea pentru prima dată în mediul ortodox est-european o lucrare catolică a cărei popularitate a concurat la un moment dat cu cea a *Bibliei*. Textul care a făcut însă ca zeci de copiști să o transcrie este transpunerea în românește a romanului popular *Viața sfinților Varlaam și Ioasăf* (1649), act exemplar sub toate aspectele, căruia i se cuvine adăugată participarea cărturarului, cel puțin în faza de inițiere, la traducerea în românește a *Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* și a *Vieții patriarhului Nifon*. „Versurile la stemă" alcătuite de **N.**, „primul stihuitor cult din literatura română" (G. Călinescu), pentru cărțile epocii lui Matei Basarab, au avut în practica tiparului din Țările Române și implicit în literatura română o descendență remarcabilă. Raportate la tradiția poetică în limba slavonă – câteva tropare, imnuri ori rugăciuni ocazionale –, aceste stihuri heraldice, alături de care trebuie amintite, spre a întregi averea „poetică" a scriitorului, epitaful pentru Mateiaș, compus, se pare, în trei versiuni: latină, slavonă și română, și, probabil, o „recapitulare" în slavonă a conținutului scrierii despre Varlaam și Ioasaf, impun prin noutate. Texte eminamente laice, alcătuind o poezie emblematică sui-generis, ele își găsesc corespondente în toate literaturile europene și, mai aproape de noi, în scrisul baroc polon și ucrainean. Mai mult, versurile imprimate în 1647 (semnate de **N.**) și cele ce apar în *Triodul Penticostar* (atribuite lui) depășesc chiar tiparele compunerilor consacrate emblemei voievodale și afișează o factură complet diferită. Anticipând compunerea din *Triod Penticostar*, stihurile slavone din *Carte despre urmarea lui Hristos* încearcă o descifrare a numelui invocat prin aluzii sugestive („A tot binecinstitoarei stăpânei noastre/ Făcătoarei de bine vădită în toate lăcașele [...] care asemenea/ Cu har împărătesei aceleiași cu același nume") și fac pași, timizi încă, spre integrarea reminiscențelor clasice („Destoinici pentru aceea de bărbătească virtute/ Cununi de mulțumire nu încetați a-i împleti"). *Epigramma* din 1649, consacrată aceleiași doamne Elina, reprezintă o treaptă către aproprierea unei maniere poetice savante – jocul etimologic. Renașterea și apoi barocul redescoperiseră și preluaseră acest procedeu ingenios care îi încântase pe toți marii poeți ai Antichității. **N.** încearcă în versurile sale (compuse într-o slavonă cizelată) să afle sensurile numelui surorii sale, soție a voievodului și protectoare, după cum indică inscripția ce înconjoară stema, a tipăriturii. Tentativa de etimologizare este plasată într-un context nobil, *Epigramma*, deosebit de elegantă în ansamblul realizării ei și prozodic remarcabilă, fiind o subtilă reverberație a cunoscutei dispute antice cu privire la natura cuvintelor. Se face apel la autoritatea filosofiei lui Platon, potrivit căreia fixarea numelui se face în funcție de natura lucrului. Pe baza tezei din *Kratylos*, autorul încearcă să derive, fantezist, desigur, dar în acord cu țelul discursului encomiastic, numele doamnei Elina din cuvântul grecesc *eleos* – „milă, milostivire". Spune: „vezi cât de potrivit se numește Elena cu Eleos", după ce nu mult înainte explicase cu precizie sensul lexemului elin. Versurile mai conțin cel puțin încă o trimitere interesantă la înțelepciunea anticilor în construcția care, cu ajutorul simbolismului pitagoreic al numerelor, își propune să argumenteze că *Penticostarul*, adică 50, este un component al seriei „numerelor perfecte". Există în această alcătuire și în contextul cultural general în care ea se plasează – împreună cu celelalte texte ale cărturarului – suficiente elemente ce pot califica *Epigramma* drept prima creație poetică originală de factură pronunțat barocă din literatura română. **N.** a fost catalogat adesea – grăbit și cu totul nefondat – drept promotor al curentului pentru resurecția limbii slavone și opus atât mitropolitului Teofil, ce reprezenta gruparea partizanilor introducerii limbii române, cât și postelnicului Constantin Cantacuzino, înclinat în acțiunile sale să sprijine umanismul greco-latin. Dar slavona, ca și posibilitățile pe care le oferea, reprezintă o parte din preferințele omului de cultură. Ca limbă a tiparnițelor, aceasta putea asigura transferarea valorilor culturale create de români la popoarele slave ortodoxe din jur, sporind și consolidând faima Țării Românești, iar iradierea spiritualității românești păstrătoare a valorilor ortodoxe într-o epocă în care sud-estul european trăia sub amenințarea Semilunii era un punct programatic de extremă importanță, afișat ca atare de predosloviile vremii. Cărturarul și-a ales instrumentele cele mai adecvate scopurilor sale, dar nu s-a opus niciodată folosirii limbii române ca vehicul cultural. El a făcut pentru biruința limbii române mai mult decât mulți dintre contemporani. A tradus *Viața sfinților Varlaam și Ioasaf* într-o limbă ce nu este cu nimic mai prejos decât cea a *Cazaniei* lui Varlaam. Ca și romanul popular, vor rămâne netipărite versiunile românești ale *Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* și *Vieții patriarhului Nifon*, realizate de cercul de traducători din preajma lui. Totodată, cărțile ce urmau să fie imprimate în limba poporului, codicele de legi și lucrările de edificare apar tot cu sprijinul și prin eforturile sale. Înțeleptul umanist selectează textele potrivite (*Pravila mică*, 1640), supraveghează munca de tălmăcire (*Evanghelie învățătoare*, 1642), scrie predoslovii și împodobește aceste tipărituri cu stihuri. Intelectual de ținută, slujitor devotat al cărții, în care vedea „bogăția cea mai de preț și mai cinstită decât toate bogățiile pământești", el compune versuri emblematice, precum cărturarii barochizanți, cultivă cu pasiune latina și se ocupă de educarea în același sens a fiilor săi, își transformă numele în Orest, dându-i o rezonanță elină, dar folosește și forma scripturistică Uriil (o altfel de „antichizare"), participă la discuțiile de subtilitate teologică organizate în casa mitropolitului Ștefan. Interesat de ideile Contrareformei și chiar de

declanșarea unei contrareacții ortodoxe la presiunile reformate, traduce în slavonă *De imitatione Christi*, îi sugerează, poate, mitropolitului Varlaam ideea protejării credinței românești prin redactarea unei lucrări polemice, *Cartea carea să cheamă Răspunsul împotriva Catihismusului calvinesc*, tipărită în 1645 la Mănăstirea Dealu, ia el însuși o poziție anticalvină în prefața *Evangheliei învățătoare*. Celelalte lucrări originale ale sale sunt eminamente laice, astfel încât „umanismul său creștin" trebuie circumscris cu multă atenție, mai cu seamă în raport cu al cărturarilor ce vor da către finele veacului traducerea românească a *Bibliei*. Fundamentul umanist, achiziționat prin lecturi și consolidat prin exerciții variate — cum ar fi „eseul" *Despre generozitate*, ce deschide *Triodul Penticostar* și în care trimiterile la *Sfânta Scriptură* sunt concurate de referirile la o întinsă bibliotecă a Antichității păgâne, ilustrată de numele lui Aristofan și Eratostene, Platon, Aristotel, Plutarh și Strabon, Theognis din Megara și Simonide din Ceor, Diogene Laerțiu și Lucian din Samosata —, i-a relevat lui **N.** principalele idei ce vor sta mai târziu în atenția scriitorilor obișnuiți cu reflecția umanistă. El constată asemănarea dintre limba latină („nouă vădit înrudită") și română la numai câțiva ani după Grigore Ureche, dar cărturarul muntean își tipărește afirmația, făcând publică pentru întâia oară o asemenea constatare fundamentală aparținând unui român. Vorbind despre „țările dacice" peste care domnea Matei Basarab, el se referă, probabil, și la neîncetata continuitate a românilor pe pământul lor de geneză. Adept al unui umanism de limbă slavonă, dar scriind și tălmăcind pentru ai săi într-o limbă românească plină de har, afirmând cu consecvență marile adevăruri istorice legate de limba și ființa poporului român, **N.** a fost unul dintre primii ctitori ai spiritualității românești moderne.

SCRIERI: *La prea luminata stemă a milostivilor domni Basarabi* (în slavonă), în *Molitvenic*, 1635; reed. în *Pravila mică*, 1640; reed. și tr. în BRV, I, *109*, IV, *181*, tr. în LRV, II, *272–273*; *Predoslovie* (în slavonă), în *Molitvenic*, Câmpulung, 1635; reed. și tr. în BRV, IV, *182–187*; *Predoslovie cetitorului* (în slavonă), în *Evanghelie învățătoare*, Govora, 1642; reed. în BRV, I, *120–123*; *La prealuminata stemă a prealuminatei case a măriilor lor domnilor Basarabi* (în slavonă), în *Antologhion*, Câmpulung, 1643; tr. în LRV, II, *274*; *Predoslovie arătând cuprinsul și închinând cartea Domnului, ctitor al mănăstirii* (în slavonă), în *Antologhion*, Câmpulung, 1643; reed. și tr. în BRV, I, *129–132*, tr. în LRV, II, *275–277*; *Preacuvântare către cititori* (în slavonă), în *Antologhion*, Câmpulung, 1643; reed. și tr. în BRV, I, *133–135*; *Stihuri în stema domniei Țării Românești, neam casei Băsărăbească*, în *Evanghelie învățătoare*, Mănăstirea Dealu, 1644; reed. în BRV, I, *145*; în LRV, II, *273*, în *Poezia românească de la începuturi până la 1830*, București, 1996, *32*; *A tot binecinstitoarei stăpânei noastre* (în slavonă), în *Carte despre urmarea lui Hristos*, Mănăstirea Dealu, 1647; reed. și tr. în BRV, IV, *195*; *Predoslovie* (în slavonă), în *Carte despre urmarea lui Hristos*, Mănăstirea Dealu, 1647; reed. și tr. în BRV, IV, *195–198*, tr. în LRV, II, *277–279*; *Epigramma* (în slavonă), în *Triod Penticostar*, Târgoviște, 1649; reed. și tr. în BRV, I, *172–173*, tr. în LRV, II, *274*; *Predoslovie* (în limba slavonă) la *Triod Penticostar*, Târgoviște, 1649; tr. Virgil Cândea, în *Udriște Năsturel și începuturile umanismului românesc*, RL, 1969, 11; [*„Recapitulatio" la romanul „Varlaam și Ioasaf"*] (în slavonă), publ. și tr. Dan Horia Mazilu, în *Udriște Năsturel*, București, 1974; [*Epitaful lui Mateiaș Basarab*], în *Crestomație de literatură română veche*, I, coordonatori I.C. Chițimia și Stela Toma, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1984, *237*, în *Poezia românească de la începuturi până la 1830*, București, 1996, *32*. **Traduceri:** *Viața sfinților Varlaam și Ioasaf*, îngr. și pref. P. V. Năsturel, București, 1904.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. Bis.*, I, *338*; Giorge Pascu, *Istoria literaturii române din secolul al XVII-lea*, Iași, 1922, *70–71*, *74–77*; Dan Simonescu, *Încercări istorico-literare*, Câmpulung Muscel, 1926, *28–31*; P. P. Panaitescu, *L'Influence de l'oeuvre de Pierre Mogila, archevêque de Kiev, dans les Principautés Roumaines*, Paris, 1926, *36–48*; Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, *495*; Cartojan, *Cărțile pop.*, I, *232*, *240*; Pușcariu, *Ist. lit.*, *98*, *111*; Emil Turdeanu, *„Varlaam și Ioasaf". Istoricul și filiațiunea redacțiunilor românești*, CEL, 1934; Emil Turdeanu, *„Varlaam și Ioasaf". Versiunile traducerii lui Udriște Năsturel*, BOR, 1934, 7–8; Aurelian Sacerdoțeanu, *Predosloviile cărților bisericești*, I, București, 1938, *68–71*, *74–79*, *81–86*, *89–96*, *101–105*, *113–115*; Dan Simonescu, Damian P. Bogdan, *Începuturile culturale ale domniei lui Matei Basarab*, BOR, 1938, 11–12; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *52–53*, *Ist. lit.* (1982), *10–11*; Cartojan, *Ist. lit.*, II (1942), *97–98*, *102*; Ciobanu, *Ist. lit.* (1947), *31*, *234*, *272–283*; Piru, *Ist. lit.*, I, *105–110*; Lăudat, *Ist. lit.*, I, *138–142*; *Ist. lit.*, I, *346–349*; Panaitescu, *Începuturile*, *193–194*; G. Ivașcu, *Ist. lit.*, I, *145–147*; Virgil Cândea, *Udriște Năsturel și începuturile umanismului românesc*, RL, 1969, 11; G. Mihăilă, *Udriște Năsturel*, în LRV, II, *270–272*; Diomid Strugaru, *Versificația românească până la Dosoftei*, în *Actele celui de-al XII-lea Congres internațional de lingvistică și filologie romanică*, II, București, 1971, *464–467*; Dan Horia Mazilu, *Udriște Năsturel*, București, 1974; Dan Horia Mazilu, *Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea*, București, 1976, *90–136*; Virgil Cândea, *Rațiunea dominantă. Contribuții la istoria umanismului românesc*, București, 1979, *33–77*; *Dicț. lit. 1900*, *609–611*; Dan Horia Mazilu, *Varlaam și Ioasaf. Istoria unei cărți*, București, 1981, *77–90*; Mazilu, *Vocația*, *234–246*; *Dicț. scriit. rom*, III, *380–381*. *D.H.M.*

NĂZUINȚA, revistă apărută la Craiova, lunar, din aprilie 1922 până în mai 1929, având subtitlul „Literatură, știință, artă"; în 1926 titlul devine „Năzuința românească". Este editată sub conducerea unui comitet format din Elena Farago, George Murnu, Ion Dongorozi, I.B. Georgescu, C. Gerota, N.M. Condiescu și Al. Popescu-Telega (de la numărul 6/1922), Gh. Tătărescu (1/1924 — 6–7/1924), C. D. Fortunescu (numărul 6–7/1924), N.I. Herescu, C.S. Nicolăescu-Plopșor și T. Păunescu-Ulmu (din 1926). Fondator este I. B. Georgescu, iar director, Al. Popescu-Telega (din 1928). Tradiționalistă și autohtonistă prin tematica literaturii incluse în paginile sale, **N.** publică scriitori ce au experimentat modernismul stilistic al curentelor literare apusene, adaptat pentru a reflecta realitățile naționale. De asemenea, cultivă valorile culturale și literare universale, făcându-le cunoscute prin traduceri. Publicația păstrează constant acest echilibru între tradiție și modernitate, între autohton și universal, între etic și estetic, vădind un program bine conturat. În *Cuvânt introductiv* sunt definite conceptele tradiție și tradiționalism ca însemnând „păstrarea caracterului românesc al literaturii, înfățișarea momentului de atunci într-o limbă adecvată, sprijinindu-se, în drumul spre frumos, bine și adevăr, cât mai mult pe talentele ce există și se vor ivi în părțile oltenești". Rubricile obișnuite sunt „Cronica dramatică", „Cronica artistică" (expoziții, șezători), „Din lumea cărților", „Pagina începătorilor", „Revista revistelor" (separată la un moment dat în „Reviste străine" și „Reviste

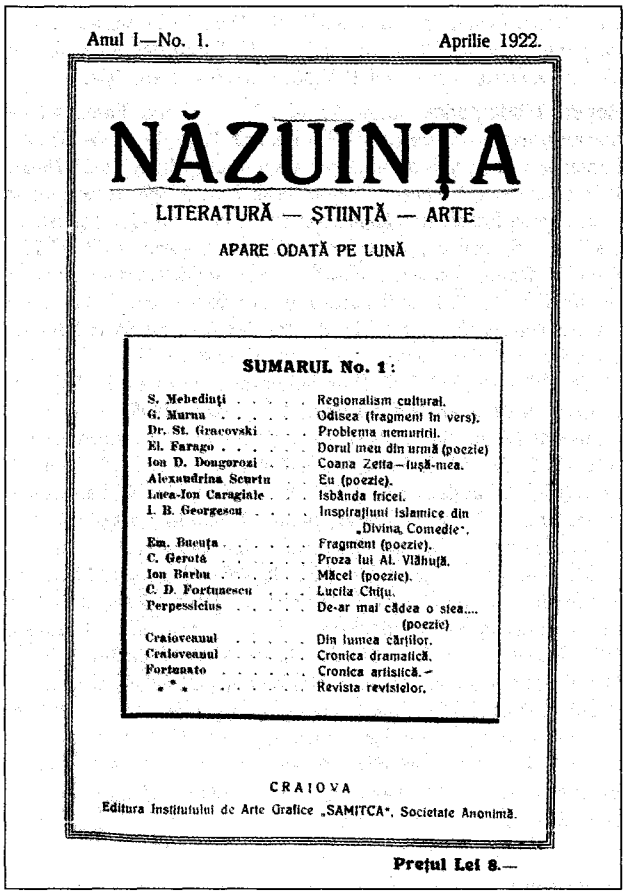

Anul I—No. 1. Aprilie 1922.

NĂZUINȚA

LITERATURĂ — ȘTIINȚĂ — ARTE

APARE ODATĂ PE LUNĂ

SUMARUL No. 1:

S. Mehedinți	Regionalism cultural.
G. Murnu	Odisea (fragment în vers).
Dr. St. Gracovski	Problema nemuririi.
El. Farago	Dorul meu din urmă (poezie)
Ion D. Dongorozi	Coana Zetta—iubita-mea.
Alexandrina Scurtu	Eu (poezie).
Luca-Ion Caragiale	Isbânda fricei.
I. B. Georgescu	Inspirațiuni islamice din „Divina Comedie".
Em. Bucuța	Fragment (poezie).
C. Gerotă	Proza lui Al. Vlăhuță.
Ion Barbu	Măcel (poezie).
C. D. Fortunescu	Lucila Chițu.
Perpessicius	De-ar mai cădea o stea.... (poezie)
Craioveanul	Din lumea cărților.
Craioveanul	Cronica dramatică.
Fortunato	Cronica artistică.
* * *	Revista revistelor.

CRAIOVA

Editura Institutului de Arte Grafice „SAMITCA". Societate Anonimă.

Prețul Lei 8.—

române"), „Literaturi străine", susținute de I. Dongorozi, F. Aderca, C.D. Fortunescu, P.N. Paulian, N.I. Herescu. Versurile sunt semnate de Ion Barbu (*Măcel*), Perpessicius, George Murnu, Elena Farago, Radu Gyr, Eugen Constant, Ada Umbră, George Baiculescu, D. Nanu, Victor Eftimiu, Camil Baltazar, Camil Petrescu, Ilarie Voronca, V. Voiculescu, Ion Pillat. Proză dau Al. Popescu-Telega, Ion Dongorozi, George Mihail Zamfirescu (*Nuielușa e un copil necăjit*, fragment din romanul *Bariera*). Reușite sînt medalioanele literare consacrate unor scriitori străini (Marcel Proust, Miguel de Unamuno, Gabriele D'Annunzio) de F. Aderca și Al. Popescu-Telega, precum și traducerile realizate de F. Aderca, care în 1924 dă cele dintâi pagini în românește din *À la recherche du temps perdu*, romanul lui Marcel Proust, Elena Farago, Al. T. Stamatiad, Al. Popescu-Telega, Ion Pillat, N.I. Herescu, Perpessicius, din autori precum Corneille, Anatole France, Baudelaire, Jean Moréas, Francis Jammes, Émile Verhaeren. Cu eseuri și critică literară sunt prezenți E. Lovinescu (*Poezia nouă*), I. Iordan (*Influențe culturale*), Al. Țuțuianu (*Critica literară contemporană*), Mihail Dragomirescu (*Idealul culturii*), Paul I. Papadopol, F. Aderca, Stelian Constantin-Stelian (*Panait Cerna*), T. Păunescu-Ulmu, D. Furtună. Mai colaborează Emanoil Bucuța, G. M. Vlădescu, Alice Soare, Al. Lascarov-Moldovanu, C. Narly, H. Blazian, Alexandrina Scurtu, Sanda Movilă, Ștefan Bălcești, Nicolae Milcu, George A. Petre, George Voevidca. *C.A.*

NĂZUINȚA, revistă apărută la Brașov la 23 iunie și în octombrie 1931, cu subtitlul „Literară, socială, economică". Într-un moment marcat de o „criză de entuziasm", coordonatorii revistei își exprimă intenția de a porni la drum „atrași de mirajul tuturor năzuințelor omenești, călăuziți întotdeauna de tainicul spre mai bine" (*Pornim la drum*). Rubricile obișnuite sunt „Cronica industrială", „Cronica comercială", „Cărți". **N.** publică versuri semnate de Ecaterina Pitiș, V. Marinaș, I. Al. Bran-Lemeny, Maria Baiulescu și proză de Ecaterina Pitiș. Revista mai cuprinde o recenzie la volumul de poezii *Drumul spre stele* de Adrian Maniu, sub semnătura lui Ion Focșeneanu, două medalioane consacrate lui N. Iorga și lui Emanoil Bucuța, cugetări de Chateaubriand, o cronică a revistelor, informații din actualitate. *M.W.*

NĂZUINȚA, revistă apărută la Călărași, bilunar, între 1 decembrie 1935 și 15 mai 1939, cu subtitlul „Socială, științifică, artistică, culturală". Redactor-șef este Const. V. G. Grigorescu. Publicație de interes local, **N.** apelează la „cărturarii satelor și orașelor" pentru „o luminare a tuturor problemelor ce interesează opinia publică". Lipsită de un program clar, revista are un caracter eclectic: tradiționalistă, didacticistă, cultivând valorile rurale autohtone, pe de o parte, deschisă spre universalitate și modernism, cel puțin la nivelul expresiei, în ceea ce privește procedeele stilistice, pe de altă parte. Rămâne o publicație democratică, nefiind afectată de expansiunea dreptei și de impactul neosămănătorismului intolerant asupra culturii și literaturii. Colaborează D. Ciurezu, C. Barcaroiu, Virgil Carianopol, Dem. Bassarabeanu, Dimitrie Batova, D. Iov, Al. T. Stamatiad, Mihu Dragomir. Sunt publicate și câteva poezii și articole de N. Iorga. Se anunță debutul poetic al lui Dem. G. Nolla, iar George Dan, prezent aici sub pseudonimul George Danubia, traduce *Cântecul columnelor* de Paul Valéry și recenzează volumul *Poeme* de E. A. Poe, în transpunerea lui Emil Gulian. Const. V. G. Grigorescu publică un articol închinat lui Panait Istrati, la împlinirea unui an de la moartea scriitorului. Poetul Ioan Micu semnează un articol despre tălmăcirile lui B. P. Hasdeu din opera lui Ovidiu. *C.A.*

NEACȘU, Iulian (14.XII.1941, Jideni, azi Podgoria, j. Buzău), poet și prozator. Este fiul Mariei (n. Părnuș) și al lui Nicolae Neacșu, funcționar. Între 1956 și 1959 frecventează Liceul „Mihai Eminescu" din București, iar între 1960 și 1964 urmează tot aici Facultatea de Filologie. Va fi profesor (1965–1966), redactor la „Albina" (1968–1973), la „Flacăra" (1973–1977), șef de secție la Redacția publicațiilor pentru străinătate „România" (1977–1984), redactor la „Luceafărul" (1984–1989) și din 1992 până în 1996 ca expert guvernamental la Departamentul informații publice. Debutează în „Gazeta literară" (1964) cu schița *Limpede ca bună ziua*. A făcut parte din „grupul oniric", alături de Leonid Dimov, Dumitru Țepeneag, Florin Gabrea, Daniel Turcea, Dumitru Dinulescu, Vintilă Ivănceanu ș.a. Colaborează la „Contemporanul", „România literară", „Luceafărul", „Viața românească", „Orizont", „Convorbiri

literare", „Ramuri" ș.a., folosind uneori pseudonimele Gelu Ruscanu, Ion Nica, Andrei Pietraru. A frecventat cenaclurile Junimea și „N. Labiș", iar în 1984 a fost distins cu Premiul I la Congresul internațional de proză de la Moscova.

Debutul editorial al lui **N.**, cu volumul de proză *Iarna când e soare* (1966), a surprins critica mai ales prin dorința de evitare a unei maniere așa-zis tradiționale de a povesti. Schițele lui presupun o participare efectivă din partea receptorului, de multe ori solicitându-i-se chiar o completare a datelor expuse în text, fiindcă autorul nu este interesat de evoluția narațiunii, ci de surprinderea unui moment unic dintr-o desfășurare de fapte. Adept al maximei autenticității, el optează pentru universul sufletesc adolescentin, sufocat de singurătate și înstrăinare. Însemnele vârstei rebele își pun pecetea pe toate actele tânărului, care nu e dispus să accepte nici înțelepciunea bătrânilor (*Un sfat pentru fiecare*), nici să se lase subjugat, fără zbateri, de conformismul unei căsnicii (*Iarna când e soare*). Modul de a percepe simultan fluxul memoriei afective și impulsurile realității imediate este reflectat în schița *O zi ca celelalte, dar pentru mine alta*, exemplară prin întrepătrunderea până la limita extremă dintre trecut și prezent. Nu este o alternare de planuri, ci o coexistență a lor. Un medic sufocat psihic de țipetele unei mame pe care o ajutase la naștere se vede brusc proiectat în real prin accidentul ce era pe punctul să îl împingă spre sufocare fizică. Reflex al unei atitudini refractare, iconoclaste față de tradiția prozei anterioare, schițele gravitează în jurul acelorași date esențiale: adolescența (ca vârstă între inconștiență și naivitate) și bătrânețea (senilitate și decrepitudine), neputința comunicării între generații (*Plecările absurde*), toate constituind laitmotive ale aceleiași teme — alienarea individului printre semenii săi. Tendința de a surprinde inefabilul unei stări sufletești este prezentă și în culegerea *Insul* (*Texte, semne, apocrife*) (1968), din care, în afară de piesa eponimă, nimic nu este diferit ca modalitate narativă de schițele din *Iarna când e soare*. În schimb, nuvela titulară este una dintre cele mai izbutite scrieri ale lui **N.** Pendularea între aparență și esență este împinsă aici până spre ultima ei limită, aceea dintre viață și moarte. Odată cu *Un bucureștean în trecere prin București* (1979), scriitorul apare în inedita ipostază de reporter. Observator atent și lucid, el se dovedește și un abil regizor, ce știe să își lase „personajele" să evolueze fără permanenta lui intervenție. Comentariul succint (uneori chiar laconic), entuziast sau ironic, sentimental ori sarcastic, punctează, atât cât e necesar, atitudinea omului de bun-simț. *Amintirile lui Harap Alb* (subintitulate *Confabule*, 1983) reamintesc nonconformismul afișat — aproape bătăios — din primele cărți. Reacția critică față de poncife se manifestă aici prin modul extrem de original de a reciti basme demult intrate în conștiința publică, sensul lor fiind deturnat sau, în orice caz, răstălmăcit. Înzestrarea poetică, deloc anticipată de prozele lui **N.**, se relevă în două cărți de versuri, *Maria de zăpadă* (1987) și *Capcană pentru îngeri* (1995), unde scriitorul se deconspiră ca un iremediabil sentimental, chiar dacă „bine temperat". A mai publicat culegerile de proză scurtă *Ora exactă* (1996) și *Un țăran trece strada* (2001), în care comunică în modul cel mai direct cu putință dramele cotidiene care se transformă uneori în adevărate tragedii.

SCRIERI: *Iarna când e soare*, pref. Nicolae Manolescu, București, 1966; *Insul (Texte, semne, apocrife)*, București 1968; *Un bucureștean în trecere prin București*, pref. Nicolae Dragoș, București, 1979; *Amintirile lui Harap Alb. Confabule*, București, 1983; *Maria de zăpadă*, București, 1987; *Capcană pentru îngeri*, București, 1995; *Ora exactă*, București, 1996; *Un țăran trece strada*, București, 2001. **Traduceri:** F. Iskander, *Zodia Kozloturului*, București, 1968 (în colaborare cu Eleonora Mircea); Vl. Voinovici, *Doi prieteni*, București, 1971 (în colaborare cu Vl. Vasiliev); N.S. Leskov, *Lady Macbeth în Siberia*, București, 1971 (în colaborare); M. Radev, *Sâmbătă seara*, București, 1972 (în colaborare cu Laura Baz-Fotiade); Viktor Lihonosov, *Glasuri în liniște*, București, 1973 (în colaborare cu M. Chebeleu); Günter de Bruyn, *Premiul*, București, 1979 (în colaborare cu N. Köhl); Lilli Promet, *Sat fără bărbați*, București, 1980 (în colaborare cu Petre Ungheanu); Ba Jin, *Nopți reci*, București, 1985 (în colaborare cu Adriana Cartejan); Hrant Matevosian, *Noi și munții noștri*, București, 1986 (în colaborare cu Sergiu Selian și Ludmila Vidrașcu).

Repere bibliografice: Balotă, *Labirint*, *407–411*; Damian, *Intrarea*, *130–134*; Stănescu, *Cronici*, *139–144*; Ungheanu, *Arhipelag*, *176–179*; Iorgulescu, *Scriitori*, *221–223*; Nicolae Ulieru, *„Un bucureștean în trecere prin București"*, RL, 1980, 8; Valentin F. Mihăescu, *„Maria de zăpadă"*, LCF, 1987, 19; Alexandru Horia, *Poeme de zăpadă*, LCF, 1988, 12; *Dicț. scriit. rom.*, III, *381–382*. *D.Gr.*

NEAGOE, Peter (7. XI. 1881, Odorheiu Secuiesc — 28.X.1960, Kingston, New York, SUA), prozator. Este fiul Barbarei (n. Mengel) și al lui Petre Neagoe, notar. Tatăl, înrudit cu familia memorandistului Septimiu Albini, are studii de drept, dar preferă traiul simplu și sănătos la Aciliu, lângă Sibiu, unde fiul său cunoaște toate bucuriile unei copilării fericite. Absolvind Liceul German din Sibiu (1897), în toamna anului 1900 se înscrie la Școala de Arte și Meserii din București, frecventând totodată cursuri la facultățile de Litere și Drept. Colaborează la ziarul „România muncitoare" cu traduceri din Maxim Gorki, reunite în volum sub titlul *Vagabondul. Tovarășul meu de drum* (1905). Ideea plecării din țară îi este inculcată de prietena sa evreică și, cu un scurt popas la München, ia drumul Statelor Unite ale Americii, stabilindu-se la începutul anului 1906 la New York. După perioada de acomodare, în care îndeplinește tot felul de munci și învață limba engleză, devine gazetar și își continuă studiile de artă la National Academy și la Art Student League. În 1911 se căsătorește cu pictorița de origine lituaniană Anna Frankel, primește cetățenia americană în 1913 și participă la primul război mondial, stabilindu-se la sfârșitul acestuia în Franța. Lucrează ca redactor la publicația internațională „The New Review", pentru care realizează antologii și traduceri. Debutează cu povestirea *Kaleidoscope* în 1928, la revista „Transition", ca apoi să scrie la „Story", „The New Review", „L' Europe", „Les Cahiers du Sud", „Contact", „The New Weekly" ș.a., mai ales după ce e acceptat de grupul scriitorilor americani imigrați (Ezra Pound, Gertrude Stein, Ernest Hemingway, T. S. Eliot), cu care se împrietenește. Este selectat în antologia *The Best Short Stories of 1932*, editată la New York, alături de Erskine Caldwell și William Faulkner. În același an debutează editorial la Paris cu *Storm. A Book of Short Stories*, cu o versiune franceză în 1935 și alta în limba română în 1936. Notorietatea

i-o aduce romanul *Easter Sun* (1934), tipărit la New York, dar repede tradus în franceză și germană, apoi și în foiletonul „Adevărului literar și artistic" (1937). Invitat în țară în 1937, participă la o serie de ședințe literare, dar se face cunoscut și prin traducerile realizate de Jul. Giurgea, care transpune romanul *There Is My Heart* (1936) sub titlul *Drumuri cu popas* (1938), și de Ionel Jianu, care tălmăcește *Easter Sun*, intitulat în versiunea românească *Soare de Paști* (1940). În țară va reveni și după de-al doilea război mondial spre a se documenta pentru romanul închinat lui Brâncuși, *The Saint of Montparnasse*, apărut postum (1965). Consacrarea internațională este asigurată de prezența sa în mai multe antologii și de traducerile scrierilor sale în numeroase limbi.

Literatura lui **N.** este puternic ancorată în realitățile românești, acestea oferindu-i o sursă de inspirație permanentă. Cele mai bune proze ale sale își asigură tensiunea epică prin inspirația din arhaitatea rurală transilvăneană. Într-un anume fel, scriitorul reface drumul spre universalitate al lui Panait Istrati, dar înlocuind Bărăganul și ținutul pestriț-oriental al Brăilei cu acela al vieții oierilor transilvăneni, dominat de obiceiuri și tradiții coborând din străvechi. Așa cum alți scriitori americani ai momentului, precum Faulkner, Hemingway, Caldwell, Dos Passos, au pus în lumină o serie de „tărâmuri miraculoase", cu o viață tumultuoasă și bogată, **N.** a oferit cititorului american șansa de a „vizita" pământul transilvănean, un ținut la fel de exotic, cu o umanitate vie și frapantă, cu legii specifice și cu realități etnice antagonice, de care nu se putea face abstracție. Reflecțiile pe această temă par desprinse din nuvela *Proștii* a lui Liviu Rebreanu, scriitor cu care se aseamănă în modul realist de a scruta lumea satului transilvănean, ceea ce așază scrisul celor doi în aceeași confrerie spirituală. La **N.** satul este văzut ca o oază de patriarhalitate și armonie, cu o viață rostuită după legi imemoriale, cu o solidaritate de clasă și de neam precisă, cu datine de încuscrire și de familie venind din străbuni, cu o ierarhie socială bazată pe avere sau pe știința de carte. Pe lângă membrii familiei, personajele principale ale romanului autobiografic *Timp de neuitat* (*A Time to Keep*, 1949; versiunea în limba română, 1975) sunt preotul Radu, învățătorul Vlad și moș Gherasim, sătean isteț și cel mai înstărit gospodar al satului, care îl ține pe copil o vară în sihăstria munților, spre a-l familiariza cu obiceiurile ciobănești. Alte ipostaze ale acestui tip de om isteț și cu inimă mare pot fi întâlnite în povestirile *Viscol* (personajul Ion Baciu), *Păstorul Domnului* (preotul), *Drumuri cu popas* (Ion Codreanu), în care laitmotivul constă în asigurarea bunăstării urmașilor sau în buna rânduială a căsătoriei celor tineri. Între sentimentele copiilor și calculele părinților există uneori mari discrepanțe, care generează suferință și dușmănie, marcând destine. Moment esențial în viața sătenului, căsătoria devine temă de dezbatere și în alte povestiri, precum *Spovedania lui Gavrilă, Suzana și cei trei moșnegi* sau *Cum se câștigă o nevastă*, din volumul *Soare de Paști*. Eroi ca Nicu Sălbatec din *Cum se câștigă o nevastă* ori Andrei Valna din *Suzana și cei trei moșnegi* trebuie să-și pună la încercare întreaga energie spre a înfrânge uneltirile celor bătrâni și a-și dobândi de soție fata pe care o iubesc. Ei nu trebuie să se înfrunte brutal și cavaleresc, ca în *Întâlnirea din Pământuri* a lui Marin Preda, ci trebuie să recurgă la tot felul de stratageme pentru a învinge prejudecățile și a restabili ordinea firească a lucrurilor. Pentru bunul mers al vieții de familie preotul satului e obligat să țină seama de imperative sociale, recurgând chiar la falsuri, ca în cazul lui Gavrilă, înșelat de nevastă, sau la așa-zisul sacrificiu personal, ca în *Sfântul satului*, unde un cioban viril asigură continuitatea cuplurilor atunci când legile firii dau greș. Nuanțele de umor și satiră îl plasează uneori pe **N.** în vecinătatea prozei lui Victor Papilian, cel din *Nuvele oltenești*. Anumite paralelisme în valorificarea credințelor și a practicilor magice s-ar putea stabili și între romanul *În credința celor șapte sfeșnice* al lui Papilian și *Iléana la Possédée* (1934), atât prin tema epică, cât și prin câteva elemente legate de psihologia personajelor. Ileana apare în fața sătenilor dând dovadă de un comportament ciudat, care sfidează legile comunității, și pe care tatăl ei, Ion Chiorul, se simte chemat să le restabilească. De fapt, fata respectă o seamă de norme impuse de iubitul ei, Serafim Corbu, care o amăgește mereu, dovedindu-se nesincer în sentimentele lui, un mărunt donjuan de extracție rurală, un amant de ocazie, preocupat să-și joace cartea îmbogățirii prin Saveta, fiica bogătașului Filimon. Scenele duplicității sunt surprinse cu veridicitate de autor, care își depășește și îmbogățește mereu registrele narative, căci în *Iléana la Possédée* interesante de urmărit sunt mai ales isterizarea colectivă trăită de lumea din sat, modul în care „gura satului" și „moara zvonurilor" influențează mentalul colectiv, văzut în paralel cu fixația amoroasă. O astfel de fixație se întâlnește și în romanul *Drumuri cu popas*, un fel de *Han al lui Mânjoală* schimbat, pentru că Ion Codreanu este oprit din drumul său spre America de dragostea pentru Zamfira, soția cojocarului și negustorului de lână Anghel, a cărei făptură îl farmecă într-atât, încât preferă rolul de subaltern al soțului acesteia, decât de stăpân la casa sa. Tumultul trăirilor personajelor, contradicțiile și antinomiile sufletului lor îl țin departe pe autor de rezolvări stereotipe și de banalitate narativă, proza sa oferind cititorului o incitantă galerie de personaje complexe, neliniare. În rândul acestora poate fi situat și „Sfântul din Montparnasse", Brâncuși, prietenul și colegul său de școală, pe care l-a cunoscut îndeaproape încă din țară și al cărui temperament de artist, cu întreg cortegiul de fluctuații proprii geniului nativ, face obiectul unui „studiu de caz" vizând trăirea prin artă și pentru artă, opțiunea pentru asceză și trudă individuală, împlinirea prin sacrificiu. Bun observator al dramatismului vieții, **N.** rămâne legat prin mii de fibre de ținutul natal, de unde își trage sevele și scrisul său.

SCRIERI: *Storm. A Book of Short Stories*, pref. Eugene Jolas, Paris, 1932; ed. (*Tempête*), tr. Victor Llona, Paris, 1935; ed. (*Vifor*), tr. Profira și Teodora Sadoveanu, București, 1936; *What is Surrealism*, Paris, 1932; *Easter Sun*, New York, 1934; ed. (*Soare de Paști*), tr. Ionel Jianu, București, 1940; *Iléana la Possédée*, tr. Paul Genty, Paris, 1934; *Winning a Wife and Other Stories*, pref. Edward J. O' Brien, New York, 1935; *There Is My Heart*, New York, 1936; ed. (*Drumuri cu popas*), tr. Jul. Giurgea, București, [1938]; *A Time to Keep*, New York, 1949; ed. (*Timp de neuitat*),

tr. și pref. Ioan A. Popa, Cluj-Napoca, 1975; *No Time for Tears*, New York, 1958; *The Saint of Montparnasse*, Philadelphia – New York, 1965; ed. (*Sfântul din Montparnasse*), tr. Sever Trifu, pref. Ioan A. Popa, Cluj-Napoca, 1977; *A Selection of Short Stories*, îngr. John S. Mayfield, New York, 1969; *Povestiri*, tr. și introd. Ioan A. Popa, Cluj-Napoca, 1972. **Antologii:** *Americans Abroad*, pref. edit., Haga, 1932. **Traduceri:** Maxim Gorki, *Vagabondul. Tovarășul meu de drum*, pref. trad., București, 1905.

Repere bibliografice: Is. S. [Izabela Sadoveanu], *Peter Neagoe*, ALA, 1933, 650; Victor Eftimiu, *Petre Neagoe*, ADV, 1934, 834; Ion Chinezu, *„Iléana la Possédée"*, GR, 1934, 9-10; Scarlat Preajbă, *Scriitori români în afara țării. Un tânăr scriitor. Peter Neagoe*, ȚA, 1934, 658; Izabela Sadoveanu, *„Easter Sun"*, ALA, 1934, 711; D. Gherghinescu-Vania, *Gând chinuit*, GR, 1935, 11-12; Victor Eftimiu, *Peter Neagoe*, ALA, 1937, 854; Nicolae Rusu, *Întoarcerea lui Peter Neagoe*, „Eu și Europa", 1937, 4; Gheorghe Dinu, *Un ceas cu Peter Neagoe*, ADV, 1937, 1 mai; Peter Neagoe, *Autobiografie*, ALA, 1939, 952; Ion Corbuțiu, *Peter Neagoe la noi*, „Eu și Europa", 1939, 1; Donald F. Sturtevant, *Peter Neagoe. An Essay and Some Bibliographical Notes*, New York, 1964; Petru Comarnescu, *Un roman despre viața lui Brâncuși*, CNT, 1965, 2 iulie; Vasile Zdrenghea, *Amintirea lui Peter Neagoe*, TR, 1967, 26; Ion Apostol Popescu, *Scriitorul Peter Neagoe prin Transilvania*, TR, 1967, 38; Basil Lapadat-Marcu, *Afirmări românești în America. Scriitorul Petre Neagoe*, „America", 1969, 28; Al. Cerna-Rădulescu, *„Sfântul din Montparnasse" sau Peter Neagoe, Modigliani și Brâncuși*, RL, 1970, 24; Viorica Guy Marica, *Romanul lui Brâncuși*, ST, 1970, 5; Ileana Verzea, *Oameni și locuri românești în romanele lui Petre Neagoe*, SLU, 1971, *249-261*; Ioan A. Popa, *Antologia „Americans Abroad"*, SUB, Philologia, 1973, fasc. 2; *Peter Neagoe către Alfred Margul Sperber* (publ. Diana Cristev), MS, 1974, 1; Alfred Margul Sperber, *Scrisori newyorkeze către Peter Neagoe*, MS, 1976, 1; Ioan A. Popa, *Peter Neagoe, scriitor român de limbă engleză*, Cluj-Napoca, 1978 (teză de doctorat); Denise Claude Le Goff, *Peter Neagoe. L'Homme et l' oeuvre*, New York-Berna-Frankfurt pe Main-Paris, 1988; Popa, *Reîntoarcerea*, *117-133*; L. D. Grigorescu, Marian Ștefan, *Un diplomat român în America despre românii din America*, „Magazin istoric", 1999, 10-12; Mircea Anghelescu, *Cămașa lui Nessus*, București, 2000, *51-74*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *382-386*; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, *190-194*; Manolescu, *Enciclopedia*, *520-523*. *M.Pp.*

NEAGOE, Vlad (pseudonim al lui Vladimir Berlinschi; 2.III.1952, Tănătari, j. Tighina), poet, prozator și dramaturg. Este fiul Raisei (n. Osadci) și al lui Isachie Neagoe, țărani. Urmează liceul în localitatea natală, absolvindu-l în 1969, și se înscrie la Facultatea de Filologie, secția jurnalistică, a Universității din Chișinău, obținând diploma în 1975. Între 1978 și 1980 urmează cursurile Intitutului Pedagogic „Al. Russo" din Bălți, în același timp funcționând ca profesor de limba franceză la Buda și Călărași, apoi ca inspector la Direcția Arhivelor de Stat, după care va fi redactor la publicațiile „Literatură artistică" (1980-1981) și „Direcția bibliofililor" (1981-1984). Între 1985 și 1987 e corespondent al ziarului „Învățământul public", din 1987 până în 1989 lucrează ca redactor la revista „Pedagogul sovietic", iar în 1990 și 1991 este corespondent la ziarul „Glasul națiunii". Ocupă și funcția de director adjunct al Muzeului de Literatură „Dimitrie Cantemir" din Chișinău (1989-1991). În 1993 se mută în București, unde devine doctorand al Facultății de Litere.

Scrierile lui **N.** pot fi împărțite în două mari secțiuni, prima cuprinzând cărțile publicate la Chișinău: culegerile de proză *Poteci răzlețe* (1987) și *Mireasa Domnului sau Schimbarea la față* (1989), placheta *Memoria cuvintelor* (1990) și piesa *Loc de iernat* (pusă în scenă în 1992 la Teatrul „Mihai Eminescu" din Botoșani), în timp ce a doua secțiune alătură volumele de poezie publicate la București: *Vorbirea care vede* (1999), *Puncte de sprijin pentru suflet* (1999), *Recviem pentru inimă de zeu* (1999), *Cartea Babilonului* (1999), *Coenaesthesicon* (2000), *Aionios. Armonii ale paradisului spiritual* (2001), *Eudaimonia* (2001). La început poetul abordează într-o manieră ludică degajată diverse aspecte ale existenței, fără a reuși să le transfigureze expresiv, după cum nici procedeele experimentate nu izbutesc să ilustreze pregnant conceptul postmodernist. Cărțile tipărite la sfârșitul anilor '90 cultivă o formă a poeziei onirice, proprie fiindu-i imaginația inflamată, care percepe lumea în detaliu, căutând pulsația ascunsă a lucrurilor și îndreptându-se spre arhetipuri. Există un traseu spiritual ascendent al liricii lui **N.**, căci, dacă în *Cartea Babilonului* se prezintă o lume declinantă, aproape în putrefacție, scrierile ulterioare duc spre euforia (în sens etimologic, ca fecunditate și abundență) spirituală, trecând prin câteva „puncte de sprijin pentru suflet". Titlul *Coenaesthesicon* face trimitere la sinteza lumii sub semnul esteticului, jocul livresc al etimoanelor grecești continuând în *Aionios*, care sugerează eternitatea. Titlul altei cărți, *Eudaimonia*, are similitudini cu grecescul *eudaimon* („norocos"), culegerea cuprinzând poeme ce invocă personaje ale Antichității greco-latine în poemele *Către Aurora*, *Către Tais*. Poetul tinde spre cunoaștere metafizică, cultivând tragicul existenței perceput în note expresioniste. El creează o geografie spirituală, lipsită însă de coerență, de vreme ce viziunea se întemeiază pe imagini poetice disparate. Se simt influențe mai cu seamă din Lucian Blaga și Mihai Eminescu. Poemele erotice, pentru care există o predilecție vizibilă, sunt pătrunse de o senzualitate de circumstanță, oarecum mimată: „Răul de tine e mai rău ca răul de mare / când te apropii unduioasă să stingi lampa / miracolului râsului, șoaptele unse cu suava / salivă, sfiala grație aștrilor traversând ochii / de pisică și uite, acolo auzi căzând fulgi peste / munții îndepărtați, de parcă aici nu ai fi natură, / pulsează pașii tăi luminoși pe orizont". Versul plin de fervoare al lui **N.** închide frecvent, în pofida unei imaginații copleșitoare și a sensibilității aparte, un text cețos, suprasaturat de metafore și imagini poetice.

SCRIERI: *Poteci răzlețe*, Chișinău, 1987; *Mireasa Domnului sau Schimbarea la față*, Chișinău, 1989; *Memoria cuvintelor*, Chișinău, 1990; *Vorbirea care vede*, București, 1999; *Cartea Babilonului*, pref. Nicolae Țone, București, 1999; *Puncte de sprijin pentru suflet*, pref. Radu G. Țeposu, București, 1999; *Recviem pentru inimă de zeu*, București, 1999; *Coenaesthesicon*, pref. Octavian Soviany, București, 2000; *Aionios. Armonii ale paradisului spiritual*, București, 2001; *Eudaimonia*, pref. Alexandru Balaci, București, 2001; *Ochiul luminos*, București, 2002; *În căutarea împărăției*, București, 2003.

Repere bibliografice: Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *245*; Petru M. Haș, *„Ce-ți trebuie ție, băiat sărac, vastă marea?"*, „Arca", 2000, 1-3; Veronica Chinde, *Poezia ca punct de sprijin pentru suflet*, ST, 2000, 4; H. Zalis, *Note*

despre lirismul penetrant, VR, 2000, 5-6; Liviu Capșa, *Tineri poeți basarabeni*, TMS, 2001, 11; Adrian Dinu Rachieru, *Portret în mișcare. Vlad Neagoe*, „Reflex", 2003, 4-6. *M.Dr, N.Br.*

NEAGOE BASARAB, autor de literatură parenetică. Voievod al Țării Românești între 1512 și 1521, **N. B.** se școlise la mănăstirea Bistrița din Oltenia și sub supravegherea lui Nifon al II-lea, fost patriarh ecumenic, și va ocupa tronul cu sprijinul puternicei familii a boierilor Craiovești. Era – spune o tradiție – fiu nelegitim al lui Basarab cel Tânăr (Țepeluș), făcut cu Neaga, probabil o soră a lui Pârvu Craiovescu, alte izvoare contemporane prezentându-l și ca fiu bun al lui Pârvu Craiovescu. Căsătorit cu Despina Milița, urmașă a dinastiei sârbești Brancovici, fusese mare postelnic din 1501 până în 1509 și mare comis în 1510 și 1511, iar domnia lui a însemnat culmea puterii politice a influentei familii oltene. Adept al dominației autoritare, a avut de înfruntat opoziții interne, pe care le-a lichidat cu fermitate. A știut să întrețină relații bune cu

Tablou votiv, Curtea de Argeș

Moldova (din Ștefăniță al Moldovei, viitor soț al Stancăi, fiica sa mai mică, vrând să-și facă aliat într-o proiectată companie antiturcească), cu Transilvania (prin acorduri ce stipulau avantajul reciproc) și cu Ungaria. Aflat în raporturi echilibrate cu Înalta Poartă, a trimis emisari în Apus, la Veneția și la Roma, la papa Leon al X-lea, dorind să devină aliat al occidentalilor în expedițiile împotriva turcilor. Domnia lui este un reper fundamental și pentru mersul alcătuirilor culturale la români. A sprijinit tiparul, scriptoriile, pe cărturari. A fost unul dintre cei mai însemnați ctitori de biserici din istoria românilor și un mare protector al ortodoxiei. Domnia lui se va transforma în model și în temei pentru edificarea mitului dinastic al Basarabilor. A murit probabil de tuberculoză și a fost înmormântat în ctitoria sa de la Curtea de Argeș.

În formația de cărturar a lui **N.B.** intră mai întâi cunoașterea slavonei și faptul că nu-i era străină limba greacă. Călătorise la Constantinopol, avea relații strânse la Muntele Athos. Îi erau familiare realitățile din Transilvania, provincie unde avea câteva posesiuni pe care le vizitase în mai multe rânduri. Legăturile cu vestul Europei sunt constante, iar trimișii lui ajung de câteva ori, cu treburi negustorești și diplomatice, în Republica dogilor. Se vor duce la Veneția Hieronim Matievici din Raguza, medic la Curte și diplomat al voievodului, ori vistiernicul Oprea. Căutau probabil obiecte de preț pentru domnul lor, care, iubitor de fast și făcând figură de mare stăpânitor, îi trimitea dogelui un cal ce valora două sute de ducați. Un gust artistic sigur, ce aduna „moștenirea" bizantină lângă rafinamentul vest-european, dirija opțiunile voievodului în materie de lucruri de valoare. Pe unii istorici i-a surprins solia trimisă de **N.B.** la papa Leon al X-lea, pontiful deschis către luminile Renașterii, unde pleacă în 1519 Antonio Policalas, un grec de la Curtea voievodului, inițiativa fiind menită să confere un oarecare suport năzuințelor românilor. Aproape concomitent domnul muntean îi cerea lui Manuil din Corint, „mare ritor" al Patriarhiei din Constantinopol, un text privitor la deosebirile de dogmă dintre ortodocși și catolici, având nevoie de un înscris emis de o autoritate ecleziastică. Doveditoare pentru faima voievodului este și promptitudinea cu care au reacționat înalții prelați ai Bisericii Ortodoxe la invitația adresată cu prilejul târnosirii ctitoriei de la Curtea de Argeș, strălucirea ceremoniilor ce adunau asemenea participanți egalând fastul obișnuit la Curtea bazileilor. Ceea ce probabil că și dorea **N.B.**, căruia Gavriil Protul îi zice „ighimon", iar Manuil din Corint „împărat", și care pe fresca de la mănăstirea Snagov este arătat având cusut pe straiele sale de brocart purpuriu vulturul bicefal al Bizanțului. Pe altă parte, un șir de oameni de carte, în fruntea căruia trebuie așezat Macarie, mitropolit al Ungrovlahiei între 1512 și 1522, a participat la îmbogățirea fondurilor de manuscrise ale mănăstirilor și la înzestrarea cu texte a noilor ctitorii ale voievodului. În biblioteca bisericii Sfântul Nicolae din Șcheii Brașovului, s-a păstrat un minei pe luna noiembrie, scris în 1513 din porunca lui Neagoe Basarab și dăruit de acesta în 1517 Mitropoliei din Târgoviște. Tot din ordinul lui Neagoe s-a scris un *Tetraevanghel*, din care până la noi a ajuns doar ferecătura, somptuos lucrată în argint. Pentru mănăstirea de la Curtea de

Argeș Neagoe a făcut importante achiziții de cărți, după cum probează un codex ce cuprinde omilii ale lui Ioan Hrisostom, dăruit în 1519. Un gust ales marchează produsele scriptoriilor epocii. Multe din hrisoavele alcătuite în cancelaria domnească s-au conservat, iar frumusețea lor face din aceste acte veritabile podoabe. Și tipograful Macarie, care își avea atelierul la mănăstirea Dealu ori, poate, la Bistrița, se străduia în chip deosebit atunci când lucra pentru voievod. Cărturarilor li se alăturau artiștii – arhitecți, sculptori, pictori, autori ai unor opere faimoase precum zidirile de la Curtea de Argeș, „minunea" pe care Gavriil Protul o descrie cu răsuflarea oprită, cele de la Snagov, Târgoviște etc. La Târgoviște se încheagă cel mai important centru artistic al epocii, aici ia naștere o veritabilă școală de pictură autohtonă căreia, în circumstanțe artistice postbizantine, nu îi sunt străine inovațiile meșterilor cretani ce împrumutaseră, la rându-le, multe elemente caracteristice picturii italiene. Reprezentanții acelei școli vor picta mai târziu, în timpul lui Radu de la Afumați, biserica mănăstirii de la Argeș. Ei zugrăvesc acolo acea remarcabilă „galerie de portrete" ale Basarabilor, tablou genealogic și dinastic cu multiple semnificații, „cronică eroică" în imagini, semn al solidarizării ctitorului cu trecutul, ansamblu proiectat de **N.B.** însuși. Și tot ei imaginează, alături de icoanele cu două „fețe" (una privind spre „lumea dinlăuntru", cealaltă tinzând către cea „din afară"), celebra *Coborâre de pe cruce*, în care accedă să îngemăneze durerea pământească cu cea divină.

În 1843 Ioan, eclesiarhul Curții, edita versiunea românească a *Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, text pe care îl semnalase încă din 1838 ardeleanul Vasilie Popp în *Disertație despre tipografiile românești în Transilvania și învecinatele țări de la începutul lor până în vremile noastre*, imprimând, cu numeroase defecțiuni și intervenții nemotivate, traducerea (făcută probabil în vremea lui Matei Basarab) păstrată într-un codice al voievodului Ștefan Cantacuzino, copiată înainte de anul 1716 (astăzi manuscrisul 109 din Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române). Ajungea astfel (într-o ediție de care B. P. Hasdeu s-a arătat profund nemulțumit) sub ochii cititorilor o carte ce nu încetase, în lunga ei istorie, să stârnească, interesul literaților și al oamenilor politici, o carte scrisă în slavonă în intervalul 1512–1521, transpusă tot în prima jumătate a secolului al XVI-lea în grecește (se pare că de Manuil din Corint, tălmăcitorul grec fiind interesat doar de partea a doua a textului, din aceeași parte un Gheorghe din Enos, retor și el, preluând, tot în greacă, un capitol) și în fine, în românește de un cărturar din cercul lui Udriște Năsturel. *Învățăturile...* vor declanșa cea mai lungă și mai întortocheată dezbatere din exegetica noastră literară. Ca și în alte cazuri, timpul modern a descoperit în etape (versiunile în română, slavonă și greacă) această scriere, cap de serie cu o istorie îndestul de complicată. Treptele acestei cunoașteri – o lungă dispută în jurul „chestiunii homerice" a literaturii române vechi cum o numește Dan Zamfirescu – au constituit tot atâtea prilejuri pentru configurarea și revigorarea periodică a controverselor în legătură cu drepturile de proprietate ale lui **N.B.** asupra cărții în al cărei titlu se află numele său, chestiune din care s-a ivit, firesc, problema autenticității. Între adversarii paternității voievodului asupra scrierii se află figuri ilustre ale filologiei, istoriei și istoriei literare românești sau simpli amatori, învățați români și străini: A. Philippide (care se îndoiește circumspect de soliditatea atribuirii), Theodor Codrescu (spune că „autorul mai degrabă pare a fi fost un purtător de mitră decât de coroană"), Demostene Russo (originalul *Învățăturilor...* ar fi reprezentat de versiunea grecească, teză la care învățatul va renunța mai târziu, iar autorul a fost un călugăr din secolul al XVII-lea), P. P. Panaitescu (opera, o „compilație religioasă erudită", a fost scrisă în slavonă între zidurile mănăstirii, cândva în prima jumătate a secolului al XVII-lea). Sprijinitorii paternității lui **N.B.** asupra *Învățăturilor...* formează și ei o echipă numeroasă: N. Bălcescu, B. P. Hasdeu (versiunea primă a cărții a fost scrisă în română de domnul muntean – un Marc Aureliu al Răsăritului european), M. Gaster (originalul a fost redactat în slavonă), P. A. Lavrov (descoperă la Sofia fragmente păstrate din textul slavon, autorul – adică voievodul – fiind un om învățat și un scriitor cu har), Spiridon Lampros (descoperă o versiune grecească), Polihron Sârcu (textul slavon este cel primordial), A. I. Iațimirski (textul slavon era cel original, iar autor al său nu putea fi decât un „Marc Aureliu, domn-filosof"), Ioan Bogdan (voievodul a scris *Învățăturile...* în slavonă), I. G. Sbiera, A. D. Xenopol, Stoian Romanski, Aron Densușianu, Ovid Densusianu, D. Onciul, N. Iorga, Sextil Pușcariu, Al. Lapedatu, T. Gh. Bulat, Al. Procopovici, D. Popovici, Vasile Grecu, Ștefan Ciobanu, G. Călinescu, I. C. Chițimia, Emil Turdeanu ș.a. Începând de prin 1958 se depune un însemnat efort de recuperare (științifică) totală a *Învățăturilor...* pentru cultura și literatura română: cercetări (precum cea a lui Petre Ș. Năsturel, care a pus în evidență „ieșirea" concomitentă în lume a pisaniilor de la Argeș și a „cărții pentru prinț"), dezbateri (de felul celei organizate de Al. Piru la Institutul de Istorie, Teorie Literară și Folclor „G. Călinescu", cu un „actor" – Dan Zamfirescu – ce va deveni o figură proeminentă a acestei ofensive și cu o încheiere ce va elimina capitolul redactat de P. P. Panaitescu pentru tratatul academic de istorie a literaturii române și înlocuirea lui cu un text scris de Al. Piru și revăzut de G. Mihăilă, ce proclama paternitatea lui **N.B.** asupra *Învățăturilor...*), comunicări științifice, publicații ce au găzduit dezbateri ample, studii și cărți consacrate *Învățăturilor...* sau personalității voievodului-autor, retipăriri ale textelor, reveniri ale „adversarilor" (Leandros Vranoussis a susținut că manuscrisul grecesc de la mănăstirea Dionisiu de la Muntele Athos este autograful lui Manuil din Corint și că teologul – cu care domnul Țării Românești se afla în bune relații – ar fi nu doar copist al codicelui și, eventual, cel ce a transpus textul în grecește, ci autor al scrierii), replici la replici ș.a.m.d. „Mozaic" – a spus D. Russo încercând să definească felul în care autorul *Învățăturilor...* a așezat într-un text nou fragmente împrumutate din mai multe cărți, „colaj" – au zis cercetătorii vremurilor noastre, modernizând imaginea acestei alcătuiri și apropiind-o de o descriere mai exactă a manierei în care au fost reunite secvențele împrumutate, întovărășite adesea de

comentarii. Antologarea, într-o carte care își propunea să învețe, să modeleze, are un temei esențial, iar selecția trebuie să fi constituit principala temă asupra căreia s-a concentrat strategia auctorială. Nu a fost o temă prea greu de rezolvat: titlurile, autorii sunt, aproape fără excepție, nume importante dintr-o bibliografie fundamentală a oricărui literat de pretenție din Răsăritul european. Este învederată în primul rând familiarizarea lui **N.B.** cu literatura de factură isihastă, copiată și răspândită în epocă, aflată deja în biblioteci ca achiziție temeinică a veacului anterior. Această cunoaștere trebuie să fi început în timpul „uceniciei" la mănăstirea Bistrița din Oltenia și va fi continuat în timpul stagiului petrecut pe lângă Nifon al II-lea, știutor avizat al doctrinei. Nu adunarea pasajelor ce se referă la experiențele ermiților este semnificativă, pentru că aceste aspecte, tangente cu doctrina, fac parte din „învelișul" textului, ci marile „teze" ce dau coerența ansamblului. Relația cu doctrina isihastă este cea dintre învățatul bine informat și sistemul de gândire pe care îl examinează în chip activ. Din paginile *Învățăturilor...* nu vorbește un monah ce face în fața colegilor de breaslă (și doar pentru ei) elogiul schimniciei, ci un laic care operează cu date aparținătoare unui sistem filosofic bine conturat, acceptându-le pe cele întemeiate. Cel ce putea da în doar câteva pagini de carte un „îndreptar" isihast aproape complet (sfârșitul primului capitol al părții a doua — *Despre cinstirea icoanelor*) urcă fără efort spre formularea unor sentințe comparabile cu cele ale unui Evagrie, Isihie Sinaitul ori Maxim Mărturisitorul. Comuniunea cu divinitatea, atingerea stării angelice, idee în jurul căreia au pivotat construcțiile marilor reprezentanți ai curentului — de la Simeon Noul Teolog până la Grigorie Sinaitul ori la Grigorie Palamas — este urmarea parcurgerii unor „trepte ale desăvârșirii", zidite cu pricepere, ce încep cu purificarea minții. Textul țese cu subtilitate momentele obligatorii ale „urcării" isihaste: „Că mai întâi de toate iaste tăcerea. Deci tăcerea face oprire, oprirea face umilință și plângere, iar plângerea face frică, și frica face smerenie. Smerenia face socoteală de cele ce vor să fie, iar acea socoteală face dragoste, și dragostea face sufletele să vorbească cu îngerii. Atunci va pricepe omul că nu iaste departe de Dumnezeu...", dar „depărtarea de lume", moment de maximă altitudine spirituală, nu este propusă ca soluție unică și obligatorie. „Scara" care trebuia să ducă spre vederea „luminii de pe muntele Tabor" începe prin postularea opțiunii în afara oricăror presiuni: „Cine vrea la aceste virtuți să ajungă...". Alegând „calea de mijloc" (Antonie Plămădeală), traseul ghidat de măsura obișnuită a lucrurilor, străin de exaltările ascetice, dar condamnând vehement — cum face o superbă „cuvântare" intitulată *Spunere și încredințare pentru frica și dragostea lui Dumnezeu* — ipocrizia morală, isihasmul lui **N.B.** își adaugă o trăsătură ce ține — spun cercetătorii — de spiritualitatea românească. Drumul spre perfecțiune conturat de cărturarul român poartă o limpede marcă omenească și pornește de la ideea, proprie duhului ortodox, că omul e bun prin natură. Soluțiile voievodului sunt umane și „umanizate", ele nu aleg desprinderea de lume, refugiul în asceză, nu resping concretul, temporalul, alcătuirile omenești în genere. Depășirea „stării de lume" prin ascensiune spirituală (pe drumul palamit de la *praxis* spre *theoria* etc.) nu reprezintă nicidecum respingerea spațiului populat de oameni (omul pe pământ, între oameni, este perfectibil), nu constituie o negare a lumii, ci implicarea unei noi perspective pentru înțelegerea ei, acceptarea „cumpătării" și a „măsurii" (Antonie Plămădeală). Ce încerca să îl învețe acest „manual" („oglindă a principelui") pe Theodosie, fiul care va ajunge domn al Țării Românești? În primul rând că omul este cea mai desăvârșită creație a lui Dumnezeu. În unicitatea lui, proclamată de un Ioan Hrisostom (a cărui *Omilie la Psalmul 8* este folosită din plin), omul trebuie respectat, considerat cu băgare de seamă, înconjurat cu legi drepte, apărat împotriva celor ce nu sunt în stare să deslușească măsura adevărată a miracolului sublim al vieții. Cel ce trebuie să vegheze la conservarea și protejarea acestei minuni dumnezeiești este conducătorul, monarhul. Și viitorul voievod este condus pe un traseu al inițierii presărat cu pilde, tinzând o șlefuire morală, teologică și, evident, politică, toate comentate spre consolidarea „învățăturilor". Fragmente alese, cu intenții bine conturate, din *Cărțile Regilor*, din *Cuvântul de laudă* compus de Eftimie al Târnovei în cinstea împăraților bizantini Constantin și Elena, din scrierea ascetică *Viața sfinților Varlaam și Ioasaf*, din texte ale scriitorilor epocii patristice închipuie o antologie exemplară și — s-a zis — originală (ca structurare) în câmpul literaturii parenetice. În cea de-a doua secțiune sunt cuprinse sfaturile propriu-zise: politice, militare, diplomatice, de ceremonial etc., în capitole bine individualizate, alcătuind un ansamblu fără egal în literaturile din Europa Răsăriteană.

Theodosie (și, după el, ceilalți destinatari ai consiliilor) este sfătuit — în prima parte a cărții — să refacă niște comportări pilduitoare, să urmeze exemple, să imite prin urmare: „Deci, să ascultați și să înțelegeți de viața lor și vă veți înțelepți de veți lua aminte cu socoteală [...]. Și vă feriți fieștecarile den voi de cele rele, iar lucrurile cele bune neîncetat să vă nevoiți a face bine. Dreptu aceia ia aminte de vezi și să știi cum le-au fost începutul împărății lor și cum le-au fost împărățiile și cum le-au fost și sfârșitul". În orice pedagogie — iar în vremea lui **N.B.** lângă pedagogia monarhică, care era una de tip special, trebuie așezată cea religioasă, supraordonată primeia, supraveghind, în fapt, orice fel constituit de educație — imitarea era principiul capital. Era o lecție fertilă a timpului vechi, fie el păgân — Antichitatea elină și cea latină operând frecvent propunerea unor existențe exemplare, fie creștin — când personajele din *Sfânta Scriptură* își propun vocația pilduitoare. Într-o medievalitate trenantă și stăruitoare, cum a fost cea pe care au trăit-o Țările Române, creștinul nu putea fi modelat fără obligatoria referire la personaje ridicate spre o mitologie general acceptată de fapte importante puse în slujba legii lui Hristos, strânse în colecții. Pentru Occident, dar și pentru Orient, culegerile *Acta sanctorum* sau *Viețile sfinților* ocupă „raftul" unor cărți ce s-ar fi putut intitula, bunăoară, și *De viris illustribus*, cu condiția — spunea un învățat francez — ca Scipio să lase locul regelui David sau Sfântului Apostol Pavel. În chip firesc, autorul *Învățăturilor...* și-a cules exemplele din istorie, unica depozitară a pildelor, iar istoria aceasta este cea povestită de *Vechiul Testament*. În Evul Mediu îndreptarea

către suita de pilde veterotestamentare nu are concurent, ba mai mult, compunerile cu rost formativ proclamă, toate, funcția proeminentă a referirilor la „eroii" acestei istorii a poporului evreu. *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* intră în acest șir. Cum ținta demersului pedagogic în cazul *Învățăturilor...* era „construirea" monarhului („om desăvârșit" și totodată politician și conducător de oști), izvoarele cercetate vor fi, cu precădere, *Cărțile Regilor.* Exemplele culese cu pricepere edifică, dar o fac în chip diferit. Nu toți monarhii selectați de **N.B.** stau și se simt bine sub lumina solară. Unii dintre ei răspândesc și umbre, sunt pilde negative. Precum Ahav, conducătorul abuziv, despotic, care îi ia moștenirea dreaptă lui Navuthei, faptă pentru care (deși regele se căiește și obține o iertare vremelnică) va fi sancționat drastic. Un Dumnezeu punitiv veghează, și hotărârea lui, neștiută oamenilor, va răzbuna inocența violentată „până la al treilea neam". Om fiind, monarhul poate cădea în culpă, dar fapta neconformă cu norma nu își pierde caracterul pilduitor, în selecția autorului asemenea situații alcătuind exemplaritatea negativă, comportarea ce trebuie evitată. A greșit și Solomon (cel care va exemplifica și figura monarhului în stare să îi covârșească prin înțelepciune pe supuși și pe vecini), marele stăpânitor, regele regilor (făptuitor al celebrei „judecăți", pe care *Învățăturile...* o reține), îndrăgindu-i, când se apropia de senectute, pe idolii unei păgânătăți detestabile și aflate sub interdicție divină: „Iar Solomon să află cu dânsele în curvie multă și-n toată necurățiia. Deci, deaca îmbătrâni Solomon, atât îi întoarseră muerile inima de către Dumnezeul lui Israel către dumnezeii lor, cât nu era nimic cu Dumnezeu inima lui, ci umbla tot după spurcatele și împuțitele lor lucruri și jertve." Edificarea „capiștei" semnifică limpede această „dăspărțire de la Dumnezeu": „Atunci zidi Solomon capiște naltă idolilor și alte lucruri spurcate și împuțite, așijderea făcu și tuturor muerilor sale deosebi și făcea jârtve dumnezeilor lor". Mânia divină (materializată prin desfacerea țării după moartea regelui) va fi, prin urmare, o reacție justificată, iar comentariului lui **N.B.**, care, ca și în celelalte cazuri, montează fragmentele selectate împreună cu secvențele ce subliniază sensurile întâmplărilor, nu îi rămâne decât să izoleze rosturile ce trebuie reținute: „Dreptu aceia nimeni să nu să amăgească și să să ție mare, măcar să fie împărat, măcar domn, măcar boiariu, măcar fieșce ce va fi; că acestea toate Dumnezeu le dă, Dumnezeu le ia". Și exemplele urmează unul altuia: David, Saul, Solomon, Iezechiel, iar între ele și cel al unui om cu o existență „datată" – împăratul Constantin cel Mare. În prima partea a *Învățăturilor...*, în galeria regilor veterotestamentari, după fragmentul intitulat *Aici să războli Ezechiia împărat al Iudei, către moarte...* și înaintea celui ce se cheamă *Aici s-au sculat Avesalom asupra tătâne-său, lui David,* este intercalată (o plasare ciudată totuși, greu de explicat) relatarea „aventurilor" unui stăpânitor care din istorie a trecut direct în sanctoral – *Poveste pentru marele Constandin împărat.* S-a observat de timpuriu că această *Poveste...* descinde din *Panegiricul sfinților împărați Constantin și Elena* de Eftimie al Târnovei, fiind o versiune comprimată. Că *Povestea...* a făcut parte din textura originală a *Învățăturilor...*, că ea nu este o interpolare ulterioară, operată

Neagoe, Teodosie și Mircea Ciobanul. Tablou votiv, mănăstirea Snagov

către mijlocul veacului al XVII-lea, după ce fusese realizată tălmăcirea grecească (cum au crezut D. Russo și Emil Turdeanu), constituie azi un adevăr pe care ultimele cercetări l-au scos de sub incidența semnelor de întrebare. Chemând din depozitul (literar, politic, doctrinar și religios) bizantin faptele lui Constantin cel Mare, **N.B.** nu inova, ci consolida. Gestul voievodului cărturar se desparte însă atât în planul cauzelor, cât și în cel al țelurilor de cele făcute de copiștii vieților de sfinți. Alcătuind prin adunarea trăsăturilor fundamentale ale personalității împăratului (stăpânitor absolut, protector al creștinismului, ziditor de sfinte lăcașe și dătător de lege, combatant în apărarea semnului sacru), o biografie parenetică, autorul urmărește impunerea unui erou exemplar, a unui model cu virtuți validate. Prescurtând, el nu lasă totuși la o parte punctele forte ale celebrei vieți: viziunile stelare, multiplicate de șirul scriitorilor, miracolele active și cu capacitate de premoniție, vocea celestă auzită în vis, inscripția stelară transcriind un verset psalmic – „Invoca me in die tribulationis tuae, et liberabo te et glorificabis me" (traducerea românească din prima jumătate a secolului al XVII-lea sună fermecător: „Chiamă-mă în ziua grijii tale, și te voi izbăvi și mă vei proslăvi"), secvența găsirii relicvelor sacre de către împărăteasa Elena. Face ca exemplaritatea personajului să coboare dintr-un absolut creștin pe pământ și să accepte modulări către împlinirea unor țeluri particulare și naționale. Pilda este sublimată și recapitulată într-un rezumat sugestiv către sfârșit: „Vezi, iubitul mieu fiiu, că Constandin, marele

Chivotul cu moaștele Sfântului Nifon, donație a lui Neagoe Basarab, mănăstirea athonită Dionisiu

împărat și îngăduitoriul lui Dumnezeu, bărbatul cel sfânt și slăvit, carele fu mai mare înaintea lui Dumnezeu pentru bunătățile lui decât toți împărații den veac, și pentru dreptățile lui i să arătă semnul crucii lui Dumnezeu făcut pre cer de stele, în vreme de amiază-zi, și strălucea mai vârtos decât soarele, și era scris cu slove letenești, și acele slove să înțelegea așa: «Costandine, cu aceasta vei birui». Și i să întâmplă de-i fu arătată întâi când vru să să bată cu Maxentie împărat. Deacii, deaca muri și să sfârși Maxentie înecat, iar el mărturisi semnul sfintei cruci pretutindinea, și făcu cruce mare și o puse în mijlocul cetății Romei și o scrise cu slove letenești, așa zicând, adecă: «Aceasta au izbăvit cetatea noastră den muncă»". Nu trebuie exclusă ideea că acest recurs la modelul lui Constantin cel Mare să trimită și la niște năzuințe ale voievozilor români de a afișa legătura între ei și monarhii Imperiului Bizantin. Într-un context care, substituind consistent politicul religiosului, metamorfozează marca ecumenică în marcă eroică, îi adaugă și îi subsumează toate atributele ce țin de putere și proteguire, locul marelui ocrotitor al creștinismului și al locurilor sfinte poate fi luat de un alt mare stăpânitor, glorificat în acest chip de Gavriil Protul în *Viața patriarhului Nifon*, unde era declarat „ctitor a toată Sfetagora". Se poate afirma că sclipirea, spectaculoasă, din tema iconografică a lui Ștefan cel Mare (*Cavalcada Sfintei Cruci* pictată la Pătrăuți, reluată la Bălinești și la Arbore) și-a aflat în *Învățături...* o extensie profundă și mai ales durabilă. Ideea cruciadei antiotomane prinde astfel substanță, în primul rând prin alegerea făcută de cărturarul român citind *Panegiricul...* lui Eftimie al Târnovei. **N.B.** oprește pentru „îndreptarul" său pasajele ce istoriseau victorii câștigate de Constantin cel Mare sub pavăza semnului sfânt. Căci, printr-un anacronism produs probabil de Eftimie al Târnovei, împăratul luptă adesea contra turcilor. Gândul protejării patriei, a valorilor amenințate de cotropitorii desemnați de zugravii din Moldova drept principali candidați la flăcările iadului contribuie decisiv la definirea unor sensuri pentru care exemplaritatea canonizată propusă drept model era numai un îndepărtat punct de plecare. Tot din *Panegiricul...* lui Eftimie al Târnovei (mai precis din *Rugăciunea latină* a lui Constantin și a lui Licinius) și probabil din ruga înălțată de Ezechia la împresurarea Ierusalimului de către asirieni, s-a inspirat cărturarul român în *Rugăciune pentru ridicarea armelor:* „Stăpâne, făcătoriul tuturor și Dumnezeul cel bun, noi sântem robii tăi și n-am iubit lucrul acesta. Că tu ești singur știutoriul inimilor, care vezi și cunoști toate inimile, cele bune și drepte și cele rele și hiclene. Iar noi, Doamne, nu sântem bucuroși să să facă această răzmeriță, după cum ne-ai poruncit noao, nici voim să fie vărsare de sânge, nici să să ude mâinile noastre în sânge de om. Iar ei poate că doar să potrivescu puterii tale cei mari; că noi, Doamne, Dumnezeul nostru, știm că tot cel ce va veni către tine cu smerenie și cu plecăciune nu-l vei goni de la tine. Deci și noi am plecat smereniia noastră lor, iar ei n-au vrut să priimească smereniia noastră, ce s-au potrivit să fie mai puternici decât tine. Că tu, Doamne, însuți mărturisești și zici: «Cel ce să va smeri să va înălța, iar cel ce să va înălța să va smeri». Pentr-aceia, Dumnezeul nostru, acum nu avem altă nădejde, făr' numai singur pre tine, judecătoriul cel drept, că toate bunătățile de la tine pogoară. Și acum, într-această vreme de întristăciune la tine alergăm, ca să ne fii ajutor spre vrăjmașii noștri. Nu doar pentru păcatele noastre, ci pentru mila ta cea multă, ajută noao, Dumnezeul mântuirii noastre, într-această vreme cu nevoie și grea." Este o rugăciune-crez, o declarație de aderare la principiile păcii făcută de voievodul unui popor silit adesea să ducă războaie împotriva feluriților cotropitori. Textele parenetice clasice (bizantine, în primul rând) trudesc, toate, la elaborarea modelului monarhic (coincident, în codul timpului, cu exemplaritatea). *Învățăturile...* nu exclud acest țel și ajung să îl atingă într-un chip care seamănă cu al vechilor autori, dar învederează și deosebiri față de sugestiile antice. Diferențele constituie și impun evoluția pe care o produce textul lui **N.B.**, marchează rezultatul reelaborării în mediul românesc a propunerilor bizantine, țin de contribuția autorului, ce cunoștea în profunzime condițiile specifice ale societății românești Spre exemplu, teoria stăpânitorului uns de Dumnezeu era un element de bază al doctrinei imperiale politice bizantine de care acum era nevoie, întrucât procesul politic pe care îl traversa Țara Românească țintea instalarea unei autorități voievodale puternice, stabile. Teoria bizantină și preceptele biblice îl ajută pe voievod să-și construiască un program aflat în opoziție cu cel emis de o boierime centrifugă. El ajunge la câteva fraze definitive, ușor de așezat lângă principiile ce se cristalizau în Europa în secolul lui Machiavelli. Idei de circulație în „cărțile de învățătură", cum ar fi îndemnurile la stăpânirea de sine, cumpătare, modestie, prevedere, prudență, sunt însumate într-un model de stăpânitor ce acționează urmărind prevenirea diplomatică

a conflictelor militare. Apare astfel, remarcabil formulat, principiul prudenței politice, ce sintetiza experiențe mai vechi. Theodosie, viitorul voievod în general, este „proiectat" în duhul înfăptuirii „omului desăvârșit și întreg". Între atributele lui, mintea este izolată și plasată într-o poziție esențială, căci de prestațiile ce dovedesc înțelepciune depinde achiziționarea „numelui celui bun" și, ca urmare, învesnicirea, realizabilă pe pământ prin succesori, prin memoria comunității. Formele de manifestare ale acestei dorite înțelepciuni politice se subordonează, toate, programului de instruire a viitorului conducător în tainele guvernării, acea *formazione alla vita civile* pe care o propuneau tratatele umaniste de pedagogie. Autorul *Învățăturilor...* știa că voievodul va fi obligat să își exerseze calitățile (sau defectele) în situații foarte concrete, produse de oameni, fie ei supuși, vecini, aliați ori inamici. Omul, ca făptură a lui Dumnezeu, capabil să se înalțe către starea angelică („Minunat iaste Dumnezeu în faptele sale, că cu mare cinste ne cinsti și de dede minte slobodă și chibzuitoare, firea omenească cea căzută o au înălțat mai pe deasupra îngerilor, cum zis mai sus, după cuvântul proorocului: «Ce iaste omul, că-ți aduseși aminte de dânsul, sau fiiul omului, că-l cercetași?» Vezi câtă dragoste are Dumnezeu către oameni și ce au făcut pentru dânșii? Făcu toate văzutele și nevăzutele și pentru dânsul să făcu om"), dar și ca ființă cu personalitate și responsabilități, centru către care gravitează „învățăturile" și tentativele de modelare, sau omul ca alcătuire favorizată ori oropsită este descris sub specia unei demnități aproape intangibile, proprie unei creaturi unice și privilegiate între toate componentele cosmosului. Formal, pledoaria pentru om apelează la veșmântul teologic (la fel făceau și Erasm, și Pico della Mirandola), spiritul ei este însă modern, de pură sorginte umanistă, și impune prin consecvență și elevație. Sacrificarea omului va fi condamnată („Însă iată că te învăț să nu fie adesori păharul tău plinu de sânge de omu, că acel sânge care vei tu să-l verși făr' de milă, vei să dai seamă de dânsul") în numele poziției deținute de suprema creație a lui Dumnezeu: „Și să nu omori pre nimeni făr' de judecată dreaptă și făr' de ispovedanie, ca să nu fii și tu junghiat fără de milă ca noatenii și ca mieii. Că sângile omului nu iaste ca sângile vitelor, sau ca ale altor fieri, sau ca al pasărilor, ci iaste într-alt chip." Rezultatele, trudnic obținute în modelarea unor personalități eficiente, roade ale unor „programe" specializate și rezervate elitelor („Eu, feții miei, am o grădină, și această grădină, cu darul și cu ajutoriul lui Dumnezeu între multele mele osteneințe și nevoințe, o am făcut și o am crescut frumos și bine. Grădina aceia și creștirile cele frumoase dintr-însa sântu boiarii mei cei mari și cinstiți"), trebuie conservate și protejate cu o grijă ce nu exclude purificări parțiale: „Iar acum, fătul mieu, eu te las să fii gard grădinii mele și să o păzești, cum o am păzit și eu; că deaca o vei păzi și-i vei fi gardu cu zidul de piatră, cum am fost și eu, deci, ei cum cugeta să-și verse sângele și să-și puie capetele pentru mine, așa-și vor vărsa sângele și-și vor pune capetele pentru tine sau pentru fieștecare domn care va face și va păzi aceste învățături ale mele, și niciodată nu vor da spatele vrăjmașilor voștri". În concordanță cu preceptele Renașterii, **N.B.** îi sugerează urmașului o politică în cadrul căreia criteriul meritului personal trimite în umbră grila ce ținea cont în primul rând de apartenența la clasa dominantă. Teza că domnul trebuie să își selecteze dregătorii — adică pe cei ce urmau să înfăptuiască recomandările ce izvorau din înțelepciunea politică a voievodului: să împartă dreptatea nefățarnic, să aibă verticalitate morală și să dezarmeze arbitrariul, să discute cumpătat cu ambasadorii, să participe la protocolul plin de măsură al Curții, să conducă oștile în războaie — după valoarea lor, și nu după familia în care s-au născut instituie — în chip ideal, firește, pentru că este vorba de un model — un soi de egalitarism: „Și de va fi mai harnicu unul din cei săraci decât unul den feciorii de boiari sau decât o rudă de ale voastre, voi să nu dați acelora cinstea și boeriia, în fățărnicie; ci să o dați aceluia mai sărac, deaca iaste vrednic și harnic și-și va păzi dregătoria cu cinste. Că mai bun îți iaste săracul cu cinste decât boiariul de ocară." Ideea este nu numai foarte curajoasă, ci și foarte modernă. Cărturarului nu i-o puteau sugera textele bizantinilor, la fel cum nu putea găsi acolo idei pentru discursul în favoarea demnității umane. Sufletul stăpânitorului trebuie să vibreze odată cu sufletul țării peste care Dumnezeu l-a așezat să stăpânească. Iubirea de țară este, într-un fel, regula de aur a conducerii înțelepte: „Ne fireți ca pasărea ce ia ce să chiamă cucu — sunt sfătuiți urmașii — care-și dă oaolă dă le clocescu alte păsări și-i scot pui, ci fiți ca șoimul și vă păziți cuibul vostru. Că șoimul, feții miei, are altă pildă și are inimă viteză și bărbată întru sine și multe pasări obläduiaște și biruiaște și nici de una nu-i iaste frică, nici să teme...". Prudența și înțelepciunea sunt chemate să vegheze curajul și să cenzureze manifestările pripite. Aceste sfaturi nu sunt bune pentru oricine, oricând și în orice loc. Relația cu un anume pământ, cu o experiență și cu o vreme plină de neliniști se simte. Este o pecete inconfundabilă a modelului monarhic, model pe care îl va pune în aplicare, în ziua sa combatantă, Radu de la Afumați, viteazul ginere a lui Neagoe Basarab, model pe care Udriște Năsturel i-l va recomanda insistent (alături de alte pilde din *Învățături...*) lui Matei Basarab, model de care se vor interesa, peste timp, Constantin Brâncoveanu, Ștefan Cantacuzino și chiar Nicolae Mavrocordat. Valorile umaniste ale gândirii lui **N. B.**, definitorii pentru înfățișarea lăuntrică a poporului român, prin care cultura românească ia parte cu drepturi de netăgăduit la ansamblul renascentist al Europei, au fost stabilite și puse în lumină cu destulă dificultate. „Falnic monument de literatură, politică, filosofie și elocvență" (B.P.Hasdeu), *Învățăturile...* promovează un umanism creștin ce nu a pierdut legătura nici cu valorile impuse de Antichitate, nici cu cele caracteristice unui fond popular. Precepte de felul celor ce proclamă, indiferent de circumstanțe, necesitatea unei conduite bazate pe justiție, precum: „Domnul carele va judeca pre dreptate, acela-i domn adevărat [...]. Judecați pe direptate și priatenilor și streinilor și celor mari și celor mici, de nimenea să nu-ți fie rușine [...]. Iar de vei face judecată fățarnică, tu cugetă când să va lua judecata de la tine și se va da altuia", au ca sursă și tradiția politică bizantină, dar și o anumită omenie românească. Cum se articulează acest fond cu viziunea teologică din paginile cărții? Limpezirea acestei relații este capitală pentru calificarea umanismului

Neagoe și Teodosie. Tablou votiv, mănăstirea Snagov

profesat de **N. B.** și, după el, de alți cărturari români din prima jumătate a secolului al XVI-lea și de mai târziu. Într-o lume precum cea românească, profund atașată tradiției, viețuind (paradoxal s-a zis, dar este un paradox al întregului Ev Mediu) între hieratic (hieratismul celor ce se roagă – *oratores*) și dinamic (dinamismul luptătorilor – *bellatores*), între idealul ascetic și pornirea epicureică, cărturarii români își însușeau viziunea religioasă prin lecturi și prin celelalte informații la care aveau acces, pentru că aceasta domina firesc codul și limbajul epocii, guverna toate translațiile pe palierul meditației. A minimaliza sau a ignora această prezență ar fi o gravă eroare. Mai folositoare și mai eficientă ar fi definirea stării în care se află gândirea voievodului în raport cu principiile ideologiei dominante în epocă. El pornește de la teologie pentru a figura concretul. Desăvârșirea ființei omenești, proces la care meditează, este cu putință de înfăptuit (au zis isihaștii) în circumstanțele pământești, concrete, chiar istoricește precizate, prin eforturi ce nu depășesc posibilitățile celui angajat. Este o concluzie de factură pur umanistă cu care teologia ortodoxă nu intră în raporturi de incompatibilitate. Cărturarul ajunge la formularea ei urmând un drum pe care umanismul românesc îl descoperă în cadrul celui răsăritean ortodox. *Învățăturile...* sunt o „operă pedagogică, prima de acest fel din cultura română" (Dan Zamfirescu). Ambiția autorului a fost mare, cutezanța lui – de asemenea. Și nu obstacolele, virtuale, ridicate de celebritatea modelelor erau cele mai de temut, ci inamovibilitatea tiparului și a structurii literare pe care le impuneau acele modele. Textul parenetic își instalase o etichetă literară specifică, un ceremonial propriu, în care tradiția unui șir de contribuții antice, preluate de bizantini și amendate în spirit creștin, se topise în acea imobilitate în care medievalii traduceau fixitatea și invariabilitatea universului ce îi adăpostea. *Învățăturile...* se apropie prin spirit și țeluri declarate de literatura sapiențială a Renașterii apusene, ceea ce se observă în primul rând prin trimiteri la tot felul de scrieri – de la *Il libro del cortegiano* al lui Baldassare Castiglione și *Principele* lui Machiavelli până la „texte de învățătură" atribuite unor monarhi europeni (Ludovic al IX-lea, Friedrich Wilhelm al II-lea, Elisabeta, văduva lui Kazimierz al IV-lea al Poloniei) – ce dezvoltă teme din seria *Oglinda principelui* (Gottfried von Viterbo sau Giraldus Cambrensis). **N. B.** se desparte – cu deosebire în cele treisprezece „cuvinte" ale părții a doua, secțiune armonios articulată într-un „ce întreg și complet" (B.P. Hasdeu) – de atemporalismul posibilelor sale surse medievale. Deși aveau, în majoritatea cazurilor, niște destinatari bine precizați, parenezele bizantine trăiau dincolo de vreme, aproape indiferente la timpul când fuseseră create, stabilind cu cititorul relații de un tip mai special, care le recepta doar în funcție de timpul lecturii. Acest anistorism medieval (ce semnifica, în fapt, caracterul imuabil al dogmei creștine) nu putea fi compatibil cu platforma concretă, istoricește descriptibilă, de pe care voievodul își rostuiește încheierea gândurilor. Comunicând formulările privind autoritatea domnească drept rezultat al meditației pe marginea propriei experiențe politice (Dan Zamfirescu), el se identifică unui anume timp și avansează în a produce câteva schimbări. Sacralul vechilor autori bate în retragere în fața laicului, „înțelepciunea divină" se restrânge (nu mai covârșește, adică) făcând loc și celei „profane" (Al. Duțu). Demersul, în esența lui, se umanizează, iese de sub semnul eternității fixe și alunecă sub imperiul schimbării. Pandantul filosofic al acestei translații va fi tot cel recomandat de Veacul de Mijloc: sentimentul deșertăciunii și caracterul iluzoriu al întreprinderilor omenești. Dar ansamblul de măsuri pe care scriitorul și filosoful înțelege să le adopte în hățișul de relații cu lumea și cu ideologia ei denotă modernitate. Apelul la înțelepciunea celor vechi ține de tehnica umanistă a cercetării tradițiilor Antichității. Uzând de seriile de maxime și sentențe – așa cum face în capitolul *Cartea să începe pentru cinstea icoanelor* –, autorul se întâlnește cu modalitatea, practicată asiduu de umaniștii italieni, datorită căreia au ajuns în timpurile moderne numeroasele liste de citate, maxime, exemple și pilde, cunoscute sub numele *Loci communes*. Un arsenal variat și o strategie adecvată sunt puse în mișcare (într-o relație pentru a cărei corectă descifrare trebuie avut mereu în vedere raportul dintre idealul inculcat și idealul așteptat) pentru săvârșirea unei importante construcții

pedagogice. Dacă în plan etico-filosofic scopul este edificarea „omului desăvârșit și întreg", la nivelul finalităților practice sensurile demersului vor fi eminamente laice: „creșterea" succesorului / succesorilor și instruirea lui / lor în chestiunile fundamentale ale conducerii. În acest plan, cultivarea înțelepciunii politice, în trăsăturile ei fundamentale, domină. Monarhul trebuie să distribuie dreptatea prin proclamarea unei surprinzătoare (prin modernitatea ei) egalități în fața legii și prin eliminarea arbitrariului și a gestului abuziv (*Cuvânt pentru judecată, care au învățat Io Neagoe voevod pre fie-său Theodosie și pre alți domni, pre toți. Cum și în ce chip vor judeca*). Respectarea meritului personal, comportarea demnă față de soli (*Învățătură a lui Neagoe voevod către fie-său Theodosie voevod și către alți domni, către toți, pentru solii și pentru războaie*), rezolvarea — în spiritul nobil al dragostei de țară — a problemei păcii și a războiului fac din *Învățături...* o carte ce promovează și un umanism politic de o extracție superioară. Lui Agapet, de pildă, iubirea de patrie îi era absolut indiferentă. Pentru **N. B.**, cel care căuta în istorie rosturile ascunse ale curgerii lumii, patriotismul nu putea veni din sursele bizantine, care ignorau, în bună măsură, simțământul, ci este propriu acestui text, cum era propriu sufletului autorului. Dragostea pentru țară devine o exigență fundamentală în programul de formare a urmașului și trăsătura capitală a modelului monarhic. Este o prezență care așază umanismul lui **N. B.** pe o platformă unde înțelepciunea, omenia românească și încrederea într-o dreptate eternă a celor asupra cărora cad cotropiri de aiurea îi sunt deopotrivă reazem și legătură cu fondul sufletesc al poporului căruia îi aparținea scriitorul voievod.

SCRIERI: *Învățăturile bunului și credinciosului domn al Țării Românești Neagoe Basarab vvd. către fiul său Teodosie vvd.*, îngr. Ioan Eclesiarhul, București, 1843; *Tractat despre purtarea ce trebuie să țină un domn în timpul ospețelor; scris românește de Neagoe Basarab domnul Țării Românești în chip de povățuire către fiul său Teodosiu* (publ. B.P. Hasdeu), „Arhiva istorică a României", 1865, partea II, *111-116, 122-132*; *Tractatul lui Neagoe Basarab despre arta militară* (publ. B.P. Hasdeu), „Buletinul Instrucțiunii Publice", 1865, *76-80*; *Slova nakazatelnâia voevodî valașskogo Ioanna Neagoia k sânu Feodosiiu*, îngr. și pref. P.A. Lavrov, Sankt Petersburg, 1904; *Învățăturile lui Neagoe-vodă (Basarab) către fiul său Teodosie*, îngr. și pref. N. Iorga, Vălenii de Munte, 1910; *Învățăturile lui Neagoe Basarab, domnul Țării Românești (1512-1521). Versiunea grecească*, îngr.și pref. Vasile Grecu, București, 1942; *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie. Versiunea slavă*, în *Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI, publicate de Ion Bogdan*, îngr. P.P. Panaitescu, București, 1959, *215-316*; *Învățăturile lui Neagoe Basarab*, LRV, I, *117-154*; *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, îngr. Florica Moisil și Dan Zamfirescu, tr. G. Mihăilă, introd. Dan Zamfirescu și G. Mihăilă, București, 1970; *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie. Versiunea originală*, tr. și introd. G. Mihăilă, pref. Dan Zamfirescu, București, 1996.

Repere bibliografice: B.P. Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, II, București, 1879, *439-448*; I. G. Sbiera, *Mișcări culturale și literare la românii din stânga Dunării în răstimpul de la 1504-1714*, Cernăuți, 1897, *160-162*; Ovid Densusianu, *Istoria literaturii române*, București, 1898, *305-317*; Spiridon Lampros, *Catalogue of the Greek Manuscripts on Mount Athos*, I, Cambridge, 1895, *367*; Polihron Sârcu, *K voprosu o podlinnike Poucenii valașskogo gospodaria Ioanna Neagoia k svoemu sânu Feodosiiu*, Sankt Petersburg, 1901; A. I. Iațimirski, *Valașskii Mark Avrelii i ego pouceniia*, „Izvestia otdeleniia russkogo iazâka i slovesnosti", 1905, fasc. 4; Stoian Romanski, *Bălgarskata knijnina vă Românía i edno neino proizvedenie*, în *Izvestia na seminara po slavianska filologhia*, Sofia, 1905, *1-100*; Demostene Russo, *Studii bizantino-române*, București, 1907; Iorga, *Ist. Bis.*, I, *133-134*; Stoian Romanski, *Mahnreden des Walachischen Wojwoden Neagoe Basarab an seinen Sohn Theodosios*, Leipzig, 1908; Demostene Russo, *Studii și critice*, București, 1910, *1-26*; N. Iorga, *Pagini alese*, II, București, 1965, *238-241*; Iorga, *Ist. lit.*, I, *141-150*; B. Țonev, *Opis na răkopisite i storopeciatne kniji na Natradata Biblioteka v Sofiia*, I, Sofia, 1910, *260-261*, II, Sofia, 1923, *410*; Pușcariu, *Ist.lit., 38-44*; T. G. Bulat, *Personalitatea religioasă a voievodului Neagoe Basarab al IV-lea*, Craiova, f.a.; Ioan C. Filitti, *Craioveștii și rolul lor politic*, Craiova, 1935; Ioan D. Sandu, *Neagoe Basarab, apărător și sprijinitor al ortodoxiei*, Sibiu, 1938; Demostene Russo, *Studii istorice greco-române*, I, București, 1933, *24, 161-162, 205-226*, II, București, 1939, *509-510, 531-532*; Dan Simonescu, *Literatura românească de ceremonial*, București, 1939, *30-32*; Cartojan, *Ist. lit.*, I (1940), *42-47*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *15*, *Ist. lit.* (1982), *10-11*; Vasile Grecu, *Introducere* la *Învățăturile lui Neagoe Basarab, domnul Țării Românești (1512-1521). Versiunea grecească*, București, 1942; P.P. Panaitescu, *Învățăturile lui Neagoe Basarab. Problema autenticității*, „Balcania", 1942, 1; Vasile Grecu, *Izvor sau prelucrare a uneia din învățăturile lui Neagoe voievod*, în *Omagiu lui Ioan Lupaș*, București, 1943, *295-315*; Constantin Noica, *Pentru o altă istorie a gândirii românești. În marginea „Învățăturilor lui Neagoe Basarab"*, „Saeculum", 1943, martie-aprilie; Vasile Grecu, *Și totuși „Învățăturile lui Neagoe Voevod"*, CL, 1944, 4; Vasile Grecu, *Autenticitatea „Învățăturilor lui Neagoe Basarab"*, CL, 1944, 7; Panaitescu, *Contribuții*, *154-273*; Emil Turdeanu, *Opera patriarhului Eftimie al Târnovei (1375-1393) în literatura slavo-română*, București, 1946; Emil Turdeanu, *La Littérature bulgare du XIV-e siècle et sa diffusion dans les Pays Roumains*, Paris, 1947; Ciobanu, *Ist. lit.* (1947), *62-80*; Petre Ș. Năsturel, *„Învățăturile lui Neagoe Basarab" în lumina pisaniilor de pe biserica mănăstirii de la Argeș*, MO, 1960, 1-2; Lăudat, *Ist. lit.*, I, *48-55*; Piru, *Ist. lit.*, I, *41-45, 48*; Chițimia, *Probleme, 109-144*; *Ist. lit.*, I, *266-270*; Pandele Olteanu, *Contribuții la studiul literaturii omiletice în vechile literaturi bulgară și română*, RSL, lingvistică, 1967; Zamfirescu, *Studii, 69-183*; Damian P. Bogdan, *13 file inedite din cel de-al doilea arhetip al „Învățăturilor lui Neagoe Basarab"*, RITL, 1968, 3; Al. Duțu, *„Le Miroir des princes" dans la culture roumaine*, RSE, 1968, 3; Cioculescu, *Itinerar, 5-8*; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, *78-83*; Antonie Plămădeală, *Cuprinsul teologic al „Învățăturilor lui Neagoe Basarab"*, „Studii teologice", 1969, 3-4; Dan Zamfirescu, *„Învățăturile lui Neagoe Basarab"*, LRV, I, *113-117*; Manole Neagoe, *Neagoe Basarab*, București, 1971; Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Valori, 13-20*; Duțu, *Cărțile, 65-103*; *Ist filos. rom.*, I, *28-33*; Mihăilă, *Contribuții, 327-383*; N. Vătămanu, *Voievozi și medici de Curte*, București, 1972, *66-78*; Leandros Vranoussis, *Gândul și fapta marelui domn al Țării Românești*, „Magazin istoric", 1972, 2; *Neagoe Basarab (1512-1521)*, București, 1972; Dan Zamfirescu, *Neagoe Basarab și „Învățăturile" către fiul său Theodosie. Problemele controversate*, București, 1973; George, *Sfârșitul*, I, *11-13*; Dan Horia Mazilu, *Udriște Năsturel*, București, 1974, *269-275*; Curticăpeanu, *Orizonturile, 17-19, passim*; Muthu, *Lit. rom., 27-54*; Lucia Djamo-Diaconiță, *Contribuții la cunoașterea slavonei românești. Elemente românești în varianta slavonă a „Învățăturilor" lui Neagoe Basarab*, SCL, 1977, 3; Edgar Papu, *Barocul ca tip de existență*, II, București, 1977, *257-272*; Papu, *Clasicii, 20-28*; *Dicț. lit. 1900, 470-472*; Antonie Plămădeală, *Dascăli de cuget și simțire*

românească, București, 1981, 37–62; Dan Zamfirescu, *Contribuții la istoria literaturii române vechi*, București, 1981, 305-323; Mazilu, *Lit. rom.*, 232-254; Mazilu, *Proza*, 5-20; Matei Cazacu, *La Place des „Enseignements du prince Neagoe Basarab à son fils Théodose" dans l' histoire des idées politiques*, „Buletinul Bibliotecii Române" (Freiburg im Breisgau), volum jubiliar, 1949–1989; G. Mihăilă, *Originalul slavon al „Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie"*, în *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie. Versiunea originală*, București, 1996, *XLVI-CXIV*; Dan Zamfirescu, *Marea carte a identității românești în Europa Renașterii și în cultura universală*, în *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie. Versiunea originală*, București, 1996, *V-XXIV*; Mazilu, *Recitind*, II, *228–299*, *438-443*; *Dicț. analitic*, II, *274-276*. *D.H.M.*

NEAGU, Fănuș (5.IV.1932, Grădiștea de Sus, j. Brăila), prozator, dramaturg și poet. Este fiul Paraschivei (n. Miroslav) și al lui Vasile Neagu, țărani. Face școala elementară în satul natal, iar cursul secundar la liceele militare din Iași și Câmpulung (1944–1948) și la școli pedagogice din București și Galați (1948–1950). Cursant la Școala de Literatură „M. Eminescu" din București (1951–1952), e scurt timp profesor suplinitor la o școala generală din comuna Largu și devine student la Facultatea de Filologie a Universității din București, secția fără frecvență (1954–1957). A fost redactor la

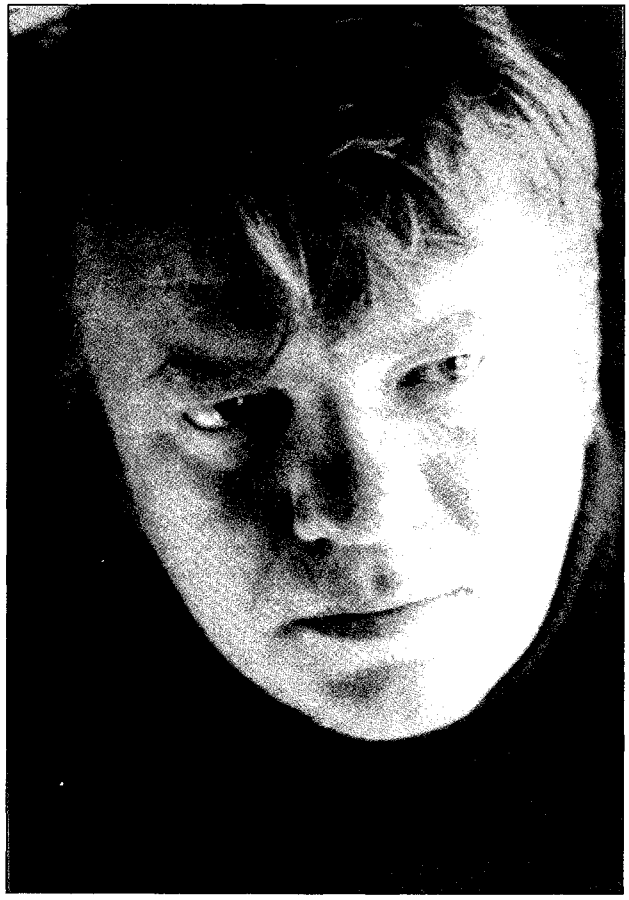

„Scânteia tineretului" (1954–1956), redactor-șef adjunct la „Amfiteatru" (1965–1968) și „Luceafărul" (1968), secretar adjunct al Asociației Scriitorilor din București. Ca prozator, debutează în 1954, la „Tânărul scriitor", cu povestirea *Dușman cu lumea*, iar prima carte, culegerea de povestiri *Ningea în Bărăgan* îi apare în 1959. Textele de aici și alte schițe, povestiri și nuvele strânse în *Somnul de la amiază* (1960) și *Dincolo de nisipuri* (1962) sunt reluate în volumul *Cantonul părăsit* (1964; Premiul Uniunii Scriitorilor). Li se adaugă proza scurtă din *Vară buimacă* (1967) și, împreună cu mai multe povestiri inedite, vor fi din nou tipărite în culegerile *În văpaia lunii* (1971) și *Fântâna* (1974). Și *Pierdut în Balcania* (1982) include schițe și nuvele noi. Seria romanelor lui **N.**, care au prilejuit discuții aprinse, pro și contra, începe cu *Îngerul a strigat* (1968; Premiul Uniunii Scriitorilor) și continuă cu *Frumoșii nebuni ai marilor orașe* (1976; Premiul Uniunii Scriitorilor) și *Scaunul singurătății* (1987), toate trei fiind publicate într-o ediție definitivă sub titlul generic *Țara hoților de cai* (1991). *Amantul Marii Doamne Dracula* (2001) este tot un roman. **N.** a scris și piese de teatru (*Echipa de zgomote*, *Scoica de lemn*, *Olelie* ș.a.), scenarii de film și de televiziune, versuri (*Poeme răsărite-n iarbă*, 1985), cărți pentru copii (*Caii albi din orașul București*, 1967, *Casa care se leagănă*, 1971), cărți despre prietenii săi scriitori (*Cartea cu prieteni*, 1979, *A doua carte cu prieteni*, 1985) sau de publicistică, mai ales sportivă (*Cronici de carnaval*, 1972, *Cronici afurisite sau Poeme cântate aiurea*, 1977). În 1990 este director al săptămânalului „Țara", în 1991 va figura ca director, alături de Eugen Simion, Marin Sorescu, Gheorghe Tomozei și Valeriu Cristea, al revistei „Literatorul", iar între 1993 și 1996 director general al Teatrului Național „I. L. Caragiale" din București. Este membru al Academiei Române (corespondent din 1993, titular din 2002).

Debutând într-o perioadă încă saturată de dogmatism, **N.** irită forurile de îndrumare prin cele mai individualizate caractere ale creației sale și în special prin atipicitatea personajelor. Deși reflectă, ca întreaga proză narativă a timpului, lupta de clasă, povestirile conțin pitoresc nefuncțional, iar unii dintre „eroi" se disting nu prin fermitate revoluționară, prin intransigență în reprimarea dușmanului sau, dimpotrivă, prin hidoșenia morală proprie „exploatatorilor", ci prin felurite ciudățenii. Nimeni nu nega autenticitatea picturii de mediu, dar — se spunea — clasa muncitoare nu are nevoie de orice autenticitate. Adevărul este că de la început prozatorul narează întâmplări neobișnuite, stranii, multe comice până la absurd, fapte comise de inși într-o ureche, dezvăluie comportamente „buimace", născociri ale unor minți ce funcționează anapoda, iar tot ce se petrece, în orice istorisire, e îmbibat de poezia Bărăganului, a bălților dunărene, a Deltei. O poezie de genul celei cuprinse în eposul sadovenian, dar pigmentată de țărănisme iuți, asemănătoare parțial acelora din *Desculț* al lui Zaharia Stancu, de exotisme și senzualități vrednice de Panait Istrati, punctată de situații ce amintesc de proza rurală americană (Faulkner, Caldwell, Steinbeck), răscolită de freamăte ce răspund în felul lor tumultului din *Pe Donul liniștit* al lui Mihail Șolohov. Adecvat cadrului natural e climatul de spiritualitate. Perpetuat din arhaic, acesta conservă frânturi de

gândire mitică și magică, exprimate în credințe bizare, eresuri de sursă precreștină, datini pitorești, practici extravagante. Totul învederează persistența irepresibilă a unei tradiții atemporale, conținătoare de o tot atât de nedatabilă poezie. Se poate vorbi aici și de un adevărat panlirism, chiar epicul îndeplinește, în acest orizont, funcții poetizante și adesea nu e decât pretext sau suport al câtorva repere indispensabile. În timpul secetei din '46 un călăreț necunoscut strigă unui țăran, uscat de foame ca toți consătenii, că „vine gârla". Ar fi plouat la munte. De teamă ca apa să nu fie oprită în șanțuri de morarii din satele de sus, bărbații încalecă și, înarmați cu ce le cade în mână, merg în susul apei Buzăului să împiedice nelegiuirea. Nici vorbă însă de apă în râu, niciunde. Narația e absorbită de descripția peisajului nisipos, dezolant și a verii toride. Părăsit de nevastă, Enea Lelea stă toată noaptea de Anul Nou singur. După ce bea o cană de vin, adoarme și visează. Îl trezește un strigăt de spaimă, de pe urma căruia nu se mai liniștește niciodată. În altă povestire, același personaj traversează ceasuri de fericire. Tot ce vede și aude, tot ce se petrece cu el nu e menționat decât pentru a lumina, „în văpaia lunii", stări sufletești gingașe, stârnite insului, președinte de colectivă, de o fată ce pare a-i zâmbi dintr-o stea, fata fiind colegă la crescătoria de păsări a soției pierdute. Într-o seamă de povestiri, întocmai ca în cele sadoveniene de tinerețe, sunt evocate fapte năpraznice, dar altfel decât la Sadoveanu, și acestea par inerente existenței. Par a fi provocate nu atât de ceea ce le declanșează accidental, ci de misterul unor determinisme ascunse, de o demonie a naturii locurilor în care se petrec. Un flăcău se îndrăgostește de fata cuiva la care argățise, acela îl pândește, noaptea, în barcă, vrând să-l împuște. Flăcăul Dincă e împușcat realmente de propriul tată și, doar rănit, el se spânzură de o salcie, pe care tatăl său o arde. Niște copii cad într-o fântână secată, unde sunt devorați de câini, cadavrele sunt scoase, dar coborâte din nou în adânc, pentru anchetă. Prin impulsivitate, prin aplecarea spre acte necugetate, prin nereținere, la mânie, de la crimă, oamenii lui **N.** seamănă mai degrabă cu cei din nuvelistica lui C. Sandu-Aldea. Unii vădesc înclinații spre cruzimea gratuită, spre perversitate. Tinerii din cutare sat, bunăoară, se amuză chinuind câinii prin „dare în jugău". Mai numeroase decât firile violente și crude sunt cele doar „sucite". Un sătean își aprinde casa, apoi, de pe o movilă, strigă de trei ori: „Cocoșul roșu". Cineva înnebunește subit văzându-l viu pe unul de care era sigur că murise. O țigancă ce pretinde a ghici țărăncilor soarta soților aflați în război suferă o adevărată traumă când este întrebată ce e cu propriul bărbat, părăsește satul și după un timp vine vestea că a fost arestată pe front, unde îl căuta. Violată de trei flăcăi, o fată obține din partea autorităților hotărârea ca unul să o ia în căsătorie, ceilalți să-i plătească daune, dar imediat după nuntă ea își lasă bărbatul spre a se însoți cu unul dintre ceilalți doi violatori, cel care nu poate procura suma la care fusese condamnat. Cineva înnebunește sub un efect de lună plină și începe din senin să cânte un cântec învățat în prima clasă primară – „Neaua peste tot s-a pus" –, de atunci îl repetă de câte ori vede „regina nopții". Indiferent de conținut, povestirile, dezvăluind zăcăminte de spiritualitate arhaică, concurează la crearea unui imaginar de extracție mitică. Cititorul e atras într-un tărâm de poveste, în care flăcăii și fetele caută „inima-pământului", păzită de „câțeii pământului", babele aduc „caii grâului", cei cu „trup de grâu, picioare de grâu, cap de grâu" și sub ai căror pași „spicul se umflă cât coada vulpii". Cumulând toate însușirile prozelor de până atunci ale lui **N.** – culoare, lirism, pitoresc, savoare lexicală și celelalte, romanul *Îngerul a strigat* întocmește un tablou cuprinzător, aproape o monografie a lumii nepoților lui Terente. Micul univers constituit gravitează în jurul unui sat de lângă Dunăre, Plătărești, de unde pleacă și unde se întoarce de câteva ori, în anii săi de formație, personajul a cărui biografie devine liantul scrierii. Narațiunea se încheagă pe măsură ce Ion Mohreanu, ins care a parcurs o experiență gorkiană, își regăsește în amintire timpul pierdut, adolescența și tinerețea consumate în perioada cea mai seismică a istoriei contemporane. Limitat, orizontul acestui tânăr ce nu izbutește nimic din ce își pune în gând nu încadrează un spectacol al răsturnărilor și prefacerilor social-istorice, iar romanul nu devine o cronică sau o frescă, cu toate că dezvăluie unele consecințe ale procesului de restructurare socială. Istoria e absorbită de geografie. Discontinuă, istorisirea e o succesiune de momente, de frânturi de viață, un potpuriu de situații, un caleidoscop. Plecat din satul de baștină,

copil, Ion Mohreanu, pierzându-și tatăl, își ia lumea în cap, intră slugă la stăpân, prilej pentru scriitor de a evoca (fie lăsând personajul să rememoreze singur anumite episoade autobiografice, fie punându-l să îi asculte pe alții, pe Che Andrei în special, consăteanul ce îi este un fel de mentor, fie asumându-și funcția narativă), oameni și locuri, de a descrie medii și peisaje, rezultatul fiind câteva crâmpeie de epopee sociologică. Devenirea protagonistului explicitează sugestia de destin, de predestinare tragică, cuprinsă în titlu. Încheindu-se astfel, romanul dă expresie metaforică sensului ce îl străbate. Căile pe care oamenii pornesc spre a se realiza în viață duc aproape toate în prăpastie, ieșirea din impas nu se întrezărește, însă potențialul lor de vitalitate este inepuizabil. *Îngerul a strigat* devine o carte a vieții explozive, eroii par crescuți direct din pământ, țâșniți din lutul negru, mustos, din smârcul bălților. În substanța lui cea mai adâncă *Îngerul a strigat* e un poem tribal; spațiul lui – un tărâm de baladă, unde vinul se bea, ca în Moldova, cu oala, și se vinde cu „burta", unde fiecare țăran e „cumătrul lui Terente", unde iubirile sunt aprige ca apele repezi, ibovnicii se întâlnesc pe clăi de iarbă, în tufe de scorușă, iar femeile (Netina, Tița, Bocu,Bișca și celelalte) sunt niște Kire Kiraline, făpturi de văpaie arzând până la mistuire lângă și pentru omul iubit. Fără a părăsi climatul dunărean, al doilea roman, *Frumoșii nebuni ai marilor orașe*, subintitulat *Fals tratat despre iubire*, își introduce lectorii într-un cu totul alt univers, cel metropolitan. Un cântăreț se îndrăgostește fulgerător de o actriță, cunoscută întâmplător într-un sat din Dobrogea, și se însoară cu ea. Actrița este iubită și de un scriitor, prieten nedespărțit al cântărețului. Amiciția începe să se clatine și se surpă de-a binelea când cântărețul află de o întâlnire, în absența lui, a soției cu scriitorul. Se destramă și căsnicia. De fapt, nici nu era validă, întrucât actrița se măritase a doua oară fără să fi desfăcut în prealabil o primă căsătorie. Romanul aglutinează tablouri ce se succedă în ordine calendaristică pe cuprinsul a aproape doi ani, unele intră în planul întâi al narațiunii, pe altele le recompun (mental sau verbal) doi dintre protagoniști. Retrăindu-și aventura cu Asta Dragomirescu, cântărețul Radu Zăvoianu reface, implicit, cu minuție, cadrul și ambianța în care s-au consumat principalele momente ale acestei relații: într-un sat dobrogean, pe șantierul de la Mogoșoaia, la Pustnicul, pe Bărăgan, la o vânătoare neobișnuită (de câini) în Balta Brăilei. Un moment colateral, derulat într-o cârciumă din Brăila, e adus în prezent de Ramițki, scriitorul. Momentele nodale ale scenariului sunt tot atâtea ceremonialuri bahice, culminând cu o petrecere orgiastică desfășurată în noaptea de Crăciun în casa tatălui Astei Dragomirescu, un ins bizar care o dată pe an organizează la domiciliu „spectacole fără egal în București". Episodul generează o atmosferă asemănătoare aceleia din casa Arnotenilor. Trei, asemenea „crailor" lui Mateiu I. Caragiale, personajele centrale (Radu Zăvoianu, Ramițki și Eduard Valdara) sunt duse cu sania dintr-o cârciumă situată pe una din „străzile subțiri căzând perpendicular pe Lipscani" (adică în perimetrul oficierilor mateine), undeva la periferie, într-o zonă cu grădini, fără case, doar cu o cocioabă, într-un spațiu înconjurat cu un gard înalt de lut, ce fumegă sub viscol. Cocioaba cu pereți dărâmați se dovedește, la o privire mai atentă, a fi citadelă și, intrând în ea, oaspeții văd scânteind pe un perete, de pe care se ridică o perdea, „în lucrătură de aur, icoane vechi, inscripții slave, sfinți în mantii verzi", toată arta Bizanțului. În acest decor se va produce un soi de ritual ezoteric, barbar, precedat de un ospăț sardanapalic. Punctul de senzație îl înscrie momentul în care trei fete îndură cu voluptate, goale, o bătaie cu biciul. „Sfinți ai gunoaielor" și „voievozi ai păduchilor", în propria lor conștiință de sine noii „crai" se autoproclamă drept „frumoșii nebuni ai marilor orașe". Cineva îi numește „tineri contestatari". Indiferent de sensul dat cărții de autor, nu încape discuție că este scrisă cu măiestrie și construită astfel încât se creează o suprarealitate, totul petrecându-se ca în vis. Cartea „frumoșilor nebuni" e un triumf al scriiturii artiste. În romanul *Scaunul singurătății* (al cărui titlu evocă un presupus scaun, pe care se zice că ședea eunucul-șef al sultanului, venit la Brăila din doi în doi ani să recruteze fete pentru harem), erup în epic lirismul, pitorescul, cromaticul de sursă orientală și balcanică, barocul lingvistic, ce corelează onomastica bizară cu metaforismul delirant, sintagma suavă cu expresia groasă, suculentă, ca și duhul folcloric local, eresul, etnograficul regional, întrecând tot ceea ce se produce analog în opera prozatorului. Alte ambianțe individualizează lumea unui roman publicat după decembrie 1989, *Amantul Marii Doamne Dracula*. Apar și aici secvențe

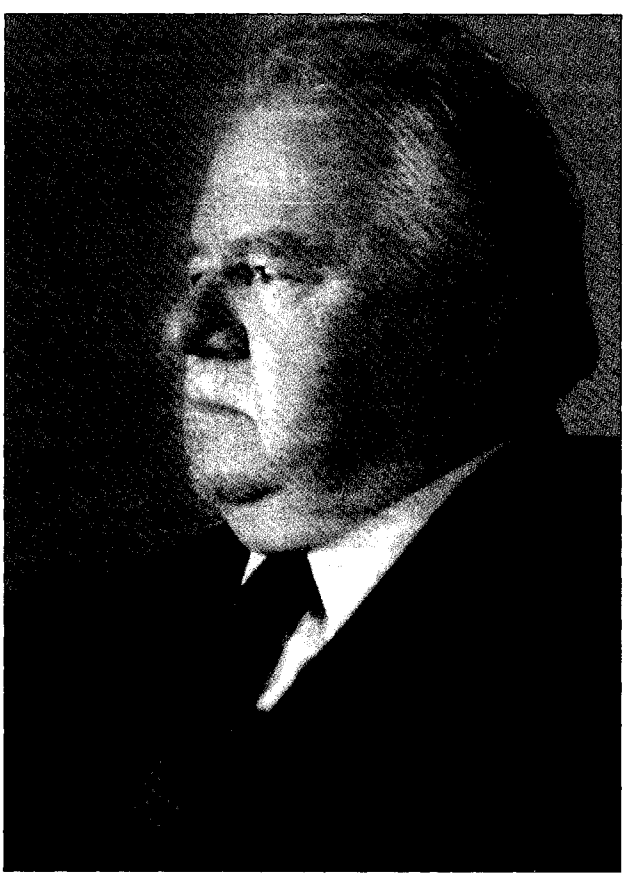

cârciumărești, aspecte și figuri din medii periferice, imagini de ținut danubian, limbajul e tot atât de colorat ca în orice altă carte a lui **N.** și nu lipsesc povești cu aromă orientală, vrednice de *O mie și una de nopți*, însă unicitatea scrierii o dă prezența unor specimene din sfera politicului și a puterii de stat, din aparatul de represiune. Personajele formidabile sunt cel titular, pe numele din acte Augusta, soția lui Bazileu, și mama ei, Die Goia. Identitatea primeia e denunțată încă de pe copertă, unde o femeie trecută de multișor de vârsta tinereții e surprinsă într-o poziție nu tocmai decentă. În text aceasta întrupează tot ce poate fi mai abject, mai abominabil, de la răutate bestială la vulgaritate extremă. Ieșită din țigănime, Marea Doamnă Dracula e o tirană arogantă, care tratează oamenii ca pe niște otrepe, le vorbește trivial, neevitând vorbele și expresiile nerușinate și înjurând ca la ușa cortului. Încă și mai necontrolat se exprimă maică-sa. Nonagenară cu picioarele scheletice, pline de gâlme, cu părul cărunt rar, cu obrajii năruiți, cu ochi mici de cucuvea, răspândind un miros fetid cu toate că „se scaldă zilnic" în apă de colonie, Die Goia nu rostește nici o propoziție fără să o pigmenteze cu măscări. Emite, fără jenă, sonorități intestinale în prezența oricui, ba le și comentează. Protagonistă și factor coagulant al romanului, Augusta nu e doar prima „doamnă" a țării, e deținătoarea puterii supreme, absolute, sub acoperirea docilului Bazileu. Regimul instituit de neîncoronata regină Dracula e un despotism absurd, grotesc. Ca unealtă îi slujește tânărul amant, căpitanul de securitate Bob Orlando, o pușlama isteață, răsfățat al femeilor. Prin el septuagenara își retrăiește junețea aventuroasă, punctată de momentul trecerii de la fetie la o feminitate orgiastică cu participarea unui ofițer neamț, în timpul războiului, între șinele dintr-o gară rurală. În dramaturgie **N.** s-a revelat prin piesele parabole *Echipa de zgomote* și *Scoica de lemn*. Prima, dezvăluind trista condiție a unei familii nevoite, spre a exista, să lucreze într-un studio cinematografic la producerea de zgomote, la imitarea, bunăoară, a tropotelor de cai, exprimă implicit nostalgia unei presupuse origini mitice. Strămoșul arhetipal, totemic, al capului familiei ar fi fost un bizon: forță a naturii, „care îngenunchea numai în vadul apelor, niciodată în praf". Titlul celei de-a doua piese e o metaforă a iluziei. Casa de la mare în care eroii își petrec verile devine pentru aceștia o „scoică", în care se izolează de tot ce le maculează existența. În ea citadinii regăsesc Dobrogea eternă, prin care umblă „zeul apelor" și sub al cărei pământ e scufundată o biserică. Altă piesă, *Olelie*, valorifică scenic obiceiul de a striga de pe dealuri numele fetelor nemăritate, în noaptea de lăsata secului. **N.** a dat teatrului (ca și cinematografului), singur sau în colaborare, și alte scrieri, precum *Casa de la miezul nopții sau Paiața sosește la timp*, *Apostolii*, *Terente*. Asemenea prozei narative, opera dramatică a lui **N.** freamătă de lirism și etalează simboluri. Lirismul funciar al scriitorului se comunică și în versuri (ciclul *Poeme răsărite-n iarbă*), inundă și publicistica, inclusiv cea sportivă, „afurisită" de obicei, pătrunde și în unele titluri de volume (*Insomnii de mătase*, 1981), nu mai puțin în scrierile pentru copii (*Caii albi din orașul București*, *Casa care se leagănă*).

Proza lui Fănuș Neagu poate fi citită și admirată pentru calitățile ei intrinseci: o proză carnavalescă, un nesfârșit lanț de metafore în sărbătoare, un simț neobișnuit al miraculosului și un instinct sigur al limbii, o proză, pe scurt, artistă, pe care noile promoții de scriitori n-o mai cultivă.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Ningea în Bărăgan*, București, 1959; *Somnul de la amiază*, București, 1960; *Dincolo de nisipuri*, București, 1962; *Cantonul părăsit*, București, 1964; *Apostolii* (în colaborare cu Vintilă Ornaru), București, 1966; *Caii albi din orașul București*, București, 1967; *Vară buimacă*, București, 1967; *Îngerul a strigat*, București, 1968; *Echipa de zgomote*, București, 1971; *Casa care se leagănă*, București, 1971; *În văpaia lunii*, pref. Nicolae Balotă, București, 1971; *Cronici de carnaval*, București, 1972; *Fântâna*, îngr. și pref. Ovidiu Ghidirmic, Craiova, 1974; *Frumoșii nebuni ai marilor orașe. Fals tratat despre iubire*, București, 1976; *Cronici afurisite sau Poeme cântate aiurea*, București, 1977; *Cartea cu prieteni*, București, 1979; *Insomnii de mătase*, București, 1981; *Pierdut în Balcania*, București, 1982; *A doua carte cu prieteni*, București, 1985; *Poeme răsărite-n iarbă*, București, 1985; *Întâmplări aiurea și călătorii oranj*, București, 1987; *Scaunul singurătății*, București, 1987; *Povestiri din drumul Brăilei*, București, 1989; *Țara hoților de cai*, București, 1991; *Casa de la miezul nopții*, București, 1994; *Dincolo de nisipuri*, postfață Eugen Simion, Galați, 1994; *O corabie spre Bethleem*, București, 1997; *Năluca*, București, 1997; *La umbra crailor de ghindă* (dialog cu Mihai Ispirescu), București, 2001; *Amantul Marii Doamne Dracula*, București, 2001; *Dincolo de nisipuri*, postfață Eugen Simion, București, 2002; *Ningea în Bărăgan*, cu ilustrații de Mircia Dumitrescu, București, 2002; *Punți prăbușite*, București, 2002; *Proză*, îngr. Steluța Suciu, Brașov, 2003.
Traduceri: Armando López Salinas, *An după an*, București, 1965 (în colaborare cu Radu Nistor); Gheorghi Markov, *Siberia*, I-II, postfață Tatiana Nicolescu, București, 1976-1984 (în colaborare cu Tatiana Nicolescu); Georges Rodenbach, *Bruges, a doua moarte*, pref. trad., București, 1980 (în colaborare cu Florica Dulceanu); Pavlo Zahrebelnâi, *Vântul de seară*, postfață Valentin F. Mihăescu, București, 1986 (în colaborare cu Puiu Brăileanu); William Faulkner, *Conacul*, București, 1998 (în colaborare cu Aurora Leicand).

Repere bibliografice: Simion, *Orientări, 282-287*; Ardeleanu, *Însemnări, 160-166*; Oprea, *Mișcarea, 171-179*; Regman, *Cărți, 63-68*; Martin, *Generație, 126-134*; Mincu, *Critice*, I, *115-118*; Balotă, *Labirint, 397-400*; Dimisianu, *Prozatori, 73-77*; Regman, *Cronicari, 180-192*; Râpeanu, *Interferențe, 192-196*; Stănescu, *Cronici, 145-155*; Ardeleanu, *„A urî", 51-60*; Barbu, *Sine ira, 162-165*; Popa, *Modele, 65-67*; Ciobanu, *Panoramic, 236-240*; Munteanu, *Opera, 210-218*; Raicu, *Structuri, 283-285*; Constantin, *Prozatori – critici, 52-61*; Tudor, *Pretexte, 155-164*; Săndulescu, *Citind, 218-230*; Martin, *Metonimii, 339-342*; Iorgulescu, *Rondul, 179-187*; Dimisianu, *Valori, 72-76*; Balotă, *Universul, 144-164*; Dumitru Micu, *Periplu*, București, 1976, *257-264*; Ștefănescu, *Preludiu, 174-181*; Dimisianu, *Nouă prozatori, 89-117*; Pillat, *Itinerarii, 291-297*; Simion, *Scriitori*, I, *582-597*; Raicu, *Practica scrisului, 246-250*; Alboiu, *Un poet, 33-35*; Florin Mugur, *Profesiunea de scriitor*, București, 1979, *109-123*; Munteanu, *Jurnal*, II, *253-257*, IV, *291-294, 308-311*; Cristea, *Faptul, 213-217*; Sângeorzan, *Conversații, 228-234*; Băileșteanu, *Refracții, 143-149*; Marian Popa, *Viscolul și carnavalul. Eseu despre opera lui Fănuș Neagu*, București, 1980; Culcer, *Serii, 207-210*; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră, 205-210*; Gorcea, *Structură, 96-100, 171-176*; Cubleșan, *Civic – etic, 186-188*; Diaconescu, *Dramaturgi, 220-223*; Țeposu, *Viața, 143-150*; Cristea, *Modestie, 161-164*; Leonte, *Prozatori*, I, *158-161*, II, *168-183, 273-278*; Dobrescu, *Foiletoane*, III,

82–88; Constantin Cruceru, *Dialog și stil oral în proza românească actuală,* București, 1985, *109–137, 180–195;* Ungureanu, *Proza rom.,* I, *404–436;* Holban, *Profiluri, 89–96;* Ștefănescu, *Prim-plan, 167–174;* Regman, *De la imperfect, 29–41;* Stănescu, *Jurnal,* III, *72–79;* Radu, *Pagini, 50–54;* Lovinescu, *Unde scurte,* I, *262–264, 361–363; Convorbiri. Fănuș Neagu, Eugen Simion, Valeriu Cristea,* CC, 1991, 1; Irina Egli, *Farmecul epicului,* CC, 1991, 10–12; Simion, *Mercuție, 321–323;* Bogdan Popescu, *Fănuș Neagu și îngerul său,* CC, 1994, 6–8; Negoițescu, *Scriitori contemporani, 310–313;* Petraș, *Lit. rom., 30–33;* Roxana Sorescu, *Năpârlirea,* LCF, 1995, 21; Zaharia Sângeorzan, *Povestirile lui Fănuș Neagu,* ST, 1995, 4–5; Glodeanu, *Dimensiuni, 48–56;* Adrian Mateescu, *Limbajul artistic al lui Fănuș Neagu,* Craiova, 1998; *Dicț. analitic,* II, *228–231,* IV, *340–342;* Dimisianu, *Lumea, 218–222;* Ghițulescu, *Istoria, 447–449; Dicț. esențial, 551–554;* Cristea-Enache, *Concert, 139–144;* Andrei Grigor, *Fănuș Neagu,* Brașov, 2001; Manolescu, *Lista,* II, *155–169;* Popa, *Ist. lit.,* II, *808–820;* Mircea Micu, *Fănuș Neagu, frumosul nebun al marilor metafore,* București, 2002; *Fănuș Neagu – 70. Studii, eseuri, amintiri,* îngr. Cristiana Crăciun, pref. Eugen Simion, București, 2002; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane,* I, Iași, 2003, *143–151;* Răzvan Voncu, *Secvențe literare contemporane,* II, București, 2003, *51–53.* *D.Mc.*

NEAGU, Gheorghe I. (22.X.1904, Călărașii Vechi, j. Călărași – 29.XI.1983, București), etnolog. Este fiul Leancăi și al lui Ion Neagu, țărani. Urmează liceul la Călărași și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1926–1929). Între 1927 și 1930 este și funcționar în Ministerul Educației Naționale, după care lucrează ca profesor de limba și literatura română la Călărași, Oltenița și Roșiori de Vede, unde a fost și redactor-șef al revistei „Mugurași", publicația Liceului „N. și I. Anastasescu" (1938). Colaborează la „Școala Ialomiței", unde își face debutul în 1934, la „Preocupări literare", „Drum" (Roșiori de Vede), „Cum vorbim" , „Revista de etnografie și folclor", „Teleormanul".

Cercetător al tradițiilor, **N.** înțelege tradiția într-o accepțiune pe care nu o restrânge la creațiile populare, el fiind interesat și de tradiția creștină a românilor, de cartea de cult, pentru a cărei studiere și conservare pledează în *Cărți mucezite* (1938). Ca etnolog, s-a raliat încă de la început celor care au aplicat principiile formulate de Ovid Densusianu în *Folclorul. Cum trebuie înțeles* (1910). Astfel, în *Antologia Bărăganului* (1935) include douăsprezece convorbiri cu țărani din Ialomița. Culegerea *Colinde din Ialomița* (1946) a fost remarcată pentru calitatea artistică a textelor și pentru notele bibliografice care stabilesc geografia motivelor. Cea mai amplă colecție a sa, *Folclor din Câmpia Dunării* (1969), aduce un set important de balade, cele mai multe fiind „piese de antologie" (Ovidiu Bârlea). **N.** a scris și câteva studii temeinice, publicate mai cu seamă în „Revista de etnografie și folclor": *Podul de la Tingrele,* în care a dovedit că Tingrele nu este un toponim, cum crezuse Vasile Bogrea, ci o expresie din colinde, „tini grele", neînțeleasă de mulți culegători și transcrisă greșit; *Câteva însemnări pe marginea textelor folosite în jocurile de copii,* unde a demonstrat că aceste texte, cum observase B.P. Hasdeu, „răsfrâng într-un mod foarte curios diferitele epoci din istoria românilor"; *Christea N. Țapu,* care prezintă monografic activitatea principalului realizator al colecției *Materialuri folkloristice* (1900), coordonată de Gr. G. Tocilescu.

SCRIERI: *Cărți mucezite,* Roșiori de Vede, 1938; *Câteva însemnări pe marginea textelor folosite în jocurile de copii,* în *Studii de folclor și literatură,* București, 1967, *333–399; Studii de etnologie,* îngr. și pref. Iordan Datcu, Alexandria, 2003. **Culegeri:** *Antologia Bărăganului,* Călărași, 1935 (în colaborare cu Constantin Fierăscu); *Ghicitori din Ialomița și Teleorman,* Roșiori de Vede, 1939; *Poeme de război,* București, 1942 (în colaborare cu Floarea M. Costache); *Colinde din Ialomița,* Roșiori de Vede, 1946; *Folclor din Câmpia Dunării,* în *Folclor din Oltenia și Muntenia,* IV, București, 1969, *7–482; Cântece și jocuri de copii,* îngr. și pref. edit., București, 1982.

Repere bibliografice: Dumitru Șandru, *„Colinde din Ialomița",* CFL, 1947, *288–289;* Bârlea, *Ist. folc., 547–549;* Datcu, *Dicț. etnolog.,* II, *104–105;* Argentin St. Porumbeanu, *Personalități roșiorene,* I, Alexandria, 2002, *109–111;* Iordan Datcu, *Gheorghe I. Neagu, etnolog,* București, 2003. *I.D.*

NEAGU, Nicolae (18.VII.1931, Ionești, j. Dâmbovița), poet și prozator. Este fiul Dumitrei (n. Constantin) și al lui Gheorghe Neagu, subofițer. Urmează școala primară la Doicești, în județul Dâmbovița, liceul la Târgoviște și Găești, terminându-l la Timișoara (1950), și Facultatea de Medicină Generală din București (1950–1956). Lucrează doi ani ca medic în mediul rural, apoi ca medic radiolog la București. Debutează în 1962 cu versuri, la „Luceafărul", iar prima carte, placheta *De-a soarele,* îi apare în 1967. Va fi o prezență editorială regulată, cu numeroase cărți de versuri sau de proză, câteva fiind destinate copiilor, precum *În orașul Poc-în-Plic* (1985) ș.a. *Frunze sub copaci nebuni* (2002) este un volum de teatru. Cărțile pentru copii i-au fost traduse și publicate în limbile maghiară și germană.

Lirica lui **N.** pare – mai ales la început – una exterioară, generată mai degrabă de o propensiune artizanală decât de vreo somație lăuntrică. Ea se desfășoară în nota conformismului din anii '60–'70, printr-un fel de mimetism susținut de o certă îndemânare tehnică și, din câte se pare, alimentat de credința că obscuritatea și bizareria ar ridica valoarea poeziei. O versificație armonioasă e compromisă frecvent de rupturi și dizarmonii, voite a fi șocant-expresive. Metaforele și construcțiile alegorice rămân însă opace, indescifrabile, iar o coerență de fond, fie ea și abil criptată, pare să nu existe. Astfel, sensul câte unui poem (sau al câte unei stanțe) e insesizabil, chiar dacă lirismul ambiționează să se înscrie în registrul meditativ, moral-filosofic, gnomic, confesiv, contemplativ sau „de notație". În fapt, e vorba de un fel de exclamare a trăirii erotice ori a angoasei, a incertitudinii etc. De aici, un efect mai curând decorativ, de litanie monoton-frapantă, liniștitoare în fond, admirată uneori, cu măsură, de comentatori tocmai pentru aceste însușiri. Poezia, vădind o incontestabilă capacitate de a prelua plauzibil o retorică și o recuzită ideatică prestigioase în epocă, pare în ultimă analiză autotelică, principalul ei sens fiind chiar consemnarea propriei elaborări. Ceea ce, în principiu, ar fi susceptibil să-i asigure o anumită

savoare și mai ales legitimitate estetică, dacă ar lipsi insistența inadecvată a unei „măiestrii" mulțumite de sine și dorința fastidioasă de a fi „plină de înțelesuri", când acestea se dovedesc evanescente ori chiar absente. S-a opinat totuși că obscuritatea sau „afectarea" acestui poet ține nu de insuficiență, ci de procedeu, el optând structural pentru „jucarea" trăirilor, pentru medierea lor, din decență, prin artificiu (bine stăpânit, de altfel). Sub alt raport, se poate admite că **N.** a dat într-adevăr ceea ce e exprimat prin titlul unui volum din 1970: *Poeme rococo*. Cu trecerea anilor tonul elegiac se accentuează, „crisparea" inițială, afectată doar, e abandonată în favoarea descoperirii propriei vocații, cea de artizan giumbușlucar al verbului, cu recurs la tehnici și procedee variate: prozodie tradițională, inclusiv ilustrarea formelor fixe, vers liber, artificii grafice, cascade asociative bizare și gratuit-ludice, apropiate de cele ale avangardismului etc. Unele înlănțuiri sintagmatice amintesc de verva lui George Magheru, ca în *Și-apoi, uite-așa*, din volumul *Soarele meu, inima mea* (1986): „Mai prin nori de mai curând / mai încet de mai aproape, / cum arena nu-l încape / trece timpul șuierând. // Jos în magazinul cu / armăsari ciupind nevroze, / ies copilele din poze / și argintul se făcu // cel puțin cât steaua, lin / deznodându-se din cercuri / și-acea vineri era miercuri, / iarba aceea caolin, // Te opui și dă din bot / din femeie malul, briza / mă uitam cum trece criza". Verva lexicală și complicarea barocă a textelor pot transforma un crochiu într-o construcție agreabil-enigmatică, etalând un manierism gratuit: „gheparzi pereche azurii (sau poate eu doar cifre pare accept prin ochiuri și grătare, sau poate numai auriu percepe ochiul meu geamgiu), gheparzi boccii la colți și gheară cu reticență funerară și amurgitul vânt satrap câinește-n blana cu valtrap". Ca prozator, **N.** a dat povestiri în *Întoarce-te să mă vezi* (1977), proză poetică în *Ninsoarea care ne trebuie* (1979) și romane de analiză, cu pretenții neonorate. A exploatat tehnicile narative moderne și a încercat, bunăoară în romanul *Somnul* (1984), să desfășoare un tablou caleidoscopic, prin împletirea mai multor biografii (cu referire la tematica „obsedantului deceniu" etc.), dar cele mai caracteristice scrieri în proză rămân cele alimentate de filonul autobiografic. Biografia scriitorului a fost umbrită de un episod dramatic — un grav accident vascular, necesitând intervenții și tratamente îndelungate —, pe care s-a străduit să îl transpună literar. În romanul *Inima* (1989), personajul Nichita N., medic de profesie, se refugiază în amintire ca să facă față unei boli grave de inimă. Literar, analiza este convingătoare, însă reluarea temei într-o „continuare" se soldează cu rezultate mai puțin fericite, scriitorul cedând prețiozității și imboldului de a cultiva o vervă glumeață, în fond banală. De aceea, sub titlul poetic *Iubirea ca o mânză neagră* (1995) se află un roman destul de inconsistent, confesiv, despre iubirile succesive sau simultane ale protagonistului, un om afectat de o maladie cardiacă etc., „felii de viață", narate alert, dar fără suflu, în registrul burlescului intimist curent în mediile intelectuale de la sfârșitul secolului al XX-lea.

SCRIERI: *De-a soarele*, București, 1967; *Echilibru până în ploaia din octombrie*, București, 1969; *Erezii*, București, 1970; *Poeme rococo*, București, 1970; *Ninse colinele în amurg*, București, 1973; *Hibernale*, București, 1977; *Întoarce-te să mă vezi*, București, 1977; *Înțelesul de pierdere, seara*, București, 1979; *Ninsoarea care ne trebuie*, București, 1979; *Suvenire*, București, 1980; *Cabinet de familie*, București, 1981; *Anonimul de-aproape*, București, 1982; *Purpura și iarba*, București, 1983; *Somnul*, București, 1984; *În orașul Poc-în-Plic*, București, 1985; *Soarele meu, inima mea*, București, 1986; *Cu mâna stângă*, București, 1987; *Inima*, București, 1989; *Printre cărți, copii și cuburi*, București, 1989; *Exerciții de-a muri*, București, 1991; *99 de poeme de toată mâna*, București, 1991; *Iapa verde, mânzul Poc și băiatul fără toc*, București, 1993; *Iubirea ca o mânză neagră*, București, 1995; *Trandafiri în grădina cu iarnă*, București, 1996; *Părtaș la domnie*, București, 1997; *Citiți-mă singuri*, București, 1998; *Obitus, apusul stelei*, București, 1999; *Interiorul căderii*, București, 2000; *Nouă luni cu Lelia*, București, 2000; *Doi*, București, 2001; *Harap Alb și Harap Gri. Poezii pentru copii cu, la școală, pedigri*, București 2001; *Frunze sub copaci nebuni*, București, 2002.

Repere bibliografice: Marieta Nicolau, *„De-a soarele"*, AFT, 1967, 22; Radu Ilin, *„De-a soarele"*, ST, 1967, 12; Dumitru Micu, *„Echilibru până în ploaia din octombrie"*, RL, 1969, 22; Alec Chelaru, *„Poeme rococo"*, AFT, 1970, 6; Florin Manolescu, *„Poeme rococo"*, RL, 1970, 22; Adrian Popescu, *„Poeme rococo"*, TR, 1971, 5; Dan Laurențiu, *„Erezii"*, LCF, 1971, 7; Dan Cristea, *„Erezii"*, RL, 1971, 9; Laurențiu Ulici, *„Erezii"*, CNT, 1971, 12; Ermil Rădulescu, *„Ninse colinele în amurg"*, AST, 1974, 3; Laurențiu Ulici, *Povestiri cu tâlc*, RL, 1977, 25; Mircea Moga, *„Întoarce-te să mă vezi"*, CNT, 1977, 25; M. N. Rusu, *Personajul numit destin*, AFT, 1977, 6; Nicolae Ciobanu, *Vocația pentru proza scurtă*, LCF, 1977, 37; Valentin Dumitrescu, *Lirism și disimulare ironică*, LCF, 1978, 1; Florența Albu, *Poet și prozator*, VR, 1978, 4; Emil Manu, *Poeme de dragoste*, SPM, 1978, 374; H. Zalis, *„Hibernale"*, *„Întoarce-te să mă vezi"*, ST, 1978, 10; Doina Uricariu, *„Ninsoarea care ne trebuie"*, LCF, 1979, 15; Dan Cristea, *O carte pentru copii*, LCF, 1979, 20; L. U. [Laurențiu Ulici], *„Ninsoarea care ne trebuie"*, CNT, 1979, 22; Dana Dumitriu, *„Înțelesul de pierdere, seara"*, RL, 1980, 2; Laurențiu Ulici, *Drumul însingurării*, CNT, 1980, 6; Andrei Roman, *„Înțelesul de pierdere, seara"*, LCF, 1980, 11; Elena Tacciu, *Muza ludică*, RL, 1980, 38; George Arion, *„Suvenire"*, FLC, 1980, 47; Mara Nicoară, *„Suvenire"*, CNT, 1981, 20; Mircea Iorgulescu, *Observație și analiză*, RL, 1982, 30; Elena Tacciu, *Precizia amânată*, ST, 1982, 11; Mara Nicoară, *„Anonimul de-aproape"*, F, 1983, 4; Ștefan Aug. Doinaș, *Adevărul și jocul liric*, RL, 1984, 2; Tania Radu, *„Somnul"*, RL, 1985, 15; Dan C. Mihăilescu, *„Somnul"*, VST, 1986, 10; Adriana Iliescu, *„Soarele meu, inima mea"*, RL, 1986, 19; Ștefan Aug. Doinaș, *Soarele și purpura*, RL, 1987, 6; Emil Manu, *„Soarele meu, inima mea"*, CNT, 1987, 8; Ștefan Aug. Doinaș, *Forța evenimentului și legea expresiei*, RL, 1987, 20; Iuliu Dunca, *Tentația diferențierii*, O, 1987, 22; Laurențiu Ulici, *În clipa de cumpănă*, LCF, 1990, 23; Anton Horvath, *„Exerciții de-a muri"*, ST, 1993, 6; Liviu Grăsoiu, *Sub semnul dragostei și-al morții*, LCF, 1996, 17; *Dicț. scriit. rom.*, III, 390–393. *N.Br.*

NEAGU BASARAB, Mihai (pseudonim al lui Mihai Nicolae Neagu; 3.V.1946, București), dramaturg. S-a născut într-o familie de medici. Învață la Liceul Clasic Mixt, apoi la Liceul „Gh. Lazăr" din București (1960–1964). Urmând tradiția familiei, face Facultatea de Medicină Generală din București (1965–1971). Lucrează ca intern în spitale bucureștene și ca asistent la Catedra de istorie a medicinei și etică medicală a Facultății de Medicină Generală bucureștene. Doctor în științe

medicale din 1977, profesează ca medic psihiatru la Spitalul „Gh. Marinescu" și ca medic homeopat. În 1990 se stabilește în Germania, la Freiburg, unde practică medicina homeopată și medicina psihosomatică. Are o bogată activitate științifică – autor de studii de specialitate, de manuale și capitole în diferite tratate publicate în țară și în străinătate. Ca scriitor debutează în 1967 cu proză științifico-fantastică în „Preludiu", supliment al „Scânteii tineretului". Publică poezii și teatru în „Luceafărul", „Viața studențească", „Astra", „Albina", „România literară", „Săptămâna", „Amfiteatru", „Jurnalul literar" și colaborează la reviste românești din străinătate: „Vatra", „Căminul", „Cuvântul românesc" ș.a. Prima carte, *Butoiul lui Diogene și Mica publicitate*, apărută în 1969, este urmată de câteva volume de teatru scurt: *Scurtă poveste cu un suveran zănatic* (1971), *Frânghia de rufe a familiei* (1971), *Teatru* (1974), *La „Gura leului"* (1985), de o traducere din Tristan Bernard (1977) și de romanul *Paracelsus, călătorie neîntreruptă* (1981), o biografie romanțată. Activitatea de dramaturg i-a fost încununată cu Premiul Asociației Scriitorilor din București.

„Tensiunea intelectuală" semnalată de critică încă de la debut este o constantă a dramaturgiei lui **N. B.** Autor cu multe lecturi, face uz de ele la propriu, citând abundent (cu predilecție din filosofi) și practicând cu dezinvoltură tehnicile moderne ale genului. Piesele, majoritatea într-un act, sunt pretexte de controverse și riposte, aprinse schimburi de replici care, chiar dacă frivole, conduc adeseori la dispariția unor personaje. În *Laleaua galbenă*, motoul „Hai să râdem de cadavrul din coșciugul acela" – cu explicația complementară: „Înțeleg prin absurd, în primul rând, maniera «civilizată» de a prezenta grotescul" – este un avertisment. Exasperat de capriciile superficialei sale partenere, Dragul ei, personaj preocupat de „Ideea Macră", de Platon și de Kant, o sugrumă pe Draga lui, în finalul unei acțiuni de numai douăzeci și cinci de minute. **N. B.** convertește în absurd, și rezolvă în același mod, contradicțiile individ-grup. Introduși în scenă cu nume generice, Studentul atent, Studentul fricos, Studentul mincinos, Șeful de grupă elimină astfel, într-o macabră conjurație, pe Studentul însemnat. Omul, din *Scurtă poveste cu un suveran zănatic*, este, poate, personajul cel mai izbutit. În piesă contradicția decurge explicit din refuzul individului de a se încadra în serie (Turma). Neacceptând ajutorul, nici ideea că „Noi toți suntem frați. Nimeni nu e mai deștept decât ceilalți. Toți suntem egali", Omul rămâne propriul lui suveran: „Tragic când sunt văzut din afară, și om, pur și simplu, când mă privesc pe dinăuntru ... Artist... Erou... Sfânt... Suveran înfășurat în nimic...". Mai puțin fermi în opțiuni decât acest anacronic erou, Primul om și Al doilea om dintr-o parabolă a săpatului gropii altuia (*Groapa*) sunt constrânși să execute ordinele unei Serenisme Sanctități, în numele căreia se proclamă legi și precepte morale aberante, ca de pildă: „Să fii cinstit nu înseamnă să-ți vezi de treaba ta, ci să îndeplinești ordinele pe care ți le dă Sanctitatea Serenisimă... Tu exiști, ești în viață, atâta vreme cât vrea Sanctitatea Serenisimă". Cei doi se salvează în cele din urmă printr-un act violent, înainte de a cădea în groapa pe care singuri și-o săpaseră. Se strecoară aici, cu îndrăzneală, aluzii la o realitate trăită de autor și de contemporanii săi. Disponibilitatea de a migra dintr-un univers în altul, de a deplasa dialogul din sfera științifică medievală în cea a ideilor filosofice, de a vehicula teme cunoscute și de a provoca personaje ilustre implică însă și riscul alunecării într-un anume teribilism juvenil, care îl împiedică uneori pe **N. B.** să construiască în profunzime.

SCRIERI: *Butoiul lui Diogene și Mica publicitate*, București, 1969; *Frânghia de rufe a familiei*, București, 1971; *Scurtă poveste cu un suveran zănatic*, București, 1971; *Teatru*, București, 1974; *Paracelsus, călătorie neîntreruptă*, București, 1981; *La „Gura leului"*, București, 1985. **Ediții:** Francisc I. Rainer, *Jurnale*, București, 1979 (în colaborare cu Gheorghe Brătescu); Marta Trancu Rainer, *File de jurnal*, București, 1982. **Traduceri:** Tristan Bernard, *Teatru*, București, 1977.

Repere bibliografice: Adrian Popescu, *Dramaturgi români contemporani: Mihai Neagu Basarab*, TTR, 1983, 12; Voicu Bugariu, *„La «Gura leului»"*, RL, 1986, 21; Ulici, *Lit. rom.*, I, *461–463*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *390*; Popa, *Ist. lit.*, II, *961–963*. *N.Fl.*

NEAMȚU, Ionel (27.I.1907, Făgăraș – 23.IV.1978, București), prozator. Este fiul Elvirei (n. Cintea) și al lui Ion Neamțu, avocat. A absolvit cursurile școlii primare din Zambor (oraș în sudul Ungariei, azi în Serbia), familia fiind nevoită să se refugieze acolo pentru că Transilvania devenise teatru de război. Tot la Zambor a început liceul, pe care l-a continuat la Făgăraș, terminându-l la Blaj. Universitatea a urmat-o la Iași, unde a făcut Facultatea de Drept, apoi la Cluj, ca student al Facultății de Litere și Filosofie, absolvită *magna cum laude* (1942). Încearcă inițial să continue tradiția familiei, profesând avocatura la Sibiu. Ocupă ulterior postul de subdirector al Oficiului de Studii din Ministerul Economiei Naționale, iar după război își continuă activitatea ca profesor de limba română la școli din Mihalț, județul Alba (1953–1960), și Florești, județul Ilfov (1960–1967), de unde s-a și pensionat. Între cele două războaie a activat în cadrul Grupării intelectuale „Thesis" din Sibiu, al cărei președinte a fost Al. Dima, deținând funcția de secretar. În calitate de colaborator permanent, este prezent în paginile revistelor „Gând românesc", „Pagini literare", „Luceafărul", iar temporar la „Acțiunea" (București), „Acțiunea" (Sibiu), „Dimineața", „Viața" (sub direcția lui Liviu Rebreanu), „Tribuna", „Familia", „Viața literară", „Gândirea" ș.a. A fost membru al Asociației Scriitorilor Români din Ardeal. Semnează uneori și cu pseudonimul Ion N. Alezan.

Debutul lui **N.** se produce în 1928, cu romanul *Farmecul gotic*. În centrul acțiunii se află o eroină „saxonă", rece, frumoasă, Wilhelmina, care atrage atenția tuturor bărbaților din orașul Sibiu, o superficială de fapt, o „colecționară" de admiratori. Oswald Telega e îndrăgostit și el, dar renunță să o cucerească, dându-și seama că mijloacele financiare nu-i permit să acceadă la mâna unei fete obișnuite cu luxul, așa că, în pofida suferinței, se hotărăște să plece cu o bursă în străinătate. Deși reușit ca atmosferă, romanul păcătuiește prin lipsa de consistență a personajelor, în timp ce autorul doar pare că își

exersează condeiul, transpunând probabil o experiență proprie. Mai târziu va reveni, fără prea mult succes, la roman, narațiunea de dimensiuni extinse neconstituind pentru el un avantaj. Substanța epică din *Atenție mărită* (1946) este, de asemenea, diluată, personajele nu sunt bine conturate, prietenia dintre protagoniști, Runcan și Mierloiu, se curmă nejustificat, deși cei doi trecuseră împreună prin clipe dificile în timpul bombardamentelor etc. Ceva mai închegate sunt, în schimb, povestirile și schițele lui **N.** Textele reunite în volumul *Oameni* (1936), puse pe hârtie în perioada studenției ieșene a autorului, polarizează acțiunea în jurul unor personaje din medii intelectuale diferite. Un judecător intransigent devine clement când se confruntă cu trădarea soției, pe care o iubește foarte mult, doctorul Ion Veniamin e deranjat inutil pentru istericalele unei femei din așa-zisa înaltă societate, Mereanu, poet mediocru, nu-și poate promova versurile, altul își risipește viața deși trece drept un „fermecător", iar un „burghez" cade pradă iubirii din afara mediului conjugal, se îmbată și agasează o prostituată care nu știe cum să scape de el, membrii unui cenaclu local se întâlnesc mai puțin din considerente artistice, cât pentru a bârfi și a-și inventa motive puerile de distracție. Preeminentă aici, ca și în *Orașul nordic* (1940), rămâne preocuparea pentru configurarea unei atmosfere: mediocritatea existenței într-un oraș de provincie, lipsa de șanse și sentimentul inutilității. În povestirea *Pentru o femeie* (1937), un student sărac, dar strălucit, nu poate spera la mâna unei fete frumoase și bogate. Henriette face o partidă din interes, nu-și găsește fericirea în iubirea soțului și renunță și la amorul ideal, și la cel matrimonial. În fine, la o distanță bună de timp, **N.** publică volumul *Întâmplarea din pădure* (1977), unde adună amintiri nefericite din copilărie, critică nedreptăți ale „vechii orânduiri", fără a cădea însă într-o admirație obedientă față de noua societate. Se simt influențe din I.Al. Brătescu-Voinești în *Mielușul* (Mițu, un copil orfan, pierde un miel și e tratat cu atâta cruzime de stăpâna sa, încât fuge în pădure, unde va fi răpus de sălbăticiuni), din Liviu Rebreanu în *Împărțeala* (lui Gheorghe îi moare de sărăcie un copil și, ca să nu mai piardă unul, inițiază o revoltă în sat, în urma căreia împarte cu ceilalți țărani cerealele boierului) și, oarecum, din ironia lui I.L. Caragiale în *Funcționar cinstit* (Zotu refuză să se lase corupt de bogătașul Ion Iftimie, consecința fiind retrogradarea, dar răzbunătorul rămâne astfel fără o sursă de venit substanțială). Fixarea în zona prozei scurte îi aduce scriitorului un beneficiu evident, el pierzându-se pe spații narative ample. **N.** face și câteva incursiuni teoretice bine informate, ca în *Originea sociologică a artei* (1942), prezentată ca teză de licență, și în *Introducere în estetică*, publicată tot în anii '40.

SCRIERI: *Farmecul gotic*, Cluj, 1928; *Oameni*, Sibiu, 1936; *Pentru o femeie*, Craiova, 1937; *Orașul nordic*, Sibiu, 1940; *Originea sociologică a artei*, Blaj, 1942; *Introducere în estetică*, Sibiu, f.a.; *Atenție mărită*, București, 1946; *Întîmplarea din pădure*, pref. Nae Antonescu, București, 1977.

Repere bibliografice: Emil Isac, „*Farmecul gotic*", „Patria", 1929, 49; Nic. N. Munteanu, *Un nou romancier ardelean: Ionel Neamțu*, GR, 1937, 11-12; Costin I. Murgescu, „*Orașul nordic*", „Gazeta cărților", 1940, 19-20; Fanache, *Întâlniri, 69-73;* Nae Antonescu, *Atelier literar*, București, 1977, 14; Nae Antonescu, *Prozele lui Ionel Neamțu*, T, 1978, 4; *Scrisoare din 7.VII.1980*, ADLTR, N-19; *Dicț. scriit. rom.*, III, 393-394. *N.Bc.*

NEAMȚU, Leonida (26. VIII. 1934, Soroca – 25. X. 1992, Cluj-Napoca), prozator și poet. Este fiul Ecaterinei Neamțu (n. Panov) și al lui Vladimir Neamțu, profesori. Urmează școala primară la Vișeu (1941-1945) și liceul la Sighet (1945-1949). Din 1951 până în 1953 frecventează Facultatea de Filologie, secția limba rusă, a Universității din Cluj. După absolvire se angajează la revista „Steaua", beneficiind de sprijinul lui A. E. Baconsky.

N. debutează cu versuri în „Almanahul literar" din Cluj (1952), iar editorial, cu cartea de versuri *Cântecul constelației* (1960). După altă plachetă, *Ochii* (1962), publică o lungă serie de romane polițiste și de aventuri. Această producție abundentă îi conturează un profil aparte printre autorii români de gen. Chiar dacă formula narativă se limitează la o stângace înregistrare a faptelor, trecându-se cu vederea cel mai adesea succesiunea logică a raționamentelor în explicarea „cazurilor", epicul, accentuând latura de mister a situațiilor și a personajelor, se remarcă prin interesul pentru întâmplări aflate la granița dintre straniu și absurd. Cel dintâi roman, *Toporul de argint* (1964), consemnează periplul anchetelor lui Adrian Mocanu, ofițer de miliție, detectivul-tip al scrierilor lui **N.**, care încearcă să elucideze cauzele dispariției lui Valentin Leordeanu (supranumit Toporul de argint), în perioada construirii tunelului de la Viștea Mică. Elementul-cheie al reluării, după ani, a investigațiilor este reprezentat de un ceas descoperit în pădure și inscripționat cu numele victimei, fixând data de 27 iulie 1949. Fără a excela prin altceva decât prin natura și accesibilitatea conflictului, romanul impune câteva trăsături, permanentizate ulterior: cadrul general (situat în anii '60, însă trimițând către evenimente dramatice petrecute imediat după terminarea războiului), detaliul semnificativ, pus în legătură cu o crimă, prezența personajului bizar, cu un rol decisiv în rezolvarea unui caz. Treptat autorul își rafinează tehnica, renunțând la desemnarea unui obiect-martor și străduindu-se a crea contexte sugestive. În *Moartea ca o floare de „nu-mă-uita"* (1970), de pildă, umbra proiectată pe un perete de razele soarelui capătă pe rând formă de revolver, de garoafă, conturul Americii, profilul unui nud și al unui topor. Altă categorie de povestiri se ocupă, fără a exclude filonul detectivistic, de tema adiacentă a terorismului „de culise", concretizat în episoade cu aventuri „la cabană", ca în *Narațiuni detective într-un tempo clasic, monoton* (1978). Incluse în colecții populare, adresate atât tinerilor – „Cutezătorii" (*Frumusețea pietrei nevăzute*, 1965, *Aventură și contraaventură*, 1966), cât și adulților – „Scorpionul" (*Strania poveste a „Marelui Joc"*, 1982), „Aventura" (*Chirie pentru speranță*, 1968, *Înotătorul rănit*, 1969, *Speranță pentru Marele Vis*, 1975, *Speranță pentru speranță*, 1980, *Balada căpitanului Haag*, 1984), „Sfinx" (*Teroare pentru colonel*, 1971), cărțile de proză ale lui **N.**, câteodată cu o tentă parodică, dar în general cu numeroase scăderi de stil și de structură (confesiuni ale naratorului care deseori se declară incoerent,

determinări temporale naiv-deictice și prezentări directe, implicând identificarea autorului cu naratorul etc.), răspund, prin ritmul alert al acțiunilor și prin tematică, așteptărilor unui public nepretențios, dornic de o lectură agreabilă în timpul liber. În volumele de versuri *Cântecul constelației* și *Ochii*, asociind poezii dedicate Partidului, comunismului, Uniunii Sovietice, detașamentelor de brigadieri etc., cu balade și pasteluri construite pe tema naturii, **N.** nu reușește să depășească nivelul de imitator sârguincios, fie al poeților proletcultului, fie al autorilor clasici de tablouri în versuri, Vasile Alecsandri și George Coșbuc. Excesul de ideologie corupe valoarea unor poezii ce transpun bucuria de a contempla imagini din realitatea înconjurătoare, transformându-le în anodine cărți poștale cu hidrocentrale, fabrici și uzine. Apărut în 1984, romanul *Legenda cavalerilor absenți* aduce în prim-plan viața culturală a Clujului din perioada anilor'50, ca materie narativă pentru un text „cu cheie", ale cărui personaje sunt Poetul, Pictorul, Marea Actriță, dar și A.E. Baconsky, D.R. Popescu ș.a. Mai degrabă cu o valoare documentară decât literară, cartea poate oricând alcătui obiectul unor studii de critică sociologică.

SCRIERI: *Cântecul constelației*, pref. Dumitru Micu, București, 1960; *Ochii*, București, 1962; *Întoarcerea focului*, București, 1964; *Toporul de argint*, București, 1964; *Celălalt prezent*, București, 1965; *Frumusețea pietrei nevăzute*, București, 1965; *Acolo unde vântul rostogolește norii*, I-II, București, 1966; *Aventură și contraaventură*, București, 1966; *Febră de origine necunoscută*, București, 1967; *Chirie pentru speranță*, București, 1968; *Înotătorul rănit*, București, 1969; *Terr-Orr*, București, 1969; *Știi, Lavinia, caracatițele...*, Cluj, 1970; *Moartea ca o floare de „nu mă uita"*, București, 1970; *Jurnalul oficial al misiunii Scorbowsky*, Cluj, 1971; *Teroare pentru colonel*, București, 1971; *Acoperiș cu demoni*, București, 1973; *Casa Isolda sau Cutremurul*, București, 1973; *Blondul împotriva umbrei sale*, București, 1973; *Norii de diamant*, Cluj-Napoca, 1974; *Speranță pentru Marele Vis*, București, 1975; *Comoara locotenentului Balica*, București, 1975; *O meserie de premiant*, Cluj-Napoca, 1977; *Când moare inamicul cel mai bun*, București, 1977; *Narațiuni detective într-un tempo clasic, monoton*, București, 1978; *La Goulue dansează cu Chocolat*, Cluj-Napoca, 1979; *Speranță pentru speranță*, București, 1980; *Strania poveste a „Marelui Joc"*, Cluj-Napoca, 1982; *Legenda cavalerilor absenți*, Cluj-Napoca, 1984; *Balada căpitanului Haag*, București, 1984; *Orhidee pentru Marifelis*, Cluj-Napoca, 1986; *Curbura dublă a infinitului*, Iași, 1988; *Deodată, inevitabilul*, București, 1990.

Repere bibliografice: Al. Săndulescu, *„Toporul de argint"*, GL, 1965, 3; Virgil Cuțitaru, *„Celălalt prezent"*, IL, 1966, 2; Constantin Cubleșan, *„Febră de origine necunoscută"*, TR, 1967, 39; Teodor Tihan, *„Chirie pentru speranță"*, ST, 1968, 11; Valentin Tașcu, *„Terr-Orr"*, TR, 1969, 32; Dana Dumitriu, *„Știi, Lavinia, caracatițele..."*, RL, 1970, 23; Valentin Tașcu, *„Știi, Lavinia, caracatițele..."*, TR, 1970, 32; Mircea Iorgulescu, *„Acoperiș cu demoni"*, LCF, 1973, 23; Ion Marcoș, *„Casa Isolda sau Cutremurul"*, TR, 1973, 23; Virgil Ardeleanu, *„Casa Isolda sau Cutremurul"*, ST, 1973, 7; Sanda Radian, *„Blondul împotriva umbrei sale"*, VR, 1974, 1; Petru Poantă, *„Norii de diamant"*, ST, 1974, 11; Petru Poantă, *„Ficțiunea" limbajului*, TR, 1977, 21; Aurel Șorobetea, *Inamicul cel mai bun*, ST, 1977, 7; Aurel Câmpeanu, *„O meserie de premiant"*, ST, 1978, 1; Mihai Coman, *„O meserie de premiant"*, RL, 1978, 18; Valentin Tașcu, *Un roman de lectură*, ST, 1979, 9; Mircea Tomuș, *Principiul activității absenței sau „Legenda cavalerilor absenți"*, T, 1985, 2; *Dicț. scriit. rom.*, III, *394–396*. *C.M.B.*

NEAMUL ROMÂNESC, publicație apărută la București, bisăptămânal între 10 mai 1906 și 30 decembrie 1907, de trei ori pe săptămână între 1 ianuarie 1908 și 22 septembrie 1916 și zilnic între 23 septembrie 1916 și 20 noiembrie 1940. Între 29 noiembrie 1916 și 10 decembrie 1918, în timpul ocupației militare a capitalei de către trupele germane, se editează la Iași. Directori: N. Iorga (1906–1918; din 1919 până în 1940, director politic), G. Tașcă (1927–1929), N. Georgescu (1927–1940). Au făcut parte din redacție Emil Gârleanu (secretar de redacție în 1906), A. Metroniu (redactor-șef în 1918), A. C. Cusin (redactor-șef din 1923) și Emil Ciuceanu. Subtitlurile marchează programul politic de orientare națională și democratică: „Foaia naționaliștilor democrați" (1912–1913), „Foaia Partidului Naționalist Democrat" (1914–1916, 1918–1924), „Foaia conștiinței naționale luptătoare" (1916), „Organ al Uniunii Democratice Naționale" (1919), „Foaia Partidului Național al Poporului" (1924–1925), „Foaie culturală, economică, socială și națională" (1938–1940). Tipărește suplimentele „Neamul românesc literar" (1908–1912, 1925–1926) și, în corpul ziarului, „Neamul românesc de duminică" (1916). În Transilvania pătrunde cu titlul modificat în „Sfătuitorul" și „De la noi" (1909), „Din țară" și „Foaia Jiului" (1910). Prin **N. r.** N. Iorga intenționa să ofere o revistă care să continue „Sămănătorul", de la conducerea căreia va demisiona câteva luni mai târziu: o „tipăritură menită tuturora, tuturor celor buni și de ispravă, și chiar celor ce șovăiesc încă, și chiar celor care sunt în stare a se întoarce" (*Către cetitori*, 1/1906). Formulată de Iorga, doctrina sămănătoristă, ale cărei principii se regăsesc și aici, se întemeiază pe revalorificarea tradiției istorice, cultivarea specificului național și, ceea ce este caracteristic demersului său, raportarea naționalului la universal. Prin orientarea naționalist-democratică, prin autohtonismul, tradiționalismul și misionarismul său, **N. r.** reprezintă dreapta culturală ce a susținut ideea solidarității naționale a românilor, pregătind astfel Marea Unire din 1918. Publicația își păstrează orientarea culturală și politică până la încetarea apariției, în 1940 (când extrema dreaptă ajunsese la putere), și anume naționalismul democrat în viața publică, realismul și naturalismul în literatură, raționalismul în filosofie, o critică literară promovând în primul rând valorile etice și etnice. Colaborează în special scriitori tradiționaliști, care sunt prezenți și în paginile unor reviste precum „Sămănătorul", „Viața românească" și „Gândirea", dintre care unii își vor păstra echidistanța politică, alții se vor înrola în forțele stângii sau în cele de dreapta. N. Iorga va avea o atitudine consecventă de condamnare a ideologiilor extreme, fascismul și comunismul. Absența unui program estetic face ca literatura publicată să fie reprezentativă îndeosebi pentru mesajul și ideologia gazetei și mai puțin din punct de vedere artistic. Tradiționalismul, exagerat uneori, îl determină pe N. Iorga să respingă influențele moderne în literatură. Așa, de pildă, el polemizează cu „Bilete de papagal" și cu „Adevărul literar și artistic", atacă poezia lui Tudor Arghezi pe care o consideră imorală, dăunătoare educației tineretului. Predomină articolele, cronicile, recenziile. Articolele de fond, semnate de N. Iorga, Nichifor Crainic,

Pamfil Șeicaru, Cezar Petrescu, tratează probleme la zi ale vieții politice și culturale atât înainte, cât și după realizarea Marii Uniri. Contribuie cu versuri, în primii ani ai apariției, G. Topîrceanu, I. U. Soricu, Elena Farago, Lazăr Iliescu, Mihail Iorgulescu, G. Rotică, Oreste, Emil A. Chiffa, Eugeniu Revent, Const. A. Giulescu ș.a., iar cu proză — I. Agârbiceanu, I. Ionescu-Boteni ș.a. Sunt incluse și traduceri din poeți francezi simboliști și parnasieni. Articolele sunt semnate de Emil Gârleanu, N. Iorga, Onisifor Ghibu, Vasile Pârvan, Const. A. Giulescu, Nicolae Cartojan ș.a. După realizarea unității naționale **N. r.** reflectă schimbările economice și sociale survenite în viața politică a țării. Literaturii îi revine un loc important în cadrul paginii „Viața culturală" (din 1924), prin câteva rubrici stabile: „Cronica literară", „Cronica teatrală", „Cărți noi", „Răsfoind reviste" ș.a. Pe lângă unele numere din 1923, se tipărește un „Supliment literar și artistic". „Cronica teatrală", bunăoară, este susținută de Ion Băilă, Victor Ion Popa, Virgil Șotropa, Pamfil Șeicaru. Colaborează cu articole, recenzii și eseuri Cezar Petrescu (*Ocrotirea cărților, Generații de ieri și de azi, Literatura, expresie a societății, Astra la București, Românii în literatura franceză*), Nichifor Crainic (*Utopice deznădejdi: Paneuropa*), Ion Sân-Giorgiu, Barbu Solacolu ș.a. Sunt oferite în foileton traduceri realizate de Cezar Petrescu din literatura rusă și sunt reproduse conferințe susținute de N. Iorga și de alte personalități cu ocazia unor manifestări culturale românești și internaționale. Din păcate, la un moment dat publicația își restrânge numărul de pagini la două, dispărând și pagina dedicată evenimentelor culturale. Alți colaboratori: V. Voiculescu, George Voevidca, Tudor Vianu, Al. Lascarov-Moldovanu, Volbură Poiană-Năsturaș, I.Al. Brătescu-Voinești. *I.H., C.A.*

NEAMUL ROMÂNESC LITERAR, supliment al publicației „Neamul românesc" apărut la Vălenii de Munte, lunar, seria întâi între 25 decembrie 1908 și 25 noiembrie 1912, seria a doua între 29 noiembrie 1925 și 18 aprilie 1926. Redacția și administrația se aflau la București, iar director era N. Iorga. Scopul editării acestui periodic este precizat de N. Iorga în articolul-program, *Cuvânt înainte*: „Pentru plăcerea și învățătura publicului, tipărim numai articole, poezii și nuvele care să-i poată folosi. Iar ca normă avem una singură, de care nu m-am despărțit niciodată: exprimarea sinceră a sufletului românesc în forme de adevăr." Se face astfel trimitere la un principiu maiorescian sintetizat de Mihai Eminescu: „naționalul în marginile adevărului". Asemenea celorlalte publicații sămănătoriste, programul **N. r. l.** reprezintă un amestec de criticism junimist și de misticism național, având ca urmare amalgamarea eticului, etnicului și a esteticului, concepte pe care Titu Maiorescu le separase. Adept al dezvoltării sociale și culturale graduale, organice, N. Iorga precizează că publicația „va exprima păreri libere, va descoperi talente, va da studiilor istorice prețuire, va privi literatura ca parte din cultura națională" și că nu crede în alt „adevăr" decât în acela profesat de „Sămănătorul". La fel ca „Neamul românesc", **N. r. l.** cultivă tradiția și spiritul național, dar, în același timp, promovează și acele valori literare universale care servesc propășirii naționale. Susține ideea solidarității naționale într-o epocă în care era pregătită Marea Unire din 1918. Colaborează mai ales scriitori tradiționaliști, iar criteriul de selecție a contribuțiilor literare este în primul rând mesajul social și național al acestora și mai puțin valoarea lor artistică. Articolele de fond, cronicile și recenziile sunt semnate cu precădere de N. Iorga și analizează rolul literaturii în reflectarea spiritului național și în afirmarea unității etnice și culturale a românilor (*Problema lecturilor pe care trebuie să le facem, Înfrățirea prin literatură, Vechiul nostru naționalism cultural, Ce este „Sămănătorul", Scriitorii români și învățăturile zilelor din urmă*). Colaborează și Ion Sân-Giorgiu (*Originile dramei engleze burgheze, Credințe și mafii literare*), D. Furtună (*Scrisori ale lui Ion Creangă*). Contribuie cu poezie idilică și mistică G. Topîrceanu, Aron Cotruș, V. Bogrea, I. U. Soricu, Elena Farago, George Voevidca, Virgil Tempeanu, Dem. Gâlman, Gh. V. Butnaru, Mihail Iorgulescu, Ioan I. Ciorănescu, Al. Iacobescu, N. Vulovici, Teodor Murășanu, H. Frollo, Volbură Poiană-Năsturaș, Ecaterina Pitiș, Radu Boureanu, Alice Soare. Semnează, în special nuvele și romane în foileton, Romulus Cioflec, N. Pora, V. Cârlogea, I.E. Torouțiu, Eugen Boureanul, C. D. Dumitrescu, G. M. Vlădescu, N. Batzaria. Se mai publică *Din corespondența lui Bariț*, studiul

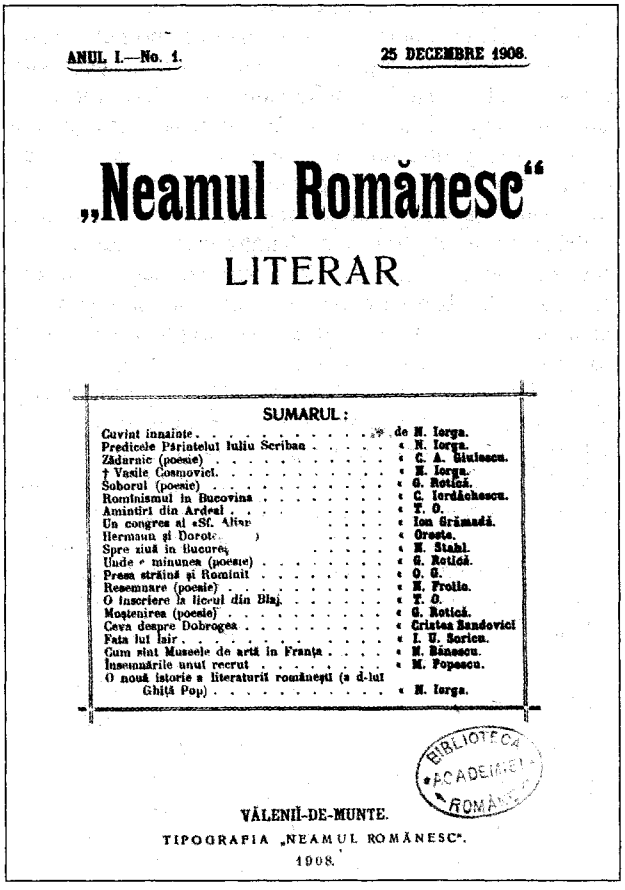

ANUL I.—No. 1. 25 DECEMBRE 1908.

„Neamul Românesc"

LITERAR

SUMARUL:

Cuvînt înainte . . . de N. Iorga.
Predicele Părintelui Iuliu Scriban . « N. Iorga.
Zădarnic (poesie) . . . « G. A. Giulescu.
† Vasile Cosmovici. . . « N. Iorga.
Soborul (poesie) . . . « G. Rotică.
Romînismul în Bucovina . . « C. Ierdăchescu.
Amintiri din Ardeal . . . « T. O.
Un congres al «Sf. Altar « Ion Grămadă.
Hermann și Dorot[illegible] « Oreste.
Spre ziuă în București « N. Stahl.
Unde-i minunea (poesie) . . « G. Rotică.
Presa străină și Românii . « O. G.
Resemnare (poesie) . . . « N. Frollo.
O însciere la liceul din Blaj « T. O.
Moștenirea (poesie) . . . « G. Rotică.
Ceva despre Dobrogea . . « Cristea Sandovici
Fata lui Iair . . . « I. U. Soricu.
Cum stau Muzeele de artă în Franța . « N. Bănescu.
Însemnările unui recrut . . « M. Popescu.
O nouă istorie a literaturii românești (a d-lui Ghiță Pop) . . . « N. Iorga.

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

VĂLENII-DE-MUNTE.
TIPOGRAFIA „NEAMUL ROMÂNESC".
1908.

critic *Viața lui Al. Russo* de Radu S. Dragnea ș.a., cât și traduceri din literatura universală, antică și modernă: *Odiseea* de Homer (1910), *Alcesta* de Euripide (1912), *Hermann și Dorothea* (1908), *Torquato Tasso* (1910) și *Ifigenia* (1926) de Goethe, *Oedip la Colona* de Sofocle (1910) ș.a. Seria nouă cuprinde traducerile lui I. I. Ciorănescu, V. I. Popa, I. Sân-Giorgiu, Al. Iacobescu din autori romantici, simboliști și parnasieni. Alți colaboratori: Const. A. Giulescu, George Rotică, Ion Grămadă, H. Stahl, D. N. Ciotori, C. Rădulescu-Codin, George Tofan, Nicolae Cartojan, Mihail Lungianu, Alex. Morariu, Eugeniu Revent, Tiberiu Constantinescu, Dragoș Protopopescu. *I.H., C.A.*

NEAMUL ROMÂNESC PENTRU POPOR, gazetă apărută la Vălenii de Munte, săptămânal de la 1 ianuarie 1910 și continuat la București, săptămânal, apoi bilunar din ianuarie 1913 până în 21 august 1916 și de la 2 februarie 1920 până la 1 octombrie 1940. Director fondator este N. Iorga. Pe frontispiciu este înscris motoul „Prin lege la dreptate. Prin lumină la fericire." Publicația se găsește din 1932 sub auspiciile Ligii Culturale și „servește ca organ al Comitetului Central Executiv al Ligii în rapoartele sale cu secțiunile și membrii ei, precum și ca revistă pentru răspândirea culturii". În articolul *La drum nou* (1/1932), N. Iorga anunță: „Foaia aceasta pentru popor, care a răspândit sfaturi bune și, în zilele grele, și puțină mângâiere între acei mulți ai neamului nostru de care nu se apropie decât rareori învățătura și îndemnul folositor, ajunge de la începutul acestui an în legătură cu o mare și veche societate română, Liga pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor [...]. La ei, tot la ei ne gândim și acum, când prefac vechea mea foaie de învățături în hrană aleasă pentru dânșii." Alături de celelalte publicații sămănătoriste, **N. r. pentru p.** cultivă o literatură cu substrat etic, menită să insufle cititorilor dragostea pentru tradiție, limbă și istorie, al căror unic păstrător este considerat satul, depozitar al valorilor morale și chintesență a spiritului național. Schimbarea treptată, evolutivă și naturală a unei Românii rurale fusese întreruptă, în concepția istoricului, de apariția orașului modern, cosmopolit și burghez, artificial și imoral. Întoarcerea la temeliile dezvoltării organice, adică la societatea patriarhală, putea readuce țara pe linia de evoluție determinată de „spiritul național", care s-a format de-a lungul secolelor. Totuși N. Iorga nu putea să nu integreze dezvoltarea națională, socială și culturală a României în curentele și tendințele europene. În general însă, colaboratorii revistelor lui Iorga produc o literatură epigonică, minor romantică, paseistă, idilică, didacticistă și mistică. Prin conservatorismul estetic al directorului și prin importanța acordată mesajului etic, și această publicație încurajează literatura minoră, cu atât mai mult, cu cât nu mai beneficiază de prezența constantă a unor scriitori precum Mihail Sadoveanu, St. O. Iosif, O. Goga, care ridicaseră prestigiul „Sămănătorului". Aurel G. Stino face bilanțul colaborărilor în cei douăzeci și trei de ani de existență, în articolul *Prieteni și călăuze* (4/1935). În concepția acestuia, scrierile lui N. Iorga „reprezintă toate zvâcnirile vremurilor, cu durerile și fericirile lor". Colaborează cu articole de directivă și I.N. Longinescu, G.D. Scraba, I. Agârbiceanu. Se remarcă prin continuitate câteva rubrici: „Cronica literară", „Cărți apărute", „Cărți ce se pot procura prin Liga Culturală", „Reviste", „Mișcarea literară în străinătate", „Mișcarea literară la noi". Rubrica „Din literatura străină" înmănunchează traduceri realizate de G. Coșbuc, Izabela Sadoveanu, I. Constantinescu-Delabaia. Contribuie cu articole Adrian Maniu, Horia Petra-Petrescu, Ilie Danciu, Sever Al. Slătineanu, Vasile Netea. Poezia, de inspirație idilică, folclorică, religioasă și istorică, este selectată din scrierile lui B. P. Hasdeu, N. Iorga ș.a. I. Constantinescu-Delabaia (uneori semnând cu pseudonimul I. C. Vălenaru) intră în sumar cu numeroase fabule și pilde în versuri, la rubrica „Pilduiri". Se publică proză de Mihail Sadoveanu, Petre Dulfu, I. Constantinescu-Delabaia. *C.A.*

NECHIT, Irina (1.I.1962, Antonești, j. Cahul), poetă. După studii făcute la Facultatea de Ziaristică a Universității de Stat din Chișinău (1979-1985), devine redactor la „Tinerimea Moldovei" și după 1990 la săptămânalul „Literatură și artă". Colaborează la „România literară", „Poesis", „Vatra", „Familia" ș.a. În primul său volum de poezii, *Șarpele mă recunoaște* (1992; Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova), **N.** redescoperă, într-un fel pe cont propriu, drumul cunoașterii, mușcând din fructul oprit și găsind în el o disensiune între coajă și miez, ceea ce simbolizează contradicția ca principiu al lumii. Sub liniștea aparentă, clasicizantă, arde un suflet visător, bovaric, sfâșiat de umbrele morții. *Cartea rece* (1996; Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova) proiectează o hiperboree, ca în viziunea lui Nichita Stănescu. E un tărâm al idealității pure, poeta înscenând, în manieră postmodernă, ceremonialuri lirice fanteziste din insignifiante întâmplări cotidiene.

SCRIERI: *Șarpele mă recunoaște*, Chișinău, 1992; *Cartea rece*, Chișinău, 1996; *Godot eliberatorul*, Chișinău, 1998; *Un viitor obosit*, Timișoara, 1999; *Proiectul unei tragedii*, Chișinău, 2001.

Repere bibliografice: Emilian Galaicu-Păun, *Evadarea din temnița în formă de femeie*, VTRA, 1996, 9; Mihai Cimpoi, *O carte rece?*, „Flux", 1996, 18 octombrie; Ioana Cistelecan, *Irina Nechit și/sau Insomnia*, F, 1996, 11-12; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 244; Sorin Alexandrescu, *O nouă poezie românească în Basarabia*, „Sud-Est", 1997, 2; Grigore Chiper, *Cercul imaculat al poeziei*, „Contrafort", 1997, 2-3; *Femei din Moldova*, îngr. Iurie Colesnic, Chișinău, 2000, 202. *M.C.*

NECULA, Damian (14.II.1937, București), poet și prozator. Este fiul Anei (n. Racoviceanu) și al lui Alexandru Necula, inspector comercial. După absolvirea cursurilor liceale (1954) a lucrat ca tehnician topograf în București. Între 1960 și 1965 frecventează cursurile Facultății de Filologie a Universității din București. Funcționează ca redactor la „Viața românească" până în 1987, când se refugiază în Franța. Colaborând la Radio BBC, în noiembrie 1989 lansează intelectualilor francezi un apel de solidaritate cu intelectualii din România, iar în decembrie 1989 se numără, la Paris, printre organizatorii unei manifestații de solidaritate cu revolta de la Timișoara. În 1990

revine în țară și înființează Maison de l'Europe la București. În 1993 organizează în Normandia o Săptămână culturală românească, la care au participat peste patruzeci de scriitori, pictori, muzicieni din România. Debutează în „Gazeta literară" (1962) și colaborează la „Luceafărul", „România literară", „Secolul 20" ș.a.

Debutul editorial al lui **N.** se produce relativ târziu, cu volumul de versuri *Bărbații acestui pământ*, apărut în 1967, urmat de placheta *Anul soarelui cald* (1969). Ceea ce îi caracterizează temperamentul este sentimentul de independență, de refuz al constrângerilor, dar și o puternică dorință de autoiluzionare. În poezia lui coexistă contrastele: pe de o parte – un vitalism debordant, pe de alta – o oboseală copleșitoare, dublată de o neliniște bântuită de spaime, de întrebări existențiale. Cartea *Mașina timpului* (1975) este expresia altei vârste și a altei atitudini. Exuberanța și vitalismul au dispărut, lăsând loc unei noi ipostaze a poetului: aceea în care „înnebunind de luciditate", „nu mai vrea liniște, nu mai vrea somn, nu mai vrea vis". În volumul de proză intitulat ostentativ *Aleargă, nu te opri* (1970), dincolo de titlu nimic nu îndreptățește încadrarea nuvelelor în literatura „tinerilor furioși". Discursive, teziste chiar (în pofida unui nonconformism afișat, bătăios), textele nu constituie decât exemplificări narative ale unui concept. Copleșit de propriile-i „descoperiri" (tirania timpului, zbaterea ca principiu unic al vieții), autorul nu reușește să le transforme în structuri coerente, preceptul teoretic apărând doar vag ilustrat de povestirea în sine. Odată cu *Frica* (1976), **N.** abandonează spațiile mici, în favoarea construcției ample. Romanul, inconsistent epic, vrea să fie un eseu moral pe tema incapacității individului din societatea modernă de a-și înfrânge sentimentul copleșitor al fricii. Agresat de lucruri, de întâmplări ce-i depășesc puterea de opțiune (uneori chiar și de înțelegere), insul trăiește acut și continuu sub imperiul spaimei, provocată de lipsa vreunei certitudini. Ilustrându-și „teza" cu fragmente narative aparent disparate, care ignoră cauzalitatea faptelor și derularea lor firească, autorul complică deliberat linia povestirii, așezând tot soiul de obstacole în fața receptorului. *Ispita într-o dimineață ploioasă* (1978; Premiul Asociației Scriitorilor din București) este povestea mai mult sau mai puțin banală a unei iubiri eșuate. În termenii prozei tradiționale, subiectul ar fi acoperit cel mult cerințele unei nuvele, în nici un caz spațiul unui roman. Dar noile tehnici narative, ce permit (și chiar reclamă) înlocuirea personajelor cu propriile lor voci, frângerea firului cronologic al întâmplărilor și alternarea planului evenimentelor cu cel al rememorărilor afective îi facilitează prozatorului o construcție romanescă axată pe această unică temă. Chiar dacă și aici unele episoade sunt parazitare, iar salturile între o atitudine și alta se petrec uneori prea brusc (de la plimbările fără speranță pe sub ferestrele iubitei la descrierile naturaliste ale aventurii eroului cu o femeie necunoscută), în ansamblu textul se susține prin stilul degajat, lipsit de crispări. Reușita certă a prozei lui **N.** o reprezintă *Sărbătoare continuă*, roman scris între 1980 și 1982, citit la Europa Liberă în lunile aprilie și mai 1989 și tipărit în 1996. Cartea urmărește, în peste patruzeci de episoade, modul cum mizeria, deopotrivă materială și morală, pusese stăpânire pe o Românie devenită temnița unui popor. Terorizați de spaimă, umiliți la tot pasul de „băieții cu ochi albaștri", îngroziți de amenințătoarea umbră a „Piticului", oamenii nu mai luptă în nici un fel, preferând, din lașitate sau resemnare, să se supună unei cumplite „sărbători continue". Se configurează astfel imaginea unei lumi obosite fără să fi trăit, înfrânte fără să fi luptat.

SCRIERI: *Bărbații acestui pământ*, pref. Al. A. Philippide, București, 1967; *Anul soarelui cald*, București, 1969; *Aleargă, nu te opri*, București, 1970; *Mașina timpului*, București, 1975; *Frica*, București, 1976; *Reîntoarcerea verii*, București, 1976; *Ispita într-o dimineață ploioasă*, București, 1978; *Sărbătoare continuă*, București, 1996; *Pământul făgăduinței*, București, 1998; *I-real. O felie de pepene foarte verde*, București, 2003.

Repere bibliografice: Ilie Constantin, *„Bărbații acestui pământ"*, GL, 1967, 28; Mircea Iorgulescu, *„Aleargă, nu te opri"*, RL, 1970, 48; Nicolae Manolescu, *„Anul soarelui cald"*, VR, 1970, 12; Constantin, *A doua carte, 216–218*; Dana Dumitriu, *Atitudini poetice*, RL, 1976, 16; Eugen Simion, *Tineri romancieri*, LCF, 1976, 46; Costin Tuchilă, *Despre proza poeților*, AFT, 1976, 12; Ardeleanu, *Mențiuni, 162–166*; Iorgulescu, *Scriitori, 223*; Sorin Titel, *Un roman de dragoste*, RL, 1979, 22; Laurențiu Ulici, *Cu cerneală simpatică*, CNT, 1979, 26; Sultana Craia, *„Ispita într-o dimineață ploioasă"*, LCF, 1979, 30; Eugenia Tudor-Anton, *Roman de atmosferă și moravuri*, VR, 1979, 8–9; Dan Stanca, *Un prozator parcimonios*, LCF, 1988, 45; *Dicț. scriit. rom.*, III, *396–397*. *D.Gr.*

NECULCE, Ion (c. 1672–1745, Prigoreni, azi Ion Neculce, j. Iași), cronicar. Prin mamă, Catrina, fiică a marelui vistier Iordache Cantacuzino, **N.** aparține unei familii de mari boieri și domnitori. După moartea tatălui, vistiernicul Neculce, și după ce mama se recăsătorește cu grămăticul Enache (1679), copilul va locui la Blăgești, lângă Pașcani, în casa bunicii Alexandrina Cantacuzino, care se pare că a avut un rol deosebit în formarea viitorului cronicar. Din cauza deselor incursiuni ale polonezilor în Moldova, în urma cărora moare și tatăl vitreg, în 1686 familia se refugiază la București, fiind găzduită în locuința stolnicului Constantin Cantacuzino. Este posibil ca anii petrecuți, patru la număr, în preajma unor oameni cu preocupări cărturărești notorii să îl fi influențat pe adolescent, stimulându-i interesul pentru cultură, pentru istorie îndeosebi. Cert este însă că acum a acumulat împotriva Cantacuzinilor puternice resentimente, care îi vor marca vizibil atitudinea de cronicar. Revenind în Moldova, el intră în viața de Curte ca postelnicel (1693), fiind ulterior, pe rând, vătaf de aprozi, mare agă, mare sluger, mare spătar, caimacam. Își consolidează poziția și averea căsătorindu-se cu o nepoată a Cantemireștilor, cunoaște apogeul carierei de mare dregător în timpul domniei lui Dimitrie Cantemir, al cărui prim sfetnic va fi. În preajma războiului ruso-turc din 1711 este numit mare hatman și participă la întâlnirile domnului cu țarul Petru cel Mare și apoi la luptele de la Stănilești. După înfrângere este silit să-și urmeze domnul în exil, pribegind nouă ani în Ucraina și Polonia. În 1720 i se îngăduie să se întoarce în țară și este repus în drepturi. Se ocupă în special de administrarea propriilor

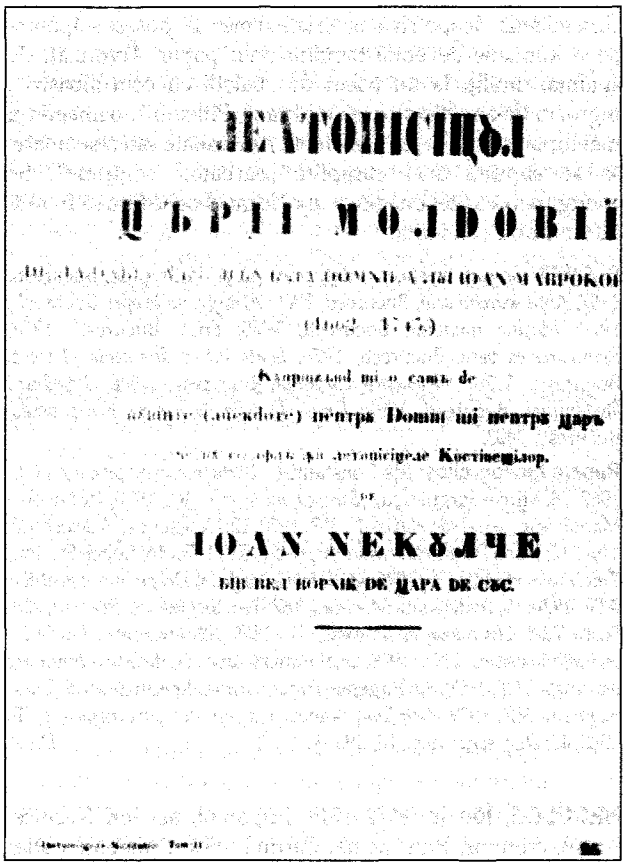

ЛЕТОПИСЕЦЪЛ
ЦЪРІІ МОЛДОВІІ
ОТЪ ЛАРГЪ ДОМНІЕ А ЛУІ ІОАН МАВРОКОРДАТЪ
(1662 — 1743)
Кыпрінзынд ши о кунуа де
ынсъмнаре (învățături) пентрѫ Домні ши пентрѫ цѣрь
ши ун скурт кувынт ашезат ынаинтеа Кроничилор.
ДЕ
ІОАН НЕКЮЛЧЕ
ВЕЛ ВЕЛ ВОРНИК ДЕ ЦАРА ДЕ СЮС.

moșii și de creșterea copiilor, chiar dacă, sporadic, va mai deține dregătorii importante sau funcții juridice și fiscale. **N.** a trăit într-o perioadă de mari tulburări interne și externe. Condițiile de extremă nesiguranță, de violență, nedreptate și abuzuri, de permanentă primejdie, de încălcare brutală a legilor și principiilor morale au accentuat anumite date ale temperamentului său, determinând și un mod particular de a înțelege și a aprecia lumea. A fost un om profund nemulțumit, irascibil, pătimaș, acuzator, cu o vedere limitată asupra existenței și a oamenilor, sesizând numai partea urâtă și rea a lucrurilor, cu un spirit conservator și terestru, insensibil la idei și fapte mari. Lipsit de studii sistematice prin care să-și apropie și să-și fixeze o viziune asupra istoriei, **N.** își însușește în mod firesc credințele și părerile omului simplu, după care rânduiala divină este mereu nesocotită de răutatea oamenilor, pe aceștia îi pedepsește Dumnezeu, iar de aici decurg toate întâmplările. Interesul pentru istorie era natural: curiozitatea de a afla și plăcerea de a povesti. Atenția cu care a înregistrat tradițiile orale, ca și traducerea din grecește a unui cronograf sunt în consonanță cu atitudinea față de evenimente și cu modalitatea relatării din cronică. La acestea se adaugă și convingerea că a cunoaște trecutul înseamnă a ști să trăiești în prezent.

Cronica lui **N.** s-a păstrat în mai multe copii, cele mai importante fiind cuprinse în manuscrisele 253 și 53 de la Biblioteca Academiei Române, folosite în 1845 de Mihail Kogălniceanu la întocmirea primei ediții — *Leatopisețul Țării Moldovei de la Dabija v.v. până la domnia lui Ioan Mavrocordat v.v. (1662–1743)*, care a stat la baza numeroaselor tipăriri ulterioare. O ediție critică, de mare autoritate și valoare, apare în 1955, sub îngrijirea lui Iorgu Iordan, iar cea mai cuprinzătoare restituire, folosind toate variantele manuscrise ale cronicii, este realizată de Gabriel Strempel în 1982. În *Predoslovie* **N.** se declară continuatorul cronicarilor moldoveni, subliniindu-și calitatea de cunoscător direct al celor mai multe dintre faptele relatate și afirmându-și prețuirea pentru izvoarele orale interne, ignorate de predecesori. Scopul scrierii sale este de a instrui generațiile viitoare, în special pe cei chemați să lucreze la conducerea țării. Grupajul intitulat *O samă de cuvinte ce sunt auzite din om în om, de oameni vechi și bătrâni, și în letopiseț nu sunt scrise...* cuprinde, în ediția completă, patruzeci și patru de relatări ale unor întâmplări petrecute înaintea perioadei la care se referă cronica. Cele mai multe aduc amănunte semnificative din timpul domniilor lui Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Vasile Lupu, Gheorghe Ștefan, iar cea mai întinsă este o evocare a vieții aventuroase a spătarului Nicolae Milescu. Cronica lui **N.**, care folosește totuși și unele izvoare scrise, se divide în douăzeci și cinci de capitole inegale, fiecare corespunzând uneia dintre domniile ce s-au succedat în perioada 1662-1743. Până la Dimitrie Cantemir, se remarcă anii de restriște din vremea lui Gheorghe Duca și Dumitrașco Cantacuzino, când țara era bântuită de jefuitori străini, împilată de dări grele, risipită și pustiită de epidemii, de foamete, iar legile și obiceiurile pământului erau nesocotite și batjocorite. Ceva mai așezate și mai prospere, domniile lui Constantin și Antioh Cantemir sunt prezentate cu înțelegere și simpatie, dar celor doi nu li se trec cu vederea defectele și greșelile. Capitolul al XIX-lea tratează pe larg *Domnia lui Dumitrașco Cantemir-voevoda, în anul 7219*, domnie care, deși scurtă, ocupă a șasea parte a cronicii. Sunt evocate amănunțit pregătirile abile ale lui Dimitrie Cantemir, motivele și condițiile alianței cu rușii, vizita țarului Petru cel Mare la Iași, ospețele, convorbirile, luptele cu turcii. Febrilitatea așteptărilor legate de câștigarea independenței față de Poartă, speranța întemeierii unei epoci de siguranță și prosperitate se schimbă în scurtă vreme în amărăciune a înfrângerii, în spaimă de răzbunarea turcilor și în durere a exilului. Căderea domnului și a iluziilor sale, pribegia silită, starea jalnică a Moldovei după 1711 fac din cronicar un om resemnat, cu o atitudine schimbată față de istoria internă, mai puțin implicat, preocupat pe largi spații de evenimente externe. Doar spre final se mai însenințează, consemnând domnia ceva mai bună a lui Constantin Mavrocordat, care, între altele, a reorganizat școlile și a creat condiții de învățătură pentru fiii de boieri. În general, *Letopisețul...* evocă vremuri de restriște, pline de războaie, invazii, fărădelegi, omoruri și jafuri, cu mari risipiri de oameni și bunuri, o lume plină de primejdii, mereu răscolită. O sintagmă cu rezonanțe apocaliptice — „Și feliuri de feliuri de spaime îmbla" — rezumă teribila realitate a timpului. **N.** deplânge mereu starea jalnică a țării, de care îi face vinovați pe domni și pe sfătuitorii malefici ai acestora, pe străinii care

prădau în fel și chip Moldova, neuitându-i nicicând pe intriganții pretendenți la domnie. Aceștia, ca și unii boieri, „amestecau" mereu treburile la Poartă (de multe ori îndemnați de Cantacuzinii munteni sau de Brâncoveanu), nelăsând pe nimeni să realizeze ceva pentru țară. Pe lângă valoarea documentară, cronicarul dă scrierii sale, prin evaluarea faptelor, un evident sens etic. Îmbinând morala omului de bun-simț, moștenită din bătrâni, cu preceptele creștine, el crede într-un sistem justițiar în care rolul suprem îl are divinitatea. De-a lungul cronicii sunt consemnate, imediat după relatările unor crime sau greșeli, pedepsele care au urmat. Totodată autorul insistă în evidențierea cauzelor ce duc la săvârșirea răului (nesocotirea legilor, a bunelor obiceiuri și sfaturi, abuzul de putere, lăcomia, cruzimea, felonia, zavistia, lașitatea), dar poate lauda cu glas la fel de mare calitățile pe care uneori le constată (dragostea de țară, simțul măsurii, bunătatea, înțelepciunea, loialitatea, respectarea vechilor reguli). *Letopisețul...* lui **N.** încheie șirul marilor cronici moldovenești, fiind în același timp opera de început a prozei literare românești. „Cuvintele" grupate înaintea cronicii constituie o colecție de miniaturi meșteșugite, de o mare concentrare epică, trase dintr-o substanță dramatică ori senzațională, care atestă capacitatea de evocare a acestui prim prozator. Bogăția faptelor și a amănuntelor semnificative păstrate de tradiție și de memoria afectivă a autorului conferă textului mai degrabă aspectul unei narațiuni cu personaje decât al unei lucrări istorice. Forma clasică a istoriografiilor este respectată doar în structurarea materiei după domnii și în prezentarea unor obiceiuri de înscăunare. Dar granițele cronologice sunt încălcate ori de câte ori scriitorul are de completat un fapt, un portret, o imagine, o idee, iar pentru a defini mai expresiv el face mereu comparații între situații și oameni, indiferent de timp. Ceea ce îl interesează nu este devenirea istorică, ci povestirea celor știute, ilustrarea vie a defectelor și calităților umane, întâmplarea ieșită din comun, senzaționalul. Totul este selectat, ordonat și valorizat de înțelegerea, sensibilitatea, curiozitatea, interesul personal și de puterea de retrăire a autorului. Purtat de imaginație, el vede și simte, vibrează, participă afectiv la toate relatările, impregnând textul de un puternic subiectivism, dramatizându-l. Adoptă tonuri potrivite pentru fiecare situație, se bucură sau se văicărește, lăudă sau blamează, exprimându-și simpatia sau formulând caracterizări sarcastice și apostrofe ironice. O particularitate puțin obișnuită este lipsa sentimentelor firești față de rubedenii, aversiunea puternică față de unchii și de verii Cantacuzini, cărora le sunt aduse cele mai înverșunate critici și acuze. Nici rudele prin alianță nu sunt privite cu prea multă îngăduință. Cantemireștilor, oricât de apropiați i-au fost, nu li se trec cu vederea defectele personale și greșelile ca domnitori. **N.** nu e, așadar, subiectiv pentru că ar vrea să favorizeze pe cineva, pentru că ar fi părtinitor. El nu eludează și nu deformează faptele, ci doar le prezintă așa cum le înțelege, fără modificări din rațiuni partizane. Este detașat de rude, de prieteni și chiar de neamul moldovenilor — boieri și prostime —, care nu scapă nici el de critici și remarci dure. Dacă apără totuși ceva, apără două categorii abstracte — țara și

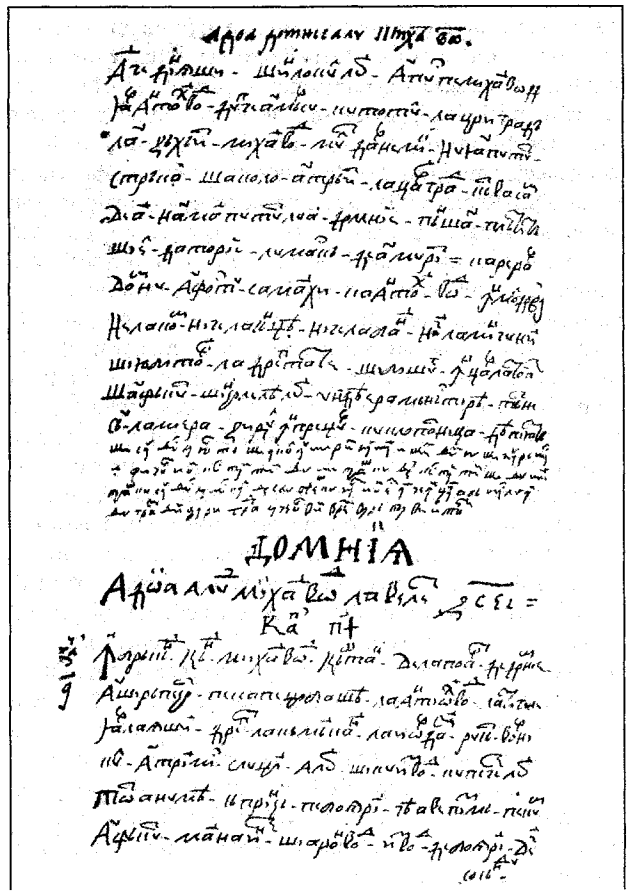

Filă de manuscris cu autograf, B.A.R., ms. rom. 253

marea boierime (clasa, nu indivizii) —, erijându-se într-un judecător imparțial (nu și rece), neiertător cu toți. O conștiință singulară, izolată, care privea lumea cam de sus, surprinzând prin acuitatea observației, un spirit ciudat de modern (în pofida aparenței de bătrân boier în caftan, om care se văicărește mereu) prin detașarea interpretării, prin ironia malițioasă, prin lipsa de iluzii asupra naturii și manifestărilor umane. Personalitățile istorice constituie în cronică lumea vie a unei opere literare, devin personaje văzute sub aspectul comportamentului și al psihologiei individuale, nu sub cel al importanței și semnificației lor în ordine istorică. Viziunea asupra oamenilor, scepticismul nu îl lăsau să fie prea impresionat de cineva, toate marile figuri ale timpului sunt tratate de la aceeași înălțime, sunt privite de aproape, în dimensiune strict omenească. Nici un erou, nici o prezență statuară sau extraordinară, doar cele negative ies din rând. Chiar scrierea cronicii, suflul dominant par a fi mai degrabă efectul natural al unui talent de povestitor, al unei adevărate febre de a face cunoscute cele aflate, văzute, trăite. Expunerea este cursivă, expresivă, probând o mare putere de observație și caracterizare, de concretizare și reconstituire a realului. Atitudinea narativă și mijloacele relatării sunt cele ale unui artist:

permanenta implicare afectivă, privirea definită prin acuitate, precizarea amănuntului, vizualizarea și actualizarea imaginilor, capacitatea de reprezentare plastică și dramatică. Deseori, mici detalii fizice sau de comportament, notarea unor reacții imediate sau a unor „citate" din vorbirea personajelor au darul de a le aduce pregnant în fața ochilor cititorului. Remarcabilă este arta portretului, realizat prin acumulări biografice și faptice care, interpretate de autor, vin să umple cele câteva linii bine desenate ale aspectului fizic, conturând esența unui caracter. Memorabile sunt figurile lui Gheorghe Duca, Dumitrașco Cantacuzino, Gin Ali-pașa, ale căror fapte provoacă stupefacția și mânia lui **N.**, dar și cele mai nuanțate, cu lumini și umbre, umanizate, ale lui Constantin și Antioh Cantemir, Petru cel Mare ș.a. Nu lipsesc tablourile mai vaste, pline de dinamism și culoare, de o puternică sugestivitate plastică, pictate pe viu la desfășurarea unor nunți și alaiuri domnești sau a luptelor de la Stănilești. Fluiditatea povestirii, imaginile sunt obținute prin folosirea cu măiestrie a limbii vorbite, ale cărei virtuți expresive se concentrează într-un stil simplu, direct, plin de forță. Farmecul exprimării, modalitatea narativă, conținutul istorico-etic dar și general uman au făcut din cronică un model și un bogat izvor de motive pentru proza românească. Numărul copiilor și răspândirea lor îi atestă circulația, iar editarea ei în cercul „Daciei literare" a fost un eveniment deosebit pentru scriitorii de la mijlocul secolului al XIX-lea și de mai târziu, *Letopisețul...* trasând unele din principalele direcții ale literaturii epice. Linia inaugurată de **N.**, pe care o vor continua Ion Creangă și Mihail Sadoveanu, constituie coloana vertebrală a unei importante secțiuni a prozei românești.

Când citești cronica lui Neculce, un nume îți năvălește numaidecât în minte: Creangă. Într-adevăr, dacă ne-am închipui pe Creangă trăind în veacul al XVIII-lea, el ar fi trebuit să scrie ca Neculce, precum Neculce în epoca eminesciană, nemaifiind acum boierii la cârmă, și-ar fi scris istoria vieții. În Neculce se înfăptuiește cu un veac înainte acel amestec de mică cultură de târgoveț și de înțelepciune țărănească. [...] *La Neculce se descoperă o tehnică încheiată a portretului, în care intră câteva note tipice: o însușire sau o anomalie fizică, starea intelectului, predispoziția etică; o însușire sau o scădere morală, un tic, o manie, un obicei, totul dozat, ritmat și rotit în jurul unei virtuți sau diformități substanțiale. Portretul neculcian stă la mijloc, între caricatură și tablou.*

G. CĂLINESCU

Cronica lui Neculce constituie nu numai o importantă realizare în sine, ci și o posibilă monadă a literaturii române. Ea rezumă sau mai bine zis anticipează un larg ansamblu de trăsături generale [...]. *Neculce nu este numai un artist al cuvântului, ci și un artist al imaginii; ceea ce el spune desfată auzul și încântă totodată privirea. Euforia muzicală a lecturii e dublată de euforia ușor melancolică a participării „directe" la întâmplări demult încheiate, a „introducerii" în imagine.*

VALERIU CRISTEA

SCRIERI: *Leatopisețul Țării Moldovii de la Dabija v.v. până la domnia lui Ioan Mavrocordat v.v. (1662–1743). Cuprinzând și o samă de cuvinte*, în *Letopisițile Țării Moldovii*, II, publ. M. Kogălniceanu, Iași, 1845, *193–464; Letopisețul Țării Moldovei și O samă de cuvinte*, îngr. și introd. Iorgu Iordan, București, 1955; *Cronica lui Ion Neculce copiată de Ioasaf Luca. Manuscrisul „Mihail"*, îngr. și pref. Zamfira Mihail și Paul Mihail, cuvânt înainte Ștefan Ștefănescu, București, 1980; *Opere*, îngr. și introd. Gabriel Ștrempel, București, 1982.

Repere bibliografice: Vasile Cireș, *Studii*, Iași, 1899, *21–123*; Iorga, *Ist. lit.*, II, *269–309*; Sadoveanu, *Opere*, XIX, *472–498*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *28–30*, *Ist. lit.* (1982), *23–26*; Cartojan, *Ist. lit.*, III (1945), *189–197*; Ciobanu, *Ist. lit.* (1989), *290–306*; *Ist. lit.*, I, *596–619*; Cioculescu, *Varietăți, 70–92*; Dumitru Velciu, *Ion Neculce*, București, 1968; Rosetti-Cazacu-Onu, *Ist. lb. lit.*, I, *274–302*; Liviu Onu, *Critica textuală și editarea literaturii române vechi. Cu aplicație la cronicarii moldoveni*, București, 1973, *249–281, 342–363, passim*; Valeriu Cristea, *Introducere în opera lui Ion Neculce*, București, 1974; Curticăpeanu, *Orizonturile, 72–122*; Rotaru, *Valori*, I, *193–273*; *Dicț. lit. 1900, 611–614*; Petrescu, *Configurații, 74–85*; Manolescu, *Istoria*, I, *58–65*; Mazilu, *Vocația, 40–52*; Sorohan, *Introducere, 216–255*; Mazilu, *Noi, 61–69, 193–195, 203–205*; *Dicț. analitic*, II, *368–370*, III, *246–248*; *Dicț. esențial, 554–558.* *C.T.*

NECULUȚĂ, Dumitru Theodor (20.IX.1859, Târgu Frumos – 17.X.1904, București), poet. Copil de țărani nevoiași, **N.** părăsea la zece ani casa părinților săi, Zamfira și Toader Neculuță. Muncitor cizmar, el se formează ca autodidact. Citea literatură (M. Eminescu și G. Coșbuc, în primul rând), iubea muzica. Legat de mișcarea muncitorească, este alături de I. C. Frimu în lupta pentru refacerea Partidului Socialist Democrat după trădarea „generoșilor". Debutează, sub numele D. Niculescu, în săptămânalul „Icoana vremei". O parte dintre versurile apărute prin reviste („Adevărul ilustrat", „Icoana vremei", „România muncitoare", „Lumea nouă literară și științifică", „Viitorul social", „Facla") i-au fost adunate după moartea sa, datorată unei boli de inimă, în volumul *Spre țărmul dreptății* (1907). A semnat și D. Azur, F. Crâng, Odin, N. Sorin. Post-mortem a fost ales membru de onoare al Academiei RPR (1948). Nu originalitatea face meritul poeziei lui **N.**, îndatorată mult modelelor vremii (Eminescu, Coșbuc, Vlahuță), ci pronunțata ei notă socială, patosul sincer al revoltei și speranței. În poemul *Spre țărmul dreptății* apare viziunea revoluției triumfătoare. Energiile colective, încărcate de revoltă, vor purifica lumea (*Poporul*). Amestec de obidă și ură, de sarcasm și profeție, lirismul poetului preia adesea tonul coșbucian din *Noi vrem pământ* (în *Moment de revoltă*) ori din *Doina* (în *Sorțarii*). Modelul eminescian se simte în linia poeziei satirice (*Lor* este un ecou al *Junilor corupți*). Reminiscențe evidente sunt *La steaua, Unei proletare, Cusutoreasa*. Influența lui Eminescu este receptată prin Vlahuță în compunerile care retorizează suferința (*Durere de mamă, Bordei și mormânt*). Culoarea sentimentală a poeziei sociale, umanitara înfrățire cu neamurile lovite și cu categoriile năpăstuite (*Tu, Moise, Prigonitul, Țiganii, Cor de robi*) dau nota specifică a primului poet-muncitor din literatura română.

SCRIERI: *Spre țărmul dreptății*, pref. Al. Constantinescu, București, 1907; *Spre țărmul dreptății. Poeziile unui muncitor*, pref. Nicolae I. Lazu,

București, 1945; *Spre țărmul dreptății*, îngr. Mihu Dragomir, pref. Maria Banuș, București, 1954; ed. pref. V. Moglescu, București, 1965.

Repere bibliografice: Cristian Sârbu, *Dumitru Theodor Neculuță*, București, 1940; I. Vitner, *Viața și opera lui D. Th. Neculuță*, București, 1950; Regman, *Confluențe, 280–287*; Ciopraga, *Lit. rom., 278–279*; Micu, *Început, 526–532*; *Dicț. lit. 1900, 614–615*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *404–406*. *S.C.*

NEDELCEA, Tudor (23.III.1945, Valea Ursului (Tâmna), j. Mehedinți), istoric literar și editor. Este fiul Elenei (n. Tipan) și al lui Iancu Nedelcea, grefier. Învață mai întâi în satul natal, frecventează cursurile Liceului „Traian" din Turnu Severin (1959–1963), iar la București face studii de biblioteconomie în cadrul Institutului Pedagogic (1964–1967), apoi urmează Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității (1967–1971), unde își susține, în 1983, teza de doctorat *Geneza ideilor social-politice și filosofice în literatura română veche*. Lucrează la Arhivele Statului (Filiala Dolj), funcționează ca bibliotecar la Biblioteca Județeană „Alexandru și Aristia Aman" din Craiova, fiind aici și director (1974–1985), este redactor la Editura Scrisul Românesc, unde în 1991 va deveni redactor-șef, este cercetător la Institutul de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor" și cadru didactic la Facultatea de Filologie-Istorie a Universității din Craiova. Debutează la „Ramuri", în 1970, publicând o scrisoare inedită a lui Al. Macedonski. Colaborează și la „România literară", „Luceafărul", „Analele Universității din Craiova", „Mitropolia Olteniei", „Cronica", „Flacăra", „Contemporanul", „Meridian", „Literatorul", „Caiete critice", „Lamura" ș.a. A mai semnat N. Tudor, N. Theodor, Teofil Mehedințeanu.

N. desfășoară o merituoasă activitate de identificare și ordonare a izvoarelor documentare, investigația privind deopotrivă periodice, cărți vechi, manuscrise, acte de cancelarie, cronici, discursuri etc. Astfel, alcătuiește lucrările bibliografice *Publicații periodice din Oltenia* (I–II, 1976–1979), *Manuscrise și cărți vechi* (1977) și monografia *70 de trepte* (1978), consacrată Bibliotecii Județene „Alexandru și Aristia Aman" din Craiova. Și lucrarea *Geneza ideilor social-politice și filosofice în literatura română veche* (1987) beneficiază de pe urma efortului documentar al autorului. Începând din 1990, **N.**, manager cu inițiative lăudabile în producția Editurii Scrisul Românesc, intră într-o zonă în care spiritul critic nu funcționează pe măsura intențiilor, având drept consecință supraevaluări cu mize naționaliste și localiste: susține caracterul literar al declarațiilor lui Tudor Vladimirescu, se străduiește să descopere frânturi de zicere artistică în relatările martorilor la evenimentele din timpul domniei lui Mihai Viteazul sau în scrisorile acestuia către soli, încearcă să restabilească adevărul istoric în legătură cu personalitatea lui Vlad Țepeș, transformat de o întreagă literatură în vampirul Dracula, aruncând anatema, în chip ce ține deja de tradiție, asupra contesei Elisabeta Bathory, care ar fi fost „un vampir adevărat, cu atât mai înspăimântător cu cât este o femeie". În fine, antologând texte, insistă asupra unor chestiuni controversate din publicistica eminesciană, pe care le abordează nenuanțat, dintr-un unghi lipsit de perspectivă, ca în *Eminescu împotriva socialismului* (1991), *Eminescu – apărătorul românilor de pretutindeni* (1995), *Eminescu, istoricul* (1998), ori vorbește despre o „dogmatică personală" a poetului în *Eminescu și cugetarea sacră* (1994). **N.** reunește în două volume, *Vocația spiritualității* (1995) și *Interferențe spirituale* (2002), articolele publicate de-a lungul timpului în presa culturală din țară, diversitatea tematică – de la subiecte de eminescologie, literatură veche, recenzii la cărți aparținând unor autori craioveni până la pledoaria pentru canonizarea lui Mihai Viteazul – fiindu-le caracteristica definitorie.

SCRIERI: *Publicații periodice din Oltenia*, I–II, pref. Dan Simonescu, Craiova, 1976–1979; *Manuscrise și cărți vechi*, pref. Dan Simonescu, Craiova, 1977; *70 de trepte*, pref. Dan Simionescu, Craiova, 1978; *„Arhivele Olteniei". 1922–1946* (în colaborare), București, 1983; *Geneza ideilor social-politice și filosofice în literatura română veche*, Craiova, 1987; *Povestiri despre Mihai Viteazul*, Craiova, 1991; *Pasărea măiastră* (*Viața Mariei Tănase*), Craiova, 1993; *Vlad Țepeș Dracula*, Craiova, 1994; *Vocația spiritualității*, Craiova, 1995; *Civilizația cărții*, Craiova, 1996; *Bisericile Craiovei* (în colaborare), Craiova, 1998; *Interferențe spirituale*, Craiova, 2002. **Antologii:** *Eminescu împotriva socialismului*, Craiova, 1991; *Mihai Eminescu – Veronica Micle, Corespondență*, Craiova, 1992; *Eminescu și cugetarea sacră*, Craiova, 1994; *Cărți românești vechi. Predoslovii*, Craiova, 1994; *Eminescu – apărătorul românilor de pretutindeni*, Craiova, 1995; *Stihuri la stema țării*, Craiova, 1995; Mihai Eminescu, *Texte esențiale*, introd. edit., Craiova, 1997; *Eminescu, istoricul*, Craiova, 1998.

Repere bibliografice: Mircea Anghelescu, *Manuscrise și cărți vechi*, LR, 1979; Grigore Traian Pop, *Entuziasm și rigoare*, SLAST, 1988, 23 aprilie; Ilie Purcaru, *Carte cu olteni*, Craiova, 1988, *94–97*; I.C. Chițimia, *„Geneza ideilor social-politice și filosofice în literatura română veche"*, ARG, 1989, 8; Ion Dur, *Exerciții de recunoaștere*, Craiova, 1992, *87–92*; Nicolae Bellu, *Eminescu și Oltenia*, Craiova, 1995, *138–140, 146–148*; Ungheanu, *Scriitori, 192–195*; Marian Barbu, *Trăind printre cărți*, I, *235–238*, II, *394–297*, Petroșani, 2001–2002; Constantin Cubleșan, *Eminescu în oglinzile criticii*, Cluj-Napoca, 2001, *202–206*; Fănuș Băileșteanu, *Fețele rostirii*, București, 2002, *52–54*; Firan, *Profiluri*, II, *110–111*. *C.M.B.*

NEDELCIU, Mircea (12.XI.1950, Fundulea, j. Călărași – 12.VII.1999, București), prozator și publicist. Este fiul Mariei (n. Ioniță) și al lui Ștefan Nedelciu, funcționar. Urmează liceul la Brănești. Este absolvent al Facultății de Filologie, secția română-franceză, a Universității din București (1973) cu o teză de sociologie literară, *Valoarea de schimb și valoarea de întrebuințare în opera literară*, care anticipează glosele sociologizante ale romancierului. În perioada studenției și după absolvire este membru activ al cenaclului Junimea, condus de Ovid S. Crohmălniceanu, făcând parte din grupul de poeți și prozatori care editează revista manuscris „Noii" (1970–1973), unde se afirmă forme incipiente ale spiritului generației optzeciste. După terminarea studiilor are o existență precară: ghid ONT, vânzător de librărie, profesor navetist, funcționar la Uniunea Scriitorilor. După 1990 e ales secretar al Uniunii Scriitorilor, îndeplinind și funcția de redactor la revista „Contrapunct", funcționează ca lector de limba și literatura română la Universitatea „Paul Valéry" din Montpellier, apoi

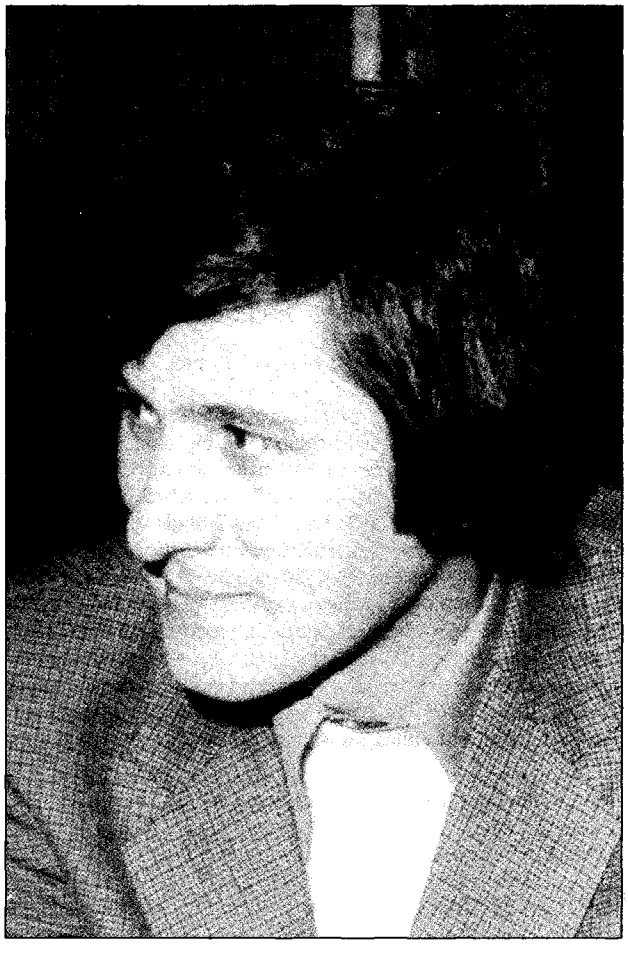

devine președinte al Societății Euromedia, specializată în importul de publicații franceze. I s-au acordat mai multe premii ale Uniunii Scriitorilor (1979, 1983, 1986), Premiul „Ion Creangă" al Academiei Române ș.a.

N. ocupă un loc aparte în cadrul generației sale. După debutul în „Luceafărul" (1977), prima carte, *Aventuri într-o curte interioară,* îi apare în 1979, în același an cu volumul de debut al lui Ștefan Agopian, anunțând intrarea grupului desantist în arena literaturii. Este unul dintre cei mai harnici autori din grup, ilustrând atât genul scurt cu *Aventuri într-o curte interioară, Efectul de ecou controlat* (1981), *Amendament la instinctul proprietății* (1983), *Și ieri va fi o zi* (1989), cât și pe cel al romanului, cu *Zmeura de câmpie* (1984) și *Tratament fabulatoriu* (1986). De reținut este și participarea sa, împreună cu Adriana Babeți și Mircea Mihăieș, la compunerea ineditei fabricații literare intitulate *Femeia în roșu* (1990; Premiul Uniunii Scriitorilor). În sfârșit, alături de Gheorghe Crăciun și de Gheorghe Iova, contribuie substanțial la sporirea comentariului critic despre producția proprie a grupului desantist, fiind coautor al fondului de ipoteze privind ingineria textuală. La **N.** talentul, indiscutabil, e dublat de ambiția de a-l face recunoscut în sfere mai largi decât cercurile cărora li se adresează îndeobște optzeciștii. De aici provine una dintre trăsăturile frapante ale prozei sale — amestecul insolit de tehnicism și de sensibilitate față de gustul comun. În ultimii ani ai decadei a noua scriitorul citea regulat proză SF la cenaclul Junimea. Concomitent, în cărțile sale se strecoară elemente de intrigă polițistă, începând cu *Tratament fabulatoriu* și sfârșind cu *Femeia în roșu,* unde partea strict fictivă, redactată de el, plonjează în senzaționalul comercial, contrastând — calculat — cu tehnicismul celorlalte două părți. Remarcat prompt încă de la debut, scrisul prozatorului se menține constant în atenția criticii. *Aventuri într-o curte interioară* este una dintre cele mai bune cărți de proză de la sfârșitul anilor '70. **N.** este familiarizat cu semiologia și cu ultimele achiziții literare europene, are imaginație și strunește bine o seamă de procedee scripturale. Excelent observator, își focalizează discursul îndeosebi asupra a două categorii sociale: noua „inteligență" (studenți, candidați la admitere, absolvenți feneanți sau în căutare de expediente) și lumea „pălăriilor cenușii", alcătuită din muncitori navetiști, o umanitate care țâșnește din pendularea haotică între sat și oraș, o lume dislocată ce își caută identitatea. „Curtea interioară" e o metaforă rafinată, trimițând la cotidianul disecat cu luciditate ironică. În narațiunile din *Efectul de ecou controlat* „mișcarea epică" se eliberează și se adâncește. Autorul iese din text, încearcă să îl explice sau să îl „ascundă", oricum să-și provoace lectorul, să îl seducă și să îl facă părtaș la cunoașterea mai de aproape a realității. Aici stilul lui I.L. Caragiale se pliază, programatic, peste o lume mediocră și veselă. Și cele unsprezece povestiri foarte scurte din *Amendament la instinctul proprietății* sunt construite foarte riguros, iar naturalețea lor e voit agresivă. Scenariul cuprinde un mare număr de „relansatori epici" citați în text, printre care Mihail Bulgakov, dar și Gilbert Durand, amestecați cu horoscoape, studii sociologice, reclame turistice, extrase din scrisori inventate, anuarul statistic, parafrazări din Eminescu, Creangă, Marin Preda etc. S-a observat că prozatorul dă rețeta aproape gideană a construirii unui personaj: „pentru a-l cunoaște va trebui să-l văd cum vorbește, cum și ce înjură, ce crede, ce părinți, ce istorie, ce meserie are, cine are nevoie de el și cine nu, ce speră el să se întâmple, ce cumpără și ce vinde el, ce studii are, ce nu știe și ce crede că știe, ce știe și ce crede că nu știe, cum sforăie, ce crede despre Dalí, Sartre, Freud, Pele, Ostap Bender și Wittgenstein, ce activitate sexuală spune (sau se poate deduce) că are..." Desacralizarea ficțiunii, transmiterea în direct a realului și amestecul auctorial fac din **N.** primul prozator programatic postmodernist din literatura română. Scrise într-o epocă istorică dramatică, prozele lui sunt printre cele mai coerente și mai autentice documente de însoțire ale lumii marginale din anii '80 ai secolului trecut. Totuși, tot acum, un mic volum de proze scurte, *Și ieri va fi o zi,* pare mai curând un subprodus al primei perioade a literaturii sale, poate cu excepția celei de-a doua secțiuni, unde se produce o alunecare spre formula polițistă și SF. Prima parte, în schimb, este o valorificare a materialelor rămase din atelierul începuturilor. Lectura atentă relevă autoparodia subțire a aceluiași stil, reluat sistematic, prea sistematic și demonstrativ,

îngroșându-se până la persiflarea subțire. E un bun prilej de recapitulare a rețetei de proză scurtă brevetată de el însuși. Ca element unificator de tehnică, iese în relief formula „transmisiei directe", aportul lui **N.** la zestea narativă a grupului desantist. Rețeta trimite nu atât la tehnica radiofonică sau reportericească — cum ar fi de așteptat —, cât la cinematograf, cu care textele optzeciste se înrudesc pe multiple planuri, mai mult sau mai puțin explicit. Prozele din *Efectul de ecou controlat*, spre exemplu, cuprind la vedere indicații de manipulare a magnetofonului — *replay, play-back* și așa mai departe, dar și indicații de regie, privind unghiul din care este privită și „filmată" o scenă. Treptat, stridențele începutului sunt mult temperate, indicația „transmisie directă" primind mai degrabă rolul de trimitere intertextuală către ansamblul prozei. Altundeva o povestire, *Crizantemele din tundră*, se subintitulează polemic „transmisie indirectă" și este o proză aproape cuminte, epurată de orice fel de stridențe și perfect echilibrată ca tonalitate, timbru, dozaj sonor etc. Este, probabil, despărțirea lui **N.** de polemismul emfatic al primelor cărți, indicând tranziția spre etapa fabulatorie, pe deplin ilustrată de prozele cu aspect de SF și mai ales de compunerea la șase mâini din „romanul retro(versiune)" *Femeia în roșu*. Chiar în *Și ieri va fi o zi* există un grupaj de scrieri insolite, într-o formulă care, pe lângă priza sigură la public, avea avantajul de a servi evazionismul și eschiva în fața regulilor circumspecte ale cenzurii. Textele din grupaj nu ies în mod spectaculos din formula — întâlnită și la Mircea Eliade — a evadării din timp și a circulației pe niveluri temporale eterogene. Modelul pare să se afle însă mai curând în prozele SF ale lui Ovid S. Crohmălniceanu, care nu iau foarte în serios rețeta genului, păstrând o distanță confortabilă, unde se instalează ironia subțire și spiritul parodic. Romanul *Zmeura de câmpie* este o carte solidă, dar nu fără o intenție demonstrativă explicită. Textul este compus dintr-o sumă de istorisiri sau de versiuni particulare ale acelorași fapte. Unii știu adevărul, iar alții povestesc și construiesc scenarii cu pornire de la el. În mintea unui personaj, Radu A. Grințu, profesor de țară care visează să facă film, istorisirile sunt asimilabile unor scenarii pe o temă dată. Acest Grințu, ca și Zare Popescu, un autodidact pasionat de disciplina istoriei, sunt niște veritabile șeherezade. Zare Popescu are și o teorie ingenioasă despre relația aleatorie dintre obiect, oameni, nume și povești. Nu prin cuvinte se poate spune adevărul — susține personajul —, ci cel mult minciuna poate fi parodiată și demascată. Există aici un tezism nedisimulat și câteodată ostentativ. Romancierul scrie ca să dovedească ceva: e vorba, mai precis, despre raportul de neadecvare funciară dintre cuvânt și real, dintre viață și tot ce ține de sfera lingvisticului. E o poziție opusă autenticismului propovăduit de scriitorii interbelici. Camil Petrescu, Anton Holban, Mircea Eliade și ceilalți credeau și ei că, folosit într-un anume fel, uzat de instituția literaturii și de convențiile retorice curente, cuvântul poate deveni pervertitor. Dar își păstrau încrederea în posibilitatea unei narații directe care, ocolind artificiul, ar avea, totuși, forța să transcrie, să stenografieze, să radiografieze realul. Povestitorii și ascultătorii-anchetatori

din romanul lui **N.** infirmă prin toate mijloacele o astfel de supoziție, convinși că orice expresie lingvistică merge împotriva realului, urmărind scopuri proprii. Criticii au semnalat echilibrul între continuitate și ruptură — în orizontul prozei românești moderne —, realizat aici în special prin turnura parodică: afișarea ascendenței, cu scopul expres al despărțirii de ea. Nu întâmplător compunerea fictivă se subintitulează, antiproustian, *Roman împotriva memoriei*. Reacțiile comentatorilor au fost în schimb reticente și împărțite în marginea celui de-al doilea roman. *Tratament fabulatoriu* pare mai curând o etapă de tranziție, rod al încercării prozatorului de a se rupe de o formulă, pentru a găsi alta nouă. S-au sugerat apropieri de formula fantasticului și de anumite scrieri ale lui Mircea Eliade. Meteorologul Luca — protagonistul narațiunii — este și el un traficant de istorii, cele mai multe cumpărate de la alți fabulanți la conacul din Valea Plânșii. La fel ca Zaharia Fărâmă al lui Eliade, el este o șeherezadă punându-și în încurcătură ascultătorii, care nu știu cum să aleagă fabulosul de real. Poveștile au o țintă regresivă și urmăresc în aparență să reconstituie identități obscure, pierdute îndărăt pe firul timpului și mai ales pe cel al cuvântului. Apropierile se opresc însă aici. Cu fantasticul prozei lui Eliade sunt puține elemente

în comun. Există, desigur, miza care se pune pe oscilația între două planuri. Dar în cărțile sale **N.** transează decis relația în nume propriu – în loc s-o lase deschisă, cum reclamă preceptele genului. În timp ce Eliade optează pentru echivocul fertil, el pune în ecuație chestiunea spinoasă a raportului dintre închipuit și real, aplecând balanța de partea realului. În fine, spre deosebire de prozele scurte, tăiate economicos și sobre în detalii, ambele romane suferă de un exces de explicitare. Trecând de a un gen la celălalt, scriitorul pare că vede diferența dintre ele în schimbarea netă de regim a intervenției auctoriale și a presupozițiilor sale teoretice.

Mircea Nedelciu [...] *este liderul incontestabil al generației* textualiste. *Prestigiul lui, într-o generație în care obediența nu este deloc o lege morală, se bazează pe talentul epic ieșit din comun, pe voința și priceperea de a înnoi mijloacele prozei și, nu în ultimul rând, pe inteligența și tactul lui* [...]. *Este un* experimentalist *în sensul pe care îl avea termenul în anii '30* [...]. *În termenii Noului Roman, Mircea Nedelciu face în chip deliberat, cu multă știință și, din fericire, cu tot atât de multă ironie de bună calitate, o proză a semnificantului.*

EUGEN SIMION

Sub raport metodologic, proza lui Mircea Nedelciu nu e tocmai străină de problemele dezbătute de noua semiologie (în special de aceea promovată de Tel Quel*) și, mai ales, că viziunea lui asupra literaturii e, întâi de toate, una proeminent teoretizantă. Seducția pe care o propune autorul în raport cu cititorul țintește, prin urmare, o modificare a viziunii asupra literaturii înseși, întemeiată pe un fundament sociologic.* [...] *Mircea Nedelciu scrie cu ochii dilatați de starea de veghe și cu inteligența inflamată de efortul înțelegerii amănunțite a ceea ce face. Literatura e text, mai precis o „practică semnificantă", cum spun semiologii, proces nesfârșit de producere a sensului, mecanism observabil îndeaproape la microscopul inteligenței. El, textul, se află într-o relație permanentă cu diferitele tipuri de enunțuri, pe care le redistribuie într-o nouă arhitectură, forțându-le să semnifice în noi registre, dar și cu producția anterioară de texte, pe care o reformulează în scenarii epice insolite. Realitatea însăși fiind un text cu gramatică proprie, proza nu are decât să-i disloce structurile și să le interpoleze în discursul său. Actul scrierii este operă de textuare, de supraveghere abilă a țesăturii literale, în care lumea concretă trebuie prinsă precum un păianjen. Mișcarea acesteia e dictată de virtuozitatea cu care prozatorul trage de firele pânzei.*

RADU G. ȚEPOSU

SCRIERI: *Aventuri într-o curte interioară*, București, 1979; *Efectul de ecou controlat*, București, 1981; *Amendament la instinctul proprietății*, București, 1983; *Zmeura de câmpie (Roman împotriva memoriei)*, București, 1984; *Tratament fabulatoriu*, București, 1986; *Și ieri va fi o zi*, București, 1989; *Femeia în roșu* (în colaborare cu Adriana Babeți și Mircea Mihăieș), București, 1990; *Povestea poveștilor generației '80 – Histoire des histoires vue par la génération '80*, ed. bilingvă, București, 1998; *Aventuri într-o curte interioară*, pref. Ion Bogdan Lefter, postfață Sorin Alexandrescu, Pitești, 1999; *Danse du coq de bruyère suivi de Problèmes d'identité*, tr. Alain Paruit, Paris, 2000; *Zodia scafandrului*, București, 2000; *Proza scurtă*, pref. Sanda Cordoș, București, 2003.

Repere bibliografice: Ciobanu, *Însemne*, II, *282–284*; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, *291–293*; Culcer, *Serii*, *260–263*; Moraru, *Semnele*, *167–171*; Iorgulescu, *Critică*, *129–134*; Cristea, *Modestie*, *211–216*; Manea, *Contur*, *228–230*; Monica Spiridon, *Dacă n-ar fi nu s-ar povesti...*, RL, 1986, 46; Holban, *Profiluri*, *383–388*; Cristea, *Fereastra*, *272–277*; Regman, *De la imperfect*, *61–70*; Munteanu, *Jurnal*, IV, *299–302*; Tuchilă, *Privirea*, *267–272*; Simion, *Scriitori*, IV, *580–601*; Ioan Holban, *Ce e realismul?*, CRC, 1990, 9; Papahagi, *Cumpănă*, *293–296*; Ulici, *Prima verba*, III, *25–26*; Remus Horațiu Pintea, *„Femeia în roșu"*, CNT, 1991, 7; Mihai Iacob, *Autopsia*, RL, 1991, 22; Mircea Țicudean, *Ieșind din garsoniera de fildeș*, APF, 1991, 6; Constantin M. Popa, *Dorința triunghiulară*, R, 1991, 7–8; Gabriela Omăt, *A căzut, a căzut Babilonul cel mare!*, VR, 1992, 6–7; Gheorghe Perian, *Scrieri ale anilor din urmă*, F, 1992, 11; Țeposu, *Istoria*, *111–116*; Negoițescu, *Scriitori contemporani*, *313–316*; Petraș, *Lit. rom.*, *166–170*, *180*; Lovinescu, *Unde scurte*, V, *101–106*; Marian Barbu, *Perenitatea unui experiment narativ*, CC, 1995, 1–2; *Dicț. analitic*, I, *29–31*, II, *63–65*, IV, *430–432*; Glodeanu, *Dimensiuni*, *191–193*; *In memoriam. Mircea Nedelciu*, RL, 1999, 30; Cărtărescu, *Postmodernismul*, *412–417*, *444–456*; *Dicț. esențial*, *558–562*; Al. Th. Ionescu, *Mircea Nedelciu*, Brașov, 2001; Manolescu, *Lista*, II, *283–290*; Popa, *Ist. lit.*, II, *912–915*; Gheorghe Crăciun, *Doi într-o carte (fără a-l mai socoti pe autorul ei). Fragmente cu Radu Petrescu și Mircea Nedelciu*, Cluj-Napoca, 2003. *M.S., N.I.*

NEDELCOVICI, Bujor (16.III.1936, Bârlad), prozator. Este fiul Marcelei (n. Țepeș) și al lui Grigore Nedelcovici, ofițer. Va absolvi Liceul „I.L.Caragiale" din Ploiești (1953) și Facultatea de Științe Juridice a Universității din București (1958). În 1959, pentru o scurtă perioadă, profesează avocatura la Ploiești, dar este forțat să-și abandoneze profesia și să se reorienteze către meserii „sănătoase", precum cea de muncitor la Întreprinderea de Construcții Hidroenergetice Bicaz (1959–1962) sau de merceolog la Brașov (1962–1965), deoarece tatăl său, fost membru al Partidului Liberal, este arestat și întemnițat pentru delict de opinie. Între 1965 și 1971 este economist la Întreprinderea de Electricitate București, ulterior dedicându-se literaturii. În 1982 devine secretar al secției de proză a Asociației Scriitorilor din București și redactor-șef la „Almanahul literar". Debutează cu un fragment de roman la „Gazeta literară" în 1968, iar editorial, în 1970 cu romanul *Ultimii*. Colaborează cu proză, reportaje, critică de teatru și film la „Luceafărul", „Contemporanul", „România literară" ș.a. Romanul *Zile de nisip* (1979; Premiul Uniunii Scriitorilor) este ecranizat în 1981 de regizorul Dan Pița, filmul, intitulat *Faleze de nisip*, fiind vizionat la câteva zile după lansare de Nicolae Ceaușescu, care îl interzice (pelicula e trimisă la Arhiva de Filme de la Jilava). În 1982 termină alt roman cu caracter „subversiv", *Al doilea mesager* (titlul inițial – *Ereticul îmblânzit*), pe care editurile românești îl refuză; autorul reușește să îl trimită la Paris, unde în 1985 apare la Editura Albin Michel în traducerea lui Alain

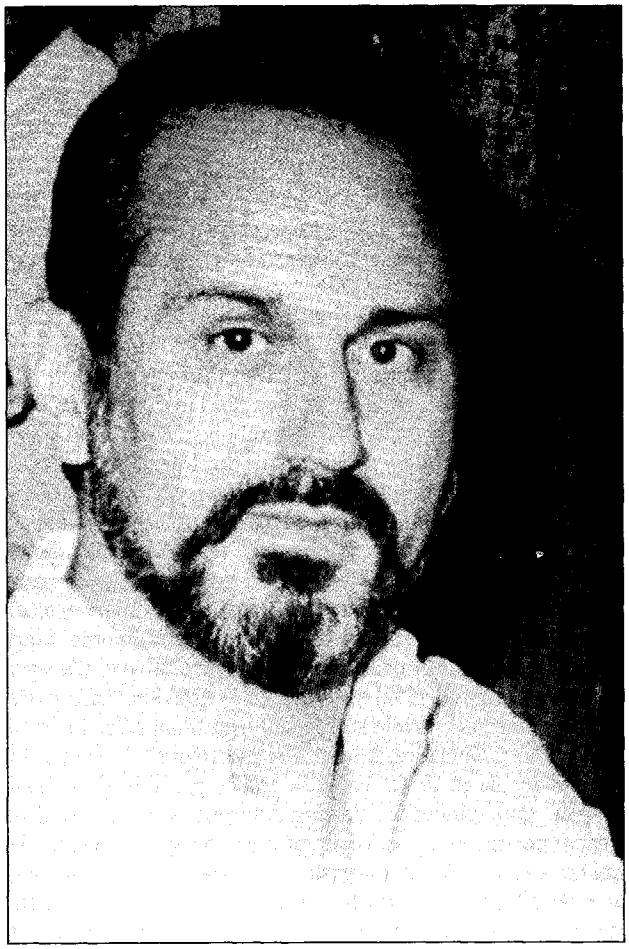

Paruit și i se acordă Prix de la Liberté, oferit de PEN-Clubul francez. În țară încep o serie de represiuni din partea aparatului de partid (interogatorii, supraveghere, destituirea din funcția de la Asociația Scriitorilor, interdicția de a publica un nou volum de nuvele, *Oratoriu pentru imprudență*). În 1986 emigrează și obține azil politic în Franța. Din 1987 lucrează la revista „Esprit", unde publică articole și eseuri, dar și ca portar la un imobil din Paris. Continuă să scrie în limba română, dar îi apar, tot în traducerea lui Alain Paruit, *Crime de sable* (1989, versiunea franceză a romanului *Zile de nisip*), *Le Matin d'un miracle* (1992) și *Le Dompteur de loups* (1994). În 1990 i se decernează titlul Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres. După 1989 se întoarce de mai multe ori în România, dar continuă să trăiască la Paris. În țară îi apar cărțile publicate în exil sau interzise de cenzură, în ultimii ani publicând un jurnal, publicistică, eseuri, proză ș.a. Volumul *Aici și acum* (1996) cuprinde mărturii, eseuri, fotografii etc. despre demolările din zona Antim și cronici de film din perioada 1970–1995. În 1995, sub titlul *Somnul insulei*, regizorul Mircea Veroiu face o ecranizare după romanul *Al doilea mesager*.

Prima carte a lui **N.**, *Ultimii*, este un roman matur, inițiind o problematică pe care autorul nu o va abandona niciodată, despre adevăr și vinovăție, dar deocamdată abordată într-un mod oarecum atipic, comparativ cu scrierile ulterioare, în sensul în care narațiunea se apropie de o proză de atmosferă, cu accente proustiene. În centru se află o poveste polițistă, o crimă ambiguă și un fascinant personaj feminin, decadent, dostoievskian și bovaric, doamna Rujinski. Protagonista este plasată într-o „casă a morților", vizitată de un poștaș, Petran, care înlesnește împlinirea unei justiții imanente, dar departe de a coincide cu justiția umană sau socială. Petran provoacă adevărul, face ca doamna Rujinski să destăinuie o crimă, dar nu împiedică alta și sinuciderea vinovatei, astfel încât el urmează să ispășească, cu adevărat, pedeapsa pentru toate crimele. Sfârșitul ambiguu ilustrează o teză preeminentă la **N.**, aceea a nevinovăției vinovate, frecventă în literatura cu substrat politic din anii '70 și chiar de mai târziu. Căutarea adevărului și împlinirea dreptății sunt strâns legate de soarta victimei (ambiguu) inocente, ideea de vinovăție și cea de adevăr având mereu conotații duble, întrucât sensul social al adevărului nu coincide cu sensul moral. Dacă tema se va menține, ca și tehnica schimbării perspectivelor narative (modelul este cel al romanului-mozaic, cum mărturisește autorul), atmosfera crepusculară, hipnotică, încărcată de o „poezie a decadenței umane" (I. Negoițescu), specifică acestui roman al „ultimilor" descendenți ai lumii vechi („burghezo-moșierești") este unică în proza lui **N.** Trilogia *Somnul vameșului* (1981), care cuprinde romane publicate anterior — *Fără vâsle* (1972), *Noaptea* (1974; Premiul Asociației Scriitorilor București) și *Grădina Icoanei* (1977) —, continuă tema nevinovatului vinovat, descendent al lumii vechi și purtător al stigmatului trecutului. Scriitorul exersează mijloace stilistice total diferite însă abandonează subtilitățile unei scrieturi poetico-simbolice, de sugestie și de atmosferă, în favoarea uneia realiste, exacte, de tipul scenariului cinematografic, dar cu suplețea unui stil intelectual în cheie dilematică filosofico-psihologică, fără mari profunzimi analitice. Există aici ambiția romanului total, proprie epocii în care au apărut romanele, vizând concomitent cronica unei familii (Arghir), o frescă socială (a burghezo-aristocrației de provincie) și mărturia unei conștiințe intelectuale și morale supuse vremilor. Personajul central al trilogiei, Iustin Arghir, are un destin în care autorul își proiectează propria dramă, în fond o dramă nu doar individuală, ci și istorică: nu se poate angaja decât ca muncitor, nu își poate exercita profesia de avocat, pentru că este fiul unui fost pușcăriaș politic, victimă a schimbărilor de regim politic, ceea ce, de altfel, face posibilă publicarea în anii '70 a unui astfel de roman, ce pare a indica tarele regimului politic anterior, și nu pe cele ale orânduirii ceaușiste. Miza rezidă în căutarea adevărului personal și istoric, în descoperirea vinovăției nevinovate a personajului, prin care se relevă o întreagă lume. Istoria familiei Arghir, cu secretele și dramele ei, reface un traseu al decadenței, după cum povestea care se desfășoară în prezent, și anume încercările lui Iustin de a fi iertat și acceptat social, stă sub semnul eșecului, așadar tot un traseu descendent. Înțelegerea originii, a trecutului nu aduce eliberarea protagonistului, ci conștientizarea

imposibilității de a ieși curat din cercul vicios al vinovăției (dacă vrei să nu fii lovit, trebuie să lovești, iar dacă vrei să nu fii condamnat, trebuie să condamni) — „vinovăție" care se reflectă nu doar în sfera relației cu propria istorie (trecută) și familie (reprezentată de unchiul Trifon), dar și în sfera relației cu istoria prezentă sau cu femeia iubită. Simbolul acestei ambivalente (ne)vinovății, asociată violenței îndreptate împotriva celuilalt, este vâsla: cine ține vâsla îl poate lovi pe celălalt (care, poate, chiar dorește să fie lovit), pentru a se salva el însuși. Justițiarul Iustin Arghir caută de fapt modalitatea de a nu ține în mâini nici un fel de vâslă — metaforă a puterii, a cârmei politice, trimițând la sintagme de tipul „la cârma țării", „cârmaciul". În *Zile de nisip* problema puterii ca formă de egoism și conservare se pune în mod direct și cu acuitate. Narațiunea se concentrează, cinematografic, pe acțiunea din prezent și pe câteva personaje, implicate într-o stranie crimă petrecută pe plajă, la mare. Personajul central, Theodor Hristea, nu mai este un justițiar, ci un doctor foarte bine plasat social și profesional, un ambițios, dar nu un orgolios al adevărului, ci al puterii. Implicându-se într-o anchetă, nu o face decât pentru a-și dovedi forța, invulnerabilitatea. „Puștiul" delincvent nu are voie să îl înșele, să-i strice planurile, concediul, încrederea în sine. Hristea vrea să îl determine pe tânărul asupra căruia planează suspiciunile anchetei să-și recunoască vinovăția, oferindu-i în schimb eliberarea, numai că puștiul este un pur, asemenea lui Petran din *Ultimii*, aproape un sinucigaș în hotărârea inflexibilă de a nu se abate de la propriul adevăr. Violența doctorului este răzbunată în felul cum se produce justiția în tragedia antică: doctorul dorește să îl ajute pe băiatul tocmai ieșit din închisoare (unde ispășise crima) și care voia să se însoare, dar, scos din minți de această nouă intervenție în viața lui, puștiul îl ucide. Interesantă este construcția cărții, care, dincolo de dinamica acțiunii, de ritmul susținut, motivat și de trama polițistă, este un roman dublu: povestea propriu-zisă e dublată, în fundal, de o poveste a poveștii, scrisă de un personaj-martor neutru — Ștefan Albini, cel care scrie și care, prin aceasta, determină într-un fel povestea celorlalți, a lui Theodor Hristea, a Cristinei (amanta doctorului) și a puștiului. Chestionarea adevărului cuprinde de aceea trei aspecte: faptul real, istoric (ce s-a întâmplat / ce se întâmplă de fapt?), aspectul psihologic (ce sunt, ce vreau cu adevărat?) și un al treilea aspect, textual sau mai degrabă metatextual (ce este de fapt această poveste, cine și de ce scrie această carte?). *Îmblânzitorul de lupi* (1991) inaugurează tema exilului, pe o tramă inițiatică amintind de *Baltagul* lui Mihail Sadoveanu: o femeie însoțită de fiul ei își caută bărbatul iubit, emigrat cu mai mulți ani în urmă la Paris. Romanul angajează aceeași problemă: cine este omul de lângă tine („omul torturat de demonii săi se răzbună inconștient pe aproapele lui") și posibilitatea transformării omului într-un animal straniu, într-un agresor inocent (este vinovat un animal că atacă sau că se apără?) — soluție de a se salva sau de a uita agresiunile la care a fost el însuși supus. În fond, este tot un roman despre puterea malefică a trecutului și despre imposibilitatea evadării din trecut: „îmblânzitorul de lupi" reușește să trăiască concomitent, dar cu o inumană seninătate, în prezent și în trecut. Finalul pare optimist: fiul se vindecă de surzenie prin sacrificiul tatălui, iar câinii-lupi, „îmblânziți", sunt eliberați. O caracteristică a scriiturii de aici o constituie adoptarea unui punct de vedere feminin și a persoanei întâi narative, modalități pe care autorul le va relua într-un roman de o cu totul altă factură, *Provocatorul* (1997), text aproape comercial, cu multe scene de sex, care marșează pe problema cuplului (personajul masculin donjuanic, „provocatorul", și personajul feminin, „provocat" să-și descopere feminitatea). Aceeași temă fusese abordată în *Dimineața unui miracol* (1993; Premiul Uniunii Scriitorilor), roman-mozaic, desfășurat pe un palier realist, care cuprinde povestea de dragoste dintre Iosif și Maria, privită când în prezent, când în trecut, ca și pe un palier mitico-simbolic, Maria fiind zeița Ishtar, cea care coboară și se întoarce din Infern, salvându-și bărbatul și readucându-l la sine, și în fine, ca și pe un palier autoreferențial, metatextual, ce se referă la drumul inițiatic al textului. În acest roman fragmentar, **N.** uzează de tehnici specifice: delimitează prin blancuri și paranteze fragmentele disparate, subliniază cuvinte sau fraze care aparțin altui personaj (nu naratorului feminin), unele fragmente fiind redate direct în franceză. Două volume de nuvele, *Oratoriu pentru imprudență* (1992) și *Iarba zeilor* (1998), în mare parte identice, cuprind nuvele stranii sau (semi)fantastice în cheie parabolică („fantastice, inițiatice și metafizice", le apreciază autorul însuși în *Prefața* la *Iarba zeilor*), proiectând aceleași obsesii: răul, vinovăția, destinul, timpul, iubirea, exilului. Reapar personaje simbolice din primele romane, atmosfera de mister, exotică, de data aceasta în stil franțuzesc. Tehnica e aceeași: alternarea planurilor narative și temporale, confuzia dintre vis și realitate, dintre trecut și prezent, mergând până la criza de realitate sau de identitate. Scriitura diferă totuși, acum fiind vorba de un fel de onirism mitico-psihologic, iar miza nuvelelor se eliberează de obsesia politicului. Paginile din *Jurnal infidel* (I-II, 1998–2002) relatează istoria exilului, pornind de la întâmplări din copilărie și de la experiențe esențiale de dinainte de momentul rupturii, care l-au pregătit și determinat pe **N.** să-și părăsească țara, până la exilul propriu-zis. Este o confesiune alcătuită din fragmente disparate, scurte, unele în genul unui roman de formare (încercarea de a se construi, vocația scriitoricească), mixate cu însemnări tipice jurnalului de idei și de lecturi și împănate cu informații subiective (nemulțumire, dezamăgire, incriminări) tipice pentru exilul românesc parizian. Jurnalul, asemenea ficțiunii scriitorului, este interesat de istorie (problema comunismului de ieri și de azi, a Securității etc.), în măsura în care aceasta se raportează la sine — este un jurnal din care ceilalți lipsesc cu desăvârșire — și al cărui scop nu este atât înțelegerea, comunicarea, oglindirea în afară, cât oglindirea, narcisiacă, în sine însuși.

Bujor Nedelcovici are talentul de a individualiza, literar vorbind, o temă morală frecventă. [...] *El nu construiește, propriu-zis, o tipologie memorabilă, sugerează doar* [...] *o maladie morală a timpului și consecințele ei* [...], *împinge lucrurile spre parabolă, dar trebuie spus că, având fin instinct de romancier, nu insistă și nu*

complică parabola. El rămâne în planul realului (viața morală a indivizilor) și asta e bine, pentru că aici este spațiul în care se revelează caracterele și se prefigurează, în fond, condiția omului.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Ultimii*, București, 1970; *Fără vâsle*, București, 1972; *Noaptea*, București, 1974; *Grădina Icoanei*, București, 1977; *Zile de nisip*, București, 1979; ed. (*Crime de sable*), tr. Alain Paruit, Paris, 1989; *Somnul vameșului*, I-III, pref. Nicolae Manolescu, postfața autorului, București, 1981; *Le Second Messager*, tr. Alain Paruit, Paris, 1985; ed. (*Al doilea mesager*), București, 1991; *Îmblânzitorul de lupi*, București, 1991; ed. (*Le Dompteur de loups*), tr. Alain Paruit, Paris, 1994; *Oratoriu pentru imprudență*, București, 1992; *Le Matin d'un miracle*, tr. Alain Paruit, Paris, 1992; ed. (*Dimineața unui miracol*), București, 1993; *Aici și acum*, București, 1996; *Provocatorul*, postfața autorului, București, 1997; *Iarba zeilor*, București, 1998; *Jurnal infidel*, I, București, 1998, II, Pitești, 2002; *2+1 (două scenarii + o piesă de teatru)*, București, 1999; *Cochilia și melcul sau Fericirea interzisă*, București, 2002; *Cartea lui Ian înțeleptul, apostolul din golful îndepărtat*, București, 2003; *Un tigru de hârtie (Eu, Nica și Securitatea)*, București, 2003.

Repere bibliografice: Alex. Ștefănescu, *„Ultimii"*, LCF, 1970, 26; Dana Dumitriu, *„Ultimii"*, RL, 1970, 26; Nicolae Manolescu, *Două romane*, CNT, 1970, 27; Liviu Petrescu, *„Ultimii"*, TR, 1970, 28; Lucian Raicu, *„Ultimii"*, RL, 1970, 33; Dan Cristea, *„Ultimii"*, ARG, 1970, 9; Al. Dobrescu, *Virtuțile romanului polițist*, CRC, 1970, 48; S. Damian, *Primul roman: „Ultimii"*, RL, 1971, 4; Stănescu, *Cronici, 156–160;* Nicolae Manolescu, *Un romancier*, RL, 1972, 45; Laurențiu Ulici, *„Fără vâsle"*, CNT, 1972, 47; Al. Ruja, *„Fără vâsle"*, O, 1973, 1; Cornel Ungureanu, *Biografie și construcție*, RL, 1973, 25; Petrescu, *Scriitori, 129–135;* Iorgulescu, *Rondul, 115–120;* Ciobanu, *Critica, 162–165;* Nicolae Manolescu, *Evoluția unui romancier*, RL, 1974, 31; Dumitru Micu, *O secțiune într-o lume apusă*, CNT, 1975, 2; Ardeleanu, *Opinii, 120–123;* Cristea, *Domeniul, 279–282;* Raicu, *Critica, 157–160;* Iorgulescu, *Scriitori, 224–225;* Iorgulescu, *Firescul, 216–219;* Nicolae Manolescu, *Vânătorul, cobra și porumbelul sălbatic*, RL, 1980, 7; Cornel Ungureanu, *„Zile de nisip"*, O, 1980, 10; Eugen Simion, *Romanul de moravuri. „Zile de nisip"*, RL, 1980, 52; Iorgulescu, *Critică, 108–114;* Zaciu, *Cu cărțile, 97–101;* Gheorghiu, *Reflexe, 35–40;* Simion, *Scriitorii*, III, *435–445;* Iorgulescu, *Prezent, 221–224;* Mircea Iorgulescu, *Forța realului*, RL, 1986, 11; Ioan Holban, *Bujor Nedelcovici*, CRC, 1990, 1; Lovinescu, *Unde scurte*, I, *428–430*, III, *145–148*, IV, *183–189*; I. Negoițescu, *Romanele lui Bujor Nedelcovici*, VR, 1991, 1; Florin Manolescu, *Țara mancurților*, LCF, 1991, 46; Nicolae Oprea, *Cartea mancurtizării*, VR, 1992, 5; Andreea Deciu, *Stilistica exilului*, RL, 1992, 40; Mihai Dragolea, *Narațiunea despre exil*, F, 1992, 11; Bogdan Popescu, *Un Dracula justițiar*, CC, 1993, 4; Tania Radu, *Victorie fără record*, LAI, 1994, 3; Georgeta Drăghici, *„Dimineața unui miracol"*, ST, 1994, 4–5; Negoițescu, *Scriitori contemporani, 316–321;* Alex. Ștefănescu, *Un om*, RL, 1996, 42; Daniel Cristea-Enache, *Nu râde, Céline!*, ALA, 1997, 386; Gheorghe Grigurcu, *Un jurnal al scindării*, RL, 1998, 47; *Dicț. esențial, 562–564;* Gheorghe Grigurcu, *Cele trei exiluri*, RL, 2001, 17; Dan Mănucă, *Tirania esteticului și pânzele cenușii ale adevărului*, CL, 2002, 11; Gheorghe Grigurcu, *Intelectualul în istorie*, RL, 2003, 1, 2; Manolescu, *Enciclopedia, 524–526;* Carmen-Ligia Rădulescu, *Utopia realității și realitatea ficțiunii*, București, 2003. *R.D.*

NEDELCU, Șerban (13.II.1911, Putineiu, j. Ilfov – 5.V.1982, București), prozator. Este fiul Dumitrei și al lui Stan Nedelcu. Absolvent în 1929 al unei școli normale, funcționează ca învățător într-un sat, iar după august 1944 devine secretar al Comitetului Județean Vlașca al Partidului Comunist Român (până în 1946). După ce editează la Giurgiu revista „Veac", este redactor la „Vestea satelor", „Frontul plugarilor", „Scânteia satelor", „Agricultura nouă" și redactor-șef adjunct la „Albina". Debutează la „Cuvântul liber" în 1935, colaborând apoi și la „Azi", „Meridian", „Timpul", „Fapta". Prima carte, nuvela *Întovărășirea*, îi apare în 1949.

Reprezentant prolific al realismului socialist, **N.** este unul dintre condeierii care, dând tiparului și câte două romane pe an, neabătându-se nici un moment de la „linia partidului", au contribuit la rescrierea falsificată a unor perioade din istoria interbelică și postbelică. Se găsesc în cărțile sale mai toate poncifele ideologice ale anilor '50, întreaga recuzită tematică proletcultistă, propagate și dincolo de limita cronologică a „obsedantului deceniu". Fie că au în centrul lor personaje provenite din rândul dăscălimii rurale „progresiste", ca în romanul *Învățătorii* (I-II, 1961-1964), sau ingineri agronomi, ca în *Moara Săracă* (1967), muncitori ori țărani, scrierile produc pe bandă rulantă tipologii convenționale, lipsite de adâncime psihologică, oameni care sunt puși să gândească, să vorbească și să acționeze spre a ilustra clișeist o așa-numită dramă a înnoirii. Vasile Nisipaș (din *Învățătorii*) dezertează de pe frontul antisovietic, trecând în liniile rusești, mai târziu se întoarce în țară, iar după 1944 contribuie la construirea socialismului. În *Dudică* (1964), *Salba de aur* (1975) sau în *Apele revărsate* (1981), romane „țărănești", abundă scenele cu ședințe interminabile, elogiind colectivizarea și fericirea generală adusă de „viața nouă" la sate. Până și erotismul cade sub incidența ideologicului. Ion Damian, protagonistul din *Drum deschis* (1960), își face autocritica pentru abaterile sale profesionale și pentru relația platonică cu o profesoară („Sunt vinovat că am avut încredere în ea, fără să o cunosc, și m-am lăsat nițel amețit") și este de două ori iertat de cea mai vajnică acuzatoare a sa, tovarășa Lisaveta: prima oară aceasta îl iartă pe linie de partid, menținându-l într-o funcție de conducere, pentru ca mai apoi să-l ierte și în calitate de soție, reprimindu-l acasă. Într-o altă zonă tematică, *Insurecție în cetate* (1973), o alcătuire romanească la comandă, dedicată evenimentelor din august 1944, face elogiul luptei comuniștilor în rezistența antifascistă. Și în romanul *Destin* (1981), tot o stângace compunere cu teză, se încearcă acreditarea ideii că în războiul din Spania cohorte de tineri români s-au înrolat voluntari, sub identitate falsă, pentru a lupta împotriva fasciștilor și a naziștilor. Aproape nici o pagină din scrisul lui **N.** nu rezistă examenului vremii, în ciuda tonului mai temperat și a câtorva inserții documentare valide din romanele istorice scrise în perioada „dezghețului" ideologic.

SCRIERI: *Întovărășirea*, București, 1949; *Credințe rătăcite*, București, 1949; *Superstițiile sunt buruieni ale întunericului și neștiinței*, București, 1949; *Danie chiaburească*, București, 1950; *Îndoiala*, București, 1950; *Viață nouă*, București, 1950; *Pe marginea Dunării*, București, 1955; *Furtuna stârnește valurile*, București, 1957; *Drum deschis*, București, 1960; *Învățătorii*, I-II, București, 1961-1964; *O vizită neașteptată*, București, 1963; *Dudică*, București, 1964; *Ce-i mai de preț pe lume*, București, 1965;

Moara Săracă, București, 1967; *Tunarul lui Avram Iancu*, București, 1968; *Inima omului*, București, 1970; *Rada, sora haiducilor*, București, 1970; *Cavalerii dreptății*, București, 1973; *Insurecție în cetate*, București, 1973; *Salba de aur*, București, 1975; *Bateria albastră*, București, 1976; *Colegii*, București, 1978; *Dan căpitan*, București, 1978; *Destin*, București, 1981; *Apele revărsate*, București, 1981; *Oamenii din Zorleni*, București, 1983; *Prietenii Mioarei*, București, 1983.

Repere bibliografice: I. Peltz, *„Pe marginea Dunării"*, CNT, 1956, 32; S. Damian, *„Drum deschis"*, GL, 1960, 29; Eugen Simion, *„Învățătorii"*, GL, 1962, 20; Laurențiu Ulici, *„Moara Săracă"*, CNT, 1968, 5; George Muntean, *„Moara Săracă"*, F, 1968, 7; Boris Buzilă, *„A venit un om"*, RMB, 1968, 7268; George Muntean, *„Inima omului"*, CNT, 1970, 31; Viola Vancea, *Literatura parazitară*, RL, 1970, 33; Eugen Luca, *„Cavalerii dreptății"*, CNT, 1973, 28; E. Vrânceanu, *„Cavalerii dreptății"*, VR, 1973, 8; Andrei Roman, *„Colegii"*, RL, 1979, 37; Vasile Băran, *O carte despre eroism*, RL, 1981, 19; H. Zalis, *Vocația actualității*, CNT, 1982, 9; *Dicț. scriit. rom.*, III, *413-415*; Popa, *Ist. lit.*, I, *1035*. *A.F.*

NEDELESCU, Vasile (29.VII.1951, Elizaveta, j. Bălți), poet. Este absolvent al Institutului Politehnic din Chișinău (1973) și al Institutului de Literatură „Maxim Gorki" din Moscova (1983). **N.** a debutat editorial cu ciclul *Scărița ploii*, publicat în volumul colectiv *Soare-n floare* (1983), semnat împreună cu Emil Nicula și Nicolae Roșioru. Culegerea de versuri *Steaua de noroc* (1986) este destinată copiilor, iar poeziile din *Lumina salvatoare* (1987) abordează probleme grave ale existenței, ce țin de aspirația către puritatea naturii și a spiritului uman.

SCRIERI: *Steaua de noroc*, Chișinău, 1986; *Lumina salvatoare*, pref. Vasile Romanciuc, Chișinău, 1987.

Repere bibliografice: Andrei Țurcanu, *Bunul simț*, Chișinău, 1996, *66-69*. *N.Bl.*

NEGOESCU, Cristu S. (26.VIII.1858, București – 5.IX.1923, București), folclorist și publicist. A făcut școala primară la Câmpulung, unde tatăl său era institutor. În 1868 este trimis la București pentru a frecventat gimnaziul la Liceul „Matei Basarab", dar după un an, murindu-i tatăl, se mută cu familia la Craiova, de unde era originară mama, și continuă aici liceul ca bursier. Încă din școală era pasionat de ziaristică și oratorie. În 1876 debutează cu versuri și cu un articol despre importanța învățământului în gazeta „Oltenia". Între 1876 și 1879 urmează la București cursurile Facultății de Litere și ale Facultății de Drept. A inițiat Societatea Unirea în 1879 și a fost membru în Comitetul central al Ligii Culturale. A desfășurat o notabilă activitate culturală la Ploiești, unde este numit profesor. Înființează Societatea Corpului Didactic, alte câteva societăți economice și populare și un ateneu popular, în care ținea conferințe duminicale – despre teatrul lui Corneille, despre literatura populară, despre dor ș.a. În 1885 obține licența în litere cu teza *Încercare asupra fabulei în genere și în parte despre fabula română*. Pleacă în Belgia să-și perfecționeze cunoștințele în domeniul dreptului și obține titlul de doctor în științe politice la Universitatea din Bruxelles. Se mută la București ca profesor de liceu, iar din 1891 până în 1901 ocupă diferite funcții în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice. A editat la Ploiești periodicul „Școala română" (1882) și gazeta „Alarma" (1884-1885), la București scoate revista enciclopedică „Renașterea" (1901) și este redactor la „Românul". Colaborează la „Columna lui Traian", „Jurnalul", „Oltenia", „Revista literară", dar se face cunoscut prin articolele politice din „Resboiul" și „Democratul" din Ploiești, unde publică de asemenea versuri și proză. Încercările sale le va tipări în volum, laolaltă cu studii și conferințe. Este și autor de manuale de retorică și stilistică, precum și de antologii de literatură populară și din clasicii români: *Poezii populare alese. Balade* (1896), *Poezii populare alese. Doine, colinde, cântece soldățești, bocete, legende* (1896), *Fabule și fabuliști* (1905), *Colinde și cântece de stea* (1911). O retrospectivă a preocupărilor sale pentru literatura populară va fi publicată în volumul *Negru pe alb* (1922), care reunește și câteva studii, conferințe, amintiri, poezii, cugetări și schițe după natură.

SCRIERI: *Retorica*, Ploiești, 1883; *Încercare asupra fabulei în genere și în parte despre fabula română*, București, 1885; *Diverse. Conferințe publice*, Ploiești, 1887; *Studiu asupra fabulei*, București, 1898; *Negru pe alb*, București, 1922. **Antologii:** *Poezii populare alese. Balade*, București, 1896; *Poezii populare alese. Doine, colinde, cântece soldățești, bocete, legende*, București, 1896; *Fabule și fabuliști*, București, 1905; *Colinde și cântece de stea*, București, 1911.

Repere bibliografice: *Encicl. rom.*, III, *385*; D. Teleor, *Oamenii școalei*, „România ilustrată", 1901, 2; *Candidații noștri. Din viața și activitatea d-lui Cristu Negoescu*, Ploiești, 1911; Predescu, *Encicl.*, *590*; *Dicț. lit. 1900, 615-616*; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *105-106*. *L.Bd.*

NEGOIȚĂ, Lucia (9.IX.1945, Breaza, j. Buzău), poetă. Este fiica Elenei Negoiță, învățătoare, și a lui Oliviu Negoiță, profesor și autor de literatură pentru copii. Urmează școala primară în Breaza, iar ulterior, familia stabilindu-se în București, va frecventa Liceul „Iulia Hasdeu" (1959-1962) și va deveni studentă la Facultatea de Filologie, luându-și licența în 1967. În timpul studenției ia parte la întrunirile cenaclurilor literare Junimea și „Nicolae Labiș". Funcționează ca redactor în Departamentul emisiunilor culturale al Radiodifuziunii Române, din 1969 ca realizatoare a emisiunii „Meridiane lirice", iar din 1971 a emisiunii săptămânale „Revista literară radio". Din 1981 se transferă la departamentul similar al Televiziunii Române, devenind redactor-șef adjunct la Redacția emisiunilor culturale. Debutează cu versuri în „Contemporanul" (1966) și colaborează cu poeme și interviuri la „România literară", „Luceafărul", „Steaua", „Tribuna", „Cronica", „Amfiteatru", „Convorbiri literare" ș.a. Prima carte, *Poeme*, îi apare în 1973.

Pentru **N.** poezia este un martor al existenței/ființei, partener ideal în dialogul eului cu sine, cu lumea, cu visul, iluzia, divinitatea: „Vrei să-mi fii martoră, /iar astfel ești,/ poți într-atât/ cu numele meu să vorbești?" (*În penumbra maternă*). Poemele transcriu disputa și împăcarea, confruntarea și oscilația între stări și atitudini contrare, între reflecția tăioasă și sensibilitatea vulnerată, între trăire și vis, între profan și sacru. Două arii tematice – divergente, corespondente sau adesea

contopite – configurează universul, dinamica interioară și formula compozițională a liricii: una autobiografică, exprimând o subiectivitate feminină asumată („despre rândurile acestea/ oricum se va spune/ le-a scris o femeie"), visătoare și duios-maternă, iar cealaltă, exterioară, concentrată pe real și concret. De aici, pendularea poemelor între consemnarea interiorității și descripția cu trăsături de peisaj transfigurat, dar și corespondența regnurilor sub semnul fecundității, nostalgia comunicării cu natura și conștiința unei rupturi dureroase: „Să fii un inocent navetist/ să nu-ți părăsești condiția/ tiparul genetic/[...] Să petreci aniversările frunzelor,/ nucilor, fragilor, merelor/ lângă reclame" (*Să fii*). Notația eliptică autobiografică, tensionată reflexiv, este adeseori interferată contrapunctic cu „decupaje" (cum sunt numite câteva poeme) în real, cu „ficțiuni", cu „invazia purificatoare/ Logosul". Progresiv, poemele din *Roza și închipuirea* (1976), *Duminică spre luni* (1980), *Cazemata de rouă* (1983) devin un fel de „istorie personală" mozaicată. Poezia este invocată ca „ivirea cântecului", „sunet pur", „ținta hipnotică", ipostaze metaforice desemnând o dinamică a contrariilor și proiecția spre un plan abstract. După o lungă întrerupere, **N.** revine în peisajul editorial cu volumul *Gara de Est* (2003). „Giulgiul inocenței" din *Poeme*, mărturie a unei lumi magice, se destramă brutal, tărâmul paradisiac, numit prin cuvinte de rezonanță blagiană – „acolo este veșnică vară" –, lasă loc imaginii bibliotecilor „prădate".

SCRIERI: *Poeme*, București, 1973; *Roza și închipuirea*, București, 1976; *Duminică spre luni*, București, 1980; *Cazemata de rouă*, București, 1983; *Scenă de conversație*, București, 1986; *Turnul cailor albaștri*, București, 1987; *Gara de Est*, București, 2003. **Antologii:** *„Revista literară radio" comentată de scriitori și ascultători*, București, 1976.

Repere bibliografice: Nicolae Prelipceanu, *„Poeme"*, TR, 1974, 6; Mircea Iorgulescu, *„Poeme"*, LCF, 1974, 11; George Mircea, *Două poete*, CRC, 1974, 14; Constantin Hârlav, *„Poeme"*, ST, 1974, 3; Daniel Dimitriu, *„Poeme"*, CL, 1974, 7; Cornel Ungureanu, *„Poeme"*, O, 1974, 9; Emil Manu, *Două cărți de poeme*, SPM, 1974, 165; Ulici, *Prima verba*, I, *104–107*; Piru, *Poezia*, II, *516–518*; Virgil Mihaiu, *„Roza și închipuirea"*, ST, 1977, 5; Iorgulescu, *Scriitori*, *115*; Adrian Popescu, *Cristalizări lirice*, ST, 1980, 7; *Lit. rom. cont.*, I, 741–742; Alex. Oproescu, *Scriitori buzoieni. Fișier istorico-literar*, Buzău, 1980, *113*; Tartler, *Melopoetica*, *80–82*; Lucian Ștefănescu, *Cărți de poezie*, ST, 1984, 4; Mariana Lazăr, *Cărți de poezie*, ST, 1987, 6; Virgil Mihaiu, *„Turnul cailor albaștri"*, ST, 1988, 10; Micu, *Scurtă ist.*, III, *353, 356–357, 424*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *416-418*; Ecaterina Mihăilă, *Semiotica poeziei românești neomoderne*, București, 2003, *26, 178, 182, 274*. *C.H.*

NEGOIȚESCU, Ion (10.VIII.1921, Cluj – 6.II.1993, München), critic, istoric literar, poet și prozator. Este fiul Lucreției (n. Cotuțiu) și al lui Ioan Negoițescu, ofițer și avocat. Elev încă, la Aiud – va absolvi Liceul „Gh. Barițiu" din Cluj, în 1940 –, aderă la mișcarea legionară și mai târziu participă la rebeliune, fiind student la Sibiu. Scrie și articole militante, de care ulterior se dezice. În 1941 îl cunoaște pe E. Lovinescu, cunoștință care, după propriile-i mărturisiri, îi marchează definitiv destinul literar. În 1943 se publică în ziarul „Viața" *Manifestul Cercului Literar*, sub forma unei scrisori adresate lui E. Lovinescu. Între semnatari, **N.** figurează cu pseudonimul Damian Silvestru, dar se știe că textul a fost redactat de el. În 1945 apare „Revista Cercului Literar", al cărei redactor unic este. Aici deține cronica literară (împreună cu Cornel Regman), afirmându-se printr-o surprinzătoare maturitate, prin siguranța judecăților de valoare și eleganța stilistică. De altfel, perioada sibiană a Cercului Literar se dovedește una extrem de fertilă în planul formației intelectuale și în privința elaborării unei ideologii literare. După întoarcerea Universității la Cluj, **N.** revine în orașul natal, încercând să continue activitatea cerchistă. Vrea să scoată o revistă sub titlul „Euphorion", care ar fi sugerat, în concepția sa, sinteza dintre clasicitatea arhetipală și spiritul faustic modern. Are proiecte mari, imaginând, de pildă, crearea unui clasicism românesc axat cu precădere pe categoria tragicului. Face lecturi sistematice din filosofie și din marii mistici, îndeosebi în limba germană. Se pasionează de teatru, susținând și o cronică dramatică foarte exigentă și intrând astfel în conflict cu autoritățile locale. În 1946 va absolvi Facultatea de Litere și Filosofie. În 1947 Editura Fundațiilor Regale îi atribuie Premiul Scriitorilor Tineri. Funcționează ca bibliotecar la Institutul Medico-Farmaceutic (1948–1950), fiind apoi cercetător (1950–1952) și secretar al unei școli tehnice (1952–1954). În 1961 e arestat, deținut politic la Jilava,

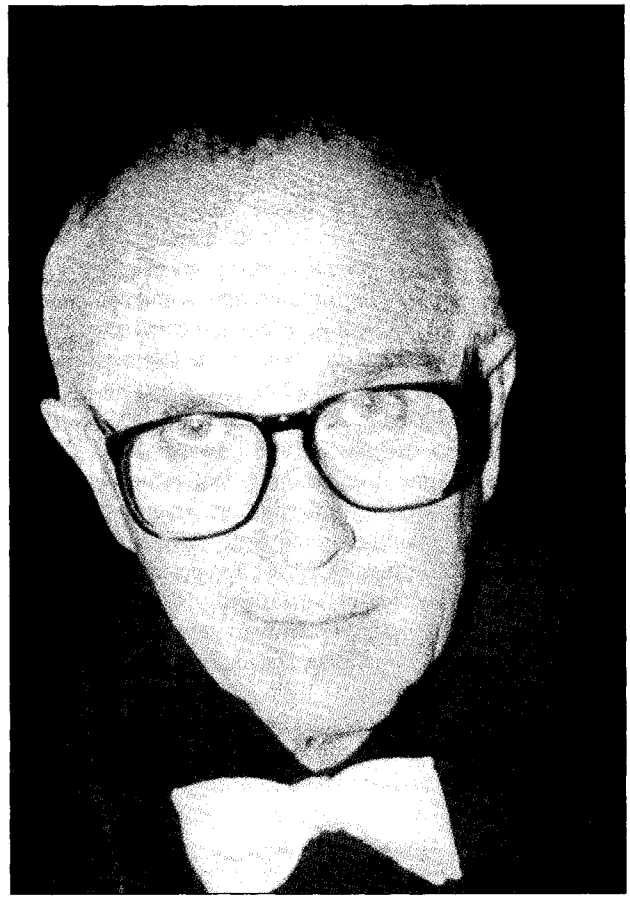

eliberarea survenind în 1964. I se dă funcția de redactor la „Luceafărul" (1966-1967), apoi la „Viața românească" (1968-1971). Mai bine de un deceniu este extrem de activ în critica literară, scoțând mai multe volume care îi consolidează atât originalitatea, cât și autoritatea. Își șochează contemporanii în primul rând cu studiul *Poezia lui Eminescu* (1968), în care răstoarnă raportul valoric dintre antume și postume, privilegiindu-le pe cele din urmă, ca fiind mai apropiate, prin profunzime, de marele romantism european, în special de cel german. Publică totodată un aproape scandalos, pentru mentalitatea vremii, proiect de *Istorie a literaturii române*, în principiu o replică la *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* a lui G. Călinescu. De altminteri, articolele și cărțile publicate acum cuprind în mare parte fragmente ale viitoarei *Istorii...*. Impune exclusiv criteriul estetic în evaluarea scrierilor literare, dar și un mod întrucâtva inedit de a citi literatura, adică dinspre prezent spre trecut, ajungând, bunăoară, la paradoxul unor „influențe" inverse. Primește o bursă de studii în Germania de Vest, i se permite plecarea în 1980 și rămâne în exil până la sfârșitul vieții. În 1982-1983 predă literatura română la Universitatea din Münster. Lucrează intens la *Istoria literaturii române*, din care primul volum, cuprinzând intervalul 1800-1945, iese de sub tipar în țară, în 1991. Concomitent, scrie foarte mult despre scriitorii români contemporani, articolele fiind difuzate la postul de radio Europa Liberă și la Radio Londra, apoi editate postum în culegerea *Scriitori contemporani* (1994). Produce o serie de articole politice extrem de critice la adresa regimului Ceaușescu și începe elaborarea memoriilor, nereușind să ajungă decât până la întâlnirea cu E. Lovinescu.

Ion Negoițescu împreună cu Radu Stanca

N. debutează în presă cu poezia *Indiană*, apărută în „Națiunea română" (1937), iar editorial, cu „romanul" suprarealist *Povestea tristă a lui Ramon Ocg*, publicat în 1941. Primul articol de critică literară este *Panorama literaturii române*, o recenzie la cartea cu același titlu a lui Basil Munteanu din „Luceafărul", revistă a elevilor de la Liceul „Gh. Barițiu" din Cluj (1938). Până la apariția „Revistei Cercului Literar", când se va dedica integral criticii literare, se exersează în proză și într-o eseistică diversă. Din martie 1937 începuse să țină un jurnal, în cea mai mare parte pierdut. Fragmentele rămase — editate postum în *Ora oglinzilor* (1997) — dezvăluie și ele aceeași uimitoare precocitate, o familiarizare uimitoare pentru un adolescent cu numele mari din literatura modernă română și străină. Lovinescianismul său de fond, manifestat din etapa Cercului Literar, poate fi dedus și din micromonografia *E. Lovinescu* (1970). **N.** preia din Lovinescu teoria sincronismului, însă cu un sens modificat, conform euphorionismului său; sincronismul nu se reduce la stricta actualitate, cultura/literatura română trebuind să se sincronizeze, cumva retroactiv, cu o „Europă culturală arhetipală", cu o „clasicitate absolută". Pe de altă parte, criticul descinde din ceea ce el numește „simbolismul" textului lovinescian, revendicându-se și dintr-o înțelegere a actului critic ca expresie intuitivă. Călinescian până la un punct este **N.** printr-o concretețe aproape senzuală a limbajului, prin imprevizibilitatea jubilantă a asociațiilor și comparațiilor ori printr-o anumită tehnică a citatului. Cu toate acestea, originalitatea sa rămâne frapantă, pe unele paliere chiar ostentativă. Cărțile tipărite până la plecarea din țară sunt în majoritate culegeri de studii și articole: *Scriitori moderni* (1966), *Însemnări critice* (1970), *Engrame* (1975), *Analize și sinteze* (1976), *Alte însemnări critice* (1980). Simptomatic rămâne faptul că, în timp ce își construia *Istoria literaturii române*, simte nevoia să facă elogiul foiletonului critic (cronica și recenzia), definit drept expresia cea mai vie, imediată, „a modalității critice în general și sarea însăși a fenomenului literar la un moment dat". **N.** este adeptul unei critici creatoare în măsura în care este adeptul unei critici axiologice, unde esteticul reprezintă o valoare de creație. Se poate sesiza aici un proces de adaptare, mai exact, de asumare a fenomenului literar în mișcare. Actul critic se exercită, astfel, în două sensuri: pe de o parte, prin descoperirea unor valori noi, iar pe de alta, prin identificarea, în operele mai vechi, a unor semnificații rezonante în sensibilitatea contemporană. Cu toate că, în fond, nu a aderat la nici una dintre formulele noii critici, în sensul imitării lor, **N.** se dovedește extrem de sensibil la sensul novator al acestora. Uneori chiar anticipându-le, așa cum se întâmplă în *Poezia lui Eminescu*, unde face critică arhetipală. Deși a apărut în 1968, cartea fusese încheiată în 1954 și rămâne, alături de *Istorie...*, opera fundamentală a autorului. Eminescu este abordat din perspectiva unui proiect vast, care constă în scrierea unei istorii a literaturii române, concomitent cu altă necesară, tranșantă disociere a valorilor. Criticul preia și radicalizează demersul călinescian de valorificare a postumelor până la schimbarea poziției lor valorice față de antume.

La apariția studiului reacția tradiționaliștilor împotriva acestui „sacrilegiu" a fost extrem de vehementă. În realitate, exegetul nu discreditează poezia eminesciană antumă, ci o disociază de cealaltă, rămasă în manuscrise, aplicând în ambele cazuri același criteriu de evaluare, care este strict estetic și vizează lirismul în esențialitatea sa. Există, prin urmare, doi poeți distincți, unul „plutonic", altul „neptunic", primului corespunzându-i lirica postumă, celuilalt cea antumă. Simplificând puțin, plutonicul este romanticul vizionar pur, comparabil cu Schelling, Novalis, Brentano, Jean Paul, Hölderlin, pe când neptunicul acoperă vârsta unei conștiințe estetice clasicizante. Diferența se măsoară prin ponderea lirismului, maximă în primul, diminuată mult în al doilea în avantajul conceptualizării și al fineții artistice. Se înțelege că vizionarismul, caracteristic zonei plutonice, izbucnește fragmentar și în spațiul neptunicului. De fapt, între cele două lumi (cu criteriile lor poetice diferite) ar exista o relație subtilă, aceea dintre dublurile unei personalități scindate. Mai mult — afirmă criticul —, poetul și-a abandonat vizionarismul abisal dintr-o „teamă ciudată", lăsând în legalitate numai reprezentările „tangibile ale spiritului". Poetica implicită a lui Eminescu stă sub semnul contradicției dintre viziune și filosofie, dintre imagine și concept, sensul procesului de creație evoluând înspre abstractizare, cu triumfurile sale din *Scrisori* ori din *Glossa*. La extrema cealaltă se găsesc marile poeme vizionare *Mureșanu, Memento mori, Miradoniz, Povestea magului călător în stele, Gemenii, Diamantul Nordului*. Trebuie remarcat că în capitolul consacrat poetului în *Istoria literaturii române*, e avut în vedere doar acest segment al operei poetice, singurul care îl îndreptățește pe autorul cărții să proclame universalitatea lui Eminescu. Traseul demonstrației critice din *Poezia lui Eminescu* pornește de la un vers revelator („De plânge Demiurgos, doar el aude plânsu-și"), al cărui son profund, cu rezonanțe existențial-vizionare, „închide" sensurile lirismului plutonic. „Fenomenul originar" al tuturor proiecțiilor mitice eminesciene constă, așadar, în „plânsul lăuntric al cosmosului", dar un cosmos nestructurat integral, rămas încă într-o stare de somnolență haotică, marcat de „paloarea mortală" a neantului. Dintr-o asemenea „demonie cosmotică" se desprind niște figuri emblematice sau arhetipuri prin care se constituie mitologia poetică. Ele sunt Odin, Orfeu, cel „sălbăticit de suferință", și regele Somn, iar la alt nivel, Călugărul, Poetul și Monarhul — acestea trei putându-se confunda sub o identitate androgină, la rândul ei configurată ca Înger al Morții. Performanța hermeneutului se realizează excepțional prin descinderile în „stratul ultim al viziunilor", în metaforicul esențial unde se contopesc miticul, magicul, muzica și poeticul, aici fiind spațiul misterului văzut ca „liman al morții" și clipă a nupțiilor genuine dintre spirit și trup, înger și materie. Poezia antumă, corespondentă neptunicului, cunoaște în schimb, prin conceptualizare, diminuarea, transformarea sau chiar dispariția unor categorii ale lirismului specifice zonei plutonice: mitosul, magia, melancolia, somnia ș.a. Substanța spirituală se subțiază, cedând inițiativa „trăirii subiective", patosului, sentimentului. Viziunile demonice devin „peisaje", mitosul se dizolvă în elegie. Dar clasicizarea nu e înțeleasă ca un defect, ci doar ca o reprimare a vizionarismului originar. Deși nu a avut același impact ca studiul despre Eminescu, micromonografia *E. Lovinescu* propune o interpretare în multe privințe inedită asupra marelui critic. Pentru prima dată **N.** explică aici câteva dintre contradicțiile evoluției spirituale a lui E. Lovinescu, identificând în „simbolism" sâmburele originar al criticii sale. Dar volumul cel mai spectaculos din deceniul al optulea rămâne *Un roman epistolar* (1978), cuprinzând corespondență cu Radu Stanca și unde, pe lângă subtilele pasaje referitoare la un singular *amor intelectualis* din literatura română, abundă fragmente de o formidabilă eclatanță intelectuală. Cele mai vii și mai pline de promisiuni aparțin anilor '46–'47, când autorul se afla la Cluj și credea încă într-un reviriment al Cercului Literar, mai mult chiar — într-o revoluție structurală a literaturii române. Alături de „euphorionism", lansează acum conceptul „axiocrație", imaginând o lume dominată de criteriul valorilor. Tot în anii '70 **N.** publică proză și versuri în registru decadent și manierist-estetizante, recuperări, în bună parte, ale anilor de tinerețe. Mai târziu, cartea lui de anvergură este *Istoria literaturii române*, pe care o dorea editată și într-un al doilea volum, de vreme ce a lucrat eficient și la perioada contemporană, după cum se vede din culegerea de articole (unele de sinteză) *Scriitori contemporani*. Oricum, deși parțială, *Istoria...* se referă la epocile esențiale ale literaturii române și, ca operă de exil, e concepută cu o țintă precisă: „ce ne spune literatura română asupra ființei noastre axiologice, adică ce suntem noi românii și cum ne prezentăm noi în confruntarea istoriei?" Nu o metodologie, ci o profesiune de credință se înalță din aceste rânduri. Concepția asupra începuturilor literaturii române moderne este lovinesciană, în sensul aplicării ideilor de imitație, sincronism și adaptare din mers la un fond național originar. Mai precis, literatura română începe odată cu descoperirea Occidentului, așadar după 1800. Tot ce a fost înainte cade sub semnul „culturii minore", însemnând provizorat, absența unor creații estetice. E de precizat însă că ideea sincronismului funcționează ca un principiu de evaluare pozitivă, istoricul literar descoperind tocmai vitalitatea mai puțin obișnuită a unei literaturi care a avut, aproape nesperat, „instinctul" sincronizării cu marile literaturi europene. Metodologic, *Istoria...* nu pune probleme deosebite. Materia e organizată cronologic și compartimentată destul de convențional, tradițional adică, pe epoci, în cadrul acestora scriitorilor consacrându-li-se articole analitice concentrate. Un mic scandal a stârnit, datorită mai cu seamă asumării deschise a opțiunilor homoerotice, *Straja dragonilor* (1994), gândită ca o primă piesă dintr-un amplu proiect autobiografic. Deformat prin lupa estetismului, destinul autorului apare scăldat acum într-o altă lumină, pigmentată cu asociații livrești, dar și cu introspecții pătrunzătoare, care sintetizează senzualitatea stridentă și confesiunea nudă. Ca o oglindă autoreflexivă, cartea revelează fața „plutonică" a lui **N.**

Personalitatea lui Ion Negoițescu este, de fapt, aceea a unui poet damnat și rămâne în veci inexplicabilă strădania acestui poet, care își injecta literatura în vene ca pe un drog, de a fi critic și istoric literar. [...] *Ion Negoițescu a trăit solitar și neînțeles în societatea românească. Avea o existență estetizată, incompatibilă cu grosolănia forțată la care fuseseră condamnați românii de ocupanții sovietici. Era lipsit de nerăbdarea indecentă de-a se afirma, și aceasta tocmai în mijlocul vieții literare, spațiu al ambiției duse până la isterie.* [...] *În postura de critic literar, făcea impresia unui om căzut din Lună. Nu ținea seama de țesătura de prejudecăți și interese din cauza căreia ierarhia de valori literare părea de neclintit. Dădea verdicte care contrariau. Se lăsa condus, cel mai adesea, de dorința de a trăi un moment de beatitudine estetică.*

ALEX. ȘTEFĂNESCU

SCRIERI: *Povestea tristă a lui Ramon Ocg*, Sibiu, 1941; *Despre mască și mișcare*, Sibiu, 1944; *Scriitori moderni*, București, 1966; *Poezia lui Eminescu*, București, 1968; *Sabasios*, București, 1968; *Poemele lui Balduin de Tyaormin*, București, 1969; *E. Lovinescu*, București, 1970; *Însemnări critice*, Cluj, 1970; *Lampa lui Aladin*, București, 1971; *Moartea unui contabil*, București, 1972; *Engrame*, București, 1975; *Analize și sinteze*, București, 1976; *Viața particulară*, București, 1977; Ion Negoițescu – Radu Stanca, *Un roman epistolar*, București, 1978; *Alte însemnări critice*, București, 1980; *În cunoștință de cauză. Texte politice*, Cluj-Napoca, 1990; *Istoria literaturii române*, I, București, 1991; *Scriitori contemporani*, îngr. Dan Damaschin, Cluj-Napoca, 1994; *Straja dragonilor*, îngr. și pref. Ion Vartic, Cluj-Napoca, 1994; *Ora oglinzilor*, îngr. și pref. Dan Damaschin, Cluj-Napoca, 1997; *Dialoguri după tăcere. Scrisori către S. Damian*, București, 1998; *Primăvara elvețiană și alte proze*, îngr. Ioan Milea, Pitești, 1999; *Despre E. Lovinescu*, îngr. Dan Damaschin, Pitești, 1999; *Însemnările unui cosmopolit*, îngr. Dan Damaschin, Pitești, 1999. **Antologii:** *De la Dosoftei la Ștefan Augustin Doinaș*, îngr. și pref. Cornel Regman, Cluj-Napoca, 1997. **Traduceri:** L. N. Tolstoi, *Hagi-Murad*, București, 1955 (în colaborare cu Mihail Calmâcu); M. Koțiubinski, *Așa e scris în cartea vieții*, București, 1955 (în colaborare cu V. Vasiliu); E.P. Kiriliuk, *Taras Șevcenko, marele poet ucrainean democrat-revoluționar*, București, 1955 (în colaborare cu Eleonora Mircea); V. E. Evgheniev-Maximov, *Drumul de creație al lui N.A. Nekrasov*, București, 1956 (în colaborare cu N. Stoian și D. Năstase); Howard Fast, *Tony și portița fermecată*, București, 1956 (în colaborare cu Andrei Bantaș); Erich Auerbach, *Mimesis*, pref. Romul Munteanu, București, 1967; Georg Christoph Lichtenberg, *Aforisme*, București, 1970; Friedrich Hölderlin, *Poezii*, București, 1971 (în colaborare cu Ștefan Aug. Doinaș și Virgil Nemoianu).

Repere bibliografice: Căprariu, *Jurnal*, *92–97*; Felea, *Reflexii*, *160–165*; Piru, *Panorama*, *145–146*; Mincu, *Critice*, I, *174–177*; Cesereanu, *Ipostaze*, *144–151*; Manolescu, *Poezia*, *66–68*, *229–235*; Grigurcu, *Teritoriu*, *63–70*; Piru, *Varia*, I, *285–289*, II, *516–518*; Doinaș, *Poezie*, *113–121*; Raicu, *Structuri*, *204–208*; Grigurcu, *Idei*, *49–63*; Tomuș, *Răsfrângeri*, *181–184*; Drăgan, *Reacții*, *99–108*; Nițescu, *Repere*, *139–157*, *163–164*; Ardeleanu, *Opinii*, *183–188*; Barbu, *O ist.*, *218–220*; Laurențiu, *Eseuri*, *163–166*; Ștefănescu, *Preludiu*, *264–268*; Vlad, *Lectura*, *57–62*; Ungheanu, *Lecturi*, *275–284*; Ungureanu, *Contextul*, *160–164*; Manu, *Eseu*, *292–297*; Regman, *Explorări*, *73–84*; Poantă, *Radiografii*, I, *190–192*; Mihăilescu, *Conceptul*, II, *118–120*; Grigurcu, *Poeți*, *232–240*; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, *382–387*; Grigurcu, *Critici*, *235–254*; George, *Sfârșitul*, III, *315–318*; Tomuș, *Mișcarea*, *292–296*; Vartic, *Modelul*, *140–151*; Simuț, *Diferența*, *197–201*; Felea, *Prezența*, *201–205*; Grigurcu, *Între critici*, *115–123*; Ovidiu Pecican, *Cu ochii larg deschiși*, CNT, 1991, 9; Nicolae Manolescu, *Texte politice*, RL, 1991, 10; Mircea Țicudean, *Istoria trecând pe lângă noi*, APF, 1991, 5; Gheorghe Grigurcu, *„În cunoștință de cauză"*, VR, 1991, 7; Gheorghe Grigurcu, *Criticul-poet în Cetate*, RL, 1991, 32; Gheorghe Grigurcu, *Reaua înțelegere*, CNT, 1991, 33; Cornel Ungureanu, *Istoria literaturii române, versiunea Negoițescu*, O, 1992, 7; Cornel Regman, *Un profund exeget al prozei*, RL, 1992, 18; Radu Călin Cristea, *Duh și spirit*, RL, 1992, 18; Gabriel Dimisianu, *Observații mărunte*, RL, 1992, 18; Al. Piru, *O nouă istorie a literaturii române*, L, 1992, 19–21; Monica Spiridon, *Strategii de lectură*, RL, 1992, 24; Gheorghe Grigurcu, *O istorie refuzată*, F, 1992, 6; Ovidiu Pecican, *Istoria literară și existențialismul național*, ST, 1992, 8–9; Monica Spiridon, *Habent sua fata libelli*, F, 1992, 9; Matei Călinescu, *Despre „Istoria literaturii române" de I. Negoițescu*, *„22"*, 1992, 39; Virgil Nemoianu, *I. Negoițescu și „Istoria literaturii române"*, *„22"*, 1992, 48; Nicolae Florescu, *„Istoria literaturii române"*, JL, 1992, 15–22; Gheorghe Grigurcu-Ștefan Aug. Doinaș, *Convorbire despre I. Negoițescu*, RL, 1993, 4; Gheorghe Grigurcu, *Componentele unei istorii literare*, VR, 1993, 1; Cornel Ungureanu, *Erotica magna*, O, 1993, 5; Mircea Mihăieș, *Magistrul fără ucenici*, O, 1993, 5; Nicolae Balotă, *Un condotier al literelor*, RL, 1993, 6; Cornel Regman, *Perpetuă revenire*, RL, 1993, 6; Horia Stanca, *Tânărul Negoițescu*, RL, 1993, 6; C. Țoiu, *Amintirea lui Negoițescu*, RL, 1993, 7; Gheorghe Grigurcu, *Ion Negoițescu*, CNT, 1993, 7; Nicolae Balotă, *Negoițescu sub semnul lui Narcis*, *„22"*, 1993, 12; Monica Lovinescu, *La moartea lui Ion Negoițescu*, VR, 1993, 2–3; Mihai Șora, *Lecția lui Nego*, VR, 1993, 2–3; Virgil Ierunca, *Ion Negoițescu – un artist al conștiinței*, VR, 1993, 2–3; Nicolae Balotă, *Veghea lui I. Negoițescu*, APF, 1993, 3–4; Ștefan Aug. Doinaș, *Prezența lui Nego*, APF, 1993, 3–4; Cornel Regman, *O conștiință întemeietoare*, APF, 1993, 3–4; Horia Stanca, *Nego*, APF, 1993, 3–4; Ștefan Borbély, *Sensul culturii*, APF, 1993, 3–4; Ion Vartic, *O dată cu un mare critic moare încă o dată Eminescu*, APF, 1993, 3–4; Petru Poantă, *Radicalismul estetic*, ST, 1993, 3–4; Dan Damaschin, *La capătul exilului pământean*, ST, 1993, 3–4; Ion Mușlea, *Albatrosul*, ST, 1993, 3–4; Ierunca, *Subiect*, *201–205*; Virgil Nemoianu, *Moștenirea lui Ion Negoițescu*, LAI, 1993, 21; Papahagi, *Fragmente*, *11–16*; Simuț, *Incursiuni*, *89–95*; Ion Pop, *Asistând la tragicomedia istoriei*, ST, 1994, 31; *Traversarea cortinei. Corespondența lui Ion D. Sârbu cu Ion Negoițescu, Virgil Nemoianu, Mariana Șora*, îngr. Virgil Nemoianu și Marius Ghica, pref. Virgil Nemoianu, Timișoara, 1994; Ungureanu, *La vest*, I, *185–202*; Ștefan Borbély, *„Straja dragonilor"*, F, 1995, 1; Nicolae Balotă, *Cazul lui Nego*, JL, 1995, 5–12; Ilie Guțan, *Cercul Literar de la Sibiu*, Sibiu, 1995, *103–124*; Ileana Vrancea, *Destinul maiorescianismului: I. Negoițescu*, RL, 1996, 12; Lovinescu, *Unde scurte*, VI, *348–351*; Petru Poantă, *Cercul Literar de la Sibiu. Introducere în fenomenul originar*, Cluj-Napoca, 1997, *116–119*; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, *19–32*; Zaciu, *Departe*, *78–86*; Glodeanu, *Incursiuni*, *330–336*; Faifer, *Faldurile*, *96–99*; Ilie Guțan, *Critica și actul lecturii*, Sibiu, 1999, *113–122*; Milea, *Sub semnul*, *5–8*; *Dict. esențial*, *564–567*; Ovid S. Crohmălniceanu, Klaus Heitmann, *Cercul Literar de la Sibiu. Influența catalitică a culturii germane*, București, 2000, *passim*; Alex. Ștefănescu, *Ion Negoițescu*, RL, 2001, 31; Manolescu, *Lista*, III, *119–131*; Andrei Terian, *Istoria ca reficționalizare*, „Euphorion", 2003, 5–6; *Dict. analitic*, IV, *168–171*; Manolescu, *Enciclopedia*, *526–531*; Gabriela Gavril, *Cercul Literar de la Sibiu*, Iași, 2003, *59–102*. **P.P.**

NEGOȘANU, Petronela (17. VI. 1913, Copăcel, j. Brașov – 10. VIII. 2001, București), prozatoare și traducătoare. Este fiica Mariei (n. Comșa) și a lui Ioan Șandru, funcționar. Urmează școala generală germană la Cincu și la Sighișoara (1920–1924), liceul la Blaj (1924–1931), Facultatea de Litere și Filosofie și Facultatea de Drept la Cluj (1931–1937), luându-și doctoratul în drept cu teza *Basarabia în lumina dreptului internațional*. Între 1938 și 1940 a fost avocat pledant în cadrul Baroului Cluj, după care a îndeplinit funcția de șef de secție și șef de serviciu în Ministerul Afacerilor Străine (1944–1947). A fost condamnată de Tribunalul Militar din București pentru „agitație publică", executând o pedeapsă de cinci ani (1950–1955). După repunerea în libertate a avut un timp domiciliu forțat. A fost căsătorită cu pictorul Grigore Negoșanu, în preajma căruia și-a desăvârșit cultura artistică. În 1990 a intrat în Asociația Foștilor Deținuți Politici din România. Debutează în revista clujeană „Symposion" (1939) și colaborează cu schițe, eseuri și traduceri la „Viața", „Vremea", „Tribuna", „Universul literar", „Revista Fundațiilor Regale", „Dacia rediviva", „Orizont", „Luceafărul", „Secolul 20", „România literară", „Ramuri", „Familia", „Tomis" ș.a. În 1943 publică un volum de nuvele, *Am ucis albatrosul*, urmat de monografia literară *Destinul unui artist. Theodor Aman* (1973). Este autoarea a două piese pentru teatrul radiofonic, prin care revine la universul picturii, cu referire la Rubens și Rembrandt. A dovedit o înzestrare deosebită ca traducătoare, dând, singură sau în colaborare, mai cu seamă versiuni ale unor scrieri din limba engleză.

Nuvela care dă titlul cărții de debut dezvăluie un talent matur, **N.** fiind preocupată de incursiunea în universul psihologic feminin. Dragostea pentru același bărbat desparte două prietene, una dintre ele alegând moartea. Prozatoarea sugerează cu delicatețe înfiripărea sentimentului în abisul emoțional al protagonistelor, pentru ca totul să se amplifice într-un sincretism tumultuos ce surprinde – nu numai ca peisaj rezonator – marea calmă ori agitată, deopotrivă cu tensionata, dar muta dispută dintre rivale. De altfel, atmosfera vieții de la țărmul mării este recompusă în panouri ce denotă sensibilitate și forță, secvențial intrând în cadru atât peisajul în care se desfășoară vilegiatura turiștilor fideli farmecului marin, cât și mediul familial, cu ritmurile și întâmplările lui. Cartea de amintiri *Călătoria*, scrisă între 1995 și 2000, dar apărută postum, în 2003, conține o rememorare a coșmarului trăit în închisorile comuniste, acolo unde valorile umane deveniseră niște simple numere, iar instanțele supreme erau ura și nedreptatea. **N.** a împărțit aceeași celulă cu femei de notorietate în viața politică, culturală și socială românească, supuse torturii psihologice și fizice la Jilava, Mislea sau în alte închisori. În memorial sunt evocate soțiile unor foști oameni politici ca Dinu Brătianu, Ion Mihalache, Virgil Madgearu, soția compozitorului Mihail Jora, scriitoarele Sanda Stolojan și Alice Voinescu, Mioara Cantacuzino (nepoată a prințesei Maruca Cantacuzino, soția lui George Enescu). A fi întemnițat ani de zile însemna a ți se ivi tot mai des în minte, după cum notează scriitoarea, „acele spații largi în care nu mă simțeam ca o ființă vie, ci ca o vietate din care se evaporaseră sentimentele, simțirea, ciudata existență în neființă".

SCRIERI: *Am ucis albatrosul*, București, 1943; *Destinul unui artist. Theodor Aman*, Craiova, 1973; *Călătoria*, București, 2003. **Ediții:** A.P. Bănuț, *Scrieri*, pref. edit., București, 1974. **Traduceri:** Louis Bromfield, *Delta sălbatică*, București, 1944; Béla Szenes, *Tudorel*, București, 1946; H. Chr. Andersen, *Poveștile lui Moș Ene*, București, 1948; Charles Dickens, *Poveste de Crăciun*, București, 1949; Mihály Jó, *Păzitorul fratelui*, București, 1949; Abel Plenn, *Vântul printre măslini*, București, 1949; Jonathan Swift, *Călătoriile lui Gulliver*, București, 1949; Friedrich Dürrenmatt, *Făgăduiala*, București, 1966; *Tizian (Selecție de texte din literatura universală)*, București, 1969; *Macnair cel Orb. Povestiri canadiene*, București, 1970; *Gauguin*, București, 1972; *Înțelegând zăpada (Antologie a poeților canadieni de limbă engleză)*, îngr. și pref. trad., București, 1977 (în colaborare cu Virgil Teodorescu); *Lirică americană contemporană*, îngr. și pref. trad., București, 1980 (în colaborare cu Virgil Teodorescu); *Steaua marilor lacuri (45 poeți canadieni de limbă franceză)*, îngr. și pref. trad., București, 1981 (în colaborare cu Virgil Teodorescu); *Valum Olum (Cântecele și proverbele indienilor din America de Nord)*, Cluj-Napoca, 1981 (în colaborare cu Virgil Teodorescu); Ezra Pound, *Cantos*, îngr. și postfața trad., pref. Vasile Nicolescu, Iași, 1981 (în colaborare cu Virgil Teodorescu); Marin Sorescu, *Symmetries*, Toronto, 1982 (în colaborare cu John Robert Colombo); John Robert Colombo, *Poeme*, București, 1983; Alexandr Amprimoz, *Cânt solar*, București, 1987 (în colaborare cu Virgil Teodorescu); A. R. Ammons, *Poeme*, București, 1991; D. H. Lawrence, *Apărarea Lady-ei Chatterley*, București, 1993; Joseph Jacobs, *Tom Degețel și alte basme englezești*, București, 1995; Judith Gould, *Niciodată prea bogat*, București, 1995; Charles Perrault, *Frumoasa din pădurea adormită*, București, 1995; John Knittel, *El Hakim*, București, f.a.

Repere bibliografice: Mihail Chirnoagă, *„Am ucis albatrosul"*, VAA, 1943, 921; Ovidiu Drimba, *„Am ucis albatrosul"*, VAA, 1943, 948; Petre Pascu, *„Am ucis albatrosul"*, „Tribuna română", 1943, 63; George Sbârcea, *Anul literar 1943*, „Almanahul ziarului «Curentul»", 1944, *234*; Iulian Vesper, *„Am ucis albatrosul"*, „Prietenie și luptă", 1944, 1; *Dicț. scriit. rom.*, III, *421–423*. *O.I.*

NEGREANU, Constantin (6.I.1942, Turnu Severin – 27.I.1991, Drobeta-Turnu Severin), folclorist. Urmează școala primară și liceul la Turnu Severin (1949–1960) și Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara (1960–1965). Funcționează ca profesor de limba și literatura română la Cerneți, azi cartier al orașului Drobeta-Turnu Severin (1968–1990). Obține titlul de doctor în filologie al Universității din Timișoara (1979). A editat între 1975 și 1986, la Turnu Severin, revista „Școala Mehedințiului". Colaborează la „Buletinul Societății de Științe Filologice", „Limba și literatura română", „Limbă și literatură", „Revista de etnografie și folclor", „Mehedințiul literar și artistic", „Proverbium Dacoromania", „Proverbium" (Helsinki). **N.** a făcut parte dintr-un grup de cercetători care i-a mai cuprins pe Dumitru Stanciu și pe Ion Bratu, grup preocupat de studiul proverbelor. *Structura proverbelor românești* (1983), inițial teză de doctorat, este o sinteză din perspectivă lingvistică și stilistică a paremiologiei românești. Autorul se dovedește un bun cunoscător atât al metodelor tradiționale, cât și al celor moderne, structuralistă și

semiotică, iar cartea reprezintă „o contribuție serioasă și clară a ceea ce a vrut să aprofundeze folcloristul" (I. C. Chițimia). Pasionat al cercetărilor în domeniu, **N.** a impulsionat și a creat la Turnu Severin o mișcare dedicată paremiologiei, cunoscută și în cercuri de specialitate de peste hotare. A reeditat, în colaborare cu Ion Bratu, colecția de proverbe a lui I. C. Hințescu.

SCRIERI: *Structura proverbelor românești*, București, 1983; *Istoria proverbului românesc*, îngr. Al. Stănciulescu-Bârda, Bârda, 1998. **Ediții:** I. C. Hințescu, *Proverbele românilor*, pref. I. C. Chițimia, Timișoara, 1985 (în colaborare cu Ion Bratu); Ștefan Odobleja, *Pagini inedite*, pref. edit., Craiova, 1986; Liviu Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*, pref. edit., București, 1989.

Repere bibliografice: Gh. Bulgăr, *Cultură și limbaj*, SPM, 1983, 35; I. C. Chițimia, *„Structura proverbelor românești"*, LL, 1983, *597–598*; Tudora Șandru-Olteanu, *„Structura proverbelor românești"*, LR, 1984, 3; Ion Cuceu, *„Structura proverbelor românești"*, ST, 1984, 7; Lucia Cireș, *„Structura proverbelor românești"*, ALIL, seria B, t. XXIX, 1983–1984; Dumitru Stanciu, Efim Junghietu, *Constantin Negreanu*, RLSL, 1991, 5; Mihail M. Robea, *Constantin C. Negreanu*, REF, 1992, 2; *Dicționarul enciclopedic al județului Mehedinți*, Drobeta-Turnu Severin, 2003, *294–295*. *I.D.*

NEGREANU, Gabriela (6. VII. 1947, București – 22. X. 1995, București), poetă și eseistă. Este fiica Mariei Vasilache (n. Manea Gheorghe-Belduganu), muncitoare, și a lui Constantin Vasilache, tehnician. A urmat liceul la Botoșani și Călărași, absolvindu-l în 1965, și cursurile Facultății de Filologie a Universității din București, fiind licențiată în 1970. În 1971 a început să studieze și filosofia, dar se retrage de la cursuri după doi ani. Din 1970 lucrează ca lector la Editura Albatros. Debutează în 1963, cu poezia *Dunăre*, în „Luceafărul" (semnată Gabriela Vasilache; a folosit, cu alte ocazii, și semnătura Maria-Gabriela Vasilache). Prima ei carte este eseul *Paul Valéry și modelul Leonardo* (1978; Premiul Uniunii Scriitorilor). Vor urma plachetele *Decorul și prezența (Capricii)* (1979), *Elegii pentru sufletul înflorit* (1981), *Jurnal. Eul peregrin* (1984), *Partea omului* (1987), *Incinte* (1988), romanul pentru copii *Aventurile lui Mototol-Rostogol la prima lui ieșire din ocol* (1981) și diverse traduceri. A colaborat la „Echinox", „Luceafărul", „Ramuri", „România literară" ș.a.

Lirica pe care o scrie **N.** indică o luciditate asumată cu fervoare și cu fascinația riscului, un patos fără grandilocvență al verbului, susținut prin forța și rigoarea elegantă a rostirii, legitimat de angajarea existențială puternică, armonios conjugată cu rafinamentul adus de cultură. Individualitatea poetei se definește prin ardență glacială, inteligență și cerebralitate, printr-o anumită „virilitate" (termen utilizat de critică pentru a semnala distanțarea de o viziune considerată, convențional, a fi proprie poeziei feminine), căci **N.** nu privilegiază temele intimității, erotica, maternitatea, universul casnic etc., ci atacă pieptiș marile teme ontologice și morale, presupus apanaj al liricii masculine. O caracterizează, de asemenea, propensiunea către extaz, puritate, energia și frământarea, o egolatrie „înaltă", orgoliul afirmat al persoanei libere și active, jubilația trăirii, aspirația spre esențializare și preferința pentru abstracțiune, trăirea aproape organică a orizontului ideatic. Poeta arborează o directețe tăioasă, consemnează eșecul, deruta, marasmul, aprehensiunile, angoasele, lirica ei fiind – în pofida peisajelor geometrice, reci ori a beatitudinii existențiale – una marcată de o melancolie de fond, fără încetare contracarată de elanuri controlat-inflamate, conjurând „triumful": „Exersându-mi privirile/până ce n-ar mai arde decât/ triumful, strălucirea demnității mele de om liber. / O, și ce aripi pot închipui/ pentru a trece zidurile-aceste". Apropiată de generația optzecistă prin vârstă și prin perioada în care s-a manifestat literar, **N.** nu i-a aparținut pe plan literar, cum remarca Gheorghe Grigurcu: „se depărtează [...] de lirica «optzeciștilor», pe care, în calitate de editor, a promovat-o cu o rară osârdie spre lumina tiparului. Nu o aderență nemijlocită, ci o sensibilitate educată și generoasă a dictat, prin urmare, această acțiune, sporindu-i semnificația etică". Poezia ei este mai degrabă șaptezecistă, în orice caz aparține modernismului, prezentând, între altele, afinități sensibile cu hermetismul lui Ion Barbu și cu alte formule ale modernității. Așadar, poeta nu cultivă – cum au făcut-o confrații ei din promoțiile imediat următoare – biografismul, ludicul, erudiția ostentativ-ironică, ci gravitatea apropierii de absolut. Poemele, proiectând un peisaj „dur, alcătuit din piatră și cristal, din concepte și forme ideatice" (Gheorghe Grigurcu), însă nu lipsite de grație și farmec, reprezintă o ipostază de ținută a lirismului modernist cerebral. Eseul *Paul Valéry și modelul Leonardo* este conceput cu o mare capacitate simpatetică față de omul Valéry, față de opera lui (chestiunea raportului om-operă e aprofundată cu subtilitate) și cu deschidere către reverberațiile în actualitate. Textul e alert, cu frecvente schimbări de unghi, dar în cadrul unui proiect de ansamblu foarte coerent. Criterii diferite – cronologic, tematic, biografic etc. – sunt convocate pe rând cu un pragmatism eficace. **N.** și-a caracterizat, de altfel, cu adecvare, demersul: „Nu va rezulta un sistem, o tablă de șah unde adevărurile să se dispună solemn și docil, în pătrățele albe și negre, ci un depozitar *viu*, uneori paradoxal și contradictoriu, în care «adevărurile» își prezintă multiplele fațete". Valéry este considerat mai ales ca eseist și gânditor, examinat prin raportare la modelul omului complet. Studiul e organizat pe capitole, alternate cu grupaje de fragmente din textele lui Valéry, în traducerea autoarei. Cu deosebire interesante sunt interpretările ce vizează identitatea lui Paul Valéry ca precursor al abordărilor lingvistico-filosofice și semiotice promovate de stilistica modernă. Cartea propune un Valéry plauzibil, cu accente puse convingător. Stilul eseistei vădește aceeași fervoare care poate fi depistată în poezia ei.

SCRIERI: *Paul Valéry și modelul Leonardo*, București, 1978; *Decorul și prezența (Capricii)*, București, 1979; *Aventurile lui Mototol-Rostogol la prima lui ieșire din ocol*, București, 1981; *Elegii pentru sufletul înflorit*, București, 1981; *Jurnal. Eul peregrin*, București, 1984; *Partea omului*, București, 1987; *Incinte*, București, 1988; *Viziune cu logofagi*, Constanța, 1994; *Memoria unui creier*, [București, 1995]; *Noaptea inițiaților*, București, 1995. **Traduceri:** P. Joachim, *Orație pentru o re-naștere*, pref. trad., București, 1989.

Repere bibliografice: Ion Maxim, *„Paul Valéry și modelul Leonardo"*, O, 1979, 6; Marian Vasile, *Paul Valéry și europenismul*, LCF, 1979, 8; Al. Piru, *Cartea de debut*, LCF, 1979, 26; Andrei Roman, *„Decorul și prezența"*, F, 1980, 4; Mircea Mihăieș, *„Paul Valéry și modelul Leonardo"*, F, 1981, 11; Mircea Vaida, *„Elegii pentru sufletul înflorit"*, TR, 1982, 3; Mircea Sântimbreanu, *Un țărm ospitalier*, RL, 1982, 5; Dana Dumitriu, *Patos și luciditate*, RL, 1982, 32; Cândroveanu, *Printre poeți, 173–178*; Radu G. Țeposu, *Ideografii lirice*, FLC, 1985, 7; Elena Tacciu, *Continentul cuvintelor*, RL, 1985, 23; Grigurcu, *Existența, 417–420*; Mihai Ungheanu, *„Partea omului"*, LCF, 1987, 45; Cândroveanu, *Lit. rom., 280–283*; Alex. Ștefănescu, *Viziune cu Gabriela Negreanu*, RL, 1995, 5; Edith Horvath, *„Noaptea inițiaților"*, ST, 1995, 46; C. Stănescu, *Nu vă temeți!*, ALA, 1995, 292; Iulian Boldea, *La porțile utopiei*, LCF, 1996, 5; *Dicț. scriit. rom.*, III, 422–423. *N.Br.*

NEGRI, Costache (1812, Iași – 28. IX. 1876, Târgu Ocna), prozator. Este al doilea dintre cei cinci copii ai Smarandei (n. Donici) și ai lui Petrache Negre (sau Negrea), vel agă. Învață acasă, cu un dascăl grec, iar după 1823, la Curtea domnitorului Ioan Sandu Sturdza. În 1821, în timpul mișcării eteriste, familia se refugiază la Chișinău și **N.** își continuă acolo învățătura, la școala Mitropoliei. După moartea tatălui (1823), se înapoiază la Iași și urmează o vreme la pensionul lui Mouton. În 1828, la Odessa, înscris tot la un pension ținut de un francez, e apelat Negry, nume pe care îl și adoptă într-o formă ușor modificată. La întoarcere avea să treacă prin pensionul lui Victor Cuénim. Plecat în Apus (1832) pentru a studia medicina, se lasă subjugat de frumusețea unor orașe ca Viena, Paris, Berlin, Veneția, Napoli, Florența. În 1841 era în țară și refuza să devină clironomul averii, impresionante, a tatălui vitreg, Costache Conachi. Din moștenirea lăsată de Petrache Negre își păstrează moșia de la Mânjina, care avea să fie un loc de întrunire al unioniștilor din cele două provincii. Amfitrion prețuit pentru tactul, modestia și chibzuința lui, pentru caracterul său ales, **N.** se bucură de multă autoritate. În 1845 ajunge în Anglia. La Paris, în 1848, înmânează Guvernului Provizoriu tricolorul românesc, realizat – după unele mărturii – chiar de el, prin combinarea culorilor vechilor drapele moldovenesc și muntenesc. Fiind în străinătate, nu participă la mișcarea revoluționară din Moldova, dar va împărtăși cu alți căuzași soarta de exilat. E ales, la Cernăuți, președinte al comitetului revoluționar restrâns. În 1849 Nicolae Bălcescu îl propune drept șef al emigrației române în străinătate, însă **N.** nu acceptă. Întors acasă, face propagandă pentru Unire. În 1851 este numit pârcălab de Covurlui, iar în 1854 funcționează ca șef al Departamentului Lucrărilor Publice. Trimis în anul următor în fruntea unei delegații, la Viena, pentru a susține cauza Principatelor și drepturile de autonomie, își inaugurează o carieră diplomatică eminentă. Agent al țării la Constantinopol, se preocupă de chestiunea mănăstirilor închinate. Revine la Iași în 1856, fiind integrat în Comitetul Unirii. În 1857 devine deputat la Galați. Vicepreședinte al Adunării Ad-hoc, pledează pentru împroprietărirea țăranilor. La un moment dat (1858), erau de partea sa cele mai multe șanse să fie ales domn, dar renunță la candidatură. Va rămâne un sfetnic apropiat al prietenului său Al. I. Cuza, cu deosebire în problemele de politică externă. Din nou la Constantinopol, ca reprezentant oficial, el luptă cu dârzenie și cu infinită răbdare pentru recunoașterea dublei învestituri a lui Cuza, prin urmare a Unirii. Năzuind de mult la chietudinea sălașului său din Târgu Ocna, se retrage acolo. S-a stins de pe urma unei pneumonii.

Ca scriitor, **N.** este un diletant fin și cultivat. A colaborat la „Propășirea" și, mai mult la insistențele unor amici (era covârșit de înrâurirea lui V. Alecsandri), a trimis câte ceva la „Calendar pentru poporul românesc pe anul 1845", „Calendar pe 1853", „România literară", „Steaua Dunării", „Foaia Societății pentru literatura și cultura română în Bucovina". Poet ocazional, stihurile lui de dragoste, care – pe muzică de M. A. Corradini – și-au avut răsunetul lor în epocă, nu sunt prea departe de alcătuirile poetice ale unui Costache Conachi sau ale Văcărești lor. Mai multă vigoare au versurile de inspirație folclorică, nu însă și cele pe temă istorică, fade cu totul. Ca divertisment, a compus și câteva fabule. Inapt pentru scrierile de ficțiune, **N.** se dovedește mai convingător în proza de evocare lirică și mai ales în memorialul de călătorie. Cele trei „sări" din ciclul *Veneția*, de atmosferă romantică, povestesc patetic despre iubiri aprinse, răzbunări teribile, petrecute într-o ambianță misterioasă și lugubră. Un fragment de nuvelă, cam neguroasă, *Mănăstirea*, are ca erou un proscris politic pe nume Corrad, amintind de M. A. Corradini. Tot neterminată, schița *Memoriile unei părechi de foarfici* dezvăluie resurse satirice. Poliglot (cunoștea franceza, italiana, engleza, germana, turca, greaca modernă și latina), **N.** a tradus din Byron, Schiller, poate și din André Chénier. În decursul activității lui a rostit multe discursuri, remarcabil fiind toastul ținut la Paris (în decembrie 1848), cu prilejul comemorării lui Ștefan cel Mare. Epistolele, cu pecete oficială (adresate lui Al. I. Cuza) sau destinate unor prieteni (V. Alecsandri, I. Ghica) și unor membri ai familiei, constituie partea atașantă a scrisului acestui om sensibil și dornic de echilibru. Epistolierul apare ca un moralist blajin și un înțelept, înclinat spre un trai patriarhal, în mijlocul naturii. Omul politic, ce meditează acum cu amărăciune la moravurile vremii, e o prezență tot mai discretă, imaginea care prinde contur fiind aceea a unui boier de țară, retras departe de vânzoleala din agora, dedându-se, cu o bucurie simplă și naivă, plăcerilor de numismat și horticultor. Predicând răbdarea, resemnarea, el se înfioară câteodată de singurătate și de apropierea sfârșitului. E un spirit reflexiv și sceptic, cu porniri de duioșie și alunecări spre fatalism. Umorul nu îi lipsește însă, nici autoironia. Din scrisorile lui se desprinde un cult al prieteniei și al lucrurilor frumoase. În literatura epistolară românească **N.** ocupă un loc distinct.

SCRIERI: *Versuri, proză, scrisori*, pref. Emil Gârleanu, București, 1909; *Scrieri*, I-II, îngr. și introd. Emil Boldan, București, 1966; *Scrieri social-politice*, îngr. și introd. Emil Boldan, București, 1978; Alexandru Ioan Cuza, Costache Negri, *Corespondență*, îngr. și introd. Emil Boldan, București, 1980.

Repere bibliografice: George Missail, *Constantin Negri*, București, 1877; D. Teleor, *Costachi Negri*, București, 1909; Gh. N. Munteanu-Bârlad, *Costache Negri*, București, [1911]; Al. Șerban, *C. Negri* –

opera sa literară, FCL, 1912, 35; G.G. Burghele, *Costache Negri*, Dorohoi, 1927; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), *259–262*; Pericle Martinescu, *Costache Negri*, București, 1966; *Ist. lit.* (1941), *243–245*; *Ist. lit.*, II, *446–451*; *Dicț. lit. 1900*, *616–617*; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, *400–401*; Paul Păltănea, *Viața lui Costache Negri*, Iași, 1985; Manolescu, *Istoria*, I, *255–258*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *423–425*. **F.F.**

NEGRICI, Eugen (28.XI.1941, Râmnicu Vâlcea), critic și istoric literar, eseist. Este fiul Mariei (n. Popescu) și al lui Nicolae Negrici, ofițer. Absolvind în 1959 liceul din orașul natal, se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din București, pe care o va absolvi în 1964. Intrând în învățământ, parcurge toate treptele didactice la Universitatea din Craiova, unde va fi și decan al Facultății de Filologie (1984–1988). A funcționat ca lector de limba și literatura română la Bratislava (1974–1976), director al Editurii Eminescu (1990–1992), trecând apoi la Catedra de literatură română de la Facultatea de Litere a Universității din București. Debutează la „Gazeta literară" în 1964, continuând să colaboreze îndeosebi la „Ramuri", „România literară", „Amfiteatru" și „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»". După 1990 susține la „România literară" rubrica permanentă „Simulacrele normalității".

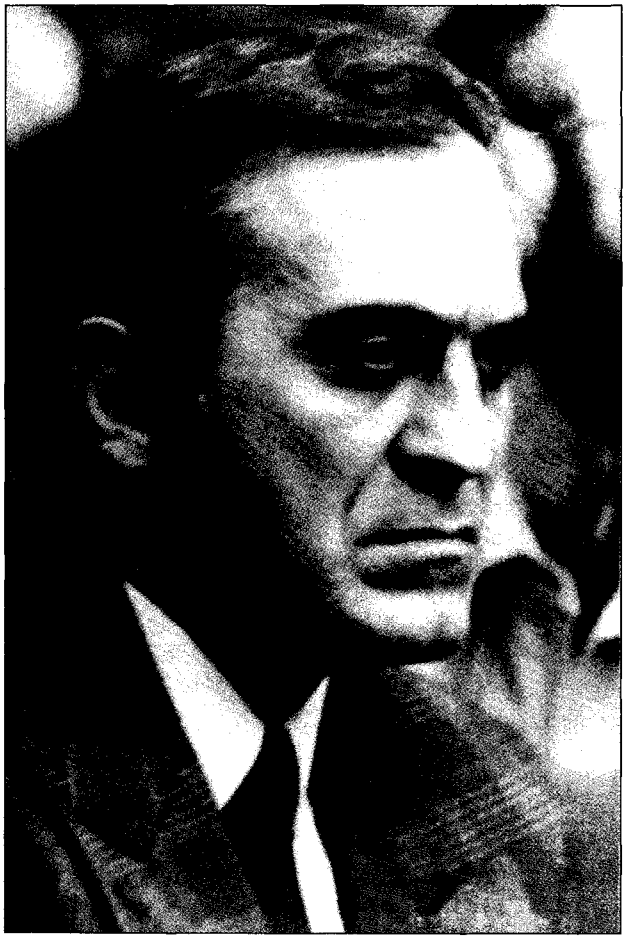

Editorial, debutează cu volumul *Antim. Logos și personalitate*, apărut în 1971, căruia îi urmează *Narațiunea în cronicile lui Gr. Ureche și Miron Costin* (1972; Premiul Asociației Scriitorilor din Craiova), inițial teză de doctorat, și trei volume cunoscute sub titlul generic „Ciclul imanenței literaturii": *Expresivitatea involuntară* (1977), *Figura spiritului creator* (1978; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Imanența literaturii* (1981). Alte două cărți sunt consacrate poeziei românești de după război: *Introducere în poezia contemporană* (1985; Premiul Uniunii Scriitorilor) și *Sistematica poeziei* (1988). În 1995 criticul își face energic simțită prezența în actualitate cu o lucrare de amplu răsunet transliterar, intitulată *Poezia unei religii politice. Patru decenii de agitație și propagandă*, o antologie a poeziei proletcultiste românești. Semnificația aparte a cărții depășește condiția sa de premieră culturală, aflându-și punctul de sprijin în studiul de escortă al editorului, *Scurt istoric al propagandei prin poezie*. Și ca antologator **N.** își pune în valoare detenta speculativă, izbutind să sesizeze exemplaritatea ideologico-semiotică a tipului de discurs cultural numit în mod curent poezie agitatorică. Identificând aspectul de religie politică al literaturii agitatorice și izvoarele mitice care o nutresc, criticul atrage atenția asupra jocului semiotic complex (replieri, eschive cu consecințe stilistice) în care existența acestui tip alienat de expresie angajează, vrând-nevrând, literatura care se luptă să rămână normală. După ce dăduse o poetică și o fenomenologie a producției poetice contemporane, criticul publică o sistematică a poeziei medievale românești, *Poezia medievală în limba română* (1996), și o nouă lucrare dedicată contemporaneității, *Literatura română sub comunism*, un volum referindu-se la proză (2002), altul inaugurând prezentarea poeziei (2003).

Privită în ansamblu, producția exegetică a lui **N.** trece prin mai multe etape sau vârste. Nici una dintre ele nu transgresează încă ceea ce s-ar putea numi proiectul unic, pe termen lung, al autorului, fixându-i obsesiile și identificând o voce originală în critica românească. Prin obiectul ei declarat, prima dintre aceste vârste pare orientată spre istoria literaturii. O ilustrează studiile consacrate lui Antim Ivireanul sau tehnicilor narative în scrierile unor cronicari moldoveni importanți – Grigore Ureche și Miron Costin. Dar, privind ceva mai de aproape, nimic nu demonstrează mai bine decât aceste două lucrări validitatea axiomei conform căreia doar unghiul de vedere creează obiectul. Sub scalpelul analistului, autorul *Didahiilor* devine cap de serie în mânuirea unor strategii retorice subtile, cu carieră în istoria ulterioară a fenomenelor autohtone. Dincolo de deschiderea enciclopedică a elocinței lui Antim, în spatele dezinvolturii sale calculate, sunt depistate prompt reglaje tehnice de mare precizie, camuflate abil de patosul emfatic. Abordat din altă perspectivă, ca ilustrând „euforia noviciatului", Antim Ivireanul reapare într-unul dintre capitolele volumului *Figura spiritului creator*. Același interes pentru destinul unor serii formale se prelungește în investigațiile despre manevrele narative în cronici. Sub lupă se află nu cronicarii ca niște cazuri în speță, ci însuși principiul epicului – nevoia de succesiune cronologică, deghizată în necesitate cauzală. În sistemul de repere al lui **N.**

numele celor prin care se manifestă principiul în cauză rămân simple accidente conjuncturale. Întreprinderea hermeneutică își trădează astfel, încă din punctul de pornire, orientarea dominantă, deschiderea supraindividuală, transtemporală și metatehnică, asupra producerii de sensuri prin limbaj. Cea de-a doua etapă, de orientare poetică, aduce în prim-plan literaritatea latentă în textul scris, în condițiile în care contextul preschimbă orice tip de discurs, degajând în procesul lecturii energii semnificative și imprevizibile. Față de primele studii, ponderea și chiar chipurile autorilor tratați se estompează treptat. În scenariul ale cărui aspecte sunt mereu urmărite, așa-numitele figuri de creatori sunt reduse progresiv la condiția lor reală de actori manipulați de o regie din culisele limbajului. În fine, cea de-a treia etapă include cărțile al căror obiect e poezia, iar unghiul de vedere din care operează criticul este cel poetic. Nu poezia îl interesează, ci procesul producerii ei, numit într-un loc „poezire". Concepându-și proiectul sistematic, **N.** se dovedește perfect conștient de una dintre legile esențiale ale creației, disproporția inevitabilă dintre stocul limitat de modele genetice și infinitatea virtuală a variantelor concrete. Prin urmare, accentul nu cade niciodată pe taxonomie, ci pe detectarea așa-numitei „casete a modelului". Criticul operează constant la trei niveluri: modelele generatoare, obiectul modelării, auxiliarele tehnice. Jocurile semnificative sunt cele de la primul nivel, dar fără priza la concret a celorlalte două studiul ar fi oferit numai epura unei creativități arhiartistice. Un poem sau altul, cutare sau cutare vers nu sunt socotite decât simple aspirante la posibilul model absolut, tinzând asimptotic spre tipul lor de „poezire" ideal. Pe lângă o atât de decisă orientare deductivă, mai este de reținut ipoteza conform căreia, din punctul de vedere al „realizării" (termenul trebuie înțeles drept un derivat de la „real"), între poezie și proză nu ar exista nici o diferență esențială. Un fir neabătut conduce în toate aceste cercetări, fără excepție, de la impulsul universal de a te situa — față de lume — creând către automatismele receptoare produse de acesta. De altfel, în cartea consacrată poeziei medievale tot ce rămăsese anterior implicit teoretic se etalează emfatic. Criticul coboară în picaj abrupt, fără nici un fel de scuze pozitiviste, admițând *ab initio* că se orientează după o concepție semiotică fermă. Premisa o reprezintă schemele elementare de acțiune și de interacțiune umană, adică disponibilitățile antropologice universale — numite aici „vocații" —, satisfăcute prin creație și prin receptare, indiferent de natura materialului colportat prin comunicare. Inițiativa de a compune sistematica prezentă în *Poezia medievală în limba română* se situează firesc în prelungirea ipotezelor anterioare ale criticului, care are curajul să pornească de la o preconcepție fermă. O teorie specifică a poeticității, ca și una extensivă a literarității predetermină totdeauna lectura sa critică. El privește dinspre partea lecturii, a funcțiilor și a mobilurilor ei, răspunzând unor motivații și înclinații elementare ale speței. Ca și în cazul modurilor de prelucrare poetică, punctul de pornire e aflat în schemele elementare de acțiune și de interacțiune umană. Din nevoile de cunoaștere, de idealizare, de intensificare a senzațiilor ș.a.m.d. decurg „vocațiile", virtualități esențiale ale consumului informațional. De pildă, din nevoia de cunoaștere derivă, alături de altele (insolitul, verdictul), o vocație euristică, a descoperirii. O activează și îi răspund problemele de matematică, textele enigmatice, ezoterice, oraculare, jocurile de cuvinte, dar și poezia ermetică, visele, romanele polițiste sau proza fantastică. La împlinirea acestor vocații pot contribui, prin urmare, simultan sau pe rând, orice lucru, orice obiect, orice limbaj particular al gândirii producătoare, anulând diferența dintre știință, eseu, oratorie, poezie, proză, creație religioasă, reportaje, film, text ezoteric, creație plastică. Din această perspectivă se discută și se descriu „casetele modelatoare" ale psalmilor, odelor, epigrafelor, ale textelor goliardice, ale povestirilor versificate sau ale imnurilor vechi. Canoanele contemporane de poeticitate nu mai permit omologarea lor ca atare, dar demonstrația lui **N.** îngăduie accesul la orizontul lor originar de receptare și mai ales identifică funcțiile pe care azi ele le-ar împărți cu alte produse culturale, nu neapărat literare.

SCRIERI: *Antim. Logos și personalitate*, București, 1971; *Narațiunea în cronicile lui Gr. Ureche și Miron Costin*, București, 1972; *Expresivitatea involuntară*, București, 1977; *Figura spiritului creator*, București, 1978; *Istoria limbii române literare*, Craiova, 1979; *Imanența literaturii*, București, 1981; *Introducere în poezia contemporană*, București, 1985; *Sistematica poeziei*, București, 1988; *Poezia medievală în limba română*, Craiova, 1996; *Literatura română sub comunism. Proza*, București, 2002; *Literatura română sub comunism. Poezia*, I, București, 2003. **Antologii**: *Poezia unei religii politice. Patru decenii de agitație și propagandă*, introd. edit., București, 1995.

Repere bibliografice: Nicolae Balotă, *„Antim. Logos și personalitate"*, RL, 1971, 41; Nicolae Manolescu, *Modernitatea cronicarilor*, RL, 1973, 20; Doina Uricariu, *Exerciții de modernizare*, LCF, 1977, 27; Călinescu, *Perspective*, *154–156*; Iorgulescu, *Scriitori*, *320–322*; Dobrescu, *Foiletoane*, I, *186–190*; Dan Culcer, *Metodica radicalizării*, VTRA, 1980, 3; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, *367–371*; Culcer, *Serii*, *109–114*; Grigurcu, *Critici*, *230–234*; Gheorghiu, *Reflexe*, *190–197*; Sorescu, *Ușor cu pianul*, *187–195*; Cornel Moraru, *Lectura poeziei*, VTRA, 1986, 1; Paul Cornea, *„Introducere în poezia contemporană"*, MS, 1986, 4; Călinescu, *Biblioteci*, *171–175*; Piru, *Critici*, *224–226*; Papahagi, *Fragmente*, *30–36*, *76–90*; Cornea, *Semnele*, *211–216*; Ulici, *Lit. rom.*, I, *484–487*; Răzvan Voncu, *Cimitirul elefanților. „Poezia unei religii politice. Patru decenii de agitație și propagandă"*, L, 1996, 6; Alexandru George, *De groază*, LCF, 1996, 20; Spiridon, *Interpretarea*, *209–214*; *Dicț. esențial*, *567–568*; Manolescu, *Lista*, III, *323–335*; Ion Simuț, *Elita prozei postbelice*, F, 2002, 2; Marius Chivu, *Creșterile și descreșterile prozei sub comunism*, RL, 2003, 1; Bogdan Alexandru Stănescu, *Istoria literaturii române sub comunism*, LCF, 2003, 7; Daniel Cristea-Enache, *Drumul spre adevăr*, ALA, 2003, 691; Firan, *Profiluri*, II, *113–116*. *M.S.*

NEGRILĂ, Iulian (19. XI. 1936, Cungrea, j. Olt), poet și istoric literar. Este fiul Alexandrinei Negrilă (n. Lică), moașă, și al lui Nicolae Negrilă, factor poștal. După școala elementară urmată în comuna natală, face liceul teoretic la Râmnicu Vâlcea, absolvit în 1954, Institutul de Învățători din Timișoara (1956–1958), iar între 1963 și 1968 este student la Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română, a Universității din Timișoara. Funcționează la Arad în învățământul secundar, iar

după 1990 devine profesor la Colegiul Universitar Pedagogic al Universității „Vasile Goldiș", având o perioadă și funcția de decan. În 1993 obține la București titlul de doctor în filologie, cu teza *Presa literară românească arădeană (1869-1944)*, publicată în 1999 (Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Arad). Debutează în 1964 la ziarul „Flacăra roșie", cu recenzii, iar ca poet, în 1975 la „Tribuna", cu poezia *Închipuiri*. Prima carte, *Păuliș '944*, îi apare în 1981. A colaborat, semnând și cu pseudonimul I. Cungreanu, în presa locală, dar și la „Orizont", „Familia", „Tribuna", „Vatra", „România literară", „Steaua" ș.a., precum și la periodice ale românilor din Ungaria și Serbia.

Poezia lui **N.** e articulată de câteva teme recurente, între care locul privilegiat îl ocupă iubirea și decorul rustic, colorat nostalgic de revenirea frecventă la „însemnele natale", totul într-o rostire discretă, calmă și muzicală. Ca limbaj și uneori ca tematică, poetul nu se revendică atât de la neomodernismul generației '60, cât de la modele interbelice (Ion Pillat, Lucian Blaga) sau chiar mai vechi (St. O. Iosif, Octavian Goga). Ceea ce îl apropie de acestea este perspectiva integratoare, la polul opus situării acosmice, *in extremis* nihilistă. Existența e văzută ca un miracol perpetuu, iar când acesta e amenințat, recursul la rădăcinile țărănești și la natura originară reușește să-i restituie puritatea și candoarea genuină. Erosul stă întotdeauna sub semnul clipei de grație și al sărbătorescului, tensiunea lirică provenind nu din incompatibilități și dileme, ci din plenitudinea sentimentului, din împărtășirea-părtășie. Fără să așeze în cumpănă acest lirism al celebrărilor, timpul „trădător", toamna (agent melancolizant) și „ora plecării" din satul natal adaugă un spor de gravitate și de fior elegiac. În pofida unor clișee la modă în poezia tributară patriotismului de paradă („plai mioritic", „sfântă Țară"), tema întoarcerii la matcă e în esență autentică și fiindcă primește influxul de adâncime al reintegrării cosmice: „Privirea zării / e lanț la picioarele mele / din graiul izvoarelor / mi-am făcut inele". În contrapunct cu această comuniune apare, începând cu *Dor albastru* (1991), meditația fulgurantă a solitarului pentru care tăcerile par a fi mai elocvente decât cuvintele. Poezia tinde să devină solilocviu elegiac, vorbind despre iubita dispărută, despre tristețea „iernii / care ne-a trădat" și a golului. Această evoluție validează opinia critică potrivit căreia aici s-ar revela un poet ce „își devoră singurătatea" (Eugen Simion). Activitatea istoricului literar **N.** s-a axat pe explorarea și valorizarea presei și a personalităților arădene sau, mai larg, ale Vestului, lucrările sale aducând necesare contribuții — completări documentare și interpretative la harta literară și culturală națională: „Tribuna"/ „Tribuna poporului" din Arad (1897-1912) cu programul ei „activist" în politică și tradiționalist / antimodernist în literatură, reflexul Unirii de la 1 Decembrie 1918 în presa literară a Aradului, presa literară arădeană prezentată într-o suită de micromonografii etc. Și volumul *Însemnări despre scriitori* (1987) intră în acest perimetru, căci majoritatea articolelor oferă informații noi despre relațiile unor scriitori cu revistele și publicul cititor al zonei (Ion Creangă, Duiliu Zamfirescu, O. Goga, Ion Minulescu, Lucian Blaga, Camil Petrescu, Gib I. Mihăescu ș.a.) sau luminează aspecte inedite ori neclare din activitatea celor născuți aici (de pildă, Ioan Slavici).

SCRIERI: *Păuliș '944*, București, 1981; *Ora plecării*, 1982; *Scriitori tribuniști din perioada arădeană*, Timișoara, 1983; *Revoluția europeană de la 1848 reflectată în presa arădeană*, București, 1985; *Însemnări despre scriitori*, Timișoara, 1987; *Ziarul „Românul" și Marea Unire*, București, 1988; *Însemnele natale*, Timișoara, 1989; *Dor albastru*, Sibiu, 1991; *Presa literară românească arădeană și Marea Unire*, Arad, 1993; *Viorile luminii*, Baia Mare, 1993; *Privighetorile timpului*, Arad, 1995; *Scriitori români în corespondență*, I, Arad, 1997; *Presa literară românească arădeană (1869-1944)*, Arad, 1999; *Regină-n cumpănă de noapte*, București, 1999; *Versuri*, Arad, 2001; *Scriitori români în actualitate*, Arad, 2003.

Repere bibliografice: Domițian Cesereanu, *„Ora plecării"*, TR, 1982, 49; Gh. Bulgăr, *„Scriitori tribuniști din perioada arădeană"*, AST, 1983, 10; Eugen Simion, *Iulian Negrilă*, ST, 1985, 3; G. I. Tohăneanu, *Iulian Negrilă*, O, 1986, 16; Al. Ruja, *„Însemnări despre scriitori"*, O, 1987, 48; Ion Lungu, *„Însemnări despre scriitori"*, T, 1988, 1; Ion Buzași, *„Însemnări despre scriitori"*, ST, 1988, 4; Serafim Duicu, *Din istoria presei românești*, RL, 1988, 23; Vasile Popeangă, *Prezențe scriitoricești în Transilvania*, R, 1988, 9; Ion Buzași, *„Însemnele natale"*, TR, 1989, 37; Ion Buzași, *„Dor albastru"*, TR, 1992, 9; Al. Piru, *Iulian Negrilă*, „Curierul Aradului", 1994, 145; Dumitru Protase, *„Privighetorile timpului"*, F, 1996, 4-5; Florin Bănescu, *Mușchetarii Câmpiei de Vest*, Nădlag, 2000, *145-147*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *427-428*; Constantin Toni Dârțu, *Personalități române și faptele lor*, Iași, 2002, *177-184*. *N.M.*

NEGRIȘ, Alexandru (pseudonim al lui Alexandru Cibotaru; 22.VI.1938, Cucuieții Vechi, j. Bălți), poet. A absolvit Universitatea de Stat din Chișinău (1961). Debutează editorial cu placheta de versuri *Din leagănul holdelor* (1963), conținând pasteluri idilice, festiviste. Și publicistica lui **N.** e poetizantă, sărbătorească, fiind inclusă ulterior în cărțile sale de schițe și reportaje, *Amprente* (1972) și *Vârstele propășirii* (1983). Din păcate, tehnica reportajului se va generaliza lăsându-și amprenta și asupra versurilor din *Poclon din țarini* (1974), *Vâslași* (1979) și îndeosebi asupra celor din *Secol în floare* (1980).

SCRIERI: *Din leagănul holdelor*, Chișinău, 1963; *Amprente*, Chișinău, 1972; *Poclon din țarini*, Chișinău, 1974; *Vâslași*, Chișinău, 1979; *Secol în floare*, Chișinău, 1980; *Vârstele propășirii*, Chișinău, 1983.

Repere bibliografice: Vasile Coroban, *În căutarea identității poetice*, LA, 1980, 23 octombrie. *I.C.*

NEGRU, Natalia (5.XII.1882, Buciumeni, j. Galați — 2.IX.1962, Tecuci), poetă, prozatoare și traducătoare. Este fiica Elenei (n. Dumitrescu) și a lui Avram Negru, învățător, proprietar al unei mici podgorii. Urmează cursul secundar la Galați, iar în 1901 se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie, secția filosofie-istorie, a Universității din București, pe care o va absolvi în 1908. Ca studentă, îl cunoaște pe St. O. Iosif, custode la biblioteca Universității, de care se îndrăgostește. Episodul romantic îi inspiră primele versuri, cu care debutează în 1903 la „Sămănătorul". Căsătoria din 1904, nașterea fiicei, Corina, studiile îi dau totuși răgaz să dea la iveală în același hebdomadar, sub semnătura Natalia Iosif-Negru, mai multe poezii,

strânse în 1909 în placheta *O primăvară*. Sentimentul care le alimentase se stinge curând, cât din cauza bolii soțului, generatoare de comportamente nepotrivite, cât din cauza pasiunii nestăpânite pe care i-o insuflă lui D. Anghel, prietenul și colaboratorul lui St. O. Iosif. **N.** se va separa de primul soț în aprilie 1910, iar în noiembrie 1911 se va căsători cu fostul „dioscur", în parte — va declara ea — forțată de acesta, în parte asumându-și consecințele faptei sale. Condamnată chiar și așa, îndeosebi după moartea lui St. O. Iosif, **N.** își intensifică activitatea literară, colaborând destul de asiduu la „Viața românească", „Minerva", „Cumpăna", „Flacăra" cu articole și pagini de proză, adunate în volumul *Mărturisiri* (1913). I se tipăresc și o seamă de traduceri — *Mănunchiul de rugioare* de André Theuriet, *Colomba* de Prosper Mérimée ș.a. Tălmăcirea piesei *Gustul viținlui* de Henri Lavedan este încredințată în 1912 Teatrului Național din Craiova. Membru fondator al Societății Scriitorilor Români, **N.** este aleasă în 1913 în comitetul de conducere, din care făcea parte și D. Anghel. Faptul va provoca reacții penibile, în urma cărora cei doi soți vor demisiona din societate. În noua ei familie climatul este extrem de tensionat, consumându-se în crize ce culminează, în octombrie 1914, cu folosirea de către Anghel a unui revolver, pentru a-și speria soția, care, din ricoșeul glonțului, este ușor rănită. Realizând consecințele gestului său necugetat, Anghel se va împușca în piept. Rănit grav, a refuzat să mai trăiască, neacceptând îngrijirile medicale. Ostracizată încă o dată, **N.** se va retrage în locurile natale, continuând totuși să publice intermitent în „Flacăra" și în „Cronica", unde iscălește un fragment din romanul confesiv *Floarea Soarelui*. Acesta va fi publicat după primul război mondial, în care trăiește o nouă tragedie — moartea fiicei sale, provocată de un bombardament al avionelor germane —, sub titlul *Helianta. Două vieți stinse. Mărturisiri* (1921). Mai tipărește acum și poemul dramatic *Legenda* (1922). Recăsătorită cu Ioan Gh. Savin, profesor la Facultatea de Teologie din Chișinău, ulterior iscălește intermitent în „Rampa", „Adevărul literar și artistic", „Universul literar" și „Universul copiilor" sau în „Revista scriitoarelor și scriitorilor români", proză memorialistică (din romanele „inedite" *Cicoarea*, *Liușa* și *Scrisori necitite*), eseuri feministe (ce formează broșura *Amazoana*, 1925) și mai ales basme. În intervalul 1925-1939 Casa Școalelor îi tipărește o suită de traduceri, mai toate din poveștile lui Hans Christian Andersen. Spre sfârșitul vieții a vândut Muzeului Literaturii Române din București arhiva sa, ceea ce a îngăduit editarea unei substanțiale secvențe de corespondență.

O anume sensibilitate lirică, ingenuă, se întrevede în „cântecele" din *O primăvară*, nu însă în expresia, mai curând stângace, a sentimentului erotic, nici în viziunea idilizată a naturii (câteva accente mai firesc duioase se întrevăd în *Codrul*, *Un mosafir*, *Mă cheamă*), ci în recuperarea unor trăiri ale copilăriei și adolescenței (*În clas*, *Aleargă trenul*, *Străbunica*). Textul *Siretului*, care deschide volumul de „nuvele" *Mărturisiri*, cuprinde o efuziune ce ia curând înfățișarea unui pur exercițiu de retorică. Cu inflexiuni lirice sunt și *Din scrisorile unei prietene*, *Revedere*, *Mihăiță* ori *Mărțișorul*, care aduc tabloul, trasat cu oarecare finețe psihologică, al unor iubiri adolescentine. Din același punct purcede și *O taină*, o veritabilă nuvelă, construită pe destinul unei fete de la țară, rămasă cu un „copil din flori" în urma morții năpraznice, în preajma nunții, a iubitului ei. Tendința feministă, vizibilă ici-colo, e în final dezactivată de amănuntul realist, ce denotă buna cunoaștere a lumii rurale. Alte proze (*Bunicuța*, *Sunt lacrimae rerum*, *Umbra Mariei Antoaneta*, *Prin Pădurea Fontainebleau* ș.a.) relevă, în incipit, în scriitură, dar și în tematică, o influență măcar, dacă nu cumva o colaborare, a lui D. Anghel. După moartea „dioscurilor" **N.** a fost muncită de dorința de a se justifica, de a explica dramele. În ciuda multiplelor îndemnuri de a renunța, de a lăsa lucrul în grija biografilor nepărtinitori, publică *Helianta. Două vieți stinse*, carte subintitulată *Mărturisiri*, având pe copertă titlul *Destăinuirile iubitei* și structurată ca un roman. Prima parte este constituită de secvențe din jurnalul ținut de Helianta, alter ego al autoarei, în timpul studiilor secundare. Paginile sugerează ceva din atmosfera internatului de fete, cu toate că „diarista" nu are darul portretizării, nici al evocării micilor întîmplări, iar stilul e neglijent. Ultima parte, având în centru epoca celor două căsătorii nefericite, împletește relatările Heliantei cu pasaje decupate din scrisorile celor doi.

Procedeul, productiv în sine, dă greș aici. Textului i se refuză ficționalitatea, iar ca discurs confesiv i se impută nesinceritatea, manipularea „dovezilor". Remarcabilă în *Helianta* este, în schimb, partea mediană, formată dintr-o serie de episoade epice care au drept protagoniste pe consătencele eroinei. Curprinzând portretizări izbutite, în câteva tușe, mostre firești din graiul locului, relatări rapide, modulate, ale unor aparent aceleași întâmplări, aceste micronuvele relevă adevărata înzestrare a scriitoarei. Poemul dramatic (în proză) *Legenda*, o alegorie cu tablouri vivante, unde personajele sunt Viața, Legenda, Cântul, Mitul, Cicoarea, Fluturele, figuri ale mitologiei grecești, ambiționează să înfățișeze sensul lumii și al existenței umane. În genul său, oarecum anacronic, cu stângăcii și incongruențe, poemul rămâne totuși o încercare notabilă. Numeroasele tălmăciri făcute de **N.**, multe prin intermediar, denotă talent în adaptarea limbii la nivelul de înțelegere al cititorilor cărora li se adresează.

SCRIERI: *O primăvară*, București, 1909; *Mărturisiri*, București, 1913; *Helianta. Două vieți stinse. Mărturisiri*, Iași, 1921; *Legenda*, București, 1922; *Amazoana. Femeia prin veacuri*, București, [1925]. **Traduceri:** André Theuriet, *Mănunchiul de rugioare*, București, 1909; Prosper Mérimée, *Colomba*, București, 1909; N.-P.-S. Wiseman, *Fabiola sau Biserica din catacombe*, București, 1911; Maurice Maeterlinck, *Steaua*, București, 1912; Henrieta Harkort, *Califul Barză*, București, 1921; Hans Christian Andersen, *Prichindel închide ochii*, București, 1925, *Privighetaoarea și alte povestiri*, București, 1926, *Ionică Haplea și alte povestiri*, București, 1926, *Lebedele și alte povestiri*, București, 1927, *Zâna ghețurilor*, București, 1929, *Grădina raiului și alte povestiri*, București, 1928, *Tovarășul călătorului*, București, 1929, *O poveste din țara dunelor*, București, 1929, *Crăiasa zăpezilor*, București, 1929, *Povestea vieții mele*, București, 1939; Gustave Aimard, *Robinson alpinist*, București, 1930.

Repere bibliografice: I. S. [Izabela Sadoveanu], *„O primăvară"*, VR, 1909, 2; G. Bogdan-Duică, *„O primăvară"*, R, 1909, 4; Scurtu, *„O primăvară"*, „Minerva", 1909, 62; I. Bianu, *„Mărturisiri"*, AAR, t. XXV, 1912-1913; I. S. [Izabela Sadoveanu], *„Mărturisenii"*, VR, 1913, 2; Gala Galaction, *Opinii literare*, București, 1979, *16-18*; A. de Herz, *„Helianta"*, ALA, 1921, 54; Ion Pas, *„Helianta"*, DMN, 1921, 5476; C. Vraja [G. Ibrăileanu], *„Helianta"*, VR, 1922, 1; Sextil Pușcariu, *„Helianta"*, DR, 1921-1922; Constanța Hodoș, *„Legenda"*, ALA, 1923, 120; F. Lohr, *„Amazoana"*, DMN, 1925, 6689; Lovinescu, *Scrieri*, II, *129-132*, IV, *404-405*; Romulus Dianu, [*Natalia Negru*], RP, 1928, 3276, 1929, 3309, 3314, 3316, 3322, 3324; Constantin Virgil Gheorghiu, *Tecucel, cătunul poeților*, RML, 1939, 2; Constantin Virgil Gheorghiu, *25 de ani de la sinuciderea lui Dimitrie Anghel*, RML, 1939, 33; G. Ursu, *Tecuciul literar*, Bârlad, 1943, *129-134*; *Corespondență*, îngr. și pref. Horia Oprescu, București, 1969; Ciopraga, *Lit. rom., 214-215*; Micu, *Început, 238*; Cioculescu, *Itinerar*, I, *154-157*, II, *258-262*; Ion Iliescu, *Natalia Negru despre St. O. Iosif*, O, 1975, 45; Leon, *Umbre*, II, *190-194*; Gh. S. Ștefănescu, *Drama St. O. Iosif – D. Anghel – Natalia Negru*, CRC, 1981, 4; Mihai Stănescu, *Cartea cu oglinzi*, București, 1984, *133-134*; M. I. Dragomirescu, *D. Anghel*, București, 1988, *passim*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *429-430*. *V.D.*

NEGRUZZI, Costache (Constantin) (1808, Trifești, j. Iași – 24.VIII.1868, Iași), prozator, poet, dramaturg și traducător. Este fiul Sofiei (n. Hermeziu) și al fostului răzeș Dinu Negruț, intrat nu de multă vreme în rândul micii boierimi. Leon și Iacob

Negruzzi sunt fiii săi. Înainte de a deprinde slova românească, învață grecește și franțuzește. La 1821, izbucnind mișcarea eteristă, familia se refugiază la moșia Șărăuți din ținutul Hotin (unde **N.** face primele încercări literare), apoi la Chișinău. Aici, în 1822, după propria-i mărturie, l-ar fi cunoscut pe Pușkin. Întors la Iași în 1823, va fi numit peste doi ani diac la Vistierie și, după un timp, primește rangul de căminar. Ca urmare a unui articol tăios, *Vandalism*, este exilat la moșia de la Trifești. Spătar, agă, postelnic, vornic, lui **N.** i se încredințează slujbe importante: prezident al Eforiei (primar al Iașilor) între 1840 și 1843, director al Vistieriei (1843–1849). Sub domnia lui Grigore Alexandru Ghica va fi director al Departamentului Lucrărilor Publice (1850–1851), din nou director al Vistieriei (1851–1854), iar în timpul Căimăcămiei, în două rânduri membru al Consiliului Administrativ Extraordinar al Moldovei; în 1856 revine ca director al Vistieriei, în același an lucrând împreună cu Gh. Asachi în cadrul Cenzurii, ale cărei rigori le suferise el însuși cu prilejul publicării nuvelei *Toderică* în „Propășirea" (1844). În timpul domniei lui Al. I. Cuza este numit director al Statisticii Centrale (1859) și devine ministru interimar la Finanțe (1861). Cu V. Alecsandri, M. Kogălniceanu și P. M. Câmpeanu luase în antrepriză, fiind și codirector, Teatrul Național din Iași (1840–1842). A mai fost efor al școlilor (1848), a făcut parte din comisia pentru delimitarea frontierelor conform Tratatului de la Paris (1856), precum și din alte, nu puține, comisii. În 1855 pleacă pentru prima oară în Apus, la

Berlin, apoi la băile de la Ems, să-și îngrijească sănătatea. În 1860 e ales reprezentant al marilor proprietari în Obșteasca Adunare. La mișcarea din 1848 nu a luat parte, deși nu era un adept al regimului lui Mihail Sturdza. Rămânea însă refractar la ideea schimbărilor survenite prin violență. Transformările, după **N.**, trebuie să se producă treptat, de aceea el și condamnă importul grăbit de civilizație. În totul, se manifestă ca un spirit moderat, omagiind eroismul femeii române de la 1848, dar totodată socotind că la acel an „politica predomnind, literatura amuți". Nu s-a agitat nici pentru Unire, fără să fie împotrivă, după cum reiese din broșura *Despre capitalia României* (1861). De altfel, în 1862 va vota și el unirea definitivă a Principatelor. În 1867 este chemat ca membru în Societatea Academică Română, dar bolnav, nu poate da curs invitației. Moare de apoplexie, după ce în ultima parte a vieții suferise mult.

Ceea ce frapează la **N.** este precocitatea. Nu avea mai mult de treisprezece ani când se încumeta să facă traduceri, intitulându-le, la un loc, *Zăbăvile mele din Basarabia în anii 1821, 1822, 1823 la satul Șărăuții, în raiaua Hotinu.* Nuvela *Zuma sau Discoperire scorțâșoarii tămăduitoarei de friguri, adecă a hinii* e o scriere cu tentă moralizatoare, după M-me de Genlis, iar *Moralicești haractiruri,* trădând o înclinație timpurie pentru fiziologia literară, reprezintă tălmăcirea unor imitații ale lui Dimitrie Darvari după Teofrast. *Crispin, rival stăpână-său,* după Lesage, și o transpunere dintr-un autor necunoscut completează acest prim lot de încercări. În 1823 traduce, după un text grecesc al lui Evghenie Vulgaris, povestirea *Memnon* de Voltaire. *Pirostia Elenei* (1824) e o nuvelă de Marmontel, preluată direct din franțuzește. O „idilie", *Satirii,* câteva fabule de La Fontaine, J.-B. Grécourt, Pessellier, P.-Fr. D'Erbigny, un fragment dintr-o nuvelă romantioasă, *Duchesa Milanului,* precum și *Chelestina,* traducere din Florian, nu au ajuns să fie tipărite. Din anul 1828 se păstrează primele versuri originale ale lui **N.** – un poem burlesc purtând titlul *Dișțărare șlicului.* Cea dintâi operă literară publicată este melodrama *Triizeci ani sau Viața unui jucători de cărți* (1835), după Victor Ducange, J.-F. Beudin și P.-P. Goubaux (ultimii, cu pseudonimul comun Dinaux). Depășind de pe acum neoclasicismul, traducătorul se apropie, dar fără o afinitate reală, de autori preromantici și romantici. De unde în 1837, în prefața românească la *Maria Tudor* de Victor Hugo, lua apărarea romantismului, în 1838, într-o epistolă către Gh. Asachi, se desparte de romantism în favoarea clasicismului. În afara lui Victor Hugo (*Baladele,* în „Albina românească", și *Dervișul,* din ciclul *Orientalelor,* în „Curier de ambe sexe"), a mai tradus sau a imitat din G.-M. Legouvé, Ch.-H. Millevoye, L. Dufilhol, J. Delille. Folosindu-se de intermediare franțuzești, a tălmăcit versuri din literatura germană și engleză: S. Gessner (*Potopul*), H. von Levitschnig (*Floarea florărița romîncă*), Byron (*Oscar d'Alva*), Thomas Moore (*Melodiile irlandeze*), Young (prima *Noapte*) – unele publicate, altele nu. Din rusește a transpus din Derjavin, Jukovski, Pușkin (*Șalul negru, Cârjaliul, La Maria*) și împreună cu Al. Donici, din Antioh Cantemir (*Satire și alte poetice compuneri,* 1844) și din A. F. Veltman (povestirea haiducească *Tunsul,* iscălită Radul Curălescu). A mai tălmăcit din Alphonse Karr și Edmond About. Într-un fragment de memorial din „Propășirea", *Călătoria arabului patriarh Macarie de la Alep la Moscova,* e pus la contribuție un text rusesc al lui P. Saveliev. *Fragmente atingătoare de istoria Moldovei, trase din istoria Rosiei,* după N. M. Karamzin, apar în „Magazin istoric pentru Dacia". Din 1835 **N.** e un colaborator prețuit al publicațiilor lui Gh. Asachi („Albina românească", „Alăuta românească", „Spicuitorul moldo-român") și I. Heliade-Rădulescu („Curierul românesc", „Curier de ambe sexe", „Gazeta Teatrului Național", „Muzeu național"). A mai scris în „Dacia literară", „Propășirea" – unde a fost redactor – și în presa unionistă („România literară", „Steaua Dunării", „Zimbrul", „Tribuna română"). Ca redactor la foaia sătească „Săptămâna" (1853-1854), atitudinea scriitorului rămâne una retrogradă. Propovăduind smerenia înaintea lui Dumnezeu și a stăpânirii, el consideră că adevărata cauză a mizeriei țăranilor ar fi lenea și beția. Structura intimă a lui **N.** e dual: în el sălășluiesc, după cum mărturisește singur (în *Pentru ce țiganii nu sunt români*), „românul vechi" și „românul nou". În broșura *Elemente de dreptul politic dupre mai mulți autori de un floroman* (1846), compilație după Montesquieu și G.-L. J. Carré, **N.**, adept al monarhiei constituționale, întreprinde în fond, dincolo de teoriile expuse, o critică a regimului regulamentar din Moldova. Cu nostalgia vremurilor patriarhale, el vede – ca mai târziu junimiștii – civilizația noastră ca pe o imitație a celei apusene. În ultimii ani a mai semnat în „Din Moldova" și „Convorbiri literare". Atât prin creațiile literare, cât și prin opiniile exprimate în diferite împrejurări, el anticipează

programul pașoptist conceput de Kogălniceanu în *Introducție* la „Dacia literară", crezul său lăsând să se întrevadă însă și nuanțe prejunimiste, mai ales în chestiunea limbii literare. Prin scrierile lui (*Muza de la Burdujăni*, 1851, ș.a.) combate exagerările latiniste sau italienizante ale lui Heliade, pe care, mai înainte, îl privise ca pe un reformator (dovadă, *Corespondență între doi rumâni, unul din Țara Rumânească și altul din Moldova*, din „Muzeu național", 1836). Un diletant este **N.** în părerile lui despre folclor, dar unul cu bun-simț și intuiție. Considerând laolaltă aspectul muzical, coregrafic, etnografic, literar, împarte cântecele populare în mai multe categorii – cântecul ostășesc sau istoric, religios, erotic, de nuntă, cântecul codrului sau voinicesc. Ocazional, face și critică literară. A scris, cu un evident talent portretistic, prefețe, biografii, necrologuri despre Dimitrie Cantemir, Antioh Cantemir, Daniil Scavinski, Al. Hrisoverghi, Al. Donici. În ceea ce privește teatrul, îl asemăna cu o oglindă în care cată să se reflecte atât moravurile sociale, cât și faptele glorioase de odinioară. Criteriul său fiind acela al verosimilității, cere ca o piesă să fie elegantă, nu trivială, comică, nu bufonă, tragică, însă nu sângeroasă. A realizat, din necesități de repertoriu, prelucrări și traduceri. *Doi țărani și cinci cârlani* (1849), probabil o adaptare, e o farsă fără aplomb, cu o atmosferă idilică. *Muza de la Burdujăni*, după un proverb dramatic al lui M.-Th. Leclercq, întreprinde o satiră a cosmopolitismului și a exagerărilor lingvistice, nu numai latiniste. Cucoana Caliopi, un fel de Chiriță a Burdujenilor, vorbește un jargon imposibil, franțuzist, ciunist etc. *Carantina* (1851), după Eugène Scribe și Édouard Mazères, e croită în maniera farselor clasice. **N.** a mai tradus din Victor Hugo (*Angelo tiranul Padovei* și *Maria Tudor*) și Molière (patru scene din *Femeile savante*), precum și piese de D'Ennery, Eugène Cormon, Jean-François-Alfred Bayard, Philippe Dumanoir ș.a. *Două dueluri* este o prelucrare a lui Pierre Carmouche și Méllesville după *Nanine ou Les préjugés vaincus* de Voltaire. **N.**, unul dintre cei mai buni traducători în versuri din prima jumătate a secolului al XIX-lea, nu era, el însuși, un poet. A compus versuri în spirit folcloric, iar poemul *Aprodul Purice* (1837) – care pornește de la o anecdotă consemnată de Ion Neculce în *O samă de cuvinte* – suferă de monotonie. *Potopul*, după Gessner, are o anume atmosferă și un fior de dramatism. *Gelozie*, după Millevoye – semnată Carlu Nervil –, ar fi mai mult o analiză, destul de convențională, a acestui sentiment. O elegie, *Melancolia*, după Legouvé, încearcă să sugereze corespondențele misterioase dintre natură și stările afective: ruinele sau un țintirim sărac trezesc cuvenitele reflecții. Scriitorul e un reflexiv, un contemplativ, care mimează afectele poeților romantici. Mai conform firii sale poate fi socotit un *Apolog*, unde predică o existență cumpătată, sub semnul rațiunii. În volumul selectiv *Păcatele tinerețelor* (1857), trei secțiuni (*Amintiri de junețe, Fragmente istorice, Negru pe alb – Scrisori la un prieten*) sunt ocupate de scrieri în proză, capitolul de poezie intitulându-se, cu autoironie, *Neghină și pălămidă*. Lipsit de facultatea invenției, **N.** fie recurge la anecdotică, fie se bizuie pe propriile suveniruri. În *Zoe*, nuvelă melodramatică, dincolo de gesticulația exaltată, se conturează

o imagine colorată și exactă a societății mondene a Iașilor. Eroina, o femeie pierdută, dar inocentă sufletește, e în stare de pasiuni extreme; căzută pe mâna unor curtezani cinici, ea sfârșește prin a se sinucide. Elementele de psihologie sunt puse în relație cu aspectul fizic, cu fizionomia. Repovestită cu umor fin, *O alergare de cai* (*Scacica*), împletind două istorii de dragoste, una romantioasă și alta, galantă, a naratorului însuși, schițează cu ascuțime un tablou de epocă. Un ochi lucid, malițios scrutează în final iluziile din tinerețe. Despre anii de ucenicie vorbește schița *Cum am învățat românește*, în care grotesca apariție a dascălului Socoleanu e batjocorită cu o faceție crudă. *Au mai pățit-o și alții* relatează, cu lejeritatea unui divertisment, tribulațiile conjugale ale postelnicului Andronache Zâmbolici. În *Toderică*, de fapt o traducere mai slobodă a nuvelei *Fédérigo* de Prosper Mérimée, felul ingenios în care Toderică păcălește moartea îl prevestește parcă pe Ivan Turbincă al lui Ion Creangă. *Fragmente istorice* se înfățișează ca o secțiune neomogenă. *Regele Poloniei și Domnul Moldaviei* pare mai curând o pagină de istorie, folosind ca izvoare *Histoire de Charles XII* de Voltaire și letopisețul lui Nicolae Costin. *Sobiețki și românii*, celebrând eroismul plăieșilor, se inspiră dintr-o lucrare a lui Dimitrie Cantemir. În *Cântec vechi* e inserat un cântec bătrânesc despre omorârea Costineștilor de către domnitorul Constantin Cantemir. Eminamente prozator, **N.** se afirmă pe acest tărâm nu doar ca un deschizător de drumuri,

creator al nuvelei românești, ci și ca autor al unei capodopere, *Alexandru Lăpușneanul*. Într-o narațiune densă, bine ținută sub control, figura voievodului se devoalează, treptat, în toată complexitatea ei. Alexandru Lăpușneanu e crud și sângeros ca și veacul în care trăiește, războinic și perfid, sadic până la monstruozitate în „dorul lui cel tiranic de a vedea suferiri omenești". Despotul e însă și om politic dibaci, clarvăzător, decis să îngrădească ambițiile boierimii în folosul unei domnii centralizate. Ivirea lui, crede scriitorul în *Ochire retrospectivă*, a fost, de aceea, providențială, greșeala Lăpușneanului fiind că nu s-a sprijinit pe norod. Adevărul este că autorul se lasă fascinat de demonismul personajului, trăsătură ce denotă o fire maladivă. Nuvela are o tensiune crescândă, putând fi asemănată cu o piesă în patru acte, fiecare purtând un moto rezonant („Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreu...", „Ai să dai sama, doamnă!...", „Capul lui Moțoc vrem...", „De mă voi scula, pre mulți am să popesc și eu"). Uciderea celor patruzeci și șapte de boieri într-un groaznic măcel constituie punctul culminant al scrierii, după care urmează călugărirea și, în final, moartea prin otrăvire a lui Lăpușneanu. Celelalte personaje au o siluetă discretă, însă conturată cu linii sigure: doamna Ruxanda, blândă și supusă, mitropolitul Teofan, nu atât prelat cucernic, cât abil diplomat, Moțoc, intrigant, slugarnic și laș. De-a lungul vremii nuvela a înrâurit scriitori ca Dimitrie Bolintineanu, Nicolae Scurtescu, Samson Bodnărescu, Iuliu I. Roșca, pe Mihai Eminescu însuși, pe A. I. Odobescu și B.P. Hasdeu, G. M. Zamfirescu și, poate, pe Liviu Rebreanu. Cu *Negru pe alb — Scrisori la un prieten*, **N.** inaugurează un gen nou în literatura română, genul epistolar. Un mozaic de aspecte se configurează aici, de la cele lingvistice (*Critică*) până la cele de natură istorico-socială (*Ochire retrospectivă*). Moralist de esență clasică, prozatorul se exersează în crearea de „fiziologii". *Fiziologia provincialului*, *Un poet necunoscut*, *Lumânărică* sunt încercări de caracterologie, în timp ce *Istoria unei plăcinte* tinde spre pictura de moravuri. Deplângând risipirea acelor urme ce atestă originea străveche a neamului (*Vandalism*), precum și stingerea unor deprinderi patriarhale (tipul boiernașului de țară din *Pentru ce țiganii nu sunt români* va avea multă căutare în proza sămănătoristă), autorul stăruie în convingerea că ritmurile prezentului spulberă vechile și bunele rânduieli (*Pelerinagiu*). Dacă îi place să se refugieze în trecut sau în spațiul de liniște al unei mănăstiri, unde îi vin în minte triste cugetări despre vremelnicia celor omenești (*Calipso*), asta nu înseamnă că nu sesizează ridicolele, acolo unde vor fi fost (*Un proțes de la 1826*). Se mai găsesc între cele treizeci și două de scrisori (emise între 1837 și 1855) pagini de critică și istorie literară, polemici pe teme filologice ș.a.m.d. În relatarea spirituală a unor voiajuri, descrierile de natură nu sunt cele mai reușite, peisajul fiind perceput prin prisma unor reminiscențe livrești. Un miniatural cap de operă este *Păcală și Tândală sau Morală moldovinească*, ingenios compendiu de proverbe și sentințe, debitate cu voluptate paremiologică. Stilul epistolar, asociativ, capricios, câteodată (auto)persiflant, emană și o anume sfătoșenie calmă, bonomă. Între proze se mai află un „manual", *Vânătorul bun sau Meșteșugul de a nu-ți fi urât* (1844), îndatorat unui E. Blaze, de care s-a servit și Odobescu în *Pseudo-cynegeticos*. În *Flora română*, original dicționar botanic pornind de la o sugestie din Alphonse Karr, florilor le sunt atribuite însușiri omenești. Pusă în seama lui Alecu Russo, n-ar fi imposibil ca scrierea *Palatul lui Ghica Vodă* să-i aparțină lui. Cu Mihail Kogălniceanu dă la iveală, în 1841, *200 rețete cercate de bucate, prăjituri și alte trebi gospodărești*. În scrisul românesc **N.** are titlul de merit al unui precursor. El inițiază, prin *Aprodul Purice*, poemul istoric, în scrisori îl anticipează pe memorialistul Ion Ghica, iar cu fiziologiile, devansându-i pe Mihail Kogălniceanu, Nicolae Filimon și pe Ion Ghica, impune specia. Cu echilibrul său clasic modulat de luciditate ironică, **N.** este primul nostru mare prozator modern.

C. Negruzzi este întâi de toate un mare prozator, fără invenție, mărginit la anecdotă și memorii, creator de valori de interpretare artistică. Cea dintâi nuvelă, Zoe, *din 1829, conține o oarecare intrigă violent romantică, însă ceea ce izbește plăcut ochiul, de la început, este arta picturală. Amestecul de Occident și Orient revelă un ilustrator strălucit, atent la învălmășirea de tonuri și la contrastele prezentului. [...] Mișcările nuvelei sunt zgomotos romantice, cu toate acestea cuprinsul arată aptitudini realiste. Compararea ce se face des între Prosper Mérimée și C. Negruzzi este îndreptățită. [...] Există totuși la Negruzzi un umor cu desăvârșire clasic. Motivul din* Au mai pățit-o și alții *(soțul înșelat de femeia în care crede orbește) aparține vechii nuvele italiene. Umoristul moldovean îl tratează cu zâmbete molierești. [...] Numele lui C. Negruzzi este legat de obicei de nuvela istorică* Alexandru Lăpușneanul, *care ar fi devenit o scriere celebră ca și* Hamlet *dacă literatura română ar fi avut în ajutor prestigiul unei limbi universale. Nu se poate închipui o mai perfectă sinteză de gesturi patetice adânci, de cuvinte memorabile, de observație psihologică și sociologică acută, de atitudini romantice și intuiție realistă. Abstrăgând de la sensul literar, figura eroului e romantică, Lăpușneanu e genialoid, plin de contradicții, un monstru moral [...]. Nuvela ar intra în rândul narațiunilor de asasinate italiene, de nu s-ar fi dat eroului principal o semnificație superioară. Lăpușneanu e desigur un damnat, osândit de Providență să verse sânge și să năzuie după mântuire. El suferă de o melancolie sangvinară, colorată cu mizantropie. Echilibrul între convenția romantică și realitatea individului, aceasta e minunea creației lui Negruzzi.*

· G. CĂLINESCU

SCRIERI: *Triizeci ani sau Viața unui jucători de cărți*, Iași, 1835; ed. Iași, 1863; *Aprodul Purice*, Iași, 1837; *200 rețete cercate de bucate, prăjituri și alte trebi gospodărești* (în colaborare cu Mihail Kogălniceanu), Iași, 1841; ed. îngr. Titus Moraru, pref. Mircea Zaciu, Cluj, 1973; *Doi țărani și cinci cârlani*, Iași, 1849; *Muza de la Burdujăni*, Iași, 1851; *Carantina*, Iași, 1851; *Păcatele tinerețelor*, Iași, 1857; *Scrierile lui...*, vol. I: *Păcatele tinerețelor*, pref. V. Alecsandri, vol. II: *Poezii*, vol. III: *Teatru*, București, 1872-1873; *Aprodul Purice. Lăpușneanul. Scrisori...*, București, 1894; *Opere complete*, I-III, îngr. și pref. E. Carcalechi și Il. Chendi, București, 1905-1912; *Poezii*, îngr. Petre V. Haneș, București, 1908; *Poezii și teatru*, pref. I. Săndulescu, București, 1908; *Opere necunoscute ale lui...*, îngr. N. Iorga, Iași, 1918; *Nuvele*, București, 1922; *Fragmente istorice*, pref. E. Lovinescu, București, 1928; *Păcatele tinerețelor*, pref. V. Ghiacioiu, Craiova, 1937; *Opere alese*, îngr. și pref. Alexandru Iordan, București,

1941; *Opere alese*, I–II, București, 1955–1957; *Păcatele tinerețelor și alte scrieri*, îngr. Liviu Leonte, pref. N. I. Popa, București, 1959; *Opere*, I–III, îngr. și introd. Liviu Leonte, București, 1974–1986. **Traduceri:** Victor Hugo, *Maria Tudor*, București, 1837, *Angelo tiranul Padovei*, București, 1837, *Balade*, Iași, 1845; Antioh Cantemir, *Satire și alte poetice compuneri*, Iași, 1844 (în colaborare cu Al. Donici); [Antioh Cantemir, Victor Hugo, Molière, Thomas Moore, Pușkin], în *Scrierile lui Constantin Negruzzi*, II–III, București, 1872–1873; [L. Dufilhol, Al. Dumas, A. Karr, Pușkin], în *Traduceri în proză*, pref. Il. Chendi, București, 1908.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. XIX*, I, *237–250*, II, *39–41*, *151–152*; Apostolescu, *Infl. romant.*, *150–169*; Iacob C. Negruzzi, *Începuturile literare ale lui Constantin Negruzzi*, CL, 1909, 5; Ibrăileanu, *Opere*, I, *68–79*; E. Lovinescu, *Costache Negruzzi. Viața și opera lui*, București, 1913; N. Iorga, *Opere necunoscute ale lui Constantin Negruzzi*, Iași, 1918; Densusianu, *Lit. rom.*, III, *58–71*; Iorga, *Oameni*, I, *106–111*; Nestor Camariano, *Primele încercări literare ale lui C. Negruzzi și prototipurile lor grecești*, București, 1935; Vianu, *Opere*, IV, *400–401*, *408*, *410–412*, *476–477*, V, *35–43*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *195–206*, *Ist. lit.* (1982), *205–218*; G. Bezviconi, *Costache Negruzzi – scriitor basarabean*, Iași, 1942; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.*, *35–40*; Popovici, *Romant. rom.*, *339–363*; N. I. Popa, *Costache Negruzzi, traducător*, ALIL, t. VIII, 1957, fasc. 2; Al. Teodorescu, *C. Negruzzi, epica de inspirație istorică*, ALIL, t. X, 1959, fasc. 1–2; Cornea-Păcurariu, *Ist. lit.*, *336–387*; Al. Piru, *C. Negruzzi*, București, 1966; Vladimir Streinu, *C. Negruzzi, marele precursor*, LCF, 1966, 52; Cornea, *Alecsandrescu – Eminescu*, *77–107*; *Ist. lit.*, II, *380–399*; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, *431–437*; Constantin Ciopraga, *Costache Negruzzi, scriitor modern*, LL, 1969; Paul Cornea, *O autobiografie necunoscută a lui Costache Negruzzi*, LL, 1969; Ion Osadcenco, *Constantin Negruzzi. Viața și opera*, Chișinău, 1969; Leonid Dimov, *Un realist romantic: Costache Negruzzi*, ATN, 1970, 7; Anghelescu, *Preromt. rom.*, *167–171*; Păcurariu, *Clas. rom.*, *91–100*; Gâldi, *Introducere*, *169–176*; Cornea, *Originile*, *589–594*; Zaciu, *Bivuac*, *200–204*; Cornea, *Oamenii*, *60–71*, *294–309*; Zaciu, *Lecturi*, *39–46*; Papu, *Clasicii*, *50–57*; *Dicț. lit. 1900*, *618–623*; Liviu Leonte, *Constantin Negruzzi*, București, 1980; *C. Negruzzi interpretat de...*, îngr. și pref. Ana-Maria Boariu, București, 1981; Gabriel Dimisianu, *Introducere în opera lui Constantin Negruzzi*, București, 1984; Manolescu, *Istoria*, I, *193–206*; Negoițescu, *Ist. lit.*, I, *29–32*; Mănucă, *Analogii*, *32–37*; *Dicț. analitic*, I, *21–23*, II, *191–192*, III, *124–125*, *302–304*; *Dicț. esențial*, *568–571*. *F.F.*

NEGRUZZI, Iacob (31.XII.1842, Iași – 6.I.1932, București), prozator, dramaturg, poet și critic literar. Este al doilea fiu al Mariei (n. Gane) și al scriitorului Costache Negruzzi. Prin mamă se înrudește cu prozatorul N. Gane. S-a bucurat de timpuriu, împreună cu fratele său, Leon Negruzzi, de o educație foarte îngrijită. La Berlin urmează, din 1853, liceul și, din 1859, cursurile Facultății de Drept. În 1863 obține, tot acolo, titlul de doctor în drept. În anul următor devine profesor de drept comercial la Universitatea din Iași, unde funcționează până în 1884, când ocupă aceeași catedră la Facultatea de Drept din București. Din anul 1870 a fost deputat, apoi senator. Este ales membru al Academiei Române în 1881, fiind ulterior secretar general și de mai multe ori vicepreședinte și președinte al forului academic.

În 1863, îndată după întoarcerea în țară, la Iași, **N.** face cunoștință cu P. P. Carp, T. Maiorescu, V. Pogor și Th. Rosetti, împreună cu care înființează societatea literară Junimea. Devenit unul dintre membrii de bază, el îndeplinește din 1868 însărcinarea de secretar al societății. Totodată e redactor răspunzător al revistei „Convorbiri literare", chiar de la început, de la 1 martie 1867, continuând să o conducă mai târziu ca director, până în 1895. În această calitate, s-a dovedit un sprijinitor energic al literaturii române atât prin încurajarea tinerelor talente, cât și prin atragerea scriitorilor din toate provinciile locuite de români. Supraveghind îndeaproape tot ceea ce se publica în paginile revistei, el imprimă „Convorbirilor literare" o linie fermă. Are posibilitatea de a-i cunoaște bine pe toți membrii societății și strânge numeroase date despre aceștia, precum și despre desfășurarea întrunirilor junimiste, folosite mai târziu în cartea de memorialistică *Amintiri din „Junimea"*, apărută în 1921, dar scrisă cu începere din 1889. Amintirile se disting prin precizia informațiilor, rămânând cea mai importantă lucrare documentară despre societatea literară ieșeană, deși în câteva locuri memorialistul s-a lăsat condus de patimă. Prin „prelecțiunile populare" la

care a participat, prin articole, note redacționale sau chiar prin rubrica de corespondență din „Convorbiri literare", **N.** susține fără rezerve toate ideile junimiste, cu o constanță pe care puțini dintre comilitoni au avut-o. Susține astfel rolul frumosului în desăvârșirea educației și recomandă cultivarea lui pentru câștigarea unei garanții de statornicie morală și stabilitate socială. Combătând cosmopolitismul, afirmă necesitatea dezvoltării conștiinței naționale prin îngrijirea „izvorului național" în literatură și prin culegerea folclorului, prin cultivarea limbii populare și îndepărtarea neologismelor de prisos, prin combaterea latinismelor și răspândirea operei marilor scriitori din trecut. Ca scriitor, **N.** a debutat la 1866, în „Foaia Societății pentru literatura și cultura română în Bucovina". Poeziile sale lirice, scrise sub imboldul dezamăgirilor în dragoste, sunt lipsite de valoare, iar baladele sunt tributare lui Goethe, Schiller ori Heine, din care, de altfel, a și tradus. Tot livrească, dar bine construită și scrisă într-o limbă îngrijită, este idila *Miron și Florica* (1870), după cum deasupra mediocrității izbutesc să se ridice și unele satire. Mult mai consistentă este proza lui **N.** Aici înclinațiile sale de moralist se desfășoară în voie în „copii de pe natură", strânse în volum în 1874, cele care i-au stabilit reputația de scriitor. Animate de un umor abundent, textele surprind cu precizie trăsături caracteristice unor personaje aparținând de preferință, ca și la I.L. Caragiale, burgheziei mărunte. Înrâurite de realism și având ca model câteva dintre creațiile lui Costache Negruzzi, „copiile" vizează, de regulă, obiective ce au stat frecvent în atenția criticii junimiste: politicianismul (*Tachi Zâmbilă, om politic*), demagogia (*Ștefan și Mihai*), mania latinistă (*Vespasian și Papinian*), veleitarismul literar (*Poeticale*). Scrutând atent moravurile contemporane, **N.** realizează câteva portrete remarcabile: *Părintele Gavril, Cucoana Nastasiica, Ioniță Cocovei, Cuconul Pantazachi.* O contribuție deosebită la campania începută de Junimea pentru cultivarea limbii populare și pentru îndepărtarea neologismelor o au cele cinci *Scrisori*, susținute de o argumentare ce dovedește cunoașterea aprofundată a istoriei naționale și atașament față de limba vie. Tot predispoziția pentru satiră este cea care dă viață romanului *Mihai Vereanu* (1873), altfel minat de o intrigă romanțioasă neverosimilă. Scriitorul se simte îndemnat să facă un roman social și reușește în oarecare măsură, ajutat de darul său de observator, care e prezent, cu mai bune rezultate, și în însemnările de călătorie apărute mai întâi în „Convorbiri literare", sub titlurile *Plimbări prin munți* și *Pe malul mării.* Un interes constant a arătat **N.** pentru teatru: traduce, în proză și în versuri, multe dintre piesele lui Schiller și alcătuiește el însuși câteva comedii de moravuri și de situații, nepublicate, dintre care se disting *Amor și viclenie* (1870) și *O alegere la Senat* (1878). În aceasta din urmă verva satirică se dezlănțuie nestânjenită, în scene a căror maliție anticipează secvențe din *O scrisoare pierdută* de I. L. Caragiale,.

SCRIERI: *Miron și Florica,* Iași, 1870; *Poezii,* București, 1872; *Mihai Vereanu,* Iași, 1873; *Copii de pe natură,* București, 1874; *Pe malul mării,* Craiova, 1883; *Nazat!* (în colaborare cu D. R. Rosetti), București, 1886; *Eroul fără voie,* Craiova, 1891; *Scrieri complecte,* I–VI, București, 1893–1897; *Amintiri din „Junimea"*, București, 1921; *Un drum la Cahul,* București, [1923]; *Cuconul Pantazachi,* București, [1924]; *Scrieri alese,* I–II, pref. Corneliu Simionescu, București, 1970; *Scrieri,* I–II, îngr. Andrei Nestorescu și Nicolae Mecu, pref. Nicolae Mecu, București, 1980–1983; *Jurnal,* tr. Horst Fassel, pref. Dan Mănucă, Cluj-Napoca, 1980. **Traduceri:** Schiller, *Hoții. Fiesco. Cabală și amor,* Iași, 1871; [Heine, Schiller, V. Hugo], în *Poezii,* București, 1872.

Repere bibliografice: Panu, *Junimea,* I–II, *passim;* Aderca, *Contribuții,* I, *422–425;* Alexandru Iordan, *Iacob Negruzzi,* București, 1932; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *377–379, Ist. lit.* (1982), *434–436;* Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit., 184–186;* E. Lovinescu, *T. Maiorescu și contemporanii lui,* II, București, 1944, *passim; Dicț. lit. 1900, 624–625;* Faifer, *Semnele, 269, 343–346;* Mănucă, *Analogii, 53–59; Dicț. analitic,* I, *226–228;* Nicolae Mecu, *Iacob Negruzzi sau Vocația comunicării,* București, 1999; *Dicț. scriit. rom.,* III, *435–437;* Liviu Papuc, *Marginalii junimiste,* Iași, 2003, *135–160, 184–187;* Săndulescu, *Memorialiști, 51–57.* *D.M.*

NEGRUZZI, Leon (5.VI.1840, Iași – 16.VII.1890, Trifești, j. Iași), prozator. Este primul fiu al Mariei (n. Gane) și al scriitorului Costache Negruzzi. A învățat la Academia Mihăileană din Iași, apoi la un pension particular din același oraș. În 1853, împreună cu fratele său, Iacob Negruzzi, pleacă la studii în străinătate. La Berlin și Viena frecventează cursuri de medicină, filosofie și drept, dar în 1864 se întoarce în țară fără să fi obținut vreo diplomă universitară. A fost judecător la Curtea de Apel, procuror general, apoi prefect și primar al orașului Iași. Figură deosebit de jovială, a avut mai mult faimă de om de societate decât de scriitor. Membru al Junimii, și-a publicat toate scrierile în „Convorbiri literare", unde a și debutat în 1867, cu poezii.

Două dintre nuvelele lui **N.**, *Vântul soartei* și *Osândiții*, au caracter de foileton și descind direct din specia răspândită la noi prin literatura franceză a vremii. Dominate de un romantism mediocru, ele cultivă aventura în sine și propagă o morală dulceagă, prin intermediul unor personaje puse în cele mai neverosimile situații. Măsura talentului a dat-o în alte câteva nuvele, unde personajele nu mai sunt simple pretexte pentru imaginația scriitorului, ci, devenind caractere, determină acțiunea. Subiectul nu mai pare artificial, ci este o consecință firească a comportamentului eroilor, desprinși dintr-un mediu cunoscut în amănunțime: societatea ieșeană a epocii 1860–1880. Din această cauză, dialogurile sunt naturale și, făcând abstracție de unele întorsături de frază încă greoaie, au fluență. Mai toate personajele sunt dominate de viața afectivă, ca în *Serghie Pavlovici*, unde forța sentimentului atinge un prag ce o face patologică, iar protagonistul devine un obsedat. În linii generale, comportarea personajelor e previzibilă, le dă viabilitate dialogul, care particularizează mentalitatea prin nuanțe distinctive. În ce privește arta nuvelistică, **N.** se dovedește capabil să închege o intrigă prin intermediul câtorva eroi, cărora are grijă să le dea o fundamentare socială, insistent reliefată. Scopul evident este de a crea un tip, ceea ce îi reușește deseori. De altfel, în cele mai izbutite texte (*Evreica* și *Țiganca*), conflictul se produce între reprezentanții a două categorii sociale diferite. Nuvelele au o compoziție asemănătoare, în primul capitol fiind expuse intențiile personajului

central, sortite, de la început, eșecului. Avertizat, cititorul urmărește totuși cu interes desfășurarea propriu-zisă a conflictului, a cărui rezolvare este de obicei tragică, deși scriitorul încearcă să atenueze impresia, punând deznodământul sub specia eternității.

SCRIERI: *Serghie Pavlovici și alte nuvele*, pref. Titu Maiorescu, București, [1912].

Repere bibliografice: T.M.[Titu Maiorescu], *Leon C. Negruzzi*, CL, 1890, 7; Negruzzi, *Junimea, 56–59, 70–71, 173, 334–379;* Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, *122, 229;* Constantin Gerota, *Nuvelele lui Leon Negruzzi*, RFR, 1942, 3; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist.lit., 200;* Mănucă, *Scriit. jun., 117–127; Dicț. lit. 1900, 625–626.* *D.M.*

NEGULESCU, Mihai (22.I.1936, Fântânele, j. Prahova), poet și prozator. Este fiul Ioanei (n. Dumitrescu) și al lui Ion Negulescu, funcționar. Învață la Liceul „I. L. Caragiale" din Ploiești, absolvit în 1955, și urmează Școala de Literatură „M. Eminescu", apoi Facultatea de Filologie a Universității din București, luându-și licența în 1960. Lucrează ca redactor la „Viața militară", „Luceafărul" și ca redactor-șef la „Cutezătorii". Debutează în 1953 la „Tânărul scriitor", și editorial în 1962, cu placheta de versuri *Nopțile albe ale orașului*.

Stăpân de la început pe elementele prozodiei clasice, **N.** se înscrie și tematic în linia tradiției, liricizând simțăminte trezite de iubirea de țară, nu fără a comunica și altele, generate de străbaterea meleagurilor mai îndepărtate. Imagini din ținuturile românești, care compun, de pildă în volumul *Desfrunzirea uitării în vântul auriu de septembrie* (1979), ciclul *Ave, iarba din Transilvania*, alternează, aproape în fiecare culegere, cu priveliști europene, asiatice, africane etc. Unei emblematice „porți de pe Mara", celebrată chiar în titlul unei culegeri din 1972, îi răspund unduiri egeene, turnuri din Nürnberg, coline din deșertul Gobi, munți din Sahara („cariatide într-un templu sur"), caravane a căror umbră „cu cerul curge-n muntele amar", păduri de palmieri, zboruri de pescăruși. Așa cum o indică și titlurile unor volume — *Ceramică regăsită* (1967), *Pinacoteca unei lire* (1971), *Ceremonie în albastru* (1975) —, poetul e sensibil mai cu seamă la imaginea plastică și aplică nedeclarat principiul *ut pictura poesis*. Statornicește peisaje, scene, monumente, obiecte, dar nu o face obiectiv, neutru, parnasian, ci subiectivează intens descripția, afișându-și atitudinea și inserând în tablou evocarea istorică, reflecția. Dar semnele distinctive ale geografiei românești sunt celebrate, de regulă, în spirit prea ostentativ patriotic. Efectele sunt, nu o dată, de natură mai mult retorică decât poetică. Poeticul autentic se realizează abia atunci când, în conformitate (intenționat sau nu) cu îndemnul goethean *Bilde, Künstler, rede nicht* construiește icoane în *Ceremonie în albastru*. Când, de exemplu, fixează pictural o cavalcadă („Arcuri de templu păgân,/ Gâturi prelungi implorând reverie —/ cavalcada fecundă, țară de fân/ spulberată de oameni"), când imaginează o coborâre în „cripta de vinuri" („Timizi/ de-atâta aur sacru, de-atâta grea aromă,/ vom coborî în cripta de vinuri luminați —/ cezari, străini de oaste și de Roma,/ doar glasului acestor podgorii dulci dedați") sau când, într-un sonet, omagiază ca Ion Pillat în *Țărm pierdut* Helada: „Purtând celestul neodihnei chin/ în grotele submerse, visătoare/ crești taina mută dintre zei și soare,/ balans dintâi, purificat senin // pe când sămânța robilor transpare/ din cei ce-am fost, în lujerul marin/ legi valul într-o floare de măslin —/ ființa pură și nescăzătoare". Impregnate de lirism sunt, de asemenea, mai toate reportajele și însemnările de călătorie ale poetului.

SCRIERI: *Nopțile albe ale orașului*, pref. Radu Boureanu, București, 1962; *Jocul soarelui*, București, 1963; *Rapsodie în Oaș*, București, 1963; *Ploile au venit târziu*, București, 1965; *Orașul lui Pintea*, București, 1966; *Ceramică regăsită*, București, 1967; *Mânzul*, București, 1967; *Maramureș*, București, 1967; *Balans de zodii*, București, 1969; *Pinacoteca unei lire*, București, 1971; *Echinocțiu*, București, 1972; *Poarta de pe Mara*, București, 1972; *Arcul de miazănoapte*, București, 1973; *Neodihna de a fi om*, București, 1973; *Rapsodie în jad*, București, 1974; *Aeroportul alb*, București, 1975; *Ceremonie în albastru*, București, 1975; *Ține minte zăpada*, București, 1976; *Secundă în milenii*, București, 1977; *Desfrunzirea uitării în vântul auriu de septembrie*, București, 1979; *Cine ești?*, București, 1982; *Drumul spre casă*, București, 1984; *O dragoste mai întâi și Eu întâi*, București, 1985; *Puterea acestui pământ*, București, 1986; *De unde vine dimineața*, București, 1987; *Un spațiu al iubirii*, București, 1988.

Repere bibliografice: M.N. Rusu, *Mihai Negulescu*, LCF, 1964, 25; Mircea Anghelescu, *„Ploile au venit târziu"*, GL, 1965, 26; I. D. Bălan, *„Ploile au venit târziu"*, LCF, 1965, 30; Mihai Drăgan, *„Ploile au venit târziu"*, IL, 1966, 2; Radu Cârneci, *„Ceramică regăsită"*, ATN, 1968, 7; Eugenia Tudor, *„Ceramică regăsită"*, VR, 1968, 12; Dumitru Micu, *„Balans de zodii"*, RL, 1969, 31; Sanda Radian, *„Balans de zodii"*, VR, 1970, 3; Adrian Popescu, *„Pinacoteca unei lire"*, ST, 1972, 7; Lucian Alexiu, *„Neodihna de a fi om"*, O, 1974, 10; Piru, *Poezia*, II, *161–162;* C. Stănescu, *„Drumul spre casă"*, „Scânteia", 1984, 13 055; H. Zalis, *Spații afective*, RL, 1989, 17; Popa, *Ist. lit.*, II, *283; Dicț. scriit. rom.*, III, *438–440.* *D.Mc.*

NEGULICI, Ioan D. (1812, Câmpulung — 5. IV. 1851, Istanbul), traducător. Foarte dotat pentru pictură, fiul preotului Dumitrache Oaie a primit primele îndrumări în atelierul Mariei Rosetti, la București, unde frecventează un timp și Școala de la „Sf. Sava". După studii de pictură la Iași, iar din 1833 la Paris, **N.** se întoarce în București și devine unul dintre cei mai cunoscuți pictori din Muntenia. Împrietenindu-se cu I. Heliade-Rădulescu, este atras de activitatea publicistică și literară de la „Curierul românesc", gazetă pe care a și condus-o între octombrie 1845 și decembrie 1846, în absența din țară a lui Heliade. Tânărul pictor și publicist ia parte la acțiunile cercurilor revoluționare, iar în timpul revoluției de la 1848, numit administrator al județului Prahova, se remarcă printr-o activitate energică în sprijinul Guvernului Provizoriu. După înfrângerea revoluției pleacă în exil, la Brusa, apoi la Istanbul, unde moare de tuberculoză. Ultima perioadă a vieții sale e marcată de conflictul cu Heliade, căruia, într-o memorabilă scrisoare, îi reproșează, în numele cauzei comune, egolatria și inconsecvența politică.

N. a făcut parte din grupul cărturarilor care urmau să pună în aplicare vasta acțiune de traduceri din literatura universală inițiată de Ion Heliade-Rădulescu. El însuși a întocmit un *Plan de o mică bibliotecă universală* (1847), care să pregătească și să

sprijine proiectul lansat anterior de Heliade, după modelul celui publicat de Aimé Martin, literat francez foarte apreciat de intelectualii pașoptiști. Din scrierile acestuia, **N.** a tradus, în „Curierul românesc", *Despre amor, lege fizică și morală a naturei* și *Scrisori la Sofia: asupra fizicei, himiei și istoriei naturale* (1846), iar în volum, *Educația mumelor de familie sau Civilizația neamului omenesc prin femei* (I-II, 1844-1846), transpunere recenzată elogios de N. Bălcescu. Convins de rolul educativ al literaturii (întregul plan este conceput în acest sens) și urmărind pregătirea și atragerea cititorilor prin lecturi accesibile, a trandus din franceză și câteva scrieri fără valoare ale unor autori minori, ca J.-E. Paccard sau S.-H. Berthoud, și două piese, reprezentate, dar nepăstrate: *Dreptatea lui Dumnezeu* de Anicet-Bourgeois și Polyanthe *Credința, Speranța, Caritatea* de B.-P. Rosier. Mai importantă este tălmăcirea romanului lui Jonathan Swift, *Călătoriile lui Guliver în țere depărtate* (I-II, 1848). Câteva traduceri, anunțate ca fiind sub tipar, se pare că nu au mai apărut sau nu se păstrează: *Martirii* de Chauteaubriand, *Zestrea Suzetei* de J. Fiévée și nuvela (poate originală) *Samoil neguțătorul*. Tălmăcirile lui **N.** sunt cursive, într-un stil deloc vetust, modern chiar, vădind preocuparea pentru cultivarea limbii române, întâlnită și în unele prefețe, ca și într-un *Vocabular român* de neologisme, apărut în 1848.

Traduceri: Louis Aimé-Martin, *Educația mumelor de familie sau Civilizația neamului omenesc prin femei*, I-II, pref. trad., București, 1844-1846; J.-É. Paccard, *Judita franțeză sau Clotilda și Edmond*, I-II, pref. trad., București, 1844-1846; S.-H. Berthoud, *Maria*, București, 1846; Jonathan Swift, *Călătoriile lui Gulliver în țere depărtate*, I-II, București, 1848.

Repere bibliografice: Nicolae Bălcescu, *Opere alese*, I, București, 1960, *126-131;* Ion Heliade-Rădulescu, *Scrisori și acte*, îngr. G. Potra, N. Simache și George G. Potra, pref. Șerban Cioculescu, București, 1972, *76-78, 83-86, 107-110;* D. Popovici, *Ideologia literară a lui I. Heliade-Rădulescu*, București, 1935, *167-173;* Lucia Dracopol-Ispir, *Pictorul Negulici*, București, 1939; Dan Grigorescu, *Trei pictori de la 1848*, București, 1967; *Dicț. lit. 1900*, *626*. *L.V.*

NEMEȘ, Mihail (12.XI.1944, Siliștea Crucii, j. Dolj – 3.II.2005, Mureni-Vânători, j. Mureș), traducător. Este fiul Ioanei și al lui Gheorghe Nemeș, morar. Urmează școala generală în satul natal, apoi școala profesională a Grupului Școlar Electroputere din Craiova (1958-1962), calificându-se ca matrițer-sculer, meserie pe care a practicat-o (cu o întrerupere pentru satisfacerea serviciului militar) paralel cu frecventarea cursurilor liceale la Școala Medie nr. 3 din Craiova (1962-1964, 1966-1968). Își continuă studiile la Facultatea de Filologie, secția română-franceză, a Universității din București (1968-1972), funcționând după licență ca profesor de limba franceză la liceul din Baia de Arieș (1972-1978). Spirit nonconformist, renunță la catedră și, retras în satul natal, se dedică exclusiv tălmăcirii unor mari poeți de expresie germană și franceză. Viața îi este marcată de alternanța între activitățile neintelectuale – va fi miner la Baia Borșa (1984-1985), matrițer la Băilești (1985-1987), morar la Siliștea Crucii (1994- 1999) – și încercarea de revenire la profesia sa – e bibliotecar la Întreprinderea „Nicovala" din Sighișoara (1987-1991), profesor de franceză și română la școlile generale din Albești (1991-1993) și Archita (1993-1994, din 1999 până la moarte) în județul Mureș –, preocuparea permanentă rămânând în tot acest timp activitatea de traducător. Debutează cu o traducere din Iulia Hasdeu în „Amfiteatru" (1969), iar editorial, cu *Poezii* de Georg Heym (1986). A colaborat la „Steaua", „Secolul 20", „Convorbiri literare", „Familia", „Vatra", „Poesis", „Ramuri", „Mozaicul", „România literară". A fost nominalizat în 2003 la Premiul pentru traducere atât de Asociația Editorilor din România (pentru versiunea din Rimbaud), cât și de Uniunea Scriitorilor (pentru traducerile din Apollinaire).

N. reprezintă un caz singular – și totodată exemplar, prin dăruire – în literatura contemporană: acela de a-și consacra viața tălmăcirii unor mari valori ale literaturii universale. Exclusiv traducător de lirică, **N.** este puțin cunoscut, în genere doar în cercurile restrânse ale editorilor și cunoscătorilor de poezie. Opera sa de tălmăcitor se distinge printr-o rară adecvare la cele mai subtile nuanțe ale textului original, printr-o familiarizare puțin obișnuită cu posibilitățile de exprimare ale versului și prin recrearea, aproape consubstanțială, în românește a turnurii poeziei în modulațiile ei imperceptibile. Debutând relativ târziu și continuând să-și publice cu greu traducerile, într-o perioadă nereceptivă la lirică, a avut totuși șansa să-și vadă tipărite versiunile din poezia completă a lui Georg Trakl (2001), Guillaume Apollinaire (2002) și Arthur Rimbaud (2003), tălmăcirea unei bune părți din versurile lui Georg Heym (1986) și Gérard de Nerval (2000) și doar *Ceaslovul* (2000) din Rainer Maria Rilke, poetul său preferat. A lăsat în manuscris transpunerea integralei operei poetice a lui Rilke și a lui Goethe (aici intrând și cea de-a treia versiune românească la *Faust*, după cele realizate de Lucian Blaga și Ștefan Aug. Doinaș), tălmăciri din lirica de expresie germană, de la romantici la expresioniști (Eduard Mörike, Conrad Ferdinand Meyer, Ricarda Huch, Hugo von Hofmannsthal, Richard Dehmel, Ernst Stadler, Else Lasker-Schüler, Oskar Loerke, Gottfried Benn) și din Paul Valéry.

Traduceri: Georg Heym, *Poezii*, pref. Thomas Kleininger, București, 1986; Georg Trakl, *Poezii*, pref. Mihai Mangiulea, București, 1988, *Poeme – Dichtungen*, ed. bilingvă, București, 1991, *Opera poetică*, I-II, Chișinău, 2001; Rainer Maria Rilke, *Rugăciunile*, București, 1998, *Ceaslovul*, București, 2000; Gérard de Nerval, *Himerele*, București, 2000; Guillaume Apollinaire, *Alcooluri. Bestiarul. Vitam impendere amori*, pref. Ioan Es. Pop, București, 2002; Arthur Rimbaud, *Opere*, pref. Livius Ciocârlie, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Constantin Dumitrache, *„Rugăciunile" lui Rilke*, R, 1999, 6. *G.Dn.*

NEMOIANU, Virgil (12.III.1940, București), critic, teoretician și istoric literar, eseist, prozator și traducător. Este fiul Victoriei (n. Boldea) și al lui Virgil Camil Nemoianu, jurist. Școala o începe în 1946 la Caransebeș și o continuă, din 1949 la București, unde urmează Liceul nr. 7 (1954-1956) și Facultatea de Filologie, secția germană-engleză (1956-1961). După absolvire este redactor la Editura Academiei (1961-1962),

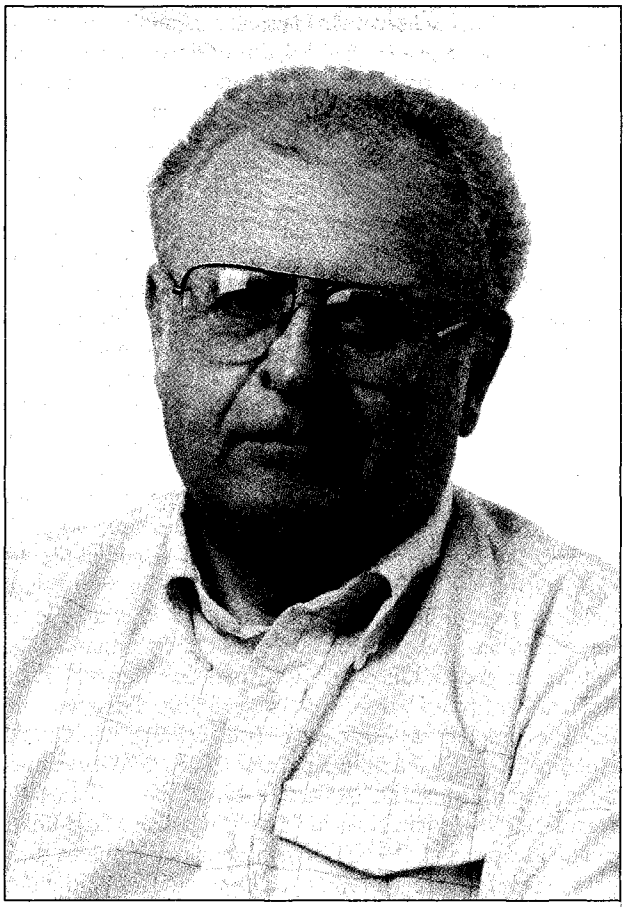

documentarist la revista „Contemporanul", iar din 1963, asistent și ulterior lector de literatura engleză la Universitatea din București până în 1977, când părăsește definitiv țara. Își ia doctoratul în literatura comparată la University of California, San Diego (1971), cu o teză consacrată idilei și publicată cu titlul *Micro-Harmony. The Growth and Uses of the Idylic Model in Literature* (1977). Funcționează ca lector de limba și literatura română la School of Slavonic and East-European Studies din Londra (1973–1974) și la University of California din Berkeley (din 1975). Se stabilește în Statele Unite ale Americii, unde este lector de literatură engleză la University of Cincinnati (1978–1979) și ulterior profesor de literatură la Catholic University of America din Washington DC, ocupând și alte poziții științifice: consultant al unor edituri, fundații și centre de cercetare, component al unor echipe redacționale prestigioase, coordonator de reuniuni internaționale specializate, membru în organismele de conducere ale Asociației Internaționale de Literatură Comparată.

Debutează la revista „Teatru" în 1961, primele intervenții în presă ale lui **N.** fiind sau un ecou, sau o replică față de conjunctura literară a vremii. Studiile pe care le elaborează trădează rigoarea formală deprinsă în preajma lui Tudor Vianu și a cercului său de discipoli: ele apar, în 1964–1965, în „Analele Universității București" și în „Cahiers linguistiques", tratând despre paralelisme în structura dramei shakespeariene și despre relevanța semantică a rimei. Simptomatic pentru orientarea sa din această perioadă este debutul în volumul colectiv al cercului, *Studii de stilistică și poetică* (1966), cu analiza poeziei *Pe o scândură cu actinii* de Mihai Beniuc. În același context, întâia carte personală, *Structuralismul* (1967), este un gest de legitimare cu semnificații mai curând sociale decât intelectuale. În anii imediat următori **N.** totuși nu ocolește viața literară, risipindu-se chiar între subiecte pe cât de numeroase, pe atât de diverse: eseuri pe marginea literaturii și actualității culturale românești, comentarii însoțite de traduceri din literatura străină contemporană, în special din cea așa-zis decadentă americană, articole de atitudine ș.a., care apar în special în „Secolul 20", „Luceafărul", „Viața românească", „România literară", „Familia" și în „Scânteia", unde, pe lângă recenzii ocazionale, susține un serial cu articole de orientare, *Sfaturi către editori*. Textele formează materia a două volume intitulate *Calmul valorilor* (1971) și *Utilul și plăcutul* (1973). Printre ediții, prefețe și traduceri (Ion Pillat, W.H. Pater, Chesterton, Eliot, Hölderlin, Gottfried Benn ori textele din *Eseul englez*, I–II, 1975), **N.** mai compune o cărticică inedită de proză, *Simptome* (1969). Mimând canonul literar al fragmentelor, minieseurile aforistice și paradoxale de aici tratează teme absolut indiferente în sine, dincolo de care suverană rămâne norma unică, cea a jocului, dictată de un autor-*magister ludi*. Funcționând ca o supapă decomprimantă, spiritul ludic a născut cărți echivoce ca *Viața și opiniile lui Zacharias Lichter* a lui Matei Călinescu (comentată de **N.** în articolul *Morala ca stil*) sau ca textele inclasabile ale lui Mircea Horia Simionescu. Fragmente din *Simptome* au fost traduse în revistele „Antaios", „Kenyon Review", „Exquisite Corpse". De la începutul decadei a opta datează prima versiune a monografiei *Surâsul abundenței. Cunoaștere lirică și modele ideologice la Ștefan Aug. Doinaș*, finisată înainte de expatriere, dar publicată abia în 1994. Cartea este un studiu clasic de caz. Poetul Doinaș ilustrează exemplar productivitatea unei mișcări de conversiune în doi timpi. În chiar termenii criticului, ar fi vorba despre „transferul în estetic al unui model social, al unei macroimagini sociale, iar apoi (ca după o binecuvântată scufundare în apele memoriei și ale frumosului), transferul esteticului spre semnale și impacturi ale prezenței istorice și cetățenești". Demonstrația urmărește încadrarea structurilor estetice brevetate de poet în scheme mai largi de mentalitate, identificând și canalele prin care ele pot acționa ulterior asupra formelor sociale în genere. Mecanismul poeziei analizate devine exemplar pentru ilustrarea acestui proces sinuos de transfigurare, mediere, modelare, într-o relație de circularitate real-cognitiv-estetic-ideologic-politic-real. Din perioada primului stagiu american al lui **N.** datează disertația doctorală despre idilă, tradusă în românește cu titlul *Micro-armonia. Dezvoltarea și utilizarea modelului idilic în literatură* (1996). Cartea a marcat un moment de mutație calitativă pe un fond de continuitate. Un subiect reputat minor, idila, devine trambulina unui salt teoretic și comparatist cu detentă speculativă. Urmărind cu metodă paradigma, destinul și

eșantioanele istorice reprezentative ale idilei, autorul expune o lecție despre relația formelor literare (scheme, viziuni, imagini, toposuri mai mult sau mai puțin extinse) cu contextul lor sociocultural, evaluând potențialul mediator al creației între teoretic și politic. Într-una dintre dimensiunile sale esențiale, studiul vizează literaturile atipice, central și est-europene, în mod special literatura română. Deosebindu-se de pastorală, cu care e în mod curent confundat, obiectul vizat nu este un gen, ci un model literar — idilicul — având o acoperire empirică heteroclită. Conform ipotezei lui **N.**, la temelia ontologică a idilicului se află tensiunea dintre real și ideal, altfel spus, dintre un spațiu reputat ca adevărat și un spațiu poetic. Se așază sub lupă procesul prin care capitalul filosofic de valori umaniste al idilei (cu resursele în realitatea socială din perioada 1750–1850) este prelucrat în tipare estetice, convertit într-o lume poetică, în scheme, teme, imagini, stereotipii și clișee. Proiecția idilică suferă astfel un proces de osificare, pregătindu-și debușeul final în didactic, sociologic, ideologic, în fine, în doctrină și practică politică. Literatura își dezvăluie astfel virtuți asupra cărora exegetul insistă în toate cărțile sale: vocația de releu și de laborator al unor energii creatoare instrumentale. În circuitul filosofic — literar — sociopolitic, adică teoretic, literar și din nou teoretic, literatura dobândește o forță surprinzătoare pentru prejudecățile curente. Ipoteza e cu deosebire fertilă pentru literatura română, care ilustrează ceea ce **N.** numește „răzbunarea idilismului", în romantismul întârziat, necanonic, și unde, în perioada postromantică, idilismul supraviețuiește, pierzându-și semnificația estetică și primind un caracter accentuat sociologic. Printr-o serie de obsesii structurante, cartea anunță argumentul de unitate al tuturor scrierilor teoretice, comparatistice sau memorialistice viitoare, publicate de teoretician în țară sau peste ocean. Nexul lor formator este legătura ombilicală a intelectualului **N.** cu Banatul, locul de origine al părinților săi — o veritabilă paradigmă a societății organice. Rolul ei matricial este invocat explicit în volumul publicat în 1994, *Arhipelag interior. Eseuri memorialistice (1940–1975)*. Iradiind asupra scrierilor anterioare și dezvăluindu-le supratema comună, lucrarea este revelatoare pentru luciditatea autoscopică acută a autorului, înclinat constant spre problematizarea propriei condiții intelectuale. Relevând etimonul spiritual al operei, cartea este istoria unui destin exemplar prin modul în care ilustrează dinamica unei culturi matriciale și prin vocația unei lucide construcții de sine. Casa din Borloveni a bunicilor întruchipează — în sens literal — lumea idilică și societatea de tip organicist, cele două fixații de la care i s-a constituit în cercuri concentrice opera. După ce au coagulat teza de doctorat, ele au stimulat studiile despre romantismul Biedermeier și, ulterior, despre fecunditatea creatoare a secundarului, a marginalității culturale. Aceeași sursă alimentează impulsul constant spre temperanță și măsură, spre evitarea exceselor, spre opțiunile echilibrate ale căii de mijloc. Urmărind un itinerar spiritual, eseurile oferă radiografii penetrante ale celor două lumi de adopțiune unde s-a format central-europeanul **N.**: mediul cultural bucureștean privat și public al anilor '50–'70 și America — o experiență a alterității. Căci stagiul american e în primul rând istoria unei reacții, exact în sensul rezervat conceptului în lucrarea consacrată teoriei secundarului. Ea consemnează răspunsul unei conștiințe transilvane în fața unui spațiu radical străin. Transferată în registrul teoretic, diferirea devine o arhitemă a scrierilor publicate după expatriere. Mai întâi în *The Taming of Romanticism. European Literature and the Age of Biedermeier* (1984). Aici paradigmele creatoare trufașe suferă o progresivă domesticire (*Taming*). Este examinată simptomatologia proceselor prin care, în Estul și în Centrul Europei, romantismul canonizat (*High Romanticism*) diferă în raport cu sine. Conform autorului, romantismul și evoluția sa se bazează pe o macroimagine, constituită progresiv de-a lungul veacului al XVIII-lea. Literatura este astfel integrată unor unități existențiale și culturale cuprinzătoare. Modelele mentale își dovedesc utilitatea și datorită dublei lor naturi: de realități speculative și în același timp empirice. Întruchipate de figuri și personaje ale discursului unei vremi, ele sunt un simptom al conștiinței de sine a unei vârste literare anume. Pentru **N.**, în memorialistică, în corespondență, în publicistică, etalonul Biedermeier este un instrument de autoreflexivitate și de autoevaluare. A doua carte transoceanică este *A Theory of the Secondary. Literature, Progress and Reaction* (1989), de asemenea cu deschideri spre spațiul cultural românesc. Norme ale jocului social, politic, intelectual sunt descoperite în spatele tensiunii canonizare–recanonizare literară, aflate azi în actualitate acută și analizate într-o lucrare editată împreună cu fostul său doctorand, Robert Royal, *The Hospitable Canon. Essays on Literary Play, Scholarly Choice and Popular Pressures* (1991). Escortată de intervenții ale lui **N.** în presa literară postdecembristă, cercetarea a catalizat o direcție fertilă de investigare în istoria literaturii române, ale cărei canoane tradiționale se cer legitimate contemporan, dacă nu reformate. În sfârșit, o sinteză editată de același tandem, *Play, Literature, Religion. Essays in Cultural Intertextuality* (1992), plasează explicit ludicul în relație cu imaginarul și cu sacralitatea, cartografiază zona de interferență a literarului cu religiosul, semnalând căile bătute, petele albe, ca și itinerariile frecvent circulate și deschizând perspectiva colonizării unor noi teritorii: în special numeroasele analogii între discursul teologic și cel literar, în planul substanței, ca și în acela al formei. O precizare esențială este că punctul de racord nu trebuie căutat în planul obiectului, ci la nivelul categoriilor care regizează și explică atât religiosul, cât și literarul. Eseurile din *Jocurile divinității. Gândire, libertate și religie la sfârșit de mileniu* (1997) au ca supratemă „urgența depășirii uneia dintre polaritățile definitorii ale lumii moderne": cea dintre secular și sacralitate. **N.** se situează polemic față de maniheismul contemporan, care opune tranșant, de o parte, raționalitatea științifică orgolioasă, iar de cealaltă, sistemul de referință categorial și discursiv al religiei, așa cum a fost fixat în *Scripturi*, căutând în ele marile modele metanarative. În tot ce întreprinde, teoreticianul probează un simț versat al urgenței intelectuale — românești, ca și general culturale. În mod firesc, așadar, activitatea sa academică a fost în permanență dublată de una febril publicistică pe ambele

maluri ale Atlanticului, după 1989 intervențiile sale în chestiuni politice, ideologice, de strategie culturală sau strict literare apărând ritmic în „România literară", „Orizont", „Euphorion", „22", „Dilema" ș.a. Dincolo de orice diferențe, ele au ca numitor comun implicarea pătrunzătoare în dezbaterea pe marginea condiției intelectualului central și est-european în lumea contemporană, o condiție asumată și în același timp problematizată de autor.

Spirit ecumenic, el nu a știut nici să piardă ceea ce cultura română are bun de oferit lumii, nici să deprindă viciul arivist al supraadaptării la condițiile țării de adopție; dimpotrivă, reacțiile lui Nemoianu la corectitudinea politică a universității și vieții publice nord-americane au fost mereu ferme, chiar dacă adesea sastisite. Savantlâcul și prețiozitatea îl plictisesc, umorul îl prinde, politica îl pasionează și încinge; corespondența sa e spontană și încântătoare prin puterea evocării și umor. Nemoianu e unul dintre cărturarii noștri maturi de devreme și călătoriți în lumile prin care cultura română a ajuns dacă nu să se recunoască, măcar să se plimbe.

CĂLIN ANDREI MIHĂILESCU

SCRIERI: *Structuralismul*, București, 1967; *Simptome*, București, 1969; *Calmul valorilor*, Cluj, 1971; *Utilul și plăcutul*, București, 1973; *Micro-Harmony. The Growth and Uses of the Idylic Model in Literature*, Berna-Frankfurt am Main-Las Vegas, 1977; ed. (*Micro-armonia. Dezvoltarea și utilizarea modelului idilic în literatură*), tr. Manuela Cazan și Gabriela Gavril, Iași, 1996; *The Taming of Romanticism. European Literature and the Age of Biedermeier*, Cambridge-Londra, 1984; ed. (*Îmblânzirea romantismului. Literatura europeană și epoca Biedermeier*), tr. Alina Florea și Sanda Aronescu, București, 1998; *A Theory of the Secondary. Literature, Progress and Reaction*, Baltimore-Londra, 1989; ed. (*O teorie a secundarului. Literatură, progres și reacțiune*), tr. Livia Szász Câmpeanu, București, 1997; *Arhipelag interior. Eseuri memorialistice (1940-1975)*, Timișoara, 1994; *Surâsul abundenței. Cunoaștere lirică și modele ideologice la Ștefan Aug. Doinaș*, București, 1994; *Jocurile divinității. Gândire, libertate și religie la sfârșit de mileniu*, îngr. Ioan I. Ică Jr., București, 1997; *România și liberalismele ei*, București, 2000; *Tradiție și libertate*, București, 2001; Virgil Nemoianu, Robert Lazu, *Înțelepciunea calmă. Dialoguri în cyberspace*, Iași, 2002. **Ediții:** Ion Pillat, *Portrete lirice*, pref. edit., București, 1969; *The Hospitable Canon. Essays on Literary Play, Scholarly Choice and Popular Pressures*, Philadelphia-Amsterdam, 1991 (în colaborare cu Robert Royal); *Play, Literature, Religion. Essays in Cultural Intertextuality*, New York, 1992 (în colaborare cu Robert Royal); *Traversarea cortinei. Corespondența lui Ion D. Sârbu cu Ion Negoițescu, Virgil Nemoianu, Mariana Șora*, pref. edit., Timișoara, 1994 (în colaborare cu Marius Ghica). **Traduceri:** W. H. Pater, G. K. Chesterton, T.S. Eliot, *Eseuri literare*, pref. trad., București, 1966; Friedrich Hölderlin, *Poezii*, București, 1971 (în colaborare cu Ștefan Aug. Doinaș și I. Negoițescu), *Opere*, I-II, pref. Wolf von Aichelburg, București, 1977 (în colaborare cu Ștefan Aug. Doinaș); Gottfried Benn, *Poeme*, pref. Wolf von Aichelburg, introd. trad., București, 1973 (în colaborare cu Ștefan Aug. Doinaș); Ștefan Aug. Doinaș, *Alibi and Other Poems*, Londra, 1973 (în colaborare cu Peter Jay); *Eseul englez*, I-II, pref. trad., București, 1975 (în colaborare); Thornton Wilder, *Ziua a opta*, București, 1976 (în colaborare cu Anca Nemoianu).

Repere bibliografice: Negoițescu, *Lampa*, *211-218*; Bugariu, *Incursiuni*, *84-88*; Grigurcu, *Idei*, *183-187*; Ungureanu, *La umbra cărților*, *103-107*; Mariana Șora, *Europa literară în epoca Biedermeier văzută de Virgil Nemoianu*, „Curentul" (München), 1986, 5974; Nicolae Manolescu, *Romantismul îmblânzit*, RL, 1990, 4; Gabriela Adameșteanu, [*Interviu cu Virgil Nemoianu*], CNP, 1991, 4; Ioana Pârvulescu, *Biederman & Bummelmeier*, RL, 1994, 39; Tania Radu, *Războiul de independență*, LAI, 1994, 41, 42; Ion Pop, *Asistând la tragicomedia istoriei*, ST, 1994, 10-11; Ierunca, *Semnul*, *179-183*; Borbély, *Xenograme*, *22-27*; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, *239-241*; Spiridon, *Interpretarea*, *150-153*, *162-166*; Ungureanu, *La vest*, II, *85-94*; Călin Andrei Mihăilescu, *Virgil Nemoianu*, în *Dicț. scriit. rom.*, III, *440-442*; Manolescu, *Lista*, III, *301-305*; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, *200-207*; Gheorghe Grigurcu, *Un româno-american*, RL, 2002, 33, 34; Dan C. Mihăilescu, *„Înțelepciunea calmă"*, LAI, 2003, 13; Manolescu, *Enciclopedia*, *531-533*. *M.S.*

NEMȚEANU, Barbu (pseudonim al lui Benjamin Deutsch; 1.X.1887, Galați – 29.V.1919, București), poet, traducător și publicist. Este fiul Saninei Deutsch și al lui Iacob Deutsch, învățători. A făcut câteva clase de liceu în orașul natal. Moartea tatălui, când avea abia zece ani, îl obligă să lucreze pentru a se întreține și a-și ajuta familia. A fost practicant într-un birou, reporter, funcționar. Debutează cu versuri în săptămânalul gălățean „Înainte" (1904). Încă foarte tânăr, s-a angajat în gazetăria de orientare socialistă. Pe aceleași poziții ideologice se situează săptămânalul literar-științific „Pagini libere", pe care l-a editat în orașul natal între 1 iulie și 1 noiembrie 1908, publicație de deschidere modernistă, dar promovând, totodată, creații având „un substrat de realitate". În ciuda tuberculozei care i-a minat sănătatea și care îl va răpune la nici treizeci și doi de ani, **N.** s-a arătat permanent un condei activ. E prezent în

Desen de Marcel Iancu

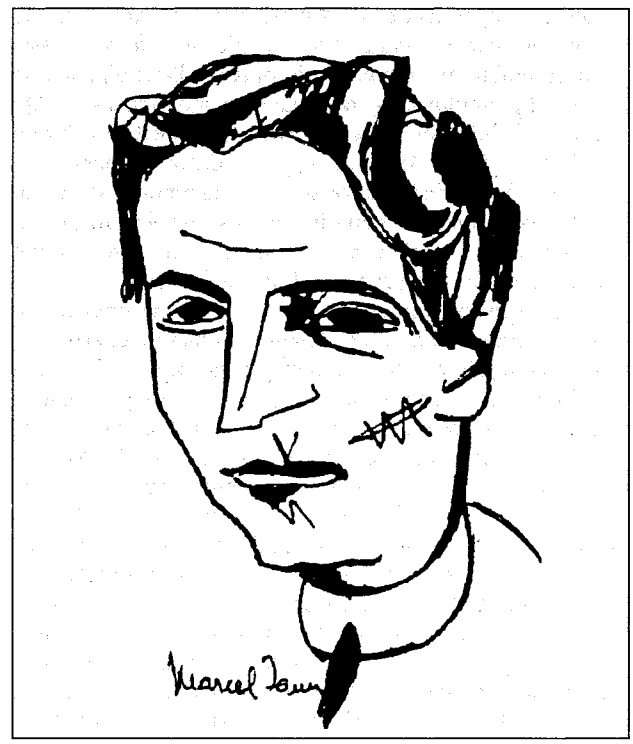

numeroase periodice: „Neamul românesc", „Neamul românesc literar", „Adevărul literar", „Viața nouă", „Convorbiri literare", „Convorbiri critice", „Floarea darurilor", „Viața literară", „Cosinzeana", „Flacăra", „Actualitatea", „Ilustrațiunea română", „Săptămâna ilustrată", „Dimineața", „Minerva literară ilustrată", „Dumineca", „Noua revistă română", „Lumina", „Steaua noastră" (New York), în publicații teatrale – „Rampa", „Scena", „Teatrul" (Iași) sau cu profil social – „România muncitoare", „Facla", „Viața socială", „Viitorul social" ș.a. Internat în 1913 într-un sanatoriu din Elveția, așterne pe hârtie impresiile stârnite de acel mediu. După moartea lui, un grup de tineri înființează o societate care îi poartă numele și scoate o revistă care se cheamă „Barbu Nemțeanu" (1920, 1922). **N.** a utilizat și pseudonimele B. Askenazi, Cireșeanu, Ion Crângu, Ion Corbu, Vasile Crângu, Barbu Exoticu, Germanicus Galitiensis, Tedesco, Luca Zimbru.

Primul volum al lui **N.**, *Poezii alese* (1910), a fost elogiat de Mihail Dragomirescu, însă nu a avut un ecou deosebit în epocă, de vreme ce în afara unor nuanțe de ironie vioaie, se înscria în minoratul sentimental posteminescian. De fapt, personalitatea poetului dobândește un anumit contur, nu foarte decis, abia în ultima plachetă, *Stropi de soare* (1915). Nota fundamentală a lirismului prezent în tablourile de natură, în scenele din intimitatea căminului ori în proiecția orașului de provincie și a peisajelor portuare este lentoarea melancolică sobră (dizolvând orice tentație a pateticului), cu o undă de meditație, îmbinată cu blânde, dulci-amare inflexiuni ironice, chiar autoironice, care dau pe alocuri senzația unui vitalism, dacă se poate spune, resemnat. Doar rareori își fac loc accente de deznădejde sau de sarcasm. Este o poezie degajând îndeobște un aer de simplitate familiară, amalgamând tendințe clasicizante sau de notație realistă cu altele romantice și mai cu seamă simboliste – fluiditatea versului, cultivarea vagului, accentul pe atmosferă, predispoziția spre analogii –, acestea din urmă fiind cele mai pregnante. Dar **N.** nu e un simbolist (sentimental) propriu-zis, ci un continuator al sensibilității de acest fel, la granița cu modernismul interbelic. Se observă la el și o lipsă de substanță a reprezentărilor plastice, cât și alunecări într-un limbaj reflexiv-problematizant rece. Activitatea sa de traducător, în versuri și în proză, e legată de literaturile germană (Lessing, Goethe, Schiller, Lenau, Max Nordau), franceză (Baudelaire), engleză (Oscar Wilde), daneză (Andersen) și rusă (Turgheniev, Lev Tolstoi). Printre altele, i-a aparut în volum tălmăcirea *Melodiilor ebraice* de Heine (1919), cel ce l-a influențat prin nota tristă și ironică din lirica lui.

SCRIERI: *Poezii alese*, București, 1910; *O călătorie în lumea albinelor*, București, 1911; *Povestea unei idile*, București, [1913]; *Stropi de soare*, Galați, 1915; *Poezii*, pref. Mihail Dragomirescu, București, 1926; *Stropi de soare*, îngr. și pref. I. D. Bălan, București, 1973. **Traduceri:** Goethe, Schiller, Lessing, Heine, Lenau, *Poezii alese*, București, 1910; Lev Tolstoi, *După bal*, București, 1911; H. Chr. Andersen, *Grădina raiului*, București, [1911]; Max Bernstein, *Cheia de aur*, București, [1912]; Paul Heyse, *Mireasa lui Crist*, București, [1914]; Fr. Hoffman, *Povestiri morale pentru copii*, București, [1914]; [Schiller, Lessing, Heine, Lenau, Max Nordau, Otto Julius Bierbaum, Rudolf Presber, Baudelaire, Mickiewicz, Oscar Wilde, Kisfáludi, A.A. Feth, lirică greacă, Ibsen], în *Poezii*, Iași, f.a.; H. Heine, *Melodii ebraice*, București, 1919.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Mențiuni*, I, *176–182*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, *119–120*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *630–631*, *Ist. lit.* (1982), *709*; D. D. Șoitu, *Un poet uitat...*, LL, 1966; Ciopraga, *Lit. rom.*, *330–332*; Micu, *Început*, *473*; I.D. Bălan, *Barbu Nemțeanu*, TR, 1973, 13–15; Piru, *Reflexe*, *213–217*; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, *201–202*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *443–444*. *E.O.*

NENCEV, Teodor (3.III.1913, Văleni, j. Cahul – 3.XI.1944, Lieidzelda-Liepaia, Lituania), poet. A absolvit în 1935 Liceul „Regele Carol al II-lea" din Bolgrad. Debutează în „Familia noastră", revista elevilor de la liceul bolgrădean, pe care o înființează în 1935 și o conduce împreună cu Vladimir Cavarnali. Este unul dintre animatorii mișcării culturale române în Bugeac, unde fondează revista „Bugeacul", fiind, un timp, prim-redactor (1935–1936). Colaborează la „Viața Basarabiei", „Pagini basarabene", „Generația nouă", „Poetul", „Moldavia" ș.a. A tipărit două volume de versuri: *Poezii* (1937), carte confiscată de autorități ca fiind subversivă, și *Poezii* (1940). I s-a acordat Premiul „N. Ostrovski" (post-mortem, 1968).

N. face parte din familia poeților basarabeni profund marcați de versul nostalgic al lui Serghei Esenin, din care preia motive, imagini și tonalități, afinitate explicabilă în primul rând prin aceeași obsesie a meleagurilor natale. Lirica lui evocă elegiac priveliștile Bugeacului cu stepa și orășelul de provincie, cu succesiunea anotimpurilor. Viziunea, imaginile și stările sufletești se sincronizează în linii mari cu cele ale poeziei basarabene din anii '30 ai secolului trecut: dezrădăcinarea, singurătatea, neîmplinirile, setea de ducă, deznădejdea, alături de iubirea pentru părinți și ținutul natal, de încrederea în destinul neamului, de așteptarea unor noi orizonturi. Cultivând unele metafore și simboluri cu totul particulare, **N.** fixează stepa, salcâmii, ploile și vânturile toamnei, cocorii, păsările cerului drept componente esențiale ale universului său liric. Poetul este, așa cum se autodefinește, un „fiu al stepei", în sufletul căruia sălășluiește „dorul cocorului" și care e atras mereu de „pânze de catarg", chiar dacă uneori se identifică lăuntric cu „vulturii răniți", cu niște „ghitare sfărâmate", cu „copaci pustii". Spre a ține piept „cețiI" și „ruginii", cheamă „răsăritul" soarelui și „seninul" cerului, duioșia cântecului de dragoste. Conjugând notația realistă, în manieră tradițională, cu sugestia metaforică, poemele lui, nu lipsite de platitudini și stângăcii, impresionează prin puritate și spontaneitate, prin stilul sobru și muzical. Câteva poezii scrise după 1940 sunt străbătute de un optimism fals, de circumstanță, și se lasă dominate de o retorică găunoasă. A scris și schițe, fragmente de nuvele, publicistică socială.

SCRIERI: *Poezii*, Bolgrad, 1937; *Poezii*, Chișinău, 1940; *Poezii*, pref. Simion Cibotaru, Chișinău, 1967; *Predestinare*, îngr. și postfață Gheorghe Gheorghiu, pref. George Meniuc, Chișinău, 1991.

Repere bibliografice: Simion Cibotaru, *Scrieri alese*, Chișinău, 1985, *386–392*; Eliza Botezatu, *Poezia și dialectica vieții*, Chișinău, 1988, 3–22;

Gheorghe Gheorghiu, *Teodor Nencev-necunoscut*, „Basarabia", 1991, 6; Gheorghe Gheorghiu, *Trecuta viaţă în cântec mai revine*, „Basarabia", 1993, 3; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 128-129.* *M.Dg.*

NENIŢESCU, Ioan S. (11.IV.1854, Galaţi – 23.II.1901, Buzău), poet şi dramaturg. Este fiul Elisabetei (n. Zaharia) şi al lui Ştefan Neniţescu, manufacturier. Ştefan I. Neniţescu este fiul său. **N.** urmează Şcoala Comercială „Alexandru Ioan I" din oraşul natal şi liceul în Iaşi, unde se înscrie audient la Facultatea de Litere. A luptat ca voluntar în Războiul de Independenţă şi a fost rănit la Griviţa. În 1878 se afla la Berlin, student al Facultăţii de Filosofie. Îşi dă doctoratul, în 1887, la Leipzig, cu o teză despre Spinoza. A funcţionat ca inspector şcolar în Bucureşti, a fost prefect al judeţului Tulcea şi deputat de Covurlui. Debutează cu versuri în „Gardistul civic" (Galaţi), colaborând apoi la „Albina", „Revista nouă", „Românul literar", „Şezătoarea" ş.a. Din 1884 până în 1887 editează la Bucureşti revista ştiinţifică, politică, economică şi literară „Ţara nouă", unde semnează versuri, articole de sociologie şi pedagogie. În 1895 publică un studiu etnografic şi statistic asupra aromânilor, *De la românii din Turcia Europeană*, răsplătit cu Premiul „Năsturel-Herescu" al Academiei Române, care în anul următor îl alege membru corespondent.

În 1878 **N.** semna în „Convorbiri literare" pasteluri şi poezii erotice în linia lui V. Alecsandri, care au intrat în volumul de debut, *Flori de primăvară* (1880). Poemul *Şoimii de la Războieni* (1882) are ca model *Dumbrava Roşie*, dar şi legendele istorice ale lui D. Bolintineanu. Scriitorul s-a făcut cunoscut însă mai ales prin „poeziile eroice şi naţionale" din *Pui de lei* (1891). Foarte răspândite prin intermediul şcolii, majoritatea sunt versificări didactice ale unor episoade din istoria naţională, cu utilizarea, de preferinţă, a versului de factură populară (*Voievodul Ştefan, Vlad Ţepeş, Moartea lui Decebal*). Patriotismul autorului era real, însă convenţionalismul naiv al personajelor istorice, dilatarea hiperbolică a portretelor duce, fără intenţie, chiar la efecte comice. Mai interesantă ar fi drama *Radu de la Afumaţi* (1897), scrisă într-o limbă românească îngrijită, mlădioasă, în care precumpănesc reminiscenţe din Shakespeare. În 1897 lui **N.** i s-a jucat la Teatrul Naţional din Bucureşti comedia *Un singur amor*.

SCRIERI: *Flori de primăvară*, Berlin, [1880]; ed. 2, Bucureşti, 1889; *Şoimii de la Războieni*, Bucureşti, 1882; *Die Affectenlehre Spinoza's*, Leipzig, 1887; *Pui de lei*, Bucureşti, 1891; *Tatăl nostru în câteva istorioare pe înţelesul tuturor*, Bucureşti, 1894; *De la românii din Turcia Europeană*, Bucureşti, 1895; ed. îngr. Iustina Burci şi Elena Camelia Zăbavă, pref. Tudor Nedelcea, Craiova, 2003; *Radu de la Afumaţi*, Bucureşti, 1897; *Poezii*, Bucureşti, 1911.

Repere bibliografice: Luciliu [Al. Macedonski], *„Flori de primăvară"*, L, 1881, 3; Iacob C. Negruzzi, *„Şoimii de la Războieni"*, AAR, partea administrativă, t. V, 1882-1883; G. Bogdan-Duică, *„Pui de lei"*, TR, 1891, 265; P.V. Haneş, *Istoria literaturii române*, Bucureşti, 1924, 242; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, *7-8;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *264, Ist. lit.* (1982), *591-592;* Rodica Florea, *Poeţi convorbirişti din perioada 1867-1895*, SIL, *175-177;* Cioculescu, *Itinerar*, I, *172-174; Dicţ. lit. 1900, 626-627; Dicţ. scriit. rom.*, III, *444-446.* *S.C.*

NENIŢESCU, Ştefan I. (8.X.1897, Bucureşti – 3.X.1979, Bucureşti), poet, estetician şi traducător. Este fiul Elenei (n. Ştefan) şi al poetului Ioan S. Neniţescu. Urmează şcoala primară şi liceul în oraşul natal (1904-1916), frecventează cursurile Universităţii „La Sapienza" din Roma şi ale Facultăţii de Litere şi Filosofie din Bucureşti. Îşi susţine doctoratul cu teza *Istoria artei ca filosofie a istoriei. Teoria criticei* (1925). Docent în estetică, va fi conferenţiar la Universitatea din Bucureşti, apoi va intra în diplomaţie ca secretar de presă şi consilier economic la Legaţia Românei din Haga. În 1949 este arestat, judecat pentru acţiuni anticomuniste şi condamnat la închisoare pe viaţă. Eliberat în 1964, refuză înregimentarea care i se propune şi până la sfârşitul vieţii îndură nenumărate privaţiuni. Debutează în „Noua revistă română" (1915), iar editorial, cu volumul de versuri *Denii* (1919). Colaborează cu versuri şi critică plastică la „Literatorul", „Renaşterea", „Fapta", „Luceafărul", „Contimporanul", „Politica", „Roma", „Convorbiri literare", „Ideea europeană", „Gândirea", „Adevărul literar şi artistic", „Vremea", „Universul literar", „Viaţa românească", „Arta plastică" ş.a. Scoate în 1918, împreună cu Gala Galaction şi L. Algazi, revista literară „Spicul", iar între 1920 şi 1922, cu L. Algazi, ziarul de dimineaţă „Luptătorul". Lasă în manuscris o operă impresionantă: peste patru sute de sonete, proză, eseuri filosofice şi de estetică, monografii dedicate unor artişti plastici (Constantin Brâncuşi, Theodor Pallady ş.a.) şi o bogată corespondenţă cu Nicolae Titulescu, Virgil Madgearu, Lucian Blaga, Ion Pillat, Dinu Pillat, V. Voiculescu, Vladimir Ghika ş.a.

Versurile debutantului **N.** anunţă un poet religios autentic – în sensul sincerităţii devoţiunii –, devansând poezia ortodoxistă a „Gândirii". „Deniile" lui sunt laude şi adoraţii de mistic medieval, străin de spiritul religios dilematic al modernilor, în această privinţă distanţându-se şi de poezia lui Tudor Arghezi. Febra ascensională şi purificatoare, preeminenţa spiritului şi impactul său alchimic asupra materiei îi marchează lirismul. Poemele ulterioare se nutresc din aceeaşi magmă incandescentă, însă universul tematic se centrează pe eul liric răsfrânt asupra sa şi figurat prin bufniţă, sfinx şi Narcis („Eu sunt a mea robie"). Universul liric se modifică în *Ode italice* (1925), obiectul adoraţiei fiind acum peisajul natural şi arhitectural-arheologic roman. Noutatea majoră se petrece la nivelul limbajului, evoluând de la tiparele versului tradiţional spre logica abstrusă a unui lirism ermetic, rezultat al combinării inflexiunilor prozodice latine cu inovări morfologice şi cu insolite dislocări de sintaxă şi topică. Punctul cel mai înalt al acestui proces de obscurizare e atins de ciclurile *Exerciţii de tăcere (1917-1954)* şi *Geluituri (1946)*, apărute fragmentar în antologia *Ani* (1973), drastic redusă prin intervenţia cenzurii – potrivit mărturiei lui Dinu Pillat, alcătuitorul ediţiei. Ultima fază a liricii lui **N.**, înscrisă în eonul manierist aşa cum îl înţelege un teoretician ca Gustav-René Hocke, propune o epură a spiritului într-o subtilă construcţie de esenţe ideale, replică la lumile „poliedrale" ale lui Ion Barbu. Această dimensiune a operei va fi cunoscută şi înţeleasă numai în parte. Manuscrisele păstrează cicluri şi volume inedite de versuri

și – ipostază cu totul necunoscută a autorului – de proză. Autorul *Deniilor* s-a încercat și în teatru, actualizând în câteva „mistere" nașterea, patimile și învierea lui Iisus, transpuse într-un decor românesc, de mahala bucureșteană sau de așezare rustică (*Trei mistere*, 1922). Interesul pieselor (*Ieslele, Cântecul cocoșului, Nebunul*) stă în patosul aproape expresionist al trăirilor și al viziunilor extatice, halucinate ale personajelor, care poartă nume generice. Originală, porțiunea materializată într-o primă parte, *Teoria criticei*, a proiectului de sistem estetic propus în *Istoria artei ca filosofie a istoriei* pornește de la teza că „istoria artei este istoria personalității general omenești; este istoria omenirii de valoare și cu valoare; este istoria universală a conștiinței în libertate". Altfel spus, istoria artei este „și filosofie, și istorie". În acest mod, autorul se desparte polemic de autonomismul estetic, dar și de pozitivism, recunoscându-i artei capacitatea de a integra umanul în întreaga lui complexitate și rețea de determinări. Esteticianul uzează de o logică și de un lexic conceptual proprii, dificile – acesta fiind și unul din motivele pentru care opera lui a fost puțin comentată și uneori considerată drept o creație bizară și obscură. În tinerețe **N.** a tradus breviarul de estetică al lui Benedetto Croce și a mai transpus din Goethe, Machiavelli și Luigi Chiarelli.

SCRIERI: *Denii*, București, 1919; *Trei mistere*, București, 1922; *Vrajă*, București, 1923; *Ode italice*, București, 1925; *Istoria artei ca filosofie a istoriei. I. Teoria criticei*, București, 1925; ed. îngr. și introd. Dumitru Matei, București, 1985; *Ani*, îngr. Dinu Pillat, pref. Al. A. Philippide, București, 1973. **Traduceri:** Benedetto Croce, *Elemente de estetică*, București, 1922; Luigi Chiarelli, *Masca și obrazul*, București, 1922; Machiavelli, *Mandragora*, București, 1926; Goethe, *Versuri*, îngr. trad., București, [1932] (în colaborare), *Poezii*, îngr. trad., introd. Ion Pillat, București, [1936] (în colaborare).

Repere bibliografice: Ovid Densusianu, *„Denii"*, VAN, 1919, 5-6; Perpessicius, *Opere*, XII, *531*; **N.** I. Herescu, *Însemnări literare (1924-1926)*, Arad, 1926, *65-68*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, *185-186*; Mario Ruffini, *Roma nella poesia del poeta romeno Ștefan I. Nenițescu*, Spoleto, 1938; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *801*, *Ist. lit.* (1982), *885*; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, *317-320*; Piru, *Ist. lit.*, *360-361*; Sanda Radian, *Măștile fabulei*, București, 1983, *203-205*; Edgar Papu, *Scriitori-filosofi în cultura română*, Craiova, 1994, *29-33*; *Dicț. esențial*, *576-577*. *N.M.*

NERSESIAN, Anaïs (22.III.1937, București), poetă, prozatoare și traducătoare. Este fiica Vilmei Nersesian (n. Csiki), profesoară, și a lui Petre Nersesian, contabil. A absolvit în 1954 Liceul „Gh. Lazăr" din București și tot aici a urmat între 1957 și 1961 Facultatea de Istorie. Între 1961 și 2000 a funcționat ca redactor la Biblioteca Națională a României. A debutat în 1954, cu versuri, la „Tânărul scriitor", colaborând apoi, și cu pseudonimele Alla, Aner, Anaïs Ner, la „Gazeta literară" (din București și din Erevan), „Contemporanul", „Amfiteatru", „Luceafărul", „România literară", „Ramuri", „Tribuna", „Revista muzeelor", „Arta plastică", „Nor Ghiank", „Ararat", „Ani". În 1973 îi apare cea dintâi plachetă, *Cântărețul de sticlă*, urmată de alte nouă: *Stampe lirice* (1975), *Sigiliul trecerii* (1978), *Balanța solară* (1980), *Alb și negru* (1982), *Singurătatea spectacolului* (1983), *Bolta glisantă* (1986), *Înstrăinatul solstițiu* (1987), *Terase de apă* (1991), *Cu fața la zid* (1996). A mai publicat romanul *Parfumul rochiei* (1994), traduceri din lirica medievală armeană – *Cântece ale trubadurilor armeni* (1997), studii de istorie culturală, reunite în volumul *Armenii în istorie și cultură* (2003).

Voce distinctă a promoției '70, **N.** este apreciată la debut pentru „nervul", „superbia" și „asprimea" tonului, pentru patosul cenzurat ludic și ironic, emisia lirică fără dulcegării și, cu locuri comune inerente începutului, fără dependențe stilistice. E de adăugat mobilitatea și anvergura figurativă – imaginație mitică, fast al peisagisticii simbolice, caligrafie sigură a ambientului domestic, rustic sau citadin, funambulie carnavalescă. Poetica sa e obsedată de metafora existențială, de praguri, esențe, transsubstanțieri. *Cântărețul de sticlă*, poemul titular al primei plachete, rezumă metoda prin care descrierea unor sinestezii – sunetele „de sticlă" ale bluesului unui jazman virtuoz – primește reverberări magice: „și el despică arșița/ Cu pasul jaguarului/ [...] trompeta se-ntoarce spre umăr,/ vibrațiile cerului se sparg/ în mii de sunete colorate/ și oamenii aleargă desculți/ în urma picioarelor lui goale". Dominantă într-o primă etapă este comunicarea într-un orizont epopeic, dar și cerebral încifrată – tiparul de adâncime e în barbiana *Riga Crypto și lapona Enigel*, afină fiind și „ceremonia" hibernală regizată de Gabriela Melinescu – a unei treceri inițiatice: „dezghețul" albului „boreal" al inocenței virginale, sub valul cald al mareelor din „sud", amplificat de la susur la torent stihial de zăpezi arzătoare, năruind geografii, zeități, idoli și zăgazuri, până la ultimele „insule" din memoria primordială imaculată. Tumultul eului e impersonalizat în alegoria barocă a unei antropologii mitice: „Omul trecea/ și insulele se mutau/ după mersul lui./ Păsările se zbăteau împotmolite/ în cercuri de aur/ și idolii ieșiți din peșteri/ clipeau buimaci/ în lumină/ și se clătinau între cer și pământ"; „Ciocneau la masa de piatră/ Noduroși uriași./ În bărbile lor/ stătea ghemuită fata laponă/ legănând urșii albi pe un picior/ încălzind boturi de ren cu o mână". Izvorâtă din „ultima Thule" și ancorând într-o „reîntrupare a Walhallei", această sagă a vitalității dezlănțuite („Când am pornit spre tine eram vis, / ochi de jivină, cearcăn de abis, / pământ și mare, piatră și scânteie, / cascadă de luceferi răzvrătiți") cunoaște stadiul ultim în luminiscența eterată a ființei incendiate de ardoare. Alt registru în care **N.** a scris texte antologabile, devenit cu timpul precumpănitor, este lirismul măștilor în decor „dospind de metaforă". Scherzoul arlechinesc, crochiu de gen predilect, e inițial năstrușnic, cu „piruete pe poante" în „subțioara cerului", apoi sarcastic, drăcesc, macabru: „Se umplu de răgușeală / clarinetele oaselor crude" și „Colombine carbonizate / între acoperișuri de aur și ceară / picură din streșini"; „Măștile / au invadat casele, / au inundat respirațiile, / săltau prin piețe / [...] pe scări de frânghie, / se cățărau spre turnul orașului, / buimace și triste, / gălăgioase și necruțătoare". Teritoriul liric rămâne o vreme hotarul, „estuar deschis / între două limanuri", „împărăție dintre două lumi";

una e proiecție imaginară a eului, land alb, cu ghețari plutitori fumegând în cascade de arșiță, cealaltă e un spațiu întunecat, „de umbră" – oraș („sterp") sau insulă („ipotetică") de cuvinte, e un artefact discreditat și recuzat („depărtează de mine vremea cuvintelor"), o fatalitate sfidată de exaltata credință că „poeme sublime sunt gesturile simple". Mimograma acestei expresivități esențiale o execută personajele-emblemă ale cărților, teatrului sau circului. Metaforismul anxios al intermundiului – limbul, laguna, ținutul „amfibiu" –, al zbaterii făpturii între contrarii ajunge la paroxism în volumul consacrat sinelui și umbrei, *Alb și negru*, unde hotarul e „un tăiș de coasă" și umbra „se dezleagă" fatidic de trup. Descinderea, care va precumpăni la maturitate, în derizoriul banalității, al dramei anonime și fără salvare, se deconspiră încă din *Singurătatea spectacolului*, ca refuz al „terorii dublului" arhetipal: „Ce s-a întâmplat cu Ianus, / iubite? / [...] Cele două fețe s-au dublat, / s-au triplat / și azi e proprietarul celor o sută / [...] Ianus refuză teroarea / celor două fețe dintâi / se rupe de mit și devine / un oarecare / ca mine / ca tine". *Sigiliul trecerii*, carte a ritului sacrificial al transgresiei, desfășoară, într-o scenografie cu spectre, iele, năluci și aburi stihiali, motivul abolirii hotarelor prin combustie erotică: „E beată de lumină și iubitoare / [...] Veșmântul pe trup i-a luat foc. / Trece strălucind ca o torță / curând va incendia orizontul coborând peste liniștitul foburg / flacăra unui al doilea amurg. / Luminii ei pustiitoare faceți-i loc". O inversare de semn a arderii se va produce începând cu *Bolta glisantă*. Sub zodia unei „cosmogonii devalorizate", **N.** abandonează brusc scenografia fantasmatică și mitizantă pentru un cadru fără aură, citadin și domestic, când nu recurge la teatru și circ, livrându-se unui dens lirism elegiac al intimității devastate de deziluzii, „învinsă" și „însângerată". Emerge acum o exasperare crescândă a preamultului luminii, care a calcinat chiar memoria: „ne-ar trebui o întunecare // o întunecare". Și *Înstrăinatul solstițiu* atestă o adevărată teroare a „lavei luminii", tortura exasperantă a sulițelor și bicelor solare. Acum „tumoarea soarelui" cotropește creierul. O altă vârstă, de dincolo de iubire și plenitudine, s-a furișat în trup ca o înstrăinare și, sub cangrena luminii, poemul devine un „stacojiu lamento". Ultimele volume stăruie în contratimp tot mai marcat (și discrete aluzii polemice) față de poeticile momentului, plonjând în vertijul extrem al confesiunii. Stridența luminii e pusă în surdină de pendularea spre elementul advers, apa. Elegia agoniei în „viclenia unui timp fără timp", „cu rășina sângelui neagră", chipul brăzdat de „năvodul" urmelor și corpul alterat din care membrele se rup, va reantrena în *Terase de apă* imaginarul acvatic, cu „o mutație insolită a semnificaților" și fără grandoarea tumultului vital de altădată: sub „nori negri" lumea întinde larguri de culoarea mercurului și mări de silitră la „malul de beton", „ape verzi și lâncede", „indiferente", poartă alge și „anemone paludice", în smârcuri, amestec de zloată și pulberi, zăpada putrezește „ca un sărut pângărit", ploaia rupe obrazul cu unghii ascuțite, o „noapte lichidă" domnește, în care cu greu se poate vâsli și doar rareori zvâcnesc vise cu terase albastre și „un catarg clătinându-se la tâmpla apei / [...] invocație monotonă și dureroasă / sfâșiindu-se blând". Sub alarma limitei și captivității în agonie *Cu fața la zid* agită caleidoscopic scenografia precedentă, între seraficul atroce, coborât din Bosch sau (invocatul) Hyeronymus von Aachen și capriciul goyesc sau coșmarul expresionist, recapitulând gesticulația tandreței și a ororii, a „suferinței și lăcomiei", cu toate tonalitățile elegiei. Detașată de modele literare în curs, fără orgoliul inovației sau al deplinei originalități, poeta își asumă monologul în „singurătatea spectacolului". Tot în registrul asincron al modernității clasicizate, romanul *Parfumul rochiei* mixează două scrituri cu narator ubicuu – un realism ironic-sordid al banalității, cu etalonul în *Dimineață pierdută* a Gabrielei Adameșteanu, și un realism magic, cu bune pagini în linia V. Voiculescu, Mircea Eliade, Ștefan Bănulescu. Se juxtapun mutațiile situării în lume din conștiința a trei generații, la finele anilor '80, sub apogeul bolnav al ceaușismului. Cu toată amploarea acoladei în timp, narațiunea stagnează în perimetrul unor partituri individuale. *Armenii în istorie și cultură* grupează în trei secțiuni – *Armenii în istoria și cultura occidentală*, *Armenii în Țările Române* și *Personalități* – pagini sobru documentare sau pitoresc evocatoare din avatarurile fertilei vocații culturale a etniei. Cartea furnizează și istoriei literare românești detalii și abordări insolite ale unor figuri precum Lazăr Asachi, căminarul Gheorghe Eminovici, membrii armeni ai Junimii, I. L. Caragiale și Petru Th. Missir, G. Ibrăileanu ș.a.

SCRIERI: *Cântărețul de sticlă*, București, 1973; *Stampe lirice*, București, 1975; *Sigiliul trecerii*, București, 1978; *Balanța solară*, București, 1980; *Alb și negru*, București, 1982; *Singurătatea spectacolului*, București, 1983; *Bolta glisantă*, București, 1986; *Înstrăinatul solstițiu*, București, 1987; *Terase de apă*, București, 1991; *Parfumul rochiei*, București, 1994; *Cu fața la zid*, București, 1996; *Armenii în istorie și cultură*, București, 2003. **Traduceri**: *Cântece ale trubadurilor armeni*, pref. trad., București, 1997.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *Jurnal de lectură*, LCF, 1974, 10; Nicolae Manolescu, *Debuturi în poezie*, RL, 1974, 12; Daniel Dimitriu, *„Cântărețul de sticlă"*, CL, 1974, 6; Ulici, *Prima verba*, I, *107–109*; Nicolae Manolescu, *Tineri poeți*, RL, 1976, 5; Daniel Dimitriu, *„Stampe lirice"*, CL, 1976, 1; Dumitru Micu, *„Stampe lirice"*, CNT, 1976, 24; Felea, *Aspecte*, II, *180–186*, III, *112–117*; Ilieș Câmpeanu, *„Sigiliul trecerii"*, CNT, 1979, 13; Dan Alexandru Condeescu, *Tineri poeți*, LCF, 1979, 16; Sultana Craia, *„Ceremonii de ape și soare"*, LCF, 1980, 38; Mircea Iorgulescu, *„Balanță solară"*, RL, 1980, 44; Gabriela Scurtu, *„Balanță solară"*, CL, 1980, 12; Sultana Craia, *Lirism și reverie*, LCF, 1982, 36; Laurențiu Ulici, *Descoperirea emoției*, RL, 1984, 1, 2; Sultana Craia, *Reflecție și sensibilitate*, LCF, 1984, 27; Daniel Dimitriu, *„Singurătatea spectacolului"*, CL, 1985, 6; Nicolae Manolescu, *Doi poeți*, RL, 1987, 43; Daniel Dimitriu, *„Bolta glisantă"*, *„Înstrăinatul solstițiu"*, CL, 1987, 11; Ulici, *Lit. rom.*, I, *220–222*; Daniel Dimitriu, *Gospodine și muze cu fața la zid*, ALA, 1997, 355; *Dicț. scriit. rom.*, III, *447–449*; Popa, *Ist. lit.*, *572*; Vasile, *Poezia*, *194–196*. *G.O.*

NESTORESCU, Andrei (23.V.1943, București), istoric literar și editor. Este fiul Elisabetei (n. Dinescu) și al lui Nicolae Nestorescu, profesor universitar. După absolvirea Liceului „Nicolae Bălcescu" din București, urmează tot aici Facultatea de Filologie (1961–1966). Între 1966 și 1969 a fost cercetător la

Institutul de Lingvistică al Academiei Române, cu preocupări în studiul limbii literare. Din 1969 este cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu", unde, printre altele, a condus zece ani sectorul Documente și manuscrise literare și a fost, în mai multe rânduri, redactor și redactor-șef adjunct la „Revista de istorie și teorie literară". În 1990–1991 a condus ca redactor coordonator revista de cultură „Paradox". Din 1994 a organizat lunar, la Centrul de Cultură Arcuș (județul Covasna), Prelegerile academice de la Arcuș, la care participă personalități marcante ale culturii române, iar din 1998 organizează Prelegerile academice de la Vălenii de Munte. A primit Diploma de onoare a Premiului „Perpessicius" pentru ediția *Teatru românesc inedit din secolul al XIX-lea* (1985). Debutează la revista „Tomis" în 1967. A colaborat constant la „Revista de istorie și teorie literară", „Limbă și literatură", „Manuscriptum", „Litere, arte & idei", „Limba română", „Tribuna", „România literară", „Studii și cercetări de istoria artei".

Ca editor, **N.** a realizat edițiile *Scrieri* (I–II, 1980–1983) de Iacob Negruzzi, îngrijită împreună cu Nicolae Mecu, și *Poezii nouă* de Ioan Cantacuzino (1993), aceluiași scriitor publicându-i și o valoroasă traducere, *Cercarea asupra omului*, din Alexander Pope. De asemenea, este coautor la o serie de volume de „restituiri", precum *Scrieri literare inedite (1820–1845)* (1981), *Teatru românesc inedit din secolul al XIX-lea*, care fac parte din lucrarea *Documente și manuscrise literare*, apoi *Texte uitate – texte regăsite* (I–II, 2002–2003) și a colaborat la mai multe culegeri de studii. **N.** se afirmă ca un cercetător și un editor aplicat al scrierilor literare de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului XIX-lea rămase în manuscris în bibliotecile și arhivele din București și din țară. Condus de convingerea, susținută și în intervenții teoretice, că literatura română din veacurile trecute este cu mult mai bogată și mai variată decât se crede îndeobște, pune pentru prima dată în circulație importante opere literare, fie ele anonime (pamflet versificat, poezii, piese de teatru), fie aparținând unor scriitori ca Ienăchiță Văcărescu, Gh. Asachi, Costache Negruzzi, Matei Millo, G. Sion, Iacob Negruzzi. **N.**, unul dintre puținii specialiști în literatura română premodernă, demonstrează un cert profesionalism, îndeosebi în promovarea valorilor ei ignorate.

Ediții: Iacob Negruzzi, *Scrieri*, I–II, pref. Nicolae Mecu, București, 1980–1983 (în colaborare cu Nicolae Mecu); *Documente și manuscrise literare*, vol. IV: *Scrieri literare inedite (1820–1845)*, pref. Paul Cornea, București, 1981 (în colaborare cu Paul Cornea și Petre Costinescu), vol. V: *Teatru românesc inedit din secolul al XIX-lea*, pref. Paul Cornea, București, 1986, vol. VI: Ioan Cantacuzino, *Poezii nouă*, pref. edit., București, 1993; *Texte uitate – texte regăsite*, I–II, București, 2002–2003 (în colaborare).

Repere bibliografice: Dan Mănucă, *Iacob Negruzzi, „Scrieri"*, MS, 1982, 1; Z. Ornea, *Editarea clasicilor*, CNT, 1985, 2; Valeriu Râpeanu, *O nouă generație se ivi"*, RL, 1985, 3; Mircea Anghelescu, *„Poezii nouă" de acum două veacuri*, L, 1994, 1; Teodor Vârgolici, *„Texte uitate – texte regăsite"*, ALA, 2003, 658; Cornelia Ștefănescu, *Vitalitatea textelor vechi*, RL, 2003, 45. *Al.S.*

NEȘ, Teodor (26.III.1891, Mădăraș, j. Bihor – 29.V.1975, București), publicist. Fiu de țărani, **N.** face gimnaziul la Școala Reformată din Salonta (1901–1906), liceul la Beiuș (1907–1910), urmează Facultatea de Matematică-Fizică și Colegiul „Eötvős József" din Budapesta (1910–1914), în 1923 specializându-se în limba și literatura română la Universitatea din Cluj. Este profesor de liceu la Oradea (1919) și Satu Mare (1920), la Liceul „Andrei Șaguna" din Brașov (1920–1923), la Liceul „Emanuil Gojdu" din Oradea (din 1923), unde între 1925 și 1938 funcționează și ca director. Între 1940 și 1942 este inspector general al învățământului din Ținutul Bucegi, între 1942 și 1948 inspector al învățământului din București, iar între 1951 și 1958 funcționar la Ministerul Învățământului. A colaborat la „Transilvania", „Cele trei Crișuri", „Societatea de mâine", „Cele trei Crișuri pentru popor", „Familia", „Gazeta de Vest", „Astra Bihariei", „Școala românească" ș.a.

Precedată de o serie de microportrete ale unor personalități precum Aurel Lazăr, Emanuil Gojdu, Alexandru Roman, Alexandru Vlad și Partenie Cosma, pe care **N.** le-a tipărit în anuarul liceului orădean și în „Familia", vrând să releve astfel „care a fost nota caracteristică a Bihorului în luptele naționale ale românilor" ardeleni, lucrarea *Oameni din Bihor. 1848–1918* (1937), continuată de *A doua carte despre oameni din Bihor* (1979), este o amplă reconstituire a istoriei propriu-zise și a istoriei culturale și literare a regiunii. O remarcabilă contribuție conține capitolul în care este prezentată cea de-a treia serie a revistei „Familia" și sunt evocați mai mulți colaboratori ai ei, între care M. G. Samarineanu, George Bota, Tiberiu Moșoiu, George A. Petre, Gh. Tulbure.

SCRIERI: *Oameni din Bihor. 1848–1918*, Oradea, 1937; *Bihorul strajă la hotare*, Oradea, 1937; *A doua carte despre oameni din Bihor*, îngr. și pref. Stelian Vasilescu, pref. Ioan Chira, Oradea, 1979.

Repere bibliografice: Stelian Vasilescu, *Oameni din Bihor (1940–2000). Dicționar sentimental*, I, Oradea, 2000, 372–380. *I.D.*

NETEA, Vasile (1. II. 1912, Deda, j. Mureș – 6. III. 1989, București), istoric literar și publicist. Este fiul Lucreției (n. Onigaș) și al lui Grigore Netea, țărani. Urmează școala primară în Deda (1918–1923), studiile secundare la Târgu Mureș (1923–1931) și la Blaj (1932–1933), Școala Normală Superioară din Cluj (absolvită în 1939) și, în același oraș, Academia Pedagogică (absolvită în 1940). Este licențiat al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București (1946). În 1948 obține la București titlul de doctor în istorie cu monografia *George Barițiu*. Martor al apărării în procesul lui Iuliu Maniu (1947), este deținut politic în 1952–1955 și 1959–1963. În răstimp a funcționat ca învățător la Târgu Mureș și ca profesor de liceu la București. A fost cercetător la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga" din București (1963–1975) și secretar de redacție la „Revue roumaine d'histoire". Debutează în 1926 cu versuri la revista „Îndemnul" a Liceului „Al. Papiu-Ilarian" din Târgu Mureș, iar editorial în 1933, cu volumul *Figuri mureșene* (scris în colaborare cu Eugen Nicoară). În 1945 i s-a acordat Premiul „Gh. Asachi" al Academiei Române pentru volumul de studii

și evocări istorice *De la Petru Maior la Octavian Goga* (1944). Și-a publicat numeroasele contribuții de istorie, istorie culturală sau literară în „Vremea", „Universul literar", „Ardealul", „Viața", „Jar și slovă", „Transilvania", „Credința", „Progres și cultură", „Tribuna", „Steaua", „Gazeta literară", „Luceafărul", „România literară" ș.a. A editat culegeri de literatură populară și scrierile lui Ion Simionescu, Ilarie Chendi, Ion Gorun, G. Barițiu ș.a.

Activitatea de istoric literar a lui **N.** este îngemănată cu cea a istoricului sociopolitic și cultural și nu poate fi definită făcând abstracție de activitatea sa prodigioasă de animator, orator și popularizator de succes al istoriei. Descinzând din familia spirituală a luminătorilor transilvăneni, **N.** perpetuează, în plin secol al XX-lea și în vremuri potrivnice, militantismul lor național și patosul pedagogic (alimentat, în cazul său, și de formația de dascăl), ca și modelul oratorului de for public, cu virtuți exprimate deopotrivă în lucrările științifice și în cele destinate publicului larg, cum sunt broșurile despre Ion Pop-Reteganul, St. O. Iosif, Octavian Goga, G. Bogdan-Duică și alte „figuri ardelene", publicate în colecții de tipul „Cunoștințe folositoare" și scrise într-un limbaj accesibil și antrenant. În aceeași paradigmă a pedagogiei naționale, a resuscitării și conservării memoriei colective se înscriu profilurile lui N. Iorga, Nicolae Titulescu sau Take Ionescu, compuse cu talent portretistic și căldură a evocării. În centrul tuturor lucrărilor lui **N.** și conferindu-le omogenitate stau cercetarea istoriei transilvănene și — corelativ obligatoriu al acestei suprateme — lupta politică și culturală pentru emancipare și unitate națională. În acest ansamblu, de un interes particular s-a bucurat figura lui George Barițiu, subiect al unei monografii publicate în 1966 (Premiul „N. Bălcescu" al Academiei Române). Meritul principal al ideologului literar Barițiu e identificat în „îndreptarea scriitorilor spre perfecțiunea clasică, spre captarea izvoarelor literaturii populare și spre idealurile naționale". Ca istoric literar, exegetul are avantajul unei pregătiri ce-i facilitează înțelegerea largă a contextului istoric și a complexei personalități a lui Barițiu (educator, ziarist, om politic, istoric, scriitor, director de conștiințe). De același avantaj beneficiază și monografia *C. A. Rosetti* (1970). În ceea ce îl privește strict pe scriitorul C. A. Rosetti, comentariul nu excelează în analiza interpretativă, însă realizează situări pertinente în contextul poeziei pașoptiste (jurnalul e mai puțin valorizat), stabilind filiații, paralelisme și influențe uneori neașteptate. La **N.** aspectul de studiu doct, erudit, se asociază cu patosul persuasiv.

SCRIERI: *Figuri mureșene* (în colaborare cu Eugen Nicoară), Târgu Mureș, 1933; *Ion Pop-Reteganul*, Cluj, 1938; *I.P.S.S. Patriarhul dr. Miron E. Cristea*, Târgu Mureș, 1938; *Sub stindardul Astrei. Două decenii de activitate culturală în despărțământul Reghinului (1919–1939)*, Cluj, 1939; *Gh. Bogdan-Duică*, București, 1940; *Țara Oașului*, București, 1940; *St. O. Iosif. Viața și opera*, București, 1941; *Noi contribuții la cunoașterea vieții și activității lui Visarion Roman. Corespondența sa cu Gheorghe Barițiu și Iosif Hodoș*, Sibiu, 1942; *Figuri ardelene*, cu chipuri desenate de Aurel Jiquidi, București, 1943; *Ion Pop-Reteganul*, București, 1943; *De la Petru Maior la Octavian Goga*, București, 1944; *Pe urmele lui Iosif Vulcan...*, București, 1947; *George Barițiu. Viața și activitatea sa*, București, 1966; *C. A. Rosetti*, București, 1970; *August Treboniu Laurian* (în colaborare cu Ilie Popescu-Teiușan), București, 1970; *Nicolae Iorga. 1871–1940*, București, 1971; *Take Ionescu*, pref. Mircea Malița, București, 1971; *Interviuri literare*, București, 1972; *Pe drumul unității naționale*, Cluj-Napoca, 1975; *Munții Apuseni, muzeu istoric și pantheon al poporului român*, București, 1977; *Liga Culturală și unirea Transilvaniei cu România*, Iași, 1978; *Spre unitatea statală a poporului român. Legături politice și culturale între anii 1859–1918*, București, 1979; *Folclorul și folcloriștii mureșeni*, Târgu Mureș, 1983. **Antologii, ediții:** *Murăș, Murăș, apă lină... Literatură populară din regiunea Murășului de Sus*, I, pref. Ion Agârbiceanu, Reghin, 1936 (în colaborare cu Eugen Nicoară); Ion Pop-Reteganul, *Legende, povestiri și obiceiuri românești*, pref. edit., București, 1943, *Crăiasa zânelor. Povești ardelenești*, pref. edit., București, 1970; G. Barițiu, *Articole literare*, pref. edit., București, 1959; Miron Pompiliu, *Literatură și limbă populară*, pref. edit., București, 1967; Ilarie Chendi, *Pagini de critică literară*, introd. edit., București, 1969; Ion Simionescu, *Prin munții noștri*, București, 1973; *1877 în conștiința literară a epocii*, București, 1977 (în colaborare cu Rodica Iovan și Mihaela Podocea-Constantinescu); *Carmen saeculare valachicum*, București, 1979; *Interviuri din literatura română. Mărturisirea mai multor generații*, pref. edit., Iași, 1983; Ion Gorun, *Scrieri alese*, pref. edit., București, 1983 (în colaborare cu Lidia Munteanu); *Povești ardelenești*, București, 1986.

Repere bibliografice: Paul Cernovodeanu, „*C. A. Rosetti*", „Revue roumaine d'études internationales", 1971, 9; Bucur Țincu, „*August Treboniu Laurian*", RITL, 1971, 4; Mircea Iorgulescu, „*Interviuri literare*", LCF, 1972, 32; Nae Antonescu, „*Interviuri literare*", TR, 1972, 37; Dumitru Micu, „*Interviuri literare*", VR, 1972, 11; Dan Amedeo Lăzărescu, „*Nicolae Iorga. 1871–1940*", „Revue roumaine d'histoire", 1972, septembrie–octombrie; George Muntean, „*Interviuri literare*", RL, 1972, 49; Al. Zub, „*Nicolae Iorga. 1871–1940*", AIX, t. IX, 1972; Dumitru Almaș, *La o nouă primăvară*, VTRA, 1982, 2; Dumitru Micu, *Istoricul literar*, VTRA, 1982, 2; Gabriel Țepelea, *Luptător împotriva dictatului de la Viena*, VTRA, 1982, 2; Grigore Ploeșteanu, *Pentru Transilvania*, VTRA, 1982, 2; Dumitru Poptămaș, *Animator cultural și publicist*, VTRA, 1982, 2; Teodor Tanco, *Folclorist*, VTRA, 1982, 2; Ovidiu Papadima, *Așa cum îl știu*, VTRA, 1982, 2; Mihai Pop, *Vasile Netea*, „Buletinul Societății de Științe Filologice", 1987; Toader Buculei, *Clio încarcerată*, Brăila, 2000, *177–196*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *449–451*. *N.M.*

NICA, Sergiu Matei (20.VIII.1917, Holercani, j. Orhei — 17.VIII.1973, București), poet și prozator. Este fiul Anei și al lui Matvei Nicov, protopop. Urmează școala primară în satul natal, iar după absolvirea Seminarului Teologic din Chișinău (1937) se înscrie la Facultatea de Teologie din capitala Basarabiei, unde, din cauza războiului, nu va face decât doi ani. În 1933, încă elev, debutează cu versuri în „Cuvânt moldovenesc", care îi mai tipărește și alte poezii, scurte proze și articole, semnate la început cu numele de familie rusificat Nicov, apoi Sergiu Nicu și în cele din urmă Sergiu Matei Nica. În 1934 înființează și conduce împreună cu Al. Bardieru revista „Limba noastră" a seminariștilor din Chișinău și începe să colaboreze la „Raza" și „Luminătorul", pentru ca între 1936 și 1938 să se angajeze redactor la „Tribuna tinerimii". Își intensifică activitatea publicistică în anii studenției: este redactor la „Gazeta Basarabiei", secretar de redacție la revista „Din trecutul nostru" și colaborează cu articole, versuri, nuvele

(*Șilimon Pălămariu, Hangiul de la Cușmariica*), fragmente de roman (*Nasturii albi sau Seminariștii*), traduceri, cronici și recenzii la „Pagini basarabene", „Itinerar", „Bugeacul" și „Viața Basarabiei". Se implică și în recent înființata Societate a Scriitorilor Basarabeni, fiind ales secretar. Nu peste mult timp izbutește să-și strângă o parte dintre versuri în placheta *Aluviuni*, apărută în 1940. Mobilizat în 1941, participă la campania din Răsărit, de unde trimite gazetelor reportaje de război. Rănit într-a cincea lună de front, este evacuat în țară, iar după însănătoșire lucrează în Ministerul Propagandei Naționale și în redacția periodicelor „Basarabia" și „Basarabia literară". Sporadic îi mai găzduiesc versuri „Curentul magazin", „Universul literar" și „Gândirea". Între timp îi apare volumul de poezii *Furtuni pe Nistru* (1943), având pregătite pentru tipar alte patru cărți – *Pământ de graniță* (reportaje), *Pridvorul cu duzi* (versuri), *Degetele moarte* (nuvele) și *Țara lui Dragobete* (roman). Rămas în București după ocuparea Basarabiei de Armata Sovietică, va lucra într-o întreprindere de transporturi auto. În 1951 este arestat și condamnat la patru ani de detenție, confiscarea averii și degradare civică, acuzațiile privind activitatea literară și gazetărească din timpul războiului. După 1955 își câștigă existența ca muncitor necalificat, izbutind într-un târziu să se încadreze la Institutul de Cercetări și Încercări în Construcții. A lăsat numeroase manuscrise, o parte dintre ele fiind donate de familie Institutului de Filologie Română „A. Philippide" din Iași. Versuri și ample fragmente de jurnal au fost publicate între 1997 și 2002 de Lucia Cireș în „Literatură și artă" (Chișinău), „Revista română", „Dacia literară" și „Timpul".

O seamă de aptitudini, setea de cultură și un dinamism rar au făcut ca **N.** să se găsească între fruntașii tinerei generații basarabene ivite către mijlocul anilor '30 ai secolului trecut. Această poziție este doar în mică măsură consolidată prin debutul editorial. Strânsă în plachetă, lirica sa își relevă mai pregnant stângăciile și reușitele parțiale în încercarea de a îmbina tradiționalismul și modernismul. Folosirea timidă a unor formule noi, aritmice ori poliritmice, adeseori în combinație cu rima și ritmul popular, precum și alăturarea vocabulelor regionaliste, neaoșe sau de-a dreptul nepoetice, cu neologismele, câteodată alese doar de dragul sonorității, dau o impresie de artificiu, amplificată și de abundența metaforelor și a comparațiilor. Experiența va contribui la diminuarea acestor neajunsuri, iar cele rămase vor avea un impact redus datorită mai cu seamă dramatismului noilor trăiri, legate de părăsirea locurilor natale după iunie 1940. În *Poeme de peste graniță*, primul ciclu din *Furtuni pe Nistru*, „crâncena tocmeală de norod" are drept urmare un „exod" ce ia înfățișarea unor apocaliptice calamități naturale (secetă, viscol, prăbușiri de stânci uriașe). Revolta cedează locul „obidei", disperării, pe care o traduce un țipăt universal, interminabil, ca în gravura lui Edvard Munch („A țipat azi-noapte un plod/ [...] Parc-ar fi țipat o țară"). Cel de-al doilea ciclu, *Versuri natale*, dă fundament mai amplu tristeții apăsătoare, vecină cu jalea doinelor, prin imagini ale „Sionului" pierdut – tablouri ale meleagurilor natale (*Odă la Basarabia, Podgoria, Salcâmii sorb*), portrete ale celor dragi (tatăl, mama, iubita), episoade ale copilăriei lui „Sârghi al lui Maftei Popa al lui Profir Vasile" (*Botez*). O completare, în registrul unui lirism direct, fără mască, trimițând uneori la Serghei Esenin, aduc stihurile din *Scrisori pentru mine*, mai ales *Copilărie, Iubire, Capușoanele* ș.a. Ultimul ciclu, *Brazde însângerate*, transpune într-o manieră precumpănitor obiectivă, cu inserții epice, experiența războiului (*Noi ne-am rugat, Fata dintre linii, Închinare pentru un teterist*). Paradoxal, când nu e îndemnat de ambiții mari, îndeosebi în ipostază de prozator, **N.** izbutește mai mult. Bine prinse, personajele nuvelelor *Șilimon Pălămariu* și *Hangiul de la Cușmariica* au viață, ca și unii dintre colegii de seminar evocați în fragmentele publicate din romanul autobiografic. Terorizat, rupt de viața literară mult timp, scriitorul și-a reluat uneltele abia în jurul anului 1968. Numeroase poezii compuse în ultimii ani de viață atestă vocația inițială, dar și dificultatea recuperării timpului pierdut. De o valoare reală sunt articolele (*„Reconsiderarea" lui C. Stere*, de pildă), câteva medalioane consacrate celor cunoscuți în tinerețe, precum și paginile de jurnal.

SCRIERI: *Aluviuni*, București, 1940; *Furtuni pe Nistru*, Chișinău, 1943.

Repere bibliografice: Predescu, *Encicl.*, *597*; G. Bezviconi, *Sergiu Matei Nica*, „Cetatea Moldovei", 1941, 14; I. Țurculescu, *Viața scriitoricească din Chișinău*, „Cetatea Moldovei", 1942, 5; Sabin Popescu-Lupu, *Un poet basarabean*, VAA, 1942, 320; Vasile Spiridonică, *Glasuri din Basarabia*, TIA, 1943, 717; [George Drumur], *„Furtuni pe Nistru"*, „Bucovina literară", 1944, 84; Ioanichie Olteanu, *„Furtuni pe Nistru"*, „Țara" (Sibiu), 1944, 811; Nichifor Crainic, [*„Furtuni pe Nistru"*], G, 1944, 3; *Scrisoare de la Gheorghe Cunescu. 1979*, ADLTR, C-5; *Scriitori de la „Viața Basarabiei"*, îngr. Alexandru Burlacu și Alina Ciobanu, Chișinău, 1990, *93–94, 177–182, 284–292*; Alexandru Darie, *Mireasa de peste Prut*, București, 1994, *112–119*; Lucia Cireș, *Un destin tragic și exemplar*, RR, 1997, 1; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 136–137*; Alexandru Burlacu, *Literatura română din Basarabia. Anii 20–30*, Chișinău, 2002, *104*. *V.D.*

NICHIPERCEA, revistă satirică și literară apărută la București, săptămânal, între 23 iulie 1859 și mai 1879. Înființată și condusă de N.T. Orășanu, **N.** poate fi considerată cea mai însemnată publicație satirică românească dintre 1860 și 1880. După ce redactase împreună cu C. A. Rosetti „Țânțarul" (până la 23 mai), iar de unul singur „Spiriduș" (suspendat la 14 iulie 1859), Orășanu scoate noul hebdomadar, pe al cărui frontispiciu figurează numai în calitate de administrator, pentru a ocoli astfel prevederile legii presei. În primii ani de apariție revista va fi suspendată de șase ori și va cunoaște mai multe schimbări de titlu. Prima sancțiune a autorităților survine după numai câteva săptămâni, la 19 septembrie, și va dura până la începutul lunii decembrie. Suspendată din nou în ianuarie 1860, **N.** apare un timp sub formă de broșuri („Coarnele lui Nichipercea") numerotate, dar păstrând paginația periodicului. Iese iar ca revistă între 28 iulie și 30 noiembrie, apoi din nou în broșuri („Ochiul Dracului", „Arțagul Dracului", „Codița Dracului", „Ghearele Dracului") din ianuarie până în aprilie 1861. Din 5 mai își reia formatul de revistă, trei săptămâni mai târziu și numerotarea, pentru a cunoaște o

perioadă de relativă liniște, care se încheie la 22 mai 1864, când este suspendată din nou. La reapariție, în 11 februarie 1865, va purta titlul „Cicala". Odată cu noua denumire începe, de fapt, altă perioadă, în care răspunderile redacției nu-i mai revin în întregime lui Orășanu, după cum, uneori, nici orientarea politică nu va mai corespunde integral cu vederile lui. „Cicala" fiind suspendată repede, reapare într-un singur număr la 1 ianuarie 1866, apoi, cu alt titlu, „Sarsailă", din 27 februarie până în 18 mai. La 29 mai, când se va numi „Ghimpele", redacția publică un editorial în care se face istoricul periodicului, subliniind continuitatea dintre „Spiriduș", „Nichipercea", „Cicala", „Sarsailă" și „Ghimpele". Totuși, această continuitate era acum mai mult formală, de vreme ce după un an Orășanu încearcă să editeze, în paralel cu „Ghimpele", un nou „Nichipercea" (31 mai–25 iunie 1867). Nereușind, revine la „Ghimpele", dar se înstrăinează de revistă și, cu timpul, nici nu mai colaborează, ceea ce recunoaște într-o scrisoare publicată în „Românul". **N.** este legat între 1859 și 1866 de numele lui N.T. Orășanu. Colaboratorii care i s-au alăturat în această perioadă, Radu Rosetti, I. V. Adrian, Pantazi Ghica, I. A. Geanoglu, I. C. Fundescu, au publicat puțin, revista fiind scrisă aproape în întregime de redactor. Caricaturile sunt făcute până în 1861 de H. Trenk. Orășanu a întrebuințat o sumedenie de pseudonime, între care Nicor, Netto, Odobașa, Iago. Înzestrarea lui de ziarist și pamfletar dă nota dominantă a periodicului. Autor de comentarii politice pătrunzătoare, făcute cu patimă și cu o agitație a spiritului care de multe ori îl avantajează, el era întotdeauna în miezul evenimentelor și, chiar dacă sensul lor îi scapă nu o dată (mai ales în ceea ce privește înfăptuirile și politica domnitorului Al. I. Cuza și ale lui Mihail Kogălniceanu), are în schimb darul de a le relata într-o lumină particulară, cu o subiectivitate care le dă culoare: va căuta latura comică, făcând adesea haz de necaz. Compune și versuri, sub tutela poetico-satirică a lui Béranger, scrie parodii și fabule, schițe și reportaje parlamentare, redactează false știri politice, note polemice, anecdote. Nu își cenzurează mijloacele de expresie, buna-cuviință este adesea uitată în focul polemicii, adversarii având a se teme de ironia lui, de vorbele de duh memorabile, de portretele trasate cu o peniță muiată în venin, dar și de calambururile licențioase, de anecdotele nu rareori grosiere. Într-un fel, Orășanu e un martor al vremurilor din spița cronicarilor, iar **N.** este cronica lui, prin care, păstrând proporțiile, îl precedă pe I. L. Caragiale. *R.Z.*

NICHITA, George (9.V.1899, Florești, azi Poienești, j. Vaslui – 10.X.1968, București), poet. Este fiul lui Gheorghe Nichita, subchirurg. Urmează cursul primar, gimnaziul și liceul la Tecuci, intrând apoi la Școala Militară de Cavalerie, pe care o va absolvi în 1920, cu gradul de sublocotenent. Va părăsi curând armata, pentru un post de inspector la Casa Centrală a Asigurărilor Sociale, căutând, desigur, un cadru mai potrivit realizării veleităților sale artistice. Debutul literar îi este găzduit, în 1923, de „Universul literar", care îi publică intermitent și alte poezii. Colaborează cu versuri, articole, medalioane și cronici plastice, iscălite uneori G. N. Florești, la „Țara de Jos", „Adevărul literar și artistic", „Omul liber", „Clipa", „Țara noastră". După ce frecventează o vreme cenacul lui Mihail Dragomirescu, se atașează grupării lui E. Lovinescu, colaborând la „Cetatea literară" și la „Viața literară" și asumându-și secretariatul de redacție la a doua serie a „Sburătorului". Între timp își editează plachetele *Destrămare* (1926) și *Evadări* (1927) și participă, ca pictor, la câteva expoziții de grup. Dinamic, cu oarece relații în lumea politică, izbutește să scoată revistele „Sinteza" (1927–1928), la care și-l asociază scurt timp pe G. Călinescu, și „Săptămâna literară, plastică, teatrală" (1928–1929), după câteva numere abandonată, se pare în urma obținerii unei burse de studii la Paris. În presă numele lui revine în „XY. Literatură și artă", „Cristalul", „Excelsior", „Limba română" și, către sfârșitul deceniului al patrulea, în „Curentul" și „România literară", pentru ca după război să se cufunde în obscuritate.

Contemplativ și elegiac, înrudit în primele versuri cu „senzitivii" și „intimiștii" de la sfârșitul veacului al XIX-lea, **N.** face eforturi pentru a se integra generației sale. Notabilă în placheta de debut este depersonalizarea lirismului fie prin rotirea – pe urmele „parnasianului" Ion Barbu – în jurul unor simboluri sau alegorii (*Vulcanul, Icar, Două ape, Din fundul mării*), fie prin focalizarea asupra peisajului, afină cu modul propriu lui G. Bacovia (*Groază, Toamnă, Deznădejde*), apoi într-altul, emancipat întrucâtva, în care se mizează pe verbalizarea cât mai exactă a impresiei vizuale (*Amiază, Dimineață, Pe Bărăgan, Stanțe nocturne*). Bunei stăpâniri a unei sintaxe destul de simple și a unui lexic nu foarte bogat, precum și unei anume dexterități în versificație li se datorează câteva reușite. Procedeul verbalizării elementului de percepție vizuală va fi ameliorat în cea de-a doua plachetă, *Evadări*, care include mai multe pasteluri, inspirate îndeosebi de „stepa" dunăreană. Mai înzestrat ca pictor, **N.** n-a putut fi cu adevărat poet.

SCRIERI: *Destrămare*, București, 1926; *Evadări*, București, 1927.

Repere bibliografice: Ion Pas, *„Destrămare"*, LUT, 1926, 1282; Alexandru Bilciurescu, *„Destrămare"*, CL, 1926, 4; Perpessicius, *Opere*, XII, *277–278*; Constantin Șăineanu, *Recenzii*, București, f.a., *35–39*; Ion Pas, *„Evadări"*, LUT, 1927, 1789; Zaharia Stancu, *Antologia poeților tineri*, București, 1934, *163–165*; Lovinescu, *Scrieri*, II, *443*; Predescu, *Encicl.*, *597*; G. Ursu, *Tecuciul literar*, Bârlad, 1943, *139*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *451*. *V.D.*

NICHITA, Mihai (18.I.1925, Vaslui), clasicist. Este fiul Mariei și al lui Ion Nichita, funcționar. Urmează liceul la Vaslui, Cernăuți, Piatra Neamț și Iași (1940–1944) și Facultatea de Litere și Filosofie, secția filologie clasică, a Universității din București (1945–1949). Între 1949 și 1987 predă aici limba și literatura latină. Publică ample cercetări și articole în „Studii clasice" și în „România literară". Colaborează la lucrările colective *Istoria literaturii latine* (I–III, 1964–1986), în cadrul căreia participă la realizarea volumului *Scriitori greci și latini* (1978), și la *Romano-Dacica*, volumul II: *Izvoare antice ale istoriei României* (1989).

N. alcătuiește una dintre primele ediții bilingve ale unui autor antic apărut în România, lucrare care reprezintă totodată și cea dintâi ediție românească integrală a operei lui Horațiu (1980). În studiul introductiv reconstituie biografia lirică a poetului latin, urmărind devenirea interioară a unei personalități aflate mereu în căutare de sine — ca artist și cetățean —, de la contemplarea reținută a lumii derutante și nesigure, care transpare în epode, până la descoperirea echilibrului interior și revelarea esenței umane din epistole. Pentru a identifica elementele determinante ale viziunii poetice horațiene, cercetătorul, un erudit înzestrat și cu o mare capacitate analitică, studiază opera prin raportare la biografie, precum și la contextul cultural al epocii. Imaginea poetului latin este completată de informațiile cuprinse în tabelele cronologice sau metrice și în bogatul corpus de note care evidențiază filiațiile motivelor poetice în cadrul tradiției literare, analizează implicațiile filosofice sau semantice ale termenilor folosiți de Horațiu, oferă lămuriri privitoare la cultura și civilizația latină. Ediția dovedește precizie și rigoare în aplicarea metodelor moderne de critică și interpretare a textului clasic, ca și finețe, subtilitate și pătrundere în aprecierea poeziei.

Ediții: Horațiu, *Opera omnia*, I–II, ed. bilingvă, pref. edit., București, 1980.

Repere bibliografice: M. Alexianu, *Horatius, „Opera omnia"*, ATN, 1980, 2; D. Rodina, *Horatius, „Opera omnia"*, RL, 1980, 16; V. Mocanu, *Horatius, „Opera omnia"*, TR, 1980, 27; Nicolae Balotă, *Horațiu între clasic și modern*, RL, 1980, 50. *A.C.*

NICOARĂ, Mara (3.XII.1948, Cozma, j. Mureș), poetă. Este fiica Eugeniei Nicoară (n. Rus), muncitoare, și a lui Vasile Nicoară, ofițer. După absolvirea Liceului „Al. Papiu-Ilarian" din Târgu Mureș (1968), urmează Facultatea de Limba și Literatura Română, secția română-franceză, de la Universitatea din București, pe care o termină în 1974. Între 1980 și 1989 lucrează la revista „Contemporanul" și ca referent extern al Editurii Cartea Românească. Debutează cu versuri în „Luceafărul" și colaborează fie cu poezie, fie cu cronici literare, cronici teatrale sau reportaje și interviuri la „România literară", „Vatra", „Alma Mater" ș.a. După 1990 înființează Editura Miron. Un grupaj de poezii, oferit spre lectură lui Al. Piru la începutul anilor '70, va fi recomandat de critic și publicat în 1972 cu titlul, dat de editori, *Cuvintele, frumoase flori*. Alte culegeri de lirică, mult analizate de critică, îi apar ritmic până în 1989: *Biciul albastru* (1974), *Inorogul alb* (1976), *Mai mult pasăre decât înger* (1978), *Boala crinilor* (1980), *Obiectele verii* (1980), *Existența poetului* (1982), *Vara pierdută* (1989). O antologie de autor, *Mai mult pasăre decât înger*, este imprimată după mai mult de un deceniu de tăcere, în 2002.

Încă de la început **N.** își conturează principalele direcții lirice, recuzita obiectelor poetice și, odată cu acestea, un registru stilistic ce se va menține în esență același, în pofida aparentelor schimbări de tonalitate sau de strategie textuală. Materia poemelor din *Cuvintele, frumoase flori* gravitează în jurul câtorva obsesii fundamentale, nuclee și teme permanente: timpul, cu ceasornicele sale insinuate în toate regnurile, de la flori până la galaxii, cu cele două fețe ale sale — înflorirea și rodirea, îmbătrânirea și moartea —, structurează în cele din urmă însăși trăirea poetică. Cu o sensibilitate acută, senzuală, fascinată de lumea polimorfă a materiei, **N.** surprinde printr-un anume dramatism curgerea duratei, de la fisura apărută în porțelan până la ciclicitatea astronomică, acestea antrenând, succesiv sau chiar simultan, o foame frenetică de trăire și, concomitent, spaima îmbătrânirii, teama de ruină și mortificare. Poeta aude respirația secundelor, „plămânii de lupi suri", lacul — din recuzita romantică — se preface într-un ceasornic absorbind lucrurile, lumina însăși poate fi „îmbătrânită". De altfel întreaga natură este antropomorfă printr-o abundentă atribuire metaforică: hainele albesc la cusături, pleoapa cerului cerne cenușă, văzduhul mîngâie. Dar, prin supralicitare, procedeul devine manieră și își pierde din prospețime. Simțind capcana, autoarea o va ocoli în celelalte cărți. Urmând cele două fețe ale timpului, rodire și declin, strategia caracteristică optează pentru antifrază, ironie, pentru un fel de „înșelare" sistematică a cititorului. **N.** se autodefinește chiar drept „cea care aruncă piatra/ în apa liniștită a simțului comun", iar seducția aceasta este atât de puternică, încât frizează adesea teribilismul. Își construiește poemele din aglomerări vertiginoase de imagini, bogăția realului, polimorf și proteic, transformându-se în densitate lirică. *Inorogul alb* aduce o tonalitate nouă: metaforele se împuținează, discursul pierde din impetuozitatea inițială, imaginile se simplifică, nu își mai trădează elaborarea, artificiul, iar ironia devine mai subtilă, ocolind opozițiile șocant-teribiliste, gesticulația fiind înlocuită de hieratism, de o simplitate aproape solemnă. În „clopotele verzi" — barbiene — ale mării bate o pendulă de aur, purificând poemele de orice stridențe. Sub aspectul cântecului naiv, doi îndrăgostiți sunt „invitați la ceaiul dat de flori", iar ele, într-o metamorfozare antropomorfă nepretențioasă, „se vor șterge grațios la gură de fărâmituri de soare". Timpul își pierde din dramatism, senzualitatea e sublimată în „mici fericiri", aproape abstracte. Poemele împrumută ceva din naivitatea și hieraticul din *Cântarea Cântărilor*, în formulări în care aluzia culturală se integrează suplu, cu naturalețe: „Stau în fața ta/ Mai curată decât crinii,/ Cu inima dulce". Decantarea instrumentelor textuale, în sensul unei aspirații spre simplitate, continuă în *Mai mult pasăre decât înger*. Totuși poeta nu renunță la imaginile elaborate, nici la bucolicul artificial, în care „Ierburile pe dealuri devin lapte/ În vocile suave ca niște îngeri albi", sau la „confuziile" suprarealiste. Accentele teribiliste nu dispar nici ele cu totul, fiind învederate în declarații tranșante, care pot scandaliza dacă sunt luate în serios — „Nu dau o frunză de ștevie pe toate filosofiile" —, dar cumpănite, echilibrate de o aserțiune precum „Iubesc mai mult viața decât ideile pure". Universul poetic se înclină tot mai primejdios către proza cotidianului, spre confesiunea voit apoetică în care soții discută în pat povestea ultimei sute de lei — prozaism care poate fi doar o altă poetică. Dar senzualitatea salvează și secvențele frizând banalitatea și clișeul — bunăoară „un strop de viață e mai prețios ca orice" —

prin tulburătoare desene japoneze: „Eu mă dezbrac și conturul meu se suprapune/ Pe conturul unui trandafir". Acum pătrunde în poeme lumea jocului, sentimentul matern, anxietatea cedând în fața bucuriilor intime. Poetei îi place să se plimbe „pe pajiștile înflorite ale bibliotecii", să privească lumea ca pe o sferă de apă în care lucrurile „emit idei scânteietoare", dar și să se întristeze când păpușa cu ochii scoși ori propria tinerețe „nimeresc toate la lada de gunoi". *Boala crinilor* traduce felul în care „Odată cu florile de aur ale toamnei lunecă/ în văzduhuri/ Frumusețea femeilor". Începând cu versurile de-acum — în același an publică și *Obiectele verii* — lirismul capătă o notă de amărăciune, de oboseală, aproape hrănindu-se din cărțile anterioare, multe piese fiind doar preluate aici. Poemele cresc din aglomerări, ramificări, enumerații proliferante, sugerând anarhia, iar mișcarea finală, anticlimaxul, retează de obicei discursul, „fluviul" poematic care a adunat o materie uriașă numai ca să o facă să dispară la „vărsare". *Armurile timpului,* un astfel de inventar de contrarietăți ale sufletului poetic împiedicat în magma vieții prozaice, e continuat de o serie de prozo-poeme confesive, cu titluri umoristic savante *(Despre glorie, Despre aiuriți),* în care se revine la accente retorice teribiliste, compensate însă de un umor complice cu un cititor-copil, căruia par să i se adreseze unele texte *(Hoții au furat zăpada).* Versul e vag înrudit cu naivitățile argheziene, însă nu are și stângăcia regizată a acelora. *Existența poetului* mărturisește un moment de vacuitate poetică, de inerție și de clișeizare, cu excepția câtorva insule de inspirație, în care se simte cum „crește mormântul/ În acest celest cimitir care este biblioteca", în vreme ce *Vara pierdută* adună multe dintre textele anterioare, fără a aduce un reviriment al lirismului, dimpotrivă, uzând mai mult formule deja încercate, devenite manieră. În pofida unor momente inegale, lirica semnată de **N.** respiră vitalitate, într-un discurs cu amprentă personală, nuanțat și fastuos.

SCRIERI: *Cuvintele, frumoase flori,* București, 1972; *Biciul albastru,* Cluj-Napoca, 1974; *Inorogul alb,* București, 1976; *Mai mult pasăre decât înger,* București, 1978; *Boala crinilor,* București, 1980; *Obiectele verii,* București, 1980; *Existența poetului,* București, 1982; *Vara pierdută,* București, 1989; *O poveste de-o zi,* București, 1990; *Mai mult pasăre decât înger,* București, 2002.

Repere bibliografice: Victor Felea, *Două debuturi poetice,* TR, 1972, 20; Nicolae Manolescu, *Versuri,* RL, 1972, 26; Eugen Barbu, *„Biciul albastru",* LCF, 1974, 46; Daniel Dimitriu, *Recuperări,* CL, 1974, 12; Dumitru Mureșan, *„Inorogul alb",* VTRA, 1977, 1; Dan Ciachir, *„Mai mult pasăre decât înger",* SPM, 1978, 416; Dana Dumitriu, *Un strop de viață,* RL, 1978, 51; Dan Mucenic, [*Interviu cu Mara Nicoară*], LCF, 1979, 11; Victor Atanasiu, *„Boala crinilor",* RL, 1980, 32; Vasile Mihăescu, *„Boala crinilor",* CL, 1980, 10; Al. Piru, *Exuberanță și tandrețe,* SLAST, 1981, 12; Sultana Craia, *„Obiectele verii",* LCF, 1981, 15; Laurențiu Ulici, *Între Saphelia și Circelopa,* RL, 1984, 50; *Dicț. scriit. rom.,* III, *451–452;* Popa, *Ist. lit.,* II, *567.* *S.D.*

NICODIN, Dinu (pseudonim al lui Dinu C. Ioanid; 18.VI.1886, București — 10.XII.1948), prozator. Despre biografia lui se cunosc puține date certe. Mai edificatoare, evocările contemporanilor acreditează un personaj original, excentric. Era de condiție aristocratică, lucra ca agent bancar și frecventa cenaclul Sburătorul, E. Lovinescu compunându-i în *Memorii* un portret de neuitat, intitulat, în chip definitoriu, *Un anglo-saxon autohton,* în care **N.** e rând pe rând un „Des Esseintes bucureștean", „yankee" și dandy wildeian. Omul era un erudit sui-generis, „purtat — zice memorialistul — prin lumea largă, cultivat prin ceea ce a văzut, dar și prin ceea ce a citit, mai ales în domeniul istoriei, cu o memorie solidă, poliglot, vorbind toate limbile cu ton just, afară de limba română, unde devine anglo-saxon, trăgaci cunoscut, vânător de lei autentici din jungla africană, fastuos ca un maharajah [...], prețios până la manierism, modest și superb înflorit de violete verbale, dar mai presus de orice, calm, flegmatic, indemontabil". Colaborează cu versuri, fragmente de roman, articole și cronici literare la „Viața românească", „Adevărul", „Vremea", „Convorbiri literare", „Cuvântul", „Societatea de mâine", „Acțiunea" ș.a. Prima carte, *O plimbare pe Olt,* îi apare în 1930.

Proza lui **N.** este proiecția unei naturi duale: naturală și artificială, elementară și rafinat erudită și livrească, solemn lirică și ironico-sarcastică sau umoristică, „normală" și abstrusă. Romanul *Lupii* (1933) e o narație cu schelet memorialistico-cinegetic. Invitat în Maramureș la o partidă de vânătoare și pescuit, autorul-narator are parte de o primire grosier inospitalieră. Nervul ironic și satiric e astfel declanșat, revelând un pictor de tonuri groase, păstoase, cu vocația șarjei,

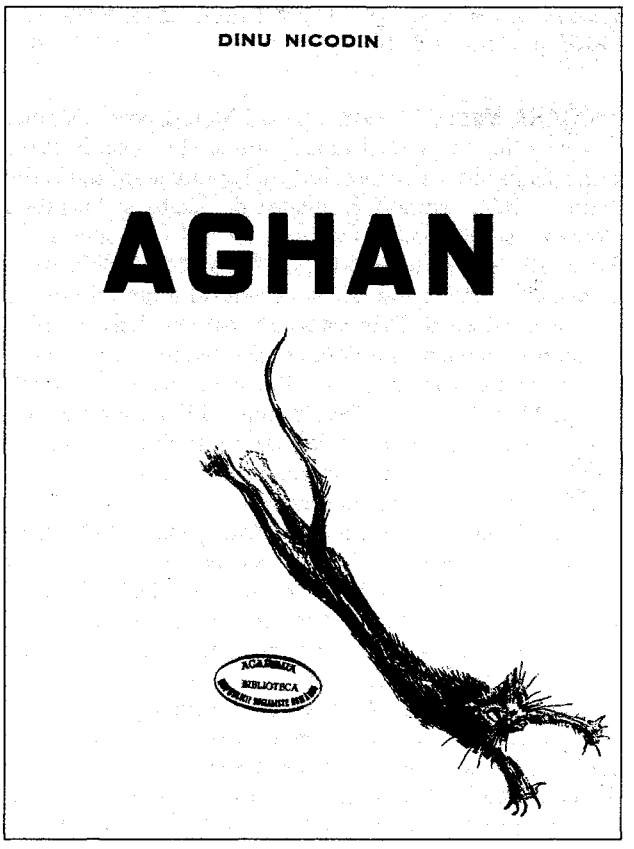

asemenea unui Rabelais, trecut prin Goya și Bosch. Gazda, soția acestuia și cei din cercul lor sunt pretexte de portrete fizice și morale burlești sau grotești, toate memorabile. La fel de pregnant se prezintă și figurile concepute în cheie sobră și învăluite de abur mitic și magic: pădurarul și copiii săi – vietăți sadoveniene și voiculesciene ale naturii sau descinse parcă din eresuri –, cum și unele animale vorbitoare fabuloase. Ironia incisivă, caricatura și umorul se văd astfel contrapunctate de un registru grav, stăruind adesea în percepera, lirică și magică, a peisajului sălbatic și a existențelor arhaice. Ineditul personajelor și al scenelor e consolidat de ineditul tehnicii narative: joc liber între relatarea de călătorie și cinegetică, roman satiric de moravuri și de măști, poem al naturii și al adorației franciscane (sau doar laic-ecologistă, bănuindu-se aici o teză antimodernistă), scenariu mitic, inserție de epic senzațional, digresiune și disertație pe varii teme, cinegetice, dar și istorice, teologice, sociologice, metafizice – totul într-un *symposion* destins, în fine, narațiune ca pretext pentru parada lingvistică. Cuvintele, de o mare diversitate ca extracție și culoare, se dau în spectacol, autorul palpând un ambitus lexical enorm: vânjosul și dulcele grai maramureșan și bucovinean lângă hibrizi bizari făcuți din aluviuni slave, maghiare, nemțești, evreiești etc., neaoșisme coexistând cu vorbirea gazdelor, care nu sunt din partea locului (căci „noi vobiăm limbiele toatie, numai franțuzeinește spețial mă abțin"). Și limbajul naratorului se împănează cu forme vernaculare, unele poate chiar proprii creații: abârglă, beancă, butdulă, ciupos, găpurele, gogleț, hutupește, pirș, zgumți ș.a.m.d. Astfel, excursia cinegetică pare doar un prilej pentru o incursiune de arheologie lingvistică fabulos-ilară. *Lupii* stabilește un *pattern* stilistic care poate fi regăsit într-o altă narațiune cu pretext memorialistic, *O călătorie pe Olt*, din volumul *Pravoslavnica ocrotire* (1941). Cartea reia fragmente din *Lupii*, rescrise ca poeme în proză (Vladimir Streinu suspectează un plagiat după *Cimitirul marin* al lui Paul Valéry), precum și povestirea *Aghan*, apărută în 1940 în condiții grafice excepționale și reeditată aici cu titlul *Ursita*. **N.** mânuiește în această povestire poematică tehnica fantasticului terifiant, preluând motivul nervalian al „mâinii vrăjite", agrementat cu sugestii locale (credința în strigoi etc.). *Revoluția* (I-II, 1943), celălalt roman, apărut fragmentar mai întâi în „Cuvântul", este capodopera scriitorului și sinteza artei sale epice. Masivă, numărând aproape o mie două sute de pagini, cartea se vrea o cronică a revoluției franceze din 1789 și, în ultimele capitole (XII-XIV), a ecourilor ei valahe. „Acest roman – una dintre cele mai temerare «construcții» epice din literatura noastră – e un haos care tinde neîncetat a deveni cosmos și în care colecționarul de cuvinte românești Dinu Nicodin și-a putut satisface patima" (I. Negoițescu). De altfel, scrierea poartă dedicația „Ție, Limbă românească – limbă dumnezeiască!". Compoziția, digresivă și mereu deschisă (ca și *Lupii*, *O călătorie pe Olt*), prinde în tentaculele ei o erudiție încă mai fastuoasă, ostentativă chiar, capitonând uneori până la înăbușire firul evenimentelor care precedă, însoțesc sau succedă Revoluția. Cronologia întreruptă, cu deplasări bruște înapoi sau înainte, vocea naratorului-rezoneur care trăiește teama și teroarea aduse de mișcările sociale: un „reacționar" în fond, culisând între relatarea aproape cinică datorită sicității ei, participarea sentimentală și distanțarea ironică – toate acestea definesc o narațiune insolită. Descrierile, portretele ample, prezentările, rezumatele și dialogurile se nasc din alăturări de propoziții scurte, sincopate și gâfâite, cu o topică și o ritmică puțin obișnuite. Abundența și raritatea informației convocate se sustrag prolixității tocmai prin această originală orchestrare. Spectacolul lexical este și aici grandios. Romanul realizează o savuroasă promiscuitate: între neologismul (nobil și îndrăzneț), luxul de citate în mari limbi europene și vorbirea familiară, populară sau argotică, prin care uneori se traduc concepte și noțiuni în limbajul și mentalitatea românească a epocii corespondente revoluției. Aceeași policromie suculentă și în capitolele finale, despre lumea valahă din timpul fanariot și a „zavergiilor" pașoptiști. Desfrâul lexical țâșnește la tot pasul: odată cu deschiderea spre Occident „începuseră să ne vină și din Francia mărfuri: scule ușoare și din ale mai scumpe. Diamanticale: fulii, ghiordane. Marchitănie, ornice [...], sulimanuri, mirodenii, mobile: crivaturi, poloage, baiuuri, brațe de tumbac – sfeșnice regești, canapele cu răsturniș [...]. Hapuri, gogoșele, prafuri de iureș. Teci de sculă, mici la măsură: gumilastice – vârști cu ploițe și fără – capcane de copii [...]. Strumeneage de gumă pentru putere și pentru plăceri – rădăcină bună berechet în țară! –, marfă de prisos, nu le cumpără nime [...]. Livouri, zub, perdele, flori de cârpă și de hârtie, lucrate cu skepsis" etc. **N.** se așază astfel, ca un reprezentant de frunte, în albia suculentei tradiții a balcanismului literar românesc. Paginile inspirate și elaborate fără ostentație fac din el un mare prozator artist, insuficient cunoscut și prețuit. Cu puține excepții, critica l-a citit prin grila (neadecvată) a romanului tradițional sau a celui interbelic, repudiind ceea ce nu intra în schema unei compoziții canonice. Când lectura se eliberează de prejudecățile romanului clasic realist, ca la I. Negoițescu și Ion Simuț, prozatorul primește nedrămuite elogii.

SCRIERI: *O plimbare pe Olt*, București, 1930; *Lupii*, București, 1933; *Aghan*, București, 1940; *Pravoslavnica ocrotire*, București, 1941; *Revoluția*, I-II, București, 1943; ed. îngr. și pref. Ion Simuț, București, 2000.

Repere bibliografice: Călinescu, *Cronici*, II, *214–215*; Dinu C. Arion, *„Lupii"*, CL, 1933, 6; Constantinescu, *Scrieri*, IV, *96–99*; Perpessicius, *Opere*, VI, *337–338*, IX, *161–163*, X, *224–241*, XII, *36*; Vlaicu Bârna, *Un scriitor: Dinu Nicodin*, „Naționalul nou", 1934, 55; N. Crevedia, *Un scriitor original*, VL, 1934, 160; Lovinescu, *Scrieri*, II, *404–408*, VI, *263–264*; Streinu, *Pagini*, V, *191–194*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *838*, *Ist. lit.* (1982), *924*; Pericle Martinescu, *„Revoluția"*, „Dacia rediviva", 1943, 2; Dan Petrașincu, *O carte mare: „Revoluția"*, VAA, 1943, 627; Negoițescu, *Engrame*, *195–207*; Piru, *Panorama*, *267–269*; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, *582–583*; Negoițescu, *Analize*, *173–179*; Ion Simuț, *Proza insolită a lui Dinu Nicodin*, F, 1982, 7, 9; [*Interviuri*], RRI, II, partea I, *592–599*; Elena Zaharia-Filipaș, *Un scriitor uitat: Dinu Nicodin*, CC, 1991, 6–9; Negoițescu, *Ist. lit.*, I, *234–237*; *Dinu Nicodin*, DCS, *12–13*; *Dicț. esențial*, *577–578*; *Dicț. analitic*, IV, *35–38*. *N.M.*

NICOLAE, Emil (pseudonim al lui Emanuel Nadler; 18.III.1947, Bacău), poet și eseist. Este fiul Julietei Nadler (n. Dolinger), funcționară, și al lui Marcu Nadler, medic. A urmat Liceul „Calistrat Hogaș" din Piatra Neamț (1961–1965) și Facultatea de Filologie, secția română-italiană, a Universității „Al. I. Cuza" din Iași (1967–1972). Redactor și redactor-șef adjunct la revista ieșeană „Alma Mater" (1969–1972), s-a stabilit apoi la Piatra Neamț, unde va fi redactor cultural la ziarul „Ceahlăul" (1973–1974), cofondator, coeditor și secretar de redacție la ziarul „Acțiunea" (1990–2000) și secretar general de redacție al revistei „Antiteze" (2000). Specializat în istoria cărții românești vechi, lucrează începând din 1976 ca muzeograf la Complexul Muzeal Județean Neamț. Debutează cu un poem în „Gazeta literară" (1966) și editorial, în volumul colectiv *Cerul în apă* (1970). A folosit și pseudonimele Emil N. Condeieru, N. Emanuel. A primit Premiul Asociației Scriitorilor din Iași în 1999.

În primele sale volume de versuri – *Poetul adormit în dragoste* (1976), *Rostirea unui fluture în lumină* (1979), *Studii. Confesiuni. Capricii* (1983) – **N.** se interesează de osmozele realului imediat, aflat în stare polimorfică, și conspectează scrupulos, prin notații seci, himericul plutind peste cotidian. Acuitatea confesiunii ascunde o sensibilitate rănită. Într-un spațiu plin de frământări, între puritate și maculare, limitat și nesfârșit, bine și rău, poetul, care nu suportă stările de ambiguitate, se situează într-un regim al transparențelor. Notații de tip reflexiv conțin versurile din *Psihodrom* (1994), unde încă se simte o „cruzime" a rafinamentului. În *Femeia și femela. Recurs la erogenia textului* (1997), un eseu presărat cu trimiteri livrești de tot felul, textul este văzut ca o anagramă a corpului nostru erotic, glosându-se subtil pe marginea strategiilor lui de seducție. Întrebările care se pun vizează limita dintre erotism și sexualitate, inocență și perversitate, fidelitate și trădare, relația dintre modelarea pygmalionică și replica ei galateică, androginie sau transsexualism difuz. *Omul de hârtie* (1999) și *Mortul perfect* (2002) lansează un strigăt postexpresionist împotriva mecanismului infernal al vieții, drama individuală extinzându-se de astă dată la scara mai cuprinzătoare a lumii citadine, iar singura salvare ar rămâne „să alegi între datoria martirului/ bogăția înecatului/ deznădejdea învățătorului/ rătăcirea alesului/ iscusința pocăitului/ castitatea învingătorului sau/ mulțumirea săracului".

SCRIERI: *Poetul adormit în dragoste*, Iași, 1976; *Rostirea unui fluture în lumină*, Iași, 1979; *Studii. Confesiuni. Capricii*, Iași, 1983; *Psihodrom*, Piatra Neamț, 1994; *Femeia și femela. Recurs la erogenia textului*, Iași, 1997; *Omul de hârtie. Thriller cu 16 replici grafice de Dinu Huminiuc*, Piatra Neamț, 1999; *Mortul perfect*, Bacău, 2002.

Repere bibliografice: Nicolae Băciuț, *„Rostirea unui fluture în lumină"*, ECH, 1980, 8–10; Piru, *Debuturi*, 232; Constantin Călin, *Eseuri și confesiuni*, ATN, 1985, 10; Ulici, *Lit. rom.*, I, 222–223; Vasile Spiridon, *„Psihodrom"*, LCF, 1995, 33; Cristian Livescu, *Despre zonele erogene ale textului*, CL, 1997, 9; Adrian Alui Gheorghe, *Fiecare în temnița lui*, CL, 2000, 3; Paul Cernat, *„Omul de hârtie"*, OC, 2000, 28; Mircea A. Diaconu, *Emil Nicolae. Dorința de a fi o relicvă străveche aruncată pe țărm*, CL, 2000, 11; Roxana Răcaru, *Poezia și asfaltul*, RL, 2002, 23. *V.S.*

NICOLAE, Marin Iancu (28.V.1907, Constanța – 16.II.1991, București), prozator și traducător. Își pierde vederea la zece ani, din cauza exploziei unui proiectil. După o intervenție chirurgicală își recapătă parțial vederea și lucrează un timp ca ajutor de fotograf la Sulina și Medgidia, dar orbirea va veni în cele din urmă definitiv. Autor de cărți pentru copii și tineret, **N.** abordează o tematică îngustă, caracteristică literaturii teziste postbelice: viața celor „umiliți și obidiți", tratată într-o manieră schematică, apăsat ideologizată. Va trece totuși lent de la vehemența proletcultistă din *Focosul* (1958) spre o proză de observație mai obiectivă, în care comentariul auctorial, cu intenții explicativ-orientative, se află în plan secund, ca în *Flori de pădure* (1982). *Focosul* conține și o mărturisire privind începuturile literare ale autorului. Afectat de cruntul handicap, dar îmbărbătat de lectura cărții *Așa s-a călit oțelul* a lui N.A. Ostrovski, **N.** va găsi în scris terapia și arma împotriva sinuciderii. Personajele din volumul de debut, construite antitetic, simplist, sunt oameni săraci, cinstiți și oropsiți, victime ale oprimării celor avuți (primari, boieri, plutonieri grosolani, perceptori cinici sau preoți hrăpăreți). Mai interesante sunt câteva povești și legende dobrogene. Încadrate în viața cotidiană prin povestiri în ramă, după modelul sadovenian, și reluate în mai multe dintre cărțile prozatorului, acestea familiarizează cititorii cu viața, obiceiurile și priveliștile Dobrogei. Legenda lacului Techirghiol, narațiunile din *Iusuf* (1959), basme orientale, cu situații uneori previzibile sau melodramatice, au în centru oameni de condiție modestă care, datorită priceperii și vitejiei lor, obțin în final libertatea și faima, cum se întâmplă în *Libertate și iubire* cu robul Suleiman care ajunge sultan. În 1974 un concurs internațional de literatură destinat nevăzătorilor, organizat la New York, îi premiază nuvela *Pira*.

SCRIERI: *Focosul*, București, 1958; *Iusuf*, București, 1959; *După negură, soare...*, București, 1960; *Bunicuța poveștilor*, București, 1968; *Răpirea elefantului cârn*, București, 1970; *Pegas*, București, 1978; *Flori de pădure*, București, 1982; *Azura*, București, 1983. **Traduceri:** Han Ser-ia, *Amurg*, București, 1960; Iuri Karlovici Oleșa, *Trei grăsani*, București, 1962; Nazim Hikmet, *Norul îndrăgostit*, București, 1965.

Repere bibliografice: F. Oprescu, *„Azura"*, „Viața nouă", 1983, 1; Alina Nour, *„Azura"*, „Viața nouă", 1984, 1. *A.F.*

NICOLAE, Mihai (17.VII.1932, Ogretin, j. Prahova – 17.I.2001, Ploiești), prozator. Este fiul Sevastiței (n. Voiculescu) și al lui Ion Mihai, țărani. La vârsta de un an rămâne orfan de mamă, iar la treisprezece ani îi moare și tatăl. Frecventează școala primară în satul natal, apoi Liceul „Sf. Petru și Pavel" din Ploiești. Un an lucrează ca învățător suplinitor în comuna Bertea din județul Prahova. În 1951 devine student la Facultatea de Filologie, secția română-franceză, a Universității din București, dar în 1956, în ultimul an de studii, este exmatriculat împreună cu prietenul său cel mai bun, Sorin Titel, pentru „abateri grave de la disciplina de student". Lucrează ca profesor suplinitor la școli din județul Prahova, mai întâi la

Cărbunești, stabilindu-se în cele din urmă în Bertea. Reprimit în facultate, își finalizează pregătirea universitară la cursuri fără frecvență, luându-și licența în 1965. Predă limba și literatura română tot la Bertea până în 1998, când se pensionează. Din 1989 este președinte al Asociației de Prietenie „L'Espoir Bertea – Louvigny". În 1991, invitat de Ministerul Culturii din Luxemburg, conferențiază în câteva licee din această țară. Va fi consilier comunal o legislatură. Ultimii ani ai vieții îi sunt întunecați de o boală necruțătoare. Debutează la „România literară" în 1978 cu un fragment de roman, *Călător în amurg*, iar în 1983 îi apare prima carte, romanul *Noaptea roșie*. Colaborează la „România literară", „Luceafărul", „Caiete critice", „Viața românească" ș.a.

Intrat în viața literară târziu, **N.** va învedera în *Noaptea roșie* că „poartă toate însemnele unei depline maturități artistice" (Sorin Titel). Axul romanului este o stranie poveste de dragoste, ivită sub semnul unei atracții misterioase între Ieronim și Maia, soția fratelui său. Este o dragoste nepermisă, care se desfășoară sub ochii îngroziți ai mamei și într-o atmosferă de damnare (tatăl, bolnav, e țintuit la pat, iar un unchi e nebun), de claustrare și pasionalitate tenebroasă. Tema triunghiului conjugal se intersectează cu tema destrămării familiei, investigate cu o bună intuiție a situațiilor de criză și a psihologiilor, într-o compoziție echilibrat structurată. În al doilea roman, *Casa de lângă lună* (1988), trama epică e diferită: un adolescent orfan de mamă și cu un tată bețiv înfruntă bărbătește obstacolele și, maturizându-se brusc, își impune proiectul lui de viață. În fine, culegerea de nuvele și povestiri *Mestecenii din vis* (1990) reține atenția prin câteva secvențe autobiografice și prin inserțiile cu privire la Sorin Titel și la sfârșitul tragic al acestuia.

SCRIERI: *Noaptea roșie*, București, 1983; *Casa de lângă lună*, București, 1988; *Mestecenii din vis*, București, 1990.

Repere bibliografice: C. Manolache, *Un remarcabil debut prahovean în proză*, „Flamura Prahovei", 1983, 7402; Sorin Titel, *Mihai Nicolae*, RL, 1978, 15; Titel, *Cehov, 206–208*; Dan C. Mihăilescu, *Complicații afective*, CNT, 1984, 11; Valentin Dumitrescu, *Romanul unei familii*, O, 1984, 16; *Viața lui Sorin Titel povestită de Iosif Titel, tatăl scriitorului*, CC, 1984, 1–2; Vasile Băran, *Fermecătoarea natură*, RL, 1988, 41; Sebastian Vlad Popa, *Spiritul doctorului Wagner*, RL, 1991, 18; Popa, *Ist. lit.*, II, 942. *C.H.*

NICOLAE, Victor (27.VII.1950, Urziceni), prozator și dramaturg. Este fiul Profirei și al lui Alexandru Nicolae, acrobat. Face școala elementară și liceul la Urziceni și Institutul de Teatru și Cinematografie „I.L. Caragiale" din București, pe care îl va absolvi în 1973. Repartizat la Teatrul „Mihai Eminescu" din Botoșani, în 1977 se transferă la Teatrul Național din Cluj-Napoca. Debutează în 1981 la „Tribuna", cu povestirea *Pradă pentru pisici*. Publică proză în „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»" și sporadic în „Tribuna" și „Steaua". După 1989 devine și redactor la Editura Dacia din Cluj-Napoca. Prima carte a lui **N.**, romanul *Spărgătorii de vitrine*, apărut în 1984, este o radiografie ușor teribilistă a vieții tineretului vremii, cu personaje afișând o atitudine neconformistă, totuși fără accente de protest social sau politic. Este o scriere alertă, nervoasă, cu un dialog viu, colorat. Cel de-al doilea roman, *Gigantica* (1988), se axează pe o evocare afectuoasă a personalității tatălui, acrobatul, care devine personaj într-o epică de factură parabolică, incluzând aluzii la contemporaneitate. Tot din lumea circului se inspiră și piesa pentru copii *Vrăjitoarea Cik... la circ*, reprezentând debutul în dramaturgie al autorului, pusă în scenă în 1986 la Teatrul Național din Cluj-Napoca și ulterior la Teatrul „Toma Caragiu" din Ploiești.

SCRIERI: *Spărgătorii de vitrine*, Cluj-Napoca, 1984; *Gigantica*, Cluj-Napoca, 1988.

Repere bibliografice: Mircea Muthu, *„Spărgătorii de vitrine"*, ST, 1984, 6; Constantin Zărnescu, *Doi prozatori clujeni*, TR, 1985, 15; Anton Cosma, *Victor Nicolae*, SLAST, 1985, 27. *Ct.C.*

NICOLAU, Emil (1866, Galați – 24.X. 1919, București), gazetar, prozator și dramaturg. Din referirile puține asupra condeierului gălățean **N.** se conturează imaginea unui om cumsecade, inspirând încredere și simpatie prin afabilitatea lui surâzătoare. O vreme, contând și pe un fizic de care era mândru, a jucat teatru pe scene din provincie, experiență ce avea să-i folosească. În 1911 este primit în Societatea Scriitorilor Români. Inițial cu opțiuni conservatoare, ulterior trece la liberali, ajungând șef de cabinet în Ministerul Instrucțiunii Publice (1912). În presă nu era privit ca un gazetar oarecare, de vreme ce în 1914 Sindicatul Ziariștilor Români îl deleagă să reprezinte breasla la o reuniune desfășurată la Copenhaga. O altă deplasare în străinătate îi este fatală. Îmbolnăvindu-se pe drum, apucă să se întoarcă în țară, dar cu toate îngrijirile medicilor, se prăpădește. După primele manifestări în presa gălățeană, **N.** colaborează cu articole politice, cronici teatrale, recenzii literare, proză, fragmente dramatice, suveniruri din teatru, interviuri la „Evenimentul" (Iași), „Națiunea", „Adevărul literar", „Epoca", „Floare-albastră", „Pagini literare", „Orientul" (Galați, 1900), unde a fost redactor politic, „România ilustrată", „Gazeta", „Vremea", „Acțiunea" (1905, 1908, 1916), la care a fost redactor, „Îndrumarea", „Revista ilustrată", „Țara nouă", „Rampa", „Opinia publică" (1913–1914), la care a lucrat de asemenea ca redactor, „Adevărul", „Biruința", „Românul" (Arad), „Universul", „L'Indépendance roumaine", „Acțiunea română", „Mișcarea" (Iași) ș.a. Purtat de evenimente, în timpul primului război mondial editează împreună cu S. Pauker, la Odessa, un ziar în limbile rusă și română, „Vestitorul", în care se arată ostil insurecției bolșevice. Va scoate și o broșură, *Românii în ghearele bolșevicilor* (1919), în care istorisește, parcă dintr-o suflare, tot calvarul (anchete, arestări ș. a.) îndurat în țara intrată sub teroarea roșie.

Un publicist temperamental se dovedește a fi **N.** în luările lui de poziție pe teme politice sau în alte felurite „chestiuni palpitante" care țin afișul, cum ar fi urgența reformei agrare și electorale. E, chiar dacă nu recunoaște, o fire pătimașă. Se aprinde repede și devine patetic sau se îndârjește, proferând vorbe tari. Evocând „scene din război", descrie, în maniera lui

agitată, impresionante fapte de bravură, dar, cum un oarecare umor nu-i lipsește, și unele întâmplări hazlii. De altfel, o rubrică a sa din „Evenimentul", intitulată „De toate", urmărea „să descrețească frunțile". Nutrind aversiune pentru puterea instalată în Rusia, el relatează cu nerv și cu implicare ce s-a petrecut la Sankt Petersburg în anul fatidic al căderii Palatului de Iarnă. Câteva „siluete", „profiluri", „profile universitare" sau de parlamentari pe care le încearcă sunt exerciții portretistice vizând și aspectul fizic, și acela moral. „Notițele literare" exprimă niște convingeri (literatura trebuie să cultive nu „frumosul", ci „adevărul și moralitatea") pe care recenzentul le respectă cu strictețe în propriile scrieri. Știind rusește, atacă și o problemă de paternitate, silindu-se să probeze că poezia *Rugăciunea din urmă* a lui G. Coșbuc este îndatorată poemei *Testamentul* a lui Lermontov. Câte o însemnare capătă configurația unei schițe. În comentariul teatral se pare că priceperea lui **N.** se vădea mai mult în aprecierile făcute prin redacții. Altfel, critica lui, care se vrea „dreaptă și nepărtinitoare", nu aspiră la profunditățianalitice, fiind îndeobște amabilă și aburită de „emoțiune". În loc să discute spectacolul, cronicarul expune subiectul piesei și doar atunci când ajunge la maniera de joc textul ia o alură mai personală, fostul slujitor al scenei cerându-le interpreților să evite „forțarea notei" și să se țină cât mai aproape de natural. O rubrică atractivă, înșirând episoade („anecdote") vesele și triste din existența „bieților actori" este „Din culisele teatrelor". Sunt povestite, cu haz mărunt, farse, întâmplări „tragicomice" de prin turnee, dominantă rămânând însă compasiunea pentru destinul de „martiri" al artiștilor, împinși de nepăsarea statului într-o „restriște" fără speranță. Prins în vârtejul publicisticii, **N.** găsește timp și pentru confecționarea câtorva „romane sociale" *(Crime sociale,* apărut în „Acțiunea" din 1905, *Dreptate!)* sau pedalând pe senzațional („romanele originale" *Incestul din București* și *Misterele Ocnelor Mari,* publicate în „Depeșa", 1901). Calibrate după rețete la modă, ele mizează pe afecte puternice care dau, una-două, în plânset ori se congestionează subit în răcnete sfâșietoare. Trama e pigmentată cu incesturi, violuri, leșinuri, sinucideri, cum și cu potriveli neverosimile și stridente lovituri de teatru. Personajele se supun aceluiași canon, fiind în tabăra negativilor — lași, infami, scelerați („cu ochii injectați", cu un râs „răutăcios și bolnav"), iar în cea a inocenților — făpturi vulnerabile (ftizica, orfana, inocenta), căzând ușor victime unor hărțuitori lipsiți de scrupule, care uneori se căiesc, alteori nu, și atunci își primesc pedeapsa sortită de o instanță mai presus de legile omenești. Presărat cu ingrediente de acest soi, romanul *Crime sociale* abundă în considerații pretențioase, cu persistent iz moralizator. Răul care domnește în societate, întreținut de prejudecăți, e pus pe seama mediului păcătoșit, care încurajează proliferarea „vițiului"; în unele cazuri, vinovată ar fi ereditatea nesănătoasă sau, pur și simplu, slăbiciunea de caracter ce duce la „pierzanie" și, în anumite circumstanțe, chiar la crimă. Un dramaturg pe care succesul nu l-a ocolit a fost, în vremea lui, **N.** Meseriaș dibaci, cu intuiția efectului scenic, se pricepea să provoace publicului stări de implicare emoțională. Altfel, situațiile pe care le propune rămân insuficient motivate dramatic, când nu apar de-a dreptul trase de păr, iar personajele, împărțite net în bune și rele, nu au consistență. Dialogul, asumat melodramatic, cu formulări prețioase, de o pompă rizibilă, se canalizează în tirade care, când nu sunt indignate rechizitorii, năzuiesc să fie pledoarii samaritene. *Crima socială,* scrisă în versuri împreună cu Carol Scrob, *Puterea calomniei* (1905), *Urmările, Copiii nimănui, Fiul ei...!* (1912), care îl are coautor pe Alex. Simionescu, *Actrița, Două lumi,* jucată și sub titlul *Sus și jos,* drama *A cui e vina?,* compusă împreună cu Mihail Mora, cu care dă la iveală și o comedie intitulată *Ghicitoarea în cafea,* cât și *Ziariștii, Lacrimi luminoase* și *Femeie!...,* reprezentate în 1915, se vor a fi „piese de moravuri" și nu mai puțin „drame sociale". Calul de bătaie, așa-zicând, al lui **N.** este mereu societatea care, cu „prejudițiile" ei, blochează sentimentele frumoase, tinde să anihileze „morala firească a sufletului", preferând vinovat „morala de convenință". De o parte, în lumea „bună", moravurile dubioase, desfrâul generalizat, de cealaltă, în rândul celor simpli, cinstiți și mult prea adesea loviți de soartă, valorile neîntinate, harul iubirii, capacitatea de jertfă, puterea de a ierta. „Fiul din popor", în mintea răzbită de clișee a dramaturgului, este „aristocratul adevărat", în timp ce — în aceeași rigidă antiteză — privilegiații se lăfăie în „mocirlă". Autorul, care incriminează și educația defectuoasă ce agravează tarele moștenite, crede în posibilitatea răscumpărării unor greșeli în cazurile când resursele profunde nu sunt viciate. Texte lozincarde, cu o brumă de referiri la evenimente istorice, sunt *Lucaci în temnița de la Seghedin, Inimă de soldat,* ecou al luptelor de la Plevna, *Lumină nouă* (1914), unde este omagiat săteanul viteaz ca un „leu paraleu" în campania din 1913, la care participă cu „voioșie", ca și *În vârfuri, De la Marna,* toate cu o croială de ocazie. **N.** a tradus drame *(Renée* de Émile Zola, *Alexandra* de Richard Voss, *În fundul minei* de Marcel Gerbidon, *Din noroi* de Pierre Wolff), comedii *(Crimele lui Berluron* de Ordonneau și Grenet Dancourt, *Amor et comp.* și *Bobinetta* de H. de Gorse și M. de Marson) și a făcut localizări (comediile *Fiul supranatural,* după Grenet Dancourt și Maurice Vaucaire, *Inimă de actriță,* după Maurice Vaucaire, *Împerecherile,* după A. Bisson). Dacă, în pofida productivității, nu a reușit să se impună ca un scriitor de ispravă, **N.** a lăsat măcar amintirea unui ins agreabil, care și-a negociat cu isteține relațiile cu cei din jur, obținând o seamă de reușite de moment.

SCRIERI: *Puterea calomniei,* București, 1905; *Fiul ei...!* (în colaborare cu Alex. Simionescu), București, [1912]; *Lumină nouă,* București, 1914; *Românii în ghearele bolșevicilor,* București, 1919.

Repere bibliografice: Mihail Dragomirescu, *„Copiii nimănui"*, CVC, 1908, 3; Cos.[C. Cosco], *„Sus și jos"*, U, 1908, 296; Emil D. Fagure, *„Urmările"*, ADV, 1909, 7223; Arghezi, *Scrieri,* XXVIII, *15-16;* Emil D. Fagure, *„Fiul ei...!"*, ADV, 1911, 7953; Lazăr Cosma, *„Fiul ei...!"*,NRR, 1911, 3; Rebreanu, *Opere,* XII, *117-119;* D. Karnabatt, *„Lacrimi luminoase"*, „Seara", 1915, 2085; Romulus Seișanu, *„În vîrfuri"*, „Acțiunea română", 1917, 193; N. Negru, *„Femeie!...,* U, 1919, 130; Brădățeanu, *Istoria,* II, *73-74; Emil Nicolau,* DRI, III, *480-493;* Florin Faifer, *Agitatul,* CL, 2003, 2. *F.F.*

NICOLAU, Irina (29.I.1946, București – 3.VIII.2002, București), prozatoare și etnologă. Este fiica Angelei și a lui Pavel Șafarica. După ce urmează Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1964–1969), devine cercetător la Institutul de Etnografie și Folclor (1970–1989), apoi cercetător principal la Muzeul Țăranului Român (1990–2002) din același oraș. Și-a luat doctoratul în filologie cu teza *Elemente de folclor urban. Spectacolul de folclor* (1978). A fost membră a Societății de Antropologie Culturală Română, a făcut parte din Societatea Europeniștilor și din Fundația „Al. Tzigara-Samurcaș". A figurat în colegiile de redacție ale publicațiilor „Martor" și „Revista de istorie socială", a colaborat la „Dilema", „România liberă", „Cotidianul", „Curentul".

N. preferă să se considere nu etnologă sau antropologă, ci scriitoare, dar „una preocupată în mod natural de problemele care intră în domeniul etnologiei". Optează pentru cartea-document, în care nu face decât să se transforme „într-un canal suplu și transparent prin care să se strecoare, cu cât mai puține pierderi, sufletul vorbitorului". În *Ne-a luat valul* (1990) și în *Vom muri și vom fi liberi* (1990) a adunat, împreună cu un grup de folcloriști, un număr impresionant de mărturii ale participanților la evenimentele din decembrie 1989: anchete, mărturisiri, jurnale, graffiti, sloganuri. Lăudând această „tentativă de hologramă a momentului revoluției", Monica Lovinescu – într-un text reprodus în volum – apreciază că „nici un elogiu nu pare exagerat pentru excepționalul document". *Povestea Elisabetei Rizea din Nucșoara, urmată de Mărturia lui Cornel Drăgoi* (1993) evocă represiunea bestială la care au fost supuși de aparatul represiv comunist „haiducii" moderni ai Muscelului, oameni care s-au opus instaurării comunismului în România, și, deopotrivă, aceia care i-au sprijinit, ca vajnica țărancă din Nucșoara, care, deși torturată, nu dorește să ajungă ea însăși călău, nici să se răzbune („Să-i chinuie Dumnezeu, nu să-i chinui io"), ci să facă în așa fel încât să se „limpezească lumea". Descendentă a unei familii de aromâni, **N.** îi evocă într-una dintre ultimele ei lucrări, *Haide, bre!* (2001), „incursiune subiectivă" în lumea lor recurgând în egală măsură la confesiune și la examenul lucid al problemelor comunității.

SCRIERI: *The Simple Splendour of a Character. The Romanian Peasant*, București, 1996; *Piața Universității*, București 1997; *Ghidul sărbătorilor la români*, București, 1998; *O stradă oarecare din București* (în colaborare cu Ioana Popescu), București, 1999; *Surâsul lui Hary* (în colaborare cu Carmen Huluță), București, 1999; *Experimentul Zaica*, București, 2000; *O viață, un destin, o icoană* (în colaborare cu Ioana Popescu și Raluca Alexandrescu), București, 2000; *Lecții cu povești despre facerea lumii*, București, 2000; *Talmeș balmeș de etnologie și multe altele. Haide, bre! Incursiune subiectivă în lumea aromânilor*, București, 2001. **Antologii:** *Ne-a luat valul*, București, 1990 (în colaborare); *Vom muri și vom fi liberi*, București, 1990 (în colaborare); *Povestea Elisabetei Rizea din Nucșoara, urmată de Mărturia lui Cornel Drăgoi*, pref. Gabriel Liiceanu, București, 1993 (în colaborare cu Theodor Nițu); *Credințe și superstiții românești, după Artur Gorovei și Gh. Ciaușanu*, București, 2000 (în colaborare cu Carmen Huluță); *Versuri din flori*, București, 2000.

Repere bibliografice: Datcu, *Dicț. etnolog.*, III, *113*; Luminița Marcu, *Irina Nicolau, scriitoarea*, RL, 2002, 7; Otilia Hedeșan, *Irina*, O, 2002, 8; Șerban Anghelescu, Anca Manolescu, Ecaterina Șafarica, Mihaela Șchiopu, *Recviem în petice*, „Dilema", 2002, 535; Marie-France Ionescu, Radu Bercea, Șerban Anghelescu, *In memoriam. Irina Nicolau*, „22", 2002, 28; Ștefan Cazimir, *Irina Nicolau. In memoriam*, ALA, 2002, 627. *I.D.*

NICOLAU, Marieta (10.IX.1943, București), poetă și prozatoare. Este fiica Elenei (n. Radu) și a lui Mihail Nicolau, funcționar. Școala o face în București, urmând tot aici Facultatea de Filologie, pe care o va absolvi în 1966. Încadrată la Radioteleviziunea Română, ulterior se transferă la Redacția publicațiilor pentru străinătate și, mai târziu, la Editura Ion Creangă. A înființat în 1992 Editura Junior Club, pe care o conduce. Debutează în 1964, cu poezie, la „Contemporanul", și cu texte publicistice în „Viața studențească". Scrie, de-a lungul anilor, recenzii de cărți, cronici de film și reportaje în „Amfiteatru", „Contemporanul", „România literară", „Secolul 20", „Luceafărul". Debutul editorial se produce în 1973, cu volumul de versuri *Masculin, feminin*. Vor urma alte cărți de poezie, reportaje, povestiri, proză pentru copii.

Deși semnalate de critică cu destulă bunăvoință, poemele scrise de **N.** nu par menite să rețină atenția decât cu titlu documentar. Autoarea s-a străduit să traseze caligrafii delicate, să-și decanteze filonul liric, însă cu rezultate de tot modeste. Nici emoție reală, nici pregnanță a rostirii. Doar unele imagini sunt conturate cu finețe. Ceva mai consistentă, deși pândită de convenționalism, este poezia ce pivotează în jurul unor simboluri etnice și care se lasă inspirată de sentimente patriotice. Interesantă ar fi proza, mai precis schițele și nuvelele din culegerea *Nodul de apă* (1981). Sunt, de fapt, mici poeme în proză, conținând scene pitorești sau bizare, puțin absurde uneori, evocator-enigmatice. Universul banal al cotidianului rutinier, cu micile sale drame, generează stări emoționale uneori ambigue, care sunt privite fără patetism, cu o anume înțelegere resemnată și consemnate cu delicatețe, fulgurant, într-o viziune mai degrabă cinematografică. *Alaska, patria totemurilor* (1973) este o carte de știință popularizată, construită cu profesionalism, prin valorificarea unei solide bibliografii de specialitate. Este descrisă viața eschimoșilor, cu o relatare amănunțită a originii, istoriei, modului de viață, vizând ocupații caracteristice, civilizație materială, obiceiuri, legende, mituri, ceremonialuri etc.

SCRIERI: *Masculin, feminin*, București, 1973; *Alaska, patria totemurilor*, București, 1973; *Invitație la umbră*, București, 1977; *Nodul de apă*, București, 1981; *Lacrimi de curcubeu*, București, 1985; *Iarba soarelui*, București, 1986; *Colecția de pistrui*, București, 1987.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Două moduri lirice*, RL, 1973, 33; Mircea Iorgulescu, *„Masculin, feminin"*, LCF, 1973, 34; Eugen Simion, *Poezia feminină*, LCF, 1978, 12; Hristu Cândroveanu, *„Invitație la umbră"*, RL, 1978, 28; Constantin Cubleșan, *„Nodul de apă"*, TR, 1982, 19; Hristu Cândroveanu, *O carte de povestiri esențiale*, LCF, 1982, 22; Mara Nicoară, *„Nodul de apă"*, CNT, 1982, 33; Dan Ciachir, *Medalion*, SPM, 1982, 587. *N.Br.*

NICOLAU, Mădălina (6.VIII.1941, București), istoric literar și traducătoare. Este fiica Feliciei și a lui Gheorghe Nicolau, ofițer. A urmat Liceul „Mihai Eminescu din Buzău și Facultatea de Filologie a Universității din București, secția limba și literatura spaniolă. Este doctor în filologie, un capitol al tezei de doctorat devenind, prin amplificare, studiul monografic *Pe urmele lui Ion Marin Sadoveanu*, publicat în 1988. Funcționează ca lector, apoi conferențiar la Catedra de limbi străine a Institutului de Construcții din București. Colaborează la „România literară", „Limbă și literatură", „Magazin istoric" ș.a.

Cartea scrisă de **N.** despre Ion Marin Sadoveanu e o monografie completă, substanțială, bazată pe examinarea întregii opere. Urmând firul vieții scriitorului, cercetătoarea acordă un viu interes procesului de formare intelectuală, stăruind asupra efectului experiențelor existențiale în efortul de autoconstruire interioară. Refăcând biografia romancierului, **N.** dă viață relatării, colorând paginile cu peisaje care evocă itinerarele bătute de acesta prin ținuturile românești, Peninsula Italică, Elveția, Germania, Franța și reconstituie atmosfera, mai ales culturală, a Vienei și Parisului din perioada interbelică, așa cum apare în scrierile lui. Lucrarea include și stabilirea de filiații, în analiza romanului *Sfârșit de veac în București* fiind semnalate imagini și procedee care se întâlnesc la Anton Pann, Ion Ghica, Nicolae Filimon. În notele de călătorie exegeta descoperă aspecte de stil și observații care precedă unele particularități ale eseisticii de voiaj prezente în scrisul lui Octavian Paler. **N.** a îngrijit câteva ediții (Mihail Sadoveanu, Nestor Urechia) și a făcut traduceri (Artur Lundkvist, Jean Martenson).

SCRIERI: *Pe urmele lui Ion Marin Sadoveanu*, București, 1988; *Comunitatea culturală nordică*, București, 2001. **Ediții**: Mihail Sadoveanu, *Oameni și locuri*, pref. edit., București, 1982; Nestor Urechia, *Zânele din Valea Cerbului*, București, 1992. **Traduceri**: Artur Lundkvist, *Autoportretul unui visător cu ochii deschiși*, București, 1993 (în colaborare cu Adrian Ionescu); Jean Martenson, *Crimă la Veneția*, București, 1994.

Repere bibliografice: Nicolae Băicuș, *Portretul visătorului care nu poate deveni vizionar*, RL, 1994, 2. *D.Mc.*

NICOLAU-GOLFIN, Marin (19.X.1914, Golfin, j. Dolj), poet, prozator, dramaturg și eseist. A urmat Facultatea de Litere și Filosofie, licența luând-o în istoria artelor. Ulterior își trece și licența în drept și susține un doctorat în științe istorice. Între 1939 și 1947 activează ca funcționar în Ministerul Afacerilor Externe, ajungând până la gradul de consul. Din 1949 până în 1953 este cadru didactic la Universitatea din București și, în aceeași perioadă, cercetător principal la Institutul de Istoria Artei al Academiei Române. Între 1955 și 1957, 1966 și 1974 funcționează ca profesor la Școala de Arte Plastice din București. Din 1957 până în 1961 e șef de secție la Muzeul de Istorie al Orașului București, iar între 1962 și 1968 predă limba franceză la Institutul de Științe Economice din București. În anii '80 părăsește țara, stabilindu-se la Geneva. Aici fondează în 1985 Editura Drum Românesc, iar în anul următor întemeiază și conduce Institutul Liber Helveto-Român. Primele articole îi apar în „Timpul" și în „Curentul magazin" (1938–1941). După război colaborează la „Săptămâna" și „Contemporanul", iar în exil publică la „Cuvântul românesc", „Românul liber", „Presa liberă română" ș.a. Primul volum, o monografie despre pictorul Barbu Iscovescu, îi este tipărit în 1940. Un manual de istoria artei, în două volume, i-a apărut în 1967.

Activitatea literară a lui **N.-G.** s-a concretizat inițial în câteva cărți de poezie, editate după stabilirea sa în străinătate. *Gând românesc* (1982) cuprinde versuri care au făcut parte „dintr-un volum pierdut, rămas nepublicat, nu din voia autorului". Oricum, poeziile din această plachetă și din următoarele două – *Cântec românesc* (1983), *Drum românesc* (1985) – nu sunt ale unui începător. Autorul plasticizează idei la flacăra dorului de țară. Patria suferindă lăsată în urmă, tragedia țăranului, evocat sub numele simbolic Ion, vicisitudinile exilului, idealurile de dreptate ale înaintașilor sunt teme recurente, de o mare forță emoțională. Nu este vorba despre un poet metaforic, nici despre un patriotard discursiv. Versurile par prozaice, deși cultivă rima bogată, iar arta constă în a folosi cu umor sau sarcasm ritmuri ale cântecului de lume sau chiar sloganuri din epocă. Unele titluri sunt sugestive: *S-o spui așa, din gură-n gură, fără de patimă și ură*, *Folclor nou, pe motive din actualitate*, *Epistolă din sania fără zurgălăi*. Ciclul dedicat țăranului (*Cu bâtele, Ioane*, *Chipul tău, Ioane*, *Rupe lanțul, Ioane* și *Ioane, încotro?*) dezvăluie alt registru, grav, în care verbul șfichiuitor și imprecația amintesc poezia arghezian. După 1989 **N.-G.** publică la București câteva piese de teatru și romane, dintre care cel mai interesant este volumul *K2B3, misiune secretă în România, 1989* (1993), o încercare de reconstituire a evenimentelor din decembrie 1989, cu inserții de roman polițist.

SCRIERI: *Gând românesc*, München, 1982; *Cântec românesc*, München, 1983; *Drum românesc*, Geneva, 1985; *Frumoasa grădinăriță*, București, 1992; *Stella Alba*, București, 1992; *Suflet românesc*, Geneva, 1992; *Fata senatorului Tiberiu*, București, 1993; *K2B3, misiune secretă în România, 1989*, București, 1993; *Fata pământului*, București, 1994; *Teatru*, București, 1996.

Repere bibliografice: *Românii, 265–266*; Popa, *Ist. lit.*, II, 276. *S.I.*

NICOLEANU, Nicolae (pseudonim al lui Neagoe Tomoșoiu; 16.VI.1835, Săcele – 7.IV.1871, București), poet. Familia sa – țărani din Cernatu Săcelelor, de lângă Brașov – stabilindu-se în Buzău, **N.** este înscris aici, de un văr episcop, la seminar. Profesorul V. Caloianu îl aduce la colegiul din Craiova. Tânărul scria versuri și se întreținea dând lecții de franceză. Pe cheltuiala unor binevoitori bogați, este trimis în 1858 la studii în Franța. Revine în 1861, trecând – până în 1868, când înnebunește și este internat la spitalul Pantelimon – prin câteva slujbe modeste: corector și redactor la ziarul „Românul", perceptor în Roman, director al Gimnaziului Central din Iași, funcționar la Arhivele Statului din București, revizor școlar. O broșură, *Poezii*, semnată cu inițiale, îi apăruse în 1865. Câteva articole și traduceri de poezie (*Secreta mea durere*, *Sonetul* lui Arvers, poeme de Alfred de Musset),

colaborările la „Satyrul", gazeta lui B. P. Hasdeu (semnate San-Huang-Ki și Tschao-Wan-Ki), cronici teatrale în „Românul" și o conferință-protest împotriva valului de imitații din roman, *Despre influința lecturei romanțelor streine*, publicată în „Atheneul român" (1867), e tot ce a rămas de la **N.** Manuscrisele conțin extrase din viața lui J. J. Winckelmann, fragmente ale unor articole despre originea, esența și decadența artei, cât și o piesă de teatru, *Van Buck*. Poetul, apreciat de Titu Maiorescu, pe care îl cunoscuse la Paris, a fost membru al Junimii și un timp a susținut foiletonul literar la „Gazeta de Iași".

Versurile lui **N.**, amestecând elegia cu satira, între lamentație și sarcasm, adună și interiorizează motive caracteristice momentului de destrămare a iluziilor ce a urmat revoluției de la 1848. „Desperarea" de a fi, „gândirea spăimântată" de pierderea virtuților străbune (*Dor și jale*, *În memoria celor morți pentru patrie și libertate*), prinse în faldul romantic al fatalității și damnării („Să fii om, să ai un suflet, să-ți vezi mâna sfâșiată / Și să nu poți nici să speri, nici să plângi, nici să vorbești"), se alătură sentimentalismului duios, lamartinian, din versurile de dragoste, dar dau curs și indignării stârnite de ipocrizia și parvenitismul vremii. Abstracția și convenționalul minează o astfel de poezie, consonantă, prin unele accente, cu atitudini din lirica lui Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, B.P. Hasdeu.

SCRIERI: *Poezii*, Iași, 1865; *Poezii*, pref. Iacob Negruzzi, Iași, f.a.; N. Nicoleanu, *Poezii și proză*; V. Cârlova, *Poezii*; C. Stamati, *Poezii și proză*, îngr. G. Bogdan-Duică, București, 1906. **Traduceri:** [Arvers, Alfred de Musset], în *Poezii*, Iași, 1865.

Repere bibliografice: Ștefan Vellescu, *Nicolae Nicoleanu*, „Revista nouă", 1888, 12; Ovid Densusianu, *Din viața și scrierile poetului Nicoleanu*, NRR, 1900, 5; Iorga, *Oameni*, I, *156-162*; C. Săteanu, *Figuri din „Junimea"*, București, f.a., *225-228*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *297-298*, *Ist. lit.* (1982), *334-336*; Perpessicius, *Mențiuni*, V, *276-283*; Cornea, *Alecsandrescu-Eminescu*, *288-324*; *Ist. lit.*, III, *20-23*; *Dicț. lit. 1900*, *628-629*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *455-456*. *S.C.*

NICOLESCU, Basarab (25.III.1942, Ploiești), eseist. Este fiul Anghelicăi (n. Anastasiadis) și al lui Anton Nicolescu, jurist și contabil. După ce urmează Liceul „I.L. Caragiale" la Ploiești (1956-1960), se înscrie la Facultatea de Fizică a Universității din București, pe care o va absolvi în 1965. Devine asistent în cadrul aceleiași facultăți, pentru ca în 1969 să plece la Paris, unde obținuse o bursă „Joliot-Curie" la Universitatea „Pierre et Marie Curie". În 1970, după terminarea stagiului, se stabilește în Franța. În același an va fi angajat fizician teoretician în cadrul Laboratorului de Fizică Nucleară și Energii Înalte al Centrului Național de Cercetare Științifică, iar în 1972 își susține doctoratul cu profesorul Robert Vinh Man, cu o teză despre difuzarea pion-nucleon. Între 1976 și 1984 este profesor la Berkeley, în SUA. În tot acest timp duce mai departe cercetările întreprinse de Ștefan Lupașcu (dar și ale altora), reușind să dezvolte și o viziune personală despre teoria particulelor elementare. Formulează conceptul de transdisciplinaritate și pune bazele aceleiași discipline, care propune o apropiere de cunoașterea științifică prin filosofie și care conduce, în ultimă instanță, la o nouă viziune asupra lumii contemporane. Colaborează cu studii științifice și eseuri la reviste din Franța, România, Marea Britanie, Italia, SUA, Japonia etc. Coordonează, la propria-i editură, Oxus, o serie de studii monografice așezate sub genericul *Românii din Paris*, din care au apărut lucrări despre Gherasim Luca, Tristan Tzara, Victor Brauner, B. Fondane, Emil Cioran, Mircea Eliade.

Dacă sunt creditate autopropunerile de personalitate pe care le face **N.** în cartea sa de convorbiri cu Michel Camus, *Les Racines de la liberté* (2001), poate fi obținut profilul spiritual al unui monoman superior care, până să formuleze o idee-cheie obsedantă, o sinteză a elementelor reveriei sale intelectuale, o încercuiește și o aproximează pe diferite căi, văzute apoi prin prisma rezultatului final ca trepte necesare ale unui proces labirintic de inițiere. În cazul lui **N.**, transdisciplinaritatea poate fi această „blestemată chestiune insolubilă", pentru care studiul de debut *Ion Barbu. Cosmologia „Jocului secund"* (1968) ar fi o primă treaptă de aproximare, eseul *Nous, la particule et le monde* (1985; Premiul Academiei Franceze) – o teoretizare în manieră științifică, monografia *La Science, le sens et l'évolution. Essai sur Jakob Boehme* (1988) – o exemplificare, iar *La Transdisciplinarité (manifeste)* (1996) – încheierea în „manifest". Autorul prelungește cercetările lui Niels Bohr, Alfred Korzybski și mai ales pe cele ale lui Ștefan Lupașcu și găsește

bune sugestii în teoriile lingvistice ale lui Pierce (limbajul ca „fenomen cuantic") sau în doctrina filosofică a lui Boehme pentru formularea unor legi ale „cunoașterii transdisciplinare", opusă uneia „disciplinare". Astfel, transdisciplinaritatea este o viziune-program a „complectudinii" umane, care nu este nici religie, nici „știință a științelor", ci un manifest-utopie al unui savant, bun cunoscător al fizicii cuantice, dar dușman al dogmatismului științific, și care, bântuit de idealul de tip renascentist al sintezei integratoare și de convingerea existenței „terțului inclus", proiectează o intersectare și o intercomunicare între științele exacte, umanioare, arte, mitic și religios. Două ar fi personalitățile obsedante pentru savant: Ion Barbu, în care vede un personaj de tip renascentist, împletire a matematicianului cu poetul, interesat de definirea în „axiome lirice" a treptelor autocunoașterii (a „nunților necesare"), și „filosoful modern" Jacob Boehme, „ereticul gândirii creștine", care a avut viziunea împletirii rationalului cu irationalul și care a intuit legea indeterminării. Că între Ion Barbu și Dan Barbilian nu există o schizoidie, ci o sinteză de personalitate se demonstrează în *Ion Barbu. Cosmologia „Jocului secund"*, o primă încercare în exegeza barbiană de a reciti creația poetului fără a ignora viziunea și structura intelectuală a matematicianului, de vreme ce el aspiră la unitatea contrariilor și la „elaborarea unei metode riguroase, geometrice de captare a inefabilului". Se obține astfel o reorganizare din interior a simbolurilor poeziei și o invitare a lor de a-și arăta partea ascunsă, locul secret prin care fiecare dintre ele se încatenează cu altul, aparent opus. Nucleul studiului îl constituie „cosmologia" jocului secund ca reverie a ternarului, opera barbiană fiind centrată în jurul a trei mituri fundamentale (oglinda, nunta, soarele), corespunzându-le trei culori (albastru, verde, galben) și o serie de poeme-cheie. Astfel, mitul oglinzii e travestit îndeosebi în artele poetice barbiene, mitul nunții se asociază cunoașterii inițiatice în *Ritmuri pentru nunțile necesare* și „nostalgiei increatului" în *Oul dogmatic*, mitul soarelui își află una dintre cele mai bune întrupări în *Riga Crypto și lapona Enigel* ș.a.m.d. Ulterior, după elaborarea teoriei transdisciplinarității, **N.** revine în *Les Racines...* cu câteva nuanțări, socotind, spre exemplu, *Joc secund* „un giuvaer al transdisciplinarității", în care al treilea termen al fiecărei triade ar reprezenta, în raport cu celelalte două, un „terț secret inclus". Analiza fiecărui poem în parte este remarcabilă, multe dintre interpretări fiind fructificate de critică (Marin Mincu, Mandics György). Interpretarea este incitantă când cele trei mituri sunt corelate între ele sau, dimpotrivă, așezate în opoziție. Astfel, *Joc secund* ar fi o îmbinare a mitului oglinzii și a mitului nunții, *Oul dogmatic* și *Riga Crypto...* o „replică baladescă" la *Ritmuri...*, în care soarele (și nu Enigel) ar fi „Luceafărul" barbian, iar râpa Uvedenrode, văzută ca Olimp grotesc al poeților, se proiectează ca intersecție a mitului oglinzii cu simbolica îngroșată a „cercului Venerii" sau, în fine, poemul *Domnișoara Hus* este citit ca un „cântec de dragoste moartă" și ca o celebrare, nu lipsită de burlesc, dar și de sublim, a nunții cu „noul mire, soarele". Latențe ori aproximări „degradate" ale acestor mituri sunt decelabile și în viziunea hipertrofiat dionisiacă a liricii de tinerețe: poemul *Pentru Marile Eleusinii* este conceput în scenariul poetic al nunții, soarelui și morții, în *Înecatul* simbolurile oglinzii și nunții ar fi deformate prin prisma tanaticului etc. Febrilitatea ideilor îl face pe **N.** să arunce în joc ipoteze interesante – unele lăsate în stadiul de fulgurații și nedezvoltate – care, reordonate, compun o perspectivă nouă asupra liricii barbiene: poetul face parte din aceeași familie spirituală cu Mihai Eminescu și Lucian Blaga, viziunea balcanismului purificat prin răsfrângerea în oglindă din ciclul *Isarlâk* ar fi opusă celei crepusculare a lui Mateiu I. Caragiale, consubstanțialitatea artei cu știința este demonstrată, *in extremis*, odată cu interpretarea poeziei *Grup* prin prisma simbolurilor matematice ș.a. Un punct de plecare al ideii care tutelează lucrarea *Théorèmes poétiques* poate fi găsit tot în studiul despre Ion Barbu, unde multe dintre poeme sau nucleele lirice sunt socotite „teoreme" prin aspirația lor de a reuni simboluri contradictorii în metafore eliptice, axiomatice și în construcții riguros geometrice. „Teoreme poetice" ar reprezenta definiția oricărui eseu științific al lui **N.** transpus în alt registru, acela al axiomelor / „ateoremelor" (Michel Camus) / sentințelor metaforice. Structurată în mai multe părți (*Niveaux de réalité, La Transdisciplinarité, La Poétique quantique, La Nature* ș.a.), cartea pornește de la aceeași reverie a terțului secret inclus și a unității contrariilor și poate fi considerată și un „curs practic" de poietică, o cale de aproximare a mijloacelor de „captare" a ceea ce poeți romantici precum Nerval înțelegeau prin „poezie organică" sau „poezie transcendentală" ori poeți moderni precum Rimbaud prin „imperativul vizionarismului". Drumul de acces spre poezie ar fi tot fizica cuantică, înțeleasă ca metafizică pornind de la premise științifice. Astfel, imaginarul poetic nu este altceva decât imaginarul cuantic, în care cuvintele sunt cuante etc. Comentând aspirația lui **N.** spre revelarea unității contrariilor, a legăturii poeziei cu știința, Mircea Anghelescu îl plasează pe exeget într-o „familie" specială a esteticii românești, alături de Ion Barbu însuși, de Pius Servien și Matila C. Ghyka.

SCRIERI: *Ion Barbu. Cosmologia „Jocului secund"*, București, 1968; *Nous, la particule et le monde*, Paris, 1985; ed. (*Noi, particula și lumea*), tr. Vasile Sporici, Iași, 2002; *La Science, le sens et l'évolution. Essai sur Jakob Boehme*, pref. Antoine Faivre, Paris, 1988; ed. (*Știința, sensul și evoluția. Eseu asupra lui Jakob Boehme*), tr. Aurelia Batali, București, 1992; *Théorèmes poétiques*, pref. Michel Camus, Paris, 1994; ed. (*Teoreme poetice*), tr. L.M. Arcade, București, 1996; *La Transdisciplinarité (manifeste)*, Paris, 1996; ed. (*Transdisciplinaritatea (manifest)*), tr. Horia Mihail Vasilescu, Iași, 1999; *Les Racines de la liberté* [convorbiri cu Michel Camus], Paris, 2001.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *„Ion Barbu. Cosmologia «Jocului secund»"*, CNT, 1968, 20; Mihai Ungheanu, *„Ion Barbu. Cosmologia «Jocului secund»"*, LCF, 1968, 33; Solomon Marcus, *Explicație și sugestie, ambiguitate și deschidere*, SCL, 1968, 6; Gorun Manolescu, *Dimensiunile „Jocului secund"*, LCF, 1969, 1; Mincu, *Critice*, I, *131–142*; Andriescu, *Disocieri, 7, 20, 29*; Muthu, *Lit. rom., 230, 265*; Ion Staicu, *„Nous, la particule et le monde"*, „Lupta" (Paris), 1986, 60; Mircea Anghelescu, *„Teoreme poetice"*, LCF, 1995, 13; Ioana Pârvulescu, *Philosofus teutonicus*, RL, 1997, 11; Magda Cârneci, *O viziune (mai) coerentă a lumii*, RL, 2000, 13; *Dicț. scriit. rom.*, III, *456–459*; Manolescu, *Enciclopedia, 535–536*.

O.S.

NICOLESCU, G.[heorghe] C. (26.V.1911, Ploiești – 24.XI.1967, București), critic și istoric literar, editor și traducător. Este fiul Paraschivei Niculescu (n. Dragomirescu), învățătoare, și al lui Constantin Niculescu, funcționar. Urmează la București Liceul „Sf. Sava", terminat în 1928, Facultatea de Litere și Filosofie (1931), Facultatea de Drept (1932) și Seminarul Pedagogic (1932). Parcurge la Facultatea de Litere a Universității din București întreaga ierarhie didactică și administrativă, de la asistent onorific (1935) și bugetar (1938) până la profesor titular, șef de catedră și decan (1966). Și-a susținut doctoratul în 1944, cu o lucrare monografică despre Duiliu Zamfirescu. Între 1949 și 1955 a condus redacția literară a Radiodifuziunii Române. A făcut publicistică social-politică la ziarul „Frontul plugarilor" și a colaborat cu studii și articole la „Universul literar", „Gândul nostru", „Chemarea vremii", „Curentul literar", „Viața românească", „Luceafărul", „Secolul 20", „Contemporanul", „Gazeta literară", „Limbă și literatură", „Tribuna", „Revista de istorie și teorie literară" ș.a. Editorial a debutat cu volumul *Ideologia literară poporanistă* (1937; Premiul „Năsturel-Herescu" al Academiei Române). Ulterior i-au ieșit de sub tipar monografiile *Nicolae Bălcescu* (1945), *Mihail Kogălniceanu* (1946), *Viața lui Vasile Alecsandri* (1962; Premiul „B. P. Hasdeu" al Academiei Române), lucrarea *Curentul literar de la „Contemporanul"* (1966), precum și un studiu de mai mici dimensiuni, *Paternitatea „Cântării României"* (1955). A scris prefețe și postfețe la ediții din scrierile lui V. Alecsandri (poezie, proză, corespondență), N. Bălcescu, I.L. Caragiale, G. Coșbuc, M. Sadoveanu. A îngrijit el însuși ediții din Gh. Brăescu, C. Mille, Duiliu Zamfirescu, între acestea aflându-se ediția academică a poeziilor lui Alecsandri, a alcătuit culegeri și antologii de poezii populare vechi și noi, a tradus din limba rusă. Tatiana Nicolescu a fost soția sa.

Ca istoric literar, **N.** a considerat că disciplina pe care și-a ales-o este o știință aproape exactă, care presupune „cercetare concretă, severă, metodică". Și critica literară o socotea, de altfel, tot o știință, cu o metodă poate mai puțin riguroasă, influențată parțial de impresia de moment a lecturii, dar niciodată atât de subiectivă încât să nu se încadreze unui sistem estetic și metodologic, cu alte cuvinte – un fel de suprastructură clădită pe temelia solidă a istoriei literare. Adept al documentării exhaustive din convingerea că acumularea de date noi contribuie decisiv la înțelegerea mai adâncă a fenomenului literar, **N.** a făcut din lucrările sale adevărate depozite de informații, folosite cu abilitate în susținerea unor ipoteze interpretative. *Viața lui Vasile Alecsandri*, contribuția sa esențială în domeniul istoriei literaturii române, este o „biografie științifică" structural factologică, urmărind drumul vieții scriitorului prin reconstituirea minuțioasă a formației și personalității lui în cadrul frământărilor sociale ale epocilor pe care le străbate. „Noul" Alecsandri, un „om mare", nu numai un „scriitor mare", este în bună măsură rezultatul analizei obiective, precise, a unei aglomerări de fapte puțin cunoscute până atunci, între care corespondența poetului. Aceeași acribie a documentării definește prima cercetare semnificativă a autorului, *Ideologia literară poporanistă*, cât și monografia de tinerețe *Duiliu Zamfirescu*, editată postum (1980). Aplecarea spre concret poate să fi fost și una din căile prin care după 1945 **N.** se orientează către viziunea determinist-sociologică, marxistă asupra literaturii. Participă la acțiunea de „reconsiderare" a clasicilor, a curentelor și revistelor literare, a scriitorilor „realiști", urmărind literatura română modernă nu numai ca oglindire a prefacerilor economice, politice și sociale, dar și ca produs și expresie a acestor prefaceri, ca în cursul *Literatura română în legătură cu dezvoltarea socială* (1947–1948). Agresivitatea acestei viziuni se estompează însă în anii '60, și o sinteză precum *Curentul literar de la „Contemporanul"* se prezintă în bună măsură ca o carte de discuții, câteodată cu puncte de vedere surprinzătoare, propice polemicilor. Fermitatea în susținerea unor opinii adeseori extrem de personale, care au suscitat riposte vehemente, caracterizează majoritatea contribuțiilor sale de istorie literară, consacrate în general unor probleme controversate (de eminescologie, cu privire la pașoptism, romantism, poporanism, simbolism, la romanul românesc de la sfârșitul secolului al XIX-lea, la paternitatea *Cântării României* etc.). Cele mai multe dintre acestea i-au fost strânse postum în volumele *Studii și articole despre Eminescu* (1968) și *Structură și continuitate* (1970). **N.** este și autorul unei controversate periodizări a literaturii române moderne în șase intervale (1779–1821, 1821–1863, 1863–1886, 1886–1919, 1919–1944, de la 1944 încoace), mult prea mecanic condiționată de anumite evenimente istorice, culturale și literare, toate văzute exclusiv prin prisma unei concepții sociologizante asupra literaturii.

SCRIERI: *Ideologia literară poporanistă*, București, 1937; *Subiectivismul în cercetarea literară*, București, 1939; *Nicolae Bălcescu*, București, 1945; *Mihail Kogălniceanu*, București, 1946; *Paternitatea „Cântării României"*, București, 1955; *Viața lui Vasile Alecsandri*, București, 1962; *Curentul literar de la „Contemporanul"*, București, 1966; *Studii și articole despre Eminescu*, București, 1968; *Structură și continuitate*, introd. Valeriu Râpeanu, București, 1970; *Duiliu Zamfirescu*, îngr. Georgeta Adam și Ioan Adam, București, 1980. **Ediții:** V. Alecsandri, *Opere*, vol. I: *Poezii*, introd. edit., București, 1965 (în colaborare cu Georgeta Rădulescu-Dulgheru), *Opere*, I-VI, introd. edit., București, 1966–1979 (în colaborare cu Georgeta Rădulescu-Dulgheru). **Traduceri:** Hans Fallada, *Și acum... încotro?*, București, 1943; P. Beliavski, *Oameni obișnuiți*, București, 1952; Ivan Popov, *La capătul nopții*, București, 1952 (în colaborare cu Petre Solomon).

Repere bibliografice: Perpessicius, *Lecturi intermitente*, GL, 1966, 46; Teodor Vârgolici, *„Curentul literar de la «Contemporanul»"*, LCF, 1966, 49; Ion Buzași, *„Studii și articole despre Eminescu"*, TMS, 1968, 5; Al. Dima, *G. C. Nicolescu*, RITL, 1968, 2; Valeriu Râpeanu, *Pe drumurile tradiției*, Cluj-Napoca, 1976, *197–203*; Bucur, *Istoriografia, 480–483*; Victor Stoleru, *Crochiuri de istorie literară*, București, 1974, *127–139*; Victor Stoleru, *G. C. Nicolescu (1911–1967)*, București, 1978; Al. Dima, *Amintirea lui G. C. Nicolescu*, CRC, 1978, 17; Z. Ornea, *O reevaluare, în postumitate*, RL, 1980, 31; Pompiliu Marcea, *O excelentă monografie*, FLC, 1980, 39; *Dicț. scriit. rom.*, III, *459–460*. *A.N.*

NICOLESCU, Ioan Dan (16.V.1947, Ploiești), poet și prozator. Este fiul Corneliei Zoe (n. Opran) și al lui Vasile Nicolescu,

economist. Frecventează Liceul „N. Iorga" din Vălenii de Munte, trecându-și bacalaureatul în 1965. Din 1968 student la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, își ia licența în 1972. Participă la activitățile cenaclului revistei „Luceafărul" și face parte din colegiul de redacție al revistei „Ecoul" (Vălenii de Munte). Este profesor de română și franceză la școala din Olteni, județul Prahova, metodist și inspector cultural (1984–1988), director al Teatrului „Toma Caragiu" din Ploiești (1988–1991), editor privat. În 1990, împreună cu Ion Stratan, Florin Dochia, Constantin Hârlav, inițiază publicația „Revista nouă". Primele scrieri îi apar în revista școlară „Ecoul", dar debutul propriu-zis îl reprezintă versurile publicate în „Luceafărul" (1972). Colaborează cu poezii, proză, eseuri, articole politice la „România literară", „Luceafărul", „Scânteia tineretului", „Munca", „Viața românească", „România liberă" ș.a. Cea dintâi carte, romanul *Rana statuilor*, îi apare în 1977. Ulterior i-au ieșit de sub tipar volumul de proză scurtă *Legătura de chei* (1980), romanele *Sărbători marțiale* (1980; Premiul Uniunii Tineretului Comunist) și *După mine, o zi...* (1983). A mai semnat Dan Nicolescu.

Redactat la persoana întâi în prima secvență, iar în următoarele trei la persoana a treia, în formula narațiunii obiective și în contrapunct cu fragmente din confesiunea unuia dintre personaje, Sam Melkiewici, romanul *Rana statuilor* se prezintă ca o „cronică de familie" în răspăr cu modelele consacrate în literatura română. Pentru epoca descrisă – anii premergători și cel de-al doilea război mondial, instalarea comunismului, colectivizarea, procesul Pătrășcanu, mergând până la inundațiile din 1970 –, saga familiei Melkiewici, un clan amestecat etnic, alcătuit din ființe neliniștite și bizare, adevărate „cazuri", devine simbolică. Narațiunea este discontinuă, cu răsturnări temporale și istorii paralele, cu episoade simbolice și proiecții în fantastic, cu alternanțe între observația realistă și notația fantezistă, între reconstituirea documentară și imaginarul poetic, proiectând caleidoscopic o lume în destrămare sub agresiunea tulbure a istoriei. Prozatorul vizează formula romanului ca desfășurare a unei metafore – parțial în *Rana statuilor*, pregnant în celelalte construcții românești –, lucru evident îndeosebi în tipul de construcție/articulare a universului epic, și anume acela poematic. Sunt des invocate și evocate „legile" povestirii și condiția simbolului, puterea de premoniție a imaginarului. Atât romanul simbolic *Sărbători marțiale*, cât și romanul istoric *După mine, o zi...* se întemeiază pe un asemenea mod de a vedea. Acțiunea acestuia din urmă este plasată în Moldova, în epoca fanariotă. Protagonistul romanului, domnul țării, se poartă ca un dictator. Vodă îl are alături pe Artemie, cronicarul Curții, scribul, care alcătuiește o istorie cu două fețe: una aparentă, oficială, pe placul stăpânului și ca atare mincinoasă, alta secretă, adevărată și destinată posterității. **N.** izbutește aici „o carte de mare virtuozitate lingvistică" (Ioan Holban), într-un registru comparabil, însă diferit de acela din *Princepele* lui Eugen Barbu.

SCRIERI: *Rana statuilor*, București, 1977; *Legătura de chei*, București, 1980; *Sărbători marțiale*, București, 1980; *După mine, o zi...*, București, 1983.

Repere bibliografice: Eugen Simion, *Debuturi în roman: Ioan Dan Nicolescu*, LCF, 1977, 50; Dan Chiachir, *„Rana statuilor"*, SPM, 1978, 370; Nicolae Ciobanu, *Tentația formelor divergente*, RL, 1978, 17; Doina Uricariu, *Oglinzile memoriei*, LCF, 1978, 31; Vasile Andru, *Viața și decantarea spirituală*, VR, 1978, 9; Eugen Simion, *Proza fantastică*, RL, 1980, 12; Sultana Craia, *Ficțiune și lirism*, LCF, 1980, 18; Mihai Dragolea, *„Legătura de chei"*, ST, 1980, 12; Piru, *Debuturi, 109–112*; Eugen Simion, *Istoria ca parabolă*, RL, 1983, 49; Alex. Ștefănescu, *Un urmaș al Șeherezadei*, SLAST, 1986, 6; Holban, *Profiluri, 364–368*; Ulici, *Lit. rom.*, I, *405–407*; *Cosma*, Romanul, II, 99–100; *Dicț. scriit. rom.*, III, *460–462*. *C.H.*

NICOLESCU, Ion (10.I.1943, Buzău), poet și prozator. Este fiul Ecaterinei (n. Zamfir) și al lui Traian Niculescu, agronom. După absolvirea Liceului „B. P. Hasdeu" din Buzău (1961), urmează cursurile Facultății de Filosofie a Universității din București (1962–1968). Debutează în ziarul „Steagul roșu" din Bacău (1956), iar editorial, cu volumul de versuri *Indulgențe* (1969). Colaborează cu versuri și reportaje la „Luceafărul", „Viața Buzăului", „Munca", „Scânteia tineretului", „Contemporanul", „Amfiteatru", „Gazeta literară", „România literară", „Viața românească", „Cronica", „Tribuna" ș.a. Devine doctorand în filosofie, dar starea sănătății îl obligă să se pensioneze la vârsta de douăzeci și cinci de ani.

Ținând de aripa „modernistă" a noului val al anilor '70, prin comparație cu Virgil Mazilescu **N.** pare de-a dreptul minor. Altminteri, într-o *Scrisoare către cititor* pusă în fruntea volumului *Vox populi, vox Dei* (1979), ține să-și asigure, ironic, cititorul că „munca poetului nu e cu nimic mai spectaculoasă decât o muncă de rând", răspunderea morală a celui care scrie fiind însă „extraordinară". Nonconformist, pus pe șotii, „caraghiozlâcuri" și „pezevenglâcuri", el este totodată împotriva lucrului poetic „sofisticat", fatalmente „perisabil", supus „dezavuării" publice. Poetica lui e fantezistă și parodică, dinamitând, nu întotdeauna facil, clișee, automatisme în jocuri de cuvinte ca acestea: „și totuși mă voi sinucide /frumoasă-i viața la castel/ noi suntem căruța lumii/ nici la vale nici la deal/ folosiți cu-nverșunare trambulina ideal/ Maria Magdalena/ când vom fi noi la Viena/ ce-am avut și ce-am pierdut/ de ce nu m-aș legăna/ ca să trag pe roata roții/ catolicii hughenoții" (*Domina*). În *Retorica* (1975) sunt propuse niște „exerciții" din aceeași panoplie ludică (de „rostire" de „gândire", de „simțire"), iar în *Vox populi, vox Dei*, subintitulat ludic *Stilistica*, se dau mostre de stil („istoric", „universalist", „luciferic", „popular", „meditativ", „poematic", „eseistic", „duios", „naiv", „canonic", „parodic" etc). Și romanul *Voi de colo, de la Biarritz* (1979) mizează pe dimensiunea parodică și comică.

SCRIERI: *Indulgențe*, București, 1969; *Ironica*, București, 1970; *Mioritiada*, București, 1973; *Retorica*, București, 1975; *Vox populi, vox Dei. Stilistica*, București, 1979; *Voi de colo, de la Biarritz*, București, 1979; *Scrisori de serviciu*, București, 1982; *Odele pământului pârjolit de iubire*, București, 1986.

Repere bibliografice: Florența Albu, *„Indulgențe"*, VR, 1970, 2; Mircea Iorgulescu, *„Mioritiada"*, LCF, 1973, 39; Piru, *Poezia*, II, *449–455*; Barbu, *O ist.*, *400–404*; Iorgulescu, *Scriitori*, *119–129*; Mircea

Constantinescu, *„Voi de colo, de la Biarritz"*, RL, 1979, 30; Alex. Oproescu, *Scriitori buzoieni*, Buzău, 1980, *106–107*; Ion Bogdan Lefter, *„Scrisori de serviciu"*, CNT, 1982, 52; Laurențiu Ulici, *Triplu salt ludic*, RL, 1984, 32; *Dicț. scriit. rom.*, III, *462–463*. *I.R.*

NICOLESCU, Otilia (3. I. 1932, Drăghici, j. Argeș – 28. IX. 1993, Pitești), poetă. Este fiica Elenei (n. Neagoe) și a lui Ion Tuță, comercianți. După absolvirea Liceului de Fete din Pitești (1951), urmează o școală de farmacie (1963) și funcționează ca asistentă de farmacie, iar ulterior ca tehnician chimist. Din 1970 până în 1973 este redactor la revista „Argeș". În 1970, în suplimentul revistei „Argeș", coordonat de Gheorghe Tomozei, îi apare ciclul *Lunecând în alb* și tot atunci se produce debutul editorial, cu volumul *Lumea care nu moare*.

Voce lirică individualizată dintru început prin sobrietate, **N.** nu se lasă sedusă de retorica efuziunilor și nici de metaforismul pletoric propriu, de regulă, debutanților. Este o senzorială, care transcende însă materialitatea și efemeritatea senzațiilor, trăgându-le în trăiri spiritualizate, e și o sentimentală cenzurată prin luciditate și prin construcția riguroasă. Cu aceste mijloace creează în *Lumea care nu moare* un univers populat de „păsări de zăpadă" și de alte ipostaze simbolice pentru cristalin, translucid și aerian, plăsmuiește lumi ale transcendenței, ale visului și misterului, peisaje mitico-magice fulgurante, inclusiv prin resuscitarea copilăriei, apelând și la inflexiuni folclorice. Dar în același timp, pe un versant simetric, poeta trăiește starea de pierdere a tuturor acestor aspirații și jocuri grave. Încearcă să capteze ceea ce se află dincolo de concretul material și să transgreseze limitele, dar se izbește de ele sau se confruntă cu împărăția „Nimicului". Visul se dovedește iluzie, aspirația celestă și recuperarea stărilor originare eșuează. Dintru început poezia stă sub semnul tensiunii dintre acești versanți, complementari în fond și revelând dualitatea eului poetic, care va pendula mereu între participare entuziast-juvenilă și luciditate, între notația directă și interpretare. „Lumea care nu moare" ar fi totuși o realitate, dar numai fiindcă e mediată de verbul poeziei. Textul care dă titlul culegerii *Sfere muzicale* (1973) poate fi socotit emblematic pentru situarea poetei între voluptatea iluziei și demonul neliniștitor al privirii realiste, reci: „Intru în calda lumină/ genunchiul înflorește/ ape dulci îmi lunecă pe unghii – / sfere muzicale plutesc/ ca niște verzi și galbene baloane,/ dar vai, plesnește sunetul/ [...] și sentimentele vor pieri/ uscate...". La fel este ultimul poem al cărții, *În jur e lumină*, unde o primă mișcare dă impresia unei beatitudini levitaționale, pe când cea secundă instalează sentimentul singurătății și al destrămării clipei de grație. Versurile din cărțile care au urmat accentuează această a doua mișcare, evoluând în sfera gravității, cu sau fără conotații ironice, a viziunilor sumbre ori chiar grotești și absurde. Universul muzical se restrânge, sufocat de invazia tot mai agresivă a lucrurilor maculate, viața e amenințată de fantoma nopții și a morții. Corelativ, notația lapidară, fulgurantă cedează locul compunerilor descriptiv-narative ample, în chip intenționat prozaice, ca și când degradarea lucrurilor și a valorilor ar induce trivializarea discursului liric, denobilarea dicțiunii. Este, cum a observat Victor Felea, o poezie a cotidianului „nefardat", care o înscrie pe **N.** în familia lui Petre Stoica, Constantin Abăluță, Aurel Gurghianu și a Norei Iuga. Viața e acum o „sminteală", un exil într-un teritoriu în care soarele luminează „perfid", un „paradis al singurătății" guvernat de „logica de fier" a „exercițiilor de civilizație". Zorile nu mai vestesc întoarcerea la un nou început, ci, ca la Lucian Blaga, un paradis în destrămare: „îngeri obosiți cu penele umede/ înoată în văzduhul albastru". Sau, altundeva, îngerii capătă un statut de soldați, în fața cărora a scrie poezie devine un gest absurd. *Spectacol imaginar* (1985) și *Poeme* (1987) încheagă din notații convergente o lume reificată: domnie a materiei inerte și opace, informe, infernale în ultimă instanță. Imaginile dominante sunt negative, poeta vorbește de „ruinele vârstei", trăiește starea de „prea târziu", își simte „sufletu-n derivă", aerul se umple de ceață și de păsări care, în loc să zboare, cad de pe ramuri. În acest univers reificat și degradat, „un țipăt de pasăre/ amintește că nimic nu e de înțeles/ nici măcar graiul nevinovat/ al păsărilor". În creația din anii '80 a poetei, destinul tragic personal converge cu deriva colectivă, într-o rostire poetică sobră, accentuând dramatismul trăirii.

SCRIERI: *Lumea care nu moare*, București, 1970; *Sfere muzicale*, București, 1973; *Ora clopot*, București, 1974; *Colinele somnului*, București, 1976; *Cămășile vieții*, București, 1980; *Exerciții de civilizație*, București, 1981; *Despre Astralia*, București, 1983; *Spectacol imaginar*, București, 1985; *Poeme*, București, 1987.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *„Lunecând în alb"*, ARG, 1970, 6; Felea, *Aspecte*, II, *150–157*; Romul Munteanu, *„Exerciții de civilizație"*, RL, 1982, 2; Costin Tuchilă, *„Spectacol imaginar"*, LCF, 1986, 10; Grigurcu, *Existența*, *250–258*; Ulici, *Lit. rom.*, I, *291–293*; Romul Munteanu, *Otilia Nicolescu*, LCF, 1997, 39; *Dicț. scriit. rom.*, III, *463–465*. *N.M.*

NICOLESCU, Tatiana (9.VII.1923, Chișinău), istoric literar, comparatistă și traducătoare. Este fiica Ninei (n. Cribuscenco) și a lui Nicolae Golim și soția lui G. C. Nicolescu. După absolvirea Liceului „Regina Maria" la București, urmează tot aici cursuri universitare, obținând licențe în filologie clasică (1945), drept (1945) și în filologie rusă (1947). Din 1947 va desfășura o îndelungată activitate didactică, mai întâi la Facultatea de Filologie, apoi în cadrul Catedrei de literatură rusă, la Institutul de Limbi și Literaturi Străine. După 1960 face parte din redacția revistei „Secolul 20". În 1962 își susține doctoratul cu lucrarea *L.N. Tolstoi și literatura română*, iar în 1971 docența. Și-a axat cercetările pe relațiile literare româno-ruse – *Opera lui Gogol în România* (1959), *L. N. Tolstoi și literatura română* (1963) –, a studiat activitatea unor scriitori ruși – *Ivan Bunin* (1971), *A.S. Pușkin* (1978), *Leonid Andreev* (1983, în colaborare). Alcătuiește *Antologia nuvelei sovietice. 1945–1965* (I-II, 1965, în colaborare) și traduce scrieri de A.S. Pușkin, Ilya Ehrenburg, V.A. Kaverin, Leonid Leonov, Galina Serebreakova ș.a.

În lucrarea de debut, *Opera lui Gogol în România*, **N.** reconstituie răspândirea scrierilor gogoliene între hotarele spiritualității românești. Sinuozitățile receptării sunt explicate frecvent prin prisma împrejurărilor sociale și istorice. Sprijinite pe argumente factologice, comentariile conțin judecăți, critice sau laudative, asupra tălmăcirilor și intervențiilor interpretative. Nu o dată se operează comparații, indicându-se posibile înrâuriri, transmise către Mihai Eminescu ori către proza marilor clasici. Materia, criteriile de organizare și finalitatea, similare, configurează și a doua carte cu profil comparatist — *L.N. Tolstoi și literatura română*. Cauze social-istorice sunt convocate pentru a explica perioadele receptării, dar tabloul sporește în complexitate din cauza abundenței faptelor istorico-literare și a implicațiilor moral-estetice ale operei tolstoiene. Și rolul contextului autohton va crește simțitor în expunere, de vreme ce asimilarea se săvârșește în strânsă legătură cu devenirea literaturii române. Mai interesante decât itinerarele răspândirii sunt incursiunile comparatiste, care conduc la concluzii relevante. Astfel, se observă că, în diferite epoci, contactul cu opera lui Lev Tolstoi a furnizat la noi argumente convingătoare în discuțiile literare, iar marii prozatori români au apreciat experiența novatoare a scriitorului rus în poetica romanului și a dramei, înclinând deliberat spre realism în construirea unor fresce cuprinzătoare ale societății. Referirile comparatiste vor intra și în alte lucrări, subordonate însă unor metodologii diferite. Menținându-se în câmpul literaturii ruse, dar avansând spre contemporaneitate, **N.** se oprește asupra unui poet și prozator de renume, căruia îi dedică o monografie — *Ivan Bunin*. Interpretarea se plasează acum într-un sistem de relații istorico-literare și critice. Elaborarea operei este tratată paralel cu biografia, incongruențele dintre cei doi termeni explicând parțial dramatismul acestui destin. Îngreunat câteodată de abundența citatelor, discursul analitic este realizat într-o expresie vioaie, asezonată cu digresiuni lirice, pe alocuri având o turnură eseistică. În *Prozatori sovietici contemporani* (1968) accentele se schimbă în favoarea modalităților proprii criticii literare. Unsprezece profiluri ilustrează opțiunile tematice și „stilistica" din literatura sovietică a epocii, dominată, în proză, de ofensiva formelor scurte, în care rolul tradiției rămâne considerabil. Aprecierile și interpretările depășesc treapta popularizării, dar sunt evident grevate de imixtiunile ideologiei momentului. Constrânsă mai totdeauna de exigențe impuse ori autoimpuse, emoționalitatea autoarei va irupe în încercările memorialistice intitulate *Pe scara timpului...* (1972). Scurte însemnări despre locuri, oameni și cărți, comunicate în forme mozaicate, miniaturale, evocările reține câteodată atenția prin prospețimea impresiei. Mai multe traduceri din literatura rusă sunt realizate de **N.** cu talent și acuratețe.

SCRIERI: *Opera lui Gogol în România*, București, 1959; *L.N. Tolstoi și literatura română*, București, 1963; *Prozatori sovietici contemporani*, București, 1968; *Ivan Bunin*, București, 1971; *Pe scara timpului...*, București, 1972; *A.S. Pușkin*, București, 1978; *La hotar de veacuri* (în colaborare cu Vladimir Piskunov), Cluj-Napoca, 1981; *Leonid Andreev* (în colaborare cu Ana Maria Brezuleanu și N. Vucolov), București, 1983. **Traduceri:** L. N. Tolstoi, *Cât pământ îi trebuie unui om*, București, [1953], *Nuvele și povestiri*, București, 1965; K. N. Derjavin, *A.N. Ostrovski, dramaturg*, București, [1954]; L. V. Nikulin, *Întâlniri cu Maiakovski*, București, 1957; Lao She, *Ricșa și alte povestiri*, București, 1958 (în colaborare cu Lucian Renert și Alice Gabrielescu); A. S. Pușkin, *Despre munca literară*, București, 1958; *Pușkin în amintirea contemporanilor*, București, 1960; A. N. Tolstoi, *Despre munca literară*, București, 1961; Tamara Motâliova, *Lev Tolstoi și literatura universală*, București, 1963 (în colaborare); I. S. Turgheniev, *Prima iubire*, București, 1963 (în colaborare); *Istoria literaturii ruse*, București, 1963 (în colaborare); *Antologia nuvelei sovietice (1945–1965)*, I–II, București, 1965 (în colaborare); I. Semionov, *În serviciu comandat*, București, 1966; Ilya Ehrenburg, *Oameni, ani, viață*, I-VII, București, 1967–1972; V.A. Kaverin, *În fața oglinzii*, București, 1972; Leonid Leonov, *Vifornița*, București, 1973; Viktor Astafiev, *Un păstor și o păstoriță*, București, 1974; Viktor Goleavkin, *Tăticul meu drag*, București, 1975; Vladimir Piskunov, *Andrei Belâi*, București, 1975 (în colaborare cu Madelaine Fortunescu și Leonid Dimov), *Romanul sovietic*, Iași, 1978 (în colaborare cu Alexandra Nicolescu); Irina Guro, *Drumul spre Rübezahl*, București, 1976; Galina Serebreakova, *Mireasmă de mixandre*, București, 1976 (în colaborare cu Alexandra Nicolescu); Gheorghi Markov, *Siberia*, I–II, postafața trad., București, 1976–1984 (în colaborare cu Fănuș Neagu); Aleksandr Vampilov, *Vara trecută la Ciulimsk*, București, 1977; *Nuvele rusești*, I–II, București, 1978; Mihail Bulgakov, *Ouăle fatale. Demoniada*, București, 1991.

Repere bibliografice: Al. Dima, *Un studiu de literatură comparată*, LCF, 1960, 10; Modest Morariu, *„Opera lui Gogol în România"*, GL, 1960, 22; Ana Maria Topală, *„Ivan Bunin"*, RITL, 1971, 4; Ilie Gyrcsic, *„Ivan Bunin"*, O, 1972, 8; Sorin Titel, *O carte despre Pușkin*, RL, 1978, 35; Ion Ianoși, *„La hotar de veacuri"*, RL, 1981, 40; Dan C. Mihăilescu, *De trei ori Leonid Andreev*, T, 1983, 10; Velea, *Universaliști, 152–157; Dicț. scriit. rom.*, III, 465–466. *St.V.*

NICOLESCU, Vasile (1.XI.1929, Podenii-Vechi, j. Prahova — 31.V.1990, București), poet, eseist și editor. După absolvirea Liceului „Spiru Haret" din Ploiești, a urmat Facultatea de Filosofie din București (1949–1953). În 1946 debutează cu versuri în „Națiunea" și editorial, cu placheta *Liturghii negre*. Activează la Direcția Presei (1955–1961), apoi este șef al secției de poezie și critică literară la Editura pentru Literatură (1961). Face studii de specializare editorială la Paris, cu o bursă oferită de statul francez (1966), și obține diploma de studii franceze la Universitatea din Poitiers (1968). Ca director al Editurii pentru Literatură Universală, inițiază colecțiile „Poesis", „Orfeu", „Romanul secolului XX", „Mythos". Redactor împreună cu Adrian Marino și Romul Munteanu la „Cahiers roumains d'études littéraires" (1973). Între 1983 și 1989 activează la Secția culturală a Comitetului Central și la Consiliul Culturii și Educației Socialiste. I se decernează Premiul Uniunii Scriitorilor pentru volumul *Clopotul nins* (1971). Semnează scenarii și comentarii de film pentru scurtmetraje cu diverse teme: *Enescu, Eminescu, Luchian, Lumea aztecilor*.

Poemele cuprinse în placheta *Liturghii negre*, cele mai multe orientate spre problematica socială, expresie și a căutării drumului propriu, sunt tributare influenței bacoviene. Alte poezii în genul lui Geo Bogză sau al lui Ion Caraion își fac loc în mod firesc, datorită unor puncte de tangență. Poetul

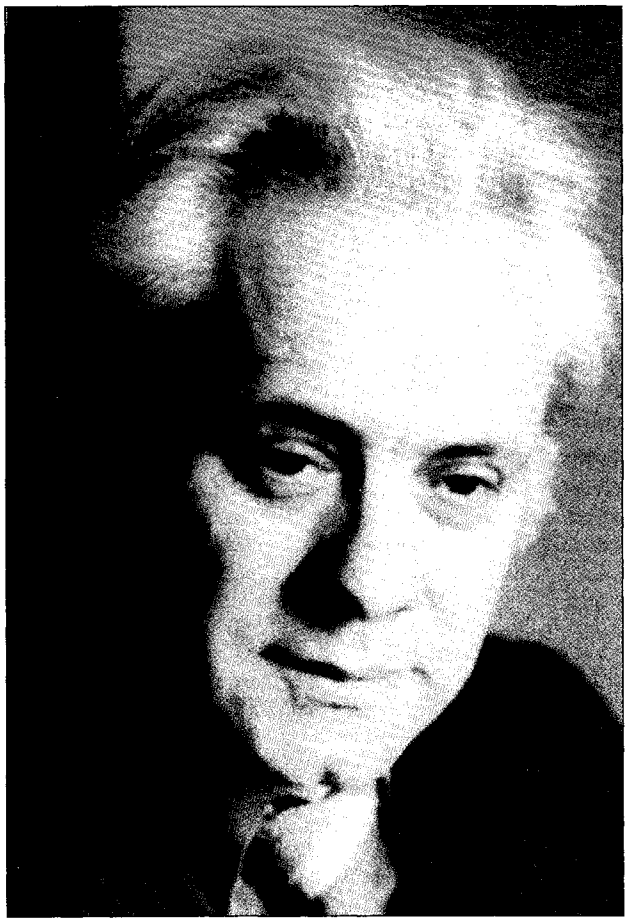

combină prețiozitatea livrescă, sonuri populare, glosa fastuoasă, mari teme lirice, pe temeiul unor afinități ce ulterior vor suscita definiri bivalente, genuinul fiind circumscris simbolismului universal. În pofida unei retorici de circumstanță, versurile din volumul *Enescu. Suită lirică* (1959) se înscriu aproximativ între aceleași coordonate: un „clasicism latent" (H. Zalis) în piese lirice, filigrane confesive, care montează un sâmbure epic pictural. Poezii înscrise în tiparul impus în epocă, dar și altele, de factură clasică, intră în sumarul culegerii *Poeme* (1963), unde predomină totuși lirica peisagistică și de dragoste, adăugându-i-se exploziile expresioniste ardente, în descendența lui Lucian Blaga. Impietatea desacralizatoare de conjunctură — nemăsuratul orgoliu al creatorului (*Cântecul drumețului de zi*), suficiența (*Vase comunicante, Trei interludii de pace, Despre poezie*), oportunismul — nu periclitează sensul nobil al versului: își găsesc loc și aici vechi simboluri (inima — amforă pentru lumină este unul recurent atunci când sunt invocate cunoașterea și creația). *Parabola focului* (1967) marchează schimbarea modalității lirice. Emoția expresionistă este suprapusă plăsmuirilor livrești, îmbinând un pitagoreism vag și un lirism cadențat, ordonare și transcriere de imagini-acumulări sintactic simple, care au un vârf în melancolia ratată, căci poetul disimulează tensiunea într-un fel stenic, iar evanescența lumii fenomenale este la el doar o replică a focului rece interior. *Secțiunea de aur* (1973) aduce poezia rigorii: căutarea, blagiană, și-a găsit liman în întrezărirea ordinii estetice superioare, orfic solară. Lângă „părelnicul foc", trop al iluziei transfigurate în ordine și „joc secund" la acest *poeta artifex*, „un alexandrin" în esență (Petru Poantă), stă oglinda. Volumul *Întâlnire în oglindă* (1978) marchează evadarea din sugestia panteistă spre un spiritualism răsfrânt în sine — autocunoaștere matură și semn al schimbării viziunii lirice. Un ciclu din *Salonul olandez* (1979), alcătuit pe motive din maeștri pictori olandezi (dar și flamanzi și chiar Salvador Dalí), este metatextual: narația iconică este transmisă elegiac, în interpretări diafane. De altfel, **N.** a asigurat și comentariul câtorva albume de artă plastică universală publicate în anii '70–'80 ai secolului trecut (Turner, Monet, Constable, Whistler, Caravaggio, Vermeer). *O grădină pentru Orfeu* (1982) și *Semnătura fulgerului* (1983) sunt continuări organice, în același ton elegiac ca în poezia lui Ion Vinea. Aceasta este și perioada în care, în o ultimă secțiune a cărților sale, poetul propune „interpretări" din marea lirică universală, „călătorii pe meridianele lumii, un fel de «jurnale» esențializate" (Petru Poantă). Ultimul volum antum, *Fugato* (1987), lasă tot mai pregnant impresia de presentiment al extincției, iar tonul elegiac este mai profund. Eseurile din *Starea lirică* (I–II, 1975–1984) sunt reprezentări prozastice ale idealurilor sale estetice: calofilie întemeiată pe claritatea clasică, amintind prin asociații de G. Călinescu. Grifa poetului se învederează pretutindeni: „O «exaltare» poetică lăsată în voie îi pune în mișcare comentariul, conducându-l către reprezentări solemne, către o «incandescență» a funcției verbale" (Gheorghe Grigurcu).

SCRIERI: *Liturghii negre*, București, 1946; *Enescu. Suită lirică*, București, 1959; *Poeme*, București, 1963; *Parabola focului*, București, 1967; *Clopotul nins*, București, 1971; *Secțiunea de aur*, București, 1973; *Message de Desnos*, București, 1973; *Poeme*, București, 1974; *Starea lirică*, București, 1975; *Transfigurare – Remise en rêve*, ed. bilingvă, tr. Sorina Bercescu, București, 1976; *Lumea diafană*, București, 1977; *Întâlnire în oglindă*, București, 1978; *Salonul olandez*, București, 1979; *Corabia de sunete*, București, 1981; *O grădină pentru Orfeu*, București, 1982; *Semnătura fulgerului*, București, 1983; *Magnolii și fum*, pref. Eugen Simion, București, 1986; *Fugato*, București, 1987. **Ediții:** *Din lirica mării*, pref. edit., București, 1964; G. Călinescu, *Scriitori străini*, București, 1967 (în colaborare cu Adrian Marino); *Cântecul iubirii (Din lirica românească de dragoste)*, pref. edit., București, 1966; *Epitö Amfion [Amfion constructorul]*, București, 1967. **Traduceri:** Robert Desnos, *Noaptea nopților fără iubire*, pref. trad., București, 1969 (în colaborare cu Tașcu Gheorghiu); Henri Michaux, *Spațiul dinlăuntru*, pref. trad., București, 1970; Ted Hughes, *Din cântecele lui Kra*, pref. trad., București, 1974; Max Jacob, *Cornetul de zaruri*, pref. trad., București, 1974; Sylvia Plath, *Ariel și alte poeme*, pref. trad., București, 1980; *Lirică universală*, pref. trad., București, 1975.

Repere bibliografice: Felea, *Dialoguri, 175–180;* Regman, *Cărți, 35–40;* Piru, *Panorama, 50–60, 163–165;* Sorianu, *Glose, 157–160;* Sorianu, *Contrapunct, 65–68;* Bugariu, *Incursiuni, 75–83;* Caraion, *Duelul, 104–107;* Ciobanu, *Panoramic, 88–91;* Poantă, *Modalități, 190–194;* Cândroveanu, *Alfabet, 153–161;* Cristea, *Un an, 78–84;* Felea, *Secțiuni,*

140–149; Petroveanu, *Traiectorii, 217–220;* Tomuș, *Istorie, 184–193;* Negoițescu, *Engrame, 81–82;* Zalis, *Tensiuni, 265–270;* Iorgulescu, *Al doilea rond, 255–258;* Laurențiu, *Eseuri, 164–174;* Baltag, *Polemos, 200–205;* Dorcescu, *Embleme, 134–138;* Manu, *Eseu, 163–165;* Poantă, *Radiografii,* I, *126–130,* II, *47–50;* Grigurcu, *Poeți, 131–133;* Cristea, *Faptul, 92–95;* Grigurcu, *Critici, 562–565;* Tomuș, *Mișcarea, 103–110;* Cristea, *Modestie, 43–47;* Simion, *Scriitori,* III, *321–333;* Moraru, *Textul, 112–115; Dict. scriit. rom.,* III, *466–469; Dict. analitic,* III, *9–10;* Popa, *Ist. lit.,* II, *358–359.* *E.M.*

NICOROVICI, Vasile (27.X.1924, Moșoreni-Cernăuți – 9.XI.1992, București), reporter, prozator și poet. Face liceul la Bacău, absolvindu-l în 1942, și urmează la București Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale, unde obține licența în 1947, apoi Facultatea de Filosofie (1949) și Școala de Literatură „M. Eminescu". Lucrează ca redactor la „Licurici", „Contemporanul", „Viața românească", „Uzina noastră" (Hunedoara), în cadrul Comitetului de Cultură și Educație Socialistă (1970–1975) și ca instructor cultural la Hunedoara. Din 1962 face parte din Comitetul de conducere al Uniunii Scriitorilor din București. Debutează la „Flacăra", în 1948, cu o poezie ocazională, versurile pe care le va scrie ulterior aflându-se pe aceeași linie a oportunismului față de cerințele ideologice ale epocii. A colaborat la „Scânteia tineretului", „România liberă", „Familia", „Gazeta literară", „Iașul literar", „Luceafărul", „Steaua", „Tribuna", „Transilvania", „Veac nou", „România literară" ș.a.

Începuturile, ca și bună parte din activitatea lui **N.**, vor fi dedicate reportajului. De la primul volum, *În mina de cărbuni* (1950), și continuând cu *400 de zile în orașul flăcărilor* (1958), *Meridianul de foc* (1959), *Marele arc petrolifer* (1961; Premiul Academiei RPR), *Între Riga și Irkutsk. 30 000 de kilometri prin Uniunea Sovietică* (1964), reporterul va încerca să confere o dimensiune grandioasă relatărilor, pornind de la premisa, curentă în epocă, privitoare la datoria de a înnobila prin literaturizare „împlinirile" noii orânduiri, atât de la noi, cât și din „marea țară prietenă". Scoaterea reportajului din domeniul gazetăriei e însă o falsă țintă, pentru că totul servește scopurilor propagandistice ale momentului. Mai mult, în articolul *Pasiunea de a descoperi. Unele probleme actuale ale reportajului* (1960), **N.** formulează ideea „colectivizării reportajului", oamenii condeiului urmând a fi repartizați la principalele obiective economice. Îndemnul de a „descoperi noi regiuni de realitate" nu va avea ca rezultat decât descrierea din ce în ce mai încărcată de lirism factice și de sentimentalism dulceag a „noului" de tip comunist și a „viitorului luminos". În aceste texte de propagandă, realitatea e „zugrăvită" maniheist, tot și toate intră într-un malaxor ideologic sau, mai bine zis, sunt dintru început prefabricate, schematizate. Reportajul lui **N.** devine într-un fel minimal „literar", dar nu este literatură. Ficționalizarea și cosmetizarea realității vor conduce la un tip de discurs inutil și superficial, documentarea tipizată distrugând aproape orice urmă de verosimilitate. În cărțile de mai târziu, *Călător pe 5000 de străzi. Sinteze bucureștene* (1965) și *Porți pentru eternitate sau Sentimentul capodoperei* (1973) ori *Totul este în mișcare* (1976), **N.** va apela la o ficționalizare extremă, încercând să confere prozei sale un statut nou, diferit de ceea ce scrisese anterior. Pe de altă parte, în *Romeo, Julieta și lumina* (1962) – titlul parafrazând romanul *Romeo, Julieta și întunericul* al scriitorului ceh Jan Otčenášek –, o suită de povestiri sunt construite sub forma confesiunii, în care personaje reale și fictive se amestecă, sau *51 prozo-poeme despre obiecte, ființe, plante și insecte, precum și despre cuvinte sublime, tertipuri și eiusdem farinae* (1979) cuprinde, ordonate alfabetic, poeme în proză, meditații, schițe, idei notate în fugă, aforisme. Notabilă este varietatea subiectelor abordate, adesea în spiritul prozei argheziene. Comentariul de subtext îi asigură autorului o libertate pe care reportajul, mai cu seamă cel confecționat conform unui standard ideologic, nu ar fi avut cum să-i ofere.

SCRIERI: *În mina de cărbuni,* București, 1950; *400 de zile în orașul flăcărilor,* București, 1958; *Meridianul de foc,* București, 1959; *Marele arc petrolifer,* București, 1961; *Romeo, Julieta și lumina,* București, 1962; *Între Riga și Irkutsk. 30 000 de kilometri prin Uniunea Sovietică,* București, 1964; *Călător pe 5000 de străzi. Sinteze bucureștene,* București, 1965; *Nebunia vitezei,* București, 1968; *Diluviul sau Apele lui Saturn* (în colaborare cu Traian Filip), București, 1971; *Porți pentru eternitate sau Sentimentul capodoperei,* București, 1973; *Tragedia „Excelsior" în patru acte, un prolog și un episod intermediar,* București, 1973; *Totul este în mișcare,* București, 1976; *51 prozo-poeme despre obiecte, ființe, plante și insecte, precum și despre cuvinte sublime, tertipuri și eiusdem farinae,* București, 1979; *Startul,* București, 1980; *Descriptio Romaniae,* București, 1982; *Autentismul,* Cluj-Napoca, 1984.

Repere bibliografice: Aurel Martin, *„400 de zile în orașul flăcărilor"*, LCF, 1958, 8; Ion Oarcăsu, *„400 de zile în orașul flăcărilor"*, TR, 1958, 46; Eugenia Tudor, *„Meridianul de foc"*, GL, 1959, 29; H. Zalis, *Vasile Nicorovici*, GL, 1960, 49; D. Ursuleanu, *„Călător pe 5000 de străzi"*, LCF, 1966, 8; I. Friduș, *„Nebunia vitezei"*, IL, 1968, 9; Al. Căprariu, *„Porți pentru eternitate..."*, TR, 1973, 31; Dumitru Micu, *Țara înfățișată direct*, CNT, 1976, 29; Mircea Constantinescu, *„51 prozo-poeme..."*, RL, 1979, 36; Aureliu Goci, *„Descriptio Romaniae"*, RL, 1982, 46; Mircea Constantinescu, *„Autentismul"*, RL, 1984, 41. *C.Dt.*

NICU, Ghenadie (13.II.1963, Bălți), poet. A absolvit Universitatea de Stat din Chișinău (1985) și a debutat editorial cu placheta *Calmant pentru alter ego* (1993), înscriindu-se, nu numai prin vârstă, ci și prin natura gândirii, imaginației și a expresiei, în rândurile optzeciștilor de factură postmodernistă. De altfel, Mihai Cimpoi remarca la un moment dat că „instabilitatea postmodernistă este zeița protectoare a poetului timid și totodată cinic, ironic".

SCRIERI: *Calmant pentru alter ego,* pref. Eugen Lungu, Chișinău, 1993.

Repere bibliografice: A. Basarabeanca, *Aspirație la fuga îndărăt*, LA, 1992, 7 ianuarie; Eugen Lungu, *Portret de grup*, Chișinău, 1995, *7–6;* Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 250;* Liviu Capșa, *Tineri poeți basarabeni*, TMS, 2001, 4. *I.C.*

NICULESCU, Mihai (29.IV.1909, Oltenița – 4.VIII.1994, Londra), poet și prozator. Este fiul Ecaterinei (n. Dinescu) și al lui Lazăr Niculescu, institutori. Urmează școala primară, al cărei

director era chiar tatăl său, în orașul natal, după care, familia mutându-se la București, frecventează cursurile Liceului „Mihai Viteazul". Va fi student, în paralel, la două facultăți ale Universității bucureștene, obținând licența în drept în 1930 și licența în litere în 1931. În 1931 devine elev al Școlii Militare de Ofițeri în Rezervă de Geniu de la Otopeni, pe care o va absolvi în 1932. După câteva tentative nereușite de a se acomoda cu profesiunea de avocat (se înscrie la doctorat, lucrează ca asistent al unui avocat cu experiență), renunță la cariera juridică și devine redactor responsabil la „Universul literar", director fiindu-i Stelian Popescu. Izbucnirea celui de-al doilea război mondial îl găsește la Isaccea, ca sublocotenent de pionieri și comandant de pluton. După o scurtă concentrare în Cadrilater trece Dunărea la Ismail și ia parte la luptele pentru eliberarea Basarabiei; rănit grav în august 1941, în apropiere de Odessa, este evacuat și tratat la Spitalul Colțea din București. În 1943 pleacă la Paris în calitate de corespondent de război al ziarului „Universul". Locuiește în Franța până în 1956, când este invitat să lucreze ca realizator de programe culturale la secția în limba română a BBC. În timpul șederii la Paris a activat ca membru al Fundației Regale Universitare „Carol I", fiind coleg și prieten cu Basil Munteanu, Eugen Ionescu, Mircea Eliade și Emil Cioran. De asemenea, a participat, alături de Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, la emisiunile de la Radio France Internationale. A colaborat cu cronici literare, versuri și proză la majoritatea revistelor culturale ale exilului românesc din Franța și Germania: „Ethos", „Revista scriitorilor români", „Caete de dor", „Apoziția", „Destin", „Ființa românească", „Limite".

Făcând parte, alături de Mircea Eliade, Emil Cioran sau Constantin Noica, din „noua generație", **N.** și-a început activitatea culturală la „Universul literar", în care între 1938 și 1943 a semnat o rubrică permanentă dedicată cărții franceze și un foileton de critică literară. Observator profund și lucid al peisajului literar francez contemporan, pe care l-a creionat cu siguranță și finețe analitică, a scris despre majoritatea autorilor francezi de marcă din epocă – André Gide, Paul Valéry, André Maurois, Céline, Roger Martin du Gard, Jean Cocteau, Jules Romains, Jean Giraudoux, Marcel Brion. Cronicile sale, în care erudiția se împletește cu verva argumentării și observația precisă cu empatia și sensibilitatea, se constituie în provocări la lectură, foiletoanele fiind străbătute, în întregime, de un nobil patos cultural, moral și educativ. Idealul umanist, definitoriu pentru creația sa de mai târziu, este descris de autorul însuși aflat în postura criticului literar, prin sociabilitate – acea dispoziție sufletească superioară de a intra în relație cu semenii în mod direct și dezinteresat, depășind astfel cercul sufocant și generator de angoase al egocentrismului. În același timp, sociabilitatea nu implică renunțarea la personalitate, ci, dimpotrivă, potențarea calităților individuale ca treaptă premergătoare „prefacerii radicale" a ființei umane. În acest sens, elogiul cel mai important pe care scriitorul îl aduce criticii franceze este că ea reprezintă „expresia caracteristică desăvârșită a sociabilității". Primele poeme ale lui **N.**, publicate între 1926 și 1936 în „Universul literar" și în „Almanahul «Universul»" și strânse abia postum în *Abecedar*, secvență din *Opere* (I–II, 2000), se înscriu – atât din perspectiva tehnicilor poetice, cât și din aceea a ariilor tematice – în climatul cultural interbelic, în care interesul tot mai accentuat pentru tradiție al intelectualilor grupați în jurul „Gândirii" este permanent dublat și completat de tendințe moderniste, într-un proces ce reflectă complexitatea unei literaturi ajunse la deplinătatea conștiinței sale estetice. Căutările tânărului poet abordează succesiv tematici romantice, simboliste, parnasiene și tradiționaliste, într-un adevărat „abecedar" al poeziei, parcurs cu devoțiune și fervoare. Iar cea mai importantă lecție este, fără îndoială, lecția arghezian, pe care **N.** o exersează cu meticulozitate obstinată, perfect conștient de importanța ei pentru devenirea spirituală a oricărui poet: „În adăpostul stânei păstorul lâncezește / Și tot mai grea în suflet turburarea-i crește; / Gândul îl doare, îl frământă ca un cui / Și-l înglodește piatra pusă căpătâi. / Zile întregi și săptămâni, pe brânci, / S-a cățărat prin bolovani și stânci, / Prin bălării și spini a sângerat / Până ce oaia rătăcită a aflat." Tematica de inspirație religioasă, comună în epocă, este văzută ca o cale către adevărurile ultime, către misterul care întemeiază lumea: „Cu palmele întoarse către cer, / Acoperindu-și chipu-nfricoșat sub haină, / Ilie cugetă la marele mister: / În taina-nfăptuită, însuși e o taină...". Tradiționalismul unor astfel de versuri este contabalansat de importante accente moderniste, în care experiența poeticilor simboliste, cu exotismul și risipa lor de imagini, joacă un rol central. Poetul îl va fi citit cu admirație pe Ion Minulescu: „Văzduhu-i plin de vrajă și cântece s-aud / Reminiscențe, poate, din înfloritul Sud / Cu crocodilii leneși și cu flamingii roz / Și faraonii pașnici mânjiți cu chinoroz". Odată cu volumul *Petreceri* (1977), care cuprinde poeme scrise începând cu 1951, arta lui **N.** cunoaște o maturizare deplină: eliberat de influențele și ezitările începutului, versul își desfășoară întreg potențialul imaginar și muzical într-o tonalitate poetică inconfundabilă. Temele predilecte de meditație sunt mirarea și bucuria de a fi în lume, raporturile dintre viață și moarte, rostul omului pe pământ, arta ca joc și în același timp ca justificare ultimă a existenței. *Arta poetică* care deschide cartea îl înfățișează pe poet ca fiind un „pescar de vorbe", pe care, „pândar" neobosit al cuvintelor, el le cheamă: „Pescar de vorbe, le-amăgesc în mreji, / Cercându-le sfios cu înțelesuri". „Copil de suflet" al vorbelor, poetul nu își poate găsi un rost în ordinea practică a lumii (*Pe lumea-n treacăt*), tot ce poate face sunt jocuri de vorbe, adică „mai nimic" (*Numai el*). În ordine spirituală însă, jocul de vorbe, „graiul nenuntit", este singurul care poate cuprinde esența lumii (*Vorbe din flori*). Se ajunge astfel la tema esențială a poeziei lui **N.** – dorul de veșnicie, „harul nălucit", „suferința nezăcută", care îl îndeamnă mereu să caute în lume ceea ce nu pare că aparține mundanului: „Vorbă cu vorbă rup din neființă / Câte-o fărâmă de lumină caldă / În care sufletu-mi tânjind se scaldă / Bolnav de-o nezăcută, suferință". Locul după care tânjește sufletul poetului, „spațiul nespațial" unde dorește să se regăsească este eternitatea, neființa, „timpul oprit" în care cer și pământ se contopesc într-o supraînțelegere fulgurantă,

năucitoare și atotcuprinzătoare. Această înțelegere prilejuiește versuri de un lirism intens, cu o concentrare de tip barbian: „Amiază pură, clară amăgire! / Sloi de-ntuneric fosforos, mințit / De frageda luminii fulguire / Promisă-n zori, ucisă-n asfințit, // Salut! La gândul trist, robit în țeastă, / Mărunte roiuri dau ocol: / Ce grai nespus va dezlega această / Pătrată minte oarbă de sobol?... // Adânc prin timpul gol aud cum tace / Neîncăput de vorbe un Cuvânt. / – Am fost? Mai sunt? Doar El mă știe. Pace! / Aceeași clipă-n cer și pe pământ...". Chintesența acestei lirici se regăsește, întreagă, în căutarea neobosită a harului veșniciei, a cărei simplă presimțire – în infinitul unei clipe unice sau, cum repetă aproape obsesiv poetul, în „fărătimp" – îl umple pe om de o fericire fără nume, salvându-l de prozaismul și lipsa de sens a existenței obișnuite. Proza lui **N.**, expresie a unei sensibilități puțin obișnuite, capabilă să surprindă în evenimente și obiecte aparent neînsemnate dovezile apartenenței tuturor lucrurilor la „cântul universal" al luminii și vieții, al bucuriei de a fi în lume, prin ea și odată cu ea, se înscrie în ceea ce se numește literatura autenticității. *Amintiri în uniformă* (1952), *Povestea vorbelor* (1959) și *Carte de vise* (1968) alcătuiesc o adevărată poetică a existenței, o partitură a trăirilor esențiale și a înțelegerii mistice a existenței. Reprezentând una dintre cele mai zguduitoare mărturii ale ororilor războiului, *Amintiri în uniformă* relatează experiența lui **N.** ca participant, în calitate de ofițer genist, la războiul din Est. Realitatea crudă a vieții militare, de la simplele aplicații la asaltul decisiv, la baionetă, sau la așteptarea îngrozită sub barajul focului de artilerie se revelează, în chip asemănător cu viziunea din scrierile lui E. M. Remarque, drept absurdă și monstruoasă. Îngrețoșat de „patriotismul trâncănitor" al generalilor și erou al unui război pe care nu l-a dorit, **N.** arată acuzator spre cei care, la adăpostul funcțiilor înalte, trimit pe front fără nici o remușcare oameni care ar fi trebuit să-și împlinească destinul conform propriei voințe. Din loc în loc, relatarea seacă a faptelor lasă locul prozei poetice, efuziunile lirice transfigurează până și cruzimea bombardamentelor sau chiar „ceremonia" macabră a perindării leșurilor umane luate de apele Nistrului. *Povestea vorbelor*, poem în proză unde se regăsesc, distilate și potențate, sevele trăirii artistice a autorului, are drept temă călătoria mistică a sufletului în căutarea propriei identități, desfășurată literar ca un voiaj pe ocean la bordul unui mic vas de pescuit. Dorul mistuitor de casă al unui român din exil transformă o călătorie de plăcere într-o odisee în care evenimentele de fiecare zi sunt ridicate la rang de repere esențiale ale destinului omului în rătăcirea pământesc. Întâmplările și discuțiile din timpul voiajului devin astfel etape ale unei meditații existențiale, în care talentul poematic al lui **N.** reușește să transpună treptele unei revelații: revelația sensului vieții și al morții într-o lume prea grăbită pentru a se mai opri asupra lucrurilor cu adevărat importante. Cuvintele care descriu experiența ultimă sunt cele ale misticilor din toate timpurile – „Totul este viață și înviere!" – și dovedesc că, atunci când gândirea ajunge la ultimele sale consecințe, limbajul se eliberează de orice idiosincrazie și originalitate în favoarea simplității și a universalității.

SCRIERI: *Amintiri în uniformă*, Valle Hermoso (Argentina), 1952; *Povestea vorbelor*, Paris, 1959; *Carte de vise*, Roma, 1968; *Așa a fost să fie*, München, 1975; *Petreceri*, Londra, 1977; *Toană de har*, Londra, 1978; *Înăuntru*, Londra, 1979; *Opere*, I-II, îngr. și pref. Laurențiu Hanganu, București, 2000. **Antologii:** *Omul și pământul românesc în lumina literaturii noastre*, pref. Basil Munteanu, Paris, 1955.

Repere bibliografice: Aristide Burilianu, *Literatura în exil*, „România viitoare", 1953, 9 ; Emilia David, *Un poet interbelic și un prozator postbelic*, OC, 2000, 40; Laurențiu Hanganu, *Prefață* la *Opere*, I, București, 2000, *31–47*; Ileana Corbea, *Cu Monica Lovinescu și Virgil Ierunca despre „omul care nu s-a plâns niciodată"*, JL, 2003, 17-20; Nicolae Florescu, *Menirea pribegilor*, București, 2003, *293–295*; Manolescu, *Enciclopedia*, *539–541*. *L.H.*

NICULESCU, Radu (1.I.1938, București – 9.XII.1987, București), etnolog și eseist. A urmat în capitală școala primară și liceul, pe care l-a absolvit în 1954. În perioada studiilor la Facultatea de Filologie a Universității bucureștene (1954–1959) s-a specializat în domeniul limbilor și literaturilor romanice, acumulând o temeinică și vastă cultură umanistă. În 1960 a obținut, prin concurs, un post de cercetător la Institutul de Etnografie și Folclor din București. În perioada 1969–1982 a făcut parte din colegiul de redacție al „Revistei de etnografie și folclor". În 1970 devine membru în Comisia de Antropologie și Etnologie a Academiei Române. În 1968 s-a înscris la doctorat, sub îndrumarea lui A. J. Greimas, la École Pratique des Hautes Études din Paris, teza sa, rămasă în stadiul de proiect, tratând structura baladei populare românești. A fost căsătorit cu Viorica Nișcov.

N. a desfășurat o bogată activitate de cercetare folcloristică atât în plan teoretic, cât și prin culegeri directe, înregistrând pe teren numeroase producții populare. Din păcate, datorită unor conjuncturi nefavorabile din epoca dogmatică, o serie de lucrări i-au fost sistate și au rămas în manuscris, cum s-a întâmplat cu studiile *Obiceiurile din ciclurile calendaristice și familiale* și *Istoria socială a zonei Năsăud*, care urmau să fie integrate în monografia acestei zone folclorice. Aceeași soartă a avut-o și monografia consacrată baladei *Pintea Viteazul*. Chiar dacă unele cercetări nu au putut fi finalizate, etnologul a izbutit totuși să se impună, investigând cultura populară românească cu mijloace de pregnantă modernitate. Mai multe studii publicate în reviste de specialitate, precum și câteva prefețe, împreună cu alte texte inedite au fost reunite în volumul postum *Folclorul. Sens, valoare* (1991), care oferă o imagine concludentă a activității etnologului. Stăpânind solide cunoștințe de filosofie și logică, de sociologie și psihologie, înzestrat cu simț estetic, abordând investigația cu tehnici tradiționale ori proprii structuralismului și semioticii, **N.** se dovedește adeptul demersului analitic interdisciplinar. Îl preocupă definirea conceptului de folclor și a determinărilor sale, relația cu creația cultă, cele două forme de manifestare a spiritualității unui popor fiind văzute ca „modalități logic paralele, istoric succesive și totodată simultane ale aceleiași

esențe: nevoia de comunicare prin artă cu ceilalți și cu sine a omului social". Fiecare determinare e analizată în profunzime, cu subtilitate și suplețe disociativă, apelându-se la repere dintr-o serie largă a creativității. În ceea ce privește anonimatul, se argumentează că acesta nu se datorează uitării, ci nememorării numelui creatorului, iar în plan fenomenal, „opera folclorică este simultan și nominativă, și anonimă, în proporții schimbătoare după caz [...], după cum în ordinea esenței ea este concomitent și colectivă (prin prezența tradiției și prin perpetuarea actului redacțional inițial în serii de reluări creatoare), și individuală (cel puțin prin interpretare)" (*Considerațiuni pe marginea anonimatului creației populare*). În raport direct cu anonimatul stă oralitatea (*Observații critice asupra validării euristice a conceptului de „oralitate folclorică"*), concept considerat inoperant, aici fiind propusă înlocuirea propoziției „folclorul este oral" cu aserțiunea „folclorul este conservat mnemonic, creat și circulat preformativ, în și prin interpretare, în condițiile unei mentalități specifice". Tradiția este privită dialectic, demonstrându-se „transformarea lentă a tradiției în contrariul ei, înnoirea care, adaptată la colectivitate, redevine la rându-i tradiție". În concepția lui **N.**, metodologia de cercetare a culturii populare trebuie să se bazeze pe fundamentarea epistemologică a interdisciplinarității, implicând „fenomene interconexate de ordin psihologic, lingvistic, filosofic, estetic, juridic, etic, pedagogic, tehnologic, economic etc." (*Aspecte epistemologice ale cercetărilor interdisciplinare și cultura populară*). Cercetătorul are în vedere problema interferenței unor discipline diverse, ca etnologia și teoria comunicării, istoria și folcloristica, lingvistica și coregrafia, stabilind un nou ansamblu de simboluri privitoare la obiectele culturii populare materiale ca semne destinate comunicării între om și univers (*Repere ale unei teorii structural-semantice a culturii populare materiale*). Meditând asupra unor interpretări curente, potrivit cărora, de pildă, balada *Miorița* conține ideea morții ca fatalitate, el ajunge la concluzii noi, argumentând că „prin ceea ce are elegiac, *Miorița* apare ca o dureroasă laudă a vieții și a lucrărilor ei. În sfârșit, prin ceea ce explică, *Miorița* se străduie să facă suportabilă – și rațională – moartea" (*Ovid Densusianu și actualitatea exegezei „Mioriței"*). Dintre cercetările aplicate, se distinge analiza de text la *Cântecul Iancului*, unde este relevată funcția regală de „excelență" a eroului în plan uman și cea sacră în plan suprauman, mitic, iar în planul formelor este descoperită o construcție în „secțiune de aur", de inegalabilă armonie și perfecțiune.

SCRIERI: *Folclorul. Sens, valoare*, îngr. Viorica Nișcov, postfață Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1991. **Ediții:** *Bulgăre de aur în piele de taur*, București, 1975; *Ghicitori*, București, 1986.

Repere bibliografice: Iordan Datcu, *In memoriam. Radu Niculescu*, REF, 1988, 3; Mircea Anghelescu, *Sensul folclorului*, LCF, 1992, 3; Cătălina Velculescu, *„Folclorul. Sens, valoare"*, RITL, 1992, 3–4; Cornelia Ștefănescu, *Tensiunea argumentului*, JL, 1992, 9–12; Nicolae Mecu, *Un exemplar spirit critic*, VR, 1993, 1; Ion Taloș, *Die Folklore. Bedeutung, Wert*, „Fabula" (Berlin–New York), 1992, 3–4; Datcu, *Dict. etnolog.*, II, *112–113*. *T.V.*

NICULESCU, Ruxandra (28.III.1949, București), poetă. Este fiica Mariei Niculescu (n. Ivan), dansatoare la Teatrul Alhambra din București, și a lui Vlad Niculescu, artist plastic, fondatorul secției de „artă a metalului" la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu". După absolvirea Facultății de Limba și Literatura Română la Universitatea din București, lucrează ca lector la Editura Minerva (1973–1979). În 1969 debutează cu poezii la revista „Luceafărul", colaborând în continuare la „Viața românească", „Orizont", „Ateneu", „Steaua". În 1976 publică antologia *Basmele călătoriilor în timp*, însoțită de un eseu despre paradoxul temporal în basmul fantastic. În 1978 scoate ediția critică a lucrării *Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice* de Lazăr Șăineanu. În 1979 părăsește România și se stabilește în Germania, unde va rămâne cincisprezece ani. În 1989, sub semnătura Ruxandra Gheorghita, publică primele poezii în limba germană și tot atunci îi apare placheta *Die Zeremonie der Erinnerung*. Publică poeme în revistele „LiteraturBOTE", „Literatur um 11", „Marburger Literaturalmanach", „Sirene", „Neue Sirene" și în antologiile *Europa im Gedicht. Lyrik des XX. Jahrhunderts* (1993) și *Für dich, mein Freund* (1994). Din 1990 începe să semneze din nou cu numele de dinaintea căsătoriei cu istoricul literar G. Gheorghiță. În 1992 petrece un an în SUA (la Universitatea Princeton), iar în 1994 se stabilește la Zürich. Revine cu poezii și povestiri în limba română, mai întâi în revista „Luceafărul". În 1998 îi apare cartea de poeme *Meseria exilului*, urmată de *Oglinzi părăsite* (2001).

Motivele din *Meseria exilului* sunt sugerate de rama anunțată în titlu. Critica de întâmpinare a stăruit îndeosebi pe motivul exilului biografic real, însă acesta este numai un pretext pentru etalarea unui „exil" mult mai profund, a disconfortului provenit din inaderența la realitate a unei structuri sensibilizate până la paroxism, și anume sensibilitatea artistului care își trăiește condiția sub marea panică stârnită în primul rând de agresiunea lucrurilor imediate: „De ura lucrurilor nu voi scăpa. / Scaunul, patul, cuierul și covorul / îmi pregătesc omorul. / Când le ating mă mușcă de mâini. / Îmi rontăie amintirile. / Cum închid ochii / le simt în oase privirile. / Ele mă răstignesc cum adorm / în cuiele dinților de lemn și mătase. / Nu e nimeni în cameră și totuși / aud zgomot de coase" (*Ura*). Vitalizarea și tirania lucrurilor, transpusă de **N.** aproape cu voluptate, a determinat trimiterea la ultimul volum de versuri de Marin Sorescu, *Puntea*, în care răzvrătirea obiectelor familiare împotriva „stăpânului" era un semn al apropiatei sale extincții (Daniel Cristea-Enache). Dacă Moartea este personajul tragic, viclean și amenințător din veșnicie, reversul ei poate fi aflat în întâlnirea cu un Dumnezeu umanizat, pe fundalul unui panteism încântător. În *Cină de taină* se poate descoperi un fel de tovărășie cu divinitatea, ca într-un psalm arghezian, doar că la **N.** aceasta se produce într-o fermecătoare domesticitate, dincolo de care destinul rămâne enigmatic: „Astăzi l-am invitat pe Dumnezeu la cină. / Vino, Doamne, să bem din paharele grele lumină / și s-adormim apoi beți pe covoare. / Ochii maicii din icoana de lemn sclipesc. /

Timpul arde-n sobă cu pocnete rare. / Noi mestecăm la masa veche, eu gândurile tale / tu gândurile mele amare." În *Oglinzi părăsite* se accentuează ipostazele omului supus degradării biologice aduse de inevitabila „mare trecere": „Cineva pleacă / din mine / fără să-și ia / rămas-bun", mărturisește poeta în *Uitare*, deși ea scrie tocmai împotriva uitării identității și a tiparului lingvistic de reprezentare și expresie a eului.

SCRIERI: *Die Zeremonie der Erinnerung*, Kassel, 1989; *Meseria exilului*, București, 1998; *Oglinzi părăsite*, București, 2001. **Ediții**: *Basmele călătoriilor în timp*, București, 1976; Lazăr Șăineanu, *Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice*, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1978.

Repere bibliografice: Geo Vasile, *Exilul inimii, dezamăgirea cuvântului*, LCF, 1998, 46; Daniel Cristea-Enache, *Obiecte cu personalitate*, ALA, 1999, 452; Simion Bărbulescu, *Din perspectiva exilului*, LCF, 1999, 34; Victoria Milescu, *„Meseria exilului"*, „Universul cărții", 2000, 8–9; Geo Vasile, *Graffiti pe giulgiul poeziei*, CNT, 2002, 21; Mariana Criș, *Un limbaj frust, dar păstos de metaforă*, LCF, 2002, 27; Simona-Grazia Dima, *Regresiune spre origine*, „Universul cărții", 2002, 8–9. *M.In.*

NICULESCU-VARONE, G. T. (15.XII.1884, București – 30.V.1984, București), folclorist. După ce învață la liceele „Matei Basarab" și „Enăchiță Văcărescu", face studii universitare de litere și drept, absolvite în 1908. Funcționează ca bibliotecar la Institutul Geologic din București (1905–1930). A audiat în 1927 și 1928, câte două luni pe vară, cursuri de romanistică și de istoria artei și folclor la Collège de France, Paris. A colaborat la „Hunedoara noastră", „Izvorașul", „Informația Harghitei", „Universul" ș.a. La începutul activității **N.-V.** scrie nuvele, schițe, însemnări, reunite într-o serie de volume deschisă în 1913 de *Printre străini*, fără mare ecou în critica vremii. Adevărata vocație se dovedește cercetarea folclorului, două dintre cărțile sale fiind distinse cu premii ale Academiei Române: *Jocuri românești necunoscute* (1930) – Premiul „Năsturel-Herescu", *Monografia satului Șăulești, plasa Deva, județul Hunedoara* (1945) – Premiul „Stolojan". Publică sistematic contribuții la cunoașterea portului și mai cu seamă a coregrafiei populare românești: *Jocuri românești necunoscute, Alte jocuri românești necunoscute* (1931), *Folclor român coregrafic* (1932), *Jocurile noastre naționale* (1933), *Les Danses populaires roumaines* (1933) și, mult mai târziu, *Dicționarul jocurilor populare românești* (1980, în colaborare cu Elena Costache Găinariu-Varone), lucrare care cuprinde 5332 de jocuri, fiind un instrument de lucru „unic în literatura de specialitate" (I.C. Chițimia). Pe de altă parte, prin *Bibliografia poeziei noastre populare. Folclor român versificat cuprins în volume și broșuri. 1830–1935* (I–III, 1936) și prin *Cei mai de seamă folcloriști români* (1938), **N.-V.** se numără printre pionierii bibliografiei folclorului românesc.

SCRIERI: *Printre străini*, București, 1913; *„De închiriat o cameră mobilată"*, București, 1914; *În preajma artei*, București, 1914; *Elogiul frumuseței*, București, 1915; *Existența, munca, plictiseala și minciuna*, București, 1915; *Singur*, București, 1915; *Cartea inimei*, București, 1916; *Note despre artă*, București, 1916; *Spovedania unui singuratic*, București, 1917; *Însemnările unui singuratic*, București, 1928; *Paris*, București, 1928; *Albume cu modele de cusături și țesături naționale românești*, București, 1930; *Jocuri românești necunoscute*, București, 1930; *Alte jocuri românești necunoscute*, București, 1931; *Folclor român coregrafic*, cu desene de Ary Murnu, București, 1932; *Folclor și caracterizări etnografice. În Șcheii Brașovului. Junii și costumul de sărbătoare al femeilor române*, București, 1932; *Jocurile noastre naționale*, București, 1933; *Les Danses populaires roumaines*, București, 1933; *Portul național românesc*, I–II, București, 1933–1934; *Bibliografia poeziei noastre populare. Folclor român versificat cuprins în volume și broșuri. 1830–1935*, I–III, București, 1936; *Le Folklore roumain versifié*, București, 1936; *Costumele naționale din România întregită*, I–II, București, 1937–1940; *Cei mai de seamă folcloriști români*, București, 1938; *Jocurile naționale românești*, București, 1938; *Monografiile orașelor, comunelor și mănăstirilor din România întregită. Bibliografie (1855–1938)*, București, 1939; *Ce trebuie să citească tineretul român*, București, 1939; *Însemnătatea educativă și literară a operei lui Anton Pann* (în colaborare cu Elena Costache Găinariu-Varone), București, 1940; *Castelul brâncovenesc de la Sâmbăta de Sus, județul Făgăraș. Căminul de odihnă pentru scriitori, ziariști și artiști români*, București, 1941; *Rolul cultural și educativ al literaturii noastre populare*, București, 1941; *Monografia satului Șăulești, plasa Deva, județul Hunedoara*, București, 1945; *Dicționarul jocurilor populare românești* (în colaborare cu Elena Costache Găinariu-Varone), București, 1980; *Povestea unui orfan*, București, f.a.; *Vraja iubirii*, București, f.a. **Culegeri:** *Folclor românesc din Ardeal. Comuna Nadășu, plasa Huedin, județul Cluj*, București, 1935; *Folclor versificat din Moldova. Poezii populare din comuna Plopeni, plasa Bucecea, județul Botoșani*, București, 1936; *Strigături la jocurile populare românești*, București, 1936; *Strigături alese de la horă*, București, 1938. **Traduceri:** Guy de Maupassant, *Strigăt de alarmă*, București, 1914.

Repere bibliografice: N.I. [Nicolae Iorga], *Cronică*, RI, 1930, 10–12; Romulus Dianu, *Jocuri și folclor*, CRE, 1931, 18 martie; N.C. [Nicolae Cartojan], *Dicționarul jocurilor românești. Coregrafie populară*, RIR, 1931, 3; P.V. Ștefănucă, *„Folclor român coregrafic"*, VBA, 1932, 5; Dan Simonescu, *„Folclor român coregrafic"*, „Epoca", 1932, 8 iunie; D. Ciurezu, *„Folclor român coregrafic"*, ȚA, 1932, 11 iunie; Dan Simonescu, *„Bibliografia poeziei noastre populare"*, RIR, 1935–1936, 5–6; D. Murărașu, *„Costumele naționale din România întregită"*, „Tinerimea română", 1937, 1 septembrie; C. Pajură [C. Papacostea], *„Rolul cultural și educativ al literaturii noastre populare"*, „Nădejdea", 1941, 28 octombrie; Mircea Seche, *Schiță de istorie a lexicografiei române*, II, București, 1969, *171–172*; Valeriu Nițu, *Un folclorist uitat*, VTRA, 1972, 2; Șerban Cioculescu, *Folcloristica*, RL, 1980, 50; I. C. Chițimia, *Preocupările pentru folclor ale lui G. T. Niculescu-Varone (1884–1984)*, „Buletinul Societății de Științe Filologice", 1984, *100–102*; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *113–115*. *I.D.*

NICULIȚĂ-VORONCA, Elena (5.V.1862, Bârlad – 1939, Siret), folcloristă și autoare de versuri. Este fiica Rucsandei (n. Schipor) și a lui Gheorghe Niculiță, aromân de origine, publicist. Face școala primară la Botoșani (1869–1873), iar cursurile secundare le va urma la pensioane particulare din Iași și Botoșani (1873–1878). A debutat cu versuri în „Familia" și a colaborat la „Calendarul copiilor", „Sămănătorul", „Convorbiri literare", „Dreptatea", „Ghilușul", „Junimea literară" ș.a. A fost președintă a Societății culturale „România tânără" și, o perioadă scurtă, redactor la „Gazeta Bucovinei". Primele texte populare culese le publică în „Românul" (1890), iar cele dintâi cercetări dedicate folclorului îi apar în revista

„Rândunica" din Iași (1893). *Datinele și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică* (1903) este o culegere de material folcloric și va fi urmată de două volume intitulate *Studii în folclor* (1908–1912). **N.-V.** este și autoarea plachetei *Poezii* (1935), conținând în majoritate versuri patriotice, unele în stil popular. A semnat și cu pseudonimul Veronea. Lucrarea *Datinile și credințele poporului român...* poate fi apreciată drept una dintre cele mai importante monografii regionale realizate la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. E remarcabilă atât prin bogăția și diversitatea textelor cuprinse, cât și prin preocuparea folcloristei de a surprinde „spiritul poporului, precum și limba lui", de a privi totul din perspectiva mitologiei poporului român, de a reproduce fidel oralitatea, adică de a nu omite ori a adăuga, chiar dacă i s-a părut „ceva naiv" în ceea ce spun cei anchetați. **N.-V.** nu a găsit însă cel mai bun criteriu de ordonare a materialului, includerea lui în secțiunile *Facerea lumei, Pământul, Aerul, Apa, Focul* întâmpinând critici întemeiate. Dincolo de acest neajuns, cartea a fost adesea citată și folosită, uneori cu o frecvență foarte mare (Tudor Pamfile, în trilogia sa *Sărbătorile la români*, o citează de peste două sute de ori, iar în *Mitologia românească*, de aproximativ o sută treizeci de ori). Treptat, meritele lucrării sunt recunoscute: Ovidiu Bârlea, de exemplu, o socotește ca fiind „cea mai reprezentativă pentru acest colț al Moldovei de Sus". Aria de cercetare este destul de extinsă, numărul localităților din care a cules fiind apreciabil. Murindu-i soțul, **N.-V.** nu a mai putut să-și tipărească celelalte două volume, la care face mereu referire în lucrare. Prezentate la Premiul „I. Heliade-Rădulescu" al Academiei Române, *Studii în folclor* sunt respinse, cu argumente judicioase, de Andrei Bârseanu. Mai târziu, Ovidiu Bârlea avea să sublinieze că valoarea lor „stă în bogăția variantelor inedite, nu în interpretările care, de cele mai multe ori, nu sunt plauzibile". A lăsat în manuscris o amplă lucrare intitulată *Studii de folclor (basme, povești, superstiții, mitologie)*, însumând peste cinci sute cincizeci de pagini.

SCRIERI: *Datinile și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică*, Cernăuți, 1903; ed. I–II, îngr. Victor Durnea, introd. Lucia Berdan, Iași, 1998; ed. I–II, îngr. și introd. Iordan Datcu, București, 1998; *Studii în folclor*, I, București, 1908, II, Cernăuți, 1912; *Sărbătoarea Moșilor în București*, București, 1915; *Poezii*, I, Botoșani, 1935.

Repere bibliografice: Andrei Bârseanu, *„Studii în folclor"*, AAR, partea administrativă, t. XXXIII, 1910–1911; Miller-Săndulescu, *Evoluția*, 237–243; D. Caracostea, *Poezia tradițională română (Balada poporană și doina)*, îngr. Dumitru Șandru, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1969, I, *passim*, II, *passim*; *Scrisori către Artur Gorovei*, îngr. și introd. Maria Luiza Ungureanu, București, 1970, *passim*; Bârlea, *Ist. folc.*, 332–335; *Dict. lit. 1900*, 629; [*Elena Niculiță-Voronca*], în *Siretul – vatră de istorie și cultură românească*, îngr. Ion Popescu-Sireteanu, Iași, 1994, 282–291, 292–296; Datcu, *Dict. etnolog.*, II, 115–116; *Dict. scriit. rom.*, III, 469–471. *I.D.*

NICUȚĂ, Iulian (9.X.1942, Izvoare, j. Soroca), prozator. Este fiul Mariei și al lui Florea Nicuță. Absolvent al Facultății de Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1965), a colaborat la „Cultura", „Învățământul public" și „Basarabia". Debutează cu volumul de nuvele *Aerodromul* (1969), în care, în manieră romantică, încearcă să surprindă diverse stări de spirit latente ale personajelor, fără a le corela cu situațiile ce condiționează comportamentul acestora. În schimb, în *Văpaia focului latent* (1972) și în *Lumina este dulce* (1978) scriitorul coboară în realitățile concrete, critica literară opinând că aici „satul este un adevărat personaj colectiv" (Mihai Cimpoi). Prin culegerile *Povestiri despre Nelu* (1974), *Greu e să fii mare* (1979) și *Start!* (1980), **N.** contribuie la sporirea literaturii pentru copii.

SCRIERI: *Aerodromul*, Chișinău, 1969; *Văpaia focului latent*, Chișinău, 1972; *Culorile pământului*, Chișinău, 1974; *Povestiri despre Nelu*, Chișinău, 1974; *Lumina este dulce*, Chișinău, 1978; *Greu e să fii mare*, Chișinău, 1979; *Start!*, Chișinău, 1980; *Inspectorul vine pe ploaie*, Chișinău, 1987.

Repere bibliografice: Mihai Cimpoi, *Alte disocieri*, Chișinău, 1971, 64; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 219. *N.Bl.*

NIJLOVEANU, Ion (27.IX.1913, Rădești, j. Olt – 23.VI.2000, Craiova), folclorist, poet și prozator. Fiu de țărani, **N.** urmează gimnaziul la Drăgășani (1927–1930), liceul la Slatina (1930–1934) și Facultatea de Litere și Filosofie la București (1936–1940). Activează ca profesor suplinitor la școli din Râmnicu Sărat, Târgu Jiu, Turnu Severin și București, profesor la licee din Slatina (1945–1948, 1951–1961, 1962–1974), la școlile elementare din Oporalu (1948–1951) și Ipotești (1961–1962), județul Olt. A mai fost lector la Institutul Central de Perfecționare a Personalului Didactic din Craiova (1974–1977). Și-a luat doctoratul în științe filologice la Universitatea din București, cu teza *Conceptul etnofolcloric în scrierile lui Dimitrie Cantemir* (1978). I-au apărut culegeri de poezie populară, descântece, ghicitori și basme în volumele colective *Folclor din Oltenia și Muntenia* (IV, VIII, XI–XII, 1969, 1982, 1989), precum și în *Jos, pe valea Oltului. Cântece bătrânești* (1976). Este și autorul unei culegeri de povestiri – *Satul copilăriei* (1983) –, al unor cărți de versuri – *Cântece de libertate* (1994), *Epigrame* (1995) –, al romanului *Satul meu* (1984), de factură neosămănătoristă, și al unor povești adunate în *Îmblânzitorul de păsări* (1995). Colaborează la „Cadran", „Sfarmă-Piatră", „Universul literar", „Oltul", „Analele Universității din Craiova", „Argeș", „Revista de etnografie și folclor", „Limbă și literatură", „Philologica", „Ramuri" ș.a.

Elev al lui D. Caracostea, **N.** are o contribuție deosebită la culegerea folclorului oltenesc și muntenesc. Pe lângă tipurile clasice de balade, colecțiile sale conțin, în special în secțiunea „haiducești", un număr însemnat de piese noi sau mai rar atestate în alte culegeri. Publicarea variantelor locale contribuie la cunoașterea mai temeinică a zonei cercetate. În secțiunea liricii apar mai toate subdiviziunile: cântece de sărăcie și revoltă, cântece haiducești, cântece de răscoală și război, cântece de jale și noroc, cântece ciobănești și de natură, cântece de dragoste, de dor, cântece de lume și satirice. În majoritatea cazurilor, folcloristul folosește mijloace moderne

de înregistrare și este preocupat de surprinderea manifestării diferențiate a formelor folclorice, de schimbările survenite în ultima jumătate de secol în viața satului. Se disting și câteva interesante observații privitoare la repartizarea repertoriului pe vârste, baladele fiind cunoscute mai ales de bătrâni, iar repertoriul liric, de tineri. În *Basme populare românești*, culegere alcătuită la îndemnul lui D. Caracostea și adoptând ordonarea textelor după modelul din *Antologie de proză populară epică* de Ovidiu Bârlea, **N.** a inclus basme fantastice, basme nuvelistice, basme-snoave și snoave, legende, toate culese din județul Olt, numai câteva provenind din comuna Dimitrie Cantemir, județul Vaslui. Înregistrate, cele mai multe, pe bandă de magnetofon, de la „talentați povestitori mai vârstnici", transcrise cu grijă pentru păstrarea specificului graiului local, selectate după criteriul estetic, textele din colecție propun imaginea unei bogate și originale vetre folclorice.

SCRIERI: *Satul copilăriei*, București, 1983; *Satul meu*, București, 1984; *Făt-Frumos ca Soarele*, Craiova, 1987; *Cântece de libertate*, Craiova, 1994; *Epigrame*, Craiova, 1995; *Îmblânzitorul de păsări*, Craiova, 1995. **Culegeri:** *Poezii populare de pe Argeș și Olt*, în *Folclor din Oltenia și Muntenia*, IV, București, 1969, *429–826*; *Jos, pe valea Oltului. Cântece bătrânești*, București, 1976; *Basme populare românești*, în *Folclor din Oltenia și Muntenia*, VIII, București, 1982; *Balade populare românești*, București, 1984; *Poezii populare românești. Balade, doine, colinde, descântece, ghicitori*, în *Folclor din Oltenia și Muntenia*, XI–XII, București, 1989.

Repere bibliografice: I. Oprișan, *„Jos, pe valea Oltului. Cântece bătrânești"*, RITL, 1977, 4; Silvia Ciubotaru, *„Basme populare românești"*, ALIL, t. XXIX, 1983–1984; Maria Cuceu, *„Basme populare românești"*, AAF, 1987, *465–466*; Elena Hlinca-Drăgan, *„Balade populare românești"*, AAF, 1987, *466–468*; Nicolae Bellu, *Biblioteca din folclor*, R, 1991, 3; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *116–117*; Firan, *Profiluri*, II, *121–122*. *I.D.*

NIMIGEAN, O.[vidiu] (19.VII.1962, Năsăud), poet, eseist și prozator. Este fiul Mariei (n. Manoilă) și al lui Ioan Nimigean, tâmplar. Urmează primele opt clase la Ilva Mică, după care între 1977 și 1980 este elev al Liceului „George Coșbuc" din Năsăud. În 1983 devine student al Facultății de Filologie, secția română–rusă, de la Universitatea „Al I. Cuza" din Iași. După absolvire (1988) este profesor stagiar la școala generală din Lueta, județul Harghita, apoi preparator la Catedra de limba română a Facultății de Litere din Iași (1990–1993) și cercetător în colectivul care elaborează *Dicționarul limbajului poetic eminescian*, inițiat și coordonat de Dumitru Irimia (1995–1996). În 2002, ca invitat al Fundației Kulturkontakt, e *writer in residence* la Viena, beneficiind și de alte burse similare. Debutează cu versuri în „Almanahul literar" al revistei „Luceafărul" (1980), coordonat de Geo Dumitrescu. În perioada studenției colaborează cu poezie, proză, critică literară la „Dialog" și „Opinia studențească", iar după 1990 publică în „Timpul", „Dacia literară", „Convorbiri literare", „Minerva", „România literară", „Monitorul-Arte", „Observator cultural", „Viața românească", „Mișcarea literară", „Caiete critice" ș.a.

Debutul lui **N.** stă sub semnul unor gesturi literare nonconformiste. Se întrevede, în majoritatea textelor, voința răsturnărilor majore și a mutațiilor paradigmatice. Cum realitatea este o dezamăgire continuă, poetul spune „m-aș întoarce acasă – dar unde/ peste tot atârnă portrete pancarde și funde", în timp ce toate principiile se dovedesc și ele lipsite de orice consistență, „prețul omului – afișat la târgul de vite/ ascunde-te într-un arici/ și învață să vezi cu buricele degetelor". Poezia nu se mai poate defini decât prin raportare la o sterilitate autodivulgată, exasperantă, de care autorul reușește să se detașeze doar prin autoironie. Însă în acest caz autoironia nu ține de retorică, ci este un mijloc de absorbție și de interiorizare a dimensiunii tragice: „dar uite am săpat cu sapa de lemn/ câteva cuiburi în care/ în loc de cartofi am îngropat/ cele mai albe și rotunde pietre/ dar uite cu sapa de lemn/ am săpat mormântul tatei/ și mormântul mamei/ și sap în zgura din fundul grădinii/ mormântul fiului meu". În *week-end printre mutanți* refuzul se acutizează, devenind oglinda „părților întunecate ale existenței" (Al. Andriescu). Textelor de o încărcătură negativistă severă li se opun mai multe *Însemnări în proză*, care oferă autorului prilejul de a-și exersa discursul parodic: „Eram, din pricini cunoscute, închis la Văcărești. Mă gândii să profit de acest lucru și să-mi diversific registrul poetic. De aceea, din confortul chiliei, mi-am închipuit că-mi scriu versurile pe un perete de firidă goală, în singurătate, pe întuneric, cu unghia". **N.** aplică aceeași formulă a contrastelor și în *adio adio dragi poezii* (1999). Aici, tonul grav al unor poeme precum *Celălalt*, *Fiara mă iubește* (o veritabilă artă poetică) sau *O casă un gard un copac o pasăre* este deconstruit prin câteva „poezii în balon": „nimigean ovidiu/ scrie poezii/ hai călcați pe vârfuri/ nu-l treziți copii/ nimigean ovidiu/ a ieșit din sine/ nu-l smintiți să-și ducă/ opera la fine/ nimigean ovidiu/ e rău și ursuz/ dacă îi ajunge/ zgomot la auz/ nimigean ovidiu/ de voi se ascunde/ pentru a vă scrie/ poezii profunde". În *Planeta 0* (2002) dimensiunea ludică este complet eludată și autorul propune un discurs poematic organizat după principiile jurnalului intim. Poezia ca notație zilnică, pactul cu biografia sunt simple pretexte pentru o examinare atentă a impasului existențial, căruia poetul nu reușește să i se sustragă decît printr-o dificilă și îndelung amânată resemnare: „Nimic mai potrivit decât să transcriu recomandările exercițiului *nyam par shakpa*; las aici, abandonez toate grijile privitoare la viitor – proiectele de ordin spiritual sau material; dorința de succes, temerile de eșec indiferent la ce s-ar referi ele, toate certitudinile, toate neliniștile privitoare la ce voi fi sau la ce mi se va întâmpla mâine sau într-un viitor îndepărtat". Cărțile lui **N.** comunică între ele, se anunță unele pe altele, așa justificându-se prezența în *week-end printre mutanți* a unor fragmente care vor intra în romanul *Mortido* (2003), scriere perfect asimilabilă poeziei.

SCRIERI: *Scrieri alese*, Iași, 1992; *week-end printre mutanți*, Iași, 1993; *adio adio dragi poezii*, Iași, 1999; *Planeta 0*, Iași, 2002; *Mortido*, Iași, 2003. **Traduceri:** Henri I. Marrou, *Teologia istoriei*, Iași, 1995 (în colaborare cu Gina Nimigean).

Repere bibliografice: Nichita Danilov, *Apocalipsa de carton*, Iași, 1993, *108–112*; Al. Andriescu, *„week-end printre mutanți"*, CL, 1994, 4; Mircea

A. Diaconu, *Poezia insurgentă*, RL, 1994, 20; Anton Horvath, *„week-end printre mutanți"*, ST, 1994, 7-8; Augustin Frățilă, *Țara mutanților*, L, 1994, 41; Codrin Liviu Cuțitaru, *Pledoarii în contumacie: nouăzeciștii*, CNT, 1994, 43; Mircea Țuglea, *Proematicon: îngerul Luca printre mutanți*, CNT, 1999, 45; Radu Andriescu, *Ovidiu*, „Timpul", 2000, 2; Radu Pavel Gheo, *Poetul meu Pierrot*, O, 2000, 3; Bucur, *Poeți optzeciști, 149-153*; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, II, *226-228*; Tudorel Urian, *Ucigaș fără simbrie*, RL, 2003, 32; Andrei Bodiu, *Disperare impură*, OC, 2003, 126. *Ș.A.*

NISIPEANU, Constantin (10.X.1907, Craiova – 5.V.1999, București), poet. Este fiul Eugeniei (n. Dumitrescu) și al lui Alexandru Nisipeanu, funcționar. Învață mai întâi în orașul natal, unde este elev la Liceul „Carol I", la Școala Comercială (secundară și superioară) și urmează cursuri la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București, absolvite în 1938. Schimbă mai multe slujbe (casier, contabil, director – în anii '50-'60 – al Muzeului Peleș, îndrumător la Muzeul Literaturii din București) și duce o viață aventuroasă. După ce debutează în 1927 cu versuri în revista „Săptămâna" (Ploiești), mai colaborează la „Bilete de papagal", „Poezia", „unu", „Herald", „Meridian", „Jurnalul" (Craiova), „Revista literară" ș.a. După 1950 publică în „Viața românească", „Gazeta literară", „Luceafărul", „Flacăra", „Ramuri" ș.a. Redactează, la Craiova, revistele „Ostașii luminii" (1931) și „Radical" (1929-1931), pe lângă cea din urmă funcționând și o editură, la care **N.** își publică placheta de debut, *Cartea cu grimase* (1933). La Editura unu, de care se îngrijea Sașa Pană, scoate volumul următor, căruia mai vârstnicul comiliton îi schimbă titlul din *Altă planetă* în *Metamorfoze* (1934). În 1936 proiectează împreună cu Victor Brauner, Pericle Martinescu și Sașa Pană revista „Antagonism", care însă nu mai apare. Este perioada în care pictează acuarele suprarealiste destinate ilustrației de carte. Unul dintre ultimii suprarealiști români, alături de Sașa Pană și Gellu Naum, **N.** pregătește, în 1937, cu ajutorul celui dintâi, placheta *Spre țara închisă în diamant*, care cuprinde poeme de un „suprarealism halucinant" (G. Călinescu).

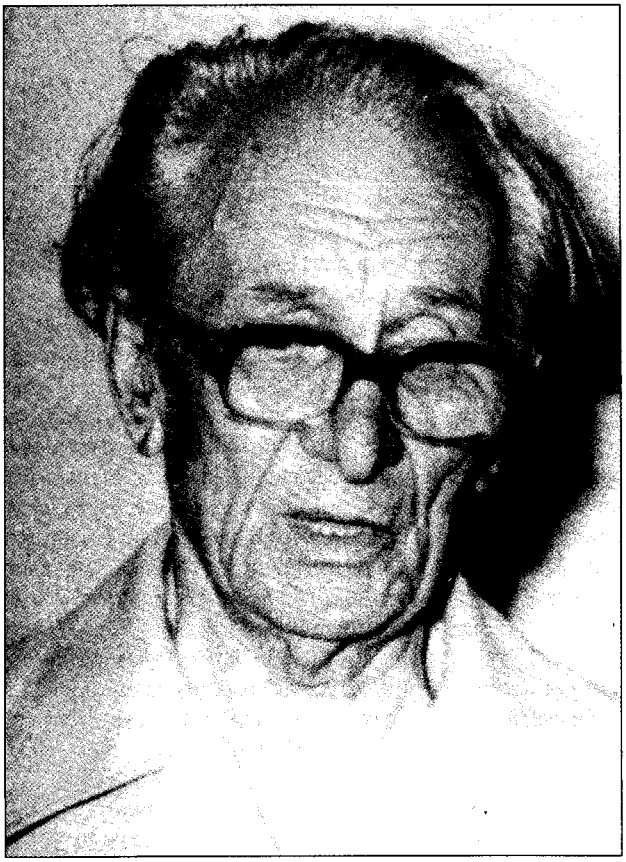

Poezia de început a lui **N.**, ale cărei imagini sunt în maniera lui Ilarie Voronca („Nopțile se desprind din pătulul cerului ca hulubii", bunăoară) și împrumută reflexe argheziene, este expresia trăirilor unui franciscan în spirit („Sînt fratele plantelor"), străbătute de o umanitate generoasă („Visele mele sînt ca fructele coapte / Pentru cei flămînziți de Liniște și Adevăr"). Totuși, un întreg arsenal avangardist histrionic își găsește locul aici: umor negru, absurd, ironie parodică (*În viteză, Undeva, o călătorie*). Odată cu *Metamorfoze* poemele își precizează intenția și își asumă integral asocierea cu suprarealismul, iar în dicteul oniric nu lipsește inserția de realitate brută, ceea ce devine și mai evident în versurile din *Spre țara închisă în diamant*. Specială este înclinația spre asocieri imagistice insolite, cu apeluri la strategii ludice de invenție lingvistică, ceea ce la alți avangardiști pare doar o căutare excesivă. Lungul poem *Femeia de aer* (1943) este revelator pentru înnoirea posibilităților expresive: „Deodată brațul meu a început să cadă / Cascade luminoase / Pe care femeia de aer le culegea în palmă / Și le lăsa să zboare suflet către suflet". După război lirica lui **N.** se păstrează într-o zonă a reveriei, întoarsă acum spre sentimentul iubirii și adorația trubadurescă pentru femeie, versul conservând unele irizări suprarealiste. Câteva culegeri de versuri din anii '80 – *Păsări de fum* (1982), *Arbori cu aripi de harfe* (1986), *Fata pescărușului* (1988) – readuc în atenție un poet substanțial.

SCRIERI: *Cartea cu grimase*, Craiova, 1933; *Metamorfoze*, București, 1934; *Spre țara închisă în diamant*, București, 1937; *Femeia de aer*, București, 1943; *Moș Ioniță Făt-Frumos*, București, 1956; *Cartea cu oglinzi*, București, 1962; *Să ne iubim visele*, București, 1967; *Stăpâna viselor*, pref. Miron Radu Paraschivescu, cu un portret de Jules Perahim, București, 1968; *Păstorul de umbre*, București, 1971; *O lăută de frunze*, București, 1977; *Păsări de fum*, București, 1982; *Arbori cu aripi de harfe*, București, 1986; *Fata pescărușului*, București, 1988; *Păduri de oglinzi*, pref. Nicolae Țone, București, 1998; *Bună dimineața, noapte frumoasă*, București, 1999; *Tristețea firului de iarbă*, București, 1999; *Glorie tăietorului de lemne*, pref. Ion Cocora, București, 2000. **Traduceri:** Jan Weiss, *În țara strănepoților noștri*, București, 1963; Feodor A. Abramos, *Frați și surori*, București, 1964 (în colaborare); Iulius Slowacki, *Balladyna*, București, 1964; Zoltan Jékely, *Poezii*, pref. Nicolae Balotă, București, 1973.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *„Cartea cu grimase"*, ADV, 1933, 15 228; Eugen Constant, *„Cartea cu grimase"*, „Provincia literară", 1933, 6; Ovidiu Papadima, *„Cartea cu grimase"*, „Calendarul", 1933, 503; Constantinescu, *Scrieri*, IV, *100-105*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *820-821*, *Ist. lit.* (1982), *905*; Virgil Ierunca, *Constantin Nisipeanu*, TIL,

1943, 2176, 2211; Ion Șiugariu, *„Femeia de aer"*, RFR, 1943, 11; Grigore Cumpănă, *„Să ne iubim visele"*, CRC, 1967, 16; Nicolae Baltag, *„Să ne iubim visele"*, GL, 1967, 18; Valeriu C. Neștian, *„Să ne iubim visele"*, IL, 1967, 6; Mihail Ilovici, *„Să ne iubim visele"*, ARG, 1967, 8; Camil Baltazar, *„Să ne iubim visele"*, „Romanian Review", 1967, 4; Dumitru Micu, *„Stăpâna viselor"*, RL, 1968, 11; Alexandra Indrieș, *„Stăpâna viselor"*, O, 1969, 2; Florin Muscalu, *„Stăpâna viselor"*, TMS, 1969, 2; Valeriu C. Neștian, *„Stăpâna viselor"*, IL, 1969, 6; Dan Cristea, *„Păstorul de umbre"*, RL, 1971, 51; Sanda Radian, *„Păstorul de umbre"*, VR, 1972, 9; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, *431–433*; Doina Uricariu, *„Lăuta" și „goarna" poetului*, LCF, 1977, 47; Al. Raicu, *Un cântăreț al mării*, TMS, 1978, 3; Liviu Călin, *Euforie imagistică*, SPM, 1978, 377; Grigurcu, *Poeți, 432–435*; Mara Nicoară, *„Păsări de fum"*, RL, 1983, 27; Simion, *Scriitori*, III, *62–65*; Liviu Papadima, *„Păsări de fum"*, TBR, 1984, 267; Emil Manu, *„Arbori cu aripi de harfe"*, RL, 1987, 6; Gina Modoranu, *Eterna avangardă*, CL, 1998, 7; Ion Pop, *Poezia lui Constantin Nisipeanu*, VTRA, 1999, 1; *Dicț. scriit. rom.*, III, *472–473*; Popa, *Ist. lit.*, II, *450–451*; Firan, *Profiluri*, II, *122–124*. *E.M.*

NISTOR, Ion (1.X.1937, Panduri, azi Axintele, j. Ialomița), editor, critic și istoric literar. Este fiul Linei (n. Olteanu) și al lui Călin Nistor, țăran, și nepot după mamă al scriitorului George Acsinteanu. A urmat primele opt clase în comuna natală, iar liceul și Facultatea de Filologie la București, trecându-și examenul de licență în 1965. A absolvit în 1976 și Academia „Ștefan Gheorghiu". Între 1959 și 1969 a fost redactor la Editura pentru Literatură, din 1969 redactor la Editura Albatros, unde va fi mai târziu șef de redacție. Debutează în presă la „Gazeta literară" în 1964. A colaborat la „Iașul literar", „Contemporanul", „Luceafărul", „România literară", „Viața Buzăului", „Adevărul literar și artistic", „Universul Bucureștilor", „Sud". Prima prezență editorială va fi ediția G. Bacovia, *Plumb. Versuri și proză*, apărută în 1965. Primind la naștere prenumele Grigore, a semnat volumele de versuri pentru copii *Martinică la bunici* (1995) și *Martinică face sport* (1995) cu pseudonimul Grigore Storin. Ca editor, **N.** și-a îndreptat preocupările cu precădere asupra scriitorilor din perioada interbelică (G. Bacovia, Gib I. Mihăescu, Damian Stănoiu, Ionel Teodoreanu, George Acsinteanu). Unele din studiile sale introductive au aspect monografic, precum cel din antologia *Dramaturgia istorică română contemporană* (I–II, 1974) ori din ediția Damian Stănoiu, *Nuvele și romane* (1987). Este preocupat, de asemenea, să recupereze texte necunoscute din periodice (Gib I. Mihăescu, G. Bacovia, Lucian Blaga) și ajunge să realizeze în 1998 o ediție critică G. Bacovia.

SCRIERI: *Martinică la bunici*, București, 1995; *Martinică face sport*, București, 1995. **Ediții, antologii:** G. Bacovia, *Plumb. Versuri și proză*, pref. Nicolae Manolescu, București, 1965, *Plumb. Poezii, proză*, pref. Mircea Anghelescu, București, 1998; Gib I. Mihăescu, *La „Grandiflora". Noaptea focurilor*, București, 1967, *Vedenia*, postfață Laurențiu Ulici, București, 1973, *Visul*, pref. edit., București, 1991; *Studii eminesciene*, București, 1971 (în colaborare cu Virgil Ene); Mihai Tican-Rumano, *Peste mări și țări*, introd. Domnica Filimon, București, 1973; Mihai Beniuc, *Poezii*, pref. V. Fanache, București, 1973; Damian Stănoiu, *Necazurile părintelui Ghedeon. Cum petrec călugării*, I–II, pref. edit., București, 1974, *Nuvele și romane*, introd. edit., București, 1987, *Furtună în iad*, București, 1991, *Cazul Maicii Varvara*, București, 1991, *O noapte cu ghinion*, București, 1993; *Dramaturgia istorică română contemporană*, I–II, introd. edit., București, 1974; Lucian Blaga, *Poezii*, București, 1982; Al. Davila, *Vlaicu Vodă*, pref. C. Ciuchindel, București, 1988 (în colaborare cu C. Ciuchindel); George Acsinteanu, *Piatra neagră. Convoiul flămânzilor*, pref. Al. Piru, București, 1990; Ionel Teodoreanu, *Arca lui Noe*, pref. edit., București, 1991, *Secretul Anei Florentin*, pref. edit., București, 1992; Vasile Alecsandri, *Poezii. Despot Vodă*, București, 1995; Tudor Vianu, *Scriitori clasici români*, pref. edit., București, 1998; I.L. Caragiale, *Momente și schițe*, pref. edit., București, 2000; Petre Pandrea, *Memoriile mandarinului valah*, pref. edit., București, 2000; Ion Pillat, Perpessicius, *Antologia poeților de azi*, I–II, pref. Cornelia Pillat, București, 2000; G. Coșbuc, *Poezii*, pref. Ion Dodu Bălan, București, 2002; *Întâlniri la masa umbrelor*, București, 2003.

Repere bibliografice: Mihai Drăgan, *Despre unele omisiuni și adaosuri*, ATN, 1973, 9; Martin, *Metonimii, 291–295*; Constantin Sorescu, *Teatrul identității*, SPM, 1982, 592; Ion Bogdan Lefter, *Damian Stănoiu, „Nuvele și romane"*, RL, 1988, 43; Ilie Dan, *„Dramaturgia istorică română contemporană"*, CL, 1989, 14; Mircea Anghelescu, *Bacovia și bacovianismul*, LCF, 1994, 29; Vârgolici, *O nouă ediție Bacovia*, ALA, 2000, 534; Valeriu Râpeanu, *Poezia noastră așa cum era în anii '20*, „Curierul național", 2000, 3022; Barbu Cioculescu, *Firul vremii în curentul epocii*, RL, 2001, 6; Al. Săndulescu, *„Antologia poeților de azi"*, JL, 2001, 5–10; Teodor Vârgolici, *„Antologia poeților de azi"*, ALA, 2001, 584. *Al.S.*

NISTOR, Virgil (22.IX.1922, Șomărtin, j. Sibiu), poet și dramaturg. Este fiul Otiliei (n. Rădulet) și al lui Ilarion Nistor, învățător. După ce face școala primară în satul natal (1929–1933), urmează liceul la Făgăraș (1933–1936), Sighișoara (1936–1938), Sibiu (1938–1940) și la Blaj (1940–1942), unde își ia și bacalaureatul. În 1943 se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie și la Facultatea de Medicină a Universității clujene, aflată în refugiu la Sibiu. După ce în 1945 părăsește medicina, va absolvi, la Cluj, literele (1948). Este angajat ca preparator la Universitatea clujeană, la Catedra de literatură română, de unde este disponibilizat în scurt timp ca urmare a participării la grevele studențești. Între 1949–1960 și 1963–1965 este profesor la mai multe școli și licee din Cluj, iar între 1960–1963 lucrează ca metodist la Casa Regională a Creației Populare și ca profesor la Școala Populară de Artă din Cluj; între 1965 și 1969 a fost șef de producție și redactor la redacția din Cluj a Editurii pentru Literatură, iar până în 1985, redactor, apoi secretar general de redacție la revista „Steaua". **N.** debutează cu versuri în 1941, simultan în revista brașoveană „Claviaturi" și în gazeta „Dacia" din București, iar editorial în 1962, cu *Noapte bună, Mister Dollar!*, piesă de teatru într-un act. Publică, în afară de teatru (*Cursa de șoareci*, 1970), cărți de versuri (*Întoarcerea în anotimp*, 1968, *Ispititoarea pasăre de foc*, 1975, *Pe-o invizibilă harfă percutii*, 1976, *Clipa când orele tac*, 1979, *Ceremonia cuvintelor*, 1986) și de proză (*Spirală*, 1969). Din perioada studenției la Sibiu există mărturii (în corespondența dintre Radu Stanca și Ion Negoițescu) că ar fi frecventat Cercul Literar. A colaborat la „Luceafărul" (Sibiu), „Pagini literare" (Turda), „Provincia" (Craiova), „Almanahul literar", „Steaua", „Tribuna", „Orizont", „Familia", „Argeș", precum și la diverse ziare locale. A

mai semnat cu pseudonimele Ramiro și Marcel Pint. În anii '80 a fost inițiatorul și coordonatorul almanahurilor apărute în redacția revistei „Steaua". Câteva dintre piesele lui de teatru au fost trimise și uneori incluse în repertoriile unor teatre din Cluj, Bacău, Turda și Satu Mare (în 1984 piesa *Canarul* a fost interzisă din motive ideologice).

Ambițiile teatrale ale lui **N.** nu s-au realizat la vremea debutului. Piesele, scrise cu oarecare profesionalism, dar practicând prea insistent metafora și simbolul scenic, au atras rar atenția regizorilor, poate și pentru că ele depășeau limitele moralei pretinse în anii '60. *Omul de la miezul nopții* (1965), cea mai izbutită din punct de vedere scenic și tehnic, tratează un caz dificil de conștiință: medicul chirurg Andrei Minea este pus în situația de a salva viața unui prieten care fusese amantul soției sale sau de a se răzbuna, lăsându-l să moară. *Canarul* conține scene și personaje greu de acceptat de cenzura vremii: „oameni cenușii" puși să-i urmărească pe alții. Dacă cele două volume de teatru, cel de debut și *Cursa de șoareci*, nu au avut un ecou cât de cât notabil, după anul 2000 autorul a avut satisfacția de a-și vedea tipărită o antologie reprezentativă, *Teatru* (I-II, 2002), în care intră toate scrierile sale dramatice, unele apărute în presa literară și altele inedite. **N.** părăsise poezia în favoarea teatrului, dar, nemulțumit probabil de performanțele obținute, revine la poezie și practic redebutează în 1968 cu *Întoarcerea în anotimp*. În această carte, care ar fi trebuit să fie de maturitate, poetul se manifestă ca un june romantic, cu accente de baladist (poate sub aripa lui Radu Stanca sau a lui Ștefan Aug. Doinaș). Era, cum remarcă Nicolae Balotă, „un sentimental cu pudori", acoperindu-se cu cuvinte („verbe-afecte", precizează același critic). El ajunge să învăluie totul, mai ales meditația despre condiția umană, în straie neologice, dominate de o luciditate căutată. Renunțarea voită la lirism duce spre o anume uscăciune a versului, de care **N.** este însă mândru. Următoarele cărți de poezie din anii '70-'80 urmăresc constant o linie riscantă a sensibilității intelectualizate, cu implicații livrești. Abia în *Ultimele cuvinte* (2001) scriitorul își regăsește sensibilitatea refuzată, dar pe temeiul unei nostalgii, e drept, acum senină. Dacă mai înainte își obliga poezia să intre în mit și legendă, aici o lasă liberă, primind-o în propria-i intimitate. Mai demult crea tablouri de legendă, în care personaje hieratice, eterate, se mișcau controlat („Păduri întrepătrunse de hățișuri,/ pe trunchiuri verzi reptile care dorm/ nutresc otrăvuri dulci sub învelișuri/ și arborii exală cloroform,/ se înfășoară simultan pe gleznă/ din plante lipicioși miriapozi"), de data aceasta tinde să se exprime confesiv, în exclusivitate pe sine, încercând să privească un viitor apropiat și cutremurător: „Mi-e imposibil să-mi imaginez/ că într-o zi nu voi mai auzi zgomotele străzii/ că nu voi mai vedea iarba și arborii" etc. Distanța dintre cele două moduri de exprimare este mare, fără a produce totuși discrepanțe.

SCRIERI: *Noapte bună, Mister Dollar!*, București, 1962; *Puii nu zboară singuri*, Cluj, 1963; *Întoarcerea în anotimp*, București, 1968; *Spirală*, București, 1969; *Cursa de șoareci*, Bistrița, 1970; *Ispititoarea pasăre de foc*, București, 1975; *Pe-o invizibilă harfă percuții*, București, 1976; *Clipa când orele tac*, București, 1979; *Ceremonia cuvintelor*, Cluj-Napoca, 1986; *Ultimele cuvinte*, Cluj-Napoca, 2001; *Alternativă cu Fata Morgana*, Cluj-Napoca, 2001; *Teatru*, I-II, Cluj-Napoca, 2002.

Repere bibliografice: Ion Manițiu, *„Omul de la miezul nopții"*, TR, 1966, 19; Aurel Gurghianu, *„Omul de la miezul nopții"*, ST, 1966, 5; Dana Crivăț, *„Omul de la miezul nopții"*, TTR, 1967, 1; Corneliu Popel, *„Întoarcerea în anotimp"*, IL, 1969, 1; Victor Felea, *„Întoarcerea în anotimp"*, ST, 1969, 1; Dumitru Micu, *„Întoarcerea în anotimp"*, RL, 1969, 6; Alexandra Indrieș, *Despre literaritate*, O, 1969, 6; Nicolae Balotă, *„Întoarcerea în anotimp"*, F, 1969, 3; Nae Antonescu, *„Spirală"*, ST, 1969, 5; Nae Antonescu, *„Ispititoarea pasăre de foc"*, F, 1975, 6; Paul Dugneanu, *„Ispititoarea pasăre de foc"*, RL, 1975, 29; Virgil Mihaiu, *Muzica rememorării*, ST, 1975, 9; Victor Felea, *„Ispititoarea pasăre de foc"*, TR, 1975, 46; Ion Maxim, *„Pe-o invizibilă harfă percuții"*, O, 1976, 16; Gheorghe Lateș, *„Ispititoarea pasăre de foc"*, CRC, 1976, 20; Nae Antonescu, *Fantezie și lirism*, T, 1976, 12; Poantă, *Radiografii*, I, *211-213*, II, *110-112*; Steinhardt, *Critică*, *97-100*; Felea, *Aspecte*, III, *34*; Tașcu, *Poezia*, *176-179*; Poantă, *Dicț. poeți*, *135-136*; *Dicț. scriit. rom.*, III, 474-475. *V.T.*

NISTORESCU, Cornel (15.XII.1948, Turmaș, j. Hunedoara), prozator și gazetar. Este fiul Ilinei (n. Popa) și al lui Aurel Nistorescu, țărani. Urmează o școală profesională la Cugir, apoi Liceul „Aurel Vlaicu" din Orăștie, luându-și bacalaureatul în 1965. Va absolvi în 1974 secția română-italiană a Facultății de Filologie din cadrul Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj. Debutează la „Viața studențească" în 1971, cu un reportaj, iar editorial, cu volumul *Întâmplări în liniștea unei fotografii* (1978; Premiul Uniunii Tineretului Comunist). A lucrat ca redactor la „Viața studențească" și „Amfiteatru" (1974-1980), la „Scânteia tineretului" (1980-1984) și la „Flacăra" (1984-1990). În 1990 a fondat revistele „Expres" și „Expres magazin", iar împreună cu Ion Cristoiu, cotidianul „Evenimentul zilei" (1992), al cărui director a devenit în 1997. Din 1993 este președintele postului de radio Total. A colaborat la „Viața românească", „România literară", „Steaua" „Meridian", „Agora", „Het Folk" (Belgia), „De Steem" (Olanda), „L'Événement de jeudi", „Washington Post", „New York Times"ș.a. Este considerat printre primii zece magnați ai presei românești postcomuniste. După 1989 s-a consacrat publicisticii politice.

Situate în teritoriul reportajelor, textele lui **N.** tind în mod vizibil către statutul prozei. De la narațiunile din *Întâmplări în liniștea unei fotografii*, unde însemnele stilistice bogziene sunt arborate fără echivoc, el evoluează către o literatură hrănită direct din experiența reportericească. Memoria lucrurilor trece întotdeauna înaintea observației asupra realității individuale, pe de o parte pentru a dimensiona major contextul, pe de alta pentru a camufla detaliile neconvenabile. **N.** găsește întotdeauna partea durabilă și nobilă a ceea ce se vede, printr-un act de simplă filtrare a realității, fără falsificări. „Filtrele" întrebuințate țin de tehnicile a ceea ce s-a numit, la un moment dat, „școala de reporteri" de la „Flacăra". Biografiile, portretele sunt inserate în pasta monumentală a marilor semnificații: viață, țară, istorie ș.a.m.d. Și *Paradisul provizoriu* (1982) pornește de la subiecte de reportaj, pe care autorul le rescrie însă cu

libertățile narațiunii literare. Lista subiectelor conturează harta zonelor sensibile ale unui real puternic colorat social: puș-căriile de drept comun, viața la bloc, cu toate amănuntele promiscuității, demolările din Bucureștiul anilor '80. *Proprietarul de iluzii* (1988) își asumă direct perspectiva individuală: singurătatea în fața morții, ca în excepționalul reportaj de la clinica de chirurgie cardio-vasculară Fundeni, sau în fața vieții, ca în cele câteva reportaje despre orbii din Vatra Luminoasă și despre destinul unui bărbat care reînvață să meargă după ce și-a pierdut ambele picioare etc. Textul care dă titlul volumului este un interesant dosar al inginerului Nicolae Văideanu, inventatorul udovilului, un soi de rachetă autohtonă.

SCRIERI: *Întâmplări în liniștea unei fotografii*, Iași, 1978; *Paradisul provizoriu*, București,1982; *Proprietarul de iluzii*, București, 1988.

Repere bibliografice: Nicolae Ciobanu, *Ipostaze ale reportajului*, LCF, 1978, 48; Dinu Flămând, *Un remarcabil portretist*, AFT, 1978, 12; Mihai Ungheanu, *„Întâmplări în liniștea unei fotografii"*, LCF, 1979, 8; Mircea Mihăieș, *Tentația povestirii*, O, 1982, 21; Mircea Zaciu, *„Paradisul provizoriu"* ST, 1982, 5; Al. Călinescu, *Viața prozei și proza vieții*, CL, 1982, 7; Ioan Holban, *Meseria de nuvelist*, CRC, 1989, 8; *Dicț. scriit. rom.*, III, 475–477. *T.R.*

NIȘCOV, Viorica (3.II.1936, Bohumin, Cehia), istoric literar, comparatistă și folcloristă. Este fiica Mariei (n. Bulsup) și a lui Traian Ionescu-Nișcov, slavist. Urmează școala primară și liceul la București, luându-și examenul de absolvire în 1954. Este licențiată a Facultății de Filologie a Universității din București, secția limba și literatura germană (1959). Din 1962 până în 1998 a fost cercetătoare la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" al Academiei Române. În 1970 și 1971 a efectuat o specializare la Universitatea din Tübingen, ca bursieră a Fundației „Alexander von Humboldt", iar în 1991 a beneficiat de un stagiu de documentare la Universitatea din Bonn, cu o bursă oferită de Fundația „Friedrich Ebert". În același an obține titlul de doctor, cu o teză de literatură comparată. Debutează în revista „Studii și cercetări de istorie literară și folclor" (1964), cu studiul *Considerații asupra baladei „Costea Ciobanul"*. A colaborat la „Limbă și literatură", „Revista de istorie și teorie literară", „Viața nouă", „Dacoromania", „Manuscriptum", „Synthesis", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Memoriile Secției de științe filologice, literatură și arte". A fost căsătorită cu etnologul Radu Niculescu.

În 1979 **N.** publică antologia *Cele trei rodii aurite*, iar în 1996, tot o antologie de folclor, *A fost de unde n-a fost*, însoțită de un amplu studiu introductiv, echivalând cu o monografie, care se încheie cu un capitol substanțial, intitulat *Basmul ca practică și reprezentare*. Întregul demers referitor la basm, alcătuit cu o largă cuprindere a fenomenului, se remarcă prin buna informație în domeniu, caracterizări și disocieri inspirate, finețea analizei și printr-o reală sensibilitate artistică. Basmul – consideră **N.** – poate fi abordat din mai multe unghiuri (magic, ontologic, psihologic etc.), dar el rămâne totodată sursă de primă importanță a literaturii culte românești. Folclorul e privit și din perspectivă comparatistă în studiul *Ecouri în România ale activității folcloristice a Frații Grimm. Teoria mitologică*, prin prismă teoretică, așa cum se întâmplă în *Note privind aspectele funcționale ale colindei*, sau în legătură cu literatura cultă, ca în *Folclorul în opera lui Ion Barbu. Cultura populară ca parte constitutivă a creației literare moderne*. Ca germanistă, cercetătoarea elaborează și studii de literatură comparată în domeniul ei de specialitate (*Eminescu și Novalis, J.W. Goethe în presa românească interbelică, Ricarda Huch – poezia istoriei*), precum și în altele, mai largi, unde se evidențiază prin înzestrare teoretică (*Considérations de principe sur la littérature comparée, Observații metodologice privind „Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice"*). A participat la realizarea unor volume colective publicate în cadrul Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu": *Izvoare folclorice și creație originală* (1970), *Temelii folclorice și orizont european în literatura română* (1971), *B. P. Hasdeu și contemporanii lui români și străini* (I-III, 1982–1984), *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice (1919–1944)* (I-IV, 1997–2002) ș.a. **N.** este și o înzestrată traducătoare de literatură germană.

Ediții: Radu Niculescu, *Folclor. Sens, valoare*, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1991. **Antologii:** *Cele trei rodii aurite*, București, 1979; *A fost de unde n-a fost*, București, 1996. **Traduceri:** Ricarda Huch, *Romantismul german*, București, 1974; Georg Lukács, *Teoria romanului*, București, 1977; Novalis, *Discipolii la Sais. Heinrich von Ofterdingen*, București, 1980, *Între veghe și vis. Fragmente romantice*, București, 1995; Milan Ryze, *Miracolele biblice. Încercări de interpretare parapsihologică*, București, 1993; Martin J. Sorge, *Reîncarnarea dintr-o nouă perspectivă*, București, 1994; C. G. Jung, *Tipuri psihologice*, București, 1997; Ernst Jünger, *Jurnale pariziene*, București, 1997, *Cartea ceasului de nisip*, București, 2001, *Grădini și drumuri. Însemnări caucaziene*, București, 2002; Richard Reschika, *Introducere în opera lui Cioran*, București, 1998, *Introducere în opera lui Mircea Eliade*, București, 2000; Gershon Scholem, *Despre chipul mistic al Divinității în Cabală*, București, 1998; Richard Kunisch, *București–Stambul, Schițe din Ungaria, România și Turcia*, București, 2000; Artur și Albert Schott, *Basme valahe*, București, 2003.

Repere bibliografice: Felix Kleininger, *„A fost de unde n-a fost"*, „Österreichische Zeitschrift für Volkskunde" (Viena), 1996; Al. Săndulescu, *Basmul popular românesc*, RL, 1997, 13; Roxana Sorescu, *De-ar fi să fie...*, LCF, 1997, 14; Nicolae Constantinescu, *„A fost de unde n-a fost"*, LL, 1997, 3–4; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *117–118*. *Al.S.*

NIȚESCU, M.[arin] (25.VIII.1925, Perieți, j. Olt – 24.IV.1989, Perieți, j. Olt), critic și istoric literar. Este fiul Mariei (n. Ghimiș) și al lui Vasile Nițescu. Urmează Liceul nr. 12 din București, absolvit în 1951, și Facultatea de Filologie a Universității din București (1951–1955). Lucrează ca pedagog la Școala Profesională „23 August" din București (1949–1950), îndrumător cultural în Pitești (1955–1956), pedagog la diverse școli profesionale (1956–1958), învățător și profesor (1958–1963) și îndrumător principal la Centrala Editurilor și Difuzării Cărții din București (1964–1969). Refuzând să devină membru al Partidului Comunist Român, în intervalul 1969–1972 șomează. Din 1972 până în 1984, când este pensionat, lucrează

ca redactor la „Viața românească". Se retrage în comuna natală, de unde va continua să pledeze, fără succes, pentru publicarea volumului *Sub zodia proletcultismului*, redactat în 1979, dar editat postum, abia în 1995. Debutează la „Viața românească" în 1969, iar editorial, cu volumul *Între Scylla și Charybda. Delimitări critice*, apărut în 1972.

Modelul criticii lui **N.** este, neîndoielnic, cel maiorescian. O confirmă nu numai concluzia portretului din *Repere critice* (1974) – „Maiorescu rămâne [...] un reper fundamental, iar atitudinea față de el, un test" – sau obstinația autorului de a șterge orice urmă de pată de pe statuia maestrului, „cazul" Titu Maiorescu fiind singurul asupra căruia criticul stăruie în *Sub zodia proletcultismului*, ci și similitudinea programatică dintre scrierile lui **N.** și cele ale mentorului junimist. Astfel, *Între Scylla și Charybda* cuprinde o substanțială *Introducere la poezia actuală*, în fond un pandant peste un secol, o „cercetare critică" a poeziei române din jurul anului 1967. Aprecierile valorice vizează atât „direcția" poeziei din această perioadă, cât și figurile ei tutelare. Mai ales în comparație cu optimismul critic unanim de la sfârșitul anilor '60, surprinde avertismentul conform căruia, deși producția momentului e net superioară deceniului precedent, aceasta rămâne tributară unor „fecunde stimulente" ale liricii interbelice, creându-și „un supralimbaj sau extralimbaj poetic" ce începe să-și arate uzura. Constatarea, reluată și în *Atitudini critice* (1983), unde se vorbește despre „un mimetism fără modele" sau despre un „epigonism anonim", e perfect legitimă, numai că autorul însuși își fundamentează analiza poeziei pe un asemenea „supralimbaj", în funcție de care evaluează producția lirică. De pildă, în *Poeți contemporani* (1978) lui Marin Sorescu i se reproșează „anecdotismul poetic", „prozaismul" și „registrul minor" al dicțiunii, lui Nichita Stănescu – „o conștiință artistică nomadă", „genul hibrid", „frigiditatea emoțională", „o impresie de superficialitate și de improvizație", „absența lirismului", lipsa „de profunzime și de substanțialitate", iar lui Mircea Ivănescu – persistența „în imediat, în domesticul posibil și anost", „lirismul minor" etc. Se pare că **N.** reeditează, după o jumătate de veac, diatriba lui Ion Barbu împotriva „poeziei lenește". Căci acesta e etalonul criticului: lirismul „pur", adeverit – în opinia sa – de „nevoia, adânc resimțită de marea poezie a primei jumătăți de secol, a unei retrageri într-o geometrie purificată de elemente figurative, desprinsă de reprezentări". La fel stau lucrurile în *Repere critice*, unde textele sunt animate de același spirit pozitivist. Alegându-și drept criteriu „modul cum s-a privit critica pe ea însăși", comentatorul realizează o clasificare sistematică a criticii contemporane, identificând patru modalități: „critica exegetică" (Dinu Pillat, Eugen Simion, Ion Bălu, Ov. S. Crohmălniceanu, Mihai Gafița), „critica eseistică" (Alexandru Paleologu, Nicolae Balotă, Alexandru George, Paul Georgescu), „critica empirică" (Mihai Ungheanu, Cornel Regman, Valeriu Cristea) și „critica creatoare" (Nicolae Manolescu, Ion Negoițescu). E drept că talentul literar nu-i lipsește, doar că acesta se relevă mai degrabă pe latura satirei decât pe cea a elogiului, după cum o arată *Profilurile de epocă* din volumul postum *Sub zodia proletcultismului*. Deși termenul „proletcultism" este folosit în mod impropriu – epoca analizată (1944–1964) subsumându-se categoriei „realismul socialist" –, aici se află una din primele sinteze documentate asupra fenomenului, spulberându-se totodată orice iluzie de a „recupera" această formulă literară. Atitudinea autorului, formulată dintru început, nu lasă loc pentru ambiguități, perioada proletcultistă însemnând „cea mai dramatică și mai nefirească pagină din istoria literaturii noastre", în care „nu a existat o literatură reală în sensul consacrat al termenului, ca fenomen de cultură, ci doar un simulacru de literatură și viață literară, echivalent cu nonliteratura și antiliteratura". Deși interesul cărții se concentrează în special pe latura istoric-documentară (contextul instituțional) și pe aceea teoretică (contextul ideologic), se formulează o serie de observații ingenioase privind dialectica dintre „politizarea literaturii" și „literaturizarea politicului" sau despre esența realismului socialist: „realismul socialist înseamnă fuga de realitate, escamotarea realității, substituirea ei cu o ficțiune ideologic-dogmatică". De reținut e și eseul *Dialectica puterii* (1995), un fel de *În contra direcției de astăzi...* maiorescian pentru uzul secolului al XX-lea, unde, anticipându-i pe Lucian Boia și pe Eugen Negrici, **N.** oferă prima analiză a „mitologiei" comunismului, semnalând totodată și contradicția fundamentală a doctrinei – „situarea între dogmă și realitate, între propria-i mitologie și istorie".

SCRIERI: *Între Scylla și Charybda. Delimitări critice*, București, 1972; *Repere critice*, București, 1974; *Poeți contemporani*, București, 1978; *Atitudini critice*, București, 1983; *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, îngr. M. Ciurdariu, București, 1995.

Repere bibliografice: Dana Dumitriu, *„Între Scylla și Charybda"*, RL, 1972, 51; Nicolae Manolescu, *Două cărți de critică*, RL, 1973, 9; Nicolae Manolescu, *Cronicari literari*, RL, 1975, 7; Culcer, *Citind*, *53–56*; Nicolae Manolescu, *Din nou despre poeți și critici*, RL, 1979, 19; Gheorghe Grigurcu, *Incredulul M. Nițescu*, VR, 1979, 5; Al. Piru, *„Poeți contemporani"*, LCF, 1979, 29; Simuț, *Diferența*, *202–205*; Ion Negoițescu, *Criticul M. Nițescu*, VR, 1990, 6; Borbély, *Xenograme*, *53–57*; *Dicț. scriit. rom.*, III, 477–479; Popa, *Ist. lit.*, II, *1157*. *A.Tr.*

NIȚU, Radu (10.X. 1943, Caracal), prozator. Este fiul Ilenei Nițu (n. Musceleanu) și al lui Gheorghe Nițu, profesori. Urmează Liceul „Ioniță Asan" din Caracal (1957–1961) și Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara, secția germană (1961–1966). Funcționează ca profesor în Hălchiu, județul Brașov, apoi la Școala Comercială din Brașov (1968–1972). Scurt timp va lucra în calitate de corespondent comercial la Întreprinderea „Autotractor Dacia" din Brașov, între 1973–1975 e referent la Întreprinderea „Universal Tractor" din București, iar din 1975 se angajează ca translator la Întreprinderea Antrepriză Montaj Reparații Centrale Tehnice din București. Debutează cu reportaje în „Viața studențească" (1965). Din 1967 colaborează și cu articole legate de cultura veche și de folclor la „Orizont", „Astra", „Limba română", „România pitorească". Prima carte, romanul *Vâlva codrului*, îi apare în 1974.

Cartea de debut și următoarea, *Pădurea nu doarme* (1976), sunt romane de aventuri, cu haiduci din perioada 1822–1848, palpitante mai ales la nivelul inventivității și al pitorescului de limbaj. Fără să fie schematice, simpliste, romanele trăiesc în primul rând prin dialog, care, de altfel, predomină; autorul reușește să refacă lumea haiducilor, utilizând un idiolect arhaic, regional, cu un accentuat specific oltenesc, și aceasta într-un mod natural, ce „prinde" un spirit al locului și al vremurilor. Interesant prin construcție – una artistică, elaborată – și savuros prin limbaj, *Pădurea nu doarme* continuă acțiunea din *Vâlva codrului* cu aceleași personaje (Liucimir, Taure, Popa Șapcă ș.a.), din întretăierea unor destine individuale conturându-se destinul unei categorii sociale. Există mai multe fire narative, îmbinând realismul romanului de aventuri (istoric) cu cel al eposului (fantastic) folcloric: o poveste de dragoste, între zugravul de biserici Fancu și Filica, fata Popei Șapcă, aventurile lui Fancu în căutarea unei sticle fermecate, în care se pot vedea alte lumi (dintre „aventurile" sale: prizonieratul pe insula Ada-Kaleh, dispariția finală, poate chiar „în sticlă" după părerea Filicăi etc.), povestea maleficului „lup singuratic" Liucimir, istoria cetei de haiduci a lui Iancu Coruia (acesta, după moarte, devine strigoi), istoria lui Popa Șapcă, preotul care conduce mulțimea la Islaz, și a lui Popa Claie, istoria lui Tăchiță Papidon, fiul unui agă de poteră. Dacă narațiunea din primul roman era liniară, în *Pădurea nu doarme* structura este mozaicată, firele narative se întrepătrund, tehnica se apropie de aceea cinematografică: narațiunea este o succesiune rapidă de scene, majoritatea scurte, reflectorul mutându-se necontenit de la un personaj sau grup de personaje la altul. Cu atât mai interesant, cu cât perspectiva se schimbă: naratorul adoptă ori perspectiva unui personaj (eroul unei scene), ori a unui martor colectiv, de tipul „babelor" (din Slăveni etc.), ori a lui Popa Claie, cel care consemnează diverse evenimente într-un „călindar", continuat după moartea sa de țârcovnic (acesta se adresează mortului, în stil epistolar, cu sfaturi, reproșuri, rugăminți, în pagini de un pitoresc plin de umor). Romanul, bine scris, are meritul – asemenea unora dintre poveștile lui Ion Creangă – de a reface, autenticitatea (mai ales lingvistică) a satului vechi românesc. Alte romane, *Dincolo* (1978) și *Ora incertă* (1982), deși bine scrise, cu o acțiune și personaje deloc liniare, sunt un reflex obedient al ideologiei comuniste: tema construcției unei țări și a unui „om nou", luminos (în *Dincolo*, roman al exaltărilor ingenuu naționalist-xenofobe) și tema luptei de clasă, necesitatea socială și cvasimetafizică a pedepsei, revolta maselor exploatate (în *Ora incertă*, roman al grevei muncitorilor de la Uzinele Vulcan, din 1918).

SCRIERI: *Vâlva codrului*, București, 1974; *Pădurea nu doarme*, București, 1976; *Dincolo*, București, 1978; *Ora incertă*, București, 1982.

Repere bibliografice: C. Stănescu, *Povești cu haiduci...*, LCF, 1974, 31; Laurențiu Ulici, *Proză pentru cei mai tineri*, RL, 1974, 42; Laurențiu Ulici, *„Pădurea nu doarme"*, CNT, 1976, 53; Paul Dugneanu, *Anecdotic și pitoresc*, LCF, 1977, 3; Valentin F. Mihăescu, *Epică și etică*, LCF, 1978, 15; Alexandru Țion, *„Ora incertă"*, AST, 1983, 4; *Dicț. scriit. rom.*, III, 478–480; Firan, *Profiluri*, II, 125–126. *R.D.*

NOAILLES, Anna, contesă de (15. XI. 1876, Paris – 30. IV. 1933, Paris), poetă, prozatoare și eseistă. Este primul dintre cei trei copii ai Ralucăi / Rachel (n. Musurus), de origine cretană (tatăl ei, Constantin Musurus Pașa, fost ambasador al Porții Otomane la Londra, tradusese *Divina Comedie* a lui Dante în grecește și avea în ascendență un erudit umanist prieten cu Erasm și cu Aldo Manutio), și ai lui Grigore Bibescu, fiu al domnitorului Gheorghe Bibescu. Bunica paternă, Zoe Mavrocordat, dobândise prin adopție numele Brâncoveanu și Basarab. **N.** primește în casă o instrucție umanistă (tatăl îi predă istoria), rafinată în contactele cu numeroase personalități artistice și diplomatice care frecventează familia; printre acestea, Frédéric Mistral, Sully Prudhomme, Ignace Paderewsky sau viitorul rege al Angliei, Eduard VII. Mama, pianistă de virtuozitate, o pregătește pentru această carieră și, la opt-nouă ani, fetița execută furtunos piese de Beethoven, Mozart, Chopin, Mendelssohn. E însă egal înzestrată pentru desen și pictură (în 1927 va și expune o suită de pasteluri, cu vernisajul patronat de Édouard Herriot). În 1885, la vârsta de nouă ani, călătorește, pentru prima și singura oară, o săptămână, în România – unde este înmormântat tatăl său, decedat subit, și amintirile păstrate sunt mai ales întunecate (ceremonia funerară) sau dezolante prin spectacolul agresiv al sărăciei și înapoierii; merge apoi să-și viziteze bunicul la Constantinopol, în palatul de la Arnăut-Chioi. Aici un frate al mamei, Paul Musurus, poet parnasian, discipol al lui Leconte de Lisle și al lui Théophile Gautier, dar și mare admirator al lui Victor Hugo, îi imprimă cultul, nestins întreaga viață, pentru bătrânul

bard vizionar, incitându-i pasiunea pentru poezie și cu lecturi din Corneille, Racine, Musset, Goethe, Shakespeare, care îi vor modela decisiv personalitatea, desăvârșită mai târziu prin descoperirea lui Nietzsche și Wagner. Dintre lecturile copilăriei și adolescenței, cu amprentă în cele ce va scrie, nu pot fi omiși Pascal, Chateaubriand, Lamartine, Francis Jammes și Verlaine. La treisprezece ani se vădește total confiscată de muza poetică și compune două albume de versuri. Frédéric Mistral vede în mica autoare o viitoare scriitoare de geniu. Integrându-se, prin căsătoria cu contele Mathieu de Noailles (1897), unei străvechi familii franceze, va întreține un salon reputat prin aristocratismul de blazon și valori, dar și prin nonconformismul opiniilor și verva scăpărătoare a amfitrioanei. Avea să cultive, ca un crez moral manifest, prietenia literară; bogate afinități au legat-o de Marcel Proust; își scriu aproape zilnic între 1901 și 1919, prozatorul îi laudă scrisul cu exaltare, consolidându-i reputația literară, și, recunoscându-se el însuși excesiv dependent de stilul prietenei sale, își va distruge un volum; o prietenie pasionată a legat-o și de Maurice Barrès, care îi închină în 1905 memorialul de călătorie *Le Voyage de Sparte*, cu emblematica dedicație „coborâți de la Dunăre ca Ronsard și de la Bizanț ca Chénier"; o relație de excepție a avut cu vara ei, Elena Văcărescu, sub a cărei înrâurire va consacra un poem strămoșilor valahi; i-au fost prieteni și Anatole France, Pierre Loti, Maurice Maeterlinck, Gabriele D'Annunzio, Paul Valéry, Paul Claudel, Henri Bergson, Roger Martin du Gard, Colette, Jean Cocteau. Etalând semeț o stirpe princiară multiseculară, **N.** apără însă, vehement hugolian, opțiuni democratice republicane și, strălucită oratoare, reprezintă decenii de-a rândul, la solemnități, regimul, cineva numind-o malițios „muză oficială a celei de-a treia Republici". Sfidându-și mediul social, se recunoaște atee și voltairiană, îl agreează pe plebeianul Émile Zola, agită adeziuni radicale de stânga — în 1894 combate și ea de partea dreyfusarzilor, atrăgându-și ocara „Gavroche de Byzance" —, în 1914 compune poemul *Moartea lui Jaurès*, în memoria „apostolului" socialist asasinat, Léon Blum îi e prieten și, cu toate că închină eroismului de la Verdun poeme imnice, face profesie de credință pacifistă, iar în 1925 îl însoțește pe Paul Painlevé (președinte al Consiliului de Miniștri, republican socialist) la sesiunea Ligii Națiunilor. După 1920, când, alături de Proust și Colette, primește Legiunea de Onoare, cursul onorurilor care i-au jalonat biografia se accelerează, trezind elogiile presei internaționale: în 1921 devine membră a Academiei Regale de Artă și Literatură Franceză a Belgiei și i se conferă Marele Premiu pentru Literatură al Academiei Franceze. Un deceniu mai târziu este, consacrare superlativă în premieră feminină, comandor al Legiunii de Onoare. Dependentă de „oxigenul gloriei" și sfidând nietzscheean etica modestiei, **N.** e o personalitate cu viața concurând opera. Eminamente prezență-spectacol, cumul de frenezii și tăceri oraculare, degaja un „farmec fizic violent", magnetizant. Trăind narcisiac și estetic la modul saturat din *la belle époque*, exacerbând „pasiunea unicului", s-a știut face percepută ca „o ființă nepereche", care provoacă prin nonconformism și paradox: fragilă și dominatoare („voce de bronz și argint"), natură de „cuceritoare" (Elena Văcărescu), iradiind inextricabil aroganță și simplicitate, prodigios locvace, cu o gestică vehementă, subtil afectată, intransigent justițiară, stăpânește elanul de a convinge și „reflexul de a decreta" seducător. Adorată de contemporani, mulți iluștri, și întreținând frenetic „climatul geniului" (Léon Blum, Maurice Barrès o vedeau ca întruchipare a condiției geniale), a trăit adulată, cu tot cortegiul simbolurilor excelenței: e lider informal de opinie, conduce în topurile revistelor culturale și ale istoriilor literare, suveranii participă la festivitățile ei omagiale și îi devin prieteni, pictori de aparat, dar și mari artiști ca Vuillard, Van Dongen sau Rodin îi fac portretul, îi sunt dedicate cărți, mentoratul spiritual îi este frecvent invocat („poezia ei a fost strigătul adolescenței noastre", declara François Mauriac). Deși nu și-a asumat feminismul, a ridicat prestigiul condiției feminine și a propagat „celălalt" punct de vedere asupra erosului, stilului de viață, implicării politice, eroismului și gloriei, operând o „schimbare de sex" în modelul literar de la 1900. Trăindu-și, ca Proust, în recluziune și suferințe nevralgice ultimul deceniu de viață, locuința ei rămâne centru de pelerinaj. La 5 mai 1933, când i se oficiază funeraliile naționale, zece mii de parizieni înconjoară biserica La Madeleine, apoi e condusă, pe ultimul drum, către cimitirul Père Lachaise. Nu a vorbit și nu a scris românește, declarându-se mult timp total ignorantă cu privire la țara părintească — ceea ce a aprins reacții indignate printre compatrioți (Octavian Goga, Ion Vinea, Paul Zarifopol). Se definea ca „scriitoare franceză cu mamă grecoaică", iar în discursul de recepție de la Bruxelles a elogiat „nobila limbă franceză", „edificatoare de națiuni și oameni", căreia îi datora „toate șansele vieții". Abia în amurg, câteva gesturi remarcabile dovedesc o recuperare interioară a „renegatei" apartenențe românești: va omagia filoanele latine rămase credincioase în ființa ei de fiică a Orientului, în 1931 va prefața cu empatie un volum de *Contes roumains d'écrivains contemporains*, tipărit la Paris de Sarina Cassvan, și va parcurge, în poemul *Amintirea strămoșilor*, dedicat Elenei Văcărescu în numărul festiv, consacrat României Mari de „Illustration", la 1 decembrie 1928, o anamneză pioasă a „tainei obârșiilor" în „țara aurită, cuminte, plină de candoare", care îi va fi imprimat cel dintâi vis — un „cânt să fie, de păstori", și ale cărei palate, biserici, morminte au „zămislit neștiutoru-mi suflet". În țară are un public fidel, „mii de gingașe lectrițe române" (Paul Zarifopol), iar critica o indică drept reper pentru fizionomii literare autohtone ca Hortensia Papadat-Bengescu sau Lucian Blaga. Considerată mesager al spiritului românesc, un titlu de glorie este triada feminină în care, alături de verișoarele ei, Elena Văcărescu și Martha Bibescu, a captivat lumea literară franceză antebelică și a adus notorietate României. În vasta bibliografie care i s-a consacrat, apologetic sau polemic, o temă recurentă este tocmai alchimia inclasabilă a lirismului ei și aportul rădăcinilor românești („valahe"/„danubiene"/„balcanice") la insolitul prin care **N.** s-a impus în lirica de după parnasianism și simbolism, instaurând intempestiv o resurecție romantică aparte: astfel, la românitatea poetei au

fost raportate panteismul mistic, dar și naturismul păgân, vitalismul concrescent contemplării morții, cultul înaintașilor, exaltarea deopotrivă a cosmosului și a micului univers, cu deosebire vegetal, plonjeul în intimitatea eului, toate turnate în clasicitatea solemnă a prozodiei, cu manifesta conotație a unui discurs sapiențial, de sorginte străveche. În 1925, la propunerea unui grup de personalități animat de N. Iorga, **N.** este primită în Academia Română ca membră de onoare, cu motivația: „Între cine cântă mediocru în românește după inspirații total străine și cine aduce genial acordurile misterioase ale sufletului nostru într-una din cele mai mari literaturi ale lumii, este de preferat cu admirație acesta". A debutat la 1 februarie 1898, sub numele Anne de Brancovan, în „Revue de Paris", cu un grupaj de șapte poeme, *Litanies*. A mai colaborat la „Revue hébdomadaire", „Revue des deux mondes", „Renaissance latine", „Mercure de France", „Paris Midi", „Nouvelle revue française", „Le Quotidien", „Le Figaro", „Revue de Paris", „Les Nouvelles littéraires", „Les Annales", iar în 1909 a editat cu Maurice Barrès, la Strasbourg, revista „Les Marches de l'Est". Prima carte de poeme, *Le Coeur innombrable*, apare în 1901, cu un titlu șocant pentru uzanțele limbii franceze, înregistrat în lexicoane ca o „expresie proverbială" și proiectând volumul în prim-plan (Premiul „Archon-Despérouses" al Academiei Franceze). Au urmat, în notorietate crescândă – succes și, uneori, scandal de sfidare morală – celelalte volume, încă opt, de versuri: *L'Ombre des jours* (1902), *Les Éblouissements* (1907), *Les Vivants et les morts* (1913), *Les Forces éternelles* (1920), *Le Poème de l'amour* (1924), *L'Honneur de souffrir* (1927), *Poèmes d'enfance* (1929), *Derniers vers et Poèmes d'enfance* (1934, postum); trei romane – *La Nouvelle espérance* (1903), *Le Visage émerveillé* (1904), *La Domination* (1905); fiziologii morale – *Les Innocentes ou La Sagesse des femmes* (1923); instantanee și reflecții de călătorie – *Exactitudes* (1930); proză memorialistică – *Le Livre de ma vie* (1932).

Lirica din *Le Coeur innombrable* coboară, prin nostalgia modernilor, în clasicitatea mitică, dionisiacă, și celebrează, cu un senzualism de „cutezătoare", „fierbinte violență", frenezia vitală – chiar moartea e paroxism al jubilației, „ca fructul în strivire" –, punând sub semnul lui Pan și al faunului un eu poetic neînfrânat, pulsând de hedonism tragic: „Trăiți; nu vă lipsească iubirea, furia și dorința./ Biete făpturi ce viețuiți, nimic n-aveți pe lume în afara vieții". Clasicismul îl evocă și metrul alexandrin (recuzând versul alb, la modă), însă esențial, cartea relansează, răsunător în epocă, trăirea romantică și trece drept etalon al „romantismului feminin", contemporan cu Nietzsche și Bergson. Vocea „faunesei", eruptivă, „nenumărată", pendulând între „strigăt ascuțit" și torpoare extatică, pornind din excesivu-mi suflet" – „savană cutreierată de lei" –, își revendică o „amprentă" de orgoliu pe „întristarea lumii". *L'Ombre des jours* și *Les Éblouissements* adâncesc excursul în paradoxul numinos al uimirii orbitoare, al martiriului revelației cotidiene, cu euforia rănită de proximitatea furișă a întunericului, iar pe pragul disoluției în neant, o rugăciune „ametitor de aprigă", în semeață îngenunchere, și îndrăzneață conversie egolatră, e înălțată soarelui, dublul cosmic al inimii adoratoare; tinerețea triumfală nu e eternă, ochii sunt „plini de strigăt", gura „grea de umbră", iar cenușa postumă fierbinte de trăire. *Les Vivants et les morts* e o culminație a temei definitorii pentru **N.**: viața gestantă de moarte. Erosul e asociat morții în toate omologiile care se potențează reciproc; dragostea pierdută deschide sufletul către misterul macabru, cei vii sunt trecut, cuprinși în viitorul morții și, asemeni Isoldei, agonizează învolburat, celebrând iubirea ca moarte extatică. Lirismul târziu al poetei reorchestrează marile ei teme – la care se adaugă carnagiul războiului –, oficiind solemn, cu zvâcniri revoltate, „onoarea de a suferi", într-o splendoare a dezolării spiritualizate amar, cu resemnare de astru crepuscular, absorbit în „forțele eterne". Blamat ca un sacrilegiu moral, dar entuziasmându-i pe Proust și pe Barrès, romanul *Le Visage émerveillé* adoptă formula notației de jurnal, expunând, într-o proză cu tușă diafană, impresionistă, candid, dar ardent senzitivă, erosul reprimat al unei călugărițe aproape adolescente, iubind un pictor de icoane. *La Nouvelle espérance*, în a cărei protagonistă, Sabine de Fontenay, s-au detectat note autobiografice, și *La Domination*, portretizând în scriitorul Antoine Arnauld pe Maurice Barrès, prezintă ipostazele feminină și masculină ale unor ființe de excepție, cu vocație dominatoare, dar sortite chinului și morții prin forța propriei atipii. Într-o proză sensibil contemporană lui Proust și D'Annunzio, cu performanțe descriptive și evocatoare neprăfuite de vreme, e scrisă *Le Livre de ma vie*, roman autobiografic frânt brusc după nararea ieșirii din adolescență. Deși contestată și cu gloria declinând postum, **N.** a rămas o figură literară de referință prin complexitatea energică a mesajului, în care, marii topoi ai secolului romantic „își dădeau ultima bătălie" triumfală (Albert Thibaudet), iar cei ai secolului al XX-lea explodau provocator.

SCRIERI: *Le Coeur innombrable*, Paris, 1901; *L' Ombre des jours*, Paris, 1902; *La Nouvelle espérance*, Paris, 1903; *Le Visage émerveillé*, Paris, 1904; *La Domination*, Paris, 1905; *Les Éblouissements*, Paris, 1907; *De la Rive d'Europe à la rive d'Asie*, Paris, 1913; *Les Vivants et les morts*, Paris, 1913; *Les Forces éternelles*, Paris, 1920; *Poésies*, Paris, 1920; *Conte triste avec une moralité*, Paris, 1921; *Les Innocentes ou La Sagesse des femmes*, Paris, 1923; *Les Climats*, Paris, 1924; *Le Poème de l'amour*, Paris, 1924; *Passions et vanités*, Paris, 1926; *L'Honneur de souffrir*, Paris, 1927; Elena Văcărescu, Anna de Noailles, *Miresme de departe*, tr. A. Pop-Marțian și Ștefan Bălcești, Câmpulung Muscel, 1927; *Poèmes d'enfance*, Paris, 1929; *Exactitudes*, Paris, 1930; *Le Livre de ma vie*, Paris, 1932; *Derniers vers et Poèmes d'enfance*, Paris, 1934; Elena Văcărescu, Anna de Noailles, *Versuri*, tr. Demostene Botez și Lazăr Iliescu, introd. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1971; *Umbra zilelor*, îngr., tr. și pref. Virgil Bulat, Cluj-Napoca, 1982; Anna Brâncoveanu de Noailles, *Cartea vieții mele*; Marcel Proust, *Scrisori către Anna Brâncoveanu de Noailles*, îngr. și tr. Virgil Bulat, București, 1986; *Disprețul vanității*, tr. Lazăr Iliescu, Timișoara, 1995.

Repere bibliografice: Charles Maurras, *L'Avenir de l'intelligence*, Paris, 1905, *209–220*; Léon Blum, *En lisant. Réflexions critiques*, Paris, 1906, *64–83*; Remy de Gourmont, *Promenades littéraires*, Paris, 1906, *passim*; Gaston Rageot, *Le Succès. Auteurs et public*, Paris, 1906, *103–111*; Marcel Proust, *„Les Éblouissements"*, „Le Figaro", 1907, 15 iunie; René Gillomin, *La Comtesse Mathieu de Noailles*, Paris, 1908; E. Lovinescu,

Critice, I, București, 1909, *283–306*; Jean de Gourmont, *Muses d'aujourd'hui*, Paris, 1910, *35–45*; André Gide, *Jurnal. Pagini alese. 1880 – 1951*, tr. și pref. Savin Bratu, București, 1970, *120 -121*; *Madame de Noailles et les Roumains*, „Revue roumaine", 1912, 4; Octavian Goga, *Din umbra zidurilor*, București, 1913, *84–86*; S. B. [Sebastian Bornemisa], *Contesa de Noailles. Gânduri și îndemnuri culturale*, CZ, 1922, 3; René Lalou, *Histoire de la littérature contemporaine*, Paris, 1924, *408–414*; Joseph Bédier, Paul Hazard, *Histoire de la littérature française*, II, Paris, 1924, *305–306*; Iorga, *Oameni*, III, *370–371*; Al. Tzigara-Samurcaș, *„Le Poème de l'amour"*, CL, 1925, iulie-august; René Benjamin, *Sous l'oeil en fleur de Mme de Noailles*, Paris, 1928; Maurice Barrès, *Mes Cahiers*, II, Paris,1930, *108*, III, Paris, 1931, *96*; Paul Zarifopol, *Artiști și idei literare române*, București, 1930, *3–6*; Marcel Proust, *Correspondance générale*, vol. II: *Lettres à la comtesse de Noailles. 1901–1919, présentées par la comtesse de Noailles et suivies d'un article de Marcel Proust*, îngr. Robert Proust și Paul Brach, Paris, 1931; Jean Larnac, *Comtesse de Noailles. Sa vie, son oeuvre*, Paris, 1931; [*Anna de Noailles*], „Les Nouvelles littéraires", 1933, 551 (semnează François Mauriac, Jean Cocteau, Maurice Martin du Gard, Léon Paul Fargue, Roger Martin du Gard, Léon Blum, Fernand Gregh, Edmond Jaloux ș.a.); Elena Văcărescu, *Memorii*, tr. Aneta și Ion Stăvăruș, pref. Ion Stăvăruș, Cluj-Napoca, 1989, *166–181*; Horia Furtună, *Contesa de Noailles*, București, 1933; Louis Barral, *Anna de Noailles*, CL, 1933, septembrie; Petru Comarnescu, *Kalokagathon*, îngr. Dan Grigorescu și Florin Toma, introd. Dan Grigorescu, București, 1985, *251–252*; Colette, *Discours de réception à l'Académie Royale de Langue et Littérature Françaises de Belgique*, „Bulletin de l'Académie Royale", 1936; Albert Thibaudet, *Histoire de la littérature française de 1789 à nos jours*, Paris, 1936, *548*; Marthe Borely, *L'Émouvante destinée d'Anna de Noailles*, Paris, 1939; Charles du Bos, *La Comtesse de Noailles et le climat du génie*, Paris, 1949; Edmée de la Rochefoucauld, *Anna de Noailles*, Paris, 1956; *Histoire des littératures*, coordonator Raymond Quéneau, Paris, 1958, *993*, *1367*, *1387*; Louis Perche, *Anna de Noailles*, Paris, 1964; Jean Cocteau, *La Comtesse de Noailles. Oui et Non*, Paris, 1963; Negoițescu, *Scriitori*, *489–500*; George Hanganu, *Interferențe și peisaje literare franceze*, București, 1973, *70–87*; Cristian Popișteanu, *Anna de Noailles*, RL, 1976, 42; Maria Platon, *O poetă a luminii și a soarelui*, CRC, 1976, 52; Titus Bălașa, *O carte despre Anna de Noailles*, R, 1977, 9; Elisabeth Higonnet, *Anna de Noailles, coeur innombrable. Biographie. Correspondance*, [Paris], 1989; Gabriela Stoica, *Ultima Șeherezadă. Contesa Anna Brâncoveanu de Noailles*, București, 1991; *Dicț. scriit. rom.*, III, *480–481*; Cornelia Ștefănescu, *Destinul unei întâlniri. Marcel Proust și românii*, București, 2001, *63–93*. *G.O.*

NOESIS, revistă care apare la Cluj, lunar, apoi trimestrial, din septembrie 1996. Este editată de Fundația culturală Forum și de Societatea culturală Agora. Director este Ioan Ștefan, redactor-șef – Ion Antoniu, iar din colegiul de redacție fac parte Mircea Popa, Ion Cristofor, Ion-Viorel Bădică. Publicația își propune să aducă un element de noutate în peisajul literar contemporan, propunând literatura unor scriitori „refuzați" la „salonul oficialităților", precum Ion Antoniu, Petre Hossu, Emil Pintea, Ion-Viorel Bădică ș.a. Poezia promovată de revistă este reprezentată de Tudor Ștefan, Ion Antoniu, Emil Pintea, Horia Muntenuș, Ioan P. Azap ș.a. Un interes deosebit se arată începătorilor sau debutanților: Adrian Suciu, Gheorghe Cristea, Adrian Berinde, Sabin Ciapa, Flavius Lucăcel, Valentin Meșeșan, Petru Chereches, Al. Hălmăgean, Daniel Săuca, Marius Avram, Vasile Latiș, Iustinian Gr. Zegreanu, Andrei Pătraș, Ioan Negru, Șerban Tamburini. Dintre poeții consacrați sunt prezenți Teohar Mihadaș, Emil Brumaru și Gheorghe Grigurcu, acesta din urmă fiind, alături de Mircea Popa, un fel de *spiritus rector* al revistei. Merită să fie consemnate și câteva numere tematice consacrate literaturii exilului, postmodernismului, boemei literare, lui Mihai Eminescu sau lui Octavian Goga, unde Mircea Popa e prezent cu texte ca: *Literatura exilului, Postmodernism și atitudine politică, Un eminescolog român la Lipsca: Ioan Scurtu, Cafenele, localuri și boemă literară, Scriitorul român Miron Grindea la Londra* ș.a. Dintre prozatorii publicației sunt de amintit Al. Florin Țene, Emil Pintea, Călin Șușu, N. Bota, Răzvan Țuculescu, Lucian Pop, Cristinel Nedea, Mirela Russ. **N.** se remarcă și printr-un accentuat interes pentru actualitatea literară internațională, în paginile ei figurând traduceri din Philippe Jones, Vicente Aleixandre, Alain Jouffroy, Takashi Arima, Paul Chamberland, Paul Emond, William Trevor, Juan Ramón Jiménez, Antonio Machado. Revista și-a dobândit treptat o personalitate proprie în contextul literar actual. *M.Pp.*

NOI, săptămânal apărut la Gyula de la 4 octombrie 1991 până în 2001, editat de Uniunea Românilor din Ungaria. Redactor-șef: Alexandru Hoțopan. Colectivul de redacție este alcătuit din Eva Ruja Banyai, Edda Illyes, Tiberiu Juhasz, Ștefan Oroian, Ana Radics Repinsky. În articolul-program, *Debut*, semnat de Gheorghe Petrușan, se spune: „Noul săptămânal ar trebui să fie, după părerea noastră, o gazetă cu un pronunțat caracter românesc, o oglindă a trecutului și prezentului nostru politic și cultural, care nu se mulțumește numai cu înregistrarea evenimentelor, ci s-ar angaja să fie și un îndrumător, un mijloc de orientare și de educare în spirit românesc". Revista reflectă înainte de toate viața românilor din Ungaria, oferind numeroase informații despre evenimente din satele românești Micherechi, Bătania, Aletea, Citighaz, Letea Mare, Bedeu, Săcal ș.a., dar și despre comunitatea românească din Gyula. Publicația reflectă și aspecte din viața școlară, relatează despre reuniuni, schimburi culturale cu românii din țară, apariții de cărți, analizează istoricul legăturilor româno-maghiare, evocă figurile unor personalități locale, se ocupă de istoria învățământului, dă informații etnografice, folclorice și religioase. Un loc important este rezervat scrisului, reproducându-se număr de număr poezii, schițe, nuvele ale unor autori români clasici sau contemporani: Mihai Eminescu, Al. Vlahuță, I.L. Caragiale, Lucian Blaga, V. Voiculescu, Otilia Cazimir, G. Topîrceanu, Ana Blandiana, Mircea Dinescu ș.a. Nu sunt ocoliți nici scriitorii din diaspora: Eugen Ionescu, Emil Cioran, Paul Goma, Ion Negoițescu ș.a. Din grupul statornic de colaboratori sunt de amintit Florin Olteanu (*Soarta românilor sud-dunăreni*), Eva Ruja Banyai (*Cât se mai predă românește la Jaca?*), Tiberiu Boca (*Românii din Ungaria și presa din România*), Gh. Santău (*Impresii despre Avram Iancu*), Ana Hoțopan (*Paul Goma*), Tiberiu Juhasz, Edda Illjes (*La Pécs. Consfătuire pe tema învățământului și a culturalizării minorităților*), Gheorghe

Petrușan, Kozma Mihaly. Între cercetătorii și oamenii de cultură din România, foarte activi se dovedesc Eugen Gluck (probleme de istorie și relații reciproce), Mircea Popa (legături culturale și literare), Iulian Negrilă, Gheorghe Șora, Geza Kovacs, Gavril Scridon, Vasile Voia. Victor Iancu ține o „cronică a limbii", iar Maria Berenyi creionează *Portrete române din Ungaria* (Petre Mihuțiu, Ioan Popovici-Desseanu, Ilie Mișcuția, George Vasilievici ș.a.). Sunt prezenți și unii scriitori români locali, precum Șt. Oroianu, I. Ivănaș, Ștefan F. Olaru. Se publică o serie de comentarii la cărți recent apărute, se discută despre biblioteci, evenimente culturale (Forumul Românilor de la Neptun, Ziua minorității române din județul Bichiș, repere culturale ale românilor din Ungaria la Cluj, societăți de prietenie, consfătuiri, simpozioane, vizite reciproce). Un loc aparte se acordă dezvelirii unor plăci comemorative (Mihai Eminescu la Budapesta, Liviu Rebreanu la Gyula), interviurilor cu scriitori din țară (Ileana Vulpescu) sau cu diplomați (Gh. Albuț), revista dovedindu-și pe deplin utilitatea. Din 2001 își schimbă titlul în „Foaia românească". *M.Pp.*

NOICA, Constantin (24.VII.1909, Vitănești, j. Teleorman – 4.XII.1987, Sibiu), eseist și traducător. Este fiul Clementei (n. Casassovici) și al lui Grigore Noica, moșier. Cursurile gimnaziale, urmate la Liceul „Dimitrie Cantemir" din București (1920-1924), sunt continuate la secția modernă a Liceului „Spiru Haret" (1924-1928). Fiind printre cei dintâi elevi ai gimnaziului, alături de Arșavir Acterian și Barbu Brezianu, **N.** are lecturi literare bogate și dovedește înclinații spre beletristică. În decembrie 1927 debutează în „Vlăstarul", revista elevilor de la Liceul „Spiru Haret", cu poemul în proză *O poveste*. Mai publică în lunile următoare câteva articole, patru poezii (dintre care una, cu titlul *Meșterul Manole*, este dedicată lui Lucian Blaga), iar la recomandarea lui Ion Barbu (care i-a fost profesor câtva timp) în „Viața literară" a lui I. Valerian i se tipărește poezia *Învierea* (dedicată unui coleg, Radu Sighireanu). Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie din București și optează pentru specializarea în filosofie. „Ariditatea" studiilor filosofice este reechilibrată prin activitatea publicistică la „Ultima oră", unde colaborează de la înființarea cotidianului (decembrie 1928) la pagina culturală, îngrijită de Petru Comarnescu. Aici studentul **N.** publică numeroase eseuri, cronici, note, interviuri – despre viața culturală curentă, îndeosebi despre cea literară. Este momentul când începe să semneze și în „Vremea", mai ales „notații", însă și eseuri sau cronici. Iar dintre proiectele de publicații ale „tânărei generații" se realizează pentru început „caietele semestriale de sinteză națională în cadrul secolului XX", intitulate „Acțiune și reacțiune" (două numere, 1929, 1930), scoase împreună cu Petru Comarnescu, Ionel Jianu ș.a. În 1931 susține examenul de licență cu teza *Problema lucrului în sine la Kant*, acesta fiind filosoful sub semnul căruia stă din 1928 până în 1940. După ce în vara anului 1931 audiază lecții la Liga Națiunilor din Geneva, unde obținuse o bursă, e încorporat militar la o unitate de vânători de munte din Sinaia. Este o vreme de suspendare publicistică, între noiembrie 1931 și octombrie 1932, când face totuși un pas înspre „Revista de filosofie", cu o cronică despre Tudor Vianu și alta despre Immanuel Kant. În toamna lui 1932 va intra ca bibliotecar la Seminarul de istoria filosofiei al lui P. P. Negulescu. Concomitent începe studii universitare de matematică și de filosofie clasică, în vederea adâncirii filosofiei științei și a istoriei filosofiei. Nu promovează decât primul an la Facultatea de Matematică, dar revine la activitatea publicistică, scriind la „Rampa" și la „Credința" (din decembrie 1933 până în decembrie 1934), și participă la activitatea Asociației de arte, litere și filosofie Criterion. La începutul lui 1934 este atras împreună cu alți tineri (Ioan I. Cantacuzino, Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu, H. H. Stahl) în comitetul de redacție al revistei „Convorbiri literare", în paginile căreia tipărește câteva cronici și două necrologuri; dar grupul va demisiona în bloc la sfârșitul lui iunie. Anul 1934 marchează și debutul editorial al lui **N.**, cu *Mathesis sau Bucuriile simple* – lucrare tipărită la propunerea Comitetului pentru premierea tinerilor scriitori needitați; este și anul când refuză un post de asistent la catedra lui P.P. Negulescu și când se orientează mai hotărât către activitatea filosofică. Retras la Sinaia, meditează la cărți filosofice, tălmăcește lucrări din Descartes și din Kant, iar pentru a se întreține face traduceri literare, singur ori în colaborare cu soția sa, Wendy Muston. Acum îi apar *Concepte deschise în istoria filosofiei la Descartes, Leibniz și Kant* (1936), *De Caelo. Încercare în jurul cunoașterii și individului* (1937) și *Viața și*

filosofia lui René Descartes (1937). În 1938 pleacă pentru studii de specializare la Paris cu o bursă oferită de Institutul Francez de Înalte Studii din România. Revenit în țară în 1939, își susține în 1940 doctoratul în filosofie la Universitatea din București, cu lucrarea *Schiță pentru istoria lui „cum e cu putință ceva nou"*. Din toamna lui 1938 până în toamna lui 1940 se avântă în activitatea politică naționalistă de dreapta și în septembrie și octombrie 1940 colaborează la „Buna Vestire" cu articole ideologice deschis în favoarea legionarilor. O experiență publicistică personală este gazeta „Adsum", scoasă la Sinaia în august 1940, în număr unic și cu texte scrise doar de el. Spre sfârșitul anului e angajat referent la Institutul Româno-German din Berlin (director, Sextil Pușcariu). Ca referent (până în 1943), mijlocește relații interculturale, ține conferințe, publică traduceri de broșuri, scrie câteva studii intitulate *Filosofia politică a Germaniei de azi* ori plănuiește o lucrare de prezentare, pentru lumea germană, a spiritualității românești, proiect din care s-au materializat *Pagini despre sufletul românesc* (1944). În anii războiului, la București, participă deosebit de activ la întemeierea Asociației Filosofice „Prietenii lui Nae Ionescu", la îngrijirea anuarului „Izvoare de filosofie" (1942–1943) și la editarea a patru cursuri universitare predate de Nae Ionescu. Tot acum se înscrie la un concurs pentru ocuparea unei conferințe de filosofie a culturii la Universitate. Respins la examen în februarie 1944, prin jocuri de culise (fapt pentru care Lucian Blaga, singurul care preda în țară filosofia culturii, își prezintă demisia din comisie), **N.** se va retrage la moșia de la Chiriacu, unde va rămâne din toamna lui 1944 până în primăvara lui 1949. În 1946 cere Tribunalului Poporului să fie judecat pentru articolele scrise în toamna lui '40, dar cererea este clasată. În 1947 publică un studiu despre Goethe – după ce în anii războiului se orientase tot mai mult către Platon (voia să scrie o monografie despre filosoful grec) și către Hegel (din care traduce și tipărește o lucrare). Întrucât în 1938 tatăl îi cedase cincizeci de hectare ca să se poată întreține, iar după moartea acestuia îl moștenește, în 1949 este arestat, expropriat și i se stabilește domiciliul obligatoriu în alt județ decât cel în care se afla moșia. Alege Câmpulung, unde se va afla până în toamna lui 1958. Aici meditează și scrie *Încercare asupra filosofiei tradiționale* (1950), *Anti-Goethe* (1952) și povestește în scris *Fenomenologia spiritului* a lui Hegel (manuscris trimis clandestin în străinătate și tipărit la Paris în 1962). Se întreține din lecții particulare. Divorțează de englezoaica Wendy Muston (căsătorie din care s-au născut Dinu, în 1942, viitor diacon călugăr într-o mănăstire ortodoxă din Londra, și Dina, în 1944, viitoare stewardesă, care în 1955 se stabilește în Marea Britanie împreună cu mama ei) și se recăsătorește în 1952 cu Mariana Nicolaide, cu care va rămâne până la sfârșitul vieții. Arestat în decembrie 1958 și învinuit, cum va menționa el însuși, pentru „1. ascultare de posturi de radio străine și comentarii dușmănoase; 2. răspândirea lucrărilor mele în manuscris și a cărților primite de la Emil Cioran și Mircea Eliade; 3. preconizarea unei schimbări a regimului", este judecat și condamnat la douăzeci și cinci de ani de muncă silnică. Eliberat în august 1964, i se oferă să aleagă între

expatriere și rămânerea în țară. Alege să rămână în țară și peste un an este încadrat cercetător la Centrul de Logică al Academiei, unde se ocupă cu istoria logicii, exegeza greacă a aristotelismului și traduce scrieri ale lui Teofil Coridaleu în limba franceză. Se pensionează în 1975 și se stabilește la Păltiniș, de unde revine în București cu diverse prilejuri. Perioada 1964–1987 cuprinde anii când **N.** își dă măsura personalității creatoare. Își formulează un sistem filosofic original, publică studii, eseuri de filosofie a culturii, se deschide spre spiritualitatea românească, cu deosebire către câteva culmi reprezentative din perspectiva sistemului de gândire, și către limbajul filosofic românesc, face traduceri din Platon și contribuie – alături de Petru Creția – la realizarea ediției de *Opere* ale filosofului Ideei, militează, în scris și organizatoric, pentru tipărirea manuscriselor lui Mihai Eminescu, reia proiectul unei școli filosofice, încoltit în anii războiului, și este mentor pentru mai mulți tineri, dintre care în prim-plan se află Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, Sorin Vieru, Thomas Kleininger și alți câțiva, independent unul de altul, precum Alexandru Surdu, Vasile Dem. Zamfirescu ș.a. „Mi-am trăit viața în idee, *fără rest*" – se dezvăluie adâncindu-se în sine, autorul.

Ideea cu care a început aventura „cărturărească" a lui **N.** este cea de *mathesis universalis* și către sfârșitul vieții a ajuns la ideea „devenirii întru ființă". În *Mathesis sau Bucuriile simple*, pe

urmele lui Blaise Pascal, care distingea între spiritul de geometrie și cel de finețe, cu alte cuvinte între spiritul științific și cel literar-artistic, autorul nuanțează distincția spre a o prelungi etic și a întemeia speculativ ideea „bucuriilor simple", a simplității și a modestiei, cu corolarul excesului în puțin, pentru a înfăptui un ideal etic pe care l-a urmărit întreaga viață: „să apropiu viața de idee, s-o modific pe ea în sensul ideii". La începutul anilor '30, **N.** s-a avântat înspre critica culturală, îndeosebi spre cea literară, cu însemnări despre Tudor Arghezi, Eugen Goga, Cezar Petrescu, Lucian Blaga, E. Lovinescu, G. Bacovia și mulți alții – adunate mult mai târziu în *Semnele Minervei* (1994) și în *Între suflet și spirit* (I–II, 1996) –, de care se delimitează prin *Mathesis...* Unui lustru al speculativului, cu *Concepte deschise*...și cu *De Caelo*, îi succedă un respiro raționalist și literar în marginea lui Descartes, apoi adâncirea într-o temă sugerată de Kant: „cum e cu putință ceva nou", în finalul lucrării de doctorat despărțindu-se de filosoful care îl „confiscase" în adolescență, spre a se orienta către ideile lui Platon și ale lui Hegel, pentru ca mai târziu să-și găsească *terra mirabilis* în sufletul poporului român și în „sentimentul românesc al ființei". Terenul era pregătit de despărțirea de nefilosoficul din Goethe – nu de spiritul goethean, cum ar sugera titlul inițial, *Anti-Goethe* –, iar după suspendarea forțată din viața culturală din anii '60, prin buna deschidere către subsolul arhaic al limbii române, pentru a scoate la suprafață și a reactualiza semnificațiile pierdute întru o nouă „rostire filosofică românească". Poate că se știe mai puțin că în ultimii doi ani de închisoare, când i se pun la îndemână câteva cărți filosofice, hârtie și creion, **N.** evadează în meditație către sistemele lui Platon, Aristotel și Kant – pe care le povestește și le trimite în scris ca *Douăzeci și șapte trepte ale realului* (lucrarea se va tipări în 1969). Deși fusese condamnat pentru că întreținea corespondență cu străinătatea, curând după ce se află „afară", în noua realitate socială, cea socialistă, cumintele necumințit reia corespondența cu străinătatea – de data aceasta doar cu fiica sa, Dina, căreia îi trimite, nici mai mult, nici mai puțin, tocmai „amintiri din casa morții", intitulate *Rugați-vă pentru fratele Alexandru* (publicate postum, în 1990). În paginile lor autorul transfigurează literar victoria fostului deținut asupra împrejurărilor din exterior și găsirea căii către „necesitatea lăuntrică". Odată înțeleasă „necesitatea lăuntrică", cărturarul începe încă o „povestire", pe înțelesul tuturor, a hegelienei *Fenomenologii a spiritului* (în „România literară"), se deschide către straturile adânci ale câtorva cuvinte românești, se străduiește, într-un mod exemplar, să pună la îndemâna tineretului chipul lui Eminescu aflat în manuscrisele de la Biblioteca Academiei Române. Studiile se succedă într-un ritm impresionant: *Lumea culturii și Eminescu, Un miracol al culturii românești, Un simplu caiet, Margini și nemargini ale limbii, Despre geniu, Un uomo universale, Marginalii la un vers, Eminescu și neființa.* El vrea să probeze că „omul deplin al culturii române" – cu expresia fericită a lui N. Iorga – este și un mare pedagog al neamului și că el oferă un model de cărturar pentru tineretul în formare. Dă și câteva comentarii în marginea creației eminesciene, sub exigență filosofică, despre „infinit și infinire", haos și neant, câmpurile ființei, arhei, cât și o interpretare filosofică a *Luceafărului*, prin prisma conceptelor de general și particular, conform modelului ontologic și logic I–D–G (Individual – Determinații – General). Pentru câțiva ani **N.** se afundă în limba veche românească, recitește cronicile, cărțile de cult, omiliile și didahiile și aduce la suprafață semnificații originare, arhetipale, pierdute ori ignorate. Până la așezarea într-o carte, studiile tipărite în „Revista de filosofie" și mai ales eseurile din „Ateneu", „Steaua" și îndeosebi serialele *Viață și societate în rostirea românească* și *Creație și frumos în rostirea românească*, desfășurate în „România literară" (octombrie 1968 - noiembrie 1969) atrag atenția atât asupra unui gânditor original, necunoscut de generația tânără, cât și asupra înțelesurilor spre care trimite meditația lui. *Rostirea filosofică românească* (1970) vorbește cu o stilistică inconfundabilă – și care va începe să fie imitată – despre sinele și sinea, ciclul ființei, cel al devenirii (aici intră și *Infinit și infinire la Eminescu* ori *Îndoita infinire la Brâncuși*), ciclul rânduielii și, cu o mare pondere, despre viață și societate. Dacă „ciclurile" sunt predominant filosofice, partea ultimă poartă către un spațiu privilegiat la **N.**, „partea noastră de cer", a românilor din comunitatea, comunicarea și cuminecarea cotidiană și seculară. Aici se glosează împrejurul unor cuvinte ori expresii uitate, de regulă, cu seninătate și condamnabilă nepăsare: *Mă paște gândul!, A da drumul, Se cade, nu se cade, Minte și smintire, Nebun și netot, Ba nu, Discurs despre Nefârtate, Împelițatul, Hotărăște-mă, pune-mi hotare, Individul care nu e ins* ș.a. În *Creație și frumos în rostirea românească* (1973) autorul pornește de la clasica distincție eminesciană privitoare la limba de drumul mare, pentru tot românul, și cea de-acasă, căci „acasă, la dânsa, limba românească este o bună gospodină și are multe de toate" (Eminescu). Partea de-acasă „este și aceasta o *comoară*, adică poartă cu ea bunuri și frumuseți care sclipesc pentru toți", va spune acum eseistul. Dacă „un cuvânt e un arbore", pentru un „arbore" specific românesc trebuie să

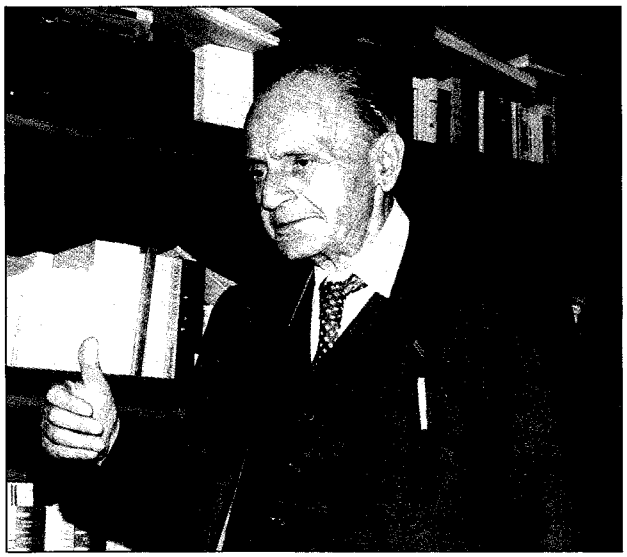

Constantin Noica împreună cu Gabriel Liiceanu și Alexandru Paleologu

dăm seamă lumii, și astfel unui anume cuvânt, care nu se găsește în alte limbi, îi este consacrată *Introducerea la dor*. De aici pornind, se continuă cu „ispitire", prelungit în „iscusire", către „iscusirile ființei românești" și „iscusirile verbului românesc". Din verb, **N.** ajunge la Brâncuși și apoi la Eminescu; trece prin lamură, făptură, lucru și lucrare, săvârșire și desăvârșire, pune în lumină neutralitatea lui „spre", care dă depărtările, și apropierea (și aproprierea) lui „către", pentru a reveni la „dorul" cu care pornise la drum. Revenirea este pentru despărțire, pentru înălțarea din ea și această înălțare este, totodată, „despărțire de cuvinte": „Poți lua un cuvânt și pleca în lume cu el. Am ales pe *întru* și *întruchipare*, prin care se încheie ciclul cuvintelor despre creație și frumos, spre a ne putea despărți de cuvinte." „Despărțirea de cuvinte" este una de tip dialectic sau de tipul lui „ba nu", este însoțirea cu ele, cu limba, cu unul dintre cei „trei mari gânditori români", pentru a explora și a înstăpâni „sentimentul românesc al ființei". De la cuvinte, de la acelea care se rostuiesc în „rostirea filosofică românească" și produc „creație și frumos în rostirea românească", se înaintează către vedenie, viziune, mentalitate, către „modulații românești ale ființei". Cea care face mijlocirea este întrebarea, care aduce suspendarea și regenerarea, inversiunea, cu oglindirea, negația ca îndoială, nedeterminarea ca deschidere către o lume viitoare, caracterul indirect și „încărcarea", sporirea lumii (pentru domeniul gnoseologiei semnificativ este conceptul „cunoaștere spornică") cu posibilul. Din „orizontul întrebării", cu cele șase modalități ale ei, se conturează șase situații ale ființei, pe care originalitatea limbii române le aduce pe lume în șase modalități ale verbului a fi: n-a fost să fie, era să fie, va fi fiind, ar fi să fie, este să fie și a fost să fie. Ele sunt, în viziunea filosofului, modalități ale limbii române care exprimă situații ontologice, altfel zis, modulații românești ale ființei. Aventura speculativă a sentimentului românesc continuă cu „sentimentul ființei", cu „rațiunea ființei", unde ilustrarea se face cu poemul eminescian *Luceafărul* și cu basmul *Tinerețe fără bătrânețe*... În *Modelul cultural european* (1993) autorul pune în joc „morfologia culturii" dimensionată prin substantiv, adjectiv, adverb, numeral, conjuncție și ajunge la „timpul cel blând al culturii europene". Importantă este această atitudine târzie față de „era conjuncției", atitudine expusă în *Prefață*, subintitulată *Scrisoare către un intelectual din Occident*. Cu

diverse prilejuri **N.** a comentat creația literară a unor importanți ori mai puțin importanți scriitori români. În afara preocupării speciale de a se facsimila „caietele" eminesciene și a interpretării arheilor ori a *Luceafărului*, el mai are câte o însemnare, o cronică sau un eseu despre Cantemir, Hasdeu, Maiorescu, Blaga, Mircea Eliade și alți câțiva. În valorizarea acestora este o evoluție de la o simplă prezentare pentru cititorul unui cotidian sau al unei reviste culturale la o interpretare în funcție de propria-i viziune estetică și filosofică. Eseistul tinde frecvent să ilustreze printr-un scriitor sau printr-un filosof o idee din sistemul propriu de gândire. Așa este abordată interpretarea basmului *Tinerețe fără bătrânețe...* și tot din anii '70, „buna desprindere" de „spiritul *Mioriței*" – care și-ar fi avut locul în *Sentimentul românesc al ființei*: „Cine are în față-i modulațiile ființei nu mai poate face sufletului românesc nedreptatea să-l înțeleagă printr-o singură tonalitate, cea a *Mioriței*, cu resemnarea ei în fața morții. *Moriția* poate fi o reușită unică a creației noastre folclorice, dar nu și măsura unică pentru sensibilitatea filosofică a unui suflet căruia *a fi* și *a nu fi* îi apar nespus mai bine orchestrate", căci „feeria ființei, la noi, spune astfel mai mult decât gravitatea ființei, sumbră și apăsătoare, a mai tuturor ontologiilor. Iar o asemenea feerie este cu totul alta decât feeria, sumară și doar artistică, a *Mioriței*, ca să intrăm în ordine cu noi înșine."

Paradoxul este că acest gânditor, al cărui demers constant pare să fie unul de separare radicală între filosofie și viață –, până la un fel de reducționism logic (nu numai ontologic) –, a încercat să trăiască această filosofie. Între filosofia lui și biografia lui există o unitate fundamentală. [...] *Biografia lui este semnificativă într-adevăr, dar nu în sine, ca „simplă existență", ca prezență a unei persoane, ci tocmai datorită acestui acord esențial cu un mod de a gândi, cu o operă. E adevărat că Noica și-a trasat de la început (cu excepția acelei rătăciri iresponsabile de la sfârșitul deceniului al patrulea) o orbită pe care evoluția lui să nu fie tulburată de interferențele cu istoria. În reprezentarea sa, cultura și istoria nu se întâlnesc, mai bine zis, istoria îl interesează doar în măsura în care devine cultură. Chiar modul său de a problematiza identitatea românească a fost și a rămas unul atemporal.*

MIRCEA MARTIN

SCRIERI: *Mathesis sau Bucuriile simple*, București, 1934; *Concepte deschise în istoria filosofiei la Descartes, Leibniz și Kant*, București, 1936; *De Caelo. Încercare în jurul cunoașterii și individului*, București, 1937; *Viața și filosofia lui René Descartes*, București, 1937; *Schiță pentru istoria lui „cum e cu putință ceva nou"*, București, 1940; *Două introduceri și o trecere spre idealism*, București, 1943; *Jurnal filosofic*, București, 1944; *Pagini despre sufletul românesc*, București, 1944; *„Fenomenologia spiritului" de G.W.F. Hegel, istorisită de ...*, Paris, 1962; *Douăzeci și șapte trepte ale realului*, București, 1969; *Eseu despre înțelesul grec al dragostei de oameni și lucruri)*, în Platon, *Lysis*, București, 1969; *Rostirea filosofică românească*, București, 1970; *Creație și frumos în rostirea românească*, București, 1973; *Eminescu sau Gânduri despre omul deplin al culturii românești*, București, 1975; *Hippias Minor, Hippias Maior, Ion, Euthyphron, Lysis, Menon, Phaidon, Phaidros*, în Platon, *Opere*, II, București, 1976, IV, București, 1983; *Despărțirea de Goethe*, București, 1976; *Sentimentul românesc al ființei*, București, 1978; *Spiritul românesc în cumpătul vremii. Șase maladii ale spiritului contemporan*, București, 1978; *Povestiri despre om. După o carte a lui Hegel*, București, 1980; *Devenirea întru ființă*, vol. I: *Încercare asupra filosofiei tradiționale*, vol. II: *Tratat de ontologie*, București, 1981; *Trei introduceri la „Devenirea întru ființă"*, București, 1984; *Scrisori despre logica lui Hermes*, București, 1986; *Cuvânt împreună despre rostirea românească*, București, 1987; *De dignitate Europae*, București, 1988; *Istoricitate și eternitate*, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1989; *Rugați-vă pentru fratele Alexandru*, București, 1990; *Jurnal de idei*, îngr. Thomas Kleininger, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu și Sorin Vieru, București, 1990; *Eseuri de duminică*, București, 1992; *Simple introduceri la bunătatea timpului nostru*, îngr. Marin Diaconu și Gabriel Liiceanu, București, 1992; *Introducere la miracolul eminescian*, îngr. Marin Diaconu și Gabriel Liiceanu, București, 1992; *Carte de înțelepciune*, București, 1993; *Modelul cultural european*, București, 1993; *Semnele Minervei*, îngr. Marin Diaconu, București, 1994; *The Cantemir Model in Our Culture – Modelul Cantemir în cultura noastră*, ed. bilingvă, tr. Bogdan Ștefănescu, București, 1995; *Poeme*, pref. Nae Antonescu, Piatra Neamț, 1995; *Între suflet și spirit*, I–II, îngr. Marin Diaconu, București, 1996; *Manuscrisele de la Câmpulung. Refiecții despre burghezie și țărănime*, București, 1997; *Devenirea întru ființă. Scrisori despre logica lui Hermes*, introd. Sorin Lavric, București, 1998; *Echilibrul spiritual*, îngr. și pref. Marin Diaconu, București, 1998; *21 de conferințe radiofonice*, București, 2000. **Ediții:** Mihai Eminescu, *Lecturi kantiene. Traduceri din „Critica rațiunii pure", cu două fragmente de Titu Maiorescu*, București, 1975 (în colaborare cu Alexandru Surdu); Athanase Joja, *Istoria gândirii antice*, București, 1980 (în colaborare). **Traduceri:** H.G. Wells, *Omul invizibil*, București, 1935; René Descartes, *Regulae ad directionem ingenii*, Brașov, 1935, *Meditationes de prima philosophia*, București, 1937; Immanuel Kant, *Despre forma și principiile lumii sensibile și ale celei inteligibile*, București, 1936; Dean Farrar, *St. Winifred sau Școala și lumea ei*, București, 1937; Ordin E. Dunlap Jr., *Marconi. Omul și invenția lui*, București, 1941; Stuart Cloete, *Caravana morții*, București, 1943 (în colaborare); Franz-Otto Werde, *Furnalul american*, București, 1943; Porphyrius, *Isagoga*, București, 1966; Platon, *Dialoguri*, București, 1968; Porfir, Dexip, Ammonius, *Comentarii la „Categoriile" lui Aristotel*, introd. trad., București, 1968; Théophile Corydalée, *Oeuvres philosophique*, I–II, București, 1970–1973; Stephanus, Ammonius, *Comentarii la tratatul „Despre interpretare" al lui Aristotel*, introd. trad., București, 1971; Aristotel, *Parva naturalia*, București, 1972 (în colaborare cu Șerban Mironescu); *Fragmentele presocraticilor*, I, Iași, 1974 (în colaborare cu Simina Noica); Augustin, *De Magistro*, introd. Lucia Wald, București, 1994 (în colaborare cu Mihai Rădulescu).

Repere bibliografice: G. Călinescu, *Generația bombastică*, VL, 1929, 109; Octav Șuluțiu, *Acțiune și reacțiune*, VRA, 1930, 99; Petru Comarnescu, *Premiile scriitorilor needitați*, VRA, 1934, 322; Ionel Jianu, *Bucuriile simple*, RP, 1934, 4905; Octav Șuluțiu *„Mathesis sau Bucuriile simple"*, „Reporter", 1934, 28; Grigore Popa, *„Mathesis sau Bucuriile simple"*, PLI, 1934, 3–4; Șerban Cioculescu, *Operele premiate ale scriitorilor tineri needitați*, RFR, 1934, 9; Traian Herseni, *Doi eseiști și Eugen Ionescu*, „Azi", 1934, 4; Andrei Șerbulescu [Belu Zilber], *Feciorii lui Nae sau Tânăra generație*, „Șantier", 1934, 12; Al. Dima, *„Mathesis sau Bucuriile simple"*, GR, 1934, 12; Mihail Sebastian, *„Mathesis sau Bucuriile simple"*, RP, 1935, 5311; G. Călinescu, *„Mathesis..."*, ALA, 1935, 778; Oscar Lemnaru, *Traducerea din Kant. Problema traducerilor de filosofie*, FLR, 1936, 1566; Eugen Ionescu, *Constantin Noica*, „Păreri libere", 1936, 6; Ionel Jianu, *O introducere la criticism*, RP, 1936, 5487; Petru Comarnescu, *Două moduri de cercetări filosofice, la d-nii Claudian și C. Noica*, RFR, 1936, 11; Anton Dumitriu, *„Concepte deschise în istoria*

filosofiei la Descartes leibniz și Kant, „Revista de filosofie", 1936, 4; Septimiu Bucur, *C. Noica și problema conceptului deschis*, G, 1937, 3; C. Rădulescu-Motru, *„Concepte deschise în istoria filosofiei..."*, AAR, memoriile secțiunii literare, 1936–1937, *150–152*; Mircea Streinul, *Constantin Noica*, BVS, 1937, 122; B. Br.[Barbu Brezianu], *Descartes încetățenit*, VRA, 1937, 497; Horia Stamatu, *Descartes*, BVS, 1937, 148; Mihail Sebastian, *„De Caelo"*, „Reporter", 1938, 1; Nicolae Roșu, *Individualism și spirit critic*, UVR, 1938, 24; Octav Șuluțiu, *Descartes*, F, 1938, 1–2; S. T. S. [Sandu Tzigara-Samurcaș], *Descartes*, CL, 1938, 1–5; Vasile Damaschin, *Constantin Noica*, SE, 1938, 320; Munteano, *Panorama*, *169*, *195*; Vasile Băncilă, *Cărțile d-nului Constantin Noica*, GR, 1939, 1–6; Petru Manoliu, *Două cărți de filosofie românească*, TIL, 1940, 1143; Sanda Șerbulescu, *„Schiță pentru istoria lui «cum e cu putință ceva nou»"*, CML, 1940, 68; Anton Dumitriu, *D-l Noica e de față...*, FCL, 1940, 2267; Romulus Vulcănescu, *„Schiță pentru istoria lui «cum e cu putință ceva nou»"*, R, 1940, 6–8; Mihai Niculescu, *„Schiță pentru istoria lui «cum e cu putință ceva nou»"*, U, 1940, 270; Ion Frunzetti [*C. Noica*], RFR, 1941, 2; Zevedei Barbu, *„Izvoare de filosofie"* „Saeculum", 1943, 1; Florian Nicolau, *D-l Constantin Noica și existențialismul lui Neagoe Basarab*, „Symposion", 1943, 1; Petru Comarnescu, *Lucrări de filosofie românească*, RFR, 1943, 7; Aristiade Manu [Arșavir Acterian], *Despre „Izvoare de filosofie" și despre d-l Constantin Noica*, SE, 1944, 1930; Grigore Popa, *„Izvoare de filosofie"*, LCF, 1944, 4–5; S. P. [Sașa Pană], *Morți la 23 August 1944*, ORT, 1944, 1; Lucrețiu Pătrășcanu, *Curente și tendințe în filosofia românească*, București, 1946, *126–128*; Emil Cioran, *Lettre à un ami de lointain*, „Nouvelle revue française", 1957, 56; Grigore Tănăsescu, *Interpretarea unui dialog platonic*, RL, 1969, 48; Paul Anghel, *„Rostirea românească"*, CNT, 1970, 33; Octavian Vuia, *„Rostirea filosofică românească"*, „Destin" (Madrid), 1971, 21–23; Horia Stamatu, *Constantin Noica*, „Revista scriitorilor români" (München), 1972, 11; Cioculescu, *Aspecte*, *709–712*; Nicolae Manolescu, *„Omul deplin al culturii românești"*, RL, 1975, 28; D. Macrea, *Geniul limbii române*, RL, 1975, 36; Simion, *Scriitori*, II, *391–403*, *464–466*; Ion Ianoși, *Între eseu și sistem*, RL, 1979, 21; Cezar Baltag, *Constantin Noica și arhitectura ființei*, VR, 1979, 8–9; Iorgu Iordan, *Despre magia cuvintelor*, RL, 1979, 44; Ion Coja, *Constantin Noica*, RL, 1979, 52; Dan C. Mihăilescu, *Cu fața la cuvânt*, ST, 1980, 1; Constantin Barbu, *Realitatea lui întru*, R, 1980, 10; Constantin Crișan, *Un roman filosofic de Const. Noica*, ST, 1980, 11; Paleologu, *Ipoteze*, *7–67*; Constantin Crișan, *Ontologia lui Constantin Noica*, VTRA, 1983, 2; Apolzan, *Aspecte*, *264–267*; Gabriel Liiceanu, *Jurnalul de la Păltiniș*, București, 1983; Steinhardt, *Critică*, *238–241*; Andrei Pleșu, *Între filosofie și înțelepciune. Însemnări despre Constantin Noica*, ATN, 1985, 5; Gabriel Liiceanu, *Filosofia și paradigma feminină a auditoriului*, VR, 1985, 7; Eugen Simion, *Sfidarea retoricii*, București, 1985, *206–211*; Sorescu, *Ușor cu pianul*, *31–38*; Constantin Barbu, *Rostirea esențială*, București, 1985, *passim*; Gheorghiță Geană, *Paradigma freudiană a paideii*, VR, 1986, 8; Adrian Marino, *Logica teoriei literare*, TR, 1986, 40; Gabriel Liiceanu, *Epistolar*, București, 1987; Marin Diaconu, *Constantin Noica*, „Revista de filosofie", 1988, 2; Gabriel Liiceanu, *Adsum? Modelul cultural și urgențele istoriei*, „22", 1990, 45; Lovinescu, *Unde scurte*, I, *305–307*, II, *93–95*, III, *40–43*, IV, *228–234*, V, *70–75*; Negoițescu, *Ist. lit.*, I, *352–354*; Dan C. Mihăilescu, *Să fie oare Noica rău deplin al culturii române?*, LAI, 1992, 48; Dan Câmpean, *Patrimoniul Constantin Noica. O carte document*, Deva, 1992; Romul Munteanu, *Comentarii literare*, București, 1992, *3–33*; Isabela Vasiliu-Scraba, *Filosofia lui C. Noica. Între fantasmă și luciditate*, Slobozia, 1992; Ion Dur, *Noica. Între dandysm și mitul școlii*, București, 1994; Andrei Pleșu, *Limba păsărilor*, București, 1994, *195–213*; Vasile Dem. Zamfirescu, *În căutarea sinelui*, București, 1994, *9–155*; Valentin Coșereanu, *Constantin Noica și aventura facsimilării manuscriselor eminesciene*, București, 1997; Alexandra Laignel-Lavastine, *Filosofie și naționalism. Paradoxul Noica*, București, 1998; Ion Ianoși, *Constantin Noica, între contemplație și extaz*, București, 1998; Glodeanu, *Incursiuni*, *323–329*; Ion Dur, *Noica. Portretul gazetarului la tinerețe*, Sibiu, 1999; *Dicț. esențial*, *578–585*; Simion, *Fragmente*, IV, *124–153*; Cornel Moraru, *Constantin Noica*, Brașov, 2000; Manolescu, *Lista*, III, *64–89*; Ion Militaru, *Constantin Noica și critica Occidentului*, București, 2001; Popa, *Ist. lit.*, II, *1068–1076*; Mircea Handoca, *Eliade și Noica*, Cluj-Napoca, 2002; Mircea Martin, *Cultura română între comunism și raționalism*, „22", 2003, 692. *M.Dn.*

NOI PAGINI LITERARE, revistă apărută la București, bilunar, între 1 ianuarie 1913 și octombrie 1915. Director-proprietar: Constantin Ștefănescu. Comitetul de redacție este compus din Artur Zarafu, Dragomir Frunză și Dumitru Zarafu. Pe tot parcursul existenței sale, publicația, de orientare declarat modernistă, se va bucura de colaborarea lui Al. Macedonski, care tipărește poezii (*Noapte albă*, *Ura*) și articole virulente pe tema războiului de-abia început sau împotriva pericolului uniformizării minților românilor din pricina profesorilor, criticilor și a scriitorilor, considerați vinovați de perpetuarea locurilor comune și a falselor valori (astfel, Gheorghe Șincai ar fi un mit literar fără operă). La moartea poetului Panait Cerna, revista publică masiv versuri și proză din creația celui dispărut. Victor Eftimiu, autorul piesei *Cocoșul negru* și colaborator al revistei, este apărat împotriva acuzației de plagiat după *Faust*. „Cronica dramatică", rubrică efemeră, este susținută de Duiliu Zamfirescu și Vintilă Panța. Scriu regulat D. Karnabatt, Oreste, Al. T. Stamatiad, N. N. Hârjeu, Dragomir Frunză (comedii într-un act), Radu D. Rosetti, Corneliu Mugur (autor de portrete duioase, moralizatoare, precum *Domnul Dan*), D. Iacobescu, Mircea Demetriade, Mia Vlad (Mia Frollo), Cridim (Christea N. Dimitrescu), Sandu Teleajen, Claudia Millian, N. Zaharia, Șerban Bascovici. În 1915 sunt incluse în sumar cronici permanente: politică, literară, teatrală, muzicală, artistică, rimată. Deși sporadice, nu sunt ocolite nici traducerile (Cehov, Verlaine). *A.F.*

NORA, Al.[exandru] (pseudonim al lui Aron Rosen; 28.V. 1876, București – 1948, București), gazetar și prozator. A studiat un an la Facultatea de Medicină din București. Debutează în „Adevărul ilustrat". Douăzeci de ani va fi redactor la „Adevărul", apoi la „Universul" (până în 1914). După război a lucrat ca redactor la „Izbânda", din nou la „Adevărul" și la „Universul". Redactează împreună cu Adrian Verea suplimentul literar „Dumineca" al ziarului „Adevărul". La 1 ianuarie 1941, când s-a pensionat, era redactor la „Curentul". A colaborat și la „Generația nouă", „Revista literară", „Adevărul literar", „Lumea nouă literară și științifică", „Răsăritul" (Iași), „Universul literar". A mai semnat A. Aron, A.R. Aron, Nora R. Aron. Cu precare mijloace artistice, **N.** scrie schițe și nuvele didacticist-moralizatoare (*Fâșii din viață* 1903, *Visuri de fecioară* 1921 ș.a.), ilustrând teoriile misogine pe care le avansează prin mai multe broșuri (*Femeia așa cum e*, 1921, *Femeia ne e stăpână. Adulter sau nu? Ea n-are dreptul să fie*

geloasă, 1936) – în care, pentru sprijinirea „părții teoretice", se servește de reportaje senzaționale din presa vremii. Sub oarecare rezerve ținând de veridicitatea informației, poate fi consultat volumul *Un om uitat: Const. Mille* (1945).

SCRIERI: *Fâșii din viață*, București, 1903; *Clipe trăite*, București, 1906; *Fiori de dragoste*, București, [1908]; *Suflete fără noroc*, București, [1910]; *Notele unui om timid*, București, f.a.; *Un roman de dragoste. Scrisori răvășite*, București, 1917; *Căsătoria. Legende absurde*, București, 1921; *Visuri de fecioară*, București, 1921; *Femeia așa cum e*, București, [1921]; *Femeia ne e stăpână. Adulter sau nu? Ea n-are dreptul să fie geloasă*, București, [1936]; *Un om uitat: Const. Mille*, București, 1945. **Traduceri:** Guy de Maupassant, *Nuvele alese*, București, 1907; E. Phillipe-Oppenheim, *Nepoata regelui*, București, 1933; [Grazia Deledda, Enrico Castelnuovo, Sacher Masoch, Leonid Andreev, Guy de Maupassant], în *Inimi de femei*, București, f.a.

Repere bibliografice: Predescu, *Encicl.*, *606*; Straje, *Dicț. pseud.*, *494–495*. *G.E.*

NORD, periodic apărut la Baia Mare, lunar, între 1969 și 1972, 1981 și 1984. Funcția de redactor-șef au îndeplinit-o, pe rând, Constantin Corniță, I. Chiș-Șter, Georgeta Căprioară, Gh. Granea, Ion Pop, Delia Muntean, Mircea Radu Macrinici, publicația fiind editată de studenții centrului universitar băimărean. Poezii semnează Constantin Corniță, Iulian Chivu, Ion Sigartău, Ioan Es. Pop, N. Scheianu, Ion Bogdan, Mihai Olos, Mihai Cupcea, Nicolae Herțeg, iar proză dau Mircea Radu Macrinici și Ciprian Adrian Chirvașiu. Mai bogat se prezintă sectorul de istorie literară, unde se publică articole despre Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Ion Agârbiceanu, Duiliu Zamfirescu, E. Lovinescu, G. Călinescu, Marin Preda, Nichita Stănescu, semnate de Georgeta Pavel, Săluc Horvath, I. Chiș-Șter, Valeriu Palaghiță, Tănase Filip, Valeriu Oros, Augustin Cozmuța. Se fac traduceri din Ady Endre, Guillaume Apollinaire, Jean Cocteau, José-Maria Heredia, Stéphane Mallarmé, Pablo Neruda, Petőfi Sándor, Arthur Rimbaud, Paul Valéry, Jacques Prévert. Sunt semnalate sau recenzate cărțile scriitorilor locali, iar unii debutanți sunt prezentați în scurte medalioane și portrete literare. Folclorului i se acordă, de asemenea, un loc important, prin culegeri din zonă sau prin abordări tematice. Se reproduc o serie de opere de artă aparținând unor artiști români (Vida Geza, Traian Bilțu Dăncuș, Ion Anghel Negreanu) sau străini (Picasso ș.a.). Mai colaborează Traian Hrișcă, V. Nașcu, Traian Moldovan, I. Moldovan. **N.** are meritul de a fi lansat în viața literară câteva nume de literați și artiști. *M.Pp.*

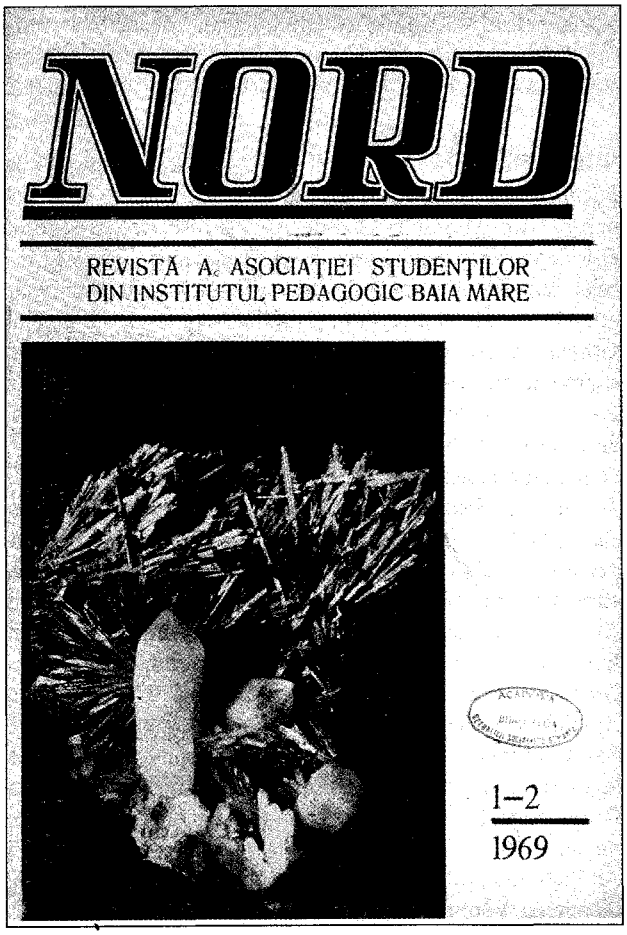

NORD VESTUL, publicație apărută la Baia Mare, apoi la Cluj, săptămânal, de la 22 martie 1936 la 30 noiembrie 1945. Directori au fost Dimitrie Șeptilici, iar din 1943, Sever Stoica. În *Prezentare* se formulează promisiunea că se va edita o gazetă obiectivă. Rubricile obișnuite sunt „Artă și literatură", „Pagina satului", „Pagina ținutului", „Turismul nostru", „Munca" ș.a. Se consacră la un moment dat un număr Ligii Antirevizioniste Române, publicându-se și articolul *Sensul naționalismului național* al lui Ion Moța, și se dedică un alt număr lui O. Goga. Poezii publică D. Șeptilici, L. Nicorescu, Gh. Crișan, Eugen Constant, Gh. Tuleș, Victor Hortopan, I.I. Olteanu, Victor Ilieșiu, Ștefan Grecu, Silvia Georgescu, I.C. Severeanu, Florica Ciura, Petre Șaitiș și liceanul Teodor Bosca (debut în numărul 9/1940). Proza este semnată de D. Șeptilici, Gh. Dragoș, Radu Boureanu. Valentin Strava scrie despre Ion Moldoveanu, A. Șioldea închină un necrolog lui O. Goga, în timp ce Cincinat Pavelescu îi dedică o poezie, Ovidiu Papadima elogiază munca lui Sextil Pușcariu și se ia un interviu lui Victor Papilian. În domeniul artei, **N.V.** are în vedere activitatea pictorilor N. Brana (care ilustrează cu gravurile lui copertele revistei) și Aurel Popp. Revista încearcă să închege o mișcare literară în Nordul Ardealului, care devine mai activă și mai consistentă în anii de după Dictatul din 1940. *M.Pp.*

NOTTARA, Constantin I. (5.VI.1859, București – 16.X.1935, București), traducător. Încă elev la „Sf. Sava", **N.** se înscrie la Conservator (1876). După o scurtă ucenicie în trupa lui Mihail Pascaly, în 1877, remarcat de Ion Ghica, este primit în

Societatea Dramatică. Din 1885 va fi înaintat societar clasa I la Teatrul Național din București, iar în 1889 preia funcția de director de scenă, din care îl îndepărtează Al. Davila. S-a iscat un conflict, în urma căruia **N.** își dă demisia, dar în 1907 el va reveni în trupa Naționalului. Din 1893, vreme de treizeci și trei de ani, activează ca profesor la Conservatorul de Muzică și Declamație. În 1927 este declarat societar de onoare, iar după câțiva ani – societar pe viață al Teatrului Național. A avut un fiu, Constantin C. Nottara, compozitor.

De la o manieră grandilocventă, cu gesticulație fastuoasă, actorul **N.**, impresionând mereu prin măștile pe care și le compune, prin maiestatea ținutei și rostirea cantabilă, plină de virtuozități, evoluează spre un joc mai realist, mai puțin preocupat de plastica exterioară, mai interiorizat. Era, pe scenă, un adevărat creator. De altfel, în intervențiile lui asupra artei actorului (unele găzduite de „Rampa"), el susține dreptul interpretului de a crea. În afara acestor articole, care iau în discuție și chestiuni de teorie a teatrului sau de artă a interpretării, schițează – în „Rampa" sau în „Literatură și artă română" – portrete ale unor oameni de teatru: Ion Brezeanu, Tony Bulandra, I.L. Caragiale, Al. Davila, Aristide Demetriade, Paul Gusty, Grigore Manolescu, Matei Millo, Aristizza Romanescu, Maria Ventura ș.a. Tot în „Literatură și artă română", ca și în „Ilustrația", i s-au publicat câteva schițe. A încurajat dramaturgia originală, ceea ce nu l-a împiedicat să facă și traduceri (de fapt, localizări) după piese de Victorien Sardou (*Amicii falși, Bechierii*), Al. Dumas-fiul (*Demi-monde*), Octave Feuillet (*Egoism și fățărnicie*), Auguste Vacquerie (*Jean Boudry*), Eugène Brieux (*Dezrobirea sufletească*). În volum i-au fost adunate numai suvenirurile din teatru.

SCRIERI: *Amintiri din teatru*, îngr. Tatiana Nottara și Ioan Massoff, București, 1936; *Amintiri*, îngr. și pref. Mihai Vasiliu, București, 1960.

Repere bibliografice: Virgil Brădățeanu, *Constantin I. Nottara*, București, 1966; *Ist. teatr. Rom.*, II, *328–336, passim*; *Dicț. lit. 1900, 629–630.* *F.F.*

NOTTARA, Constantin I. A. (21.I.1872, Ariceștii Rahtivani, j. Prahova – 1923, București), prozator. Cu o obârșie modestă, **N.** pretindea a fi un descendent al lui Hrisant Nottara, patriarh al Ierusalimului la începutul veacului al XVIII-lea. Își ia licența în drept la București, cu teza *Individul și statul* (1899), își continuă studiile ca bursier la Paris și la întoarcerea în țară devine magistrat. Romanele *De vânzare* (1897) și *Suflete obosite* (1898), bună parte din nuvelele cuprinse în volumul *De dincolo de moarte* (1907) interesează ca încercări de aclimatizare a unor orientări moderne. Dar **N.** nu este un intermediar nimerit, căci el ilustrează într-o expresie hibridă, devitalizată, artificioasă, atât câștigurile naturaliste, cât și experiențele decadente, estetizante, proprii sfârșitului de secol XIX. În zelul lui de neofit, ajunge să-și transforme paginile în simple pastișe după scrierile lui J.-K. Huysmans, Joséphin Péladan, Léon Bloy ș.a. Mai cu seamă romanul *Suflete obosite* este o astfel de mixtură. Eroul, Alexe Villara Comnean, un tânăr aristocrat apăsat de ereditate, trăindu-și cu orgoliu izolarea, cufundat în rafinament și sexualitate, apare în primul rând ca un epigon al lui Des Esseintes din *À rebours* de Huysmans.

SCRIERI: *De vânzare*, București, 1897; *Suflete obosite*, Craiova, 1898; ed. București, 1911; ed. îngr. și pref. Mircea Popa, București, 1999; *De dincolo de moarte*, București, 1907.

Repere bibliografice: D. Evolceanu, *„De vânzare"*, CL, 1897, 3–4; C. Scânteie, *„Suflete obosite"*, „Carmen", 1899, 8; Caragiale, *Opere*, IV, *412–413*; *Pamfil Șeicaru, Un sfârșit de an*, „Freamătul", 1912, 12; D. Karnabatt, *Unul din întâii romancieri moderni: C.I.A. Nottara*, „Evenimentul zilei", 1942, 1158; *Dicț. lit. 1900, 630.* *G.D.*

NOUA ALBINĂ ROMÂNĂ, supliment literar la „Gazeta de Moldavia", apărut la Iași, bilunar, între 5 ianuarie și 7 februarie 1857. Apariția acestui periodic literar și cultural sub redacția lui Gh. Asachi își are explicația în dorința scriitorului de a găsi mijloacele prin care să înviioreze un ziar ce devenise anacronic și ca structură jurnalistică, și ca atitudine socială. **N. a. r.** păstrează însă caracteristicile „Gazetei de Moldavia" și nu aduce nimic nou, în măsură să atragă cititorii, încetându-și de altfel existența după trei numere, ceea ce confințește și apusul unei orientări politice și culturale. În **N. a. r.** au publicat versuri V. Alecsandri, I. Ianov și Gh. Asachi, acesta din urmă redactând și toate articolele culturale sau de informație științifică. *R.Z.*

NOUA BIBLIOTECĂ POPULARĂ, publicație apărută la București, lunar, între ianuarie 1889 și 15 martie 1891. Inițiativa pare să fi fost a lui Gr. H. Grandea, care și-l asociază pe editorul D. I. Cerbureanu pentru a scoate o revistă dedicată republicării celor mai valoroase opere ale literaturii române. Fiecare număr este consacrat unui scriitor. Grandea semnează studii biografice, în general bine documentate, dar minate de un anacronic entuziasm romantic și lipsite de spirit critic, care însoțesc o antologie de texte reprezentative, alese tot de el. Seria este deschisă de prezentarea vieții și operei lui I. Heliade-Rădulescu. Sunt selectate poeziile *O noapte pe ruinele Târgoviștei, Zburătorul, La Schiller, Margarita, Viața sau Androginul*, în timp ce scrierilor în proză ale lui Heliade li se preferă un discurs din 1866 rostit în fața Adunării Constituante. Urmează selecții din scrierile lui D. Bolintineanu, Gr. Alexandrescu, iar în aprilie 1889 se dedică un număr lui Mihai Eminescu. Se întocmesc apoi alte antologii, din opera lui Ion Ghica, V. Conta, V. Alecsandri, Cezar Bolliac, N. Bălcescu, Gh. Asachi, Costache Negruzzi, Iancu Văcărescu și Al. Sihleanu. Câteva numere sunt închinate unor scriitori mai noi, ca N. V. Scurtescu ori Petre Ispirescu, sau pictorilor Sava Henția și Mișu Popp. În aceste cazuri, prezentarea și antologarea sunt făcute de Iuliu I. Roșca. Totodată, în supliment se dau și versuri ale lui Al. Vlahuță sau ale unor autori de mai mică importanță: Th. M. Stoenescu, Veronica Micle, Al. I. Șonțu. *R.Z.*

NOUA BIBLIOTECĂ ROMÂNĂ, revistă apărută la Brașov, bilunar, între 1 mai 1882 și 1 septembrie 1883. Gazeta se adresa „claselor de mijloc", Theochar Alexi fiind redactorul responsabil al foii și autorul unei bune părți din beletristica originală și din traducerile publicate. Deși nu era încercat de mari ambiții, Alexi avea totuși dorința de a menține periodicul la un nivel literar satisfăcător, motiv pentru care a respins propunerile unei librării de colportaj din București de a publica romane de genul *Nihiliștii* sau *Mireasa ucigașului*. Se dau în fiecare număr articole biografice dedicate unor personalități culturale și literare: Racine, Molière, J.-J. Rousseau, Byron, Dickens, Vincenzo Monti, Vörösmarty Mihály. În cadrul aceleiași rubrici figurează și prezentări ale lui Kant și H. Chr. Andersen. V. Alecsandri a publicat în **N. b. r.** poezia *Cireșele*. Alte versuri aparțin mai puțin cunoscuților autori ardeleni I. N. Macavei, Teodor V. Păcățian, C. Băilă, precum și lui Alexi. Culegeri de folclor, realizate, ca atâtea altele în epocă, fără vreo preocupare metodică sau științifică, publică N. Petra-Petrescu și C. Băilă. În foiletonul revistei Th. Alexi e prezent cu un amplu roman istoric, *Ciocoii*, pastișă inabilă după *Ciocoii vechi și noi* al lui Nicolae Filimon; tot el mai publică *Amor în veacul crâncen*, de asemenea roman de inspirație istorică, iar Virgil Onițiu, A. Vlaicu, N. Petra-Petrescu, I. Pop-Reteganul, N. Popilian, Emilia Lungu, Ion Broju și Gr. Sima al lui Ion colaborează cu nuvele, schițe și amintiri. Scriitorii străini din ale căror opere se traduce sunt Swift, Molière, La Bruyère, La Rochefoucauld, August von Kotzebue, Schiller, Mérimée, Al. Dumas, Th. Körner, Ponson du Terrail, Vincenzo Monti și E. Legouvé, iar principalii traducători – I. Pop-Reteganul, A. Vlaicu, Virgil Popescu. *R.Z.*

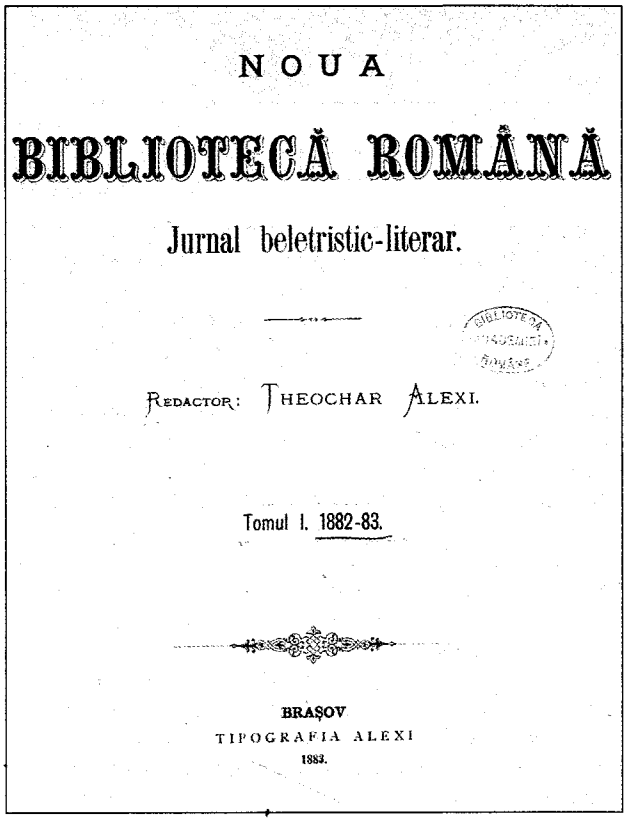
NOUA

BIBLIOTECĂ ROMÂNĂ

Jurnal beletristic-literar.

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

REDACTOR: THEOCHAR ALEXI.

Tomul I. 1882-83.

BRAȘOV
TIPOGRAFIA ALEXI
1883.

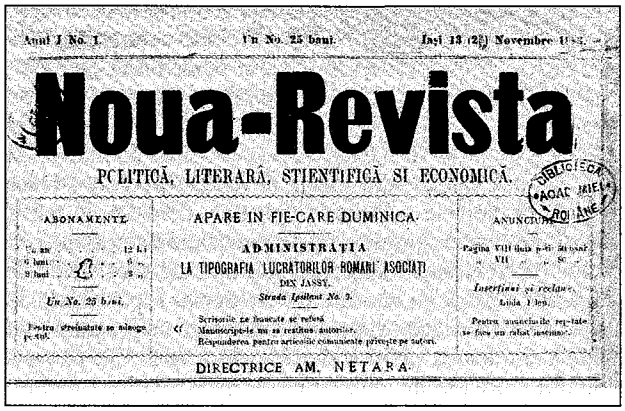
Anul I No. 1. Un No. 25 bani. Iași 13 (25) Novembre 1[illegible].

Noua-Revista

POLITICĂ, LITERARĂ, STIENTIFICĂ SI ECONOMICĂ.

ABONAMENTE. APARE IN FIE-CARE DUMINICA. ANUNCIURI.

ADMINISTRAȚIA
LA TIPOGRAFIA LUCRATORILOR ROMANI ASOCIATI
DIN IASSY.
Strada Ipsilanti No. 3.

Un No. 25 bani.

DIRECTRICE AM. NETARA.

NOUA REVISTĂ, publicație politică și culturală apărută la Iași, săptămânal și bisăptămânal, de la 13 noiembrie 1883 până la 24 noiembrie 1885 și de la 19 octombrie 1886 până la 7 iunie 1887. Colaborează cu versuri N. A. Bogdan și I. G. Holban. Se mai republică, la centenarul morții lui Horea, câteva poezii ale lui Andrei Mureșanu. Nuvele, unele cu subiecte din viața satului moldovenesc (*Garofița de la Poeni*), dă N. A. Bogdan. La rubrica „Revistă teatrală" se discută activitatea Teatrului Național din Iași. *R.Z.*

NOUA REVISTĂ OLTEANĂ, publicație științifică și literară apărută la Craiova, lunar, între 1 noiembrie 1903 și 1 septembrie 1904. Director: N. Popescu-Gorgota. Se consideră continuatoarea „Revistei oltene", inițiată de Traian Demetrescu. Este o publicație democratică de interes local, care dorește să suplinească „lipsa unei mișcări literare în Craiova". Sunt tipărite manuscrise ale lui Traian Demetrescu, redactorii propunându-și să reflecte și influența acestuia asupra poeților craioveni. În sumar intră probleme de literatură, știință, istorie locală. Rubricile „Cronica literară" și „Cărți apărute" sunt semnate de Ștefan Braborescu și I. C. Popescu-Polyclet. Colaborează cu versuri de înrâurire simbolistă sau cu o tematică preponderent socială N. Burlănescu-Alin, N. Vulovici, I. C. Popescu-Polyclet, Al. Gherghel, Florian I. Becescu, D. Karnabatt, I. Stătescu, cu proză sunt prezenți Ștefan Braborescu, O. Tafrali, V. Grigorescu-Elvir, Petre Danilescu, iar cu articole – Ștefan Braborescu, M. Galiță. Alți colaboratori: Petru Vulcan, A. Laugier. *C.A.*

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ, publicație apărută la București, bilunar, apoi săptămânal și din nou bilunar, în două serii, de la 1 ianuarie 1900 la 15 ianuarie 1902 și de la 12 octombrie 1908 la 31 iulie 1916, sub conducerea lui C. Rădulescu-Motru. Subtitlul

inițial - „pentru politică, literatură, știință și artă" – este modificat la începutul noii serii, devenind „politică, literatură, știință și artă", iar de la 9 septembrie 1912 este înlocuit cu altul - „socială, critică, științifică și literară". În numărul inaugural, C. Rădulescu-Motru declară că revista va avea „un cuprins enciclopedic", prin care „va căuta să îmbrățișeze toate chestiunile de interes general". Scopul trebuia atins prin diversitatea rubricilor („Cronica politică și economică", „Știință", „Literatură și artă", „Mișcarea științifică și literară") și prin prezența a două suplimente, unul rezervat informațiilor culturale (ulterior se precizează că e vorba de „notițe de tot felul asupra culturei țărilor locuite de români"), cel de-al doilea conținând „nuvele și lectură recreativă, datorată, în parte, scriitorilor români, în parte, după cei mai buni scriitori străini". Aparent rațională, soluția implica suprapuneri, ceea ce a dus la părăsirea ei după un an, când revista devine săptămânală. În același text introductiv directorul conturează un program ce ar rezulta din starea politică și culturală a țării. Cât privește literatura, aceasta ar trece printr-o „perioadă de istovire", întrucât „înstrăinată de aspirațiunile și interesele marelui public, ea-și cerșește existența de la așa-zisa «elită socială», ale cărei gusturi cosmopolite scriitorii noștri încearcă să le împace copiind pe întrecute modele străine". C. Rădulescu-Motru se arată totuși încrezător în viitorul culturii, care trebuie să fie „potrivită geniului său, ferită de ademenirile falsului patriotism, bazată pe respectul adevărului și al dreptății și cu un ideal înțeles de toate straturile sociale ale neamului românesc". În esență, programul preia atât din doctrina junimistă, cât și din aceea a lui C. Dobrogeanu-Gherea, aceasta din urmă considerată în articolul lui C. Rădulescu-Motru *Idealurile sociale și arta* mai adecvată, într-o măsură, momentului. Pledând ca scriitorii să „destăinuie lumii suferințele poporului și să devină educatori morali ai acestuia", profesorul respinge „aservirea literaturii față de politică", fie aceasta conservatoare, liberală, socialistă ori, mai ales, „naționalistă". În același sens se pronunță și Ovid Densusianu în articolul *Patriotismul nostru*. Pe o linie paralelă întrucâtva se plasează o luare de poziție a lui Al. Antemireanu, *Simțul artei la români*, în care se susține că nici poezia, nici proza românească a celor cinci decenii precedente, în ce au ele mai bun, nu sunt „românești" (Eminescu „e mai mult german", Alecsandri e „franțuzit", Duiliu Zamfirescu „n-are în scrierile sale mai de seamă naționalitate", nuvelele lui B. Delavrancea și ale lui I. L. Caragiale „pot să fie subscrise de orice scriitor străin"). Lipsa s-ar datora faptului că firea românilor dintre Carpați și Dunăre „nu e compatibilă cu calitățile necesare artistului", lucru dovedit prin „mediocritatea literaturii noastre populare". Singura soluție (indicată de existența poetului G. Coșbuc) ar fi „altoirea" „tulpinei stoarse de sevă a poporului român de aici" cu aceea a „provinciilor transcarpatine". Ideea o reia, în articolul *Literatura de peste munți*, H. Sanielevici, ce îndeplinește sarcina de secretar de redacție, dar acesta se apropie mai mult de opiniile lui C. Rădulescu-Motru, considerând că valoarea superioară se datorează mai marii „părți de *rein menschlich*" din scrierile ardelenilor. Poziția programatică destul de unitară a redacției nu se reflectă integral în conținut. Într-un fel,

Redacția „Noii reviste române" în 1912: C. Beldie, Nae Ionescu, Dem. Theodorescu, C. Spiru Hasnaș

„Cronica politică și economică" rămâne o „tribună liberă", personalități ale diverselor partide expunându-și opiniile anonim (Un conservator, Un fost ministru liberal) ori sub semnătură (C. Dobrogeanu-Gherea). Caracterul deschis este întărit și de recursul la anchetă. Astfel, în primul an sunt întreprinse două anchete cu caracter internațional, una asupra „chestiunii israelite în România", la care răspund somități precum Émile Zola, Lombroso, Mommsen, Clémenceau, Max Nordau, H. S. Chamberlain, W. Wundt, Thomas Masaryk ș.a., alta oglindind „opinia publică din Italia față de România". Largă deschidere are și rubrica științifică, unde semnează personalități ale lumii universitare românești, precum N. Vaschide, M.G. Cantacuzino, I. Simionescu, N. Iorga, Ovid Densusianu, Dumitru Drăghicescu ș.a. Și aici se introduce o inovație, prin lansarea, în iunie 1900, sub semnăturile lui G. Coșbuc, Anghel Demetriescu, Ovid Densusianu și C. Rădulescu-Motru, a unui *Chestionar privitor la psihologia poporului român*. Demersul nu se circumscrie strict etnopsihologiei, dat fiind că se cere și opinia asupra „celui care a scris mai bine românește" și asupra „operelor literare ce reflectă mai bine

firea poporului român". La chestionar, adresat în genere cititorilor, nespecialiștilor, răspund și câțiva scriitori (Constanța Dunca-Schiau, Jean Bart, G. Tutoveanu, Al. Macedonski). În domeniul filologiei, al criticii și istoriei literare ori al esteticii se înregistrează contribuții aparținând lui H. Sanielevici (*Eminescu și școala romantică germană*, *„Înviere"*, *„Quo vadis"*, *„Manasse"*, *Foiletoanele lui Caragiale*), Șt. Petică (*Esthetismul lui Ruskin*), G. Ibrăileanu (*Cu prilejul foiletoanelor lui Caragiale*, *Curentul eminescian*), P.V. Haneș, Sextil Pușcariu, I.-A. Candrea ș.a. Uneori spiritele se încing, precum în cadrul polemicilor N. Iorga – Lazăr Șăineanu, Ovid Densusianu – A. Philippide, ca și în jurul unor acuzații de plagiat. Un spațiu generos au la dispoziție folcloriștii și etnografii Simion Florea Marian, T. Dușescu-Duțu, Th. D. Speranția, Sofia Nădejde, ca și G. Coșbuc. Și în ce privește literatura, **N.r.r.** manifestă eclectism. Proză publică, alături de mulți diletanți, Paul Bujor, Jean Bart, Em. Grigorovitza, Vasile Cosmovici, Victor Crăsescu, Artur Gorovei, Izabela Sadoveanu, Ion Pop-Reteganul, acesta din urmă părând să fie preferatul redacției. G. Coșbuc dă o singură poezie (nu mai colaborează, de altfel, din toamna anului 1900), iar dintre poeții afirmați colaborează H.G. Lecca și Cincinat Pavelescu. În schimb, sunt prezenți numeroși tineri, precum Panait Cerna, Radu D. Rosetti, Florian Becescu, Andrei Naum, G. Tutoveanu, Nirvan (Ion Minulescu), Ion Petrovici, D. Karnabatt, Eugen Ștefănescu, Adrian Verea. Teatru, îndeosebi liric, dau Ion Petrovici și Petre Dulfu. Redacția va încerca să mărească numărul cititorilor lansând un „concurs literar", dotat cu un premiu substanțial, strâns prin subscripție. La concurs participă mulți dintre colaboratori, alăturându-li-se Ion Agârbiceanu, I. Scurtu, Corneliu Moldovanu (tustrei cu versuri). „Greutățile de editură", cum va declara C. Rădulescu-Motru mai târziu, sau, mai probabil, slăbiciunile „programului", în jurul căruia s-au raliat prea puțini dintre scriitorii de marcă ai vremii, au făcut ca hebdomadarul să-și înceteze apariția după doi ani. Inițierea celei de-a doua serii se produce însă într-un moment mai puțin favorabil. Existența „Sămănătorului", chiar dacă intrat în declin, a „Vieții românești", a „Convorbirilor critice", alături de mai vechile „Convorbiri literare", făceau mai dificilă (re)câștigarea unui public propriu. Nu erau de natură să faciliteze sarcina nici liniile expuse de C. Rădulescu-Motru într-o simplă notă (*Reapariția „Noii reviste române"*), care vorbea despre promovarea „discuțiunii de idei" civilizate, despre apărarea „în contra a două exagerațiuni deopotrivă de periculoase: servilismul față de cultura străină, pe de o parte, grandomania naționalistă, pe de altă parte", despre „atitudinea critică față de intelectuali, sfătuiți să-și înfrâneze pornirile agitate [...] dând exemplul unei activități cumpănite, ca fond și ca formă". Inabilă este și susținerea ideii unei completări reciproce a două periodice conduse de C. Rădulescu-Motru: „Studii filosofice", ca „revistă de specializare", și **N. r. r.**, ca „revistă de popularizare". În sfârșit, imparțialitatea politică, declarată solemn în aceeași notă, motiv de afișată superioritate față de liberala „Viața românească" ori de conservatoare „Convorbiri literare", va fi dezmințită curând, numeroase intervenții ale directorului (*Poporanismul politic și democrația conservatoare*, *Profetismul în cultura noastră națională*, *Naționalismul cum se înțelege și cum trebuie să se înțeleagă* ori câteva veritabile manifeste electorale) vădind implicarea ideologică de partea Partidului Conservator Democrat (takist). În aceste condiții, între compartimentele săptămânalului se manifestă mult timp un flagrant dezechilibru. Foarte bogate sunt rubricile „Politică" și „Știință", unde se întâlnesc semnături cunoscute – A. D. Xenopol (*Naționalismul, Naționalism și antisemitism*), C. Dimitrescu-Iași, D. Drăghicescu, I. Simionescu, N. Zaharia, I. Dușcian ș.a. Numeroase sunt, de asemenea, studiile și articolele despre artă, literatură, teatru și folclor, aparținând lui Al. Tzigara-Samurcaș, Th. D. Speranția, N. Em. Teohari, P.V. Haneș, Ilarie Chendi (cu câteva articole și un text consacrat piesei *Apus de soare* a lui B. Delavrancea), Eugen Porn, acesta, secretar de redacție în primii doi ani, dând și multe cronici dramatice. În schimb, „Revista revistelor", când nu arată spirit partizan, e cvasinerelevantă, de interes redus fiind îndeobște și rubrica „Note și discuțiuni". În schimb, capitolul „Literatură" se dovedește foarte sărac. Sporadic apar poezii de Radu D. Rosetti și H. G. Lecca, snoave versificate de Th. D. Speranția, câteva proze semnate, printre alții rămași necunoscuți, de Al. Cazaban, Victor Eftimiu, B. Nemțeanu, I. Chiru-Nanov (cel mai fidel, acesta va colabora până la ultimul număr) și N. Pora și o piesă, *Domnul Luca*, de C. Rădulescu-Motru. Pentru complinirea lacunei se apelează la tălmăciri, mai ales din literatura rusă (Cehov, Turgheniev, Tolstoi, Gorki) și din cea italiană (D'Annunzio, Roberto Bracco, Ugo Ojetti ș.a.). Publicarea textului *Începem!* al lui I. L. Caragiale rămâne o excepție, datorită relațiilor politice cu autorul. În fapt, poeții și prozatorii în vogă evită evident să colaboreze la **N. r. r.** Cauza se află, în principal, în atitudinea exprimată de C. Rădulescu-Motru în articolul *Scriitorii monopolizați sau Finanța literară* (din mai 1909), precum și în aprecierile negative la adresa întregii literaturi a momentului, pe care le face la sfârșitul aceluiași an Eugen Porn, opinii ce declanșează o ascuțită polemică cu revistele „Cumpăna" și „Falanga", urmată de o intervenție a recent înființatei Societăți a Scriitorilor Români la Camerele Legiuitoare, prin care se cere respingerea acordării cetățeniei criticului denigrator, de origine evreiască. Cu acest prilej C. Rădulescu-Motru lansează o așa-zisă anchetă, intitulată *Evreii și literatura*, în fond un „manifest al intelectualilor", în genul celor din vremea „afacerii Dreyfus". Situația se ameliorează puțin după ce rolul de secretar de redacție, rămas liber prin plecarea lui Eugen Porn în Italia, pentru doctorat, este preluat de C. Beldie. Din toamna anului 1910 paginile revistei găzduiesc proza lui Virgil Cioflec, Oreste, Mihail Cruceanu, Emil Isac. Cronici dramatice semnează Lazăr Cosma (Scarlat Froda). Progresul este evident în 1911 la toate rubricile. Încep să colaboreze Virgil I. Bărbat, Orest Tafrali, Ion Petrovici, C. Antoniade, N.I. Apostolescu, Marin Simionescu-Râmniceanu, H. Sanielevici (și sub pseudonimele V. Podriga, H. Richard, Gh. Pribeag), Ramiro Ortiz și Mihail Dragomirescu (cu studii diverse), I. Netzler (care ulterior își va iscăli cronicile literare Ion Trivale), George Duma, A. Mândru, Cincinat Pavelescu, Leon Feraru, Emil Dorian (sub pseudonimul Castor și Pollux), Wilhelm

Schwefelberg (iscălind Ieronim Laurian), Mihail Sorbul, Elena Farago, Raul Teodorescu, D. Iacobescu, Cezar T. Stoika (toți cu versuri). Forțe noi aduc, în 1912, filosofii Mircea Florian, Marin Ștefănescu, I. Brucăr și Nae Ionescu (semnând N. C. Ionescu și Mihai Tonca), criticul E. Lovinescu (e prezent la intervale mari), ca și N. Davidescu, Adrian Maniu - autori proteiformi, abordând și proza, și teatrul, și critica, nu numai literară, ci și plastică și dramatică -, Ion Vinea, Al. Iacobescu ș.a. Lor li se adaugă, în 1913, F. Aderca, foarte activ și combativ, intrând în polemică, pe marginea existenței simbolismului românesc, cu Ion Trivale, iar mai târziu, în 1914, vin la revistă Mihai Săulescu și G. Bacovia. Grupul redacțional se sudează în anii premergători primului război mondial și datorită unor întâlniri săptămânale, ce iau aspect fie de ciclu de conferințe, fie de cenaclu deschis, ceea ce asigură **N.r.r.** o fizionomie distinctă între celelalte periodice. Redacția mai întreprinde două anchete ample, una internațională în 1913 — *Problema balcanică în fața Europei culte*, cu participări notabile: Gustave Le Bon, Félix Le Dantec, Achille Loria, Wilhelm Wundt, Émile Boutroux ș.a - și alta, restrânsă la hotarele țării, în 1915 — *Universitatea și chestiunea națională*, cu puncte de vedere ale profesorilor universitari C. I. Dissescu, G. Țițeica, Constantin M. Sipsom, N. Măldărescu ș.a. Mult dezbătută este și decizia istorică în fața căreia se afla România, și anume de partea căror Puteri să intre în război, atitudinea redacției fiind în genere pro Antantă. În acest sens, se publică studiile *Imperialismul culturii germane* de C. Antoniade și *Critica culturii germane* de Virgil I. Bărbat. Notabil este și un număr special *Cervantes*, prilejuit de tricentenarul morții prozatorului spaniol. Nucleul tare al grupului redacțional se regrupează, reluându-și activitatea în toamna anului 1918 prin inițierea „Colecției cărților galbene" (în care apar broșurile *Ce vrem? Catehism pentru sufletele nehotărâte*, *Un apostol al vieții moderne: William James* și *Glossa spiritului cărturăresc. Încercare antiintelectualistă*, scrise de C. Beldie și D. Ioanițescu), iar în vara lui 1919, prin editarea, în locul **N. r. r.**, a hebdomadarului „Ideea europeană". *V.D.*

NOUĂZECISM. Termenul a fost creat spontan, după modelul celui — ceva mai vechi — de optzecism, mărturisind o intenție polemică sau, în orice caz, una de individualizare și definire programatică a unei promoții literare. Cuvânt cu sens vag, ivit inițial în sfera publicisticii, ulterior acceptat și în terminologia criticii literare, **n.** este presupus a exprima concis și sintetic particularitățile literaturii practicate de o serie de scriitori născuți, în marea lor majoritate, în jurul anului 1960 și afirmați la începutul ultimului deceniu al secolului al XX-lea. Originea fenomenului se află în anii '80, când mai mulți dintre cei mai importanți membri ai promoției frecventează Cenaclul literar bucureștean Universitas, condus de Mircea Martin. Cenaclul s-a deschis în aprilie 1983 și a funcționat până în primele luni ale anului 1990, când s-a destrămat. Ședințele aveau loc de regulă vineri seara, în localul Clubului Universității din Bulevardul Schitu Măgureanu nr. 9. Timp de un an, Universitas a funcționat în paralel cu Cenaclul de Luni, ulterior desființat. A fost vizitat la început sporadic, mai târziu destul de consecvent, de „lunediști", de scriitori din generația optzecistă, inclusiv dintre cei trăitori în provincie (Gheorghe Crăciun, Alexandru Mușina). Din alte generații participa la lucrări poeta Angela Marinescu, ocazional fiind invitați și alți poeți consacrați — Ana Blandiana, Cezar Baltag ș.a. Cenaclul a avut și câteva ședințe în afara capitalei (de pildă, la Reșița sau la Timișoara, cu cenaclul animat de Livius Ciocârlie) și a atras prezența unor tineri scriitori din provincie (Piatra Neamț, Brașov, Satu Mare etc.). Dintre scriitorii care își descoperă și consolidează vocația literară ori își definesc — sau redefinesc esențial — viziunea și maniera de creație în cadrul cenaclului sunt de menționat Cristian Popescu, Radu Sergiu Ruba, Ioan Es. Pop, Cătălin Țârlea, Răzvan Petrescu, Daniel Bănulescu. Un adevărat „stâlp" al cenaclului, activ în toate genurile literare, era Horia Gârbea. De Universitas este legată, măcar în parte, și activitatea altor scriitori mai tineri, precum Ramona Fotiade, ori membri ai „grupului de la Brașov" (Simona Popescu, Caius Dobrescu, Andrei Bodiu, Marius Oprea). Din impulsul de a-și marca specificul generationist, și prin opoziție cu optzeciștii, apare ideea afirmării și susținerii **n.** Un nucleu cu deosebire activ îl vor forma Cristian Popescu, Cătălin Țârlea și Ioan Es. Pop — alături de ei aflându-se constant sau cu intermitențe, Horia Gârbea, Dan Silviu Boerescu ș.a. —, care sub tutela lui Laurențiu Ulici editează, din noiembrie 1990 până în octombrie 1993 (cu o întrerupere între februarie 1991 și septembrie 1992 un „Supliment de direcție al revistei « Luceafărul »" intitulat „Nouăzeci". În privința „direcției" susținute, sub titlul *Un punct de plecare*, editorialul primului număr afirmă între altele: „Generația NOUĂZECI și-a făcut ucenicia literară în perioada de radicalism etic și de reformism estetic impusă în anii '80 de generația predecesoare", iar accentul cade pe ideea de schimbare a paradigmelor: „Vrem să stabilim un alt raport între *literatură* și *biografie*. Dacă la moderniști literatura era supraordonată biograficului, postmodernismul optzecist plasează textul și asistența sa pe același nivel axiologic și tipologic. Vom subordona întotdeauna textul literar existenței, considerându-l pe acesta doar un *produs al procesului realizării de sine*". Expuse în registrul publicisticii literare alerte, fără excese profesoral-dogmatice și fără pretenția de a se articula într-un „sistem" predictiv și complet, precizări sunt formulate ulterior în special de Cristian Popescu și Cătălin Țârlea. Astfel, Cristian Popescu afirma: „Nouăzeci nu este numele unei promoții literare, ci numele unei decade, al unui fragment de timp. [...] Ceea ce încercăm este să delimităm implicit un spirit literar al timpului în care trăim și scriem. Cine suntem noi ai acestei persoane întâi plural a încercării ? Un grup de scriitori legați nu neapărat prin vârstă, ci prin diferite grade ale relațiilor normale dintre semeni — de la prietenia directă și o anume înțelegere comună a literaturii, până la, pur și simplu, afinitatea spirituală". Într-un editorial cu titlul reluat ulterior ca generic, *Dinastia Caragiale*, sunt avansate alte considerații care încearcă o definire a **n.**: „Căutăm similitudini între coordonatele noastre interioare și direcțiile de structură ale timpului și locului în care trăim, adică vrem să aflăm ce anume ni se potrivește și poate fi generator de autenticitate literară în

dialogul nostru cu lumea. În mod fatal, nu putem participa, aliniați cu toții, după criterii de vârstă biologică, la definirea unei unice mentalități literare, zisă de generație." În același loc se mai afirma: „Însuși spiritul timpului obligă la o percepere acută a cotidianului. Literatura, în acest context, n-o putem înțelege decât ca o *transcriere directă a realităților* (nu neapărat a Realității). În acest fel este lesne explicabilă afinitatea noastră pentru modalități literare de gen Radu Cosașu, Mircea Ivănescu sau Marin Sorescu din poemele epice, precum și lipsa de aderență la formule estetice de tip Ana Blandiana, Ion Stratan sau Nichita Stănescu." În altă ordine de idei, o trăsătură esențială a **n.** este considerată „radicalismul moral", asumat și explicat de corifeii orientării. Revista „Nouăzeci" nu a fost totuși una teoretică, ci una cu deschidere predilectă către cotidianul vieții literare. Promovează texte publicistice literaturizate — după modelul caragialian —, dar și beletristică propriu-zisă (proză, poeme etc.). În afară de Cristian Popescu și Cătălin Țârlea, care au o contribuție majoră în fiecare număr, semnează constant Radu Sergiu Ruba, Horia Gârbea, Ioan Es. Pop, Lucian Vasilescu. Ceva mai rar se exprimă Dan Silviu Boerescu, Daniel Bănulescu, Vasile Petre Fati. Publică versuri Andrei Damian, Georgeta Manole, Alina Durbacă ș.a. Mircea Martin și Laurențiu Ulici sunt prezenți ca mentori discreți ai noii orientări. Relațiile cu generația optzecistă nu erau atât de tensionate cum s-ar putea crede: colaborează frecvent Florin Iaru, Ion Stratan, iar ocazional Gheorghe Iova, Mircea Nedelciu, Liviu Ioan Stoiciu ș.a. Rolul de critic susținător „din interior" și l-a asumat — cu mare râvnă, aproape un deceniu, dar abandonându-l după anul 2000 — Dan Silviu Boerescu, autor al mai multor volume de „ficțiuni critice" și alcătuitor al unor consistente antologii. El a condus în a doua jumătate a anilor '90 Clubul Profesionist de Lectură al Muzeului Literaturii Române și efemera — dar consistenta — revistă „ArtPanorama". Fără exclusivism, deschise scriitorilor din toate generațiile, atât clubul, cât și revista au fost cu precădere foruri de exprimare ale nouăzeciștilor. În general, se consideră că definitorie pentru literatura generației '90 este — prin comparație cu cea a reprezentanților canonici ai generației optzeciste, reputați drept textualiști extremiști, gratuit-ludici și evazionist-livrești — o mai mare aplecare către viață, către real, o pronunțată angajare existențială față cu o realitate odioasă. În linii mari, caracterizarea ar putea fi adecvată, însă la o examinare nuanțată lucrurile nu se mai prezintă chiar atât de simplu. Pe de o parte, nu puțini optzeciști importanți manifestau o deschidere certă, incontestabilă către real, către biografismul derizoriu sau către cotidianul sordid, precum și o angajare puternică, o autenticitate ostentativă, deși mediată de ingineria textuării. Pe de altă parte, nouăzeciștii sunt departe de a fi străini de rafinatele cuceriri ale scriiturii textualiste, iar sporul lor de gravitate și realism este dublat uneori de o exacerbare a ludicului, dar nu pe coordonate livrești, ci mai degrabă în registrul unei fronde dezabuzate. În focul unor confruntări polemice, optzeciștii i-au etichetat pe nouăzeciști drept continuatori — ori, mai bine zis, epigoni, imitatori inferiori esteticește — ai lor, în vreme ce nouăzeciștii, în replică, accentuează asupra diferențelor. În același timp, scriitori din generații — ori promoții — mai tinere, emergenții „douămiiști", fie se revendică de la unele direcții nouăzeciste în calitate de continuatori radicalizați ai acestora, fie le contestă nouăzeciștilor specificitatea, considerându-i o varietate de optzeciști. Toate aceste delimitări, adeziuni ori respingeri sunt deseori exagerate din rațiuni tactice în vâltoarea polemicilor vizând autopromovarea ori autolegitimarea „generațională", în vreme ce o examinare atentă și imparțială dezvăluie o realitate literară mult mai nuanțată, în care continuitatea și ruptura stau într-un raport mai complex decât cel „aruncat" în disputele directe. De altfel, **n.** este încă prea recent pentru concluzii definitive. Nu toți autorii care au debutat sau s-au afirmat în anii '90 pot fi considerați nouăzeciști, iar pe de altă parte, nu toți au trecut prin Cenaclul Universitas ori pe la revista „Nouăzeci". Numele considerate reprezentative pentru orientare sunt Cristian Popescu, Mihai Gălățanu, Cătălin Țârlea, Radu Sergiu Ruba, Răzvan Petrescu, Horia Gârbea, Ioan Es. Pop, Lucian Vasilescu, Dan Silviu Boerescu, Daniel Bănulescu, Simona Popescu, Caius Dobrescu, Andrei Bodiu, Marius Oprea, Radu Aldulescu.

Repere bibliografice: Dan Silviu Boerescu, *La noapte, pe strada Toamnei*, București, 1993; Dan Silviu Boerescu, *Doamna Ovary (dicționar antologic al generației '90)*, București, 1993; Dan Silviu Boerescu, *Sfâșierea lui Morfeu (antologie a generației '90)*, București, 1994; Valeriu Bârgău, *Generația'80: precursori și urmași*, Deva, 1999; Cărtărescu, *Postmodernismul, 458–480*; [*Fenomenul nouăzecist*], CC, 2000, 9–12. *N.Br.*

NOUL CURIER ROMÂN, gazetă politică și literară apărută la Iași între 12 decembrie 1871 și 5 iulie 1873; până la 19 februarie 1872 a ieșit de patru ori pe săptămână, iar după această dată de trei ori. Redactor a fost ardeleanul I. S. Bădescu, gazetar experimentat, coleg de redacție peste câțiva ani la „Timpul" cu Mihai Eminescu și prieten al poetului. Pentru un timp direcția și editarea gazetei vor fi asigurate de Theodor Codrescu și apoi de I. M. Codrescu, dar un conflict cu redactorul duce la apariția a două publicații cu același nume. De la 1 ianuarie 1873 Theodor Codrescu renunță însă la editarea ziarului său și titlul rămâne în proprietatea exclusivă a lui I. S. Bădescu. În **N. c. r.** se găsește puțină literatură originală, mai ales reprodusă după publicații bucureștene sau din „Convorbiri literare": *Cugetări* de Alecu Russo, versuri de Grigore Alexandrescu, nuvele de C. D. Aricescu, poemul *Dumbrava Roșie* și pasteluri de V. Alecsandri, nuvele ale lui Pantazi Ghica. Cu versuri și proză sunt

No. II de probă. Iași, Vineri 24 Decemvrie, 1871. No. II de probă.

NOUL

CURIERU ROMÂNU

Apare de PATRU ORI pe septemână:

Duminecă, Marți, Joi și Sâmbata.

BIUROUL DIARIULUI

se află deschisu la locuinți Tipografiei H. Goldner.

REDACTORU: ION SCIPIONE BADESCU.

prezenți I. Ianov, I. Pop-Florantin și V. Gr. Pop. Se mai publică poezia *Viața la țară* a lui Al. Depărățeanu și versuri de Maria Suciu. Redactorul I. S. Bădescu, folosind și pseudonimul Bihoreanul, e prezent cu fabule și cu o culegere de poezii populare. Se dau și câteva traduceri din Lamartine (reproduse după „Telegraphul") și din Xavier de Maistre (tălmăcire de I. M. Codrescu). Colaborează și Ion Creangă, atunci diacon, cu articolele *Misiunea preotului la sate* și *Iezuitismul în România*. *R.Z.*

NOUL TESTAMENT DE LA BĂLGRAD, prima traducere integrală în limba română a *Noului Testament*, apărută în 1648 la Alba Iulia. Continuând preocupările vechi de un secol pentru tălmăcirea textelor religioase în românește, dar și ca urmare a unor inițiative oficiale, ce intenționau calvinizarea ortodocșilor ardeleni, traducerea, începută de ieromonahul muntean Silivestru, a fost coordonată de mitropolitul Simion Ștefan. Tipărirea acestei cărți – *Noul Testament sau Împăcarea au leagea noao a lui Is. Hs. Domnului nostru* – este un eveniment important în istoria culturii române, datorită valorii lingvistice și literare a textului, dar și conținutului prefețelor. Prima, semnată de Simion Ștefan, demonstrează necesitatea răspândirii învățăturilor evanghelice și, prin urmare, a traducerii lor. A doua, *Predoslovie către cetitori*, nesemnată, se referă la traducători și la modul lor de lucru, care constă în tălmăcirea directă a originalului grecesc, dar și în urmărirea simultană a versiunilor slavonă și latină. Alte precizări, precum necesitatea exprimării unitare (în urma constatării diferențelor dialectale) prin folosirea cuvintelor unanim cunoscute (va deveni celebră comparația, folosită aici, a cuvintelor cu banii buni care circulă peste tot), atestă o lucidă conștiință lingvistică. În cuprinsul cărții mai sunt incluse douăzeci și trei de introduceri la diferite secțiuni, având valoarea unor texte originale, cu informații despre evangheliști, apostoli și despre locurile în care aceștia au trăit. Preocuparea pentru problemele de limbă se concretizează și în explicarea pe marginea filelor a cuvintelor necunoscute sau în notarea unor sinonime, fapt considerat o primă încercare lexicografică la noi. Grija pentru o exprimare larg accesibilă, clarificările unor pasaje obscure până atunci, organizarea aproape didactică a materialului biblic, omogenitatea acestei masive lucrări au impus-o ca pe o mare reușită a cărturarilor veacului al XVII-lea. Pe lângă întărirea unității lingvistice și culturale a românilor și ridicarea pe o treaptă superioară a posibilităților expresive ale limbii, *Noul Testament de la Bălgrad* a constituit un model pentru generațiile următoare, în primul rând pentru traducătorii și editorii *Bibliei de la București* (1688).

Ediții: *Noul Testament sau Împăcarea au leagea noao a lui Is. Hs. Domnului nostru*, Bălgrad, 1648; ed. îngr. și pref. Emilian, episcop al Alba Iuliei, introd. Nicolae Neaga, Virgil Cândea, Mircea Păcurariu, Grigorie T. Marcu, Florica Dimitrescu, Eva Mârza și Iacob Mârza, Alba Iulia, 1988.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist.lit. relig., 171–173; Ist.lit.,I, 349–352;* Țepelea, *Studii, 7–75; Dicț. lit. 1900, 631–632;* Maria Rădulescu, *„Noul Testament de la Bălgrad" (1648). Modele și izvoare*, SCL, 1982, 3. *C.T.*

NOUTATEA, cotidian politic și literar apărut la Iași între 22 iunie 1897 și 1 ianuarie 1898. Începând cu numărul 128 redactor responsabil va fi poetul Virgiliu N. Cișman. Jurnal independent, nesusținut material de vreo grupare sau partid politic, **N.** a dat o mare atenție rubricilor literare și distractive, pentru a atrage astfel cititorii. Din echipa colaboratorilor fac parte poeții Mihai Codreanu, Șt. Cruceanu, G. Botez-Gordon, A. Steuerman-Rodion, Adrian Millan, Eugen Herovanu și D. Karnabatt. Primul dintre ei este și cel mai activ, semnând, printre altele, *Oda*, poemul în proză *Poeme barbare*, satirele *Masă de maus* și *Mi-ar fi rușine*, poeziile *Anul Nou* și *Adio*, ambele intrate în volumul *Diafane*. A Steuerman-Rodion traduce versuri din Heine și Sully Proudhomme, Eugen Herovanu transpune din Goethe, Hugo și Baudelaire, iar Mihai Codreanu din Byron. Ioan Adam colaborează cu schițe din seria intitulată *Poznâșii țărănești*, pe care o continuă și în alte gazete și reviste; câteva schițe (*Moravuri semite*) îi aparțin lui A. Steuerman-Rodion. În foileton se publică *Dubrovski* de Pușkin, sub titlul, în manieră gazetărească, *Răzbunarea unui fiu sau Viața unui haiduc rus*. *R.Z.*

NOUTATEA ILUSTRATĂ, periodic apărut la Iași, bilunar, apoi lunar, de la 1 noiembrie 1927 la 15 ianuarie 1928. Secretar de

NOUTATEA ILUSTRATĂ

ZIAR INFORMATIV-ILUSTRAT

ZIUA M.S. REGELUI MIHAI MARILE SERBĂRI DIN IAȘI

ANIVERSAREA NAȘTERII M.S. REGINEI MARIA

redacție: L. Paul. Într-un *Cuvânt către cititori* publicația își anunță intenția „de a contribui la luminarea maselor" și nu oricum, ci folosind ca principal mijloc de informare imaginea. Despre ideea de a scoate un magazin ilustrat, nu tocmai nouă în epocă, li se cere părerea, tot într-un articol inaugural, și câtorva scriitori, între care Demostene Botez și Ionel Teodoreanu („O revistă ilustrată se adresează ochiului; n-ar fi rău să se adreseze și creierului"). Deși nu publică aproape deloc literatură, reproducerea poeziei *Colindătorii* de George Coșbuc și traducerea unui fragment dintr-un roman de senzație al lui Gaston Leroux reprezentând excepții, **N. i.** are totuși câteva rubrici cu caracter literar: „În vitrina librăriei", „Curier literar", care cuprind însemnări despre scriitori români și străini, despre opere recent apărute sau doar anunțate. Actualitatea culturală este oglindită și într-o seamă de alte rubrici: „Noutatea ecranului", „Carnet teatral", „Noutatea teatrală", „Informații". Colaboratori: Sandu Teleajen, G. Spina. *I.M.*

NOVAC, Constantin (15.VIII.1937, Constanța), prozator. Este fiul Mariei (n. Cioconea) și al lui Dumitru Novac, ceferist. Este absolvent al Liceului „Mircea cel Bătrân" (1955) și al Școlii Tehnice de Marină, ambele urmate în orașul natal. Licențiat al Facultății de Filologie a Universității din București (1962), activează ca asistent universitar la Institutul Pedagogic din Constanța (1962–1966), ca redactor (1970–1971) și redactor șef (din 1981) la revista „Tomis". Din 1995 este secretarul executiv al Filialei Dobrogea a Uniunii Scriitorilor. Debutează cu o povestire în revista „Tribuna" (1963), iar în volum în 1970, cu o carte de nuvele, *Cheltuieli de reprezentare*. Colaborează la „Vatra", „Argeș", „Luceafărul", „România literară", „Ramuri", „Convorbiri literare" ș.a. Într-o cadență alertă, îi apare un număr impresionant de volume, cuprinzând proză scurtă sau roman: *Adio, Robert!* (1974) și *Separația bunurilor* (1975), *Cocorul de pază* (1976), *Fericit cel care ca Ulise...* (1978), romanul *Vară nebună cu bărci albastre* (1983), *Oameni, furtuni, vapoare* (1984), *Plutind avan pe marea cea adâncă...* (1987), *Punctul mort* (1996) și *Povestiri arogante* (2002). Semnează și scenariile filmelor *La porțile țării* (1971), *Furtună în Pacific* (1984), *Puterea calorică a lemnului de palisandru* (1985). Cea mai bună carte a lui **N.** este romanul *Vară nebună cu bărci albastre*, scris alert, în maniera lui Fănuș Neagu, cu un personaj tras parcă din proza optzeciștilor. Benito Macarie, profesor amator de „ghidărie" (agent turistic sezonist), își îngrămădește într-o epică plină de haz solitudinea, iubirile anonime, tribulațiile mărunte. Toate sunt pretext al unei satire acide, iar personajul „e elevat totuși ideatic prin aspirația de a poseda o barcă albastră cu pânze galbene, un simbol exotic al libertății" (Marian Popa).

SCRIERI: *Cheltuieli de reprezentare*, București, 1970; *Adio, Robert!*, București, 1974; *Separația bunurilor*, București, 1975; *Cocorul de pază*, București, 1976; *Fericit cel care ca Ulise...*, București, 1978; *Vară nebună cu bărci albastre*, București, 1983; *Oameni, furtuni, vapoare* (în colaborare cu Nicolae M. Balotă), București, 1984; *Plutind avan pe marea cea adâncă...*, București, 1987; *Vânzătorul de enigme*, Constanța, 1993; *Punctul mort*, Constanța, 1996; *Povestiri arogante*, Constanța, 2002. **Antologii:** *Vânzătorul de enigme*, Constanța, 1993 (în colaborare cu Ovidiu Dunăreanu). **Traduceri:** John Newcomb, *Abandonați nava!*, București, 1984.

Repere bibliografice: Al. Protopopescu, *„Cheltuieli de reprezentare"*, TMS, 1970, 12; Hristu Cândroveanu, *Debutul unui prozator*, R, 1971, 3; Nicolae Manolescu, *Tineri romancieri*, RL, 1975, 45; Ion Istrate, *„Separația bunurilor"*, ST, 1976, 1; Constantin M. Popa, *„Separația bunurilor"*, R, 1976, 3; Nicolae Motoc, *„Cocorul de pază"*, TMS, 1976, 4; Virgil Ardeleanu, *„Cocorul de pază"*, ST, 1976, 11; Alex. Ștefănescu, *Peripeții povestite la persoana întâi*, „Scânteia tineretului", 1979, 9353; Sorin Titel, *Patetism și ironie*, RL, 1983, 23; Laurențiu Ulici, *„Vară nebună cu bărci albastre"*, CNT, 1983, 30; Cornel Regman, *„Vară nebună cu bărci albastre"*, VR, 1983, 10; Liviu Petrescu, *„Vară nebună cu bărci albastre"*, TR, 1985, 45; Marian Papahagi, *Jurnal în „Arcadia"*, TR, 1987, 4; Nicolae Manolescu, *Fantasticul moral și satiric*, RL, 1988, 10; Geo Vasile, *Romanul cu energie neconvențională*, LCF, 1997, 4; Rusanda Mureșan, *Scriitori constănțeni*, ST, 1997, 4–6; *Dicț. scriit. rom.*, III, *487–488*; Popa, *Ist. lit.*, II, *894–895*; *Dicț. analitic*, IV, *342–344*. *N.I.*

NOVAC, Elisaveta (18.X.1943, Cernișoara, j. Vâlcea), poetă. Este fiica Linei (n. Dumitrașcu) și a lui Nicolae Niță, țărani. A absolvit Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București și a lucrat ca profesoară în învățământul preuniversitar. Între 1971 și 1973 face parte din redacția revistei „Argeș", iar după 1990 conduce revista „Satul natal" din Pitești. Debutul din 1966, în revista „Luceafărul", este urmat în 1973 de ciclul de versuri *Mona Lisa*, cu o prezentare de Gheorghe Tomozei, în suplimentul „Biblioteca «Argeș»". În 1981 îi apare volumul de versuri pentru copii *Ochiul de basm*. A colaborat la „Argeș", la publicațiile pentru copii „Cutezătorii" și „Luminița", la „Amfiteatru", „Contemporanul", „Convorbiri literare", „Flacăra", „Luceafărul", „România literară", „Vâlcea literară" ș.a. Este laureată a concursurilor de poezie „Nicolae Labiș" (Suceava, 1973), „Dragoș Vrânceanu" (Râmnicu Vâlcea, 1983) ș.a.

N. este o poetă pentru care copilăria există nu numai spre a fi evocată nostalgic sau întâmpinată cu compuneri didactice și educative, dar și ca vârstă adoptivă, cum ar fi spus Lucian Blaga. *Ochiul de basm* vestea o fină înțelegere a psihologiei infantile și totodată vocația pentru perceperea mitico-magică a universului, într-o rostire caldă, muzicală, incantatorie. Cu *Lemn de sticlă* (1982) această percepție se traduce în recuperarea purității și a candorii, a puterii de a mai crede în „himere" și, deopotrivă, în construirea unui univers cristalin și transparent (sintagma titulară a cărții nu se voia doar o alăturare șocant-suprarealistă), dominat de lumină. Aer, cer, zbor, aripă, ninsoare se instituie în cuvinte-cheie, metamorfozând și diafanizând teluricul: „Ninsoarea iarăși podidește cerul/ și drumul se transfigurează/ pierdut înspre real". Acum apar mai clar direcțiile pe care va evolua lirica sa: proiecția unei lumi solare, din ce în ce mai îndepărtată de materie, și, în paralel, amintirea satului natal tradițional și resuscitarea valorilor lui agresate de rostogolirea precipitată și brutală a istoriei; declin biologic (de unde elegia senectuții), declin sufletesc și înstrăinare a identității ancestrale (o ușoară notă subversivă nu lipsește). În pofida unor accente elegiace, dominante rămân însă, pe de o parte, solaritatea contagioasă

atât la nivelul notației pasteliste, cât și la cel simbolic, al transgresării materiei, iar pe de alta, capacitatea de a privi lumea printr-un ochean care o face miraculoasă. De altfel, poeta mărturisește într-o *Baladă*-autoportret că descinde dintr-o țară de basm. Dacă tematica ancestralului se concentrează reprezentativ în *Părinții* (1983) și în *Casa cu greieri* (1984), volumul *Grădina Salamandrei* (1987) sintetizează paradigmatic poezia extazului vital și a elanului ascensional al spiritualizării și al absolutului. Cartea, constând dintr-un singur poem, are o construcție care ea însăși induce acest sens al depășirii particularului și mundanului. *Lumină din iubire* (1997) și *Îngerii* (2002) conțin versuri religioase, într-un limbaj simplu și adesea didactic, însă reușind să creeze ambianța de intimitate și de ritual propice comunicării-comuniune.

SCRIERI: *Ochiul de basm*, pref. Gheorghe Tomozei, București, 1981; *Lemn de sticlă*, pref. Eugen Simion, București, 1982; *Părinții*, București, 1983; *Casa cu greieri*, București, 1984; *Planeta bunicilor*, București, 1985; *Grădina Salamandrei*, pref. Al. Piru, București, 1987; ed. Pitești, 1999; *Copacul cu stele*, București, 1991; *Lumină din iubire*, Pitești, 1997; *Umbra. Poeme pentru părinți*, Pitești, 2001; *Îngerii*, Pitești, 2002.

Repere bibliografice: Voicu Bugariu, *Două volume de versuri*, LCF, 1981, 51; Carolina Ilica, *A vedea cu ochi de basm*, „Scânteia tineretului", 1982, 10 217; Laurențiu Ulici, *Din demult...*, RL, 1982, 46; Gheorghe Grigurcu, *Triptic liric feminin*, VR, 1983, 5; Nicolae Oprea, *Poezia spațiului natal*, ARG, 1984, 10. *N.M.*

NOVAC, Nicolae (pseudonim al lui Aurel D. Bugariu; 27.III.1919, Moldova Nouă), poet, prozator și traducător. Este fiul Anei (n. Gruescu) și al lui Dumitru Bugariu. Urmează școala primară în localitatea natală, iar liceul la Bozovici și Oravița, absolvindu-l în 1938. Frecventează doi ani cursurile Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București. Debutează cu versuri în revista „Carașul nou" (1935) și colaborează la „Fruncea", „Reșița", „Universul literar", „România literară", „Dacia rediviva", „Ardealul". Mobilizat pe front ca sublocotenent de cavalerie, participă la luptele din Crimeea și, după întoarcerea armelor, la cele din Ungaria. Cade prizonier în ianuarie 1945, în țară acordându-i-se în lipsă Ordinul de Cavaler cu Panglică „Virtutea militară" și „Frunză de stejar" pentru acte de vitejie pe frontul din Ungaria. Fiind în Germania, refuză repatrierea și își continuă studiile trei ani la Universitatea din Erlangen (istoria artei, ziaristică, istoria muzicii). În 1954 se stabilește în Statele Unite ale Americii. Lucrează ca funcționar la o fabrică din Indiana (1954–1983). Editează, mai întâi în Germania și apoi în Indiana, revista „Vers" (1951–1957), destinată să cultive valorile tradiționale românești. Va fi realizatorul unui program radiofonic în limba română la Gary (Indiana), ce va rezista treizeci și cinci de ani neîntrerupt. Redactor la ziarul „America" (Cleveland), va colabora și la „Înșir'te mărgărite", „Exil", „Căminul" (Brazilia), „Carpații" (Spania), „Cuvântul românesc" (Canada), „Libertatea" (SUA), „Revista scriitorilor români" (Germania). Debutează editorial în țară (sub numele real) cu volumul de schițe și nuvele *Încrustări în bancă* (1939), urmat în 1941 de romanul *Dragoste albă*. În exil scrie și publică în limba română poezie — *Magul care-și caută steaua* (1951), grupajul *Catapetesme*, în volumul colectiv *Poeme fără țară* (1954, împreună cu Vasile Posteucă și N.S. Govora), *Ultimul învins* (1965) —, grupajul de nuvele *La capătul drumului*, în volumul colectiv *Povești fără țară* (1957, împreună cu Faust Brădescu și N.S. Govora) și volumul de proză scurtă *Cetăți sfărâmate* (1973). În 1982 i-a apărut o culegere de nuvele în limba germană: *Sturm und Feuer.*

Poemele din *Catapetesme* sau din ciclul *Ultimul învins*, al căror spirit se resimte de înrâurirea lui St. O. Iosif, Octavian Goga și Aron Cotruș, îl așază pe **N.** în rândul dezrădăcinaților mesianici care își cântă durerea în accente patetice, cu o evidentă apetență mistică: „L-am poftit să ia loc, să șadă la masă.../ — Doamne — i-am zis — a venit ceasul întoarcerii acasă?/ M-a privit tăcut, apoi și-a întors în altă parte fața,/ și-am înțeles atunci că prin străini aveam să-mi/ sting dorul de țară și viață.../ — Nu-mi certa, Doamne, slăbiciunea — l-am rugat — nu mi-o certa,/ precum crezi, așa facă-se voia Ta.../ Mă sfâșia dorul de Țară și frați,/ dorul de Carașul meu drag și de îndurerații/ Carpați,/ aș fi vrut să-i revăd cât mai degrabă, cât mai/ curând,/ să nu-i port, ca pe-o icoană, numai în suflet și-n gând... Cu capul proptit pe umărul meu,/ a plâns împreună cu mine, aseară, Dumnezeu" (*Lacrimi*). Versurile sunt alteori îndatorate poeziei populare, asimilând rostirea, timbrul proprii doinei, bocetului, colindei sau cântecului haiducesc. Dezrădăcinarea atrage după sine pierderea sentimentului identității: „Nu știu. Mă caut. Dar nu mai sunt eu!", declară, arghezian, poetul. Și poeziile erotice sunt influențate de Arghezi: „Ți-am căutat părul, fruntea și genele,/ Ochii tăi albaștri și sprâncenele,/ Grumazul, umerii rotunzi și mâinile care/ Știu să te-nfioare-n dezmierdare..." (*Cântec pustiu*). Nuvelele de maturitate ale lui **N.** sunt reunite în secțiunea *La capătul drumului* din volumul colectiv *Povești fără țară* și în *Cetăți sfărâmate*. Primele sunt cinci povestiri cu tematică diversă, cu tentă nostalgic-sentimentală, întrupând personaje puternice, cum este Dora, din *Strada florilor*, patroană de bordel, victima unui destin tumultuos și nefericit, dar animată de voință și omenie, sau Annemaria, din nuvela omonimă, care pe fondul traiului plin de privațiuni din Germania sfârșitului de război, îndrăgostită, se sinucide când e bănuită de infidelitate. Alteori, povestea de dragoste se împletește cu lupta împotriva prigoanei instituite de dictaturile de tot felul (antonesciană, în *Într-o noapte de toamnă*, sau comunistă, în *La capătul drumului*). Străbătute de patriotism și de aversiune față de regimul stalinist sunt și prozele din *Cetăți sfărâmate*. Povestirea *Dubla crimă de pe strada Speranței* are în centru o vendetă îndreptată împotriva unui milițian care și-a ucis fosta soție, și o faptă eroică, aruncarea în aer a rezervelor de benzină dintr-o garnizoană sovietică. Marcate însă de maniheism în crearea personajelor și a situațiilor, prozele nu se ridică la valoarea poeziei pe care o scrie **N.**

SCRIERI: *Încrustări în bancă*, pref. Grigore Bugarin, Reșița, 1939; *Dragoste albă*, București, 1941; *Magul care-și caută steaua*, Paris, 1951; *Catapetesme*, în *Poeme fără țară*, pref. Aron Cotruș, cu desene de Eugen Drăguțescu, Madrid, 1954; *La capătul drumului* în *Povești fără țară*, Madrid, 1957; *Ultimul învins*, pref. Vasile Posteucă, Cleveland, 1965;

Cetăți sfărâmate, Hamilton (Canada), 1973; *Sturm und Feuer*, München, 1982. **Ediții:** *Poeme din închisori*, Madrid, 1970 (în colaborare cu Vasile Posteucă și Nicholas Dima). **Traduceri:** *Tălmăciri din lirica amerindiană*, introd. George Ciorănescu, München, 1977; *Tălmăciri din lirica americană*, München, 1979; Kahlil Gibran, *Profetul*, introd. George Ciorănescu, München, 1979, *Maxime și cugetări*, Madrid, 1980.

Repere bibliografice: Marin Sârbulescu, *„Dragoste albă"*, „Albatros", 1941, 3-4, 6; I.G. Dimitriu, *„Magul care-și caută steaua"*, „Înșir'te mărgărite", 1952, 78; Vasile Posteucă *„Povești fără țară"*, „America", 1958, 53; Ovidiu Vuia, *„Catapetesme"*, „Cuvântul românesc" (Hamilton), 1982, 70; Ion Cristofor, *Nicolae Novac sau Spovedania omului învins*, ST, 1995, 1-2; Popa, *Reîntoarcerea, 172-177*; Sasu, *Dicț. scriit. SUA, 209-211*; *Dicț. scriit. rom.*, III, 2001, *488-490*; Manolescu, *Enciclopedia, 541-542*. *A.F.*

NOVĂCEANU, Darie (8.V.1937, Crasna, j. Gorj), poet, eseist și traducător. Este fiul Elenei (n. Roangheș) și al lui Constantin Mituțoiu, țărani. A făcut clasele primare în comuna natală, o școală medie tehnică de construcții feroviare și Liceul „Nicolae Bălcescu" (1952-1959) la Craiova, iar la București a urmat Facultatea de Filologie, secția limbi romanice (1957-1962). Lucrează ca redactor la revistele „Secolul 20" (1962-1964), „Luceafărul" (1966-1966), „Gazeta literară" (1966-1968) și ca funcționar în Ministerul Afacerilor Externe (1966). În 1990, odată cu apariția noii serii a ziarului „Adevărul", devine director, funcție pe care o deține până în 1992, când este numit ambasador în Spania (1992-1997). Debutează cu versuri în antologia colectivă *Oltenia literară* (1955), iar individual, cu placheta *Autobiografie*, în 1962. Colaborează la „Tânărul scriitor", „Lumea", „Luceafărul", „Contemporanul", „România literară", „Viața românească", „Secolul 20", „Familia", „Steaua", „Tribuna", „Orizont" ș.a. A tradus din opera unor scriitori precum J. L. Borges, J. M. Castillo-Navarro, Luis de Góngora, J. J. Armas Marcelo, J. R. Jiménez, Federico García Lorca, Gabriel García Márquez ș.a., în 1991 reunind tălmăciri proprii în antologia *Valori eterne ale poeziei hispane*.

Poezia din volumul *Tehnica umbrei* (1970) propune o formulă poetică modernă, marcată de o sensibilitate asociativă capabilă să surprindă viziuni esențiale în imagini atent stilizate. Vocea poetică este lucidă, tonul detașat, ceea ce duce la austeritate emoțională, în versuri ce problematizează discret, dar fără fior. Împătimit de literatură, **N.** apelează din plin la semnificații de sorginte livrescă, la motouri și trimiteri, într-o dicție în care notațiile eliptice cenzurează trăirea lirică. Metaforă plurivalentă, umbra este duhul lucrurilor și al ființelor, „Scoasă-n afară, sângerează, / Ruptă de ele, dizolvă, ucide", sub stăpânirea ei „Trandafirii devin schelete triste, iar muzica / Putrezește lângă cenușa lor". Umbra „crește singură, unde-i lumină / Și poate umili lumina", „călătorește ușor și repede, măsură a timpului, dar și a curajului inutil, a speranței vane, a tristeții unui gând" (*Poem în picioare*), o oglindă a egolatriei distrugătoare (*Narcis orb, încă o dată*). În poezia 33. *O umbră dinspre tată*, metafora câștigă un plus de căldură ce animă lirismul lucid și rezervat. În *Există nopți* (1973) se observă o modificare a registrului poetic și a rețelei imagistice. Demarând greoi, poemele transmit neliniștea autorului obsedat, la vârsta maturității, de vacuitatea cuvintelor, pe care o simte ca pe o trădare — cuvintele „s-au sfârșit desprinse / din coaja sunetelor crudă / monezi ușoare pentru schimbul / de necunoașteri și-ndoieli". Salvatoare sunt racordarea la matca formativă și retrăirea copilăriei, timp de inalterabilă prezență când sintagmele, azi terne, erau generos semnificante. Decurge de aici apariția recurentă a unor imagini precum „primul țărm", „palisade pururi verzi / de sarmizegetusă", „umbre de părinți / stratificate ca o frunză", din care crește treptat „rostirea patriei" ce configurează, în ciclurile volumului, diferite ipostaze, nu întotdeauna convenționale, ale ideii de patriotism. Hispanist apreciat, **N.** a publicat câteva cărți ce cuprind mai cu seamă note de călătorie, vădind buna cunoaștere a culturii din America Latină, fără ca substanța lor să fie în primul rând documentară, ci mai curând un percutant comentariu de istorie a civilizațiilor: *Ora Americii Latine* (1971), *Havana* (1974), *Precolumbia. Teritoriul miturilor astrale* (1975). Specializat în traducerea literaturii de limbă spaniolă, el va da, bunăoară, o versiune la poemul *Polifem și Galateea* (1982) al lui Góngora, vădind deopotrivă talent poetic și erudiție. Limbajul marelui liric al barocului spaniol, printre cele mai inovatoare și încifrate, considerat de mulți intraductibil, este convertit în versuri pline de muzicalitate, păstrând intacte simbolistica insolită, bogăția aluziilor, sintaxa aparte. Urmărind deopotrivă echivalarea sensului și familiarizarea cititorului român cu universul marelui spaniol, volumul, distins cu Premiul Național al Spaniei pentru transpunerea scriitorilor spanioli în limbi străine, cuprinde un studiu despre temele și sursele lui Góngora, impactul gongorismului, o bibliografie selectivă, precum și comentarii de substanță și interpretări aplicate la fiecare operă tălmăcită. Și volumului *Moartea și busola*, povestiri de Jorge Luis Borges, i s-a acordat în 1972 Premiul Asociației Scriitorilor din București. Culegerea *Valori eterne ale poeziei hispane* ilustrează prin selectarea și transpunerea versurilor unor autori din douăzeci de țări perioada modernă și contemporană a liricii de limbă spaniolă. Dincolo de timbrul propriu al fiecărui poet, **N.** descoperă contribuțiile unificatoare ale modernismului: înnoirea tehnicii poetice, revigorarea imaginilor, stimularea interpretării. Activitatea de traducător este completată de cea de antologator: a alcătuit și tradus antologii de poezie braziliană, chiliană, cubaneză și din Costa Rica. De asemenea, a tradus poezie românească în mai multe antologii, iar în volume distincte, din lirica lui Tudor Arghezi, G. Bacovia și Lucian Blaga.

SCRIERI: *Autobiografie*, București, 1962; *Păsări de lut*, București, 1966; *Noaptea, pe drumurile Italiei*, București, 1968; *Tehnica umbrei*, București, 1970; *Peisaj în mișcare*, București, 1971; *Ora Americii Latine*, București, 1971; *Există nopți*, București, 1973; *Havana*, București, 1974; *Federico García Lorca*, București, 1974; *Precolumbia. Teritoriul miturilor astrale*, București, 1975; *Insulele Canare*, București, 1981; *Hombres en las orillas*, Ciudad de México, 1983; *Efectul oglinzii*, București, 1983; *Întoarcerea gladiatorului*, București, 1986; *Lumina toamnei*, București, 1987; *Reporter în piața ghilotinei*, București, 1990; *El estado del tiempo*, Madrid, 1993;

Descântec întru adormirea corupției, București, 1997. **Traduceri:** J. M. Castillo-Navarro, *Moarte la licitație*, pref. trad., București, 1963; Ernesto Sábato, *Tunelul*, pref. trad., București, 1965, *Abaddón exterminatorul*, pref. trad., București, 1986; Carmen Laforet, *Neant*, pref. trad., București, 1967; *Antologia poeziei braziliene*, îngr. trad., București, 1970; Juan Ramón Jiménez, *Platero și eu*, pref. trad., București, 1966, *Poeme*, București, 1971; *Poesía rumana contemporánea*, Barcelona, 1972; Lucian Blaga, *En el gran correr - În marea trecere*, ed. bilingvă, pref. trad., București, 1972; Jorge Luis Borges, *Moartea și busola*, pref. trad., București, 1972; Nicanor Parra, *Viciile lumii moderne*, pref. trad., Cluj, 1973; Federico García Lorca, *Poezii* București, 1974, *Carte de poeme*, București, 1986; *Antologia de la narrativa rumana contemporánea*, îngr. trad., Madrid, 1974; George Bacovia, *Plombo-Plumb*, ed. bilingvă, București, 1974; Hristos Ziatas, *Sub pleoapele cucuvaei*, pref. trad., București, 1974; *Memoria de las rosas floridas. Selección de poesia rumana del siglo veinte*, îngr. trad., București, 1975; *Poezie contemporană din Costa Rica*, îngr. și pref. trad., București, 1975; Tudor Arghezi, *Palabras adecuadas — Cuvinte potrivite*, ed. bilingvă, București, 1977; *Antología de la poesía rumana contemporánea*, îngr. trad., București, 1977; *Puerta abierta*, Ciudad de México, 1977; Gabriel García Márquez, *Fantastica și trista istorie a candidei Erendira și a nesăbuitei sale bunici*, București, 1978 (în colaborare cu Miruna Novăceanu), *Toamna Patriarhului*, pref. trad., București, 1979; J. M. Caballero Bonald, *Agata ochi de pisică*, postfața trad., București, 1979; Washington Irwing, *Povestiri din Alhambra*, pref. trad., București, 1979; *Antologia poeziei chiliene*, îngr. și pref. trad., București, 1980; Alvaro Mutis, *Poemele lui Maqroll El Gaviero*, pref. trad., București, 1980; Guillermo Vilas, *Cântece în patru vânturi*, pref. Victor Bănciulescu, Timișoara, 1981, *Roza Vânturilor*, Timișoara, 1984; Luis de Góngora y Argote, *Polifem și Galateea*, îngr. trad., București, 1982; Félix Grande, *Poezii*, îngr. și pref. trad., București, 1982; J.J. Armas Marcelo, *Starea de comă*, pref. trad., București, 1982; Dario Samper, *Poeme*, pref. trad., București, 1982; George Uscătescu, *Erasmus*, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1982; Luis Alberto Machado, *Imn materiei*, București, 1983; Luis Pastori, *În spatele oglinzii*, București, 1983; Octavio Paz, *Piatra soarelui*, îngr. și pref. trad., București, 1983; *La poesía rumana*, îngr. trad., La Habana, 1984; *O sută de ani de poezie cubaneză*, îngr. și pref. trad., București, 1988; Gonzalo Torrente Ballester, *Bucurii și umbre*, I-III, București, 1989 (în colaborare cu Miruna Ionescu); *Valori eterne ale poeziei hispane*, îngr. și pref. trad., București, 1991.

Repere bibliografice: Ilie Constantin, *„Tehnica umbrei"*, RL, 1970, 41; Bejan Crăciun, *„Tehnica umbrei"*, F, 1970, 12; Victor Felea, *„Antologia poeziei braziliene"*, TR, 1971, 3; Al. Căprariu, *Darie Novăceanu*, TR, 1971, 8; Radu Mareș, *„Ora Americii Latine"*, TR, 1971, 35; George Muntean, *„Peisaj în mișcare"*, ST, 1972, 6; Eugen Dorcescu, *„Există nopți"*, O, 1974, 8; Piru, *Poezia*, II, *166-169*; Firan, *Macedonski-Arghezi*, *334-338*; Edgar Papu, *Un monument editorial*, FLC, 1982, 46; Dan Munteanu, *Maturitate artistică și erudiție*, FLC, 1982, 46; Lucian Alexiu, *Eterna reîntoarcere*, O, 1986, 30; Liviu Papadima, *„Întoarcerea gladiatorului"*, TBR, 1986, 326; Mircea Iorgulescu, *Centrul de greutate*, RL, 1987, 52; Gabriel Rusu, *Poeme pentru despărțire*, TMS, 1988, 3; Pia Brânzeu, *Răsfrângerile toamnei*, O, 1988, 11; Grete Tartler, *Fulgere în labirint*, RL, 1996, 29; *Dicț. scriit. rom.*, III, *490-492*; Popa, *Ist. lit.*, II, *447*; Firan, *Profiluri*, II, *126-129*. *Il.C.*

NOVĂCEȘTII, ciclu de balade populare având ca protagoniști pe Novac, Balaban, Gruia și Ioviță, din neamul Novăceștilor. Cuprinde tipuri din categoriile de balade fantastice (*Novac și Zâna*, *Însurătoarea lui Gruia cu fata sălbatică*, *Novac și Dârvij*, *Gruia și șarpele*, *Gruicea*) și vitejești (*Gruia captiv în Țarigrad*, *Anița (Lidva) crâșmărița*, *Însurătoarea lui Ioviță cu fata cadiului*, *Gruia la arat*, *Gruia-femeie și turcii*, *Însurătoarea lui Gruia cu fata birtășiței din Dodrin*, *Novac vinde pe Gruia*, *Turcul și Novăceștii*, *Novac și Balaban*, *Gruia scapă pe Novac legat de turci*). Aria de răspândire este întinsă, cuprinzând și Peninsula Balcanică. Numele eroilor acestui ciclu este comun la români și la slavii de sud, mai ales la bulgari, dar acțiunile lor apar deosebite în folclorul românesc față de cel balcanic. În cronicile din secolele al XVI-lea și al XVII-lea este atestat ca personaj cu existență reală Baba Novac, sârb de origine, căpitan de oști al lui Mihai Viteazul. Plecând de la numele lui, B. P. Hasdeu a presupus că variantele românești provin din baladele sârbești, teorie susținută și de N. Iorga, iar ulterior de D. Marmeliuc, Lucian Costin, Gh. Vrabie. Alți cercetători, ca D. Caracostea, Traian Ionescu-Nișcov, Al.I. Amzulescu, Adrian Fochi, adepți ai teoriei originii autohtone a baladei populare românești, au considerat că nu trebuie să se plece de la existența istorică a lui Baba Novac. De altfel, Hasdeu însuși observase că în Baba Novac poporul a contopit mai multe personaje reale și imaginare. În tradiția populară „novaci" sunt numiți la români și primii locuitori, „uriașii", de la care ar fi rămas nume de munți și toponimul Brazda lui Novac. Tematica ciclului novăcesc în folclorul românesc este deosebită de cea bulgară, sârbă sau croată. Faptele se desfășoară în cadrul familiei patriarhale, bătrânul Novac este personajul cel mai autoritar din familie, fiind caracterizat prin vitejie, prudență și înțelepciune. Eroul principal al ciclului românesc despre Novăcești este însă Gruia, fiul lui Novac, în jurul căruia se desfășoară cel mai adesea acțiunea. E un tânăr dinamic, dar nechibzuit, care în isprăvile sale are mereu nevoie de ajutorul tatălui. Ioviță e nepotul lui Novac, iar Balaban, fratele bătrânului. Toți trăiesc la curțile lui Novac, localizate „în munții Cătrinului" ori „Pe culmița dealului, / Dealului Ardealului" sau „Sub seninu cerului, / La aripa norului". Motivul tematic principal este însurătoarea lui Gruia. În baladele mai vechi, din categoria celor fantastice, eroul trebuie să-și dovedească vitejia în lupta cu fata sălbatică sau cu șarpele, să răpească o zână, să aducă mărul de argint de peste Marea Neagră, să se lupte cu viteazul Dârvij, încercări ce amintesc de basm. În cântecele bătrânești ale acestui ciclu dintr-o epocă mai târzie, Gruia (sau Ioviță în unele variante) vrea să se însoare cu fata cadiului, nepoata împăratului din Țarigrad, pe care o răpește din grădina palatului. Lupta se dă de data aceasta între cadiu și bătrânul Novac, venit la timp pentru a-și salva fiul (sau nepotul). Un motiv foarte răspândit al ciclului se referă la plecarea lui Gruia la Țarigrad. Neascultând sfaturile bătrânului de a fi prudent, el trage la cârciuma împăratului, „la Anița crâșmărița", care duce veste împăratului despre purtarea ciudată a drumețului. Gruia este prins de turci numai după ce, la sfatul împăratului, Anița îl îmbată, apoi e închis trei ani (în alte variante, șapte sau nouă ani), până când Novac trimite un corb să îl caute. Corbul îl află la închisoare, iar bătrânul Novac, travestit în călugăr, pleacă la Țarigrad. La refuzul turcilor de a-i da fiul, Novac recurge la șiretlicul cu galbenii aruncați pe jos la care se reped paznicii, și

în acest timp el îl eliberează pe Gruia. Cei doi nimicesc o armată întreagă de turci și se întorc la curțile lor, „Către Țara Românească,/ Fapta să și-o povestească". Un subiect rar, cu caracter local, cunoscut însă și la bulgari, este *Gruia la arat*. Mama îl sfătuiește pe Gruia să renunțe la lupte și să aibă grijă de gospodărie. Gruia îi urmează sfatul și pleacă împreună cu sora lui la arat. Nu peste mult timp apar turcii, pe care Gruia îi răpune, apoi, spunându-i mamei că a terminat lucrul, o cheamă să-i arate „rodul". Mai puțin răspândit este motivul travestirii lui Grûia în femeie pentru a-i ademeni pe turci, unul asemănător întâlnindu-se și la sârbi. Baladele românești despre Novăcești sunt realizate cu mijloace artistice din fondul tradițional autohton. În cântecele bătrânești aparținând categoriei eroico-legendare se întâlnesc elemente din basme: fabulosul, ființe monstruoase (fata sălbatică, Dârvij, balaurul) sau procedee caracteristice basmului: formule introductive și finale, întreita repetiție a acțiunii, hiperbola descriptivă (ca în portretul fetei sălbatice: „Buzele ca clisele, / Măselele ca piuăle, / Mânele ca bârnele, / [...] Iar dinții ca lopețile") ș.a. De asemenea, prin trăsăturile sufletești și fizice Novăceștii amintesc de personaje din basme. În baladele vitejești ale ciclului, proporțiile fantasticului se diminuează. Se mai păstrează hiperbola în relatarea unor acțiuni (Gruia bate singur cinci sute de turci și ucide o armată numai cu grindeiul plugului) sau în realizarea unor portrete, cum este cel al lui Gruia, făcut de Anița crâșmărița: „Căutătura lui / Seamănă cu-a lupului, / Mustățile-i ca la rac / Și le-noadă după cap, / Face nodul cât pumnul / Și rânjește ca ursul, / De bubuie tot locul". În privința circulației motivelor, cele mai frecvente apropieri se pot face între unele variante românești și bulgare. Subiectul din *Novac și Zâna* apare și în baladele bulgărești, unde este însă mai dezvoltat. Motivul tematic din *Anița crâșmărița* se află la bulgari într-o singură variantă, iar cel din *Gruia la arat* nu are o răspândire prea largă, în timp ce motivul corbului și cel al travestirii în haine călugărești se întâlnesc în mai toate literaturile sud-slave, unde corbul prevestește nenorociri, spre deosebire de baladele românești, în care el este solul eroului întemnițat. Baladele românești despre Novăcești din categoria celor fantastice sunt răspândite în Banat și sunt cele mai vechi variante ale acestui ciclu. În Muntenia au circulat baladele *Gruia la Țarigrad, Iovița și fata cadiului*, în Oltenia — *Anița (Lidva) crâșmărița* și *Însurătoarea lui Iovița*, în Moldova — *Anița crâșmărița*. Ciclul *Novăceștii* a polarizat episoade și teme variate: lupta lui Gruia cu șarpele uriaș amintește balada *Iovan Iorgovan*, iar *Gruia la arat* are legătură cu balada *Tanislav*, din ciclul dunărean. În 1879, urmărind să reconstituie întreg ciclul novăcesc, At. M. Marienescu realiza epopeea *Novăceștii*, în care aranja episoadele cronologic și intercala fragmente din mai multe variante în aceeași baladă. Procedeul a fost criticat de B. P. Hasdeu și V. Alecsandri, iar Academia Română a refuzat publicarea lucrării. Au existat mai multe încercări de prelucrare cultă. Din ciclul novăcesc St. O. Iosif alege momentul petrecerii celor trei voinici la crâșma Aniței, pe care îl versifică în poezia *Anița crâșmăreasa*, urmată de balada *Gruia*. Petre Dulfu versifică douăzeci și patru de episoade în ciclul *Gruia lui Novac* (1913), într-o formă apropiată de cea populară, ceea ce a făcut ca versurile lui să se răspândească în popor. În Moldova circulă ca urătură de Anul Nou în special *Gruia la arat* și *Gruia în Țarigrad*. Astăzi baladele românești despre Novăcești se întâlnesc mai rar, chiar în Banat, zona lor de maximă frecvență în trecut, deseori fiind contaminate cu alte motive.

Surse: V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, București, 1866, *77–81, 144–147, 149–151*; Simion Fl. Marian, *Poezii poporale române*, Cernăuți, 1873, *71–85, 142–150, 171–180*; I. Pop-Reteganul, *Trandafiri și viorele*, Gherla, 1884, *57–78*; G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, București, 1885, *614–615*; Dimitrie Vulpian, *Poezia populară pusă în muzică*, București, 1886, *56–57, 78–79, 85–86*; I. G. Bibicescu, *Poezii populare din Transilvania*, București, 1893, *284–317*; Gh. Cătană, *Balade poporale din gura poporului bănățean*, Brașov, 1895, *108–114, 124–134*; C. Rădulescu-Codin, *Din Muscel. Cântece poporane*, I, București, 1896, *263–267*; G. Alexici, *Texte din literatura poporană română*, I, Budapesta, 1899, *13–22*; Avram Corcea, *Balade poporale*, Caransebeș, 1899, *81–118, 125–131*; Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, București, 1900, vol. I, partea I, *106, 261*, partea II, *733–734, 1238–1240*; Enea Hodoș, *Poezii poporale din Banat*, vol. II: *Balade*, Sibiu, 1906, *100–138*; Iosif Popovici, *Poezii populare române*, vol. I: *Balade populare din Bănat*, Oravița, 1909, *99–113*; Al. Vasiliu, *Cântece, urături și bocete de ale poporului*, București, 1909, *14–16, 67–68*; N. Păsculescu, *Literatură populară românească*, București, 1910, *255–263*; Tudor Pamfile, *Cântece de țară*, București, 1913, *89–91*; G. Giuglea, G. Vâlsan, *De la românii din Serbia*, București, 1913, *19–23, 155*; Ovid Densusianu, *Flori alese din cântecele poporului*, București, 1915, *183–189*; Ion Buzdugan, *Cântece din Basarabia*, I, Chișinău, 1921, *180–186*, II, Craiova, 1928, *132–133*; Ion Bârlea, *Literatură populară din Maramureș*, îngr. Iordan Datcu, pref. Mihai Pop, București, 1968, *15–22*; Tache Papahagi, *Graiul și folclorul Maramureșului*, București, 1925, *87–89, 106*; Gh. Cardaș, *Cântece poporane moldovenești*, Arad, 1926, *116–119*; Dumitru Furtună, *Izvodiri din bătrâni*, îngr. și pref. Gheorghe Macarie, București, 1973, *314–317, 322–324*; *Gruia Viteazul și tatăl său Novac*, Gherla, 1928; C. Sandu Timoc, *Poezii populare de la românii din Valea Timocului*, introd. N. Cartojan, Craiova, 1943, *75–90, 93–116*; C. Sandu Timoc, *Cântece bătrânești și doine*, București, 1967, *83–87, 130–135, 146–155*; C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Balade oltenești*, București, 1961, *53–57, 89–97*; *Folclor din Moldova*, București, 1969, I, *294*, II, *648–657*; At. M. Marienescu, *Novăceștii*, îngr. Eugen Blăjan, București, 1970; Al. I. Amzulescu, *Cântece bătrânești*, București, 1974, *145–174*; Nicolae Densușianu, *Vechi cântece și tradiții populare românești. Texte poetice din răspunsurile la „chestionarul istoric" (1893–1897)*, îngr. și introd. I. Oprișan, București, 1975, *122–132, 247–248*.

Repere bibliografice: B. P. Hasdeu, *Baba Novac*, „Columna lui Traian", 1876, 4; D. Marmeliuc, *Figuri istorice românești în cântecul poporal al românilor*, AAR, memoriile secțiunii literare, t. XXXVII, 1914–1915; Vasile Bogrea, *Cercetări de literatură populară*, DR, 1921–1922; C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Din legendele lui Novac*, CL, 1921, 2-4, 10, 11; Traian Ionescu-Nișcov, *Lupta dintre creștini și păgâni în balada populară*, AO, 1930, 49–52; Pavel Dan, *Baladele haiducești. Ciclul Novăceștilor*, „Blajul", 1934, 3; Lucian Costin, *Novăceștii în balada bănățeană*, „Banatul literar", 1937, 2–8; Lucian Costin, *Studii asupra folclorului bănățean*, vol. II: *Balada bănățeană*, Craiova, 1942, *69–115*; D. Caracostea, *Poezia tradițională română (Balada poporană și doina)*, II, îngr. Dumitru Șandru, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1969, *106–107*; Traian Ionescu-Nișcov, *Haiducia și cântecele haiducești*, REF, 1958, 2; Gh. Vrabie, *Balada Novăceștilor*, O, 1958, 6; *Ist. lit.*, I, *102*; Al. I. Amzulescu, *Introducere* la *Balade*

populare românești, I, București, 1964, *40–42*; G. Călinescu, *Estetica basmului*, București, 1965, *40–51*; Gh. Vrabie, *Balada populară română*, București, 1966, *326–339*; Adrian Fochi, *Coordonate sud-est europene ale baladei populare românești*, București, 1975, *16, 65, 74–75, 96, 97, 250*; *Dicț. lit. 1900, 632–634*; Octav Păun, *Novăceștii*, București, 2003. *L.Bd.*

NOVICOV, Mihai (27. VIII. 1914, Odessa – 9. XI. 1992, București), critic și teoretician literar, prozator. Este fiul Varvarei (n. Dox) și al lui Maximilian Novicov, avocat. Urmează primele trei clase secundare la un liceu particular rus, apoi la Liceul de Stat din Cetatea Albă, absolvit în 1930. Frecventează secția de matematică a Facultății de Științe din Iași, terminată în 1933 fără examen de licență, fiind arestat pentru activitate de propagandă comunistă. Va petrece zece ani (1934–1944) în diferite închisori, printre care și Doftana. După război va urma cursurile Facultății de Filologie și Istorie a Universității din Iași, obținând licența în 1960 printr-o hotărâre a Ministerului Învățământului. Desfășoară o intensă activitate publicistică și de coordonare în domeniul culturii, fiind, pe rând, redactor-șef la „România liberă" (1944) și la „Moldova liberă" din Iași (1944–1947), șeful propagandei și agitației în Comitetul Regional Iași al Partidului Comunist Român (1945–1946), director în Ministerul Artelor (1948–1949), secretar al Uniunii Scriitorilor (1949–1953), redactor-șef la „Flacăra" (1950–1951), director al Școlii de Literatură „M. Eminescu" din București (1950–1951), vicepreședinte al Comitetului pentru Cinematografie (1953–1954), director general adjunct în Ministerul Culturii (1954–1955), profesor la Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu" (1955–1962), profesor, șef al Catedrei de istoria literaturii ruse la Institutul „Maxim Gorki" (1949–1962) și rector al acestui institut (1958–1962), conferențiar (1949–1951), profesor (1951–1979) și șef al Catedrei de teorie a literaturii (1952–1953), apoi al Catedrei de literatură rusă și sovietică (1954–1978) din cadrul Universității din București, director adjunct la Institutul de Istorie Literară și Folclor – ulterior Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" al Academiei Române (1955–1973). Între 1976 și 1990 a fost președintele Asociației Slaviștilor din România și membru în Comitetul Internațional al Slaviștilor, iar din 1971 până în 1977, vicepreședinte al Asociației Internaționale „Dostoievski". A fost, de asemenea, membru al Asociației Internaționale de Studiere și Răspândire a Culturilor Slave de pe lângă UNESCO și membru al Asociației Internaționale de Literatură Comparată.

A debutat în anii '30, cu articole politice în presa studențească de stânga, după 1944 colaborând la aproape toate revistele literare, în special la „Contemporanul", „România literară", „Flacăra", „Luceafărul" și la ziarele „Moldova liberă", „Scânteia", „Scânteia tineretului". Debutează editorial în 1949, cu broșura *Câteva sfaturi pentru îmbunătățirea gazetelor de perete*. Până în 1983, data publicării în traducere românească a scrierii *Cercul de foc* de Ales Adamovici, prefațează transpuneri din Tolstoi, Turgheniev, Dostoievski, Pușkin, Goncearov, Dobroliubov, Taras Șevcenko, Maiakovski, Ilf și Petrov, Boris Pasternak, Vera Panova, V. Bahmetiev, I. Oleșa, V. Rasputin ș.a. La aceste prefețe se adaugă un mare număr de studii și articole publicate în reviste și volume colective românești și străine, tratând fie aspecte ale scrierilor unor autori ruși și sovietici (între care Cehov, Bielinski, Șolohov, Nekrasov, Herzen, Esenin, Maiakovski, Gorki, Ostrovski, Bulgakov), fie aspecte ale literaturii române moderne și contemporane sau ale relațiilor literare româno-ruse, un interes deosebit manifestându-l pentru I.L. Caragiale, Eminescu, Dobrogeanu-Gherea, Coșbuc, Ibrăileanu, G. Călinescu, Mihail Sadoveanu, Beniuc, Titus Popovici. A acordat o importanță specială literaturii contemporane și aspectelor de „îndrumare" corelate cu evoluția genurilor predilecte în anii '50–'60, textele fiind analizate din perspectiva doctrinară a criticismului sociologist, sub zodia realismului socialist, pe care de altfel îl teoretizează zelos, cum se poate observa în indicațiile date în *Pentru literatura vieții noi* (1953), *Chipul luptătorului comunist în proza contemporană* (1961) ; *Realism, realism critic, realism socialist* (1961), *Literatura și viața. Considerații sociologice pe marginea unor romane* (1965), întru totul servile ideologiei epocii. Aproape fără vreo excepție, **N.** rămâne tributar celei mai stricte viziuni materialist-dialectice despre fenomenul literar, pe care o promovează în câteva „îndreptare" pentru uzul scriitorilor și o susține cu obediență și cu spirit reducționist în peisajul cultural românesc. Prin articole și studii precum *Chipul lui Lenin în literatură* (1949), *Eroul revoluționar al literaturii sovietice din primii ani de după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie* (1963) sau *Literatura revoluției și revoluționarea literaturii* (1967), apărute în „Viața românească", „Romanoslavica", „Revista de istorie și teorie literară" ș.a. se încearcă și „transplantul" modelului sovietic. Publică, sub pseudonimul Corneliu Rădulescu sau fără semnătură, materiale de propagandă, probabil solicitate, și pe care era oricând dispus să le producă: *În slujba poporului* (1955), *Avem un cârmaci încercat* (1955). Mai puțin precare sunt textele dedicate literaturii de expresie rusă, între care se află volumul *Scriitori ruși* (1972) și monografia *Mihail Șolohov. Omul și opera* (1977). Tinerețea agitată a lui **N.**, nu lipsită de accente dramatice și marcată de mai multe tragedii familiale (un frate, Constantin, e împușcat în 1941, la intrarea trupelor române în Basarabia, fiind confundat cu **N.** alt frate, Alexandru, va fi împușcat de sovietici în 1944, sub acuza de a fi „în slujba României", părinții mor în timpul deportării, cel mai mic frate, Dumitru, dispare în război, pe frontul din Răsărit, iar sora, Maria, supraviețuiește cu greu unei captivități prelungite în lagărele de muncă forțată din Siberia), anii lungi de închisoare – toate au fost evocate, chiar cu oarecare talent literar, în scrieri memoralistice sau în povestiri cu pronunțat caracter subiectiv în refacerea traseului autobiografic și cu o valoare documentară parțială: *Vasca* (1950), *Povestiri despre Doftana* (1957), *Ilie Pintilie* (1958), *Din anii studenției* (1961), *Nașterea cântecului* (1964), *Trei în grotă* (1965), *Moartea lui Grigore Preoteasa. Catastrofa de pe aeroportul Vnukovo (1957)* (1998). A colaborat cu Cezar Petrescu, în 1952, la scenariul filmului *Nepoții gornistului*, distins cu Premiul de Stat. În ultimii ani de viață **N.** își exprima părerea critică despre

regimul la a cărui consolidare culturală contribuise în tinerețe cu fervoare. Fără a merge până la o contestare fățișă, își trecea deziluziile în poezii de respirație maiakovskiană, rămase în sertare sau risipite prin publicații obscure. Ultimul său proiect, un *Dicționar cronologic al literaturii ruse*, amplă operă colectivă căreia îi asigura coordonarea, deși terminat înainte de moartea lui, a rămas nepublicat.

SCRIERI: *Câteva sfaturi pentru îmbunătățirea gazetelor de perete*, București, 1949; *Legenda unui pustiu*, București, 1949; *Vasca*, București, 1950; *„Mitrea Cocor" de Mihail Sadoveanu*, București, 1953; *Pentru literatura vieții noi*, București, 1953; *În slujba poporului*, București, 1955; *Avem un cârmaci încercat*, București, 1955; *Principiul leninist al spiritului de partid și unele probleme ale creației literare*, București, 1956; *Povestiri despre Doftana*, București, 1957; *Ilie Pintilie*, București, 1958; *Chipul luptătorului comunist în proza contemporană*, București, 1961; *Din anii studenției*, București, 1961; *Realism, realism critic, realism socialist*, București, 1961; *Nașterea cântecului*, București, 1964; *Literatura și viața. Considerații sociologice pe marginea unor romane*, București, 1965; *Trei în grotă*, București, 1965; *Scriitori ruși*, București, 1972; *Studii despre Pușkin* (în colaborare), București, 1974; *Mihail Șolohov. Omul și opera*, București, 1977; *Moartea lui Grigore Preoteasa. Catastrofa de pe aeroportul Vnukovo (1957)*, București, 1998.

Repere bibliografice: Dan Costa [Cornel Regman], *Între cronică și roman*, „Almanahul literar", 1951, 1-2; Eugen Simion, *„Povestiri despre Doftana"*, VR, 1958, 5; George Muntean, *„Scriitori ruși"*, RL, 1973, 20; Dumitru Micu, *Ipostazele biografiei*, CNT, 1977, 44; Popa, *Dicț. lit.* (1977), *391-392*; Ana Maria Brezuleanu, *„Mihail Șolohov. Omul și opera"*, CREL, 1978, 3; Gheorghe Barbă, *Profesorul Mihai Novicov la 70 de ani*, RSL, 1984, *397-411*; *Mihai Novicov (1914-1992)*, RSL, 1994, *121-126*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *492-494*; Popa, *Ist. lit.*, I, *737-738*. *Il.M.*

NU, publicație apărută la Cluj-Napoca, săptămânal, între 1990 și 25 noiembrie 1992, purtând subtitlul „Revistă de atitudine și cultură pentru tineret"; până la numărul 21/1990 nu se indică ziua și luna apariției. Redactor-șef este Liviu Man, redactor-șef adjunct – Christian Contraș, iar secretar responsabil de redacție – Ciprian Moga. De la numărul 46/1991 Liviu Man devine director, Alin Fumurescu redactor-șef, secretariatul de redacție fiind asigurat de Dan Pârcălab și Ovidiu Popa. Membrii redacției, în mare parte semnatari ai paginilor social-politice intitulate „Nu", cuprinse în publicația studențească „Napoca universitară" (1974-1989), înțeleg să se delimiteze prin articolul-program *Destul modelelor sovietice!* de activitatea lor anterioară, afirmând tranșant: „Din momentul apariției acestui număr, revista «Nu» se declară o publicație liberă, care nu va accepta niciodată vreun compromis și nu va abdica de la adevărata datorie care este slujirea adevărului". Din păcate, în afara unor gesturi de simpatie, cum este acela al lui Ștefan Aug. Doinaș, care le oferă în exclusivitate spre publicare poema *Cronica șobolanilor*, redactorii nu au reușit să atragă decât sporadic scriitori cunoscuți. E vorba de Ioan Alexandru, Dorin Tudoran și Teohar Mihadaș. Spre deosebire de aceștia, doar poetul Ion Mureșan s-a încumetat la o colaborare de durată, în 1991 și 1992. Interesant rămâne totuși interviul luat de Alin Fumurescu lui Marin Sorescu, ca și tipărirea, în serial, a scrierii lui Emil Cioran *Spirala istorică a României* (începând cu numărul 15/1990), alături de publicarea unor texte din Aleksandr Zinoviev sau Václav Havel. Din scrisul lui Mircea Eliade se reia *Mitul generației tinere*, iar din Mircea Vulcănescu, articolul *Generație*. Se republică poezia lui Radu Gyr *Ridică-te Gheorghe, ridică-te Ioane!*, manifest politic pentru care autorul a fost condamnat în 1958 la moarte. Alți colaboratori: Mircea Popa, Ciprian Banciu, Adrian Coman, Cornel Buda, Codruța Muscariu, Dan Necșa, Octavian Hoandră, Cătălin Popescu. *I.I.*

NUȘFELEAN, Olimpiu (8.VII.1949, Șieu-Sfântu, j. Bistrița-Năsăud), poet și prozator. Este fiul Mariei (n. Neamțu) și al lui Oliver Nușfelean, țărani. Urmează școala primară în satul natal, următoarele clase în Șieu-Odorhei (1960-1963) și liceul la Beclean, absolvindu-l în 1967. Student al Facultății de Filologie, secția română-franceză, a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj, își ia licența în 1973. Funcționează ca profesor suplinitor în câteva sate din județul Bistrița-Năsăud (1969- 1971), ca profesor titular la Șieu-Odorhei, Telciu și Nușeni, apoi la Liceul Teoretic din Beclean (1972-1980) și ca metodist la Casa Corpului Didactic din Bistrița (1982-1986). Din 1986 până în 1990 lucrează ca redactor la ziarul județean „Răsunetul", din 1990 e redactor la ziarul bistrițean „Ecoul", reluându-și totodată funcția de metodist la Casa Corpului Didactic. A mai predat limba și literatura română la Grupul Școlar Sanitar și la Colegiul Național „Liviu Rebreanu" din Bistrița. Membru în colectivul de redacție al revistelor „Didactica nova" și „Minerva" din același oraș, în 2002 devine, tot aici, director al publicației „Mișcarea literară". Primele versuri îi sunt publicate în „Apărarea Patriei" (1968), în timpul stagiului militar. Debutul propriu-zis, după cum consideră autorul însuși, este cel din „Echinox" (1971), revistă la care a scris intens în vremea studenției. După câteva participări la volume colective, este prezent editorial cu romanul *La marginea visului* (1980), care beneficiază de o recomandare semnată de D. R. Popescu. A colaborat cu poezie, proză, teatru, eseu, reportaj, cronică literară, recenzii, interviuri, traduceri din literatura franceză la „Steaua", „Tribuna", „Vatra", „România literară", „Luceafărul", „Viața românească", „Astra", „Contemporanul - Ideea europeană", „Contrapunct", „Apostrof", „Poesis", „Convorbiri literare", „Dilema", „Flacăra", „Timpul", „Origini", „Orizont", „Cetatea culturală", precum și la posturi de radio și televiziune din București și Cluj-Napoca.

După ce se manifestă întâi în poezie, **N.** se afirmă cu trei cărți de proză, în decurs de doar cinci ani publicând un volum de povestiri și două romane. Tocmai de aceea a intrat în conștiința publicului și în atenția criticii mai degrabă în această ipostază. Romanul *La marginea visului* ar fi putut fi foarte limpede, fiind vorba de viața unei familii. Numai că planul real, banal și conformist, este tot timpul oglindit într-un plan imaginar, exact cel care ar fi trebuit să semnifice. Transferul de semne și semnale dintr-o parte în cealaltă complică lucrurile,

într-o construcție aproape absconsă. Motorul acestui transfer este „gândul", cel pe care scriitorul îl va „felia" și îl va pune sub lupă și în povestirile din *Poziția ființei* (1982). El revine la aceeași analiză obsedantă și în al doilea roman, *Piatra soarelui* (1987). Și aici tema e simplă, aproape de reportajul de tip social: existența unei familii care locuiește la etajul al douăzecelea. Pe metafora „blocului turn" se sprijină, iarăși, o structură narativă complicată, cu relații indefinibile, în care și timpul, nu numai spațiul, se relativizează. Întoarcerea la poezie este mult mai spectaculoasă. I-au apărut două culegeri importante, *Libertate de noapte* (1995) și *Focul irevocabil* (2000), pentru fiecare dintre ele fiind distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj. **N.** practică un lirism de factură mai degrabă romantică, în fapt o altă tentativă de includere a „gândului" propriu în ordinea universală. Dar și acum se ascunde de agresiunea prea slobodă a cotidianului, optând pentru singurătate ca formă de libertate față de situația de mai demult, când solitudinea i se impunea ca soluție extremă. Citabilă este chiar poezia care dă titlul primei cărții: „E liniște, din oraș/ nu răzbate/ nici o voce politică,/ radioul, închis – nu se aude/ nici un lider de opinie;/ în schimb, citesc o carte anonimă,/ parcurg presa de scandal,/ îmi umplu un pahar/ cu vinul meu acru/ și-mi fumez țigările mele ieftine./ Apoi fac de câteva ori socoteala:/ cât mă costă laptele, fasolea/ și pâinea pentru copii". Totul sună simplu și impresionant, confirmând ceea ce observă și critica: „poetul se exprimă cu precădere pe sine prin fanteziile sale lirice" (Rodica Mureșan). Se modifică doar dimensiunea poemului, acesta câștigând în amploare. *Libertate de noapte* conține doar șapte texte, două dintre ele fiind traduse în engleză și franceză, ceea ce denotă credința autorului că își poate depăși propriile limite, precum și pe cele ale limbii în care scrie. Absolut vizibil, nu doar ca metaforă critică, se trece de la o „libertate de noapte" la una în plină zi, poate un ideal visat și abandonat în simbolul expus și greu de găsit din *Piatra soarelui*.

SCRIERI: *La marginea visului*, Cluj-Napoca, 1980; *Poziția ființei*, București, 1982; *Piatra soarelui*, București, 1987; *Libertate de noapte*, Cluj-Napoca, 1995; *Focul irevocabil*, Cluj-Napoca, 2000.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Starea prozei*, RL, 1981, 5; Ioan Holban, *Un prezent irepetabil*, CRC, 1981, 12; Laurențiu Ulici, *Pe marginea ficțiunii*, RL, 1981, 22; Piru, *Debuturi*, *239*; Alex. Ștefănescu, *Bibliografia unei generații*, SLAST, 1982, 60; Mircea Muthu, *Ironie și tandrețe*, TR, 1983, 5; Cleopatra Lorințiu, *Amintiri din adolescență*, SLAST, 1986, 10; Gheorghe Glodeanu, *Maieutica personajului*, TR, 1988, 22; Alexandru Țion, *Filtrul conștiinței*, AST, 1989, 3; Anton Cosma, *Eseu prin ficțiune*, VTRA, 1989, 4–5; Mihai Dragolea, *„Piatra soarelui"*, ST, 1989, 5; Sorina Gabriela Costea, *Acest suflet prea firav*, LCF, 1995, 37; Călin Teutișan, *„Libertate de noapte"*, TR, 1995, 48–49; Viorel Mureșan, *„Libertate de noapte"*, PSS, 1995, 12; Tanco, *Dicț. lit. Bistrița*, *237*; Gheorghe Grigurcu, *Poeți bistrițeni*, RL, 1999, 26; Ion Radu Zăgreanu, *Lecturi simpatetice*, Târgoviște, 1999, *40–42*; Constantin Cubleșan, *„Focul irevocabil"*, „Curierul" (Cluj-Napoca), 2001, 312; Rodica Mureșan, *„Frezia" și „învingerea" sa... dumnezeiască*, LCF, 2001, 31; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, II, *231–233*; Florin Rogojan, *Eu, iubirea și cuvintele*, ST, 2002, 10; Tit Liviu Pop, *Ex libris. Scriitori contemporani*, Bistrița, 2003, *100–102*. *V.T.*

NUVELISTUL, cotidian politic apărut la București în 1877. S-au păstrat puține numere (20 din 6 mai, 55 din 10 iunie, 60 din 15 iunie, 67 din 22 iunie și 116 din 11 august) din această publicație redactată de Pantazi Ghica, „director politic și literar". Au colaborat cu articole politice N.R. Lăcusteanu, vechi discipol al lui I. Heliade-Rădulescu, Pantazi Ghica și Bonifaciu Florescu. O nuvelă, *Moartea lui Nicolae Bălcescu*, este semnată de Bonifaciu Florescu. Un M. Dulcețeanu traduce în foileton romanul *Banditul judecător* de Fr. Gerstäcker. Redactorii manifestă simpatie pentru Al. Macedonski, solidarizându-se cu poetul atunci când acesta, nemulțumit de o funcție oferită de C. A. Rosetti, protestează în „Vestea". *R.Z.*

NUVELISTUL, revistă apărută la București în 1895. Un singur număr, de probă, a ieșit din această publicație a lui Iuliu C. Săvescu. Alături de versurile lui Săvescu, mai cuprinde o nuvelă, *Trâmbița Arhanghelului*, de I. S. Spartali și proză umoristică de D. Marinescu-Marion. Pentru numerele următoare, care nu au mai fost tipărite, își anunțau colaborarea Mircea Demetriade, Cincinat Pavelescu, Septimiu Sever Secula, N. Carageally-Costache ș.a. *R.Z.*

O

Odobescu, A.I.

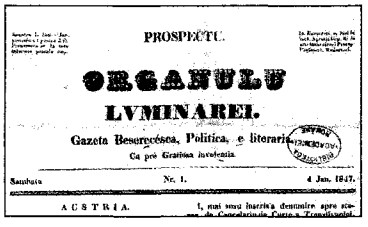

PROSPECTU.

ORGANULU

LVMINAREI.

Gazeta Besereçésca, Politica, e literaria.

Cu pré Gratiosa invoiemia.

Sambata Nr. 1. 4 Jan. 1847.

AUSTRIA.

Organul luminărei

OANĂ, Ion (14.XI.1920, Cioara, azi Săliștea, j. Alba), istoric literar. Este fiul Rafilei și al lui Achim Oană, țărani. Urmează clasele primare în satul natal, liceul la Alba Iulia (1932–1940) și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj, unde în 1944 își ia licența cu o teză de estetică. Este profesor de limba și literatura română la licee din Brașov și Alba Iulia (1946–1949) și inspector în învățământul liceal din județul Alba (1949–1950). Din 1951 va fi profesor la Școala de Literatură „M. Eminescu" și la Institutul de Limbi Străine „Maxim Gorki" din București, iar din 1955 și până la pensionare (1985) funcționează la Catedra de istorie a literaturii române de la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, unde între 1968 și 1972 a îndeplinit și funcția de prodecan. A predat cursuri de istorie literară și în cadrul unor lectorate de limba și literatura română la Leipzig (1963–1965), Paris (1973–1975) și Grenoble (1976–1977).

Debutează încă din vremea liceului, cu versuri, în „Universul literar" (1938). A fost membru al Cercului Literar de la Sibiu. Colaborează cu traduceri, articole de estetică și istorie literară la „Universul literar", „Revista Fundațiilor Regale", „Claviaturi", „Curțile dorului", „Luceafărul", „Tribuna literară" (Brașov), „Curentul literar", „Saeculum", „Țara" (Sibiu). La Alba Iulia, în 1941, scoate revista „Răscruci", în care publică și versuri. Face parte din comitetul de redacție de la „U. Preocupări universitare" (București, 1943–1944), alături de Adrian Marino, Gr. T. Popa, Al. Borza ș.a. Pentru versiunea românească din *Cimitirul marin* de Paul Valéry primește în 1943 Premiul „Revistei Fundațiilor Regale". În afară de tălmăcirile din Paul Valéry, transpune cu exactitate și aplicație poezii de Rimbaud, Heredia, Mallarmé și Maeterlinck. În perioada postbelică s-a dedicat cu precădere activității didactice, elaborând manuale de liceu, dicționare și ediții de uz școlar. A semnat numeroase prefețe și studii introductive la antologii și ediții din operele unor scriitori români din secolul al XIX-lea. Principalele sale contribuții de istorie literară, multe rămase în paginile unor reviste academice, altele incluse în primul volum din tratatul *Istoria literaturii române* (1968) publicat de Academia Română, privesc iluminismul românesc și opera lui Ion Budai-Deleanu.

SCRIERI: *Dicționar de terminologie literară* (în colaborare), București, 1970; *Eminescu și Blaga – corespondențe și consonanțe*, în *Eminescu după Eminescu*, îngr. D. Păcurariu, Iași, 1978; *Aspects de l'illuminisme roumain*, în *Libra. Études roumaines offertes à W. Noomen*, Groningen, 1983. *C.Pp.*

OANCEA, Nicolae (1. III. 1937, Galați), poet și eseist. Este fiul Marinei (n. Stoica) și al lui Vasile Oancea, funcționar. A urmat școala generală și Școala Medie Tehnică Veterinară în orașul natal (1946–1954), apoi, la București, Facultatea de Filologie, absolvită în 1960. A funcționat ca secretar literar la Teatrul de Stat din Galați (1960–1961), ca metodist principal la Biblioteca „V. A. Urechia" (1961–1962), la Casa Regională a Creației Populare (1962–1964) din același oraș și la Casa Centrală a Creației Populare din București (1964–1966). A frecventat și a condus Cenaclul literar din Galați și tot aici a fost membru fondator al Societății literare „Costache Negri". În 1966 devine redactor la Editura Tineretului, în 1968 la Editura pentru Literatură, iar din 1970 la Editura Eminescu, unde după 1989 este redactor-șef și director. A debutat în 1951, cu versuri, la pagina literară a ziarului „Viața nouă" din Galați, colaborând mai târziu cu poezie, critică și eseuri la „Pagini dunărene", „Tânărul scriitor", „Viața studențească", „Amfiteatru", „Luceafărul", „România literară", „Contemporanul", „Viața românească", „Ateneu", „Ramuri", „Porto-Franco", „Ziarul de duminică" ș.a. Debutul editorial l-a constituit volumul de poezii *Roata*, apărut în 1968. Au urmat *Întoarcerile* (1970), *În așternerea văilor* (1974), *Poeme* (1985), *Păsări apocrife* (1988) și selecția de autor *Roata* (1997); participă cu ciclul *Ploaia, fluviul și mandolinele* la antologia colectivă *Poemele Dunării* (1998). I s-a decernat, în 1997, Premiul „Steaua Dunării" pentru întreaga activitate culturală.

Elogiat la debut de Nichita Stănescu (într-o *Planetă* pe coperta volumului *Roata*) pentru „versurile nemachiate" lansate în „ploaia de măști grave sau grotești" din lirica momentului, **O.** își particularizează prezența prin simplitatea cu care își asumă modul minor al condiției umane. Fără emfaza de a reinventa sau destructura lumea, cu o denominare nudă (rar metaforică) – în fond sceptică față de cuvânt, pe care îl potențează printr-o rostire incantatorie –, vocea lirică relatează datul trăirii sau imaginării și îl suie pios în mit. Rezultă un lirism cu precădere elegiac al existenței, în care sunt „toate primite în voia lor lumească", nu fără zvâcnetul conștiinței rănite de limitări, anxietate, nedumeriri. În prozodie predilect tradițională, cu o scenografie calofilă riscând desuetudinea („Geea se scufundă în mări, reapărând/ cu insule albastre de cer și de cuvânt/ prin ochiul apei care o visează"), se articulează astenic un lamento pentru osânda „morții în care prea viu am s-ajung" și în care, „ciudat" decolorate, au căzut toate lucrurile. Un strigăt surd e ridicat „pentru însufletirea/ lumii rămasă oarbă în cuvânt". Dobândind prestigiu inițiatic, alveola secată a lumii și a lucrurilor va deveni emblema poeziei lui **O.**, captată în arhetipul „roții întoarse a lumii", care tutelează un bogat izomorfism al năzuitei palingeneze: orbita ciclopului, care își visează perechea, „galopul" aștrilor în sferele galactice, hora, cercurile, cupele reversibile ale clepsidrei, melcul, șarpele încolăcit în urme uscate, dar visând „cum înconjoară grădini". Cu un instrumentar expresiv și formal larg uzitat în deceniul al șaptelea, volumul *Roata* e consemnabil prin tipul insolit de atitudine lirică a unui eu-exponent anonim, situat în orbita mitului și întărind prin varii procedee – forma folclorică de baladă, descântec sau strigătură, un ciclu de poeme intitulate alternativ *Voce, Cor, Strigăt* – marca rostitorului detașat o clipă, spre a se retopi în colectivitatea supusă aceluiași destin. Placheta *Întoarcerile* arată eșecul imaginarului recuperator al „roții întoarse a lumii". Moartea și măsura măruntă sunt damnațiunea ironică sub care insul se zbate: „Vai, îngerul pipernicit/ Ca și pipernicitul diavol...". Lanțul continuității nesfârșite trece prin moartea netranzitivă a insului, și nu aceleași frunze renasc, nu

aceleași păsări se întorc, îndrăgostiții se despart și se uită, iar povestitorul eternei istorii, bătrân, cu frica de moarte „intrată în nări", claustrat în strâmtoarea implacabilă a destinului, se lamentează de „risipirea", la moartea sa, a lumii și a Creatorului: „Doamne,/ Dacă stă în puterea mea/ Să te păstrez,/ Ce voi face cu tine/ Când lut voi fi?" *În așternerea văilor*, volum retrospectiv în mare măsură, aduce o accentuare a singularizării insului din ce în ce mai delimitat de ceilalți („privească-mă cine e altul/ și va rămâne altul"), în ciuda captivității în generalitatea rituală a vieții, erosului, regresiei spre stingere. Dominantă e acum o lirică intimistă, cu tot mai frecvente, în vădită descendență bacoviană, ricanări sardonice pentru degradarea în alcoolism sordid: „Și iar paharul dus, îngropat/ în peștera cu dinții mei la gură/ și brațul asudat al celuilalt/ pe umerii tăi ca pe o căzătură". Amar reflexive – dominantă e frica de moarte pendulând între paroxism și amânare – sau irigate intermitent de eros târziu, *Poeme* lasă la vedere frecventarea dependentă a manierei lui Nichita Stănescu. Prozaicul cotidian, fabulosul anodinului, bricabracul citadin, desacralizarea miturilor, intersectarea textelor străine în textul, devenit apocrif, al propriei memorii, toate ecouri ale contextului postmodern al deceniului al nouălea, traversează versurile din *Păsări apocrife*, dar nu renovează în substanță scrisul lui **O.**, rămas fidel unei poetici moderne retro, cu aluzii insistente la G. Bacovia, dar și la momentul Geo Dumitrescu, Constant Tonegaru.

SCRIERI: *Roata*, București, 1968; *Întoarcerile*, București, 1970; *În așternerea văilor*, București, 1974; *Poeme*, București, 1985; *Păsări apocrife*, București, 1988; *Roata*, București, 1997; *Poemele Dunării* (volum colectiv), Galați, 1998; *Brâncuși, artist-filosof*, București, 2001.

Repere bibliografice: Paul Georgescu, *Două debuturi poetice*, „Informația Bucureștiului", 1968, 8 august; M.N. Rusu, *Despre necuvinte*, VST, 1968, 43; Magda Ursache, *„Roata"*, CRC, 1968, 47; Dorin Tudoran, *Un poet credincios prozodiei clasice*, LCF, 1974, 43; Eugen Barbu, *„În așternerea văilor"*, LCF, 1975, 19; Al. Piru, *Profil liric*, RL, 1975, 34; Mincu, *Poezie, 154–155*; Calistrat Costin, *Nicolae Oancea – lirism și luciditate*, O, 1976, 17; Iorgulescu, *Scriitori, 120–121*; Piru, *Ist. lit., 501*; *Lit. rom. cont.*, I, *680–682*; Gabriela Omăt, *Viața e o șansă*, CNT, 1986, 14; Romul Munteanu, *Despre stele, concret și eroare*, FLC, 1986, 24; Adriana Iliescu, *Poezia firescului*, RL, 1986, 26; Sultana Craia, *Pierdut în vise*, LCF, 1986, 35; Al. Piru, *„Păsări apocrife"*, SLAST, 1988, 32; Romul Munteanu, *Viața e un drum...*, FLC, 1988, 16 septembrie; Valentin F. Mihăescu, *„Păsări apocrife"*, LCF, 1988, 33; Adriana Iliescu, *Mitic și cotidian*, RL, 1988, 41; Mariana Ionescu, *„Păsări apocrife"*, CNT, 1988, 46; Ulici, *Lit. rom.*, I, *294–295*; *Dicț. scriit. rom*, III, *495–496*; Popa, *Ist. lit.*, II, *447–448*. *G.O.*

OANCEA, Stelian (25. VI. 1938, Blejești, j. Teleorman), poet. Este fiul Niculinei (n. Stanciu) și al lui Dumitru Oancea, lăcătuș. Urmează liceul la București, absolvindu-l în 1956, apoi Facultatea de Matematică și Fizică a Universității din același oraș (1957–1962). Asistent la facultatea pe care a terminat-o, este și audient al cursurilor postuniversitare de relații internaționale. Devine funcționar în Ministerul Afacerilor Externe în 1964 și e trimis la Paris, unde avansează până la rangul de consilier de ambasadă (1989–1990). Între timp, între 1984 și 1989 a lucrat în Ministerul Minelor. După 1990 va fi trimis la Madrid și apoi ambasador în Argentina. Preocupările diplomatice nu l-au împiedicat să desfășoare și o vie activitate culturală: colaborează la reviste străine, inițiază lansări de cărți, reușește să recupereze, la Madrid, bogata bibliotecă a unui român în folosul Ambasadei României etc. În țară e prezent, sporadic, în „Luceafărul" (unde în 1968 debutează), „România literară", „Steaua", „Tribuna", „Contemporanul", „Tomis". Debutează editorial cu volumul *Timpul știut* (1973). A mai publicat *Împărăția sorilor* (1978), *Semințe de timp* (1982), *Litera imperfectă* (1985), o antologie reprezentativă, *Exerciții de melancolie*, apărându-i în 2002.

Încă de la debut **O.** se afirmă ca un poet exigent cu sine și cu poezia. În versurile lui conceptualizarea duce la maxima dăltuire a expresiei. Trăind orfic realul, ființa umană bântuită de mari viziuni cosmologice este pusă mereu în relație cu dialectica devenirii spațiului și a timpului, în balansul între imanent și transcendent. Lumea existenței materiale suferă, în această viziune, o dilatare imaginară, antrenând spiritul într-o ispititoare aventură a cunoașterii: „În marginea/ Fără de margine/ Acolo unde/ Numai ochiul închis/ Îl poate vedea,/ Imobil arde focul/ Cel invincibil// Singura mișcare/ Sunt marile păsări/ Născute din alb orbitor/ Și din multă grație.../ Extaz înflorit/ Din supremă lumină" (*Soarele*). Ca la Lucian Blaga, văzduhul se populează de păsări și de zboruri diafane, de îngeri care palpită în eter, de luceferi hieratici, sub un cer tainic, scăldat de iubire. Erosul, dominant în poemele de-acum, se înfățișează sub varii motive incantatorii, într-un metaforism concentrat până la esență. Solaritatea registrului liric, neexcluzând dialogul cu nocturnul, este tulburată de obsesia acvaticului, care devine esențială: „Atât de singur/ Încât/ Golul din jur/ Vuiește ca marea//Numai pustiul din mine/ Îi răspunde/ Plângând" (*Singur*). Sensul discursului poetic este surprinderea palpitului interior al ființei într-o lume a ideilor, a chintesențelor, în care acesta se regăsește în alte și alte ipostaze și metamorfoze. „Istovirea", „putrezirea" („Putrezea tăcerea/ Din copaci în jos/ Până în noaptea pământului/ Și mai încolo") intră într-o dramatică relație cu metafora germinației, a perpetuării (un titlu semnificativ – *Semințe de timp*). Curgerea și întoarcerea, pierderea și refacerea accentuează ideea timpului ireversibil, care transcende condiția efemeră a eului. Simbolistica drumului orientează materia poetică spre un lirism elegiac, ca expresie a zădărniciei. Inițierea în moarte presupune asumarea sorții și depășirea vremelniciei, într-o ambianță a sacrului degradat și a pătimirii în el: „Căzusem în lumină/ Ca într-un lac de dumnezeire!" (*Abia mai târziu*); „Există un unghi/ Sub care cade uneori soarele/ Peste noi // Spațiul dintre pământ și cer/ Se scorojește/ Ca foaia de porumb a toamnei" (*Există un unghi*). În *Rotitoarele spații*, *Incantație*, *Glasul pământului*, *Înainte de lumină*, *Muntele alb pe dinăuntru*, perspectiva asupra universului devine zbor, aspirație spre înalt. Poezia se construiește în jurul unor metafore ale perenității într-o înfiorare a preaplinului existențial, iar lumea se înalță și se purifică prin cuvânt (*Litera*

imperfectă). Forța de seducție a versului emană din caligrafia discretă a imaginilor și din rafinamentul punerii lor în scenă.

SCRIERI: *Timpul știut*, București, 1973; *Împărăția sorilor*, București, 1978; *Semințe de timp*, București, 1982; *Litera imperfectă*, București, 1985; *Exerciții de melancolie*, București, 2002. **Traduceri:** Jean-Louis Étienne, *Pe jos, spre Pol*, București, 1988; Georges Duby, *Evul Mediu masculin*, București, 1992 (în colaborare cu Constanța Oancea).

Repere bibliografice: Adrian Popescu, *„Timpul știut"*, ST, 1973, 20; Laurențiu Ulici, *Violon d'Ingres*, RL, 1973, 32; Eugen Dorcescu, *„Timpul știut"*, O, 1973, 40; Nicolae Turtureanu, *„Timpul știut"*, CRC, 1973, 50; Ion Apetroaie, *„Timpul știut"*, ATN, 1973, 12; Piru, *Poezia*, I, *314–316*; Emil Manu, *„Împărăția sorilor"*, RL, 1978, 41; Valentin F. Mihăescu, *Alb-negru*, LCF, 1978, 44; Ion Apetroaie, *Un poet al focului solar*, CL, 1979, 3; Hristu Cândroveanu, *„Împărăția sorilor"*, RL, 1979, 18; Ion Apetroaie, *Poezie și perspectivă*, CRC, 1983, 16; Ion Pop, *„Semințe de timp"*, ST, 1983, 12; Cristea, *Teleorman*, *472*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *496–497*. *M.Pp.*

OARCĂSU, Ion (22.VI.1925, Josenii Bârgăului, j. Bistrița-Năsăud – 9.III.2000, Cluj-Napoca), critic literar. Este fiul Ravecăi (n. Moldovan) și al lui Valer Oarcăsu, țărani. După ce face clasele primare în satul natal (1933–1937) și Liceul „George Coșbuc" din Năsăud, absolvit în 1945, urmează cursurile Facultății de Drept a Universității „Victor Babeș" din Cluj (1945–1949). A lucrat ca funcționar al Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor (1949–1957), ca redactor la Editura pentru Literatură, Filiala Cluj, și, în același timp, ca redactor la revista „Tribuna" (1957–1988). Debutează cu poezie în „Tribuna Ardealului" (1942) și editorial, cu volumul *Opinii despre poezie* (1965). Activitatea cea mai intensă a depus-o în paginile „Tribunei", fiind ani de zile cronicarul ei literar și responsabilul sectorului de critică literară. A mai colaborat la „Steaua", „Utunk", „Korunk", la perioadice clujene îndeosebi, fiind rareori întâlnit în alte reviste, față de care avea o atitudine adesea polemică, generată de un excesiv orgoliu local (într-o vreme în care „Tribuna" era o revistă de prestigiu național).

Intenția declarată a lui **O.** în anii '70 a fost de a crea la Cluj, pe lângă revista „Tribuna", o școală de critică literară. În consecință, a condus un cenaclu de specialitate, frecventat de câțiva tineri (Mircea Vaida, Constantin Cubleșan, Mircea Popa, Aurel Sasu, Valentin Tașcu). Tentativa sa a eșuat însă din două motive: deoarece, prea sigur de el însuși, a intrat în conflict cu importanți critici de la București, atacându-i deseori pe Nicolae Manolescu, Matei Călinescu și pe alții, și pentru că modelul pe care îl oferea era destul de fragil, fără consistență ideatică, fără o fundamentare teoretică validă. În *Opinii despre poezie*, o culegere de articole de întâmpinare, **O.** încearcă să contureze mai multe portrete prin comasarea unor cronici literare. Își expune principiile într-o postfață cu iz metaforic, intitulată *Colocviu imaginar*, considerând intuiția esențială pentru un comentator de literatură. Ideea și-o susține și în celelalte cărți, în *Oglinzi paralele* (1967), *Prezențe poetice* (1968) și mai ales în *Destine și valori* (1974). Această perspectivă nu este lipsită de îndreptățire, dar în momentul în care lasă loc unei atenții exagerate pentru unele elemente de tehnică literară sau chiar cedează comenzii social-politice, dominantă în epocă, se dovedește prea versatilă. **O.** a scris mai ales despre poeți, stăruind asupra unora dintre ei: Mihai Beniuc, Mihu Dragomir, Marcel Breslașu, Maria Banuș, Nina Cassian, Dan Deșliu, Tiberiu Utan, Gellu Naum, Aurel Rău. Când formulează „opinii despre creația tinerilor" poeți, criticul devine aproape circumspect și arborează un aer de superioritate. Așa se face că aprecierile sale sunt neutre în ceea ce îi privește pe Anghel Dumbrăveanu, Ilie Constantin, Leonida Neamțu sau Florența Albu și de o prudență nejustificată față de debutul neobișnuit al lui Nichita Stănescu, cu versurile din *Sensul iubirii*. În volumul *Destine și valori* își adună din nou producția publicistică, de data aceasta selectând valori clasice. Consecvent cu sine în a nu pronunța verdicte riscante, criticul (pentru că nu aspiră să fie și un istoric literar) se ocupă de Ion Budai-Deleanu, Titu Maiorescu, Ioan Slavici (în mai multe articole), G. Ibrăileanu, Liviu Rebreanu, Ion Barbu, Tudor Arghezi, Radu Stanca. Un studiu menționabil este *Petőfi în două imagini românești*, de fapt o însumare de analize ale traducerilor apărute sub semnăturile lui St. O. Iosif și Octavian Goga. Cunoscător al limbii maghiare, **O.** analizează cu atenție și înțelegere opera poetului național maghiar. De altfel, a tradus și din scrierile lui Asztalos István și ale altor poeți maghiari. Câteva prefețe la ediții din scrierile lui Emil Isac, ale Anișoarei Odeanu (o preferință a criticului), Nicolae Prelipceanu, Camil Petrescu ș.a. întregesc o activitate exegetică notabilă în deceniile al șaptelea și al optulea, dar inaptă să se impună în posteritate.

SCRIERI: *Opinii despre poezie*, București, 1965; *Oglinzi paralele*, București, 1967; *Prezențe poetice*, București, 1968; *Destine și valori*, Cluj-Napoca, 1974. **Ediții:** Anișoara Odeanu, *Noaptea creației*, pref. edit., București, 1969, *Ciudata viață a poetului*, pref. edit., Timișoara, 1975; Emil Isac, *110 poezii*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1981, *Poezii*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1986.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *„Oglinzi paralele"*, CNT, 1967, 43; Victor Felea, *„Prezențe poetice"*, ST, 1968, 1; Mioara Apolzan, *„Oglinzi paralele"*, RITL, 1968, 2; Ov. S. Crohmălniceanu, *„Oglinzi paralele"*, RL, 1969, 4; Ion Buzași, *„Prezențe poetice"*, TMS, 1969, 1; Mihai Drăgan, *„Prezențe poetice"*, IL, 1969, 4; Mioara Apolzan, *„Prezențe poetice"*, RITL, 1969, 3; Dan Cristea, *„Destine și valori"*, LCF, 1974, 21; Gabriel Dimisianu, *A opta pentru clasici*, RL, 1974, 22; Domițian Cesereanu, *„Destine și valori"*, TR, 1974, 22; Teodor Tihan, *„Destine și valori"*, ST, 1974, 8; Beke György, *Emil Isac, „110 poezii"*, UTK, 1981, 34; V. Fanache, *Ion Oarcăsu după șaizeci de asedii ale timpului*, ST, 1985, 6; Mircea Vaida, *Criticul care își cunoaște locul*, TR, 1985, 25; Domițian Cesereanu, *Ion Oarcăsu*, ST, 1995, 6; Aurel Rău, *Un om al cărților*, ST, 2000, 2–3; *Clujeni ai secolului XX*, Cluj-Napoca, 2000, *232*; Petraș, *Panorama*, *458*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *497–498*. *V.T.*

OBEDENARU, Alexandru (13.VII.1865, București – 13.I.1945, București), poet. În afara a ceea ce menționează cu zgârcenie el însuși în *Amintiri* („Adevărul", 1933) sau cu ocazia unei sărbătoriri („Dimineața", 1934), se cunosc puține lucruri din viața lui **O.** Născut în mahalaua bucureșteană Dobroteasa, a copilărit la conacul moșiei Obedeni din Ilfov. Ceea ce explică în

cazul său – dar și în cazul unui unchi, Mihail Georgiade (1839-1885), medic și diplomat cu studii lingvistice, care a lucrat la legațiile României din Roma, Constantinopol, Atena și a colaborat la „Revue des langues romanes" din Montpellier, a fost membru al Societății Academice Române, iar din 1859 își adăugase numelui moștenit și pe acela de Obedenaru, după moșia Obedeni, cumpărată de tatăl lui, originar din Macedonia – semnătura Obedenaru. Publica primele versuri în 1884, în „Opinca" (apărea aici ca Al. S. Georgiad-Obedenaru) și în „Ciulinul". A lucrat la Biblioteca Centrală din București și, după preluarea acesteia de Academia Română, a fost funcționar aici, între 1901 și 1933. Figură cunoscută a boemei bucureștene, bun cozeur și rafinat meloman, participa la ședințele cenaclului de la „Literatorul" (din 1888), conferința la Ateneul Român despre *Poezia decadentă* (1890), colabora cu versuri la revista lui Macedonski și la toate publicațiile de orientare modernă ale timpului: „Generația nouă", „Românul literar", „Liga literară", „Revista literară", „Viața nouă", „Ilustrațiunea română". În 1891 îi succedă lui Mircea Demetriade ca director la „Revista poporului". Colaborează și la „Convorbiri literare", „Epoca", „Luceafărul", „Masca", „Evenimentul", iar după primul război mondial la „Universul" și „Propilee literare". Este autorul volumelor *Spleen* (1891), *Rondele* (1892), *Sonete. 1888-1916* (1916), *Dacia noastră* (1919), *Himere* (1927) și *Pantheea* (1927). În 1932 este decorat cu ordinul Meritul Cultural în grad de cavaler.

Ins jovial și de o robustețe remarcabilă, **O.** cultivă în poezie un decadentism programatic. Imaginația sa se complace în scene de un fantastic macabru și bizar. Pe urmele lui Maurice Rollinat, el asociază plăcerea, moartea și descompunerea *(Cadavrul și scheletul, Sodoma)*. Neajungând la vibrația mai adâncă a acestei poezii a abisului, îi rămâne un imitator conștiincios, dar superficial. Mai personal este în poezia de alură parnasiană, transpunere, în viziune clasicizant-mitologică, a unor frământări lăuntrice. Soldat roman „surprins pe Istru de sciți și sloi de gheață", epicureu înălțând imnuri lui Joe ori „proscrisul" resemnat așteptând-o pe „funesta nimfă cu-mbrățișarea ei de fier", poetul apare pe deplin integrat universului antic și un străin printre contemporani: „La Tibru m-ai trimis să gem/ Cu lut aprins de o minune". El caută „aticul fior, sunet divin", „himerica splendoare" a mitului. Figurația antichizantă sau mitologică, ezoterismul imprimă un aer livresc poemelor. Imagistica sculpturală, cultul formelor fixe, versificația sonoră, impecabilă, trimit la parnasianism, de care **O.** se distanțează totuși prin accentul liric imprimat versului, expresie a eului „avid de reurcare", dar și printr-un „danț pe-abise": „Tu vei danța în negrul șir/ Pe drumul spre metamorfoze" *(Flori de sânge)*. Visare, spleen, arome producând extazul, simboluri, analogii atestă și influența simbolistă *(Vibrațiuni, Yahtul negru)*. Printr-o ușoară notă parodică la adresa propriei figurații simboliste, **O.** îl anunță pe Ion Minulescu. A cultivat cu insistență sonetul și rondelul, „poème exquis", cum îl numea Théodore de Banville. *Pantheea* este o amplă invocație, cu reflexe venind din macedonskiana *Noaptea de mai*, adresată zeiței iubirii și a morții, Isis-Pantheea, patroană a evoluției sufletului în timp și în spațiile sale interioare, alegorizate de „Dacia hibernală", de Veneția, Roma și „Byzanțiu". **O.** a scris un poem dramatic, *Astrela*, și a lăsat libretul unei „opere feerice", *Sabaru*.

SCRIERI: *Spleen*, București, 1891; *Rondele*, București, 1892; *Sonete. 1888-1916*, București, 1916; *Dacia noastră*, București, 1919; *Himere*, București, 1927; *Pantheea*, București, 1927.

Repere bibliografice: Polit [Ștefan Orășanu], *Alexandru Obedenaru*, București, 1891; Chendi, *Pagini, 576-580*; G. M., *Sărbătorirea poetului Alexandru Obedenaru*, DMN, 1934, 10 027; N. Davidescu, *Din poezia noastră parnasiană*, București, 1943, *67-71*; Ciorănescu, *Lit. comp., 240-243*; Bote, *Simbolismul, passim*; *Biblioteca Academiei R.S. România. 1867-1967. Cartea centenarului*, București, 1968, *107*; Vladimir Streinu, *Doi poeți macedonskieni*, AFT, 1970, 5; *Dicț. lit. 1900, 635*; Iliescu, *Poezia, passim*; *Climat poetic simbolist*, îngr. Mircea Scarlat, București, 1987, *113-116*; Micu, *Scurtă ist.*, I, *370*; *Poezia simbolistă românească*, îngr. Rodica Zafiu, București, 1996, *133-142*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *498-499*. *S.C.*

OBSERVATOR CULTURAL, revistă apărută la București, săptămânal, din 29 februarie 2000. Publicația este condusă de Ion Bogdan Lefter (director), Carmen Mușat (redactor-șef) și Gheorghe Crăciun (redactor-șef adjunct până la numărul 83); din echipa redacțională fac parte Raluca Alexandrescu, Paul Cernat, Victoria Luță, Cristian Munteanu și Ana Maria Sandu; din 2001 în redacție figurează numai Paul Cernat și Victoria Luță, Ana Maria Sandu fiind secretar de redacție. Conform articolului-program *Pentru refacerea coerenței culturale naționale*, semnat de Ion Bogdan Lefter, **O.c.** își propune să ofere „cât mai multe informații", să aibă „o bună reactivitate la evenimentele actualității culturale" și disponibilitate pentru „noile medii". Pledând pentru „dezbaterea culturală" „cu deschidere spre viitor", directorul revistei indică drept „strategie generală" „o «ideologie» culturală în sensul cel mai larg al cuvântului", care ar putea fi configurată „prin termeni precum postmodernism, poststructuralism și studii culturale, europeism și proamericanism, antinaționalism, antifundamentalism și antiortodoxism, liberalism și multiculturalism, prodemocrație și corectitudine politică". În dispozitivul acestei autodefiniri poate fi identificat modelul stângii culturale americane, în speță al liberalismului din SUA, remarcându-se în acest sens interesul constant pentru studiile de gen, pentru feminism, ideologiile minorităților - sexuale, etnice etc. -, pentru dialogul intercultural. Ideologia de facto a publicației e derivată din strategiile de (auto)omologare, sub umbrelă postmodernă, a fenomenului optzecist, valorizat în opoziție explicită sau implicită cu generațiile anterioare (cu unele excepții, printre care sunt de amintit reprezentanții Școlii de la Târgoviște, acceptați ca precursori, sau personalități singulare, precum Gellu Naum). Din această perspectivă, **O. c.** poate fi desemnat, nu fără un rest semnificativ, ca oficios al Editurii Paralela 45, specializată până la un anumit punct în publicarea literaturii optzeciste. Ca formulă de structurare, revista intră în polemică cu rubricarea fixă în funcție de criterii exterioare („Literatură română", „Literatură străină" etc.), proprie revistelor românești. O bună parte a materialelor este dispusă de regulă în

„dosare" privind o temă, o personalitate, un eveniment socio-cultural, o comemorare, un moment de ebuliție a unui gen anume ș.a.m.d. Astfel de dosare sunt dedicate, bunăoară, dispariției lui Ovid S. Crohmălniceanu (scriu Ioana Pârvulescu, Mircea Nedelciu, Gheorghe Ene, Gheorghe Iova, Mircea Cărtărescu), lui Gellu Naum la împlinirea vârstei de optzeci și cinci de ani (texte de Paul Cernat, Simona Popescu, Iulian Băicuș, C. Rogozanu), un dosar e intitulat *Dimensiunea iudaică a culturii române* (colaborează Andrei Oișteanu și Amelia Pavel), altele sunt consacrate corespondenței inedite dintre Eminescu și Veronica Micle (semnează Paul Cornea, Liviu Papadima, George Gană, Mircea Anghelescu), lui Nicolae Manolescu (scriu Sorin Alexandrescu, Viorel Padina, Bedros Horasangian, Cristina Ionică ș.a.), feminismului (texte de Cosana Nicolae, Codrin Liviu Cuțitaru, Mihaela Miroiu), lui Ioan Petru Culianu (scriu Tereza Petrescu-Culianu, Andrei Pleșu), interviului, turbulențelor de dreapta din tinerețea lui Cioran (colaborează Valentin Protopopescu și William Totok), perspectivelor asupra literaturii române în manualele alternative ș.a.m.d. Un dosar care a provocat scandal în presa culturală, publicația fiind acuzată de practici staliniste, a fost cel consacrat cărții *Omul recent* a lui Horia Roman Patapievici, publicat sub genericul *O carte problemă*. O reacție semnificativă este aceea a lui Alex. Ștefănescu (*Poliția culturală*, în „România literară"), iar disputa stârnită cu acest prilej va fi primul pas al izolării treptate a **O. c.** în peisajul publicistic românesc și a acutizării în sens umoral a orientării sale. Dintre anchetele de succes pe care revista le-a lansat trebuie amintită aceea privind *Romanul românesc al secolului XX*, în cadrul căreia peste o sută de critici și istorici literari din generații diferite au fost solicitați să alcătuiască un top al celor mai valoroase / influente zece romane românești ale secolului al XX-lea. Printre punctele de interes din agenda redacției s-a numărat și dezbaterea pe marginea canonului, eseuri percutante publicând Mircea Martin (*Canonizare și decanonizare*) sau Gheorghe Crăciun (*Valoare și canon*). Rubricile totuși nu lipsesc total, dar ponderea lor e limitată. Exemple ar fi, la începuturi, „Tehno", asigurată de Ion Manolescu (în care sunt urmărite aspecte ale culturii spațiului virtual-cibernetic), sau „Cuvintelnic fără frontiere", susținută de Andrei Cornea. **O. c.** publică în fiecare număr câte un interviu cu personalități ale culturii române. *M.I.*

OBSERVATORIUL, foaie politică și literară apărută la Sibiu, bisăptămânal, între 1 ianuarie 1878 și 15 iunie 1885. Într-un *Anunț de prenumerațiune* publicat în ultimele zile ale anului 1877, proprietarul, editorul și redactorul responsabil al gazetei, G. Barițiu, după ce analizează situația presei ardelene subliniind puținătatea ei și erorile orientării politice și culturale

OBSERVATORIULU
Diariu politicu, national-economicu si literariu.
Nr. 2. Sibiiu, 4/16 Ianuariu 1878. Anulu I.

ale unora dintre periodice, expune un bine argumentat program redacțional. Potrivit acestui program, **O.** trebuia să urmărească realizarea unei coordonări a mișcării naționale și culturale, păstrându-și independența în raport cu diversele grupări politice ale românilor transilvăneni. Țelurile gazetei sunt acelea de a sprijini și îndruma învățământul românesc și eforturile de culturalizare a poporului și de a oferi o informare obiectivă și promptă asupra evenimentelor politice din Europa, cu precădere asupra celor din Imperiul Austro-Ungar și din România.

În afara rubricilor obișnuite („Conversațiuni literare", „Revista politică", „Știri din România și din Imperiul Austro-Ungar", „Informații diverse" ș.a.), G. Barițiu scrie aproape în fiecare număr articole referitoare la actualitatea socială transilvăneană. Cu pagini de popularizare a științei sau cu însemnări culturale au colaborat Ieronim G. Barițiu, N. Petra-Petrescu, I. Pop-Reteganul, G. Garbiniu (G. O. Gârbea), S. Fl. Marian. Consecvența cu care se publică scrierile literare ale unui grup restrâns de autori (Grigore M. Jipescu, Ieronim G. Barițiu, N. Petra-Petrescu) semnalează încercarea redacției de a constitui un cerc literar și de a sprijini literatura inspirată din realitățile naționale. Prin rubrica „Bibliografie", **O.** ține la curent cititorii cu evenimentele vieții culturale de peste munți. De regulă se reiau din gazetele bucureștene și ieșene acele scrieri pe care G. Barițiu le socotea utile acțiunii proprii: fragmente din drama *Ovidiu* de V. Alecsandri, versuri închinate eroilor din Războiul pentru Independență, proză de N. Istrati ș.a. Ieronim G. Barițiu, N. Petra-Petrescu, D. Petrescu și I. Marcheș traduc din operele lui J.-J. Rousseau, Al. Dumas-tatăl, Victor Hugo, Rudolf von Gottschall, Paul Féval, Théophile Gautier, Al. Dumas-fiul. Se dau, de asemenea, traduceri din diverse reviste literare germane și austriece („Die Gartenlaube", „Die Neue Freie Presse"), precum și din scriitori francezi și germani mai puțin cunoscuți. O oarecare uscăciune a stilului, revenirea, uneori obositoare, la aceleași idei, argumente și evenimente, fără încercarea de a face din gazetă și o oglindă a vieții politice transilvănene în continuă evoluție, ca și lipsa de preocupare pentru organizarea mai variată, mai atractivă a paginilor, explicabile, poate, istoricește, sunt principalele cauze pentru care **O.** nu a devenit un periodic cu o răspândire mai mare. *R.Z.*

OCCISIO GREGORII IN MOLDAVIA VODAE TRAGEDICE EXPRESSA, cea mai veche piesă românească de teatru cunoscută. Compusă între 1778 și 1780, scrierea despre „uciderea lui Grigore Vodă în Moldova, expusă în formă tragică" este o curioasă alcătuire în proză și versuri, cu indicații scenice în latinește și replici în mai multe limbi. Piesa a fost atribuită lui Samuil Vulcan, unui profesor din Blaj sau din Oradea ori lui Ion Budai-Deleanu (singur sau în colaborare). Se pare că autorul este totuși Samuil Vulcan, pe atunci elev la Blaj, în ultima clasă a Gimnaziului Teologic. Oricum, textul a fost înrâurit de dramele școlare maghiare, în care anumite întâmplări grave din istorie erau parodiate – pretext pentru spectacole de divertisment, organizate cu ocazia unor serbări

sau carnavaluri. În manieră de farsă, momente cu rezonanță dramatică alternând cu interludii grotești (cântece, scamatorii, dansuri), este evocată uciderea domnului moldovean Grigore III Ghica de către turci, în anul 1777. După un *Praeambulum* ce anunță subiectul, acțiunea începe printr-o scenă în care domnul plănuiește împreună cu sfetnicii săi o alianță cu puterile creștine (Rusia și Austria) împotriva împărăției otomane. Dar sfetnicii îl trădează sultanului, care poruncește vizirului să îl suprime pe principele moldav. Ghica e asasinat prin viclesug turcesc. Soția îi deplânge moartea în versuri ungurești și nemțești, un țigan ține o predică urmată de un cântec pe limba lui. Într-o scenă pastorală, fostul secretar al domnului își cântă, în latinește, românește și ungurește, fericirea simplă, în mijlocul naturii, oricând de preferat măririlor lumești. În fine, se intonează un cântec bahic și apoi, în românește, un *Testamentum Bacchi*. După o scenă de un spectaculos naiv, în care sfetnicii uneltitori sunt luați de un demon înveșmântat în flăcări, în încheiere se face o urare împărătesei Maria Tereza, împăratului Iosif al II-lea și episcopului Grigore Maior. Așadar, piesa e mai mult o improvizație ca de carnaval, precum în commedia dell'arte, după inspirația interpreților, probabil studenți ai școlilor înalte din Blaj. Expresiile licențioase, care apar și într-o oratie de nuntă din scena peținului (se remarcă apelul la folclor, la obiceiurile populare), erau menite a spori efectul comic, și așa destul de gros. *Occisio...*, cu toată întâmplarea sângeroasă din care se inspiră, nu e deloc o tragedie, ci o compoziție burlescă. Ea a prilejuit primul spectacol de teatru atestat în limba română.

Ediții: *Occisio Gregorii in Moldavia Vodae tragedice expressa*, îngr. și introd. Lucian Dimba, Cluj-Napoca, 1983.

Repere bibliografice: Nicolae Densușianu, [*Manuscrise și alte documente*], AAR, partea administrativă, t. II, 1879-1880; D. C. Ollănescu, *Teatrul la români*, AAR, memoriile secțiunii literare, t. XX, 1897-1898; [Iosif Vulcan], *O tragedie românească din secolul XVIII*, F, 1898, 49; T.T. Burada, *Cercetări despre începutul teatrului românesc în Transilvania*, „Arhiva", 1905, 7-8; Al. Ciorănescu, *„Occisio Gregorii Vodae" – cea mai veche piesă de teatru în românește*, RFR, 1937, 8; Massoff, *Teatr. rom.*, I, *123-126*; Lucian Drimba, *„Occisio Gregorii in Moldavia Vodae tragedice expressa" – cea mai veche piesă de teatru românească cunoscută*, LL, 1963; Lucia Protopopescu, *Noi contribuții la biografia lui Ion Budai-Deleanu*, București, 1967, *53-57*; Eugen Onu, *„Occisio Gregorii in Moldavia Vodae...*", T, 1977, 10; N. A. Ursu, *Paternitatea primei piese de teatru românești*, CRC, 1978, 8; *Dicț. lit. 1900, 636-637*; N.A. Ursu, *Contribuții la istoria literaturii române*, Iași, 1997, *320-333*; Cinzia Franchi, *Occisio Gregorii in Moldavia Vodae tragedice expressa*, Miercurea Ciuc, 1997. *F.F.*

OCHINCIUC, Ion (20.VIII.1927, Sculeni, j. Iași), prozator și dramaturg. Începe studiile secundare la Iași, le continuă la Liceul „Gheorghe Lazăr" din București, absolvind în 1946. După ce frecventează doi ani cursurile Facultății de Construcții din București, urmează tot aici Facultatea de Filologie, luându-și licența în 1953. Lucrează ca documentarist la Consiliul general ARLUS (1950-1952), redactor la „Veac nou" (1952-1955), șef de secție la Redacția publicațiilor românești pentru străinătate (1956-1967) și ulterior ca șef de secție la Radioteleviziune. A debutat publicistic în 1952, la „Veac nou", cu reportaje, iar prima carte, romanul polițist *Răzbunarea Ofeliei*, îi apare în 1967.

Cărțile lui **O.** ilustrează, în epoca în care apar, genul literaturii de consum. Funcția lor principală este divertismentul, literarul ocupând o poziție colaterală. Ținând de codul narațiunii polițiste (*Îngerul negru*, 1969, *Egreta violetă*, 1972) sau istorice (*Masca burgundă*, 1971, *Spada de Toledo*, 1976, *Eroul necunoscut*, 1977), romanele duc la capăt, cu mijloace modeste, relatarea unor enigme. Date fiind personajele principale (milițieni, securiști, personaje istorice), ale căror acțiuni sunt consemnate sub inventarul pozitivului, literatura lui **O.** este în același timp un almanah de valori doctrinare oficializate în societatea comunistă. Caracteristic pentru această ipostază, *Nopțile colonelului Bârsan* (1973) este o prezentare romanțată a luptei de exterminare duse de Securitate împotriva „bandiților" care opun rezistență armată în munți. „Bandiții" ilustrează trăsătura opresivă a societății de dinainte de comunism, făcând contrast cu ofițerii de securitate, exemplar pozitivi. Un interes relativ prezintă, în peisajul prozei polițiste românești, romanul *Îngerul negru*, prin aceea că asasinul nu acționează direct, ci prin interpuși manipulați sub hipnoză. În romanul istoric **O.** este stimulat de figura lui Vlad Țepeș, care apare în narațiunile de spionaj și aventuri *Masca burgundă* și *Spada de Toledo*. În schimb, personajul principal din *Eroul necunoscut* evoluează în decorul anilor 1876-1877, înainte de începutul Războiului de Independență. Căpitanul Anton Vidrașcu, patriot român care luptase și sub comanda lui Garibaldi, organizează, la sfatul lui C.A. Rosetti, un „detașament invizibil", menit să combată, neoficial, dar eficient, acțiunile din umbră ale spionilor Imperiului Otoman. Într-un roman apărut în 1994, *Capcana din Bulevardul Primăverii*, autorul își propune să dezlege cu mijloacele ficțiunii misterele evenimentelor din decembrie 1989. **O.** a avut și o modestă activitate de dramaturg. Piesa *Stânca miresei*, semnată cu pseudonimul Ion Dragomir, a fost jucată în 1959. Piesa pentru copii *Acțiunea Codalbul* a fost pusă în scenă în 1977, la Teatrul „Ion Creangă" din București.

SCRIERI: *Răzbunarea Ofeliei*, București, 1967; *Îngerul negru*, București, 1969; *Acasă, fugarule!*, București, 1970; *Masca burgundă*, București, 1971; *Egreta violetă*, București, 1972; *Nopțile colonelului Bârsan*, București, 1973; *O noapte în „Venus"*, București, 1974; *Spada de Toledo*, București, 1976; *Eroul necunoscut*, București, 1977; *Fotografia de nuntă*, București, 1981; *Norocul era șchiop*, București, 1982; *Capcana din Bulevardul Primăverii*, București, 1994.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *„Acasă, fugarule!"*, RL, 1970, 27; Viola Vancea, *Literatura parazitară*, RL, 1970, 33; George Pruteanu, *„Egreta violetă"*, CL, 1972, 15; Cornel Ungureanu, *Romanul polițist*, ATN, 1973, 5; Popa, *Dicț. lit.* (1977), *394*; Emil Manu, *„Eroul necunoscut"*, „Pentru Patrie", 1978, 4; Constantin Ciopraga, *„Norocul era șchiop"*, CRC, 1983, 15; Nicolae Turtureanu, *Schimbarea la față*, CRC, 1983, 15. *M.I.*

ODANGIU, Marian (16.V.1954, Turda), eseist, critic literar și poet. Este fiul Lucreției (n. Popa) și al lui Emil Odangiu, ofițer. Face școala primară la Cluj, iar la Timișoara urmează liceul

(1969-1973) și Facultatea de Filologie, secția română-latină, pe care o va absolvi în 1977. Funcționează ca profesor, referent la Filiala din Timișoara a Uniunii Scriitorilor (din 1981), director la Televiziunea Liberă Timișoara (1991-1992), director de programe la Radio Vest Timișoara (din 1992). Debutează cu o cronică literară în 1977, la revista „Orizont", după ce în 1974 îi fuseseră incluse câteva versuri într-o antologie a elevilor timișoreni, *Vârste de lumină*. Colaborează cu eseuri, versuri și studii critice la „Orizont", „Luceafărul", „România literară", „Tribuna", „Convorbiri literare" ș.a. Între 1981 și 1984 scrie libretul operei rock *Introducere într-un concert baroc*.

Afirmarea lui **O.** în domeniul criticii și al istoriei literare se face cu volumul *Romanul politic* (1984), bine primit de confrați deoarece propune ample deschideri spre una dintre zonele exploatate fructuos în epocă. La prima vedere cartea pare o succesiune de secvențe tratate aproape cinematografic despre ceea ce a însemnat în literatura română romanul politic. În realitate, autorul este un comentator informat și fin al unui fenomen literar care, influențat de conjuncturile sociale și politice, ajunge dominant în deceniile al optulea și al nouălea ale secolului al XX-lea. Radiografia critică a romanului politic românesc este un act de ierarhizare a valorilor, chiar dacă metoda înclină spre fixarea operelor într-o manieră mai degrabă clișeizantă decât analitică, și dovedește o înțelegere adecvată a valorilor tradiționale, dar nu neglijează eforturile stilistice și tematice înnoitoare ale noului roman politic. **O.** depășește șabloanele aproape inevitabile ale criticii vremii prin comentarii nu o dată eseistice, care îl feresc de interpretări banale sau vulgarizatoare. Cu eseul *Alternativa labirintului* (1989) el își reorientează discursul critic spre poezie, subtitlul *Repere pentru un dialog cu poezia lui Slavco Almăjan* fiind, în fond, o autoprezentare a volumului. Monografie bine structurată, cartea începe cu repere biobibliografice și dezvoltă exegeza cunoscutului scriitor și traducător sârb, comentând-o din perspectiva „imaginilor dinamice" și a „imaginilor matriciale". Și activitatea de cronicar literar la „Orizont" reprezintă o etapă importantă în destinul de critic literar al lui **O.** Textul său e marcat de tensiunea ritmicității, iar pertinența aprecierii critice depășește mai mereu posibilele formulări conjuncturale. Ca poet, **O.** face din exteriorizarea sentimentelor un prilej de construire a unui text exclusiv metaforizant.

SCRIERI: *Romanul politic*, Timișoara, 1984; *Alternativa labirintului. Repere pentru un dialog cu poezia lui Slavco Almăjan*, Pančevo, 1989; *Tu sau Despre iubire*, Timișoara, 1995; *Strada Dostoievski*, Timișoara, 1996; *Norul sau Despre iubire*, Timișoara, 2002. **Antologii:** *You or About Love – Young Poets of a New Romania*, tr. Brenda Walker, Londra, 1990.

Repere bibliografice: Mircea Mihăieș, *Critica actualității*, O, 1984, 42; Cristian Livescu, *„Romanul politic"*, ATN, 1984, 11; Gheorghe Glodeanu, *„Romanul politic"*, F, 1985, 5; A.I. Brumaru, *Chemările romanului politic*, AST, 1985, 5; Dorel Filipescu, *„Romanul politic"*, LCF, 1985, 40; Cornel Ungureanu, *Marian Odangiu – pasiunea construcției*, O, 1986, 23; Cosma, *Romanul*, I, *308*; Cornel Ungureanu, *Dl. Slavco și noi*, O, 1990, 47; Țeposu, *Istoria, 190-191*; Berca, *Dicț. scriit. bănățeni, 106-107*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *499-501*. *L.P.B.*

ODEANU, Anișoara (pseudonim al Doinei Stella Grațiana Peteanu; 28.V.1912, Pădureni, j. Timiș – 1.IX.1972, Lugoj), poetă, prozatoare și ziaristă. Este fiica Vioricăi (n. Bujigan) și a lui Aurel Peteanu, profesor de română și latină, publicist, animator cultural, în perioada interbelică, al Lugojului. **O.** face cursul primar și pe cel secundar în orașul natal și în Timișoara și își ia licența în drept la Universitatea din București (1936), după ce urmase și Facultatea de Litere, fără să o încheie. A studiat, în 1930 și 1931, la Dijon și Grenoble. Scrie versuri de foarte timpuriu, și în 1922, la doar zece ani, îi apar primele în „Lumea copiilor". Alte poezii îi sunt publicate în „Primăvara Banatului", „Semenicul", „Banatul". Eleva scrie și proză, o primă nuvelă semnată cu pseudonimul ce avea să îi devină numele de scriitoare fiindu-i publicată de „Adevărul literar și artistic" în 1929. Obține premii numeroase, cele mai multe acordate de Societatea Tinerimea Română. Venită la București, se angajează ca redactor la „Adevărul literar și artistic", unde ține rubrica „Cronica feminină", apoi la „Universul literar" și la „Viața". Colaborează la „Revista Fundațiilor Regale", „Vremea", „Gând românesc", „Litoral". Debutează editorial în 1934, cu romanul *Într-un cămin de domnișoare*, elogios întâmpinat de

G. Călinescu, nu mai puțin de Camil Petrescu, acesta devenind și mentorul ei literar. În 1946 se căsătorește cu medicul Dan Crivetz. În 1972, la o zi după moartea lui, se sinucide.

Aproape toate poeziile sale viabile compun o singură „cântare", un poem unic în mai multe timpuri, variantă transfigurată a unui roman de iubire. În *Fata lui Codru-Împărat* (1939), poeta e o Sulamita valahă, care unește *Cântarea Cântărilor* cu folclorul autohton. Iubitul e un rege și un zeu căruia poeta îi compune imnuri sacre, oficiind ca o preoteasă a soarelui. Ca o altă Sulamita, fata codrilor bănățeni își destăinuie fericirea, extatic, prietenelor, fetelor „fluturatice": „Voi, tinere, fluturatice fete, / De râsul cărora nu mai pot codrii să doarmă, / Nici iepurii câmpului să-și asculte / Cântecul solitar al inimii, / Voi, nebune, tinere, fluturatice fete, / Nici una din voi nu știe / Cât e de frumos iubitul meu, / Cât de calde îi sunt brațele / În care mi-am înecat drumurile, / Cât de adânci îi sunt ochii / În care zările mi le-am stins". Menită a nu se înfăptui pe pământ, ci în cer, nunta devine o însoțire de felul celei din balada *Miorița* și epitalamurile se preschimbă în bocete. Volumul *Moartea în cetate* (1943) e un lung lamento: „Suntem față în față și, totuși, între noi / E-o punte pe care nici pasul viilor, nici pasul morților n-o poate trece, / Ci numai pasul îngerilor. // Dă-mi mâinile, te rog, iubitul meu. / Îmi răspunzi: / Mâinile mele sunt înghețate, / Nici o dragoste nu le poate încălzi, / Mâinile mele nu-s înghețate ca mâinile vii..." Este vizibilă afinitatea cu poezia Magdei Isanos: aceeași spiritualizare prin diafanizare a reprezentărilor, aceeași orientare spre fraged, spre pur, aceeași deschidere candidă a sufletului spre elementar, același mod ingenuu al frazării („Ci dă-mi, Doamne, brâul de clopoței/ Ce vestește pădurii trecerea îngerilor tăi,/ Să-l duc în peștera celui mai tânăr vânt/ Și slava ta și bucuria mea/ Cu el să descânt necontenit și să le cânt"). A stabili un raport de influență e totuși dificil, întrucât cele două poete și-au publicat volumele exact în același interval. Nota deosebitoare a poetei **O.** este o preferință vag poescă pentru halucinant și fantastic, ce o apropie întrucâtva de Emil Botta. O apropie, dar mai mult o desparte, căci, spre deosebire de autorul *Întunecatului April*, „fata lui Codru-Împărat" nu dezvoltă elementul terifiant, ci adesea îi substituie feericul, practică o exprimare poetică spontană, lipsită de teatralitate, un ton de confesiune și rugăciune, iar pentru plasticizări apelează de obicei la icoane de basm, senine chiar și când sunt triste. Primele două romane ale scriitoarei au un caracter manifest autobiografic. *Într-un cămin de domnișoare* e jurnalul unei studente în litere, Dany Penzza, care își notează fluxurile și refluxurile sufletești zilnice din aproximativ ultimele luni ale anului universitar. Puțin preocupată de pregătirea examenelor, ea e obsedată în schimb de un coleg, Dinu, a cărui apariție în orizontul interior estompează imaginea, recurentă intermitent, a fostului iubit, germanul Peter. Îndrăgostita își înregistrează fluctuațiile de temperatură psihică fără „talent", adică fără literaturizare, cu luciditate, cu putere de obiectivare, de introspecție imparțială, și nu fără integrarea vieții personale în ambianța dată: o ambianță juvenilă, strengărește idilică, inocent și decent boemă. În romanul următor, arbitrar intitulat *Călător din noaptea de Ajun* (1936; reeditat în 1971 sub titlul *Anotimpul pierdut*), faptele relatate sunt anterioare celor din *Într-un cămin de domnișoare*. Participantă, în 1931, la cursurile de vară de la Grenoble, naratoarea, una și aceeași cu eroina, face o pasiune devastatoare și devine obiectul unei pasiuni de aceeași intensitate a colegului german amintit, Peter. Amândoi ar vrea să se unească prin căsătorie, însă familia acestuia se opune. Relațiile se complică și în cuplu, prin supralicitarea de către fată, până la tragic, a unor comportamente reprobabile ale băiatului, mai ales a celor cu tentă erotică. Asemenea Danei, personajul feminin din romanul anterior, Olga e o natură dificilă: anxioasă, inconsecventă, capricioasă. Expansivă interior uneori până la pierderea autocontrolului, deși hiperlucidă, pe de altă parte, ea este reticentă, retractilă, de neînțeles în manifestările față de iubit. Scrierea devine în felul acesta un document pentru psihologia instabilității feminine: lunga confesiune, obositoare prin repetiție, a unor apropieri și îndepărtări, a unor întâlniri și despărțiri, a unor elanuri epistolare exprimând dorințe exasperante, cenzurate când îndrăgostiții sunt împreună de susceptibilități cu aspect morbid. Comentatorii romanului au apreciat autenticitatea psihologică a trăirilor eroinei (G. Călinescu și mai ales Pompiliu Constantinescu), dar au reproșat tocmai excesul de feminitate al autoarei, de unde provine impresia de incapacitate de a se ridica de la general la simbol. Al treilea roman, *Legile jocului* (1972), e o confesiune la persoana a treia, foarte puțin deosebit de romanele precedente, și exploatează evident elemente autobiografice din perioada celui de-al doilea război mondial, când **O.** a trăit în București. Intriga, având în centru aceleași personaje dizarmonice, neconcordante, surprinde implicit aspecte de viață burgheză, mic burgheză și mai ales de boemă (artiști, jurnaliști) bucureșteană, pe fundalul social alterat de război. Un roman propriu-zis, cel puțin în prima parte, este *Acele lucruri mari* (1973), deși sâmburele epic pare a fi tot de proveniență autobiografică. În timpul primului război mondial, Andra, soția unui preot de țară bănățean, dezamăgită și neglijată, se întoarce în oraș, la mama ei. În tren face cunoștință cu un grof ofițer, pe care îl fascinează și de care e fascinată. Ajunse la destinație, Andra și fetița ei, Daniela, nu sunt primite cu brațele deschise, mama (respectiv bunica) lor fiind o văduvă strâmtorată, ursuză din fire. Primind o scrisoare de la contele care o invită la moșie, femeia fuge iar, însă nenorocirea face să aibă un accident stupid în oraș, poate autoprovocat, în care își pierde viața. Narațiunea suscită interes, pe de o parte prin consemnarea reacțiilor unui copil precoce, isteț și cam afurisit, pe de altă parte, prin abilitatea compoziției, prin iscusința naratoarei de a provoca suspansuri și de a soluționa imprevizibil situații încordate, ca și prin relevanța detaliilor realiste. A doua parte a cărții, singura corespunzătoare titlului, se leagă de prima tot atât de puțin ca în romanul lui Camil Petrescu, „întâia noapte de război" de „ultima noapte de dragoste". Partea aceasta înregistrează fapte petrecute în satul preotului bănățean după prăbușirea Imperiului Austro-Ungar, descriind în final întâmpinarea entuziastă a armatei române eliberatoare, care intră în orașul cel mai apropiat. De-a dreptul

opusă principiului autenticității e poetica prozei scurte a scriitoarei. Semnele literarului sunt aici nu numai nedisimulate, dar etalate ostentativ. Nuvela eponimă a primului volum, *Ciudata viață a poetului* (1942), începe cu formula de basm „A fost odată". Alta, *Paco și Petro*, „poveste spaniolă", cu „Povestea de față, pentru unii, e, poate, de necrezut. Asta nu înseamnă că nu e adevărată." Multe narațiuni sunt scrise în notă ironică, incluzând parodie, grotesc, insolit, absurd, fabulos, mister, simbol. Un poet domiciliat la țară are o floare albă în fereastră; într-o zi, lângă ghiveci se așază o pasăre neagră. Pe hârtiile de pe masa lui încep să apară de la sine poezii. Devine celebru, și critici de seamă îi consacră articole din care el nu pricepe nimic. Bântuit de întrebări metafizice, scrie o carte pe care o crede răscolitoare, dar care îl consacră drept umorist: mai mare decât Mark Twain și Bernard Shaw. E vizitat de o femeie superbă, posibil simbol al frumuseții inaccesibile, dar scrierea pe care aceasta i-o inspiră, în loc de a fi râvnitul poem de iubire, îi sporește și mai mult renumele de mare umorist. În cele din urmă poetul se spânzură de o creangă. Mai evident parodică e *Paco și Petro*, nuvelă având ca eroină o frumusețe inspiratoare de pictură și literatură nemuritoare, preschimbată, după zece ani, în opusul ei: o muiere grasă și cu început de mustăți. De aceeași factură sunt majoritatea pieselor din volum. *Nedumeririle lui Duduță* (1969) însumează povestiri cu scene de familie, mai ales amuzante, al căror erou e „un derbedeu de nouă ani, blond și pistruiat", „cu imaginație".

SCRIERI: *Într-un cămin de domnișoare*, București, 1934; *Călător din noaptea de Ajun*, București, 1936; ed. (*Anotimpul pierdut*), București, 1971; *Fata lui Codru-Împărat*, București, 1939; *Ciudata viață a poetului*, București, 1942; *Moartea în cetate*, București, 1943; *Noaptea creației*, București, 1943; *Sub lumina verii*, București, 1967; *Nedumeririle lui Duduță*, București, 1969; *Noaptea creației*, îngr. și pref. Ion Oarcăsu, București, 1969; *Legile jocului*, București, 1972; *Acele lucruri mari*, București, 1973; *Ciudata viață a poetului*, îngr. și pref. Ion Oarcăsu, Timișoara, 1975; *Într-un cămin de domnișoare. Călător din noaptea de Ajun*, îngr. și introd. Cornel Ungureanu, Timișoara, 1983; *Domnișoara Lou și trandafirul galben*, îngr. și pref. Cornel Ungureanu, Timișoara, 1985.

Repere bibliografice: G. Călinescu, *„Într-un cămin de domnișoare"*, ALA, 1934, 731; Constantinescu, *Scrieri*, IV, *106–107*; C. P. [Camil Petrescu], *Notă despre romanul feminin*, RFR, 1937, 2; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *879*, *Ist. lit.* (1982), *965–966*; Perpessicius, *Opere*, X, *268–272*; Ion Oarcăsu, *Prezențe poetice*, București, 1968, *58–65*; Sorin Titel, *„Anotimpul pierdut"*, RL, 1971, 40; Val Condurache, *„Legile jocului"*, CRC, 1972, 41; Cornel Ungureanu, *„Acele lucruri mari"*, O, 1973, 44; Oarcăsu, *Destine, 100–107*; Ilea, *Mărturisirile, 137–143*; Țirioi, *Premise, 114–119*; Ungureanu, *Imediata*, I, *109–170*; Lovinescu, *Unde scurte*, II, *25–29*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *501–503*; Popa, *Ist. lit.*, II, *936–937*. *D.Mc.*

ODOBESCU, Alexandru I. (23.VI.1834, București – 10.XI.1895, București), prozator și eseist. Fiu al Catincăi (n. Caracaș) și al generalului Ioan Odobescu, **O.** își începe învățătura în casă, intrând în 1844 la Colegiul „Sf. Sava" din București, unde urmează „umanioarele". Din această perioadă datează cele dintâi exerciții literare, toate redactate în limba franceză. Aflat din 1850 la Paris pentru a-și continua studiile, vine în contact cu grupul revoluționarilor români exilați aici și, entuziast, se străduiește să aducă servicii cauzei Principatelor Române. De altfel, intrase în grija lui A. Ubicini, francez care slujise activ revoluția română, și are între profesori pe Alfred Dumesnil, ginerele lui Jules Michelet, în casa căruia și locuiește o vreme. Acum traduce în limba franceză părți din poemul *Cântarea României*, și tot în această vreme se află printre inițiatorii societății și ai revistei „Junimea română", unde debutează cu articolul *Muncitorul român* (1851). Spre sfârșitul anului 1851 se înscrie la Collège de France, își ia bacalaureatul în 1853 și urmează apoi cursuri la Sorbona. Este remarcat îndeosebi de profesorul E. Egger, elenist, epigrafist, arheolog. Își alcătuiește, cu cheltuială mare, o bibliotecă în care figurează ediții bune din clasicii greci și latini, dar și din scriitorii moderni, istorii literare, studii filologice, lucrări de estetică, arte poetice, volume de critică literară, de istorie antică, medievală și modernă. Își procură din țară cărți și periodice și ține să-și completeze mereu colecțiile. De pe acum pare a trăi mai intens și mai real în spațiul cărților decât în realitatea propriu-zisă. Ca și alți „copii teribili" ai veacului, ca B. P. Hasdeu în primul rând, **O.** își exersează de timpuriu condeiul, întrucât știe că rostul său în lume va fi acela de om de cultură. O puzderie de încercări – versuri, piese de teatru, traduceri din Homer, Vergiliu, Horațiu, articole, conferințe –, neîncredințate tiparului, sunt semne ale căutării de sine. Avea obiceiul scrisului zilnic și încerca să-și apropie lumea prin lecturi și prin călătorii: călătorii în lumea cărții și călătorii în lume pe urmele cărților. „Jurnalul" celor două moduri de peregrinare va fi

ținut în epistole către cei apropiați. Acest tip de comunicare, cultivat până la capătul vieții, câteodată abia vag disimulat și în discreta diversitate a operei, îl exprimă fidel și complet. Când revine la București, fără licență, de vreme ce studiase cu pasiune, dar fără pragmatism, i se dau mărunte funcții administrative: șef al Biroului francez la Secretariatul de Stat (1857), procuror la secția a doua a Curții de Apel (1859) ș. a., doar în 1860 ocupând un post mai important, ca membru al Comisiei Documentale. Se căsătorește, în 1858, cu Sașa Prejbeanu, fiica naturală a generalului P. D. Kiseleff, înrudită după mamă cu familia princiară rusă Bagration. Duce aceeași existență de boem aristocrat, scandalizând cu deosebire pe rigidul său tată. După ce i se publicaseră câteva scrieri (fragmentul *Fecioara din Orléans* în „Calendarul popular pe anul 1852", poeziile *Odă României*, *Întoarcerea în țară pe Dunăre* și studiul *Despre satira latină* în 1855, în „România literară" a lui V. Alecsandri), îi apar în „Românul" (1857) și, respectiv, în „Revista Carpaților" (1860) nuvelele istorice *Mihnea-Vodă cel Rău* și *Doamna Chiajna*, tipărite împreună în 1860, sub titlul *Scene istorice din cronicele românești*. Scoate, între 1861 și 1863, „Revista română", în care publică și cercetări proprii despre mănăstiri, tipărituri și manuscrise inedite, studii de istorie literară și folclor, memorialul de călătorie *Câteva ore la Snagov*. Primește în acești ani funcții înalte: director (1862), apoi ministru al Cultelor (1863) și ministru ad-interim la Externe. Se implică în problema secularizării averilor mănăstirești, interesat de posibilitatea folosirii veniturilor pentru propășirea culturală; are o atitudine potrivnică guvernului, ceea ce îl determină să-și dea demisia din minister. Își argumentează poziția în broșura *Étude sur les droits et obligations des monastères roumains dédiés aux Saints-Lieux d'Orient* (1863, sub pseudonimul Agathon Otmenedec). Tot acum propune un program de reorganizare și modernizare a învățământului secundar. Ca delegat permanent și apoi în calitate de comisar al pavilionului românesc la Expoziția universală de la Paris (1867), pregătește minuțios prezentarea exponatelor, preocupat de imaginea țării (*Notice sur la Roumanie principalement au point de vue de son économie rurale, industrielle et comerciale*, scrisă în colaborare cu P. S. Aurelian, *Notice sur les antiquités de la Roumanie*). Călătorește în Rusia, Danemarca, Turcia, Grecia, Elveția, Italia, irepresibil atras de istorie și de artă. Devine, în septembrie 1870, membru al Societății Academice Române, în 1879 fiind desemnat secretar general al forului. Fără a-și părăsi cercetările arheologice și istorice, ale căror rezultate le publică în „Trompeta Carpaților", „Românul", „Columna lui Traian", răspunde solicitărilor Academiei mai cu seamă în chestiunile filologice: traducerile din greacă și latină (*Despre condițiunile unei bune traducțiuni a autorilor clasici în limba română*, 1874), revizuirea dicționarului latinizant al lui I. C. Massim și A. T. Laurian, editarea de texte vechi ș.a. În spiritul modernizării culturale se înscrie și activitatea lui **O.** ca director, numit în 1875, al Teatrului Național din București. Chiar dacă a înnobilat misiunile publice pe care le-a primit cu distincția și competența ce îi erau caracteristice, **O.** nu avea nici prea mult simț practic, nici energia lui Ion Heliade-Rădulescu, nici puterea de muncă a lui B. P. Hasdeu sau disciplina lui Titu Maiorescu. Fire aristocrată, se lasă în voia „colindei" neîntrerupte într-ale culturii, în epocă el părând mai curând o „grădină suspendată". De altfel, l-au impus câteva lucrări de erudiție surâzătoare: *Pseudo-cynegeticos. Epistolă scrisă cu gând să fie Precuvântare la cartea „Manualul vânătorului"* (1874), *Istoria arheologiei* (I, 1877), unde sunt reunite cursuri ținute la Facultatea de Litere din București, monografia în trei volume *Le Trésor de Pétrossa* (1889 și, postum, 1896, 1900). După mai bine de un deceniu de preumblări între București și Paris, unde locuiau soția și fiica lui și unde între 1881 și 1885 el a funcționat ca secretar de legație, reușește să-și readune familia în țară în 1890. Predă la Liceul „Sf. Gheorghe" al lui Anghel Demetriescu, este membru în Consiliul General al Învățământului, conduce, în 1891, Școala Normală Superioară din București. Bolnav, incapabil să-și pună ordine în viață, împovărat de încurcături bănești și de o nefericită legătură sentimentală, **O.** se sinucide.

Ca vlăstar altoit pe trunchiul generației pașoptiste, țintind să continue efortul înaintașilor, **O.** a crezut și el că trebuie impulsionată „formarea unei literaturi și unor arte naționale" (*Viitorul artelor în România, Bazele unei literaturi naționale*). Ceea ce îl deosebește de antecesori este aspirația către o cultură durabilă care să-și afle modelul în clasicismul antic. Antichitatea înseamnă pentru el un echilibru interior și un peisaj estetic, a cărui perfecțiune formală poate fi transmisă inteligenței, sensibilității creatorului modern. În idealul clasic al lui

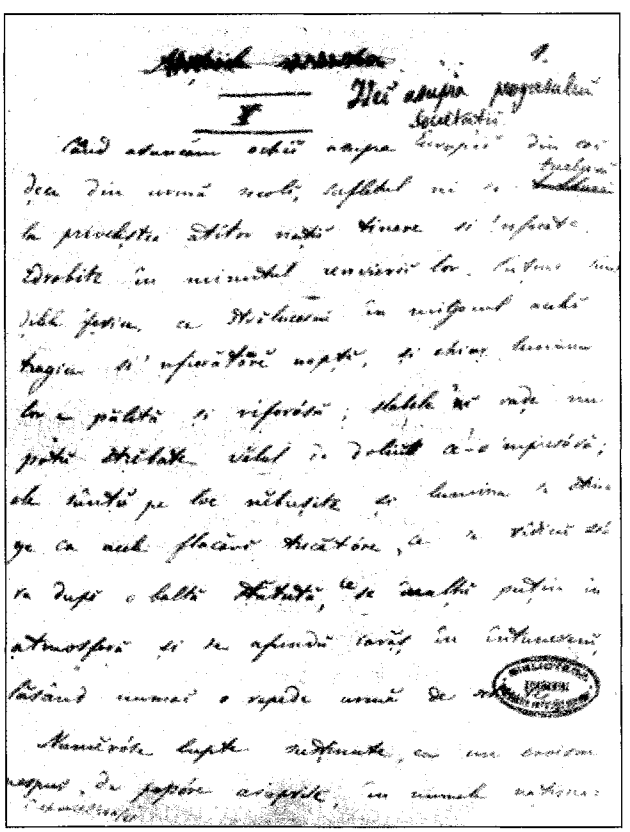

O. intră, alături de euritmia estetică a Antichității, și armonia, frumusețea spiritului popular, civilizației românești fiindu-i proprii „instinctul artistic" și „stilul artistic" *(Artele în România în periodul preistoric, Priviri asupra stilului în arte).* Autorul detașează ideea cea mai dragă lui: această tradiție, preluată, poate individualiza arta națională. Ca arheolog, **O.** are o contribuție de seamă la descoperirea și cercetarea, din perspectivă estetică, a vestigiilor de cultură materială veche și medievală românească. Studiile sale, monografia *Le Trésor de Pétrossa,* elaborări savante, cu o informație prodigioasă, exercită o seducție specială prin aptitudinea autorului de a transforma un obiect, un vestigiu într-un centru al lumii, luminat prin ocoluri succesive și conexiuni neașteptate, reînviat, recreat. Se exprimă aici „vechea libertate a curiozității sale rătăcitoare, nesățioasă să cunoască și să se bucure de descoperirile ei" (Tudor Vianu). Și în *Istoria arheologiei,* lucrare modernă, unică în literatura de specialitate de la noi, **O.**, înrâurit de J. J. Winckelmann, face un periplu prin arta universală, în Antichitate și Renaștere, ghidat de intuiții sigure, bun gust și rafinament. În demersul său, întotdeauna un discurs îndrăgostit, se conturează lucruri scoase din încatenarea lor temporală și spațială, pentru a fi așezate într-o simultaneitate justificată originar, prin apartenența lor la tărâmul artei. Aflat la interferența mai multor școli literare, scriitorul a fost văzut deseori ca o efigie, ca „personalitatea-tip secolul al XIX-lea" (Vladimir Streinu), tocmai prin conjuncția unor orientări altfel dispuse succesiv și divergent. **O.** se situează între romantismul civic al generației anterioare și o exigență estetică specială, care, în ceea ce-l privește, se manifestă firesc, netensionat, având un resort înnăscut. Frumosul preexistă, înscris în fibra ființei lui, primatul esteticului căpătând ulterior o legitimitate aparte prin cultul clasicismului. Se stabilește astfel, în cultura română, o punte între Mihail Kogălniceanu și Titu Maiorescu, între pașoptism și junimism. Fără a fi teoretician sau critic literar propriu-zis, **O.** face de multe ori dovada unui spirit critic apt să țină cumpăna între însuflețire și severitate. În ideile despre limbă, artistul, dar și filologul minuțios și competent, evitând orice tip de exagerare, îndreaptă privirea contemporanilor spre „izvoarele naționale", spre îmbogățirea cu împrumuturi ce pot fi adaptate firii limbii române. Ca și Maiorescu, respinge „frazeologia nomoloasă și încâlcită", cerând traducătorului, de pildă, să fie „limpede, corect, elegant, cumpănit și mai cu seamă inteligibil în limba sa". Referindu-se la creația populară, **O.** preia idei herderiene și vorbește despre valoarea de document istoric și psihologic a literaturii orale. Tinde însă, cel dintâi la noi, către cercetarea folclorului, făcând analize de text și utilizând metoda comparativă, ca posibilitate de omologare a originii și durabilității creațiilor folclorice *(Cânticele poporane ale Europei răsăritene, mai cu seamă în raport cu țara, istoria și datinile românilor).* Astfel, cercetările lui indică un făgaș nou în folcloristica românească, pe care merge și un alt erudit al timpului, B.P. Hasdeu. **O.** încurajează, în același timp, culegerea literaturii populare și apreciază contribuțiile, distincte, aduse de Petre Ispirescu și G. Dem. Teodorescu. El însuși face câteva adaptări literare *(Jupân Rănică vulpoiul, Tigrul păcălit)* ori prelucrează, după G. W. Cox, *Zece basme mitologice.* Din pasiunea conjugată pentru istorie, filologie și literatura propriu-zisă pleacă studiile de istorie literară și culturală ale lui **O.** A cercetat manuscrise și tipărituri vechi, a scris despre *Psaltirea* diaconului Coresi, a contribuit la editarea scrierilor lui Dimitrie Cantemir, a elogiat efortul lui Timotei Cipariu de a scoate la lumină texte vechi românești. În *Mișcarea literară din Țara Românească în secolul al XVIII-lea* reînvie figuri de cărturari demne să stea alături de Samuil Micu, Gh. Șincai și Petru Maior, după cum mai înainte, în monografia *Poeții Văcărești,* afla meritele unei familii de literați în tendința „nobilă și demnă" de a modela limba română, edificând „o cultură începândă". Din aceeași prețuire pentru înaintași publică în „Revista română" postume ale lui Alecu Russo, republică din poeziile lui V. Cârlova, editează *Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul,* reluată, alături de alte lucrări ale lui N. Bălcescu, și în volum (1878).

Un voluptuos al ideilor, dar și al erudiției, asupra cărora arcuiește întotdeauna un nimb de poezie, este **O.** și în paginile literare. Având structura unui umanist, el crede că „una dintre cele mai fericite însușiri" ale omului este aceea „de a poetiza orice lucru, după placul său". A lăsat mult mai mult decât a încredințat tiparului în timpul vieții; scria zilnic, pentru că astfel își regăsea echilibrul lăuntric. Jurnalele de călătorie, adesea sub forma unor epistole, o întinsă corespondență, gândită probabil și spre a fi citită de urmași, sunt moduri de intensificare a existenței, câteodată poate mai importante decât întâmplările care le-au generat. În plăcerea rafinată a comunicării discrete, colocviale, se cristalizează o neistovită — și dramatică — sete de armonie și bun gust. Nu în ficțiunea literară poate fi întâlnit **O.** cel adevărat, imaginația lui nu poate zămisli sub astfel de stele, ci în paginile izvodite cu o desăvârșită libertate a spiritului, în acea „stare de reverie a inteligenței" (Vladimir Streinu), condiție într-adevăr fericită, așteptată, întâmpinată, cultivată și fixată în scris. Desigur, proiectele literare i-au fost, la începuturi, grandioase. A încercat să dramatizeze sub înrâurirea romantismului subiecte legendare foarte diferite, schițând tragedia în versuri *Mihai Viteazul* (1848), o dramatizare a cărții despre Ruth din *Biblie,* dramele *Urban Grandier, Ioanițiu, craiul românilor, Decebal* ș.a. Din visurile de dramaturg ale lui **O.** nu s-a născut nici o piesă terminată, iar localizările de mai târziu — *Radicalele* (1881), după E. Labiche, *Nea Frățilă* (1882, în colaborare cu G. I. Ionnescu-Gion și semnată Aliod), după Erckmann-Chatrian — sunt divertismente fără relevanță. Întâile lui reușite rămân „scenele istorice" *Mihnea-Vodă cel Rău* și *Doamna Chiajna.* Compunându-le, avea în vedere maniera romantică a evocărilor istorice ilustre din literatura europeană (Walter Scott, Prosper Mérimée, Victor Hugo), dar ținea să se integreze mai ales unei tradiții românești, oprindu-se la paradigma nuvelei istorice a lui C. Negruzzi. Autorul își prezintă, de altfel, scrierile ca pe niște imitații și își definește contribuția cu modestie: păstrarea limbii cronicărești, culoarea locală și virtuțile documentare. În cele două nuvele **O.** evocă remarcabil, cu ingeniozitate narativă și descriptivă, domniile a doi

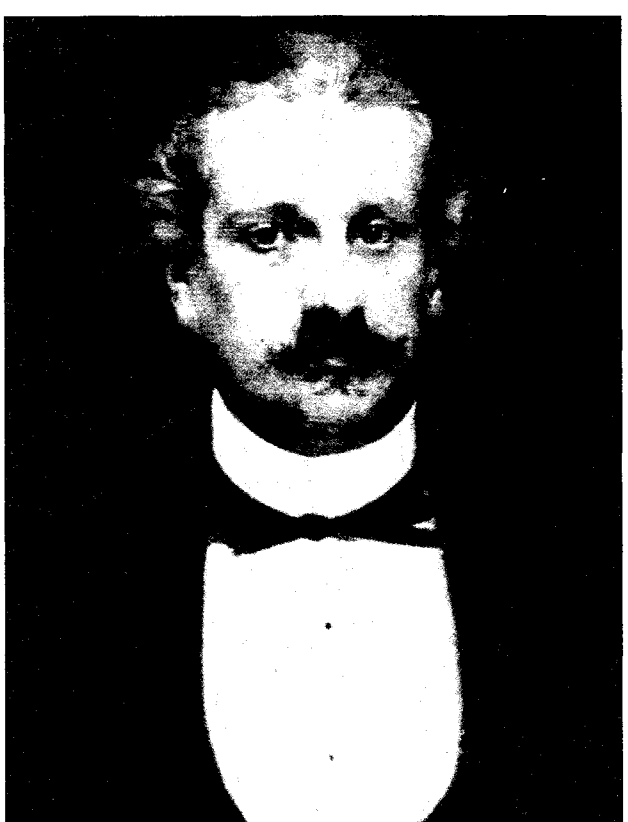

despoți din secolul al XVI-lea, încrâncenata și nelegiuita lor încercare de a-și păstra tronul. Cu toate că apelează uneori la înscenări convenționale, bine cunoscute în arsenalul romantic, portretele celor două personaje au relief dramatic, creat prin acumulări gradate și chiar cu un anume halou reflexiv, născut din sugestia forței care împinge eroii de la mărirea iluzorie, nestatornică spre moartea violentă, cuvenită oricărui uzurpator. Sunt reconstituite în detaliu, cu luxurianță cromatică, tablouri de epocă, sunt descrise case boierești, curtea domnească, obiceiuri, ceremonii, vestimentație. Stilistica nuvelelor dezvăluie cu adevărat un maestru. Bogăția lexicală, irizările cuvântului arhaic, fluența, muzicalitatea frazei, când maiestuoasă, când simplă, se întâlniseră arareori la prozatorii anteriori. Aristocrat și estet, **O.** are mereu tendința de a se delecta dând viață, aproape cu senzualitate, impresiilor și emoțiilor. O face întotdeauna dintr-o mare plăcere a comunicării intelectuale. În nomadismul acestui voluptuos al digresiunii există întotdeauna o premisă, un pretext care îl declanșează. În *Câteva ore la Snagov* pretextul este un pelerinaj istoric. Rătăcind pe urmele celor ce au fost, autorul alătură informației, referinței istorice savante reveria, fantazarea, interesat cu deosebire de sugestii venind dinspre figuri și scene dramatice, dinspre duhurile istoriei. Pe o altă treaptă se situează *Pseudo-cynegeticos*, efigie a umanismului estetic al lui **O.** Și aici există un pretext, opera fiind „scrisă cu gând să fie *Precuvântare*", la *Manualul vânătorului*, cartea prietenului C.C. Cornescu. Călătoria este acum imaginară. Scriitorul adună în jurul ideii de vânătoare o serie de *difficiles nugae*, care compun un mozaic strălucitor, lucrat cu o migală disimulată sub detașarea grațioasă și umorul discret. Recunoscându-și, dintru început, puțina pricepere într-ale vânătorii, scoate totuși din tăcere amintiri despre timpul de odinioară, când, copil fiind, văzuse vestitele locuri ale acestei îndeletniciri, în Bărăgan, împărăția dropiilor. În substanța fluidă a rememorării intră spectacolul unei lumi fascinante: mișcarea surdă a imensității toropite de arșiță, colinda căruțelor cu tămădăieni, vânătorii de dropii (*Et in Arcadia ego*). Monolog în meandre, debitat nostalgic, împodobit cu digresiuni despre păsări, reverii livrești, anecdote vânătorești. Peregrinarea propriu-zisă, pe tărâmul artei, are ca punct de plecare lucrarea *Laokoon* a lui Lessing, care i-ar fi sugerat posibilitatea unei scrieri despre reprezentările artistice ale unui subiect. Trei imagini, statuia antică a Dianei, sculptura *Diana de Poitiers*, aparținând lui Jean Goujon, și o gravură a lui Albrecht Dürer, *Miraculoasa vocațiune a Sfântului Hubert*, considerate întruchipări emblematice ale motivului vânătorii în arta plastică, deschid galeriile muzeului imaginar al lui **O.** Sunt reunite într-o dezordine căutată, cu asociații capricioase, surprinzătoare, descrieri de sculpturi și picturi antice și moderne, aprecieri fine asupra muzicii, comentarii și citate din literatură, de la Horațiu la Turgheniev, referiri la poezia românească, aluzii la disputele filologice și literare ale vremii, istorioare subtil ironice sau autoironice, snoave și anecdote spuse cu zâmbet subțire. Povestind o excursie în munții Buzăului, autorul află cadrul adecvat pentru a înscena un dialog cu un om al locului, de la care aude basmul despre „feciorul de împărat cel cu noroc la vînat". Basmul bisoceanului, piesă literară unică, filtrează expresia populară, întâlnită des în *Pseudo-cynegeticos*, și imaginația specifică poveștii într-o compoziție stilizată, ușor convențională, apropiată de luxurianța barocă. **O.** este un spirit cultivat, erudit fără trufie, un hermeneut mobil și carismatic, om de gust și rafinament, care se delectează întreținând un dialog, mereu seducător, cu cititorul; pe acesta îl măgulește inducându-i ideea că jocul este deschis, că perspectivele și ipotezele pot fi multiplicate la infinit. Văzut și ca „un avar în domeniul artistic, care se desparte de ceea ce posedă în imaginație la fel de greu ca orice harpagon de ceea ce posedă în realitate" (Nicolae Manolescu), **O.** este totuși un epicureu, care trăiește autentic doar în și prin text. O poezie difuză, un abur de ușoară melancolie, ce ține de sentimentul vremelniciei, învăluie pagina. În echilibrul clasicului, aparent mai senin ca oricând, străfulgeră uneori accente dramatice, amintind de neliniștea romanticilor. Alcătuirea operei, cel dintâi eseu din literatura română, revelează structura acestei personalități de tip estet, creator de stil în integralitatea manifestărilor sale. Aici contează înainte de toate modul rostirii, iar acesta este singular în epocă: o scriitură dezinhibată, unde se trece cu eleganță de la registrul grav la badinerie, de la solemnitate la familiaritate, unde, în locul unei severități profesorale, sunt preferate tonul bonom, gluma, persiflarea și autopersiflarea. Valorificând

modele livrești și populare în ingenioase alternări lexicale, **O.** realizează, prin cizelarea relației dintre cuvinte (arhaice, populare, neologice), efecte neașteptate, de un pitoresc aristocratic. Imagist care refuză expresia cenușie, el este deopotrivă un muzician ce frazează armonios, utilizând fie perioada cu arborescența ei solemnă, fie enunțul oral, brevilocvent, cu o euritmie cristalină.

Odobescu bate câmpii cu grație pe simpla firmă verbală a vânătoarei. Pseudo-kinegheticos *e un potpuri bine armonizat, un magazin de* bric-à-brac *literar, cuprinzând orice obiect artistic, de la descripția exactă de amator a unui tablou până la cuplet. Farmecul stă în scandalul de a surprinde pe un om atât de serios schițând cancanul pe scara rulantă a bibliotecii lui înțesate cu autori greci sau de a ascunde litografii libertine în sala cu marii maeștri ai picturii.*

G. CĂLINESCU

Dispunând de o gândire complexă și nuanțată, scriitorul și-a creat un instrument sintactic adecvat în hipotaxele sale cu multe determinări, a căror armonioasă simetrie, perfect stăpânită, răspundea simțului său muzical. Odobescu este un scriitor care se ascultă când scrie. Deși nu este orator ca Bălcescu, el este un om care vorbește chiar atunci când așterne o pagină pe hârtie. Faptul acesta explică mulțimea locuțiunilor, a proverbelor, a formelor de adresare, a digresiunilor, a efectelor de umor din scrisul său. Operele sale sunt ale unui vorbitor sfătos care narează, își amintește, glumește și transmite cunoștințele adunate în bogata comoară a științei sale. Atitudinea aceasta se vădește nu numai în operele beletristice, dar și în cele de știință, care posedă din această pricină o netăgăduită valoare literară.

TUDOR VIANU

SCRIERI: *Scene istorice din cronicele Țării Românești. Mihnea-Vodă cel Rău (1508-1510),* București, 1857; *Scene istorice din cronicele românești. Mihnea-Vodă cel Rău. Doamna Chiajna,* București, 1860; ed. 5, București, 1894; ed. pref. E. Lovinescu, București, f.a.; ed. îngr. și pref. Al. Dima, București, 1935; ed. îngr. și pref. N. N. Condeescu, București, 1942; *Pseudo-cynegeticos. Epistolă scrisă cu gând să fie Precuvântare la cartea „Manualul vânătorului",* București, 1874; ed. îngr. și introd. Al. Busuioceanu, Craiova, 1932; ed. îngr. și pref. Șt. Bezdechi, București, 1935; ed. îngr. Ion Pillat, București, 1941; ed. îngr. J. Byck, București, 1947; ed. îngr. G. Pienescu, București, 1971; *Istoria arheologiei. Studiu introductiv la această știință,* I, București, 1877; ed. îngr. și introd. D. Tudor, București, 1961; *Moții și Curcanii. 1785-1877,* București, 1878; *Petre Ispirescu,* București, 1887; *Scrieri literare și istorice,* I-III, București, 1887; *Petrache Poenaru,* București, 1889; *Le Trésor de Pétrossa,* I-III, Paris, 1889-1900; *Opere complete,* I-IV, pref. Ilarie Chendi, E. Carcalechi, București, 1906-1919; *Basme,* București, 1908; *Câteva ore la Snagov,* îngr. Petre V. Haneș, București, 1909; *Nicolae Bălcescu,* îngr. Petre V. Haneș, București, 1925; *Opere literare,* îngr. și introd. Scarlat Struțeanu, București, 1938; *Opere alese,* I-II, introd. Alexandru Iordan, București, 1941; *Scrieri alese,* I-II, îngr. și pref. N. Mihăescu, București, 1943; *Opere,* I-II, îngr. și introd. Tudor Vianu, București, 1955; *Scene istorice. Câteva ore la Snagov. Pseudo-cynegeticos,* îngr. G. Pienescu, București, 1961; *Pagini regăsite,* îngr. și pref. Geo Șerban, București, 1965; *Opere,* vol. I, îngr. G. Pienescu, Tudor Vianu, Virgil Cândea, pref. Tudor Vianu, vol. II, îngr. Marta Anineanu, Virgil Cândea, pref. Al. Dima, vol. IV, îngr. și introd. Mircea Babeș, studii arheologice Radu Harhoiu și Gh. Diaconu, vol. V, partea I, îngr. Marian Ciucă și Alexandru Avram, introd. Alexandru Avram, vol. VIII-XIII, îngr. Nadia Lovinescu, Filofteia Mihai, Rodica Bichiș, introd. Al. Dima, București, 1965-1996; *Pseudo-cynegeticos. Scene istorice din cronicele românești. Câteva ore la Snagov. Articole,* îngr. G. Pienescu, pref. Constantin Măciucă, București, 1972; *Note de călătorie,* îngr. și pref. Corneliu Popescu, București, 1981; *Scrieri alese,* îngr. Corina Popescu, pref. Mircea Anghelescu, București, 1995; *Mihnea-Vodă cel Rău. Doamna Chiajna. Pseudo-cynegeticos,* îngr. și postfață Teodor Vârgolici, București, 1997.

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice,* I, *passim;* Mihai Eminescu, *Scrieri politice și literare,* îngr. și introd. Ion Scurtu, București, 1905, *297-299;* Caragiale, *Opere,* IV, *209-218;* Iorga, *Oameni,* I, *49-58;* G. Ibrăileanu, *Spiritul critic în cultura românească,* Iași, 1909, *207-217;* Iorga, *Ist. lit. XIX,* III, *195, 290-296, 304-307;* Lovinescu, *Scrieri,* I, *80-82;* Ibrăileanu, *Opere,* VIII, *279-313;* Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, *214-218;* Petru Iroaie, *La centenarul Al. Odobescu (1834-1934),* Suceava, 1934; Constantinescu, *Scrieri,* IV, *108-111,* VI, *205-206, 493-495;* Al. Dima, *Al. Odobescu (Privire sintetică asupra operei și personalității),* Sibiu, 1935; Alexandru Iordan, *Contribuții la cunoașterea operei lui Alexandru Odobescu. Bibliografia completă a scrierilor lui Alexandru Odobescu,* I-II, București, 1936; Scarlat Struțeanu, *Al. Odobescu și romantismul franco-englez,* Craiova, 1937; Perpessicius, *Opere,* VII, *377-386;* Streinu, *Clasicii, 5-39;* Vianu, *Arta,* I, *196-205;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *303-309, Ist. lit.* (1982), *343-358;* N. N. Condeescu, *Al. Odobescu și „scenele" sale „istorice",* Craiova, 1943; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit., 116-123;* Scarlat Froda, *Odobescu și teatrul,* București, 1957; Tudor Vianu, *Alexandru Odobescu,* București, 1960; D. Păcurariu, *A. I. Odobescu,* București, 1966; Șerban, *Exegeze, 56-112; Ist. lit.,* II, *705-739;* Ivașcu, *Ist. lit.,* I, *504-511;* Săndulescu, *Lit. epistolară, 103-112;* Gafița, *Fața lunii, 401-429;* N. Barbu, *Noi și clasicii,* București, 1975, *78-87;* Nicolae Manolescu, *Introducere în opera lui Alexandru Odobescu,* București, 1976; *Al. Odobescu interpretat de...,* îngr. și pref. Rodica Pandele, București, 1976; Cristea, *Arcadia, 5-14; Dicț. lit. 1900, 637-643;* Șerban, *Ispita, 44-50;* Piru, *Ist. lit., 107-112;* Doina Curticăpeanu, *Odobescu sau Lectura formelor simbolice,* București, 1982; *Alexandru Odobescu și corespondenții săi,* îngr. Filofteia Mihai și Rodica Bichiș, București, 1984; Cioculescu, *Itinerar,* V, *189-202;* Manolescu, *Istoria,* I, *275-294;* Negoițescu, *Ist. lit.,* I, *98-102;* Faifer, *Semnele, 126-128, 236-241, passim;* Paul Cornea, *Adevăratul Odobescu,* RITL, 1995, 3-4; *Dicț. analitic,* I, *308-310,* III, *57-60, 431-436; Dicț. esențial, 586-590;* Florentin Popescu, *Romanul vieții și operei lui Alexandru Odobescu,* Constanța, 2001. *G.D.*

OECONOMU, Ciru (1848, Lungulețu, j. Dâmbovița – 20.II.1910, București), prozator și poet. Este fiul Mitanei și al lui Gheorghe Economu. A urmat liceul la București și a făcut studii juridice la Paris, de unde s-a întors doctor în drept (1872). Procuror la Tribunalul Ilfov (1873-1875), apoi la Curtea de Casație din București (1876), în 1879 ajunge secretar general la Ministerul de Justiție, în 1882, procuror general la Curtea de Apel, iar în 1884 revine la Înalta Curte de Casație.

Ca scriitor, **O.** a debutat în 1870 cu versuri, la „Columna lui Traian". Ulterior a colaborat la „Revista contimporană", „Convorbiri literare" și „Literatură și artă română". Poeziile sale, patriotice sau de dragoste, nu reușesc să depășească nivelul mediocrității. Este printre cei care au făcut cunoscută cititorului român lirica lui Baudelaire, combinând *Bénédiction* și *L'Albatros* sub titlul *Poetul* (1874). A tradus, de asemenea, din versurile lui Byron, Victor Hugo, Théodore de Banville. La

legendele istorice în versuri, imitate fără aplicație după D. Bolintineanu, se adaugă și prelucrările din Paul Déroulède (poezia *Le Clairon*, sub titlul *Cimpoierul*) și din Eugène Manuel (*La Chanteuse*, sub titlul *Cerșetoarea*). Amplul poem *Babel*, publicat în „Revista contimporană" (1874), atestă totuși disponibilități lirice. Alt poem, scris în franceză și editat la Paris în 1871, *Bene merentibus*, este dedicat ostașilor francezi căzuți în războiul din 1870-1871. **O.** și-a încercat talentul și ca romancier, scriind *Răzbunarea lui Anastase* (1896) și *Fiica lui Sejan* (1899), primul cu subiect din lumea Imperiului Bizantin, al doilea – din lumea Imperiului Roman. Scriitorul e un bun și minuțios cunoscător al epocilor descrise, mișcându-se cu ușurință printre personaje, moravuri și intrigi de Curte. Interesul său principal se îndreaptă către viața socială, subiectul dovedindu-se un simplu pretext. Obiceiuri, tradiții, organizare politică, forme de guvernământ – toate sunt urmărite din dorința evidentă de a cuprinde fapte cât mai numeroase. Informațiile istorice sunt introduse fără ostentație, la fel și descrierile de monumente, împrumutate adesea din tratate de istorie a arhitecturii. Ambele scrieri au în centru două tipuri de ariviști ca, de altfel, și ultimul său roman, *Din Rucăr* (*Scene văzute*) (1905).

SCRIERI: *Bene merentibus*, Paris, 1871; *Cronici și legende*, București, 1890; *Răzbunarea lui Anastase. Linda. Un jubileu literar*, București, 1896; *Fiica lui Sejan* (*Poveste istorică*), București, 1899; *Din Rucăr* (*Scene văzute*), pref. B. Delavrancea, București, 1905.

Repere bibliografice: D. Evolceanu, *„Răzbunarea lui Anastase"*, CL, 1896, 4; Caragiale, *Opere*, IV, *421-422*; V.A. Urechia, *„Răzbunarea lui Anastase. Linda. Un jubileu literar"*, AAR, partea administrativă, t. XIX, 1896-1897; D.C. Ollănescu, *„Fiica lui Sejan"*, AAR, partea administrativă, t. XXII, 1899-1900; Spartacus, *„Din Rucăr"*, ADV, 1905, 5636; Maiorescu, *Critice*, I, *184-185*; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, *112-113*; Predescu, *Encicl.*, *613*; Cornea, *Alecsandrescu-Eminescu*, *288-324*; Marian Barbu, *Romanul de mistere în literatura română*, Craiova, 1981, *199-200*; *Dicț. lit. 1900*, *643*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *509-510*. *D.M.*

OGLINDA LITERARĂ, revistă care apare la Focșani, lunar, din ianuarie 2002, editată de Grupul de Presă și Editură Zedax. Primul număr menționează în caseta redacțională pe Florin Paraschiv (redactor-șef), Gabriel Funica (redactor-șef adjunct), Florinel Agafiței (consilier editorial), Virgil Panait (secretar de redacție) ș.a. Ulterior componența redacției se schimbă, în casetă figurând o echipă alcătuită din Gheorghe Neagu (redactor-șef), Virgil Panait (redactor-șef adjunct), Magda Ursache (consilier editorial). Articolul intitulat *Tendințe* schițează în linii mari programul publicației: „Să reușim să fim o grupare literară. Să reușim să ne exprimăm într-un context european. [...] Să reușim să nu pierim sufocați de magma subculturii și a vulgului cultivat în clanuri și caste mânate de interese obscure, dezumanizante." Fidelă obiectivelor propuse, **O.I.** reușește să strângă în jurul său atât scriitori și critici cunoscuți, cât și începători într-ale literaturii. Încă din primul număr Magda Ursache semnează rubrica de pamflet literar „Mânie liberă", Virgil Panait susține rubricile „Scriitori în agora", devenită „O scrisoare pierdută", cuprinzând puncte de vedere despre unele aspecte ale literaturii actuale, și „Revista revistelor". Aria rubricilor se extinde treptat, iar cercul de colaboratori se îmbogățește. Astfel, la noile rubrici – „Maeștri", „Recuperări", „Eseu", „Poezia și proza în oglindă", „Cele mai forjate versuri" ș.a. – colaboratorii mai des întâlniți sunt Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ion Rotaru, Paul Goma, Valeriu Rusu, Theodor Codreanu, Liviu Grăsoiu, Florentin Popescu, Gheorghe Istrate, Mircea Radu Iacoban, Adrian Dinu Rachieru, Grigore Vieru, Mihai Cimpoi, Gheorghe Neagu, Bogdan Ulmu. Mai semnează Florin Paraschiv (traduceri din Nietzsche), Radu Comănescu (*Personajul pozitiv în literatura sumero-akkadiană*), Ștefania Oproescu, Gabriel Funica ș.a. ***

OGLINDA LUMII. WELTSPIEGEL. LE MIROIR DU MONDE. VILÁG TÜKRE, revistă apărută la București, săptămânal, între 14 octombrie 1927 și 28 mai 1934. Publicația e interesată strict de dimensiunea spectaculoasă a cotidianului românesc și internațional, pe care îl prezintă preponderent prin imagini fotografice și foarte puțin prin articole de analiză. Rubrici: „Săptămâna", „Moda", „Actualitatea în caricatură", „Jocuri", „Sporturile", „Pagina femeii", „Pagina cinematografică", „Notițe științifice". Interes literar prezintă traducerile din prozatori străini, cea mai mare parte nesemnate. Totuși, câteva nume de traducători pot fi identificate. Unul dintre ei este Const. A. I. Ghica, tălmăcitor în 1923 și 1924 din Zola, Maupassant, Théodore de Banville, Knut Hamsun, Georges Courteline, Arthur Conan Doyle, Tristan Bernard, Selma Lagerlöf, Walter Scott, Jack London ș.a. În 1924 Marcel Tiberiu oferă cititorilor nuvela lui Paul Bourget, *Accidentul*. Alexandru Iosif traduce din Andersen *Regi, dame și valeți*, iar Rud. A. Knapp se oprește asupra lui Maxim Gorki (*Mizeria unui copil*) și A.P. Cehov (*Kolchas*). Din 1928 sub semnătura Lilly A. apar numeroase pagini din H. G. Wells, Martin Andersen Nexø, Alberto Casella, Clement Wood, Vladimir Korolenko ș.a. Miron Grindea traduce *Marșul nupțial* al Selmei Lagerlöf, în vreme ce M. M. Geron optează pentru Ernest Hemingway (*Satul indian*). G. Rădulescu tălmăcește din portughezul Eça de Queiróz (*Comoara*), iar din Luigi Capuana, Luciano Zuccoli și Mihail Zoșcenko traduce Liviu Andrei. În fine, Carol Drimer transpune din germană o piesă de Carmen Sylva (*Constantin Brâncoveanu*), un lung serial intitulat *A treia dragoste* (*Din viața pictorilor*) de H. Sienkiewicz, precum și din Ilya Ehrenburg. Alți traducători sunt C. Cristobald și A. Nora. Printre autorii tălmăciți se mai numără Blasco Ibáñez, Karel Čapek, Italo Svevo, E. A. Poe, Oscar Wilde. Numărul 7/1931 include însemnări sub titlul *În intimitate cu Gabriele D'Annunzio*, numărul 13/1932 conține pagini dedicate centenarului Goethe, iar din Pirandello e tradusă nuvela *Râzi...* Numărul 44/1931 reproduce din ziarul brăilean „Ancheta" un articol al lui Panait Istrati, *De ce m-am retras la Brăila*. *D.B.*

OIȘTEANU, Andrei (18.IX.1948, București), antropolog cultural și prozator. Este fiul Bellei Oișteanu (n. Iosovici), translatoare, și al lui Mihail Oișteanu, profesor de istorie.

Poetul Valeriu Oișteanu este fratele său. A făcut clasele primare (1955–1962) și liceul (1962–1966) la București. După absolvirea Facultății de Energetică a Institutului Politehnic din capitală (1971), urmează cursurile de filosofie și cultură indiană ținute de Sergiu Al-George și Amita Bhose la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București și cursuri de istoria și civilizația evreilor din Europa Centrală și de Est, ținute de Moshe Idel și de Michael Silber la Central European University din Budapesta (1997). Din 2000 este profesor asociat la Centrul de Studii Ebraice din cadrul Facultății de Litere a Universității din București, iar din 2003, cercetător la Muzeul Național al Literaturii Române. Este președinte al Asociației Române de Istorie a Religiilor, membru al Comisiei de Folclor a Academiei Române, al Asociației de Studii Orientale, face parte din International Union of Anthropological and Ethnological Sciences (Londra). Debutează în 1970, la revista „Amfion". Colaborează la „Contrafort", „Ethnologica", „Études et documents balcaniques et méditerranéens" (Paris), „International Journal for Romanian Studies" (Amsterdam), „Archaeus. Études d'histoire des religions", „Asclepios" (Bruxelles), „Lumea liberă" (New York), „New Observation" (New York), „Minimum" (Tel Aviv), „Revista de etnografie și folclor", „Revista de istorie și teorie literară", „Jurnalul literar", „România literară", „Dilema", „22", „Steaua", „Folclor literar", „Secolul 20", „Vatra", „Viața românească", „Ateneu" ș.a. Volumul de debut, *Grădina de dincolo. Zoosophia. Comentarii mitologice*, îi apare în 1980. A semnat și cu pseudonimul Andrei Ieremia.

Grădina de dincolo reunește două eseuri de antropologie culturală: *Harap Alb* – un comentariu mitologic bazat pe lucrări ale lui Mircea Eliade, J. G. Frazer și V.I. Propp, care propune o nouă lectură a basmului ca alegorie a unor rituri inițiatice – și *Zoosophia* – un „dicționar-eseu" în care examinează câteva dintre animalele fabuloase (unicornul, salamandra, aspida, vasiliscul, pasărea Phoenix) asociate unor concepții morale, filosofice sau religioase. *Motive și semnificații mito-simbolice în cultura tradițională românească* (1989) pornește de la motive mito-folclorice autohtone pentru a defini un model de gândire arhetipală, centrat pe înfruntarea dintre Cosmos și Haos. În *Mythos & Logos. Studii și eseuri de antropologie culturală* (1997) precizia informațiilor și reticența în fața speculațiilor hazardate se aliază cu o reală mobilitate a spiritului. Volumul include studii de istoria religiilor de factură diferită, de la cele de antropologie culturală referitoare la practici magico-religioase sau la imaginea evreului în folclorul românesc la analiza sensurilor magico-rituale ale „dreptei" și „stângii" sau la dialogul din 1984 cu Ioan Petru Culianu despre gnosticism, bogomilism și nihilism. Revenind în amplul studiu *Cosmos vs. Chaos. Myth and Magic in Romanian Traditional Culture* (1999) asupra unor subiecte care l-au preocupat mai demult, **O.** abordează în perspectivă comparatistă diferite teme magico-rituale și motive mitologico-religioase românești situate în context european (furtul astrelor de către demon, legenda românească a potopului, dendromitologia – cazul paltinului, balaurul și solomonarul ca termeni ai unei ecuații mitice arhetipale –, magia erotică, fecioara legând fiara, mitologia labirintului, limba adamică, antropologia locuirii tradiționale), pentru a evidenția importanța confruntării permanente dintre haos și cosmos ca elemente de semn contrar, coexistente în imaginarul popular românesc. În *Imaginea evreului în cultura română. Studiu de imagologie în context est-central european* (2001; Premiul Asociației Scriitorilor din București, Marele Premiu al ASPRO ș.a.), **O.** urmărește modul în care s-au născut, au evoluat și au supraviețuit (sau au dispărut) stereotipurile referitoare la evrei. Traseul acestei evoluții începe cu felul în care este perceput evreul la nivelul culturii arhaice și tradiționale (legende, basme, balade, colinde, snoave, superstiții, reprezentări iconografice) și se încheie cu imaginea evreului la nivelul culturii „înalte" (literatură cultă, eseistică, publicistică, literatură sociopolitică în secolele al XIX-lea și al XX-lea), fiind avută în vedere migrarea motivelor specifice „antisemitismului popular" în planul „antisemitismului intelectual". Perspectiva comparată este mereu prezentă, fie că este vorba de cercetarea diacronică a clișeelor, fie de contextualizarea lor zonală, perspectivă anunțată chiar de subtitlu. O altă analiză din perspectivă comparată evidențiază în ce măsură imaginea evreului în cultura română diferă sau nu de imaginea altor „străini" cu care poporul român a conlocuit de-a lungul secolelor (maghiari, nemți, rromi, turci, armeni, greci). **O.** desenează portretul robot al așa-numitului „evreu imaginar", format de-a lungul timpului din clișee, legende, superstiții, spaime și informații greșit digerate. Măsurarea distanței dintre portretul „evreului imaginar" și cel al „evreului real" (distanță variabilă în timp și spațiu) este una dintre metodele de antropologie culturală folosite de autor. Stereotipurile – negative sau aparent pozitive – din care se compune „evreul generic", „abstract" și „virtual" sunt urmărite exhaustiv, de la portretul fizic și profesional la cel moral și intelectual, de la portretul magico-mitologic la cel religios, fiecare dintre aceste portrete fiind dezvoltat în câte o secțiune separată. Studiul de imagologie etnică este dublat de unul de antropologie vizuală, aproximativ două sute de ilustrații susținând demersul științific. După decenii de tabuizare a subiectului, lucrarea a declanșat o dezbatere vie. Microromanele parabolice din *Cutia cu bătrâni* (1995) continuă firesc lucrările științifice ale lui **O.**, transpunând în ficțiune problematica sinuciderii din eseistica lui Camus (*Comisionarul*) sau reconstituind misterul unor individualități prin colajul baroc al amintirilor și viziunilor trezite de colecția mateină de obiecte stranii (*Arhivarul*). Ele trădează o anumită ariditate livrescă, dar și ușurința asociativă și familiaritatea cu simbolul, proprii specialistului în mitologie comparată.

SCRIERI: *Grădina de dincolo. Zoosophia. Comentarii mitologice*, Cluj-Napoca, 1980; *Motive și semnificații mito-simbolice în cultura tradițională românească*, București, 1989; *Cutia cu bătrâni*, București, 1995; *Mythos & Logos. Studii și eseuri de antropologie culturală*, București, 1997; *Cosmos vs. Chaos. Myth and Magic in Romanian Traditional Culture. A Comparative Approach*, București, 1999; *Imaginea evreului în cultura română. Studiu de imagologie în context est-central european*, București, 2001. **Traduceri:** Ioan Petru Culianu, *Călătorii în lumea de dincolo*, postfața edit., București, 1994 (în colaborare cu Gabriela Oișteanu).

Repere bibliografice: Dan C. Mihăilescu, *„Grădina de dincolo"*, LCF, 1980, 9; Sorin Titel, *Folclorul în lumina unor noi interpretări*, RL, 1980, 41; Mircea Muthu, *„Grădina de dincolo"*, ST, 1980, 9; Cezar Ivănescu, *Andrei Oișteanu*, LCF, 1982, 36; Dan C. Mihăilescu, *Eheu, mitologia!*, CNP, 1990, 25; Paul P. Drogeanu, *Cosmos și Haos*, LCF, 1990, 30; Paul H. Stahl, *Motives et significations mytho-symboliques*, „Études et documents balcaniques et méditerranéens", 1993, 17; Ioana Pârvulescu, *Un obiect straniu*, RL, 1995, 24, 25; Barbu Cioculescu, *Andrei Oișteanu și cutia cu bătrâni*, JL, 1995, 37–40; Ioan Stanomir, *„Mythos & Logos"*, LCF, 1997, 29; Victor Neumann, *Studii de antropologie culturală*, RL, 1997, 35; Andrei Cornea, *Asemănarea prin diferențe*, „22", 1998, 5; Alexandru Paleologu, *O carte de antropologie culturală și politică*, „Sfera politicii", 1998, 62; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *124–125*; Z. Ornea, *Prejudecăți antisemite*, RL, 2000, 33; V. Filip, *De la diferența specifică la genul proxim sau Fericitele inadecvări ale lui Andrei Oișteanu*, VTRA, 2000, 10–11; Sorin Antohi, *„Imaginea evreului în cultura română"*, „22", 2001, 21; *Dicț. scriit. rom.*, III, *510–511*; Ion Bogdan Lefter, *Teme „fierbinți"*, OC, 2002, 121; Paul Goma, *Basarabia și evreii*, JL, 2002, 11–12; Mihai Mândra, *„Evreul real" vs. „evreul imaginar"*, OC, 2002, 137; Cornelius R. Zach, *Andrei Oișteanu: imaginea evreului și cultura română*, VR, 2002, 10–11; Boris Marian, *O dezbatere despre antisemitism*, „Ultima oră" (Tel Aviv), 2003, 2443. *A.C.*

OIȘTEANU, Valeriu (Karaganda, Kazahstan, 3.IX.1943), poet. Este fiul Bellei Oișteanu (n. Iosovici), translatoare, și al lui Mihail Oișteanu, profesor de istorie. Antropologul cultural Andrei Oișteanu este fratele său. A urmat la București liceul (1956–1961) și Facultatea de Chimie Industrială a Institutului Politehnic (1961–1966). Din 1967 până în 1972 a lucrat ca redactor la Radiodifuziunea Română. În 1972 părăsește țara, iar în 1973 se stabilește în Statele Unite ale Americii. Debutează în 1964 la „Luceafărul", cu versuri. Poemul în trei părți *Peisaj spaniol* este tipărit în „Povestea vorbei", suplimentul literar al revistei „Ramuri" (1966). Poeziile și le strânge în *Proteze* (1970), *Underground Shadows* (1977), *Underwater Temples* (1979), *Do Not Defuse* (1982), *Vis-à-vis Bali* (1985), *Passport to Eternal Life* (1990), *Moons of Venus* (1992), *Temporary Immortality* (1995), *Poeme din exil* (2000).

Versurile lui **O.**, îndeajuns de provocatoare, au reținut atenția lui Miron Radu Paraschivescu. Fixate în „peisaj spaniol", secvențe dure până la macabru (cimitire ce „fac naveta între ele și închisoare", „plutonul de execuție plecat în vacanță", „corul de copii debili și pușcăriași") ori festivități-șablon puteau fi identificate și în spațiul românesc al anilor de comunism: „Pentru cetățenii de onoare ai acestui ciudad/ Însuși primarul croșetează copii premiați/ Fiecare se prezintă cu partea sa de animale/ Cine vrea să facă prezentările cu eroul național/ să-ntindă mâna prin ghișeul din stânga statuii". Dar curajul constă în primul rând, cum se va vedea în volumul de debut, *Proteze*, în sfidarea canoanelor estetice și a logicii curente, în asociațiile năstrușnice de noțiuni și de idei prin care **O.** se înscrie deliberat în descendența avangardiștilor români, invocați și evocați ulterior în propria creație. Poeziile (majoritatea fără titlu) dezvăluie apetitul de observator al autorului, înregistrând o realitate deformată de bizarerie și caricatural. Uneori, cu aparentă nevinovăție, sunt strecurate aluzii precum: „Armatele secrete decimează/ Litera mașinii de scris/ Acordul vamal corodează panglica indigoului/ Degetele se uzează până la umăr/ Numai semne de punctuație/ Instaurarea tremei e o cauză comună/ Peste această răzvrătire a clapelor" (*Mâinile cresc pe zidul terasei*). Plecând din țară, după peregrinări în Italia, Franța, Israel, India, **O.** se stabilește la New York. Publică aici, sub o semnătură ușor adaptată, Valery Oisteanu, mai multe volume în limba engleză, iar în 1977 întemeiază Poets & Artists Surreal Society. Între 1973 și 1995 organizează expoziții de artă și literatură dadaistă și suprarealistă, între care și The Romanian Contribution to Dadaism and Surrealism în 1981, o amplă expoziție artistică și documentară la Franklin Furnace Gallery. Între 1986 și 1995 este redactor la „COVER. Arts New York", magazin lunar independent, în care publică el însuși poezii și traduceri, susținând și rubrica de artă avangardistă „Wall Patrol" (semnată Valery Gallery). Îi apar aici, precum și în alte reviste americane, traduceri din scrierile lui Urmuz, Tristan Tzara, D. Trost, Gherasim Luca, Gellu Naum ș.a. În 1996, cu prilejul centenarului Tristan Tzara, prezintă mai multe spectacole dadaiste la Centrul Cultural Român din New York, la Praga, München și București. Preocupat de culturile primitive orientale, realizează filme documentare în Indonezia, India, China, Thailanda. După 1989 a revenit în spațiul cultural românesc, colaborând cu versuri la „Contrapunct", „România literară", „Luceafărul", „Jurnalul literar", „Contemporanul", „Viața românească". Reflexivitatea camuflată sub teribilisme juvenile în volumul de debut trece în prim-planul liricii de maturitate a lui **O.**, preocupat de probleme existențiale, de soarta poeților, a poeziei, a artei în general, nu o dată discursul său capătând tonalități profetice: „Tuturor vă spun, sufletul s-a dus/ Sufletul artei trebuie reînviat/ Reîncarnat, recapturat, recirculat/ Restaurat și renăscut/ Trezit apoi din somnul fără vis/ Din somnul adânc!" (*Statutul artei și arta statutului*).

SCRIERI: *Proteze*, București, 1970; *Underground Shadows*, New York, 1977; *Underwater Temples*, New York, 1979; *Do Not Defuse*, New York, 1982; *Vis-à-vis Bali*, New York, 1985; *Passport to Eternal Life*, New York, 1990; *Moons of Venus*, New York, 1992; *Temporary Immortality*, New York, 1995; *Zen Dada. Meditations on the Third Millenium*, New York, 1999; *Poeme din exil*, București, 2000.

Repere bibliografice: Ilie Constantin, *„Proteze"*, RL, 1970, 38; Ion Pop, *„Proteze"*, TR, 1970, 42; Laurențiu Ulici, *„Proteze"*, CNT, 1970, 46; *Dicț. scriit. rom.*, III, *511–512*; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, *212–214*; Popa, *Ist. lit.*, II, *452–453*; Manolescu, *Enciclopedia*, *543–544*. *M.P.-C.*

OJOG, Ion (24. VII. 1896, Dorohoi – 12. III. 1961, București), poet. Este fiul Cleopatrei (n. Săraru) și al lui Constantin Ojog, funcționar; este unchiul scriitoarei Rodica Ojog-Brașoveanu. A fost elev al Liceului Internat din Iași, pe care l-a absolvit în 1914. Mobilizat, participă la primul război mondial și pe front se îmbolnăvește de tuberculoză. Urmează, în primii ani postbelici, Facultatea de Drept a Universității din Iași. După absolvire e magistrat (substitut de procuror, procuror), avocat (până în 1946, când i se interzice practicarea avocaturii în urma epurării politice a barourilor). A trăit la Dorohoi până în 1940,

mutându-se apoi la București, unde frecventează ocazional cenaclul Sburătorul. **O.** era apreciat ca fermecător partener de conversație și cultiva cu talent „comerțul" epistolar, dar existența lui s-a plasat sub semnul discreției. A debutat în 1929, cu volumul de poezii *Pridvoare*. Colaborează mai ales cu versuri la „Adevărul literar și artistic", „Convorbiri literare", „Cugetul românesc", „Flacăra", „Luceafărul", „Basarabia literară", „Cetatea Moldovei", „Curentul magazin", „Floarea soarelui" ș.a., semnând și I. Citta. După 1947 continuă să scrie, dar nu mai publică nimic.

La debut, poetul se înfățișează publicului „cu versuri de aleasă și nobilă factură parnasiană", cum spunea Perpessicius. Producția lui din anii '40 a suscitat însă și rezerve din partea aceluiași critic, care, referindu-se la volumul *Stema din vâltoare* (1943), observa: „Fără să putem vorbi de afectare și nici chiar de un anume gongorism, nu e mai puțin adevărat, totuși, că stăruie în poemele de astăzi ale d-lui Ojog oarecare manierisme și oarecare prețiozitate, ce se reflectă și în imaginile de tot atâtea ori artificioase". Evoluția liricii lui **O.** a tins către o domolire a accentelor de dinamism, către întunecarea vitalismului inițial. Se regăsesc filoane, formule și modalități comune poeziei românești din epocă, ecouri din Bacovia, Blaga, Barbu. Nu originalitatea e prima însușire, ci preocuparea vădită pentru perfecțiunea formală. Este o poezie de notație, de consemnare a unei stări, de meditație subtilă, ferită de retorism. Eleganța versificației atestă îndelunga șlefuire. Sunt utilizate cu grație formele poetice fixe, **O.** fiind un virtuoz al catrenului și un meșteșugar al terținei; el cultivă puritatea formală și tradiția madrigalescă. Pe rând și cu egală participare poetul dă glas melancoliei nocturn-autumnale într-un peisaj urban sumbru și ostil; se poate recunoaște o melancolie bacoviană (fără tragismul lui Bacovia), contemplativă. Trăiește însă și stări de jubilație în peisaj marin și însorit, stăruind în descripția, de un erotism rafinat, estetizant, a nudului feminin. Peisajul rustic, silvestru sau montan e valorizat liric fără idilizări convenționale, fiind corelat uneori cu evocări paseiste, menținute la nivelul sugestiei; destule poeme amintesc de Blaga, cel din *În marea trecere* (un poem e intitulat chiar *Despre Trecerea-cea-mare*). Notabile sunt câteva crochiuri discret exotice, cu recuzită orientală: *Zugrăveli dintr-un chioșc (ceramică chineză)*, *Panopticul pisicii mele*. Varietatea prozodică și tematică a operei acestui poet sumbru și luminos, tensionat și calm, nocturn și solar, contemplativ și „activ" e cumpănită de omniprezența unificatoare a unei stări de nostalgie domolită, fără accente acute, preponderent melancolică.

SCRIERI: *Pridvoare*, București, 1929; *Amiezi târzii*, București, 1940; *Stema din vâltoare*, București, 1943; *Amurguri vechi*, București, 1947.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, III, *301-303*, IX, *100-102*, X, *213-215*; Ion Șiugariu, *„Stema din vâltoare"*, RFR, 1943, 8; Bejenaru, *Dicț. botoșănenilor*, *182*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *512-513*. *N.Br.*

OJOG-BRAȘOVEANU, Rodica (28.VIII.1939, București – 2.IX.2002, București), prozatoare. Este fiica Anei Ojog, profesoară, și a lui Victor Ojog, avocat. Copilăria este pentru **O.-B.** una tulbure, tatăl său fiind de mai multe ori arestat și întemnițat, ca fost deputat liberal. Urmează Liceul „Domnița Ileana" (1948–1955) și la absolvire se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din București, dar în 1956 este exmatriculată și arestată sub acuzația de solidarizare cu susținătorii revoltei populare anticomuniste din Budapesta. În 1962, reabilitată după un an petrecut ca muncitoare într-o fabrică de medicamente, intră din nou, la Iași, la Facultatea de Științe Juridice, pe care o va absolvi în 1967 la Universitatea din București.

Debutează în literatura de consum cu un scenariu de televiziune (1969), publicând romanul *Moartea semnează indescifrabil* în 1971, inițial apărut sub formă de foileton într-un supliment literar vâlcean. Modelele preferate sunt Edgar Wallace, Georges Simenon, Karl May, iar dintre autorii români, Theodor Constantin și Haralamb Zincă. A fost supranumită de critica vremii (Eugen Barbu, Emil Manu ș.a.) „Agatha Christie a României", romanciera engleză fiind de altfel modelul cel mai evident în cărțile ei, care înainte de 1990 se vindeau în tiraje fabuloase. Personajul cel mai cunoscut este Melania Lupu (inspirat dintr-o eroină secundară a filmului *Aeroportul*), căreia romanciera îi dă și un confident – pe motanul Mirciulică, după cum altă protagonistă, Minerva Tutovan (personaj inspirat de propria profesoară de matematică), va primi drept partener canișul Spiridon. Fascinată de faimoasa Cancelarie Neagră a lui Constantin Cantacuzino, **O.-B.** va lansa un ciclu de cinci romane despre domnia de douăzeci și cinci de ani a lui Constantin Brâncoveanu, făcând trecerea de la policier la genul istoric-exotic (personajul principal este „logofătul de taină" Radu Andronic, care, după ce moare în primul volum, este „reînviat" la cererea cititorilor). Alt roman istoric, *Întâlnire la „Elizeu"* (1983), se inspiră din fapte reale din vremea primului război mondial. Autoarea, care stăpânește la fel de bine și arhaismele, și argoul, scrie și o piesă de teatru, *Cursa de Viena* (după romanul *Plan diabolic*, 1974), pusă în scenă în 1984 la Teatrul Giulești din București. Realizează și o serie de scenarii TV: *Crima din Cișmigiu* (1969), *Șantaj* (1981, după romanul *Omul de la capătul firului*, 1973), *A doua variantă* (1984), *Enigma* (1995–1996), *Poveste imorală* (1998). Cea mai reușită carte rămâne însă *Cianură pentru un surâs* (1975), unde, ca și în *Bună seara, Melania!* (1975), se articulează întâmplări senzaționale, având în centru furtul a două tablouri: *Vânătorul* lui Rembrandt și *Femeia cu evantai* de Goya. Schema eliminării pe rând a vecinilor (prin plasarea cianurii în plombe) este preluată din *Zece negri mititei* de Agatha Christie, iar Melania Lupu se joacă simultan de-a detectivul și de-a infractorea. Posibilitățile de improvizație ale autoarei par nesfârșite, în *Spionaj la mănăstire* (1972), de exemplu, având-o în centrul intrigii pe maiorul Minerva Tutovan, femeia de fier, ajutată de naivul și docilul căpitan Dobrescu, **O.-B.** folosește intertextul și ironia postmodernă. Procedeele sunt reluate în ciclul dedicat agentului secret al lui Altân-Bey, unde printr-o decupare secvențială se începe cu sfârșitul, întâmplările primei cărți fiind cele ale finalului de domnie a lui Brâncoveanu, iar celelalte romane narând peripetii anterioare. După ce schimbă registrul de la romanul polițist la cel de capă și spadă, scriitoarea ia în

răspăr gustul publicului pentru senzațional și paranormal în *Coșmar* (1992), cu o falsă intrigă SF-*horror*. De la genul thriller trece și la romanul erotic, ceva mai siropos, dar pigmentat cu spionaj, ca în *Să nu ne uităm la ceas* (1989), observând predilecția cititorului pentru întâmplări din timpul celui de-al doilea război mondial. După 1989 prolifica prozatoare încearcă să schimbe tonul, ca în *Crimă prin Mica publicitate* (1991), bunăoară, dar o face cu mai puțin aplomb, ultimele cărți nemaiatingând același succes. Un roman al soțului său, actorul Cosma Brașoveanu, *Fiara*, rămas neterminat la moartea lui fulgerătoare, este finisat de **O.-B.**

SCRIERI: *Moartea semnează indescifrabil*, București, 1971; *Enigmă la mansardă*, București, 1971; *Spionaj la mănăstire*, București, 1972; *Cocoșatul are alibi*, Cluj, 1973; *Omul de la capătul firului*, București, 1973; *Minerva se dezlănțuie*, București, 1974; *Plan diabolic*, București, 1974; *Cianură pentru un surâs*, Cluj-Napoca, 1975; *Bună seara, Melania!*, Cluj-Napoca, 1975; *Agentul secret al lui Altân-Bey*, București, 1976; *Panică la căsuța cu zorele*, București, 1977; *Anchetă în infern*, București, 1977; *Al cincilea as*, București, 1978; *Logofătul de taină*, București, 1978; *320 de pisici negre*, Cluj-Napoca, 1979; *Ochii jupâniței*, București, 1980; *Ștafeta*, București, 1981; ed. (*O bombă pentru Revelion*), București, 1999; *Letopisețul de argint*, București, 1981; *Nopți albe pentru Minerva*, București, 1982; *Întâlnire la „Elizeu"*, București, 1983; *Anonima de miercuri*, București, 1984; *Apel din necunoscut*, București, 1985; *Violeta din safe*, București, 1986; *Dispariția statuii din parc*, București, 1987; *Vulturul dincolo de cornul lunii*, București, 1988; *Să nu ne uităm la ceas*, București, 1989; *A înflorit liliacul*, București, 1990; *Crimă prin Mica publicitate*, București, 1991; *O toaletă à la Liz Taylor*, București, 1992; *Coșmar*, București, 1992; *Melania și misterul din parc*, Iași, 1992; *Cutia cu nasturi*, București, 1994; *Poveste imorală*, București, 1998; *Un blestem cu domiciliu stabil*, București, 1998; *Telefonul din bikini*, București, 1999; *Grasă și proastă*, București, 2000; *Bărbații sunt niște porci*, București, 2000; *Răzbunarea slutilor*, București, 2000; *Necunoscuta din congelator*, București, 2002.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *„Spionaj la mănăstire"*, RL, 1973, 17; Magda Ursache, *„Cocoșatul are alibi"*, CRC, 1973, 36; Val Condurache, *„Omul de la capătul firului". „Plan diabolic"*, CL, 1974, 4; Romul Munteanu, *Rodica Ojog-Brașoveanu*, „Flacăra pentru minte, inimă și literatură", 1974, 10; Virgil Nistor, *Marele vis al independenței*, ST, 1976, 11; Valentin Tașcu, *Arheologia spiritului sau Proza istorică*, ST, 1977, 1; Emil Manu, *„Anchetă în infern"*, „Pentru Patrie", 1977, 12; Irina Petraș, *Secțiuni în proza feminină contemporană*, T, 1984, 7; Aurel Martin, *„Violeta din safe"*, „Viața militară", 1987, 3; Popa, *Ist. lit.*, II, *1018*; Mădălina Ojog-Pascu, *A fost Agatha Christie a României. Rodica Ojog-Brașoveanu*, București, 2003. *A.Ml.*

OLAHUS, Nicolaus (10.I.1493, Sibiu – 17.I.1568, Bratislava), teolog, istoric și poet umanist. Descendent al unei vechi familii voievodale românești, origine des invocată de umanistul european de mai târziu, **O.** este al doilea din cei patru copii ai sibiencei Barbara Hunsar și ai argeșanului Stoian (Ștefan) Olahus, care se înrudea cu domnitorii Vlad Țepeș, Mihnea cel Rău și Iancu de Hunedoara. Refugiat în Transilvania, Ștefan Olahus respinge la un moment dat sprijinul vărului său Matei Corvin pentru a dobândi tronul Țării Românești, preferând viața liniștită de jude crăiesc în Orăștie. **O.** își începe învățătura la școlile săsești din Sibiu și Orăștie, pentru a-și continua studiile, între 1505 și 1512, la școal capitulară din Oradea, modelată după profilul umanist apusean, incluzând, în două cicluri, gramatica, retorica, dialectica, aritmetica, geometria, astronomia și muzica. Din 1510 va fi paj la Curtea din Buda regelui Vladislav II, până la moartea acestuia, în 1516. Urmează un deceniu dedicat studiului și vieții ecleziastice: secretar episcopal și canonic de Pécs (1518), arhidiacon de Komáron (1522) și canonic-lector (director de studii) la Strigoniu (Esztergom). Calitățile dobândite îl recomandă în 1526, într-un moment de restriște pentru soarta Ungariei, pentru funcția de secretar și consilier al regelui Ludovic al II-lea, iar după moartea acestuia în dezastrul de la Mohács, va îndeplini cu fidelitate aceleași îndatoriri pe lângă regina văduvă, Maria de Habsburg, însoțind-o în exil. Cinci ani pribegește prin Europa, pe la Bratislava, Viena, Linz, Innsbruck, rămînând un timp la Augsburg, unde, ca mandatar regal în Dieta imperială, va pleda, zadarnic, pentru o coaliție antiotomană. În 1531 asistă la instalarea suveranei sale ca regentă în Țările de Jos. Se acomodează noii situații, locuind în mai multe orașe: Gand, Bruges, Mons, Louvain, pentru a se fixa pentru următorii zece ani la Bruxelles. Este perioada de maximă europenizare a umanistului **O.** Prin poziția de politician și diplomat la Curtea regentei, propovăduiește concordia între state, neuitând interesele patriei adoptive. Stabilește relații cu personalități princiare (Ferdinand I de Habsburg, împăratul Carol Quintul, frații regentei), ecleziastice (papa Clement al VII-lea, cardinali, episcopi), cu scriitori și filosofi umaniști (o prietenie epistolară privilegiată îl leagă de Erasm din Rotterdam), regăsindu-se, alături de savanți, eruditi, profesori clasiciști, într-o veritabilă „republică a literelor". Își scrie în Țările de Jos majoritatea operei – lucrări istorice, corespondență, poezii, după ce, mai tânăr fiind, produsese un tratat de alchimie sub pseudonimul Nicolaus Melchior. Revine în țară în 1542, pentru a îndeplini noi misiuni politice și la conducerea Bisericii Catolice, fiind considerat timp de un sfert de veac omul providențial pentru regatul ungar. Este consilier și cancelar aulic episcop de Zagreb din 1543, episcop de Agria (Eger) în 1548, arhiepiscop de Strigoniu (1553) și – supremă recunoaștere a meritelor sale excepționale puse în serviciul casei de Habsburg este numit regent al Ungariei (1562). Prinț al Bisericii, **O.** îl încoronează pe Maximilian ca rege al Ungariei și tot el rostește discursul funebru la moartea lui Ferdinand I. Diploma de reînnobilare ca baron imperial, în 1548, îi va reaminti originea și genealogia ilustră ce îl legau de vechi familii domnitoare românești.Detractorii și invidioșii nu au lipsit să se manifeste în fața acestei personalități proeminente. Din cauza războaielor religioase dintre catolici și luterani, **O.** se află pe câmpul de luptă de la Mühlberg (1547) și mai târziu la asediul cetății Ovár (1566). Ofensiva religioasă pe care o susține de **O.** împotriva Reformei s-a orientat spre o renaștere a catolicismului prin dezbateri doctrinare în sinoadele diecezane pe care le-a organizat. A lansat el însuși cărți de ritual catolic și pastorale pentru preoți. În același timp are merite incontestabile în restructurarea învățământului de toate

gradele, până la cel universitar, la Tyrnavia (Trnava) (1566), inițiativele sale abordând și studiile clasice, și educația estetică (muzica, declamația). Reformele profunde pe care le face se vor extinde în centrul Europei, ajungând până în Transilvania. După el au rămas și edificii culturale în stil renascentist baroc la Viena și Tyrnavia, unde a și fost înmormântat.

Opera lui **O.** pare să fi fost mai cunoscută contemporanilor, prin vehiculul universal al limbii latine, decât posterității, care o primește în ediții bilingve incomplete și traduceri lacunare. Două lucrări istorice, *Hungaria* și *Atila*, finalizate în 1536, la cererea regentei Maria, reprezintă o monografie și un capitol de etnogeneză dintr-un proiect mai vast, nerealizat. *Hungaria* este o bogată monografie istorică, geografică, economică și etnografică, cuprinsă în nouăsprezece capitole, dintre care opt sunt dedicate Țărilor Române. Autorul dă importante amănunte biografice legate de neamul său din Țara Românească, „patria mea paternă", dar și date precise despre organizarea statală și militară a muntenilor și moldovenilor, despre relațiile lor cu vecinii unguri, poloni, turci, detalii despre obiceiurile, portul și limba lor de origine latină. În cele două capitole despre Transilvania vorbește despre frumusețea și bogăția legendară a provinciei, despre cetățile și orașele ei și despre existența celor patru națiuni (valahii fiind, conform vestigiilor arheologice, urmașii romanilor). **O.** este, se pare, primul român care afirmă în scris unitatea de neam, de origine și de limbă a românilor din Țara Românească, Moldova și Transilvania. Pentru ideile sale va fi citat de stolnicul Constantin Cantacuzino, de Samuil Micu și Timotei Cipariu. În *Atila*, lucrare de erudiție, specifică istoriografiei umaniste, se exaltă virtuțile războinice, cu scopul de a revigora curajul ungurilor, copleșiți de jugul otoman. Cărturarul îmbină componenta documentară și calitatea oratorică a discursului, vivacitatea portretelor și dinamismul scenelor de luptă. *Chronicon* poate fi considerat un fragment de istorie contemporană, consemnând cele mai importante evenimente ale unui secol, de la 1464 (încoronarea regelui Matei Corvin) până la 1558 (învestirea ca împărat a lui Ferdinand I). Decretat de contemporani *poeta ornatissimus*, **O.** nu face decât să se supună convențiilor epocii, versificând cu dexteritate în latină câteva duzini de *Carmina*. Sunt reunite, astfel, epitafuri – celebre rămân „elegiile" compuse în 1536 la moartea prietenului Erasm și a fratelui Matei, influențate, ca ton, de *Tristele* lui Ovidiu -, compoziții ocazionale, distihuri către amici, câteva satire și epigrame. O vastă corespondență (de peste șase sute de epistole), purtată cu personalități politice, diplomatice, ecleziastice și culturale din epocă, este spațiul de comunicare, într-o latină concisă și elegantă, a noutăților științifice și a problemelor din viața publică. Prețioase sunt, mai ales, cele 29 de scrisori adresate lui Erasm, între 1530–1536.

SCRIERI: *Carmina*, în Șt. Bezdechi, *Nicolaus Olahus, primul umanist de origine română*, Aninoasa-Gorj, 1939; *Texte alese*, îngr. și introd. I. S. Firu și Corneliu Albu, București, 1968; *Corespondență cu umaniști batavi și flamanzi*, îngr. și introd. Corneliu Albu, tr. Maria Capoianu, București, 1974; *Ungaria. Atila*, ed. bilingvă, tr., îngr. și introd. Antal Gyöngyvér, Iași, 1999; *Hungaria. Chronicon*, ed. bilingvă, tr., îngr. și pref. Maria Capoianu, București, 2002.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Renegați în trecutul țărilor noastre și al neamului românesc*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XXXVI, 1914; I. Lupaș, *Doi umaniști români în secolul al XVI-lea*, București, 1928; Șt. Bezdechi, *Nicolaus Olahus, primul umanist de origine română*, pref. I. Lupaș, Aninoasa-Gorj, 1939; Piru, *Ist. lit.*, I, *48–51*; Corneliu Albu, *Un strălucit umanist: Nicolaus Olahus*, AST, 1968, 1; Corneliu Albu, *Nicolaus Olahus – un umanist român de prestigiu*, RL, 1968, 5; Emil Domocoș, *Idei pedagogice înaintate în opera și activitatea umanistului român Nicolae Olahus (1493–1568)*, „Revista de pedagogie", 1968, 6; Maria Holban, *Nicolaus Olahus et la description de la Transylvanie*, „Revue roumaine d'histoire", 1968, 4; I. S. Firu, Corneliu Albu, *Studiu introductiv* la Nicolaus Olahus, *Texte alese*, București, 1968, *7–111*; Al. Tonik, *Diplomele de înnobilare ale lui Nicolaus Olahus*, RA, 1969, 1; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, *58–62*; G. Mihăilă, *Nicolaus Olahus*, LRV, I, *250–255*; *Dicț. lit. 1900*, *643–644*; Ștefan Pascu, *De la umanism la luminism*, ST, 1993, 3–4; Popa, *Convergențe*, *7–12*; Maria Capoianu, *Nicolaus Olahus europeanul*, București, 2000; *Dicț. scriit. rom.*, III, *513–514*; Dan Horia Mazilu, *Un „Dracula" pe care Occidentul l-a ratat*, București, 2001, *60*, *99–105*. *A.Sm.*

OLARIU, Constantin (22.X.1927, Zăbala, j. Covasna – 1998, București), poet, prozator și traducător. Este fiul Irinei (n. Kădár) și al lui Aron Olariu, funcționar. După ce termină la Târgu Secuiesc clasele primare și gimnaziul, urmează Liceul „Andrei Șaguna" din Brașov (1940–1946) și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1947–1951). A lucrat ca redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, Editura pentru Literatura Universală și Editura Univers din 1952 până în 1975, când devine lector la Centrala Editorială. Debutează în 1952 cu traduceri din literatura maghiară, la „Viața românească", iar primele poezii îi apar în 1966, în „Luceafărul". Colaborează cu versuri, proză, însemnări critice și traduceri la „România literară", „Luceafărul", „Astra", „Ateneu", „Orizont", „Transilvania", „Secolul 20", „Utunk" ș.a. Cărțile de versuri proprii, *Apa iubirii* (1978), *Malicondra* (1983), *Drumurile din noi* (1985), și culegerea de „alegorii și întâmplări diurne" *Vânzătorul de sunete* (1985) sunt însoțite de numeroase traduceri din poeți, prozatori și dramaturgi maghiari.

Lirica lui **O.** din *Apa iubirii* și *Malicondra*, cu propensiune spre versul calofil, e dominată de eros și tanatos. Cel mai îndelungat și consecvent demers al lui **O.** a fost însă cel de traducător din literatura maghiară clasică și contemporană. S-a ilustrat ca un prezentator activ al literaturii maghiare din România, făcând, prin cele peste patruzeci de volume traduse, o „elocventă demonstrație de activitate intensă în domeniul raporturilor culturale între cele două popoare, maghiar și român" (Alexandru Balaci).

SCRIERI: *Apa iubirii*, București, 1978; *Malicondra*, București, 1983; *Drumurile din noi*, Cluj-Napoca, 1985; *Vânzătorul de sunete. Alegorii și întâmplări diurne*, București, 1985; *Mic dicționar biblic* (în colaborare cu Magdalena Timar), București, 1992. **Traduceri:** Bánffi György, *Țara cere socoteală*, București, 1951; Asztalos István, *Pe drumuri*, București, 1955, *Duminică cu dragoste*, pref. Ion Oarcăsu, București, 1962 (în colaborare cu Ion Urcan), *Pelin*, pref. Mircea Zaciu, București, 1975;

Sütő András, *Rătăcirile lui Salamon*, București, 1957, *Cireșe tomnatice*, pref. Gálfalvy Zsolt, București, 1963 (în colaborare cu Alexandru Aldea, Remus Luca și Nicolae Străvoiu); Donáth András, Fáskerthy György, Haás Endre, *Misterele unei curse*, I–V, București, 1958; Illés Béla, *Moara de vânt*, București, 1958, *Cartea anecdotelor*, București, 1961; Ady Endre, *Nuvele*, pref. Méliusz József, București, 1961, *Baronul și cumanii*, pref. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1977; Kovács György, *Mormântul ostașului*, București, 1962; Marianne Pándi, *Claudio Monteverdi*, București, 1963; István Katona Szabó, *Borika*, București, 1964; Papp Ferenc, *Sub rădăcini și încă o povestire*, București, 1966; Szakony Károly, *Până și în clipele cele mai frumoase*, București, 1966; Szász János, *Răspunsul*, București, 1967; László Ana, *Ca peștele în aer*, București, 1969; Szabó Gyula, *Adâncuri*, București, 1971; Karinthy Frigyes, *Alo? Cine-i acolo?*, București, 1972; Örkény István, *Nuvele-minut*, București, 1973, *Nuvele-minut. Expoziția de trandafiri*, pref. Al. Balaci, București, 1982; Illés Endre, *Cel ce e laș în dragoste (Străinul)*, București, 1974; Méliusz József, *Orașul pierdut în ceață*, pref. Adrian Marino, București, 1974; Árvay Árpád, *Pictorul peregrin (Carol Popp de Szathmáry)*, București, 1977; Babits Mihály, *Poeme*, pref. Szász János, București, 1977; Illyés Gyula, *Poetul și porumbelul*, pref. Szemlér Ferenc, București, 1977; Szilágyi Domokos, *Poeme*, pref. Nichita Stănescu, București, 1979; Tamási Áron, *Obștească înviere*, pref. Francisc Păcurariu, București, 1979, *Abel în codru*, București, 1987; Déry Tibor, *Excomunicatorul*, pref. Ion Ianoși, București, 1981; Rubin Szilárd, *Petrecere în bârlogul lupilor*, București, 1981; *Dincolo de formă*, introd. Kántor Lajos, București, 1981 (în colaborare); Garai Gábor, *Nașterea operei*, Cluj-Napoca, 1983; Moldova György, *Pavilionul singuratic*, București, 1983; Munkácsi Miklós, *Sfidarea*, București, 1985; Krúdy Gyula, *Ultima țigară la Calul Bălan*, București, 1987; Füst Milán, *Tava de aur*, București, 1990 (în colaborare cu Victoria Olariu); P. Howard (Rejtő Jenő), *Freg-Jeg, căpitanul*, București, 1991 (în colaborare cu Victoria Olariu); Lucian Magdu, *Confesiune*, Budapesta, 1991.

Repere bibliografice: Beke, *Fără interpret*, 455–464; H. Adrian, *„Apa iubirii"*, AST, 1978, 3; Alexandru Balaci, *Studii și note literare*, București, 1979, 251–257; Ion Ianoși, *Convergențele poeziei*, CNT, 1979, 23; Mircea Zaciu, *Tamási Áron, „Obștească înviere"*, RL, 1980, 6; *Dicț. scriit. rom.*, III, 514–517. *I.D.*

OLARU-NENATI, Lucia (20.II.1949, Rădăuți), poetă, prozatoare și eseistă. Este fiica Aspaziei Nenati (n. Rușindelar), funcționară, și a lui Traian Nenati, învățător. Urmează Liceul Teoretic din Rădăuți (1963–1967) și Facultatea de Filologie, secția română-engleză, a Universității „Al.I.Cuza" din Iași (1967–1972). Între 1972 și 1977 este muzeograf coordonator la Muzeul „Mihai Eminescu" din Botoșani, ocupându-se de constituirea patrimoniului casei memoriale, apoi, tot la Botoșani, secretar literar și director la Teatrul de Păpuși „Vasilache" (1977–1986) și la Teatrul „Mihai Eminescu" (1986–1990), lector de limba engleză la Camera de Comerț și Industrie și la Colegiul universitar al Universității „Al. I. Cuza" din Iași, redactor-șef al revistei „Junimea Moldovei de Nord". În 1995 urmează un program de perfecționare la Centrul de Studii Internaționale al Universității de Stat Chico (California, SUA), având strânse legături cu comunitatea românească de aici. Colaborează la „Clopotul cultural artistic" Botoșani, „România literară", „Luceafărul", „Contemporanul", „Cronica", „Ateneu", „Convorbiri literare", Viața românească", „Orizont", „Steaua", „Bucovina literară", „Clopotul", „Crai nou", „Hyperion", „Amfitrion", „Pagini bucovinene", „Caiete botoșănene", „Confluențe", „Orient latin", „Porto-Franco", „Tibiscus", „Glasul națiunii" (Chișinău), „Literatură și artă" (Chișinău), „Glasul Bucovinei" (Cernăuți-București), „Lumina" (Pančevo), „New York Magazin", „Lumină lină". „Gracious Light" (New York), „Luceafărul românesc" (Canada) ș.a. Debutează cu versuri în revista „Lumina" a liceului din Rădăuți (1965). Prima carte, *Cea mai tânără Ecaterină*, premiată la concursul de debut al Editurii Junimea, îi apare în 1975. Cele mai multe volume sunt de poezii, adăugându-li-se cărți de proză eseistică – *Serpentine* (1989), *Coridorul dintre ceasuri* (2000) – și pentru copii – *Când adoarme o buburuză* (1986), *Băieței, clopoței și fetițe, luminițe* (1991). Poeziile de început din *Cea mai tânără Ecaterină*, în afara celor omagiale, întrețes o atmosferă de vrajă, de magică iubire: „Eu le-am menit cu-atâta dor/ Spre mine toate-ncet le-am tors". Mai târziu, *Drumuri* (1977) și *Nesfârșitele vămi* (1979) jalonează și descriu itinerarul parcurs în căutarea unui ton mai convingător. În *Cochilii cântătoare* (1982), nod liric ce definește o ținută artistică acum bine structurată, versurile configurează mai degrabă un univers închis în sine, cu ușoare reverberații spre lumea din afară („Poemul cochilie cântătoare,/ Când taina-și dorește auzul aproape/ Păstrând răsucite-n savanta-i lentoare/ Mările lumii cu suflet de ape"). Motivele și temele poemelor semnate de **O.-N.** sunt mai puțin conturate, încât se poate spune că poeta nu are motive lirice predominante, iar cele perceptibile (iluzia, clarobscurul romantic, esențele folclorice) se ating totuși în punctul de fugă al aceleiași construcții poetice. Lucrarea *Eminescu. De la muzica poeziei la poezia muzicii* (2000) propune o viziune modernă, transdisciplinară, abordând relația dintre muzicalitatea versului eminescian și muzică, în sensul armoniei pitagoreice.

SCRIERI: *Cea mai tânără Ecaterină*, Iași, 1975; *Drumuri*, București, 1977; *Nesfârșitele vămi*, București, 1979; *Cochilii cântătoare*, București, 1982; *Umbra Casandrei*, Iași, 1983; *Ucenicia de aur și purpură*, București,1985; *Când adoarme o buburuză*, Iași, 1986; *Serpentine*, București, 1989; *Băieței, clopoței și fetițe, luminițe*, Iași, 1991; *Coridorul dintre ceasuri*, Timișoara, 2000; *Eminescu. De la muzica poeziei la poezia muzicii*, Botoșani, 2000; *Arca de frunze*, Timișoara, 2003.

Repere bibliografice: Constanța Buzea, *Lucia Olaru-Nenati. Debuturi*, AFT, 1978, 1; Vlad Sorianu, *„Drumuri"*, ATN, 1978, 1; Vasile Mihăescu, *„Drumuri"*, CL, 1978, 2; Al. Piru, *Spontaneitate și rigoare*, LCF, 1978, 8; Tudor Nicolescu, *„Drumuri"*, CRC, 1978, 32; Constantin Călin, *„Nesfârșitele vămi"*, ATN, 1980, 1; Paul Grigore, *„Cochilii cântătoare"*, AST, 1982, 4; George Muntean, *„Cochilii cântătoare"*, RL, 1982, 33; Nicolae Ciobanu, *Idealitate poetică – Lucia Olaru-Nenati, „Umbra Casandrei"*, LCF, 1982, 52; Mircea Popa, *„Cochilii cântătoare"*, ST, 1983, 10; Florin Faifer, *Esența de banal*, CRC, 1990, 28; Rachieru, *Poeți Bucovina, 303–304*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *517–518*; Dan Mănucă, *Eminescu și muzica*, DL, 2001, 3; Popa, *Ist. lit.*, II, 572. *A.V.*

OLĂREANU, Costache (1.VII.1929, Huși – 23.IX.2002, Iași), prozator și poet. Este fiul Mariei (n. Ciocârlan) și al lui Gheorghe Olăreanu, avocat. Primele trei clase primare le urmează la Școala nr. 2 din orașul natal. În 1939 familia se mută

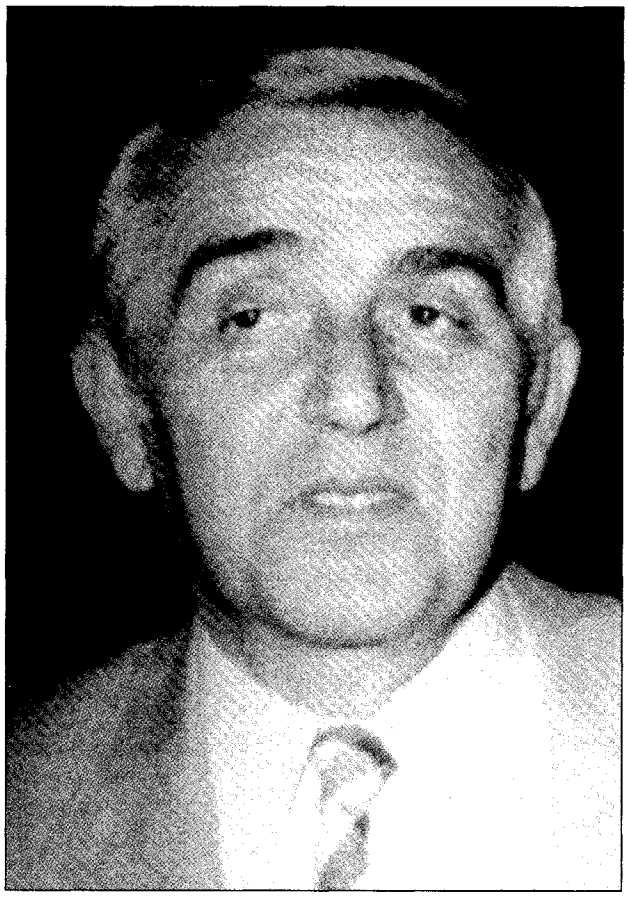

la Târgoviște. **O.** urmează clasa a patra aici. În 1940 se înscrie la Liceul de Băieți „Ienăchiță Văcărescu", unde va absolvi cinci clase și îi cunoaște pe Mircea Horia Simionescu și pe Radu Petrescu, de care îl va lega o lungă prietenie, ulterior ei formând grupul cunoscut sub numele Școala de la Târgoviște. Printre preocupările literare ale adolescenților figurează alcătuirea unor reviste-manuscris într-un singur exemplar („Apollo", „Cântece noi", „Carnet literar", „Orașe de nikel", „Spada"). În 1948 termină liceul la Huși și se înscrie la Facultatea de Pedagogie-Psihologie a Universității din București, unde se apropie de Tudor Țopa, Petru Creția, Radu Căplescu, Paul Gherasim și Tudor George. În 1951, din cauza dosarului tatălui său (fruntaș țărănist, închis în 1947 la Pitești), se transferă, la intervenția lui Mihai Ralea, vechi prieten al familiei, la Cluj. Totuși, la terminarea anului al IV-lea, în 1952, este exmatriculat din toate universitățile din țară. De aci înainte va trece printr-un lung șir de slujbe: ajutor de caloriferist, funcționar la Biblioteca Centrală de Stat (1956–1965), metodist în Ministerul Învățământului, profesor la o școală postliceală (1967–1971), cercetător la Institutul de Cercetări Psihologice și Pedagogice – până, în 1982, când, în urma scandalului provocat de „meditația transcendentală", acesta este desființat –, muncitor necalificat la Uzinele „Timpuri Noi" (1982), documentarist (1982–1989), consilier-șef la Inspectoratul pentru Cultură și Artă al Municipiului București (1990–1991), unde inițiază Festivalul de Teatru „I.L.Caragiale" – al cărui director este la primele două ediții –, director general în Ministerul Culturii și director al Editurii Fundației Culturale Române. Practic, **O.** a debutat publicistic de două ori: în 1946, la „Glasul armatei", cu poezie, și în 1966, la „Luceafărul", cu schița *Un cer atât de aproape*. Debutul editorial s-a produs în 1971, cu volumul de schițe și crochiuri *Vedere din balcon*. Începând cu 1998 ține o rubrică săptămânală în „Adevărul literar și artistic", intitulată „Ferestre", acoperind o paletă caleidoscopică de subiecte. Articolele publicate aici sunt strânse în volumele *Merci pour les covrigi* (1999) și *Cum poți să fii persan* (2001).

Literatura lui **O.** respiră aerul de familie comun reprezentanților Școlii de la Târgoviște. Ceea ce o apropie de scrierile lui Mircea Horia Simionescu sau ale lui Radu Petrescu sunt, în primul rând, caracterul ei de proză intelectualistă, caligrafică și caligrafiată, rafinată stilistic și sofisticată narativ, clasicismul temperamental și experimentalismul efectiv, recursul continuu la resursele livrescului și ale autobiograficului. O diferențiază priza mai directă la realitate, inclusiv în ceea ce privește simțul limbii vorbite, precum și un gust al umorului sensibil mai apropiat de cel al lumii lui Caragiale. Biografia scriitorului reprezintă, cu toate distorsiunile inerente oricărei autoficționalizări, solul cel mai ferm la care se raportează această proză. Cuvântul de ordine nu mai este însă, ca la Radu Petrescu, jurnalul, ci autobiografia, în chiar sensul pervertit impus în anii '50, de versiune mobilă, corectabilă la nesfârșit, a propriei vieți. Formula autobiografiei favorizează romanescul, supunându-se unui principiu sintactic, spre deosebire de jurnal, care ține de unul morfologic, al „fotogramei", și nu al „peliculei". **O.** a publicat în câteva rânduri secvențe diaristice autonome – în *Ucenic la clasici* (1979), jurnal al perioadei 1949–1953, sau în *Poezie și autobiografie. Micul Paris* (1994), pentru 1991–1992 –, dar de regulă a folosit jurnalul ca materie primă topită în romanele autoficționale *Confesiuni paralele* (1978), *Cvintetul melancoliei* (1984) și *Dragoste cu vorbe și copaci* (1987). Consecvența cu care referința biografică este contextualizată în versiuni autobiografice are două consecințe de principiu. Prima privește nucleul anecdotic care asigură comunicarea mai mult sau mai puțin secretă între cărțile autorului. Cea de-a doua califică mecanismul narativ prin care este înscenată anecdotica: unul relativizant, care favorizează incertitudinea și scepticismul, care transmite și date neesențiale, de umplutură, care plusează în dreptul „versiunilor", subminând „povestea unică". „Întâmplările mele sunt ca acele cutii care ascund alte cutii mai mici", scrie într-un loc **O.**, oferind în trecăt formula literaturii pe care o practică. Cărțile lui de vârf sunt *Ficțiune și infanterie* (1980) și *Cu cărțile pe iarbă* (1986). Prima este un metaroman având ca pretext pierderea unui manuscris și ca subiect imposibilitatea autorului de a-l reconstitui. Romancierul Victor Testiban asistă la fărâmițarea, în ceea ce ține de convenție și artificiu, a ficțiunii pe care o imaginase, concomitent cu trecerea ei în actele de stare civilă, adică în realitate. Un proces care inversează ironic, epuizându-l, visul lui Balzac de a concura starea civilă. *Cu cărțile pe iarbă*, „cel mai bun roman scris de Olăreanu" (Eugen Simion),

reprezintă o variantă mult amplificată a textului *Sancho Panza al doilea*, din *Fals manual de petrecere a călătoriei* (1982). Spațiul de referință al cărții este tras din două direcții: prima este aceea a realului, fixând un cadru temporal ușor de recunoscut, anii '70–'80. Cea de-a doua direcție, livrescă, lipește corpul textului de cel al lui *Don Quijote* de Cervantes. Subiectul romanului este o iscusită formă care dezvoltă o schemă reductibilă la prelucrarea parodică a unui text de referință (*Don Quijote*) într-un spațiu al realului autohton. Un șofer, Anghelache Gh. Sotir, ins cât se poate de frust la prima vedere, se alătură unui personaj mai în vârstă, bizar și erudit, într-o călătorie aiuritoare — „nu așa, o călătorie până ici-colea, ci ceva cam pe tot globul și care să dureze ani de zile". Vehiculul acestei curajoase întreprinderi este o vechitură de aproape un secol, cu o marcă incertă. Tipurile lui Sancho Panza și Don Quijote sunt transferate sub chipurile lui Anghelache și al mai vârstnicului său însoțitor; mașina Felicia Imaculata reprezintă nechezatul peste timpuri al Rocinantei, gloaba Cavalerului Tristei Figuri. Narațiunea principală, cea care desfășoară harta drumului străbătut de cei doi picaro, este dublată de numeroase narațiuni secundare. Rama devine adesea o simplă rampă de lansare a noi fire epice — diverse povestiri ale unor personaje care într-un chip sau altul intersectează traseul celor doi. Construcția romanului este, tehnic vorbind, ingenioasă. Funcția naratorului este dispusă pe trei voci, textul — „creat" prin coroborarea a trei identități/semnături narative. Anghelache, recurgând continuu, prin citare, la caietele însoțitorului său, povestește (de aici oralitatea romanului, marcat de individualitatea frustă a „vorbitorului") întâmplările, după mai mulți ani, ale unui „scrib". Acesta — sugerează romanul — manifestă, concomitent cu rolul de redactor al spuselor lui Anghelache, o funcție creatoare, intervenind în text: „Dar văd că ați scris ceva ! Multe sunt din ce v-am povestit eu, alte chestii le-ați pus de la dumneavoastră. Mă rog, poate știți mai bine ce trebuie și ce nu." De altfel, în persoana scribului devenit scriitor pe ultimele pagini, identitatea autorului **O.** este pusă în abis. Finalul punctează fervoarea cotropirii planului real de cel fictiv: țicneala fostului său companion îl va contamina în cele din urmă pe Anghelache, care la final se pregătește pentru o nouă călătorie, de data aceasta în compania scribului. Temperamentul clasic al lui **O.** (sugestii în acest sens pot fi desprinse din lecturile inventariate în *Ucenic la clasici*) l-a îndemnat să reviziteze și să recicleze, adesea parodic, convenții literare ieșite din uz. De pildă, reactualizări ale convenției literaturii epistolare pot fi găsite în *Avionul de hârtie* (1983), *Dragoste cu vorbe și copaci* sau în *Scrisoare despre insule* (1999). Într-una dintre paginile de jurnal reproduse în *Cvintetul melancoliei* poate fi găsit un rezumat aproximativ al romanului *Avionul de hârtie*, datând din faza de proiect: „Pe drumul de întoarcere mă gândesc la subiectul unui roman de dragoste. Eroul vine la iubita lui, o scoală din somn, ea îl repede (îl anunțase cu puțin timp înainte că nu vrea să-l mai vadă) și readoarme. Atunci, el ia o bucată de hârtie și-i scrie: «Iubita mea, ai adormit cum nu se poate mai frumos». Iar tot romanul să nu fie decât această scrisoare, o scrisoare de 200 de pagini." Cartea, compusă de fapt dintr-o serie de epistole, recuperează

Costache Olăreanu și Cornel Regman

în cheie cvasiparodică convenția romanului epistolar. Discursul îndrăgostit al profesorului care iubește o femeie ce îi răspunde prin indiferență glisează dinspre sentimental către o ironie precipitată, uitând cu bună-știință să se mai ia în serios. **O.** a scris în adolescență și poezie. *Caiete vechi și sentimentale* (1995) cuprinde versurile compuse „până pe la 18 ani", grupate în trei secțiuni: *Turpitudini* (1945), *Caietul albastru* (1946), *Secolul sirenelor* (1947–1948). Sunt poeme joviale, ironice, ușor frivole, colportând — într-un discurs cu accente intenționat retro — referințe erotice, exotice, mitologice, literare. Un soi de elegie adresată uneltelor scrisului este reprezentativă pentru caligraful propriei vieți care a fost **O.**: „Voi, neobositelor penițe Klaps/ și voi, prea dulci sticluțe Pelikan!/ Cine să mai aibă grija sufletelor noastre/ înmuiate în acreala/ altui veac barbar?// Voi, estompe, radiere, ascuțitoare,/ tocuri,/ și tu, vin vechi de Kores,/ cine să ne mai învețe/ ronda scriere sau finul duct/ al genialelor creioane Hardtmuth?/ Cine să mai plângă cu cerneală/ pe degetele noastre tremurătoare,/ uscate și reci, bolnave de lâncezeală/ și-atât de singure, de necaligrafice,/ de pieritoare?"

Costache Olăreanu e un prozator rafinat și cult, a cărui principală preocupare nu e proza robust realistă sau psihologică a contemporanilor săi, ci narațiunea discret cizelată și încadrată unei convenționalități literare diferite, având însă drept de cetate cât celelalte. Mai mult decât unui public, el se adresează unui cerc de fideli care îi recunosc ingeniozitatea procedeelor compozitive și ținuta stilistică. Și vorbind de stil avem în minte o bine cumpănită „mediocritas", o modicitate decurgând din absența rupturilor. O astfel de literatură nu refuză însă maniera, ba chiar face din ea cel mai constant dintre recursuri.

MARIAN PAPAHAGI

În proza sa, fascinația imaginarului cel mai pur și a inteligenței care gândește posibilul caută punctul autobiografic de sprijin. Autenticitatea e înțeleasă de proza intelectualistă căreia i se raliază Costache Olăreanu ca oglindă a inteligenței, fidelitate față de ipotezele și capacitatea ei combinatorie și imaginativă. Relevanța stilistică a unui text de Costache Olăreanu o dă idealul clasic de concizie, limpezime și eleganță. Umorul și fantezia adaugă epicului noi dimensiuni și tonalități.

ION SIMUȚ

SCRIERI: *Vedere din balcon*, București, 1971; *Confesiuni paralele*, București, 1978; *Ucenic la clasici*, București, 1979; *Ficțiune și infanterie*, București, 1980; *Fals manual de petrecere a călătoriei*, București, 1982; *Avionul de hârtie*, București, 1983; *Cvintetul melancoliei*, București, 1984; *Cu cărțile pe iarbă*, București, 1986; ed. (*Sancho Panza al II-lea*), București, 2000; *Dragoste cu vorbe și copaci*, București, 1987; *Poezie și autobiografie. Micul Paris*, București, 1994; *Caiete vechi și sentimentale*, București, 1995; *Lupul și chitanța*, București, 1995; *Vedere din balcon*, București, 1998; *Merci pour les covrigi*, București, 1999; *Scrisoare despre insule*, Iași, 1999; *De la Abulius la Zotta. Portrete contemporane*, îngr. Constantin D. Donose, postfață Theodor Codreanu, Iași, 2000; *Cum poți să fii persan*, București, 2001. **Antologii:** *Genul scurt: nuvele, schițe, povestiri, reportaje, publicistică literară*, București, 1966.

Repere bibliografice: Dana Dumitriu, *Viața reală și fictivă*, RL, 1978, 35; Al. Piru, *Proza și poezia*, LCF, 1978, 42; Nicolae Manolescu, *Rețeta romanului*, RL, 1980, 52; Cristea, *Faptul*, *229-234*; Ioan Holban, *În căutarea textului pierdut*, CRC, 1981, 6; Piru, *Debuturi*, *98-100*; Dana Dumitriu, *Un roman epistolar*, RL, 1983, 3; Manolescu, *Arca*, III, *221-222*; Nicolae Manolescu, *Vocile romanului*, RL, 1984, 43; Eugen Simion, *Romanul ca mozaic policrom*, FLC, 1984, 45; Al. Dobrescu, *Moda jurnalelor*, CL, 1984, 12; Dana Dumitriu, *Le Roman de l'anée 1984*, CREL, 1984; Manea, *Contur*, *56-59*; Moraru, *Textul*, *176-179*; Călinescu, *Biblioteci*, *211-221*; Holban, *Profiluri*, *310-321*; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, *122-129*; Simion, *Scriitori*, IV, *327-350*; Papahagi, *Cumpănă*, *127-130*; Lovinescu, *Unde scurte*, III, *121-124*; Negoițescu, *Scriitori contemporani*, *323-326*; Simuț, *Incursiuni*, *171-174*; Mihaela Ursa, *Poezia unui prozator – Costache Olăreanu*, APF, 1996, 5; Valeriu Cristea, *Ucenic la clasici în vremea lui Giuseppe cel Cumplit*, ALA, 1998, 424; Glodeanu, *Dimensiuni*, *176-177*; Zaciu, *Departe*, *92-95*; *Dicț. analitic*, I, *247-249*, IV, *275-277*, *492-494*; Cărtărescu, *Postmodernismul*, *351-356*; Adina Dinițoiu, *„Scrisoare despre insule"*, OC, 2000, 1; *Dicț. esențial*, *590-592*; Dimisianu, *Lumea*, *228-232*; Cristian Tudor Popescu, *România abțibild*, Iași, 2000, *112-115*; Manolescu, *Lista*, II, *139-141*; Cristea-Enache, *Concert*, *472-475*; Popa, *Ist. lit.*, II, *986-987*; Carmen Mușat, *Strategiile subversiunii*, Pitești, 2002, *227-231*; Ion Bogdan Lefter, *Primii postmoderni. „Școala de la Târgoviște"*, Pitești, 2003. *M.I.*

OLINESCU, Marcel (4.IX.1896, Dorohoi – 15.II.1992, București), folclorist și poet. Este fiul Terezei (n. Chernbach) și al lui Teofil Olinescu, profesor de germană. După ce urmează gimnaziul la Pomârla (1907-1911) și Liceul „A.T. Laurian" din Botoșani (1911-1915), este student la Academia de Arte Frumoase din Iași (1919-1921) și București (1921-1923), devenind profesor de desen și caligrafie la licee din Brad (1923-1926), Botoșani (1926-1927), Arad (1927-1937) și București (1937-1958). Debutează publicistic în 1918, la Huși, iar cu poezie în revista „Hyperion" din Cluj (1932). La Arad este în comitetul de redacție la „Hotarul" (1933-1940), publicație pe care o și ilustrează cu xilogravuri proprii. Împreună cu Al. Constantinescu și Tiberiu Borneas-Maier conduce revista „Duh" (1934-1935), în același oraș fiind și redactor la ziarul „Știrea" (1933-1937). A colaborat la „Decalogul", „Fruncea", „Înnoirea", „Pământul", „Societatea de mâine", „Artă și tehnică grafică", „Sociologie românească", „Tinerimea română", „Plastica", „Universul literar", „Adevărul literar și artistic", „Cuvântul liber", „Viața literară", „Datina", „Zărand". A folosit pseudonimele Bătrânul Stradivarius, M. Moldoveanu și Ion Păgânu.

Dacă în cercetarea unor aspecte ale civilizației populare tradiționale, precum portul popular, **O.** a pornit de la observații făcute nemijlocit, pe teren, cu prilejul participării sale la echipele Școlii Sociologice de la București, condusă de Dimitrie Gusti, atunci când în *Mitologie românească* (1944) abordează creația literară recurge exclusiv la surse livrești – lucrările Elenei Niculiță-Voronca, ale lui Tudor Pamfile, S. Fl. Marian și Artur Gorovei. Își propunea să îi îndemne pe creatorii culți să se inspire din miturile autohtone, convins că mitologia românească „e tot așa de încântătoare ca și mitologia scandinavă sau greco-romană și [...] are aceeași savoare poetică și artistică". Expunerii din lucrările altora, el i-a preferat prezentarea „cursivă și logică a miturilor despre facerea lumii, oameni vechi, Dumnezeu, diavol, crearea omului, Iisus Hristos, viața omului, timp, duhuri nevăzute, făpturi de basm și a doua viață". Receptarea contribuției lui **O.** a fost contradictorie: dacă Romulus Vulcănescu o situează între încercările eșuate de alcătuire a unei mitologii românești, I. Oprișan opinează că folcloristul „surprinde, în linii mari, cu justețe coordonatele de bază ale mitologiei românești și susține o structură coerentă". **O.** însuși, ca artist plastic, a realizat desene și gravuri inspirate de *Miorița* și *Meșterul Manole*, și-a ilustrat cărțile și a publicat mai multe albume: *Din țara moților* (1925), *Botoșanii care se duc* (1927), *15 gravuri pe lemn* (1929), *Arabescurile șubelor din Criș* (1937), *Târgoviștea de ieri și de azi* (1976) ș.a. În versurile din volumele *Păreri de rău* (1934), *Eu. Poeme în versuri și linii* (1935) și *Nimfă și sclavă* (1938), cultivă o lirică reflexivă, cu o neistovită interogare a eului în căutarea, lucidă și în același timp dramatică, a identității.

SCRIERI: *Păreri de rău*, Arad, 1934; *Eu. Poeme în versuri și linii*, Arad, 1935; *Nimfă și sclavă*, f.l., 1938; *Mitologie românească*, cu desenele și xilogravurile autorului, București, 1944; ed. îngr. și pref. I. Oprișan, București, 2003; *Peisaje*, București, 1983.

Repere bibliografice: Alexandru C. Ionescu, *Poezia lirică românească contemporană*, București, 1941, *260-262*; Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, București, 1985, *6*; Dan Grigorescu, *Un artist al sufletului românesc: Marcel Olinescu*, „Viața nouă", 1992, 1; Ileana Turușancu, *In memoriam*, „Gazeta de Botoșani", 1992, 23-24 mai; *Dicț. scriit. rom.*, III, *521-522*. *I.D.*

OLLĂNESCU-ASCANIO, Dumitru Constantin (21.III.1849, Focșani – 20.I.1908, București), poet, prozator, dramaturg și publicist. Este fiul Mariei (n. Caloian) și al lui Constantin Olănescu, proprietari în Focșani. Studiază la colegiul bucureștean „Sf. Sava" și la Institutul Academic din Iași (absolvit în

1868), iar între 1870 și 1873 urmează dreptul la Paris și Bruxelles, obținând aici și titlul de doctor în drept și în științe politice și administrative. Magistrat, primar al Tecuciului, a intrat în 1876 funcționar la Ministerul de Externe, inaugurând o întinsă carieră diplomatică: secretar general al ministerului, secretar de legație și ministru al României la Istanbul, Viena și Atena. În 1893 a fost ales membru al Academiei Române și, mai târziu, vicepreședinte al secției literare. Membru al Junimii din 1878, colaborează constant la „Convorbiri literare" până în 1895. Relațiile cu Junimea, căreia îi reproșa cosmopolitismul, răcindu-se, **O.-A.** inițiază o nouă grupare artistică, Amicii Literaturii și Artei Române, al cărei președinte a fost. Debutează cu versuri în 1870, la „Foaia societății «Românismul»" a lui B.P. Hasdeu. Și-a strâns producția poetică în volumele *Satire* (1896) și *Poezii* (1901), iar piesele de teatru — comedii originale și prelucrări — sunt adunate în *Teatru* (1893), după ce publicase, în 1879, încercarea dramatică *Pe malul gârlei*. Scrierile în proză, nuvele și schițe, rămân în periodice.

Fără să fi desfășurat o prea întinsă activitate de prozator, **O.-A.** este unul dintre nuveliștii meritorii de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Majoritatea nuvelelor sale își plasează acțiunea în Țara Românească, între 1800 și 1850, iar altele în Grecia. Personajele cunosc o viață aventuroasă, cu ridicări și căderi neprevăzute. Din apele tulburi ale obârșiei, **O.-A.** alege trăsături care să le confere personajelor nu numai originalitate, ci și dramatism (*Fata spânzuratului, Fecior de bani gata, Burdumba*). Ca poet, a debutat cu un ciclu de *Doine*, în care brodează motive culte pe o canava populară. Versurile de mai târziu se disting prin aceeași acuratețe a limbii ca și scrierile în proză. Imaginile sunt simple și limpezi, iar coloritul poeziilor luminos, cu tonalități calme, aproape idilice. Atitudinea față de viață e, în esență, horațiană. Realizate sunt și satirele, scrise de pe pozițiile junimismului și vizând îndeosebi înstrăinarea, renunțarea la obiceiurile strămoșești. În 1878 i s-a jucat piesa-proverb *Lupul și barza*, urmată, după puțină vreme, de comedia *Pe malul gârlei* și de *Pribeagul*. Toate trei conțin aluzii la evenimente politice ale epocii, ceea ce și explică succesul lor. Se disting prin stilul savuros, împânzit de expresii populare, dar păcătuiesc printr-o excesivă tendință moralizatoare. Alte trei piese, *După război, Fanny, Primul bal*, sunt comedii de situație, compuse cu grijă, dar lipsite de nerv dramatic. În 1878 și 1879 **O.-A.** a susținut, sub pseudonimul Ascanio, cronica dramatică la ziarul „România liberă", iar în 1884 și 1885, la „Voința națională", unde a semnat și câteva cronici literare. În cronicile teatrale s-a preocupat mai mult de spectacol, insistând asupra regiei, scenografiei și a jocului actorilor. În calitate de critic literar a combătut pesimismul posteminescian. L-a prețuit în mod deosebit pe I. L. Caragiale, scriind una dintre cele mai bune cronici dramatice despre *O scrisoare pierdută* și un raport academic în favoarea premierii volumului *Momente*. Este și autorul unui amplu studiu monografic intitulat *Teatrul la români* (I-II, 1897-1898), unde, folosindu-se de o bibliografie extrem de bogată și apelând la amintirile unora dintre întemeietorii și sprijinitorii teatrului românesc cult, alcătuiește cea dintâi istorie sistematică a spectacolului românesc. **O.-A.** a realizat și reușite traduceri din Horațiu, modernizând prozodia antică, adoptând versul, ritmul modern și chiar rima. A proiectat să tălmăcească în întregime opera scriitorului latin, dar nu a reușit să transpună decât epistolele, odele și epodele, două satire și, integral, pentru întâia oară în România, *Arta poetică* (1891). Din franceză transpune în 1878 drama *Ruy Blas* de Victor Hugo, text care s-a jucat aproape trei decenii la Teatrul Național din București. A mai tradus din Catul, François Coppée, Ada Negri, I.S. Turgheniev, Multatuli, Maxim Gorki, versiuni rămase în presa vremii.

SCRIERI: *Pe malul gârlei*, București, 1879; *Teatru*, București, 1893; *Vasile Alecsandri*, București, 1894; *Satire*, București, 1896; *Teatrul la români*, I-II, București, 1897-1898; ed. îngr. și pref. Cristina Dumitrescu, București, 1981; *Poezii*, București, 1901; *Satire. Pe malul gârlei*, București, 1908; *Poezii. Teatru. Proză*, îngr. și pref. Florin Berindeanu, București, 1988. **Traduceri:** Horațiu, *Ode, epode, Carmen Saeculare*, I, București, 1891, *Ad Pisones (Ars poetica)*, București, 1891.

Repere bibliografice: Stemil [Ștefan C. Michăilescu], *„Ruy Blas" de Victor Hugo*, „România liberă", 1878, 436-439; Arutnev [Grigore Ventura], *„Pribeagul"*, „L'Indépendance roumaine", 1880, 734; Maiorescu, *Critice*, III, *275-282*; Caragiale, *Opere*, III, *313-314*; Iacob Negruzzi, *Dimitrie C. Ollănescu*, CL, 1908, 2; N. Petrașcu, *Dimitrie C. Ollănescu (Ascanio)*, București, 1926; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, *246-247*; Nicolae Laslo, *Horațiu în literatura română*, GR, 1935, 11; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), *428-429*; Ciorănescu, *Teatr. rom., 150-153*; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit., 197-198, 203-204*; *Ist. lit.*, III, *69-70*; Brădățeanu, *Istoria*, II, *26-27*; *Dicț. lit. 1900, 644-646*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *522-524*. *D.M.*

OLTEANU, Antoaneta (22.I.1968, București), folcloristă și istoric literar. Este fiica Georgetei Olteanu (n. Buzea), funcționară, și a lui Radu Olteanu, ofițer. A absolvit Liceul „Gheorghe Șincai" din București (1986) și Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, secția rusă-română, a Universității bucureștene (1990), devenind în 1991 cadru didactic la Catedra de limba și literatura rusă. Este doctor în filologie cu teza *Personaje mitologice malefice la popoarele romanice și slave* (1995).

Un amplu demers în domeniul cercetării magiei și a mitologiei este întreprins de **O.** în *Ipostaze ale maleficului în medicina magică* (1998) și *Școala de solomonie. Divinație și vrăjitorie în context comparat* (1999). Cele două lucrări impun prin vastitatea câmpului cercetat, prin amploarea problematicii dezbătute și prin demersul comparatist, cvasiabsent în studii similare. Vrăjitoria trebuie să stea în atenția cercetătorului, consideră **O.**, fiindcă este un fenomen viu: „Magia contemporană cunoaște și astăzi, ca și odinioară, forme surprinzător de bine conservate, ancorate într-un sistem de credințe care găsește încă explicații pentru multe din neliniștile noastre". O bibliografie întinsă este convocată în *Școala de solomonie* pentru a evoca formele magiei în istoria umanității, de la *Biblie*, cu influențele ei covârșitoare în condamnarea magiei și a vrăjitoriei, la Evul Mediu, la Renaștere, la diverse momente din istorie. Autoarea apreciază drept cea mai importantă contribuție a Bisericii constituirea în mentalul popular a imaginii lui Solomon, ceea ce a condus la apariția solomonarilor. Informații documentate evocă importanța manticii în Antichitatea greacă și romană în domeniul vieții religioase, în opera unor filosofi. Actele de magie oficiate au fost, susține autoarea, de o mare diversitate: practici cu caracter oracular, practici de magie meteorologică, trimiterea bolilor, provocarea morții, uciderea simbolică (uciderea prin *defixio*, prin „învăluire"; directă, înjunghiere-necromanție), farmece de despărțire, luarea manei, metamorfozele, iluzionarea simțurilor, atacarea/mutilarea morților. Cartea este, totodată, un istoric al magiei și vrăjitoriei la asiro-babilonieni, unde această practică ocupa, în cadrul religiei, o „însemnată poziție", la akkadieni, egipteni, greci, mesopotamieni. Examinarea este nuanțată, fiind consemnate oscilațiile de la o epocă la alta, de la o personalitate la alta. Cadrul analizat se lărgește mult atât spre vestul, cât și spre estul Europei. Sunt înregistrate, în epoca de după creștinare, actele de pedepsire a persoanelor care se ocupau de magie. Ample capitole prezintă apariția vrăjitorilor, inițierea lor, bestiarul demonic, plantele și ingredientele magice, instrumentarul casnic, principalele forme de magie și de farmece. **O.** este preocupată și de cercetarea mitologiei, ca în *Mitologie comparată* (1998) și *Metamorfozele sacrului. Dicționar de mitologie populară* (1998). Primul studiu înfățișează „câteva noțiuni fundamentale ce caracterizează sistemul de reprezentări propriu modului de gândire tradițional, și anume pe acelea legate de personajele demonice". E o abordare comparatistă, în care au pondere mitologia română și cea slavă, cercetătoarea fiind preocupată să releve similitudini între anumite componente ale unor culturi. Examenul critic este restrâns la mitologia inferioară, adică la demonologie, mai precis la imaginile legate de personajele demonice. Autoarea nu caută neapărat specificități, pentru că, preluând o opinie a lui Ovidiu Papadima, știe că „nu e unică substanța — ce poate fi universală —, ci nuanțele ei și, mai ales, echilibrul în care se îmbină aceste nuanțe, aspectul sub care trăiesc toate organic". Chiar restrânsă la expresia sa inferioară, mitologia studiată se arată foarte bogată, astfel că și dicționarul cuprinde o mare varietate de termeni. *Calendarele poporului român* (2001) reprezintă o încercare inedită de a reuni, într-un tablou complet al mentalității populare asupra reprezentărilor temporale, tipuri variate de așa-numite calendare populare. În cadrul fiecărui tip de calendar constituit — al sărbătorilor fixe, al sărbătorilor mobile, lunar, săptămânal etc. — sunt reconstituite toate manifestările spirituale legate de reprezentările generale ale fiecărei zile.

SCRIERI: *Mitologie comparată*, București, 1998; *Civilizația rusă. Perioada veche și modernă*, București, 1998; *Ipostaze ale maleficului în medicina magică*, București, 1998; *Metamorfozele sacrului. Dicționar de mitologie populară*, București, 1998; *Școala de solomonie. Divinație și vrăjitorie în context comparat*, București, 1999; *Calendarele poporului român*, București, 2001. **Ediții:** Simion Florea Marian, *Botanică populară*, pref. edit., București, 2000, *Mitologie populară*, pref. edit., București, 2000; Tudor Pamfile, *Văzduhul*, pref. edit., București, 2001, *Cerul și podoabele lui*, București, 2001, *Diavolul învrăjbitor al lumii*, București, 2001, *Povestea lumii de demult. Pământul. Sfârșitul lumii*, București, 2002; I.-A. Candrea, *Lumea basmelor*, pref. Al. Dobre, București, 2001; George Bujorean, *Boli, leacuri și plante de leac cunoscute de țărănimea română*, București, 2001; Artur Gorovei, *Ouăle de Paști*, București, 2001; Traian Gherman, *Meteorologia populară*, București, 2002; Ioan Otescu, *Credințele țăranului român despre cer și stele*, București, 2002.

Repere bibliografice: Nicolae Constantinescu, *Tineri etnologi*, ALA, 1999, 466; Ecaterina Căpățână, *„Civilizația rusă. Perioada veche și modernă"*, „Filologie rusă", 1999, *388–389;* Petru Ursache, *Căutătorii de adevăr*, CL, 2000, 12; Adriana Cristian, *„Civilizația rusă. Perioada veche și modernă"*, „Studii de limbă, literatură și metodică" (Cluj-Napoca), 2000, *290–293*; Camelia Burghele, *În numele magiei terapeutice*, Zalău, 2000, *62–63;* Ecaterina Căpățână, *„Școala de solomonie. Divinație și vrăjitorie în context comparat"*, „Filologie rusă", 2001, *209–210;* Datcu, *Dicț. etnolog.*, III, *115–117;* Nicolae Constantinescu, *Calendare și sărbători*, ALA, 2001, 578. *I.D.*

OLTEANU, A.[urică] Gh. (9.VI.1939, Mireș, j. Prahova), folclorist. Este fiul Anei (n. Leescu) și al lui Gheorghe Olteanu, funcționar. După studii universitare de limba și literatura română la București (1961–1966), devine profesor la Liceul „Dimitrie Cantemir" din același oraș. Și-a susținut doctoratul cu teza *Retorica liricii orale românești* (1977). Colaborează la „Folclor literar", „Limbă și literatură", „Limba și literatura română", „România literară" ș.a.

Cartea de debut a lui **O.**, *Structurile retorice ale liricii orale românești* (1985), este o atentă cercetare a figurilor de retorică orală, vizând funcțiile și combinațiile cu alte elemente poetice. *Folclor și literatură cultă* (1994) abordează cealaltă componentă a folclorului, cântecele epico-lirice, și are ca obiect mituri românești fundamentale — Miorița, Meșterul Manole, Soarele și luna — examinate nu doar în sine, ci și cu reflexele lor în

creația cultă. Autorul propune un model de analiză didactică, și prin compararea textelor relevă variabilele și invariabilele în funcție de timp și de stil individual. Un caracter didactic au antologiile *Reflexe folclorice în literatura scrisă* (2000) și *Perenitatea textului literar* (2003). Propunându-și să faciliteze înțelegerea fenomenului de absorbție a valorilor etice și estetice folclorice de literatura de autor, în *Reflexe...* **O.** analizează relația dintre folclor și literatura cultă, punctele de contact, sensul interferențelor și al evoluției lor. Cartea este alcătuită dintr-un „un dosar critic" în care sunt selectate opinii ale lui B. Delavrancea, G. Ibrăileanu, G. Călinescu, Ovidiu Papadima, Perpessicius, Romulus Vulcănescu, Mihail Sadoveanu și Tudor Vianu și o antologie de fragmente ilustrative alese din poezia riturilor de trecere, din epica în versuri (balade), epica în proză (basme), din lirică și din paramiologie, precedate de analize pertinente.

SCRIERI: *Structurile retorice ale liricii orale românești*, Craiova, 1985; *Folclor și literatură cultă*, pref. Eugen Simion, Brașov, 1994. **Ediții:** Mihail Sadoveanu, *Baltagul*, pref. edit., București, 1994. **Antologii:** *Cronicarii*, București, 1995; *Reflexe folclorice în literatura scrisă*, București, 2000; *Perenitatea textului literar*, București, 2003.

Repere bibliografice: Constantin Negreanu, *O nouă carte consacrată liricii populare: „Structurile retorice ale liricii orale românești"*, O, 1986, 17; Mihai Coman, *Un nou val în etnologia românească*, SLAST, 1986, 29; Ion Rotaru, *„Structurile retorice ale liricii orale românești"*, LL, 1986; Nicolae Constantinescu, *Aspecte actuale ale cercetării liricii populare*, T, 1987, 6; Liviu Malița, *Lirica populară în actualitate*, AAF, 1991; Maria Cuceu, *„Structurile retorice ale liricii orale românești"*, AAF, 1991; George Mirea, *„Folclor și literatură cultă"*, LL, 1994; Iordan Datcu, *„Folclor și literatură cultă"*, L, 1995, 4; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *126-127*. *I.D.*

OLTEANU, Ioanichie (13.IX.1923, Vaideiu, j. Mureș – 29.III.1997, București), poet, traducător și gazetar. Este fiul Zamfirei (n. Horgoș) și al lui Ioan Olteanu, țărani. Urmează liceul la Târgu Mureș (1933-1940) și Aiud, absolvind în 1941. Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj – aflată în refugiu la Sibiu –, dar o abandonează în anul al patrulea (1945). În răstimp devine membru al Cercului Literar de la Sibiu, în revista căruia debutează cu versuri în 1945. Având convingeri de stânga și atras de doctrina comunistă de foarte tânăr, intră în redacția ziarelor „România viitoare" (condusă de Pavel Apostol), „Tribuna nouă" (Cluj, 1945-1948), „Ardealul nou" (1946) și „Lupta Ardealului" (1946-1949). Are un rol important în înființarea, pe lângă acest din urmă jurnal, în 1948, a unui supliment literar care va deveni „Almanahul literar" în 1949, apoi „Steaua" în 1954, revistă la a cărei fondare joacă de asemenea un rol determinant. În 1957 participă la înființarea la Cluj a săptămânalului de cultură „Tribuna", dar în același an demisionează din redacție în semn de protest față de centralismul ideologic. Lucrează ca redactor la „Viața românească" (1960-1961), secretar al Uniunii Scriitorilor (1965-1968) și președinte al Fondului Literar (1965-1980), redactor-șef al revistei „Tomis" (1965-1969), director al Editurii Eminescu (1970-1972), de unde – sancționat administrativ din motive politice pentru publicarea volumului *Engrame* de I. Negoițescu și a altor cărți considerate indezirabile, ca și pentru tentativa de a edita romanul *Ostinato* de Paul Goma – este mutat ca redactor-șef adjunct (1972-1974) și ulterior redactor-șef (1974-1986) la „Viața românească"; din „lipsă de principialitate" (în realitate pentru că se opusese „rentabilizării" revistei) este eliminat și de aici.

O. este cunoscut și apreciat în primul rând ca om de presă literară, ca animator literar și creator de climat. Intelectual cultivat și cu simțul valorii, personalitate puternică și echilibrată, înzestrat cu simț moral și justițiar, el a jucat în epocă un rol meritoriu, uneori salutar, în fondarea și orientarea unor reviste importante, reușind – împotriva injoncțiunilor puterii – să le imprime o direcție cât mai puțin înregimentată. Exemplul cel mai caracteristic: sub conducerea sa, „Viața românească" a menținut un spirit benefic pentru atmosfera literară în anii ceaușiști, de recrudescență agresivă a ideologizării. Opțiunea pentru gândirea independentă e ilustrată de apariția în revistă a unor texte de C. Noica, N. Steinhardt, Ileana Mălăncioiu, Andrei Pleșu ș.a., de prezența unor cronici literare semnate de Cornel Regman etc. Consecvent susținător al valorilor autentice, **O.** rămâne legat de lansarea și impunerea multor scriitori importanți, de la generația '60 până la cea optzecistă. Meritele sale de factor de echilibru, de animator și sprijinitor al creației altora au pus în umbră creația proprie. Poezia sa cea mai reprezentativă – operă de tinerețe – a rămas în reviste („Vremea", „Universul literar", „Revista Cercului Literar"). În 1946 o adună în vederea publicării. Manuscrisul este acceptat de Fundațiile Regale în același an, dar editura este desființată în 1947 și cartea nu mai apare. Lirica lui **O.** conturează figura unui spirit însetat de puritate și de absolut, însă cenzurat de luciditate și de o conștiință ironică secundă. Poetul e un fantast condamnat la starea de veghe și la recunoașterea diferenței dintre aspirație și realizare/realitate: un inadaptabil romantic, marcat de experiența umană și artistică specifică „generației pierdute", a războiului. De altfel, este singurul dintre poeții Cercului Literar apropiat (programatic) de grupul de scriitori din preajma revistei bucureștene „Albatros". Poet original totuși, grație dozării personale a lirismului astral (sau, mai rar, bucolic) cu notația existenței comune și comentariul ironico-sarcastic ori numai cu umorul, căruia I. Negoițescu i-a izolat, urmărindu-i traiectoria lirică, o temă-pivot: eșecul. La Cercul Literar baladistul (*Balada sinucigașului, Balada soțului înșelat, Pățania teologului cu arborele* ș.a.) face figură aparte printre ceilalți heralzi ai genului, distingându-se prin „luciditatea ironic-amuzată" (Ștefan Aug. Doinaș). **O.** a tradus cu talent din literatura rusă, dar performanța sa în acest domeniu rămâne versiunea românească a poeziei lui Serghei Esenin. Ediția *Ceaslovul satelor* (1981; Premiul Uniunii Scriitorilor) este până astăzi cea mai cuprinzătoare selecție în românește din lirica poetului rus. Mult mai exactă decât tălmăcirile anterioare, transpunerea lui **O.** evită tot ce era infidelitate la George Lesnea și imprecizie la

Zaharia Stancu, emanând totodată autenticitatea unei poezii scrise parcă dintru început în românește.

SCRIERI: [*Versuri*], în *Sburătorul. Balade culte românești*, îngr. și introd. Iordan Datcu, București, 1973, *414–420*. **Traduceri:** Horváth Imre, *Versuri alese*, București, 1953 (în colaborare cu Petre Solomon), *Versuri*, București, 1964; Szabédi László, *Versuri alese*, București, 1956; Dimos Rendis, *Argonauții*, București, 1956, *Copiii Atenei*, București, 1958, *Legenda lacului*, București, 1963 (în colaborare cu Gheorghe Tomozei și Nina Cassian); Alișer Navoi, *Versuri alese*, pref. trad., București, 1958; E.G. Bagrițki, *Versuri*, pref. trad., București, 1961; Surány Erzsébet, Veress Zoltán, *Acceleratul*, București, 1962; S.I. Marșak, *În pragul vieții*, București, 1963 (în colaborare cu Ana Gherasim); G.I. Baklanov, *Despre morți, numai bine...*, București, 1964 (în colaborare cu Paul Verbițchi); Veress Zoltán, *Doi cocoși aventuroși. Un berbec zevzec. Năzdrăvanul Martinică*, București, 1965 (în colaborare cu Ion Acsan); Menelaos Ludemis, *Cântece sugrumate*, București, 1972 (în colaborare cu Dorina Talaz); V. I. Bâkov, *Al cincilea șireang*, București, 1973 (în colaborare cu Rodica Șiperco); Nicolai Rubcov, *Steaua câmpului*, București, 1980; Serghei Esenin, *Ceaslovul satelor*, pref. trad., Cluj-Napoca, 1981; Varlam Șalamov, *Povestiri din Kolâma*, București, 1993; *Țara cireșilor în floare. Poezia Japoniei*, București, 1995 (în colaborare cu Ion Acsan și Dan Constantinescu).

Repere bibliografice: I. Negoițescu, *Curente noi în poezia din Ardeal*, VRA, 1943, 706; Negoițescu, *Scriitori, 378–379*; Regman, *Cărți, 147–151*; Balotă, *Labirint, 318–341, passim*; Negoițescu, *Lampa, 51–62*; Negoițescu, *Engrame, 72–80*; Manu, *Eseu, 307–310*; Gelu Ionescu, *Orizontul traducerii*, București, 1981, *205–207*; *O nouă etapă în asimilarea lui Esenin: versiunea Ioanichie Olteanu*, SXX, 1982, 1–3 (semnează Ștefan Aug. Doinaș, Gheorghe Grigurcu, Leonid Dimov, Elena Loghinovski); Steinhardt, *Critică, 222–228*; Ștefan Aug. Doinaș, *Amintirea lui Ioanichie*, RL, 1997, 14; Petru Poantă, *Ioanichie Olteanu, baladistul*, APF, 1997, 4; Aurel Rău, *Ioanichie*, ST, 1997, 4–6; Negoiță Irimie, *Plecarea baladistului*, TR, 1997, 28–29; Regman, *Dinspre Cercul Literar, 84–85*; Micu, *Istoria, 344*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *524–526*. *N.M.*

OLTEANU, Lucia (16.V.1925, București), poetă și prozatoare. Este fiica Victoriei (n. Andreescu) și a lui Petre Olteanu, cofetar. A urmat Școala Normală „Elena Doamna" (1936–1944) și Facultatea de Filosofie, secția psihologie-pedagogie, a Universității din București. Lucrează ca operatoare la Telefoane (1947–1949), apoi intră la Școala de Literatură „M. Eminescu" din București (1951–1952), unde după terminare rămâne asistentă (1952–1954). A fost soția lui Tiberiu Utan. Debutează cu scenariul de film *Într-o zi, un tânăr. O zi din viața tineretului* (1950), premiat de Studioul de Filme „Alexandru Sahia". Redactor la „Contemporanul" (1952–1958) și la revistele pentru copii „Luminița" și „Cravata roșie", redactor-șef la „Arici-Pogonici" (1958–1969), va fi ulterior directoare a Studioului Cinematografic București (1969–1971) și a Studioului Animafilm (1971–1983). Deține Premiul Asociației Scriitorilor din București pentru volumul *Lumea într-un degetar* (1981).

Prozele ritmate compuse de **O.**, „spuse" pentru copii de o voce caldă, cu inflexiuni jucăușe, au fost așezate în descendența lirismului sorescian. „Prozo-poemele", mici piese în versuri sau prozastic-ritmate, sunt conduse de un fel de logică magic infantilă, lăsând impresia că sunt rostite chiar de copii. Unele cărți sunt însoțite de ilustrații grațioase, viu colorate, care narează imagistic episoadele descoperirii și înțelegerii lumii, într-o manieră fabulatorie copilărească. În timpul din urmă, **O.** s-a înfățișat cititorilor și ca memorialistă, cu *Declarație de avere* (2002), volum care, fără să revoluționeze în vreun fel tehnicile și miza autoficțiunii, este unul de amintiri în sensul curent al termenului, selectiv, autentic, cu o dozare echilibrată între informație, afectivitate și comentariu, fără exces de literaturizare. Autoarea, fostă cursantă a „școlii de poeți", cu un stagiu în presa culturală și cu însărcinări manageriale în cinematografie, a trăit și a observat nemijlocit împrejurări și evenimente, a cunoscut atmosfera vieții culturale din deceniile postbelice, a întâlnit numeroase personalități, precum G. Bacovia, Tudor Arghezi, Nichifor Crainic, Petru Dumitriu, Paul Anghel, Marin Preda, Marin Sorescu ori ca Maria Tănase, Malvina Urșianu, Lucian Pintilie ș.a. Memorialista și-a constituit o „avere" lăuntrică, pe care înțelege să o mărturisească, de unde și titlul cărții. Caracteristice îi sunt darul de a selecta ceea ce contează din sfera banalului și, pe de altă parte, percepția, viziunea morală (de regulă nu și fastidios moralizatoare), care predomină în raport cu hedonismul autocontemplării nostalgice.

SCRIERI: *Aventurile lui Mac*, București, 1970; *Zâmbiți, vă rog!*, București, 1973; *Bilete pe adresa prietenilor mei*, București, 1974; *Bună seara, Dorli*, București, 1977; *Hai în lună!*, București, 1978; *Arhitectul firelor de iarbă*, București, 1980; *Lumea într-un degetar*, București, 1981; *Liniștea cri*, București, 1983; *Cine a găsit vise frumoase*, București, 1987; *Câte mai trec prin mintea frunzelor*, București, 1990; *Povești neastâmpărate*, București, 1993; *Declarație de avere*, București, 2002.

Repere bibliografice: Andrei Roman, *Exerciții de sensibilitate*, LCF, 1979, 22; Mircea Sântimbreanu, *„Lumea într-un degetar"*, RL, 1981, 47; Constantin Crișan, *„Lumea într-un degetar"*, CNT, 1981, 50; Virgil Nistor, *În lumea celor mici*, CL, 1982, 9; Dimitrie Rachici, *„Liniștea cri"*, RL, 1983, 32; Marton Lili, *Négy új gyermekkönyv*, „Igazság", 1985, 10; *Dicț. scriit. rom.*, III, *526–527*; Nicolae Bârna, *Memoria ca avere*, CC, 2003, 12. *E.M.*

OLTEANU, Pandele (5.IX.1908, Bascov, j. Argeș – 18.XII.1995, București), slavist. După absolvirea în 1935 a Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, s-a specializat în slavistică prin stagii în Bulgaria, Polonia (1932–1935) și Cehoslovacia (1942–1949), când predă limba și literatura română – întâi ca lector, apoi ca profesor invitat – la Universitatea „J. A. Comenius" din Bratislava. Aici și-a susținut teza de doctorat – *Raporturi lingvistice între limba română și limbile slave de apus: slovaca și ceha* – și a participat, împreună cu alți slaviști din România și Cehoslovacia, la editarea unei publicații intitulate „Românoslavica" (1948). A fost profesor de liceu în București (1935–1938), la Seminarul Pedagogic din Iași (1938–1942) și la Facultatea de Filologie a Universității din București, în cadrul Catedrei de limbi slave (1949–1974), pe care a condus-o din 1968. După 1974 a activat ca profesor consultant la Facultatea de Limbi Slave a Universității din București, după ce, în 1965, obținuse titlul de doctor docent. Membru al Societății și al Cercului de Lingvistică de la Bratislava, al Societății de Romanistică, al Asociației Slaviștilor

din România (membru fondator), **O.** a făcut parte și din Comisia Textologică a Comitetului Internațional al Slaviștilor.

Lingvistica slavă, lingvistica și filologia slavo-română și istoria literaturii române vechi au avut în **O.** un cercetător pasionat și informat. Semnând contribuții importante în domeniul relațiilor culturale româno-ceho-slovace, redactând manuale și cursuri universitare de limba slovacă și de istoria limbii slovace, participând la alcătuirea corpusului de documente slavo-române editat de Academia Română (a tradus hrisoave slavone pentru Institutul de Istorie „Nicolae Iorga"), elaborând sau coordonând — pentru uzul studenților, al școlilor minorității slovace din România și al cercetătorilor — lucrări consacrate studierii limbii slave vechi, slavonei și gramaticii comparate a limbilor slave, **O.** a probat cunoștințe temeinice de slavistică, deschideri apreciabile în interpretarea fenomenelor lingvistice și culturale, putința de a mânui instrumente și metodologii moderne. Chiar dacă unele dintre concluziile la care a ajuns pot suferi amendări, cercetările lui, vizând chestiuni complicate ale filologiei slavo-române, ale indentificării surselor și versiunilor unor texte importante ale scrisului vechi, poartă pecetea investigației de detaliu, făcute cu acribie. A abordat probleme controversate ale literaturii române medievale, ca în *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș* (1961; Premiul Ministerului Învățământului), cu o interesantă încheiere privind slava carpatică în care au fost scrise aceste narațiuni, a operat distingeri însemnate și demonstrații de erudiție filologică. După părerea sa de eminent cunoscător al vechii literaturii omiletice, prima *Cazanie* a lui Coresi (din 1567) este o tălmăcire a *Postillei de Neagovo*, culegere de cazanii puternic înrâurită de dogma calvină, alcătuită pe la 1550 în slavona ucraino-carpatică, iar a doua *Cazanie* coresiană aduce în românește textul *Cazaniei* tipărite în 1569 la Zabludovo, în Lituania, de Ivan Feodorov; în fine, *Carte românească de învățătură*, imprimată de mitropolitul Varlaam în 1643, se sprijină în bună măsură pe omiliile adunate în *Tisavros* (*Comoara*) de grecul Damaschin Studitul. A încercat, în studiile răspândite prin „Romanoslavica" și în alte publicații, să dovedească maniera particulară în care românii s-au manifestat în ansamblul literar est și sud-est-european. Edițiile de texte vechi pe care le-a pregătit au confirmat ideile profesate de-a lungul unei îndelungate activități științifice.

SCRIERI: *Povestiri prelucrate din limbile slave*, Iași, 1940; *Povestiri de Crăciun*, București, 1942; *Povestiri de Paști*, București, 1943; *Rumunskâ kultura a slavonstvo*, Bratislava, 1947; *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș*, București, 1961; *Criterii stilistice în studiul comparat al literaturii omiletico-parenetice*, București, 1970; *Slava veche și slavona românească*, București, 1975. **Ediții:** Nicolae Milescu, *Aritmologhia, Etica și originalele lor latine*, tr. și introd. edit., București, 1982; *Floarea Darurilor sau Fiore di Virtù*, tr. și introd. edit., Timișoara, 1992; *Biblia adecă Dumnezeiască Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, coordonator I.C. Chițimia, București, 1988 (în colaborare).

Repere bibliografice: Balacciu-Chiriacescu, *Dicționar*, *189-190*; Silvia Niță-Armaș, *Profesorul Pandele Olteanu la a 75-a aniversare*, RSL, 1984, *441-448*; Silvia Niță-Armaș, *Pandele Olteanu (1908-1995)*, RSL, 1995, *183-184*. *D.H.M.*

OLTEANU, Tudor (16. XII. 1943, Timișoara), teoretician și istoric literar, eseist. A absolvit la București Liceul „Mihai Viteazul" (1961) și Facultatea de Limba și Literatura Română, devenind, după licență (1966), asistent la Catedra de literatură universală și comparată. Debutează în „Gazeta literară" (1964), iar editorial, cu volumul *Morfologia romanului european în secolul al XVIII-lea* (1974). A mai publicat lucrarea *Morfologia romanului european în secolul al XIX-lea* (1977). Este autorul unor prefețe și studii introductive la traduceri din beletristica universală (la *René*, *Atala* și *Aventurile ultimului Abencérage* de Chateaubriand, la *Domnișoara de Maupin* de Théophile Gautier) și la lucrări de teorie literară (Oscar Walzel, *Conținut și formă în opera poetică*). Din 1977 a fost lector de limba și literatura română la Universitatea din Amsterdam, unde, după ce s-a stabilit în Olanda, în 1983 devine profesor asociat la Catedra de literatură comparată și în 1987, profesor la Facultatea de Știința Comunicării.

Cele două sinteze despre romanul european publicate de **O.** sunt reprezentative pentru studiile de literatură comparată de factură academică modernă. Autorul se manifestă ca participant la o mișcare de înnoire, materializată la sfârșitul anilor '60 și în anii '70 prin apariția unor lucrări de Dan Grigorescu, Sorin Alexandrescu, Matei Călinescu, Romul Munteanu ș.a., în continuarea drumului deschis de Tudor Vianu. Abordarea subiectului e cuprinzătoare și consistentă, autorul examinând toate formulele de roman dezvoltate în epocile vizate, prin situare istorică și prin recursul substanțial la instrumentarul teoretic al studiului literaturii. El apelează la o vastă bibliografie critică, selectată din patrimoniul diferitelor școli de cercetare ori spații culturale (francez, german, anglo-saxon etc.), evoluția acestui gen literar prin definiție proteic fiind observată la toate nivelurile: origini, ideologie, intertextualitate, naratologie, tematism, convenții de lectură, stilistică, estetică etc., într-o sinteză eseistică bogată în asocieri și disocieri, ce promovează puncte de vedere, ipoteze ori concluzii personale. Studiile nu sunt nicidecum niște istorii convențional descriptive, alcătuite prin enumerare de date de istorie literară și de rezumate comentate, ci analize preponderent teoretice, animate de bogăția și relevanța referirilor concrete și de ingeniozitatea unghiurilor de examinare și a conexiunilor stabilite. Romanului îi este reafirmat caracterul proteic, îi sunt relevate elasticitatea și fluiditatea poeticii, iar aceste însușiri sunt analizate în diacronie, cu ilustrări proeminente sau cu deosebire pertinente tocmai în ce privește reformularea canonului. Pluralitatea și mobilitatea formelor romanului nu îl descurajează pe autor de la strădania de a demonstra unitatea, pe care diversitatea de forme nu o estompează. Pe fundalul acestei unități se profilează — remarcă eseistul — „atât înnoirile impuse sistemului epic de către un creator, cât și gradul de coincidență dintre resursele care îi determină ficțiunea și tipurile de integrare a realității, specifice unei epoci anume". Autodefinirea și redefinirea periodică a romanului ca gen literar, în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, e surprinsă, urmărită, învederată și explicitată la

nivelul categoriilor naratologice și poetice, al ideologiei și viziunii, al tehnicilor și convențiilor definitorii (convenția de oralitate și convenția scripturii), al esteticii și practicii scripturale implicite. În cadrul tratării analitice se fac referiri la un mare număr de autori din toate literaturile europene importante, iar când contextul o permite, și din literatura română, pagini interesante fiind consacrate lui N. Filimon. Dar despre marii scriitori sunt inserțiate adevărate microeseuri critice. Se reține, cu deosebire, capitolele sau pasajele ample despre Richardson, Diderot, Flaubert, Lev Tolstoi, demne de interes și dacă sunt considerate independent de context. Oportun eclectică, arborescentă uneori până la marginea prolixității spre a nu lăsa neexploatate asociații, analogii și sugestii provenind din toate zonele exegezei de specialitate și, în general, al științelor omului și al științelor limbii, cercetarea comparatistă promovată de **O.** se distinge ca o realizare notabilă.

SCRIERI: *Morfologia romanului european în secolul al XVIII-lea*, București, 1974; *Morfologia romanului european în secolul al XIX-lea*, București, 1977. **Traduceri:** J.J. van Cuillenburg, O. Scholten, G.W. Noomen, *Știința comunicării*, introd. trad., București, 1998.

Repere bibliografice: Al. Călinescu, *O cercetare românească asupra romanului*, CRC, 1974, 42; N. Nicolescu, *„Morfologia romanului european în secolul al XVIII-lea"*, ATN, 1975, 1; Laurențiu Ulici, *Romanul unui secol*, RL, 1975, 6; Aurel Sasu, *Un secol al romanului*, TR, 1975, 16; Mircea Iorgulescu, *Morfologia romanului*, RL, 1975, 44; Al. Călinescu, *„Morfologia romanului european în secolul al XVIII-lea"*, CREL, 1975, 3; Traian Filip, *Distinct și autoritar*, SPM, 1976, 276; Mircea Iorgulescu, *„Morfologia romanului european în secolul al XIX-lea"*, FLC, 1978, 7; Adriana Babeți, *„Morfologia romanului european în secolul al XIX-lea"*, O, 1978, 7; Paul Dugneanu, *Un studiu istoric și tipologic al romanului*, LCF, 1978, 10; Dana Dumitriu, *Fețele romanului*, RL, 1978, 11; Johana Botez, *„Morfologia romanului european în secolul al XIX-lea"*, CL, 1978, 7; *Dicț. scriit. rom.*, III, 527-529; Manolescu, *Enciclopedia*, 544. *N.Br.*

OLTENIA LITERARĂ, revistă apărută la Craiova, anual, în 1956 și în 1958, editată de Uniunea Scriitorilor, Filiala Craiova. Rubrici: „Condeie tinere", „Studii. Note critice", „Traduceri", „Epigrame". Poezia promovată de **O. I.** este tributară ideologiei comuniste, fiind mai degrabă expresia unui lirism ocazional, în care se cultivă un fals entuziasm și se folosesc toate clișeele epocii. Publică versuri Marin Ancuțescu, C. Arnăutu, Petre Dragu, Ilie Tudor, Mihail Cruceanu, Emil Manu, Adrian Petringenaru. Proza, de factură realist-socialistă, este lipsită de valoare literară. Colaborează cu studii C.D. Papastate, Mihnea Radovan, Ștefan Bossun, Despina Teodorescu. Apar și câteva traduceri din A. S. Pușkin (fragmente din *Evgheni Oneghin*), Rafael Alberti, Nazim Hikmet. Alți colaboratori: Mihnea Gheorghiu, Al. Oprea, Petre Stoenescu, Horia Pătrașcu. *N.S.*

OLTUL, gazetă apărută la București, bisăptămânal, între 14 noiembrie 1873 și 22 decembrie 1874; ar fi apărut și în 1875. A fost editată de Partidul Liberal în timpul unei campanii de

ANUL I. — No. 3. UN NUMĂR 15 BANI BUCUREȘCI, JOI 23 NOEMBRE 1873.

OLTULU

APARE DE DOUE ORI PE SEPTAMANA

Director: AL. A. MACEDONSKI

înlăturare a guvernului Lascăr Catargiu. Conducerea i-a fost încredințată tânărului Al. Macedonski. *Profesiune de credință*, cu care acesta debutează în **O.**, este socială, umanitară, insurgentă. Poetul transformă **O.** într-o publicație antimonarhică. Pentru că a reprodus aici o insinuantă *Respectuoasă cerere guvernului* (în care se cerea publicarea genealogiei casei regale, necesară pentru a se evita situația de lezmaiestate), lui Macedonski i s-a intentat un proces de presă. Poetului i se datorează orientarea polemică a ziarului, în duel cu întreaga presă guvernamentală și chiar cu propriul partid, cum și spațiul larg acordat literaturii. În paginile **O.** se află o mare parte a încercărilor lui de tinerețe, încercări ce nu se disting prea mult de poezia epocii. Macedonski reia motivele lirice ale vremii cu o juvenilă și deplină încredere în sine (*La patria, Un tânăr poet murind, Reîntoarcerea, Chemarea la arme a lui Tudor Vladimirescu, Fericirea vieții câmpenești, Meditațiune, La condeiul meu, Melancolia, Desperarea, Fatalitatea, Secolul*). Totuși, accente mai personale, interesând evoluția sa ulterioară, se conturează chiar în aceste începuturi. Unele motive vor reapărea într-o desăvârșită execuție poetică: *Umbrei amicului meu Ricardo Bergamasco* este schița excelentei *O umbră de dincolo de Styx*. Alți colaboratori literari sunt N. Țincu, N. Scurtu, T. G. Djuvara, B. P. Rădulescu, Șt. I. Slăvescu, Const. I. Cornățeanu, D. N. Saphir, I. N. Polychroniade, ca și Theodor Șerbănescu, Veronica Micle, ambii din cercul Junimii. Se reproduc versuri din poeții pașoptiști, cultivați și mai târziu de Macedonski la „Literatorul" (Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, M. Zamphirescu). Macedonski publică, în traducere, o suită de portrete romanțate: *Lucreția, Jana d'Arc, Cleopatra, regina Egiptului* (de Al. Dumas), *Jana Grey* (de G. Dufaye), precum și o versiune a poemului *Lacul* de Lamartine. *S.C.*

OLTUL, gazetă apărută la Slatina, săptămânal, între 17 ianuarie și 16 martie 1928 și între 3 mai și 4 octombrie 1931. Director: Mihail S. Vergulescu; din comitetul de redacție face parte și D. Popovici. În primul număr, într-o notă a redacției este enunțat cu modestie principiul călăuzitor al publicației, acela de a cultiva „comorile sufletești moștenite de la părinți". Orientarea tradiționalistă transpare și din câteva articole pe teme generale (*Problema culturii, Spirit suflet*), ca și, într-o oarecare măsură, din sumarul literar al gazetei. Se publică frecvent versuri populare, se reproduc două scrieri ale lui G. Coșbuc (un fragment din basmul în versuri *Tulnic și Lioara* și poemul *Atque nos*). D. Popovici semnează un mic studiu

Anul I — No. 1 — 3 Lei Exemplarul — Marți 17 Ianuarie 1928

OLTUL

Un neam, un gând, un suflet și un hotar.

Gazetă pentru propagandă culturală

Apare săptămânal

Redacția și Administrația: SLATINA — DIRECTOR: MIHAIL N. VERGULESCU — ABONAMENTUL: Pe un an ... 250 lei; Pentru Institute ... 300 »

Primejdia Veacului

Un grup de tineri din Olt au luat inițiativa unei intense acțiuni culturale și artistice. Prin publicațiuni, serători artistice și muzicale, conferințe, în cari se vor dezbate, cu obiectivitate, toate problemele ce interesează neamul nostru, acești oameni de inimă și buni români, încearcă să scoată biata noastră clasă de mijloc din ratăcirea în care se scufundă de câtva vreme.

Funcționari, ofițeri, industriași, negustori, avocați, medici și soții lor, cate odată chiar și fiicele lor, s'au aruncat cu frenezie, — demnă de o cauză mai bună, — în jocul de cărți, sbuciumări și demoralizant.

Marea primejdie a timpului în care trăim este jocul de cărți. Mai primejdios de cât cocaina, morfina ori opiul, pentrucă pe nerecunoscute îl cunoști prin manifestările lui exterioare și te poți feri de el; jucătorul de cărți are toate aparențele unui om normal și nu-l poți evita.

Se joacă în cluburi, se joacă în cafenele, se joacă, ceeace este mai trist, în familii.

La jocul de cărți face funcționalul trămeșite cu conștiința lui. La jocul de cărți rigidităța cinstei ofițerului, — care este însăși pavăza apărării țării, — se lacuiește. La jocul de cărți cu mai cinstita femee dă cara banchet. La jocul de cărți se prăpădește reputația și onorabilele ființei fete.

La 1916, după resturnarea armelor noastre din Ardeal, trupele dela Compăna Jiului cu multă greutate poniște, în fiecare dimineața soldații noștri găseau armele patrulelor inamice, cari veniseră noaptea pentru spionarea poziției. In vremea pe când pentru ne cercetau pozițiile, unii din ofițerii noștri își „ucideau" vremea jucând cărți.

In vreo, mai zicea trecute, toți cu competințeri, sase persoane, — negustori și funcționari, — își omoreau vremea jucând cărți.

Nu-am văzut încă vreun ofițer în repriștie se de la jucat cu bonul lei sau de mărăcine cinstit, de rușinea locru este, să-și piardă câteva cei mai prețios bun ce i-a dat Dumnezeu, timpul, — în chip atât de absurd.

De aceea eu am datoria cuvinte de laudă pentru tinerii mei colegi, cari caută să scoată din pragul prăpastiei, — prin o diversiune culturală, — partea cea mai bună a ființei acestei.

G. Tașca

Act constitutiv

Subsemnații, în vederea traducerii în fapt a următoarelor scopuri:

a) d'a conferi în dezvoltarea și răspândirea culturii și a artelor în localitate și în județ și în special a culturii și a artei românești;

b) d'a întreține cât mai intens viața românească;

c) d'a contribui la formarea deprinderilor bune; dragostea de muncă, prețuirea valorilor spirituale, respectul ființei și al lagii, respectul de cei mai mari, curățenia moravurilor, pavestirea ființei ca o jertfă neîntreruptă a individului către comunitate, etc.;

d) d'a cultiva și întări în tinerețul școlar ideia valorii personale, ingrădind din sufletele tinăfitatea excesivă și gorilaiu;

e) d'a desvolta în tineret sentimente de dragoste și camaraderie;

f) d'a contribui la ridicarea economică prin povețe pentru întreținerea timpului cu folos, prin sfaturi agricole, comerciale și industriale și prin serători și cuvântări în acest sens.

g) d'a contribui la ridicarea morală, arătând necesitatea religiei și utilitatea credinței strămoșești, d'a desvolta gustul de citit; hotărâm astăzi 10 Ianuarie 1928 a ne constitui într'o asociație cu scop **emineamente cultural** numită: Asociația pentru propagandă culturală „Oltul".

Pentru ducerea la bun sfârșit a celor ce urmărim se pot utiliza orice mijloace, care să fie în concordanță cu scopul societății între care următorii:

a) serătore și festivaluri artistice literare, la care toate producțiile vor fi în concordanță cu scopul urmărit;

b) serătorile vor fi precedate de conferințe;

c) representații teatrale, dându-se predilecție pieselor românești;

d) serătorile și representațiile ar putea fi urmate în mod sincer prieteloase de serate sau mese comune conduse de un comitet creiat ad-hoc;

e) organizarea de coruri cu predilecție pentru muzica națională;

f) coruri bisericești;

g) grupuri culturale;

h) excursii cu scopul edificător.

Asociația pornind cu această activitate, urmărește ridicarea — cu timpul — unui palat cultural care să aibă: sală de teatru, sală de conferințe, sală de lectură, sală pentru expoziții, sală de gimnastică, baie etc., și-și propune ca în viitor să spințeze în toate forțele vii ale orașului și județului în vederea acestui scop.

Asociația își mai propune ca pentru acest scop serătorile și representațiile să fie gratuite, afară de cazul că spectacolele sau persoanele din afară de țesuțe care ține concursul ar cere — bine înțeles — să se dea în beneficiul lor, când mărimea acelor fonduri se va face exclusiv de cel interesat, însă cu întirei noștorie.

Subsemnații membri, activi și fondatori ai ene numitei asociații, dăm delegație D-lui Profesor Vergulescu S. Mihail advocat Slatina, să organizeze și să conducă activitatea acestei asociații, asigurându-l de concursul nostru în cadrul puterilor și căderilor noastre.

Făcut astăzi 10 Ianuarie 1928, Slatina.

(Semnații)

Dem. I. Teodoru, Directorul școlii comerciale; *C. Murnescu*; *E. Angelescu*; *E. Vasiliu*; *A. Teodorescu*, conductorul de grădini de copii; *I. I. Cesnă*, maestru de muzică; *C. Popescu*, conducătorul de grădini de copii; *T. Socescu*, maestru de lucru manual; *T. Ghiorgescu*, Profesor; *N. Nicolu*, Profesor; *A. Bolintineanu*, Institutoare; *I. Niculescu*, Profesor; *N. Crețu*, Profesor; *T. Petrovitza*, Profesoară; *M. Athanasiu*, Directoarea școlii Profesionale; *E. Pitașcanu*, Profesoară; *V. Pădureț*, Directoarea școlii de muzică; *Natalia Poboran*, Profesoară; *T. Pascu*, Institutoare; *V. Cardaș*, Profesoară; *I. Cimpeanu*, Profesor; *G. Cerchezu*, Profesor; *L. Zăgănescu*, Profesoară; *Nicolai Hârdălescu*, Învățătorul; *Velcu Popescu*, Institutor; *Vereșcanu*, Profesor; *Ana Mihăilescu*, Institutoare; *Gh. Theodi*, Profesor; *D. Pavelescu*, Profesor; *C. Cristescului*, Profesor; *Traian Bâlu*, Dir. Liceului; *Alexandru D. Profesor*; *Șaon. G. Dumitrescu*, Preotul; *N. Diaconescu*, Profesor; *T. Năsăloiescu*, Dir. de școli; *C. Dobrinescu*, Dir. de norm. de fete; *I. Solomon*, Dir. Liceului de fete; *D. Mandrei*, Dir. școlii de băeți; *Dr. N. Petrescu*, Medic primar al județului; *Letzu*, Advocat; *Pr. I. Marinescu*, Protoereu; *Lt. Col. Atoto. L. Crețeu Goeiul*, Prefect; *Col. Bănulescu*, *I. A. Tonescu*, Advocat; *D. I. Marica*, Advocat; *Zamfir Voiculescu*, Farmacist; *P. Năvrescu*, prim Președinte la Tribunal; *T. Ionescu Tunaru*, Procuror; *Abrain*, Judecător de Tribunal; *Ștefan Mihăilescu*, Magistrat asistent; *N. Vasilescu*, Președinte de Tribunal; *S. Vasile*, Judecător de Tribunal; *I. Mănicescu*, Judecător de Tribunal; *S. Severin*, Judecător de Tribunal; *I. I. Florescu*, Advocat; *Gh. Pană*, Advocat; *Gh. Stoeni*, Advocat; *Th. Ionescu*, Advocat; *P. Drăgănescu*, Advocat; *Ec. N. Ionescu*, Profesor; *Octavian*, Advocat; *Mihăescu*, Judecător de Tribunal; *Vătescu Dr.* Banca Franco Rom.; *Nicolescu*, Dir. Monopolului; *M. Nacu*, Advocat; Medic de plasă; *Căp. Vasilie*, *Valeriu Pistoreu*, Profesoară; *Dinu Ionescu*, Proprietar; *A. Hincu*, Consul, Inginer; *N. Tănăsescu*, Chimist; *Ștefănescu Pantia*, Dir. școlii de meserii; *C. Stăvrescului*, Dir. Băncii Unionu; *N. Rădulescu Fănică*, Judecător Tinerul; *Constantinescu*, *M. Rădulescu Franc*; *V. Athanasiopoulos*, Proprietar; *Lungu*, *Ilie Popescu*, Proprietar; *Ilie M. Ionescu*, Advocat; *Dr. Kiriakescu*, *S. Zăgănescu*, Locotenent Rezervă; *Lt. Col. Pănăzescu*, *I. N. Vergulescu*, Profesor; *Antonescu*, *S. Dr.* Medic Veterinar; *Smărăndescu Vergulescu*, Învățător; *Teodor Vergulescu*, Student; *Ștefan Vergulescu*, Student; *Eugenia Vergulescu*, Studentă; *Maria Vergulescu*, Profesoară; *Consul. Vergulescu*, Student; *Alin. S. Vergulescu*, Profesor.

NOTA REDACȚIEI

Să facem să fie cât mai cunoscut frumusețea ținuturilor noastre, să se simtă cât mai mult dulcenia graiului românesc, să se vadă frumusețea portului național.

* * *

Să cultivăm comorile sufletești moștenite dela părinți și care pericliteaza: origina noastră ca avere artă națională, cântec național, joc național, port național.

* * *

Nimeni nu e fericit mai b'ne cum se ridică punga unui negustor prin exploatarea a muzicei estetice ale unui popor ucis cărciumarul. Ce-i place poporului: să se asume.

Și atunci: i s'au adus ilustrări și i s'a dat o sală în circiumă ca să se aducă. (Și la orgă și la saf scaiaș lucru.)

Se poate găsi ați mijloc de aducere?

Red.

intitulat *Câteva răsunete ale Unirii Principatelor în literatura română*, iar N. Iorga dă cercetarea *De unde vine județul Olt*. Remarcabile sunt mai ales prozele reproduse în **O.**: schița *În ascensor* de Tudor Arghezi și povestirea *Fără permis de export* de Jean Bart. Versiunea românească a trei poezii de Goethe (în traducerea lui Nic. Jingoiu) completează cuprinsul acestei publicații efemere. *I.M.*

OMÂT, Gabriela (12.V.1947, Turnu Măgurele), editor și istoric literar. Este fiica Angelei Omât (n. Alexandrescu), funcționară, și a lui Vasile Omât, expert contabil. A absolvit Liceul „I.L. Caragiale" din București (1965) și Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității bucureștene (1970). După încheierea studiilor funcționează ca lector la Editura Minerva, iar din 2002 este angajată cercetător științific la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" al Academiei Române. Debutează în 1969 la „Românía literară", colaborând în continuare și la „Echinox", „Viața românească", „Revista de istorie și teorie literară", „Caiete critice", „Familia", „Observator cultural" ș.a.

Cea dintâi prezență editorială este volumul *Versuri* de Ion Minulescu (1972), îngrijit și postfațat de **O.** cu un studiu în care poetul simbolist e recitit din unghiul lărgit al impresionismului. Și postfața ediției D. Bolintineanu, *Poezii* (1977) a fost apreciată pentru repertorierea integrală a motivelor poeziei antologate. Consemnabile mai sunt analiza prozei lui Al. Ivasiuc, centrată pe romanul *Cunoaștere de noapte* și – în texte neadunate în volum, ca *Realismul lui Nicolae Iorga* și *Trăind spre a ajunge la carte* – relevarea *pattern*-elor clasice care constrâng viziunea romantică a istoricului sau reedificarea de sine a lui E. Lovinescu. Deși vădește aptitudini pentru comentariul de critică și istorie literară, **O.** se dedică în cele din urmă, aproape exclusiv, activității de editor. După o restituire a *Jurnalului* lui Mihail Sebastian (1996; Premiul Uniunii Scriitorilor), ediție a cărei acuratețe a fost remarcată, se impune definitiv cu E. Lovinescu, *Sburătorul. Agende literare* (I–VI, 1993–2002; Premiul pentru Excelență al Asociației Editorilor, Premiul Uniunii Scriitorilor), recuperare laborioasă, realizată în colaborare cu Monica Lovinescu, Alexandru George și Margareta Feraru, sub un titlu dat de Monica Lovinescu. Critica a considerat apariția „jurnalului" lui E. Lovinescu drept un eveniment, un reper indispensabil de-acum înainte pentru orice abordare a literaturii române interbelice. La valoarea textelor restituite se adaugă complicatul și extrem de utilul aparat de note și comentarii, la a cărui realizare **O.** are un aport important. Bunăoară, partea de comentarii, covârșitoare la ultimul volum, concurează adesea cu eseul monografic. O contribuție notabilă pentru repunerea în circulație a memorialisticii lovinesciene este și E. Lovinescu, *Memorii. Aqua forte* (1998), prima reeditare integrală a textului, cu o substanțială *Addenda*, unde se recompune, din periodice, sumarul proiectatului volum al cincilea.

Ediții: Ion Minulescu, *Versuri*, postfața edit., București, 1972; Dimitrie Bolintineanu, *Poezii*, postfața edit., București, 1977; E. Lovinescu, *Sburătorul. Agende literare*, I–VI, pref. Alexandru George, București, 1993–2002 (în colaborare cu Monica Lovinescu, Alexandru George și, de la vol. III, Margareta Feraru), *Memorii. Aqua forte*, București, 1998; Mihail Sebastian, *Jurnal*, pref. L. Volovici, București, 1996.

Repere bibliografice: *Ion Minulescu, poet al marilor tiraje*, RL, 1975, 36; Cornea, *Aproapele*, 226; Alexandru George, *O memorabilă restituire*, LCF, 1998, 26; Nicolae Manolescu, *Spiritul critic și insectele*, RL, 1998, 29; Alexandru George, *De-ale editării*, LCF, 1998, 30; Teodor Vârgolici, *Memoriile lui E. Lovinescu*, ALA, 1998, 427; Săndulescu, *Constelații*, *169–175*; Z. Ornea, *Un eveniment editorial*, RL, 1999, 32; Paul Cornea, *Enigma marelui critic*, OC, 2000, 1; Eugen Simion, *Multă melancolie și solitudine*, „Curentul", 2001, 571; Cornelia Ștefănescu, *Monumentalitatea epică*, RL, 2002, 11; Nicolae Manolescu, *Specializări pe cale de dispariție*, RL, 2002, 41; Al. Săndulescu, *Agendele literare ale lui E. Lovinescu*, JL, 2002, 7–12; Gabriel Liiceanu, *Ușa interzisă*, București, 2002, *267*; Nicolae Manolescu, *Agendele lui Lovinescu*, RL, 2003, 7; Monica Lovinescu, *Jurnal. 1990–1993*, București, 2003, *138, passim*. *Al.S.*

OMESCU, Corneliu (24.IX.1936, Ineu – 12.V.2001, București), prozator. Este fiul Margaretei și al lui Pavel Omescu, funcționari. A absolvit Școala Medie Tehnică de Drumuri și Poduri, apoi Școala de Ofițeri Chimiști. A schimbat multe meserii:

topograf, proiectant, controlor tehnic de calitate, redactor de televiziune, metodist la o casă de cultură ș.a. Debutează în revista militară „Înainte" (1957), iar editorial în 1965, cu volumul de proză *Între două trenuri*. Urmează romanele *Pușloaica* (1966), *Aventurile unui timid* (1968), *Enigma* (1970), *Aventurile unui cascador* (1971), *Impas* (1979), *Povestea unui debut* (1986) și culegerile de proză scurtă *Adam evadează* (1967), *Două povești de dragoste* (1973), *Întâmplări de necrezut* (1975) ș.a. **O.** abordează și tematica polițistă, de spionaj sau militară în *Toți pentru unul* (1982), *Clopote sub apă* (1984), *Moștenirea* (1987), *Munții nu cad* (1989). Pentru schițele de început, apărute în 1959 în presă, i se atribuie Premiul revistei „Luceafărul".

Doi factori generează în principal, dar și limitează, proza lui **O.**: temperamentul coleric, dublat de o melancolie ce izbucnește pe alocuri în semn de frondă, și, în al doilea rând, experiența sa de viață, care explică personajele, ca în proza americană, traversând rebele cele mai diverse medii sociale și practicând meserii dintre cele mai surprinzătoare. Cărțile se alcătuiesc și se succedă capricios: nuvele autoscopice, romane de dragoste, pseudopolicier, SF, din nou roman de dragoste ș.a.m.d. În fapt, în ciuda diversității menite să indice un profesionist în toată puterea cuvântului, unitate există, iar ea rezidă în psihologie. Nu atât mediul interesează (acesta este de cele mai multe ori un pretext de tensionare a personajului, de declanșare a resorturilor sale interioare), cât trăirea propriu-zisă. Un patos vitalist, de „tânăr furios" pentru care femeia este un soi de *bon sauvage*, un Vineri pe lângă Robinsonul liber într-o (nelimitată) captivitate. O foame de existență, de afirmare a voinței, minată de convenientele socioprofesionale sau conjugale. O duritate energică, dar marcată de rictusul obosit-sarcastic. Un spirit însingurat din orgoliu și scepticism, ironic sau agresiv în fața convenției. În diferite ipostaze, acest erou-narator generic traversează toate textele lui **O.** Fraza scurtă, uneori telegrafică, indecizia și alternarea planurilor narative, relatarea indirectă și dialogul economic, frust, uneori, sau ambiguu, elementele argotice și notația rapidă, întretăiată de monologuri interioare contribuie la configurarea caracterelor. Așa se întâmplă în nuvela titulară a volumului *Între două trenuri*, povestea unui divorț într-un stil cinematografic, de realism psihologic, ca și în romanul *Pușloaica*, unde prezentul unei iubiri cu aer boem reactualizează amintiri sentimentale tragice, ori în jocul convenție/invenție ce generează unele dintre povestirile din culegerea *Adam evadează* — trăiri expansive, furii nemotivate, existențe stereotipe, alienate, apoi în caruselul opresiunii exercitate de sistemul social de prejudecăți asupra unui cuplu pe cât de pitoresc, pe atât de anacronic (*Invidia*), în studiul de receptare a unei personalități din diferite unghiuri (*Enigma*), succesiune de mărturii ocazionate de o moarte misterioasă, procedeu utilizat parțial și în *Noaptea, printre mașini* (1977) sau în *Aventurile unui timid* — poate cea mai izbutită narațiune a autorului —, unde „timid" ajunge să semnifice în ultimă instanță felul de a fi al „idiotului" dostoievskian. *Aventurile unui cascador* este un roman eșuat, cartea unei tinereți avortate, cu un Muky ce nu convinge nici măcar ca pastișă corozivă. La fel de gratuite sunt exercițiile de ingeniozitate din *Întâmplări de necrezut* ori sentimentalismul din *Planeta fără memorie* (1978), inutilă complicare a unei explozii erotice de la șaisprezece ani. Odată cu *Impas*, **O.** își derutează iarăși cititorul, și anume prin tradiționalism. Cuplul erotic devine acum unul dramatic maturizat, peste împlinirea lui plutește fatalitatea, altfel decât se întâmpla în jocul suav-cinic din *Pușloaica*, de pildă. Bogdan și Doina se reîntâlnesc după zece ani, fiecare divorțat, privat de bucuria de a trăi lângă propriul copil. Tema întoarcerii din rațiuni justițiare generează romanul *Toți pentru unul*, carte interesantă mai mult pentru varietatea tipologică, narațiune convingătoare în cele din urmă, în ciuda schematismului epic.

SCRIERI: *Între două trenuri*, pref. Gabriel Dimisianu, București, 1965; *Pușloaica*, București, 1966; *Adam evadează*, București, 1967; *Aventurile unui timid*, București, 1968; *Enigma*, București, 1970; *Aventurile unui cascador*, București, 1971; *Două povești de dragoste*, București, 1973; *Întâmplări de necrezut*, București, 1975; *Noaptea, printre mașini*, București, 1977; *Planeta fără memorie*, București, 1978; *Impas*, București, 1979; *Toți pentru unul*, București, 1982; *Clopote sub apă*, București, 1984; *Povestea unui debut*, București, 1986; *Moștenirea*, București, 1987; *Munții nu cad*, București, 1989.

Repere bibliografice: Șerban Foarță, *„Între două trenuri"*, O, 1965, 26; Ion Caraion, *„Între două trenuri"*, GL, 1965, 32; Sânziana Pop, *„Pușloaica"*, LCF , 1967, 3; Laurențiu Ulici, *„Adam evadează"*, CNT, 1968, 1; Magdalena Popescu, *„Aventurile unui timid"*, RL, 1969, 8; Remus Luca, *„Aventurile unui timid"*, VR, 1969, 3; Dana Dumitriu, *„Enigma"*, RL, 1970, 23; Caraion, *Duelul, 213–215*; Virgil Nistor, *„Noaptea, printre mașini"*, ST, 1977, 9; Popa, *Dicț. lit.* (1977), *396–397*; Iorgulescu, *Scriitori, 226*; Mircea Constantinescu, *„Planeta fără memorie"*, RL, 1979, 9; Mircea Constantinescu, *„Impas"*, RL, 1980, 20; Virginia Burduja, *„Toți pentru unul"*, CL, 1983, 6; Virginia Burduja, *Cu dragoste, despre oameni și locuri*, CRC, 1985, 34; *Dicț. scriit. rom.*, III, *529–530*; Popa, *Ist. lit.*, II, *934*. *D.C.M.*

OMESCU, Ion (26.XI.1925, Arad — 14.VIII.2000, Paris), dramaturg, eseist și poet. Este fiul Auricăi (n. Știrbulescu) și al lui Cornel Omescu, farmaciști. A urmat, în urbea natală, școala primară (1932–1936) și Liceul „Moise Nicoară" (1936–1944), situându-se în fruntea promoției. L-a ispitit ideea de a fi student în litere și drept, însă atracția pentru teatru dovedindu-se mai puternică, în 1944 se înscrie la Conservatorul de Artă Dramatică din capitală. Imediat după absolvire (1948) e angajat la Teatrul Comedia, urcând apoi pe scena Teatrului Național din București. O carieră întru totul promițătoare i se deschidea înainte, când, printr-o decizie plină de riscuri, **O.**, împreună cu viitorul scenograf Mircea Marosin, lasă totul și fuge în străinătate. Prins nu departe de Viena, în sectorul sovietic de ocupație, e încătușat și trimis în țară, unde se alege cu o condamnare de șase ani. Ieșit din detenție în 1953, pleacă la Iași, fiind cooptat în trupa Naționalului. Impresionează de la început prin calitățile de actor (Romeo, Franz Moor) și de director de scenă (un recital Shakespeare, în cadrul căruia îl întruchipa pe Hamlet, visul lui de o viață, a rămas în amintirea celor care au asistat la spectacol). Dar, iarăși, destinul lui **O.** suferă o fractură, tânărul fiind arestat pentru un

manuscris lăsat, imprudent, unui prieten. Aruncat în pușcărie, are, după cum reiese din mărturiile tovarășilor de suferință, o conduită impresionantă, el susținând moralul celor din jur prin gesturi ce denotau tărie de caracter — dimensiune remarcabilă a personalității sale. Pus în libertate în 1964, hotărăște să-și continue profesiunea de interpret scenic tot la Iași, unde dă relief, prin creațiile pe care le șlefuiește (Nero, din tragedia *Britannicus* a lui Racine, pe care o și traduce, Oreste, Thomas Becket, Bălcescu), câtorva stagiuni. Actor rasat, de tip cerebral, a lăsat un gol prin transferul, în 1968, la București. În 1972, profitând de o invitație la o reuniune de shakespearologi din Marea Britanie, cere azil politic în Franța. O vreme o duce greu, chiar dacă își găsește, la Academia de Teatru din Maastricht (Olanda), o catedră la care, între 1975 și 1985, predă arta dramatică. În 1974 își luase doctoratul în studii engleze. În 1981 întemeiază în Franța o trupă, Compagnie Ion Omesco. La Paris și în orașe belgiene montează piese de Shakespeare, Mrożek ș.a. În ultimii ani se retrăsese la Aix-en-Provence, unde scria cărți de prețioasă substanță eseistică. Academia Franceză însăși îi recunoaște performanțele, acordându-i în 1988 o înaltă distincție pentru cartea *Hamlet ou la Tentation du possible.*

Versuri, îndeosebi (semnate și cu pseudonimul Oniga), eseuri, piese de teatru a publicat **O.** în „Gazeta literară", „Viața românească", „Luceafărul", „România literară", „Cronica", „Teatrul", „Ateneu", „Secolul 20", „Argeș", „Convorbiri literare". Un patos secret cutreieră poemele cu o aură de indisipabilă tristețe din primul lui volum, *Filtru* (1968). În versuri de cizelură neoclasică, emanând o stare de sonet, freamătă neliniști („ne'nțelese"), melancolii, deziluzii, spaime („auzi cum sună-n sânge târziul unsprezece"), stări depresive bântuite de fiorul plumburiu al transcendentului. Iubirile, de vor fi fost cândva, s-au destrămat, și dacă poetul le invocă e pentru că singurătatea („Murim atât de singuri și o dată" — *Moartea calei)* face ca spectrul „trecerii" să fie încă mai inchietant sub orizontul unei insuportabile zădărnicii. O mântuire, în noianul acestor risipiri, ar fi în harul primenitor al cuvântului („iar sufletu-mi rămâne de-a pururi în cuvinte" — *Rugăciune către luceafăr).* Din pudoare, trăirile mărturisite în acest monolog elegiac sunt prefirate printr-un filtru livresc, prin care se străvăd și plăsmuiri de mitologie sau din literatură, ce colindă reveriile contemplativului: Ulise, Oedip, Prometeu, Icar, Don Juan, Romeo, Don Quijote. Și Hamlet, de bună seamă. Frapantă în rafinatul eseu *Hamlet sau Ispita posibilului* (1971; cu o versiune franceză mult amplificată în 1987) este pasiunea lucidă a tâlcuitorului, arcuindu-se într-un discurs îndrăgostit. Enigma nefericitului prinț al Danemarcei, înfășurat într-o incitantă ambiguitate, îl fascinează pe hermeneut, care, între incertitudini și revelații, năzuiește a se apropia de „inima misterului". Pendulând „între gândul neînfăptuit și fapta negândită", șovăitorul (pseudo) danez își amână împlinirea proiectului „din deznădejde în fața posibilului". Comentariul, deopotrivă elevat și seducător, atingând o întreagă claviatură (în gamă simbolică, filosofică, psihanalitică, politică), șerpuiește în modulații fine. Într-o sintaxă economicoasă sunt alăturate opiniile neconvergente (care „se ucid una pe alta ca scorpionii strânși sub un clopot de sticlă") ale celor care, cu orgoliu de inițiați, au crezut că posedă „cheia" acestei construcții „doldora de echivoc". Dincolo de oglindirea de sine a analistului („A vorbi despre Hamlet devine în cele mai multe cazuri o spovedanie"), *Hamlet sau Ispita posibilului* este o meditație lipsită de iluzii (despre soartă, despre ființă și neființă), purtând semnul filosoficesc al ironiei. După un periplu spectacular și plin de miez prin epoci diferite, printre personaje ilustre ce s-au perindat pe scena istoriei, **O.** poate spune cu îndreptățire că știe multe despre prințul de Dania. Aproape totul... Și totuși, între agerime și sminteală, adevăratul Hamlet care o fi ? Printre vorbe poetice, vorbe încărcate de sarcasm, vorbe plonjând în metafizic, scânteiază undeva o esență scutită de rumoarea incongruențelor? Polisemia eroului constituie singurul răspuns. Spectacolul ideii, montat cu o inventivă artă a compoziției, e atașant și prin plăcerea vădită a cuvântului presărat cu „mirodenii", ca și prin farmecul, de subtile unduiri, al dicțiunii. De un pedantism cochet în aria informației, autorul cultivă formularea de efect, cu o slăbiciune pentru mânuirea paradoxurilor. Dramaturgul și poetul intră, în *Hamlet sau Ispita posibilului,* într-o fericită alianță. Tot astfel în *Semnul ironiei* (1972), unde sunt analizate, cu o priză mai strânsă la text, piesele shakespeariene *Măsură pentru măsură* și *Coriolan.* O punte leagă cele două reliefuri interpretative — ideea de absolut. Și fanaticul Angelo, și impulsivul Coriolan tind spre această himeră ce se bolțește cu infinite reverberări și peste povestea lui Hamlet, „cel mai lucid și cel mai tragic dintre eroii shakespearieni". Și în *Othello, chef d'oeuvre en sursis* (1990), cu un *avant-propos* de Jan Kott, **O.**, confruntat cu „ambiguitatea" unor personaje „indefinisabile", își probează astuția abordând „poetica incertitudinii" din această „tragedie a incomprehensiunii". Ca și Hamlet („Hamletul meu", „mon Hamlet"), și Prospero din *Furtuna,* „ultimul melancolic shakespearian", e pentru exeget „mon Prospéro", și el camuflează o triplă identitate: „Dumnezeu, magician și dramaturg" (*Shakespeare, son art et sa „Tempête",* 1993). Temerara cercetare *La Métamorphose de la tragédie* (1978), atacând o pretențioasă temă — „splendoarea și decadența tragediei" —, urmărește, cu un complex spirit de sistem, să deceleze categoriile și formele străvechiului gen în zilele noastre. Concluzia se cristalizează într-un dens pasaj sintetic. Tragedia contemporană „se îndepărtează de excepție, sub orice formă, de spectacular, înlocuiește sublimul prin umor, nu recunoaște transcendentul, refuză eroul ca și intriga, reconsideră spațiul, descalifică timpul, ca să ne introducă într-un univers insignifiant, dar cu atât mai teribil, în care discursul și moartea, singurele evenimente, se întâlnesc potrivit normelor unei vechi retorici". E, în toate aceste studii, briante stilistic, grifa unui teatrolog ce începuse, în lumea bună a criticii europene, să-și spună cuvântul.

Eseistul cu gustul „înscenării" de finețe îl conține, într-un fel, pe dramaturg. Teatrul lui **O.** se înfiripă sub semnul „marelui Will" și ar putea fi chiar numit un teatru shakespearizant. Ceea ce distinge trilogia istorică alcătuită din *Veac de iarnă, Vlad Anonimul* și *Săgetătorul,* publicată în volumul *Dramele puterii* (1968), este excelența scriiturii. Chiar pândit pe

alocuri de riscul de a cădea în virtuozitate calofilă, stilul imprimă, cu unele grații manieriste, o tușă deosebită unor scrieri în care o sensibilitate cu cifru complicat e strunită printr-o, patetică uneori, voință de echilibru. Formula pieselor nici nu putea fi alta: „pretexte istorice". „Dramele puterii" sunt, în adâncul lor, drame ale existenței, ipostaze ale condiției umane, proiectate într-o ambianță de sugestivă concretețe, cu învălmășiri de lumini și umbre. E un dialog febril, anxios al omului cu propriul destin. Un „joc" de stranii accente, primejdios și provocant, cu soarta. Acceptând o identitate simbolică, vocea unui personaj cum este Domnul, din *Veac de iarnă*, își amplifică rezonanța. În fizionomia nenumitului voievod se deslușesc trăsături ale unor domnitori desprinși din letopiseț, îmbinând prudența unui Brâncoveanu cu diplomația dibace a lui Vlaicu Vodă. El este purtătorul de aspirații al unui neam neiertat de restriște, trecând prin vremuri de urgie ca printr-un „veac de iarnă", răbdând povara umilinței, dar răzvrătindu-se atunci când ajunge la capătul răbdării. Ce poate să însemne pentru greu încercatul domn puterea în împrejurări mereu neprielnice, dacă nu renunțare, jertfă (laitmotiv la **O.**): „Domnia nu e privilegiu. E jertfă de sine. Datorie." Legenda Meșterului Manole vălurește peste aceste gânduri cu sonorități retorice. Drama în care se zbuciumă exponențialul domn nu exprimă impasul unui eu repliat în solitudine, ci angajează soarta unei colectivități („Eu nu-mi apăr numele, îmi apăr țara"). Alegoria de înfiorate respirări din *Veac de iarnă* se împlinește sub o zare poetică. În *Vlad Anonimul*, drama lui Petru Cercel și relația lui cu tânărul Vlad, care primește surgiucul de domnie, cunoaște alte dimensionări. Pentru fostul cârmuitor — din familia aventurierilor de rasă de soiul lui Despot Heraclidul —, puterea, prerogativă ducând la excesul discreționar, și omenia, evghenie a inimii, stau să intre într-un ca și ireconciliabil divorț. Dar sacrificiul lui Vlad (căruia îi este sortit să rămână Vlad Anonimul pentru că, printr-un paradox aparent, tocmai calitățile lui îl fac inapt să domnească) zguduie conștiința ușuratecului Petru Cercel, silindu-l să-și reconsidere mănunchiul de valori după care se călăuzise până atunci. Sunt, în scrierile dramatice ale lui **O.**, câteva personaje-cheie. Fie prin încărcătura lor psihică, fie prin histrionismul lor cu tâlc. Insinuându-se printre eroii reflexivi ori munciți de patimi, Hamlet — figură tutelară — lasă în urmă-i o dâră fosforescentă. Un personaj care hamletizează este, în *Veac de iarnă*, Radu, capriciosul moștenitor al tronului, cu juvenilitatea-i teribilă și cu umoarea primejduitor instabilă. Poza nu lipsește din alura acestui june cu alură gânditoare (și el citește dintr-o cărțulie plină de „vorbe" cu temei, și el monologhează despre cele văzute și cele nevăzute), sentențios în glăsuiri, lansând replici de efect, când mai abrupte, de un eliptism ce se vrea epatant, când înflorite meșteșugit. Din aceeași „familie" face parte și nefericitul, neiubitul Dan, din *Rebelul (Fratele meu cu solzi de aur*, 1970). Scena, de tandrețe și bruschețe, dintre Radu și Ana (*Veac de iarnă*) amintește izbitor confruntarea, clasic psihanalizabilă, dintre Hamlet și regina Gertrud. La fel, momentul încordat care îi implică pe Vlad și pe Velica (*Vlad Anonimul*). Cu o întârâtare crescândă, Timuș o agresează verbal pe Maria, soția tatălui său, Bogdan Hmielnicki: „Și pe tata-l urăsc că ți-e soț. Și pe mine că-i sunt fiu. Pleacă." Pradă aceluiași nebunesc vertij, scos din minți de nălucile ce-l răvășesc, pătimașul o ucide, ascunzând-o după o draperie. Își va suprima, astfel, una din împăienjenitoarele obsesii (*Dincolo de praguri*, din volumul *Iadul și pasărea*, 1972). Modelul nu e reperabil doar în planul raporturilor sentimentale, al disponibilităților erotice. Ci și în acela de detentă filosofică. Bogdan Hmielnicki: „Dacă lumea nu se potrivește cu mintea mea, lumea nu-i oglinda minții." Iar Polonia, ca o altă Danemarcă, „Polonia e putredă". Când cufundat în gânduri, când febricitant până la (simili)delir, personajul lui **O.** se mișcă printre recognoscibile semne ținând în mână o carte. Ce carte, nu-i greu de intuit. Fatalismul își fîlfâie aripa-i sumbră peste destinele unor eroi. Tema jocului-metaforă a vieții intră în supramodulate vibrații. Ce e viața dacă nu un „joc" plin de capcane „la capătul căruia așteaptă moartea sau huzurul" (Scarlat, din *Veac de iarnă*), un „joc" de „patimă și primejdie" (Hâncu). Sau cum zice Selim (din *Săgetătorul*): „Fiecare ne jucăm aici. Unul cu altul. Moartea cu toți." Îngemănare de teroare și fascinație, moartea e o prezență insidioasă. O iminență, dând unora un tremur, iscând la alții o nefirească atâțare, de morbide propensiuni. O subită nervozitate pune câteodată stăpânire pe duhul înfierbântat al unor personaje, împingându-le la manifestări ca și inexplicabile, amestec de cruzime brută și rafinament nesănătos. Situațiile excesive răscolesc potențialul malign al unui psihic predispus la aberante distorsiuni. De aici, nevoia (detectabilă și în subtext) de despovărare printr-o mărturisire care nu întotdeauna se produce. Ceva o inhibă, și atunci impulsul se propulsează în fantasmatic. Însă, ca pentru a se institui un echilibru — oricum iluzoriu —, magnetismul stringent al realului (profesorul Gordan, din *Fratele meu cu solzi de aur*, tânjește după o „baie de realitate") ține trează nostalgia unei vieți ocolite de tenebroase complicații. Simplă și adevărată. Piesa *Iadul și pasărea* — din volumul eponim — se nutrește din același nucleu tematic din care își trage sevele trilogia *Dramele puterii*. La fel ca acolo, obsesiile răzbat dinspre zona de penumbre a subconștientului, împletindu-se cu aleanurile — „nevoia de dragoste", jindul după o „clipă de fericire". Ca în întreg teatrul lui **O.**, mintea și inima sunt într-un continuu turnir, cu pronostic sever. „Vânduți" artei, sculptorița Simina și fiul ei, actorul Damian, au de plătit un costisitor tribut în schimbul reușitei într-o sferă unde nu au acces toți muritorii. Ca într-un pact cu diavolul, ei primesc harul, dar și pierd dreptul de a cunoaște bucuriile ori tristețile celor din jur. E o însingurare ce retează multe punți. O cale de comunicare rămâne totuși, și aceea este creația. Teatrul, pentru actorul Damian, modelarea pietrei, pentru sculptorița Simina, se conturează ca un tărâm izbăvitor. Însă e o izbăvire părelnică, de fapt, sorgintea unei damnațiuni fără apel. Dacă nu se pot „vindeca" de singurătate, acestor bărbați și acestor femei cu intimitatea confiscată nu le este hărăzită nici mângâierea unei „singurătăți în doi". Încercarea lui Damian de

a se smulge prin iubire din sinele îngrădit, din cercul infernal în care e înlănțuit fiind sortită eșecului, tristețea se transformă în disperare, iar disperarea urcă spre paroxism. O crâncenă luciditate îl face să privească realitatea drept în față. Câtă luciditate, atâta pătimire... Câtă singurătate, atâta deznădejde. Un „iad" din care nu se poate ieși. Soluțiile sunt extreme: sau asumarea până la capăt a dictatului sorții (cazul Siminei), sau suprema evadare. Damian își ia viața, recitând ca un ieșit din minți monologul lui Nero. Despărțirea de viață coincide cu reîntâlnirea, de o clipită, cu sine. „Pretextul biblic" *Lui et l'Autre* (1992; versiunea în limba română în același an) etalează, cu subțirimi de gând, dar și cu, pe alocuri, mici stridențe, o manieră postmodernistă. Cuprins de oboseală și, parcă, încercat de teamă, Iisus e pe punctul de a renunța să-și ducă la capăt misiunea despre care stă scris în „scenariu". Trădarea lui Iuda, văzut ca un alter ego fără aureolă al profetului, survine din disperarea declanșată de acest inconceptibil abandon și se produce în urma unei înțelegeri între cei doi, care sunt legați printr-o tulburătoare afecțiune. E, prin urmare, un sacrificiu, ce face ca istoria sfântă să-și urmeze cursul. Presărată cu anacronisme, piesa configurează o imagine necanonică a Mântuitorului, văzut, fără cutremur mistic, ca o făptură de o neobișnuită carismă, ca un stilist captatoriu, ale cărui rostiri cu falduri alegorice sunt sorbite cu încântare de cei ce îl ascultă și memorate cu o sfințenie picată în caricatural de viitorul evanghelist Ioan. „Anacronisme", recunoscute ca atare și incluse cu rost, se ițesc și în *L'Homme qui se dit Lénine* (1998). O privire cu scăpărări sarcastice asupra mitului „revoluției", care duce, în orice timp și în orice loc, la aberații monstruoase. La fel, în *Confectionner un demi-dieu* (1998), unde sunt depliate, cu eficiență dramatică, efectele nefaste („azi, ieri sau mîine") ale dictaturii, într-un regim totalitar. Cel ce schițează o împotrivire este anihilat în acest distrugător angrenaj care — temă recurentă — oprimă și izgonește iubirea. Dacă „tragedia într-un act" *Cântul 35* („România literară", 1968) era un exercițiu de teatru absurd, în turnură beckettiană, în *Comme des cafards sur un plafond laqué* (1998) precumpănesc înrâuririle din teatrul ionescian. Sugerat de mecanica schimbului de replici purgate de sensuri, „vidul" se încercănează de angoasă. Un episod aparte în scrisul de autor dramatic al lui **O.** a fost montajul *Împărăția Ozanei*, după Ion Creangă, „spectacol de cuvânt, sunet și imagine". Demarând într-un tempo poematic, o scriere precum romanul *L'Homme à la balafre* (1999) avansează într-un continuu balans între trecut, într-o înfrigurată căutare a „timpului pierdut" („redécouvrir le temps perdu"), și un prezent în care, pe neașteptate, pătrund „fantasme" din anii negri ai detenției. Momente fugare din drastica recluziune se întretaie cu scene din viața frământată, măcinată de suspiciuni și îngrijorări a exilului românesc din capitala Franței. Autorul, care își investește în epicul atent condus propriile, bântuitoare, amintiri, respinge soluția vindictei, a răfuielii cu uneltele mărunte ale marilor tartori, de la noi și de oriunde. El semnalează sfidătoarea impostură a „oficinelor care rescriu istoria țărilor din Est în anii '50-'60", a căror imundă strategie este aceea de a „machia minciuna", ferind de judecata ce li s-ar cuveni pe scelerații „care ne surâd în Larousse". E mărturia unui spirit care, inițiat în secretele captivante ale teatrului, aruncă o penetrantă căutătură și asupra jocurilor, lipsite de sublim, ale politicii.

SCRIERI: *Filtru*, București, 1968; *Dramele puterii*, București, 1968; *Fratele meu cu solzi de aur*, București, 1970; *Hamlet sau Ispita posibilului*, București, 1971; *Hamlet ou La Tentation du possible*, Paris, 1987; ed. tr. Maria Ivănescu, București, 1999; *Iadul și pasărea*, București, 1972; *Semnul ironiei*, București, 1972; *La Métamorphose de la tragédie*, Paris, 1978; *Othello, chef d'oeuvre en sursis*, pref. Jan Kott, Paris, 1990; *Lui et l'Autre*, Amiens, 1992; ed. *(El și Celălalt)*, București, 1992; *Shakespeare, son art et sa „Tempête"*, Paris, 1993; *Le Fumet de la chimère*, Paris, 1997; *L'Homme qui se dit Lénine (L'Homme qui se dit Lénine. Comme des cafards sur un plafond laqué. Confectionner un demi-dieu)*, Paris, 1998; *L'Homme à la balafre*, Paris, 1999.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, *„Filtru"*, RL, 1968, 4; Al. Andriescu, *Între livresc și sensibilitate*, CRC, 1968, 20; Al. Piru, *Din poezia ieșenilor*, LCF, 1968, 23; Haralambie Țugui, *„Filtru"*, IL, 1968, 9; Nicolae Manolescu, *„Dramele puterii"*, CNT, 1969, 6; Al. Călinescu, *„Dramele puterii"*, RL, 1969, 12; Teodor Tihan, *„Teatru"*, ST, 1969, 4; Florin Faifer, *„Teatru"*, IL, 1969, 6; Liviu Leonte, *„Hamlet sau Ispita posibilului"*, CRC, 1972, 3; Laurențiu Ulici, *„Hamlet sau Ispita posibilului"*, RL, 1972, 7; Ion Băieșu, *În fiecare din noi zace un Hamlet*, LCF, 1972, 11; Viola Vancea, *„Iadul și pasărea"*, RL, 1972, 19; Ștefan Oprea, *„Iadul și pasărea"*, CRC, 1972, 21; Florin Faifer, *Ion Omescu eseist și dramaturg*, CRC, 1972, 22; Matei Călinescu, *„Hamlet sau Ispita posibilului"*, ARG, 1972, 6; M. V. Nicolae, *„Hamlet sau Ispita posibilului"*, VR, 1972, 6; Cornel Ungureanu, *Spațiul scenic*, O, 1972, 7; George Pruteanu, *„Iadul și pasărea"*, CL, 1972, 8; Lovinescu, *Unde scurte*, II, *14–17*; Sorin Titel, *„Semnul ironiei"*, RL, 1973, 5; George Banu, *„Semnul ironiei"*, „Scînteia tineretului", 1973, 7414; Ioana Pârvulescu, *Ispita posibilului*, RL, 1994, 41; Alain Paruit, *Ion Omescu. In memoriam*, CNT, 2000, 42; Ghițulescu, *Istoria, 247–251;* Alexandru Mihalcea, *Maître Omescu sau Lecția speranței*, „Aldine", supliment al „României libere", 2001, 251; Luca Pițu, *Ion Omescu, iară nu Jan Kott*, F, 2001, 4; *Dicț. scriit. rom.*, III, *530–532;* Alexandru Zub, *Ion Omescu — o întâlnire de destin*, „Timpul", 2002, 11; Petru Comarnescu, *Jurnal*, I, îngr. Traian Filip, Mircea Filip și Adrian Munțiu, pref. Dan Grigorescu, București, 2003, *252–253, 255, 259,* II, *11, 14, 19, 22, 28, 31;* Manolescu, *Enciclopedia*, *544–545.* ***F.F.***

OMUL LIBER, cotidian apărut la Iași între 28 aprilie și 15 iunie 1918. Directori: N. D. Cocea, M. Mircea. Subtitlul „Ziar socialist-revoluționar" devine „Ziar socialist (cenzurat)" în numărul 2, iar în cuprinsul acestuia sunt spații goale cu mențiunea „cenzurat". În articolul-program N. D. Cocea își exprimă nădejdea că deși gazeta poate fi suprimată de cenzură, glasul ei „va merge cu atât mai profund în sufletul mulțimilor". În articolul *Chemare*, M. Mircea evidențiază dificultățile pe care le întâmpină redacția: „În alte împrejurări, [...] programul nostru ar fi bătut, în marș de atac liberator, ritmul tumultuos al unui manifest. Dar astăzi, la pâlpâitul zgârcit și intermitent al mucurilor primitive, instinctul vital ne impune adoptarea surdinei prescrisă de cenzură." Autorul recunoaște că, din păcate, „capacitatea noastră de rezonanță" se află „în oarecare disproporție cu amploarea titlului nostru: el însuși un

întreg și complet program". Publicația are o viață scurtă, nereușind să pătrundă în opinia publică românească – monarhia bucurându-se de un considerabil capital de încredere în urma unirii recente a Basarabiei cu România – și, nu în ultimul rând, din cauza redutabilului spirit polemic și al apetitului pamfletar al lui N. D. Cocea, antimonarhist (acuzat chiar de lezmaiestate) și antibrătienist notoriu. Rubrici: „Din Rusia revoluționară", „Reportajul politic", „Artă, literatură, teatru", „Ultima oră". Publică articole N. D. Cocea (*Lenin. Întâia viziune*), B. Fundoianu (*O manifestare de artă. Foiletând „Scena"*). Semnând Ioan Nicoară, Cocea traduce fragmente din romanul *Zeilor li-e sete* de Anatole France. *N.S.*

OMUL LIBER, revistă apărută la București, bilunar, între 1 noiembrie 1923 și iunie 1925, sub conducerea lui Petre Georgescu-Delafras și a lui Ion Pas. Programul acestei publicații antitradiționaliste de coloratură social-democrată va fi continuat de Ion Pas în paginile revistei „Șantier" (1933-1937). În articolul *În ce situație ne găsim*, Georgescu-Delafras precizează principala atitudine ce va anima preocupările redacției: vestejirea politicianismului. Într-un articol cu caracter de bilanț, *În marginea anului literar*, Ion Pas dezaprobă tendința preponderent tradiționalistă din literatura română, considerând-o vetustă și prăfuită. Autorul pledează pentru racordarea literaturii la „fizionomia vieții sociale", care „e cu totul alta decât cea de dinaintea războiului", afirmând că „literatura noastră de până acum, cu miros de sulcină și de opinci, și-a avut rostul său", devenit revolut. Rubrici: „Cărți. Reviste", „Pe marginea cărților", „Mărunte", „Tribuna socială", „De două ori pe lună". Încă din primul număr este inițiată o anchetă cu tema *Renașterea culturală a Europei*, la care răspund personalități din lumea întreagă: Heinrich Mann, Upton Sinclair, Kasimir Edschmid, F. T. Marinetti. Poezia aparține mai multor registre estetice, de la tradiționalism la modernism. Colaborează cu versuri Leon Feraru (*Trecutul mort*), G. Bacovia (*Serenada muncitorului*), Camil Baltazar, Agatha Grigorescu-Bacovia, Mihail Celarianu, Sergiu Dan, C. Pajură (C. Papacostea), Emil Dorian. Publică proză Ion Călugăru (*Mortul în concediu*), I. Peltz (*Stradă de război*), G.M. Zamfirescu (*Bariera*), Ioan Slavici (*Robia omului*), Ion Pas. Studii și articole semnează Eugen Relgis (*Idei și pseudo-idei*) și F. Aderca (*Moravuri intelectuale* și *Cum poți deveni scriitor tradiționalist*, texte în care îl acuză pe Cezar Petrescu de plagiat după Guy de Maupassant). **O. I.** tipărește o scrisoare a lui Panait Istrati și răspunsul lui Ion Pas, care îi reproșează „confuzia ideologică" în care se complace și nerespectarea unor promisiuni mai vechi. Tonul periodicului este plin de vervă, ofensiv, uneori cu accente polemice. Mai colaborează Alexandru Bilciurescu, Ilarie Voronca, Tudor Teodorescu-Branișteș, Victor Eftimiu. *N.S.*

ONIRISM. În dicționarele explicative, termenul **o.** (al cărui etimon grec este *oneiros* „vis") figurează cu două sensuri principale: unul interesând domeniul medical („delir, halucinație asemănătoare visului, care definește unele stări psihopatologice"), celălalt, sfera creației literar-artistice („structură estetică rezultată din fluxul spontan al conștiinței și opusă celei realiste"). În comentarea literaturii, termeni ca onirism, oniric, onirist etc. au fost și sunt folosiți destul de frecvent, dat fiind că visul și raportarea, în variate feluri, la vis au alimentat, în diferite epoci și în felurite chipuri, literatura (în mod deosebit romantismul și suprarealismul au „utilizat" consistent visul, de pe platforme estetice și „tehnice" diferite). În sens larg, onirică este o creație literară inspirată de sau asemănătoare cu visul. În literatura română însă termenul a dobândit un înțeles precis, desemnând o formulă literară – considerată uneori a fi una de neoavangardă – propusă către mijlocul anilor '60 (în urma unei gestații teoretice de mai mulți ani) de Dumitru Țepeneag și Leonid Dimov și însușită de alți câțiva scriitori tineri (Virgil Mazilescu, Vintilă Ivănceanu, Iulian Neacșu), care în 1965 constituie în cadrul cenaclului Luceafărul grupul oniric. Refuzați la început de toate periodicele, în 1966 oniriștii reușesc să colaboreze la „Povestea vorbei", supliment literar al revistei craiovene „Ramuri", redactat de M. R. Paraschivescu (sprijinitor și promotor, în epocă, al inițiativelor literare alternative radical înnoitoare, propuse de tineri). După câteva luni suplimentul e interzis. Leonid Dimov, „stâlpul grupului", și Dumitru Țepeneag își văd, în schimb, editate primele volume: *Versuri* și, respectiv, *Exerciții*. Grupul crește prin ralierea altor tineri poeți și prozatori, printre care Sorin Titel, Virgil Tănase, Emil Brumaru, Daniel Turcea, Florin Gabrea. Profitând de o ușoară relaxare a cenzurii după invadarea Cehoslovaciei, din 1968 componenții lui se manifestă tot mai curajos, chiar agresiv, își expun vederile fără eufemisme în ședințele Uniunii Scriitorilor, pe cât posibil și în publicații. La un moment dat, chiar în vara lui 1968 li se promite înființarea unui supliment al revistei „Luceafărul", care ar fi urmat să le fie încredințat, ceea ce nu s-a întâmplat. Altă tentativă de a avea o revistă – măcar în parte onirică – eșuase în 1967, odată cu abandonarea de către autorități a inițiativei editării la Ploiești a unei publicații culturale, care ar fi urmat să se intituleze „Lumea nouă" și în a cărei redacție (coordonată de Ștefan Bănulescu) oniricii ar fi fost puternic reprezentați. Lider al grupului (autoinstituit și recunoscut tacit de ceilalți, care câteodată îi ironizează cordial accesele de autoritarism prin apelativul „caid") e Dumitru Țepeneag, alături de Leonid Dimov, mai puțin combativ, însă înzestrat cu prestigiul conferit de vârstă, de talent și de erudiție. Cei doi se manifestă ca principali teoreticieni ai curentului literar pe care se străduiesc să îl acrediteze – numit, pentru evitarea oricăror confuzii cu alte formule literare care au recurs la vis, **o.** structural sau **o.** estetic –, exprimându-se în texte „strecurate" în revistele literare și culturale ale vremii, în atmosfera de relativă îmblânzire a controlului politico-ideologic exercitat de regimul totalitar. O mare parte dintre acele texte, alături de altele, ulterioare, au fost adunate de Corin Braga în volumul *Momentul oniric* (1997), fiind astfel repuse în circulație, spre edificarea celor interesați de un episod multă vreme ocultat al

istoriei literaturii române postbelice. Revista „Amfiteatru" organizează o masă rotundă cu Leonid Dimov, Daniel Turcea, Laurențiu Ulici și Dumitru Țepeneag, iar ca moderator din partea redacției Paul Cornel Chitic, ale cărei discuții, publicate, constituie manifestul indirect al grupului. **O.** tinde să devină (după opinia inițiatorilor și a simpatizanților chiar devine) un curent literar, și anume unul care – precizează D. Țepeneag – „se opunea radical realismului socialist". Momentul era favorabil pentru afirmarea unor asemenea „erezii" literare, însă agitația întreținută de grupul oniric pe planul vieții publice scriitoricești în vederea cuceririi unei cât mai mari libertăți de creație și de exprimare irită suplimentar autoritățile. Riposta acestora nu întârzie. Tolerând în anumite limite apariția de producții literare onirice, oficialii resping categoric vederile formulate direct, și chiar cuvântul ce definește orientarea devine tabu. „Persecuția care urmează – avea să explice Țepeneag – trebuie pusă în legătură și cu invadarea Cehoslovaciei de trupele sovietice. Se strânge șurubul, ca să nu vină alții să-l strângă." Prin așa-zisele „teze din iulie" (1971), curentului oniric i se dă – scrie tot Țepeneag – lovitura de grație. Grupul se dezagregă progresiv. Unii dintre componenți părăsesc țara, alții renunță, Țepeneag este obligat

Ștefan Stoian, Iulian Neacșu, Virgil Mazilescu și Dumitru Țepeneag

la exil prin retragerea cetățeniei române. Estetica **O.** nu rămâne însă fără urmări, ea continuă să fie ilustrată în grade și în modalități diferite, în funcție de personalitatea fiecăruia dintre scriitorii în chestiune. Nici în epoca de maximă coeziune a grupului și de cristalizare a orientării **O.** estetic nu a fost o formulă rigidă și nediferențiată, presupunând o tehnică unică și procedări de scriitură obligatorii la nivelul detaliilor. Ca și în cazul altor curente sau mișcări literare, scriitorii afiliați și-au păstrat particularitățile, chiar dacă împărtășeau o platformă teoretică în linii mari comună. După destrămarea grupului, oniricii au evoluat în chip diferit (însuși doctrinarul **O.**, D. Țepeneag, îl depășește, începând să cultive o modalitate derivată, textualismul), chiar dacă apartenența onirică rămâne depistabilă în scrierile lor. Perfect consecvent rămâne doar Leonid Dimov, unanim recunoscut drept „cel mai oniric" dintre toți. Un bilanț aproximativ al mișcării e schițat de Țepeneag într-un interviu din 1993: „Mișcarea onirică ne poate apărea acum ca o mișcare literară ușor ambiguă. În primul rând, spațiul ei teoretic formează o elipsă, adică are două focare. Apoi, istoria ei a fost retezată, mișcarea a încetat înainte de a-și fi atins apogeul. În acest sens, nu se poate vorbi de o bătălie câștigată. Dar nici de o bătălie pierdută. A fost [...] o bătălie întreruptă. E aici și un mare avantaj, în această indeterminare. Potențial vorbind, mișcarea onirică pare să conțină dezvoltarea ulterioară a literaturii române, adică și textualismul, și postmodernismul." În anii 1990 și 2000, această pretenție de a prezenta **O.** drept anticipator al evoluțiilor textualiste și postmoderniste i-a iritat pe unii optzeciști, care au refuzat sau omis să-și recunoască în oniriști precursorii, fie și parțiali, iar unii critici au ironizat tentativa ex-„caidului" oniric de a afirma retrospectiv importanța **O.** De pildă, Alex. Ștefănescu nota, cu oarecare maliție (într-un articol publicat la sfârșitul anului 2003): „Pe Dumitru Țepeneag îl preocupă – și chiar îl obsedează – să readucă în memoria contemporanilor onirismul, curent literar pe care îl consideră important, iar lui să i se recunoască rolul de ideolog al onirismului. [...] Revine de nenumărate ori asupra subiectului, manifestându-se ca un infatigabil propagandist al onirismului. În plus, anexează la onirism tot ce mișcă-n țara asta. El ne câștigă simpatia și ne înduioșează, astfel încât suntem gata să recunoaștem că toată literatura de azi derivă din onirism, numai ca să-l vedem, în sfârșit, mulțumit." Criticul opina că **O.** „prezintă interes pentru istoricii literari, chiar dacă mișcarea n-a determinat mari schimbări în literatura română", afirmație în care a doua propoziție e discutabilă: desigur că scrierile celor emigrați sau exilați – Vintilă Ivănceanu, Virgil Tănase, D. Țepeneag – au fost interzise și au ieșit din circulație, însă în configurarea peisajului literar românesc al anilor '70–'80 ai secolului al XX-lea importanța activității foștilor membri ai grupului oniric rămași în țară – Leonid Dimov, Sorin Titel, Virgil Mazilescu, Emil Brumaru – nu mai trebuie demonstrată. Teoreticienii și exegeții – subiectivi, militanți, implicați – ai **O.** au fost cei doi inițiatori, Dumitru Țepeneag și Leonid Dimov, exegeza profesionistă neputându-se exprima aproximativ două decenii

asupra chestiunii. Conținutul **o.** e indicat de însăși denumirea lui, ce trimite la vis. Însă poetul oniric, precizează Dimov, „nu descrie visul, el nu se lasă stăpânit de halucinații, ci, folosind legile visului, creează o opera de artă lucidă". Visul nu este, pentru corifeii **o.**, ceva care trebuie memorizat ori transcris, un rezervor de imagini sau evenimente utilizabile ca atare, ci un „îndreptar legislativ". Explicații convergente furnizează și D. Țepeneag: „Literatura onirică e o literatură a spațiului și timpului infinit, e o încercare de a crea o lume paralelă, nu omoloagă, ci analoagă lumii obișnuite. E o literatură perfect rațională în modalitatea și mijloacele ei, chiar dacă își alege drept criteriu un fenomen irațional. Și, în orice caz, literatura onirică nu e o literatură a delirului, nici a somnului, ci a deplinei lucidități." Diferențele specifice față de alte formule literare care au exploatat visul sunt afirmate răspicat: „În opoziție cu suprarealismul, onirismul refuză dicteul automat, sclavia inconștientului și a incoerenței, cultivând totuși ambiguitatea – dar lucid și riguros calculată. Ambiția literaturii onirice este o dublă negare: o negare structurată și de metodă a suprarealismului, și una formală, de scriitură, dar nu mai puțin categorică, a fantasticului romantic. Onirismul estetic, văzut categorial (deci în mod ideal), se opune liricului metaforizant, dar și epicului bazat pe simplă cauzalitate, pe logica formală, aristotelică." Textele teoretice și publicistice ale lui Dimov și Țepeneag abundă în asemenea explicații, declarații-program de estetică onirică redactate cu precizie și, deopotrivă, cu plasticitate: „Onirismul structural e estetic. El mizează pe a face și a construi, acte caracteristice artistului. Nu are pretenția vană de a cunoaște, de a descoperi ce există deja. Ambiția sa e să producă un obiect autonom, grație unei sinteze al cărei model se află în vis. Adică să facă în așa fel, încât imaginile, care în general sunt percepute în succesiunea lor, să se organizeze într-o simultaneitate. Un fel de muzică pictată, de timp fără încetare convertit în spațiu" (D. Țepeneag); „Creația literară onirică, la fel cu cea picturală, nu este decalcul, filmarea unui vis (ne-am afla atunci în fața unui naturalism *à rebours*), ci dimpotrivă, investigarea imaginii reale cu acea forță reactivă visului, pentru a fi folosită ca unealtă de investigare până în clipa așezării potrivit – am spus – unei legislații la cheremul autorului, într-un grup sintagmatic menit a genera aievea o stare de vis în cititor" (Leonid Dimov). Așadar, oniricii nu descriu visuri reale, nu divulgă reminiscențe ale acestora, ci produc visuri. Imaginează situații care se desfășoară după o logică aparte, stranie, inerentă funcționării mecanismelor inconștiente. Identificând acele mecanisme, oniricii le pun în funcțiune în mod conștient. Principiul acestei poetici nu e spontaneitatea, ci elaborarea lucidă, cu recurgere la artificiu. Respingând dicteul automat al suprarealismului literar, oniricii recunosc existența unor similitudini și afinități între demersul lor și cele ale unor reprezentanți ai picturii suprarealiste (Dalí, De Chirico, Yves Tanguy, Victor Brauner și mai ales Magritte). Năzuința, recunoscută, a tentativei onirice românești din anii '60–'70 ai secolului al XX-lea a fost „să-i împace pe Breton și Valéry". Deși tentativa celor reuniți în grupul care promova **o.** estetic sau structural a fost o bătălie întreruptă, **o.**, în sens larg, nu a sucombat ca modalitate viabilă de creație. Oniriștii „istorici" au, în anii 1990 și 2000, continuatori – nu epigoni sau imitatori, ci succesori originali și legitimi –, cum ar fi Corin Braga și Octavian Soviany.

Repere bibliografice: Simion, *Scriitori*, III, *260–264*; *Convorbiri. Eugen Simion–Dumitru Țepeneag*, CC, 1991, 1; Corin Braga, *Halucinaria – resurecția onirismului*, RL, 1992, 6; Gabriel Dimisianu, *Onirismul subversiv*, RL, 1992, 10; Corin Braga, *Onirism estetic și onirism halucinatoriu*, RL, 1992, 21; Dumitru Țepeneag, *Reîntoarcerea fiului la sânul mamei rătăcite*, Iași, 1993, *passim*; Octavian Soviany, *Onirici și optzeciști*, CNT, 1994, 7; Nicolae Oprea, *Modelul oniric legislativ*, VR, 1994, 2; Sultana Craia, *Vis și reverie în literatura română*, București, 1994, *passim*; Dumitru Țepeneag, *Tentativa onirică, după război*, CC, 1996, 4–5; Leonid Dimov, Dumitru Țepeneag, *Momentul oniric*, îngr. Corin Braga, București, 1997; Dumitru Țepeneag, *Un român la Paris*, București, 1997, *passim*; Ion Simuț, *Dumitru Țepeneag și rebeliunea onirică*, F, 1997, 4; Octavian Soviany, *Țepeneag & Fiii*, „Cuvântul", 1997, 7; Nicolae Bârna, *Tânărul Țepeneag și „onirismul estetic"*, CC, 1998, 1–4; Octavian Soviany, *Poetica onirismului*, CC, 1998, 1–4; Marian Victor Buciu, *Țepeneag între onirism, textualism, postmodernism*, Craiova, 1998; Nicolae Bârna, *Țepeneag. Introducere într-o lume de hârtie*, București, 1998; Cărtărescu, *Postmodernismul*, *passim*; *Deliruri și delire. O antologie a poeziei onirice românești*, îngr. și pref. Ruxandra Cesereanu, Pitești, 2000; Dumitru Țepeneag, *Războiul literaturii încă nu s-a încheiat*, București, 2000, *passim*; Micu, *Ist. lit.*, *616*; Marian Victor Buciu, *Panorama literaturii române în secolul XX*, I, Craiova, 2003, *93–104*; Dumitru Țepeneag, *Clepsidra răsturnată. Dialog cu Ion Simuț*, Pitești-București, 2003, *99–145*; Ovidiu Morar, *Avatarurile suprarealismului românesc*, București, 2003, *270–284*; Alex. Ștefănescu, *Zoom critic*, RL, 2003, 51–52. *D.Mc., N.Br.*

ONIȚIU, Virgil (21.II.1864, Reghin – 21.X.1915, Brașov), prozator. Este fiul Terezei (n. Cătană) și al lui Alexandru Onițiu, magistrat. Face clasele primare la Reghin și Caransebeș, liceul la Seghedin și Seminarul Teologic din Sibiu. Din 1886 frecventează, la Viena, cursurile Facultății de Litere, dar își termină studiile la Budapesta. Președinte al Societății „România jună" din Viena (1888), membru în Societatea „Petru Maior" din Budapesta, este totodată redactor al revistei „Roza cu ghimpi" (1888). Din 1890 e profesor de latină și română în Brașov, iar din 1894 până la sfârșitul vieții deține, în calitate de director, și conducerea școlilor române greco-ortodoxe din Brașov. Bun pedagog, organizator preocupat de modernizarea școlii, **O.** publică mai multe manuale școlare și înființează în 1896 Fondul Coresi, destinat să ajute profesorii în misiuni de studiu și în editarea manualelor didactice. A mai fost vicepreședinte al Societății pentru Fond de Teatru Român, inițiator al colecției „Biblioteca teatrală", vicepreședinte și președinte al secției literare în cadrul Astrei. În 1902 este ales membru corespondent al Academiei Române.

Fără să fie deosebit de rodnic, scrisul lui **O.** ilustrează o anumită etapă a literaturii din Transilvania. După ce debutase în „Muza", revista-manuscris a Seminarului Teologic din Sibiu, colaborează la „Telegraful român", „Noua bibliotecă română", „Familia", „Tribuna", „Convorbiri literare", „Foaia

ilustrată", „Transilvania", „Gazeta Transilvaniei", „Vatra", „Drapelul" (Lugoj), „Românul" (Arad) ș.a. Sub semnătura Gil, a publicat traduceri din Jules Verne, F.M. Dostoievski, L.N. Tolstoi, precum și nuvele, schițe umoristice, foiletoane, unele iscălite Ile Borg. Își adună proza în volumele *De toate* (1897) și *Clipe de repaus* (I–II, 1901–1903, sub pseudonimul Sorcovă), o piesă „pentru teatrul de la țară", *În sat la Tânguiești*, apărându-i în 1912. Înzestrat ca povestitor umorist, **O.** părăsește proza romantică, de tentă psihologică, spre care se îndreptase datorită lecturilor din scriitori ruși, dar care la el e artificioasă, nereușită. Sub influența lui I. Slavici, scrie povestiri de observație realistă inspirate din viața satului ardelean: una dintre ele, *Sărmanul Fekete Jóska*, pare chiar a anticipa drama eroului din *Pădurea spânzuraților* de Liviu Rebreanu. Jovialului **O.** îi convin însă schițele umoristice, unde își pune în valoare spiritul ludic, verva critică. Ținta – tipuri din „inteligheția" ardeleană, atitudinile patriotarde, ignoranța de sub formulele sacrosancte (*Epistola ad Corobetium sive De arte corespondentica*, *O serată literară-muzicală-declamatorică în Șunturug* ș.a.). În *Notarul Scurtu* ori în *Tanda și Manda*, se trece nuanțat de la duioșie la ironie. Aurel P. Bănuț va fi avut un model în această proză, după cum D. D. Pătrășcanu este prefigurat în *Linda Raia*, o schiță amuzantă despre o obsesie nevinovată. Genul de umor trimite la o posibilă înrâurire a lui Mark Twain, scriitor din care la sfârșitul secolului al XIX-lea se traducea mult în România. Cu vremea, scrisul lui **O.** își pierde degajarea, firescul. Din preocupări didactice s-au născut câteva cercetări de istorie literară și folclor, caracterizate prin seriozitatea informației și rigoarea analizei (articolele *Ceva despre epica lui Vasile Alecsandri*, *Straturi în poezia noastră poporană*, cursurile de istoria limbii și a literaturii române). Culegerea *100 istorioare morale pentru tinerime* (1892), prelucrări din limba germană, iscălite Un prietin al copiilor, o ediție, „pe înțeles întocmită", din *Țiganiada* lui I. Budai-Deleanu (1900) ori *Din cele trecute vremi...* (1912), „însemnări despre începuturile graiului, culturii și literaturii neamului românesc", servesc același domeniu.

SCRIERI: *100 istorioare morale pentru tinerime*, Brașov, 1892; *De toate*, Brașov, 1897; *Istoria literaturei române*, Brașov, 1900; *Clipe de repaus*, I–II, Brașov, 1901–1903; *În sat la Tânguiești*, Sibiu, 1912; *Din cele trecute vremi...*, Arad, 1912; *Clipe de repaus*, îngr. și pref. Mircea Manta, Cluj-Napoca, 1985. **Ediții:** Ion Budai-Deleanu, *Țiganiada*, Brașov, 1900.

Repere bibliografice: Sex. Til. [Sextil Pușcariu], *„De toate"*, GT, 1898, 8, 9; I. Caragiani, *„Clipe de repaus"*, AAR, partea administrativă, t. XXIV, 1901–1902; Ilarie Chendi, *„Clipe de repaus"*, CL, 1902, 7; Chendi, *Foiletoane, 116–121*; Iosif Blaga, *Directorul Virgil Onițiu. Sufletul și activitatea lui*, Brașov, 1916; Axente Banciu, *Virgil Onițiu*, Brașov, 1926; Breazu, *Studii*, I, *245–246*; Horia Teculescu, *V. Onițiu, un educator, deschizător de suflete și ziditor de idealuri*, pref. I. Bratu, București, 1937; Ioan Chiorean, Ladislau Kocziány, Valeriu Nițu, Grigore Ploeșteanu, *Profiluri mureșene*, Târgu Mureș, 1971, *233–243*; *Dicț. lit. 1900, 646–647*; Ion Drăgotoiu, *Limbă și simțire românească la Virgil Onițiu*, TR, 1993, 22; *Dicț. scriit. rom.*, III, *532–533*. *G.D.*

ONU, Eugen (5.XII.1936, Sibiu – 1.III.2000, Sibiu), critic și istoric literar, dramaturg. Este fiul Eugeniei Onu (n. Buceșan), profesoară, și al lui Constantin Onu, ofițer. Beneficiază de o solidă instrucție umanistă în familie, completată la Colegiul „Gh. Lazăr" din Sibiu și la Facultatea de Filologie din Cluj. După absolvire (1959) este profesor de limba și literatura română în Zagăr, județul Mureș (1959–1960), apoi se stabilește la Sibiu, unde va fi muzeograf la Muzeul Brukenthal (1960–1964), director al Teatrului „Radu Stanca" (1965–1968), iar din 1969, cercetător științific la Institutul de Cercetări Socio-Umane al Academiei Române. Un timp a condus, ca redactor-șef, revista Institutului. Și-a luat doctoratul în filologie în 1989. A semnat uneori și E. Buceșan.

Debutează încă din studenție în revista „Steaua" (1957) cu o recenzie, iar în teatru, cu drama *Aceste anotimpuri și cărări*, a cărei premieră are loc la teatrul din Sibiu, în stagiunea 1976–1977. Ancorată în actualitate, piesa se bucură de o primire favorabilă, fiind preluată de Radiodifuziunea Română și montată în stagiunea următoare la Satu Mare. Prezent în mișcarea literară sibiană, **O.** colaborează cu studii de istorie și critică literară la „Forschungen zur Volks- und Landeskunde" și îndeosebi la revista „Transilvania", care îi publică, de altfel, și majoritatea pieselor de teatru: *Aceste anotimpuri și cărări* (1975), *Minunata istorie a unui Ioan* (1976), *Cine ucide pescărușii?* (1983). În contextul preocupărilor sale privind istoria teatrului românesc, se remarcă un interes aparte pentru dramaturgia primei jumătăți a secolului al XX-lea, căreia îi dedică una dintre cele mai dense sinteze în domeniu: *Dramaturgia română între 1900–1944. Sensuri ale evoluției* (1999). Structurată pe mai multe capitole – *Drumul comediei*, *Continuitate și „alterări"*, *Între document și ficțiune*, *Teatrul cu subiecte istorice și „pseudoistorice"*, *Spre esențe și atitudini*, *Teatrul mitic-poetic*, *Drama intimității mecanismelor psihologice*, *Teatrul fantast*, *Teatrul politic* –, lucrarea evidențiază un mod personal de tratare a temei. Fără a avea pretenția de exhaustivitate, **O.** propune o serie de abordări inedite și reevaluări incitante, cum sunt cele ale pieselor *Molima* de Ion Marin Sadoveanu, *Sam* de G. M. Zamfirescu, *Constantin Brâncoveanu* de N. Iorga ș.a. Rigoarea analizelor, sobrietatea stilului și cunoașterea deplină a subiectului fac din acest studiu un instrument de lucru indispensabil.

SCRIERI: *Dramaturgia română între 1900–1944. Sensuri ale evoluției*, Sibiu, 1999.

Repere bibliografice: Dumitru Chirilă, *„Aceste anotimpuri și cărări"*, F, 1976, 11; Mihai Nadin, *Debutanți și maeștri*, CRC, 1977, 6; Mircea Ghițulescu, *„Aceste anotimpuri și cărări"*, ST, 1977, 5; Cocora, *Privitor*, II, *183–184*; Titu Popescu, *La a treia piesă*, T, 1983, 9. *I.Ms.*

ONU, Liviu (27.V.1917, Lipova – 17.X.2002, București), filolog. A absolvit în 1939 Facultatea de Litere a Universității din Cluj, dar încă student, fusese numit preparator la Muzeul Limbii Române (1936–1941). A lucrat ca asistent (1941–1944), apoi ca șef de lucrări la Facultatea de Litere din Cluj (1945–1956). Anul universitar 1956–1957 l-a petrecut la Facultatea de Filologie din Timișoara. Munca de cercetător științific, începută în 1957 la Institutul de Lingvistică din București, este întreruptă un an mai târziu din motive politice și **O.** se adăpostește la Biblioteca

Academiei Române. De atunci va fi nelipsit din Cabinetul de manuscrise și carte veche al Bibliotecii. Va fi reprimit la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București și avansat conferențiar în 1969. În 1968 obținuse titlul de doctor în filologie cu teza *Probleme de critică textuală în editarea cronicarilor Grigore Ureche și Miron Costin*. A predat limba română în străinătate, la Universitatea din Leipzig (1967–1969) și la Universitatea „M.V. Lomonosov" din Moscova (1971). „Umbrele" politice l-au împiedicat să ajungă profesor universitar. A fost pensionat în 1989.

O. a fost un specialist eminent în istoria limbii române și în complicatele chestiuni de editare a textelor vechi. Lucrarea sa *Critica textuală și editarea literaturii române vechi. Cu aplicație la cronicarii moldoveni* (1973) a reprezentat un îndrumar pentru toți textologii prin rigurozitatea cu care sunt expuse metodele de cercetare potrivite pentru stabilirea versiunilor, pentru relațiile dintre copii și pentru transcrierea textelor. În *Anexe* **O.** editează cronica lui Grigore Ureche și *De neamul moldovenilor*, scrierea lui Miron Costin. Aceeași acribie în critica de text o va aplica și în alte ediții: Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei* (1967), Miron Costin, *Opere alese* (1967), *Cronicari munteni* (1970). În cercetarea *Tradiția manuscrisă a unei sinteze europene la români în secolele al XVII-lea–al XIX-lea. „Mântuirea păcătoșilor"* (*„Amartolon Sotiria"*) (2002) sunt urmărite manuscrisele în succesiunea lor, cu diferențele (capabile să identifice versiunile, statutul și particularitățile lor) și cu relațiile dintre ele. Este un studiu exemplar în privința abordării tălmăcirilor românești (făcute după prima ediție, după prefaceri în neogreacă ori în slavă) ale cărții *Amartolon Sotiria* a călugărului Agapie Landos din Creta. Principiile interpretării textelor, cât și metodele cercetării lingvistice a încercat să le transmită profesorul **O.** și studenților, publicând în 1972, în colaborare cu Elena Barboricâ și Mirela Teodorescu, *Introducere în filologia română. Orientări în tehnica cercetării științifice a limbii române*. Împreună cu Al. Rosetti și B. Cazacu, el a realizat în 1961 (fără ca numele să-i fie menționat pe copertă) primul volum din *Istoria limbii române literare*, intitulat *De la origini până la începutul secolului al XIX-lea* (ediția a doua, restituind și semnătura lui **O.**, a apărut în 1971), privire fundamentală asupra izbânzilor lingvistice cu valoare expresivă din textele românești de la începuturi până în pragul timpurilor moderne.

SCRIERI: *Istoria limbii române literare*, vol. I: *De la origini până la începutul secolului al XIX-lea* (în colaborare cu Al. Rosetti și B. Cazacu), București, 1961; ed. 2, București, 1971; *Introducere în filologia română. Orientări în tehnica cercetării științifice a limbii române* (în colaborare cu Elena Barboricâ și Mirela Teodorescu), București, 1972; *Critica textuală și editarea literaturii române vechi. Cu aplicație la cronicarii moldoveni*, București, 1973; *Tradiția manuscrisă a unei sinteze europene la români în secolele al XVII-lea – al XIX-lea. „Mântuirea păcătoșilor"* (*„Amartolon Sotiria"*), București, 2002. **Ediții:** Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, pref. edit., București, 1967; Miron Costin, *Opere alese*, pref. edit., București, 1967; ed. (*Letopisețul Țării Moldovei. De neamul moldovenilor. Viiața lumii*), București, 1996; *Cronicari munteni*, pref. edit., București, 1970; *Scrisori către Ovid Densusianu*, I–IV, București, 1979–1989 (în colaborare cu Ileana Vârtosu și Maria Rafailă); Herodot, *Istorii*, pref. edit., București, 1984 (în colaborare cu Lucia Șapcaliu).

Repere bibliografice: Balacciu-Chiriacescu, *Dicționar*, 190; Șerban Cioculescu, *„Scrisori către Ovid Densusianu"*, RL, 1979, 18; Florica Dimitrescu, *Corespondența cărturarului*, CNT, 1979, 23; Ion Gheție, *Profesorul Liviu Onu la 80 de ani*, LR, 1997, 1–3; *Lucrările profesorului Liviu Onu*, LR, 1997, 1–3. *D.H.M.*

OPAIȚ, Arcadie (28.II.1948, Cireș – Cernăuți), poet. Și-a făcut studiile la Facultatea de Filologie a Universității din Cernăuți (cu intermitențe, fiind exmatriculat pentru „activitate antisovietică") și la Facultatea de Drept a Universității din Odessa (absolvită în 1992). Este președinte al Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu" din regiunea Cernăuți (1994–1995 și din 1997) și, din 1998, membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Cum a observat critica, poezia lui **O.** din volumele *Ora de prânz a vulcanului Etna* (1997) și *Roma fără mine* (1998) „ia ființă în rana deschisă a cuvântului, versul său sincopat nu prea ascultă de netezimea formei, ci dă glas pătimirii". Este trăirea destinului vitreg al plaiului natal nedreptățit de istorie („Suntem colindători fără de stea / și gura mi-e închisă cu zăvorul / și mama ne e mama altuia / c-a noastră ne-a lăsat cu dorul").

SCRIERI: *Ora de prânz a vulcanului Etna*, Chișinău, 1997; *Roma fără mine*, Timișoara, 1998.

Repere bibliografice: Adrian Dinu Rachieru, *Poetul „clopotelor luminii"*, LA, 1998, 16. *G.B.*

OPINCA, foaie politică și literară apărută la București, bisăptămânal, între 20 mai 1884 și 24 martie 1885; din decembrie 1884 devine organ al Societății Dacia Traiană. Trăsătura caracteristică pe plan politic a acestei gazete este ardoarea cu care militează în favoarea românilor din Transilvania, precum și în probleme de politică internă, atacând neobosit monarhia și guvernarea liberală. Cu epigrame susține partea literară Al. Macedonski. Este posibil ca și unele dintre articolele politice semnate cu pseudonimul Jupiter să fie scrise tot de poetul *Nopților*. În **O.** au mai publicat versuri Bonifaciu Florescu, N. G. Rădulescu-Niger și Al. Obedenaru, care a debutat aici, semnând Al. S. Georgiad-Obedenaru. *R.Z.*

OPINCA, gazetă apărută la Reșița, săptămânal, între 1 mai și 27 octombrie 1885. Scoasă de S. Pocreanu, **O.** este unul dintre puținele periodice culturale care se adresează țăranilor, cu scopul de a le trezi interesul pentru lectură și pentru literatura națională. Totodată, publicația încearcă să atragă atenția asupra valorii literaturii populare și, mai ales, îndeamnă cititorii să culeagă folclor, organizând și un concurs. S-a publicat și literatură de dincolo de Carpați (inițiativele literare aveau la bază o atitudine politică și națională): versuri de D. Bolintineanu și Gh. Sion, proză de C. D. Aricescu, P. Ispirescu, D. Stăncescu, I. Creangă. Dintre transilvăneni, au colaborat cu scrieri inspirate de aceleași idei politice I. Pop-Reteganul, Iosif Vulcan, At.M. Marienescu, Ștefan Ștefurea, P. Broșteanu. *R.Z.*

OPINIA, cotidian politic apărut la Iași între 1 mai 1897 și 23 ianuarie 1900 — când se unește cu „Evenimentul", cotidian conservator —, 15 noiembrie 1906 și 5 noiembrie 1940, 17 septembrie 1946 și 31 iulie 1951. Reprezentând inițial punctele de vedere politice ale conservatorilor ieșeni grupați în jurul lui G.Gr. Cantacuzino, ceea ce implică unele atitudini antijunimiste, din 1906, sub influența lui Al. A. Bădărău, **O.** îl va sprijini pe Take Ionescu. După primul război mondial va deveni purtător de cuvânt al „centrului" democratic, păstrând unele nuanțe conservatoare, pentru a se transforma apoi într-un „cotidian popular". Prima serie este condusă de un comitet din care fac parte Gr. C. Butureanu, Gh. Ghibănescu (autorul întâiului articol de fond), Gr. Kogălniceanu, director fiind Spiru Prasin, și are între redactori pe scriitorii Eugen Herovanu și A. Steuerman-Rodion. Din 1906 directori sunt Gr. C. Butureanu (până în iulie 1907) și Lascăr Antoniu; lui Antoniu i se va alătura Gh. Ghibănescu; în februarie 1908 direcția revine din nou unui comitet, dar la începutul anului 1910 este numit director Vespasian I. Pella. Printre redactori, până la război, s-au aflat Panait Zosân, Șt. Antim, I. Duscian, A. Steuerman-Rodion (responsabil al rubricilor literare). Începând cu septembrie 1917 devine director V. I. Radu, iar în corpul redacțional intră Șt. Vlădescu, C. R. Ghiulea, Stejar Ionescu, G. Spina, M. Săveanu, Mihail Sevastos, Adrian Pascu. După 1925 direcția va fi luată de C. R. Ghiulea (până la sfârșitul lui 1948). Printre numeroșii redactori din perioada interbelică la **O.** s-au aflat Virgil Gheorghiu, Aurel Leon, I. Berg, iar după război — George Dem. Loghin, N. Barbu ș.a. De la primele numere interesul pentru viața culturală și, mai ales, literară a fost evident. În perioada 1897-1900, exceptând foiletonul propriu-zis, ocupat întotdeauna de un nesfârșit roman de aventuri tradus din franceză, apar rubricile „Tribuna literară", care include proză și versuri originale, „Teatru. Muzică. Arte", o cronică a vieții artistice, alta de informații bibliografice și recenzii. Între orientarea politică și partea literară nu există nici o corespondență. Cu frumoase pagini de amintiri, cu evocări ale vieții patriarhale de provincie, cu nuvele și bine documentate articole de istorie sau de explicare a unor particularități și expresii ale limbii populare este prezent profesorul și istoricul Gh. Ghibănescu. Din volumul *Schițe* al lui I. L. Caragiale se reproduce, în 1897, *Un om cu noroc*. D. Nanu, A. Steuerman-Rodion (sub pseudonimul Tristis), Eugen Herovanu, I. Adam (autor al unor spirituale *Poznașii țărănești*) semnează nuvele, amintiri de călătorie, schițe satirice. Eugen Herovanu, C. Săteanu ș.a. tălmăcesc din proza lui Herder, Byron, Schubart, Chateaubriand, L.N. Tolstoi, Turgheniev, Al. Dumas, Zola, François Coppée și Maupassant. A. Steuerman-Rodion, Șt. Cruceanu, Gh. D. Mugur și G. Botez-Gordon sunt autori de versuri, alături de consacratul D. Nanu și de începătorul Mihai Codreanu. În **O.** se face loc și unor traduceri din lirica lui Ronsard, Millevoye, Lamartine, Schiller, Goethe, Petőfi, Baudelaire și Verlaine. Teatrului i se consacră un spațiu însemnat. Cronica dramatică are, de multe ori, observații ascuțite, dar cronicarii, Gh. Ghibănescu sau Steuerman-Rodion, se referă în primul rând la spectacole. Există și articole dedicate unor mari dramaturgi europeni (H. Ibsen, A. Strindberg, G. Hauptmann, D'Annunzio ș.a.). La **O.** colaborează și Mihail Sadoveanu, semnând cu inițiale, M. S. Cobuz și Mihail S. Aici, la 4 iulie 1899, el tipărește primul episod dintr-o cronică a vieții de provincie intitulată *„Opinia" la Pașcani*, pe care o va alterna, până la 29 august, cu *Povestiri vânătorești*, versuri și traducerea *Sonetului* lui Arvers.

Interesul acordat actualității artistice și literare caracterizează de asemenea **O.** între 1906 și 1940. Dar și partea politică se va bucura, mereu, de contribuțiile unor scriitori și oameni de cultură. Astfel, în 1907 I. L. Caragiale, pentru care gazeta întreține un adevărat cult, vizitează redacția și are, de la Berlin, un schimb de scrisori cu A. Steuerman-Rodion și C. Blumenfeld. Scrisorile dau naștere unei discuții cu ecou în mediile intelectuale, când amicală, când polemică, referitoare la fabulele cu sensuri politice ale lui Caragiale. Spre sfârșitul anului el va mai colabora cu două „cronici", iar în martie 1911, cu articolele *Diplomație subțire* și *Sărbători mâhnite*. La începutul anului următor, când scriitorul împlinea șaizeci de ani, **O.** îi consacră un număr aniversar, la care participă Mihail Dragomirescu, Cincinat Pavelescu, M. Sadoveanu, G. Topîrceanu, Gh. Ghibănescu ș.a. Comentarii privitoare la situația politică sau economică dau și Gh. Ghibănescu, C. Blumenfeld (cu pseudonimele C. Fleuer, Flory, Scrutator), Panait Zosân, V. I. Pella, A. Scriban,

ANUL I, No. 2 EDIȚIA DE SEARA IAȘI—SÂMBĂTĂ 2 MAI 1897

Numărul 10 Bani

OPINIA

ZIAR CONSERVATOR COTIDIAN

Numărul 10 Bani

MERSUL TRATATIVELOR DE PACE

Legea reparațiilor Dunărene

OAMENI ȘI LUCRURI

EXIL

Ecrele de tipar

Th. D. Speranția, Corneliu Moldovanu, M. Sevastos, Alexis Nour, Th. Rășcanu, Demostene Botez, I. Peltz, Gr. T. Popa, Osvald A. Teodoreanu. Articole cu un caracter mai special, dintre care multe reprezintă contribuții științifice, memorialistice sau de istorie culturală și literară, semnează, de-a lungul timpului, Gh. Ghibănescu, I. Duscian, Eugen Herovanu, A. D. Xenopol, Maria C. Butureanu, Ana Conta Kernbach, August Scriban, Iulian Scriban, V. Cireș, Rudolf Suțu, C. Săteanu, N. V. Hodoroabă, N. I. Popa, C. Argeșanu ș.a. Câteva rubrici miscelanee apărute ani la rând, dar în perioade diferite, au constituit de asemenea unul dintre punctele de atracție ale ziarului. Între acestea, „Oameni și lucruri" a lui Rodion (A. Steuerman), „Însemnări", ținută de Renovatus (C. R. Ghiulea), iar după 1930 de Al. Pogonat, sau „Aspecte", aparținând lui G. Spina. Demne de semnalat sunt și notele, inteligente, spirituale, intitulate *Scrisori din Paris*, avându-l ca autor pe D. Carabulea (semna și Aleb). La fel, polemica în legătură cu limba română în care s-au implicat G. Topîrceanu, Val. Butureanu și August Scriban. Mișcarea teatrală ieșeană este urmărită îndeaproape de C. B. Penel, A. Steuerman-Rodion, M. Sevastos, I. Peretz, Wratislavius, Stejar Ionescu, Al. Pogonat ș.a. Atenție se acordă, între 1910 și 1914, activității lui M. Sadoveanu ca director al Teatrului Național. Este un prilej de analiză, adesea critică, a rolului instituției, a repertoriului și a componenței trupei. Spațiul dedicat literaturii propriu-zise este redus. Pot fi găsite totuși versuri de A. Steuerman-Rodion, Cincinat Pavelescu, Mihai Codreanu, Enric Furtună, I. M. Rașcu, Ludovic Dauș, B. Luca, A. G. Delafântânele, D. Florea-Rariște ș.a. Proza e mai bine reprezentată cantitativ, uneori ca foileton (*Crăița Mihorenilor* de G. C. Lecca), prin Radu Baltag, Emil Gârleanu, Maria C. Butureanu (însemnări de călătorie), Eugen Relgis, G. Topîrceanu, C. B. Penel (*Amintiri din viața teatrală*) ș.a. Între ianuarie și mai 1920 M. Sadoveanu revine, câteodată sub genericul *Note și impresii*, cu schițe și însemnări (*Literatură „populară", Manole și cucul, Melancolie*). Sub semnătura Evandru, în două cronici (*Un poet „pentru mai târziu"* și *Un cântăreț al toamnei*, ambele din 1919) I.M. Rașcu analizează, cu observații subtile, poezia *Litanii* a lui Tudor Arghezi și versurile lui G. Bacovia. Alături de Rașcu fac critică literară A. Steuerman-Rodion, Eugen Herovanu, M. Sevastos, Octav Minar, iar după 1920, C. R. Ghiulea, Dinu Răutu, C. Săteanu, Val. Gr. Chelaru, Virgil Gheorghiu, Al. Pogonat, Al. Dimitriu-Păușești, I. Fr. Botez. Se traduce, mai ales pentru foileton, din operele lui L. N. Tolstoi, Maupassant, Daudet, Baudelaire, Verlaine, Pierre Delcourt, Edmondo de Amicis, Hermann Losch ș.a. Ultima serie a **O.** (1946-1951) numără între colaboratori pe Mihai Codreanu, Otilia Cazimir, George Lesnea, Aurel G. Stino, G. Stati, C. Spiridonescu, Ion Istrati, Al. Ivan Ghilia, Darie Magheru. Cronicarii teatrali sunt acum G. Dem. Loghin și N. Barbu (cu pseudonimele Radu Noveanu, Radu Naumescu), în timp ce note și recenzii referitoare la literatura vremii publică Gh. Agavriloaie, Jacob Popper, Traian Țanea. Din Pușkin și S.I. Marșak tălmăcește George Lesnea, iar din Pușkin, Titus Hotnog. *R.Z.*

OPINIA LIBERĂ, publicație apărută la Ploiești, lunar, între noiembrie 1944 și iunie 1947. Redactor: Nicolae Dinu. Programul este mai curând politic decât literar, revista propunându-și „lichidarea resturilor fasciste" și sancționarea îmbogățiților de război. Pe fondul convulsiilor politice postbelice și înainte ca regimul sovietic să se fi instalat cu puteri depline, **O.l.** adună un mănunchi de colaboratori încrezători în valorile democratice (liberale și social-democrate). Publică poezie D. Stelaru, poet al „generației pierdute", C. Barcaroiu, Șerban Bascovici și este inclusă în sumar proză de I. A. Bassarabescu, Petre Bellu ș.a. Scriu articole și studii de istorie literară Vasile Nicolescu, I. V. Tomescu, Ion Marin, iar I. V. Tomescu traduce din *Cuvintele unui luptător* de H. Barbusse și I. A. Bassarabescu din Thomas Hardy. Mai semnează Traian Chelariu, Emil Manu, Mihnea Gheorghiu, Gh. Brănescu, Ștefan Alexiu. *N.S.*

OPINIA PUBLICĂ, revistă de informații, critică și reportaje apărută la București la 15 mai și în iunie 1929 (două numere). Director: Ion Călugăru. Rubrici: „Strada", „Literatura", „Panoptic". Numele directorului și ale colaboratorilor sugerează un program estetic în siajul suprarealist, dar conținutul îl ilustrează în mică măsură, din cauza duratei efemere. Colaborează cu poezie Stephan Roll (*Semn*), B. Fundoianu (*Parada*). Proza lui Ion Călugăru se distinge mai degrabă prin înverșunarea tonului sumbru cu care zugrăvește insignifianța, decât prin transparența scrierii automate (*Omul de după ușă*). Mai publică Sașa Pană și M. H. Maxy (cronică plastică). Desenele sunt realizate de Victor Brauner. *N.S.*

OPINIA STUDENȚEASCĂ, revistă politică, socială și culturală editată de Consiliul Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din centrul universitar Iași; apare din aprilie 1974 până în 1989 cu o periodicitate neprecizată, în funcție de calendarul anului universitar. Redactori-șefi: Valeriu Rusu, Dumitru Constantin (din 1974), Ioan Petru (din 1975), Petre Dumitrescu (președinte din 1980), Cătălin Enică (din 1978), Dumitru Pană (din 1982), Ștefan Berbece (din 1984), Florea Ioncioaia (din 1986), Dan Radu (din 1988), Cezar Caluschi (din 1989). Colectivul de redacție este format din studenți ieșeni. Revista publică un supliment literar — „Biblioteca «Opinia»", un număr dedicat centenarului Independenței și o ediție specială consacrată anului Marii Uniri. Marcată de ideologia epocii, **O. s.** ilustrează din această perspectivă viața studențească și configurează imaginea realității social-politice și culturale românești. Odată cu numărul 100/1987 își asumă existența unui „model «Opinia»", care „se revendică din spiritul cel mai pur al tradiției gazetărești de dinainte și de după război" (*Aveți încredere în noi!*). Publicația recunoaște potențialul cultural al vieții studențești, pe care o radiografiază ca atare, transgresând estetic constrângerile ideologice. Rubricile sunt relativ constante: „Agenda politică", „Actualitatea universitară", „Cronica literară", „Cărți în dezbatere", „Cronica filosofică", „Revista revistelor", „Sport". Relieful vieții universitare e

conturat de interviurile cu profesori și studenți, de prezentarea activității cercurilor științifice, a festivalului artei studențești, a cercetării științifice studențești etc. Semnate de redacție, editorialele problematizează constant misiunea socială a tinerilor. Se acordă spațiu larg prezentării cenaclurilor literare Columna, „Eminescu", „Nicolae Labiș", „Gh. Asachi", Cenaclul de Luni, Quasar ș.a. Orientate în primul rând spre probleme de istorie, filosofie, literatură și artă, eseurile, cronicile și dezbaterile sunt semnate de Luca Pițu, Dan Petrescu, Mihai Dinu Gheorghiu, Matei Vișniec, Radu Călin Cristea, Ștefan Lemny, Ion Bogdan Lefter, Petru Creția, Cristian Moraru, Alina Mungiu, Dan Ciachir, Maria Carpov, Al. Călinescu, Liviu Antonesei, Ștefan Afloroaei, Noemi Bomher, Ioan Holban ș.a. Se publică poezie de Nichita Danilov, Ioanid Romanescu, Călin Vlasie, Mihai Ursachi, Nicolae Sava, Gheorghe Grigurcu ș.a. Proză semnează Mircea Nedelciu, Romulus Nicolae, Ioan Voicu, Paul Balahur, Constantin Parascan. Apar fragmente inedite din jurnalul scriitorului Radu Petrescu. Traducerile din Fernando Arrabal, Boris Pasternak, Ockham, Platon, Pablo Neruda, Boris Vian, Giuseppe Ungaretti, D'Annunzio, Federico García Lorca, René Char, D. H. Lawrence, E. E. Cummings, Roger McGough, Brian Pattern, din lirica africană, franceză, americană, sovietică, greacă, arabă, costaricană, cubaneză ș.a. sunt făcute de Liviu Antonesei, Constantin Pavel, Monica Gafița, Dan Chelaru, Sânziana Sterghiu, Mihai Leoveanu, Iulia Doroftei, Eugen Munteanu, Cătălin Partenie, Marcel Vârlan, Eugenia Ionescu, Mihaela Suciu, Luca Pițu, Ion Chiriac, Natalia Cantemir, Miron Blaga, Daniel Lascu, Gheorghe Lateș, Gh. Simon, Andreas Rados, Leonida Maniu, Nicolae Georgescu, Aurica Brădescu. Importanța publicației rezidă în promovarea unor tineri poeți, prozatori, eseiști și traducători. *I.T.*

OPINIUNEA CONSTITUȚIONALĂ, gazetă politică și literară apărută la București, bisăptămânal, între 27 aprilie 1869 și 28 februarie 1870. Redactată de Pantazi Ghica, publicația este expresia punctelor de vedere și a perspectivei fratelui său, Ion Ghica, aflat la o răscruce de drumuri politice și hotărât să-și organizeze o grupare proprie. Pantazi Ghica alcătuiește gazeta și o face cu fervoarea pe care o punea în toate acțiunile sale și care s-a transmis, într-un fel, și periodicului. Multe dintre articolele politice, susținând o politică liberală deosebită sensibil de aceea a lui I. C. Brătianu sau de aceea a lui C. A. Rosetti, îi aparțin, probabil, lui Ion Ghica, iar altele, semnate cele mai multe, lui D. Bolintineanu și lui Pantazi Ghica. Acesta era preocupat și de partea literară. Scrierile originale sunt eterogene și ca valoare, și tematic. Nu lipsesc dintre scriitorii care și-au publicat versurile în **O. c.** V. Alecsandri, vechiul prieten al lui I. Ghica, Grigore Alexandrescu, Al. Donici și G. Crețeanu. Un G. Ionescu traducea, monocord și neinspirat, din Heine. Grigore Alexandrescu e și autorul unor scrieri moralizatoare și patriotice la limita dintre publicistică și nuvelistică, în care se referă la rolul educativ al oștirii sau la faptele de arme ale lui Mihai Viteazul; tot el tălmăcește din Ed. Laboulaye câteva basme (seria acestor transpuneri o începuse în „Pressa"). Celelalte încercări în proză îi aparțin lui Pantazi Ghica: schițe, nuvele, mici eseuri despre literatură și artă, precum și un fragment de roman social, cu subiectul luat din viața societății românești (*Cugetări literare*), relevabil și pentru că unul dintre personaje este N. Bălcescu. **O. c.** a sprijinit „noua direcție" inițiată de Titu Maiorescu și de „Convorbiri literare" prin articole în care se încearcă realizarea unui acord între ideile politice și culturale junimiste și cele ale fraților Ghica. *R.Z.*

OPINIUNEA NAȚIONALĂ, gazetă politică și literară apărută la București, bisăptămânal, între 16 martie și 2 iulie 1865. Suspendată, **O.n.** este înlocuită de „Epoca" (23 iulie - 27 august 1865), care îi preia numerotarea și abonații. Obișnuit să înfrunte rigorile legii presei, redactorul, N. T. Orășanu, atacă îndrăzneț și cu vervă politica oficială, ceea ce nu era în măsură să atragă prea mulți colaboratori. I. Heliade-Rădulescu tipărește aici câteva scrisori cu caracter politic și autobiografic, precum și o cronică a festivităților organizate la Ravenna

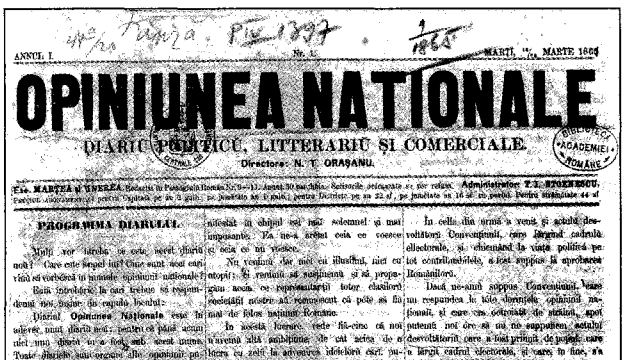

ANNUL I. No. 1. MARȚI, 16 MARTE 1865

OPINIUNEA NATIONALE

DIARIU POLITICU, LITTERARIU ȘI COMERCIALE.

Directore: N. T. ORĂȘANU.

Un MARȚIU și VINERIA. Redactia și Administratia Nr. 6-11. Anul. 30 lei. Sase. Semestrie. Trimestrie. Administratorul T. I. STURESCU.

PROGRAMMA DIARIULUI.

Mulți vor întreba pe cetitori, acest diariu ce? Care este scopul lui? Cine sunt acei care vreau să vorbească în numele opiniunei naționale?

Dăm răspunsul la aceste întrebări și rugăm pe cetitori să bage de seamă.

Diariul **Opiniunea Națională** este în adevăr unul diariu nou, pentru că până acum nici unul diariu n'a fost, sau n'a voit, sau n'a putut să fie organul adevăratei opiniuni naționale. Cu toate acestea am vedut diarie respândite pe toată suprafața României, care, pentru a ne da nouă și nouă, și numai nouă, un document că n'au fost numai individuale de trăit, dar credeau că sau nu-și au împlinit consemnul misiunei către națiune, sau că prin esercițiu de rele ar voi să ne facă multă daună. Intr'un cuvânt nu și-au fost opiniunea publică a'ți dă de partea de la dânsele.

Deșteptarea de acuma pe scenele vechiului și nouă moderne, pentru necesitatea din rejecțiile ce am făcut de tot de una cu acea ce ne-a lovit[illegible] [illegible] [illegible] [

pentru cinstirea memoriei lui Dante. În mai multe numere B. P. Hasdeu dă fragmente dintr-o istorie a lui Ștefan cel Mare, iar Gh. Sion, Em. Kretzulescu și V. A. Urechia colaborează cu articole dedicate unor aspecte ale vieții sociale și artistice contemporane. În paginile gazetei se mai găsesc informații referitoare la procesul de imoralitate intentat lui Titu Maiorescu, precum și o scrisoare de susținere semnată de prietenii criticului, Iacob Negruzzi, P. P. Carp și Vasile Pogor. Cu versuri și proză e prezent N. T. Orășanu, autor prolific, dar neinspirat și fără spirit critic. Totuși, amintirile sale din copilărie conservă un nucleu emotiv care le face interesante. Într-un articol de critică, *Studie literarie. Heinrich Heine*, Th. Văcărescu abordează chestiunea rolului social al literaturii și relațiile dintre literaturile naționale. *R.Z.*

OPREA, Al.[exandru] (5.VII.1931, Goruneşti, azi Bălcești, j. Vâlcea – 4.XII.1983, București), critic și istoric literar, editor. Este fiul Elenei și al lui Gheorghe Oprea, țărani. După absolvirea Liceului „Frații Buzești" din Craiova (1950), lucrează câteva luni ca reporter la ziarul „Înainte" din același oraș; de aici este trimis la Școala de Literatură „M. Eminescu" din București, ale cărei cursuri le urmează între 1950 și 1952. Este repartizat în redacția revistei „Viața românească", în secția de teorie și critică literară. Între 1952 și 1955 frecventează Institutul „Maxim Gorki" din Moscova. Revenit în țară, se înscrie la Facultatea de Filosofie, secția ziaristică, a Universității din București, pe care o termină în 1959. În 1956 este numit șef al secției de teorie și critică literară la „Viața românească", de aici trece redactor-șef adjunct la „Luceafărul" (1961–1966) și redactor-șef adjunct al revistei „Gazeta literară" (1966–1968). În 1968 devine adjunctul lui Perpessicius la conducerea Muzeului Literaturii Române, iar după moartea acestuia, din 1971 până la sfârșitul vieții va funcționa ca director, fiind și redactor-șef adjunct (1970–1971) și redactor-șef (1971–1983) al revistei „Manuscriptum". Doctor în filologie (1971), conferențiar universitar, **O.** este numit șef al Catedrei de limba și literatura română a Academiei de Științe Politice „Ștefan Gheorghiu" (1971–1983). A debutat editorial cu monografia *Panait Istrati* (1964; Premiul Uniunii Scriitorilor). A mai colaborat la „Tânărul scriitor", „Contemporanul", „Secolul 20", „Ramuri", „Steaua", „Cronica".

Biograf pasionat, documentarist aplicat și critic al surselor literare, **O.** fondează, în tradiția ascetismului intelectual inaugurat de Perpessicius, un domeniu pe cât de fertil din punct de vedere al producției literare, pe atât de dificil din perspectiva categorizării și interpretării: arheologia literară. Într-o critică literară dominată încă de „impresionism" și, de prea multe ori, de superficialitate și diletantism, abordarea lui **O.**, fundamentată pe frecventarea asiduă a manuscrisului operei și pe definirea atentă a conjuncturii literare și sociale în care aceasta s-a născut, apare ca un demers critic substanțial și mai ales necesar. În concepția autorului, arheologia literară nu este o simplă descoperire și comunicare de documente, ci o interpretare a lor într-un anume fel, propunând o privire specifică asupra literaturii: cea „de laborator". „Diferența dintre acest din urmă demers și primele operații este tot atât de mare ca și cea dintre săpăturile efectuate pe un șantier arheologic și folosirea lor de către specialiștii care știu, din câteva vestigii disparate, să recompună și să reînvie o întreagă lume dispărută." Având drept paradigmă exemplară activitatea lui Perpessicius și drept argument irefutabil faptul că în absența cufărului cu manuscrise lăsat lui Titu Maiorescu opera eminesciană nu ar fi fost niciodată înțeleasă în adevăratele ei dimensiuni, **O.** își propune să surprindă literatura în chiar actul genezei sale, reconstituind, în sens modern, poietica acesteia, procesul insidios, lent și uneori dramatic de „fixare a instabilului" (Paul Valéry) inspirației creatoare. Scriitorul a cărui operă a devenit „șantierul" experimental al arheologiei literare este Panait Istrati, autor ocolit de critica românească de până atunci și chiar exclus de G. Călinescu din *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* ca fiind „scriitor francez", marele critic motivându-și opțiunea prin aceea că versiunilor românești ale scrierilor lui Istrati le lipsesc „spontaneitatea" și „exotismul" care le-au consacrat în literatura de adopție. Perspectiva abordării unui teritoriu literar nedesțelenit – provocare supremă pentru orice „arheolog" – nu este singura motivație a alegerii lui **O.** Criticul, format la școala realismului socialist, face din simpatiile bolșevice ale lui Istrati și din vagabondajul acestuia prin URSS-ul anilor 1920 unul dintre pilonii de rezistență ai primei monografii românești dedicate scriitorului. Ceea ce trebuie însă remarcat aici este tonul echilibrat al abordării – din care lipsește orice intenție dogmatic-ideologizantă –, ceea ce face ca peregrinările frenetice ale lui Istrati de-a lungul și de-a latul uriașului imperiu bolșevic, unde i-a cunoscut pe Maxim Gorki și pe Ilya Ehrenburg, a ținut conferințe pline de exaltare în fața mulțimilor moscovite și a fost însoțit la un moment dat de Nikos Kazantzakis, să devină un adevărat roman de aventuri, în spiritul operei istratiene. Tenacitatea documentaristică a lui **O.**, dezvăluind straturile succesive ale biografiei și operei scriitorului cu aplicația și minuția unui orfevru, transformă monografia într-un adevărat dosar, o mină impresionantă de date și documente puse la dispoziția viitorilor cercetători, singurii chemați, spune **O.**, să formuleze judecăți axiologice. De altfel, criticul își subintitulează studiul, reluat și îmbogățit în ediții succesive, *Dosar al vieții și al operei*. Analiza operei istratiene se constituie într-un demers critic circular, care, pornind de la comentariul de sorginte structuralistă – concretizat în identificarea de „structuri textuale" și „extratextuale" – și ajungând la viziuni critice de ansamblu, urmărește să descifreze „sensurile interioare" ale operei, acel „nucleu problematic" ce se regăsește în toate scrierile lui Istrati, indiferent de tematica abordată. Iar acest nucleu este inadaptarea, incapacitatea eroilor istratieni, fie că este vorba de Moș Anghel sau de personajele din ciclul haiducilor, de a se înscrie cu succes în ordinea realului. Ei sunt aprioric niște învinși, ceea ce apropie literatura lui Istrati de povestirile de tinerețe ale lui Mihail Sadoveanu, dar și de literatura absurdului, așa cum este teoretizată de Albert Camus. „Opera istratiană – afirmă

criticul – pune problema absurdului, fără a se încadra într-o literatură a absurdului." Metoda critică inaugurată de **O.** încearcă, totuși fără strălucire, să-și lărgească aria de cuprindere în volumul *5 prozatori iluștri, 5 procese literare* (1971), unde sunt prezentate, precedate de câte un scurt comentariu, reacțiile criticii vremii la apariția unora dintre cele mai importante opere literare ale lui Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Mihail Sadoveanu, Panait Istrati și Gib I. Mihăescu. Adevărata măsură a arheologiei literare este dată de antologiile *Mitul „faurului aburit"* (1974) și *Mateiu I. Caragiale – un personaj. Dosar al existenței* (1979), a căror ambiție declarată este de a reconstitui, prin prisma mărturiilor autorilor și a apropiaților lor, proiectate pe fundalul istoric și spiritual al epocii, geneza unor opere precum *Răscoala, La Medeleni, Rusoaica* sau *Craii de Curtea-Veche*. „Faurul aburit" este o metaforă sadoveniană, fruntea zeului Hefaistos acoperită cu broboane de sudoare devenind, în ciuda ușurinței de a scrie a autorului *Fraților Jderi*, imaginea simbolică a unui creator care, așa cum el însuși afirmă într-o scrisoare, nu a așternut niciodată pe hârtie ceva care să nu-i fi frământat imaginația cu multă vreme înainte. Textele de la care pornește criticul sunt mărturii ale creației, acele „interpretări originare" care creează specificitatea oricărei modernități: autoreflexivitatea, capacitatea autorului de a se dedubla și de a urmări atât în calitate de actant, cât și în cea de spectator, procesul misterios al creației. Din această perspectivă Rebreanu apare ca un „faur nocturn" care „trădează sensibilități și curiozități de poet", Camil Petrescu drept un creator „pasional" și „demoniac", iar Ionel Teodoreanu ca un romancier „aventurier". Impresionante în contexul uneori arid al aglomerării de documente sunt pasajele în care **O.** transmite emoția apropierii de manuscrisele marilor opere în rânduri marcate de un lirism discret, ce dezvăluie resortul profund al unui efort altminteri nepoetic prin excelență. Înscriindu-se în sfera acelorași preocupări, *Mateiu I. Caragiale – un personaj...*, lucrare indispensabilă oricărui cercetător al creației mateine, conturează o imagine a scriitorului care concurează, venind dinspre latura documentară, celebrul portret al lui Mateiu creionat de G. Călinescu în *Istoria...* sa. Rod al efortului de editare a publicisticii eminesciene din cadrul monumentalei ediții inițiate de Perpessicius, *În căutarea lui Eminescu gazetarul* (1983) reunește studiile introductive ale volumelor IX (1980) și XIV (1983), în care rigoarea documentaristică este umbrită de viziunea tezistă impusă de climatul ideologic de la sfârșitul anilor '70. Astfel, conservatorismul politic al poetului este interpretat, împotriva oricărei evidențe, drept socialism incipient, **O.** arătându-se contrariat de afirmația eminesciană care identifica interesele fundamentale ale marilor proprietari cu cele ale țăranilor, afimație pe care o combate cu citate substanțiale din Karl Marx, C. Dobrogeanu-Gherea și G. Călinescu; același tratament este aplicat naționalismului eminescian, văzut doar ca o formă a patosului romantic. Dincolo de toate acestea, numele lui **O.** rămâne legat de continuarea ediției integrale Eminescu, criticul fiind coordonatorul volumelor XI–XIV.

SCRIERI: *Panait Istrati*, București, 1964; *Mișcarea prozei*, București, 1967; *5 prozatori iluștri, 5 procese literare*, București, 1971; *Panaït Istrati. Un chevalier errant moderne (Dossier de la vie et de l'oeuvre)*, București, 1973; *Mitul „faurului aburit". Excurs în atelierul de creație al prozatorilor români moderni*, București, 1974; *Incidențe critice*, București, 1975; *Panait Istrati. Dosar al vieții și al operei*, București, 1976; *J.-J. Rousseau și L. N. Tolstoi. În căutarea vârstei de aur* (în colaborare cu Galina Oprea), București, 1978; *Fața nevăzută a literaturii*, București, 1980; *În căutarea lui Eminescu gazetarul*, București, 1983. **Ediții:** Panait Istrati, *Opere alese – Oevres choisies*, I–VI, ed. bilingvă, tr. Eugen Barbu, pref. edit., București, 1966–1974; *Mateiu I. Caragiale – un personaj. Dosar al existenței*, pref. edit., București, 1979.

Repere bibliografice: Lucian Raicu, *„Panait Istrati"*, VR, 1964, 8; Baconsky, *Marginalii, 217–226;* Perpessicius, *Lecturi, 432–439;* Constantin Coroiu, *Elogiu și negație*, CRC, 1972, 21; Șerban Cioculescu, *În laboratorul scriitorului*, RL, 1974, 45; Piru, *Reflexe, 306–310;* Liviu Leonte, *„Incidențe critice"*, CRC, 1976, 40; Titus Moraru, *Mitul vârstei de aur*, ST, 1978, 9; Alexandru George, *„Mateiu I. Caragiale – un personaj"*, VR, 1980, 1; Al. Săndulescu, *Mari scriitori ai secolului nostru*, CNT, 1980, 4; Mihai Ungheanu, *„Fața nevăzută a literaturii"*, L, 1981, 10; Pompiliu Marcea, *„În căutarea lui Eminescu gazetarul"*, RL, 1983, 38; Mihai Ungheanu, *„În căutarea lui Eminescu gazetarul"*, LCF, 1983, 49; *Dict. scriit. rom.*, III, *534–536;* Firan, *Profiluri*, II, *133–135.* *L.H.*

OPREA, Marius (22.V.1964, Târgoviște), poet și gazetar. Este fiul Corneliei Oprea (n. Mihăilă), muncitoare, și al lui Toma Oprea, ofițer. Urmează Liceul „Unirea" din Brașov și Facultatea de Istorie a Universității din București, absolvită în 1988. Frecventează Cercul literar 19 condus de Alexandru Mușina, fiind unul din membrii „grupului de la Brașov". Lucrează la Brașov ca profesor (1988–1990), ca redactor la „Interval" (1990–1991), redactor și redactor-șef la cotidianul „Mesager" (1991–1992), corespondent la posturile de radio BBC (1992) și Europa Liberă, în redacția din București (1992–1996). Este redactor-șef al cotidianului „Transilvania jurnal" (1997), redactor la „România liberă" (2001–2003), consilier prezidențial (1999–2000) și consilier personal al senatorului Constantin Ticu Dumitrescu, cercetător și director la Institutul Român pentru Istorie Recentă, ocupându-se cu studierea arhivelor Securității. Debutează în 1984 cu poezie în revista studențească „Dialog" (Iași) și editorial, în volumul colectiv *Pauză de respirație* (1991; Premiul Asociației Scriitorilor din Brașov), alături de Andrei Bodiu, Caius Dobrescu și Simona Popescu. A colaborat la „Viața studențească", „Interval", „Cuvântul", „Dilema" ș.a.

Poezia lui **O.** se naște din împletirea tipic optzecistă între prozaism și livresc. Nota distinctivă o constituie însă o anume sensibilitate retro, atmosfera generală de melancolie, precum și atracția pentru unele specii lirice aparent desuete. Dimensiunea relativ redusă a producției poetice este întrucâtva compensată prin spațiul cultural în care se deplasează poetul, lirismul său desfășurându-se într-un perimetru delimitat de tradiția poeziei „obiective" (greco-latine, orientale și poundiene), cu discrete reverberații romantice: „E o lumină rece/ și inima-i încă/ străpunsă de vise./ În acest timp/ e din ce în ce mai frig/ o vrabie se așază pe o creangă/ înalți fruntea

udă/ și o privești./ Din cer acum/ ninge./ Poți numi această liniște fericire./ Poți numi această lumină?" (*Anii '80*). Aceste procedee, ce caracterizează gruparea brașoveană „mașcriistă", se grefează la **O.** pe un orfism histrionic prelucrat după tiparele unui baladesc de sorginte romantic-barbiană, eufemizat prin metrică și discursivitate: „Hai! Cântă odată, hoinarule zănatec!/ Potrivește-ți glasul. Găsește cuvântul. Să-mi întorci/ iubirea, să îmi dai puterea șarpelui lunatec,/ De ce nu cânți tu, menestrel? Dulce să cânți și-ncet,/ doar pentru mine. Hai, nu cânți? De ce nu ai lăuta?" (*Solo de tamburină*)

SCRIERI: *Pauză de respirație* (volum colectiv), București, 1991; *Plimbare pe Ulița Tipografiei*, București, 1996; *Solo de tamburină*, Pitești, 1999.

Repere bibliografice: Alexandru Mușina, *Brașov. „Cercul literar 19"*, TR, 1982, 28; Sanda Cordoș, *Ritmul respirației*, TR, 1991, 37; Sebastian Vlad Popa, *1+3*, CC, 1991, 10–12; Al. Cistelecan, *Poezia de mâine. Fațiunea brașoveană*, VTRA, 1991, 12; Traian T. Coșovei, *„Pauză de respirație"*, CNT, 1993, 28–29; Gheorghe Grigurcu, *Poeți nouăzeciști*, VR, 1993, 6–7; Simona Popescu, *Despre cum frumusețea e anevoioasă*, OC, 2000, 2; Bogdan Ciubuc, *Promisiune îndeplinită*, OC, 2000, 15; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, II, *239–240*; *A.Tr.*

OPREA, Mitrofan (30.I.1912, Tașlâc – Grigoriopol – 26.II.1944, Grigoriopol), prozator și culegător de folclor. Este fiul lui Filip Oprea, țăran. A făcut studii pedagogice superioare la Tiraspol. Activitatea didactică (profesor și director la școala din Butar, autor de manuale și crestomații) sau de redactor la Editura de Stat din Chișinău o îmbină cu încercările literare, editate în culegerea postumă *Povestiri și povești* (1954). Tot aici sunt incluse cincisprezece povești populare și o culegere de folclor epic din localitățile transnistrene, apărută în 1941 sub titlul *Povești moldovenești*. Prin tematică (războiul civil, colectivizarea, lupta de clasă), prin trăsăturile fundamentale ale nuvelelor și povestirilor sale (idealizarea personajelor, artificialitatea conflictelor), scrierile lui **O.** se încadrează în parametrii realismului socialist.

SCRIERI: *Povestiri și povești*, Chișinău, 1954. **Culegeri:** *Povești moldovenești*, Chișinău, 1941.

Repere bibliografice: V. Nazar, *Pionier al înnoirilor*, „Nistru", 1972, 6; Nicolae Bilețchi, *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, *458–461*; Nicolae Bilețchi, *O treaptă modestă, dar nobilă*, LA, 1982, 28 ianuarie. *S.P.*

OPREA, Nicolae (30.I.1950, Optași-Măgura, j. Olt), critic și istoric literar, eseist. Este fiul Floarei și al lui Ilie Oprea, țărani. După școala generală urmată în localitatea natală (1957–1965), frecventează, la Cluj, Liceul „Gh. Barițiu" (1965–1969) și Facultatea de Filologie, secția română-italiană (1969–1973). Redactor și cronicar literar la „Echinox" (1972–1974), debutează aici în 1972. Lucrează ca profesor în județul Mehedinți, muzeograf la Golești, metodist la Casa de Cultură din Pitești, asistent universitar la Institutul Pedagogic din Pitești și ca redactor la revista „Argeș". Colaborează cu critică literară la „Echinox", „Viața românească", „Tribuna", „Argeș", „Vatra", „Ateneu", „Familia", „Calende", „Apostrof", „Poesis", „Ziua" ș.a., semnând și cu pseudonimele N. Braniște, Florin Nicolescu, Nicolae Orfea. Din 1991 este redactor al revistei „Calende", redactor-șef al editurii cu același nume și cadru didactic la Universitatea din Pitești. Și-a susținut doctoratul în 1999, cu o teză despre Ion D. Sârbu. Prima carte, *Provinciile imaginare*, îi apare în 1993.

În cronicile, recenziile și eseurile publicate în periodice, **O.** s-a arătat interesat de examinarea literaturii sub aspect tipologic (tematic și compozițional). Analizele, bine conduse, sunt orientate spre identificarea/delimitarea dimensiunilor individualizante ale operei într-un context mai larg, sistematizat în temeiul unei idei integratoare. Astfel, eseul *Bacoviansmul* este o schiță-aplicație cu dublă deschidere: spre imaginea de ansamblu a fenomenului și spre nuanțele particulare, cristalizate original în creația unei pleiade de poeți români contemporani. Bacovia e văzut ca un element catalitic, și nu ca model imitat. Eseul semnalează, concomitent, terenul predilect al criticului – poezia contemporană. *Provinciile imaginare* grupează douăsprezece eseuri despre scriitori contemporani, ilustrând vârste diferite ale literaturii române. Patru prozatori și opt poeți sunt examinați fie ca „autori epici de spațiu", fie ca exploratori lirici ai unui „teritoriu distinct, cu frontiere nostalgic hașurate". „Dicomesia" lui Ștefan Bănulescu, „Balcania" lui Fănuș Neagu, „Albala" lui G. Bălăiță, „Vladia" lui Eugen Uricaru, „Umbria" lui Adrian Popescu, „Țara lăuntrică" a lui Mircea Ivănescu și „Provincia senzuală" a lui Ovidiu Genaru sunt tot atâtea ipostaze sau tot atâtea lumi imaginare, chip al esențelor, geografii spirituale cu „ieșirea în cer". Culegerile *Opera și autorul* (2001) și *Timpul lecturii* (2002) ilustrează prestația cronicarului literar, în timp ce cărțile despre Al. Macedonski (1999), Ion D. Sârbu (2000) și V. Voiculescu (2003), pe aceea a eseistului pertinent și bine informat

SCRIERI: *Provinciile imaginare*, Pitești, 1993; *Al. Macedonski între romantism și simbolism*, Cluj-Napoca, 1999; *Ion D. Sârbu și timpul romanului*, Pitești, 2000; *Literatura română postbelică, între impostură și adevăr* (în colaborare cu Călin Vlasie), Pitești, 2000; *Opera și autorul*, Pitești, 2001; *Timpul lecturii. Selecție de cronicar*, Cluj-Napoca, 2002; *Magicul în proza lui V. Voiculescu*, Pitești, 2003; *Literatura „Echinox"-ului*, I, Cluj-Napoca, 2003. **Ediții:** Iraclie Porumbescu, *Amintiri*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1978.

Repere bibliografice: George Muntean, *O „restituire" aproximativă*, RL, 1978, 27; Cornel Moraru, *Criticul la prima sa carte*, VTRA, 1993, 8; Al. Cistelecan, *„Provinciile imaginare"*, „Cuvântul", 1993, 48; Cornel Ungureanu, *Cornelia Ciocârlie, Nicolae Oprea și alți optzeciști întârziați*, O, 1993, 11; Octavian Soviany, *Cronotopul provinciei*, APF, 1994, 1–2; Gheorghe Grigurcu, *Între provincie și univers*, CNT, 1994, 47, Lefter, *Scriitor rom. '80–'90*, II, *241–242*; Petru Poantă, *Efectul „Echinox" sau Despre echilibru*, Cluj-Napoca, 2003, *161–162*. *C.H.*

OPREA, Ștefan (26.IX.1932, Coarnele Caprei, j. Iași), prozator, dramaturg și critic de teatru. Este fiul Anetei (n. Grigoraș) și al lui Vasile Oprea, funcționar. Urmează școala primară în comuna natală, din 1945 învață la Liceul Internat din Iași, transferându-se în 1948 la Școala Normală „Vasile Lupu". Student, între 1952 și 1956, la Facultatea de Filologie a

Universității „Al. I. Cuza" din Iași, primește după absolvire un post de redactor cultural la ziarul „Flacăra Iașului". Lucrează aici până în 1966, după care, angajat în redacția revistei „Cronica", îndeplinește funcțiile de redactor, secretar general de redacție și redactor-șef adjunct (1966–1991). Între 1991 și 1996 este publicist-comentator și apoi consilier-șef al Inspectoratului Județean de Cultură Iași (1993–1996). Conferențiar din 1992 la Universitatea de Arte „George Enescu" din Iași, din 1996 este redactor-șef al revistei „Dacia literară". Este doctor în filologie cu teza *Eminescu, omul de teatru* (2000). A debutat cu versuri în „Flacăra Iașului" (1957), colaborând în continuare la „Iașul literar", „Cronica, „Convorbiri literare", „România literară", „Ateneu", „Contemporanul", „Astra", „Tribuna" „Teatrul", „Teatrul azi", „Cinema", „Arlechin", „Scena", „Timpul", „Symposion", „Scena și lumea", „Lumina" (Pančevo), „Literatură și artă" (Chișinău), „Limba română" (Chișinău). A mai semnat cu pseudonimele Șt. O. Mugur și Ștefan Pintilie.

La începuturile carierei, **O.** pare atras de literatura polițistă, dar într-o accepție mai cuprinzătoare. Romanele, de reală abilitate tehnică, *Procesul manechinelor* (1974) și *Plus sau minus infinitul* (1978) împletesc firul anchetei proprii genului cu șerpuirile investigației psihologice, miza ce se conturează prin „jocul ipotezelor" fiind de esență morală. Detectivistica pe care o propune scriitorul nu e doar un sport al inteligenței, cât mai ales o insistentă incursiune printre și dincolo de aparențe. Interesantă este teatralitatea acestor scrieri. În *Procesul manechinelor* se desfășoară o „înscenare", un „joc de-a tribunalul", în care participanții interpretează cu talent al disimulării „roluri" mai mult sau mai puțin apropiate de adevărul întâmplărilor din realitate. Sub masca romancierului se simte omul de teatru atent la modulațiile vocii, la gesturi și fizionomii. În piesele lui **O.** lirismul generează fie fantasmaticul alegoric (ilustrat prin personaje simbolice lunecând, cu un mister căutat, dinspre tărâmul suprarealului), fie patetismul bine temperat al somației etice, care, asimilând sugestia livrescă — J.B. Priestley, Friedrich Dürrenmatt —, îmbracă veșmântul piesei polițiste, ca în *Dubla dispariție a Marthei N...* și în *Suspiciunea (Plus sau minus viața)*. Din pulsațiile lui se întrupează eroul predilect al acestei dramaturgii, tânărul dedicat până la uitarea de sine unor idealuri. El se numește Radu (în *Constelația Ursului,* din volumul *Balansoar pentru maimuțe,* 1972), Ștef (în *Viața și dragostea într-o vilă stil,* 2001) sau Laura (în *Cenușa)* și e un himeric, năzuind, cu elanuri în care intransigența se împreună cu naivitatea, spre absolut, însetat de un adevăr, cam abstract, pentru care s-ar bate oricând cu morile de vânt. Nu s-ar putea adapta niciodată unor circumstanțe împăienjenite de falsitate și impostură. Dar nici nu găsește soluția fericită a izbăvirii din criza la declanșarea căreia concură un angrenaj de obtuzități, fanatisme, lașități. Însingurarea duce la un impas în absența iubirii, fără de care viața își pierde noima. Momentele satirice presărate pe alocuri constituie un contrapunct binevenit pentru echilibrul dramelor, cu balansul lor între mai multe planuri: real-parabolic, real-închipuit, prezent-trecut. Dacă prezentul se lasă descifrat ca un „trecut deghizat" *(Căderea păsării de seară,* 1981), trecutul e scrutat prin lentilele unui prezent în care se produc decisive revelații. Așa cum realitatea, în strategia acestor texte dramatice, imită „jocul", jocul, la rându-i, poate oferi soluții vieții înseși, soldându-se cu edificatoare dezvăluiri. Și în *Suspiciunea (Plus sau minus viața),* care întreprinde o incursiune în „obsedantul deceniu", înțesat de culpe de neiertat și de erori traumatizante, și în *Viața și dragostea într-o vilă stil,* politicul, miză secundă, capătă înfățișări sumbre sau sinistru-caricaturale. Tema vinovăției, manifestată prin convulsii de conștiință ce pot duce la suicid, vizează și responsabilitatea omului de știință, ale cărui descoperiri nu trebuie să ignore componenta morală, fără de care prețul plătit poate fi dezastruos *(Cenușa, Reqviem pentru domnișoara Amélie).* În teatrul lui **O.** parabola se nutrește din substanța etică, ancorând în tragic *(Treizeci de arginți)* sau în grotesc. În farsa *Sentim...,* pustiirea lăuntrică, mecanizarea gândirii, pervertirea ireversibilă a esenței sufletești sunt sugerate prin dialogul absurd, cu ilare dezarticulări de logică și cu un schimb de vorbe fără sens. O „versiune liberă", cu nervuri de parodie și ingeniozități de limbaj, după *Un yankeu la Curtea regelui Arthur,* romanul lui Mark Twain, este piesa *Regele și yankeul.* Aventura imaginativului „yankeu" într-un ev de demult — aceeași predilecție pentru balansul timpurilor — exhibă un aer carnavalesc, secvențele de bufonadă fiind colorate de un haz frust, cu seve folclorice. Adaptări — unele puse în scenă la mai multe teatre din țară — sunt și *Prinț și cerșetor,* tot o versiune liberă după Mark Twain, *Un boț cu ochi din Humulești* și *Harap Alb,* după Ion Creangă. Sentimental în fond, **O.** își reprimă afectele atunci când are de operat cu instrumentele criticii și ale istoriei teatrului, ca în comentariile adunate în *Martor al Thaliei* (1979), *Din fotoliul 13* (1986), *Chipuri și măști* (1996). Cronicar de cursă lungă, ocupantul inconfortabilului „fotoliu 13" surprinde cu discernământ „cheia" unor montări și „coeficientul de creativitate" investit într-un spectacol. Comentator exact și prob, cu percepții de finețe, criticul, căruia nu i-ar fi stricat mai mult aplomb, nu lasă impresia că ar avea vreun parti-pris. Consemnările sale inspiră încredere prin echilibrul și decența argumentării, ca și prin francheța atitudinii. Tranșant, dar politicos, calm (în aparență) și numai câteodată ironic, impulsivul bine temperat nu face din cronicile lui un show de teribilisme, nici nu se pierde în frivole grațiozități. O incoruptibilă seriozitate îi guvernează demersul. Dacă de „măști" **O.** se apropie cu euforii chibzuit filtrate, succintele profiluri (scriitori, interpreți, critici), la fel ca interviurile îi reușesc atunci când nu cedează ispitei de a literaturiza. Un pariu ambițios al „martorului Thaliei", în ipostază de cercetător, este monografia *Eminescu, omul de teatru.* Explorând cu minuție încercările dramatice eminesciene, el emite, în spirit polemic, afirmația îndrăzneață că acestea nu sunt confiscate de lirism, ci denotă o viziune de dramaturg, activă în întreaga creație a poetului. Exercițiul comparatist, semnalând „congenialități" cu mari scriitori ai lumii, caută, fără a evita supralicitările, să pună în lumină originalitatea scrierilor pentru teatru ale lui

Eminescu, socotit a fi „inițiatorul teatrului mitopoetic" la noi și un precursor al dramei moderne, de idei. Pledoaria își menține turnura și în capitolele consacrate traducătorului și criticului teatral („cel dintâi critic teatral profesionist" în spațiul românesc). Un generos montaj de citate sprijină o demonstrație în care însuflețirea își dă mâna cu rigoarea. Una din pasiunile lui **O.**, în afară de teatru, este filmul. O probează volumele *Statui de celuloid* (1972), *Filmul. Vocație și rutină* (1974), *Diorame cinematografice* (1983), *Stelele Oscarului* (I-II, 1996-2002, în colaborare cu fiica sa, Anca-Maria Rusu), în care, axându-se pe criteriul tematic, întreprinde o meticuloasă și pertinentă analiză a unor pelicule românești și străine. Măsurat în aprecieri, limpede și precis în formulări, analistul, care nu se laudă cu înclinația spre teoretizare, e mai întotdeauna convingător, fără să recurgă la artificii stilistice sau la speculații care iau ochii.

SCRIERI: *Balansoar pentru maimuțe*, București, 1972; *Statui de celuloid*, Iași, 1972; *Procesul manechinelor*, Iași, 1974; *Filmul. Vocație și rutină*, Iași, 1974; *Plus sau minus infinitul*, Iași, 1978; *Martor al Thaliei*, Iași, 1979; *Căderea păsării de seară*, Iași, 1981; *Diorame cinematografice*, Iași, 1983; *Din fotoliul 13*, Iași, 1986; *Chipuri și măști*, Iași, 1996; *Stelele Oscarului* (în colaborare cu Anca-Maria Rusu), I-II, Iași, 1996-2002; *Eminescu, omul de teatru*, Iași, 2000; *Viața și dragostea într-o vilă stil*, Botoșani, 2001; *Harap Alb și alții*, Iași, 2002.

Repere bibliografice: D.I. Suchianu, *„Statui de celuloid"*, RL, 1972, 39; Al. Andriescu, *„Balansoar pentru maimuțe"*, CRC, 1973, 13; Virgil Brădățeanu, *Viziune și univers în noua dramaturgie românească*, București, 1977, *379-381;* Cocora, *Privitor*, II, *104-106;* Popa, *Dicț. lit.* (1977), *397-398;* Carol Isac, *Teatrul și viața*, Iași, 1978, *85-86;* Paul Tutungiu, *Dialoguri despre teatru*, Iași, 1980, *50-56;* Andrei Corbea, *Binele și răul*, CRC, 1981, 21; Diaconescu, *Dramaturgi, 299-301;* Teodor Pracsiu, *Orgoliul simplității*, Iași, 1985, *107-110;* Nicolae Busuioc, *Oglinzile cetății*, II, Chișinău, 1994, *201-216;* Constantin Paiu, *Omagiul criticului*, CL, 1996, 6; Valentin Silvestru, *Chipurile și măștile lui Ștefan Oprea*, ATN, 1996, 7; Florin Faifer, *O incoruptibilă seriozitate*, TTR, 1996, 10-12; Florin Faifer, *Eminescu, dramaturg*, CL, 2000, 9; Dan Mănucă, *„Eminescu, omul de teatru"*, LL, 2000; Ghițulescu, *Istoria, 451-452;* Antonio Patraș, *Persistența memoriei*, CL, 2002, 3. *F.F.*

OPRESCU, Horia (16.II.1904, București – 23.II.1974, București), prozator și istoric literar. Este fiul Anei și al lui Costin Oprescu, funcționar. Urmează Liceul „Gh. Șincai" din București, luându-și bacalaureatul în 1921. Se înscrie tot atunci la secția diplomatică a Academiei de Înalte Studii Comerciale, pe care o va absolvi în 1925. Mai mult de două decenii lucrează în cadrul Primăriei capitalei, mai întâi la secția financiară, apoi la cea culturală, al cărei director ajunge, calitate în care organizează expoziția Luna Bucureștilor (1936) și o seamă de comemorări (Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu). Între 1942 și 1947 este director al Teatrului Municipal din București. Funcționar la Uniunea Scriitorilor (1949-1951), cercetător științific la Institutul de Istorie Literară și Folclor (1951-1955), contribuie la înființarea Muzeului Literaturii Române, unde activează ca muzeograf din 1957 până la pensionare, în 1968. Debutează în 1923 la „Cuvântul studențesc", cu versuri, reluate imediat în „Universul". În 1931 ziarele „Epoca" și „Lupta" îi găzduiau fragmente din volumul *Carnet de drum*, tipărit câteva luni mai târziu. De acum înainte colaborează sporadic, semnând uneori și Hop, la „Facla", „Păreri libere", „Brașovul literar", „Adevărul literar și artistic", „România literară", „Vremea" (până în 1944), „Universul", „Orașul" („Comuna"), „Gazeta municipală". A ținut, începând din 1929, numeroase conferințe la radio. De sub tipar îi ies romanul *Floare neagră* (1932) și volumul de note *Arena cu un singur spectator* (1935), un altul, anunțat cu titlul *Croazieră pe Mediterană*, nemaiapărând. Editează în colaborare *Începuturi edilitare (1830-1832)*, volumul I: *Documente pentru istoria Bucureștilor* (1936) și albumul *Bucureștii vechi* (1936), iar piesa pentru copii *Zări albastre*, scrisă împreună cu George Chirvănuță, este pusă în scenă în 1943 la Teatrul Municipal. După război, o vreme are o situație incertă, câștigându-și existența cu traduceri din literatura sovietică. Semna și o lucrare originală, *O poveste adevărată* (1950). Mai târziu, numele îi apare în „Scânteia", „Flacăra", „Contemporanul", „Gazeta literară", „România literară", „Viața românească", „Tribuna", „Ramuri", „Cronica", „Magazin" ș.a. De asemenea, tălmăcește ori adaptează pentru radio numeroase piese din dramaturgia universală, iar în 1963 și 1964 susține un ciclu de emisiuni literare, textele acestora fiind reunite, împreună cu altele din același registru, în volumul *Scriitori în lumina documentelor* (1968). A mai editat un florilegiu epistolar – *Corespondență* (1969).

Cu toate că stilul artistic năzuind la calofilie, nu fără unele constructe imposibile, și aerul ușor anemic al notelor din *Carnet de drum* au umbrit întrucâtva o seamă de reflecții și mărturisiri interesante ori de observații juste, cartea nu a trecut neobservată. Romanul *Floare neagră* a avut parte însă de o primire de-a dreptul entuziastă. Totuși a părut unora o demonstrație, forțată în fond, dar nu mai puțin atașantă, a falsității și nocivității unei credințe inoculate în școala primară, după care succesul în viață este asigurat de cinste și corectitudine. Tezismul e contrazis de faptul că eroul, Traian Mirea, ajunge să conștientizeze apartenența sa la o categorie rară, a indivizilor „anormali", făcuți dintr-un „material ce nu rezistă la o rectificare", la o adaptare la realitate, atunci când iluziile copilăriei și ale adolescenței sunt spulberate. Dar anormalitatea personajului nu este susținută decât de finalul paroxistic, dacă nu chiar melodramatic, al înnebunirii lui. Deziluziile trăite de erou, precum cea școlară (pierderea locului de premiant în urma unor malversațiuni ale profesorilor) ori cele erotice, sunt, îndeobște, în marginile faptului comun. Dacă ele nu motivează suficient deznodământul, au totuși un contur realist și pregnant, ce se datorează, probabil, traversării unor momente similare de autorul însuși. Grundului autobiografic i s-a adăugat și plasticitatea decorului – viața citadină specifică anilor '30 ai secolului trecut –, bine sugerat de spectacolul oferit de străzi, baruri și cârciumi de la periferie, săli de concert, gale de box, locuri turistice (din București, Sinaia, Constanța, dar și din Elveția sau Paris). Deși conștient de preponderența înclinației sale spre analiză, **O.** nu va persevera pe calea care îi adusese un oarecare succes.

Departe de a fi vreo recidivă târzie, nuvela *O poveste adevărată* (1950) reprezintă mai degrabă încercarea disperată de a intra în voia noului regim. Volumul *Arena cu un singur spectator* (1935) reunește impresii de călătorie (în Franța, Danemarca), un reportaj (asupra Expoziției coloniale de la Paris) și patru profiluri (Jules Verne, Pierre Loti, „omul cu masca de fier" și uitatul Sebastian Locatelli), aproape totul furnizând pretexte pentru rememorare și reflecție de moralist. Rostite la microfon pentru un public larg, textele din *Scriitori în lumina documentelor* relevă calități (stil oral îngrijit, caracterizări sintetice, uneori închegate în formule memorabile), dar și îngrădiri intrinseci textului radiofonic (neaprofundarea unor chestiuni și o informație nu întotdeauna adusă la zi). Ediția *Corespondență* pune în circulație un număr impresionant de epistole ale unor scriitori de vază.

SCRIERI: *Carnet de drum*, București, 1931; *Floare neagră*, București, 1932; *Arena cu un singur spectator*, București, [1935]; *O poveste adevărată*, București, 1950; *Scriitori în lumina documentelor*, București, 1968. **Ediții:** *Începuturi edilitare (1830–1832)*, vol. I: *Documente pentru istoria Bucureștilor*, București, 1936 (în colaborare cu Emil Vârtosu și Ion Vârtosu); *Bucureștii vechi*, București, 1936 (în colaborare); *Corespondență*, București, 1969. **Traduceri:** Alexei Kolosov, *Povestiri*, București, 1951 (în colaborare cu Natalia Stroe); O. Koriakov, *Cărarea vitejilor*, București, 1951 (în colaborare cu Vitali Benicovschi); Nicolai Tihonov, *Povestiri din Pakistan*, București, 1951 (în colaborare cu Vitali Benicovschi); Ivan Olbracht, *Proletara*, București, 1952 (în colaborare cu Vitali Benicovschi).

Repere bibliografice: Mihail Sevastos, *„Carnet de drum"*, ALA, 1931, 573; C. Panaitescu, *„Floare neagră"*, FCL, 1932, 573; Cicerone Theodorescu, *Romancierul Horia Oprescu*, „România literară", 1932, 45; Matei Alexandrescu, *„Floare neagră"*, FCL, 1933, 578; Nicolae Roșu, *„Floare neagră"*, CRE, 1933, 1775; J. Byck, *„Floare neagră"*, ALA, 1933, 632; Ovidiu Papadima, *„Floare neagră"*, „Calendarul", 1933, 288; Perpessicus, *Opere*, VI, *99–102*, VII, *92–93*; Al. Robot, *„Floare neagră"*, RP, 1933, 4512; H. Blazian, *„Floare neagră"*, DMN, 1933, 9373; Mihail Sevastos, *„Floare neagră"*, DMN, 1933, 9443; Zaharia Stancu, *„Floare neagră"*, „Azi", 1933, 1; Al. B.[Alexandru Bilciurescu], *„Floare neagră"*, LUP, 1933, 3362; Sărmanul Klopștock, *Horia Oprescu*, RP, 1934, 4934; C. Panaitescu, *„Arena cu un singur spectator"*, FCL, 1935, 1267; Mircea Ștefănescu, *„Arena cu un singur spectator"*, „Gazeta", 1935, 245; Zaharia Stancu, *„Arena cu un singur spectator"*, „Credința", 1935, 393; George Demetru Pan, *Croazieră pe Mediterana*, „Gazeta", 1936, 681; Lovinescu, *Scrieri*, VI, 270; I. Peltz, *„Scriitori în lumina documentelor"*, „Albina", 1969, 1; Ion Cruceană, *„Scriitori în lumina documentelor"*, F, 1969, 2; Cioculescu, *Itinerar*, II, *258–262, 263–265*; Doru Scărlătescu, *Despre editarea corespondenței scriitorilor*, RL, 1969, 37; G. Pienescu, *Documentări*, RL, 1969, 43; Al. Raicu, *Horia Oprescu*, RL, 1974, 9. *V.D.*

OPRIȘ, Tudor (26.XI. 1926, București), poet, eseist, critic și istoric literar. Este fiul Florinei (n. Marinescu) și al lui Ștefan Opriș, general. Urmează gimnaziul la Liceul „Gh. Șincai" din București, apoi învață la Liceul „Dinicu Golescu" din Câmpulung (1939–1941) și la Colegiul Național Militar „Nicolae Filipescu" de la mănăstirea Dealu (1941–1945). În perioada 1945–1949 este student al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, iar între 1945 și 1947 frecventează cursuri la Facultatea de Drept. Încă din timpul studiilor își începe lunga carieră de profesor de română și franceză în învățământul secundar bucureștean (1948–1999), dintre care paisprezece ani la Colegiul Național „Mihai Eminescu" și douăzeci și șase de ani la Colegiul Național „Gh. Lazăr" . Activitatea sa didactică este întreruptă doar în 1950–1951 de opt luni petrecute în detașamente de muncă forțată (șantierul Reghin și la cariera de piatră Săndulești), în urma reținerii sale de către Securitate pentru atitudine antisovietică. Își susține doctoratul în 1972, cu teza *Istoria revistelor școlare din România (1834 – 1974) și debutul literar al scriitorilor români în perioada școlarității*. Subiectul era în concordanță cu preocuparea sa statornică, de inițiere și îndrumare a unor cenacluri literare pentru tineret: Poesis (1941–1945), Cenaclul studenților liberi (1946–1948), „Mihail Sadoveanu", Cenaclului cadrelor didactice din România (1949), primul cenaclu al copiilor (la Palatul Pionierilor, 1950), „G. Bacovia", pe lângă Casa de Cultură a sectorului IV (1957) și Săgetătorul (1967), devenit în 2002 Cenaclul Național Junior al Uniunii Scriitorilor. În 1967 a inițiat concursul național anual pentru elevi „Tinere condeie", apoi concursul revistelor școlare (împreună cu Augustin Z. N. Pop), din 1969 fiind fără întrerupere președintele juriului și îndrumătorul taberelor școlare de creație pentru laureați. A creat și a coordonat suplimente literare pentru elevi pe lângă publicațiile „Scânteia tineretului", „Fețele culturii", „ABC", „Adevărul", „Luceafărul", „Amfiteatru", „Tribuna învățământului", „Examene", „Viața școlii". Este unul dintre fondatorii revistei „Limbă și literatură română pentru elevi". Din 1967 a promovat poezia tânără prin zeci de antologii și volume colective, editate în seriile „Excelsior", „Săgetătorul", „Cântecele arcașului". A editat și prefațat cărțile a peste o sută cincizeci de tineri autori. Și-a creat o specialitate din literatura enciclopedică de popularizare pentru copii și tineret, fiind coautor al lucrărilor *Enciclopedia practică a copiilor* (I–VIII, 1984–1986), *Enciclopedia marilor personalități din istoria, știința, cultura românească de-a lungul timpului* (I–VI, 2001–2003) și autor a numeroase lucrări personale. Este interesat îndeosebi de discipline noi, de graniță (bionică, ecosofie, fito și zoosemiotică), unele cărți fiind traduse în franceză, germană, maghiară, rusă, spaniolă, italiană. A colaborat la reviste – românești și străine – literare („Flacăra", „Ramuri", „România literară", „Luceafărul", „Cahiers du Sud", „Nouvelle revue française") și științifice („Natura", „Ocrotirea naturii", „Science et vie", „Science et avenir"). Scrierile sale au fost încununate de numeroase premii, între care Premiul pentru Cea mai frumoasă carte pentru copii (*Copii-poeți*, 1969), Premiul Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist (1977), Premiul Consiliului Național al Pionierilor (1980), Premiul „Lomonosov" (Moscova, 1987), Premiul Europeo (Roma, 1988), Premiul Kalinga (UNESCO, 1993) – pentru *opera omnia*, Premiul Asociației Scriitorilor din București.

Ca poet, debutează în 1942 la revista „Poesis" a Colegiului Național Militar „Nicolae Filipescu", publicând apoi reportaje, articole de critică și versuri în „Presa" din Câmpulung. Primul volum, *Popas printre frunze și flori*, îi apare în 1962, iar prima culegere de poeme, *Omul, cu iubirile*, în 1985. În 1993 tipărește *Versuri alese*, urmat de *Poeme marine* (1995), *De dragoste* (1997), *Zborul cărăbușului* (1997), *Inedite* (I–II, 1998–1999), *Cântece ameline* (2001) ș.a., culegeri ce evidențiază propensiunea poetică a unui romantic incurabil, dar de o eleganță clasică. Poezia lui **O.** s-a bucurat de aprecierea lui G. Călinescu, care în 1947 îl considera „un poet format, stăpân pe cuvânt și imagine", atenția criticului oprindu-se îndeosebi asupra distincției expresiei, a purității limbajului, a „unduirilor de melos simbolist". Versurile de mai târziu păstrează aceeași aplecare spre perfecțiunea formală, împletită consubstanțial cu o tematică ce exclude tentațiile unei racordări prea accentuate la avatarurile modernității. Ca editor, **O.** s-a oprit asupra câtorva poeți de care îl legau certe „afinități elective" : G. Bacovia (care îi prefațase în 1946 prima culegere de versuri, netipărită, *Cântecul Săgetătorului*), St. O. Iosif, D. Anghel, G. Topîrceanu, I. Minulescu. În completarea cercetărilor sale dedicate revistelor școlare se situează studiile asupra istoriei învățământului românesc, concretizate în monografiile *Liceul „Gheorghe Lazăr". 1860–1995* (1995), *Monografia Liceului „Mihai Eminescu". 1926–1999* (1999), *Sub semnul lui Lazăr* (2000, în colaborare). O interesantă memorialistică este adunată în *Pietre la templul adevărului* (1995) și în *Întâmplări și oameni* (2001).

SCRIERI: *Popas printre frunze și flori*, București, 1962; *Minuni ce nu mai sunt minuni*, București, 1962; *Meșterii naturii*, București, 1962; *Printre pitici și uriași*, București, 1971; *Reviste literare ale elevilor. 1834–1974. Istoria presei școlare românești*, București, 1977; *Uzina Flora*, pref. I. Tarnavschi, București, 1980; *Omul, cu iubirile*, pref. Vladimir Streinu, București, 1985; *500 debuturi literare*, Galați, 1991; *Botanică distractivă*, București, 1992; *Versuri alese*, pref. Ovidiu Papadima, București, 1993; *Pietre la templul adevărului*, București, 1995; *Poeme marine*, București, 1995; *Versuri pentru sufletul naturii*, București, 1996; *De dragoste*, pref. Ovidiu Papadima, București, 1997; *Zborul cărăbușului*, pref. Romulus Vulcănescu, București, 1997; *Cântecul Săgetătorului*, pref. Ovidiu Papadima, București, 1997; *Inedite*, I–II, pref. Romulus Vulcănescu, București, 1998–1999; *Sonete*, București, 2000; *Cântece ameline*, București, 2001; *Întâmplări și oameni*, București, 2001; *Istoria debutului literar al scriitorilor români în timpul școlii (1820–2000)*, București, 2002; *Sonetele iubirii*, I–II, București, 2002–2003. **Ediții:** G. Bacovia, *Versuri*, București, 1996; St. O. Iosif, *Versuri*, București, 1996; D. Anghel, *Versuri*, București, 1996; G. Topîrceanu, *Versuri și proză*, București, 2001. **Antologii:** *Poezia de dragoste*, I–II, București, 2002; *Neostenita mare. Lirică marină*, București, 2002. **Traduceri:** Ondřej Sekora, *Furnicelul Ferda*, București, 1965 (în colaborare cu Theodor Dobrițoiu Alexandru); Maurice Carême, *Cheița fermecată – La Clef enchantée*, ed. bilingvă, București, 1979 (în colaborare cu Aurel Tita).

Repere bibliografice: *Omagiu. Tudor Opriș – 50 de ani de activitate didactică și scriitoricească. Regăsiri*, București, 1999; Micu, *Ist. lit.*, *747*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *536–537*; Iuliu Rațiu, *O istorie a literaturii pentru copii și adolescenți*, București, 2003, *passim*; *Enciclopedia marilor personalități din istoria, cultura românească de-a lungul timpului*, V, București, 2003, *172–174*. *Il.M.*

OPRIȘAN, I.[onel] (17.IV.1940, Vădeni, j. Galați), folclorist, critic și istoric literar, editor. Este fiul Smarandei (n. Dabija) și al lui Ioan Oprișan, țărani. A urmat școala primară în comuna natală, liceul la Pechea și Facultatea de Filologie a Universității din București (1958–1963). Devine cercetător științific la Institutul de Istorie Literară și Folclor al Academiei Române, unde se formează sub îndrumarea lui G. Călinescu. Ca bursier Humboldt al Universității din Bonn (1974–1975), întreprinde cercetări pentru realizarea lucrării *Relații și similitudini între revistele literare germane de familie (tip „Gartenlaube") și presa literară românească din secolul al XIX-lea*. De asemenea, face investigații în câteva biblioteci din Germania (îndeosebi în Biblioteca Română din Freiburg im Breisgau și la Berlin) și Austria, unde descoperă documente, manuscrise și corespondență inedită aparținând unor personalități ale culturii române aflate în exil, pe care le va publica în „Manuscriptum" și în „Revista de istorie și teorie literară", apoi în volume autonome. În 1981 a obținut titlul de doctor în filologie cu teza *Natură – om – civilizație în opera lui Mihail Sadoveanu*. În 1985 a fost distins cu Premiul „Perpessicius" al Muzeului Literaturii Române pentru ediția *Scrieri* (I–VIII) de Ion Marin Sadoveanu, iar pentru lucrarea *Opera lui Mihail Sadoveanu* (1986) i s-a acordat Premiul „Bogdan Petriceicu Hasdeu" al Academiei Române. Este președinte al Fundației „B.P. Hasdeu". Între 1980 și 1990 a îndeplinit funcția de secretar științific al Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu", iar între 1984 și 1990 și pe aceea de secretar științific al Secției de științe filologice, literatură și artă a Academiei Române. În perioada 1986–2000 a fost secretar al Comisiei de Folclor a Academiei Române. După 1989 înființează și conduce editurile Saeculum I.O. și Vestala.

O. s-a afirmat ca istoric literar prin exegezele *Opera lui Mihail Sadoveanu* și *Romanul vieții lui Bogdan Petriceicu Hasdeu* (1990). Scrierile lui Sadoveanu sunt analizate în profunzime, exegetul explicând viziunea acestuia asupra lumii prin vechimea, originalitatea, rafinamentul și viabilitatea – cel puțin sub latura valorilor moral-spirituale – a civilizației de la Carpați. Considerându-l pe Sadoveanu succesor al lui Mihai Eminescu și precursor al lui Lucian Blaga, autorul monografiei evidențiază în opera marelui prozator raporturile dintre om și natură, dintre natură și istorie, dintre civilizația umană în general și cea autohtonă în special, dintre om și eternitate și conturează un profil artistic complex. În cercetarea periplului existențial al lui B. P. Hasdeu **O.** începe prin a reconstitui genealogia familiei, lămurind fantazările heraldice ale cărturarului legate de ascendența sa princiară. Preocuparea majoră este de a dovedi că formația enciclopedică a lui B.P. Hasdeu, amploarea și diversitatea spiritualității și a creativității sale își au sorgintea în străduințile literare ale bunicului Tadeu Hâjdeu și îndeosebi ale tatălui său, Alexandru Hâjdeu. B.P. Hasdeu este prezentat în imensul său laborator de creație, în confruntările politice, în izbucnirile pamfletare și satirice, ca acuzat de pornografie în procesul de presă provocat de apariția nuvelei *Duduca Mamuca*, ca publicist și conducător de reviste și ziare. Un accent deosebit cade pe publicistica politică din

„Traian" și „Columna lui Traian". Se relevă, între altele, și rolul important pe care l-a avut ca director al Arhivelor Statului în fundamentarea științifică a cercetărilor arhivistice românești. Lucrarea conturează portretul real, de o amplitudine impresionantă al lui B.P. Hasdeu. Pentru a defini personalitatea unor creatori români de seamă, **O.** a apelat și la metoda interviurilor comentate și a culegerilor de mărturii și amintiri. Volumul *Lucian Blaga printre contemporani* (1987), cu o dublă structură – memorialistică și istorico-literară –, reconstituie profilul marelui scriitor și filosof din perspectiva celor care l-au cunoscut ca om, poet, profesor, filosof, diplomat și părinte: Aurel Avramescu, Al. Balaci, Vasile Băncilă, Cornelia și Dorli Blaga, Șerban Cioculescu, Ștefan Aug. Doinaș, Ovidiu Drimba, D. Micu, Teohar Mihadaș, Vasile Netea, Ovidiu Papadima, Eugen Todoran ș.a. Sunt transcrise opiniile și mărturiile interlocutorilor, iar în note și comentarii fiecare convorbire este supusă unei confruntări cu documente (scrisori emise și primite de Lucian Blaga, studii și articole ale exegeților săi, polemici în presa vremii, acte diplomatice etc.) aflate în biblioteci și arhive. Structura se păstrează și în *G. Călinescu. Spectacolul personalității* (1999), carte conținând „dialoguri adnotate" cu cei ce l-au cunoscut îndeaproape pe marele critic, fiind vorba îndeosebi de colaboratorii săi din cadrul Institutului de Istorie Literară și Folclor: Geo Bogza, I. C. Chițimia, G. Ivașcu, D. Micu, George Muntean, Ovidiu Papadima, Al. Rosetti, D. I. Suchianu, Cornelia Ștefănescu, Ștefana Velisar-Teodoreanu, D. Vatamaniuc, Teodor Vârgolici, Alice Vera Călinescu, Gh. Vrabie. Culegerea intitulată *Istoria literaturii române în evocări* (2001) reunește texte în care scriitori din secolele al XIX-lea și al XX-lea îi evocă pe înaintași sau pe contemporani, alcătuindu-se astfel un tablou expresiv al evoluției literaturii române. Istoricul literar **O.**, dublat de un aplicat cercetător al creației populare românești, s-a preocupat și de editarea arhivei folcloristice a lui B.P. Hasdeu. În 1997 publică *Omul de flori*, o masivă antologie de basme și legende populare din textele primite de B.P. Hasdeu în urma chestionarelor pe care le-a alcătuit și difuzat. Alt filon folcloric hasdeian de o impresionantă varietate este relevat în *Soarele și Luna* (2002), două tomuri pornind de la manuscrisele venite ca răspunsuri pentru cele două chestionare. Primul tom cuprinde *Folclor tradițional în versuri*, al doilea fiind destinat notelor, comentariilor, variantelor și indicilor. **O.**, interesat în special de proza populară, a făcut el însuși înregistrări pe teren, concretizate în antologia tematică *Basme fantastice românești* (I-III, 2002-2003). Noutatea metodei aplicate aici constă în dialogul postnarativ cu subiecții despre semnificația basmului, despre lumea fantastică și mitologică descrisă sau despre pătrunderea unor elemente de cultură și civilizație modernă în limbajul acestora. Cercetările folclorice și etnografice l-au condus și la realizarea albumului *Troițe românești. O tipologie* (2003), primul de acest fel în cultura română. Activitatea de editor a lui **O.** înseamnă în primul rând edițiile critice *Scrieri* de Ion Marin Sadoveanu (I-VIII, 1969-1985) și – împreună cu Stancu Ilin – *Opere* de B.P. Hasdeu (II-IV, 1996-2003). Editarea operei hasdeene va fi continuată cu *Publicistica politică. 1869-1902* (I-II, 2001), *Studii și articole de economie politică* (I-II, 2002) și *Folcloristica* (I-II, 2003). Descoperind manuscrisele cenzurate ale lui Tudor Vianu, a alcătuit și o ediție completă din *Dicționar de maxime comentat* (1997). Prin cercetări întreprinse în biblioteci din Germania, ca și în reviste românești ale exilului, istoricul literar a identificat scrieri, documente literare și fonduri epistolare aparținând lui Grigore Nandriș, Pamfil Șeicaru și Alexandru I. Philippide, fructificate în ediții de mare interes politic și cultural.

SCRIERI: *Opera lui Mihail Sadoveanu*, București, 1986; *Lucian Blaga printre contemporani*, București, 1987; *Romanul vieții lui Bogdan Petriceicu Hasdeu*, București, 1990; ed. (*B.P. Hasdeu sau Setea de absolut*), București, 2001; *G. Călinescu. Spectacolul personalității*, București, 1999; *Vădeni pe Prut – străveche vatră de cultură* (în colaborare cu Stelian Spânu), București, 2002; *Troițe românești. O tipologie*, București, 2003. **Culegeri:** *Folclor din Moldova de jos*, București, 1969; *Basme fantastice românești*, I-III, București, 2002-2003. **Antologii:** *Istoria literaturii române în evocări*, București, 2001. **Ediții:** Ion Marin Sadoveanu, *Scrieri*, I-VIII, pref. edit., București, 1969-1985; Nicolae Densușianu, *Vechi cântece și tradiții populare românești. Texte poetice din răspunsurile la „chestionarul istoric" (1893-1897)*, introd. edit., București, 1975; *Alexandru I. Philippide în dialog cu contemporanii*, I-II, București, 1986; B.P. Hasdeu, *Opere*, II-IV, București, 1996-2003 (în colaborare Stancu Ilin), *Omul de flori*, pref. edit., București, 1997, *Publicistica politică. 1869-1902*, I-II, introd. edit., București, 2001, *Studii și articole de economie politică*, I-II, pref. edit., București, 2002, *Soarele și Luna. Folclor tradițional în versuri (Răspunsuri la chestionar)*, I-II, pref. edit., București, 2002, *Folcloristica*, I-II, introd. edit., București, 2003; G. Călinescu, *Oglinda constelată*, București, 1990; *Psalmii*, tr. Mihail Sadoveanu, București, 1992; Mihail Sadoveanu, *Drumuri basarabene*, pref. edit., Chișinău, 1992; Ovidiu Papadima, *O viziune românească a lumii*, postfață edit., București, 1995; Tudor Vianu, *Dicționar de maxime comentat*, București, 1997; Eugen Lozovan, *Dacia Sacra*, tr. Mihai Popescu, București, 1998; Grigore Nandriș, *8 ani din viața României. 1940-1948*, București, 2000; *O radiografiere a exilului românesc. Corespondență emisă și primită de Grigore Nandriș. 1946-1967*, București, 2000; Gh. I. Ciaușanu, *Superstițiile poporului român*, București, 2001; Pamfil Șeicaru, *Scrieri din exil*, vol. I: *Figuri din lumea literară*, vol. II: *Portrete politice*, București, 2003; Theodor T. Burada, *Puncte extreme ale spațiului etnic românesc*, pref. edit., București, 2003; Nicolae Petrescu, *Primitivii*, București, 2003.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *Ion Marin Sadoveanu*, RL, 1970, 4; Șerban Cioculescu, *Ion Marin Sadoveanu și teatrul românesc*, RL, 1978, 37; Constantin Ciopraga, *O exegeză sadoveniană*, CL, 1986, 34; Mihai Ungheanu, *„Opera lui Mihail Sadoveanu"*, LCF, 1986, 37; Constantin Trandafir, *Sadoveanu – un temerar proiect exegetic*, CNT, 1986, 47; Ion Simuț, *„Opera lui Mihail Sadoveanu"*, ALIL, t. XXX, 1985-1987; Șerban Cioculescu, *Portretul lui Lucian Blaga*, RL, 1988, 6, 7; Achim Mihu, *Lucian Blaga – un mister?*, TR, 1988, 14-18; Mihai Ungheanu, *„Lucian Blaga printre contemporani"*, LCF, 1988, 19; Ion Bălu, *„Romanul vieții lui B.P. Hasdeu"*, RMB, 1991, 14 503; Florin Faifer, *Hasdeu sau Setea de absolut*, CRC, 1991, 8; Teodor Vârgolici, *O viziune românească a lumii*, ALA, 1995, 253; Gh. Bulgăr, *Tudor Vianu, „Dicționar de maxime comentat"*, ALA, 1997, 349; Teodor Vârgolici, *B.P. Hasdeu și folclorul*, ALA, 1997, 375; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *130-131*; Micu, *Ist. lit.*, *732*; Teodor Vârgolici, *Jurnalul lui Grigore Nandriș*, ALA, 2000, 503; Daniel Cristea-Enache, *Posteritatea lui G. Călinescu*, ALA, 2001, 563, 564; Constantin Trandafir, *O biografie impunătoare*, „Pagini literare", 2002, 12;

Teodor Vârgolici, *Publicistica politică a lui B.P. Hasdeu*, ALA, 2002, 601; Teodor Vârgolici, *„B.P. Hasdeu sau Setea de absolut"*, ALA, 2002, 604; Teodor Vârgolici, *Scrierile din exil ale lui Pamfil Șeicaru*, ALA, 2003, 652; Dan Mănucă, *Jurnalismul politic al lui B.P. Hasdeu*, CL, 2003, 5. *T.V.*

OPRIȚĂ, Doina (25.V.1948, Dăbâca, j. Cluj), traducătoare. Este fiica Mariei (n. Mureșan) și a lui Ioan Opriță, țărani. Urmează școala elementară în comuna natală (1955–1962), Liceul „Petru Maior" din Gherla (1962–1966) și Facultatea de Filologie, secția română-italiană, a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj (1967–1972). După ce între 1975 și 1977 este profesoară în învățământul secundar, devine cadru didactic la Catedra de limba română pentru studenții străini din cadrul Facultății de Litere a Universității clujene. Este membră fondatoare, din 1991, a Societății Culturale „Lucian Blaga" și a Asociației Sindicale a Scriitorilor din Cluj-Napoca. Debutează la revista „Vatra" în 1980, cu traducerea din italiană a povestirii *Canis sapiens* de Lino Aldani. Colaborează cu traduceri la „Steaua", „Tribuna", „Napoca universitară", „Convorbiri literare" și la almanahurile „Anticipația", „România literară", „Clujul literar și artistic", „Domus" ș.a. Publică primul volum de traduceri, *Noapte bună, Sofia* de Lino Aldani, în 1982. Urmează transpuneri din scrierile lui Enzo Siciliano și Luigi Malerba ș.a. În general, manifestă preferințe pentru literatura de aventuri, polițistă, SF, preocupare încununată în 1985 cu Premiul „Karel" (pentru traduceri) la Congresul European de Science Fiction, desfășurat la Fanano, în Italia.

Traduceri: Lino Aldani, *Noapte bună, Sofia*, Cluj-Napoca, 1982, *Eclipsă 2000*, București, 1995; Enzo Siciliano, *Prințesa și anticarul*, București, 1985; Jules Verne, *Un oraș plutitor. Spărgătorii blocadei. Invazia mării*, București, 1985, *César Cascabel*, București, 1988; Arthur Conan Doyle, *Aventurile brigadierului Gérard*, București, 1987; Luigi Malerba, *Casa jaguarului*, București, 1991; Donald Keene, *Literatura japoneză*, introd. Sumiya Haruya, București, 1991 (în colaborare cu Mircea Opriță).

Repere bibliografice: Voicu Bugariu, *SF italian*, LCF, 1982, 30; Virgil Bulat, *Lino Aldani, „Noapte bună, Sofia"*, TR, VI, 1982, 31; Cornel Robu, *Lino Aldani și anticipația pe termen scurt*, ST, 1984, 2; Angela Tudori, *Pregnanța iluzoriului*, AST, 1986, 2. *Ct.C.*

OPRIȚĂ, Mircea (25.X.1943, Timișoara), poet, prozator, eseist și traducător. Este fiul Marioarei (n. Șerb) și al lui Remus Opriță, muncitori. Frecventează școala elementară și gimnaziul la Cluj (1950–1957), apoi este elev al Liceului Militar „Dimitrie Cantemir" din Breaza și al Liceului Militar „Ștefan cel Mare" din Câmpulung Moldovenesc, dar termină ca absolvent al Liceului „Emil Racoviță" din Cluj (1961). Urmează Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română, a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj (1961–1966). Lucrează ca profesor în comuna Dăbâca (1966–1968), ghid la Muzeul „Octavian Goga" din Ciucea (1969), inspector cu probleme de teatru la Comitetul pentru Cultură și Artă al județului Cluj (1970–1972). Ulterior va fi lector la Editura Dacia, până în 1994, când este ales președinte al Asociației Sindicale a Scriitorilor din Cluj-Napoca. Detașat consilier diplomatic în Ministerul

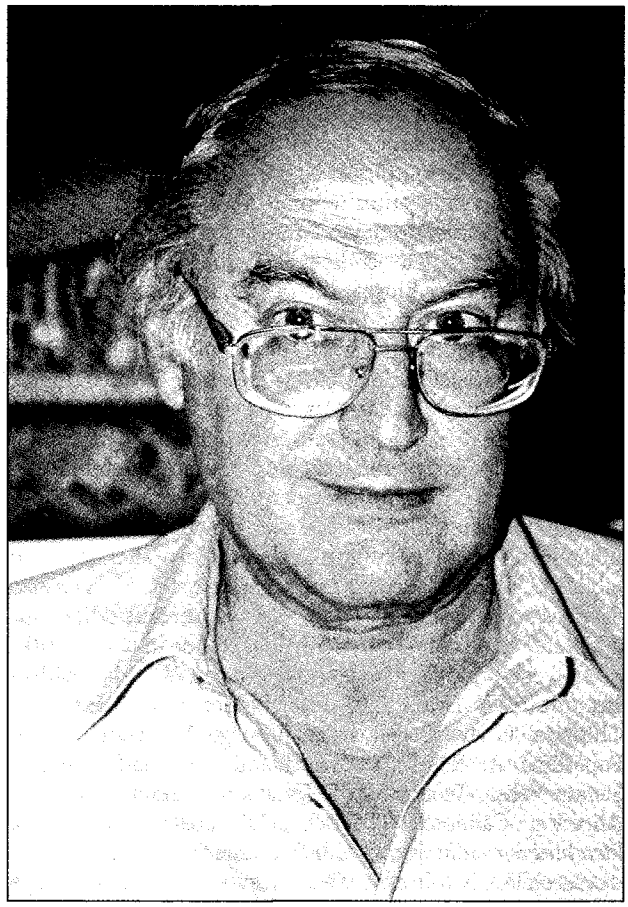

Afacerilor Externe, îndeplinește funcția de director al Centrului Cultural Român din Budapesta (1996–1998), funcție pe care o reocupă prin concurs în anul 2002. Este doctor în filologie la Universitatea „Babeș-Bolyai", cu teza *Discursul utopic* (1999). Debutează la ziarul „Făclia" în 1960, fiind încă elev la liceu, iar editorial în 1966, cu volumul de proză SF *Întâlnire cu meduza*. În anul precedent obținuse Premiul pentru poezie oferit de Fondul Internațional al Scriitorilor de pe lângă PEN-Club (Londra). Colaborează la „Contemporanul", „Tribuna", „Steaua", „Echinox", „România literară", „Luceafărul", „Viața studențească" ș.a. Scriitorul este foarte activ în mișcarea SF românească și europeană. Prezent în numeroase antologii ale genului, alcătuiește, la rândul său, antologii care se bucură de versiuni în limbi străine. Este deținător al Premiului EUROCON III pentru literatură științifico-fantastică (Poznan, 1976), al Premiului „Aripile de aur ale fanteziei" (Poznan, 1980) și al Premiului Asociației Române de Science Fiction (1995). Președinte al secției române, a prezidat ediția din 1994 (găzduită de Timișoara) a congresului EUROCON

O. este un scriitor de frapantă originalitate și de o puțin obișnuită disponibilitate pentru aproape toate registrele scrisului literar. Afirmarea este legată de „Colecția povestirilor științifico-fantastice", unde i-au și apărut câteva dintre

povestirile și nuvelele emblematice care vor intra în componența cărților sale de proză SF: *Întâlnire cu meduza*, *Nopțile memoriei* (1973; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Adevărul despre himere* (1976), *Figurine de ceară* (1978), *Semnul licornului* (1980), configurând un profil distinct în spațiul românesc al genului. Premiate la cel de-al treilea concurs național de literatură SF, din 1973, povestirile *O falie în timp* și *Figurine de ceară*, incluse ulterior în *Adevărul despre himere*, reprezintă veritabile arte poetice ale prozatorului. Dar dacă narațiunile din *Nopțile memoriei* justifică o integrare canonică în genul SF, cele din *Adevărul despre himere* nu se înscriu în această limitare generică. Lirismul unor povestiri ca *Steaua cronicarului*, *Labirintul* sau *O falie în timp* anticipează asimilarea procedeelor prozei SF (și disocierea de ele), mai târziu sever marcată de romanul *Pasărea de lut. Baladă cu fotografii mișcate* (1976), semn că scriitorul urmărește „să facă inoperantă distincția dintre genul «special» și literatura «obișnuită»" (Florin Manolescu). Etapă de tranziție sau nu spre un univers mai cuprinzător, *Adevărul despre himere* atestă cota estetică a creației lui **O.**, acuratețea scrisului său, proeminentă cu deosebire la nivelul simbolurilor, puritatea construcției. Majoritatea nuvelelor și povestirilor din acest volum sunt proiecții simbolice: obsesii, fantasme, neliniști, himere ale lumilor interioare. *Un toast pentru Proteu* figurează „o falie în timp", o stare de somnie a conștiinței („Femeia îl privi mirată, apoi pricepu că el vorbea de dincolo de luciditate, aproape scufundat în somn"), care egalizează timpurile și reperele convenționale. O lume invizibilă își trimite din adâncuri insondabile (din trecut sau din viitor) mesagerii. Alte povestiri — *Portret din linii și puncte*, *Premiul Kremer*, *Calendarul timpului zero* — utilizează mituri tehniciste sub semnul unui sentiment de spaimă. Între mașini ultraperfecționate, omul rămâne un element cu funcție aparent misterioasă. Cosmosul-mașină tulbură cursul firesc al vieții, care devine precară, și provoacă o hipersensibilitate vecină cu stările paroxistice: în consecință, omul „încurcă timpurile", ia cunoștință de singurătatea sa fundamentală. Realitatea se prezintă sub chipul lui Proteu, „cel cu o mie de fețe", adică un univers de fragmente, crâmpeie, anticipări, avertismente necunoscute, nedescifrate, aparținând zonelor de mister și umbră ale conștiinței. De fapt, povestirile traduc un refuz al lumii de obiecte, al lumii robotizate, corelativ nevoii de evadare într-o altă realitate, vie, umană, ordonată, chiar dacă și aceasta e, la rândul ei, imaginată, utopică. Axul pe care se edifică prozele este dat de tensiunea utopie–realitate, structurantă și semnificatoare, indiferent de posibila încadrare generică a ficțiunilor. Tendința scrisului lui **O.** rămâne aceea de a părăsi teritoriul literaturii tradiționale, cum se vădește în romanul parodic *Argonautica* (1970), precum și în romanele realiste *Pasărea de lut. Baladă cu fotografii mișcate* și *Cina cea mai lungă* (1983; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca). Din seria povestirilor, *Ucronia de la Tapae*, de pildă, aparține ambelor domenii și poate fi citită atât ca proză SF, cât și ca proză de evocare istorică. Aplicând unei teme istorice laitmotivul culegerii *Adevărul despre himere*, al ieșirii din timp (ucronia), și prelucrându-l în registrul SF, scriitorul realizează un lapidar poem epic despre geneza națională, conotat însă cu un sens ironic, polemic în momentul apariției — 1976 — în raport cu naționalismul exagerat al ideologiei oficiale, care își va asocia protocronismul. Jocul intelectual al prozatorului sfidează tabuurile, clișeele plicticoase, obișnuințele de lectură și falsele distincții de gen. În *Argonautica* sunt vizate nu doar problematica și procedeele genului SF, ci și chestiuni general umane (de pildă, tema puterii), cristalizând un mod al ironiei în raport cu realitatea istorică, încât narațiunea se încarcă, într-un al doilea plan, de sensuri opuse celui aparent lejer și umoristic. Tema utopiei, ambiguizată, este extinsă și în registrul romanului realist, *Cina cea mai lungă* și *Pasărea de lut* indicând un prozator major. **O.** este și un exeget al literaturii SF, fenomen căruia îi dedică lucrări fundamentale în spațiul literar românesc și în cel european. După eseul monografic *H.G. Wells. Utopia modernă* (1983), el a abordat într-un studiu istoric și critic *Anticipația românească* (1994) și problematica generală a domeniului în *Discursul utopic* (2000; Premiul Academiei Române).

SCRIERI: *Întâlnire cu meduza*, București, 1966; *Argonautica*, București, 1970; *Planeta părăsită*, Cluj, 1971; *Viața într-o floare*, Cluj, 1972; *Jocul cu vipere*, Cluj, 1972; *Nopțile memoriei*, București, 1973; *Adevărul despre himere*, București, 1976; *Pasărea de lut. Baladă cu fotografii mișcate*, Cluj-Napoca, 1976; *Figurine de ceară*, introd. Ion Hobana, Cluj-Napoca, 1978; *Semnul licornului*, București, 1980; *Cina cea mai lungă*, Cluj-Napoca, 1983; *H. G. Wells. Utopia modernă*, București, 1983; *Anticipația românească*, Cluj-Napoca, 1994; ed. 2, București, 2003; *Discursul utopic*, București, 2000. **Antologii:** *Az átlépett látóhatár. Román tudományos-fantasztikus elbeszélések* [*Dincolo de orizont. Nuvele științifico-fantastice românești*], pref. edit., Cluj-Napoca, 1975; *Die beste aller Welten. Rumänische Science-fiction*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1979; *SF aus Rumänien*, München, 1983 (în colaborare cu Herbert W. Franke). **Traduceri:** Donald Keene, *Literatura japoneză*, introd. Sumiya Haruya, București, 1991 (în colaborare cu Doina Opriță); H. Ph. Lovecraft, *Dagon*, Cluj-Napoca, 1993, *Hypnos*, Cluj-Napoca, 1993; John Brunner, *Să prinzi o stea căzătoare*, București, 1998.

Repere bibliografice: Constantin Cublești, *„Argonautica"*, TR, 1971, 4; Al. I. Friduș, *„Argonautica"*, CL, 1971, 3; Petru Poantă, *„Jocul cu vipere"*, ST, 1972, 13; Pamfil Matei, *„Jocul cu vipere"*, T, 1972, 3; Valentin Tașcu, *„Jocul cu vipere"*, F, 1973, 1; Ion Marcoș, *„Nopțile memoriei"*, TR, 1974, 8; Val Condurache, *„Nopțile memoriei"*, CL, 1974, 7; Cristea, *Domeniul, 330–335*; Voicu Bugariu, *Fantasticul cerebral*, LCF, 1976, 13; Val Condurache, *„Pasărea de lut"*, CL, 1976, 4; Valentin Chifor, *Elogiu și creație*, T, 1976, 5; Dana Dumitriu, *Banalul și fantasticul*, RL, 1977, 13; C. Vernescu, *„Adevărul despre himere"*, CL, 1977, 10; Voicu Bugariu, *Science fiction*, LCF, 1978, 18; Iorgulescu, *Scriitori, 227–229*; Leonida Neamțu, *Marginalii la „Figurine de ceară"*, ST, 1978, 10; Anton Cosma, *„Figurine de ceară"*, VTRA, 1978,11; Sorin Titel, *Anticipație și parodie*, RL, 1980, 22; Mircea Popa, *Valențele romanului ironic*, TR, 1983, 52; Valeriu Cristea, *„Cina cea mai lungă"*, RL, 1984, 21; Zaharia Sângeorzan, *Privirea romancierului*, CRC, 1984, 31; Voicu Bugariu, *Un roman ironic*, LCF, 1984, 39; Gh. Iancovici, *„Cina cea mai lungă"*, ST, 1984, 11; Cornel Robu, *Două orientări în anticipația românească actuală*, „Almanah «Anticipația»", 1984, *81–84*; Florin Manolescu, *Medalion: Mircea Opriță*, „Almanah «Anticipația»", 1987, *135*; Steinhardt, *Monologul, 193–197*; Poantă, *Dicț. poeți, 146–147*; Cosma, *Romanul*, II, *267–270*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *537–541*; *Dicț. analitic*, IV, *477–479, 517–522*. *C.H.*

OPROESCU, Alex.[andru] (8.V.1940, Nehoiu), istoric literar și bibliograf. Este absolvent al Liceului Teoretic din Pătârlagele (1957), al Școlii de Biblioteconomie din București (1960) și al Facultății de Filologie a Universității „Al. I. Cuza" din Iași (1971). Își începe activitatea ca șef al Bibliotecii Raionale Râmnicu Sărat (1960–1968), în 1970 fiind numit director al Bibliotecii „Vasile Voiculescu" din Buzău. Colaborează la „Viața Buzăului", „România literară", „Contemporanul", „Biblioteca", „Luceafărul", „Ramuri", „Almanahul «Luceafărul»", „Opinia", „Muntenia", „Buzăul", „Mesager cultural", „Vestala", „Opinia literară" ș.a. În cadrul activităților Bibliotecii „Vasile Voiculescu" inițiază Salonul literar (1970), Cenaclul „Vasile Voiculescu" (1987–1989, 1992–1994), colecția de poezie „Autograf". Coordonează publicațiile „Buzăul literar", „Penteleu" și „Albatros". Debutează ca editor și coordonator al culegerii *V. Voiculescu. Articole, comunicări, documente* (1974), în care este prezent și ca autor al unor studii de istorie literară. A mai semnat O. Alex.

O. grupează în *V. Voiculescu. Articole, comunicări, documente* (I–IV, 1974–1994) contribuții de istorie literară, evocări și interpretări critice utile pentru cercetătorii vieții și operei scriitorului, originar de pe meleaguri buzoiene. Materialul constă în texte inedite, corespondență, iconografie, documente de arhivă și mărturii privind biografia scriitorului, familia, activitatea literară și extraliterară etc. Volumele din această serie tipărite după 1989 conțin date și mărturii zguduitoare despre anii de detenție ai lui V. Voiculescu. Anvergura reală a explorărilor întreprinse de **O.** în domeniul istoriei literare și culturale se vădește în lucrările *Scriitori buzoieni. Fișier istorico-literar* (1980) și *Presa buzoiană și râmniceană. Dicționar bibliografic* (I–III, 1995–2001). Autorul, specialist în biblioteconomie, se dovedește și un istoric literar riguros. În prima lucrare sunt sintetizate date biobibliografice, note, bibliografie, texte inedite sau rare, controverse biografice, iconografie despre scriitorii și oamenii de cultură născuți în zona Buzăului, începând din secolul al XVII-lea până în contemporaneitate. În cea de-a doua sunt descrise succint și sistematic peste cinci sute de publicații editate din 1839 și până astăzi, pentru fiecare fiind consemnate datele tehnice, istorice și ideologice.

SCRIERI: *Tabăra de sculptură Măgura. Bibliografie – album-ghid*, pref. Ion Sârbu și Brăduț Covaliu, Buzău, 1972 (în colaborare cu Nicolae Havriliuc); *Scriitori buzoieni. Fișier istorico-literar*, Buzău, 1980; *Salonul literar – o revistă vorbită*, Buzău, 1993; *Presa buzoiană și râmniceană. Dicționar bibliografic*, I–III, pref. Laurențiu Ulici, Buzău, 1995–2001; *Marin Sorescu la Buzău* (în colaborare cu Marcela Chiriță), Buzău, 1996. **Ediții:** *V. Voiculescu. Articole, comunicări, documente*, I–IV, pref. edit., Buzău, 1974–1994; *V. Voiculescu. Contribuții buzoiene*, Buzău, 1993.

Repere bibliografice: Emil Manu, *„V. Voiculescu. Articole, comunicări, documente" (I)*, RITL, 1975, 3; Ion Apetroaie, *„V. Voiculescu. Articole, comunicări, documente" (I)*, AUI, lingvistică – literatură, t. XXII, 1976, *93–94;* Laurențiu Ulici, *Agora în bibliotecă*, CNT, 1976, 52; Nicolae Ciobanu, *„V. Voiculescu. Articole, comunicări, documente"*, LCF, 1980, 8; Mircea Iorgulescu, *Despre V. Voiculescu*, RL, 1980, 17; George Muntean, *Contribuții locale de interes național*, „Scânteia", 1981, 12 227; Ioana Lupu, *O contribuție aparte la bibliografia locală: „Autograf"*, „Biblioteca", 1992, 9–10; Nicolae Scurtu, *O nouă revistă – „Albatros"*, „Dimineața", 1992, 56; Corneliu Ștefan, *Și în cultură personalitățile fac istoria*, „Opinia", 1993, 985; I. Lupu, *Verba volant, scripta manent*, „Biblioteca", 1993, 11–12; Eugenia Gavriliu, *O carte cu 350 de personaje*, „Muntenia", 1994, 408; Alex. Ștefănescu, *V. Voiculescu – repere biografice*, RL, 1994, 36; Florentin Popescu, *Zilele V. Voiculescu*, „Vocea României", 1994, 270; Ion Apetroaie, *Literatură și reflexivitate*, Iași, 1996, 223–224, 235–237. *C.H.*

OPROIU, Ecaterina (13.IX.1929, București), autoare dramatică. Este fiica Domnicăi și a lui Ioan Oproiu, comerciant. În 1952 a absolvit Facultatea de Drept a Universității din București. A debutat în 1948 la „România liberă", iar editorial în 1970, cu volumul de critică de film *Un idol pentru fiecare*. A semnat (uneori cu pseudonimele Y și Ileana Costin) cronica TV și cinematografică în „Contemporanul" (1963–1983) și în „România liberă" (1976–1986). Între 1965 și 1989 a fost redactor-șef al revistei „Cinema". Sute și sute de filme românești și străine au trecut prin cronicile cinematografice semnate de **O.** Scrisul ei impune un stil inconfundabil, analizele și interpretările sale sunt profunde, originale, nervoase, inventive, viu colorate. După 1990 a editat revista „Lumea femeilor". Din 1992 până în 2002 a făcut parte din Consiliul Național al Audiovizualului. A primit Premiul Academiei Române pentru dramaturgie (1978) și Premiul ACIN pentru critică de film (1977, 1982).

Piesa *Nu sunt Turnul Eiffel* (1978), „pseudocomedie în două părți", a avut premiera în 1964 la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț. Ulterior a fost jucată la București și pe scene din țară și din străinătate. Piesa este o parabolă despre alegerea drumului în viață, dar nu individual, ci prin simbolicul cuplu El și Ea, aflat pe un traseu plin de hățișuri, în căutarea fericirii. El – arhitect în devenire, Ea – doctoriță la țară pierd ultimul autobuz și sunt nevoiți să pornească spre șoseaua națională pe jos, bâjbâind în întunericul nopții. Din acest moment, într-o formulă compozițională care, în secvențe scurte, suprapune planul real și cel imaginar, prezentul și viitorul, personajele – conduse de o logică absurdă – trăiesc secvențe din viitoarea lor existență în cuplu. Faptul că piesa a avut o frumoasă carieră teatrală se explică prin modernitatea discursului dramatic (autoarea este o bună cunoscătoare a tehnicilor de montaj din cinematograful suprarealist), prin caracterul polemic (uneori prea demonstrativ) cu care sunt atacate inerția și șabloanele epocii, prin dialogul alert și ironic. Piesa *Interviu* (titlul inițial, *Handicap*, a fost schimbat de cenzură) s-a reprezentat în 1976, cu o distribuție de primă mărime, la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" din București. Reapar El și Ea, dar de data aceasta iubirea nu mai este atotînvingătoare, cei doi disecând cu ascuțimea privirii lor de reporteri profesioniști cuplul pe care l-au format sau pe care l-ar fi putut forma. Piesa este și modern feministă, locul central ocupându-l femeia nonconformistă, simpatic agresivă, preocupată de realizarea profesională, personaj pe care autoarea îl privește cu ironie binevoitoare. În *Cerul înstelat deasupra noastră* (1986), cuplul – altul, dar în esență același – este surprins în ceea ce pare a fi o criză de

comunicare, ilustrând sentimentul iremediabilei singurătăți în doi. El – profesionist al unei misiuni economice a României în străinătate, Ea – soția lui, cândva o promițătoare tânără actriță; cei doi se sfâșie într-un dialog încrâncenat, care dezvăluie abisul dintre ei, dar și accente nebănuit de tragice, existente în banalitatea cotidiană.

SCRIERI: *Un idol pentru fiecare*, București, 1970; *Greta Garbo* (în colaborare), București, 1972; *3 × 8 plus infinitul*, București, 1975; *Nu sunt Turnul Eiffel*, București, 1978; *Cerul înstelat deasupra noastră*, București, 1986. **Traduceri:** Mathilde Niel, *Drama eliberării femeii*, București, 1974.

Repere bibliografice: Valeriu Râpeanu, *„Nu sunt Turnul Eiffel"*, TTR, 1965, 6; Valentin Silvestru, *Dramaturgia originală pe scenă*, CNT, 1965, 26; Mihai Nadin, *„Nu sunt Turnul Eiffel"*, CNT, 1965, 45; Dumitru Chirilă, *„Nu sunt Turnul Eiffel"*, F, 1974, 12; Carol Isac, *„3 × 8 plus infinitul"*, CRC, 1976, 3; Dan Mutașcu, *Misiunea interviului*, SPM, 1976, 269; Margareta Bărbuță, *„Condiția femeii" în ipostază scenică*, CNT, 1977,1; Florian Potra, *Interviu cu Ecaterina Oproiu*, TTR, 1978, 2; Ioan Lazăr, *Iluzia dramatică*, LCF, 1978, 16; Valentin Silvestru, *Premiile Academiei Române pentru literatură. Dramaturgie*, FLC, 1978, 29; Radu Popescu, *De la scenă la tipar*, RMB, 1978, 10 434; Bogár András, *A riporter minősége*, HT, 1980, 24; Dayana Frățilă, *Piese românești contemporane*, ECH, 1982, 3-4; Faifer, *Dramaturgia, 88-93;* Alexandru Bălan, *„Nu sunt Turnul Eiffel"*, AST, 1984, 3; Ileana Lucaciu, *O nouă versiune*, SPM, 1984, 29; Valentin Silvestru, *Solitudine în doi*, RL, 1985, 2; Ileana Lucaciu, *Eternul cuplu*, SPM, 1985, 2; Ion Cocora, *„Cerul înstelat deasupra noastră"*, TR, 1985, 3; Dumitru Solomon, *Sensibilitatea în sprijinul inteligenței*, „Spectator", 1985, 10; *Ecaterina Oproiu*, DRI, IV, *13-19;* Ghițulescu, *Istoria, 452-454.* *Il.C.*

OPTZECISM. Termenul este menit să desemneze sintetic ansamblul caracteristicilor (estetice, tematice, stilistice, „tehnice", ținând de obiectivele, viziunea și ideologia literară etc.) aparținând generației '80 – adică acelor scriitori care au debutat și au început să se afirme în anii '80 ai secolului al XX-lea. Ivit inițial în sfera conversațiilor informale, acceptat ulterior de critica și istoria literară vizând literatura contemporană, **o.** păstrează o oarecare doză de vag, la fel ca orice concept dorit atotcuprinzător pentru o realitate diversă și consistentă. Problema definirii generației '80 rămâne spinoasă, cum se întâmplă când e vorba de circumscrierea cu precizie a unei generații sau promoții literare. Opțiunile terminologice sunt diverse, motivate adeseori subiectiv. Există, în demersul de periodizare a istoriei literare, distincția între generație și promoție. Se consideră că o nouă generație literară apare o dată la treizeci de ani, în vreme ce promoțiile pot fi decenale. Astfel, Laurențiu Ulici, în anii '90, într-un text de susținere a generației sau a promoției nouăzeciste, opina că „promoția '90 este prima promoție a unei generații noi (admițând că șaizeciștii, șaptezeciștii și optzeciștii fac împreună o singură generație, iar cincizeciștii sunt ultima promoție a generației zise «a războiului»". Totuși, sintagma „generația '80" s-a impus în panoplia conceptuală a exegezei și a istoriei literare consacrate perioadei contemporane, existând convingerea larg împărtășită că promoția de scriitori afirmați în deceniul al nouălea al secolului trecut este – prin numărul și prin valoarea componenților ei și mai ales prin caracterul radical novator al demersului literar al acestora, definit de caracteristici comune dincolo de fireasca diversitate a scrierilor lor – una cu totul excepțională, învederând apariția unei noi generații literare. Denumirea a fost promovată în primul rând de optzeciștii înșiși, conștienți de statutul lor de generație insurgentă și neconformistă. Fundamentarea identității inconfundabile a **o.** nu s-a redus la criterii strict literare și e elocvent că un optzecist marcant, Mircea Cărtărescu, opina retrospectiv în 1999 – în postură de istoric și teoretician literar –, că „așa cum apare astăzi optzecismul, el pare să nu fi fost doar un grup artistic sau o școală literară, ci un fel de generație biologică, națională, diferită de cele dinainte nu numai artistic, ci și ca mod de viață, de percepere a realității. Nu întâmplător această generație a purtat o vreme gloriosul titlu (firește, atribuit ei, inițial, cu un sens peiorativ) de «generația în blugi», definindu-se prin acest obiect vestimentar o întreagă *brave new world*. Optzecismul pare a fi, într-adevăr, '68-ul întârziat al românilor, momentul în care, la fel ca în Occident cu vreo 10-15 ani în urmă, o întreagă generație și-a afirmat *diferența* față de cele anterioare și care nu poate fi redusă la banalul conflict între generații." **O.** literar s-a coagulat și s-a manifestat inițial prin intermediul cenaclurilor și al revistelor studențești. Au existat mai multe nuclee de coagulare, în diferite zone ale țării, cele mai importante fiind legate însă de Universitatea bucureșteană, și anume de Facultatea de Limba și Literatura Română. Aici au funcționat cenaclurile devenite între timp faimoase, mitologizate chiar ca leagăn incontestabil al **o.**: Cenaclul studențesc de proză Junimea, coordonat de Ovid S. Crohmălniceanu (din 1971 până în 1984, când a fost desființat din ordin superior), Cenaclul de Luni, condus de Nicolae Manolescu (care a funcționat în perioada 1977-1983), Cenaclul de critică îndrumat de Eugen Simion, apoi, din 1983 și până în 1990, Cenaclul Universitas (legat însă cu precădere de afirmarea a ceea ce ulterior avea să se numească nouăzecism), condus de Mircea Martin. În aceeași vreme, la Cluj-Napoca se desfășura activitatea grupării de tineri studenți-scriitori de la revista „Echinox", iar din rândul generațiilor (ceva) mai mature de critici își exercitau rolul de „descoperitori" și îndrumători Ion Pop, Marian Papahagi și Ion Vartic. Au existat și alte nuclee sau cadre de manifestare propice pentru literatura înnoitoare a tinerilor din epocă – Cenaclul „Pavel Dan" de la Timișoara, cu grupul de tineri scriitori care îl au ca mentor pe Livius Ciocârlie, revistele „Dialog" și „Opinia studențească" de la Iași, colocviile de poezie de la Piatra Neamț ș.a. –, dar **o.** nu este reductibil la ele, constituindu-se, într-adevăr, ca un fenomen observabil pe scară națională. Importante în revelarea și impunerea lui au fost câteva volume colective de debut (unele tipărite pe cheltuiala autorilor, dată fiind reticența instituțiilor culturale oficiale față de promovarea unor noutăți dinamitarde, în plină perioadă de paroxism a ceaușismului, altele publicate la Editura Cartea Românească, cu sprijinul unor redactori devotați valorii literare). Astfel, în 1981 apare, cu o prefață de Nicolae Manolescu, volumul de poezie *Aer cu diamante*, grupându-i pe Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei, Florin Iaru și Ion Stratan, în 1982 apare alt volum colectiv,

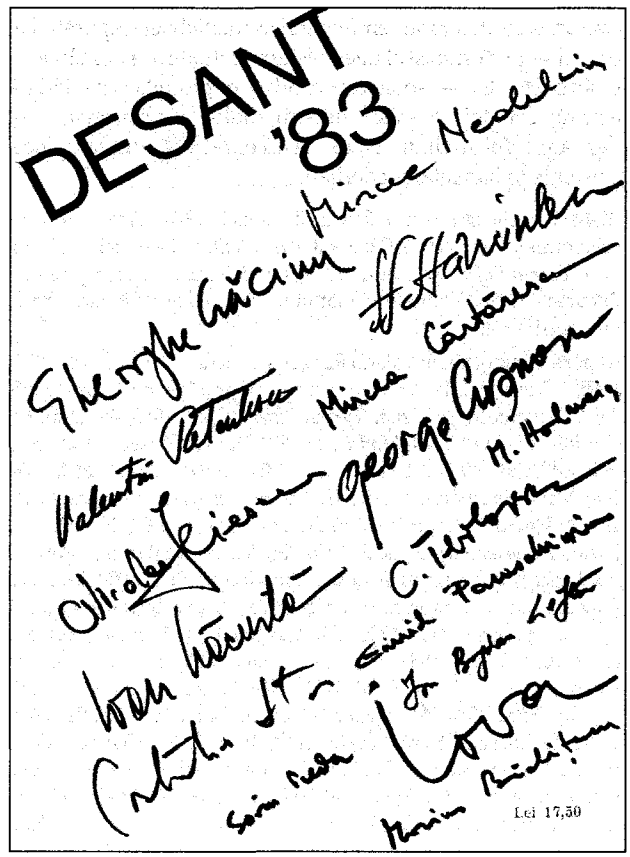

Cinci, cu poeme de Alexandru Mușina, Romulus Bucur, Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter și Mariana Marin, prefațat tot de Nicolae Manolescu, iar în 1983, cu titlul *Desant '83* și o prefață de Ov. S. Crohmălniceanu, iese o antologie de proză scurtă unde figurează Mircea Nedelciu, Sorin Preda, Nicolae Iliescu, Cristian Teodorescu, George Cușnarencu, Ioan Lăcustă, Constantin Stan, Marius Bădițescu, Emil Paraschivoiu, Hanibal Stănciulescu, Ion Bogdan Lefter, Gheorghe Iova, Gheorghe Crăciun, Gheorghe Ene, Mihai Rogobete, Valentin Petculescu, Maria Holmeia, Mircea Cărtărescu; Editura Albatros scoate în 1985 *Caietele debutanților. 1983–1984*, iar în 1988, sub titlul *Debut '86*, e editată altă culegere de proză scurtă a peste treizeci de tineri scriitori, postfațată de Mircea Ciobanu etc. Încă de la începutul anilor '80 – în unele cazuri chiar mai înainte, de vreme ce Traian T. Coșovei a debutat în 1979, cu volumul *Ninsoarea electrică* – mai mulți autori debutează cu volume personale. Alții vor debuta editorial abia după 1989, fiind socotiți „optzeciști cu debut întârziat", diferiți de nouăzeciști. Pe de altă parte, există și opinia – susținută de corifei ai nucleului dur al **o.**, între care Mircea Cărtărescu – că **o.** a strălucit cu adevărat în intervalul 1980–1985, tot ce a urmat fiind mai degrabă raliere la o modă, imitație întârziată și în cele din urmă conformistă, epuizare rapidă și istoricizare accelerată a fenomenului optzecist. Nu lipsite de doza lor de adevăr, asemenea constatări se cuvine a fi considerate cu prudență, ele resimțindu-se inevitabil de optica maximalistă a celor direct implicați. Susținuți în presa literară de critici din generațiile mai vârstnice – în primul rând de mentorii cenaclurilor care au contat în afirmarea lor, dar și de alți critici consacrați –, optzeciștii s-au străduit să-și promoveze ei înșiși literatura prin texte teoretice sau de poziție ori prin texte critice, publicate – în limita posibilităților din epocă – în revistele studențești, în cele literare, dar și în alte periodice (astfel, Radu G. Țeposu și Tania Radu, care răspundeau de rubrica literară la „Flacăra pentru minte, inimă și literatură", supliment cultural al revistei „Flacăra", publică asiduu cronici despre cărțile optzeciștilor în plină afirmare). Se cuvine relevat faptul că, în perioada de „preistorie" a **o.**, adică în vremea studenției unora dintre viitorii protagoniști ai acestei școli literare (1970–1973), un grup format din Gheorghe Crăciun, Mircea Nedelciu, Ioan Lăcustă, Gheorghe Iova, Ioan Flora, Gheorghe Ene, Constantin Stan și Sorin Preda a scos o revistă murală într-un singur exemplar, intitulată „Noii". După 1990 au apărut volume antologice propunând o încercare de canonizare a literaturii optzeciste și vizând afirmarea ideologiei literare a scriitorilor optzeciști. Notorii sunt *Antologia poeziei generației '80*, întocmită de Alexandru Mușina și apărută în 1993 (reunind texte de Liviu Antonesei, Andrei Bodiu, Romulus Bucur, Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei, Nichita Danilov, Caius Dobrescu, Aurel Dumitrașcu, Bogdan Ghiu, Paul Grigore, Florin Iaru, Mariana Marin, Ioan Moldovan, Ion Mureșan, Viorel Mureșan, Alexandru Mușina, Viorel Padina, Aurel Pantea,

Marta Petreu, Daniel Pișcu, Cristian Popescu, Simona Popescu, Petru Romoșan, Dan Stanciu, Liviu Ioan Stoiciu, Ion Stratan, Marcel Tolcea, Matei Vișniec, Călin Vlasie) și antologia *Competiția continuă. Generația '80 în texte teoretice*, întocmită de Gheorghe Crăciun și publicată în 1994 (cu texte de Liviu Antonesei, Vasile Andru, Ștefan Agopian, Ioan Buduca, Ștefan Borbély, Romulus Bucur, Mircea Cărtărescu, Dumitru Chioaru, Magda Cârneci, Radu Călin Cristea, Al. Cistelecan, Gheorghe Crăciun, George Cușnarencu, Nichita Danilov, Valeriu Gherghel, Vasile Gogea, Mihai Dinu Gheorghiu, Bogdan Ghiu, Ioan Groșan, Emil Hurezeanu, Bedros Horasangian, Florin Iaru, Al. Th. Ionescu, Nicolae Iliescu, Gheorghe Iova, Ion Bogdan Lefter, Dan C. Mihăilescu, Mircea Mihăieș, Cristian Moraru, Virgil Mihaiu, Ion Mureșan, Alexandru Mușina, Mircea Nedelciu, Nicolae Oprea, Marta Petreu, Gheorghe Perian, Virgil Podoabă, Simona Popescu, Aurel Pantea, Sorin Preda, Liviu Ioan Stoiciu, Ion Simuț, Eugen Suciu, Mircea Scarlat, Radu G. Țeposu, Cristian Teodorescu, Stelian Tănase, Matei Vișniec, Călin Vlasie, Alexandru Vlad, Daniel Vighi).

Ca și alte concepte asemănătoare, **o.** rămâne oarecum imprecis: utilizat cu sensuri mai înguste sau mai largi, desemnând fie o grupare sau o școală literară, fie literatura caracteristică unei întregi epoci sau chiar un fenomen social, deja însoțit de o „mitologie" și un „folclor" propriu, el este imposibil de fixat consensual, deși, tot consensual, legitimitatea lui apare ca necesară. Între extremele posibile — lărgirea lui până la irelevanță prin considerarea drept aparținători **o.** a tuturor scriitorilor născuți în anii '50 (mai precis între 1948 și 1958) și care au debutat în anii '80, de unde concluzia unui **o.** „nețărmurit" sau, dimpotrivă, reducerea lui la câteva nuclee restrânse, la o pleiadă limitată, adică la elita generației literare și, mai ales, circumscrierea lui la o estetică unitară, asociată cu o tehnică de scriitură precis definită —, soluția convenabilă este cea a căii de mijloc. Generația '80 e numeroasă și prezintă diversitatea firească pentru scriitori care depășesc cercul limitat al unei școli literare organizate. Pe de altă parte, sunt incontestabile cristalizarea și promovarea unei estetici aplicate, a unei viziuni și a unei practici literare caracteristice. Această generație de scriitori are un traseu biografic specific: adolescența și prima tinerețe a optzeciștilor au coincis cu liberalizarea politico-ideologică a regimului comunist, formarea lor intelectuală s-a făcut într-un moment de relativă deschidere către modelele și patrimoniul literaturii universale, iar anii următori au înregistrat rerigidizarea sistemului comunist, însoțită de aberante privațiuni materiale și disfuncții sociale. Generație într-adevăr „în blugi", este în bună parte cultivată și animată de imboldul înnoirii radicale, însă marginalizată social și oprimată sau blocată profesional, „infantilizată", după cum s-a remarcat, până în pragul senectuții, fără intenții neapărat vinovate, de generațiile anterioare („Eticheta de «tânără generație» care însoțește de douăzeci de ani grupul optzecist a făcut ca el să fie permanent minimalizat și privit cu condescendență, ca un fel de «grupă mică» a lumii literare, mentalitate de care s-au impregnat și optzeciștii înșiși, care, în majoritate, au rămas niște eterni copii, cu avantajele și dezavantajele acestei situații" — Mircea Cărtărescu). Generația este martor și, într-un fel, victimă principală a atmosferei de marasm și dezamăgire generală care a afectat societatea românească în anii '80 și are și trăsături specifice la nivelul exprimării ei literare. Simplificând întrucâtva lucrurile, se obișnuiește să se spună că aportul particular al **o.** constă în ralierea deplină a literaturii române actuale la postmodernism. Corectă în esență, etichetarea reclamă câteva observații menite să o nuanțeze: **o.** nu se suprapune perfect cu postmodernismul, există o parte care nu se lasă afiliată postmodernismului (ci, de pildă, tardomodernismului, poststructuralismului, neoexpresionismului etc.) și, pe de altă parte, se consideră că manifestarea deplină a postmodernismului literar românesc e identificabilă în scrierile unor optzeciști apărute către sfârșitul anilor '80 și mai ales în anii '90, precum și în contribuția unor promoții mai noi. Caracteristice **o.** în poezie sunt considerate renunțarea la gravitatea modernistă, refuzul înfiorării patetice sau a tonului înalt, de vaticinație pe teme ontice, respingerea exprimării măiestrite și promovarea tonului familiar, colocvial, ironic și autoironic; biografismul truculent și colorat, dublat de magnificarea hâtră a derizoriului, sordidului sau a insignifiantului prin recuperare manierist-cărturărească, de fapt ironică, mitologizarea burlescă a cotidianului prin recurs la procedeele culturii populare; caracterul narativ al poemelor, recursul la listă sau la panoptic, la acumulări descriptive. Totul dublat de o aplecare spre ceea ce s-a numit comedia literaturii, de autoreferențialitatea textului ori de implicarea conștiinței teoretice a autorului. Acestea ar fi „ingredientele" **o.** poetic canonic, însă există viguroase filoane optzeciste de nuanțe sensibil diferite: autenticiste, neoexpresioniste, minimaliste ș.a. Pentru unii, formula clasică a poeziei optzeciste este cea manifestă în volumul colectiv *Aer cu diamante*, orientare poetică ce — opinează Mircea Cărtărescu — „nu trebuie nici fetișizată, nici subestimată". Există, neîndoios, mai multe **o.** Numele de poeți cel mai des citate sunt Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei, Florin Iaru, Ion Stratan, Alexandru Mușina, Romulus Bucur, Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter, Mariana Marin, Liviu Ioan Stoiciu, Marta Petreu, Matei Vișniec, Ion Mureșan, Magda Cârneci, Nichita Danilov, Denisa Comănescu. Și în ce privește proza sunt identificabile mai multe aripi ale **o.**: există orientarea radical textualistă, așa-zis tardomodernistă, concentrată pe „ingineria textuală" și pe „textuare" (Gheorghe Iova), există un **o.** prozastic propriu-zis, care combină echilibrat textualismul și autoreferențialitatea cu un realism mărunt și fragmentar, preocupat să valorizeze cotidianul frust, derizoriul, grotescul ori tragismul nespectaculos, provocat de distorsiunile sociale din perioada comunismului, și să promoveze un autenticism rafinat, mediat intelectual, prin textualizare, și există, în sfârșit, ficțiunea carnavalesc apocaliptică, flamboaiant postmodernă (în maniera lui Thomas R. Pynchon), marcată de truculență fantasmagorică, propunând lumi alternative, ficțiuni istorice, operând cu fantasticul și fabulosul ș.a.m.d. Reprezentativi pentru prima formulă ar fi Gheorghe Iova și Gheorghe Ene, pentru a doua Mircea Nedelciu și Gheorghe Crăciun, iar pentru a treia Mircea Cărtărescu, George Cușnarencu, dar și

Gheorghe Crăciun și Mircea Nedelciu (prin scrierile lor mai noi), ca și, probabil, Petru Cimpoeșu, Ioan Mihai Cochinescu ș.a. (nu puțini nouăzeciști, precum Daniel Bănulescu, Dan Perșa ș.a., s-au raliat din mers acestei formule, radicalizând-o și ilustrând-o strălucit). Comode pentru creionarea unui tablou de ansamblu, asemenea delimitări și clasări sunt destul de imprecise, fiindcă în practică formulele se întâlnesc rareori în stare pură, iar majoritatea prozatorilor optzeciști învederează cazuri mixte, intermediare, de ilustrare a lor. Numele de prozatori optzeciști cel mai des vehiculate sunt Mircea Nedelciu, Gheorghe Crăciun, Gheorghe Iova, Mircea Cărtărescu, Sorin Preda, Nicolae Iliescu, Cristian Teodorescu, George Cușnarencu, Ioan Lăcustă, Constantin Stan, Petru Cimpoeșu, Ioan Mihai Cochinescu, Hanibal Stănciulescu, Alexandru Vlad, Daniel Vighi, Ioan Groșan, Ștefan Agopian, Bedros Horasangian. În critică și în eseistică generația '80 nu a produs o revoluție la fel de clar perceptibilă și de radicală precum cea din literatura propriu-zisă. Spiritul teoretic și modernizarea uneltelor au fost preluate de la elita înaintașilor imediați, cu o tendință de continuitate și de emulație, iar nu de ruptură polemică. Dintre criticii aparținând, prin vârstă biologică, generației '80 s-au ilustrat Ion Simuț, Vasile Popovici, Radu G. Țeposu, Monica Spiridon, Gheorghe Perian, Al. Cistelecan, Dan C. Mihăilescu, Ștefan Borbély, Nicolae Oprea, Adrian Dinu Rachieru, Mihai Dragolea ș.a. Ca eseiști, s-au distins, între alții, Ioan Buduca și Liviu Antonesei. Ei nu au acționat totuși în calitate de critici de direcție (dată fiind și împrejurarea că în critică debutul și câștigarea autorității sunt, de regulă, mai târzii decât în poezie și în proză), mentorii și promotorii **o.** fiind critici din generațiile anterioare. În anii '80 criticii debutau de regulă cu volume despre clasici ori cu eseuri de istorie sau teorie literară, în vreme ce beletristica optzecistă emergentă era descoperită, comentată, recomandată și validată de critici consacrați, precum Nicolae Manolescu, Eugen Simion ș.a. Prima exegeză panoramică nu numai a **o.**, ci a întregii literaturi a tinerilor din deceniul al nouălea aparține totuși unui critic optzecist, Radu G. Țeposu, în *Istoria tragică & grotesc a întunecatului deceniu literar nouă* (1993). Trebuie însă subliniat faptul că poeții și prozatorii optzeciști au, în majoritatea lor, competență și vocație teoretică, fiind de regulă — chiar dacă în subsidiar — și eseiști sau critici literari. Textele critice, teoretice și programatice cele mai importante — și cele mai autorizate — au fost date de scriitori percepuți în primul rând ca poeți sau ca prozatori: Mircea Nedelciu, Gheorghe Crăciun, Alexandru Mușina, Gheorghe Iova, Mircea Cărtărescu ș.a. Începând din anii '90, Ion Bogdan Lefter, „retras" din activitatea poetică, încearcă să-și asume postura de critic al generației optzeciste. După 1995, și mai ales după 2000, reprezentanți ai generației literare optzeciste s-au identificat tot mai mult cu ceea ce se numește *establishmentul* vieții literare și culturale a țării: ei se află la conducerea unor instituții culturale, ocupă catedre universitare, sunt directori de publicații culturale ori de edituri, uneori acționează în calitate de analiști politici sau de formatori de opinie. La această situație — cu totul diferită de marginalitatea socială din perioada debutului — se adaugă o campanie de autopromovare exclusivistă, prin care generația '80 e prezentată drept singura generație literară importantă după cea interbelică, predecesorii ei imediați fiind contestați pentru colaborationism cu regimul de dictatură și pentru cantonarea în modernismul întârziat, iar succesorii imediați fiind de asemenea contestați ca imitatori lipsiți de originalitate și aderenți anacronici ai unor estetici literare perimate. **O.** e glorificat cu accente similimilenariste ca izbăvitor al literaturii naționale prin conectarea ei la postmodernismul decretat punct terminus al istoriei de orice fel, deci și al istoriei literaturii, ceea ce provoacă iritarea reprezentanților altor generații sau promoții literare, care, ca ripostă, tind să conteste valoarea și importanța generației optzeciste. Confrații mai vârstnici, moderniștii șaizeciști, par să nu se împace cu ieșirea optzeciștilor din starea lor de „infantilizare" și continuă să-i considere generația tânără, refuzându-le excelența valorică, în vreme ce vârful de lance militant al generațiilor cu adevărat mai tinere îi contestă ca retrograzi, ca evazioniști esteți și tehniciști, lipsiți de autenticitate, plăsmuitori ai unui „univers de carton". „Excepționalismul" generației '80 este astfel pus în chestiune. Contestările vehemente, reciproce ori încrucișate, par să fie un lucru normal, poate chiar banal în viața literară de la noi și, probabil, și de aiurea. Dincolo de supraevaluările ori de subestimările partizane, **o.** rămâne în cele din urmă unul dintre cele mai importante episoade ale dinamicii literaturii române contemporane.

Repere bibliografice: *Desant '83*, București, 1983; Simion, *Scriitori*, IV, *466–723*; *Antologia poeziei generației '80*, îngr. și pref. Alexandru Mușina, Pitești, 1993; Țeposu, *Istoria*; Emilia Parpală Afana, *Poezia semiotică: promoția '80*, Craiova, 1994; *Competiția continuă. Generația '80 în texte teoretice*, îngr. Gheorghe Crăciun, București, 1994; Eugen Lungu, *Portret de grup*, Chișinău, 1995; *Dezbatere. Generația '80: o „generație pierdută"?*, CC, 1996, 2; Marcel Corniș-Pop, *The Unfinished Batlles. Romanian Postmodernism Before and After 1989*, Iași, 1997, *passim*; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, *105–208*; *Generația '80 în proza scurtă*, îngr. Gheorghe Crăciun și Viorel Marineasa, Pitești, 1998; Valeriu Bârgău, *Generația '80: precursori și urmași*, Deva, 1999; Adrian Dinu Rachieru, *Elitism și postmodernism*, Iași, 1999, *27–167*; Cărtărescu, *Postmodernismul*, *142–165*, *364–457*; Gheorghe Iova, *Acțiunea textuală. Bunul simț vizionar*, Pitești, 1999; Mihaela Ursa, *Optzecismul și promisiunile postmodernismului*, Pitești, 1999; Andrei Bodiu, *Direcția optzeci în poezia română*, I, Pitești, 2000; Bucur, *Poeți optzeciști*; Daniel Corbu, *Generația poetică '80*, Iași, 2000; Nicolae Leahu, *Poezia generației '80*, Chișinău, 2000; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, I–III; Adrian Oțoiu, *Proza generației '80. Strategii transgresive*, I–II, Pitești, 2000–2003; Alexandru Mușina, *Sinapse*, Brașov, 2001, *61–72*, *99–128*; Popa, *Ist. lit.*, II, *601–606*; Carmen Mușat, *Strategiile subversiunii*, Pitești, 2002, *179–208*, *passim*; Negrici, *Lit. rom.*, *398–407*; Marian Victor Buciu, *Panorama literaturii române în secolul XX*, I, Craiova, 2003, *152–206*. *N.Br.*

ORA, cotidian apărut la București între 5 aprilie și 4 septembrie 1921, sub direcția lui Pamfil Șeicaru (până la 3 iulie 1921). Ziarul conține și rubrici cu profil cultural: „Cronica literară", „Culisele", „Cartea cântecelor" (rubrică de poezie). Se disting alerteța și spiritul polemic al cronicii literare susținute de N. Davidescu și D. Karnabatt, umbrită uneori de inconsecvențe ale analizei critice. Colaborează cu poezie D. Karnabatt,

George Voevidca, Mihail Munteanu ș.a. Paginile **O.** mai adăpostesc articole și documente de istorie literară: *Trei scrisori ale lui Gheorghe Barițiu, Spiritul critic în România, Iacob Negruzzi: „Amintiri din Junimea"*. În numărul 65 este reprodus *Interviul poetei Elena Văcărescu acordat unui ziarist elvețian*. Se publică traduceri din A. P. Cehov. Comentarii de natură socială, literară, artistică dau și Camil Petrescu, Al. Tzigara-Samurcaș, V. I. Popa. *N.S.*

ORAȚIE, specie folclorică în versuri ce se rostește la nuntă, de obicei pe un ton ceremonios, și care stăruie asupra principalelor momente ale desfășurării ritualului, subliniind totodată importanța acestora. În limba română există o variantă destul de veche a acestui termen. Latinescul *oratio* a dat în românește „urăciune". Cât despre formele „oratie", „uratie", întâlnite în secolul al XVIII-lea în scrierile cronicarilor, acestea derivă din polonezul *oracya*. Neologismul polonez a fost concurat în epoca influenței grecești de cuvântul *encomion*. De aici și cumulul de înțelesuri pe care îl capătă noțiunea, însemnând nu numai **o.** de nuntă, ci și **o.** de înmormântare. Sensul de bază, aflat și în *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, rămâne acela de „cuvântare". În ceremonialul nunții, **o.** este semnalată la români din secolul al XVIII-lea. Cel mai vechi text al unei **o.** de nuntă este cel reprodus de Dimitrie Cantemir în *Descriptio Moldaviae*. **O.** care se rostea la nunțile boierești și domnești nu se deosebea de aceea întâlnită la nunțile țărănești. De cele mai multe ori lungimea textului făcea dificilă memorarea lui spontană, încât pentru a nu fi uitată, **o.** era transcrisă uneori de dascăli bisericești, de călugări și chiar de preoți. Așa se explică prezența elementelor apocrife și mai ales a citatelor biblice în **o.** de nuntă, ceea ce i-a determinat pe unii cercetători să atribuie acestei specii o origine cultă, religioasă. Investigațiile amănunțite au arătat însă că, de fapt, toți autorii indicați de manuscrisele ce păstrează **o.** de nuntă, precum Grigore Lehaci din nordul Moldovei, transilvăneanul Ilie Șerban, Iosif Popovici, Ilie Logofăt și alții, nu au făcut decât să noteze pe hârtie **o.** care circulau în popor în vremea lor. Cele mai importante **o.** de nuntă sunt **o.** schimburilor, rostită de vornicei cu prilejul schimbării darurilor (straielor) între mire și mireasă, **o.** de iertăciune, prin care starostele sau unul dintre vornicei se adresează socrilor rugându-i să-i binecuvânteze pe miri, **o.** mare de colăcărie (conăcărie sau colăcășie), spusă de unul dintre vornici la poarta părinților miresei în momentul în care sosește alaiul mirelui, și **o.** la masa cea mare sau de dezlegare a mesei, declamată de vornic înaintea bucatelor. **O.** de nuntă cuprinde o adevărată aglomerare de motive și simboluri specifice, în variate exprimări metaforice. Mirele este un „tânăr împărat", mireasa este „o floare crăiasă", vorniceii sunt „feți-frumoși din ceea lume", constituiți în „armata mirelui" și „armata miresei". Invocate, pâinea, sarea, apa, grâul semnifică vigoarea, frumusețea castă, belșugul și norocul care trebuie să-i însoțească în viață pe tinerii căsătoriți. **O.** de colăcărie configurează un cadru de basm, în care nunta este prezentată alegoric. Un tânăr împărat împreună cu mai mulți însoțitori pleacă la vânătoare. În cale ei întâlnesc o urmă misterioasă, care îi pune în încurcătură. Tinerii din alaiul mirelui-împărat pornesc în căutarea ființei necunoscute, identificată în cele din urmă cu mireasa. Narațiunea poetică se încheie cu o parte umoristică. Vorniceii intervin cu o avalanșă de glume la adresa nuntașilor, amplificând astfel atmosfera de petrecere. Motivul mirelui-împărat plecat la vânătoare pe o urmă de căprioară se găsește și în folclorul albanezilor, sârbilor, rușilor și al altor popoare. **O.** de colăcărie are un caracter conservator; cel care o recită nu-și permite să improvizeze decât foarte rar și totdeauna în partea finală, unde nota șăgalnică poate fi mai mult sau mai puțin accentuată. **O.** de iertăciune aduce în contextul nunții o notă solemnă, gravă. Iertăciunea este compusă din două părți. Prima cuprinde legenda biblică privitoare la zidirea omului, iar partea a doua alcătuiește iertăciunea propriu-zisă, prilej de exprimare a înțelepciunii în fața momentelor cruciale ale vieții. **O.** de iertăciune este cunoscută la toate popoarele romanice. Mai mici ca întindere, celelalte **o.** de nuntă fac loc în mai mare măsură improvizațiilor de moment. Predominantă rămâne nota de umor și de bună dispoziție pe care acestea le degajă. Sub influența creațiilor populare, la Curțile domnești și boierești a luat naștere **o.** domnească, creație retorică alcătuită într-un mediu cărturăresc, pe canavaua unor vechi obiceiuri populare. Acest tip de **o.** este influențat de epistolele grecești, în special de epistolele lui Teofil Coridaleu, și a servit drept model **o.** protocolare rostite la sărbători. Un creator de **o.** ocazionale a fost marele ban Văcărescu, tatăl poetului Ienăchiță Văcărescu. Spre deosebire de **o.** festivă, obișnuită la Curțile domnești și boierești, **o.** de nuntă conservă numeroase elemente poetice de o rară frumusețe.

Surse: I. Păunescu, *Orații populare, care în unele sate obișnuiesc a se zice la nunți*, II, București, 1848; V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, București, 1866, *363–364*; I. C. Fundescu, *Basme, orații, păcăliturі și ghicitori*, București, 1875, *143–156*; G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, București, 1885, *161–184*; I. G. Sbiera, *Povești și poezii populare românești*, îngr. și pref. Pavel Țugui, București, 1971, *455–470*; Elena Sevastos, *Nunta la români*, București, 1889, *92–216, 283–404*; Simion Florea Marian, *Nunta la români*, 1890, *275–849*; *Orațiuni ținute la nunțile țărănești sau Binecuvântarea tinerilor ce se însor*, București, 1893, *5–24*; G. Fira, *Nunta în județul Vâlcea*, București, 1928, *1–54*; Axentie Bilețchi-Oprișanu, *Din comorile neamului nostru. Datini, orațiuni, cântece și strigături de nuntă*, Cernăuți, 1930, *3–39*; N.I. Dumitrașcu, *Orații sau Carte de vornicit*, București, 1937; Gh. Pop, *Orații și strigături de nuntă din regiunea Maramureș*, București, 1967; Ion Meițoiu, *Spectacolul nunților. Monografie folclorică*, București, 1969, *51–438*; *Nunta la români*, îngr. I. Moanță, pref. Mihai Beniuc, București, 1977; A. S. Hâncu, V. S. Zelenciuc, *Folclorul obiceiurilor de familie*, Chișinău, 1979, *85–182*; *Antologie de folclor din județul Maramureș*, vol. I: *Poezia*, Baia Mare, 1980, *152–193*; Ion H. Ciubotaru, *Valea Șomuzului Mare. Monografie folclorică*, cu un capitol de etnomuzicologie de Florin Bucescu și Viorel Bârleanu, II, Iași, 1991, *51–97*; *Folclor vechi românesc*, îngr. și pref. C. Ciuchindel, București, 1990, *135–210*; Silvia Ciubotaru, *Nunta în Moldova. Cercetare monografică*, Iași, 2000, *209–301*.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, *487–489*; Dan Simonescu, *Orațiile domnești în sărbători și la nunți*, CEL, 1941; Gh. Vrabie, *Contribuții la studiul orațiilor populare*, REF, 1947; Ion Apostol-Popescu, *Studii de folclor și artă populară*, București, 1970, *241–248*; Ion Șeuleanu, *Oratia de colăcărie*, SUB, Philologia, t. XIV, 1969, fasc. 1; Gheorghe Cardaș, *Cele mai vechi orații de nuntă tipărite*, REF, 1971, 4; Mihai Pop,

Pavel Ruxăndoiu, *Folclor literar românesc*, București, 1976, *179–192; Dicț. lit. 1900, 649*; Ovidiu Bârlea, *Folclorul românesc*, I, București, 1981, *442–446;* Ion Șeuleanu, *Orația de nuntă*, în *Poezia populară la nuntă*, București, 1985, *137–181;* Andrei Hâncu, *Reflecții generale asupra genezei, dezvoltării istorice și stării actuale a speciei orației ritualice*, în *Probleme de geneză a creației poetice populare moldovenești*, Chișinău, 1991, *128–151;* Ion Șeuleanu, *Nunta în Transilvania*, București, 2000, *93–135, passim;* Pavel Ruxăndoiu, *Folclorul literar în contextul culturii populare românești*, București, 2001, *282–291.* *I.H.C.*

ORĂȘANU, N.[icolae] T. (1833, Craiova – 7.VIII.1890, Negreni, j. Olt), gazetar, prozator și autor de versuri. Venit de timpuriu cu familia la București, **O.** învață la Școala de la „Sf. Sava". S-a agitat, în 1859, pentru alegerea lui Al. I. Cuza, dar în timpul domniei acestuia suportă cinci detențiuni. Fire turbulentă, cu agresivități necontrolate, el irită autoritățile și delictul de presă e numai una dintre pricinile pentru care va avea necazuri. E un veșnic opozant, așa cum singur mărturisește, cu semeție de „martir". Îl inspiră, neîndoielnic, „iubirea de patrie și de adevăr", dar îl întârâtă, poate, și gândul neîmplinirii unei vocații politice care în zilele Unirii păruse că se manifestă sub promițătoare auspicii. Satira va fi deci pentru el o revanșă, trădând și nevoia de popularitate. Altfel, funcțiile pe care le-a avut de îndeplinit de-a lungul vremii sunt mai puțin importante: inspector în Regia Monopolului Tutunurilor (1872–1875), director al „Monitorului Oficial" (1876), inspector în Serviciul impozitelor asupra spirtoaselor (1880), inspector financiar (1882), director al Imprimeriei Statului. Către sfârșitul vieții, starea lui materială era precară. Un gazetar prolific a fost **O.**, înființând mereu publicații satirice, pe care, odată suprimate de oficialități, le făcea să reapară sub titlu schimbat. În 1859, împreună cu C. A. Rosetti, e redactor la „Țânțarul".

Mai mult de unul singur susține foile „Spiriduș", „Nichipercea", „Cicala", „Opiniunea națională", „Sarsailă", „Ghimpele", „Daracul", „Urzicătorul", „Asmodeu", „Farfara", „Cucu". În anii 1860 și 1861 scoate o serie de broșuri: „Coarnele lui Nichipercea", „Coada lui Nichipercea", „Ochiul Dracului", „Arțagul Dracului", „Codița Dracului", „Ghearele Dracului", încercând să înșele vigilența cenzurii, care suspendase „Nichipercea". A folosit pseudonimele Iago, Ioana lui Vișan Văduvă, Netto, Nicor, Odobașa, Orășenescu, N. T. Cetățenescu, G. Palicariopol ș.a.

În 1854 satiricul aprig de mai târziu aduna într-un volum cu titlu gingaș, *Floricele de primăvară*, versuri naive, în care poza meditativă sau suspinătoare nu prinde contur, dispoziția fiind una evident senină, nonșalantă. Alte poezii (unele de inspirație patriotică), fabule, epigrame îi apar în „România", „Revista contimporană", „Dâmbovița", „Resboiul" ș.a. În stihuri searbede, alternând cu proza, **O.** confecționează un șir de broșuri, *Misterele mahalalelor* (1857–1858). E, în fapt, „cronica scandaloasă a orașului", îndeosebi a cartierelor mărginașe din București, unde la tot pasul se iscă certuri, bârfe, intrigi. O lume pestriță se perindă, pândită de cârcotașul reporter cu maliție și cu o mare poftă de a batjocori, grosolan, mai rar cu spirit. În aceeași manieră sunt concepute și cele nouă cărticele din ciclul *Târgul cu idei sau Buletinul Cișmegiului* (1857), unde inși fel de fel (granguri politici, paraponisiți, cochete ș.a.) sunt văzuți cu ochi de caricaturist. Într-un mic „roman nichipercean" în versuri, *Trefleac voivod*, sunt diseminate aluzii de un umor căznit și adeseori inept la adresa domnitorului Al. I. Cuza. **O.** ține să lanseze și un personaj popular, Fâl-fâl-son: *Trei feți logofeți sau Povestea lui Fâl-fâl-son, Botezul lui Fâl-fâl-son în balta Cișmegiului, Căința lui Fâl-fâl-son* (toate tipărite în 1857). Dar anecdotica lui e cu totul nesărată. Ca umorist, **O.** are un haz forțat, grosier și chiar imund uneori. Satirele lui – incluse și în cele trei volume de *Opere satirice* (1875) – impun prin alura teribilă, prin temeritate, șocând prin violențele de limbaj. Cu firea lui pătimașă, gazetarul nu e deloc străin de plăcerea de a ofensa și de a inspira teamă. Dezgustat peste măsură de relele din jur, el se inflamează cu ușurință, luând la refec orice, pe oricine, combătând „gangrenele societății", ironizând sângeros „tombaterele", lovind în „albi" (conservatorii), dar necruțând nici pe „roșii" (liberalii). Calambururi, porecle (unele de gust îndoielnic), sarcasme coborând câteodată până la invectivă aglomerează pamfletele lui **O.**, care nu vede decât trădări, duplicități, lichele, poltroni și moftangii, indivizi gata oricând să-și vândă conștiința. Aceștia ar fi „iluștrii contimporani", pe care îi și fixează în 1861 într-un volumaș cu acest titlu. În *Dicționar politic sau Epoca pruso-ciocoiască*, atacând justiția, clerul ș.a.m.d., el se dezlănțuie mai ales în diatribe antidinastice. În proză, când nu cade în retorică sau în răfuieli mărunte, **O.** dezvăluie anumite resurse. O evocare vie, colorată este *O pagină a vieții mele sau 22, 23 și 24 ianuarie 1859* (1861), momentul cel mai fast al existenței lui. *Întemnițările mele politice* (1861), amintind prin titlu de opera lui Silvio Pellico, *Le mie priggioni*, este o carte revelatoare pentru psihologia omului colțos și intratabil care este **O.** A mai lăsat nostalgice amintiri din adolescență, note de călătorie și a tradus din Florian, Béranger, Paul de Kock, precum și *Istoria Moldavii și a Românii* de J.-L. Carra.

SCRIERI: *Floricele de primăvară*, București, 1854; *Târgul cu idei sau Buletinul Cișmegiului*, I–IX, București, 1857; *Trei fețl logofeți sau Povestea lui Fâl-fâl-son*, București, 1857; *Botezul lui Fâl-fâl-son în balta Cișmegiului*, București, 1857; *Cănța lui Fâl-fâl-son*, București, 1857; *Misterele mahalalelor sau Cronica scandaloasă a orașului*, I–IX, București, 1857–1858; *O fată de măritat*, București, 1858; ed. București, 1908; *Iane Halvagiopol*, București, 1858; ed. Râmnicu Vâlcea, 1872; *Panorama sau Mineiele lui Nikipercea*, I–II, București, 1860; *O pagină a vieții mele sau 22, 23 și 24 ianuarie 1859*, București, 1861; *Iluștrii contimporani*, București, 1861; *Întemnițările mele politice*, București, 1861; *Talmeș-balmeș de la nașu-meu Nikipercea*, I–II, București, 1861–1863; *Farfara*, București, 1865; *Opere satirice*, I–III, București, 1875; *Armatelor române*, [București, 1877]. **Traduceri:** Paul de Kock, *Sora Ana*, I–II, București, 1856; J.-L. Carra, *Istoria Moldovii și a Românii*, București, 1857; Florian, *Gonzalv de Cordova*, București, 1858; Béranger, *Bunul Dumnezeu*, în *Opere satirice*, I, București, 1875.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, I, *141–143*; Iorga, *Ist. lit. XIX*, III, *269–277*; Chendi, *Pagini, 567–569*; Sergiu Milorian, *Bunicii râsului românesc. „Nichipercea"*, ALA, 1923, 117, 118; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *302*, *Ist. lit.* (1982), *340–341*; I. Verbină [I. Pervain], *Contribuții la soarta lui Silvio Pellico în România*, SL, 1944; *Ist. lit.*, II, *753–757*; Rotaru, *O ist.*, I, *267–268*; N. Vătămanu, *Istorie bucureșteană*, București, 1973, *18–24, 124–132*; Trifu, *Presa*, I, *passim*; *Dicț. lit. 1900, 650–651*; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, *393*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *541–543*; Firan, *Profiluri*, II, *135–137*. *F.F.*

ORĂȘANU, Ștefan (7.I.1869, București – 12.XI.1903, București), istoric și critic literar, poet. Era înrudit, așa cum arată și numele, cu scriitorul satiric N. T. Orășanu. Fiu de preot, **O.** și-a făcut studiile, începând cu cele elementare și terminând cu universitatea, la București. În 1901 își ia licența în litere și filosofie, iar în 1902 obține prin concurs o bursă pentru a studia în Germania istoria modernă și contemporană, dar, bolnav fiind, se întoarce în țară. Îl interesa în primul rând istoria Orientului, însă aria preocupărilor sale cuprinde și literatura, teatrul, muzica și arta plastică, etnografia, economia, filosofia. Studiile sale, *Bibliografia cestiunii Orientului* (1899), *Cronicarii moldoveni din secolul al XVII-lea* (1899), *Botanica populară* (1900), *Istoria României contimporane* (1900), *Filosofia lui La Fontaine după d. Pompiliu Eliade* (1901), sunt dovada unei erudiții care i-a adus prețuirea lui Titu Maiorescu și a lui N. Iorga. Funcționar, din 1895, la Biblioteca Academiei Române, este cooptat în 1900, împreună cu D. Onciul și I. Bogdan, în comitetul de redacție al revistei „Convorbiri literare". În anul următor îl suplinește la Catedra de istorie a Universității din București pe N. Iorga. A colaborat cu versuri, studii, recenzii, cronici literare, dramatice și plastice la „Revista independentă", „România literară", „Literatorul", „Convorbiri literare", „Revista poporului", „Liga literară", „Românul literar", „Epoca", „Revista Societății «Tinerimea română»", „Economia națională", „Noua revistă română". Folosea pseudonimele Polit, pentru a-și semna recenziile, și Z. Miron, pentru poezii.

O. vede în critică un instrument de acțiune socială, necesar în egală măsură domeniului științific și celui artistic (*Critica științifică*). Pentru cultura noastră, afirmă el, critica trebuie să aibă un rol explicativ și normativ. Cunoscând principalele doctrine literare ale timpului (H. Taine, F. Brunetière), **O.** este adeptul unei metode critice complexe, care îmbină analiza operei cu studiul datelor biografice și psihice ale scriitorului. În studiul *Filosofia lui La Fontaine după d. Pompiliu Eliade*, supune ideile literare ale comparatistului român unui examen pătrunzător, deși nu întotdeauna obiectiv, reliefând tendințele dogmatice sau rigiditatea sistemului estetic teoretizat de acesta. Criticul a fost un activ și bine orientat cronicar teatral. Aprecia reprezentația dramatică în ansamblul ei, ca spectacol, dar nu neglija nici textul literar. Jocul actorilor, elementele tehnice ale interpretării, corespondența dintre personalitatea interpretului și rolul interpretat sunt cercetate cu minuție și competență. Accentul cade pe menirea socială, educativă a scenei, pe necesitatea de a se alcătui un repertoriu de calitate. De aceea a protestat împotriva reprezentării unor piese frivole, preluate din repertoriul teatrului francez de bulevard, și a criticat piesele unor dramaturgi reputați, români sau străini, pentru slăbiciuni de construcție, pentru lipsa adâncimii psihologice, pentru neconcordanța cu adevărul istoric. O atenție deosebită acordă teatrului istoric. Influențate de poezia lui Maurice Rollinat, versurile lui **O.** oscilează între parnasianism și simbolism. Este o poezie echilibrată, tinzând către exactitate prozodică, în care nostalgia plecărilor, a depărtărilor, a necunoscutului se îmbină cu vagi presimțiri și cu misterioase elanuri erotice.

SCRIERI: *Alexandru Obedenaru*, București, 1891; *Bibliografia cestiunii Orientului*, București, 1899; *Cronicarii moldoveni din secolul al XVII-lea*, București, 1899; *Botanica populară*, București, 1900; *Istoria României contimporane*, București, 1900; *Filosofia lui La Fontaine după d. Pompiliu Eliade*, București, 1901.

Repere bibliografice: Titu Maiorescu [*Scrisoare către A. Philippide și S. Mehedinți*], SDL, IX, *259–260*; N. Iorga, *Ștefan Orășanu, „Sămănătorul"*, 1903, 47; Al. Sadi-Ionescu, *Ștefan Orășanu*, IB, *278–303*; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, *337*, II, *31, 89–90*; *Dicț. lit. 1900, 651–652*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *543–544*. *R.Z.*

ORDINEA, gazetă politică și literară apărută la București, de trei ori pe săptămână, între 18 august 1866 și 2 februarie 1867. La acest ziar colaborează B. P. Hasdeu cu mai multe cronici dramatice, în care discută spectacole cu piese străine și românești (*Concina* de V. Alecsandri ș.a.). Ulysse de Marsillac redactează un supliment literar în limba franceză. **O.** are și rubrici de știri culturale, bibliografie ș.a. *R.Z.*

ORDINEA, cotidian apărut la București între 23 noiembrie 1907 și 30 iunie 1913. Ziar al Partidului Conservator Democrat, **O.** conține, pe lângă articole politice, multe aparținând lui Take Ionescu, fondatorul publicației, rubricile „Oameni și fapte", „Glose", „Însemnări artistice și literare", „Telegrama", Informații" și „Foileton". Semnează articole Șt. Antim (*Poporanism sau social-democratism, Reformele lui Kogălniceanu*), I. Duscian (*Giordano Bruno, cu prilejul aniversării morții sale*), Th. Cornel (*Expoziția Tinerimea Artistică*), Mihail Dragomirescu (*Literatura de azi și cea de ieri*), Liviu Rebreanu (*Modernismul, Ultima lucrare a lui Gorki*), Zaharia Bârsan (*Ceva despre mișcarea literară din Ardeal*), Emil Gârleanu (*Cum citea Ion Creangă*), V. V. Haneș (*București în secolul al XIX-lea*). Se publică versuri de D. Anghel și St. O. Iosif (*Prolog, Mesajul*), Al. Vlahuță, Florian I. Becescu, proză de Mihail Sadoveanu (*Poveste de sărbători*), Lia Hârsu,

Virgil Caraivan, B. Nemțeanu. Se republică un fragment din drama în versuri *Sutașul troian* de Al. Davila. Rubrica „Note și impresii" aparține lui Donar Munteanu, „Oameni și fapte" lui A. Steuerman-Rodion, care trimite *Scrisori din Iași*. În foileton apar traduceri din H. Heine (*Nopți florentine*), Guy de Maupassant, I.S. Turgheniev, M.E. Saltâkov-Șcedrin, Marcel Prévost, Al. Dumas-fiul (*Strigoii Carpaților*, traducători: D. Anghel și St. O. Iosif), N.V. Gogol (*Portretul, Nașul*), Maxim Gorki (*Hanul și fiul său*, republicare după „Noua revistă română"), Leonid Andreev, H. Sanielevici (*Hania*). Alți colaboratori: A. D. Xenopol, V. Savel, Ioan Țimiraș. *I.H.*

ORDINEA, cotidian apărut la București între 17 noiembrie 1932 și 29 iunie 1944. Director: Virgil Kerciu. Deși acordă literaturii spații restrânse și sporadice, acest „ziar ilustrat de informațiuni" se remarcă printr-o constantă atenție acordată publicațiilor culturale (de pildă „Convorbiri literare"), a căror apariție o semnalează frecvent, însoțind prezentările cu reproducerea sumarelor. Obișnuită este și recenzarea cărților recent editate, precum *Viața lui Mihai Eminescu* de G. Călinescu, iar într-un număr din octombrie 1940 se publică o listă a apariților acelei toamne la Editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă. Colaborează Mircea Ștefănescu (cronica teatrală), D. Munteanu- Râmnic, Dinu Cluceru (proză), N. T. Leontescu, cu un meritoriu calendar al personalităților. O rubrică zilnică prezintă date biobibliografice și comentarii despre Homer, Ronsard, Campanella, Cromwell, Lamartine, Turgheniev ș.a. Mai semnează Constantin Galitza (traduceri), Marius Bejan, Dragoș Protopopescu. În paginile revistei își găsesc locul și transpuneri din scrierile lui Arcadie Avercenko, cât și reproduceri din poezia lui Octavian Goga. *A.F.*

ORESTE (pseudonim al lui Oreste Georgescu; 25. X. 1891, Zimnicea — 6. I. 1918, București), poet. Este fiul Elenei (n. Costovici), femeie cultă, care cunoștea foarte bine germana și franceza și era o meritorie pianistă, și al lui Ghica Georgescu, intendent la Spitalul de Copii din București. La București **O.** absolvă în 1902 Școala Primară „Gh. Șincai", apoi urmează patru clase la Gimnaziul „D. Cantemir", pentru ca în 1910 să termine cursurile Liceului „Sf. Sava", secția clasică. S-a înscris la Facultatea de Drept, dar nu a terminat-o. A fost membru al Societății Scriitorilor Români (din 1911), pentru volumele sale acordându-i-se un premiu în 1912. În 1914 devine redactor-șef la săptămânalul liberal „Tribuna Oltului". A frecventat atât cenaclul lui Al. Macedonski, cât și cel al lui Ovid Densusianu. Debutează în adolescență (probabil în 1907), colaborând cu poezii, articole și traduceri la numeroase periodice: „Floarea darurilor", „Convorbiri critice", „Frăția românească", „Sămănătorul", „Neamul românesc", „Voința națională", „Noi pagini literare", „Minerva literară ilustrată", „Ramuri", „Revista copiilor și tinerimii", „Neamul românesc literar", „Viața nouă", „Solia", „Adevărul literar și artistic", „Lumina literară", „Arta", „Rampa", „Flacăra", „Căminul nostru", „Scena", „Viitorul" ș.a. În 1909 publică primul volum de versuri, *În umbra iubirii*, urmat de *Poezii* (1911), *Himera* (1914), *Cireșul înflorit* (1916). A murit foarte tânăr, de tuberculoză.

În poezia lui **O.** se identifică tatonările specifice unui moment de trecere de la tradiționalism la un așa-zis modernism ponderat, rezonanțe eminesciene, macedonskiene și, posibil, bacoviene întâlnindu-se într-o creație poetică abundentă, specifică vârstei adolescentine, dar cu mari inegalități valorice. Astfel, în prima carte se întâlnesc felurite motive literare: țara cu palmieri și trandafiri, cu gazele și flori de lotus, care este țara imaginară a poeziei, ori încăperea în care îngeri și serafimi din paradis dănțuie în sunetele clapelor clavirului sau lacul cu zâne, care trezește reveria îndrăgostitului, cât și peisajul ruinelor unei cetăți de odinioară, prin care vântul plânge, căci apasă „vremuri grele de urgie". Ecouri eminesciene vibrează în multe poeme: „Gândind în anii ce-or să vină/ Acum când pleci să nu mai vii,/ Mi-asamăn viața cu-o pădure/ În urma unei vijelii" (*Ruinele sufletului*). **O.** a încercat să abordeze și dramaturgia, publicând în periodice textele *Bal mascat* și *Moise* (scrise în colaborare cu N. N. Hârjeu) și poemul într-un act *Zile de purpură*, în colaborare cu Ion I. Pavelescu, editat în volum probabil în 1916. Totodată a realizat traduceri, în mare parte risipite în revistele vremii, ambiționând să tălmăcească în românește fragmente din operele unor clasici ai literaturii universale: Ovidiu, Ronsard, Goethe, Schiller, Byron, Lamartine, Heine, Baudelaire, Edmond Rostand ș.a. În volum a publicat doar versiunea la *Hermann și Dorothea* de Goethe.

SCRIERI: *În umbra iubirii*, București, 1909; *Poezii*, București, 1911; *Himera*, București, 1914; *Cireșul înflorit*, București, 1916; *Zile de purpură* (în colaborare cu Ion I. Pavelescu), București, [1916]. **Traduceri:** Goethe, *Hermann și Dorothea*, București, 1912.

Repere bibliografice: Ion Scurtu, *Talent și modestie – un poet rar: d. Oreste*, „Seara", 1911, 512; George I. Stratulat, *Un mare clasic*, „Biblioteca modernă", 1911, 9-11; G. Bogdan-Duică, *„Poezii"*, „Românul", 1912, 88; A. Naum, *„Poezii"*, AAR, memoriile secțiunii literare, t. XXXIV, 1911-1912; Ion Foti, *„Himera"*, UVR, 1915, 2; Mihail Săulescu, *„Cireșul înflorit"*, RP, 1916, 209; Dragoș Protopopescu, *„Cireșul înflorit"*, „Naționalul", 1916, 149; Al. T. Stamatiad, *Poetul Oreste*, „România", 1918, 319; Chendi, *Schițe, 101-105*; Lovinescu, *Scrieri*, IV, *517-518*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 225-227; George I. Stratulat, *Morminte părăsite și cărți uitate*, RP, 1928, 3103; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, *228*; Virgil Treboniu, *Poezia lui Oreste*, „Raza literară", 1938, 47; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), *652-653, 1014*; *Scrisori – Ibrăileanu*, III, *161-162*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *353-355*; Leon Baconsky, *Oreste*, ST, 1971, 11; Cristea, *Teleorman, 295-296*; Micu, *Scurtă. ist.*, I, *376*; Zaciu, *Departe, 14-16*; *Dicț. scriit. rom.*, III, *544-545*. *O.I.*

ORGANUL LUMINĂREI, săptămânal politic și literar apărut la Blaj între 4 ianuarie 1847 și 28 aprilie 1848; de la 12 mai până la 29 septembrie 1848 își modifică titlul în „Organul național". Scopul pentru care Timotei Cipariu, prim-redactor, și redactorii I. I. Mani și Aron Pumnul au editat gazeta era de a contribui la „luminarea" culturală și politică a românilor din Transilvania, fără a fi uitate Principatele. **O. I.** se adresează în primul rând intelectualității transilvănene. Timotei Cipariu dezbate chestiuni de filologie, accesibile unui mic număr de cititori. Apar articole despre cele mai vechi cărți tipărite în limba română, glosare cu denumirile plantelor din Transilvania, discuții în jurul folosirii alfabetului latin și fragmente din ciclul de studii intitulat *Principia de limbă și de scriptură*.

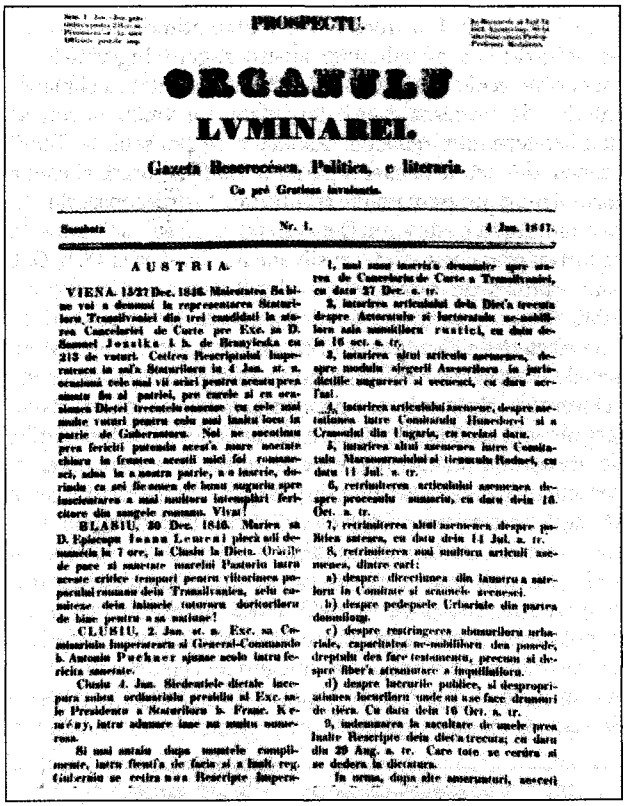

PROSPECTU.

ORGANULU
LVMINAREI.

Gazeta Bisericesca, Politica, e literaria.

Cu pré Gratiosa invoiarea.

Sambata Nr. 1. 4 Ian. 1847.

AUSTRIA.

VIENA. 13/27 Dec. 1846. Ministrulu Sabiniu vei a denumi la representarea Staturiloru Transilvaniei din trei candidati la stirea Cancelariei de Curte pre Exc. sa D. Samuil Jozika I. b. de Brantyeska cu 213 de voturi. Cetirea Rescriptului Imperatescu in sinulu Staturiloru in 4 Ian. st. n. ocasionédia celu mai vii semi pentru acestu prea nascutu fiu alu patriei, prea curatu si cu sentiamentu Dieteiu trecutulu anuntiase cu cele mai multe voturi pentru celu mai inaltu locu in patrie de Gubernatoru. Noi ne socotimu prea fericiti putendu acestu mare noroc chiaru in fruntea acestui micu fói romanesci, adica in a nostra patrie, a o insciri, dorindu cu toti fiecarele de bonu sufletu spre inaltiarea a mai multoru intemplari fericitore din sangele romanu. Vivat!

BLASIU, 30 Dec. 1846. Maritea sa D. Episcopu Ioanu Lemeni plecá ieri de-nemediu in 7 ore, la Clusiu la Dieta. Orasiulu de pace si asteptare marelui Pastoriu intru aceste critice tempuri pentru viitoriulu poporului romanu dein Transilvania, sebi cu multe dein inimele tuturoru doritoriloru de bine pentru a sa salutare!

CLUSIU, 2. Jan. st. n. Exc. sa Comandirulu Imperatescu si General-Commando b. Antoniu Puchner sosise acolo intru fericita sanetate.

Clusiu 4. Jan. Siedentiele dietale incepura subu ordinariulu presidiu al Exc. sale Presidentu a Staturiloru b. Franc. Kemény, intru adunare inse nu multu numerosa.

Si mai antaiu dupa numerele complimentie, intru flesulu de facia si a Inalt. reg. Gubernia se cetira nou Rescripte Imperatesci, unulu asupra dreptului de a se insura de catra Cancelaria de Curte a Transilvaniei, cu data 27 Dec. a. tr.

2, intaritorea articlului dein Diet'a trecuta despre Asteruitulu si Intorsatulu ne-nobililoru sau nemitiloru rustici, cu data de in 16 oct. a. tr.

3, intaritorea altui articulu asemenea, despre modulu alegerii Assessoriloru in judetiile unguresci si secuesci, cu data acel'asi.

4, intaritorea articulului asemenea, despre ne-catiunea intre Comitatulu Hunedoarei si a Crasoului din Ungaria, cu acelasi daru.

5, intaritorea altui asemenea intre Comitatulu Maramuresiului si tienutulu Rodnei, cu data 11 Jul. a. tr.

6, retrimiterea articulului asemenea despre procesulu sumariu, cu data dein 16. Oct. a. tr.

7, retrimiterea altui asemenea despre pedéps sateasca, cu data dein 14 Jul. a. tr.

8, retrimiterea unui multoru articuli asemenea, dintre cari:

a) despre directiunea din launtru a satelloru in Comitate si scaunele secuesci.

b) despre pedepsele Urbariale din partea domeniloru.

c) despre restringerea absunturiloru urbariale, capacitatea ne-nobililoru den poarde, dreptulu den face testamentu, precum si despre liber'a strainutare a ingutiatoru.

d) despre lucrurile publice, si despropriatiunea locuriloru unde se vor face drumuri de tiéra. Cu data dein 16 Oct. a. tr.

9, indemnarea la socotare de unele preainalte Rescripte dein diet'a trecuta; cu daru din 29 Aug. a. tr. Care tote se cerura si se dedera la decisura.

In urma, dupa alte anunciuri, secreti

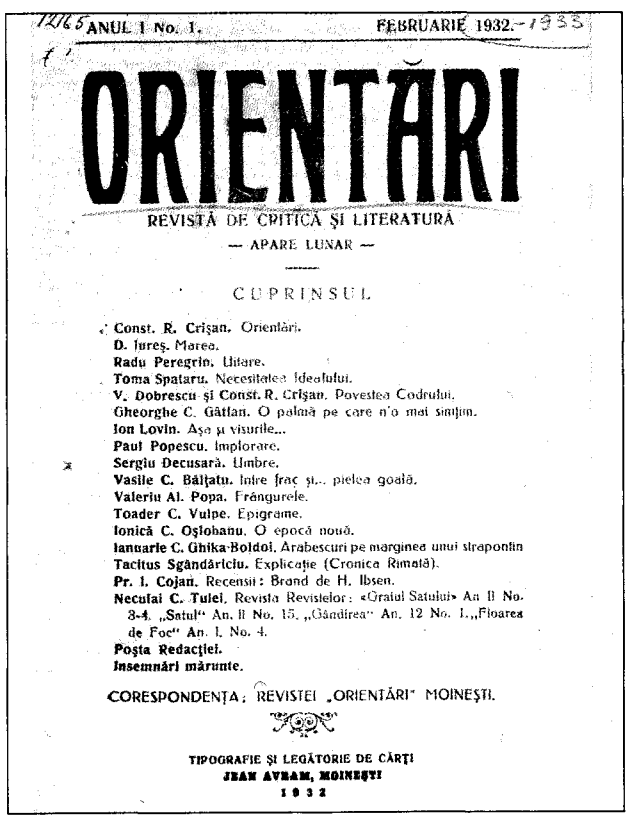

ANUL I. No. 1. FEBRUARIE 1932.

ORIENTĂRI

REVISTĂ DE CRITICĂ ȘI LITERATURĂ

— APARE LUNAR —

CUPRINSUL

Const. R. Crișan. Orientări.
D. Iureș. Marea.
Radu Peregrin. Litare.
Toma Spataru. Necesitatea Idealului.
V. Dobrescu și Const. R. Crișan. Povestea Codrului.
Gheorghe C. Gâtlan. O palmă pe care n'o mai simțim.
Ion Lovin. Așa și visurile...
Paul Popescu. Implorare.
Sergiu Decusară. Umbre.
Vasile C. Bălțatu. Intre frac și... pielea goală.
Valeriu Al. Popa. Frângurele.
Toader C. Vulpe. Epigrame.
Ionică C. Oșlobanu. O epocă nouă.
Ianuarie C. Ghika-Boldoi. Arabescuri pe marginea unui straponțin
Tacitus Sgândăriciu. Explicație (Cronica Rimată).
Pr. I. Cojan. Recensii: Brand de H. Ibsen.
Neculai C. Tulei. Revista Revistelor: «Graiul Satului» An II No. 3-4. „Satul" An. II No. 15. „Gândirea" An. 12 No. 1. „Floarea de Foc" An. I. No. 4.
Poșta Redacției.
Insemnări mărunte.

CORESPONDENȚA: REVISTEI „ORIENTĂRI" MOINEȘTI.

TIPOGRAFIE ȘI LEGĂTORIE DE CĂRȚI
JEAN AVRAM, MOINEȘTI
1932

Redactorii și alți colaboratori (Th. Aaron, G. Pop, Al. Gavra) publică articole, documente și informații istorice, diverse încercări de prezentare, la un nivel accesibil, a unor probleme de filosofie, educație, geografie, științele naturii, precum și modeste încercări de prelucrare a unor poezii populare. **O. I.** este prima gazetă transilvăneană care, prin scrisul lui Cipariu, pune în discuție, folosind o bogată argumentație filologică și istorică, chestiunea limbii române literare, susținând direcția latinistă și etimologistă. În același scop adoptase și tipărirea cu litere latine a tuturor materialelor. Cipariu a încredințat **O. I.** și încercările sale de versificație, pe cele ale lui I. I. Mani, P. Kerekes și ale altor autori transilvăneni. Aproape toate aceste producții poetice, modeste ca valoare, au ca punct de plecare realitatea socială a epocii. Gazeta a cunoscut o bună difuzare prin abonamente și avea un număr important de cititori în Țara Românească și în Moldova. Printre abonați figurau Cezar Bolliac, Theodor Codrescu, George Baronzi, Ion Ghica, Florian Aaron, Gh. Sion, Iancu Văcărescu, Petrache Poenaru, Costache Negruzzi, precum și redacțiile gazetelor „Albina românească" și „Curierul românesc". *R.Z.*

ORIENTĂRI, revistă apărută la București în 1930, cu subtitlul „Literare — sociale — politice", sub îngrijirea lui G. M. Vlădescu. Un scurt articol inaugural dă la iveală, pe un ton polemic, tendința antimodernistă a publicației, care s-ar vrea un „gest de împotrivire" la haosul contemporan, o încercare de a risipi „fumul atâtor mirodenii cosmopolite arse la picioarele mediocrităților", care împreună cu „încrucișarea multicoloră a atâtor reflectoare, trâmbițarea atâtor genii improvizate și prăbușirea atâtor zei adevărați împrumută societății românești o înfățișare trivială, caracteristică doar balurilor mascate". Gata să-și asume riscul de a fi considerată reacționară, **O.** nu a putut decât să-și anunțe orientarea și să publice câteva texte meritorii. În articolul *Setea de autoritate*, Octavian Goga descrie criza socială și morală a epocii, S. Mehedinți analizează însușirile omului de stat. La „Caleidoscop", ascuns sub pseudonimul Odo Basca, G. M. Vlădescu lansează un atac la adresa lui Liviu Rebreanu, acuzându-l de duplicitate, trădare și chiar de furt. Unicul număr apărut mai cuprinde versuri de George Lesnea și I. Pajură (Ion N. Popescu), o proză de G. M. Vlădescu (*Vedenia de aur*), un eseu pe teme de estetică generală al lui Mihail Cruceanu (*Este eternă opera de artă ?*), cronici literare de Al. Al. Leontescu, Paul I. Papadopol și I. Naum, o traducere din opera prozatorului grec Gregorios Xenopulos (*Cântece-ntrerupte*). *I.M.*

ORIENTĂRI, revistă apărută la Moinești, lunar, între februarie 1932 și martie 1938, sub egida Asociației Culturale „Orientări". Director: Const. R. Crișan; redactori: I. I. Alexandrescu, B. Jordan, Octav Sargețiu. Inițial, programul enunțat de directorul publicației se menține între limitele unui tradiționalism estetic tolerant: „Suntem tradiționaliști, nu însă miopi și obtuzi față de frumos, oricum ni s-ar înfățișa ca atare". Treptat, criteriile estetice sunt tot mai neglijate în favoarea ideologicului. Orientarea se radicalizează mai ales prin articolele cu subiecte

politice, glisând între cele două extreme, dreapta și stânga, și reconstituind și la scară redusă imaginea unei societăți scindate. Colaborează cu versuri Const. R. Crișan (sub pseudonimul Radu Nour), Arthur Strobel, Mircea Streinul, E.Ar. Zaharia, Emil Maur, Octav Sargețiu ș.a. Proză semnează B. Jordan, Ștefan Alexiu. Publică teatru Const. R. Crișan și V. Dobrescu. Majoritatea cronicilor literare și a analizelor politice aparțin lui V. Spiridonică și lui Const. R. Crișan (sub pseudonimul Paul Popescu). Publicația, adresată în special cadrelor didactice, nu depășește — prin ton și problematică — un anume provincialism, preferința pentru specificul preocupărilor de breaslă imprimând o îngustare a perspectivei. *N.S.*

ORIENTUL, societate literară înființată în București la 1 aprilie 1869, inițiator și președinte fiind Gr. H. Grandea, iar secretari — V. Gr. Pop și I. S. Bădescu. În jurul lui Grandea, literat entuziast, ambițios, redactor al revistei „Albina Pindului", s-au adunat câțiva poeți tineri, unii veniți din Transilvania. Din acest grup, patronat de D. Bolintineanu, a făcut parte și Mihai Eminescu, în acea vreme sufleor la Teatrul Național din București. **O.** se definește în esență ca un cerc de studiu, țintind „cultura literară prin discuții, lecturi, comunicări intime și publicații". La întâlnirile săptămânale și apoi bisăptămânale, Grandea vorbea despre frumos în poezie, despre versificație, despre lirica românească și universală, încerca analize „din punct de vedere estetic". Tot aici conferențiau, mai puțin spectaculos, și ceilalți participanți. În ambianța de cenaclu creată, tinerii poeți, mai toți în formare, au beneficiat de discuțiile iscate de lectura producțiilor proprii. În program intra și culegerea sistematică a literaturii populare din toate provinciile românești, inițiativă remarcabilă în epocă, explicabilă și prin preocupări anterioare ale membrilor **O.**, care mai adunaseră și publicaseră folclor. Astfel, șapte comisii ar fi trebuit să străbată în timpul verii „toate părțile Daciei" pentru a strânge „tot ce vor putea din ceea ce se atinge de literatura poporană": Miron Pompiliu, I. S. Bădescu și N. Droc-Barcianu (Transilvania), A. Minescu și Gr. Columbeanu (Oltenia), Grandea, C. Cârlova, N. V. Scurtescu (Muntenia), V. Gr. Pop (Bucovina). În comisia pentru Moldova intrau M. Eminescu, V. Dimitrescu (V. D. Păun) ș.a., iar Grandea urma să aducă și folclor din Macedonia. Cu toate că tinerii nu se mai reunesc în toamna lui 1869 pentru a-și comunica rezultatele cercetărilor (mulți pleacă la studii altundeva decât la București și în felul acesta cercul nu mai poate ființa), culegerile au fost în bună măsură realizate și unele vor fi publicate ulterior (Miron Pompiliu, V. Gr. Pop, I. S. Bădescu ș.a.). Între manuscrisele lui Eminescu, drept mărturie a aceleiași preocupări, se află așa-numitul *Caiet anonim*, cuprinzând literatură populară din Moldova. *G.D.*

ORIENTUL LATIN, publicație de politică, literatură și cultură apărută la Brașov, bisăptămânal, între 23 februarie 1874 și 13 septembrie 1875. Dispariția gazetei se datorează intervenției brutale a autorităților, dar se pare că a mai ieșit un număr la 30 septembrie. Ca atâtea alte reviste și gazete românești din Transilvania, **O. I.** a trebuit să înfrunte atitudinea obstrucționistă, ostilă a oficialităților austro-ungare. Ingerințele au mers până acolo, încât în martie 1875, amenințat să-și piardă catedra de profesor, I. Al. Lapedatu s-a văzut nevoit să demisioneze din redacție. Redactor responsabil e Teofil Frâncu, dar cel de la care a plecat inițiativa editării și care a formulat un program politic și cultural, ilustrat consecvent în paginile gazetei, este Aron Densușianu, profesor la Făgăraș. În raport cu presa periodică transilvăneană de până la 1875, **O. I.** a adus puncte de vedere politice și culturale noi. E vorba, mai întâi, de curajoasa afirmare a ideii naționale într-o perioadă în care efectele dualismului se răsfrângeau negativ asupra vieții sociale și naționale românești din Transilvania. Relevabilă este și încercarea de încadrare a poporului român în contextul mai larg al vieții politice din Balcani și din Europa Centrală, prilej de afirmare a unității naționale și culturale a românilor. În continuarea ideologiei culturale pașoptiste, redactorii încearcă să pună bazele unei politici de culturalizare, cultura fiind, în concepția lor, principala condiție a progresului național și social. Ideea directoare e aceea că poporului trebuie să i se dea o literatură științifică și beletristică accesibilă: cărți de popularizare despre agricultură, administrație etc., scrieri de istorie universală și națională, culegeri de versuri și proză (de Anton Pann, I. Barac, Iosif Vulcan, Al. Donici, Gr. Alexandrescu). **O. I.** își propune și un program literar echilibrat.

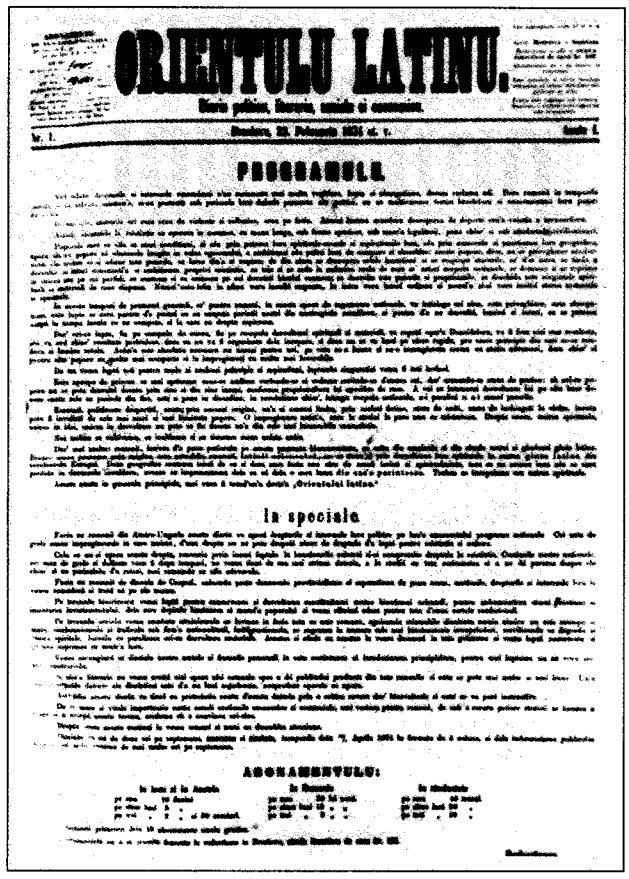

ORIENTULU LATINU.

PROGRAMULU

In speciale

ABONAMENTULU:

Secțiunea literară conține întotdeauna versuri, proză și încercări de critică literară. Cu versuri și nuvele au colaborat sporadic V. Alecsandri, Iosif Vulcan, Olimpia Locusteanu, N. Barbu. Este republicată *Cântarea României*, atribuită lui Alecu Russo, însoțită de o prezentare a semnificației politice și estetice a scrierii, făcută de Radu Năsturaș (Nicolae Densușianu). Aron Densușianu dă versuri originale și tălmăciri din Leopardi și Petrarca, nuvele istorice și articole de critică literară. El continuă aici și controversa cu Titu Maiorescu (articolul *Regenerarea literaturii române*), care îl va împinge spre atitudinea antijunimistă și antieminesciană de mai târziu. În paginile **O. I.** s-a afirmat ca o personalitate culturală și literară cu mari disponibilități tânărul profesor brașovean I. Al. Lapedatu. Autor de înflăcărate și argumentate articole politice, poet încă neexperimentat, dar sincer și inspirat, prozator cu variate resurse, comentator literar pertinent, Lapedatu a scris cu însuflețire număr de număr, semnând cu numele său și cu pseudonimele Narcis și Nouraș. Un colaborator permanent, cu contribuții de istorie și critică literară, va fi Nicolae Densușianu. Există și o bună rubrică de știri, sunt găzduite articole relative la viața științifică și culturală a Transilvaniei și a României de dincolo de Carpați. *R.Z.*

ORIENTUL ROMÂN, revistă politică și culturală apărută la Cluj, lunar, între 1 ianuarie și august 1913, sub egida Partidului Național din Transilvania. Fondator: Vasile E. Moldovan, redactor responsabil: Augustin S. Deac, redactor: Eugen Bianu. În numărul 4-5, se precizează că „V. E. Moldovan a predat direcțiunea unui grup de bărbați mai ales tineri, în frunte cu redactorul dr. Eugen Bianu". Strategia publicației vizează deșteptarea conștiinței naționale prin cultură, contrapunând soluții pragmatice efectelor politicii de deznaționalizare: concentrarea forțelor intelectuale asupra edificării instituțiilor culturale și educaționale, necesare emancipării populației românești. **O. r.** preferă tactica pașilor mărunți, cu rezultate pe termen lung, și își declară loialitatea față de dinastia de Habsburg-Lotharingia. În articolul-program, *Desfășurăm steagul*, este exprimată dorința de a se întreține spiritul românesc în ciuda tuturor greutăților întâmpinate: „Nu avem universitate românească, nici prilej să ne stâmpărăm setea la izvoarele culturii românești. Nădăjduim că învățații noștri de pretutindeni vor veni cu sprijinul lor, ca să umplem cât de cât un gol." Rubrici: „Glosse", „Accente", „Momente", „Cronica veselă". Publică Aron Cotruș (poeziile *Ce-mi pasă de Fatalitate*, *E-un drum divin*, *Pădure, dragă pădure* ș.a.), V. E. Moldovan (*Din lumea nouă*, impresii de călătorie), I. Ursu. Ideea de solidaritate națională nu exclude, în plan literar, săgețile critice la adresa modalităților moderne de expresie. Astfel, la „Cronica veselă", sub semnătura Tănase Kapuținăr, apar parodii de felul *Sonatei pentru clavirul vieții mele (Imitație după simboliștii autohtoni)*, cel mai atacat autor fiind Emil Isac. Astfel, același Kapuținăr promite: „Voi scrie cronici peste cronici / Să fie tuturor pe plac... / Să s-aboneze pe viață / Chiar și macabrul E. Isac". Nici V. E. Moldovan nu îl cruță pe poet, atacându-l că „scrie un vers prost și isteric", „ține să fie recunoscut de unguri", e un „minus-literat" și „fanfaron ridicol". Se dau traduceri din Alphonse Daudet (Valentin Drăganu) și Camille Flammarion (Gh. Brănescu). *N.S.*

ORIGINEA, foaie politică și literară apărută la Iași la 1 iulie și la 1 septembrie 1867. Primul număr nu s-a păstrat. George Pavlov redacta această publicație cu ambiția de a însufleți viața literară națională și de a grupa intelectualii capabili să participe la dezvoltarea „muvementului literar". Cuprinde versuri de V. Pogor, Leon Negruzzi, N. Pruncu, G. Crețeanu și de colonelul Nicolae Ceaur Aslan. Ultimul traduce actul I din tragedia *Fedra* a lui Racine. Se tipărește și tălmăcirea unui *Sonet* de Musset. *R.Z.*

ORION, revistă apărută la Rădăuți, bilunar, între 1 mai și 18 decembrie 1933 și între 1 mai și 15 iunie 1935. Redactori sunt Mircea Streinul, George Putneanu (care semnează și Aurel Putneanu), E. Ar. Zaharia. Numărul 8/1933 se editează la București, sub redacția lui Emilian Gorescu, cu subtitlul „Revista ultimei generații". În 1935 reapare la Rădăuți, cu un conținut sensibil diminuat. Redactorii, de orientare antimodernistă, își delimitează spațiul de interes „alături de trecut, încadrați în paranteza prezentului", fiindcă – recunosc ei – „iubim trecutul și ne plac bătrânele povești de la țară" (*Câmp sideral*). Dorindu-se o publicație „fără tendințe, dar etică și etnică", **O.** este o tribună a mișcării iconariste, după cum rezultă dintr-un articol publicat de Mircea Streinul în „Iconar": „În 1932 am pus bazele împreună cu George Drumur, Gh. Antonovici și Neculai Pavel unui grup literar Iconar [...] am început în revistele «Orion», «Pana literară», «Crai nou», «Plai» și «Flanc» o campanie vehementă împotriva adercilor de orice fel". Rubricile principale sunt „Pajiști și constelații", „Atitudini și verdicte", „Curier ultim". Predispoziția polemică alunecă nu de puține ori spre poziții radicale, de dreapta. Atitudinea de stânga este considerată de Aurel Putneanu drept una „așa-zisă socialistă, fără Dumnezeu, cu un substrat care se bazează pe minciună, pe umanitarismul sec" (*Literatură moartă*). Intoleranța e îndreptată împotriva „tuturor străinilor suspecți cari vor să ne dea un anume fel de literatură departe de sufletul și flacăra aspirațiilor noastre" și cărora, în manieră eminesciană, li se adresează ocara „să vă mănânce câinii" (E. Ar. Zaharia, *Invectivă*). De altfel, nici numărul scos la București nu se arată mai tolerant. Articolul *Greva studențească*, semnat de Emil Gorescu, „student în filosofie și drept", conține și un *Post-scriptum* în care autorul avertizează: „Permisul de portarmă îl am în buzunarul paltonului. Aviz celor în drept." Același număr conține un interviu cu Ionel Teodoreanu. Atacurile antimoderniste continuă și în seria apărută la Rădăuți. În articolul *Cioclii cărților*, nesemnat, autorul se întreabă retoric: „Ce rol pot îndeplini în evoluția spiritului românesc cărțile unor domni ca I. Peltz, Mihail Sebastian, Felix Aderca, Ion Călugăru, Camil Baltazar, Isaiia Răcăciuni, Tudor Teodorescu-Branișteș, Damian Stănoiu", catalogați drept „glorii efemere, chipuri de lut, paiațe hărăzite de destin Târgului Moșilor". Publică poezie Ghedeon Coca, Iulian

Vesper, George Drumur, Neculai Roșca, George Nimigeanu, Ovid Caledoniu, George Demetru Pan. Colaborează cu proză Dan Petrașincu, Constantin Rotariu, Aurel Putneanu. *N.S.*

ORIZONT, revistă apărută la Cernăuți, lunar, în intervalul martie 1939 – martie 1940, având subtitlul „Literatură, artă, cultură națională". Director și proprietar – Octav Rusu, secretar de redacție – Virgiliu Ioan Ionescu. Argumentele înființării publicației sunt expuse în articolul-program *Început*, semnat de Octav Rusu: „Nevoia de a închina începătorilor o tribună care să fie cât mai aproape de inima lor și exclusiv pentru a lansa adevărata literatură nouă". **O.** își propune să încurajeze creativitatea tinerimii bucovinene și să reprezinte expresia efervescenței culturale a acesteia: „Sunt, în Bucovina aceasta de biruinți voievodale, atâtea talente necunoscute, atâția tineri merituoși care, înmănunchiați, ar da o bogată eflorescență. Totdeauna au fost începători și publicațiuni care să-i încurajeze." Patronul spiritual este Mircea Streinul (animator al vieții culturale bucovinene, întemeietor al mișcării și revistei „Iconar", cu un prestigiu literar în plină ascensiune), căruia i se dedică o pagină chiar în primul număr și care salută nașterea noii publicații dând povețe redactorilor: „Evitând violențele polemice, cultivând poezia înaltelor noastre ceruri și luptând pentru un primat cultural, d. Octav Rusu își va îndeplini cu prisosință rolul pe care și l-a asumat". Conducerea

Înreg. la Trib. Cernăuți, sub. No. 2 din 20 Feb. 1939

Lei 5

An. I No. 1

orizont

Început

de

OCTAV RUSU

Excelenței Sale Domnului Rezident Regal GEORGE FLONDOR, acest frământat de vis cu tot entuziasmul unei tinereți creatoare, — omagiul celei mai ofelite credinți în izbândă.

Aparem împotriva tuturor greutăților, trecând peste prejudecăți, chiar peste piedici.

O revistă literară, azi, este, măr-turisim, un act de curaj. Iată deci, cu tinerețea în luptă, acei care am pornit acest „Orizont" ne dăm bine seama de datoriile care ne incumbă. Nu este numai o zvăpăiată avântare, o bătălie, ci și acea maturitate care face să ne recunoaștem independența de care avem nevoie mai mult ca oricând.

Sunt, în Bucovina aceasta de biruinți voevodale atâtea talente necunoscute, atâția tineri merituoși care, înmănunchiați, ar da o bogată eflorescență.

Totdeauna au fost începători și publicațiuni care să-i încurajeze. Nu totdeauna a fost, însă, o solidaritate morală, o frățietate de chin și bucurie.

Descătușați de tot ce poate fi personal și trecător, ne-am adunat sub semnul sfios al acestor file prizărite, nu dintr'un inutil sentiment de orgoliu prematur sau din anumite calcule. Și fiindcă rostul unor lămuriri este acesta, să

Continuare pe pagina 5

D. OCTAV RUSU încearcă, astăzi, un lucru destul de greu: o revistă literară — adică un hambar cu stele și flori arborescne.

Ceeace îi doresc eu, ca mai bătrân, e să aibă entuziasmul pe care l-am avut eu odinioară, când am pornit la drum.

Strângând laolaltă pe scriitorii care abia acu încearcă să-și valorifice talentul, D. OCTAV RUSU va binemerita dela Arborosa literară.

Evitând violențele polemice, cultivând poezia înaltelor noastre ceruri și luptând pentru un primat cultural, D. OCTAV RUSU își va îndeplini cu prisosință rolul pe care și l-a asumat.

Ceeace eu îi doresc din toată inima.

Mircea Streinul

URCUȘ

Cerșim fărâma de azur s'o'mpărtășim lumină
umbrelor răstimpuri cernute prin decenii.
Culegători de stele căutăm fără hodină
urcușuri neînvinse, în zvonul de utrenii.

Descuți, cu capul gol și povărnit sub grele
ne'mpărtășiem petale, parfum și primăvară,
și fulgurim colinda'nfloritā lângă stele,
sau cernem val de aur pe hotile și pe țară.

Ne clitorim în vreme stăpânitori și fauri
pe'tinsă'mpărăție de umbre și de vieți.
Fugari ai răsplătirii și-ai frunzelor de lauri
ne mângâiem rănirea cu roua'n dimineți.

Aurel Fedinc

revistei face eforturi să evite excesele extremiste pe fondul unei conjuncturi politice defavorabile (interzicerea, cu un an în urmă, prin decret regal, a mișcării legionare, soldată cu arestări). Cu toate acestea, atitudinea naționalistă a unor colaboratori capătă adesea accente xenofobe. Aceștia provin din diferite zone politice, de la extremismul lui Leon Țopa la liberalismul lui Traian Chelariu. Diversitatea ideologică poate fi corelată cu străduința scriitorilor bucovineni de a depăși barierele politice în vederea resuscitării tradiției culturale a provinciei, apariția **O.** coincizând cu reluarea activității Societății Scriitorilor Bucovineni. Rubrici mai importante: „Cronica literară", „Gânduri", „Însemnări", „Reviste", „Mozaic". Înscriindu-se în perimetrul specificului literaturii bucovinene tinere, poezia îmbină exultanța de sorginte trăiristă, vitalismul și elanurile mistice cu cel mai cuminte tradiționalism. Semnează versuri Nicolae Tăutu, George Ionașcu, Dragoș Vicol, Neculai Roșca, Victor Săhleanu ș.a. Sunt prezenți cu proză Mircea Streinul, Mihail Ghiga ș.a. În numărul 4/1939 se lansează ancheta *Scriitorii ținutului Suceava ne vorbesc*, la care răspund Mircea Streinul, George Drumur, Neculai Pavel, Dragoș Vitencu, Leon Țopa, George Ionașcu. Mai colaborează Șt. Liveanu, E. Ar. Zaharia. *N.S.*

ORIZONT, revistă apărută la București, bilunar, între 1 noiembrie 1944 și septembrie 1946, apoi lunar, din octombrie 1946 până în martie 1947, având subtitlul „Literatură, artă, cultură, gândire socială". Redactor-șef: Sașa Pană. *Manifestul* cu care debutează publicația afișează o atitudine antifascistă fermă. Cu toate că „lanțurile robiei fasciste" fuseseră înlăturate, redacția consideră că „lupta pentru cucerirea drepturilor și respectarea obligațiilor într-un regim de reală democrație abia începe". Rubrici: „Cronica literară" (susținută de Miron Radu Paraschivescu), „Semne la orizont" (Ovid S. Crohmălniceanu), „Calendar" (Aurel Baranga), „Cronica ideilor", „Cronica socială", „Probleme de literatură contemporană". Discursul estetic se diluează pe parcurs, apropiindu-se de retorica triumfalistă ce prefigurează proletcultismul. De altfel, **O.** prezintă o radiografie a tranziției de la estetica avangardistă, suprarealistă, la expresia de tip realist-socialist. Redactorul-șef își menține scrisul între limitele esteticului, în schimb atitudinea colaboratorilor este mai puțin consecventă. Se întâlnesc, astfel, aici Nina Cassian, influențată încă de avangardă, Eugen Jebeleanu, autor ce oficiază pe un ton vindicativ, sentențios, dar și un Eusebiu Camilar ce abandonează nostalgia satului bucovinean exprimată cu mijloacele expresionismului pentru o lirică sensibil edulcorată. Extremele sunt reprezentate de versificația lipsită de virtuți artistice a tinerei Veronica Porumbacu, de grandilocvența vidă a lui Mihu Dragomir, pe de o parte, iar pe de alta, de timbrul inconfundabil al liricii lui Geo Dumitrescu, iconoclast, demistificant, destructurant în ordinea limbajului poetic. Se publică un interesant comentariu pe marginea articolului *„Pretext" la Valéry* de Virgil Ierunca. Mai semnează Camil Baltazar, M. H. Maxy, Ion Vitner, Eugen Frunză, Al. Jar, Vladimir Colin, Petre

orizont

ANUL I • NR. 1 | LITERATURĂ ✠ ARTĂ ✠ CULTURĂ ✠ GÎNDIRE SOCIALĂ | 1 NOIEMBRIE 1944

MANIFEST CĂTRE CITITORI ȘI COLABORATORI

Pedagogia străzii

23 August 1944

ORIZONT

ORIZONT
COLABORAREAZA

EXEMPLARUL 25 DE LEI

Constantinescu-Iași, Magda Isanos, Ilarie Voronca, Mihail Cruceanu, Agatha Grigorescu-Bacovia, N. D. Cocea, Petre Solomon ș.a. Grafica, inspirată, este asigurată de Ioana Grigorescu. *N.S.*

ORIZONT, revistă a Uniunii Scriitorilor care apare la Timișoara, lunar în intervalul ianuarie 1964 – mai 1972, săptămânal între 4 mai 1972 și octombrie 1992, bilunar între 8 octombrie 1992 și 14 iulie 1993 și iarăși lunar din 28 iulie 1993; continuă „Scrisul bănățean" (1949-1963). Redactor-șef: Al. Jebeleanu (1964 – 1971), Ion Arieșanu (1971 – 1989). Primul colegiu de redacție este alcătuit din Anghel Dumbrăveanu (secretar general de redacție, apoi redactor-șef adjunct), Nicolae Ciobanu, Andrei A. Lillin, Damian Ureche, Paul Eugen Banciu, Ignat Bociort, Cornel Ungureanu ș.a. Ca orice publicație editată în perioada comunistă, **O.** este nevoită să-și manifeste atașamentul față de ideologia vremii, condiție obligatorie pentru asigurarea apariției. Astfel, din articolele programatice nu se pot afla prea multe lucruri despre orientarea ei reală, acestea reprezentând doar inevitabile reverențe la adresa regimului. Evoluția revistei oglindește fidel presiunile politice ce au afectat viața literară românească, de la dezghețul ideologic la rigorile greu de evitat din perioada de după „tezele din iulie" și, totodată, este un tablou complet al literaturii române sub comunism, cu toate manifestările sale estetice. În spatele „panourilor" ideologice se poate deslușl lesne efortul de a promova adevăratele valori și de a forța limitele ideologicului în folosul autenticității și al viabilității axiologice. Semnificativ în acest sens este un articol al lui Sorin Titel, *Contemporaneitate și spirit polemic*, articol ce propune o infuzie de incisivitate și spirit critic în conținutul mesajului artistic, repudiind tendințele moralizatoare, care nu fac decât să slăbească vigoarea estetică a operei. Textul reprezintă o pledoarie pentru „valoarea polemică a operei literare". Rubricile substanțiale sunt „Profiluri literare", „Poeți contemporani", „Orientări", „Studii", „Cronica literară", „Cronica editurilor", „Cărți – reviste", „Cartea străină", „Miniaturi critice", „Din lirica universală", „Orizontul ideilor", „Orizont literar-artistic-plastic" ș.a. Poezia publicată de **O.** se întinde pe un registru amplu, de la versurile „angajate", aservite unei tematici ocazionale și populate de mituri de mucava, până la versul desenat în tușe groase (Ion Caraion) sau la acela care revalorifică o modalitate expresionistă (Petre Stoica), ajungând la subtile alchimii poetice (Nichita Stănescu, Ștefan Aug. Doinaș, Leonid Dimov, Ilie Constantin, Șerban Foarță, Virgil Mazilescu, Adrian Popescu, Constantin Abăluță). Lirica feminină se înscrie între coordonatele senzualității diafane și cele ale cerebralității delicate (Gabriela Melinescu, Florența Albu, Doina Uricariu, Constanța Buzea, Simona-Grazia Dima). Lista cu numele poeților este impresionantă și vorbește de la sine despre exigențele revistei: Ion Negoițescu, Cezar Ivănescu, Al. Jebeleanu, Alexandru Lungu, Florin Mugur, Gheorghe Grigurcu, Dorin Tudoran, Mircea Dinescu, Gheorghe Pituț, Radu Cârneci, Darie Novăceanu, Dinu Ianculescu, Gheorghe Azap, Horia Zilieru, Vasile Petre Fati, Ion Th. Ilea, Victor Felea, Nicolae Prelipceanu, Pia Brânzeu, Tudor George, Crișu Dascălu, Ion Stratan, Ion Chichere, Adrian Alui Gheorghe, Octavian Doclin, Ion Monoran, Eugen Dorcescu, Aurel Turcuș; așadar, poeți de toate vârstele, din întreaga țară, revendicându-se de la toate registrele expresivității. Aceeași diversitate tematică și întâlnire între generații se manifestă și în proză. Apar proze scurte și fragmente de roman semnate de Sorin Titel (*Mi-am amintit de zăpadă, Fața mirată a copilului*), Ion Arieșanu, Radu Cosașu (*Penultime pudori*), Victor Eftimiu, Anișoara Odeanu, Laurențiu Cerneț, Al. Ivasiuc (*Oraș*), Nicolae Breban (din *Animale bolnave*), Henriette Yvonne Stahl (din *Lena*), Dumitru Țepeneag (*Fuga*), Radu Petrescu (*Prin caleidoscop*), Costache Olăreanu (*Tablourile fericite*), Andrei Oișteanu (din *Gornistul cu vertebră de delfin*), Daniel Vighi (din *Însemnare despre anii din urmă*), Viorel Marineasa, Gheorghe Schwartz, Maria-Luiza Cristescu, I. D. Sârbu, Petru Popescu, D. R. Popescu, Romulus Guga. În ce privește teatrul, în numărul 4/1970 apare *Cameleonul ciobanului* de Eugen Ionescu, în traducerea Marianei Șora. Cu texte dramatice mai sunt prezenți Pavel Bellu și Iosif Costinaș. Articolele, studiile, eseurile, traducerile vădesc tendința de recuperare a valorilor autentice, prin promovarea esteticului în defavoarea ideologicului, și dorința de a face joncțiune cu noile

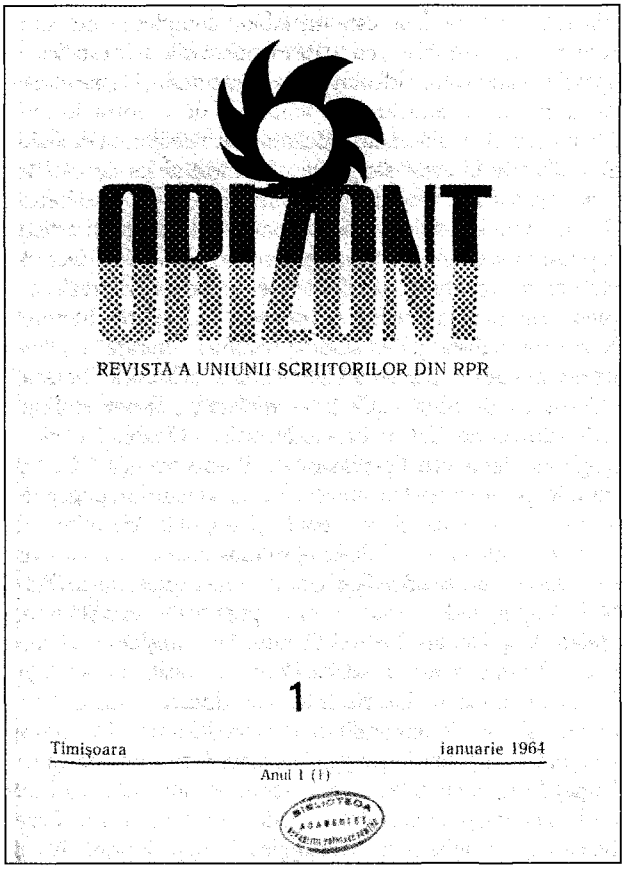

curente din sfera teoriei și a creativității literare. Apar studii substanțiale, ce vor constitui capitole ale unor lucrări mai ample (Eugen Todoran, Adrian Marino), eseuri și articole incitante (Ovidiu Cotruș, *Lucian Blaga. Elemente pentru un portret interior*, Șerban Foarță, *Dedicații minulesciene*, Livius Ciocârlie, *Problema reflexivității fără finalitate în literatura franceză contemporană*, M. Cazacu, *Ilie Moromete și cauzele autodemistificării*, Nicolae Balotă, *Marginalii la o istorie a romanului modern*, Eugen Simion, *„Comedia erorilor" critice*, Dana Dumitriu, *O tendință a prozei feminine – autodizolvarea*, Cornel Ungureanu, *Criterii ale nonconformismului în proza scurtă*). Articole demne de interes scriu și Mircea Iorgulescu, Mircea Mihăieș, Marcel Corniș-Pop, Aurel Sasu, Radu Călin Cristea. Se valorifică în mod constant documente inedite (I. L. Caragiale, Pompiliu Constantinescu, D. Caracostea, Tudor Arghezi, Salvatore Quasimodo). Cronicile literare sunt susținute cu onestitate profesională de Cornel Ungureanu, Șerban Foarță, Alexandra Indrieș, Nicolae Ciobanu, Lucian Alexiu, Alexandru Ruja, Adriana Babeți, Vasile Popovici, Daniel Vighi, Viorel Marineasa, Mircea Mihăieș, Mircea Pora, Corina Ciocârlie ș.a. Periodic, revista organizează colocvii, anchete literare, dialoguri. În numărul 2/1967, la colocviul *Specificul național și exigențele expresiei artistice* participă Andrei A. Lillin, Sorin Titel, Ovidiu Cotruș, Crișu Dascălu, Șerban Foarță, Nicolae Ciobanu. Accentul cade pe criteriul estetic și pe talentul autentic, fiind vizibilă o tendință de surmontare a prejudecăților ideologice, de emancipare de sub chinga opresivă a poncifelor epocii. Ancheta *Ce se întâmplă cu cronica literară?* adună opinii variate, formulate de Nicolae Manolescu, Gheorghe Grigurcu, Al. Piru, Emil Manu, Mihai Ungheanu, Mircea Iorgulescu, Mirela Roznoveanu, Laurențiu Ulici. În pofida diversității opiniilor, numitorul comun este concluzia vizând importanța etică a judecății critice. Se reproșează criticii unele ezitări în eliminarea compromisului, precum și incapacitatea de a influența vizibil activitatea scriitoricească. La ancheta *Critica literară și receptarea poeziei de azi* răspund Dinu Flămând, Mircea Martin, Ioan Buduca. Se fac interviuri cu Marin Preda, D. R. Popescu, Ion Vlasiu sau convorbiri cu Șerban Cioculescu, Marin Sorescu, Gabriela Melinescu, Ana Blandiana, Nicolae Manolescu, Nicolae Balotă, Ion Negoițescu, Michael Ricciardelli, Alvin Töffler. Paginile revistei oferă spațiu și scriitorilor din Iugoslavia (numărul 7/1968 este dedicat literaturii muntenegrene). Mai sunt de semnalat semnăturile lui N. Steinhardt, Nina Cassian, Hertha Perez, Edgar Papu, Ion Apetroaie, Marin Mincu, V. Copilu-Cheatră, Titu Popescu, Bucur Țincu, Arșavir Acterian, Cornel Moraru, Paul Miclău, Radu G. Țeposu, Al. Cistelecan, Monica Spiridon, Ion Bogdan Lefter, Adam Puslojić, Vasko Popa. Începând din 1984 **O.** conține suplimentele „Orizont arădean" și „Danubius", cărora în 1985 li se adaugă „Semenicul", editate – cu mici întreruperi – până în 1989.

O serie nouă a revistei este inaugurată imediat după decembrie 1989, primul număr – din 27 decembrie 1989 – purtând mențiunea „Ediție specială". El conține o *Declarație* a scriitorilor bănățeni: „În numele scriitorilor români care au aderat la principiile exprimate prin declarația Consiliului de Salvare Națională, aducem la cunoștință formarea Societății Scriitorilor Români din Banat [...]. Câmpul de exprimare al Societății Scriitorilor Români din Banat este revista «Orizont»." Aceasta este urmată de o altă declarație, în numărul 1/1990: „Asociația Scriitorilor din Banat constituită la Timișoara în 26 decembrie a.c. aduce la cunoștința vechii conduceri a Asociației Scriitorilor că nu ne mai reprezintă în nici un fel, și mai ales din punct de vedere moral". Comitetul de coordonare interimar al revistei, constituit din Adriana Babeți, Antoaneta C. Iordache, Mircea Mihăieș, Cornel Ungureanu (numărul 1/1990), este urmat de noul colegiu de redacție format din redactorul-șef Mircea Mihăieș, redactorul-șef adjunct Cornel Ungureanu, secretarul general de redacție Adriana Babeți, redactorii Lucian Alexiu, Paul Eugen Banciu, Iosif Costinaș, Viorel Marineasa, Daniel Vighi, Marcel Tolcea, cărora li se vor adăuga mai târziu Corina Victoria Bădulescu și Dorian Branea. Noul program vizează schimbări de esență, menționate în articolul lui Cornel Ungureanu din numărul 5/1990: „Încă nu ne dăm seama de toate direcțiile pe care noua cultură românească poate și trebuie să și le integreze. Istoria rezistenței și a revoluției, cultura diasporei, ideile religioase..." Se deschid rubrici noi: „Tur de orizont", „Cărțile prietenilor noștri", „Cărțile colegilor noștri", „Jurnal de cărți", „Ecou", „Nadir", „Picătura de cucută", „Polemos", „Eseu", „Cronica literară",

„Interviu", „Biblioraft", „Istm", „Univers", „Fiction & Co." ș.a. Peisajul liric se împrospătează, mai vechilor colaboratori (Ana Blandiana, Ștefan Aug. Doinaș, Gheorghe Grigurcu, Ioan T. Morar, Simona-Grazia Dima) adăugându-li-se voci impetuoase, provenite din perimetrul optzecist și chiar nouăzecist: Mircea Cărtărescu, Alexandru Mușina, Andrei Bodiu, Nicolae Coande ș.a. Suflul novator și nevoia populării „petelor albe" se simte și în proză, fiind recuperați autori exilați, ce se aflaseră până în acel moment sub embargou politic: Paul Goma, cu un fragment din *Patimile după Pitești*, în numărul 11/1990, dedicat în întregime universului carceral, Dumitru Țepeneag (*Pont des Arts*), Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, Matei Vișniec, Sanda Golopenția-Eretescu. O proză ce respiră libertatea nonconformismului optzecist publică Gheorghe Crăciun (*Chiar ăsta era cuvântul: Degas!*). Alte texte aparțin lui Andrei Pleșu, Alexandru Paleologu, Al. Călinescu, Dan Hăulică, Mihai Șora, Petru Creția, Dan Petrescu, Luca Pițu, Gabriel Liiceanu, Sofia Arcan, Florin Bănescu, Anamaria Beligan ș.a. Livius Ciocârlie colaborează cu ample fragmente de jurnal, impregnate de verva autoironiei sceptice. Studii, eseuri, conferințe, evocări dau Horia Roman Patapievici, Adriana Babeți, Smaranda Vultur, Simion Mioc, Corina Ciocârlie, Dorian Branea, Paul Eugen Banciu, Marcel Tolcea, Daniel Vighi, Mircea Pora ș.a. Prezențe constante rămân Cornel Ungureanu, Vasile Popovici, Viorel Marineasa, Mircea Mihăieș, G. I. Tohăneanu, Alexandru Ruja. Interesul pentru documente inedite nu dispare, în virtutea aceleiași tendințe recuperatorii (câteva scrisori ale lui Radu Petrescu, un epistolar I. D. Sârbu – Deliu Petroiu, o scrisoare a lui Florin Mugur către Vasile Popovici). Sunt găzduite, de asemenea, interviuri cu Nicolae Manolescu, Dorin Tudoran, Marian Papahagi ș.a. Semnificativă este tendința colectivului redacțional de a alcătui numere tematice, menite să acopere zone de interes imediat și, în aceeași măsură, să abordeze subiecte de interes regional, care să aducă un plus de culoare locală în definirea spațiului cultural bănățean. Alți colaboratori: Liviu Țeghiu, Sorin Tomuța, Eugen Dorcescu, Eugen Bunaru, Maria Niță, Ileana Oancea. *N.S.*

ORIZONTUL, publicație apărută la București, săptămânal, între 3 februarie 1921 și 24 mai 1928, având subtitlul „Revistă enciclopedică ilustrată". În articolul-program **O.** își propune să fie pentru conștiința vremii „un far luminos de cultură populară". Redactor șef este A.A.-Luca (pseudonim al lui A. Axelrad), mențiune care dispare începând cu numărul 8/1924. Având un sumar tipic de publicație alcătuită pe gustul marelui public al începutului de veac, **O.** nu a reușit să depășească această condiție, în pofida câtorva eforturi de „reorganizare" și convertire la noul „ritm" al epocii, menționate în notița redacțională *Către cititori*, din ultimul număr, ce anunță suspendarea apariției „până la toamnă" (în fapt definitivă). Se traduce și mai ales se adaptează copios (și adesea anonim) din clasici, ca și din unii contemporani de succes, se compilează fără rețineri din presa străină, punându-se în general accentul pe nevoia de informare și pe setea de „curiozități" a publicului larg. Cititorii sunt familiarizați cu nume ca F. M. Dostoievski, L. N. Tolstoi, A. P. Cehov, A. I. Kuprin, V. G. Korolenko, Maxim Gorki, Leonid Andreev, Victor Hugo, Balzac, Baudelaire, Théophile Gautier, Anatole France, Ernest Renan, Paul Verlaine, François Coppée, Albert Samain, Camille Flammarion, Maurice Barrès, Tristan Bernard, Francis Carco, Jean Cassou, Shakespeare, Rudyard Kipling, Arthur Conan Doyle, Mark Twain, Leopardi, Giovanni Papini, Goethe, Lenau, Selma Lagerlöf, Tagore, Krishnamurti ș.a. La rubrica „Poezii uitate" se reproduc versuri de Barbu Nemțeanu, A. Steuerman, H. G. Lecca, St. O. Iosif, D. Anghel, Oreste, D. Iacobescu, Mihail Săulescu, G. Bacovia. Zeci de texte clasice din opera scriitorilor secolului al XIX-lea umplu largi spații tipografice. Contribuțiile originale, chiar dacă adesea în minoritate, nu sunt lipsite de interes. În acest sens, principalul merit al revistei rezidă în încurajarea inițiativelor publicistice ambițioase, dar inegale, ale tânărului Mircea Eliade, primele însemnări ale acestuia, intitulate *Din viața minunată a furnicilor* (24/1924), se vor menține pe terenul entomologiei vreme de vreun an, pentru a se fixa apoi în lumea unor *Mituri și legende orientale*, căreia îi va dedica aproape treizeci de comentarii (ultimul, *India și budismul*, în numărul 9/1927). În 1924 se lansează un concurs „rezervat exclusiv elevilor de liceu", cărora li se solicită *Note și impresiuni din timpul petrecut în vacanță*. Rezultatele sunt parțial satisfăcătoare, iar redacția blochează acordarea premiilor de o mie și cinci sute de lei. Printre premianții din categoriile următoare figurează elevii Mircea Eliade (două sute de lei), Al. Dima (o sută) și Gr. Popescu-Bâjenaru (o sută), iar printre beneficiarii unor mențiuni se află Dragoș N. Vrânceanu. Un *Sonet tomnatec...* pare să reprezinte debutul nemărturisit al altui elev, Eugen Jebeleanu (47/1927). Textul va intra doi ani mai târziu în volumul *Schituri cu soare*, cu titlul *Sonet rustic*. Alte titluri ale aceluiași poet: *Schiță în lumina toamnei, Troița, Crinii, Suferință, Agonie* (cu mențiunea „Din volumul *Gânduri ruinate*, care va apare în curând"), *Cântec de primăvară, Sonet provincial*. Autorul participă, ca „elev clasa VI, Brașov", și la o anchetă a revistei, deschisă pe tema competiției dintre teatru și roman, genuri preferate în epocă, socotind că – după cum rezultă chiar din titlul răspunsului – *„Convenționalismul" a dărâmat teatrul*. La vremea începuturilor se aflau și tinerii poeți Pavel Nedelcu și Em. Ungheru. Activ aproape număr de număr, în perioada mai 1924 – mai 1928, este prolificul poet ortodoxist Constantin Goran, alternând tonalitatea imnică sau baladescă cu ritmurile poemului în proză. Alți poeți atașați grupării – ori atrași temporar de perspectiva afirmării – sunt Const. Z. Buzdugan, Ioan I. Ciorănescu, Miron Grindea (mai ales ca traducător). Sunt prezenți sporadic Victor Eftimiu, I. Gr. Perieșeanu, C. Dimitrescu-Iași, Leon Feraru, Al. Iacobescu, I. Pas (cu pseudonimul Th. Constant). *L.B.*

ORIZONTUL, revistă pentru știință și literatură apărută la Cluj, lunar, din 1 ianuarie până în decembrie 1906. Proprietar, editor și redactor responsabil este Vasile E. Moldovan. Articolul

inaugural, *Pagina întâi*, în pofida accentelor antisocialiste („apele puțin cristaline ale ovreilor cari dau poporului un socialism primejdios neamului nost"), nu articulează un program propriu-zis: „N-am avut de gând să ne încorsetăm libertatea de acțiune prin stabilirea unor granițe strâmte, a unui program", preferând să plutească în vag: „Programul nost e scurt, dar cuprinzător: «Noi vrem binele!»". Orientarea naționalistă este subînțeleasă, însă justificată în contextul lipsei drepturilor de afirmare a elitei culturale românești. Revista preferă să așeze articularea conștiinței naționale de sine mai presus de orice ideologie restrictivă. Rubrici: „Mărunte", „Literatura", „Momente". V. E. Moldovan publică o poezie patetic-siropoasă, cu influențe baladești. Proză scriu Alexandru Ciura, V. E. Moldovan, V. Nițescu, G. Crăciunaș, iar I. Lupaș dă un fragment dintr-un studiu amplu, intitulat *Cultul eroilor și dreptatea istoriei*. Mai colaborează Șt. Pop, Aurel Ciato. Predomină articolele politice, literatura fiind slab reprezentată: „În chestii de literatură ne mărginim la recenzarea operelor ce ni se trimit la redacție". Figurează traduceri din Maxim Gorki și L.N. Tolstoi. *N.S.*

ORIZONTURI, revistă apărută la Galați, lunar, din februarie 1938 până în martie 1942, sub conducerea lui Ioan Șt. Botez,

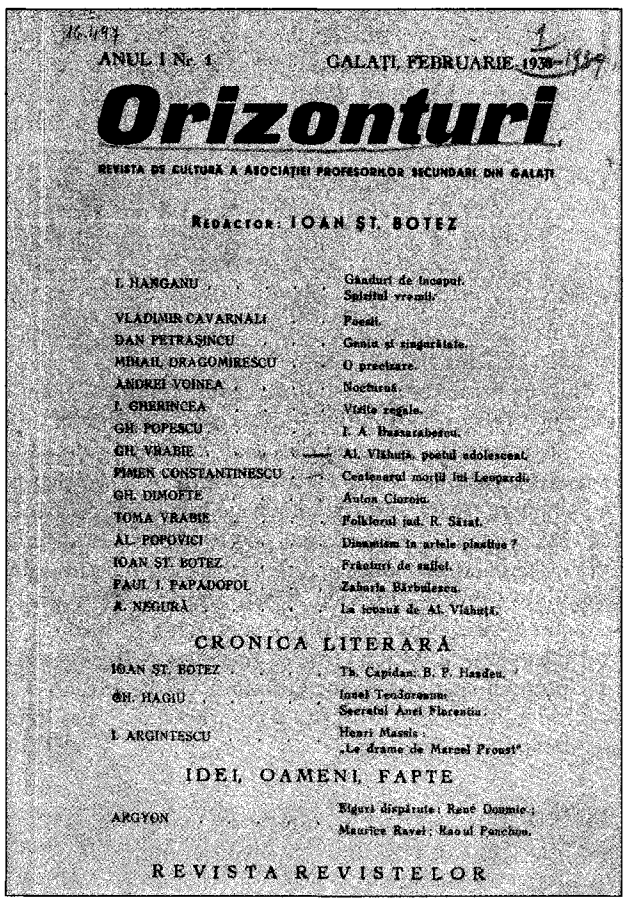

ANUL I No. 1 GALAȚI, FEBRUARIE 1938

Orizonturi

REVISTA DE CULTURĂ A ASOCIAȚIEI PROFESORILOR SECUNDARI DIN GALAȚI

REDACTOR: IOAN ȘT. BOTEZ

I. HANGANU — Gânduri de început. Spiritul vremii.
VLADIMIR CAVARNALI — Poezii.
DAN PETRAȘINCU — Geniu și singurătate.
MIHAIL DRAGOMIRESCU — O preocupare.
ANDREI VOINEA — Nocturnă.
I. GHERINCEA — Vițelu regale.
GH. POPESCU — I. A. Bassarabescu.
GH. VRABIE — Al. Vlahuță, poetul adolescenței.
PIMEN CONSTANTINESCU — Centenarul morții lui Leopardi.
GH. DIMOFTE — Anton Cioroiu.
TOMA VRABIE — Folklorul jud. R. Sărat.
AL. POPOVICI — Dinamism în artele plastice?
IOAN ȘT. BOTEZ — Frânturi de suflet.
PAUL I. PAPADOPOL — Zaharia Bârsănescu.
A. NEGURĂ — La icoana de Al. Vlahuță.

CRONICA LITERARĂ

IOAN ȘT. BOTEZ — Th. Capidan: B. P. Hasdeu.
GH. HAGIU — Insel Teodoreanu: Secretul Anei Florentin.
I. ARGINTESCU — Henri Massis: „Le drame de Marcel Proust"

IDEI, OAMENI, FAPTE

ARGYON — Figuri dispărute: René Doumic; Maurice Ravel: Raoul Ponchon.

REVISTA REVISTELOR

Gheorghe Hagiu, Gheorghe Popescu, Al. Popovici. Mai târziu, comitetul de conducere va fi format din E. Caraman, I. Argintescu, Gh. Bujoreanu, Gh. Dimofte, Gh. Hagiu, Gh. Popescu, Al. Popovici, C. Velichi. Intenția **O.**, revistă a Asociației Profesorilor Secundari din Galați, vag și parcimonios exprimată, este să contribuie la ridicarea conștiinței civice prin cultură. Eforturile sunt parțial răsplătite, datorită unor colaborări nu de puține ori valoroase. Rubrici: „Cronica literară", „Revista revistelor", „Cronica Asociației", „Idei, oameni, fapte". Poezia nu depășește limitele minorului agreabil, intimist. Semnează versuri G. Tutoveanu, Al. T. Stamatiad, Alice Soare, Vladimir Cavarnali, Coca Farago ș.a. Publică proză Dan Petrașincu (modernism distilat prin retortele senzualității), I. A. Bassarabescu (realism comportamentist). Contribuie cu eseuri și studii de istorie literară Artur Gorovei, Augustin Z. N. Pop, Ovidiu Papadima, Gh. Vrabie. Cronica literară, lipsită de vervă, este asigurată de Gh. Hagiu, Aurel G. Stino, I. Argintescu, Ioan Șt. Botez, Mircea Răscanu ș.a. Alți colaboratori: Anton Dumitriu, I. M. Gane, Pimen Constantinescu, Paul I. Papadopol, Mihail Ilovici. *N.S.*

ORIZONTURI, revistă apărută la Stuttgart, lunar, din iunie 1949 până în iunie 1953, editată de Cercul Românesc de Studii și Cercetări Științifice al românilor din Germania. Director și fondator: Constantin I. Ghidel; din comitetul de redacție inițial mai fac parte Anghel Rugină și Ștefan Teodorescu. În 1951 acesta se lărgește considerabil, în noua sa alcătuire (menționată la 13 noiembrie) intrând Vintilă Horia, Leontin Jean Constantinescu, N. Beldiceanu, Victor Buescu, alături de cei indicați inițial. De altfel, structura oscilează permanent între statutul de buletin („pentru informație și documentare proprie") și cel de publicație cu o deschidere reprezentativă în surprinderea activității culturale a exilului. Acest aspect se impune mai ales în ultima perioadă de existență a **O.**, când susținerea materială a eforturilor lui Constantin I. Ghidel de către Liga Românilor Liberi a generalului Nicolae Rădescu devine mai vizibilă. „Am pornit la drum în singurătatea apăsătoare a exilului" – arăta directorul, schițând *Drumul „Orizonturilor"* (36/1950) și insistând asupra faptului că această inițiativă publicistică va continua „oricât de aspre, dure și nemiloase vor fi momentele create în viața exilului". La rândul lui, în același număr George Uscătescu preciza că periodicul „a abordat cele mai diverse probleme ale comunității românești și ale noilor sale posibilități de încadrare în peisajul cultural european". Colaborările reflectă o varietate reprezentativă în abordarea fenomenului cultural românesc, de la Pamfil Șeicaru (*Scrisoare deschisă adresată Cercului „Orizonturi"*), N. Novacovschi (*Spațiul mioritic sau drumul doinei în ceramica română*), Radu Cernea (*Goethe și germanismul*) sau Basil Munteanu (*Cinci ani de la moartea lui Ion Pillat*) până la Victor Buescu (*Limba română și caracterul național-român*), Alexandru Busuioceanu (*Daci și romani în Carpați*) și Leontin Jean Constantinescu (*Perspectiva gândirii politice eminesciene, Poziția economică a Europei în lume*). În 1951 **O.** propune o anchetă în jurul ideii de polemică în

publicistica emigrației. Răspunsul lui Mircea Eliade, *Rolul polemicii și limitele ei organice*, determină replica violentă a lui Pamfil Șeicaru, care se simte indirect vizat. *N.Fl.*

ORIZONTURI LITERARE, revistă a Liceului „Al. Odobescu" apărută la Bistrița, lunar, între 15 februarie și 10 aprilie 1946. Redactor responsabil este profesorul I. Giurcă. **O. l.** își propune să acopere „o necesitate stringentă" a publicului, doritor de o publicație literară românească într-o regiune lipsită de prezența unor atari demersuri culturale. Revista nu emană de la o grupare literară și nu își fixează un program, limitându-se în mod declarat la statutul de „stimulent de afirmare a elevilor", cărora să le trezească gustul pentru literatură. Are o singură rubrică permanentă, „Note și polemici". Colaborează cu versuri Teohar Mihadaș, I. Giurcă, T. Stelaru, Teodor Tanco, A. Delasălaj, A. Pustai, Lucian Valea. Se mai publică o nuvelă (A. Delasălaj, *Dureri*) și două eseuri critice (despre texte ale lui Mihai Eminescu și A. I. Odobescu). *C.Tt.*

ORIZONTURI NOI, revistă apărută la Bacău, lunar, din mai până în iulie 1915. Publicația este condusă de George Bacovia și se adresează în mod special scriitorilor tineri, „luptători de mai nou, de mai bine, de mai omenesc", cei care, într-o vreme „de medievală expansiune europeană", sunt căutători de „orizonturi noi imaginative". Bacovia publică poeziile *Dialog cu iarna*, *Monosilab de toamnă* și *Cuptor*, cu versuri intrând în sumar și Ion Iordăchescu (care semnează și I. Irion), și C. Vasiliu-Langa (sub pseudonimul C. Vaer) ș.a. În numărul 2, sub semnătura Geovas, Bacovia prezintă volumul de poezii *Flori sacre* al lui Al. Macedonski, „superbul poet, de o eleganță suavă, unită cu o putere masivă de marmoră și bronz". În numărul următor, la invitația directorului revistei, Macedonski trimite câteva pagini din prefața romanului *Thalassa* (apărut la Paris cu titlul *Le Calvaire de feu*), împreună cu o scrisoare de apreciere a liricii lui Bacovia, pe care îl sfătuiește să se ferească de a căuta originalitatea cu orice preț. *M.Ș.*

ORIZONTURI NOI, revistă literară, artistică și socială apărută la București, lunar, din iunie 1929 până în mai 1930, sub conducerea unui comitet. Director: G. Bacovia (de la numărul 6-7/1929); redactori: G. Șt. Cazacu, Traian Popp, Pan M. Vizirescu. În primul număr, în articolul *Păstrați lumina*, Octavian Goga salută cu entuziasm noua apariție: „D-voastră, un mănunchi de studenți universitari, rupându-vă de la gură obolul ca să vă înjghebați o revistă literară, veniți să-mi cereți contribuția de scriitor pentru primul număr", amintindu-și cu nostalgie de propriile începuturi. Rubrici: „Idei, fapte, oameni", „Obiecțiuni critice", „Cronica literară". Poezia din paginile **O.n.** are cu preponderență o expresie modernistă, cu rădăcini simboliste, nelipsind însă abordarea tradiționalistă a temelor poetice. În linie modernistă se înscriu, firește, G. Bacovia (*Baladă*, *Liceu*, *Vobiscum*), Agatha Grigorescu-Bacovia (*Nedumerire*), N. Davidescu (*Leagăn de cântece*) și Radu Gyr.

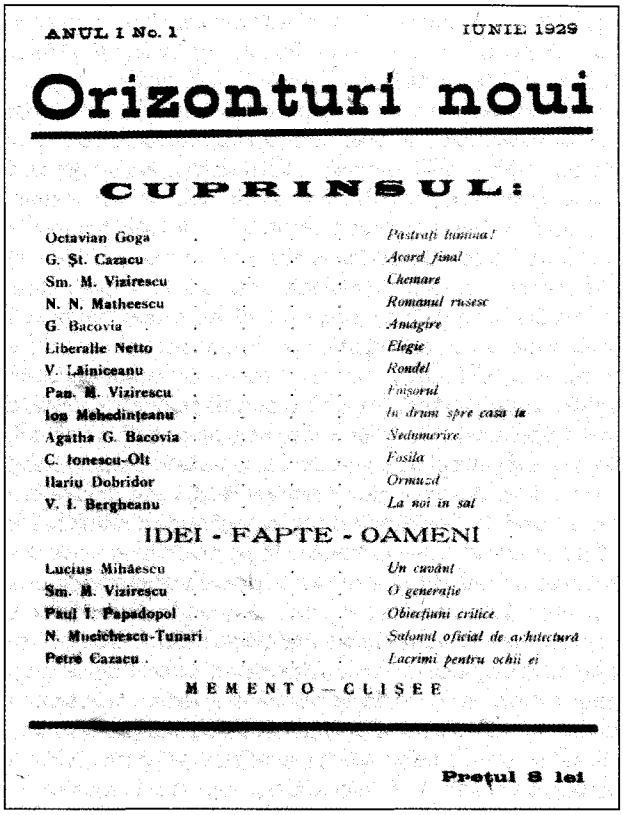

ANUL I No. 1 IUNIE 1929

Orizonturi noi

CUPRINSUL:

Octavian Goga	*Păstrați lumina!*
G. Șt. Cazacu	*Acord final*
Sm. M. Vizirescu	*Chemare*
N. N. Matheescu	*Romanul rusesc*
G. Bacovia	*Amăgire*
Liberalie Netto	*Elegie*
V. Lăiniceanu	*Rondel*
Pan. M. Vizirescu	*Izvorul*
Ion Mehedințeanu	*În drum spre casa ta*
Agatha G. Bacovia	*Nedumerire*
C. Ionescu-Olt	*Fosila*
Ilariu Dobridor	*Ormuzd*
V. I. Bergheanu	*La noi în sat*

IDEI - FAPTE - OAMENI

Lucius Mihăescu	*Un cuvânt*
Sm. M. Vizirescu	*O generație*
Paul I. Papadopol	*Obiecțiuni critice*
N. Mucichescu-Tunari	*Salonul oficial de arhitectură*
Petre Cazacu	*Lacrimi pentru ochii ei*

MEMENTO — CLIȘEE

Prețul 8 lei

Publicația se arată ospitalieră și cu producțiile de esență tradiționalistă (Ilariu Dobridor), cu versificația simplistă, stângace, a lui V. Demetrius sau cu sămănătorismul schematic, idilic, al Mariei Cunțan. Colaborează cu proză G. Bacovia (*Amăgire*), Pan M. Vizirescu, George Acsinteanu. Coperta și interiorul revistei sunt ilustrate cu reproduceri după Cecilia Cuțescu-Storck, Oscar Han, Corneliu Medrea. Alți colaboratori: N. Batzaria, G. Murnu, Al. Cazaban, N. Pora, G. Talaz, Dem. Bassarabeanu. *N.S.*

ORLEA, Oana (pseudonim al Mariei-Ioana Cantacuzino; 21.IV.1936, București), prozatoare. Este fiica Ancăi (n. Diamandi) și a lui Constantin (Bâzu) Cantacuzino, aviator. Începe cursurile gimnaziale la Școala Centrală de Fete din București, în 1944, și le termină abia în 1965, la secția fără frecvență a Liceului „I. L. Caragiale". În 1952, pe când era elevă în clasa a X-a, e arestată sub acuzația de complot împotriva statului și până în 1954 trece prin închisorile de la Văcărești, Jilava, Târgșor, Mislea ș.a. După eliberarea din detenție, fără dreptul de a-și continua studiile, e pe rând sudoriță pe șantier (1955-1956), taxatoare la Întreprinderea Regională a Transporturilor Auto (1959-1960), șamponeză într-un salon de coafură (1962-1965). În 1980 se stabilește în Franța, unde solicită azil politic, iar în 1989 i se acordă cetățenia franceză. Debutează cu o schiță în „Cronica" (1966). Colaborează la „Viața românească", „România literară" ș.a. Prima ei prezență editorială

este volumul de proze scurte *Calul de duminică*, apărut în 1968. Publică în continuare romane - *Țestoasa portocalie* (1969), *Pietre la țărm* (1972), *Competiția* (1974), *Cerc de dragoste* (1977), *Un bărbat în rândul lumii* (1980) - și povestiri - *Numele cu care strigi* (1970). Romanul *Un Sosie en cavale*, apărut în 1986 la Paris, este întâmpinat favorabil de cronicarii literari francezi, iar Bernard Pivot îi consacră una din emisiunile sale de televiziune. Perspectiva neorealistă necruțătoare și ironică se întâlnește în proza sa cu cea fantastică și absurdă, având ca obiect al observației societatea românească din deceniile postbelice.

Schițele cu care **O.** își începe activitatea literară anunță un scriitor maturizat, mânuind cu precizie și suplețe tehnici ale prozei scurte. Punctul lor de plecare este faptul cotidian, adesea anodin. Persistența obiectivului prin care acesta e privit deplasează de la un moment înainte logica realului, împingând percepția în fantastic, bizar și abstrus. Remarca lui Nicolae Manolescu — criticul care a revelat înzestrarea reală a prozatoarei —, făcută mai târziu, în legătură cu romanul *Un bărbat în rândul lumii*, este valabilă pentru întreaga operă a autoarei: „Totul este descris exact, fiecare amănunt, impresia de ansamblu este însă halucinantă". Este vorba aici de felurite mijloace de insolitare. Insistentei priviri reci și ironice i se adaugă trecerea instantanee de la un aspect la altul, de la un timp narativ la altul, de la persoana a treia a naratorului transcendent la persoana întâi a naratorului-personaj etc. Dinamismul și pluriperspectivismul cinematografic, vizând percepția holistică și sincronică, subliniază reitatea și disparitatea referentului acestor proze comportiste în care predomină tema insecurizării, indiferenței, a incomunicării. Romanele nu vor diferi decât prin amploare și prin complexitatea problematicii, viziunea / filosofia existențială care le stă la bază fiind aceeași. Mediile socio-profesionale (profesori, artiști, ingineri ș.a.m.d.) din *Țestoasa portocalie* alcătuiesc un caleidoscop uman apăsat de rutină, convenții și clișee — aceasta este prima ipostază tematică a romanului subversiv scris de **O.** „Vorbe. Aceleași, repetându-se mereu. Vorbe", comentează un personaj. A doua (de fapt altă fațetă a celei dintâi) ar fi încapsularea alienantă. În *Pietre la țărm*, una dintre cele mai bune cărți ale prozatoarei, locul faptului banal este luat de situația limită. Într-o colectivitate constituită cvasi-aleatoriu (localnicii dintr-un sat de pe malul mării și „sezoniștii" estivali) se petrec două crime misterioase: pretext pentru romancieră de a pune sub lupă comportamentele tuturor și de a le demasca lașitatea, suspiciunea reciprocă, indiferența. Existența neautentică, mediocritatea morală sunt vizate și de romanul ironic *Competiția*. Pretextul îl reprezintă un concurs de schi, în care valoarea morală stă de partea perdanților (un mic grup de retardatari, deci *hors-concours*, care salvează un alpinist de la îngheț). În *Cerc de dragoste* câțiva nonconformiști încearcă să spargă zidul convențiilor (inginera Daria, pictorița Marilena, chitaristul cu numele simbolic Zen), dar nici aceștia nu reușesc să-și salveze independența, intimitatea și capacitatea de a comunica autentic. Claustrarea și înstrăinarea plutesc ca un spectru peste această lume, în care o banală coadă la curățătoria chimică ia aspecte halucinante și grotești. *Un bărbat în rândul lumii*, ultimul roman publicat de **O.** în țară, dezvoltă tocmai această temă a încarcerării așa-zicând civile. Libertatea individuală a protagonistului — un geolog în convalescență — este confiscată, sub pretextul protecției, al securizării, de către familie și, în genere, de către ceilalți. De altfel, autoarea ar fi putut subscrie sartrienei formule „Infernul înseamnă Ceilalți". Geologul evadează pentru un timp într-un sat de munte, dar această Arcadie se dovedește la rându-i iluzorie. Chemat la centru și avansat director, este adus în situația de a accepta „regulamentul" unei societăți rutinate, golite de sens. Ultima secvență, cu geologul completând careurile rebusiste alături de membrii familiei, este semnul ironic al readucerii lui „în rândul lumii". Deși nu folosește numele reale ale cuplului Ceaușescu (cei doi apar sub denumirile Kouty și Bien-Aimée), romanul politic *Un Sosie en cavale* este o necruțătoare radiografie și denunțare a regimului comunist din România anilor 1945–1989, și cu deosebire a ultimei perioade ceaușiste (apar demolările etc.), o monografie deopotrivă realistă și mitico-fantastică, vorbind despre teroarea totalitară, suspiciune generalizată și frică, gulag. Dublul ia proporții fantasmagorice, fiindcă el nu înseamnă o singură persoană, ci un șir nesfârșit, urcând în timp „până la nonexistență", până la origini. Imagine verosimilă a terorii comuniste în România, *Un Sosie en cavale* este în același timp un roman parabolic și fantastic, valorizând toate mijloacele complexei proze scrise anterior de **O.**

SCRIERI: *Calul de duminică*, București, 1968; *Țestoasa portocalie*, București, 1969; *Numele cu care strigi*, Iași, 1970; *Pietre la țărm*, București, 1972; *Competiția*, București, 1974; *Cerc de dragoste*, București, 1977; *Un bărbat în rândul lumii*, București, 1980; *Un Sosie en cavale*, Paris, 1986; ed. (*Perimetrul zero*), București, 1992; *Ia-ți boarfele și mișcă! Interviu realizat de Mariana Marin*, București, 1991; ed. (*Les Années volées. Dans le goulag roumain à 16 ans*), Paris, 1991; *Le Pourvoyeur*, Compiègne, 2000.

Repere bibliografice: Gabriel Dimisianu, *„Calul de duminică"*, GL, 1968, 14; Sânziana Pop, *„Calul de duminică"*, LCF, 1968, 17; Magda Ursache, *„Țestoasa portocalie"*, CRC, 1969, 28; Mircea Iorgulescu, *„Numele cu care strigi"*, RL, 1970, 48; Dana Dumitriu, *„Pietre la țărm"*, RL, 1973, 13; Mona Nicolau, *„Pietre la țărm"*, ST, 1973, 6; Nicolae Manolescu, *Două romane*, RL, 1975, 5; Voicu Bugariu, *Publicistică și literatură*, LCF, 1975, 12; Alex. Ștefănescu, *Sub semnul autenticității*, RL, 1977, 49; Constantin Pricop, *„Cerc de dragoste"*, CRC, 1978, 12; Radu Enescu, *Profesiune sau vocație?*, F, 1978, 4; Nicolae Manolescu, *Unde fugim de-acasă*, RL, 1980, 47; Ovid S. Crohmălniceanu, *Între parabolă și descripție realistă*, RL, 1992, 11; Tania Radu, *Resemnarea calului troian*, LAI, 1992, 12; Monica Lovinescu, *Alice în țara sârmei ghimpate*, „22", 1991, 21; *Dicț. scriit. rom.*, III, *545–547*; Popa, *Ist. lit.*, II, *886–887*; Manolescu, *Enciclopedia*, *548–549*. *N.M.*

ORLEANU, Ada (21.XII.1915, Români, j. Vâlcea — 23.VII.1990, București), prozatoare și traducătoare. Este fiica Leliei (n. Orleanu) și a lui Constantin Marinescu, inginer silvic. Urmează școala primară și primele clase de liceu la Râmnicu Vâlcea, apoi la Constanța, unde susține bacalaureatul în 1933. După absolvirea Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București (1938), este secretar de redacție la „Revista

scriitoarelor și scriitorilor români" (1943-1944) și din 1947 până în 1958 profesoară de istorie și franceză în județele Argeș și Hunedoara (la Călan). După 1958 se dedică în exclusivitate scrisului. A colaborat la „Fapta", „Dacia rediviva", „Vremea", „Revista Fundațiilor Regale", „Femeia și căminul", „Dorul românesc", „Viața românească", „Luceafărul" ș.a. Debutează cu nuvela *Revedere* în „Revista scriitoarelor și scriitorilor români" (1942) și editorial, cu romanul pentru copii și tineret *E pace noaptea asta-n codru* (1958). În perioada 1944–1947 frecventează cenaclul Sburătorul, iar în 1947 un comitet format din F. Aderca, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Camil Petrescu, Perpessicius, I. Negoițescu îi acordă premiul Asociației „E. Lovinescu" pentru nuvelă. Manuscrisul premiat, *Caii dracului*, nu va fi tipărit, în schimb, după aproape douăzeci de ani, câteva dintre nuvele se vor regăsi în volumul *Boarii* (1968). Publică, în continuare, romane inspirate din evenimente istorice, *Cavalerul libertății* (I-II, 1968), *Atunci au tras toate clopotele* (1970), *Evadare în timp* (1984), un altul bazat pe elemente ale propriei biografii, *Bun rămas, crânguri de alun* (1973) – terminat încă din 1946 –, și cărțile pentru copii *Urechea năzdrăvană* (1973), *Însemnați cu stea în frunte* (1977), *Doi ani de cutezanță* (1981). A tradus cărți de Mary Webb și George Meredith, iar în colaborare, altele de Marietta Șaghinian, Feodor Abramov, Jan Parandowski, Alexandros Papadiamantis, Olga Scheinpflugová. A mai semnat Zoe Marinescu și Ada Boicescu-Orleanu. În 1981 i s-a decernat un premiu al Uniunii Scriitorilor.

Nuvela *Boarii* înfățișează drumul spre masivul Parâng al unei cirezi mari mânate de bătrânul baci Aron Muntean și de câțiva ciobani tineri. Îndată după intrarea în defileu vremea se schimbă, ceața deasă, zăpada viscolită ca iarna, vântul care treptat ajunge la furia unui uragan pun în pericol întreaga cireadă. Boarii încearcă să împiedice răzlețirea cirezii sau prăbușirea în prăpastie. După câteva ore stihiile încep să se liniștească, câteva vite sunt totuși pierdute, iar bătrânul baci este aproape înghețat. Ritmul alert al narațiunii sugerează disperarea încleștării cu natura impasibilă în sălbăticia ei și grandoarea rezistenței umane. În altă nuvelă, *Haitele*, o țărancă bătrână, Maria Corbiceanca, este surprinsă în coliba sa din mijlocul pădurii de o iarnă cumplită. Curând haite de lupi înfometați dau târcoale, apoi atacă coliba unde Corbiceanca se închisese cu cele câteva vite pe care nu apucase să le ducă în sat. În timp ce sătenii nu pot ajunge la ea din cauza troienelor, bătrâna se apără cu înverșunare, reușind o lungă perioadă să facă față lupilor. Cărțile ulterioare vor demonstra atracția scriitoarei pentru astfel de evenimente dramatice, ce fac ca existența să se consume sub semnul excepționalului. Un asemenea moment este războiul, subiect care îi prilejuiește romane frescă, de mare densitate și tensiune, din care nu lipsește notația psihologică. Plasat în vremea primei conflagrații mondiale, romanul *Atunci au tras toate clopotele* începe în ziua de 15 august 1916, când se anunță mobilizarea armatei și declanșarea acțiunilor militare. Momentul surprinde familiile celor două personaje principale, Casandra și Anton, reunite în casa acestora de la Români, serbând hramul mănăstirii Horez, aflată în vecinătatea satului. Războiul îi desparte pe cei doi soți – Casandra rămâne cu copiii în sat, în vreme ce Anton, ofițer în rezervă, se retrage cu unitatea sa în Moldova – și se instalează cu duritate în viața fiecăruia. Casandra preia conducerea gospodăriei și are de rezolvat cea mai grea problemă, asigurarea hranei, în situația în care cote tot mai mari de alimente trebuie predate ocupanților străini. Ajuns în Moldova, Anton State, inginer de profesie, nu participă direct la lupte, fiind repartizat la o școală de perfecționare a ofițerilor combatanți. Cum sediul școlii se află într-un centru de refacere și reechipare a trupelor, el află din relatările camarazilor sosiți de pe front de atrocitățile războiului, de dramaticele momente ale luptelor de la Oituz, Mărăști și Mărășești. În același timp este martor al dificultăților din spatele frontului: epidemia de tifos exantematic, lipsa de medicamente, hrana insuficientă, organizarea defectuoasă. Romanul se sfârșește odată cu încheierea armistițiului și a păcii provizorii din 1918. Acoperind întreaga perioadă a războiului, romanul angrenează o gamă largă de personaje din rândul combatanților și al populației civile, în special din mediul rural. Fără nici o descriere a luptelor propriu-zise, autoarea reușește să oferă un tablou complet și dramatic al situației, surprinzând mutațiile în conștiința individuală și în psihologia colectivă, eroismul anonim al populației civile. Tot un amplu roman de război, bine construit, este *Evadare în timp*, care aduce în centrul acțiunii Războiul pentru Independență. Din nou evenimentele determină un stil obiectiv, sobru, convingător în observațiile de detaliu. Ca și în romanul precedent, firescul vieții obișnuite are tendința de a împinge existențele mai departe, dar de data aceasta nu este accentuată adaptabilitatea umană, ci tocmai transformarea vieții sub presiunea unui eveniment crucial. **O.** creează cu mână sigură scene de masă, „dovedind mai multă robustețe masculină decât finețe feminină" (Valeriu Cristea). Inspirate din primul război mondial sunt și nuvelele din volumul *Hoții în templu* (1986), titlu semnificativ pentru insinuarea tragicului și a violenței în existența individului.

SCRIERI: *E pace noaptea asta-n codru*, București, 1958; *Boarii*, București, 1968; *Cavalerul libertății*, I-II, București, 1968; *Atunci au tras toate clopotele*, București, 1970; *Bun rămas, crânguri de alun*, București, 1973; *Urechea năzdrăvană*, București, 1973; *Însemnați cu stea în frunte*, București, 1977; *Doi ani de cutezanță*, București, 1981; *Evadare în timp*, București, 1984; *Lumea prietenilor*, București, 1985; *Hoții în templu*, București, 1986; *Rotirea anotimpurilor*, București, 1987; *De veghe la Dunăre și mare*, București, 1987. **Traduceri:** Mary Webb, *Sarn*, București, 1942, *Șapte pentru un secret*, București, 1944; George Meredith, *Egoistul*, București, 1943; Marietta Șaghinian, *Aventurile unei doamne din înalta societate*, București, 1969 (în colaborare cu Rodica Șiperco), *Destin*, București, 1969 (în colaborare cu Rodica Șiperco); Alexandros Papadiamantis, *Ucigașa*, București, 1969 (în colaborare cu Lambros Petsinis); Feodor Abramov, *Două ierni și trei veri*, București, 1972 (în colaborare cu Rodica Șiperco), *Căi întortochiate*, București, 1974, *Drumuri și răspântii*, București, 1976 (în colaborare cu Rodica Șiperco); Jan Parandowski, *Cerul în flăcări*, București, 1973 (în colaborare cu Elena Timofte); Olga Scheinpflugová, *Carantina*, București, 1978 (în colaborare cu Maria Ionescu-Nișcov).

Repere bibliografice: Marian Popa, *„Boarii"*, LCF, 1968, 20; Valeriu Cristea, *„Boarii"*, GL, 1968, 22; Laurențiu Ulici, *„Atunci au tras toate clopotele"*, CNT, 1970, 23; Mircea Iorgulescu, *„Atunci au tras toate clopotele"*, O, 1970, 7; Marcel Corniș-Pop, *„Atunci au tras toate clopotele"*, O, 1970, 7; Ioana Postelnicu, *Destăinuiri*, MS, 1974, 1; Sorin Titel, *Un roman istoric*, RL, 1982, 5; Sorin Titel, *„Evadare în timp"*, RL, 1984, 19; Ioan Holban, *„Hoții în templu"*, CRC, 1987, 7; Grete Tartler, *Clipa lovită*, RL, 1987, 20; *Dicț. scriit. rom.*, III, *547–549*; Firan, *Profiluri*, II, *137–138*. *Il.C.*

ORLEANU, George G. (1873, Focșani – 1911, Bruxelles), poet. **O.**, care a fost magistrat, procuror și judecător în Focșani și Galați, a debutat în literatură în 1889, când, aflat la studii în străinătate (și-a luat licența în drept în Franța, dar a trăit câțiva ani la Bruxelles) trimitea, semnând Gheorghe de la Odobasca (familia Orleanu deținea, în ținutul Focșanilor, moșia Odobasca), încercări nuvelistice ziarului „Adevărul" și versuri revistei „Contemporanul". Apoi, sporadic, poeziile sale au mai apărut în „Literatorul", „Floare-albastră", „Forța morală", „Litere și arte", „Generația nouă", „Paloda literară", „Spre ideal", „Sămănătorul", „Viața nouă", „Convorbiri critice", „Dunărea de Jos", semnate uneori Orlandi sau G. Cinariu. Cele mai multe au fost strânse pentru un volum intitulat *Din alte vremuri* și încredințat spre tipărire lui Mihail Dragomirescu, dar manuscrisul s-a pierdut. **O.** a scris și teatru: *Pâinea păcatului* (1905), parabolă în versuri, și „poema scenică" *Sărmanul Dionis* (1909), adaptare după Mihai Eminescu (în colaborare cu Jean Bart și Const. Calmuschi). Fragmente dintr-o dramă istorică închinată lui Ștefan cel Mare la comemorarea din 1904 a domnitorului, au apărut în „Calendarul Ligii Culturale" (1907). Altă dramă, *Voichița*, este publicată, tot fragmentar, de „Almanahul Ligii Culturale" pe 1909. „Cu învoirea autorului", a tradus împreună cu D. Nanu o piesă a lui François Coppée, *Pour la Couronne* (*Pentru sceptru*, 1898). Tot împreună cu D. Nanu a tălmăcit tragedia lui Corneille, *Cidul*. Din 1909 este membru al Societății Scriitorilor Români.

Înainte de Mateiu I. Caragiale, imaginația lui **O.**, romantic cernit, se închide într-o zonă a tainei și a visului, în care se perindă avatarurile unui trecut aristocratic și sumbru („E mult de-atunci; în vremuri luptat-am pentru cruce,/ Un templier cu fruntea scăldată în lumină"). Bun cunoscător al poeziei parnasiene și simboliste, aflat sub amenințarea unei necruțătoare boli, **O.** dă, în „estampele" în care își transformă poezia, peisaje interioare în felul celor din G. Rodenbach. Scenerie gotică, imagini heraldice, aluzii hermetice („Pe masă-n roase pagini «Cornelius Agripa»") intră în atmosfera de „legendă nordică", prin care sufletul înstrăinat, pândit de moarte își trăiește „exilul nostalgic" („O albă lebădă sub lună și-n urmă, iată, Lohengrin. / [...] Sunt mort deși mă simt în viață. Trăiam odată-n vechiul burg !" – *Anamnisis*). Nici vetustețea acestor fresce „desprinse din stemă parcă", nici chingile formei fixe (sonetul) nu întunecă înfiorarea, uneori muzicalizată simbolist, în fața timpului („În umbră-Umbră – el stă viu" – *Pendula veche de stejar*), temă ce-i domină versurile. Încă amintindu-i pe Heredia și pe Al. Macedonski în hieratismul de blazon al versurilor, poetul este totuși interesant prin eleganța cu care își transcrie himerele. În teatru, adaptând *Pâinea păcatului* a provensalului Théodore Aubadel, ce-și avea izvorul într-o superstiție, și nuvela fantastică *Sărmanul Dionis* a lui Eminescu, **O.** reface aceeași scenerie în jurul unei taine ce înfioară: puterea blestemului în prima, „mistice sisteme", metempsihoza în a doua. Frazarea este curată, aici ca și în traduceri, dar autorul este copleșit de model.

SCRIERI: *Pâinea păcatului*, București, 1905; *Sărmanul Dionis* (în colaborare cu Jean Bart și Const. Calmuschi), București, 1909. **Traduceri:** François Coppée, *Pentru sceptru*, București, 1898 (în colaborare cu D. Nanu).

Repere bibliografice: Mihail Dragomirescu, *Gh. Orleanu*, „Calendar literar și artistic pe 1909 al revistei «Biblioteca românească enciclopedică Socec»", *168–169*; Iorga, *Oameni*, I, *442–444*; Emil Gârleanu, *Priveliști din țară*, București, 1915, *67–70*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, *154–155*; *Din poezia noastră parnasiană*, îngr. N. Davidescu, București, 1943, *89–90*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *360–361*; Micu, *Început*, *428–429*; *Antologia poeziei simboliste românești*, îngr. și pref. Lidia Bote, București, 1972, *113–114*; *Climat poetic simbolist*, îngr. Mircea Scarlat, București, 1987, *125–126*; *Emil Gârleanu și contemporanii săi*, îngr. Georgeta Stoia-Mănescu, București, 1988, *249*; Muscalu, *Dicț. scriit. vrânceni*, *112–113*; Rotaru, *O ist.*, III, *461*; Micu, *Ist. lit.*, *193*. *S.C.*

ORNARU, Vintilă (pseudonim al lui Mihai Hristea Lomotescu; 14.II.1927, Folești, j. Vâlcea), poet, dramaturg și prozator. Este fiul Elenei Lomotescu (n. Triculescu), telegrafistă, și al lui Mihail Mihalache Lomotescu, moșier. A fost elev la liceele bucureștene „Gh. Lazăr" și „Gh. Șincai", apoi a intrat la Școala de Literatură „M. Eminescu" din București, de unde va fi exclus în 1952. Debutează în „Contemporanul" (1947), cu poemul *14 000 000*. A colaborat la „Contemporanul", „Tânărul muncitor", „Viața românească", „Luceafărul", „Flacăra", „Literatorul", „Caietul cultural CGM", „Arici-Pogonici" ș.a. Sub pseudonimul Talion a semnat rubrica hipică a revistei „Săptămâna". Scrie scenariile pentru filmul *Ciocolată cu alune* și – în colaborare cu Fănuș Neagu – pentru *Lumină de iulie*, *Lișca*, *Punga cu libelule* și *Sania albastră*. În 1986 se stabilește la Paris, iar zece ani mai târziu, prin naturalizare, devine Michel Lamotte.

Susținut de Ov. S. Crohmălniceanu și remarcat în „Tânărul muncitor" în 1948, **O.** scrie versuri și reportaje în spiritul vremii. După excluderea din Școala de Literatură vegetează. Compune piese istorice sau pentru copii adresate repertoriului teatrelor de amatori și este ajutat de prieteni (Fănuș Neagu, Haralambie Zincă, Iuliu Rațiu, Harry Eliad ș.a.) ca să supraviețuiască. Cultivă poezia cu formă fixă – sonetul îndeosebi –, prin care cu ironie se adresează eternelor teme: viața, iubirea, moartea. Poezia lui **O.** este închisă în versuri ușoare, pitorești, montate ingenios și cu mult umor. Sentimentul ratării și al inutilității existenței este pronunțat agreabil, fără prețiozități inutile: „De vreau pot să ajung și-n Peru unde, / mi-a spus un bun prieten, e un plaur / cam cât Olanda-n care se ascunde/ un hipodrom cu armăsari de aur!/ La mine însumi nu pot eu pătrunde,/ mi-atine calea un bizon centaur."

SCRIERI: *Academicianul*, București, 1963; *Apostolii* (în colaborare cu Fănuș Neagu), București, 1966; *Murgul lui Mantu*, Timișoara, 1969;

Mareșalii aerului. Expediția, București, 1973; *Umbra. Fulgerul*, București, 1975; *Sonete*, cu desene de Florin Pucă, București, 1979; *Cursa cu obstacole*, București, 1980; *Poeme*, București, 1998; *Mahalaua colosală*, București, 2002.

Repere bibliografice: Radu Anton Roman, *„Sonete"*, LCF, 1979, 42; Eugen Dorcescu, *„Sonete"*, O, 1980, 11; Nicolae Iliescu, *Viața la sticlă cu dop de singurătate*, CC, 1998, 8; Lucian Chișu, *„Poeme"*, L, 1998, 15-20; Popa, *Ist. lit.*, II, 467. *N.I.*

ORNEA, Z. (27.VIII.1930, Frumușica, j. Botoșani – 15.XI.2001, București), critic și istoric literar. Este fiul Cheilei (n. Mendelovici) și al lui Marcu Orenstein, negustor. Face școala primară în comuna natală și liceul la Botoșani (1941-1949), unde după absolvire lucrează ca funcționar. Între 1951 și 1955 urmează Facultatea de Filosofie a Universității din București. În 1973 obține titlul de doctor în filosofie. Din 1955 până în 1959 este redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, apoi funcționar la Centrul de Librării și Difuzarea Cărții (1959-1962), după care, până în 1966, lucrează ca bibliotecar la Institutul de Științe Economice. Revine în sistemul editorial ca redactor la Editura Meridiane (1966-1969), iar din 1969 la Editura Minerva, al cărei director devine în 1991. Din anul următor ocupă aceeași funcție și la Fundația Culturală Română. A fost, de asemenea, de la înființare, director al Editurii Hasefer. Debutează în publicistică în 1956, iar după zece ani îi apare monografia *Junimismul. Contribuții la studierea curentului*. A îngrijit ediții din opera lui A.D. Xenopol, G. Panu, P.P. Negulescu, Mihail Dragomirescu, E. Lovinescu și Radu Rosetti. Se remarcă printr-o stăruitoare activitate de cronicar și comentator literar, specializat în probleme de editare, precum și de istorie politică sau culturală.

Volumele publicate de **O.** la începutul activității sale, *A. D. Xenopol. Concepția socială și filosofică* (1965, în colaborare cu N. Gogoneață), *Junimismul...*, *Falansterul de la Scăieni* (1966, în colaborare cu I. Cojocaru), *Trei esteticieni (M. Dragomirescu, H. Sanielevici, P.P. Negulescu)* (1968), îi fixează o incontestabilă vocație de istoric literar interesat cu precădere de configurarea și evoluția marilor mișcări de idei aflate la confluența dintre estetic, politic și ideologic. Perspectiva dominantă este cea sociologică, autorul arătându-se atras în principal de determinismul istoric al curentelor și de felul în care acestea antrenează personalitățile creatoare și opera lor. Prima carte personală, deși în intenție o tentativă de reconsiderare pozitivă a junimismului, a fost întâmpinată cu obiecții, fiind socotită destul de restrictivă, ceea ce avea să îl determine să revină asupra ei în 1975. Exceptând studiul *Trei esteticieni...*, care îi readuce în actualitate pe Mihail Dragomirescu, H. Sanielevici și Petre P. Negulescu, toate celelalte exegeze care au urmat debutului sunt consacrate unor curente culturale sau sociale importante, examinate într-o succesiune cronologică, nu însă și ideologică, a junimismului: *Țărănismul* (1969), *Sămănătorismul* (1970) și *Poporanismul* (1972), completate în 1977 prin *Curentul cultural de la „Contemporanul"*. Ele dezvăluie nu numai un proiect ambițios și sistematic, dar consacră și o metodă. Autorul reconstituie ambianța unor epoci complicate, intrând în culisele și dedesubturile evenimentelor și ale relațiilor umane, înfățișând cu o bună stăpânire a materiei mișcarea publicistică și motivațiile ei ideologice și sociopolitice și punând, de regulă, accentul pe interferența adeseori inextricabilă a fenomenelor istorice și culturale. Om de bibliotecă, scotocitor de documente și de publicații îngălbenite de vreme, **O.** este prin excelență un spirit obiectiv și explicativ, doritor de a restabili adevărul în complexitatea lui relațională, cu alte cuvinte, de a legitima anumite procese istorice prin cauzalitatea lor sau cel puțin prin circumstanțele în care s-au desfășurat. Aceeași modalitate de abordare a temei se regăsește atât în *Tradiționalism și modernitate în deceniul al treilea* (1980), cât și în *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească* (1995), unde, ca și în lucrările precedente, după recompunerea cadrului general, se conturează precis panorama evoluției literaturii în aceste perioade, cu evidențierea conexiunilor dintre creațiile individuale și orientările ideologice integratoare. Metoda subliniază aproape inevitabil operația de explicare și de contextualizare, lăsând în plan secund analiza critică, de unde și o seamă de reproșuri formulate la adresa ei. Dar **O.** este în principal un istoric al ideilor, apoi unul propriu-zis literar și numai în ultimă instanță, în limitele strict necesare, un critic al valorilor estetice. În viziunea lui, acestea din urmă nu pot fi înțelese în afara condițiilor în care se produc și se dezvoltă. Chiar dacă exegetul nu pătrunde mai adânc în analiza acestei subtile interferențe, el oferă toate elementele pe care se întemeiază, și din acest punct de vedere meritul său rămâne considerabil, iar imputările își pierd obiectul. În cazul celor trei biografii, închinate lui C. Dobrogeanu-Gherea (1982), Titu Maiorescu (I-II, 1986-1987) și C. Stere (I-II, 1989-1991), cel mai interesant aspect de remarcat este, pe lângă binecunoscuta calitate a unei documentații exhaustive și a puterii de a o

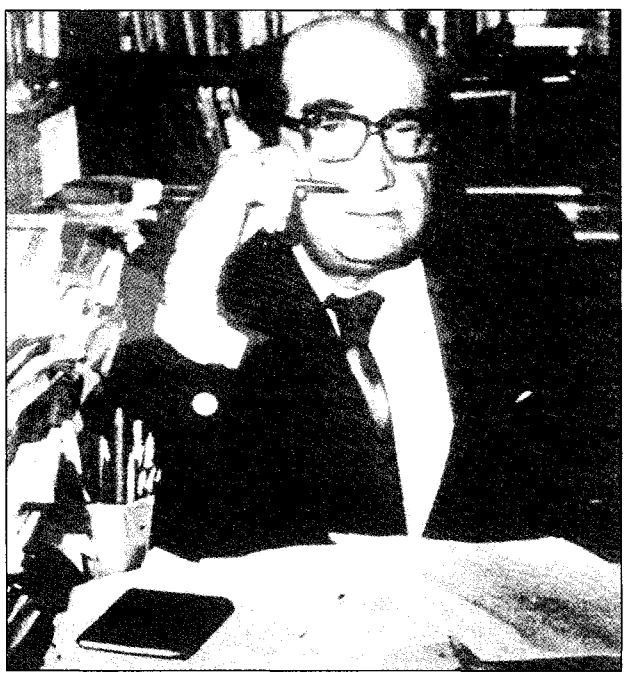

domina prin sistematizare și sinteză, veritabila aptitudine de ordin pur literar a evocării unei personalități, atent urmărită în succesiunea experiențelor trăite și intuită în mecanismele secrete ale vieții interioare. Atenția autorului merge în primul rând către mobilurile acțiunilor, lămurindu-le până acolo unde este posibil, și construind astfel, de fiecare dată, un destin. Plăcerea narativă, uneori chiar anecdotică a lui **O.** se manifestase și în paginile anterioare, de relatare istorică mai generală, privind mai cu seamă avatarurile vieții politice românești, dar în biografii această înclinație își valorifică toate resursele și virtuțile specifice. Profilul personalităților nu e însă decât un drum spre operă și într-un singur caz, al lui Gherea, el a și fost parcurs. *Opera lui C. Dobrogeanu-Gherea* (1983), carte care vine în completarea biografiei, ar putea stârni unele obiecții privitoare la un străveziu, dar relativ partizanat al exegetului. Dar studiul nu este mai puțin o investigație temeinică asupra unei mari contribuții intelectuale, inseparabilă de fundamentele culturii românești moderne. Și totuși, **O.** a manifestat cel puțin la fel de concludent și o adevărată pasiune pentru actualitate, concretizată în prestația de ordin foiletonistic. Articolele, cronicile, comentariile și studiile sale au rezultat fie din pregătirea principalelor monografii, fie din supraabundența substanței acestora, înfățișându-se ca nuanțări sau completări, câteodată chiar ca repetări ale sintezelor pe care se fundamentează. Mai multe cărți ilustrează această componentă a demersurilor sale, începând cu *Studii și cercetări* (1972), continuând cu volumele *Comentarii* (1981), *Actualitatea clasicilor* (1985), *Atitudini* (1988), *Înțelesuri* (1994), *Fizionomii* (1997), *Medalioane* (1997). Oricât de variată este aria tematică, dominantele și — s-ar zice — chiar obsesiile învederate rămân în linii mari aceleași, și anume viața culturală și politică românească, disputele din interiorul ei, marile curente ideologice și influențele lor multiple asupra evoluției literare, fascinația marilor personalități (ca și a altor „personaje"), pe fundalul epocilor pe care le-au traversat. Un interes aparte, legat de aceeași vocație a adevărului istoric și a soliditătii construcției intelectuale, este și cel îndreptat spre editarea textelor clasice. Lucrând el însuși o viață în domeniu, a fost un susținător al întreprinderilor editoriale de anvergură, în care a văzut o operă culturală de incomparabilă însemnătate.

Z. Ornea a înfruntat cu un anumit curaj riscul major, acela care transforma rapid orice analiză a curentelor de idei în dogmatismul marxist de rigoare. În loc să ocolească monstrul, i-a făcut față. Și-a propus să-l biruie la el acasă. Și a reușit. Dacă nu de la primele studii [...], în orice caz mai târziu, când calitatea și recea precizie a interpretării lor au făcut cu neputință obiecțiile obișnuite ale cerberilor de la cenzură [...] Z. Ornea a fost un mare muncitor, temeinic, informat (Biblioteca Academiei o cunoștea ca pe propria casă), modest, discret, fidel în principii și în relații, un om pe care știai că poți conta până la capătul pământului.

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *A.D. Xenopol. Concepția socială și filosofică* (în colaborare cu N. Gogoneață), București, 1965; *Junimismul. Contribuții la studierea curentului*, București, 1966; *Falansterul de la Scăieni* (în colaborare cu I. Cojocaru), București, 1966; *Trei esteticieni (M. Dragomirescu, H. Sanielevici, P.P. Negulescu)*, București, 1968; *Țărănismul*, București, 1969; *Sămănătorismul*, București, 1970; *Poporanismul*, București, 1972; *Studii și cercetări*, București, 1972; *Junimea și junimismul*, București, 1975; *Confluențe*, București, 1976; *Curentul cultural de la „Contemporanul"*, București, 1977; *Tradiționalism și modernitate în deceniul al treilea*, București, 1980; *Comentarii*, București, 1981; *Viața lui C. Dobrogeanu-Gherea*, București, 1982; *Opera lui C. Dobrogeanu-Gherea*, București, 1983; *Actualitatea clasicilor*, București, 1985; *Viața lui Titu Maiorescu*, I-II, București, 1986–1987; *Interpretări*, București, 1988; *Atitudini*, București, 1988; *Viața lui C. Stere*, I-II, București, 1989–1991; *Înțelesuri*, București, 1994; *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, București, 1995; *Fizionomii*, București, 1997; *Medalioane*, Iași, 1997; *Portrete*, București, 1999; *Glose despre altădată*, pref. Dan Silviu Boerescu, București, 1999; *Polifonii*, Iași, 2001. **Ediții:** H. Sanielevici, *Cercetări critice și filosofice*, introd. edit., București, 1968; Mihail Dragomirescu, *Scrieri critice și estetice*, introd. edit., București, 1969 (în colaborare cu Gh. Stroia); George Panu, *Amintiri de la „Junimea" din Iași*, I-II, pref. edit., București, 1971; E. Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne*, pref. edit., București, 1972, *T. Maiorescu și contemporanii lui*, I-II, pref. edit., București, 1974 (în colaborare cu Maria Simionescu); C. Dobrogeanu-Gherea, *Studii critice*, I-II, pref. edit., București, 1976; *T. Maiorescu și prima generație de maiorescieni. Corespondență*, pref. edit., București, 1978 (în colaborare cu Filofteia Mihai și Rodica Bichiș); C. Stere, *Scrieri*, pref. edit., București, 1979; P.P. Negulescu, *Geneza formelor culturii*, pref. edit., București, 1984.

Repere bibliografice: Dan Mănucă, *„Trei esteticieni..."*, IL, 1968, 9; Tomuș, *Carnet, 98–110*; Piru, *Varia*, II, *202–203*; Georgescu, *Printre cărți, 39–43*; Ciobanu, *Critica, 232–236*; Martin, *Metonimii, 371–375*; Ungheanu, *Arhipelag, 402–404*; Dan Mănucă, *„Curentul cultural de la «Contemporanul»"*, CL, 1977, 10; Anghelescu, *Creație, 337–344*; Dimisianu, *Opinii, 309–313*; Georgescu, *Volume, 114–118*; Mihăilescu, *Conceptul*, II, *184–186*; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră, 329–332*; Iorgulescu, *Critică, 205–209*; Martin, *Paranteze, 154–160*; Iorgulescu, *Ceara, 58–61*; Regman, *Noi explorări, 123–135*; Adam, *Planetariu, 205–210*; Iorgulescu, *Prezent, 279–287*; Dan Mănucă, *„Viața lui Titu Maiorescu"*, ATN, 1987, 4; Dimisianu, *Subiecte, 217–224*; Florin Faifer, *Cazul Stere*, CRC, 1990, 9; Cornel Ungureanu, *Destinul politic*, O, 1990, 6; Nicolae Mecu, *Marele singuratic*, VR, 1990, 6; Mircea Braga, *Pe pragul criticii*, Cluj-Napoca, 1992, *151–155*; Alex. Ștefănescu, *A doua viață a lui C. Stere*, RL, 1992, 24; Al. Săndulescu, *Actualitatea lui C. Stere*, RL, 1992, 34; George Munteanu, *Eminescianism și politicianism*, RL, 1993, 46; Grigurcu, *Peisaj*, I, *177–202*; Negoițescu, *Scriitori contemporani, 328–333*; Elena Beram, *„Înțelesuri"*, JL, 1994, 29–32; Ioan Buduca, *Contradicțiile naționalismului românesc*, LCF, 1995, 19; Mircea Popa, *Fenomenul legionar*, TR, 1995, 26–27; Traian Vedinaș, *Anii '30 în contextul ideologiilor adverse*, TR, 1995, 26–27; Adrian Marino, *O carte dificilă și foarte utilă*, APT, 1996, 1–2; Micu, *Scurtă ist.*, IV, *171–172*; *Dicț. esențial, 592–594*; Dimisianu, *Lumea, 81–86*; Nicolae Manolescu, *In memoriam*, RL, 2001, 47; Gabriel Dimisianu, *Dăruit muncii sale*, RL, 2001, 47; Livius Ciocârlie, *Un cărturar de neînlocuit*, RL, 2001, 47; Alex. Ștefănescu, *Avea încă multe de spus*, RL, 2001, 47; Barbu Cioculescu, *Magistratura probelor*, RL, 2001, 47; Constantin Țoiu, *Milionul lui Zigu*, RL, 2001, 47; Pavel Șușară, *Cu aceeași discreție*, RL, 2001, 47; Cristian Teodorescu, *Marea bibliotecă a lui Zigu*, RL, 2001, 47; Ștefan Aug. Doinaș, *Plecarea cărturarului*, „Dilema", 2001, 457; Manolescu, *Lista*, III, *210–214*; *Zigu Ornea – permanența cărturarului*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 2002. *F.M.*

ORPHEUS, revistă apărută la București, o dată la două luni, între decembrie 1924 și decembrie 1928, sub egida Societății Amicii Culturii Clasice. Întemeiată pe convingerea că dezvoltarea spirituală a popoarelor moderne a fost favorizată de contactul cu Antichitatea, publicația – din al cărei comitet de redacție fac parte G. Alexandrescu, D. Evolceanu, Cezar Papacostea, G. Popa-Lisseanu, I. Ștefănescu și Iuliu Valaori – are ca scop să stimuleze interesul marelui public pentru cunoașterea lumii clasice, spre a înlesni „înălțarea tineretului" și „întărirea neamului". **O.** se remarcă mai degrabă prin diversitate decât printr-un program teoretic limpede formulat. Cuprinde articole din domenii variate ale studiilor clasice: lingvistică (Iorgu Iordan, D. Evolceanu), filosofie (Cezar Papacostea), arheologie (Vasile Pârvan, Petre Drăgoescu), istoria religiei (T. Sauciuc-Săveanu), sociologie (A. Marinescu), economie (G. Pamfil). În ce privește studiul literaturii, sunt publicate atât sinteze, cum e cea a lui Dimitrie Marmeliuc despre originea tragediei eline sau a lui G. Popa-Lisseanu despre alexandrinismul latin, cât și analize ale operei unui autor clasic, cum sunt articolele consacrate lui Plaut de E. Constantinescu, lui Anacreon și Catul de Iuliu Valaori, lui Seneca de Paul I. Papadopol, lui Tacit de D.M. Pippidi și M. Mihăilescu. Articole care pun în legătură literatura română și cea clasică semnează Cezar Papacostea (*„Convorbiri literare" și clasicismul*), Gh. Guțu (*Asachi și traducerile din latinește*), Paul I. Papadopol (*Heliade și clasicismul*). Traducerile ocupă un loc important. Cezar Papacostea îi transpune în românește pe Homer și Platon, Teofil Simenschy pe Musaeus, Teodor A. Naum pe Teocrit, Catul și Horațiu, E. Constantinescu pe Plaut, D. Murărașu și Gh. Nedioglu pe Lucrețiu, N.I. Herescu și C. Niculescu pe Horațiu, Gh. Guțu și St. Bezdechi pe Ovidiu. În prelungirea preocupărilor didactice ale colaboratorilor, prezente și în contribuții privitoare la studiul limbilor clasice în România (semnate de Paul I. Papadopol și Dimitrie Marmeliuc), **O.** oferă o rubrică specială cu texte clasice propuse spre traducere în școală. Dacă recenziile care semnalează ultimele apariții editoriale în domeniu susțin ținuta științifică a revistei, o coloratură mai puțin sobră au paginile distractive și anecdotice semnate de G. Popa-Lisseanu. **O.** și revista „Favonius" își încetează simultan apariția, pentru a lăsa locul unei noi publicații de specialitate, „Revista clasică". *A.C.*

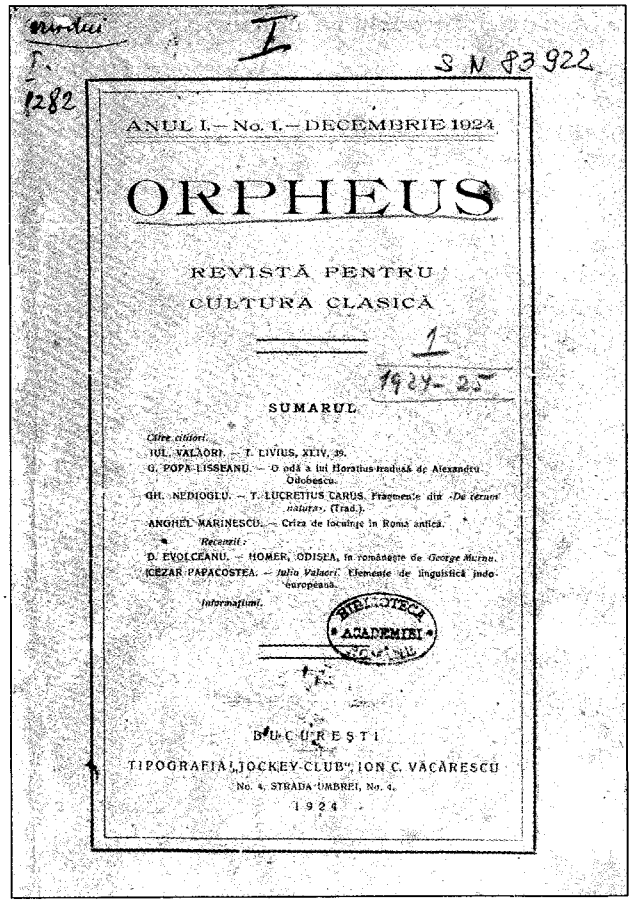

OSADCENCO, Ion (4.XII.1927, Cahul – 17.XI.1994, Chișinău), istoric literar. Este fiul Mariei și al lui Efim Osadcenco. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1951). A fost profesor la Catedra de literatură română a aceleiași Universități (1962 și 1967) și decan. Doctor în filologie în 1988, **O.** a publicat studii despre C. Negruzzi și a îngrijit câteva ediții din opera scriitorului, apărute la Chișinău în limbile română și rusă. În studiul *Relații literare moldo-ruso-ucrainene în secolul XIX* (1977), el relevă aportul lui C. Negruzzi, V. Alecsandri, Al. Donici, Alexandru Hâjdeu, Boleslav Hâjdeu, B. P. Hasdeu și Mihai Eminescu la intensificarea relațiilor literare și culturale româno-ruse și româno-ucrainene. Lucrările lui **O.** conțin deseori materiale valoroase sub raport documentar, preluate din publicații vechi, puțin accesibile.

SCRIERI: *Constantin Negruzzi. Viața și opera*, Chișinău, 1969; *Pagini din istoria literaturii și culturii moldovenești* (în colaborare), Chișinău, 1971; *De la cronografie la literatura modernă* (în colaborare), Chișinău, 1974; *Relații literare moldo-ruso-ucrainene în secolul XIX*, Chișinău, 1977; *Eu doina cânt... Omagiu lui Vasile Alecsandri*, Chișinău, 1978; *Costache Negruzzi*, Chișinău, 1981.

Repere bibliografice: Vasile Ciocanu, *Prestigiul cercetării*, „Nistru", 1978, 3; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 274. *V.C.*

OTESCU, Ioan (9.IX.1859, Buzău – 1932, București), folclorist. După absolvirea ciclului secundar la Buzău, **O.** face studii universitare de matematică la București, luându-și licența în 1887. A fost profesor la Galați (1881-1885) și la București (din 1887). Este autorul mai multor manuale de matematică pentru liceu și al unui *Curs de cosmografie* (1909), care se adresează elevilor de clasa a VIII-a liceală.

Înainte să apară în colecția „Din viața poporului român" a Academiei Române, lucrarea lui Tudor Pamfile *Cerul și podoabele lui* (1915), subiectul a fost abordat, în aceeași colecție, de matematicianul **O.** în studiul *Credințele țăranului român*

despre cer și stele (1907). Recunoscând că atacă un domeniu „care nu se atinge decât printr-un mic clin cu al specialității" sale, el explică abordarea acestui subiect prin faptul că i-a ascultat pe țărani, tatăl său având moșii în Ilfov, Vlașca și Buzău. Informațiilor directe le alătură răspunsurile la un chestionar propriu, primite de la învățători din Mehedinți, Muscel, Dâmbovița, Buzău, Râmnicu Sărat, Brăila, Putna, Bacău, Botoșani, Vâlcea, Olt, Ialomița, Neamț, Dorohoi, Prahova. Pentru cele două Urse, Dragon, Hercule, Lira, Lebăda sau Crucea, Delfinul, Vulturul, Cefeu, Perseu, Cassiope, Andromeda, Pegas ș.a., dă denumirile populare și sumare informații despre credințele vechilor greci și romani asupra corpurilor cerești și reproduce scurte legende. Observând că poporul cunoaște treizeci și nouă de constelații, argumentează că faptul se explică prin originea romană a românilor, creștinismul neștergând „cu totul în gândul românului toate vechile credințe și legende în legătură cu acele credințe ale romanului păgân". Credințele pe care le studiază le socotește utile pentru istoricul credințelor populare, ele fiind „date categorice" ale „cărții de aur a originii noastre".

SCRIERI: *Credințele țăranului român despre cer și stele*, București, 1907; ed. îngr. și pref. Antoaneta Olteanu, București, 2002.

Repere bibliografice: Ion Bianu, *„Credințele țăranului român despre cer și stele"*, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXIX, 1907; G. P. [Giorge Pascu], *„Credințele țăranului român despre cer și stele"*, VR, 1908, 4; Constantin Ottescu, *Profesorul Ion Otescu*, „Gazeta matematică", 1968, 9; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 132. *I.D.*

OȚELEA, Nicolae (a doua jumătate a sec. XVIII), fabulist. Apărut în 1784, la Beci (Viena), dar descoperit abia în 1976, opusculul lui **O.**, *Alese fabule*, devansează cu trei decenii cartea de fabule tălmăcite și prelucrate de Dimitrie Țichindeal după Dositei Obradovici. Bănățeanul, „practicant crăieștilor de cămară venituri" din Deta, este, așadar, primul fabulist român. Deși informații biografice lipsesc, se poate presupune că era un om citit, știutor de limbi străine și umblat, poate chiar la studii, prin străinătate. Cele aproape nouăzeci de texte sunt fie selectate din diferite surse (grecești sau apusene), fie că, mai probabil, reproduc întocmai un model, posibil german, în orice caz o culegere contemporană încă neidentificată. Important este că ele sunt „înturnate" în românește („în rumânie") într-o vreme în care asemenea inițiative erau, la noi, cu totul răzlețe. Receptiv la tendințele iluministe ale epocii, **O.** nu se mărginește la fabuliștii din vechime (Esop, Fedru, Avian ș.a.) sau la istorioare mitologice, ci include și o seamă de parabole de rezonanță și cu tâlcuri strict contemporane. Strădania lui nu a fost numai una de tălmăcire literală. Căci, precizează el, „la fieștecare fabulă din jos o învățătură scurtă am adăugat". Ar fi vorba deci și de o încercare de adaptare a acestor fabule.

SCRIERI: *Alese fabule*, Beci [Viena], 1784; ed. îngr. și pref. Mircea Popa, Cluj-Napoca, 1985.

Repere bibliografice: Mircea Popa, *O carte veche necunoscută*, ST, 1976, 6; *Dicț. lit. 1900, 654;* Mircea Popa, *Tectonica genurilor literare*, București, 1980, *75–86*. *F.F.*

OȚOIU, Adrian (30.IV.1958, Râmnicu Sărat), poet, prozator și eseist. Este fiul Adrianei-Maria Oțoiu, dispecer de spațiu aerian, și al lui Simion Oțoiu, pilot de aviație. Urmează Liceul de Artă din Baia Mare (1973–1977) și Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic din același oraș, secția română-engleză (1977–1981). Predă în învățământul gimnazial din Oradea (1981–1987) și Baia Mare (1987–1992). După 1989 beneficiază de câteva burse de specializare în străinătate. Din 1992 este cadru didactic la Facultatea de Litere a Universității de Nord din Baia Mare, unde ține cursuri de literatură engleză și americană și de teorie literară. Din 2001 este doctor în filologie. Debutează cu poezie în „Steaua" (1979), iar editorial, cu romanul *Coaja lucrurilor sau Dansând cu Jupuita* (1996; Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor). Colaborează la „Luceafărul", „Steaua", „Tribuna", „Apostrof", „România literară", „Observator cultural", „Tomis", „Calende" ș.a. Este membru al unor asociații internaționale de anglistică. În perioada 1979–1985 a mai semnat și Adrian Sehelbe.

Optzecist întârziat, „recuperat" ca prozator doar în deceniul următor, **O.** este totodată un aplicat analist al propriei generații. Astfel, cele două volume ale studiului *Proza generației '80. Strategii transgresive* (2000–2003) constituie o cercetare nuanțată a prozei românești din intervalul 1980–1995. Utilizând metodele puse la dispoziție de naratologie și de teoria textului, autorul face numeroase observații pertinente cu privire la rolul obiectelor, al personajelor și al stărilor liminale,

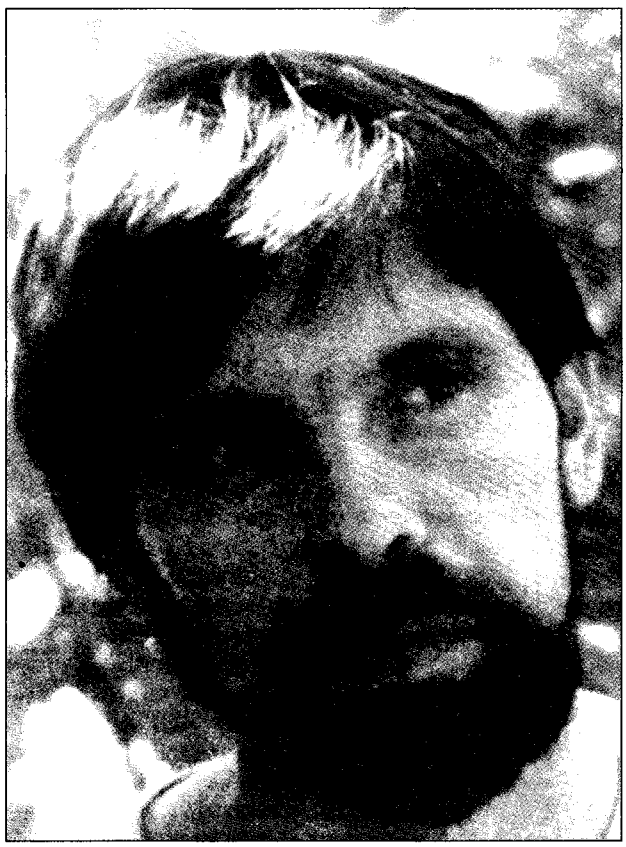

la metalepsă, reciclarea postmodernă a unor specii desuete sau a unor formule paraliterare (în primul volum, *Trafic de frontieră*) și la „metaficțiunea istoriografică", principiul enciclopedic, absorbția textelor nonliterare în discursul narativ, pastișă, polifonie și transgresările de perspectivă narativă (în al doilea volum, *Ochiul bifurcat, limba șasie*). Rezistă din această întreprindere mai ales paginile de analiză (unele configurând minuțioase studii de caz) și de cartografiere a macrostructurilor epice. Dar, suspendând raportarea la contextul istorico-literar, **O.** ratează în mare măsură șansa de a da prima sinteză de anvergură asupra prozei optzeciste. Justă în esență, ideea de a circumscrie proza generației sale cu ajutorul conceptelor liminalitate și transgresiune este în același timp insuficientă pentru a identifica specificul paradigmei, de vreme ce contururile formulei se pierd în tabloul general al postmodernismului. Dar numele lui **O.** se asociază mai ales romanului *Coaja lucrurilor sau Dansând cu Jupuita*, care a cunoscut o receptare critică entuziastă. Ca și *Orbitor* al lui Mircea Cărtărescu, *Coaja lucrurilor...* este o veritabilă bibliotecă a postmodernismului literar, în care transpar toate trucurile curentului: de la babilonia narației la pitorescul scientist, de la livrescul debordant la experimentul lingvistic, de la deconstrucția toposurilor epice la resemantizarea locurilor comune sau de la omniprezentul kitsch la revrăjirea lumii. Spre deosebire de Cărtărescu, **O.** mizează mai puțin pe arsenalul mitico-simbolic, cât pe resursele textualismului și pe virtualitățile satiriconului. Cu o structură polifonică și mozaicată, *Coaja lucrurilor...* prezintă, într-o manieră joyceană, o zi din viața arhitectului Ștefan Gliga, folosită ca pretext epic pentru revivificarea unor forme literare aparent clasate, dar și pentru șarjarea situației din România de la finele regimului comunist. Pornindu-se de la o formulă a autorului (*cannonball world processor*), romanul a fost perceput ca o mașinărie sofisticată de prelucrare a informației textuale din labirintul literaturii. La fel de adevărată e și cealaltă analogie pe care o folosește **O.** în prefața la ediția a doua: „*Coaja lucrurilor* a fost un fel de gaură neagră. [...] A absorbit cam tot ce a întâlnit în cale: ocultism, etimologie, hidrodinamică, speologie, arhitectură, oenologie, aerofotogrametrie, istoria elenismului, chimia pigmenților, mecanica motoarelor, botanică ruderală, jurisprudență, teoria conspirațiilor, arta vitrinierilor, tarotul divinatoriu, meșteșugul sculpturii în scârț". Cadrul epic se schimbă în două volume de povestiri cu un subtitlu comun: *Carte de calculatoare pentru spirite literatoare*, și anume în *Chei fierbinți pentru ferestre moi* (1998) și în *Stângăcii și enormități* (1999), atenția prozatorului deplasându-se acum asupra realităților postdecembriste. Nu însă și maniera narativă, bazată pe aceeași reciclare postmodernă a convențiilor narative și legitimată tot de un pretext ciberneutic: în localitatea Straja, o triadă de afaceriști veroși deschid o firmă de computere, iar narațiunile se ordonează după un algoritm al comenzilor virtuale. În rest, povestirile figurează un hinterland provincial în care distopicul se insinuează progresiv într-o atmosferă cehoviană. De pildă, în *Preview/Pre-viziune*, lui Lori i se descoperă în clasa a șasea o miopie gravă, și băiatul e nevoit să poarte ochelari. Nu faptul în sine e spectaculos, ci consecința lui: ochelarii îl împiedică pe Lori să-și mai exercite harul divinatoriu de care dispunea, iar întreaga sa existență se va desfășura ca o alternanță de *view* (cu ochelari) și *preview* (fără ochelari). De altfel, specificul acestor proze îl constituie tocmai fractura epică prin care un eveniment neprevăzut orientează desfășurarea textului către un sens centrifug.

SCRIERI: *Coaja lucrurilor sau Dansând cu Jupuita*, București, 1996; *Chei fierbinți pentru ferestre moi (Carte de calculatoare pentru spirite literatoare)*, Pitești, 1998; *Stângăcii și enormități (Carte de calculatoare pentru spirite literatoare)*, Pitești, 1999; *Proza generației '80. Strategii transgresive*, vol. I: *Trafic de frontieră*, Pitești, 2000, vol. II: *Ochiul bifurcat, limba șasie*, Pitești, 2003; *Under Eastern Eyes. Cross-Cultural Refractions*, Timișoara, 2003.

Repere bibliografice: Alex. Ștefănescu, *Debut strălucit*, RL, 1996, 13; Dan Silviu Boerescu, *Imprimanta divină apocrifă sau Carna(j)valul (t)existenței*, L, 1996, 14; Diana Adamek, *În arcanele majore*, TR, 1996, 30; Daniel Cristea-Enache, *Arca lui Oțoiu*, CC, 1996, 8–9; Claudiu Groza, *Miezul de sub coajă*, APF, 1997, 5; Ruxandra Cesereanu, *„Coaja lucrurilor sau Dansând cu Jupuita"*, ECH, 1997, 10; Glodeanu, *Dimensiuni*, 230–233; Cornel Moraru, *Un roman „mediatic"*, VTRA, 1999, 11; Paul Cernat, *Ficțiune digitală, distopie sinistrală*, OC, 2000, 8; Sorescu, *Lumea*, 158–160; Cornel Ungureanu, *Adrian Oțoiu – un adevărat Cărtărescu al prozatorilor*, O, 2001, 7; Paul Cernat, *Avantajele frontierei*, OC, 2001, 67; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, II, 247–249; Sanda Cordoș, *Țară de mâna a doua*, ALA, 2003, 693; *Dicț. analitic*, IV, 480–482. *A.Tr.*

OVIDIU, revistă apărută la Constanța, bilunar, între 15 septembrie 1898 și 1 februarie 1900, seria a doua între 1 martie 1902 și septembrie 1906, seria a treia între 15 mai și 1 iulie 1910. Director: Petru Vulcan. În *Cuvântul de acasă* – titlu ce amintea *Vorba de acasă*, articolul-program din primul număr al revistei „Vatra", semnat de I. Slavici, I. L. Caragiale și G. Coșbuc – directorul își declară intenția de a face din **O.** publicație tribună de „înălțare a artelor și literaturii", alături de comerț și industrie, o publicație care să cultive dragostea de țară în rândul intelectualilor, profesori și învățători din mediul urban și rural al ținuturilor Dobrogei, scrisă în amintirea marelui poet latin exilat la Tomis și contribuind astfel la „înălțarea edificiului culturii naționale". Revista se deschide cu un documentat studiu al lui Gr. Tocilescu, *Monumentul de la Adam-Klisi*. Primul număr conține textul unei cuvântări a lui Petru Vulcan, *Viața, operele și exilul poetului Ovidiu*, ținută la inaugurarea Bibliotecii Universale a Cercului Cultural „Ovidiu" din Constanța. În numărul 4/1898 apare scrisoarea trimisă de I. L. Caragiale aceluiași cerc. P. Vulcan rezumă conținutul conferinței susținute de Caragiale în octombrie 1898 la Constanța, precum și al unei conferințe a lui N. Iorga. În revistă apar mici medalioane, unele semnate de director: *Theodor Șerbănescu, Traian Demetrescu, M. Strajan*. Sunt prezenți cu versuri P. Vulcan, D. Nanu, Nuși Tulliu, Panait Cerna, cărora li se alătură în anii 1902–1906 G.T. Niculescu-Varone, Florian N. Becescu, Carol Scrob, I. N. Roman și N. Rădulescu-Niger. Articole diverse aparțin în special directorului publicației. Numărul 3/1906 este dedicat regelui Carol I în amintirea celui de-al patruzecilea an al domniei sale. Fără menționarea traducătorului, apare poezia *Dumnezeu* de Victor Hugo, republicare după „Românul literar", cu mențiunea, inadecvată, „poezie inedită". Pe coperta multor numere este reprodusă fotografia statuii lui Ovidiu din Constanța. *I.H.*